స్వామి వివేకానంద

1&2 సమగ్ర, సప్రామాణిక జీవిత గాథ

స్వామి వివేకానంద

సమగ్ర, సప్రామాణిక జీవిత గాథ

1

స్వామి వివేకానంద

సమగ్ర, సప్రామాణిక జీవిత గాథ

1

అనుసృజన:
స్వామి జ్ఞానదానంద

రామకృష్ణ మఠం
దోమలగూడ, హైదరాబాదు - 500 029

Published by
Adhyaksha
Ramakrishna Math
Domalguda, Hyderabad - 29

© Ramakrishna Math, Hyderabad
All rights reserved

XIV - 7M5C - 05 - 2012
12017
12019**(set)**

Printed in India at
Graphica Printers
Hyderabad.

ఆంగ్ల రచనకు
స్వామి అఖండానంద
ఆశీస్సులు

మీ అందరి ఉత్సాహభరితమైన ప్రయత్నాల వలన
స్వామీజీ ఈ గ్రంథంలో కొలువుదీరి అనుగ్రహించారు.
మీ సమైక్య ప్రయత్నమూ, అచంచల భక్తీ కారణంగా
ఈ గ్రంథ పుటలలో
స్వామీజీ
శాశ్వతంగా జీవిస్తారు!

ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్యవరాన్ నిబోధత ।
క్షురస్యధారా నిశితా దురత్యయా
దుర్గం పథస్తత్ కవయో వదంతి ॥

లేవండి, మేల్కొనండి! శ్రేష్ఠులైన ఆచార్యులను ఆశ్రయించి ఆత్మను సాక్షాత్కరించుకోండి. ఆ మార్గం కత్తి అంచులా తీక్ష్ణమైనది. దానిని అనుసరించి పోవడం ఎంతో ప్రయాసతో కూడినదనీ, తరించడం ఎంతో కష్టమనీ విజ్ఞులు చెబుతారు.

స్వామి వివేకానందకు బాగా నచ్చిన కఠోపనిషత్ మంత్రం

శ్రీరామకృష్ణ మఠం, రామకృష మిషన్ల

13 వ సర్వాధ్యక్షులయిన *(1998–2005)*

శ్రీమత్ స్వామి రంగనాథానందజీ మహరాజ్ వారి

పాదపద్మాలకు

సభక్తికంగా

ఈ గ్రంథ రాజం

అంకితం

విజ్ఞప్తి

"స్వామి వివేకానందను కలుసుకొని, ఆయన సాంగత్య భాగ్యం పొందిన మేం నిష్క్రమించాక ఆయన సందేశమూ, మహత్కార్యమూ కాలగర్భంలో కలసి పోతాయి. స్వామి వివేకానంద ప్రభావం మనుషుల జ్ఞాపకాల నుండి తొలగిపోయి నట్లు అనిపిస్తుంది. నూటయాభై లేదా రెండు వందల సంవత్సరాలు గడచిన తరువాత పరికిస్తే హఠాత్తుగా ఆయన ప్రభావం పాశ్చాత్యదేశాల వైఖరినే ఆమూలాగ్రం మార్చివేసి ఉంటుంది!" అని సోదరి నివేదిత వ్రాసింది. ఎంతటి దీర్ఘదర్శితమైన వచనాలు! పాశ్చాత్య దేశాలకు మాత్రమే కాదు, భారతదేశానికి మాత్రమే కాదు, ప్రపంచానికే అన్వయించే భావన ఇది! నివేదిత ఎత్తిచూపిన ఆ కాలఘట్టంలో నేడు మనం నిలబడివుండడం గర్వించదగ్గ విషయం.

నేడు స్వామి వివేకానంద నామధేయం ఇంతకు క్రితం కన్నా సర్వత్రా అత్యంత వేగంగా శక్తిమంతంగా వ్యాపించడం ప్రత్యక్షంగా చూస్తున్నాం. వివేకానంద నామధేయం నేటి మానవ చరిత్రతో విడదీయలేనంతగా ముడివడి ఉందనడం అతిశయోక్తి కాదు. ఆయన యతిరాజుగా విరాజిల్లారు. అదే సమయంలో, ఆ పరిధిలోనే ఇమిడిపోకుండా దానిని అతిక్రమించి తమ దృష్టిని ఆర్థిక, వైజ్ఞానిక, సామాజిక, మనస్తత్త్వ, వాస్తు, సంగీత శాస్త్రాదులలో సారించి, వాటిపై చెక్కుచెదరని ప్రభావాన్ని పాదుగొలిపారు. నేడు ఆయన ప్రపంచ చింతనా స్రవంతిలో ఒక నిర్ణయాత్మక మార్పును కల్పించిన వ్యక్తిగా, ఆధునిక ప్రపంచ శిల్పులలో ఒకరుగా శ్లాఘింపబడుచున్నారు. ఆయన సమగ్ర జీవిత గాథను తెలుగులో ముచ్చటగొలిపే రెండు సంపుటాలుగా వెలువరించిన తరువాత జనబాహుళ్యంలో ఈ గ్రంథం పొందిన ఆదరణ కనివినీ ఎరుగనిది.

స్వామి వివేకానంద జీవిత చరిత్ర ప్రప్రథమంగా ఆయన పాశ్చాత్య ప్రాచ్య శిష్యులచే రచింపబడి, నాలుగు సంపుటాలుగా ఆంగ్లంలో వెలువడింది. దానికి కొనసాగింపుగా వందలాది పుస్తకాలు వెలువడ్డాయి, వెలువడుతున్నాయి. కాని ఇంతదాకా స్వామీజీ సమగ్ర జీవితగాథ తెలుగులో వెలువడకపోవడం పెద్ద కొరతగానే ఉండిపోయింది. అయితే ఆ కొరతను ఈ రెండు సంపుటాలు తీర్చినాయనడంలో ఎటువంటి సందేహమూ లేదు.

ఈ పావన కార్యంలో పాలుపంచుకొని యథోచితంగా సహాయ సహకారా లందించిన అందరూ భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల అనుగ్రహానికి పాత్రులవుతారని ఆకాంక్షిస్తున్నాం.

'స్వామి వివేకానంద' గ్రంథాన్ని చదివే పాఠకులందరూ స్ఫూర్తిని సంత రించుకొని తమ జీవితాలను సార్థకం చేసుకొంటారని ఆశిస్తున్నాం.

స్వామి వివేకానంద 150వ
జయంత్యుత్సవ మహోత్సవం

– ప్రకాశకులు

తొలిపలుకు

ప్రార్థన :

ఒక బాలిక భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించగోరింది. కాని ప్రార్థించడం ఎలాగో ఆమెకు తెలియదు. స్తుతులనూ, గీతాలనూ పాడుతూ పెద్దలు ప్రార్థించడం ఆమె అనేకసార్లు చూసింది. కాని పాపం, ఆమెకు స్తుతులో, పాటలో తెలియవు. అయినప్పటికీ ప్రార్థించాలి. ఏం చేస్తుంది ఆ బాలిక! ప్రశాంతంగా ఆయన విగ్రహం ముందు చేతులు జోడించుకొని నిలబడింది; అ, ఆ, ఇ, ఈ.... అంటూ వర్ణమాలను క్రమం తప్పక ఉచ్చరించసాగింది. తరువాత హృదయంలో భావోద్వేగ వెల్లువ పొంగిపొరలగా, "తండ్రీ, ఓ దేవుడా! నాకు స్తుతులుగాని, గీతాలుగాని తెలియవు. నాకు తెలిసినదంతా ఈ అక్షరాలే! నీకు కావలసిన ప్రార్థనను ఈ అక్షరాలనుండి నువ్వే రూపొందించుకో" అని విన్నవించుకొంది!

ఆ బాలిక స్థితినుంచే స్వామీజీ ఈ జీవితగాథ రచించబడింది. ఎందుకంటే రచనకు పూనుకొన్న తరువాతే దాన్లోని లోతుపాతులు తెలియవచ్చాయి. ఎలా ప్రారంభించాలి, అధ్యాయాలను ఏ రకంగా విభజించాలి, ఎలా రచనను ముగించాలి, వేటిని వ్రాయాలి, వేటిని వదలిపెట్టాలి – ఈ ప్రశ్నలు సవాలుగా ఎదురయ్యాయి! "నా మనస్సు సుదూర విస్తృత భూముల్లో సంచరిస్తున్నది; నేను ఏం చెప్పగలను! ఏం చింతన చేయగలను!" (వి మే మనచ్చరతి దూర ఆధీః । కిం స్విద్ వక్ష్యామి కిము నూ మనిష్యే ॥) అని వేదఋషి దిగ్భ్రాంతితో నిలబడిపోయిన అనుభవమే స్వామీజీ జీవిత గాథలో ప్రవేశించనున్న ఎవరికైనా ఏర్పడడం తథ్యం. ఆయన అనుగ్రహాన్ని మాత్రమే ఆధారం చేసుకొని ఈ గ్రంథాన్ని రూపొందించాం.

స్వామి వివేకానంద :

"భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల గురించి రోజుల పర్యంతం ప్రసంగించవచ్చు. కాని ఆయన ఎన్నటికీ నూతన వ్యక్తిగా, మాట్లాడుకోబడనివారుగా ఉంటారు. లోతులు తెలియరాని వ్యక్తి ఆయన" అంటున్నారు ఆయన శిష్యుడైన స్వామి రామకృష్ణానంద. స్వామి వివేకానందకు కూడా అది యథాతథంగా అనువర్తి స్తుంది. ధీర సన్న్యాసి, దేశభక్తుడైన సన్న్యాసి, నూతన వేదాంత ఆవిష్కర్త,

యోగాచార్యులు, భారతదేశ వినీలాకాశాన వేగుచుక్క, అంతర్జాతీయంగా భారతదేశ ఔన్నత్యాన్నీ, హిందూమత ఘనతనూ చాటిచెప్పినవారు, జనసామాన్యం కోసమే వేంచేసిన వ్యక్తి, పేదసాదలకై దుఃఖించినవారు, జగద్గురువు - ఇవి ఆయన పరిమాణాలలో కొన్ని మాత్రమే.

అన్నింటికన్నా మించి ఇటీవలి కాలంలో ప్రపంచం చూసిన మహోన్నత మార్మిక యోగుల్లో (mystic) ఒకరు స్వామి వివేకానంద. ఆయన సదా భగవద్ధ్యాసలోనే లయించారు, భగవంతుని ఆదేశం మేరకే మెలగారు, భగవంతుడనే మహోన్నత సత్యంతో ప్రతిక్షణమూ ప్రత్యక్ష సంబంధం కలిగివున్నారు. ఈ విధంగా ప్రత్యక్ష భగవత్సాంగత్యం కలిగివున్నందుననే ఆయన యుగపు మానవుని నాడీస్పందన గ్రహించి, ఆతడికి యుక్తమైన మార్గం చూపగలిగారు; యుగాచార్యునిగా విరాజిల్ల గలిగారు. ఆయన ఈ యుగాని కోసమే అవతరించారు. ఈ యుగంలో జీవించే మనకు మార్గదర్శిగా వచ్చారు.

అదేసమయంలో, ఆధ్యాత్మికత మాత్రమే కాదు, చింతనారంగాలలో ప్రతి ఒక్క దాన్లోనూ ఆయన భాగస్వామ్యం ఉంది, ప్రభావం ఉంది. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే ఆయన ప్రపంచ చింతనా వైఖరిలోనే మార్పు తీసుకొచ్చిన వ్యక్తి. ఆయనతో జీవించినవారు, అదే విధంగా, నేటి చింతనాశీలురు పలువురు దీనిని గురించి వ్యాఖ్యానించివున్నారు. ఆయన సోదర సన్న్యాసియైన స్వామి తురీయానంద, "గోవిందా! గోవిందా! ఎలాంటి అద్భుతమైన శక్తిని శ్రీరామకృష్ణులు రూపొందించి వెళ్లిపోయారు! లోక చింతనా ధోరణి ఏకమొత్తంగా మారిపోయింది. ఎవరు ఎవరివల్లా ఆకర్షితులు కాలేదో ఆయన లోకాన్నే తమ వైపు ఆకట్టుకొన్నారు!.... అది సామాన్యమైన శక్తా ఏమిటి! ఆయన శక్తి అద్భుతమయినది. ఆయన ప్రభావం అనేకులపై ప్రసరించింది. కాని అతికొద్దిమంది మాత్రమే దానిని అంగీకరించారు. అనేకులు స్వామీజీ వచనాలను తామే చెప్పినట్లు ప్రచారం చేసుకొంటున్నారు" అని పారవశ్యంతో చెప్పేవాడు.

నేటి అగ్రగణ్యులైన చింతనాశీలురలో ఒకరూ, బ్రిటిష్ చరిత్రపై ప్రామాణికుడూ అయిన ఎ.ఎల్. భాషమ్, "గత కాలమూ, స్వామి వివేకానంద కాలం తదుపరి జరుగుతున్న సంఘటనలూ ఎదురుచూడని మార్పులూ మనకొక విషయం జ్ఞాపకానికి తెస్తున్నాయి - ఆధునిక ప్రపంచపు ప్రధాన శిల్పులలో ఒకరు ఆయన అని రాబోయే శతాబ్దాలలో ప్రపంచం ఆయనను గుర్తుపెట్టుకొంటుంది" అంటున్నారు.

స్వామీజీ ఈ పరిమాణాన్నే ఈ పుస్తక ప్రాతిపదికగా గైకొన్నాం. ఈ ప్రాతిపదికలో ఆయన చరిత్ర కూలంకషంగా వివరించే ప్రయత్నం జరిగింది.

ఆధారిత గ్రంథాలు :

ఆంగ్లం, బెంగాలీ, హిందీ భాషలలో వెలువడిన అనేక గ్రంథాలు, వ్యాసాలు ఈ తెలుగు గ్రంథ రచనలో తోడ్పడ్డాయి. ముఖ్యమైనవి:

1. స్వామీజీ ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య శిష్యులు రచించిన The Life of Swami Vivekananda (Advaita Ashrama, Kolkata; రెండు సంపుటాలు)

2. పైన పేర్కొన్న గ్రంథం వెలువడిన తరువాత నూతన ఆవిష్కరణలు పొందపరచబడిన అనేక గ్రంథాలు ప్రచురింపబడ్డాయి. వాటిలో మొదట్లో వెలువడింది Marie Louise Burke రచించిన Swami Vivekananda in the West: New Discoveries (Advaita Ashrama; 6 సంపుటాలు) అనే అద్భుత గ్రంథం. వీటి కొనసాగింపుగా వచ్చిన అనేక పరిశోధనాత్మక గ్రంథాలు.

3. Monastic Disciples of Swami Vivekananda (స్వామీజీ సన్న్యాస శిష్యుల జీవితగాథలు; అద్వైత ఆశ్రమం).

4. 'స్మృతిర్ ఆలోయ్ స్వామీజీ' (స్వామీజీ గృహస్థ శిష్యుల సంస్మరణలు; ఉద్బోధన్) – బెంగాలీ గ్రంథం.

5. S.N. Dhar రచించిన 'A Comprehensive Biography of Swami Vivekananda' (Vivekananda Kendra, Kanyakumari; రెండు సంపుటాలు)

6. స్వామి భజనానంద వ్యాసాలు.

కొన్ని ముఖ్యాంశాలు :

ఇది ఒక పరిశోధాత్మక గ్రంథం కాదు. స్వామీజీ జీవితచరిత్ర ఒక సముద్రం కాదు, మహాసముద్రం. దాని లోతు, విస్తృతి అపారం. ఆయనకు పరిమితుల్లేవు. "ఆయన పరిమితుల్లేని నైజమే నాకు నచ్చింది" అంటూ ఆయన పాశ్చాత్య శిష్యురాండ్రలో ఒకరైన మిస్ మెక్లౌడ్ చెప్పేవారు. దానికి పరిమితి చూడడం మన ఉద్దేశం కాదు, మనకు అసాధ్యం కూడా.

స్వామీజీ జీవితం, మహత్కార్యం అనే ముఖ్యమైన రెండు విభాగాలను తీసుకొన్నా అక్కడా మనకు తెలిసినవి తక్కువే. కనుక పరిశోధనలోకి వెళ్లకుండా

ఆయన జీవిత సంఘటనలకూ, భావనలకూ ఈ గ్రంథంలో ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం తటస్థించింది. ఆయన ఎక్కడెక్కడికి వెళ్లారు, ఎవరెవరితో మెలగారు, ఆయన పయన మార్గాలు ఏవి, కాలం, స్థలం, ఆయనతో ఉన్న వ్యక్తులు - ఇలాంటి వాటిలో సాధ్యమైనంత వరకు శ్రద్ధ తీసుకొన్నాం.

2. ఎక్కువ ఉదాహరణలు, సంవత్సరాలు లాంటివి భాష ధారాళతకు అడ్డంకి కనుక వాటిని తక్కువగానే పొందుపరచాం. స్వామీజీ వచనాలకు సంబంధించినంత వరకు, ఆయన సాహిత్య సర్వస్వమైన 'లేవండి, మేల్కొనండి' నుండి తీసుకొన్న వాటికి మాత్రమే అధస్సూచికలు పొందుపరచాం.

అనుబంధ గ్రంథాలు :

ఈ గ్రంథంలో స్వామీజీ జీవితగాథను విపులంగా అందించాం. కాని ఆయన ప్రసంగాలు, రచనలు పాఠకులకు రోమాంచితం కలిగించడం, క్రొత్త మార్గం చూపించడం, వారి జీవితానికి సార్థకతను చేకూర్చడం ఎంతమాత్రం అతిశయోక్తి కాదు. "స్వామీజీ ప్రసంగాలు వింటే మరణించిన వ్యక్తి సైతం లేచి కూర్చుంటాడు. కొందరితో మాట్లాడితే నిద్ర ముంచుకువస్తుంది, ఉత్సాహం నీరుగారిపోతుంది. కాని స్వామీజీ వచనాలు వింటే చచ్చిపడివున్న వ్యక్తి కూడా ఠక్కున లేచి నిలబడి, 'ఆగండి, ఆగండి! ఎలాగూ చచ్చిపోతున్నాను, ఒకసారి మీ వచనాలు తనివితీర ఆలకించి పోతాను' అంటా"డని స్వామి తురీయానంద వ్యాఖ్యానించడం కద్దు. అటువంటి మహత్తరమైన వచనాలు స్వామీజీవి! అవి సంకలనం చేయబడిన 'లేవండి, మేల్కొనండి' (10 సంపుటాలు) ఈ జీవితగాథకు అనుబంధ గ్రంథంగా పరిగణింపబడుచున్నది. ఈ గ్రంథాలను చదవడం మూలంగానే స్వామీజీ జీవితగాథ పరిపూర్ణంగా తెలుసుకోగలుగుతాం.

భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణులు, మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవి, స్వామి వివేకానందల దివ్యచరిత్రలు పరస్పరం అవినాభావ సంబంధంతో విలాసిల్లాయి. తక్కిన ఇద్దరి జీవితచరిత్రలను చదువుతున్నప్పుడు, స్వామి వివేకానంద గురించిన, రామకృష్ణ పారంపర్యం గురించిన మరింత స్పష్టమైన చిత్రం లభిస్తుంది. కనుక భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల సాటిలేని జీవితగాథయైన స్వామి శారదానంద విరచిత 'శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస' (2 సంపుటాలు), మాతృమూర్తి అద్భుత జీవిత గాథయైన 'శ్రీశారదాదేవి చరితామృతం' అనే గ్రంథాలను అనుబంధ గ్రంథాలుగా చదవమని విన్నవించుకొంటున్నాం.

ప్రార్థిద్దాం :

భారతదేశానికి మాత్రమే కాదు, ప్రపంచ ఉషోదయానికై ఉదయించిన ఆధ్యాత్మిక భాస్కరుడైన స్వామి వివేకానంద జీవితగాథను చదవడానికి ఉపక్రమించే ముందు ఒక విజ్ఞప్తి. ఇది ఒక భగవదనుభూతి పొందిన వ్యక్తి జీవితగాథ. ఒక సారి చదివామా, ముగించామా అని ప్రక్కకు పెట్టే గ్రంథం కాదిది. దీనిని పదేపదే చదవాలి. ప్రగాఢంగా పర్యాలోచించాలి, చింతనలను జీవితంలో అమలులోకి తీసుకురావాలి; తద్వారా వ్యక్తీ, దేశమూ, ప్రపంచమూ ఒక నూతన ఉషోదయం తిలకించడానికి ప్రయత్నించాలి. ఈ గ్రంథాన్ని ఒక ఆధ్యాత్మిక సాధనగా చదివితేనే అది సాధ్యపడుతుంది. కనుక ఒక ఆధ్యాత్మిక సాధనగా, ప్రార్థనగా ఈ గ్రంథాన్ని చదవనారంభించమని పాఠకులను కోరుకొంటున్నాం.

విషయ సూచిక

విజ్ఞప్తి viii

తొలిపలుకు x

ఇంతకీ ఎవరీయన? xxv

I బాల్యం

1. కాలావశ్యకత **1**

నాగరకతల నవీకరణ శక్తి 1; హిందూమతం 2; వేదాలు 3; నవీకరణమూ - పరిణామాలూ 3; హిందూమత స్తబ్ధతా స్థితి 4; పాశ్చాత్య సంస్కృతీ వెల్లువ 4; సంస్కర్తలు 5; కాలావశ్యకత 5; సామరస్య ప్రవక్త శ్రీరామకృష్ణులు 6; సమన్వయ ప్రవక్త స్వామి వివేకానంద 6; సత్య యుగం 6; వసుధైక సంస్కృతికి పూర్వం 7; ప్రపంచ చింతనా ధోరణిలో మార్పు 7.

2. జన్మస్థలం - వంశం **9**

దుర్గాప్రసాద్ 9; విశ్వనాథ్ దత్త 11; భువనేశ్వరీదేవి 14; సంతానం 14.

3. జననం - బాల్యం **15**

భువనేశ్వరి ప్రార్థన 15; యుగనాయకుని అవతరణ 16; ముద్దుబిడ్డ 16; చిలిపి చేష్టలు 17; ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసం, ఆధ్యాత్మిక బీజం 18; కథలోయ్ కథలు! 19; మొదటి ఆంతరిక చైతన్య దశ 20; ఆంజనేయ అన్వేషణ 22; సాధువుల పట్ల అనురక్తి 22; 'నేను సన్న్యాసిని అవుతాను!' 23; నేను సన్న్యాసినై ఉండేవాణ్ణి 23; 'అనిర్వచనీయ ఆనందం పొందాను!' 24; ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసం 25; మిత్రులతో 27; మాతృదేవోభవ పితృదేవోభవ 28; సాహస వివేకాలు 31; కులం అంటే ఏమిటి? 32; తన ప్రాణాన్ని సైతం తెగించి.... 33; నేత 34; గంగాభవాని పట్ల భక్తి 35; వ్యాయామ మండలి 35; కర్రసాము వీరుడు 36; దయ 36; సాహసం 37; ప్రమాదం 38; అంతర్ముఖ స్థితి 38; ధ్యాన సిద్ధుడు 39; జ్యోతి వెలుగులో నిద్రించే ఉన్నత బాలుడు 40.

4. యౌవనం - ఆత్మాన్వేషణ **42**

నరేంద్రుని అన్వేషణ 42; బుద్ధ దర్శనం 43; ప్రకృతికి అనుగుణంగా.... 43; రాయపూర్‌లో 46; మళ్లీ పాఠశాలలో 47; కళాశాల 48; జ్ఞానపిపాస 49; తత్త్వశాస్త్ర

గ్రంథాలు 50; సంగీతం 52; మేధావి 54; యౌవనం 55; మిత్రునికి సహాయం 56; నాటి సమాజం 57; క్రైస్తవ మిషనరీలు 59; బ్రహ్మ సమాజం 59; బ్రహ్మసమాజ సభ్యునిగా 60; శాకాహారం 61; ప్రగాఢ ధ్యానాభ్యాసం 61; లక్ష్య సాధకుడు 62; బ్రహ్మచర్యం 63; పావనత్వం 64; ఆత్మవిచారణ 65; మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ టాగూర్ 66; ధ్యానం పట్ల ఆసక్తి 67; గొప్ప మలుపు 67.

II శ్రీరామకృష్ణుల సాన్నిధ్యంలో

5. శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస 71

ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి ఒక నిఘంటువు 71; శ్రీరామకృష్ణులు ఆవిష్కరించిన సత్యాలు 73; సత్యయుగం: ఒక వీక్షణ 74; శిష్యుల పని 77.

6. భగవంతుణ్ణి దర్శించారా? 78

నరేంద్రుని తపన 78; పరిచయం 79; వివాహానికి విముఖత 79; దక్షిణేశ్వరంలో ప్రథమ సమావేశం 80; శ్రీరామకృష్ణుల వింత ప్రవర్తన 82; వాన చినుకు పడింది! 83; రెండవ సమావేశం 85; మూడవ సమావేశం : సందేహ నివృత్తి 88; నరేంద్రుని మానసిక స్థితి 89; సప్తర్షులు : దివ్యలోకం 90; ఏం చేశారు శ్రీరామకృష్ణులు? 91.

7. అద్భుత గురువూ, అద్భుత శిష్యుడూ 93

గురువూ, శిష్యుడూ 93; గురుదేవులు: అపురూప గురువు 94; శ్రీరామకృష్ణ నరేంద్రుల సంబంధం 95; శ్రీరామకృష్ణుల ప్రేమ 95; ఈశ్వరకోటి 97; సహస్రదళ పద్మం 97; శ్రీరామకృష్ణుల విశ్వాసం 98; వెతకి వెళ్లి అనుగ్రహించడం 100; నరేంద్రుని జీవితంలో శ్రీరామకృష్ణులు 103; కుమారునిగా 104; 'నేనే అతణ్ణి' 105; నరేంద్రునికి ప్రత్యేక స్థానం 106; నరేంద్రుని పరీక్ష 107; దుష్టుల పట్లా కరుణ 108; శ్రీరామకృష్ణుల పరీక్ష 109; సిద్ధుల తిరస్కృతి 110; సాకార భగవంతుని పట్లా, శాస్త్రాల పట్లా సందేహం 111; దేవతా ఆకృతులు మనోకల్పితాలా? 114; శ్రీరామకృష్ణులు అవతార పురుషులా? 114; అద్వైతం 115; అద్వైతానుభూతి 116.

8. సాధనామయ జీవితం 118

గుమ్మడి పువ్వూ పిందె 118; దీక్ష : మార్గదర్శకత్వం 119; శ్రీరామకృష్ణుల శిక్షణ విధానం 119; ధ్యాన శిక్షణలో మార్గదర్శకత్వం 120; ఏనుగు : నీటిగుంట 121; బ్రహ్మచర్య జీవితానికి ఆవశ్యకమైన ఉపదేశం 122; వేడుక, వినోదమూ 122;

మాయ: భీతిల్లే జ్ఞానం 124; ప్రేమ భక్తీ, రాధా దర్శనం 125; తాంత్రికసాధనలు 126; కొన్ని అతీంద్రియ అనుభవాలు 127; శ్రీరామకృష్ణుల నుండి పొందిన సందేశం 129.

9. గడ్డు రోజులు **132**

దుఃఖం ఎందుకు? 132; తండ్రి హఠాన్మరణం 132; దారిద్ర్యపు గుప్పిట్లో 133; శ్రీరామకృష్ణులు పాదుగొలిపిన నమ్మకం 135; నిరాశా నిస్పృహలు 136; వక్రమార్గ దర్శకులు: నరేంద్రుని మానసిక స్థితి 139; వివాహ ప్రయత్నాలు 141; భగవంతుడు ఏం చేశాడు! 142; మానసిక ఆవేదనను మార్చిన అనుభవం 144; సన్న్యాస స్వీకరణకు నిర్ణయం 145; కాళీ ఆడిస్తున్నది! 146; కాళీమాతను అంగీకరించడం 147; శ్రీరామకృష్ణుల మహదానందం 149; కాళీ : జీవితపు మరో ప్రక్క 150.

10. సంఘ వికాసం **153**

దక్షిణేశ్వరానికి వీడ్కోలు 153; కాశీపూర్ 154; 'కోర్కెలను దగ్ధం చేద్దాం' 155; నరేంద్రుని వైద్య పరిజ్ఞానం 156; వ్యాధి నిమిత్త మాత్రమైనది 156; నరేంద్రుని నేతృత్వం 157; తీవ్ర మనోవ్యాకులత 158; కొన్ని అనుభవాలు 160; శక్తిని ప్రసారం చేయగల సమర్థత 162; 'మర్రిచెట్టులా ఉండు' 163; నిర్వికల్ప సమాధిలో 164; ఇంటి సమస్యలు 166; బుద్ధుని అన్వేషణలో 166; భువనేశ్వరీదేవి ఆవేదన 168; వృత్తాన్ని దాటి.... 169; శ్రీరామకృష్ణుల సంకల్పం 169; 'అన్ని నోళ్ల ద్వారా తింటున్నాను' 170; భగవంతుడు ఉన్నాడా? 171; శ్రీరామకృష్ణులను గురించి 173; ఎక్కడకు తోడ్కొని వెళ్లినా వస్తాను 174; సన్న్యాసులను రూపొందిస్తున్నారు 175; 'నరేన్ ఉపదేశిస్తాడు' 176; శక్తిని ధారపోస్తున్నారు 177; 'రాముణ్ణీ కృష్ణుణ్ణీ నేనే!' 177; బాధ్యత అప్పగింత 177; శ్రీరామకృష్ణులు నిష్క్రమిస్తున్నారు 178; 'నేను మృతిచెందలేదు!' 179.

11. వరాహ నగర మఠం **181**

శ్రీరామకృష్ణులు జీవిస్తున్నారు! 181; అస్థుల విషయంలో తలెత్తిన భేదాభిప్రాయాలు 182; కాశీపూర్‌కు వీడ్కోలు 183; సురేంద్రుని మహోన్నత ఔదార్యం 184; నరేంద్రుని ప్రయత్నాలు 186; వరాహ నగర మఠం : ఒక వర్ణన 187; మఠ జీవితం 189; దారిద్ర్యం 191; దయార్ద్ర హృదయం 192; అధ్యయనం 192; వేడుకలూ వినోదాలూ 193; అత్యున్నత భావభూముల్లో 194; పెరిగింది సింధీ: ఆంట్‌పూర్ 195; విరజా హోమం 196; సమాజ దృక్పథం 197; మిషనరీల ప్రయత్నం 199; రామకృష్ణ ఆరాధన 200; స్వామీజీ మార్గదర్శకత్వంలో 201; నిలువ నీరు : బసచేసే సన్న్యాసి 203.

III భారత పర్యటన

12. బయలుదేరుతున్నారు **207**

ఆత్మ ఒక్కటే తోడు 207; కాశీ 208; 'ప్రతిఘటించి నిలబడు' 208; భాస్కరానందతో 209; ఉత్తర భారతదేశంలో 210; 'నాలోనూ కులతత్వమా?' 210; బృందావనంలో 211; రాధాదేవి కారుణ్యం 211; రాధాదేవి పెట్టిన పరీక్ష 212; ప్రథమ శిష్యుడు 213; 'నాకంటూ ఒక పని ఉన్నది' 214; శిష్యుని భారం వహించిన గురువు 215; 'నువ్వొక సంకెల' 216; వరాహ నగరంలోనూ 217; దేనిని ఎన్నుకోవాలి? 218; కుటుంబ దైన్య స్థితి 219; యతి రాజు 220; పవహారీ బాబా 221; కర్మయోగ భావనలు 221; హఠయోగంలో ఉత్సుకత 222; భారతదేశానికి అవసరమైన సంస్కరణలు 223; పాశ్చాత్య దేశాలకు ప్రప్రథమ ఆహ్వానం 225; 'హృదయంలేని సన్న్యాసిని కాను నేను' 225; మళ్లీ మఠంలో 226.

13. హిమాలయ సానువుల్లో **227**

మాతృదేవి ఆశీస్సులు 227; భాగల్పూర్‌లో 228; కాలానికి అతీతమైన సంగీతం 229; జైన సన్న్యాసులతో 229; ఆంగ్ల నిషేధం 230; 'సమాజం మీద పిడుగులా పడతాను' 231; మనిషీ విశ్వమూ ఒకే అమరిక 231; ఫకీర్ ఇచ్చిన దోసకాయ 232; కాసార్ దేవి గుహలో 233; సోదరి మృతి 233; దుడ్డుకర్ర నెత్తితే దానం 234; 'నా సోదరునికి చోటు ఇవ్వగలరా?' 235; విచిత్రమైన మహాత్ములు 236; మళ్లీ మృత్యువు ఒడిలో 237; మరొక 'వరాహ నగర మఠం' 238; తల్లిలా వండి వడ్డించారు 239; 'ఏకాంతవాసానికి పోతున్నాను' 240.

14. రాజపుతాణాలో... . . . . **242**

ఢిల్లీలో 242; ఆళ్వార్‌లో 244; వృద్ధురాలి కారుణ్యం 244; పారవశ్య స్థితులలో 245; భిక్షాటన ఎందుకు? 246; విగ్రహారాధన: వివరణ 246; 'పేదలను అనుమతించాలి' 249; 'స్వయంకృషి గల వ్యక్తినే భగవంతుడూ ఇష్టపడతాడు' 249; భారతదేశ చరిత్రను భారతీయులే రచించాలి 250; కుల సంస్కారాలు 251; స్వామీజీ వినమ్రత 251; చమురు ఎందుకు? 252; నిజాయతీగా జీవించ సాధ్యమా? 252; వ్యావసాయిక విజ్ఞాన శాస్త్రం కావాలి 253; విడిచిపెట్టం 255; నీలకంఠుడు: వ్యాఖ్యానం 255; జైపూర్‌లో 256; మూడు గంటల్లో పాణినీ సూత్రం 256; 'సజీవ కృష్ణుణ్ణి చూడండి' 257; 'మీరు ఏ అవతారం? 257; అనుసరించే అఖండానంద 258; ఆజ్మీర్‌లో 258; మౌంట్ ఆబూలో 259; శిలల మీద కూర్చుని పాడడం 259; గుహ

వాసం 259; 'సర్వత్రా భగవంతుణ్ణి గాంచుచున్నాను' 260; 'జీవితమంటే ఏమిటి?' 261; సత్యమంటే ఏమిటి? 261; నర్తకి నేర్పిన పాఠం 262; 'సమస్తం నేర్చుకొన్నారు!' 262; 'నా వలన ఏ ప్రాణీ భీతిల్లకూడదు!' 263; ఖేత్రీ మహారాజుకు గురువుగా 264; సంతాన వరం 264.

15. పశ్చిమ భారతంలో **265**

అహమ్మదాబాద్‌లో 265; సన్న్యాసి పేరిట... 265; జునాగఢ్‌లో 266; గిర్నార్ 267; సోమనాథ్‌లో 268; పోరుబందర్‌లో 268; పిల్లలతో 269; మళ్లీ ఒక స్మృతి 269; స్వామీజీ వ్యాకులత 270; 'లోకాన్ని ఉఱ్ఱూతలూగించే శక్తి నాలో ఉంది' 272; వదలిపెట్టకుండా వెంబడించే అఖండానంద 272; పాలిటానాలో 274; బహిరంగ ప్రసంగాల వలన ప్రయోజనం శూన్యం 275; చికాగో గురించి 275; గత జన్మలో బౌద్ధుడు 276; తిలక్‌తో 277; సన్న్యాసులు నిష్ప్రయోజకులా? 278; విలపిస్తు న్నప్పుడు అక్కున చేర్చుకొనే తల్లి 278; 'బంగారమూ వజ్రాలూ అవసరంలేదు' 279; వినూత్న సన్న్యాసి: బెల్గామ్‌లో 280; హరిపాద మిత్రా 282; 'మానసిక శక్తిని వృథా చేయకూడదు' 283; రుగ్మతలు దాదాపుగా మనస్సంబంధమైనవి 284; భిక్ష ఇవ్వడమా, ఇవ్వకపోవడమా? 284; ఇతరులు మనకు అద్దం లాంటివారు 285; నిజమైన ఉపాధ్యాయుడు 286; పారిశుద్ధ్య ఆవశ్యకత 287; సైద్ధాంతిక మౌఢ్యం: ఒక కథ 287; హరిపాద మిత్రాకు దీక్ష 288; గోవా క్రైస్తవ మఠం 289.

16. దక్షిణ భారతంలో **291**

మైసూర్‌లో 291; అసత్యం పలుకడమా? 292; సన్న్యాసం 293; 'మీకు ఏం చేయాలి?' 294; ధ్వని ముద్రణ 294; 'ఏదీ వద్దు' 295; తిరుచ్చూర్‌లో 295; కోడుంగల్లూర్‌లో 295; ఛట్టాంబి స్వామితో 297; తిరువనంతపురంలో 298; ఇతరులను గౌరవించాలి 299; 'శక్తిని భగవంతుడు ప్రసాదిస్తాడు' 300; కులతత్వ క్రౌర్యం 301; ఆర్య-ద్రావిడ సమస్య 302; నిజమైన దేశభక్తి 302.

17. కొన్ని సంఘటనలు **304**

తమిళనాడుకు పోవడానికి ముందు 304; విచక్షణా జ్ఞానాన్ని ఉపయోగించు 304; శ్రీరాముడు ఆహారం పంపించారు 305; పులి కూడా అర్థం చేసుకొన్నది 307; నేను దుర్బలుణ్ణా? 309; మూర్ఖులను ఎదుర్కోవడం... 310; అమృతంకన్నా రుచికరం 310; ఎండమావి 311; పరివర్తన చెందిన చోరుడు 312; సన్న్యాసులు చేసే 'సహాయం' 313; కారాగారం ఫరవాలేదు 314; కాషాయాంబరం ధరించకపోతే... 315; మారే ఆదర్శాలు 317.

18. కన్యాకుమారిలో వినూత్న ధ్యానం 319

పరివ్రాజక జీవితం : సంగ్రహం 319; జీవిత విధానం 320; నేర్చుకొన్నవి 321; నేర్చుకొన్నవి 321; మహారాజులను ఎందుకు కలుసుకొన్నారు? 322; పరివ్రాజక జీవితం : ముగింపు 324; మార్గాన్వేషణ 325; కన్యాకుమారిలో 325; భారతదేశ దక్షిణాగ్ర శిల మీద... 326; స్వామీజీ అనుష్ఠించిన ధ్యానం 327; ఆ భారతం ఎక్కడ? 328; మధురైలో 332; రామేశ్వరంలో 332; పాండిచ్చేరిలో 333.

19. చెన్నైలో 334

చెన్నై వేచివుంది 334; సర్వమత మహాసభకు ఎవరు పోతారు? 334; అలసింగ పెరుమాళ్ 336; నూతన అధ్యాయం 336; మనస్సును ఆకట్టుకొనే వివరణలు 337; కృష్ణుడు ఎందుకు నీలమేఘచ్ఛాయారూపుడు? 338; స్పెన్సర్ ఏం చెబుతున్నాడు? 338; ఏది సమాజ సంస్కరణ? 339; హిందూమత ముఖ్యాంశాలు 339; 'ఎరుగబడనిది నేను తెలుసుకొన్నాను' 339; సర్వమత మహాసభకు వెళతారా? 340; దిన పత్రికలలో 341; కిడి 343; వి. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ 343; తమిళ వంటకాల పట్ల ప్రీతి 344; కొన్ని సంఘటనలు 344; ప్రేతాత్మలనూ కరుణించడం 345; ఎందుకు సృష్టించారు? 346; పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లాలి 346; హైదరాబాద్‌లో 348; నవాబుతో 349; 'పాశ్చాత్యానికి వెళ్లడంలోని నా ఉద్దేశం' 350; అతీంద్రియ శక్తులు ప్రదర్శించే యోగితో 350; తల్లి జ్ఞాపకంతో కలత చెందడం 352; అనుగ్రహ నిమిత్తం 353; గురుదేవులు పిలుస్తున్నారు 354; మాతృదేవి దర్శనం 354; పేదల ధనమే కావాలి 356; పసిపిల్లల వచ్చీరాని ముద్దు మాటల ఆనందంలో 357.

20. ఒంటరిగా వెళ్లారా? 359

మళ్లీ ఖేత్రీకి 359; 'సర్వమత మహాసభ నా నిమిత్తమే!' 360; 'నా హృదయం విస్తృతించింది' 361; అందరికోసం విలపించారు 362; ఆత్మగౌరవం అవసరం 363; పాశ్చాత్య ప్రయాణ ఏర్పాట్లు 364; వివేకానంద 364; బయలుదేరారు! 365; ఒంటరిగా వెళుతున్నారా? 366.

IV అంతర్జాతీయ రంగంలో

21. సముద్ర యానం 371

సౌందర్యోపాసకుడు 371; కొలంబో 372; పినాంగ్ 372; సింగపూర్ 373; హాంకాంగ్ 373; కాంటన్ 374; కొట్టడానికి వచ్చినవారు వినమ్రులయ్యారు 375; టాటాకు ఒక సలహా 378; అమెరికా వైపుగా 380.

22. అమెరికా 381

సమాజం 381; సంపత్తి వనరులు 381; నూతన ఆవిష్కరణలు 382; జీవిత దృక్పథం 382; మతం 383; మతాతీతమైన సంస్థలు 384; క్రైస్తవ మత ఆనాటి పరిస్థితి 384; దేశీయ సమస్యలు 385; సమాజంలోని సాధారణ పరిస్థితులు 386; సర్వమత మహాసభ 387.

23. తొలినాళ్లు 390

వసంతకాల మందపవనం 390; చికాగో 391; ప్రదర్శనలో 392; అవమానాలు 393; పత్రికలు 393; ధన లేమి 394; పదే పదే పరీక్షలు 395; బోస్టన్‌లో 396; అనుగ్రహమనే అద్భుతం 396; మందమారుత పచ్చిక బయలు 397; బోస్టన్ రోజులు 397; శ్రీరామకృష్ణుల అభయం 398; రమాబాయి బృందాలు 399; సూర్యుడు ప్రకాశించడానికి యోగ్యతాపత్రమా? 400; కార్యారంభం 401; చికాగోలో 403; తలుపు తెరచుకొంది 404.

24. అమెరికా సోదర సోదరీమణులారా! 406

కొలంబస్ హాల్ 406; వేదిక 407; మొదటి రోజు 407; ప్రతినిధులు 408; కార్యక్రమాల ప్రారంభం 408; 'సోదర సోదరీమణులారా!' 410; అద్భుత శక్తి 412; ఏం ప్రసంగించారు? 414; 'అమ్మా, దారి చూపు!' 416; మరునాడు 417; మరో వైపు 418; చికాగో ఉపన్యాసం : ఒక దృక్కోణం 419; మత మౌఢ్యం గురించి ఎందుకు ప్రసంగించారు? 424; ఉపన్యాసాల కొనసాగింపు 425; హిందూమత పరిరక్షకుడు 426; భారతదేశం ఆధ్యాత్మిక గురువు 427; స్వామీజీ తోడ్పాటు 428; దేని ప్రతినిధి? 429; సర్వమత మహాసభ ఏం సాధించింది 430.

25. 'దైవం మానుష రూపేణ' 432

'దైవం మానుష రూపేణ' 432; అమెరికా కార్యం : మూడు ఘట్టాలు 433; లియాన్ ఇంట్లో 434; తలపాగా విన్యాసం 435; స్వామీజీని ఆకట్టుకొంది 436; నేర్చుకొంటున్నారు 437; పాశ్చాత్య సంగీతం 438; విజ్ఞానవేత్తలతో 439; రాబర్ట్ ఇంగర్సాల్‌తో 439; ఎమ్మా కాల్వే 441; అమరత్వ స్థితి అంటే ఏమిటి? 442; రాక్‌ఫెల్లర్‌తో 443; భగవంతుడు దారి చూపుతున్నాడు 444; అత్యున్నత స్థితులలో 445; శ్రీరామకృష్ణుల నిరోధం 447; 'జోనాలా బయటకు వచ్చాను!' 447; తుపాకీ తూటాల వర్షంలో 448; 'ముందు నన్ను కాపాడండి' 449; జాతి మౌఢ్యం 450;

రాసులను త్రోసి ఇచ్చేదెవరు? 451; అతీంద్రియ శక్తులు 452; తాళం వేసిన గదిలో నుండి 453; మనస్సులను ఆకట్టుకొన్నారు 453; ఎల్లలకు అతీతుడు 454.

26. ప్రతికూల పవనాలు **456**

'లెక్చర్ బ్యూరో' 456; హేల్ కుటుంబం 457; డెట్రాయిట్లో 458; మంచు తుపాను సూచన 459; మూడు ప్రశ్నలు 460; మత మార్పిడా? 461; ఏసుక్రీస్తుకు అభిముఖంగా తిరగండి 462; ఫాదరీల ప్రతిఘటన 464; గారడీ ప్రదర్శనలు వద్దు 466; మజుందార్ ప్రచారం 468; రమాబాయి వర్గం వారు 469; దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థుల ప్రయత్నం 470; విషం ఏం చేస్తుంది? 471; స్వామీజీ ప్రయత్నం 472; హిందువుల మందకొడితనం 473; భారతదేశంలో నవ జాగృతి 474; శత్రువు పట్ల సైతం ద్రవించే మనస్సు 476; పరిస్థితే ఆస్కారంగా.... 477; లెక్చర్ బ్యూరో నుండి వైదొలగడం 478; 'శివోఽహం' అంటున్నాను! 478; తరగతి ప్రసంగాలు 480; ప్రేతాత్మవాదుల బెదరింపులు 482; స్వేచ్ఛాయుత చింతనాశీలుర ప్రతిఘటన 483.

27. ద్వీపవనంలో దివ్యానుభూతులు **484**

ధ్యానయోగి 484; విచిత్రమైన భగవంతుడు 485; గోల్ఫ్: మానసిక ఏకాగ్రత 486; నాలుగు యోగాలు 487; విశ్రాంతికై... 487; మళ్లీ యాతనలు 488; పెర్సీ మకాం 489; నిర్వికల్ప సమాధిలో 490; సహస్రద్వీప వనం 491; 'ఏసుక్రీస్తును అభిలషించినట్లు' 492; తపోమయ జీవితం 493; మూడు తత్త్వాలు: వారసత్వం 495; మధ్యాహ్నం 496; సాయంత్రం వేళల్లో 497; తేలిక క్షణాలు 497; కృత్రిమత్వం వద్దు 498; వంట 499; చిన్నపిల్లవాడే ఆయన 500; యతి గీతం 500; నిర్వికల్ప సమాధిలో 501.

28. కొనసాగిన అమెరికా రోజులు **506**

భగవదాదేశం! 506; శుభాకాంక్షలు 507; స్నానాల గదికై అన్వేషణ 508; నిజమైన అనుష్ఠాన వేదాంతి 509; స్టర్డీ 509; 'నా వెనుక భగవంతుడే!' 510; బుసగొట్టే వృషభం ఎదుట 510; మార్గరెట్ ఎలిజబెత్ నోబెల్ 511; ఇంగ్లండ్ నుండి బయలుదేరడం 512; మళ్లీ న్యూయార్క్‌లో 512; వాల్డో: భగవంతుని సేవిక 513; లోకం కృతజ్ఞతాబద్ధమైన వ్యక్తి : గుడ్విన్ 514; ముగ్గురు మేధావులు 515; న్యూయార్క్ పనులు 517; డెట్రాయిట్ : గందరగోళ ప్రారంభం 518; హార్వర్డ్ విశ్వవిద్యాలయంలో 519; పదవులూ పట్టాలూ అక్కర్లేదు 519; ఎవరు పండితుడు? 520; సర్వతోముఖ విద్వత్తు 520; పునీత హస్తం 521; పుస్తకాల ప్రచురణ 522; 'నా పయనం' 522; వేదాంత తత్త్వ గ్రంథం 523; తక్కిన గ్రంథాలు 524.

29. ఇంగ్లండ్‌లో 525

మళ్లీ ఇంగ్లండ్‌లో 525; దైనందిన జీవితం 525; కొనసాగిన ఉపన్యాసాలు 526; ఉల్లాస బాలుడు – జగద్గురువు 527; జ్ఞాన పరిధులు 528; తేలిక క్షణాలు 529; కొన్ని గొణుగుడులు 529; సత్య సాక్షాత్కారం 530; చరిత్రలో ప్రజ్ఞ 531; స్టర్డీ మనస్సు మార్చుకోవడం 534; మార్పులేని భగవద్ధ్యాస 534; జగజ్జనని సాక్షాత్కారం 535; బుద్ధునిలా 535; సేవియర్ దంపతులు 536; ఇంగ్లండ్‌లో విజయం 536; అతీంద్రియ శక్తులు 536; మాక్స్ ముల్లర్‌తో 537; గుండె పోటు 539; భారతదేశ కార్యంలో ఇంగ్లండ్ శిష్యులు 540.

30. ఐరోపా యాత్ర 541

స్విట్జర్లాండ్‌లో 541; మంచు పర్వత శ్రేణులలో 542; విశ్రాంతి మృగ్యం 543; కృపానంద మనస్సు మార్చుకోవడం 544; వేశ్యలూ భక్తురాండ్రే 546; జర్మనీలో 548; పాల్ డ్యూసన్‌తో 548; 'ఉమాదేవిలా వర్ధిల్లుగాక!' 549; భారతం ఆహ్వానిస్తున్నది 550; ధూళిని సైతం ప్రేమిస్తాను! 551.

'అ'కారాది సూచి 553

బెల్గామ్ 1892 / 1893

గంగానది నుంచి బేలూర్ మఠ దృశ్యం

1. వివేకానంద ఆలయం 3. శారదాదేవి ఆలయం 4. బ్రహ్మానంద ఆలయం
5. శ్రీరామకృష్ణాలయం 6. వివేకానంద గది ఉన్న భవనం

ఓం

నమః శ్రీయతిరాజాయ

వివేకానంద శూరయే ।

సచ్చిత్ సుఖ స్వరూపాయ

స్వామినే తాపహారిణే ॥

యతిరాజా, యథార్థ జ్ఞానమూర్తీ, సమస్త దుఃఖాలను బాపువారూ అయిన వివేకానంద ఋషివరేణ్యునికి ప్రణమిల్లుతున్నాను.

— స్వామి రామకృష్ణానంద

ఇంతకీ ఎవరీయన?

బాల భానుని నునులేత కిరణాలు మళ్లీ ఒకసారి లోకాన్ని స్పృశింపడానికి సిద్ధమయ్యే వేకువజామున కలకత్తా గంగానదిలో పడవలో వెళుతున్నాం.

తెల్లవారీ తెల్లవారని ఆ ఉదయం కాలంలో గంగానదీ, దాని తీరాలూ అస్పష్టంగా కానవస్తున్నాయి.

గంగ మీదుగా వీచే శీతలవాయువు మా శరీరాలను సుతిమెత్తగా తాకుతూండగా, వేకువజాము శుభోదయానికి తగ్గ మాధుర్యమూ, ఉపశమనమూ మనస్సును స్పృశిస్తూండగా మేం ఏదో స్వప్నలోకంలో విహరిస్తూన్నట్లు పడవలో తేలిపోతున్నాం.

హౌరా నుండి బయలుదేరిన పడవ నాలుగు మైళ్లు దాటటం మాకు తెలియలేదు. ఆ సమయంలో ఎడమ వైపు గంగా తీరంలో ఒక అద్భుత దృశ్యం తెరచుకొన్నది –

ఆరితేరిన ఒక శిల్పి చెక్కిన శిలలా నాలుగు అందమైన దేవాలయాలు సుదూరం విస్తృతించిన శోభాయమానమైన పచ్చిక మైదానంలో మౌనతపస్సులో మగ్నమై ఉన్నాయి! ఆ దేవాలయాల ఆకృతే ప్రగాఢ ప్రశాంతతను మాలో నింపివేస్తున్నది. మాకు తెలియకుండా మైమరచిపోతున్నాం.

ఈ దేవాలయాలు ఏవి?

ఈ దేవాలయాలలో కొలువై ఉన్న దేవత లెవరు?

ఉదయం కాబోతోంది. ఆ దేవాలయాల్లో తపస్సులో మునిగివున్న సన్న్యాసులు ఒకరొకరుగా బయటికి వస్తున్నారు. ఆ మసక వెలుతురులో ప్రశాంతంగా ఆ దేవాలయాలలో ఆరాధించడానికి పోతున్నారు.

వీ రెవరు?

సమధికోత్సాహం మమ్ము ప్రేరేపించగా పడవల రేవు వద్ద దిగి ఆ దేవాలయాల వైపుగా వెళ్లసాగాం. ఏదో ఒక నూతన ప్రపంచంలోకి ప్రవేశించ బోతున్నామని మనస్సు చెబుతోంది.

ఇదుగో ప్రవేశించాం.

అది బేలూరు మఠం!

“నేను కాశీకి వెళ్లలేను. ఏం చేయాలి?” అని ఒక వ్యక్తి అడిగినప్పుడు, “ఎందుకు, బేలూరు మఠానికి వెళ్లవచ్చు కదా! అక్కడ ధ్యానం సహజంగా సిద్ధిస్తుంది. అక్కడ శ్రీరామకృష్ణులు ప్రత్యక్షంగా జీవించడం నేను చూశాను” అని మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి వచించిన పుణ్యతీర్థం అది! పావనులూ, పుణ్యమూర్తులూ జీవించి తమ పాదపద్మాల స్పర్శచే దివ్యత్వాన్ని సంతరించుకొన్న పుణ్యక్షేత్రం అది!

పడవల రేవు ద్వారంలో ప్రవేశించగానే కుడివైపు చిన్న రెండంతస్తుల దేవాలయం కనిపించింది. లోపలికి వెళుతున్నాం.

అక్కడ కొలువైన వారు –

"స్వర్గంలో జీవించే ఒక ఋషి మానవరూపు దాల్చి ఏతెంచారు" అని భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణులచేతా, "హిందూమతాన్ని కాపాడారు, తద్వారా భారతదేశాన్ని కాపాడారు", "లోక చింతనాధోరణులను మలుపు త్రిప్పిన వారు" అంటూ మహాపండితులచేతా శ్లాఘింపబడిన వ్యక్తి –

స్వామి వివేకానంద!

ఆయనను ఆరాధించి పైకి వెళుతున్నాం.

అక్కడ –

ఆదిలో ఉద్భవించిన నాదమనీ, ప్రణవమంత్రమనీ స్తుతింపబడే ఓంకార మంత్రానికి గర్భగుడి! అందమైన వేదిక, దాని మీద ఒక కలశం. దానిపై వికసించిన ఒక తామర, దాని మీద ఓంకారం! అంతా తెల్లని పాలరాతితో అద్భుతంగా మలచబడివుంది.

మనస్సు కాస్త కూడదీసుకొంటున్నాం. సర్వత్రా వ్యాపించిన ఆ ఓంకార నాదంలో కాసేపు మనస్సును లయింపజేస్తున్నాం.

గంగ నుండి దేవాలయాలను దర్శించడం ఒక అనుభవమయితే, తీరం నుండి గంగను దర్శించుకోవడం సంతోషదాయకం. ప్రణవ దేవాలయం వెనుక నిలబడి అలాంటి అద్భుత దర్శనం చేశాం.

తరువాత చూడనున్నది మాతృదేవి శ్రీ శారదాదేవి దేవాలయం. గంగానది స్నానఘట్టం వద్ద ఒక చిన్న దేవాలయంలో ఆమె కొలువై ఉన్నారు. "ఇక్కడకు వచ్చిన వారికీ, రాని వారికీ నా ఆశీర్వాదాలు లభించుగాక!" అని దీవించిన మూర్తీభవించిన ప్రేమమూర్తి గదా ఆమె! అందుకోసమేనేమో గంగాభిముఖంగా కొలువుదీరి ఉన్నారు! స్నానార్థం వచ్చేవారికి కూడా అనుగ్రహం కలగాలన్నదే ఆమె సంకల్పం కాబోలు!

తరువాత, భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల మానస పుత్రునిగా పరిగణింపబడిన స్వామి బ్రహ్మానంద దేవాలయం కానవస్తుంది.

అక్కడ ఆరాధించి దిగుతున్నప్పుడు మన కళ్ల ముందు బ్రహ్మాండంగా వెలసివున్న ఒక దేవాలయం కానవస్తుంది. ఒక్కో మెట్టుగా ఎక్కి ఆ దేవాలయంలో ప్రవేశించాం. ప్రతి మెట్టు ఎక్కుతున్నప్పుడు ప్రపంచం కాస్తకాస్తగా వైదొలగిపోతున్నట్లుగా అనిపించింది. మెల్లగా మెట్లు ఎక్కుతున్నకొద్దీ గర్భగుడి కానవచ్చింది.

అక్కడ కొలువుదీరి ఉన్నవారు భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణులు!

దేవాలయపు అసాధారణ ఆకృతీ, ఆశీనులైవున్న శ్రీరామకృష్ణుల గాంభీర్యమూ వేదాలు భగవంతుణ్ణి "రాజాధిరాజాయ" అని స్తుతించడాన్ని జ్ఞాపకానికి తెస్తున్నాయి. ఆ నిశ్శబ్ద ప్రశాంతతానందంలో కాసేపు మునిగిపోయాం.

కాసేపు దేవాలయ రూపురేఖల సొబగులను, విభిన్న శిల్ప కళాఖండాల సంగమాన్ని ఆస్వాదించాం.

మనస్సులో అనిర్వచనీయమైన ప్రశాంతతా, ఆనందమూ పొంగిపొరలుతున్నాయి.

సహజంగానే ఇప్పుడు ఒక ప్రశ్న తలెత్తింది –

ఈ ఇహలోకంలో ఇలాంటి ఒక పరలోకాన్ని సృష్టించింది ఎవరు? ఈ విధంగా సౌందర్యమూ, ప్రశాంతతా, దివ్యత్వమూ మమేకమై విరాజిల్లే ఈ ఆధ్యాత్మిక లోకాన్ని మలచిన శిల్పి ఎవరు?

అక్కడున్న భవనాల వైపుగా వెళ్లాం. అక్కడకు వెళ్లాక మా విస్మయం అనేక రెట్లు అధికరించింది. మేం సందర్శించినవి ముక్తినొసగే దేవాలయాలు మాత్రమే కాదు; లోకానికి శ్రేయస్సు చేయాలన్నదే లక్ష్యంగా చేసుకొని, అనేక రకాల పనులలో తలమునకలయ్యే ఒక సంస్థ జీవనాడిగా విరాజిల్లే గర్భగుడులు కూడా. రామకృష్ణ మఠం, రామకృష్ణ మిషన్ అనే పేర్లతో పాఠశాలలు, కళాశాలలు, వసతి గృహాలు, వైద్యశాలలు, సహాయ పునరావాస కార్యాలు మొదలైన ఎన్నో కార్యక్రమాలకు ఊటగా విరాజిల్లేవి ఈ నూత్న దేవాలయాలని గ్రహించి దిగ్భ్రాంతితో మా కళ్లు విచ్చుకొన్నాయి.

ఇలా ముక్తినొసగే, లోకానికి మేలు ఒనగూర్చే రెండు పథాలను ఒకే మార్గంలో సమైక్యపరచిన మహాత్ముడెవరు?

దేవాలయాలూ, ఆరాధనా హిందూమతానికి క్రొత్త కాదు. హిందువుల మయిన మనకు దేవాలయంలో కొలువైవున్న దేవతలతో మనలను అనుసంధించు

కోవడం ఎలాగో తెలుసు. కాని మన చుట్టూ జీవిస్తున్న మన సోదర మానవులతో మనలను ఎలా అనుసంధించుకోవాలో తెలుసుకోలేకపోయాం. అందుకు మనలను సిద్ధం చేయడానికి ఒక సరిక్రొత్త ఆరాధనా వ్యవస్థ ఆవశ్యమయింది. దీన్నే కదా ఇక్కడ ప్రత్యక్షంగా చూస్తున్నాం!

దేవాలయాల లోపల మాధవ సేవ, బయట మానవసేవ.

ఇటువంటి రెండు వంకల సేవ మూలంగా మనిషి ఔన్నత్యం పొందుతాడు; ఆతడి ఆత్మ వికసిస్తుంది; ఆతడిలో కొలువై ఉన్న దివ్యత్వం అభివ్యక్తమవుతుంది, నిజమైన మనుషులు రూపొందుతారు. ఈ రకంగా ఒక నూతన మానవజాతి ఉత్పన్నమవుతుంది.

ఈ విధమైన ఒక నూతన యుగానికి సాధనమై ఉన్న ఆ యుగ నాయకుడెవరు?

కుతూహలం పొంగుతున్నదా?

ఆయనే మేం ప్రప్రథమంగా ఆరాధించిన స్వామి వివేకానంద!

ఆ యుగ నాయకుణ్ణి గురించి తెలుసుకోవడం, చింతన చేయడం జిజ్ఞాసకు విందు, ఆధ్యాత్మిక సాధన!

కళ్లు మూసుకొని ఒక్క క్షణం ఆ దేవర్షియైన స్వామి వివేకానంద దివ్యరూపాన్ని మనస్సులో ధ్యానిద్దాం.....

జీవితగాథలోకి పోదాం..... రండి.

I

బాల్యం

ఈ విభాగంలో

స్వామి వివేకానంద జన్మించిన కాలావశ్యకత.

'ప్రార్థన మూలంగా జన్మించిన వ్యక్తే శ్రేష్ఠుడు' అన్న స్వామీజీ వచనం ఆయన జీవితానికే వర్తిస్తుంది.

బాల్యంలో చిలిపి చేష్టలు.

బాల్యంలోనే వికసించిన వ్యక్తిత్వం.

జ్యోతి వెలుగులో నిద్రించే ఉన్నత బాలుడు.

సర్వతోముఖ ప్రతిభతో విరాజిల్లిన యౌవనం.

అన్నింటినీ మించిన ఆత్మాన్వేషణ.

1 కాలావశ్యకత

సంవత్సరాలు అనేకం దొర్లిపోతాయి, అనేక తరాలు పుట్టి గిట్టుతాయి. వివేకానంద - ఆయన కాలమూ భూతకాలంలో కలసిపోతుంది. కాని ప్రజల మనోఫలకాలపై రూపుదిద్దుకొన్న వివేకానంద అనే ఆ మహనీయుని చిత్తరువు ఎన్నటికీ చెరిగిపోదు.

— **ఇ.వి. చెలిషేవ్**

[రష్యన్ చింతనాశీలి]

మహారాజులు పరిపాలించారు, కాలగర్భంలో కలిసిపోయారు; సామ్రాజ్యాలు విల సిల్లాయి, అంతరించిపోయాయి; సంస్థలు వెలశాయి, కనుమరుగయ్యాయి; తత్త్వాలు ప్రతిపాదింపబడ్డాయి, తిరస్కరింపబడ్డాయి. వీటన్నింటినీ మించి ఆటంకాలను అధిగమించి, అవరోధాలను తొలగించుకొని, కఠిన పరీక్షలకు ఎదురొడ్డి నాగరకతలు వర్ధిల్లాయి. అవరోధాలను దాటుకొంటూ పోయేకొద్దీ వాటి శక్తి ఇనుమడించింది. కాలాన్ని నిర్జించి నాగరకతలు వికాసం పొందాయి. ఈ విజయానికి కారణం ఏది?

నాగరకతల నవీకరణ శక్తి

నవీకరణ శక్తే అందుకు కారణం. కాలగమనంతోపాటు నాగరకతలు నవీకరణను సంతరించుకొంటాయి. అందుకు వలసిన శక్తి వాటికి ఉంది. ఎన్నడైనా నాగరకతల పురోగతికి ఆటంకం వాటిల్లితే, తక్షణమే ఆ శక్తి కార్యోన్ముఖమవుతుంది.

ఈ శక్తి ఎక్కణ్ణుంచి వస్తుంది?

చరిత్రను కూలంకషంగా అధ్యయనం చేస్తే ఈ శక్తి మతం నుండి లభిస్తూ వచ్చినట్లు స్పష్టమవుతుంది. నాగరకతల, సంస్కృతుల పాలిట పరిరక్షక శక్తిగా మతం విరాజిల్లుతున్నది.

ఏదైనా కారణాల వలన ఈ నవీకరణ ప్రక్రియకు అవరోధం వాటిల్లితే సంస్కృతి క్షీణిస్తుంది, నాగరకత అంతరిస్తుంది. ప్రాచీన ఈజిప్టు, బాబిలోనియా,

గ్రీకు, రోమ్ నాగరకతలు ఇట్లే అంతరించాయి. ఈ నాగరకతలు సజీవమై ఉండడానికి ఆవశ్యకమైన స్ఫూర్తినీ, జీవశక్తినీ మతాలు అందించలేకపోవడమే అందుకు కారణం. అందువల్లనే ఆ మహోన్నత నాగరకతలు అంతరించాయి!

కాని ఎన్నో శతాబ్దాల పర్యంతం అనేక విదేశీ దండయాత్రలనూ, సమాజంలో చొచ్చుకొనిపోయి విధ్వంసం చేసిన సంస్కృతులనూ చవిచూసి కూడా భారతీయ నాగరకత ఇంకా చెక్కుచెదరక సజీవంగా ఉంది. అందుకు కారణమేమిటి?

అందుకు కారణం హిందూమతం!

హిందూమతం

భారతీయ నాగరకతకు పునాదిగా హిందూమతం అలరారింది. భారతీయ నాగరకత సజీవమై ఉండడానికి జీవశక్తిని నిరంతరాయంగా అది సరఫరా చేస్తూ వస్తూన్నది. అందువల్లనే భారతీయ నాగరకత అంతరించి పోకుండా సజీవంగా ఉంటూవచ్చింది. హిందూమతానికి ఆ శక్తి ఎలా లభించింది? అది పదేపదే తనను నవీకరణం గావించుకోవడం నుండి. ఏ కాలఘట్టంలోనూ హిందూమతం స్తబ్ధత పొందింది లేదు. అది సదా తనను తాను నవీకరణం గావించుకొంటూనే ఉంది.

భారతదేశ రాజకీయ చరిత్ర ఇతర దేశాల చరిత్రల మాదిరే యుద్ధాలతోనూ, విప్లవాలతోను సతమతమయిందే! కాని దాని మత చరిత్ర విభిన్న దృశ్యాన్ని చూపుతున్నది. అది ప్రశాంతమయమైన దృశ్యం. పరాయి మతాలను ద్వేషించక వాటిని ప్రతిఘటించకుండా ఆదరించి స్వీకరించిన మహత్తర సభ్యతాసంస్కారాల సమాహార చిత్రం. పరాయి మతాలను ప్రతిఘటించడానికీ, రూపుమాపడానికీ హిందూమతం ఎన్నడూ, కలలో సైతం ప్రయత్నించింది లేదు. పైగా తనను ప్రతిఘటించాలనే, నామరూపాలు లేకుండా చేయాలనే ఉద్దేశంతో పైపైకి త్రోసుకు వచ్చిన శక్తులను కూడా అది ప్రత్యర్థిగా భావించింది లేదు. అందుకు మారుగా వాటిని తనలో ఇముడ్చుకొంది. అనేక మతాలు వెలిబుచ్చిన భావనలను హిందూమతం త్రోసిరాజనలేదు; స్వీకరించింది. తనలో లీనం చేసుకొంది. అందుమూలంగా ప్రతిఘట్టంలోనూ తనను అది నవీకరణం చేసుకొంటూ తద్ద్వారా పెంపొందుతూ వచ్చింది.

వేదకాలం నుండే ఈ విధమైన నవీకరణం జరుగుతూ రావడం మనం గమనించవచ్చు. ప్రపంచంలో అత్యధిక ప్రాంతం అజ్ఞానాంధకారమనే దీర్ఘనిద్రలో మునిగిపోయి ఉన్నప్పుడు భారతదేశం ఆధ్యాత్మిక ప్రకాశంతో జాగృతంచెంది విరాజిల్లింది. తపోసంపన్నులైన భారతీయ ఋషులు, "సమస్తమైన అంధకారానికీ అతీతమైన

సూర్యదీప్తితో జాజ్జ్వల్యమానమై ప్రకాశించే ఆ భగవంతుణ్ణి నేను సాక్షాత్కరించు కొన్నాను. ఆయనను ప్రత్యక్షం చేసుకోవడం వల్ల మాత్రమే మానవుడు మృత్యుం

వేదాలు

జయుడవుతాడు. మరో మార్గం ఏదీ లేదు."; "అమృత పుత్రులారా! ఆలకించండి" అంటూ బిగ్గరగా యావన్మందినీ ఆహ్వానించారు. "చాలాపూర్వం చరిత్ర రచనగానీ, సాంప్రదాయిక కథల మంద కాంతులుగానీ చొరని, పురాణకాలం నుండి" ఈ లోకాన్ని పునీతం గావించే రీతిలో జీవించిన ఆ ఋషిపుంగవుల దివ్యానుభూతులే వేదాలు.

ప్రకృతి సర్వత్రా ఒకే భగవంతుడు నెలకొని ఉన్నాడనే సిద్ధాంతాన్ని (Pantheism) వేదాలు ప్రబోధించాయి. క్రమేణా బుద్ధిని పదునుబెట్టి విచారణ

నవీకరణమూ – పరిణామాలూ

చేసే చింతనా ధోరణులు బయలుదేరాయి. వేదాలు వాటిని ప్రతిఘటించలేదు. ఆ చింతనలను తనలో పొందుపరచు కొన్నాయి. తత్ఫలితంగా ఉపనిషత్తులు మనకు లభించాయి.

తదనంతర ఘట్టంగా చరిత్రలో భాగవత ధర్మం తలెత్తింది. శ్రీకృష్ణుడు అవత రించి దానిని ఉపనిషత్తులలో పొందుపరిచాడు. తత్ఫలితంగా భగవద్గీత లభ్యమైంది.

ఆ తరువాత బుద్ధుడు అవతరించాడు. ఆయన భారతీయ సంస్కృతీ వినువీథిలో అనేక వినూత్న చింతనలను లేవదీశాడు. దీని ఫలితంగా అనేక తాత్త్విక ధోరణులు బయలుదేరాయి.

తదనంతర కాలంలో అవతరించిన ఆదిశంకరుడు బౌద్ధమతంలోని మహత్తర అంశాలను హిందూమతంలో పొందుపరచాడు. దాని ఫలితంగా భారతీయ సంస్కృతి ఏకీకరణ చెందింది.

11 వ శతాబ్దంలో సంఘటించిన మహమ్మదీయ దండయాత్ర భారతీయ సమాజ, రాజకీయ స్థితిగతులలో గొప్ప మార్పు తీసుకువచ్చింది. ఈ మహోప ద్రవం వలన కూడా హిందూమతం చతికిలపడలేదు. ఆ ఆఘాతాన్ని తట్టుకొని నిలద్రొక్కుకోవడానికై రామానుజ, మధ్వ, రామానంద, కబీర్‌దాసు, తులసీదాసు, మీరాబాయి, చైతన్యులు, ఆళ్వార్లు, నాయన్మార్లు మొదలైన ఆచార్యవరేణ్యులు ఏతెంచారు. వారు ఇస్లాం మతంలోని కొన్ని అంశాలను స్వీకరించి భగవంతుణ్ణి శరణుజొచ్చి జీవించాలనే శరణాగతి మార్గాన్నీ, సౌభ్రాతృత్వ మహత్వాన్నీ ఉపదే శించారు. ఈ రీతిలో దేనినీ త్రోసిరాజనకుండా హిందూమతం క్రమక్రమంగా పరిపుష్టిని సంతరించుకొంటూ వచ్చింది.

కాని ఇస్లాం మతాంశాలను స్వీకరించి హిందూమతం ఆంతరికంగానే వృద్ధి చెందిందని చెప్పాలి. బాహ్యాభివృద్ధిపరంగా హిందూమతం వెనుకంజవేసి, ఒక విధంగా స్తబ్ధతా స్థితికి చేరింది. మహమ్మదీయ పాలకులు కత్తి ఝుళిపించి ప్రజలను బలవంతంగా తమ మతంలోకి మార్చారు. వారు హిందూ దేవాలయాలను కొల్లగొట్టి ధ్వంసం చేశారు, భారతీయ సంస్కృతీ చిహ్నాలను విచ్ఛిన్నం చేశారు, హిందువుల విశ్వ విద్యాలయాలనూ, గ్రంథాలయాలనూ నేలమట్టం చేశారు. ఇంత జరుగుతున్నా హిందువులు ప్రతిఘటించలేకపోయారు. ఇలాంటి స్తబ్ధతా స్థితిలో మూఢ నమ్మ కాలూ, వామాచారాలూ హిందూమతంలో ప్రబలనారంభించాయి. కాలక్రమంలో అవి నిజమైన మతాన్ని కప్పివేసి మూఢనమ్మకాలతో, కొన్ని ఆచారాలతో కూడు కొన్నది మాత్రమే హిందూమతమన్న శోచనీయ స్థితికి దిగజార్చాయి.

హిందూమత స్తబ్ధతా స్థితి

ఆ సమయంలో ఆంగ్లేయులు భారతదేశంలో కాలుమోపారు. మహమ్మదీయుల ప్రాబల్యంతో అప్పటికే అల్లల్లాడుతున్న భారతీయ సంస్కృతీ, హిందూ మతమూ ఆంగ్లేయులు భారతదేశాన్ని తమ బానిస దేశంగా మార్చుకొన్న తరువాత కూకటివ్రేళ్లతో సహా ఊగిపోసాగాయి. ఆంగ్లేయుల ప్రాబల్యం పెరిగేకొద్దీ భారతీయ వారసత్వం బలహీనపడసాగింది. తమ సంస్కృతి పట్ల, మతం పట్ల భారతీయుల విశ్వాసం సడలిపోసాగింది. పాశ్చాత్య సంస్కృతీ నాగరకతల తళుకుబెళుకులకు, హొయలుకు అనేకులు ముగ్ధులయ్యారు. అంతస్తూ, అధికారమూ పొందగోరితే పాశ్చాత్య సంస్కృతిని అలవరచుకోవడమే సబబని హిందు వులు భావించసాగారు. భారతీయుల ఈ దుర్బల మనఃస్థితిని ఆసరాగా తీసుకొని హిందువులలో అనేకులను ఆంగ్లేయులు క్రైస్తవ మతంలోకి మార్పిడి చేశారు.

పాశ్చాత్య సంస్కృతీ వెల్లువ

పాశ్చాత్య సంస్కృతి హిందూ సమాజంలోకి నిరాటంకంగా చొచ్చుకొనిపోవ డమే భారతదేశం చవిచూసిన భయాందోళనల పరిణామాలలోకెల్లా శక్తిమంతమైన దని పేర్కొనాలి. ఎందుకంటే – ఈ చొరబాటు కారణంగానే భారతీయుడు తన వారసత్వ మహత్వంలోను, తన సంస్కృతిలోను, తన మతంలోను విశ్వాసం కోల్పోసాగాడు, ఆత్మవిశ్వాసం కోల్పోసాగాడు. ఎప్పుడైతే ఒక సంస్కృతి తన వారసత్వం పట్ల విశ్వాసం కోల్పోతుందో అప్పుడు దాని పతనం మొదలయిందని అర్థం. 19వ శతాబ్దపు భారతదేశం ఇలాంటి పతనావస్థ త్రోవపట్టింది.

ఈ తరుణంలో భారతీయ సంస్కృతిని నవీకరణం గావించే శక్తి పనిచేయ నారంభించింది. పాశ్చాత్య సంస్కృతి విసరిన సవాళ్లను ప్రతిఘటించడానికి పలువురు

సంస్కర్తలు రంగప్రవేశం చేశారు. వీరిని రెండు కోవలుగా వర్గీకరించవచ్చు. మొదటి కోవకు చెందినవారు భారతీయ సంస్కృతిలోనూ, హిందూమతంలోనూ

సంస్కర్తలు

ప్రయోజనాత్మకమైన అంశాలు ఏవీ లేవనీ, అవన్నీ కేవలం మూఢనమ్మకాల కుప్ప కనుక వాటిని త్యజించి పాశ్చాత్య సంస్కృతిని స్వీకరించడమే ఉత్తమ మార్గమని భావించారు. మరో వర్గం వారు వేదకాలానికి మరలిపోవడమే ఏకైక మార్గమని అభిప్రాయపడ్డారు. వేదకాల ప్రజలు గడిపిన సామాన్య జీవన సరళిని మళ్లీ పునరుద్ధరించాలన్నదే వారి భావన. వేదకాలానంతరం కాలంలో మార్పు రావడమూ, ఆ మార్పు తెచ్చిన పురోభివృద్ధినీ వీరు పరిగణించలేదు.

ఈ రెండు రకాల సంస్కరణలూ సమాజానికి కొంతలో కొంత మేలును చేశాయనే చెప్పాలి. కాని అవి నిరంతరమైనవి కావు. ఎందుకంటే ఈ సంస్కరణలు ఏకపక్షమైనవి, ప్రయోజనాత్మకమైనవి కాకపోవడమే. "ఇల్లు పాడుబడింది. కనుక సొంత ఇంటిని వదిలిపెట్టి మరో ఇంట్లో కాపురం పెట్టు" అన్నట్లుంది మొదటి రకం సంస్కరణ. ఇక రెండవ రకం, "కట్టడం అనవసరం. పునాదులే ఆధారం కనుక అందరూ అక్కడకు వెళ్లి నివసించండి" అన్నట్లుంది. పాడుబడ్డ ఇంటిని మరమ్మతు చేయాలని ఎవరూ ప్రయత్నించలేదు. సంస్కర్తలలో అనేకులు అప్పటి సమాజ దురవస్థకంతా కారణం హిందూమతమేనని తప్పుబట్టారు; మతాన్నే తృణీకరింప నారంభించారు.

కాని దేనినైనా నాశనం చేయడం వల్లనో, తృణీకరించడం వల్లనో సమాజం వికాసం చెందదు; స్వీకరించడం వల్లా, నవీకరించుకోవడం వల్లా అది అభ్యున్నతి పొందుతుంది. చరిత్ర నేర్పిన గుణపాఠం ఇదే! బౌద్ధ, ఇస్లాం ప్రభృత మతాలలోని ఉన్నతాంశాలను స్వీకరించి హిందూమతం నూత్నతేజంతో అభ్యున్నతిని పొందడం మనం చూస్తున్నాం. కనుక సవాలుగా తలెత్తిన పాశ్చాత్య సంస్కృతిని త్రోసిరాజన డమూ తప్పే, యథాతథంగా స్వీకరించడమూ తప్పే! వాటిలోని ఉదాత్తమైన అంశాలను స్వీకరించాలి. ఇది చరిత్రలో నిర్నిరోధాంశం.

ముందుగా హిందూమతం మీద పేరుకుపోయిన మాలిన్యాన్ని తొలగించి నిజమైన హిందూమతాన్ని బయటకు తీసుకురావాలి. దానితోపాటు పాశ్చాత్య

కాలావశ్యకత

సంస్కృతిలోని ఉదాత్తమైన అంశాలను హిందూమతంలో చేర్చుకోవాలి. ఈ విధంగా తనలో వినూత్నతను సంతరింప జేసుకొన్న హిందూమతాన్ని లోకానికి సమర్పించాలి. దీనిని ఆచరణలో పాటించి

చూపడమే కాలావశ్యకత. దీనిని నెరవేర్చి లోకానికి క్రొత్త బాటను వేసే నిమిత్తం అవతరించిన వారే శ్రీరామకృష్ణ - వివేకానందులు. సామరస్య ప్రవక్తగా శ్రీరామకృష్ణులూ, సమన్వయ ప్రవక్తగా స్వామి వివేకానందా అవతరించారు. ఈ రకంగా వీరిద్దరూ చరిత్రలో ఒక గొప్ప యుగసంధిలో ఉద్భవించారు.

సామరస్య ప్రవక్త శ్రీరామకృష్ణులు

పాతయుగం అస్తమించి కొత్త యుగ ఉషోదయం కాబోతున్నది. పాశ్చాత్య సంస్కృతి తీసుకువచ్చిన వైజ్ఞానిక, సామాజిక - రాజకీయ భావనలతో హిందూ మతం బలవత్తరమైన కొత్త సవాళ్లను ఎదుర్కొంటూవుంది; ఆధ్యాత్మికత బాగా దిగజారిన స్థితిలో ఉంది. ఆ సమయంలోనే శ్రీరామకృష్ణులు అవతరించారు. మానవాతీతమైన ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించి ఆయన హిందూమత సనాతన ఆధ్యాత్మిక సంప్రదాయాలను నవీకరణం చేశారు. ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి ఒక ఉద్వేగాన్ని ప్రసాదించారు. లోకంలో పలు ప్రాంతాలను ఛిన్నాభిన్నం చేస్తున్న, విధ్వంసం చేస్తున్న వినాశకర శక్తులను ప్రతిఘటించడానికి సామరస్యమనే శక్తిమంతమైన పరికరాన్ని కనుగొన్నారు.

సమన్వయ ప్రవక్త స్వామి వివేకానంద

శ్రీరామకృష్ణులు భగవంతుని మానవత్వాన్ని చాటిచెప్పగా, వివేకానంద మానవుడి దివ్యత్వాన్ని వెల్లడి చేశారు. తమ గురుదేవులయిన శ్రీరామకృష్ణుల ఆధ్యాత్మిక సందేశాన్నీ, మత సామరస్య సందేశాన్నీ ఆయన లోకమంతటా ప్రచారం చేశారు; ప్రజలు మనస్సులను జాగృతం గావించారు. వీటితోబాటు ఆచరణయుత వేదాంతాన్ని లోకానికి అందించారు. మతం, సంస్కృతి, సామాజిక జీవనం లాంటి వాటి నుండి నిరర్థకమైన, కాలం చెల్లిపోయిన వాదనలనూ, మూఢనమ్మకాలనూ తొలగించి, అనేక చక్కని అంశాలను చేర్చి, దానిని ఆధునికయుగ అవసరాలకు ఎలా వినియోగించుకోవాలో సూచించారు. ఇందుమూలంగా వ్యక్తి శ్రేయస్సుకూ, సర్వుల శ్రేయస్సుకూ ఆధ్యాత్మికతను ఎలా ఉపయోగించుకోవాలో తెలిపారు.

"స్వామి వివేకానంద ప్రయోజనాత్మకంగా సాధించిందేమిటి? అనేక అంశాల మధ్య సమతౌల్యం కనుగొని, వాటిని సమన్వయపరచారు - ఈ రెండు సాధనలే పై ప్రశ్నకు జవాబు" అంటున్నారు ఫ్రెంచి తాత్త్వికుడు రోమా రోలా.

సత్య యుగం

ఈ విధంగా ఆధునిక యుగానికి అవసరమైన సమగ్రత్వానికి ప్రవక్తగా స్వామి వివేకానంద విరాజిల్లారు. ఆయన ఒక ఆదర్శప్రాయమైన సమాజాన్ని కలగన్నారు. ప్రాచీనకాలం - ఆధునిక కాలం, ప్రాచ్య దేశాలు - పాశ్చాత్య దేశాలు, ఆధ్యాత్మికత - ప్రాపంచికత, మతం

– విజ్ఞానం, వ్యక్తి – సమాజంలోని అన్ని విశిష్టాంశాలు ఇమిడివున్న ఒక సమగ్ర మైన సంస్కృతిని లేదా పరిపూర్ణమైన సంస్కృతిని సంతరించుకొన్న సమాజమే అది.

వసుధైక సంస్కృతికి పూర్వం

భారతీయ ఆధ్యాత్మిక సంపత్తి ప్రపంచ చింతనా ధోరణులను, జీవన సరళిని పరివర్తిల్ల చేయగలదని 19వ శతాబ్ద విశిష్ట చింతనాశీలురైన మాక్స్ ముల్లర్, షోపనేర్ రూఢిగా నమ్మారు. భారతీయ చింతనా ధోరణులు వ్యాప్తిగాంచినప్పుడు అద్భుతమైన నవజాగృతి చోటుచేసు కొంటుంది. ఇంతదాకా లోకం చూడని నూతనత్వాన్ని సంత రించుకొన్న ఒక సంస్కృతి రూపొందుతుంది. గ్రీకు, రోమ్ నాగరకతల మిశ్రమం మూలంగా ఉద్భవించిన ప్రస్తుత పాశ్చాత్య సంస్కృతిని ఈ క్రొత్త సంస్కృతి మర పించి, ప్రాబల్యం వహిస్తుందని వారు భావించారు.

ఈ రకంగా వేదకాలం నుండే క్రమేణా వస్తూవున్న ఆధ్యాత్మిక సంపత్తియైన ఈ చింతనలు శ్రీరామకృష్ణుల వలన నూత్నశక్తిని సంతరించుకొని, స్వామి వివేకానంద ద్వారా కొత్త రూపంలో లోకానికి అందించబడ్డాయి. ఈ చింతనలు భారతదేశానికి మాత్రమే కాక, యావత్ప్రపంచానికి శ్రేయస్సును కలిగిస్తాయి. దీనిని ప్రాచీన, నేటి చింతనాశీలురు పలువురు అంగీకరించారు; పలువురు దానివైపుగా పయనం సాగిస్తున్నారు.

ప్రపంచ చింతనా ధోరణిలో మార్పు

ఈ రీతిలో ప్రపంచ చింతనా ధోరణిలో ఒక మార్పుకు వివేకానంద స్వామి శ్రీకారం చుట్టారు. ప్రస్తుతం వసుధైక కుటుంబం, వసుధైక సంస్కృతి అని చెప్పుకోవడమూ, అట్టి చింతనాసరళి వైపుగా లోకం పయ నిస్తూ ఉండడమూ స్వామి వివేకానంద చింతనా ధోరణి చలువే! వసుధైక సంస్కృతికి ఆయన మార్గదర్శిగా విరా జిల్లారు. దానిని వివేకానంద స్వామి సాధించిన వైనమే ఆయన జీవిత చరిత్ర.

సాటిలేని వివేకానంద స్వామి జీవితం బహుముఖ పరిమాణాల సమాహారం. మతం, తత్త్వం మాత్రమే కాక విజ్ఞానం, సమాజం, కళలు, సంగీతం ఇత్యాది ప్రతి విషయాన్ని ఆయన ప్రభావితం చేశారని నేటి మేధావులు గ్రహించారు. ప్రస్తుతం దానిని గూర్చి విస్తృత పరిశోధనలు జరుగుతున్నాయి.

ఇలా కాలావశ్యకతకూ, ప్రపంచ ఆవశ్యకతకూ, ముఖ్యంగా భారతదేశ ఆవశ్యకతకూ ఒక సందేశంతో ఈ ఇలలో అవతరించిన వ్యక్తి స్వామి వివేకానంద.

ఒక మహోన్నతుడైన చింతనాశీలుని, దీనజన బాంధవుని, మహనీయ జగద్గురువు, భగవత్సాక్షాత్కారం పొందిన మహిమాన్వితుని జీవిత చరిత్ర ఇది.

వివేకానంద స్వామి జీవిత చరిత్ర చదవడం మనలో నిద్రాణ స్థితిలో ఉన్న ఆధ్యాత్మిక ప్రేరణలను జాగృతం చేయడమనే ఒక ఆధ్యాత్మిక సాధన అంటే అతిశయోక్తి కాదు.

ఆ ఆధ్యాత్మిక సాధనానుష్ఠానం ఇక ప్రారంభిద్దాం .....

2 జన్మస్థలం - వంశం

ఒక వివేకానంద ఒక్క రోజులో ఉద్భవించడు. వంశానుగతంగా కుటుంబంలో పాదుగొన్న ఉన్నతోన్నత గుణగణాల వలననే ఉద్భవిస్తాడు.

— **మహేంద్రనాథ్ దత్త**
[స్వామీజీ సోదరుడు]

దుర్గాప్రసాద్

ఇప్పటిలా నాడు కూడా సిమూలియా పేట బాగా రద్దీగా ఉండేది. వాడుకగా సిమ్లా అని పేర్కొనబడే ఈ పేట ఉత్తర కలకత్తాలో ఉంది. క్షత్రియ వంశస్థులైన దత్త కుటుంబం అక్కడ బాగా ప్రాచుర్యం వహించింది. సంపద, చదువు, దానధర్మాలు, స్వతంత్ర చింతనాధోరణులకు ఆ కుటుంబం పేరెన్నికగన్నది.

సిమూలియాలో రామమోహనదత్త జీవిస్తూ వచ్చాడు. ఒక ఆంగ్లేయ న్యాయవాది వద్ద ఆయన ప్రధాన గుమాస్తాగానూ, వృత్తిలో భాగస్వామిగానూ ఉండేవాడు. వృత్తి ద్వారా బాగా ఆర్జించిన ఆయన తన బంధువులతో కలిసి గౌర్‌మోహన్ వీథిలో ఒక ఇంట్లో నివసించసాగాడు. దానిని ఇల్లు అనడంకన్నా పెద్ద భవనం[1] అనడం సముచితంగా ఉంటుంది. ఇంటి ముఖద్వారం బ్రహ్మాండంగా ఉండేది. లోపల సైతం పెద్ద స్తంభాలతో అనేక గదులతో ఒక రాజభవనంలా కనిపించేది.

---

1. స్వామి వివేకానంద జన్మించిన గృహం ఇప్పుడు ఆయన స్మారక చిహ్నంగా రామకృష్ణ మిషన్ కేంద్రాలలో ఒకటిగా విరాజిల్లుతున్నది. ఈ భవనాన్ని ఆయన స్మారక చిహ్నంగా రూపొందించడంలో ఎన్నో అవరోధాలు ఎదుర్కొనవలసి వచ్చింది. స్వామీజీ సోదరులిద్దరూ అవివాహితులు. సోదరీమణులలో ఒకరు స్వామీజీ జీవించి ఉన్నప్పుడే మృతిచెందారు. సంతతి లేని కారణంగా ఎవరెవరో ఆ ఇంటిని హస్తగతం చేసుకోవడానికి గట్టిగా ప్రయత్నించారు. వారందరినీ ఖాళీ చేయించడం తలకు మించిన పనైంది. ☞

రామమోహన్‌కి దుర్గాప్రసాద్, కాళీప్రసాద్ అనే ఇద్దరు కుమారులు, కొందరు కుమార్తెలు కలిగారు. తన ముప్పై ఆరవ ఏట కలరా సోకి రామ మోహన్ మృతి చెందాడు. దుర్గాప్రసాద్ పారశీక, సంస్కృత భాషల్లో చక్కని పాండిత్యం గడించాడు. ఆయన ఒక దివాను కుమార్తెయైన శ్యామసుందరిని వివాహం చేసుకొన్నాడు. న్యాయశాస్త్ర కోవిదుడైన ఆయన కూడా తండ్రిలా బాగా ఆర్జిస్తాడని అందరూ ఆశించారు. కాని అందుకు మారుగా ఆయన సన్న్యాస జీవితంపై మొగ్గుచూపాడు. ఒక కుమారుడు జన్మించిన కొద్ది కాలానికే సర్వసంగ పరిత్యాగం చేసి, ఇల్లు విడిచి వెళ్లిపోయాడు. అప్పుడు ఆయన వయస్సు 25 ఏళ్లు. 1835లో జన్మించిన ఆ కుమారుడే స్వామి వివేకానంద తండ్రియైన విశ్వనాథ దత్త.

విశ్వనాథ్‌కు మూడేళ్ల ప్రాయంలో తల్లియైన శ్యామసుందరి బిడ్డను తీసుకొని కాశీయాత్రకు వెళ్లింది. రైలుబళ్లు లేని ఆ రోజుల్లో దాదాపు 500 మైళ్లు పడవ మీద పయనించవలసి వచ్చింది. కాశీని సమీపిస్తుండగా విశ్వనాథ్ అకస్మాత్తుగా గంగానదిలో పడిపోయాడు. బిడ్డను రక్షించడానికి క్షణం కూడా తట పటాయించకుండా ఆమె కూడా నదిలో దూకేసింది. కాని ఆమెకు ఈత రాదు. అయినా బిడ్డను ఎలాగో గట్టిగా పట్టుకొంది. తల్లీబిడ్డలు నీళ్లలో మునిగిపోతున్న సమయంలో హఠాత్తుగా ఒక వ్యక్తి నీళ్లలోకి దూకి ఆ ఇద్దరినీ సురక్షితంగా తీరానికి చేర్చాడు. శ్యామసుందరి గట్టిగా పట్టుకొన్న ఫలితంగా ఏర్పడ్డ మచ్చ విశ్వనాథ్ శరీరం మీద చాలాకాలం చెరిగిపోలేదు.

కాశీలో శ్యామసుందరి పూజాపునస్కారాలు చేస్తూ కొన్ని రోజులు గడిపింది. ఒక రోజు గంగలో స్నానం చేసి విశ్వనాథ ఆలయానికి పోతున్నప్పుడు దారిలో కాలుజారి కిందపడడంతో ఆమెకు స్పృహతప్పింది. ఆ సమయంలో ఆ దారిలో వెళుతున్న ఒక సన్న్యాసి ఆమెను మెట్ల మీదకు చేర్చి స్పృహ తెప్పించడానికి ప్రయ త్నించసాగాడు. మెల్లగా స్పృహలోకి వచ్చిన శ్యామసుందరి కళ్లు తెరచి చూసింది. తనకు స్పృహ తెప్పించి అభిమానంతో చూస్తున్న వ్యక్తి ఎవరో కాదు, సాక్షాత్తు తన భర్తయైన దుర్గాప్రసాద్ అని ఆమెకు చటుక్కున స్ఫురించింది. ఇద్దరూ

☞ ఆ గృహం 2002లో రామకృష్ణ మిషన్‌కు సొంతమయింది. 2004 సెప్టెంబర్ 11వ తేదీన అది స్వామీజీ స్మారక భవనంగా రూపొందింది. స్వామీజీ రోజుల్లో ఎలా ఉండేదో అచ్చం అలాగే దానిని తీర్చిదిద్దడంలో ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసుకొన్నారు. ప్రస్తుతం ఆ భవనం అనేక సేవాకార్యక్రమాలకు నిలయమై ఒప్పారుతున్నది.

పరస్పరం గుర్తుపట్టారు. అది ఒక్క క్షణమే! దుర్గాప్రసాద్ తక్కున లేచాడు. "ఆహా! మాయ, మాయ!" అంటూ రివ్వున అక్కణ్ణుండి వెళ్లిపోయాడు. శ్యామసుందరి కూడా మెల్లగా భారంగా లేచి ఆలయ ప్రదక్షిణకు బయలుదేరింది.

ఈ సంఘటన జరిగిన పన్నెండు సంవత్సరాల తరువాత ఒకసారి దుర్గా ప్రసాద్ కలకత్తాకు వచ్చి, ఒక మిత్రుని ఇంట్లో బసచేశాడు. ఆ మిత్రుడు ఈ సంగతి దుర్గాప్రసాద్ ఇంట్లో చెప్పడంతో, బంధువులంతా వచ్చి బలవంతంగా ఆయనను ఇంటికి తీసుకువెళ్లారు. చెప్పాపెట్టకుండా మళ్లీ వెళ్లిపోతాడేమోనని భయపడి ఆయనను ఒక గదిలో ఉంచి, తాళం పెట్టారు. దుర్గాప్రసాద్ ప్రతిఘటించ లేదు. తన నిరసనను మౌనంగా వ్యక్తం చేశాడు. మూడు రోజులు నిద్రాహారాలు మానుకొన్నాడు. ఇదే తీరు కొనసాగితే ఆయన బలవన్మరణం పొందుతాడేమో నని భయపడి బంధువులు ఆయనను వదలిపెట్టారు. కాలాంతరంలో ఆయన కాశీలో ఒక మఠానికి అధ్యక్షుడైనట్లు వినికిడి. కాని ఎలాంటి ఇదమిత్థమైన సమాచారమూ అందలేదు. విశ్వనాథ్ పెరిగి పెద్దవాడై సంపాదనాపరుడయ్యాక ఒకసారి కాశీకి వెళ్లి తండ్రి ఆచూకీ కోసం గట్టిగా ప్రయత్నించాడు. కాని ఫలితం లేకపోయింది.

కాలాంతరంలో విశ్వనాథ్ పేరుప్రతిష్ఠలు సంపాదించుకొన్నప్పటికీ ఆయన యువప్రాయం ఆనందంగా గడవలేదు. తండ్రి సన్యాసం పుచ్చుకోవడంతో అతడికి తండ్రి ప్రేమ కరవయింది. తండ్రి ఇల్లు విడిచి వెళ్లిపోయాక పినతండ్రియైన కాళీప్రసాద్ కుటుంబ బాధ్యత చేగొన్నాడు. ఆయనకు సంపాదనంటూ ఏమీ లేదు. అందువలన కుటుంబ ఖర్చులన్నీ ఉమ్మడి ఆస్తి నుండి జరిగిపోసాగాయి. దాంతో నానాటికీ ఆస్తి తరిగిపోసాగింది. న్యాయంగా విశ్వనాథ్‌కు ఆస్తిలో సగంవాటా రావలసివున్నా, పినతండ్రి అందుకు అభ్యంతరం పెట్టాడు. శ్యామసుందరి ఎంతో కష్టంతో కుమారుణ్ణి పెంచసాగింది. తల్లి ప్రేమకు కూడా విశ్వనాథ్ ఎక్కువ కాలం నోచుకోలేదు. విశ్వనాథ్‌కు పదవ ఏడు జరుగు తున్నప్పుడు శ్యామసుందరి మరణించింది. దాంతో విశ్వనాథ్ ఏకాకి అయ్యాడు. పినతండ్రి కుటుంబం నుండి అతడికి ఎలాంటి ప్రేమానురాగాలు లభించలేదు.

విశ్వనాథ్ దత్త

అయినప్పటికీ దత్త వంశ కీర్తిప్రతిష్ఠలను ఇనుమడించేలా విశ్వనాథ్ పెరిగి పెద్దవాడయ్యాడు. ఆంగ్లం, ఉర్దూ, అరబిక్, పారశీకం, హిందీ, బెంగాలీ భాష లలో అతడు చక్కని పాండిత్యం గడించాడు. చరిత్ర సాహిత్యాలలో ఎంతో ఆసక్తి కనబరిచాడు. సంస్కృతం నేర్చుకొన్నాడు. ఏదైనా వృత్తి చేపట్టాలని తొలుత ప్రయ త్నించాడు. కాని ఆ ప్రయత్నంలో సఫలీకృతుడు కాలేకపోయాడు. ఆ తరువాత

న్యాయశాస్త్రంలో పట్టభద్రుడై 1866లో న్యాయవాది అయ్యాడు. ఆ రంగంలో అనతికాలంలోనే విశ్వనాథ్ బాగా రాణించాడు.

ఒక వైపు రెండు చేతులా ఆర్జిస్తూన్న విశ్వనాథ్ మరొక వైపు ఎడాపెడా ఖర్చు చేయసాగాడు. స్నేహితులూ, బంధువులూ, పనిమనుషులూ, వాహనాలూ అంటూ ఆర్భాటపు జీవితం గడపసాగాడు. పాకకళలో నిష్ణాతుడైన విశ్వనాథ్ అప్పుడప్పుడు విందుభోజనాలు ఏర్పాటు చేసేవాడు. తాను తినడంతో సరిపెట్టుకోకుండా ఇతరులకు కూడా మృష్టాన్న భోజనాలు వడ్డించి ఆనందించేవాడు.

వృత్తి నిమిత్తమై విశ్వనాథ్ దేశంలో పలు ప్రాంతాలలో నివసించవలసి వచ్చింది. అందుమూలంగా పొందిన అనుభవాలను ఆధారంగా చేసుకొని ఆయన వంగభాషలోను, హిందీలోను 'శిష్టాచార్ పద్ధతి' (సంప్రదాయ పద్ధతులు) అనే పుస్తకం రచించాడు. రెండు సంపుటాలు గల ఈ పుస్తకం మొదటి సంపుటం 1882లో వెలువడింది. 1884లో ఆయన మృతి చెందడం వలన కుటుంబ పరిస్థితులు తలక్రిందులవడంతో రెండవ సంపుటం వెలువడలేదు. వంగభాషలో 'సులోచన' అనే నవలను కూడా ఆయన రచించాడు. జ్యోతిశ్శాస్త్రం కూడా నేర్చుకోవడం వలన ఆయన తన పిల్లల జాతకాలను స్వయంగా తనే గణించాడు. సంగీతాది లలితకళలలో సైతం ఆయనకు అభినివేశం ఉంది. చక్కని గాత్రం కలిగిన ఆయన సంప్రదాయానుసారం సంగీతం నేర్చుకొన్నాడు. సుశ్రావ్యంగా పాడేవాడు.

వీటి అన్నింటికన్నా మిన్నయైన ఉన్నతమైన చింతనా సరళి, విశాల దృక్పథమూ విశ్వనాథ్‌ను ఒక సమున్నత వ్యక్తిత్వం గల మనిషిగా రూపొందించాయి. కుల పట్టింపులూ, మతోన్మాదమూ పాతుకుపోయిన ఆ రోజుల్లో విందుభోజనాలకూ, ఇతర వేడుకలకూ మహమ్మదీయులను ఇంటికి ఆహ్వానించేవాడు. వారికి సముచితమైన ఆహారం వండించి, వడ్డించేవాడు. హైందవ శాస్త్రాలతోపాటు, బైబిల్, పారశీక కవియైన హాఫీస్ కవితా సంపుటి దివాన్-ఇ-హాఫీసును కూడా ఆయన శ్రద్ధగా చదివాడు.

దాతృత్వం విశ్వనాథ్ నరనరంలోనూ ఊరిపోయిందంటే అతిశయోక్తి కాదు. సహాయార్థం ఆయనను ఆశ్రయించి రిక్తహస్తాలతో తిరిగి వెళ్లినవారు లేరు. 'దాన విశ్వనాథ్' అని ఆ ప్రాంతంవారు ఆయనను పేర్కొనేవారు. బంధుమిత్రులు పలువురు ఆయన ఇంట్లోనే బసచేసి ఆయన ఖర్చుతోనే విద్యావంతులయ్యారు. "నా కుమారులను గురించి నేను చింతించాల్సిన పని లేదు. వారి భవిష్యత్తు వారే

చూసుకొంటారు. అందుకు కావలసిన తెలివీ, శక్తీ వారికున్నాయి. కాని పేదలకు ఆ శక్తిలేదు. వారికి మాత్రమే సహాయం అవసరం" అనేవాడు. అందువలన తనను గురించీ, తన పిల్లల భవిష్యత్తు గురించీ కించిత్తు కూడా యోచించకుండా, తన సంపాదనంతా ఇతరులకోసం వ్యయం చేశాడు.

కాని విశ్వనాథ్ దాతృత్వాన్ని బంధువులు కొందరు తమకు అనుకూలంగా ఉపయోగించుకొన్నారు. వారు ఎలాంటి పనిపాటలు చేసుకోకుండా హాయిగా త్రాగుతూ, వినోదిస్తూ కాలం వెళ్లబుచ్చారు. ఇలా త్రాగుబోతులకూ, చరిత్రహీను లకూ నీళ్లలా డబ్బు ఖర్చుచేయడం పెద్ద కుమారుడైన నరేంద్రుడు ప్రతిఘటిం చాడు. అప్పుడు విశ్వనాథ్ ఇలా అన్నాడు: "మధుపానం చేసి తాత్కాలికంగానైనా తమ బాధలను మరచిపోవడానికి ప్రయత్నించే ఈ పేదల గురించి నీ కెలా తెలుస్తుంది? నువ్వు కూడా పెరిగి పెద్దవాడయ్యాక వారి పట్ల జాలి చూపు తావులే!"

ఇలా డబ్బును ఎడాపెడా వృథాగా ఖర్చు చేస్తున్న తండ్రిని నిలదీసి నరేం ద్రుడు ఒకసారి, "అవును, ఇలా ఖర్చు చేస్తున్నారే! నా కోసం ఏం పొదుపు చేసి ఉంచారు?" అని అడిగాడు. అందుకు విశ్వనాథ్ బదులు చెప్పక, అతణ్ణి ఒక నిలువు టద్దం ముందు నిలబెట్టాడు. అద్దంలోని నరేంద్రుని ప్రతిబింబాన్ని చూపిస్తూ, "చూడు, ఇదుగో ఈ బలిష్ఠమైన శరీరాన్ని నీకు ఇచ్చాను. ఇదే నేను నీ కిచ్చిన ఆస్తి" అన్నాడు. మంచి చదువు, ఆరోగ్యవంతమైన శరీరం, చక్కని జీవన ప్రమాణం పిల్లలకు అందిస్తే వారి భవిష్యత్తు ఉజ్జ్వలంగా రూపొందుతుందని ఆయన ఉద్దేశం. అందుకు తగ్గ రీతిలోనే ఆయన పిల్లలను పెంచాడు. పిల్లలకు అపరిమిత ఆస్తిని కూడబెట్టడం కన్నా జీవితాన్ని ఎదురొడ్డి నిలిచేవారిగా వారిని తీర్చిదిద్దడమే ప్రధాన మని ఆయన భావించాడు.

విశ్వనాథ్ పినతండ్రియైన కాళీప్రసాద్ ఒక కన్ను కోల్పోయాడు. తమ వాటా ఆస్తిని కాజేసి తమను నిరాదరించిన ఆయననూ, ఆయన భార్యనూ విశ్వ నాథ్ చేరదీసి ఆదరించాడు. కుటుంబ నిర్వహణ కూడా వారికే అప్పజెప్పాడు. నిజానికి విశ్వనాథ్ భార్యాపిల్లలు సైతం వారి దాక్షిణ్యం క్రిందే జీవించవలసి వచ్చిందని చెప్పుకోవాలి. సంపాదిస్తున్న వ్యక్తి భార్యాబిడ్డలకన్నా పరాయివారినే వారు బాగా చూసుకొంటున్నారనే సంగతి విశ్వనాథ్‌కి తెలియకపోలేదు. కాని వారు వృద్ధులవడం వలన ఓర్పు వహించాడు; అదే విధంగా మెలగమని తన భార్యతో కూడా చెప్పాడు.

వితంతు పునర్వివాహాలను దుయ్యబట్టే నాటి రోజుల్లో కూడా దానిని విశ్వనాథ్ ఆమోదించాడు; ఆయన భార్య కూడా అట్లే. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే విశ్వనాథ్ తన అలవాట్లలోనూ, ప్రవర్తనలోనూ ఒక హిందువుగా వ్యవహరించాడు. అదే సమయంలో విస్తృత దృక్పథం, విశాల హృదయం, పరాయి మతాలను ఆదరించడం లాంటి గుణగుణాలలో ప్రత్యేకించి విరాజిల్లాడు.

భువనేశ్వరీదేవి

1851లో తన పదహారవ ఏట విశ్వనాథ్ పదేళ్ల భువనేశ్వరీదేవిని వివాహం చేసుకొన్నాడు. తెలివితేటలూ, బుద్ధిసూక్ష్మతా సంతరించుకొన్న వ్యక్తి భువనేశ్వరీదేవి. ఆ ఉమ్మడి కుటుంబాన్ని ఆమె దక్షతతో నిర్వహించింది. తీరికలేని ఇంటి పనుల మధ్య సంగీతం, కుట్టుపని, రామాయణ మహాభారత పారాయణం లాంటి వాటికి ఆమె రోజులో ఒక ప్రత్యేక సమయాన్ని కేటాయించేది. కొద్దిగా ఆంగ్లం కూడా ఆమె నేర్చుకొంది. గాంభీర్యం ఉట్టిపడే వ్యక్తిత్వం గల ఆమె మితభాషి. సుఖదుఃఖాలను అన్నింటినీ యథాతథంగా స్వీకరించి భగవదనుగ్రహం మీద ఆధారపడి జీవించడం ఆమె అలవరచుకొంది.

భక్తి, పూజాదికాలు భువనేశ్వరి నిత్య జీవితంలో ప్రాధాన్యం వహించాయి. ఆమె నిత్యపూజలో శివపూజ విశిష్టతను సంతరించుకొంది. సుశ్రావ్యంగా ఆమె కృష్ణుని గూర్చి ఆర్తితో పాడేది. మంచి జ్ఞాపకశక్తి గల ఆమెకు రామాయణ, మహాభారతాలు పుటలకొద్దీ కంఠస్థం. వీథిలో బిచ్చగాళ్లు పాడుకొనే పాటలను ఒక్కసారి వినగానే ఆమెకు కంఠస్థమయ్యేదంటే అతిశయోక్తి కాదు. వంగభాషలో ఆమె కవితలు కూడా రచించడం కద్దు.

సంతానం

భువనేశ్వరీ విశ్వనాథ్ దంపతులకు నలుగురు మగపిల్లలు, ఆరుగురు ఆడపిల్లలు కలిగారు. పెద్ద కుమారుడు ఎనిమిది నెలలకే చనిపోయాడు. రెండవ సంతానమైన ఆడపిల్ల రెండున్నర ఏళ్ల వయస్సులో మృతి చెందింది. మూడవ సంతానమైన కుమార్తె హరమణి (హరమోహిని) ఇరవై రెండేళ్లు జీవించింది. నాలుగవ సంతానమైన స్వర్ణమణి 72 ఏళ్లు జీవించింది. తదుపరి జన్మించిన ఆడపిల్ల యుక్తవయస్సులో మరణించింది. ఆ తరువాత నరేంద్రుడు. ఆ తరువాత జన్మించిన కిరణ్‌బాల 16 ఏళ్లు జీవించింది. ఆమె పిదప జన్మించిన జోగేంద్రబాల 22 ఏళ్లు జీవించింది. చివరగా మహేంద్రనాథ్ (1869–1956), భూపేంద్రనాథ్ (1880–1961) జన్మించారు.

3 జననం - బాల్యం

సంతానం కావాలని ప్రార్థన చేయాలి. శాపగ్రస్థులై జన్మించిన, క్షణికోద్రేక ఫలితంగా పుట్టిన, నిరోధించలేనందున జన్మించిన పిల్లల నుండి, అలాంటి వారసత్వం సంతరించుకొన్నవారి నుండి మనం ఏం ఆశించగలం?

— **స్వామి వివేకానంద**

భువనేశ్వరి ప్రార్థన

"నా జననం కోసం నా తల్లితండ్రులు ఏళ్ల పర్యంతం నోములు నోచి, ప్రార్థనలు చేశారు. సంతానార్థం తల్లితండ్రులు ప్రార్థించాలి. 'ప్రార్థన వలన జన్మించినవాడే ఆర్యుడు' అని స్మృతికర్తయైన మనువు ఆర్యుని గూర్చి నిర్వచిస్తున్నాడు. ప్రార్థనారహితంగా జన్మించిన ప్రతి శిశువూ మనువు అభిప్రాయంలో ధర్మవిరుద్ధంగా జన్మించిందే" అంటున్నారు స్వామి వివేకానంద.

అవసరాలు కలిగినప్పుడే ప్రార్థన జనిస్తుంది. సంతానం కావాలనే తల్లితండ్రుల హృదయపూర్వకమైన ఆర్తి, ప్రార్థనగా పరిణమిస్తుంది; దాని ఫలితంగా ఈ లోకంలోకి వచ్చేవాడు శ్రేష్ఠతముడైన వ్యక్తిగా విరాజిల్లుతాడు. భువనేశ్వరీదేవి కూడా చిత్తశుద్ధితో ప్రార్థించింది. అచంచల భక్తిప్రపత్తులతో ఆమె పరమేశ్వరుణ్ణి శరణుజొచ్చింది. మొదట మగపిల్లవాడే జన్మించినప్పటికీ, అతడు విగతజీవుడయ్యాడు. తరువాత వరుసగా నలుగురు ఆడపిల్లలు పుట్టారు. అందుకే మగపిల్లవాడికోసం ఆమె ఆర్తితో పరమశివుణ్ణి ప్రార్థించింది. ఒక సంవత్సరం అవిచ్ఛిన్నంగా ఆమె సోమవార వ్రతం[1] అనుష్ఠించింది. కాశీలో నివసిస్తూన్న తన అత్తలలో ఒకరిని కాశీలో వెలసివున్న వీరేశ్వర శివునికి[2] సోమవారాలలో తన

1. ప్రతి సోమవారం ఉపవాసం ఉండి శివుణ్ణి ప్రార్థిస్తూ, విశేషంగా పూజించే వ్రతం.
2. ఇది సుప్రసిద్ధ విశ్వనాథ ఆలయం కాదు. గంగాతీరంలోని మరో శివాలయం.

తరఫున విశేష పూజలు చేయమని కోరింది. ఈ విధంగా భువనేశ్వరి ఒక సంవత్సర కాలంపాటు నిరంతరాయంగా జప, పూజ, పారాయణలతో తపోమయ జీవితం గడపింది.

ఇలావుండగా ఒక రోజు పగలంతా ప్రార్థనలోను, పూజలోను నిమగ్నురాలైన భువనేశ్వరి ఆ రాత్రి ఒక కలకన్నది. ఆ కలలో శివుడు ధ్యాన స్థితిలో మగ్నుడై కనిపించాడు. హఠాత్తుగా ఆయనలో నుండి ప్రకాశమానమైన కాంతి వెల్లువలా వెలువడి భువనేశ్వరిని ఆవరించింది. అప్పుడు భువనేశ్వరి మనస్సు అనిర్వచనీయ ఆనందంలో ఓలలాడింది. ఆ సమయంలో పరమశివుడు ధ్యానం చాలించి లేచి ఒక మగపిల్లవాడుగా మారిపోయాడు. "సాక్షాత్తు ఆ భగవంతుడు నాకు కుమారునిగా జన్మించబోతున్నాడా! నా ప్రార్థనను ఈ విధంగా నెరవేర్చనున్నాడా? చిత్తశుద్ధితో భక్తులు చేసే ప్రార్థనలను భగవంతుడు ఈ రకంగా ఈడేరుస్తాడా? ప్రభో, పరమేశ్వరా!" అంటూ భువనేశ్వరి మనస్సు పారవశ్యంలో విలపించింది. ఇంతలో కల చెదరిపోయింది. మేల్కొన్న తరువాత కూడా ఆ కాంతి వెల్లువ తనను ఆవరించి ఉండడం ఆమె గమనించకపోలేదు.

చిత్తశుద్ధితో చేసిన ప్రార్థనల వలనా, దైవసంకల్పం చేదోడు గావడం వలనా త్వరలోనే భువనేశ్వరి గర్భం దాల్చింది. 1863 జనవరి 12వ తేదీ సోమ

యుగనాయకుని అవతరణ

వారం (కృష్ణ సప్తమి, ధనుర్లగ్నం, కన్యారాశి, హస్తానక్షత్రం) ఉదయం ఆరు గంటల 33 నిమిషాల 33 సెకండ్లకు ఒక అందమైన మగబిడ్డకు భువనేశ్వరి జన్మనిచ్చింది. అప్పటికి సూర్యోదయానికి ఇంకా ఆరు నిమిషాలుంది. నాడు మకర సంక్రాంతి పర్వదినం. సూర్యుడు ఉత్తరాభిముఖంగా తన సంచారాన్ని ప్రారంభించే ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలం. కాశీ వీరేశ్వర శివుని అనుగ్రహం వలన జన్మించాడు కాబట్టి ఆ పిల్లవాడికి విశ్వేశ్వరుడని నామకరణం చేశారు. ముద్దుగా 'బిలే' అని పిలిచేవారు. ఆ తరువాత నరేంద్రనాథ్ అనే పేరు స్థిరపడింది. క్లుప్తంగా నరేన్ అనేవారు.

బాల్యం మధురంగా గడచిపోవడం ఉత్కృష్ట జీవితానికి ఒక చక్కని పునాది లాంటిది. సంతానం ఎలాంటివారైనా తల్లితండ్రులకు అల్లారుముద్దే. ఇక దీర్ఘ

ముద్దుబిడ్డ

కాలం తపస్సు, ప్రార్థనలు అనుష్ఠించిన తదనంతరం పుట్టిన బిడ్డ విషయం విడిగా చెప్పనక్కరలేదు. అలా జన్మించినవాడు నరేన్. అందువలన తల్లితండ్రులకు అతడు ముద్దుబిడ్డ గావడంలో వింతేమీలేదు. అందంతోను, చిలిపిచేష్టలతోను, చురుకుదనంతోను చూపరులందరి మనస్సు

భువనేశ్వరీ దేవి

తల్లి

కాశీ వీరేశ్వర శివుడు
మగబిడ్డ కోసం భువనేశ్వరి ఆరాధించిన ఆలయం

స్వామీజీ జన్మగృహం
ప్రస్తుత ఆకృతి

రుక్మిణీదేవి

అమ్మమ్మ

స్వర్ణమయీదేవి

పెద్ద అక్క

మహేంద్రనాథ్ దత్తా

పెద్ద తమ్ముడు

భూపేంద్రనాథ్ దత్తా

చిన్న తమ్ముడు

కలకత్తా, 1886

లనూ నరేన్ దోచుకొనేవాడు. ఇంటికి వచ్చిన అత్తల, పిన్నమ్మల, బంధువుల, ఇరుగుపొరుగు వారందరితోను నరేన్ ఇట్టే కలిసిపోయేవాడు. అతడితో ఆడు కోవడానికీ, అతణ్ణి సముదాయించడానికీ ఇంట్లో బంధువుల, స్నేహితుల పిల్లలు పలువురు ఉండేవారు. ఆడుకోవడానికి అతడికి బోలెడన్ని ఆటవస్తువులు ఉండేవి.

పశుపక్ష్యాదుల పట్ల నరేన్‌కు అపార ప్రేమ. కోతి, మేక, నెమలి, పావురం, తెల్ల ఎలుకలు ఇత్యాదులను విశ్వనాథ్ కుమారుడికి కొనియిచ్చాడు. అక్కడ ఒక మృగప్రదర్శనశాల వెలసిందనడం సబబేమో! అతడు స్వయంగా తనే వాటికి స్నానం చేయించి, ఆహారం తినిపించేవాడు. గోవులంటే అతడికి ఎంతో ప్రీతి. పర్వ దినాలలో పెద్దలు పూజించేటప్పుడు తను కూడా వాటికి బొట్టుపెట్టి నమస్కరించే వాడు. కాస్త ఎదిగిన తరువాత స్వారీ చేయడానికి ఒక పిల్లగుర్రాన్ని తండ్రి కొని ఇచ్చాడు.

తమ బండి తోలే వాడిపట్ల నరేన్ ఎంతో అపేక్షగా ఉండేవాడు. ఉత్తి అపేక్షే కాదు, బండితోలేవాడు కావాలన్నది అతడి భావి ధ్యేయంగా ఉండేది. బండి తోలేవాడి తలపాగా, ఉడుపులు, కొరడా, ఒక్క చిటికలో దౌడుతీసే గుర్రాలు నరేన్ దృష్టికి అతిపెద్ద విషయాలుగా తోచాయి. అతడికి గుర్రాలంటే ఎంతో మక్కువ. "శ్రేష్ఠమైన గుర్రాలను కొంటాను. ఊళ్లోనే మిన్నయైన బండిని కొంటాను. సాహస వంతుడైన బండి తోలేవాణ్ణి నియమించుకొంటాను" అనేవాడు నరేన్.

దుడుకు, అల్లరి, చిలిపి సమ్మిశ్రితమైన దుందుడుకు బాలుడు నరేంద్రుడు. అతడిలో సదా చిలిపితనం చిందులాడేది. ఒకింతసేపు కూడా అతడు ప్రశాం

చిలిపి చేష్టలు

తంగా ఉండేవాడు కాదు. ఈ క్షణం కూర్చుంటాడు, మరు క్షణంలో లేస్తాడు. చేయడానికి ఏం తోచకపోతే అల్లరి చేస్తాడు. అతణ్ణి అదుపులో ఉంచడం అసాధ్యం. ఎలాంటి గదమాయింపుతోను అతణ్ణి శాంతింపజేయడం కుదరనిపని. భువనేశ్వరి విసిగివేసారి, "సాక్షాత్తు పరమేశ్వరుడే నాకు కుమారునిగా జన్మించాలని వరం కోరుకొంటే, ఆయన తన భూతగణాలలో ఒకదాన్ని పంపించాడు" అని వాపోవడం కద్దు. అతణ్ణి శాంతింప జేయడానికి ఒక్కటే దారి! 'శివ శివ' అంటూ తలమీద చన్నీరు కుమ్మరించడమే! మరుక్షణమే అతడి అల్లరి అణగిపోయేది. అతడి అల్లరితో విసిగిపోయే భువనేశ్వరి ఒక్కోసారి, "ఇదుగో చూడు బిలే! ఇలా అల్లరి పిల్లవాడిగా తయారయ్యావంటే పరమేశ్వరుడు నిన్ను కైలాసానికి రానివ్వడు" అని బెదిరించగానే నరేంద్రుడి అల్లరి మటుమాయమయ్యేది. అంతేగాక, "పరమేశ్వరా! ఇకమీదట ఇలా ప్రవర్తించను.

ఈ ఒక్కసారికి మాత్రం క్షమించు" అని పరమేశ్వరుణ్ణి ప్రార్థించేవాడట. ప్రార్థన అయితే ఇట్టే చేసేవాడుగాని అల్లరి? అట్లే కొనసాగేది.

నరేన్ అక్కలిద్దరినీ ఆటపట్టించేవాడు. వారిని బాగా విసిగించి, ఒకే పరుగులో వీథి చివరన ఉన్న మురుగు కాలువలో దిగి నిలబడేవాడు. వారు అక్కడ కొచ్చి తనను పట్టుకోరని అతడి ధీమా. మురుగు కాలువలో నిలబడడం మాత్రమే కాక, బురద తీసి వారి మీద విసిరి, "ఇప్పుడు పట్టుకోండి చూద్దాం" అని వారిని కవ్వించి, వెక్కిరించేవాడు. "కేవలం అతణ్ణి చూసుకోవడానికి ఇద్దరు దాదులను నియమించాను" అని కాలాంతరంలో భువనేశ్వరి చెప్పడం కద్దు.

పళ్లెంలో మిఠాయిలు తెచ్చి పిల్లలందరికీ పంచిపెట్టడానికి వచ్చేవారు. నరేంద్రుడు తన వంతు మిఠాయి పుచ్చుకొని కాస్త రుచిచూసేవాడు. ఆ మిఠాయి నచ్చితే తాను రుచి చూసిన మిఠాయిలో మిగిలిన దాన్ని పళ్లెంలోని మిఠాయిల మీద ముక్కలు చేసి చల్లేవాడు. ఆ తరువాత, "మిఠాయి అంతా ఎంగిలయి పోయింది. ఎవరు తింటారు ఈ మిఠాయిలన్నీ!" అంటూ చిలిపిగా అందరివంకా చూసేవాడు. అతడు అనుకొన్నట్లే జరిగేది. మిఠాయిలు తినడానికి ఎవరూ ముందుకు వచ్చేవారు కారు. అప్పుడు తనకు కావలసినంత తీసుకొని తినేవాడు.

తల్లి ఒడిలోనే బిడ్డ విద్యాభ్యాసానికి శ్రీకారం చుట్టబడుతుంది. తల్లి పాలతో పాటు ఆమెలోని సద్గుణాలూ, ఉన్నతాదర్శాలూ గ్రోలడమే బిడ్డకు విద్యాభ్యాసంగా పరిణమిస్తుందనడం అతిశయోక్తి కాదు. తల్లి తన బిడ్డను పెంచే తీరు ఆతడి భవిష్యత్తును నిర్ణయించడంలో ప్రధాన పాత్ర వహిస్తుంది. నరేంద్రుడి తల్లి ఆతడికి గరపిన విద్య సాటిలేనిది. "జీవితంలో నేను సాధించినవన్నింటికీ నా తల్లికి ఋణపడివున్నాను" అనేవారు కాలాంతరంలో స్వామి వివేకానంద.

ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసం, ఆధ్యాత్మిక బీజం

భారతీయ సంస్కృతిలోని దేవీదేవతల, ఋషుల, వారి త్యాగమయ జీవితాల, ఇతిహాస నాయకులను గూర్చి కథల ద్వారా, పాటల ద్వారా భువనేశ్వరీదేవి నుండి నరేంద్రుడు విన్నాడు. ముఖ్యంగా ఆమె చెప్పిన రామాయణ, మహాభారత కథలు అతడి హృదయంలో చెరిగిపోని ముద్రవేశాయి. తన బామ్మ, ఆమె అమ్మ వద్ద అనేక భాగవత కథలు కూడా నరేంద్రుడు విన్నాడు.

ఆ రోజుల్లో వీథి గాయకులు చారిత్రక సత్యాలను, తత్త్వాలను, సాహసోపేత వీరగాథలను సరళమైన గ్రామ్య పాటల రూపంలో గానం చేస్తూ భిక్షాటన

చేసేవారు. నిరక్షరాస్యులైన గ్రామస్థులకూ, చిన్నపిల్లలకూ ఈ పాటలు ప్రాథమిక విద్యలో ఒక ముఖ్య అంశంగా చోటుచేసుకొన్నాయి. కొన్ని సమయాల్లో ఒంటరి గాను, కొన్ని సందర్భాలలో ఒక బృందంగాను కృష్ణుని వేషం దాల్చి, దేవి చిత్తరువును చేతుల్లో ఉంచుకొనీ వచ్చేవారందరినీ నరేంద్రుని కోసం తమ ఇంటి ప్రాంగణంలోకి పిలిపించి భువనేశ్వరి పాడమని కోరేది. ఆడుతూ పాడుతూవున్న వారి ముందు నిశ్చలంగా కూర్చుని వారి ఆటపాటలు చూసీ వినీ నరేంద్రుడు ఆనందించేవాడు. రోజూ ఇంట్లో మధ్యాహ్నంపూట రామాయణ మహాభారతాలు పారాయణ చేసేవారు. ఆ సమయాల్లో కూడా తన చిలిపిచేష్టలు కట్టిపెట్టి నరేంద్రుడు ప్రశాంతంగా కూర్చుని వినేవాడు.

ఇలా తాను విన్న కథలను తమ్ముళ్లకూ, చెల్లికీ చెప్పి నరేంద్రుడు వారిని ఆనందింపజేసేవాడు. అందరూ ఒకే చోట పడుకొనేవారు. మొదట నరేంద్రుడు, తరువాత మహేంద్రుడు, సోదరీమణులు, నాయనమ్మ, అమ్మ – ఈ వరుసలో పడుకొనేవారు.[1] కొన్ని సమయాల్లో నరేంద్రుడు ముఖాన్ని దిండులో పెట్టి, బోర్లాపడుకొనేవాడు. "అన్నయ్యా, ఒక కథ చెప్పవా?" అని మహేంద్రుడు అడిగిందే తడవు, వెల్లకిలా తిరిగి కథ చెప్పనారంభించేవాడు.

కథలోయ్ కథలు!

ఒక ఊళ్లో ఒక వృద్ధురాలు ఉండేది. ఆమె ఒక మేకను పెంచుతూ వచ్చింది. ఒక రోజు ఆ మేకమీద కన్నువేసిన దొంగ ఒకడు దానిని కాజేసి, దాని మాంసం వండుకొని హాయిగా తిన్నాడు. సంగతి ఎలాగో పసిగట్టి ఆ వృద్ధురాలు ఆ దొంగతో దెబ్బలాడింది. అందుకు ఆ దొంగ, "నాయనమ్మా, నీ మేకను నేను కాజేశానని అనుకొంటున్నావా? లేదు, నేను దొంగలా కనిపిస్తున్నానా? ఆ మేక ప్రస్తుతం పునర్జన్మ పొందింది. ప్రక్క ఊళ్లో ఒక ముల్లాగా పుట్టింది. కావాలంటే వెళ్లి చూసిరా!" అన్నాడు. మేకను కట్టి తీసుకురావడానికి ఒక తాడుతో సహా ముసలమ్మ తిన్నగా ఆ ఊరికి వెళ్లింది. ఆ సమయంలో ముల్లా ఒక పంచాయతీ జరుపుతున్నాడు. ఆ ముల్లా నల్లగా ఉన్నాడు. మేక కూడా నలుపే! ఆ పంచాయతీలో ఒక గొర్రెల కాపరి కూడా ఉన్నాడు. వీటినన్నింటిని తరచి పరికించిన ఆ వృద్ధురాలు దొంగ చెప్పింది నిజమేనని నిశ్చయించుకొంది. వెంటనే

1. అప్పటికి భూపేంద్ర జన్మించలేదు. స్వామి వివేకానందకు, భూపేంద్రకు 16 ఏళ్ల వయస్సు తేడా ఉంది.

త్రాడు చేత పుచ్చుకొని ముల్లా వద్దకెళ్లింది. త్రాడును ముల్లా ముందు ఆడిస్తూ, "ఉర్ర్ర్, అర్ర్ర్, మేమే .... రా రా" అనసాగింది. ముల్లాకు ఏమీ అర్థం కాలేదు. ఆగ్రహంతో అతడు, "పిచ్చిదానిలా ఎందుకు ఇలా ప్రవర్తిస్తున్నావు?" అని వృద్ధురాలిని గద్దించాడు. అప్పుడు జరిగిందంతా ఆ వృద్ధురాలు పూసగ్రుచ్చినట్లు ముల్లాకు వివరించి చెప్పింది. ముసలమ్మను ఆ దొంగ మోసగించాడని ముల్లా గ్రహించి, వాణ్ణి పట్టుకొని తగిన శిక్ష విధించాడు.

"అన్నయ్యా! మరో కథ..." అనేవాడు మహేంద్రుడు. అలా అడగడమే తరువాయి, నరేన్ ప్రారంభించేవాడు.

చేతుల నీడను గోడ మీద పడేలాచేసి, ఆ నీడలతో అనేక ఆకృతులు కల్పించడంలో కూడా నరేంద్రుడు సిద్ధహస్తుడు. చెల్లీ తమ్ముళ్లు అలా చేసి చూప మని నరేంద్రుణ్ణి అడగడం కద్దు. వెంటనే ఒక దీపం తీసుకొని వెలుగు గోడ మీద పడేలా దానిని అమర్చేవాడు. తరువాత తన చేతులను గోడకూ దీపానికీ మధ్య ఉంచి చేతులనూ వ్రేళ్లనూ చిత్రవిచిత్రంగా వంచి, త్రిప్పి దుర్గ, సరస్వతి, లక్ష్మి, గణపతి, ఎగిరే గబ్బిలం, గుర్రపుస్వారీ చేస్తున్న వీరుడు వంటి ఆకృతులను కల్పించి చూపేవాడు. ఈ ప్రక్రియలో నరేంద్రుడి ప్రతిభ మెచ్చుకోదగ్గదే అయినప్ప టికీ, చూపరులు కూడా తమ కల్పనాశక్తికి కాస్త పదనుపెట్టుకోవాల్సి ఉండేది.

తల్లి నుండి, వీథిగాయకుల నుండి, ఇతరత్రా విన్న రామాయణ కథ, సీతారాముల ఆదర్శం నరేంద్రుడి హృదయంలో గాఢంగా పాదుకుపోయాయి.

మొదటి ఆంతరిక చైతన్య దశ

పూజామందిరంలో దేవీదేవతల ముందు పెద్దలు కళ్లుమూసు కొని ధ్యానంచేస్తూ కూర్చోవడం చూసినప్పుడు, నరేంద్రునికి కూడా అలా ధ్యానం చేయాలనే ఆసక్తి జనించింది. కాబట్టి మిత్రుడైన హరితో కలిసి ఒక సీతారాముల బొమ్మను కొన్నాడు. ఇంట్లో మామూ లుగా అంతగా ఎవరూ వెళ్లని మేడమీది ఒక గదిని ఎంచుకొన్నాడు. గది లోపలికి వెళ్లి, గడియ పెట్టుకొని సీతారాముల బొమ్మను ఒక చోట అమర్చి దాని ముందు వారిద్దరూ కూర్చుని ధ్యానం ప్రారంభించారు. చాలాసేపటి దాకా వారిద్దరూ కన బడకపోవటంతో ఇద్దరి ఇళ్లవారు వారికోసం వెదుకనారంభించేవారు. అనేక చోట్ల వెదకిన తరువాత ఆ గదివద్దకు వచ్చారు.

తలుపు తట్టారు. బదుల్లేదు. దాంతో తలుపులు బ్రద్దలు కొట్టడానికి ప్రయ త్నించారు. బయట ఏవేవో శబ్దాలూ, తలుపులు బ్రద్దలు కొట్టే ధ్వనీ హరి మాత్రం విన్నాడు. వారు తలుపులు బ్రద్దలు కొట్టి గదిలోకి రాగానే హరి పలాయనం

చిత్తగించాడు. కాని నరేంద్రుడు మాత్రం కళ్లు మూసుకొని కూర్చునే ఉన్నాడు. ఎంత పిలిచినా లేవలేదు. తరువాత గట్టిగా తట్టి లేపినప్పుడే అతడికి బాహ్య స్మృతి కలిగింది. అతడు కళ్లు తెరచి, "నన్నెందుకు విసిగిస్తున్నారు? నన్ను ఏకాంతంగా వదలిపెట్టండి" అన్నాడు. అలవాటుకు మారుగా నిర్బంధం, ఒత్తిడి అతడి మాటల్లో ధ్వనించాయి. ఒక రకంగా విస్తుబోయినవారు ఏం అనడానికీ పాలుబోక అక్కణ్ణుండి వెళ్లిపోయారు. నరేంద్రుని ధ్యానం వయస్సుకు మించిన సాధనగా వారికి తోచింది. నరేంద్రుడు ఆంతరిక చైతన్యంలో లయించిపోగల సమర్థుడని పై సంఘటన చెప్పక చెబుతుంది. అప్పుడు ఆతడి వయస్సు ఏడేళ్లు.

శ్రీరాముడు పాటించిన ఏకపత్నీవ్రత ఆదర్శమూ, ఒక ఆదర్శప్రాయమైన సతీమణిగా జీవించిన సీత చిత్తరువూ నరేంద్రుడి హృదయంలో చెరగని ముద్ర వేశాయి. ఇలాంటి ఆదర్శప్రాయమైన జీవితం గడపడమే అత్యుత్తమ లక్ష్యమని అతడు విశ్వసించాడు. కాని ఒక రోజు బండి తోలేవాడితో మాట్లాడుతున్నప్పుడు, తన వైవాహిక జీవితంలో ఎదుర్కొంటున్న శ్రమలను, కష్టాలను ఆ బండివాడు ఏకరవు పెట్టడం తటస్థించింది. చివరికి వైవాహిక జీవితం నిరర్థకమని కూడా అతడు తేల్చిచెప్పాడు.

'అలా అయితే......' నరేంద్రుడి ఆలోచన గిర్రున తిరిగింది; 'శ్రీరాముడు కూడా వివాహితుడే కదా! నిరర్థకమైన వివాహం చేసుకొన్న ఆయన నా కెలా ఆరాధనీయుడవుతాడు?' అనుకొన్నాడతడు. అంతే, తనను నిగ్రహించుకోలేక పోయాడు. భోరున విలపిస్తూ ఒక్క పరుగులో వెళ్లి అమ్మ ఒడిలో వాలిపోయి తన సమస్యను చెప్పాడు. "దానికేం నాయనా! నువ్వు శ్రీరాముణ్ణి ఆరాధించవద్దు, శివుణ్ణి ఆరాధించవచ్చు కదా! ఆయన త్యాగమూర్తి కదా!" అని సమయోచితంగా జవాబిచ్చింది భువనేశ్వరి. ఈ జవాబు నరేంద్రుడికి బాగా నచ్చింది. పరుగెత్తు కొంటూ పోయి మేడమీది తన గదిలో అమర్చివుంచిన సీతారాముల విగ్రహాన్ని విసిరి పారేశాడు.

మర్నాడే శివుని విగ్రహాన్ని తెచ్చి సీతారాముల విగ్రహం ఉంచిన అదే చోట అమర్చి దాని ముందు కళ్లు మూసుకొని కూర్చుని ధ్యానం చేయనారంభించాడు. ఏదైనా ఒక విషయం తీసుకొంటే దాని అంతు తేల్చేదాకా దాన్లో లీనమైపోవడ మనే నిశ్చలబుద్ధి చిన్ననాడే నరేంద్రుడిలో స్వతస్సిద్ధంగా పాదుకుపోయింది.

సీతారాముల విగ్రహాన్ని విసిరివేసినప్పటికీ రామాయణం పట్లా, సీతా రాముల ఆదర్శాలపట్లా, ఆంజనేయస్వామి పట్ల ఉన్న గాఢాభిమానం మాత్రం

చెక్కుచెదరలేదు. చుట్టుప్రక్కల ఎక్కడ రామాయణ కాలక్షేపం జరిగినా నరేంద్రుడు అక్కడ హాజరు కావలసిందే. ఒక రోజు రామాయణ కథ చెబుతున్న పండితుడు ఆంజనేయుడు అరటి తోటల్లో నివసిస్తూవుంటాడని చెప్పాడు. ఈ మాట నరేంద్రుని పసిమనస్సులో గాఢంగా హత్తుకు పోయింది. అతడు తిన్నగా ఆ పండితుణ్ణి సమీపించి, "అయ్యా! మీరు చెప్పింది నిజమేనా? అరటితోటకు వెళితే ఆంజనేయుణ్ణి చూడవచ్చా?" అని అడిగాడు. ఆ బాలుడికి ఏదో ఒక జవాబు సర్దిచెప్పాలి కదా అనుకొని ఆ పండితుడు, "తప్ప కుండా! నువ్వు వెళితే ఆయనను చూడవచ్చు. ప్రయత్నించి చూడు" అన్నాడు.

ఆంజనేయ అన్వేషణ

ఇంటికి తిరిగి వస్తున్నప్పుడు, సమీపంలో అరటితోట ఉందన్న విషయం నరేంద్రునికి చటుక్కున జ్ఞాపకం వచ్చింది. అందువల్ల తిన్నగా ఆ అరటితోటకు వెళ్లాడు. అక్కడ ఆంజనేయునికోసం వేచివున్నాడు. చాలాసేపు వేచివున్నప్పటికీ ఆంజనేయుడు రాలేదు. నిరాశా నిస్పృహలతో, వాడిపోయిన ముఖంతో ఇంటి ముఖం పట్టాడు. అతడి నమ్మకం సన్నగిల్లకూడదని భువనేశ్వరి, "ఆంజనేయ స్వామి ఏదో తొందర పనిమీద వెళ్లివుండవచ్చు. అందుకే ఆయనను నువ్వు చూడ లేకపోయావు" అని అతణ్ణి అనునయించింది. తల్లి జవాబుతో నరేంద్రుడు ఊరట చెందాడు.

మరొక రోజు ఇంకెవరో, "ప్రతి మనిషి చేతలనూ భగవంతుడు పరిశీలిస్తూం టాడు" అనడం నరేంద్రుడు విన్నాడు. వెంటనే పడక గదిలోకి వెళ్లి పడుకొని పైకప్పును చూస్తూ, 'పైకప్పు ఎప్పుడు తెరచుకొంటుంది, దాన్లో భగవంతుని ముఖం ఎప్పుడు కనిపిస్తుంది' అని అనుకోసాగాడు నరేంద్రుడు.

కాషాయాంబరాలు ధరించిన సాధువులు నరేంద్రుణ్ణి అమితంగా ఆకర్షిం చారు. చేతికి అందిన వస్తువులన్నీ వారికి ఇచ్చేసేవాడు. ఏదీ లభించకపోతే తాను ధరించిన బట్టలు విప్పి ఇచ్చేసేవాడు. అడిగితే, "వారికి అవ సరం, నా వద్ద ఉంది, ఇచ్చేశాను" అనేవాడు. విశ్వనాథుని ఉదారత్వం కారణంగా పలువురు సాధువులు ఇంటికి వచ్చిపోతూవుండేవారు. సాధువులు వచ్చినప్పుడు నరేంద్రుణ్ణి ఒక గదిలో ఉంచి తాళం పెట్టేవారు. అలా చేయకపోతే ఇక ఇంట్లో ఏదీ మిగలదు. కాని గదిలో బందీగా ఉన్నప్పటికీ కిటికీ గుండా సాధువులకు వస్తువులు విసిరివేసి నరేన్ ఆనందంతో గంతులువేసేవాడు.

సాధువుల పట్ల అనురక్తి

బడిలో చదువుకొంటున్నప్పుడు క్రొత్తగా చేరిన విద్యార్థి వద్దకెళ్లి అతడి పూర్వీకుల గూర్చి వాకబు చేసేవాడు. అతడి తాత ఎవరైనా సన్న్యాసం పుచ్చు

కొన్నాడా అని ప్రత్యేకించి మరీ అడిగేవాడు. అలా ఎవరైనా సన్న్యాసం పుచ్చుకొని ఉంటే ఆ సదరు విద్యార్థితో సన్నిహితంగా అభిమానంగా మెలగేవాడు.

కొన్ని సమయాల్లో నరేంద్రుడూ, స్నేహితులూ పరస్పరం తమ అరచేతి రేఖలు చూసుకోవడం కద్దు. అంతా వేడుకే! నరేంద్రుడే హస్తసాముద్రిక నిపుణుడు! తన అరచేతిలోని ఏదో ఒక రేఖను చూపుతూ, "ఇదుగో చూడండి, ఈ రేఖ ఉన్నందువల్లే నేను సన్న్యాసిని అవుతాను" అనేవాడు. తన తాత ఒకరు ఇలా తనతో చెప్పారని కూడా చెప్పేవాడు. "నరేంద్రా! నువ్వు సన్న్యాసివయితే మేం కూడా సన్న్యాసులమవుతాం" అనేవారు స్నేహితులు. ఆ మేరకు స్నేహితుల మనస్సుల్లో స్థానం ఆక్రమించుకొన్నాడు నరేంద్రుడు.

నరేంద్రుడు తన తాతయైన దుర్గాప్రసాద్ పోలికల్లో ఉండేవాడు. "చూడండి, నేనూ ఒక రోజు నా తాతలా సన్న్యాసిని అవుతాను" అని తన స్నేహితులతో చెప్పేవాడు.

'నేను సన్న్యాసిని అవుతాను!'

దేవుళ్లందరిలో నరేంద్రునికి బాగా నచ్చిన దేవుడు పరమశివుడు. సర్వసంగ పరిత్యాగం చేసి మూర్తీభవించిన త్యాగమూర్తిగా ఆయన కొలువుదీరి ఉండడం అతడి మనస్సును అమితంగా ఆకట్టుకొంది. కొన్ని సమయాల్లో అతడు కూడా బట్టలన్నీ విప్పేసి కౌపీనధారియై తిరిగేవాడు. ఈ చర్య భువనేశ్వరి మనస్సులో తెలియరాని ఏదో దిగులు పుట్టించేది. 'ఇతడు కూడా తాత మాదిరే సన్న్యాసం పుచ్చుకొంటాడేమో!' అని ఆందోళనపడేది. "నరేన్, ఏమిటిది? ఇదేం వేషం?" అని అడిగేది. "నేను శివుణ్ణయిపోయాను, చూడు, నేను శివుణ్ణయిపోయాను. నేనే శివుణ్ణి" అనేవాడు నరేన్. అతడు తెలిసి చెప్పాడో, తెలియక చెప్పాడో! కాని అత్యున్నత మానసిక స్థితిలో ఉచ్చరించే మంత్రమైన 'శివోఽహం'ను (నేనే శివుణ్ణి) పసితనంలోనే ఉచ్చరించాడు నరేంద్రుడు.

నేను సన్న్యాసినై ఉండేవాణ్ణి

మేడ మీది గదిలో శివుని విగ్రహం ముందు కూర్చున్నప్పుడల్లా నరేంద్రునికి అప్పుడప్పుడు తల్లి చెప్పే మాటలు జ్ఞాపకానికి వచ్చేవి. తన భూతగణంలో శివుడు ఒక భూతాన్ని బహిష్కరించినట్లూ, ఆ భూతమే అతడని ఆమె చెప్పడం నరేంద్రుణ్ణి దీర్ఘాలోచనకు గురిచేసింది. 'అయితే నేనోదో తుంటరిపని చేసినందుకు, ఏదో తప్పు చేసినందుకు శివుడు నన్ను పంపించివేశాడా?' అనే సందేహమూ, సందిగ్ధమూ అతడి మనస్సును తొలచివేశాయి. తక్షణమే అమ్మ వద్దకు పరుగుపరుగున వెళ్లి, "అమ్మా,

ఏమిటో తెలియడం లేదు. నేను ఎన్నడో సన్న్యాసినై ఉండివుంటానని అనిపిస్తోంది. తప్పులు చేయకుండా, అల్లరి చేయకుండా ఉంటే శివుడు మళ్లీ నన్ను స్వీకరిస్తాడా?" అని అడిగేవాడు. అందుకు భువనేశ్వరీదేవి, "అవును" అని ఠక్కున జవాబిచ్చేది. కాని నరేంద్రుడి ప్రశ్న భువనేశ్వరీదేవి మనస్సును కలవరపరచేది. 'ఇతడు కూడా శివాన్వేషణలో సన్న్యాసి అయిపోతాడా?' అనే దిగులు ఆమెలో చోటుచేసుకొంది. 'అలా జరగడానికి ఆస్కారంలేదు. అలాంటి విషయాల గురించి యోచించగల వయస్సు కాదిది' అనుకొని ఊరడిల్లేది.

'అనిర్వచనీయ ఆనందం పొందాను!'

సన్న్యాసం పట్ల అనురక్తీ, శివునిపట్ల అభిరుచీ పెరిగేకొద్దీ నరేన్ మేడమీది గదిలో శివుని విగ్రహం ముందు ధ్యానమగ్నుడై కూర్చోవడమూ పెరిగింది. ఇంటి పెద్దల్లో ఒకరు ఒక రోజు నరేన్‌తో, "దీర్ఘకాలం ధ్యానం చేస్తే శిరోజాలు పెరిగి, పొడవుగా జడలుకట్టి మర్రిచెట్టు ఊడల్లా భూమిలోకి దిగిపోతాయి" అన్నాడు. వెంటనే నరేంద్రుడు వెళ్లి ధ్యానంలో కూర్చుండిపోయాడు. మధ్యమధ్యలో వెనుకకు తిరిగి శిరోజాలు పెరిగి భూమిలోకి దిగిపోతున్నాయా అని చూసుకోసాగాడు. అలాంటిదేమీ జరగలేదు. వెంటనే తల్లి వద్దకు పరుగెత్తి ఎందుకలా జరుగలేదని అడిగాడు. అందుకు భువనేశ్వరి, "ఒక్క రోజులో అలా జరగదు. అందుకు అనేక నెలలూ, అనేక సంవత్సరాలూ పడుతుంది" అని జవాబిచ్చింది.

నరేంద్రుని ధ్యానాభ్యాసం కొనసాగింది. కొన్ని సమయాల్లో మైమరచి ధ్యానంలో మగ్నుడవడం కద్దు. ఒక రోజు స్నేహితులతో కలసి ధ్యానం చేస్తున్నాడు. అప్పుడు హఠాత్తుగా అక్కడకు ఒక నల్లత్రాచుపాము ప్రాక్కొంటూవచ్చింది. పామును చూడగానే మిత్రులు పలాయనం చేశారు. ఒకరిద్దరు దూరంగా పోయి అతణ్ణి పిలిచారు. నరేంద్రుడిలో చలనం లేదు. పరుగెత్తుకెళ్లి ఇంటివారితో విషయం చెప్పారు. వారు మేడమీదికి వెళ్లి చూసేసరికి నరేన్ నిశ్చలంగా కూర్చుని ఉన్నాడు. అతడి ముందు పాము పడగవిప్పి నిలబడివుంది. ఏం చేయడానికీ పాలుబోక వారు దిగ్భ్రాంతిలో ఉండగా, అదృష్టవశాత్తు పాము దానంతట అదే వెళ్లిపోయింది. అప్పటికీ నిశ్చల స్థితిలోనే ఉన్న నరేంద్రుని వద్దకెళ్లి అతణ్ణి కుదిపి లేపారు. "పాము రాగానే ఎందుకు పారిపోలేదు?" అని వారు అడిగారు. అందుకు అతడు, "పామును నేను చూడలేదు. అది రావడం నా కసలు తెలియదు. అనిర్వచనీయ ఆనందంలో మునిగి ఉన్నాను" అని జవాబిచ్చాడు.

ఆరవ ఏట నరేంద్రుణ్ణి ప్రప్రథమంగా బడికి పంపించారు. అది వీధి బడి. మొదటి రోజు కొత్త ధోవతి ధరించాడు. బడికి వెళ్లే పిల్లలు కూర్చోవడానికి తమ

ఆసనాలను తామే తెచ్చుకోవాలి. నరేంద్రుడు కూడా చిన్న చాపను తెచ్చుకొన్నాడు. రెల్లుతో చేసిన కలం కూడా తెచ్చుకొన్నాడు. అది జారిపోకుండా నడుముకు బిగించి పొడవైన దారంతో దానిని కట్టారు. ఈ విధంగా మొదటి రోజు బడికి వెళ్లే పిల్లలకు సహజంగా ఉండే హుందాతనంతో నరేంద్రుడు బడికి వెళ్లాడు.

ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసం

కాని ఆ బడిలో ఒకటి రెండు రోజులే; పాఠాలు నేర్చుకోవడానికి మునుపే సహాధ్యాయుల నుండి బోలెడన్ని చెడు మాటలు నేర్చాడు. ఆ కారణంగా అతణ్ణి ఆ బడికి పంపడం మానుకొన్నారు. తదనంతరం అతడికీ, ఇంట్లోని తక్కిన పిల్లలకూ కలిపి తండ్రి ఒక ఉపాధ్యాయుణ్ణి ఇంట్లోనే నియమించాడు. తోటిబాలురు ఇంకా గుణింతాలతో కుస్తీపడుతూవుంటే నరేంద్రుడు చదువనూ, వ్రాయనూ చక్కగా నేర్చుకొన్నాడు.

అతని జ్ఞాపకశక్తి అసాధారణం. ఒక్కసారి విన్నది తు.చ. తప్పక అట్లే అప్పజెప్పగలిగేవాడు. అతడు పాఠాలు వినే పద్ధతే విలక్షణంగా ఉండేది. ఉపాధ్యాయుడు పాఠాలు చెబుతున్నప్పుడు కళ్లుమూసుకొని నిశ్చలుడై ఉండేవాడు లేదా పడుకొనేవాడు. అతడు ఏం చేస్తున్నాడో ఉపాధ్యాయుడికి ముందు అర్థంకాలేదు. నిద్రపోతున్నాడని నిశ్చయించి అతణ్ణి తట్టి లేపి, పాఠాలు చెబుతున్నప్పుడు నిద్రపోతున్నందుకు చీవాట్లు పెట్టాడు. ఆ చీవాట్లన్నీ మౌనంగా విని, ఉపాధ్యాయుడు బోధించిన పాఠాలన్నీ తు.చ. తప్పక అప్పజెప్పాడు. అతడి అసాధారణ జ్ఞాపకశక్తిని చూసి ఉపాధ్యాయుడు దిగ్భ్రమ చెందాడు.

ఇంత చిన్నతనంలో ఇంతటి సూక్ష్మబుద్ధీ, జ్ఞాపకశక్తీ నరేంద్రుడు సంతరించుకోవడం గమనించిన బంధువొకరు అతడికి 'ముగ్ధబోధ' అనే సంస్కృత వ్యాకరణం, వారి వంశవృక్షం, రామాయణ మహాభారతాలలోని ముఖ్యఘట్టాలు మొదలైనవి నేర్పించాడు. ప్రతి రోజూ రాత్రి ఆ బంధువు నరేంద్రుడు నిద్రించడానికి ముందు అమర శ్లోకాలను చెప్పి 'అమరకోశాన్ని' చాలావరకు బాలుడిచే కంఠస్థం చేయించాడు. నరేంద్రునికి సంస్కృతంలో ప్రత్యేకమైన ఆసక్తి జనించడానికి ఇదొక కారణం.

ఒక సంవత్సరంలో నరేంద్రుడు సంస్కృతంలో చక్కని ప్రావీణ్యం గడించడమే కాకుండా రామాయణ మహాభారతాలలో కొన్ని భాగాలను కంఠస్థం చేశాడు. ఒకసారి వీథిగాయకుల బృందం ఒకటి అతడి ఇంటి ముందుకు వచ్చి రామా

యణ గీతాలు పాడినప్పుడు, వాటిలో దొర్లిన దోషాలను ఎత్తిచూపి సవరించే టంతటి ప్రతిభ అంత చిన్నతనంలోనే నరేంద్రుడు పుణికిపుచ్చుకోగలిగాడు.

నరేంద్రుని ఆరవ ఏట అతని పినతాతయైన కాళీప్రసాద్‌కు అవసానకాలం సమీపించింది. అప్పుడు ఆయన భగవత్కథాశ్రవణం చేయగోరి ఇంట్లోని అందరినీ చేరబిలిచి మహాభారతం చదివి వినిపించమన్నాడు. కాని చదవడానికి ఎవరూ సాహసించలేదు. నరేంద్రు డప్పుడు ఒక్క పరుగులో వెళ్లి ఆ గ్రంథం తీసుకు వచ్చాడు. ఆ గ్రంథాన్ని తన ఒడిలో ఉంచుకొని నెమ్మదిగా ముద్దుముద్దుగా చదువ నారంభించాడు. అక్క హరమణి చదవడంలో అతడితో జతకలిపింది. అందులో గరుత్మంతుడు తన తల్లియైన వినతిని భుజస్కంధాలపై ఆసీనురాలిని చేసి ఊర్ధ్వ గమనం చేసే ఘట్టం వచ్చింది. ఆ వృద్ధుని ఆత్మకూడా దేహాన్ని వీడి ఎగురసాగింది. ఆయన శ్వాసకూడా భారంగా పీల్చసాగాడు. అయినప్పటికీ తన యావచ్ఛక్తీ కూడ దీసుకొని, "నాయనా, నీకు మహోన్నత భవిష్యత్తు ఉంది" అని ఆశీర్వదించాడు. కాసేపటికి ఆయన తుదిశ్వాస విడిచాడు.

1871లో తన ఎనిమిదవ ఏట నరేంద్రుడు ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ మెట్రోపాలిటన్ పాఠశాలలో చేరాడు. ఆనాటి పాఠశాలలలో అది బహుళ ప్రాచుర్యం పొందింది. నరేంద్రుని కుటుంబ సభ్యులలో పలువురు ఆ పాఠశాలలోనే చదివారు.

చరిత్ర, సంస్కృతం అతడికి నచ్చిన పాఠ్యాంశాలు, గణితమంటే అసలు నచ్చదు. 'గణితం కిళ్లీకొట్టువాడికి సముచిత'మని అతని తండ్రి వ్యాఖ్యానించే వాడు. నరేంద్రుని అభిప్రాయం కూడా ఇదే. ఆంగ్లం నేర్చుకోవడానికి కూడా అతడు సుతరామూ ఇష్టపడలేదు. మాతృభాషలో చక్కగా చదువుకోవడం మానుకొని పరాయి భాషను చదువుకోవడ మెందుకని అతడు వాదించేవాడు. తల్లితండ్రులు ఎంతగా నచ్చజెప్పినప్పటికీ నరేంద్రుణ్ణి సమ్మతింపజేయలేకపోయారు. ముసలి బంధువైన నరసింహ దత్త అతణ్ణి చేరదీసి ఎంతగా చెప్పిచూసినప్పటికీ నరేంద్రుడు అంగీకరించలేదు. కొన్ని నెలలు గడిచిన తరువాత మొత్తానికి ఎలాగో అతడు వారి సలహాను పాటించాడు. ఆంగ్ల అక్షరమాలనూ, ప్రాథమిక పాఠాలనూ స్వయంగా భువనేశ్వరే అతడికి నేర్పింది. కాని అతడికి దాన్లో అంతగా అభిరుచి కలుగలేదు. ఆ రోజుల్లో ఆంగ్ల బాలశిక్షలలో పిల్లల మనస్సులను ఆకర్షించేవి ఏవీ ఉండకపోవడం కూడా ఒక కారణమై ఉండవచ్చు. భారతీయుల నరనరాల్లో ఊరిపోయి సహజసిద్ధంగా వారు చేయగల వాటిని గోరంతలు కొండంతలు చేసి

వ్రాసి ఉంటారు. అది అతడికి ఏదోలా అనిపించింది. ఆ విషయంగా కాలాంతరంలో స్వామి వివేకానంద ఇలా చెప్పారు:

"నేను ఆంగ్లభాషను నేర్చుకోవడం ప్రారంభించినప్పుడు ఒక ఆంగ్ల పుస్తకంలో విధేయుడైన ఒక బాలుణ్ణి గూర్చిన కథ చదివాను. అతడు ఇల్లు విడిచి పని చేయడానికి పోయే ముందు తన ముసలి తల్లికి తాను సంపాదించిన ధనంలో కొంత భాగం ఇచ్చాడట. ఇది మూడు నాలుగు పుటలలో శ్లాఘింపబడింది. దీన్లో ఏముంది? హిందూ బాలుడెవరూ ఈ కథలోని నీతి ఏమిటో ఎన్నటికీ గ్రహింపలేడు. 'ఎవరికి వారే' అనే పాశ్చాత్య ధర్మతత్త్వాన్ని విన్న నాకిప్పుడు ఆ కథలోని నీతి తెలిసింది. 'చిన్న నా పొట్టకు శ్రీరామరక్ష' అని కొందరు అన్నింటినీ తమ కోసమే దాచుకొంటూంటే, తల్లులు తండ్రులు భార్యలు బిడ్డలు దిక్కులేని వారవుతున్నారు. ఇది ఏ దేశంలోగాని, ఏ కాలంలోగాని గృహస్థులకు ఆదర్శం కాకూడదు."

కాని ఎవరు చేసిన పుణ్యమో, కాదు, లోకం చేసుకొన్న పుణ్య ఫలంగా అతడు ఆంగ్లభాషను ఆసక్తితో నేర్చుకోసాగాడు. కాలాంతరంలో ఆ భాషకే వన్నె తెచ్చే రీతిలో ఆంగ్లభాషాకోవిదుడయ్యాడు.

నరేన్ బడికి పోవడం మొదలుపెట్టినప్పుడు ప్రారంభమయిన అజీర్తి వ్యాధి అతణ్ణి దీర్ఘకాలం పీడించింది. మునుపటిలా అన్నింటినీ అతడు తినలేకపోయాడు. అజీర్తి వ్యాధిని ప్రకోపింపజేయని ఆహార పదార్థాలనే తినాలని అతడికి తోచింది. దాంతో సన్నబడ్డాడు. అయినా చలాకీతనంలో, వేడుకలు వినోదాలలో ఎలాంటి మార్పూ లేదు.

నరేంద్రుడు సూక్ష్మబుద్ధి గలవాడు. ఎప్పుడూ ఏదో ఒకటి చేస్తూనే ఉండాలనిపించేది. క్షణం కూడా ఊరకే ఉండలేడు. ఏదో ఒకటి చేస్తూనే ఉంటాడు లేదా చెయ్యవలసినదాన్ని గూర్చి యోచిస్తూవుంటాడు. ఏదో ఒక శక్తి ఊట తనలో పొంగిపొరలుతూన్నట్లు అనిపించడంతో అతడు సదా కార్యోన్ముఖుడయ్యే ఉండేవాడు. నేడు ఒక నాటక బృందాన్ని ఏర్పాటు చేస్తాడు, మర్నాడు స్నేహితులతో కలిసి ఒక నాటకం ప్రదర్శించి చూపిస్తాడు. వ్యాయామం చేస్తూవుంటాడు. మిత్రులకు ఎగతాళిగా పేర్లు పెట్టడంలో సిద్ధహస్తుడు. మామూలుగా మిత్రులను ఆ పేర్లతోనే పిలిచేవాడు.

మిత్రులతో

ఆటల్లోనూ అమిత ఆసక్తి చూపేవాడు నరేంద్రుడు. పరుగెత్తి, నక్కిదాక్కొని ఆడేవాడు. గోలీ ఆటలోను అతడు నేర్పరి. పోటీలో మిత్రులందరి గోలీలు ప్రతి

రోజూ నరేంద్రుని సొంతమవడం తథ్యం. ఎత్తునుండిదూకడం, పరుగు, కబడి, దాగుడు మూతలు, మల్లయుద్ధం మొదలైన ఆటలన్నీ అతడికి కరతలామలకాలు. కాని నిత్యం ఒక లాగు చిరిగిపోవడం మాత్రం ఖాయం! ప్రతి రోజూ ఒక క్రొత్త లాగు కుట్టించి ఇవ్వడం విశ్వనాథునికి పరిపాటి అయిపోయింది.

చిన్నతనం నుండే ఆట వస్తువులతో ఆడుకోవడం నరేంద్రునికి చాలాఇష్టం. ఎదిగేకొద్దీ ఈ ఇష్టం విజ్ఞానశాస్త్రపరమైన పరికరాలు తయారుచేసే అభిరుచిగా పరిణమించింది. సహజవాయువుతో పనిచేసే పరికరాలు, బొమ్మ రైలు, నాడు కలకత్తాలో బహుళ ప్రాచుర్యం పొందిన సోడా మొదలైనవి తయారుచేయడంలో నరేంద్రుడు నిమగ్నమయ్యేవాడు.

పుస్తకాల చదువులు ఎన్ని నేర్చినా, తల్లితండ్రుల నుండి, వారి జీవితాల నుండి గ్రహించిన విద్యే జీవితంలో రాణించడానికి దోహదపడుతుంది. నరేంద్రుడు కూడా తన తల్లితండ్రుల నుండి ఎన్నో నేర్చుకొన్నాడు. సత్ప్రవర్తన అంటే ఏమిటి? దానికి కొలబద్ద ఏది? కష్టాల పరంపరతో జీవితం తల్లడిల్లిపోతున్నప్పుడు సైతం చలించక సన్మార్గంలోనే జీవించడం, జీవితానికి ఉత్కృష్ట ఆలంబనం భగవంతుడేనని ఎంచి ఆయనను శరణుజొచ్చి జీవించడం లాంటివి తల్లి నుండి నరేంద్రుడు నేర్చుకొన్నాడు.

మాతృదేవోభవ
పితృదేవోభవ

ఒక రోజు భువనేశ్వరి, నరేంద్రుడితో ఇలా అంది: "నాయనా! సదా పునీతుడవుగా, ఆత్మగౌరవంతో మెలగు. అదే సమయంలో పరుల ఆత్మగౌరవాన్ని పరిగణించి జీవించడమూ అలవరచుకో. సరళ స్వభావిగా, సమతను పాటిస్తూ వ్యవహరించు, కాని అవసరమైనప్పుడు నీ హృదయాన్ని ఉక్కులా చేసుకోవడానికీ సంకోచించకు." ఇవి అనుభవంతో చెప్పిన మాటలు. నరేంద్రుని జీవితంలో అనేక సందర్భాలలో ఈ మాటలు అతడికి మార్గదర్శకాలై ఒప్పారాయి. అందుకే కాలాంతరంలో స్వామి వివేకానంద, "తల్లిని ఆరాధించని వ్యక్తి ఉన్నతి పొందలేడు. నా ధీశక్తి యావత్తుకూ కారకురాలు నా తల్లి" అన్నారు. కొన్ని సంఘటనలను పరికిద్దాం.

నరేంద్రుని పాఠశాలలోని ఉపాధ్యాయు డొకడు చీటికీమాటికీ విద్యార్థులను కొట్టేవాడు. ఒక రోజు ఆ ఉపాధ్యాయుడు ఒక విద్యార్థిని ఎడాపెడా కొట్టనారంభించాడు. అది చూసి నరేంద్రుడు ఓర్చుకోలేకపోయాడు. కాని పిల్లవాడైన అతడు ఉపాధ్యాయుణ్ణి ఏంచేయగలడు? చేతగానితనం కారణంగా అతడి కోపం నవ్వుగా వ్యక్తమయింది. అతడు పగలబడి నవ్వసాగాడు. ఆ నవ్వు చూసి కోపోద్రిక్తుడైన ఉపాధ్యాయుని ఆగ్రహం నరేంద్రునిపై మళ్లింది. అంతే, అతణ్ణి బాదసాగాడు.

'ఇకపై నవ్వను' అని బలప్రయోగపూర్వకంగా క్షమాపణ చెప్పమని కొట్టసాగాడు. కాని నరేంద్రుడు ససేమిరా క్షమాపణ చెప్పలేదు. దాంతో ఆగ్రహోదగ్రుడైన ఆ ఉపాధ్యాయుడు నరేంద్రుడి చెవి పుచ్చుకొని మెలిత్రిప్పాడు. చెవి నుండి రక్తం స్రవించసాగింది. అప్పటికీ నరేంద్రుడు క్షమాపణ కోరలేదు. ఇక నొప్పి భరించలేక పోయినప్పుడు నరేంద్రుడు బిగ్గరగా, "ఆపండి. నన్ను కొట్టడానికి మీరెవరు? ఇక నన్ను తాకితే అప్పుడు మీ సంగతి తెలుస్తుంది" అని అరిచాడు. సరిగా అదే సమయంలో పాఠశాల నిర్వాహకుడైన ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ అక్కడకు రావడం తటస్థించింది. నరేంద్రుడు ఏడుస్తూ జరిగిందంతా ఆయనకు చెప్పు కొన్నాడు. ఆ తరువాత తన పుస్తకాలు తీసుకొని, "ఇక ఈ బడికే రాను" అంటూ బయటికి వెళ్లిపోసాగాడు. అప్పుడు విద్యాసాగర్ అతణ్ణి తన గదికి తీసుకువెళ్లి, సముదాయించి పంపించాడు. అదేసమయంలో అతడు ఆ ఉపాధ్యాయుడితో, "నువ్వు మనిషివి అనుకొన్నాను కాని మృగంలా ప్రవర్తిస్తున్నావు" అంటూ గట్టిగా చీవాట్లు పెట్టాడు. ఆ తరువాత బడిలో ఇలాంటి సంఘటనలు జరుగకుండా గట్టి చర్యలు తీసుకొన్నారు.

ఇంటికి వెళ్లిన నరేంద్రుడు అలవాటు ప్రకారం తల్లితో జరిగిందంతా చెప్పి మొరపెట్టుకొన్నాడు. పరిపరివిధాల అతణ్ణి సముదాయించి, ఇకపై ఆ బడికి పోవద్దంది భువనేశ్వరి. అయినప్పటికీ నరేంద్రుడు తనకు జరిగింది అంతగా పట్టించుకోకుండా ఎప్పటిలా బడికి వెళ్లాడు.

మరొకసారి తరగతిలో భూగోళశాస్త్ర పాఠం చెబుతున్నారు. ఉపాధ్యాయుడు దేశపటం ఒకటి వ్రేలాడదీసి దాన్లో ఒక ఫలానా నగరాన్ని గుర్తించమని నరేం ద్రుణ్ణి ప్రశ్నించాడు. నరేంద్రుడు చూపించాడు. ఉపాధ్యాయుడు అది తప్పు అన్నాడు. దాన్ని తిరస్కరించి, తనదే ఒప్పు అన్నాడు. తన జవాబును తిరస్క రిస్తున్నాడనే కోపంతో ఉపాధ్యాయుడు అతణ్ణి చేతులు చాచమని బెత్తంతో కొట్టాడు. దెబ్బలన్నీ ఓర్చుకొన్నాడేగాని తన జవాబు తప్పు అని మాత్రం అతడు అంగీకరించలేదు. కాసేపటి తరువాత పుస్తకం చూసినప్పుడు తన జవాబే తప్పని ఉపాధ్యాయుడు గ్రహించాడు. వెంటనే నరేన్‌ను క్షమించమని అడగడమేగాక అప్పటి నుండి అతడిపట్ల గౌరవభావంతో మెలగసాగాడు. ఈ సంఘటనను కూడా తు.చ. తప్పక తల్లితో చెప్పాడు నరేన్. భువనేశ్వరి అతణ్ణి హృదయానికి హత్తుకొని, "నా చిట్టితండ్రీ! న్యాయం నీ వైపు ఉన్నప్పుడు నువ్వు కలతచెందనవ సరం లేదు. న్యాయమార్గం కొన్ని సమయాలలో దుర్గమంగానూ, కష్టజనితంగాను

ఉండవచ్చు. కాని నువ్వు న్యాయమని అనుకొన్న దానిని చేయడానికి ఎన్నటికీ తటపటాయించవద్దు" అని చెప్పింది. ఈ ఉపదేశం నరేంద్రునికి జీవిత పర్యంతం ఒక గుణపాఠమైంది. ఏ పరిస్థితిలోనూ అతడు ఆ గుణపాఠాన్ని విస్మరించింది లేదు.

నరేంద్రుని విద్యాభ్యాసంలో అతడి తండ్రి కూడా విశిష్ట పాత్రే వహించాడు. ఎన్నో ప్రతికూల పరిస్థితుల మధ్య తాను పురోభివృద్ధి చెందడమే కాక తన చుట్టూ వున్న పలువురి జీవితాలు కూడా ఆయన పెంపొందింపజేస్తూవచ్చాడు. తన పిల్లల మీద కూడా ఆయన చెరిగిపోలేని ప్రభావాన్ని చూపించాడనడం నిర్వివాదాంశం. ఆత్మగౌరవం ఉండాలి, కాని అదే సమయంలో వినమ్రతాభావం కూడా అందుకు జతజేరి ఉండాలని ఆయన ఆశించేవాడు. పిల్లలు తప్పు చేస్తే మామూలుగా తండ్రులు కోపగించుకోవడం, కొట్టడం చేస్తారు. కాని ఆయన అలా ప్రవర్తించే వాడు కాడు. ఇష్టంవచ్చినట్లు తిట్టడమూ, కొట్టడమూ పిల్లలను సరిదిద్దే విధానం కాదని ఆయన గట్టి నమ్మకం. ఒక సంఘటన పరికిద్దాం.

మామూలు విషయాలలో సైతం నరేన్ తల్లితో పోట్లాడేవాడు. భోజనం చేస్తున్నప్పుడు నీళ్ల గ్లాసును కూడా కుడిచేతితోనే పుచ్చుకొని త్రాగడం వంగ దేశంలో రివాజు. కాని కుడిచేయి ఎంగిలిగా ఉన్నందున ఎడమ చేతితో త్రాగడమే సబబు అని నరేంద్రుడు వాదించాడు. తల్లీ కుమారుల మధ్య మాటా మాటా పెరిగి వాగ్యుద్ధం మొదలయింది. చివరకు కోపంతో తల్లిని నరేంద్రుడు నానా దుర్భాషలాడాడు. ఇదంతా విన్న విశ్వనాథుడు నరేంద్రుణ్ణి కోపగించుకోలేదు, చీవాట్లు పెట్టలేదు. అతడి తప్పును ఎత్తి చూపించడానికి ఒక తెలివైన మార్గం ఎన్నుకొన్నాడు. నరేంద్రుడు తన మిత్రులను కలుసుకొనే గది తలుపు మీద, నరేన్ ఈ రోజు ఇలాంటి మాటలతో తల్లిని తిట్టాడు అని వ్రాసిపెట్టాడు. నరేంద్రుడికి అది చాలు. ఆ గదిలోకి మిత్రులు వచ్చినప్పుడల్లా అతడికి తలకొట్టేసినట్లు అని పించింది. ఆ తరువాత పొరపాటుగా కూడా అతడు ఎన్నడూ తిట్టి ఎరుగడు.

మరొక రోజు విశ్వనాథుడు నరేంద్రుడితో, "నాయనా! దేనిని చూసీ ఆశ్చర్యం చెందకు" అన్నాడు. జీవితంలో ఏవేవో జరుగవచ్చు, ఎన్నో మార్పులు ఎదుర్కొనవలసి రావచ్చు; కాని దేనికీ విస్తుబోయి మ్రాన్పడిపోకూడదు. భగవంతుని రాజ్యంలో ఏమైనా జరగవచ్చునని గ్రహించి పురోగమించాలి. ఇది కూడా నరేంద్రుడికి జీవిత పర్యంతం మార్గదర్శక సూత్రమై విరాజిల్లింది.

తండ్రి నుండి అనేక రకాల వంటకాలను వండడం నరేన్ నేర్చుకొన్నాడు. క్రమేణా అతడు పలు రకాల వంటకాలను రుచిగా వండే నైపుణ్యం గడించాడు. అతడి వంటలో కాస్త కారం పాలు ఎక్కువగా ఉంటుందేగాని, రుచి మాత్రం అమోఘం!

సాహసానికి మారుపేరు నరేంద్రుడు. కాని ఆ సాహసం వివేకంతో జత కలిసి సమయస్ఫూర్తితో నిండి ఉండేది. ఒక మిత్రుని ఇంట్లో చంపక (సంపెంగ) వృక్షం ఒకటి ఉండేది. ఆ చెట్టెక్కి మిత్రులతో ఆడుకోవడం, దాని కొమ్మల నుండి తలక్రిందులుగా వ్రేలాడడం నరేంద్రుడికి చాలా ఇష్టం. చంపక పుష్పం శివునికి ఎంతో ప్రీతికరం. నరేంద్రునికి కూడా ఆ పుష్పం అంటే ఎంతో ఇష్టం. ఆ చెట్టు మీదికెక్కి ఆడుకోవడం నరేన్‌కు రివాజు. అతడు ఎక్కడ క్రింద పడిపోతాడోనని ఆ ఇంట్లో ఉన్న ముసలి తాత భయపడేవాడు. నరేంద్రుడు మటుకు చెట్టు మీదికెక్కకపోతే మరెవరూ ఎక్కరని ఆయనకు బాగా తెలుసు. అతణ్ణి దారిలోకి ఎలా తీసుకురావాలి? అతణ్ణి చేరబిలిచి, "నాయనా! ఆ చెట్టు పైకి ఎక్కకు" అన్నాడు. "ఎందుకు?" అని ఎదురు ప్రశ్న వేశాడు నరేంద్రుడు. అతడికి ఏం కారణం చెప్పాలి? భయపెడదామనుకొని ఆ వృద్ధుడు, "బాబూ! ఆ చెట్టు మీద ఒక భూతం ఉంది. రాత్రిళ్లు అది తెల్లని వస్త్రాలు ధరించిపోతున్నప్పుడు చూడ్డానికి ఎంత భయంగా ఉంటుందో తెలుసా? చెట్టు మీదికి ఎక్కేవాణ్ణి అది గొంతునులిమి చంపేస్తుంది" అన్నాడు.

సాహస వివేకాలు

ఆ తాత చెప్పిన మాటలన్నీ నరేంద్రుడు వినయంగా విన్నాడు. అతణ్ణి మోసపుచ్చానని మనస్సులో సంతోషించి ఆ తాత వెళ్లిపోయాడు. తాత అటు వెళ్లిపోగానే గబగబా చెట్టెక్కి నరేంద్రుడు యథాప్రకారం తలక్రిందులుగా వ్రేలాడసాగాడు. ఆ తాత మాటలకు భయపడ్డ ఒక స్నేహితుడు నరేంద్రుడితో, "ఇప్పుడే కదా ఆ తాత చెప్పాడు! చప్పున క్రిందికి దిగు. లేకుంటే ఆ భూతం నిన్ను పట్టుకొని చంపేస్తుంది" అన్నాడు భయాందోళనలతో. నరేంద్రుడు ఫకాలున నవ్వాడు. తరువాత కళ్లు చిట్లించి, "మూర్ఖుడా! ఎవరో ఏదో కట్టుకథ చెబితే నమ్ముతావా! ఆ తాత చెప్పింది నిజమే అయివుంటే ఎప్పుడో నా గొంతు నులిమి వేయబడివుండేది కదా!" అన్నాడు స్నేహితుడితో.

ఆ స్నేహితుడి తండ్రికి నరేంద్రుడంటే ఎంతో అభిమానం. అతడు భవిష్యత్తులో ఘనకార్యాలు సాధిస్తాడని ఆయనకు గట్టి నమ్మకం. అలవాటు ప్రకారం ఒక రోజు నరేంద్రుడు చెట్టు మీద తలక్రిందులుగా వ్రేలాడుతూండడం

ఆయన చూశాడు. వెంటనే అతణ్ణి పిలిపించి, "నువ్వు ప్రొద్దస్తమానం ఇలా ఆట లాడుతూ తిరగడంలోనే గడపివేస్తావా? లేకపోతే చదువూ సంధ్యా ఉన్నాయా?" అని అడిగాడు. అందుకు నరేంద్రుడు, "నేను చదువుకొంటాను, ఆడుకొంటాను, రెండూ చేస్తాను" అని జవాబిచ్చాడు. అతణ్ణి పరీక్షించే ఉద్దేశంతో భూగోళం, గణితం మొదలైన పాఠాలనుండి కొన్ని ప్రశ్నలడిగాడు; పద్యాలు ఒప్పగించమని అడిగాడు. ఆ ప్రశ్నలన్నింటికీ నరేంద్రుడు తడుముకోకుండా జవాబులు చెప్పి ఆయనను సంభ్రమాశ్చర్యాలలో ముంచెత్తాడు. అప్పుడు ఆయన నరేంద్రుణ్ణి మన సారా ఆశీర్వదించి, "అవునూ, నీ తండ్రి లాహోర్‌లో కదా ఉంటున్నారు! ఇక్కడ నీ కెవరు పాఠాలు నేర్పిస్తున్నారు?" అని అడిగాడు. "మా అమ్మ" అన్నాడు నరేంద్రుడు. "నాయనా! నువ్వు మహోన్నత వ్యక్తిగా వర్ధిల్లుతావు. నా ఆశీస్సులు ఎల్లప్పుడూ నీకు ఉంటాయి" అంటూ ఆయన దీవించాడు.

కులం అంటే ఏమిటి?

నరేంద్రుని తండ్రి ప్రఖ్యాత న్యాయవాది కావడం వలన వ్యాజ్యెం విషయంగా అనేకులు వారి ఇంటికి వచ్చిపోతూవుండేవారు. వారిలో విభిన్న కులాలకు చెందిన వారు ఉండేవారు. నాటి కుల పట్టింపులకు తగ్గట్లు విభిన్న కులాల వారికి వేర్వేరు హుక్కాలు విశ్వనాథుడు అమర్చి ఉంచేవాడు.[1] ఈ కులం విషయం నరేంద్రుడికి ఎంతమాత్రం అంతుబట్టేది కాదు. ఒక కులంవారి హుక్కాతో మరొక కులంవారు పొగత్రాగితే ఏమవుతుంది? ఇంటి కప్పు కూలిపోతుందా? ప్రాణాలు పోతాయా, ఏమవుతుంది? ఇందుకు జవాబుకై అతడు తపన చెందాడు. ఒక రోజు స్వయంగా తనే చేసి చూడాలని అతడు నిశ్చయించాడు. ఎవరూ లేని సమయంలో తిన్నగా ఆ గదిలోకి వెళ్లాడు. ప్రతి హుక్కా నుండి ఒకసారి పొగత్రాగి చూశాడు. ఏమీ జరగలేదు! తను చనిపోలేదు! మరెందుకు కుల వివక్షలు అని అతడి మనస్సు ప్రశ్నించింది. అదేసమయంలో విశ్వనాథుడు అక్కడకు వచ్చాడు. "నరేంద్రా! ఇక్కడ ఏం చేస్తున్నావు?" అని అడిగాడు. అందుకు అతడు, "ఏంలేదు నాన్నా! కుల పట్టింపులను అతిక్రమిస్తే ఏం జరుగుతుందో చూశాను. కాని ఏమీ జరగలేదు" అని

---

1. హుక్కా (hubble-bubble) అనే పొగత్రాగే గొట్టం ద్వారా పొగత్రాగడం ఆనాటి వంగదేశంలో సామాన్యంగా ప్రతి ఇంట్లో ఒక సంప్రదాయంగా పరిగణించేవారు. దక్షిణ భారత దేశంలో ఇంటికి వచ్చే అతిథులకు తాంబూలం ఇచ్చి ఉపచర్య చేసే విధంగా, వంగదేశంలో అతిథులను హుక్కాతో పొగత్రాగమనడం రివాజు.

జవాబు ఇచ్చాడు. నోరారా నవ్వి కుమారుణ్ణి తదేకంగా చూసి విశ్వనాథుడు అక్క ణ్ణుండి వెళ్లిపోయాడు. కుల పట్టింపుల పేరిట ఏర్పడ్డ మూఢనమ్మకాలను అతడు నిరసించాడు.

విశ్వనాథ్ కక్షిదారైన ఒక మహమ్మదీయుణ్ణి నరేంద్రుడు 'మామా' అంటూ సంబోధిస్తూ, ఆయనతో చనువుగా మెలగేవాడు. ఆ పెద్దమనిషి ఇచ్చే తీపిభక్ష్యా లను తినేవాడు. ఇతరులు అది చూసి ఆశ్చర్యపోయేవారు. కాని తండ్రి మాత్రం కుమారుని ఆ చేష్టను చూసి నవ్వుకొంటూ వెళ్లిపోయేవాడు.

కష్టాలలో ఉన్న వారికి ఉపకారం చేయడం చిన్నతనంలోనే నరేంద్రుడికి సహజ నైజంగా అబ్బింది. అవసరమైనప్పుడు తన ప్రాణాలను సైతం తెగించి ఇతరు లకు సాయం చేసేవాడు. అప్పుడు నరేంద్రుడికి ఆరేళ్లు. ఒక సారి తమ బంధువుల పిల్లవాడితో కలిసి ఒక తీర్థోత్సవానికి వెళ్లాడు. అక్కడ పరమశివుని బొమ్మలు కొనుగోలు చేసి ఇద్దరూ ఇంటికి తిరిగివస్తున్నారు. ఆ జనసందోహంలో మిత్రుడు విడిపోయినట్లు అని పించగా నరేంద్రుడు వెనుకకు తిరిగి చూశాడు. తిరిగి చూసిన నరేంద్రునికి హఠాత్తుగా వాయువేగంతో వస్తూన్న గుర్రపుబండి కనిపించింది. గుర్రం కాళ్ల క్రిందపడి మిత్రుడు నలిగిపోబోతున్నాడు. ఇక నరేంద్రుడు క్షణం కూడా ఆలస్యం చేయలేదు. బొమ్మలను ఎడమ చంకలో ఇరికించుకొని, పరుగున వెళ్లి కుడిచేత్తో అతణ్ణి పట్టుకొని ఈడ్చి క్రిందికి దొర్లాడు. జనసమూహంలోని వారు నరేంద్రుని సాహసచర్యను చూసి దిగ్భ్రాంతులయ్యారు. కొందరు అతణ్ణి ఆశీర్వదించారు. మరికొందరు అతణ్ణి పైకి లేవదీసి ప్రశంసాపూర్వకంగా అతడి వీపు తట్టారు. ఈ సంగతి విన్న భువనేశ్వరి కుమారుని ధైర్యసాహసాలను ఎంతగానో మెచ్చుకొని ఆనందబాష్పాలు స్రవిస్తూండగా, "అవును, నరేంద్రా! సదా నువ్వు వీరపురుషునిగా వర్ధిల్లు" అని ఆశీర్వదించింది.

తన ప్రాణాన్ని సైతం తెగించి....

మరొకసారి అతడు ఒక వీథిగుండా పోతున్నప్పుడు ఒక గుర్రపుబండిలో ఒక స్త్రీ ఆ వీథిగుండా పోవడం తటస్థించింది. హఠాత్తుగా గుర్రం అదుపు తప్పి పరుగుతీయనారంభించింది. భయకంపితురాలైన ఆ స్త్రీ కేకలు పెట్టింది. ఆమె సహాయార్థం ఎవరూ వెళ్లలేదు. నరేంద్రుడు ఒక్క పరుగున పోయి తెగించి ఆ గుర్రాన్ని పట్టుకొని ఆపి, ఆ స్త్రీని కాపాడాడు.

మిత్రబృందంలో నరేంద్రుడు సదా నాయకుడుగానే విరాజిల్లాడు. ఆటల్లో అతడే రాజుగాను, న్యాయమూర్తిగాను వ్యవహరించేవాడు. మిత్రులు కూడా అతణ్ణి

నేత

అట్లే చూడగోరేవారు. సమస్యలు తలెత్తినప్పుడు పరిష్కారానికై అతణ్ణే ఆశ్రయించేవారు. రెండు పక్షాల వాదాలనూ శ్రద్ధగా విని, పర్యాలోచించి, రెండు పక్షాలవారూ ఏకీభవించే రీతిలో న్యాయ నిర్ణయం చేయడంలో అతడు నిపుణుడయ్యాడు.

నరేంద్రుడి రాజదర్బారు చూడడానికి కన్నుల పండువగా ఉండేది. క్రింద నుండి మేడ మీది పూజాగృహానికి దారితీసే మెట్లే రాజదర్బారు. మొదటి పై మెట్టు మీద మహారాజుగా అతడు కూర్చుంటాడు. ఒకటి రెండు మెట్లు దిగువన మహామంత్రి, సేనాధిపతి నిలబడి ఉంటారు. ఇంకా దిగువన కప్పం చెల్లించే సామంతులు కూర్చుంటారు. రాజదర్బారు మొదలవుతుంది. ఒకరి తరువాతి ఒకరుగా సామంతులూ, ఇతర రాజాధికారులూ వచ్చి, “రఘుకుల తిలకా, త్రిభువన చక్రవర్తీ, ధర్మపరిపాలకా, విజయీభవ, దిగ్విజయీభవ!” అంటూ అతడికి పాదాక్రాంతులయ్యేవారు. మహారాజు రాజ్య పరిస్థితి, ప్రజల కొరతలాంటి విషయాల గూర్చి ప్రశ్నిస్తాడు. ఆ తరువాత నిందితుణ్ణి ప్రవేశపెట్టి, దోషారోపణ పత్రం చదువుతారు. అంతా సావధానంగా విన్న తరువాత మహారాజు, “రక్షకభటులారా, ఇతడికి శిరచ్ఛేదం చేయండి” అంటూ శిక్ష విధిస్తాడు. రక్షకభటులు నేరస్తుణ్ణి ఈడ్చుకొనిపోతారు. ఈ ‘మహారాజు’ ఆట అంటే నరేంద్రుడికి మహా ఇష్టం.

ఏది సాధించగోరినా మిత్రులు నరేంద్రుణ్ణి ఆశ్రయించేవారు. అతనికి పదకొండేళ్లప్పుడు ఇంగ్లండు నుండి ఒక యుద్ధనౌక కలకత్తా రేవుకు వచ్చింది. మిత్రులకు ఆ నౌకను చూడాలనే కోర్కె కలిగింది. ఎంతో ఆసక్తితో వెళ్లినప్పుడు, పిల్లలన్న కారణంగా వారికి అనుమతి నిరాకరించారు. లోపలికి పోవాలంటే ఆంగ్లేయ అధికారి వద్ద అనుమతి పొందాలి. ఏం చేయాలి? తిన్నగా అందరూ ఆ అధికారిని చూడబోయారు. అక్కడా సమస్య ఎదురయింది. చిన్నపిల్లలు కనుక ఆ అధికారిని కలుసుకోవడానికి బంట్రోతు వారిని అనుమతించలేదు. అధికారి గది మేడ మీద ఉంది. నరేంద్రుడు అటూ ఇటూ చూశాడు. ఇతరుల దృష్టి అంతగా పడని విధంగా మేడ మీదకు వెళ్లే మెట్లు వెనుక భాగంలో కనిపించాయి. మెల్లగా పిల్లిలా పోయి ఆ మెట్లెక్కి నరేంద్రుడు ఎలాగో ఆ ఆంగ్లేయ అధికారిని కలుసుకొని అనుమతి సంపాదించగలిగాడు. ఆ తరువాత అందరూ దిగి వచ్చే మెట్లగుండా క్రిందికి దర్జాగా దిగివచ్చాడు. కాపలాదారుకి ఏమీ అంతుబట్టలేదు. “ఎలా లోపలికి వెళ్లావు?” అని అడిగాడు. “నేను మంత్రవాదిని కదా, అందుకే” అంటూ నరేంద్రుడు కళ్లు మిటకరించాడు.

గంగాభవానికి ఘనంగా జరిపే విశేష పూజలలో మకర సంక్రాంతి ఒకటి. ఆ రోజు గంగానదీమతల్లికి విశేష పూజలు జరిపి ఆరాధించడానికీ, ఆ నదిలో పుణ్యస్నానాలు చేసి పండుగను అంగరంగ వైభవంగా జరుపుకోవడానికీ ఏర్పాట్లు చేశారు. అక్కడ కూడా నాయకుడు నరేంద్రుడే! తండ్రి అనుమతీ, ఖర్చుల నిమిత్తం డబ్బూ పుచ్చుకొన్నాడు. తండ్రి నియమించిన ఉపాధ్యాయుని వద్ద గంగాభవానిపై భక్తిగీతాలు నేర్చుకొన్నాడు. పూజ నాడు పిల్లలందరూ ఊరేగింపుగా ఇంట్లో నుండి బయలుదేరారు. చేతులలో పతాకాలు, పూలమాలలు పుచ్చుకొని గంగాభవాని మహత్యాన్ని గానం చేసుకొంటూ వీధుల గుండా వెళ్లారు. వర్ణించనలవిగాని అద్భుత దృశ్యం అది! తిన్నగా గంగానది వద్దకు చేరుకొన్నారు. "గంగాభవానిని ఆరాధిస్తాం" అనే పాటను పాడి, తాము తెచ్చిన పూలమాలలను గలగలా పారుతున్న గంగానదికి అర్పించారు. ఉదయకాల పూజ ముగిసింది.

గంగాభవాని పట్ల భక్తి

తరువాత సాయంత్రం అందరూ వెళ్లి అరటిదొప్పతో చిన్న తెప్పలు చేసి, వాటిలో దీపాలు వెలిగించి గంగానదిలో తేలేలా వదలిపెట్టి, గంగామాతకు ప్రణమిల్లారు. నరేంద్రుని బృందంలా అనేక బాలుర బృందాలు నదిలో వదలిన తెప్ప దీపాలు బారులుదీరి గంగానది అంతటా తేలుతూ, కదలుతూ సాగిపోతున్న ఆ దృశ్యం ఎంత రమణీయంగా ఉందో కదా!

తన మిత్రులతో కలిసి నరేంద్రుడు ఒక నాటక సమాజాన్ని ఏర్పాటుచేసి స్వయంగా కొన్ని నాటకాలలో కూడా నటించాడు. కాని కొన్ని నాటకాలు ప్రదర్శించాక అతడి తాతగారు కోపంతో ఇకమీదట ఇంట్లో నాటకాలు ప్రదర్శించరాదని నిషేధించాడు. దాంతో నాటక సమాజం మూతబడింది. వెంటనే ఇంటి ప్రాంగణంలో ఒక వ్యాయామ మండలి ప్రారంభించాడు. అది ఉత్సాహభరితంగా కొనసాగింది. కాని బంధువుల పిల్లవాడొకడు చేయి విరగ్గొట్టుకోవడంతో అదీ మూతబడింది. నరేంద్రుడు వదలిపెట్టలేదు. నవగోపాల్ మిత్ర అనే పెద్దమనిషి జరిపిస్తున్న వ్యాయామశాలలో చేరి వ్యాయామం కొనసాగించాడు. నరేంద్రుడి, ఆతడి మిత్రుల ఆసక్త్యుత్సాహాలను గమనించి నవగోపాల్ వ్యాయామశాల బాధ్యతను వారికే అప్పగించాడు.

వ్యాయామ మండలి

ఒకసారి వ్యాయామ కసరత్తుల కోసం తాళ్లతో అడ్డంగా వ్రేలాడగట్టి ఉండే బరువైన కొయ్య దండం (trapeze) ఎత్తులో అమర్చవలసి వచ్చింది. ఆ పెద్ద కొయ్యదండాన్ని బాలురు అమర్చడాన్ని చూడడానికి జనం గుమిగూడారు. అలా

అమర్చడం తమకు అసాధ్యమయ్యేసరికి, జనంలో నిలబడివున్న ఒక ఆంగ్లేయ నావికుణ్ణి సహాయం చేయమని నరేంద్రుడు కోరాడు. ఆ నావికుడు ఆ కొయ్య దుంగను ఎత్తడానికి సహాయపడుతున్నప్పుడు, అకస్మాత్తుగా ఆ దుంగ జారి అతడి తలమీద పడింది. తల నుండి రక్తం ధారకట్టగా అతడు నేలకొరిగిపోయాడు. అతడు మృతిచెందాడని భావించిన గుంపు క్షణంలో అదృశ్యమైంది. ఇక అక్కడ మిగిలింది నరేన్, ఒకరిద్దరు మిత్రులు మాత్రమే. నరేన్ క్షణం కూడా జాప్యం చేయకుండా తన ధోవతిని పర్రున చింపి అతడి తలకు కట్టుకట్టాడు. అంతా కలిసి ఆ నావికుణ్ణి ప్రక్కనే ఉన్న బడిలోకి ఎత్తుకొని వెళ్లారు. ఒక వైద్యుణ్ణి రప్పించి అవసరమైన చికిత్స చేయించారు. అతడు తేరుకొన్న తరువాత నరేన్, మిత్రులు కలిసి కొంత పైకం సేకరించి అతడికిచ్చి పంపించారు.

కర్రసాము వీరుడు

కర్రసాములోనూ నరేంద్రుడు ఎంతో నేర్పు గడించాడు. పలువురు మహమ్మదీయ నిపుణుల వద్ద అతడు ఈ విద్యను అభ్యసించాడు. అప్పుడతడు కేవలం పదేళ్ల వయస్కుడు. మెట్రోపాలిటన్ పాఠశాలలో జరుగుతున్న కర్రసాము పోటీని అతడు చూస్తున్నాడు. అది అంత ఆసక్తికరంగా లేదు. క్రమేణా ప్రేక్షకుల్లో విసుగు చోటుచేసుకోసాగింది. హఠాత్తుగా నరేంద్రుడు లేచి నిలబడ్డాడు. చేతిలో కర్ర పుచ్చుకొని గిర్రున త్రిప్పుతూ ఎవరైనా సరే తనతో పోటీ పడవచ్చని సవాలు చేశాడు. నరేంద్రుని సవాలును స్వీకరించి ఒక యువకుడు ముందుకు వచ్చాడు. అతడు బలశాలి, పైగా బాగా తర్ఫీదు పొందిన వ్యక్తిలా కనిపిస్తున్నాడు. ఇద్దరి కర్రలు తలపడ్డాయి. అందరూ దిగ్భ్రాంతి చెందే విధంగా నరేంద్రుడు కర్రను వాయువేగంతో త్రిప్పసాగాడు. పోటీపడ్డ వ్యక్తి నరేంద్రుని ధాటికి నిలబడలేకపోయాడు. ఒక ఘట్టంలో నరేంద్రుని ఒకే దెబ్బకు ప్రత్యర్థి కర్ర రెండు ముక్కలయింది. ప్రేక్షకుల కరతాళ ధ్వనులతోపాటు బహుమతిని కూడా నరేంద్రుడు గెలుచుకొన్నాడు. ఈత, మల్లయుద్ధం, ఆత్మరక్షణ యుద్ధవిద్య, పడవ నడపడం లాంటివి కూడా నరేంద్రునికి కరతలామలకం.

దయ

వినోదభరితుడై ఉన్నప్పటికీ కరుణ, దయ నరేంద్రుడి చేతలన్నిటిలో ఉట్టిపడేవి. సహచరులకు ఏదైనా సమస్య తలెత్తినప్పుడు దానిని పరిష్కరించడం తన ప్రథమ కర్తవ్యంగా అతడు భావించేవాడు. ఒక రోజు తన మిత్రులతో కలకత్తా కోటను సందర్శించడానికి నరేన్ వెళ్లాడు. వారిలో ఒకరు ఒంటి నొప్పితో బాధపడుతున్నాడు. తక్కినవారు అతణ్ణి ఎగతాళిచేస్తూ నవ్వుకొంటూ, అతణ్ణి వదలిపెట్టి ముందుకు వెళ్లిపోయారు.

నరేంద్రుడు కూడా వారితోపాటే ముందుకు వెళ్లాడు. కాని కాసేపటికి వారితో, "అతడు నొప్పితో నిజంగానే బాధపడుతున్నట్లుంది. మీరు వెళుతూ ఉండండి, నేను పోయి అతణ్ణి చూసివస్తాను" అని చెప్పి, తిరిగి వచ్చాడు. ఆ బాలుడు జ్వరంతో బాధపడుతున్నాడు. నరేంద్రుడు అతడికి శుశ్రూష చేసి, బండిలో కూర్చోబెట్టి జాగ్రత్తగా అతడి ఇంట్లో దిగబెట్టాడు.

సాహసం

ఒక రోజు నరేంద్రుడూ, మిత్రులూ పడవలో గంగానది మీదుగా నవాబు గారి జంతుప్రదర్శనశాలకు వెళ్లారు. తిరిగి వస్తున్నప్పుడు మిత్రులలో ఒకరు వాంతి చేసుకొన్నారు. పడవ నడిపేవారు వారితో పడవను పరిశుభ్రం చేయమన్నారు. బాలురు అందుకు సమ్మతించకుండా, దానికి బదులుగా రెండు రెట్ల కేవు (పడవ కిరాయి) చెల్లిస్తామన్నారు. కాని పడవవారు ఇందుకు అంగీకరించలేదు. పడవను పరిశుభ్రం చేయకుండా క్రిందికి దిగడానికి వీల్లేదని బెదిరించారు. నరేంద్రుడు ఇదంతా గమనించక పోలేదు. వాదోపవాదాలు జరుగుతున్నప్పుడు మెల్లగా జారుకొని ఎవరికంటా పడకుండా క్రిందికి దిగాడు. కాస్త దూరంలో పోతున్న ఆంగ్లేయ సిపాయిలను చూసి వారితో, వచ్చీరాని ఆంగ్లంలో తమ సమస్యను తెలియజేశాడు. మృదువుగా తన చేతులతో వారి చేతులు పుచ్చుకొని వారిని పడవ వద్దకు తోడ్కొని వచ్చాడు. సిపాయిలను చూడగానే పడవవారు ఆ బాలురను వదలిపెట్టారు. నరేంద్రుని ధైర్యసాహసాలూ, సమయస్ఫూర్తీ ఆ సిపాయిలను ఎంతగానో ఆకట్టుకొన్నాయి. అతడికి ఏదైనా చేయగోరి తమతోపాటు థియేటర్‌కు రమ్మని ఆహ్వానించారు. కాని నరేంద్రుడు ఆ ఆహ్వానాన్ని వినమ్రంగా నిరాకరించి, వారికి ధన్యవాదాలు తెల్పి మిత్రులతో వెళ్లిపోయాడు.

నరేంద్రుడు పద్నాలుగేళ్ల వయస్కుడై ఉన్నప్పుడు ఒక రోజు నాటక ప్రదర్శనకు వెళ్లాడు. నాటకం జరుగుతూన్నది. ఆ సమయంలో నటులలో ఒకరిని ఖైదు చేయడానికి ఆంగ్లేయ అధికారి ఒకరు వచ్చారు. అతడు తిన్నగా రంగస్థలం మీద ఉన్న ఆ నటుణ్ణి సమీపించి, "నిన్ను ఖైదు చేస్తున్నాను" అన్నాడు. హఠాత్తుగా ప్రేక్షకుల మధ్యలో నుండి, "రంగస్థలం మీద నుండి ముందు క్రిందికి దిగండి. నాటకం ముగిసిన తరువాత మీకు కావలసింది చేసుకోవచ్చు. ప్రేక్షకులను ఇలా ఇబ్బంది పెట్టడం భావ్యం కాదు!" అంటూ ఒక కంఠం మార్మోగింది. ఆ కంఠస్వరం నరేంద్రునిది! ఒక వ్యక్తి అలా సాహసం చేసి పలుకగానే తక్కిన వారూ గొంతెత్తారు. అలా పెద్ద ఎత్తున నిరసన తారస్థాయికి చేరుకోవడంతో ఆ

అధికారికి వెనుకకు తిరగడం తప్ప గత్యంతరం లేకపోయింది. నాటక ప్రదర్శన నిరాటంకంగా సాగింది. తరువాత అందరూ నరేంద్రుని వద్దకు వచ్చి, "మంచి పని చేశావు. చెల్లించిన డబ్బు వృథా కాకుండా చూశావు" అని ప్రశంసించారు.

నరేంద్రుని ఉద్వేగమూ క్రియాశీలతా పరికించినప్పుడు అతడిలో ఏదో శక్తి పొంగిపొరలుతున్నట్లు ఇంతకు క్రితమే పేర్కొన్నాం. అది ముమ్మాటికీ నిజం. అతడిలో గుర్తించలేని శక్తి ఒకటి పెంపొందుతూ వచ్చింది. ఆ విషయంగా కాలాంతరంలో స్వామి వివేకానంద ఇలా చెప్పారు: "శైశవం నుండే నాలో ఏదో ఒక శక్తి పెంపొందుతున్నట్లు నాకు అనిపించేది. అది నాలో నుంచి ఎగసి నన్ను అతిక్రమించి వ్యాపించసాగింది. ఆ శక్తే నా క్రియాశీలతకు కారణం. ఒక్క క్షణం కూడా నన్ను ఊరుకోనివ్వకుండా చేసింది ఆ శక్తే! నేను సదా ఏదో ఒకటి చేస్తూనే ఉండాలి. పని ఏమీ లేకపోతే ఏదో ఒక చిలిపిచేష్ట చేస్తాను. రెండు మూడు రోజులు ఏమీ చేయకుండా ఊరకే ఉంటే నన్ను ఏదో రుగ్మత ఆవహించేది, లేకుంటే అదుపుతప్పిపోతాను. ఒక భూకంపం నాలో చెలరేగి బీభత్సం సృష్టిస్తున్నట్లుగా నాలోని ఆ శక్తి, 'ఇది చెయ్యి', 'అది చెయ్యి' అంటూ నన్ను ఏదో ఒకటి చేయమని పురమాయిస్తూ ఉంటుంది."

ప్రమాదం

ఇంతటి శక్తిని భరించడానికి లోకం సిద్ధంగా లేదు. కనుక ఒక ప్రమాదం మూలంగా అది అదుపుచేయబడింది. ఒక రోజు మిత్రులతో నరేంద్రుడు మేడ మీద నుండి దిగివస్తున్నప్పుడు క్రిందపడ్డాడు. నెత్తికి ఒక రాయి తగిలి రక్తం ధార కట్టింది. చాలా రక్తం పోయింది. ఆ గాయం ఆరడానికి కొంతకాలం పట్టింది. ఆ గాయం తాలూకు మచ్చ నెత్తిన ఎడమ కంటికి పైన శాశ్వతంగా ఉండిపోయింది. ఈ ప్రమాదం గురించి కాలాంతరంలో విన్న శ్రీరామకృష్ణులు, "ఈ ప్రమాదం మూలంగా నరేంద్రునిలోని శక్తి నియంత్రించబడింది. లేకపోతే అతడు లోకాన్ని కుదిపివేసేవాడు" అన్నారు.

అంతర్ముఖ స్థితి

ఆ మహాశక్తి బాహ్యంగా అతడిలో ఉద్వేగ క్రియాశీలతలను ఉద్భవింపజేయడంతో ఆగకుండా అతణ్ణి ప్రగాఢ అంతర్ముఖ స్థితిలో మగ్నుణ్ణి చేసింది. అతడు పసిపిల్లవాడుగా ఉన్నప్పుడే భువనేశ్వరి, 'నేను పిల్లవాడు కావాలని వరం కోరాను. కాని ఆ పరమశివుడు తన భూత గణంలో ఒకదాన్ని పంపించాడు', 'ఇలా అల్లరిచేస్తే శివుడు మళ్లీ నిన్ను కైలాసంలోకి అనుమతించడు' అనే మాటలు అతడి మనస్సులో గాఢంగా నాటుకు

పోయాయి. నిజంగానే తాను కైలాసవాసుడైన పరమశివునికి చెందిన వాడననీ, ఏదో పొరపాటు చేసినందున ఆయన తనను భూమ్మీదకు పంపించాడనీ అతడు గట్టిగా నమ్మాడు. కనుక ఎలాగైనా మళ్లీ పరమశివుని లోకాన్ని చేరుకోవాలని అతడు తహతహలాడాడు. అందుకోసం ఏం చేయాలి? పరమశివుణ్ణి మళ్లీ పొందగోరాలనే తీవ్ర ఆకాంక్షతో కొన్ని సమయాలలో సూర్యోదయానికి మునుపే శ్లోకాలు పఠించడం ప్రారంభించేవాడు. పగలంతా వాటిని స్మరిస్తూనే ఉండేవాడు. ఏడేళ్ల ప్రాయం నుండే నరేంద్రుడు ఇలా చేస్తూవచ్చాడు.

బాహ్యంగా వేడుకలు, వినోదాదుల్లో ఎంతో ఉత్సాహంగా పాల్గొన్నప్పటికీ, అప్పుడప్పుడు జట్టునుండి తప్పుకొని ఏకాంతాన్ని అతడు అభిలషించడం కద్దు. తన దేహాన్ని విడిచిపెట్టి ఏదో సుదూర ప్రాంతాలలో సంచరించే వ్యక్తిలా కూర్చుండిపోయేవాడు. ఆటపాటలతో కేరింతలాడే మిత్రులు కూడా ఆ సమయంలో సద్దుమణగిపోయేవారు. అతణ్ణి సమీపించడానికి సైతం జంకేవారు. అంతర్ముఖ స్థితిలో కూర్చొన్న నరేంద్రుడు హఠాత్తుగా మాట్లాడనారంభించేవాడు: "నేనొక మహారాజును అవుతాను. నేను ఇది సాధిస్తాను, అది సాధిస్తాను, ఇది ఇలా చెయ్యాలి, అది అలా చెయ్యాలి." ఇలా అర్థంలేని ఏవేవో మాటలు అతడి నోటి నుండి వెలువడేవి. కాసేపటి క్రితం అతడు చేస్తూవున్న దానికీ, అతడు ఉన్న పరిస్థితికీ, ఆ మాటలకీ ఎలాంటి పొంతనా ఉండేది కాదు. కాసేపట్లో మామూలు స్థితిలోకి వచ్చేసేవాడు. అప్పుడు అంతసేపూ జరిగింది ఏదీ అతడికి జ్ఞాపకం ఉండేదికాదు. అందరూ తనను తదేకంగా చూడడం గమనించినప్పుడు అతడు సిగ్గుతో తల దించుకొనేవాడు. "బిలే మంచివాడే, బాగా నవ్వుతాడు, వేడుకల్లో వినోదాల్లో పాల్గొంటాడు. కాని ఒక 'మర' మట్టుకు కాస్త వదులయింది. కొన్ని సమయాలలో అతడి ప్రేలాపనలు ఏమిటో ఎవరికీ అర్థం కావు" అనేవారు స్నేహితులు.

"నరేన్ జన్మతః ధ్యానసిద్ధుడు" అనేవారు కాలాంతరంలో శ్రీరామకృష్ణులు. అంటే గత జన్మలలో ఏకాగ్రంగా ధ్యానం అనుష్ఠించి పరిపూర్ణ స్థితిని పొందిన వాడని అర్థం. ఏడేళ్ల వయస్సులోనే ప్రక్కనే త్రాచుపాము పడగవిప్పి ఆడడమూ, ఇంట్లోవారు గగ్గోలు పెట్టడమూ తెలియకుండా మైమరచిపోయి ధ్యానంలో మగ్నుడై పోవడం ముమ్మాటికీ సామాన్యమైన విషయం కాదు. రోజులు గడిచేకొద్దీ అతడి ధ్యానం తీవ్రం కాసాగింది. నరేంద్రుని ధ్యానం ససేమిరా ఒక అభ్యాసం క్రింద పరిగణించరాదు.

ధ్యాన సిద్ధుడు

సుదీర్ఘ కాల అభ్యాసం మూలంగా సముపార్జించిన ధ్యానస్థితిని అతడు అప్పటికే సిద్ధించుకొన్నాడు.

“ఎనిమిదేళ్లప్పుడే సమాధి స్థితిలో మగ్నుడై ఉండడం ఆయనకు సుసాధ్య మైంది” అని సోదరి నివేదిత వ్రాసింది.

జ్యోతి వెలుగులో నిద్రించే ఉన్నత బాలుడు

అనునిత్యం అతడు గాంచే దృశ్యాలు ఎన్నో. అంతెందుకు, ప్రతి రోజూ రాత్రిపూట అతడు నిద్రించే విధానమే అత్యద్భుతం. అతడు పడుకొని కళ్లు మూసుకోగానే భ్రూమధ్యం నుండి ఒక జ్యోతి కానవస్తుంది. విభిన్న కాంతులతో కూడుకొన్న ఆ జ్యోతి క్రమంగా విస్తృ తించి ఎట్టకేలకు చెల్లాచెదరవుతుంది. ఆ జ్యోతి వెలుగులు శరీరమంతటా పాలనురుగులాంటి తెల్లని కాంతులీనుతూ ముంచెత్తేది. ఆ కాంతిలో నిద్రిస్తాడు ఉన్నతుడైన ఆ బాలుడు. కొన్ని సమయాలలో ఒక బాలుడు అతని ఎదుట కనిపించి కాంతి బంతి నొకదాన్ని కాలితో తన్ను తాడు. అది దొర్లుతూ అతని వైపు వస్తుంది. తన ప్రక్కకు రాగానే నరేంద్రుడు దాన్లో లయించిపోతాడు, అంతా మరచిపోవడం జరుగుతుంది. కొన్ని సమయాల్లో ఆ జ్యోతి వర్ణనాతీతమైన మహాజ్యోతిగా ఉండేది. అతడు దాన్లో ప్రవేశించి అట్లే కరగిపోయేవాడు.

నిద్ర అన్నది అందరికీ ఇలాగే ఉంటుందని అనుకొనేవాడు నరేంద్రుడు. ఒక రోజు ఒక మిత్రుణ్ణి ఇలాంటి అనుభవం కలుగుతుందా అని అడగనే అడిగాడు. ఆ మిత్రుడు, “లేదు” అని జవాబిచ్చాడు. వెంటనే నరేంద్రుడు, “పడుకోగానే నిద్రలోకి జారుకోకు. కాసేపు గమనించి చూడు. నువ్వూ జ్యోతిని చూడగలవు” అన్నాడు ఆ మిత్రుడితో ఉపదేశ ధోరణిలో. అయినప్పటికీ మిత్రుడికి అలాంటి అనుభవం కలుగలేదని విన్నప్పుడు అది ప్రత్యేకించి తనకు మాత్రమే కలిగిన అనుభవమని నరేంద్రునికి అవగతమయింది. తదనంతరం దీనిని గురించి మరెవరితోనూ అతడు ప్రస్తావించలేదు.

ఒక వ్యక్తిలో ఎన్నో సంస్కారాలు ఉండవచ్చు; ఎంతో శక్తిసామర్థ్యాలు బహి ర్గతం కావచ్చు, ఎంతో ప్రతిభ పాదుకొని ఉండవచ్చు. వీటన్నింటినీ పెనవేసు కొన్న, వీటన్నిటితో కలిసి ఒక విశిష్ట సంస్కారం విరాజిల్లుతూ ఉంటుంది. ఆ సంస్కారమే అతడెవరు, అతడి జీవితం ఎలా పరిణమించబోతుందో నిర్ణయి స్తుంది. నరేంద్రుడి జీవితంలోను ఆ చిరుప్రాయంలోనే ఎన్నో సుగుణాలు పరిమ ళించడం చూస్తున్నాం. కాని వాటన్నింటిలోను ప్రత్యేకంగా కానవచ్చేది అంతర్ముఖ

ఆకర్షణ, ఒక ఆంతరిక అన్వేషణ. సమవయస్కులైన ఇతర బాలురు జీవితాన్ని బహిర్ముఖంగా చూస్తూ మనస్సును బయటి దారులలోకి వెళ్లనిచ్చినప్పుడు నరేంద్రుడు మాత్రం జీవితాన్ని అంతర్ముఖంగా చూశాడు. మనస్సును అంతర్ముఖం గావించి ధ్యానంలో లయించిపోయాడు. ఇంద్రియాలూ, మనస్సూ సహజంగా బాహ్యంలో సంచరిస్తూవుండగా అపురూపంగా ఎవరో ఒక వివేకవంతుడు అమరమైన దివ్యజీవితం అభిలషించి మనస్సును బాహ్యం నుండి అంతర్ముఖం గావించి ఆత్మానుభూతి పొందుతాడని ఉపనిషత్తు[1] పేర్కొంటున్నది. చిన్నతనంలోనే అంతటి వివేకవంతుడై నరేంద్రుడు రాణించాడు.

1. కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మానమైక్ష దావృత్తచక్షురమృతత్వమిచ్ఛన్ ॥ - *కఠోపనిషత్తు, 2.1.1*

4 యౌవనం - ఆత్మాన్వేషణ

నరేంద్రనాథ్ మహామేధావి. జర్మనీ ప్రభృత దేశాలను నేను సందర్శించాను. కాని నరేంద్రుని లాంటి వ్యక్తిని ఒక్కరిని సైతం నేను చూడలేదు. అతడు జీవితంలో ఏదైనా సాధించే తీరతాడు.

— **విలియం హేస్టీ**
(కళాశాల అధ్యక్షుడు)

నరేంద్రుని అన్వేషణ

మానవ జీవితంలో యౌవనదశ ఒక ముఖ్యమైన అంచె. ఈ ప్రాయంలోనే మనిషిలో ఆత్మచైతన్యం వికసింప నారంభిస్తుంది. సృజనాత్మకత, ఆత్మప్రతిష్ఠ, అంతఃప్రేరణ (instinct) అనేవి ఈ ప్రాయంలోనే అత్యున్నత వికాస స్థాయిని సంతరించుకొంటాయి. ఈ మూడింటిని సరిగా పెంపొందించుకొని వినియోగించుకోవడం తెలిసిన వ్యక్తి జీవితంలో రాణిస్తాడు. ఈ మూడింటికీ మూలాధారమైనది అన్వేషణ. అన్వేషించాలి, ఏదైనా సాధించాలి, లక్ష్యాన్ని నిర్ణయించుకోవాలి అని మనిషి దృఢంగా సంకల్పించుకోవాలి. ఆ లక్ష్య దిశగా ఈ మూడింటినీ కేంద్రీకృతం చేయాలి.

ఆరేళ్ల ప్రాయం నుండే నరేంద్రుని అన్వేషణ అంతర్ముఖమైనదిగా ఉండడం చూశాం. సమవయస్కులు బాహ్యాన్ని వాంఛించినప్పుడు నరేంద్రుడు ఆంతరిక అన్వేషణ సాగిస్తూ ధ్యానంలో లయించసాగాడు. పరిచయం లేని ప్రదేశాలలో పయనిస్తున్నప్పుడు సూచన ఫలకాలు మనకు దారి తెలియజేస్తాయి; మనం ఆ ఊరి వైపే పోతున్నాం, సరియైన దారిలోనే వెళుతున్నామని అవి ధ్రువీకరిస్తాయి. అదే విధంగా ఆంతరిక అనుభూతులు ఒక వ్యక్తి ఆంతరిక అన్వేషణకు సూచన ఫలకాలుగా వ్యవహరిస్తాయి. నరేంద్రుడి దైనందిన నిద్ర అలాంటి ఒక అనుభూతిగా అమరడం మనం చూశాం. జ్యోతిర్మయ ప్రకాశంలో నరేంద్రుడు నిద్రించాడు. అంతేకాక అతడు దివ్యదర్శనాలు గాంచాడు. వాటిల్లో ఒకటి బుద్ధదర్శనం. దానిని స్వామి వివేకానంద వచనాలలో విందాం:

"బడిలో చదువుకొంటున్న రోజుల్లో ఒకసారి గది తలుపులు గడియపెట్టి ధ్యానం చేసుకొంటున్నాను. మనస్సు ఏకాగ్రత చెందివుంది. ఆ స్థితిలో ఎంతసేపు ఉండిపోయానో తెలియదు. ధ్యానానంతరం ఆసనం మీద కూర్చున్నాను. అప్పుడు ఆ గది దక్షిణపు గోడ నుండి తేజో విరాజమానుడైన ఒక వ్యక్తి వచ్చి నా ముందు నిలబడ్డాడు. ప్రశాంతతే మూర్తీభవించిన ఒక సన్న్యాసి ఆయన. ఆయన ముఖారవిందం నుండి అద్భుత ప్రకాశం ప్రసరిస్తూన్నది. ఆయన దివ్యమయ ముఖమండలం అనిర్వచనీయ ప్రశాంతతతో ఒప్పారుతూ, శాంత సముద్రాన్ని పోలివుంది. శిరోముండనం గావించుకొని చేత దండ కమండలాలు ధరించి ఉన్నాడు. నాతో ఏదో చెప్ప నభిలషిస్తూన్నట్లు నన్నే తదేకంగా చూస్తూ కాసేపు నిలబడ్డాడు. నేను చేష్టలుదక్కి కూర్చుని ఉండిపోయాను. హఠాత్తుగా ఏదో తెలియరాని భయం నన్ను ఆవరించింది. తక్షణమే ఠక్కున లేచి, గది తలుపు తెరచుకొని బయటికి పరుగెత్తాను. కాని ఆ తరువాత అలా పలాయనం చిత్తగించడం మూర్ఖత్వమనీ, లేకపోయుంటే ఆయన నాతో ఏదో చెప్పివుండేవారనీ భావించాను. ఆ తరువాత ఆయన దర్శనం నాకు కలుగ లేదు. ఈసారి ఆయనను దర్శించగలిగితే భయపడకుండా ఆయనతో మాట్లాడాలని అనేకసార్లు అనుకొన్నాను. కాని మళ్లీ ఆయన నా వద్దకు రానేలేదు..... బహుశా బుద్ధుడై ఉండవచ్చునని ఇప్పుడు అనుకొంటున్నాను."

బుద్ధ దర్శనం

ప్రకృతిపరమైన అనుభూతి కూడా నరేంద్రుడికి యౌవనంలోనే కలిగింది. చిన్నతనం నుండే నరేంద్రుడు ప్రకృతి ఆరాధకుడు. ఏరులు, నదులు, కొండలు, గుట్టలు, పక్షులు, జంతువులు అతడి మనస్సులో శాశ్వతంగా చోటు చేసుకొన్నాయి. ప్రకృతితో తాదాత్మ్యం చెంది జీవించాలని అతడు ఎంతో అభిలషించాడు. మనకై మనం ప్రయత్నించి ప్రకృతిని ఆస్వాదించడం ఒకటి; కాని కొన్ని సమయాల్లో సహజంగా ప్రకృతే మనకు కానుకగా ప్రసాదించే అనుభూతి మరొకటి ఉంది. అదే ప్రకృతి మార్మికతానుభూతి (Nature Mysticism). ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని చూసి విస్తుపోవడం కాదది; ప్రకృతి చైతన్యంలో లయమై ఆ చైతన్యంలో విరాజిల్లుతున్న ఒక అంతర్ముఖ చైతన్యావస్థ అది.

ప్రకృతికి అనుగుణంగా....

హఠాత్తుగా అవగతమయ్యే అనుభవం అది - ఒక ప్రగాఢ ప్రశాంతత; అన్నింటి మూలాధారమూ ఏకమై, ఒకే చైతన్యమయంగా కానవచ్చే అనుభవం. దాన్లో లౌకిక జీవితపు చిక్కుముడి అకస్మాత్తుగా మన ముందు విడివడుతుంది. నిశ్చల, ప్రగాఢ ప్రశాంతతలు సంతరించుకొన్న అనుభవం అది. అక్కడే

భూతకాలమూ, వర్తమానమూ లేకుండాపోతాయి. చైతన్యం, వర్తమానపు ఆ క్షణంలో నెలకొని ఉంటుంది. ఆకుల గలగల, పక్షుల గీతారావాలు, అల్లంత దూరం నుండి వినవస్తున్న శిశురోదనం, గూడుకట్టే సాలీడు, బారులుదీరి పోతున్న చీమలు – ఇవన్నీ ఈ ప్రపంచ నాటకపు ఒక అంగంగా విలసిల్లడం ఒంటరిగా నిలబడి ప్రేక్షకునిగా మనం చవిచూసే అద్భుతమైన అనుభూతి. ఈ అనుభూతి పది, పదిహేను నిమిషాలు కొనసాగవచ్చు.

కవులు, తత్త్వవేత్తలు, అగ్రగణ్యులైన ఆధ్యాత్మికవాదులు పలువురు చిన్న తనంలోనే ఇలాంటి అనుభూతి పొందివుండడం చూస్తున్నాం. ఇంకా చెప్పాలంటే, ఇలాంటి అనుభూతి పొందిన కొందరే సృజనాత్మక శక్తితో కార్యోన్ముఖులవు తున్నారు. ఏ రంగానికి చెందినవారైనప్పటికీ ఆ రంగంలో వారు నూతనత్వాన్ని సృజింపగలుగుతారు. వర్డ్స్‌వర్త్, షెల్లీ, రవీంద్రనాథ్ టాగూర్, జెఫరీస్, విలియం బ్లేక్ లాంటి కొందరు ఈ ప్రకృతి చైతన్యానుభూతి పొందినవారే! వర్డ్స్‌వర్త్ తన అనుభవాన్ని ఇలా వర్ణిస్తున్నాడు:

పచ్చిక బయలు, తోపు, వాగు
పృథివి, ప్రతి సామాన్య దృశ్యమూ
దివ్యప్రకాశం దాల్చి
కలలోని తాజాదనపు వైభవాన్ని నింపి
ఒకానొక కాలంలో నాకు కానవచ్చాయి.[1]

ఇలాంటి ఒక అనుభవం బుద్ధునికి కలిగినట్లు ఆయన చరిత్ర చెబుతున్నది. బుద్ధుడు రాజ్యపరిత్యాగానంతరం అరణ్యానికి వెళ్లినప్పుడు, అక్కడ తారసపడ్డ ఒక ఆచార్యునితో ఆయన అడిగిన మొదటి ప్రశ్న, "అయ్యా! బాలునిగా ఉన్నప్పుడు ఒక చెట్టు క్రింద నేను అనుభవించిన ఆ ఆనందప్రదమైన ప్రశాంతతను మళ్లీ నేను పొందడానికి సహాయం చేయగలరా?" అన్నదే!

ఇలాంటి అద్భుత అనుభవం నరేంద్రునికీ కలిగింది. అది 1877. అప్పుడు నరేంద్రుడు నేటి 8వ తరగతికి సమానమైన నాటి మూడవ శ్రేణిలో చదువు కొంటున్నాడు. ఆ సమయంలో ఆతడి తండ్రి వృత్తి రీత్యా మధ్యప్రదేశ్‌లోని రాయ్ పూర్‌లో కొంతకాలం నివసించవలసివచ్చింది. కుటుంబాన్ని కూడా అక్కడకు

---

1. There was a time when meadow, grove and stream,
The earth, and every common sight,
To me did seem apparelled in celestial light,
The glory and freshness of a dream.

రప్పించుకోవాలనుకొన్నాడు కాని ఆయన ముందుగానే వెళ్లిపోవడం వలన కుటుం బాన్ని నరేంద్రుడు తోడ్కొని వెళ్లాడు.

ఆ రోజుల్లో నాగపూర్‌ను దాటి రైలుమార్గం నిర్మితం కాలేదు. ఆ కారణంగా అలహాబాద్, జబల్‌పూర్ మీదుగా ఎడ్ల బండిలో పదిహేను రోజులకు పైబడి ప్రయాణం చేయవలసి వచ్చేది. దారి మధ్యలో అడవులూ, నిర్జన దారులు, చెదురుమదురు గ్రామాలు, పొలాలు, చెరువులు, మారుతూవున్న ప్రకృతి దృశ్యాలు తిలకిస్తూ ఎడ్లబండిలో నరేంద్రుడు పయనించాడు.

ఆ రోజు కడిగిన ముత్యంలా ఆకాశం ప్రకాశమానంగా ఉంది. గాలిలో కూడా వింతయిన స్వచ్ఛత కానవస్తూన్నది. గాలికి కదలాడుతూన్న చెట్ల ఆకుల గుసగుసలలో, గుత్తులుగుత్తులుగా వికసించిన పువ్వులలో ఎన్నడూలేని ఒక రక మైన పావనతా, పచ్చదనపు శోభా తాండవిస్తున్నాయి. అక్కడ ఎగురుతూవున్న పక్షుల కిలకిలారావాల ప్రతిధ్వని తరంగాలు నరేంద్రుని హృదయాన్ని నింపి వేశాయి. ఇన్ని అందచందాలకూ సరిహద్దుగా దారికి ఇరువైపులా సమున్నత వింధ్యపర్వత పంక్తి అమరివుంది. విభిన్న రకాల పక్షుల వందలాది విభిన్న కిలకిలారావాలు. వాటి రెక్కలు ఎన్నెన్నో రంగులను సంతరించుకొని ఉన్నాయి. చెట్లూ తీగలూ వికసించిన పలు రంగుల పువ్వులను అలంకరించుకొని ఉన్నాయి. వాటి చుట్టూ పరిభ్రమిస్తున్న తేనెటీగెలు చేస్తున్న వందలాది ఝుంకారాల స్వరభేదాలు. ప్రకృతి ఆరాధకుడైన నరేంద్రుడు కూడా ఒక తేనెటీగయై ఆ ప్రకృతి సౌందర్యంలో జాలువారే తేనెను ఆస్వాదించసాగాడు.

ఆహా! సమస్త సౌందర్యానికీ పరాకాష్ఠగా అదుగో ఆ పర్వత శిఖరాల నడుమ అదేం అద్భుత కమనీయ దృశ్యం! ఒకే శిఖరం రెండు శిఖరాలుగా చీలి నిలబడ్డట్లుగా కనిపించే ఆ చీలికలో ఎంత పెద్ద తేనెపట్టు! అవును, ఎంత పెద్దది! అంత ఎత్తులో అంత పెద్ద తేనెపట్టు పెట్టడానికి ఎంత కాలం పట్టి వుంటుందో కదా! ఇంతటి పెద్ద గూడును కట్టడానికి ఎన్నివేల, కాదు కాదు లక్షల తేనెటీగలు రేయింబవళ్లు అవిరామంగా పరిశ్రమించి ఉంటాయో కదా! జీవితమే సంగీత మాధుర్యమయమైన ఆ కీటకాలు సృజించిన అద్భుతం కదా ఆ పర్వత శిఖరాన వ్రేలాడుతున్న బ్రహ్మాండమైన ఆ తేనెపట్టు!

పైన చూస్తే విస్తృత వినీలాకాశం! ఆ నీలం నుండి విభజింపలేని నీలమయ మైన పర్వత శిఖరాలు దానిని స్పృశించడానికో అన్నట్లు గంభీరంగా నిలబడి

ఉన్నాయి. ఆ శిఖరాగ్రాన చిన్నిచిన్ని జీవరాసుల మహోన్నత సహకారంతో నిర్మిత మైన బ్రహ్మాండమైన ఆ తేనెపట్టు!

ఈ విస్తృత ఆకాశం ఎక్కణ్ణుండి వచ్చింది? ఇంతటి సౌందర్యం ఎక్కణ్ణుండి జాలువారింది? ఇంతటి సమున్నత పర్వతశ్రేణి ఎక్కణ్ణుండి ఉద్భవించింది? ఇంతటి సౌందర్యం అవి ఎలా సంతరించుకొన్నాయి? ఈ లక్షలాది తేనెటీగలు ఎక్కణ్ణుండి వలసవచ్చాయి?

ఎక్కడ నుండి, ఎక్కణ్ణుండి?.....

నరేంద్రుడి ఆలోచనలు గిర్రున తిరుగసాగాయి.....

ఎక్కణ్ణుండి సౌందర్యమయమైన ఈ అద్భుతాలు ఉదయించాయో అక్కడే నరేంద్రుడు దిగబడిపోయాడు.

పువ్వు మృదుత్వం, సువాసనా, మాధుర్యమూ, చెట్ల పచ్చదనమూ, తీగల ఒయ్యారమూ, తేనెటీగల నిస్వార్థ పరిశ్రమా, పక్షుల కిలకిలారావాలూ, పర్వతాల నిశ్శబ్దమూ, ఆకాశపు గాంభీర్యమూ ఏ మహోన్నత మానస కల్పనలో రూపొం దాయో, ఆ మహోన్నత మానసంలో నరేంద్రుడు లయించిపోయాడు.

బాహ్యస్మృతి కోల్పోయాడు!

బాహ్యస్మృతి కోల్పోయిన ఆ స్థితిలో నరేంద్రుడు ఎంతసేపు ఆ ఎడ్లబండిలో ఉండిపోయాడో చెప్పలేం. కాని కళ్లు తెరవగానే సువాసన ద్రవ్యాలు చిలకరించిన జలాలలో స్నానంచేసి వస్తున్నప్పుడు శరీరంలో వినూత్న ప్రకాశం సంతరించు కొన్నట్లుగా, సుందర జలప్రవాహంలో స్నానమాచరించి మనస్సులో నూత్న ఆహ్లాదం నింపుకొన్నట్లుగా నరేంద్రునికి అనిపించింది. అప్పటికే ఎడ్లబండి కొన్ని మైళ్లు దాటివచ్చేసింది.

రాయపూర్‌లో

ఆ రోజుల్లో రాయపూర్‌లో పాఠశాలగాని, కళాశాలగాని లేవు. అందువలన నరేంద్రుడు ఇంటిపట్టునే ఉండవలసి వచ్చింది. ఈ కాలఘట్టంలో తండ్రి అయిన విశ్వనాథుడితో అతడు అతిసన్నిహితంగా మెలగాడు. తండ్రి కూడా ఆలోచనను పురిగొల్పే అనేక విషయాలను అతడికి విశదీకరించి చర్చించేవాడు. ఈ రీతిలో అతడి తెలివితేటలూ, వాదనాపటిమా బాగా ఇనుమడించాయి.

విశ్వనాథుణ్ణి కలుసుకోవడానికి పలువురు మేధావులు ఆయన ఇంటికి రావడం కద్దు. వారి మధ్య జరిగే సంభాషణలో నరేంద్రుడు కూడా పాల్గొని తన

అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చేవాడు. ఆతడి అభిప్రాయాలలో వ్యక్తమయ్యే బుద్ధిసూక్ష్మతను చూసి అందరూ అతణ్ణి తమతో సమానుడిగా పరిగణించేవారు. ఇది విశ్వనాథుడికి అపరిమితానందం కలిగించిందనడంలో ఎలాంటి అతిశయోక్తీ లేదు. ఒక రోజు విశ్వనాథుని స్నేహితుడైన ఒక వంగభాషా పండితుడు తలవని తలంపుగా వచ్చాడు. నరేంద్రుడు ఆయనతో మాట్లాడుతున్నప్పుడు వంగ సారస్వతం నుండి కొన్ని విభాగాలను యథాతథంగా ఒప్పజెప్పాడు. అది విని దిగ్భ్రమ చెందిన ఆ పండితుడు, "నాయనా! నువ్వు తప్పక ఒక గొప్ప పండితుడవవుతావు" అని ఆశీర్వదించాడు.

నరేంద్రుడు స్వాభిమానధనుడు. బాలుడే అయినప్పటికీ తన కుశాగ్రబుద్ధిని ఇతరులు గుర్తించాలని అతడు అభిలషించేవాడు. ఎప్పుడైనా ఆ గుర్తింపు లభించనప్పుడు అతడికి కోపం వచ్చేది. తనను వ్యతిరేకించిన వ్యక్తులు తన పట్ల పశ్చాత్తాపం వ్యక్తం చేయనంత దాకా అతడు శాంతించేవాడు కాడు. తండ్రి స్నేహితులకు కూడా ఈ విషయంలో మినహాయింపు లేదు. నరేంద్రుని ఈ ప్రవర్తనను విశ్వనాథుడు సహించేవాడు కాడు. ప్రతిసారి ఈ ధోరణి సబబు కాదని అతడికి చెప్పడం విస్మరించేవాడు కాదు. అయినప్పటికీ కుమారుడి స్వాభిమానాన్నీ, ఉద్వేగాన్నీ మనస్సులో అభినందించకపోలేదు.

భారతదేశంలో ఉద్భవించిన అతిప్రాచీన చదరంగం ఆటను రాయపూర్‌లోనే నరేంద్రుడు నేర్చుకొన్నాడు. నేర్చుకోవడమే కాక చదరంగ పోటీలలో పాల్గొని నెగ్గాడు కూడా. తండ్రి వద్ద పాకకళనూ, సంప్రదాయబద్ధమైన సంగీతాన్ని కూడా నరేంద్రుడు రాయపూర్‌లోనే నేర్చుకొన్నాడు.

రెండేళ్ల తరువాత 1879లో విశ్వనాథుడు కలకత్తాకు తిరిగివచ్చాడు. రెండేళ్ల తదనంతరం నరేంద్రుణ్ణి మళ్లీ పాఠశాలలో చేర్పించడం ఒక రకంగా

మళ్లీ పాఠశాలలో

సమస్య అయింది. కాని నరేంద్రుడి తెలివితేటలు గూర్చి ఆతడి ఉపాధ్యాయులకు బాగా తెలుసు. కనుక పాఠశాలలో చేర్చుకోవడమే కాక, అదే సంవత్సరం పరీక్షలు వ్రాయడానికి కూడా అంగీకరించారు. మూడేళ్ల పాఠ్యాంశాలను ఒకే ఏడాదిలో చదివి నరేంద్రుడు తుది పరీక్షలో ప్రథమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడు. ఆ పాఠశాల మొత్తంలో ప్రథమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడయింది అతడొక్కడే! ఈ సందర్భాన్ని పురస్కరించుకొని విశ్వనాథుడు ఒక చేతి గడియారం నరేంద్రుడికి బహూకరించాడు.

నరేంద్రుడు మెట్రోపాలిటన్ పాఠశాలలో చదువుతున్నప్పుడు విద్యార్థులకు బహుమతి ప్రదానోత్సవమూ, ఉద్యోగ విరమణ చేసిన ఒక ఉపాధ్యాయునికి

వీడ్కోలు సభా ఏర్పాటు చేశారు. జాతీయ నాయకుడైన సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ అధ్యక్షత వహించారు. ఆయన మహావక్త. ఆయన ముందు ప్రసంగించడానికి విద్యార్థు లెవరూ సాహసించలేదు. అందువలన నరేంద్రుణ్ణి ప్రసంగించమని కోరారు. అందుకు అతడు సమ్మతించాడు. పదవీ విరమణ చేస్తున్న ఉపాధ్యా యుణ్ణి వేనోళ్ల శ్లాఘిస్తూ, ఆయన విరమణ లోటు వలన తామెంత దిగులుపడు తున్నామో దాదాపు అరగంటసేపు అనర్గళంగా, ప్రేక్షకులు స్పందించే రీతిలో ప్రసంగించాడు. ఆ ప్రసంగాన్ని విని సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ అతణ్ణి మనఃస్ఫూర్తిగా అభినందించాడు.

ఆ రోజుల్లో నరేంద్రుడు ఆంగ్ల, వంగ భాషల్లోని ఉత్తమ సాహిత్యాన్ని ఆపో సన పట్టాడు. ఉన్నత గణితం, సంస్కృతం, మన దేశ చరిత్ర మొదలైన వాటిని కూడా లోతుగా అధ్యయనం చేశాడు. పరీక్షలకు నాలుగైదు రోజులు ముందు మాత్రమే పాఠ్యాంశాలు చదివాడు. ప్రవేశ పరీక్ష మొదలవడానికి ఇంకా రెండు మూడు రోజులు మాత్రమే ఉన్నప్పుడు రేఖాగణితం (geometry) చదువ నారంభించాడు. రేయింబవళ్లు కూర్చుని నాలుగు పాఠ్యాంశ పుస్తకాలు క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసి, పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడు.

1880 జనవరిలో తన పదిహేడవ ఏట నరేంద్రుడు ప్రెసిడెన్సీ కళాశాలలో ప్రథమ కళా తరగతిలో (first Art) చేరాడు. అప్పుడే ఆతడిలో యౌవనం అంకు

కళాశాల

రిస్తూవుంది. అందమైన ముఖారవిందం, విశాలమైన నేత్రాలు, దృఢమైన దేహంతో చూపరుల దృష్టిని ఇట్టే ఆకట్టుకొనే యువకునిలా నరేంద్రుడు రూపొందాడు. అది ప్రభుత్వ కళాశాల. ఉపాధ్యాయు లలో పలువురు ఆంగ్లేయులు. కనుక విద్యార్థులు ఐరోపీయ దుస్తులలో, చప్కాన్[1] (alpaca chepkan) ధరించే కళాశాలకు వెళ్లవలసి ఉండేది. చేతిగడియారం తప్పనిసరి. నరేంద్రుడు చప్కాన్ ధరించడానికి ఇష్టపడేవాడు. స్విట్జర్లాండ్ చేతి గడియారం ధరించేవాడు.

మొదటి సంవత్సరం ఎలాంటి అంతరాయమూ లేకుండా నరేంద్రుడు కళా శాలకు వెళ్లాడు. కాని రెండవ సంవత్సరం మలేరియా సోకడంతో చాలా రోజులు ఇంట్లోనే ఉండిపోయి చికిత్స, విశ్రాంతి పొందవలసి వచ్చింది. మంజూరు చేసిన రోజులకన్నా ఎక్కువ రోజులు సెలవు తీసుకొన్నందువలన ఆ సంవత్సరం

---

1. బాగా ఒదులుగా ఉన్న పంట్లాము, మోకాళ్ల క్రింది దాకా వచ్చే పొడుగు చేతుల చొక్కా.

నరేంద్రుడు ఆ కళాశాలలో పరీక్షలు వ్రాయలేకపోయాడు. కాని స్కాటిష్ జనరల్ మిషినరీ బోర్డ్ కళాశాల అతడికి ప్రవేశం కల్పించి పరీక్షలు వ్రాయడానికి అను మతి నిచ్చింది. తీవ్ర అధ్యయనం, ఏకాగ్ర ధ్యానం వంటి వాటి వలన అతడి ఆరోగ్యం దెబ్బతింది. అందువలన ఎఫ్.ఏ. పరీక్షలకు కొన్ని నెలల ముందు గయకు వెళ్లి అక్కడ విశ్రాంతి తీసుకొన్నాడు. ఆరోగ్యం కుదుటపడ్డాక తిరిగి వచ్చి పరీక్షలు వ్రాశాడు. 1881లో ఎఫ్.ఏ. పరీక్షలో అతడు ద్వితీయ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడు. అదే కళాశాల నుండి 1884లో బి.ఏ.లో ఉత్తీర్ణుడై పట్టభద్రు డయ్యాడు. ఆంగ్లం, చరిత్ర, గణితం, న్యాయశాస్త్రం, మనస్తత్త్వశాస్త్రం, తత్త్వ శాస్త్రం బి.ఏ.లో అతడి పాఠ్యాంశాలు. న్యాయశాస్త్రం, తత్త్వశాస్త్రం, ఉన్నత గణితం – వీటిలో అతడికి ఎంతో ఆసక్తి. ఆంగ్లంలో చక్కని పాండిత్యం గడించ డానికి అతడు ఎంతో కృషి చేశాడు. మరీముఖ్యంగా ఆంగ్లంలో సంభాషించడం లోను, వాదించడంలోను అతడు చక్కని శిక్షణ పొందాడు.

నరేంద్రుడు బి.ఏ. మూడవ సంవత్సరం చదువుతున్నప్పుడు అదే కళాశాల లోని న్యాయశాస్త్ర శాఖలో కూడా అతణ్ణి విశ్వనాథుడు చేర్పించాడు. అంతేగాక నిమాయ్‌చరణ్ బోస్ అనే సుప్రసిద్ధ న్యాయవాది వద్ద సహాయకునిగా ఉంచాడు. భవిష్యత్తులో తనలా నరేంద్రుడు ప్రఖ్యాత న్యాయవాదిగా రాణించాలని విశ్వ నాథుడు అభిలషించాడు. తండ్రితోపాటు ఉన్నత న్యాయస్థానానికి కూడా నరేం ద్రుడు తరచు వెళ్లివచ్చేవాడు. అతణ్ణి పై చదువులకోసం ఇంగ్లండుకు పంపాలనే ఆలోచన కూడా ఆయనకు ఉండేది.

ఈ రోజుల్లో నరేంద్రుని పెళ్లి మాటలు మొదలయ్యాయి. కొందరు బోలె డంత కట్నం ఇవ్వడానికి ముందుకువచ్చారు. మరికొందరు నరేంద్రుడు పై చదు వుకు ఇంగ్లండు వెళ్లడానికి అవసరమైన డబ్బు ఇస్తామన్నారు. కాని ఏ ప్రలోభాలకీ మనస్సులో చోటివ్వని నరేంద్రుడు వివాహానికి సమ్మతించలేదు.

నరేంద్రుని చదువు గూర్చి తెలుసుకొంటే ఆతడి జ్ఞాన పిపాస తీవ్రత మనం గ్రహించవచ్చు. ఆతడు ఎఫ్.ఏ. చదువుతున్నప్పుడే బి.ఏ. పాఠాలు చదివి

జ్ఞానపిపాస

పూర్తిచేశాడు. బి.ఏ. చదువుతున్నప్పుడు, అంతకు మించిన ప్రమాణ స్థాయిగల పుస్తకాలు చదివి ముగించాడు. ఉదాహర ణకు – ఎఫ్.ఏ. చదువుతున్నప్పుడు Eliphinstone రచించిన History of India, Marshman రచించిన History of Bengal లాంటి గ్రంథాలు; న్యాయశాస్త్రంలో Jevous రచించిన Elementary lessons on Logic మాత్రమే కాక, అదే

రచయిత Studies in Deduction Logic వంటి ఉద్గ్రంథాలు, Whately, Mill రచించిన గ్రంథాలు చదివాడు. ఇవన్నీ బి.ఏ.కు చెందినవి, అంతకన్నా ఎక్కువ ప్రమాణ స్థాయికి చెందిన పాఠ్యాంశాలు. బి.ఏ. చదువుతున్నప్పుడు Green రచించిన History of England, Allison Philips రచించిన History of Europe, Gibbon రచించిన Decline and Fall of the Roman Empire లాంటి ఉత్కృష్ట గ్రంథాలు క్షుణ్ణంగా చదివాడు. పై వాటిలో చివర పేర్కొన్న గ్రంథం నాలుగు సంపుటాలతో కూడుకొన్నది. ఆ నాలుగు సంపుటాలనూ మూడే రోజుల్లో నరేంద్రుడు చదివేశాడు. కాలాంతరంలో ఈ గ్రంథంలో ఏ విభాగాన్ని అయినా సరే ఒక్క పంక్తి కూడా తప్పిపోకుండా ఒప్పజెప్పగలిగేవాడని ఆయన సోదరుడైన మహేంద్రనాథ్ దత్త ధ్రువీకరించారు.

ఇవే కాక ఫ్రెంచ్ విప్లవం గురించి క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేశాడు. యావజ్జీవితం ఆయనను ఆకట్టుకొన్న నాయకుడు నెపోలియన్. ఆతడి దళపతి 'నే' (Ney) కూడా నరేంద్రుణ్ణి అమితంగా ఆకర్షించాడు. 'నే' ఎలా నెపోలియన్ ఆజ్ఞలను నిరాక్షేపణీయంగా శిరసావహించాడో అట్టి నమ్రత, ఉన్నత లక్ష్యాల కోసం కృషిచేసేవారు ఎంతో ఆవశ్యకమని కాలాంతరంలో స్వామి వివేకానంద ఉద్ఘాటించేవారు.

తత్త్వశాస్త్ర గ్రంథాలు

కళాశాలలో చదువుకొంటున్న రోజుల్లోనే నరేంద్రుడు పాశ్చాత్య తత్త్వాలను లోతుగా అధ్యయనం చేశాడు. డేకార్టే (Descartes), హ్యూమ్ (Hume), కాంట్ (Kant), ఫిష్టే (Fichti), స్పినోసా (Spinoza), హెగల్ (Hegel), షోపనేర్ (Schopenhauer), కామ్టే (Comte), డార్విన్ (Darwin), హెర్బర్ట్ స్పెన్సర్ (Herbert Spencer) ప్రభృతుల గ్రంథాలు చదివాడు. కాని ఈ గ్రంథాలను ఆయన ప్రత్యక్షంగా చదవడానికి ఆస్కారం లేదని ఆయన జీవిత చరిత్రను రచించిన వారిలో ఒకరైన రోమా రోలా (Romain Rolland) అభిప్రాయపడుతున్నారు. అయినప్పటికీ వారందరు వెలిబుచ్చిన తత్త్వాలను నరేంద్రుడు స్పష్టంగా అవగతం చేసుకొన్నాడని ఆయన సూచిస్తున్నాడు.

పాశ్చాత్య తత్త్వవేత్తలలో హెర్బర్ట్ స్పెన్సర్ అభిప్రాయాలు నరేంద్రునికి బాగా నచ్చేవి. స్పెన్సర్ ప్రగాఢ అభిమాని అని నరేంద్రుణ్ణి పేర్కొనడం అతిశయోక్తి కాదేమో! ఆయన అభిప్రాయాలకు ముగ్ధుడైన నరేంద్రుడు 'విద్య'[1] అనే గ్రంథాన్ని

1. Education: Intellectual, Moral and Physical.

అనువదించాలనుకొన్నాడు. అందు నిమిత్తం అనుమతి కోరుతూ స్పెన్సర్‌కు ఉత్తరం వ్రాశాడు. మనఃస్ఫూర్తిగా స్పెన్సర్ అందుకు అనుమతినిస్తూ, అంత చిన్న వయస్సులో అంతటి తాత్త్విక చింతనలు సంతరించుకొన్న నరేంద్రుణ్ణి ప్రశంసించాడు. నరేంద్రుడు ఆ గ్రంథాన్ని కొంతమేరకు క్లుప్తీకరించి అనువదించాడు. ఆ పుస్తకం 'శిక్ష' పేరిట వంగభాషలో వెలువడింది. కాలాంతరంలో ఉపనిషత్తులు, వేదాంతంలోని క్లిష్టమైన తత్త్వాలను విపులీకరించడంలో స్పెన్సర్ తాత్త్విక తీరు తెన్నులను ఆయన చాలావరకు అనుసరించినట్లు గమనించవచ్చు.

వీరే కాక హామిల్టన్ (Hamilton), మిల్ (Mill), లాక్ (Locke), ప్లేటో (Plato) ప్రభృతుల తత్త్వాలనూ నరేంద్రుడు ఇష్టపడి చదివాడు. హామిల్టన్ తన తత్త్వ గ్రంథం ముగింపులో, "మనిషి మేధస్సు భగవంతుని ఉనికి గురించి మాత్రమే చెప్పగలదు, దాని పని అంతటితో సరి. భగవంతుని స్వభావాన్ని వివరింపగల శక్తి దానికి లేదు. అందువలన ఇక్కడ తత్త్వాలు ఆగిపోతాయి. ఎక్కడ తత్త్వాలు అంతరిస్తాయో అక్కడ ఆధ్యాత్మికత ప్రారంభమవుతుంది"[1] అని వచించాడు. హామిల్టన్ చివరి పంక్తులు నరేంద్రునికి బాగా నచ్చాయి. సంభాషణల మధ్య ఆతడు దీనిని ఉదహరించడం కద్దు. ధ్యానంలో లీనమైపోతున్నప్పటికీ ఆతడు చదువును నిర్లక్ష్యం చేయలేదు. చదువు, ధ్యానం, సంగీతాలలో ఎక్కువ సమయం గడిపేవాడు.

సాహిత్యంలో కూడ నరేంద్రుడు ఎంతో ఆసక్తి చూపాడు. సంస్కృతం, బెంగాలీ, ఆంగ్లాలలోని కావ్యాలను చదివాడు. బెంగాలీ రామాయణ మహాభారతాలు ఆతడికి కరతలామలకం. పండితులు తడబడిన అనేక సందర్భాలలో నరేంద్రుడు వారికి చేయూతనిచ్చాడు.

ఆంగ్లంలో షేక్స్‌పియర్ (Shakespeare), మిల్టన్ (Milton), బైరన్ (Byron), వర్డ్స్‌వర్త్ (Wordsworth) ప్రభృతులను అతడు మరీ ఇష్టపడి చదివాడు. షేక్స్‌పియర్ Romeo and Juliet, Midsummar Night's Dream లాంటి నాటకాల నుండి ఆయన కాలాంతరంలో తన ప్రసంగాలలో పలు ఉదాహరణలు ఉటంకించారు. మిల్టన్ Paradise Lost నరేంద్రుణ్ణి బాగా ఆకట్టుకొన్న కావ్యం. "ఉన్న పాపం ఒక్కటే – దౌర్బల్యమే అది. నేను బాల్యంలో మిల్టన్ రచించిన 'ప్యారడైజ్ లాస్ట్' కావ్యం చదివాను. అందులో నా పూజ్యభావాన్ని చూరగొన్న సత్పురుషుడు సైతాను. దౌర్బల్యానికి వశుడు కాక, దేనినైనా ఎదుర్కొంటూ చివరి

---

1. .... where philosophy ends there religion begins.

దాకా పట్టువిడవని వ్యక్తే మహాత్ము"[1] డని కాలాంతరంలో తన గీతోపన్యాసాలలో ఆయన ఉదాహరించడం చూడవచ్చు.

నరేంద్రుని రోజుల్లో వంగ సాహిత్యం విరివిగా లేదు. ఉన్నదంతా అతడు చదివేశాడు. భరత్ చంద్ర రచించిన 'అన్నదా మంగళ్', 'విద్యాసుందర్' లాంటి పుస్తకాల నుండి ఆయన ఉదాహరించడం కద్దు. బంకించంద్ర, దీనబంధు మిత్ర రచన లన్నింటినీ, ఈశ్వరచంద్ర గుప్త కవితలనూ చదివాడు. మైకేల్ మధుసూదన్ 'మేఘనాథ వధ' నరేంద్రుడికి బాగా నచ్చిన కావ్యం. అందులో రావణుని పాత్ర పోషణ తీరు గురించి ఆయన కాలాంతరంలో ప్రశంసించడం గమనార్హం.

ఇన్ని పుస్తకాలను ఒక వ్యక్తి స్వల్పకాలంలో చదివి ఉండడం సాధ్యమా అనే సంశయం రాకపోదు. కాని నరేంద్రుని చదివే విధమే చిత్రమైనదనే సంగతి మనం మరచిపోకూడదు. తాను చదివే తీరును ఆయనే ఇలా వివరించి ఉన్నారు: "ప్రతి పంక్తినీ చదవకుండా పేరాలోని మొదటి, చివరి పంక్తులు మాత్రమే చదవగానే సారాంశాన్నంతా నేను అవగతం చేసుకోగలుగుతాను. ఈ ప్రతిభ ఇనుమడించేకొద్దీ పేరాలు చదివే శ్రమ కూడా లేకపోయింది. పుటలోని మొదటి, చివరి పంక్తి చదివినంత మాత్రానే సారాంశాన్నంతా గ్రహించగలిగేవాణ్ణి. ఉపాధ్యాయుడు ఏదైనా క్రొత్త భావనను పరిచయం చేస్తున్నప్పుడు దానిని నాలుగైదు పుటలలో విపులీకరించేవాడు. దాన్లోనూ మొదటి కొన్ని పంక్తులు చదవగానే అంతా అర్థం చేసుకోగలిగేవాణ్ణి." ఈ రీతిలో చదవడం కారణంగానే ఆయన స్వల్పకాలంలో అన్ని పుస్తకాలు చదవగలిగాడు.

సంగీతం

సంగీతంలో నరేంద్రుడు లోతుగా మునిగాడు. ప్రగాఢ ఉద్వేగం, శ్రావ్య కంఠం, వీటికి మెరుగులు దిద్దే సంగీత జ్ఞానం సహజంగానే అతడిలో పాదుకొని ఉన్నాయి. ఇందుకు తోడు తండ్రి అందించిన ప్రోత్సాహం ఆతణ్ణి సంగీతంలో ప్రావీణ్యునిగా తీర్చిదిద్దాయి. వేణీమాధవ్ అధికారి, ఉస్తాద్ అహ్మద్ ఖాన్, ఆయన శిష్యుల వద్ద నరేంద్రుడు సంగీతం నేర్చుకొన్నాడు. సుప్రసిద్ధ ధ్రుపద్ గాయకుడైన జ్వాలా ప్రసాద్ వద్ద ధ్రుపద్ సంగీతం అభ్యసించాడు. కాశీనాథ్ ఘోషాల వద్ద కూడా పాయా, తబలా, పక్వాజ్ మొదలైన సంగీత వాయిద్యాలను చక్కగా వాయించడం నేర్చుకొన్నాడు. ధ్రుపద సంగీతంలో నరేంద్రుడు అగ్రగణ్యుడయ్యాడు. ఇవే కాక కీర్తనలు, భజనలు,

---

1. శాన్ఫ్రాన్సిస్కోలో 1900వ సం॥ మే 29వ తేదీ స్వామీజీ చేసిన ప్రసంగం నుండి.

శ్యామాసంగీతం, రామప్రసాద్ పాటలు, ఆగమనీ పాటలు లాంటి వంగ సంగీత శాఖలలోనూ చక్కని ప్రావీణ్యం గడించాడు. "సంగీతం ఉత్తమోత్తమమైన కళ. దాన్ని అర్థం చేసుకొన్న వారికి అది మహోత్తమమైన ఆరాధన అవుతుంది"[1] అని కాలాంతరంలో ఆయన వచించారు.

ఒకసారి నరేంద్రుని మిత్రుడొకడు ఆరితేరిన గాయకునిలా పాడాడు. అప్పుడు నరేంద్రుడు ఇలా అన్నాడు: "రాగతాళాలు మాత్రమే సంగీతం అనిపించు కోదు. ఒక భావనను అది వ్యక్తంచేయాలి. కేవలం లాగుతూ, సాగదీస్తూ పాడే పాటలను ఎవరూ ఆస్వాదించలేరు. పాటకు ఆధారమైన భావన గాయకుని భావో ద్వేగాన్ని ప్రేరేపించాలి. పదాలను స్పష్టంగా ఉచ్చరించాలి. రాగమూ తాళమూ అనుగుణంగా ఉండాలి. గాయకుని భావోద్వేగాన్ని ప్రేరేపించనిది సంగీతం అని పించుకోదు."

సంగీతం నరేంద్రుని నైజంలో, హృదయంలో, నరనరాల్లో ఊరివుంది. సుశ్రావ్యమైన కంఠమూ, సంగీత జ్ఞానమూ సంతరించుకొన్న ఆయన పాడు తున్నప్పుడు శ్రోతలు మైమరచిపోవడం కద్దు.

సంగీతంలో మాత్రమే కాదు; సంగీత శాస్త్రాన్నీ ఆపోసనపట్టాడు నరేం ద్రుడు. 1887 శ్రీచండీచరణ్ బసక్ అనే వ్యక్తి 'సంగీత కల్పతరు' వనే గ్రంథం రచించాడు. ఆ గ్రంథంలో పలు భాగాలను సంకలనం చేసింది నరేంద్రుడే! ఆ గ్రంథం ఉపోద్ఘాతంలో సంగీతం గూర్చిన పలు అంశాలను, సంగీత వాద్యాల తత్త్వాలనూ విపులంగా, లోతుగా నరేంద్రుడు విశదీకరించాడు. ఆ గ్రంథంలోని 'సంగీత సంగ్రహం' అనే అధ్యాయం భారతదేశంలోని పలు భాషల నుండి సంకలనం చేసిన భక్తిగీతాలను సంతరించుకొన్నది. అనుబంధంలో పొందుపరచ బడ్డ ఆ గీత రచయితల జీవితచరిత్రలను కూడా నరేంద్రుడే రచించాడు.

ఛందోబద్ధమూ అర్థవంతమూ అయిన గీతాలు రచించడంలో కూడా ప్రావీణ్యం గడించాడు. నృత్యంలో కూడా ప్రతిభ చూపాడు. అందమూ దృఢమూ అయిన దేహం, విశాలమైన నేత్రాలు, అందుకు తగిన మనస్సు అన్నింటికీ మించిన సృజనాత్మకశక్తి ఆతడి నృత్యానికి వన్నెతెచ్చాయి. పాటలు పాడుతూ నృత్యం చేసేవాడు. అది చూపరులకు కన్నులపండువగా ఉండేదనడం అతి శయోక్తి కాదు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 95.

బాహ్యాలంకరణ అతడికి సుతరామూ నచ్చదు. శిరోజాలను అలంకార ప్రాయంగా దువ్వుకోవడమూ, పలువురిని ఆకర్షించే రీతిలో దుస్తులు ధరించడమూ నరేంద్రునికి ఇష్టం ఉండేది కాదు.

మేధావి

తత్త్వమూ, సాహిత్యమూ, సంగీతమూ ఇత్యాదులు నరేంద్రుని సాధనలలో కొన్ని మాత్రమే. ఆయన మేధా పరిణామాన్ని కొంతమేరకు గ్రహించే నిమిత్తమే వీటిని మనం వివరంగా పరికించాం. కేవలం ఒక యువకుడు ఇవన్నీ సాధించగలడా? అందుకు నరేంద్రుని జీవితం సాధించగలడని ఠక్కున జవాబిస్తుంది.

కళాశాల పాఠాల పరిధిని దాటి ఇన్ని రంగాలలో తన ప్రతిభను చాటడం వలననేమో కళాశాల పాఠాలలో ఆతడు మరీ ఎక్కువ మార్కులు గడించలేక పోయాడు. ఆయన సముపార్జించిన మార్కులు కాస్త పరికిద్దాం:

ప్రవేశ పరీక్ష (Entrance; 1879): ఆంగ్లం 47, బెంగాలీ 76, చరిత్ర 45, గణితం 38; మొత్తం 206 (మొదటి శ్రేణి)

మొదటి కళ (F.A; 1881): ఆంగ్లం 46, బెంగాలీ 36, చరిత్ర 56, గణితం 40, న్యాయశాస్త్రం 17/50, మనస్తత్వశాస్త్రం 34/50; మొత్తం 229 (ద్వితీయ శ్రేణి)

బి.ఏ. (B.A; 1884): ఆంగ్లం 56; గణితం 61, బెంగాలీ 43, చరిత్ర 56, తత్త్వశాస్త్రం 45; మొత్తం 261 (ద్వితీయ శ్రేణి)

నరేంద్రుని లాంటి మేధావి ఇలా ద్వితీయ శ్రేణి మార్కులు సంపాదించడం విచిత్రం. అతడు కళాశాల పాఠాలకు అతితక్కువ సమయం కేటాయించేవాడు. అతడి జ్ఞానపిపాస తీర్చడానికి అవి దీటైనవిగా లేవు. కనుక వాటిని చదవడం అతడు పెద్ద విషయంగా భావించలేదు. పరీక్షలకు ఒకటి రెండు నెలల ముందు వరకు ఆయన పాఠ్య పుస్తకాలు కనీసం తెరిచికూడా చూడడు. ఆ తరువాత రేయింబవళ్లు పాఠ్య పుస్తకాలలో మునిగిపోతాడు; పరీక్షలు వ్రాస్తాడు; ఉత్తీర్ణుడవుతాడు. బి.ఏ. పరీక్షలకు ఒక నెల ముందు దాకా తన పాఠ్య పుస్తకాలలో ఒకటియైన గ్రీన్ (Green) రచించిన 'ఆంగ్లేయుల చరిత్ర'లో ఒక్క పుటను సైతం చదవకపోగా, కనీసం ఆ పుస్తకం కొనను కూడా కొనలేదు. ఆ తరువాత కొన్నాడు. "దీనిని చదివి పూర్తిచేసే దాకా గదిలో నుండి బయటికి రాను" అని సంకల్పించుకొన్నాడు. మూడు రోజుల్లోనే చదివేశాడు. ఇలా కఠోరంగా చదివే

సమయాలలో ప్రక్కన కాఫీ లేదా టీ లాంటివి సిద్ధంగా ఉంచుకొనేవాడు. ఒకవేళ కునుకు పట్టినప్పుడు కాలు కదపవలసి వచ్చేది; అప్పుడు మేలుకోవడానికి ఒక త్రాటిని కాలుకు కట్టి ఉంచేవాడు.

పరీక్షల్లో ఉత్తీర్ణుడవడానికి ఏ మేరకు చదవాలో అంతే చదివేవాడు. ఆ తరువాత తీరిక చిక్కిన నరేంద్రుడు పాఠాలు చదివేవాడు కాడు. బి.ఏ. పరీక్షలు దగ్గరపడుతున్నాయి. ఒక రోజు వేకువనే స్నేహితుల ఇంటికి వెళ్లాడు. వారు ఇంకా పడుకొనే ఉన్నారు. కనుక బయట నిలబడి రవీంద్రనాథ్ టాగూర్ గీతా న్నొకదాన్ని బిగ్గరగా గానం చేశాడు.

ఓ కొండల్లారా, మేఘాల్లారా, మలయమారుతాల్లారా!
బ్రహ్మపదార్థపు మహత్త్వాన్ని గానంచేసి ఆనందించండి!
సూర్యుల్లారా, చంద్రుల్లారా, తళుకులీను తారకలారా!
సత్యస్వరూపుని మహిమను పాడుతూ ఆనందించండి!
పాడుతూ ఆనందించండి, ఆనందంతో పాడండి.

అలా వారిని మేల్కొలిపి, వారు వద్దన్నా వినకుండా తొమ్మిది గంటల దాకా ఆటపాటల్లో కాలం గడిపాడు. ఈ రకంగా పరీక్షలకు ఎలాంటి ప్రాధాన్యం ఇవ్వని నరేంద్రుడు పాఠ్యాంశాలలో తక్కువ మార్కులే తెచ్చుకోవడంలో వింతేముంది!

నరేంద్రుడు చదువులోనూ, సంగీతంలోనూ, తాత్త్వికతలోనూ మేధావిగా రాణించడాన్ని బట్టి, సదా ఆతడు ప్రగాఢ చింతనలలో మునిగి ఉండేవాడని అర్థం

యౌవనం

చేసుకోకూడదు. అతడు ఎక్కడ ఉంటే అక్కడ వేడుకా, వినోదమూ, ఆటపాటలూ ఉన్నట్లే! వీటి కోసమే స్నేహితులు ఆతణ్ణి ఇష్టపడేవారంటే అతిశయోక్తి కాదు. నాటి భారతదేశానికి కలకత్తా రాజధాని. ఒక మహానగరంలో నివసించే ఒక సంపన్న యువకుని జీవితం సామాన్యంగా ఎలా ఉంటుందో అలాగే నరేంద్రుని జీవితమూ ఒప్పారింది. ఆతడి ఉత్సుకత, క్రియాశీలత ఆతడికి పలువురు స్నేహితులను సంపాదించిపెట్టింది. వారంతా ఆతడితో ఉండడానికి ఎంతో ఇష్టపడేవారు. ఆదివారాలూ, సెలవు రోజులూ వచ్చాయంటే అందరూ గంగానదిలోనే. స్నానాలు, ఆటపాటలతో గంటల పర్యంతం గడిపేవారు. కొన్ని సమయాలలో ఒక బండిని బాడుగకు కుదుర్చుకొని స్నేహితులందరూ దాన్లో క్రిక్కిరిసి కూర్చుని, ఆడుతూ పాడుతూ ఉల్లాసంగా కలకత్తా వీధుల్లో తిరిగేవారు. నరేంద్రుని మిత్రుల్లో కొందరి శీలం గురించి అంతగా సదభిప్రాయం లేదు. అలాంటి స్నేహితులతో నరేంద్రుడు

కలసిమెలసి తిరగడం ఇంటా బయటా పలువురికి నచ్చలేదు. అయినప్పటికీ నరేంద్రుడు దానిని గూర్చి కలత చెందలేదు. ఇతరుల జీవితాల మీద ఆతడి ప్రభావం ఉండేదేగాని, ఇతరుల జీవితాలు ఆతడి మీద ఎలాంటి ప్రభావమూ చూపలేవు.

జనరల్ మిషన్ కళాశాల పేద విద్యార్థులకు పరీక్ష రుసుమూ, బోధనా రుసుమూ మినహాయించడం పరిపాటి. కాని అందుకు విద్యార్థి తన పేద స్థితిని రూఢిపరచాలి. నరేంద్రుని మిత్రుడైన హరిదాస్ చట్టోపాధ్యాయ్ పేదవాడు. అతడు పరీక్ష రుసుమూ, బోధనా రుసుమూ చెల్లించే స్థితిలో లేడు. కళాశాల ప్రధాన అధికారితో మాట్లాడి హరిదాస్ చెల్లించాల్సిన రుసుములను మినహాయించే ఏర్పాటు చేస్తానని నరేంద్రుడు చెప్పాడు.

మిత్రునికి సహాయం

అప్పుడు రాజ్‌కుమార్ అనే వ్యక్తి ప్రధాన అధికారిగా పనిచేస్తున్నాడు. ఒక రోజు నరేంద్రుడు అతడి వద్దకు వెళ్లి హరిదాస్ విషయం వినమ్రంగా ఇలా ప్రస్తావించాడు: “హరిదాసు పరీక్షా రుసుము చెల్లించగల స్థితిలో లేడు. పరీక్షలు వ్రాయడానికి అతడికి మీరు అనుమతినిస్తే మొదటి శ్రేణిలో తప్పక ఉత్తీర్ణుడవుతాడు. లేకపోతే అతడి జీవితం నాశనమైపోతుంది. దయదలచి పరీక్షలు వ్రాయడానికి అతడికి అనుమతి మంజూరు చేయండి” అని ప్రాథేయపడ్డాడు. కాని రాజ్‌కుమార్ ఆ అభ్యర్థనను మన్నించక, “నీ సిఫారసు అక్కర్లేదు. నీ పనిని మాత్రం నువ్వు చూసుకో. రుసుము చెల్లించకుండా అతడు పరీక్షలు వ్రాయలేడు” అని నిష్కర్షగా చెప్పాడు. విషయం తెలిసి హరిదాస్ కుమిలిపోయాడు. అతణ్ణి ఓదారుస్తూ, “బాధపడకు. ఎలాగైనాసరే ఇందుకు నేనొక మార్గం కనిపెడతాను. ధైర్యంగా ఉండు” అన్నాడు నరేంద్రుడు.

ఆ రోజు కళాశాల వదలిపెట్టగానే నరేంద్రుడు ఇంటికి వెళ్లకుండా ఊరికి కాస్త దూరంలో ఉన్న ఒక నిర్జన ప్రాంతానికి వెళ్లాడు. అబిన్‌లాంటి మాదక ద్రవ్యాలు లభించే చోటు అది. రాజ్‌కుమార్‌కు అక్కడికి వెళ్లడం అలవాటు. ఆ రోజు బాగా చీకటిపడ్డాక ఎవరి కంటాపడకుండా అక్కడకు రాజ్‌కుమార్ వచ్చాడు. హఠాత్తుగా రాజ్‌కుమార్ ఎదుట నరేంద్రుడు ప్రత్యక్షమయ్యాడు. ఆ సమయంలో ఊహించని రీతిలో నరేంద్రుణ్ణి అక్కడ చూసి హడలిపోయిన రాజ్‌కుమార్, “నరేంద్రా! ఏమిటి సంగతి?” అని అడిగాడు. నరేంద్రుడు హరిదాస్ విషయం ప్రస్తావించాడు. రుసుము మినహాయించకపోతే, మాదక ద్రవ్యాలు సేవించే ఆతడి అలవాటును బట్టబయలు చేస్తానని భయపెట్టాడు. బెదరిపోయిన

రాజ్‌కుమార్ బోధనా రుసుమును మాత్రం మినహాయిస్తాననీ, పరీక్ష రుసుము మాత్రం హరిదాస్ చెల్లిస్తే సరిపోతుందనీ ఒప్పుకొన్నాడు.

మర్నాడు ఉదయం నరేంద్రుడు హరిదాస్ ఇంటి తలుపు తట్టి ఈ క్రింద పాట పాడాడు:

ఈ వినిర్మల తొలిసంజ వేళలో
ధ్యానించు సాటిలేని మహిమాన్విత బ్రహ్మాన్ని
మనోజ్ఞ ముఖారవింద తేజంతో పర్వతాగ్రం మీద
తొంగిచూస్తున్న బాలభానుని తిలకించు.

మంగళప్రదమైన నేడు వీస్తూన్న మలయమారుతం
ఆయన విభవాన్ని గానంచేస్తూ అమృతాన్ని చిలకరిస్తూన్నది
హృదయాల్లోని ప్రేమను నివేదిస్తూ వెళదాం
మనమంతా భగవంతుని ఆవాసానికి.

పిదప క్రితం రోజు సాయంత్రం జరిగిందంతా హరిదాస్‌కు పూసగుచ్చినట్లు చెప్పాడు. అది విని హరిదాస్ కడుపుబ్బ నవ్వాడు.

ఒకసారి మిత్రుడొకడు నరేంద్రుణ్ణి గురించి ఇలా వ్యాఖ్యానించాడు:

"నరేంద్రుడు మాట్లాడుతున్నప్పుడు వినడం మాకు ఎంతో ఆనందాన్నిచ్చేది. అందుకోసమే మేం ఏదో ఒక భావన గూర్చి మాట్లాడడం ప్రారంభించేవారం. నరేంద్రుడు తనదైన శైలిలో దానిని వివరించేవాడు. తాను వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాన్ని ఎవరైనా వ్యతిరేకించి మాట్లాడితే తన వాదనాపటిమతో వారిని చిత్తు చేసేవాడు. అన్ని రకాల బలహీనతలనూ అతడు నిరసిస్తాడు. సాహసం, ప్రతిభ, బలం - వీటిని ఆహ్వానిస్తాడు. ఒకసారి నేను అతడి ఇంటికి వెళ్లినప్పుడు అతడికి ఒంట్లో బాగాలేదు. పడుకొని ఉన్నాడు. కాని నన్ను చూడగానే ఆప్యాయంగా ఆహ్వానించి ఉపచర్యలకు ఉపక్రమించాడు. ఎంత వారించినా వినకుండా పొగ త్రాగడానికి నా కోసం హుక్కా సిద్ధం చేయసాగాడు. ఆతడి ప్రేమ ఎల్లలెరుగనిది."

ఇంతదాకా మనం చూసింది నరేంద్రుడు గడిపిన జీవితంలో ఒక వైపు - అద్భుతమైన ఆదర్శాలూ, నైతిక విలువలూ, ఉన్నతమైన లక్ష్యాలూ, కవితలతో గుబాళించే సాహిత్యమూ, భగవత్స్వరూపంగా పరిగణింపబడే సంగీత లోకం. ఇవి వికసించిన చిత్తరువు మహోన్నతమైనది. కాని నిజ జీవితంలో నరేంద్రుడు తిలకించిన చిత్తరువు ఏమిటి? అది పూర్తిగా

నాటి సమాజం

భిన్నమైనది. ఈ ఆదర్శాలతోనో కవితల గుబాళింపులతోనో కించిత్తు కూడా సంబంధం లేనిది.” మేం జన్మించిన నాటి సమాజం శోచనీయమైనదిగా, జుగుప్సా కరంగా, భీతిగొలిపేదిగా ఉండేది” అంటూ ఆ చిత్తరువును నరేంద్రుని సోదరుడైన మహేంద్రుడు వర్ణించేవాడు. ప్రత్యేకించి నరేంద్రుడు నివసించిన సిమూలియా పేట త్రాగుబోతుల రాజ్యంగా వర్ధిల్లింది. సాయంత్రం అవగానే తప్పత్రాగి బురదలో దొర్లాడేవారు కొందరు. వారిని ఖైదు చేయడానికి వచ్చే పోలీసులకూ, వారికీ మధ్య గొడవలు జరగడం పరిపాటి. ఇక విశేష పూజలు జరిపే రోజులు వచ్చాయంటే మేకలనూ దున్నలనూ బలి ఇవ్వడం వలన అక్కడక్కడా రక్తపుమడుగులు దర్శనమిస్తాయి. విన భరించలేని గూఢార్థాలతో (అశ్లీల పద జాలంతో) పాడే పంజారీ, తర్జా లాంటి సంగీతాలు పర్వదినాల్లో వీథి అంతటా వినిపిస్తుంటాయి. ఇక తాంత్రిక సాధనల పేరిట జగుప్సాకరమైన హీనకార్యాలు చేస్తూ మరో బృందం తిరుగుతూ ఉంటుంది.

ఆడపిల్లకు ఎనిమిదేళ్ళు నిండితే ఆమెకు వివాహం జరిగిపోవాలి. పదహారేళ్లు పైబడ్డ మగపిల్లవానికి వివాహం కాకుంటే అతణ్ణి కులం నుండి బహిష్కరిస్తారు. తమ ఇంట్లో ఒక పండుగో పబ్బమో జరుగబోతోందని ఇతరులను ఆహ్వానింప వచ్చిన వ్యక్తికి తన ఏడు తరాలవారి పేర్లూ తెలిసివుండాలి; కులం, గోత్రం తప్పక తెలిసి ఉండాలి. అప్పుడే ఆ ఆహ్వానాన్ని మన్నిస్తారు. ఈ విషయంలో కుటుంబాల మధ్య తలెత్తే కలహాల గూర్చి చెప్పనవసరం లేదు!

భట్టాచార్య బ్రాహ్మణుడు నివసించే వరుసలో గోస్వామి బ్రాహ్మణుడు ససేమిరా నివసించడు. బ్రాహ్మణుల మధ్యే ఇలాంటి కుల వివక్షలు నెలకొని ఉంటే, వారికీ ఇతర కులస్థులకూ మధ్యనున్న గందరగోళాల గూర్చి చెప్పతరమా!

మతం మాటకు వస్తే, అలాంటిది ఎక్కడా లేదనే చెప్పాలి. హిందూమతాని కంటూ సరిపడ్డ గ్రంథాలు లేవు. రామాయణ, మహాభారతాలు ఉండనే ఉన్నాయి. కాని వేదవేదాంతాల లాంటి ఉన్నత భావనలు తెలియజేసే గ్రంథాలు లేవు. గీత, ఉపనిషత్తుల లాంటి పదాలు పలువురు వినడంతో సరి, ఆ గ్రంథాలు చూసింది కూడా లేదు. ఏదో అతికొద్దిమంది భట్టాచార్య బ్రాహ్మణులు చండీ (దేవీ మాహాత్మ్యం) పారాయణ చేసేవారు. చైతన్యుల గురించిన గ్రంథాలు కూడా అంత ప్రాచుర్యం పొందలేదు.

ఈ సదవకాశాన్ని జారవిడుచుకోని క్రైస్తవ మిషనరీలు, అసంఖ్యాక క్రైస్తవ మత గ్రంథాలను ముద్రించి, పంపిణీ చేశారు; రోడ్ల కూడలిలోను, సంతలలోను,

బహిరంగ ప్రదేశాలలోను జనాన్ని సమీకరించి హిందూ దేవతలను తూలనాడ డమే వ్రతంగా చేపట్టారు. ఒక రోజు నరేంద్రుడు వెళుతున్న వీథిలో ఇలాంటి సభ ఒకటి జరుగుతూన్నది. ఒక మిషనరీ, "గంగానదిలో స్నానం చేస్తే పాప ప్రక్షాళనమవుతుందనడం పాపం. ఇలాంటి మూఢ నమ్మకాలతో కూడుకొన్నదే హిందూమతం" అంటూ ఉపన్యాసం దంచేస్తున్నాడు. నరేంద్రుడు సహించలేకపోయాడు. ఆతడు దానిని ఖండించాడు. గుమిగూడిన జనంలో కొందరు మిషనరీకి మద్దతు నివ్వగా, కొందరు నరేంద్రునికి మద్దతు నివ్వడంతో అక్కడ పెద్ద గందరగోళ పరిస్థితి నెలకొంది. ఎక్కడ అది మత కలహానికి దారితీస్తుందోనని భయపడ్డప్పుడు ఎలాగో రెండు పక్షాలవారూ శాంతించి అలాంటి వికృత పరిస్థితి రాకుండా అరికట్టారు.

క్రైస్తవ మిషనరీలు

హిందూమతపు ఔన్నత్య భావనలను తెలుసుకోవడానికి అవసరమైనన్ని గ్రంథాలు లేవు. అందువలన మిషనరీల దూషణలను హిందువులు సమర్థ నీయంగా ఖండించలేకపోయారు. వారు తమ సొంత మతాన్ని త్యజించనూలేక, క్రైస్తవ మతాన్ని పుచ్చుకోనూలేకపోయారు.

హిందూమతంలో సనాతన వాదాలూ, మూఢనమ్మకాలూ కోకొల్లలని హిందువులలో కొందరైనా గ్రహించగలిగారు. కాని అందుకు కారణం ఏమిటి, తప్పు ఎక్కడ జరిగింది అనే సంగతి వారికి అంతుబట్టలేదు. దాంతో మతం మీదే ఏకంగా నెపం నెట్టి పలువురు హిందూ మతం నుండి వైదొలగసాగారు. కొందరు హిందూమతంలోని కొన్ని నమ్మకాలను వదలిపెట్టి, అదే సమయంలో క్రైస్తవ మతంలోని కొన్ని భావనలను స్వీకరించి ఒక క్రొత్తరకం మత సంస్థను ప్రారంభించారు. ఇలాంటి సంస్థలలో ప్రధానమైనది బ్రహ్మసమాజం.

బ్రహ్మ సమాజం

ఆనాటి కలకత్తాలో బ్రహ్మసమాజం గొప్ప ప్రభావం కలిగించింది. అనేక దేవుళ్ల భావన, సాకారోపాసన, అవతారతత్త్వం, గురువు ఆవశ్యకత మొదలైన అంశాలను ఈ సమాజం వ్యతిరేకించింది. నిరాకారమూ సగుణమూ అయిన ఒకే దేవుణ్ణి అది ప్రతిపాదించింది. సమాజంలో కూడా అనేక సంస్కరణలు తీసుకు రావడానికి బ్రహ్మసమాజం ప్రయత్నించింది. కుల పట్టింపులను నిర్మూలించడం, సర్వులకూ సమాన హక్కులు కల్పించడం, స్త్రీలకు విద్య, స్త్రీల వివాహ వయః పరిమితిని పెంచడం లాంటి ఆదర్శాలను అది చేపట్టింది.

1828లో రాజారామ్ మోహనరాయ్ స్థాపించిన ఈ బ్రహ్మసమాజం మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ టాగూర్‌చే[1] పెంపొందింది. ఈయన తమ భావనలకు ఆధారంగా ఉపనిషత్తులను స్వీకరించాడు. అదే సమయంలో ఇస్లాం, క్రైస్తవ మత భావనలు సమాజంలో చొచ్చుకొనిపోకుండా శ్రద్ధవహించాడు. తర్వాత నాయకునిగా వచ్చిన వ్యక్తి కేశవచంద్ర సేన్. ఈయన సంస్కృతం నేర్చుకోలేదు. ఆంగ్ల విద్యను అభ్యసించాడు. క్రైస్తవమతం పట్ల మొగ్గు కనబరిచాడు. కనుక ఏసు క్రీస్తును బ్రహ్మసమాజంలో చొప్పించడానికి ప్రయత్నించాడు. ఈ కారణంగా ఏర్పడ్డ భేదాభిప్రాయాలతో ఈయన తన అనుయాయులతో ఇండియా బ్రహ్మసమాజం అనే సంస్థను స్థాపించాడు. దాంతో బ్రహ్మసమాజం కాస్తా, ఆది బ్రహ్మసమాజం అనే పేరిట పేర్కొనబడింది. కాలాంతరంలో శ్రీరామకృష్ణుల భావనల ప్రభావంతో కేశవ్‌సేన్ చింతనాధోరణిలో ఎంతో మార్పువచ్చింది. ఈ క్రొత్త భావనలతో ఇండియా బ్రహ్మసమాజం, 'నవవిధాన్'గా పిలువబడింది. తన కుమార్తె వివాహ విషయంలో కేశవ్‌సేన్ తన సమాజ నియమాలను ఉల్లంఘించినందువలన విజయకృష్ణ గోస్వామి, శివనాథ్ శాస్త్రి లాంటి నాయకులు విడిపోయి సాధారణ బ్రహ్మసమాజం అనే సంస్థను నెలకొల్పారు. నరేంద్రుడు ఈ సాధారణ బ్రహ్మ సమాజంలో సభ్యుడయ్యాడు.

బ్రహ్మసమాజ సభ్యునిగా

సమాజాన్ని, మరీ ముఖ్యంగా యువకుల మనస్సులను బ్రహ్మసమాజం గొప్పగా ప్రభావితం చేసింది. సదా క్రొత్త భావనలను ఆహ్వానించే నరేంద్రుణ్ణి బ్రహ్మసమాజ భావనలు ఆకట్టుకొన్నాయి. సమాజ ప్రార్థనా సమావేశాలకు తప్పనిసరిగా వెళ్లసాగాడు. సమాజ ఆశయాలను తనూ స్వీకరించాడు. అక్కడ ప్రదర్శించిన 'నవవిధాన్' అనే నాటకంలో ఒక సన్యాసి పాత్ర పోషించాడు కూడా.

కేశవచంద్ర సేన్ మహావక్త. తన వాదనా ప్రతిభతోను, మేధస్సుతోను, ప్రగాఢ చింతనతోను, సరళతతోను, ఠీవితోను అనేకులను ఇట్టే ఆకట్టుకొన్నాడు. తను కూడా ఏదో ఒకనాడు ఆయన మాదిరి అవాలని నరేంద్రుడు తలచడం కద్దు.

బ్రహ్మసమాజపు హేతువాద విధానం ప్రారంభంలో నరేంద్రుడికి బాగా నచ్చింది. ప్రార్థనల వలనా, భక్తి గీతాల వలనా తాను ఉన్నతుడైనట్లు అతడు గ్రహించాడు. వెంటనే సమాజ ఆశయాలను కఠోరంగా పాటించసాగాడు.

1. రవీంద్రనాథ్ టాగూర్ తండ్రి.

వాటిలో శాకాహారం ఒకటి. వంగదేశంలో సామాన్య ఆహారమైన చేపలు భుజించ డాన్ని కూడా అతడు మానుకొన్నాడు. శాకాహారమే పుచ్చు కొంటూ నరేంద్రుడు కూడా తన తాత మాదిరి సంసారాన్ని త్యజించి సన్న్యాసం స్వీకరిస్తాడేమోనని తల్లితండ్రులు కలతచెందారు.

శాకాహారం

ఒక రోజు నరేంద్రుని అక్కయైన స్వర్ణమయి అతడికి భోజనం వడ్డిస్తూ ఉంది. నరేంద్రుని ముందు చేపల కూర ఒక పళ్లెంలో ఉంచింది. కాని నరేంద్రుడు అది వద్దని కాయగూరలు వడ్డించమన్నాడు. వెంటనే ఆమె ఆ పళ్లెం తీసుకెళ్లి అందులోని చేపలను తీసివేసి మళ్లీ ఆ పళ్లెరాన్ని అతడి ముందు ఉంచింది. నరేంద్రుడికి కోపం వచ్చింది. దాంతో అక్కాతమ్ముళ్లు వాగ్యుద్ధం చేశారు. ఆ సమ యంలో విశ్వనాథ్ స్నానం చేస్తున్నాడు. వారిద్దరి తగాదా గమనించి, "పద్నాలుగు తరాల పర్యంతం ఇతడి పూర్వీకులు ఎండ్రకాయలూ, నత్తలూ తిని జీవించారు. ఇతడేమో ఇప్పుడు బ్రహ్మరాక్షసుడు[1] అయిపోయాడట, చేపలు తినడట" అన్నాడు కోపంగా. అయినప్పటికీ ఆయన నరేంద్రుని విషయంలో జోక్యం చేసుకోలేదు.

బ్రహ్మసమాజ ఉపాసనా పద్ధతులను నరేంద్రుడు పాటించినప్పటికీ తక్కిన సభ్యుల నుండి విలక్షణంగా ఉన్నాడు. భగవంతుడంటూ ఒకరు ఉండివుంటే నిశ్చయంగా ఆయన నిజమైన ప్రార్థనలను ఆలకించి భక్తునికి దర్శనమిస్తాడు; ఆయన సాక్షాత్కారం పొందడానికి ఏదో ఒక మార్గం ఉండితీరాలి; అలా లేకపోతే జీవితమే నిరర్థకమని అతడి గట్టి నమ్మకం. కాని అలాంటి భగవన్మార్గాన్ని బోధించడంలో బ్రహ్మసమాజం అనుకూలమైనది కాదని కొద్ది రోజుల్లోనే నరేంద్రుడు గ్రహించకపోలేదు.

ప్రగాఢ ధ్యానాభ్యాసం

సత్యాన్ని తెలుసుకోవాలి; భగవత్సాక్షాత్కారం పొందాలనే తపన ఈ కాల ఘట్టంలో అతడిలో అవధులు దాటింది. అప్పటి నుండి నరేంద్రుడు ఒక క్రొత్త పద్ధతిలో ధ్యానాభ్యాసం ప్రారంభించాడు. భగవంతుణ్ణి సాకారునిగా తలచినా, నిరాకారునిగా ఎంచినా మానవ రూపాన్నీ, గుణాలనూ స్వీకరించకుండా మనం ఆయనను ధ్యానించలేం. దీనిని గ్రహించడానికి మునుపు నరేంద్రుడు బ్రహ్మ సమాజ పద్ధతి మేరకు భగవంతుణ్ణి నిరాకార సగుణ బ్రహ్మంగా ధ్యానించేవాడు. ఇదీ ఒక రకమైన కల్పనగా నిర్ధారణ చేసిన నరేంద్రుడు ఆ ధ్యాన పద్ధతిని

1. 'బ్రహ్మరాక్షసుడు' అంటే బ్రాహ్మణుడై దుష్టకర్మలచే రాక్షసుడైనవాడు. ఇక్కడ బ్రహ్మసమాజస్థులను సూచిస్తుంది.

విడిచిపెట్టి, "భగవంతుడా! నీ నిజస్వరూప దర్శనానికి నన్ను అర్హుణ్ణి చేయి" అంటూ ప్రార్థించాడు. ఆ తరువాత మనస్సును ఆలోచనారహితం చేసి, గాలిలేని చోట వెలిగే దీపశిఖలా మనస్సును నిశ్చలంగా ఉంచడానికి అభ్యాసం చేయ సాగాడు. ఈ రీతిలో కొంతకాలం అభ్యసించిన తరువాత అతడి మనస్సు పూర్తిగా శాంతించింది. కొన్ని సమయాలలో దేహభావన, కాల భావన కూడా అతడికి మృగ్యమవడం కద్దు. ఇంట్లో అందరూ నిద్రించడానికి పోగానే, అతడు తన గదిలో ఈ తీరులో ధ్యానించేవాడు. అనేక రాత్రుళ్లు ధ్యానంలోనే గడచిపోయేవి.

ఆ కారణంగా ఒక రోజు నరేంద్రునికి అసాధారణమైన అనుభవం ఒకటి కలిగింది. ఆతడు ఇలా అన్నాడు: "ఏ ఆధారమూ లేకుండా మనస్సును ఏకాగ్రం చేసి స్థిరంగా నిలిపితే, మనస్సులో ఒక రకమైన ప్రశాంతతతో కూడుకొన్న పరమానందం జనిస్తుంది. ధ్యానానంతరం కూడా చాలాసేపు ఆ పరమానందపు మత్తు కొనసాగుతుంది. కనుక ఆసనాన్ని విడిచిపెట్టి వెంటనే లేవడానికి మనస్క రించదు." అలాంటి ధ్యానానందాన్ని చవిచూడసాగాడు నరేంద్రుడు.

బాహ్యంగా నరేంద్రుడు వేడుకలు, వినోదాలు, సంగీత వ్యాయామాదులలో కాలం గడుపుతూన్నప్పటికీ, ఆంతరికంగా ఆతడి మనస్సు ఇలా ధ్యానం ద్వారా

లక్ష్య సాధకుడు

సత్యాన్ని అన్వేషించసాగింది. 'ఈ లోకాన్ని సృజించి, పరి రక్షించే పనులు నిర్వహించే ఒక శక్తి ఉండివుంటే, ఆ శక్తిని ఎందరో మహాత్ములు దర్శించి, పూజించి, స్తుతించడం నిజమే అయితే, ఆ సత్యాన్ని, ఆ శక్తిని తాను కూడా దర్శించుకోవాలి' అనే తలంపు అతడిలో తీవ్రతర మయింది. ముఖాముఖి దర్శనం కన్నా మరెలాంటి ఋజువూ అతణ్ణి తృప్తిపర చేదిగా లేదు. అలా అయితే ఆ సత్యాన్ని దర్శించాలి.

అందుకు మొదట అవసరమైనది ఏమిటి?

అందుకు తగిన అర్హత.

ఆ అర్హత లేవి?

"తపస్సు, స్వాధ్యాయం, ఈశ్వర ప్రణిధానం (కర్మ ఫలాలను ఈశ్వరునికి అర్పించడం) – ఈ మూడు క్రియాయోగం" అంటున్నది పతంజలి యోగ సూత్రం.[1] దీన్లో తపస్సే అన్నింటికీ ఆధారం. తపస్సు అంటే దగ్ధం అని అర్థం.

---

1. తపః స్వాధ్యాయేశ్వర ప్రణిధానాని క్రియాయోగః । –*యోగసూత్రాలు, 3.1*

దేనిని దగ్ధం చేయాలి? మన లౌకిక వాంఛలను, ఇంద్రియాల ఉద్వేగాన్ని, దుర్గుణాలను దగ్ధం చేయడమే తపస్సు.

దీనికి పునాదియైనది బ్రహ్మచర్యం. కామశక్తిని అధోముఖంగా పోనివ్వ కుండా అడ్డుకోవడమే బ్రహ్మచర్యపు ముఖ్య కర్తవ్యం. కామమార్గంలో పోకుండా ఉండడమే గొప్ప తపస్సుగా పరిగణింపబడుతున్నది.

స్వాధ్యాయం లేక ఆత్మవిచారణ మూలంగా ఈ కామశక్తి ఉదాత్త లక్ష్యాన్ని చేరుకొంటుంది. తపస్సు మూలంగా పవిత్రమైన, స్వాధ్యాయం మూలంగా ఉదాత్త లక్ష్యాన్ని చేరుకొన్న కామశక్తి సత్యస్వరూపుడైన భగవంతుని అభి ముఖంగా నిర్దేశింపబడినప్పుడు, అది సత్యాన్ని పొందే పథంలోకి సాధకుణ్ణి చేరుస్తుంది. నరేంద్రునికి ఈ మూడు స్వతఃసిద్ధంగానే కరతలామలకమని చూస్తున్నాం.

బ్రహ్మచర్యం

కామ మార్గంలో పోతున్న శక్తిని అదుపుచేసి, ఉన్నత లక్ష్యాలకై వెచ్చించి నప్పుడు ఆ లక్ష్యం సత్వరమే సిద్ధిస్తుంది. కాని కామశక్తిని అదుపుచేయడమూ, దానిని ఉన్నతమైన ఒక మలుపు వైపు త్రిప్పడమూ అంత సులభం కాదు. అలా ఒక వ్యక్తి చేయగలిగితే అది అతనిలో బ్రహ్మచర్యశక్తి లేదా మేధాశక్తి అనే నూతన శక్తిని జనింపచేస్తుంది. ఈ శక్తి అసాధ్య కార్యాలను సాధ్యం చేస్తుంది. ఈ శక్తిని సముపార్జించే తీరాలని నరేంద్రుడు నిశ్చయించాడు. అందుకు తగ్గట్లు తన జీవిత విధానాన్ని మలచుకొన్నాడు. అయినప్పటికీ ఒక రోజు ఆ ఉద్వేగం కట్టలు తెంచుకొని ఆతడిలో ఉప్పొంగింది. ఇక మీదట అది తలెత్తకుండా అదుపులో ఉంచే తీరాలని సంకల్పించాడు. తలచుకొన్నది సాధించే తీరుతాడు కదా నరేంద్రుడు! చుట్టూ పరికించాడు. చలి కాచుకోవడానికి పొయ్యి రాజేసి ఉన్నారు. శరీర భాగం తాకేటట్లు ఆ పొయ్యి మీద కూర్చున్నాడు! ఆ పుండు నయం కావడానికి నెలలు పట్టింది! శరీరం మీద పుండు ఏర్పడ్డదే తప్ప కామం అనే పిడికిలి నుండి మనస్సు విడివడింది. ఆ తరువాత ఆయన జీవితంలో కామం అనే పదానికే చోటులేకపోయింది. ఆ యౌవనావస్థలోనే తనను కోరివచ్చిన స్త్రీలను తల్లిగా భావించి, వారిని త్రోసి రాజన్న శక్తి ఆతడిలో కలిగింది. కొన్ని సంఘటనలు చూద్దాం:

పరీక్షలు దగ్గరపడుతున్నప్పుడు సమీపంలోని అమ్మమ్మ ఇంటికి వెళ్లి చదువు కోవడం నరేంద్రునికి అలవాటు. ఆ ఇల్లు కాస్త నిర్జన ప్రాంతంలో ఉండడం వలన అక్కడ శబ్దాలూ, శ్రద్ధను భంగపరచే ఆకర్షణలూ లేవు. రేయింబవళ్లు చదువులో

మునిగిపోయి రోజులకొద్దీ అక్కడే ఉండిపోయాడు. చదువవలసిన పాఠాలు ముగించకుండా గది నుండి బయటకు రాకూడదని సంకల్పించు కొన్నాడు.

చదువుకొంటున్నప్పుడు మధ్య మధ్యలో సన్నని గొంతుతో పాడుకోవడం నరేంద్రునికి పరిపాటి. ఆ ఇంటికి ఎదురింట్లో యౌవనవతియైన ఒక వితంతువు నివసిస్తూవుంది. ఆమె తన ఇంటి కిటికీ వద్ద నిలబడి నరేంద్రుని పాటను వింటూ వచ్చింది. ఆతడి శ్రావ్యకంఠానికి ఇతరుల మాదిరే ఆమె కూడా ఆకర్షితురాలైంది. క్రమంగా ఆతడి పాటలపట్ల ఆమె అనురక్తి పెంచుకోసాగింది. అతడు పాడ నారంభించగానే తన ఇంటి కిటికీ బార్లా తెరచి వినసాగింది; చివరకు అతణ్ణి ప్రేమించసాగింది. ఇదేదీ నరేంద్రుడికి తెలియదు. ఒక రోజు రాత్రి ఆమె తెగించి సరాసరి అతడి గదిలోకి వచ్చేసింది. ఆమె ఉద్దేశమో, వేషభాషలో నరేంద్రుణ్ణి చలింపజేయలేదు. ఆమెకు సాష్టాంగ నమస్కారం చేసి, "తల్లీ! ఈ సమయంలో ఇక్కడకు రావడం తప్పు కదా! తక్షణం ఇక్కణ్ణుండి వెళ్లిపోండి" అని అన్నాడు. అచంచల మనస్కుడైన ఆతణ్ణి చూసి ఆమె సిగ్గుతో తల వాల్చేసి, తక్షణం అక్క ణ్ణుండి నిష్క్రమించింది. ఈ సంఘటనానంతరం నరేంద్రుడు తను చదువుకొనే గదిని మార్చుకొన్నాడు.

ఆ రోజుల్లోనే నరేంద్రుని పావనత్వం చూసి పలువురు శ్లాఘించకుండా ఉండలేకపోయారంటే అతిశయోక్తి కాదు. ఒకసారి ప్రఖ్యాత నాటక ప్రయోక్తయైన గిరీష్ ఘోష్ 'బిల్వమంగళుడు' అనే నాటకం ప్రదర్శింప బడింది. గిరీష్‌కు నరేంద్రునితో పరిచయం ఉంది. నరేంద్రుని సంగీత ప్రావీణ్యాన్ని ఎరిగిన గిరీష్ అతణ్ణి రంగస్థలం మీదకు రావించి ఒకటి రెండు పాటలు పాడమని కోరాడు. నరేంద్రుడు తంబూరా మీటుతూ పాడనారం భించాడు. అలంకరణ చేసుకొనే గదిలోని నటీమణులకు ఆ పాట వినిపించింది. ఏదో ఒక రకమైన భయంతో కూడిన గౌరవాన్ని ఆ పాట వారిలో ఉత్పన్నం చేసింది. విశ్రాంతి తీసుకొంటున్న వారందరూ లేచి, చేతులు జోడించి కాస్త దూరంగా నిలబడ్డారు. ఆ నటీమణుల భయాన్ని అర్థం చేసుకొన్న గిరీష్ ఒకటి రెండు పాటలు పూర్తికాగానే నరేంద్రుణ్ణి అక్కణ్ణుండి తీసుకొని వెళ్లిపోయాడు.

పావనత్వం

మర్నాడు ఒక నటీమణి, "ఆయన గొప్ప ఆధ్యాత్మిక సాధకునిలా కని పిస్తున్నాడు. మా లాంటి స్త్రీలు ఉంటున్న చోటుకు ఆయనను తోడ్కొని రావచ్చా? ఆయనను చూసి మా మనస్సుల్లో ఏవైనా తుచ్ఛ తలంపులు తలెత్తితే మాకు

పుట్టగతులుంటాయా? ఈ లోకం (ఇహం) ఇప్పటికే మాకు లేకుండా పోయింది. పరం కూడా మాకు లేకుండా పోవాలా?" అంటూ గిరీష్‌ను చీవాట్లు పెట్టింది. యువకునిగా ఉన్నప్పుడే ఎలాంటి వ్యక్తి మనస్సులోనైనా ఆ రకంగా పావనత్వాన్ని జనింపచేసే పావనమూర్తిగా ఆతడు విరాజిల్లాడు. "నా పట్ల నువ్వు ఎలా గౌరవాన్నీ, విశ్వాసాన్నీ వ్యక్తం చేయాలో తెలుసా? నీ పావనమయ జీవితం ద్వారానే" అంటూ ఒకసారి భువనేశ్వరీదేవి చెప్పిన విషయం తు.చ. తప్పక జీవితాంతం పాటించాడు నరేంద్రుడు.

తర్వాతి అర్హత స్వాధ్యాయం. చదువు, మంత్రజపం అని సామాన్యంగా దీనికి అర్థం చెప్పుకొంటారు. కాని దీని విశేషార్థం, 'తనను అధ్యయనం చేసుకోవడం' (స్వ+అధ్యయనం). అంటే ఆత్మ విచారణ అని అర్థం. ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి దీనిని ఒక ముఖ్యమయిన నియమంగా అభివర్ణించారు. నౌకకు చుక్కానిలా ఆత్మ విచారణ సాధకునికి మార్గదర్శి వంటిదని కూడా ఆమె పేర్కొన్నారు. "నే నెవరిని? నా మనోవైఖరి ఏమిటి?", "నేను దేనిని అన్వేషిస్తున్నాను?" "దానిని పొందడానికి తగిన మార్గంలోనే వెళుతున్నానా?" ఇలాంటి ప్రశ్నలను లోతుగా యోచించడం తప్పనిసరి. వీటికి జవాబులు లభించినా, లభించకపోయినా నిత్యం కొంతసేపు వీటిని గూర్చి యోచించడం ఎంతో ఆవశ్యకం.

ఆత్మవిచారణ

నరేంద్రుని జీవితంలో ఈ ఆత్మవిచారణ స్వతస్సిద్ధంగా విలసిల్లింది. సత్యాన్ని సాక్షాత్కరించుకోవడమే తన లక్ష్యమని అతడికి స్పష్టంగా తెలుసు.

సత్య సాక్షాత్కారానికి రెండు మార్గాలు సూచిస్తుంది హిందూమతం.

1. ప్రవృత్తి మార్గం : బ్రహ్మచర్యం, గార్హస్థ్యం, వానప్రస్థం, సన్న్యాసం - ఈ ఆశ్రమ ధర్మాలను పాటించి, అవి ఒసగే అనుభవాలతో పరిపక్వతను సంతరించుకొని పరమసత్యమయిన భగవంతుని చేరుకోవడం.

2. నివృత్తి మార్గం : సంసారాన్నీ, అది అందించే అనుభవాలనూ త్రోసిరాజని, ఇంద్రియాలను నియంత్రించి, యౌవనంలోనే సన్న్యాస జీవితం స్వీకరించి భగవంతుణ్ణి ఆకాంక్షించడం.

రెండవ మార్గం అందరూ ఆచరించలేనిది, ఎంతో కఠోరమయినది. కాని నరేంద్రుణ్ణి ఈ రెండవ మార్గమే విపరీతంగా ఆకట్టుకొంది. ఈ రెండు మార్గాల గురించి అతడు ప్రగాఢంగా చింతనచేసేవాడు, సంశోధించేవాడు. ఆతడి

సంశోధన కేవలం ఊహామాత్రంగా జరిగేది కాదు. ఆతడు నిద్రిస్తున్నప్పుడు ఈ రెండు దృశ్యాలూ ఒక నాటకంలా అతడి కళ్ల ముందు కానవచ్చేవి. మొదటిది లౌకిక సుఖ జీవిత దృశ్యం: అష్టైశ్వర్యాలతో తులతూగే జీవితం; పెద్ద ఇల్లు, పని మనుషులు, మంచి భార్య, పిల్లలు, పేరుప్రతిష్ఠలతో నిండినది. రెండవది సంసారాన్ని త్యజించిన ఒక సన్న్యాసి జీవిత దృశ్యం: రిక్తహస్తాలతో, భగవంతుణ్ణే పరిపూర్ణంగా ఆశ్రయించి, దేశాటనం చేస్తూ, భిక్షాన్నం మాత్రం స్వీకరిస్తూ, ఏదో చెట్టు క్రింద రాత్రుళ్లు గడపుతూ జీవించడం.

ఈ రెండు దృశ్యాలూ అతడి మనోనేత్రాల ముందు కాసేపు భేటీ ఇస్తూన్నట్లు ఒకాదాన్నొకటి అధిగమించడానికి ప్రయత్నించేవి. అతడు గాఢంగా అంతర్ముఖుడయ్యేకొద్దీ మొదటి దృశ్యం వెలావెలాబోయి, సన్న్యాస జీవిత దృశ్యం ఆతడి మనస్సును పూర్తిగా ఆక్రమించేది. రోజులు గడిచేకొద్దీ సన్న్యాస జీవిత దృశ్యం అతడి మనస్సులో చెరిపివేయలేనంతగా ముద్రితమైపోయింది.

సన్న్యాస జీవితం కేవలం మార్గం మాత్రమే; సాధించవలసిన లక్ష్యం కాదు. గృహస్థ జీవితం నీటిప్రవాహంతోబాటే వెళ్లడంలా భావిస్తే, సన్న్యాస జీవితం దానికి ఎదురీత లాంటిది. అర్హుడైన వ్యక్తి సహాయం లేకుండా ఇందులో విజయం సాధించడం ఎంతో అరుదు. ఆ వ్యక్తినే మన శాస్త్రాలు గురువు అని పేర్కొంటున్నాయి. ఆయన సత్యాన్ని గ్రహించిన వాడై ఉండాలి; సత్యం అనేది ఒకటి ఉండి వుంటే దానిని ఆయన ప్రత్యక్షంగా సాక్షాత్కరించుకొని ఉండాలి.

'సత్య సాక్షాత్కారం పొందాను' అని చెప్పగల వ్యక్తే ప్రస్తుతం నరేంద్రునికి అవసరమయ్యాడు. కనుక సర్వజ్ఞులూ, తత్త్వవేత్తలూ, మహాత్ములూ అని ఎవరిని గురించి విన్నా వారిని వెళ్లి కలుసుకొని ఈ ప్రశ్నలు అడగడం అతడికి నిత్యకృత్యమైంది.

ఈ ప్రశ్నతో నరేంద్రుడు కొట్టుమిట్టాడుతున్న సమయంలో ఒక రోజు అతడు మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ టాగూర్‌ను కలుసుకోవడం తటస్థించింది. బ్రహ్మ సమాజాన్ని పెంపొందించి, ప్రాచుర్యంలోకి తెచ్చిన వారిలో ఆయన ప్రముఖుడు. కాబట్టి నాటి సర్వజ్ఞులలో ఆయనది అగ్రతాంబూలం అనడం నిర్వివాదాంశం; పలువురికి ఆధ్యాత్మిక గురువుగా కూడా ఆయన విరాజిల్లాడు. ఆయనను కలుసుకోవడానికి స్నేహితులతో నరేంద్రుడు వెళ్లాడు. నరేంద్రుని ఆసక్తినీ, తపననూ గుర్తించి ఆయన గాఢంగా ధ్యానించమని సలహా ఇచ్చాడు. కాని నరేంద్రునికి ఆ సలహా అంతగా

మహర్షి
దేవేంద్రనాథ్ టాగూర్

రుచించలేదు. ఎలాగైనా సరే ఒకసారి ఆయనను ఒంటరిగా కలుసుకోవాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు.

గంగానదిలో ఒక పడవ ఇంట్లో ఏకాంతంలో వసిస్తూన్న మహర్షిని ఒక రోజు నరేంద్రుడు కలుసుకొన్నాడు. చెప్పాపెట్టకుండా హఠాత్తుగా అలా నరేంద్రుడు తన ముందు ప్రత్యక్షమవడంతో మహర్షి క్షణకాలం ఆశ్చర్యచకితుడయినాడు. ఆయన ఆశ్చర్యంలో నుండి తేరుకోక ముందే, "అయ్యా, మీరు భగవంతుణ్ణి దర్శించారా?" అని సూటిగా నరేంద్రుడు ప్రశ్నించాడు. మహర్షి అందుకు స్పష్టంగా జవాబు చెప్పలేక, "నాయనా! నీకు యోగికి ఉండవలసిన నేత్రాలున్నాయి" అని మాత్రం చెప్పాడు. ఈ జవాబు నరేంద్రునికి తృప్తి కలిగించలేదు; అతడు నిరాశ చెందాడు.

అయినప్పటికీ నరేంద్రుడు కలత చెందలేదు. పలువురు సర్వజ్ఞులను, మత నాయకులను కలుసుకొని ఆతడు ఈ ప్రశ్నను అడుగుతూనే వచ్చాడు. కాని జవాబు మాత్రం లభించలేదు.

కాని మహర్షిని కలుసుకోవడం నరేంద్రుని జీవితంలో ధ్యాన పురోగతికి సార్థకతను సంతరింపజేసింది. ఆ రోజు మహర్షి నరేంద్రునీ, ఆతడి మిత్రులనూ

ధ్యానం పట్ల ఆసక్తి

తన ప్రక్కన కూర్చోబెట్టుకొని కొన్ని ఉపదేశాలు చేశాడు. నిత్యం ధ్యానం అభ్యసించమని చెప్పాడు. నరేంద్రునిలో యోగి లక్షణాలు కానవస్తూన్నాయనీ, అతడు ధ్యానం అభ్యసిస్తే యోగశాస్త్రాలు పేర్కొన్న సత్ఫలితాలు సత్వరమే పొందగలడనీ కూడా తెలిపాడు. ఆ సలహా మేరకు నరేంద్రుడు మునుపెన్నడూ సమధికోత్సాహంతో ధ్యానం అభ్యసించ సాగాడు. తత్ఫలితంగా అనతికాలంలోనే ఆతడు అహోరాత్రాలు ధ్యానంలో మగ్నుడై గడపడం అలవరచుకొన్నాడు.

ఈ విధంగా ధ్యానంలో పరిపక్వత చెందుతూ, ఉన్నత స్థితులను అతడు అనుభూతం చేసుకోసాగాడు. అయినప్పటికీ తనకు మార్గదర్శకుడైన వ్యక్తి కోసం

గొప్ప మలుపు

అన్వేషించడం మానుకోలేదు. నిజమైన ప్రయత్నం ఎన్నటికీ వృథాకాదు కదా! నరేంద్రుని ప్రయత్నం ఫలించే తరుణం రానేవచ్చింది. అది 1881 నవంబరు నెల. నరేంద్రుడు అప్పుడు ఎఫ్.ఏ. చదువుతున్నాడు. ఆంగ్ల ఉపాధ్యాయుడు సెలవులో ఉండడం వలన, నరేంద్రుని ఆంగ్ల సాహిత్య తరగతిని కళాశాల అధ్యక్షుడైన విలియం హేస్టీ తీసుకొన్నాడు. వర్డ్స్‌వర్త్ రచించిన Excursion అనే కవిత నాటి పాఠ్యాంశం. అందులో

బాటసారి ఒకడు ప్రకృతి రామణీయకతను అనుభవిస్తూ దాన్లో లయించిపోయి, పారవశ్య స్థితిని పొందిన ఘటనను ఆయన వివరిస్తున్నాడు.[1] పారవశ్య స్థితిని విద్యార్థులకు ఎలా అర్థమయ్యేలా వివరించడం? సామాన్య అనుభూతులు కూడా చవిచూడని వ్యక్తికి వివరించడం అసాధ్యం. ఉదాహరణకు, తీపి పదార్థమే రుచి చూడని వ్యక్తికి తీపి ఎలా ఉంటుందో వివరించగలమా? ఈ స్థితిలో, అతీంద్రియ అనుభూతులను వివరించడం సాధ్యమేనా?

హేస్టీకి తక్కున ఒక ఆలోచన స్ఫురించింది. పారవశ్య స్థితిని ఆయన పొందకపోవడం నిజమే. కాని పారవశ్య స్థితిని పదేపదే అనుభూతం చేసుకొంటున్న ఒక వ్యక్తిని గురించి ఆయనకు తెలుసు. ఆ వ్యక్తి శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస. వెంటనే హేస్టీ, విద్యార్థులతో, "ఈ అనుభూతి అపూర్వమైనది, ప్రత్యేకించి ఈ ఆధునిక కాలంలో మరీ అరుదు. మానసిక పవిత్రత, మానసిక ఏకాగ్రతల ఫలితంగా, దీర్ఘకాల అభ్యాస పర్యవసానంగా లభించే ఆనందానుభూతి అది. ఆ అద్భుత అనుభూతిని పొందిన ఒక వ్యక్తిని నేను చూసివున్నాను. దక్షిణేశ్వరంలో వసిస్తూన్న శ్రీరామకృష్ణ పరమహంసే ఆయన! మీరు కూడా ఆయనను దర్శించు కొంటే పారవశ్యం అంటే ఏమిటో ప్రత్యక్షంగా తెలుసుకోవచ్చు" అని చెప్పాడు.

తన హృదయ తంత్రులను ఎవరో మీటినట్లు నరేంద్రునికి అనిపించింది. అంధకారం ఆవరించివున్న గదిలో దిక్కుతోచని వ్యక్తికి సన్నని రంధ్రం గుండా ఒక కాంతి కిరణం ప్రసరించి దారి చూపినట్లుగా అతడికి స్ఫురించింది!

మానవ జీవితంలో కొన్ని సమయాల్లో కొన్ని సంఘటనలు, కొన్ని ప్రేరణలు, కొన్ని మాటలు ఒక గొప్ప మలుపును కల్పిస్తాయి. నిశ్చితార్థం నాడు భోజనాలకు ఆలస్యం కావడం సదాశివబ్రహ్మేంద్రులు రూపొందడానికి కారణమయింది. నరేంద్రుని జీవితంలో అట్టి సంఘటనగా విరాజిల్లినవి శ్రీరామకృష్ణులతో సమావేశమూ, తండ్రి మరణమూ. శ్రీరామకృష్ణులతో నరేంద్రుని సమావేశం దైవసంకల్పం! ఆ సమావేశాన్ని పరికించే ముందు శ్రీరామకృష్ణుల గురించి కాస్త తెలుసుకొందాం!

---

1. .... so familiarly
 Do I perceive her manner, and her look
 And presence, and so deeply do I feel
 Her goodness, that not seldom in my walks
 A momentary trance comes over me;
 And to myself I seem to muse on one
 By sorrow laid asleep; ....

II

శ్రీరామకృష్ణుల సాన్నిధ్యంలో

ఈ విభాగంలో

అద్భుత గురువైన శ్రీరామకృష్ణులతో నరేంద్రుని సమావేశం.

ఈ సమావేశం ద్వారా ఇద్దరిలో కలిగిన భావనలు.

పరీక్షానంతరం పరస్పర అవగాహన.

శిష్యులందరిలో నరేంద్రునికి అగ్రతాంబూలం.

శ్రీరామకృష్ణుల మార్గదర్శకత్వంలో నరేంద్రుని ఆధ్యాత్మిక సాధనలు.

సిరిసంపదల నుండి పేదరికపు పిడికిలిలో

దుర్దశ జీవితం నేర్పిన పాఠం.

జీవితపు మరో వైపును స్వీకరించడం, కాళీమాతను స్వీకరించడం.

రామకృష్ణ సంఘ వికాసం.

వరాహ నగర మఠంలో తపస్సు.

సన్న్యాస స్వీకరణ.

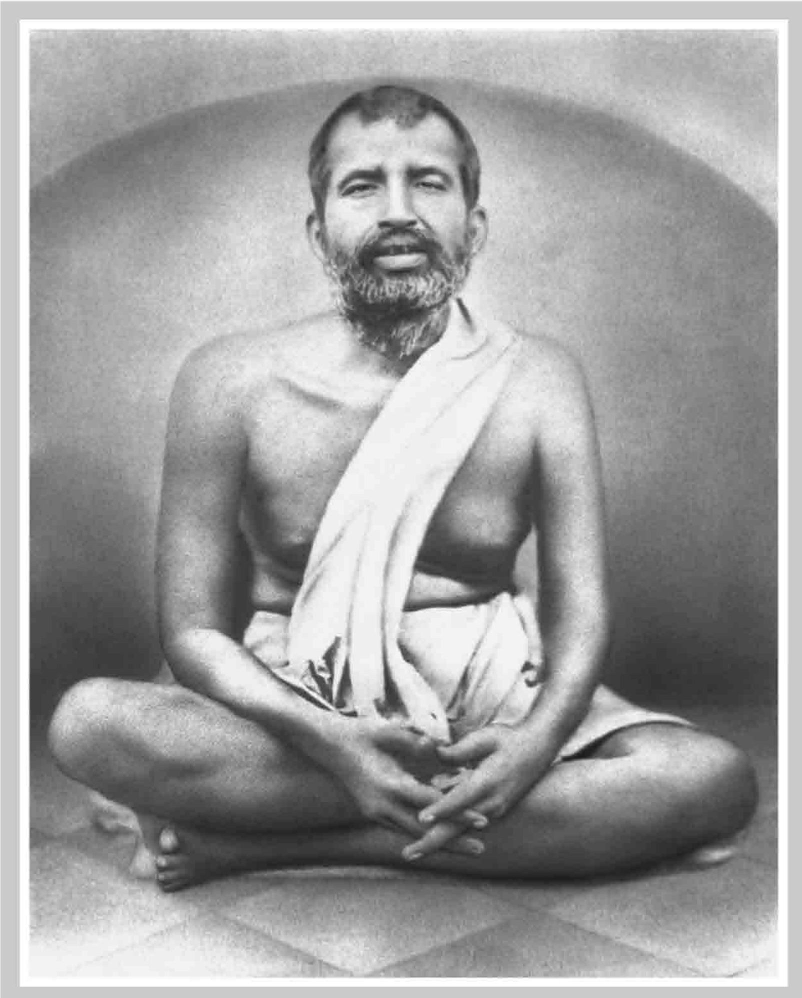

భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణులు

దక్షిణేశ్వర ఆలయాలు

పంచవటి

శ్రీరామకృష్ణులు ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించిన స్థలం

5 శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస

ఓం స్థాపకాయచ ధర్మస్య సర్వధర్మ స్వరూపిణే ।
అవతార వరిష్ఠాయ రామకృష్ణాయ తే నమః ॥

— స్వామి వివేకానంద

"భారతదేశపు మూడు వేల సంవత్సరాల పారమార్థికతనూ, సాంస్కృతిక వారసత్వాన్నీ ఒక్క జీవితకాలంలో జీవించిన వ్యక్తి" అని శ్రీరామకృష్ణ పరమహంసను విఖ్యాత ఫ్రెంచి రచయితా, మేధావీ అయిన రోమా రోలా అభివర్ణించాడు. ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి ఒక నిఘంటువు శ్రీరామకృష్ణులు. ఆయన జీవిత అధ్యయనం ద్వారా మన ఆధ్యాత్మిక వారసత్వాన్ని అవగతం చేసుకోగలం.

ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి ఒక నిఘంటువు

ఆయనను గురించీ, ఆయన దివ్యమయ జీవితం గురించీ అనేక గ్రంథాలు వెలువడ్డాయి. కనుక ఇక్కడ మనం పరమహంస జీవితంతో నరేంద్రుని జీవితం ఏ విధంగా ముడివడి ఒక నూతన సందేశాన్ని లోకానికి అందించిందీ, ఆధునిక యుగానికి పునాదిగా అమరిందనే అంశం మాత్రం పరికిద్దాం. స్వామి వివేకానంద మాటలతోనే ప్రారంభిద్దాం:

"కాలక్రమంలో ఆర్య సంతతివారు సదాచారమార్గం నుండి భ్రష్టులై, వైరాగ్యరహితులై వ్యాప్తిలో ఉన్న ఆచారాలనే పాటిస్తూ క్రమంగా వివేకశూన్యులయ్యారు. వేదాంత ప్రసక్తే లేదు.... సూక్ష్మాతిసూక్ష్మమైన వేదాంత సత్యాలను అల్పబుద్ధులైన సామాన్యులకు విశదపరచడం కోసం స్థూలంగా, నిర్దిష్టంగా వర్ణించడం చేత, భగవంతుని విభిన్న భావాలను బోధించడం చేత అవి పరస్పర విరుద్ధంగా ఉన్నట్లే కానవస్తాయి. తత్ఫలితంగా అనంతభావ సమష్టియైన అఖండ

సనాతన వైదిక ధర్మాన్ని అనేక విభాగాలుగా విడగొట్టి మత వైషమ్యాలను రగిలించి, ఒకర్ని ఒకరు ఆ దావానలంలో పడద్రోయడానికి సదా ప్రయత్నించసాగారు. ధర్మానికి ఆలవాలమైన భారతదేశాన్ని ఆ రీతిలో వారు దాదాపు నరకతుల్యంగా మార్చివేశారు.

"అలాంటి పరిస్థితిలో ఆర్యుల నిజమైన మతం ఏమిటో, సదా కలహించుకొంటూ స్థూలదృష్టికి శాఖోపశాఖలుగా కానవస్తూ, ఎక్కడ చూసినా విపరీత ఆచారాల సంప్రదాయాలతో కూడుకొని స్వదేశీయులకు భ్రాంతి జనితమై, విదేశీయులకు తిరస్కార స్థానమై, దేశకాల పరిస్థితులకు అనుగుణంగా నానామతాలుగా, సంప్రదాయాలుగా, మతశాఖలుగా చీలిపోయిన మన సనాతన వైదిక మతంలో నిజమైన ఐక్యత ఎక్కడ ఎలా ఉన్నదో చూపించడానికి, కాలానుక్రమంగా కోల్పోయిన సనాతన ధర్మ విశ్వజనీనతను స్వీయ జీవితంలో ప్రత్యక్షంగా అభివ్యక్తం చేసి, ఆ సనాతన మతానికి సజీవ ఉదాహరణమై భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణులు ఈ ఇలలో అవతరించారు."[1]

మత చరిత్రలో శ్రీరామకృష్ణుల జీవితం ఒక మైలు రాయి. కొన్ని వేల సంవత్సరాలకు మునుపు సింధూ, గంగా, సరస్వతీ నదీతీరాలలో తపమొనరించిన ఋషివరేణ్యుల వాణిగా వెలువడిన నాశరహితమైన సత్యాలు శ్రీరామకృష్ణుల జీవితంలో ధ్రువీకరింపబడ్డాయి. ఆధ్యాత్మిక సాధనల ద్వారా తమను అర్హులుగా చేసుకొన్నవారి ముఖతా ఆ సత్యాలు వ్యక్తమవుతాయి. ఆ సత్యాలు దేశకాలాతీతమైనవి. ఆ ఋషులు వెలువరచిన సత్యాలతో కూడిన ఏ శాస్త్రాలనూ శ్రీరామకృష్ణులు అధ్యయనం చెయ్యలేదు. కాని ఆయన వేదకాలంలోని ఋషులు చూపిన దారిలో తన జీవితాన్ని పరిశోధనారంగంగా చేసుకొని, ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించి ఆ సత్యాలను తమ జీవితంలో అభివ్యక్తం చేశారు. దీనివలన వేదాల సత్యత్వం నిరూపితమైంది. ఈ విధంగా వేదాలు వెలువడడానికి ఒక పరికరంగా తమను రూపొందించుకోవడానికి శ్రీరామకృష్ణులు పన్నెండేళ్లు కఠోర తపోమయ జీవితం గడిపారు.

చదువు సంధ్యలు లేని ఒక సామాన్యునిగా, ఒక కుగ్రామంలో శ్రీరామకృష్ణుల జీవితం ప్రారంభమయింది. కాని భగవత్సాక్షాత్కారం పొందాలనే

---

1. స్వామి శారదానంద రచించిన "శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస" మొదటి సంపుటం, 441-42 పుటల నుండి.

తీవ్ర తపన అతి చిరుప్రాయం నుండే ఆయనలో నెలకొంది. యువప్రాయంలోనే ఆయన దక్షిణేశ్వరంలో కాళికాలయంలో పూజారిగా నియుక్తులయ్యారు. తాను నిర్వర్తిస్తున్న పూజను నిజంగానే కాళీమాత స్వీకరిస్తున్నదా లేకపోతే వట్టి శిలావిగ్రహానికి మాత్రమే పూజ చేస్తున్నానా అనే ప్రశ్న ఆయనలో చెలరేగింది. నిజంగానే కాళీమాత తమ పూజను స్వీకరిస్తున్న పక్షంలో ఆ విషయం తనకు తెలియాలి, ఆమెను దర్శించాలనే మనోవ్యాకులతా, తీరని దాహమూ ఆయనలో ఒక పిచ్చిగా ఎదిగింది. ఆరు సంవత్సరాల నిరంతర వ్యాకులతానంతరం కాళీమాత సాక్షాత్కారం ఆయనకు లభించింది!

కాళీమాత దివ్యదర్శనం మానసిక తృప్తిని ఇవ్వడానికి బదులు ఆయనలో తీవ్ర అన్వేషణాగ్నిని రగిల్చింది. ఎన్ని మార్గాలున్నాయో, అన్ని మార్గాల ద్వారా జగజ్జనని మహిమను తిలకించాలి, అన్ని మార్గాల ద్వారా భగవదానందాన్ని చవిచూడాలనే ఉత్సుకత ఆయనలో కట్టలు తెంచుకొంది. దాంతో హిందూమతంలోని విభిన్న శాఖలనూ, అన్యమతాలైన క్రైస్తవ, మహమ్మదీయ మతాలను ఆచరించి, వాటిలో ప్రతి ఒక్కదానిలోనూ పరమ గమ్యాన్ని సాధించారు. మత చరిత్రలో ఇలాంటి సంఘటన ఇంతకు మునుపు కనీవినీ ఎరుగం.

ఈ విధంగా తమ సంశోధనల పిదప ఆయన, 'ఎన్ని మతాలో అన్ని మార్గాలు' అనే సత్యాన్ని ఆవిష్కరించారు. ఏ మతంలోనూ దోషం చూడవద్దు, అన్ని మతాలూ పరమ సత్యం వైపు మనలను తోడ్కొని వెళ్లేవే. కనుక మతాల మధ్య ఘర్షణ వద్దు. ఒక వ్యక్తి తన మతాన్ని మనఃస్ఫూర్తిగా అనుసరిస్తే చాలు, అదే అతణ్ణి పరమ సత్యానికి చేర్చే బాటగా ఏర్పడుతుంది. ఈ మత సామరస్య భావన కాలావశ్యకతకు ఎంతో అనుకూలమయినది.

శ్రీరామకృష్ణులు ఆవిష్కరించిన సత్యాలు

ఈ మతసామరస్య భావనను ప్రాతిపదికగా చేసుకొన్న ఒక క్రొత్త సమాజాన్ని రూపొందించడమే తమ అవతార ఉద్దేశమని దివ్యానుభూతి ద్వారా గ్రహించారు శ్రీరామకృష్ణులు. "కాళీమాత చేతిలో తానొక పరికరమేననీ, స్వకీయ జీవితంలో అనుభూతి పొందిన మత సామరస్య సిద్ధాంతానికి అనుకూలమైన ఒక క్రొత్త మతాన్ని తాను స్థాపించాలనీ గ్రహించారు గురుదేవులు" అని శ్రీరామకృష్ణుల జీవిత చరిత్ర రచించిన స్వామి శారదానంద వ్రాశారు.[1]

---

1. శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస - 1, 455

"శ్రీరామకృష్ణులు జన్మించినప్పటి నుండి అరుణోదయం కాసాగింది; ఉదయ సూర్యుని కిరణాలు వ్యాపించసాగాయి. కాలక్రమంలో ఆ మహాకాంతి మిట్ట మధ్యాహ్న సూర్యునిలా లోకాన్నే కాంతితో ముంచెత్తుతుంది.... ఆయన పుట్టిన రోజు నుండే సత్యయుగం ప్రారంభమయింది"[1] అంటారు స్వామి వివేకానంద. ఆ సత్యయుగానికి అనువైన క్రొత్త సమాజమే శ్రీరామకృష్ణులు దర్శించిన సమాజం. ఆ సత్యయుగాన్ని నిర్వహించే ఆ క్రొత్త సమాజంలోని కొన్ని అంశాలను ఆయన ఉపదేశాల ద్వారా చూద్దాం.

సత్యయుగం: ఒక వీక్షణ

క్రొత్త సమాజమనేది ఒక్క రోజులో రూపొందదు. మనుషుల చేరికయే కదా సమాజం. క్రొత్త సమాజం రూపొందాలంటే క్రొత్త మనుషులు రూపొందాలి. క్రొత్త భావనలు, క్రొత్త చింతనలు, క్రొత్త దృక్పథం, క్రొత్త వైఖరి సంతరించుకొన్న వ్యక్తులుగా వారుండాలి. వారిని గురించి శ్రీరామకృష్ణుల భావనలను పరికిద్దాం.

జీవిత పరమావధి

1. జీవిత పరమావధి భగవత్సాక్షాత్కారం. నూనె లేకుండా దీపం వెలగదు. అదే విధంగా భగవంతుడు లేకుండా మనిషి జీవించలేడు.

2. భగవత్సాక్షాత్కారానికి కులం, మతం, సంప్రదాయం, భాష, లింగ భేదం, దేశం, అంతస్తు, విద్య, ధనం ఇత్యాదులు ఏవీ ఆటంకాలు కావు.

భగవంతుడు

1. భగవంతుడు ఒక్కడే. విభిన్న మతాలు ఆయనను భిన్నభిన్న నామాలతో పేర్కొంటున్నాయి. ఆంగ్లేయులు 'వాటర్', ఉత్తర భారతీయులు 'పానీ' అనీ, - వివిధ భాషలవారు వేర్వేరు పేర్లతో పిలిచినా జలం ఒక్కటే.

2. భగవంతుని స్థితులయిన సాకారమూ, నిరాకారమూ రెండు సత్యమే. ఒకే పాము పడగవిప్పి ఆడడమూ, చుట్టచుట్టుకొని ఉండడమూ లాంటి స్థితులవి. ఒకే భగవంతుడు జగత్ సృష్టి స్థితి లయాలను నిర్వహించేటప్పుడు శక్తి లేక దేవి అని పేర్కొనబడతాడు. అదే భగవంతుడు ఈ చేతలకు అతీతుడుగా ఉన్నప్పుడు బ్రహ్మం అని పేర్కొనబడుతున్నాడు.

---

1. 6.190; 10.233 లేవండి, మేల్కొనండి!,.

3. భక్తుల నిమిత్తం భగవంతుడు అనేక రూపాలు దాలుస్తాడు. శీతలం కారణంగా సముద్ర జలం కొన్నిచోట్ల మంచుగడ్డలుగా మారుతుంది. సూర్యుడు ఉదయించినప్పుడు ఆ మంచుగడ్డలు కరిగి మళ్లీ సముద్ర జలంగా మారుతాయి. అదే విధంగా భక్తి కారణంగా భగవంతుడు పలురకాల రూపాలు ధరిస్తాడు. జ్ఞానభాస్కరమయిన అద్వైత జ్ఞానం ఉదయించినప్పుడు రూపాలు అదృశ్యమవుతాయి, ఆయన నిరాకారునిగా స్ఫురిస్తాడు. కాని మంచు కరగని ప్రాంతాలు ఉన్నట్లుగా భగవంతుని రూపాలు అదృశ్యంకాని ఉన్నత స్థితులు కూడా ఉన్నాయి.

4. యుగాల పర్యంతం భగవంతుడు మానవునిగా అవతరిస్తున్నాడు. తక్కినవారు భగవదనుభూతి పొందడానికి ఒక ద్వారంగా ఆ అవతారపురుషుడు విరాజిల్లుతాడు.

5. జగజ్జనని సంకల్పానుసారమే ఈ లోకం మనుగడ సాగుతోంది. జీవితం ఆమె లీల, ఆమె క్రీడ. బంధమూ, ముక్తీ – రెండూ ఆమె చేతిలోనివే. మనిషి తెలివితేటలకు హద్దులున్నాయి. ఆ కారణం వల్లనే ఈ దివ్యలీలలోని యథార్థాన్ని ఆతడు గ్రహించలేకపోతున్నాడు.

ఆధ్యాత్మిక అనుభూతి

1. ఆత్మ, భగవంతుడు లాంటి సత్యాలను ధ్రువీకరించడానికిగల ఒకే మార్గం ప్రత్యక్ష అనుభవమే. శాస్త్రాలు సంకేత ఫలకాలలా ఈ సత్యాలను సూచించగలుగుతాయేగాని, వాటిని నిరూపించలేవు. వర్షం ఎప్పుడు పడుతుందో పంచాంగం తెలుపుతుంది; అలాగని పంచాంగాన్ని పిండితే ఒక చుక్కనీరు కూడా రాదు.

2. ఆధ్యాత్మిక అనుభవాలకు హద్దులు లేవు. కనుక పొందిన అనుభవాలతో తృప్తిచెంది ఆగిపోకుండా ముందుకు సాగాలి.

3. కుండలినీ శక్తి జాగృతమయినప్పుడే ఆధ్యాత్మిక అనుభవాలు కలుగుతాయి.

4. ద్వైతం కాని స్థితియైన అద్వైతానుభవమే అత్యంత ఉన్నతమైన అనుభవం.

5. కాని అద్వైతం చరమ అనుభూతి కాదు. అద్వైత అనుభవం పొందిన కొందరు మళ్లీ సామాన్య స్థితికి వస్తారు. వారు సర్వత్రా భగవంతుణ్ణి చూస్తారు, ఆ భగవదానందంలోనే జీవిస్తారు. ఈ స్థితి 'విజ్ఞానం' అనబడుతుంది. ఈ స్థితిని

పొందిన వ్యక్తిని 'విజ్ఞాని' అని పేర్కొంటారు. ఆ వ్యక్తి భగవంతుడు (నిత్యం), జగత్తు (లీల) రెంటినీ సత్యంగా దర్శిస్తాడు.

6. ఎన్నడూ బద్ధుడుకాని, సదా ముక్తి స్థితిలోనే నెలకొనివున్న వారు కొంద రున్నారు. నిత్యముక్తులయిన వీరు భగవంతుడు అవతరించే తరుణంలో ఆయ నతోబాటే జన్మించి, ఆయన అవతార కార్యానికి తోడ్పడతారు. వీరిని ఈశ్వర కోటులుగా పేర్కొంటారు.

శ్రీరామకృష్ణులు వీటిని బోధించడం మాత్రమే కాక సత్యాలను ధ్రువీకరించ డానికి కొందరి జీవితాలను రూపొందించి నిష్క్రమించారు. ఈ పరమాదర్శాన్ని తమ జీవితంలో పాటించిన వారిలో పురుషులు, స్త్రీలు, సన్న్యాసులు, విద్యావంతులు, విద్యావిహీనులు ఉన్నారు.[1] ఒక నూతన సమాజాన్ని రూపొందించాలని నొక్కివక్కా ణించడం మాత్రమే కాక, అది సుసాధ్యమేనని ఋజువు పరచారు ఆయన.

శ్రీరామకృష్ణులకు ద్యోతకమైన ఈ సత్యాలు ప్రస్తుతం లోకంలోని కోట్ల మంది ఆధ్యాత్మిక జీవితాలకు మార్గదర్శకాలై విరాజిల్లుతున్నాయి. మత కలహా లకూ, ఘర్షణలకూ పరిష్కారంగా విలసిల్లుతున్న ఆయన ఈ ఆదర్శాలు మానవ జీవితంలో పాటింపబడినప్పుడు జీవితం ఉన్నతమవుతుంది, సమాజం పురోగ మించి క్రొత్త సమాజం రూపొందుతుంది, సత్యయుగం అవతరిస్తుంది.

కాని ఇక్కడ ఒక మాట గుర్తుంచుకోవాలి. నేడు ప్రతి ఆధ్యాత్మిక గ్రంథం లోనూ ఈ భావనలు సామాన్యంగా కానవస్తాయి. పలువురు ఆచార్యులూ, గురు వులూ ఇలాంటి భావనలనే బోధిస్తున్నారు. కనుక నేడు మనం అనేక చోట్ల చూస్తూన్న ఈ భావనలు శ్రీరామకృష్ణుల నుండే సంక్రమించాయని మరువరాదు. వెన్న లభించే దుకాణాలు ఎన్నో ఉంటాయి. కాని పాలను పెరుగుగా మార్చి, దానిని చిలికి వెన్న తీయవచ్చునని కనుగొన్న మొట్టమొదటి వ్యక్తి తెలివిని మనం సామాన్యంగా గుర్తుంచుకోము. అదే విధంగా శ్రీరామకృష్ణులకు పూర్వం ఉండిన భావనలు ఇంత స్పష్టంగా, సరళంగా విపులీకృతం కాలేదు. ఆయనే ప్రప్రథ మంగా వీటిని విడమరచి, విభజించి సూత్రాలలా అందజేశారు; నేడు మనం చూస్తూన్నది వాటి భాష్యాలే.

---

1. వీరిలో కొందరి జీవిత చిత్రణలు సంకలనంచేసి 'దైవంతో సహజీవనం-1' (సన్న్యాస శిష్యులు); 'దైవంతో సహజీవనం-2' (గృహస్థ శిష్యులు, శిష్యురాండ్రు) అనే రెండు పుస్తకాలు మా మఠం ప్రచురించింది.

అవతార పురుషులు తమ సందేశాన్ని లోకానికి అందించే ముందు తమ జీవితాలను ఒక మహా పరీక్షా రంగంగా రూపొందించుకోవాలి. ఈ

శిష్యుల పని

మహత్తరమైన తపస్సు చేసి కాలానుగుణమైన సత్యాలను ఆవిష్కరించడంలో వారి శక్తీ, సమయమూ చాలాభాగం ఖర్చవుతుంది. కనుక అర్హులైన కొందరిని మాత్రమే ఎంపిక చేసుకొని వారికి ఆ సందేశాన్ని అప్పగించి నిష్క్రమిస్తారు. వాన చినుకును తనలో పదిలపరచుకొని ఆల్చిప్ప సముద్రపు లోతులలోకి పోయి దానిని ముత్యంగా రూపొందిస్తుంది. ముత్యంగా రూపొందించడంతో దాని పని పూర్తవుతుంది. ఆ ముత్యాన్ని వెలుపలికి తీసి లోకానికి అందించే పనిని ఇతరులు చేసినట్లు, అవతార పురుషులు తమ మహత్తర తపోమయ జీవితం ద్వారా ఆవిష్కరించిన సత్యాలను వారి శిష్యులు తమ జీవితాలలో చాటిచూపి, లోకానికి అందిస్తారు.

ఆధ్యాత్మిక సత్యాలూ, వారసత్వమూ సామాన్యంగా సన్న్యాసుల పారంపర్యం మూలంగానే పదిలంగా వస్తూవచ్చాయి. శ్రీరామకృష్ణుల ఈ నూతన సందేశాన్ని ప్రచారం చేయడానికి అలాంటి ఒక సన్న్యాస సంఘం ఆవశ్యకమయింది. హిందూమత చరిత్రలో అలాంటి సన్న్యాస సంఘ రూపకల్పన కనీవినీ ఎరుగనిది. దానిని రూపొందించడానికి ఆయనకు తగిన పరికరం అవసరమయింది. అలాంటి పరికరంగా ఉండదగిన వ్యక్తికి మన ఆధ్యాత్మిక సాంస్కృతిక వారసత్వం గురించి క్షుణ్ణంగా తెలిసివుండాలి. దానితోపాటు అప్పట్లో హిందూ మతానికి సవాలుగా నిలచిన పాశ్చాత్య సంస్కృతి, విజ్ఞానం మొదలైనవి కూడా అతడు బాగా అవగతం చేసుకొని ఉండాలి. అలాంటి ఒక వ్యక్తికై శ్రీరామకృష్ణులు నిరీక్షిస్తున్నారు.

వేదకాలం నాటి ఋషివరేణ్యులు ఆవిష్కరించిన సత్యాలను ప్రత్యక్షంగా దర్శించిన ఒక మహాత్ముని కోసం నరేంద్రుడు అన్వేషిస్తున్నాడు. అలాంటి మహాత్మునిగా విరాజిల్లడం మాత్రమే కాక, తాము దర్శించిన సత్యాలను లోకానికి చాటిచెప్పడానికి ఒక క్రొత్త సన్న్యాస సంఘాన్ని రూపొందించే సమర్థుడైన వ్యక్తి కోసమూ శ్రీరామకృష్ణులు ఎదురుచూస్తున్నారు. వారిద్దరి సమావేశమూ కాలావశ్యకమయింది.

6 భగవంతుణ్ణి దర్శించారా?

నీ తత్త్వశాస్త్రం కనే కల కన్నా ఇంకా ఎన్నో విషయాలు ఇహ పరాల్లో ఉన్నాయి.

— **షేక్స్‌పియర్**

నరేంద్రుని తపన

ఎవరో చెప్పారు కనుకా, ఏదో ఫలానా గ్రంథంలో వ్రాశారు కాబట్టీ దేనినీ యథా తథంగా స్వీకరించే వ్యక్తి కాదు నరేంద్రుడు. సత్యాన్ని ప్రత్యక్షంగా ఆవిష్కరించు కొన్న వ్యక్తిని దర్శించాలని అతనిలో చెలరేగిన తపన, ఉత్సు కత అతణ్ణి పలువురి వద్దకు తీసుకొని వెళ్ళాయి. ఆతడు పలు వురిని కలుసుకొని విచారణ చేశాడు. కాని ఎవరి నుండి 'అవును' అనే స్పష్టమయిన, రూఢియైన జవాబు లభించలేదు. ఈ తరుణంలో ఒక రోజు ఆతడి బంధువూ, శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ భక్తులలో ఒకరూ అయిన రామచంద్ర దత్తా అతడితో, "ఇలా చూడు నరేంద్రా! నిజమైన మహాత్మునికై నువ్వు ఇక్కడా అక్కడా గాలిస్తున్నావు. దక్షిణేశ్వరంలో ఒక పరమహంస నివసిస్తున్నారు. ఒక రోజు నాతోబాటు వచ్చి ఆయనను చూడు" అని చెప్పాడు. అందుకు నరేంద్రుడు "నాకు తెలుసు. ఆయనను గురించి వాకబు చేశాను. కాని ఆయన విద్యాగంధం లేని వారు! స్పెన్సర్, హేమిల్టన్, లాక్కే లాంటి పలువురిని అధ్యయనం చేసిన నాకు, విద్యాహీనులైన ఆయన ఎలా మార్గదర్శి కాగలరు?" అని ఎదురు ప్రశ్న వేశాడు. రామచంద్రదత్తా మౌనం వహించాడు. కాని తన ప్రయత్నం విడవకుండా, సందర్భం లభించినప్పుడల్లా శ్రీరామకృష్ణుల ప్రస్తావన అతడి వద్ద తెస్తూనే వచ్చాడు. దేనికైనా సమయమూ, సందర్భమూ రావాలి కదా! అలాంటి తరుణం సత్వరమే ఆసన్నమయింది.

శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ భక్తులలో సురేంద్రనాథ్ మిత్రా ఒకరు. ఆయన నరేంద్రుని ఇంటికి సమీపంలో నివసిస్తున్నాడు. ఒక రోజు ఆయన శ్రీరామ

పరిచయం

కృష్ణులను తన ఇంటికి ఆహ్వానించి, ఉత్సవం జరుపుకోవాలనుకొన్నాడు. సామాన్యంగా ఇలాంటి ఉత్సవాలలో కీర్తనలు పాడడం, భాగవత పఠనం లాంటివి నిర్వహించడం పరిపాటి. సురేంద్రుని ఇంట్లో కీర్తనలు గానం చేయడానికి వృత్తి గాయకులు ఎవరూ లభించలేదు. అందువలన ఆయన నరేంద్రుణ్ణి కీర్తనలు పాడడానికి ఆహ్వానించాడు. అప్పుడు నరేంద్రుడు కళాశాల పరీక్షలకు చదువుకొంటున్నాడు. అయినప్పటికీ సురేంద్రుని ఆహ్వానాన్ని అంగీకరించాడు.

అది 1881 నవంబరు. శ్రీరామకృష్ణులు వచ్చిన కాసేపటికి నరేంద్రుడు పాడనారంభించాడు. నరేంద్రుని పట్ల శ్రీరామకృష్ణులు ఎంతో ఆకర్షితులయినారు. కనుక సంకీర్తన పూర్తికాగానే సురేంద్రుణ్ణీ, రామచంద్రనూ పిలిచి, సుశ్రావ్యంగా పాడిన ఆ యువకుని గురించి వివరాలు వాకబు చేసి తెలుసుకొన్నారు. ఒక రోజు అతణ్ణి దక్షిణేశ్వర కాళికాలయానికి తోడ్కొని రమ్మని కూడా చెప్పారు. ఆ తరువాత నరేంద్రునితో ఒకటి రెండు మాటలు మాట్లాడారు. అతని శరీర సౌష్టవాన్ని నిశితంగా పరిశీలించారు. ఆలస్యం చేయకుండా చప్పున ఒక రోజు దక్షిణేశ్వ రానికి రావలసిందని స్వయంగా అతణ్ణి ఆహ్వానించారు.

నరేంద్రునికి సంబంధించినంత వరకు ఆనాటి సమావేశం ఆతడిలో ఎలాంటి స్పందనా కలిగించలేదు. కీర్తనలు పాడడం కోసం సురేంద్రుడు బల వంతం చేయడం వలన అక్కడకు వెళ్లాడు, పాడాడు. శ్రీరామకృష్ణులను చూశాడు, కాని ఆయనను గురించి పెద్దగా ఏమీ అనుకోలేదు.

ఈ సంఘటన జరిగిన కొన్ని వారాల తరువాత నరేంద్రుని పరీక్షలు ముగిసాయి. వెంటనే ఆతడి వివాహం గురించి ప్రస్తావించసాగారు. ఒక గొప్ప కుటుంబం

వివాహానికి విముఖత

నుండి సంబంధం వచ్చింది. నరేంద్రుడు అందుకు నిరాకరించాడు. పవిత్రత, సత్య దర్శనానికై అతనికి గల తీవ్రమైన తపన అతడి విలక్షణతలుగా విరాజిల్లాయి. బ్రహ్మచర్యమూ, సత్యనిష్ఠా ఆతడి నైజంలో ఊరిపోయి ఉన్నాయి. వాటిని వదలుకోవడం అతడు ఊహించను కూడా ఊహించలేడు. వాటికి ఆటంకంగా వచ్చే దేనినీ ఆతడు స్వీకరించడానికి సిద్ధంగా లేడు. అలాంటి ఆటంకాలలో వివాహం ఒకటని అతడి గట్టి నమ్మకం. అందు వలన వివాహానికి నిరాకరించాడు. కాని పెళ్లికూతురు కాస్త నల్లగా ఉండడం

వలన వధువు తండ్రి కట్నంగా పదివేలు ముట్టజెప్పడానికి సిద్ధపడ్డాడు. విశ్వనాథ దత్తా ప్రోద్బలంతో రామచంద్ర దత్తా, తక్కిన బంధువులూ నరేంద్రుణ్ణి ఒప్పించ డానికి శతధా ప్రయత్నించారు. కాని నరేంద్రుడు లొంగలేదు.

ఆధ్యాత్మిక లక్ష్యాల కారణంగా నరేంద్రుడు వివాహానికి నిరాకరిస్తున్నాడని గ్రహించిన రామచంద్రదత్తా, "భగవదనుభూతి పొందాలని నీకు నిజమైన ఆసక్తి ఉండే పక్షంలో, బ్రహ్మసమాజం లాంటి సంస్థల చుట్టూ తిరగడం మానుకొని దక్షిణేశ్వరంలోని శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్లు" అని నరేంద్రునికి సలహా ఇచ్చాడు. ఆ సమయంలో ఒక రోజు పొరుగున వసిస్తూన్న సురేంద్రుడు కూడా నరేంద్రుణ్ణి తనతో దక్షిణేశ్వరానికి రమ్మని ఆహ్వానించాడు. ఎలాగయినా భగవంతుణ్ణి గురించి తెలుసుకోవాలనే తీవ్ర తపనతో సతమతమవుతున్న నరేంద్రుడు ఈ రోజు దాకా ప్రతి ఒక్కరినీ అడుగుతున్న ఆ ప్రశ్నను శ్రీరామకృష్ణులను అడగాలనుకొన్నాడు. కాబట్టి ఆ ఆహ్వానాన్ని మన్నించి రామచంద్రదత్తాతోపాటు, ఒకరిద్దరు మిత్రులతో సురేంద్రుని గుర్రబ్బండిలో దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాడు. అది జనవరి 1882.

దక్షిణేశ్వరంలో ప్రథమ సమావేశం

కలకత్తాకు దాదాపు పది కిలోమీటర్ల దూరంలో గంగాతీరాన ఉన్న దక్షి ణేశ్వరంలో రాణీ రాస్మణి అనే జమీందారిణి నిర్మించిన ఆలయాలు ఉన్నాయి. వాటిలో భవతారిణీ కాళికాలయం ప్రధానమయినది. రాధా కాంత ఆలయమూ, పన్నెండు శివాలయాలూ కూడా ఆ ఆలయాల సమూహంలో చోటుచేసుకొన్నాయి.[1] అక్కడ ఒక చిన్న గదిలో శ్రీరామకృష్ణులు నివసిస్తున్నారు. ఆ గదిలో పెద్ద, చిన్న మంచాలు రెండు ఉన్నాయి. సామాన్యంగా శ్రీరామకృష్ణులు చిన్న మంచం మీద కూర్చుని భక్తులతో సంభాషిస్తారు; పెద్ద మంచం మీద విశ్రమిస్తారు. భక్తులు నేల మీద పరచిన చాప మీద కూర్చుంటారు.

నరేంద్రుడు తక్కిన వారితో వెళ్లిన బండి కాళికాలయం సమీపంలో ఆగింది. అందరూ బండి దిగి శ్రీరామకృష్ణుల గది వైపుగా వెళ్లారు. చలిగాలిని అడ్డుకోవ డానికి గది ఉత్తర ద్వారం ముందు తడికెలు వ్రేలాడగట్టారు. కనుక నరేంద్రుడు పడమర ద్వారం గుండా గదిలోకి వెళ్లాడు. అప్పటికే గదిలో పలువురు భక్తులు ఉన్నారు. శ్రీరామకృష్ణులు సంకీర్తన గూర్చి, భగవంతుణ్ణి గురించిన మాటల్లో మునిగివున్నారు. నరేంద్రుడు గదిలోకి రాగానే శ్రీరామకృష్ణులు తమ దృక్కులను

---

1. దక్షిణేశ్వర ఆలయాల గురించి పూర్తి వివరాలకు 'శ్రీరామకృష్ణ కథామృతం' (మొదటి సంపుటం) పుటలు xxxi నుండి xxxix చూడండి.

భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల గది, దక్షిణేశ్వరం

విలియం హేస్టీ
శ్రీరామకృష్ణుల గురించి
తెలిపిన ప్రొఫెసర్

రామచంద్ర దత్తా
శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు
తోడ్కొని వెళ్లిన వ్యక్తి

యువప్రాయంలో కలుసుకొన్న కొందరు నాయకులు

దేవేంద్రనాథ్ టాగూర్

కేశవచంద్ర సేన్

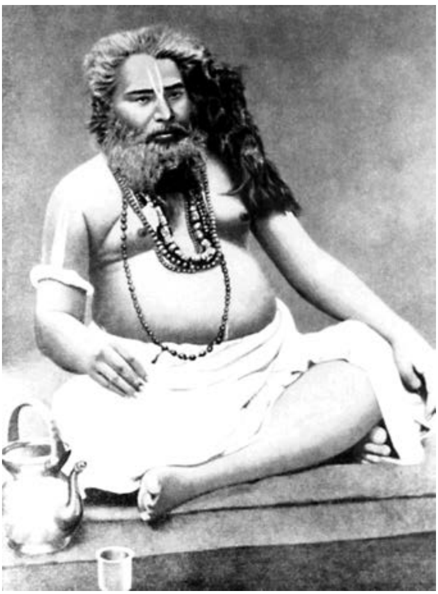

విజయకృష్ణ గోస్వామి

శివనాథ్ శాస్త్రి

శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ భక్తులలో కొందరు

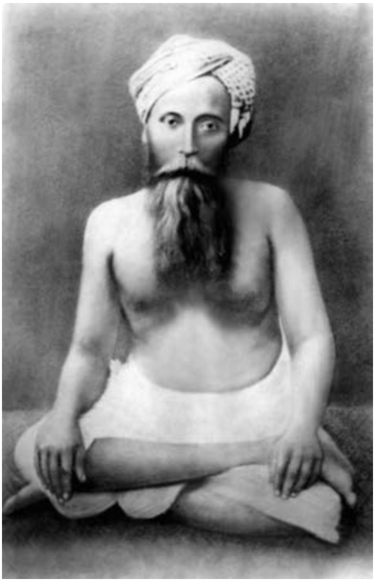

బలరాం బోస్

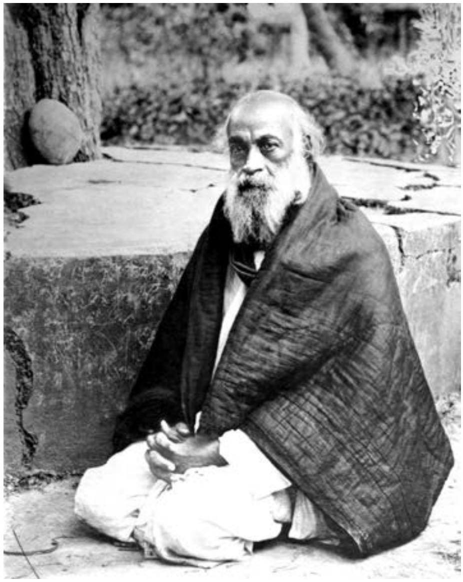

మహేంద్రనాథ్ గుప్తా ('మ')

గిరీశ్‌చంద్ర ఘోష్

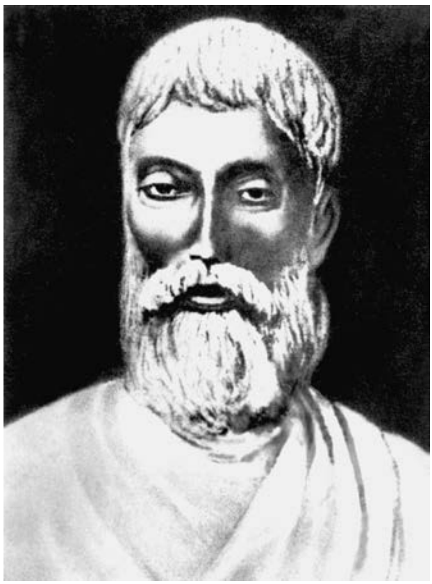

నాగమహాశయ్

కాశీపూర్ ఉద్యానగృహం

శ్రీరామకృష్ణులు చివరి రోజుల్లో నివసించిన ఇల్లు

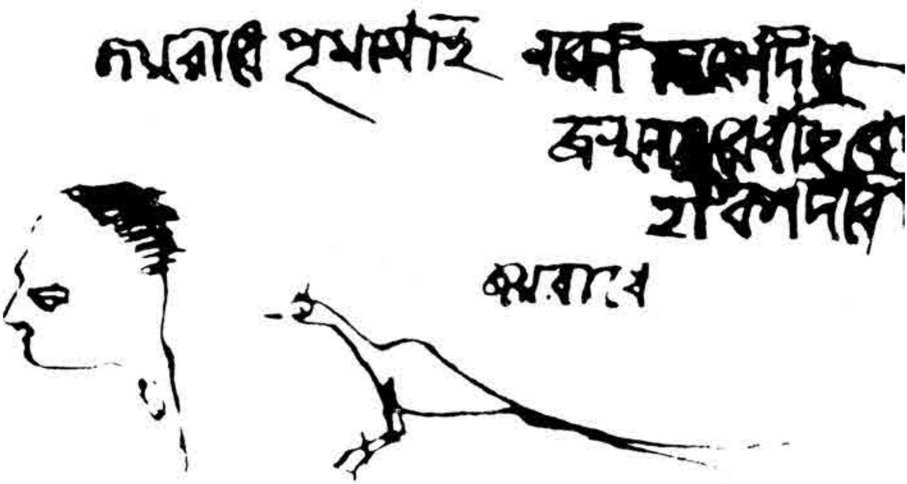

'నరేన్ లోకానికి బోధిస్తాడు'

శ్రీరామకృష్ణుల దస్తూరీ

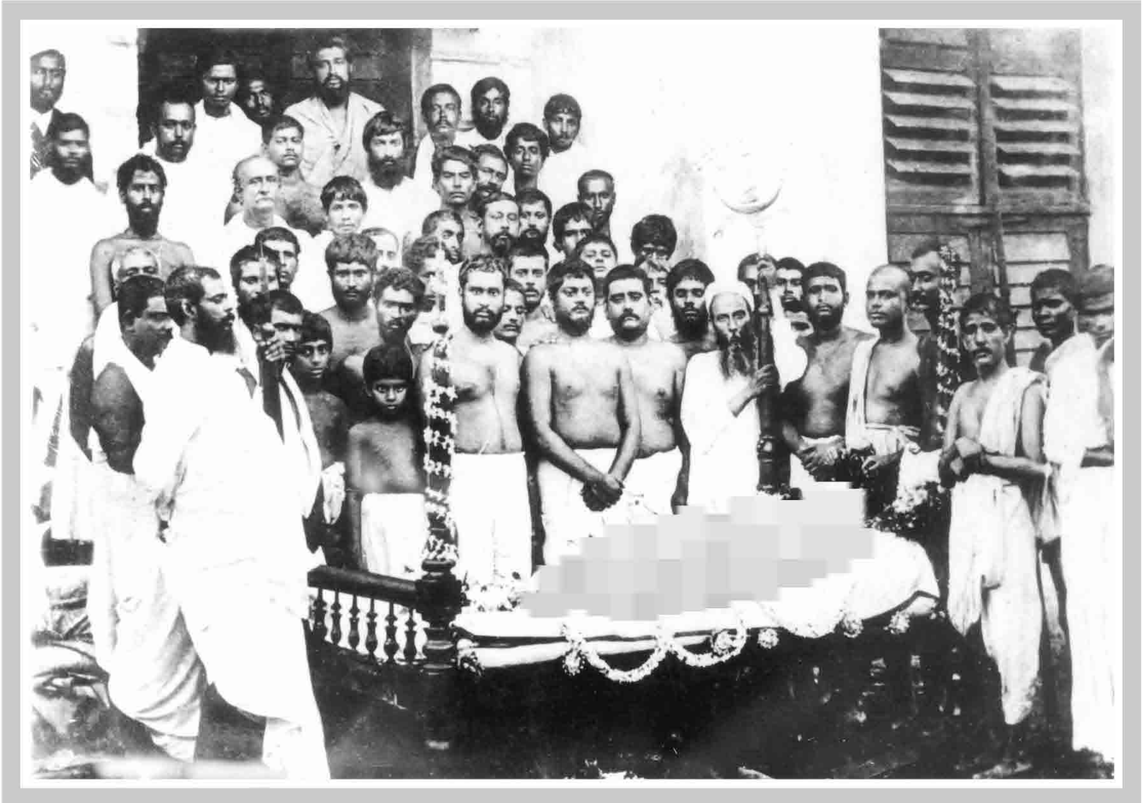

శ్రీరామకృష్ణుల మహాసమాధి అనంతరం

వరాహ నగర మఠం

సురేంద్రనాథ్ మిత్రా

మొదటి మఠం నెలకొల్పడంలో ముఖ్యపాత్ర వహించిన వ్యక్తి

❧ వరాహనగర మఠం, 1887 ❧

నిలబడ్డ వారు : 1. శివానంద 2. రామకృష్ణానంద 3. స్వామీజీ 4. వంటమనిషి 5. దేవేంద్ర 6. 'మ' 7. త్రిగుణాతీతానంద 8. మస్తాబీ

క్రింద : 1. నిరంజనానంద 2. శారదానంద 3. హూట్కొ గోపాల్ 4. అభేదానంద

1892 / 1893

అతనిపై సారించారు. ఆనాటి సమావేశం గురించి కాలాంతరంలో శ్రీరామ కృష్ణులు ఇలా చెప్పారు:

"ఆ రోజు నరేంద్రుడు పడమటి ద్వారం గుండా గదిలోకి వచ్చాడు. అతడు తన దేహం గురించి పట్టించుకొన్నట్లుగా కనిపించలేదు. శిరోజాలు, దుస్తులు అస్తవ్యస్తంగా ఉన్నాయి. దానికీ అతడు ముఖ్యత్వం ఇస్తున్నట్లుగా లేదు. దేని పట్లా ఆసక్తి ఉన్నట్లు కనిపించలేదు. మనస్సు ఎక్కువగా అంతర్ముఖ స్థితిలో ఉంటున్నట్లు అతడి కళ్లు చెప్పకచెబుతున్నాయి. బొత్తిగా లౌకికులైన ఈ కలకత్తా నగర ప్రజానీకంలో సత్వగుణోపేతుడైన ఇలాంటి వ్యక్తి ఉండడం సాధ్యమేనా అని ఆశ్చర్యపోయాను!

"నేలమీద చాప పరచి ఉంది. దాని మీద కూర్చోమని అతడికి చెప్పాను. అదుగో అక్కడ గంగాజలం నింపిన కూజా ఉందే, దాని ప్రక్కన కూర్చున్నాడు. కొందరు స్నేహితులు కూడా అతడితో కలిసి వచ్చారు. వారి నైజం అతడి నైజానికి పూర్తి వ్యతిరేకంగా కనిపించింది. ఆ స్నేహితులు సామాన్య యువకుల మాదిరి సుఖభోగాలపట్ల అనురక్తి ఉన్నవారుగా కానవచ్చారు."

నరేంద్రుడు వెళ్లి భక్తులతోపాటు కూర్చున్నాడు. శ్రీరామకృష్ణులు అతణ్ణి పాడమని అడిగారు. బ్రహ్మసమాజంలో పాడే కొన్ని పాటలు అతడు పాడాడు. ఆ పాటలు:

మరలు మనసా! మన నిజనికేతనంబునకు

మారువేషముల దాల్చి
పరదేశపు ఈ భువిలో
వ్యర్థముగా ద్రిమ్మదిరుగు
చుండనేల మన మిచట ॥మ॥

వరలు సకల ప్రాణతతులు
పంచమహాభూతములును
గారొక్కరు నీ వారలు
వారెల్ల పరాయివారు ॥మ॥
....
....
దారిలో భయమేర్పడిన
ఈశ్వరు నెలుగెత్తి పిలువు
ఆ దారికి ప్రభుడతడు
మృత్యువు సైతము మ్రొక్కును.[1]

1. పూర్తి పాటకు *శ్రీరామకృష్ణ కథామృతం - 3,* పుట 451-52 చూడండి.

పాటలోని నర్మగర్భితమైన ప్రగాఢ చింతనాధోరణిని వ్యక్తంచేసే రీతిలో ఉద్వేగభరిత స్వరంలో, మనఃఏకాగ్రతతో నరేంద్రుడు పాడాడు. పాటలో లయించి పోయిన శ్రీరామకృష్ణులు భావపారవశ్యంలో మునిగిపోయారు.

మరో పాట:

ఈలాగు వ్యర్థముగ నా దినములన్నియు
గడుపవలసినదేనా దేవా ॥ఈ॥

రాత్రింబగళ్లు నే నార్తితో వేచితిని
ఆశాపథము వైపు దేవా
విశ్వనాథుడ వీవు బిచ్చగాడను నేను
ఏలాగు హృది నిలువమని వేడగలను? ॥ఈ॥

నా బీద ఎదను గుడిసె తలుపులు బాగ
తెరువబడియున్నవి దేవా
దయయుంచి ఒకసారి దానిలోనికి వచ్చి
హృదయ దాహము తీర్పరావా?

పాట పూర్తయింది. శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రుణ్ణి బాగా ప్రశంసిస్తూ, "నరేంద్రునికి విద్యాదేవతయైన సరస్వతీదేవి అనుగ్రహం ఉంది" అన్నారు. అందరూ ఆశ్చర్యపోతూ నరేంద్రుణ్ణి చూశారు.

ఆ తరువాత శ్రీరామకృష్ణులు ప్రవర్తించిన తీరు వింతగా కానవచ్చింది. హఠాత్తుగా నరేంద్రునితో ఆయన, "అవునూ, నిద్ర పోవడానికి ముందు నీకు ఒక జ్యోతి కనిపిస్తుందా?" అని అడిగారు. అందుకు నరేంద్రుడు, "అవును! ఏమిటీ, ఇతరులకు కనిపించదా?" అని అడిగాడు. "ఆహా! అంతా సరిగ్గా ఉంది. నరేంద్రుడు జన్మతః ధ్యాన సిద్ధుడు" అని శ్రీరామకృష్ణులు వ్యాఖ్యానించారు.

శ్రీరామకృష్ణుల వింత ప్రవర్తన

ఇంతలో హఠాత్తుగా శ్రీరామకృష్ణులు లేచి నరేంద్రుని చేయిపుచ్చుకొని ఉత్తరం వైపు ఉన్న వసారాలోకి తీసుకుపోయారు. గది నుండి వసారాలోకి దారి తీసే తలుపును మూసివేశారు. అక్కడ వారిద్దరు మాత్రమే ఉన్నారు. తనకు శ్రీరామ కృష్ణులు ఏదో ఉపదేశించబోతున్నారని నరేంద్రుడు అనుకొన్నాడు. కాని జరి గింది మరొకటి! కాలాంతరంలో నరేంద్రుడు అప్పుడు ఏం జరిగిందో ఇలా చెప్పాడు:

"నా చేయి పుచ్చుకొని కళ్ల వెంట ఆనందబాష్పాలు స్రవిస్తూండగా, చిరపరిచితుడైన వ్యక్తిలా ఆప్యాయత ఉట్టిపడే స్వరంలో ఆయన నాతో ఒకింత విలపిస్తూ ఇలా అన్నారు: 'ఓ, ఇంత ఆలస్యంగా వచ్చావే! లౌకికుల ప్రాపంచికమైన సంభాషణలతో పలుకులతో నా చెవులు తూట్లుపడ్డాయి. నా ఆత్మానుభవాన్ని గురించి ఒక యోగ్యుడైన వ్యక్తితో ముచ్చటించడానికి ఎంతగా పరితపించానో తెలుసా!' మరుక్షణమే చేతులు జోడించి నిలబడే నాతో, 'అయ్యా, తాము సనాతన ఋషియైన నరుడు; నారాయణుని అవతారం; లోకుల దుఃఖాన్ని బాపడానికి ఈ లోకంలో మానవునిగా జన్మించారు' అంటూ ఏదేదో చెప్పారు.

"కాని నేను లోలోపల, 'ఇదేం చోద్యం! నేను విశ్వనాథ దత్తా కుమారుణ్ణి. కాని ఈయన నన్ను ఋషి అనీ, నారాయణుడనీ అంటున్నారు! సందేహం లేదు, ఈయన తప్పక పిచ్చివాడై ఉండాలి' అని అనుకొన్నాను. అయినప్పటికీ నేను ఏమీ మాట్లాడలేదు."

పిదప శ్రీరామకృష్ణులు తమ గదికి తిరిగి వచ్చారు. మిఠాయి తెచ్చి స్వయంగా తమ చేతులతో నరేంద్రునికి తినిపించారు. నరేంద్రుడు దానిని వారిస్తూ, "నా చేతికి ఇవ్వండి. లోపలికి వెళ్లి నా స్నేహితులతో కలిసి తింటాను" అన్నాడు. కాని శ్రీరామకృష్ణులు ఆ మాట పట్టించుకోకుండా, "వారికి తరువాత ఇస్తారు" అంటూ నరేంద్రునికి తినిపించారు. తదనంతరం అతని చేతులు పుచ్చుకొని, "నాయనా, త్వరలోనే ఒక రోజు ఒంటరిగా వస్తానని వాగ్దానం చేయి" అని వేడుకొన్నారు. ఆయన వేడుకోలును తిరస్కరించలేక నరేంద్రుడు అందుకు సమ్మతించాడు.

తరువాత నరేంద్రుణ్ణి గదిలోకి తీసుకువెళ్లి తక్కిన వారితో సంభాషించసాగారు. నరేంద్రుడు తన మిత్రుల ప్రక్కన కూర్చుని శ్రీరామకృష్ణుల ప్రవర్తనను గమనించసాగాడు. కాసేపటి క్రితం వరండాలో తనతో మాట్లాడిన వ్యక్తీ, ఈయనా విభిన్నంగా అతడికి అనిపించారు. ఆ మేరకు ఆయన తక్కిన వారితో మామూలుగా ప్రవర్తించారు. నరేంద్రుని ఆశ్చర్యం వర్ణనాతీతం.

వాన చినుకు పడింది!

కాని శ్రీరామకృష్ణుల మాటలూ, అనుభవాలూ ఆయనను నిజమైన సాధువుగా నరేంద్రునికి తోపింపజేశాయి. ఆయన ఉపదేశాలకు ఆయన జీవితం అద్దం పట్టింది. ఆయన సరళంగా మాట్లాడారు. అప్పుడు నరేంద్రుని మనస్సులో, 'ఈ వ్యక్తి గురువుగా ఉండగలరా? నా సందేహాన్ని ఈయనను అడగవచ్చా?' అనే ప్రశ్న మెదలింది. వెంటనే శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్లి, చాలా రోజులుగా తన

మనస్సును వేధిస్తున్న, అనేకులను అడిగినా జవాబు లభించని ఆ ప్రశ్నను అడిగాడు:

“మహాశయా, మీరు భగవంతుణ్ణి కళ్లారా చూశారా?”

ఎక్కడెక్కడో వెదకివేసారి నిష్ఫలమై తిరుగుముఖం పట్టిన ప్రశ్న ఎట్టకేలకు సముచితమైన చోటు చేరుకొంది. ఠక్కున జవాబు వచ్చింది:

“అవును, చూశాను. ఎంతో స్పష్టంగా నిన్ను చూస్తున్నంత స్పష్టంగా, ఇంకా స్పష్టంగా” అన్నారు శ్రీరామకృష్ణులు.

సముద్రంలోనే జీవిస్తున్నా వాన చినుకుకై పరితపించి, తనను తెరచి ఉంచుకొని వేచివుంటుంది ముత్తెపు చిప్ప! నేడు వాన చినుకు పడింది!

శ్రీరామకృష్ణులు కొనసాగించారు:

“నిన్ను చూస్తూన్నట్లుగా, నీతో మాట్లాడుతున్నట్లుగా భగవంతుణ్ణి చూడవచ్చు, ఆయనతో మాట్లాడవచ్చు. కాని ఎవరికి ఆ కోర్కె ఉంది! భార్యాపిల్లల నిమిత్తం లోకులు కడవల కొద్దీ కన్నీరు కారుస్తారు; ధనం కోసమూ, సుఖభోగాల కోసమూ దొర్లుతూ విలపిస్తారు. భగవద్దర్శనం పొందలేదని ఎవరు విలపిస్తున్నారు? ఆయనను దర్శించాలనే పరమ వ్యాకులతతో బిగ్గరగా పిలిస్తే ఆయన తప్పకుండా సాక్షాత్కరిస్తాడు.”

కాలాంతరంలో నరేంద్రుడు ఇలా చెప్పాడు:

“ఆయన జవాబు నా మనస్సులో ప్రగాఢ ముద్ర వేసింది. ‘నేను భగవంతుణ్ణి దర్శించాను; మతం అనేది అనుభూతి పొందవలసిన సత్యం; ఈ లోకాన్ని మనం అనుభూతం చేసుకోవడానికన్నా అనేక రెట్లు లోతుగా గ్రహించవలసిన విషయం’ అంటూ వచించే ఒక వ్యక్తిని నేను ప్రప్రథమంగా కలుసుకొన్నాను. ఆయన చెప్పిన విషయాలు విన్న తరువాత, ‘ఇతర మత బోధకులలా కల్పనలో స్ఫురించినది ఈయన మాట్లాడడం లేదు. భగవంతుని కోసం నిజంగానే సర్వస్వాన్నీ త్యజించి, ఆయనను మనఃస్ఫూర్తిగా ప్రార్థించి, భగవదనుభూతి పొంది, తదనుభవంతోనే మాట్లాడుతున్నారు’ అని తెలుసుకొన్నాను.

“కాని ఆయన ఇప్పటి మాటలూ, కాసేపటి క్రితం ప్రవర్తించిన తీరూ ఎంతో విరుద్ధంగా కనిపించాయి. ‘అలా అయితే కొన్ని సమయాల్లో స్పష్టంగానూ, మరికొన్ని సమయాల్లో పిచ్చిపట్టినట్లూ ఉంటారా ఈయన? బహుశా సగం

పిచ్చేమో!' అని అనిపించింది. 'ఉండవచ్చు, పిచ్చివాడై ఉండవచ్చు; కాని భగవంతుని కోసం ఇలా సర్వస్వాన్నీ త్యజించిన వ్యక్తిని చూడడం ఎంతో అరుదు. పిచ్చివాడే అయినప్పటికీ ఈయన పరమ పావనుడు, అత్యుత్తమ సాధువు; అందుకే మానవాళి స్తుతించి, ఆరాధించదగిన వ్యక్తి' అని అనుకొన్నాను. ఇలా పరస్పర విరుద్ధమైన భావనలతో ఆ రోజు ఆయన వద్ద సెలవు పుచ్చుకొని కలకత్తాకు తిరుగుముఖం పట్టాను."

నరేంద్రునికి మరో ఆశ్చర్యం కూడా కలుగకపోలేదు. నిద్రపోతున్నప్పుడు పొందుతున్న జ్యోతిర్మయ దర్శన అనుభవం గురించి తాను ప్రారంభంలో ఒకరిద్దరు మిత్రులతో చెప్పడంతో సరి! ఆ తరువాత ఎవరితోనూ ఆ సంగతి ప్రస్తావించలేదు. ఆ విషయం ఈయనకు ఎలా తెలిసింది? అదే కాదు, నరేంద్రుణ్ణి ఆయన 'ధ్యానసిద్ధుని'గా పేర్కొన్నారు. 'నాకు ధ్యానం పట్ల అమిత ఆసక్తి ఉండడమూ, నేను ధ్యానం చేయడమూ ఈయనకు ఎలా తెలుసు?' ఈ రకంగా అనేక ప్రశ్నలు తరంగాల రూపంలో అతడిలో చెలరేగాయి.

శ్రీరామకృష్ణులలో సైతం తరంగాలు ఉవ్వెత్తున లేచాయి. అవి ప్రేమ తరంగాలు! నరేంద్రుణ్ణి మళ్లీ చూడాలనే వ్యాకులతామయమైన తరంగాలు. ఆ వ్యాకులత ఆయన హృదయాన్ని మెలిపెట్టి పిండివేసింది.

శ్రీరామకృష్ణులను కలుసుకోవాలనే ఆకాంక్ష నరేంద్రునిలో అప్పుడప్పుడు కలిగినప్పటికీ చాలా రోజుల వరకు అతడు దక్షిణేశ్వరం వెళ్లలేకపోయాడు.

రెండవ సమావేశం

చదువు, బ్రహ్మసమాజ సమావేశాలు, మిత్రులతో రోజులు దొర్లిపోయాయి. అంతేకాదు; మొదటిసారి దక్షిణేశ్వరం వెళ్లినప్పుడు కలిగిన అనుభవం భగవంతుణ్ణి గురించిన భావనలో ఒక స్పష్టతను అతడిలో కలిగించినప్పటికీ, శ్రీరామకృష్ణులను గురించి అతడు ఒక నిర్ధారణకు రాలేకపోయాడు. అతను వెళ్ళకపోవడానికి అదొక కారణం. కాని అక్కడకు వస్తానని శ్రీరామకృష్ణులకు అతడు వాగ్దానం చేశాడు. ఆ వాగ్దానం నెరవేర్చడానికి దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాలని నరేంద్రుడు నిశ్చయించుకొన్నాడు. దాదాపు నెల తరువాత ఒంటరిగా ఒక రోజు దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాడు.

ఆ రోజు జరిగింది ఒక అద్భుతమైన నాటకం! దానిని గురించి నరేంద్రుడు కాలాంతరంలో ఇలా చెప్పాడు: "ఆ రోజు దక్షిణేశ్వర కాళికాలయానికి కాలినడకన వెళ్లాను. కలకత్తా నుండి దక్షిణేశ్వరం అంత దూరంలో ఉందని నేను ఊహించలేదు. క్రితంసారి బండిలో వెళ్లాను. దాశరథీ సన్యాల్, సాత్‌గడి లాహిరీ

ప్రభృత మిత్రులను కలుసుకోవడానికి ఇంతకు ముందు చాలాసార్లు వరాహ నగరం వెళ్ళాను. వారి ఇళ్లకు సమీపంలోనే రాణీ రాస్మణి ఉద్యానం ఉందని అనుకొన్నాను. కాని నడుస్తున్నకొద్దీ రహదారి కొనసాగుతూనే వచ్చింది. పలువురిని వాకబుచేసి ఎట్టకేలకు దక్షిణేశ్వరం చేరుకొన్నాను.

“తిన్నగా శ్రీరామకృష్ణుల గదికి వెళ్లాను. అప్పుడు ఆయన చిన్న మంచం మీద తన్మయులై కూర్చుని ఉన్నారు. అక్కడ ఎవరూ లేరు. నన్ను చూడగానే పట్టరాని ఆనందంతో నన్ను పిలిచి మంచం మీద ఒక ప్రక్కన వచ్చి కూర్చోమన్నారు. నేను కూర్చొన్నాను. ఆయన ఏదో తెలియరాని వింతైన మనోభావంలో మునిగివున్నారు. అస్పష్టంగా గుసగుసగా ఏదో చెబుతూ నన్ను తదేకంగా చూస్తూ నాకేసి మెల్లగా జరగసాగారు. ‘పిచ్చి మొదలయింది. ఆ రోజు మాదిరి నేడు కూడా ఏదో విపరీతం చేయనున్నారు’ అని అనుకొన్నాను. ఇంతలో ఆయన నన్ను సమీపించి తన కుడిపాదాన్ని నా మీద ఉంచారు. ఆ క్షణంలోనే నాకు ఒక అద్భుత అనుభవం కలిగింది. నా కళ్లు తెరచుకొనే ఉన్నాయి. కాని నేను చూసిందేమిటో తెలుసా?

“గదిలోని వస్తువులన్నీ గోడలతోసహా గిర్రున తిరుగుతూ అదృశ్యమయిపోయాయి. చరాచర ప్రపంచమూ, దానితోబాటు ‘నేను’ అనే భావనా సమస్తం మహాశూన్యంలో లయించిపోతున్నట్లు తోచింది! చెప్పనలవిగాని మహాభయం నన్ను ఆవరించింది; ‘నేను – అనే భావన నాశనమే మరణం, ఆ మరణం ఇదుగో నిలబడివుంది, నా కళ్లు ముందు నిలబడివుంది’ అని అనిపించింది! నేను భరించలేకపోయాను. ‘హా! నన్ను మీరు ఏం చేస్తున్నారు! నాకు తల్లితండ్రులున్నారు’ అని కేకపెట్టాను. అది విని ఆ అద్భుతమైన పిచ్చివాడు పెద్దగా నవ్వి తన చేతులతో నా ఛాతీని స్పృశిస్తూ, ‘అలా అయితే ఇక చాలు. ఒకేసారిగా వద్దులే, సకాలంలో అంతా జరుగుతుంది’ అని అన్నారు. ఆయన అలా పలికిన మరుక్షణమే నా అద్భుత అనుభవం అదృశ్యమయింది! నేను సహజ స్థితిలోకి వచ్చాను. గది లోపల, వెలుపల ఉన్న వస్తువులన్నీ మునుపటిలా ఉన్నట్లే కనిపించాయి.

“ఈ సంఘటనను వివరించడానికి ఇంతసేపు పట్టింది. కాని ఇవన్నీ ఒకటి రెండు క్షణాల్లో జరిగిపోయాయి. ఈ సంఘటన నా మనస్సులో గొప్ప విప్లవం కలిగించింది. ఏం జరిగిందోనని విస్తుబోతూ యోచించాను. ఈ వింత వ్యక్తి వలన క్షణంలో ఈ అనుభవం కలిగి, అంతే వేగంతో మాయమయిపోయింది.

“వశీకరణ శక్తి (Hypnotism), సమ్మోహన శక్తి (mesmerism) గురించి చదివాను. ఇదీ అలాంటిదేదో అయివుంటుందని భావించాను. కాని దానిని అంగీ కరించడానికి నా మనస్సు ససేమిరా ఒప్పుకోలేదు. ఎందుకంటే దుర్బల మనస్కుల మీద మాత్రమే అత్యధిక మనోబలం గలవారు ప్రాబల్యం వహించి ఇలాంటి స్థితులను సృష్టించగలుగుతారు. ముమ్మాటికీ నేను దుర్బల మనస్కుణ్ణి కాను. ఇంకా చెప్పాలంటే నా మనోబలం పట్లా, బుద్ధిసూక్ష్మత పట్లా నాకు అచం చలమైన విశ్వాసం ఉంది. మరో విషయం కూడా స్ఫురించింది. ఆయన వ్యక్తి త్వపు తాకిడి నాకు తగిలిందా? అలా జరగదు. సామాన్యులే ఉన్నతులైన వ్యక్తుల గుణగణాలచే ఆకర్షితులై, వారి చేతుల్లో కీలుబొమ్మలవుతారు. నా విషయంలో అలా ఉండడానికి వీలులేదు. ఎందుకంటే మొదటి నుండీ ఈయనను సగం పిచ్చివానిగా నిర్ధారణ చేశాను కదా! నాకు ఇలాంటి స్థితి ఎందుకు కలిగింది? తీవ్రంగా ఆలోచించాను. ఎలాంటి నిర్ణయానికీ రాలేకపోయాను.

“నా మనస్సు గందరగోళంలో కొట్టుమిట్టాడింది. ‘నీ తత్త్వశాస్త్రం కనే కల కన్నా ఇంకా ఎన్నో విషయాలు ఇహ పరాల్లో ఉన్నాయి’[1] అని ఒక మహాకవి వచించిన మాటలు నాకు జ్ఞాపకం వచ్చాయి. ఇదీ దాన్లో ఒకటని అనుకొన్నాను. ఈ రకంగా బుర్రను బద్దలుకొట్టుకొని, చివరకు దీన్ని అర్థం చేసుకోలేని విష యంగా తేల్చుకొన్నాను. ఇకపై ఈ అద్భుతమైన పిచ్చి మనిషి తన శక్తితో నా మనస్సును ఆకట్టుకొని, ఇలాంటి స్థితిని కల్పించడానికి అనుమతించకూడదని గట్టిగా నిర్ణయించుకొన్నాను.

“మనఃస్థైర్యమూ, దృఢ సంకల్పమూ గల నాలాంటి వారి మనస్సులను సైతం పగలగొట్టి, పిండి పిండి చేసి, బంకమట్టిలా పిసికి తాను కోరిన ఆకృతి రూపొందించగల ఈ వ్యక్తిని పిచ్చివాడని ఎలా అనడం అనే భావనా తలెత్తక పోలేదు. కాని నేను మొదటిసారి వెళ్లినప్పుడు నన్ను ఒంటరిగా తీసుకుపోయి ఆయన మాట్లాడినదంతా తలచుకొంటే ఆయనను పిచ్చివాడని కాక మరేం అను కోవాలి? పైన పేర్కొన్న నా అనుభవానికి కారణం కనుగొనలేనట్లుగా, పసిబిడ్డ వంటి పవిత్రతా, సరళతా గల ఆ వ్యక్తి గురించి కచ్చితమైన నిర్ధారణకు నేను రాలేకపోయాను.

---

1. There are more things in heaven and earth than are dreamt of in your philosophy.
- *Shakespere (Hamlet నాటకం)*

“ఒక వస్తువు గురించో, వ్యక్తి గురించో చూసి, విని, హేతువాదపూర్వకంగా విచారించిన తరువాత కూడా నా బుద్ధికి ఏదీ అందడంలేదంటే దానిని నేను స్వీకరించడమో, నిరాకరించడమో చేయను; పట్టించుకోకుండా వదలివేస్తాను. కాని ఆ రోజు నా ఆ నైజానికి బలంగా దెబ్బ తగిలింది. మనస్సు చెప్పనలవిగాని ఆవేదనలో మునిగిపోయింది. ఆ కారణంగా, ఆ వింత వ్యక్తి నైజాన్నీ, శక్తినీ ఎలాగైనా పరిశోధించి నిజం కనుగొని తీరాలని నిశ్చయించుకొన్నాను.

“ఈ విధంగా అనేక ఆలోచనలతో, నిశ్చయాలతో ప్రొద్దుపుచ్చసాగాను. ఆ సంఘటన తరువాత శ్రీరామకృష్ణులు పూర్తిగా మారిపోయినట్లుగా కనిపించారు. ఆప్యాయం ఉట్టిపడే రీతిలో తినుబండారాలు నాకు స్వయంగా తినిపించారు. చిర పరిచితునిలా ప్రవర్తించారు. దీర్ఘకాలం తరువాత ఆప్తమిత్రులనో, అతిసన్నిహిత బంధువులనో కలుసుకొన్నప్పుడు ఎలా ప్రవర్తిస్తామో, అచ్చం అలాగే ఆయన వ్యవహరించారు. నాకు తినిపించి, నాతో మాట్లాడి, వినోదంగా ఉల్లాసంగా నాతో గడిపి నా పట్ల తమకు గల ఎనలేని ఆప్యాయతానురాగాలను ఎన్నో రకాల వ్యక్తం చేశారు. అయినప్పటికీ ఆయన సంతృప్తి చెందినట్లు లేదు. ఇదంతా చూసి నేను పొందిన విస్మయం అంతా ఇంతా కాదు. మెల్లమెల్లగా సాయంకాలమవుతుండగా ఆయన వద్ద సెలవు పుచ్చుకొన్నాను. అప్పుడు ఆయన ఎంతో ఆవేదన చెందినట్లుగా కనిపించారు. ‘మళ్లీ త్వరలో వస్తావా? చెప్పు’ అంటూ మళ్లీ నిలదీశారు. వస్తానని ఆ రోజు కూడా వాగ్దానం చేయాల్సివచ్చింది. తరువాత ఇంటికి తిరిగివచ్చాను.”

కొన్ని రోజులు గడిచాక మూడవసారి నరేంద్రుడు దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాడు. శ్రీరామకృష్ణుల మహిమాన్విత శక్తిని గురించి తెలుసుకొన్న పిదప, ఆయనను పూర్తిగా అవగతం చేసుకోవాలనే ఉత్సుకత నరేంద్రునిలో తీవ్రస్థాయికి చేరుకొంది. ఏదైనా ఒక విషయం తెలుసుకోవాలనే ఉత్సుకత కలిగినప్పుడు తిండి, బట్ట, విశ్రాంతి లాంటి వాటి మీద అతడి దృష్టి పోదు; దానిని తెలుసుకొనేంత దాకా ఆతడి మనస్సు ఊరడిల్లదు. శ్రీరామకృష్ణులను గురించి తెలుసుకోగోరినప్పుడు కూడా ఆతడి మనస్సు అదేవిధంగా ప్రశాంతతను కోల్పోయింది.

మూడవ సమావేశం: సందేహ నివృత్తి

ఈసారి కాస్త హెచ్చరికగానే నరేంద్రుడు వెళ్లాడు. రెండవసారి జరిగినట్లు ఈసారి జరుగకూడదనే గట్టి పట్టుదలతో ఉన్నాడు. కాని కించిత్తు కూడా ఎదురు చూడనిది జరిగింది!

ఆ రోజు దక్షిణేశ్వరంలో బాగా రద్దీగా ఉన్నందువల్లనో ఏమో శ్రీరామ కృష్ణులు నరేంద్రుణ్ణి సమీపంలోని యదుమల్లిక్ ఉద్యానానికి తోడ్కొని వెళ్లారు. యదుమల్లిక్, ఆతడి తల్లీ శ్రీరామకృష్ణుల పట్ల అమిత భక్తిప్రపత్తులు గలవారు. తాము అక్కడ లేనప్పుడు కూడా శ్రీరామకృష్ణులు రావడం సంభవిస్తే, ఆయన ఆసీనులవడానికి ఒక గదిని తెరచి ఉంచాలని పనిమనుషులకు ఉత్తర్వు జారీ చేశాడు యదుమల్లిక్.

ఆ ఉద్యానంలో కాసేపు నరేంద్రునితో పచార్లుచేస్తూ అనేక విషయాలు శ్రీరామకృష్ణులు ముచ్చటించారు. పిదప ఆ గదిలోకి వెళ్లి కూర్చున్నారు. ఇంత లోనే భావపారవశ్య స్థితిలో మగ్నులయ్యారు. కాస్త దూరం నుండే ఇదంతా నరేం ద్రుడు గమనిస్తూనే ఉన్నాడు. అప్పుడు, ఆ పారవశ్య స్థితిలోనే హఠాత్తుగా వచ్చి నరేంద్రుణ్ణి ఆయన స్పృశించారు. నరేంద్రుడు ఎంతో అప్రమత్తంగా ఉన్నప్పటికీ ఆ శక్తిమంతమైన స్పర్శచే స్మృతి కోల్పోయాడు. మునుపటి అనుభవాల మాదిరి కాకుండా ఈసారి అతడు బాహ్యస్మృతిని పూర్తిగా కోల్పోయాడు. కాసేపటి తరు వాత అతడికి బాహ్యస్మృతి కలిగినప్పుడు, శ్రీరామకృష్ణులు చిరునవ్వులు చిందిస్తూ అతడి ఛాతీని చేత్తో నిమురుతూ కనిపించారు.

ఏం జరిగిందో నరేంద్రునికి అర్థం కాలేదు. బహుశా అతడు అర్థం చేసుకో వలసిన అవసరం లేదని శ్రీరామకృష్ణులు భావించి ఉండవచ్చు. శ్రీరామకృష్ణుల

నరేంద్రుని మానసిక స్థితి

పావన స్పర్శచే నరేంద్రుని మానసిక స్థితిలో గొప్ప మార్పు వచ్చింది. అప్పటి నుండి శ్రీరామకృష్ణులను అతడు పిచ్చి వానిగా భావించలేదు. అందుకు మారుగా, కామకాంచన పీడితులూ, స్వార్థపరులూ అయిన పిచ్చివారి మధ్య జీవిస్తూ బుద్ధి స్పష్టత గల వారిగా ఆయనను పరిగణించాడు. అయినప్పటికీ జరిగిన సంఘటనలు అతడికి అంతుబట్టలేదు.

మొత్తానికి శ్రీరామకృష్ణుల గురించి ఎలాంటి నిర్ణయానికీ నరేంద్రుడు రాలేకపోయాడు. ఆయనను గురించి స్పష్టమైన అవగాహన కలుగనంత దాకా ఆయన చెప్పే విషయాలు అంగీకరించడానికి నరేంద్రుని యుక్తియుక్తత ఒప్పుకో లేదు. కాబట్టి ఆయన పట్ల ఆకర్షితుడయినప్పటికీ, ఒకింత దూరంగానే ఉండ గోరాడు నరేంద్రుడు. నరేంద్రుని జీవితం పెద్దగా ఒడుదొడుకులు లేకుండా సాగింది. కళాశాలకు వెళ్లాడు. ఇంట్లో పాఠాలు చదువుకొన్నాడు. అలవాటు ప్రకారం ఆదివారాల్లో బ్రహ్మసమాజ సమావేశాలకు వెళ్లాడు. మిత్రులతో మెల గాడు. వేడుకలు, వినోదాల్లో పాల్గొన్నాడు.

అదే సమయంలో ఆతడి ఆంతరిక జీవితం మరింత తీవ్రతరమయింది. ప్రగాఢ ప్రశాంతతను సంతరించుకొన్న రాత్రుల్లో ఆతడు చాలాసేపు ధ్యానం చేయసాగాడు. యోగసాధనలు అనుష్ఠించాడు. కళ్ల వెంట నీరు ధారలుగట్టి చెంపల మీదుగా స్రవిస్తూవుండగా ఆతడు ఆర్తితో భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించసాగాడు.

సప్తర్షులు: దివ్యలోకం

నరేంద్రుడు వెళ్లినప్పుడల్లా శ్రీరామకృష్ణులు ఏదో చేయడానికి ప్రయత్నించడమూ, నరేంద్రుడు అందుకు ఇష్టపడకో లేక అందుకు సిద్ధంగా లేకపోవడమో ప్రతిఘటించేలా ఏదో జరుగుతూన్నట్లుగా ఉంది. ఇదంతా ప్రహేళికగా (puzzle) కానవస్తున్నది ఏమిటి? శ్రీరామకృష్ణులు అలా ఏం చేశారు? దానిని అర్థం చేసుకోవాలంటే శ్రీరామకృష్ణులు గాంచిన రెండు దివ్యదర్శనాలను మనం తెలుసుకోవాలి.

శ్రీరామకృష్ణులు ఒక అవతారపురుషుడు. ఒక సందేశంతో లోకంలో అవతరించారని ఇంతకు క్రితమే చూశాం. ఆయనకు సహాయం చేయడానికి నిత్యముక్తులయిన కొందరు కూడా లోకంలో జన్మిస్తారు. వారిలో ప్రతి ఒక్కరూ వస్తున్నప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు తక్షణమే వారిని గుర్తిస్తారు. ఆయన సందేశాన్ని లోకమంతటా చాటిచెప్పి, సత్యయుగాన్ని స్థాపించడంలో కీలకపాత్రను వహించబోయేది నరేంద్రుడు. ఆతణ్ణి గురించీ శ్రీరామకృష్ణులు కొన్ని దివ్యదృశ్యాలు గాంచారు. వాటిలో రెండింటిని ఇప్పుడు చూద్దాం. శ్రీరామకృష్ణులు ఇలా చెప్పారు:

"ఒక రోజు సమాధి స్థితిలో నా మనస్సు జ్యోతిర్మండలం గుండా పైకి పోయింది. సూర్యచంద్ర నక్షత్ర సమేతమైన ఈ స్థూలప్రపంచాన్ని అతిక్రమించి, అది భావమయ సూక్ష్మజగత్తులోకి ప్రవేశించింది. సూక్ష్మ సూక్ష్మతమ భూములను అధిరోహించేకొద్దీ, బాటకు ఇరువంకలా సౌందర్యవంతులైన దేవతా మూర్తులు కానరాసాగారు. క్రమంగా నా మనస్సు ఆ ప్రాంతం శివార్లను చేరుకొంది. అక్కడ ఖండ, అఖండ జగత్తులను వేరుచేస్తున్న ఒక వెలుగు రేఖను చూశాను. దానిని దాటి నా మనస్సు మెల్లగా ఆ అఖండ జగత్తులోకి ప్రవేశించింది. అక్కడ సాకారమైనదేదీ లేదు. దివ్యదేహులైన దేవీదేవతలు సైతం దిగువ లోకాలలోనే ఆధిపత్యం చలాయించగలరు కనుక అక్కడ ప్రవేశించడానికి భయపడ్డాను. కాని మరుక్షణంలోనే దేహధారులూ, దివ్యతేజస్కులూ అయిన సప్తర్షులు అక్కడ సమాధిమగ్నులై కూర్చుని ఉండడం చూశాను. ఆ ఋషులు జ్ఞానంలో, సౌజన్యంలో, ప్రేమపరిత్యాగాలలో దేవతలనే తలదన్నినట్లుగా నాకు కనిపించారు. వారిని మానవులతో పోల్చే ప్రసక్తే లేదు.

“ఆ సప్తర్షుల గురించీ, వారి మహత్త్వాన్ని గురించీ నేను యోచిస్తూన్నప్పుడు, ఆ అఖండ జగత్తులోని తేజోరాశిలో కొంతభాగం ఘనీభవించి ఒక దివ్య శిశువుగా రూపొందడం చూశాను. ఆ దివ్యశిశువు మెల్లగా ఒక ఋషి వద్దకు వెళ్లి తన మృదువైన చేతులను ఆయన మెడ చుట్టూ వేసి, మృదుమధురమైన స్వరంతో పిలుస్తూ ఆయనను సమాధి స్థితి నుండి మేల్కొల్పడానికి ప్రయత్నించింది. ఆ కోమల హస్త స్పర్శతో ఆ ఋషి జాగ్రదావస్థలోకి వచ్చి అర్ధనిమీలితనేత్రుడై ఆ అద్భుత శిశువును చూశాడు. ఆ శిశువును చూడగానే ఆయన వదనంలో భాసించిన మహదానందాన్ని చూసి వారి అనుబంధం శాశ్వతమైనదనే తలంపు నాలో మెదలింది. ఆ అసాధారణ దివ్యశిశువు పరమానందంతో ఆ ఋషితో, ‘నేను వెళుతున్నాను, నువ్వూ నాతో రావాలి!’ అని అన్నది. ఆ విన్నపానికి ఆయన ఏం బదులు పలుకలేదు కాని ఆయన ప్రేమాస్పద నేత్రాలు అందుకు అంగీకారాన్ని తెలుపకనే తెలిపాయి. తరువాత ఆ శిశువును ఆప్యాయంగా చూస్తూ ఆయన మళ్లీ సమాధిమగ్నుడైనాడు. ఇదంతా చూసి నేను ఆశ్చర్యపోతూవుండగా, ఆ ఋషి మనశ్శరీరాలలో కొంతభాగం దివ్యప్రకాశంగా మారి భూమి వైపుగా దిగసాగింది. మొట్టమొదటిసారి నరేంద్రుణ్ణి చూసీచూడగానే ఆ ఋషిసత్తముడే అతడని గ్రహించాను.”[1]

ఇక రెండవ దృశ్యం. ఇది నరేంద్రుడు జన్మించిన సమయంలో శ్రీరామకృష్ణులు చూసింది. ఆ సమయంలో కాశీ నుండి ఒక దివ్యకాంతి బయలుదేరి కలకత్తాలో జన్మ నెత్తినట్లు ఆయన చూశారు. ‘నా ప్రార్థన సఫలీకృతమయింది; నా సొంతమయిన అతడు ఒక రోజు ఇక్కడకు వస్తాడు’ అంటూ ఆనందంతో ఆయన నృత్యం చేశారు.

ఇక శ్రీరామకృష్ణ – నరేంద్రుల సమావేశంలో జరిగిన సంఘటనలు పరికిద్దాం. సురేంద్రుని ఇంట్లో కలుసుకొన్నప్పుడే ఆతణ్ణి గుర్తించారు శ్రీరామకృష్ణులు.

ఏం చేశారు శ్రీరామకృష్ణులు?

అప్పుడు ఆతడి శరీర లక్షణాలు ఇత్యాదులను నిశితంగా పరిశీలించారు. శ్రీరామకృష్ణులు తమ శిష్యులను పరీక్షించే విధాలలో ఇది ఒకటి. నరేంద్రుని అవయవాల అమరికను గురించి శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పడం కద్దు. “ఇదుగో చూడు, నీ అంగ లక్షణాలు గొప్పగా ఉన్నాయి. కాని ఒక్క విషయం. నువ్వు నిద్రిస్తున్నప్పుడు బుస్సుబుస్సుమంటూ భారంగా శ్వాసిస్తావు. ఇలాంటి వారికి ఆయుస్సు తక్కువ అని యోగులు

---

1. కాలాంతరంలో భక్తులు అడిగినప్పుడు తానే ఆ శిశువు అని శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పారు.

చెబుతారు." మళ్లీ, "నువ్వొక మెట్ట వేదాంతివి కావని నీ కళ్లు చెబుతున్నాయి. నీలో నిరాడంబర భక్తీ, ప్రగాఢ జ్ఞానమూ జతచేరి ఉన్నాయి" అనీ ఒకసారి ఆయన చెప్పారు. మొదటి రోజు పరీక్ష సంతృప్తి కలిగించడంతో నరేంద్రుణ్ణి దక్షిణేశ్వరం రమ్మని ఆయన ఆహ్వానించారు.

నరేంద్రుడు దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాడు. అతణ్ణి ఒంటరిగా తీసుకొనిపోయి, "నువ్వు ఫలానా ఋషివి" అని చెప్పారు. నరేంద్రునికి ఆ మాట అర్థం కాలేదు.

కనుక రెండవసారి వెళ్లినప్పుడు అతడికి ఆధ్యాత్మిక శక్తిని ప్రసాదించి, అతణ్ణి ఉన్నత స్థితులకు అధిరోహింపజేసి, అతడి నుండి నిజాన్ని తెలుసుకోదలచి అతణ్ణి స్పృశించారు. కాని నరేంద్రుడు అందుకు సిద్ధంగా లేడు. "మహాశయా! నాకు తల్లితండ్రులున్నారు" అంటూ కేకపెట్టాడు. దాంతో శ్రీరామకృష్ణులు వదలి పెట్టారు.

మూడవసారి అతడు దక్షిణేశ్వరం వచ్చినప్పుడు మాత్రమే శ్రీరామకృష్ణులు పూర్తిగా విజయం సాధించగలిగారు. ఆ రోజు అతణ్ణి స్పృశించినప్పుడు నరేంద్రుడు పూర్తిగా బాహ్యస్మృతిని కోల్పోయాడు. అప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు అతణ్ణి ఉన్నత భావనాభూమిలో నిలిపి, అతడి అంతరాంతరాళాల్లో దాగివున్న అనేక విషయాలు తెలుసుకొన్నారు.

శ్రీరామకృష్ణులు ఇలా అన్నారు: "నరేంద్రుడు బాహ్యస్మృతిని కోల్పోయిన తరుణంలో అతడు ఎవరు, ఎక్కడ నుండి వచ్చాడు, ఎందుకోసం జన్మించాడు, ఇక్కడ (ఈ ఇలలో) ఎంత కాలం ఉంటాడు మొదలైన ప్రశ్నలు అతణ్ణి అడిగాను. అతడు కూడా అంతర్ముఖుడై సముచితంగా జవాబులిచ్చాడు. నేను అతణ్ణి గురించి చూసినవాటినీ, తలచినవాటినీ ఆ జవాబులు ధ్రువీకరించాయి. వాటి నన్నింటినీ బహిర్గతం చేయరాదు. కాని అతడి జవాబుల నుండి ఒక విషయం స్పష్టమయింది: తాను ఎవరో తెలుసుకొన్న తరువాత అతడు ఈ లోకం నుండి నిష్క్రమిస్తాడు; అప్పుడే దృఢ సంకల్పంతో యోగమార్గంలో తన దేహాన్ని త్యజిస్తాడు. నరేంద్రుడు ధ్యానసిద్ధుడు, మహాత్ముడు."

శ్రీరామకృష్ణుల పరిశోధన ముగిసింది. కాని నరేంద్రుడు? అతడి మనస్సు ఇంకా ఒక నిర్ణయానికి రాలేదు. ఆతడి పరిశోధన మొదలయింది.

7

అద్భుత గురువూ, అద్భుత శిష్యుడూ

ఈ మహోన్నత సత్యాన్ని ఉపదేశించే గురువూ అద్భుతమైనవాడుగా ఉండాలి; శిష్యుడూ అద్భుతమైన వ్యక్తిగా ఉండాలి.

— ***కఠోపనిషత్తు,*** *1.2.7*

గురువునూ, శిష్యుణ్ణీ ఒకరిలో ఒకరిని హిందూమతం చూస్తుంది. "గురుశిష్యులమైన మన ఇద్దరినీ భగవంతుడు రక్షించుగాక! ఇద్దరినీ పోషించుగాక! ఇద్దరమూ ఊర్జిత శక్తితో పరిశ్రమిద్దాం గాక! మన స్వాధ్యాయం ఏకాగ్రమూ ఫలవంతమూ అగు గాక! ఎన్నడూ మనమిద్దరమూ పరస్పరం ద్వేషించుకోకుండా ఉందాం గాక!"[1] అంటూ వేదాలు ఇద్దరినీ కలిపే ప్రస్తావిస్తాయి. శిష్యునికి మానసిక విస్పష్టత గురువు ద్వారా కలిగితే, గురువు పరిపూర్ణత శిష్యుని మూలంగా అభివ్యక్తమవుతుంది. గురువు జీవితాన్ని వెల్లడి చేసి, ఆయన సందేశాన్ని వ్యాప్తిచేసే వ్యక్తే నిజమైన శిష్యుడు.

గురువూ, శిష్యుడూ

గురువు వాక్కులను అర్థం చేసుకొని వాటిని తు.చ. తప్పక పాటించే వాడు ఉత్తమ విద్యార్థి. కాని గురువు చెప్పబోయేది ముందుగానే గ్రహించి దానిని అట్లే ఆచరణలో చూపేవాడు శిష్యుడు. నిజంగా అలాంటి శిష్యుని కోసమే గురువు నిరీక్షిస్తుంటాడు. నిరీక్షించడమే కాదు, ప్రార్థిస్తాడు కూడా.

శ్రీరామకృష్ణులు అలా ప్రార్థన చేశారు. తాము సముపార్జించిన ఆధ్యాత్మిక సంపత్తిని లోకమంతటా పంచిపెట్టే శిష్యులు రావాలని ఆయన విలపించారు.

---

1. "ఓం సహ నావవతు । సహ నౌ భునక్తు । సహ వీర్యం కరవావహై । తేజస్వినావధీత-మస్తు మా విద్విషావహై ॥ ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః ॥" అన్న వేదమంత్రానికి తాత్పర్యం.

భగవంతుణ్ణి సాక్షాత్కరించుకోవాలి, భగవదనుభూతి పొందాలి అని ఎందరో మహాత్ములు విలపించారు. కాని భగవద్దర్శనంతో వారి విలాపం ఆగిపోయింది.

గురుదేవులు: అపురూప గురువు

ఇక్కడో శ్రీరామకృష్ణులు ఒక్క మార్గంలో కాదు, రెండు మార్గాల్లో కాదు, అనేక మార్గాల ద్వారా భగవదానందాన్ని చవిచూశారు, భగవదానందంలో లయించిపోయారు. ఆయన ఆక్రందన అంతటితో ఆగిపోవాల్సిందే కాని ఆగలేదు – భగవంతుని కోసం విల పించడం మొదలుపెట్టారు!

మానవాళి కోసం విలపించారు శ్రీరామకృష్ణులు! తాము సముపార్జించిన దివ్యానుభవాలనూ, చవిచూసిన దివ్యానందాన్నీ ఇతరులతో పాలుపంచుకోవాలనీ ఆ దివ్యానందమయ జీవితం వారు కూడా పొందాలనీ ఆయన విలపించారు. “శివ పరమానంద వెల్లువ పొంగిపొరలి పరిపూర్ణమై ఉంది. మరణం ఆసన్న మయే ముందు ఆ దివ్యానందాన్ని చవిచూడడానికి లోకులారా రండి!” అని ఒక ముని[1] లోకాన్నే ఆహ్వానించారే, అదే విధంగా శ్రీరామకృష్ణులు ఎలుగెత్తి పిలిచారు. వెంటనే ఎవరూ రానందున ఆయన ఉత్సుకత వ్యాకులతగా పరిణమించి, ఆక్రం దనగా రూపుదాల్చింది. “ఆలయాలలో సంధ్యాహారతుల గంటలు మ్రోగుతాయి. ‘ఆహా, మరో రోజు కూడా నిరర్థకంగా గడచిపోయింది! నా బిడ్డలు ఎవరూ రాలేదే!’ అంటూ నా మనస్సు తల్లడిల్లింది; తడిబట్టను మెలిపెట్టి పిండినట్లు భరించరాని బాధ కలిగేది. అతిథి గృహం మేడ మీద నిలబడి, ‘నా బిడ్డలారా, ఎక్కడున్నారు? వెంటనే రండి’ అంటూ అరిచేవాణ్ణి” అని కాలాంతరంలో శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పడం కద్దు. ఇలాంటి అద్భుతమైన గురువును లోకం కనీవినీ ఎరుగదు.

ఆయన ఆక్రందన ప్రకృతి అంతటా మౌనంగా ప్రతిధ్వనించింది. ఆ మౌన స్వరాన్ని ప్రకృతిమాతయైన కాళికాదేవి ఆలకించింది. కాల ఆవశ్యకతను ఎరిగిన ఆమె ఒకరి తరువాత ఒకరిగా శిష్యులను పంపసాగింది. కాని ఎవరైనా ‘ఆ ఒక్కరి’కి సాటి అవుతారా? తానే స్వయంగా వెళ్లి మౌన తపం నుండి తోడ్కొని వచ్చిన ఋషి కాగలరా? ఆతడు ఇంకా రాలేదే అని శ్రీరామకృష్ణులు పరితపిం చారు. ఆ ఋషియైన నరేంద్రుడు ఏతెంచాడు. ఇక తమ సందేశ బీజాలను అతడి మీద చిలకరించాలి. అందుకు ముందుగా క్షేత్రం సంసిద్ధం చేయాలి. ఆ ప్రయత్నంలో ఆయన నిమగ్నులయ్యారు.

1. తమిళదేశంలో 18వ శతాబ్దంలో నివసించిన తాయుమానవర్ స్వామి.

నరేంద్రుణ్ణి చూడగానే, "ఇతడు నా కుమారుడు, మిత్రుడు, నా ఆదేశాన్ని శిరసావహించడానికి జన్మించినవాడు, ఎన్నటికీ విడివడని ప్రేమపాశంతో నాతో పాటు అల్లుకుపోయినవాడు" అని శ్రీరామకృష్ణులు గుర్తిం చారు. శతాబ్దాలుగా సనాతన ధర్మానికి పట్టిన మలినాన్ని తొలగించి, దానిని కాలానుగుణ్యమైన ఒక జీవన విధానంగా మార్చి, సత్యయుగాన్ని స్థాపించే మహత్కార్యం జగజ్జనని తమకు అప్పగించింది; ఆ కార్యంలో తోడ్పడడానికే నరేంద్రుడు జన్మించాడని ఆయనకు దివ్యదర్శనాల ద్వారా తెలియవచ్చింది. ఆ నిజాన్ని ఆయన తన పరిశోధనల మూలంగా ధ్రువీకరించుకొన్నారు. తదనంతరం ఎనలేని ఆప్యాయతతోనూ, విశ్వాసంతోనూ నరేంద్రుడితో శాశ్వత బంధం ఏర్పరచుకున్నారు.

శ్రీరామకృష్ణ నరేంద్రుల సంబంధం

ఆ తరువాత నరేంద్రునికి అనేక రీతుల్లో శిక్షణనిచ్చి, ఆ ఉన్నత లక్ష్యసాధనకి ఉపయోగపడే పరికరంగా అతణ్ణి రూపొందించారు. శిక్షణ పూర్తయి, సంసిద్ధంగా ఉన్న నరేంద్రునికి సత్యయుగ స్థాపన మహత్కార్యంలో ఎలా పాలుపంచుకోవాలో ఉపదేశించారు. పిదప ఆ కార్యాన్నీ, బాధ్యతనూ అతడికి అప్పగించారు.

ఈ శిక్షణలో ఆప్యాయతతో కూడిన విశ్వాసమూ, పరీక్షా, ఉపదేశమూ కలగలసి ఉన్నాయి.

శ్రీరామకృష్ణ – నరేంద్రుల ప్రథమ సమావేశానంతరం శ్రీరామకృష్ణులు దాదాపు ఐదేండ్లు జీవించారు. ప్రారంభంలో నరేంద్రుడు ప్రతి వారమూ ఒకటి రెండుసార్లు దక్షిణేశ్వరానికి తప్పక వెళ్లేవాడు. కొన్ని సమ యాల్లో రాత్రుళ్లు కూడా అతడు అక్కడే బసచేయడం కద్దు. వరుసగా కొన్ని రోజులు అతడు దక్షిణేశ్వరానికి పోకపోతే శ్రీరామకృష్ణులు తీవ్ర ఆందోళనకు గురయ్యేవారు. వచ్చేపోయేవారందరినీ నరేంద్రుణ్ణి గురించి వాకబు చేసేవారు, అతణ్ణి దక్షిణేశ్వరానికి రమ్మని చెప్పమనేవారు; విలపిస్తూ జగజ్జననిని ప్రార్థించేవారు. రాత్రిళ్లు నిద్ర మానుకొని ఆతణ్ణి గురించి ఆలోచించేవారు. "శ్రీరామకృష్ణులకు నా పట్ల గల ప్రేమే నన్ను ఆయనతో పెనవేసింది" అని కాలాంతరంలో నరేంద్రుడు చెప్పడం కద్దు.

శ్రీరామకృష్ణుల ప్రేమ

ఒక రోజు రాందయాళ్, బాబూరాం అనే ఇద్దరు యువకులు దక్షిణేశ్వ రంలో బసచేశారు. అప్పుడు రాత్రి పదిగంటలు అయివుంటుంది. శ్రీరామకృష్ణులు తమ గది నుండి బయటకు వచ్చి రాందయాళ్‌తో, "ఏమోయ్, నిద్రపోయావా?" అని అడిగారు. "లేదు" అనే జవాబు చెప్పగానే ఆయన, "ఇలా చూడు. నరేం

ద్రుణ్ణి ఒకసారి దక్షిణేశ్వరానికి వచ్చివెళ్లమని చెప్పు. అతణ్ణి చూడకుండా నా హృదయం ఎంత తల్లడిల్లిపోతూన్నదో తెలుసా? తడిబట్టను మెలిపెట్టి పిండి నట్లుగా నా హృదయాన్ని ఎవరో మెలిద్రిప్పి పిండుతూన్న బాధ కలుగుతూన్నది" అంటూ, చేతిలో ఉన్న బట్టను మెలిపెట్టి పిండి చూపించారు. శ్రీరామకృష్ణుల పసిబిడ్డ మనస్తత్త్వం గురించి ఎరిగిన రాందయాళ్ ఆయనను పరిపరి విధాల సాంత్వన పరిచాడు.

వైకుంఠనాథ్ అనే భక్తుడు తన అనుభవాన్ని ఇలా వివరించాడు:

"ఆ రోజంతా శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రుని ఘనత గురించే మాట్లాడు తూన్నారు. మాట్లాడేకొద్దీ ఆతణ్ణి చూడాలనే ఆతురత ఆయనలో ఉప్పొంగ సాగింది. హఠాత్తుగా గదిలో నుండి బయటికి వచ్చి, వసారాలో నిలబడి కాళీ మాతను సంబోధిస్తూ, 'అమ్మా, అతణ్ణి చూడకుండా నేను జీవించలేను' అంటూ విలపించసాగారు. పిదప గదిలోకి వచ్చి ఆవేదన ధ్వనించే స్వరంలో, 'నేను ఎంతగా విలపించాను. అయినా అతడు రాలేదు. నా హృదయాన్ని ఎవరో నులిమి పిండుతూన్నట్లుగా ఉంది. అయినప్పటికీ అతడు వీటన్నింటినీ పట్టించుకోవడమే లేదు' అన్నారు. ఆ తరువాత లేచి బయటకు వెళ్లారు. ఇంతలో మళ్లీ లోపలికి వచ్చారు. ఆయన ఏమీ పాలుబోక ఆరాటపడడం కొట్టొచ్చినట్లు తెలుస్తూన్నది. మళ్లీ ఇలా అన్నారు: 'ఒక బాలుని కోసం వృద్ధుడనైన నేను ఇలా విలపిస్తూ కుమిలిపోతున్నాను! లోకులు నన్ను చూసి ఏమనుకొంటారు? మీరు నాకు చెందినవారు. నా మనస్సులోనిది మీకు తెలుపడానికి సిగ్గుపడడం లేదు. కాని తక్కినవారు ఏమనుకొంటారు? నన్ను నేను అదుపులో ఉంచుకోలేకపోతున్నాను.' "

ఇలా నరేంద్రుణ్ణి చూడలేకపోయినందువలన తీవ్ర పరితాపం చెందినట్లే, నరేంద్రుడు వస్తే శ్రీరామకృష్ణుల ఆనందానికి అవధులుండేవి కావు. కొన్ని సమ యాల్లో నరేంద్రుణ్ణి చూడగానే సమాధిమగ్నులయ్యేవారు. కనుక కొన్ని సమయా లలో ఆయన, "నరేన్ ఇక్కడికి రాకపోవడమూ మంచిదే. అతణ్ణి చూస్తేనే నాలో భావోద్వేగం పెల్లుబుకుతుంది. అతడు రావడమే ఒక మహత్తర సంఘటన" అని చెప్పేవారు.

శ్రీరామకృష్ణులు తమ శిష్యులను ఈశ్వరకోటులు, జీవకోటులు అని రెండు తరగతులుగా వర్గీకరించారు. ఒక అవతారపురుషునితోబాటు ఉన్నత లోకాల నుండి ఆయన మహత్కార్య సహాయార్థం వచ్చేవారు ఈశ్వరకోటులు. వీరు ప్రారబ్ధ వశాత్తు జన్మించేవారు కారు. వీరి పుట్టుకా, తపస్సూ, సాధనలూ లోకహితం

కోసం మాత్రమేగాని వారికంటూ ఎలాంటి ప్రత్యేక లక్ష్యమూ లేదు. తమ శిష్యులలో ఆరుగురిని ఈశ్వరకోటులుగా శ్రీరామకృష్ణులు పరిగణించారు. వారు: నరేంద్రుడు, రాఖాల్, బాబూరాం, నిరంజన్, యోగీన్, పూర్ణుడు.[1]

ఈశ్వరకోటి

"నరేంద్రుడు, రాఖాల్ లాంటివారు నిత్యసిద్ధులు; ఈశ్వరకోటులు. వీరు సాధనలు అనుష్ఠించడం నామమాత్రానికే. నరేంద్రుణ్ణి చూడండి. అతడు ఎవరినీ ఖాతరు చేయడు. ఒక రోజు నాతోబాటు కెప్టెన్ బండిలో వస్తున్నాడు. కెప్టెన్ నరేంద్రుణ్ణి అనువైన చోట కూర్చోమని చెప్పాడు. కాని అతడు కెప్టెన్ వైపు కన్నెత్తి అయినా చూడలేదు. నన్ను సైతం అతడు లెక్క చెయ్యడు. తనకు తెలిసినదంతా నాతో చెప్పడు; 'నరేంద్రుడు గొప్ప మేధావి' అని నేను నలుగురి ముందు ప్రశంసిస్తానని అతడు భావించడం కూడా ఇందుకు కారణం కావచ్చు. అతడికి మాయామోహాలు లేవు, బంధాలూ లేవు. అతడిలో అనేక సద్గుణాలు కొలువై ఉన్నాయి - పాడతాడు, వాద్యాలు వాయిస్తాడు, రచనలు చేస్తాడు, చదువుతాడు! అంతేకాదు, జితేంద్రియుడు కూడా. వివాహం చేసుకోనంటున్నాడు"[2] అన్నారు శ్రీరామకృష్ణులు.

కేశవచంద్రసేన్, విజయకృష్ణ గోస్వామి లాంటి బ్రహ్మసమాజానికి చెందిన ప్రముఖ నేతలు ఒక రోజు శీరామకృష్ణుల గదిలో సమావేశమైవున్నారు. నరేంద్రుడు కూడా అప్పుడు అక్కడే ఉన్నాడు. శ్రీరామకృష్ణులు కేశవ్‌నూ, విజయ్‌నూ వికసిత వదనంతో చూశారు. పిదప నరేంద్రుణ్ణి తిలకించారు. ఆయన మనోఫలకంపై నరేంద్రుని భవిష్యత్తు దేదీప్యమానమైన చిత్తరువులా ద్యోతకమయింది. సమావేశానంతరం ఆయన ఇలా అన్నారు: "ఏ శక్తితో కేశవ్ లోకప్రసిద్ధుడై ప్రశంసలందుకొంటున్నాడో అలాంటి పద్దెనిమిది శక్తులు నరేంద్రునిలో పరిపూర్ణ స్థితిలో నెలకొని ఉండడం చూశాను! కేశవ్‌లోనూ, విజయ్‌లోనూ జ్ఞానప్రకాశం ఒక దీపంలా మాత్రమే ప్రకాశిస్తూన్నది. కాని నరేంద్రుణ్ణి చూస్తే, అతడి హృదయంలో జ్ఞానభాస్కరుడే ఉదయించి ప్రకాశిస్తున్నాడు. ఆ ప్రకాశం, మాయను ఆసాంతం తుడిచివేసింది."

సహస్రదళ పద్మం

---

1. వీరిలో పూర్ణుడు మాత్రం కాలాంతరంలో సన్న్యాసం పుచ్చుకోలేదు. ఆదర్శప్రాయమైన గృహస్థ జీవితాన్ని ఇతడు గడిపాడు. మరిన్ని వివరాల కోసం 'దైవంతో సహజీవనం-2' చూడండి.

2. శ్రీరామకృష్ణ కథామృతం (మొదటి సంపుటం), పుట, 336.

మరొకసారి ఇలా అన్నారు: "నరేంద్రుడు అత్యున్నత స్థితికి చెందినవాడు. మగతనం గలవాడు. ఎందరో భక్తులు ఇక్కడకు వస్తూవుంటారు. కాని మచ్చుకు ఒక్కరు కూడా అతడి మాదిరి లేరు. ఇక్కడకు వస్తూవున్న భక్తుల గురించి అప్పు డప్పుడు నేను యోచించడం కద్దు. వారిలో కొందరు దశదళ పద్మాలు, కొందరు శతదళ పద్మాలు, కాని నరేంద్రుడో సహస్రదళ పద్మం. తక్కిన భక్తులు కుండలు, కడవలు; నరేంద్రుడు పెద్ద గంగాళం. తక్కిన వారు చిన్న నీటి గుంటలు; నరేంద్రుడు హాల్దార్‌పుకూర్ లాంటి పెద్ద చెరువు. తక్కినవారు చిన్న చిన్న చేపలు; నరేంద్రుడు ఎర్రటి కళ్లుగల పెద్ద బాడిస చేప."

శ్రీరామకృష్ణుల ముఖతా ఇలాంటి ప్రశంసలు వింటే ఆంతరిక ప్రకాశం కొరవడిన దుర్బలుడు, అహంకారంతో కన్నూమిన్నూ తెలియకుండా గంతులు వేస్తాడు. నరేంద్రుని విషయంలో ఈ మాటలు పూర్తిగా మరో విధమైన ప్రభావాన్ని చూపాయి. అసాధారణమైన అంతర్ముఖ స్థితిలో ఉండే ఆతడి మనస్సు లోలోతులకు పోయి కేశవ్, విజయ్‌ల ఎనలేని సుగుణాలతో తన అప్పటి స్థితిని పోల్చి చూసింది. అంతటి ప్రశంసలకు తాను తగననుకొన్న నరేంద్రుడు శ్రీరామ కృష్ణుల వాక్కులను నిరసించాడు: "ఏమంటున్నారు? ఇది వింటే లోకులు మిమ్మల్ని పిచ్చివాడంటారు. ప్రపంచ ప్రఖ్యాతి గాంచిన కేశవ్‌సేన్ ఎక్కడ? మహాత్ముడైన విజయ్ గోస్వామి ఎక్కడ? ఏమీలేని పాఠశాల విద్యార్థినయిన నే నెక్కడ? వారితో నన్ను పోల్చకండి, దయచేసి ఇలా మాట్లాడకండి" అన్నాడతడు. కాని నరేంద్రుని నిరసనను శ్రీరామకృష్ణులు పట్టించుకోలేదు. అది ఆయనకు సంతోషాన్నే కలిగిం చింది. ఆప్యాయంగా ఆయన ఇలా అన్నారు: "నాయనా! నేనేం చేయగలను? ఈ మాటలు నేను పలుకుతున్నానని అనుకొంటున్నావా నువ్వు? జగజ్జనని నాకు దర్శింపజేసింది, నేను చెప్పాను. ఆమె సత్యం తప్ప మరేదీ దర్శింపజేయదు. అందువల్లనే అలా మాట్లాడాను."

"నరేంద్రుణ్ణి ఎవరూ తూనిక వేయకండి. అతణ్ణి పూర్తిగా అర్థం చేసుకోవడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదు" అనేవారు శ్రీరామకృష్ణులు. నరేంద్రుని పట్ల ఆయ

శ్రీరామకృష్ణుల విశ్వాసం

నకు గల విశ్వాసం అంతా ఇంతా కాదు. నరేంద్రుని ఆత్మ విశ్వాసం, మగటిమి, ఏకాగ్రమైన పనితనం, పరమ సత్యాన్ని పొందగోరాలన్న తపన లాంటి లక్షణాలు అతడి పట్ల అచం చల విశ్వాసాన్ని ఆయనలో పాదుగొలిపాయి. అతడిలో ఇతరుల దృష్టికి తప్పుగా తోచిన కొన్ని గుణాలు శ్రీరామకృష్ణుల దృష్టికి అలా అనిపించలేదు; బయటి

ఆకృతి వెనుకనున్న సత్యాన్ని ఆయన గ్రహించగలిగారు. నరేంద్రుణ్ణి పలువురు మొండిపట్టుదల గల వ్యక్తిగా, మొరటు మనిషిగా, బుద్ధి పరిపక్వం చెందని వ్యక్తిగా పరిగణించారు. కాని శ్రీరామకృష్ణులు ఆతడి మొండిపట్టుదలకు వెనుక ఆత్మవిశ్వాసాన్ని చూశారు. మోటుతనానికి వెనుక మగటిమిని చూశారు. పరిపక్వం చెందని బుద్ధి వెనుక ప్రత్యక్ష అనుభవం తప్ప దేనిమూలంగానూ ఉపశమించని ఆత్మతపనను గాంచారు. దూషణభూషణాలను నరేంద్రుడు పట్టించుకోడు. ఆతడి హృదయ పావనత్వమే అందుకు కారణం. ఆతడి స్వతంత్రమైన చేతలు, చింతనలు ఆత్మసంయమం నుండి జనించినవి. వెలుపల కానవచ్చే ఈ కొన్ని లోపాలు కూడా కాలక్రమంలో తొలగిపోయి నిజమైన గుణాలు బయటపడతాయని శ్రీరామకృష్ణులు ఎరుగకపోలేదు. కనుక నరేంద్రుని పట్ల ఆయనకు అచంచల విశ్వాసం ఏర్పడింది.

ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణుల దర్శనార్థం ఆయన గృహస్థ శిష్యుడైన నాగమహాశయ్ వచ్చాడు. శ్రీరామకృష్ణుల గదిలో వారిద్దరూ మాట్లాడుకొంటున్నప్పుడు, స్నానం చేసి భుజం మీద తడితువ్వాలుతో, “శివోఽహం, శివోఽహం’ అంటూ నరేంద్రుడు లోపలికి వచ్చాడు. నాగమహాశయ్ దిగ్భ్రాంతి చెందాడు. అత్యున్నత కోవకు చెందిన మహాత్ముడయినప్పటికీ తనను నాగమహాశయ్ అతిసామాన్య భక్తునిగా భావించుకొనేవాడు; మూర్తీభవించిన వినమ్రతే అతడు. పదిహేడు, పద్దెనిమిదేళ్ల యువకుడు, అందునా శ్రీరామకృష్ణుల సమక్షంలో ‘శివోఽహం’ ‘నేను శివుణ్ణి’ అనే మహోన్నత మంత్రాన్ని ఉచ్చరించడం నాగమహాశయ్‌కు దిగ్భ్రాంతి కలిగించింది. అప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు నాగమహాశయ్‌ను చూపుతూ నరేంద్రునితో, “ ‘నేను’ అనే అహం కించిత్తూ లేనివాడీతడు. దానిని బయటికి వ్యక్తం చేయడు” అని చెప్పారు. నరేంద్రుడు, “మీరు చెబితే దానికి తిరుగులేదు” అని జవాబిచ్చాడు. శిష్యులిద్దరూ మాట్లాడుకోసాగారు.

నాగమహాశయ్ : అంతా జగజ్జనని ఇచ్ఛానుసారమే జరుగుతున్నది. ఆమె చేస్తూన్న పనులను అహంకారంతో లోకులు తామే చేస్తున్నామని అనుకొంటున్నారు.

నరేంద్రుడు : కాదు. నా వల్లనే అంతా జరుగుతూన్నది. లోకం నా నుండే ఉద్భవించింది, నాలోనే ఉంటున్నది, నాలోనే లయిస్తుంది.

నాగమహాశయ్ : ఈశ్వరాజ్ఞ లేకుండా ఒక్క అణువు కూడా కదలదు.

నరేంద్రుడు : నా ఇచ్ఛ లేకుండా సూర్యచంద్రులు కూడా కదల్లేరు. నా ఇచ్ఛ వలన మాత్రమే ఈ లోకం యంత్రంలా పనిచేస్తూవుంది.

వారి సంభాషణను ఆసక్తిగా వింటూన్న శ్రీరామకృష్ణులు చిన్నగా నవ్వుతూ, "నరేంద్రుడు ఒర నుండి దూసిన కరవాలం లాంటి వాడు. అతడు చెప్పినదాన్లో తప్పు లేదు" అని నాగమహాశయ్‌తో చెప్పారు. శ్రీరామకృష్ణుల మాటను విన్న నాగమహాశయ్, నరేంద్రునికి నమస్కరించి మౌనంగా ఉండిపోయాడు.

నరేంద్రుడు ఏకంగా కొన్ని వారాలపాటు దక్షిణేశ్వరం వెళ్లకపోతే శ్రీరామ కృష్ణులు తల్లడిల్లిపోయేవారు. కొన్ని సమయాలలో స్వయంగా ఆయనే నరేంద్రుణ్ణి వెతకుతూ వెళ్లేవారు. ఆ రోజుల్లో నరేంద్రుడు తన అమ్మమ్మ ఇంట్లో నివసించేవాడు. చదువుకోవడానికి అనుకూలంగా ఉంటుందనీ, అక్కడ ఎవరికంటా పడకుండా రాత్రుళ్లు ప్రగాఢ ధ్యానంలో లయించవచ్చుననీ ఆ ఇంటిని అతడు ఎన్నుకొన్నాడు. అతడు చదువుకొనే గది మేడ మీద ఉంది. ఒక రోజు ఉదయం చదువుకోవడానికి కూర్చున్నాడు. అప్పుడు అతడి మిత్రులైన హరిపదుడు, దాశరథి ప్రభృతులు వచ్చారు. అందరూ కాసేపు మాటల్లో పడ్డారు. తరువాత మిత్రులు నరేంద్రుణ్ణి పాడమని అడిగారు. నరేంద్రుడు పాడనారంభించగానే, క్రింద నుండి ఒక కంఠం ఆరాటంతో, "నరేన్, నరేన్" అని పిలవడం వినవచ్చింది. అది శ్రీరామకృష్ణుల కంఠస్వరంగా గుర్తించాడు నరేంద్రుడు. తక్షణమే ఉరుకులు పరుగుల మీద క్రిందికి వెళ్లి ఆయనను మేడ మీదికి తోడ్కొని వచ్చాడు. నరేంద్రుని కోసం ఆయన కొంత మిఠాయిని ఒక గుడ్డలో కట్టి తీసుకువచ్చారు. పైకి రాగానే, తక్కినవారు ఉన్నప్పటికీ పట్టించుకోకుండా నరేంద్రునికి మిఠాయి తినిపించ నారంభించారు. ఆ తరువాత అతణ్ణి పాడమని అడిగారు.

వెతకి వెళ్లి అనుగ్రహించడం

'మేలుకో మా యమ్మ మేలుకో ఓ జననీ ...'[1] అనే పాటనూ, 'అమ్మా కాళీ, నువ్వు మళ్లీ ఒకసారి ఆనంద తాండవం చేయి' అనే పాటనూ నరేంద్రుడు పాడాడు. ఆ పాటలు వింటూ శ్రీరామకృష్ణులు సమాధిమగ్నులయ్యారు. మిత్రులిద్దరికీ జరుగుతున్నది ఏమీ అంతుబట్టలేదు. శ్రీరామకృష్ణులు రావడమూ, మిఠాయి తినిపించడమూ, మైమరచిన స్థితిలో నిలబడి ఉండడమూ వాళ్లకు అగమ్యగోచరంగా అనిపించింది. సమాధిస్థితిని చూసి వారు గందరగోళంలో

1. కథామృతం (మొదటి సంపుటం), పుట–169.

పడిపోయారు. బహుశా స్పృహ తప్పిందేమోననుకొని ఆయన ముఖం మీద నీళ్లు చిలకరించడానికి ప్రయత్నించారు. నరేంద్రుడు వారిని వారించి, "వదిలేయండి, కాసేపట్లో ఆయనే తేరుకోగలరు" అన్నాడు; మళ్లీ కాళీమాత మీద పాటలు పాడసాగాడు నరేంద్రుడు. కాసేపటికి శ్రీరామకృష్ణులు బాహ్యచైతన్యంలోకి వచ్చారు. "నువ్వు చాలా రోజులుగా దక్షిణేశ్వరం రాలేదు; ఇప్పుడే నాతోపాటు రా" అని నరేంద్రునితో చెప్పారు. మారుమాట్లాడకుండా నరేంద్రుడు ఆయన వెంట బయలుదేరాడు.

మరొకసారి కూడా ఇలాగే ఒకటి రెండు వారాలపాటు దక్షిణేశ్వరానికి వెళ్ల డానికి నరేంద్రునికి వీలుపడలేదు. అతడి రాకకై ఎదురుతెన్నులు చూసిన శ్రీరామకృష్ణులు ఇక లాభంలేదని తామే కలకత్తాకు వెళ్లాలనుకొన్నారు. "కాని ఆ రోజు ఆదివారం. ఎవరినైనా కలుసుకోవడానికి బహుశా నరేంద్రుడు బయటకు వెళ్లివుండవచ్చు. కనుక కలకత్తాకు వెళ్లినప్పటికీ అతణ్ణి చూడలేనేమో! సాధారణ బ్రహ్మసమాజ ప్రార్థనా సమావేశాలలో అతడు పాడడం కద్దు. కాబట్టి అక్కడికి వెళితే తప్పక అతణ్ణి చూడవచ్చు. హఠాత్తుగా ఎవరూ ఊహించని రీతిలో నేను అక్కడకు పోతే వారు ఇబ్బందిగా భావించరా? ఎందుకు అలా భావించాలి? ఇలా ఎన్నోసార్లు కేశవ్ సమావేశాలకు వెళ్లాను. వారు ఆనందించారు కూడా! విజయ్, శివనాథ్ లాంటి సాధారణ బ్రహ్మసమాజ నాయకులు కూడా అలా ఎన్నో సార్లు దక్షిణేశ్వరానికి వచ్చారు" అని పరిపరి విధాల పర్యాలోచించి, చివరకు వెళ్లాలని నిశ్చయించుకొన్నారు.

కానీ బాలుని వంటి శ్రీరామకృష్ణుల మనస్సు ఒక్క విషయం గుర్తించలేదు. తమతో సాన్నిహిత్యం ఏర్పడిన తరువాత విజయ్, కేశవ్‌ల భావనలలో మార్పులు రావడం గమనించిన శివనాథ్ ప్రభృత సాధారణ బ్రహ్మసమాజ సభ్యులలో పలువురు దక్షిణేశ్వరానికి రావడం క్రమంగా తగ్గించుకొన్నారు; ఈ అంశం శ్రీరామకృష్ణుల దృష్టికి రాలేదు.

అప్పుడు సాయంత్రం అయింది. వందలాది బ్రహ్మసమాజస్థులు సమా వేశమై, 'సత్యం జ్ఞానం అనంతం బ్రహ్మ' లాంటి మంత్రాలను ఉచ్చరిస్తూ ప్రార్థ నలు చేస్తున్నారు. కాసేపట్లో ప్రార్థన, ధ్యానం ముగిసాయి. ఆ తరువాత ఆచా ర్యుడు వేదిక మీద ఆసీనుడై, భగవత్ప్రేమ, ఆధ్యాత్మికత ఎలా పెంపొందుతాయన్న అంశం మీద ప్రసంగించాడు. సరిగ్గా ఆ సమయంలోనే భావపారవశ్య స్థితిలో

ఉన్న శ్రీరామకృష్ణులు అక్కడకు వచ్చి తిన్నగా ఆచార్యుడు కూర్చునివున్న వేదిక వైపుగా వెళ్లారు. అక్కడ సమావేశమై ఉన్న వారిలో పలువురు శ్రీరామకృష్ణులను అంతకు క్రితమే చూసివున్నారు. కాబట్టి 'శ్రీరామకృష్ణులు వచ్చారు' అనే వార్త సమావేశంలో వ్యాపించింది. ఆయనను అంతకు క్రితం చూడని కొందరు లేచి నిలబడీ, బల్లల మీద నిలబడీ చూడడానికి ప్రయత్నించారు. దాంతో అక్కడ గందరగోళ వాతావరణం ఏర్పడింది. ఆచార్యుడు ప్రసంగించడం నిలిపివేశాడు.

నరేంద్రుడు గానబృందంలో ఉన్నాడు. హఠాత్తుగా శ్రీరామకృష్ణులు అక్కడకు రావడానికి గల కారణాన్ని గ్రహించి అతడు గబగబా ఆయన వద్దకు వెళ్లాడు. బ్రహ్మసమాజ సభ్యుల మధ్య అభిప్రాయభేదాలు ఏర్పడడానికి శ్రీరామకృష్ణులే కారణమని ఆచార్యుడూ, మరికొందరు ముఖ్యులైన సభ్యులూ నిర్ధారణ చేసినందున, వారు గురుదేవులను ఆహ్వానించలేదు. అంతెందుకు, మామూలు అతిథికి ఇచ్చే మర్యాద కూడా ఇవ్వలేదు.

శ్రీరామకృష్ణులు దేనినీ పట్టించుకోకుండా తిన్నగా వేదిక వద్దకు వచ్చి, నిలబడిన స్థితిలోనే సమాధిమగ్నులయినారు. ఆయన ఈ స్థితిని చూడాలనే ఉత్సుకత సమావేశమైన వారిలో కలగడంతో అక్కడ అలజడి, గడబిడ ఏర్పడ్డాయి. పరిస్థితి హద్దులు దాటుతుండడంతో సమావేశాన్ని చాలించాలనే ఉద్దేశంతో ఎవరో దీపాలను ఆర్పివేశారు. పరిణామం విపరీత స్థితికి దారితీసింది. అంధకారం ఆవరించడంతో భయపడి కుమ్ములాడుకొంటూ అందరూ బయటపడడానికి ద్వారం వైపు త్రోసుకు రావడంతో గలభా చెలరేగింది.

శ్రీరామకృష్ణులను ఆహ్వానించడానికి ఎవరూ ముందుకు రాకపోవడం గమనించినప్పుడే నరేంద్రుడు పరిస్థితిని గ్రహించాడు. పరిస్థితి తీవ్రతరమైనప్పుడు ఆయనను ఎలా బయటకు తోడ్కొని వెళ్లాలా అన్నదే అతడి ప్రస్తుత తాపత్రయం. భావపారవశ్య స్థితి నుండి శ్రీరామకృష్ణులు దిగిరాగానే ఎంతో శ్రమతో వెనుక దారిగుండా ఆయనను బయటకు తోడ్కొని వెళ్లాడు. పిదప ఆయనను ఒక బండిలో దక్షిణేశ్వరానికి తీసుకుపోయాడు. ఆ సంఘటన గురించి కాలాంతరంలో నరేంద్రుడు ఇలా చెప్పాడు: “ఆ నాడు నా వలన ఆయనకు కలిగిన అవమానాన్ని తలచుకొని నేను పొందిన దుఃఖం వర్ణనాతీతం. అలా అక్కడకు వచ్చినందుకు ఆయనపై నేనెంత కోపగించుకున్నానో తెలుసా? కానీ అందుకు ఆయన ఎంత మాత్రమూ ఆవేదన చెందలేదు, నా మాటలు పట్టించుకోనూ లేదు.

"నాపై గల ప్రేమ కారణంగా ఆయన తమను గురించి కలత చెందక పోవడాన్ని గ్రహించిన నేను చాలా పరుషంగా మాట్లాడాను. 'భరతుడు జింకను గురించి పదేపదే యోచిస్తూనే మరణించాడు, జింకగా జన్మించాడు అని పురాణాలు వచిస్తున్నాయి. అది నిజమైతే, నన్ను గురించే చింతన చేస్తూన్న మీ గతి ఏమవుతుందో కాస్త ఆలోచించండి, జాగ్రత్తగా ఉండండి' అని చెప్పాను. చిన్నపిల్లల మనస్తత్త్వం గల శ్రీరామకృష్ణులు నా మాటలు విని ఎంతో కలత చెందారు: 'బాగా చెప్పావు. నిజమే కదా! అలా జరిగితే ఇంకేముంది? కాని నిన్ను చూడకుండా నేను ఉండలేను!' అని భయంతోను, ఆవేదనతోను ఈ విషయం గురించి కాళీమాత వద్దకే వెళ్ళి మొరపెట్టుకొన్నారు. కాసేపటి తరువాత ఆనందంతో తిరిగి వచ్చి, చిరునవ్వుతో నాతో ఇలా అన్నారు: 'ధూర్తుడా! నీ మాటలు నేను వినను. 'నువ్వు అతనిలో నారాయణుని చూడడం వలననే ఆతడి పట్ల ప్రేమ వహించావు, ఎప్పుడు ఆతడిలో నారాయణుని చూడవో, అప్పటి నుండి నువ్వు అతని వైపు తిరిగి కూడా చూడవు' అని జగజ్జనని తెలిపింది.' ఈ విధంగా నా నిరసనలనూ, వాదనలనూ ఏకమొత్తంగా ఆయన త్రోసిపుచ్చారు."

నరేంద్రుని జీవితంలో శ్రీరామకృష్ణులు

ఇక, నరేంద్రుని జీవితంలో శ్రీరామకృష్ణుల స్థానం వివరణకు అతీతమైనది. కాలాంతరంలో ఒకసారి నరేంద్రుడు, "వివేకానంద నుండి శ్రీరామకృష్ణులను తీసివేస్తే మిగిలేది కేవలం ఉద్వేగ పిండం మాత్రమే" అని చెప్పాడు. యౌవనదశ నుండే నరేంద్రుడు అనుష్ఠించిన సాధనలు, పొందిన అనుభవాలు, పాటించిన బ్రహ్మచర్యం, తపస్సులాంటి అన్నింటికీ మార్గనిర్దేశం చేసినవారు శ్రీరామకృష్ణులే!

శ్రీరామకృష్ణులకు నరేంద్రుని పట్ల గల ప్రేమానురాగాలకు అవధుల్లేవు. ఇక నరేంద్రుడో ఆయన పట్ల ఎనలేని గౌరవమర్యాదలు కలిగివున్నాడు. నరేంద్రుడు క్రమంగా పరిణతి చెందే కొద్దీ శ్రీరామకృష్ణుల దివ్యప్రేమకు పూర్తిగా వశం కాసాగాడు.

నరేంద్రుడు శ్రీరామకృష్ణులను ఎంతగానో అభిమానించినప్పటికీ ప్రారంభంలో ఆయనను గురువుగా అంగీకరించడమో, పూర్తిగా ఆయనను శరణుజొచ్చడమో జరగలేదు. ఈ విషయంలో శ్రీరామకృష్ణుల ఇతర శిష్యులైన రాఖాల్, బాబూరాం, శరత్ ప్రభృతుల కన్నా నరేంద్రుడు విభిన్నంగా వ్యవహరించాడు. ఆతడికంటూ ప్రత్యేకమైన నమ్మకాలూ, సిద్ధాంతాలూ ఉన్నాయి. అవి తప్పని ఎవరైనా నిరూపించేదాకా వాటిని ఉడుంపట్టులా అతడు పట్టుకొనే ఉంటాడు.

శ్రీరామకృష్ణుల జీవితం అత్యంత సరళమైనది. ఆయన తమను పూర్తిగా కాళీమాత పాదారవిందాల మ్రోల అర్పించుకొని, ఆమె ఆదేశానుగ్రహం మేరకే జీవితాన్ని గడపేవారు. ఆచార వ్యవహారాలను నిష్ఠగా పాటించే వ్యక్తి ఆయన. నరేంద్రుడు బ్రహ్మసమాజ సభ్యుడు; తిండి విషయంలో, ఇతర ఆచార వ్యవహారాలలో పెద్దగా పట్టింపులు లేనివాడు. అతడికి రకరకాల స్నేహితులున్నారు. కొన్ని సమయాలలో శ్రీరామకృష్ణుల చేతలు అతడి దృక్పథంలో తప్పుగా అనిపించడం కద్దు. అలాంటి వాటిని నిరసించడానికి కూడా అతడు సంశయించ లేదు. కాలాంతరంలో నరేంద్రుడు, "నా గురించి ఏం చెప్పగలను? నేను ఆయన భూత గణాలలో ఒకణ్ణని భావిస్తాను. ఆయన గురించి ఆయనతోనే తప్పుగా వాగేవాణ్ణి. అది విని ఆయన నవ్వేవారు"[1] అనడం కద్దు.

ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు ఒక భావన గురించి వివరిస్తున్నారు. నరేంద్రుడు దానిని ప్రతిఘటిస్తూ మాట్లాడాడు. శ్రీరామకృష్ణులు ఎంతగా ప్రయత్నించినప్పటికీ తమ భావనను నరేంద్రునిచే అంగీకరింపజేయలేకపోయారు. అలాగే, తన భావనను శ్రీరామకృష్ణులు ఆమోదించలేదని నరేంద్రుడు నిరాశ చెందాడు. కనుక శ్రీరామకృష్ణులు ఏం చెప్పినా పట్టించుకోకుండా మౌనం వహించాడు. చివరకు శ్రీరామకృష్ణులు కించిత్తు కోపంతో, "ఇలా చూడు, నేను చెప్పింది విననప్పుడు నువ్వు ఎందుకు ఇక్కడకు వస్తున్నావు?" అని అడిగారు. అందుకు నరేంద్రుడు ప్రశాంతంగా, "మీరు చెప్పింది వినడానికి నేను ఇక్కడకు రావడం లేదు. నేను మిమ్మల్ని అభిమానిస్తున్నాను, అందుకే ఇక్కడకు వస్తున్నాను" అని జవాబిచ్చాడు. శ్రీరామకృష్ణులు ఉద్వేగభరితులై లేచి వెళ్లి నరేంద్రుణ్ణి అమాంతంగా కౌగలించుకొన్నారు.

కుమారునిగా

నరేంద్రుణ్ణి శ్రీరామకృష్ణులు తమ కుమారునిగా చూశారు. ఆ రోజుల్లో నరేంద్రుడు కాళీమాతను అంగీకరించేవాడు కాదు. పైగా నిందించేవాడు కూడా. ఒక రోజు నోటికి వచ్చినట్లు తిట్టసాగాడు. అది విని కోపగించుకొన్న శ్రీరామకృష్ణులు, "ధూర్తుడా! ఈ విధంగా తిట్టే పక్షంలో ఇక మీదట నా వద్దకు రాకు" అని కఠినంగా చెప్పారు. నరేంద్రుడు మౌనంగా బయటకు వెళ్లిపోయాడు. కాని తిన్నగా పోయి హుక్కా సిద్ధం చేసి శ్రీరామకృష్ణులకు చిరునవ్వుతో అందించాడు. శ్రీరామకృష్ణులూ నవ్వుతూ దానిని

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుట 237.

పుచ్చుకొన్నారు. ఈ సంఘటన గురించి ఆ తరువాత 'మ'[1] ను శ్రీరామకృష్ణులు, "అతడు నా కుమారుడు. నేను తిట్టినంత మాత్రాన కోపగించుకొంటాడా?" అని అడిగారు.

తనయుడనే స్థితిని అతిక్రమించి నరేంద్రుణ్ణీ, తమనూ శ్రీరామకృష్ణులు అభిన్నులుగా గాంచిన సంఘటనలు కూడా లేకపోలేదు. ఒక రోజు సాయంత్రం నరేంద్రుడు దక్షిణేశ్వరం వచ్చాడు. శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్లి, ఆయనకు ప్రణమిల్లి కూర్చున్నాడు. శ్రీరామకృష్ణులు ఆ రోజు విచిత్రంగా నరేంద్రుణ్ణి బాగా సమీపించి, దాదాపు అతడి ఒళ్లో కూర్చుండిపోయారు. పిదప తమనూ, నరేంద్రుణ్ణీ మార్చి మార్చి చూపుతూ, "ఇద్దరి మధ్యా ఎలాంటి తారతమ్యమూ ఉన్నట్లు నాకు తెలియడం లేదు. నేను నేనుగానూ ఉన్నాను, ఆతడిగానూ ఉన్నాను. నీటిలో ఒక పుల్లను వేస్తే ఆ క్షణంలో నీరు విభజింపబడినట్లు కనిపిస్తుంది. కాని నిజానికి అలా జరగలేదు. నేను చెబుతున్నది నీకు అర్థమవుతున్నదా? చిట్టచివరన చూస్తే ఉన్నది సమస్తమూ జగజ్జనని మాత్రమే కదా!" అన్నారు.

'నేనే అతణ్ణి'

ఆ తరువాత శ్రీరామకృష్ణులు పొగత్రాగగోరారు. వైకుంఠ్ ఆయన కోసం హుక్కా సిద్ధంచేసి తెచ్చాడు. శ్రీరామకృష్ణులు ఒకసారి పొగ త్రాగి, నరేంద్రుణ్ణి త్రాగమన్నారు. ఆయన చేతనున్న పొగగొట్టం నుండి పీలిస్తే ఆయన చేతులు ఎంగిలి అవుతాయని నరేంద్రుడు సంశయించాడు. కాని ఆయన, "నువ్వో మూర్ఖుడివి. నేను నీ నుండి అభిన్నుడనా? నేనూ నేనే, నువ్వూ నేనే" అంటూ, అతడిచేత పొగ త్రాగించారు. నరేంద్రుడు ఒకటి రెండుసార్లు పొగ త్రాగిన తరువాత మళ్లీ తామొకసారి పొగ త్రాగగోరి పొగగొట్టాన్ని తమ నోట్లో ఉంచుకోవడానికి ఆయన ప్రయత్నించారు. తాను పొగ త్రాగిన ఎంగిలి గొట్టాన్ని ఆయన నోట్లో పెట్టుకోకూడదన్న ఉద్దేశంతో నరేంద్రుడు ఆ ప్రయత్నాన్ని వమ్ముచేయాలనుకొన్నాడు. కాని ఆయన ఆతణ్ణి అసలు పట్టించుకోకుండా హాయిగా పొగ త్రాగసాగారు. "నేను నరేంద్రుణ్ణి నా ఆత్మగా చూస్తున్నాను. నేను అతనికి విధేయుణ్ణి" అన్నారు శ్రీరామకృష్ణులు.

---

1. 'శ్రీరామకృష్ణ కథామృత' రచయితా, శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ శిష్యులలో అగ్రగణ్యుడూ అయిన మహేంద్రనాథ్ గుప్తా, ఆయన మారుపేరు 'మ'.

శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రుణ్ణి తమలో ఒక అంశంగా పరిగణించేవారు. ఎవరైనా అతణ్ణి తప్పుపడితే "అలా అనకండి. అది శివదూషణ" అనేవారు.

నరేంద్రునికి ప్రత్యేక స్థానం

శ్రీరామకృష్ణులను కలుసుకొన్న తరువాత కూడా నరేంద్రుడు బ్రహ్మసమాజ సమావేశాలకు వెళ్లివచ్చేవాడు. కేశవ్ బ్రహ్మసమాజంలో స్త్రీలకూ, పురుషులకూ విడివిడిగా స్థానాలు కేటాయింపబడి ఉంటాయి. కానీ నరేంద్రుడు సాధారణ బ్రహ్మసమాజ సభ్యుడు. అక్కడ విడివిడిగా కూర్చునే అలాంటి సౌకర్యం లేదు. కనుక ఆ సమావేశాలకు వెళ్లవద్దని తక్కిన శిష్యులను శ్రీరామకృష్ణులు నిషేధించారు. కాని ఆ నిషేధం నరేంద్రునికి వర్తించదు. ఎందుకంటే ఇలాంటి పరిస్థితులు అతడి దృఢచిత్తం మీద ఎలాంటి ప్రభావమూ చూపలేవని శ్రీరామకృష్ణులు ఎరుగని విషయం కాదు. ఈ ఒక్క విషయంలో మాత్రమే కాదు, సమస్త విషయాల్లోనూ నరేంద్రునికి ప్రత్యేక స్థానం కల్పించారు ఆయన. కొన్ని సంఘటనలు పరికిద్దాం:

ఆహారం : శ్రీరామకృష్ణులు సామాన్యంగా ప్రతి ఒక్కరి నుండి ఆహారం స్వీకరించరు. ఒక గ్లాసు నీరైనా సరే, దానిని తీసుకువచ్చిన వ్యక్తి మనఃస్థితిని బట్టే ఆయన స్వీకరించేవారు; సరియైన వ్యక్తి కాకపోతే పుచ్చుకోరు. తీసుకువచ్చిన వ్యక్తి మనస్సును క్షణంలో చదవగలిగేవారు. దుశ్శీలుర నుండి ఏదీ ఆయన స్వీకరించరు. అదేవిధంగా శ్రాద్ధ ఆహారం ఆయన ససేమిరా తినరు. ఈ విషయాల్లో తమ శిష్యులకు కూడా ఇదే నియమాలను విధించారు. కాని నరేంద్రుడు ఎలాంటి ఆహారాన్నైనా ఎవరి నుండియైనా నిరాక్షేపణీయంగా స్వీకరించవచ్చు. "ఆతడిలో ప్రజ్వరిల్లే జ్ఞానాగ్ని ఎలాంటి దోషాన్నైనా దగ్ధం చేస్తుంది" అనేవారు ఆయన. ఒకసారి ఆయన నరేంద్రునితోనే, "నువ్వు ఎలాంటి ఆహారం తిన్నా ఫరవాలేదు. అది నీకు హానికరం కాదు. గోమాంసమో, పంది మాంసమో ఏది తిన్నా సరే, ఆ తరువాత మనస్సును స్థిరంగా భగవంతుని మీద లగ్నం చేయగలిగితే, ఆ ఆహారం హవిష్యాన్నంతో సమానమైనది. హవిష్యాన్నం భుజించీ ఒక వ్యక్తి మనస్సు కామకాంచనాలలో పొర్లితే అతడు ముమ్మాటికీ అల్పుడే" అని చెప్పారు.

గురుసేవ : ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో గురువును సేవించడం ఎంతో ప్రధానమైనది. గురువును సేవించే ఏ అవకాశాన్నీ శిష్యుడు కోల్పోవడానికి ఇష్టపడడు. గురువును సేవించడం ఆధ్యాత్మిక ప్రగతికి ఒక ముఖ్య నియమంగా మన శాస్త్రాలు

వచిస్తున్నాయి. కాని శ్రీరామకృష్ణులు తమకు ఎలాంటి సేవ చేయడానికీ నరేంద్రుణ్ణి అనుమతించేవారు కారు. ఆయనకు వీచడం, కాళ్లు ఒత్తడం, నీళ్లు తీసుకొని వెళ్లడం లాంటి పనులను తక్కిన యువకులు చేస్తున్నప్పుడు తానూ చేయగోరాడు నరేంద్రుడు. కాని అతడు ఏ పనినైనా చేయడానికి ఉపక్రమించినప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు ఠక్కున ఆపి, "నీ దారి వేరు" అనేవారు.

"సేవించడం మనస్సు పావనమవడానికే. కాని నరేంద్రుడు ఇప్పటికే పావన మనస్కుడు. కనుక అతడు సేవించనవసరం లేదు" అన్నదే శ్రీరామకృష్ణుల అభిప్రాయం. ఇందుకు మరో కారణం కూడా ఉండవచ్చు. "నేను నిన్ను సాక్షాత్తూ నారాయణునిగానే చూస్తున్నాను" అని శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రునితో చెప్పేవారు. ఆ నారాయణుడు తమకు సేవచేయడమా అనే ఆలోచన కూడా ఆయనకు కలిగి ఉండవచ్చు. "నన్ను ఇంతగా అభిమానిస్తూ, అదేసమయంలో నా పట్ల గౌరవభావం వ్యక్తం చేసిన అలాంటి వ్యక్తి మరొకరు ఉండరు" అని కాలాంతరంలో స్వామి వివేకానంద చెప్పారు.

అలాగని నరేంద్రుడు ఏం చేసినప్పటికీ శ్రీరామకృష్ణులు దానికి ఆమోద ముద్ర వేసేవారని అనుకోకూడదు. "నా పట్ల ఆయనకు ఎంత అభిమానం! అదేసమయంలో నాలో ఏదైనా చెడు తలంపు తలెత్తిన క్షణంలోనే ఆయనకు స్ఫురించేది. ఉద్యోగాన్వేషణలో దిక్కుతోచక తిరుగాడుతున్న రోజుల్లో దుష్ట బృందంలో చిక్కుకొన్నాను. శ్రీరామకృష్ణుల దృష్టిలో ఉద్యోగాన్వేషణ ఒక లౌకిక చర్య. కనుక ఆ రోజుల్లో నేను ఇచ్చే ఏ ఆహారాన్నీ ఆయన తినేవారు కారు. తినడానికి చేతులు ఎత్తబోయేవారు, కానీ చెయ్యి పైకి లేచేది కాదు. పిదప నాతో, 'ఇంకా నువ్వు తయారవలేదు' అనేవారు" అంటూ కాలాంతరంలో నరేంద్రుడు చెప్పేవాడు.

నరేంద్రుని పరీక్ష

నరేంద్రుడు స్వయంగా తాను పరీక్షించి తేల్చుకోనిదే దేనినీ అంగీకరించేవాడు కాదని చూశాం. దుష్టస్వభావుల చేతుల మీదుగా శ్రీరామకృష్ణులు దేనినీ స్వీకరించలేరని నరేంద్రుడు నమ్మలేదు. "మీ గురువును పగటి పూట పరీక్షించండి, రాత్రి కూడా పరీక్షించండి. బెస్త వనిత నాణేలను పరీక్షించి పుచ్చుకొనేటట్లు పరీక్షించండి" అనేవారు శ్రీరామకృష్ణులు. నరేంద్రుడు కూడా అందుకు సాహసించాడు. ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు శశధర పండితుని ఇంటిని పావనం చేశారు. అప్పుడు ఇంట్లోని ఒక వ్యక్తి త్రాగడానికి ఆయనకు మంచినీళ్లు తెచ్చాడు. గ్లాసును పుచ్చుకొన్న శ్రీరామకృష్ణులు ఆ నీరు

త్రాగలేదు. ఎవరి కంటా పడకుండా ఆ నీటిని క్రింద పారబోశారు. నరేంద్రుడు ఇదంతా గమనించాడు. తదనంతరం మంచినీటిని తెచ్చిన ఆ వ్యక్తిని గురించి వాకబు చేసినప్పుడు శ్రీరామకృష్ణుల ఆ ప్రవర్తనకు అసలు కారణం తెలిసింది - ఆ వ్యక్తి దుశ్శీలుడు.

శ్రీరామకృష్ణులు కామాన్నీ, ధనేచ్ఛనూ సమూలంగా త్యజించిన వ్యక్తి. ఆయన ధనం మాత్రమే కాక, ఏ లోహపు వస్తువునూ తాకలేరు. ఒకవేళ తాకితే ఆయన చేతులు ఏదో తేలు కుట్టినట్లు కొంకర్లు పోయేవి. ఈ విషయం కూడా నమ్మడానికి నరేంద్రుడు సిద్ధంగా లేడు. దీనిని పరీక్షించాలనుకొని ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు గదిలో లేనప్పుడు నరేంద్రుడు ఆయన పడక క్రింద ఒక నాణెం ఉంచాడు. తరువాత గదిలోకి వచ్చిన శ్రీరామకృష్ణులు పడక మీద కూర్చున్నారు. మరుక్షణమే విలవిలలాడుతూ లేచారు. అందుకు కారణం ఏమిటోనని అందరూ పడకను క్షుణ్ణంగా పరీక్షించారు. పడకను దులిపినప్పుడు ఒక నాణెం క్రింద పడింది. శ్రీరామకృష్ణులు తమ ప్రియతమ శిష్యునిపై అర్థవంతమైన దృక్కును సారించారు. నరేంద్రుడు సిగ్గుతో తలదించుకొన్నాడు.

ఒక సందర్భంలో శ్రీరామకృష్ణులు ఒక వ్యక్తిని గురించి యువకులతో ప్రస్తావిస్తూ అతడు శీలవంతుడు కాదనీ, అతడి ఇంట్లో ఎవరూ ఏమీ తినకూడదనీ హెచ్చరించారు. నరేంద్రునికి ఈ విషయం ఎలాగో తెలిసింది. వెంటనే శ్రీరామకృష్ణుల హెచ్చరికకు వ్యతిరేకంగా చేసితీరాలని కంకణం కట్టుకొన్న వ్యక్తిలా వ్యవహరించగోరాడు. యువ భక్తులలో ఒకరిద్దరిని వెంటబెట్టుకొని ఆ వ్యక్తి ఇంటికి వెళ్ళి సుష్టుగా భోజనం చేసి దక్షిణేశ్వరానికి తిరిగి వచ్చాడు. వచ్చినవాడు తిన్నగా శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్ళి జరిగినదంతా పూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పాడు. ఆయన ఆగ్రహోదగ్రులయ్యారు. ఆయన ఆగ్రహాన్ని చూసి నరేంద్రుడు విలపించసాగాడు. ఎలాగో పరిస్థితి చక్కబడింది.

దుష్టుల పట్లా కరుణ

నరేంద్రుడు అంతటితో ఆగలేదు. స్వాభావికంగానే కరుణాపూరితుడైన ఆతడి హృదయం ఆ వ్యక్తి కోసం ద్రవించిపోయింది. ఒక రోజు ఆ వ్యక్తిని తోడ్కొని సరాసరి శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్ళాడు. "ఈతడికి సద్గతి లభించేలా అనుగ్రహించండి, ఈ జన్మలోనే ఇతడు భగవదనుభూతి పొందేలా ఆశీర్వదించండి" అంటూ ఆయనను ప్రార్థించసాగాడు. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు, "లేదు, ఈ జన్మలో జరగదు" అని కచ్చితంగా చెప్పేశారు. కాని నరేంద్రుడు వదలిపెట్టలేదు. "మీరు నిరాకరిస్తే ఇతడు ఎక్కడకు పోగలడు?" అంటూ హఠం చేశా. "ఇతడికి

ఏం చేయాలి? చేయడానికి ఏమీ లేదని చెప్పేశాను కదా!" అన్నారాయన విసిగిపోయి. కాని నరేంద్రుడు పట్టినపట్టు వదల్లేదు. చివరికి శ్రీరామకృష్ణులు, "సరే పో! మరణ సమయంలో ముక్తి లభిస్తుంది" అని చెప్పారు. దుష్టులంటూ ఇతరులు వెలివేసేవారి పట్ల కూడా అంతగా కరుణ చూపే వ్యక్తిగా నరేంద్రుడు విరాజిల్లాడు.

శ్రీరామకృష్ణులు కూడా నరేంద్రుణ్ణి అనేక విధాల పరీక్షించారు. అతడిలోని జితేంద్రియత్వం, సత్యనిష్ఠ మొదలైన ప్రతి అంశాన్నీ పరీక్షించి, తెలుసుకొన్నారు. ముఖ్యమైన రెండు సంఘటనలను పరికిద్దాం:

శ్రీరామకృష్ణుల పరీక్ష

నరేంద్రుడు దక్షిణేశ్వరానికి వచ్చాడంటే చాలు, శ్రీరామకృష్ణుల మాటలూ, చేతలూ సామాన్యంగా ఆతడి గురించే ఉంటాయి. నరేంద్రుని రాకను కాస్త దూరం నుండి చూస్తే చాలు, శ్రీరామకృష్ణుల హృదయం యథాతథంగా బయటకు వచ్చి ఆతణ్ణి ప్రేమతో ఆలింగనం చేసుకొంటూన్నట్లు ఉండేది. "అదుగో న..... న...." అంటూ ఆయన భావపారవశ్య స్థితిలో మగ్నులయ్యేవారు. కాని ఒకసారి ఈ పరిస్థితి తలక్రిందులైంది. నరేంద్రుడు వచ్చినప్పుడల్లా అతణ్ణి పట్టించుకోకుండా, ఎడముఖం - పెడ ముఖంగా ఉండిపోయారు శ్రీరామకృష్ణులు; అతడి రాకను పట్టించుకొన్నట్లే కనిపించలేదు. నరేంద్రుడు మామూలుగానే వచ్చి శ్రీరామకృష్ణులకు ప్రణమిల్లి ఆయన ముందు కూర్చున్నాడు. కాసేపు వేచివున్నాడు. కాని శ్రీరామకృష్ణులు కనీసం కన్నెత్తి కూడా అతడి వంక చూడలేదు. శ్రీరామకృష్ణులు పారవశ్య స్థితిలో నెలకొని ఉన్నారని నరేంద్రుడు భావించాడు. కనుక కాసేపు వేచివుండి బయటకు వచ్చి హాజ్రాతో మాట్లాడుతూ పొగ త్రాగసాగాడు. కాని నరేంద్రుడు బయటకు వెళ్లగానే శ్రీరామకృష్ణులు తక్కిన వారితో మాట్లాడసాగారు. ఆయన మాటల శబ్దం చెవిన పడగానే నరేంద్రుడు లోపలకు వచ్చి కూర్చున్నాడు. అప్పటికీ ఆయన నరేంద్రునితో మాట్లాడకుండా, ముఖం త్రిప్పుకొని పడుకొన్నారు. ఆ పగలంతా ఇలాగే గడిచింది. సాయంత్రమయినప్పటికీ శ్రీరామకృష్ణుల వైఖరిలో ఎలాంటి మార్పు రాకపోవడం చూసి నరేంద్రుడు ఆయనకు ప్రణమిల్లి కలకత్తా తిరుగుముఖం పట్టాడు.

వారంలోగా మళ్లీ నరేంద్రుడు దక్షిణేశ్వం వచ్చాడు. అప్పుడూ షరా మామూలే. ఆ రోజు పగలంతా అక్కడ నివసిస్తూన్న హాజ్రాతోనూ, ఇతరులతోనూ మాటల్లో గడిపి, సాయంత్రం ఇంటికి వెళ్లిపోయాడు. ఆ తరువాత రెండుసార్లు

వచ్చాడు. కాని శ్రీరామకృష్ణులలో ఎలాంటి మార్పులేదు. అయినప్పటికీ నరేంద్రుడు దాని గురించి కించిత్తు కూడా కలత చెందలేదు. మనస్సులో ఎలాంటి మార్పు లేకుండా అతడు మామూలుగా శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వచ్చిపోతున్నాడు. నరేంద్రుడు దక్షిణేశ్వరానికి రాకుండా ఇంట్లోనే ఉన్నప్పుడు అతడి క్షేమ సమాచారాలు వాకబు చేయడానికి శ్రీరామకృష్ణులు అప్పుడప్పుడు ఎవరినైనా కలకత్తాకు పంపడం కద్దు. కాని అతడు ప్రత్యక్షంగా వచ్చినప్పుడు మాత్రం అదే ఎడముఖం పెడముఖం. ఈ విధంగా ఒక నెలకు పైగా గడిచింది. నరేంద్రుడు కించిత్తు కూడా కలత చెందకుండా దక్షిణేశ్వరానికి వస్తూవుండడం గమనించిన శ్రీరామకృష్ణులు చివరకు ఒక రోజు అతణ్ణి పిలిచి, "ఏం నాయనా! నేను నీతో ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడలేదే! అయినప్పటికీ నువ్వెందుకు వస్తూనే ఉన్నావు?" అని అడిగారు. అందుకు నరేంద్రుడు, "మీ మాటలు వినడానికా వస్తున్నాను? నేను మిమ్మల్ని అభిమానిస్తున్నాను. మిమ్మల్ని చూడాలని అనిపిస్తుంది. అందుకే వస్తున్నాను" అని జవాబిచ్చాడు. ఆ మాటలు విన్న శ్రీరామకృష్ణులు పరమానంద భరితులై, "నా ప్రేమానురాగాలు లభించకపోతే, నువ్వు ఇక్కడకు రావడం మానుకొంటావేమోనని నిన్ను పరీక్షించి చూశాను. నీ లాంటి దృఢచిత్తులే ఇంత అవమానాన్నీ, చిన్నబుచ్చడాన్నీ దిగమింగుకోగలరు. మరొకరైతే ఎప్పుడో పలాయనం చిత్తగించేవాడు, ఈ వైపు కన్నెత్తి కూడా చూసి ఉండడు" అన్నారు.

ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రుణ్ణి విడిగా పంచవటికి తోడ్కొనిపోయి అతడితో, "ఇలా చూడు, ఏళ్ల తరబడి నేను చేసిన తపఃఫలంగా నాకు అణిమాది అష్టసిద్ధులు లభించాయి. కాని బట్ట జారిపోకుండా చూసుకోలేని నా లాంటి వ్యక్తికి వీటిని ఉపయోగించుకోవడానికి తీరిక ఎక్కడ? తన అనేక కార్యాలను నువ్వు చేయబోతున్నావని జగజ్జనని నాతో చెప్పింది. కనుక ఆమెకు విన్నవించి ఆ సిద్ధులను నీకు ఇవ్వగోరుతున్నాను. ప్రస్తుతం నువ్వు పుచ్చుకొంటే అవసరమైనప్పుడు ఉపయోగించుకోవచ్చు. ఏమంటావు?" అని అడిగారు.

సిద్ధుల తిరస్కృతి

నరేంద్రుడు కాసేపు యోచించిన తరువాత, "మహాశయా! భగవదనుభూతిని పొందడంలో ఇవి నాకు ఉపకరిస్తాయా?" అని అడిగాడు. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు, "ఉపకరించవు. భగవదనుభూతికి ఉపకరించకపోయినా, భగవత్సాక్షాత్కారానంతరం భగవత్కార్య నిర్వహణలో ఇవి ఎంతో ఉపకరిస్తాయి" అన్నారు. తక్షణమే నరేంద్రుడు, "అలా అయితే ఈ సిద్ధులతో నాకు ప్రయోజనం లేదు.

మొదట భగవదనుభూతి కలుగనివ్వండి, ఆ తరువాత వాటిని స్వీకరించాలో వద్దో నిర్ణయించుకొంటాను. అద్భుత శక్తులను ఇప్పుడే స్వీకరించినందువలన లక్ష్యాన్ని విస్మరించి, స్వార్థంతో దుష్ప్రేరణకు లోనై వాటిని దుర్వినియోగం చేయవచ్చు. అలాంటప్పుడు అంతా వ్యర్థమయిపోతుంది కదా!" అని జవాబిచ్చాడు. శ్రీరామ కృష్ణులు నిజానికి ఆ దివ్యశక్తులను నరేంద్రునికి ఇవ్వాలనుకొన్నారా లేక నరేంద్రుని మనోవైఖరిని పరీక్షించదలచారా? ఏది ఏమైనప్పటికీ నరేంద్రుడు వాటిని తిరస్కరించడం, శ్రీరామకృష్ణులకు ఎనలేని ఆనందాన్ని కలిగించిందనడం మాత్రం నిజం.

సాకార భగవంతుని పట్లా, శాస్త్రాల పట్లా సందేహం

బాల్యంలోనే సీతారాములు, శివుడు వంటి సాకారమూర్తులను ఆరాధించాడు నరేంద్రుడు. యువకుడయినప్పుడు ఈ భావనలో గొప్ప మార్పు కలిగింది. భగవంతునికి రూపం లేదు, విగ్రహారాధన తప్పు అని భావించసాగాడు. బ్రహ్మసమాజ సిద్ధాంతాలు కూడా ఈ రీతిలోనే ఉండడం వలన ఆతడి నమ్మకం రూఢి అయింది. "విగ్రహారాధన చేయం" అని సమాజ సభ్యులు ప్రమాణం చేయాలి. నరేంద్రుడు కూడా అట్లే ప్రమాణం చేసివున్నాడు. కనుక అతడు దక్షిణేశ్వరానికి వచ్చినప్పటికీ కాళికాలయానికో తక్కిన ఆలయాలకో వెళ్లేవాడు కాడు. శ్రీరామకృష్ణులు విగ్రహారాధన చేయడాన్నే అతడు అంగీకరించలేదు. "కాళీ మాత దివ్యరూపాన్ని అతడు కేవలం బొమ్మ అంటున్నాడు. 'ఇంకా ఈయన ఆలయం లోకి వెళ్లి విగ్రహారాధన చేస్తున్నారు' అంటూ నా గురించే చెబుతున్నాడు" అంటూ శ్రీరామకృష్ణులు నవ్వేవారు.

తాను నిజమని నమ్మే దానిని ఎవరితోనైనా సంకోచించక చెప్పడం నరేంద్రుని నైజం. ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణుల సమక్షంలోనే గిరీశ్ ప్రభృతులతో అతడు ఈ విషయం గురించి వాదన చేశాడు. శ్రీరామకృష్ణ కథామృతంలో[1] ఈ వాదన పూర్తిగా పొందుపరచబడివుంది. దానిని చూద్దాం:

నరేంద్రుడు : భగవంతుడు మానవ రూపంలో అవతరిస్తాడని ఋజువు లేకుండా ఎలా విశ్వసించగలను?

గిరీశ్ : విశ్వాసం అన్నదే దానికి ఋజువు. ఈ వస్తువు ఇక్కడ ఉన్నది అన డానికి ఋజువు ఏమిటి? విశ్వాసమే దానికి ఋజువు.

1. శ్రీరామకృష్ణ కథామృతం-3, పుట 109-111.

ఒక భక్తుడు : బాహ్యప్రపంచం అన్నది మనకు బాహ్యంలో ఉంటున్నదని తత్త్వవేత్తలు ఋజువు చేయగలిగారా? అది మన తిరుగులేని విశ్వాసం అని చెప్పి వదిలేశారే!

గిరీశ్ (నరేంద్రుడితో) : భగవంతుడు నీ ముందుకు వచ్చి నిలబడ్డా సరే, నువ్వు ఆయనను విశ్వసించవు. 'నేనే భగవంతుణ్ణి. మానవరూపంలో వచ్చాను' అని అబద్ధాలు చెబుతున్నాడని నువ్వు అనవచ్చు.

ఆ తరువాత దేవతల అమరత్వం గురించి ప్రస్తావన వచ్చింది.

నరేంద్రుడు : దానికి ఋజువు ఎక్కడుంది?

గిరీశ్ : వారు వచ్చి నీ ఎదుట నిలబడ్డా సరే, నువ్వు నమ్మవు.

నరేంద్రుడు : వారు గత యుగాలలో కూడా ఉన్నారని నాకు ఋజువు కావాలి.

'మ' పల్టుతో ఏదో అన్నాడు.

పల్టు (నరేంద్రునితో నవ్వుతూ) : అమరత్వానికి ఆది ఉండకూడదనే అవసరం ఏముంది? అమరులు కావాలంటే అంతం లేకుంటే చాలు.

శ్రీరామకృష్ణులు (నవ్వుతూ) : నరేంద్రుడు వకీలు కుమారుడు. పల్టు డెప్టీ[1] కుమారుడు. (అందరూ నవ్వారు)

యోగీన్ (నవ్వుతూ, గిరీశ్ తదితరులతో) : ఇకపై ఈయన (శ్రీరామకృష్ణులు) నరేంద్రుడి మాటలతో ఏకీభవించరు.

శ్రీరామకృష్ణులు (నవ్వుతూ) : ఒకసారి నేను చాతకపక్షి ఆకాశం నుండి పడే నీరు తప్ప మరే నీరూ త్రాగదని చెప్పాను. 'చాతకపక్షి మామూలు నీటిని కూడా త్రాగుతుంది' అన్నాడు నరేంద్రుడు. అప్పుడు నేను అమ్మతో, 'అమ్మా, మరి నేను చెప్పే విషయాలన్నీ మిథ్యయేనా?' అన్నాను. ఎంతో వ్యథకు లోనయ్యాను. కొన్నాళ్ల తరువాత నరేంద్రుడు మళ్లీ వచ్చాడు. గదిలో కొన్ని పక్షులు ఎగురుతూండడం చూసి, 'అదే, అదే' అంటూ అరిచాడు. ఏమిటని నేను అడగ్గా, 'అదే, చాతకపక్షి!' అన్నాడు. చూడబోతే అవన్నీ గబ్బిలాలు! ఆ రోజు నుండి అతడు చెప్పేది నేను అంగీకరించడం లేదు. (అందరూ నవ్వారు)

---

1. డెప్యూటీ మేజిస్ట్రేటును శ్రీరామకృష్ణులు ఇలా పలికేవారు.

మళ్లీ వాదన కొనసాగింది. నరేంద్రుడు వాదిస్తున్నాడు. అతడి వయస్సు ప్రస్తుతం ఇరవై రెండేళ్ల నాలుగు నెలలు.

నరేంద్రుడు (గిరీశ్, 'మ' ప్రభృతులతో) : మరి నేను శాస్త్రాలను ఎలా విశ్వసించగలను? *మహానిర్వాణ తంత్రంలో* ఒక చోట, 'బ్రహ్మజ్ఞానం పొందని వాడికి నరకం ప్రాప్తిస్తుంది' అని ఉంది. అందులోనే మళ్లీ మరొక చోట, 'పార్వతీదేవిని ఉపాసించడం మినహా వేరే మార్గం లేదు' అని ఉంది. మనుస్మృతిలో మనువు తన గురించే వ్రాశాడు. మోజెస్ పెంట్యాట్యుక్‌లో[1] తన మరణం గురించే వర్ణించాడు.

సాంఖ్యశాస్త్రం ప్రకారం 'ఈశ్వరా సిద్ధేః' – అంటే 'భగవంతుడు ఉన్నాడు' అనే దానికి ఋజువు లేదు. మళ్లీ సాంఖ్యమే వేదాలను అంగీకరించాలి, వేదాలు నిత్యమైనవి అని కూడా చెప్పింది.

కాని ఇవన్నీ అసత్యమని నేను చెప్పడం లేదు. వీటిని నేను అర్థం చేసుకోలేకపోతున్నాను. మీరు నాకు అర్థమయ్యేలా చేయండి. శాస్త్రాలను జనం తమకు ఇష్టం వచ్చినట్లు వివరించారు. మరి ప్రస్తుతం మనం వాటిలో దేన్ని అంగీకరించాలి? శ్వేతవర్ణ కాంతి ఎర్రటి యానకం ద్వారా వస్తే ఎర్రగానూ, పచ్చని యానకం ద్వారా వచ్చినప్పుడు పచ్చగాను కనిపిస్తుంది.

ఒక భక్తుడు : భగవంతుడే స్వయంగా గీతోపదేశం చేశాడు.

శ్రీరామకృష్ణులు : గీత సకలశాస్త్రాల సారం. సన్న్యాసుల వద్ద వేరే పుస్తకం ఏది ఉన్నా లేకపోయినా ఒక చిన్న భగవద్గీత పుస్తకం మాత్రం తప్పక ఉంటుంది.

ఒక భక్తుడు : శ్రీకృష్ణుడే గీతోపదేశం చేశాడు.

నరేంద్రుడు : శ్రీకృష్ణుడు చేశాడో లేక మరెవరయినా చేశారో?

నరేంద్రుని పలుకులు విని శ్రీరామకృష్ణులు నివ్వెరబోయారు.

ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రునితో తమ దివ్యదర్శనాలను గురించి ముచ్చటించారు. నరేంద్రుడు వాటిని నమ్మలేదు. అంతా విన్న అతడు చివరకు, "ఈ దృశ్యాలు నిజం కావు. అవి మీ మనోభ్రాంతి జనితాలు" అని తేల్చివేశాడు. శ్రీరామకృష్ణులు చలించిపోయారు. "ఏయ్, ఏమంటున్నావు నువ్వు? ఆ దేవతలు

1. Pentateuch : ప్రాత నిబంధనలోని మొదటి ఐదు అధ్యాయాలు.

నాతో మాట్లాడుతున్నారు" అన్నారు శ్రీరామకృష్ణులు. "అలాగే అనిపిస్తుంది" అని నరేంద్రుడు తేలిగ్గా కొట్టిపారేశాడు. శ్రీరామకృష్ణులు దిగ్భ్రమ చెందారు. నరేంద్రుడు సత్యనిష్ఠాపరుడు. కనుక అతడు చెబుతున్న దాన్లో పొరపాటు ఉండదని శ్రీరామకృష్ణులకు అచంచలమైన విశ్వాసం. తాను దర్శించిన దేవతా రూపాలన్నీ మనోకల్పిత జనితాలని అతడు చెప్పినప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు గందరగోళ స్థితిలో పడిపోయారు. ఆయన ఉన్నత చైతన్య స్థితిలో ఉన్నప్పుడు ఇలాంటివి విన్నప్పటికీ నవ్వేసేవారు. ఇతర సమయాలలో ఇలాంటి భావనలు ఆయనను గందరగోళానికి లోనుచేస్తాయి. అది చెబుతున్నది నరేంద్రుడనే ఏకైక కారణం వలననే ఆ గందరగోళం.

దేవతా ఆకృతులు మనోకల్పితాలా?

ఇప్పుడు కూడా గందరగోళానికి లోనైన శ్రీరామకృష్ణులు తిన్నగా కాళికాలయంలోకి వెళ్ళి తమ సమస్యను ఆమెకు విన్నవించారు. కరుణాస్వరూపిణియైన ఆమె ఆయనతో, "నువ్వెందుకు అతడి మాటలు అంతగా పట్టించుకొంటావు? అతడు బాలుడు. ఇప్పుడు ఇలాగే మాట్లాడతాడు. కాలక్రమాన నువ్వు చెప్పే ప్రతి మాటనూ నిజమని నమ్ముతాడు" అని చెప్పింది. కాళీమాత చెప్పిన మాటలు నరేంద్రునికి చెబుతూ, "ధూర్తుడా! నాలో అపనమ్మకం కలిగించావే! ఇకపై ఇక్కడకు రావద్దు" అన్నారు శ్రీరామకృష్ణులు. నరేంద్రుడు మౌనంగా ఉండిపోయాడు.

శ్రీరామకృష్ణులు జీవించి ఉన్నప్పుడే కొందరు ఆయనను అవతార పురుషునిగా ఆరాధించసాగారు. గృహస్థ భక్తులలో రామచంద్ర దత్తా లాంటి వారు వారిలో ముఖ్యులు. శ్రీరామకృష్ణులు సైతం పలువురిని, "నా గురించి నువ్వు ఏమనుకొంటున్నావు?" అని అడగడం కద్దు. భక్తశ్రేష్ఠుడు, సాటిలేని జ్ఞాని, గొప్ప మహాత్ముడు, రాధాదేవి అవతారం, చైతన్య మహాప్రభు అవతారం, సాక్షాత్తు భగవంతుడే మానవరూపం దాల్చి అరుదెంచిన అవతారం అంటూ విభిన్న భక్తుల నుండి వివిధ జవాబులు వచ్చేవి. వచ్చే జవాబు నుండి ప్రతి ఒక్కరి మనఃస్థితిని శ్రీరామకృష్ణులు గ్రహించేవారు. తమ శిష్యుల మానసిక స్థితిని పరీక్షించే కొన్ని మార్గాలలో ఇదీ ఒకటి. నరేంద్రుణ్ణి కూడా ఆయన ఇదే ప్రశ్న అడిగినప్పుడు, "వేయిమంది మిమ్మల్ని భగవదవతారంగా పేర్కొనవచ్చు. కానీ నాకు రూఢిగా నమ్మకం కలిగేంత వరకు నేను దానిని స్వీకరించలేను" అని అతడు జవాబిచ్చాడు. అలవాటు ప్రకారం శ్రీరామకృష్ణులు నవ్వేసి మౌనం వహించారు.

శ్రీరామకృష్ణులు అవతార పురుషులా?

ఈ విషయంగా ఒకసారి భక్తుల మధ్య చర్చ జరుగుతున్నప్పుడు నరేంద్రుడు, "భగవంతుని లాంటి వ్యక్తిగా నేను ఆయనను పరిగణిస్తున్నాను. స్థావరానికీ

(చెట్లు) మృగానికీ మధ్య సృజింపబడింది ఒకటి ఉంది. ఆ ప్రాణి స్థావరమా, మృగమా అని రూఢిగా చెప్పలేం. అట్లే మనిషికీ దేవునికీ మధ్య ఒక దశ ఉంది. ఆ దశలో ఉన్న వ్యక్తి భగవంతుడా, మనిషా చెప్పడం కష్టం. అలాంటి దశలో శ్రీరామకృష్ణులు ఉన్నారు" అని చెప్పాడు. డాక్టర్ మహేంద్రలాల్ సర్కార్ ఆ అభిప్రాయాన్ని ఖండిస్తూ, "భగవంతుని గురించి విషయాలను ఉదాహరణలు చూపి విపులీకరించలేం" అన్నాడు. అందుకు నరేంద్రుడు, "ఆయనను నేను భగవంతుడని పేర్కొనడం లేదు; మనిషిగానే పరిగణిస్తున్నాను" అన్నాడు. శ్రీరామకృష్ణులతో సన్నిహితంగా మెలగేకొద్దీ నరేంద్రుని దేవుని-భావన క్రమంగా మారిపోసాగింది.

భగవంతుడు అనంత సద్గుణ సంపన్నుడు, కాని ఆయన నిరాకారుడు - బ్రహ్మసమాజస్థుల ఈ భావన నరేంద్రునికి ఎంతో అంగీకారయోగ్యమైనది. ఈ స్థితిలో శ్రీరామకృష్ణులు అతడికి అద్వైతతత్త్వం బోధించగోరారు. దానిని నిరాకరించాడు నరేంద్రుడు. అద్వైతం ఏం చెబుతుంది? దానిని అంగీకరించడానికి నరేంద్రుడు ఎందుకు నిరాకరించాడు? సమస్త రూపాలు, సకల ప్రాణులు, నేను, నువ్వు అనే సమస్తమూ భగవంతుడే అంటుంది అద్వైతం. భగవంతుడు నిరాకారుడంటాడు నరేంద్రుడు. కాని అద్వైతమో సమస్తమూ ఆయన ఆకృతులే అంటుంది. అలాంటప్పుడు దానిని అతడు ఎలా అంగీకరించగలడు? అలా అని శ్రీరామకృష్ణులు వదలిపెడతారా? యోగ్యమైన ఒక ఉపకరణంగా నరేంద్రుడు విరాజిల్లడం చూసి శ్రీరామకృష్ణులు అతడికి అద్వైత జ్ఞానం ప్రసాదించే తీరాలని నిశ్చయించుకొన్నారు.

అద్వైతం

కనుక నరేంద్రుడు దక్షిణేశ్వరం వచ్చాడంటే వెంటనే 'అష్టావక్ర సంహిత' లాంటి అద్వైత గ్రంథాలను ఇచ్చి చదవమనేవారు. నరేంద్రుని దృష్టిలో ఇటువంటివి నాస్తిక గ్రంథాలుగా కానవచ్చేవి. శ్రీరామకృష్ణుల అభిలాష మేరకు పఠింపనారంభించేవాడు. కాని కాసేపటికే సహనం కోల్పోయి, "దీనికీ నాస్తికతకూ వ్యత్యాసం ఏముంది? ఒక సామాన్య మానవుడు తనను భగవంతునిగా భావించడమా? దీనికన్నా మహాపాపం మరొకటి ఉంటుందా? సమస్తమూ భగవంతుడట! నేను భగవంతుణ్ణి, నువ్వు భగవంతుడివి, కనిపించేదంతా భగవంతుడు - దీనికన్నా హేతువాదానికి నిలబడనిది మరొకటి ఉంటుందా? ఈ గ్రంథాలను రచించిన ఋషి, మునులకు కచ్చితంగా మతి చెడి ఉండాలి. కాకపోతే వాళ్లు ఇలా వ్రాసి వుంటారా?" అంటూ అగ్గి మీద గుగ్గిలం అయ్యేవాడు. నరేంద్రుడు ఇలా బహిరంగంగా మాట్లాడడం శ్రీరామకృష్ణులకు ఎంతో ఆనందంగా ఉండేది. ఆతడి

వైఖరిని తక్కున ప్రతిఘటించకుండా, "నా కోసం నిన్ను చదవమంటున్నాను. నువ్వు అంగీకరించాలని నేను చెప్పడం లేదే! ప్రస్తుతం దీనిని నువ్వు అంగీకరించక పోవచ్చు. అందుకోసం ఋషులను, మునులను ఎందుకు వృథాగా నిందిస్తావు? భగవంతుని నైజానికి ఎందుకు హద్దు కల్పిస్తున్నావు? మూర్తీభవించిన సత్యమే అయిన భగవంతుణ్ణి ప్రార్థిస్తూవుండు. ఆయన నీకు ఎలాంటి స్వరూపంలో దర్శనమిచ్చి అనుగ్రహిస్తాడో దానిలో నమ్మకం కలిగివుండు" అనేవారు. కాని నరేంద్రుడు ఆ మాటలను అసలు పట్టించుకోలేదు. హేతువాదంతో స్థాపింపబడని దేదైనా అతడికి అసత్యంగా కానవచ్చేది. అసత్యం ఏదైనా దానిని వ్యతిరేకించడం ఆతడి నైజం; అందువలన అద్వైత తత్త్వాన్ని వ్యతిరేకించాడు, వాదించాడు, పరి హాసం చేశాడు.

నరేంద్రుడు మాట్లాడిన దాన్లోనో, ప్రవర్తించిన తీరులోనో ఆశ్చర్యపడవల సింది ఏమీలేదు. ఎందుకంటే అద్వైతం నిర్వివాదాంశం కనుక. మాట్లాడే స్థితిలో అద్వైతం లేదు. "సమస్తమూ భగవంతుడు. కుండా భగవం తుడే, కూజా కూడా భగవంతుడే. కనుక కుండా, కూజా ఒక్కటే" అంటే అది అద్వైతం అనిపించుకోదు. అందుకు మారుగా పరిహాసా స్పదమవుతుంది. ఎందుకంటే కుండ, కూజా ఒక్కటి కావు. నిజమేమిటంటే కుండకూ, కూజాకూ మూలం ఒక్కటే. అంటే రెండూ బంకమట్టితో చేయబడినవే. బంకమట్టి స్థితిలో రెండూ ఒక్కటే. అదేవిధంగా ప్రాణమూ, భగవంతుడూ ఒకటి కాదు. మౌలిక ఆత్మస్థితిలో అన్నీ ఒక్కటే. కనుక అద్వైతం అనుభవైకవేద్యమైనదే కాని వివాదాంశం కాదు. అందువలన ఎన్ని గ్రంథాలు చదవమన్నా నరేం ద్రుడు అద్వైతతత్త్వాన్ని అంగీకరించడని గ్రహించిన శ్రీరామకృష్ణులు ఆ సదరు అనుభవాన్ని అతడికి అందించగోరారు.

అద్వైతానుభూతి

ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు అద్వైతతత్త్వం గురించి నరేంద్రునికి విశదీ కరిస్తున్నారు. నరేంద్రుడు శ్రద్ధగా విన్నాడు. ఆ తరువాత అతడు హాజ్రా వద్దకెళ్లి పొగ త్రాగుతూ ఆతడితో, "అలా కూడా ఉండడం సాధ్యమా ఏమిటి? కుండా భగవంతుడు, కూజా కూడా భగవంతుడే, ఇదేం చోద్యం!" అని ఇద్దరూ పగలబడి నవ్వారు. ఆ సమయంలో శ్రీరామకృష్ణులు భావపారవశ్య స్థితిలో ఉన్నారు. నరేం ద్రుడు నవ్వడం విని ఆయన ఒక బాలునిలా, ధరించిన బట్టలను విప్పి, చంకలో ఉంచుకొని, నవ్వుకొంటూ బయటకు వచ్చారు. తిన్నగా వారి వద్దకు వచ్చి, "ఏం మాట్లాడుకొంటున్నారు?" అని ఆప్యాయంగా అడుగుతూ నరేంద్రుణ్ణి స్పృశించి, సమాధిమగ్నులయ్యారు.

దీనిని గురించి నరేంద్రుడు తరువాత ఇలా చెప్పాడు: “ఆ రోజు గురుదేవులు నన్ను స్పృశించిన క్షణంలో నా మనస్సులో ఒక విప్లవమే చెలరేగింది. ఈ లోకంలో చైతన్యం తప్ప మరేదీ లేదని నాకు అవగతమయింది. ఎంతసేపు ఈ స్థితి కొనసాగుతుందోనని ప్రశాంతంగా గమనించసాగాను. ఆ రోజంతా ఆ అనుభూతి నా నుంచి తొలగిపోలేదు. ఇంటికి తిరిగివచ్చాను. అక్కడా అదే అనుభూతి! చూస్తూన్న చోటంతా చైతన్యమే సంపూర్ణంగా నిండివుంది. భోజనానికి కూర్చున్నాను – అన్నం, కంచం, వడ్డించే వ్యక్తి, అన్నం తింటున్న నేను, అంతా అదే తప్ప మరేదీ కాదు! ఒకటి రెండు ముద్దలు తిని స్తంభించిపోయి కూర్చుండిపోయాను; ‘ఎందుకిలా ఉన్నావు? తిను’ అని అమ్మ చెప్పిన తరువాతే మళ్లీ తినసాగాను. ఈ విధంగా తింటున్నప్పుడు, విశ్రాంతి సమయంలో, కళాశాలకు పోతున్నప్పుడు సదా సర్వవేళల్లో అదే దృశ్యం! వర్ణనాతీతమైన ఏదో ఒక పారవశ్యం నన్ను ఆవరించింది. వీథిలో వెళుతున్నాను. బళ్లు వస్తున్నాయి. కాని వాటిని తప్పుకొని నడవాలి అనిపించలేదు; ఆ బండి ఏదో, నేనూ అదే అనిపించింది. నా కాళ్లూచేతులూ మొద్దుబారిపోయాయి. అన్నం కించిత్తు కూడా రుచించలేదు. ఎవరో తింటున్నట్లు అనిపించింది. కొన్ని సమయాలలో అన్నం తింటున్నప్పుడే నేలమీదికి ఒరిగిపోయేవాణ్ణి. లేచి కూర్చుని మళ్లీ తినేవాణ్ణి. కొన్ని సమయాలలో అతిగా తినేవాణ్ణి. అలా తినడం వలన నా కెలాంటి కీడు వాటిల్లకపోయినా అమ్మ భయపడిపోయింది. ‘నీ కేదో భయంకరమైన వ్యాధి దాపురించినట్లుంది’ అనేది. ‘ఇక ఇతడు బ్రతకడు’ అని కూడా కొన్ని సమయాల్లో అనేది.

“ఆ అనుభూతి కాస్త ఉపశమించినప్పుడు లోకం ఒక కలలా తోచింది. హేతువా చెరువు తీరాన నడిచిపోతూ ఆ చెరువు నాలుగు వైపులా ఏర్పాటుచేసిన ఇనుప కంచె నిజమా లేక కలా అని తెలుసుకోగోరి వాటిపై తలను ఢీకొట్టి చూశాను! కాళ్లూచేతుల్లో ఎలాంటి స్పందనా లేదు; పక్షవాతం వచ్చినట్లు అనిపించింది. ఇలా కొన్ని రోజులపాటు ఆ అనుభూతి ప్రభావం నుండి విడివడలేకపోయాను. సహజ స్థితిని చేరుకున్నప్పుడు ఇదే అద్వైతానుభూతి అని గ్రహించగలిగాను. అలా అయితే శాస్త్ర వచనాలు అసత్యాలు కావనే నమ్మకం కలిగింది. ఆ తరువాత అద్వైత తత్త్వ తీర్మానాలను నేను సందేహించలేకపోయాను.”

ఈ విధంగా ఆప్యాయతానురాగాలతో, పరీక్షలతో, ఉన్నత అనుభూతులతో ఆ అద్భుత గురువూ, అనుంగు శిష్యుడూ తమ జీవితాలను గడపసాగారు.

8 సాధనామయ జీవితం

నిజమే. దక్షిణేశ్వరంలోని చైతన్యుల వలన (శ్రీరామకృష్ణుల వలన) అంతా సాధ్యం. ఆయన సర్వసమర్థుడు.

— **స్వామి వివేకానంద**

ప్రకృతికీ నియమాలున్నాయి. ఇది ఉంటే అది ఉంటుంది, దీని వెనుక అది వస్తుందంటూ అనేక నియమాలు ప్రకృతికి ఉన్నాయి. మొక్కలలో పువ్వులు ముందు పూస్తాయి, పిదప పిందె వస్తుంది – ఇది అలాంటి నియమాలలో ఒకటి. కాని ఈ నియమాలు కొన్ని చోట్ల, కొన్ని సమయాలలో ఉల్లంఘనమవడమూ కద్దు. గుమ్మడి మొక్కలలో మొదట పిందె వస్తుంది, ఆ తరువాతే పువ్వు పూస్తుంది. ఈశ్వరకోటులైన తమ శిష్యులకు దీనిని ఉదాహరణగా పేర్కొనేవారు శ్రీరామకృష్ణులు. సాధారణంగా ఆధ్యాత్మిక సాధనలు, తపస్సు అనుష్ఠించి భగవదనుభూతి పొందుతారు. ఇది నియమం. కాని ఈశ్వరకోటుల విషయంలో ఈ నియమం మారుతుంది. వారు ముందుగానే ఆధ్యాత్మిక అనుభూతులను పొందివుంటారు. పిదప తపస్సు ఇత్యాదులు ఒనరించి తద్వారా ఆధ్యాత్మిక అనుభవాలు సంతరించుకొని, ముందుగానే తాము పొంది వున్న ఆధ్యాత్మిక అనుభూతులతో వాటిని పోల్చి చూసుకొంటారు.

గుమ్మడి పువ్వూ పిందె

ఈశ్వరకోటులలో అగ్రతాంబూలం నరేంద్రునిదే. అతడు ఇప్పటికే కొన్ని అత్యున్నత అనుభవాలు పొందడం చూశాం. కాని అతడూ ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించాడు. శ్రీరామకృష్ణులు అతడికి అనేక సాధనలలో శిక్షణలిచ్చారు.

ఆధ్యాత్మిక సాధనా శిక్షణలలో మొదటి మెట్టు మంత్రదీక్ష. సామాన్యంగా గురువు శిష్యుని అర్హతకు తగిన ఒక మంత్రాన్ని ఉపదేశించడం ద్వారా దీక్ష ప్రసా

దిస్తాడు; అంటే ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి మార్గం చూపుతాడన్నమాట. ఈ మంత్రం సిద్ధమంత్రమై ఉండాలి. సిద్ధమంత్రం అంటే జాగృతం కలిగించే మంత్రం అని అర్థం. అంటే గురువు ఆ మంత్రాన్ని జపించి తద్వారా, ఆ మంత్రానికి చెందిన దేవత అనుగ్రహం పొందినవాడై ఉండాలి. అలాంటి గురువు ఒసగే మంత్రదీక్ష మాత్రమే ఫలవంతమవుతుంది. ఎందుకంటే మంత్రంతోపాటు ఆ మంత్రాన్ని జపించడానికి అవసరమైన శక్తిని కూడా అందిస్తాడు కనుక. అందుకే గ్రంథాల్లో చదివి, ఆ మంత్రాలను జపించ కూడదు, గురువు ద్వారా పొందిన మంత్రాన్నే జపించాలని వక్కాణిస్తారు. ఈ మంత్రదీక్షకి ప్రత్యేక నియమ నిబంధనలు ఉన్నాయి.

దీక్ష : మార్గదర్శకత్వం

కాని పరిపూర్ణ స్థితిని సంతరించుకొన్న గురువు నియమాలను ఉల్లంఘించి, తాను అభిలషించే రీతిలో దీక్ష నివ్వడం కద్దు. ఆధ్యాత్మిక శక్తిని శిష్యునిలో ప్రస రింపజేయడమే దీక్ష ఉద్దేశం. దీనిని వారు తమకు నచ్చిన రీతిలో నెరవేరుస్తారు. ఇలాంటి దీక్షను తంత్రశాస్త్రాలు శాంభవీదీక్ష అని పేర్కొంటాయి. శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రునికి ఇలాంటి దీక్షనే ప్రసాదించారు.

ఒకసారి శ్రీరామకృష్ణులు అధర్‌లాల్ సేన్ అనే భక్తుని ఇంటిని పావనం చేశారు. అక్కడ ఆయన భక్తులతో ముచ్చటిస్తున్నప్పుడు హఠాత్తుగా ఆయన దృష్టి నరేంద్రుని మీద పడింది. తక్షణమే లేచి నిలబడి సమాధిమగ్నులయ్యారు. ఆ స్థితిలోనే తమ కాళ్లను చాచి నరేంద్రుని మోకాళ్ల మీద ఉంచారు. చాలాసేపు అలాగే నిలబడిపోయారు. ఆయనకు బాహ్యస్మృతి కించిత్తు కూడా లేదు; కనుగుడ్లు తేలవేసి ఉన్నాయి. మధ్యమధ్యలో నరేంద్రుని హృదయాన్ని స్పృశిం చారు. ఈ రీతిలో నరేంద్రునిలో అనేక విధాల ఆధ్యాత్మిక శక్తిని ప్రసరింపజేశారు.

ఆధ్యాత్మిక సాధనలలో శ్రీరామకృష్ణులు తమకు ఎలా శిక్షణ నిచ్చారో నరేం ద్రుడు కాలాంతరంలో ఇలా చెప్పాడు: "ఆటలు, వేడుకలు లాంటి సామాన్యమైన దైనందిన సంఘటనల ద్వారా ఆయన ఏ విధంగా అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక శిక్షణనిచ్చి, మాకు తెలియకుండానే మా ఆధ్యాత్మిక జీవితాన్ని పురోగమింపజేశారనే విషయం యోచిస్తేనే ఆశ్చ ర్యంగా ఉంటుంది. ఆరితేరిన మల్లయుద్ధ వీరుడు ఒకడు బాలునికి ఆ విద్య నేర్పుతున్నప్పుడు అందుకు అవసరమైన శక్తిని మాత్రమే వ్యక్తం చేస్తాడు; ఎంతో శ్రమతో ఆ బాలుని ఎదుర్కొంటున్నట్లు, కొన్ని సమయాలలో తను ఓడిపోతున్నట్లు కనబడతాడు. తద్వారా విద్యార్థి మనస్సులో ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ఇనుమడింపజేస్తాడు.

శ్రీరామకృష్ణుల శిక్షణ విధానం

శ్రీరామకృష్ణులు కూడా మాకు అట్లే శిక్షణ నిచ్చారు. నీటి బొట్టులో ఆయన సముద్రాన్నే గాంచారు. మాలోని ఆధ్యాత్మిక బీజం అంకురించి కాలక్రమంలో ఎలా పెరిగి, పూలుపూచి, కాయలు కాచి, పండ్లను అందించబోతున్నదో ఆయనకు దృగ్గోచరమైంది. కనుక మమ్మల్ని ప్రశంసించేవారు, ప్రోత్సహించేవారు. మేం లౌకిక వ్యవహారాదుల్లో చిక్కుకోకుండా మా చేతలను నిశితంగా గమనించి, సలహాలిచ్చి, హెచ్చరించి పరిరక్షించేవారు. కాని ఇదంతా మా కేమీ తెలియదు. బోధించడంలోను, జీవితాన్ని సంస్కరించడంలోను ఆయన విధానం అది.

"శ్రీరామకృష్ణులు సాధనలు ఒనరించిన ఏకాంత ప్రదేశమైన పంచవటి[1] మా సాధనలకు సముచితమైన చోటు. సాధన మాత్రమే అని ఎందుకు చెప్పాలి? మేం అధిక సమయం ఆటపాటల్లో సంతోషంగా గడిపింది కూడా అక్కడే. అప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు మాతో కలిసి మా ఆనందాన్ని ఎన్నోరెట్లు పెంచేవారు. అక్కడ మేం పరుగెత్తేవారం, చెట్లు ఎక్కేవారం, తీగలను అల్లి ఉయ్యాల లూగే వారం, కొన్ని సమయాల్లో మేమే వండుకొని తినేవారం. ఒక రోజు నేను వండిన ఆహారాన్ని ఆయన తిన్నారు. బ్రాహ్మణులు, అందునా సచ్ఛీలురైనవారు వండిన అన్నాన్ని మాత్రమే శ్రీరామకృష్ణులు తినేవారని నాకు తెలియకపోలేదు. కనుక అన్నం మాత్రం ఆలయ ప్రసాదం నుండి తెప్పించాను. కాని ఆయన నన్ను వారించి, 'నీలాంటి పరిశుద్ధ సత్వగుణ సంపన్నులు వండిన అన్నం తినడంలో ఎలాంటి దోషమూ లేదు' అన్నారు. ఎంతగా ఆపడానికి ప్రయత్నించినప్పటికీ వినకుండా నేను వండిన అన్నమే ఆయన భుజించారు."

నరేంద్రుని ధ్యాన శిక్షణలలో శ్రీరామకృష్ణులు ఎలా మార్గదర్శకులయ్యారో పరికిద్దాం. నరేంద్రుడు తెల్లవారుజామున ధ్యానానికి కూర్చునేవాడు. అది సరిగ్గా

ధ్యాన శిక్షణలో మార్గదర్శకత్వం

ప్రక్కనే ఉన్న జనపనార మిల్లులో సైరన్ మ్రోగే వేళ. గుండెలు అవిసేలా మారుమ్రోగే ఆ ధ్వని ధ్యాన సమయంలో నరేంద్రునికి గొప్ప అవరోధంగా తయారయింది. ఒక రోజు ఈ సమస్యను శ్రీరామకృష్ణులకు చెప్పి పరిష్కారం తెలుపమన్నాడు. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు, "ఆ ధ్వనిని ఎందుకు అవరోధంగా భావిస్తావు? ఆ ధ్వనిలోనే మనస్సును లీనం

---

1. మర్రి, రావి, వేప, ఉసిరి, బిల్వ వృక్షాలు ఉన్న చోటు; ఆధ్యాత్మిక సాధనలకు ఉత్కృష్ట స్థలంగా పరిగణింపబడుతున్నది.

చేయడానికి ప్రయత్నించు. అంతా సరిపోతుంది" అన్నారు. ఆ సలహాను తు.చ. తప్పకుండా పాటించిన నరేంద్రుడు ప్రగాఢ ధ్యానంలో నిమగ్నుడు కాగలిగాడు.

ధ్యాన సమయంలో దేహబుద్ధి పూర్తిగా నశించి ధ్యేయ వస్తువులో మనస్సు లయించడం లేదని మరొకసారి అతడు శ్రీరామకృష్ణులతో మొరపెట్టుకొన్నాడు. వెంటనే శ్రీరామకృష్ణులు తమ గోటితో నరేంద్రుని భ్రూమధ్యంలో గుచ్చుతూ, "ఈ నొప్పిలో నీ మనస్సును లీనం చేయి" అన్నారు. ఆ విధంగా మనస్సును లీనం చేయగానే నరేంద్రుడు దేహబుద్ధిని అతిక్రమించి ధ్యానంలో మగ్నుడు అవగలిగాడు. "ఆ నొప్పి ఉన్నంతదాకా, నేను కోరుకొన్నంత వరకూ మనస్సును ఏకాగ్రం చెయ్యగలిగాను. అప్పుడు తక్కిన అవయవాలు ఉన్నవనే జ్ఞాపకం కూడా పూర్తిగా నశించింది. కనుక దేహస్మృతి ప్రశ్నే సమసిపోయింది" అని కాలాంతరంలో నరేంద్రుడు చెప్పాడు.

ఇదే కాకుండా, నరేంద్రుడు దక్షిణేశ్వరంలో బస చేసినప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు ప్రత్యేకించి కొన్ని సాధనలు అతడికి విపులీకరించి, పంచవటికి వెళ్లి ధ్యానించమని పంపడం కద్దు.

ఏనుగు : నీటిగుంట

శ్రీరామకృష్ణుల కృపాకటాక్షం వలన సాధనామయ జీవితంలో నరేంద్రుడు సత్వరమే ప్రగతి సాధిస్తూన్నప్పటికీ, అతడికి సంబంధించినంతవరకు అదొక గొప్ప విషయంగా తోచలేదు. భక్తులలో కొందరు పారవశ్య స్థితులను పొందడమూ, ధారగా కన్నీరు స్రవించడమూ లాంటి పరమానంద స్థితులను అనుభవించడం అతడు చూసినప్పుడు, బహుశా తాను పురోగమించలేదేమోనన్న సంశయం అతడికి కలిగింది. కనుక ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్లి, తనకూ అట్టి స్థితులను అనుగ్రహించమని ప్రాథేయపడ్డాడు. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు, "నాయనా, దీని కోసం బాధపడాలా! ఒక ఏనుగు మామూలు నీటిగుంటలో దిగుతున్నప్పుడు, గుంటలోని నీరు అల్లకల్లోలమవుతుంది. కాని అదే ఏనుగు గంగానదిలో దిగినప్పుడు, గంగలో ఏమైనా మార్పు వస్తుందా? ఇది కూడా అలాంటిదే. ఈ భక్తులు కేవలం నీటిగుంటల వంటివారు; భక్తిపరమైన అనుభవాలు కాసిని పొందగానే ఇలా ఉద్వేగపు వెల్లువలో ఉర్రూతలూగుతారు. నువ్వు గంగలాంటి మహా నదివంటివాడివి. ఇలాంటి ఉద్వేగపు వెల్లువ నీకు కలుగదు" అంటూ నిజాన్ని వెల్లడించారు.

నరేంద్రుని అమ్మమ్మ ఇంట్లో అతడు చదువుకొనే గదికి శ్రీరామకృష్ణులు అప్పుడప్పుడు వెళ్లడం కద్దు. ఆ సందర్భాలలో ఆధ్యాత్మిక సాధనల గురించి అనేక విషయాలను ఆతడికి ఉపదేశించేవారు; తల్లితండ్రుల నిర్బంధం కారణంగా

వివాహబంధంలో చిక్కుకోవద్దని ఆతణ్ణి హెచ్చరించేవారు; బ్రహ్మచర్య మహత్వాన్ని తెలియజెప్పేవారు. "పన్నెండు సంవత్సరాలు అవిచ్ఛిన్నంగా బ్రహ్మచర్యం పాటిస్తే మేధానాడి జనిస్తుంది. అందువలన సూక్ష్మమయిన, అతి సూక్ష్మమైన విషయాలలో చొచ్చుకొనిపోయి వాటినన్నిటినీ కూలంకషంగా అవగతం చేసుకోగలుగుతాడు. ఈ మేధాశక్తి సహాయంతోనే భగవదనుభూతి పొందడం సాధ్యమవుతుంది. ఇటువంటి పావనమైన బుద్ధిగల వ్యక్తికి మాత్రమే భగవంతుడు దర్శనమిస్తాడు" అంటూ వివరించేవారు.

బ్రహ్మచర్య జీవితానికి ఆవశ్యక మైన ఉపదేశం

శ్రీరామకృష్ణుల సాన్నిహిత్యం వలననే నరేంద్రుడు వివాహానికి విముఖంగా ఉన్నాడని ఆతడి ఇంట్లోనివారు భావించారు. ఈ విషయంగా నరేంద్రుడు ఇలా చెప్పాడు: "ఒక రోజు అలవాటు ప్రకారం శ్రీరామకృష్ణులు నేను చదువుకొనే గది లోకి వచ్చి బ్రహ్మచర్యం గురించి మాట్లాడుతున్నారు. రహస్యంగా మా అమ్మమ్మ ఆ మాటలు విని, నా తల్లితండ్రులతో చెప్పేసింది. ఒక సన్న్యాసితో మెలగుతున్న నేను కూడా సన్న్యాసం పుచ్చుకొంటానేమోనని భయపడి ఆ రోజు నుండి వివాహపు ఏర్పాట్లు తీవ్రతరం చేశారు మా వాళ్లు. కాని ఏం ప్రయోజనం? శ్రీరామ కృష్ణుల దివ్యసంకల్పం ముందు వారి ప్రయత్నాలన్నీ నిష్ఫలమయ్యాయి. కొన్ని సంబంధాలు ఖాయమై, ఇక వివాహమే తరువాయి అనే స్థితికి కూడా వచ్చాయి. కాని ఏదో చిన్న విషయంలో రెండు కుటుంబాల మధ్య భేదాభిప్రాయం తలెత్తి వివాహం ఆగిపోయేది."

నరేంద్రుడు తరచు శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్లడం ఇంట్లో ఎవరికీ ఇష్టం లేక పోయినా, ఆతడితో ఆ విషయం ప్రస్తావించడానికి ఎవరికీ ధైర్యం లేదు. బాల్యం నుండి ఆతడు ఎప్పుడూ ఎవరి వ్యతిరేకతలనూ ఖాతరు చేయలేదు. యువకుడయ్యాక ఆహారం, దుస్తులు లాంటి ప్రతి విషయంలోను తన ఇష్టప్రకారమే వ్యవహరించాడు. అతడితో, "ఇది చెయ్యి, అది చెయ్యవద్దు" అంటూ నియమాలు విధిస్తే పర్యవసానం విపరీతంగా ఉంటుందని ఇంట్లో వారికి తెలియకపోలేదు. కనుక నరేంద్రుడు శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు నిరాటంకంగా వెళ్లగలిగాడు.

సర్వసాధారణంగా మహాత్ముల జీవితాలలో వేడుకలకూ, వినోదాలకూ కొరత ఉండదు. శ్రీరామకృష్ణులు కూడా ఇందుకు మినహాయింపు కారు. 'కథామృతం'లో అనేక చోట్ల ఆయన మాటలు విని అందరూ నవ్వుకోవడం చూడవచ్చు. నరేంద్రునికి సంబంధించి ఒకటి రెండు సంఘటనలు పరికిద్దాం:

వేడుక, వినోదమూ

ఒక రోజు నరేంద్రుడు పాడబోతున్నాడు. కాని తంబురాను శ్రుతి చెయ్యడం చాలా ఆలస్యమయింది. పాట ప్రారంభం కాలేదు. శ్రీరామకృష్ణులూ, తక్కిన వారూ సహనం కోల్పోయారు. అక్కడే ఉన్న వినోద్ అనే వ్యక్తి, "ఈ రోజు నరేంద్రుడు తంబూరాను సిద్ధం చేస్తాడు, మరో రోజు పాడతాడు" అన్నాడు. అందరూ నవ్వారు.

శ్రీరామకృష్ణులూ నవ్వుతూ, "ఆ తంబూరానే పగలగొడితే ఎలావుంటుంది. ఎంతసేపు ఈ 'దొయ్ంగ్ దొయ్ంగ్', 'తానానన నేరెనుం' సాగుతుంది?" అని అడిగారు.

భవనాథ్ : యాత్ర ప్రారంభంలో కూడా ఇదే తంతు. శ్రుతి కలుపుతున్నామని వీరు చేసే హడావిడితో అందరికీ విసుగుపుడుతుంది.

నరేంద్రుడు (తంత్రిని లాగుతూ శ్రుతి చేస్తూ) : అర్థం కాకపోతేనే విసుగు కలుగుతుంది.

శ్రీరామకృష్ణులు (నవ్వుతూ) : ఇదుగో, మనల నందరినీ ఊదిపారేశాడు.

మరొక రోజు.

శ్రీరామకృష్ణులు (నరేంద్రుడితో) : ఒక పాట పాడరాదూ!

నరేంద్రుడు : నేను ఇంటికి వెళ్లాలండీ, చాలా పనులున్నాయి.

శ్రీరామకృష్ణులు : అలా చెప్పు! మేం చెప్పిన మాటలు నువ్వెందుకు వింటావు? కర్ణాభరణాలు ధరించిన వాడి మాటలు అమూల్యమైనవి. కాని చిరిగిపోయిన గోచీ కట్టుకొన్న వాడి మాటలు ఎవరూ ఖాతరు చేయరు. (అందరూ నవ్వారు). నువ్వు గుహ కుటుంబీకుల ఉద్యాన గృహానికి తరచు వెళుతుంటావని వింటున్నాను. 'నరేంద్రుడు ఎక్కడున్నాడు?' అని అడగడమే తరువాయి, 'అతడు గుహ కుటుంబీకుల ఉద్యాన గృహానికి వెళ్లాడండీ' అన్న సమాధానం వస్తుంది. ఈ విషయాలన్నీ నేను నీకు చెప్పకుండా ఉండాల్సింది. కాని నువ్వే ఈ మాటలు నేను చెప్పేలా చేశావు.

నరేంద్రుడు కాసేపు మౌనంగా ఉండిపోయాడు. తరువాత, "ప్రక్క వాద్యాలు ఏవీ లేవే! ఊరకే పాట ఒక్కటే పాడమంటారా?" అని అడిగాడు.

శ్రీరామకృష్ణులు: నాయనా! ఏం చేస్తాం, మన పరిస్థితి ఇలాంటిది. బలరాం చేసే ఏర్పాట్లు ఎలాంటివో తెలిసిందే కదా! ఇలాగే నువ్వు పాడగలిగితే పాడు.

బలరాం నాతో, 'మీరు దక్షిణేశ్వరం నుండి వచ్చేటప్పుడు పడవలోనే రండి. మరీ ఇక గత్యంతరం లేదంటేనే బండి కట్టించుకొని రండి' అంటాడు. (అందరూ నవ్వారు) చూడండి, ఇవాళ అతడు మనందరికీ భోజనం పెట్టించాడు కదా! అందుకని ఈ సాయంత్రం మనతో నాట్యం చేయిస్తాడు. (అందరూ నవ్వారు) ఒక రోజు అతడు నా కోసం ఇక్కడ నుండి దక్షిణేశ్వరానికి బండి కట్టించాడు. బండి కిరాయి పన్నెండు అణాలని చెప్పాడు. నే నడిగాను, 'పన్నెండు అణాలకు దక్షిణేశ్వరానికి ఎవరు వస్తారు?' అని. అందుకు అతడు, 'ఓ! అదే చాలా ఎక్కువండీ!' అన్నాడు. బండి వెళ్తుండగా దక్షిణేశ్వరం చేరడానికి ముందుగానే ఒక వైపు చక్రం విరిగిపడిపోయింది. (అందరూ నవ్వారు) పైగా గుర్రం మధ్య మధ్యలో కదల కుండా అలాగే మొరాయించి నిలబడిపోయింది. బండి తోలేవాడు మాటి మాటికీ దాన్ని చెర్నాకోలతో కొట్టసాగాడు. అప్పుడది కొంత దూరం పరుగెత్తింది; మళ్లీ నిలబడిపోయింది. (అందరూ నవ్వారు) ఈ రోజు సాయంకాల కార్యక్రమం ఏమిటంటే - రామ్ మృదంగం వాయిస్తాడు; దానికి అనుగుణంగా మనమంతా నాట్యం చేయాలి. అయితే రామ్‌కు తాళం బొత్తిగా తెలియదాయె. (అందరూ నవ్వారు) 'పాటలు మీరే పాడుకోండి, నాట్యమూ మీరే చేసుకోండి; మళ్లీ మీరే సంతోషంగా కూడా ఉండండి' - ఇదీ బలరాం వైఖరి. (అందరూ నవ్వారు)

మాయ: భీతిల్లే జ్ఞానం

నరేంద్రుడు శివాంశ సంభూతుడు. చిన్నతనం నుండే ధ్యానంలో సంలీన మయ్యే శక్తిని అతడు సంతరించుకొన్నాడు. అదే విధంగా ఆత్మజ్ఞానం కూడా అతడిలో సహజసిద్ధంగానే విలసిల్లింది. "లోకాన్నే సమ్మోహింపజేయగల మహామాయ శక్తి కూడా నరేంద్రునికి పది అడుగుల దూరంగా మాత్రమే నిలువగలదు" అని ఆతడి జ్ఞానాన్ని గురించి శ్రీరామకృష్ణులు వ్యాఖ్యానించారు. లౌకికపరమైన కోర్కెలన్నీ ఏకమొత్తంగా తెగ నరికి, భగవద్భావనలో లయించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడు నరేంద్రుడు. తక్కిన శిష్యుల కోసం జగజ్జననిని "అమ్మా, లోకాన్ని సమ్మోహింపజేసే శక్తియైన ఆవరణను వీరి నుండి తొలగించు" అంటూ ప్రార్థించే శ్రీరామకృష్ణులు, నరేంద్రుని కోసం, "అమ్మా, నీ మాయాశక్తిని కించిత్తు నరేంద్రునిలో నిలిపివుంచు" అంటూ ప్రార్థించేవారు!

భక్తికి పరాకాష్ఠయైన ప్రేమభక్తి కూడా నరేంద్రునిలో చిన్నతనంలోనే పొంగి పొరలింది. ఒక రోజు అతడి ఇంటికి సోదర శిష్యులైన శరత్, శశి వచ్చారు. ముగ్గురూ నడుచుకొంటూ ప్రక్కనే ఉన్న కారన్‌వాలీస్ స్క్వయర్‌కు వెళ్లి, అక్కడ కూర్చుని మాట్లాడుకోసాగారు. రాత్రి 11 గంటలయింది. ఆ రోజంతా నరేంద్రుడు

భక్తి గురించే మాట్లాడాడు. చివరకు, "ప్రేమ భాండాగారాన్ని వెదజల్లుతూ చైతన్యుడు వస్తున్నాడు. రండి మిత్రులారా అని నిత్యానందుడు ఆహ్వానిస్తున్నాడు" అనే పాటను భావోద్వేగంతో పాడాడు. పిదప తనలో తానే మాట్లాడుకొంటున్నట్లుగా, "ప్రేమ మాత్రమేనా? శక్తినీ, జ్ఞానాన్నీ, ముక్తినీ అందరి ఎదుటా నిజంగానే కోకొల్లలుగా పంచిపెడుతున్నాడు" అన్నాడు మెల్లగా. కాసేపు మౌనం వహించాడు. తరువాత మళ్లీ కొనసాగించాడు: "ఆ రోజు రాత్రి తలుపులు మూసి నేను పడుకొన్నాను. ఆయన నన్ను లాగారు - సరిగ్గా చెప్పాలంటే, నాలోని వ్యక్తిని లాగారు. నన్ను దక్షిణేశ్వరానికి తోడ్కొని వెళ్లారు. నాలో బోలెడంత మాట్లాడారు. ఎంతో ఉపదేశించారు. ఆ తరువాతే తిరిగి రావడానికి నాకు అనుమతి ఇచ్చారు. నిజమే. దక్షిణేశ్వరంలో ఉన్న చైతన్యుడు సమస్తం సాధించగలడు. ఆయన సర్వశక్తిమంతుడు."

ప్రేమ భక్తీ, రాధా దర్శనం

భక్తి ఎంతటిదైనప్పటికీ రాధాకృష్ణుల ప్రేమను నరేంద్రుడు అంగీకరించలేక పోయాడు. వారిద్దరూ నిజానికి చారిత్రక వ్యక్తులా అన్నది అతడి మొదటి సందేహం. వారిద్దరి మధ్యా వెల్లివిరిసిన ప్రేమను దోషభూయిష్ఠమైనదిగా, హద్దు మీరినదిగా అతడు భావించాడు. శ్రీరామకృష్ణులు విశ్వప్రయత్నం చేసినప్పటికీ రాధాకృష్ణుల తత్త్వాన్ని నరేంద్రునికి ఆకళింపు చేయలేకపోయారు. కాబట్టి ఒక రోజు ఆయన ఇలా అన్నారు: "రాధ అనే వ్యక్తి అసలు లేదనే అనుకొందాం. ఎవరో ఒక సాధకుడు తన ఊహలో రాధను రూపొందించాడనుకొందాం. కాని ఊహామాత్రమైనదిగానే ఉన్నప్పటికీ, ఆతడు తనను రాధగా భావించేటప్పుడు, ఆమె గుణగణాలను చింతన చేసేటప్పుడు ఆమె ఆంతరిక భావనలను స్వీకరించడం వలన, మైమరచి ఆ క్షణంలో ఆమెగానే అయిపోతున్నాడనడం నువ్వు అంగీకరించాలి కదా! అటువంటప్పుడు ఆ బృందావన లీల జరిగిందనడం నిజమే కదా!"

కాని అనుభవైకవేద్యం కానిదేదీ నరేంద్రుడు అంగీకరించడు గదా! కనుక శ్రీరామకృష్ణులు అతడికి అనుభవాన్ని అనుగ్రహించారు. ఒక రోజు నరేంద్రుని కలలో శ్రీరామకృష్ణులు కనిపించి, "రా, గోపికయైన రాధను నీకు చూపుతాను" అంటూ అతణ్ణి కాస్తదూరం తీసుకొని వెళ్లారు. తరువాత వెనుకకు తిరిగి, "రాధను ఎక్కడ అన్వేషిస్తావు?" అని అడిగి, సాక్షాత్తు తామే రాధగా మారి పోయారు. రాధ సౌందర్యం వర్ణనాతీతమై ఉండడాన్ని నరేంద్రుడు గాంచాడు. ఈ కల నరేంద్రుని జీవితంలో గొప్ప మార్పును తీసుకువచ్చింది.

సామాన్యంగా బ్రహ్మసమాజంలో పాడే పాటలను మాత్రమే పాడే నరేంద్రుడు ఈ అనుభవానంతరం రాధాకృష్ణుల గురించిన భక్తి గీతాలను ఎక్కువగా పాడ సాగాడు.

తాంత్రిక సాధనలు

తంత్రము లేక తాంత్రికము అనేది దేవిని ఆరాధించే సంప్రదాయం. ఇందులో దక్షిణాచారము, వామాచారము అని రెండు తెగలున్నాయి. దక్షిణా చారం తక్కిన సంప్రదాయాలలా సామాన్య ఆరాధనీయ మార్గం. దక్షిణ భారతదేశంలోను, తక్కిన ప్రాంతాలలోను ప్రబలంగా దేవిని ఆరాధించే శ్రీ విద్యా ఉపాసనల లాంటి పద్ధతులు దక్షిణాచారానికి చెందినవి.

వంగ దేశంలో వామాచారం అప్పట్లో విపరీతంగా ప్రాబల్యం వహించింది. సామాన్యంగా కామ క్రోధ లోభాదులు మనిషికి శత్రువులుగా పరిగణింపబడతాయి. వాటిని నిర్జించమని అన్ని మత సంప్రదాయాలూ బోధిస్తున్నాయి. కాని వామా చారం, కామాదులను మిత్రులుగా భావించమని వక్కాణిస్తున్నది. వాటి మార్గంలో పోయి, వాటి శక్తిని సొంతం చేసుకొని పారమార్థికతలో ప్రగతి సాధించడానికి వామాచారం మార్గదర్శకత్వం వహిస్తుంది. కామాన్నీ, కోర్కెలనూ త్యజించడానికి బదులు వాటిని స్వీకరించి అనుష్ఠించే సాధనలను వామాచారం బోధిస్తుంది. చెప్ప డానికీ, వినడానికీ ఇంపుగా ఉండే ఈ మార్గం, సముచిత జాగ్రత్తలు వహించక పోతే, అధోగతి పాల్పడజేయడం తథ్యం. అట్టి పరిస్థితే నాటి వంగదేశంలో కాన వచ్చింది. తాంత్రిక సాధనల పేరిట దురాచారాలు మితిమీరి సమాజాన్ని భ్రష్టు పట్టించసాగాయి.

ఒక రోజు నరేంద్రుడు వామాచారం గురించి శ్రీరామకృష్ణులను అడిగాడు. ఆయన ఆ ప్రస్తావనను పొడిగించదలచుకోలేదు. “వీటిని గురించి నువ్వు తెలుసు కోనక్కర లేదు. నా మటుకు స్త్రీల నందరినీ నేను తల్లిగా చూస్తున్నాను. ఇది పవిత్ర మార్గం. ఇందులో కలతగాని, అపాయంగాని లేదు. స్త్రీని తోబుట్టువుగా భావించడం కూడా ఫరవాలేదు. స్త్రీని మరెలాంటి దృష్టితో చూసినా తప్పే, ప్రమా దమే. ఈ మార్గాలలో పోతున్నప్పుడు మానసిక పావనతను పరిరక్షించుకోవడం ఎంతో కష్టం. భగవంతుణ్ణి పొందడానికి అనేక మార్గాలున్నాయి. వామాచారం కూడా ఒక మార్గమే కాని అసహ్యకరమైనది. పెద్ద భవనం వెనుక పాకీవాళ్లు రావడానికి దొడ్డిదారి ఉంటుంది కదా, అలాంటి దారి ఇది. సింహద్వారం గుండా రావడమే కదా శ్రేష్ఠం!” అన్నారాయన.

నరేంద్రుని సాధనల గురించి కాలాంతరంలో స్వామి శారదానంద ఇలా అన్నారు: "శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రునికి అనేక ఉపదేశాలు చేసి, భక్తిమార్గం తదితర మార్గాలలో పలు సాధనలు అనుష్ఠించేటట్లు చూశారు. నరేంద్రుడు కూడా అసాధారణ శక్తి సంపన్నుడిగా, గొప్ప గ్రహణశక్తి గలవాడిగా విరాజిల్లాడు. అందువలన స్వల్ప సమయంలోనే ప్రతి సాధనా మార్గం ద్వారా ప్రగతి సాధించి, ఆ యా సాధనల ఫలితాలను పొందాడు .... ఆ రోజులలో ఒకనాడు నరేంద్రుడు తన ఇంట్లో ఆనందంగా కూర్చుని ఉన్నాడు. ఆతడితో కాసేపు మాట్లాడుతున్నప్పుడు ఆ ఆనందానికి కారణం తెలియవచ్చింది; గురుదేవులు అనుగ్రహించే శ్రీరాధా దర్శనం ఆతడికి కలిగింది. పలువురు దేవీదేవతల దివ్యదర్శనాలు కూడా ఆతడికి లభించాయి. కాని అతడు ఏదీ వెల్లడించేవాడు కాడు."

రాధాదేవి భక్తిలో ఊరిపోయిన నరేంద్రుడు కాలాంతరంలో ఒకసారి రాధను గురించి ఇలా చెప్పాడు: "అప్పుడే పితికిన పాలలోని నురుగు పడితే నీ వేళ్లు గాయపడతాయా? బహుశా అది కూడా సాధ్యం కావచ్చు. కాని రాధ హృదయం అంతకన్నా కోమలమైనది."

ఆధ్యాత్మిక సాధనలు తీవ్రమయ్యే కొద్దీ కొన్ని అతీంద్రియ అనుభవాలను తప్పించుకోలేము. కలలో వచ్చే అనుభవాలు, జాగ్రదావస్థలో జరిగే సంఘటనలు మొదలైనవి ఈ కోవకు చెందుతాయి. వీటిని అర్థం చేసుకోవడానికి, సరియైన రీతిలో స్వీకరించడానికి ఒక ఉత్తమ గురువు మార్గదర్శకత్వం ఎంతో అవసరం.

కొన్ని అతీంద్రియ అనుభవాలు

నరేంద్రుని కొన్ని అనుభవాలను పరికిద్దాం. ఈ రోజుల్లో రూపంలో తన లాంటి తన 'కవల'ను నరేంద్రుడు చూడసాగాడు. అతడు అచ్చం నరేంద్రుడే! అద్దంలో కనిపించే ప్రతిబింబం చేసే విధంగా, నరేంద్రుడు చేసేదంతా ఆ 'కవల' కూడా చేసేవాడు. కొన్ని సమయాల్లో ఒక గంటసేపటి దాకా ఆ 'కవల' ఉండేవాడు. ఈ విషయాన్ని నరేంద్రుడు శ్రీరామకృష్ణులకు తెలియజేశాడు. కాని ఆయన ఆ విషయాన్ని పెద్దగా పట్టించుకోలేదు; అత్యున్నత ధ్యాన స్థితులలో ఇటువంటి అనుభవాలు సాధారణంగా కలుగుతూ ఉంటాయని మాత్రం ఆయన చెప్పారు.[1]

1. ఇలాంటి అనుభవాలను శ్రీరామకృష్ణుల దివ్యసతీమణియైన శ్రీశారదాదేవి జీవితంలోనూ చూడవచ్చు. చూడండి: *శ్రీశారదాదేవి చరితామృతం*, పుట, 32.

మరొక అనుభవం: ఒక రోజు రాత్రి నరేంద్రుడు తన మిత్రుడైన శరత్ ఇంటికి వెళ్లాడు. ఇంట్లో అడుగు పెట్టీపెట్టగానే శిలాప్రతిమలా నిలబడిపోయాడు. అందుకు కారణం ఏమిటని అడిగినప్పుడు, "ఈ ఇంటిని ఇంతకు మునుపు నేను ఎప్పుడో చూసివున్నాను! ఎటుగుండా ఎటు వెళ్లాలో, ఏ గది ఎక్కడ ఉందో నాకు బాగా పరిచయమైనట్లు తోస్తున్నది, ఏం ఆశ్చర్యం!" అన్నాడు. తమాషా ఏమిటంటే నరేంద్రుడు ఆ ఇంట్లోకి అడుగుపెట్టడం అదే మొట్టమొదటిసారి. దీనిని గురించి కాలాంతరంలో అతడు ఇలా చెప్పాడు:

"చిన్నతనం నుండే కొన్ని చోట్లను, వస్తువులను, వ్యక్తులను చూసినప్పుడు, వారిని మునుపే చూసాను, మెలగాను అనే భావన కొన్ని సమయాలలో కలగడం కద్దు. జ్ఞాపకం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తాను, ఎంత ప్రయత్నించినా జ్ఞాపకానికి రాదు. అలాగని వారిని అంతకు మునుపు చూడలేదనీ చెప్పలేను. ఈ విధంగా అప్పుడప్పుడు జరుగుతుంది. మిత్రులతో మాట్లాడుతూవుంటాను. హఠాత్తుగా వారిలో ఏదో ఒక మాట నా జ్ఞాపకాన్ని రగుల్కొల్పుతుంది – 'ఇదే విషయం గురించి వీరితో ఇదే ఇంట్లో మునుపు కూడా మాట్లాడివున్నాను. కచ్చితంగా ఈ మిత్రుడే అప్పుడూ ఇదే అభిప్రాయం వెల్లడించాడు' అని అనిపిస్తుంది. కాని ఎంత ప్రయత్నించినప్పటికీ ఎక్కడ, ఎప్పుడు అని మాత్రం జ్ఞాపకానికి రాదు. పునర్జన్మ సిద్ధాంతం గురించి తెలుసుకొన్నప్పుడు, ఈ చోట్లను ఈ వ్యక్తులను గత జన్మలలో కలుసుకొని ఉండవచ్చు, ఆ జ్ఞాపకాలే కాస్త అప్పుడప్పుడు వస్తున్నాయని సరి పెట్టుకొన్నాను. కాని ఈ నిర్ణయం హేతుబద్ధంగా లేదు. ఇప్పుడు నాకు నిజం బోధపడింది: నేను ఈ జన్మలో ఎవరెవరిని ఎక్కడ, ఎప్పుడు ఎలా కలుసుకోబోతున్నాను, మెలగబోతున్నాను అనే విషయాలు నేను జన్మించడానికి మునుపే చిత్రప్రదర్శనలా చూసివుండాలి; ఆ జ్ఞాపకాలే అప్పుడప్పుడు మనస్సులో మెదలుతున్నాయి."

సుదూరంలో జరిగేవి చూసే, వినే శక్తీ నరేంద్రునికి అలవడింది. ఒక రోజు అతడు ధ్యానానికి కూర్చున్నాడు. ధ్యానంలో ఒకింత మగ్నుడవగానే ఆతడి మనస్సు ఉన్నత స్థితిని అధిరోహించింది; ఒక ఫలానా వ్యక్తి, ఫలానా ఇంట్లో కూర్చుని, ఒక ఫలానా విషయం గురించి మాట్లాడుతూవుండడం అతడు చూడగలిగాడు! ఈ విధంగా చూడగానే ఆ దృశ్యం నిజమా కాదా అనే కుతూహలం అతడిలో తలెత్తింది. వెంటనే లేచి తను చూసిన ఆ చోటుకు వెళ్లాడు. అతడు ధ్యానంలో చూసిందంతా యథార్థమే, పిసరంత కూడా మార్పులేదు. కొన్ని

రోజులు గడిచాక అతడు ఈ విషయం గురుదేవులకు తెలియజేశాడు. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు, “ఇవి భగవదనుభూతి పొందే మార్గంలోని ఆటంకాలు. కొన్ని రోజులు ధ్యానం చేయబోకు” అని చెప్పారు.

మరొక అతీంద్రియశక్తీ నరేంద్రునిలో పెంపొందసాగింది. ఎవరైనా వ్రాసిన కాగితపు ముక్కలను తన చేతిలో ఉంచుకొంటే చాలు, అది వ్రాసిన వ్యక్తిని గురించి అన్ని విషయాలు అతడికి తెలిసిపోయేవి. ఆ వ్యక్తి ఆకారం, అతడు ఏ దుస్తులు ధరించాడు, అతడి మనస్సులో ఏ ఆలోచనలు చెలరేగుతున్నాయి లాంటి సమస్తమూ అతడికి ఇట్టే తెలిసిపోయేవి. దీనిని తన మిత్రులతో పాలుపంచుకొని అనేక సందర్భాలలో అతడు వినోదించడం కద్దు. కాని శ్రీరామకృష్ణులు దీనిని ఖండించారు. “ఇదొక గొప్ప వరప్రసాదం. కాని మానవాళి శ్రేయస్సుకు తప్ప మరి దేనికీ ఈ శక్తిని ఉపయోగించవద్దు. ఎవరివో గురించిన సమాచారాలను నీ వద్దకు తీసుకొనివస్తున్న ఈ చేతులు మానవాళి బాధలను తొలగించే శక్తి గలవి. నీ శక్తిని ఇతరుల బాధలను తొలగించడానికి ఉపయోగించు” అన్నారు శ్రీరామ కృష్ణులు.

శ్రీరామకృష్ణుల ఈ ఉపదేశం నరేంద్రునికి జీవితం గురించిన ఒక విభిన్న కోణాన్ని చూపిందనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. మనకు భగవంతుడు ప్రసాదించే శక్తులను, విశిష్ట గుణాలను పరుల శ్రేయస్సు కోసం ఉపయోగించాలనే భావన ఆతడి మనస్సులో గాఢంగా ముద్రితమైంది. అయితే మరొక సంఘటన ద్వారా అది పరిపూర్ణంగా ఆతడి మనస్సులో పాదుకుపోయింది.

శ్రీరామకృష్ణుల నుండి పొందిన సందేశం

ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు భక్తులతో తమ గదిలో కూర్చుని ఉన్నారు. నరేంద్రుడు కూడా అప్పుడు అక్కడే ఉన్నారు. మాటలతో, వేడుకలతో, వినోదాలతో సమయం గడుస్తోంది. అప్పుడు వైష్ణవ మతం గురించిన ప్రస్తావన వచ్చింది. ఆ మత సిద్ధాంతాన్ని శ్రీరామకృష్ణులు క్లుప్తంగా ఇలా చెప్పారు: “భగవన్నామ స్మరణ, భూతదయ, ఆరాధన భక్తుల పట్ల మర్యాద అనే మూడింటినీ అనుసరించమని ఈ మతం బోధిస్తోంది. భగవంతుడు, ఆయన దివ్యనామమూ అభిన్నమని గ్రహించి సదా ప్రగాఢ ప్రేమతో భగవన్నామాన్ని ఉచ్చరించాలి; భక్తుడూ భగవంతుడూ ఒక్కరే, కృష్ణుడూ భక్తుడూ ఒక్కరే అన్న విషయం గ్రహించి సాధువులనూ భక్తులనూ స్తుతిస్తూ ప్రణమిల్లాలి. లోకమంతా శ్రీకృష్ణునికి సొంతమనే ప్రగాఢ విశ్వాసంతో భూతదయ....”

'భూతదయ' అని చెబుతూవున్న శ్రీరామకృష్ణుల మాటలు తడబడ్డాయి. అట్లే ఆయన పారవశ్య స్థితిలో మగ్నులయ్యారు. కాస్త బాహ్యస్మృతిలోకి రాగానే, "భూతదయా? ....? అల్పుడా! హీనమైన పురుగుకు సమమైన వాడివి నువ్వు; నువ్వు భూతదయ చూపడమా? దయ చూపడానికి నువ్వు ఎవడవు? కాదు, ఎన్నటికీ కాదు. మనిషిని మహేశ్వరుని రూపంలో గాంచి సేవ మాత్రమే చేయాలి. అదే నువ్వు చేయవలసింది" అన్నారాయన.

శ్రీరామకృష్ణుల పలుకులు అందరూ విన్నారు. కాని వాటి గూఢార్థాన్ని వారెవరూ అర్థం చేసుకోలేకపోయారు. నరేంద్రు డొక్కడే శ్రీరామకృష్ణుల భావ స్రవంతిని సరిగా అర్థం చేసుకొన్నాడు. గదిలో నుండి బయటకు రాగానే అతడు, "ఈ రోజు గురుదేవుల మాటలలో ఒక అద్భుత కాంతి గోచరమయింది. నిస్సార మైనదిగా, వట్టిపోయినదిగా పేర్కొనబడే వేదాంత జ్ఞానాన్ని, భక్తిమార్గంతో జత చేర్చి ఎలాంటి సరళమైన, మధురమైన సారభూతమయిన మార్గాన్ని ఆవిష్కరించారు ఆయన! అద్వైత జ్ఞానాన్ని సంతరించుకోగోరితే సంసారాన్నీ, లోకులనూ ఆసాంతం పరిత్యజించి అరణ్యాలకు పోవాలి; ప్రేమ, భక్తి లాంటి కోమలమైన భావనలను హృదయంలో నుండి కూకటివేళ్లతో సహా పెకలించివేయాలంటూ చెప్పుకొచ్చారు. పర్యవసానం? ఆ మార్గంలో పయనించే వ్యక్తి సంసారాన్నీ, దాన్లోని ప్రతి వ్యక్తినీ తన మార్గంలోని ఆటంకాలుగా ఎంచి, అతణ్ణి ద్వేషించి తన వినాశనాన్ని తానే వెతుక్కొంటున్నాడు. కాని శ్రీరామకృష్ణులు ఈ రోజు పారవశ్య స్థితిలో వెల్లడించిన పలుకుల నుండి, అరణ్యంలోని వేదాంత జ్ఞానాన్ని ఇంటికి తీసుకురావచ్చు, దైనందిన జీవితంలో ప్రతి దశలోను దానిని అనుసరించవచ్చు నని స్పష్టమవుతున్నది. చేస్తూన్న దానిని అట్లే కొనసాగించనీ, దాన్లో హాని లేదు. కాని భగవంతుడే ప్రాణులుగాను, లోకంగాను ఉన్నాడనే భావనను మాత్రం దృఢంగా నిలుపుకొంటే చాలు. జీవితంలో ప్రతి క్షణమూ మనం ఎవరితో వ్యవహ రిస్తున్నామో, ఎవరి పట్ల ప్రేమ కనబరుస్తున్నామో, గౌరవమర్యాదలు చెల్లిస్తు న్నామో, దయ చూపుతున్నామో వారందరూ భగవంతుని అంశలే. ఈ విధంగా అందరినీ శివరూపంగా భావించినప్పుడు అతడు ఇతరులకన్నా తనను గొప్ప వ్యక్తిగా ఎలా అనుకోగలడు? ఇతరుల పట్ల కోపమూ, ద్వేషమూ ఎలా వహించ గలడు? ఏ విధంగా దయ చూపించగలడు? ఈ రీతిలో మానవుని మాధవునిగా గాంచి ఆతనికి సేవ చేయగా చేయగా అతడి హృదయం పావనమవుతుంది; సత్వరమే అతడు తనను మహా చైతన్యస్వరూపుడైన భగవంతుని అంశంగా, పవిత్రునిగా, జాగృతి చెందినవానిగా, ముక్తునిగా గ్రహిస్తాడు.

"శ్రీరామకృష్ణుల ఈ వచనాలు భక్తిమార్గంలో నూతన కాంతిని ప్రసరింప జేస్తున్నాయి. సకల ప్రాణులలోను భగవంతుని దర్శించే దాకా యథార్థమైన భక్తి (పరాభక్తి) అంటే ఏమిటో ఎవరూ గ్రహించలేరు. పరమేశ్వరుని లేక నారాయ ణుని రూపంలో లోకులను గాంచి వారికి సేవలు చేసేటప్పుడు సత్వరమే అతడు నిజమైన భక్తిని పొంది లక్ష్యం సాధిస్తాడు. కర్మయోగ, రాజయోగ మార్గ సాధకు లకు కూడా శ్రీరామకృష్ణుల వచనాలు నూతన కాంతిని ప్రసరింపజేస్తాయి. మనిషి ఒక్క క్షణం కూడా కర్మరహితంగా ఉండలేదు. అందువలన పరమేశ్వర రూపంలో లోకులను గాంచి వారికి సేవలు అందించేటప్పుడు మనిషి తన పరమావధిని సాధిస్తాడని చెప్పకుండానే విశదమవుతుంది. భగవంతుడు నాకు ఒక అవకాశం ఇస్తే, ఈ రోజు విన్న ఈ మహోన్నత సత్యాన్ని లోకం యావత్తు చాటుతాను. పండితుని, పామరుని, ధనవంతుని, పేదవాని, బ్రాహ్మణుని, చండాలుని పర్యంతం అందరికీ చాటి చెబుతాను."

ఈ రీతిలో శ్రీరామకృష్ణులు జ్ఞాన, భక్తి, యోగ, కర్మ మార్గాల్లో ఇంత దాకా కానరాని వెలుగును ప్రసరింపజేసి జీవిత సరళిని పరిపుష్టం చేశారు. సామాన్యులు ఆయన వచనాలను అర్థం చేసుకోలేకపోయారు. ఆ దివ్యవాణిని మహామేధావియైన నరేంద్రుడు మాత్రమే అవగతం చేసుకొన్నాడు. అప్పుడు ఆ వచనాలను విపులీకరించి తక్కిన వారిని ఆశ్చర్యచకితులను చేశాడు. కాలాంత రంలో నరేంద్రుడు వివేకానందుడై లోకానికి బోధించిన సత్యసారం యావత్తు ఈ వచనాలలో ఇమిడి ఉంది.

ఈ విధంగా ఆధ్యాత్మిక సాధన, శ్రీరామకృష్ణుల సంసర్గం, చదువులతో సాగుతూ వచ్చిన నరేంద్రుని జీవితంలో హఠాత్తుగా పెనుతుపాను వచ్చింది.

9 గడ్డు రోజులు

నరేంద్రుడు కాళికాదేవిని అంగీకరించడం లేదు. కాబట్టే అతడు ఇంత దుఃఖం అనుభవించవలసి వచ్చింది. లోకంలో జీవించాలంటే ఆమెను అంగీకరించే తీరాలి.

— **శ్రీరామకృష్ణులు**

దేశం, భాష, జాతి, మతం ఇత్యాదు లన్నింటికీ అతీతంగా తాత్త్వికులందరినీ సతమతం చేసిన ప్రశ్న ఏదైనా ఉందా అంటే అది ఇది: "ఈ లోకంలో దుఃఖం ఎందుకు ఉంది?" ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పడానికి వారిలో పలువురు ప్రయత్నించకపోలేదు. కాని సబబైన సమాధానం లభించని ప్రశ్నగానే అది మిగిలిపోయింది. జీవితం సుఖదుఃఖ మిశ్రితం. ఎవరూ పరిపూర్ణ సుఖంతో జీవించలేరు. అదే విధంగా జీవితమంతా దుఃఖమయంగానూ గడపరు. ఆశ్చర్యపరిచే నిజం ఏమిటంటే అనేక మహత్కార్యాలు సాధించిన మహనీయులందరికీ సుఖం కన్నా దుఃఖమే ఉత్కృష్ట మార్గదర్శిగా విరాజిల్లింది. దుఃఖాల నుండే వారు ఎక్కువ పాఠాలు నేర్చుకొన్నారు. దుఃఖాలే వారిలో నిద్రాణావస్థలో నున్న అనేక శక్తులనూ, ప్రతిభలనూ అభివ్యక్తం చేశాయి. దుఃఖాలే వారికి మానవాళిని ప్రేమించడానికి ప్రేరణనిచ్చాయి. దుఃఖాలే మానవకోటి కోసం వారిని పాటుపడజేశాయి. తన ఇరవై నాలుగవ ఏట నరేంద్రుడు అటువంటి దుఃఖభరితమైన ఘట్టాన్ని ఎదుర్కొనవలసి వచ్చింది.

దుఃఖం ఎందుకు?

1884 ప్రారంభం. నరేంద్రుని బి.ఏ. పరీక్షలు అప్పుడే పూర్తయ్యాయి. పరీక్షా ఫలితాలు జనవరి 30వ తేదీన వెలువడ్డాయి. అతడు రెండవ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడు. విశ్వనాథ్ అతణ్ణి నిమాయ్‌చరణ్ బోస్ అనే సుప్రసిద్ధ న్యాయవాది వద్ద సహాయకునిగా చేర్పించాడు. మెట్రోపాలిటన్ కళాశాలలో మూడేళ్ల న్యాయశాస్త్ర పాఠ్యక్రమంలో కూడా చేర్పించాడు.

తండ్రి హఠాన్మరణం

న్యాయశాస్త్ర అధ్యయనం నిమిత్తం నరేంద్రుడు ఇంగ్లాండు వెళ్లగోరాడు. విశ్వనాథ్ కూడా అందుకు అంగీకరించాడు. కాని విధి వక్రిస్తుందని ఎవరి కెరుక!

ఫిబ్రవరి 25 వ తేదీ. ఆ రోజు నరేంద్రుడు వరాహనగర మిత్రుల ఆహ్వానంపై అక్కడకు వెళ్లాడు. రాత్రి పదకొండు గంటల దాకా ఆటపాటల సందడితో ఆ చోట ఆనందం వెల్లివిరిసింది. పిదప అందరూ కలసి భోజనం చేసి, పడుకొనే కబుర్లు చెప్పుకొంటున్నారు. రాత్రి రెండు గంటల సమయంలో హఠాత్తుగా మిత్రుడొకడు వచ్చి నరేంద్రుణ్ణి పిలిచాడు. 'ఈ అపరాత్రి వేళ ఇతడు ఎందుకు ఇక్కడకు వచ్చాడు చెప్మా?' అనుకొంటూ నరేంద్రుడు వచ్చిన వ్యక్తి వైపు తేరిపార చూశాడు. వచ్చిన వ్యక్తి తటపటాయిస్తూ తాను తెచ్చిన సమాచారం చెప్పాడు –

"మీ నాన్నగారు గుండెపోటుతో మరణించారు."

కాళ్ల క్రింద భూమి విచ్చుకొని తను తలక్రిందులుగా పాతాళంలోకి పడిపోతున్నట్లు అనిపించింది నరేంద్రునికి!

కాసేపటికి తేరుకొని, గుండె పగిలే దుఃఖాన్ని భరిస్తూ బయలుదేరి ఎలాగో కలకత్తాకు వచ్చి చేరాడు నరేంద్రుడు. విపరీతమైన పనుల ఒత్తిడి కారణంగా కొద్ది కాలంగా విశ్వనాథ్ బాగా అలసిపోయి ఉన్నాడు. రాత్రి దాదాపు పది గంటలప్పుడు హఠాత్తుగా గుండెపోటుతో మరణించాడు. విశ్వనాథ్ భౌతికకాయం శ్మశానానికి తీసుకెళ్లడానికి సిద్ధం చేయబడింది. నరేంద్రుని తల్లి, సోదర సోదరీమణులు విలపిస్తున్నారు. మొదట్లో నరేంద్రుడు తన దుఃఖాన్ని బయటకు వ్యక్తం చేయలేదు. కాని ఎంతసేపు! కాసేపట్లో అతడు కూడా 'ఓ' అంటూ విలపించాడు. కుమారులలో నరేంద్రుడు పెద్దవాడు. తండ్రి అంత్యక్రియలు అతడు విధివిహితంగా నిర్వర్తించాడు.

విశ్వనాథ్ మరణానంతరమే ఆయనను గురించిన ఒక నిజం వెలుగులోకి వచ్చింది. "నా కోసం ఏం చేశారు?" అని ఒకసారి నరేంద్రుడు ఆయనను నిలదీసినప్పుడు, నిలువుటద్దంలో నరేంద్రుని ప్రతిబింబాన్నే చూపించారు కదా! నిజానికి ఆయన అదే చేశారు. ఆయన మరేదీ వదలి పోలేదు. జమీందారీ ఫాయేదాలో జీవించిన కుటుంబం ఒక్క రోజులో దిక్కులేని హీనస్థితికి దిగజారిపోయింది!

దారిద్ర్యపు గుప్పిట్లో

న్యాయవాది వృత్తి చేపట్టిన విశ్వనాథ్ నిజానికి పుష్కలంగా ధనం సంపాదించాడు. కాని ఆదాయం కన్నా ఎక్కువగా ఖర్చు చేశాడు. అందుకు తోడు పెద్ద

కుటుంబం కావడంతో ఆయన ఏదీ కూడబెట్టలేకపోయాడు. ఆయన పినతండ్రి యైన కాళీప్రసాద్ ఉమ్మడి కుటుంబ ఆస్తి నుండి తన వంతు సొమ్ము ఖర్చు చేయడమే కాక విశ్వనాథ్ నుండి కూడా విడిగా డబ్బు తీసుకొనేవాడు. వృత్తి రీత్యా బయటి ఊళ్లకు వెళ్లే విశ్వనాథ్ మాసాల తరబడి అక్కడే బస చేసేవాడు. ఈ సందర్భాలను పురస్కరించుకొని ఆయన బంధువులు ఆయన పేరిట పలుచోట్ల అప్పులు చేసి, తమ పబ్బం గడుపుకొనేవారు. అప్పులు విశ్వనాథ్ పేరిట; ఖర్చులు బంధువుల నిమిత్తం. మొత్తం మీద విశ్వనాథ్ పేరిట ఉన్న అప్పులు తలకు మించిన వయ్యాయి. కాబట్టి ఆయన కుటుంబం బయటివారి దృష్టికి దర్జాగా బ్రతుకుతున్నట్లు కనిపించినా, నిజానికి అప్పుల ఊబిలో కూరుకుపోయివుంది. ఈ విషయాలేవీ భువనేశ్వరికిగాని, నరేంద్రునికిగాని తెలియవు.

ఇది చాలదన్నట్లు ఉమ్మడి కుటుంబ ఆస్తి వ్యవహారంలో ఇంట్లో గొడవలు జరిగాయి. అందువలన విశ్వనాథ్ ఉమ్మడి ఆస్తియైన ఇంటిని వదలిపెట్టి, భార్యాబిడ్డలతో మరొక ఇల్లు అద్దెకు తీసుకొని అక్కడ నివసించసాగాడు. ఈ ఇల్లు నరేంద్రుని అమ్మమ్మ ఇంటికి సమీపంలో ఉంది. అద్దె ఇంట్లోకి వెళ్లిన కొన్ని నెలలలోనే విశ్వనాథ్ కాలధర్మం చెందాడు. విశ్వనాథ్ మరణించిన కొన్ని నెలల తరువాత కుటుంబంతో సహా నరేంద్రుడు కూడా అమ్మమ్మ ఇంటికే వెళ్లిపోయి నివసించసాగాడు.

విశ్వనాథ్ సహాయసహకారాలతో తమ జీవిత స్థితిగతులను మెరుగుపరుచుకొన్న బంధువులు ఈ శోచనీయ స్థితిలో శత్రువుల్లా వ్యవహరించారు. నరేంద్రుని కుటుంబాన్ని శాశ్వతంగా ఇంటి నుండి బయటకు పంపివేయడానికే నిశ్చయించారు. అందు నిమిత్తం న్యాయస్థానంలో దావా వేశారు. అప్పులు ఇచ్చిన వారు తలుపులు తట్టారు, అప్పులు పుచ్చుకొన్నవారు కనుమరుగయ్యారు. కొన్ని రోజుల్లోనే పూట గడవడం కూడా కష్టమని నరేంద్రునికి తెలియవచ్చింది. కుటుంబానికి ఎలాంటి ఆదాయమూ లేదు. కాని ఐదారుగురిని పోషించవలసిన పరిస్థితి. కనుక నిమాయ్‌చరణ్ వద్ద తాను పొందుతున్న న్యాయశాస్త్ర శిక్షణను సగంలోనే నరేంద్రుడు మానుకొని, మైల రోజులు పూర్తికాక మునుపే ఉద్యోగం కోసం పలుచోట్ల తిరగసాగాడు. కాలం కలసిరానప్పుడు వందలాది ప్రయత్నాలు సైతం విఫలమవడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. ఎలాంటి ఉద్యోగమూ లభించకపోవడంతో నరేంద్రునికి అన్ని వైపులా శూన్యమే కానవచ్చింది.

అంతులేని దుఃఖంలో మునిగివున్నప్పటికీ నరేంద్రునికి శ్రీరామకృష్ణుల స్మృతులు విశ్వాస సంకేత దీపాల్లా భాసిల్లాయి. మైల రోజులు ముగియక మునుపే, నరేంద్రుడు దక్షిణేశ్వరం వెళ్లి శ్రీరామకృష్ణులను దర్శించాడు. శ్రీరామకృష్ణులు రెండు నెలల క్రితం క్రిందపడడంతో ఆయన చేయి ఎముక స్థానభ్రంశం చెందింది. చేతికి కట్లు కట్టారు. నొప్పితో ఇంకా బాధపడుతున్నారు. నరేంద్రుడు ఇతర భక్తులతో పాటు కూర్చున్నాడు. బ్రహ్మసమాజ భక్తుడైన త్రైలోక్యుడు పాడుతున్నాడు. నరేంద్రుని దుఃఖం చూసిన శ్రీరామకృష్ణుల ఆవేదన వర్ణనాతీతం. అయినప్పటికీ ఆయన ప్రత్యక్షంగా నరేంద్రునితో ఏమీ చెప్పలేదు. పాట పూర్తయ్యాక లోకం, భగవంతుని గురించి పలు అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చి, "దేహం ఉండేది రెండు రోజులు మాత్రమే, భగవంతుడు ఒక్కడే సత్యం. దేహం ఇదుగో ఉంది, మరు క్షణం లేదు.... దేహానికి సుఖదుఃఖాలు ఉండనే ఉంటాయి. నరేంద్రుణ్ణే తీసుకోండి – తండ్రి మరణించాడు, ఇంట్లో అలవికానన్ని కష్టాలు, ఏ దారీ కానరాదు. భగవంతుడు కొన్ని సమయాల్లో మనలను సుఖాలలో ఓలలాడిస్తాడు, మరికొన్ని సమయాలలో దుఃఖంలో ముంచెత్తుతాడు"[1] అని అన్నారు. 'నరేంద్రుణ్ణి ఇంకా కరుణించలేదే అని భగవంతుని పట్ల శ్రీరామకృష్ణులు ఆక్రోశంతో మాట్లాడుతూ ఉన్నట్లుగా ఉంది. మధ్యమధ్యలో ఆయన నరేంద్రుణ్ణి ఆప్యాయంగా చూస్తున్నారు'[2] అని వ్రాశాడు ఈ సంఘటనను నమోదు చేసిన 'మ'.

శ్రీరామకృష్ణులు పాదు గొలిపిన నమ్మకం

మరో రోజు నరేంద్రుడు తన మిత్రుడయిన అన్నదా గుహతో కలిసి దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాడు. తమ అనుంగు శిష్యుని దుఃఖం చూసి ఆవేదన చెందిన శ్రీరామకృష్ణులు అన్నదా గుహతో నరేంద్రుని కష్టాలను ప్రస్తావిస్తూ, నరేంద్రునికి సహాయపడడం ఒక స్నేహితునిగా అతడి కర్తవ్యమని చెప్పారు. కాసేపటికి అన్నదా బయలుదేరి వెళ్లిపోయాడు. అతడు వెళ్లిపోయాక నరేంద్రుడు శ్రీరామకృష్ణులతో చిరుకోపంతో, "నా పరిస్థితిని ఊరంతా ఇలా ఎందుకు చాటి చెబుతున్నారు?" అని మండిపడ్డాడు. శ్రీరామకృష్ణుల కళ్లలో నీరు ధారకట్టింది. ఆయన ఆప్యాయతతో నరేంద్రుణ్ణి చూసి, "నాయనా! నీ కోసం ఇంటింటికీ పోయి బిచ్చమెత్తడానికి సైతం నేను సంకోచించను" అన్నారు. నరేంద్రుడు ద్రవించిపోయాడు.

---

1. కథామృతం (2వ సంపుటం), పుట 23.
2. కథామృతం (2వ సంపుటం), పుట 24.

ఈ విధంగా శ్రీరామకృష్ణులను దర్శించడంతో, ఆయన కరుణాకటాక్షం పైన నరేంద్రుని నమ్మకం బలపడింది. బి.ఏ. చదివిన నరేంద్రుడు తనకు సత్వరమే ఏదో ఒక ఉద్యోగం లభిస్తుందని ఆశించాడు. రోజూ భగవన్నామాన్ని స్మరిస్తూ అనేక కార్యాలయాలు ఎక్కి దిగాడు. కాని నెలకు పదిహేను రూపాయల జీతం ఇచ్చే ఉద్యోగం కూడా అతడికి లభించలేదు. మౌనంగా దారిద్ర్యాన్ని స్వీకరించాడు, కుటుంబం అతడితోబాటే దానిని స్వీకరించింది. వాళ్లలో ఎవరూ తమ కుటుంబ పరిస్థితులను ఇతరులెవరితోనూ వెల్లడించలేదు.

మైల రోజులు పూర్తి కాగానే నరేంద్రుడు మామూలు దుస్తులు ధరించసాగాడు. సంపన్నులైన అతడి స్నేహితులూ ఎప్పటిలా రాసాగారు. కాని వారిలో ఎవరూ అతని ఇంటి పరిస్థితిని అర్థం చేసుకోలేదు. ఆతడు కూడా కొన్ని సమయాలలో వారితోపాటు బయటకు వెళ్లేవాడు. అతడు సన్నబడసాగాడు. అతడి ముఖం కూడా కాస్త పాలిపోయింది. దీనిని కూడా ఆతడి మిత్రులు గమనించినట్లు లేదు. బహుశా ఎవరైనా గమనించినప్పటికీ, అది పేదరికం వలన అని వారు ఊహించుకోలేకపోయివుండవచ్చు. తండ్రి మరణంతో ఏర్పడిన శోకం కారణంగానే అతడు సన్నబడ్డాడని వారు భావించారు. ఈ రీతిలో పేదరికంతో, గతిలేని స్థితిలో దానిని ఎదుర్కోవడంతో నరేంద్రుని గడ్డురోజులు కొనసాగాయి.

నరేంద్రుడు తల్లితోను, సోదర సోదరీమణులతోను నవ్వుతూ, విశ్వాసం ఉట్టిపడేలా మాట్లాడేవాడు. సత్వరమే ఉద్యోగం లభిస్తుంది, దుఃఖాలు తీరిపోతాయనే

నిరాశా నిస్పృహలు

నమ్మకాన్ని వారికి కలుగజేసేవాడు. తక్కినవారు కాస్త ఎక్కువ తినాలనే ఉద్దేశంతో తన భోజనాన్ని తగ్గించుకొనేవాడు. ఉదయమే ఉద్యోగార్థం బయలుదేరేవాడు. సాయంత్రం బాగా అలసిపోయి తిరిగి వచ్చేవాడు. కాసేపటి క్రితమే తిన్నానని చెప్పి, తక్కిన వారు భోజనం చేసేలా చూసేవాడు, తాను పస్తుండేవాడు. ఆ స్థితిలో సైతం ఆతడు న్యాయశాస్త్ర అధ్యయనం వదలిపెట్టలేదు. అనేక రోజులు పస్తులుండి, చిరిగిన దుస్తులు ధరించి కళాశాలకు వెళ్లేవాడు. ఆకలి కారణంగా కొన్నిసార్లు స్పృహ తప్పి పడిపోయాడు.

నరేంద్రుని మిత్రులు అలవాటు ప్రకారం అతణ్ణి తమ ఇళ్లకు తీసుకుపోయేవారు. చాలాసేపు వారితో మాట్లాడుతూ ఉండేవాడు. వారు భోజనానికి పిలిచినప్పుడు మాత్రం నిరాకరించేవాడు. ఎందుకంటే ఇంట్లో తల్లి, సోదర సోదరీమణులు పస్తులతో ఉండే దృశ్యం అతడి కళ్ల ముందు ద్యోతకమయ్యేది కనుక.

వెంటనే ఏదో ఒక సాకు చెప్పి భోజనం చేయకుండానే ఇంటికి తిరిగి వచ్చేసే వాడు. ఇంట్లో, తను మిత్రులతో కలిసి భోజనం చేసినట్లు చెప్పేవాడు. తన వంతు కూడా తమ్ముళ్లకు, చెల్లికి పెట్టి తాను పడుకొనేవాడు!

ఈ కాలఘట్టం గురించి కాలాంతరంలో నరేంద్రుడు ఇలా చెప్పాడు:[1]

“మైల గడువు పూర్తికాక మునుపే నేను అక్కడా ఇక్కడా ఉద్యోగం కోసం తిరిగాను. ఆకలితో, ఉత్త కాళ్లతో ఉద్యోగం కోసం దరఖాస్తు చేతపుచ్చుకొని మధ్యాహ్నపు మండుటెండలో ఒక కార్యాలయం నుండి మరొక కార్యాలయానికి తిరిగాను. ఆప్తమిత్రులు కొందరు సానుభూతితో కొన్ని రోజులు నాతోనే ఉండే వారు, కాని కొన్ని రోజులు నాతో ఉండలేకపోయేవారు. కాని ప్రతిచోట నాకు నిరాశా నిస్పృహలే ఎదురైనాయి. ఆ కఠోర లౌకిక వాస్తవాల ప్రప్రథమ అనుభవంతో నిస్వార్థమైన సానుభూతి ఎంతో అరుదైనదనీ, దుర్బలులకూ పేదలకూ ఇక్కడ స్థానం లేదనీ నాకు బాగా అర్థమయింది. ఇదివరలో ఒకటి రెండు రోజులు నాకు సహాయం చేసినందుకు తాము కృతార్థులమయినట్లు భావించిన వారిప్పుడు అందుకు విరుద్ధంగా చేయడమే సబబని భావించసాగారు. సహాయం చేయగల స్థితిలో ఉండి కూడా వాళ్లు నా పట్ల పెడముఖం చూప సాగారు. అటువంటి చేదు అనుభవాలు చవిచూసేకొద్దీ, ఈ లోకం ఒక రాక్షసుని సృష్టిగా నాకు అనిపించేది.

“ఒక రోజు మిట్టమధ్యాహ్నం మండుటెండలో తిరిగి తిరిగి పాదాలు బొబ్బ లెక్కాయి; అలసిసొలసిపోయి మైదానంలోని ‘ఓక్‌టెర్లోని’ స్మారకచిహ్న నిర్మాణం నీడలో విశ్రమించాను. ఆ రోజు ఒకరిద్దరు మిత్రులు నాతోపాటు ఉన్నారు; అనుకోకుండా అక్కడ కలుసుకోవడం జరిగింది. నన్ను అనునయించడానికి కాబోలు వారిలో ఒకడు, ‘కృపాళువైన బ్రహ్మశ్వాస అనే పిల్లవాయువు వీచ సాగింది’ అనే పాట పాడసాగాడు. ఆ పాట వినగానే అతడు నా తల మీద సమ్మెటతో కొడుతున్నట్లు అనిపించింది. నా తల్లి, తమ్ముల నిస్సహాయ స్థితి గుర్తుకు వచ్చి, అవమానంతో నిరాశానిస్పృహలు ముప్పిరిగొనగా, ‘నోరుముయ్యి, ఎవరికి ఆకలి బాధతో అలమటించే అవసరం లేదో అటువంటి భాగ్యవంతులకు ఈ కల్పనలు మధురంగా కానరావచ్చు. ఒకప్పుడు నాకూ అలాగే అనిపించేది.

---

1. ‘శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస’ సంపుటం-2, పుటలు 428-29 నుండి పొందుపరచ బడింది.

కాని ఇప్పుడు కఠోర వాస్తవాలు ఎదురైనప్పుడు ఆ కల్పనలు అపహాస్యంగా తోస్తున్నాయి' అంటూ అరిచాను. నా మాటలు విని ఆ మిత్రుడు ఎంతో నొచ్చుకొన్నాడేమో! కాని ఎంతటి కటిక దారిద్ర్యం అనుభవిస్తూవుంటే ఆ మాటలు నా నోట వెలువడి ఉంటాయో అతడి కెలా అర్థమవుతుంది?

"ఒక్కో రోజు నిద్ర లేచి రహస్యంగా ఆరాతీయగా ఇంట్లో అందరికీ చాలినంత ఆహారం లేదని తెలుసుకొని, చేత చిల్లిగవ్వ లేకపోవడంతో, 'ఒక మిత్రుడు భోజనానికి తన ఇంటికి ఆహ్వానించా'డని అమ్మతో చెప్పి, బయటకు వెళ్లిపోయే వాణ్ణి. అటువంటి సందర్భాలలో ఏదో కాస్త తినేవాణ్ణి; కొన్ని రోజులు ఇంట్లో తక్కిన వారికి సరిపడే ఆహారం ఉంటుందనే ఉద్దేశంతో పస్తులతోనే గడిపేవాణ్ణి. ఇంట్లో వారికి లేదా బయటి వారికి ఈ విషయాలు తెలుపడానికి అభిమానం అడ్డుపడేది. ఇంతకు ముందు మాదిరే సంపన్నులైన మిత్రులు తమ ఇళ్లకు లేదా ఉద్యానాలకు వచ్చి నా పాటలతో తమ ఆనందాన్ని ఇనుమడింపజేయమని కోరేవారు. వారి కోర్కెను తిరస్కరించలేక, కొన్ని సమయాలలో వారితోబాటు వెళ్లి, నా పాటలతో వారిని సంతోషపరచేవాణ్ణి. కాని నా మనస్సులోని భావాలను వారికి వ్యక్తపరచాలని అభిలషించేవాణ్ణి కాను. నా పరిస్థితి గురించి తమకు తాముగా వారెన్నడూ వాకబు చేసేవారు కారు. ఏ ఒకరిద్దరో అప్పుడప్పుడు ఆప్యాయంగా, 'ఈ రోజు నువ్వెందుకు నిరుత్సాహంగా, బలహీనంగా కనిపిస్తున్నావు? కారణం ఏమిటో దయచేసి చెప్పు' అని అడిగేవారు. వారిలో ఒక మిత్రుడు, ఇంకొక మిత్రుడి ద్వారా నా పరిస్థితి తెలుసుకొని, అజ్ఞాతంగా మా అమ్మకు ఉత్తరాలు వ్రాస్తూ, డబ్బు పంపసాగాడు. ఈ విధంగా అతడు నన్ను శాశ్వతంగా ఋణబద్ధుణ్ణి చేసివేశాడు."

ఏదో విధంగా 1884 ఉత్తరార్ధంలో తాను చదివిన మెట్రోపాలిటన్ పాఠశాలలోనే నరేంద్రునికి ఉపాధ్యాయునిగా ఉద్యోగం దొరికింది. జూన్ 1886లో 'మ' సిఫారసుతో ఆ పాఠశాల క్రొత్త శాఖలో ప్రధానోపాధ్యాయునిగా పదోన్నతి లభించింది. ఈ ఆదాయం కారణంగా పస్తులుండే పరిస్థితి దాటి ఒక అడుగు ముందుకు రాగలిగారు. కాని కుటుంబ ఆస్తుల దావా వలనా, రాబోయే న్యాయశాస్త్ర పరీక్షల కారణంగానూ నరేంద్రుడు ఆ ఉద్యోగం వదలుకోవలసి వచ్చింది. అప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులకు గొంతులో వ్రణం ఏర్పడింది. ప్రక్కనే ఉండి ఆయనకు సేవ శుశ్రూషలు అందించాలని నరేంద్రుడు అనుకోవడమూ అందుకొక కారణం.

నరేంద్రుడు ఈ రోజుల్లో 'గీత గోవింద' కావ్యాన్ని వంగభాషలోకి అనువదించాడు. అతడి మిత్రుడైన మోతీలాల్ బోస్ దానిని ప్రచురించాడు. దీని ద్వారా కాస్త డబ్బు లభించింది.

వక్రమార్గదర్శకులు: నరేంద్రుని మానసిక స్థితి

ఈ సమస్యల కారణంగా నరేంద్రుడు దాదాపు ఏడు నెలల పాటు శ్రీరామకృష్ణుల దర్శనార్థం వెళ్లలేకపోయాడు. ఈ మధ్య కాలంలో ఈశాన్ అనే భక్తుడి ఇంటిని శ్రీరామకృష్ణులు పావనం చేసినప్పుడు ఆయనను దర్శించడంతో సరి. ఈ కాలఘట్టంలో అతడికి శ్రీరామకృష్ణుల భక్తులతోనూ, అక్కడ కలుసుకొన్న యువ మిత్రులతోనూ దాదాపు ఎలాంటి సాన్నిహిత్యమూ లేకుండాపోయింది. 'మ' మాత్రం కొన్ని పర్యాయాలు నరేంద్రుని ఇంటికి వెళ్లివచ్చాడు. ఇద్దరూ కలిసి గీతగోవింద అష్టపదులు పాడుకొనేవారు.

క్రమంగా నరేంద్రుని పరిస్థితి పలువురు మిత్రులకు తెలియసాగింది కాని ఎవరూ ఎలాంటి సహాయం అందించలేదు. పైగా అతణ్ణి తప్పుదారి పట్టించడానికి కొందరు తయారయ్యారు. ఆతడి మిత్రులలో కొందరు సన్మార్గగాములు కారని మునుపే చూశాం. అలాంటి వ్యక్తుల్లో అన్నదా గుహ ఒకడు. అతడి ఇంట్లో కలుసుకొన్న ఒకరిద్దరు అలాంటి యువకులు నరేంద్రునికి వక్రమార్గంలో డబ్బు సంపాదించే దారులు తెలిపారు. సంపన్నులైన వితంతువులు కొందరు తమ దారిలోకి వస్తే అతడికి సహాయం చేయడానికి తాము సిద్ధంగా ఉన్నామని కబురు పంపారు. వారు సూచించిన మార్గాలన్నింటినీ తుచ్ఛమైనవిగా త్రోసిరాజని, తన మార్గంలోనే ఒంటరిగా వెళ్లాడు నరేంద్రుడు!

కాని 'స్నేహితులు' వదిలేటట్లు లేరు. నరేంద్రుణ్ణి ఎలాగైనాసరే వక్రమార్గంలోకి దింపాలని వారు కంకణం కట్టుకొన్నట్లు ప్రవర్తించసాగారు. ఒక రోజు నరేంద్రుడు ఒక మిత్రుని ఇంటికి వెళ్లాడు. అక్కడ మిత్రులందరూ ఆటపాటల్లో ఉల్లాసంగా గడిపారు. ఆ తరువాత నరేంద్రుడు విశ్రాంతికై ఒక గదిలోకి వెళ్లాడు. అప్పుడు ఆ మిత్రులు అంతకుముందే చేసిన ఏర్పాటు ప్రకారం ఒక యువతి ఆ గదిలోకి వెళ్లింది. తనను తాను మంచిదానినిగా పరిచయం చేసుకొని, పేదరికం వలన అష్టకష్టాలు పడుతున్నట్లు చెప్పింది. ఆమె కల్లబొల్లి మాటలు నమ్మి నరేంద్రుడు ఆమెను సాంత్వనపరిచే రీతిలో కొన్ని మాటలు చెప్పాడు. కాసేపట్లో ఆమె దురుద్దేశంతో అతణ్ణి సమీపించి తన నిజస్వరూపం బట్టబయలు చేసింది. దాంతో నరేంద్రుడు నిష్కర్షగా ఆమెను గదిలో నుండి బయటికి పంపివేశాడు. ఆమె

తిన్నగా ఆ మిత్రుల వద్దకు వెళ్లి, "సాధుపుంగవుని వద్దకు నన్ను పంపించారే" అంటూ కసురుకొంది.

మరొకసారి జరిగిన సంఘటన గురించి స్వయంగా నరేంద్రుడు ఇలా చెప్పాడు: "నా మిత్రులలో కొందరు వక్రమార్గంలో డబ్బు సంపాదించేవారు. నా స్థితి గురించి విన్న వారు ఈ తరుణాన్ని వినియోగించుకొని నన్ను తమ వైపు లాగడానికి ప్రయత్నించారు. వారిలో కొందరు నా మాదిరి హఠాత్తుగా పరిస్థితులు తారుమారు కావడంతో పొట్ట గడవడానికై అవినీతి మార్గాల్లో వెళ్లిన వారు. వారు నిజంగానే నా పట్ల జాలి వహించారు. మహామాయ కూడా నన్ను ప్రశాంతంగా ఉండనివ్వలేదు. ధనవంతురాలైన ఒక స్త్రీ చాలాకాలంగా నా మీద కన్ను వేసింది. ప్రస్తుతం నా పరిస్థితిని సదవకాశంగా తీసుకొని ఆస్తితో పాటు తననూ స్వీకరించి దారిద్ర్యానికి స్వస్తి చెప్పమని కబురు పంపించింది! ఆ ప్రతిపాదనను జుగుప్సతో తిరస్కరించాను. మరో స్త్రీ కూడా నన్ను ఆకర్షించ డానికి ప్రయత్నించింది. 'అమ్మాయీ! ఒక గుప్పెడు బూడిద కాబోయే ఈ శారీరక సుఖం కోసం ఇంతదాకా ఏదేదో చేశావు! ఇదుగో మరణం నీ ముందే ఉంది. దానిని ప్రతిఘటించడానికి నువ్వు ఏదైనా చేసివున్నావా? తుచ్ఛమైన తలంపులను వదలిపెట్టు. భగవంతుణ్ణి ఆర్తితో ప్రార్థించు' అని ఆమెకు హితవు చెప్పాను."

కాని తనకు అవినీతి మార్గాలు చూపిన వారి మీద కూడా నరేంద్రుడు కోప గించుకోలేదు. విధి ఇలా ఉన్నప్పుడు ఎవరిని ఎందుకోసం నిందించాలి? వారితో కూడా తన మనస్సులోని విషయాన్ని చెప్పేవాడు; సన్న్యాస జీవిత మహత్వాన్ని గురించి చెప్పేవాడు. అయినప్పటికీ వారు మాత్రం మళ్లీ ఆతణ్ణి లౌకిక విషయాల వైపు లాగడానికే ప్రయత్నించేవారు. "జీవితంలో ఎలాంటి నిర్ణయానికీ రాకుండా ఎందుకు ఇలా ఉన్నావు? ధనం సంపాదించే ప్రయత్నంలో తీవ్రంగా మునిగిపో. అప్పుడే కదా సుఖమయ జీవితం గడపగలవు!' అంటూ ఉపదేశించేవారు. అందుకు నరేంద్రుడు, "నాకూ అలాంటి ఆలోచనలు రాకపోలేదు. కీర్తి ప్రతిష్ఠలు, పదవీ ఐశ్వర్యమూ, అంతస్తులతో కూడిన జీవితం గడపాలనే ఆలోచన నాలో తరచు కలగడం కద్దు. కాని, బాగా లోతుగా ఆలోచించినప్పుడు, ఈ ధ్యేయం అర్థరహితమని తోచేది. మరణం అనేదొకటి ఈ లోకంలో ఉన్నదే! దాని కబంధ హస్తాల నుండి ఎవరైనా తప్పించుకోగలరా? సన్న్యాసులు మరణపు పిడికిలి నుండి తప్పించుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. సత్యమైన, శాశ్వతంగా మార్పు

లేని వస్తువును అన్వేషిస్తున్నారు. కనుక సన్న్యాస జీవితమే సర్వోత్కృష్టమైనదిగా నేను భావిస్తున్నాను" అన్నాడు. అయినప్పటికీ మిత్రులు వదలిపెట్టలేదు. వారిలో ఒకడు, "దక్షిణేశ్వరంలోని వృద్ధుడే నరేంద్రుణ్ణి పాడుచేస్తున్నాడు, ఇతడి భవిష్యత్తును నాశనం చేస్తున్నాడు" అన్నాడు. తరువాత నరేంద్రుణ్ణి చూసి, "నరేన్! నీకు సొంత బుద్ధి అనేది ఉంటే, ఆయన వద్దకు వెళ్లడం మానుకో. లేకపోతే నీ చదువు, భవిష్యత్తు నాశనమయిపోతాయి. నువ్వు ప్రతిభావంతుడివి; జీవితం వైపు మనస్సును మరలిస్తే నువ్వు సాధించలేనిది ఏదీ ఉండదు. కనుక దక్షిణేశ్వరానికి స్వస్తి చెప్పు" అని సలహా ఇచ్చాడు. "ఇలా చూడండి! ఆయన గురించి మీకు ఏమీ తెలియదు; నాకూ పెద్దగా ఏమీ అర్థం కాలేదు; కాని, నేను ఆ వృద్ధుణ్ణి, శ్రీరామకృష్ణులను అమితంగా అభిమానిస్తున్నాను" అని గద్గదస్వరంతో చెప్పాడు నరేంద్రుడు.

ఒక వంక మిత్రుల ప్రయత్నాలు ఇలా ఉండగా ఇంట్లో భిన్నమైన పరిస్థితిని నరేంద్రుడు ఎదుర్కోవలసి వచ్చింది. తండ్రి బ్రతికి ఉన్నప్పుడే ప్రారంభమైన వివాహ

వివాహ ప్రయత్నాలు

ప్రయత్నాలు మళ్లీ కొనసాగాయి; ఆతణ్ణి మరీ ఇబ్బందికి గురిచేశాయి. తండ్రి ఉన్నప్పుడు అతడు వివాహాన్ని తిరస్కరించడం పెద్ద సమస్యగా తోచలేదు. కాని ఇప్పుడది విశ్వరూపం దాల్చింది. కోరినంత కట్నంతో వధువును ఇవ్వడానికి సిద్ధమయినప్పుడు, ఈ దారిద్ర్య పరిస్థితిలో ఆతడు తిరస్కరించడం ఇంట్లోవారు జీర్ణించుకోలేకపోయారు. పేదరికపు గుప్పిట నుండి విడివడడానికి కనిపిస్తున్న ఒకే దారిని అతడు మూసివేస్తున్నాడని వారు భావించారు. చివరకు తల్లియైన భువనేశ్వరి ఒక అడుగు ముందుకువేసి ఒక పిల్లను చూసి నిశ్చయం కూడా చేసింది. ఆ తరువాత నరేంద్రుడు గట్టిగా తిరస్కరించలేకపోయాడు. జరుగబోయేది జరుగనీ అనుకొని, తనను నమ్ముకొని ఉన్నవారి కోసం వివాహం చేసుకోవడానికే నిశ్చయించుకొన్నాడు.

నరేంద్రుని వివాహం గురించి శ్రీరామకృష్ణులకు తెలిసింది. వెంటనే ఒక బండి బాడుగకు తీసుకొని తిన్నగా నరేంద్రుని ఇంటికి వెళ్లారు. నరేంద్రుడు బయటికి వచ్చి ఆయనను కలుసుకొన్నాడు. అతణ్ణి చూడగానే శ్రీరామకృష్ణులు ఆతడి చేతులు పుచ్చుకొని, నేను విన్నది నిజమేనా అని అడిగారు. నరేంద్రుడు తలదించుకొని, "అవును. నేను వివాహానికి సమ్మతించాను" అన్నాడు. అప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రుని చేతులను నొక్కి పట్టుకొని, "ఈ వివాహం జరగదు.

ఇవి నా మాటలు సుమా!" అంటూ బండి ఎక్కి వెళ్లిపోయారు. అవాక్కై నిలబడి పోయాడు నరేంద్రుడు!

భగవంతుని పట్ల ఒక వ్యక్తి సంతరించుకొన్న విశ్వాస ప్రగాఢతా, నిశ్చలతా అగ్నిపరీక్షలు ఎదురైనప్పుడు తేలిపోతుంది. "నేను ఇంతగా దుఃఖిస్తున్నానే, ఈ భగవంతునికి కళ్లు లేవా?" అని ప్రశ్నించని సామాన్య వ్యక్తులు ఉండజాలరు. "కృష్ణా! నువ్వు దుష్టుడవు. నీ కొకటి చెబుతాను. నువ్వు నన్ను కౌగిలించుకొని నీ పాదపద్మాల మ్రోల శరణు ఒసగినా సరే, లేక నా చూపులకు అందకుండా నిలబడి ఆవేదన కలిగించినా సరే! నువ్వు నన్ను ఏం చేసినా నువ్వే నా సర్వస్వం. నువ్వు తప్ప నా కెవరూ లేరు!" అని చైతన్య మహాప్రభువు చెప్పినట్లు, భగవంతుణ్ణి దూషించినా ఆయననే విశ్వసించి జీవించడం సామాన్యమైన విషయం కాదు. నరేంద్రుడు ఏం చేశాడు? ఆయన మాటల్లోనే విందాం:

భగవంతుడు ఏం చేశాడు!

"ఇన్ని కష్టాలూ, పరీక్షలూ ఎదురైనప్పటికీ నా ఆస్తికత చెక్కుచెదరలేదు; 'భగవంతుడు మంచే చేస్తాడు' అనే భావనలో కించిత్తూ సందేహం జనించలేదు. ఉదయం లేవగానే భగవంతుణ్ణి స్మరించి, ఆయన దివ్యనామాన్ని ఉచ్చరిస్తూనే పడక నుండి లేస్తాను. ఆ తరువాత పరిపూర్ణ విశ్వాసంతో ఉద్యోగాన్వేషణకు బయలుదేరేవాణ్ణి. అలవాటు ప్రకారం ఒక రోజు భగవన్నామాన్ని ఉచ్చరిస్తూ పడక నుండి లేచాను. ప్రక్క గదిలో ఉన్న మా అమ్మ అది విని చిరాగ్గా, 'అది ఆపరా! చిన్నతనం నుండీ దేవుడు, దేవుడు అంటూ పల్లవి పాడుతున్నావు. ఆ దేవుడే ఇంత చేశాడు కదా! ఇంకా ఎందుకు పలవరిస్తావు!' అని అంది. ఆమె మాటలు నా హృదయంలో గాఢంగా నాటుకుపోయాయి. 'దేవుడనే వ్యక్తి నిజంగా ఉన్నాడా? ఒకవేళ ఉంటే, మనిషి హృదయపూర్వక ప్రార్థనలను చెవొగ్గి వింటాడా? అలా అయితే, ఇంతగా విలపిస్తున్నానే, దానికి ఎలాంటి జవాబూ రాదు ఎందుకు? సౌజన్యం మూర్తీభవించిన భగవంతుని సృష్టిలో ఇంత చెడు ఎక్కణ్ణుండి వచ్చింది? మంగళమయుడైన భగవంతుని పాలనలో ఇంత అమంగళ మెందుకు?' అంటూ దీర్ఘంగా ఆలోచించసాగాను. ఇతరుల దుఃఖం చూసి తల్ల డిల్లిన విద్యాసాగర్ ఒకసారి, 'భగవంతుడు మంచితనమే మూర్తీభవించిన వాడు, మంగళమయుడైన వాడు అయినప్పుడు లక్షలాది ప్రజలు కరవు కాటకాల భయానక గుప్పిట్లో చిక్కి పిడికెడు అన్నం కోసం అలమటిస్తూ మరణిస్తున్నా రెందుకు?' అని అడిగారు కదా, ఆ వాక్కు పరిహసిస్తున్నట్లు నా చెవుల్లో

ప్రతిధ్వనించాయి. ఆ రోజు భగవంతుని పట్ల ఎన్నడూ లేనంత విసుగు నాకు కలిగింది. ఇటువంటి సమయం కోసమే నిరీక్షిస్తున్నట్లుగా, 'నిజంగానే భగవంతుడున్నాడా?' అనే సందేహమూ నాలో తలెత్తింది.

"ఏదైనా రహస్యంగా చేయడమన్నది నా నైజానికి విరుద్ధం. చిన్నతనం నుండీ అంతే. భయం కారణంగానో, మరే ఉద్దేశం వల్లనో నా ఆలోచనలు నేను దాచుకోలేను, చేతలను మరుగుపరచడమనే మాటకే చోటులేదు. కనుక, 'భగవంతుడు లేదు; ఒకవేళ ఉన్నప్పటికీ, ఆయనను గురించి చింతనచేసి ప్రయోజనం లేదు' అని సాహసించి తక్కిన వారికి చెప్పి, దానిని నిరూపించడానికి నేను ప్రయత్నించడంలో ఆశ్చర్యం ఏముంది! పర్యవసానం? నేను నాస్తికుణ్ణయిపోయాను, దుష్టులతో కలిసి మధుపానం చేస్తున్నాను, వెలయాళ్ల ఇంటికి పోతున్నానని ఏ మాత్రం సంశయించకుండా మాట్లాడసాగారు! ఎవరికీ అణగిమణగి మెలగే నైజం చిన్నతనం నుండే నాకు లేదు. అది ప్రస్తుతం తప్పుడు పుకారు వలన ఘనీభవించి కరడుగట్టింది. 'ఈ దుఃఖమయమైన సంసారంలో ఏదో కొంతసేపయినా ఆ దుఃఖాలను మరచిపోవడానికి మధుపానం చేయడమో, వెలయాళ్ల వద్దకు వెళ్లడమో కించిత్తు కూడా తప్పు కాదు. ఈ రీతిలో సుఖం లభిస్తుందని నాకు నిశ్చయంగా తెలిస్తే ఎవరికీ భయపడకుండా నేనూ ఆ మార్గాన్ని అనుసరిస్తాను' అంటూ వాళ్లు అడగకుండానే అందరితోను చెప్పసాగాను.

"ఈ వార్త గాలికన్నా వేగంగా వ్యాపించింది. నేను చెప్పిన విషయాలకు చెవులు, ముక్కు అన్నీ జతచేర్చి శ్రీరామకృష్ణులకూ, ఆయన భక్తులకూ చేరడానికి ఎక్కువ సమయం పట్టలేదు. నిజం తెలుసుకోగోరి కొందరు వచ్చారు. తాము విన్నవన్నీ నమ్మకపోయినా, కొన్నిటినైనా నమ్మవలసి ఉందని వారు సూచనప్రాయంగా తెలిపారు. వారు నన్ను ఇంత హీనంగా పరిగణించడం చూసి నా మనస్సు క్షోభించింది. అయినా సహనం పాటించాను. మనస్సును రాయి చేసుకొన్నాను. 'శిక్ష పడుతుందని భయపడి భగవంతుణ్ణి విశ్వసించడం పిరికితనం' అంటూ ఉద్వేగంతో చెప్పి హ్యూమ్, పెయిన్, మిల్, కామ్టేలాంటి పలువురు పాశ్చాత్య తాత్త్వికులను ఉదాహరణగా చూపి, 'భగవంతుడు ఉన్నాడనడానికి ఎలాంటి ఆధారమూ లేదు' అంటూ తీవ్ర ఉద్వేగంతో వాదించాను. సంస్కరించలేనంతగా నేను చెడిపోయాను అని నిశ్చయించుకొని వారు వెళ్లిపోయారు. నాకు చాలా సంతోషం కలిగింది.

"శ్రీరామకృష్ణుల గురించి ఆలోచన మెదలినప్పుడు మనస్సు సందిగ్ధావస్థలో పడిపోయింది. ఇవన్నీ విని ఆయన కూడా బహుశా నమ్ముతారేమోనని పించింది. ఒక్క క్షణమే. 'ఇలాంటి నిరాధారమైన పుకార్లు విని నేనెటువంటి వాడినో ఆయన నిర్ధారణ చేసే పక్షంలో అలాగే చేసుకోనీ, నేను కలత చెందను' అని మరుక్షణమే సరిపెట్టుకొన్నాను. కాని ఆయన దీనికి ఎలా స్పందించారో విని ఆశ్చర్యపోయాను. మొదట ఆయన ఎలాంటి బదులూ చెప్పలేదు. ఆ తరువాత భవనాథ్ విలపిస్తూ, 'మహాశయా! నరేంద్రుడు ఇంతగా దిగజారిపోతాడని నేను కలలో సైతం ఊహించలేదు' అని చెబుతున్నప్పుడు ఆగ్రహంతో, 'మూర్ఖుడా! వాగ బోకు! నోరు ముయ్యి. నరేంద్రుడు ఆ రకంగా వ్యవహరించడని జగజ్జనని నాతో చెప్పింది. ఇలాగే నువ్వు మరోసారి మాట్లాడావంటే నీ ముఖం కూడా చూడను' అని అతడితో నిష్కర్షగా చెప్పారట.

"కాని అహంకరించి ఈ విధంగా నాస్తికులమైతే ఏం ప్రయోజనం? చిన్నతనం నుండి, అందునా ప్రత్యేకించి శ్రీరామకృష్ణులను దర్శించాక నేను పొందిన అద్భుతమయిన దివ్యదర్శనాలు నా హృదయంలో దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తున్నాయి కదా! కనుక, 'నిశ్చయంగా భగవంతుడు ఉన్నాడు. ఆయనను సాక్షాత్కరించుకొనే మార్గమూ ఉంటుంది. లేకపోతే జీవించ నవసరం లేదు. అన్ని దుఃఖాలకూ, ఆటంకాలకూ మధ్య ఆ మార్గాన్ని కనుగొనే తీరాలి' అని భావించాను. ఈ విధంగా రోజులు దొర్లిపోసాగాయి. మనస్సు సందేహానికీ స్పష్టతకూ మధ్య ఊగిసలాడింది. మెల్లమెల్లగా ప్రశాంతత వైదొలగిపోసాగింది, దారిద్ర్యమూ ఏ విధంగాను తగ్గేటట్లు కనిపించడం లేదు.

"వేసవి గడచి వర్షాకాలం ప్రారంభమయింది. అప్పుడూ యథాప్రకారం ఉద్యోగాన్వేషణ కొనసాగిస్తూవచ్చాను. ఒక రోజు వర్షంలో బాగా తడిసిపోయి రాత్రి ఇంటికి తిరిగివస్తున్నాను. శరీరం బాగా డస్సిపోయింది, మనస్సు దానితో చేరిపోయింది. ఇక ఒక్క అడుగు కూడా ముందుకు వేయలేని స్థితిలో, ప్రక్కనే ఉన్న ఒక ఇంటి అరుగు మీద కుప్పకూలిపోయాను. బాహ్యస్మృతి ఉందో లేదో తెలియదు. కాని ఏవేవో ఆలోచనలు ఒకటి వెంట ఒకటిగా తలెత్తడమూ, తొలగిపోవడమూ జ్ఞాపకం ఉంది. వాటిని త్రోసివేయడానికి ఏదో ఒక భావనలో మనస్సును ప్రగాఢంగా లీనం చేయలేకపోయాను. ఆ సమయంలో ఏదో ఒక దివ్యశక్తి నా ఆంతరికమైన తెరలను ఒకటి వెంట ఒకటిగా తొలగిస్తూన్నట్లుగా అనిపించింది. ఇన్ని

మానసిక ఆవేదనను మార్చిన అనుభవం

రోజులుగా నా మనస్సును గందరగోళానికి లోను చేస్తున్న, 'మంచితనం మూర్తీభవించిన భగవంతుని సృష్టిలో చెడు ఎందుకు ఉంటుంది? భగవంతుని కఠోర న్యాయంతోపాటు అపార కారుణ్యమూ ఎలా కలగలసి ఉంటుంది?' లాంటి పలు సంశయాలకు శాశ్వతమైన పరిష్కారాలను నా హృదయాంతరాళంలో కను గొన్నాను. కట్టలు తెగిన ఆనందంతో లేచాను. శరీరంలో అలసట కాస్త కూడా లేకుండాపోయింది. మనస్సు ఒక అద్భుతమయిన శక్తితోను, ప్రశాంతతతోను భాసించింది. అప్పుడు రాత్రి ముగిసి తెలవారడానికి కాస్త సమయమే ఉంది.

సన్యాస స్వీకరణకు నిర్ణయం

"లోకుల నిందాస్తుతులను త్రోసిరాజన్నాను. సాధారణమైన మనుషుల్లా డబ్బు సంపాదించడానికీ, కుటుంబాన్ని పోషించడానికీ, సుఖాలను అనుభవించడానికీ నేను జన్మించలేదనే భావన నా మనస్సులో పాతుకుపోయింది. నా తాతలా సర్వసంగ పరిత్యాగానికి నేను రహస్యంగా తయా రయ్యాను. అందుకోసం తేదీ కూడా నిర్ణయించుకున్నాను. కాని ఆశ్చర్యం! ఆ రోజు శ్రీరామకృష్ణులు కలకత్తాలో ఒక భక్తుని ఇంటిని పావనం చేయబోతున్నారని తెలియవచ్చింది. మంచిదే, గురువు దర్శనానంతరం శాశ్వతంగా ఇంటిని పరిత్యజించగోరాను. కాని నేను ఆయనను చూడగానే, 'ఈ రోజు నువ్వు నాతోపాటు దక్షిణేశ్వరం వచ్చే తీరాలి' అని గట్టిగా పట్టుబట్టారు. ఎన్నో కుంటిసాకులు చెప్పిచూశాను. కాని ఆయన ఏదీ వినిపించుకోలేదు. ఇక గత్యంతరం లేక ఆయనతోపాటు వెళ్లాను. బండిలో పోతున్నప్పుడు కూడా ఆయన ముక్తసరిగానే మాట్లాడారు. దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాక కాసేపు ఇతరులతోపాటు ఆయన గదిలో కూర్చున్నాను. ఇంతలో శ్రీరామకృష్ణులకు పారవశ్య స్థితి కలిగింది. అమాంతం అట్లే నా వైపుగా వచ్చారు. నన్ను ఆప్యాయంగా పట్టుకొని కళ్ల వెంట నీరు ధారలు కట్టగా,

చెప్పగానూ లేము చెప్పకుండను లేము
నమ్మలేకున్నాము పూర్తిగా ఓ రాధా!
ఇప్పుడే నిను గోలుపోవనున్నామని....[1]

అనే పాటను పాడారు.

"హృదయంలో పొంగిపొరలుతున్న ఉద్వేగ ప్రవాహాన్ని ఇక ఆపుకోలేక పోయాను. ఆయన మాదిరి నా కళ్లలోనూ నీరు ధారకట్టింది. అంతా ఆయనకు

1. కథామృతం, సంపుటం-1, పుట 36-37.

తెలిసిపోయిందని స్పష్టంగా నాకు అర్థమయింది. మా ఇద్దరి మధ్య ఏం జరుగుతున్నదో ఎవరికీ అంతుబట్టలేదు. శ్రీరామకృష్ణులు మామూలు స్థితికి వచ్చాక కొందరు, 'విషయం ఏమిటి?' అని అడిగారు. ఆయన నర్మగర్భంగా నవ్వుతూ, 'ఓ అదా, అది మా ఇద్దరికీ సంబంధించింది' అన్నారు. రాత్రి అందరూ సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్లిపోయాక, నన్ను దగ్గరకు పిలిచి, గద్గద స్వరంలో, 'నాకు తెలుసు నాయనా! నువ్వు జగజ్జనని కార్యం నిమిత్తమే వచ్చావని నాకు బాగా తెలుసు. నువ్వు లౌకిక జీవితం గడపలేవు. అయినప్పటికీ నేను ఉన్నంతదాకా నా కోసం ఇంట్లోనే ఉండు' అని చెబుతూ, కన్నీరుమున్నీరయినారు."

మర్నాడు శ్రీరామకృష్ణుల వద్ద సెలవు పుచ్చుకొని నరేంద్రుడు ఇంటికి బయలుదేరాడు. కుటుంబం గురించిన కలతలు అతడి మనస్సును క్రమ్ముకొన్నాయి.

కాళీ ఆడిస్తున్నది!

ఉద్యోగాన్వేషణ మళ్లీ మొదలయింది. ఒక న్యాయవాది కార్యాలయంలో పనిచేస్తూ, కొన్ని పుస్తకాలను అనువదిస్తూ ఏదో కాస్త సంపాదించి ఏదో రకంగా కుటుంబ ఖర్చులు వెళ్లదీయసాగాడు. కాని స్థిరమైన ఉద్యోగం ఏదీ లభించలేదు. నరేంద్రుని జీవితం ఇలా గడిచిపోతున్న రోజుల్లో ఒకనాడు హాజ్రా, గురుదేవులతో నరేంద్రుని దారిద్ర్య స్థితిని గురించి ప్రస్తావించాడు. "అతడు అనుభవిస్తున్న బాధలు చాలవన్నట్లు ఇప్పుడు న్యాయస్థానంలో దావా కూడా తోడయింది" అన్నాడు హాజ్రా. "అతడు కాళీమాతను అంగీకరించడం లేదు. లోకంలో జీవించాలంటే ఆమెను అంగీకరించి తీరాలి" అన్నారు ఠక్కున శ్రీరామకృష్ణులు.

నరేంద్రుని మనస్సులో కూడా ఒక రోజు ఈ ఆలోచన మెదలకపోలేదు. ఈ మధ్యకాలంలో ఒకటి రెండుసార్లు భక్తుల ఇళ్ల వద్ద శ్రీరామకృష్ణులను కలుసుకొన్నాడు కూడా. సెప్టెంబర్ 14వ తేదీ అతడు దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాడు. ఆ రోజు ఉదయం కొన్ని పాటలు పాడాడు. యథాప్రకారం అతడి పాటలు విని శ్రీరామకృష్ణులు సమాధిమగ్నులయ్యారు. మధ్యాహ్నం జగజ్జననిపై కొన్ని పాటలు పాడాడు. సామాన్యంగా బ్రహ్మసమాజపు పాటలనే పాడే నరేంద్రుడు జగజ్జననిపై పాటలు పాడడం శ్రీరామకృష్ణులను ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తింది. "అదెలా?" అంటూ హాజ్రాను ఆశ్చర్యపోతూ అడుగుతూనే, ఉత్తరం వైపు వసారాలో నిలబడి ఉన్న నరేంద్రుని వద్దకు వెళ్లారు. "ఏం నాయనా, నేడు జగజ్జనని గురించి పాటలు పాడావే!" అని అడిగారు. కాని నరేంద్రుడు అందుకు జవాబేమీ చెప్పలేదు. ఏదో ఒక శక్తి ఆవేశించినట్లు అతడు మెల్లగా నడుస్తూ గంగాతీరం వైపు వెళ్లాడు. పోటు

ప్రారంభం కావడంతో గంగానది ఉత్తరాభిముఖంగా ప్రవహించసాగింది. సూర్యుడు పశ్చిమాద్రిన అస్తమిస్తూండగా ఆకాశం సిందూర వర్ణాన్ని సంతరించు కొని, సిందూర ఛాయగల జగజ్జనని చింతనలను అతడిలో రేకెత్తించినది. ఆమె స్మృతులలో లీనమైపోయి మళ్లీ జగజ్జననిని స్తుతిస్తూ పాటలు పాడనారం భించాడు. ఒకటి తరువాత ఒకటిగా వరుసగా కొన్ని పాటలు పాడాడు. శ్రీరామ కృష్ణులు ప్రక్కనే నిలబడి వింటున్నారు. జగజ్జనని నరేంద్రుణ్ణి ఆడించనారంభిం చిందా? లేకపోతే జగజ్జనని భావనను నరేంద్రునిలో శ్రీరామకృష్ణులు ప్రేరేపించ నారంభించారా?

కాళీమాతను అంగీకరించడం

దుఃఖంతో శోకించని హృదయం ఉండదు. అదేవిధంగా, గత్యంతరం లేని స్థితిలో భగవదభిముఖం కాని హృదయం కూడా ఉండదు. తత్త్వాలు ఏకరువు పెట్ట వచ్చు, సిద్ధాంతాలు ప్రతిపాదించవచ్చు. కాని కాలి క్రింది భూమి చీలిపోయే పరిస్థితి ఎదురయినప్పుడు ఎక్కణ్ణుంచి అయినా ఒక అభయహస్తం వచ్చి చేయూతనివ్వదా అనే ఆశాకిరణం మనిషి మనస్సులో మెరవకపోదు. సామాన్యంగా పేదవారు తమ పేదరికంతో సహజంగానే రాజీపడిపోతారు. నరేంద్రుడు కూడా పేదవానిగానే జన్మించి ఉంటే ఈ పరిస్థితి అతణ్ణి అంతగా బాధించివుండేది కాదు. కాని నిన్నటి దాకా మహారాజుగా జీవించినవాడు నేడు బికారిగా మారిపోవడం ఎంత ఘోరం! నిన్నటి దాకా ఎలాంటి చీకూచింతా లేకుండా సీతాకోక చిలుకలా స్వేచ్ఛగా ఎగురుతూ విహరించిన అతడి మీద నేడు ఎంత భారం! ప్రతిసారి ఇంట్లోకి వస్తు న్నప్పుడల్లా, 'ఈ రోజు నా కుమారునికి ఉద్యోగం దొరికి ఉంటుందా? మా దారిద్ర్యం తీరిపోతుందా?' అనే ఆశతో ఎదురయ్యే తల్లి ముఖం; 'ఈ రోజు తమ్ముడు ఏదో దారి కనిపెట్టి ఉంటాడా?' అనే ఆతురతతో కనిపించే అక్కల ముఖాలు; 'ఈ రోజు అన్నయ్య ఏదైనా కొని తెచ్చివుంటాడా?' అనే ఆసక్తితో చెల్లీ తమ్ముళ్ల ముఖాలు; – వీరందరికీ 'లేదు' అనే సమాధానంతో ఇంట్లోకి అడుగుపెట్టే యువ కుని మనస్సు పొందే ఆవేదన వర్ణనాతీతం. మార్గం ఎక్కడ లభిస్తుందని అన్వేషిం చిన నరేంద్రుని హృదయానికి జగజ్జనని స్ఫురించింది! మానవ సహాయాలు ఏవీ అందనప్పుడు జగజ్జననినే ఆశ్రయించి చూద్దాం అని అతడు చొరవ తీసు కొన్నాడు. ఆ తరువాత జరిగింది ఆతడి మాటల్లోనే విందాం:

"శ్రీరామకృష్ణుల ప్రార్థనను భగవంతుడు మన్నిస్తాడని నాకు జ్ఞాపకం వచ్చింది. నా కోసం, నా తల్లికి నా సోదరులకు అన్నవస్త్రాలకు లోటు లేకుండా

మార్గం చూపించమని జగజ్జననిని ప్రార్థించమని ఆయనను ప్రాథేయపడాలి; తప్పకుండా ఆయన నాకు ఈ సహాయం చేస్తారని ఆశించి దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాను. ఆయన వద్దకు వెళ్లి, 'నా తల్లీ, సోదరుల దారిద్ర్యం తొలగించమని మీరు జగజ్జననిని ప్రార్థించాలి" అంటూ వేడుకొన్నాను. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు, 'నాయనా! ఇలా నేను కోరగలనా? నువ్వే వెళ్లి ఎందుకు ప్రార్థించరాదు? నువ్వు కాళీమాతను అంగీకరించడం లేదు. అందుకే ఇన్ని బాధలు' అన్నారు. వెంటనే నేను, 'నాకు ఆమె తెలియదు. నా కోసం మీరే ఆమెకు విన్నవించండి, విన్నవించే తీరాలి. అలా చేయనంత వరకు మిమ్మల్ని ముమ్మాటికీ వదలను' అన్నాను. శ్రీరామకృష్ణులు ఆప్యాయత ఉట్టిపడే స్వరంలో, 'నీ దుఃస్థితిని తొలగించమని పలుమార్లు జగజ్జననిని ప్రార్థించాను. నువ్వు ఆమెను అంగీకరించనందువలన నా ప్రార్థనను ఆమె మన్నించడం లేదు. పోనీలే, ఈ రోజు మంగళవారం. ఈ రాత్రి కాళికాలయానికి వెళ్లి ఆమెను ఆరాధించు; నువ్వు ఏం కోరినా తప్పక ఆమె అనుగ్రహిస్తుంది. నా తల్లి చైతన్య స్వరూపిణి, బ్రహ్మశక్తి, సంకల్పమాత్రంగానే ఈ లోకాన్నంతా సృజించింది. ఆమె తలచుకొంటే చేయలేనిది ఏదైనా ఉందా?' అన్నారు.

"కాళీమాతను ప్రార్థించగానే నా కష్టకాలం తీరిపోతుందనే ప్రగాఢ విశ్వాసం నాలో కలిగింది. గంపెడు ఆశతో రాత్రి కోసం ఎదురుచూశాను. చివరికి రాత్రి రానే వచ్చింది. దాదాపు తొమ్మిది గంటలప్పుడు గురుదేవులు నన్ను ఆలయానికి వెళ్లమన్నారు. అలా వెళుతుండగానే ఒక దివ్యమైన మత్తు నన్ను ఆవహించింది. కాళ్లు తడబడ్డాయి. జగజ్జననిని నిజంగానే దర్శించబోతున్నాను, ఆమె పలుకులు వినబోతున్నాను అనే ప్రగాఢ విశ్వాసం నా మనస్సులో చోటుచేసుకొంది. తక్కినదంతా నేను మరచిపోయాను. ఆ ఆలోచనలో మునిగిపోయి ఆలయానికి వెళ్లాను. లోపల అడుగుపెట్టినప్పుడు కాళీమాత నిలబడి ఉంది! మూర్తీభవించిన ప్రేమస్వరూపిణిగా, సాటిలేని సౌందర్యానికి ఆలవాలంగా, సజీవ చైతన్యమూర్తిగా ఆమె నిలబడి ఉంది! భక్తిప్రేమలతో నా హృదయం పొంగిపొరలింది. మైమరచి పదేపదే ఆమెకు ప్రణమిల్లి, 'తల్లీ, నాకు వివేకం ప్రసాదించు, నిన్ను సదా సర్వవేళలా దర్శించగలిగే భాగ్యం అనుగ్రహించు' అని ప్రార్థించాను. మనస్సు ప్రశాంతమైంది. లోకం పూర్తిగా మాయమైపోయింది. కాళీమాత మాత్రమే నా హృదయాన్ని నింపివేసింది.

"నేను తిరిగి వెళ్లగానే శ్రీరామకృష్ణులు, 'ఏం నాయనా, దారిద్ర్యం అంతరించాలని జగజ్జననిని వేడుకొన్నావు కదా!' అని అడిగారు. నేను దిగ్భ్రాంతి చెందాను. 'లేదు, మరచిపోయాను. ఇప్పుడు ఏం చేయాలి?' అని అడిగాను. అందుకు ఆయన, 'వెళ్లు, వెళ్లు, మళ్లీ వెళ్లు. వెళ్లి నీ కోర్కెలను విన్నవించుకుని

రా' అన్నారు. నేను మళ్లీ ఆలయానికి వెళ్లాను. కాని కాళీమాత సాన్నిధ్యంలోకి వెళ్లగానే అంతా మరచిపోయాను. పదేపదే జగజ్జననికి ప్రణమిల్లి జ్ఞానం, భక్తి ఇత్యాదులు అనుగ్రహించమని వేడుకొని తిరిగి వచ్చాను. 'ఏమిటి, ఈసారైనా అడిగావా?' నవ్వుతూ అడిగారు శ్రీరామకృష్ణులు. నేను నిశ్చేష్టుడినయ్యాను. 'లేదు, జగజ్జననిని చూడగానే ఏదో దివ్యశక్తి ప్రభావంతో సమస్తం మరచిపోయి జ్ఞానం, భక్తి వంటివి అనుగ్రహించమని మాత్రమే వేడుకొన్నాను. ఇప్పుడు ఏం చేయాలి?' అని అడిగాను. అందుకు ఆయన, 'ఎంత అప్రయోజకత్వం! కాసేపు నిన్ను నువ్వు అదుపులో ఉంచుకొని కావలసింది అడగలేకపోయావా? వీలైతే మరోసారి వెళ్లు' అన్నారు. మూడవసారి బయలుదేరాను.

"కాని కాళిమాత సన్నిధికి వెళ్లీవెళ్లగానే చెప్పలేని సిగ్గు నన్ను ఆవహించింది. ఎంతటి అల్ప వస్తువుకై జగజ్జననిని ఆశ్రయించాను. శ్రీరామకృష్ణులు తరచు, 'మహారాజు అనుగ్రహం పొంది గుమ్మడికాయను కోరినట్లు' అనేవారు కదా, అట్టి మూర్ఖత్వమే ఇది! ఎంతటి హేయమైన చింతన! సిగ్గుతోను, ఆవేదనతోను పదేపదే జగజ్జననికి ప్రణమిల్లి, 'తల్లీ, నాకు మరేదీ వద్దు. విశుద్ధ భక్తి జ్ఞానాలు మాత్రం ప్రసాదించు తల్లీ!' అని వేడుకొన్నాను.

"ఆలయం నుండి బయటికి రాగానే 'ఇదంతా శ్రీరామకృష్ణుల లీల' అని గ్రహించాను. లేకుంటే ఒకసారి కాదు, రెండుసార్లు కాదు, మూడుసార్లు, 'సిరి కావా'లని ప్రార్థించకుండా ఉండేవాణ్ణా! అందువలన ఆయన వద్దకు వెళ్లి, 'మీరే నన్నిలా మరపింపజేశారు. నా తల్లీ సోదరుల దారిద్ర్య విముక్తికి మీరే అనుగ్రహించాలి' అని పట్టుబట్టాను. అప్పుడు ఆయన, 'ఎవరి కోసమూ ఇలాంటి ప్రార్థనలు చేయడం నా వల్ల కాదు. నా నోట అలాంటి మాటలు రావు. అందుకే జగజ్జననితో నీకు అవసరమైనది కోరుకోమనీ, అది ఈడేరుతుందనీ చెప్పాను. అది నువ్వు చేయలేకపోయావు. నీ నుదుట ప్రాపంచిక సుఖాలు వ్రాసిపెట్టలేదు. నేనేం చేయను?' అని అడిగారు. నేను ఆయనను అంత తేలికగా వదలిపెడతానా? 'అలా చెప్పకండి. నా కోసం మీరు ప్రార్థించే తీరాలి. మీరు చెబితేనే వారి దుర్దశ తొలగిపోతుందనే ప్రగాఢమైన విశ్వాసం నాకుంది' అన్నాను. నా పట్టుదలను చూసి ఆయన, 'మంచిది! అత్యావశ్యకమైన అన్నవస్త్రాదులకు వారికి ఏ లోటూ ఉండదు' అన్నారు."

శ్రీరామకృష్ణుల మహదానందం

కాళీమాతను స్వీకరించి ఆమెను ప్రార్థించడం నరేంద్రుని జీవితంలో అతిముఖ్యమైన సంఘటన. ఈ విషయంలో శ్రీరామకృష్ణులు పరమానందభరితులయ్యారు. మర్నాడు దక్షిణేశ్వరానికి

వచ్చిన వైకుంఠనాథ్ ఈ సంఘటనను ఎలా చెప్పాడో వింటే శ్రీరామకృష్ణుల ఆనందపారవశ్యాన్ని అవగతం చేసుకోవచ్చు.

"పగటి పూట నేను దక్షిణేశ్వరం వెళ్లాను. అప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు మంచం మీద కూర్చుని ఉన్నారు. నరేంద్రుడు బయట నిద్రిస్తున్నాడు. మరెవరూ లేరు. శ్రీరామకృష్ణుల ముఖారవిందాన పరమానందం తొణికిసలాడుతూన్నది. ఆయన వద్దకు వెళ్లి ప్రణమిల్లగానే ఆయన నరేంద్రుణ్ణి చూపుతూ, ఇలా అన్నారు: 'ఇదుగో! ఇతణ్ణి చూడు. ఎంతో సజ్జనుడు. పేరు నరేంద్రుడు. ఇంతవరకు ఇతడు జగజ్జననిని అంగీకరించలేదు. కాని నిన్న అంగీకరించాడు. దారిద్ర్యంలో మ్రగ్గుతున్నాడు. కనుక కాళీమాత వద్దకు పంపి, ధనధాన్యాదుల కోసం ప్రార్థించమన్నాను. అతడు దానిని అడగలేకపోయాడు. అలా అడగడం అవమానమట. ఆలయం నుండి తిరిగివచ్చి, 'ఆమెను గురించి ఒక పాటను నేర్పించండి" అని నన్ను అడిగాడు. 'తారాదేవీ నువ్వే అమ్మా!' అనే పాటను నేర్పాను. రాత్రంతా ఆ పాటనే పాడుకొంటూ ఉన్నాడు. ఇప్పుడు నిద్రపోతున్నాడు. (నవ్వుతూ) నరేంద్రుడు కాళీమాతను అంగీకరించాడు! మంచిది, అంతేకదా?' అని అడిగారు. చిన్నబిడ్డలా ఆయన ఆనందించడం చూసి నేను, 'అవునండీ, మంచిదే' అన్నాను. కాసేపయ్యాక నవ్వుతూ, 'నరేంద్రుడు కాళీమాతను అంగీకరించడం గొప్ప విషయమే కదా!' అన్నారు మళ్లీ. ఇలా పదే పదే చెబుతూ ఆనందిస్తున్నారు.

"సాయంత్రం దాదాపు నాలుగు గంటలప్పుడు నరేంద్రుడు శ్రీరామకృష్ణుల ప్రక్కకు వచ్చి కూర్చున్నాడు. సెలవు పుచ్చుకొని కలకత్తాకు తిరిగి వెళ్లబోతున్నాడనిపించింది. అతణ్ణి చూడగానే శ్రీరామకృష్ణులు భావపారవశ్య స్థితిని పొందారు. ఆ స్థితిలోనే నరేంద్రుని శరీరాన్ని స్పృశించారు. తరువాత అతడి ఒడిలో కూర్చొని మాట్లాడారు. శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రునితో ఎంత సన్నిహితంగా మెలగుతున్నారో అప్పుడు నాకు అర్థమయింది."

కాళీమాతను నరేంద్రుడు అంగీకరించడాన్ని శ్రీరామకృష్ణులు ఒక అతి ముఖ్యమైన సంఘటనగా పరిగణించారు. ఎందుకు? కాళీమాత అంటే– శ్మశానం, చుట్టూ కాలుతున్న శవాలు, పిశాచాల భయానక తాండవం, నక్కల ఊళలు, విరబోసుకున్న శిరోజాలు, రక్తం ఓడుతున్న నాలుక, మానవ కపాలాలతో కూర్చబడిన హారం, చేత రక్తం స్రవించే ఖడ్గం, నరకబడిన శిరస్సు, శివుని ఛాతీ మీద నిలబడిన భంగిమ – ఇదే ఆమె ఆకారం! జీవితపు మరో ప్రక్క చూపించే ప్రతీకగా విలసిల్లుతున్నదామె.

కాళీ: జీవితపు మరో ప్రక్క

సుఖం, హాయి, మాధుర్యం, అందం, ఆనందాల కలయిక మాత్రమే జీవితం కాదు. జీవితానికి మరొక వైపు కూడా ఉంది. దుఃఖం, శోకం, చెడు, ఘోరం, ఏడ్పులతో నిండినదది. అది ఎక్కణ్ణుండి వచ్చింది? స్వామి వివేకానంద మాటల్లోనే దానిని విందాం:

"చెడు ఎందుకున్నది? దేవుడు మంచి చెడులు రెండింటికీ కారకుడని చెప్పడంలోనే ఈ ప్రశ్నకు జవాబు ఉంది..... దేవుడు సర్వదా మంగళస్వరూపుడే అయితే ఈ మంచి చెడులన్నింటికి ఎవరు బాధ్యులు? సైతాన్ అనే పెద్దమనిషి ఒకడున్నాడని క్రైస్తవులు, మహమ్మదీయులు అంటారు. ఇద్దరు (దైవాలు) పని చేస్తున్నారని మీరెలా చెప్పగలరు? ఉన్న దొక్కరే అయివుండాలి.... తాకితే పిల్లవాని వేళ్లను కాల్చివేసే అగ్ని ఆహారాన్ని పచనం చేస్తుంది. అగ్ని మంచిదనిగాని, చెడుదనిగాని ఎలా చెప్పగలరు? అగ్నిని సృష్టించిన వారిద్దరు వేర్వేరని ఎలా చెప్పగలరు? అశుభమనే దాన్నంతా సృష్టించిన వారెవరు? దేవుడే. ఇంతకు మించి సమాధానం లేదు! మృత్యువును, జీవనాన్ని, ప్లేగును, అంటువ్యాధులను సమస్తాన్ని ఆయనే పంపుతాడు. దేవుడు అలాంటివాడే అయితే అతడు మంగళకరుడు - అమంగళకరుడు; అతడు సౌందర్యరూపుడు - వికారుడు; అతడు జీవం - మృత్యువు కూడా. ఇలాంటి దేవుణ్ణి ఉపాసించడం ఎలా? భీషణస్వరూపుణ్ణి ఆత్మ నిజంగా ఎలా ఉపాసించ నేర్చుకోగలదో మనం తెలుసుకొందాం; అప్పుడా ఆత్మకు శాంతి కలుగుతుంది. మీకు శాంతి ఉందా? ఆందోళనల నుండి మీరు ముక్తులా? ఇలా తిరిగి ముందు భీకరమైన మూర్తిని చూడండి, పైముసుగును తొలగించి ఇప్పుడు దేవుణ్ణి చూడండి. అతడు సగుణుడు. శుభం, అశుభం అంతా అతడే. మరొక రెవ్వరూ లేరు."[1]

ఈ సత్యాన్ని ఆ రోజు నరేంద్రుడు కనుగొన్నాడు. జీవితం గురించిన అతడి దృక్పథాన్ని, భగవంతుని గురించిన అతడి దృక్పథాన్ని ఈ సత్యం పరిపూర్ణం గావించింది. కాలాంతరంలో జగద్గురువుగా విరాజిల్లనున్న ఆతడి దృష్టి పరిపూర్ణతని సంతరించుకొంది. అందుకే శ్రీరామకృష్ణులు అంతగా సంతోషించారు. తమ కార్యం పూర్తయిందనే భావన బహుశా ఆయన మనస్సులో మెరసివుండవచ్చు. "శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస నన్ను కాళీమాతకు అప్పగించారు. దీన్లో ఆశ్చర్యం ఏమిటో తెలుసా? ఆ తరువాత ఆయన రెండు సంవత్సరాలే జీవించారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 2, పుటలు 231-33.

ఆ రెండు సంవత్సరాలూ కూడా శారీరక రుగ్మతతో ఎంతో బాధపడుతూ గడిపారు. ఈ సంఘటనానంతరం ఆరు నెలలు కూడా ఆయన పూర్ణ ఆరోగ్యంతో జీవించలేదు" అని కాలాంతరంలో స్వామి వివేకానంద చెప్పారు.

ఈ విధంగా దుఃఖమనే ఒక తరంగం ఉవ్వెత్తున లేచి నరేంద్రుణ్ణి పరిపూర్ణ వ్యక్తిగా తీర్చిదిద్దింది; జీవితాన్ని యథాతథంగా స్వీకరించేటట్లు చేసింది.

10 సంఘ వికాసం

నరేన్! నా బిడ్డలందరినీ నీ బాధ్యతలో వదలిపోతున్నాను. అందరిలోకీ బుద్ధిశాలివీ, ప్రతిభావంతుడవూ నువ్వే. ప్రేమతో అందరికీ నేతృత్వం వహించు. నా కోసం పని చేయి!

— **శ్రీరామకృష్ణులు**

దట్టంగా పెరిగిన మహావృక్షం అనేకులకు నీడనిచ్చి కాపాడుతుంది. కాని ఆ నీడలో కొత్తచెట్లు ఏపుగా పెరగవు. ఆ నీడ ప్రభావం నుండి విడివడినప్పుడే తక్కిన చెట్లు పెరగగలవు. శ్రీరామకృష్ణులనే కల్పతరువు తన నీడలో పలు మొలకలను కూడా పెరగనిచ్చింది. అయినప్పటికీ అవి ఏపుగా పెరగాలంటే ఆ తరువు తన నీడను ఉపసంహరించుకోవాలి. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు సంకల్పించుకొన్నారు.

దక్షిణేశ్వరానికి వీడ్కోలు

1884వ సంవత్సరాంతం నుండే శ్రీరామకృష్ణుల ఆరోగ్యం క్షీణించ సాగింది. ఆయన పేరు కలకత్తా యావత్తూ వ్యాపించడంతో జనం తండోప తండాలుగా ఆయన వద్దకు రాసాగారు. వచ్చిన వారందరితోను ఆయన మాట్లాడారు, పాడారు, నృత్యం చేశారు; పారవశ్య స్థితులలోకి వెళ్లారు. ఇవి ఆయన ఆరోగ్యానికి హానికరమని వైద్యులు హెచ్చరించినా ఆయన ఖాతరు చేయలేదు. ప్రాపంచికమైన దుఃఖాలలో కొట్టుమిట్టాడుతూ తమ వద్దకు వచ్చిన లోకులకు కించిత్తు అయినా తమ వలన సాంత్వన లభించే పక్షంలో అందుకోసం ఏది చేయడానికైనా ఆయన సిద్ధపడ్డారు.

1885 వేసవికాలం ఎండ ఎంతో తీక్ష్ణంగా ఉన్నందువలన శ్రీరామకృష్ణులు ఐసు, శీతలపానీయాలు కాస్త ఎక్కువగా సేవించారు. దాని పర్యవసానంగా ఆయన గొంతులో నొప్పి రాసాగింది. ఒక నెలలో ఆ నొప్పి ప్రకోపించింది. వైద్యుణ్ణి

రప్పించారు. ఎక్కువగా మాట్లాడడం వలనా, పాడడం వలనా, పారవశ్య స్థితుల కారణంగాను గొంతులో రక్త ప్రసరణ అధికరించడంతో ఆ నొప్పి ఏర్పడిందనీ, కనుక వాటినన్నింటినీ ఆపివేయమనీ వైద్యులు సలహా ఇచ్చారు.

రోజులు గడిచేకొద్దీ వచ్చే భక్తుల సంఖ్య ఎక్కువ కాసాగింది. దాంతో శ్రీరామకృష్ణుల సంభాషణలు, పాటలు అన్నీ కూడా మోతాదును మించాయి. జూన్ నెల తరువాత హఠాత్తుగా ఆయన గొంతులో రక్తం స్రవించింది. మామూలు గొంతు వ్రణమై ఉంటుందని భావించబడిన ఆయన రుగ్మత, అంత సామాన్యమయినదిలా కనిపించలేదు. భక్తులు కలత చెందారు. "ఎవరిని కేంద్రంగా చేసుకొని మనం ఆనందంలో తేలియాడుతున్నామో ఆయన మనలను వదలి నిష్క్రమిస్తారని అనిపిస్తున్నది. నేను కొన్ని వైద్యగ్రంథాలు చదివాను, కొందరు వైద్య మిత్రులను సంప్రతించాను. వీటన్నిటి దృష్ట్యా చూడగా ఈ గొంతు వ్రణం క్రమంగా క్యాన్సర్‌గా పరిణమించే అవకాశం ఉంది" అని నరేంద్రుడు అన్నాడు.

శ్రీరామకృష్ణులకు ఉత్కృష్ట వైద్యచికిత్స చేయించాలని భక్తులు నిర్ణయించారు. అందుకు తగిన సౌకర్యాలు దక్షిణేశ్వరంలో లేవు. కనుక కలకత్తాలో ఒక ఇల్లు అద్దెకు తీసుకొన్నారు. ఆ ఇల్లు మరీ చిన్నది. దక్షిణేశ్వరంలో ఆరుబయట జీవించడానికి అలవాటుపడిన శ్రీరామకృష్ణులు ఆ చిన్న ఇంట్లో ఇమడలేక బాగా ఇబ్బందికి గురి కావడంతో శ్యాంపుకూర్ అనే ప్రాంతంలో ఒక ఇంటిని అద్దెకు పుచ్చుకొన్నారు.

శ్రీరామకృష్ణులకు ఉన్నతమైన చికిత్స చేయించడానికి భక్తులు చక్కని సౌకర్యాలు కల్పించారు. మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవి పథ్యపానాదుల బాధ్యత వహించారు. యువశిష్యులు శ్రీరామకృష్ణులతోపాటు ఉండి, సేవాశుశ్రూషలు చేస్తూ, ఆయనను కంటికి రెప్పలా కాపాడసాగారు.

కాశీపూర్

శ్రీరామకృష్ణులు శ్యాంపుకూర్‌కు వచ్చి మూడు నెలలు గడచిపోయాయి. వైద్యుల చికిత్స, మాతృదేవి పరిపోషణ, యువశిష్యుల సేవాశుశ్రూషల ఫలితానికి విరుద్ధంగా ఆయన వ్యాధి రోజురోజుకీ తీవ్రం కాసాగింది. మునుపు కాస్త సత్ఫలితాలను ఇచ్చిన మందులు కూడా ఇప్పుడు నిష్ప్రయోజనమయ్యాయి. కలకత్తా కలుషిత వాతావరణ కారణంగానే వ్యాధి ప్రకోపిస్తున్నదని నిర్ధారణ చేసిన వైద్యులు, నగర ప్రాంతాన్ని వదలి, బాగా విశాలంగా ఉండే నగర శివార్లకు ఆయనను తరలిస్తే బాగుంటుందని

సూచించారు. వారి సూచన మేరకు భక్తులు కాశీపూర్ అనే ప్రాంతంలో ఒక ఉద్యాన గృహాన్ని అద్దెకు తీసుకొన్నారు. 1885 డిసెంబర్ 11వ తేదీన శ్రీరామకృష్ణుల బసను అక్కడకు మార్చారు.

రామకృష్ణసంఘ చరిత్రలో కాశీపూర్ చెరగని స్థానం పొందింది. ఇక్కడ శ్రీరామకృష్ణులు దాదాపు ఎనిమిది నెలలు గడిపారు. అద్వితీయమైన ఆయన దివ్య జీవితంలో మరపురాని ముఖ్య సంఘటనలు ఇక్కడే జరిగాయి. ఇక్కడే ఆయన నరేంద్రుని జీవితానికి ఒక ఆకృతి కల్పించి, యువకులను అతడికి అప్పగించి రామకృష్ణసంఘానికి అంకురార్పణ చేశారు. ఈ ఎనిమిది నెలలలో ఆ వ్యాధి క్రమంగా ప్రకోపించి ఆయన శరీరాన్ని కేవలం ఒక ఎముకల గూడుగా మార్చివేసింది. అయినప్పటికీ అచంచలమైన ఆయన మనస్సు వ్యాధినీ, తద్వారా సంక్రమించిన నొప్పినీ వైదొలగజేసింది. ఇక్కడ ఆయన శిష్యులకూ, భక్తులకూ అవసరానికి తగినట్లు విడివిడిగాను, కొన్ని సమయాల్లో సామూహికంగాను శిక్షణ నిచ్చారు. ప్రత్యేకంగా, నరేంద్రుణ్ణి ఒంటరిగా పిలిచి ఉపదేశించారు. కొన్ని సందర్భాలలో తలుపులు, కిటికీలు బిగించి, అతడికి ప్రత్యేకంగా బోధించారు. ఆయన బోధించిన దేమిటో నరేంద్రుడు ఎవరికీ వెల్లడించలేదు. కాని యువకుల బాధ్యతను అప్పగించడం గురించీ, వారికి శిక్షణను ఇవ్వడం గురించీ ఆయన నరేన్‌తో చర్చించి ఉంటారని తక్కిన శిష్యులు భావించారు.

భక్తుల సంఖ్య పెరిగేకొద్దీ శ్రీరామకృష్ణుల కార్యకలాపాలు ఒక నిజాన్ని సూచించాయి – ఆయన ఇక ఎక్కువ రోజులు జీవించబోరనే నిజమే అది. 1886 ప్రారంభంలో ఒక రోజు రాత్రి నరేంద్రుడు ఈ విషయాన్నే తక్కిన యువకులతో చర్చించి పడుకోవడానికి వెళ్లాడు. కాని ఎంతకీ నిద్రపట్టలేదు. తన మాదిరే నిద్రపట్టక పెద్దగోపాల్, శరత్, కాళీ ప్రభృతులు మేల్కొని ఉండడం చూసి, వారిని వెంటబెట్టుకొని తోటలో పచార్లు చేయసాగాడు. నడుస్తూ ఇలా అన్నాడు: “గురుదేవుల వ్యాధి తీవ్రరూపం దాలుస్తూన్నది. శరీరాన్ని ఆయన త్యజించగోరుతున్నట్లు నాకు అనిపిస్తున్నది. ఆయనకు సేవ చేస్తూ, ప్రార్థన ధ్యానాదులు అనుష్ఠించి ఆధ్యాత్మిక ప్రగతి సాధించడానికి చేతనైనంత ఇప్పుడే ప్రయత్నించండి. ఆయన నిష్క్రమించిన తరువాత వాపోయి లాభం లేదు. కర్తవ్యాలన్నీ పూర్తిచేసిన తరువాత భగవంతుణ్ణి ఆశ్రయించవచ్చునని తలచడం మూర్ఖత్వం. మనం కోర్కెలను కూకటివేళ్లతో సహా పెకలించివేయాలి.”

‘కోర్కెలను దగ్ధం చేద్దాం’

నరేంద్రుడు ఉద్వేగపు వెల్లువలో మునిగిపోయినట్లు కానవచ్చాడు. కాసేపు మాట్లాడిన తరువాత ఒక చెట్టు క్రింద ప్రశాంతంగా కూర్చుండిపోయాడు. ప్రక్కనే ఉన్న కొన్ని ఎండుపుల్లలను చూసి అతడు, "మన కోర్కెలను దగ్ధం చేయడానికి అగ్ని రగుల్చుదాం" అన్నాడు. అంతా కలిసి ఎండు పుల్లలను సమీకరించి అగ్ని రగిలించారు. ఆ రాత్రి చీకటిలో అందరూ ప్రజ్వరిల్లుతున్న ఆ మంట చుట్టూ కూర్చున్నారు. తమ కోర్కెలను దగ్ధం చేస్తున్నట్లుగా భావించి ప్రతి ఒక్కరూ ఒక ఎండుపుల్లను ఆ అగ్నికి ఆహుతినిచ్చారు; పిదప ప్రశాంతంగా ధ్యానమగ్ను లయ్యారు. ఆనాటి రాత్రి వారికి ఒక మహోన్నత రాత్రిగా భాసిల్లింది.

"శ్రీరామకృష్ణుల అంతిమ రోజులివి" అని నరేంద్రుడు ఊరకే చెప్పలేదు; అత డికి వైద్యశాస్త్రంలో చక్కని పరిజ్ఞానం ఉంది. ఆ పరిజ్ఞానం ఆధారంతోనే అలా చెప్పాడు.

నరేంద్రుని వైద్య పరిజ్ఞానం

గురుదేవుల వ్యాధి గురించి చర్చించడానికి ఒక రోజు డాక్టర్ మహేంద్రలాల్ సర్కార్‌ను కలుసుకోవడానికి అతడు వెళ్లాడు. ఈయనే శ్రీరామకృష్ణులకు చికిత్స చేస్తున్నాడు; ఈయన ఖ్యాతి గాంచిన వైద్యుడు. డాక్టర్ గురుదేవుల వ్యాధి గురించి తన అభిప్రాయం వెలి బుచ్చి, ఆ అభిప్రాయానికి ఆధారంగా ఒక వైద్యగ్రంథాన్ని ఉదాహరించాడు. అంతా విని నరేంద్రుడు, "డాక్టర్, మీరు ప్రస్తావించిన గ్రంథాన్ని పూర్తిగా చదివారా? లేక అక్కడక్కడ చూశారా?" అని అడిగాడు. ఈ ప్రశ్న విని డాక్టర్ దిగ్భ్రాంతు డయ్యాడు. నిజమే, తాను పూర్తిగా చదవలేదని అంగీకరించాడు. నరేంద్రుడు ఆ గ్రంథంలోని అధ్యాయాలను యథాతథంగా ఒప్పజెప్పి, వైద్యుడు వెలిబుచ్చిన అభి ప్రాయాలను విశదీకరించాడు. డాక్టర్ ఎంతమాత్రం దీనిని ఎదురుచూడలేదు. ఆయన మహదానందంతో నరేంద్రుణ్ణి శ్లాఘించి, ఆశీర్వదించాడు.

శ్రీరామకృష్ణుల వ్యాధి అతి భయంకరమైనది, ఆయన తమ అంతిమ రోజు లను సమీపిస్తున్నారని అందరికీ అర్థమయింది. అందరూ శ్రీరామకృష్ణుల సేవలో

వ్యాధి నిమిత్త మాత్రమైనది

మనఃస్ఫూర్తిగా పాల్గొన్నారు. యువకులలో పలువురు కాశీ పూర్‌లోనే బస చేశారు. నరేంద్రుడు వారినందరినీ సమైక్య పరచి, అందరూ కలసి అధ్యయనం, చర్చలు, పాటలు, ధ్యానం ఇత్యాది ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించసాగారు. ఒక వైపు శ్రీరామ కృష్ణుల నిస్వార్థ ప్రేమ, మరొక వైపు నరేంద్రుని సోదరప్రేమ అందరినీ అక్కడ కట్టిపడేసింది. యువకులు పన్నెండు మంది ఉన్నారు. వారు: నరేంద్రుడు, రాఖాల్, బాబూరాం, నిరంజన్, యోగీన్, లాటూ, తారక్, పెద్దగోపాల్, కాళీ, శశి, శరత్, చిన్నగోపాల్.

యువకులు వంతులవారీగా శ్రీరామకృష్ణుల సేవాశుశ్రూషలలో మునిగి పోయారు. కాని కొందరి మనస్సుల్లో ఒక సంకోచం ఊగిసలాడింది – శ్రీరామ కృష్ణుల వ్యాధి ఒక అంటువ్యాధా? బహుశా అలా అయివుంటే తమకూ సంక్ర మించవచ్చు కదా అని కొందరు భయపడ్డారు. ఇది గ్రహించిన నరేంద్రుడు ఒక రోజు అందరి సమక్షంలో, శ్రీరామకృష్ణులు త్రాగి మిగిల్చిన రవ్వపాయసం తీసు కొని త్రాగేశాడు. అందులో శ్రీరామకృష్ణుల లాలాజలం కలిసింది. ఇది చూసిన తరువాత యువకుల సందేహం తీరింది.

నరేంద్రుడూ, తక్కిన యువకులూ శ్రీరామకృష్ణుల వ్యాధిని వ్యాధిగానే పరిగణించారు. కాని గృహస్థ శిష్యులయిన గిరీశ్, రామచంద్రదత్తా ప్రభృతులు ఈ వ్యాధికి ఒక అమానుష రంగు పులిమారు. శ్రీరామకృష్ణులు ఒక అవతార పురు షుడు; ఆయన సంకల్ప మాత్రానే ఈ వ్యాధిని సంక్రమింపజేసుకొన్నారు; ఏదో ఒక రోజు హఠాత్తుగా తమ దివ్యశక్తిని ప్రదర్శించి వ్యాధిని నయం చేసుకొంటారని వారు విశ్వసించారు.

కాని ఈ వ్యాధిని నిమిత్తమాత్రంగా కనబరిచారు శ్రీరామకృష్ణులు. "నా వ్యాధి నిమిత్తమాత్రమే. ఈ వ్యాధి మీ అందరినీ ఐక్యం చేసింది" అన్నారాయన. ఆ వ్యాధి కారణంగానే భక్తులందరూ ఐక్యం కాగలిగారు; వారి మధ్య ఒక అనురాగబంధం పెంపొందింది; అది భవిష్యత్ సంఘానికి ఆధారభూతమయింది.

ఈ రోజుల్లోనే నరేంద్రుని కార్యం ప్రారంభమయిందని చెప్పవచ్చు. ఒక కొత్త యుగాన్ని సృష్టించడానికి శ్రీరామకృష్ణులు ఏతెంచారు; ఇందులో నూతన చింతనలు, కొత్త మార్గాలు రూపొందుతాయని నరేంద్రుడు గ్రహించాడు. కాని తక్కినవారు దానిని గ్రహించడం కాదు కదా, అలా యోచించడం కూడా చేయలేదు. అందువలన భక్తులలో పలువురు పాత మార్గాలలోనే వెళ్లడానికి ఉపక్రమించారు. వారిని దారిలోకి తీసుకు రావడం నరేంద్రుని ప్రధానమైన పని. శ్రీరామకృష్ణులు ఒక రోజు హఠాత్తుగా అతీంద్రియ శక్తితో తన వ్యాధిని నయం చేసుకొంటారని నమ్మిన వారికి నరేంద్రుడు నిజాన్ని స్పష్టంచేసి, "శ్రీరామకృష్ణుల శరీరమూ పంచభూతాత్మకమయి నది, ప్రకృతి నియమాలకు లోబడింది, ఒక రోజు అది నశించే తీరాలి. కనుక హఠాత్తుగా అతీంద్రియశక్తితో ఆయన వ్యాధి నయమవుతుందని ఆశించరాదు" అని స్పష్టంగా తెలియచేశాడు.

నరేంద్రుని నేతృత్వం

మరోవైపు మరికొందరు శ్రీరామకృష్ణులు ఒక అవతారం, మునుపటి అవతారంలో ఆయన ఎవరో, ఇప్పుడున్న భక్తులలో ఎవరెవరు పూర్వపు అవతారాలలో ఎవరెవరుగా ఉన్నారోనన్న ఊహల్లో మునిగి తేలసాగారు. పారవశ్యస్థితి అని చెప్పుకొంటూ కొందరు పాటల్లో, నృత్యాల్లో నిమగ్నులయ్యారు. వీటిని ఆపడానికి నరేంద్రుడు శాయశక్తులా ప్రయత్నించాడు. కన్నీరు స్రవించడం, రోమాంచితం గావించడం లాంటివి నిజమైన ఆధ్యాత్మికత లక్షణాలు కావు; వీటిని నివారించక పోతే శరీరమూ, మనస్సూ వ్యాధిగ్రస్థాలయ్యాయని అర్థం చేసుకోవాలి. ఇది నరాల బలహీనత కారణంగా కూడా సంభవించవచ్చు. కనుక పౌష్టిక ఆహారం తినాలి, మంచి వైద్యుణ్ణి సంప్రతించాలని వారితో చెప్పాడు.

నరేంద్రుని సలహాలను కొందరు ఆమోదించారు; తమను తాము నియంత్రించుకొని నిజమైన ఆధ్యాత్మిక జీవితాన్ని చవిచూడసాగారు. కొందరు ఆమోదించలేదు. నరేంద్రుడు వారిని తేలికగా వదలిపెట్టలేదు. అనేకుల ముందు వారిని పరిహసించాడు. వారి పారవశ్య స్థితులను తాను అనుకరించి చూపుతూ వారిని సిగ్గుపడేలా చేశాడు. అదే సమయంలో శ్రీరామకృష్ణుల మహజ్జీవితం నుండి అనేక ఉదాహరణలు చూపి వారికి నిజమైన ఆధ్యాత్మికత అవగతమయ్యేలా చేశాడు.

అన్నింటినీ మించిన అద్భుతమైన ఒక భావనను చెబుతూ వారు నిజాన్ని గ్రహించేలా చేశాడు నరేంద్రుడు. 'క్రీస్తు అనుకరణ' (Imitation of Christ) అనే పుస్తకం నుండి ఇలా ఉదాహరించాడు: "నిజమైన దేవుని కుమారుడు క్రీస్తును ప్రేమించే వారి జీవితం పూర్తిగా ఆయన జీవితం మాదిరే అయిపోతుంది. ఇదే మనకు గీటురాయి. మన జీవితం శ్రీరామకృష్ణుల జీవితంలా పరిణమిస్తే మనం ఆయనను ప్రేమిస్తున్నామని అర్థం. మరేదీ నిజం కాబోదు." ఏదో కొన్ని సమయాల్లో పాడుతూ, నృత్యం చేస్తూ కన్నీరు స్రవించే రీతిలో ఉంటూ, తక్కిన సమయాల్లో ఇష్టప్రకారం జీవించడం శ్రీరామకృష్ణులు చూపిన జీవితం కాదు అనే సత్యాన్ని ఇందుమూలంగా నరేంద్రుడు తేటతెల్లం చేశాడు.

శ్రీరామకృష్ణుల అంతిమ రోజులు సమీపించేకొద్దీ నరేంద్రుడు తనలో ఏదో శూన్యాన్ని మరింతగా అనుభవించసాగాడు. ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో తాను ఇంకా

తీవ్ర మనోవ్యాకులత

ఏదీ సాధించలేదేమోననే భావన అతడి హృదయాన్ని బాధించింది. మరో వంక ఇంటి పరిస్థితి పెద్ద భారంగా అతణ్ణి అణచసాగింది. ఇంటి పరిస్థితిని చక్కదిద్దడానికి అతడు న్యాయ విద్యను

కొనసాగించవలసి వచ్చింది. పరీక్షలు దగ్గరపడడంతో కాశీపూర్‌కే తన పుస్తకాలు తెచ్చుకొని చదువుకోసాగాడు. కాశీపూర్‌లోనే బసచేసినప్పటికీ కొన్ని సమయాల్లో చదువులో మునిగివుండడంతో మేడ మీదకు పోయి శ్రీరామకృష్ణులను కలుసు కోవడానికి కూడా వెళ్లకపోవడం కద్దు. ఇదంతా గమనించిన శ్రీరామకృష్ణులు ఒక రోజు, "ఇదుగో చూడు, నువ్వు ఒక న్యాయవాదివైతే నీ చేతుల మీదుగా నీళ్లు కూడా ముట్టను" అన్నారు. గురుదేవుల మాటలు విన్న తరువాత ఇక న్యాయ శాస్త్రానికి స్వస్తి పలికి, ఆధ్యాత్మిక సాధనలలో లీనమయిపోవాలని అతడు నిర్ణ యించుకొన్నాడు.

1886 ప్రారంభంలో నరేంద్రుడు ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణుల గదిలోకి వెళ్లి, "అందరికీ ఎన్నో ఆధ్యాత్మిక అనుభవాలు కలుగుతున్నాయి. నాకు మటుకు ఎందుకు ఏదీ లభించడం లేదు? నాకు కూడా ఏదైనా లభించాలి" అన్నాడు. "సరే, నీకు ఏం కావాలి?" అని శ్రీరామకృష్ణులు అడిగారు. అందుకు నరేంద్రుడు, "మూడు నాలుగు రోజులు అవిచ్ఛిన్నంగా సమాధి స్థితిలోనే లీనమై ఉండిపోవాలి. ఏదో ఆహారం నిమిత్తం అప్పుడప్పుడు మనస్సు క్రిందికి దిగి రావాలి" అన్నాడు. ఆ మాటలు విని శ్రీరామకృష్ణులు, "నువ్వొక అవివేకివి. ఇదా ఉన్నత స్థితి? ఇంతకన్నా అత్యున్నత స్థితి ఉంది. 'ఉన్నవన్నీ నువ్వే' అని నువ్వే పాడతావు కదా! ఆ స్థితిని నువ్వు అనుభవించవచ్చు. కాని అంతకు ముందు నీ కుటుంబానికి అవసరమైన ఏర్పాట్లు చేసి రా" అన్నారు.

మర్నాడు నరేంద్రుడు ఇంటికి వెళ్లాడు. చదువు, తిండి విషయాలలో ఏమీ పట్టించుకోకుండా ఉంటున్నందుకు తల్లి అతణ్ణి గట్టిగా మందలించింది. కుటుం బానికి ఏమైనా చేయాలని మళ్లీ చదువు మీదకు దృష్టి సారించాలనుకొన్నాడు నరేంద్రుడు. కనుక అమ్మమ్మ ఇంటికి వెళ్లి చదువుకోనారంభించాడు. పుస్తకం చేతిలోకి తీసుకోవడమే తరువాయి ఎక్కణ్ణుండో భయోద్వేగం వచ్చి అతణ్ణి ఆవహించింది. తాను ఏదో తప్పు చేస్తున్నట్లుగా అతడికి అనిపించింది. ఏమను కొన్నాడో ఏమో హఠాత్తుగా పుస్తకాలను అట్లే విసిరివేసి పరుగెత్తసాగాడు. ఏదో ఒక శక్తి అలా పరుగెత్తించినట్లుగా ఆవేశంలో అతడు పరిగెత్తాడు. పరుగు వేగంలో చెప్పులు, ఇతర వస్తువులు దారిలో చెల్లాచెదరుగా అక్కడక్కడా పడి పోయాయి. దారిలో ఉన్న గడ్డివామును మోదుకోవడంతో ఒళ్లంతా గడ్డిపరకలే! అందుకు తోడు జోరున వాన! పిచ్చిపట్టిన వాడిలా అతడు పరుగెత్తాడు. చివరికి ఆగింది కాశీపూర్‌లో. వర్షంలో బాగా తడిసి ముద్దయి, బురద బట్టలతో అతడి ఆకారం వికారంగా తయారయింది.

అక్కడ ఉన్న 'మ'తో, "నేను విలపించాను. ఇలా నా జీవితంలో ఎన్నడూ విలపించ లేదు." అని నరేంద్రుడు చెప్పాడు.

తరువాత నరేంద్రుడు తిన్నగా మేడ మీద ఉన్న శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్లాడు. అప్పుడు ఆయన నిద్రపోతున్నారు. భరించరానంత గొంతు నొప్పితో బాధపడుతున్నారు. రాత్రి దాదాపు తొమ్మిది గంటలకు ఆయన నిద్రలేచారు. లేవ గానే నరేంద్రుణ్ణి గురించే మాట్లాడారు: "నరేంద్రుని పరిస్థితి ఎంతో అద్భుతంగా ఉంది. ఒకప్పుడు అతడు సాకార భగవంతుణ్ణి విశ్వసించేవాడు కాదు. ప్రస్తుతం చూడు, భగవదనుభూతి కోసం ఎంత తల్లడిల్లిపోతున్నాడో!"

కొన్ని అనుభవాలు

నరేంద్రుని మానసిక వ్యాకులత తీవ్రతరమయింది. 1886 జనవరి ప్రారం భంలో ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులతో తాను దక్షిణేశ్వరం వెళ్లి, అక్కడ బిల్వవృక్షం కింద ధునిని రగిలించి, దాని ప్రక్కన కూర్చుని ధ్యానం చేయబోతున్నట్లు అతడు చెప్పాడు. "వద్దు. ప్రక్కనే ఉన్న మందుగుండు కార్ఖానా వారు అందుకు సమ్మతించరు. పంచవటి అందమైన చోటు. పలువురు సాధువులు జపధ్యానాలు అనుష్ఠించిన స్థలం. కాని అక్కడ చలి ఎక్కువగా ఉంటుంది, పైగా కటిక చీకటి కూడా" అన్నారాయన. ఆ తరువాత, "అవునూ, చదువు కొనసాగించాలనుకొంటున్నావా?" అని అడిగారు. అందుకు నరేంద్రుడు, "ఇంతదాకా చదివిన చదువునంతా మరచిపోవడానికి ఏదైనా మందు దొరుకుతుందా అని పరితపిస్తున్నాను. అలాంటప్పుడు చదువు కొనసాగించ డమా?" అన్నాడు. అప్పటి నుండి నరేంద్రుని మనస్సు ఆధ్యాత్మిక సాధనలలో తీవ్రంగా లీనమయింది. అప్పుడప్పుడు దక్షిణేశ్వరం వెళ్లి ధ్యానంలో మగ్నుడవ సాగాడు.

ఒకసారి నరేంద్రుడు గిరీశ్‌తోపాటు దక్షిణేశ్వరానికి వెళ్లాడు. ఇద్దరూ కలిసి పంచవటిలో ధ్యానానికి కూర్చున్నారు. దోమలు కుడుతున్నందువలన గిరీష్ ధ్యానం చేయలేకపోయాడు. నరేంద్రుని వైపు తిరిగి చూశాడు. అతడి శరీరాన్నంతా ఒక దుప్పటిలా దోమలు క్రమ్మివేశాయి. అతడు బాహ్యస్మృతిని కోల్పోయి ప్రగాఢ ధ్యానంలో మగ్నుడై ఉన్నాడు. అతణ్ణి పేరుపెట్టి పిలిచి చూశాడు గిరీశ్. జవాబు లేదు. తాకి చూశాడు, స్పృహ లేదు. గట్టిగా పట్టుకొని కుదిపాడు – అంతే, ఒక దుంగలా వాలిపోయాడు నరేంద్రుడు. అప్పటికీ అతడికి బాహ్యస్మృతి కలగ లేదు. చాలాసేపటి తరువాత బాహ్యస్మృతిలోకి వచ్చినప్పుడు, జరిగిందేదీ అతడికి తెలియదు.

మరొక రోజు ధ్యానం చేస్తున్నప్పుడు త్రికోణ రూపంలో ప్రకాశమానమైన ఒక అద్భుత కాంతి నరేంద్రునికి కానవచ్చింది. అది సజీవంగా ఉన్నట్లు అతడికి అనిపించింది. శ్రీరామకృష్ణులకు ఈ విషయం తెలిపినప్పుడు, "మంచిది, మంచిది. నువ్వు బ్రహ్మయోనిని దర్శించావు. బిల్వవృక్షం కింద సాధనలు చేస్తున్నప్పుడు నేను కూడా దానిని దర్శించాను. దాని నుండి ప్రతిక్షణం అసంఖ్యాక బ్రహ్మాండాలు ఉద్భవిస్తూ రావడం కూడా చూశాను" అన్నారు.

ఒక రోజు ధ్యాన సమయంలో ఇడ, పింగళ మొదలైన నాడుల కార్యకలాపాలనూ, కుండలినీ శక్తి జాగృతం చెందడాన్నీ అతడు అనుభూతి పొందాడు.

ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు తమ ఇష్టమంత్రమయిన రామనామ మంత్ర దీక్షను నరేంద్రునికి అనుగ్రహించారు. అతి చిన్నతనం నుండే శ్రీరాముని పట్ల కలిగివున్న భక్తిప్రపత్తులు, శ్రీరామకృష్ణులు అనుగ్రహించిన మంత్ర శక్తితో అతడిలో ద్విగుణీకృతమయినాయి. అతడు ఆనందపారవశ్యంలో 'రామ, రామ' అంటూ ఉచ్చరిస్తూ ఇంటి చుట్టూ ప్రదక్షిణ చేయసాగాడు. సమయం గడిచేకొద్దీ అతడి కంఠస్వరం తీవ్రస్థాయికి చేరసాగింది. ఆ పరిస్థితిని చూసినవారు అతణ్ణి సమీపించడానికే భయపడ్డారు. 'రామ, రామ' అంటూ గంటల తరబడి ఉచ్చరిస్తూ ప్రదక్షిణలు చేయడం చూసి ఈ సంగతి శ్రీరామకృష్ణులకు తెలియపరిచారు. అందుకు ఆయన, "అతణ్ణి అలాగే వదలిపెట్టింది. త్వరలోనే మామూలు స్థితిలోకి వస్తాడు" అన్నారు. కొన్ని గంటలు గడచిపోయాక కూడా అతడు మామూలు స్థితిలోకి రాకపోవడంతో శ్రీరామకృష్ణులు అతణ్ణి తమ వద్దకు తోడ్కొని రమ్మన్నారు. కాని ఎవరూ నరేంద్రుణ్ణి ఆపలేకపోయారు. చివరికి ఒక వ్యక్తి బలవంతంగా అతణ్ణి పట్టుకొని ఎలాగో గురుదేవుల వద్దకు తోడ్కొని వెళ్లగలిగాడు. పిదప శ్రీరామకృష్ణులు క్రమక్రమంగా అతణ్ణి మామూలు స్థితిలోకి తీసుకు రాగలిగారు. తరువాత అతడితో, "నాయనా, నరేంద్రా! ఎందుకింతగా ఆర్భాటం చేస్తావు? ఇదంతా నిష్ప్రయోజనం. ఈ ఒక్క రాత్రి నువ్వు ఏ రీతిలో గడిపావో, నా జీవితంలో పన్నెండేళ్లు అలా గడిచాయి. ఒక భయంకరమైన తుపానులా వచ్చి వెళ్లిపోయింది. ఒక్క రాత్రిలో నువ్వు ఏం సాధించగలవు, నాయనా!" అని చెప్పి, అతణ్ణి సాంత్వనపరిచారు.

ఈ రోజుల్లో తనలో ఒక అసాధారణ శక్తి పెంపొందడాన్ని నరేంద్రుడు గుర్తించాడు. ఆ శక్తిని పలువురికి ప్రసారం చేయడం ద్వారా వారి మనస్సులలో పరివర్తన కలిగించే సమర్థత తనకు ఉన్నట్లు అతడు గ్రహించాడు. మార్చ్ నెల,

శివరాత్రి పర్వదినం. నరేంద్రుడు శివుని మీద 'తాథయ్యా తాథయ్యా' అనే భజన గీతాన్ని రచించాడు. భజన, పూజ, ధ్యానాదుల సాధనలలో యువకులు మునిగి పోయారు. మొదటి యామ పూజ పూర్తయింది. నరేంద్రుడు యువకులతో మాట్లాడుతున్నాడు. ఒక్కొక్కరుగా పలువురు బయటికి వచ్చారు. తన హుక్కా సిద్ధం చేయమని నరేంద్రుడు ఒకరికి పురమాయించాడు. గదిలో కాళీ, నరేంద్రుడు మాత్రమే ఉన్నారు. అప్పుడు తనలోని శక్తిని పరీక్షించాలనే ఉత్సుకత నరేంద్రునిలో జనించింది. ఆతడు కాళీతో, "కాళీ, నేను ధ్యానం ప్రారంభిస్తాను. కాసేపయ్యాక నన్ను తాకు" అంటూ ధ్యానంలో మగ్నుడయ్యాడు.

శక్తిని ప్రసారం చేయగల సమర్థత

బయటికి వెళ్లిన వ్యక్తి హుక్కా సిద్ధం చేసి తిరిగి వచ్చినప్పుడు సంభ్రమాశ్చర్యాలు కలిగించే ఒక దృశ్యం చూశాడు. నరేంద్రుడూ, కాళీ ధ్యానంలో లయించి ఉన్నారు. కాళీ కుడిచేయి నరేంద్రుని కుడి మోకాలు మీద ఉంది; ఆ చేయి వణకసాగింది. కాసేపటికి నరేంద్రుడు కళ్లు తెరిచాడు.

నరేంద్రుడు : కాళీ! చేయి తీసేయి. నీకు ఏమనిపించింది?

కాళీ : విద్యుచ్ఛక్తి నా శరీరంలో ప్రసరించినట్లుగా అనిపించింది. నా చేతులు వణికాయి.

యువకుడు : నువ్వు నరేంద్రుని తాకడం వల్లనే నీ చేతులు వణికాయా?

కాళీ : అవును. ఎంత ప్రయత్నించినప్పటికీ నా చేతులు వణకడం ఆపలేక పోయాను.

శివరాత్రి పూజలు కొనసాగాయి. కాళీ ధ్యానంలో లయించిపోయాడు. ఇలా అతడు ప్రగాఢ ధ్యానంలో మునిగిపోవడం ఎవరూ ఇంతదాకా చూడలేదు. నరేంద్రుణ్ణి తాకడం వల్లనే ఇది సాధ్యమయిందని అందరూ భావించారు.[1]

వేకువజామున 4 గంటలకు నాలుగవ యామ పూజలు ముగిశాయి. అప్పుడు పూజామందిరంలోకి వచ్చిన శశి, నరేంద్రునితో, "గురుదేవులు నిన్ను పిలుస్తున్నారు" అన్నాడు. శశితోబాటు నరేంద్రుడు మేడ మీదకు వెళ్లాడు. ఆతణ్ణి

1. కాళీ కాలాంతరంలో స్వామి అభేదానంద అయ్యారు. ఈయన తమ స్వీయ చరిత్రలో, నరేంద్రుడు ఆ విధంగా తనలో ఎలాంటి శక్తినీ ప్రసరింపజేయలేదని వ్రాశారు.

చూడడమే ఆలస్యం, గురుదేవులు చీవాట్లు పెడుతున్న ధోరణిలో, "ఏమిటిది! పొదుపు చేయడానికి బదులు ఖర్చు చేయడమా? మొదట అవసరమైనంత మేరకు పొదుపు చేయి. ఎక్కడ ఎప్పుడు దానిని ఖర్చు చేయాలో తరువాతే నీకు తెలుస్తుంది, జగజ్జననే స్వయంగా దానిని నీకు గ్రహింపజేస్తుంది. నీ శక్తిని కాళీలోకి ప్రసరింపజేయడం ద్వారా అతడి కెంత హాని కలిగించావో తెలుసా? అతడు ఒక ప్రత్యేక మార్గంలో పురోగమిస్తున్నాడు. ఆరో నెలలో వాటిల్లిన గర్భస్రావంలా అది నిష్ప్రయోజనమైపోయింది. పోనీలే, జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. ఇక మీదట ఆలోచనారహితంగా ఏ పనీ చేయవద్దు. ఇంకా నయం, మరింత అనర్థం జరగక పోవడం కాళీ అదృష్టం" అన్నారు.

మౌనంగా నరేంద్రుడు బయటికి వచ్చేశాడు. "ఆశ్చర్యచకితుడనయ్యాను. పూజా సమయంలో జరిగింది యావత్తు ఆయనకు తెలిసిపోయింది. ఆయన నన్ను చీవాట్లు పెడుతున్నప్పుడు మౌనం వహించడం తప్ప మరేం చేయగలను!" అన్నాడు నరేంద్రుడు.

ఈ విధంగా ఉన్నతమైన భక్తి, ధ్యాన అనుభవాలతో నరేంద్రుని కాశీపూర్ రోజులు గడిచాయి. సదా సర్వవేళల్లో ఉన్నత మనఃస్థితులలో లయించిపోవాలి,

'మర్రిచెట్టులా ఉండు'

సమాధి స్థితిలో మగ్నమై ఉండాలనే తపన నరేంద్రునిలో రోజురోజుకూ అధికమవసాగింది. కనుక నిర్నిరోధమైన తపనతో ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణుల గదిలోకి వెళ్ళి, "నాకు నిర్వికల్పసమాధి స్థితిని అనుగ్రహించండి" అని అడిగాడు.

ఈ ప్రశ్న శ్రీరామకృష్ణులకు ఒకింత ఆశ్చర్యం కలిగించింది.

శ్రీరామకృష్ణులు : ముందు నా ఆరోగ్యం కుదుట పడనీ. ఆ తరువాత నువ్వు కోరిందల్లా ఇస్తాను.

నరేంద్రుడు : కాని మీరు నిష్క్రమిస్తే నా గతి ఏమిటి?

శ్రీరామకృష్ణులు ఒక క్షణం పాటు నరేంద్రుణ్ణి ఆప్యాయంగా తేరిపార చూశారు – 'ఇతడు ఏమనుకొంటున్నాడు? నా దేహం కనుమరుగైనా నాకు నాశనం లేదని ఇతడికి ఇంకా అర్థం కాలేదా? ఆ తరువాత కూడా ఇతడు కోరిందల్లా నేను ఇవ్వనా?' అంటూ ఆయన భావిస్తున్నట్లుగా ఉంది ఆ చూపు. అయినప్పటికీ తమ అనుంగు శిష్యుణ్ణి ప్రేమతో అడిగారు.

శ్రీరామకృష్ణులు : నాయనా, నీకు ఏం కావాలి?

నరేంద్రుడు : మునుపు చెప్పిందే. నేను ఎడతెగకుండా కొన్ని రోజులు సమాధిస్థితిలో మగ్నుడనై ఉండిపోవాలి. శరీర పోషణార్థం మాత్రం అప్పుడప్పుడు సమాధ్యవస్థ నుండి బయటికి రావాలి.

శ్రీరామకృష్ణులు గంభీర వదనంతో ఇలా అన్నారు:

"ఛ ఛ! నువ్వు విశాలహృదయుడవని అనుకొన్నాను. కాని ఇలా కోరుతున్నావే! ఇది నీకు తగునా? జీవితంలో దెబ్బలు తిని, దుఃఖంతో వచ్చే వేల మందికి నువ్వొక మర్రిచెట్టులా నీడనిస్తావని నేను ఆశించాను. కాని నువ్వో; స్వీయముక్తిని అభిలషిస్తున్నావు. ఏకపక్షమైన ఇలాంటి లక్ష్యాన్ని నువ్వెలా చింతన చేయగలిగావు? సర్వతోముఖ ప్రగతినే నేను కోరుకొంటాను. చేప కూరను నేను తింటాననుకో. పులుసు, కూర, పచ్చడిగా దానిని పలురకాలుగా తినగోరతాను. సమాధిస్థితిలో మగ్నమై భగవద్భావనలో లయించిపోయిన ఆనందంతో మాత్రం నేను సంతృప్తి చెందను. మానవ సంబంధాలలా భగవంతునితో అనేక మార్గాలలో సాంగత్యం నెరపి భగవదానందాన్ని నానారకాలుగా అనుభవించాలని నేను కోరుకొంటాను. నువ్వు కూడా అదే విధంగా ఉండాలన్నదే నా ఆరాటం."

శిష్యునితో ఇలా చెప్పినప్పటికీ అతడికి ఆ అనుభవం చవిచూపాలని శ్రీరామకృష్ణులు నిర్ణయించుకొన్నారు. ఇలావుండగా ఒక రోజు సాయంత్రం ధ్యానం చేస్తున్నప్పుడు హఠాత్తుగా నరేంద్రునికి అద్వైత పరాకాష్ఠయైన నిర్వికల్పసమాధి స్థితి సిద్ధించింది. ముందు ఆతడి తల వెనుక భాగంలో ఒక దివ్యజ్యోతి కానవచ్చింది. పిదప అతడు మెల్లమెల్లగా బాహ్య, శరీర స్మృతులను కోల్పోయి సమాధిలో మగ్నుడయ్యాడు. ఇంద్రియాలకూ, మనస్సుకూ, లోకాలకూ, సమస్తానికీ అతీతమైన చైతన్యమయమైన నిర్వికల్పసమాధిలో లయించిపోయాడు. అలా చాలాసేపు గడచిపోయింది. సమాధిస్థితి నుండి దిగి వచ్చిన తరువాత కూడా అతడికి శరీర స్మృతి పూర్తిగా రాలేదు. తల మాత్రమే ఉండడం అతడి కెరుక, తక్కిన దేహం ఉన్నట్లు అసలు తెలియలేదు. కాబట్టి, "నా శరీరం ఎక్కడ? నా శరీరం ఎక్కడ?" అంటూ కేకలుపెట్టాడు. అతడి కేకలు విని పరుగున వచ్చిన పెద్దగోపాల్, ఆతడి శరీరాన్ని తాకి చూపి, "ఇదుగో ఉంది నరేన్, ఇదుగో ఉంది" అన్నాడు. గోపాల్ మాటలు నరేంద్రునికి వినిపించినట్లు లేదు. ముందు మాదిరిగానే కేకపెట్టాడు. దాంతో భయపడిపోయిన గోపాల్

నిర్వికల్ప సమాధిలో

పరుగెత్తుకొని మేడ మీదికి వెళ్లి శ్రీరామకృష్ణులకు ఈ విషయం వివరించి చెప్పాడు. అంతా ప్రశాంతంగా విన్న శ్రీరామకృష్ణులు నవ్వుతూ, "అతణ్ణి ఆ స్థితి లోనే ఇంకా కొంతసేపు ఉండనివ్వు. ఈ స్థితి కావాలని పలుమార్లు అతడు నన్ను వేధించాడు" అన్నారు.

చాలాసేపు గడచిన తరువాతే నరేంద్రునికి బాహ్యస్మృతి వచ్చింది. కళ్లు తెరచి చూసిన అతడికి తన చుట్టూ సోదర శిష్యులు విచారవదనంతో కూర్చుని ఉండడం కనిపించింది. ఇన్ని రోజులుగా ఆతడి మనస్సులో చెలరేగుతున్న తుపాను ఉపశమించింది; అమిత ప్రశాంతత నెలకొంది. ఆ తరువాత అతడు శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్లాడు. అతణ్ణి ఆనందంగా చూస్తూ ఆయన, "కాళీమాత ఇప్పుడు నీకు సమస్తాన్నీ చూపించింది. కాని ఈ అనుభవం తాత్కాలికంగా తాళం వేయబడి ఉంటుంది. దాని తాళం చెవి నా వద్ద ఉంటుంది. నువ్వు ఆమె కార్యాన్ని పూర్తిచేయగానే ఈ పెన్నిధి మళ్లీ నీకు దక్కుతుంది; మళ్లీ నీకు సమస్తమూ అవగతమవుతుంది" అన్నారు.

నరేంద్రునికి ఇంకా ఆ స్థితిలోనే లయించి ఉండిపోవాలనే తపన తగ్గలేదు. కనుక అతడు, "ఆహా! నేను ఆ స్థితిలో ఎంతో ఆనందం పొందాను. నన్ను ఆ స్థితిలోనే ఉండనివ్వండి" అని శ్రీరామకృష్ణులను అడిగాడు. శ్రీరామకృష్ణులు మళ్లీ అతణ్ణి చీవాట్లు పెట్టారు: "ఏమిటిది! జగజ్జనని అనుగ్రహంతో ఈ అనుభూతి నీకు స్వతస్సిద్ధంగానే లభిస్తుంది. సకల ప్రాణికోటిలోను ఒకే భగవంతుడు నెల కొని ఉండడం మామూలు స్థితిలోనే నీకు అనుభూతమవుతుంది. లోకంలో నువ్వు మహోన్నత కార్యాలు ఎన్నో సాధిస్తావు. అసంఖ్యాకులలో నువ్వు ఆధ్యాత్మిక చైత న్యాన్ని కలుగజేస్తావు. పేదసాదల కష్టాలను బాపుతావు" అన్నారు.

నరేంద్రుడు వెళ్లిపోయిన తరువాత, తక్కిన శిష్యులతో శ్రీరామకృష్ణులు ఇలా చెప్పారు: "స్వీయ సంకల్ప మాత్రాననే నరేన్ లోకం నుండి నిష్క్రమిస్తాడు. తాను ఎవరో గ్రహించిన మరుక్షణమే అతడు శరీరం త్యజిస్తాడు. తన మేధాశక్తితోను, ఆధ్యాత్మిక శక్తులతోను అతడు లోకపు పునాదులనే కదలించివేసే సమయం ఆసన్నమవుతుంది. అతడు పరమ సత్యాన్ని అనుభూతి పొందకుండా ఉండాలని నేను జగజ్జననిని ప్రార్థించాను. ఎందుకంటే అతడు దానిని పొందితే, ఆ తరువాత లోకంలో జీవించడు. అతడు చేయవలసిన కార్యాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. పరమ

సత్యాన్ని అతడు పొందడానికి అడ్డుగా ఒక తెర మాత్రమే ఉంది. ఆ తెర ఎంతో పలుచనిది, ఏ క్షణంలోనైనా తొలగిపోవచ్చు.”

ఒక వైపు ధ్యానం, సమాధి స్థితులు కొనసాగుతున్నాయి అదే సమయంలో కుటుంబ సమస్యలు నరేంద్రుని మనసును కలచివేయసాగాయి. “నీ కుటుంబానికి ఏదో మార్గం చూపిరా” అని శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పిన విషయం నరేంద్రుని మనసులో నాటుకుపోయింది. కనుక మర్నాడు ఒక స్నేహితుని వద్ద నూరు రూపాయలు అప్పుగా పుచ్చుకొని ఇంటికి వెళ్లాడు. ఆ పైకంతో కుటుంబ సమస్యలను మూడు నెలల వరకు గట్టెక్కించ వచ్చని అతడు భావించాడు.

ఇంటి సమస్యలు

కాని మూడు నెలలలో పరిష్కారమయ్యేదేనా కుటుంబ సమస్య? ఎవరో బాధపడితేనే కరుణతో కరగిపోయే నరేంద్రుడు తన తల్లీ, సోదరసోదరీమణులు ఆకలితో అలమటించడం చూస్తూ ఊరుకోగలడా? కనుక అతడి సమస్యలు కొనసాగుతూనే వచ్చాయి. గయలో ఒక జమీందారు వద్ద కార్యనిర్వాహకునిగా చేరదలచుకొన్నాడు. అక్కడకు వెళ్లడం కన్నా విద్యాసాగర్ పాఠశాలలో ఉద్యోగం దొరికితే బాగుటుందని అతడు ‘మ’తో చెప్పను కూడా చెప్పాడు. కాని ఇవి ఏవీ జరుగలేదు.

నరేంద్రుడు ఈ రోజుల్లో బుద్ధుని జీవితాధ్యయనంలో మునిగిపోయాడు. ఉన్నత ఆధ్యాత్మిక జీవితానికీ, బాంధవ్యానికీ మధ్య కొట్టుమిట్టాడిన బుద్ధుని మహోన్నత జీవితం నరేంద్రుణ్ణి ఆకర్షించడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. నిర్వాణ స్థితి తన ఎదురుగానే ఉన్నప్పటికీ దానిని త్రోసిరాజని, జీవరాశుల దుఃఖాన్ని బాపడానికి, వాటి సేవకు తన జీవితాన్ని అర్పించిన మహోన్నత కరుణాసాగరుడు కదా ఆయన! దాదాపు అటువంటి స్థితిలోనే ఉన్న నరేంద్రుడు, ఆయన జీవితంపై ఆకర్షితుడు కావడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. లోకుల పట్ల గల కరుణతో బుద్ధుడు నిర్వాణాన్ని త్యజించాడు. నరేంద్రుడు సైతం లోక సేవ కోసం చరమస్థితిని త్యజించవలసి వచ్చింది. బుద్ధుని మహోన్నత కారుణ్యమయ జీవితం నరేంద్రుణ్ణి పూర్తిగా ఆకట్టుకొంది. అతడు, తారక్, కాళీ బుద్ధుని జీవితాన్ని క్షుణ్ణంగా చదివారు, చింతన చేశారు. సత్యాన్ని అవగతం చేసుకోవాలనే దృఢ సంకల్పంతో బుద్ధుడు అశ్వత్థ (రావి) వృక్షం క్రింద ఆసీనుడైనప్పుడు చేసుకొన్న సంకల్పాన్ని ధ్యానమందిరంలోని గోడ మీద వ్రాసి ఉంచాడు.

బుద్ధుని అన్వేషణలో

ఈ ఆసనంపైనే నా శరీరం శుష్కించి కృశించిపోవుగాక! నా చర్మం, ఎముకలు, కండరాలు కరిగిపోవుగాక! యుగాల పర్యంతం ప్రయత్నాలు చేసినా దుర్లభమయిన అనుభూతి (బోధ)ని పొందకుండా నేను ఈ ఆసనం నుండి లేవనుగాక![1]

బుద్ధుని స్మృతులలో మునిగిపోయేకొద్దీ నరేంద్రునికి బుద్ధగయకు వెళ్లాలనే ఆసక్తి పెరిగింది. బుద్ధుడు అనుభూతి పొందిన బోధిచెట్టు క్రింద కాసేపయినా కూర్చుని ధ్యానం చేయాలనే తపన ఆతడిలో తీవ్రతరం కాసాగింది. కనుక ఏప్రిల్ మొదటి వారంలో ఒక రోజు మధ్యాహ్నం నరేంద్రుడు, తారక్, కాళీ ఎవరికీ తెలియకుండా ఇంటి దొడ్డిదారి గుండా బుద్ధగయకు బయలుదేరారు.

ముగ్గురూ కాషాయాంబరాలు ధరించారు. సన్న్యాసులు ఉంచుకొన్నట్లు చేతిలో పటకారు[2] ఉంచుకొన్నారు. బుద్ధగయకు పోవడానికి మర్నాడు ఉదయం దాకా రైలు లేనందువలన ఆ రాత్రి ఒక దుకాణంలో గడిపారు. నరేంద్రుడు వేకువన మూడు గంటలకల్లా లేచి కిచ్చుడి వండాడు. అది తిని ముగ్గురూ బయలుదేరారు. దారి పొడవునా బుద్ధుని జీవితం గురించే మాట్లాడుకొన్నారు. మూడవ రోజు ఉదయం గయ చేరుకొన్నారు. అక్కడ ఫల్గు నదిలో స్నానం చేసి, పితృ తర్పణాలర్పించారు. అక్కడ నుండి ఎనిమిది మైళ్లు నడిచి సాయంత్రం బుద్ధ గయ చేరారు.

సాయంత్రం సద్దుమణిగాక ముగ్గురూ బోధిచెట్టు క్రింద ధ్యానంలో కూర్చున్నారు. కాసేపటికి నరేంద్రుని ముందు ఒక అసాధారణమైన దివ్యకాంతి కనబడింది. అతడి మనస్సు ప్రశాంతమై, ఆనందంతో నిండిపోయింది. నరేంద్రుడు ఆ ఆనందంలో మునిగిపోయినట్లు కూర్చున్నాడు. బుద్ధుని అద్భుతమైన గుణగణాలు, సాటిలేని కరుణ, మానవత్వం ఉట్టిపడే ఉపదేశాలు, బౌద్ధమత ప్రభావంతో

---

1. ఇహాసనే శుష్యతు మే శరీరం
 త్వక్ అస్థి మాంసం ప్రలయం చ యాతు ।
అప్రాప్య బోధిం బహుకల్ప దుర్లభం
 నైవాసనాత్ కాయం అథశ్చలిష్యతే ॥

2. పరివ్రాజకులైన సన్న్యాసులు రాత్రుళ్లలో బస చేసేటప్పుడు చలి కాచుకోవడానికీ, అడవి మృగాలు తమను సమీపించకుండా ఉండేందుకూ అగ్నిని రగిలిస్తారు. అగ్నిని రాజేయడానికి చేత పటకారును ఉంచుకొంటారు.

భారతదేశ చరిత్రలో జరిగిన పరిణామాలు మొదలైనవన్నీ ఆతడి మనోనేత్రం ముందు భాసించాయి.

ఆతడి కళ్ల వెంట ఆనందబాష్పాలు స్రవించాయి. ఆ దృశ్యం చెదరిపోగానే ఆతడు తారక్‌ను కౌగిలించుకొని పిల్లవాడిలా విలపించాడు. తారక్, కాళీలు కూడా పరమానందాన్ని చవిచూశారు. మర్నాడు ఉదయం విలపించడానికి కారణం ఏమిటని నరేంద్రుణ్ణి అడిగినప్పుడు, "బుద్ధునితో సంబంధం గల స్థలంలో, ఆయన లేడనే ఆలోచన వచ్చినప్పుడు నా హృదయం వేదనతో తల్ల డిల్లింది. అందుకే విలపించాను" అన్నాడు.

అక్కడ కాశీపూర్‌లో హఠాత్తుగా ఈ ముగ్గురూ కనిపించకుండా పోవడం పెద్ద సంచలనాన్ని సృష్టించింది. అందరూ ఎంతో దిగులు చెందారు. చివరికి వాళ్లు బుద్ధగయకు వెళ్లిన విషయం ఎలాగో తెలిసింది. ఈ సంగతి గురుదేవులతో చెప్పినప్పుడు ఆయన, "అతడు ఎక్కడకు పోగలడు? ఎన్ని రోజులు ఉండి పోతాడు? త్వరలో తిరిగి వస్తాడు. దిగులుపడకండి" అన్నారు. కాసేపటి తరువాత, "మీరు ప్రపంచం నలుమూలలా పయనించి చూడండి. మీరు దేనినీ చూడ లేరు. అక్కడ ఉన్నవన్నీ (తమ దేహాన్ని చూపుతూ) ఇక్కడ ఉన్నాయి" అన్నారు శ్రీరామకృష్ణులు.

భువనేశ్వరీదేవి ఆవేదన

నరేంద్రుడు ఈ విధంగా సన్న్యాసి వేషంలో ఎవరికీ తెలియకుండా హఠాత్తుగా వెళ్లిపోవడం భువనేశ్వరీదేవికి తెలిసింది. మాతృహృదయం క్షోభించింది. దెబ్బ మీద దెబ్బలా ఎన్నో అగ్నిపరీక్షలకు ఎదురొడ్డి నిలిచిన వ్యక్తి ఆమె. ఒకప్పుడు జమీందారిణిలా జీవించి ఇప్పుడు దారిద్ర్యపు పిడికిలిలో నలిగిపోతున్న స్థితిలో ఉన్నప్పటికీ ఆమెకు ఒకే ఒక్క ఆలంబనంగా ఉన్నది నరేంద్రుడే! అతడు సంసారం పట్ల విరక్తితో జీవించడం ఆమెను అమిత ఆవేదనకు గురిచేసింది. అయినప్పటికీ కాశీపూర్‌లోనే కదా నివసిస్తున్నాడని తనను తానే సాంత్వన పరచుకొంది ఆ తల్లి. కాశీపూర్ నుండి అప్పుడప్పుడు నరేంద్రుడు ఇంటికి వెళ్లివచ్చేవాడు. అతడి సోదర శిష్యులు కొందరు కూడా వచ్చేవారు. ఇప్పుడు కాశీపూర్ నుండి కూడా అతడు ఎటో వెళ్లిపోయాడనే వార్త వినగానే ఆమె తిన్నగా కాశీపూర్ వెళ్లి శ్రీరామకృష్ణులను కలుసుకొంది. నరేంద్రుడు శ్రీరామకృష్ణులను దర్శించడానికి కారకుడైన రామచంద్ర దత్తా తండ్రి నరసింహ ప్రసాద్ దత్తా కూడా భువనేశ్వరితోపాటు వెళ్లాడు.

శ్రీరామకృష్ణులు భువనేశ్వరీదేవిని సాదరంగా ఆహ్వానించి, "అతణ్ణి ఆపడానికి నేనెంతో ప్రయత్నించాను. అయినప్పటికీ అతడు వెళ్లిపోయాడు. నేనేం చేయగలను? అతడు తప్పక తిరిగి వస్తాడు" అంటూ ఆమెను సాంత్వనపరిచారు. కాని భువనేశ్వరీదేవి ఆవేదన అంత సులభంగా తీరుతుందా? ఆమె కేవలం నమ్మకంతో ఇంటికి తిరిగి వచ్చింది.

వృత్తాన్ని దాటి....

రెండు రోజులు గడచినా నరేంద్రుడు తక్కిన వారితో తిరిగి రాకపోవడంతో మిగతా శిష్యులు కలతచెంది మళ్లీ శ్రీరామకృష్ణులను ఆశ్రయించారు. శ్రీరామకృష్ణులు ప్రశాంతంగా లేచి తమ చేత్తో ఒక వృత్తం గీచి, "ఈ వృత్తం దాటి నరేంద్రుడు వెళ్లలేడు" అన్నారు. అందరూ తేలిగ్గా ఊపిరిపీల్చుకొని, నిరీక్షించసాగారు.

ఆ ముగ్గురూ బుద్ధగయలో మూడు నాలుగు రోజులు గడిపారు. ఇంతలో హఠాత్తుగా నరేంద్రునికి విరేచనాలు పట్టుకొన్నాయి. దాంతో అతణ్ణి నిస్సత్తువ ఆవహించింది. ఆ పైన వారు అక్కడ ఉండదలచుకోలేదు. వెంటనే కాశీపూర్‌కు తిరిగి వెళ్లిపోవాలని నిర్ణయించుకొన్నారు. కానీ చేత చిల్లిగవ్వ లేదు. తాము బస చేసిన ఆలయ ప్రధాన సన్న్యాసిని డబ్బు అడగాలని ఆయన వద్దకు వెళ్లారు. అక్కడ నరేంద్రుడు ఒకటి రెండు పాటలు పాడాడు. ఆ పాటలు విన్న ఆ సన్న్యాసికి ఎంతో ఆనందం కలిగింది. ప్రయాణ ఖర్చు కోసం ఆయన కొంత డబ్బు ఇచ్చాడు.

ముగ్గురూ గయలో అడుగుపెట్టినప్పుడు అనుకోకుండా నరేంద్రుని తండ్రి స్నేహితులలో ఒకరు అతడికి తారసపడ్డాడు. తమ ఇంట్లో ఒక సంగీత కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేశాననీ, నరేంద్రుడు వచ్చి అందులో పాడాలనీ ఆయన తన అభిలాషను వ్యక్తం చేశాడు. అందుకు అంగీకరించి అక్కడికి వెళ్లి నరేంద్రుడు పాడాడు. ప్రయాణ ఖర్చులకు అవసరమైన తక్కిన డబ్బును ఆయన ఇచ్చారు. మొత్తం మీద ఆ ముగ్గురూ కాశీపూర్ చేరుకొన్నారు. శ్రీరామకృష్ణులు ఆనందంగా వారితో బుద్ధుని గురించీ, బౌద్ధమతం గురించీ ముచ్చటించారు.

శ్రీరామకృష్ణుల సంకల్పం

ఏప్రిల్, మే, జూన్, జూలై నెలలు గడచిపోయాయి. శ్రీరామకృష్ణుల ఆరోగ్యం బాగా క్షీణించింది. అల్లోపతి, హోమియోపతి ఆయుర్వేదం లాంటి అనేక వైద్యపద్ధతులతో ఆయనకు చికిత్స చేశారు. అయినప్పటికీ ఆరోగ్యం మెరుగుపడకపోగా, నానాటికీ మరింతగా క్షీణించ సాగింది. ఈ రుగ్మత నుండి తాను బయటపడనని రూఢిగా తెలిసినా, అది తెలిస్తే తక్కినవారు బాగా కలత చెందుతారనే కారణంగా

ఎవరితోను ఈ విషయం గురించి ప్రస్తావించలేదు. ఒకసారి 'మ'తో, "నా నిష్క్రమణానంతరం మీరందరూ మనఃక్లేశంతో విలపిస్తూ వీథుల్లో తిరుగుతారని అనుకొన్నప్పుడు ఎంతో బాధ కలుగుతుంది; ఈ దేహాన్ని త్యజించడానికీ మనస్సు ఒప్పడం లేదు" అని అన్నారు. కాని ప్రారంభం అంటూ ఒకటి ఉన్నప్పుడు ముగింపు అనేది కూడా ఉండే తీరాలి కదా! ఆయన నిష్క్రమించడానికి సంకల్పించుకొన్నారని అందరూ గ్రహించారు. ఎందుకంటే! తాను నిష్క్రమించే సమయంలో ఎలాంటి సంఘటనలు జరుగుతాయోనని ఆయన చెప్పారో అవి ఒక్కొక్కటిగా జరగసాగాయి.[1] కలలు, దృశ్యాలు లాంటి పలు అపశకునాలను శ్రీ శారదాదేవి గాంచారు.[2]

తమ వ్యాధి నయంకాదని శ్రీరామకృష్ణులు నిర్ధారణ చేసుకొని, దానిని అట్లే స్వీకరించాలని సంకల్పించుకొన్నారని ఈ క్రింది సంఘటనలు తెలుపుతున్నాయి.

'అన్ని నోళ్ల ద్వారా తింటున్నాను'

ఒక రోజు శశధర పండితుడు కాశీపూర్ వచ్చాడు. ఆయన గురుదేవులతో, "మహాత్ముల అలౌకిక శక్తులను గురించి శాస్త్రాలు పేర్కొంటున్నాయి. వారికి వ్యాధి సంక్రమిస్తే తమ మనఃశక్తిని వ్యాధిగ్రస్థమైన శరీర భాగం మీద ప్రసరింపజేయడం ద్వారా ఆ వ్యాధిని నయం చేసుకోగలిగేవారు. మీరు కూడా ఎందుకు అలా చేయకూడదు?" అని అడిగాడు. ఇది గురుదేవులకు సుతరామూ నచ్చలేదు. కాస్త చీవాట్లు పెట్టే ధోరణిలో, "ఉద్దండ పండితుడివై ఉండీ నీలో ఇలాంటి ఆలోచనలా? ఈ మనస్సు పరిపూర్ణంగా భగవంతునికి అర్పితమయింది. దానిని ఆయన నుండి నిరుపయోగమైన ఈ శరీరం మీదికి మరల్చడమా?" అని అడిగారు. పండితుడు మౌనం వహించాడు. కాని శిష్యులు పట్టుబట్టారు. "ఎలాగైనాసరే మీరు ఈ రుగ్మతను నయం చేసుకొనే తీరాలి. మా కోసమైనా దీనిని చేయండి" అంటూ అందరూ ప్రాథేయపడ్డారు. "అంతా జగజ్జనని సంకల్పం మేరకే జరుగుతుంది" అన్నారు శ్రీరామకృష్ణులు. "అలా అయితే ఆమెనే ప్రార్థించండి. మా కోసం మీరు దీనిని జగజ్జననిని కోరే తీరాలి" అన్నాడు నరేంద్రుడు. సంకోచిస్తూ అందుకు ఆయన సమ్మతించారు.

కొన్ని గంటలు గడిచాయి. నరేంద్రుడు గురుదేవులతో, "జగజ్జననిని ప్రార్థించారా?" అని అడిగాడు. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు ప్రశాంతంగా ఇలా జవా

---

1. శ్రీశారదాదేవి చరితామృతం, పుట, *159.*

2. ఈ సంఘటనలు విశదంగా 'శ్రీశారదాదేవి చరితామృతం' పుటలు *162-165*లో పొందుపరచబడ్డాయి.

బిచ్చారు: "అవును. అడిగాను. 'అమ్మా! గొంతు నొప్పి కారణంగా నేను ఏమీ తినలేకపోతున్నాను. నేను ఏదో కాస్త తినేలా అనుగ్రహించు తల్లీ' అని ఆమెను ప్రార్థించాను. అందుకు ఆమె ఏం చెప్పిందో తెలుసా? 'ఎందుకు? ఈ ఒక్క నోటి తోనే నువ్వు తినాలా? ఎన్నో నోళ్ల ద్వారా తింటున్నావుగా! అది చాలదా?' అని అడిగింది. నేను సిగ్గుపడ్డాను. ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడలేకపోయాను."

మరొక రోజు రాఖాల్, శ్రీరామకృష్ణులతో ఈ వ్యాధిని నయం చేయడం గురించి మాట్లాడాడు.

రాఖాల్ : మీ దేహం ఇంకా కొంతకాలం నిలిచి ఉండాలని జగజ్జననిని ప్రార్థించండి.

శ్రీరామకృష్ణులు : అంతా జగజ్జనని సంకల్పం ప్రకారం జరుగుతుంది.

నరేంద్రుడు : మీ సంకల్పమూ, జగజ్జనని సంకల్పమూ వేర్వేరా? రెండూ ఒకటయ్యాయి కదా!

శ్రీరామకృష్ణులు కాసేపు మౌనంగా ఉండిపోయారు. ఆ తరువాత ఇలా అన్నారు: "నేను జగజ్జననితో మాట్లాడినా ప్రయోజనం ఉండదు. నేనూ ఆమె ఒకటే అయిపోయినట్లుగా ఇప్పుడు చూస్తున్నాను."

భగవంతుడు ఉన్నాడా?

చికిత్స, ప్రార్థన మొదలైన విధానాలలో ప్రయత్నించినప్పటికీ శ్రీరామ కృష్ణుల రుగ్మత నయం కాకపోవడంతో నరేంద్రుని మనస్సు మళ్లీ సందిగ్ధంలో కొట్టుమిట్టాడసాగింది. పాత సంశయాలు మళ్లీ తలెత్తినట్లుగా ఉంది. భగవంతుడు నిజంగానే ఉన్నాడా, అలా ఉండివుంటే ఇలాంటి సజ్జనునికి ఎందుకు ఈ వ్యాధి సంక్రమించాలి? అనే ప్రశ్నలు అతడి హృదయాన్ని రంపపు కోతకు గురిచేశాయి. ఏప్రిల్ మాసాంతంలో ఒక రోజు హీరానందుడనే వ్యక్తి శ్రీరామకృష్ణుల వ్యాధి గురించి విని ఆయనను చూడడానికి వచ్చాడు. ఇతడికి శ్రీరామకృష్ణులతో ఇంతకు మునుపే పరిచయం ఉంది. నరేంద్రుడు హీరానందునితో మాట్లాడినప్పుడు ఈ భావనలు వ్యక్తమయ్యాయి.

హీరానందుడు : భక్తునికి కష్టాలు ఎందుకు కలుగుతాయి?

నరేంద్రుడు : ఎందుకంటే సృష్టి విధానమే పైశాచికం కనుక. నేను సృష్టించి ఉంటే ఇంతకన్నా మంచి లోకాన్ని సృష్టించి ఉండేవాణ్ణి.

హీరానందుడు : దుఃఖం లేకుండా సుఖం అంటే ఏమిటో తెలుసుకో గలమా?

నరేంద్రుడు : ప్రపంచాన్ని సృష్టించాలన్న విషయమై నేను కొత్త ప్రణాళిక ఏదీ చెప్పడం లేదు. కాని ప్రస్తుతం ఉన్న ప్రపంచాన్ని గురించి నా అభిప్రాయం తెలియజేస్తున్నాను, అంతే. కాని ఈ సమస్య లన్నింటికీ సమాధానం – ప్రకృతి సర్వత్రా ఒకే భగవంతుడు నెలకొని ఉన్నాడనే (Pantheism) విశ్వాసం కలిగి ఉండడం. అలాంటి విశ్వాసం కలిగి ఉన్నప్పుడు సంశయాలన్నీ సమసిపోతాయి. అంతా చేస్తున్నది ఆ భగవంతుడే.

అందరూ మౌనంగా ఉండిపోయారు. ఈ సంభాషణను శ్రీరామకృష్ణులు కూడా విన్నారు. పిదప హీరానందుడు, నరేంద్రుణ్ణి పాడమని అడిగాడు. నరేంద్రుడు శంకరాచార్యుల వారి 'కౌపీనపంచకమ్'[1] పాడాడు. శ్రీరామకృష్ణులు అది విని ఎంతో ఆనందించారు. ఆ తరువాత 'ఉండేది నీ వొకడవే ఈ సర్వము నీ మయమే ....' అనే పాట పాడమని అడిగారు. నరేంద్రుడు పాడాడు.

హీరానందుడు : అవును. నువ్వే పాడుతున్నావు – ఉండేది నీ వొకడవే! 'నేను' కాదు, 'నువ్వే' ఉన్నావు.

నరేంద్రుడు : నువ్వే నేను, నేనే నువ్వు. నేను తప్ప అన్యమైనది ఏదీ లేదు.

ఈ భావాన్ని వ్యక్తంచేసే 'అష్టావక్ర సంహిత'లోని కొన్ని శ్లోకాలు నరేంద్రుడు వల్లించాడు. వెంటనే శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రుని చూపుతూ, హీరానందునితో, "ఇతడు ఒర నుండి తీసిన ఖడ్గం చేత పట్టిన వ్యక్తిలా నడుస్తున్నాడు!" అన్నారు. పిదప హీరానందుణ్ణి చూపుతూ, 'మ'తో, "ఎంత శాంతంగా ఉన్నాడు! మంత్రగాడి ముందు నాగుపాము పడగ విప్పి నిశ్చలమైపోయినట్లు" అన్నారు.

నరేంద్రుడు 'మ'తో ఇలాంటి భావాన్ని వ్యక్తం చేసే సంభాషణ కూడా ఈ రోజుల్లో జరిగింది.

నరేంద్రుడు : దేవుడు, గీవుడు అంటూ ఏదీ లేదు.

'మ' : భగవన్మార్గంలో ఇలాంటి అపనమ్మకాలు సహజం. నువ్వు ఈ రోజు చెప్పినదానిని రేపు కాదంటావు.

---

1. సన్న్యాసి మహత్త్వాన్ని స్తుతించే ఐదు గీతాలు.

నరేంద్రుడు : ఇదిగో నేను ఈ చెట్టును చూస్తున్నాను. ఆ విధంగా ఎవరైనా భగవంతుణ్ణి చూశారా?

'మ' : ఎందుకు, గురుదేవులు చూశారు కదా!

నరేంద్రుడు : అది మనోభ్రాంతి జనిత దృశ్యంగావచ్చు.

'మ' : చెట్టును చూసినట్లు భగవంతుణ్ణి చూడడం గురించి చెప్పావు. అట్లే భగవంతుడు ఒక ఆకృతిని దాల్చి నీ ముందు నిలబడి, 'నేనే దేవుణ్ణి' అని చెబితే మాత్రం నువ్వు నమ్ముతావా ఏమిటి? వాద తర్కాల ద్వారా భగవత్సాక్షాత్కారం పొందలేమని గురుదేవులు చెబుతారు కదా! అవసరమైనది విశ్వాసం. అది ఉంటే జ్ఞానం, భగవత్సాక్షాత్కారం, భగవంతునితో మాట్లాడడం అన్నీ సంభవమే.

ఇతరులతోనే అనడం ఎందుకు ఒక రోజు సాక్షాత్తు గురుదేవులతోనే నరేంద్రుడు, "నాకు దేవుడూ వద్దు, మరెవరూ వద్దు. నాకు కావలసినదంతా శాంతి, శాంతి మాత్రమే. నాకు సత్యం కావాలి, జ్ఞానం కావాలి, అనంతం కావాలి" అన్నాడు.

శ్రీరామకృష్ణులను గురించి

భగవంతుని భావన గురించే కాదు, శ్రీరామకృష్ణుల గురించి కూడా నరేంద్రుని భావన క్రమక్రమంగా మారుతూ రావడం మనం గమనించవచ్చు. మొదట్లో శ్రీరామకృష్ణులు, "అవతారం కాదు" అన్నాడు. ఆ తరువాత, "దేవుడికీ మనిషికీ మధ్యలో అవగతం కాని ఏదో ఒక దశ లోని వారు" అన్నాడు. అతడి భావన మరింత వికాసం చెంది, "మీ సంకల్పమూ జగజ్జనని సంకల్పమూ భిన్నమైనవా?" అని అడగడం దాకా రావడం చూస్తాం. చివరికి ఈ కాలఘట్టంలో ఆతడి భావన ఇంకా మారి పోయింది.

ఒక రోజు రాఖాల్, శ్రీరామకృష్ణులతో, "ఇప్పుడిప్పుడే మిమ్మల్ని నరేంద్రుడు బాగా అర్థం చేసుకోనారంభించాడు" అన్నాడు. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు నవ్వుతూ "అవును, నిజమే" అన్నారు. కాసేపటి తరువాత మళ్లీ ఆయన, "సమస్తమూ – ఉన్న సమస్తమూ – దీని నుండే (అంటే తమ నుండే) ఉద్భవించినట్లుగా నేను గాంచుతున్నాను" అని చెప్పి, నరేంద్రుణ్ణి, "దీని నుండి నీకు ఏం అర్థమయింది?" అని అడిగారు. అందుకు అతడు, "సృష్టి యావత్తూ మీ నుండే ఉద్భవించింది" అన్నాడు. ఆ జవాబు విని శ్రీరామకృష్ణులు ఎంతో సంతోష పడ్డారు.

నరేంద్రుని భావనలు క్రమంగా పరిణతి చెందడం గమనించిన, 'మ', అతడితో ఒక రోజు, "నీ విషయంలో మాత్రమే కాదు, తమకు కూడా ఇలాంటి స్థితులు ఏర్పడినట్లు గురుదేవులు ఒక రోజు నాతో చెప్పారు" అని చెప్పాడు.

ఎక్కడకు తోడ్కొని వెళ్లినా వస్తాను

శ్రీరామకృష్ణుల వ్యాధి పలు ఉద్దేశాల సాఫల్యానికి నిమిత్తమాత్రంగా సంక్రమించిందని ఇంతకు మునుపే చూశాం. దీని ద్వారా భక్తుల మధ్య ఒక అనురాగబంధం పెనవేసుకొంది. భవిష్యత్తులో సన్న్యాసులు కాబోయే యువకుల మధ్య సోదర ప్రేమ జనించింది. అదే సమయంలో శ్రీరామకృష్ణుల పట్ల పరిపూర్ణ విశ్వాసం లేనివారిని ఆయన నుండి వైదొలగించడానికి కూడా ఈ వ్యాధి దోహదం చేసింది. ఈ రోజుల్లో శ్రీరామకృష్ణుల యువశిష్యులు, గృహస్థ భక్తులు, శిష్యురాండ్రు ఆయన సేవాశుశ్రూషల్లో సమధికోత్సాహంతో పాలుపంచుకొన్నారు. గృహస్థ భక్తులు ఖర్చులు భరించసాగారు. తమ వ్యాధి పేరిట పైకం వసూలు చేయడం శ్రీరామకృష్ణులకు సుతరామూ నచ్చలేదు. గురుదేవులకు అయ్యే ఖర్చులను బలరాంబోసు భరించాడు. ఇంటి బాడుగ సురేంద్రనాథ్ మిత్ర ఇవ్వసాగాడు. ఈ రకంగా మొత్తం ఖర్చులను పలువురు పంచుకొన్నారు. చిన్న గోపాల్ జమాఖర్చుల పద్దు చూసుకోసాగాడు.

ఖర్చులు ఎక్కువయినప్పుడు, గృహస్థ శిష్యులు యువకులను తప్పుబట్టారు. వారు ఎక్కువ ఖర్చులు చేస్తున్నారు. కనుక ఖర్చులు తగ్గించాలన్నారు. అంతేకాదు; శ్రీరామకృష్ణులకు ఇద్దరు మాత్రం సేవలందిస్తే చాలు, తక్కినవారు తమ తమ ఇళ్లలోనే ఉండిపోయి, ఇక్కడకు వచ్చి చూసుకొంటే మాత్రం చాలని అభిప్రాయ పడ్డారు.

ఇది యువకులకు ఏ మాత్రమూ నచ్చలేదు. ఈ రెండు బృందాల మధ్య అభిప్రాయభేదాలు పెరగడం గమనించిన నరేంద్రుడు విషయం యావత్తు శ్రీరామకృష్ణులకు విన్నవించాడు. నరేంద్రుని బాధను చూసి ఆయన, "ఇక గృహస్థ భక్తుల డబ్బు నాకు వద్దు. ఓ నా నరేన్, నీ భుజస్కంధాలపై నన్ను నువ్వు ఎక్క డకు మోసుకుపోయినా నేను అక్కడకు వచ్చి ఉంటాను నాయనా" అన్నారు ఉద్వేగభరితంగా. తరువాత ఆ యువకులతో, "మీరు సన్న్యాసులు. భిక్షాటనతో పొట్టపోసుకోవడమే మీ ధర్మం. అలా జీవించడం ఇప్పటి నుండే మీరు అల వాటు చేసుకోండి" అన్నారు. యువకులు కూడా ఆ విధంగా జీవించాలనే నిర్ణ యించుకొన్నారు.

గృహస్థ భక్తుల నుండి డబ్బు పుచ్చుకోవడం మానివేశారు. వారు వచ్చి శ్రీరామకృష్ణులను కలుసుకోవడాన్ని కూడా నిరోధించారు. లక్ష్మీనారాయణ్ అనే మార్వాడీ భక్తుడు డబ్బు ఇవ్వడానికి ముందుకు వచ్చాడు. కాని శ్రీరామకృష్ణులు నిరాకరించారు. పిదప గిరీశ్‌ను పిలిచి పరిస్థితిని వివరించి చెప్పారు. మొత్తం ఖర్చులను తానే భరిస్తాననీ, అవసరమైతే తన ఇంటిని తెగనమ్మివేస్తాననీ గిరీశ్ చెప్పాడు. కాని సమస్య అంతదాకా పోవడానికి ముందే శ్రీరామకృష్ణులే స్వయంగా రెండు బృందాల వారినీ పిలిపించి, మాట్లాడి పరిస్థితిని చక్కబరిచారు. అభిప్రాయ భేదాలు తొలగి మళ్లీ అందరూ కలసికట్టుగా శ్రీరామకృష్ణుల సేవకు అంకిత మయినారు.

సన్న్యాసులను రూపొందిస్తున్నారు

ఒక రోజు పెద్ద గోపాల్ కొన్ని కాషాయాంబరాలను, రుద్రాక్ష మాలలను ఒక మూటగా కట్టి శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు తెచ్చాడు; వాటిని ఉత్తములైన సన్న్యాసులకు ఇవ్వబోతున్నట్లు తెలిపాడు. అప్పుడు శ్రీరామ కృష్ణులు తమ ముందున్న యువ శిష్యులను చూపి, "వీరి కన్నా శ్రేష్ఠులయిన సన్న్యాసులు లేరు. వీరికే అవి ఇవ్వు" అన్నారు. పెద్ద గోపాల్ మూటను తెచ్చి శ్రీరామకృష్ణుల ముందు ఉంచాడు. వాటిని ఆ యువకులకు[1] స్వయంగా ఆయనే ఇచ్చారు. ఒక రోజు సాయంత్రం సన్న్యాసానికైన క్రతువు ఒకటి ఆచరించమని, ఊళ్లోకి పోయి భిక్షమెత్తి రమ్మని వారితో ఆయన చెప్పారు.

శ్రీరామకృష్ణుల ఆదేశానుసారం భిక్షార్థం అందరూ బయటికి వెళ్లారు. వారిలో కొందరు శ్రీమంతుల పిల్లలు; బాగా గారాబంగా పెరిగినవారు. అయి నప్పటికీ శ్రీరామకృష్ణుల ఆదేశాన్ని శిరసావహించి మహదానందంతో బయలు దేరారు. శ్రీరామకృష్ణులు అనుగ్రహించిన కాషాయాంబరాలు ధరించారు. వారు తమ ప్రప్రథమ భిక్షను మాతృదేవి నుండే యాచించారు. వారు భిక్ష యాచించ డమే ఆలస్యం, మాతృదేవి ఒక రూపాయి వారి భిక్షాపాత్రలో వేశారు. ఈ విధంగా మాతృదేవి రామకృష్ణ సంఘానికి ప్రథమంగా అనుగ్రహశక్తిని ఒసగారు. ఆ తరువాత వారు భిక్షకై బయటకు వెళ్లారు.

---

1. వారు: నరేంద్రుడు, రాఖాల్, బాబూరాం, నిరంజన్, యోగీన్, తారక్, శశి, శరత్, కాళీ, లాటూ, పెద్దగోపాల్. ఒక కాషాయవస్త్రం, రుద్రాక్షమాలమాత్రం గిరీశ్‌కో చిన్న గోపాల్‌కో ఇవ్వబడింది.

భిక్షాటనలో వారు విభిన్న అనుభవాలు చవిచూశారు. కొన్నిచోట్ల బియ్యం, బంగాళాదుంపలు, అరటికాయలు, వంకాయలు మొదలైనవి భిక్షగా వేశారు. కొన్నిచోట్ల పెద్దగా హితోపదేశాలు చేసి, తరిమివేశారు. కొందరు, "పుష్టిగా బాగానే ఉన్నారు కదా! పనిచేసి ఎందుకు సంపాదించుకోకూడదు? ఇలా కాషాయ వస్త్రాలు ధరించి ఎందుకు భిక్షమెత్తాలి?" అని అడిగి మరీ తరిమివేశారు. మరి కొందరు, "వీరు కచ్చితంగా ఏదో దొంగల ముఠాకు చెందినవారై ఉండాలి. పగటి పూట ఈ రకంగా సన్న్యాసుల్లా వచ్చి వివరాలు సేకరించుకొనిపోతారు" అన్నారు.

మొత్తం మీద లభించిన బియ్యం, కాయగూరలను శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు తీసుకుపోయారు. ఆయన వాటిని మాతృదేవికి ఇచ్చి వండమన్నారు. వండిన ఆహారం నుండి కాస్త తీసుకొని నోట్లో వేసుకొని, "ఇది అత్యంత పవిత్రమైన ఆహారం" అని వ్యాఖ్యానించారు. ఆయన చెప్పలేనంత సంతృప్తి చెందారు. మళ్లీ ఒకటి రెండుసార్లు ఆయన యువకులను బయటికి పంపి భిక్షాటన చేసిరమ్మ న్నారు. ఈ విధంగా ఆయన రామకృష్ణ సన్న్యాససంఘానికి శ్రీకారం చుట్టారు.

'నరేన్ ఉపదేశిస్తాడు'

సన్న్యాస సంఘ ప్రారంభం జరిగిపోయింది. తరువాత? ఒకసారి ఒక కాగితం ముక్కమీద, "జై రాధే ప్రేమమయీ! నరేన్ లోకానికి ఉపదేశిస్తాడు. సర్వత్రా వెళ్లి సత్యాలను చాటిచెబుతాడు" అని శ్రీరామ కృష్ణులు వ్రాసి చూపారు.[1] నరేంద్రుడు దానిని నిరాకరించి, "అవన్నీ నా వల్ల సాధ్యం కాదు" అన్నాడు. అందుకు శ్రీరామకృష్ణులు, "నువ్వు చేసి తీరాలి. కాలక్రమంలో నా శక్తులు నీ ద్వారా అభివ్యక్తమవుతాయి" అన్నారు.

రోజులు దొర్లిపోతున్నాయి. ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు యోగీన్‌ను పిలిచి పంచాంగం తీసుకురమ్మన్నారు. ఆగస్టు తొమ్మిదవ తేదీ నుండి వరుసగా తిథు లనూ, నక్షత్రాలనూ, వాటి ఫలితాలనూ చదువుతూరమ్మని చెప్పారు. నెలాఖరు తేదీ రాగానే ఆపైన చదవవద్దని సైగ చేశారు.

ఈ సంఘటన జరిగి నాలుగయిదు రోజులు గడిచాయి. ఒక రోజు శ్రీరామ కృష్ణులు నరేంద్రుణ్ణి తమ వద్దకు రమ్మని పిలిచారు. అప్పుడు గదిలో వారిద్దరు

---

1. శ్రీరామకృష్ణులు వ్రాసి చూపింది 'శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస-2', పుట 563లో పొందపరచబడి ఉంది. దాన్లో, గొంతులో ఒక వృత్తంతో (పుండు) కానవచ్చేది శ్రీరామకృష్ణ లను సూచిస్తున్నట్లు, ఆయనను వెంబడించే నెమలి నరేంద్రుణ్ణి సూచిస్తూన్నట్లు పేర్కొనబడు తున్నది. ఈ చిత్రాలను స్వయంగా శ్రీరామకృష్ణులే గీశారు.

మాత్రమే ఉన్నారు. నరేంద్రుణ్ణి ఎదుట కూర్చోమని చెప్పి, ఆతణ్ణే తదేకంగా చూస్తూ గాఢ సమాధిమగ్నులయ్యారు: కాసేపటికల్లా నరేంద్రుడు తన శరీరంలో విద్యుత్తు లాంటి ఒక శక్తి ప్రసరించే అనుభూతి పొందాడు. క్రమక్రమంగా అతడు కూడా బాహ్యస్మృతి కోల్పోయాడు. అలా ఎంతసేపు తాను సమాధి స్థితిలో మగ్నుడై పోయాడో అతడికి తెలియలేదు. బాహ్యస్మృతి కలిగి కళ్లు తెరిచి చూసేసరికి శ్రీరామకృష్ణులు కన్నీరు కారుస్తూ కూర్చుని ఉండడం కనిపించింది. అందుకు కారణం ఏమిటని నరేంద్రుడు అడిగినప్పుడు, "నాకున్న సర్వస్వమూ నీకు ధార పోసి నేను బికారినయిపోయాను. ఈ శక్తుల ద్వారా నువ్వు లోకానికి ఎంతో శ్రేయస్సు ఒనగూరుస్తావు. ఆ తరువాత నువ్వు ఎక్కణ్ణుండి వచ్చావో ఆ చోటికే మరలిపోతావు" అని చెప్పారు. ఈ రీతిలో ఆయన తమ శక్తిని నరేంద్రునికి ధార పోశారు.

శక్తిని ధారపోస్తున్నారు

రెండు రోజులు గడిచాయి. తాను అవతార పురుషుడనని శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పుకొనే విషయాన్ని పరీక్షించాలనే ఆలోచన నరేంద్రునిలో తలెత్తింది. ఆ రోజు భరించరాని నొప్పితో శ్రీరామకృష్ణులు తల్లడిల్లిపోతున్నారు. 'శారీరక వ్యాధి వలన ఇంతగా తల్లడిల్లిపోతున్న ఈ స్థితిలో కూడా ఆయన తమను అవతారపురుషునిగా వచించే పక్షంలో, ముమ్మాటికీ ఆయన అవతారపురుషులేనని నమ్ముతాను' అని నరేంద్రుడు అను కొన్నాడు. ఇలా అతడు అనుకోవడమే ఆలస్యం, పడక మీద పడుకొనివున్న శ్రీరామకృష్ణులు తమ శక్తినంతా కూడదీసుకొని లేచి కూర్చుని సుస్పష్టమైన స్వరంలో ఇలా అన్నారు: "నరేన్! మునుపు ఎవరు రాముడుగాను, కృష్ణుడుగాను అవతరించారో, వారే ఇప్పుడు రామకృష్ణులుగా ఈ శరీరంలో ఉన్నారు: కాని నీ వేదాంత భావన ప్రకారం కాదు." ఎన్నో దివ్య దృశ్యాలూ, శక్తులూ ఆయనలో చూసిన తరువాత కూడా ఇంకా తనకు సంశయం నివృత్తి కాకపోయినందుకు నరేంద్రుడు సిగ్గుతో, అవమానంతో తలవంచాడు.

'రాముణ్ణీ కృష్ణుణ్ణీ నేనే!'

ఒక రోజు శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రుణ్ణి తప్ప తక్కిన తమ యువశిష్యులను పిలిపించారు. ఆయన మాట్లాడలేకపోతున్నారు. అయినప్పటికీ అతి మెల్లని స్వరంలో, "ఇదిగో చూడండి! మిమ్మల్ని నరేంద్రుని బాధ్య తలో వదలి పోతున్నాను. అతడు చెప్పినట్లు మెలగండి. అతడి ఆరోగ్యాన్నీ, శ్రేయస్సునూ గమనించి మసలుకోండి" అన్నారు. ఆ తరువాత

బాధ్యత అప్పగింత

నరేంద్రుణ్ణి పిలిచి, “ఇదిగో చూడు నాయనా, నరేన్! ఈ నా బిడ్డలనందరినీ నీకు అప్పగించిపోతున్నాను. అందరిలోను బుద్ధిశాలివీ, ప్రతిభావంతుడివీ నువ్వు. ప్రేమతో వారికి నేతృత్వం వహించు. నా కోసం పనిచేయి” అన్నారు.

ఆగస్ట్ 15వ తేదీ. ఏ రోజు రాకూడదని భక్తులు పరితపించారో ఆ రోజు రానే వచ్చింది. నాడు ఆదివారం. శ్రీరామకృష్ణుల వ్యాధి అంతదాకా లేనంత తీవ్రరూపం దాల్చింది. ఆయన నాడి అస్తవ్యస్తంగా ఉంది. అతుల్ అనే భక్తుడు ఆయన నాడిని పరీక్షించి, ఆయన పరిస్థితి విషమిస్తూన్నదని గ్రహించాడు. చుట్టూవున్న వారితో ఇక ఆయన బ్రతకడం కష్టమని తెలిపాడు.

శ్రీరామకృష్ణులు నిష్క్రమిస్తున్నారు

సూర్యాస్తమయం కాబోతున్నది. శ్రీరామకృష్ణులు శ్వాసించడంలో బాగా ఇబ్బందిపడుతున్నారు. శ్వాస లాగనారంభించింది. భక్తులు వెక్కివెక్కి ఏడ్వ సాగారు. తమ జీవితాలలో ఇంతవరకు ఏ దివ్యప్రకాశం ఆనందాన్ని నింపుతూ వచ్చిందో, అది ఆరిపోతున్నదని గ్రహించిన అందరూ ఆయన చుట్టూచేరారు. కాసేపటి తరువాత శ్రీరామకృష్ణులు తనకు ఆకలిగా ఉందన్నారు. ద్రవాహారం ఇచ్చారు. కాని ఆయన త్రాగలేకపోయారు. ఎంతో శ్రమతో కాస్త త్రాగగలిగారు. మూతి తుడిచి మెల్లగా ఆయనను పడుకోబెట్టారు. రెండు కాళ్లను బార్లగా జాపి దిండు మీద ఉంచారు. ఇద్దరు విసరసాగారు. పడుకొని ఉన్నవారు హఠాత్తుగా అట్లే సమాధిమగ్నులయ్యారు. దేహం శిలలా నిశ్చలమయిపోయింది, శ్వాస స్తంభించింది.

ఇన్ని రోజులుగా రేయింబవళ్లు ప్రక్కనే ఉండి సేవలు చేస్తూవచ్చిన శశికి ఈ సమాధిస్థితి మామూలుగా కలిగే సమాధి స్థితిలా తోచలేదు. ఏదో పెద్ద మార్పు ఉన్నట్లు అనిపించి విలపించసాగాడు. అప్పుడు నరేంద్రుడు అందరిని, “హరిః ఓం తత్సత్” అని ఉచ్చరించమన్నాడు. చాలాసేపు ఆ మంత్రాన్ని ఉచ్చ రించారు.

అర్ధరాత్రి గడిచాక శ్రీరామకృష్ణులకు బాహ్యస్మృతి కలిగింది. ఆకలిగా ఉందన్నారు. భక్తులు పట్టుకోగా లేచి కూర్చున్నారు. అందరూ ఆశ్చర్యపోయేలా ఒక గ్లాసు జావ సునాయాసంగా త్రాగారు. ఇంత ఆహారం ఆయన పుచ్చు కొని చాలారోజులయింది. జావ త్రాగాక ఒంట్లో కాస్త సత్తువ వచ్చినట్లుగా ఉందన్నారు. ఆయన నిద్రపోతే మంచిదని నరేంద్రుడు సూచించాడు. నొప్పి కారణంగా ప్రక్కనే ఉన్నవారికి సైతం వినపడనంత అతిమెల్లగా మాట్లాడే

శ్రీరామకృష్ణులు హఠాత్తుగా బిగ్గరగా, "అమ్మా, కాళీ!" అంటూ మూడుసార్లు పిలిచి మెల్లగా పడుకొన్నారు. పిదప నరేంద్రుడు క్రిందికి వెళ్లాడు.

రాత్రి ఒంటి గంట రెండు నిమిషాలు. మంచం మీద పడుకొని ఉన్న శ్రీరామకృష్ణుల శరీరంలో హఠాత్తుగా పారవశ్యస్థితి జనించింది. రోమాంచిత మయింది. దృష్టి నాసికాగ్రంలో ఏకాగ్రమయింది. పెదవులపై దరహాస చంద్రికలు వెల్లివిరిసాయి. ఆయన సమాధిమగ్నులయ్యారు. ఇంతకాలంగా ఆయన అనుభ విస్తూ వచ్చిన సమాధి కాదది, మహాసమాధి; కాళీమాత ఒడిలో ఆమె అనుంగు పుత్రుడు శాశ్వతంగా నిద్రించిన ప్రగాఢ సమాధి! ఈ సమాధి తదుపరి ఆయన ప్రాణం శరీరంలోకి తిరిగి రాలేదు. అది 1886 ఆగస్ట్ 16వ తేదీ.

'నేను మృతిచెందలేదు!'

అప్పుడు మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవి ఆయన ప్రక్కన లేరు. కబురు అంద గానే ఒక్క పరుగున మంచం ప్రక్కకు వచ్చి, "అమ్మా కాళీ! ఎక్కడికి వెళ్లిపోయావు తల్లీ!" అంటూ బిగ్గరగా విలపించారు. అందరి హృదయాలూ ద్రవించిపోయాయి. శ్రీరామకృష్ణుల పావన భౌతికకాయం కాశీపూర్ శ్మశాన వాటికలో దహించబడింది. ఒక కంచు పాత్రలో అస్థికలు సేకరించి గురుదేవుల పడక మీద ఉంచారు.

ముప్పై మూడేళ్లు మాత్రమే నిండిన మాతృదేవి ఆ సాయంత్రం వితంతు వేషధారణకు ఉపక్రమించారు. కాని ఆమె భర్త మరణించారా? ఆయన అమరులు కదా! మాతృదేవి తమ బంగారు గాజులు తీసివేయబోతున్నప్పుడు ఆమె ఎదుట శ్రీరామకృష్ణులు సాక్షాత్కరించారు: "నేను మరణించాననా నీ సుమంగళీ వేష ధారణను తీసివేస్తున్నావు? నేను మరణించలేదు. ఇదిగో ఇక్కడే ఉన్నాను" అంటూ మాతృదేవి ప్రయత్నాన్ని నిలిపివేశారు. ఆ తరువాతి రోజుల్లో మళ్లీ రెండుసార్లు మాతృదేవి తమ గాజులు తీసివేయడానికి ప్రయత్నించారు. అప్పుడు కూడా గురుదేవులు మునుపటి మాదిరే ప్రత్యక్షమై ఆ ప్రయత్నాలను వారించారు. ఆ తరువాత మాతృదేవి గాజులను, సన్నని అంచుగల చీరను ధరించి నిత్య సుమంగళిగానే జీవించారు

కాశీపూర్ శ్మశానం నుండి శ్రీరామకృష్ణుల అస్థికలను ఒక కలశంలో సేకరించి దానిని మోసుకొని కాశీపూర్ ఉద్యాన గృహం చేరుకొన్నారు భక్తులు. "భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణదేవ్‌కీ జై" అనే నినాదంతో దానిని శ్రీరామకృష్ణుల మంచం మీద ఉంచినప్పుడు, శ్రీరామకృష్ణుల సాన్నిధ్యాన్ని అనుభూతం చేసుకొన్నా, వారి

మనస్సులను శూన్యం ఆవరించింది. కాని వారు, ఆయన జీవితకాలంలో ఎలాంటి వినాశం లేని ప్రేమతో పెనవేసుకొని ఉన్నారో అదే ప్రగాఢ ప్రేమ ఇప్పుడు సైతం వారిని పెనవేసి ఉంచింది. ఒకే లక్ష్యంతో జీవించిన వారు పరస్పరం సాంత్వనపరచుకొంటూ, మెల్లగా తేరుకొంటూ గట్టి నమ్మకంతో ముందుకు సాగారు.

11 వరాహ నగర మఠం

భగవంతుడు లోకాన్ని సృజింపగోరాడు. అందుకోసం తపస్సు చేశాడు. తపశ్శక్తితో లోకాన్ని సృజించాడు..... తపస్సే భగవంతుడు. తపస్సు అనుష్ఠించి ఆయనను పొందుతావుగాక!

— **తైత్తిరీయ ఉపనిషత్తు**

(2.6.3; 3.2)

శ్రీరామకృష్ణులు జీవిస్తున్నారు!

శ్రీరామకృష్ణులు నిష్క్రమించలేదు, తమతోనే జీవిస్తున్నారనే భావన నరేంద్రాదులలో బాగా పాదుకుపోయింది. దానిని ధ్రువీకరిస్తున్న రీతిలో శ్రీశారదాదేవి అనేక దృశ్యాలను గాంచారు. నరేంద్రుడు కూడా అలాంటి దృశ్యం ఒకటి గాంచాడు. ఒక రోజు రాత్రి ఎనిమిది గంటల సమయం. అతడు, హరీశ్ మాట్లాడుకొంటూ తోటలో పచార్లు చేస్తున్నారు. అప్పుడు వస్త్రం కప్పుకొనివున్న జ్యోతిర్మయ రూపం ఒకటి తమ వైపుగా దాదాపు పది అడుగుల దూరంలో వస్తూవుండడం నరేంద్రుడు చూశాడు. ఆ ఆకృతి గురుదేవులదిలా ఉంది. బహుశా తన భ్రమ ఏమోనని అతడు మౌనంగా ఉండిపోయాడు. అప్పుడు హరీశ్, నరేంద్రుణ్ణి తాకి అతడి చెవిలో అతిమెల్లగా, “అదిగో, అక్కడ జ్యోతిర్మయ రూపంలో వస్తున్నది ఎవరు?” అని అడిగాడు. హరీశ్ కూడా ఆ జ్యోతిర్మయ రూపాన్ని చూశాడు కనుక తనది భ్రమ కాదని రూఢి చేసుకొన్న నరేంద్రుడు, “ఎవరది?” అని బిగ్గరగా అడిగాడు. అతడి కేక విని ఇంట్లో నుండి అందరూ పరుగెత్తుకొంటూ వచ్చారు. అంతలో వారి ముందున్న మల్లెపొదలో ఆ ఆకారం మాయమైపోయింది. లాంతర్లు తెచ్చి వెతికారు. అక్కడ ఎవరూ కనిపించలేదు. కనిపించింది శ్రీరామకృష్ణులేనని అందరూ నమ్మారు.

శ్రీరామకృష్ణులు సజీవులే, తమతోపాటే జీవిస్తున్నారనే ప్రగాఢ విశ్వాసంతో వారందరూ అస్థికలశం ముందు భక్తిప్రపత్తులతో కూర్చుని నిత్యం జపధ్యానాదులు చేయసాగారు. శ్రీరామకృష్ణుల దివ్యమయ జీవితం గురించి ముచ్చటించుకొనేవారు. గృహస్థ శిష్యులు కూడా అప్పుడప్పుడు వచ్చి వారిని కలుసుకోవడం కద్దు.

అస్థుల విషయంలో తలెత్తిన భేదాభిప్రాయాలు

1886 ఆగస్ట్ 31వ తేదీతో కాశీపూర్ ఉద్యానగృహ బాడుగ గడువు తీరిపోయింది. ఇల్లు ఖాళీచేసి ఇవ్వవలసిన అగత్యం ఏర్పడింది. ఆ యువకులు ఎక్కడకు పోగలరు? వారిలో పలువురు అక్కడే నివసించి శ్రీరామకృష్ణుల అస్థికలను ఆరాధించుకొంటూ తపోమయ జీవితం గడపాలని ఆశించారు. కాని అద్దె ఎవరు చెల్లిస్తారు? బలరాంబోసు, సురేంద్రనాథ్ మిత్ర, గిరీశ్ ఘోష్, 'మ' ప్రభృతులు యువ శిష్యులు నివసించడానికి ఒక మఠం ఏర్పాటు చేయవచ్చుననే అభిప్రాయానికి ఆమోదముద్ర వేశారు. కాని రామచంద్రదత్తా, మరి ఒకరిద్దరు ఈ అభిప్రాయాన్ని వ్యతిరేకించి ఆ యువకులతో, "ఈ విధంగా మీరు ఇల్లూవాకిలీ త్యజించి సన్న్యాసులు కావాలని గురుదేవులు చెప్పలేదు. మీ మీ ఇళ్లకు తిరిగి వెళ్లిపోండి. గురుదేవులు చెప్పినట్లు సంసారంలోనే ఒక ఆధ్యాత్మిక జీవితాన్ని రూపొందించుకోండి. అస్థికలను పూజించే విషయం గురించి మీరు ఆందోళన చెందనక్కరలేదు. కాంకూర్‌గాచ్చిలో నాకు ఒక తోట ఉంది. అక్కడ ఆయన అస్థికలను ప్రతిష్ఠించి నిత్యారాధన చేసేలా ఏర్పాట్లు చేశాను. దానిని గురించి మీరు ఏమాత్రం ఆందోళన చెందనవసరం లేదు" అని చెప్పాడు.

యువకులలో ఎవరూ రామచంద్ర దత్తా యోచనను సమ్మతించలేదు. గంగాతీరంలో ఒక అనువైన స్థలంలో అస్థికలను ప్రతిష్ఠించి నిత్యార్చనకు ఏర్పాట్లు చేయాలని వారు అభిలషించారు. ఇలాంటి భావననే ఒకసారి శ్రీరామకృష్ణులు మునుపు వ్యక్తం చేశారు. కాని ప్రస్తుతం అందుకు మార్గం లేనట్లు కనిపించింది. తక్షణమే ఒక స్థలం ఏర్పాటు చేసుకోవడం కుదరని పని. నెమ్మదిగా ఆ పని చేయవచ్చు. కనుక అస్థులను తమ వద్దే ఉంచుకోవాలని యువకులు భావించారు. ఈ అభిప్రాయభేదం పాకానపడి ఒక సమస్యగా పరిణమించింది. ఇదంతా విన్న మాతృదేవి, "సాటిలేని మహాపురుషుణ్ణి కోల్పోయి నిలబడి ఉన్నాను. వారేమో ఆయన అస్థికల కోసం పోట్లాడుకొంటున్నారు" అన్నారు ఆవేదనతో.

చివరికి నరేంద్రుడు జోక్యం చేసుకొని, "సోదరులారా! మనం ఇలా పోట్లాడుకోవడం సబబు కాదు. పరమహంస శిష్యులు అస్థికల కోసం పోట్లాడు కొంటున్నారని లోకులు చెప్పుకోవడానికి అవకాశం ఇవ్వకండి. అంతేకాదు; ఇకపై మనం ఎక్కడ నివసించాలో కూడా నిర్ణయించుకోలేదు. ఇది ఇలావుండగా అస్థికలను ఎలా పదిలపరచగలం? రాంబాబు తన ఉద్యాన గృహంలో అస్థికలను ప్రతిష్ఠించి, దానిని శ్రీరామకృష్ణుల పేరిటే కదా ఏర్పాటు చేయబోతున్నాడు! మనమూ అక్కడకు వెళదాం, ఆయనను ఆరాధించుకొందాం. గురుదేవులు చూపిన ఆదర్శం ప్రకారం జీవించి చూపితే అది ఈ అస్థికలను పూజించడం కన్నా మహత్తరమయినది" అన్నాడు. నరేంద్రుడు చెప్పిన తరువాత అందరూ అందుకు అంగీకరించారు. ఆగస్ట్ 23వ తేదీ కృష్ణజయంతి పర్వదినం నాడు అస్థికలను ప్రతిష్ఠించాలని నిర్ణయించారు.

ఈ ఏర్పాటుకు అంగీకరించినప్పటికీ యువశిష్యులలో ఏదో చెప్పరాని వెలితి ఉండనే ఉంది. చివరికి నరేంద్రుణ్ణి సంప్రతించి యువకులందరూ ఇలా తీర్మానించారు: ఆగస్ట్ 22వ తేదీ అస్థులలో అధిక భాగం ఎవరికీ తెలియకుండా మరొక కలశంలో మార్చి తమ కోసం ఉంచుకొన్నారు.

కృష్ణ జయంతి రోజు ఉదయం శశి అస్థికల కలశాన్ని తన తల మీద పెట్టుకొని మోసుకు రాగా, అందరూ కాంకూర్‌గాచ్ఛికి వెళ్లి విధివిహితంగా అక్కడ అస్థులను ప్రతిష్ఠించి పూజలు నిర్వర్తించారు.[1] కాని యువశిష్యులు అస్థికలు విభజించిన విషయం త్వరలోనే అందరికీ తెలియవచ్చింది. అప్పుడు గృహస్థ భక్తులు, "గురుదేవుల సంకల్పం అదే అయితే, అట్లే జరగనీ" అని చెప్పి మౌనంగా ఉండిపోయారు.

ఆగస్ట్ నెలాఖారులోగా కాశీపూర్ ఇంటిని ఖాళీ చేసి ఇవ్వాలి. మాతృదేవి ఎక్కడకు వెళతారు? యువకులు ఎక్కడకు పోతారు? ఇంటిని ఖాళీ చేయవద్దని మళ్లీ ఒకసారి గృహస్థ భక్తులకు, యువశిష్యులు విన్నవించారు. "మేం భిక్షాటన చేసి అయినా మాతృదేవిని పోషించుకొంటాం" అని చెప్పి చూశారు. కాని గృహస్థ భక్తులు ఇంటిని ఖాళీచేసి తీరాలని పట్టుబట్టారు. ఆగస్ట్ 21వ తేదీ మాతృదేవిని బలరాంబోస్ తన ఇంటికి తోడ్కొని వెళ్లాడు. యువకులు తమ కోసం పదిలపరచుకొన్న అస్థికల కలశాన్ని మాతృదేవి

కాశీపూర్‌కు వీడ్కోలు

1. ఈ చోటు ప్రస్తుతం రామకృష్ణ మిషన్ శాఖగా 'యోగోద్యాన్' పేరిట విరాజిల్లుతున్నది.

తమతో కూడా బలరాంబోసు ఇంటికి తీసుకుపోయి నిత్యం పూజించసాగారు. శ్రీరామకృష్ణులు ఉపయోగించిన వస్తువులను కూడా మాతృదేవి తమతో తీసుకు వెళ్లారు. ఆగస్ట్ 30 వ తేదీ యువభక్తులైన కాళీ, యోగీన్, లాటూలతోను, భక్తు రాండ్రతోను బృందావనం మొదలైన పుణ్యస్థలాల తీర్థయాత్రకు మాతృదేవి బయలుదేరారు.

మరి యువశిష్యులు?

వారు ఎక్కడకు పోగలరు? మాతృదేవితో ఒకరిద్దరు వెళ్లారు. ఒకరిద్దరు ఇంటికి తిరిగి వెళ్లిపోయి తమ చదువులు కొనసాగించారు. నరేంద్రుడు అప్పు డప్పుడు ఇంటికి వెళ్లివచ్చేవాడు. పెద్దగోపాల్, నిరంజన్ ప్రభృతులు ఇల్లు ఉన్నా లేకపోయినా, మఠం ఉన్నా లేకపోయినా సన్న్యాస జీవితం కొనసాగించాలని నిర్ణయించుకొన్నారు. "పాము తనకంటూ నివాసం ఏర్పాటు చేసుకోదు. ఇతర జంతువుల నివాసాలలో నివసిస్తుంది. సన్న్యాసి కూడా అంతే. అతడు ధర్మ సత్రాలు, చావిళ్ళలో జీవితం గడపాలి. మనం కూడా అట్లే చేద్దాం" అన్నాడు నిరంజన్. "ఆగకుండా ప్రవహించే నీటిలా సన్న్యాసి ఒకే చోట ఉండిపోకుండా పయనించాలి" అన్నారు మరొకరు. ఏది ఏమైనప్పటికీ సన్న్యాస జీవితం కొనసాగించాలని వారు గట్టిగా నిర్ణయించుకొన్నారు. కాని ఎక్కడ బస చేయాలి?

సురేంద్రుని మహోన్నత ఔదార్యం

శ్రీరామకృష్ణులు ఏదో ఒక దారి చూపుతారని యువశిష్యులకు అచంచల విశ్వాసం. ఒక కొత్త సందేశంతో అరుదెంచి, దానిని లోకమంతటా ప్రచారం చేయడానికి యువకులకు శిక్షణనిచ్చిన ఆయన అనుగ్రహించకుండా ఉంటారా? లేదు, అనుగ్రహించారు. ఆయన వరదాభయ హస్తాలు యువశిష్యులకు చేయూత నిచ్చాయి.

శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ శిష్యులలో ముఖ్యమైన వారిలో సురేంద్రనాథ్ మిత్రా ఒకరు. నరేంద్రుడు ఇతడి ఇంట్లోనే ప్రప్రథమంగా శ్రీరామకృష్ణులను దర్శించాడు. అతడు ఒక రోజు కార్యాలయం నుండి తిరిగి వచ్చాక అలవాటు ప్రకారం పడు కొన్నాడు. హఠాత్తుగా "సురేన్" అంటూ ఎవరో పిలవడం వినిపించింది. ఎవరా అని చూడగా శ్రీరామకృష్ణులు – సజీవంగా నిలబడి ఉన్నారు. ప్రశాంతంగా సురేంద్రుణ్ణి చూస్తూ, "నా బిడ్డలు ఇటూ అటూ తిరుగాడుతున్నారు. నువ్వు వారి కోసం ఏమీ చేయవా?" అని అడిగి, మాయమయ్యారు. సురేంద్రుడు తక్షణమే

లేచి నరేంద్రుని ఇంటికి పరుగుతీశాడు. అతడితో, “సోదరా! మనం వెంటనే ఒక ఇల్లు బాడుగకు తీసుకొందాం. అక్కడ గురుదేవులకు ఆలయం రూపొందించి, ఆయనను ఆరాధించుకొందాం. మేం భార్యాబిడ్డలంటూ సంసార జీవితంలో కొట్టు మిట్టాడుతూ ప్రశాంతత కోసం అక్కడకు వస్తాం. కాశీపూర్ ఉద్యాన గృహంలో గురుదేవులు నివసించినప్పుడు నేను ప్రతి నెలా ఒక మొత్తం ఇస్తూవచ్చాను. అదే మొత్తాన్ని ఇప్పుడు సంతోషంగా మీకు అందజేస్తాను. అది మీ ఖర్చులకు ఉపయోగపడుతుంది” అని చెప్పాడు. సురేంద్రుని వాగ్దానం విని నరేంద్రుడు ఆనందభరితుడయ్యాడు.

వెంటనే ఇంటి కోసం అన్వేషణ మొదలయింది. వరాహ నగర్‌లో పది రూపాయల బాడుగకు ఒక పాడుపడిన ఇల్లు కుదిరింది. ఇదే కాలాంతరంలో సన్న్యాసుల నివాస స్థలంగా, సన్న్యాసుల మఠంగా పరిణమించింది. ఈ విధంగా ప్రపంచ మత చరిత్రలో నూతన యుగారంభానికి సురేంద్ర పునాది వేశాడు; చరిత్రలో శాశ్వతస్థానం పొందాడు. సురేంద్రుని గురించి ఉద్వేగభరితంగా ‘మ’ ఈ విధంగా వ్రాస్తున్నారు:

“సురేంద్రా, నువ్వు ధన్యుడవు! మొట్టమొదట ఈ మఠం నీచే స్థాపించ బడింది. దీని స్థాపనకు నీ ఇచ్ఛే కారణం. నిన్ను పరికరంగా చేసుకొని శ్రీరామ కృష్ణుల మూలమంత్రమైన కామినీ కాంచన పరిత్యాగ చిహ్నం అమరింది. పరి శుద్ధాత్ములైన నరేంద్రుడు మొదలైన యువ సన్న్యాసుల ద్వారా అమరమైన హైందవ ధర్మాన్ని జనం ముందు నెలకొల్పారు శ్రీరామకృష్ణులు. సోదరా! నీకు ఎలా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకోగలరు? ఆ యువ సన్న్యాసులు అనాథల్లా, ‘నువ్వు ఎప్పుడు వస్తావు?’ అని నీ కోసం ఎదురుచూస్తూ ఉన్నారు. ‘నేడు ఇంటి అద్దె చెల్లించినందున డబ్బంతా అయిపోయింది. తినడానికి తిండి లేదు. నువ్వు వస్తే తిండికి ఏర్పాటు చేస్తావు. నువ్వు ఎప్పుడు వస్తావు?’ అని ఎదురుచూస్తున్నారు. నీ అనురాగాన్నీ, దేన్నీ ఎదురుచూడని సేవనూ తలచుకొంటే ఎవరి కళ్ల వెంట అశ్రువులు స్రవించవు!”[1]

ప్రపంచ ఖ్యాతిగాంచిన రామకృష్ణ మఠం ఈ విధంగా 1886 సెప్టెంబర్/ అక్టోబర్‌లో ప్రారంభించబడింది. మొదట్లో కొన్ని నెలల దాకా సురేంద్ర ప్రతి నెలా

1. శ్రీరామకృష్ణ కథామృతం, సంపుటం 3, పుట. 439.

30 రూపాయలు ఇస్తూవచ్చాడు. ఆ తరువాత మఠంలో క్రమంగా ఎక్కువ మంది నివసించసాగినందు వలన ఆ మొత్తాన్ని 60 రూపాయలకు పెంచాడు. పిదప 100 రూపాయలకు పెంచి ఇవ్వసాగాడు. ఇంటి అద్దె నెలకు రూ. 11, వంటవాడికి రూ. 6, ఇక మిగిలింది భోజనాలకు వినియోగించేవారు. చిన్న గోపాల్‌ను మఠంలోనే ఉండమనీ, అతడి కుటుంబ ఖర్చులను తానే భరిస్తాననీ చెప్పాడు సురేంద్ర. చిన్న గోపాల్ ఈ ప్రతిపాదనకు అంగీకరించాడు. చిన్న గోపాల్ ద్వారా ఎప్పటికప్పుడు మఠ పరిస్థితులు తెలుసుకొని తదనుగుణంగా సురేంద్ర సాయం అందిస్తూవచ్చాడు. సురేంద్ర (1890 మే 25), బలరాంబోసు (1890 ఏప్రెల్ 13) మరణానంతరం గిరీశ్ మఠం ఖర్చులను భరించసాగాడు. వరాహ నగర వాస్తవ్యుడైన యోగీంద్రనాథ్ ఛటర్జీ అనే వ్యక్తి కూడా ఎప్పుడైనా మఠంలో ఆహార కొరత వాటిల్లినట్లు తెలియవస్తే తక్షణమే ముందుకొచ్చి సాయం చేసేవాడు.[1] ఈ రకంగా ప్రారంభకాల తొలినాళ్లలో యువకులకు శక్తివంచన లేకుండా సాయం అందించడం ద్వారా రామకృష్ణ సంఘ చరిత్రలో వారు శాశ్వత కీర్తిని పొంది, తరించారు.

యువ శిష్యులలో కొందరు గురుదేవుల నిర్యాణానంతరం ఇంట్లోనే ఉంటూ చదువు కొనసాగించారు. కాని నరేంద్రుడు వారిని అట్లే వదలిపెట్టలేదు. వరాహ నగర మఠ ప్రారంభానికి ముందే సమయం చిక్కినప్పుడల్లా వెళ్లి వారిని కలుసుకొని సన్న్యాస జీవితం గురించి నొక్కివక్కాణించేవాడు. "ఈ చదువులన్నీ ఎందుకు? భగవదనుభూతి పొందకపోతే జీవితమే వ్యర్థం. పరీక్షలను త్రోసిరాజనండి, పట్టాలను విదిలించి వేయండి. భగవంతుణ్ణి గ్రహిద్దాం, అనుభూతి పొందుదాం. మరే విధమైన తెలివి తేటల వలనా ఎలాంటి ప్రయోజనమూ లేదు. అంతా అజ్ఞానం, అంతా మూర్ఖత్వం. మన గురుదేవులు మాత్రమే సత్యం" అంటూ వారితో మాట్లాడి, వారి మనస్సులు సన్న్యాస మార్గం నుండి వైదొలగకుండా జాగ్రత్త వహించాడు. రాత్రి పగలని ఎంచక ఎప్పుడు సమయం చిక్కితే అప్పుడు వారి ఇళ్లకు వెళ్లివచ్చేవాడు.

నరేంద్రుని ప్రయత్నాలు

---

1. ఈయన కాలాంతరంలో స్వామి వివేకానంద వద్ద దీక్ష పుచ్చుకొని స్వామి నిత్యానందు లయినారు.

నరేంద్రుడు అలా వెళ్లడం తక్కిన యువకులలోని కొందరు ఇంటివారికి నచ్చలేదు. అతని కారణంగానే తమ కుమారులు చదువుకు స్వస్తి చెబుతున్నారని వారు భావించారు. కనుక నరేంద్రుడు వస్తే అతడికి ఆహ్వానమో, ఆతిథ్యమో ఇచ్చేవారు కారు; కొన్ని సమయాలలో అతడు వస్తున్నప్పుడు తలుపులు కూడా మూసివేయడం కద్దు. శోచనీయం ఏమిటంటే, నరేంద్రుడు తమ ఇంటికి రావడం కొందరు యువకులకే నచ్చలేదు. అతడు రావడం వలన తమ చదువుకు అంతరాయం కలుగుతుందని భావించి, నరేంద్రుడు రాగానే ఏదో ఒక గదిలోకి పోయి తలుపులు బిడాయించుకొనేవారు. కాని నరేంద్రుడు వదలిపెట్టే రకం కాదు. వారు విసుగుచెందో, భయపడో తెరిచే దాకా తలుపులు తడుతూనే ఉండేవాడు. తరువాత వారితో అక్కడే కూర్చునో లేకపోతే వీథిలో నడుస్తూనో మాట్లాడేవాడు; గురుదేవుల మహత్త్వాన్ని వివరించి చెప్పేవాడు, సన్న్యాస జీవితపు ఔన్నత్యాన్ని గురించి మాట్లాడేవాడు. వ్యతిరేకత, నింద, అవమానాదులను వేటినీ అతడు ఖాతరు చేయలేదు. ఎందుకంటే: గురుదేవులు అప్పగించిన కార్యం ఒక్కటే అతని మనస్సును నింపి ఉంచింది. పేదరికం, న్యాయస్థానం, వ్యాజ్యాలు లాంటి కుటుంబ సమస్యల భారం అణగద్రొక్కిన సమయంలో, ఈ విధంగా పలువురి నిందలను, అవమానాలను భరించీ అతడు అందరినీ సమైక్యపరిచాడని గ్రహించాలి.

చివరికి నరేంద్రుని ప్రేమకూ, ఎడతెగని ప్రయత్నానికీ అందరూ లొంగిపోయారు. 1886 డిసెంబర్‌లో దాదాపు అందరినీ నరేంద్రుడు సమైక్యపరచగలిగాడు. దీని తరువాతే నిజానికి మఠ జీవితం ప్రారంభమయింది. తాము తిరస్కరించీ, తల్లితండ్రులు తిరస్కరించీ, ప్రతిఘటనలను, అవమానాలను ఖాతరు చేయక తమను ఈ జీవితానికి అంకితం చేసిన నరేంద్రుని పట్ల తక్కిన యువ శిష్యుల హృదయాలలో కృతజ్ఞతాభావం పొంగిపొరలింది; అతణ్ణి అందరూ మనఃస్ఫూర్తిగా తమ నేతగాను, మార్గదర్శిగాను అంగీకరించారు. పలువురు అతణ్ణి గురువుగా గౌరవించారు.

వరాహ నగర మఠం: ఒక వర్ణన

సురేంద్రుడు ప్రతి నెలా రూ.30 ఇచ్చేవాడు. సుమారు 15 మందికి ఒక నెల ఖర్చులకు సరిపడే మొత్తం అది. అన్న వస్త్రాలు, ఇతర ఖర్చులతోబాటు ఇంటి అద్దె కూడా ఈ మొత్తంలోనే సరిపెట్టుకోవాలి. రూ. 10 కన్నా అద్దె ఎక్కువ ఇచ్చుకోవడం కుదరని పని. ఆ మొత్తంలో ఒక ఇంటిని వెదకాలి. వెతికారు. మనుష్యులు

నివసించే స్థితిలో ఉన్న ఏ ఇల్లూ ఆ అద్దెకు లభించలేదు. ఒక పాడుబడ్డ ఇల్లు మాత్రమే లభించింది. దయ్యాలు సంచరించే చోటుగా ఆ ఇంటిని గురించి ఒక వదంతి ప్రచారంలో ఉండడం వలన అది ఖాళీగానే ఉంటూవచ్చింది. "ఫరవా లేదు. ఒక రకంగా మేం కూడా దయ్యాలమే. మమ్మల్ని ఏ దయ్యమూ ఏమీ చేయలేదు" అని ఆ ఇంట్లో తలదాచుకొన్నారు యువశిష్యులు.

అది ఒక మేడ ఇల్లు. పూర్తిగా శిథిలమైపోయి అక్కడక్కడ కూలిపోయి చూడడానికే భయంకరంగా కానవచ్చింది. క్రింది అంతస్తు ఎవరూ నివసించ లేనంతగా కూలిపోయి, చెట్టుచేమలు మొలిచి పొదలమయంగా ఉంది. దాన్లో పాములు, నక్కలు, ఇంకా పలురకాల ప్రాణులు నివసించసాగాయి. చాలా రోజు లుగా నివసిస్తున్న వాటిని ఇబ్బంది పెట్టకూడదని ఈ నూతన యుగ సన్న్యాసులు మేడ భాగం మాత్రం ఉపయోగించుకొన్నారు.

ఇంటి వెనుక వైపు తోట అనే పేరిట పొదలు దట్టంగా పెరిగి ఉన్నాయి. వెనుక ఒక చిన్న కొలను ఉంది. దాన్లోని నీళ్లు పాచిపట్టి దోమల ఉత్పత్తికి స్థావరంగా నిలిచాయి.

మేడ మీద పలు చిన్నాపెద్దా గదులు ఉన్నాయి. వాటిలో చాలావాటికి కిటి కీల, తలుపుల పేరిట కేవలం చట్రాలు మాత్రమే మిగిలి ఉన్నాయి. దూలాలు చాలాచోట్ల పాడుబడి, వాటికి బదులుగా వెదురు బొంగులు పెట్టబడి ఉన్నాయి.

దక్షిణాగ్రంలో ఉన్న ఒక గదిని ఏకాంతంగా ధ్యానం చేసుకోవడానికి, అధ్య యనం చేయడానికి కేటాయించారు. కాళీ ఈ గదిలోకి వెళ్లి తలుపు మూసుకొని చాలాసేపు గడపడం పరిపాటి. కనుక ఈ గదిని 'కాళీ తపస్వి గది' అని పేర్కొనేవారు. దీనికి ఉత్తరం వైపు ఉన్న గదిని పూజామందిరంగా చేసుకొన్నారు. దాని ప్రక్కన గదిని నైవేద్యం తయారుచేసే గదిగా పెట్టుకున్నారు. ఈ గదిలో కూర్చుని హారతి దర్శించవచ్చు. దాదాపు భక్తులందరూ ఇక్కడ నుండే గురుదేవులకు ప్రణమిల్లేవారు. నైవేద్యం తయారుచేసే గదికి ఉత్తరాన ఉన్న గది దానవుల గది.[1] ఇది విశాలమైన చావడి. మఠ సోదరులు ఇక్కడే సమావేశమయ్యే వారు. భక్తులు, అతిథులు వస్తే వారిని ఈ గదిలోకే ఆహ్వానించేవారు. ఈ గది

---

1. యువ సన్న్యాసులు తమను 'దానవు'లని, 'దైత్యు'లని, అంటే శివగణాలని పరిగణించు కొన్నారు. వారంతా సమావేశమయ్యే గది 'దానవుల గది'గా పేర్కొనబడింది.

ప్రక్కన ఉత్తరం వైపున ఉన్న చిన్నగదిలో భక్తులు భుజించేవారు. ఆహ్వానితుల గదికి తూర్పున ఒక వసారా ఉంది. ఉత్సవ దినాలలో భక్తులు ఈ వసారాలోనే కూర్చుని భుజించేవారు. వసారాకు ఉత్తరం వైపు వంటగది ఉంది. నరేంద్రుడు, తక్కిన సోదరులు కొన్ని సమయాలలో సాయంత్రంపూట డాబా మీదికి వెళ్లేవారు. అక్కడ కూర్చుని శ్రీరామకృష్ణుల ఉపదేశాలు, శంకర, రామానుజ, ఏసుక్రీస్తు, మన దేశ, పాశ్చాత్య తత్త్వాలను, వేదం, పురాణం, తంత్రం మొదలైన వాటి గురించి ముచ్చటించుకొని ఆనందించేవారు.

మఠ జీవితం

ప్రప్రథమంగా మఠానికి వచ్చి నిరంతరంగా నివసించింది పెద్దగోపాల్. శరత్ కొన్ని రోజులు బసచేశాడు. శశి, బాబూరాం, నిరంజన్, కాళీలు అవకాశం చిక్కినప్పుడల్లా వచ్చిపోసాగారు. బృందావనం నుండి తిరిగివచ్చిన తారక్ నిరంతరంగా మఠంలో నివసించ సాగాడు. 1887 జూన్ నుండి నరేంద్రుడు మఠంలో నిరంతరంగా ఉండిపో సాగాడు. ఆ రోజుల్లో నరేంద్రుని కుటుంబ సభ్యులు తమ సొంత ఇంట్లో నివసించలేదు. కుటుంబ వివాద కారణంగా, ఆతడి తండ్రి జీవించి ఉన్నప్పుడే అద్దె ఇంట్లో నివసిస్తూ వచ్చారు. నరేంద్రుడు మఠంలో బసచేయ నారంభించి నప్పటి నుండి భువనేశ్వరీదేవి తమ తల్లిగారి ఇంట్లో నివసించసాగింది. నరేంద్రుని తమ్ముడయిన మహేంద్రుడు అప్పుడప్పుడు మఠానికి వచ్చేవాడు. కొన్ని సందర్భాలలో ఒకటి రెండు రోజులు మఠంలోనే బసచేసేవాడు కూడా.

గృహస్థ భక్తులు తరచు మఠానికి వచ్చి వారితో ముచ్చటించి ఆనందం పొందేవారు. వారితోపాటు ధ్యానం, శాస్త్రాధ్యయనాదులలో గంటల పర్యంతం, కొన్ని సమయాలలో కొన్ని రోజులు కూడా గడపడం కద్దు. అట్టి వారిలో ఒకరైన 'మ' వరాహ నగర మఠ తపోమయ జీవితం గురించి ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

"వరాహ నగర మఠంలో[1] ఈ యువ సన్న్యాసులు గడపిన కఠోర ఆధ్యాత్మిక జీవితం గురించి ఏం చెప్పాలి! బాహ్య ప్రపంచం నుండి నిష్క్రమించిన శ్రీరామకృష్ణులను తన హృదయాంతరాళంలో ఆవాహనం చేయాలనే ఉద్విగ్నతలో వారు మునిగివున్నారు. అప్పుడప్పుడు వారు గాంచిన దివ్యదర్శనాలు ఎంతటి దారిద్ర్యాన్ని, ఆవేదనను, బహిష్కరణను, ఎకసెక్కాలను లెక్కించక పదే పదే ప్రయత్నించే స్థితికి వారిని పిచ్చివారిని చేసినవి. బాహ్యచైతన్యరహితులై భక్తి గీతాలను ఆలపించడంలో, నృత్యం చేయడంలో రుచి గలిగినవారై అహర్నిశలూ

1. ఈ ఇల్లు ఉన్న చోట ప్రస్తుతం రెండు స్తంభాలు మాత్రమే మిగిలి ఉన్నాయి.

ప్రార్థనలలోను, ధ్యానంలోను, శాస్త్రాధ్యయనంలోను ఆసక్తిపరులై వారు విరాజిల్లారు. భగవద్దర్శనమే వారి జీవిత ఏకైక లక్ష్యంగా మారింది. వేదపురాణ తంత్ర గ్రంథాలలో పేర్కొన్న సన్యాస జీవిత నియమాలు తు.చ. తప్పక మనఃస్ఫూర్తిగా పాటించసాగారు. పగటి వేళ మఠంలోను, చెట్టు క్రింద; అర్ధరాత్రి వేళ సమీపంలోని శ్మశానంలోను, గంగాతీరంలోను ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించారు; తపస్సు ఆచరించారు. శ్రీరామకృష్ణులు అనుష్ఠించి చూపిన అనుపమాన తపస్యాదుల గురించి జ్ఞాపకం వారి తపోగ్నిని ప్రజ్జ్వలనం చేసింది. ధ్యానం కొనసాగించడానికై ఆ యువకులు పస్తులు వుండి చావడానికైనా సిద్ధమైనారు."

ఆ రోజుల గురించి కాలాంతరంలో స్వామి వివేకానంద ఇలా చెప్పారు:

"శ్రీరామకృష్ణుల నిర్యాణానంతరం మేం వరాహ నగర మఠంలో ఎన్నో పారమార్థిక సాధనలు చేశాము. వేకువజామున మూడు గంటలకే లేచే వాళ్లం. దంతధావనం మొదలైన కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని స్నానం చేసి కొందరు, చేయకుండా కొందరు - ప్రార్థనా మందిరంలో చేరి జపధ్యానాలలో మునిగిపోయే వాళ్లం. ఆహా! ఆ రోజుల్లో ఎటువంటి వైరాగ్యం ఉన్నదో! ప్రపంచం ఉందా లేదా అనే ధ్యాసే మాకు ఉండేది కాదు. ఇంట్లో గృహిణి ఏ ప్రకారంగా ఉంటుందో ఆ ప్రకారంగా శశి (స్వామి రామకృష్ణానంద) రాత్రింబవళ్లు శ్రీరామకృష్ణుల సేవ, అర్చన మొదలైన కార్యాలలో నిమగ్నుడై ఉండేవాడు. శ్రీరామకృష్ణుల పూజకు, మా భోజనానికి కావలసిన వాటి నన్నిటిని అతడే చాలావరకు బిచ్చమెత్తి తెచ్చే వాడు..... ఉదయం నుండి సాయంత్రం నాలుగు, ఐదు గంటల దాకా జప ధ్యానాలు సాగిన రోజులున్నాయి...... ఆహా! ఏం అద్భుతమైన రోజు లవి. మే మా రోజుల్లో గడిపిన జీవిత విధానాన్ని చూసి భూతాలే భయపడేవి అంటే, ఇక మనుష్యుల మాట చెప్పాలా!"[1]

నరేంద్రునికి సంబంధించినంతవరకు అతడు ఇరవై నాలుగు గంటలూ పనిచేశాడనే చెప్పుకోవాలి. ఆవేశంతో అతడు పనిచేసినట్లు కనిపించేది. వేకువనే నిద్ర లేచేవాడు. పిదప, "లేవండి, లేవండి! దివ్యామృతాన్ని గ్రోలబోయే మీ రందరూ లేవండి!" అంటూ అందరినీ నిద్ర నుండి లేపేవాడు. తరువాత అందరూ ధ్యానంలో కూర్చునేవారు. భజన, చర్చాదులలో మధ్యాహ్నం దాకా గడిపేవారు. శశి అంతలో వంట, పూజ మొదలైనవి పూర్తిచేసి వారిని భోజనానికి పిలిచేవాడు. ఆ తరువాత కూడా చర్చలు, భజన కొనసాగేవి. సాయంత్రం

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, 8వ సంపుటం, పుట 223-24.

హారతి. కొన్ని సమయాలలో ఉదయం ప్రారంభమైన భజన భోజనం, విశ్రాంతి ఏదీ లేకుండా రాత్రి దాకా కొనసాగిన రోజులు కూడా లేకపోలేదు. కొన్ని సందర్భాలలో డాబా మీద కూర్చుని అందరూ కలిసి రాత్రి బాగా ప్రొద్దుపోయే దాకా రామనామ జపం చేసేవారు.

నరేంద్రుని ధ్యానమయ జీవితం తీవ్రతరమయింది. "అతడు రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు కూర్చుని ఉదయం 5 గంటల వరకు అట్లే ధ్యానంలో మగ్నుడై ఉండేవాడు. ఆ తరువాత లేచి స్నానానికి వెళ్లేవాడు. ఒక కంబళి కప్పినట్లుగా అసంఖ్యాకంగా దోమలు ఆతడి శరీరం మీద వ్రాలి ఉండేవి. ఆ ధ్యాసే అతడికి ఉండేది కాదు. మహాశివుడు ధ్యానమగ్నుడైనట్లుగా అతడు కూడా ధ్యానంలో లయించిపోయేవాడు. ఇంద్రియాలు, మనస్సు పూర్తిగా అతడి అధీనంలో ఉండేవి. పరిపూర్ణ సమతాస్థితిలో ఉండేవాడు అతడు. ఇది సత్త్వగుణ లక్షణం. ఇది విన్న విషయం కాదు, నేను ఆతడి ప్రక్కనే ఉండి ప్రత్యక్షంగా చూసిన విషయం" అని కాలాంతరంలో హరి (స్వామి తురీయానంద) చెప్పాడు.

దారిద్ర్యం

సమాజ వ్యతిరిక్తత లేదా బహిష్కరణ, కుటుంబ సభ్యుల బలవంతాలతో ఆ యువ సన్న్యాసుల బాహ్య జీవితం సాగింది. అంతరంగ జీవితమో జపం, ధ్యానం, శాస్త్రాధ్యయనాదులతో భగవన్మార్గంలో సాగింది. దారిద్ర్యం వారితో నిరంతర మిత్రత్వం చేసింది. సురేంద్రుడు ప్రతి నెలా అధికతమంగా రూ. 100 ఇస్తూవచ్చాడు. బలరాం, 'మ', మరి కొందరు అప్పుడప్పుడు సహాయం అందించేవారు. కాని దాదాపు 15 మందికి అన్న వస్త్రాలు, అద్దె, ఇతర ఖర్చులకు ఈ మొత్తం సరిపోయేది కాదు. దానిని గురించి స్వామి వివేకానంద ఇలా చెప్పారు:

"డబ్బు లేని కారణంగా కొన్నిసార్లు మఠాన్ని మూసివేద్దామనుకొన్నాను. కాని శశిని అందుకు ఒప్పించలేకపోయాను. అతడే ఈ మఠానికి మూలస్తంభం. మఠంలో అన్నం మెతుకులైనా లేని రోజులు ఉన్నాయి. భిక్షాటన వలన అన్నం లభిస్తే, ఉప్పు ఉండేది కాదు. కొన్ని రోజులు కేవలం అన్నం, ఉప్పు మాత్రమే ఉండేవి. కాని ఎవ్వరూ ఏమాత్రం లక్ష్యపెట్టలేదు...... ఒక్కోసారి నెల పొడవునా అన్నం, ఉప్పు, ఉడికించిన దొండాకుకూర మాత్రమే మా భోజనం ..... శశి భోజనం సిద్ధం చేసి మా కోసం వేచి ఉండి, చివరికి జపధ్యానాల నుండి బల వంతాన మమ్మల్ని ఇవతలకు లాగేవాడు. ఆతడి ప్రేమ ఎంత అద్భుతమయింది."[1]

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుట, 224.

దుస్తుల విషయంలోనూ అంతే. అందరికీ ఉమ్మడిగా ఒక పంచె, ఒక తువ్వాలు మాత్రమే ఉన్నాయి. బయటికి వెళ్లేవారు వాటిని ధరించాలి. ఇకపోతే ఒక కౌపీనం, ఒక తువ్వాలు మాత్రమే వారి దుస్తులు.

ఇంటి సమస్యలు ఒక వంక, మఠ దారిద్ర్యం మరో వంక ఉక్కిరిబిక్కిరి చేస్తున్నప్పటికీ నరేంద్రుని దయార్ద్ర హృదయం సదా పరుల కోసం తపించి పోయేది. ఒక రోజు అతడు బలరాంబోసు ఇంట్లో కూర్చుని ఉన్నాడు. నీతిమాలిన జీవితం గడుపుతున్నాడని పలువురిచే వెలివేయబడిన మిత్రుడొకడు నరేంద్రుణ్ణి చూడడానికి అక్కడకు రావడం తటస్థించింది. మాటల మధ్యలో వంగవాసి పత్రికకూ, తారకేశ్వర శివాలయ నిర్వాహకునికీ మధ్య ఉన్నత న్యాయస్థానంలో జరుగుతున్న వ్యాజ్యెం గురించిన ప్రస్తావన వచ్చింది. దానిని గురించిన వార్త నాటి వార్తాపత్రికలలో వెలువడింది. ఆ వ్యాజ్యెపు పోకడనూ, వాదోపవాదాలనూ ఎరిగివున్న నరేంద్రుడు వాటిని పరిహసిస్తూ, "నేను కనుక ఆ ఆలయ నిర్వాహకుని న్యాయవాదినైతే ఇలా ఇలా వాదించేవాణ్ణి" అంటూ విభిన్న వాదాలను తెలియజెప్పాడు. అమిత ఆశ్చర్యానికి లోనైన మిత్రుడు ఆ వాదన లన్నింటినీ తు.చ. తప్పక వ్రాసుకొన్నాడు.

దయార్ద్ర హృదయం

పిదప తిన్నగా ఆలయ నిర్వాహకుని వద్దకు పోయి ఆ వాదాల నన్నింటిని తెలిపి, సన్మానంగా రూ. 250/- పారితోషికం కూడా పుచ్చుకొన్నాడు. మర్నాడు అతడు ఈ విషయం చెప్పినప్పుడు నరేంద్రుడు నవ్వాడు. దీనిని గురించి విన్న శరత్ ఆగ్రహోదగ్రుడయ్యాడు. అందుకు నరేంద్రుడు, "పోనీలే! అతడు దారిద్ర్యంలో జీవిస్తున్నాడు. అతడికి ఎలాంటి సహాయమూ నేను చేయలేను. ఈ విధంగానైనా అతడికి ఒక పూట తిండికైనా ఏర్పాటు జరిగినందుకు నాకు సంతృప్తిగా ఉంది" అన్నాడు. నరేంద్రునిది అంతటి దయార్ద్ర హృదయం.

ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో అధ్యయనానికి అమిత ముఖ్యత్వం ఉంది. సదా భగవంతుని చింతనలోనే మనసును లగ్నం చేయలేనప్పుడు, మనస్సు నిమ్న స్థితులకు దిగజారిపోకుండా పరిరక్షించడానికి అధ్యయనం ఉపయోగపడుతుంది. నిజమైన జ్ఞానపిపాస గలవారు మనస్సు నిమ్నస్థితులకు దిగజారడం నుండి తప్పించుకొంటారు. కనుక అధ్యయనాన్ని ఒక తపస్సుగా పరిగణించారు మన పూర్వులు. "నేర్చుకోవడమూ, నేర్పించడమూ

అధ్యయనం

ప్రధానం. అదే తపస్సు, అదే తపస్సు"[1] అంటున్నాడు నాక మౌద్గల్యుడనే ఋషి సత్తముడు.

నూతన సమాజాన్ని రూపొందింప వచ్చిన ఈ కొత్త సన్న్యాసులు దీన్లో ఒక నూతనత్వాన్ని ప్రవేశింపజేశారు. సాధారణంగా వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, గీతలాంటి ధార్మిక గ్రంథాలు మాత్రమే సన్న్యాసుల స్వాధ్యాయంలో చోటుచేసుకొంటాయి. కాని వరాహ నగర మఠ సన్న్యాసులు ఇతర గ్రంథాలను కూడా అధ్యయనం చేశారు. "సమాజ కర్తవ్యాలకు ప్రాధాన్యం కల్పించి భారతదేశ చరిత్రలో ఉద్భవించిన ప్రప్రథమ సాధువుల సంఘం" అని రామకృష్ణ సన్న్యాస సంఘం గురించి అభివర్ణించింది సోదరి నివేదిత. సమాజం నుండి వైదొలగకుండా, దానితోనే తాము పెనవేసుకొని జీవించాలి కాబట్టి వారు సామాజిక సంబంధిత తక్కిన గ్రంథాలనూ అధ్యయనం చేశారు. మార్క్‌ట్వయిన్ గ్రంథాలను, The Innocents At Home, The Innocents Abroad లాంటి గ్రంథాలను ఇష్టపడి చదివాడు శశి. కొన్ని సమయాలలో అతడు తనకు ఎంతో నచ్చిన గణిత పాఠ్య పుస్తకాన్ని తీసుకొని బీజగణిత సమస్యలను పరిష్కరించడం కద్దు.

జ్ఞాన నిధిగా విరాజిల్లిన నరేంద్రుడు ఆ యువ సన్న్యాసులకు తత్త్వం, మతం, చరిత్ర, సాంఘిక చరిత్ర, సాహిత్యం, కళ, విజ్ఞానం మొదలైన తరగతులు నిర్వహించాడు. సామాన్యంగా అతడు ఉపన్యాస ధోరణిలో తరగతులు నిర్వహించే వాడు; అంటే అటూ ఇటూ పచార్లు చేస్తూ మాట్లాడేవాడన్నమాట. కొన్ని సందర్భా లలో తోటలోని బిల్వవృక్షం నీడన తరగతులు నిర్వహించడం కద్దు. భారతీయ తత్త్వ, పాశ్చాత్య తత్త్వ, బౌద్ధ తాత్త్విక చింతనలు ఈ తరగతులలో చోటుచేసు కొన్నాయి. శరత్‌కు అతడు సంగీతం నేర్పించాడు. కాళీకి పఖ్వాజ్ వాయించడం నేర్పించాడు. అప్పుడప్పుడు అందరూ కలిసి భజనలు చేసేవారు. కొన్ని సమయా లలో బలరాం బోస్, గిరీశ్, రామచంద్రదత్తా ప్రభృతుల ఇళ్లకు వెళ్లి అక్కడ భజ నలు చేయడమూ కద్దు.

వేడుకలూ వినోదాలూ

ఇంతటి కఠోరమయ జీవితంలో కూడా ఆ యువకులు తమ వేడుకలూ వినోదాలను వదలిపెట్టలేదు. ఒక రోజు నరేంద్రుడు శ్రీరామకృష్ణుల సమాధి స్థితిని అభినయించి చూపాడు. ఒక రసగుల్లాను నోట్లో ఉంచుకొని నిశ్చలంగా నిలబడ్డాడు. కళ్లు మిణకరించ

1. స్వాధ్యాయ ప్రవచనే ఏవేతి నాకో మౌద్గల్యః । తద్ధి తప స్తద్ధి తపః ॥

— *తైత్తిరీయోపనిషత్, 1.17*

లేదు. ఒక 'భక్తుడు' అతడు పడిపోకుండా ఆసరాగా పట్టుకొన్నాడు. కాసేపటి తరువాత నరేంద్రుడు రసగుల్లాను నోట్లో ఉంచుకొనే కళ్లు తెరచి శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పే విధంగా, "నేను బాగానే ఉన్నాను" అన్నాడు. అందరూ బిగ్గరగా నవ్వారు.

మరో రోజు ఒక సోదరుడు పడుకొని, భగవద్దర్శనం కలుగనందున జనించిన పట్టరాని దుఃఖంతో భరించలేనట్లుగా, "అయ్యో, ఒక కత్తిని ఇవ్వండి. ఇక జీవించడంలో ఎలాంటి ప్రయోజనమూ లేదు. ఇక దీనిని భరించలేను" అన్నాడు. వెంటనే నరేంద్రుడు గంభీరంగా, "ఇదిగో, నీ ప్రక్కనే కత్తి ఉంది! పుచ్చుకొని పొడుచుకో" అన్నాడు. అందరూ పగలబడి నవ్వారు.

మఠ నిర్వహణ, కుటుంబ సమస్యలు ఏవీ నరేంద్రుని ఆధ్యాత్మిక అత్యున్నత భావభూములను చలింపజేయలేదు. ఆతడి మనస్సు సదా అత్యున్నత భావ

అత్యున్నత భావభూముల్లో

భూముల్లోనే సంచరించసాగింది. ఒక రోజు సాయంత్రం 4 గంటలు అయ్యుండవచ్చు. ఆ రోజు నరేంద్రుణ్ణి చూడడానికి ఆతడి సోదరుడైన మహేంద్రుడు మఠానికి వచ్చాడు. మెట్లెక్కి మేడ మీది వసారాలోకి వచ్చినప్పుడు అక్కడ నరేంద్రుడు పచార్లు చేస్తూ కనిపించాడు. పచార్లు చేస్తున్నాడో లేక ఎవరైనా ఆతణ్ణి నడిపిస్తున్నారో తెలియరాలేదు. అలాంటి స్థితిలో ఆతడున్నాడు - నిశ్చలమైన కళ్లు, ఊర్ధ్వముఖమైన దృష్టి, శారీరకస్మృతిలేని ఆకృతి, దివ్య తేజస్సుతో ప్రకాశించే ముఖాకృతి! చెరిగిపోని పరమ ప్రశాంతత ఆ ప్రాంతమంతా ఆవరించి ఉంది.

మహేంద్రుడు చాలాసార్లు నరేంద్రుణ్ణి పిలిచాడు, స్పందన లేదు. అతడు నడుస్తూ తన ప్రక్కకు వచ్చినప్పుడు బిగ్గరగా పిలిచి చూశాడు. అయినప్పటికీ నరేంద్రుని నుండి ఎలాంటి జవాబు లేదు. మహేంద్రునికి భయం వేసింది. వెనుకకు కాస్త దూరం వెళ్లగా అక్కడ రాఖాల్, శరత్ ప్రభృతులు ఏమీ పాలుబోక నిలబడి కనిపించారు. "మధ్యాహ్నం ఒకటిన్నర నుండి ఇలాగే ఉన్నాడు. అతణ్ణి ఈ స్థితిలో మేం ఎన్నడూ చూసింది లేదు. కొన్ని రోజులు జపధ్యానాదులలో బాగా లయించిపోయి ఉన్నాడు. సవికల్ప సమాధి, నిర్వికల్ప సమాధి అంటూ బాగా లోతైన విషయాలను గురించి మాట్లాడుతూ ఉన్నాడు. చింతనలో ఆతడి మనస్సు అత్యున్నత స్థితులలో నెలకొని ఉన్నది. నువ్వు ప్రయత్నించి అతడి మనస్సును సామాన్య స్థితికి తీసుకురాగలవేమో చూడు. ఇలా అత్యున్నత స్థితులలో మనస్సు నెలకొనే దశలో శరీరం రాలిపోతుందని గురుదేవులు చెప్పేవారు. మా అందరికీ ఎంతో ఆందోళనగా ఉంది" అని వారు మహేంద్రునితో చెప్పాడు.

చీకటి పడసాగింది. మహేంద్రుడు నరేంద్రుని ప్రక్కకు వెళ్లి బిగ్గరగా అతణ్ణి పేరుపెట్టి పిలువసాగాడు. ఫలితం శూన్యం. కాళ్లు యాంత్రికంగా నడుస్తూనే ఉన్నాయి; చూపు ఎక్కడో చూస్తూన్నట్లుగా ఉంది. అతడు మామూలు స్థితికి వచ్చే సూచనలు ఏమీ కనిపించడం లేదు. మహేంద్రుడు కూడా ఎడతెగక బిగ్గరగా పిలవడమేగాక, తిట్టడం కూడా ప్రారంభించాడు. అలా ఏడెనిమిది నిమిషాలు గడిచిపోయాయి. ఆ తరువాత నరేంద్రుడు క్రమక్రమంగా సాధారణ స్థితిలోకి రాసాగాడు. అనంత జ్యోతిర్మయ లోకాన్ని తిలకించిన ఆతడి నేత్రాలు వెలుగు చీకట్లు మారిమారి వచ్చే ఈ లోకాన్ని ప్రప్రథమంగా చూస్తూన్నట్లుగా అనిపించాయి. నూతన లోకాన్ని చూస్తూన్నట్లుగా ఆతడి కళ్లు దేనినీ నిలకడగా చూడలేక పోతున్నాయి. చివరకు అస్పష్ట స్వరంలో, "ఏమిటిది, ఏమిటిది" అనే మాటలు ఆతడి నోటి నుండి వెలువడ్డాయి. చాలాసేపు గడచిన తరువాతే అతడు పూర్తి బాహ్యస్మృతిలోకి రాగలిగాడు.

పెరిగింది సింధీ: ఆంట్‌పూర్

ఆధ్యాత్మిక సాధనలు, అనుభవాలు, అధ్యయనం, వేడుకలూ వినోదాలతో గడచిపోతున్న యువశిష్యుల జీవితంలో ఒక ముఖ్య సంఘటన జరిగింది. యువ శిష్యులలో ఒకడైన బాబూరాం తల్లియైన మాతంగినీ దేవి శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యురాలు. ఆయన శిష్యుల పట్ల కూడా ఆమెకు ఎనలేని ప్రేమాభిమానాలున్నాయి. డిసెంబర్ నెలలో ఒక రోజు వారిని ఆమె తమ ఇంటికి ఆహ్వానించింది. ఆమె ఇల్లు కలకత్తాకు దాదాపు 24 మైళ్ల దూరంలోని ఆంట్‌పూర్ అనే గ్రామంలో ఉంది. ఆమె ఆహ్వానాన్ని పురస్కరించుకొని ఆంట్‌పూర్‌కు నరేంద్రుడు, బాబూరాం, శరత్, శశి, తారక్, కాళీ, నిరంజన్, గంగాధర్, శారదా వెళ్లారు. అక్కడ కూడా వారి సాధనామయ జీవితం కొనసాగింది. కొన్ని రోజుల తరువాత రాఖాల్ కూడా వారిని చేరుకొన్నాడు.

ఒక రోజు రాత్రి ధుని రగిల్చి అందరూ దాని చుట్టూ కూర్చుని ప్రగాఢ ధ్యానంలో మగ్నులయ్యారు. అగ్ని జ్వాలలు పైపైకి లేస్తూవుండగా వారందరి మనస్సులలో త్యాగాగ్ని తీవ్రతరమై ప్రజ్వలించసాగింది. ఏదో ఆవేశం ఆవహించినట్లు నరేంద్రుడు సన్న్యాస మహత్త్వాన్ని గురించి ఉద్ఘాటించసాగాడు. ఏసు క్రీస్తును గురించీ మాట్లాడాడు. ఆయన శిష్యులు ఎలా ఆయన సందేశాన్ని ప్రపంచమంతటా ప్రచారం చేశారో, అదే విధంగా తమ జీవితాలను కూడా అంకితం చేయాలని ఉద్వేగభరితంగా ప్రసంగించాడు. అసాధారణమయిన ప్రశాంతత వారిలో నెలకొంది. అందరూ చాలాసేపు ధ్యానం చేశారు. శ్రీరామకృష్ణులు

వారి హృదయాలలో వెలిగించిన సన్న్యాస జ్యోతి నాడు జాజ్వల్యమానంగా వెలుగ సాగింది. ఆ తరువాతే నాడు క్రిస్మస్‌కు ముందటి రోజనే సంగతి [1886 డిసెంబర్ 24వ తేదీ] వారికి జ్ఞాపకం వచ్చింది. “గురుదేవులు మమ్మల్ని సన్న్యాసులుగా రూపొందించారు. కాని ఒక వ్యవస్థీకృత సంఘంగా మేము వ్యవహరించాలన్న భావన నిజానికి మాకు ఆంట్‌పూర్‌లోనే బలపడింది” అని కాలాంతరంలో తారక్ (స్వామి శివానంద) చెప్పారు. ఒక వారం రోజులు ఆంట్‌పూర్‌లో గడిపి అందరూ కలకత్తాకు తిరిగివచ్చారు.

ఆ యువకులు ఆంతరికంగా సన్న్యాసులుగానే వ్యవహరిస్తున్నారు. శ్రీరామకృష్ణులు వారిలో కొందరికి కాషాయాంబరాలు ఇవ్వనే ఇచ్చారు. అయినప్పటికీ

విరజా హోమం

బాహ్యంగా కూడా పరిపూర్ణ సన్న్యాసులుగా ఉండగోరాడు నరేంద్రుడు. విరజాహోమమనే క్రతువును నిర్వహించి, ఆ హోమకుండం ముందు కొన్ని ప్రతిజ్ఞలు తీసుకొన్నప్పుడే ఒక వ్యక్తి పరిపూర్ణ సన్న్యాసిగా పరిగణింపబడతాడు. కనుక నరేంద్రుడు విరజాహోమం చేయ గోరాడు. ఆ హోమ మంత్రాలు తనకు తెలుసునని కాళీ చెప్పినప్పుడు నరేంద్రుడు పరమానందభరితుడయ్యాడు.

1887 జనవరి మూడవ వారంలో ఒక రోజు ఉదయం అందరూ గంగా నదిలో స్నానం చేసి పూజామందిరంలోకి వెళ్లారు. యథాప్రకారం శ్రీరామకృష్ణులకు శశి పూజచేశాక అందరూ శ్రీరామకృష్ణులను ఆరాధించారు. ఆ తరువాత విరజాహోమం మొదలయింది. కాళీ మంత్రాలు పఠించాడు. ముందుగా నరేంద్రుడు ఆ తరువాత రాఖాల్, బాబూరాం, నిరంజన్, శరత్, శశి, శారదా ప్రభృతులు చివరన కాళీ ఆహుతు లర్పించారు. ఈ విధంగా శ్రీరామకృష్ణుల యువ శిష్యులు నరేంద్రుని నేతృత్వంలో సన్న్యాసులయ్యారు. నరేంద్రుడు వారికి సన్న్యాస నామధేయాలు ఇచ్చాడు. రామకృష్ణానంద నామధేయాన్ని తాను స్వీకరించగోరాడు నరేంద్రుడు. కాని శశి భక్తి కారణంగా ఆతడికి ఆ పేరును ఇచ్చాడు; తను వివిధిషానంద నామధేయాన్ని స్వీకరించాడు.[1]

---

1. యువ శిష్యుల సన్న్యాస నామధేయాలు:

నరేంద్రుడు	-	స్వామి వివేకానంద
రాఖాల్	-	స్వామి బ్రహ్మానంద
బాబూరాం	-	స్వామి ప్రేమానంద
నిరంజన్	-	స్వామి నిరంజనానంద

☞

నరేంద్రుడు వివిధిషానంద నామధేయాన్ని స్వీకరించినప్పటికీ, ఆ పేరిట అప్పుడు ఆయన చలామణి కాలేదు. న్యాయస్థానంలో కుటుంబానికి సంబంధించిన వ్యాజ్యెం ఒకటి కొనసాగుతూన్నది. ఆ పరిస్థితిలో పేరు మార్పిడో, సన్యాసం స్వీకరించడమో వ్యాజ్యెంలో తనకు అసాఫల్యాన్ని వాటిల్లజేయవచ్చునని అతడు భావించాడు. ఆయన 'స్వామీజీ' అనే నామధేయంతో నాటి నుండి పేర్కొనబడ్డారు. ఇక నుండి మనమూ ఆయనను అలాగే పేర్కొందాం.

శ్రీరామకృష్ణులు స్థాపించనున్న ఒక నూతన యుగ ఉషోదయాభిముఖంగా ఈ యువశిష్యులు ముందడుగు వేస్తూవుంటే, సమాజం వారిని అంగీకరించడానికి సంకోచించింది. "నరేంద్రునికి పిచ్చిపట్టింది. ఏం మాట్లాడుతున్నాడో, ఏం ఆలోచిస్తున్నాడో, ఏం చేస్తున్నాడో ఏదీ అర్థం కావడం లేదు. శంకరాచార్యులను అధ్యయనం చేస్తున్నారట, ఉపనిషత్తులు, పంచదశీ కంఠస్థం చేస్తున్నారట! తలాతోకా లేదు" అంటూ పలువురు

సమాజ దృక్పథం

☞

యోగీన్	–	స్వామి యోగానంద
శశి	–	స్వామి రామకృష్ణానంద
శరత్	–	స్వామి శారదానంద
కాళీ	–	స్వామి అభేదానంద
తారక్	–	స్వామి శివానంద
హరి	–	స్వామి తురీయానంద
గంగాధర్	–	స్వామి అఖండానంద
హరి ప్రసన్న	–	స్వామి విజ్ఞానానంద
శారదాప్రసన్న	–	స్వామి త్రిగుణాతీతానంద
సుబోధ్	–	స్వామి సుబోధానంద
లాటూ	–	స్వామి అద్భుతానంద
పెద్ద గోపాల్	–	స్వామి అద్వైతానంద

వీరందరూ ఒకే రోజున సన్యాసం పుచ్చుకోలేదు. కాలాంతరంలో యావత్తు భారతదేశం పర్యటించినపుడు, సోదర సన్యాసులు తమను అనుసరించకూడదనే ఉద్దేశంతో స్వామి వివేకానంద తమ నామధేయాన్ని రెండుసార్లు మార్చుకొన్నారు. 1891 ఫిబ్రవరి నుండి 1892 అక్టోబర్ వరకు: వివేకానంద; 1892 అక్టోబర్ నుండి 1893 మే వరకు: సచ్చిదానంద. 1893 మే నెల పాశ్చాత్యానికి బయలుదేరినప్పటి నుండి నిరంతరంగా వివేకానంద నామధేయాన్ని స్వీకరించారు.

వ్యాఖ్యానం చేయసాగారు. ఆ యువకులను ఎరుగనివారు మాత్రమే కాదు, ఎరిగినవారు, పరిచయస్థులు సైతం ఆ విధంగానే భావించారు. కనుక వారికి సాయం చేయడమో, వారిని అంగీకరించడమో అనే మాటకే చోటులేకపోయింది.

సమాజం అలా ప్రవర్తించడంలో ఆశ్చర్యం ఏమీ లేదు. నాటి వంగదేశంలో సన్న్యాసులో, మఠాలో చాలా అరుదు. ఉత్తర భారతదేశం నుండి వచ్చే సన్న్యాసులే అక్కడక్కడ తారసపడేవారు. వారు కౌపీనం మాత్రం ధరించి, జటాధారులై, స్నానం మొదలైన బాహ్య పారిశుద్ధ్యాన్ని అంతగా పట్టించుకోకుండా జీవించే వారు. వారికంటూ నిరంతరమైన చోటు ఉండేది కాదు. భిక్షాన్నం తింటూ ఏదో చెట్టు క్రింద కాలం వెళ్లబుచ్చేవారు. వారికి కాస్త అన్నం పెట్టడాన్ని ప్రజలు పెద్ద విషయంగా ఎంచలేదు. అయినప్పటికీ వారిపట్ల సామాన్యంగా ఎవరూ పెద్దగా మర్యాద మన్నన చూపేవారు కారు.

మరొక వర్గ సన్న్యాసులు వంగదేశంలో కనిపించేవారు. వారు 'వైరాగి' అని పేర్కొనబడే వైష్ణవ సాధువులు. వీరు ఏక్‌తార అనే ఏకతంత్రీ వాద్యం మీటు కొంటూ రాధాకృష్ణుల ప్రేమ గురించి వంగభాషలో గీతాలు గానం చేస్తూ భిక్షా టన చేసేవారు. ఆ పాటల కోసం వీరిని ప్రజలు సామాన్యంగా ఆదరించినప్పటికీ వీరిని ఆధ్యాత్మికవాదులుగా పరిగణించేవారు కారు.

రామకృష్ణ సాధువులు ఈ రెండు కోవలకూ చెందనివారు. వీరు మంచి విద్యావంతులు, ఆధునిక విద్య నభ్యసించినవారు. అందరూ కలసికట్టుగా ఒకే చోట నివసించారు. వీరిలో పలువురు శ్రీమంతుల కుటుంబాలలో జన్మించారు. కాని ఇంటిని వదలిపెట్టి 'దయ్యాల కొంప' అని పేర్కొనబడే ఒక పాడుబడ్డ ఇంట్లో జీవిస్తున్నారు. రాత్రుళ్లు నిద్రకు స్వస్తిచెప్పి ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠిస్తు న్నారు. శుభ్రమైన వస్త్రాలు ధరిస్తున్నారు. ఇవన్నీ నాటి సమాజంలో వింతగా కనిపించాయి. వారి లక్ష్యాన్నో, ఆసక్తినో సమాజం అవగతం చేసుకొన్నట్లుగా తెలి యడం లేదు. సందేహ దృష్టితోనే వారిని నాటి వంగదేశ సమాజం చూసిందని చెప్పడం సబబు.

సరళ హృదయులైన మహిళామ తల్లులు ఆ యువకుల పట్ల సానుభూతి కనబరచారు. "అయ్యో! ఈ యువప్రాయంలో ఇలాంటి ఒక జీవితాన్ని ఎన్నుకొన్నారే!" అంటూ ఆవేదన చెంది, ఇంటికి తిరిగి వెళ్లిపొమ్మని వారికి హితోపదేశం చేశారు. ఇక పిల్లలో, వారు వీథిలో పోతున్నప్పుడు,

"పరమహంసం పోతున్నది" అని అరుస్తూ, బాతుల్లా అభినయిస్తూ వారి వెంట పరిగెత్తేవారు.[1]

యువకులు, శ్రీమంతులు, విద్యావంతులు, ఆంగ్లం నేర్చుకొన్నవారు – వీరు కలిసికట్టుగా ఒక పాడుబడ్డ 'దయ్యాల కొంప'లో ఏం చేస్తున్నారో తెలుసుకోవడానికి వరాహ నగర మఠ సమీపంలో నివసిస్తున్న వారు ఎంతో ఆసక్తి కనబరచారు. కొందరికి వారి జీవితాలను గురించి సంశయమూ లేకపోలేదు. కొన్ని సమయాల్లో రాత్రంతా నామసంకీర్తనం, నాట్యం, పాటలలో వారు చేసే శబ్దం రాత్రిపూట నెలకొన్న ప్రశాంతతను భగ్నంచేసి చుట్టుప్రక్కలవారి నిద్రను పాడు చేయడం కూడా కద్దు. వీరిని ఏం చేయాలో పాలుబోక వారు విస్తుబోయారు. ఒక రోజు రాత్రి మఠం నుండి ఒక స్త్రీ పాడుతున్న పాట వినవచ్చింది. సుశ్రావ్యంగా ఒక స్త్రీ పాడడం వినగానే ఇరుగుపొరుగువారు తమ సందేహం సరైనదేనని నిశ్చయించుకొన్నారు. వారిని నేరం చేస్తూవుండగానే పట్టుకోవాలని కొందరు చడీ చప్పుడు లేకుండా మఠంలోకి వెళ్లారు. అడుగులో అడుగు వేసుకొంటూ పాట వినవస్తున్న గది వైపుగా వెళ్లారు. ఠక్కున పట్టుకొందామని లోపలికి వెళ్లి చేస్తే అక్కడ పాడుతున్న వ్యక్తి ఒక పురుషుడు – శరత్! అతడిది స్త్రీ కంఠస్వరం! వారి ముఖాలలో కత్తివేటుకు నెత్తురుచుక్క లేదు! ఏదో కుంటిసాకు చెప్పి చప్పున బయటకు జారుకొన్నారు! ఈ రీతిలో వ్యతిరేకత, సంశయం, కొన్ని సమయాల్లో ఆమోదంతో సమాజం ఆ యువసన్న్యాసులను చూడసాగింది.

మిషనరీల ప్రయత్నం

అదే సమయంలో క్రైస్తవ మిషనరీలు కూడా ఒక ప్రయత్నంలో నిమగ్నులయ్యారు. యువకులు, ఒక ఉన్నతాదర్శం కోసం సంసార జీవితాన్ని త్యజించిన వారు తమ వైపున ఉంటే బాగుంటుందని వారు ఊహించుకొన్నారు. కనుక ఒక రోజు వారు వరాహ నగర మఠానికి వచ్చి ఏసుక్రీస్తు కీర్తిని, క్రైస్తవ మత ప్రాశస్త్యాన్ని ఏకరువు పెట్టారు. శ్రీరామకృష్ణ శిష్యులలో పలువురు బైబిల్, ముఖ్యమైన ఇతర క్రైస్తవ గ్రంథాలను క్షుణ్ణంగా చదివి ఉన్నారు. వచ్చిన వారు ఏకరువు పెట్టినదంతా వీరు ఓర్పుతో విన్నారు.

1. పాలనూ నీటిని వేరుపరచి పాలను మాత్రం త్రాగగల సామర్థ్యం హంసకు ఉందంటారు. ఆ విధంగా సంసారం నుండి భగవంతుణ్ణి వేరుచేసి, ఆయనలో మనస్సును లగ్నం చేయగల సమర్థులనే అర్థంలో సన్న్యాసులు పరమహంసలుగా పేర్కొనబడుతున్నారు. శ్రీరామకృష్ణులు ఆ విధంగానే పరిగణింపబడ్డారు. కాని వంగభాషలో 'హంసం' అంటే బాతు అని అర్థం. పరమహంసం అంటే 'పెద్దబాతు' అని అర్థం.

చివరికి వారందరూ దిగ్భ్రమచెందే రీతిలో స్వామీజీ క్రైస్తవ మత సిద్ధాంతాలను విశదీకరించారు. ఏ రీతిలో చూసినా అవి వేదాంత సిద్ధాంతాల ముందు దిగదుడుపేనని నిరూపించారు. వీరి వద్ద తమ పప్పులు ఉడకవని గ్రహించిన మిషనరీలు వేరే ప్రయత్నాల్లో దిగారు. అవసరమైనంత డబ్బు ముట్టజెబుతామనీ, క్రైస్తవ మతం పుచ్చుకోమనీ తమ మామూలు ధోరణిలో ప్రయత్నించారు. యువ సన్యాసులు ఆ ఆకర్షణకు లోనుకాకపోవడంతో చివరకు స్త్రీలను కూడా సరఫరా చేయడానికి సంకోచించని హీనస్థితికి ఆ మిషనరీలు దిగజారారు. కాని, 'కామినీ కాంచనాలు మనిషికి బద్ధశత్రువులు' అని బోధించిన గురుదేవుల శిష్యులను ఈ ఆకర్షణలు చలింపజేయగలవా? తమ ప్రయత్నాలన్నీ విఫలమయ్యేసరికి వారు తలదించుకొని వెళ్లిపోయారు.

రామకృష్ణ ఆరాధన

బలరాంబోసు ఇంటి నుండి శ్రీరామకృష్ణుల అస్థుల కలశాన్ని తీసుకువచ్చి, దానిని విడిగా ఒక గదిలో అమర్చి ఆ గదిలోనే ధ్యానం మొదలైన ఆధ్యాత్మిక సాధనలు ఆ యువ సన్న్యాసులు అనుష్ఠించసాగారు. స్వామి రామకృష్ణానంద మఠంలో నిరంతరంగా నివసించనారంభించినప్పుడు ఆ గదిని తీర్చిదిద్దాడు. గది మధ్యలో గురుదేవుల చిత్రపటాన్ని అమర్చి నిత్యపూజకు శ్రీకారం చుట్టాడు. స్వామీజీతో సహా పలువురు సోదర శిష్యులకూ, సురేంద్రాదులకు ఇది నచ్చలేదు. శ్రీరామకృష్ణులు తమను అర్చించమని ఎవరితోనూ చెప్పలేదని వారు తమ అభిప్రాయం వ్యక్తం చేశారు. అంతేగాక విరజాహోమం నిర్వర్తించి యథావిధిగా సన్న్యాసం పుచ్చుకొన్న తరువాత పూజాది క్రతువుల అగత్యం లేదన్నది వారి వాదం.

ఒక రోజు పూజామందిరంలో నిలబడే ఆరాధనను ప్రతిఘటిస్తూ వాడిగా వేడిగా స్వామీజీ వాదించసాగారు. అందుకు స్వామి రామకృష్ణానంద కూడా యుక్తమైన జవాబులిచ్చాడు. కాసేపటికల్లా వాదాలు తారస్థాయిని చేరుకొన్నాయి. ఒక ఘట్టంలో స్వామి రామకృష్ణానంద స్వామీజీ జుట్టు పట్టుకొని ఈడ్చుకొంటూ పూజామందిరం నుండి బయటికి త్రోసివేశాడు. అంతా కళ్లుమూసి తెరచేటంత లోనే జరిగిపోయింది. పిదప తన చర్యకు పశ్చాత్తాపం చెంది స్వామీజీని క్షమాపణ కోరాడు. మనఃస్ఫూర్తిగా క్షమించడం మాత్రమే కాక ఆతడి గురుభక్తిని స్వామీజీ ఎంతగానో శ్లాఘించారు. ఈ విషయంగా పలుమార్లు భేదాభిప్రాయాలు తలెత్తినప్పటికీ రామకృష్ణ ఆరాధన మాత్రం కొనసాగింది.

స్వామి రామకృష్ణానంద పూజా విధానాన్ని చూసినవారు అక్కడ గురుదేవుల దివ్యసాన్నిధ్య అనుభూతి పొందారనడం అతిశయోక్తి కాదు. సజీవులయిన వారికి

ఎలా సకలోపచారాలు చేస్తామో, అదే విధంగా గురుదేవులను ఆయన ఆరాధించాడు. ఆయనకు నైవేద్యం అర్పించబడింది. పొగాకు లాంటి ఆయన ఉపయోగించిన తదితర పదార్థాలు కూడా అర్పింపబడ్డాయి. ఆరాత్రికం నిర్వహించారు. ఆరాత్రిక సమయంలో "జై గురుదేవా, శ్రీ గురుదేవా" అని అందరూ కలసి ఉచ్చరించేవారు; కొన్ని సమయాల్లో గురుగీత శ్లోకాలు పారాయణ చేసేవారు. దీపారాధన కన్నులపండువగా ఉండేది. అందరూ ముక్తకంఠంతో 'జయ శివ ఓంకార'[1] అనే పాట పాడేవారు.

రోజులు గడిచేకొద్దీ పూజా విధానాన్ని మరింతగా క్రమబద్ధీకరించాడు రామకృష్ణానంద స్వామి. సంస్కృతంలో చక్కని అభినివేశం గల ఆయన తగిన మంత్రాలు చేర్చి రామకృష్ణ పూజా పద్ధతిని రూపొందించారు.

నిత్య పూజే కాకుండా శివరాత్రి, కాళీపూజ లాంటి విశేష పర్వదినాలను, క్రిస్మస్‌ను వారు ఉత్సవం మాదిరి జరుపుకొన్నారు.

వడివడిగా సాగిపోతున్న కాలపోకడలో ఆ యువసన్న్యాసులు భగవదనుభూతిని మాత్రమే తమ ఏకైక లక్ష్యంగా గైకొని కఠోర తపోమయ జీవితం గడప సాగారు. జీవిస్తున్నామా లేదా అనే స్ఫురణ కూడా లేకుండా వారు గంటల పర్యంతం ధ్యానంలో మగ్నులు కాసాగారు; ధుని రగిలించి దాని చుట్టూ కూర్చుని సాధనలు అనుష్ఠించ సాగారు. కాని అధ్యయనమైనా, సాధనలయినా ఏదీ మితిమీరకుండా పర్యవేక్షించారు స్వామీజీ. కొన్ని సమయాల్లో కఠోర తపమాచరించడానికి ఉపక్రమించినప్పుడు వారిని వారించి, "ఏమిటి? అందరూ రామకృష్ణ పరమహంసలయిపోవాలని ఉద్దేశమా? అది ఎన్నటికీ సాధ్యం కాదు. రామకృష్ణ పరమహంస ఒక్కసారి మాత్రమే జన్మిస్తారు" అనడం కద్దు. కొన్ని సందర్భాలలో, "సోదరులారా! గురుదేవులు చెప్పిన చీమ, చక్కెర కొండ ఉపమానం మరచిపోయారా? మీకు ఒక చక్కెర పలుకు చాలు. కాని మీరు ఏకమొత్తంగా చక్కెర కొండనే తీసుకుపోవాలని భావిస్తున్నారు. అలాంటి ప్రయత్నాలు చేయకండి" అంటూ ప్రేమాభిమానాలతో వారికి మార్గదర్శకత్వం వహించేవారు. ఎవరైనా ఆయన మాటను మీరి కఠోర సాధనల్లో మగ్నులయితే, "మిమ్మల్ని శ్రీరామకృష్ణులు నా బాధ్యతలో వదలిపెట్టి

స్వామీజీ మార్గదర్శకత్వంలో

---

1. జయ శివ ఓంకార భజ శివ ఓంకార ।
బ్రహ్మ విష్ణు సదాశివా హరహర హర మహదేవా ॥

వెళ్లారని మరచిపోకండి” అని ప్రాథేయపూర్వకంగా చెప్పి తమ దారికి తీసుకు వచ్చేవారు. శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పడం వల్ల మాత్రమే కాదు; స్వామీజీ వ్యక్తిత్వం కూడా వారి మీద ఎంతో ప్రభావం చూపింది. స్వామీజీ ముఖవర్చస్సు, మాట తీరు, కళ్లు, వారి పట్ల ఆయన ప్రవర్తించిన తీరుతెన్నులు, అంతెందుకు కొన్ని సమయాల్లో ఆయన కోపగించుకొన్న ధోరణీ అన్నీ కలసి ఆ యువ సన్న్యాసుల విలక్షణమైన నేతగా ఆయనను రాణింపజేశాయి.

కాని స్వామీజీ వారికి ఎలా మార్గదర్శకత్వం వహించినప్పటికీ, చివరికి చీవాట్లు పెట్టినప్పటికీ దానికి వెనుకనున్నది ఆయన నిస్వార్థ ప్రేమ ఒక్కటే అన్నది నిర్వివాదాంశం. ఇది ప్రతి ఒక్కరికీ తెలియనిది కాదు. ఒకసారి హఠాత్తుగా త్రిగుణాతీతానంద చెప్పాపెట్టకుండా మఠం నుండి వెళ్లిపోయాడు. ఆతడి సమస్య కాస్త విభిన్నమైనది. “నరేంద్రుడు తరచు ఇంటికి వెళ్లివస్తున్నాడు, కుటుంబ వ్యాజ్యం నడిపిస్తున్నాడు. నాకు కూడా ఎక్కడ అలా ఇంటికి వెళ్లాలనే కోర్కె కలుగుతుందేమోనని భయపడుతున్నాను” అనేవాడతడు. నరేంద్రుడు ఎక్కడ ఉన్నప్పటికీ అక్కడి పరిస్థితులు అతడి మనస్సుపై ప్రభావం చూపవు; కాని తనకు అలాంటి విరాగం సాధ్యం కాదని తలచి అతడు బాధపడ్డాడు. ఈ విధంగా మఠం నుండి బయలుదేరిన అతను పదిమైళ్ల కన్నా ఎక్కువ దూరం వెళ్లలేకపోయాడు. దాంతో కొద్ది రోజుల్లోనే మఠానికి తిరిగివచ్చేశాడు. అప్పుడు బ్రహ్మానంద స్వామి అతడితో, “ఎందుకు ఇలా చేశావు? నువ్వు ఎక్కడకు పోతావు? ఎక్కడకు వెళ్లినా నరేంద్రుని ప్రేమను ఎక్కడైనా చవిచూడగలవా?” అని అడిగాడు. ఈ రీతిలో తన సమస్యలూ, కుటుంబ సమస్యలూ అన్నింటిని అతిక్రమించి అందరినీ ప్రేమాభి మానాలతో పెనవేశారు స్వామీజీ.

గురుదేవులు ఒక రోజు భావపారవశ్య స్థితిలో, “జీవులకు సహాయపడడం అసాధ్యం, సేవ చేయడం మాత్రమే సాధ్యం” అని వచించడాన్ని స్వామీజీ ఒక నూతన దృక్పథంలో అవగతం చేసుకోవడం గురించి ఇంతకు మునుపే చూశాం. జీవులను భగవంతునిగా పరిగణించి వారికి సేవ చేయడమే ముక్తికి మార్గమన్న స్వామీజీ భావనను సోదర సన్న్యాసులలో పలువురు అంగీకరించలేదు. ఈ విష యంగా అప్పుడప్పుడు వాదోపవాదాలు తలెత్తడం కద్దు. ప్రేమానురాగాలతో స్వామీజీ క్రమక్రమంగా వారిలో ఆ భావనను పాదుగొల్పజేశారు. శ్రీరామకృష్ణుల సందేశమూ, దాని నూతనత్వాన్నీ, దానిని ఏ విధంగా ప్రజల్లోకి తీసుకువెళ్లాలి

అన్న విషయాల గురించీ ఆయన వారికి విశదపరచి క్రమక్రమంగా వారిని ఆ దారిలోకి తీసుకురావడానికి ప్రయత్నించారు.

వీటితోబాటు స్వామీజీకి ఉన్న మరో ముఖ్యమైన కార్యం. తక్కిన సోదర సన్న్యాసుల తల్లితండ్రులను సంబాళించడం. “ఈ ‘అనర్థాలకు’ అన్నింటికీ నరేంద్రుడే కారణం. అతడే మా పిల్లలను పాడుచేస్తున్నాడు. అతడు లేకపోతే వారు తమ చదువులను కొనసాగించేవారు” అని పలువురి తల్లితండ్రులు స్వామీజీపై నిందవేశారు. వారు వచ్చినప్పుడల్లా వారి నిందలు సహించి, ఓపిగ్గా మాట్లాడి వారికి ఉపచారాలు చేసి మరీ పంపించేవారు.

బ్రహ్మచర్యం, నిరాడంబరత, ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనే మూడూ సన్న్యాసికి మౌలిక ఆవశ్యకాలుగా పేర్కొనబడ్డాయి. బ్రహ్మచర్యం అన్నది కామానికి అతీతంగా జీవితం గడపడం, నిరాడంబరత అంటే అవసరానికి మించి సంచయనం చేసుకోకపోవడం; జీవించడానికి ఏ మేరకు అతి కనిష్ఠ అవసరాలు కావలసివస్తాయో వాటిని మాత్రమే సన్న్యాసి ఉపయోగించాలి. ఆ తరువాత వచ్చేవి ఆధ్యాత్మిక సాధనలు, తపస్సు స్వాధ్యాయం వంటివి.

నిలువ నీరు: బసచేసే సన్న్యాసి

వరాహ నగర మఠ సన్న్యాసులలో ఈ మౌలిక లక్షణాలన్నీ సహజంగానే నెలకొని ఉన్నవి. భగవంతుడే మనిషిగా అవతరించిన గురుదేవుల సాంగత్యం వారికి చిన్నతనంలోనే కలిగింది. ఆయన అనుగ్రహం వల్ల భగవదనుభూతిని మాత్రమే జీవిత లక్ష్యంగా పరిగణించి వారు తపస్సులో మగ్నులయ్యారు. తపస్సుకు అనేక మార్గాలు, విధానాలు పేర్కొనబడ్డాయి. వాటిలో ఒకటి ప్రవ్రజనం. అంటే ఒకే చోట బస చేయకుండా సంచరించడం.

“నిలువ నీరు, బసచేసే సన్న్యాసి అధోగతి పాలవుతారు” అంటారు. నీరు ప్రవహిస్తూనే ఉండాలి, లేకపోతే దాన్లో అశుద్ధం చేరి త్రాగడానికి నిరుపయోగమవుతుంది. సన్న్యాసి ఒకే చోట బసను కొనసాగిస్తే ఆ చోటుతోను, అక్కడి వ్యక్తులతోను అతడికి అనురక్తి జనించి భగవన్మార్గానికి ఆటంకం ఏర్పడుతుంది. కనుక సన్న్యాసి పయనం కొనసాగిస్తూనే ఉండాలి.

సన్న్యాసపు తక్కిన నియమాలకు అద్దంపట్టిన జీవితం గడుపుతున్న వరాహ నగర మఠ సన్న్యాసులు తీర్థయాత్రకు వెళ్లాలనుకొన్నారు. హిమాలయాలు, పూరీ జగన్నాథం, కాశీ తదితర క్షేత్రాలకు వెళ్లగోరారు. 1888 నుండే పలువురు

తీర్థయాత్రలకు వెళ్లడానికి ప్రారంభించారు. దాదాపు ఒకటిన్నర సంవత్సరాల పాటు వరాహ నగర మఠాన్ని ఒక తపోమయ క్షేత్రంగా మార్చిన తదనంతరం సన్న్యాస జీవిత తరువాయి పరిమాణం ప్రారంభమయింది. ప్రారంభంలో స్వామీజీ ఇలా తీర్థయాత్రలు చేసేవారిని గర్హించినప్పటికీ ఆయన మనస్సులోను ఆ ఉత్సుకత మొలకెత్త నారంభించింది. ఆయన కూడా తనకంటూ కొన్ని కార్యక్రమాలను రూపొందించుకొన్నారు.

III

భారత పర్యటన

ఈ విభాగంలో

భారతదేశమంతటా పర్యటించి భారతీయుల స్థితిగతులను ప్రత్యక్షంగా చూడడం. తాను నేర్చుకొంటూ, సమాజానికి నేర్పడం.

పరాధీనంలో భారతదేశం బానిసత్వంలో మ్రగ్గడానికీ, దాని అధోగతికీ, తక్కిన సంస్కర్తలు పేర్కొన్నట్లు కారణం మతం కాదు; మతం పేరిట రాజకీయాలూ, మూఢనమ్మకాలూ ప్రబలడమే కారణమని ప్రప్రథమంగా ఎత్తి చూపడం.

నిజమైన మత మార్గంలో భారతదేశం పయనించకుండా, పామరుల స్త్రీల ఉద్ధరణ జరుగకుండా భారతదేశం పురోగమించదని గ్రహించడం.

రాజులను కలుసుకొని పౌరుల దుఃస్థితిని వారి దృష్టికి తెచ్చి వారి బాధ్యతను జ్ఞప్తికి తేవడం.

పామర ప్రజల స్థితిగతులను మెరుగుపరచడానికి తానూ, తన సోదర సన్న్యాసులూ తమ జీవితాలను అంకితం చేయాలని నిశ్చయించుకోవడం.

భారతదేశ ఉద్ధరణ కార్యాన్ని పాశ్చాత్యం నుండే ప్రారంభించాలి, ఎందు కంటే పాశ్చాత్యంలో లేచే ఒక అల సైతం భారతదేశంలో కచ్చితంగా ఆమోదముద్ర పొందుతుందని గ్రహించడం.

భారతదేశానికి మాత్రమే కాదు, తాము లోకమంతటి కోసం ఒక సందేశంతో ఏతెంచినందున పాశ్చాత్య దేశాలను సందర్శించాలని నిశ్చయించుకోవడం.

కన్యాకుమారిలో ధ్యానమగ్నులై సుస్పష్టతను సంతరించుకోవడం.

భారతదేశ పేదల కోసం, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక సందేశాన్ని పాశ్చాత్యానికి అందించడం కోసం పాశ్చాత్య దేశాలకు బయలుదేరడం.

12 బయలుదేరుతున్నారు

అనికేతనుడవగుము
ఏ ఇల్లు, సభా, నిన్ను పట్టగలదు?
ఆకసమే నీ ఇంటి కప్పు, గడ్డి కుప్ప మంచం;
యాదృచ్ఛికంగా లభించేదే భోజనం,
అది రుచికరమో కాదో లక్షించకు
ధీరసన్న్యాసీ పలుకుమా
ఓం తత్ సత్ ఓం అని.

తల్లితండ్రులు, చుట్టాలూ, పక్కాలూ, మిత్రులు అందరినీ వదలిపెట్టి ఒంటరిగా జీవించాలి; ఏ స్థలంలోనూ స్థిరంగా ఉండిపోకుండా సంచారం చేస్తూనే ఉండాలి; చేతకర్ర, కమండలం మాత్రమే తీసుకొని వెళ్లాలి. ఆత్మను మాత్రమే తోడుగా చేసుకోవాలి - ఒక సన్న్యాసి ఈ విధంగా జీవించాలని కోరుకొంటాడు. స్వామీజీ ఆశయం కూడా అదే. అలాంటి జీవితం కోసం ఆయన పరితపించారు. కాని ఆయన ఒంటరిగా పోవడం సోదర శిష్యులకు సుతరామూ ఇష్టం లేదు. అంతేకాదు; బయలుదేరాలని అనుకొన్నప్పుడల్లా ఏవేవో అవాంతరాలు వాటిల్లాయి. ఒకసారి బయలుదేరాలనుకొన్నప్పుడు విపరీతంగా జ్వరం వచ్చింది; నాడి కూడా బలహీనంగా కొట్టుకోసాగింది. ఆయన మృతి చెందుతారేమోనని భయపడి ప్రేమానందస్వామి భోరున విలపించారు. మాట్లాడే స్థితిలో లేనప్పటికీ, "ఏడవకు బాబూరాం! నేను చేయవలసిన పని బోలెడంత ఉంది. దాని పరిణామం ఇప్పుడిప్పుడే గ్రహిస్తున్నాను. ఆ కార్యం పూర్తయ్యేదాకా నేను మరణించను" అన్నారు స్వామీజీ. మందులతోను, సోదర సన్న్యాసుల అకుంఠిత సేవాశుశ్రూషలతోను ఆయన ఆరోగ్యం క్రమంగా కోలుకొంది. ఆ తరువాత సోదర శిష్యులతో పరిపరి విధాల చర్చించి చివరికి వారి సమ్మతితో ఆయన పర్యటనకు సిద్ధమయ్యారు.

ఆత్మ ఒక్కటే తోడు

1888వ సంవత్సరం మధ్య వరకు ఆంట్‌పూర్ లాంటి సమీప ప్రాంతాలకు ఒకటి రెండుసార్లు వెళ్లివచ్చారు. చాలా దూర ప్రదేశాలకు ఎక్కడికీ వెళ్లలేదు.

1887 శీతకాలంలో ఆయనకు మూత్రపిండాలకు సంబంధించిన సమస్య ఏర్పడింది. అప్పుడు సోదర సన్న్యాసుల విన్నపం మేరకు వైద్యనాథం లాంటి ప్రదేశాల్లో కొంతకాలం గడిపారు. ఆయన దూర ప్రయాణం చేసి వెళ్లినది వారణాసి (కాశీ) మాత్రమే. వారణ, అసి అనే నదుల మధ్య వెలసిన పుణ్యక్షేత్రం కాశీ. పరమేశ్వరుడు విశ్వనాథుడనే పేరిట అక్కడ కొలువై ఉన్నాడు. లోకాలను పరిరక్షించే ఉమాదేవి కాశీలో అన్నపూర్ణ నామధేయంతో వెలసి, లోకానికి అన్నం ప్రసాదిస్తూ, పరిరక్షిస్తోంది. మహాశ్మశాన వాటికగా ఈ స్థలం పేర్కొనబడుచున్నది. ఈ క్షేత్రంలో మరణించే వారందరికీ ముక్తి లభిస్తుందని శాస్త్రాలు వచిస్తున్నాయి. ఇక్కడే నివాసం ఏర్పరచుకొని తపస్సు, ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠిస్తే ఎనలేని ఫలం ప్రాప్తిస్తుందని హైందవుల విశ్వాసం. స్వామీజీ కూడా తమ పరివ్రాజక జీవితాన్ని కాశీక్షేత్రం నుండే ప్రారంభించారు.

కాశీ

ప్రేమానంద స్వామి, శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ శిష్యుడైన ఫకీర్‌బాబు ప్రభృతులతో స్వామీజీ కాశీ వెళ్లారు. అక్కడ దాదాపు వారం రోజులు బసచేశారు. పావన గంగానది, బుద్ధుడూ శంకరుడూ బోధించిన స్థలాలు, అసంఖ్యాకమైన దేవాలయాలు, భగవంతుని కీర్తిని గానం చేస్తూ, జపధ్యానాలలో మునిగిఉన్న సన్న్యాస బృందాలూ స్వామీజీని పారవశ్యంలో ముంచెత్తాయి.

కాశీలోని అందమైన దేవాలయాలలో దుర్గాదేవి ఆలయం ఒకటి. ఒక రోజు స్వామీజీ అక్కడకు వెళ్ళి దేవిని దర్శించుకొని, ఒక అడుగు వెడల్పు గల కాలిబాట గుండా తిరిగి వస్తున్నారు. ఆ బాటకు ఒక వైపు పెద్ద కొలను, మరొక వైపు ఎత్తైన ప్రహరీగోడ ఉన్నాయి. హఠాత్తుగా ఒక కోతుల గుంపు ఆయనకు ఎదురైంది. స్వామీజీ నడకవేగం తగ్గింది; ముందుకు వెళ్లడానికి సంశయించారు. ఆయన వెనుకంజ వేయడం గమనించిన ఆ కోతుల గుంపు ఆయన వైపు దూసుకురాసాగింది. స్వామీజీ వెనుదిరిగి పరుగెత్తసాగారు. కోతులు కూడా వదలిపెట్టకుండా ఆయనను తరుమసాగాయి. ఆయన వేగం పెరిగేకొద్దీ కోతుల వేగం కూడా అధికమై ఆయన మీద పడి కరవబోయాయి. ఇక సంబాళించుకోలేని నిస్సహాయ స్థితికి స్వామీజీ గురయ్యారు. ఆ సమయంలో ఒక వృద్ధసన్న్యాసి కంఠస్వరం ఇలా వినవచ్చింది: "ఆగు, ఆగి ఎదుర్కో, జంతువులను ప్రతిఘటించు." ఈ మాటలు వినగానే స్వామీజీలో నూతనోత్సాహం పెల్లుబికింది. పరుగెత్తడం ఆపారు. ధైర్యంగా నిలబడి కోతులవైపు తీక్ష్ణంగా తదేకంగా చూశారు. అంతే అవి వెనుకకు

'ప్రతిఘటించి నిలబడు'

జైపూర్, 1891

దర్శించిన కొన్ని పుణ్యక్షేత్రాలు

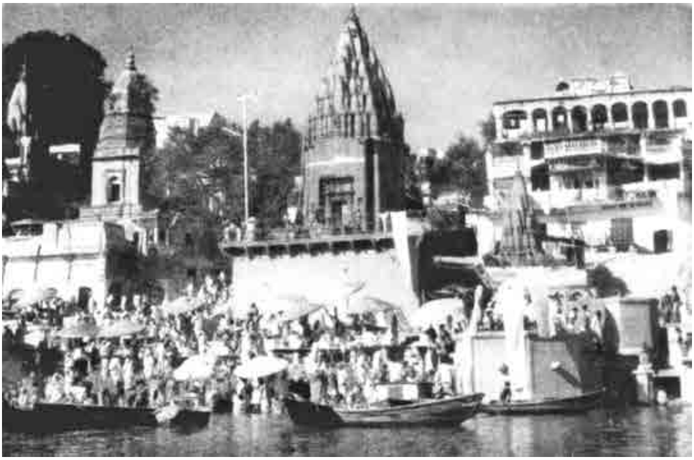

కాశీ

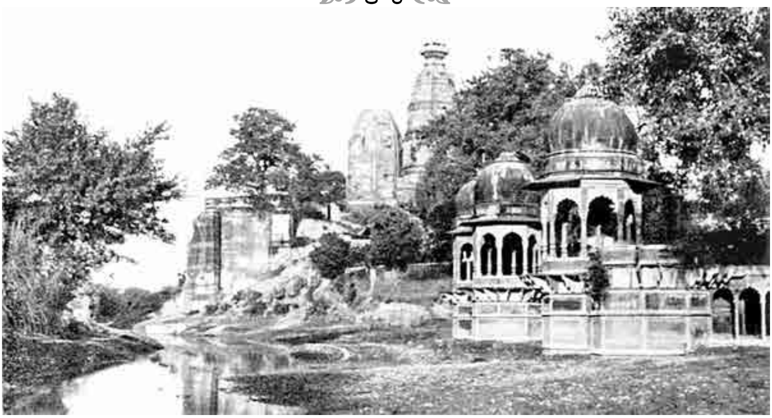

బృందావనం

కన్యాకుమారి

స్వామీజీ మూడు రోజులు తపమొనర్చిన దక్షిణాగ్ర శిలలు

కలుసుకొన్న కొందరు మహారాజులు

అజీత్ సింగ్
ఖేత్రీ

చామ రాజేంద్ర వడయార్
మైసూర్

భాస్కర సేతుపతి
రామనాథపురం

చెన్నై ఆప్తులు కొందరు

అలసింగ పెరుమాళ్

బిలిగిరి అయ్యంగార్

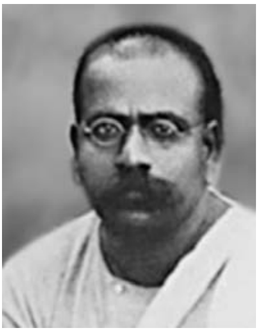

డాక్టర్ నంజుండరావు

రాజం అయ్యర్

సర్ సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్
న్యాయమూర్తి

మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి

చెన్నై, 1897

తగ్గసాగాయి. పిదప స్వామీజీ ముందుకు సాగినప్పుడు అవి వెనక్కు తిరిగి పలాయనం చిత్తగించాయి.

ఈ సంఘటన స్వామీజీ మనస్సుపై చెదరని ముద్ర వేసింది. ప్రకృతి ఉద్ధృతాలను, సమస్యలను ప్రతిఘటించి నిలబడాలి, వాటికి ఎన్నడూ దాసోహం కాకూడదనే పాఠం ఈ సంఘటన నుండి స్వామీజీ నేర్చుకొన్నారు. ఆయన చేసిన పలు ప్రసంగాలలో ఈ సంఘటన నుండి తాను నేర్చుకొన్న పాఠం ప్రభావం ఉండడం చూడవచ్చు.

కాశీలో బసచేసిన రోజుల్లో స్వామీజీ పలువురు సన్న్యాసులను, సర్వజ్ఞులను కలుసుకొన్నారు. వారిలో త్రైలింగస్వామి, భాస్కరానంద ముఖ్యులు.

గొప్ప మహాత్మునిగా ఖ్యాతిగాంచారు త్రైలింగస్వామి. 1868 జనవరిలో శ్రీరామకృష్ణులు కాశీ సందర్శించినప్పుడు ఈయనను కలుసుకొని, "ఈయనలో నిజమైన పరమహంస లక్షణాలున్నాయి" అని వ్యాఖ్యానించారు. మణికర్ణికా ఘట్టంలో నివసిస్తున్న త్రైలింగస్వామిని స్వామీజీ దర్శించారు. "త్రైలింగస్వామి ఏమీ మాట్లాడలేదు, మౌనంగా ఉన్నారు. అలాగని ఆయన ఉపదేశం ఏమీ చేయలేదని భావించరాదు. మౌనమే ఆయన ఉపదేశం" అంటూ కాలాంతరంలో ఆయన గురించి స్వామీజీ వ్యాఖ్యానించారు.

తమ స్వాధ్యాయ, తపోమయ జీవితం వలన భాస్కరానంద ఎనలేని గౌరవ మర్యాదలను పొందారనడం అతిశయోక్తి కాదు. సామాన్యంగా ఆయన దిగంబరం గానే జీవించేవారు. ఈయనను కూడా స్వామీజీ కలుసు కొన్నారు. స్వామీజీ ముఖారవిందాన తాండవిస్తున్న దివ్య తేజస్సును చూసి భాస్కరానంద ఆయనను ఆదరాభిమానాలతో ఆహ్వానించారు. వారిద్దరూ అనేక విషయాల గురించి మాట్లాడుకొన్నారు. సంభాషణ మధ్యలో భాస్కరానంద, "కామినీ కాంచనాలను సమూలంగా ఎవరూ త్యజించలేరు" అన్నాడు. అందుకు స్వామీజీ, "స్వామీ, మీరేమంటున్నారు? వాటిని సంపూర్ణంగా త్యజించిన వ్యక్తులు ఎందరో ఉన్నారు! ఒక సన్న్యాసి జీవితమూ, లక్ష్యమూ అదే కదా! కామినీ కాంచనాలను కూకటి వేళ్లతో సహా పెకలించి వేసిన వ్యక్తిని నేను చూశాను" అన్నారు. ఆ మాటలు విని భాస్కరానంద చిన్నగా నవ్వి, "నువ్వు చిన్న వాడివి. నీకేం తెలుసు?" అన్నాడు. ఇది విన్నాక స్వామీజీ ఊరకే ఉండలేక పోయారు. కామినీకాంచనాలను జయించిన శ్రీరామకృష్ణుల మహోన్నత జీవితం స్వామీజీ మనస్సులో మెదలింది. దానిని వివరించి, ఉద్వేగంతో తమ భావనలను

భాస్కరానందతో

ప్రకటించారు. స్వామీజీ ఉద్వేగపు వెల్లువను గమనించిన భాస్కరానంద ప్రక్కన ఉన్నవారితో, "ఆహా! ఈయన నాలుక మీద సరస్వతీదేవి కొలువై ఉంది. ఈతడి మనస్సు మహోజ్జ్వల కాంతితో ప్రకాశిస్తున్నది" అన్నాడు.

దాదాపు వారం రోజులు కాశీక్షేత్రంలో గడిపి, హఠాత్తుగా స్వామీజీ వరాహ నగర మఠానికి తిరిగివచ్చేశారు. కొన్ని రోజులు సోదర సన్న్యాసులతో గడిపిన పిదప ఏకాంత జీవితం గడపడానికి బయలుదేరారు.

మళ్లీ స్వామీజీ కాశీ వెళ్లారు. తమ సోదర సన్న్యాసియైన అఖండానంద ద్వారా అక్కడ ప్రమదాదాస్ మిత్రా అనే సంస్కృత పండితునితో సన్నిహితంగా మెలగే అవకాశం స్వామీజీకి కలిగింది. వారిద్దరి మధ్య నెలకొన్న స్నేహం దీర్ఘ కాలం కొనసాగింది. శాస్త్రాలలో తమకు కలిగిన సంశయాలను స్వయంగానూ, కాలాంతరంలో లేఖల ద్వారానూ స్వామీజీ ఈయనకు తెలిపి నివృత్తి చేసు కొన్నారు.

ఉత్తర భారతదేశంలో

కాశీ నుండి అయోధ్య లక్నోల మీదుగా స్వామీజీ ఆగ్రా వెళ్లారు. మొగలా యీల కట్టడాలు, స్మారక చిహ్నాలు స్వామీజీని ఎంతగానో ఆకట్టుకొన్నాయి. ప్రత్యేకంగా తాజ్‌మహల్ అందచందాలను పలుమార్లు పలు కోణాలలో స్వామీజీ తనివితీరా తిలకించి ముగ్ధులయ్యారు. "అద్భుతమైన ఈ కళాఖండంలోని ఒక చదరపు అంగుళాన్ని ఓపికతో పరికించి అవగతం చేసుకోవడానికి ఒక రోజు పడుతుంది. కూలంకషంగా దీనిని అర్థం చేసుకోవడానికి కనీసం ఆరు నెలలు పడుతుంది" అని స్వామీజీ వ్యాఖ్యానించారు.

'నాలోనూ కులతత్వమా?'

ఆగ్రా నుండి స్వామీజీ బృందావనం బయలుదేరారు. చివరి 30 మైళ్ల దూరం ఆయన కాలినడకనే వెళ్లాల్సివచ్చింది. బృందావనం ఇక రెండు మైళ్లు మాత్రమే ఉందనగా స్వామీజీని ఆకలి, అలసట ఆవహిం చాయి. దారిలో ఒక వ్యక్తి కూర్చుని తాపీగా హుక్కాతో పొగ త్రాగుతూ ఉండడం స్వామీజీ కంటపడింది. కాస్త పొగ పీలుస్తే ఉత్సాహం వస్తుందని స్వామీజీ అతణ్ణి సమీపించి తమ ఆకాంక్షను తెలియజేశారు. అందుకు ఆ వ్యక్తి, "అదెలా స్వామీ? నేను మరుగుదొడ్లు శుభ్రం చేసేవాణ్ణి. నా హుక్కా ఉపయోగించి మీరు పొగ త్రాగడమా?" అని అడిగాడు. 'నిజమే కదా! ఇతగాడి హుక్కా ఉపయోగించి నేను పొగ త్రాగడమా?' అనుకొని స్వామీజీ అక్కణ్ణుండి కదలి వెళ్లిపోసాగారు. అలా కాస్త దూరం వెళ్లగానే హఠాత్తుగా ఆయన మనస్సులో ఠక్కున ఈ ఆలోచన మెదలింది: 'ఏమిటి! నేనొక సన్న్యాసిని.

కులతత్వం, కులప్రతిష్ఠ లాంటి వాటన్నింటినీ త్యజించానని ప్రతిజ్ఞ చేశాను కదా! ఒక్క క్షణంలో ఇలా నన్ను నేను మరిచిపోయానే!' ఈ ఆలోచన మెదలీమెదలగానే స్వామీజీ సిగ్గుతో బిక్కచచ్చిపోయారు. వెంటనే వెనుకకు తిరిగి అతడి వద్దకొచ్చి, "సోదరా! పొగ సిద్ధంచేయి" అన్నారు. ఆ వ్యక్తి మళ్లీ, "స్వామీ, మీరొక సన్న్యాసి, నేనో అస్పృశ్యుణ్ణి" అన్నాడు. ఇప్పుడు స్వామీజీలో ఎలాంటి సంశయమూ లేదు, అసందిగ్ధంగా ఉన్నారు. ఆ వ్యక్తి మాటలను పట్టించుకోకుండా ఆతడి హుక్కా ఉపయోగించి పొగ త్రాగిన తరువాతే అక్కణ్ణుండి బయలుదేరారు. తప్పు చేయడమో, పొరబడడమో నేరం కాదు; తప్పు అని తెలుసుకొని దానిని సరిదిద్దుకోవడమే పురోగమన మార్గం. జీవితంలో ఎదురయ్యే పరిస్థితులన్నింటినీ మనం సమర్థంగా ఎదుర్కోవడం అసాధ్యం; కాని వాటన్నింటి నుండి గుణపాఠం నేర్చుకోవడం సాధ్యమే; గుణపాఠం నేర్చుకోవాలి. అప్పుడే జీవితంలో పురోగమించి లక్ష్యం సాధించగలుగుతాం.

1888 ఆగస్ట్‌లో స్వామీజీ బృందావనం చేరుకొన్నారు. బలరాంబోసు బృందావనంలో నిర్మించిన 'కాలాబాబు కుంజం' అనే కృష్ణాలయంలో బసచేశారు.

బృందావనంలో

కృష్ణుడు తన దివ్యమయ లీలలను జరిపిందీ, కృష్ణుని తలంపులలో మునిగిపోయిన గోపికలు తమ జీవితాలు గడిపినదీ, చైతన్యునికీ ఆయన శిష్యులకూ భక్తిని పెంపొందినదీ ఈ గడ్డ మీదే. "నరేంద్రుడు బాహ్యంగా ఒక జ్ఞానిగా కనిపించినప్పటికీ ఆతడు ఆంతరంగికంగా గొప్ప భక్తుడు. అతడు కోమలమైన హృదయం గలవాడు" అనేవారు శ్రీరామ కృష్ణులు. భక్తి గుబాళించే బృందావనంలో స్వామీజీలో భక్తి భావనలు రగిలాయి. ఒక మామూలు భక్తుని మాదిరి అక్కడున్న పుణ్యతీర్థాలలో స్నానాలు, గిరి ప్రదక్షిణలు, జపతపాదులతో స్వామీజీ రోజులు గడపసాగారు.

బృందావనం కృష్ణునికి చెందినదే అయినా అక్కడ రాజ్యపాలన చేస్తున్నది రాధాదేవి. కృష్ణునికై తన దేహాత్మలను అర్పించి కృష్ణమయంగా రూపొంది భక్తికి

రాధాదేవి కారుణ్యం

మారుపేరుగా విరాజిల్లింది రాధ. బృందావనంలోని భక్తులు సైతం కృష్ణుని పేరు చెప్పకుండా, "రాధే రాధే" అనే స్మరిస్తారు. ఒక రోజు స్వామీజీ గోవర్ధన గిరి ప్రదక్షిణ చేస్తున్నారు. ఆహారం కోసం ఎవరినీ యాచించకూడదనీ, యాదృచ్ఛికంగా లభించేది మాత్రమే స్వీకరించాలనీ ఆయన సంకల్పించుకొన్నారు. మొదటి రోజు మధ్యాహ్నమయ్యేసరికి ఆయనకు బాగా ఆకలి వేయసాగింది. ఇంతలో హఠాత్తుగా పెద్దవాన కురిసింది. ఆకలీ, వాన

ఉద్ధృతితో ఆయన స్పృహతప్పి క్రిందపడిపోయే స్థితికి చేరుకొన్నారు. అయినప్పటికీ ఆహారం కోసం ఎవరినీ యాచించలేదు. వానను కూడా ఖాతరు చేయకుండా ముందుకు నడవసాగారు. హఠాత్తుగా వెనుక నుండి ఎవరో పిలిచినట్లయింది. కాని ఆ పిలుపును విననట్లే స్వామీజీ నడచిపోసాగారు. పిలిచిన కంఠం ఆయనను సమీపించింది. వచ్చిన వ్యక్తి ఒక భక్తుడు. "స్వామీజీ! మీకు ఆహారం తెచ్చాను, తినండి" అంటూ అతడు ఆయనను వెంబడించాడు. ఇది నిజంగానే రాధాదేవి కృపాకటాక్షమేనా అని తెలుసుకోగోరి స్వామీజీ తమ శక్తి మేరకు వేగంగా నడవసాగారు. అప్పటికీ భక్తుడు వదలలేదు. ఒక మైలు దూరం నడిచిన తరువాతే ఆ భక్తుడు స్వామీజీని సమీపించగలిగాడు. ఆయన ఎదుటకు వచ్చి ప్రణమిల్లిన ఆ భక్తుడు వారికి ఆహారం సమర్పించాడు. రాధాదేవి కారుణ్యాన్ని తలచుకొని కళ్లు చెమ్మగిల్లగా స్వామీజీ, "జై రాధే, జై కృష్ణా" అంటూ భక్తుడు సమర్పించిన ఆహారాన్ని స్వీకరించారు.

రాధాదేవి పెట్టిన పరీక్ష

ఒక రోజు స్వామీజీ రాధాకుండంలో[1] స్నానం చేయడానికి వెళ్లారు. ఆ రోజుల్లో ఆయన కేవలం ఒక కౌపీనం మాత్రమే ధరించేవారు; ఆయన వద్ద మారు గుడ్డ కూడా లేదు. ఆయన కౌపీనం ఉతికి ఆరవేసి, స్నానానికి నీళ్లలో దిగారు. స్నానం ముగించి గట్టు మీదకు వచ్చిచూస్తే కౌపీనం కనిపించలేదు. చుట్టుప్రక్కల వెతికి చూడగా చెట్టు మీద ఉన్న ఒక కోతి ఆ కౌపీనం చేతిలో ఉంచుకొని హాయిగా కూర్చుని ఉంది. ఆ కోతి వద్ద నుండి ఆ వస్త్రాన్ని రాబట్టుకోవడం అంత సులభమా? ఆయన వద్ద మరో వస్త్రం కూడా లేదు. ఇక ఊళ్లోకి వెళ్లడం ఎలా? స్వామీజీ కోపం రాధ మీదకు మళ్లింది; 'తల్లీ! నేను ఊళ్లోకి వెళ్లలేను. కనుక అడవిలోకి పోతున్నాను. అక్కడే పడివుండి ఆకలితో, పస్తులతో అలమటించి చచ్చిపోతాను' అని అనుకొని వడిగా అడవిలోకి నడిచిపోసాగారు. ఇక్కడ కూడా ఒక భక్తుడు వచ్చాడు. అతడి చేతిలో క్రొత్త కాషాయ వస్త్రం ఒకటి ఉంది. దానిని స్వామీజీకి సమర్పించాడతడు. కళ్ల వెంట నీరు ధారగా స్రవిస్తూ స్వామీజీ ఆ వస్త్రం పుచ్చుకొన్నారు. తిరిగి కొలను గట్టు వద్దకు వచ్చి చూస్తే, ఆశ్చర్యం! స్వామీజీ కౌపీనం ఆయన ఆరవేసిన చోటే ఉంది!

---

1. కుండం అంటే చిన్న కొలను. రాధ జీవితంతో సంబంధం కలిగివున్న ఈ కొలను పుణ్యతీర్థంగా పరిగణింపబడుతున్నది.

భగవంతుణ్ణే చేయూతగా చేసుకొని, మరో ఆసరా ఏదీ లేకుండా జీవించే వ్యక్తికి ఇలాంటి సంఘటనలు ఎంతో ప్రధానమైనవి. అవి ఆ వ్యక్తి విశ్వాసాన్ని పటిష్ఠంచేస్తాయి. అడవిలోను, సముద్రంలోను, గుట్టమీద, కొండమీద, గుహ లోను ఎక్కడ జీవించినప్పటికీ, ఎక్కడకు వెళ్లినప్పటికీ భగవదనుగ్రహం తనపై ఉంది, ఆ అనుగ్రహం తనను ఎటువంటి పరిస్థితులనుండైనా కాపాడుతుందనే విశ్వాసానికి ఈ సంఘటనలు అద్దం పడతాయి. మునుపటికన్నా తీవ్రంగా అతడు జపధ్యానాలు అనుష్ఠిస్తాడు.

బృందావనం నుండి స్వామీజీ హరిద్వార్ బయలుదేరారు. ఆకలి, అల సటలతో ఆయన హాత్రస్ రైలు నిలయంలో కూర్చుని ఉన్నారు. అక్కడ సహాయ స్టేషన్ మాస్టర్‌గా వ్యవహరిస్తున్న వ్యక్తి శరశ్చంద్ర గుప్తా. అతడు సజ్జనుడు; అతడు ప్రవర్తించే తీరు ఎంతో చక్కగా ఉండేది, దేహదార్ఢ్యం గలవాడు. అతడు స్వామీజీని చూసీచూడగానే ఆయన పట్ల ఆకర్షితుడయ్యాడు. ఏదో తెలియని శక్తి తనను స్వామీజీ వైపు ఆకర్షిస్తోందని అతడు గ్రహించాడు. కనుక తిన్నగా ఆయన వద్దకు పోయి, "స్వామీజీ, ఆకలిగా ఉందా?" అని అడిగాడు. స్వామీజీ, "అవును" అని చెప్పగానే అతడు, "మా ఇంటికి రండి" అని సాదరంగా ఆహ్వానించాడు. "నేను వస్తే నువ్వు ఏమిస్తావు?" అని పిల్లవాడిలా ఉత్సాహంగా అడిగారు స్వామీజీ. "ఓ నా ఆప్తమిత్రమా! నా హృదయాన్నే పిండి మధుర భక్ష్యాలు చేసి సమర్పిస్తాను" అనే ఒక పారసీక గీతాన్ని జవాబుగా పాడి చెప్పాడు శరత్. ఈ జవాబు విని ముగ్ధులైన స్వామీజీ, శరత్ ఇంటికి వెళ్లారు. స్వామీజీకి చక్కని విందు చేశాడు శరత్.

ప్రథమ శిష్యుడు

ఆ రోజు విధి నిర్వహణ ముగిశాక శరత్ స్వామీజీ వద్దకు వచ్చి, "స్వామీజీ! నాకు 'విద్యా' కావాలి" అన్నాడు. అందుకు స్వామీజీ, "నీకు విద్యా కావాలంటే నీ అందమైన ముఖానికి బూడిద పూసుకోవాలి; లేకపోతే నన్ను వదలిపెట్టు" అన్నారు. శరత్ క్షణం కూడా ఆలస్యం చేయకుండా తిన్నగా వంటగదిలోకి వెళ్లి పొయ్యి నుండి బూడిద తీసుకొని ముఖమంతా పులుముకొని వచ్చి స్వామీజీ ముందు నిలబడ్డాడు. శరత్ ముఖాన్ని చూసి స్వామీజీ పొట్టచెక్కలయ్యేలా నవ్వారు. అసలు విషయం ఇది: శరత్ అడిగింది ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం. దీనికి సరిపోలిన సంస్కృత పదం 'విద్యా'. స్వామీజీ సూచించింది భరత్‌చంద్ర రే గుణాకర్ రచించిన 'విద్యా-సుందరుడు' అనే నాటకంలోని కథానాయికయైన విద్యా, కథానాయకుడైన సుందరుణ్ణి చూసి పలికిన వచనం. ఇది అర్థం చేసుకోకుండా, స్వామీజీ చెప్పింది

అక్షరాలా పాటించాడు శరత్. నవ్వుకొన్నప్పటికీ శరత్ భక్తిప్రపత్తులు స్వామీజీని ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తకపోలేదు.

కొన్ని రోజులు అక్కడ గడిపిన పిదప అక్కణ్ణుండి బయలుదేరడానికి స్వామీజీ తయారయ్యారు. అప్పుడు శరత్ ఆయనతో, "స్వామీజీ, నన్ను మీ శిష్యునిగా స్వీకరించండి" అని ప్రాథేయపడ్డాడు. అందుకు స్వామీజీ, "నాకు శిష్యుడివైతే ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో సమస్తమూ పొందవచ్చునని భావిస్తున్నావా? ఇది భగవంతుని లోకమనే భావనతో నువ్వు ఏం నిర్వర్తించినా పురోగమించగలుగుతావు. నేను కూడా అప్పుడప్పుడు ఇక్కడకు వచ్చి ఉంటాను. కాని ఇప్పుడు నేను హిమాలయాలకు వెళ్లి తీరాలి" అన్నారు.

శరత్ వదలిపెట్టలేదు; "మీరు ఎక్కడకు వెళ్లినా నేను మిమ్మల్ని అనుసరిస్తాను" అన్నాడు స్థిర నిశ్చయంతో. అతడి స్థిర నిశ్చయాన్ని గమనించిన స్వామీజీ, "అలాగా! నిజంగానే నీ వల్ల నన్ను అనుసరించడం సాధ్యమేనా? ఆ మనోనిశ్చయం నీలో ఉందా? అయితే చేత భిక్షాపాత్ర పుచ్చుకొని నువ్వు పని చేస్తున్న ఆ రైలు స్టేషన్‌కు పోయి అక్కడ బరువులు మోసే కూలీల వద్ద భిక్ష అర్థించి రా" అన్నారు. శరత్ క్షణం కూడా సంకోచించలేదు. తక్షణమే బయలుదేరాడు. స్వామీజీ చెప్పినట్లే భిక్ష అర్థించి తీసుకువచ్చాడు. ఆ తరువాత కూడా అతణ్ణి నిరాకరించడానికి స్వామీజీకి ఎలాంటి కారణమూ కనిపించలేదు. నాడు వారి మధ్య మొదలైన బాంధవ్యం, గురు - శిష్య బాంధవ్యానికి ఒక సరిక్రొత్త భాష్యం చెప్పింది.

ఒక రోజు స్వామీజీ కలతగా ఉన్నారు. అందుకు కారణం ఏమిటని శరత్ అడిగినప్పుడు కాసేపు అంతర్ముఖులై ఉండిపోయిన స్వామీజీ ఆ తరువాత ఇలా అన్నారు: "నాయనా! నేను నిర్వర్తించవలసిన మహాకార్యం ఒకటి ఉంది. కాని అందుకు తగిన సామర్థ్యంకాని, అర్హత కాని నాలో లేవని అనుకొన్నప్పుడు నా మనస్సు తల్లడిల్లిపోతుంది. పని అంటే మామూలు పని కాదు; మన మాతృదేశాన్ని పునర్నిర్మించవలసిన మహాకార్యం అది. ఆధ్యాత్మికత ఇక్కడ అడుగంటిపోయింది. ఆకలి, పస్తులు దేశం అంతటా విలయతాండవం చేస్తున్నాయి. భారతం మళ్లీ మేల్కొనాలి; తన పారమార్థికతతో లోకాన్నే జయించాలి." ఏదో మహోన్నత శక్తి ఆవేశించినట్లు స్వామీజీ మాట్లాడడం విన్న శరత్ ఆశ్చర్యచకితుడై కూర్చుండిపోయాడు. స్వామీజీ మాట్లాడడం ఆపగానే శరత్ ఆయనతో, "స్వామీజీ! ఇదిగో

'నాకంటూ ఒక పని ఉన్నది'

మీ శిష్యుణ్ణి నేను ఉన్నాను. మీరు తలపెట్టిన కార్యం నిమిత్తం నేను ఏం చేయాలో ఆదేశించండి" అంటూ తన హృదయాంతరాళం నుండి పలికాడు. వెంటనే స్వామీజీ, "ఒక భిక్షాపాత్ర, కమండలం పుచ్చుకొని ఇంటింటికి పోయి భిక్షాటన చేసిరాగలవా?" అని అడిగారు. అందుకు శరత్ "చేసిరాగలను" అని దృఢంగా జవాబిచ్చాడు. స్వామీజీ ఆ మాట విని ఎంతో సంతోషించారు.

శరత్ తన ఉద్యోగానికి తిలోదకాలిచ్చి స్వామీజీతో బయలుదేరాడు. ప్రప్రథమంగా వారు హృషీకేశ్ వెళ్లారు. అప్పటి దాకా హాయిగా జీవితం గడుపుతున్న

శిష్యుని భారం వహించిన గురువు

శరత్ సన్న్యాస జీవితంలోని యాతనలను ఎదుర్కొనలేకపోయాడు. చాలాదూరం నడవడం, ఆకలిదప్పులను భరించడం అతడికి మరీ క్రొత్త; అతడు ఎంతో కష్టపడ్డాడు. కాని స్వామీజీ మూర్తీభవించిన ప్రేమస్వరూపులై శిష్యుని బరువులను తామే స్వీకరించారు. బరువులను మాత్రమే కాదు, శిష్యుణ్ణే ఆయన మోశారు. కాలాంతరంలో శరత్ ఇలా అన్నాడు:

"ఒక పర్యాయం హిమాలయాల్లో మేమిద్దరం కాలినడకన వెళుతున్నప్పుడు ఆకలి దప్పులతో నాకు స్పృహతప్పింది. అప్పుడు నా మూటాముల్లెనేగాక నన్ను కూడా స్వామీజీ మోసుకెళ్లారు. మరొక సందర్భంలో మేం ఒక ఏరు దాటవలసివచ్చింది. ఆ ఏరు అమిత వేగంతో ప్రవహిస్తూన్నది. ఆ ప్రాంతం బాగా జారుడుగా ఉండడంతో నేను భయపడ్డాను. అప్పుడు స్వామీజీ నవ్వుతూ నన్ను ఒక గుర్రం మీద కూర్చోబెట్టి, తాము గుర్రం కళ్లాన్ని పుచ్చుకొని నడిచారు. గుర్రాన్ని నడిపిస్తూ నదిని దాటారు. ఆయన నా కోసం తమ ప్రాణాలనే పణంగా ఒడ్డారు. మిత్రులారా! ఆయనను గురించి నేను ఏం చెప్పను! ప్రేమ, ప్రేమ, ప్రేమ – ఈ ఒక్క మాట తప్ప ఇంకేమీ చెప్పలేను. నాకు బాగా అస్వస్థతగా ఉన్నప్పుడు నా సంచీ, నా కట్టుబట్టలు, ఇంకా చెప్పాలంటే నా పాదరక్షలను సైతం ఆయన మోశారు."

కాలాంతరంలో ఒకసారి మనస్సు కాస్త చంచలమవగా, శరత్, "స్వామీజీ, నన్ను వదలిపెట్టేస్తారా?" అని స్వామీజీని అడిగాడు. "మూర్ఖుడా! నీ చెప్పులు కూడా నేను మోశానని మరచిపోయావా?" అంటూ స్వామీజీ అతణ్ణి సుతిమెత్తగా చీవాట్లుపెట్టారు.

ఒకసారి స్వామీజీ శరత్‌లు ఒక కీకారణ్యం గుండా వెళ్తున్నారు. దారిలో ఒక చోట (మనిషి) కొన్ని ఎముకలూ, ప్రక్కనే కాషాయవస్త్రాలు చెల్లాచెదరుగా

పడివున్నాయి. "శరత్, అదిగో చూడు. పులో లేక మరేదో క్రూరమృగమో ఇక్కడ ఒక సన్న్యాసిని చంపి తినివుంటుంది" అంటూ స్వామీజీ ఆ ఎముకల గుట్టను శరత్‌కు చూపించారు. శరత్ అదంతాచూసి విస్తుబోయాడు వెంటనే స్వామీజీ, "ఏం నాయనా, భయంగా ఉందా?" అని అడిగారు. అందుకు శరత్, "లేదు, లేదు. ప్రక్కన మీరు ఉన్నప్పుడు నా కెందుకు భయం?" అని జవాబిచ్చాడు.

'నువ్వొక సంకెల'

స్వామీజీ శరత్‌తోపాటు సాధారణ సన్న్యాసులలా సత్రాలలో బస చేస్తూ, స్వయంగా వండుకొని తిని ప్రయాణం చేస్తున్నారు. దారి పొడవునా ఎన్నో కథలు చెప్పి శిష్యుణ్ణి ఆయన ఆనందింపజేశారు. బునియన్ (Bunyun) రచించిన 'యాత్రికుల పురోగతి' (Pilgrim's Progress) అనే పుస్తకం నుండి కొన్ని కథలు చెప్పారు. హిమాలయాల పరిసరాలు స్వామీజీని అమితంగా ఆకట్టుకొన్నాయి. ఎత్తైన పర్వతాలూ, మంచు శిఖరాలూ, గంగానదీ ఆయనకు ఏకాంత జీవితాన్నీ, ధ్యానాన్నీ జ్ఞప్తికి తెచ్చాయి. తనతో శరత్ ఉండడం అప్పుడు ఆయనకు భారంగా తోచింది.

ఒక రోజు శరత్ కిచ్చుడీ వండుతున్నాడు. స్వామీజీ అతడితో, "శరత్, నువ్వు ఒక సంకెలలా నా కాళ్లను కట్టి పడేశావు. నేను ఏకాకిగా పోతున్న వాణ్ణి. నువ్వు నా జీవితంలో ప్రవేశించి నాకు భారమయిపోయావు. ఇక నువ్వు నాతో రావడం సబబు కాదు. ఇదుగో నా దారిన నేను పోతున్నాను" అంటూ చేతికర్ర, కమండలం పుచ్చుకొని వడివడిగా అక్కడ నుండి కదలిపోయారు. శరత్ విచారంగా అలా కూర్చుండిపోయాడు.

మూడు నాలుగు గంటలసేపు గడిచాక హఠాత్తుగా స్వామీజీ కంఠ స్వరం వినపడింది: "శరత్, ఓ శరత్! ఆకలి మండిపోతోంది. తినడానికి ఏదైనా ఉందా?" "ఇప్పుడే ఇస్తాను" అంటూ మహదానందంతో గంతులేస్తూ ఆయనకు కిచ్చుడీ వడ్డించాడు శరత్. "నువ్వు తిన్నావా నాయనా?" అని ఆప్యాయంగా స్వామీజీ అతణ్ణి అడిగారు. "మీరు లేకుండా నేనెలా తినగలను?" అని జవాబిచ్చాడు శరత్. నిర్ఘాంతపోయారు స్వామీజీ. "నువ్వు నిజంగానే నా కాళ్లకు సంకెలవే అయిపోయావు. నేను చాలాదూరం వెళ్లిపోయాను. అప్పుడు మనస్సులో, 'అయ్యో, అతడొక మూర్ఖుడు! ఏదీ అతడికి తెలియదు. అతణ్ణి ఒంటరిగా వదలి వచ్చేశానే!' అనే ఆలోచన మెదిలింది. ఇక ఏం చేయను! తిరిగి వచ్చేశాను. చూడు, నీ కోసమే తిరిగి రావలసివచ్చింది" అన్నారు స్వామీజీ. తరువాత ఇద్దరూ కలిసి కిచ్చుడీ తిన్నారు.

హిమాలయాలలో అత్యున్నతమైన ప్రదేశాలలో వెలసిన కేదార్‌నాథ్, బద్రీనాథ్ లాంటి పుణ్యక్షేత్రాలు దర్శించాలని స్వామీజీ కోరిక. కాని శరత్ అస్వస్థుడయ్యాడు. కనుక ముందుకు సాగలేకపోయారు. ఇద్దరూ మళ్లీ హాత్రస్ తిరిగివచ్చారు. అక్కడ స్వామీజీ మలేరియా వాతబడ్డారు.

వరాహ నగరంలోనూ

ఇలా ఇద్దరూ అస్వస్థులై మరీ బలహీనంగా తయారయ్యారు. ఆ సమయంలో తీర్థయాత్రలకై అక్కడకి వచ్చిన స్వామి శివానంద వారికి తారసపడి స్వామీజీని వరాహ నగర మఠానికి తోడ్కొని వచ్చాడు. అది 1888 సంవత్సరాంతం.

స్వామీజీ మఠానికి తిరిగి వచ్చిన సమయంలో సోదర సన్న్యాసులలో పలువురు తీర్థయాత్రలకు వెళ్ళారు. ఒక ఏడాది కాలం స్వామీజీ అక్కడే ఉండి పోయారు. ఆ రోజుల గురించి శరత్ ఇలా అభివర్ణించాడు:

“అవి ఉద్రిక్తభరితమైన రోజులు. క్షణం కూడా విశ్రాంతి ఉండేది కాదు. అనేకులు వచ్చేవారు, పోయేవారు; పండితులు వచ్చి గోష్ఠి జరిపేవారు. స్వామీజీ క్షణం కూడా బద్ధకంగా గడపలేదు. అప్పుడప్పుడు ఆయన ఏకాంతంగా ఉన్న ప్పుడు ‘హరిబోల్, హరిబోల్![1] ఆయనను ఎలుగెత్తి పిలవండి’ ‘అమ్మా, అమ్మా’ అంటూ పచార్లు చేసేవారు. నేను దూరంగా నిలబడి ఇదంతా గమనించేవాణ్ణి. అలాంటి సమయాల్లో ఆయన వద్దకు వెళ్లి, ‘స్వామీజీ, ఏదైనా తింటారా?’ అని అడిగితే ఏదో తమాషాగా బదులు చెప్పేవారు. ఒక పిచ్చివాడిలా ఉద్వేగంతో ఉండేవారు! వేకువజామునే లేచి, ‘దివ్యామృతాన్ని గ్రోలేవారా, లేవండి! లేవండి! లేవండి!’ అని పాడుతూ తక్కిన వారిని లేపేవారు. పిదప అందరూ కలసి ధ్యానం చేసేవారు.”

1889 జనవరి మాసాంతాన మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి, సోదర సన్న్యాసి ఒకరితో కలిసి శ్రీరామకృష్ణుల జన్మస్థలమయిన కామార్పుకూర్‌కు స్వామీజీ బయలుదేరారు. దారిలో ఆంట్‌పూర్‌లో వారు వారం రోజులు బసచేశారు. కామార్పుకూర్ వెళ్లే దారిలో జ్వరం వచ్చింది, వాంతులయ్యాయి. కనుక వారు కామార్పుకూర్ వెళ్ళకుండానే తిరిగి రావలసివచ్చింది.

వేదాంత అధ్యయనం, దైవచింతన, జపధ్యానాల లాంటి ఆధ్యాత్మిక సాధన లతో స్వామీజీ మఠంలో రోజులు వెళ్లబుచ్చసాగారు. అప్పుడు వేదాంత గ్రంథాలు

1. హరిబోల్ అంటే హరి నామాన్ని ఉచ్చరించండి అని అర్థం.

కొనడానికి తగిన ఆర్థికస్తోమత లేదు. కాశీ వాస్తవ్యులయిన ప్రమదదాస మిత్రా వద్ద కొన్ని గ్రంథాలు తీసుకొని చదివారు. తమకు కలిగిన సంశయాలను ఆయనకు ఉత్తరం ద్వారా తెలియజేసి, నివృత్తి చేసుకొన్నారు.

దేనిని ఎన్నుకోవాలి?

పాణిని 'అష్టాధ్యాయి' లాంటి సంస్కృత వ్యాకరణ గ్రంథాలను అధ్యయనం చేయగోరారు. ఆ విషయం ప్రమదాదాస మిత్రకు తెలుపుతూ, "పాణిని విరచిత అష్టాధ్యాయి మాకు ఎంతో ఉపయుక్తంగా ఉంటుందని మీరు భావిస్తే (మీకు సాధ్యమయితే, ఇష్టమయితే) దానిని మాకు పంపించి, సహాయం చేయండి. ఆజన్మాంతం మేం మీకు ఋణపడి ఉంటాం. మఠంలో దీక్ష, ప్రజ్ఞ, సునిశితమైన మేధస్సు గల వారికి కొదవలేదు. గురుదేవుల అనుగ్రహంతో వారు సత్వరమే పాణిని అష్టాధ్యాయిని సమగ్రంగా అధ్యయనం చేసి, వంగదేశంలో వేద పునరుద్ధరణ చేస్తారని నా నమ్మకం"[1] అని ఆయనకు స్వామీజీ విన్నవించారు.

అయినప్పటికీ స్వామీజీ హృదయం సదా ఏకాంతవాసాన్నే అభిలషించింది. రెండుసార్లు చేసిన తీర్థయాత్రలు ఆయన మనస్సులో గాఢమైన ఆలోచనలను లేవనెత్తాయి. అధిక కాలం ఇటువంటి జీవితం గడపాలనే ఉత్సుకత ఆయనలో పెరుగసాగింది.

కాని గురుదేవులు అప్పగించిన బాధ్యత స్వామీజీ ఉత్సుకతకు అడ్డుకట్ట వేసింది. చరిత్రలోనే వినూత్న సన్న్యాస సంప్రదాయాన్ని రూపొందించి, దాని బాధ్యతను స్వామీజీకి అప్పగించారు శ్రీరామకృష్ణులు. తక్కిన యువ సన్న్యాసుల బాధ్యత కూడా స్వామీజీదేనన్న విషయం విడిగా చెప్పనక్కరలేదు. వారి సర్వతోముఖమైన వికాసానికి స్వామీజీ బాధ్యత వహించారు. ఈ పరిస్థితిలో వారితోపాటు జీవించడం తప్పనిసరి అయింది. ఆసక్తి, బాధ్యతల మధ్య స్వామీజీ మనస్సు ఊగిసలాడింది.

అలాగే శ్రీరామకృష్ణులు తమకు అప్పగించిన మహత్కార్యంలోని మరో భాగమూ ఆయన మనస్సులో మెదలింది. ఇలా అనడం కన్నా అదే ఆయన మనస్సును ప్రధానంగా ఆక్రమించిందని చెప్పవచ్చు – శ్రీరామకృష్ణుల సందేశాన్ని లోకమంతటా ప్రచారం చేయడమే అది. చేప ఒకటే; కాని దానిని పిల్లల జీర్ణశక్తి ప్రకారం పులుసు, పచ్చడి, వేపుడులాగ పలు రకాలుగా ఒక్కొక్కరికి ఒక్కో విధంగా వండి పెడుతుంది తల్లి – ఇది శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పే ఉదాహరణ. అదే

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 3.

రీతిలో శ్రీరామకృష్ణుల సందేశాన్ని లోకమంతటా చాటాలి. కాని అందరికీ ఒకే విధంగా దానిని అందించడం సబబు కాదు. ప్రజలను ప్రత్యక్షంగా కలుసుకో కుండా దానిని ఎవరికి, ఎలా అందించాలో నిర్ణయించడం అసాధ్యం. కనుక వారిని తప్పనిసరిగా కలుసుకోవాలని స్వామీజీ నిశ్చయించుకొన్నారు.

వెళ్లాలని తీర్మానించుకొన్న స్వామీజీ వెంటనే అక్కడ నుండి బయలుదేర గోరారు. కుటుంబ దైన్యస్థితి కూడా అందుకు ఒక కారణం కావచ్చు. ప్రమదా

కుటుంబ దైన్య స్థితి

దాస్‌కు ఆయన ఇలా వ్రాశారు: "కలకత్తా పరిసరాల్లో జీవిస్తు న్నంత దాకా ఏ దారీ ఉన్నట్లు తోచడం లేదు. నా తల్లీ, ఇద్దరు సోదరులూ కలకత్తాలోనే నివసిస్తున్నారు. నేనే పెద్దవాణ్ణి, తరువాత వాడు ఎఫ్.ఏ. పరీక్షలకు చదువుతున్నాడు. చివరివాడు పసివాడు. పూర్వం వాళ్ల స్థితి బాగుండేది. కాని మా తండ్రి మరణానంతరం పరిస్థితి దారుణంగా పరిణమిం చింది; పస్తులు ఉన్న సందర్భాలు కూడా లేకపోలేదు. ఈ కొరత చాలదన్నట్లు కొందరు దాయాదులు వారిని పిత్రార్జితంగా వచ్చిన ఇంటి నుండి వెల్లగొట్టారు. ఉన్నత న్యాయస్థానంలో దావా వేయడంతో ఇంట్లో ఒక భాగం రాబట్టుకోగలి గారు; కాని అంతా పోయింది, వ్యాజ్యెం అంటే సమస్తం కోల్పోవడమే కదా!

"కలకత్తా పరిసరాల్లో నివసిస్తే వీరి దైన్య స్థితిని నేను చూడవవలసి వస్తుంది. అప్పుడు రజోగుణం ప్రకోపించి, అహంకారం చెలరేగి నన్ను కార్య రంగంలోకి దూకడానికి ఉబలాటపడేట్లు చేస్తోంది. ఇటువంటి సమయాలలో నా హృదయంలో దారుణమైన యుద్ధం చెలరేగుతుంది. అందుకే నా పరిస్థితి భయా వహంగా ఉందని వ్రాశారు. ఇప్పుడు వ్యాజ్యెం ముగిసింది. కనుక కొన్ని రోజులు ఇక్కడ ఉండి పరిస్థితులు చక్కబరచిన పిదప ఈ చోటికి స్వస్తి చెప్పి మళ్లీ ఇక్కడకు రాకుండా ఉండాలని నన్ను ఆశీర్వదించండి."[1]

తమ దీర్ఘమైన పయనం గూర్చి స్వామీజీ సోదర సన్యాసులకు చెప్పారు. మొదట్లో వారు అందుకు సమ్మతించలేదు; ఎవరినైనా ఒక సోదర సన్యాసిని తోడుగా వెంటబెట్టుకొని వెళ్లమని వారు ఒత్తిడి చేశారు. కాని అటువంటిది ఏకాంత జీవితం అనిపించుకోదని స్వామీజీ వ్యాఖ్యానించారు. చిట్టచివరికి తమ అభిప్రాయంతో వారిని ఏకీభవింపజేయగలిగారు. కొన్ని రోజులు మఠంలో ఉండి 1889 డిసెంబర్‌లో మఠం నుండి బయలుదేరారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 8.

స్వామీజీ తమ వద్ద ఒక చేతికర్ర, ఒక కమండలం, గీత పుస్తకం ఒకటి, The Imitation of Christ (క్రీస్తు అనుకరణ) ప్రతి ఒకటి మాత్రమే ఉంచుకొన్నారు. తమకంటూ స్థిరమైన నామధేయం ఏదీ స్వీకరించలేదు; ఎవరూ గుర్తించకుండా ఉండడానికి తమను విభిన్న నామధేయాలతో పేర్కొన్నారు. తమ ఆంగ్ల ప్రావీణ్యాన్నీ తమ బహుముఖ ప్రజ్ఞా పాటవాలనూ సాధ్యమయినంతవరకూ ఆయన చాటుకోలేదు. అనేక సమయాల్లో ఆహారం కోసం అన్వేషించకుండా యాదృచ్ఛికంగా లభించే ఆహారాన్నే స్వీకరించారు. కనుక కొన్ని సమయాల్లో వరుసగా ఐదు రోజులు సైతం నిరాహారంగా గడపడం జరిగిందని స్వామీజీ చెప్పడం కద్దు. అడవి, కొండ, చావడి, సత్రాలలో ఎక్కడ చోటు లభించినా అక్కడ ఆయన బసచేశారు. ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ డబ్బు తాకరాదని సంకల్పించుకొన్నారు. కాబట్టి అనేక ప్రదేశాలు ఆయన కాలినడకనే వెళ్లవలసివచ్చింది; ఎవరైనా మరీ బలవంతం చేస్తే రైలు టికెట్టు మాత్రం పుచ్చుకునేవారు. ఒక సన్న్యాసి ఎలా జీవించాలని శాస్త్రాలు నిర్దేశించాయో తు.చ. తప్పక అలాగే తమ జీవితాన్ని మలచుకొన్నారు ఆ యతి రాజు.

యతి రాజు

కాశీ రమ్మని ఆహ్వానిస్తూ ప్రమదా దాస్ అప్పుడప్పుడు స్వామీజీకి ఉత్తరాలు వ్రాశారు. ఆయన వద్ద కొన్ని రోజులు ఉండి శాస్త్రాలలో తమకు కలిగిన సంశయాలను ప్రత్యక్షంగా ఆయన ముఖతః నివృత్తి చేసుకోవచ్చుననే తలంపుతో స్వామీజీ కాశీకి బయలుదేరారు. వైద్యనాథం చేరుకొన్నప్పుడు అలహాబాద్‌లో యోగానందస్వామికి అమ్మవారు పోసినట్లు తెలిసింది. వెంటనే స్వామీజీ అలహాబాద్ వెళ్లారు. కాని అప్పటికే ఒకరిద్దరు సోదర సన్న్యాసులు యోగానందకు సేవాశుశ్రూషలు చేస్తున్నారు. స్వామీజీ కూడా వారితో కలిశారు. యోగానంద కోలుకొన్నాడు. ఇంతలో స్వామీజీని గురించి అనేకులకు తెలిసిపోయింది. ప్రతి రోజూ సాయంత్రం వారు ఆయన వద్దకు రాసాగారు. స్వామీజీ ప్రసంగమూ, పాటల కార్యక్రమమూ ప్రతి రోజూ జరిగాయి. ఈ రోజుల్లోనే పవహారీ బాబా అనే మహాత్ముని గురించి స్వామీజీ విన్నారు. ఆయనను దర్శించుకోవాలని నిశ్చయించుకొని స్వామీజీ ఘాజీపూర్ వెళ్లారు.

ఘాజీపూర్‌లో ఏకాంతంగా ఒక గుహలో జీవిస్తున్న యోగిపుంగవుడు పవహారీ బాబా. రోజుల తరబడి, నెలల తరబడి కూడా ధ్యానంలో మగ్నుడై ఉండగల తపోధనుడు ఆయన. చిన్నతనం నుండే క్రమంగా తక్కువ ఆహారం స్వీకరిస్తున్న ఆయన, చివరికి ఒక పిడికెడు వేపాకు లేక కొన్ని మిరియాలు

మాత్రమే తింటూ జీవించసాగారు. గుహలోనే ధ్యానంలో మునిగి ఎన్నో రోజులూ, నెలలూ ఉండేవారు. ఆ సమయంలో ఆయన ఏం తిని జీవించారో ఎవరికీ

పవహారీ బాబా

తెలియదు. కనుక ఆయనను పవహారీ బాబా (గాలిని ఆహారంగా పుచ్చుకొనే ముని) అని ప్రజలు పేర్కొనేవారు. ధ్యానంలో లయించి ఉండని రోజుల్లో గుహ మీద నున్న గదిలో ఉండేవారు, తమను చూడడానికి వచ్చేవారికి ఉపచర్యలు చేసేవారు. శ్రీరాముని విగ్రహానికి పూజలు చేసేవారు, హోమాలు నిర్వహించేవారు. శ్రీరామకృష్ణుల గురించి అప్పటికే విని, ఆయన ఛాయాచిత్రాన్ని ఉంచుకొని పూజలు కూడా చేసేవారు.

కాస్త లావుగా, ఎత్తుగా ఉండేవారు ఆయన. ఆయనకు ఒక కంట్లో మాత్రమే చూపు ఉంది. తాను విన్నవారిలో అతి శ్రావ్యమైన కంఠస్వరం ఆయనదేనని స్వామీజీ వ్రాసివున్నారు. తమ జీవితంలో చివరి పదేళ్లు ఎవరి దృష్టిలోనూ పడకుండా ఆయన జీవించారు. "యోగశాస్త్రానికి ఒక ఉదాహరణగాను, పవిత్రత, వినమ్రత, ప్రేమలకు సజీవ దృష్టాంతంగాను ప్రశాంతంగా ఆయన జీవితం గడచింది."[1] తాను అభిమానించి, సేవలందించిన ఉన్నతమైన మహాత్ములలో పవహారీ బాబా ఒకరిని స్వామీజీ వ్యాఖ్యానించారు.

బాబాపట్ల స్వామీజీ ఎంతో ఆకర్షితులయ్యారు. బాబా కూడా స్వామీజీ పట్ల ఎంతో ఆప్యాయత చూపారు. ఒకసారి ఆయనను చూసి అక్కణ్ణుండి బయలుదేరి వెళ్లిపోవాలనుకొన్నారు స్వామీజీ. కాని బాబా ఆప్యాయతా, వినమ్రమైన విన్నపమూ ఆయన తన నిర్ణయాన్ని మార్చుకొనేలా చేశాయి.

ప్రతి రోజు బాబా వద్దకు వెళ్లి పగటిపూటను స్వామీజీ గడిపారు. "యావజ్జీవితమూ నేను నేర్చుకొంటాను" అనేవారు శ్రీరామకృష్ణులు. ఆ విషయంలోనూ

కర్మయోగ భావనలు

స్వామీజీ ఆయనకు నిజమైన శిష్యునిగానే నిలిచారు. పరిస్థితులు, వ్యక్తులు, సంఘటనలు – ఇలా అన్నింటినుండి ఆయన నేర్చుకొంటూనే ఉన్నారు. పవహారీ బాబా ఉన్నతోన్నత స్థితిని చూసిన స్వామీజీ ఆయన నుండి కూడా నేర్చుకోవాలని ఉవ్విళ్లూరారు. కాని ఉపదేశమనే ప్రసక్తి రాగానే బాబా తప్పుకొనేవారు. ఉపదేశాలు వింటూ ఎవరూ పురోగమించలేరనీ, స్వప్రయత్నంతో పాటుబడితేనే పురోగతి సాధ్యమనీ ఆయన

---

1. ఈయన జీవితచరిత్రను స్వామి వివేకానంద వ్రాసి ఉన్నారు; చూడండి, లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 7.

విశ్వాసం. కాని స్వామీజీ వదలిపెట్టలేదు. ఏవేవో ప్రశ్నలు అడిగి ఆయన అనుభవ పూర్వకమైన జవాబులు ఆసక్తిగా వినేవారు. బాబా వచించిన రెండు భావనలు స్వామీజీ కాలాంతరంలో బోధించిన కర్మయోగ భావనలకు ఆధారప్రాయమైనవిగా ఉండడం చూడవచ్చు.

స్వామీజీ : ప్రారంభ దశలోని సాధకులకు మాత్రమే హోమం, పూజ మొదలైనవి తగినవి. మీ రెందుకు వాటిని అనుష్ఠిస్తున్నారు?

బాబా : ఏమిటి, కర్మలంటే ఒక వ్యక్తి తన నిమిత్తమే ఆచరిస్తున్నాడని నువ్వెందుకు భావించాలి? ఇతరుల కోసమూ కర్మలు ఆచరించవచ్చు కదా!

పనులు విడిచిపెట్ట నక్కరలేదు, అన్ని పనులూ చేయవచ్చు. కాని తన కోసం కాదు, ఇతరుల కోసం. అలా చేసేటప్పుడు అది ఆధ్యాత్మిక పురోగతికి దారి తీస్తుంది. ఈ భావన కాలాంతరంలో స్వామీజీ బోధించిన కర్మయోగానికి ఒక ప్రధాన ప్రాతిపదికగా విరాజిల్లింది.

మరొకసారి స్వామీజీ అడిగారు.

స్వామీజీ : ఎలా పని చేయడం?

బాబా : లక్ష్యాన్నీ సాధననూ ఏకం చేయి.

దీనిని వివరిస్తున్నప్పుడు తమ కర్మయోగ ప్రసంగాలలో స్వామీజీ ఇలా ప్రస్తావించారు:

"పవహారీ బాబా ఒకసారి కర్మ రహస్యాన్ని గూర్చి నాతో ఇలా చెప్పారు: 'లక్ష్యాన్నీ సాధనను ఏకం చేయి.' మీరు ఏ పని చేసినా ఆ పని తప్ప మరేదీ యోచించకండి. ఆ పనిని ఒక ఆరాధనగా, ఉన్నతమైన ఆరాధనగా, ఆ సమయంలో మీ జీవితం యావత్తు దానికి అంకితం చేసి చేయండి."

బాబా ఒక హఠయోగి. దేహాన్ని పరిపూర్ణ ఆరోగ్య స్థితిలో ఉంచుకోవడానికి హఠయోగం తగిన శిక్షణ గరపుతుంది. బాబా వద్ద హఠయోగం నేర్చుకోవాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. దానికోసం ఒక రోజు ఎన్ను కొన్నారు. దానిని గురించి దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ మంచం మీద పడుకొనివున్నారు. హఠాత్తుగా అప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు ఆయన ముందు కనిపించారు. ఏదో విచారంగా స్వామీజీకి కుడివైపు నిలబడి ఆయననే తదేకంగా చూడసాగారు. రెండు మూడు గంటలు గడిచాయి.

హఠయోగంలో ఉత్సుకత

సంపూర్ణంగా శ్రీరామకృష్ణులకు అర్పించుకొన్న తాను ఇప్పుడు మరొక గురువును ఆశ్రయించాలనుకోవడం తప్పేమోనని స్వామీజీకి స్ఫురించింది. ఏదో దోషం చేశాననే ఆవేదనతో ఆయన కూడా పడుకొని శ్రీరామకృష్ణులను చూస్తుండి పోయారు. హఠాత్తుగా శ్రీరామకృష్ణులు అదృశ్యమయిపోయారు. హఠయోగం నేర్చుకోవాలనే అభిలాషను తాత్కాలికంగా స్వామీజీ విరమించుకొన్నారు.

అయినప్పటికీ హఠయోగం పట్ల స్వామీజీకి గల ఉత్సుకత తగ్గలేదు. ఒకటి రెండు రోజులు గడిచాక మళ్లీ ఉత్సుకత తలెత్తింది. వెంటనే శ్రీరామకృష్ణుల దర్శనమూ కలిగింది. ఈ విధంగా ఆయన అనుకొన్నప్పుడల్లా శ్రీరామకృష్ణుల దర్శనం కలుగసాగింది.[1] తాము హఠయోగం నేర్చుకోవడం శ్రీరామకృష్ణులు అంగీకరించడంలేదన్న విషయం స్వామీజీ అర్థం చేసుకొన్నారు. దీర్ఘంగా ఆలోచించిన స్వామీజీకి అంతా అర్థమయింది – శ్రీరామకృష్ణులు యుగపురుషుడు. ఈ యుగంలో ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి అవసరమైనవి తీసుకుని వచ్చిన వారు. తనకు ఏది అవసరమో ఆయనకు బాగా తెలుసు; దానిని ఆయన అనుగ్రహించారు కూడా. కనుక ఇకమీదట మరొకరిని ఆశ్రయించి కొత్తగా ఏదీ నేర్చుకోవలసింది లేదు – ఈ దృఢ నిశ్చయానికి రాగానే స్వామీజీలోని మనోచాంచల్యం తొలగిపోయింది.

భారతదేశానికి అవసరమైన సంస్కరణలు

స్వామీజీ వ్యక్తిత్వం పట్ల ఆకర్షితులైనవారు అనేకులు రోజూ ఆయన వద్దకు రావడమూ, ఆయన పాటలు, మాటలు వినడమూ ఘాజీపూర్‌లో దినచర్యగా పరిణమించింది. కాని వచ్చేవారి పాశ్చాత్య వ్యామోహాన్ని స్వామీజీ గమనించకపోలేదు. వారి నడక, దుస్తులు, ప్రవర్తన అన్నీ పాశ్చాత్య సంస్కృతికి అద్దం పట్టాయి. పాశ్చాత్యులను అనుకరించడమే అభ్యుదయమని వారు భావించినట్లుగా కనిపించింది. అక్కడ నుండి కాశీ వాస్తవ్యులైన ప్రమద దాస్‌కు, “విదేశీయులు ఇక్కడికి ఎటువంటి నాగరికతను కొనితెచ్చారు? ఆహా! వారు ఎటువంటి ఐహిక

---

1. స్వామీజీ తన ఈ అనుభవాలను ‘నీ కోసం ఒక పాట పాడుతాను’ అనే కవితలో ప్రస్తావిస్తున్నారు. – *లేవండి, మేల్కొనండి! సంపుటం 5, పుట 409*

నువ్వు
నా వెనుకనే నిలబడి ఉన్నావని
తెలుసు, కనుకనే
వెనుదిరిగి నీ నవ్వు ముఖాన్ని చూస్తాను ....

వ్యామోహాన్ని కల్పించారు! దుర్బల హృదయులైన వీరిని ఆ విశ్వనాథుడే సంరక్షించుగాక!"[1] అని ఒక లేఖలో వ్రాశారు. ఈ ప్రజలను పాశ్చాత్య వ్యామోహం నుండి ఎలా విడిపించాలో ఒక రోజు ఆయన మాటల్లో స్పష్టంగా ప్రస్తావించారు. భారతదేశానికి ఆవశ్యకమైన సంస్కరణలు ఏ మార్గంలో జరగాలో ఆయన మాటలు స్పష్టంగా తెలిపాయి:

"ఉన్నదంతా బలవంతంగా తీసి పారవేయడమో, మన సంస్కృతిలోని అంశాలనన్నింటిని నిష్పక్షపాతంగా తూలనాడడం వల్లనో కాదు మనం సంస్కరణలను తీసుకురావలసింది. దానికి బదులు అపరిమితమైన ప్రేమను నాటాలి, ఎనలేని సహనం పాటించాలి.

"విద్యను వ్యాపింపచేయాలి. సహజంగా అభివృద్ధికి కారణమవుతుంది. ఈ అభివృద్ధి బాహ్యంగా ఉత్తేజితమైనది కాక, లోపల నుండే ఉద్భవించినదై ఉంటుంది. మనం అందించే విద్య కూడా ఈ దృక్పథంతో కూడిన విద్యగా ఉండాలి. హిందూమత మహత్యాన్ని ఎలుగెత్తి చాటాలి; అతిశయోక్తులకు పోకూడదు. హిందూమతంలోని ఆదర్శాలను ప్రజలు చైతన్యపూరితులై అవగతం చేసుకొనేలా చేయాలి.

"ఒక్క విషయం మరచిపోకూడదు - హిందూమతం నీతి విరుద్ధమైనది కాదు! దాన్లో లోతుగా మునగండి, దాని మహత్యాన్ని మీరు కొలవవచ్చు. కళ్ళుమూసుకొని పాశ్చాత్య సంస్కృతికీ, ఆచారవ్యవహారాల అట్టహాసాలకూ, పైపై మెరుగులకూ బానిసలు కాకండి. మీ మాతృదేశం గురించి అధ్యయనం చేయండి. మీ జాతి, దాని జీవనాధార ప్రాతిపదిక ఉద్దేశం ఏమిటన్నది కనుగొనండి.

"భారతదేశ ఆదర్శాలూ, దృశ్యాలూ మహత్తరమైనవి కావని నేడు మనం భావిస్తున్నాం. మనం క్షణం మాత్రమే ఆలోచించవచ్చు, అయినప్పటికీ మనం అలా ఆలోచిస్తున్నాం, అలాంటి మానసిక దురాకర్షణకు లోనయ్యాం. ఇలాంటి వినాశనం కన్నా ఆవేదన కలిగించే స్థితి మన భారతదేశ చరిత్రలో సంభవించి ఉండదు. నిజానికి మన దేశంలో విలయతాండవం చేస్తున్న పేదరికం ఏదో తెలుసా? మన నాగరకత ఆధ్యాత్మిక కొలబద్దను మనం కనుగొనకపోవడమే. మనలను మనం అవగతం చేసుకొన్నప్పుడు, కనుగొన్నప్పుడు మన సమస్యలు తొలగిపోతాయి."

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 24.

స్వామీజీని చూడడానికి వచ్చేవారి సంఖ్య క్రమంగా పెరగసాగింది. రోస్, పెన్నింగ్టన్ లాంటి ఒకరిద్దరు ఆంగ్లేయులు సైతం స్వామీజీకి పరిచయమయ్యారు.

పాశ్చాత్య దేశాలకు ప్రప్రథమ ఆహ్వానం

సేనాధిపతియైన రివడ్ – కార్నక్ కూడా స్వామీజీని కలుసుకొన్నాడు. ఆతడికి వేదాంతం పట్ల ఎంతో ఆసక్తి ఉంది. కాని మన దేశం గురించీ, సంస్కృతిని గురించీ ఆ పాశ్చాత్యులు తెలుసుకొన్నదంతా క్రైస్తవ మిషనరీల ద్వారానే. వారు నిజాలను వక్రీకరించి, నిజాలకు వ్యతిరేకార్థాలే చెబుతూ వచ్చారు. పాశ్చాత్యులు ఈ కట్టుకథలనే భారతదేశమని నమ్ముతూవచ్చారు. దీనిని స్వామీజీ అర్థంచేసుకోకపోలేదు. అలాగే వారిలో కొందరికి నిజంగానే భారతీయ ఆధ్యాత్మిక సంపత్తి పొందాలనే ఉత్సుకత ఉండడం కూడా స్వామీజీ గ్రహించకపోలేదు. ఈ రోజుల్లోనే పెన్నింగ్టన్ దంపతులు, “స్వామీజీ, మీరు ఇంగ్లండుకు వెళ్లాలి. అక్కడ మీ భావనలను ప్రచారం చేయాలి” అని ఆయనను కోరారు. పాశ్చాత్య దేశాలకు రావలసిందిగా స్వామీజీ అందుకొన్న ప్రప్రథమ ఆహ్వానం ఇదే. కాని స్వామీజీ అప్పుడు వీటినన్నింటినీ ఆలోచించే స్థితిలో లేరు. కఠోరమైన తపోమయ జీవితమూ, సాధనలే ఆయన కళ్ల ముందు ద్యోతకమయ్యాయి.

మరో నెల రోజులు ఘాజీపూర్‌లోనే స్వామీజీ బసచేశారు. ఆ సమయంలో హృషీకేశ్‌లో అభేదానంద వ్యాధిగ్రస్థుడైనట్లు ఆయనకు కబురు వచ్చింది. అభేదానందను కాశీకి తోడ్కొని రావడానికి ఏర్పాట్లు చేసి, తామూ కాశీకి వెంటనే బయలుదేరారు. కాశీలో అభేదానందకు చేదోడువాదోడుగా ఉంటూ ఆయనకు నయమయ్యేదాకా స్వామీజీ అక్కడే ఉండిపోయారు.

1890 ఏప్రిల్‌లో బలరాంబోసు కాలధర్మం చెందాడనే వార్త స్వామీజీకి అందింది. శ్రీరామకృష్ణుల భక్తులకీ, శిష్యులకీ తలలో నాలుకలా మెలగిన వ్యక్తి

‘హృదయంలేని సన్న్యాసిని కాను నేను’

బలరాం. భక్తులలో ఆయనకు శ్రీరామకృష్ణులు ఒక విశిష్ట స్థానాన్ని కేటాయించారు. అటువంటి వ్యక్తి మరణవార్త స్వామీజీని అమితంగా క్రుంగదీసింది. ఈ విధంగా సోదర సన్న్యాసుల పట్ల స్వామీజీకి గల అనురాగం, భక్తుని మరణం పట్ల ఆయన పడ్డ ఆవేదన పండితుడయిన ప్రమదా దాస్‌కు ఆశ్చర్యం కలిగించింది. “ఒక సన్న్యాసికి ఇంతటి అనురాగమూ, బంధమూ భావ్యమా?” అంటూ విస్మయం చెందారాయన. “మేం రసహీనులమైన సన్న్యాసులం కాము. ఒక వ్యక్తి సన్న్యాసి అయినంత మాత్రాన ఆతడు హృదయంలేనివాడవుతాడా?” అని ఆయనకు స్వామీజీ జవాబిచ్చారు.

బలరాంను కోల్పోయి దుఃఖసాగరంలో మునిగివున్న ఆ కుటుంబాన్ని సాంత్వన పరచడానికి స్వామీజీ కలకత్తా బయలుదేరారు. ఈసారి ఆయన మఠంలో మూడు నెలలు బసచేశారు. ఈ రోజులు మఠం లోని సన్న్యాసులకు వరప్రసాదంగా పరిణమించాయి. స్వామీజీ బహుముఖ ప్రజ్ఞాపాటవాలు ఎన్నో రీతుల్లో వ్యక్తమయ్యాయి. ఆయనతో గడపిన ప్రతి క్షణమూ మఠవాసులకు ఒక గుణపాఠమయింది. మఠాన్ని ఎంత గానో ఆదరిస్తూ వచ్చిన బలరాం, ఆయన తరువాత మే నెలలో సురేంద్రనాథ్ మిత్రా - ఇద్దరూ మృతి చెందడంతో ఆర్థికంగా మఠం క్లిష్ట పరిస్థితిని చవి చూసింది. తినడానికి ఏమి లేకుండా కొన్ని రోజులు వారు గడపవలసి వచ్చింది. శ్రీరామకృష్ణుల భక్తులైన గిరీశ్, 'మ' లాంటి వారిని స్వామీజీ కలుసుకోగానే వారు వెంటనే చేయూతనిచ్చారు. కాని వారు అంత ధనవంతులు కారు. వారు అందించిన మొత్తంతో ఖర్చులను ఏదో కొంత మేరకు సర్దుకొన్నారు ఆ యువ సన్న్యాసులు.

మళ్లీ మఠంలో

ఇలా మఠం పరిస్థితి చక్కదిద్దవలసివుండగా, స్వామీజీ మనస్సును మరో తలంపు అల్లకల్లోలపరచసాగింది. శ్రీరామకృష్ణుల అస్థికలను గంగాతీరంలో ఎక్క డైనా ఒక చోట ప్రతిష్ఠించి ఒక దేవాలయం నిర్మించాలని స్వామీజీ ఎంతగానో అభిలషించారు. కాని మఠం అభివృద్ధికి అయితేనేం, శ్రీరామకృష్ణుల దేవాలయ నిర్మాణానికి అయితేనేం నిధులు సేకరించడం సామాన్యమైన పనికాదు. సురేంద్రనాథ్ మిత్రా 1000 రూపాయలు ఇస్తానని వాగ్దానం చేశాడు. ప్రమదా దాస్ సహాయపడతాడని ఎంతో నమ్మకంగా ఉన్నారు స్వామీజీ. కాని ఆయన వద్ద నుండి పైకం రాకపోవడం స్వామీజీని విచారానికి గురిచేసింది.

13 హిమాలయ సానువుల్లో

దేవతల పర్వతాలైన హిమాలయాలను ప్రతి ఒక్కరూ ఒక్కసారైనా సందర్శించాలి. హిమాలయాల్లో జీవించడమంటే పరమశివుని సాన్నిధ్యంలో జీవించడమే (గిరిరాజ్ శృంగే మహాదేవ సంఘే) అవుతుంది.

— భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణులు

మతం అభివృద్ధి చెందాలి, దేవాలయ నిర్మాణం జరగాలి – ఇవి స్వామీజీలో నిరంతరం మెదులుతున్న ఆలోచనలు. కాని వీటినన్నింటినీ మించి ఆయన మనస్సు ఏకాంత జీవితం కోసం పరితపించింది. హిమాలయాలలో కొంతకాలం గడపిన అఖండానంద స్వామి అప్పుడే తిరిగివచ్చారు. ఆయన తెలిపిన వర్ణనలు, యాత్రా విశేషాలు స్వామీజీ ఉత్సుకతను మరింత ఉద్దీపింపజేశాయి. "గంగాతీరంలో ఒక చోట దీర్ఘకాలం ధ్యానం చెయ్యాలనుకుంటున్నాను...... హిమాలయాలకు ఒక్క పరుగులో వెళ్లాలని తపించిపోతున్నాను" అని ఆయన వ్రాశారు. ఈ ఉద్దేశంతోనే ఆయన ఒకటి రెండుసార్లు బయలుదేరడం కూడా తటస్థించింది. కాని ఏవో ఆటంకాలు కలిగేవి; ప్రతిసారి ఏదో కారణంగా ఆయన వెనుకకు తిరిగి రావలసి వచ్చింది. కనుక ఈసారి మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి ఆశీస్సులు పొంది మరీ బయలుదేరాలని నిర్ణయించుకొన్నారు. మాతృదేవి అనుగ్రహం ఉంటే సమస్తం సాధ్యమేనని ఆయనకు గట్టి నమ్మకం.

మాతృదేవి ఆశీస్సులు

అఖండానందను వెంటబెట్టుకొని వెళ్లాలని నిశ్చయించుకొని, ఆయనతో కలసి వెళ్లి మాతృదేవిని దర్శించుకొన్నారు. "అమ్మా! అత్యున్నత అనుభూతి పొందకుండా నేను తిరిగి రాను" అని మాతృదేవితో స్వామీజీ చెప్పారు. శ్రీరామ కృష్ణుల దివ్యనామం పేరిట మాతృదేవి ఆయనను ఆశీర్వదించారు. తరువాత అఖండానందతో, "నాయనా! నా సంపత్తినే (స్వామీజీనే) నీకు అప్పగిస్తున్నాను.

నీకు హిమాలయ ప్రాంతాలు సుపరిచితాలు. నరేన్ భోజనానికి అవస్థపడకుండా చూసుకో" అని చెప్పారు. ఈ విధంగా మాతృదేవి ఆశీస్సులు పొంది 1890 జూలై ఆఖరున స్వామీజీ బయలుదేరారు. "నేను ఒకసారి స్పృశిస్తే ఆ వ్యక్తి జీవితంలో మార్పు కలగాలి. అట్టి శక్తిని సముపార్జించకుండా తిరిగి రాను" అని తమ సోదర సన్న్యాసులతో తెలిపి, సుదీర్ఘ యాత్రకు స్వామీజీ బయలుదేరారు.

భాగల్పూర్‌లో

గంగాతీరం వెంబడి నడిచి వెళ్లాలని స్వామీజీ అనుకొన్నారు. ఆగస్టు నెల స్వామీజీ, అఖండానంద భాగల్పూర్ చేరుకొన్నారు. అక్కడ గంగాతీరంలో ఒక చోట బసచేశారు. ప్రయాణపు బడలికతోను, ఆకలితోను వారి ముఖాలు వాడిపోయినప్పటికీ, ఆ వదనాలలో దేదీప్యమానంగా ప్రకాశించే ఆధ్యాత్మిక తేజస్సు వారిని ఇతరుల కన్నా విశిష్టమైనవారిగా చూపింది. స్వామీజీ పట్ల అనేకులు ఆకర్షితులయ్యారు. వారిలో ఒకరు ఆ ఊళ్లో సుప్రసిద్ధుడైన కుమార్ నిత్యానంద సింగ్. ఆతడి మిత్రుడయిన మన్మథనాథ్ చౌధురీ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో స్వామీజీకి, అఖండానందకు బస ఏర్పాట్లు చేశారు.

ఈ ఇద్దరు సన్న్యాసులను గురించి మొదట్లో మన్మథనాథ్ గొప్పగా భావించలేదు. ఎందరో సన్న్యాసులు వస్తూపోతూ ఉంటారు, వాళ్లలాంటి వారే ఈ ఇద్దరూనని అతడు అనుకొన్నాడు. ఒక రోజు మధ్యాహ్న భోజనానంతరం అందరూ కూర్చుని విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నారు. మన్మథనాథ్ వారితో మాట్లాడడం ఇష్టం లేనట్లు కాస్త దూరంగా కూర్చుని బౌద్ధమతం గురించిన ఆంగ్ల పుస్తకం ఒకటి చదవసాగాడు. కాసేపు గడిచింది. స్వామీజీ అతడితో, "ఏం పుస్తకం అది?" అని అడిగారు. అందుకు మన్మథనాథ్ పుస్తకం పేరు తెలిపి, "మీకు ఆంగ్లం తెలుసా?" అని అడిగాడు. "ఏదో కొద్దిగా" అని స్వామీజీ జవాబిచ్చారు. సంభాషణ కొనసాగింది. ఆంగ్ల సాహిత్యంలోని పలు గ్రంథాల నుండి ఉదాహరణలు చూపుతూ అనర్గళంగా స్వామీజీ మాట్లాడసాగారు. నిశ్చేష్టితుడయ్యాడు మన్మథనాథ్. ఒక సన్న్యాసి ఆంగ్లంలో, అందునా ఇంత అనర్గళంగా మాట్లాడడం ఆ రోజుల్లో ఊహాతీతం! కాసేపట్లోనే స్వామీజీ పాండిత్యాన్నీ, మేధస్సునూ గ్రహించాడు మన్మథనాథ్. యోగం, ఉపనిషత్తుల లాంటి అనేక విషయాలలో స్వామీజీకి అపారమైన జ్ఞానం ఉందని కొద్ది రోజుల్లోనే ఆతడికి అవగతమైంది.

అక్కడ స్వామీజీ బస చేసిన రోజుల్లో అనేకులు ఆయన వద్దకొచ్చి సాహిత్యం, తత్త్వశాస్త్రం, మతం లాంటి పలు విషయాలను గురించి ముచ్చటించారు. స్వామీజీ మేధాశక్తీ, వారు వివరించే (కొత్త) తరహా అందరినీ ఆకట్టుకొన్నాయి.

ఒక రోజు స్వామీజీని ఆ ఊళ్లోని శ్రీమంతుల వద్దకు తీసుకువెళ్లి పరిచయం చేస్తానని మన్మథనాథ్ చెప్పాడు. "నా బండిలోనే పోదాం. మీకు శ్రమ ఉండదు" అని కూడా చెప్పాడు. కాని స్వామీజీ అందుకు సమ్మతించక, "అది సన్న్యాస ధర్మం కాదు. శ్రీమంతులను ఆశ్రయించడం సన్న్యాస పథానికి విరుద్ధం" అని నిర్మొహమాటంగా చెప్పేశారు. స్వామీజీ పరిత్యాగం మన్మథనాథ్‌పై చెరగిపోని ముద్రవేసింది.

ఒక రోజు స్వామి మెల్లగా పాడుకొంటున్నారు. అది విన్న మన్మథనాథ్, "స్వామీజీ, మీకు పాడడం వచ్చా?" అని అడిగాడు. "ఏదో కాస్త వచ్చు" అన్నారు స్వామీజీ. స్వామీజీ చెప్పిన 'ఏదో కాస్త వచ్చు' లాంటి మాటలకు పూర్తి అర్థం అప్పటికే తెలిసివున్న మన్మథనాథ్ ఆయనను పాడమని బలవంతం చేశాడు. చాలాసేపు సంకోచించిన తరువాత స్వామీజీ పాడారు. "అతడు పాడుతున్నప్పుడు, నాలోని వ్యక్తి నాదస్వరం విన్న నాగుపాములా నిశ్చలంగా నిలబడిపోయాడు" అని శ్రీరామకృష్ణులే శ్లాఘించిన స్వామీజీ పాట ఎలా ఉంటుంది! మన్మథనాథ్ ఆ పాటలో మైమరచిపోయాడు. మర్నాడు స్వామీజీ అనుమతితో పలువురు సంగీత విద్వాంసులను ఇంటికి ఆహ్వానించాడు. రాత్రి స్వామీజీ పాడటానికి తగిన ఏర్పాటు చేశాడు. రాత్రి తొమ్మిది పది గంటలకల్లా కార్యక్రమం పూర్తవుతుందని భావించిన మన్మథనాథ్ ఆహ్వానితులకు రాత్రి భోజనాల ఏర్పాటు చేయలేదు. పాటలు ప్రారంభమయ్యాయి. 9,10,11 గంటలూ గడచిపోతూనే ఉన్నాయి. స్వామీజీ సంగీతం ఆగలేదు. ఎవరూ కదల్లేదు. ఆకలి దప్పికల ధ్యాసే ఎవరికీ లేదు. మర్నాడు ఉదయం మూడు గంటల దాకా స్వామీజీ పాడారు. ఎవరూ కూర్చున్న చోటు నుండి అటూ ఇటూ కదల్లేదు. తబలా వాయించిన వ్యక్తి చేతులు మొద్దుబారి ఆపిన తరువాతనే ఆ సంగీత కార్యక్రమం ముగింపునకు వచ్చింది.

కాలానికి అతీతమైన సంగీతం

చుట్టుపక్కల ఉన్న ఒకటి రెండు చోట్లకు రెండుసార్లు వెళ్ళడం తప్ప స్వామీజీ భాగల్పూర్‌లోనే తమ సమయమంతా గడిపారు. సమీపంలోని నాథనగర్ ఒక జైన క్షేత్రం. పలువురు జైన సన్న్యాసులు అక్కడ నివసిస్తున్నారు. జైన మతాన్ని సనాతన ధర్మంలో ఒక భాగంగానే పరిగణించారు. స్వామీజీ ఒక రోజు అక్కడకు వెళ్లి ఆ సన్న్యాసులతో జైనమతం గురించి చాలాసేపు సంభాషించారు. ఈ అనుభవం ఆయనకు ఎంతో తృప్తినిచ్చింది.

జైన సన్న్యాసులతో

స్వామీజీ భాగల్పూర్ నుండి బయలుదేరడానికి చాలాసార్లు ప్రయత్నించి నప్పటికీ మన్మథనాథ్ ఆయనను విడిచిపెట్టలేదు. కనుక ఒక రోజు ఆతడు ఇంట్లో లేనప్పుడు, కుటుంబ సభ్యుల వద్ద సెలవు పుచ్చుకొని స్వామీజీ, అఖండా నందలు హిమాలయాల వైపుగా బయలుదేరారు. ఇంటికి తిరిగి వచ్చాక మన్మథనాథ్ జరిగింది తెలుసుకొని ఎంతో ఆవేదన చెందాడు. బద్రీనాథ్ వెళ్లాలని ఒకసారి స్వామీజీ చెప్పినట్లు జ్ఞాపకం వచ్చి అతడు అల్మోరా దాకా వెళ్ళి స్వామీజీ కోసం వెదకాడు. కాని అంతలోనే స్వామీజీ అక్కణ్ణుండి వెళ్ళిపోయారు.

తరువాత ఇద్దరూ వైద్యనాథంలో బసచేశారు. అక్కడ బాబూ రాజ్ నారా యణ్ బోస్ అనే వ్యక్తిని కలుసుకొన్నారు. ఆయన బ్రహ్మసమాజ ప్రచారకునిగా

ఆంగ్ల నిషేధం

సంఘంలో ఆదరణీయునిగా ఖ్యాతిగాంచాడు. చిన్నతనంలో ఆంగ్లేయ వ్యామోహంలో భారతదేశాన్నీ, భారతదేశానికి సంబంధించిన అన్ని విషయాలనీ ఈయన ద్వేషించాడు; తల్లిదండ్రుల మరణానంతరం పాశ్చాత్య వ్యామోహాన్ని విదిలించుకొని భారతదేశాన్నీ, దాని మహత్త్వాన్నీ కీర్తించసాగాడు. పాశ్చాత్య వ్యామోహం ఎంత తీవ్రంగా ఉండేదో అదే తీవ్రతను ప్రతిఘటించడంలోనూ చూపించసాగాడు. ఆంగ్లేయుల ఆచార వ్యవహారాలు, సంస్కృతి మాత్రమే కాక పొరపాటుగా ఎవరైనా సభ్యులు ఆంగ్ల పదాలను ఉపయోగించినా కూడా ఒక పదానికి పైసా చొప్పున జరిమానా విధిస్తాడట.

వృద్ధుడైన రాజ్ నారాయణ్ బోస్ భావాలపట్ల మర్యాద చూపాలనే ఉద్దేశంతో స్వామీజీ తమకు ఆంగ్లవాసనే అంటనట్లు వ్యవహరించారు; అఖండానందను కూడా అట్లే వ్యవహరించమన్నారు. స్వచ్ఛమైన బెంగాలీ భాష లోనే సంభాషణలు సాగాయి. స్వామీజీకి ఆంగ్లం కించిత్తు కూడా తెలియదని రాజ్‌నారాయణ్ నమ్మాడు. ఒక రోజు మాటల మధ్యలో తొందరపాటున రాజ్ నారాయణ్ నోట 'ప్లస్' (plus) అనే పదం దొర్లింది. ఆ పదం స్వామీజీకి అర్థ మయిందో లేదో అనే సందేహంతో వేళ్ళను కూడిక గుర్తులా చేసి చూపించాడు. కాలాంతరంలో స్వామీజీ పేరు జగద్విఖ్యాతి గాంచినప్పుడు ఆయన పొందిన ఆశ్చర్యం వర్ణనాతీతం. "స్వామీజీ ఒక విచిత్రమైన వ్యక్తి" అని వ్యాఖ్యానించా రట!

వైద్యనాథం నుండి ఘాజీపూర్ మీదుగా ఇద్దరూ కాశీ చేరుకొన్నారు. కాశీలో ప్రమదాదాస్ ఇంట్లో బసచేశారు. కాశీలో ఉన్నప్పటికీ హిమాలయాలలోని మంచుపర్వత శిఖరాలను తిలకించాలనే ఉత్సుకత స్వామీజీలో నిండిపోయింది. ఒక రోజు స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి పలువురు వచ్చారు. అప్పుడు స్వామీజీ ఏదో ఆవేశం ఆవహించినట్లు ప్రమదాదాస్‌తో, "ఇప్పుడు నేను కాశీ నుండి వెళ్లిపోతున్నాను. సమాజం మీద ఏదో ఒక రోజు పిడుగులా పడతాను; ఈ సమాజం ఒక కుక్కలా నన్ను అనుసరిస్తుంది. అంతదాకా ఈ నగరంలో అడుగుపెట్టను" అన్నారు. పిదప ఆ స్వాములిద్దరూ బయలుదేరారు.

'సమాజం మీద పిడుగులా పడతాను'

బదరీనాథ్ వెళ్లాలన్నదే వారి యోచన. కాశీ నుండి బయలుదేరిన వారు అయోధ్య, నైనిటాల్ మీదుగా అల్మోరా వెళ్లారు. దారిలో కాక్రిఘాట్ అనే చోటు చేరుకొన్నారు. కోసీ, సూయల్ అనే చిన్న నదులు సంగమించే అందమైన కొండ ప్రాంతం అది. సంగమ స్థలానికి సమీపంలో ఒక పెద్ద రావిచెట్టు ఉంది. చుట్టూ ఎత్తయిన కొండ శిఖరాలు. "ఈ ప్రాంతం పరమాద్భుతంగా ఉంది. ధ్యానానికి ఎంతో అనువైన చోటు ఇది" అన్నారు స్వామీజీ చుట్టూచూస్తూ. అలా చెప్పడంతో ఆగ లేదు; నదిలో స్నానమాచరించి తీరంలో కూర్చుని ప్రగాఢ ధ్యానంలో మగ్నులయ్యారు.

మనిషీ విశ్వమూ ఒకే అమరిక

స్వామీజీ జీవితంలో అదొక ముఖ్యత్వం వహించిన రోజు. ఆయన కాలాంతర జీవితంలోను, ఉపన్యాసాలలోను, ప్రణాళికలలోను కానవచ్చే ఒక అద్భుతమైన భావనను నాటి ధ్యానంలో ఒక అనుభూతిగా పొందారాయన. ధ్యానం ముగించి లేవగానే ఆయన అఖండానందతో, "నా జీవితంలో ఒక మహోన్నతమైన క్షణం ఇది. జీవితపు అంతుబట్టని చిక్కుముడుల్లో అతిముఖ్యమైన ఒక దానికి ఈ రావిచెట్టు క్రింద నాకు పరిష్కారం లభించింది. మనిషికీ లోకానికీ మధ్య ప్రగాఢమైన సమైక్యత నెలకొని ఉండడం నేను గాంచాను. ప్రపంచంలో ఉన్న సమస్తమూ ఈ మానవ శరీరంలోనూ ఉంది. యావత్ప్రపంచాన్నీ నేను ఒక అణువులో చూశాను" అన్నారు. ఆ రోజంతా స్వామీజీ ఉన్నతమైన మనఃస్థితిలో ఉండిపోయారు; తాము అనుభూతిలో పొందిన విషయం గూర్చి అఖండానందతో మాట్లాడారు. ఒక కాగితంలో క్రింది విధంగా వ్రాసుకొన్నారు కూడా.

"ప్రారంభంలో వాక్కు ఉండేది. పిండాండాలు ఒకే అమరికలో ఉండేవి. వ్యక్తిగత ఆత్మ ఒక (సజీవ) దేహంలో నెలకొన్నట్లు, విశ్వాత్మ సజీవ ప్రకృతిలో, అంటే మనకు ద్యోతకమవుతున్న ప్రపంచంలో నెలకొని ఉంది. కాళీమాత శివుణ్ణి ఆలింగనం చేసుకొనివుంది. ఇది కల్పన కాదు. ఒకటి (ప్రకృతి) మరొక దానిని (ఆత్మ) ఆవరించడం, భావన - దానిని వ్యక్తం చేసే వాక్కుతోనూ పోల్చవచ్చు. అవి అభిన్నమైనవి. మనస్సే వాటిని విభజిస్తుంది. వాక్కు లేకుండా భావన లేదు. కనుక ప్రారంభంలో వాక్కు ఉండేదని చెప్పబడింది. విశ్వాత్మ యొక్క ఈ ద్వైత స్థితి శాశ్వతమయినది. శాశ్వతమైన సాకార నిరాకారాలు అనే రెండిటి సంయోగాన్నే మనం చూస్తున్నాం."

కాక్రీఘాట్ నుండి స్వాము లిద్దరూ అల్మోరా వైపుగా నడక సాగించారు. అల్మోరాకు రెండు మైళ్ళదూరంలో మహమ్మదీయుల శ్మశానవాటిక ఒకటి ఉంది.

ఫకీర్ ఇచ్చిన దోసకాయ

ఆ చోటు చేరుకొనేసరికి ఆకలిదప్పులతో స్వామీజీ స్పృహ కోల్పోయే స్థితికి వచ్చారు. ఆయనను అక్కడ కూర్చోబెట్టి అఖండానంద నీళ్ళ కోసం వెదుక్కొంటూ వెళ్ళాడు. ఆ శ్మశాన వాటిక పర్యవేక్షకుడయిన జుల్ఫికర్ అలీ అనే మహమ్మదీయ ఫకీర్ శ్మశానవాటిక సమీపంలో ఒక గుడిసెలో నివసిస్తున్నాడు. అతడివద్ద ఆహారం అంటూ ఏదైనా ఉన్నదీ అంటే, అది ఒక దోసకాయ మాత్రమే. స్వామీజీ పరిస్థితి చూడగానే అతడు పరుగెత్తుకొంటూ వచ్చి ఆ దోసకాయను ఆయనకు ఇచ్చాడు. మరీ బలహీనంగా ఉన్న స్వామీజీ ఆ కాయను తన నోటికి అందించమన్నారు. అందుకు ఆ ఫకీర్, "స్వామీ, నే నొక మహమ్మదీయుణ్ణి" అన్నాడు. "అయితే ఏమిటి! అదో పెద్ద విషయం కాదు. మనమందరమూ సోదరులమే కదా?" అని నవ్వుతూ స్వామీజీ అడిగారు. ఫకీర్ ఆ దోసకాయను స్వామీజీకి తినిపించాడు. స్వామీజీ బడలిక తీరింది. "నిజానికి ఆ వ్యక్తి నా ప్రాణదాత. ఆ విధంగా జీవితంలో ఎన్నడూ నేను అలసిసొలసిపోలేదు" అని కాలాంతరంలో స్వామీజీ చెప్పారు.

1890 ఆగస్టు నెలాఖరుకి స్వాములిద్దరూ అల్మోరా చేరుకొన్నారు. అక్కడ అంబాదత్ అనే వ్యక్తి ఉద్యానగృహంలో వారిద్దరూ బసచేశారు. శారదానంద, కృపానంద అప్పటికే అల్మోరాలో ఉన్నారు. వారు లాలా బద్రీషా అనే ప్రముఖుని ఇంట్లో బసచేశారు. వారు వచ్చి స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. ఆ తరువాత వారందరూ లాలా బద్రీషా ఇంట్లో బసచేశారు.

ఇక్కడ ప్రభుత్వోద్యోగియైన శ్రీకృష్ణ జోషి అనే వ్యక్తితో స్వామీజీ సుదీర్ఘ చర్చలు జరిపారు. 'మతాల ఆదర్శం త్యాగం' అన్నది స్వామీజీ అభిప్రాయం. దీనిని గురించి వాదోపవాదాలు కూడా జరిగాయి. అక్కడి ప్రజల విన్నపాన్ని మన్నించి స్వామీజీ దయ్యంపట్టిన ఒక వ్యక్తి పరిస్థితిని నయంచేశారు కూడా.

కాసార్ దేవి గుహలో

కొన్ని రోజులు అక్కడ బసచేసిన స్వామీజీ ఏకాంత జీవితం కోసం పరితపించారు. కనుక ఒక రోజు అందరివద్దా సెలవు పుచ్చుకొని కొన్ని మైళ్ల దూరంలో ఉన్న ఒక గుహను ఎంచుకొని అక్కడే ఉండి తీవ్రమైన సాధనలు అనుష్ఠించసాగారు. ఆ గుహ కాసరాదేవి[1] ఆలయానికి సమీపంలో ఉంది. దట్టమయిన అరణ్య ప్రాంతం అది. కొంత కాలం అక్కడ నివసించిన స్వామీజీ ఏదో ఒక శక్తిచే ప్రేరేపితులైనట్లుగా మళ్ళీ తిరిగి లాలా ఇంటికి వచ్చారు. తీవ్రమైన తపోమయ జీవిత పర్యవసానంగా స్వామీజీ ముఖారవిందం దివ్య తేజస్సుతో భాసిల్లింది. "ఏకాంత జీవితాన్నీ తీవ్ర సాధనలనూ అభిలషించి ఈ విధంగా స్వామీజీ ఏకాంతంలో జీవితం గడపినప్పుడల్లా ఏదో ఒక శక్తి ఆయనను ప్రేరేపించి బయటికి తీసుకొనివస్తూన్నట్లుగా అనిపించేది. ఆయన కోసమే ఒక మహత్కార్యం వేచివుంది. ఆ కార్యం పూర్తిచేసేదాకా ఆయన ఏకాంత జీవితం గడపకుండా ఆ శక్తి అడ్డుకొంటున్నట్లుగా తోస్తోంది" అని అఖండానంద వ్యాఖ్యానించేవారు.

సోదరి మృతి

లాలా ఇంట్లో కొన్ని రోజులుగా బస చేస్తున్న స్వామీజీకి అశనిపాతం లాంటి వార్త అందింది; ఆయన సోదరీమణులలో ఒకరు ఆత్మహత్య చేసుకొన్నారు. ఈ విషాదకరమైన దుర్ఘటన స్వామీజీని దిగ్భ్రాంతికి గురిచెయ్యటమేకాక ప్రగాఢ చింతనలో ముంచివేసింది. స్వామీజీతో బాల్యంలో ఆటలాడిన అత్యంత సన్నిహితురాలు ఆమె. చిన్నతనంలోనే ఆమెకు వివాహం చేశారు. కాని ఆమె వైవాహిక జీవితం సాఫీగా సాగలేదు. ఛాందసమైన ఆచారపరాయణుల ఇంట మెట్టిన ఆమె సర్దుకుపోలేకపోయింది. వివాహం జరిగిన నాటినుండే విషాదమూ, కన్నీరే ఆమెకు మిగిలాయి. జీవితంలో ఇక భరించలేని విషాదం ముంచుకొచ్చినప్పుడు తన జీవితాన్ని అంతం చేసుకొంది. "మళ్లీ తిరిగి రాకూడదని కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం హిమాలయాలకు

---

1. 'కాసార్' (కేసరీ అనే మాటకు రూపాంతరం) అంటే సింహం. సింహవాహినీ దేవి, దుర్గ.

వెళ్లాను; నా సోదరి ఆత్మహత్య చేసుకొన్నదనే వార్త నాకు అక్కడ అందింది. నా దుర్బలమైన హృదయంలో అప్పుడు సంతరించుకోబోతున్న ప్రశాంతత దూర మైంది"[1] అని స్వామీజీ వ్రాశారు. "స్త్రీలకు విద్య నేర్పాలి, తమ సొంత కాళ్ల మీద నిలబడేట్లు వారిని తీర్చిదిద్దాలి" అని స్వామీజీ స్త్రీ జనోద్ధరణకై ఆక్రోశించ డానికి మూలమైన ప్రాతిపదికను ఈ దుర్ఘటనలో మనం చూడవచ్చు.

అల్మోరా నుండి కర్ణప్రయాగ, రుద్రప్రయాగల మీదుగా స్వామీజీ, శారదా నంద, అఖండానంద, కృపానందలు శ్రీనగర్ చేరుకొన్నారు. అలకనంద నదీ తీరంలో తురీయానంద ఒకప్పుడు నివసించిన కుటీరంలో అందరూ బసచేశారు. అక్కడ దాదాపు ఒకటిన్నర నెలల కాలం భిక్షాటన చేస్తూ జీవించారు. తమ పూర్తి సమయాన్ని ప్రార్థన, ధ్యానం, శాస్త్రాధ్యయనాలలో గడిపారు.

శ్రీనగర్‌లో తమ చిన్ననాటి పాఠశాల ఉపాధ్యాయుణ్ణి ఒకరిని స్వామీజీ కలుసుకోవడం తటస్థించింది. ఈయన ఇటీవలి కాలంలో క్రైస్తవమతం పుచ్చు కొన్నాడు. స్వామీజీ హిందూమత మహత్త్వాన్ని ఆయన దృష్టికి తెచ్చినప్పుడు, ఆ ఉపాధ్యాయుడు తాను తప్పు చేసినట్లు గ్రహించి మళ్ళీ హిందూమతానికి రావాలని పరితపించాడు. కాలాంతరంలో సన్న్యాసుల పట్ల అమిత గౌరవమర్యా దలు పాటించి వీలైనప్పుడల్లా వారిని తన ఇంటికి ఆహ్వానించి సేవించాడు.

దుడ్డుకర్ర నెత్తితే దానం

అక్కణ్ణుండి అందరూ టెహ్రీ చేరుకొన్నారు. ఒక గ్రామం గుండా వెళు తున్నప్పుడు రాత్రి కాసాగింది. ఆకలితో వారు నకనకలాడసాగారు. ఒక పాడుబడ్డ సత్రంలో సామాన్లు దించి, భిక్షకై బయలుదేరారు. ఎన్ని ఇళ్లలో యాచించినా ప్రయోజనం లేకపోయింది. వీరిని ఎవరూ అసలు పట్టించుకోలేదు. "హిమాలయ ప్రాంతంలోని (గార్వాల్) మనుషుల్లా దానమిచ్చేవారు మరెవ్వరూ లేరు. కాని వారు దానం ఇవ్వాలంటే మనం దుడ్డు కర్ర ఎత్తాలి" అనే సామెత ఒకటి ఉంది. దానిని అఖండానంద జ్ఞాపకం చేసుకొన్నాడు. కనుక అందరూ చేతికర్రలను ఎత్తి "భోజనం పెట్టకపోతే గ్రామాన్ని కొల్లగొడతాం" అంటూ బిగ్గరగా ఆవేశంతో కేకలుపెట్టి గ్రామస్థుల నందరినీ భయపెట్టారు. అంతే, ఆహారంతోపాటు, అవసరమైనవన్నీ వారు ఉన్న చోటికే తన్నుకొంటూ వచ్చాయి. కావలసినవన్నీ వారికి ఇచ్చి భయభక్తులతో గ్రామస్థులందరూ చేతులు కట్టుకొని నిలబడ్డారు!

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 289.

టెహ్రీలో ఒక పాడుబడిన తోటలో సన్న్యాసులు బసచేయడానికి రెండు గదులు కట్టబడివున్నాయి. స్వామీజీ, సోదర సన్న్యాసులు ఆ గదుల్లో బసచేశారు. గంగాతీరంలో ఆ గదులు ఉన్నాయి. ఇక్కడ భిక్షాటనతో పొట్టపోసుకొంటూ, రోజంతా స్వామీజీ, తక్కినవారు ఆధ్యాత్మిక సాధనలలో గడపసాగారు. టెహ్రీ సంస్థాన దివాను రఘునాథ్ భట్టాచార్యతో వారికి పరిచయం కలిగింది. ఆయన విన్నపం మేరకు స్వామీజీ ఆయనకు కొన్ని రోజులు అతిథిగా ఉన్నారు. స్వామీజీని ఏదో రకంగా సేవించాలనే తీవ్ర వ్యాకులత దివాన్‌లో జనించింది. గంగాతీరంలో ఒక ఏకాంతమైన చోట నివసిస్తూ జపధ్యానాలు అనుష్ఠించాలనే అభిలాష స్వామీజీలో కలిగింది. దివాన్ తన వ్యాకులతను వ్యక్తం చేసినప్పుడు స్వామీజీ తమ అభిలాషను వెల్లడించారు. గంగానదీ విలంగనా నదుల సంగమ స్థానమైన గణేశ్‌ప్రయాగలో స్వామీజీ కోసం ఒక కుటీరం నిర్మించి ఇచ్చాడు దివాను.

దివాను నిర్మించిన కుటీరంలో నివసించడానికి స్వామీజీ సిద్ధమయ్యారు. కాని భగవద్విలాసం మరో విధంగా ఉంది. హఠాత్తుగా అఖండానంద అస్వస్థ దయ్యాడు; శ్వాసనాళం వాపు (bronchitis) వ్యాధి తిరగబెట్టింది. కొండగాలి ఆయనకు పడలేదు, అదే సమయంలో శీతకాలం కూడా సమీపించసాగింది. ఆయనను దిగువ ప్రాంతాలకు తరలించవలసిన అగత్యం ఏర్పడింది. కనుక కుటీరంలో నివసించాలనే ప్రణాళికను వదులుకొని అందరూ బయలుదేరడానికి సిద్ధమయ్యారు. ప్రయాణానికి కావలసిన గుర్రాలను దివానే ఏర్పాటుచేసి, దారి ఖర్చుల నిమిత్తం కొంత పైకం కూడా ఇచ్చాడు. దాదాపు ఇరవై రోజులు టెహ్రీలో గడపిన ఈ సన్న్యాసులు డెహ్రాడూన్‌కు బయలుదేరారు.

దారిలో రాజ్‌పూర్‌కు సమీపంలో వారు పోతున్నప్పుడు, వారికి కాస్త ముందుగా మరొక సన్న్యాసి వెళుతూ ఉండడం కంటబడింది. చూడడానికి ఆయన తురీయానందలా కనిపించాడు. కనుక వేగంగా వెళ్లి ఆయనను సమీపించారు. "అవును, ఇతడు మన హరే!" అంటూ కేకపెట్టాడు వారిలో ఒకరు. హఠాత్తుగా ఒక సోదర సన్న్యాసిని కలుసుకోవడంలో వారు పొందిన ఆనందం వర్ణనాతీతం. అందరూ కలసి డెహ్రాడూన్ వెళ్లారు. ముందుగా ఒక వైద్యునికి అఖండానందను చూపించారు. ఆయన మందులిచ్చి కొండ ప్రాంతాలకు వెళ్ళకూడదని హెచ్చరిక చేశాడు.

'నా సోదరునికి చోటు ఇవ్వగలరా?'

డెహ్రాడూన్‌లో వెంటనే అఖండానంద కోసం ఒక చోటు వెదకాలి. స్వామీజీ ఇంటింటికీ వెళ్ళి అఖండానంద కోసం చోటు అడిగారు. ఆయన విన్నపాన్ని ఎవరూ పట్టించుకొన్న పాపానపోలేదు. చివరికి ఒక వ్యాపారస్థుడు, నిర్మాణం

ఇంకా పూర్తిగాని తమ కొత్త ఇంట్లో వారు నివసించడానికి సమ్మతించాడు. ఇల్లు నిర్మాణానికి అవసరమైన సామగ్రి, కలప మొదలైన వస్తువులు చెల్లాచెదరుగా పడివున్న ఆ స్థలంలో ఆ సాధువులు బసచేశారు. కాని అఖండానందకు ఆ చోటు ఏమాత్రం అనుకూలించలేదు.

మరొక చోటు కోసం వెతకుతున్నప్పుడు స్వామీజీ తమ పాఠశాల సహాధ్యాయియైన హృదయ్‌బాబును కలుసుకోవడం తటస్థించింది. అతడు మనః స్ఫూర్తిగా అఖండానందకు తన ఇంట్లో బస ఏర్పాటు చేశాడు. ఆ మధ్య హృదయ్ బాబు క్రైస్తవ మతం పుచ్చుకొన్నాడు. అతడి ఇంట్లో బస చేసినప్పుడు ఒక రోజు స్వామీజీ కొందరు క్రైస్తవ మిషనరీలతో వాదించడం జరిగింది. స్వామీజీ భావనలను వారు అంగీకరించనూలేదు, వ్యతిరిక్త భావనలను వ్యక్తం చేయనూ లేకపోయారు. అసమర్థతా, కోపమూ ముప్పిరిగొనగా వారు అక్కణ్ణుండి వెళ్ళి పోయారు. తమకు తలదాచుకోవడానికి చోటిచ్చిన వ్యక్తి ఇంట్లో ఇలా జరిగినందుకు స్వామీజీ ఎంతగానో విచారం వెలిబుచ్చి, హృదయ్‌కు క్షమాపణ కూడా చెప్పారు. ఇక్కడ మరో సమస్య తలెత్తింది. హైందవ జీవితానికి అలవడిన అఖండానంద క్రైస్తవ ఆచారవ్యవహారాలతో నిండిన ఆ ఇంట్లో ఇమడలేక పోయాడు. దాంతో అందరూ మళ్ళీ పాత చోటికే బస మార్చారు.

స్వామీజీ మళ్ళీ ఇల్లిల్లూ ఎక్కి దిగసాగారు. "నా సోదర సన్న్యాసి అస్వస్థుడై ఉన్నాడు. మీ ఇంట్లో తలదాచుకోవడానికి కాస్త చోటిచ్చి, అన్నానికి ఏర్పాటు చేసిపెట్టగలరా?" అని అనేక చోట్ల అడిగారు. కాని ఎక్కడ నుండీ సానుకూల స్పందన లభించలేదు. చివరికి అనంత నారాయణ్ అనే పండితుడు స్వయంగా ఒక చిన్న ఇల్లు అద్దెకు పుచ్చుకొని, సన్న్యాసుల బసకీ, భోజనానికీ ఏర్పాటు చేశాడు.

డెహ్రాడూన్‌లో వారు దాదాపు మూడు వారాలు గడిపారు. ఆ తరువాత కృపానందను తోడిచ్చి అఖండానందను అలహాబాద్‌కు పంపించి, స్వామీజీ శారదానందతో కలిసి హృషీకేశ్ వైపుగా బయలుదేరారు.

అందమైన పర్వతాలు, పచ్చని చెట్టుచేమలతో నిండిన దట్టమైన అరణ్యాలు, పొంగిపొరలి ప్రవహిస్తూ ఎన్నటికీ ఎండిపోని జీవనదియైన గంగానది, విచిత్రమైన మహాత్ములు సాధు బృందాలు, అనేక దేవాలయాలతో ఇప్పటికీ ఒక తపో భూమిగా విలసిల్లుతున్నది హృషీకేశ్. స్వామీజీ, శారదా నందలు చండీశ్వరుని ఆలయం సమీపంలో ఒక కుటీరం నిర్మించుకొని జీవించసాగారు.

హిమాలయ ప్రాంతాలలో పలువురు మహాత్ములను దర్శించుకొన్నారు. దేహ స్పృహ అన్నదే లేకుండా, సుఖదుఃఖాలను గురించి కలత చెందకుండా జీవిస్తూన్న ఎందరినో స్వామీజీ అక్కడ చూశారు. ఒక వ్యక్తి చూడడానికి పిచ్చివాడిలా ఉన్నాడు. ఒంటి మీద గుడ్డ పీలిక కూడా లేకుండా తిరుగుతున్న ఆ వ్యక్తి పిల్లలకు ఒక ఆట వస్తువు. ఆతణ్ణి చూడగానే రాళ్ళురువ్వడం పిల్లలకు ఒక ఆట. తమాషా ఏమిటంటే ఆతడు కూడా దానిని వినోదంగానే భావించేవాడు. వారంతా రాళ్ళు రువ్వడం వలన ఆతడి శరీరమంతా రక్తసిక్తమయింది. అయినప్పటికీ అది ఆతడికి బాధగా అనిపించలేదు. రాళ్ళు రువ్వుతూ పిల్లలు చప్పట్లుకొడుతూ కేరింతలతో ఆనందించినట్లే అతడు కూడా ఆనందించాడు. ఒకసారి స్వామీజీ అతణ్ణి తీసుకువెళ్ళి అతడి గాయాలను కడిగి, మందు పూశారు. రక్తం స్రవిస్తున్నప్పుడు అతడు ఎలా నవ్వాడో, స్వామీజీ అతడికి శుశ్రూష చేస్తున్నప్పుడు కూడా ఆనందంతో పరవశించిపోయాడు. మధ్యమధ్యలో, "అంతా నా తండ్రి లీల" అంటూ మళ్లీ నవ్వసాగాడు.

కొందరు మహాత్ములు ఎవరినీ తమ దరి చేరనివ్వరు. అందుకోసం వారు అవలంబించే పద్ధతులు విచిత్రంగా ఉంటాయి. కొందరు మనుషులను చూడగానే రాళ్లు రువ్వుతారు. మరొకరు తాను జీవిస్తున్న గుహ చుట్టూ మనిషి ఎముకలను పరచి ఉంచుతారు! చూసేవారికి ఆతడు శవాలను తినేవాడిలా కనిపించడంతో ఎవరైనా ఆతణ్ణి సమీపిస్తే ఒట్టు! దాంతో ఆతడు కూడా ఎలాంటి ఆటంకాలూ లేకుండా నిర్విఘ్నంగా సాధనలలో లయించిపోతాడు. ఇటువంటి పలువురు సన్న్యాసులను స్వామీజీ దర్శించారు.

ఈలోపు కృపానంద స్వామి తిరిగి వచ్చాడు. తాము నివసిస్తున్న కుటీరాన్ని కాస్త పెద్దదిగా చేయాలనుకొన్నారు. స్వామీజీ తప్ప తక్కిన వారంతా వెదురు బొంగులు తేవడానికి అడవిలోకి వెళ్ళారు. వారు తిరిగి వచ్చే సరికి స్వామీజీ విపరీతమైన జ్వరంతో బాధపడుతూ కనిపించారు. జ్వరంతోపాటు గొంతువాపు నొప్పి (diphtheria) కూడా ఆయనకు సోకింది. అక్కడ వైద్య సౌకర్యాలు మృగ్యం. ఆదరణ కరవయిన ఆ పరిస్థితిలో భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించడం తప్ప మరోమార్గం ఏదీ వారికి కనిపించలేదు. స్వామీజీ నాడి బలహీనంగా కొట్టుకొంటూ క్రమక్రమంగా ఆగిపోయే స్థితికి దిగజారింది; శరీరం చల్లబడసాగింది. అందరికీ నమ్మకం పోయింది; వారు విలపించనారంభించారు. హఠాత్తుగా అప్పుడు ఎక్కడ నుండో ఒక సాధువు అక్కడకు

మళ్లీ మృత్యువు ఒడిలో

వచ్చాడు. తన సంచీ నుండి కాస్త తేనె, కొన్ని భస్మాలు తీసి, వాటిని తేనెలో రంగ రించి స్వామీజీ నోట్లో పోశాడు. సంజీవనిలా పనిచేసింది ఆ ఔషధం. కాసేపటి కల్లా స్వామీజీ శరీరం వేడెక్కింది, స్పృహ కూడా వచ్చింది.

మరికొంతసేపటికి స్వామీజీ కళ్ళు తెరిచి మెల్లగా మాట్లాడారు. కాని మాటలు స్పష్టంగా లేకపోవడంతో ఒక సోదర సన్న్యాసి ఆయన నోటి వద్ద తన చెవిని ఆనించి మాటలు జాగ్రత్తగా విన్నాడు. "సోదరులారా చింతించకండి, నేను చావను" అన్నారు స్వామీజీ.

బయటికి స్వామీజీకి వచ్చిన జ్వరం మృత్యుముఖం దాకా తీసుకువెళ్లినప్ప టికీ, ఆంతరికంగా అది ఆయనకు ఒక అద్భుత సందేశాన్ని అందజేసింది. ఆ అర్ధబాహ్య చైతన్య స్థితిలో ఆయన కొక మహాసత్యం ఆవిష్కృతమయింది. తాను ఈ లోకంలో నిర్వర్తించవలసిన మహత్కార్యం ఒకటి ఉంది. ఆ కార్యం పూర్తయ్యే దాకా విశ్రాంతి అన్నదే లేదని ఆ సమయంలో తనకు తెలిసినట్లు స్వామీజీ తదనంతరం చెప్పారు. ఆయనలో అపరిమితమైన ఆధ్యాత్మిక శక్తి ఉప్పొంగడం సోదర సన్న్యాసులు గమనించకపోలేదు. ఆ శక్తి కార్యోన్ముఖమవడానికి తగిన సమయం కోసమూ, చోటు కోసమూ వేచివున్నట్లుగా తోచింది.

మరొక 'వరాహ నగర మఠం'

కఠోర సాధనలు అనుష్ఠించడానికి స్వామీజీ హృషీకేశ్ నుండి హరిద్వార్ వెళ్లారు. హరిద్వార్ సమీపంలోని కంఖల్ అనే చోట స్వామి బ్రహ్మానంద అప్ప టికే సాధనామయ జీవితం గడపుతున్నాడు. స్వామీజీ రాక తెలియగానే బ్రహ్మానంద వెళ్ళి ఆయనను కలుసుకొన్నాడు. తదుపరి తక్కిన సన్న్యాసులు కూడా వచ్చి చేరుకొన్నారు. అందరూ కలసి సహరాన్‌పూర్‌కు వెళ్ళారు. అక్కడ బసచేసివున్న అఖండానంద అప్పటికే మీరట్ వెళ్ళిపోయాడు. దాంతో వీరందరూ మీరట్‌కు బయలుదేరారు. మీరట్‌లో యజ్ఞేశ్వరబాబు అనే వ్యక్తి ఇంట్లో అందరూ బసచేశారు. హృషీకేశ్‌లో స్వామీజీ జబ్బు పడినప్పటి నుండి అంతదాకా పూర్తిగా కోలుకోలేదు. ఆయనకు మరింత చికిత్సా, పౌష్టిక ఆహారమూ ఆవశ్యకాలయినాయి. కనుక పదిహేను రోజులు అక్కడే ఉండిపోయి, యజ్ఞేశ్వరబాబు మిత్రుడైన సేట్‌జీ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో బసచేశారు.

అప్పటికే అక్కడికి తీర్థయాత్రలకు వచ్చివున్న అఖండానంద వారిని చేరుకొ న్నాడు. శ్రీరామకృష్ణుల సన్న్యాస శిష్యులు పలువురు సేట్‌జీ ఇంట్లో బసచేసి ఆధ్యా త్మిక సాధనల్లో మునిగిపోవడంతో ఆ స్థలం వరాహ నగర మఠాన్ని తలపింప

చేసింది. జపధ్యానాలు, ప్రార్థన, భజన, శాస్త్రాధ్యయనాలతో వారు రోజులు గడపసాగారు. తమ భోజనాదులను స్వయంగా వారే వండుకొనేవారు. సాయం త్రాల్లో కాస్త దూరం పచార్లు చేసిరావడమో లేదా ప్రక్కనే ఉన్న మైదానంలో సైనికుల కవాతు, క్రీడవంటివి తిలకించడానికి వెళ్ళేవారు.

కన్నతల్లిలా అక్కడ అందరికీ వండి వడ్డించడం గురించి తురీయానంద ఏమంటున్నారో విందాం: “మీరట్‌లో జరిగిన ఒక సంఘటన గురించి చెబుతాను.

తల్లిలా వండి వడ్డించారు

నా మనస్సులో శాశ్వతంగా నిలచిపోయిన సంఘటన అది: ఆ రోజు మా అందరికీ పులావు వండి వడ్డించారు స్వామీజీ. ‘చాలా బాగుంది’ అని మేం చెప్పగానే వండినదంతా ఆయన మాకే వడ్డించేశారు. ఆయన పిడికెడు కూడా నోటబెట్టుకోలేదు. ‘మీరు కూడా తినండి’ అన్న విన్నపానికి జవాబుగా, ‘ఇవన్నీ నేను కావలసినంత తిన్నాను. మీకు వడ్డించడంతో నా మనస్సు ఆనందంతో నిండిపోయింది. కాస్త కూడా మిగల్చకుండా అంతా తినండి’ అన్నారు. ఈ సంఘటన పెద్దదేమీ కాదు. కాని నా మనస్సులో అది చెరిగిపోని ముద్రవేసింది. ఎన్ని ప్రయాసలు, ఎంతటి ప్రేమ, ఎన్నెన్ని కథాకమామిషులు, ఎంత ప్రయాణం - అన్నీ నా మనోఫలకంపై మెదలుతున్నాయి!”

సేట్‌జీ ఇంటికి సమీపాన ఒక గ్రంథాలయం ఉంది. అక్కడ నుండి స్వామీజీ కోసం అఖండానంద పుస్తకాలు తెచ్చియివ్వడం పరిపాటి. ఒక రోజు స్వామీజీ Sir John Lubbock సాహిత్య సంపుటాలు తీసుకురమ్మన్నారు. అఖండా నంద నిత్యం ఒక సంపుటాన్ని తేవడమూ, స్వామీజీ దానిని చదివి మర్నాడు తిరిగి ఇచ్చివేయడమూ జరుగుతోంది. గ్రంథాలయాధికారికి సందేహం కలిగింది; ఒక సంపుటాన్ని ఒకే రోజులో చదివి ముగించడం అసాధ్యం - స్వామీజీ నిజంగా చదువుతున్నారా లేక చదువుతున్నట్లు నటిస్తున్నారా? ఒక రోజు తన సందేహాన్ని గురించి ప్రత్యక్షంగా అఖండానందనే అడిగాడు. దీనిని గురించి విన్న స్వామీజీ తిన్నగా గ్రంథాలయాధికారిని కలుసుకొని, తాను కేవలం చదవడం మాత్రమే చేయడం లేదనీ, ఆ సంపుటాలలో నుండి ఏ ప్రశ్ననైనా, ఏ విధంగానైనా తనను అడగమనీ అతడికి చెప్పారు. ఇదే అదను అనుకొని ఆ గ్రంథాలయాధికారి ప్రశ్నల వర్షం కురిపించి స్వామీజీని పరీక్షించారు. ఏమాత్రం తడుముకోకుండా అన్ని ప్రశ్నలకూ సుస్పష్టంగా స్వామీజీ జవాబు లిచ్చారు. ఆ తరువాత ఇదెలా సాధ్యమయిందని స్వామీజీని అఖండానంద అడిగినప్పుడు ఆయన ఇలా

జవాబిచ్చారు: "ఏదీ నేను ఒక్కో పదంగా చదవను; ఒక్కో వాక్యంగానూ, కొన్ని సమయాలో పేరాలు పేరాలుగాను చదవడం వలన అమిత వేగంగా చదువగలుగుతాను."

భగవదన్వేషణలోనే జీవితం గడపడం అసిధారా వ్రతం లాంటిదని కఠోపనిషత్తు వచిస్తున్నది.[1] ప్రతి క్షణమూ అప్రమత్తంగా వ్యవహరించకపోతే మార్గం నుండి వైదొలగే ప్రమాదాలు ఈ జీవితంలో కోకొల్లలు. సొంతాలు, బంధాలు అన్నీ పారమార్థిక మార్గంలో ఆటంకాలని ఎంచి వాటిని త్యజించి సన్న్యాసం స్వీకరిస్తాడు మనిషి. కాని అతడి ఎరుక లేకుండానే మిత్రులు, శిష్యులు, సోదర సన్న్యాసులు, మఠం అంటూ క్రొత్త బంధాలు తగిలించుకొంటాడు. ఎంతో అప్రమత్తంగా వ్యవహరించకపోతే ఈ బంధాలు సైతం ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి ఆటంకాలుగా పరిణమిస్తాయి. అలాంటి బంధనాల్లో ప్రస్తుతం తాను చిక్కువడుతున్నట్లుగా స్వామీజీకి తోచింది. సోదర సన్న్యాసులతో జపధ్యానాలూ, ఆధ్యాత్మిక సాధనల తోనే రోజులు గడిచాయి. అయినప్పటికీ వారితో కలసి ఉండడం ఆయనకు ఒక అడ్డంకిగానే అనిపించింది. హృషీకేశ్‌లోనూ, హిమాలయాల్లోనూ తనకు తారస పడ్డ సన్న్యాసులు ఆయన మనస్సులో తళుక్కున మెదిలారు. ఎలాంటి బంధాలూ లేకుండా సర్వస్వతంత్రంగా వారు గడుపుతున్న జీవితాలు స్వామీజీని గాఢమైన చింతనకు లోను చేశాయి. ఒక గట్టి నిర్ణయానికి ఆయన వచ్చారు.

'ఏకాంతవాసానికి పోతున్నాను'

ఒక రోజు అఖండానందను పిలిచి తాను ఏకాంతంలోకి వెళ్ళగోరు తున్నట్లుగా తెలియజేశారు స్వామీజీ. అందుకు అఖండానంద, "మధ్య ప్రాచ్య ప్రాంతాలకు వెళ్ళాలనే నా ఆకాంక్షను ప్రక్కకు పెట్టి నేను ఈ యాత్రలో పాల్గొనడం మీ కోసమే. ఇప్పుడు నన్ను వదలిపెట్టి వెళ్ళిపోతామంటున్నారే!" అన్నాడు ఆవేదనతో. ఆ మాటలు విన్న స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "సోదర సన్న్యా సులే అయినప్పటికీ బంధం బంధమే; ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి వారు కూడా అడ్డం కులే. నువ్వే చూడు, టెహ్రీలో నీకు జబ్బు చేసింది. అప్పుడు నేను కూడా సాధన లేవీ అనుష్ఠించలేకపోయాను కదా! సోదర సన్న్యాసి అనే మాయను సైతం అధిగ మించకుంటే తపోమయ జీవితంలో పూర్తిగా మునగలేం. తపోమయ జీవితంలో పూర్తిగా మునిగిపోవాలని నేను తలచినప్పుడల్లా గురుదేవులు ఏదో ఆటంకాలను

1. క్షురస్యధారా నిశితా దురత్యయా దుర్గం పథః । – *కఠోపనిషత్తు 1.3.14*

కల్పిస్తున్నట్లుగా తోస్తున్నది. ఇప్పుడు నేను ఏకాంతంలోకి పోతున్నాను. ఎక్కడికి వెళ్ళేదీ, ఎక్కడ బస చేసేదీ ఎవరికీ చెప్పను." అందుకు అఖండానంద, "మీరు పాతాళానికి వెళ్ళినప్పటికీ నేను వెదకి తెలుసుకొంటాను" అన్నాడు. అందుకు జవాబుగా స్వామీజీ మౌనంగా నవ్వి ఊరకున్నారు.

చెప్పినట్లుగానే ఎవరికీ చెప్పాపెట్టకుండా ఒక రోజు మీరట్ నుండి స్వామీజీ బయలుదేరి వెళ్లారు. అది జనవరి 1891.

14 రాజపుతాణాలో ...

భారతీయులే భారతదేశ చరిత్రను రచించాలి. కనుమరుగైన, కప్పబడి వున్న మన ప్రాచీన నిధులను వెలికి తీసుకువచ్చే ప్రయత్నంలో దిగండి.

— స్వామి వివేకానంద

ఢిల్లీలో

మీరట్ నుండి స్వామీజీ ఢిల్లీ వెళ్లారు. అక్కడ సేట్ శ్యామ్‌లాల్ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో బసచేశారు. శతాబ్దాల పర్యంతం రాజ వంశీయులకు ఢిల్లీ రాజధానీ నగరంగా విరాజిల్లింది. ఢిల్లీలోని ప్రతి ప్రాంతమూ చరిత్రాత్మకమైనది, సాంస్కృతికమైన ప్రత్యేకతను సంతరించుకొన్నది. స్వామీజీకి చరిత్ర అంటే ఎంతో ఇష్టం. భారతదేశ, ప్రపంచ చరిత్రలను క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేశారు ఆయన. కనుక ఆయనకు ఢిల్లీ సందర్శనం పరమానందభరితమయింది. రాజప్రాసాదాలు, మసీదులు, రాతి కట్టడాలలాంటి పలు సందర్శనా స్థలాలు ఆయన తిలకించారు. మహాభారత కాలం నుండి ఢిల్లీని పరిపాలించిన అనేక రాజవంశాల చారిత్రక చిహ్నాలను కూడా చూశారు. ఇలా దాదాపు పది రోజులు ఢిల్లీలో తిరిగారు. హఠాత్తుగా ఒక రోజు ఆయనకు తమ సోదర సన్న్యాసులు తారసపడ్డారు. అదొక తమాషా సంఘటన.

మీరట్‌లో సోదర సన్న్యాసులను వదలి వచ్చేటప్పుడు, తనను ఎవరూ వెంబడించకూడదని స్వామీజీ వారిని హెచ్చరించారు. వారిని మళ్లీ ఢిల్లీలో చూసినప్పుడు వారు తనను వెంబడించి వస్తున్నారని ఆయన అపోహపడ్డారు. స్వామీజీని కలుసుకోవడం వారికెంతో ఆనందం కలిగినప్పటికీ, స్వామీజీకి మాత్రం అది నచ్చలేదు. "నన్ను వెంబడించకూడదని మీకు స్పష్టంగా చెప్పాను కదా! నాకంటూ కొంత పని ఉంది. కనుక నన్ను వెంబడించకండి. ఇది విన్నపం కాదు, ఆదేశం. నా పాత సంబంధాలన్నీ తెగతెంపులు చేసుకోబోతున్నాను. నా

ఆత్మ మార్గనిర్దేశం చేసే ప్రదేశాలకు నేను వెళ్తాను. నేను వెళ్ళేది అరణ్యం కావచ్చు, ఎడారి కావచ్చు, పర్వతం కావచ్చు, ప్రజలు నివసించే పట్టణం కావచ్చు. దేని గురించీ కలత చెందక వెళుతున్నాను" అని వారితో నిష్కర్షగా చెప్పేశారు.

స్వామీజీ నిష్కర్ష సంభాషణ, సంకల్పమూ సోదర సన్న్యాసులకు తీవ్రమైన దిగ్భ్రాంతి కలిగించాయి. ఎందుకంటే వారు పనిగట్టుకొని ఆయనను వెంబడించ లేదు. యాదృచ్ఛికంగా అలా కలుసుకోవడం తటస్థించింది. అంతే. జరిగింది ఇది: తమను ఎవరూ గుర్తించరాదనే ఉద్దేశంతో అక్కడక్కడ పేర్లు మార్చుకొంటూ స్వామీజీ పర్యటించారు. ఢిల్లీలో ఆయన పేరు వివిధిషానంద. సోదర సన్న్యాసులు కేవలం ఢిల్లీ సందర్శనార్థం వచ్చినప్పుడు వివిధిషానంద అనే ఆంగ్లం మాట్లాడే సన్న్యాసి గురించి విని ఆయనను చూడడానికి వచ్చారు. ఆ వ్యక్తి సాక్షాత్తు స్వామీజీ అయి ఉంటారని వారు కలలో సైతం ఊహించలేదు. ఈ విధంగా యాదృచ్ఛికంగా కలుసుకోవడం జరిగింది.

స్వామీజీ ఇచ్ఛమేరకు సోదర సన్న్యాసులు ఆయనను ఒంటరిగా వదలి పెట్టారు.. ఆ తరువాత కూడా స్వామీజీ కొన్ని రోజులు ఢిల్లీలోనే గడిపారు. బసలు వేరయినప్పటికీ భోజన సమయానికి అందరూ సేఠ్‌జీ ఇంట్లో కలుసుకొనే వారు. కొన్ని రోజులు గడిచాక ఒక్కొక్కరూ ఒక్కో దిశలో తమ పయనాన్ని కొనసాగించారు. స్వామీజీ రాజపుతాణా వైపు వెళ్లారు.

ఒంటరితనంలో లీనమయిన వ్యక్తిలా స్వామీజీ సంచారం చేశారు. ఒంటరి సన్న్యాసి జీవిత విధానాన్ని అభివర్ణించే ధమ్మపదం[1] చరణాలు ఆయన స్మృతిపథంలో మెదలాయి:

దేనికీ భీతిల్లక, దేనినీ ఖాతరుచేయక
దారీ తెన్నూ లేకుండా
ఖడ్గమృగంలా ఏకాంతంగా సంచరిస్తూ
ముందుకి సాగు!

ధ్వనులకు కంపించని సింహంలా
వలలో చిక్కుకోని వాయువులా
పంకంలో పుట్టినా కళంకమవని పద్మంలా
సంచరించు నువ్వు ఖడ్గమృగంలా!

---

1. బౌద్ధమత గ్రంథం.

ఈ చరణాలు స్వామీజీని ఉద్వేగభరితుణ్ణి గావించాయి. ఈ ఆదర్శాన్నే మనస్సులో పాదుగొలుపుకొని రాజపుతాణా దిశగా నడకసాగించారు.

రాజపుతాణా అనగానే చటుక్కున జ్ఞాపకానికి వచ్చేవి శౌర్యం, సాహసం, త్యాగం కలగలసిన చరిత్రలు. రాజపుతాణా అనే పేరు వింటేనే భారతీయుల మనస్సుల్లో వీరం ఉద్భవిస్తుంది. భారతదేశ చరిత్ర సంక్షిప్తత రాజపుతాణా చరిత్ర అనడం అతిశయోక్తి కాదు. ఆ చరిత్రతో పాటు రాజపుతాణాను ఆవరించివున్న పర్వతశ్రేణులు, సుదూరంలో కానవచ్చే పర్వత శిఖరాలు, చలువరాతి రాజప్రాసాదాలు – అన్నీ కలిసి ఒక అత్యద్భుత దృశ్యాన్ని స్వామీజీ దర్శించారు.

ఆళ్వార్‌లో

1891 ఫిబ్రవరిలో ఆళ్వార్ రైలు నిలయంలో స్వామీజీ దిగారు. అక్కడ ఒక గమ్యం లేకుండా నడవసాగారు. బాటకు ఇరువైపులా పుష్పభరిత ఉద్యానవనాలు, విస్తృతమైన పచ్చని పొలాలు, బారులుతీరిన ఇళ్లు – ఇలా కానవస్తున్న సుందర దృశ్యాలను తనివితీరా తిలకిస్తూ చివరకు ప్రభుత్వ వైద్యశాల వద్దకు వచ్చారు. అక్కడ గురుచరణ్ లాస్కర్ అనే డాక్టర్ బయట నిలబడి ఉన్నాడు. స్వామీజీ వ్యక్తిత్వం ఆతణ్ణి ఎంతగానో ఆకర్షించింది. స్వామీజీ తిన్నగా అతణ్ణి సమీపించి, "సన్న్యాసులు బసచేయడానికి ఇక్కడ ఏదైనా స్థలం ఉందా?" అని అడిగారు. గురుచరణ్ ఆయనను అక్కడున్న బజారు వీథికి తీసుకుని వెళ్లాడు. ఒక దుకాణం పైన సన్న్యాసులు బసచేయడానికి ఒక ప్రత్యేకమైన గది ఉంది. ఆ గదిని స్వామీజీకి చూపించి, ఆయన అక్కడ బసచేయడానికి అవసరమైన ఏర్పాట్లు చేశాడు.

వృద్ధురాలి కారుణ్యం

స్వామీజీ వద్ద పరిచయ పత్రాలు ఏవీ లేవు. కనుక భోజనానికీ, బసకీ ఎలాంటి ఏర్పాట్లూ లేవు. అప్పుడు ఆ దుకాణానికి సమీపంలో నివసిస్తున్న ఒక వృద్ధురాలు స్వామీజీ పట్ల ఆసక్తి కనబరచింది. ఆమె ఆప్యాయంగా ఆయనను 'లాలా' (బిడ్డా!) అని సంబోధించింది. స్వయంగా తనే చపాతీలు చేసి రోజూ తెచ్చి స్వామీజీకి తినిపించేది. కొన్ని సమయాలలో రామస్నేహి అనే వైష్ణవ సన్న్యాసితో స్వామీజీ భిక్షాటనకు వెళ్లి గోధుమ పిండి సేకరించి తెచ్చేవారు. రామస్నేహి చపాతీలు తయారుచేయగా ఇద్దరూ కలిసి తినేవారు. ఈ విధంగా ఆళ్వార్‌లో స్వామీజీ రోజులు గడవసాగాయి.

ప్రారంభంలో స్వామీజీని గురించి అక్కడి ప్రజలు అంతగా తెలుసుకోలేదు. తరువాత క్రమంగా జనం రాసాగారు. ఉదయం, సాయంత్రం స్వామీజీ భక్తి

గీతాలు పాడేవారు. అది వినడానికే జనం తండోపతండాలుగా వచ్చేవారు. ఒక రోజు వారిలో ఒక వ్యక్తి, "స్వామీజీ, మీరు ఏ కులస్థులు?" అని కుతూహలంతో అడిగాడు. "కాయస్థుణ్ణి" అని జవాబిచ్చారు స్వామీజీ. మరొక వ్యక్తి, "మీ రెందుకు కాషాయవస్త్రాలు ధరించారు?" అని అడిగినప్పుడు, "ఎందుకంటే అవి భిక్షగాళ్ల బట్టలు కాబట్టి" అన్నారు స్వామీజీ.

పారవశ్య స్థితులలో

ఆ రోజుల్లో స్వామీజీ జగజ్జనని ధ్యాసలో మునిగి ఉండేవారు. కొన్ని సమయాల్లో ఆయన జగజ్జననితో అతి సన్నిహితంగా మెలగుతూవున్నట్లు కనిపించేది. "అమ్మా", "అమ్మా" అనే మాటలు తప్పమరేదీ ఆయన నోట వచ్చేవి కావు. మూసుకొన్న కళ్ల నుండి నీరు ధారలు కట్టేది. ఇలాంటి పారవశ్య స్థితులలో ఆయన ఉండేవారు. ఆయన సంభాషించేవారు, వేద ఉపనిషత్తుల నుండి మంత్రాలు పారాయణ చేసేవారు. కళ్లవెంట నీరు ధారలు కడుతూవుంటే కృష్ణుని గురించీ, జగజ్జననిని గురించీ ఉద్వేగభరితులై పాడేవారు. అక్కడ సమావేశమైన వారిలో భక్త్యావేశం పెల్లుబికి వారు మైమరచిపోయేవారు.

గురుచరణ్ ద్వారా స్వామీజీ గురించి విన్న మౌల్వీ ఒకరు ఆయన పట్ల ఎంతో ఆకర్షితుడయ్యాడు. ఈ మౌల్వీ ఒక ఉన్నత పాఠశాలలో ఉర్దూ, పారసీకం బోధించే ఉపాధ్యాయుడు. తరచు ఆ ఇద్దరూ స్వామీజీని కలుసుకొని ఆయనతో మాట్లాడేవారు. ఖురాన్‌లో స్వామీజీకి గల అపార పాండిత్యం అప్పుడు వెల్లడయింది.

స్వామీజీ దర్శనార్థం జనం తండోపతండాలుగా రాసాగారు. కులమత వివక్ష లేకుండా హిందువులలో పలు శాఖల వారు, మహమ్మదీయులలో పలు శాఖలవారు వచ్చారు. వచ్చే భక్తుల సంఖ్య బాగా పెరిగేసరికి ఆళ్వార్ సంస్థానంలో పదవీవిరమణ చేసిన ఇంజనీర్ అయిన పండిట్ శంభునాథ్ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో స్వామీజీ బస చేయడానికి ఏర్పాట్లు జరిగాయి.

కనీసం ఒక్క రోజైనా స్వామీజీని తన ఇంటికి ఆహ్వానించి విందు చేయాలని మౌల్వీ ఉబలాటపడ్డాడు. శంభునాథ్ పూర్వాచారసంపన్నుడైన బ్రాహ్మణుడు. ఆయన ఇంట్లో స్వామీజీ బస చేస్తూండడం వలన ఆయన సమ్మతించాలి కదా అని భావించిన మౌల్వీ, శంభునాథ్ వద్దకెళ్లి, "మీరు ఇందుకు సమ్మతించాలి. ఆచారవంతులైన బ్రాహ్మణులచేత వంట చేయిస్తాను. కుర్చీలు బల్లలు మొదలైన వాటిని బ్రాహ్మణులచేత శుభ్రం చేయిస్తాను. బ్రాహ్మణుల ఇళ్ల నుండి పాత్రసామగ్రి తెప్పించి వడ్డన చేయిస్తాను. ఆచారాలు పాటించడంలో ఎలాంటి లోటుపాట్లు

రాకుండా చూసుకొంటాను" అంటూ ఉద్వేగభరితుడై విన్నవించుకొన్నాడు. మౌల్వీ భక్తిప్రపత్తులకు ముగ్ధుడయిన శంభునాథ్, "మీరు అటువంటి ఏర్పాట్లు ఏవీ చేయ నక్కరలేదు. మీ భక్తి ఒక్కటే చాలు. మీ ఇంట్లో భోజనం చేయడానికి నేను కూడా సిద్ధమే. స్వామీజీ ఒక ముక్తపురుషుడు. ఆయనను గురించి ఇక చెప్పడానికి ఏముంది! ఆయన ఎక్కడయినా భోజనం చేయవచ్చు" అని చెప్పాడు.

ఆళ్వార్ సంస్థానపు దివాన్ అయిన మేజర్ రామచంద్ర స్వామీజీని గురించి విని, ఆయనను తన ఇంటికి ఆహ్వానించాడు. ఆ సంస్థానాధీశుడైన మంగళ్ సింగ్‌కి పాశ్చాత్య సంస్కృతిపట్ల వ్యామోహం ఎక్కువ. ఆలోచనలలో, చేతలలో అన్నీ ఆంగ్లేయుల పద్ధతులు అనుస రించడంలో అమిత ఆసక్తి గలవాడు. దివాన్‌కు అది సుతరామూ నచ్చదు. రాజు స్వామీజీని కలుసుకోగలిగితే బాగుంటుందని దివాన్ భావించాడు. కనుక రాజుకు, "ఆంగ్లభాషలో అపార అభినివేశం గల ఒక గొప్ప సాధువు ఇక్కడ ఉన్నారు" అని వ్రాశాడు. రాజు మర్నాడే దివాన్ ఇంటికి వచ్చి స్వామీజీని కలుసుకొన్నాడు.

భిక్షాటన ఎందుకు?

రాజు వచ్చి స్వామీజీకి నమస్కరించి, కూర్చుని సంభాషణ ప్రారంభించాడు.

రాజు *:* స్వామీజీ! మీరు విద్యాసంపన్నులని విన్నాను. మీ చదువుకు మీరు రెండు చేతులా ఆర్జించవచ్చు కదా! ఎందుకిలా భిక్షాటన చేస్తున్నారు?

స్వామీజీ *:* రాజా, రాజ్యం పట్ల నిర్వర్తించవలసిన బాధ్యతలు ఎన్నో మీకు ఉన్నాయి. అవన్నీ వదలిపెట్టి మీరు ఎందుకు వేట అదీ ఇదీ అంటూ ఆంగ్లేయు లతో కలసి సమయమంతా వృథాచేస్తున్నారు?

ఏమాత్రం సంకోచించకుండా స్వామీజీ వేసిన ప్రశ్న అక్కడున్న వారందరికీ దిగ్భ్రాంతి కలిగించింది. రాజు దానిని తేలిగ్గా తీసుకొన్నాడు.

రాజు *:* ఫలానా కారణమని చెప్పడానికి ఏదీలేదు. నాకు అది బాగా నచ్చింది.

స్వామీజీ *:* అలాగే నాకు కూడా ఇది బాగా నచ్చింది. నేను భిక్షాన్నం తింటాను.

కాసేపటి తరువాత రాజు, "స్వామీజీ, నాకు విగ్రహారాధన పట్ల నమ్మకం లేదు. నా గతి ఏమవుతుంది?" అని అడిగాడు. ఈ ప్రశ్న రాజు చిన్నగా నవ్వుతూ పరిహాసపూర్వకంగా అడిగాడు. ఆయన ప్రశ్నించిన తీరు స్వామీజీకి చిర్రెత్తించింది.

విగ్రహారాధన: వివరణ

స్వామీజీ : మీరు పరిహసిస్తున్నారని భావిస్తున్నాను.

రాజు : లేదు స్వామీజీ! అందరిలా ఎందుకో నేను మట్టిని, చెట్టును, రాతిని, కట్టెను ఆరాధించలేకపోతున్నాను. పరలోకంలో దుఃఖం అనుభవించడమే నా తలరాతా?

స్వామీజీ : మంచిది, ప్రతి ఒక్కరూ వారివారి నమ్మకాలకు అనుగుణంగా జీవించాలి. అదే మంచిది.

అక్కడున్న వారిలో ఎవరూ ఈ రకమైన జవాబు ఎదురు చూడలేదు. స్వామీజీ విగ్రహారాధనపట్ల సుముఖులు. స్వామీజీ రాజుకు తగినరీతిలో వివరించి చెప్తారని వారందరూ ఎదురుచూశారు. కాని జవాబు చెప్పాక స్వామీజీ తమ దృష్టిని ఆ గది చుట్టూ సారించారు. అక్కడ గోడకు వ్రేలాడుతున్న ఒక చిత్తరువు ఆయనను ఆకట్టుకొంది. వెంటనే దానిని దింపి తీసుకురమ్మన్నారు.

స్వామీజీ : ఈ చిత్తరువులో ఉన్నది ఎవరు?

దివాన్ : అది రాజుగారి చిత్తరువు.

పిదప స్వామీజీ దివాన్‌తో అన్న మాటలు అందరినీ హడలగొట్టాయి.

స్వామీజీ : దివాన్జీ, ఈ చిత్తరువు మీద ఉమ్మండి.

అందరూ దిగ్భ్రాంతులై చేష్టలుదక్కి నిలబడిపోయారు. స్వామీజీ అది పట్టించుకోకుండా, “ఉమ్మండి దివాన్!” అని మళ్లీ దివాన్‌తో చెప్పారు. దివాన్ కదలలేదు. వెంటనే స్వామీజీ అక్కడున్న తక్కిన వారిని ఉద్దేశించి, “దివాన్ కాక పోతే మీలో ఎవరైనా ముందుకు రండి. ఈ చిత్తరువులో ప్రత్యేకత ఏముంది? వట్టి కాగితమే కదా! దీని మీద ఉమ్మడానికి ఎందుకు తటపటాయిస్తున్నారు?” అని అడిగారు.

అక్కడున్న తక్కిన వారిలో కూడా ఎవరూ స్వామీజీ చెప్పినట్లు చేయడానికి సాహసించి ముందుకు రాలేదు. వారందరూ స్వామీజీని, రాజును మార్చి మార్చి విస్తుబోయి చూస్తూ నిలబడిపోయారు. అప్పుడు స్వామీజీ మళ్లీ దివాన్‌తో, “ఏమిటి, అలాగే నిలబడిపోయారు! ఈ చిత్తరువు మీద ఉమ్మండి” అని కాస్త నొక్కి చెప్పారు. ఆపైన దివాన్ ఉండబట్టలేకపోయాడు; కంపించే స్వరంలో, “స్వామీజీ, ఏమంటున్నారు? అర్థమయ్యేటట్లు చెప్పండి. ఇది రాజుగారి చిత్తరువు. దీని మీద నేనెలా ఉమ్మగలను?” అని అడిగాడు.

స్వామీజీ : అయితే ఏమిటి? రాజుగారి చిత్తరువే కాని సాక్షాత్తు రాజుగారు కాదు కదా! ఈ చిత్తరువులో రాజుగారు సజీవంగా లేరు. ఇది వట్టి కాగితం ముక్క మాత్రమే. రాజుగారి ఎముకలో, కండరాలో, రక్తమో దీన్లో లేవు. ఇది మాట్లాడలేదు, నడవలేదు, రాజుగారిలా వ్యవహరించలేదు. అయినప్పటికీ దీని మీద ఉమ్మడానికి మీరెవరూ సాహసించి ముందుకు రాలేదు. ఎందుకు? ఎందుకంటే ఈ చిత్తరువులో రాజుగారి ప్రతిబింబాన్ని మీరు చూస్తున్నారు. దీని మీద ఉమ్మితే స్వయంగా రాజుగారినే అవమానిస్తున్నట్లు భావిస్తున్నారు.

ఇలా చెప్పి స్వామీజీ రాజుగారి వైపు తిరిగి సంభాషణ కొనసాగించారు: "చూడండి రాజా! ఈ చిత్తరువు మీరు కాదు; కాని ఒక రకంగా మీరే. అందుకే దీనిపై ఉమ్మమన్నప్పుడు మీ పట్ల భక్తిప్రపత్తులు కలిగిన మీ సేవకులు నిరాకరించారు. ఇది మీ ప్రతిబింబం. ఈ చిత్తరువును చూస్తున్నప్పుడు వారి మదిలో మీరే నిలుస్తారు. అందువల్లనే మీ పట్ల చూపే మర్యాదామన్ననలను ఈ చిత్తరువు పట్ల కూడా చూపుతున్నారు. రాతితోను, మట్టితోను, చెక్కతోను రూపొందించిన దైవవిగ్రహాలను ఆరాధించే భక్తుల విషయంలో కూడా ఇదే వర్తిస్తుంది. వారు ఆరాధించే విగ్రహం వారికి ఆ పరమాత్మను జ్ఞప్తికి తెస్తుంది. ఎన్నో చోట్లకు తీర్థయాత్ర చేశాను. ఏ హైందవుడూ, 'ఓ రాయీ, నిన్ను ఆరాధిస్తున్నాను. ఓ మట్టీ, నన్ను అనుగ్రహించు' అని ప్రార్థించడం నేను చూడలేదు. రాజా! సర్వాంతర్యామియైన, పరమానంద స్వరూపుడైన ఆ ఆదిదేవుణ్ణే ప్రతి ఒక్కరూ ఆరాధిస్తున్నారు. భగవంతుడు కూడా వారి వారి పరిపక్వతకు అనుగుణంగా అనుగ్రహిస్తాడు."

విగ్రహారాధనను గురించి ఈ అద్భుతమైన ఆచరణాత్మక వివరణ రాజుగారికి కనువిప్పు కలిగించింది. చేతులు జోడించి రాజుగారు స్వామీజీతో, "మీరు నాకు కనువిప్పు కలిగించారు. స్వామీజీ, ఇంతదాకా ఇలాంటి వివరణను నేను కనీవినీ ఎరుగను. అజ్ఞానంలో మునిగి ఉన్నాను. నా గతి ఏమిటి? నా పట్ల కరుణ వహించండి" అని వినమ్రంగా అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "రాజా! భగవంతునికి తప్ప ఎవరికీ ఎవరి పట్లా కరుణ చూపగల సమర్థత లేదు. ఆయన కరుణాపయోనిధి. ఆయనను ప్రార్థించండి. ఆయన మిమ్మల్ని కరుణిస్తారు" అన్నారు.

కాసేపటికి స్వామీజీ సెలవు పుచ్చుకొన్నారు. స్వామీజీ వెళ్లిపోయిన తరువాత కూడా రాజు తీవ్రంగా యోచిస్తూ కాసేపు అట్లే కూర్చుండిపోయాడు. పిదప

దివాన్‌తో, "దివాన్జీ! ఇలాంటి గొప్ప మహాత్ముణ్ణి నేను ఇంతదాకా కలుసుకోలేదు. ఎలాగన్నా ప్రయత్నించి కొంతకాలం ఆయనను ఇక్కడ ఉండేటట్లు చూడండి" అన్నాడు. అందుకు దివాన్, "నా శక్తి మేరకు ప్రయత్నిస్తాను. కాని నా ప్రయత్నం సఫలీకృతమవుతుందో లేదో చెప్పలేను. ఎందుకంటే ఆయన సర్వస్వతంత్రుడు, పైగా ఉద్వేగభరితుడు" అన్నాడు. ఆ తరువాత దివాన్ స్వామీజీని కలుసుకొని రాజుగారి విన్నపాన్ని తెలిపాడు. మొదట్లో స్వామీజీ వీలుకాదన్నారు. చివరికి, ఏ సమయంలోనైనాసరే పేదలను, సామాన్యులను తమను కలుసుకోవడానికి అనుమతిస్తేనే తాను ఆ భవంతిలో బసచేస్తానని చెప్పారు.

'పేదలను అనుమతించాలి'

ఇక్కడ స్వామీజీ సాంగత్యంలో తమ జీవితాలను పలువురు మార్చుకొన్నారు. ఎందరో ఆయనను మార్గదర్శిగా చేసుకొన్నారు. పలువురు ఆయన వద్దకు వెళ్లడం చూసిన ఒక వృద్ధుడు కూడా వెళ్లి తనకు దారి చూపమని అర్థించాడు. స్వామీజీ కొన్ని ఉపదేశాలిచ్చి వాటి ప్రకారం నడచుకోమని చెప్పారు. కాని ఆ వృద్ధుడు ఆయన చెప్పినదేదీ పాటించకుండా పదే పదే వచ్చి తనకు దారిచూపమని అడిగేవాడు. స్వామీజీ ఈ వ్యవహారాన్ని కొన్ని రోజుల దాకా ఓపిగ్గా సహించారు. ఆ వృద్ధుడు ఏమీ సవ్యంగా చేసేటట్లు కనిపించలేదు. కనుక ఒక రోజు అతడు వచ్చినప్పుడు స్వామీజీ అతణ్ణి పట్టించుకోకుండా కూర్చుండిపోయారు. ఆ వృద్ధుడు అడిగిన ఏ ప్రశ్నకూ బదులు చెప్పడంగాని, ఆతడితో మాట్లాడడంగాని చేయలేదు. దాదాపు ఒకటిన్నర గంటల సేపు ఈ విధంగా గడిచింది. ఎవరికీ ఏమీ అర్థం కాలేదు. స్వామీజీ శిలాప్రతిమలా కూర్చుండిపోయారు. ఇదంతా చూసి పట్టరాని కోపంతో ఆ వృద్ధుడు, "ఇకపై ముమ్మాటికీ ఈ స్వామి వద్దకు రానేరాను" అని బిగ్గరగా చెప్పి బయటికి వెళ్లిపోయాడు. ఆతడు వెళ్లిపోయాక స్వామీజీ విరగబడి నవ్వారు. ఒక యువకుడు అందుకు కారణం ఏమిటని అడిగినప్పుడు స్వామీజీ సౌమ్యంగా ఇలా అన్నారు:

'స్వయంకృషి గల వ్యక్తినే భగవంతుడూ ఇష్టపడతాడు'

"సోదరులారా! నేను మీ కోసం ప్రాణాలు సైతం అర్పించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను. ఎందుకంటే నేను చెప్పినట్లు చేయడానికి మీరు తయారుగా ఉన్నారు కాబట్టి. అందుకు కావలసిన శక్తిసామర్థ్యాలూ మీలో ఉన్నాయి. ఈ వృద్ధుడు విషయ సుఖాల వెంట పరుగెత్తి తన జీవితంలో తొంభైశాతం కోల్పోయాడు. ఇతడు ఆధ్యాత్మిక జీవితానికీ అర్హుడు కాడు, లౌకిక జీవితానికీ అనర్హుడు. 'దారి

చూపండి, కరుణించండి' అని అడిగినంత మాత్రాన సమస్తం ప్రాప్తిస్తుందని ఇతడు భావిస్తున్నాడు. అది సాధ్యమా? భగవత్సాక్షాత్కారం పొందాలంటే స్వయంకృషి ఉండాలి. ఏమీ చేయని సోమరిపోతును భగవంతుడు అనుగ్రహిస్తాడా? ధైర్య శౌర్యాలు కొరవడిన వ్యక్తే సోమరిపోతుగా ఉంటాడు. వీరుడైన అర్జునుడు ఈ విధంగా ధైర్య శౌర్యాలు కోల్పోయే స్థితికి వచ్చినప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ఆతడికి గీతోపదేశం చేశాడు. ప్రతిఫలాపేక్షరహితంగా కర్మలు నిర్వహించి ఆతడు ఉన్నత స్థితిని పొందడానికీ, ఆంతరిక పవిత్రతని సంతరించుకోవడానికీ, భగవంతుని శరణుజొచ్చి జీవించడానికీ మార్గం చూపాడు. అందువలన బలిష్ఠులై ఉండండి, పురుషోచితంగా మసలుకోండి. బలిష్ఠులూ, పురుషోచితంగా మసలు కొనే వ్యక్తులు దుర్మార్గులైనప్పటికీ వారిని నేను గౌరవిస్తాను. ఎందుకంటే ఆ బలమే ఏదో ఒక రోజు ఆతణ్ణి దుర్మార్గం నుండి సన్మార్గంలోకి నడిపించడమే కాక, స్వార్థాన్నీ త్యజింపజేసి చిట్టచివరికి ఆతణ్ణి భగవంతుని వద్దకు చేరుస్తుంది."

భారతదేశ చరిత్రను భారతీయులే రచించాలి

ఆళ్వార్‌లో స్వామీజీ కొందరికి మంత్రదీక్ష నిచ్చారు. ఆచరణాత్మకంగా జపం, ప్రాణాయామం నేర్పించారు. బలిష్ఠులుగా, పురుషోచితంగా వారు భాసిల్లాలని ఆయన బోధించారు. అంతేగాక ఆయన ఉపదేశాల ప్రభావంతో పలువురు ఉన్నత విద్యతోపాటు సంస్కృతం కూడా అభ్యసించారు. సంస్కృత అధ్యయనాన్ని స్వామీజీ ఎంతో ప్రోత్సహించారు. ఆయన ఉపదేశాల మేరకు ఆళ్వారులోని యువకులు అనేకులు సంస్కృతం నేర్చుకోసాగారు. సంస్కృతం ఎందుకు నేర్చుకోవాలి అన్న ప్రశ్నకి జవాబుగా స్వామీజీ ఇలా అన్నారు:

"సంస్కృతం అధ్యయనం చేయండి. అయితే దానితోపాటు పాశ్చాత్య విజ్ఞానాన్నీ అభ్యసించండి. దేనినైనా కూలంకషంగా తెలుసుకోండి. ఎందుకో తెలుసా? తగిన సమయం ఆసన్నమయినప్పుడు మన చరిత్రను మీరు శాస్త్రీయంగా రచించ గలుగుతారు. ప్రస్తుతం చలామణిలోవున్న భారతదేశ చరిత్ర తారుమారయినది. దానిలో కాలక్రమానుసారంగా ఏదీ పొందుపరచబడలేదు. మన చరిత్రను రచించినది ఆంగ్లేయులు. వారు రచించినది చదివితే ఒంటబట్టేది దుర్బలత మాత్రమే. ఎందుకంటే వారు మన పతనాన్ని గురించి వ్రాశారు. మన ఆచార వ్యవహారాలు, నాగరకత, సంస్కృతి, వారసత్వం, మతం, తత్త్వంలాంటి అంశాలను ఏవీ ఎరుగని వారు మన చరిత్ర ఎలా సరిగా వ్రాయగలుగుతారు? కాని ఒక విషయం. గత చరిత్రను ఎలా పరిశోధించాలో వారు చూపించారు. ఆ మార్గాన్ని

అనుసరించి మనం స్వతంత్రంగా మన చరిత్రను పరిశోధించాలి; వేదాలు, పురాణాలు, పురాతన శాస్త్రాలు అధ్యయనం చేయాలి. వాటి ఆధారంతో యథార్థ మైన ఆత్మస్ఫూర్తిని కలిగించే చరిత్రను రచించాలి. భారతీయులే భారతదేశ చరిత్రను రచించాలి. కనుమరుగైన, కప్పబడివున్న మన ప్రాచీన నిధులను వెలికి తెచ్చే ప్రయత్నంలో ఉండండి. బిడ్డను పోగొట్టుకొన్న వ్యక్తి బిడ్డ లభించేదాకా ఎలా అవిశ్రాంతంగా ఉంటాడో, అదే విధంగా మహోన్నతమైన మన గతచరిత్ర ప్రతి భారతీయుని మనస్సులో ముద్రితమయ్యే దాకా విశ్రమించకండి. నిజమైన జాతీయ విద్య ఇదే. ఈ జాతీయ విద్య వ్యాప్తిలో ఉన్నంతవరకూ నిజమైన జాతీ యతాభావం జాగృతం చెందుతుంది.''

కుల సంస్కారాలు

స్వామీజీని కలుసుకొన్న వారిలో ఒక బ్రాహ్మణ బాలుడు కూడా ఉన్నాడు. స్వామీజీ పట్ల అతడు అపరిమిత భక్తిప్రపత్తులు కలిగిఉన్నాడు. ఉపనయనం జరిపించే వయస్సు వచ్చినప్పటికీ ఆర్థిక స్థోమత లేనందున అతడికి ఉపనయనం ఇంకా చేయలేదు. ఈ సంగతి తెలుసు కొన్న స్వామీజీ తమ వద్దకు వచ్చే వారిలో కాస్త స్థోమత గల ఒక వ్యక్తితో ఈ విషయం చెప్పారు: ''ఈ బాలునికి తగిన వయస్సు వచ్చినప్పటికీ స్థోమత లేనందువలన ఉపనయన సంస్కారం జరగలేదు. ఆతడికి సహాయం చేయడం గృహస్థులయిన మీ అందరి కర్తవ్యం. అతడొక బ్రాహ్మణ బాలుడు. ఆ కులానికి తగిన సంస్కార కర్మలు చేయకుండా ఉండడం భావ్యం కాదు. అతడికి ఉప నయనం జరిపించి, ఆతడి చదువుకు కావలసిన ఏర్పాట్లూ మీరు చేస్తే నేను చాలా సంతోషిస్తాను.'' ఆళ్వారు నుండి వెళ్లిపోయిన తరువాత కూడా మరచిపో కుండా దీనిగురించి ఉత్తరం వ్రాసి, ఆ బాలునికి సహాయం అందిందని రూఢి చేసుకొన్నారు స్వామీజీ.

స్వామీజీ వినమ్రత

''ఇక్కడ ఎవరైనా మహాత్ములు ఉన్నారా?'' అని ఒక రోజు స్వామీజీ భక్తు లను అడిగారు. వృద్ధుడైన వైష్ణవ బ్రహ్మచారి ఒకరు ఉన్నట్లు వారు చెప్పారు. ఒకరిద్దరు భక్తులతో ఒక రోజు స్వామీజీ ఆయనను చూడ డానికి వెళ్ళారు. ఆ వైష్ణవ బ్రహ్మచారి వేదాంత సన్న్యాసులను ద్వేషిస్తాడు. కనుక స్వామీజీ అక్కడకు వెళ్ళగానే ఆయన సన్న్యాసులను తూలనాడ సాగాడు. ఆతడి పరుషమైన మాటలన్నీ స్వామీజీ వినమ్రంగా విన్నారు. అంతే గాక, ''స్వామీ! భగవంతుని గురించీ, ఆధ్యాత్మిక జీవితం గురించీ మీ ముఖతా తెలుసుకోగోరి వచ్చాను. ఏదైనా ఉపదేశం చేయండి'' అని వేడుకున్నారు కూడా.

స్వామీజీ వినమ్రతనూ, భక్తినీ చూసి ఆ బ్రహ్మచారి, "పోనీలెండి. నాకు మీపట్ల ద్వేషంకానీ, కోపంకానీ లేవు. తినడానికి ఏదైనా మీకు తెస్తాను, ఉండండి" అన్నాడు. అందుకు స్వామీజీ, "మీకు ఆ శ్రమ వద్దు. ఇప్పుడే తిని వచ్చాను" అన్నారు. తన విన్నపాన్ని స్వామీజీ నిరాకరించగానే వృద్ధుడు మళ్లీ పాత స్థితికి వచ్చాడు. ఆగ్రహోదగ్రుడై, "ఇక్కణ్ణుండి వెళ్లిపో, కనిపించకుండా పో" అని అరిచాడు. వినమ్రతతో స్వామీజీ ఆయనకు నమస్కరించి బయటికి వచ్చేశారు. బయటికి రావడమే ఆలస్యం, అంతసేపు అణచుకొన్నదంతా ఒక్కసారి ఉబికి వచ్చినట్లు విరగబడి నవ్వసాగారు. "ఓహ్, ఎలాంటి అద్భుతమైన మహాత్ముని వద్దకు నన్ను తీసుకొని వచ్చారు!" అంటూ నవ్వసాగారు. భక్తులు కూడా స్వామీజీ నవ్వుతో జతకలిపారు.

ఒక రోజు స్వామీజీని శిష్యుడొకడు తన ఇంటికి విందుకు ఆహ్వానించాడు. స్వామీజీ వెళ్లినప్పుడు ఆతడు స్నానం చేయడానికి ముందు ఒంటికి చమురు రాచుకొంటున్నాడు. స్వామీజీని చూడగానే ఆయనను సాదరంగా ఆహ్వానిస్తూ, "స్వామీజీ! స్నానం చేయడానికి ముందు ఒంటికి చమురు రాచుకొన్నందువలన ఏదైనా మేలు జరుగుతుందా?" అని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "అవును, $\frac{1}{16}$ శేరు (50 గ్రాములు) చమురును ఒంటికి పట్టిస్తే అది $\frac{1}{4}$ శేరు (250 గ్రాముల) నేతిని ఆరగించడంతో సమానం" అని జవాబిచ్చారు.

చమురు ఎందుకు?

ఒకసారి స్వామీజీ ఒక శిష్యుని ఆహ్వానం మేరకు ఆతడి ఇంటిని పావనం చేశారు. భోజనానంతరం విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నప్పుడు ఆ శిష్యుడు, "స్వామీజీ! సత్యసంధత, పవిత్రత, నిస్వార్థ కర్మ, నిజాయతీ అంటూ మీరు బోధిస్తున్నారు. పనిచేసుకుంటూ జీవించే వ్యక్తి వీటిని పాటించగలుగుతాడని నేను అనుకోను. అందునా సొంత వ్యాపారాలు చేసుకొంటున్నవారు సత్యసంధులుగానూ, నిజాయతీపరులుగానూ వ్యవహరించడం ఈ రోజుల్లో అసాధ్యం. నిజాయతీగా, నీతి వ్యాపారం చేసి ఈ లోకంలో జీవించ సాధ్యమా?"

నిజాయతీగా జీవించ సాధ్యమా?

స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "దీనిని గురించి నేను దీర్ఘంగా ఆలోచించాను. నిజాయతీగా సంపాదించడానికి ఏ ఒక్కరూ ఇష్టపడడం లేదన్నదే నాకు లభించిన జవాబు. అదే నిజం! ఇదంతా ఎవరు ఆలోచిస్తున్నారు? దీనిని గురించి

ఆలోచించడానికి కూడా ఎవరూ ఇష్టపడడం లేదు కూడా. ఇటువంటి సమస్య ఒకటి ఉందని కూడా ఎవరూ గ్రహించలేదు కూడా. ప్రస్తుత విద్యావిధానమే ఈ పతనానికి కారణం.

"వ్యవసాయం వృత్తిగా ఎన్నుకోవడం మంచిదని నా అభిప్రాయం. కాని దీనిని గురించి ఎవరితోనైనా ప్రస్తావిస్తే, 'విద్యావంతుణ్ణి అయిన నేనేమిటి వ్యవసాయం చేయడమేమిటి? దేశంలోని ప్రతి ఒక్కరూ రైతు కావడమా? ఇప్పటికే దేశం రైతులతో నిండిపోయివుంది. అందువలననే దేశం ఇంతగా పతనమయింది' అంటాడు. కాని ఇది ఎన్నటికీ నిజం కాదు. రామాయణం చదవండి. జనకుడు ఒక చేత్తో నాగలి పుచ్చుకొని పొలం దున్నుతూ, మరో చేత్తో వేదాధ్యయనం చేసినట్లు అందులో ప్రస్తావించారు. మన ప్రాచీన మహర్షులు కర్షకులుగా కూడా విరాజిల్లారు.

వ్యావసాయిక విజ్ఞాన శాస్త్రం కావాలి

"వ్యవసాయం అంటే ప్రస్తుతం మన రైతులు అవలంబిస్తున్న పామరతనమైన వ్యావసాయిక వృత్తిని గురించి కాదు నేను ప్రస్తావిస్తున్నది. అమెరికాను చూడండి. వ్యావసాయిక రంగాన్ని శాస్త్రీయంగా పురోభివృద్ధి గావించడం మూలంగా మాత్రమే వారు సర్వత్రా ఇంత అభివృద్ధిని సాధించగలిగారు. అదే విధంగా మనం కూడా వ్యవసాయాన్ని ఒక విజ్ఞాన శాస్త్రంగా నేర్చుకోవాలి. శాస్త్రీయ విధానంతో దానిని పెంపొందించాలి.

"నేడో, ఒక గ్రామస్థుడు రెండు ఆంగ్ల పుస్తకాలు తిరగవేస్తే చాలు, పట్టణానికి పరుగుతీస్తాడు. గ్రామంలో ఆతడికి ఎంతో పొలం ఉంటుంది, కాని అతడికి అది చాలదు. పట్టణంలో ఉద్యోగం చేయాలని ఉవ్విళ్ళూరుతాడు, పట్టణ జీవితాన్ని చవిచూడాలని తపిస్తాడు. ఆ కారణంగానే ఇతర జాతుల వారిలా హిందువులు ప్రగతి సాధించలేకపోయారు.

"అంతేకాక మన దేశంలో మరణ శాతం ఎక్కువ. పరిస్థితి ఇలాగే కొనసాగితే అతి స్వల్పకాలంలో మన దేశం అధోగతిపాలవుతుంది. దీనికంతటికీ ముఖ్య కారణం ఇక్కడ వ్యావసాయిక ఉత్పత్తి సరిపడినంతగా లేదు. పంటలకు ఆధారమైన గ్రామాలలో నివసించేవారికి పట్టణ వ్యామోహం! వ్యవసాయదారుని కుమారుడు కాస్త చదువుకొంటే చాలు వారసత్వంగా వస్తున్న తమ కులవృత్తికి స్వస్తి చెబుతాడు; ఉద్యోగార్థం పట్టణానికి పోతాడు.

"గ్రామాలలో జీవించడం వలన ఆయుస్సు పెరుగుతుంది; వ్యాధులు అక్కడ చాలా తక్కువ. విద్యావంతులు గ్రామాల్లో నివసింపనారంభిస్తే గ్రామాలు పురోభి వృద్ధి చెందడానికి ఆస్కారం ఉంది. అక్కడ శాస్త్రీయరీత్యా సాగుచేస్తే వంట దిగు బడి అధికమవుతుంది. ఈ విధంగా వ్యవసాయదారులలో జాగృతం కలిగించ వచ్చు. వారి తెలివితేటలు పెంపొందుతాయి. వారు మరిన్ని మంచి విషయాలను నేర్చుకోగలుగుతారు. మన దేశానికి అత్యంత ఆవశ్యకమైనది కూడా తత్ఫలితంగా సాధించవచ్చు."

శిష్యుడు : మన దేశానికి అత్యంత ఆవశ్యకమైనది అని మీరన్నారు కదా, అదేమిటి స్వామీజీ?

స్వామీజీ : ఇంకేమిటి? అగ్రవర్ణాలవారికీ, నిమ్నకులానికి చెందినవారికీ మధ్య ఒక రకమైన సౌభ్రాతృత్వం రూపొందుతుందంటాను! నీ బోటి విద్యా వంతులు గ్రామాలకు పోయి, వ్యవసాయం చేపట్టి గ్రామస్థులతో కలిసి జీవిస్తూ, వారిని మీ బంధువులుగా పరిగణించి, మైత్రీభావంతో మెలగండి! వారు మీ కోసం తమ ప్రాణాలను సైతం అర్పించడానికి సిద్ధంగా ఉంటారని మీరు గ్రహిస్తారు. నేడు మనం ముఖ్యంగా చేయవలసింది ఏమిటి? పామరులకు కూడా విద్య నేర్పడం, నిమ్న కులస్థులకు కూడా అత్యున్నత సత్యాలను బోధించడం, వారిపట్ల ప్రేమ, సానుభూతి చూపించడం. ఇవన్నీ జరుగుతాయి.

శిష్యుడు: ఎలా జరుగుతాయి, స్వామీజీ?

స్వామీజీ : ఏమిటీ! వెళ్ళి గ్రామస్థులతో కలసి జీవించి చూడు. విద్యా వంతులతో సాంగత్యం నెరపడానికి వారు ఎంత ఉత్సుకత చూపుతారో అప్పుడు నీకు తెలుస్తుంది. జ్ఞానపిపాస అందరిలోనూ ఉంది. ఒక విద్యావంతుడు గ్రామానికి వెళితే గ్రామస్థులు ఆతణ్ణి పరివేష్ఠించి, ఆతడు చెప్పే మాటలు ఎంత ఆసక్తితో వింటారో కదా! గ్రామస్థులలోని ఈ ఉత్సుకతను విద్యావంతులు ఉపయోగించు కోవాలి. వారిని సాయం సమయాల్లో తమ ఇళ్లకు ఆహ్వానించి, కథలు, దృష్టాంతాలు మొదలైన వాటి మూలంగా వారికి విద్య గరపాలి. దీనిని జాతీయ స్థాయిలో, ఒక జాతీయ ఉద్యమంగా నిర్వహిస్తే, ఇతర మార్గాలలో వెయ్యేళ్లలో సాధించేదానికన్నా నూరు రెట్లు ఫలితాన్ని పదేళ్లలోనే మనం సాధించగలం.

దాదాపు ఏడు వారాలు ఆళ్వారులో గడిపిన తరువాత స్వామీజీ అక్కణ్ణుండి బయలుదేరడానికి సిద్ధమయ్యారు. కాని స్వామీజీని వదలిపెట్టడానికి అక్కడున్న

వారెవరూ సిద్ధంగా లేరు. "నేను వెళ్ళాలి. సన్న్యాసి సదా పర్యటిస్తూనే ఉండాలి" అని చెప్పి, మార్చ్ 28 వ తేదీన అక్కణ్ణుండి స్వామీజీ బయలుదేరారు. ప్రతి ఒక్కరూ చెమ్మగిల్లిన కళ్ళతో ఆయనకు పాదాభివందనం చేసినప్పుడు స్వామీజీ సైతం ఉద్వేగభరితులయ్యారు. మనః స్ఫూర్తిగా వారిని ఆశీర్వదించారు. కాని ఆయన వెళ్లక తప్పదు కదా! నేర్పిస్తూ, బోధిస్తూ మానవాళికి సహాయపడుతూ, భగవంతుణ్ణి ధ్యానిస్తూ పర్యటించడమే కదా ఆయన కర్తవ్యం!

విడిచిపెట్టం

మిత్రులలో కొందరు పట్టుబట్టి స్వామీజీతో కలిసి కొంతదూరమైనా వెళ్ళి ఆయనకు వీడ్కోలు ఇవ్వాలనే ఉద్దేశంతో బయలుదేరారు. స్వామీజీ కాలినడకనే వెళ్లాలనుకొన్నారు. కాని వారి విన్నపం మన్నించి దాదాపు 18 మైళ్ళ దూరంలోని పాండుపోల్ అనే ఊరు దాకా ఎడ్లబండిలో పయనించడానికి సమ్మతించారు.

పాండుపోల్‌లో సుప్రసిద్ధమైన ఆంజనేయస్వామి దేవాలయం ఒకటి ఉంది. ఆ రాత్రి స్వామీజీ ఆ ఆలయంలో గడిపారు. మర్నాడు అందరూ కలిసి దాదాపు 16 మైళ్లు అరణ్య మార్గం గుండా నడిచి వెళ్లారు. క్రూర మృగాలు సంచరించే ప్రాంతం అది. కాని స్వామీజీతో కలిసి పోతున్నవారు దానిని గురించి ఆందోళన చెందలేదు. ఎందుకంటే స్వామీజీ మాటలు, కథలు, హాస్యోక్తులు వారిని పరిసరా లను కాని, సమయాన్ని గురించి కాని స్ఫురింపనీయకుండా చేశాయి. అందరూ కలిసి తహ్లా గ్రామం చేరుకొని, ఆ రాత్రి నీలకంఠ మహాదేవాలయంలో గడిపారు.

పరమేశ్వరుడు ఎలా నీలకంఠుడయ్యాడు? దీనిని గురించి ఒక కథ ఉంది. దేవతలు, రాక్షసులు పాలసముద్రాన్ని చిలికారు. దాన్లో నుండి ఐరావతమనే ఒక గొప్ప ఏనుగు, ఉచ్చైశ్రవమనే గుర్రం, అతిలోక సౌందర్య రాశియైన కన్య, నవరత్నాలు లాంటి అమూల్యమైనవి ఉద్భవించాయి. దేవతలు, రాక్షసులు అన్నీ స్వాధీనం చేసుకొ న్నారు. చివరగా హాలాహలం ఉద్భవించింది. దాని తీక్ష్ణతను భరించలేక అందరూ తలో దిక్కూ పారిపోయారు. ఆ హాలాహలం లోకాలనే దహించివేసేట్లుగా ఉంది. కనుక ఏం చేయాలో పాలుబోక చివరికి అందరూ పరమేశ్వరుణ్ణి శరణుజొచ్చారు. పాలసముద్రాన్ని చిలికినప్పుడు ఉద్భవించిన ఏ సంపత్తినీ ఖాతరు చేయక పర మేశ్వరుడు అంతర్ముఖుడై ధ్యానమగ్నుడై ఉండిపోయాడు. ఇప్పుడు సురాసురుల ఆర్తనాదాలు ఆలకించి వారి సహాయార్థం వెళ్ళి, చేతులు చాపి ఆ హాలాహలాన్ని

నీలకంఠుడు: వ్యాఖ్యానం

తీసుకొని రక్కున మింగేశాడు. అది ఆయన కంఠంలో ఉండిపోవడంతో కంఠం నీలమయిపోయింది.

స్వామీజీ ఇందుకు అద్భుతమైన ఒక వ్యాఖ్యానమిచ్చారు. మనిషి లోకంలో జీవిస్తున్నాడు. అతడు సంసారమనే సాగరాన్ని చిలకరిస్తాడు. ఇంద్రియానందం కలిగించే అనేక వస్తువులు అందులో నుండి ఉద్భవిస్తున్నాయి. వాటిని అనుభవిస్తున్నాడు. కాని ఈ అనుభవాలలో అనాసక్తుడై వైదొలగి ఉంటాడు సన్న్యాసి. అంతర్ముఖుడై ఆత్మానందాన్ని చవిచూస్తున్న ఆతడు మాయ అందించే మనస్సును ఆకర్షించే ఏ వస్తువునూ స్వీకరించడు. చిట్టచివరగా వచ్చేది మరణమనే విషం. దానిని చూసి భయపడి, వణకిపోతూ పరుగెత్తి తన వద్దకొచ్చి శరణుజొచ్చేవారిని, మహాదేవునిలా, వారి అజ్ఞానాన్ని నశింపజేసి మరణ భయం నుండి కాపాడతాడు సన్న్యాసి. ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందిన వ్యక్తికి మరణ భయం లేదని కూడా గ్రహింపజేస్తున్నాడు.

ఈ విధమైన కథలూ, వ్యాఖ్యానాలూ వింటూ స్వామీజీతోపాటు పద్దెనిమిది మైళ్ల దూరంలోని నారాయణి అనే గ్రామం దాకా మిత్రులంతా వెళ్లారు. కాస్త దూరమనుకొని ప్రారంభించిన వారు దాదాపు యాభై మైళ్ళకు పైగానే స్వామీజీతోపాటు కలసి వచ్చారు. ఇక అంతకుమించి వారు తనను అనుసరించి రావడానికి స్వామీజీ సుతరామూ ఇష్టపడలేదు. కనుక అక్కడ వారికి వీడ్కోలిచ్చారు. అక్కణ్ణుండి పదహారు మైళ్లు కాలినడకన వెళ్ళి రైలెక్కి జైపూర్ చేరుకొన్నారు. ఆళ్వారులో కలుసుకొన్న ఒక భక్తుడు అక్కడ స్వామీజీకి స్వాగతం పలికాడు.

జైపూర్‌లో

జైపూర్‌లో స్వామీజీ రెండు వారాలు గడిపారు. ఒక గొప్ప సంస్కృత పండితుడు అక్కడ ఉన్నాడు. ఆయన వద్దకు వెళ్ళి స్వామీజీ సంస్కృత వ్యాకరణ గ్రంథమయిన పాణిని అష్టాధ్యాయిని నేర్చుకోగోరారు. ఆ పండితుడు గొప్ప విద్వాంసుడు. కాని ఆయనకి ఇతరులకు నేర్పే ప్రతిభ లేదు. కనుక మూడు రోజులు గడచినప్పటికీ స్వామీజీ మొదటి సూత్రాన్ని సైతం అర్థం చేసుకోలేకపోయారు. నాలుగవ రోజు ఆ పండితుడు, "స్వామీజీ, మూడు రోజులుగా నేర్చుకుంటున్నా ఎలాంటి ప్రయోజనమూ లేదు. నా వద్ద అభ్యసించడం మీకు అంతగా ప్రయోజనం ఉండదని అనుకొంటున్నాను" అని స్వామీజీతో చెప్పాడు. పండితుని మాటకు స్వామీజీ అంగీకరించారు. కాని ఆసక్తిని కోల్పోలేదు; ఆ సూత్రాలను నేర్చుకుని తీరాలని

మూడు గంటల్లో పాణినీ సూత్రం

సంకల్పించుకొన్నారు. స్వయంగా తామే నేర్చుకోసాగారు. మూడు రోజుల్లో సాధించలేనిది కేవలం మూడు గంటల్లోనే స్వయంకృషితో స్వామీజీ సాధించారు. తరువాత ఆ పండితుని వద్దకు పోయి సూత్రార్థమూ. వ్యాఖ్యానమూ తెలిపారు. ఆ పండితుడు ఆశ్చర్యచకితుడయ్యాడు. ఈ విధంగా స్వయంగా తామే ఒక్కో సూత్రాన్నీ స్వామీజీ నేర్చుకొన్నారు.

'సజీవ కృష్ణుణ్ణి చూడండి'

జైపూర్ సంస్థాన సేనాధిపతియైన సర్దార్ హరీసింగ్ స్వామీజీకి పరిచయమయ్యాడు. ఆయన ఆహ్వానం పురస్కరించుకొని స్వామీజీ ఆయన ఇంట్లో కొన్ని రోజులు బసచేశారు. హరీసింగ్‌కు వేదాంత సిద్ధాంతాల పట్ల గట్టి నమ్మకం ఉంది. కాని విగ్రహారాధన లాంటి వాటి పట్ల ఆతడికి నమ్మకం లేదు. ఈ విషయం స్వామీజీ గంటల తరబడి ఆతడికి వివరించి చెప్పినప్పటికీ ఆతడు దానిని నమ్మలేదు. ఒక రోజు సాయంత్రం ఇద్దరూ కాలినడకన పోతున్నారు. అప్పుడు ఎదురుగా కృష్ణుని విగ్రహాన్ని ఊరేగిస్తూ ఒక భజన బృందం రాసాగింది. ఇద్దరూ కాసేపు నిలబడి ఊరేగింపు చూశారు. హఠాత్తుగా స్వామీజీ హరీసింగ్‌ను తాకి, "హరీసింగ్‌జీ, అదుగో చూడండి, కృష్ణుణ్ణి సజీవంగా చూడండి" అన్నారు. హరీసింగ్ చూసినప్పుడు అక్కడ విగ్రహానికి మారుగా నిజంగానే కృష్ణుడు నిలబడి ఉన్నాడు. హరీసింగ్ నమ్మలేక పోయాడు. పారవశ్యానికి లోనైన ఆతడి కళ్ళు నిశ్చలమైనాయి; కళ్ల నుండి నీరు ధారకట్టింది. ఆ స్థితి ఉపశమించాక ఆతడు, "స్వామీజీ, గంటల తరబడి వివరించినా సాధించలేనిది మీ స్పర్శ అలవోకగా సాధించింది. నేను కృష్ణుణ్ణి దర్శించాను" అన్నాడు గద్గద స్వరంతో!

'మీరు ఏ అవతారం?

మరొక రోజు పలువురు మిత్రులతో స్వామీజీ కూర్చుని ఉన్నారు. ఆ సమయంలో పండిట్ సూరజ్ నారాయణ్ అనే వ్యక్తి అక్కడికి వచ్చాడు. జైపూర్‌లో సుప్రసిద్ధ పండితుడిగా ఆయన పేరుపొందాడు. స్వామీజీ మిత్రుల ముచ్చటిస్తున్నదంతా కాసేపు విన్న తరువాత ఆయన, "స్వామీజీ, నే నొక వేదాంతిని. అవతారం అనే మాటనే నేను నమ్మను. అవన్నీ పురాణాలు వచించే కట్టుకథలు. మన మందరమూ పరబ్రహ్మ స్వరూపులం. ఇలావున్నప్పుడు నాకూ ఒక అవతారానికీ తారతమ్య మేమిటి?" అని అడిగాడు. వేదాంతాన్ని సముచితంగా అర్థంచేసుకోని ఆ పండితుడి ప్రశ్న స్వామీజీకి చీకాకు కలిగించింది. ఆతడికి కాస్త ఘాటుగా జవాబివ్వాలనుకొని, "నిజమే. మీరు చెప్పింది ముమ్మాటికీ నిజం. మీరూ అవతారమూ అభిన్నం. కాని చేప,

తాబేలు, పంది – వీటిని కూడా హిందువులు అవతారంగా పరిగణిస్తున్నారు. దీన్లో మీరు ఏ అవతారం?" అని అడిగారు స్వామీజీ. అక్కడ సమావేశమైన వారందరూ ఘొల్లున నవ్వారు.

ఈ రోజుల్లో కూడా స్వామీజీ అప్పుడప్పుడు వరాహనగర మఠానికి ఉత్త రాలు వ్రాసేవారు. వాటి మూలంగా ఆయన బసచేసిన చోటు ఉజ్జాయింపుగా వారికి తెలిసింది. ఈ రీతిలో స్వామీజీ జైపూర్‌లో ఉంటున్న విషయం తెలుసుకొన్న స్వామి అఖండానంద ఆయనను చూడడానికి వచ్చారు. సోదర సన్న్యాసులలో అఖండానందకు స్వామీజీ పట్ల ప్రత్యేకమైన అక్కర, గౌరవం ఉన్నాయి; ఆయనను సాక్షాత్తు గురువుగానే భావించారు. ఒక రోజు స్వామీజీ మిత్రులతో మాట్లాడుతూన్నప్పుడు, హఠాత్తుగా అఖండానంద ఆయన ముందుకొచ్చి నిలబడ్డారు. స్వామీజీ మొదట ఆనందించినా, తమ ఆనందోద్వేగాన్ని బయటకు వెలిబుచ్చలేదు. అఖండానందుని సుతిమెత్తగా మందలిస్తూ, "ఇక నన్ను అనుసరించావంటే జరిగేది వేరు" అంటూ భయపెట్టి పంపించివేశారు. అఖండానంద అప్పటికి వెళ్ళిపోయినప్పటికీ మళ్ళీ పలుచోట్ల స్వామీజీని వెంబడించక పోలేదు.

అనుసరించే అఖండానంద

జైపూర్‌లో రెండు వారాలు గడిపిన తరువాత స్వామీజీ ఆజ్మీర్ వెళ్ళారు. పలువురు హైందవ, మహమ్మదీయ రాజుల స్మృతి చిహ్నాలమయంగా ఆజ్మీర్‌ను పేర్కొనడం అతిశయోక్తి కాదు. అక్కడి అక్బర్ రాజప్రాసాదం తదితర ముఖ్యమైన చోట్లను స్వామీజీ సందర్శించారు. ఆజ్మీర్ మసీదుకు (దర్గా) ఒక విశిష్టత ఉంది. అది సుప్రసిద్ధ మహమ్మదీయ సాధువయిన మైనుద్దీన్ ఛిస్తీ సమాధి చెందిన చోటు. ఆ దర్గా హిందువులకూ, మహమ్మదీయులకూ పవిత్ర స్థలంగా విరాజిల్లుతున్నది. ఈ మహాత్ముడు జీవించిన కాలంలో హిందువులూ, మహమ్మదీయులూ సరిసమానులుగా పరిగణింపబడ్డారు. మతసామరస్యానికి ఒక ఉదాహరణగా భాసిల్లుతున్న ఆ మహాత్ముని సమాధి ఈ రెండు మతాలవారికి ఇప్పటికీ ఉమ్మడి స్థలంగా ఉంది. సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మ దేవుని ఆలయాలు బహు అరుదు. వాటిలో ఒకటి ఆజ్మీర్‌లో ఉంది. స్వామీజీ ఆ ఆలయాన్ని కూడా దర్శించుకొన్నారు.

ఆజ్మీర్‌లో

ఏప్రిల్ 14 వ తేదీన ఆజ్మీర్ నుండి బయలుదేరి, స్వామీజీ మౌంట్ ఆబూ వెళ్లారు. పశ్చిమ భారతదేశంలోని ఒక ప్రసిద్ధ వేసవి విడిది కేంద్రం అది. అక్కడున్న జైన దేవాలయాలలో దిల్వారా ఆలయం ఒకటి. అందానికీ, గంభీరతకీ

శిల్ప కళలకూ ఆలవాలమై ఆ ఆలయం విరాజిల్లుతున్నది. 13 వ శతాబ్దంలో ఇద్దరు రాజకుమారుల ప్రయత్న ఫలంగా ఆ ఆలయం నిర్మించబడింది. దాని నిర్మాణానికి 14 సంవత్సరాలు పట్టింది. కొన్ని రోజులపాటు ఆ ఆలయాన్ని స్వామీజీ సునిశితంగా పరికించారు. అక్కడొక చెరువూ, దాని తీరంలో కొన్ని నిటారుగా నిలబడివున్న శిలలు ఉన్నాయి. ఆ శిలలు విచిత్ర ఆకృతిలో ఉన్నాయి; ఒకటి ఒక సన్న్యాసిని ప్రార్థన చేస్తున్నట్లుగా ఉంటుంది, మరొకటి నీళ్లలో దూకబోతున్న కప్ప ఆకృతిలోవుంది. వాటిని కూడా స్వామీజీ ఆనందంగా తిలకించారు.

మౌంట్ ఆబూలో

అక్కడ కూడా స్వామీజీని కలుసుకొన్నవారికి కొరత లేదు. సాయం సమయాలు వారితోపాటు దిగువ కనబడుతున్న అందమైన చెరువును మైమరచి చూస్తూ కొండ మీద స్వామీజీ నడవడం రివాజు. ఒక రోజు అందరూ కలసి నడుస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ భక్తులతో ఆ కాలిబాట నుండి ప్రక్కకు నడిచి అక్కడున్న శిలల మీద కూర్చున్నారు. సాయం సమయమూ, ప్రకృతి సౌందర్యమూ కలిసి స్వామీజీ మనస్సును ఆహ్లాదపరిచాయి. మైమరచిన స్థితిలో ఆయన పాడనారంభించారు. అలా కొన్ని గంటల పాటు పాడారు. అక్కడ నడచిపోతున్న యావన్మందీ ఆయన పాటలను వింటూ మైమరచి ఉన్నచోటనే నిలబడిపోయారు. కొందరు ఆంగ్లేయులు కూడా ఆ పాటలు వింటూ, గాయకుణ్ణి చూడాలనే ఆతురతతో నిలబడిపోయారు. చివరికి స్వామీజీ పాడడం ఆపి రాగానే అందరూ ఆయనకు ప్రణమిల్లారు.

శిలల మీద కూర్చుని పాడడం

మౌంట్ ఆబూలోని ఒక పాడుబడిన గుహలో ఉండి స్వామీజీ తపస్సు చేసుకోసాగారు. ఒక రోజు ప్రభుత్వ న్యాయవాదియైన ఒక మహమ్మదీయుడు అటువైపుగా వెళ్ళడం తటస్థించింది. స్వామీజీ వ్యక్తిత్వం ఎంతగానో ఆకట్టుకోవడంతో అతడు ఆయన వద్దకు వెళ్ళి మాట్లాడాడు. స్వామీజీ ఒక సాధారణ సన్న్యాసి కాదు; మేధస్సులోను, ఆధ్యాత్మికత లోను అత్యున్నతులని అతడు కాసేపట్లోనే గ్రహించాడు. ఈ సంఘటనానంతరం అతడు స్వామీజీను పలుమార్లు కలుసుకొన్నాడు. ఒక రోజు అతడు, "స్వామీజీ, నేను మీకు ఏ రకంగానైనా సహాయపడగలనా?" అని స్వామీజీని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "వానాకాలం వస్తోంది. ఈ గుహకు తలుపులు లేవు. మీరు తలుపులు చేయిస్తే బాగుంటుంది" అన్నారు. అందుకు ఆ న్యాయవాది ఇలా అన్నాడు: "స్వామీజీ! ఇలాంటి అవకాశం ఇచ్చినందుకు ధన్యుణ్ణి. కాని నాదొక విన్నపం. నా కొక భవంతి ఉంది. నేను ఒంటరిగానే నివసిస్తున్నాను. మీకు

గుహ వాసం

సమ్మతమైతే అక్కడికి వచ్చి ఉండవచ్చు. కాని నేనొక మహమ్మదీయుణ్ణి. మీ భోజనానికి ప్రత్యేకమైన ఏర్పాట్లు చేయిస్తాను." స్వామీజీ భోజనం విషయంలో పట్టింపులు లేకుండా ఆ న్యాయవాదితో పాటు అతడి భవంతికి వెళ్లారు.

'సర్వత్రా భగవంతుణ్ణి గాంచుచున్నాను'

ఇక్కడ స్వామీజీకి పలువురు పరిచయమయ్యారు. వారిలో ఒకరు ఖేత్రీ మహారాజు వ్యక్తిగత కార్యదర్శియైన మున్షీ జగ్‌మోహన్‌లాల్. జగ్‌మోహన్ వచ్చినప్పుడు స్వామీజీ కౌపీనధారియై నిద్రిస్తున్నారు. ఆయనను చూసిన జగ్‌మోహన్, 'ఓహ్! పదిమందిలో పదకొండవ వాడిలా ఉన్న సన్న్యాసి! దొంగల ముఠా, మోసగాళ్ళ గుంపుకు చెందిన మరొకడు!' అని అనుకొన్నాడు. ఇంతలో స్వామీజీ మేల్కొన్నారు. వెంటనే ఆయనతో, "స్వామీ! మీరొక హైందవ సన్న్యాసి. ఒక మహమ్మదీయునితో బసచేసి ఉన్నారేమిటి? మీ ఆహారాన్ని అతడు తాకవలసివస్తుంది కదా!" అన్నారు. ఈ ప్రశ్న స్వామీజీలో ఒక రకమైన ఉద్వేగాన్ని రగిల్చింది. అగ్నిగోళం నుండి జ్వాలలు ఎగసిపడుతున్నట్లు ఆయన మాట్లాడారు: "మీరేమంటున్నారు? నే నొక సన్న్యాసిని. మీ సామాజిక కట్టుబాట్లనన్నింటినీ దాటివచ్చిన వ్యక్తిని. నేను మరుగుదొడ్లు శుభ్రం చేసే వ్యక్తితో కలసి భోజనం చేయవచ్చు. భగవంతుడంటే నాకు భయం లేదు; ఎందుకంటే దీనికి ఆయన ఆమోదముద్ర ఉంది కనుక. శాస్త్రాల పట్ల కూడా నాకు భయం లేదు, అవి కూడా దీనిని అనుమతిస్తున్నాయి. కాని నేను మీకు, ఆ ప్రజలకు, ఈ సమాజానికి భయపడుతున్నాను. మీకు భగవంతుణ్ణి గురించికాని, శాస్త్రాల గురించికాని ఏమీ తెలియదు. నేను సర్వత్రా భగవంతుణ్ణి దర్శిస్తున్నాను. అతిసామాన్యమైన ప్రాణిలో కూడా ఆయనే కొలువై ఉండడం చూస్తున్నాను. ఉన్నతమైనదీ, అధమమైనదీ అంటూ నాకు ఏదీ లేదు. శివ శివ!" జగ్‌మోహన్ దిగ్భ్రమ చెందాడు. ఆతడికి స్వామీజీ పట్ల అపారమైన భక్తిప్రపత్తులు కలిగాయి. ఖేత్రీ మహారాజు ఇటువంటి సన్న్యాసిని కలుసుకొంటే మంచిదని అతడు భావించి, స్వామీజీని రాజప్రాసాదానికి ఆహ్వానించాడు. రెండు రోజుల తరువాత వస్తానన్నారు స్వామీజీ.

అప్పుడు ఖేత్రీ మహారాజు రాజా అజిత్‌సింగ్. ఆయనతో స్వామీజీ గురించి జగ్‌మోహన్ తెలియజేశాడు. స్వయంగా తనే వెళ్ళి స్వామీజీని కలుసుకొంటానన్నాడు మహారాజు. ఈ విషయం విన్న స్వామీజీ ఆలస్యం చేయకుండా తిన్నగా రాజప్రాసాదానికి వెళ్ళారు. ఆయనను ఆదరాభిమానాలతో మహారాజు ఆహ్వానించి, ఉపచర్యలు చేశాడు. పిదప మహారాజు, "స్వామీజీ, జీవితం అంటే ఏమిటి?" అని అడిగాడు. ఆ ప్రశ్నకు స్వామీజీ అద్భుతమైన వ్యాఖ్యానం ఇచ్చారు: "తనను

అణచివేయడానికి ఉన్ముఖమయ్యే పరిస్థితులలో సైతం ఒక జీవి తనను సువ్యక్తం చేసుకొని వికాసపరచుకోవడమే జీవితం." ఈ వ్యాఖ్యానం మహారాజుకు బాగా నచ్చింది. మళ్ళీ, "స్వామీజీ, విద్య అంటే ఏమిటి?" అని అడిగాడు. ఆ ప్రశ్నకు స్వామీజీ, "కొన్ని భావనలు మన నరనరాల్లో జీర్ణించుకుపోవడమే విద్య" అని జవాబిచ్చారు.

'జీవితమంటే ఏమిటి?'

ఈ సమావేశం 1891 జూన్ 4 వ తేదీన జరిగింది. స్వామీజీకీ, ఖేత్రీ మహారాజుకూ మధ్య ఈ విధంగా ప్రారంభమయిన మైత్రి స్వామీజీ జీవితంలో ఖేత్రీ మహారాజు ఒక విడదీయలేని అంశంగా మారింది.

స్వామీజీ పట్ల అమితంగా ఆకర్షితుడైన మహారాజు ఒక రోజు, "స్వామీజీ! మీరు నాతో మా రాజధానికి వచ్చి నివసించాలి. నేను మనఃస్ఫూర్తిగా మీకు సేవచేస్తాను" అని స్వామీజీతో విన్నవించాడు. స్వామీజీ క్షణంసేపు యోచించి పిదప ఆ ప్రతిపాదనకు ఆమోదించారు. జూలై 24 వ తేదీన మహారాజుతో బయలుదేరి ఆగస్ట్ 7వ తేదీన ఖేత్రీ చేరుకొన్నారు. దారిలో స్వామీజీతో అనేక విషయాల గురించి ముచ్చటించడానికి మహారాజుకు అవకాశం చిక్కింది.

ఖేత్రీలో వేదాంత ప్రసంగాలు, పాటలు, భజనలతో స్వామీజీ రోజులు గడిచాయి. ఆయన దేని గురించి మాట్లాడినా దాన్లో స్పష్టంగా ధ్వనించిన విషయాలు రెండు: మాతృదేశం పట్ల, హైందవ సంస్కృతి పట్ల ఆయనకున్న ప్రేమ, అభిమానం. ఖేత్రీలో నివసించినప్పుడు రాజప్రసాదంలో మాత్రమే స్వామీజీ తమ సమయమంతా వెచ్చించలేదు. రోజూ వెళ్ళి జనసామాన్యాన్ని కలుసుకొని వారితో కలిసి భోజనం కూడా చేశారు, వారి జీవనసరళిని సునిశితంగా పరికించారు.

ఒక రోజు ఖేత్రీ మహారాజు, "స్వామీజీ, సత్యం అంటే ఏమిటి?" అని స్వామీజీని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ, "అద్వితీయమైనదే సత్యం. అవిచ్ఛిన్నంగా మనిషి దాని వైపుగానే పయనిస్తున్నాడు. అతడు సత్యం నుండి సత్యానికి పయనం చేస్తున్నాడు; అసత్యం నుండి సత్యానికి కాదు" అన్నారు. అంతేకాక దీని అర్థం చెప్పనారంభించారు: జ్ఞానం, అనుభవం, ఆరాధనా పద్ధతులు అన్నీ ఆ ఒకే సత్యం వైపుగా వెళ్ళే మార్గాలు. సన్న్యాసి అయినా, గృహస్థుడయినా, వారు సత్యసంధులయితే ఏ మార్గం గుండానయినా ఆ సత్యాన్ని చేరుకోవచ్చునని తేటతెల్లపరిచారు.

సత్యమంటే ఏమిటి?

ఒక రోజు రాజసభలో ఒక నర్తకి సంగీత కార్యక్రమం ఏర్పాటయింది. ఆ కార్యక్రమంలో పాల్గొనవలసిందిగా స్వామీజీకి మహారాజు విన్నపం పంపించాడు.

తానొక సన్న్యాసిననీ, అలాంటి కార్యక్రమంలో పాల్గొనరాదనీ స్వామీజీ ప్రత్యుత్తరం పంపారు. ఈ సంగతి ఎలాగో ఆ నర్తకి చెవినపడింది. ఒక మహాత్ముడుగా ఖేత్రీ

నర్తకి నేర్పిన పాఠం

అంతటా ఖ్యాతిగాంచిన స్వామీజీ తన సంగీత కార్యక్రమానికి రానని చెప్పడం ఆమెకు ఎంతో దుఃఖం కలిగించింది. కాని ఈ విషయంలో ఆమె ఏమీ చేయలేదు. అయినప్పటికీ తన మనోవేదనను స్వామీజీకి ఎలాగైనా తెలియజేయాలని మాత్రం నిర్ణయించుకొంది.

సంగీత కార్యక్రమం ప్రారంభమయింది. ఆమె అద్భుతమైన సూరదాస్ కీర్తన ఒకటి పాడింది.

ఓ ప్రభూ! నాలోని అవగుణాలను పరిగణించబోకు
నీ పేరు, ఓ ప్రభూ, సమదర్శి అన్నారు కదా!
ఒక ఇనుప ముక్క ఆలయంలోని విగ్రహంగా ఉంది
మరొక ముక్క కసాయివాని చేతిలో కత్తిగా రూపొందింది
కాని అవి పరుసవేదిని స్పృశించినప్పుడు
రెండూ ఒకే మాదిరి బంగారంగా మారిపోతాయి.
కనుక, ప్రభూ, నాలోని అవగుణాలను పరిగణించబోకు......[1]

సమీపంలోని గదిలోనే స్వామీజీ బసచేసి ఉన్నారు. ఈ పాటలోని భావం స్వామీజీని ప్రగాఢ చింతనలో ముంచివేసింది: "ఇదేనా నా సన్న్యాస స్థితి? నేను ఒక సన్న్యాసిని. వ్యత్యాసాన్ని చూపడం నాకు యుక్తమా? ఒక నర్తకి కాబట్టి ఆమెను చూడకపోవడం సబబా? సర్వత్రా నెలకొని ఉన్నది భగవంతుడే అయితే, ఆ అనుభూతి నాకు ఉండడం నిజమయితే నేను ఎవరినీ త్రోసిపుచ్చరాదు." ఈ నిర్ధారణకు వచ్చిన స్వామీజీ వెంటనే వెళ్ళి సంగీత కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు.

'సమస్తం నేర్చుకొన్నారు!'

ఖేత్రీ రాజప్రాసాదంలో స్వామీజీ ఉన్నప్పుడు రాజపుతాణాలోని గొప్ప సంస్కృత పండితుడైన నారాయణదాస్‌ను కలుసుకొన్నారు. దీనిని ఒక అవకాశంగా తీసుకొని సంస్కృత వ్యాకరణ అధ్యయనం ప్రారంభించారు స్వామీజీ. పాణిని వ్యాకరణ సూత్రాలకు పతంజలి వ్రాసిన మహాభాష్యాన్ని స్వామీజీ నేర్చుకోసాగారు. కొన్ని

1. సూరదాస్ విరచిత 'ప్రభు మేరే అవగుణ చిత్త నా ధరో' అని హిందీ పాటకు స్వేచ్ఛానువాదం.

రోజులు నేర్పగానే పండితుడికి స్వామీజీ మేధాశక్తి అవగతమయింది. కనుక ఆయన, "స్వామీజీ, మీలాంటి విద్యార్థి లభించడం అపూర్వం. నేను నేర్పి, మీరు నేర్చుకోవడానికి ఇంక ఏదీ లేదు. నాకు తెలిసినదంతా మీకు నేర్పించాను; మీరు కూడా దానిని చక్కగా గ్రహించారు" అన్నాడు స్వామీజీతో. స్వామీజీ ఆయనకు పలుమార్లు నమస్కరించి, ధన్యవాదాలు తెలిపి సెలవు పుచ్చుకొన్నారు.

మహారాజు, స్వామీజీ కలిసి ఎన్నోమార్లు గుర్రపుస్వారీ చేసుకొంటూ సమీపంలోని అడవులలోకి వెళ్ళడం కద్దు. ఒక రోజు అడవిలో ఒక సన్నని త్రోవ గుండా ఇద్దరూ వెళుతున్నారు. రెండు వైపులా దట్టంగా పెరిగిన ముళ్ళపొదలు స్వామీజీ మీద పడి గుచ్చుకోకూడదని మహారాజు తన చేతులతో వాటిని ప్రక్కకు నెట్టి పట్టుకొన్నాడు. అప్పుడు ముళ్లు గుచ్చుకొని మహారాజు చేతుల నుండి రక్తం స్రవించ సాగింది. అది చూసి స్వామీజీ హృదయం ద్రవించిపోయింది. స్వామీజీ ఉద్వేగాన్ని అవగతం చేసుకొన్న మహారాజు నవ్వుతూ, "ఫరవాలేదు స్వామీజీ! మేం క్షత్రియులం కదా! ధర్మరక్షణ మా కర్తవ్యం కదా!" అని అన్నాడు.

'నా వలన ఏ ప్రాణీ భీతిల్లకూడదు!'

మరొక రోజు స్వామీజీతో మహారాజు పరివారసమేతంగా వేటకు వెళ్లారు. అందరూ తుపాకులు ధరించి ఉన్నారు. స్వామీజీ వద్ద ఒక చేతికర్ర మాత్రమే ఉంది. దారిలో ఒక చోట అందరూ కూర్చుండిపోయారు. స్వామీజీ కాస్త దూరంలో ఒక చెట్టు క్రింద కూర్చున్నారు. హఠాత్తుగా ఒక పులి ఆ చెట్టు వైపుగా దూసుకువెళ్లింది. ఆ హఠాత్పరిణామం నుండి తేరుకొన్న మహారాజు, తక్కినవారు స్వామీజీ వద్దకు పరుగుదీశారు. అంతలో ఆ పులి అదృశ్యమయింది. ఒక తుపాకీని తమ వద్ద ఉంచుకోమని అప్పుడు మహారాజు స్వామీజీతో చెప్పారు. అందుకు స్వామీజీ, "ఒక సన్న్యాసికి రక్షణార్థం తుపాకీ అవసరం లేదు. ఏ పులీ వారిని ఏమీ చేయదు. నా వలన ఏ ప్రాణీ భీతిల్లకూడదు"[1] అన్నారు.

మహారాజు విన్నపాన్ని మన్నించి స్వామీజీ ఆయనకు మంత్రదీక్ష ఒసగారు. స్వామీజీకి ఏ విధంగానైనా సేవచేయడం తన భాగ్యంగా మహారాజు పరిగణించాడు. ఆయన ముందు మోకరిల్లి సేవ చేయడానికి సిద్ధమయ్యాడు. తాను మహారాజుననే విషయం మరచిపోయి ఒక సామాన్యునిలా స్వామీజీకి ఉపచర్యలు చేశాడు. ఆయన నిద్రిస్తున్నప్పుడు కాళ్ళు ఒత్తాడు; ఆయనకు వీవన వీచాడు.

1. 'నా వలన ఏ ప్రాణీ భీతిల్లకూడదు' అన్నది సన్న్యాస దీక్ష పుచ్చుకొంటున్నప్పుడు చేసే ప్రతిజ్ఞలలో ఒకటి.

రాత్రులలో స్వామీజీ నిద్రిస్తున్నప్పుడు మేల్కొని ఆయన కాళ్లను సుతిమెత్తగా ఒత్తాడు. ఇంకా ఎన్నో చిన్నచిన్న సేవలు కూడా చేశాడు. ఇతరుల సమక్షంలో కూడా ఇవన్నీ చేయడానికి సైతం ఆతడు సంకోచించలేదు. కాని స్వామీజీ అలా చేయవద్దని వారించారు; "ఏకాంతంలో మీరు సేవలందించండి. నేను కాదనను. కాని మీ ప్రజల ముందు నాకు ఇలా మీరు సేవలందిస్తే వారు మీ పట్ల కలిగివున్న మర్యాదా మన్ననలు తగ్గుతాయి" అన్నారాయన.

ఖేత్రీ మహారాజుకు గురువుగా

మహారాజు తమ పట్ల చూపుతున్న అక్కర చూసి స్వామీజీ ఆయనను అమితంగా ప్రేమించడంతోపాటు, ఆయన మూలంగా భారతదేశానికి గొప్ప మేలు ఒనగూరుతుందని కూడా ఆశించారు. విజ్ఞాన శాస్త్రంలో ఎంతో ఉత్సుకత చూపారు స్వామీజీ. ఆయన విన్నపం మేరకు రాజప్రాసాదం మీద దూరదర్శిని, సూక్ష్మదర్శిని లాంటి పరికరాలతో ఒక చిన్న పరిశోధనాశాలను ఏర్పరచాడు మహారాజు. ఇద్దరూ గంటల పర్యంతం అక్కడ గడిపేవారు. స్వామీజీ వద్ద భౌతిక రసాయన, ఖగోళశాస్త్రాలలోని ప్రాథమిక సూత్రాలను మహారాజు నేర్చుకొన్నాడు.

మహారాజుకు సంతానం లేదు. ఆయన మనస్సులో అదొక పెద్ద లోటుగానే ఉంది. ఒక రోజు స్వామీజీతో ఈ విషయం ప్రస్తావించాడు; "స్వామీజీ, నా కొక కుమారుడు జన్మించాలని మీరు ఆశీర్వదించండి. మీరు ఆశీర్వదిస్తే నా ప్రార్థన తప్పకుండా ఈడేరుతుంది" అన్నాడు. స్వామీజీ మనఃస్ఫూర్తిగా మహారాజును ఆశీర్వదించారు.

సంతాన వరం

రెండున్నర నెలలకు పైగా ఖేత్రీలో గడిపిన స్వామీజీ 1891 అక్టోబర్ 27 వ తేదీన అక్కడ నుండి బయలుదేరి వెళ్లి ఆజ్మీర్‌లో మూడు వారాలు గడిపారు. పిదప అప్పటి బొంబాయి – గుజరాత్ వైపుగా బయలుదేరారు.

15 పశ్చిమ భారతంలో

శ్రీరామకృష్ణులు నా గురించి అనేక విషయాలు ప్రస్తావించేవారే! వాటిని ఇప్పుడిప్పుడే అర్థంచేసుకోనారంభించాను. లోకాన్నే ఉ(ర్రూతలూగించే అపరిమిత శక్తి నాలో నెలకొని ఉండడం ఇప్పుడు నేను నిజంగా గ్రహిస్తున్నాను.

— **స్వామి వివేకానంద**

ప్రాచీన కాలంలో కర్ణావతి అని పేర్కొనబడిన అహమ్మదాబాద్ గుజరాత్ సుల్తానుల రాజధానిగా విలసిల్లింది. అత్యంత అందమైన నగరాలలో దానిని ఒకటిగా పరిగణించడం అతిశయోక్తి కాదు. జైన దేవాలయాలు, మసీదులు ఇప్పటికీ ఆ నగర సాంస్కృతిక ఘనతను చెప్పక చెబుతున్నాయి. స్వామీజీ వీటి నన్నింటినీ తీరికగా కొన్ని రోజులపాటు సందర్శించారు. భిక్షాటన చేసి జీవించారు. జైనమతానికి ఆలవాలమైన ఆ నగరంలో ఆయన జైన పండితులను కలుసుకోగలిగారు. వారి సహాయంతో ఆయన తమ జైనమత జ్ఞానాన్ని పెంపొందించుకొన్నారు. కొన్ని రోజులు అక్కడ గడిపిన తరువాత వాద్వాన్ మీదుగా లింబ్డీ చేరుకొన్నారు. భిక్ష స్వీకరిస్తూ దారి ప్రక్కన గడుపుతూ ఆయన పయనించారు.

అహమ్మదాబాద్‌లో

లింబ్డీలో పలుచోట్ల తిరుగాడిన స్వామీజీ చివరికి సన్యాసులు బసచేయడానికి ఒక చోటు ఉన్నట్లు తెలుసుకొన్నారు. జనసంచారం లేని మారుమూల ఆ ఇల్లు ఉంది. స్వామీజీ అక్కడికి వెళ్లారు. అక్కడున్న సన్న్యాసులు ఆయనను ఆప్యాయంగా ఆహ్వానించి, ఇష్టమొచ్చినన్ని రోజులు అక్కడ ఉండవచ్చునని చెప్పారు. ఆకలితోనూ, బడలికతోనూ అలసిసొలసిపోయిన స్వామీజీ వారి ఉపచర్యలు స్వీకరించి అక్కడే బసచేశారు. కాని అది ఎలాంటి స్థలమో అప్పుడు ఆయనకు తెలియలేదు. ఒకటి రెండు రోజులు గడిచాయి. ఒక రోజు ప్రక్క గది నుండి స్త్రీలూ, పురుషులూ

సన్న్యాసి పేరిట...

ఆడుతూ పాడుతూ గోలగోల చేస్తున్న శబ్దాలు వినవచ్చాయి. తీరా వెళ్లి చూస్తే ఆ సన్యాసులు ఆధ్యాత్మిక సాధనల పేరిట కామ వాంఛలను తీర్చుకొంటున్న వారని స్వామీజీకి అర్థమయిపోయింది. ఇంక క్షణం కూడా అక్కడ ఉండడం ప్రమాదమని గ్రహించి, తక్షణమే అక్కణ్ణుండి వెళ్లిపోవాలని నిశ్చయించుకొన్నారు. గది తలుపులు తెరవడానికి ప్రయత్నించారు. కాని తలుపులు బయటి నుండి గడియపెట్టబడి ఉండడంతో తెరచుకోలేదు. ఆయన తప్పించుకొనిపోకుండా ఒక వ్యక్తి కాపలాగా ఉన్నాడు. అయినప్పటికీ స్వామీజీ కలత చెందలేదు.

పిదప ఆ బృందం నాయకుడు స్వామీజీని పిలిచి ఇలా అన్నాడు: "మీరొక అద్భుతమైన సన్న్యాసి. అసాధారణమైన ఆకర్షణశక్తి ఏదో మీలో ఉంది. మీరు ఏళ్ల పర్యంతం బ్రహ్మచర్యవ్రతం నిష్ఠగా పాటిస్తూన్న వ్యక్తిలా తెలుస్తోంది. మీ దీర్ఘకాలిక తపఃఫలాన్ని మేం పొందబోతున్నాం. అందు నిమిత్తం మేం జరుప బోయే ఒక క్రతువులో మీ బ్రహ్మచర్య జీవితాన్ని మంటగలుపుతాం. ఆ క్రతువు మూలంగా మాకు అసాధారణ శక్తులు లభిస్తాయి." అప్పుడు స్వామీజీ కాస్త చలించారు. కాని దేనినీ బయటికి వ్యక్తం చేయలేదు. వారు చెప్పింది అసలు పట్టించుకోనట్లే వ్యవహరించారు.

అప్పుడప్పుడు స్వామీజీని కలుసుకొన్న వారిలో ఒక యువకుడు అక్కడ ఉన్నాడు. ఆతడి ద్వారా స్వామీజీ ఆ సంస్థాన యువరాజయిన ఠాకూర్ సాహెబ్‌కు వివరాలన్నీ తెలియపరిచి సహాయం కోరారు. యువరాజు వెంటనే భటులను పంపించి స్వామీజీని అక్కణ్ణుండి బయటకు తెప్పించాడు. ఆ తరువాత యువరాజు ఆహ్వానాన్ని మన్నించి రాజప్రాసాదంలో స్వామీజీ నివసించసాగారు. అక్కడ పలువురు పండితులతో సంస్కృతంలో వాదోపవాదాలు కూడా ఆయన చేశారు.

లింబ్డీలో కొన్ని రోజులు గడిపిన తరువాత యువరాజు నుండి పరిచయ పత్రాలు పుచ్చుకొని స్వామీజీ జునాగఢ్ వెళ్లారు. లింబ్డీ అనుభవం తరువాత తాము మెలగే వ్యక్తుల బస చేసే చోట్ల పట్ల స్వామీజీ అప్రమత్తంగా ఉన్నారు. జునాగఢ్‌లో ఆ సంస్థాన దివాన్ అయిన హరిదాస్ విహారీదాస్ దేశాయ్‌కు అతిథిగా స్వామీజీ ఉన్నారు.

జునాగఢ్‌లో

హరిదాస్ స్వామీజీ పట్ల అమితంగా ఆకర్షితుడయ్యాడు: "ఆయన నిరాడం బరత, వినమ్రత, అనేక కళలలోను విజ్ఞానశాస్త్రంలోను ఆయనకు గల ప్రతిభ, విశాల భావాలు, మతం పట్ల గల అవగాహన, ఎవరినైనా ఇట్టే ముగ్ధులను చేయగల వాక్పటిమ, అందరినీ ఆకర్షించే సమ్మోహక శక్తి, అసాధారణమైన

వ్యక్తిత్వం మమ్మల్ని ఎంతగానో ఆకట్టుకొన్నాయి. సంగీతంలో సైతం ఆయనకు చక్కని ప్రావీణ్యముంది; భారతీయ కళలలోని అన్ని అంశాలూ తెలిసిన వ్యక్తిలా ఉన్నారు. అంతేకాదు. ఆయన పాకశాస్త్రంలోకూడా ప్రావీణ్యుడు. రుచికరమైన రసగుల్లాలు తయారుచేసి ఇచ్చారు. మేము ఆయన పట్ల అమిత భక్తిప్రపత్తులతో మెలగాం" అంటూ కాలాంతరంలో ఆయన వ్రాశారు.

జునాగఢ్ చరిత్ర ప్రసిద్ధి చెందిన ప్రదేశం. అక్కడి పురాతన భవంతులు, పాడుబడిన స్మారక చిహ్నాలు స్వామీజీకి చరిత్రపైనున్న జిజ్ఞాసను ప్రేరేపించాయి. ఉపర్ కోట్‌లోని పురాతన కోట, రాజపుతాణా రాజుల పురాతన రాజప్రాసాదం, పురాతన బావులు, బౌద్ధుల కాలంనాటి కప్రాకోటియా గుహలను ఎంతో ఉత్సుకతతో స్వామీజీ సందర్శించి చూశారు. నగరం వెలుపల గల అశోకుని శిలాశాసనం ఆయనను ఎంతగానో ఆకర్షించింది. అది ఒక పెద్ద శిల మీద ప్రతిష్ఠితమై ఉంది. అశోక చక్రవర్తి, మరో ఇద్దరు రాజుల శిలాశాసనాలు దాన్లో ఉన్నాయి.

జునాగఢ్‌లో స్వామీజీ ఏసుక్రీస్తు, ఐరోపా నాగరకత లాంటి విషయాలను గురించి ఎక్కువగా ప్రసంగించారు. పాశ్చాత్యుల నైతికతను పునరుజ్జీవింపజేయడంలో ఏసుక్రీస్తు ప్రభావాన్ని చక్కగా విశ్లేషించి చూపారు. రాఫెల్ తైలవర్ణ చిత్రాలు, సెయింట్ ఫ్రాన్సిస్ (అస్సిసీ వాస్తవ్యుడు) భక్తిప్రపత్తులు, బ్రహ్మాండమైన చర్చ్‌లు, శిలువ యుద్ధాలు (Crusades), పాశ్చాత్యుల రాజకీయ వ్యవస్థలు, మత జీవితం, సన్న్యాస సంప్రదాయాలలాంటివన్నీ ఒక సన్న్యాసియైన ఏసుక్రీస్తు బోధనలతో ఏదో రకంగా ఎలా ముడివడివున్నవో ఆయన వివరించి చెప్పారు. కాని ఎక్కడ నుండి ప్రారంభించినా సనాతన ధర్మమైన హిందూమతాన్నీ, భారతదేశాన్నీ స్పృశించకుండా ఆయన ప్రసంగం సమాప్తం కాదు. పాశ్చాత్య మత భావనలలోను, సామాజిక జీవన స్రవంతిలోను హిందూమత ప్రభావం ఏ మేరకు ఉందో వారు విశదీకరించి చెప్పారు. శ్రీరామకృష్ణుల జీవితం ఎలా కాలావశ్యకతను ఈడేర్చేలా రాణించిందో ఆయన విపులీకరించి తెలిపారు.

జునాగఢ్ నుండి రెండు మైళ్ళ దూరంలో గిర్నార్ ఉంది. ఇది హిందూ, బౌద్ధ, జైన మతస్థుల పుణ్యక్షేత్రంగా విరాజిల్లింది. ఇది పది పర్వతాల శ్రేణి.

గిర్నార్

వీటిలో అతి ఎత్తైనది గోరఖ్‌నాథ్ శిఖరం. దీని ఎత్తు 3600 అడుగులు. ఈ శిఖరాగ్రాన్ని చేరడానికి పర్వతంలో పదివేలకు పైగా మెట్లు చెక్కబడివున్నాయి. ఈ పర్వతాలలోని ఒక గుహలో ఉండి సాధనల్ని అనుష్ఠించారు స్వామీజీ. జునాగఢ్ దివాన్ ఒక మిత్రుణ్ణి పంపి స్వామీజీ అవసరాలను చూశాడు.

కొన్ని రోజులు అక్కడ గడిపిన తరువాత స్వామీజీ జునాగఢ్‌కు తిరిగి వచ్చారు. అక్కడే ఉండి సమీపంలోని పుణ్యక్షేత్రాలు సందర్శించారు.

సోమనాథ్‌లో

తదనంతరం ప్రభాసతీర్థంగా పురాణాలలో ఖ్యాతిగాంచిన సోమనాథ్‌కు వెళ్లారు స్వామీజీ. శ్రీకృష్ణుని కాలంలోనే యాదవకులస్థులు పరస్పరం కొట్టుకొని మృతిచెందడమూ, యోగస్థితిలో ఆసీనుడైన కృష్ణుడు వేటగాని బాణంతో తమ ఇహజీవితానికి స్వస్తి చెప్పిందీ ఇక్కడే. ఇక్కడ వెలసిన శివాలయం ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలలో ఒకటి. ఈ ఆలయం మూడు సార్లు పరాయివారిచే ధ్వంసం గావించబడి మళ్లీ నిర్మించబడింది. స్వామీజీ కాలంలో ఉన్న దేవాలయం ఇండోర్ రాణియైన అహల్యాబాయిచే నిర్మించబడింది.[1] ఈ ఆలయంలో స్వామీజీ ఆరాధించారు. మూడు నదుల సంగమ స్థానంలో ఆయన స్నానమాచరించారు. ఇక్కడ కచ్ రాజును కలుసుకొని పలుమార్లు సుదీర్ఘంగా సంభాషించారు. స్వామీజీ బహుముఖ ప్రజ్ఞాపాటవాలను చూసి రాజు ఆశ్చర్య చకితుడయ్యాడు: "స్వామీజీ! అనేక గ్రంథాలు పఠిస్తే తల తిరిగిపోతుంది కదా! అట్లే మీ ప్రసంగాలు విన్నా నా తల గిర్రున తిరిగిపోతున్నది. ఇంత జ్ఞానాన్నీ, ఇన్ని ప్రతిభలను ఎలా ఉపయోగించబోతున్నారు? స్వామీజీ, ఒక విషయం చెబుతాను; అనుపమానమైన కొన్ని కార్యాలను సాధించకుండా మీరు విశ్రమించరు" అన్నాడు సంభ్రమాశ్చర్యాలతో మహారాజు. అంతా విని స్వామీజీ మౌనంగా నవ్వారు.

మళ్లీ జునాగఢ్‌కు తిరిగి వచ్చిన స్వామీజీ, దానిని కేంద్రంగా చేసుకొని కథియవార్, కచ్ లాంటి చోట్లకు పలుమార్లు వెళ్లివచ్చారు. చివరగా అక్కణ్ణుండి పోరుబందర్ బయలుదేరారు.

పోరుబందర్‌లో

శ్రీకృష్ణుని బాల్యస్నేహితుడుగా విరాజిల్లిన కుచేలుడు (సుదాముడు) జీవించిన ఊరు పోరుబందర్. భాగవతపురాణం సుదామాపురి అని ఈ ఊరిని పేర్కొంటున్నది. కుచేలుని పేరిట ప్రాచీన దేవాలయం ఒకటి ఇక్కడ ఉంది. స్వామీజీ ఆ ఆలయంలో ఆరాధించారు. ఆ సంస్థాన దివానయిన శంకర్ పాండురంగ స్వామీజీ పట్ల ఎంతో ఆకర్షితుడైనాడు. గొప్ప వేదపండితుడైన ఆయన ఆ సమయంలో వేదాలను అనువదిస్తున్నాడు. స్వామీజీకి గల అపార శాస్త్రజ్ఞానం చూసి దివాన్ పలు సమయాల్లో తన అనువాదానికి స్వామీజీ సహాయం కోరాడు. స్వామీజీ కూడా ఆనందంగా అక్కడ కొన్ని రోజులు

---

1. భారతదేశ స్వాతంత్ర్యానంతరం సముద్రతీరంలో ఒక క్రొత్త ఆలయం నిర్మింపబడింది.

బసచేసి దివాన్ అనువాద కార్యంలో సహాయం చేశారు. దానితోపాటు, ఇక్కడ పాణిని సూత్రాలను, పతంజలి మహాభాష్య అధ్యయనాన్నీ పూర్తిచేశారు.

పాండురంగ సంస్కృత పండితుడేకాక, ఎంతో రాజకీయ పరపతీ, అంతస్తూ ఉన్న వ్యక్తి. యుక్తవయస్కుడు కాని ఒక బాలుడు రాజుగా అభిషిక్తుడవడం వలన పరిపాలన అస్తవ్యస్త స్థితిలో పడిపోయింది. కనుక ఆంగ్ల ప్రభుత్వం పాండు రంగకు నిర్వహణా బాధ్యతను అప్పగించింది. ఆయన సంస్థానాన్ని సమర్థంగా పాలించడంతో పాటు, కొన్ని ఐరోపా దేశాలనూ సందర్శించి వచ్చాడు. ఆ సందర్శనాల వలన ఫ్రెంచ్, జర్మన్ లాంటి కొన్ని ఐరోపా భాషలను కూడా నేర్చుకోగలిగాడు. తన మాతృభాషయైన మరాఠీ కాక ఏడు భాషలు ఆయనకు తెలుసు. ఆయనకు సొంతంగా ఒక పెద్ద గ్రంథాలయం ఉంది. ఎక్కువ సమయం గ్రంథాలయంలో ఆయన వెచ్చించేవాడు. ఆ గ్రంథాలయం స్వామీజీని ఎంతగానో ఆకర్షించింది. అందు నిమిత్తమే మళ్లీ ఆయన ఇక్కడకు వచ్చారు. ఇష్టమైనన్ని రోజులు ఉండడానికీ, గ్రంథాలయాన్ని ఉపయోగించుకోవడానికీ స్వామీజీకి మనఃస్ఫూర్తిగా పాండురంగ అనుమతి నిచ్చాడు.

పాండురంగకు ఇద్దరు కుమారులు, ముగ్గురు కుమార్తెలు ఉన్నారు. ఒక రోజు వారందరితోపాటు స్వామీజీ సముద్రతీరానికి వెళ్లారు. ముగ్గురు బాలికలూ

పిల్లలతో

ఇసుకలో ఇల్లు కట్టి, చప్పట్లు కొట్టి పాడుతూ దాని చుట్టూ తిరుగుతూ ఆడుకొంటున్నారు. స్వామీజీ కూడా వారితోపాటు చప్పట్లు కొడుతూ చుట్టూ తిరుగుతూ ఆనందించారు. ఆ తరువాత ఇద్దరు బాలురను తమ భుజం మీద ఎత్తుకొని, పడవలో కాస్తదూరం నీటిలోకి పోయి, అక్కడ వారికి ఈదడం నేర్పించారు. దివాన్‌తో చాలాసేపు గుర్రపు స్వారీ చేశారు. ఆయన భార్యకు క్రొత్త క్రొత్త వంటకాలు చేయడం నేర్పించారు.

అనువాదపు పని కారణంగా స్వామీజీతోపాటు మాట్లాడేకొద్దీ ఆయన ప్రగాఢ జ్ఞానం, నూతన భావాలు చూసి దివాన్ ఆశ్చర్యచకితుడయ్యాడు. ఒక రోజు,

మళ్లీ ఒక స్మృతి

"స్వామీజీ! మన దేశంలో మీరు గొప్పగా ఏదో సాధించ గలరని నాకు అనిపించడంలేదు. మీ భావనలను ఏదో కొద్ది మంది స్వీకరించవచ్చు. మీరు పాశ్చాత్య దేశాలను సందర్శిం చాలి. అక్కడి ప్రజలు మిమ్మల్ని అర్థంచేసుకొంటారు; మీ మహత్త్వాన్ని గ్రహిస్తారు. శాశ్వతమైన మన సనాతనధర్మాన్ని అక్కడ బోధించడం ద్వారా పాశ్చాత్య సంస్కృతిపై మీరొక మహోజ్జ్వలకాంతిని ప్రసరింపజేయగలరు. నేను పాశ్చాత్య దేశాలను సందర్శించాను, పలువురు మేధావులను కలుసుకొన్నాను. వారు

హైందవశాస్త్రాలను, హైందవ తత్త్వాలను తెలుసుకోవడానికి ఎంతో ఆతురతతో ఉన్నారు. మీరు పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లి, మన వేద సంప్రదాయం గురించి వారికి నొక్కివక్కాణిస్తే అదొక మహత్కార్యమవుతుంది." అన్నాడు. అందుకు స్వామీజీ, "ఇల్లూవాకిలీ లేని సన్న్యాసిని నేను. నాకు ఈ దేశం ఏమిటి! ఆ దేశం ఏమిటి! అవసరమయితే నేను వెళతాను. అది ఎలా సాధ్యమో కూడా నాకు తెలియదు" అన్నారు నిబద్ధంకాని రీతిలో. తరువాత దివాన్, "స్వామీజీ! మీరు ఫ్రెంచి భాష నేర్చుకోవాలి. అది మీకు ఉపయోగపడుతుంది" అన్నారు. దాంతో స్వామీజీ అక్కడే ఫ్రెంచి భాష నేర్చుకోవడం ప్రారంభించారు. అక్కడ నుండి ఆలంబజార్ మఠంలోని[1] తమ సోదర సన్న్యాసులకు ఫ్రెంచి భాషలో ఒక ఉత్తరం వ్రాశారు.

పాండురంగ మాటలు స్వామీజీ హృదయంతరాళాలలో ఏదో ఒక పోగును లాగినట్లనిపించింది. ఏదో తెలియని ఒక వ్యాకులతలో ఆయన మునిగిపోయిన సమయమది. మాతృదేశమైన భారతదేశానికి ఏదైనా చేయాలి. ఏదైనా అంటే ఆధ్యాత్మిక పునరుజ్జీవనమే. దానిని ఎలా చేయాలి? వెళ్లిన చోట్లల్లా రెండు సరిహద్దులను ఆయన చూశారు. ఒక వైపు కొన్ని క్రతువులను, సంప్రదాయాలను, స్థానిక ఆచారాలను గట్టిగా పట్టుకొని, 'ఇదే మతం, ఇదే ఆధ్యాత్మికత' అనే అజ్ఞానాంధకారంలో మునిగివున్న పూర్వాచార పరాయణులు. మరో వైపు మతాన్ని సంస్కరించబోతున్నామని చెప్పుకొంటూ అనవసరమైన పాశ్చాత్య సంస్కృతిని ప్రక్షిప్తంచేసి, భారతదేశ వారసత్వ సంస్కృతినే భ్రష్టుపట్టిస్తున్న సంఘసంస్కర్తలు. ఈ రెండు బృందాలూ నిర్మాణాత్మకంగా ఏమీ సాధించలేకపోయాయని స్వామీజీ గ్రహించారు. కనుక నిర్మాణాత్మకమైన ఆధ్యాత్మిక పునరుజ్జీవనం కలిగించడానికి తాను ఒక నూతన పథాన్ని ఆవిష్కరించాలి.

స్వామీజీ వ్యాకులత

ఆ పునరుజ్జీవన మేది?

నిజమైన మతాన్ని ఆవరించుకొనివున్న మలినాలయిన అనవసర క్రతువులు, సంప్రదాయాల లాంటి వాటిని అంటిపెట్టుకొని ప్రగతినీ, మార్పులనూ త్రోసి రాజన్న పూర్వాచారపరాయణత్వం ఎంతమాత్రం కాదు పునరుజ్జీవనం అన్నది; అంతేగాక వికాసం పేరిట నిజమైన సనాతన ధర్మాన్నే కూకటివ్రేళ్లతో పెకలించి వేయడమూ కాదు. చేయవలసిందంతా నిజమైన మతాన్ని ఆవరించుకొనివున్న

1. మనం స్వామీజీ జీవితయాత్రను అనుసరిస్తున్నాం. ఈ మధ్యలో, వరాహ నగరంలో నిర్వహింపబడుతున్న మఠం అక్కడ నుండి ఆలంబజార్ అనే చోటుకు మార్చబడింది. దీనిని గురించి తరువాత చూద్దాం.

మలినాన్ని పూర్తిగా తొలగించి దానిని పండితుడు - పామరుడు, స్త్రీ-పురుషుడు, యువకుడు - వృద్ధుడు, పేదవాడు - ధనికుడు అనే తారతమ్యం లేకుండా అందరికీ అందించడమే. స్వామీజీ దృష్టిలో ఇదే అసలైన సంస్కరణ, పునరుజ్జీవనం.

సమాజం తమ భావనలను స్వీకరించే పరిపక్వ స్థితిలో ఉందా అనే సంశయం స్వామీజీకి కలుగకపోలేదు. తమ భావనలను పలువురు మహారాజుల, దివానుల, పండితుల, ప్రముఖుల ముందు వెలిబుచ్చారు స్వామీజీ. వారిలో అనేకులు వాటిని స్వీకరించారు. కాని నాటి సమాజ స్థితి అందుకు భిన్నంగా ఉంది. ఏది చెప్పినా పాశ్చాత్యుడే చెప్పాలి, ఆతడు చెప్పిందే వేదం, ఆతడు చేసేదే సరియైనది, అదే శ్రేష్ఠమైనదని ప్రజలు గుడ్డిగా నమ్మిన కాలం అది. కనుక తమ భావనలు కూడా పాశ్చాత్యం నుండి దిగుమతి అయ్యేపక్షంలో వాటికి ఆదరణా, ఆమోదమూ ఎక్కువగా ఉంటాయి; ఆ భావనలు సత్వరమే వ్యాప్తి చెందడానికి అది దోహదం చేస్తుందని ఆయనకు తోచింది. కాబట్టి తాము పాశ్చాత్యదేశాలు వెళ్లడం అవసరమనే యోచన ఆయనలో బలపడసాగింది. కాని ఆయన భగవంతునికి పూర్తిగా ఆధీనుడై జీవిస్తున్న ఒక సన్న్యాసి. కనుక కాలం కలసివచ్చి తగిన త్రోవ భగవంతుడే చూపించే దాకా వేచివుండాలని నిర్ణయించుకొన్నారు.

ఒక రోజు వేకువ జామున స్వామీజీ సముద్ర తీరానికి వెళ్లారు. కనుచూపు మేర వరకు విస్తరించివున్న ఆ నీలి జలార్ణవంలో అక్కడక్కడ తెల్లని అలలు ఉవ్వెత్తున లేచి దోగాడుతున్నాయి. వాటిని ప్రశాంతంగా స్వామీజీ చూస్తూవుండి పోయారు. అప్పుడు హఠాత్తుగా ఆయన మనస్సులో, 'నేను కూడా అలలతో నిండివున్న ఈ సముద్రాన్ని దాటి ఎక్కడో సుదూర దేశానికి వెళ్లితీరాలి' అనే ఆలోచన మెదలింది. క్షణ మాత్రం ఆలోచించి స్వామీజీ సమస్తం భగవంతునికి అర్పించి లేచి నడవసాగారు.

పోరుబందర్‌లో త్రిగుణాతీతను[1] స్వామీజీ కాకతాళీయంగా కలుసుకోవడం జరిగింది. బలూచీస్థాన్[2] ఎడారి గుండా ఒక సాధువుల బృందంతో ఒక పుణ్య క్షేత్రానికి త్రిగుణాతీతానంద వెళుతున్నారు. కాని ముందుకు వెళ్లేకొద్దీ ప్రయాణం మరీ శ్రమతో కూడివున్నదవడంతో ఒంటె మీద స్వారీ చేస్తూ వెళ్లాలనుకొన్నారు వారు. కాని పైకం లేదు. అప్పుడు పోరుబందర్ ప్రభుత్వ నిర్వాహకుడయిన పాండురంగ

---

1. శారదాప్రసన్న సన్న్యాస నామధేయం స్వామి త్రిగుణాతీతానంద. ఈ పేరు దీర్ఘంగా ఉండడం వలన స్వామీజీ దానిని సంగ్రహించి 'త్రిగుణాతీత' అని పిలువసాగారు.

2. ఇప్పుడు పాకిస్థాన్‌లో ఉంది.

గురించి విన్నారు. ఆంగ్లం మాట్లాడే సన్న్యాసి ఒకరు ఆయనకు అతిథిగా ఉన్నారనీ, పాండురంగ ఆయన పట్ల ఎంతో మర్యాదామన్ననలు చెల్లిస్తున్నారనీ తెలుసుకొన్న ఆ సన్న్యాసి బృందం ఆ సన్న్యాసి ద్వారా పాండురంగ నుండి ఆర్థిక సహాయం పొందాలని నిర్ణయించింది. ఆ బృందంలో ఆంగ్లం తెలిసిన ఏకైక సన్న్యాసి త్రిగుణాతీతానంద. కనుక ఆయనను ఆ ఆంగ్లం మాట్లాడే సన్న్యాసిని కలుసుకోమని వారు అడిగారు.

'లోకాన్ని ఉత్రూతలూగించే శక్తి నాలో ఉంది'

ఆంగ్లం మాట్లాడే సన్న్యాసి అన్నప్పుడే త్రిగుణాతీతానందకు ఆయన స్వామీజీ అయివుంటారేమోనన్న సందేహం రాకపోలేదు. అందరూ కలసి ఆంగ్లం మాట్లాడే ఆ సన్న్యాసిని కలుసుకోవడానికి వెళ్లారు. ఆ సమయంలో పాండురంగ భవనం మేడ మీద స్వామీజీ పచార్లు చేస్తున్నారు. దూరం నుండి త్రిగుణాతీతను చూడగానే స్వామీజీ అమితానందం పొందారు. అయినప్పటికీ ఆయన తన వద్దకు వచ్చినప్పుడు కోపాన్ని ప్రదర్శిస్తూ, "నన్ను వెంబడించి రావద్దని ఎన్నిసార్లు చెప్పినా వినవేం!" అన్నారు. కాని స్వామీజీని చూడడంలో త్రిగుణాతీతానంద పరమానంద భరితుడయ్యాడు. స్వామీజీ కోపాన్ని పట్టించుకోకుండా పరిస్థితిని విడమరచి చెప్పాడు. "నేను ఎవరినీ ఆర్థిక సహాయం చేయమని అడగను. ఒక సన్న్యాసి డబ్బు అడగడం సబబు కాదు. విధి నడిపించే మార్గంలో వెళ్లడమే ఆతడి ధర్మం" అని నిష్కర్షగా స్వామీజీ చెప్పేశారు. విచారంతో తలదించుకొని త్రిగుణాతీతానంద వెనుదిరిగాడు.

అదంతా ఒక్క క్షణమే! స్వామీజీ తమను తాము అదుపులో ఉంచుకోలేకపోయారు. త్రిగుణాతీతను మళ్లీ పిలిచారు. ఇద్దరూ ఏకాంతంలో చాలాసేపు ముచ్చటించుకొని ఆనందించారు; దక్షిణేశ్వర జ్ఞాపకాలలో మునిగిపోయారు. అప్పుడు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "శారదా! గురుదేవులు నన్ను గురించి అనేక విషయాలు ప్రస్తావించే వారే! వాటిని ఇప్పుడిప్పుడే అర్థంచేసుకోనారంభించాను. లోకాన్నే ఉత్రూతలూగించే అపరిమిత శక్తి నాలో నెలకొని ఉన్నదని ఇప్పుడు నేను నిజంగా గ్రహిస్తున్నాను."

తరువాత త్రిగుణాతీతానందకూ, తక్కిన సన్న్యాసులకూ అవసరమైన ఆర్థిక సహాయం అందేలా స్వామీజీ ఏర్పాటుచేశారు.

పోరుబందర్ నుండి స్వామీజీ ద్వారక వెళ్లారు. మధురాపురి ప్రజానీకాన్ని జరాసంధుడి దండయాత్రల నుండి కాపాడడానికి కృష్ణుడు సముద్ర మధ్యంలో నిర్మించిన నగరం అది. కాని ఆనాటి ద్వారక నామరూపాలు లేకుండా పోయింది. అది వెలసి ఉండిన చోట ప్రస్తుతం సముద్రపు అలలు ఉవ్వెత్తున లేచిపడుతున్నాయి. ఆదిశంకరులు

వదలిపెట్టకుండా వెంబడించే అఖండానంద

స్థాపించిన శారదామఠంలో స్వామీజీ బసచేశారు. కొన్ని రోజులు అక్కడ గడపి కచ్ఛ్ మహారాజు ఆహ్వానం మేరకు అక్కడకు వెళ్లారు.

"మీరు పాతాళానికి వెళ్లినా అక్కడ కూడా మిమ్మల్ని వెంబడిస్తాను" అని జైపూర్‌లో చెప్పి వెళ్లిపోయిన అఖండానంద స్వామీజీని అనుసరిస్తూనే ఉన్నాడు. ఆయన ద్వారక వచ్చినప్పుడు స్వామీజీ మహారాజు ఆహ్వానాన్ని మన్నించి కచ్ఛ్ ప్రాంతంలోని మాండ్వీ అనే చోటికి వెళ్లారని తెలిసింది. అఖండానంద మాండ్వీ చేరేసరికి స్వామీజీ నారాయణ సరోవరానికి బయలుదేరి వెళ్లినట్లు తెలిసింది. వెంటనే అక్కడకు బయలుదేరాడు. ఆ దారి బందిపోటు దొంగల ఆలవాలం. అయినప్పటికీ స్వామీజీని కలుసుకోవాలనే ఉత్సుకతతో తెగించి బయలుదేరాడు. దారిలో బందిపోట్లు ఆయనను చితకబాది దోచుకొన్నారు. ఇంత దురవస్థకు గురియైనప్పటికీ ఇంకా అనేక చోట్ల స్వామీజీని వెంబడించి చివరికి మాండ్వీలో భాటియా అనే వ్యక్తి ఇంట్లో స్వామీజీ బసచేసివున్నారని తెలుసుకొని, అఖండానంద అక్కడకు వెళ్లాడు. అఖండానందను చూడగానే స్వామీజీ ఆనందించారు; జైపూర్ నుండే తనను ఆయన వెంబడిస్తూ రావడమూ, బందిపోట్లు కొట్టడమూ విని స్వామీజీ చలించిపోయారు. అయినప్పటికీ ఒంటరిగా వెళ్లాలనే అభిలషించారు. "ఇదుగో చూడు గంగా! నాకంటూ పనులున్నాయి. నువ్వు నాతో కలసివుంటే నేను వాటిని నిర్వర్తించలేను" అంటూ తాను ఒంటరిగా వెళ్లాలనే తన అభిలాషను వ్యక్తంచేశారు. కాని స్వామీజీతో పాటు వెళ్లాలని అఖండానంద గట్టి పట్టుదలతో ఉన్నాడు. ఎలాగైనా ఆతణ్ణి ఆ ప్రయత్నం నుండి ఆపించాలనే ఉద్దేశంతో స్వామీజీ, "ఇలా చూడు, నేను నిజంగా చెడిపోయాను. అందుకే నిన్ను నాతో రావద్దంటున్నాను" అన్నారు. కాని అవన్నీ నమ్మే వ్యక్తా అఖండానంద! "అయితే ఏమిటి? మీరు చెడిపోయి ఉంటే అది ఏ విధంగా నాపై దుష్ప్రభావం చూపుతుంది? నేను మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నాను. మీరు సజ్జనులైనా, దుర్జనులైనా దాన్లో ఎలాంటి మార్పూ లేదు. పోనీలెండి. నేను మీ కార్యానికి అడ్డంగా నిలబడ దలచుకోలేదు. మిమ్మల్ని చూడాలనే తీరని తపన నన్ను మథించివేసింది. అది ఇప్పుడు ఈడేరింది. ఇక మీరు ఒంటరిగానే వెళ్లవచ్చు" అన్నాడు అఖండానంద. ఆతడి అవ్యాజ ప్రేమ, విశ్వాసమూ చూసి స్వామీజీ కంట తడిబెట్టారు.

అఖండానంద పట్టుదలకు ప్రేమాభిమానాలే కారణమని చెప్పలేం. ఇద్దరూ బయలుదేరుతున్నప్పుడు మాతృదేవి స్వామీజీని కంటికి రెప్పలా చూసుకోమని చెప్పడం కూడా ఆతడు సదా స్వామీజీని అనుసరించడానికి ఒక కారణమని అనుకోవచ్చు.

మర్నాడు స్వామీజీ భుజ్ బయలుదేరారు. ఆ మర్నాడు అఖండానంద కూడా బయలుదేరి ఆయనను భుజ్‌లో కలుసుకొన్నారు. అప్పుడు స్వామీజీ ఆతడితో ఇలా అన్నారు: "మనం ఎక్కువ రోజులు ఇక్కడ బస చేయకూడదు. మహారాజు మనలను బాగా చూసుకొంటున్నాడు. కాని ఇదంతా చూసి ఇతరులు మనం ఆయనను అంటిపెట్టుకొని సుఖభోగాలు అనుభవిస్తున్నమని భావిస్తారు. రేపే మనం ఇక్కడ నుండి బయలుదేరిపోవాలి." అనుకొన్నట్లే మర్నాడు ఇద్దరూ బయలుదేరారు. ఇద్దరూ విడివిడిగా ప్రయాణం చేసినప్పటికీ దారిలో ఒకటి రెండు చోట్ల స్వామీజీని అఖండానంద కలుసుకోవడం తటస్థించింది.

భుజ్ నుండి బయలుదేరిన స్వామీజీ మాండ్వీ మీదుగా పోరుబందర్ తిరిగి వచ్చి పాండురంగ ఇంట్లో బసచేశారు. ఈసారి స్వామీజీ సంస్కృతంలో సంభాషించడానికి శిక్షణ పొందారు. తరువాత అక్కణ్ణుండి జునాగఢ్ మీదుగా గుజరాత్‌లోని పాలిటానా చేరుకొన్నారు.

పాలిటానాలోని శత్రుంజయ పర్వతం జైనులకు అత్యంత పవిత్రమైన స్థలం. ఆ పర్వతం మీద పలు దేవాలయాలు ఉన్నాయి. వాటిలో హనుమంతుని ఆలయమూ, హెంగర్ అనే మహమ్మదీయ మహాత్ముని సమాధీ చాలా ఖ్యాతిగాంచినవి. స్వామీజీ పర్వత శిఖరం మీదికెక్కి ఆలయాలను దర్శించుకొన్నారు. ప్రకృతి శోభను ఆస్వాదించారు. పలు చోట్ల పాడారు, సంగీత వాద్యాలు కూడా వాయించారు.

పాలిటానాలో

పాలిటానా నుండి నాడియాడ్‌కు వెళ్లిన స్వామీజీ అక్కడ దివాన్ ఇంట్లో బస చేశారు. అక్కడున్న గ్రంథాలయానికి వెళ్లి రవివర్మ తైలవర్ణచిత్రాలను చూసి ఆనందించారు.

అక్కణ్ణుండి ఆయన బరోడా వెళ్లారు. అప్పటికే పరిచయమైన లింబ్డీ మహారాజు జస్వంత్‌సింగ్ దక్షిణ మహారాష్ట్రలోని పర్వతవాస స్థలమైన మహాబలేశ్వర్ వచ్చినట్లు తెలిసి, అక్కడకు వెళ్లారు. అక్కడ మహారాజుతో పాటు దాదాపు రెండున్నర నెలలు బసచేశారు. ఆయనతో శాస్త్రచర్చలు జరిపారు. అక్కణ్ణుండి స్వామీజీ బయలుదేరడానికి సిద్ధమయినప్పుడు మహారాజు, "స్వామీజీ! నాతో పాటే వచ్చి లింబ్డీలోనే శాశ్వతంగా ఉండిపోండి" అని వేడుకొన్నాడు. స్వామీజీ చిన్నగా నవ్వుతూ, "ప్రస్తుతం అది సాధ్యం కాదు, మహారాజా! నేను నిర్వర్తించవలసిన కార్యం ఉంది. విశ్రాంతి అన్నది నా కిప్పుడు లేదు. నా జీవితంలో విశ్రాంతి అనే రోజులు రాసిపెట్టివుంటే అప్పుడు వచ్చి మీతో ఉంటాను" అన్నారు.

1892 జూన్‌లో స్వామీజీ ఖాండ్వా చేరుకొన్నారు. అక్కడ హరిదాస్ బాబు అనే న్యాయవాది ఇంట్లో బసచేశారు. అక్కణ్ణుండి ఇండోర్ వెళ్లి వచ్చారు. ఇండోర్ రాణియైన అహల్యాబాయి స్మృతి చిహ్నాలను సందర్శించారు.

బహిరంగ ప్రసంగాల వలన ప్రయోజనం శూన్యం

ఖాండ్వాలో స్వామీజీ బహిరంగ ఉపన్యాసం ఒకటి ఏర్పాటుచేయాలని హరిదాస్ అనుకొన్నాడు. స్వామీజీ అందుకు ఇష్టపడలేదు. "బహిరంగ ఉపన్యాసాల వలన ప్రయోజనం శూన్యం. మన వారసత్వమైన గురుశిష్య పరంపర రీతితో కూడిన బోధనే శ్రేష్ఠమైనది. ఇందులో విద్యార్థి గురువును ప్రత్యక్షంగా కలుసుకోవచ్చు; ఆయన ప్రేమకు పాత్రుడు కావచ్చు. వారి మధ్య తండ్రి - తనయుల సంబంధం ఏర్పడుతుంది. అటువంటి బోధన వలన మాత్రమే ప్రయోజనం ఉంటుంది" అని స్వామీజీ అభిప్రాయపడ్డారు. అయినప్పటికీ హరిదాస్ బలవంత పెట్టినప్పుడు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "మీరు ఇంతగా అడుగుతున్నప్పుడు నేను కాదనలేకపోతున్నాను. కాని ఇంతవరకు నేను వేదిక మీద ఉపన్యసించింది లేదు. వేదిక మీద ఆరోహణ అవరోహణలకు అనుగుణంగా ఎలా కంఠస్వరాన్ని మార్చుకోవాలో నాకు తెలియదు. అయినప్పటికీ నా ప్రసంగం వినడానికి అనేకులు ఉత్సుకతగా ఉన్నారంటే నేను ప్రసంగిస్తాను. ఉత్సుకతగలవారు పలువురు ఉంటే ఉపన్యాసకుని ప్రతిభ చక్కగా వెల్లడవుతుంది." కాని కారణాంతరాల వలన ఆ బహిరంగ ఉపన్యాసం జరగలేదు.

చికాగో గురించి

ఖాండ్వాలో ఉన్నప్పుడు అమెరికాలోని చికాగోలో జరుగనున్న సర్వమత మహాసభను గురించిన అభిప్రాయాలు మరింత స్పష్టమయ్యాయి. దానిని గురించి కథియవార్‌లో ఆయన విన్నారు. ఇప్పుడు ఆ మహాసభ గురించి మరిన్ని వివరాలు తెలిసినప్పుడు ఆయన హరిదాస్‌తో, "నా ప్రయాణపు ఖర్చులను ఎవరైనా భరించి, తక్కిన విషయాలు కూడా సానుకూలంగా జరిగితే నేను అక్కడకు వెళతాను" అన్నారు.

ఖాండ్వాలోనే ఇంకా చాలా రోజులు స్వామీజీని ఉండమని హరిదాస్ వేడుకొన్నాడు. అందుకు స్వామీజీ, "మిత్రమా! ఉండాలనే ఉంది. నేను వచ్చిన మార్గంలో ప్రతి ఒక్కరూ నా పట్ల ఎనలేని ప్రేమాభిమానాలను చూపించారు. కాని రామేశ్వరం వెళ్లాలని సంకల్పించుకొన్నాను. ఇలా ప్రతి చోటా చాలాకాలం గడిపితే నేను రామేశ్వరం వెళ్లలేను" అన్నారు. అక్కణ్ణుండి బొంబాయిలోని ప్రసిద్ధ న్యాయవాదియైన సేట్ రామ్‌దాస్ ఛాబిల్‌దాస్‌ను కలుసుకోవడానికి పరిచయ పత్రంతో

స్వామీజీ బయలుదేరారు. బయలుదేరుతున్నప్పుడు హరిదాస్, "స్వామీజీ! ఈ న్యాయవాది మీకు సహాయపడతారని ఆశిస్తున్నాను. నిజంగానే మీకు ఉజ్జ్వలమైన భవిష్యత్తు ఉంది" అన్నాడు. "ఉండవచ్చు. దాని గురించి తెలియదు. కాని నా జీవితంలో అనేక అసాధారణ కార్యాలు జరుగుతాయని నా గురుదేవులు చెప్పి వున్నారు" అని నొక్కివక్కాణించి రైలులో బొంబాయి బయలుదేరారు.

1892 జూలై మాసాంతంలో స్వామీజీ బొంబాయి చేరుకొన్నారు. రామ్‌దాస్ ఛాబిల్‌దాస్ ఇంట్లో ఆయన బసచేశారు. అక్కడ వేదాధ్యయనం ప్రారంభించారు.

గత జన్మలో బౌద్ధుడు

అక్కడికి 20 మైళ్ల దూరంలో ఉన్న అందమైన సాల్సెట్ దీవిని సందర్శించి కన్హేరీ గుహలు తిలకించి ఆనందించారు. బౌద్ధ కాలపు ప్రారంభంలో బౌద్ధభిక్షువులు నివసించిన గుహలు అవి. అక్కడ మొత్తం 109 గుహలున్నాయి. బుద్ధఘోషుడు తమ శిష్యులతో అక్కడ నివసించి, పిదప శ్రీలంక, బర్మా వెళ్లినట్లు చెప్పబడుతున్నది.

స్వామీజీ కాలంలో ఈ గుహలు బయటి ప్రపంచానికి అంతగా తెలియవు. స్వామీజీ అక్కడకు వెళ్ళినప్పుడు ఆయనకి గతజన్మ జ్ఞాపకాలు గుర్తుకి వచ్చినట్లు సదానంద వచించారు: "స్వామీజీ అమెరికాకు వెళ్లడానికి ముందు పశ్చిమ భారతదేశంలో పర్యటించారు. అప్పుడు కన్హేరీ గుహలను సందర్శించారు. ఆ స్థలం ఆయనను అమిత పారవశ్యంలో ముంచెత్తింది. గతజన్మలో తాము అక్కడ జీవించినట్లు స్వామీజీ గ్రహించారు. ఆ గుహల ఉనికి ఆ రోజుల్లో పెద్దగా ఎవరికీ తెలియదు. అయినప్పటికీ స్వామీజీ వాటి గురించి తెలుసుకొని అక్కడకు వెళ్లారు. భవిష్యత్తులో ఆ గుహలను కొనుగోలుచేసి, వాటిని తమ భవిష్య కార్యంలో ఒక కేంద్రంగా రూపొందించాలని ఆయన ఆశించారు."

కన్హేరీ గుహల లాంటి గుహలను నిర్మించడానికికూడా స్వామీజీ ప్రణాళిక రూపొందించారు. స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యురాలయిన సోదరి క్రిస్టైన్ ఇలా వ్రాసింది: "మూడు వైపులా సముద్రంతో ఆవృతమైన ఒక దీవిని ఎంపిక చేయాలి. ఇద్దరికి మాత్రమే నివాసయోగ్యమైన చిన్నచిన్న గుహలను అక్కడ నిర్మించాలి. గుహల మధ్య స్నానార్థం నీటితో నిండివున్న అందమైన కొలనులు ఉంటాయి. త్రాగు నీరు ప్రత్యేక గొట్టాల ద్వారా అన్ని గుహలకు సరఫరా చేయబడుతుంది. అందరూ సమావేశమై ప్రార్థనలు జరుపుకోవడానికి అనువయిన శిలలు మలచ బడిన స్తంభాలతో కూడుకొన్న ప్రార్థనా మందిరం ఒకటి ఉంటుంది. పూజకంటూ విడిగా ఒక వేదిక ఉంటుంది – ఇటువంటి చోటు లభిస్తే ఎంత బాగుంటుంది

అని స్వామీజీ కలగన్నారు." ప్రణాళిక గురించి వివరిస్తున్నప్పుడు ఆయన మనస్సులో మెదలినవి కన్హేరీ గుహలే అని క్రిస్టైన్ వ్రాసింది.

బొంబాయిలో రెండు నెలలు గడిపిన తరువాత స్వామీజీ మళ్లీ పూనా వెళ్లారు. బొంబాయి రైలు నిలయంలో ఆయన లోకమాన్య బాలగంగాధర

తిలక్‌తో

తిలక్‌ను కలుసుకొన్నారు. తిలక్ విఖ్యాత విద్వాంసుడు, దేశభక్తుడు. తిలక్ కూడా స్వామీజీతో పూనా వెళ్లారు. ఆయన వద్ద స్వామీజీ పది రోజులు బసచేశారు. తిలక్‌తో అద్వైతం గురించీ, వేదాంతం గురించీ స్వామీజీ దీర్ఘంగా చర్చించారు. ఇతరు లెవరితోను ఆయన సన్నిహితంగా మెలగలేదు. 'దక్కన్ క్లబ్' అనే సంఘంలో తిలక్ సభ్యుడు. ప్రతి వారమూ సభ్యులందరూ సమావేశమై చర్చించుకోవడం కద్దు. అటువంటి ఒక సమావేశా నికి స్వామీజీని తిలక్ తోడ్కొని వెళ్లారు. ఆ రోజు కాశీనాథ్ గోవిందనాథ్ అనే వ్యక్తి తత్త్వశాస్త్రం గురించి ప్రసంగించాడు. అందరూ దానిని యథాతథంగా స్వీకరించారు. కాని స్వామీజీ లేచి నిలబడి ఆయన వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయం తత్త్వంలోని ఒక పక్షానికి చెందినదేనని ఎత్తి చూపి, దాని మరో పక్షాన్ని అనర్గళ మైన ఆంగ్లంలో వివరించి చెప్పారు. స్వామీజీ అపార జ్ఞానసంపత్తి అందరినీ ఆకట్టుకొన్నదని ప్రత్యేకంగా చెప్పనక్కరలేదు.

ఈ సంఘటనానంతరం స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి అనేకులు రాసాగారు. వారితో ఆయన గీత, ఉపనిషత్తుల గురించి కూలంకషంగా చర్చించారు. కాని ఆయనకు జనం గుమిగూడడం నచ్చలేదు. కనుక ఒక రోజు తిలక్ మహాశయు నితో, "నేను రేపు బయలుదేరుతాను" అన్నారు. మర్నాడు చెప్పినట్లే ఎవరూ నిద్రలేవక ముందే వెళ్లిపోయారు. తిలక్‌తో తనెవరయిందీ స్వామీజీ వెల్లడించ లేదు. తిలక్ స్వామీజీ గురించి కాలాంతరంలో ఇలా వ్రాశారు:

"స్వామీజీ నాతోబాటు ఎనిమిదో పదో రోజులు బస చేశారు. అప్పటికి ఆయన విశ్వవిఖ్యాతుడు కాలేదు. అది 1892. ఆయన నామధేయం ఏమిటని అడిగి నప్పుడు, 'సన్న్యాసి' అని మాత్రం చెప్పారు. ఆయన ప్రసంగాలు ఏవీ చేయలేదు. ఆయన అద్వైతం గురించీ, వేదాంతం గురించీ మాత్రమే మాట్లాడారు. ఇతరులతో కలసిమెలసి ఉండడానికి ఆయన ఇష్టపడలేదు. ఆయన వద్ద చిల్లిగవ్వ కూడా లేదు. ఒక జింకచర్మం, ఒకటి రెండు బట్టలు, ఒక కమండలం – ఇవే ఆయన ఆస్తి."

పూనా నుండి స్వామీజీ మహాబలేశ్వర్ వెళ్లారు. మొదటి తరగతిలోనే ఆయన రైలు ప్రయాణాలు చేయడానికి అభిలషిస్తారు. మధుమేహ వ్యాధి కారణంగా

స్వామీజీ తరచు మూత్రవిసర్జన చేయవలసివచ్చేది. అందుకు తగిన సౌకర్యాలు మొదటి తరగతిలో ఉండేవి. కనుక ఎవరైనా పైకం ఇవ్వడానికి ముందుకు వచ్చినప్పుడు మొదటి తరగతి టికెట్ కొని ఇవ్వమనేవారు. ఇలా మహాబలేశ్వర్ బయలుదేరిన స్వామీజీ తమకు కేటాయించిన స్థలంలో కాళ్లు చాపుకొని నడుం వాల్చారు. ఆ పెట్టెలో పెద్ద మనుషులు కొందరు కూడా ప్రయాణం చేస్తున్నారు. వారిలో ఒకరిద్దరికి స్వామీజీ ఇలా నడుం వాల్చడం నచ్చలేదు. అందువల్ల ఆంగ్లంలో, "ఇటువంటి సన్న్యాసులే భారతదేశాన్ని సర్వనాశనం చేశారు" అంటూ వ్యాఖ్యానించ నారంభించారు. ఇదంతా పడుకొనే స్వామీజీ విన్నారు. కాని వారందరూ ఈ విషయాన్నే ఊక దంపుడుగా మాట్లాడుకొంటూ పోతూవుంటే ఇక స్వామీజీ సహించలేకపోయారు. ఠక్కున లేచి కూర్చుని, "ఏమిటి, ఏమంటున్నారు? సన్న్యాసులు భారతదేశాన్ని పాడుచేశారనా మీరు అంటున్నది! నిజానికి వారు భారతదేశాన్ని పరిరక్షించి, సజీవంగా నిలిపివుంచారు: బుద్ధుడు, శంకరుడు, చైతన్యాదు లందరూ ఎవరు? వీరందరూ మన దేశానికి ఏం చేశారో కాస్త యోచించి చూడండి" అన్నారు. ఆ తరువాత సన్న్యాసులు భారతదేశానికి అందించిన సేవలన్నింటిని చారిత్రక ఆధారాలతో వరుసక్రమంలో వివరించి చెప్పారు. ఆంగ్లంలో స్వామీజీ వాగ్ధాటి, వెలిబుచ్చిన భావనలు ఆ పెద్దమనుషులను ఆశ్చర్యచకితులను చేశాయి. ఆ తరువాత వారు పెదవి విప్పితే ఒట్టు!

సన్న్యాసులు నిష్ప్రయోజకులా?

విలపించే బిడ్డకు స్వామీజీ ప్రేమమూర్తియైన తల్లిగా వ్యవహరించిన సంఘటన ఒకటి మహబలేశ్వర్‌లో జరిగింది. అక్కడ స్వామీజీ డాక్టర్ మోరో పంత్ విశ్వనాథ్ జోషీ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో దాదాపు ఒక నెల రోజులు గడిపారు. అప్పుడు జోషీకి, కమల అనే రెండవ కుమార్తె పుట్టి ఆరేడు నెలలైంది. ఏదో కారణంగా కమల రాత్రి నిద్రపోకుండా ఎడతెగకుండా ఏడుస్తూవుంది. రాత్రంతా ఆ బిడ్డతోపాటు, తల్లి కూడా నిద్రలేకుండా బాధపడ్డారు. రెండు రోజులు ఇది గమనించిన స్వామీజీ ఆ బిడ్డ తల్లితో, "మీరు పగలంతా పనిచేస్తూ ఉంటారు. రాత్రి బిడ్డ కారణంగా విశ్రాంతి లేదు. కనుక రాత్రిళ్లు బిడ్డను నా వద్ద విడిచి పెట్టండి. నేను చూసుకొంటాను" అన్నారు. స్వామీజీ ఇంటికి వచ్చిన అతిథి, పైగా ఒక సన్న్యాసి కూడా. ఆయన వద్ద ఎలా బిడ్డను విడిచిపెట్టడమని ఆమె సంకోచించింది కాని స్వామీజీ బలవంతపెట్టి అందుకు సమ్మతింపజేశారు.

విలపిస్తున్నప్పుడు అక్కున చేర్చుకొనే తల్లి

తరువాత ఏం జరిగిందో కమల సోదరియైన లక్ష్మీబాయి రాజ్‌వాడే కాలాంతరంలో ఇలా చెప్పింది: "కమలను ఒడిలో ఉంచుకొని స్వామీజీ ధ్యాన మగ్నులయ్యారు. నిశ్చలంగా ఆమె నిద్రించింది. ఆయన కూడా రాత్రంతా ధ్యానం లోనే గడిపారు. ఒకటి కాదు, రెండు కాదు కొన్ని రోజులు ఇలాగే గడిచాయి."

దీన్లో విచిత్రం ఏమిటంటే ఈ కమలే కాలాంతరంలో సాంగ్లీ రాజ్యానికి రాణి అయింది. ఆమె పేరు అప్పుడు సరస్వతీబాయి సాహిబా. ఒక రాణిగా ఆమె అనేక సవాళ్లను ఎదుర్కోవలసి వచ్చింది. "ఎన్నో విపరీత పరిణామాలలోనూ నా సోదరి మానసిక సమతౌల్యాన్ని కోల్పోకుండా వ్యవహరించింది. స్వామీజీ ఆశీస్సులే ఇందుకు కారణమనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు."

'బంగారమూ వజ్రాలూ అవసరంలేదు'

మహాబలేశ్వర్ నుండి అక్టోబర్ 10వ తేదీ ప్రాంతాన స్వామీజీ కొల్హాపూర్ వెళ్ళారు. కొల్హాపూర్ మహారాణికి చూపవలసిన పరిచయ పత్రం స్వామీజీ వద్ద ఉంది. స్వామీజీ వెళ్లిన సమయంలో మహారాణి అక్కడ లేదు. అప్పుడు నిర్వాహకుడుగా ఉన్న రావుసాహెబ్ లక్ష్మణరావు గోల్‌వాల్కర్ స్వామీజీని సాదరంగా ఆహ్వానించి, జన సంచారంలేని, దూరంగా ఉన్న ఒక ఇంట్లో ఆయనకు బస ఏర్పాటుచేశాడు. మహారాణి వచ్చిన తరువాత స్వామీజీని రాజప్రాసాదానికి తోడ్కొని వెళ్లారు. గొప్ప భక్తురాలయిన మహారాణి స్వామీజీకి పాదపూజ చేసింది. వెండి పళ్లెంలో బంగారం, వజ్రాభరణాలు, డబ్బు ఉంచి స్వామీజీకి సమర్పించింది. వాటిని చూసిన స్వామీజీ, "నేనొక సన్న్యాసిని. ఈ వజ్రవైడూర్యాలు నాకు నిష్ప్రయోజనం" అంటూ వినయంగా వాటిని తిరస్కరించారు. తరువాత మహారాణి మరీ బలవంతం చేసినప్పుడు రెండు కాషాయాంబరాలను మాత్రం స్వీకరించారు. తదనంతరం, "సన్న్యాసుల వద్ద ఎంత తక్కువ వస్తువులుంటే అంత మంచిది" అంటూ తమ వద్ద అప్పటికే ఉన్న గుడ్డలను అక్కడ వదలిపెట్టేశారు.

శివాజీ చక్రవర్తి వంశస్థుల రాజధానిగా కొల్హాపూర్ విరాజిల్లింది. శివాజీ పట్ల స్వామీజీకి గల గౌరవమర్యాదలు వర్ణనాతీతం. ఆంగ్లేయులు శివాజీ గురించి వ్రాసిన చిత్రణలు పాక్షికమైనవనీ, అవి అనేక చోట్ల దోషపూరితాలనీ స్వామీజీ అభిప్రాయపడ్డారు. శివాజీ గురించి మాట్లాడుతున్నప్పుడు ఆయన భావపారవశ్య స్థితులలోకి వెళ్లిపోవడం కద్దు. "పరమేశ్వరాంశగా జన్మించిన వ్యక్తి శివాజీ" అనేవారు స్వామీజీ.

కొల్హాపూర్‌లోనూ స్వామీజీ కొన్ని ప్రసంగాలు చేశారు. వాటిని విన్న ఒక వ్యక్తి ఆయన ప్రసంగాలలోని ఒకటి రెండు భావనలను ఇలా గుర్తుచేసుకొన్నాడు: "స్వామీజీ మాట్లాడిన రెండు వాక్యాలు నాకు బాగా జ్ఞాపకమున్నాయి. 'నా మతం ఏదో తెలుసా? దాని ఒక విప్లవాత్మక శిశువే బౌద్ధమతం. దానిని అనుకరించ డానికి చేసిన డొంక తిరుగుడు ప్రయత్నమే క్రైస్తవ మతం. హిందూ మతాన్ని ఐరోపావారు ఎలా అవగతం చేసుకోగలరు? వారు పటాటోపమైన జీవితం వెంట పరుగుదీస్తున్నారు.' ఇక్కడ ప్రేక్షకులలో ఒకరు, 'మాంసాహారులు ఎలా మతాన్ని అర్థం చేసుకోగలరు?' అని అందుకొన్నాడు. 'అలా అనకండి. మీ ప్రాచీన ఋషులు మాంసాహారులే! ఉత్తరరామ చరిత్రలో మీరు చదవలేదా?' అని అడిగిన స్వామీజీ ఆ గ్రంథం నుండి కొన్ని శ్లోకాలు ఉదాహరించారు. మాంసాహారానికి మద్దతునిస్తూ ఆయన చేసిన ప్రసంగం విన్న అనేకులలో ఆయన కులం గురించి సందేహం తలెత్తింది. కాని ఆయనను ప్రశ్నించే సాహసం ఎవరికుంది?"

వినూత్న సన్న్యాసి: బెల్గామ్‌లో

1892 అక్టోబర్ మధ్యకాలంలో కొల్హాపూర్ నుండి స్వామీజీ బెల్గామ్ వెళ్లారు. అక్కడ ఒక మరాఠీ మిత్రుని ఇంట్లో బసచేశారు. ఆయన కుమారుడైన ప్రొఫెసర్ జి.ఎస్. భాటే సంస్మరణలు ఎంతో ఆసక్తికరమైనవి. తామొక వినూత్న సన్న్యాసే కాక ఒక నూతన యుగపు వేగుజుక్క భాసిల్లుతున్నట్లు స్వామీజీ ఇక్కడ అభివ్యక్తం కావడం చూస్తాం:

"ఒక రోజు ఉదయం 6 గంటలప్పుడు పరిచయ పత్రం పుచ్చుకొని స్వామీజీ మా ఇంటికి వచ్చారు. చూడగానే ఇట్టే ఆకర్షించే అద్భుత వ్యక్తిత్వం ఆయనది. ఆయన గురించి మాకు అప్పుడు ఏమీ తెలియదు. కాని ఆయన మా ఇంట్లో బస చేసిన కొద్ది రోజుల్లోనే అనేక విషయాలు మాకు తెలియసాగాయి. ఒక వినూత్న సన్న్యాసిలా కనిపించారాయన. ప్రవర్తన, దుస్తులు, భావన, ఆహారం ఇత్యాది ప్రతి ఒక్క అంశంలోనూ ఆయన సంప్రదాయ సన్న్యాసుల కన్నా ఎంతో భిన్నంగా ఉన్నారు.

"కాషాయాంబరాలే ధరించారు. కాని బనియన్ కూడా ధరించారు. సంప్రదాయ సన్న్యాసులు బనియన్ ధరించరు. సంప్రదాయ సన్న్యాసులు తమ వద్ద ఉంచుకొనే యోగదండానికి[1] బదులుగా ఈయన పొడవైన చేతికర్ర ఉంచు కొన్నారు. సన్న్యాసులు ఆంగ్లం మాట్లాడడం మేం కనీవినీ ఎరుగం. ఆయన అనర్గళంగా ఆంగ్లం మాట్లాడారు. మతం, తాత్త్వికత లాంటి అంశాలలో మాత్రమే

---

1. ధ్యానానికి కూర్చునేటప్పుడు వీపు వంగకుండా ఉండడానికి సన్న్యాసులు చేతి పిడిగా ఉపయోగించుకొనే Y ఆకృతిలోని కొయ్యదండం.

కాకుండా ఆయన బహుముఖ ప్రజ్ఞాధురీణులుగా కానవచ్చారు. ఈ అంశాలన్నీ ఆయనను సంప్రదాయ సన్న్యాసుల నుండి విభిన్నులుగా చేశాయి. ఇవే మాకు ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించాయనుకొంటే ఆయన ఆహార పద్ధతులు మమ్మల్ని దిగ్భ్రాంతులను చేశాయి. మొదటి రోజు భోజనం చేయగానే తాంబూలం అడిగారు. మేం విస్తుపోయాం. ఆ తరువాత ఆయన అడిగింది పొగాకు! ఒక సన్న్యాసి నుండి ఇటువంటిది మేం కలలో సైతం ఎదురుచూడలేదు. మా ముఖాలపై ద్యోతకమవుతున్న హావభావాలను అవగతం చేసుకొన్న ఆయన, 'మీ సందేహం సబబే! నేను బ్రాహ్మణుణ్ణి కాను కాని సన్న్యాసిని. ఇటువంటి విషయాలకు నేను దూరంగా ఉండాలని మీరు అనుకోవడం న్యాయమే. కాని ఏం చెయ్యను! నేను వీటిని వదలలేకపోతున్నాను' అన్నారు. ఆయన నిజాన్ని కుండబద్దలు కొట్టినట్లు చెప్పడం మా మనస్సుల్లో ఆయన పట్ల గొప్ప సదభిప్రాయాన్ని కలిగించింది.

"స్వామీజీ కొనసాగించారు. ఆయన మాటలు మమ్మల్ని గందరగోళంలో ముంచెత్తాయి: 'ఇలా చూడండి! నేను కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయంలో చదువుకొని పట్టభద్రుణ్ణయ్యాను. సంపన్న జీవితాన్ని గడిపిన ఒక యువకుణ్ణి. శ్రీరామకృష్ణులను కలుసుకోవడానికి మునుపు నేను మామూలు జీవితం గడిపాను. ఆయనను కలుసుకొన్న తరువాత జీవితం గురించి నా వైఖరి మారిపోయింది. కాని కొన్ని అలవాట్లను వదలుకోలేకపోయాను.'

"ఈ సమయంలో ఒకరు, 'మీరు మాంసాహారం కూడా తింటారా?' అని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ, "నేను సాధారణ సన్న్యాస సంప్రదాయానికి చెందిన వాణ్ణి కాను; పరమహంస సంప్రదాయస్థుణ్ణి. మేం ఏ ఆహారాన్నైనా స్వీకరించవచ్చు. అయాచితంగా లభించకపోతే నిరాహారిగానే జీవించాలి. ఒక పరమహంస సంప్రదాయానికి చెందిన సన్న్యాసి కులమతాదులకు అతీతంగా ఎవరి నుండి అయినా ఆహారం స్వీకరించవచ్చు" అన్నారు.

"మాకు ఆయన గురించిన గందరగోళమూ, విస్మయమూ అధికమయ్యాయి; ఎలాంటి నిర్ధారణకూ రాలేక సతమతమయినప్పుడు మా హృదయ స్పందనలను అర్థం చేసుకొన్న వ్యక్తిలా ఆయన మాట్లాడారు. నిజమైన మతం ఇలాంటి ఆచార వ్యవహారాలకూ నియమాలకూ అతీతమైనది. బాహ్య వ్యవహారాదుల కన్నా ఆంతరిక జీవితమే ముఖ్యమైనదని అద్భుతంగా వివరించి, మతం గురించీ, సన్న్యాసం గురించీ ఒక కొత్త దృక్పథాన్ని మాలో జనింపజేశారు."

పలువురు పండితులతో దీర్ఘమైన చర్చాగోష్ఠులలో కూడా స్వామీజీ పాల్గొన్నారు. ఇలాంటి సమయాలలో కూడా స్వామీజీ అసాధారణ పరిమాణం

వ్యక్తమయింది. ఎటువంటి పరిస్థితులలోనైనా ఆయన నిగ్రహాన్ని కోల్పోరు. స్వామీజీతో జరిగిన ఒకటి రెండు వాదనలలోనే ప్రత్యర్థులు ఖంగుతింటారు. ఆపైన వాదించడానికి భావనలు స్ఫురించనప్పుడు ఆవేశానికీ, కోపానికీ లోనై అరుస్తారు, తిడతారు. కాని స్వామీజీ గాంభీర్యమూ, ప్రశాంతతా దేనివల్లా భగ్నం కాదు. అదే దివ్యకాంతులీనే చిరునవ్వులు చిందే ముఖారవిందంతో అనర్గళంగా, నిశ్చయంగా తమ భావనలు వ్యక్తం చేసేవారు.

కొన్ని రోజులు గడిచాక హరిపాద మిత్రా అనే వ్యక్తిని కలుసుకోవడానికి స్వామీజీ వెళ్లారు. అతడికి సన్న్యాసుల పట్ల సదభిప్రాయం లేదు. హరిపాదమిత్రా దృష్టిలో సన్న్యాసి అంటేనే దగాకోరు; అతడి అభిప్రాయంలో మతం, దేవుడు లాంటివన్నీ నిరర్థకాలు. ఏదో యాచించ డానికో లేదా మరాఠీ వారితో కలసి ఉండడం ఇష్టం లేకో స్వామీజీ ఇక్కడికి వచ్చివుంటారని హరిపాదమిత్రా భావించాడు. కాని కాసేపు మాట్లాడేసరికి స్వామీజీ మహత్త్వాన్ని అవగతం చేసుకొని ఆయన పట్ల బాగా ఆకర్షితుడయ్యాడు. స్వామీజీని తన ఇంట్లో బస చేయమని అభ్యర్థించాడు. అందుకు స్వామీజీ, "ఆ మరాఠీ మిత్రునితో నేను ఆనందంగానే ఉన్నాను. ఒక బెంగాలీని చూసిన వెంటనే ఇక్కడకు వచ్చేస్తే ఆయన బాధపడతాడు. ఆయన, ఆయన కుటుంబ సభ్యులు నన్ను ఎంతో అభిమానంగా చూసుకొంటున్నారు" అన్నారు. అయినప్పటికీ మర్నాడు ఉదయం ఉపాహారం స్వీకరించడానికి వస్తానని చెప్పారు.

హరిపాద మిత్రా

మర్నాడు ఉదయం నిర్ణీత సమయానికి స్వామీజీ వెళ్లలేకపోయారు. దాంతో ఆయన కోసం భాటే ఇంటికి వెళ్లాడు హరిపాద మిత్రా. అక్కడ పలువురు పండితులు, న్యాయవాదులు, ప్రముఖులు తమను పరివేష్టించి ఉండగా స్వామీజీ కూర్చుని ఉన్నారు. వారు అడుగుతున్న ప్రశ్నలన్నింటికీ ఆంగ్ల, హిందీ, వంగ, సంస్కృత భాషల్లో స్వామీజీ అనర్గళంగా సమాధానాలిస్తున్నారు. హరిపాద మిత్రా కూడా అట్లే కూర్చుండిపోయాడు. తక్కిన వారందరూ వెళ్లిపోయిన తరువాత స్వామీజీ హరిపాదతో, "నిర్ణీత సమయానికి మీ ఇంటికి రాలేకపోయినందుకు క్షమించాలి. ఇంతమంది ఇక్కడ వేచివున్నప్పుడు వీరి నందరినీ వదలిపెట్టి రావడానికి మనస్కరించలేదు" అన్నారు. పిదప స్వామీజీని తన ఇంట్లో బసచేయ మని మళ్లీ హరిపాద అభ్యర్థించాడు. అందుకు స్వామీజీ, "భాటే ఆమోదిస్తే వస్తాను" అన్నారు. ఎంతో బ్రతిమాలుకొన్న తరువాత భాటే ఆమోదించాడు.

మూడు రోజులు హరిపాద ఇంట్లో గడిపిన తరువాత అక్కణ్ణుండి ఇక బయలుదేరుతానన్నారు స్వామీజీ. "ఒక సన్న్యాసి మూడు రోజుల కన్నా ఎక్కువ

ఒక నగరంలో బస చేయకూడదు, ఒక రోజు కన్నా ఎక్కువ ఒక గ్రామంలో బస చేయకూడదు. ఒక చోట కొన్ని రోజుల పాటు బస చేస్తే అనురక్తి జనిస్తుంది. అనురక్తిని పెంపొందించే ప్రతి విషయానికీ మేం దూరంగా ఉండాలి" అన్నారాయన. కాని స్వామీజీ సాంగత్యాన్ని ఒక మహాభాగ్యంగా పరిగణించిన హరిపాద మిత్రా, స్వామీజీని బాగా ఒత్తిడికి గురిచేశాడు. కనుక ఒకటి రెండు రోజులు ఉంటానని చెప్పి తొమ్మిది రోజులు ఆతడి ఇంట్లో బసచేశారు.[1]

'మానసిక శక్తిని వృథా చేయకూడదు'

స్వామీజీ సాంగత్యంలో హరిపాద మిత్రా ఆనందంగా గడిపాడు. తన పరివ్రాజక జీవితం గురించి ఆతడితో అనేక విషయాలు స్వామీజీ ముచ్చటించారు. సన్న్యాసులకి, స్థలం లేదని ఆయనను తరిమిగొట్టిన సంఘటనలు ఉన్నాయి. బాగా ఆకలిగా ఉన్న సమయాలలో బాగా కారం దట్టించిన ఆహారపదార్థాలు ఇవ్వగా నోటిలో, కడుపులో మంటలు పుట్టి ఆయన బాధపడ్డ రోజులు అనేకం. ఆయనను దొంగ గానో, గూఢచారిగానో అనుమానించి రక్షకభటులు ఆయనపై నిఘా ఉంచిన సందర్భాలు లేకపోలేదు. కాని సమస్తమూ జగజ్జనని లీలావిలాసమని పరిగణించి తమ దారిలో ఒంటరిగా పయనించారు స్వామీజీ.

స్వామీజీతో మాట్లాడేకొద్దీ మతం, తత్త్వం గురించి మాత్రమే కాక, తక్కిన సాహిత్యాలలోనూ ఆయనకు చక్కని ప్రవేశం ఉందని హరిపాద గ్రహించాడు. ఒక రోజు స్వామీజీ ఆంగ్లంలో హాస్యప్రధానమైన నవల Pickwick Papers నుండి దీర్ఘమైన విభాగాలను అట్లే ఉదాహరిస్తూ మాట్లాడారు. ఇది హరిపాదుణ్ణి అమిత ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తింది. బాల్యంలో ఒకసారి, ఐదారు నెలలకు మునుపు ఒకసారి, వెరసి రెండుసార్లు మాత్రమే ఆ పుస్తకాన్ని చదివినట్లు స్వామీజీ తెలిపారు. రెండుసార్లు చదివినంత మాత్రాన ఇన్ని భాగాలు కంఠస్థమవుతాయా అని హరిపాదుడు సంశయం వెలిబుచ్చినప్పుడు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు:

"దేహంలో పనిచేసే శక్తులను నియంత్రించడం వలన మానసికశక్తి ఇనుమడిస్తుంది. కనుక దేహంలో పనిచేసే భౌతిక శక్తులను నియంత్రించి, పొదుపు చేసి వాటిని మానసిక శక్తిగా, ఆధ్యాత్మిక శక్తిగా మార్చుకోవాలి. దేనిని గురించీ పర్యాలోచించకుండా అర్థంలేని ఇంద్రియ సుఖాలలో దైహిక శక్తులను వృథాచేస్తే

---

1. స్వామీజీ బస చేసిన ఇల్లు ప్రస్తుతం రామకృష్ణ మిషన్ బెల్గామ్ కేంద్రంలో అంతర్భాగంగా ఉన్నది.

ప్రమాదం; ఇది మనస్సులోని ధారణాశక్తి సామర్థ్యాన్ని (Retentive Faculty) నశింపజేస్తుంది. మరో విషయం: నువ్వు ఏది చేసినా మనఃస్ఫూర్తిగా చేయాలి. ఒకసారి ఒక సన్న్యాసి ఇత్తడి వంటపాత్రలను తోమడం చూశాను. తోముతున్న కొద్దీ అవి బంగారు పాత్రలలా మెరసిపోసాగాయి. పూజ, ధ్యానాలను ఎంత సావధానంగా, మనఃస్ఫూర్తిగా చేస్తారో అదే తీరులోనే పాత్రలను తోముతున్నారు."

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ వద్ద ఫ్రెంచి సంగీతం గురించిన ఒక పుస్తకం ఉండేది.

రుగ్మతలు దాదాపుగా మనస్సంబంధమైనవి

అనేక రుగ్మతల నిమిత్తం విభిన్నమైన మందులు హరిపాద పుచ్చుకొంటున్నాడు. అలా ప్రతిదానికీ మందులు పుచ్చుకోవడం శారీరక ఆరోగ్యానికి హానికరమని స్వామీజీ ఆతడికి హితవు చెప్పారు: "దాదాపుగా అన్ని వ్యాధులూ మనోజనిత సంబంధమైనవి (Psychosomatic). మానసిక స్థితులను మార్పు చేయడం మూలంగా అనేక రుగ్మతలను నయం చేయవచ్చు.[1] అంతేగాక, సదా రుగ్మతను గురించే యోచిస్తూ ఉండడం వలన ప్రయోజనం ఏమిటి? నీతిమంతంగా జీవించు. మనస్సును ఉన్నతపరిచే భావనలను గురించి ఆలోచించు. ఉత్సాహంగా ఉండు. శరీరాన్ని వ్యథపెట్టే లేదా తదనంతర కాలంలో పశ్చాత్తాపానికి దారి తీయించే సుఖభోగాలలో లయించిపోకు. ఇదంతా పాటిస్తే అంతా చక్కబడుతుంది. మరణం అందరికీ తప్పదు. నువ్వు, నేనూ, మనలాంటివాళ్లూ మరణించడం వలన భూమి అక్షం ఒరిగిపోతుందా ఏమిటి? మనం లేకుండా ఈ ప్రపంచం సాగదని అహంకరించకూడదు."

బోలెడన్ని మందులు పుచ్చుకొనే అలవాటును హరిపాద ఆ రోజునుండి విడిచిపెట్టాడు.

భిక్ష ఇవ్వడమా, ఇవ్వకపోవడమా?

మాతృదేశం కోసం ఏదైనా చేసి తీరాలనే తీవ్ర వ్యాకులత అప్పుడప్పుడు స్వామీజీలో ఉద్వేగభరిత ప్రవాహంలా బయల్వెడలేది. ఒక రోజు ఆయన వార్తాపత్రిక చదువుతున్నారు. కలకత్తాలో ఒక వ్యక్తి ఆకలితో అలమటించి మరణించిన వార్త అందులో వచ్చింది. ఆ దుర్ఘటన ఆయనను విచారంలో ముంచివేసింది. తీవ్రమైన వ్యథతో,

1. 1970లలో సంపూర్ణ ఆరోగ్యం అనే భావన జనించి నేడు శీఘ్రగతిన పెంపొందుతున్నది. శారీరక ఆరోగ్యం దెబ్బతిన్నప్పుడు శరీరానికి చికిత్సచేయడం మాత్రం చాలదు; మనస్సు, ఉద్వేగాలు, అలవాట్లు, పరిస్థితుల లాంటి మనిషి వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రభావితం అన్నింటిని పరిగణన ☞

వాడిపోయిన ముఖంతో ఆయన కూర్చుండిపోయారు. అది చూసిన హరిపాద అందుకు కారణం ఏమిటని అడిగినప్పుడు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: “పాశ్చాత్య దేశాలలో ఎన్నో ధార్మిక సంస్థలు ఉన్నాయి. ధార్మిక కార్యాల కోసం వారు ఎంతో ఖర్చు చేస్తున్నారు. అయినప్పటికీ అక్కడ సమాజం బహిష్కరించడం వలన మరణించేవారు అనేకులు. సమాజం పేదలను స్వీకరించదు; బహిష్కరిస్తుంది. మన దేశం పేద దేశమైనప్పటికీ, ధర్మం చేయాలన్నది సమాజంలో నియమంగా ఉన్నందు వలన పేదలనో, భిక్షగాళ్లనో సమాజం బహిష్కరించడంలేదు; ఒక పిడికెడు బియ్యమో, ఒక ముద్ద అన్నమో పొందకుండా ఎవరూ ఏ ఇంటి నుండి వెనుకకు తిరిగిపోవడం అరుదు. కనుక మన దేశంలో కరవు వాటిల్లని కాలాలలో ఆకలిబాధతో మరణించేవారు బహు అరుదు. ఆకలి బాధతో ఒక వ్యక్తి మృతి చెందాడనే వార్త ఇప్పుడే నేను ప్రప్రథమంగా వింటున్నాను.”

“కాని స్వామీజీ! భిక్షగాళ్లకు భిక్ష వేయడం వృథా ఖర్చే కదా! మనం ఇచ్చే అన్నమో, వస్తువులో వారికి మేలు చేయడానికి బదులుగా కీడే చేస్తాయని నా అభిప్రాయం. మనం ఇచ్చే డబ్బుతో గంజాయి, సారాయి త్రాగి వారు చెడిపోతారే తప్ప, నిర్మాణాత్మకంగా ఏదీ జరగదు” అన్నాడు హరిపాద.

“ఒక పైసా ఇచ్చి అది వాడు ఏం చేస్తున్నాడని లెక్కగట్టి నువ్వెందుకు నీ తల బ్రద్దలు కొట్టుకొంటావు? నీ వద్ద డబ్బు ఉంది, ఇవ్వు, అంతే. నువ్వు ఇవ్వకుండా తరిమిగొడితే వాడు ఏం చేస్తాడు? దొంగతనం చేస్తాడు. గంజాయి, సారాయి త్రాగితే అది ఆ ఒక్కణ్ణి మాత్రమే బాధిస్తుంది. దొంగతనం చేస్తే సమాజమంతటినీ అది బాధిస్తుంది కదా!” అని స్వామీజీ వ్యాఖ్యానించారు.

ఇతరులు మనకు అద్దం లాంటివారు

మంచి జీతం లభించే ఉద్యోగమే హరిపాద చేస్తున్నాడు. ఆతడి పై అధికారులు ఆంగ్లేయులు. వారు తనను కసరుకోవడం హరిపాదకు సుతరామూ ఇష్టం లేదు. తన అసంతృప్తిని అతడు బహిరంగంగానే ప్రదర్శించాడు. ఈ విషయం తెలుసుకొని స్వామీజీ ఇలా అన్నారు:

“ఇలా చూడు! డబ్బు కోసం నువ్వే ఈ పని ఎంచుకున్నావు. నీకు ఇవ్వవలసిన జీతం కచ్చితంగా ఇస్తున్నారు. ‘ఓ! వీరు నన్ను బానిసగా చూస్తున్నారు’

☞ లోకి తీసుకోవాలనే నిజం నేడు బహుళ ప్రచారం పొందింది. నూరేళ్లకు మునుపు స్వామీజీ ఈ భావనను వ్యక్తంచేయడం గమనార్హం.

అంటూ ఎందుకు ఆరోపిస్తున్నావు? చిన్న విషయాన్ని ఎందుకు అంత పెద్దది చేస్తావు? ఎవరూ నిన్ను బానిసను చేయలేదు. నువ్వు బానిసగా ఉండడానికి కారణం నువ్వే. ఇప్పుడు అనుకొన్నా నీ ఉద్యోగానికి రాజీనామా చేయవచ్చు! అధికారులను తప్పుబట్టడం ఎందుకు? ప్రస్తుత పరిస్థితులు నీకు సానుకూలంగా లేవంటే అందుకు మరెవరినీ తప్పుపట్టబోకు; నిన్ను నువ్వే తప్పుబట్టుకో. నువ్వు వారి క్రింద పనిచేయడమూ చేయకపోవడమూ వారికొక లెక్క అని నువ్వు భావిస్తున్నావా? నువ్వు వైదొలగితే ఆ స్థానంలో పనిచేయడానికి వందలమంది కాచుకొనివున్నారు. నీ గురించి నువ్వు కలతచెందు; నీ కర్తవ్యాలనూ, బాధ్యత లనూ గురించి ఆలోచించి చూడు; అంతటితో ఆపు. ముందు నీకు నువ్వు మంచివాడివిగా ఉండు. అప్పుడు నీ చుట్టూ ఉన్న లోకమంతా మంచిగా కనిపిస్తుంది. ఇతరులలో ఉండే మంచిని మాత్రమే అప్పుడు నువ్వు చూస్తావు. మనం చూసే బాహ్యప్రపంచం మన ప్రతిబింబమే. ఇతరులను తప్పుబట్టే అలవాటు మానుకో; నువ్వు ద్వేషిస్తున్న వారందరూ క్రమక్రమంగా నిన్ను స్వీకరించడం చూస్తావు. ఆశ్చర్యపడే విషయమేగాని, ఇది నిజం. మన మానసిక స్థితిని బట్టే ఇతరులు మనతో మెలగుతారు. ఇతరులు మనతో మెలగే తీరు చూసి మన మానసిక స్థితిని, మానసిక పరిపక్వతను తెలుసుకోవచ్చు."

స్వామీజీ ఈ ఉపదేశాలు హరిపాద మిత్రా జీవితాన్ని జాగృతం చేశాయి. స్వామీజీ మార్గదర్శకత్వంలో భగవద్గీత పఠించ నారంభించాడు హరిపాద.

నిజమైన ఉపాధ్యాయుడు

ఇంతదాకా అర్థంకాని అనేక సత్యాలు అతడు గ్రహించగలిగాడు. మతమూ, తాత్త్వికతలాంటి పరిధులను అతిక్రమించి సాహిత్యజ్ఞానం పెంపొందించుకోవాలని చెప్పి, స్వామీజీ థామస్ కార్లైల్ (Thomas Carlyle) రచించిన గ్రంథాలను, జూల్స్ వెర్న్ (Jules Verne) రచించిన నవలలను హరిపాదను చదవమన్నారు. స్వామీజీ బోధనా పద్ధతిని గురించి హరిపాద ఇలా వ్రాశాడు:

"స్వామీజీ నిజమైన ఉపాధ్యాయునిగా భాసించారు. బెత్తం పుచ్చుకొన్న ఉపాధ్యాయుని ముందు అణగిమణగి కూర్చుని ఒక విద్యార్థి నేర్చుకొన్నట్లుగా కాదు స్వామీజీ వద్ద నేర్చుకోవడం. అత్యున్నతమైన విషయాలను సైతం ఆయన వినోదంగా, పరిహాసపూర్వకంగా, నవ్వులతో కలగలిపి బోధించేవారు. ఆయన వద్దకు విభిన్న రకాల వ్యక్తులు వచ్చేవారు; కొందరు ఆయన మేధాశక్తిని గురించి వినీ, కొందరు ఆయన తెలివితేటలను పరీక్షించడానికీ, కొందరు స్వార్థం కోసమూ,

కొందరు ఉపదేశం పొందడానికీ, కొందరు ఆయన పట్ల ఆర్షించబడీ, కొందరు ఆయన దివ్యసాన్నిధ్యంలో నెలకొనే ప్రగాఢ ప్రశాంతతను చవిచూడడానికీ రావడం కద్దు. వచ్చే వ్యక్తులు ఎలాంటి వారైనప్పటికీ వారి ఉద్దేశాన్ని ఇట్టే ఒక్క చూపులోనే గ్రహించేవారు స్వామీజీ; వారి అంతరంగంలో చొచ్చుకొనిపోయి వారి మనస్సును ఆయన చదివినట్లుగా ఉండేది. చదువుకోకుండా తప్పించుకోవడానికి ఒక యువకుడు ఆయన వద్దకు వచ్చి తాను సన్న్యాసం పుచ్చుకొంటానని చెప్పాడు. మరుక్షణమే స్వామీజీ, 'తమ్ముడూ! ముందుగా నువ్వు ఎం.ఏ. పూర్తిచేసి, తరవాత సన్న్యాసం పుచ్చుకో. సన్న్యాసాశ్రమ జీవితంతో పోలిస్తే ఎం.ఏ.లో ఉత్తర్ణమవడం ఎంతో సులభం' అన్నారు. స్వామీజీ మా అందరి హృదయాలను ఎలా చూరగొన్నారో అని ఆలోచిస్తేనే దిగ్భ్రమ కలుగుతుంది. నా ఇంటి ముంగిట ఉన్న చందనవృక్షం క్రింద కూర్చుని ఆయన నాకు అనుగ్రహించిన ఉపదేశాలను ఎన్నటికీ నేను మరచిపోలేను."

పారిశుద్ధ్య ఆవశ్యకత

బెల్గామ్‌లో స్వామీజీ పలు చోట్ల ఉపన్యాసాలూ, చర్చలూ చేశారు. మతం, తాత్త్వికత లాంటివే కాకుండా విజ్ఞానశాస్త్రం, సాంఘిక శాస్త్రం లాంటి అంశాల లోనూ ఆయనకు గల అభినివేశాన్ని చూసి జనం విస్తుబోయారు. కాని ఎలాంటి ఉద్దేశాలూ, ఉన్నత లక్ష్యాలూ లేకుండా పామరులు వాడిపోవడం చూసి ఆయన అమిత ఆవేదన చెందారు. సామాన్య పారిశుద్ధ్యం విషయంలో కూడా వారు అజ్ఞానంలో ఉండిపోవడం ఆయన మనస్సుకు క్షోభ కలిగించింది. స్నానం చేసే కొలనులోనే పాత్రలు మొదలైనవి తోమడం, బట్టలు ఉతకడం, అంతేకాక అదే నీటిని త్రాగడానికి ఉపయోగించడం వంటివి చేస్తూ జీవించే వారిని ఉద్దేశించి, "ఇటువంటి జనానికి తెలివితేటలుంటాయని ఎలా అనుకోవడం!" అని స్వామీజీ వాపోయారు.

సైద్ధాంతిక మౌఢ్యం: ఒక కథ

స్వామీజీ సైద్ధాంతిక మౌఢ్యాన్ని ఆమూలాగ్రం ఖండించేవారు. ఆయన ముందు ఎవరైనా ఏకపక్ష భావనలను వెలిబుచ్చితే ఆయన మండిపడేవారు. నిరాధారిత భావనను మొండిగా పట్టుకొని వ్రేలాడుతున్న మూర్ఖుల గురించి ఆయన తమాషాగా ఒక కథ చెప్పేవారు:

ఒక రాజు తన రాజ్యం మీద పొరుగు రాజు దండెత్తి రాబోతున్నాడనే వార్త విని అత్యవసర సలహా సంఘాన్ని సమావేశపరిచాడు. ఆగమేఘాల మీద దండెత్తి వస్తున్న శత్రుసేనను ఎలా ఎదుర్కోవాలి, ఎలాంటి ప్రతిచర్యలు చేపట్టాలి అని

రాజు సలహాసంఘ సభ్యులను అడిగాడు. ఇంజనీర్లు లేచారు. రాజధాని చుట్టూ పెద్ద ఎత్తైన మట్టిగోడను కట్టి, దాని చుట్టూ కందకం త్రవ్వించాలని సలహా ఇచ్చారు. కాని వడ్రంగులు, "మట్టిగోడ నిష్ప్రయోజనం. వర్షం కురిస్తే అది కరిగి పోతుంది. కాబట్టి కలపతో గోడను నిర్మించాలి" అని సలహా ఇచ్చారు. ఇది విన్న చర్మకారులు, "అవి రెండూ పనికిరావు. తోలుతో నిర్మితమైన గోడ కన్నా సురక్షితమైనది మరొకటి లేదు" అన్నారు. అప్పుడు కమ్మరులు లేచి, "అందరూ మూర్ఖంగా ఆలోచిస్తున్నారు. ఇనుప గోడ కన్నా పటిష్ఠమైనది మరొకటి ఉందా?" అని అడిగారు. న్యాయవాదులు వదలిపెడతారా! "ఏదైనా చట్టబద్ధంగా చేయడమే మంచిది. పరాయివారి ఆస్తిని దౌర్జన్యంగా కైవసం చేసుకోవడం చట్ట ప్రకారం నేరమని శత్రువుకు వివరించి చెబుదాం. గోడ నిర్మాణానికి ధనం ఎందుకు వృథాచేయాలి?" అని వారు వాదించారు. చివరగా లేచినవారు పురోహితులు. అంతదాకా సలహాలిచ్చిన వారిని చూసి, పరిహాసంగా నవ్వి ఇలా అన్నారు: "మీ అందరి మాటల్లో అర్థం పర్థం ఉందా? అందరూ వెర్రివాళ్లలా ప్రేలాపనలు చేశారు. ముందుగా యాగాలు నిర్వర్తించి దేవతలను ఆనందింపజేయాలి. ఆ తరువాత ఈ శత్రువులు మనలను కదిలించగలరా?" అన్నారు. ఈ రకంగా ఆలోచనలు, వాదప్రతివాదాలు, తర్కవితర్కాలు, ఘర్షణ, గోల, గందరగోళం ఇత్యాదులలో వీరి మునిగివుండగా శత్రుసైన్యం తుపానులా విరుచుకుపడి నగరాన్ని నేలమట్టం చేసి వెళ్లిపోయింది. సైద్ధాంతిక మౌఢ్యం వినాశనానికి దారితీస్తుందేగాని ఎన్నడూ నిర్మాణాత్మకమైన దేదీ చేయలేదు.

హరిపాద మిత్రాకు దీక్ష

ఒక రోజు స్వామీజీ హరిపాదతో చికాగో సర్వమత మహాసభ గురించి ప్రస్తావించి, అందులో పాల్గొనాలనే తమ అభిలాషను వ్యక్తంచేశారు. ఇది విని ఉత్సాహభరితుడైన హరిపాద వెంటనే చందాలు సేకరించి స్వామీజీ బయలుదేరడానికి తగిన ఏర్పాట్లు చేస్తానన్నాడు. "వద్దు నాయనా! వెంటనే ఏదీ చేయవద్దు. రామేశ్వరం వెళ్లాలని మొక్కుకొన్నాను. కనుక అక్కడకు వెళ్లి తీరాలి. ఆ తరువాత చూద్దాం" అని చెప్పి హరిపాదను వాదించారు.

స్వామీజీ బెల్గామ్ రావడానికి కొద్ది కాలం మునుపు హరిపాద సతీమణి యైన ఇందుమతి తను ఒక గురువు నుండి మంత్రదీక్ష పొందాలనే కోరిక వెలిబుచ్చింది. అందుకు హరిపాద, "నువ్వు ఎంపిక చేసుకొనే గురువు నాకూ గౌరవనీయుడైన వ్యక్తిగా ఉండాలి. అటువంటి వ్యక్తి తారసపడినప్పుడు మనం

ఇద్దరం దీక్ష పుచ్చుకొందాం" అన్నాడు. ఇప్పుడు ఇద్దరూ దీక్ష స్వీకరించాలనే తమ అభిలాషను స్వామీజీవద్ద వ్యక్తం చేశారు. ముందు కాస్త సంశయించినా తరువాత వారి కోర్కెలు మన్నించారు. ఈ దంపతుల పట్ల స్వామీజీ అవ్యాజ ప్రేమను చూపించారు. ఆయన పాశ్చాత్యానికి బయలుదేరడానికి ముందు ఇందుమతికి వ్రాసిన లేఖ వారి పట్ల ఆయనకున్న ప్రేమాభిమానాన్ని చాటి చెప్పడమే కాక, ఒక గృహిణి కర్తవ్యానికి అద్దం పట్టేదిగా కూడా ఉంది:

"ఎల్లప్పుడు కృష్ణార్పితంచేసి జీవితాలు గడుపుతూవుండండి. మనం భగవంతుని చేతిలోని ఆటబొమ్మలమని సదా గుర్తుంచుకో. ఎల్లప్పుడు పవిత్రు రాలివిగానే ఉండు. వాక్కాయాలలోనే గాక, తలంపులలో కూడా అపవిత్రురాలివి కాకుండేట్లు శ్రద్ధ వహించు. నీకు చేతనైనంతగా పరోపకారం చేయి. మనోవాక్కా యాలచే పతిని సేవించడమే, సతికి ప్రధాన విధి అని సదా గుర్తుంచుకో. అవకాశం ఉన్నంతవరకు ప్రతి రోజూ గీతాధ్యయనం చేయి... అమ్మా! ఎక్కువ వ్రాయడం అనవసరం. నీ శ్రేయస్సుకే నేను ఎల్లప్పుడు ప్రార్థిస్తున్నానని నమ్ము. నీకు సత్వరమే సంతాన భాగ్యం కలగాలని భగవంతుణ్ణి ప్రార్థిస్తున్నాను."[1]

గోవా
క్రైస్తవ మతం

1892 అక్టోబర్ మాసాంతంలో స్వామీజీ గోవా వెళ్లారు. అప్పుడు గోవా పోర్చుగీసు వారి వలస. ఇక్కణ్ణుండి స్వామీజీ వ్రాసిన లేఖలలో 'సచ్చిదానంద' అని సంతకం చేయడం చూస్తాం. గుజరాత్, రాజస్థాన్‌లలో ఉపయోగించిన 'వివేకానంద' నామధేయాన్ని ఆయన ఇక్కడ ఉపయోగించలేదు.

బెల్గామ్ ప్రముఖులలో ఒకరైన షిర్గాంకర్, మార్గోవాలోని తన మిత్రుడైన సుబ్రాయ్ నాయక్ అనే వ్యక్తికి స్వామీజీని పరిచయం చేస్తూ ఒక లేఖ వ్రాశాడు. స్వామీజీ రైలు దిగినప్పుడు, తనను ఆహ్వానించడానికి రైలు నిలయం వద్ద ఏర్పాట్లు ఘనంగా చేసివుండడం చూశారు. వందలమంది సమావేశమై ఆయనకు ఘనంగా స్వాగతం పలికారు. తరువాత గుర్రపుబండిలో ఆయనను ఆసీనులను చేసి ఊరేగింపుగా సుబ్రాయ్ నాయక్ ఇంటికి తోడ్కొని వెళ్లారు. సంస్కృతంలోను, శాస్త్రాలలోను సుబ్రాయ్ నాయక్‌కు చక్కని అభినివేశం ఉంది. అతడు ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుడు కూడా. స్వామీజీ సర్వతోముఖ ప్రజ్ఞాపాటవాలను చూసి నాయక్ పరమానందభరితుడయ్యాడు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 69.

స్వామీజీ గోవా వెళ్లడానికి ఒక ముఖ్యమైన కారణం ఉంది. క్రైస్తవ మతం గురించీ, ప్రత్యేకించి క్రైస్తవ ధర్మశాస్త్రం గురించీ ఆయన కూలంకషంగా తెలుసుకోగోరారు. ప్రాచీన దేవాలయాలూ, మఠాలూ గోవాలో కోకొల్లలు. అక్కడ అరుదైన ప్రాచీన గ్రంథాలు లభిస్తాయి. స్వామీజీ ఉత్సుకతను గ్రహించిన నాయక్ ఆయనను తన క్రైస్తవ మిత్రుడయిన ఆల్వరెస్‌కు పరిచయం చేశాడు. అతడు విద్యాధికుడు. ఆల్వరెస్ స్వామీజీతో మాట్లాడినప్పుడు ఆయనకు గల ప్రగాఢ జ్ఞాన సంపత్తిని గుర్తించాడు. కనుక రాఛోల్ మఠాలయంలో ఆయన బస చేయడానికి ఏర్పాట్లు చేసియిచ్చాడు. ఈ మఠాలయం మార్గోవా నుండి నాలుగు మైళ్ల దూరంలో ఉంది. గోవాలోని అతిప్రాచీనమైన ఈ మఠాలయంలో మరెక్కడా లభించని అరుదైన అనేక పుస్తకాలూ, వ్రాతప్రతులూ పదిలపరచబడి ఉన్నాయి.

స్వామీజీ అక్కడ మూడు రోజులు బసచేశారు. అక్కడున్న క్రైస్తవ మత గ్రంథాలను పరిశోధించారు. ఆయనకు గల అసాధారణ జ్ఞాపకశక్తి, ప్రగాఢజ్ఞానం, క్రైస్తవం గురించిన ఆయన భావనలు అక్కడి ఫాదరీలను అమితంగా ఆకట్టుకొన్నాయి.

ఆ తరువాత మార్గోవాకు తిరిగివచ్చిన స్వామీజీ మళ్లీ నాయక్ ఇంట్లో బస చేశారు.[1] ఒక రోజు ఆయన పాడుతున్నప్పుడు ఖారుప్‌జీ అనే వ్యక్తి తబలా వాయించారు. గొప్ప విద్వాంసుడుగా పేరు గాంచిన అతడికి తబలా వాయిస్తున్నప్పుడు ముఖంలో అనేక వికృతమైన హావభావాలు ప్రకటించడం పరిపాటి. అది గమనించిన స్వామీజీ పాటలు ముగిసిన తరువాత ఆయనతో ఆ అలవాటును మానుకోమని చెప్పారు. కాని అలా ముఖంలో వికృతమైన హావభావాలు వ్యక్తీకరించకుండా తబలా వాయించడం అసాధ్యమని వాదించాడు ఖారుప్‌జీ. కాని అతడూ, అక్కడున్న అందరూ విభ్రాంతులయ్యే రీతిలో స్వయంగా తామే వాయించి, చూపి, తాము చెప్పింది చేసి చూపారు స్వామీజీ.

1. స్వామీజీ బసచేసిన గది ఇప్పటికీ చక్కగా చూసుకోబడుచున్నది. నాయక్ ప్రాథేయపడడం వలన తమ ఛాయాచిత్రాన్ని స్వామీజీ అతడికి ఇచ్చారు. ఆ ఛాయాచిత్రమూ ఇప్పటికీ సురక్షితంగా ఉంది. కాలాంతరంలో నాయక్ సన్న్యాసం పుచ్చుకొని స్వామి సుబ్రహ్మణ్యానంద తీర్థులు అనే నామధేయాన్ని స్వీకరించారు. ఈయన స్వామీజీ నివసించిన గదిలోనే తుదిశ్వాస విడిచారు.

16 దక్షిణ భారతంలో

నేను కొన్ని కార్యాలు నిర్వర్తించాలని భగవత్సంకల్పం అయితే, అందుకవసరమైన శక్తిని ఆయనే అనుగ్రహిస్తాడు.

— **స్వామి వివేకానంద**

మైసూర్‌లో

మార్గోవా నుండి ధార్వాడ్ మీదుగా స్వామీజీ మైసూర్ పరగణాలోని[1] బెంగుళూరుకు వెళ్లారు. అక్కడ వైద్య విభాగపు అధికారియైన డాక్టర్ పల్పు అనే వ్యక్తి ఇంట్లో ఆయన బసచేశారు. పల్పు కేరళలోని[2] ఈళవ (Ezhava) వర్గానికి చెందిన వ్యక్తి. ఉన్నత కులస్థుల చేత అణచి వేయబడి, హింసలకు బలి అయినవారు ఈళవ వర్గంవారు. కనుక తగిన అర్హత ఉన్నప్పటికీ ఆతడికి తిరువాన్కూర్‌లో ప్రభుత్వ ఉద్యోగం లభించలేదు. అందు వలన ఆతడు మైసూర్ పరగణాకు రావలసిన అగత్యం ఏర్పడింది. తమ జీతంలో చెప్పుకోగినంత పైకం, ఖాళీ సమయం ఈళవ వర్గంవారి ప్రగతి కోసం ఖర్చు చేశాడు పల్పు.

ఉన్నత కులాలవారిచేత అణచివేయబడే విధానం గురించి ఒక రోజు పల్పు, స్వామీజీతో చెప్పినప్పుడు ఆయన, "మీ రెందుకు బ్రాహ్మణుల వెనుక పోవాలి? మీ వర్గంలోనే ఉదాత్త పురుషుడెవరో తెలుసుకుని ఆతణ్ణి మీ నాయకు నిగా ఎందుకు స్వీకరించకూడదు?" అని అడిగారు. స్వామీజీ పై సలహాను పాటించి డాక్టర్ పల్పు శ్రీనారాయణ గురు వద్దకు వెళ్లాడు. శ్రీనారాయణ గురు ఈళవ వర్గాన్ని ఉన్నతస్థితికి లేవనెత్తడం కేరళ చరిత్రలో ఒక ముఖ్య ఘట్టం.

---

1. నేటి కర్నాటక రాష్ట్రం.

2. ఆనాటి కొచ్చి, తిరువాన్కూర్ సంస్థానాలు విలీనమై నేడు కేరళ రాష్ట్రంగా రూపొందింది.

మైసూరు పరగణా దివాన్ అయిన శేషాద్రి అయ్యర్‌కు అతిథిగా స్వామీజీ మూడు నాలుగు వారాలు గడిపారు. మైసూర్ రాజసభలోని ప్రముఖులలో పలువురిని స్వామీజీ అక్కడే కలుసుకోగలిగారు.

మతమనే పరిధిని అతిక్రమించి అందరూ స్వామీజీని అభిమానించారు. స్వామీజీకి ఖురాన్‌లో కూడా చక్కని అభినివేశం ఉండడంచూసి మైసూర్ సంస్థానం లోని కౌన్సిలర్లలో ఒకరైన అబ్దుల్ రహమాన్ ఆశ్చర్యచకితుడైనాడు. ఖురాన్‌లో అబ్దుల్ రహమాన్‌కు గల సంశయాలు కొన్నింటిని స్వామీజీ నివృత్తి చేయడం విశేషం.

అసత్యం పలుకడమా?

స్వామీజీ జ్ఞానమూ, అత్యున్నత ఆదర్శాలూ చూసిన దివాన్ ఆయనను మైసూర్ మహారాజయిన చామరాజేంద్ర వడయార్‌కు పరిచయం చేశాడు. ఈ పరిచయానంతరం స్వామీజీ మైసూర్ మహారాజు అతిథిగా రాజప్రాసాదంలోనే బసచేశారు; తనకు సాధ్యమైనంత సమయం స్వామీజీతోనే మహారాజు గడిపాడు.

ఒక రోజు పలువురు రాజసభలోని ప్రముఖుల సమక్షంలో మహారాజూ, స్వామీజీ మాట్లాడుకోసాగారు.

మహారాజు *:* స్వామీజీ! నా సభికుల గురించి మీరు ఏమనుకొంటున్నారు?

స్వామీజీ *:* మహారాజా! మీరు విశాలహృదయులు. కాని దురదృష్టవశాత్తు మిమ్మల్ని పరివేష్టించి సభికులున్నారు. సభికులు ఎక్కడున్నప్పటికీ సభికులే! వారిని గురించి పెద్దగా చెప్పడానికి ఏమీ లేదు.

మహారాజు *:* అలా కాదు స్వామీజీ! కనీసం నా దివాన్‌నైనా మీరు ఒప్పుకొనవలసిందే. ఆయన కుశాగ్రబుద్ధి, విశ్వాసపాత్రుడు.

స్వామీజీ *:* కాని మహారాజా, దివాన్ అంటేనే రాజును దోచి ఆంగ్లేయుడికి చెల్లించేవాడే కదా![1]

ఈ సంభాషణ కొనసాగించడానికి ఇష్టపడని మహారాజు వేరే విషయాల గురించి మాట్లాడాడు. ఆ తరువాత ఏకాంతంలో స్వామీజీతో ఇలా సంభాషించ సాగాడు.

మహారాజు *:* ప్రేమాస్పదులైన స్వామీజీ! కొన్ని విషయాలు బహిరంగంగా మాట్లాడడం కొన్ని సమయాలలో పెద్ద సమస్యగా పరిణమిస్తుంది. సభా

---

1. అధ్యాయం 18 లో చూడండి.

ప్రముఖుల సమక్షంలోనే వారిని గురించి ఇలా మాట్లాడితే వారిలో ఎవరైనా మిమ్మల్ని విషం పెట్టి చంపడానికి కూడా సాహసించవచ్చు.

స్వామీజీ : చేయనీ! ప్రాణం పోతుందని భయపడి ఒక నిజమైన సన్న్యాసి సత్యసంధతను వదలివేస్తాడా? మహారాజా! ఒకవేళ మీ కుమారుడే రేపు నా వద్దకు వచ్చి, "మా నాన్నను గురించి మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?" అని అడిగాడను కుందాం. మీలో లేని గుణగణాలన్నీ ఏకరువుపెట్టి, మిమ్మల్ని 'ఇంద్రుడు, చంద్రుడు' అని ప్రశంసిస్తానా ఏమిటి? నేను అసత్యం పలుకడమా! అది ఎన్నటికీ జరగదు.

సత్యసంధత విషయంలో స్వామీజీ దృఢచిత్తులై విరాజిల్లారు. అలాగని, నిజం పేరిట ఇతరుల మనస్సు నొప్పించడం ఆయనకు సుతరామూ నచ్చదు. ఒక వ్యక్తిలోని దుర్బలతను ఆతడి సమక్షంలోనే చెప్పడమూ, ఆతడి సద్గుణాలను ఆతడి పరోక్షంలో శ్లాఘించడమూ గొప్పవారి నైజం. స్వామీజీ ఆ గుణానికి ఆలవాలం. కాలాంతరంలో తమ శిష్యుల పట్ల కూడా స్వామీజీ ఇలాగే వ్యవహరించారు. దుర్బలతను ఎత్తి చూపినప్పుడే తమను సరిదిద్దుకోవడానికి వారికి ఆస్కారం లభిస్తుంది. సద్గుణాలను ప్రత్యక్షంగా శ్లాఘిస్తే అహంకారం తలెత్తుతుంది; కనుకనే స్వామీజీ దానిని తప్పించారు.

మైసూరు మహారాజు రాజప్రాసాదంలో అతిథిగా ఉన్నప్పుడు స్వామీజీకి ఒక ఆస్ట్రియా గాయకునితో పరిచయం కలిగింది. పాశ్చాత్య సంగీతం గురించి ఆయనతో స్వామీజీ ముచ్చటించడం చూసి అందరూ విస్మయులయ్యారు. అదే విధంగా ఒక రోజు విద్యుత్ శాఖ కార్మికుడు ఒకనితో ఆయన విద్యుచ్ఛక్తి గురించి చర్చించడం కూడా అందరినీ ఆశ్చర్యచకితులను చేసింది.

స్వామీజీకి కానుకలు ఇవ్వాలని మైసూర్ దివాన్ అభిలషించాడు. ఒక రోజు ఆయన తన సహాయకుడు ఒకరిని స్వామీజీతో పాటు దుకాణాలున్న వీథికి

సన్న్యాసం

పంపించి, స్వామీజీ ఏది కోరినా కొని ఇవ్వమని ఆదేశించాడు. దుకాణానికి వెళ్లిన స్వామీజీ ఒక చిన్నపిల్లవాడిలా ఆనందంతో ప్రతి వస్తువునూ ఎంతో ఆసక్తితో చూశారు. తరువాత ఆ సహాయకునితో, "మీ దివాను తప్పకుండా నాకు ఏదైనా ఇవ్వగోరితే ఈ ఊళ్లో లభించే శ్రేష్ఠమైన చుట్ట ఒకటి కొని ఇవ్వండి. అది చాలు" అన్నారు. చుట్ట కొని ఇచ్చినప్పుడు ఆయన ఉత్సాహంగా పొగత్రాగారు. దాని ఖరీదు ఒక రూపాయి.

ఒక రోజు స్వామీజీ ముఖ్యమంత్రితోపాటు మహారాజును చూడడానికి వెళ్లారు. అప్పుడు మహారాజు, "స్వామీజీ, మీకు నేను ఏం చేయాలి?" అని స్వామీజీని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ ప్రత్యక్షంగా ఎలాంటి జవాబూ ఇవ్వలేదు. కాని ఆయన చెప్పిన దాన్లో ఆయన భావిప్రణాళిక సారాంశం ద్యోతకమయింది. ముందుగా భారతదేశపు గొప్పతనం, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక మహత్త్వం వంటి వాటిని గురించి దాదాపు ఒక గంటసేపు మాట్లాడారు. తదనంతరం పాశ్చాత్య వైజ్ఞానిక భావనలు, సంస్థాగతమైన కార్యనిర్వహణ మాత్రమే అప్పుడు భారతదేశానికి ఆవశ్యకాలని నొక్కివక్కాణించారు. భారతీయ ఆధ్యాత్మిక సంపత్తిని పాశ్చాత్య దేశాలకు అందించాలని తేటతెల్లం చేశారు. తాను పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లి ప్రచారం చేయనున్నట్లు పరోక్షంగా సూచనప్రాయంగా తెలిపారు. చివరగా, "మహారాజా! నాకు ఏం కావాలనే కదా అడిగారు! నాకు కావలసింది ఇది: పాశ్చాత్య దేశాలు మనకు సహాయం అందించాలి. ఏ రకంగానో తెలుసా? మన ఆర్థిక వ్యవస్థను పెంపొందించే రీతిలో మనకు సహాయపడాలి. మన ప్రజలకు ఆధునిక వ్యవసాయం, ఆధునిక పనితనంలో మెలకువలు, ఆధునిక విజ్ఞానం మొదలైనవి నేర్పించాలి" అని అన్నారు. ఉద్వేగభరితమైన స్వామీజీ భావనలను సావధానంగా విన్న మహారాజు, స్వామీజీ పాశ్చాత్యదేశాలకు వెళ్లి తీరాలనీ, అందుకయ్యే ఖర్చు తానే భరిస్తాననీ తెలియజేశాడు. కాని ఆ సహాయాన్ని ఎందుకో స్వామీజీ వెంటనే స్వీకరించలేదు.

'మీకు ఏం చేయాలి?'

మహారాజు, దివాను భారతదేశ పునరుజ్జీవనానికి అవతరించిన మహాత్ముని గా స్వామీజీని పరిగణించారనడం అతిశయోక్తి కాబోదు. తాను మైసూరు నుండి బయలుదేరబోతున్నట్లు ఆయన చెప్పడం వారు భరించలేకపోయారు. ఆయనకు సెలవివ్వడానికి వారు ఏమాత్రం ఇష్టపడలేదు. కాని తప్పక వెళ్లి తీరాలన్న స్వామీజీ సంకల్పం చూశాక వారు, "స్వామీజీ! మీరు వెళ్లిపోయినప్పటికీ మీ జ్ఞాపకార్థం ఏదో ఒకటి పదిలపరచుకోవాలని అభిలషిస్తున్నాం. కనుక మీ కంఠస్వరాన్ని ధ్వనిముద్రణ చేసుకోవడానికి అనుమతించండి" అని ఆయనను అభ్యర్థించారు. స్వామీజీ అందుకు సమ్మతించడంతో ఆయన కంఠస్వరం ధ్వనిగ్రాహకయంత్రం (Phonogram) లో ధ్వనిముద్రణ గావించబడింది.[1]

ధ్వని ముద్రణ

1. భారతదేశంలోను, పాశ్చాత్యదేశాలలోను ఒకటి రెండుసార్లు స్వామీజీ కంఠస్వరం ధ్వని ముద్రణ చేయబడింది. కాని ప్రస్తుతం దేన్లోనూ ఆయన కంఠస్వరం లేదు; చెరిగిపోయింది.

స్వామీజీకి పాదపూజ చేయగోరాడు మహారాజు. కాని అందుకు స్వామీజీ ససేమిరా సమ్మతించలేదు.

కొన్ని రోజుల తరువాత మైసూరు నుండి కొచ్చి బయలుదేరడానికి స్వామీజీ సిద్ధమయ్యారు. ఆయనను కానుకలతో ముంచెత్తివేయాలని మహారాజు అభిల షించాడు. కాని స్వామీజీ ఏదీ స్వీకరించలేదు. మహారాజు మరీ ఒత్తిడి చేయడంతో చివరికి, "మహారాజా! కచ్చితంగా ఏదైనా ఇచ్చి తీరాలని మీరు భావిస్తే అలోహంతో చేసిన హుక్కా ఒక్కటి మాత్రం ఇవ్వండి. నాకది ఉపయోగిస్తుంది" అన్నారు స్వామీజీ. మహారాజు శ్రేష్ఠమైన నల్ల చేవమాను (Ebony) కలపతో నగిషీలు మలచి తయారయిన హుక్కాను స్వామీజీకి కానుకగా సమర్పించాడు. స్వామీజీ బయలు దేరుతున్నప్పుడు మహారాజు ఆయన పాదాల వద్ద మోకరిల్లాడు. ముఖ్యమంత్రి ఒక నోట్లకట్ట స్వామీజీకి ఇవ్వబోయాడు. కాని స్వామీజీ దానిని నిరాకరిస్తూ, "మీరు నాకు ఏదైనా చేసే తీరాలనుకొంటే రైలు టికెట్ కొని ఇవ్వండి" అన్నారు. అట్లే రెండవ తరగతి రైలు టికెట్‌తో పాటు, కొచ్చి దివాన్ అయిన శంకరయ్యకు ఒక పరిచయ పత్రం కూడా ముఖ్యమంత్రి స్వామీజీకి అందజేశాడు. స్వామీజీ మైసూరు నుండి బయలుదేరారు.

'ఏదీ వద్దు'

ఆనాడు కొచ్చికి, తిరువాన్కూర్ సంస్థానానికి రైలు సౌకర్యం లేదు. కనుక తిరుచ్చూర్ పోవాలంటే ఇరవై ఒక్క మైళ్ల దూరంలోని షోరనూర్ దాకా రైలులో పయనించి, అక్కడ నుండి మరేదైనా వాహనంలో వెళ్లవలసి వుంది. స్వామీజీ ఆ ఇరవై ఒక్క మైళ్లు ఎడ్లబండిలో వెళ్లారు. ఆయన వెళ్లే దారిలో సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ ఇల్లు ఉంది. ఆయన కొచ్చి సంస్థాన విద్యాధికారి. ఇంటి బయట నిలబడివున్న ఆయనను స్వామీజీ చూసి, "ఇక్కడ స్నానానికి సౌకర్యం ఏదన్నా ఉందా?" అని అడిగారు. స్వామీజీ వేషభాషలూ, వ్యక్తిత్వమూ చూసి ముగ్ధుడయిన అయ్యర్ ఆయన స్నానానికి అవసరమైన సౌకర్యాలు చేయించి ఇవ్వడమేకాక, తమ పొరుగింట్లో ఆయన బస చేయడానికి కూడా ఏర్పాటు చేశాడు. అప్పుడు స్వామీజీ గొంతునొప్పితో బాధపడుతున్నారు. ఆయనను వైద్యశాలకు తోడ్కొని వెళ్లి చికిత్స కూడా అయ్యర్ చేయించాడు.

తిరుచ్చూర్‌లో

తిరుచ్చూర్‌లో కొన్ని రోజులు గడిపిన తదనంతరం స్వామీజీ కోడుంగ ల్లూర్‌కు వెళ్లారు. అది విద్యాకేంద్రంగా బాసిల్లుతున్నది. అక్కడ వెలసిన భగవతి దేవాలయం ఎంతో ఖ్యాతిగాంచింది. స్వామీజీ ఆ ఆలయ దర్శనానికి వెళ్లినప్పుడు ఆలయ ప్రవేశానికి అభ్యంతర

కోడుంగల్లూర్‌లో

పెట్టారు. కేరళకు బయటి నుండి వచ్చేవారు ఏ కులస్థులో తెలియకపోవడం వలన ఆయనకు ఆలయ ప్రవేశం లభించదని ఆలయ అధికారులు చెప్పారు. స్వామీజీ ఆలయ సమీపంలోని ఒక మర్రిచెట్టు క్రింద ప్రశాంతంగా కూర్చుని జగజ్జననిని మానసికంగా ఆరాధించసాగారు.

అక్కడున్న యువకుడొకడు స్వామీజీని పరిహాసం చేయాలనే ఉద్దేశంతో ఆయన వద్దకు వచ్చాడు. ఒకటి రెండు మాటల్లోనే ఆయన సామాన్యులు కారని గ్రహించి, తక్షణమే తిరిగి వెళ్లిపోయాడు.

కాసేపట్లో కొడుంగల్లూర్ యువరాజులయిన కొచ్చుణ్ణి తంబిరాన్, భట్టన్ తంబిరాన్‌లు ఆలయానికి వచ్చారు. వారిని స్వామీజీ వద్దకు ఆ యువకుడు తీసుకువెళ్లాడు. యువరాజు లిద్దరూ సంస్కృతంలోనూ, శాస్త్రాలలోనూ చక్కని ప్రావీణ్యం ఉన్నవారు. వారితో అనేక విషయాలు స్వామీజీ సంస్కృతంలోనే మాట్లాడారు. తనకు ఆలయ ప్రవేశం లభించకపోవడానికి గల కారణాన్ని వారి ముఖతః తెలుసుకొన్నారు స్వామీజీ. ఆయనతో కాసేపు మాట్లాడడంతోనే ఆయన ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యాన్నీ, శాస్త్రపరిజ్ఞానాన్నీ గ్రహించిన యువరాజులు ఆయనను ఆలయంలోకి తోడ్కొని వెళ్లగోరారు. కాని తాము స్థానిక సంప్రదాయాలను ఉల్లంఘించ దలచుకోలేదని తెలిపి స్వామీజీ వెలుపల నుండే జగజ్జననిని ఆరాధించారు.

భగవతీ ఆలయం సమీపంలోనే స్వామీజీ బసచేశారు. స్వామీజీ పాండిత్యాన్ని చూసిన యువరాజులు ప్రతి రోజూ వచ్చి మర్రిచెట్టు క్రింద కూర్చుని ఆయనతో మాట్లాడారు, వాదాలూ చేశారు. ప్రతిసారి వారే పరాజయం చవిచూశారు. మూడవ రోజు వెళ్లినప్పుడు స్వామీజీ ప్రగాఢమైన ధ్యానంలో ఉండడం వారు చూశారు. ఆయన ధ్యానం ముగింపునకు వచ్చేదాకా వేచివుండి, తరువాత ఆయన పాదాల వద్ద మోకరిల్లి నమస్కరించి తిరిగి వెళ్లిపోయారు.

ఆ తరువాత రాచకుటుంబానికి చెందిన కొందరు స్త్రీలు వచ్చి స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు; ఆయనతో స్వచ్ఛమైన సంస్కృతంలో మాట్లాడారు. స్త్రీలు సంస్కృతంలో ఇంత అనర్గళంగా మాట్లాడడం చూసి స్వామీజీ ఆశ్చర్యచకితు లయ్యారు. భారతదేశంలో మరే ప్రాంతంలోనూ ఇలాంటిది స్వామీజీకి తారస పడలేదు. ఆయన ఎంతో సంతోషించారు.

స్వామీజీ దర్శనార్థం యువరాజులు నాలుగవ రోజు వెళ్లినప్పుడు మర్రిచెట్టు క్రింద ఎవరూ లేరు. స్వామీజీ కొచ్చి వెళ్లిపోయినట్లు వారికి తెలిసింది.

కొచ్చి జిల్లాలోని ఎర్నాకుళానికి స్వామీజీ పడవలో వెళ్లారు. అది 1892 డిసెంబర్ నెల. చందూలాల్, రామయ్య అనే ఇద్దరు ప్రప్రథమంగా స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. స్వామీజీ పట్ల ఎంతో ఆకర్షితులైన ఆ ఇద్దరూ ఆయనను తమ ఇళ్లకు తీసుకొనివెళ్లారు. "ఆంగ్లం తెలుసా?" అన్న వారి ప్రశ్నకు, హిందీలో, "ఏదో కొద్దిగా తెలుసు" అని స్వామీజీ జవాబిచ్చారు. ఆయన ఆంగ్లంలో నిష్ణాతులని ఆ తరువాత వారికి తెలిసింది.

ఛట్టాంబి స్వామితో

ఆంగ్లంలో అనర్గళంగా మాట్లాడే సన్న్యాసి ఒకరు వచ్చారనే వార్త కార్చిచ్చులా వ్యాపించింది. ఎర్నాకుళంలోని అనేకులు స్వామీజీ దర్శనార్థం వచ్చారు. ఆ సమయంలోనే ఛట్టాంబి స్వాములు కూడా ఎర్నాకుళంలోనే బస చేశారు. సంస్కృతంలో చక్కని అభినివేశమూ, ప్రగాఢ శాస్త్రజ్ఞానమూ గల సన్న్యాసి ఆయన. స్వామీజీని గురించి విని ఆయనను కలుసుకోవడానికి వచ్చారు. కాని అక్కడ సమావేశమై ఉన్న జనసందోహాన్ని చూసి కాస్త దూరం నుండే స్వామీజీని దర్శించి తిరిగి వెళ్లిపోయారు. భక్తుల నుండి ఛట్టాంబి స్వామి వచ్చి వెళ్లిన సంగతి తెలుసుకొన్న స్వామీజీ, "అంతటి గొప్ప మహాత్ముడు నన్ను వెతుక్కుంటూ రావడమా! నేనే వెళతాను" అంటూ ఆయనను చూడడానికి వెళ్లారు.

ఛట్టాంబి స్వామికి హిందీ తెలియనందువల్ల వారిద్దరూ సంస్కృతంలో మాట్లాడుకొన్నారు. స్వామీజీతో ఏకాంతంగా మాట్లాడగోరి ఆయనను ఒక చెట్టు క్రిందికి తీసుకొని వెళ్లి ఛట్టాంబి స్వామి మాట్లాడసాగాడు. అప్పుడు ఆ చెట్టు మీద ఒక కోతి ఉంది. ఇద్దరూ మాటల్లోపడ్డ కాసేపటికి ఆ కోతి చెట్టు కొమ్మలను అదేపనిగా ఊపసాగింది. తదేకంగా ఆ కోతిని చూస్తూ స్వామీజీ, "నా మనస్సులా ఈ కోతి కూడా అశాంతంగా ఉంది" అని వ్యాఖ్యానించారు. వెంటనే ఛట్టాంబి స్వామి, "ఇలా పోల్చడం మీ లాంటి పెద్దవారికే చెల్లుతుంది" అన్నాడు.

ఆ తరువాత సంభాషణ చిన్ముద్ర[1] మీద మళ్లింది. "చిన్ముద్రకు అర్థం ఏమిటి?" అని స్వామీజీ అడిగారు. ఛట్టాంబి స్వామి తమిళ గ్రంథాలను చక్కగా

---

1. చేతి చూపుడు వేలు మడిచి బొటన వేలును తాకుతున్నప్పుడు, తక్కిన మూడు వేళ్లూ తిన్నగా నిలబడివున్న ముద్ర ఇది. దక్షిణామూర్తి, అయ్యప్ప వంటి కొందరు దేవుళ్లు చిన్ముద్ర చూపుతూ కూర్చుని ఉండడం చూడవచ్చు. ఈ ముద్రలో చూపుడువేలు మనిషి; బొటనవేలు భగవంతుడు; తిన్నగా నిలబడివున్న మూడు వేళ్లు మనిషిని సంసారంలో బంధించే అహంకారం, కర్మ, మాయ అనే మూడు అజ్ఞానాలు. మనిషి ఆ అజ్ఞానాల నుండి విడివడి, వినమ్రతతో తలవంచి, భగవంతుణ్ణి ఆరాధించాలని ఆ ముద్రకు అర్థం.

అధ్యయనం చేసిన వ్యక్తి, కనుక చిన్ముద్రకు అద్భుతమైన వివరణ నిచ్చారు. ఆ వివరణ విని స్వామీజీ ఎంతో సంతోషించి, ఆయన చేతులు పుచ్చుకొని, "చాలా బాగుంది" అని హిందీలో చెప్పారు.

స్వామీజీ సుశ్రావ్యమైన కంఠస్వరం ఛట్టాంబి స్వామిని ఎంతగానో ఆకట్టుకొంది; "బంగారు కుండను తట్టినప్పుడు ధ్వనించే కింకిణీనాదం లాంటిది ఆయన కంఠస్వరం! ఆహా, ఏం మాధుర్యం!" అనేవారయన. స్వామీజీ నేత్రాలను కూడా ఆయన ఎంతగానో ప్రశంసించారు. స్వామీజీని ఛట్టాంబి స్వామి, ఆయన శిష్యుడయిన నారాయణగురు స్తుతించి, శ్లాఘించారు. "స్వామీజీ పక్షిరాజైన గరుత్మంతుడయితే నేను కేవలం ఒక దోమను" అన్నారు ఛట్టాంబి స్వామి. కాని స్వామీజీ మాంసాహారం తినడం మాత్రం వారు ఆమోదించలేదు. "ఆ ఒక్క లోటు మాత్రం లేకుంటే ఆయన ఒక దివ్యపురుషుడే" అనేవారట ఛట్టాంబి స్వామి. స్వామీజీ కూడా ఛట్టాంబి స్వామిచే బాగా ఆకర్షితులయినారు. "నేను ఒక నిజమైన మనిషిని కేరళలో కలుసుకొన్నాను" అని స్వామీజీ వ్రాసివున్నారు.

కొచ్చి నుండి ఇంకా దక్షిణాన ఉన్న తిరువాన్కూర్ వైపుగా స్వామీజీ బయలుదేరారు. ముగ్ధమనోహర ప్రకృతితోబాటు ఆయన దాదాపు 140 మైళ్లు పయనించవలసివుంది. కొచ్చి దివాన్ కార్యదర్శియైన రామయ్యర్ స్వామీజీకి తోడుగా తిరువనంతపురం దాకా వెళ్లడానికి కార్యాలయ సిబ్బంది ఒకరిని ఏర్పాటు చేశాడు. ఆతడు ఒక మహమ్మదీయుడు. ఆతడితో 1892 డిసెంబర్ 13వ తేదిన స్వామీజీ తిరువనంతపురం చేరుకొన్నారు.

తిరువనంతపురంలో

తిరువనంతపురంలో ప్రొఫెసర్ సుందరరామ అయ్యర్‌ను కలుసుకోవడానికి స్వామీజీ వెళ్లారు. ఆయన తిరువాన్కూర్ మహారాజు అల్లుడయిన యువరాజు మార్తాండవర్మకు ఉపాధ్యాయుడు. అప్పుడు యువరాజు ఎం.ఏ చదువుతున్నాడు. ఇంటి వద్దకు వెళ్లినప్పుడు 12 ఏళ్ల బాలుడైన అయ్యర్ రెండవ కుమారుడు ఇంటి గుమ్మం వద్ద నిలబడివున్నాడు. స్వామీజీ తలపాగా, దుస్తులను చూసి ఆ బాలుడు ఆయనను ఒక మహమ్మదీయునిగా భావించాడు. లోపలికి వెళ్లి తండ్రితో ఇద్దరు మహమ్మదీయులు ఆయనను చూడడానికి వచ్చారని చెప్పాడు! తిరువనంత పురంలో స్వామీజీ సుందరరామ అయ్యర్ ఇంట్లో బసచేశారు.

ఇంట్లోకి వెళ్లగానే తనకు తోడుగా వచ్చిన ఆ మహమ్మదీయ మిత్రునికి భోజన ఏర్పాట్లు చేయమని స్వామీజీ కోరారు. గత రెండు రోజులుగా ఆయన

కూడా పాలు తప్ప మరేమీ పుచ్చుకోలేదు. అయినప్పటికీ తోడుగా వచ్చిన వ్యక్తి ఆకలిని ముందుగా తీర్చి అతణ్ణి తిరిగి పంపించారు.

కాసేపు మాట్లాడగానే స్వామీజీ ఒక అసాధారణమైన వ్యక్తి అని అయ్యర్ గ్రహించాడు. కొచ్చిలో బయలుదేరినప్పటి నుండి ఆయన దాదాపు పస్తున్నట్లు తెలుసుకొన్న అయ్యర్, "స్వామీజీ, మీకు ఎలాంటి ఆహారం కావాలి?" అని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "మీరు ఏం పెట్టినా నాకు సమ్మతమే. సన్న్యాసులు రుచులు చూసి తినరు" అని జవాబిచ్చారు.

స్వామీజీ వ్యక్తిత్వమూ, సుశ్రావ్యమైన కంఠస్వరమూ, కళ్లల్లో ద్యోతకమయ్యే ప్రకాశమూ అయ్యర్‌ను అమితంగా ఆకర్షించాయి. ఆయనతో మాట్లాడుతూ ఉండిపోవాలి, ఆయన సమక్షంలోనే ఉండిపోవాలి అనుకోవడంతో నాడు అయ్యర్ యువరాజుకు పాఠాలు చెప్పడానికి కూడా వెళ్లలేదు. సాయంత్రం ఇద్దరూ తిరువనంతపురం కళాశాలలో రసాయనికశాఖ ఆచార్య పదవిని అలంకరించి వున్న రంగాచారిని చూడడానికి వెళ్లారు. యావత్తు దక్షిణ భారతదేశంలో జ్ఞానిగా, మేధావిగా ఆయనకు గొప్ప ఖ్యాతి ఉంది. ఆ సమయంలో ఆయన ఇంట్లో లేనందున ఇద్దరూ తిరువనంతపురం క్లబ్బుకు వెళ్లారు. తిరువనంతపుర ప్రముఖులలో పలువురిని స్వామీజీ అక్కడ కలుసుకొన్నారు.

ఆ సమయంలో క్లబ్బులో నారాయణ మీనన్, బ్రాహ్మణుడైన దివాను పేష్కర్ ఉన్నారు. నారాయణ మీనన్ సెలవు పుచ్చుకొని బయలుదేరుతున్నప్పుడు దివాన్‌కు

ఇతరులను
గౌరవించాలి

చేతులు జోడించి నమస్కరించాడు. ఇతరులకు సమానమైన గౌరవం ఇవ్వడానికి ఆనాటి బ్రాహ్మణ సమాజం సిద్ధంగా లేదు. మీనన్‌కు చేతులు జోడించి నమస్కరించకుండా దివాన్ తన కుడిచేతిని కాస్త పైకెత్తి ఆతడి నమస్కారాన్ని ఆమోదించాడు. స్వామీజీ నిశితమైన చూపు దీనిని గమనించకపోలేదు. కాసేపటికి దివాన్ బయలుదేరుతూ స్వామీజీ వద్దకు వచ్చి తలవంచి, చేతులు జోడించి నమస్కరించాడు. స్వామీజీ ఆయనకు ప్రతి నమస్కారం చేయకుండా, సన్న్యాస సంప్రదాయం ప్రకారం 'నారాయణ' అని మాత్రం అన్నారు. స్వామీజీ తనకు ప్రతినమస్కారం చేయక పోవడం అవమానంగా భావించి దివాన్ కుపితుడయ్యాడు. అప్పుడు స్వామీజీ ప్రశాంతంగా, "నారాయణ మీనన్ మీకు నమస్కరించినప్పుడు ప్రతినమస్కారం చేయకుండా మీ కుల ఆధిక్యాన్ని ప్రదర్శించే అలవాటును పాటించినప్పుడు నేనెందుకు సన్న్యాస సంప్రదాయాన్ని పాటించకూడదు? ఇతరులకు సన్న్యాసి

ఎలా నమస్కరించాలో అదే రీతిలోనే నమస్కరించాను” అన్నారు. స్వామీజీ జవాబును దివాను జీర్ణించుకోలేకపోయాడు. కాని ఆ తరువాత తన సోదరుణ్ణి పంపి పరోక్షంగా స్వామీజీకి క్షమాపణ తెలుపుకొన్నాడు. చూడడానికి ఈ సంఘటన చిన్నదే అయినప్పటికీ, అంతమంది సమావేశమై ఉన్న ఆ చోట స్వామీజీని విశిష్ట వ్యక్తిగా చాటిచూపింది.

ఆ తరువాత స్వామీజీ యువరాజయిన మార్తాండవర్మను కలుసుకొన్నారు. వారిద్దరూ అనేక విషయాల గురించి ముచ్చటించు కొన్నారు. స్వామీజీ పట్ల అమితంగా ఆకర్షితుడైన యువరాజు ఆయన ఛాయాచిత్రం తీసి, దానిని ప్రతిభావంతమైన ఒక చిత్తరువుగా రూపొందించి, చెన్నైలో జరిగిన కళాప్రదర్శ నకు కూడా పంపించాడు.

స్వామీజీని గురించి విన్న పండితులు, మేధావులు, సామాన్యులు ఆయనను కలుసుకోవడానికి రాసాగారు. స్వామీజీ పలికిన ప్రతి మాటలోనూ ఒక ఉజ్జ్వలత కానరావడం అయ్యర్ గమనించాడు. కనుక ఆయనను ఒక ఉపన్యాసం ఇవ్వవలసిందిగా అభ్యర్థించాడు. అందుకు స్వామీజీ తాను అంతదాకా బహిరంగ ప్రసంగాలు ఏవీ చేయలేదనీ, కాదుకూడదని ప్రయత్నిస్తే మిగిలేది అవహేళన, పరాజయమే అనీ నిరాకరించారు. కాని అయ్యర్ అంతటితో వదలిపెట్టే రకం కాదు. అమెరికాలో జరుగబోయే సర్వమత మహాసభలో హిందూమత ప్రతినిధిగా స్వామీజీ పాల్గొనాలని మైసూర్ మహారాజు అభ్యర్థించిన సంగతి అయ్యర్‌కు తెలుసు. కనుక ఆ సంగతి ప్రస్తావిస్తూ, “ఈ చిన్న వేదికకే మీరు తటపటా యిస్తున్నారంటే, అంత గొప్ప మహాసభలో ఎలా వ్యవహరించగలరు?” అని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ తిన్నగా జవాబివ్వకుండా, “నన్ను తన పరికరంగా చేసుకోవాలి, తద్వారా నేను కొన్ని కార్యాలు నిర్వర్తించాలని ఆ భగవంతుడు సంకల్పిస్తే అందుకు అవసరమైన శక్తినీ ఆయనే ప్రసాదిస్తాడు” అన్నారు.

‘శక్తిని భగవంతుడు ప్రసాదిస్తాడు’

“అలా ఒక ఫలానా వ్యక్తికి హఠాత్తుగా ఆయన శక్తిసామర్థ్యాలు ప్రసాదిస్తారా, అలా ప్రసాదించడం సాధ్యమేనా?” అనే సందేహం అయ్యర్ వెలిబుచ్చాడు. అంతే, ఉప్పొంగుతూ లేచారు స్వామీజీ. “మీరు నామమాత్రపు వైదికులు. మీ నిత్య పూజ, పారాయణ అంతా నిరుపయోగం. హృదయంలో విశ్వాసం లేకుండా మీరు వీటిని అనుష్ఠిస్తున్నారు. లేకుంటే జీవితావశ్యకాలను భగవంతుడు ప్రసాదించగలుగుతాడా అనే సందేహం మీకు వస్తుందా?” అంటూ

పిడుగులా గర్జించారు. "సమ్మెటపోట్లలా ఉన్నాయి ఆయన పలుకులు" అని అయ్యర్ వ్రాశారు.

అయ్యర్ కుటుంబ సభ్యులూ, బయటి నుండి వచ్చేవారూ స్వామీజీని కలుసుకోవడం ఒక మహద్భాగ్యంగా భావించారు. ప్రతి వ్యక్తితోనూ వారి మనో స్థితికి తగ్గట్లు మాట్లాడడం స్వామీజీకి కరతలామలకం. కనుక ఆయనతో మెలగిన ప్రతి ఒక్కరూ సంతృప్తి చెందారనడం అత్యుక్తి కాదు. స్పెన్సర్, షేక్స్పియర్, కాళిదాసు, డార్విన్ పరిణామవాదం, యూదుల చరిత్ర, ఆర్య నాగరకత, ఇస్లాం, క్రైస్తవం లాంటి ఆయన ముచ్చటించిన అంశాలు కోకొల్లలు. అక్కడ బస చేసిన కొద్ది రోజులలో స్వామీజీ కొన్ని తమిళ మాటలు నేర్చుకోవడం విశేషం.

కులతత్వ క్రౌర్యం

కులతత్వ క్రౌర్యం గురించి బెంగళూరులో డాక్టర్ పల్పు తమతో చెప్పిన మాటలు అక్షరసత్యమని స్వామీజీ గ్రహించారు. కులతత్వం పేరిట ఎన్ని ఘోరాలు జరగడానికి ఆస్కారం ఉందో అవన్నీ ఇక్కడ కొనసాగుతున్నాయి. నిమ్న కులస్థులకు ఆలయ ప్రవేశం లేదు, అగ్రవర్ణాల వారి వీథుల్లోకి వీరు ప్రవేశించరాదు, వారిని కన్నెత్తి చూడకూడదు, శాస్త్రాధ్యయనం చేయరాదు. వీటన్నింటికీ పరాకాష్ఠగా ఒక ఫలానా కులానికి చెందిన స్త్రీలకు వివాహం నిషేధింపబడింది. కులతత్వం పేరిట జరుగుతున్న ఈ దమనకాండతో క్రైస్తవ ఫాదరీలు ఇదే అదనుగా వందలాది హిందువులను క్రైస్తవులుగా మార్చారు. స్వామీజీ ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

"మనం ఎటువంటి హాస్యాస్పదమైన స్థితికి దిగజారేమో కదా! ఒక పాకీవాడు, పాకీవాడి స్థితిలో ఎవరి వద్దకైనా వస్తే, ప్లేగు వ్యాధిలా అతణ్ణి తరిమివేస్తాం. కాని ఒక ఫాదరీ వచ్చి అతడి నెత్తిన ఒక చెంబెడు నీళ్లు కుమ్మరించి, కొన్ని ప్రార్థనా మంత్రాలు గొణిగిన తరువాత, అతడు ఒక కోటు ధరించి, అది ఎంత చిరిగిపోయినదైనా సరే – సనాతనాచారపరాయణుడైన ఒక హైందవుని ఇంట్లోకి వస్తే, అతడికి కూర్చోవడానికి ఒక కుర్చీ వేసి, హృదయ పూర్వకంగా కరచాలనం చేయకుండా ఉండే ధైర్యం ఎవరికుంది? ఇంతకన్నా దౌర్భాగ్యం ఏమిటి ఉంటుంది? ఈ దక్షిణ దేశంలో, ఈ ఫాదరీలు వచ్చి ఏం చేస్తున్నారో చూడండి. లక్షలాది నిమ్నకులస్థులను తమ మతంలో కలుపుకొంటున్నారు. భారతదేశంలో పురోహితుల అధికారం ఎక్కడ ఎక్కువ ఉన్నదో, ఎక్కడ భూమి ప్రతి అంగుళం బ్రాహ్మణులకు ఆస్తిగా ఉన్నదో, ఎక్కడ రాజకుటుంబానికి చెందిన స్త్రీలు సైతం బ్రాహ్మణులకు ఉంపుడుగత్తెలుగా జీవించడాన్ని గొప్పగా

భావిస్తారో – ఆ తిరువాన్కూర్‌లో దాదాపు ఇరవై ఐదు శాతం ప్రజలు క్రైస్తవులుగా మారిపోయారు."[1]

భవిష్యత్తులో భారతదేశ సమైక్యతకే చేటుగా దాపురించనున్న ఆర్య–ద్రావిడ సమస్య అంకురాన్ని స్వామీజీ ఆనాటి తిరువాన్కూర్‌లో చూడగలిగారు. ఉత్తర దిశ నుండి వచ్చిన బ్రాహ్మణుల (ఆర్యుల) భావనలూ, ఆధిక్యమూ దక్షిణ భారతీయులయిన ద్రావిడులను అణచివేయడాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ అక్కడక్కడ నిరసన స్వరాలు బయలుదేరాయి. విద్యాధికుడైన ప్రొఫెసర్ సుందరం పిళ్లై లాంటి వారుకూడా తమను తాము ద్రావిడులమనీ, సామాన్యంగా భావింపబడుతున్నట్లు 'హిందువులు' కామనీ పేర్కొనడం స్వామీజీని ఆశ్చర్యచకితులను చేసింది. అదే సమయంలో అయ్యర్ లాంటి వ్యక్తుల ఏకమొత్త భిన్నమైన భావన కూడా స్వామీజీకి అంగీకార యోగ్యంగా అనిపించలేదు. ఇటువంటి ఆర్య, ద్రావిడ అనే వేర్పాటునే స్వామీజీ సమ్మతించలేదు. నల్లగా ఉన్న బ్రాహ్మణులు కచ్చితంగా ద్రావిడుల పూర్వీకుల నుండి వచ్చినవారే; కనుక ఇటువంటి విభజన అనవసరమని ఆయన అభిప్రాయపడ్డారు. స్వామీజీ అభిప్రాయాన్ని వారు ఆమోదించలేకపోయారు.

ఆర్య–ద్రావిడ సమస్య

అదే విధంగా ఆహార విషయంలో కూడా స్వామీజీ ఉద్దేశాలు వారిని ఆశ్చర్యచకితులను చేశాయి. ప్రాచీన కాలంలో బ్రాహ్మణులు యాగాలలో పశువులను బలి ఇచ్చారు, వాటి మాంసం ఆరగించారు; తేనె కలిపిన మధువనే పానకం అతిథులకు ఇచ్చారు. దీని గురించిన నిదర్శనాలు వేదాలలో ఉన్నాయి. తదనంతరం బౌద్ధమతం వ్యాపించడంతో ఈ సంప్రదాయానికి కాలం చెల్లిపోయింది. శక్తిమంతమూ, ఆధిక్యమూ గల ప్రపంచదేశాలయిన బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంతోగాని, లేదా దానికి వెలుపలనున్న దేశాలతోగాని భారతదేశం పోటీచేసి ప్రగతి సాధించాలంటే హిందువులకు మాంసాహారం ఆవశ్యకమని స్వామీజీ అభిప్రాయపడ్డారు. దీనిని కూడా వారు ఆమోదించలేకపోయారు.

అయ్యర్ కుమారుడైన రామస్వామిశాస్త్రితో స్వామీజీ తెలిపిన అభిప్రాయాలు ఆయన భవిష్యత్తులో నిర్వర్తించగోరిన కార్యానికి అద్దంపడుతున్నాయి. "దేశభక్తి, దేశభక్తి అంటున్నారు. నిజానికి అదేమిటి? అదొక అంధవిశ్వాసమా? లేదా ఉద్వేగాల ఉప్పెనా? కాదు. దేశప్రజలకు సేవచేయాలనే మహా ఉత్సుకతే నిజానికి దేశభక్తి. భారతదేశం

నిజమైన దేశభక్తి

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట, 61.

యావత్తు చూశాను. అజ్ఞానమూ, దుఃఖమూ, శీలరాహిత్యాలే కంటబడ్డాయి. నా హృదయం భగ్గున మండింది. ఈ అరిష్టాలను కూకటివేళ్లతో సహా పెకలించి వేయాలని తపించిపోతున్నాను. 'వారి దుష్కర్మ ఫలం అది, అందుకే కష్టాలనుభ విస్తున్నారు' అంటూ కర్మసిద్ధాంతం వల్లిస్తుంటారు. దయచేసి అలా మాట్లాడకండి. కష్టపడడం వారి కర్మ అయితే, దాన్నుండి వారికి విముక్తి కలిగించడం మన కర్మ. భగవద్దర్శనం పొందగోరితే మానవసేవ చేయండి. నారాయణుని పొందాలంటే ఆకలితో అలమటిస్తున్న లక్షలాది దరిద్ర నారాయణులకు సేవచేయండి. అదే నిజమైన దేశభక్తి."

ఇటువంటి భావనలను స్వామీజీ అక్కడ అనేకుల వద్ద వ్యక్తం చేశారు. యావద్భారత దేశాన్ని ఎలాంటి సంస్కరణల ద్వారా తీర్చిదిద్దాలో స్వామీజీ తెలిపారు. స్వామీజీ విజయమూ, ఆయన ఛట్టాంబిస్వామి ప్రభృతులను కలుసుకొని ముచ్చటించడమూ కాలాంతరంలో కేరళ చవిచూసిన సామాజిక విప్లవాలకు ఒక బీజంగా వెలుగొందాయనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు.

స్వామీజీ తిరువనంతపురంలో బసచేసినప్పుడు కలకత్తాకు చెందిన మన్మథనాథ్ అనే వ్యక్తి కార్యాలయం పని మీద తిరువనంతపురం వచ్చాడు. ఆయన చెన్నైలో సహాయ ప్రధాన గణకుడుగా ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు. ఆయన స్వామీజీకి పరిచయమయ్యాడు. తిరువనంతపురం నుండి బయలుదేరడానికి స్వామీజీ సిద్ధమవుతున్నప్పుడు వంజీశ్వరశాస్త్రి అనే పండితుడు ఆయనను చూడడానికి వచ్చాడు. కేవలం కొద్ది నిమిషాలు మాత్రమే వారు మాట్లాడుకో గలిగారు. అయినప్పటికీ మాట్లాడి బయటికి వచ్చిన శాస్త్రి, స్వామీజీకి సంస్కృత వ్యాకరణంలో గల ప్రతిభను శ్లాఘించాడు.

తొమ్మిది రోజులు తిరువనంతపురంలో గడిపి, 1892 డిసెంబరు చివరలో స్వామీజీ కన్యాకుమారి బయలుదేరారు.

17 కొన్ని సంఘటనలు

మనలను యథార్థమైన మనిషిగా రూపొందించడానికి అవసరమైన విచక్షణాజ్ఞానం, సమాజ శ్రేయస్సుకోసం కావలసిన చైతన్యాలను అందించే తత్త్వమూ, మతమూ నేడు అవసరం.

— **స్వామి వివేకానంద**

స్వామీజీ జీవితంలోనూ, మహత్కార్యాలు సాధించడంలోనూ తమిళనాడు కీలక పాత్ర వహించింది. పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లాలనే ఉద్వేగం ఆయనకు ఇక్కడ నుండే, ముఖ్యంగా కన్యాకుమారీదేవికి మ్రొక్కి, అక్కడ ఆయన అనుష్ఠించిన ధ్యానానంతరం కలిగింది. ఆ సంఘటనకు ముందు ఆయన పరివ్రాజక జీవితంలో జరిగిన కొన్ని సంఘటనలు పరికించవలసివుంది. అవి జరిగిన స్థలమూ, కాలమూ కచ్చితంగా తెలియకపోవడం వలన వాటిని ఇక్కడ సంగ్రహంగా పొందుపరచాం.

తమిళనాడుకు పోవడానికి ముందు

ఒక వ్యక్తి ఒక సందర్భంలో స్వామీజీతో పాటు ప్రయాణించసాగాడు. ఆతడు విద్యాధికుడు. చక్కని లోకజ్ఞానమూ, కుశాగ్రబుద్ధీ సంతరించుకొన్న వ్యక్తిలా కనిపించాడు. కాని అద్భుతాలను ఇట్టే నమ్మేవ్యక్తిలా ఉన్నాడు. తాను హిమాలయాలలో నివసించిన విషయం స్వామీజీ ప్రస్తావించగానే ఆతడు, "స్వామీజీ, అక్కడ సిద్ధగణాలను కలుసుకొన్నారా?" అని అడిగాడు, అతడు ఎంతదూరం వరకు పోతాడో చూద్దామనుకొన్న స్వామీజీ సంభవించని కొన్ని అద్భుతాలను ఏకరవుపెట్టారు. మహాత్ములయిన సిద్ధులు తమ వద్దకు వచ్చినట్లూ, ప్రపంచం అంతం గురించి తమతో చెప్పినట్లూ తెలిపారు. ఈ యుగాంతం ఎప్పుడో, ప్రళయం ఎప్పుడు సంభవిస్తుందో, తదుపరి యుగం ప్రారంభమయినప్పుడు ఏ ఏ సిద్ధపురుషులు ఎవరెవరుగా జన్మించి ఏ విధంగా మానవాళికి ఎలా మార్గదర్శకత్వం వహిస్తారో

విచక్షణా జ్ఞానాన్ని ఉపయోగించు

అతిశయోక్తులు జోడించి స్వామీజీ కట్టుకథలు అల్లారు. ఆ సహ ప్రయాణీకుడు సంశయరహితంగా అంతా వినసాగాడు. ఆ తరువాత ఇంతదాకా ఇన్ని అద్భుతాలను వివరించి చెప్పిన స్వామీజీని కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా భోజనానికి ఆహ్వానించాడు.

ఆ రోజుల్లో స్వామీజీ చేతిలో డబ్బు ఉంచుకొనేవారు కారు. ఎవరైనా టికెట్ కొనియిస్తే, దానినిమాత్రం పుచ్చుకొని పయనించేవారు. ఆహారం, దుస్తులు, బస ఇత్యాదులన్నీ భగవంతుని మీదే వదలిపెట్టేసేవారు. ఆ రోజు ఆ వ్యక్తి సమర్పించిన ఆహారం స్వీకరించారు. తరువాత ఒక క్షణం ఆతణ్ణి ప్రశాంతంగా చూశారు. ఆ వ్యక్తికి కుశాగ్రబుద్ధి, విశాలహృదయం ఉన్నాయి. కాని రెంటినీ చెడగొట్టింది ఆతడి మూఢనమ్మకం. అతడికి సత్యాన్ని ఎరుక పరచగోరిన స్వామీజీ ఆప్యాయంగా ఆతడితో ఇలా అన్నారు:

"ఇంత చదువూ, తెలివితేటలూ ఉన్న నువ్వు నేను చెప్పిన కల్పిత కథల నన్నింటినీ నమ్ముతున్నావే? మిత్రమా, నువ్వు బుద్ధిశాలివి. నీలాంటి వారు వివేకాన్ని ఉపయోగించాలి కదా? ఆధ్యాత్మికత అన్నది చమత్కారమూ, గారడీ కాదు, మిత్రమా! వీటిలో ఆసక్తి ఉన్నంత దాకా మనిషి కోర్కెలకు బానిసగాను, స్వార్థపరుడు గాను ఉండిపోతాడు. సుగుణాలు, సత్ప్రవర్తనలలోనే నిజమైన శక్తి ఉంది. ఆ శక్తిని పొందడమే ఆధ్యాత్మికత. ఉద్వేగాలనూ, కోర్కెలనూ జయించడమే ఆధ్యాత్మికత. జీవిత సమస్యలను పరిష్కరించడానికి నిరుపయోగమైన గారడీల వెంట వెళ్లడం మన శక్తిని వృథా చేయడమే తప్ప మరేమీ కాదు. అది మనస్సును పాడుచే స్తుంది. ఈ అబద్ధమే నేడు దేశ నైతికతను క్షీణింపజేస్తున్నది. మనలను యథార్థమైన మనిషిగా రూపొందించడానికి అవసరమైన విచక్షణాజ్ఞానం, సమాజశ్రేయస్సు కోసం కావలసిన చైతన్యాలను అందించే తత్త్వమూ, మతమూ నేడు అవసరం.

ఒక సందర్భంలో స్వామీజీ వేసవికాలంలో ఉత్తరప్రదేశ్‌లో రైలులో ప్రయాణం చేస్తున్నారు. ఆయనతోపాటు ఒక వ్యాపారస్థుడు కూడా ప్రయాణం చేస్తున్నాడు.

శ్రీరాముడు ఆహారం పంపించారు

స్వామీజీ వద్ద పైకంగాని మరే విధమైన సౌకర్యాలూ లేక పోవడం చూసి అతడు ఆయనను చిన్నచూపు చూడడమేగాక పరిహాసం కూడా చేయసాగాడు. ప్రతి స్టేషనులోను రైలు ఆగినప్పుడు సుష్టుగా తింటూ, స్వామీజీని పరిహసించడం కొనసాగిస్తూనే వచ్చాడు. చివరికి దారీఘాట్ అనే స్టేషన్ వచ్చింది. అది మిట్టమధ్యాహ్నం ఎండ మండిపోతున్నది. ఆకలిదప్పులతో స్వామీజీ అలమటిస్తున్నారు. స్వామీజీ వద్ద కనీసం కమండలం కూడా లేదు. రైలు నిలయంలోని పందిరి క్రింద

కూర్చోవడానికి వెళ్లారు. సామానులు మోసే కూలీవాడు అక్కడ ఆయనకు చోటు ఇవ్వడానికి నిరాకరించాడు. చేసేదిలేక మండుటెండలో ఆయన కటిక నేల మీద కూర్చున్నారు.

అక్కడికి కూడా ఆ వ్యాపారస్థుడు వచ్చి ఆయనకు ఎదురుగా చక్కని ఆసనం మీద బైఠాయించాడు. భోజనం తెప్పించుకొని ఆయన ముందే తినసాగాడు. అంతటితో ఆగకుండా స్వామీజీతో, "ఏయ్ సన్న్యాసీ! ధనాన్ని త్యజించినందు వలన నీకు వాటిల్లిన కష్టాన్ని చూశావా? తినడానికికానీ, దాహం తీర్చుకోవడానికికానీ నీకు మార్గం లేకుండాపోయింది. నా మాదిరి నువ్వు కూడా ఎందుకు సంపాదించకూడదు!" అని గొడవ చేసే ధోరణిలో మాట్లాడాడు. స్వామీజీ ఏమీ మాట్లాడలేదు. పిదప అతడు పూరీలు, లడ్డూలు తెప్పించుకొని తిన్నాడు. తింటూ స్వామీజీని చూస్తూ "సంపాదనాపరుడనైన నాకు పూరీలు, లడ్లు లభిస్తున్నాయి. సంపాదించని నీకు ఆకలిదప్పులు, మండుటెండ మాత్రమే దక్కాయి. ప్రతి ఒక్కరూ తమ అర్హత మేరకే పొందుతారు" అంటూ తత్త్వోపదేశం చేశాడు. స్వామీజీ ప్రశాంతంగా అంతా విన్నారు. ఆయన ముఖకవళికలలో ఎలాంటి మార్పూ లేదు.

హఠాత్తుగా దృశ్యం మారింది! అక్కడికి ఒక అపరిచిత వ్యక్తి వచ్చాడు. అతడి చేతుల్లో ఒక పొట్లం, మంచినీరు, ఆసనం మొదలైనవి ఉన్నాయి. ఆసనాన్ని నీడలో పరచి తిన్నగా అతడు స్వామీజీ వద్దకు వచ్చాడు. "స్వామీజీ, మీ కోసం భోజనం తెచ్చాను రండి" అని ఆహ్వానించాడు. ఇటువంటి సంఘటన జరుగుతుందని స్వామీజీ కాస్తయినా ఎదురుచూడలేదు, నమ్మలేకపోయారు కూడా. 'ఊరూ పేరూ తెలియని ఈ చోట నన్ను ఆహ్వానిస్తున్న దెవరు? ఇతడు నన్నెందుకు ఆహ్వానించాలి, దీనికి అర్థం ఏమిటి?' అని ఆలోచించసాగారు. ఇది చూసిన వ్యాపారస్థుడికి ఎక్కడో చురుక్కుమంది. తాను భావించినట్లు ఆయన సామాన్యమైన వ్యక్తి కారని అతడికి అవగతం కాసాగింది. జరుగుతున్నది అతడు దిగ్భ్రాంతితో చూడసాగాడు.

ఆ అపరిచిత వ్యక్తి మళ్లీ, "స్వామీజీ, రండి, త్వరగా వచ్చి భుజించండి" అని స్వామీజీతో చెప్పాడు.

స్వామీజీ *:* చూడు నాయనా! నన్ను ఎవరిగానో భావించి పొరపాటుగా పిలుస్తున్నావు. నిన్ను నేను చూసిందికూడా లేదు.

అపరిచిత వ్యక్తి *:* లేదు స్వామీజీ, నేను చూసిన సన్న్యాసి సాక్షాత్తు మీరే! దాన్లో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు.

స్వామీజీ (ఆశ్చర్యంగా) : నన్ను చూశావా? ఎక్కడ చూశావు?

అపరిచిత వ్యక్తి : నాది మిఠాయి దుకాణం. మధ్యాహ్నం భోజనానంతరం అలవాటు ప్రకారం కాస్త కునుకు తీశాను. అప్పుడు శ్రీరాముడు కలలో కనిపించాడు. మిమ్మల్ని చూపిస్తూ, 'ఇదిగో నా కుమారుడు రెండు రోజులుగా పస్తుతో ఉన్నాడు. వెంటనే లేచి పూరీలు, మిఠాయిలు అన్నీ తీసుకొని రైలు నిలయానికి వెళ్లు' అని ఆదేశించాడు. నేను ఠక్కున లేచాను. అప్పుడు తెలిసింది అది కల అని. కనుక దానిని అలక్ష్యపరచి మళ్లీ పడుకొన్నాను. అవ్యాజ కరుణాసాగరుడైన శ్రీరామచంద్రుడు మళ్లీ నన్ను తట్టి లేపాడు. ఆ తరువాత నేను ఉపేక్షించలేకపోయాను. ఆయన ఆదేశం మేరకు అన్నీ తయారుచేసి తీసుకు వచ్చాను. నేను కలలో చూసిన మీరే సాక్షాత్తు ఇక్కడున్నారు. దూరం నుండే మిమ్మల్ని గుర్తించాను. రండి, బాగా ఆకలితో ఉండివుంటారు. వేడి చల్లారిపోక ముందే భోజనం చేయండి.

స్వామీజీ భావోద్వేగం వర్ణనాతీతం. కంట నీరు స్రవిస్తూండగా ఆ అపరిచిత వ్యక్తికి కృతజ్ఞతలు తెలిపారు. ఆతడు ఆయనను వారిస్తూ, "నాకు కృతజ్ఞతలు తెలుపకండి స్వామీజీ! అంతా శ్రీరామచంద్రుని అనుగ్రహమే" అన్నాడు.

జరుగుతున్నదంతా ఆ వ్యాపారస్థుడు చూస్తూనే ఉన్నాడు. సాక్షాత్తు శ్రీరాముడే వచ్చి భోజనం పంపించాడంటే ఈయన ఎంతటి గొప్ప మహాత్ముడై ఉంటారోనని భావించిన ఆతడు తనను తాను అదుపులో ఉంచుకోలేకపోయాడు. తక్షణమే పరుగెత్తుకొంటూ వచ్చి స్వామీజీ పాదాల ముందు వాలిపోయి తనను క్షమించమని అర్థించాడు. స్వామీజీ మౌనంగా అతణ్ణి ఆశీర్వదించి, భోజనానికి కూర్చున్నారు.

ఆ వ్యాపారస్థుడు చెప్పినట్లు స్వామీజీకి ఒకసారి ఇలా అనిపించింది: 'నిజమే కదా! నా కాళ్లూ చేతులూ బాగానే ఉన్నాయి! నేను ఇంటింటికీ వెళ్లి భిక్షకోరి తినడం న్యాయమేనా?' సబబు కాదని ఆయన హృదయం చెప్పింది. ఈ రోజుల్లో ఒక సోదర సన్న్యాసికి ఆయన ఇలా వ్రాశారు: "నేను సిగ్గూ లజ్జా లేకుండా, కించిత్తు కూడా మానసిక ఆవేదన లేకుండా, కాకిలా ఇతరుల ఇళ్లలో భిక్ష కోరుతూ తిరుగుతున్నాను." ఈ భావన మెదలగానే ఆయన ఒక నిర్ణయానికి వచ్చారు.

పులి కూడా అర్థం చేసుకొన్నది

"నాకు ఆహారం సమర్పించే పేదలకు నా వలన ఏం ప్రయోజనం? వారు ఒక పిడికెడు బియ్యం పొదుపు చేసుకోగలిగితే సొంత బిడ్డలకు అది ఒక రోజు

ఆహారానికి సరిపోతుందే! అదంతా సరే, ఈ శరీరాన్ని పరిరక్షించి ఏం చేసుకో వాలి? ఇకపై నేను భిక్షాటనకు పోను" అని స్వామీజీ దృఢంగా నిర్ణయించు కొన్నారు. ఏదో ఒక అరణ్యానికి పోయి తపస్సు చేసి, శరీరం శుష్కింపచేసి ఎండుటాకులా రాలిపోయే దాకా ఉపవాసం చేయాలని నిశ్చయించుకొన్నారు.

ఈ కృతనిశ్చయంతో ఒక అడవిలోకి ప్రవేశించి అన్నాహారాలు లేకుండా ఒక రోజంతా నడిచారు. సాయంత్రమయ్యేసరికి స్పృహతప్పే స్థితిలో ఒక చెట్టు క్రింద కూలబడి భగవంతుణ్ణి ధ్యానించసాగారు.

ధ్యానం కాస్త భగ్నమయినప్పుడు...

ఆహా .... అదుగో కానవస్తున్నవి రెండు అగ్నిగోళాలు....

అవి .... సందేహమే లేదు! పులి కళ్లే!

అదుగో, ఆ కళ్లు సమీపిస్తున్నాయి, ఇదుగో వచ్చేశాయి!

స్వామీజీ శరీరమూ, మనస్సూ కించిత్తు కూడా చలించలేదు. భారంగా కదలి వస్తూవున్న ఆ పులి ఎందుకో ఆయనకు కొంత దూరంలో వచ్చి పడుకొంది.

పులి వైపు ఆప్యాయంగా స్వామీజీ చూశారు.

శుష్కమైన దరహాసం ఆ ముఖాన వెల్లివిరిసింది. 'సరే నా మాదిరి ఈ పులి కూడా పస్తుతో ఉన్నట్లుంది. ఇద్దరమూ పస్తులే. ఈ నా శరీరం వలన లోకానికి ఏ ప్రయోజనమూ కలుగుతుందని తోచడంలేదు. ఈ పులికైనా ఉపయోగపడితే అది ఆనందిచాల్సిన విషయం' అని భావించారు. ప్రశాంతంగా, నిశ్చలంగా, చెట్టుకు బాగా ఆనుకొని, కళ్లుమూసుకొని, ఇప్పుడు పులి నా మీద దూకబో తున్నది అని అనుకొన్నారు. ఒక క్షణం, రెండు క్షణాలు, ఒక నిమిషం అలా సమయం గడచిపోతున్నది. కళ్లు తెరిచి చూశారు. అక్కడ పులి జాడలేదు. అది వెళ్లిపోయింది. ఆహా! భగవంతుడు తనను ఏ రకంగా కాపాడుతున్నాడో తలచుకొని ద్రవించిపోయారు. ఆ రాత్రి అక్కడే ఆత్మచింతనలో గడిపారు. తెల్లవారింది. నిన్నటి అలసట, శ్రమ ఏదీ శరీరంలో కానరాలేదు. మనశ్శరీరాలు ఒక నూతన శక్తిని పొందినట్లుగా అనిపించింది. తమ యాత్రను కొనసాగించారు.

మరొక సందర్భంలో మండుటెండలో స్వామీజీ అలసిసొలసిపోయి ఒళ్లంతా చెమటలు పట్టి ఆకలిదప్పికలతో ఒక్క అడుగు కూడా ముందుకు వేయలేని స్థితిలో ఒక చెట్టు నీడలోకి పోయి కూర్చున్నారు. అప్పుడు మెరుపులాంటి ఒక

ఆలోచన ఆయన మదిలో మెదలింది. "ఆత్మ సర్వశక్తిమంతమైనదనే మాట అసత్యం కాదు! అటువంటప్పుడు ఆకలిదప్పులు ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చాయి? శరీరానికీ మనస్సుకూ కలిగిన అలసటా అలుపూ నాకని నేనెందుకు భావించాలి? నే నెలా దుర్బలునిగా ఉండగలను?" అంటూ స్వామీజీ ఆలోచించారు. ఆ క్షణమే ఆయన శరీరమంతటా ఒక శక్తి వెల్లువ ప్రవహిస్తూన్నట్లు అనిపించింది. ఆయన మనస్సు విస్పష్టమైన కాంతిని సంతరించుకొంది. అలసటా, దుర్బలతా అంటే ఏమిటో కూడా తెలియకుండా ఎగిరిపోయాయి. తాను ఎన్నటికీ దుర్బలతకు దాసోహం కాకూడదనే దృఢ నిశ్చయంతో స్వామీజీ లేచి నడకసాగించారు. ఈ విధంగా తమ శారీరక దుర్బలతను ఆత్మబలంతో జయించిన సందర్భాలు అనేకం. దీనిని కాలాంతరంలో ఆయన తమ ప్రసంగాలలో ప్రస్తావించారు:

నేను దుర్బలుణ్ణా?

"అన్నంలేక కాళ్ళనొప్పితో విసిగి నేనెన్నోసార్లు మృత్యుముఖంలో పడ్డాను. కొన్ని రోజులపాటు నాకు ఆహారం లభించేది కాదు. అనేకసార్లు ముందుకు అడుగు వెయ్యలేకపోయేవాణ్ణి; నేనొక చెట్టు క్రింద చతికిలపడేవాణ్ణి – ప్రాణం పోతూన్నట్లనిపించేది. మాట్లాడలేకపోయేవాణ్ణి. ఆలోచించలేకపోయేవాణ్ణి. అయినా చివరికి నా మనస్సు ఈ భావానికి మరలేది. 'నీకు భయం లేదు, మృత్యువు లేదు; ఆకలిదప్పులు లేవు, 'సోఽహం' 'సోఽహం' సమస్త ప్రకృతీ ఏకమైనా నిన్ను అణగద్రొక్కలేదు; అది నీ బంటు. ప్రభువులకు ప్రభువువి. దేవుళ్లకు దేవుడవు. నీ శక్తిని బల్లగుద్ది ప్రకటించు! కోల్పోయిన నీ సామ్రాజ్యాన్ని తిరిగి స్వాధీనం చేసుకో! లే, లెమ్ము! ముందుకు నడువు. ఎక్కడా ఆగకు!' అప్పుడు నేను ధీరునిలా లేస్తాను. అలా నేను ఈనాడు ఇక్కడ సజీవుడనై ఉన్నాను.

"అంధకారం ఆవరించినప్పుడల్లా సత్యాన్ని ఉద్ఘాటించు. అందుకు ప్రతికూలమైనదల్లా అంతరించిపోవలసిందే. ఎందుకంటే ఇదంతా స్వప్నమే కనుక. కష్టాలు కొండంతగా కనిపించినా, పరిస్థితులన్నీ భయంకరాలుగా, నిరాశాజనకాలుగా ఉన్నప్పటికీ అవన్నీ మాయే. దానికి భయపడవద్దు – అది తొలగిపోతుంది. దాన్ని అణచిపెట్టు. అది అదృశ్యమవుతుంది. దాన్ని తొక్కివెయ్యి. అది చస్తుంది. భయపడకు."[1]

పరివ్రాజక జీవితం గురించి కాలాంతరంలో ఒక శిష్యునితో స్వామీజీ ఇలా చెప్పారు: "ఆహా, ఆ రోజుల్లో నేను పడిన పాట్లు! ఒకసారి వరుసగా మూడు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 2, పుట 291.

రోజులు అన్నాహారాలు లేకపోవడంతో స్పృహతప్పి వీథి మధ్యలో పడిపోయాను. ఎంతసేపు ఆ స్థితిలో ఉన్నానో తెలియదు. స్పృహలోకి వచ్చినప్పుడు నా బట్టలన్నీ తడిసిపోయి ఉన్నాయి. భారీ వర్షం కురిసిందని గ్రహించాను. ఆ తడి నాకు నూతనోత్సాహం కలిగించింది. లేచి నిలబడి కష్టపడుతూ నడవ సాగాను. కాస్త దూరంలోని ఒక మఠాన్ని చేరుకొన్నాను, అక్కడ నాకు లభించిన ఆహారం నా ప్రాణాలను రక్షించింది."

రాజపుతాణాలో రైలులో స్వామీజీ పయనిస్తున్నప్పుడు ఆ పెట్టెలో ఆయన కాక ఇద్దరు ఆంగ్లేయులున్నారు. స్వామీజీకి ఆంగ్లం తెలియదని ఎంచి ఆయనను

మూర్ఖులను ఎదుర్కోవడం...

పరిహాసం చేస్తూ నిందిస్తూ నవ్వుకోసాగారు. స్వామీజీ ప్రశాంతంగా ఉన్నారు. తమకు ఆంగ్లం తెలిసినట్లు వ్యక్తం చేసుకోలేదు. రైలు ఒక స్టేషన్‌లో ఆగినప్పుడు అక్కడున్న ఒక వ్యక్తితో, "నీళ్లు కావాలి" అని ఆంగ్లంలో అడిగారు. స్వామీజీ ఆంగ్లంలో మాట్లాడడం విన్న ఆ ఆంగ్లేయులు దిగ్భ్రాంతి చెందారు. వారు స్వామీజీ వద్దకు వచ్చి, "మేము ఇంతగా మిమ్మల్ని పరిహాసం చేస్తూన్నప్పటికీ మీరు నిరసనగా ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడకుండా ఉండిపోయారే, ఎందుకు?" అని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ, "అది ఎందుకా? ఎందుకంటే, మిత్రులారా, నేను మూర్ఖులను కలుసుకోవడం ఇది మొదటిసారి కాదు" అని జవాబిచ్చారు. ఆ ఆంగ్లేయులు ఆగ్రహోదగ్రులయ్యారు. ఆయనను కొట్టడానికి సిద్ధపడ్డారు. స్వామీజీ కూడా అందుకు తయారుగా లేచి నిలబడ్డారు. ఆయన దృఢకాయాన్నీ, బలిష్ఠమైన భుజస్కంధాలనూ చూసిన ఆంగ్లేయులు ఆయన పట్ల అణకువగా మెలగడమే శ్రేయస్కరమని భావించి, కిక్కురుమనలేదు.

తరువాతిది ఖేత్రీలో జరిగిన సంఘటన. ఒక ఫలానా ఊళ్లో ప్రజలు తండోపతండాలుగా స్వామీజీ వద్దకు వచ్చారు. స్వామీజీ వారితో ఎడతెగకుండా

అమృతంకన్నా రుచికరం

మాట్లాడుతూనే ఉన్నారు. స్వామీజీ మాటల్లోనే ఆ సంఘటన గురించి విందాం: "నమ్మశక్యం కాదు, కాని ఎడతెగకుండా మూడు రాత్రుళ్లు పగళ్లు నాకు క్షణం కూడా విశ్రాంతి లేదు, నిద్రాహారాలు లేవు. ఎవరూ ఈ విషయం పట్టించుకొన్నదీ లేదు. వారు వస్తూనే ఉన్నారు, నేను మాట్లాడుతూనే ఉన్నాను. మూడవ రోజు రాత్రి అయింది. అప్పటికి అందరూ వెళ్లిపోయినట్లున్నారు. అప్పుడు నిమ్నకులానికి చెందిన ఒక వ్యక్తి నా వద్దకు వచ్చాడు. 'స్వామీజీ! మూడు రోజులుగా నిద్రాహారాలు లేకుండా మీరు మాట్లాడుతూనే ఉండడం నేను గమనిస్తూనేవున్నాను. నా మనస్సు ఆవేదనతో

తల్లడిల్లిపోతున్నది. ఆకలీ, అలుపూ మీకు కూడా ఉంటాయి కదా! ఒక గ్లాసు నీరు కూడా మీరు త్రాగలేదు!' అన్నాడు ఆప్యాయతానురాగాలు ఉట్టిపడే స్వరంలో. ఆతడి ప్రేమాభిమానాలు నన్ను కదలించివేశాయి. 'తినడానికి నువ్వు ఏమైనా ఇస్తావా?' అని అడిగాను. 'ఇవ్వాలనే నా మనస్సు తహతహ చెందు తున్నది. కాని ఏం చేయగలను? నేను నిమ్న కులస్థుణ్ణి, చెప్పులు కుట్టేవాణ్ణి. నేను చపాతీలు తయారుచేసి మీకు ఇవ్వలేను. పిండి తదితర పదార్థాలు తీసుకొచ్చి ఇస్తాను. మీరే చేసుకొని తినండి' అన్నాడతడు. అందుకు నేను, 'ఫరవాలేదు. నువ్వే తయారుచేసి పట్రా! నేను తింటాను' అన్నాను. అతడు హడలిపోయాడు. చెప్పులు కుట్టే వాడయిన అతడు ఒక సన్న్యాసికి ఆహారం ఇచ్చాడని తెలిస్తే శిక్షింపబడతాడు; అంతేకాదు దేశబహిష్కరణ చేస్తారు కూడా. కాని నేను అతణ్ణి సాంత్వన పరిచాను; 'నీకు శిక్ష పడకుండా నేను చూసుకొంటాను' అని వాగ్దానం చేశాను. ఆతడు నా మాటలను అంతగా నమ్మినట్లులేదు. కాని నా పట్లగల అభిమానంకొద్దీ చపాతీలు తీసుకొచ్చాడు. నేను వాటిని తిన్నాను. దేవేంద్రుడు ఒక బంగారు కలశంలో అమృతాన్ని తెచ్చి ఇచ్చినా, అది కూడా ఇంత రుచిగా ఉండదని నాకు అనిపించింది. నా హృదయం ప్రేమతోను, కృతజ్ఞతతోను పొంగిపొరలింది. కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి.

"ఖేత్రీ మహారాజుతో పరిచయం కలిగాక నేను ఆయనతో ఈ విషయం చెప్పాను. ఆయన వెంటనే ఆ వ్యక్తిని రప్పించారు. తన తప్పుకు శిక్ష పడుతుందని అతడు హడలిపోతూనే వచ్చాడు. మహారాజు అతణ్ణి మెచ్చుకొని బోలెడంత ధనమూ, వస్తువులూ బహూకరించి పంపించారు."

కచ్ ప్రాంతంలో స్వామీజీ పయనం చేస్తున్నప్పుడు జరిగిన సంఘటన ఇది. ఆయన ఎడారి గుండా పోతున్నారు. మండుటెండ, దాహంతో ఆయన గొంతు

ఎండమావి

ఎండిపోయింది. కనుచూపు మేరలో జనసంచారం కనిపించ లేదు. ఆయన నడుస్తూనే ఉన్నారు. హఠాత్తుగా దూరంలో ఒక గ్రామం కనిపించింది. నీటి కొలనులు కూడా కనిపించాయి. ఆయన మాటల్లోనే విందాం:

"నేనొకసారి భారతదేశ పశ్చిమ ప్రాంతంలో, సముద్ర తీరపు ఎడారి ప్రదేశంలో పయనిస్తున్నాను. ప్రయాణమంతా కాలినడకనే. ఎన్నో రోజులు ఆ ఎడారిలో నడిచాను. చక్కని చెరువులు, వాటి చుట్టూ వృక్షపంక్తులు, తలక్రిందులుగా ప్రతిబింబించి, కన్నుల పండువ చేస్తున్న ఆ చెట్ల నీడలను ప్రతి రోజూ చూసి ఆశ్చర్యపడేవాణ్ణి. 'ఎంత అద్భుతంగా ఉంది! ఇది ఎడారి ప్రదేశమట?' అని

అనుకొనేవాణ్ణి. అందమైన ఆ చెరువులు, చెట్లు, మొక్కలు చూస్తూ దాదాపు నెల రోజులు నడిచాను. ఒక రోజు బాగా దాహం వేసి, నీళ్లు త్రాగాలని ఒక నిర్మల మనోహర జలాశయం వద్దకు వెళ్లాలని చూశాను. కాని దగ్గరకు వెళ్లగానే అది అదృశ్యమయింది. పుస్తకాలలో చదివిన ఎండమావులు ఇవే అనీ, ప్రతి రోజూ ఈ ఎండమావులను చూస్తూ కూడా తెలుసుకోలేకపోయాననీ నా కప్పుడు చటుక్కున స్ఫురించింది. మర్నాడు మళ్లీ నడక సాగించాను, ఆ చెరువు మళ్లీ కనిపించింది కాని అది చెరువు కాదు, ఎండమావి అనే జ్ఞానం కూడా ఠక్కున కలిగింది."[1]

ఎండమావి గురించి స్వామీజీ తమ ప్రసంగాలలో అడపాదడపా ప్రస్తావించడం మనం చూస్తాం:

"ఈ జగత్తు విషయం కూడా అట్టిదే. జగత్తు అనే ఎండమావిలో మన మందరం దినదినం, నెలనెల, ఏటేటా ప్రయాణం చేస్తున్నాం. కాని ఎండమావి అని తెలుసుకోలేకున్నాం. ఈ అజ్ఞానం ఒక రోజు తొలగిపోతుంది. కాని అది మళ్లీ కలుగుతుంది. పూర్వకర్మ బలం వలన ఈ శరీరం నిలిచివుండాలి. కాబట్టి ఈ ఎండమావులు మళ్లీ కనిపిస్తాయి. కర్మబంధం ఉండేటంత కాలం ఈ జగత్తు మనల్ని వదలదు. స్త్రీలు, పురుషులు, జంతువులు, తరు లతాదులు, అనురాగాలు, బాధ్యతలు – ఇవేవీ విడువవు. కాని వాటికి మునుపటి బలం ఉండదు."[1]

పరివర్తన చెందిన చోరుడు

హృషీకేశ్‌లో ఒక గొప్ప సన్న్యాసిని స్వామీజీ కలుసుకొన్నారు. ఆయన ఉన్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితులను పొందిన వ్యక్తిలా కనిపించగా, స్వామీజీ ఆయన వద్దకెళ్లి మాట్లాడనారంభించారు. తమ ప్రయాణ విశేషాలు గురించి చెబుతూ తాము కలుసుకొన్న మహాత్ములను గురించి ప్రస్తావించారు. మాటల మధ్యలో పవహారీ బాబా పేరు చెప్పగానే ఆ సన్న్యాసి కళ్లవెంట నీరు ధారకట్టింది. గద్గదస్వరంలో ఆయన, "స్వామీజీ! మీకు బాబా తెలుసా?" అని అడిగారు. "తెలుసు" అని స్వామీజీ జవాబిచ్చారు. "ఆయన ఆశ్రమంలో జరిగిన దొంగతనం గురించి తెలుసా?" అన్న ప్రశ్నకు, "తెలుసు" అన్నారు స్వామీజీ.

"ఒక రోజు ఆయన ఆశ్రమంలో ఒక దొంగ ప్రవేశించాడు. ఆయనను చూడగానే భయపడిపోయి, తాను దొంగిలించిన వస్తువుల మూటను అక్కడే పడేసి పరుగు లంకించుకొన్నాడు. వెంటనే ఆయన ఆ మూటను పుచ్చుకొని,

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 4, పుట, 209,210

దొంగను వెంబడించి కొన్ని మైళ్లు పరుగెత్తి ఎట్టకేలకు అతణ్ణి పట్టుకొన్నారు. ఆ మూటను ఆతడి పాదాల వద్ద ఉంచి, చేతులు జోడించి, చెమ్మగిల్లిన కళ్లతో, 'నాయనా!, నిజానికి ఇవన్నీ నీవే. నీ వస్తువులను నువ్వు తీసుకొన్నప్పుడు అడ్డుపడినందుకు నన్ను క్షమించు. వీటిని పుచ్చుకో' అని ప్రాధేయపడ్డాడు" అని స్వామీజీ ఆ కథనం చెప్పి, "నిజంగానే బాబా ఒక అద్భుతమైన వ్యక్తి" అన్నారు.

మౌనంగా వింటూవున్న ఆ సన్న్యాసి కథనం పూర్తికాగానే స్వామీజీని చూస్తూ, ప్రశాంతంగా "స్వామీజీ, ఈ కథలో వచ్చిన దొంగను నేనే" అన్నాడు. స్వామీజీ ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. సన్న్యాసి కొనసాగించాడు:

"ఆ రోజు బాబాను కలుసుకోవడం నా జీవితంలో అనుకోని గొప్ప మలుపుగా పరిణమించింది. నా మార్గం తప్పని నేను గ్రహించాను. ఐశ్వర్యాలలో కెల్లా అత్యున్నతమైన ఐశ్వర్యమయిన భగవంతుణ్ణి పొందడానికి ఈ మార్గాన్ని ఎంపిక చేసుకొన్నాను."

ఆ తరువాత ఆయన సన్న్యాసిగా తాను పొందిన అనుభవాలను స్వామీజీతో చెప్పారు. రాత్రి బాగా ప్రొద్దుపోయే దాకా ఇద్దరూ ముచ్చటించుకొన్నారు. ఆయనను కలుసుకోవడం స్వామీజీకి ఒక మధురానుభవమయింది. "ఎవరినీ పాపిగా దూషించరాదు. పాపిలో కూడా ఒక మహాత్ముడున్నాడు. ఆయన ఏదో ఒక రోజు అభివ్యక్తమవుతాడు" అంటూ కాలాంతరంలో స్వామీజీ తమ ఉపన్యాసాలలో ప్రస్తావించడం ఈ సన్న్యాసిని మనస్సులో ఉంచుకొనే అనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు.

ఈ సన్న్యాసి ఇలా ఉంటే కొందరు సన్న్యాసులు అలా ఉంటారు:

సన్న్యాసులు చేసే 'సహాయం'

ఒకసారి స్వామీజీ ఒక పోలీసు అధికారికి అతిథిగా ఉన్నారు. ఆతడు భక్తుడు, నిత్యం శాస్త్రాధ్యయనం చేస్తాడు. ఆతడు స్వామీజీ పట్ల అపార భక్తిప్రపత్తులు చెల్లించేవాడు. ఆతడి నెల జీతం రూ 125/-. కాని అతడి ఖర్చులు అంతకు రెండింతలు. ఒక రోజు స్వామీజీ దీనిని గురించి అతణ్ణి అడిగారు. అందుకు ఆ అధికారి నవ్వేసి, "స్వామీజీ! ఈ ఖర్చులకు నిజానికి మీలాంటి సన్న్యాసులే సహాయం చేస్తున్నారు" అన్నాడు. ఆ జవాబు స్వామీజీకి విచిత్ర మనిపించింది. "అది ఎలా?" అని అడిగారు. ఆ అధికారి మళ్లీ నవ్వుతూ ఇలా అన్నాడు: "ఇదొక పుణ్యతీర్థం. ఇక్కడికి సన్న్యాసులు అనేకులు వస్తారు. అందరూ మీ లాంటి సజ్జనులు కారు. నాకు ఎవరి మీదనన్నా సందేహం కలిగితే వారిని శోధిస్తాను.

కొందరు రకరకాల రీతుల్లో తమ వద్ద బోలెడంత డబ్బు దాచి ఉంచుతారు. ఆ పైకం చట్టవిరుద్ధమైన మార్గంలో సేకరింపబడినదని నాకు సందేహం కలిగితే, వారి నుండి బలవంతంగా నిజాన్ని రాబడతాను. ఖైదు నుండి తప్పించుకోవడానికి డబ్బును నాకు ఇచ్చి, కృతజ్ఞత కూడా చెప్పుకొని బ్రతుకుజీవుడా అనుకొని పరుగుతీస్తారు. ఈ రకంగా డబ్బు నాకు లభిస్తుంది. నిజం చెబుతున్నాను, స్వామీజీ! మరే రీతిలోనూ నేను లంచం పుచ్చుకోవడం లేదు." స్వామీజీ నవ్వేశారు.

కారాగారం ఫరవాలేదు

ఒక సందర్భంలో స్వామీజీ అలవాటు ప్రకారం నడచి పోతున్నారు. హఠాత్తుగా వెనుక నుండి ఎవరో ఆయనను పిలిచినట్లు వినిపించింది. తిరిగి చూస్తే గుర్రం మీదనున్న ఒక పోలీసు అధికారి, ఆతడి ప్రక్కన కొందరు పోలీసులూ వస్తూ కనిపించారు. దగ్గరకు రాగానే ఆ అధికారి స్వామీజీతో, "నువ్వు ఎవరివి?" అని మొరటుగా అడిగాడు. ఆ రోజుల్లో సన్న్యాసులను సంశయాత్మక దృష్టితో చూడడం కద్దు. సన్న్యాసి అంటేనే సోమరి, దొంగ, గూఢచారి అని అనుకోవడం పరిపాటి! స్వామీజీ ప్రశాంతంగా, "నేనొక సన్న్యాసిని" అని చెప్పారు. "సన్న్యాసులందరూ మోసగాళ్లు" అని అధికారి చెబుతూ, "నాతోపాటు రా, నిన్ను కారాగారంలో త్రోసిన తరువాతే మరో పని" అన్నాడు. కలత, భయం లాంటివి ఎరుగని వారు స్వామీజీ! కనుక ధైర్యంగా, కాని మృదువుగా, "ఎన్ని రోజులకు?" అని అడిగారు. "పదిహేను రోజులకు, ఎందుకు, ఒక నెల కూడా ఉండవచ్చు" అన్నాడు అధికారి.

స్వామీజీ ముఖంలో అసంతృప్తి ద్యోతకమయింది. ఆయన ఆ అధికారికి ఇంకా దగ్గరగా వెళ్లి, కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా "అయ్యా! ఒక నెల మాత్రమేనా? ఆరు నెలలైనా నన్ను కారాగారంలో ఉంచకూడదా? లేకుంటే కనీసం మూడు నాలుగు నెలలకైనా ప్రయత్నించకూడదా!?" అని అడిగారు.

ఆ మాటలు విన్న అధికారి దిగ్భ్రాంతుడయ్యాడు. కాళ్లూ చేతులూ పట్టుకొని బ్రతిమలాడి తప్పించుకోవడానికి ప్రయత్నించే వారే అంతదాక ఆతడికి తారసపడ్డారు. ఇక్కడ ఒక సన్న్యాసి ఎక్కువ రోజులు కారాగారంలో గడపడానికి అనుమతి కోరి నిలబడివున్నాడు. "ఎందుకు, కారాగారవాసం అభిలషిస్తున్నావు?" అంటూ ఆశ్చర్యపోతూ ఆ అధికారి అడిగాడు. సుతిమెత్తని స్వరంలో స్వామీజీ ఇలా జవాబిచ్చారు:

"నేను ఇప్పుడు గడుపుతున్న జీవితం కన్నా కారాగారజీవితం ఎంతో నయం. ఉదయం నుండి సాయంత్రం దాకా ఈ మండుటెండలో నడవడం కన్నా కారాగారంలోని పనులు కఠినం కావు. ఇక్కడ ఆహారం లభిస్తుందనే ఎలాంటి పూచీ లేదు; చాలా మార్లు పస్తులు ఉండవలసిన అగత్యం ఏర్పడుతుంది. కాని కారాగారంలో రెండు పూటలా భోజనానికి కొరత ఉండదు. కనుక నన్ను కొన్ని నెలలకైనా కారాగారంలో ఉంచితే, నిజానికి మిమ్మల్ని నా శ్రేయోభిలాషిగా భావిస్తాను."

పోలీసు అధికారిలో చెలరేగిన ఉద్వేగం వర్ణనాతీతం. ఇలాంటి వ్యక్తి కూడా ఉంటాడా? అని అతడికి అనిపించింది. నిరాశా నిస్పృహలు, అనిష్టం ఆతడి ముఖంలో ప్రతిఫలించాయి. "వెళ్లిపో ఇక్కడనుండి!" అని బిగ్గరగా అరిచి, గుర్రాన్ని అదిలించాడు.

కాషాయాంబరం ధరించకపోతే...

తరువాతది కూడా పోలీసులకి సంబంధించిన సంఘటనే! ఈ సంఘటన వరాహ నగర రోజుల్లో జరిగి ఉండవచ్చు. స్వామీజీ, సోదర సన్యాసులు ఊరి శివారు ప్రాంతంలో ఒక పాడుబడ్డ భవనంలో ఆధ్యాత్మిక సాధనలూ, అధ్యయనమూ చేస్తూ జీవిస్తూన్న రోజులవి. ఆయన కుటుంబానికి మిత్రుడైన ఒక వ్యక్తి నేర పరిశోధక శాఖలో పోలీసు అధికారిగా ఉన్నాడు. అనేక పతకాలూ, బిరుదులూ అతడు సముపార్జించాడు. ఒక రోజు అతడు స్వామీజీని సాయంత్రం విందు భోజనానికై తన ఇంటికి ఆహ్వానించాడు. అట్లే స్వామీజీ వెళ్లారు. పలువురు వచ్చారు, వెళ్లారు. కాని విందు ఏర్పాట్లకు ఎలాంటి సూచనలూ కనబడలేదు.

ఆ అధికారి ఏవేవో విషయాల గురించి మాట్లాడసాగాడు. ఇంతలో హఠాత్తుగా అతడి ధోరణిలో మార్పు వచ్చింది. స్వామీజీ వైపు తిరస్కార ధోరణిలో చూస్తూ, "ఇలా చూడు! ఇక నిజాన్ని దాచి ప్రయోజనం లేదు. నీ కల్లబొల్లి కబుర్లతో నన్ను మోసగించలేవని నీకు బాగా తెలుసు. నువ్వూ, నీ అనుయాయులూ ఆధ్యాత్మికత అనే నెపంతో ప్రభుత్వ వ్యతిరేక కార్యకలాపాలు సాగిస్తున్నారని నమ్మకంగా నాకు తెలియవచ్చింది. నిజం చెప్పు" అంటూ గద్దించాడు.

ఈ హఠాత్పరిణామాన్ని స్వామీజీ కొంచెం కూడా ఎదురుచూడలేదు. "ప్రభుత్వ వ్యతిరేక కార్యకలాపాలంటున్నారు, ఆధ్యాత్మికత అనే నెపంతో అంటున్నారు. వాటికీ మాకు సంబంధం ఏమిటి?" అని కచ్చితంగా స్వామీజీ అడిగారు. "అదే కదా నేను తెలుసుకోవాలంటున్నది!" అన్నాడు ఆ అధికారి. "అదొక భయంకరమైన కుట్ర, దానికి నువ్వే నాయకుడివి. నిజం చెప్పు. తప్పు ఒప్పుకొంటే శిక్ష తగ్గించడానికి ప్రయత్నిస్తాను" అన్నాడు మళ్లీ. ఆగ్రహోదగ్రులై

లేచారు స్వామీజీ. "అంతా మీకు తెలిసివుంటే, మేం నివసిస్తూన్న భవనాన్ని ఎందుకు సోదా చేయరాదు? అక్కడికే వచ్చి మమ్మల్ని ఖైదు చేయవచ్చు కదా?" అన్నారు ధైర్యంగా.

అంతటితో ఆగలేదు. మౌనంగా వెళ్లి గది తలుపులు బిగించారు. అధికారి వైపు తీక్ష్ణంగా చూడసాగారు. స్వామీజీ బలిష్ఠమైన దేహం, భగ్గుమనిపించే చూపులూ చూసి ఆ అధికారి గడగడలాడిపోయాడు. తీక్షణంగా చూస్తూ స్వామీజీ ఆతణ్ణి సమీపించారు. పిదప గంభీరంగా ఇలా అన్నారు: "దొంగతనంగా నన్ను ఇక్కడకు రప్పించి, లేనిపోని నేరారోపణలు నా మీద మోపుతున్నావు. ఇది మీ పనిలో ఒక భాగం. కాని నేను నేర్చుకొన్నది ఏమిటో తెలుసా? ఎవరు అవమానించినా కోపగించుకోకూడదు అన్నదే. నేనూ ఒక అపరాధిగా, కుట్ర పన్నిన వ్యక్తిగా ఉండివుంటే మీరు 'సహాయం' అని అనడానికి కూడా అవకాశం ఇచ్చివుండను. గొంతు నులిమి ఉండేవాణ్ణి. కాని నేనొక సన్న్యాసిని కనుక మిమ్మలి ఏం చేయకుండా వదలివేస్తున్నాను." ఇలా అంటూ బయటికి వెళ్లిపోయారు. ఆ అధికారి భయంతో బిత్రబిగుసుకుపోయాడు. ఈ సంఘటనానంతరం ఆ అధికారి మఠం వైపుగా తల అయినా పెట్టుకొని పడుకొంటే ఒట్టు.

తరువాతి సంఘటన ఉత్తర భారతదేశంలో జరిగింది. ఆ రోజులలో స్వామీజీ రోజంతా నడవడం, వెనుతిరిగి చూడకుండా ముందుకు పోవడం, యాచించకుండా యాదృచ్ఛికంగా లభించే ఆహారాన్నే స్వీకరించడం అనే నియమాలను పాటించారు. ఒకసారి రెండు రోజులపాటు ఎలాంటి ఆహారమూ ఆయనకు లభించలేదు. మర్నాడు మధ్యాహ్నం ఒక ధనవంతుని ఇంటి అశ్వశాల గుండా ఆయన వెళుతున్నారు. గుర్రాలను చూసుకొనే పనిమనిషి అక్కడ నిలబడి ఉన్నాడు. అతడు స్వామీజీని చూడగానే ఆయన పరిస్థితిని అర్థం చేసుకొన్నాడు. ఆయనను సమీపించి వినమ్రంగా, "బాబాజీ!, నేడు మీరు ఏదైనా తిన్నారా?" అని అడిగాడు. "లేదు" అన్నారు స్వామీజీ. అతడు ఆయనను అశ్వశాలలోకి తీసుకొనివెళ్లి, ఆసీనులను చేసి త్రాగడానికి మంచినీళ్లు ఇచ్చాడు. పిదప చపాతీ, పచ్చడి ఇచ్చాడు. ఆ పచ్చడి బాగా కారంగా ఉంది. స్వామీజీకి కారం అంటే మహా ఇష్టం. ఈ పరివ్రాజక రోజుల్లో అనేక సందర్భాలలో ఆయనకు లభించిన కూర, పులుసు అంతా కలిసి ఒక్క మిరపకాయ మాత్రమే. కనుక ఆయన దానికి బాగా అలవాటు పడిపోయారు. కాని ఒకటి రెండు రోజులుగా పస్తున్న కడుపు లోకి కారంగా ఉన్న పచ్చడి పోగానే కడుపు మండిపోతున్నట్లు బాధ కలిగింది. బాధ తట్టుకోలేక స్వామీజీ నేల మీద పొర్లసాగారు.

ఆ పనిమనిషికి ఏం చేయాలో పాలుబోక నిర్ఘాంతపోయాడు. ఒక సన్న్యాసికి మంచి చేయబోయి ఇలా హాని చేశామేనని అతడు తల్లడిల్లిపోయి చేతులతో తల బాదుకొంటూ, "అయ్యో, ఎంత పనిచేశాను! ఒక సాధువు ప్రాణంపోయే లాంటి ఘోరమైన పనిని కదా చేశాను!" అంటూ విలపించసాగాడు.

అప్పుడు తల మీద ఒక గంపను మోసుకొంటూ ఒక వ్యక్తి అటు వైపుగా వచ్చాడు. పనిమనిషి ఏడుపు విని అక్కడకు వచ్చి చూశాడు. అతణ్ణి చూసిన స్వామీజీ, "ఆ గంపలో ఏముంది?" అని అడిగాడు. "చింతపండు" అన్నాడు ఆ వ్యక్తి. "ఆ! అదే నాకిప్పుడు కావలసింది" అన్నారు స్వామీజీ. కొంచెం చింతపండు తీసుకొని నీళ్లలో కరిగించి త్రాగారు. కాసేపటికల్లా కడుపునొప్పి క్రమంగా తగ్గిపోయింది. ఆ తరువాత తన ప్రయాణాన్ని స్వామీజీ కొనసాగించారు.

మారే ఆదర్శాలు

ఒకప్పుడు స్వామీజీ ఒక టిబెట్ కుటుంబంతో బస చేయవలసి వచ్చింది. టిబెట్‌లో కొన్ని ప్రాంతాల్లో ఒక స్త్రీ, పలువురు పురుషులను వివాహం చేసుకోవడం కద్దు. స్వామీజీ బసచేసివున్న కుటుంబంలోని ఆరుగురు సోదరులూ ఒకే స్త్రీని వివాహం చేసుకొన్నారు. స్వామీజీ వారితో సహజంగా మెలగడం ప్రారంభించిన తరువాత ఈ విషయంగా తమ అభిప్రాయాన్ని వారికి తెలిపారు. పాతివ్రత్యాన్ని వివరించి చెప్పి, ఒక స్త్రీ పలువురు పురుషులను వివాహం చేసుకోవడం సరికాదన్నారు. ఇది విన్న వారిలో ఒక వ్యక్తి సహనాన్ని కోల్పోయి, "సన్న్యాసులైన మీరు ఇతరులను స్వార్థపరులుగా ఉండమని బోధించడం ఏం న్యాయం? 'ఈమెను నేను మాత్రమే అనుభవించి సుఖించాలి; ఇతరులకు ఇవ్వకూడదు' అని భావించడం తప్పు కదా! ప్రతి ఒక్కరూ తనకంటూ మాత్రమే ఒక భార్యను అనుభవించడం స్వార్థం కదా! అందులోను సోదరులుగా పుట్టినవారు తమకు చెందినవన్నిటినీ సమంగా పంచుకోవాలి - భార్యతో సహా!" అన్నాడతడు. పాతివ్రత్య ధర్మం ప్రకారంగాను, తర్కరీతిలోను నిశితంగా పరికిస్తే ఆతడి వాదం లోపభూయిష్ఠమైవుండవచ్చు. కుశాగ్రబుద్ధితో దేనినైనా ఆదరిస్తూనో లేదా వ్యతిరేకిస్తూనో మాట్లాడవచ్చు. అయినప్పటికీ ఆ కొండజాతి ప్రజల నిరాడంబర భ్రాతృత్వాన్ని తలచుకొని స్వామీజీ విస్తుబోయారు.

ఈ విషయం గురించి తమ మహాభారత ప్రసంగంలో స్వామీజీ ప్రస్తావించారు. పాండవులు ఐదుగురిని పరిణయమాడిన ద్రౌపదిని గురించి చెబుతూ ఇలా అన్నారు: "ద్రౌపది పంచపాండవులకు ఉమ్మడి భార్య అయింది. ప్రతి సమాజ పురోభివృద్ధిలోనూ దశలుంటాయని మీకు తెలుసు. ఈ ఇతిహాసంలో ప్రాచీన కాలపు

పరిస్థితి అద్భుతంగా చిత్రించబడింది. ఇతిహాస రచయిత ఐదుగురు సోదరులు ఒకే కన్యను పెళ్లాడిన వృత్తాంతాన్ని తెల్పి దానికొక సమాధానాన్ని కారణాన్ని అన్వేషించడానికి, దానికి కొంత మెరుగులు దిద్దడానికి ప్రయత్నించాడు: 'అది తల్లి ఆజ్ఞ! విపరీత వివాహమైనా దానికి తల్లి అనుమతి ఉంది.' ఈ తీరుగా చెప్పుకొంటూ పోతాడు. ప్రతి దేశంలోను ఒకే స్త్రీ అనేకమంది - ఒక కుటుంబం లోని సోదరులనందరినీ, ఉమ్మడిగా వివాహం చేసుకొనే ఒక దశ ఉండేది. ప్రస్తుతం ఈ సంఘటన ఆ దశను - బహు భర్తృత్వాన్ని - సూచిస్తోందనడం స్పష్టం."[1]

ఇదే విధంగా హిమాలయాల నుండి కన్యాకుమారి వరకు నివసించిన విభిన్నమైన ప్రజల ఆచార వ్యవహారాలు స్వామీజీకి ప్రత్యక్షంగా తెలిసి ఉండడం వలన సామాజిక సంస్కరణను ఒక విస్తృత దృక్పథంతో ఆయన చూడగలిగారు. స్వకీయ కొలబద్దతో ఇతరుల ఆచార వ్యవహారాలను చూడడం కన్నా వారి దృక్పథంతోనే సానుభూతితో స్వామీజీ పరికించారు. అదే విధంగా భారతీయ సంస్కృతి అనే ఆధ్యాత్మిక నాగరకతను కొలబద్దగా గైకొని వారి పురోభివృద్ధికీ స్వామీజీ ప్రయత్నించారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 7, పుట, 73.

18 కన్యాకుమారిలో వినూత్న ధ్యానం

కన్యాకుమారిలో, కుమారీ మాత ఒడిలో, భారతదేశపు దక్షిణాగ్రంలోని ఆ మహాశిల మీద కూర్చుని చింతన చేశాను. నా మనస్సులో ఒక మహాప్రణాళిక ఉదయించింది.

— **స్వామి వివేకానంద**

వరాహ నగర మఠ స్థాపనతో స్వామీజీ జీవితంలోని తొలి ఘట్టం పూర్తయింది. మఠంలో రెండు సంవత్సరాలు గడిపి సోదర సన్న్యాసులలో స్ఫూర్తిని నింపారు; మఠ జీవితానికి ఒక ఆకృతిని కల్పించారు. 1888లో పరివ్రాజకునిగా ఆయన జీవితంలోని రెండవ ఘట్టం ప్రారంభమయింది. మొదటిసారి కాశీ, అయోధ్య, లక్నో, ఆగ్రా, బృందావనం మీదుగా హిమాలయాలకు వెళ్లారు. ప్రకృతి సౌందర్యాన్నీ, ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యాన్నీ అక్కడ చవిచూసిన స్వామీజీ కొన్ని కారణాల వలన వరాహ నగర మఠానికి తిరిగి రావలసి వచ్చింది. 1890లో మళ్ళీ హిమాలయాలను సందర్శించారు. కాని సత్వరమే తిరిగి వచ్చేశారు. 1891 లో తమ ప్రణాళికలో కొద్ది మార్పులు చేశారు.

పరివ్రాజక జీవితం : సంగ్రహం

"నువ్వు అభిలషించవలసినది నీ ముక్తి కాదు; ప్రపంచానికి నీడనిచ్చే మర్రిచెట్టులా విరాజిల్లాలి" అని గురుదేవులు ఒకసారి చెప్పిన మాటలు స్వామీజీ జ్ఞాపకం చేసుకొని ఉంటారు. ప్రతిసారి "తిరిగిరాను" అని చెప్పి వెళ్ళేవారు. కాని అలా వెళ్లిన ప్రతిసారి వెనుకకు తిరిగి రావలసి వచ్చింది. హిమాలయాల లోని ఒక గుహలో ఆయన జీవించి ఉండవచ్చు, బాహ్యప్రపంచంతో ఎలాంటి సంబంధమూ లేకుండా భగవద్ధ్యాసలో లయించి మైమరచిపోయి ఉండవచ్చు. తద్వారా ఇంతదాకా ఏతెంచిన మన మహామునుల కోవలో ఒక సంఖ్య పెరిగి

ఉండవచ్చు, అంతే. ప్రపంచ దృక్పథంలో మార్పు వచ్చి ఉండదు, ప్రపంచ చింతనా వైఖరిలో విప్లవాత్మక పరిణామం చోటుచేసుకొని ఉండదు.

హిమాలయాల పట్ల తమకున్న అపరిమిత మక్కువకు తిలోదకాలిచ్చి స్వామీజీ తమ దృష్టిని ప్రజల మీద సారించడం మానవాళి భాగ్యమనే చెప్పాలి. అందుకు శ్రీరామకృష్ణుల సంకల్పం కూడా ఒక కారణమే! పలుమార్లు స్వామీజీ గుహలలో ఆవాసం చేశారు. కాని ఎక్కువ రోజులు ఆయన అక్కడ గడపలేకపోయారు. "గుహల నుండి ఎవరో నన్ను బలవంతంగా పట్టుకొని బయటకు త్రోసివేసి, 'వెళ్లు, వెళ్లి తిరిగిరా' అంటున్నట్లు అన్పించేది" అని కాలాంతరంలో స్వామీజీ చెప్పడం కద్దు. ఆయన విపరీతంగా పర్యటించారు. సోదర సన్న్యాసో, మరెవరూ తమ వెంట రాకూడదనే విషయంలో ఆయన నిష్కర్షగా వ్యవహరించారు. కేవలం చేతి కర్ర, కమండలం, ఒకటి రెండు పుస్తకాలు తీసుకొని, భగవంతుని అనుగ్రహాన్ని మాత్రమే ఆధారం చేసుకొని స్వామీజీ బయలుదేరారు. రాజపుతాణా, గుజరాత్, బొంబాయి, మైసూర్, కేరళలలో ఆయన పర్యటన దాదాపు రెండు సంవత్సరాలు కొనసాగింది; భారతదేశ దక్షిణాగ్రమైన కన్యాకుమారిలో ముగింపునకు వచ్చింది.

జీవిత విధానం

ఈ నాలుగున్నర సంవత్సరాల పరివ్రాజక జీవితంలో స్వామీజీ మహారాజుల రాజప్రాసాదాలలో జీవించారు, నిరుపేదల గుడిసెలలో వసించారు, సమాజం బహిష్కరించిన అంటరాని వారితో మెలగారు. మహారాజులతోను, మంత్రులతోను చర్చలు జరిపారు. పండితులతో వాదోపవాదాలు చేశారు. ముత్తెపు చిప్పలు సేకరించేవాడు సముద్రంలో లోతుగా మునిగి అన్వేషించే రీతిలో ఆయన భారతదేశమనే సముద్రంలో మునిగి సత్యాన్వేషణ చేశారు. ప్రజల సుఖదుఃఖాలు, ఆశానిరాశలు, ఆదర్శాలు, నమ్మకాలు అన్నీ ప్రత్యక్షంగా చూశారు. శాస్త్రాలలో గల జ్ఞానానికి దీటైన ఆర్థికశాస్త్ర పరిజ్ఞానం కూడా ఆయన సంతరించుకొన్నారు. ప్రజల జీవిత విధానాన్ని నిర్దేశించే ఆర్థికశాస్త్రంలో ఆయనకు గల విశేషమయిన జ్ఞానం వలన దేశ పరిస్థితిని ఆయన స్పష్టంగా ఆకళింపు చేసుకోగలిగారు.

"స్వామీజీ ఈ కాలఘట్టంలో నూతన అనుభవాలను అన్వేషిస్తూనే ఉన్నారు. వినూత్న ఆలోచనలు ఏవైనా స్ఫురిస్తాయా అని పరితపించారు. ధార్మిక, సామాజిక అభిప్రాయాల సేకరణ కొనసాగించారు. పరస్పర వైరుధ్యాలను అర్థంచేసుకొన్నారు. వాటిని పోల్చి చూశారు. విభిన్న ప్రదేశాలలో నెలకొన్న తాత్త్విక చింతనా

ధోరణులను, స్థానిక సంప్రదాయాలను తెలుసుకొన్నారు. సామాన్య ప్రజల జీవితాలను నిశితంగా పరిశీలించారు” అని స్వామీజీ పరివ్రాజక జీవితం గురించి ఆయన సోదర సన్న్యాసులలో ఒకరు అభివర్ణించారు.

అంతేకాదు. ఈ పరివ్రాజక జీవితంలో స్వామీజీ అనేక విషయాలు నేర్చుకొన్నారు కూడా. అనేక విషయాలు అనేకులకు అనేక విధాలుగా నేర్పించారు కూడా.

నేర్చుకొన్నవి

‘నేర్చుకోవడమూ నేర్పడమూ తపస్సు’ అని ఉపనిషత్తులు వచించే ఆ తపస్సు అనుష్ఠిస్తూనే దేశమంతా పర్యటించారు. హిమాలయాలను సందర్శించిన యాత్రల్లో ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రాలు, వగైరా అధ్యయనం చేశారు. జైపూర్‌లో సంస్కృత వ్యాకరణమూ, అహమ్మదాబాద్‌లో జైన, మహమ్మదీయ సాహిత్యాలను అధ్యయనం చేశారు. గోవాలో క్రైస్తవ ధర్మ శాస్త్రం ఆపోశన పట్టారు. పోరుబందర్‌లో కొన్ని నెలలు బసచేసి ఆ సంస్థానపు దివానునుండి వైదిక మతాన్నీ, వైదిక తత్త్వాలను నేర్చుకొన్నారు.

గ్రంథపఠనం ద్వారా మాత్రమే కాదు, జీవితంలో తమకు ఎదురైన సంఘటనల నుండి కూడా ఆయన ప్రతి క్షణమూ నేర్చుకొంటూనే ఉన్నారు. ఉదాహరణకు ఖేత్రీలో నర్తకి నృత్యంచేసిన సంఘటన. సూరదాసు పాట వినగానే స్వామీజీ తమ పొరపాటును గ్రహించారు. తరువాతి సంఘటన బృందావనానికి వేళ్లే దారిలో ఆయనలో జనించిన కుల వివక్ష. అదీ ఒక్క క్షణమే, మరుక్షణమే ఆ భావన తొలగింది. కాశీలో ఆయన కోతుల నుండి పాఠం నేర్చుకొన్న విషయం ఇక్కడ ప్రస్తావించడం అసంగతం కాదు. ఈ విధంగా ప్రకృతి, పరిస్థితులు, సంఘటనలు ఇత్యాదులనుండి సదా నేర్చుకొంటూ ఆయన భారతదేశ పర్యటన కొనసాగించారు.

ధనికుడైనా, దరిద్రుడైనా; నగరవాస్తవ్యుడైనా, గ్రామస్థుడైనా – అందరికీ దుఃఖాలు ఉంటాయి, కోర్కెలు ఉంటాయి, ఆశలు ఉంటాయి, నిరాశలూ ఉంటాయి, వీటి మధ్య చిన్నచిన్న సుఖాలు కూడా ఉంటాయి. ప్రతిక్షణమూ స్వామీజీ ఈ సత్యాన్ని ప్రత్యక్షంగా దర్శించారు. లోకంలో ఏ గ్రంథమూ అందించ లేని జ్ఞానాన్ని ఈ అనుభవాలు ఆయనకు సంతరింపజేశాయి.

స్వామీజీ ఇతరులకు నేర్పించినవి కోకొల్లలు. ఆళ్వార్ మహారాజుకు విగ్రహారాధన, ఖేత్రీ మహారాజుకు ఆధ్యాత్మికత, మతంతోపాటు భౌతికశాస్త్రం, రసాయనశాస్త్రం, ఖగోళశాస్త్రం నేర్పించారు; ఈ పర్యటనలో ఆయనను కలుసుకొన్న ప్రతి ఒక్కరూ ఏదో ఒకటి నేర్చుకొన్నారన్నది తిరుగులేని

సత్యం. స్వప్రయత్నం, నిజాయతీగా జీవించడం మాత్రమే కాక, శరీరానికి చమురు రాచుకోవడం వలన కలిగే ప్రయోజనం లాంటి అతిసామాన్యమైనవి కూడా స్వామీజీ నేర్పించారు. మైసూరు మహారాజు స్వామీజీ సభలో అసత్యం పలుకడానికి నిరాకరించిన సంఘటన ఒక్కటే అక్కడ సమావేశమైన ప్రతి ఒక్కరికీ ఎన్నో గుణపాఠాలు నేర్పివుంటుందనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు!

వీటన్నింటికీ తలమానికంగా భాసిల్లింది జైపూర్ సంఘటన! ఎలాంటి వాదాలతోనూ నరేంద్రుడు ప్రభావితం కానప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులు ఆతడికి అనుభవజ్ఞానాన్ని ప్రసాదించిన రీతిలో, జైపూర్ సేనాధిపతియైన హరిసింగ్ భగవంతుని గురించిన ఎలాంటి వివరణనూ ససేమిరా అంగీకరించనప్పుడు ఆతడికి సజీవమైన కృష్ణుని దర్శనం కలిగించిన శక్తిసంపన్నులైన మహాత్ములు స్వామీజీ. ఆయనను కలుసుకొన్న, ఆయనకు పరిచయమైన ప్రతి వ్యక్తీ ఆధ్యాత్మిక పథంలో పురోగతి పొందివుంటారు, భగవంతుని వైపుగా ముందడుగు వేసివుంటారనడంలో ఎలాంటి సంశయమూ లేదు.

స్వామీజీ పరివ్రాజక జీవిత ఘట్టాలను ముగించే ముందు ఒక ప్రశ్నకు జవాబుకోసం ప్రయత్నిద్దాం. స్వామీజీ నిరుపేదలను కలుసుకొని, వారితో జీవించడం నిజమే అయినప్పటికీ మహారాజులు, దివానులు, తక్కిన ఉన్నతాధికారుల వంటి వారిని ఎక్కువగా కలుసుకోవడం మనం చూస్తున్నాం. అదెందుకు? ఇందుకు జవాబు కావాలంటే ఆనాటి రాజకీయ పరిస్థితిని అర్థం చేసుకోవడం అత్యవసరం.

మహారాజులను ఎందుకు కలుసుకొన్నారు?

మహారాజులంటే సముద్రగుప్తుడు, చంద్రగుప్తుడు, హర్షుడు, రాజరాజచోళుడు లాంటి చక్రవర్తులు ఠక్కున మనకు జ్ఞాపకానికి వస్తారు. తమ శక్తిసామర్థ్యాలతో శత్రువులను గడగడలాడించి, ప్రజలను కంటికి రెప్పలా కాపాడారు వారు. కాని బ్రిటిష్‌వారి కాలంలోని రాజులు కేవలం కీలుబొమ్మలు మాత్రమే; పాలకులు ఆంగ్లేయులు.

1858 ఆగస్ట్ 2వ తేదీన బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం భారతదేశాన్ని పూర్తిగా తన ఆధీనంలోకి తెచ్చుకొంది. 1876 లో విక్టోరియా మహారాణి తనను తాను 'భారతదేశ సామ్రాజ్ఞి'గా ప్రకటించుకొంది. భారతదేశంలో ఆంగ్లేయులు మూడు రకాల పరిపాలనా పద్ధతులను చేపట్టారు.

1. కొన్ని ప్రాంతాలలో మహారాజుల పాలనను అట్లే కొనసాగనిచ్చారు. మహారాజు, ప్రధానమంత్రి వంటివారు భారతీయులే. కాని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ ప్రతినిధి (Resident) ఒకరు అక్కడే నివసిస్తాడు. ఆతడి ఇచ్ఛానుసారమే మహారాజు వ్యవహరించాలి. జమ్ము-కాశ్మీర్, లడాక్ వంటి ప్రాంతాలు ఈ కోవకు చెందాయి.

2. కొన్ని ప్రాంతాలలో గవర్నరు, సహాయ గవర్నరు, కమీషనర్ అంటూ ఆంగ్లేయులే పూర్తిగా పరిపాలన కొనసాగించారు. అజ్మీర్, అండమాన్ నికోబార్, అస్సాం, వంగరాష్ట్రం, బొంబాయి, మద్రాసు లాంటి పరగణాలు ఈ వర్గానికి చెందాయి.

3. ఇవి కాకుండా 500 కన్నా ఎక్కువ సంస్థానాలున్నాయి. హైదరాబాద్, మైసూర్, బరోడా, వారణాసి, ఆళ్వార్, కొచ్చి, జైపూర్, పోరుబందర్, తిరువాన్కూర్ మొదలైనవి ఈ కోవకు చెందాయి. ఇక్కడ మహారాజులు ఉన్నారు. వీరిని 'సామంతులు' అనీ, ఈ పరగణాలను 'సామంత రాజ్యాలు' (Princely States) అనీ ఆంగ్లేయులు పేర్కొన్నారు. ఎందుకంటే 'ప్రభుత్వం' అంటే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఒక్కటే కనుక.

ఈ మహారాజులకు పూర్తి అధికారాలు లేవు. వీరు ప్రక్కనున్న సంస్థానాలతోను, పొరుగు దేశంతోను ఎలాంటి సంబంధమూ పెట్టుకోరాదు. సంస్థాన రక్షణలాంటివి ఆంగ్లేయ అధికారులే చూసుకొన్నారు. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే ఈ మహారాజులకు పెద్దగా ఎలాంటి పనీ ఉండేది కాదు. కనుక వీరు వేట, వినోదాలు, పాశ్చాత్య వ్యామోహాదులలో కాలం వెళ్లబుచ్చారు. ఎలాగైనా ఆంగ్లేయులను ప్రశంసించి తమ రాజరికాన్ని నిలుపుకోవడమే వీరిలో పలువురి ధ్యేయం. అదే ఆంగ్లేయుల కోరిక కూడా.

కాని ప్రజలకు మేలు చేయగోరిన రాజులుకూడా పలువురు లేకపోలేదు. కాని ఇందువలన ప్రజలలో జాగృతి జనించి, తమ అధికారానికి ముప్పు కలుగుతుందేమోనని భయపడ్డ ఆంగ్లేయులు ఆయారాజుల మంచి ప్రయత్నాలను అడ్డుకోవడానికి కూడా వెనుకాడలేదు. అందుకు ఆ సంస్థానపు దివాను సహకరించడం కద్దు. సామాన్యంగా ఆతడు ఆంగ్లేయుల వత్తాసుదారునిగా ఉంటాడు. అందువలన మహారాజుల ఏ ప్రయత్నమూ ఆంగ్లేయులకు తెలియకుండా జరగడానికి ఆస్కారంలేదు.

పర్యవసానం? పామరులు అధోగతిపాలయ్యారు. ఒక వైపు ఈ 'మహారాజులు', మరోవైపు ఆంగ్లేయులు - మద్దెల లాంటి పరిస్థితి వారిది. వారికి చదువు

సంధ్యలు శూన్యం, హక్కులూలేవు; పొలంలో నుదుటి చెమట చిందేలా శ్రమించాలి, తద్వారా లభించే ఫలసాయం పన్నుగా చెల్లించాలి. వారు చేయాల్సింది అంతే. అన్ని దుఃఖాలనూ సహించి, ఇద్దరికీ ఊడిగం చేయవలసిన పరిస్థితిలో వారున్నారు. కరవు కాలంలో ఎంతో ప్రాణనష్టం జరిగింది. అప్పుడు కూడా వారికి ఎవరూ సహాయం చేయలేదు.

ఈ పరిస్థితిని చూసి స్వామీజీ ద్రవించిపోయారు. మహారాజులను కలుసు కొని వారి కర్తవ్యాన్ని వారికి ఎరుకపరచగోరారు ఆయన. పౌరులను కాపాడడం క్షత్రియుని కర్తవ్యమని వారితో నొక్కివక్కాణించాలనుకొన్నారు. ఒకరిద్దరయినా మనస్సు మార్చుకొని పేదలకు మంచి చేస్తారేమో అని స్వామీజీ తపించిపోయారు. ఈ ఉద్దేశంతోనే మహారాజులను కలుసుకొన్నారు, వారితో చాలాసేపు మాట్లాడారు. కొందరు రాజులు ఆయన భావనలకు స్పందించి వెంటనే కొన్ని సత్కార్యాలు ప్రారంభించారు కూడా.

మహారాజులవద్ద మహాత్ములు మంత్రుల్లా విరాజిల్లి వారికి మార్గదర్శకత్వం వహించడం పురాణాలలోనూ, చరిత్రలోనూ చూడవచ్చు. దశరథునికి వసిష్ఠుడు, శివాజీకి సమర్థ రామదాసు, హరిహర బుక్కరాయలుకు విద్యారణ్యుడు – ఇలా ఈ మునుల మార్గదర్శకత్వంలో మహారాజులు చరిత్ర సృష్టించారు. స్వామీజీ కూడా మహారాజులు తమ విధ్యుక్తధర్మాలను విస్మరించినప్పుడు వాటిని గుర్తుచేశారు. అందు నిమిత్తమే వారిని కలుసుకొన్నారు. ఈ విధంగా తమ కర్తవ్యాన్ని నిర్వర్తిస్తున్న సమయంలోనే భారతదేశాన్నీ, దాని పరిమాణాలనూ, భారతీయులనూ, వారి విభిన్న పరిమాణాలనూ తెలుసుకొంటూ పరివ్రాజకునిగా స్వామీజీ పర్యటించారు.

స్వామీజీ నేర్చుకొన్నారు, నేర్పించారు, చూశారు, తెలుసుకొన్నారు, పరిశోధించారు – ఇవన్నీ జరిగాయి. కాని వివేకానంద అనే మహోన్నత మానసం అవిశ్రాంతంగా ఉండిపోయింది! గురుదేవులు నిర్దేశించిన కార్యం, మానవాళికి ఒక మహోన్నత సందేశం అనే అగ్నికణాన్ని హృదయంలో పదిలపరచుకొని దానిని లోకానికి ఎలా అందించాలి అనే తపనతో పర్యటించారు. అదొక్కటే ఆయన హృదయాన్ని పూర్తిగా ఆక్రమించింది. ఆ మార్గం కూడా భగవంతుడే చూపుతాడని ఆయన ప్రగాఢ నమ్మకం. ప్రణాళికలు లేవు, ఇల్లూవాకిలీ లేదు, బంధువులు లేరు, ఎవరూ లేరు – ఆయనతోపాటు ఉన్నది భగవంతుడు మాత్రమే! రాజప్రాసాదంలో జీవించినా, గుడిసెలో నివసించినా ఆ భగవంతుడినే ఆసరాగా చేసుకున్నారు స్వామీజీ.

పరివ్రాజక జీవితం: ముగింపు

ఈ నాలుగున్నర సంవత్సరాలలో స్వామీజీ పొందిన అనుభవాలు ఎన్నో, నేర్చుకొన్న పాఠాలు అనేకం. ఇకమీదట? గురుదేవుల ముఖతః నేర్చుకొన్నవాటిని, జీవితంలో తానే నేర్చుకొన్నవాటిని జోడించి ఒక మార్గం అన్వేషించి తీరాలి. మళ్లీ భారతదేశం ప్రపంచ వేదికపై తలెత్తి నిలబడడానికి, సత్యయుగం మళ్లీ అంకురించడానికి నేటి మానవాళికి ఒక మార్గం చూపాల్సివుంది.

మార్గాన్వేషణ

అందుకు ఏం చేయాలి?

"ముందుగా అనుభవాలను పొందు, పిదప దీర్ఘంగా చింతనచేయి, తరువాత కార్యాచరణలోకి దిగు"[1] అని వచిస్తున్నాయి శాస్త్రాలు. అనుభవాలు పొందడం జరిగిపోయింది. ఇక చింతన చేయాలి. అందుకు ఒక ప్రశాంతమైన చోటు అవసరం. అది ఏది?

సముద్రపు అలలు ఉవ్వెత్తున లేచి ఘోషించినా, నెలకొనివున్న ప్రశాంతత చెక్కుచెదరక నిలబడే తపస్సు చేస్తున్న కన్యాకుమారీదేవి వెలసిన భారతదేశపు దక్షిణాగ్రాన్ని స్వామీజీ ఎంపిక చేసుకొన్నారు.

తిరువనంతపురం నుండి దాదాపు 55 మైళ్ల దూరంలో కన్యాకుమారి ఉంది. ముక్కడలి సంగమ తీర్థం అది. చేత జపమాలతో నిలబడిన భంగిమలో ఇక్కడ దర్శనమిస్తున్నది కుమారీదేవి. 1892 డిసెంబరు ఆఖరున స్వామీజీ ఇక్కడకు వచ్చారు. దేవిని ఆరాధించిన తరువాత సముద్రతీరానికి వెళ్లారు. ఆయన మనస్సు నాడు అనుపమాన ప్రశాంతతలో లీనమైవుంది.

కన్యాకుమారిలో

"అనుభవం, అనుభవం, అనువభపూర్వకంగా తెలుసుకొంటేనే దేనినైనా నమ్ముతాను, అనుభవం కన్నా తక్కువ స్థాయిలో ఉన్న ఎలాంటి ప్రమాణాన్నీ అంగీకరించను" అని పరితపించిపోయిన ఆయనకు కావలసినన్ని అనుభవాలు లభించాయి. ఆంతరిక జీవితానికి సంబంధించినంత వరకు ఆధ్యాత్మిక స్థితుల పరాకాష్ఠయైన, శాస్త్రాలు వచించే నిర్వికల్ప సమాధి స్థితిని ఆయన పొందే వున్నారు. అంతకు మించిన అనుభవమో, అభిలాషో, అవసరమో ఇంకేదీ లేదు. ఒక సాధారణమైన మహాత్ముని జీవితం ఇంతటితో ఆగిపోతుంది. ఆ తరువాత అన్వేషణ ఉండదు; తమ కర్మఫలం తీరే దాకా జీవించి శరీరాన్ని త్యజిస్తాడు.

1. 'శ్రవణం, మననం, నిధిద్యాసనం'కు అనువాదం.

కాని స్వామీజీ ఈ అనుభవాన్ని పొందిన తరువాత కూడా ప్రశాంతత లేకుండా తపించిపోయారు. ఎందుకంటే స్వామీజీ ఈ ఇలపైకి ఒక సందేశంతో ఏతెంచినవారు కనుక. శ్రీరామకృష్ణులు పురమాయించిన మహత్కార్యం సాధించే వరకు ఆయనకు ఆ తపన నుండి విముక్తి లేదు. ఆ తపనే ఆయనను ఈ నాలుగున్నర ఏళ్లుగా యావద్భారతదేశం పర్యటింపజేసింది.

పరిస్థితుల ద్వారా పొందిన జ్ఞానం, గురుదేవుల వద్ద నేర్చిన పాఠాలు, పరివ్రాజక జీవితంలో గడించిన అనుభవాలు, స్వీయ అనుభూతి – ఈ నాలుగింటి నుండి దేశ ప్రగతికి మార్గం కనుగొనాలి. దేశ ప్రగతి వ్యక్తి ప్రగతిని బట్టి ఉంటుంది. కనుక తాము అన్వేషించబోయే మార్గం వ్యక్తి ప్రగతిని, దేశ ప్రగతిని సమైక్యపరచేదిగా ఉండాలి.

ఆ మార్గం ఏది?

దీర్ఘంగా ఆలోచించగోరారు స్వామీజీ.

కన్యాకుమారీదేవిని ఆరాధించారు, హృదయపూర్వకంగా ప్రార్థించారు. తమతోపాటు వచ్చిన మన్మథనాథ్ చిన్న కుమార్తెను దేవిగా భావించి పూజించారు. దారి చూపించమని మనఃస్ఫూర్తిగా దేవికి మొరపెట్టుకొన్నారు.

సముద్రం లోపల రెండు కిలో మీటర్ల దూరంలోని శిలలు స్వామీజీ దృష్టిని ఆకర్షించాయి. అక్కడకు వెళ్లి ఏకాంతంగా కూర్చుని, ప్రగాఢంగా ధ్యానించి, దేవి అనుగ్రహంతో దారి కనుగొనాలని ఆయన హృదయం అభిలషించింది.

అక్కడ రెండు శిలలున్నాయి; ఒకటి మరీ పెద్దది, మరొకటి చిన్నది. ఆ పెద్ద శిల మీద ఒక ప్రక్కన దేవి నిలబడి తపమాచరించినట్లు ఐతిహ్యం. అక్కడి పాదాల గుర్తులు సాక్షాత్తు ఆ దేవివే అని చెప్పుకొంటారు. దేవి దివ్యపాదాల ముద్రలున్న ఆ శిలను 'శ్రీపాద శిల' అని పేర్కొంటారు. కాని అక్కడికి వెళ్లడం ఎలా? దుంగలతో చేర్చికట్టిన తెప్ప (Catamaran) మీద తీసుకువెళ్లమని అక్కడి జాలరులను ఆయన అడిగారు. వారు డబ్బు చెల్లించమన్నారు. ఆయన వద్ద డబ్బు లేకపోవడంతో ఆ జాలరులు నిరాకరించారు. ఈదుకొని వెళ్లడం కన్నా మరో మార్గం కనిపించలేదు. ఇక దేనికోసమూ ఎదురుచూడకుండా, తెగించి సముద్రంలో దూకి, ఆ శిల వైపుగా స్వామీజీ ఈదసాగారు.

భారతదేశ దక్షిణాగ్ర శిల మీద...

స్వామీజీ కన్యాకుమారి చేరగానే సదాశివం పిళ్లై అనే వ్యక్తి ఆయనను చూశాడు. స్వామీజీ వ్యక్తిత్వం పట్ల ఇట్టే ఆకర్షితుడైన సదాశివం ఆయనను

వెంబడించాడు. స్వామీజీ సముద్రంలో దూకి ఈదుకొంటూ వెళ్లడం సదాశివంతో పాటు మరికొందరు కూడా చూశారు. ఉత్సుకత, గందరగోళం ఆవరించడంతో వారు స్వామీజీని వెంబడించారు. అప్పుడు స్వామీజీ వారితో తమను గురించి కంగారు పడవద్దని చెప్పి వారిని తిరిగి వెళ్లిపొమ్మన్నారు. ఆహారం గురించి అడిగినప్పుడు, "నాకు ఏదైనా ఇవ్వాలని మీరు మనఃస్ఫూర్తిగా అభిలషిస్తే, అదుగో అక్కడ కనిపిస్తున్న ఆ చిన్న రంధ్రంలో పాలు, పండ్లు, కొబ్బరిబొండాం లాంటివి ఏదైనా తెచ్చి ఉంచండి. బహుశా అవసరం ఉండకపోవచ్చునేమో! అవసరమైతే తీసుకొని తింటాను" అన్నారు. సదాశివం అలాగే చేశాడు.

స్వామీజీ శిల మీద ఆసీనులయ్యారు. చుట్టూ విస్తృతమైన సముద్రం. అరేబియా సముద్రం, బంగాళాఖాతం, హిందూ మహాసముద్రం సంగమించే చోటు అది. ఆయనకు ముందు, ఆయన దృష్టి పడే చోట దేవి పాదపద్మాలు. ఇంకా కాస్త ముందు జగజ్జనని ఆలయం వెలసివుంది. అక్కణ్ణుండి భారతదేశం వ్యాపించింది.

స్వామీజీ ప్రగాఢ ధ్యానం అనుష్ఠించారు.

అక్కడ మూడు రోజులు నిరంతరాయంగా ఆయన ధ్యానంలో లీనమైపోయారు.

ఏ దైవాన్ని స్వామీజీ ధ్యానించారు? ఏ దైవాన్నీ కాదు; ఆయన ధ్యానించింది భారతదేశాన్ని. చరిత్రను కూలంకషంగా అధ్యయనం చేసినవారు ఆయన. భారతదేశ చరిత్ర మాత్రమే కాదు, ప్రపంచ దేశాల చరిత్రలు సైతం ఆయనకు కరతలామలకం అంటే అత్యుక్తి కాదు. ఆయన ఆలోచనలు గిర్రున తిరిగాయి: "విజ్ఞానం ఇతర దేశాలకు పోవడానికి మునుపే తన స్వగృహంగా చేసుకొన్నది ఈ ప్రాచీన భూమినే! ఆధ్యాత్మికజ్ఞాన ఆగమనాన్ని సూచించే స్థూల చిహ్నాలా అన్నట్లు మన అఖండ హిమాలయ పర్వత పంక్తులు సోపాన పరంపరలుగా స్వచ్ఛమైన శిశిర కిరీటాలను ధరించి, ఆకాశంలోనికి అత్యున్నతంగా వ్యాపిస్తున్నది ఇక్కడే! ఏనాడో లోకంలో అవతరించిన అత్యంత పూజనీయులైన ఋషిసత్తముల పాదస్పర్శచే పవిత్రీభూతమైన క్షేత్రాలూ ఈ భారతదేశంలోనే ఉన్నాయి! మానవుని అభ్యంతర ప్రకృతిని గూర్చి, ఆంతరిక ప్రపంచాన్ని గూర్చి పరిశోధనలు ప్రప్రథమంగా ప్రారంభమయింది ఇక్కడే! జీవాత్మ అమృతత్వాన్ని గూర్చి, భగవంతుని పరిపాలనా కర్తృత్వాన్ని గూర్చి, ప్రకృతిలో – మనిషిలో అంతర్యామిగా ఉన్న

స్వామీజీ అనుష్ఠించిన ధ్యానం

భగవంతుణ్ణి గురించిన సిద్ధాంతాలు తొలుదొల్త బయలుదేరింది ఇక్కణ్ణుండే! మతధర్మం, తత్త్వశాస్త్రాలకి చెందిన అత్యున్నత ఆదర్శాలు తమ పరమ ప్రాప్యస్థానాన్ని పొందగలిగింది ఇక్కడే! ప్రపంచాన్ని పలుమార్లు ముంచి లేవనెత్తిన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం, తత్త్వవిద్య అనే మహోత్తుంగ తరంగాలు బయలుదేరిందీ ఈ దేశం నుండే! మానవకోటిలో శుష్కించి నిర్జీవమైపోతున్న జాతులను మరల ఒకసారి పునరుజ్జీవింపజేసి, జవసత్వాలు చేకూర్చడానికి అలాంటి తరంగజాలం ఇక బయలుదేరవలసి ఉన్నది కూడా ఈ భారతక్షేత్రం నుండే! వందలాది విదేశీ దాడులను, భిన్నభిన్నమైన ఆచార సంప్రదాయాల సమ్మేళనం వలన కలిగిన వందలాది విప్లవాలను భరించి నిలిచిన భారతభూమి ఇదే! చెక్కుచెదరని శౌర్యంతోను, వినాశమెరుగని చైతన్య ప్రభలతోను, లోకంలోని ఏ శైలరాజాన్నైనా మించగలిగిన సుస్థిరత్వంతోను నిలిచింది ఈ పవిత్రదేశమే! ఆద్యంతాలులేక, అమృతమై ఒప్పారే నిత్యాత్మ ఎలాంటిదో, ఈ పవిత్ర దేశ జీవితం కూడా అలాంటిదే!"[1]

ఆ భారతం ఎక్కడ?

తాత్త్విక చింతనలలో అత్యున్నత శిఖారాలను అధిరోహించిన వారిగా నేటికీ జ్ఞానులు స్తుతించే మహామునులను అందించిన ఆ భారతం ఎక్కడ? అశోకుడు, సముద్రగుప్తుడు లాంటి చక్రవర్తుల పరిపాలనలో స్వర్ణ యుగాన్ని చవిచూసిన భారత మెక్కడ? గ్రీసు, రోమ్, పశ్చిమ ఆసియా, తూర్పు ఆఫ్రికా, ఆగ్నేయ – ఆసియా దేశాలు, చైనా లాంటి అనేక పరాయి దేశాలతో వాణిజ్య సంబంధాలు ఏర్పరచుకొని సముద్రాన్ని దాటించి వారిని తన వైపుగా ఆకట్టుకొన్న భారత మెక్కడ? గ్రీసు, మధ్య ఆసియా, శ్రీలంక, బర్మా, జావా, సుమత్రా, కాంబోడియా, చైనా, టిబెట్ ప్రభృత దేశాల నుండి వచ్చిన విద్యార్థులకు ఉన్నత విద్యలో శిక్షణనిచ్చిన తక్షశిల, నలందా, విక్రమశీల, విజయపురి, కాంచీపుర విశ్వవిద్యాలయాలను కలిగివున్న ఆ భారతం ఎక్కడ? అజంతా, ఎల్లోరా, గనేరీ, మహాబలిపురం లాంటి ప్రదేశాలలో అమరమైన చిత్తరువులను, శిల్పాలను, గుహాలయాలను అర్పించిన శిల్పులు, చిత్రకారులు, కళాకారులు జీవించిన భారత మెక్కడ? ఖగోళశాస్త్రంలో ఆర్యభట్టు, జ్యోతిశ్శాస్త్రంలో వరాహమిహిరుడు, గణితశాస్త్రంలో భాస్కరరాయడు, ఆయన కుమార్తె అయిన లీలావతి, వైద్యశాస్త్రంలో శుశ్రుతుడు, చరకుడు, రాజకీయ శాస్త్రంలో చాణక్యుడు అగ్రగణ్యులుగా విరాజిల్లిన భారత మెక్కడ?

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట, 177.

స్వామీజీ చింతనలు గిర్రున తిరిగాయి...

గిర్రున తిరిగి ఆవలివైపున కానవచ్చింది ప్రస్తుత భారతం: "అన్ని చోట్ల, ప్రక్కల ఎదుట వెనుక కూలిపోతున్న మట్టి గోడలపై, శిథిలాలపై, కప్పును కోల్పోయి, బయటికి కానవచ్చే వెదురు వాసాలనే అస్థిపంజరాలున్న కుటీర సమూహాలు; ఎన్నో శతాబ్దాలుగా అనుభవిస్తూన్న నైరాశ్య దారిద్ర్యాలచే ముఖాల్లో లోతైన రేఖలేర్పడి, చీలికపేలికలు కట్టుకొని, ఇటూ అటూ తిరుగాడే శల్యావశిష్టదేహులైన యువకులు, వృద్ధులు; అన్ని చోట్ల సర్వసామాన్యంగా సంచరించే ఆవులు, ఎద్దులు, దున్నలు – వాటిలో కూడా అలాంటిదే అయిన దౌర్బల్యం, త్రోవల ప్రక్కన పెంటలు, చెత్తకుప్పలు – ఇది నేటి భారతదేశం!

"అతిప్రశస్త సౌధరాజాలను ఆనుకొనే జీర్ణావస్థలోని పూరిగుడిసెలు; దేవాలయాలకు అతిసమీపంలోనే పెంటపోగులు; అతివిలువైన వలువలు అలంకరణలు ధరించిన వారి ప్రక్కనే నడయాడే కౌపీనమాత్ర ధారులైన సన్న్యాసులు; సంపదలతో కడుపార తిని తిరిగే వారిని కాంతివిహీన నేత్రాలలో, దైన్య దృక్కులతో చూస్తున్న అన్నార్తులైన నిరుపేదలు; – వీరితో కూడిందే మన స్వదేశం!"[1]

ఎందుకు? ఎందుకు ఈ తలక్రిందులైన పరిణామం?

స్వామీజీ చింతనలు మళ్లీ గిర్రున తిరిగాయి...

"పలువురు చింతనాశీలురు, సంస్కర్తలు వాపోయేటట్లు భారతదేశ పతనావస్థకు కారణం మతమా? కానే కాదు. ఎందుకంటే, మతానికి ఆరోపించే అపార్థానికి బాధ్యత మతానిది కాదు. దాని తప్పేమీ లేదు. ఏ మతమూ ప్రజలను హింసించలేదు. ఏ మతమూ మాంత్రికులను నిండుప్రాణాలతో కాల్చి చంపలేదు. ఎన్నడూ ఏ మతమూ ఇలాంటి పని చేయలేదు. అయితే ప్రజలను ఇలాంటి పనులకు పురికొల్పేది ఏది? రాజకీయాలేగాని మతం ముమ్మాటికీ కాదు. ఇలాంటి రాజకీయాలు మతం పేరు పెట్టుకొంటే ఆ దోషం ఎవరిది?"[2]

"దేశంలోని విద్యాబుద్ధులన్నీ రాజ్యాధికారం, గర్వం గల ఏ కొద్దిమంది కైవసంలోనే ఉండడమే భారతదేశ పతనానికి ముఖ్య కారణం. మళ్లీ మనం అభివృద్ధి చెందాలంటే, మనం అదే విధానాన్ని అనుసరించాలి. అంటే

---

1. లేవండి మేల్కొనండి, సంపుటం 5, పుట, 177.
2. లేవండి మేల్కొనండి,, సంపుటం 5, పుట, 109.

జనసామాన్యంలో విద్యావ్యాప్తి గావించాలి. సంఘసంస్కరణ విషయాల్లో ఒక అర్ధశతాబ్దం గొప్ప ఆర్భాటం లేవదీయబడింది. గత పది సంవత్సరాలుగా భారతదేశంలో అనేక చోట్ల పర్యటించాను. ఎక్కడ చూసినా సంఘసంస్కార సంఘాలే కుప్పలుతెప్పలుగా కనిపించాయికాని, 'పెద్దమనుషులు'గా చలామణి అవుతున్న వారు, ఎవరి రక్తాన్ని పీల్చి తాము 'పెద్దమనుషులు'గా అనిపించు కొంటున్నారో, అలాంటి జనసామాన్యాన్ని ఉద్ధరించడానికై ఏర్పడ్డ ఒక్క సంఘం కూడా నాకు కనిపించలేదు. మహమ్మదీయులు ఎంతమంది సిపాయిలను వెంట బెట్టుకొచ్చారు? ఎంతమంది ఆంగ్లేయులు వచ్చారు? కేవలం ఆరు రూపాయలకు తమ తండ్రుల, సోదరుల గొంతులను తెగనరికే వందలమంది భారతదేశంలో కాక మరే దేశంలో ఉన్నారు? ఏడు శతాబ్దాల్లో మహమ్మదీయులు ఆరు కోట్లు అయినారు. నూరు సంవత్సరాల క్రైస్తవ పరిపాలనలో ఇరవై లక్షల మంది తిరువాన్కూర్ పరగణాలో మాత్రమే క్రైస్తవులైనారు. ఎందుకు ఆ విధంగా జరిగింది? స్వతంత్రమైన ఆలోచనాశక్తి దేశం నుండి పూర్తిగా ఎందుకు పలాయన మయింది? హస్తకౌశలం ఉన్న మన శిల్పులు, కళాకారులు ఐరోపావారితో పోటీలో ఎందుకు నానాటికీ అంతరిస్తున్నారు? అనేక వందల సంవత్సరాలుగా దృఢంగా పాతుకుపోయిన ఆంగ్లేయ కార్మికులను, జర్మన్ కార్మికులు ఏ శక్తితో కదల్చివేయగలిగారు? విద్య, విద్య, ఒక్క విద్య వల్లే!....

"కాని మన బాలురు నేరుస్తూన్న విద్య నిరాశాజనకమయింది. పాఠశాలలో బాలుడు నేర్చుకొనేది శూన్యం. వాడి చిత్తసంస్కారం పూర్తిగా ధ్వంసమవుతుంది. ఫలితం శ్రద్ధావిహీనత లేక అశ్రద్ధ. వేదవేదాంతాలన్నింటికీ కీలకం శ్రద్ధ. నచికేతుణ్ణి యముడి ముందు ముఖాముఖి నిలిపి ప్రశ్నింపచేసిన శ్రద్ధ! శ్రద్ధ వలన ఈ లోకం నడుస్తోంది. అలాంటి శ్రద్ధ (ప్రస్తుతం) నశిస్తోంది! 'అజ్ఞశ్చాశ్రద్ధ ధానశ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి'[1] – అజ్ఞుడు, శ్రద్ధావిహీనుడు, సంశయాత్ముడు వినాశం పాలవుతాడు. కాబట్టి మనం వినాశానికి సమీపంలో ఉన్నాం.

"విద్యావ్యాప్తే దీనికి తరణోపాయం. అన్నింటికన్నా ముఖ్యమయింది ఆత్మ జ్ఞానం. ఆత్మజ్ఞానం అనగానే జడలు, దండం, కమండలం ధరించి కొండకోన ల్లోకి వెళ్లడం అని నా అభిప్రాయం కాదు. అయితే నా ఉద్దేశమేమిటి? సంసార బంధాలను ఛేదించి మోక్షాన్ని ప్రసాదింపజేసే జ్ఞానం, ఐహికమైన భౌతిక సంపదలను కలుగజెయ్యదా? నిస్సందేహంగా కలుగజేస్తుంది...

---

1. భగవద్గీత, 4,40.

"భారతదేశంలో తలెత్తిన ఏ సంప్రదాయమైనా - ఈ విషయంలో ఒకే అభిప్రాయం కలిగివుంది. అదేమంటే జీవాత్మలో అఖండశక్తి ఉంది. అభివ్యక్తీకరణలోని భేదం మాత్రమేగాని, పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతం అందరిలోను ఒకే ఆత్మ భాసిల్లుతున్నది. (నీరు పారడానికి) 'వ్యవసాయదారు ఆటంకాలు తొలగిస్తాడు.' (పాతంజల యోగసూత్రం కైవల్యపాదం-3). అవకాశం చిక్కగానే ఆ శక్తి సరైన కాలంలో, సరైన సమయంలో అభివ్యక్తమవుతుంది. అభివ్యక్తమయినా, కాకపోయినా బ్రహ్మాదిస్తంభ పర్యతం ఒకే శక్తి అన్నింట్లోను నెలకొని ఉంది. మనం ప్రతి గుమ్మం వద్దకు వెళ్లి ఆ శక్తిని జాగృతం చేయవలసివుంది.

"రెండవది: దీనితోపాటు విద్య నేర్పాలి. చెప్పడానికి ఇది సులభమే. కాని ఆచరణరూపంలోకి తేవడం ఎలా? సర్వసంగపరిత్యాగులూ, నిస్స్వార్థపరులూ, దయార్ద్రహృదయులూ అయిన మహనీయులు వేలమంది మన దేశంలో ఉన్నారు. ఏ లాభాన్నీ కాంక్షించక ఆధ్యాత్మిక బోధ గావించేవారు ఏ విధంగా పర్యటిస్తున్నారో, అదే విధంగా మనకు కావలసినట్లు వారిలో సగంమందినైనా ఏ ఖర్చూలేక మనం ఉపాధ్యాయులుగాను, విద్యావ్యాప్తి చేసేవారుగాను సుశిక్షితులను చేయవచ్చు."[1]

కాని దేనికైనా డబ్బు అవసరం. ఏ పని జరగాలన్నా డబ్బు అవసరం. అందుకు మార్గమేమిటి? డబ్బు ఎక్కడుందో, అక్కణ్ణుండి పొందాలి. పాశ్చాత్య దేశాలలో ఉన్న డబ్బు భారతదేశానికి రావాలి. అందు నిమిత్తం భారతదేశం పాశ్చాత్యదేశాల ముందు చేతులు జోడించి, కిమ్మనకుండా, వంగి వినమ్రంగా నిలబడాలా? కాదు. ఇక్కడున్న దానిని అక్కడ ఇద్దాం, అందుకు మారుగా అక్కడున్న డబ్బు పుచ్చుకొందాం.

ఇక్కడ భారతదేశంలో ఉన్న దేమిటి? వేలాది సంవత్సరాలకు మునుపు జీవించిన ఋషులు మనకు వారసత్వంగా ఇచ్చి పోయిన ఆధ్యాత్మికత, ఆధ్యాత్మికత, ఆధ్యాత్మికత మాత్రమే మన వద్ద ఉన్నది. శాశ్వతమైన ఆ ఆధ్యాత్మికతను పాశ్చాత్యదేశాలకు అందిద్దాం.

పాశ్చాత్యదేశాలకు వెళ్లడం ఎలా?

ఇంతవరకు ఏ భగవంతుడు తనను పరిరక్షిస్తూ వచ్చాడో ఆ భగవంతుడే దీనికీ దారి చూపిస్తాడని స్వామీజీకి స్పష్టమయింది.

---

1. లేవండి మేల్కొనండి,, సంపుటం 10, పుట, 113-115.

స్వామీజీ ధ్యానం పూర్తయింది.

ఇంతలో మూడు రోజులు గడచిపోయాయి. ఇది 1892 డిసెంబర్ 24వ తేదీ నుండి 26వ తేదీ లోపు జరిగివుండవచ్చు.[1]

నాలుగవ రోజు ఒక తెప్ప మీద స్వామీజీని తీరానికి తోడ్కొని వచ్చారు. ఇంతలో ఆయన గురించి విని అనేకులు ఆయనను చూడడానికి అక్కడకు వచ్చారు. తమను గురించి అడిగిన అన్ని ప్రశ్నలకూ స్వామీజీ ఇచ్చిన ఒకే సమాధానం: "నేను శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస శిష్యుణ్ణి. ఆయనను గురించి లోకం త్వరలోనే తెలుసుకోబోతున్నది." "స్వామీజీ, శిల మీద మీరు ఏం చేశారు? ఎలాంటి అనుభూతి పొందారు?" అని కొందరు ప్రశ్నించారు. అందుకు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "బాహ్యంగాను, ఆంతరికంగాను నేను ఇంత కాలంగా దేనిని అన్వేషిస్తూ తిరిగానో అది ఇక్కడ నాకు లభించింది."

మధురైలో

కన్యాకుమారి నుండి మదురైకి వచ్చిన స్వామీజీ అక్కడ రామనాథపుర మహారాజయిన భాస్కర సేతుపతిని కలుసుకొన్నారు. పేదలకు విద్య, వ్యవసాయాభివృద్ధి వంటి భారతదేశంలో గల అనేక సమస్యలు, వాటికి పరిష్కారాలు మొదలైన వాటి గురించి మహారాజుకు విపులంగా స్వామీజీ తెలియజేశారు. స్వామీజీ వేషభాషల పట్ల, ప్రగాఢ జ్ఞానం పట్ల అమితంగా ఆకర్షితుడైన మహారాజు ఆయనకు శిష్యుడయ్యాడు. అమెరికాలో జరుగనున్న సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనవలసిందిగా స్వామీజీని బ్రతిమలాడాడు మహారాజు. యథాప్రకారం నిర్ణయాన్ని భగవంతునికే వదలిపెట్టి మహారాజు వద్ద సెలవు పుచ్చుకొని స్వామీజీ రామేశ్వరం వైపుగా బయలుదేరారు.

రామేశ్వరంలో

లంకలో సీతను చెర నుండి విడిపించి తిరిగి వచ్చిన శ్రీరాముడు స్వహస్తాలతో ప్రతిష్ఠించిన దేవాలయం రామేశ్వరమని ఐతిహ్యం. రామేశ్వరం వెళ్లడంలో స్వామీజీ ఎంతో ఉత్సుకత చూపేవారని ఇంతకు మునుపే చూశాం. ఆయన అక్కడకు వెళ్లి రామేశ్వర శివుణ్ణి ఆరాధించారు. అక్కణ్ణుండి మద్రాసు బయలుదేరారు.

---

1. ఈ చోట 1970 లో అందమైన స్మారక మండపం ఒకటి నిర్మించబడింది. 'వివేకానంద కేంద్రం' సంస్థ ప్రయత్నం వలన నిర్మితమైన ఈ అద్భుతమైన మండపాన్ని నిత్యం వేలాది సందర్శకులు తిలకించి ఆనందభరితులవుతున్నారు.

రామేశ్వరం నుండి మద్రాసు బయలుదేరిన స్వామీజీ దారిలో పాండిచ్చేరి వెళ్లారు. అక్కడ మన్మథనాథ్ భట్టాచార్యకు అతిథిగా కొన్ని రోజులు ఉన్నారు. ఇక్కడ ఆయన ఒక సనాతన పండితునితో కఠినంగా వాదించవలసి వచ్చింది. హిందూమతం కాలాతీతమైనది, కనుక ఎలాంటి సంస్కరణా దానికి అవసరంలేదని పండితుని వాదన. అందుకు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "హిందూమత భావనలను విశ్లేషించి చూడాలి, సంశోధించి చూడాలి. విద్యావంతుడైన ప్రతి హైందవుని కర్తవ్యమది. ఇందుకు, ముందు మన సంకుచిత అభిప్రాయాల నుండి బయటపడాలి; వర్తమానకాలం అమితవేగంతో ప్రగతి పథంలో వెళుతూవుండడం చూడాలి. మన ఆచార సంప్రదాయాలు ఏవైనప్పటికీ అవి మన సాంఘిక జీవనానికో, తాత్త్విక వైఖరికో ఒక ఆటంకంగా ఉండే పక్షంలో వాటిని తుంగలో తొక్కి ముందుకు సాగిపోవాలి."

పాండిచ్చేరిలో

ఒక హైందవుడు సముద్రం దాటి వెళ్లడమే ఒక పాపకృత్యం అని చెప్పే టంతటి సంకుచిత వైఖరి గల ఆ పండితుడు స్వామీజీ విశాల భావాలను జీర్ణించుకోలేకపోయాడు.

స్వామీజీ మద్రాసు బయలుదేరారు.

19

చెన్నైలో

పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్ళి తీరాలి. ఇప్పుడు నేను అందుకు తయారుగా ఉన్నాను. హృదయపూర్వకంగా పనిచేద్దాం. ఫలితం జగజ్జనని అనుగ్రహిస్తుంది. ఆమె నాతో మాట్లాడింది.

— **స్వామి వివేకానంద**

భగవంతుని ప్రణాళికలు చిత్రమైనవి, ఆచరణ విధానాలు అంతకన్నా విచిత్రంగా ఉంటాయి. ప్రపంచం మారుమూలల్లో ఎవరెవరో జన్మిస్తారు; అక్కడక్కడ విడివిడిగా కొన్ని సంఘటనలు జరుగుతాయి. ఒక నిర్ణీత సమయంలో వారు ఏకమవుతారు; ఒక చరిత్ర రూపొందు తుంది. అటువంటి విచిత్రమైన చరిత్రలలో ఒకటే స్వామీజీ చెన్నై వెళ్ళడం. ఆయన వంగదేశంలో జన్మించారు. ఎవరూ తమను గుర్తించకూడ దని అప్పుడప్పుడు పేరు కూడా మార్చుకొని పర్యటించిన ఆ సన్న్యాసి కోసం చెన్నై మహానగరం వేచివుందంటే నమ్మశక్యమా? కాని అది అక్షర సత్యం. స్వామీజీ కోసం చెన్నై వేచివుంది!

చెన్నై వేచివుంది

చికాగో నగరంలో 1893 జూలై నెలలో ప్రపంచ వస్తుప్రదర్శనలో ఒక భాగంగా సర్వమత మహాసభ ఒకటి జరగబోతున్నదని 1892 ప్రారంభంలోనే చెన్నైలో తెలియవచ్చింది. 1892 మధ్య కాలంలో 'ది హిందూ' దినపత్రికలో దీనిని గురించిన ఒక ప్రకటన వెలువడింది. సభను గురించిన వివరాలు తెలుపుతూ, హిందూమతానికి ప్రతినిధిగా ఒకరు వెళ్ళాలని కూడా దాన్లో తెలియజేయబడింది. కాని విదేశాలకు వెళ్లడానికి ఎవరూ ముందుకు రాలేదు. ఈ విషయంగా 'ది హిందూ' పత్రిక సంపాదకుడు తన సంపాదకీయంలో, "హిందూమతం ప్రస్తుత సమాజ పోకడలో

సర్వమత మహాసభకు ఎవరు పోతారు?

ఎదురయ్యే సమస్యలకు పరిష్కారం చూపగలిగేదిగా లేదు" అని వ్యాఖ్యానించాడు. ఇది పెద్ద వివాదానికి దారితీసింది. దీనిని ఆదరిస్తూ, వ్యతిరేకిస్తూ వ్యాసాలు 'ది హిందూ' పత్రికలో ప్రచురితమయ్యాయి.

"హిందూమత పునర్నిర్మాణం అసాధ్యం. ఇది నిర్జీవంగా పడివుంది. దానికి కాలం తీరింది. దాని చిట్టచివరి అధ్యాయం వ్రాయడం జరిగిపోయింది." "ఈ హిందూదేశం ఒక మహాత్ముణ్ణి రూపొందించలేదు. స్వతంత్రంగా ఆలోచించ గల, సచ్ఛీల సంపత్తిగల, అకుంఠిత దీక్షాకంకణుడైన, ఐరోపాను లోకంలో అగ్రగణ్య దేశంగా రూపొందించడానికి పాటుపడిన మహావీరుల సరసన నిలబడ దగిన ఒక మహనీయుణ్ణి భారతదేశం రూపొందించలేదు." – ఇటువంటి అభిప్రాయాలు వెలువడ్డాయి.

మహాసభలో పాల్గొనబోయేది ఎవరో తేలలేదు. సనాతనులు, పండితులు వంటి వారెవరూ సముద్రం దాటి ఆ సభలో పాల్గొనడానికి ముందుకు రాలేదు. సముద్రం దాటి వెళితే అతడు కులభ్రష్టుడవడమే అందుకు కారణం. అతడు కులం నుండి వెలివేయబడతాడు! 1892 ఆగస్టులో ఇది ఒక సవాలుగానే పరిగణింపబడింది. "సొంత కులస్థుల వ్యతిరేక నినాదాలను సంబాళించుకొని, సముద్రం దాటి ధైర్యంగా ఆ సర్వమత మహాసభలో పాల్గొని హిందూమతం గురించి విశదపరచడానికి సిద్ధంగా ఉన్న ఒక్క సనాతన పండితుడు ఉన్నాడా అని నేను సవాలు చేస్తున్నాను. పోనీ ఎవరైనా వెళ్లినా అక్కడ ప్రసంగించడానికి హిందూమతంలో గొప్పగా ఏముంది? 'ప్రపంచానికి అందించడానికి మా వద్ద ఏమీ లేదు' అని మాత్రమే చెప్పగలం" అని ఒక వ్యక్తి వ్రాశాడు. హిందూమతానికి ప్రతినిధిగా ఎవరూ చికాగోకు వెళ్లరేమోననే సందిగ్ధ పరిస్థితి నెలకొంది.

చికాగో సర్వమత మహాసభ కార్యకర్తలలో ఒకరైన డాక్టర్ బారోస్, ఆ మహాసభ వివరాలు మద్రాసు క్రైస్తవ కళాశాల ప్రొఫెసర్ అయిన డాక్టర్ విలియం మిల్లర్‌కు తెలియజేశాడు. అదే సమయంలో అమెరికాలోని హిందూ సమితి (Hindu League) తో సన్నిహిత సంబంధం కలిగివున్న యోగి పార్థసారథి అయ్యంగార్ అనే వ్యక్తికి కూడా ఆ మహాసభ వివరాలు తెలిశాయి. హిందూమత ప్రతినిధిగా ఎవరిని పంపాలి, ఎవరు వెళ్లాలి అనే ప్రశ్న వీరి మనస్సులను తొలచి వేసింది. పార్థసారథి శాస్త్రాధ్యయనం చేసిన వ్యక్తి, జ్ఞాని, కాని కుల నియమాల కారణంగా ఆయన సంశయించాడు.

పార్థసారథి అల్లుడు అలసింగ పెరుమాళ్.[1] స్వామీజీ జీవితంలో శాశ్వతంగా చోటుచేసుకొని కీర్తిమంతుడైన ఈయన మిల్లర్ విద్యార్థి. తన తెలివితేటలతోను, ప్రతిభతోను 26 ఏళ్ల ప్రాయంలోనే చెన్నై పచ్చయప్ప కళాశాలకు అనుబంధ విద్యాసంస్థయైన ఉన్నత పాఠశాలలో ప్రధానోపాధ్యాయ పదవిని అలంకరించాడు. నెల జీతం వంద రూపాయలతో తల్లితండ్రులను, భార్య, నలుగురు పిల్లలను పోషించవలసిన బాధ్యత ఇతడి మీద ఉంది. కాని పేదరికం ఈయన ఉన్నతా దర్శాలకు ఆటంకం కాలేదు. సమాజ సంక్షేమానికీ, ప్రజాసేవకీ తనను అంకితం గావించుకొన్న ఈయన తనలాంటి యువకులను కూడగట్టుకొని శాస్త్రాధ్యయనం లోను, సమాజ సేవలోను పాల్గొంటూ జీవించసాగాడు. వీరిలో ముఖ్యులు ఆర్.ఏ. కృష్ణమాచారి, జి.జి. నరసింహాచారి, ప్రొఫెసర్ ఎం.పి. నంజుండరావు, బిలిగిరి అయ్యంగార్, టి.ఆర్. బాలాజీరావు, రాజమయ్యర్, జస్టిస్ ఎస్. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్, సింగారవేలు మొదలియార్ ప్రభృతులు.

అలసింగ పెరుమాళ్

అలసింగతో సర్వమత మహాసభ గురించి పార్థసారథి ప్రస్తావించాడు. అందుకు అర్హమయిన వ్యక్తి ఎవరైనా ఉంటే సూచించమని కూడా చెప్పాడు. చెన్నైలో మాత్రమే కాక, అప్పటికే భారతదేశంలో అనేక ప్రాంతాలలో సర్వమత మహాసభను గురించి వార్త వ్యాపించింది. అనేకులు ఆ సభ గురించి చర్చించారు. కాని ఎవరూ దానికి అంతగా ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదు. అలసింగ మహాసభ ప్రాధాన్యాన్ని అవగతం చేసుకొన్నాడు. ఎవరిని పంపాలి, అందుకు అర్హులెవరు అన్న ప్రశ్న ఆతడి మనస్సునూ తీవ్రంగా కలచివేసింది. తన బావగారయిన ప్రొఫెసర్ రంగాచారితో ఈ విషయం ప్రస్తావించి ఆయనను పాల్గొనమని కోరాడు. ఆయన కూడా నిరాకరించాడు. ఈ పరిస్థితిలోనే స్వామీజీ చెన్నైలో కాలుపెట్టారు.

అది 1893 ప్రారంభ కాలం. స్వామీజీ 31 వ సంవత్సరంలో అడుగు పెట్టారు. చెన్నై వచ్చిన స్వామీజీ శాంథోమ్‌లోని మన్మథనాథ్ ఇంట్లో బసచేశారు. ఆంగ్లం మాట్లాడే సన్న్యాసి ఒకరు వచ్చారనే వార్త చెన్నైలో కార్చిచ్చులా వ్యాపించింది. హైందవులలో అత్యధిక సంఖ్యాకు లకు నాటి హిందూమతంలో ఒక రకమైన విశ్వాసరాహిత్యం నెలకొన్న కాలం అది. కనుక ఆంగ్లం మాట్లాడే సన్న్యాసి అనే వార్తే అనేకులు

నూతన అధ్యాయం

1. ఈయన పేరు మహావిష్ణువు పేరయిన 'అళగియ సింగపెరుమాళ్'. స్వామీజీ ఆయనను 'అలసింగ' అని పేర్కొనేవారు. ఆ పేరే స్థిరపడిపోయింది.

స్వామీజీ వద్దకు రావడానికి కారణమయింది. శాంథోమ్‌లోని మన్మథనాథ్ ఇంట్లో చాలామంది యువకులు స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. వారిలో ఎక్కువమంది విద్యాధికులు, ప్రగతిశీల దృక్పథంగలవారు. వారు అడిగిన ప్రశ్న లన్నింటికీ స్వామీజీ మృదుమధురంగా, కాని దృఢనిశ్చయంగా జవాబులిచ్చి యువకులను అమితంగా ఆకట్టుకోగలిగారు. అందువలన ఒక రోజు ఆయనను కలుసుకొన్న యువకులు ఆ తర్వాత ప్రతిరోజు ఆయనను కలుసుకోకుండా ఉండలేకపోయే వారు. ఇలా వినే అలసింగ, ఆయన మిత్రులూ స్వామీజీని కలుసుకోవడం తటస్థించింది. అప్పటి నుండి ప్రారంభమయింది స్వామీజీ జీవితంలో ఒక నూతనాధ్యాయం.

మనస్సును ఆకట్టుకొనే వివరణలు

స్వామీజీ ఒక విచిత్రమైన వ్యక్తి. ఆయన మాటలు వింటున్నప్పుడు ఆయనకు తెలియనిదంటూ ఏమీ లేదని అనిపిస్తుంది! నేడు వేదవేదాంతాల గురించి మాట్లాడతారు, మర్నాడు విజ్ఞానం, ఆ మర్నాడు వాల్మీకి, కాళిదాసు, భవభూతి మొదలైన భారతీయ సాహితీ అనర్ఘరత్నాలను గురించి; హోమర్, వర్జిల్, షేక్‌స్పియర్, బైరన్ లాంటి పాశ్చాత్య సాహితీవేత్తలు; ఈ రోజు ట్రోజన్ యుద్ధం, రేపు పాండవులు, ఆ తరువాత హెలెన్, పిదప ద్రౌపది; గ్రీకు కళ, భారతీయ కళ అంటూ ఆయన స్పృశించని అంశం ఏదీ ఉండదు. ఒక సన్న్యాసికి ఇన్ని విషయాలలో కూలంకష జ్ఞానం ఉండడం ఎవరికి ఆశ్చర్యం కలిగించదు!

ప్రశ్నలు అడిగే వారి మనఃస్థితిని అర్థంచేసుకొని అందుకు తగినట్లు జవాబివ్వడం స్వామీజీకిగల విశేష ప్రతిభ. ఒక ఫలానా వ్యక్తి మనస్సును అవగతం చేసుకొని ఎలా ఆయన జవాబు ఇవ్వగలుగుతున్నారని అడిగినప్పుడు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "శరీరానికి వైద్యులు ఉన్నట్లు మానసిక వైద్యులు సన్న్యాసులు. చికిత్సకు మునుపే రుగ్మత కారణాన్నీ, లక్షణాలనూ వైద్యులు అర్థంచేసుకొనే రీతిలోనే సన్న్యాసులుకూడా ప్రశ్నకు బదులు చెప్పడానికి ముందే వారి మనఃస్థితిని అవగతం చేసుకోగలరు."

సమావేశమైన వారిలో ఎవరిలోనైనా ఒక దురాలోచనో, తప్పుడు ఆలోచనో మెదలగానే స్వామీజీ తక్షణమే గుర్తించగలిగేవారు. అలా ఏదైనా జరిగితే వెంటనే ఆయన పెదవులు అదో రకమైన నవ్వును చిందించగా ఆయన ఆ సదరు వ్యక్తిని ఒక పర్యాయం తేరిపార చూస్తారు. కాని ఆయన దయార్ద్ర హృదయులు కనుక వాటిని పెద్దవి చేయకుండా అతి మామూలుగా పరిగణించి క్షమిస్తారు. "ఆయన దివ్య సమక్షంలో ఉండడమన్నది భయంకరమైన మందుగుండు

సామాను ముందు ఉండడం లాంటిది. కాని దయాస్వరూపులైన స్వామీజీ మన దుశ్చర్యలన్నింటినీ క్షమిస్తారనే ఆలోచనే సంశయం లేకుండా ఆయన సమక్షంలో ఉండనిచ్చింది" అని వ్రాస్తున్నారు ఆయన శిష్యులలో ఒకరు.

హిందూమతాన్ని ఒక నూతన దృక్పథంలో అందించడానికి ఎవరూ లేరా అని చెన్నై యువకులు తపించిపోయినప్పుడు ఒక ప్రకాశమానమైన జ్యోతిలా భాసించారు స్వామీజీ. ఆయనను కలుసుకొన్న ప్రతి క్షణమూ ఆ యువకులకు క్రొత్త తొలి సంజలా అనిపించింది. ప్రశ్నలకు క్షణం కూడా తడుముకోకుండా ఆయన ఇచ్చిన జవాబులు వారి మనస్సులను ఇట్టే దోచుకొన్నాయి.

ఒక రోజు సాయంత్రం సముద్రతీరపు ఇంట్లో స్వామీజీ కూర్చుని ఉన్నారు. యథాప్రకారం పలువురు యువకులు ఆయనను కలుసుకోవడానికి వచ్చారు. క్రింద తరంగాలతో ఉప్పొంగుతున్న నీలిసముద్రం, పైన విస్తృతమైన నీలాకాశం. ఒకరు ఇలా అడిగారు.

ప్రశ్న *:* స్వామీజీ, కృష్ణుణ్ణి నీలమేఘశ్యామునిగా ఎందుకు అభివర్ణిస్తారు?

స్వామీజీ *:* ఎందుకంటే విస్తృతమయినదంతా నీలి రంగులో ఉంటుంది. మీ సమీపంలోని అంతరిక్షాన్ని (Space) చూడండి, దానికి రంగు లేదు. కాని పైన విస్తృతించివున్న పరిమితిలేని ఆకాశాన్ని చూడండి. అది నీలిరంగులో ఉంది. సముద్ర జలాన్ని చేతుల్లోకి తీసుకొని చూడండి. దానికి రంగు లేదు. కాని విశాలమైన సముద్రాన్ని చూడండి, అది నీలిరంగులో కనిపిస్తుంది. మీ సమీపంలోని నేలను చూడండి, అది విభిన్న రంగుల్లో ఉంది. కాని దూరంగా కనిపించే కొండను చూడండి, దాని రంగు నీలం. కృష్ణుడు సర్వాంతర్యామి, ప్రకృతి అంతటా చొచ్చుకొనిపోయి వ్యాపించిన వాడు. ఆయన అనంతుడని చూపడానికే నీలమేఘశ్యామునిగా అభివర్ణింపబడుతున్నాడు.

కృష్ణుడు ఎందుకు నీలమేఘచ్ఛాయా రూపుడు?

ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య తత్త్వాలను గురించి చర్చ వచ్చింది. ఒక విద్యార్థి స్పెన్సర్‌ను అమితంగా శ్లాఘించాడు. అప్పుడు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "స్పెన్సర్ 'గ్రహింపజాలనిది' అని వచించినది దేనిని? మనం చెప్పే 'మాయ' కాదా! ఈ పాశ్చాత్య తాత్త్వికులు 'గ్రహింపజాలనిది' అనే భావనను తలచుకొంటేనే భయపడిపోతారు. కాని మన తాత్త్వికులు తెగించి దాన్లోకి దూకి దానిని జయించారు. పాశ్చాత్య వాగాడంబర తత్త్వానికీ, ప్రాచ్యుల అనుభూతికీ ఇదే తేడా."

స్పెన్సర్ ఏం చెబుతున్నాడు?

సమాజం భ్రష్టుపట్టింది, దానిని సంస్కరించాలనే ఆరాటం నాటి యువకులలో ఎక్కువగా కనిపించింది. కాని దాని కోసం వారు ఎంపిక చేసుకొన్న మార్గం నిర్మాణాత్మకంగా లేదని స్వామీజీ గ్రహించారు. భ్రష్టుపట్టడానికీ, తిరోగమనానికీ మన మతమూ, సంస్కృతే కారణమని నమ్మిన ఆ యువకులు మన వారసత్వాన్నే విస్మరిస్తూ, అవహేళనగా మాట్లాడనారంభించారు. స్వామీజీ దానిని ఆమోదించ లేదు. మన పతనావస్థకు కారణం మన మతమో, నాగరకతో, సంస్కృతో కాదు; వాటిని సముచితంగా అవగతం చేసుకోకపోవడమూ, ఆలోచనారహితంగా విశ్లేషణారహితంగా పాశ్చాత్య లౌకిక సంస్కృతిని అలాగే స్వీకరించి అనుసరించ డమే మన పతనావస్థకు కారణంగా ఆయన పరిగణించారు. సమాజ సంస్కరణ అక్కర్లేదన్నది ఎన్నటికీ ఆయన ఉద్దేశం కాదు; కాని ఆ సంస్కరణ అంతరంగం నుండి రావాలే కాని బయటినుండి కాదని ఆయన నొక్కివక్కాణించారు. అంటే మన వారసత్వాన్ని అవగాహన చేసుకోవడం ద్వారా సమాజాన్ని సంస్కరించాలే గాని పాశ్చాత్యదేశాల నుండి అరువు తెచ్చుకొన్న భావనలను జొప్పించడం ద్వారా కాదని స్వామీజీ అభిప్రాయపడ్డారు.

ఏది సమాజ సంస్కరణ?

"స్వామీజీ, హిందూమతంలోని ముఖ్యాంశాలు ఏవి?" అని ఒక కళాశాల ప్రొఫెసర్ అడిగారు. "భగవద్విశ్వాసం, వేదాలపట్ల విశ్వాసం, కర్మ సిద్ధాంతం, పునర్జన్మ సిద్ధాంతం. హిందూమతానికీ తక్కిన మతాలకీ ఉన్న ముఖ్యమైన తేడా ఏమిటో తెలుసా? మనిషి అసత్యం నుండి సత్యం వైపుగా పయనిస్తున్నాడని తక్కిన మతాలు వచిస్తున్నాయి. అతడు సత్యం నుండి సత్యానికి, నిమ్న సత్యం నుండి ఉన్నతమైన సత్యానికి పయనిస్తున్నాడంటుంది హిందూమతం. వేదాలను లోతుగా అధ్యయనం చేస్తే అక్కడ సామరస్యం అనే భావనే కనిపిస్తుంది. పరిణామక్రమ భావనా దృక్పథంలో వేదాలను అధ్యయనం చేయాలి."

హిందూమత ముఖ్యాంశాలు

ఒక రోజు విద్యార్థికులు కొందరు స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి వచ్చారు. స్వామీజీ తననుతాను అద్వైతిగా భావిస్తారు. అద్వైతం పరమ సత్యాన్ని గురించి చెబుతుంది. "ప్రాణం, లోకం, పరమ సత్యం అనే విభజనలు లేవు; ఉన్నది ఒక్కటే, అదే నేను" అన్నదే దాని భావం. వచ్చిన వారు ఈ భావనను ఆమోదించని వ్యక్తులు. ఒక

'ఎరుగబడనిది నేను తెలుసుకొన్నాను'

సవాలు విసిరినట్లే స్వామీజీతో, "మీరూ భగవంతుడు ఒక్కటే అని చెబుతున్నారు. దీని ద్వారా మీ బాధ్యతను కడిగివేసుకొన్నారు. మీరు తప్పు చేస్తే అడ్డుకొనే దెవరు? సరైన మార్గం నుండి వైదొలగితే సరిదిద్దేదెవరు?" అని అడిగారు. అదే ఉద్ఘాటనతో స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "నేను భగవంతునితో తాదాత్మ్యం చెంది వున్నానని నిజంగా గ్రహించివుంటే తప్పుడు మార్గంలో వెళ్లనేవెళ్లను. నన్ను సరిదిద్దడానికో, అడ్డుకోవడానికో ఎవరి అవసరమూ ఉండదు."

స్వామీజీ రామనాథపుర రాజప్రాసాదంలో బసచేసి ఉన్నప్పుడు కూడా ఇటువంటి వాదన ఒకటి తలెత్తింది. ఎరుగని పరమ సత్యాన్ని తెలుసుకోలేమని ఒక వ్యక్తి పరిహసించసాగాడు. కాసేపు సహనం వహించిన స్వామీజీ స్పష్టంగా, "ఎవరూ ఎరుగనిది నేను తెలుసుకొన్నాను" అన్నారు.

స్వామీజీ ఆకృతీ, ఆయనకు గల విషయపరిజ్ఞానమూ, నూతన దృక్పథాలతో ఆయన భావనలను విశ్లేషించే తీరుతెన్నులూ చెన్నై యువకులను, ప్రత్యేకించి అలసింగను అమితంగా ఆకట్టుకొన్నాయి. అట్లే స్వామీజీ కూడా చెన్నై యువకుల పట్ల ఆకర్షితులయ్యారనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. "హిందూమతం గురించిన ఆయన సరిక్రొత్త విశ్లేషణలు నిజానికి చెన్నైలోనే ఆదరణకు నోచుకొని, స్వీకరింపబడ్డాయి. అక్కడే శ్రీరామకృష్ణుల సందేశం తక్షణం స్వీకరింపబడింది" అని స్వామీజీ ఆంగ్లేయ జీవిత చరిత్రకారులు వ్రాస్తున్నారు.

సర్వమత మహాసభకు వెళతారా?

అలసింగ ఇకపై ఆలస్యం చేయలేదు. ఒక రోజు "స్వామీజీ, మీ రెందుకు చికాగోలో జరుగనున్న సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనకూడదు?" అని స్వామీజీని అడిగాడు. వెంటనే స్వామీజీ, "నాకు ఎలాంటి అభ్యంతరమూ లేదు. ఎవరైనా పంపితే నేను వెళతాను" అన్నారు. అప్పుడు సమావేశంలోని ఒక వ్యక్తి తక్షణమే స్వామీజీకి కొంత డబ్బు (రూ 2/=) ఇచ్చారు. స్వామీజీ స్వహస్తాలతో ఆ పైకం పుచ్చుకొన్నారు. "మొట్టమొదటిసారిగా ఆయన చేత్తో డబ్బు పుచ్చుకోవడం అప్పుడే చూశాను" అని అలసింగ కాలాంతరంలో చెప్పాడు. చేతిలోని పైకం చూసి నవ్వుతూ, "నేను కలుసుకోబోయే మొదటి భిక్షగానికి ఈ పైకం ఇస్తాను" అన్నారు. అట్లే చేశారు కూడా. అమెరికా వెళ్లడం గురించి ఎలాంటి నిర్ణయానికీ స్వామీజీ రాకపోయినప్పటికీ, 'నే నెందుకు పాల్గొనకూడదు?' అనే భావన ఆయన మనస్సులో పదేపదే మెదలసాగింది. అలసింగ కూడా అవకాశం చిక్కినప్పుడల్లా ఈ విషయంలో స్వామీజీపై సుతిమెత్తగా ఒత్తిడి చేస్తూనే వచ్చాడు.

ఆ రోజుల్లో చెన్నైలో 15 కన్నా ఎక్కువ హిందూమత సంస్థలు ఉన్నాయి. కాని ఈ సంస్థల నాయకులుకానీ, హిందూమత అధినేతలుకానీ స్వామీజీని కలుసుకోవడం తటస్థించలేదు. పలువురు విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు, ప్రభుత్వ అధికారులు, న్యాయవాదులు వచ్చి స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. కాని జనం తండోపతండాలుగా వచ్చారు. సామాన్యంగా వారు సాయంత్రం 4 నుండి రాత్రి 10 గంటల వరకు ఆయనతో ముచ్చటించేవారు.

దినపత్రికలలో

చెన్నై సంఘాలలో ఒకటయిన 'తిరువల్లిక్కేణి సాహిత్య సభ' స్వామీజీని పలుమార్లు ఆహ్వానించి ఉపన్యాసాలు ఏర్పాటు చేసింది. తద్వారా చెన్నైలో స్వామీజీ పేరు బాగా వ్యాప్తిలోకి వచ్చింది. స్వామీజీ అక్కడ చేసిన ప్రసంగాల గురించిన వార్తలు కొన్ని సందర్భాలలో దినపత్రికలలో వెలువడ్డాయి.

హిందూమతం మరియు సమాజశాస్త్రం గురించి వంగదేశ సన్న్యాసి

> దాదాపు 32 ఏళ్ల వయసుగల వంగదేశ సన్న్యాసి ఒకరు చెన్నై వచ్చారు. ఆయన కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయ స్నాతకోత్తరులు (ఎం.ఏ)[1]. విద్యావంతులైన దాదాపు 100 మంది హైందవులు ఆయనతో తిరువల్లిక్కేణి సాహిత్య సభలో గత వారం ముచ్చటించారు. వారిలో దివాన్ బహదూర్ రఘునాథరావు కూడా ఉన్నారు. ఆ సన్న్యాసి ప్రసంగాంశాలు ఇంతకు మునుపే 'ఇండియన్ సోషియల్ రిఫార్మర్' పత్రికలో వెలువడ్డాయి...

వేదమతం, జీవితం గురించీ హిందూమతం వచించే ఆదర్శం, శ్రాద్ధ క్రియలు, స్త్రీవిద్య, హిందువుల ప్రగతి మొదలైన వాటి గురించీ స్వామీజీ చేసిన ప్రసంగాలలోని భావనలను పై నివేదిక క్లుప్తీకరించింది.

చెన్నైలోని అడయార్‌లో నెలకొన్న దివ్యజ్ఞాన సమాజంలో (Theosophical Society) కూడా స్వామీజీ ఒకటి రెండుసార్లు ప్రసంగించారు. వారి పత్రికయైన 'ది థియోసఫిస్ట్' 1893 మార్చ్ సంచికలో ఆ వార్త ప్రచురితమయింది.

ప్రసంగాలు, సంభాషణలు, వీటికన్నా ఎక్కువగా స్వామీజీ దివ్యతేజస్సు, వ్యక్తిత్వం వందలమందిని ఆకట్టుకొన్నాయి. స్వామీజీ అనుగ్రహభాషణం వలన కొందరి జీవితాలలో సైతం మార్పు వచ్చింది. ఒకరిద్దరి గురించి చూద్దాం. అలసింగను గురించి ముందే చూసివున్నాం. స్వామీజీపట్ల పూర్తిగా ఆకర్షితుడైన

1. నిజానికి, స్వామీజీ పట్టభద్రులు (బి.ఏ.) మాత్రమే.

వ్యక్తి అతడు. తన తుదిశ్వాస వరకు ఆతడు స్వామీజీ కోసమే, స్వామీజీ ధ్యాసలోనే జీవించాడు. "మన అలసింగ వంటి వారు లోకంలో ఎవరూ లేరు. కించిత్తు కూడా స్వార్థంలేని, ఇంత కఠోరంగా శ్రమించే, గురువు పట్ల ఇంతటి భక్తి ప్రపత్తులు, ఇంత వినమ్రతాభావం గల శిష్యుణ్ణి ఈ లోకంలో చూడడం ఎంతో అరుదు" అని సాక్షాత్తు గురువైన స్వామీజీ ప్రశంసలందుకొన్న శ్లాఘనీయుడు అలసింగ. స్వామీజీ దివ్యమయ చరిత్ర ఈ లోకంలో నిలిచివున్నంత దాకా అలసింగ కీర్తిచంద్రికలు ప్రకాశిస్తూనే ఉంటాయి.[1]

తరువాతి వ్యక్తి 'కిడి'. ఇది ఆయనకు స్వామీజీ పెట్టిన ముద్దుపేరు. ఆయన అసలు పేరు సింగారవేల్ మొదలియార్. ఆయన క్రైస్తవ కళాశాలలో విజ్ఞానశాస్త్ర

---

1. అలసింగ ఒక గొప్ప దేశభక్తునిగా కూడా విరాజిల్లాడు. తమిళ మహాకవి సుబ్రహ్మణ్య భారతి స్వయంగా ఈయనను ప్రస్తావించి శ్లాఘించారు. 'ఇండియా' అనే తమిళ జాతీయ వారపత్రికలో (11.5.1909) "అలసింగ అనేక మంచిపనుల నిర్వహణలో పాల్గొన్నాడు. కాని ఆయన దేశభక్తి అంతగా వెల్లడికాలేదు. నేపథ్యంలో ఉన్నప్పటికీ ఆయన దేశభక్తి శ్లాఘనీయమైనది" అని సుబ్రహ్మణ్య భారతి వ్రాశారు.

సుబ్రహ్మణ్య భారతి స్వామీజీని కలుసుకోవడం తటస్థించలేదు. కాని స్వామీజీ భావనలు ఈయనను బాగా ఆకట్టుకొన్నాయి. స్వామీజీ ప్రభావం సుబ్రహ్మణ్య భారతి గీతాలలో కొట్టొచ్చినట్లు కానవస్తుంది. స్వామీజీ సోదర సన్న్యాసియైన అభేదానందను కలుసుకోవడమే కాక ఆయన మీద పాటలు కూడా భారతి రచించారు. స్వామీజీ సోదరుడైన భూపేంద్రనాథ్ దత్తా మీద కూడా పాటలు రచించారు. స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యురాలూ, కాలాంతరంలో భారతదేశ స్వాతంత్ర్యం కోసమూ, స్త్రీ ఉద్ధరణ కోసమూ పాటుపడిన వారూ అయిన సోదరి నివేదితను కలుసుకొని, ఆమెను తమ జ్ఞాన గురువుగా స్వీకరించారు సుబ్రహ్మణ్య భారతి. ఈమె మీద కూడా పాటలు రచించడంతోపాటు 'జ్ఞానరథం' అనే తన పుస్తకాన్ని నివేదితకు అంకితం చేశారు.

సుబ్రహ్మణ్య భారతి ఒకసారి నివేదితతో, "మాబోటి యువకులకు మార్గదర్శకత్వం వహించ డానికి చెన్నైలో జాతీయ నాయకులంటూ ఎవరూ లేరు. మేం ఏం చేయాలి?" అని అడిగారు. అందుకు నివేదిత, "ఎందుకు? అలసింగ ఉన్నారు కదా! సామాన్య విషయాల్లో నీకు ఎలాంటి సందేహం తలెత్తినా ఆయన నుండి నివృత్తి చేసుకోవచ్చు" అని చెప్పింది.

స్వామీజీచే అమితంగా ప్రభావితులైన జాతీయ కవియైన సుబ్రహ్మణ్య భారతి స్వామీజీ మీద రచించిన పాటలు ఏవీ లభించకపోవడం మన దురదృష్టం. ఆయన రచించి ఉంటారనే విషయంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. ఆయన రచించిన అనేక గీతాలు కానరాకపోయా యని ఆయన జీవిత చరిత్ర స్పష్టం చేస్తున్నది. స్వామీజీ మీద వ్రాసిన పాటలు కూడా వాటిలో ఉండివుండవచ్చు!

శాఖలో ఉప అధ్యాపకుడు. క్రైస్తవ మత భావనల ప్రభావంతో హిందూమతాన్ని ఆయన తీవ్రంగా విమర్శించేవాడు. స్వామీజీ గురించి విని, ఆయనతో వాదించడానికి ఒక రోజు వచ్చాడు. ఆ సంఘటన గురించి కాలాంతరంలో స్వామీజీ తమాషాగా, "'వచ్చాను, చూశాను, జయించాను' అన్నాడు అలనాడు జూలియస్ సీజర్. కాని కిడి 'వచ్చాడు, చూశాడు, జయింపబడ్డాడు' " అనేవారు. స్వామీజీని కలుసుకొన్న తరువాత కిడీ తన జీవితాన్ని పూర్తిగా స్వామీజీ కార్యకలాపాలకు అంకితం చేశాడు.

కిడి

ఒక రోజు సాయంత్రం వేళ. యథాప్రకారం నాడు కూడా స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి పలువురు వచ్చారు. ఆ రోజు స్వామీజీ మనస్సు పూర్తిగా భగవద్ధ్యాసలో లయించి ఉంది. ఆయనలో దివ్యశక్తి పరవళ్లు త్రొక్కుతున్నది. హఠాత్తుగా స్వామీజీ ఒక రకమైన పారవశ్య స్థితిని పొందారు. ఆ స్థితిలోనే, "ఇప్పుడు ఎవరైనా నన్ను స్పృశిస్తే వారు మహాత్ములయిపోతారు" అన్నారు. ఆ బృందంలో కిడీ ఉన్నాడు. పర్యవసానాలను గురించి అతడు ఆలోచించలేదు. ఠక్కున వెళ్లి స్వామీజీని స్పృశించాడు. విద్యుచ్ఛక్తి ప్రసరించినట్లు ఏదో ఒక ఉద్వేగం ఆతడిలో ప్రవేశించింది. స్వామీజీ వచించినట్లే ఆతడి జీవితం ఆ తరువాత పూర్తిగా మారిపోయింది. ఇంటికి వెళ్లడమే మానుకొన్న అతడు కాలాంతరంలో సన్న్యాసిలా తపోమయ జీవితం గడిపాడు.

ఆతడికి 'కిడి' అనే పేరు స్వామీజీ పెట్టడం కూడా ఎంతో ఆసక్తికరమైన ఉదంతం. స్వామీజీని కలుసుకోకమునుపే ఆతడు తన జీవితాన్ని కట్టుబాట్లతో మలచుకొన్నాడు. పాలు, పళ్లు మాత్రమే ఆతడు ఆహారంగా పుచ్చుకొనేవాడు. ఇందువలన ఆతణ్ణి తమిళ భాషలో 'కిళి' (చిలుక) అని సంబోధించాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. స్వామీజీ ఉచ్చారణలో 'ళి' 'డి'గా మారిపోయి 'కిడి' అయింది.

కాలాంతరంలో స్వామీజీ అభిమతం మేరకు 'ప్రబుద్ధ భారత' అనే ఆంగ్ల మాసపత్రిక చెన్నైలో ప్రారంభించబడినప్పుడు దాని కార్యనిర్వాహక బాధ్యతను కిడి వహించాడు.

ఒక రోజు కొందరు యువకులు సరదాగా, ప్రొద్దుపుచ్చడంకోసం ఆంగ్లం మాట్లాడే సన్న్యాసిని చూడగోరి వచ్చారు. వారు వచ్చినప్పుడు స్వామీజీ హుక్కా త్రాగుతున్నారు. సగం జాగ్రదవస్థలో, సగం స్వప్నావస్థలో తేలిపోతున్నట్లుగా ఆయన కనిపించారు. యువకులు కాసేపు వేచివున్నారు. వారిలో ఒకరు "స్వామీజీ! భగవంతుడంటే

వి. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్

ఏమిటి?" అని స్వామీజీని అడిగాడు. స్వామీజీ ఆ ప్రశ్నను పట్టించుకోనట్లుగా హఠాత్తుగా తల పైకెత్తి, "మంచిది, మిత్రమా! శక్తి అంటే ఏమిటి? కాస్త వివరించు చూద్దాం" అన్నారు. యువకులు ఈ ప్రశ్నను ఏమాత్రం ఎదురు చూడలేదు. ఒకరిముఖాలొకరు చూసుకొంటూ ఆశ్చర్యచకితులై నిలబడిపోయారు. వెంటనే స్వామీజీ, "ఏమిటిది! శక్తి లేకుండా దైనందిన జీవితం లేదు. అటువంటి చిన్న పదాన్నే మీరు వివరించలేకపోతున్నారు. భగవంతుణ్ణి గురించి వివరించ మని నన్ను అడుగుతున్నారే!" అన్నారు. ఆ యువకులు అడిగిన ప్రతి ప్రశ్నకూ అలాంటి ఎదురు ప్రశ్నల రూపంలోనే జవాబు లిచ్చారు. కాసేపటికి వారు సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్లిపోయారు. ఒక వ్యక్తి మాత్రం వారితో వెళ్లిపోకుండా స్వామీజీ కోసం వేచివున్నాడు. ఆ వ్యక్తి సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్. స్వామీజీ పట్ల అమితంగా ఆకర్షితుడైన అయ్యర్ రోజూ ఆయన వద్దకు రాసాగాడు.

ప్రతి రోజూ మెరీనా సముద్రతీరంలో పచార్లు చేయడం స్వామీజీకీ, శిష్యులకూ అలవాటయిపోయింది. ఒక రోజు స్వామీజీ అయ్యర్‌తో, "మంచిది, నాయనా! నీకు మల్లయుద్ధం తెలుసా?" అని అడిగారు. "తెలుసు" అని అయ్యర్ జవాబివ్వగానే, "అలా అయితే రా, ఒక పట్టుపడదాం" అన్నారు స్వామీజీ. ఈ సంఘటనానంతరం స్వామీజీని 'పహిల్వాన్ స్వామి' అని అయ్యర్ పేర్కొన సాగాడు.

తమిళ వంటకాల పట్ల ప్రీతి

బాలాజీరావును చూడడానికి స్వామీజీ తిరువల్లిక్కేణి సింగరాచారి వీథిలోని ఆతడి ఇంటికి అప్పుడప్పుడు వెళ్లడం కద్దు. కొన్ని సమయాలలో బాలాజీ ఏదో పనుల్లో ఉన్నప్పుడు స్వామీజీ వేచివుండేవారు. ఆ సమయా లలో కళ్లుమూసుకొని 'ఓం' అనే ప్రణవ మంత్రాన్ని స్వామీజీ బిగ్గరగా ఉచ్చరించేవారు. ఆ ఓంకార నాదమూ, శక్తీ ఇంటినే కదలించివేసేదిగా ఉండేవట! వెళ్లినప్పుడల్లా బాలాజీ భార్యను చారు అడిగి పుచ్చు కొనేవారు. అట్లే అప్పడాలు, వడియాలు లాంటివి కూడా ఇష్టంగా తినేవారు.

కొన్ని సంఘటనలు

ఒక రోజు స్వామీజీ ఏకాంతంగా ఉన్నప్పుడు మన్మథనాథ్ ఆయన వద్దకొచ్చి, "స్వామీజీ! అత్యున్నత వేదాంత తత్త్వాలు సంతరించుకొన్నప్పటికీ హిందువులు విగ్రహాలను ఆరాధిస్తున్నారే?" అని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "మనకు హిమాలయ పర్వతాలున్నాయి కదా, అందుకే" అన్నారు. మహోన్నతమైన ఆ పర్వతరాజాలను చూస్తున్నప్పుడు దాని సృష్టికర్తను ఆరాధించకుండా ఉండలేం అన్నదానినే స్వామీజీ అలా సూచించారు.

సాధారణంగా స్వామీజీ ఎవరినీ తప్పుబట్టడమో, గర్హించడమో చేసేవారు కారు. కాని ఒక రోజు ఒక బ్రాహ్మణుడు వచ్చి ఆయనతో, "స్వామీజీ! సంధ్యా వందనం అనుష్ఠించడానికి కొన్ని సమయాలలో తీరిక ఉండడంలేదు. అలా అనుష్ఠించకపోవడం తప్పా?" అని అడిగాడు. ఉరుములా గర్జిస్తూ జవాబిచ్చారు స్వామీజీ: "ప్రాచీన ఋషులకు, మనలా మందగమనం కాకుండా అంగలు వేస్తూ నడచిన మహామేధావులకు, ఎవరి ముందు నువ్వు కేవలం ఒక పురుగువో, ఆ మహానుభావులయిన ఋషులకు తీరిక లభించింది. నీకు తీరిక దొరకలేదు, అంతే కదా!"

ఇదే విధంగా మరొక రోజు ఒక వ్యక్తి వచ్చి వేదకాల ఋషుల ఉపదేశాలు "అర్థంపర్థంలేని పిచ్చికూతల" మాదిరి ఉన్నాయని చెప్పాడు. అప్పుడు కూడా స్వామీజీ భగ్గున మండి ఇలా జవాబిచ్చారు: "పూజనీయులైన ప్రాచీన ఋషులను ఇలా తూలనాడడానికి నీ కెంత ధైర్యం! మిడిమిడి చదువులు నీ మెదడును పాడుచేశాయి. వారు ఆవిష్కరించిన సత్యాలను నువ్వు ఎప్పుడయినా విశ్లేషించి చూశావా? విశ్లేషణ అలా ఉంచు, వేదాలను ఒక్కసారయినా చదివి చూశావా? చదివి చూడు, వారు ఉద్ఘోషించింది అప్పుడు తెలుస్తుంది. ధైర్యముంటే అది చేసిచూడు."

ఒక రోజు మన్మథనాథ్ వంటమనిషి మైసూరు మహారాజు స్వామీజీకి కానుకగా ఇచ్చిన హుక్కాను కుతూహలంగా చూస్తున్నాడు. అది గమనించిన స్వామీజీ, "నీకు అది కావాలా?" అని అడిగారు. "అవును" అని చెప్పడానికి సంశయిస్తూ అతడు నిలబడిపోయాడు. ఆతడి వాలకం ఇట్టే గ్రహించిన స్వామీజీ హుక్కాను ఆ వంటమనిషికి ఇచ్చేశారు. "నువ్వు చూసి విస్తుబోయే వస్తువు నీకే సొంతం" అన్నారు స్వామీజీ. తమ వద్దనున్న ఏ వస్తువును చూసి ఎవరైనా ఆశ్చర్యచకితులయితే వెంటనే దానిని ఆ వ్యక్తికే ఇవ్వడం స్వామీజీ నైజం.

ప్రేతాత్మలనూ కరుణించడం

చెన్నైలో స్వామీజీకి ఒక విచిత్రమయిన అనుభవం కలిగింది. కొన్ని ప్రేతాత్మలు ఆయనను ఇబ్బందిపెట్టాయి. ఆయన మనస్సు కలతచెందే విధంగా, "ఇది జరుగబోతోంది", "అది జరుగబోతోంది" అంటూ ఆయనతో చెప్పసాగాయి. అవన్నీ అబద్ధాలని తరువాత తేలేవి. మొదట్లో స్వామీజీ వీటిని అసలు పట్టించుకోలేదు. కాని ఇలా కొన్ని రోజులు నిరంతరాయంగా జరిగినప్పుడు, స్వామీజీలో సహనం నశించింది. ఆయన కోపాన్ని చూసిన ఆ ప్రేతాత్మలు ఆయన వద్దకు వచ్చి, తమ నికృష్ట పరిస్థితిని తెలియజేసి, తమకు సద్గతి అనుగ్రహించమని వేడుకొన్నాయి. వాటి

వేడుకోలును మన్నించిన స్వామీజీ ఒక రోజు మెరీనా సముద్ర తీరానికి వెళ్లారు. చేత పిడికెడు మట్టి తీసుకొని, దానిని తర్పణ ద్రవ్యాలుగా భావించి, ఆ ప్రేతాత్మల సద్గతి కోసం హృదయపూర్వకంగా ప్రార్థించారు. ఆ తరువాత ఆ ప్రేతాత్మలు కనిపించలేదు.

ఎందుకు సృష్టించారు?

కొన్ని సమయాలలో స్వామీజీ మెరీనా సముద్రతీరంలో ప్రశాంతంగా పచార్లు చేయడం కద్దు. ఒక రోజు ఆయన అలా పచార్లు చేస్తున్నప్పుడు కొందరు మత్స్యకారుల పిల్లలను చూడడం తటస్థించింది. తైలసంస్కారంలేని తల, గుంటలు పడ్డ కళ్లు, వెన్నుకు అతుక్కుపోయిన కడుపుతో వారి నికృష్ట పరిస్థితిని చూసి స్వామీజీ కోమల హృదయం ద్రవించిపోయింది. "భగవంతుడా! వీరిని ఎందుకు సృష్టించావు? నా హృదయం తల్లడిల్లిపోతున్నది! ఎంత కాలం ప్రభో, ఎంత కాలం!" అంటూ కన్నీరు స్రవిస్తూ ఆయన ప్రార్థించారు.

పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లాలి

పేదలను చూసినప్పుడల్లా ఆయన హృదయం తల్లడిల్లిపోతుంది. వారికి ఏదైనా చేయాలంటే డబ్బు కావాలి, అందుకోసం పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లాలి, అక్కడ మన ఆధ్యాత్మిక సంపత్తిని ధారాళంగా వారికి పంచి ఇచ్చి, వారి వద్ద నుండి గొప్ప ఆర్థిక సహాయం పొంది, తిరిగి వచ్చి ఈ పామర ప్రజలను ఉద్ధరించడంతో భారతదేశం కోల్పోయిన మహత్త్వాన్ని పునరుద్ధరించాలనే భావన ఆయనలో ఉవ్వెత్తున లేవడం కద్దు. ఒక రోజు చెన్నై మిత్రులకు దానిని గురించి స్వామీజీ తెలిపారు:

"మన ఆధ్యాత్మిక సంపదను విరివిగా పంచి ఇవ్వవలసిన తరుణం ఆసన్నమయింది. ప్రాచీన ఋషులు మనకు అందించిన హిందూమతాన్ని ఆచరణ యుతంగా రూపుదిద్దే కాలం వచ్చేసింది. పారమార్థిక సంపత్తి అపారంగా నిల్వవున్న మన ప్రాచీన కోటను పరాయివారు వచ్చి ముట్టడించే దాకా వేచివుండడమా? మన కోటలో ఏ శత్రువూ ప్రవేశించలేదని భుజాలు చరుచుకొంటూ ఊరకే ఉండడమా? ఏ పనీ చేయకుండా ముడుచుకొని పడివుండడమా? లేకపోతే పూర్వకాలంలో జరిగినట్లు మన సనాతనధర్మ మహత్త్వాన్ని లోకమంతటా ప్రచారం చేయడమా? సామాజిక వర్గాలను స్థానిక సంప్రదాయాలను పట్టుకొని వ్రేలాడుతూ సంకుచిత పరిధిలో పడివుండడమా లేక యావత్ప్రపంచాన్నీ మన చింతనా సంపత్తితో నింపివేసి, తద్ద్వారా భారతదేశ ప్రగతిని అభిలషించడమా? ఏది చేయాలి? మనం మేలుకోగోరితే మన దేశం శక్తిమంతమై ఉండాలి, ఐకమత్యంతో భాసిల్లాలి, శక్తుల నన్నింటినీ ఒకే దిశగా మళ్లించాలి."

స్వామీజీ భావన చెన్నై మిత్రులకు చక్కగా అర్థమయింది; “అవును, స్వామీజీ. మనం మేలుకొనే తీరాలి. దానిని సాధించడానికే మీరు జన్మించారు. మీరు మహోద్భుత కార్యాలను నిర్వర్తిస్తారు” అని వారు చెప్పారు. చెప్పడం మాత్రమే కాదు, స్వామీజీ విదేశ పయనానికి డబ్బు కూడా వసూలుచేయ నారంభించారు. చెప్పుకోదగ్గ మొత్తం వసూలయింది. డబ్బును చూసినప్పుడు స్వామీజీ దిగ్భ్రమచెందారు ‘నా ఆదర్శాలకు అనుగుణంగానే కార్యాలను నిర్వర్తిస్తున్నానా? కేవలం ఉత్సుకత ప్రేరణ నన్ను లాక్కొనిపోతున్నదా? లేక నా ప్రణాళికలకు వెనుక నిజంగానే బలమైన ఉద్దేశం ఉందా?’ అని ఆయన హృదయం తర్జనభర్జనలకు గురియైంది. “అమ్మా, జగజ్జననీ! నీ సంకల్పం ఏమిటో తెలియజేయి. సమస్తాన్నీ నిర్వర్తింపజేసేది నువ్వే! నేను నీ చేతిలో కేవలం ఒక పరికరాన్ని మాత్రమే కదా!” అంటూ హృదయపూర్వకంగా ప్రార్థించారు.

ఆయన ఒక సన్న్యాసి. లోకం తీరుతెన్నులు ఆయనకు క్రొత్త. కనీ వినీ ఎరుగని, పరిచయస్థులంటూ ఎవరూ లేని ప్రపంచానికి ఆయన వెళ్లాలి. ఒక వినూత్న సమాజాన్ని చూడాలి, ఒక నూతన సందేశాన్ని వారికి అందించాలి – మనస్సు సంశయానికి లోనవడం సహజమే కదా! సమధికోత్సాహంతో తమకోసం డబ్బు వసూలుచేసిన యువకులను పిలిచి స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: “మిత్రులారా, పాశ్చాత్యదేశానికి వెళ్లే విషయంగా నేనిప్పుడు ఏమీ చెప్పలేను. జగజ్జనని సంకల్పం ఏమిటో తెలియాలి. నేను వెళ్లడం తన ఆదేశమని ఆమె నాకు గ్రహింపజేయాలి. ఆమె దివ్యహస్తాలు నన్ను పట్టుకొని తోడ్కొని వెళ్లనిదే నేనెలా అంధకారంలో అడుగిడను? నేను వెళ్లాలన్నది ఆమె సంకల్పమయితే డబ్బు మళ్లీ వస్తుంది. కనుక ప్రస్తుతానికి ఈ డబ్బును పేదలకు వినియోగించండి.” స్వామీజీనే సర్వస్వంగా పరిగణించిన యువకులు ఆయన చెప్పినట్లే చేశారు. మనస్సులోని భారం దిగిపోయినట్లుగా స్వామీజీ ప్రశాంతి పొందారు.

స్వామీజీ నిర్ణయానికి రామనాథపురం మహారాజు మనస్సు మార్చు కోవడమూ ఒక కారణం కావచ్చు. స్వామీజీ రామనాథపురంలో ఉన్నప్పుడు ఆయన విదేశీ పర్యటనకు మహారాజు సానుకూలంగా స్పందించడమే కాక పది వేల రూపాయలు ఆర్థిక సహాయాన్ని కూడా ప్రకటించాడు. కాని చెన్నై భక్తులు డబ్బు కోసం ఆయనను సంప్రతించినప్పుడు నిరాకరించాడు. అంతేకాదు; చెప్పుడు మాటలు విని స్వామీజీని సందేహించాడు కూడా! “స్వామీజీ ఒక బెంగాలీ, విద్యాధికుడు. బహుశా ఆయనకు రాజకీయాలతో ప్రమేయం ఉండివుండవచ్చు. అంతెందుకు, నా పాలనను కూలదోయడానికి ప్రయత్నించే వ్యక్తి కూడా కావచ్చు”

వంటి లేనిపోని అనుమానాలు మహారాజులో తలెత్తాయి. ఈ విషయం విన్నప్పుడు స్వామీజీ మనస్సు ఎంత వ్యథ చెందివుంటుంది! బహుశా అందువల్లనేమో సమస్తాన్నీ జగజ్జనని పాదపద్మాల వద్ద అర్పించి, ఆమె ఆదేశం కోసం స్వామీజీ వేచివున్నారు కాబోలు. సంభాషణలతోను, మిత్రులతోను స్వామీజీ చెన్నైలో రోజులు గడుపుతున్నప్పటికీ, జగజ్జనని మార్గనిర్దేశం నిమిత్తం ఆంతరికంగా హృదయం ద్రవించేలా స్వామీజీ ప్రార్థించసాగారు.

ఇటువంటి ఒకటి రెండు సంఘటనలు స్వామీజీ మనస్సును బాగా ఆవేదనకు గురిచేశాయనడంలో సందేహంలేదు. "నా ప్రణాళికలన్నీ నీరుగారి పోయాయి.... బరువైన నిట్టూర్పుతో వాటినన్నింటికీ తిలోదకాలిస్తున్నాను; భగవంతుని సంకల్పానుసారం జరుగనీ, ఇది నా నుదిటివ్రాతే తప్ప వేరెవరినీ నేను తప్పుపట్టడం లేదు... మైసూర్ మహారాజు, 'బహుశా' నన్ను పంపుతారేమో చూస్తాను. 'బహుశా' ఎందుకంటే దక్షిణ భారతంలోని మహారాజుల వాగ్దానాలను యథాతథంగా విశ్వసించలేం; ఎందుకంటే వారు రాజపుత్రులు కారు కదా! రాజపుత్రులు ప్రాణాలు త్యజిస్తారే తప్ప ఆడినమాట తప్పరు. పోనీలే, అనుభవాల నుండే మనిషి నేర్చుకొంటాడు, ఈ ప్రపంచంలో అనుభవమే అన్నింటికీ మించిన గురువు" అంటూ స్వామీజీ ఆవేదనతో ఆ తరువాత అలసింగకు వ్రాశారు.

ఈ రోజుల్లో హైదరాబాద్‌లోని ఆప్తులు స్వామీజీని అక్కడికి రావలసిందిగా పదేపదే ఆహ్వానించసాగారు. వారి ఆహ్వానాన్ని స్వామీజీ నిరాక్షేపణీయంగా స్వీకరించారు. ఈ ఆహ్వానంలో ఏదైనా దైవసంకల్పం ఉండ వచ్చునని స్వామీజీ భావించకపోలేదు. హైదరాబాద్ నిజామ్ కొలువులో చీఫ్ ఇంజనీరుగా ఉన్న బాబు మధుసూదన ఛటర్జీకి తంతివార్త పంపించారు. ఫిబ్రవరి 9వ తేదీన స్వామీజీకి ఘనమైన బహిరంగ స్వాగతోత్స వానికి ఏర్పాటు, 10వ తేదీన మధుసూదన్ ఇంట విందు ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి. రైలు నిలయంలో స్వామీజీకి స్వాగతం పలుకడానికి హిందువులు, మహమ్మదీ యులు కలసి దాదాపు 500 మంది వేచివున్నారు. హైదరాబాద్‌లో అత్యున్నత పదవులలో ఉన్న వ్యక్తులూ, పెద్దమనుషులూ కూడా వచ్చారు. కాషాయాంబరాలు ధరించి, చేత కమండలంతో మొదటి తరగతి పెట్టె నుండి దిగిన స్వామీజీని అక్కడ సమావేశమైన వారిలో పలువురు పూలమాలాలంకృతుని చేసి సాదరంగా ఆహ్వానించారు. కలకత్తాలోనే స్వామీతో పరిచయమున్న కాళీచరణ్ అనే వ్యక్తి ఆయనను అందరికీ పరిచయం చేశాడు.

హైదరాబాద్‌లో

మర్నాడు పాలు, పండ్లు, మిఠాయిలు మొదలయిన ఎన్నో కానుకలు పుచ్చుకొని సికిందరాబాద్ నుండి వందమంది స్వామీజీ దర్శనార్థం వచ్చారు. తమ ఊళ్లోని మెహబూబ్ కళాశాలలో ఉపన్యసించ వలసిందిగా వారు స్వామీజీని ఆహ్వానించారు. స్వామీజీ ఇంతదాకా బహిరంగ ప్రసంగాలు ఏవీ చేయలేదు. కాని ఇప్పుడు ఎందుకోగాని అంగీకరించారు.

ఆ రోజు గోల్కొండ కోటను సందర్శించి తిరిగి వచ్చేసరికి, హైదరాబాద్‌లో అత్యంత ప్రముఖుడూ, నిజామ్ బావమరిది అయిన నవాబ్ బహదూర్ సర్ ఖుర్షీద్ ఝా ఆంతరంగిక కార్యదర్శి ఆయన కోసం వేచివున్నాడు. మర్నాడు ఉదయం నవాబును కలుసుకోవలసిందిగా స్వామీజీకి ఆతడు ఆహ్వానం అందజేశాడు.

మర్నాడు కాళీచరణ్‌తో పాటు స్వామీజీ నవాబు రాజప్రాసాదానికి వెళ్లారు. ఖుర్షీద్ ఝా విశాల మనోభావాలు గల వ్యక్తి. మహమ్మదీయుడే అయినప్పటికీ

నవాబుతో

హిమాలయాల నుండి కన్యాకుమారి వరకు వెలసివున్న హైందవ పుణ్యతీర్థాలను అన్నింటినీ ఆతడు సందర్శించాడు. ఆతడిని కలుసుకోవడంలో స్వామీజీ కూడా సంతోషభరితులయ్యారు. ఇద్దరూ దాదాపు రెండు గంటలుపైగా మాట్లాడుకొన్నారు. హిందూ, క్రైస్తవ, మహమ్మదీయ మతాలలోని అనేక అంశాలను గురించి వారు చర్చించుకొన్నారు. ఖుర్షీద్ ఝా విగ్రహారాధనను ఆమోదించని వ్యక్తి. ఆతడికి భగవదారాధన పరిణామక్రమాన్ని గురించి స్వామీజీ విశదపరిచారు. అత్యున్నత వేదాంత తత్త్వాలను గురించి వివరించి చెప్పారు స్వామీజీ. వివరిస్తున్నప్పుడు ఆయన కళ్లలో భాసిల్లిన ప్రకాశమూ, ముఖారవిందాన ద్యోతకమయిన తేజస్సూ, భావాలలోని స్పష్టత చూసి నవాబు ఆశ్చర్యచకితుడై మరింత ఉత్సుకతతో విన్నాడు. చివరికి తాను పాశ్చాత్యదేశాలు వెళ్లనున్న విషయం ప్రస్తావించినప్పుడు నవాబు ఆ ప్రతిపాదనకు సానుకూలంగా స్పందించి, తన వంతుగా వేయి రూపాయలు ఇస్తానని వాగ్దానం చేశాడు. చెన్నైలో లాగానే ఇక్కడ కూడా డబ్బు నిరాకరించారు స్వామీజీ; "నవాబ్జీ, కాలం ఇంకా ఆసన్నం కాలేదు. భగవదాదేశం వచ్చినప్పుడు తప్పకుండా మీకు తెలియజేస్తాను" అంటూ నవాబు వద్ద సెలవు పుచ్చుకొన్నారు.

మక్కా మసీదు, చార్మినార్, ఫలక్‌నామా, నిజామ్ రాజప్రాసాదాలు, బషీర్‌బాగ్ మొదలైన హైదరాబాద్‌లోని ముఖ్యమైన చోట్లు సందర్శించారు.

13వ తేదీ ఉదయం ప్రథమ మంత్రితో సహా పలువురు ప్రముఖులను స్వామీజీ కలుసుకొన్నారు. వారు కూడా ఆయన పాశ్చాత్యదేశాల ప్రయాణానికి

సహాయం చేయడానికి ముందుకు వచ్చారు. ముందే నిశ్చయం చేసినట్లు ఆ రోజు సాయంత్రం మెహబూబ్ కళాశాలలో 'పాశ్చాత్యానికి వెళ్లడంలోని నా ఉద్దేశం' అనే అంశం మీద ప్రసంగించారు. ఐరోపావారితో కలిసి ఆ సమావేశంలో 1000 మందికి పైగా పాల్గొన్నారు. స్వామీజీ ఆంగ్లభాషా వక్తృత్వమూ, పాటవమూ వారిని ఆశ్చర్యచకితులను చేసింది. హిందూమత ప్రాశస్త్యమూ, సనాతన హైందవ సమాజమూ, సంస్కృతీ, వేదవేదాంత భావనలూ, పురాణాలు బోధించే నైతిక ఆదర్శాలూ ఇలా అనేక అంశాల గురించి వారి ముఖతః వెలువడిన భావనా తరంగాలు శ్రోతలను నూతన లోకానికి తీసుకువెళ్లాయని చెప్పడం అతిశయోక్తి కాబోదు. భారతదేశ ఔన్నత్యాన్ని బహుముఖంగా చాటిచెప్పిన తరువాత చివరగా స్వామీజీ తాము పాశ్చాత్యదేశాలు వెళ్లడంలోని ఉద్దేశాన్ని వ్యక్తం చేశారు: "మన మాతృదేశానికి నూతన ప్రాణాన్నీ, ఉద్వేగాన్నీ ఎక్కించాలి. అందు నిమిత్తమే ఈ పాశ్చాత్యదేశాల ప్రయాణం" అని చెబుతూ తన ప్రసంగాన్ని ముగించారు.

'పాశ్చాత్యానికి వెళ్లడంలోని నా ఉద్దేశం'

మర్నాడు ఉదయం బేగం బజారులోని బ్యాంకు సొంతదారులు కొందరు సేట్ మోతీలాల్ అనే వ్యక్తి నేతృత్వంలో వచ్చి స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. వారు కూడా ఆయన ప్రయాణానికి సహాయం చేస్తామని వాగ్దానం చేశారు. అదే సమయంలో పుణేనుండి కూడా స్వామీజీకి ఆహ్వానం వచ్చింది. కాని ఆ ఆహ్వానాన్ని ఆయన వెంటనే ఆమోదించలేకపోయారు. ఆ మరుసటి రోజు కొన్ని హైందవ ఆలయ శిథిలాలను, బాబా షరాఫుద్దీన్ సమాధి, సర్ సాలార్జంగ్ రాజభవనం స్వామీజీ తిలకించారు.

అతీంద్రియ శక్తులు సంతరించుకొన్న ఒక యోగిని స్వామీజీ హైదరాబాద్‌లో కలుసుకొన్నారు. ఏ వస్తువును కోరుకొన్నా దానిని రప్పించగల శక్తిమంతుడు ఆయన. కొందరు మిత్రులతో స్వామీజీ ఆయనను కలుసుకోవడానికి వెళ్లారు. అప్పుడా యోగి జ్వరంతో బాధపడుతున్నాడు. స్వామీజీ ఆయన వద్దకు వెళ్లి ఆయన శక్తులను ప్రదర్శించి చూపమని అడిగారు. అందుకు ఆ యోగి, "తప్పకుండా ప్రదర్శించి చూపుతాను. కాని అంతకు మునుపు మీరు నా తల మీద చేయి ఉంచి ఆశీర్వదించాలి. నా జ్వరం నయమవుతుంది" అన్నాడు. స్వామీజీ అట్లే చేశారు. పిదప ఆ యోగి వారితో, "మీకు కావలసినవి ఒక కాగితం మీద వ్రాసి నాకు ఇవ్వండి" అన్నాడు. ఆ ప్రాంతంలో లభించని ద్రాక్ష, కమలాఫలాల లాంటి పండ్ల పేర్లను వ్రాసి ఆయనకు ఇచ్చారు. ఒక

అతీంద్రియ శక్తులు ప్రదర్శించే యోగితో

కౌపీనం మాత్రమే ధరించి ఉన్న ఆ యోగికి, స్వామీజీ ఒక శాలువ ఇచ్చారు. దానిని ఆయన కప్పుకొన్నాడు. దానిలో నుండి గుత్తులుగుత్తులుగా ద్రాక్ష, కమలాఫలాలు మొదలైన వారు కోరుకొన్నవన్నీ తీసియిచ్చారు. ఆవిర్లుగ్రక్కుతున్న వేడివేడి అన్నం కూడా తెప్పించాడు! వాటిని తినమని స్వామీజీతో చెప్పాడు. అదేదో గారడీ ఏమోనని తలచిన మిత్రులు స్వామీజీని తినకుండా అడ్డుకొన్నారు. కాని స్వయంగా ఆ యోగి వాటిని తిననారంభించగానే అందరూ తిన్నారు. అన్నీ బాగానే, రుచిగానే ఉన్నాయి. చివరగా అద్భుతమైన గులాబీపువ్వులను తెప్పించాడు. ఆ గులాబీల రేకులు కించిత్తు కూడా వాడక, మంచుబిందువులతో ఎంతో తాజాగా ఉన్నాయి. అవి ఒకటి రెండు కావు, బోలెడన్నిపువ్వులు.[1] “ఇది ఎలా?” అని స్వామీజీ అడిగినప్పుడు, “అంతా హస్తలాఘవం” అన్నాడు ఆ యోగి!

అక్కణ్ణుంచి తిరిగి వచ్చాక కూడా స్వామీజీ ఆ యోగి గురించే ఆలోచిస్తూ ఉండిపోయారు. ఆయన ఇదంతా ఎలా చేయగలిగాడని దీర్ఘంగా ఆలోచించిన తరువాత స్వామీజీకి లభించిన యుక్తియుక్తమైన జవాబు ‘మనస్సు’ అన్నదే. మనస్సును వశపరచుకొంటే శక్తి ఉద్భవిస్తుంది; ఇతరుల మనస్సులను కూడా తన ఇచ్ఛ మేరకు వ్యవహరింపజేసే సమర్థత లభిస్తుంది. ఎందుకంటే ఆధారంలో మనస్సులన్నీ పరస్పరం సమైక్యమైనవే కనుక. వ్యక్తిగత మనస్సు అంటూ ప్రత్యేకంగా ఏదీ లేదు. మానసిక శక్తిని చూపించి, “అక్కడ ఏనుగు ఉంది” అని చెబితే ఆ మరో వ్యక్తికి ఏనుగు కనిపిస్తుంది. అది మానసికశక్తి సృష్టించే అద్భుతం!

మానసిక శక్తికి ఒక నిదర్శనాన్ని ప్రత్యక్షంగా చూసిన స్వామీజీకి హైదరాబాద్‌లో జరిగిన బహిరంగ ఉపన్యాసం గొప్ప స్ఫూర్తిని, చొరవను ఇచ్చిందనడం అత్యుక్తి కాదు. ఫిబ్రవరి 17వ తేదీన చెన్నైకి తిరిగి వచ్చిన స్వామీజీ పాశ్చాత్యదేశాలు వెళ్లడంలో మరింత సానుకూలతతో స్పందించినట్లు కనిపించారు. ఆయన సంభాషణలూ, ప్రసంగాలూ పై విషయాన్ని సూచిస్తున్నట్లు గానే ఉన్నాయి.

కన్నతల్లిని, పుట్టింటిని, సోదర సోదరీమణులను విడిచిపెట్టి వచ్చి దీర్ఘకాల మయింది. కాని వారి గురించిన జ్ఞాపకమూ, వారి క్షేమానికై ప్రార్థనలూ జీవిత

---

1. దీనిని గురించి స్వామీజీ ‘మనశ్శక్తులు’ అనే తమ ప్రసంగంలో వివరించారు. చూడండి: లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 3, పుటలు 198.

పర్యంతం ఆయనలో ఉంటూనే వచ్చాయి. తల్లి జ్ఞాపకం క్షణం కూడా ఆయనను వదలిపెట్టలేదు. జీవితంలో తాను సాధించిన ఘన కార్యాలన్నింటికీ కారణభూతు

తల్లి జ్ఞాపకంతో కలత చెందడం

రాలు తన తల్లే అని ఆయన పలుమార్లు చెప్పివున్నారు. ఎంతోకాలం ఎడబాసి ఉన్నప్పటికీ, అంతిమ సమయంలో పరుగు పరుగున వచ్చి తల్లి అంత్యక్రియలను ఇతరుల తోడ్పాటు లేకుండా తానొక్కడే నిర్వర్తించిన ఆదిశంకరుల సన్న్యాస పరంపరకి చెందినవారు కదా స్వామీజీ!

కేవలం జ్ఞాపకాలు మాత్రమే కాదు; వీలైనప్పుడల్లా తమ తల్లికీ, సోదర సోదరీమణులకీ శక్తి మేరకు స్వామీజీ సహాయం చేయనేచేశారు. గతిలేని పరిస్థితిలో కుటుంబాన్ని తాను వదలి రావడం గురించి తెలుసుకోలేని వ్యక్తి కాదు ఆయన. స్వామీజీ కుటుంబ పరిస్థితిని గురించి తెలిసినప్పుడు ఖేత్రీ మహారాజు, ఆయన తల్లికి ప్రతి నెలా రూ. 100/- పంపించ నారంభించాడు. కనుక స్వామీజీకి కొంతలో కొంత మనోభారం తగ్గింది.

హఠాత్తుగా ఒక రోజు ఆయన కన్న కల ఆయన మనఃస్తిమితాన్ని కోల్పోయేలా చేసింది. తమ తల్లి మరణించినట్లు స్వామీజీ కల కన్నారు. ఆయన మనస్సు వర్ణనాతీతమైన ఆవేదనకు లోనయింది. అది ఒక వైపు! ఆయనను పాశ్చాత్యదేశాలు వెళ్లమని మిత్రులు బలవంతపెట్టడం మరో వైపు. ఈ రెంటి మధ్యా స్వామీజీ మనస్సు నలిగిపోయింది. తమ మానసిక స్థితిని మన్మథనాథ్‌తో స్వామీజీ వ్యక్తంచేశారు. కుంభకోణం సమీపంలోని వలంగైమాన్ అనే ఊళ్లో ఉన్న జోస్యం చెప్పే వ్యక్తిని కలుసుకోమని మన్మథనాథ్ సలహా ఇచ్చాడు. ఆ వ్యక్తి పేరు గోవిందశెట్టి. జరిగిందీ, జరుగబోయేదీ చెప్పగల సమర్థుడు. మైసూర్ మహారాజు, చెన్నై పరగణా గవర్నర్ లాంటి ప్రముఖులు ఆతణ్ణి సంప్రతించేవారు. అతడు వీధిలో వెళుతున్నప్పుడు ఊరి ప్రజలు మర్యాదపూర్వకంగా లేచి నిలబడేవారు! ఆ వ్యక్తిని కలుసుకోవడానికి స్వామీజీ అంగీకరించారు. స్వామీజీ, మన్మథనాథ్, అలసింగ, మరొకరు ఆ జోస్యం చెప్పే వ్యక్తిని కలుసుకోవడానికి బయలుదేరారు.

ఈ నలుగురూ రైలులో కుంభకోణం వెళ్లి అక్కడ నుండి కొంతదూరం కాలి నడకన వెళ్ళి ఆ ఊరు చేరుకొన్నారు. ఒక శ్మశానం సమీపంలో ఆ జోస్యం చెప్పే వ్యక్తి కూర్చుని ఉన్నాడు. అలసిసొలసిన కళ్లు, కారునలుపు రంగులో చూడగానే భీతిగొల్పే ఆకృతిలో ఉన్నాడతడు. ముందు అతడు వీరిని అసలు పట్టించుకోలేదు. కాసేపు నిరీక్షించి ఇక లాభం లేదనుకొని వీరు అక్కణ్ణుండి వెళ్లిపోవాలని లేచినప్పుడు అతడు వారిని కూర్చోమన్నాడు. అతడి గ్రామ్య తమిళాన్ని అలసింగ

తర్జుమా చేసి స్వామీజీకి చెప్పాడు. పిదప అతడు పెన్సిల్‌తో కొన్ని చిత్రాలు గీశాడు. కాసేపటికల్లా ఆతడి మనస్సు నిశ్చలస్థితిలో ఏకాగ్రమవడం స్వామీజీ గమనించారు. ఆ స్థితిలోనే కాసేపటికి అతడు స్వామీజీ పేరు, వారి వంశవృక్షంలోని పూర్వీకుల పేర్లు మొదలైన వ్యక్తిగత వివరాలు తడుముకోకుండా చెప్పాడు. అంతా కచ్చితంగా చెప్పాడు. చివరికి శ్రీరామకృష్ణులు స్వామీజీని పరిరక్షిస్తూ ఉండడం గురించీ తెలియజేశాడు. "మీరు దేశమంతటా పర్యటిస్తున్నప్పుడు ప్రతి ఘట్టంలోనూ ఆయన మీతోనే ఉన్నారు. మీ తల్లిని గురించిన వార్త అబద్ధం, మీరు కలత చెందకండి. అంతేకాదు, ఆధ్యాత్మికతను బోధించడానికి మీరు త్వరలో సుదూర దేశాలకు వెళ్లవలసి ఉంటుంది" అని కూడా అతడు చెప్పాడు.

స్వామీజీ మనస్సులోని భారం దిగిపోయింది. అందరూ అక్కణ్ణుండి తిన్నగా చెన్నై తిరిగి వచ్చారు. ఆ జోస్యుడు చెప్పిన విషయం ధ్రువీకరిస్తున్నట్లుగా, స్వామీజీ తల్లి క్షేమంగా ఉన్నారనే తంతి కలకత్తా నుండి వచ్చింది.

అడయార్‌లోని థియోసాఫికల్ సొసైటీలో (దివ్యజ్ఞాన సమాజంలో) స్వామీజీ ఉపన్యసించారని మునుపే చెప్పుకున్నాం. ఆ సొసైటీకి అమెరికాలో పలు శాఖలున్నాయి. ఒకవేళ తాను అమెరికా వెళ్లేపక్షంలో వారి పరిచయ పత్రం తనకు ఉపయోగంగా ఉంటుందనుకొని స్వామీజీ ఆ సొసైటీ అధ్యక్షుడైన కల్నల్ ఆల్కాట్‌ను కలుసు కొన్నారు. "పరిచయ పత్రం ఇవ్వగలం. కాని మీరు మా సొసైటీలో చేరాలి" అనే షరతు పెట్టాడు ఆల్కాట్. అందుకు స్వామీజీ, "అదెలా సాధ్యం? మీ సిద్ధాంతా లలో చాలావాటి పట్ల నాకు అసలు నమ్మకం లేదు. అటువంటప్పుడు మీ సొసైటీలో నే నెలా చేరగలను?" అని అడిగారు. "అయితే నేను మీకు సహాయం చేయలేను" అన్నాడు నిష్కర్షగా ఆల్కాట్.

అనుగ్రహ నిమిత్తం

వ్యక్తులను ఆశ్రయిస్తే దక్కేది దుఃఖమే కనుక భగవంతుణ్ణే ఆశ్రయించాలి. ఎవరు నిరాకరించినప్పటికీ నిరాకరించని, సదా అనుగ్రహ వృష్టి కురిపించే ఒక కరుణాసింధువు తమను సదా సర్వవేళలా పరిరక్షిస్తూ ఉండడం స్వామీజీకి తెలియకపోలేదు. "నా పట్ల సానుభూతి గలవారు ఎవరుంటారు? ఎవ్వరూ లేరు ఒక్కరు తప్ప"[1] అని కాలాంతరంలో స్వామీజీ వాపోయారు కదా, ఆ ఏకైక వ్యక్తినే ఆశ్రయించాలనుకొన్నారు స్వామీజీ. ఆమె మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి. తమ ఉద్దేశాన్ని స్పష్టపరచి మాతృదేవి అనుమతినీ, ఆశీస్సులను ఆయన పొందగోరారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుట 304.

శ్రేయోభిలాషులూ, మిత్రులూ స్వామీజీ పాశ్చాత్య ప్రయాణానికి కావలసిన ఏర్పాట్లు త్వరిత పరచసాగారు. కాని స్వామీజీ పూర్తిగా అంతర్ముఖులై ఉన్నారు. గురుదేవుల అనుగ్రహ ఆదేశం కోసం వేచివున్నారు. చివరికి అదీ ప్రాప్తించింది. ఒక రోజు రాత్రి స్వామీజీ మగత నిద్రలో ఉన్నారు. ఆయన కళ్ల ముందు అలలు పొంగే సముద్రం కనిపించింది. ఆ తీరంలో గురుదేవులు నిలబడి ఉన్నారు. హఠాత్తుగా నీటి మీద నడుస్తూ లోపలికి పోవనారంభించారు. కాస్త దూరం వెళ్లి వెనుకకు తిరిగి చూసి స్వామీజీని పిలుస్తూ తమను అనుసరించమని చెప్పారు. ఈ దృశ్యం కనిపించడం ఒక రోజు కాదు, రెండు రోజులు కాదు, చాలా రోజులు కొనసాగింది.

గురుదేవులు పిలుస్తున్నారు

స్వామీజీ గదికి ప్రక్కనున్న గదిలో నరసింహాచారి పడుకొనేవాడు. రాత్రుళ్లలో స్వామీజీ ఎవరితోనో మాట్లాడుతూండడం ఆయన వినేవాడు. ఆ సంభాషణ చాలాసేపు కొనసాగడం కద్దు. నరసింహాచారికి ఏమీ అర్థం కాలేదు. చివరికి ఒక రోజు ఆయన తిన్నగా స్వామీజీనే అడిగాడు: "స్వామీజీ! రాత్రుళ్లలో మీరు ఎవరితో మాట్లాడుతున్నారు?" స్వామీజీ ఏవేవో చెప్పి మభ్యపెట్టజూపారు. కాని నరసింహాచారి వదలిపెట్టలేదు. చివరగా స్వామీజీ ఇలా చెప్పారు:

"చికాగో సర్వమత మహాసభ గురించిన భావనకు నేను దాదాపు స్వస్తి చెప్పాను. కాని అనేక రాత్రుల నుండి శ్రీరామకృష్ణులు దర్శనమిస్తున్నారు. ఎడతెగ కుండా నాతో, 'నువ్వు నా కోసం మహాకార్యం చేయాలి. నువ్వు వెళ్లే తీరాలి. ఒక్కటి మాత్రం నిశ్చయంగా తెలుసుకో – ఆ మహాసభ నీ నిమిత్తమే ఏర్పాటవు తున్నది. సంశయించకు. నీ ప్రసంగం విని జనం ఆశ్చర్యచకితులవుతారు' అని చెబుతున్నారు. నేను సంశయించేకొద్దీ ఆయన పదేపదే పట్టుబడుతున్నారు. చివరికి ఆయన ఆదేశాన్ని శిరసావహించ నిశ్చయించుకొన్నాను. ఇదుగో సిద్ధ మవుతున్నాను."

ఈ సంఘటనానంతరం స్వామీజీలో తలెత్తిన సంశయాలన్నీ తొలగి పోయాయి. అయినప్పటికీ మాతృదేవి నుండి అనుజ్ఞను, ఆశీస్సులను పొందగోరి స్వామీజీ తమ ఉద్దేశాన్ని వివరిస్తూ శారదానందకు ఉత్తరం వ్రాశారు: "నేను పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లాలని గురుదేవులు ఆదేశిస్తున్నట్లు నాకు దర్శనం లభించింది. నా మనస్సు చంచల స్థితిలో ఉంది. మాతృదేవికి నా పరిస్థితిని తెలియజేసి ఆమె అభిప్రాయం నాకు వ్రాయి."

మాతృదేవి దర్శనం

శారదానంద మాతృదేవి వద్దకు వెళ్లి ఈ విషయం ప్రస్తావించి, “అమ్మా! మీ అభిప్రాయం నరేన్ తెలుసుకోగోరుతున్నాడు” అని చెప్పాడు. అందుకు మాతృదేవి, “ఒకటి రెండు రోజుల్లో చెబుతాను” అన్నారు. స్వామీజీ అభిమతం తెలుసుకొన్నప్పుడు మాతృదేవి మనఃస్థితి వర్ణనాతీతం. ఎందుకంటే స్వామీజీ జగద్గురువుగా విరాజిల్లబోవడం ఆమెకు స్పష్టంగా విదితం. దానిని గురించి ఒక అద్భుతమైన దృశ్యాన్నీ ఆమె గాంచివున్నారు:

ఆ సమయంలో మాతృదేవి గంగాతీరంలోని నీలాంబర ముఖర్జీ ఇంట్లో నివసిస్తున్నారు. ఆ రోజు పౌర్ణమి రాత్రి. పూర్ణచంద్రుని చల్లని కిరణాలు చుట్టు ప్రక్కలంతా ప్రసరించి ప్రపంచాన్ని ఒక స్వప్నలోకంగా మార్చివేయడమేగాక, గంగానది చిరు అలలపై పడి ప్రతిఫలించడంతో, ఆ స్వప్నలోకంలో గంగ ఒక వెండి నదిలా ప్రవహిస్తూన్నది. ఆ ఆహ్లాదకర పరిసరాల్లో పూర్తిగా మైమరచి పోయిన మాతృదేవి మెల్లగా వెళ్లి గంగా ఘట్టం మెట్ల మీద కూర్చుని ఆ ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని గ్రోలారు. అప్పుడు హఠాత్తుగా గురుదేవులు అక్కడ సాక్షాత్కరించి, వెనుక నుంచి మాతృదేవిని త్రోసివేసేటట్లుగా వచ్చి ఠక్కున గంగలో దిగారు. దిగిన వారు అట్లే దాన్లో కరగిపోయారు. మాతృదేవి దిగ్భ్రాంతితో ఆ చోటును అట్లే చూస్తూ కూర్చుండిపోయారు. మరుక్షణం హఠాత్తుగా స్వామీజీ అదే చోట సాక్షాత్కరించారు. ఆయన ఆ నీటిని దోసిళ్లలో తీసుకొని, “జై శ్రీరామకృష్ణ!” అని నినాదం చేస్తూ ప్రజల మీద చిలకరించారు. ఈ దృశ్యం మాతృదేవి మనస్సులో చెరగిపోని ముద్రను వేసింది.

గురుదేవులు గంగాజలంలో కరగిపోయి దానిని స్వామీజీ ప్రజల మీద చల్లుతున్న ఆ దృశ్యం గురుదేవుల ఉపదేశాలను, ఆదర్శాలనూ స్వామీజీ ప్రచారం చేయబోయే కార్యారంభంగా ఉండబోవడం అని మాతృదేవి గ్రహించారు. ఇదే కాకుండా మాతృదేవికి కూడా ఒక కల వచ్చింది. దాన్లో గురుదేవులు కనిపించారు; తమను అనుసరించమని స్వామీజీని రమ్మని పిలుస్తూ సముద్ర అలల మీద ఆయన నడచివెళ్లారు. మాతృదేవికి అంతా సుస్పష్టమయింది. కనుక తమ అనుగ్రహ ఆశీర్వాదాలను తెలుపుతూ స్వామీజీకి ఒక ఉత్తరం వ్రాశారు.

మాతృదేవి లేఖ అందినప్పుడు స్వామీజీ తమ ఉద్వేగాలను అణచుకోలేక పోయారు. కళ్లు అశ్రుపూరితాలయ్యాయి. తమ ఉద్వేగాలను ఇతరులు తెలుసుకో కూడదని ఠక్కున తమ గదిలోకి వెళ్లిపోయారు. కాసేపటి తరువాత సముద్రతీరా నికి పోయి పచార్లు చేశారు. “అవును, ఇప్పుడు అంతా స్పష్టమయిపోయింది.

మార్గం విస్పష్టంగా కనిపిస్తున్నది. జగజ్జనని సంకల్పం అవగతమయింది” అని తమతో తాము చెప్పుకొన్నారు.

సముద్ర తీరం నుండి మన్మథనాథ్ ఇంటికి తిరిగి వస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ వదనారవిందం దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తూవుంది. అక్కడ ఆయన ప్రసంగం వినగోరి పలువురు మిత్రులు సమావేశమై ఉన్నారు. లోపలకు వెళ్లగానే వారితో స్పష్టంగా ఇలా చెప్పారు: “అవును. పాశ్చాత్యదేశాలు వెళ్లేతీరాలి. ఇప్పుడు నేను సిద్ధంగా ఉన్నాను. హృదయపూర్వకంగా పనిచేద్దాం. ఫలితాన్ని జగజ్జనని ప్రసాదిస్తుంది. జగజ్జనని నాతో మాట్లాడింది.” స్వామీజీ తేజోవిరాజమాన ముఖారవిందమూ, స్పష్టమైన ఆయన మాటలూ అందరినీ పరమానంద భరితులను చేశాయి.

పేదల ధనమే కావాలి

తదుపరి సమస్య డబ్బు! “నేను అమెరికా వెళ్లాలన్నది జగజ్జనని సంకల్ప మయితే డబ్బు కూడా ఆమే అందజేస్తుంది” అన్నారు స్వామీజీ. జనసామాన్యం నుండీ, పేదల నుండీ వసూలు చేయాలన్నదే స్వామీజీ అభిమతం. పెద్దమనుషుల, ధనవంతుల నుండి డబ్బు పుచ్చుకోవద్దని స్వామీజీ నిష్కర్షగా చెప్పారు. రామనాథ పుర మహారాజు, మరి ఇంకా ఒకరిద్దరు సంపన్నుల వద్ద పొందిన అనుభవమే ఇందుకు కారణం. స్వామీజీ అమెరికాకు వెళ్లే పక్షంలో పూర్తి బాధ్యతను తానే వహిస్తానని ఒక సంపన్నుడు కూడా వాగ్దానం చేసివున్నాడు. పిదప ఆయనను సంప్రతించినప్పుడు అతి తక్కువ మొత్తాన్ని మాత్రమే ఇచ్చాడు. ఈ విషయం స్వామీజీకి అలసింగ తెలిపినప్పుడు ఆయన కాస్త బాధపడ్డారు. అందుకే ఇకపై ధనవంతుల వద్దకు వెళ్లవద్దని స్పష్టంగా చెప్పేశారు.

మార్చ్-ఏప్రిల్‌లో చెన్నై శ్రేయోభిలాషులు స్వామీజీ పాశ్చాత్య ప్రయాణానికై పైకం వసూలుచేయ నారంభించారు. అలసింగ పెరుమాళ్ నేతృత్వంలో కొందరు ఒక బృందంగా చేరి పనిచేయసాగారు. స్వామీజీ శిష్యులను, శ్రేయోభిలాషులను, మిత్రులను అనేకులను కలుసుకొని పైకం వసూలు చేయాలని నిర్ణయించు కొన్నారు. స్వామీజీ విదేశీ ప్రయాణానికి యువకులే ఎక్కువ మొత్తం వసూలు చేశారు; అది కూడా మధ్యతరగతి ప్రజల వద్దకే ఎక్కువగా వారు వెళ్లారు. “జగజ్జనని సంకల్పం అదే అయితే నేను పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళతాను. అందుకు అవసరమైన డబ్బు జనసామాన్యం నుండి రావాలి. ఎందుకంటే నేను పాశ్చాత్య దేశాలకు పోవడం జనసామాన్యం కోసమే, పేదల కోసమే” అనే కదా స్వామీజీ యువకులతో వక్కాణించి ఉన్నారు!

అలసింగ, తదితరులు రేయింబవళ్లు శ్రమించారు. ఇంటింటికీ వెళ్లారు. కొందరు డబ్బు ఇవ్వడానికి ససేమిరా నిరాకరించారు. కొందరు ఇచ్చారు, కాని అమర్యాదలు, తిట్లు వడ్డించిన తరువాతే! అలసింగ, మిత్రులు వీటిని అసలు పట్టించుకోలేదు. ఒక మహత్కార్యంలో తాము నిమగ్నులమై ఉన్నామని మాత్రమే భావిస్తూ వారు పనిచేశారు. చెన్నైలో డబ్బు వసూలుచేసే బాధ్యతను మిత్రులకు అప్పగించి అలసింగ బెంగళూరు, రామనాథపురం, హైదరాబాద్ మొదలైన ఊళ్ళు వెళ్లి పైకం వసూలు చేసుకొని వచ్చాడు.

స్వామీజీ కూడా కొందరిని కలుసుకొని ఈ విషయంగా ప్రయత్నించారు. న్యాయమూర్తి సర్ సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్‌ను ఆయన వెళ్లి కలుసుకోవడం గురించి రామానుజాచారి ఇలా వ్రాస్తున్నారు: "ఒక రోజు ఉదయం స్వామీజీ చేతికర్రతో గంభీరంగా మైలాపూర్ లజ్ చర్చ్ రోడ్డు మీదుగా నిటారుగా దృష్టిని సారించి వెళుతున్నారు. ఆయన వెనుక దాదాపు పదిహేను ఇరవై మంది యువకులు వస్తున్నారు. ఒక ఊరేగింపుగా వారు వెళుతూవుండడం న్యాయమూర్తిని కలుసుకొని సహాయం కోరడానికే! స్వామీజీ వేషభాషలూ, వ్యక్తిత్వమూ రోడ్డు మీద నిలబడి వున్న అందరినీ ఆకట్టుకొన్నాయి. అనేకులు ఆయనను అనుసరించి నడవసాగారు, నేను కూడా. న్యాయమూర్తి ఇంటిని చేరుకొన్నప్పుడు పెద్ద జనసమూహమే స్వామీజీ వెనుక గుమిగూడి ఉంది. నేను స్వామీజీని మొట్టమొదటిసారి, చివరిసారి చూసింది ఆ ఒక్క సందర్భంలో మాత్రమే."[1]

పసిపిల్లల వచ్చీరాని ముద్దు మాటల ఆనందంలో

పేదలను, పామరులను బహిష్కరించడం వల్లనే మన దేశం పతనం చెందిందనే యథార్థాన్ని ప్రప్రథమంగా చాటిచెప్పిన వ్యక్తి స్వామీజీయే! దేశ ప్రగతి కోసం చేయబోయే ఏ కార్యమైనా వారిని ఉద్ధరించడంతోనే ప్రారంభించాలని ఆయన ప్రగాఢ విశ్వాసం. అది మనస్సులో ఉంచుకొనే పనులకు రూపకల్పన చేశారు. "పేదల పురోభివృద్ధికై డబ్బు సేకరించాలని విదేశాలకు పోతున్నాను. అందుకు అవసరమైన డబ్బు వారి నుండే స్వీకరిస్తాను" అంటూ వారి వద్ద నుండే పైకం వసూలు చేయాలని ఆయన అభిలషించారు. డబ్బు వసూలు చేసి మొదట సేకరించిన రూ. 200/- స్వామీజీకి సమర్పించారు. దానిని పుచ్చుకొన్న స్వామీజీ

1.కాలాంతరంలో చెన్నైలో స్వామీజీ తమ కార్యకలాపాలను స్వామి రామకృష్ణానంద ద్వారా కొనసాగించినప్పుడు వాటికి పెద్ద అండగా నిలిచిన వ్యక్తి రామానుజాచారి.

వెంటనే బజారుకు వెళ్లారు. పిల్లల కోసం మిఠాయిలు, బొమ్మలు కొనుగోలు చేశారు. వాటిని తీసుకొని వెళ్లి ఆయన బసచేసిన ఇంటికి చుట్టుప్రక్కల నివసిస్తున్న పిల్లలందరికీ పంచిపెట్టి ఆనందించారు.

స్వామీజీకి పిల్లలంటే మహాప్రీతి. వారికి ఆయన కథలు చెప్పేవారు, వేడుకలు వినోదాలు చేసి చూపేవారు. బాలాజీరావు ఇంట్లో ఆతడి కుమారుడైన చిన్న పిల్లవాడి కోసం కొన్ని హస్తలాఘవ గారడీలు కూడా చేసి చూపించారట. కత్తితో తమ చేతిని గట్టిగా నరికేవారు స్వామీజీ. కాని అందుండి చుక్క రక్తం కూడా స్రవించదు! ఇది చూసి పిల్లలు ఆశ్చర్యానందాలు పొందడం చూసి ఆయన కూడా ఎంతో సంతోషించేవారట.

కొద్ది కొద్దిగా డబ్బు వసూలయింది. మొదట నిరాకరించిన రామనాథపుర మహారాజు కూడా తక్కిన మహారాజులూ, ఇంకా పలువురూ ఆర్థిక సహాయం చేయడం గురించి విన్న తరువాత తానూ రూ. 500/- ఇచ్చాడు. ఈ విధంగా చెన్నై శ్రేయోభిలాషులు రూ. 4,000/- వసూలు చేశారు.

పెనిస్సులార్ అనే ఓడలో మే 31 వ తేదికి స్వామీజీకి రెండవ తరగతి టికెట్టు కొనుగోలు చేశారు. 179 పౌండ్లు (రూ. 2685/-) స్వామీజీకి రొక్కంగా ఇచ్చారు.

స్వామీజీ కూడా మానసికంగా తమ అమెరికా ప్రయాణ ఏర్పాట్లలో నిమగ్నులయ్యారు.

20 ఒంటరిగా వెళ్లారా?

సోదరా! నా హృదయం విశాలమైంది, మరింతగా విశాలమైంది. నేను స్పందించడం నేర్చుకొన్నాను. నిజమే సోదరా, నేను తీవ్రంగా స్పందించడం నేర్చుకొన్నాను.

— **స్వామి వివేకానంద**

స్వామీజీ చెన్నై శిష్యులు సమధికోత్సాహంతో ప్రయాణ ఏర్పాట్లు చేశారు. దాన్లో అనుకోని ఒక మార్పు వచ్చింది. స్వామీజీ ఖేత్రీలో ఉన్నప్పుడు తనకు పుత్రప్రాప్తి కలగాలని స్వామీజీని ఆశీర్వదించమన్నాడు మహారాజు. 1893 జనవరి 26 వ తేదీన మహారాజుకు పుత్రోదయ మయింది. తమ ఆనందాన్ని ఉత్సవంగా జరుపుకోవాలని మహారాజు అభిలషించాడు. స్వామీజీ ఆశీర్వాదం వలననే తనకు పుత్రుడు జన్మించాడని గట్టిగా నమ్మిన మహారాజు ఆ వేడుకలలో స్వామీజీ తప్పకుండా పాల్గొనాలని ఆశించాడు. అప్పుడు స్వామీజీ చెన్నైలో బస చేసివున్నారని తెలుసుకొని తన వ్యక్తిగత కార్యదర్శియైన మున్షీ జగ్మోహన్‌లాల్‌ను చెన్నైకు పంపించాడు.

మళ్లీ ఖేత్రీకి

1893 ఏప్రెల్ నెలలో ఒక రోజు మన్మథనాథ్ ఇంట్లో హఠాత్తుగా మున్షీ ప్రత్యక్షమయ్యాడు. అప్పుడు స్వామీజీ ఇంట్లో లేరు. కనుక ఇంటి పనిమనిషితో, "స్వామీజీ ఎక్కడ?" అని అడిగాడు. "సముద్రం పైకి వెళ్లారు" అని అతడు జవాబిచ్చాడు. 'సముద్రం పైకి' అనే మాటకు సముద్రం దాటి పాశ్చాత్యానికి వెళ్లారని భావించిన మున్షీ జగ్మోహన్, "ఏమిటీ! అంతలోనే స్వామీజీ పాశ్చాత్యానికి వెళ్ళిపోయారా?" అని ఆందోళనతో అడిగాడు. యాదృచ్ఛికంగా

ఆతడి చూపు అక్కడ వ్రేలాడుతున్న కాషాయాంబరాల మీద పడింది. వాటిని చూసిన తరువాతే స్వామీజీ వెళ్లివుండరని మున్షీ ఊపిరి పీల్చుకొన్నాడు.

సరిగ్గా ఆ సమయంలో స్వామీజీ వచ్చారు. కాసేపు పచార్లు చేయటానికి మన్మథనాథ్‌తో ఆయన సముద్రతీరానికి వెళ్లారు. తన రాకలోని ఉద్దేశాన్ని మున్షీ జగ్మోహన్ తెలియజేశాడు: "అంతేకాదు; తమ పాశ్చాత్య ప్రయాణానికి డబ్బు చాలకపోతే ఆ మొత్తం మహారాజుగారు ఇవ్వాలనుకొన్నారు" అంటూ మహారాజు అభిమతాన్నీ తెలిపాడు. అందుకు స్వామీజీ, "ప్రియమైన జగ్మోహన్! నేను అమెరికాకు బయలుదేరడానికి ఇంకా ఒకటిన్నర నెల మాత్రమే ఉంది. ఇప్పుడు నే నెలా రాగలను?" అని అడిగారు. జగ్మోహన్ వదల్లేదు. "మీరు అక్కడకు రావడం మూలంగా మీ ప్రయాణ ఏర్పాట్లలో ఎలాంటి ఆటంకమూ వాటిల్లకుండా చూసుకొంటానని మహారాజు మరీ మరీ చెప్పారు" అని తెలిపి చివరికి ఎలాగో స్వామీజీని ఒప్పించాడు. మున్షీ జగ్మోహన్‌తో స్వామీజీ ఖేత్రీ బయలుదేరారు.

'సర్వమత మహాసభ నా నిమిత్తమే!'

ముందుగా స్వామీజీ బొంబాయి వెళ్లారు. అక్కడ యాదృచ్ఛికంగా బ్రహ్మానంద, తురీయానందలను ఆయన కలుసుకొన్నారు. వీరందరూ గురుదేవుల శిష్యుడయిన కాళీపదఘోష్ ఇంట్లో బసచేశారు. అక్కడ సాయంత్రం వేళల్లో అనేకులు స్వామీజీ వద్దకు వచ్చేవారు. స్వామీజీ కూడా ఏదో ఒక అంశం మీద మాట్లాడేవారు. ఒక రోజు అనారోగ్య కారణంగా ఆయన తురీయానందను ప్రసంగించమన్నారు. తురీయానందకు ఇష్టం లేకపోయినప్పటికీ స్వామీజీ మాటను కాదనలేక కాసేపు ప్రసంగించాడు.

ప్రసంగించగానే స్వామీజీ తురీయానందతో, "హరీ, వారు గృహస్థులు. వారితో సన్న్యాసం గురించీ, వైరాగ్యం గురించీ ఎందుకు ప్రసంగించావు? నువ్వు సన్న్యాసివై ఉండవచ్చు. కాని వారు సంసారులు కదా! వారికి ప్రయోజకరమైనది ఏదైనా చెప్పివుండాలి. నువ్వు చెప్పిందంతా విని వారు వణకిపోయివుంటారు; వారి మనస్సులు గందరగోళానికి లోనైవుంటాయి. వారు గ్రహించగలిగిన, అర్థం చేసుకోగలిగిన విషయాలనే నువ్వు మాట్లాడాలి. ప్రజలతో మాట్లాడుతున్నప్పుడు వారి కోసమే మాట్లాడు" అన్నారు. అందుకు తురీయానంద, "నా ప్రసంగం మీరు వింటున్నారని భావించగానే నేను గందరగోళంలో పడిపోయాను. నేను

మాట్లాడుతున్నది అసంగతంగా ఉండకూడదనే భయంతో తెలివితక్కువగా మాట్లాడాను" అన్నాడు.

ఒక రోజు తురీయానందతో స్వామీజీ ఇలా చెప్పారు: "హరీ! నేను అమెరికా వెళుతున్నాను. అక్కడ జరుగనున్న సర్వమత మహాసభ ఎందుకో తెలుసా? అంతా (తన ఛాతీని తట్టి చూపుతూ) దీని కోసమే. దీని కోసమే (తన కోసమే) సమస్తమూ చేస్తున్నారు."

'నా హృదయం విస్తృతించింది'

బొంబాయిలో కొన్ని రోజులు గడిపిన తరువాత స్వామీజీ, జగ్మోహన్‌లు ఖేత్రీకి బయలుదేరారు. బ్రహ్మానంద, తురీయానందలు అబూ రోడ్డు దాకా ఆయనతో వెళ్లారు. స్వామీజీ, జగ్మోహన్‌లు ఏప్రిల్ 21 వ తేదీ రాత్రి 9 గంటలకు ఖేత్రీ చేరుకొన్నారు. రాజప్రాసాదంలో ఎటుచూసినా ఉత్సవ వాతావరణం కనపడుతున్నది. ఎడతెగకుండా మూడు నాలుగు రోజులు వేడుకలు కొనసాగాయి. ఆటపాటలతో నగరం ఆనందంలో మునిగిపోయింది. స్వామీజీని చూసిన మహారాజు ఆనందం వర్ణనాతీతం. పసిబిడ్డను తీసుకువచ్చి మహారాజు స్వామీజీ నుండి ఆశీస్సులు పొందాడు. ఖేత్రీలో మూడు వారాలు గడపి అక్కణ్ణుండి స్వామీజీ బయలుదేరారు.

ఖేత్రీ నుండి జగ్మోహన్‌తో బయలుదేరిన స్వామీజీ అబూరోడ్డులో మళ్లీ బ్రహ్మానంద, తురీయానందలను కలుసుకొన్నారు. స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి వారు ఎడ్లబండిలో వచ్చారు. స్వామీజీ వారితో, "ఓ, మీరు ఎడ్లబండిలో వచ్చారా? మీ సౌకర్యార్థం బాగా ఎండుగడ్డి పరచి ఉంచారా?" అని అడిగారు. అందుకు వారు, "లేదు, అందుకేనేమో ఒళ్లంతా ఒకటే నొప్పులు" అన్నారు. వెంటనే స్వామీజీ, "బండివాడికి నాలుగు అణాలు ఇచ్చివుంటే అతడే దట్టంగా గడ్డిపరిచి ఉంచేవాడు. అంతమాత్రం మీరు ఆలోచించలేకపోయారా?" అని సుతిమెత్తగా చీవాట్లు పెట్టారు. సెలవు పుచ్చుకొనే సమయంలో స్వామీజీ అత్యున్నతమైన మనఃస్థితిలో ఉన్నారు. ఆయన తురీయానందతో, "బ్రహ్మానందను ఇక్కడ విడిచిపెట్టి, నువ్వు మఠానికి తిరిగి వెళ్లు. అక్కడ గురుదేవుల పనులు చేసుకొంటూ మఠాన్ని వృద్ధిపరచడానికి ప్రయత్నించు" అన్నారు.

నాటి స్వామీజీ ఆకృతి తురీయానంద మనస్సులో శాశ్వతంగా నిలిచి పోయింది: "ఆ రోజు స్వామీజీ చెప్పినవన్నీ నా మనస్సులో అట్లే ఉండిపోయాయి. ఆయన నిలబడ్డ తీరుతెన్నులు, మాటలు, వాటి ఉద్వేగం, వాటిలో జాలువారిన

శోకం నా కళ్ల ముందు ద్యోతకమవుతున్నాయి; ఆ మాటలు ఇంకా నా చెవుల్లో మారుమ్రోగుతున్నాయి. ఆయన నాతో, 'హరీ! మీరందరూ మతం, మతం అంటూ ఏదో చెబుతున్నారే, అదేమిటో నాకు ఇసుమంత కూడా అర్థం కాలేదు' అన్నారు. ఈ మాటలు చెబుతున్నప్పుడు ఆయన ముఖాన దుర్భరమైన విషాదచ్ఛాయలు అలముకొన్నాయి. హృదయంలో ఉద్వేగపు వెల్లువ పొంగిపొరలి అణగిపోయి నప్పటికీ, అందువల్లనో ఏమో ఆయన శరీరం ఒకసారి వణకింది. ఆ ఉద్వేగపు వెల్లువల మధ్య ఆయన తమ చేతిని ఛాతీ మీద ఉంచుకొని, 'సోదరా, నా హృదయం విశాలమైంది, మరింతగా విశాలమైంది. నేను స్పందింపచడం నేర్చుకొన్నాను. నిజమే సోదరా! నేను తీవ్రంగా స్పందించడం నేర్చుకొన్నాను' అన్నారు. ఆయన స్వరం గద్గదమయింది. ఇంకేమీ మాట్లాడలేకపోయారు. కొన్ని నిమిషాల సేపు అక్కడ అసాధారణమైన ప్రశాంతత రాజ్యం చేసింది. స్వామీజీ కళ్లు ఆర్ద్రమయ్యాయి."

ఈ సంఘటనను వర్ణిస్తున్నప్పుడు తురీయానంద కూడా ఉద్వేగంతో తల్లడిల్లిపోయినట్లు కనిపించాడు. మూసుకొన్న కళ్ల నుండి నీరు ధారకట్టింది. ఆయన వదలిన భారమైన నిట్టూర్పు అక్కడ నెలకొన్న ప్రశాంతతను భగ్నం చేసింది. "స్వామీజీ ఈ విధంగా చెప్పినప్పుడు నా మనస్సులో ఏం మెదలిందో తెలుసా? బుద్ధుని స్మృతులు! 'స్వామీజీ పలుకులూ, ఉద్వేగమూ అచ్చం బుద్ధునివిలా ఉన్నాయి!' అనే ఆలోచన నాలో జనించింది. మానవాళి సమస్త దుఃఖాల విలాపాలూ స్వామీజీ హృదయంలో ప్రతిధ్వనించడం వినగలిగాను. మానవాళి దుఃఖాలన్నింటినీ ఉపశమింపజేసే ఔషధం తయారుచేసే ఒక అతి పెద్ద కాగులా ఆయన హృదయం నాకు కానవచ్చింది."

ఈ సంఘటన గురించి చెబుతున్నప్పుడు కాలాంతరంలో జరిగిన మరొక సంఘటనను కూడా తురీయానంద జ్ఞాపకం చేసుకొన్నారు: "అప్పుడు స్వామీజీ

అందరికోసం విలపించారు

బలరాం ఇంట్లో బసచేసారు. నేను ఆయనను కలుసుకోవడానికి వెళ్లినప్పుడు ఆయన తీవ్రమైన ఆలోచనల్లో మునిగిపోయినట్లుగా వసారాలో ఒంటరిగా పచార్లు చేస్తున్నారు. నా రాకను ఆయన గమనించలేదు. ఆయన ఆలోచనలకు భగ్నం కలిగించరాదనే ఉద్దేశంతో మౌనంగా నిలబడిపోయాను. కొంతసేపు గడచిపోయింది. ఆయన కళ్ల వెంట నీరు ధారకట్టింది. మెల్లని స్వరంలో మీరాబాయి పాట ఒకటి పాడారు.

"పిదప పిట్టగోడకు ఆనుకొన్నారు. ముఖాన్ని చేతుల్లో కప్పుకొని హృదయం కరిగిపోయేటంత విషాదకంఠంతో, 'ఆహా, నా దుఃఖాన్ని ఎవరు గ్రహించగలరు! నా దుఃఖాన్ని ఎవరు గ్రహించగలరు!' అంటూ ఆ పాటలోని చరణాలు పాడారు. స్వామీజీలోని దుఃఖమూ, శోకమూ అక్కడంతా శోకమయం గావించినట్లు అనిపించింది. 'దుఃఖాలు కలిగించే ఆవేదన దుఃఖించే వ్యక్తికి తప్ప మరెవరికి అర్థమవుతుంది!' అనే చరణాలు ఆ పరిస్థితులనే శోకంలో ముంచివేశాయి. ఆయన స్వరం ఒక బాణంలా నా హృదయాన్ని ఛేదించింది. నా కళ్లు ఆర్ద్రమయినాయి. కాని స్వామీజీ దుఃఖానికి కారణం నాకు తెలియలేదు. అది నా హృదయాన్ని వ్యాకుల పరచింది. హఠాత్తుగా నాకు అంతా తేటతెల్లమయింది. స్వామీజీ దుఃఖం వ్యక్తిగతమైనది కాదు, అది ప్రపంచపు దుఃఖం. లోకంలోని దుఃఖమంతా స్వీకరించిన వ్యక్తిలా ఆయన విలపించారు. పేదసాదలు, అణచి వేయబడినవారు వంటి అందరి కోసమూ ఆయన విలపించారు!"

ఆత్మగౌరవం అవసరం

అబూ రోడ్డు నుండి స్వామీజీ రైలులో బయలుదేరారు. ఆయనతోపాటు ఒక మిత్రుడు కూడా ప్రయాణం చేస్తున్నాడు. అప్పుడు టికెట్ పరీక్షకుడు అక్కడికి వచ్చాడు. ఆతడు ఒక ఆంగ్లేయుడు. ఆ మిత్రుడు పెట్టెలో పయనించరాదని కటువుగా చెప్పి ఆతణ్ణి ఆ పెట్టె నుండి దిగిపొమ్మని బలవంతపెట్టాడు; తనకు తోచిన రైల్వే శాసనం ఒకటి పేర్కొన్నాడు. ఆ మిత్రుడు కూడా ఒక రైల్వే ఉద్యోగి కావడంతో అలాంటి శాసనం ఏదీ లేదని చెప్పి బయటకు వెళ్లడానికి నిరాకరించాడు. తనను ఒక భారతీయుడు అధిక్షేపించడం సహించలేని ఆ ఆంగ్లేయునికి కోపం ముంచుకొచ్చింది. చివరికి స్వామీజీ జోక్యం చేసుకొన్నారు. అది కూడా ఆ ఆంగ్లేయుణ్ణి సాంత్వన పరచలేదు. ఆతడు ఆగ్రహంతో స్వామీజీతో హిందీలో మాట్లాడసాగాడు:

పరీక్షకుడు *:* నువ్వెందుకు దీన్లో జోక్యం చేసుకొంటున్నావు?

స్వామీజీ *:* మొదటి తరగతి ప్రయాణీకుణ్ణి 'నువ్వు' అంటూ అమర్యాదగా సంబోధిస్తున్నారే! ముందుగా ఇతరులతో మర్యాదగా ప్రవర్తించడం నేర్చుకోండి.

పరీక్షకుడు *:* పొరపాటే, మన్నించండి. నాకు హిందీ సరిగా తెలియదు. ఇతడు (this man)...

స్వామీజీ *(అడ్డుపడి) :* హిందీ సరిగా తెలియదన్నారు. కాని ఇప్పుడు మీ మాతృభాషయైన ఆంగ్లం కూడా మీకు రాదని తెలుస్తున్నది. 'ఇతడు' అని కాదు 'వీరు' (this gentleman) అని సంబోధించాలి.

తన తప్పును గ్రహించిన ఆ పరీక్షకుడు చప్పున పెట్టె నుండి వెళ్లి పోయాడు.

ఈ సంఘటనను ప్రస్తావిస్తూ స్వామీజీ జగ్మోహన్‌తో ఇలా అన్నారు: "ఆంగ్లేయులతో వ్యవహరిస్తున్నప్పుడు మన ఆత్మగౌరవాన్ని వదలుకోకూడదు. సముచితులయిన వారికి తగిన మర్యాద చెల్లించనందు వలన ఆంగ్లేయులు మనలను అవమానిస్తున్నారు. ఆత్మగౌరవం ముఖ్యం, ఇతరులకు కూడా మర్యాదనివ్వాలి."

మళ్లీ చెన్నై తిరిగి రావడానికి తగినంత సమయం లేకపోవడం వల్లనో ఏమో బొంబాయి నుండే అమెరికాకు బయలుదేరుతున్నట్లు ఏప్రెల్ 27 వ తేదీన

పాశ్చాత్య ప్రయాణ ఏర్పాట్లు

చెన్నై మిత్రులకు స్వామీజీ తెలియపరిచారు. ఆయన చెన్నై రావడం లేదని తెలియగానే అలసింగ బొంబాయి బయలు దేరాడు. స్వామీజీ, జగ్మోహన్‌లు ఖేత్రీ నుండి బొంబాయి చేరుకొన్నప్పుడు, రైలు నిలయంలో వారికి అలసింగ స్వాగతం చెప్పాడు.

స్వామీజీ ప్రయాణపు ఏర్పాట్లన్నీ శ్రద్ధగా చూడమని ఖేత్రీ మహారాజు జగ్మోహన్‌ను ఆదేశించాడు. స్వామీజీని మంచి మంచి దుకాణాలకు తీసుకువెళ్లి అవసరమైన వస్తువులన్నీ జగ్మోహన్ కొనుగోలు చేశాడు. స్వామీజీ వద్దంటున్నా కూడా వినకుండా విలువైన దుస్తులు కొన్నాడు; ఖర్చులకు పైకం ఇచ్చాడు. మే 31 వ తేదీన స్వామీజీ బొంబాయి నుండి బయలుదేరడానికి అన్ని ఏర్పాట్లూ జరిగాయి. జపాన్ దాకా వెళ్లే పెనిన్సులార్ ఓడలో స్వామీజీ కోసం అంతకు మునుపే కొన్న రెండవ తరగతి టికెట్ రద్దుచేసి, మొదటి తరగతి టికెట్ కొన్నారు. థామస్ కుక్ కంపెనీ ద్వారా ఈ ఏర్పాట్లు చేయబడ్డాయి

అప్పటి నుండి స్వామీజీని 'వివేకానంద' అని పేర్కొనడంలో భిన్నాభి

వివేకానంద

ప్రాయాలున్నాయి. ఖేత్రీలోనే ఆయన ఆ నామధేయాన్ని స్వీకరించారనే అభిప్రాయం సర్వజనామోదం. ఆ సంఘటన గురించి అలసింగ ఇలా అంటున్నాడు:

"బొంబాయిలో మేం ఉన్నప్పుడు ఒక రోజు, 'స్వామీజీ మీరు అమెరికా వెళుతున్నారు. అక్కడ సమయం ఎంతో అమూల్యమైనది. కనుక మీకు ఒక గడియారం అవసరం' అని ఆయనతో చెప్పాం. 'వెంటనే కొనండి' అన్నారాయన. 'మీ పేరు ముద్రితమైన కొన్ని కార్డులు కూడా చాలా అవసరం' అన్నాం. 'మంచిది, వంద కార్డులు ముద్రించండి' అన్నారు స్వామీజీ. 'కార్డులో ఏ పేరు ముద్రించాలి?' అని అడిగాం. అప్పుడు స్వామీజీ 'సచ్చిదానంద' పేరిట పేర్కొన బడుతూవచ్చారు. 'స్వామి వివేకానంద అని ముద్రించండి' అన్నారు స్వామీజీ."

మిగిలిన రోజులన్నీ స్వామీజీ పూర్తిగా ధ్యానంలో గడిపారు. ప్రపంచాన్ని మరచిపోయి ధ్యానంలో మగ్నులయినప్పటికీ సోదర సన్న్యాసులనూ, మఠాన్నీ మనస్సు నుండి ఆయన తొలగించలేకపోయారు. ఆ సమయంలో మఠం ఆలంబజార్‌లో నిర్వహింపబడుతున్నది. మఠవాసులు ఎలా జీవిస్తున్నారు, మఠం ఎలా నిర్వహింపబడుతున్నది అనే ఆలోచనలు ఆయన మనస్సులో చెలరేగాయి. అన్నీ సవ్యంగానే జరుగుతాయి, గురుదేవులు సర్వదా వారిని కాపాడుతూనే ఉంటారని నిశ్చయించుకొని స్వామీజీ సాంత్వన చెందారు.

బయలుదేరారు!

1893 మే 31వ తేదీ స్వామీజీ అమెరికా బయలుదేరే రోజు. విదేశాలు, ఓడ ప్రయాణం, సెలవు పుచ్చుకోవడాలు, శుభాకాంక్షలు, మూటాముల్లెలు – ఇవన్నీ ఆయనకు క్రొత్త. తమ వస్తువులను, తమను జాగ్రత్తగా చూసుకోవలసిన బాధ్యత లాంటివి ఆయన సన్న్యాస వైఖరికి పూర్తిగా సరిపడనివి! కాని గత్యంతరం లేదు. గురుదేవుల కార్యార్థమూ, మాతృదేశ ప్రగతి సాధించడం కోసమే కదా ఆయన పయనం! కనుక అందుకు అవసరమైనవన్నీ చేసే తీరాలి!

అపరిచిత దేశంలో, వారి ఆచారవ్యవహారాలను ఎలా పాటించాలో, ఒంటరిగా ఏం చేయబోతానో అనే కలత స్వామీజీ మనస్సును ఆవరించక పోలేదు. 'పది వేల మైళ్లు దాటి కదా పోతున్నాను! అక్కడికి వెళ్లి ఒంటరిగా ఏం సాధించబోతాను?' అని పదే పదే ఆయన మనస్సు చింతన చేయసాగింది.

వేయి భావోద్వేగాలతో స్వామీజీ ఓడ మెట్లు ఎక్కసాగారు. అంతదాకా ఆయనను అనుసరిస్తూ వచ్చిన జగ్మోహన్, అలసింగ ఆయన పాదపద్మాలకు నమస్కరించి సెలవు పుచ్చుకొన్నారు.

గంటలు గణగణమని మ్రోగడంతో బ్రహ్మాండమైన ఆ ఓడ సముద్ర తరంగాలను చీల్చుకొంటూ ముందుకుసాగింది.

యావద్భారతదేశం పర్యటించిన స్వామీజీ భారతీయుల కోసం సుదూర దేశానికి వెళుతున్నారు. జగజ్జనని అనుగ్రహమూ, గురుదేవుల ఆశీస్సులూ, శ్రేయోభిలాషుల నమ్మకాన్నీ పెట్టుబడిగా తీసుకొని సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనడానికి ఆయన పోతున్నారు.

ఒంటరిగా వెళుతున్నారా?

ఓడ పైభాగం మీదకి వచ్చి స్వామీజీ నిలబడ్డారు. సముద్రపు నీలం రంగుకూ ఆకాశపు నీలం రంగుకూ ప్రస్ఫుటంగా తారతమ్యం చూపే కాషాయాంబరాలను స్వామీజీ ధరించి ఉన్నారు. తమకు వీడ్కోలు చెప్పడానికి వచ్చిన అందరికీ రెండు చేతులూ ఎత్తి ఆశీర్వాదం చేస్తూ ముప్పై రెండేళ్ల ఆ ఋషిపుంగవుడు నిలబడి ఉన్నాడు.

స్వామీజీకీ, తీరానికీ మధ్యనున్న దూరం క్రమంగా పెరుగుతూ వచ్చింది. ఆయన కళ్లు ఆర్ద్రమైనాయి.

భవతారిణిని తలచుకొన్నారు; గురుదేవులను తలచుకొన్నారు, శారదా మాతను తలచుకొన్నారు; సోదర శిష్యులను తలచుకొన్నారు; తమకు సహాయం చేసిన మహారాజులనూ, విద్యావంతులనూ, జనసామాన్యాన్నీ తలచుకొన్నారు. వారితోబాటు జన్మనిచ్చిన తల్లి ముఖం జ్ఞాపకం వచ్చే ఉంటుంది! చివరకు తాను సహాయం చేయవలసిన పామర భారతీయుల నందరినీ స్వామీజీ జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొన్నారు.

స్వామీజీ దృష్టి మరో వైపునకు తిరిగింది. "త్యాగభూమి నుండి భోగభూమికి వెళుతున్నాను; మునులు, ఋషులు, యోగులు, సిద్ధులు, భక్తులు, ముక్తులు జీవించిన పవిత్ర దేశం నుండి పారిశ్రామికవేత్తలు, విజ్ఞానవేత్తలు, రాజకీయ వేత్తలు, ఆర్థికవేత్తలు జీవిస్తున్న దేశానికి వెళుతున్నాను. యుగాల పర్యంతం మహోన్నత నాగరకతను సంతరించుకొని సజీవమై విలసిల్లుతూన్న పవిత్ర దేశం నుండి పసికందు అయిన ఐరోపా నాగరకత వ్యాపించిన క్రొత్త దేశానికి వెళుతున్నాను. భారతీయ నాగరకతను ఆ దేశానికి అందిస్తాను. భారతదేశానికి ఆ దేశపు ఆర్థిక సహాయాన్ని తెస్తాను. ఇది అంత సులభంగా జరిగే పని కాదు. ఇకమీదట నా జీవితపర్యంతం పరిశ్రమ, కఠోర పరిశ్రమ, క్షణం కూడా తీరిక

ఎరుగని పరిశ్రమే! ఈ శరీరం రాలిపోయేటంత దాకా, ఎముకలు చెల్లాచెదరయ్యే దాకా, నరాలన్నీ చిట్లిపోయే దాకా పరిశ్రమిస్తాను. అమెరికాలోనూ, ఐరోపాలోనూ భారతీయ ఆధ్యాత్మికతను ప్రచారం చేస్తాను.

"భారతీయ పేద ప్రజానీకం కోసం అక్కడ నిధులు సేకరించి మాతృదేశానికి తిరిగివస్తాను. ఆ తరువాత పేదల జీవితార్థం సంస్థలు నెలకొల్పి వాటిలో అవిశ్రాంతంగా శ్రమిస్తాను.

"ఇంతటి కఠోర పరిశ్రమ నేను చేయగలనా? నాకు అంతటి శక్తి ఉందని భావిస్తే అహంకారం నన్ను దిగమ్రింగదా? జగజ్జనని బిడ్డగా, గురుదేవుల శిష్యునిగా ఉండే నా కార్యాన్ని నిర్వర్తిస్తాను."

–స్వామీజీ హృదయం ద్రవించిపోయింది. "సర్వేశ్వరీ, గురుదేవా" అంటూ పైకే బిగ్గరగా అనేశారు.

నీలం రంగు సముద్రంపై పయనిస్తున్న ఆయన నిజానికి ఒంటరిగా వెళ్లారా? లేదు! బహుశా ఆయన తోటి ప్రయాణికులు అంతదాకా మరెవరితోనూ ప్రయాణం చేసివుండరు!

అలా ఆయనకు తోడుగా ఎవరు వెళ్లారు?

గంగ, యమున, సింధు, నర్మద, కావేరి గోదావరీ నదులూ, మధురాతి మధురమైన భారతీయ ఆత్మ ఆయనకు తోడుగా వెళ్లాయి.

గౌరీ శిఖరం, కాంచన శిఖరం, ధవళగిరి, వింధ్యపర్వతాలు, తూర్పు పశ్చిమాలుగా వరుసలు దీరిన కనుమల సొబగులు సంతరించుకొన్న భారత దేశపు గంభీరమైన ఆత్మ ఆయనకు తోడుగా వెళ్లాయి.

భారతీయ ఆధ్యాత్మిక సత్యం ఆయనకు తోడుగా వెళ్లింది. దాని పురాణ కవిత్వం ఆయనకు తోడుగా వెళ్లింది. ఎల్లోరాలోను, అజంతాలోను, దిల్వారాలోను, తంజావూరులోను వెల్లివిరిసిన కళాత్మకత ఆయనకు తోడుగా వెళ్లింది.

తులసీదాసు, మీరాబాయి, చండీదాసు, తుకారాం, ఆండాళ్ (గోదాదేవి), త్యాగరాజు ప్రభృతులు పెంచి పోషించిన సంగీతం ఆయనకు తోడుగా వెళ్లింది.

ఆ తత్త్వాలన్నింటి అపరావతారంగా విరాజిల్లిన శ్రీరామకృష్ణులు ఆయనకు తోడుగా వెళ్లారు.

ఈ లోకంలో వెలసివున్న దేవతల అనుగ్రహం ఆయనకు తోడుగా వెళ్లింది. ఆ దేవతలందరికీ అధిదేవతయైన ఆదిపరాశక్తి ఆయనకు తోడుగా వెళ్లింది.

వీటి అన్నింటినీ మించి, గుప్పుగుప్పుమని లేచిన దుమ్ము కణాలు గోళ్ల సందుల్లో ఇరుక్కోగా, దానిని తీసివేయడానికి కూడా ఆస్కారం లేకుండా భూమిని దున్నుకొంటూపోయే నాగలి వెనువెంట వచ్చే భారతదేశ కోటానుకోట్ల నిరుపేదల హృదయాలు - మండుటెండలో ముచ్చెమటలు పోస్తూవుంటే దానిని తుడుచుకోవడానికి కూడా వీలులేకుండా తల మీది గడ్డిమోపును ఒక చేత్తోనూ, చంకనుంచుకొన్న పసిబిడ్డను ఒక చేత్తోనూ పట్టుకొని భారంగా ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసాలు చేస్తూ నడిచే కోటానుకోట్ల పేదస్త్రీల హృదయాలు-

స్వామీకి తోడూనీడగా వెళ్లాయి.

IV

అంతర్జాతీయ రంగంలో

ఈ విభాగంలో

'అమెరికా సోదర సోదరీమణులారా!' అనే మాటల ద్వారా వేలమంది ప్రజల హృదయాలను ఆకట్టుకొని, చికాగో సర్వమత మహాసభ మూలంగా అంతర్జాతీయ రంగంలో తమను అభివ్యక్తం చేసుకోవడం.

అనేక ప్రతిఘటనలను సంబాళించుకోవడం.

ఐదంశాల పనుల మూలంగా ప్రాచీన భారత ఆధ్యాత్మిక సందేశాన్ని పాశ్చాత్య దేశాలకు అందించడం.

'నాలుగు యోగాలు', 'అనుష్ఠాన వేదాంతం' లాంటి మహోన్నత కానుకలను తమ ప్రసంగాల ద్వారా లోకానికి అందించడం.

విభిన్న ఆప్తుల, శిష్యుల ద్వారా పనులను విస్తృతపరచడం.

కొందరికి ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో శిక్షణనివ్వడం.

చింతనాశీలురు, విజ్ఞానవేత్తలు, పారిశ్రామికవేత్తలు, కళాకారులులాంటి వారిని కలుసుకొని వారిని ప్రభావితం చేయడం.

అమెరికా, ఇంగ్లండ్, లేదా మరెక్కడైనా సరే ఆధ్యాత్మిక ఉన్నతోన్నత స్థితుల్లో విరాజిల్లడం.

పేదరికం, వ్యాధి, మూఢనమ్మకాల సమాహారమే భారతదేశమని నమ్మిన పాశ్చాత్యులకు కనువిప్పు కలిగించి, యథార్థమైన ఆధ్యాత్మికతను వారికి అవగతం చేయడం.

దాదాపు నాలుగున్నర సం॥లు పాశ్చాత్యదేశాలలో నివసించిన తరువాత భారతదేశ కార్యకలాపాలలో తమకు దోహదం చేసే కొందరు శిష్యులతో భారతదేశానికి బయలుదేరడం.

21 సముద్ర యానం

రండి, మనుషులవండి. మీ సంకుచిత దృక్పథం నుండి బయటకు వచ్చి, దృష్టిని విస్తృతం చేయండి. దేశాలు పురోగమించడం చూడండి. మనిషిని మీరు ప్రేమిస్తున్నారా? మీ దేశాన్ని ప్రేమిస్తున్నారా? అయితేరండి. ఉన్నతమైన, ఉత్కృష్టమైన విషయాల కోసం మనం పాటుపడదాం.

— **స్వామి వివేకానంద**

ఓడ మీది జీవితం ప్రారంభంలో స్వామీజీకి అంత ఆసక్తికరంగా లేదని చెప్పవచ్చు. పడుకోవడానికి నిరంతరమయిన స్థలమంటూ ఒకటి లేకుండా కట్టుబట్టలతో పర్యటించిన వ్యక్తి ఆయన. దాదాపు గత ఐదేళ్లుగా ఆయన జీవితం అవరోధాలు లేకుండా ప్రవహించే అరణ్యవాహినిలా సర్వస్వతంత్రంగా గడచింది. ఇప్పుడు పెట్టేబేడా, బాధ్యత, సుదూర దేశానికి పోతున్నాననే సంకోచం – అంతా కలసి ఆయన మనస్సును కాస్త సంకటపరచి ఉంటాయనడంలో సందేహంలేదు. కాని ఆత్మజ్ఞానీ, సౌందర్యోపాసకులూ అయిన స్వామీజీ ఒకటి రెండు రోజుల్లోనే మనస్సును కుదుటబరచుకొన్నారు. గదిలో ఉన్నప్పుడు భగవద్ధ్యాసలో లయించి ఆంతరిక సౌందర్యాన్ని గ్రోలారు. బయటకు వచ్చినప్పుడు భగవంతుడు సృజించిన ప్రకృతి సౌందర్యంలో తన్మయులయ్యారు.

సౌందర్యోపాసకుడు

సముద్ర యానం స్వామీజీకి ఒక క్రొత్త అనుభవం. అపరిమితంగా విస్తరించిన సముద్రం, దాన్లో ఉవ్వెత్తున లేచిపడే తరంగాలు, నూతనోత్సాహాన్ని అందిస్తున్న రీతిలో వీచే గాలులు, విశాలమైన ఆకాశం అన్నీ ఆయనకు క్రొత్తగా ఉన్నాయి. క్రొత్త వ్యక్తులు, క్రొత్త పరిసరాలు, క్రొత్త ఆహారాదులకు క్రమంగా స్వామీజీ అలవాటుపడ్డారు. ఆంగ్లేయుల ఆచారవ్యవహారాలను కూడా నేర్చుకొన్నారు. తోటి ప్రయాణికులు కూడా స్వామీజీలో ఒక విలక్షణమయిన వ్యక్తిని చూశారు. సౌజన్యపూర్వకమైన ఆయన ప్రవర్తన, అనురాగ దృక్కులు, నిర్మలమైన ముఖారవిందం, ఆ ముఖారవిందాన తాండవించే తేజస్సు, కాషాయాంబరాలు అన్నీ

స్వామీజీ పట్ల ఇతరులకు ఎనలేని గౌరవమర్యాదలను కలిగించాయి. ప్రత్యేకించి ఓడ కెప్టెన్ స్వామీజీ పట్ల ఎంతో ఆకర్షితుడయ్యాడు. తీరిక లభించినప్పుడల్లా ఆతడు స్వామీజీ వద్దకు వచ్చి మాట్లాడేవాడు; స్వామీజీ తీరికగా పచార్లు చేస్తున్నప్పుడు వచ్చి కలుసుకొనేవాడు; స్వామీజీకి ఓడంతా త్రిప్పి చూపిస్తూ, ఓడలోని యంత్రాలను గురించి వివరించి చెప్పేవాడు.

స్వామీజీకి బొంబాయిలోనే పరిచయమైన ఛాబిల్‌దాస్ కూడా అదే ఓడలో ప్రయాణం చేస్తున్నాడు. ఆయన స్వామీజీతో సన్నిహితంగా మెలగినట్లు కాని, వేరే సహాయాలు అందించినట్లు కాని దాఖలాలు లేవు.

ఈ ప్రయాణపు విశేషాలను స్వామీజీ మాటల్లోనే చూద్దాం:[1] "బొంబాయి నుండి మేం కొలంబో చేరాం. మా ఓడ రేవులో ఒక రోజు పూర్తిగా ఆగింది. ఈ

కొలంబో

అవకాశాన్ని పురస్కరించుకొని ఊరు చూడబోయాం. వీథుల్లో తిరిగాం; నాకు జ్ఞాపకం ఉన్నంత వరకు చూసింది ఒక్క ఆలయాన్ని మాత్రమే. ఆ ఆలయంలో బుద్ధభగవానుని విగ్రహం చాల పెద్దది ప్రతిష్ఠితమై ఉంది. బుద్ధుడు నిర్యాణంలోకి ప్రవేశిస్తూన్న రీతిలో ఉంది ఆ విగ్రహం. ఆలయంలోని బౌద్ధ భిక్షువులతో మాట్లాడాలని ప్రయత్నించాను; కాని వారికి సింహళ భాష తప్ప మరే భాషా తెలియకపోవడంతో నా ప్రయత్నం ఫలించలేదు. అక్కణ్ణుండి దాదాపు 80 మైళ్ల దూరంలో మధ్య శ్రీలంకలో వెలసిన నగరం కాండీ. శ్రీలంక బౌద్ధమత కేంద్రం అది. అక్కడికి వెళ్లడానికి సమయం చిక్కలేదు. ఇక్కడి బౌద్ధులు గృహస్థులు – స్త్రీ పురుషులందరూ – మాంసాహారులు; బౌద్ధభిక్షువులు మాత్రం శాకాహారులు. సింహళ దేశీయుల వేషధారణ, ముఖాకృతి మీ తమిళుల మాదిరే ఉన్నాయి. వారి భాష నాకు అంతుబట్టలేదు. కాని ఉచ్చారణ మాత్రం మీ తమిళంలా ఉంది.

"మా రెండవ మజిలీ పినాంగ్. ఇది మలయా ద్వీపకల్పంలోని సముద్రతీరం వెంటనున్న ఒక భూఖండం. మలయావాసులు మహమ్మదీయులు. పూర్వంవారు

పినాంగ్

వర్తకుల పాలిట మహాభయంకరులుగా ప్రసిద్ధికెక్కిన ఓడ దొంగలు. కాని ఇప్పుడు అమోఘమైన ఫిరంగులు అమర్చబడివున్న యుద్ధనౌకల ధాటికి తట్టుకోలేక దొంగతనం విడిచిపెట్టి ప్రశాంతమైన వృత్తులను చేసుకొంటూ ఉన్నారు.

---

1. స్వామీజీ తమ ప్రయాణపు వివరాలను అలసింగ ప్రభృత చెన్నై మిత్రులకు 1893 జూలై 10 వ తేదీన జపాన్ నుండి లేఖ మూలంగా తెలిపారు. (వివేకానంద సాహిత్య సర్వస్వం సంపుటం 9, పుటలు 70–74)

"పినాంగ్ నుండి సింగపూర్ పోయే దారిలో ఉన్నతమైన పర్వతాలతో అలరారుతున్న సుమత్రా ద్వీపచ్ఛాయలను చూశాం. పూర్వకాలంలో ఓడ దొంగలకు ఆటపట్టులయిన అనేక ప్రాంతాలను ఓడ కెప్టెన్ నాకు చూపించాడు.

"స్ట్రెయిట్స్ సెటిల్‌మెంట్స్‌కు సింగపూర్ ముఖ్యపట్టణం. అక్కడ చక్కని వృక్షజాతులుండే ఒక ఉద్యానం ఉంది. ఏర్చికూర్చిన అత్యద్భుతమైన అనేక తాళవృక్షాలు అందులో ఉన్నాయి. విసనకర్రలలా ఉండి 'బాటసారుల తాళవృక్ష' (traveller's palm) మని పేరు గాంచిన చెట్లు అక్కడ కోకొల్లలు. పనస లాంటి (breadfruit) చెట్లు అంతటా విస్తరించి ఉన్నాయి. తమిళనాడులో విరివిగా ఉండే మామిడి చెట్లలా ఇక్కడ ప్రఖ్యాతిగాంచిన మంగుస్థాన్ చెట్లు కోకొల్లలు. అయినా వాటిని మామిడిపండ్లతో పోల్చలేం. ఇక్కడి ప్రజలు తమిళులలాగానే ఉన్నారు; కాని నలుపురంగు విషయంలో పోలిస్తే తమిళులలో సగం కంటె తక్కువే. సింగపూర్‌లో ఒక చక్కని చిత్రవస్తు ప్రదర్శనశాల ఉంది. తమలపాకుల అలవాటూ, ఇంద్రియవాంఛ ఇక్కడ అధికంగా కానవస్తాయి. ఇక్కడ నివాసం ఏర్పరచుకొన్న ఐరోపీయులు ఏదో తమ ప్రథమ కర్తవ్యంలా వీటిలో పాల్గొంటున్నారు.

సింగపూర్

"తరువాత మేం హాంకాంగ్‌లో ఆగాం. ఇక్కడకు రాగానే చైనా వచ్చినట్లుగా అనిపిస్తుంది. ఇక్కడ చైనా వాతావరణం అంత ఎక్కువగా ఉంది. పరిశ్రమలూ, వాణిజ్యమూ అంతా చైనీయుల చేతుల్లోనే ఉంది. హాంకాంగే నిజమైన చైనా. ఓడ లంగరు దించగానే, ప్రయాణికులను తీరానికి చేర్చడానికి వందలకొద్దీ చైనీయుల పడవలు చుట్టుముట్టాయి. ఈ పడవలకు రెండు చుక్కానులు ఉండడం ఆశ్చర్యం కలిగిస్తుంది. పడవ వాడు తన కుటుంబంతో పడవలోనే కాపురముంటాడు. అతడి భార్య ఒక చుక్కానిని చేతుల తోను, రెండవ చుక్కానిని కాలితోనూ వేస్తూ, చుక్కానుల వద్దే ఉంటుంది. వీరిలో నూటికి తొంభైమంది తమ పిల్లలను చేతులూ కాళ్లూ మాత్రమే కదలడానికి వీలుచేసి, తమ వీపులకు కట్టుకొంటారు. తల్లి తన పనిలో సతమతమవుతూ ఉంటుంది. ఒక వైపు పెద్ద పెద్ద బరువులను తోస్తూ, ఆశ్చర్యకరమైన మెలకువతో ఒక పడవ మీది నుండి మరొక పడవ మీదికి దూకుతూండగా ఈ చంటిబిడ్డలు తమ కేమీ పట్టనట్లు కాళ్లు ఆడించుకొంటూ ఉండడం చూడడానికి ఒక వింత దృశ్యంగా కనిపిస్తుంది. తల్లి ఇచ్చిన బియ్యపు రొట్టె ముక్కను చీకుతూ వాడు ప్రశాంతంగా ఉంటాడు. చైనా శిశువు ఒక వేదాంతి. మన భారతీయ బాలుడు చేతులపై కాళ్లపై ప్రాకుతూన్నప్పుడు ఈ చైనా శిశువు ప్రశాంతంగా పనిలోకి

హాంకాంగ్

వెళతాడు. అవసరం అనే సిద్ధాంతాన్ని అతడు చక్కగా ఆకళింపు చేసుకొన్నాడు. చైనావారుగాని భారతీయులుగాని స్తబ్ధత చెందిన నాగరకతతో ఉండడానికి కారణం దుస్తరమైన వారి దారిద్ర్యమే. నిత్యావసరాలను గూర్చిన దిగులే, సాధారణ భారతీయుణ్ణిగాని, చైనీయుణ్ణిగాని మరొక విషయాన్ని గురించి ఆలోచింపనివ్వదు.

"హంకాంగ్ సుందరమైన నగరం. నగరానికన్నా చాలా చల్లగా ఉండే కొండచరియలలోను, ఆ కొండ శిఖరాలలోను ఈ పట్టణం నిర్మితమై ఉంది. కొండల పైకి నిటారుగా పోయే ట్రామ్ బళ్లు ఉన్నాయి. ఆవిరిశక్తితోను, దిట్టమైన తీగలతోను ఆ ట్రాములు నడుస్తాయి.

"మేం హాంకాంగ్‌లో మూడు రోజులుండి కాంటన్ చూడడానికి వెళ్లాం. కాంటన్ నదికి ఎనభై మైళ్లు ఎగువలో ఉంది. ఆ నది అతి విశాలంగా ఉండడంతో పెద్దపెద్ద ఓడలు దాన్లో సునాయాసంగా రాకపోకలు చేస్తుంటాయి. హాంకాంగ్, కాంటన్‌ల మధ్య అనేక ఓడలు రాకపోకలు సాగిస్తూ ఉంటాయి. ఒక రోజు సాయంత్రం ఒక ఓడలో బయలుదేరి మర్నాడు ఉదయం కాంటన్ చేరాం. ఆహా! ఏం దృశ్యం. కలకలమై, జీవం ఉట్టిపడుతున్నదా అన్నట్లున్నది. నీటి ఉపరితలాన్ని పూర్తిగా కప్పివేస్తూ ఎన్ని పడవలు! కేవలం అవి పడవలేకావు, ఇళ్లలా ఉపయోగపడే గూటి పడవలు వందలకొద్దీ వాటిలో ఉన్నాయి. వాటిలో చాలాభాగం చక్కని నివాసయోగ్యమైన పెద్దపడవలు. వాటికి చుట్టూ వసారాలు, మధ్యలో రహదార్లు కలిసి, రెండు మూడు అంతస్తుల పెద్ద పెద్ద ఇళ్లలా ఉన్నాయి. అవన్నీ నీటి ఉపరితలం మీద తేలుతున్నాయి!

కాంటన్

"విదేశీయులు బసచేయడానికి చైనా ప్రభుత్వం కేటాయించిన ఒక భూభాగం మీద మేం దిగాం. ఈ మహానగరం నదికి ఇరువైపులా మైళ్లకొద్దీ విస్తరించి ఉంది. ఇక్కడ త్రొక్కిసలాడుతూ, త్రోసుకొంటూ, ఉప్పొంగుతూ, ఘోషపెడుతూ మహారణ్యం అనేట్లువున్న జనసమూహం కనిపిస్తుంది. ఇంత జనాభా ఉన్నా, ఇంత కార్యోన్ముఖమైన సందడితో ఉన్నా ఇటువంటి అపరిశుభ్రమైన నగరాన్ని నేను ఎక్కడా చూడలేదు. నేను చెప్పేది భారతదేశంలో కనిపించే మురికి పట్టణం వంటిదని కాదు. ఎందుకంటే నలుసంత అశుద్ధాన్నైనా చైనీయులు చూస్తూ, వదిలిపెట్టరు. కాని ఈ చైనావాడు జన్మలో ఎప్పుడూ స్నానం చేయనని శపథం చేశాడా అనేట్లు ఉండడం వలన, అపరిశుభ్రంగా ఉందన్నాను!

"ప్రతి ఇల్లూ ఒక దుకాణమే; పై అంతస్తులో జనం కాపురం చేస్తూ క్రింది భాగాన్ని దుకాణంగా ఉంచుకొంటారు. వీథులు ఎంత ఇరుకుగా ఉన్నాయంటే మనం పోతున్నప్పుడు వీథికి ఇరువైపులా ఉన్న దుకాణాలు మనకు తగులుతూ ఉంటాయి. ప్రతి పది అడుగులకీ ఒక మాంసం అంగడి ఉంది. వాటిలో కుక్కమాంసం, పిల్లిమాంసం అమ్మే అంగళ్లు కూడా ఉన్నాయి. అయితే అతి బీదవారు మాత్రమే కుక్కలనూ పిల్లులనూ తింటారు.

"చైనా స్త్రీలు ముఖాలను ఎన్నడూ చూపించరు. ఉత్తర భారతదేశ హిందువులలో మాదిరి వీరికి ఘోషా పద్ధతి ఉంది. కూలీ స్త్రీలను మాత్రమే చూడగలం. వారి పాదాలు చిన్నపిల్లల పాదాలంత చిన్నవిగా ఉంటాయి. వారి నడకను నడక అనలేం, అది కుంటడం మాత్రమే.

"నేను అనేక దేవాలయాలను దర్శించాను. కాంటన్‌లోని అతి పెద్ద దేవాలయం, ప్రప్రథమ బౌద్ధ చక్రవర్తి[1], బౌద్ధమతానికి చెందిన మొదటి ఐదువందల మంది జ్ఞాపకార్థం నిర్మితమయింది. ఆ దేవాలయంలో ప్రతిష్ఠిత మయిన మూర్తి బుద్ధభగవానునిదే; ఆయనకు ప్రక్కన కాస్త క్రిందుగా ఆ చక్రవర్తి విగ్రహం ప్రతిష్ఠితమయి ఉంది; ఇరువైపుల కొయ్యతో సుందరంగా మలచబడిన శిష్యుల విగ్రహాలు ఉన్నాయి."

అక్కడున్న ఒక చైనా మఠాలయాన్ని సందర్శించగోరారు స్వామీజీ. కాని ఏ మఠంలోనూ విదేశీయులను అనుమతించరు. లోపలికి వెళ్లడానికి మార్గం ఏదైనా ఉందా అని కూడా వచ్చిన దుబాసీని స్వామీజీ అడిగారు. అతడు అసాధ్యమని తెగేసి చెప్పేశాడు. ఈ ప్రతికూలతలూ, నిరాకరణలూ ఉత్సుకతను నీరుగార్చడానికి బదులు స్వామీజీలో మరింత ఆసక్తిని పెంచాయి. "బహుశా విదేశీయుడు ఎవరైనా మఠంలోకి వెళితే ఏమవుతుంది?" అని స్వామీజీ అడిగారు. "దెబ్బలూ తన్నులే" అన్నాడు ఆ దుబాసీ. స్వామీజీ వదలిపెట్టేలా లేరు. "చంపేస్తారా ఏమిటి? రండి, వెళ్ళి చూద్దాం!" అంటూ, ఆతణ్ణి కూడా లాక్కొని ముందుకు వెళ్లారు. కొందరు జర్మనీ ప్రయాణికులూ వారితోబాటు వెళ్లారు. ఒకటి రెండు అడుగులు ముందుకు వేసేలోగానే, మఠంలో నుండి కొందరు చేతుల్లో కర్రలు పుచ్చుకొని పరుగెత్తుకొంటూ వచ్చారు. అంతే, దుబాసీ పలాయనం చిత్తగించడానికి సంసిద్ధుడయ్యాడు. స్వామీజీ అతణ్ణి పట్టుకొని ఆపి, "నువ్వు పరుగెత్తు, నేను వద్దనను. కాని 'భారతీయ యోగి' అనడానికి

కొట్టడానికి వచ్చినవారు వినమ్రులయ్యారు

1. షి హ్వాంగ్-టి (క్రీ.పూ. 221-206); తమకు ముందు రాజులు ఉన్నారనడాన్ని నిరాకరించి, తననే 'మొదటి చక్రవర్తి'గా ఇతడు ప్రకటించుకొన్నాడు.

చైనా భాషలో ఏమంటారో కాస్త చెప్పి మరీ, పరుగెత్తు" అన్నారు స్వామీజీ. దుబాసీ చెప్పాడు. ఆ మాటను స్వామీజీ బిగ్గరగా చెప్పారు.

'యోగి' అనే మాట ఒక మంత్రంలా పనిచేసింది. కొట్టడానికి పరుగెత్తు కొంటూ వచ్చిన వారు స్వామీజీ పాదాల మ్రోల వాలిపోయారు. లేచినిలబడి ఎంతో వినమ్రంగా చేతులు జోడించి ఆయనకు నమస్కరించారు. తరువాత చేతులు జోడించుకొనే ఆయన నుండి ఏదో ఎదురుచూస్తూన్నట్లు ఏదేదో చెప్పారు. వారి మాటల్లో 'కబట్ఛ్'[1] అనే పదం మాత్రమే స్వామీజీకి అర్థమయింది. వారు ఏదో తాయెత్తు అడుగుతున్నారని స్వామీజీ గ్రహించారు. దానిని రూఢి చేసుకోగోరారు. కాని దుబాసీ ప్రక్కన ఉంటే గదా! భయపడి పారిపోయిన అతడు కాస్త సురక్షితమైన దూరంలో నిలబడి ఉన్నాడు. కర్రలు పుచ్చుకొని కొట్టడానికి వచ్చిన వారు పాదాల మీద పడిపోయి నమస్కరించిన విచిత్రాన్ని చూసి అతడు తన కళ్లను తానే నమ్మలేకపోయాడు. ఇలాంటి అనుభవాన్ని అతను తన జీవితంలో పొందలేదు. అయినప్పటికీ స్వామీజీ అడగగానే, "అవును. వారు తాయెత్తులే అడుగుతున్నారు. భూతప్రేతాలను తరిమిగొట్టడానికీ, దుష్టశక్తులను అంతం చేయడానికీ వారికి మీ శక్తీ, రక్షణా కావాలట" అన్నాడు దుబాసీ.

స్వామీజీ తమ జేబు నుండి ఒక కాగితం తీశారు. దానిని చిన్నచిన్న ముక్కలుగా చేశారు. వాటి మీద 'ఓం' అని సంస్కృతంలో వ్రాసి వారందరికీ ఇచ్చారు. ఏదో అరుదైన నిధి లభించినట్లుగా ఆనందించిన వారు భక్తిప్రపత్తులతో వాటిని తమ శిరస్సులకు ఒత్తుకున్నారు. ఆ తరువాత గౌరవపూర్వకంగా స్వామీజీని మఠంలోకి తీసుకొని వెళ్లారు.

అదొక పురాతన కట్టడం. కొన్నిచోట్ల శిథిలావస్థలో ఉంది. కాని ఆశ్చర్యం! అక్కడ కొన్ని పురాతనమయిన సంస్కృత తాళపత్రాలు, అందునా పురాతన వంగ లిపిలో ఉన్నాయి. ఠక్కున స్వామీజీకి తాను ఇంతకు మునుపే చూసిన ఒక దేవాలయం జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. ప్రప్రథమ బౌద్ధ చక్రవర్తి కోసం నిర్మితమయిన దేవాలయం అది. బుద్ధుడు తమ ఐదు వందల శిష్యులతో ఆసీనుడై ఉన్న చిత్తరువు కూడా అక్కడ ఉంది. ముఖంలోని కవళికలనిబట్టి శిష్యులలో కొందరు బెంగాలీలలా ఉన్నారు. స్వామీజీ చరిత్ర విద్యార్థి కదా! ఈ ఆధారాలు ఆయనకు చారిత్రక నిజాలను కొన్నింటిని తేటతెల్లం చేశాయి – ఒకానొక కాలంలో చైనాకూ వంగదేశానికీ మధ్య సన్నిహితమైన రాకపోకలూ, సంబంధాలూ ఉండేవి;

1. కవచం (తాయెత్తు) అనే సంస్కృత పదానికి రూపాంతరం.

వంగదేశంలోని బౌద్ధ సన్యాసులు అనేకులు చైనా వెళ్లి బౌద్ధమతాన్ని వ్యాపింప జేశారు. మొత్తానికి చైనా నాగరకత మీద భారతీయ చింతనాధోరణుల ప్రభావం ఎంతో ఉండేది.

కాంటన్ నుండి స్వామీజీ జపాన్ చేరుకొన్నారు. అక్కడ నుండి మరొక భారతీయుడు స్వామీజీతో కలసి పయనం చేశాడు. ఆ వ్యక్తి భారతదేశంలోని అత్యంత సంపన్నులలో ఒకరూ, ఉక్కు కర్మాగార అధిపతీ అయిన సర్ జమ్‌షెడ్జీ టాటా. స్వామీజీ మాటల్లో చూద్దాం:

"ముందుగా నాగసాకీ అనే రేవును చేరుకొన్నాం. ఓడ నుండి దిగి కొన్ని గంటలసేపు ఆ నగరాన్ని తిరిగి చూశాం. ఆహా! ఎంతమార్పు! ప్రపంచంలో అత్యంత పరిశుభ్రమైన వారిలో జపానీయులు ఒకరు. సమస్తం పరిశుభ్రంగా, సక్రమంగా ఉన్నాయి. దాదాపు వీథులన్నీ విశాలంగా, తిన్నగా, వరుసగా అమరి వున్నాయి. వారి చిన్న ఇళ్లు పంజరాలలా ఉన్నాయి. దేవదారు వృక్షాలతో నిండి సదా సస్యశ్యామలంగా ఉన్న చిన్న గుట్టలు దాదాపు ప్రతి గ్రామానికీ నగరానికీ నేపథ్యంగా భాసిల్లుతున్నాయి. పొట్టిగా, తెలుపు రంగులో, విచిత్ర వేషధారణతో కూడుకొన్న జపానీయుల వైఖరులూ, సైగలూ అన్నింట్లోను అందం ఉట్టిపడుతుంది. జపాన్ అందమైన దేశం. దాదాపు ప్రతి ఇంటి పెరటిలో ఒక తోట తప్పక ఉంటుంది. చిన్నచెట్లు, చిన్న పచ్చిక బయళ్లు, చిన్న చిన్న కృత్రిమమైన నీటిప్రవాహాలు, చిన్న రాతి వంతెనలు జపానీయుల శైలిలో అమర్చబడి ఉన్నాయి.

"నాగసాకీ నుండి కోబే చేరుకొన్నాం. జపాన్ లోపలి ప్రాంతం చూడగోరి నేను ఓడ దిగి నేల మీదుగా యోకోహామా వెళ్లాను. జపాన్ లోపలి ప్రాంతంలో మూడు పెద్ద నగరాలను చూశాను; అవి పెద్ద పారిశ్రామిక నగరమైన ఒసాకా, పాత రాజధానియైన క్యోటో, ప్రస్తుత రాజధానియైన టోక్యో. కలకత్తా కన్నా దాదాపు రెండు రెట్లు పెద్దది టోక్యో; జనాభా కూడా దాదాపు రెండు రెట్లు ఉంటుంది. పాస్‌పోర్ట్ లేకుండా జపాన్ లోపలి ప్రాంతాలలో విదేశీయులు పయనించడానికి అనుమతి ఇవ్వబడదు.

"ప్రస్తుత అవసరాలను గురించి జపానీయులకు చక్కని అవగాహన ఉందని తోస్తున్నది. వారి వద్ద చక్కని క్రమబద్ధమైన సైన్యం ఉంది. వారి అధికారులలో ఒకరు కనుగొన్న అద్వితీయమైన తుపాకీలతో ఆ సైన్యం పటిష్ఠంగా ఉంది. నౌకాదళాన్నీ వారు విస్తృతిస్తున్నారు. ఒక జపాన్ ఇంజనీర్ నిర్మించిన దాదాపు మైలు పొడవుగల సొరంగం ఒకటి నేను చూశాను.

"అగ్గిపెట్టెల కర్మాగారాల దృశ్యమే దృశ్యం! అవసరమైన సమస్తాన్నీ తమ దేశంలోనే ఉత్పత్తి చేసుకోవడంలో వారు పూర్తిగా నిమగ్నులై ఉన్నారు. చైనాకూ జపాన్‌కూ మధ్య జపాన్‌వారి ఆవిరి ఓడల రాకపోకలున్నాయి; త్వరలోనే బొంబాయికీ యోకోహామాకూ మధ్య కూడా వారు ఓడల రాకపోకలకు ఏర్పాటు చేయాలనుకొన్నారు.

"అనేక దేవాలయాలను సందర్శించాను. అన్నింట్లోనూ పురాతన వంగ లిపిలో వ్రాయబడివున్న సంస్కృత మంత్రాలు కానవచ్చాయి. పురోహితులలో ఏ కొద్దిమందో సంస్కృతం తెలిసినవారున్నారు. వారు తెలివైనవారు. ప్రగతి, ప్రగతి అనే ఆధునిక స్ఫూర్తి ఈ పురోహిత వర్గంలోనూ చొచ్చుకొనిపోయింది."

టాటాకు ఒక సలహా

స్వామీజీ పట్ల టాటా బాగా ఆకర్షితుడయ్యాడు. ఆయన కాలాంతరంలో స్వామీజీ గురించి ప్రస్తావించినప్పుడు, "స్వామీజీ జపాన్ సందర్శించినప్పుడు ఆయనను చూసిన జపానీయులు ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. బుద్ధునికీ, స్వామీజీకి ఎంతో సారూప్యం ఉన్నట్లు వారు భావించారు" అనేవారు. స్వామీజీ కూడా టాటా పట్ల ఎంతో ఆకర్షితులయ్యారు. ఆయన ఒక పారిశ్రామికవేత్త. ఆయన తలచుకొంటే పారిశ్రామిక రంగంలో అనేక మార్పులు తీసుకురాగలరని స్వామీజీ గ్రహించకపోలేదు. అంతేగాక జపాన్‌లోని అగ్గిపెట్టెల కర్మాగారాన్ని చూసిన జ్ఞాపకం స్వామీజీ మనస్సులో చెరగని ముద్రవేసింది. ఒక రోజు ఆయన టాటాతో, "మీరెందుకు అగ్గిపుల్లలు జపాన్ నుండి భారతదేశానికి దిగుమతి చేసుకొంటున్నారు? అందువలన మీకు కొంత లాభం ఉన్నమాట నిజమే. కాని భారతదేశ సంపద జపాన్‌కు కదా తరలిపోతున్నది! మీరు భారతదేశంలోనే ఒక అగ్గిపెట్టెల కర్మాగారం ప్రారంభించవచ్చు కదా! మీకు లాభానికి లాభమూ దక్కుతుంది, నిరుద్యోగంతో అల్లాడుతున్న భారతీయులలో పలువురికి పని కూడా దొరుకుతుంది. భారతదేశ సంపద వనరులు మరెక్కడికీ పోకుండా పరిరక్షింపబడతాయి" అన్నారు.

స్వామీజీ దేశభక్తీ, ఆచరణాత్మకమైన జ్ఞానమూ, భారతదేశ అభ్యున్నతికి ఆయన చూపిన మార్గమూ టాటా మనస్సులో బాగా నాటుకుపోయాయి. ఆయన స్వామీజీ భావనను కాలాంతరంలో తమ సంస్థలో అమలుచేశాడు. ఆ తదనంతరం (1898 నవంబర్ 23 వ తేదీన) స్వామీజీకి ఇలా వ్రాశారు:

"జపాన్ నుండి చికాగో దాకా నేను మీతో ప్రయాణం చేసిన విషయం మీరు మరచిపోయివుండరని ఆశిస్తాను. నాడు మీరు వ్యక్తం చేసిన భావనలు నా

మనస్సులో ఇంకా తాజాగా మెదలుతున్నాయి. భారతీయులలో ఏదో తపోమయ జీవితంలో పాల్గొనే ధోరణి ఎక్కువ అవుతున్నదని మీరు చెప్పారు. అలాంటి మనోవైఖరిని ధ్వంసం చేయడం కాదు, సరైన దిశలోకి మళ్ళించడమే మన కర్తవ్యమని తెలిపారు. నా భారతదేశ విజ్ఞాన పరిశోధనా సంస్థ గురించి మీరు వినివుంటారు. ఆ ప్రణాళికలో మీ భావనలను జోడించాలనుకొంటున్నానని మీకు తెలుపుకొంటున్నాను."

చైనా అయినా, జపాన్ అయినా దేనిని చూసినా, ఏది విన్నా స్వామీజీ మనస్సులో భారతదేశ ప్రగతి ఒక్కటే కదలాడుతూండేది. భారతదేశానికి ఎంతో వెనుక వచ్చిన దేశాలు బాణంలా దూసుకొని ముందుకు పోతున్నప్పుడు, భారత దేశానికి మాత్రం ఎందుకు ఈ తిరోగమనం? ప్రయాణంలో కంటబడ్డ దృశ్యాలు కలిగించిన సంతోషం మనస్సును తట్టిలేపినా వెంటనే ఆయన భారతదేశాన్ని తలచుకొని ఆవేదన చెందారు. జపాన్‌ను శ్లాఘిస్తూ అదే వైఖరిలో భారతాన్ని విమర్శించిన ఆయన లేఖ ఇలా కొనసాగింది:

"జపానీయుల గురించి నా మనస్సులోనిదంతా ఈ చిన్న లేఖలో వ్రాయలేను. ఒక కోరిక మాత్రం ఉంది: మన యువకులు ప్రతి ఏడూ జపాన్, చైనా వెళ్ళిరావాలి. ఉత్కృష్టతకీ, సౌజన్యానికీ ఇంకా భారతదేశాన్ని స్వాప్నిక జగత్తుగా జపానీయులు భావిస్తున్నారు. కాని మీరో, జీవిత పర్యంతమూ నిష్ప్రయోజనమైన మాటలు, వ్యర్థ ప్రలాపాలు, మీరేం ప్రజలు! రండి, ఈ దేశ ప్రజలను వచ్చి చూడండి, తిరిగి వెళ్ళి సిగ్గుతో మీ ముఖాలను మూసుకోండి. వట్టి ముసలితనం! బయటికి వస్తే మీ కులం భ్రష్టుపట్టిపోతుందే! అనేక శతాబ్దాలుగా స్ఫటికీకరిం చిన మూఢవిశ్వాసాల భారం మీ తలను అణగద్రొక్కుతూంది. ఈ ఆహారమా, ఆ ఆహారమా? ఇది స్పృశ్యమైనదా, అస్పృశ్యమైనదా అనే వాదనల్లోనే మీ శక్తి యావత్తూ వృథా అయిపోతున్నది..... ఇప్పుడు మటుకు మీరు ఏం చేస్తున్నారు?.... చేతుల్లో పుస్తకాలు పుచ్చుకొని, సముద్రతీరంలో పచార్లుచేస్తూ, ఐరోపీయులు కనుగొన్న రసఖండాలను కంఠస్థం చేస్తున్నారు; ముప్ఫై రూపాయల గుమస్తా పనికోసం, మహాఅయితే, యువభారత ఉత్కృష్ట లక్ష్యమైన ఒక న్యాయవాదిగా కావడం కోసం గట్టిగా ప్రయత్నిస్తున్నారు. దీనికితోడు మన ప్రతి విద్యార్థి కాళ్ళ మీద పడి 'అన్నంపెట్టు' అని అడుక్కుని తిరిగే పస్తులతో అలమ టించే పిల్లల మూక మరొకటి. ఇది కదా లక్షణం! మిమ్మల్ని, మీ పుస్తకాలను, కోటులను, యోగ్యతాపత్రాలను ముంచివేయడానికి సముద్రంలో చాలినంత నీరు లేకుండా పోయిందా?

"రండి, మనుషులవండి! ప్రగతికి సదా ఆటంకంగా ఉన్న పురోహితుల ముఠాను ఛిన్నాభిన్నం చేయండి. వారి హృదయాలు ఎన్నటికీ వికాసం చెందవు. అనేక శతాబ్దాల మూఢనమ్మకాలకూ, ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యానికీ వారు వారసులు. ముందు పౌరోహిత్యాన్ని కూకటివ్రేళ్లతో పెకలించి వేయండి. రండి, మనుషుల వండి. మీ సంకుచిత దృక్పథం నుండి బయటికి వచ్చి, దృష్టిని విస్తృతం చేయండి. దేశాలు పురోగమించడం చూడండి. మనిషిని మీరు ప్రేమిస్తున్నారా? మీ దేశాన్ని ప్రేమిస్తున్నారా? అయితే రండి. ఉన్నత, ఉత్కృష్ట విషయాల కోసం మనం పాటుపడదాం. వెనక్కి తిరిగి చూడకండి, అది మాత్రం వద్దు; మన ప్రేమకు పాత్రులయినవారూ, అత్యంత ఆప్తులూ విలపించడం చూసినా వెనక్కి తిరగకండి. వెనక్కి చూడకండి, ముందుకు వెళ్లండి."

జపాన్‌లోని కోబే నగరంలో పెనిన్సులార్ ఓడ నుండి దిగి, ఎంప్రెస్ ఆఫ్ ఇండియా అనే ఓడలో వాంకూవర్ వైపుగా స్వామీజీ బయలుదేరారు. ఆ ఓడ

అమెరికా వైపుగా

జూన్ 14వ తేదీన యోకోహామా రేవు నుండి బయలు దేరింది. ఈ ప్రయాణం అంత సుకరంగా సాగలేదు. ఎముకలు కొరికే చలిని తట్టుకోవడానికి ఆయన వద్ద ఉన్ని దుస్తులు లేవు. ఉత్తర పసిఫిక్ ప్రాంతాలలో జూలై నెలలో ఇంత కఠోరమైన చలి ఉంటుందని ఆయనగానీ, చెన్నై శిష్యులుగానీ ఊహించలేదు. కెప్టెన్ తన ఉన్ని దుస్తులను స్వామీజీకి ఇచ్చాడు. ఆ దుస్తులే ఆయనను కొంతలో కొంత పరిరక్షించాయి. ఆయన ఇబ్బందినో, కష్టాన్నో ఏ మాత్రం పట్టించుకోనట్లుగా వాంకూవర్‌కు అభిముఖంగా 'ఇండియా సమ్రాజ్ఞి' వెళ్లసాగింది.

22 అమెరికా

నేను ప్రపంచానికి అందించే సందేశం ఒకటి ఉంది. భయం కాని, భవిష్యత్తు గురించిన సంకోచం కాని లేకుండా దానిని నేను అందిస్తాను.

— **స్వామి వివేకానంద**

స్వామీజీ సుదీర్ఘ సముద్రయానం ముగిసి, ఆయన తమ పాదపద్మాలను మోపనున్న అమెరికా గురించి కాస్త తెల్సుకుందాం. వైశాల్యంలో భారతదేశానికి రెండు రెట్లు పెద్దది అమెరికా. ప్రజలలో దాదాపు 11 శాతం నల్లజాతి వారు. వారు కాక తెల్లవారు, రెడ్ ఇండియన్లు, జపానీయులు, చైనీయులు మొదలైనవారు అక్కడ వసిస్తున్నారు. ఆర్థికరంగం లోను, రాజకీయాలలోను స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం లేకపోయినప్పటికీ, సమాజంలో వారి గౌరవ మర్యాదలకు లోటు లేదు.

సమాజం

ఐరోపాలో మాదిరిగానో, భారతదేశంలో మాదిరిగానో కాక అమెరికాలో రాజకీయ సమైక్యత కానవచ్చింది. వైశాల్యంలో పెద్దదయినప్పటికీ ఆచార వ్యవహారాలలో తారతమ్యమో, భాషా సమస్యో, ప్రగతికి ఆటంకాలైన మరో అడ్డంకులో అక్కడ అంతగా లేవు. దేశ సార్వభౌమాధికారాన్ని కాని, రక్షణను కాని భంగపరచేందుకు ప్రయత్నించే పొరుగు దేశాలూ లేవు.

ప్రకృతి వనరులూ, అటువంటివే అయిన మానవ ప్రయత్నాలూ చేయూత నివ్వడం వలన సంపత్తి వనరులలో అమెరికా ఆనాడూ ప్రపంచంలో ప్రథమ స్థానంలో ఉండేది. నేలబొగ్గు, ఇనుము, చమురు లాంటివి అక్కడ పుష్కలం. దీనికి తోడు సాంకేతిక పరిజ్ఞానం కూడా త్వరితగతిన పురోగమించింది. ప్రకృతి వనరులను సముచితంగా ఉపయోగించుకొనే బుద్ధికుశలత, క్రొత్తవి కనుగొనడంలో ప్రతిభ

సంపత్తి వనరులు

కలగలసి అమెరికాకు ఈ సంపత్తి వనరులను అందించాయి. "ఈ దేశంలో ధనం నదిలా ప్రవహిస్తున్నది. సౌందర్యం దాని చిరు అల, విద్య దాని పెద్ద అల. సంపదలో వీరు పొర్లాడుతున్నారు.... ఇక్కడ అద్భుతమయిన తేజస్సు, శక్తి ప్రకటితమవుతున్నాయి. ఆహా! ఏం బలం, ఏం కార్యతత్పరత, ఏం పౌరుషం!"[1] అని ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు స్వామీజీ. అనేక లేఖల్లో ఆయన అమెరికా శక్తినీ, ప్రతిభనూ వేనోళ్ల శ్లాఘించారు.

స్వామీజీ శ్లాఘించడానికి కారణం లేకపోలేదు. వారు అమెరికాలో అడుగు పెట్టిన 1890లలోనే నూతన ఆవిష్కరణలు ముమ్మరంగా సాగాయి. 1892 లో అలగ్జాండర్ గ్రాహంబెల్ టెలిఫోన్ కనుగొనడంలో ముందడుగు వేశాడు; విద్యుచ్ఛక్తి సహాయంతో న్యూయార్క్ నుండి చికాగోకు ఆయన టెలిఫోన్ ద్వారా మాట్లాడారు. అదే సంవత్సరం న్యూయార్క్‌లో ఈస్ట్‌మేన్ ప్రప్రథమంగా ఈస్ట్‌మేన్ కోడక్ కంపెనీ ప్రారంభించాడు. 1893లో హెన్రీఫోర్డ్ మొట్టమొదటిసారిగా పెట్రోలుతో పనిచేసే యంత్రాన్ని (gasoline engine) నడిపించాడు. ఆ సంవత్సరమే నికోలా టెస్లా విద్యుచ్ఛక్తి పర్యవసానం (polyphase alternating current) కొలంబియన్ ప్రపంచ ప్రదర్శనలో ప్రదర్శించి చూపాడు.

నూతన ఆవిష్కరణలు

కాని డబ్బు, ఇంద్రియ సుఖాల వెంట పరుగెత్తడంలో మనుషుల జీవితం ఉన్నత ఆదర్శాలకు దూరమయింది. అమెరికా ప్రజలకు ఈ వేగాన్ని ఇచ్చింది ప్రొటెస్టంట్ మత సంస్కర్త అయిన కాల్విన్ మత సిద్ధాంతాలే. కాల్విన్ ఏం చెప్పాడు? "కొందరు స్వర్గానికి పోతారు, కొందరు నరకానికి పోతారు – దీనిని భగవంతుడు ఎప్పుడో నిర్ధారణ చేశాడు. స్వర్గానికి వెళ్లేదెవరు? ధనవంతులు, ఆరోగ్యవంతులు, ఆనందంగా ఉండేవారు. ఎందుకంటే డబ్బు, ఆరోగ్యం, ఆనందం అనేవి భగవదనుగ్రహానికి చిహ్నాలు. ఎవరికి ఇవి ఉన్నాయో వారికి భగవదనుగ్రహం ఉన్నట్లు అర్థం. కనుక వారు స్వర్గానికి పోతారు."

జీవిత దృక్పథం

కాల్విన్ సిద్ధాంతం ప్రజలకు జీవితంపై ఒక ఉద్ధృతిని కల్పించింది. నరకానికి పోవడానికి ఎవరూ సిద్ధంగా లేరు. కనుక డబ్బు గడించడంలో అందరూ తలమునకలవసాగారు. బీదసాదలను దోపిడీకి గురిచేసి, దుర్బల

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 220–21.

దేశాలను బానిసలుగా చేసుకొని, విచక్షణారహితంగా పోటీపడి ఏదో విధంగా డబ్బు గడించాలనే ఉద్వేగం పాశ్చాత్యదేశాలలో కలిగించింది ఈ కాల్విన్ సిద్ధాంతమే.[1] ఈ దృక్పథాన్ని స్వామీజీ తమ ప్రసంగాలలో తీవ్రంగా ఖండించారు.

"ఉత్కృష్టమైన ఆధ్యాత్మిక తత్త్వాన్ని అవగతం చేసుకోవడానికి పాశ్చాత్యులకు చాలాకాలం పడుతుంది. వారందరికీ రూపాయి, అణా, పైసలే సర్వస్వం. మతం

మతం

వలన సంపదకానీ, ఆరోగ్యంకానీ, దీర్ఘాయువుకానీ లభించే పక్షంలో దానిని తండోపతండాలుగా ఆశ్రయిస్తారు; లేకుంటే దాని దరికి చేరరు.... ఇది చాలా పెద్ద దేశం; అత్యధికులు మతం గురించి అంతగా పట్టించుకోరు. 99.9 శాతం అట్టివారే. కేవలం దేశభక్తి పేరిటే క్రైస్తవమతం తన ఉనికిని చాటుకొంటున్నది, అంతే; అంతకంటే మరేమీ లేదు" అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.[2]

యూదు మతంలాంటి ఒకటి రెండు మతాలు తప్ప క్రైస్తవ మతంలో దాదాపు 200 శాఖలున్నాయి. ఈ 200 శాఖలు దాదాపు రెండు లక్షల సంస్థల మూలంగా పనిచేస్తున్నాయి. ఆసియా, ఆఫ్రికాలలోని జనుల మతం మార్చడమే వీరి ఏకైక కార్యం. దీనికోసం ఆ రోజుల్లో ప్రతి ఏటా దాదాపు 33 కోట్ల డాలర్లు ఖర్చు చేసేవారు. అమెరికాలో ప్రొటెస్టంట్ శాఖవారు అధికంగా ఉన్నారు. క్యాథలిక్కులు వారిలో సగం మాత్రమే. క్రైస్తవ మత శాఖలలో ప్రెస్‌బిటీరియన్ (presbyterian), పేపల్ (papal), ఎపిస్కోపాలియన్ (Episcopalian), కాంగ్రిగేషనల్ (Congregational), మెథాడిస్ట్ (Methodist), యూనిటేరియన్ (Unitarian), బాప్టిస్ట్ (Baptist), మానసిక చికిత్స (Mind-cure), క్రిస్టియన్ సైన్స్ (Christian Science), స్పిరిటిజమ్ (Spiritism), ఎవల్యూషనిజమ్ (Evolutionism) లాంటి శాఖలు ప్రజలను అత్యధికంగా ఆకర్షించాయి.

200 కు పైగా శాఖలు ఉన్నప్పటికీ, 33 కోట్ల డాలర్లకు పైగా వ్యయం చేస్తున్నప్పటికీ అమెరికా ప్రజలలో 46 శాతం మాత్రమే ఏదో ఒక మతశాఖకు చెందినవారై ఉన్నారు. తక్కిన వారంతా ధనమే లక్ష్యంగా చేసుకొని జీవితాలు గడుపుతున్నారు.

విజ్ఞానాభివృద్ధీ, ప్రజాస్వామ్య సిద్ధాంతాల పురోభివృద్ధీ అనేకులను మతశాఖల పట్ల విశ్వాసాన్ని కోల్పోయేలా చేశాయి. వీరు నూతన భావాలను అభిలషించారు.

---

1. కాలాంతరంలో ఈ సిద్ధాంతంలో అనేక మార్పులు చోటుచేసుకొన్నాయి.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 215-16.

ఎమర్సన్ (Ralph Waldo Emerson, 1803–82) అతీత తత్త్వశాస్త్రం (Transcendentalism) ముఖ్యమైన ఒక సంస్థగా ఎదిగింది. దీనిని ఐక్యోద్యమంగా (Concord Movement) కూడా పేర్కొంటారు. థోరో (Henry David Thoreau, 1817 - 62) ఈ ఉద్యమంచే ఆకట్టుకొన బడిన నూతన చింతనాశీలురలో ఒకరు. గొప్ప కవియైన వాల్ట్‌విట్‌మేన్ (Walt Whitman), ఈ సంస్థకు చెందిన వ్యక్తే! ఈ సంస్థకు చెందిన అనేక చింతనాశీలురపై హైందవ భావనల ప్రభావం ఉంది. అమెరికన్ రచయితలు దీనిని గురించి ప్రస్తావించకపోయినప్పటికీ ఫ్రెంచ్ జ్ఞానియైన రోమారోలా దీనిని స్పష్టంగా తెలిపివున్నాడు.[1] "ఎమర్సన్ ప్రేరణకు మూలకారణం ఏదో తెలుసా? ఈ పుస్తకం, ఈ భగవద్గీతే! ఆయన కార్లైల్‌ను (Carlyle) చూడడానికి వెళ్లాడు. కార్లైల్ ఆయనకు భగవద్గీత బహూకరించాడు. ఆ పుస్తకమే ఎమర్సన్ ఐక్యోద్యమానికి కారణభూతమయింది. అమెరికాలోని పెద్ద సంస్థలన్నీ ఏదో ఒక విధంగా ఈ సంస్థకు ఋణపడినాయి"[2] అంటున్నారు స్వామీజీ.

మతాతీతమైన సంస్థలు

మానసిక చికిత్స, క్రిస్టియన్ సైన్స్, స్పిరిటిజమ్, ఎవల్యూషనిజమ్ లాంటి మత శాఖలలో హైందవ సిద్ధాంతాల ప్రభావం అధికంగా కానవస్తుంది.

క్రైస్తవమతం ఈ విధంగా అనేక శాఖలుగా వ్యవహరిస్తున్నప్పటికీ, మొత్తం మీద కాస్త నిరాశానిస్పృహల్లో పడిందనవచ్చు. ప్రత్యేకించి బైబిల్ సృష్టివాదాన్ని డార్విన్ పరిణామవాదం తుత్తునియలు చేసినప్పుడు క్రైస్తవ మతం ఒకింత కంపించింది. దానితోబాటు 'ఉన్నతస్థాయి విమర్శ' (Higher Criticism) పేరిట జర్మన్ జ్ఞానులు బైబిల్ చారిత్రక సత్యాలపై సందేహాలను లేవదీశారు. ఈ సంస్థ కూడా బలంగా పాదుకు పోయింది. వాణిజ్య రంగ అభివృద్ధి ధనవంతుణ్ణి మరింత ధనవంతునిగానూ, పేదవాణ్ణి మరింత పేదవాణ్ణిగాను చేస్తున్నప్పుడు చర్చ్‌ల సామాజిక న్యాయం గురించి పశ్నలు తలెత్తసాగాయి. ప్రెస్‌బిటీరియన్లు చర్చ్‌లను తీవ్రంగా ప్రతిఘటించారు. వారికి జనసామాన్యంలో చక్కని మద్దతు లభించింది.

క్రైస్తవ మత ఆనాటి పరిస్థితి

అమెరికన్ ఫాదరీలు ఈ క్రొంగొత్త తరంగాలను ప్రతిఘటించి పెద్దగా ఏమీ చేయలేకపోయారు. దాంతో చర్చ్‌ల పట్ల విశ్వాసం కోల్పోయిన అనేక శాఖలు

---

1. The Life of Vivekananda, అధ్యాయం 3.
1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 7, పుట 84.

చికాగో, సెప్టెంబర్ 1893

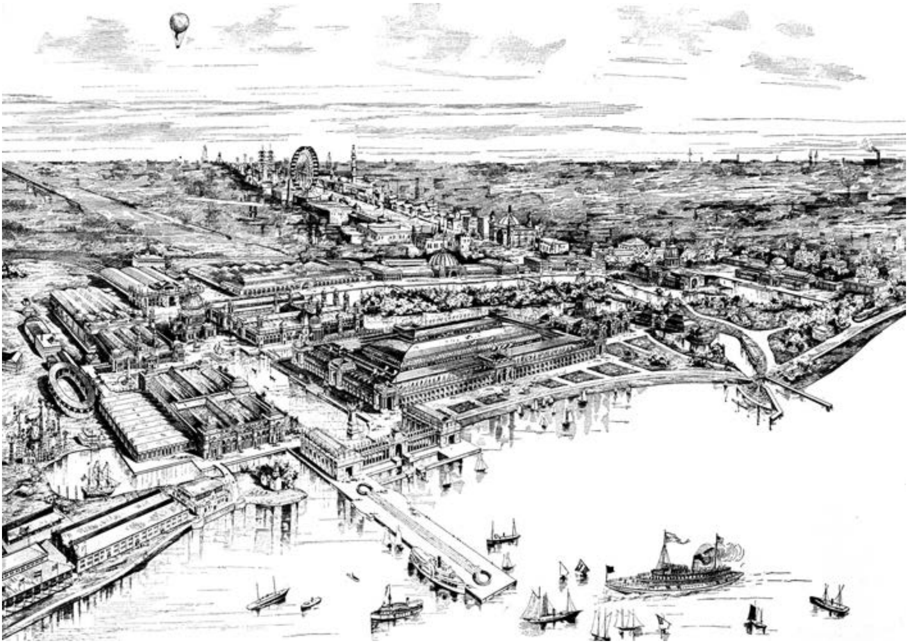

ప్రపంచ ప్రదర్శన : ఒక విభాగం
రేఖాచిత్రం

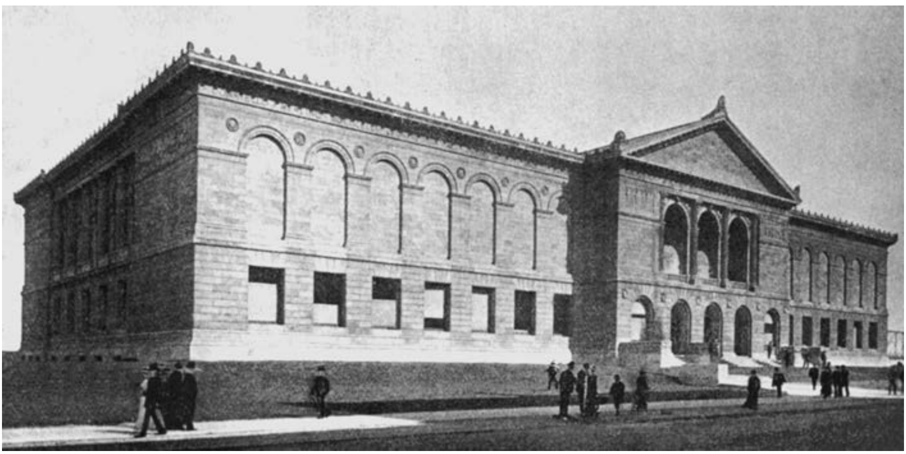

ఆర్ట్ ఇన్‌స్టిట్యూట్
చరిత్రాత్మక 'చికాగో ఉపన్యాసాలు' జరిగిన స్థలం

సర్వమత మహాసభ వేదిక మీద మత ప్రతినిధులు

సర్వమత మహాసభ వేదికపై

1. వీర్‌చంద్ గాంధీ 3. ధర్మపాలుడు 4. స్వామీజీ

కేథే సెన్‌బర్న్

మిసెస్ హేల్

హేల్ సోదరీమణులు

హేరియట్ మెకండ్లీ, మేరీ హేల్, ఇసబెల్ మెకండ్లీ, హేరియట్ హేల్

మిసెస్ సారా బుల్

మిస్ జోసెఫైన్ మెక్లౌడ్

ఇ.టి. స్టర్డీ

ఫ్రాన్సిస్ లెగ్గాట్

పాశ్చాత్య కార్యాచరణలో

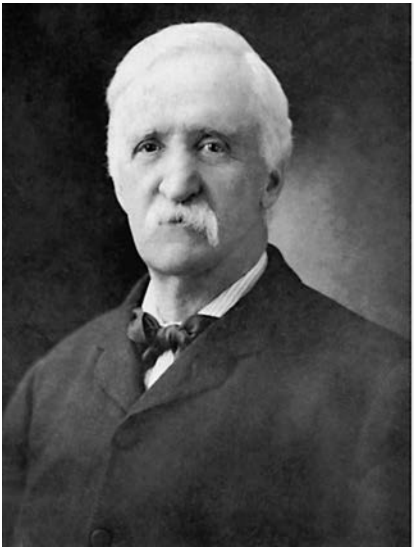

జాన్ పి. లియాన్

మిసెస్ లియాన్

ప్రొఫెసర్ జె. హెచ్. రైట్

ఆలన్

పాశ్చాత్య కార్యాచరణలో

మిస్ హెన్రిట్టా ముల్లర్

మీడ్ సోదరీమణులు (కింద)

పై వరుస : తురీయానంద, జెస్సీ మీడ్, డోరథీ
క్రింది వరుస : గారీ వైకాఫ్, రాల్ఫ్, హెలెన్ మీడ్, ఆలిస్ హెన్స్‌బరో

కలుసుకొన్న మేధావులలో కొందరు

ప్రొఫెసర్ మాక్స్ ముల్లర్

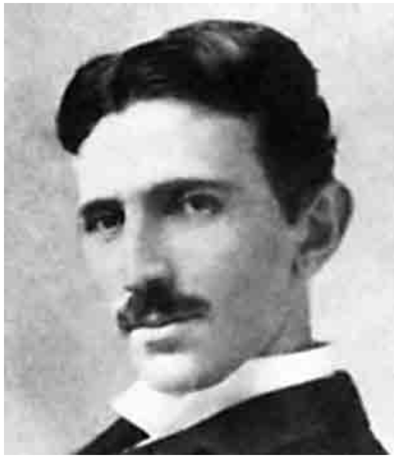

నికోలా టెస్లా
విజ్ఞానవేత్త

మేడమ్ సారా బెన్‌హార్ట్

మేడమ్ ఎమ్మా కాల్వే
గాయని

కలుసుకొన్న మేధావులలో కొందరు

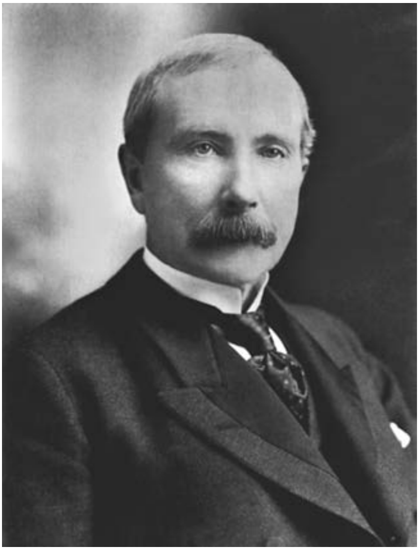

రాక్‌ఫెల్లర్
పారిశ్రామికవేత్త

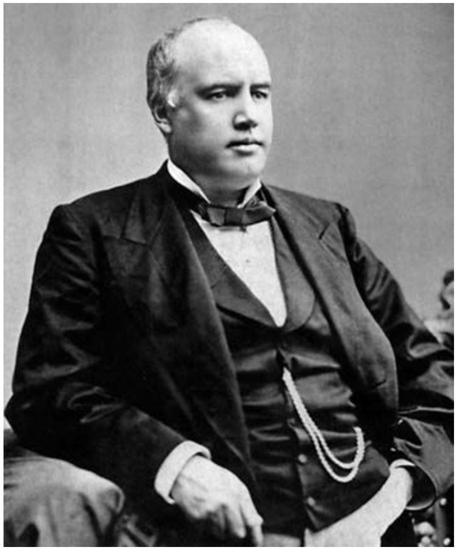

ఇంగర్‌సాల్
అజ్ఞేయవాది

ప్రొఫెసర్ పాల్ డ్యూసన్

జె.ఎన్. టాటా
పారిశ్రామికవేత్త

పాశ్చాత్య శిష్యులలో కొందరు

జె.జె గుడ్విన్

సేవియర్ దంపతులు

సోదరి నివేదిత

సోదరి క్రిస్టైన్

ఆధ్యాత్మిక మకాంలో, గ్రీనేకర్ 1894

Detroit Tribune
February 14. 1894
Page 5

Vive Kananda,

Brahmin Monk of India,
In the Costume of His Order.

Wednesday, Thursday, Saturday evenings at Unitarian Church. Tickets: Single lecture, 50 cents; Course, $1. For sale at MacFarlane's and Wright & Kay's.
"Orator by Divine Right," "Giant of the Platform," "A Master of English," "Sensation of World's Parliament."

Detroit Tribune
Feb. 19 1894

VIVE KANANDA

EXTRA LECTURE
UNITARIAN CHURCH.

WEDNESDAY, FEB. 21.

SUBJECT—"LOVE." ADMISSION 50 CENTS.

The Detroit Journal. March 10. 1894

DETROIT OPERA HOUSE.
SUNDAY EVE., March 11.

KANANDA

Subject—"The Christian Missions in India."
ALL RESERVED SEATS 50c—GALLERY 25c.
Reserved Seats on Sale at Box Office.

The Detroit Tribune. March 10. 1894

AMUSEMENTS. AMUSEMENTS.

DETROIT OPERA HOUSE

SUNDAY EVENING, MARCH 11.

KANANDA

SUBJECT: "THE CHRISTIAN MISSIONS IN INDIA."

Admission 50c with reserved seat—Gallery 25c. Reserved seats at Box Office

పత్రికలలో
ప్రసంగాల ప్రకటనలు

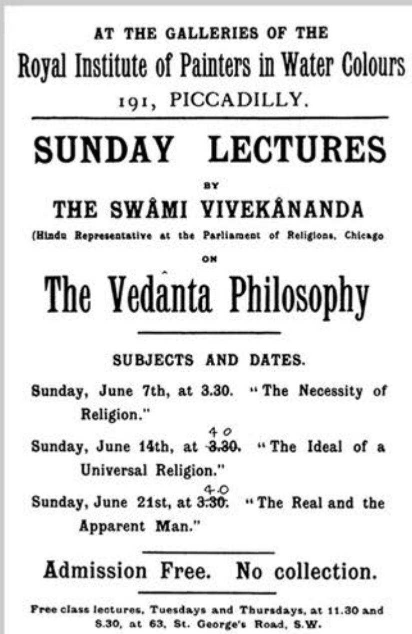

AT THE GALLERIES OF THE
Royal Institute of Painters in Water Colours
191, PICCADILLY.

SUNDAY LECTURES

BY

THE SWÂMI VIVEKÂNANDA

(Hindu Representative at the Parliament of Religions, Chicago

ON

The Vedânta Philosophy

SUBJECTS AND DATES.

Sunday, June 7th, at 3.30. "The Necessity of Religion."

Sunday, June 14th, at ~~3.30~~. 40 "The Ideal of a Universal Religion."

Sunday, June 21st, at ~~3.30~~. 40 "The Real and the Apparent Man."

Admission Free. No collection.

Free class lectures, Tuesdays and Thursdays, at 11.30 and 8.30, at 63, St. George's Road, S.W.

Notice for London Lectures of June 1896

భారతదేశం గురించి పాశ్చాత్య పత్రికలలో
మిషనరీలు ఇచ్చిన తప్పుడు చిత్రాలు

స్త్రీలు
శిశువులను మొసళ్లకు
వేస్తున్నారు!

క్రూరమృగాల
రోగాల వ్యాధులమయమైన దేశం
భారతం

స్త్రీల సజీవ
దహనం!

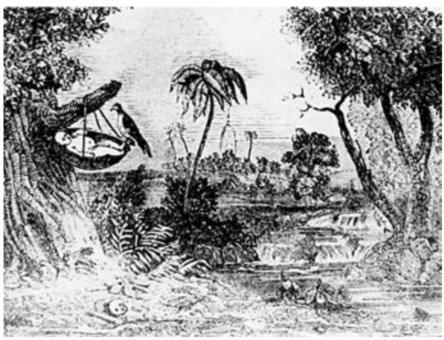

మూఢనమ్మకాలతో
శిశువులు కాకులకు, రాబందులకు
ఆహారంగా వేయబడుతున్నారు!

లండన్, 1986

ఉత్పన్నమైనాయి. స్వామీజీ అమెరికాలో కాలిడినప్పుడు క్రైస్తవ మతం ఈ విధంగా కాస్త దుర్బల స్థితిలో కానవచ్చింది.

అంతేగాక, 19 వ శతాబ్ద ఉత్తరార్ధాన అమెరికాలో ఉద్రిక్తతా, దౌర్జన్యమూ విపరీతంగా ప్రాబల్యం వహించాయి. యజమానులకూ కార్మికులకూ మధ్య అభిప్రాయభేదాలూ, సమస్యలూ అధికమయ్యాయి. 1892 లో మొదటిసారిగా ఇదొక పోరాటంగా, సమ్మెగా పరిణమించింది. దాంతో ఊరేగింపులు, బాంబు ప్రేలుళ్లు, తుపాకీ కాల్పులు, ఖైదు లాంటి సంఘటనలు చెదురుమదురుగా జరుగసాగాయి.

దేశీయ సమస్యలు

1893 లో దేశం యావత్తూ ఆర్థిక సమస్యతో తల్లడిల్లిపోయింది. వెండి సమస్య[1] కారణంగా అనేక మిల్లులు, బ్యాంకులు మూతపడ్డాయి. స్వామీజీ అమెరికా నుండి వ్రాసిన మొదటి లేఖలోనే, "ప్రభుత్వం కూడా ఖర్చులను అదేవిధంగా నిలకడ చేయడానికి శాసనం చేయడం వలన, ఏ ఇతర దేశమూ దాని సమీపంలోకి రాలేకపోతోంది"[2] అంటూ దానిని సూచించారు. అదేసమయంలో వ్యవసాయ రంగం క్షీణించింది. ఇతర వృత్తులు ప్రారంభమై కర్మాగారాలు అధికమయ్యాయి.

దీనితోపాటు నల్లజాతి ప్రజల సమస్యలు తలెత్తాయి. 1892 లో ప్రవేశపెట్టిన శాసనం ప్రకారం నల్లజాతి ప్రజల ఓటు హక్కు ఉపసంహరించబడింది. సర్వతో ముఖంగా వారిని అణగద్రొక్కడానికి ప్రయత్నాలు చేయబడ్డాయి. "ఇప్పుడో, వారెవరి సొత్తూ కారు. వారి ప్రాణాలకు విలువ లేదు. ఏమాత్రం మిష దొరికినా, వాళ్లను నిలువునా కాల్చిచంపుతారు. వాళ్లను కాల్చి చంపే హంతకులను శిక్షించే శాసనం లేదు! వాళ్లు నల్లవాళ్లు కాబట్టి మనుష్యులే కారట! పోనీ వాళ్లు పశువులైనా కారు. అని కదా తెల్లవారు అభిప్రాయపడుతున్నారు"[3] అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

---

1. ఒక దేశ సంపదను విలువగట్టడానికి ప్రారంభంలో వెండిని ఉపయోగించారు. అంటే, ఒక దేశంలో వెండి నిల్వ ఎంత ఉందో, అది వారి సంపద స్థితి కొలతగా పరిగణించారు. 1821 లో బ్రిటను వెండికి బదులుగా బంగారాన్ని సంపద కొలతగా మార్చుకొంది. 1870 లో ఈ పద్ధతిని జర్మనీ, ఫ్రాన్స్ అనుసరించాయి. 1893 లో అమెరికా ఈ పద్ధతిని అనుసరించి వెండి నాణేలను ముద్రించడం నిలిపివేసింది. వెండిని పెట్టుబడిగా ఉంచుకొన్న అనేక సంస్థలు దెబ్బతిన్నాయి. బ్యాంకులు, సారంగ కార్మికులు, వ్యవసాయదారులు ఈ ప్రభుత్వ కొత్త సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిఘటించారు. 1890లో ఇదొక పెద్ద పోరాటంగా పరిణమించింది. స్వామీజీ వెండి నాణాలను నిల్వగా ఉంచుకోవాలన్న సిద్ధాంతానికే మద్దతునిచ్చారు.

2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 76.

3. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 106.

దేశీయ సమస్యలు ఈ రకంగా తలెత్తగా, జర్మనీ ఒక శక్తిమంతమైన దేశంగా రూపొంది అమెరికా భద్రతకే ముప్పు వాటిల్లేటట్లు సవాలుగా నిలిచింది. ఇందువలన అమెరికా తన విదేశీ సిద్ధాంతాలను సవరించుకోవలసిన అగత్యం ఏర్పడింది. ఈ విధంగా రాజకీయ రంగంలోనూ ఒక వ్యతిరేకమైన ఉప్పెన కానవచ్చింది.

సమాజంలోని సాధారణ పరిస్థితులు

ఇక సమాజంలోని సాధారణ పరిస్థితులను పరికిద్దాం. స్వామీజీ అమెరికా వెళ్లినప్పుడు మతం దాదాపు కొనఊపిరితో కొట్టుకుంటోంది. దేవుడు 'మృతిచెందాడు' అనే భావన పాదుకోసాగింది. క్రైస్తవ మతం ప్రకారం 'చర్చ్' భగవంతుని దేహం. దేహమైన చర్చ్‌తో జీవమైన దేవుడు సమైక్యమయినప్పుడే ఆయన 'సజీవుడు'. కాని చర్చ్ తన వైఖరితో గౌరవాన్ని కోల్పోసాగింది. దేవుని దృష్టి చర్చ్ పైనుండి మరలిపోయినట్లు అనిపించింది. దేహం నుండి ప్రాణం విడి వడితే అది మరణమే కదా! అందుకే చర్చ్ నుండి విడివడిన దేవుణ్ణి 'మరణించిన దేవుడు' అని భావించసాగారు. ఇటువంటి భావనా, విశ్వాసరాహిత్యమూ సమాజంలో విస్తృతంగా తలెత్తసాగాయి. దేవుడు 'నిష్క్రమించడం'తో పాటు ఆయన ఒప్పందం మీద[1] నిర్మితమయిన సత్ప్రవర్తనలూ అదృశ్యం కాసాగాయి.

స్త్రీ విద్యా వ్యాప్తి ప్రారంభమయింది. దానితోబాటు మానవతావాద భావనలతో కూడుకొన్న సంస్కరణ సంస్థలు సైతం ఉద్భవించసాగాయి. చర్చ్‌లలో ఆదివారపు ప్రసంగాలలో మానవతావాద భావనలు బోధింప నారంభించారు.

వైజ్ఞానికరంగంలోని నూతన ఆవిష్కరణలు ప్రజల వేలాది సంవత్సరాల భగవద్విశ్వాసాన్నీ, మతం పట్లగల నమ్మకాన్నీ వమ్ము చేయనారంభించాయి. భూగర్భశాస్త్ర పరిశోధనలు బైబిల్ వచించే సృష్టి భావనను కూకటి వ్రేళ్లతో పెకలించివేయసాగాయి.[2] చివరగా డార్విన్ పరిణామవాద సిద్ధాంతం ప్రతిపాదింప బడింది. దాంతో పురాతన మత సిద్ధాంతాల ప్రాబల్యం చతికిలపడింది.

---

1. యూదు-క్రైస్తవ మతాల ప్రకారం సన్మార్గం, సత్ప్రవర్తన అన్నీ సహజ ఒప్పందాలు. దేవుడు మోసస్‌కు 10 ఆదేశాలిచ్చి, ఆ సత్ప్రవర్తన నియమాలను పాటించినంతవరకు ప్రజలను తాను రక్షిస్తానని వాగ్దానం చేశాడు. ఇది దేవునికీ, మనిషికీ మధ్య జరిగిన మొట్టమొదటి ఒప్పందాలలో ఒకటి. ఆడమ్, నోవా, అబ్రహాం, మోసస్, డేవిడ్ ప్రభృతులతో దేవుడు చేసుకొన్న ఒప్పందాలను గురించి 'పాత నిబంధన' (Old Testament)ల గ్రంథం తెలుపుతున్నది.

2. కొన్ని వేల ఏళ్ల క్రితం ఏడు రోజుల్లో భగవంతుడు లోకాన్ని సృష్టించినట్లు బైబిల్

☞

తదనంతరం కాల్విన్ సిద్ధాతం బయలుదేరింది. రోమారోలా పేర్కొన్నట్లు ధనం అమెరికా వాసుల పాలిట 'మరో దేవుని'గా పరిణమించింది. సుప్రసిద్ధ అమెరికన్ చింతనాశీలులో ఒకరు ఇలా వ్రాస్తున్నారు; "మత సిద్ధాంతాలు మనిషిని నియంత్రించలేని పరిస్థితి ఎదురయినప్పుడు ఆతడు తనను పూర్తి స్వేచ్ఛాజీవిగా భావించాడు. ఈ స్వేచ్ఛాయుత పోకడ సమాజ అక్షాన్నే వాల్చివేస్తుందేమోనని ఆతడు భయపడ్డాడు. మతమూ, పాత నమ్మకాలూ అగ్రాసనంలో లేనప్పుడు తానుగా ఒక అగ్రాసనాన్ని సృష్టించుకొన్నాడు."[1] ఆ అగ్రాసనమే 'డబ్బు'.

సర్వమత మహాసభ

ఈ విధంగా డబ్బు కూడగట్టడం ప్రారంభించి ప్రపంచ దేశాలలో అత్యంత సంపన్న దేశంగా అమెరికా అలరారిన తరుణంలోనే కొలంబస్ అమెరికాను కనుగొని 400 ఏళ్ళయ్యే సందర్భం (1892) సమీపించింది. ఆ సందర్భాన్ని ఉత్సవంగా జరుపుకోవాలని తీర్మానించిన చికాగో ప్రజలు ఒక ప్రపంచ ప్రదర్శన ఏర్పాటు చేశారు. ప్రపంచ ప్రదర్శనకు ఇదొక ముఖ్యకారణమయినప్పటికీ, మరో రెండు కారణాలు కూడా ఉన్నాయి. విక్టోరియా మహారాణి సింహాసనం అధిష్ఠించిన రజతోత్సవం 1851 లో లండన్‌లో వైభవంగా జరిగింది. ఆ సందర్భాన్ని పురస్కరించుకొని లండన్‌లో ఏర్పాటు చేసిన ప్రదర్శనను 60 లక్షల కన్నా ఎక్కువమంది చూసి, ఆనందించారు. అదేవిధంగా 1889 లో ప్యారిస్‌లో ఒక ప్రదర్శన జరిగింది. ఆ ప్రదర్శనను దాదాపు మూడున్నర కోట్ల మంది తిలకించి, ఆనందించారు. ప్రపంచ అద్భుతాలలో ఒకటైన ఈఫిల్ గోపురానికి (Eiffel Tower) ఆ సందర్భంలోనే ప్రారంభోత్సవం జరిగింది. ప్యారిస్ ప్రదర్శన లండన్ ప్రదర్శన కన్నా శోభాయమానంగా నిర్వహింపబడింది. ఈ రెండిటిని మించిన రీతిలో ఒక ప్రదర్శనను ఏర్పాటు చేయగోరింది అమెరికా. అందుకు ఈ సందర్భాన్ని పురస్కరించుకొంది.

భౌతిక ప్రపంచంలో మనిషి సాధించిన ప్రగతినీ, దానితోపాటు చింతనా ప్రపంచంలో ఆతడి అభ్యుదయాన్నీ ఆ ప్రదర్శనలో అనేకులకు తెలియజెప్పాలని నిశ్చయించారు. స్త్రీల పురోగతీ, పత్రికలు, వైద్యం, మద్యపాన నిషేధం, ఆర్థిక వ్యవస్థ, సంగీతం, రాజకీయాలు, శిక్షాస్మృతి లాంటి ఇరవై శాఖలలో మతానికి

☞ వచిస్తున్నది. కోట్ల సంవత్సరాల క్రితమే ఈ ప్రపంచం ఉన్నట్లు భూగర్భశాస్త్ర పరిశోధనలు స్పష్టం చేస్తున్నాయి.

1. Alexis de Tocqueville రచించిన *Democracy in America.*

కూడా ఒక చోటు కేటాయించబడింది. ఛార్లస్ కరోల్ బోనీ అనే న్యాయవాది సర్వమత మహాసభను సమావేశపరుద్దామనే అభిప్రాయం వెలిబుచ్చాడు. ఆతడి అభిప్రాయం ఆమోదించబడింది. చికాగో ప్రెస్‌బిటీరియన్ చర్చ్ మతబోధకుడైన జాన్ హెన్రీ బారోస్ సర్వమత మహాసభ పాలకవర్గ సమితికి అధ్యక్షునిగా నియమితుడయ్యాడు.

వైజ్ఞానిక పురోభివృద్ధీ, మతం పట్ల విశ్వాసరాహిత్యమూ వంటి కారణాల వలన ప్రకంపనలు చవిచూసిన క్రైస్తవమతాన్ని నిబ్బరపరచడం క్రైస్తవులకు అనివార్యమైన ఆవశ్యకత అయింది. సర్వమత మహాసభను సమావేశపరచడానికి ఇదొక ముఖ్యకారణం. "సర్వమత మహాసభ క్రైస్తవ మతాన్ని ప్రపంచంలో ఉత్కృష్ట మతంగా తీర్చిదిద్దుతుంది" అని బోనీ అభిప్రాయపడ్డాడు. అనేక దేశాల నుండి, అనేక మతశాఖల వారిని ఆహ్వానించి, వారిని తమ తమ మతాల సిద్ధాంతాలను విశదీకరించేలా చేసి, క్రైస్తవమత ఘనతను స్థాపించాలని వారి కల.[1] రోమన్ క్యాథలిక్కుల కార్డినల్[2] అయిన గిబ్బన్స్ దీన్లో ఎంతో ఉత్సాహం కనబరిచాడు. కాని భగవంతుని పథకం ఎవరి కెరుక?

దీనికి సంబంధించిన పనులకు 1890 అక్టోబర్‌లో శ్రీకారం చుట్టారు. బోనీ అధ్యక్షత వహించిన సంఘం అక్టోబర్ 30 వ తేదీన సమావేశమయింది. 10,000 ఉత్తరాలు, 40,000 విజ్ఞప్తుల వంటివి ప్రపంచ దేశాలన్నింటికీ పంపబడ్డాయి. ప్రపంచ దేశాలన్నింటి నుండి 3000 మంది సలహాదారులు నియమితులయ్యారు. దీనిలో భారతదేశం నుండి ఈ క్రింది వారు ఎంపికచేయబడ్డారు: 1. జి.యస్. అయ్యర్ (చెన్నైలోని ది హిందూ దినపత్రిక సంపాదకుడు), 2. పి.పి. నగర్కర్ (బొంబాయి), 3. ప్రతాపచంద్ర మజుందార్ (కలకత్తా). మహాబోధి సొసైటీ ప్రధాన కార్యదర్శియైన ధర్మపాల, బొంబాయి జైనమత సన్యాసియైన ముని ఆత్మారాంజీతో ఆ సంఘం వారు సర్వమతమహాసభ విషయంగా

---

1. ఈ అభిప్రాయాన్ని స్వామీజీ కూడా వెల్లడించకపోలేదు. క్రైస్తవ మతానికి వారు ప్రాధాన్యమిచ్చారన్న విషయం ప్రతినిధుల నిష్పత్తి నుండి కూడా మనం ఊహించవచ్చు. మొత్తం ప్రతినిధులు 170. దాన్లో క్రైస్తవ మతానికి చెందినవారు 100 మంది. తక్కిన మతాలన్నింటికీ కలిపి 70 మంది ప్రతినిధులు.

2. ఒక దేశంలోని క్యాథలిక్కు మతాధికారిని కార్డినల్ అని పేర్కొంటారు. ఆ సమయంలో అమెరికాలోని క్యాథలిక్కు మతాధికారి గిబ్బన్స్.

సంప్రతించారు. ది హిందూ పత్రికలో జి.ఎస్. అయ్యర్ వ్రాయడం వల్లనే భారతదేశంలో సర్వమత మహాసభ గురించి అనేకులకు తెలిసింది.

క్రైస్తవమత ఉత్కృష్టతను లోకమంతా చాటడానికే సర్వమత మహాసభ సమావేశమవుతున్నప్పటికీ, బాప్టిస్ట్, ఆంగ్లికన్ చర్చ్ లాంటి కొన్ని క్రైస్తవ మతసంస్థలు ఆ ప్రయత్నం తప్పని ఖండించడంతో పాటు, ఆ సభలో పాల్గొనబో మని తెగేసి చెప్పేశాయి. ఆంగ్లికన్ చర్చ్ ఆర్చ్‌బిషప్, బారోసుకు వ్రాసిన లేఖలో, "సరిసమానమైన స్థాయిలోని మతాలు మాత్రమే ఇటువంటి ఒక మహాసభలో పాల్గొనగలవు. అలా కాకుండా సర్వ మతాలనూ పాల్గొనమని మీరు ఆహ్వానించడం వలన నేను ఇందులో పాల్గొనలేకపోతున్నాను" అని వ్రాశాడు. బారోస్ చేస్తున్న ఈ ప్రయత్నాన్ని "ఏసుక్రీస్తుకు విరుద్ధమైన వంచన పథకం" అని హాంకాంగ్ ఫాదరీలు ఖండించారు.

ఈ రకంగా ఆహ్వానమూ, ప్రతిఘటలూ కలగలసిన ఒక పరిస్థితిలో సర్వమత మహాసభ ఏర్పాటయింది.

23 తొలినాళ్లు

సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనడానికి ఒక వ్యక్తిని (స్వామీజీ) పంపుతున్నాను. విద్యాధికులయిన మన ఆచార్యు లందరినీ ఏకంచేసినా వారంతా ఈయన జ్ఞానానికి సాటిరారు.

— **ప్రొఫెసర్ హెన్రీ రైట్**
(పరిచయ పత్రంలో)

రెండు నెలలు! దాదాపు 13,000 కి.మీ. దూరం! అపరిచిత ప్రదేశానికి ఒక యువసన్న్యాసి ఒంటరి పయనం! ఎన్నో ఆటంకాల మధ్య ఒంటరి ప్రయాణం!

వసంతకాల మందపవనం

ఇప్పుడు తలచుకొన్నా కూడా మనస్సు కాస్త ఉలిక్కిపడుతుంది. స్వార్థం ఇసుమంత కూడా లేని ఇటువంటి మహాత్ములను గురించే శంకరాచార్యులు, "ప్రశాంతతనూ, మహత్త్వాన్నీ సంతరించుకొన్న మహాత్ములు ఉన్నారు. ప్రాకుకొంటూ వచ్చే వసంతకాల మందపవనంలా వారు మానవాళికి హితం చేస్తారు. ఈ సంసార సాగరాన్ని వారు దాటారు; ఇతరులు కూడా ఆ విధంగానే దాటాలనే ఉద్దేశంతో కించిత్తు కూడా స్వార్థం లేకుండా పాటుపడతారు. సూర్యుని తీక్ష్ణ కిరణాలతో దహింపబడిన భూమిని చంద్రుని శీతల కిరణాలు సహజంగా చల్లబరచేటట్లు, ఇతరుల దుఃఖాలను బాపడానికి పాటుపడడం వారి నైజమవుతుంది"[1] అని వచించారు.

"ఇతరుల దుఃఖాలను బాపడానికి పాటుపడడం" అన్నది సామాన్యంగా ఒక మహాత్ముని జీవితంలో ఆధ్యాత్మికతకు సంబంధించినదిగా ఉంటుంది. తమను వెదక్కుంటూ వచ్చేవారికికాని, కొన్ని సమయాలలో స్వయంగా తామే వెదక్కుంటూ వెళ్ళైనా వారు కొందరి జీవితాలలో జ్ఞానదీపాన్ని వెలిగిస్తారు; ఆధ్యాత్మికత అనే

1. వివేకచూడామణి, 37, 38.

మహోన్నత సహాయం అందిస్తారు. శిష్యుల పాపాలను స్వీకరించి గురువు శారీరకంగానూ మానసికంగానూ బాధలనుభవించడం కద్దు. అయినప్పటికీ ఆ బాధలను స్వీకరించి శిష్యులను పురోగతి పథంలో పయనింపచేస్తారు ఆ కరుణా సింధువులు.

స్వామీజీ విషయంలో, ఆయన ఇంతకన్న అనేక మెట్లు క్రిందినుండి పాటు పడవలసి వచ్చింది. భారతీయులను ఆధ్యాత్మిక జీవితంకన్నా ముందుగా సామాన్య జీవితానికి ఆయన సంసిద్ధపరచవలసి వచ్చింది. "దేవతలవండి, ఇతరులనూ దేవతలుగా మార్చండి" అన్నది వారి తారకమంత్రమైనా, దీనిని అంగీకరించి ఆచరణలో పెట్టగల స్థితిలో భారతీయులు లేరని ఆయన గ్రహించకపోలేదు. ఆంగ్లేయుని పాదాల క్రింద నలిగి, తన సంస్కృతినీ, నాగరకతనూ విస్మరించి, కేవలం బానిసగా జీవిస్తూన్న ఆతడు దేవత అవడం ఎలా సాధ్యం? కనుకనే, "మనుష్యులను రూపొందించండి, అందు నిమిత్తం సర్వత్రా విద్యావ్యాప్తి గావించండి" అన్నారు స్వామీజీ. పశుప్రాయులుగా జీవిస్తున్న వారిని మానవ స్థాయికి ఎదగజేయడమే స్వామీజీ ఆదర్శాలలో ఒకటి. అప్పటి భారతీయునికి అవసరమైనది ఆధ్యాత్మిక ఆహారం కాదు, కనీసం సగం కడుపు నిండే ఆహారమే అన్నది ఆయన చక్కగా అవగతం చేసుకొన్నారు. కనుక ఆతడికి ముందుగా కడుపు నిండా ఆహారం అవసరం. అందుకు డబ్బు కావాలి. కనుక నిధుల కోసం వెతకాలి అనే నిశ్చయానికి వచ్చారు స్వామీజీ.

సాధారణమైన మహాత్ములు, "డబ్బును, కోర్కెలను త్యజించి భగవంతుణ్ణి వెదకండి" అని చెప్పే స్థితిలో ఉంటారు. కాని స్వామీజీ మాత్రం, "డబ్బు కోసం వెదకండి, చక్కని జీవితం గడపండి, తదనంతరమే, దాని పర్యవసానంగా ఆధ్యాత్మిక జీవితం వికసిస్తుంది" అని చెప్పవలసిన స్థితిలో ఉన్నారు. ధనాన్ని త్యజించిన ఆ యతిరాజు భారతీయుల కోసం నిధులను అన్వేషించారు. సుదూరంలోని ఈ దేశానికి అందునిమిత్తమే ఆయన వచ్చారు; యాతనలు, ఆటంకాలు, దుఃఖాలు, ద్రోహాలు, ప్రతిఘటనలు, విమర్శలు అన్నీ భరించారు. ఎంతటి మహోన్నత త్యాగం ఇది! ఎంతటి మహోన్నత కారుణ్యం!

ఆ కరుణాసాగరులైన స్వామీజీని, దాదాపు మరొక 500 మందిని తీసుకు వచ్చిన 'ఇండియా సమ్రాజ్ఞి' జూలై 27 వ తేదీన వాంకూవర్ చేరుకొంది.

చికాగో

వాంకూవర్ నుండి చికాగో 2000 మైళ్ల దూరంలో ఉంది, రైలులో అయిదు రోజుల ప్రయాణం. రెండు వైపుల రమణీయమైన ప్రకృతి దృశ్యాలను ఆనందంతో తిలకిస్తూ స్వామీజీ పయనించారు.

విసుగు పరచిన ఓడ యానం తరువాత ఈ రైలు ప్రయాణం నూతనోత్సాహం కలిగించింది. జూలై 30వ తేదీన ఆయన చికాగో చేరివుంటారు.

ఇచ్చిపుచ్చుకోవడాలు, బేరసారాలు చేయడం లాంటి లౌకిక వ్యవహారా లేవీ స్వామీజీకి అసలు తెలియవు. కనుక ఆయన ప్రతి చోటా మోసపోయారు. రైలు నుండి సామాన్లు దించడానికి కూడా ఎంతో ఎక్కువ కూలీ ఇచ్చి ఎలాగో బయటకు వచ్చారు. ఎక్కడ చూసినా జనం వెల్లువలా ఉన్నారు. ప్రపంచ ప్రదర్శన సందర్శింప వచ్చిన జనసందోహం!

చికాగో అనుభవం ఆయనకు పూర్తిగా క్రొత్తది. రైలు నిలయంలో దిగిన ఆయన ఒక క్షణం సందిగ్ధావస్థలో పడ్డారు. ఎక్కడకు పోవాలో తెలియదు. ధోవతి, తలపాగాతో ఉన్న ఆయన వేషధారణ ఆ పరాయి దేశంలో వింతగా కనిపించింది. పిల్లలు ఏదో వింతమనిషిని చూస్తూనట్లు గోలచేస్తూ ఆయన వెంట బడ్డారు. తక్కిన వారు కూడా ఆయనను ఏదో వింత చూస్తున్నట్లుగా చూశారే తప్ప ఎవరూ ఆయనకు సహాయం చేయడానికి ముందుకు రాలేదు. మైత్రి, ప్రేమ లాంటివి చూపించి స్నేహహస్తాలు చాపి ఆయనను ఆదరించడానికి ఆ పరాయి దేశంలో ఎవరూ ఉన్నట్లు తెలియలేదు.

స్వామీజీకి ఏంచేయాలో పాలుబోలేదు. చివరికి ఒక హోటల్‌లో బసచేయ డానికి నిశ్చయించుకొన్నారు. అందుకోసం ఒక హోటల్ ఏజెంట్‌ను కలుసుకొ న్నారు. తమ హోటల్ అతి శ్రేష్ఠమైనదని అతడు చెప్పాడు. అంతా అగమ్యగో చరంగా కానవచ్చే ఆ నూతన ప్రపంచంలో మంచి హోటల్‌లోనే బసచేయగోరి స్వామీజీ ఆతడితో వెళ్లారు. తన పెట్టెలను, మూటాముల్లెలను గదిలో పడేసి హమ్మయ్య అనుకొని, స్తిమితంగా కూర్చున్నారు. అన్ని సమస్యలను, కలతలను ప్రక్కకు నెట్టివేసి మనస్సును ప్రశాంతమయం చేయడానికి ప్రయత్నించారు.

మర్నాడు ప్రపంచ ప్రదర్శనను తిలకించడానికి వెళ్లారు. అక్కడ ఆయన చూసినవన్నీ వినూత్నమైనవీ, క్రొంగ్రొత్తవిగా కనిపించాయి. వరుసగా పన్నెండు

ప్రదర్శనలో

రోజులూ వెళ్లి యంత్రాలు, కళాత్మక వస్తువులు, వైజ్ఞానిక అద్భుతాలు వంటి అనేక విభాగాలను పరికించారు. నీటి యావిరి, విద్యుచ్ఛక్తి తోడ్పాటుతో పనిచేసే యంత్రాలను స్వామీజీ ప్రప్రథమంగా అక్కడే చూశారు. మానవ మేధస్సు ఆవిష్కరించిన అద్భుతాలన్నింటినీ చూసి ఆయన ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు.

ఏం చూసినా, ఏం విన్నా స్వామీజీ మనస్సు ఏదో ఆందోళన చెందుతూనే ఉందని చెప్పాలి. వేలమంది జనసమూహంలో స్వామీజీ ఏకాకిగా ఉన్నారు.

పరిచయస్థుడో, స్నేహితుడో అని చెప్పుకోవడానికి అక్కడ నా అన్న వారెవరూ లేరు. స్నేహితునిగా సహాయం చేయకపోయినప్పటికీ, ఆయనను చిన్నబుచ్చ కుండా ఉండివుండవచ్చు కదా! కాని జరిగింది అదే.

ఒక రోజు స్వామీజీ ప్రదర్శనను తిలకిస్తూ వెళుతున్నారు. హఠాత్తుగా ఎవరో వెనుక నుండి ఆయన తలపాగా పట్టుకొని లాగారు. స్వామీజీ వెనక్కు తిరిగి చూశారు. ఆ వ్యక్తి చక్కని దుస్తులు ధరించి దర్జాగా కనిపించాడు. "నా తలపాగాను ఎందుకు లాగారు?" అని స్వచ్ఛమైన ఆంగ్లంలో స్వామీజీ ప్రశ్నించేసరికి ఆ వ్యక్తి ఆశ్చర్యచకితుడైనాడు; సిగ్గుతో వెళ్లిపోయాడు.

అవమానాలు

మరొకసారి ఒక వ్యక్తి స్వామీజీ వెనుకగా వచ్చి ఆయనను పట్టుకొని నెట్టాడు. కాస్త కోపంతో ఎందుకలా చేశావని స్వామీజీ ఆ వ్యక్తిని నిలదీసి అడిగినప్పుడు అతడు క్షమాపణ చెప్పే ధోరణిలో, "మీరెందుకు ఇలా విడ్డూరంగా దుస్తులు ధరించారు? అందుకే" అన్నాడు. ఇటువంటి సంఘటనలు చాలా జరిగాయి. "గొప్ప నాగరకులమని చాటుకొనే మీ దేశంలోనే ఒకసారి 'నేను ఒక హిందువు' అయినందున కూర్చోవడానికి నాకు కుర్చీ కూడా ఇవ్వలేదు" అని స్వామీజీ వ్రాశారంటే ఆయన భరించిన అవమానాలు ఎన్నెన్నో!

కొన్ని రోజుల తరువాత బోస్టన్‌లో ఒకసారి ఆయన ప్రాణాలు కాపాడుకోవ డానికి పరుగెత్తవలసివచ్చింది. ఒక రోజు ఒక వీధి గుండా నడిచిపోతున్నప్పుడు హఠాత్తుగా ఆయన భుజానికి ఏదో గట్టిగా తగిలింది. వెనక్కు తిరిగి చూసేసరికి పురుషులు, బాలురతో కూడుకొన్న ఒక గుంపు ఆయనపై దాడి చేయడానికి వస్తోంది. ఎలాగో వీధి మలుపులోని ఒక చీకటి ప్రాంతానికి పరుగుదీసి వారి దాడి నుండి స్వామీజీ తప్పించుకొన్నారు.

క్రమంగా స్వామీజీ పత్రికల దృష్టిలోకి వచ్చారు. ఆయనను ప్రపంచ ప్రదర్శనలో కలుసుకొని, హోటల్‌లో కలుసుకొని పత్రికలు వ్రాయసాగాయి. కొందరు స్వామీజీ బస చేసిన హోటల్ మేనేజర్‌ను కలుసుకొని, అతడు అందించిన ఏవేవో సమాచారాలను ప్రచురించారు. స్వామీజీ పేరును స్వామి వివేకానోంద, వివేకానొండ, స్వామి వివేక్యోనంద, రాజా స్వామి వివేక్యోనంద తదితర రీతుల్లో ప్రచురించి ఒక సహస్రనామాన్ని రూపొందించారు. అన్నింటికీ మించి ఆయనను సందిగ్ధ పరిస్థితిలో ఇరికించారు కూడా. దానిని గురించి స్వామీజీ మాటల్లోనే చూద్దాం:

పత్రికలు

"కపుర్తలా మహారాజు ఇక్కడ ఉన్నాడు. చికాగోలో కొందరు ఆయనకు బ్రహ్మరథం పడుతున్నారు. నేను ఆయనను ఒక రోజు కలుసుకొన్నాను. కాని ఆయన మహారాజు! నా లాంటి బుక్కా ఫకీరుతో మాట్లాడతాడా! ఒక వెర్రి మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణుడు, ధోవతి కట్టుకొని, గోటితో గీచిన బొమ్మలను సంతలో అమ్ముతున్నాడు. ఇతడు ఆ రాజాకు వ్యతిరేకంగా అనేక కట్టుకథలను పత్రికా విలేఖరులకు చెప్పాడు. ఈ రాజా నిమ్న కులస్థుడనీ, ఈ రాజులందరూ కేవలం బానిసలనీ, సర్వసాధారణంగా వీరు నీతిబాహ్యమైన జీవితాలు గడపుతారనీ, మరి ఇటువంటివే ఏవేవో ఏకరువు పెట్టాడు. 'నిజాయతీపరులైన' ఈ అమెరికా పత్రికా విలేఖరులు అతడు చెప్పిన కాకమ్మకథలకు కొంత ప్రాధాన్యమిచ్చి, ఆ అవాకులు చవాకులు నేను చెప్పానని, నన్ను ఆకాశానికి ఎత్తుతూ, మర్నాడే తమ పత్రికలలో ఈ భారతదేశం నుండి వచ్చిన మేధావిని (నన్ను ఉద్దేశించి) గూర్చి ఏమేమో సవిస్తరంగా ప్రచురించారు. ఆ మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణుడు కపూర్తలా రాజును గూర్చి చెప్పినదంతా నాకు ఆపాదిస్తారని నేను కలలో కూడా ఊహించలేదు. ఇది మంచికే జరిగిందా అన్నట్లు దానితో చికాగో సంఘం తక్షణమే ఆ రాజాను బహిష్కరించింది.... ఈ వార్తాపత్రికా సంపాదకులు నా దేశీయుణ్ణి బహిష్క రించడంలో నన్నే ఎక్కువగా ఉపయోగించుకొన్నారు. ఏదిఏమైనా ఈ దేశంలో ధన వైభవం కన్నా, బిరుదుల కన్నా, మేధస్సుకే ఎక్కువ గౌరవముందని ఈ విషయం వ్యక్తం చేస్తున్నది."[1]

ధన లేమి

ఇవన్నీ ఒక వంక; కాని స్వామీజీ డబ్బు సమస్యనే ముఖ్యంగా ఎదుర్కొన వలసి వచ్చింది. ప్రయాణ ఖర్చులకు ఉంటే చాలు, అమెరికాకు వెళ్లిపోవచ్చు; అక్కడకు వెళ్లాక 'ఎలాగయినా' సంబాళించుకోవచ్చునని ఆయనా, ఆయన చెన్నై శిష్యులూ భావించారు. ఈ 'ఎలాగయినా' అంటే – భారతదేశంలోలా దక్షిణ, చందా ఇవేవీ లేకపోతే భిక్ష లాంటి వాటితో రోజులు గడపవచ్చు అని అర్థం. కాని అమెరికాలో ఇవేవీ కుదరవని వారు తలంచలేదు. భిక్షమెత్తడం అమెరికాలో చట్టప్రకారం నేరం. ఇక సన్యాసిగా పర్యటిస్తూ జీవించడం ఊహాతీతమైనది!

చెన్నై మిత్రులలో ఒకరైన వరదరావు చికాగోలోని తన అమెరికా మిత్రునికి స్వామీజీ గురించి వ్రాసివున్నాడు. ఆతడు, ఆతడి కుటుంబ సభ్యులూ స్వామీజీని ఎంతో ఆదరించారు. వారి పరిచయం ఒక ఎడారిలో నీటి చెలమలా (Oasis) స్వామీజీకి లభించింది. చివరి దాకా స్వామీజీ వారిని మరచిపోలేదు. అయి

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 77.

నప్పటికీ ధనలేమితో అమెరికాలో జీవించడం అంత సులభం కాదు. వస్తువుల ధరలు విపరీతం. దేనిని తాకినా బోలెడంత ఖరీదు చెబుతున్నారు. దానితోబాటు స్వామీజీకి అమెరికా డాలర్ విలువ గురించి అంతగా తెలియనందున, వెళ్లిన ప్రతిచోటా ఎంతో కొంత మోసానికి గురయ్యారు. చేతనున్న డబ్బు శరవేగంతో కరగిపోసాగింది.

డబ్బు ఇబ్బందిని ఎలా సంబాళించాలోనని ఆలోచిస్తున్న స్వామీజీకి పిడుగు లాంటి మరొక వార్త అందింది. సర్వమత మహాసభ సెప్టెంబర్ నెలకు వాయిదా వేయబడ్డది. దాంతో ఇంకా ఒక నెల ఆయన చికాగోలో గడపవలసిన అగత్యం ఏర్పడింది. అందుకు కావలసిన పైకం ఆయన వద్ద లేకపోవడం అనే సమస్య ఒక వైపు ఉండగా, అట్లే సెప్టెంబర్ దాకా ఏదోరకంగా గడపినప్పటికీ సర్వమతమహాసభలో ఒక ప్రతినిధిగా ఆయన పాల్గొనగలుగుతారా అనే ప్రశ్న ఉత్పన్నమయింది. సముచిత మైన పరిచయపత్రం లేకుండా ఎవరినీ అనుమతించకూడదని కార్యకర్తలు చేతులు ముడుచుకొన్నారు.

పదే పదే పరీక్షలు

ఇవన్నీ జరుగుతున్నవి అనేక వేల మైళ్ల దూరంలోని ఒక అపరిచిత దేశంలో ఏకాకిగా, చేత చిల్లిగవ్వలేని ఒక ముప్ఫై ఏళ్ల యువకునికి! కాని ఆ యువకునికి భగవంతుని పట్ల ఎనలేని నమ్మకం ఉంది, ఆత్మవిశ్వాసం ఉంది, తానొక మహత్కార్య సాధనకై జన్మించిన వ్యక్తిననే నమ్మకం ఉంది, అందు కోసం తనకు భగవంతుడు ఆదేశానుగ్రహం ప్రసాదించాడనే నమ్మకమూ ఉంది! ఆయన నిస్పృహ చెందలేదు.

అయినప్పటికీ ఈ మేరకు దూరాలోచన లేకుండా వచ్చేశానే అని స్వామీజీకి తన మీదా, తనను పంపించిన వారి మీదా అనుతాపం కలుగకపోలేదు. ఇంతకూ ఆయనను పంపిన వారిలో మున్షీ జగ్మోహన్‌లాల్, ఖేత్రీ మహారాజు లాంటి లోకాను భవంగల పలువురు ఉండనే ఉన్నారు. పరిచయపత్రం అవసరమని ఎవరూ ఆలోచించకపోవడం శోచనీయం. ఈ విషయంగా నివేదిత ఆశ్చర్యపోతూ ఇలా అంది: "అమెరికా సంప్రదాయాలనో, నియమనిబంధనలనో ఆ చెన్నై శిష్యులు అసలు ఎరుగరు. స్వామీజీ పట్ల వారికున్న అపరిమిత నమ్మకం దానిని గురించి వారిని ఆలోచింపజేయనివ్వలేదు. స్వామీజీ వెళితే చాలు, అన్ని తలుపులూ వారి కోసం వాటంతట అవే తెరచుకొంటాయి, అన్ని అవకాశాలూ ఆయనను వెతుక్కొంటూ వస్తాయని వారి దృఢనమ్మకం. శిష్యుల కన్నా వేయిరెట్లు నిష్కళంక హృదయులు స్వామీజీ. తమకు భగవంతుని ఆదేశానుగ్రహం ఉంది కనుక

ఎలాంటి ఆటంకాలూ దారిలో వాటిల్లవని ఆయన కూడా దృఢంగా నమ్మారు. సంస్థాగత రీత్యా వ్యవహరించడం హిందూమతంలో కించిత్తు కూడా లేదనడానికి ఈ ఒక్క ఉదాహరణ చాలదా? లేకుంటే యావత్ప్రపంచపు డబ్బూ, బలమూ కేంద్రీకృతమై అపారశక్తితో విరాజిల్లుతున్న ఒక దేశానికి పరిచయపత్రమో, మరో అధికారిక మద్దతో లేకుండా ఒకరిని పంపడానికి సాహసిస్తారా?"

బోస్టన్‌లో

సర్వమత మహాసభలో ఒక ప్రతినిధిగా పాల్గొనడం ప్రశ్నార్థకమయినప్పుడు, ఒక ప్రేక్షకునిగా అందులో పాల్గొనాలన్నా స్వామీజీ ఇంకా నెలరోజులు చికాగోలో ఉండి తీరాలి. కాని చేతనున్న పైకం కరిగిపోతున్న వేగం చూస్తూవుంటే అది సాధ్యం కాదని తోచింది. గత్యంతరం ఏమిటని దీర్ఘంగా ఆలోచించిన స్వామీజీకి సాంత్వనపరచే రీతిలో బోస్టన్ గురించి వార్త వచ్చింది. బోస్టన్ చికాగో నుండి 985 మైళ్లదూరంలో ఉంది; చికాగో కన్నా అక్కడ ఖర్చులు తక్కువ. కనుక అక్కడకు వెళ్లాలని ఆయన నిశ్చయించుకొన్నారు. పన్నెండు రోజులు చికాగోలో గడిపిన తరువాత స్వామీజీ రైలులో బోస్టన్‌కు బయలుదేరారు.

అనుగ్రహమనే అద్భుతం

భగవంతుడనే మహోన్నతశక్తిని విశ్వసించి, కేవలం ఆయన అనుగ్రహంపై ఆధారపడి జీవించేవారు ఎలాంటి పరిస్థితులలోనూ పరిత్యజింపబడలేదు. కాని ఆ అనుగ్రహం ఎలా పనిచేస్తుందో, ఏ మార్గంలో మనలను కాపాడుతుందో భగవంతునికే ఎరుక. భగవంతుని లీలలు అద్భుతమైనవి! మామూలు మనిషి జీవితంలో ఇది నిజమయితే, భగవంతుని ఆదేశానుగ్రహంతో పనిచేసే స్వామీజీ లాంటి అనుగ్రహపాత్రుల జీవితంలో అది ముమ్మాటికీ నిజమే! అట్లే జరిగింది కూడా. సర్వత్రా గాఢాంధకారం ఆవరించిన గదిలో తల్లడిల్లే వ్యక్తికి ఎక్కణ్ణుండో వస్తున్న సన్నని ఒక కాంతి కిరణం ఇచ్చే నమ్మకమూ, సాంత్వనా మాదిరి స్వామీజీ మీద కూడా రైలు ప్రయాణంలో విశ్వాసకిరణం ఒకటి ప్రసరించింది.

ఆ రైలులో స్వామీజీతోపాటు పయనం చేసిన వ్యక్తి మిస్ కేథరిన్ ఆబట్ శాన్‌బాన్. క్లుప్తంగా కేటె శాన్‌బాన్‌గా పేర్కొనబడే ఆ 54 ఏళ్ల మహిళ స్వామీజీ పట్ల అమితంగా ఆకర్షితురాలయింది. దాంతో ఆయనను సమీపించి సంభాషించ సాగింది. హిందూమత ప్రతినిధిగా సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనడానికి వచ్చిన హైందవ సన్న్యాసి ఆయనే అనీ, ఆయన ప్రస్తుత పరిస్థితీ తెలుసుకొన్న కేథరిన్ తన ఇంట్లో అతిథిగా బస చేయమని స్వామీజీని ఆహ్వానించింది. దానిని సాక్షాత్తు జగజ్జనని ఆహ్వానంగానే స్వీకరించారు స్వామీజీ.

బోస్టన్‌కు సమీపంలోని ఒక గ్రామం మెట్‌కాఫ్. అక్కడ కేథరిన్‌కు ఒక ఉద్యానగృహమూ, పొలాలూ ఉన్నాయి. తన ఇంటికి ఆమె బ్రీజీ మెడోస్ (మందమారుత పచ్చికబయలు) అని పేరుపెట్టుకొంది. ఇంటి మీద ద్రాక్షతీగలు అల్లుకొని ఉన్నాయి. సమీపంలో ఆంబల్ పుష్పాలు వికసించిన ఒక చిన్న కొలను ఉంది. దాని చుట్టూ దేవదారు (Pine) వృక్షాలు దట్టంగా పెరిగి ఉన్నాయి. ఆ ప్రకృతి అందాన్ని ద్విగుణీకృతం చేస్తూ ప్రక్కనే మర్మరధ్వనులతో రెండు సెలయేళ్లు ప్రవహిస్తున్నాయి. వాటి రెండు తీరాల్లోనూ పసుపు చుక్కలుగల నీలిరంగు పుష్పాలు (Forgetme-nots) కోకొల్లలుగా పూచి ఉన్నాయి. ప్రకృతిని ఆరాధించే, అద్వితీయమైన ప్రకృతి సౌందర్యంలో భగవంతుని మహత్త్వాన్ని గాంచే స్వామీజీకి ఈ ప్రదేశం అమితంగా నచ్చడంలో వింతేమీ లేదు. మహదానందంతో ఆయన అక్కడ బస చేశారు.

మందమారుత పచ్చిక బయలు

జగజ్జనని అనుగ్రహించే స్వామీజీకి మార్గదర్శకత్వంలో ఒక వారధిగా అమరిన కేథరిన్ ఒక సుప్రసిద్ధ మహిళ. ఆమె ఒక ప్రాసంగికురాలు, ఆమె అతి దగ్గరి బంధువైన ఫ్రాంక్లిన్ బెంజమిన్ శాన్‌బాన్ ఒక గొప్ప చింతనాశీలుడు, అనేక గ్రంథాల రచయిత, సమాజ సేవకుడు, తత్త్వశాస్త్రం పట్ల చక్కని అభిరుచి గల వ్యక్తి.

సమాజంలో పేరుప్రతిష్ఠలున్న కేథరిన్ తారసపడడం ఆ సంక్లిష్ట పరిస్థితిలో స్వామీజీకి ఒక అనుకోని మేలుగా పరిణమించింది. కేథరిన్ మూలంగా ఆయన పలువురు ప్రఖ్యాత వ్యక్తులను కలుసుకోగల ఆస్కారం లభించింది. ఆ రకంగా ఆయన కలుసుకొన్న వ్యక్తులలో ఒకరే జాన్ హెన్రీ రైట్. సర్వమత మహాసభలో స్వామీజీ పాల్గొనడంలో ఈయన కీలక పాత్ర వహించారు. కనుక సర్వమత మహాసభ సమావేశమయ్యే చికాగో నుండి దూరంగా వెళ్లిపోయినట్లుగా అనిపించినప్పటికీ నిజానికి అందులో పాల్గొనడానికి సానుకూల పరిస్థితికి సమీపంలోనే జగజ్జనని ఆయనను తోడ్కొని వెళ్లిందని చెప్పవచ్చు!

స్వామీజీ మెట్‌కాఫ్‌లో బస చేసినప్పుడు అమెరికాలో వేసవికాలం. ఈ రోజుల్లో జనం సామాన్యంగా పట్టణాల నుండి సముద్రతీరాలకూ, శీతల ప్రదేశాలకూ పోవడం రివాజు. వేసవి ముగిసి శీతకాలం ప్రారంభమయ్యేటప్పుడు తిరిగి వస్తారు. కనుక ఈ రోజుల్లో ఎవరినీ కలుసుకోవడమో, తరగతులు నడపడమో, ప్రసంగాలు ఇవ్వడమో సాధ్యం కాదు. స్వామీజీకి సంబంధించినంత వరకు ఈ రోజులూ బాగా ఉపయుక్తంగానే గడిచాయి. సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనడానికి సంసిద్ధమయ్యే రోజులుగా వాటిని ఆయన పరిగణించారు.

బోస్టన్ రోజులు

ఒక రోజు సమీపంలో ఉన్న స్త్రీల చెరసాల సంరక్షకురాలయిన మిసెస్ జాన్సన్ స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి వచ్చింది. ఆ చెరసాలను సందర్శించడానికి ఆమె స్వామీజీని ఆహ్వానించింది. అట్లే స్వామీజీ దానిని సందర్శించి వచ్చారు. "ఇక్కడ దానిని చెరసాల అని పేర్కొనరు, సంస్కరణాలయమంటారు. నేను అమెరికాలో చూసిన వాటి అన్నింటిలో అది అత్యుత్తమమైనది. ఖైదీలు ఇక్కడ ఎంత దయతో చూడబడుతున్నారో, ఏ విధంగా వారు సంస్కరింపబడి, మంచి పౌరులుగా సంఘంలోకి తిరిగి పంపబడుతున్నారో, ఇది ఎంత అద్భుతంగాను, సుందరంగాను ఉందో మీరు కళ్లారా చూస్తేగాని నమ్మలేరు. ఆహా! భారతదేశంలో బీదలను, అనాథలను గూర్చి తలచినప్పుడు బాధతో నా హృదయం ఎట్లా తపిస్తోందో! వారికి గతిలేదు, తప్పించుకొనే అవకాశం లేదు. పైకి రావడానికి దారిలేదు"[1] అంటూ అక్కడ కూడా భారతీయుల గురించే బాధపడ్డారు స్వామీజీ.

డబ్బు వాయువేగంతో కరిగిపోసాగింది; స్వామీజీ వద్ద ఇంకా 130 డాలర్లే మిగిలివున్నాయి. డబ్బు సమస్య ఒక వంక, సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనగలనా అనే సందిగ్ధం మరోవంక, ముందువెనుకలు తెలియని లోకం ఒక వైపు – స్వామీజీ పరిస్థితిని మనం కొంత ఊహించుకో వచ్చు. "ఇక్కడకు రావడానికి ముందు మనోహరంగా కనిపించిన కలలన్నీ కరిగిపోయి అసాధ్యమైన వాటిని ఎదుర్కొన వలసి ఉన్నాయి. ఈ దేశాన్ని వదలివేసి తిరిగి అక్కడికి రావాలని ఎన్నోసార్లు నాకు తలంపు కలిగింది. కాని దృఢసంకల్పుడనై ఉన్నాను. నాకు భగవదాదేశం ఉంది. నాకు అన్యమార్గమేదీ కనిపించడం లేదు. ఆయన దివ్యనేత్రాలే నన్ను కనిపెట్టి ఉన్నాయి"[2] అని కలతచెంది స్వామీజీ వ్రాశారు.

శ్రీరామకృష్ణుల అభయం

వ్రాయడం మాత్రమే కాదు; "పస్తులుంటున్నాను. డబ్బంతా కరిగిపోయింది. అక్కడికి తిరిగి రావడానికయినా పైకం పంపించు" అని అలసింగకు తంతి పంపారు. తిరిగి భారతదేశం చేరడానికి కూడా చేత డబ్బు లేకుండా పోతుందేమోనని స్వామీజీ కలతచెందారు. కలత, గందరగోళాలతో 'అర్ధ మృత ప్రాయుని'గా నేలమీద పడుకొన్నారు. ఆయన వ్రాసినట్లే అప్పుడు భగవంతుని దృక్కులు ఆయన మీద ప్రసరించాయి. ఆయన వరదాభయహస్తాలను స్వామీజీ వైపు సాచారు. హఠాత్తుగా శ్రీరామకృష్ణులు అక్కడ ప్రత్యక్షమైనారు! స్వామీజీ వద్దకొచ్చి ఆయనను తాకి, "ఏమిటిది! లే నాయనా! లోకం పోకడ తలపోసి ఇంతగా అశాంతి చెందకు" అని చెప్పి మాయమైనారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుటలు 77, 78.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుటలు 76.

శ్రీరామకృష్ణుల అభయంతో స్వామీజీ ఎంతో సాంత్వన పొందారు. సర్వమత మహాసభలో స్వామీజీ పాల్గొనడానికి వీలుగా శ్రీరామకృష్ణులు తలుపులు తెరచారు. అందుకై ప్రొఫెసర్ జాన్ హెన్రీ రైట్ మూలంగా మార్గం ఏర్పడింది.

బోస్టన్‌లోనే ప్రప్రథమంగా స్వామీజీ రమాబాయి బృందాల పట్ల ప్రతిఘటన చూపవలసిన అగత్యం కలిగింది. అక్కడ ఒక మహిళా సంఘంలో ఆగస్టు

రమాబాయి బృందాలు

నెలాఖరున ప్రసంగించడానికి స్వామీజీకి ఆహ్వానం వచ్చింది. రమాబాయికి సహాయం అందిస్తున్న సంఘం అది. రమాబాయి ఒక మరాఠీ బాలవితంతువు. తన 22 వ ఏట ఒక బెంగాలీని వివాహం చేసుకొని రెండేళ్లలో మళ్లీ వితంతువయింది. ఆ తరువాత ఇంగ్లాండ్ వెళ్లి క్రైస్తవ మతం పుచ్చుకొంది. పిదప అమెరికా పోయి అక్కడ అనేక కేంద్రాలు నెలకొల్పింది. అమెరికాలో నిధులు సేకరించి భారత దేశంలోని బాలవితంతువులకు పాఠశాలలు ప్రారంభించాలన్నది ఆమె లక్ష్యం. లక్ష్యమేమో ఉన్నతమైనదే గాని ఆమె ఆచరణ విధానం ఆమోదయోగ్యమైనదిగా లేదు. భారతదేశంలో స్త్రీలకూ, వితంతువులకూ లభించే నిరాదరణను అతిహీనంగా చిత్రించి నిధులు వసూలు చేసింది. స్త్రీలు తమను ఆలయ ఊరేగింపు సమయంలో రథచక్రాల క్రింద అర్పించుకొని ప్రాణత్యాగం చేయడం, ఆడశిశువులను గంగలో మొసళ్లకు వేయడం లాంటి అనేక కట్టుకథలు చెప్పింది. ఆమెకు నిధులు లభించడం అన్నది పక్కకిపెడితే, క్రైస్తవ మిషనరీలు ఈ కట్టుకథలను హిందూమత వ్యతిరేక ప్రచారానికి చక్కగా ఉపయోగించుకున్నారు.

స్వామీజీ తమ ఉపన్యాసాలలో రమాబాయి కట్టుకథలను ఛిన్నాభిన్నం చేశారు. ఇవన్నీ కట్టుకథలని చెప్పి, అసలు పరిస్థితిని తెలియజేశారు. ఇప్పుడు ఆరంభమయిన ఈ సమస్య దీర్ఘకాలం స్వామీజీ కార్యకలాపాలకు ఆటంకంగానే ఉండిపోయింది.

కేథరీన్ స్వామీజీ పట్ల గౌరవమర్యాదలు వ్యక్తం చేసినప్పటికీ, స్వామీజీ వేషధారణ, విచిత్ర ఆచార వ్యవహారాలను కాస్త పరిహాసపూర్వకమైన ధోరణిలోనే చూసిందనవచ్చు. ఇరుగుపొరుగు వారినీ, మిత్రులనూ పిలిచి, "భారతదేశం నుండి వచ్చిన విచిత్రం" అంటూ స్వామీజీని వారికి పరిచయం చేసింది. అన్నింటినీ స్వామీజీ సహించారు.

ఒక రోజు కేథరీన్ బంధువయిన బెంజమిన్ స్వామీజీతో మాట్లాడుతున్నాడు. మొదట్లో ఆతడికి స్వామీజీ పట్ల అంత గొప్ప అభిప్రాయం లేదు. కాని మాట్లాడే కొద్దీ ఆతడి అభిప్రాయం మారిపోయింది. పర్యవసానంగా స్వామీజీ పట్ల ఆతడు అమితంగా ఆకర్షితుడైనాడు. బోస్టన్‌లోని తన ఇంటికి విచ్చేయమని ఆహ్వానించాడు.

ఈ రోజుల్లోనే ప్రొఫెసర్ రైట్‌ను స్వామీజీకి పరిచయం చేసింది కేథరిన్. స్వామీజీని గురించి విన్న రైట్ ఆయనను తనతో కొన్ని రోజులు బసచేయమని ఆహ్వానించాడు. ఆ సమయంలో ఆయన బోస్టన్‌కు దాదాపు 30 మైళ్ల దూరంలోని అన్నిస్క్వామ్ అనే ప్రాంతంలోని ఒక ప్రశాంతమైన గ్రామంలో సెలవులను గడపడానికి వచ్చాడు. ఆగస్టు 26, 27 తేదీలు ఆయనతో స్వామీజీ గడిపారు. ప్రొఫెసర్ విద్యాధికుడు. ఇద్దరూ అనేక విషయాల గురించి ముచ్చటించుకొన్నారు.

సూర్యుడు ప్రకాశించడానికి యోగ్యతాపత్రమా?

భారతదేశంలో అనేక చోట్ల జరిగినట్లే ఇక్కడా జరిగింది. కొద్దిసేపు మాట్లాడగానే స్వామీజీ అసామాన్యులని రైట్‌కు అవగతమయింది. సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనడానికి వీలుండదేమోనని కలతచెందిన స్వామీజీతో, "హిందూమత ప్రతినిధిగా మీరు పాల్గొనే తీరాలి. మీ గురించి అమెరికా తెలుసుకోవాలంటే అదొక్కటే తప్ప మరో మార్గం లేదు" అని చెప్పి రైట్ ఆయనను ఉత్సాహపరిచాడు. "కానీ అందుకు అవసరమైన పరిచయ పత్రమో, యోగ్యతా పత్రమో నా వద్ద లేవు" అన్నారు స్వామీజీ సంకోచిస్తూ! "స్వామీజీ! మీకు యోగ్యతాపత్రమా? సూర్యుడు ప్రకాశించడానికి యోగ్యతాపత్రం అడిగినట్లుగా ఉంది ఇది" అన్నాడు రైట్.

రైట్ అక్కడితో ఆగిపోకుండా, స్వామీజీని ఎలాగైనా సర్వమత మహాసభలో ఒక ప్రతినిధిగా పాల్గొనేటట్లు చేసితీరాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. "స్వామీజీ! మీరు పాల్గొనడానికి నా శక్తివంచన లేకుండా తోడ్పడతాను" అని స్వామీజీకి వాగ్దానం చేశాడు కూడా. స్వామీజీ కళ్లలో నమ్మకమనే మెరుపు మెరిసింది.

మహాసభలో పాల్గొనబోయే ప్రతినిధులను ఎంపికచేసే సంఘానికి అధ్యక్షుడయిన డాక్టర్ బారోస్‌కు ఒక ఉత్తరం వ్రాశాడు: "సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనడానికి ఒక వ్యక్తిని పంపుతున్నాను. విద్యాధికులయిన మన ఆచార్యు లందరినీ ఏకం చేసినా వారంతా ఈయన జ్ఞానానికి సాటిరారు" అంటూ ప్రొఫెసర్ రైట్ ఆ ఉత్తరంలో వ్రాశాడు. స్వామీజీ వద్ద పైకం లేదని గ్రహించి చికాగో వెళ్లడానికి పైకమూ, అక్కడ ఇతర ప్రతినిధులతో పాటు బసచేయడానికి పరిచయ పత్రాలు కూడా ఇచ్చాడు. నిష్క్రమించీ నిష్క్రమించక కాపాడుతున్న గురుదేవులను తలచుకొని స్వామీజీ పులకితాంతరంగులయ్యారు.

సేలం వెళ్లాక ప్రొఫెసర్‌కు తన కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొంటూ స్వామీజీ సెప్టెంబర్ 4 వ తేదీన ఒక లేఖ వ్రాశారు: "మీరూ, గౌరవనీయురాలైన మీ శ్రీమతిగారు, మీ ముద్దుబిడ్డలు నా మనస్సుపై చెరగిపోని ముద్రవేశారు. మీతో

ఉన్నంత కాలం స్వర్గంలో ఉన్నట్లు భావించాను. వరాలను ప్రసాదించే ఆ భగవంతుడు తన అమూల్యమైన దీవెనలను మీపై వర్షించుగాక!"[1]

ఆ లేఖతోపాటు తమ హృదయంలో చెలరేగిన ఉద్వేగానికి అద్దంపట్టే రీతిలో 'భగవదన్వేషణ'[2] అనే కవితను కూడా వ్రాసి పంపించారు. తమ కష్టాలలో, ప్రయాసలలో భగవంతుడు ఏ విధంగా కనిపించని తోడుగా ఉండి మార్గదర్శకత్వం వహిస్తున్నాడో ఈ కవితలో అద్భుతంగా స్వామీజీ వర్ణించారు.

చికాగో బయలుదేరడానికి ముందు ఒక వారం స్వామీజీ సత్వరంగా పనిచేయవలసి వచ్చింది. ఆగస్టు 27వ తేదీ ఆదివారం నాడు ఆయన అన్నిస్క్వామ్‌లోని ఒక చర్చ్‌లో ఉపన్యసించారు. "భారత దేశానికి తక్షణ ఆవశ్యకత సాంకేతిక విద్యే కాని మతం కాదు" అనే అంశాన్ని ఆ ప్రసంగంలో నొక్కివక్కాణించారు. ఆ ప్రసంగం ఉద్వేగమూ, ఉప్పొంగే కార్యతత్పరతలతో నిండిపోయింది. అది విన్న శ్రోతలు కూడా ఆ ఉద్వేగానికి స్పందించి, అటువంటి విద్యను తక్షణమే అమలుపరచే కళాశాలను భారతదేశంలో స్థాపించడానికి నిధులు వసూలు చేయనారంభించారట! స్వామీజీ గురించీ, అన్నిస్క్వామ్‌లో ఆయన గడపిన రోజుల గురించీ శ్రీమతి రైట్ దీర్ఘమయిన వివరణ ఇచ్చారు:

కార్యారంభం

"ఆయన సామాన్యంగా మోకాలు దిగువ దాకా వచ్చే పొడవైన కాషాయపు అంగీ ధరించేవారు. ఫాదరీలు ధరించే మాదిరిగా అది ఉంది. పొడవైన, మందమయిన ఒక కాషాయ వస్త్రాన్ని నడుముకు బిగించుకొనేవారు. కాళ్లను కాస్త ఈడుస్తూ నడుస్తూన్నట్లుగా కనిపించినా ఆయన నడకలో ఒక ప్రత్యేక ఠీవి ఉంది. పైకెత్తిన తల, తిన్నని మెడ, సునిశిత దృక్కులూ ఆయనకు ఒక ఆధికారిక వైఖరిని కల్పించాయి. అంతేకాదు ఆయనను దాటుకొంటూ వెళ్లే ప్రతి ఒక్కరూ ఒక్క క్షణం ఆగి ఆయనను చూడకుండా ఉండలేకపోయారంటే అతిశయోక్తి కాదు. ఆయన మెల్లగా నడుస్తారు, ఆయనలో తొందరో, వేగమో కనిపించదు. ఆయన విశాల నేత్రాలు కొన్ని సమయాలలో నిప్పులు వర్షిస్తాయి.

"ప్రశాంతంగా కూర్చునివున్న ఆయన కొన్ని సమయాలలో తల పైకెత్తి దృష్టిని పైకప్పుకేసి త్రిప్పి 'శివ శివ' అనడం కద్దు. ఆయన ఉద్వేగం అగ్నిపర్వతపు లావాలా వ్యాపించి అక్కడున్న అందరినీ మాడ్చివేసేదిగా ఉండేది.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుటలు 84.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 360.

"ఒకసారి ఆయనతో ఒకవ్యక్తి, 'క్రైస్తవ మతమే అందరినీ రక్షిస్తుంది' అని చెప్పినప్పుడు స్వామీజీ తమ విశాల నేత్రాలను ఆతడి వైపుగా త్రిప్పి 'అలా అయితే అది ఎందుకు ఇథియోపియా ప్రజలను, అబిసీనియా ప్రజలను రక్షించలేదు?" అని ఠక్కున అడిగారు. అంతే కాదు, అదే ఉద్వేగంతో అలా రక్షిస్తుందని భరోసా ఇస్తున్న పాశ్చాత్య దేశాల వైఖరిని తీవ్రంగా ఖండించారు. ఆ దేశాలలో జరిగే నేరాలు, స్త్రీల పరిస్థితి, సమాజంలో నెలకొన్న అవినీతి, మద్యం ప్రభావం, దొంగతనాలు, రాజకీయ కుట్రలు, హత్యలు ఇత్యాదుల జాబితా వల్లించారు. ఆయన మాటల్లో అందరూ మైమరచిపోయారు – స్త్రీల కళ్లు మెరశాయి, చెక్కిళ్లు ఉద్వేగంతో ఎర్రబారాయి. చిన్నపిల్లలు సైతం ఆయన తమతో చెప్పింది జ్ఞాపకముంచుకొని అదే మాట్లాడారు. చిత్రకారులు తదేకంగా చూస్తూ ఆయన చిత్రాన్ని గీయనారంభించారు.

"ఈ లోకంలో సత్యం అంటూ ఏదైనా ఉందీ అంటే అది ఆధ్యాత్మిక జీవితం మాత్రమే అంటూ గడపడానికి ఆయన శిక్షణ పొందినట్లుగా అనిపించింది. భగవంతుని పట్ల ప్రేమ, మనిషి పట్ల ప్రేమ ఇవే సత్యమని ఆయన నమ్మకం."

ఈ విధంగా సాగుతుంది శ్రీమతి రైట్ దీర్ఘవివరణ. డబ్బు విషయంలో స్వామీజీ అనాసక్తతను గురించి ఆమె ప్రత్యేకంగా ఇలా వ్యాఖ్యానించింది: "ఎవరైనా స్వామీజీకి డబ్బు ఇవ్వడానికి ప్రయత్నించినప్పుడు, వారు తమ కేదో కీడు తలపెట్టినట్లు వైదొలగేవారు. 'ఆహా! సరిపడినంత కష్టాలను నేను అనుభవించాను. వాటిలో నన్ను ఎక్కువగా పరీక్షించింది ఏదో తెలుసా? డబ్బును పదిలపరచడమే' అంటూ పిల్లవాడిలా ఆయన చెప్పేవారు. డబ్బు లేకుండా ఏమీ చేయలేం అనే స్థితిలో కూడా ఆయన డబ్బును తిరస్కరించడం మేం నమ్మలేక పోయాం. డబ్బు పట్ల ఒక వ్యక్తి ఇంత అనాసక్తతతో ఉండగలరా అనే ఆలోచన ఆయన వెళ్లిపోయిన చాలా రోజుల దాకా మా మనస్సులలో పాదుకుపోయింది."

అనేక చోట్ల నుండి స్వామీజీకి ఆహ్వానాలు రాసాగాయి. వాటిని పురస్కరించుకొని స్వామీజీ సేలం, మాసాచుసెట్స్ లాంటి చోట్లకు వెళ్లి ఉపన్యాసాలు చేశారు. మాసాచుసెట్స్‌లో మిసెస్ ఉడ్స్ అనే మహిళామణి ఇంట్లో స్వామీజీ ఒక వారం బసచేశారు. ఆ సమయంలో ఆయన రెండు చర్చిలలో ప్రసంగించారు. మిసెస్ ఉడ్స్ ఉద్యానంలో పిల్లల కోసమూ, యువకుల కోసమూ ఒక రోజు ప్రసంగించారు. అక్కణ్ణుండి సెలవు పుచ్చుకొని పోతున్నప్పుడు చేతికర్ర, దుప్పటి, పెట్టెను తమ జ్ఞాపకార్థం అక్కడ విడిచిపెట్టి వెళ్లారు.

సేలంలో ఆయన మొదటి ఉపన్యాసం అక్కడి ప్రజలలో భారతదేశం గురించి ఒక నూతన దృక్పథాన్ని జనింపజేసింది. "భారతదేశానికి తక్షణ ఆవశ్యకత మతం కాదు, సాంకేతిక విద్యే" అనే అంశాన్ని ఆయన నొక్కివక్కాణించినప్పుడు ఇద్దరు క్రైస్తవ మిషనరీలు దానిని ఆవేశపూరితులై ప్రతిఘటించారు; ప్రశ్నల వర్షం కురిపించారు. స్వామీజీ కించిత్తు కూడా సహనం కోల్పోకుండా సమాధానాలిచ్చారు. ఈ సంఘటన చిన్నదే అయినప్పటికి రాబోయే రోజుల ధోరణిని స్వామీజీకి ముందుగానే సూచించిందనే చెప్పాలి.

సెప్టెంబర్ 4వ తేదీన సారటోగా స్ప్రింగ్స్ అనే చోట స్వామీజీ రెండు రోజులు 'భారతదేశంలో మహమ్మదీయుల పాలన', 'భారతదేశంలో వెండి చలామణి' అనే అంశాలపై ప్రసంగించారు.

ఈ విధంగా చికాగో వెళ్లడానికి ముందే స్వామీజీ మూడు వారాలలో 11 ప్రసంగాలూ, సంభాషణలూ గావించారు. విభిన్న తరగతులకు చెందిన అమెరికా దేశపు ప్రజలను కూడా కలుసుకొన్నారు: రమాబాయి కేంద్రంలో ప్రసంగించారు; చెలిమితో మెలగిన ఫాదరీలను, ఏహ్యభావంతో మెలగిన ఫాదరీలను కలుసుకొన్నారు; చెరసాలలో ఖైదీలతో మాట్లాడారు; మహిళా మండలిలో మాట్లాడారు; పిల్లలతో మాట్లాడారు; దేశంలోని పలువురు మేధావులను ఆకట్టుకోగలిగారు. ఇవన్నీ ఆయన చికాగో దిగ్విజయానికి నాందిగా అమరినాయి.

ప్రశంసలూ, వ్యతిరేకతలూ ఒకదానివెంట ఒకటి ఎదురవుతుండగా దాదాపు మూడు వారాలు గడిపిన తరువాత స్వామీజీ చికాగోకు తిరిగి వెళ్లారు. ఆ సరికే

చికాగోలో

సర్వమత మహాసభలో ఆయనను ప్రతినిధిగా స్వీకరిస్తున్నట్లు అధికారపూర్వకమైన లేఖ సెప్టెంబర్ 2వ తేదీన ఆయనకు అందింది. సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనడానికి అవసరమైన పరిచయ పత్రాలు, యోగ్యతాపత్రాలు ఇప్పుడు ఆయన వద్ద ఉన్నాయి. సమధికోత్సాహంతోనూ, ప్రగాఢ నమ్మకంతోనూ సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనడానికై స్వామీజీ చికాగో బయలుదేరారు.

రైలులో వెళుతున్నప్పుడు స్వామీజీ ఒక వర్తకుణ్ణి కలుసుకొన్నారు. స్వామీజీ వెళ్లవలసిన చోటికి దారి చూపి సాయం చేస్తానని అతడు మాట ఇచ్చాడు. కాని చికాగో రైలు నిలయంలో దిగినప్పుడు అతడు అంతా విస్మరించి ఆదరాబాదరాగా వెళ్లిపోయాడు. పోతే పోయాడులే అనుకొని డాక్టర్ బారోస్ చిరునామా కోసం స్వామీజీ వెదికారు. కానీ అది దొరకలేదు!

రైలు నిలయం నగరానికి ఈశాన్యం వైపు ఉంది. ఆ ప్రాంతంలో జర్మనీవారు ఎక్కువగా నివసిస్తున్నారు. భాషా సమస్య కారణంగా స్వామీజీకి ఎవరి నుండీ సాయం అందలేదు. అంతేకాక స్వామీజీని ఒక నల్లజాతి వ్యక్తిగా ఎంచి ఆ ప్రాంతీయులు ఆయనను ఏవగించుకొని, అసలు పట్టించుకోలేదు. ఏదన్నా హోటల్‌కు పోదామన్నా దారి చూపే నాథుడెవరూ ముందుకురాలేదు. దాంతో ఏ సహాయమూ లభించని దిక్కుతోచని స్థితిలో అలసిసొలసిపోయారు స్వామీజీ.

చీకటి పడసాగింది. భారతదేశంలో లాగానే అమెరికాలోనూ రైలు నిలయం లోని సరకు రైలు పెట్టెలు పేదలకూ, గతిలేనివారికీ తలదాచుకొనే స్థావరాలు. స్వామీజీ కూడా అలాగే ఒక రైలు పెట్టెను ఎన్నుకొని దాన్లో ఆ రాత్రి గడిపారు. ఇక ఒకే రోజులో అమెరికాను కంపింపజేయనున్న ఆయన నాడు నిరాదరణకులోనై ఒక రైలు పెట్టెలో పడివుండవలసివచ్చింది!

ఉదయమయింది, సూర్యుడు ఉదయించాడు. స్వామీజీ మనస్సులోనూ నమ్మకం అంకురించింది. రైలు నిలయం నుండి బయటికి వచ్చి కాళ్లు తీసుకు పోతున్న వైపుగా నడుస్తూన్న స్వామీజీ తానొక విశాలమైన వీధి గుండా పోతున్నట్లు గ్రహించారు. భారతదేశంలా భావించి ఇంటింటికీ వెళ్లి సహాయం కోసం తలుపులు తట్టారు. కాని ఆయన ఉన్నది అమెరికాలోనని తెలియజేయబడింది! సహాయం లభించకపోగా, ఆయన ముఖం మీదే తలుపులు మూయబడ్డాయి. స్వామీజీ నిస్పృహ చెందారు. భగవంతుడు చూపే మార్గం కోసం ఎదురుచూస్తూ వీధి మూలన కూర్చుండిపోయారు.

తలుపు తెరచుకొంది

లోకం చేయూతనివ్వని చోట భగవంతుని హస్తాలు చాచుకొంటాయి. లోకం తలుపులు మూతబడిన చోట భగవద్ద్వారాలు తెరచుకొంటాయి. కచ్చితంగా అలాగే జరిగింది. స్వామీజీ కూర్చున్న చోటికి ఎదురుగా ఉన్న ఇంటి తలుపులు భళ్లున తెరచుకొన్నాయి. గాంభీర్యం ఉట్టిపడుతున్న ఒక మహిళ ఆ ఇంట్లో నుండి స్వామీజీ వద్దకు వచ్చి, అతి కోమల కంఠస్వరంలో, "మీరు సర్వమత మహాసభలో పాల్గొనడానికి వచ్చారా?" అని అడిగింది. అప్పటి నుండి ప్రారంభమయింది ఒక దివ్యానుబంధం; స్వామీజీ జీవితంలో శాశ్వతమైన స్థానం సంతరించుకొంది ఆ మహిళామతల్లి. ఆమె మిసెస్ హేల్. ఆమె కుటుంబం స్వామీజీ జీవితంలో విడదీయలేని ఒక భాగంగా విరాజిల్లింది.

స్వామీజీ పరిస్థితిని గ్రహించిన మిసెస్ హేల్ ఆయనను సాదరంగా తన ఇంట్లోకి తోడ్కొని వెళ్లింది. ఆమె తోడ్పాటుతో స్వామీజీ సర్వమత మహాసభ కార్యనిర్వాహకులను కలుసుకొన్నారు; ఒక ప్రతినిధిగా ఆమోదం పొందారు.

రోజులు గడిచాయి. ధ్యానం, ప్రార్థనలతో స్వామీజీ కాలం గడపసాగారు.

24

అమెరికా సోదర సోదరీమణులారా!

హిందూమతంలోని ఆశయాలను గురించి స్వామి వివేకానంద ప్రసం గింప నారంభించారు. ఆయన ముగించి నప్పుడు హిందూమతం సృజింపబడింది.

— **సోదరి నివేదిత**

సర్వమత మహాసభ చికాగో కళా సంస్థలో (Art Institute) 1893 సెప్టెంబర్ 11 వ తేదీ సోమవారం నుండి 27 వ తేదీ వరకు జరిగింది. ఆ భవనం మిచిగన్ ఎవెన్యూలో ఉంది. ప్రపంచ ప్రదర్శనలో అదొక అంగం, చిత్తరువులు, శిల్పాలు, కంచువిగ్రహాలు మొదలైన కళాత్మక అంశాలతో అది కూడుకొని ఉంది. ఆ భవనం అప్పుడే క్రొత్తగా కట్టబడింది. దాన్లో అనేక చావడులలో ప్రదర్శిత వస్తువులు అమర్చబడలేదు; ఖాళీగా ఉన్నాయి. ఆ చావడులు సర్వమత మహాసభకు కేటాయింపబడ్డాయి. వాటిలో ఒకటి కొలంబస్ హాల్.

కొలంబస్ హాల్

సర్వమత మహాసభ కొలంబస్ హాల్‌లో ప్రారంభమయింది. అందులోని క్రింది అంతస్తులోను, పై అంతస్తులోను కలిపి దాదాపు 4000 మంది కూర్చో వచ్చు. కార్యక్రమాల సమయంలో అనేకులకు చోటు దొరకలేదు. కనుక నాలుగవ రోజు నుండి కార్యక్రమాలు వాషింగ్టన్ హాల్‌లో జరిగాయి. ఆ హల్‌లో ఇంకా కొన్ని వేల మంది కూర్చోవచ్చు. మొదటి మూడు రోజులు జరిగిన కార్యక్రమాలను నాలుగవ రోజు అందరి కోసమూ మళ్లీ ఒకసారి నిర్వహించారు.

ప్రతి రోజూ మూడు విభాగాలుగా కార్యక్రమాలు నిర్వహింపబడ్డాయి. ప్రతి విభాగంలో కార్యక్రమాలు దాదాపు 2-3 గంటలసేపు జరిగాయి. అన్ని విభాగాలకు అధిక సంఖ్యలో జనం హాజరయ్యారు. వారిలో మహిళలు ఎక్కువ మంది కావడం గమనార్హం.

వేదికను దాదాపు 50 అడుగుల పొడవు, 15 అడుగుల వెడల్పుతో రూపొందించారు. సిసిరో[1], డెమస్తనీస్‌ల[2] పాలరాతి శిలావిగ్రహాలు ఆ వేదికను అలంకరించాయి. ఈ విగ్రహాలకు మధ్య సింహాసనం లాంటి ఒక ఎత్తయిన ఇనుప ఆసనం అమర్చబడి ఉంది. మొదటి రోజు ఆ ఆసనం అమెరికా క్యాథలిక్ మతస్థులందరికీ నాయకుడైన కార్డినల్ గిబ్బన్స్‌కు కేటాయించబడింది. ఈ ఆసనానికి రెండు వైపులా వరుసకు 30 చొప్పున మూడు వరుసలలో చెక్కకుర్చీలు అమర్చారు. ఉపన్యాసవేదిక (rostrum) కూడా ప్రధాన వేదిక మీద అమర్చబడింది. వేదిక వెనుక వైపు గోడలను అందమైన జపానీయ, హిబ్రూ చిత్తరువులతో అలంకరించారు. డెమస్తనీస్ శిలావిగ్రహానికి ఎడమ వైపు కుడిచేతిని పైకెత్తి, ఒక విహంగాన్ని ఎగురవేస్తూ నిలబడివున్న మినర్వా (రోమన్ విద్యాధిదేవత) రాగి విగ్రహాన్ని అమర్చి ఉంచారు.

వేదిక

సెప్టెంబర్ 11 వ తేదీ ఉదయం స్వామీజీతోపాటు సర్వమత మహాసభ ప్రతినిధులందరూ కొలంబస్ హాల్‌లోని ఒక విభాగంలో సమావేశమయ్యారు. ఆ హాల్‌లో నాలుగువేలకుపైగా స్త్రీ పురుషులు ఆసీనులై ఉన్నారు. వందలమంది స్థలాభావంచే తలుపుల వద్దా, బయటా నిలబడివున్నారు. ఇంతమంది సమావేశమయినప్పటికీ అక్కడ ప్రగాఢమైన ప్రశాంతత రాజ్యం చేసింది. ఆ వైపుగా ఒక పక్షి ఎగిరి వెళితే దాని రెక్కల సవ్వడి కూడా వినిపించేటంత నిశ్శబ్దం చోటుచేసుకొన్నట్లు నాడు అక్కడ కూర్చున్న ఒక వ్యక్తి అభివర్ణించాడు.

మొదటి రోజు

ఉదయం 10 గంటలయింది. సర్వమత మహాసభలో పాల్గొన్న ముఖ్యమైన 10 మతాలయిన బ్రహ్మసమాజం, యూదు, ఇస్లాం, హిందూ, బౌద్ధ, తావో, కన్ఫ్యూషియ, షింటో, జొరాష్ట్రియ, క్యాథలిక్, గ్రీక్ చర్చ్, ప్రొటెస్టంట్ మతాలను సూచించే రీతిలో అక్కడున్న న్యూ లిబర్టీ గంట 10 సార్లు మ్రోగింది.[3] హాల్ ప్రక్కనుండి ప్రతినిధుల ఊరేగింపు బయలుదేరింది. కార్డినల్ గిబ్బన్స్, పోనీలు పరస్పరం చేతులు పుచ్చుకొని సుదీర్ఘమైన ఆ ఊరేగింపున మార్గదర్శకత్వం

---

1. మార్కస్ టులియస్ సిసిరో (క్రీ.పూ. 106–43) రోమన్ మేధావి. బహుముఖ ప్రజ్ఞావంతుడైన ఆతడు రాజకీయ, తాత్త్విక రంగాలలో ఉత్కృష్ట గ్రంథాలను రచించాడు.

2. డెమస్తనీస్ (క్రీ.పూ. 386–322) గ్రీసు దేశానికి చెందిన మహోన్నత వక్త.

3. క్యాథలిక్, గ్రీక్ చర్చ్, ప్రొటెస్టెంట్ మతాలూ క్రైస్తవ మత శాఖలు. కనుక వాటిని ఒకటిగా పరిగణించారు. కాబట్టి లెక్కకు 12 ఉన్నప్పటికీ మొత్తం 10గానే గణించబడ్డాయి.

వహించారు. వారి వెనుక ప్రపంచ ప్రదర్శన మహిళా విభాగపు నాయకురాలైన మిసెస్ పాట్టర్ పామర్, ఉపనాయకురాలు మిసెస్ చార్లెస్ హెచ్. హెన్రడిన్‌లు వెళ్లారు. వారి వెనుక ప్రతినిధులు వెళ్లారు. “అది అత్యద్భుతమైన దృశ్యం. విభిన్న, విచిత్రమయిన దుస్తులు; ఎన్నో రకాల టోపీలు; అనేక రంగుల అంగీలు; వారు ధరించిన విభిన్న శిలువలు, చంద్రవంక లాంటి చిహ్నాలు; ముండన శిరస్సులు, అనేక రకాలుగా అలంకరించుకొన్న తలలతో ఆశ్చర్యచకితులను చేసేలా సాగింది ఆ ఊరేగింపు” అని ఒక ప్రేక్షకుడు అభివర్ణించాడు. అందరూ నెమ్మదిగా, గంభీరంగా నడుస్తూ హాలులోకి వచ్చి వేదికను అలంకరించారు. ప్రేక్షక సందోహం ఎడతెగని కరతాళ ధ్వనులు చేస్తూ వారిలో సమధికోత్సాహాన్ని జనింపజేసింది.

ప్రతినిధులు

కార్డినల్ గిబ్బన్స్ వేదిక మధ్యలోని అధ్యక్షుని ఆసనంలో ఆసీనుడయ్యాడు. ఆయనకు కుడి వైపు చైనా నుండి వచ్చిన ఐదుగురు బౌద్ధ భిక్షువులు, ఎడమ వైపు గ్రీకు చర్చ్ ప్రధాన బిషప్‌లూ ఆసీనులయ్యారు. తక్కిన వారు తక్కిన ఆసనాలలో ఆసీనులయ్యారు. అందరూ తమ దేశానికీ, మతానికీ తగినట్లు దుస్తులు ధరించివున్నారు. గిబ్బన్స్ లేత ఎరుపు రంగు అంగీ ధరించారు. బౌద్ధ భిక్షువులు ధవళ వస్త్రాలు ధరించారు. గ్రీకులు నల్లని రంగు అంగీలు ధరించి, దంతం రంగు చేతికర్రలు పుచ్చుకొని ఉన్నారు. కన్ఫ్యూషియన్లు చైనా దేశపు సంప్రదాయ దుస్తులు ధరించారు. ఆఫ్రికా యువరాజు చక్కని ఎంబ్రాయిడరీ చేసిన దుస్తులు ధరించాడు. బ్రహ్మసమాజానికి చెందిన ప్రతాప్‌చంద్ర మజుందార్ నల్లటి ఐరోపీయ దుస్తుల్లో ఉన్నాడు.

స్వామీజీ ఎరుపురంగు దుస్తులు, పసుపురంగు తలపాగా ధరించి కనిపించారు. ఆయన 31వ ఆసనంలో కూర్చున్నారు. ఆయన ప్రక్కన బొంబాయికి చెందిన నగర్కర్, ఆ తరువాత శ్రీలంక వాస్తవ్యుడైన ధర్మపాలుడు, పిదప మంజుదార్ ఆసీనులయ్యారు. జైనమత ప్రతినిధియైన వీర్‌చంద్ గాంధీ, థియొసాఫికల్ సొసైటీ ప్రతినిధులయిన జ్ఞానచంద్ర చక్రవర్తి, మిసెస్ అనీబెసెంట్ కూడా పాల్గొన్నారు.

కార్యక్రమాల ప్రారంభం

అందరూ తమ తమ ఆసనాలలో ఆసీనులై ఉన్నారు. అక్కడ ప్రగాఢమైన నిశ్శబ్దం నెలకొంది. హఠాత్తుగా పియానో వాద్యం మొదలయింది. తదనంతరం హాలులో కూర్చుని ఉన్న దాదాపు నాలుగువేల మంది లేచి నిలబడి, “భగవంతుణ్ణి స్తుతించండి...” అనే క్రైస్తవ స్తుతిని గానంచేశారు. తరువాత “పరలోకంలోని మా పితా...” అనే ప్రార్థనను ముక్తకంఠంతో పలికారు. ఆ తరువాత కార్యక్రమాలు ప్రారంభమ

య్యాయి. మొదటి రోజు ఆహ్వానోపన్యాసాలూ, అందుకు ప్రతినిధుల జవాబులు చోటుచేసుకొన్నాయి. అందరూ ఉపన్యాసాలను సిద్ధం చేసుకొని వచ్చారు. దాదాపు అందరి ఉపన్యాసాలకూ చక్కని స్పందన లభించింది. కొందరి ఉపన్యాసాలకు కరతాళధ్వనులు మిన్నుముట్టాయి.

ప్రతినిధులలో మొట్టమొదట ప్రసంగించినవారు గ్రీక్ చర్చ్ ఆర్చ్‌బిషప్ అయిన జాన్తే. తమ ప్రసంగాంతంలో చేతులు పైకెత్తి, “పైకెత్తిన చేతులతో, హృదయంలో ఉప్పొంగే ప్రేమతో ఈ మహోన్నత దేశాన్ని ఆశీర్వదిస్తున్నాను; సంతోషపరులూ, అదృష్టవంతులూ అయిన అమెరికా ప్రజలను అభినందిస్తు న్నాను” అని చెప్పినప్పుడు ప్రేక్షకులు చాలాసేపు కరతాళధ్వనులతో తమ స్పందనను వ్యక్తం చేశారు.

మజుందార్ ప్రసంగానికీ చక్కని స్వాగతం లభించింది. పది సంవత్సరాలకు పైగా అమెరికాలో నివసిస్తున్న ఆయనకు అనేకులతో పరిచయం ఉంది.

కన్ఫ్యూషియన్ మత ప్రతినిధియైన పుంగ్ క్వాంగ్ యూ ప్రసంగించడానికి లేచి నిలబడ్డాడు. “ఈయనకు దక్కిన స్వాగతం లాంటిది వేదిక మీద మరెవరికీ లభించలేదు” అని డాక్టర్ బారోస్ వ్యాఖ్యానించే మేరకు ఆయనకు స్వాగతం లభించింది. స్త్రీలూ పురుషులూ లేచి నిలబడి తమ టోపీలు, చేతిరుమాళ్లు మొదలైనవి చేతుల్లోకి తీసుకొని ఊపుతూ తమ ఆనందాన్ని వ్యక్తం చేశారు. “కాని ఈ స్వాగతం ఆయన మతం కోసం కాదు. దీర్ఘకాలం చైనా వారి పట్ల అమెరికా వారు ప్రవర్తించిన తీరుతెన్నులకు క్షమాపణ కోరడానికే, గాయపడిన చైనీయుల హృదయాలకు సాంత్వన కలిగించడానికే ఈ స్వాగతం” అని పోనీ తమ ఉపన్యాసంలో వ్యాఖ్యానించాడు.

శ్రీలంక బౌద్ధమతానికి ప్రతినిధియైన ధర్మపాలుడు తన ఉపన్యాసంతో ప్రేక్షకులను దిగ్భ్రాంతులను చేశాడు. స్పష్టంగా, బిగ్గరగా ప్రసంగించిన ఆయన కంఠస్వరమూ, ప్రతి ఒక్కరినీ ఆకట్టుకొనే రూపమూ, విశాలమైన నుదురూ బుద్ధుని దూతగా ఆయనను దర్శింపజేశాయి.

నలుగురి ఉపన్యాసాలతో ఉదయపు కార్యక్రమాలు పూర్తయ్యాయి. మధ్యాహ్న కార్యక్రమాలు ప్రారంభమై ఒకరి తరువాత ఒకరుగా ప్రసంగించ నారంభించారు.

స్వామీజీ?

మౌనముద్ర వహించిన వ్యక్తిలా ఆయన కూర్చుని ఉన్నారు. ఆయన మదిలో ఏయే అలలు ఉవ్వెత్తున లేచి అణగిపోయాయో, ఏయే ఉద్వేగ ప్రవాహాలు పొంగి పొరలి ముఖారవిందాన దివ్యమయమైన ప్రశాంతతగా భాసించాయో ఎవరి కెరుక? రేయింబవళ్లూ, అనవరతమూ తనను రక్షిస్తున్న గురుదేవులను తలచుకొన్నారా? తనను బానిసగా చేసుకొన్న కాళికాదేవిని తలచుకొన్నారా? ఆశీస్సులను ప్రసాదించి ఆప్యాయంగా సాగనంపిన శ్రీశారదామాతను తలచుకొన్నారా? ఎవరు జవాబివ్వగలరు?

'సోదర సోదరీమణులారా!'

కార్యక్రమ నిర్వాహకుడు పలుమార్లు ఆహ్వానించినప్పటికీ స్వామీజీ లేచి వెళ్లలేదు; "ఇప్పుడు కాదు తరువాత" అంటూ వాయిదా వేస్తూనే వచ్చారు. మధ్యాహ్నం గడచి సాయంత్రం కాసాగింది. బహుశా ఈయన మాట్లాడరేమోననే సందేహం తక్కిన వారిలో తలెత్తకపోలేదు. ఇక జాప్యం చేయలేని పరిస్థితి ఆసన్నమైనప్పుడు స్వామీజీ లేచారు. ఒక క్షణం సరస్వతీదేవిని తలచుకొన్నారు. "అమెరికా దేశపు సోదర సోదరీమణులారా" అంటూ సంబోధించారు. "అంతే. తరువాత మాట మాట్లాడలేకపోయారు. అక్కడ సమావేశమైన అందరినీ ఏదో మహోత్సాహం ఆవహించింది. వందలమంది తమ ఉత్సాహాన్ని అణచుకోలేక లేచి నిలబడ్డారు. చెవులు చిల్లులుపడేటట్లు అక్కడ కరతాళధ్వనులు మిన్నుముట్టాయి" అంటూ ఒక ప్రేక్షకుడు వ్రాశాడు. పిదప స్వామీజీ రెండు నిమిషాలసేపు మాట్లాడాలని ప్రయత్నించారు. కానీ ఆ కరతాళధ్వనులలో ఆయన మాట్లాడ లేకపోయారు. ఇటువంటి ఘనమైన స్వాగతమా అనుకొని ఆయన కాస్త చలించిపోయారు. ఆయన ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

"ఒక అత్యద్భుతమైన సంగీతంతోను (మంగళ తూర్యారావాలు), కార్య కలాపంతోను, ఉపన్యాసాలతోను ఆ మహాసభ మొదలయింది. తదుపరి ఒక్కొక్క ప్రతినిధిని పరిచయం చేయగా ఒక్కొక్కరే వేదికను అలంకరించి ప్రసంగించారు. అప్పుడు నా హృదయం దడదడలాడింది; నోరెండిపోయింది. శరీరం కంపించింది. అందువల్ల ఉదయపు సమావేశంలో ప్రసంగించడానికి సాహసించలేకపోయాను. మజుందార్ చక్కని ప్రసంగం చేశాడు. చక్రవర్తి మరింత అద్భుతంగా ప్రసంగిం చాడు. వారిద్దరూ విశేష ప్రశంసలందుకొన్నారు. ముందుగానే చక్కగా తయారు చేసుకొన్న ఉపన్యాసాలతో వారు సంసిద్ధులై వచ్చారు. నేనొక మూర్ఖుణ్ణి, నేనా పని చేయలేదు. కానీ సరస్వతీదేవిని ప్రార్థించి వేదిక పైకి వచ్చాను. డాక్టర్ బారోస్ నన్ను పరిచయం చేశారు. నేను క్లుప్తంగా ప్రసంగించాను. ఆ మహాసభను

ఉద్దేశిస్తూ, 'అమెరికాదేశపు సోదర సోదరీమణులారా!' అని సంబోధించాను. అంతే, రెండు నిమిషాలపాటు చెవులు గింగురుమనేట్లు కరతాళధ్వనులు చెలరేగాయి. తరువాతే ప్రసంగం కొనసాగించగలిగాను."[1]

స్వామీజీ ఏం ప్రసంగించారు?

చరిత్ర పుటలలో నమోదైన ఆ ఉపన్యాసంలోని కొన్ని భాగాలు ఇవి....[2]

"మాకు మీ రొసగిన మనఃపూర్వకమైన స్వాగతాన్ని పురస్కరించుకొని ఈ సమయంలో మీతో ముచ్చటించడం నాకు మహానందదాయకం. ప్రపంచంలోని అత్యంత ప్రాచీన యతి సంప్రదాయం పేర మీకు నా అభివాదాలు; సమస్త మతాలకూ సమస్త ధర్మాలకూ తల్లి అనదగ్గ సనాతన ధర్మం పేర మీకు నా అభివాదాలు; నానాజాతులతో, నానాసంప్రదాయాలతో కూడిన భారత జనసహస్రాల పేరిట మీకు నా అభివాదాలు" అంటూ తమ ఉపన్యాసాన్ని స్వామీజీ ప్రారంభించారు.

"సహనాన్ని, సర్వమత సత్యత్వాన్ని లోకానికి బోధించిన సనాతన ధర్మం నా ధర్మమని గర్విస్తున్నాను. సర్వమత సహనాన్నే కాక, సర్వమతాలూ సత్యాలనే మేం విశ్వసిస్తాం" అంటూ హిందూమత ఔన్నత్యాన్ని చాటిచెప్పారు.

"సమస్త మతాల నుండి, సమస్త దేశాల నుండి పరపీడితులై, శరణాగతులై వచ్చిన వారికి శరణ్యమైన దేశం నా దేశమని గర్విస్తున్నాను. రోమన్‌ల నిరంకుశత్వానికి గురియై తమ దేవాలయం తుత్తునియలైన ఏటనే దక్షిణ భారతదేశానికి వచ్చి, శరణు పొందిన యూదులను- నిజమైన యూదులు అనదగ్గవారిలో మిగిలిన వారిని - మా కౌగిట చేర్చుకొన్నామని తెలుపడానికి గర్విస్తున్నాను. మహాజొరాస్టరీయ సంఘంలో శేషించిన వారికి శరణు ఒసగి - నేటికీ వారిని ఆదరిస్తూన్న (సనాతన) ధర్మం నా ధర్మమని గర్విస్తున్నాను" అంటూ భారతదేశ ఔన్నత్యాన్ని స్వామీజీ నొక్కివక్కాణించారు.

శాఖాభిమానం, మత మౌఢ్యం లాంటి వాటిని ఖండించి అవి లేనట్టి ఒక సమాజాన్ని రూపొందించాలనే సదుద్దేశంతో, "వాటికి అవసాన సమయం ఆసన్నమయింది. ఈ మహాసభ గౌరవార్థం నేటి ఉదయం మ్రోగించబడిన గంట

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 93-94.

2. పూర్తి ఉపన్యాసం కోసం లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 1, పుటలు 39-62 చూడండి.

సర్వవిధాలైన స్వమత దురభిమానానికీ, పరమత ద్వేషానికీ – కత్తితో గానివ్వండి, కలంతో గానివ్వండి సాగించబడే నానావిధాలైన హింసకు మాత్రమేగాక, ఒక్క గమ్యాన్నే ప్రాపించబోయే జనం కొందరిలోని నిష్ఠుర ద్వేషభావాలకూ శాంతిపాఠం కాగలదని నేను మనఃస్ఫూర్తిగా ఆశిస్తున్నాను" అంటూ తమ ప్రసంగాన్ని ముగించారు.

తరువాత....

"ఉపన్యాసం ముగిసింది, ఉద్వేగభరితులై అట్లే కూర్చుండిపోయారు. నా ప్రసంగమే అన్నింటికన్నా అగ్రగణ్యమయిందని పత్రికలన్నీ వ్రాశాయి. అమెరికా అంతటా నా పేరు మార్మోగింది. భాష్యకారుడైన శ్రీధరులవారు, 'మూకం కరోతి వాచాలం – మూగవాణ్ణి సైతం మహావక్తగా మారుస్తాడు' అంటూ యథార్థాన్నే వచించాడు. ఆ భగవంతుని పావన నామానికి జై"[1] అంటూ లేఖలో స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

అద్భుత శక్తి

చిన్న ఉపన్యాసమే అయినప్పటికీ అది మత చరిత్రలోనేగాక, ప్రపంచ చరిత్రలో సైతం సువర్ణాక్షరాలతో లిఖితమైన ఒక పుటగా విరాజిల్లింది. "ఆయన మాటల్లో అగ్నికణాలు విరజిమ్మాయి" అని రోమారోలా వ్రాస్తున్నారు. కానీ ఆ అగ్నికణాలు దగ్ధంచేసే కిరణాలు కావు, లోక తాపంచే వాడిపోతున్న హృదయ పద్మాలను వికసింపజేసే శీతల కిరణాలు! కనుకనే ఆ హాలులో ఆసీనులై ఉన్న సమస్త హృదయాలూ ముక్తకంఠంతో ఉత్సాహపూరితంగా శ్లాఘించాయి. వేలాది హృదయాలను దోచుకొనే ఆ దివ్యశక్తి ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చింది? అది ఎలాంటి శక్తి?

స్వామీజీ అందరినీ సోదర సోదరీమణులుగా భావించి సంబోధించిన సౌభ్రాతృత్వమే జనంలో ఒక ఉద్వేగభరితమైన స్ఫూర్తిని రగిలించిందని చెప్పవచ్చు. కానీ స్వామీజీకి ముందే అక్కడ ఇద్దరు 'సోదర సోదరీమణులారా' అని సంబోధించి ప్రసంగించారు. స్వామీజీ 23 వ వక్త. 5 వ వక్త అయిన మిస్ అగస్టా, 20 వ వక్తయైన ప్రొఫెసర్ పినాస్ చెరాస్ కూడా పై విధంగా సంబోధించే ప్రసంగించారు. వీళ్లు కాక మరికొందరు కూడా సౌభ్రాతృత్వ భావనను నొక్కివక్కాణించి ప్రసంగించారు. కనుక స్వామీజీ విజయానికి ఆ మాటలో, సౌభ్రాతృత్వ భావనో మాత్రమే కారణం కాదు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 94.

మేరీ లూయీ బర్క్ ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

“స్వామీజీ మాటలు విని కరతాళధ్వనులు చేయడానికి ముందు ప్రేక్షకులు మౌనంగా, ప్రశాంతంగా ఉన్నారు, స్వామీజీ మాట్లాడడమే తరువాయి కరతాళ ధ్వనులు చేశారని అనుకోరాదు. అందరికీ చక్కని ఆదరణ లభించింది. కానీ ఆ ఆదరణకు అనేక కారణాలున్నాయి. ప్రత్యేక రాజకీయ సంప్రదాయానికి చెందినవారు, ప్రత్యేక మతశాఖకు చెందినవారు, అప్పటికే చిరపరిచితులు, మునుపు అమెరికన్లచే పీడింపబడిన జాతికి చెందినవారు కావడం కారణంగా వారికి చక్కని ఆదరణ లభించింది. ఉదయం నుండి సాయంత్రం దాకా సౌభ్రాతృత్వాన్ని గురించి పలువురు ప్రసంగించారు. కనుక ఈ కారణాల వలన స్వామీజీకి చక్కని ఆదరణ లభించలేదు. ఆయనకు లభించిన ఆదరణకు ఏకైక కారణం ఆధ్యాత్మిక శక్తి.”

స్వామీజీ మాటల్లో విందాం:

“చికాగోలో నా మొదటి ఉపన్యాసంలో నేను అందరినీ ‘అమెరికా దేశంలోని సోదర సోదరీమణులారా’ అని సంబోధించగానే, అందరూ లేచి ఆనందంతో కరతాళధ్వనులు చేయడం మీకు తెలుసు. కానీ అలా వారు పారవశ్యం చెందడానికి కారణం ఏమిటో తెలుసా? ఏదో అద్భుతశక్తి నాలో ఉందని మీరు అనుకోవచ్చు. నిజమే నాలో అలాంటి శక్తి ఉంది, అది ఇదే – ఒక్కసారి కూడా కామభావన నాలో ప్రవేశించడానికి నేను అనుమతించలేదు. నా మనస్సు, నా ఆలోచనలు, సామాన్యంగా మనిషి ఆ మార్గంలో ఖర్చు చేసే శక్తులన్నింటికీ ఒక ఉన్నత దిశలో పోయేటట్లు శిక్షణ నిచ్చాను. ఎవరూ ఆపలేని ఒక మహాశక్తిగా అది రూపొందింది.”

పావన జీవిత శక్తి అటువంటిది. “విశుద్ధి నుంచి నిశ్శబ్దత నుంచే అమోఘ వాక్కు వెలువడుతుంది”[1] అంటారు స్వామీజీ. ఆ శక్తితో కూడుకొన్న మాటలే ఆనాడు వేలాది హృదయాలను, తదనంతరం అమెరికా యావత్తును, ప్రస్తుతం ప్రపంచాన్నంతా ఆక్రమించాయి.

చికాగో ప్రసంగాల విభిన్న పరిమాణాలను గురించి సోదరి నివేదిత వివరణను పరికిద్దాం:

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 1, పుట 310.

“సర్వమత మహాసభలో స్వామి వివేకానంద చేసిన ప్రసంగం గురించి ఏం చెప్పాలి! హిందువుల మత సిద్ధాంతాలను గురించి మాట్లాడనారంభించారు ఆయన. ఆయన ముగించినప్పుడు హిందూమతం సృజింపబడిందని చెప్పవచ్చు...

ఏం ప్రసంగించారు?

“అటువంటిదీ మానసిక క్షేత్రం, అటువంటిదీ భావనాసాగరం– తారుణ్య పూర్ణం; సంక్షోభమయం; ఆత్మశక్తితో, ఆత్మవిశ్వాసంతో పరిపూర్ణం; అయినా కౌతూహలాయుతం; అత్యంత జాగ్రతాపూర్ణం – వివేకానందులు ఉపన్యసించడానికి లేచినప్పుడు వారు ఎదుర్కొన్న వారి ముందున్న సదస్సు.

“దీనికి సరిగా వ్యతిరిక్తమైనది ఆయన వెనుకవున్న ఆ సాగరం; ఆధ్యాత్మిక వికాసంతో కూడిన ప్రశాంత మహాసాగరం; ఆయన వెనుకనున్నది ఒక విచిత్ర ప్రపంచం. ఏ ప్రపంచం తన కాలాన్ని వేదాలతో గణిస్తుంటుందో, తన గతాన్ని ఉపనిషత్తులతో జ్ఞాపకం చేసుకొంటూ ఉంటుందో, దేనితో పోల్చినప్పుడు బౌద్ధమతం నిన్నమొన్నటిదిగా కనిపిస్తూంటుందో, ఏ ప్రపంచం వివిధ మతశాఖలతో నిండివున్నదో, ఏ ప్రశాంత ప్రపంచాన్ని ఉష్ణమండల సూర్యకాంతి ముంచెత్తుతూందో, యుగయుగాల నుంచి యోగిపుంగవులు తమ పద పరాగంతో ఏ ప్రపంచపు దారుల ధూళిని పవిత్రీకరిస్తూ వస్తున్నారో – అటువంటి పావన ప్రపంచం స్వామి వివేకానంద వెనుక ఉన్న ప్రపంచం. వేయి మాటలెందుకు అది పావన భారతదేశం – ఈ దేశం వేల సంవత్సరాల నుంచి చేస్తున్న తన రాష్ట్రీయ వికాసనా యత్నంలో ఎన్నో విషయాలను పరిశోధించింది; ఎన్నో విషయాలను ఋజువు చేసింది; ఇంచుమించు అన్ని విషయాలనూ సాక్షాత్కరించుకొంది. ఒక్క విషయం మాత్రం – తనలోని సంపూర్ణ ఐకమత్యమూ, విస్తారమూ అయిన తన దేశకాలాల ఒక చివరినుంచి ఇంకొక చివరి వరకు తనలో ఉన్న సంపూర్ణ ఐకమత్యం, విశాలమూ విస్తారమూ అయిన తన దేశకాలాలలో కొన్ని మూలమైన, ముఖ్యమైన సత్యాలను గూర్చి తన దేశీయులందరూ ఏకగ్రీవులనీ, తద్వారా పారమార్థికంగా, సాంస్కృతికంగా తనలో పరిపూర్ణమైన ఐకమత్యం ఉన్నదనే విషయం మాత్రం – భారతదేశం గ్రహించలేకపోయింది.

“ఇక ఇవి, ఈ రెండు మనోప్రవాహాలు, రెండు విశాలచింతనా నదులు – ఒకటి ప్రాచ్యం, మరొకటి ఆధునికం. విశ్వమత మహావేదికపై నిలబడ్డ కాషాయాంబర ధారి అయిన పరివ్రాజకుడు ఈ రెండు ప్రవాహాల కలయికకు స్థానమయ్యాడు తాత్కాలికంగానైనా! వ్యక్తిత్వాభిమాన శూన్యుడైన ఈ మహావ్యక్తి

ద్వారా సంభవమైన ఆ కలయిక ఒక ప్రచండమైన ఆఘాతం కలిగించింది. ఆ ఆఘాతపు ఫలితమే హిందూమత మూలసత్యాల రూపీకరణం. ఎందుకంటే స్వామి వివేకానంద అక్కడ ఉద్ఘోషించింది తన స్వానుభవం కాదు. అసలాయన తన గురుదేవులను గూర్చి చెప్పడానికైనా ఆ సదావకాశాన్ని వినియోగించలేదు. ఈ రెండింటికీ బదులు ఆయన ద్వారా వినిపించింది భారతీయ ఆధ్యాత్మిక చేతనకీ, తమ సుదీర్ఘ గతం ద్వారా సునిర్దిష్టం గావించబడిన సమస్త భారతీయుల ధర్మసందేశపు వాణి.

"పాశ్చాత్యుల యౌవనకాలంలో, మధ్యాహ్నకాలంలో స్వామి వివేకానంద అక్కడలా ఉపన్యసిస్తూంటే, ప్రశాంత మహానగరపు ఆవలి తీరాన, అర్ధభూగోళపు చీకటినీడలో నిదురిస్తూన్న జాతి ఒకటి (భారతదేశం) తమవైపే అగ్రసరమౌతున్న ఉషస్సు ద్వారా మోసుకొని రాబడుతున్న ఆ దివ్యసందేశామృతం కోసం – ఏ సందేశామృతం తమలోనే నిక్షిప్తమైవున్న మహిమాశక్తుల రహస్యాన్ని ప్రకాశం చేయగలదో– ఆ సందేశామృతం కోసం ఎంతో తహతహతో కాచుకొని ఉంది.

"తమ తమ ప్రత్యేక మతశాఖల, మతసంస్థల ప్రతినిధులుగా ఇతర మతప్రవక్తలు కూడా స్వామి వివేకానందతోపాటు ఆ వేదికపై ఆసీనులై ఉన్నారు. కాని ఒక మహత్తరమైన మతాన్ని ప్రచారం చేసిన గౌరవం దక్కింది వారికొక్కరికే. ఆయన పలుకులలోనే ఆ మతం ఎటువంటిదంటే – వివిధ అవస్థల ద్వారా, వివిధ పరిస్థితులలో అనేకమంది స్త్రీ పురుషులు ఒకే గమ్యాన్ని చేరడానికి చేసే ప్రయాణాలే వివిధ మతాలు; ఈ మతాలన్నీ చివరికి చేరేవి ఆ మహామతంలో– అటువంటిది ఆ మహత్తర మతం. ఈ వివిధ, విభిన్న మతాలన్నింటినీ గూర్చి ఈ విషయంలో లేదా మరొక విషయంలోగాని, ఈ కారణంగా లేదా మరొక కారణంగా గాని, ఈ మతంగాని లేదా మరొక మతంగాని సత్యమనిగాని, అన్ని మతాలూ సత్యాలే అనీ, ఇవన్నీ 'సూత్రేమణిగణా ఇవ,' అంటే సూత్రీకరింపబడిన మణిహారంలా అన్నీ నాలోనే అనుస్యూతాలనీ, మానవజాతిని పైకెత్తి, పవిత్రీక రించే అసాధారణమైన పవిత్రతను, శక్తిని ఎక్కడెక్కడ చూస్తావో అక్కడ నేనే ప్రకటీభూతుడనౌతున్నాననీ తెలుసుకో' అని ఘోషించిన ఒక మహాపురుషుణ్ణి గూర్చి చెప్పడానికే నేనిక్కడకు వచ్చివున్నానని ఆయన చెప్పారు.

"స్వామీజీ బోధించింది పండితుల మాదిరి కాదు, అధికారిక పురుషునిలా! ఎందుకంటే తాను ప్రచారం చేసిన సత్యాల లోతుల్లోకి దిగి, వాటిని సాక్షాత్కరించుకొన్న తరువాతే, ఆచార్య రామానుజులలా తిరిగి వచ్చి,

చండాలురకు, అంత్యజులకు, విదేశీయులకు ఆ రహస్యాలను తెల్పారు ఆయన."[1]

ఉపన్యాసం ముగిసింది. కూర్చుని ఉన్న స్త్రీలూ పురుషులూ ఒకరినొకరు నెట్టుకొంటూ ఆయనను సమీపించడానికి ప్రయత్నించారు. ఆయన దుస్తులను తాకడానికి అనేకులు ప్రయత్నించారు. ఆ రోజు అక్కడ ఉన్న మిసెస్ ప్లాజెట్ ఇలా అంటున్నారు: "ఆ యువకుడు లేచి నిలబడి, 'అమెరికాదేశపు సోదర సోదరీమణులారా!' అని సంబోధించడమే ఆలస్యం! అక్కడ సమావేశమైన అందరూ లేచి నిలబడి కరతాళధ్వనులు చేశారు. తామెందుకు అలా చేస్తున్నారో వారికి తెలియరాలేదు. ఉపన్యాసం ముగిసింది. బారులు బారులుగా స్త్రీలు లేచి బెంచీల మీద నడుస్తూ ఆయనను సమీపించారు. ఒకసారి దగ్గరికి వెళ్లి ఆయనను చూస్తే చాలునని వారు భావించినట్లుగా ఉంది. 'ఓ యువకుడా! ఈ స్త్రీల దాడిని తట్టుకోగలిగితే నువ్వు నిజంగా భగవంతుడివే' అని నాలో నేను చెప్పుకొన్నాను."

'అమ్మా, దారి చూపు!'

స్వామీజీ విజయం చరిత్రాత్మకం. "హరీ! సర్వమత మహాసభ దీని నిమిత్తమే నిర్వహింపబడుతోంది. నా మనస్సు అదే చెబుతోంది. ఇది ధ్రువీకృతం కావడం నువ్వు భవిష్యత్తులో చూస్తావు" అని ఆయన అమెరికాకు బయలుదేర డానికి మునుపు చెప్పింది ఆనాడు ఋజువయింది.

కానీ స్వామీజీ?

ఈ కీర్తి, సందడితో ఆయన ఉప్పొంగిపోయారా?

లేదు. నాడు తన గదికి తిరిగి వచ్చి రాత్రి పడుకొన్నారు. ఆయన కళ్ల ముందు భారతదేశమే కనిపించింది! భారతదేశంలోని నిరుపేదల కోసమే ఆయన హృదయం స్పందించింది, పేదరికంలోనూ యాతనలలోనూ వాడిపోతున్న సోదర భారతీయుల కోసమే! వారు అనుభవిస్తున్న కష్టాలు ఒక వైపు, ఇక్కడ అమెరికా సౌభాగ్యం మరొక వైపు. రెండింటినీ పోల్చిన స్వామీజీ కళ్లు ఆర్ద్రమైనాయి; కళ్లు మాత్రమే కాదు, తల కూడా తడిసిపోయింది. "అమ్మా! జగజ్జననీ! ఈ పేరు ప్రతిష్ఠలు నా కెందుకు? నా మాతృదేశం పేదరికంలో క్రుంగిపోతున్నప్పుడు ఈ కోలాహలాలతో నాకు ఏం ప్రయోజనం? పామర భారతీయులను ఉద్ధరించేది ఎవరు? వారికి నేనెలా తోడ్పడగలను? అమ్మా, దారి చూపు!" అంటూ ఆయన మానసికంగా ప్రార్థించారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 1, పుట 32-36.

మరునాడు

మరునాడు జరుగబోయేది ఏమిటో స్వామీజీ గ్రహించకపోలేదు. పేరుప్రతిష్ఠలు సర్వత్రా వ్యాపించి తానొక సార్వజనీన వ్యక్తిగా విరాజిల్లనున్నాననీ, తన వ్యక్తిగత జీవితానికి తెర పడబోతున్నదనీ ఆయనకు బాగా తెలుసు. ఒక్క రోజులో జయించడం, ఒక్క క్షణంలో జయించడం, ఒక్క చూపులో జయించడం అని చెబుతుంటారు కదా, కచ్చితంగా అదే స్వామీజీ జీవితంలో జరిగింది. చికాగో వీథుల్లో ఆయన నిలువెత్తు చిత్రాలు చోటుచేసుకొన్నాయి. "హైందవ సన్న్యాసి వివేకానంద" పేరిట వీథుల్లో పోతున్న వారు ఒక క్షణం ఆగి, చూసి తలవంచి చేతులు జోడించి ఆయనకు నమస్కరించి వెళ్లసాగారు.

మరునాడు పత్రికలలో సర్వమత మహాసభ, దానిలో అగ్రగణ్యులు స్వామీజీ అన్న వార్తే పతాక శీర్షిక అయింది:

> కొన్ని అంశాలలో అగ్రగణ్యులుగా విరాజిల్లిన వ్యక్తి బ్రాహ్మణ సన్న్యాసియైన స్వామి వివేకానంద.[1] నారింజ రంగు దుస్తులు; కాషాయ రంగు తలపాగా; చక్కగా తీర్చిదిద్దిన ముఖారవిందం; దృఢమైన శరీరం; అందమైన ముఖం; విశాలమైన నల్లని తీక్ష్ణమైన, ఎవరి అంతరంగాన్నైనా చొచ్చుకొనిపోయి చూసే నేత్రాలు; ఎంతో ప్రసన్నమైన ఆకృతి; ఏ సమావేశంలో ఉన్నప్పటికీ సర్వులనూ ఆకట్టుకొనే వ్యక్తిత్వంతో అందరికీ ఇష్టులయ్యారు అయన. ఇక ఆయన ఆంగ్లభాషా పాటవం అద్భుతం; మాతృభాషలా అనర్గళంగా ప్రసంగించారు.[2]

— చికాగో అడ్వకేట్

ఈ రీతిలో అనేక పత్రికలు వ్రాశాయి. ఆ రోజు మహాసభలో పాల్గొన్న మిస్ మన్రో ఇలా వ్రాశారు:

> "అన్ని విధాలా సర్వమత మహాసభ విజయవంతమయింది. అందుకోసం శ్రమించిన అందరికీ, ప్రత్యేకించి డాక్టర్ బారోస్‌కు ఇదొక

---

1. స్వామీజీని ఆ పత్రికలు ఇలా సంబోధించాయి.

2. స్వామీజీ కాస్త ఐరిష్ (ఐర్లాండు) ఉచ్చారణతో ఆంగ్లం మాట్లాడేవారట. చికాగోలో ఆయన బసచేసిన ఇంటి యజమాని లియాన్ దీనిని ఎత్తి చూపి పరిహసించడం కద్దు. అందుకు స్వామీజీ తాము కళాశాలలో ఐరిష్ ప్రొఫెసర్ ఒకరి వద్ద ఆంగ్లం నేర్చుకోవడమే కారణమని చెప్పారు.

మహత్తర విజయం. ఆయన దీనికోసం రెండేళ్లు అవిశ్రాంతంగా శ్రమించారు.... దీనిలో అందరినీ ఆమూలాగ్రం ఆకట్టుకొన్న వ్యక్తి స్వామి వివేకానంద. చికాగో నగరాన్నే ఆయన తన పాదాక్రాంతం చేసుకొన్నారు."

కాని దీనికి రెండవవైపు కూడా ఉంది. చికాగో ప్రధాన దినపత్రికలయిన *చికాగో డైలీ ట్రిబ్యూన్, చికాగో డైలీ న్యూస్* లాంటివి స్వామీజీ ఉపన్యాసం అద్భుతంగా ఉందనిగాని, గొప్ప ప్రభావం కల్పించిందనిగాని వ్యాఖ్యానించలేదు. సెప్టెంబర్ 12 వ తేదీ నాటి *చికాగో డైలీ న్యూస్* అనేక ఉపన్యాసాలను ప్రచురించింది కాని స్వామీజీ ప్రసంగాన్ని ప్రచురించ లేదు; కేవలం 'వివేకానంద ప్రసంగించారు' అని మాత్రం ప్రస్తావించింది. సహజంగా అంతమంది చాలాసేపు కరతాళధ్వనులు చేశారనికూడా ఆ పత్రిక పేర్కొనలేదు.

మరో వైపు

కొన్ని పత్రికలలో ఇతర వక్తలతో స్వామీజీని పోలుస్తూ, ఆయనను శ్లాఘిస్తూ నర్మగర్భంగా అప్రతిష్ఠ పాలు చేయడానికి కూడా ప్రయత్నాలు జరిగాయి. ఉదాహరణకు *చికాగో అడ్వకేట్, ఇంటీరియర్* లాంటి పత్రికలు. *ఇంటీరియర్* (1893 సెప్టెంబర్ 28) ఇలా ప్రచురించింది: "ఆయన ఆంగ్ల వాక్పటిమ అద్భుతం. తమ మాతృభాష మాదిరిగానే ఆంగ్లం మాట్లాడారు. కాని మజుందార్ ఆంగ్లం కూడా ఇందుకు తీసికట్టు కాదు. అంతేకాక ఆధ్యాత్మికతలోనూ, మతం పట్ల ఉన్న ఆసక్తిలోనూ వివేకానంద కన్నా మజుందార్ అగ్రగణ్యునిలా కనిపించాడు."

కాని ఇలాంటి అభిప్రాయాలను వ్యక్తం చేసిన పత్రికలు నిష్పక్షపాత వైఖరిని అవలంబించే పత్రికలు కాదనడం సత్యదూరం కాదు. క్రైస్తవమత అభిమాని కావడం వల్లనే మజుందార్‌ను *ఇంటీరియర్* పత్రిక కూడా ప్రశంసించింది. ఈ దిగువ వ్యాఖ్యానం దీనిని మనకు చెప్పక చెబుతుంది:

"మజుందార్ బ్రహ్మసమాజానికి చెందిన వ్యక్తి. బ్రహ్మసమాజం హిందూ మత పరిణామంగా చెప్పవచ్చు. నేడు అది ఎంతో వ్యాప్తి గాంచుచున్నది. దాని పురోగతి పరాకాష్ఠగా ఏసుక్రీస్తును 'దేవకుమారుడు' అనీ, 'లోకరక్షకుడు' అనీ స్వీకరించింది."

ఆదరణ నిరాదరణలు ఎలా ఉన్నప్పటికీ అన్నింటినీ అధిగమించి స్వామీజీ ఖ్యాతిగాంచారు. అనేక పత్రికలు ఆయనను ప్రశంసించాయి. సర్వమత మహాసభ కార్యనిర్వాహకులూ, ఆ సభలో పాల్గొన్నవారూ సమైక్యంగా ఆయనను శ్లాఘించారు.

సర్వమత మహాసభలో స్వామీజీ ప్రసంగించిన 'చికాగో ఉపన్యాసాలు' నేడు మానవాళి చరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో లిఖితమైన ఒక పుటగా విరాజిల్లుతున్నాయి;

చికాగో ఉపన్యాసం: ఒక దృక్కోణం

ప్రపంచ మత చింతనాధోరణిలో ఒక గొప్ప మలుపుగా పరిగణింపబడుతున్నాయి. స్వామీజీ ఉపన్యాసాలలో మనకు లభించినవి ఆరు. అవి: 1. స్వాగతానికి ప్రత్యుత్తరం. 2. మన విభేదాలకు కారణం? 3. హిందూమతం 4. మతం: భారతదేశ సత్వర ఆవశ్యకత కాదు. 5. హైందవమత సాఫల్యతే బౌద్ధమతం. 6. తుది సమావేశ ప్రసంగం. వీటిలోనూ 1,3 మాత్రమే పూర్తిగా లభించాయి.[1]

ఈ ఉపన్యాసాలలో స్వామీజీ పాశ్చాత్య సందేశపు సారాంశాన్ని చూడవచ్చు.

1. స్వాగతానికి ప్రత్యుత్తరం

ఈ ఉపన్యాసం స్వామీజీకి అంతర్జాతీయంగా గుర్తింపును తెచ్చింది. భారతదేశ, హిందూమత ఘనతను సంగ్రహంగా, స్పష్టంగా ఈ ప్రసంగంలో తేటతెల్లం చేశారు. భారతదేశం ఏ విధంగా ఇతర దేశాలకు ఆశ్రయం ఇచ్చిందో, హిందూమతం ఎలా విశ్వవ్యాప్తమైన మతంగా విరాజిల్లిందో ఇందులో ఆయన విపులీకరించారు. "దేనినీ ద్వేషించక గౌరవించాలనే సిద్ధాంతాన్ని నమ్మడంతో పాటు, సకల మతాలూ సత్యమేనని మేం అంగీకరిస్తున్నాం కూడా" అని ఆయన ప్రసంగించినప్పుడు శ్రోతలు దిగ్భ్రమ చెందారనే చెప్పాలి. ఎందుకంటే ఈ భావన ఆ రోజుల్లో కనీవినీ ఎరుగనిది, అంతెందుకు పాశ్చాత్యుల ఊహల్లో కూడా మెదలలేదు. సకల మతాలూ సత్యమే, సకల మతాలూ ఒకే భగవంతుణ్ణి గురించే ప్రస్తావిస్తున్నాయి. కనుక అన్ని మతాలనూ అంగీకరించాలని చెప్పినప్పుడు, భగవద్గీతను (4.11) ఉదాహరించినప్పుడు అమెరికావారికి అది ఒక క్రొత్త ప్రపంచాన్నే సృజించిందనడం అతిశయోక్తి కాదు.

2. మన విభేదాలకు కారణం?

మనోదృక్పథాలు విశాలమై ఉండాలని ఈ ఉపన్యాసంలో స్వామీజీ నొక్కివక్కాణించారు. 'బావి కప్ప' కథ చెప్పి, మనం సంకుచిత పరిధుల నుండి బయటికి రావాలని సూచించారు.

---

1. ఇవి లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 1, పుటలు 39-62.

3. హిందూమతం

"హిందూమత ఆదర్శాలను గురించి స్వామి వివేకానంద ప్రసంగించ నారంభించారు. ఆయన ముగించినప్పుడు హిందూమతం సృజింపబడింది" అని ఏ మతాన్ని సోదరి నివేదిత సూచించిందో దానిని ఈ ప్రసంగంలో స్వామీజీ అద్భుతంగా అభివర్ణించారు.

మిషనరీల ప్రచార ప్రభావంతో అక్కడున్న ప్రేక్షకులలో సగం మంది అయినా చైనా, జపాన్, భారతదేశం లాంటి ప్రాచ్యదేశాలను "అనాగరక ఆటవిక జాతులు నివసిస్తూన్న దేశ" మని భావించారు. "రాయినీ రప్పనూ పూజించేవారు, అసంఖ్యాక దేవతలున్నవారు, రథచక్రాల క్రిందపడి ఆత్మార్పణ చేసుకొనేవారు" అని వారు పరిగణించారు.

కాని స్వామీజీ, "అమృతపుత్రులారా!" ఆహా! ఏం మధురవాక్కు! ఏం ఆశా జనకమైన దివ్యనామం! సోదరులారా! ఈ పేరుతో– అమృతపుత్రులనే పేరుతో– మిమ్మల్ని సంబోధించనివ్వండి – నిజంగా హైందవులు మిమ్మల్ని పాపులనడానికి నిరాకరిస్తారు. మీరు భగవంతుని బిడ్డలు, అమృత సంతానం, పావనులు, పరిపూర్ణులు. మీరు భూదేవతలు! పాపులా? మనిషిని పాపి అనడమే పాతకం; మానవ స్వభావానికి అపకీర్తి!" అని గర్జించారు కదా, అది వారి దృక్పథాన్ని ఆమూలాగ్రం మార్చివేసింది. వారు ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. ఇంతటి అద్భుతమైన ఆధ్యాత్మిక నిధులతో అలరారుతున్నవా ప్రాచ్యదేశాలు అనుకొని విస్మయులయ్యారు!

ఈ ఉపన్యాసం లోక చింతనా ధోరణులకు స్వామీజీ అందించిన ఒక మహత్తర కానుక అంటే అతిశయోక్తి కాబోదు. దీని మూలంగా ఆయన హిందూమత యథార్థ సారాన్ని బయటికి తీసుకురావడమే కాక ప్రపంచానికే కొన్ని అద్భుత భావనలను వెల్లడించారు. వాటిలో కొన్నింటిని పరికిద్దాం:

1. మానవుని గూర్చిన నూతన చైతన్య దృక్పథం:

"ప్రపంచంలో జీవిస్తున్న దేవతలారా! మీరు పాపులా?" ఈ ఐదు పదాలు – ఒక మంత్రంలా ఒక అణుబాంబులా పడింది. "మనిషి పాపి, అజ్ఞాని, గతిలేనివాడు" అని బోధిస్తూవచ్చిన దేశం అది. అందులోనూ బోస్టన్ ఫాదరీ అయిన జోసఫ్ కుక్ పాపం గురించి ఒక కవితను రచించి చదివాడు. తనను పాపాత్ముడంటూ, హీనుడంటూ, క్రైస్తవమతం తప్ప గత్యంతరం లేదని ఆయన అందులో రచించింది క్రైస్తవులనే దిగ్భ్రాంతి గావించింది. దానిని గురించి 'ది ఓపెన్ కోర్ట్' అనే పత్రిక ఇలా ప్రచురించింది: "సర్వమత మహాసభలో అంతా

ప్రశాంతంగా జరిగింది. మొదట ఆ ప్రశాంతతను భగ్నపరచింది హిందువో, ముస్లిమో, యూదుడో కాదు; సాక్షాత్తు ఒక క్రైస్తవుడే అవడం శోచనీయం."

ఆ స్థితిలో, "మీరు పాపులు కారు, మీరు భూమి మీద సంచరించే దేవతలు" అని ప్రసంగించడం ఆ ప్రజలకు దిగ్భ్రమానందాన్ని చవిచూపి ఉంటుంది, అమృతబిందువులను నింపివుంటుందనడంలో సందేహంలేదు. ఈ ఐదు పదాల మంత్రంలోని మొదటి మూడు పదాలు ఆనందం, విశ్వాసం, గౌరవం, వీరం, శక్తి, స్వేచ్ఛ అని యావత్తు సజ్జనత్వపు సందేశాన్ని కలిగివున్నాయి. చివరి రెండుపదాలు వ్యతిరేకమైన దుఃఖ వైఖరితో కూడుకొన్న సమస్త గుణాలకు సమ్మెటపోటుగా పడ్డాయి. "మనిషి దివ్యుడు, ఆతడు తన దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తం చేస్తే చాలు" అనే ఒక నూతన సందేశాన్ని ఈ ఉపన్యాసం ద్వారా స్వామీజీ అందించారు.

2. నూతన ప్రకాశంతో కూడుకొన్న మతం: హిందూ మతమంటే రాయీ రప్పలను పూజించడం, మూఢనమ్మకాల పుట్ట అని మిషనరీలు ప్రచారంచేసి, ఇతరులను కూడా కొంతమేరకైనా విశ్వసించేలా చేసిన ఆ కాలంలో హిందూ మతం గురించిన నిజమైన భావనను, ఒక నూతన భావనను ఈ ప్రసంగం ద్వారా స్వామీజీ అందించారు. తద్వారా 'విశ్వజనీన మతం' అనే అద్భుత భావనను ఆయన ఇక్కడ అందించారు:

"హిందూమత ఆశయాల సారం ఇది. హైందవుడు తన ప్రణాళిక లన్నింటినీ అమలుపరచడంలో విఫలమై ఉండవచ్చు. కాని ఎప్పుడైనా విశ్వజనీన మతం అంటూ ఒకటి స్థాపితమవాలంటే, అది దేశకాలాలకు అతీతమైనదిగా ఉండాలి. ఆ మతం ఎవరిని గురించి ప్రచారం చేస్తుందో, ఆ భగవంతునిలా పరిధులు లేనిదై ఉండాలి. సూర్యుడు తన కిరణాలను అందరి మీదా సమానంగా ప్రసరించేటట్లు అది కృష్ణభక్తుల, క్రీస్తుభక్తుల, జ్ఞానుల, పాపుల ప్రభృతు లందరినీ సమానంగా చూడాలి. అది బ్రాహ్మణ మతంగానో, బౌద్ధమతంగానో, క్రైస్తవమతం గానో, మహమ్మదీయ మతంగానో కాకుండా, వీటన్నింటికీ ఒద్దికగా ఉండేదిలా, ఇంకా పురోగతి చెందడానికి ఆస్కారం ఉండేదిలా ఉండాలి. పశుప్రాయులైన అనాగరక మానవుల నుండి, ఈయన కూడా మానవమాత్రుడేనా అని సమాజం భయభక్తులతో మ్రొక్కే స్థితికి, తెలివితేటలతోను, సద్గుణాలతోను ఉన్నతి చెంది మానవనైజానికి అత్యున్నతంగా విరాజిల్లే సత్పురుషుల వరకు, అందరినీ ఇముడ్చుకొని, ఆలింగనం చేసుకొనే విశాల దృక్పథం కలిగినదిగా ఉండాలి. ఆ మతంలో ఇతర మతస్థులను హింసించడమూ, సహనరహితంగా ప్రవర్తించడమూ ఉండదు. ఆ మతం స్త్రీ పురుషులందరిలోను దివ్యత్వం నెలకొని ఉండడాన్ని

అంగీకరిస్తుంది. మానవాళి తన యథార్థమైన దివ్యత్వాన్ని గ్రహించడానికి తోడ్పడ డమే ఆ మత ఉద్దేశం. దాని శక్తి యావత్తూ అందుకే ఉపయోగపడుతుంది. అటువంటి మతాన్ని అందించండి.”

3. మత సామరస్యం: “హైందవునికి ప్రపంచంలోని మతాలన్నీ, వివిధ పరిస్థితులలోను, సందర్భాలలోను ఉన్న స్త్రీ పురుషులందరూ ఒకే గమ్యం వైపుగా చేసే ప్రయాణమే... ఒకే కాంతి వివిధ రంగుల అద్దాల గుండా ప్రసరించి వివిధ రంగులలో కానవస్తుంది. మనలను మార్చుకోవడానికి ఈ వైవిధ్యాలు ఆవశ్యకం... హిందువులు మాత్రమే రక్షింపబడతారు, తక్కిన వారు పరిరక్షింపబడరని సంస్కృత తత్త్వసాహిత్యంలో ఎక్కడన్నా ప్రస్తావించబడిందా అని కనుగొనమని నేను ప్రపంచానికి సవాలు చేస్తున్నాను.”

శ్రీరామకృష్ణులు తమ జీవితాన్ని ఒక ప్రయోగ క్షేత్రంగా చేసుకొని, “మతాలెన్నో మార్గాలన్ని” అనే సత్యాన్ని అనుభవపూర్వకంగా గ్రహించి, వెల్లడించిన విషయాన్ని ఇక్కడ వెలిబుచ్చారు.

ఈ భావన కూడా అమెరికాలో ఒక గొప్ప విప్లవంగా పరిణమించిందన డంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. “క్రైస్తవమతం తప్ప తక్కిన ఏ మతమూ సత్యం కాదు. ఏసుక్రీస్తు తప్ప మరే రక్షకుడూ లేడు” అన్నది క్రైస్తవమత నిశ్చిత అభిప్రాయం. కాని కాలక్రమంలో ఈ భావన చిక్కదనం తగ్గింది. 19 వ శతాబ్దంలో నెలకొన్న భావన గురించి పెరిహియాసింథ్ అనే వ్యక్తి ఇలా వ్రాస్తున్నారు: “అన్ని మతాలూ సమానమైనదనడం నిజం కాదు. అలాగే ఒక మతం తప్ప తక్కిన మతాలన్నీ తప్పైనవని చెప్పడమూ నిజం కాదు. ప్రాచీన క్రైస్తవమతంలా కాకుండా, నేటి క్రైస్తవమతం, అన్ని మతాలకూ సముచిత స్థానాన్ని ఇవ్వాలి.”

“క్రైస్తవ మతం తప్ప గత్యంతరం లేదు” అనే స్థితి నుంచి, ఏదో కొద్దిమంది ఒక మెట్టు దిగివచ్చినప్పటికీ, కార్యాచరణలో దీనిని క్రైస్తవ మత నాయకులు అంగీకరించలేదు. ఆ పరిస్థితిలో స్వామీజీ వెల్లడించిన మతసామరస్య భావన ప్రాధాన్యం వహిస్తుంది.

4. విజ్ఞానం – మతసామరస్యం: విజ్ఞానమూ, మతమూ పరస్పర విరుద్ధ మైనవని పాశ్చాత్యులు ఆది నుండి భావిస్తూవచ్చారు. రెండింటికీ వైరుధ్యం లేదు, అవి పరస్పర అనుబంధం గలవని ఈ ఉపన్యాసం ద్వారా ఉద్ఘాటించారు:

“ఏకత్వ స్థితిని ఆవిష్కరించడమే విజ్ఞానం. పరిపూర్ణ ఏకత్వ స్థితిని సంతరించుకోగానే విజ్ఞానం ఇక ముందుకుపోక ఆగిపోతుంది. తన లక్ష్యాన్ని చేరుకోవడమే అందుకు కారణం. అదే విధంగా, ఏ ముడి సరకు నుండి సమస్త పదార్థాలు సృజింపబడుతున్నవో, దానిని కనుగొన్న తరువాత రసాయనశాస్త్రం పురోగమించదు. ఏ మూల శక్తి నుండి శక్తులన్నీ ఆవిర్భవిస్తున్నవో, దానిని కనుగొన్న తరువాత భౌతికశాస్త్రం ఆగిపోతుంది. మరణంతో కూడుకొన్న ఈ ప్రపంచంలో, మరణానికి అతీతమైన ఒకే జీవిని కనుగొనగానే, మారుతూవున్న ప్రపంచంలో పరిణమించని ఒకే ఆధారమయిన ఆతణ్ణి కనుగొనగానే, ఏ ఒకే ఆత్మ నుండి ఇతర ఆత్మలు వెలువడుతున్నట్లు మాయ వలన కానవస్తుందో ఆ ఆత్మను కనిపెట్టగానే మతవిజ్ఞానం పరిపూర్ణమవుతుంది.”

5. మతం అన్నది ఆచరణాత్మక విజ్ఞానం: “హైందవుడు మాటల్లోను, సిద్ధాంతాలలోను జీవించగోరడు. ఇంద్రియాలకు వశపడిన మామూలు జీవితానికి అతీతమైన జీవితాలు ఉన్నాయంటే, ఆతడు వాటిని ముఖాముఖి చూడాలని అభిలషిస్తాడు.... హిందూమతమనేది ఏదో ఒక సిద్ధాంతాన్నో ఒక సూత్రాన్నో విశ్వసించడం కోసం పోరాటాలలోను, ప్రయత్నాలలోను ఇమిడిపోదు. కేవలం విశ్వాసం మాత్రమే కాదు, అనుభూతి, అనుభూతి పొంది తదాత్మ్యం చెందడమే హిందూమతం. నిరంతర ప్రయత్నం ద్వారా పరిపూర్ణస్థితిని పొందడమూ, దివ్యత్వాన్ని సంతరించుకోవడమూ, భగవదాభిముఖంగా పోవడమూ, ఆయనను సాక్షాత్కరించుకోవడమే వారి మార్గంలోని ఏకైక ధ్యేయం. భగవంతుని సాన్నిధ్యంలోకి వెళ్లి, ఆయనను దర్శించి, స్వర్గంలోని పితలా పరిపూర్ణ స్థితిని పొందడమే హిందువుల మతం” అని స్వామీజీ గర్జించడం విన్న శ్రోతలు ఆపాదమస్తకం కంపించిపోయారు. “కొన్ని సిద్ధాంతాలను విశ్వసించాలి, లేకుంటే నరకం” అనే ఇంతదాకా వారికి బోధింపబడింది. కాని “సత్యాన్ని ముఖాముఖి కలుసుకోవచ్చు” అంటూ స్వామీజీ గర్జించారు.

4. మతం: భారతదేశ సత్వర ఆవశ్యకత కాదు

భారతదేశ మహత్త్వాన్ని, దాని ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యాన్ని మొదటి మూడు ఉపన్యాసాలలో స్పష్టంచేసి, అమెరికా ప్రజలకు నిజాన్ని గ్రహింపజేశారు స్వామీజీ. ఈ నాలుగవ ఉపన్యాసంలో, ఇటువంటి ఒక దేశానికి మతాన్ని బోధించడానికి మిషనరీలను పంపించడం అవసరమా అనే ప్రశ్నను లేవనెత్తారు. మతాన్నో, ఆధ్యాత్మికతనో భారతీయులకు క్రొత్తగా ఎవరూ బోధింపనవసరంలేదు; కనుక ఆహారమే వారి తక్షణ ఆవశ్యకత అని స్పష్టం చేశారు. “అజ్ఞానుల ఆత్మలను

రక్షించడానికి, మతప్రచారకులను పంపే క్రైస్తవులయిన మీరు వారి శరీరాలను పస్తుల నుండి పరిరక్షించడానికి ఎందుకు ప్రయత్నించరు?" అంటూ వారిని తీవ్రంగా విమర్శించారు. "ఆకలితో అలమటిస్తున్న ప్రజలకు మత ప్రచారం చేయడం వారిని అగౌరవపరచడమవుతుంది" అంటూ వారికి మానవత్వంతో చెప్పారు.

5. హైందవమత సాఫల్యతే బౌద్ధమతం

హిందూమతంలో నామమాత్రానికి కానవచ్చే దేవాలయ ఆరాధన వంటివి బౌద్ధం నుంచి స్వీకరించబడ్డాయి. అంతేకాదు, హిందూమతంలోని మరికొన్ని అంశాలు కూడా ఈ విధంగానే బౌద్ధం నుంచి గ్రహించబడ్డవే. "బౌద్ధమతం లేకుండా హిందూమతం జీవించలేదు. అదేవిధంగా హిందూమతం లేకుండా బౌద్ధం జీవించలేదు." బౌద్ధమతాన్ని హైందవమత సాఫల్యతగా పరిగణించారు స్వామీజీ. ఆ విషయాన్ని ఈ ప్రసంగంలో స్పష్టంచేశారు.

6. తుది సమావేశ ప్రసంగం

"కావలసింది కలహం కాదు, సహకారం." "ధ్వంసం కాదు, ఐక్యత." "శత్రుత్వం కాదు, శాంతియుత సమన్వయం." – ఈ సందేశంతో స్వామీజీ మహోన్నత చికాగో ఉపన్యాసాలు ముగిశాయి.

మత మౌఢ్యం గురించి ఎందుకు ప్రసంగించారు?

చికాగో ఉపన్యాసాలలో మత మౌఢ్యం గురించి స్వామీజీ ప్రస్తావించడానికి ఒక ముఖ్యకారణం ఉంది – అప్పుడు బొంబాయిలోను తక్కిన చోట్ల హిందూ మహమ్మదీయ కలహాలు, ప్రారంభమై ఆ కారణంగా హింసాకాండ, ఘోరహత్యలు జరిగాయి. ఆగస్టు 11 వ తేదీన మహమ్మదీయులూ హిందువులూ నిర్వహించిన మత పరమైన ఊరేగింపు నుండి సమస్య ప్రారంభమయింది. తరువాత ఘోరహత్యలు కొనసాగాయి. దీనిని గురించి వార్తలు అమెరికాలోని ముఖ్య పత్రికలన్నింటిలోను వెలువడ్డాయి. కచ్చితంగా స్వామీజీ వాటిని చదివి వుంటారు. ఈ కలహాలను సూచిస్తూ న్యూయార్క్ టైమ్స్ (1893 ఆగస్టు 15) ఇలా వ్రాసింది:

"భారతదేశంలో హిందూ-ముస్లిం కలహాలు చాలావరకు తగ్గాయి. అందుకు ఆంగ్లేయ పాలనను మనం అభినందించే తీరాలి. ఆంగ్ల ప్రభుత్వం భారతదేశం నుండి వైదొలగితే ఏం జరుగుతుందో ఇప్పుడు మళ్లీ తలెత్తిన కలహం సూచిస్తుంది."

ఈ విధంగా హిందూ-ముస్లిం సమస్యను కారణంగా చూపి, ఆంగ్లేయుల పాలనను సమర్థించడం స్వామీజీని కచ్చితంగా బాధించివుంటుంది.

ఈ రోజుల్లో 'పరమహంస రామకృష్ణులు' అనే చిన్న పుస్తకాన్ని స్వామీజీ పంపిణీ చేశారు. ఇది థీస్టిక్ క్వార్టర్లీ రెవ్యూ (1879 అక్టోబర్) అనే పత్రికలో ప్రతాపచంద్ర మజుందార్ రచనకు మలిముద్రణగా పరిగణింపబడింది. శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యుడూ, స్వామీజీ మిత్రుడూ అయిన హరమోహన్ మిత్రా[1] దీనిని చికాగోలో పంపిణీచేయడానికి ధర్మపాలునిచేత పంపించారు. ఆయన వాటిని స్వామీజీకి అందజేయడంతోపాటు తాను స్వయంగా కొన్ని ప్రతులను పంపిణీచేశాడు.

ఉపన్యాసాల కొనసాగింపు

సర్వమత మహాసభ పదిహేడు రోజులు జరిగింది. స్వామీజీ పలుమార్లు ఉపన్యసించారు. ప్రదర్శనశాలలోని విజ్ఞాన విభాగంలోనూ ఆయన పలుమార్లు ప్రసంగించారు. అనేక విందులలో పాల్గొని వాటిలోనూ ఆయన ప్రసంగించారు. మిసెస్ పాటర్ పామర్ ఇచ్చిన విందులో ఆయన మహిళల స్థితిగతులను గురించి ప్రసంగించారు. ఇవే కాకుండా భగవత్ప్రేమ, వేదకాలంనాటి హిందూమతం: వేదాంతం, భారతదేశంలోని ఆధునిక మతాలు, హిందూమత సారాంశం వంటి అంశాలపై అనేక ప్రసంగాలు చేశారు. కాని ఇవన్నీ అలభ్యాలు. అయినప్పటికీ ఆయన ప్రసంగాలన్నింటికీ చక్కని స్వాగతం లభించింది. జనసందోహాన్ని అదుపు చేయడానికి, ముందుగానే అనుమతి పొందిన వారికి మాత్రమే ప్రవేశం కల్పించ బడింది. అర్ధంతరంగా శ్రోతలు వెళ్లిపోకుండా ఉండడానికి స్వామీజీ ప్రసంగాన్ని చిట్టచివరి కార్యక్రమంగా ఏర్పాటు చేసేవారు. స్వామీజీ ఆంగ్ల శైలీ, ఆంగ్ల భాషను అమిత కౌశలంగా ఉపయోగించుకొనే తీరుతెన్నులూ ఎంతో శ్లాఘింపబడ్డాయి. ప్రత్యేకంగా ప్రశ్నోత్తరాల విభాగాలకు చక్కని స్పందన లభించింది.

వేదిక మీద ఎవరైనా అంతూపొంతూ లేకుండా ప్రసంగిస్తున్నప్పుడు, వందలమంది లేచి బయటకు వెళ్లిపోవ నారంభించేవారు. వెంటనే కార్యనిర్వాహకుడు లేచి, "వందన సమర్పణకు ముందు స్వామి వివేకానంద ప్రసంగిస్తారు" అని ప్రకటించేవాడు. అంతే, బయటికి పోతున్న జనం రక్కున తిరిగి వచ్చి గప్‌చుప్‌గా కూర్చునేవారు. చిన్న విసనకర్రలతో విసురుకొంటూ, ముఖాన

1. శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యులు ప్రతి ఒక్కరూ వ్యక్తిత్వం గలవారిగా భాసిల్లారు. హరమోహన్ శ్రీరామకృష్ణ-వివేకానంద సాహిత్యాన్ని ప్రచారం చేయటంలో పూర్తిగా తనను అంకితం చేసు కొన్నాడు. స్వామీజీ చికాగో ఉపన్యాసంతో పాటు, అనేక పుస్తకాలనూ, కరపత్రాలనూ ముద్రించి ఉచితంగా పంచిపెట్టారు. పేదరికంలో ఇది చేశాడనడం గమనార్హం. కాలాంత రంలో ఈతడి పేదరికాన్ని తొలగించడంలో స్వామీజీ కూడా తోడ్పడ్డారు. హరమోహన్ జీవితచరిత్ర 'దైవంతో సహజీవనం - 2' లో పొందుపరచబడింది.

ఉత్సాహం పొంగిపొరలగా, స్వామీజీ చేయనున్న అరగంట ప్రసంగం వినటానికి ఎన్నో గంటల ఊకదంపుడు ప్రసంగాలను భరిస్తూ కూర్చుండిపోయేవారు.

అంతమాత్రంచేత స్వామీజీ సదా వారితో మృదుమధురంగా, సౌమ్యంగా మాట్లాడి ఉంటారనుకోకూడదు. సెప్టెంబర్ 22 వ తేదీన సర్వమత మహాసభలో అతిముఖ్యమైన అంశం మీద చర్చ జరిగింది. "మత మార్పిడులతో క్రైస్తవ మతం ఇతర మతాలు తుడిచిపెట్టుకు పోయేలా చేయాలా?" అన్నదే ఆ అంశం. స్వామీజీ ఆ చర్చలో పాల్గొనలేదు. ఈ చర్చ పర్యవసానం ఏదైనప్పటికీ, అసలు ఆ భావనే స్వామీజీకి నచ్చలేదనడంలో సందేహం లేదు. అదేవిధంగా సెప్టెంబర్ 25 వ తేదీన రెవరెండ్ జార్జ్ టి. పెంతెకోస్ట్ హిందుమతాన్ని నిమ్నస్థాయికి దిగజార్చి ఘాటుగా విమర్శించాడు. పౌరోహిత్యం చేస్తున్న వందలమంది వేశ్యల గురించి తనకు తెలుసనీ, వారు పౌరోహిత్యం చేస్తున్నందున వేశ్యలైనారనీ, వేశ్యలయినందున పౌరోహిత్యం చేస్తున్నారనీ ఏదేదో తలాతోకా లేకుండా ప్రసంగించాడు.

హిందూమత పరిరక్షకుడు

ఈ ప్రేలాపనతో స్వామీజీ ఆగ్రహోదగ్రులయ్యారు. కాని తన అభిప్రాయం వెలిబుచ్చడానికికానీ, తత్కారణంగా పత్రికల వాదోపవాదాల్లో చిక్కుకోవడానికికానీ ఆయన సుతరామూ ఇష్టపడలేదు. సముచిత తరుణం కోసం ఆయన వేచివున్నారు. ఒక రోజు ఆయన ఉపన్యసిస్తున్నారు. హఠాత్తుగా ప్రసంగాన్ని ఆపుజేసి శ్రోతలను ఉద్దేశించి ఇలా అడిగారు: "మీరు హైందవ శాస్త్రాలు ఏవైనా చదివారా? అవి ఏం వచిస్తున్నాయో మీకు ప్రత్యక్షంగా తెలుసా? అలా చదివినవారు ఎవరైనా ఉంటే దయచేసి చేతులెత్తండి." ఆ సమావేశంలో క్రైస్తవ తత్త్వజ్ఞులు అనేకులు ఉన్నప్పటికీ మూడో నాలుగో చేతులు మాత్రమే పైకి లేచాయి. ముఖాన ద్యోతకమయ్యే ఒక రకమైన జాలితో స్వామీజీ శ్రోతల వైపు దృష్టిని సారించారు. తరువాత నిటారుగా నిలబడి, "అయినప్పటికీ మమ్మల్ని హీనంగా విమర్శించ డానికి సాహసించారు!" అన్నారు గంభీర స్వరంలో. ఈ విధంగా క్రైస్తవ దేశంలో క్రైస్తవుల నడుమ హిందూమత పరిరక్షకునిగా స్వామీజీ భాసిల్లారు.

"హిందూమతం అతిసూక్ష్మమైనదీ, శ్రేష్ఠతమమైనదీ అన్నమాట నిజమయితే భారతీయులు ఎందుకు నిరుపేదలై ఉన్నారు? ఎందువలన పలుమార్లు భారతదేశం అన్యులకు బానిసగా ఉండడం జరిగింది?" – ఈ ప్రశ్నను అనేక పర్యాయాలు స్వామీజీ ఎదుర్కొన్నారు. "క్రైస్తవ మతమే నిజానికి అత్యంత శ్రేష్ఠమైన మతం. ఎందుకంటే క్రైస్తవ దేశాలు శక్తిమంతమైనవిగా, సుసంపన్నంగా ఉన్నాయి కనుక"

అనే వైఖరిలో పలువురు ప్రసంగించారు. ఇందుకు సమాధానం అన్నట్లుగా స్వామీజీ సర్వమత మహాసభలో సెప్టెంబర్ 19 వ తేదీన ఇలా ప్రసంగించారు:

"ప్రాచ్య దేశాల నుండి వచ్చిన మేము ఇక్కడ రోజు కొక అభిప్రాయం వింటున్నాం. మేం అంగీకరించి తీరాలనే ధోరణిలోనే ఆ అభిప్రాయాన్ని వెలి బుచ్చుతున్నారు. అది ఎలాంటి అభిప్రాయం? మేము క్రైస్తవ మతాన్ని అంగీక రించి తీరాలన్నదే అది. ఎందుకు? ఎందుకంటే క్రైస్తవ దేశాలు సుసంపన్నమైనవి కనుక. మేమూ మా కళ్లతో చూస్తున్నాం, అభిప్రాయాలు వింటున్నాం. నిజమే, ప్రపంచంలోనే ఇంగ్లండు సుసంపన్నమైన క్రైస్తవ దేశంగా విరాజిల్లుతున్నది. కాని దాని కాళ్లు ఎక్కడున్నాయి? 25 కోట్ల ఆసియావాసుల గొంతుకల మీద! చరిత్రను వెనుకకు త్రిప్పండి. క్రైస్తవ ఐరోపా సంపత్తి స్పెయిన్ నుంచి వచ్చింది. మెక్సికోపై దాడి చేయడం వలన స్పెయిన్‌కు ఆ సంపత్తి లభించింది. అంటే సాటి మనుషుల గొంతులను తెగనరకడం ద్వారా మాత్రమే క్రైస్తవ మతం సంపదను కూడబెట్టింది. ఆ రకమైన సంపదను హైందవుడు ఆశించడు."

కాలాంతరంలో ఒక లేఖలోనూ దీనిని గురించి ఆయన ప్రస్తావించారు:

"ఆధ్యాత్మికతకు సంబంధించిన విషయాల్లో భారతదేశానికి ఎదురు నిలబడగల దేశం మరొకటి లేదు; కాని అదేం చిత్రమోగాని క్రైస్తవ దేశాల నుండి ఇక్కడకు వచ్చిన వారందరిని, ఒక పిచ్చి అభిప్రాయం ఆవేశించింది. క్రైస్తవులు అధికారవంతులూ సంపన్నులూ అనీ, హిందువులుకారనీ, కనుక హిందూమతం కన్నా క్రైస్తవ మతం గొప్పదనీ వారి అభిప్రాయం. సరిగా ఇదే కారణం వలన హిందూమతం ఒక గొప్ప మతం అనిపించుకొంటుందని, క్రైస్తవమతం ఆ మాటకు తగదని హిందువులు వారికి తగినట్లు సమాధానమిస్తారు. కాబట్టే పశుతుల్యమైన ఈ లోకంలో మోసానిదే పైచెయ్యి. మంచితనం ఎప్పుడూ దెబ్బతింటుంది. భౌతిక విజ్ఞానంలో పాశ్చాత్యులు ఎంత ఔన్నత్యాన్ని సాధించినా, పారమార్థిక విద్యలో వారింకా పసిపిల్లలతో సమానులేనని నాకు తోస్తోంది. భౌతిక విజ్ఞానం, భౌతిక సంపదలను మాత్రమే చేకూర్చగలదు. ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞానం శాశ్వతమైన బ్రహ్మానందాన్ని ప్రసాదిస్తుంది. ఒకవేళ అమృతత్వం (శాశ్వత జీవితం) అనేది లేదనుకొన్నా, ఆధ్యాత్మిక భావాలు ఆదర్శాలుగా మానవుడికి అమిత ఆనందాన్ని కలిగిస్తున్నాయి. ప్రాపంచికత అనే మూఢత్వం, అధికమైన కోర్కెలను రేకెత్తించి, స్పర్థలను జనింపజేసి, చివరికి వ్యక్తిని, సంఘాన్ని కూడా నశింపజేస్తుంది."[1]

భారతదేశం ఆధ్యాత్మిక గురువు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 118–119.

మరొకసారి స్వామీజీ ఇలా ప్రస్తావించారు:

“ఇంగ్లండు మాకు దేశపాలనను గురించి నేర్పవచ్చు. ఎందుకంటే ఆ కళలో అన్నిదేశాలలోనూ అది అగ్రగణ్యంగా రాణిస్తున్నది. వ్యవసాయం, విజ్ఞానం మొదలైన వాటిని కౌశలంగా చేయగల సమర్థతను అమెరికా మాకు నేర్పవచ్చు. మేం మీ పాదాల వద్ద కూర్చుని నేర్చుకొంటాం. కాని-”, ఇంతదాకా స్వామీజీ కంఠస్వరం మృదుమధురంగా, సౌమ్యంగా ఉంది. ఇక్కడ ఆయన కంఠం గాంభీర్యాన్ని సంతరించుకొంది. ఆయన కొనసాగించారు: “కాని భారతదేశానికి ఆధ్యాత్మికతను బోధిద్దామని ఏ దేశమూ భావించనక్కరలేదు. ఆధ్యాత్మికతను భారతదేశమే ప్రపంచానికంతటికీ బోధిస్తుంది.”

సర్వమత మహాసభ ప్రజలలో గొప్ప జాగృతిని కలిగించిందనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. సామాన్యంగా ప్రాచ్యదేశాల మతమూ, ఆ దేశస్థులయిన

స్వామీజీ తోడ్పాటు

సన్న్యాసులూ అంటేనే మాయలూ మంత్రాలు, రోగనివారణ లాంటి చిట్కాలూ, హస్తలాఘవాలతో కూడుకొన్నదేనని ఆ రోజుల్లో పరిగణించడం కద్దు. కాని ప్రాచ్యదేశాల నుండి సర్వమత మహాసభలో పాల్గొన్న జ్ఞానులు దానిని తప్పు అని నిరూపించారు. కన్ఫ్యూషియ మతస్థుడైన పుంగ్ క్వాంగ్ యు, జపాను బౌద్ధమతానికి చెందిన హోరిన్ టోకీ, శ్రీలంక బౌద్ధమతస్థుడు ధర్మపాలుడు, భారతదేశ బ్రహ్మసమాజస్థులైన మజుందార్, నగర్కర్ లాంటి వారు సభలో గొప్ప స్పందనను జనింపజేశారు. తత్ఫలితంగా తాత్త్వికత, చింతనలలో ప్రాచ్యదేశ మతాలు మహోన్నతమైనవని పాశ్చాత్య దేశాలకు, ప్రత్యేకించి క్రైస్తవ మిషనరీలకు సుస్పష్టమయింది. క్రైస్తవమత ఆధిక్యాన్ని ప్రపంచ వ్యాప్తంగా చాటిచెప్పడానికి ఏర్పాటుచేసిన మహాసభ వారికి ప్రతికూలమయింది.

దాన్లో స్వామీజీ వంతు?

అది ప్రత్యేకతను సంతరించుకొంది. బాహ్యంగా ఎగసిన ఉత్సాహపుటలల లోనేగాక, ఉద్వేగ ప్రవాహాలలోనేగాక, నరనరాల్లోకీ చొచ్చుకుపోయిన నూతనోత్తేజంలో కూడా ఆయన వంతు అధికం. ఆయన ప్రభావం ఎంత సుస్థిరమైనదంటే, దానిని “ఒక్క మాటలో చెప్పడానికో వ్రాయడానికో కుదిరేపని కాదు” అని మేరీ లూయీ బర్క్ వ్యాఖ్యానించింది. తరువాతి అధ్యాయాలలో దీనిని గురించి వివరంగా చూద్దాం.

సర్వమత మహాసభలో అనేక క్రైస్తవ శాఖల ప్రతినిధులు పాల్గొన్నారు. బౌద్ధం, జైనం, కన్ఫ్యూషియమంటూ అనేక మతాల ప్రతినిధులు పాల్గొన్నారు. వారిలో ప్రతి ఒక్కరూ తమ సంస్థ పరిచయపత్రంతో వచ్చారు; సముచిత రీతిలో పాల్గొన్నారు.

దేని ప్రతినిధి?

స్వామీజీ ఏ మత ప్రతినిధిగా పాల్గొన్నారు?

ఏ మత ప్రతినిధిగానూ కాదు. ఏ మత, సంస్థ, శాఖవారు ఇచ్చిన పరిచయపత్రమూ ఆయన వద్ద లేదు. స్వామీజీ ఒక హిందువు. కాని ఆయనను ఏ హైందవసంస్థా పంపించలేదు. సముద్రం దాటితే కులం భ్రష్టుపట్టిపోతుంది కదా! కనుక భారతదేశం నుండి కొందరు వెళ్లినప్పటికీ హిందూమత ప్రతినిధిగా ఎవరూ వెళ్లలేదు. అలా ఒక ప్రతినిధిని పంపడంలో మానవ ప్రయత్నం విఫల మయినప్పుడు భగవంతుడే స్వామీజీని పంపించారు. ఎన్నోమార్లు సంక్షోభాలకి గురైనప్పుడు హిందూమతం భగవంతుని వలనా, అవతార పురుషుల వలనా పరిరక్షింపబడడం లోకవిదితం. ఇప్పుడు కూడా ఆ భగవంతుడే స్వామీజీని ఎంపిక చేసి పంపించి హిందూమతాన్ని కాపాడాడు.

బహుశా అదే హిందూమతంలోని ఘనత కాబోలు! హిందూమతానికి స్థాపకుడంటూ ఎవరూ లేరు. ఏ మనిషి జీవితంతోనూ ముడిపడింది కాదు; శాశ్వత సత్యాలే దీనికి పునాది కనుక సనాతనధర్మమని పేరుగాంచింది. కనుక ఏ ప్రత్యేక వ్యక్తి, సంస్థ, వ్యవస్థ ఎంపిక చేయకుండా, శాశ్వత సత్యాల శక్తే ఎంపిక చేసినట్లుగా స్వామీజీ వెళ్లారు.

స్వామీజీని పాశ్చాత్య దేశాలకు పంపించినవారు ఆయనను హిందూమత ప్రతినిధిగా నిర్ణయించి పంపించలేదు. ఆయన అమెరికా వెళ్లడానికి సహాయం చేసి, ఆయన ఏం చేయాలో ఆయనకే వదలిపెట్టారు. ఎందుకంటే ఆయన ఒక సందేశంతో వెళుతున్నారని ఆయనను కలుసుకొన్న అనేకులకు ప్రత్యక్షంగా తెలుసు. తాము ప్రపంచానికి అందించడానికి సందేశం ఒకటి ఉందని తమ భారతీయ పర్యటనలలో కఠోరమైన తపోమయ జీవిత ఫలితంగా స్వామీజీ గ్రహించారు. అదే విధంగా ఆయనను కలుసుకొన్న అనేకులు ప్రపంచానికి అందించడానికి అవసరమైన ఆధ్యాత్మిక శక్తి ఆయనలో పొంగిపొరలడం గుర్తించారు. "అరుదైన కొన్ని కార్యాలను నిర్వర్తించే దాకా మీరు విశ్రమించరు" అని కచ్ మహారాజు స్వామీజీతో చెప్పివున్నారు. "ప్రపంచాన్నే మార్చి తీర్చిదిద్దగల శక్తి నాలో నెలకొని ఉండడం గ్రహిస్తున్నాను" అని పోరుబందర్‌లో స్వామీజీ, త్రిగుణాతీతానందతో చెప్పారు.

ఆ శక్తి మేల్కొన్నది, కార్యాచరణకు ఉపక్రమించింది!

ఈ సర్వమత మహాసభ సాధించింది ఏమిటి అనే ప్రశ్న తలెత్తుతున్నది.

సర్వమత మహాసభ ఏం సాధించింది

"బహుశా మతమౌఢ్యులు మరింత మతమౌఢ్యాన్ని సంతరించుకొన్నారు, విశాల హృదయులు మరింత విశాల హృదయులయ్యారు" అని మేరీ లూయీ బర్క్ వ్రాస్తున్నారు. అద్భుతమైన అభిప్రాయం, కాని ముమ్మాటికీ నిజం!

సర్వమత మహాసభ ద్వారా క్రైస్తవమత ఆధిక్యాన్ని ప్రపంచానికి తెలియజేయాలని అభిలషించిన వారు స్వామీజీ, ప్రాచ్యదేశ మత ప్రతినిధుల సాఫల్యం వలన తమ ఆశయం నెరవేరకపోవడంతో ఆగ్రహించారు. స్వామీజీని రెండు చేతులూ చాపి ఆహ్వానించిన అమెరికా ప్రజలు క్రైస్తవ మిషనరీలను కొంతమేరకు బహిష్కరించారనే చెప్పాలి. భారతీయ మతం, సమాజం, ఆచార వ్యవహారాల లాంటి వాటిని మిషనరీలు అభివర్ణించి అందించిన సమాచారం మూలంగానే ఇంతదాకా తెలుసుకొన్న అమెరికా సమాజం స్వామీజీ ఉపన్యాసాలతో నిజాన్ని ఆకళింపు చేసుకొంది. వితంతువులను సజీవంగా దహనం చేయడం, రథచక్రాల క్రిందపడి జనం ప్రాణత్యాగం చేసుకోవడం, ఆడ శిశువులను మొసళ్లకు ఎరగా వేయడం మొదలైన కట్టుకథలతో భారతదేశాన్ని గురించి మిషనరీలు ప్రచారం చేసినవి అతిశయోక్తులని అమెరికావాసులకు అవగతమయింది. అందువలన మిషనరీలకు వ్యయం చేస్తూన్న నిధులను అమెరికావారు తగ్గించనారంభించారు; మిషనరీల ఆదాయం తగ్గసాగింది.

"మతమౌఢ్యపు వెన్నెముక విరగలేదు. అయినప్పటికీ, తమ మీద మొదటి సమ్మెట పోటు పడినట్లు వారు గ్రహించారు" అని మేరీ లూయీ బర్క్ వ్రాస్తున్నారు. చర్చ్‌ని, మిషనరీలను ప్రతిఘటిస్తూ లేచిన రివైవలిస్ట్ (Revivalist) సంస్థ ప్రగతి దీనిని ధ్రువీకరించింది. ఈ సంస్థ పురోభివృద్ధిని ఎదుర్కోవడానికి చర్చ్, మిషనరీలు ఎంతో పాటుపడవలసిన అగత్యం ఏర్పడింది. వారిలో కొందరి మతమౌఢ్యం తారస్థాయికి పోయింది.

అదే సమయంలో విశాలహృదయులు ప్రాచ్యదేశ మత ఆశయాల ఆధిక్యాన్ని గుర్తించారు. ఇంతటి గొప్ప ఆదర్శాలుగల ఒక దేశానికి మిషనరీలను పంపడం వృథా అని గ్రహించారు. భారతదేశాన్ని గురించీ, హిందూమతం గురించీ తెలుసుకోవడంలో ఆసక్తి కనబరిచారు. "స్వామి వివేకానంద కార్యసాధనల వలన హిందూమతం ఉద్వేగభరితమయింది. దాని శక్తులు నూతన చైతన్యాన్ని

సంతరించుకొన్నాయి. ఆంగ్లమయమైనదే, నిస్సారమైనదే హిందూమతమని ఇంత దాకా అమెరికా ప్రజలు భావిస్తూవచ్చారు. స్వామి వివేకానంద ముఖతః నిజమైన హిందూమతం వారికి లభించింది.... ఆయనను పంపించినందుకు అమెరికా, భారతదేశానికి కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొంటున్నది" అని ప్రపంచ ప్రదర్శనశాల విజ్ఞాన విభాగపు అధ్యక్షుడైన స్నెల్ వ్యాఖ్యానించాడు.

సర్వమత మహాసభ అధ్యక్షుడైన డాక్టర్ బారోస్ కూడా స్వామీజీకి అత్యంత గౌరవస్థానం ఇచ్చాడు: "ఈ వక్త ఒక ఉన్నత కులస్థుడైన హిందువు, సనాతన హిందూమతానికి ప్రతినిధి. సర్వమత మహాసభలో అసంఖ్యాకులైన ప్రజలను ఆకట్టుకొన్న వారిలో ఆయన ప్రథములు" అని ఆయన వ్రాశారు.

అమెరికాకు నిజమైన హిందూమతాన్ని అందించడమూ, స్వామీజీకి గుర్తింపు రావడమూ సర్వమత మహాసభ సాధనల్లో ఒక వైపు మాత్రమే. మరో వైపు ఆ మహాసభ, సాక్షాత్తు భారతదేశంకూడా స్వామి వివేకానందను గుర్తించేలా చేసింది.

"స్వామి వివేకానంద అమెరికా కార్యపు పర్యవసానం ఏదైనప్పటికీ ఒక్కటి మాత్రం విస్మరించలేని నిజం: నాగరకత పురోభివృద్ధి చెందిన ఆ దేశ ప్రజల కళ్లకు నిజమైన హిందూమతం అంటే ఏమిటో ఆయన దర్శింపజేశారు; దాని విలువను వారి హృదయాలలో పెంపొందించారనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. ఈ ఒక్క మహత్కార్యం నిమిత్తమే హిందూ సమాజం స్వామి వివేకానందకు కృతజ్ఞతాబద్ధమై ఉండాలి" అని 'ఇండియన్ మిర్రర్' (1894 ఫిబ్రవరి 21) పేర్కొంది.

సర్వమత మహాసభ ముగిసిన తరువాత కూడా అమెరికాలో కొంతకాలం ఉండి భారతీయ ఆధ్యాత్మిక మహత్త్వాన్ని అంతర్జాతీయంగా ప్రచారం చేయగోరారు స్వామీజీ. ఆయన దృష్టిలో, "చికాగో సర్వమత మహాసభ భారతదేశానికీ, భారతీయ చింతనాధోరణులకూ లభించిన ఒక మహత్తర విజయం. వేదాంత తరంగం ప్రపంచాన్నే ప్రదక్షిణ చేసిరావడానికి ఈ విజయం తోడ్పడింది." దానితోబాటు, "అమెరికాలో ఎగసే ఒక అల భారతదేశంలో సహస్ర తరంగాలను ఉత్పన్నం చేస్తుంది." తద్వారా తమ మాతృదేశ ప్రగతికి ఆస్కారం పెరుగుతుందని ఆయన గ్రహించారు. కనుక అమెరికాలో ఉండి తమ కార్యాన్ని కొనసాగించారు.

25 'దైవం మానుష రూపేణ'

అమెరికాకు 'దైవం మానుష రూపేణ' అన్నట్లుగా స్వామీజీ వచ్చారు. అక్కడ తమ ఆధ్యాత్మిక కార్యాన్ని కొనసాగించారు. వెళ్లిన ప్రతి చోటా ఆధ్యాత్మిక బీజాలను నాటారు. అసంఖ్యాకమైన ప్రజల్ని ఆశీర్వదించారు.

— **మేరీ లూయీ బర్క్**

'దైవం మానుష రూపేణ'

సర్వమత మహాసభానంతరం దాదాపు రెండున్నర సంవత్సరాలు స్వామీజీ అమెరికాలో గడిపారు. మధ్యలో 1895 సెప్టెంబర్ నుండి నవంబరు దాకా ఒకసారి ఇంగ్లండు వెళ్లి వచ్చారు. ఈ ఒక్క వ్యవధానం తప్ప 1896 ఏప్రెల్ 15 దాకా స్వామీజీ గడపిన అమెరికా జీవితం ఎంతో ఉత్తేజభరితంగా సాగింది. ఒక రోజు ఒక మూలలో, మర్నాడు సుదూరప్రాంతంలో ఆయన ఉపన్యాసాలు జరిగాయి. విశ్రాంతి, స్వీయ సుఖ సౌకర్యాలు ఏవీ పట్టించుకోకుండా ఆయన కార్యాచరణలోనే ఉండిపోయారు. స్వామి అభేదానంద ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

"స్వామీజీకి అమెరికాలో ఎదురైనా కష్టాలూ, ఇబ్బందులూ ఒకటి రెండు కావు. ఆహారం, దుస్తులు, పరిస్థితులు లాంటివి ఆయన శారీరక ఆరోగ్యాన్ని క్రుంగదీశాయి. కొన్ని సమయాలలో చలికాలంలో ఆయన వద్ద వేసవికాల దుస్తులే ఉండడం కద్దు. వాటితోనే సర్దుకొనేవారు. అమెరికా వాతావరణం హఠాత్తుగా మారిపోతుంది; ఆ మార్పు కూడా తీవ్రస్థాయిలో ఉంటుంది. కొన్ని సందర్భాలలో ఇతరులకు సహాయం చేయడానికి తమ సౌకర్యాలను ఆయన నిరాకరించడం పరిపాటి. తమ అవసరాలను ఆయన సామాన్యంగా వెలిబుచ్చేవారు కారు. తోడ్కొని వెళ్లేవారు ఇచ్చే వాటితోనే సరిపెట్టుకొనేవారు." చేత ఒక్క సంచీ పుచ్చుకొని కొన్ని సమయాలలో ఒకే రోజు మూడు ఉపన్యాసాలు ఇస్తూ స్వామీజీ పయనించారు.

"నరేన్ ప్రపంచానికి బోధిస్తాడు" అన్న గురుదేవుల వచనాన్ని ఈ అమెరికా రోజులు ఋజువుపరచాయి. అమెరికా పుణ్యం చేసుకొన్నదనే పరిగణించాలి - గురుదేవుల అనుగ్రహమూ, మాతృదేవి ఆశీస్సులూ, కఠోర సాధనలూ, పరివ్రాజక జీవితమూ, తీవ్ర తపస్సుల ఫలితంగా ఆయనలో ప్రేరేపితమైన ఆధ్యాత్మిక శక్తిని ప్రప్రథమంగా పొందిన అమెరికా కదా భాగ్యశాలి! "అమెరికాకు ఒక దేవదూతగా స్వామీజీ విచ్చేశారు. అక్కడ తమ ఆధ్యాత్మిక కార్యాన్ని కొనసాగించారు. వెళ్లిన ప్రతి చోటా ఆధ్యాత్మిక బీజాలను నాటారు. అసంఖ్యాకమైన ప్రజల్ని ఆశీర్వదించారు" అని మేరీ లూయీ బర్క్ వ్రాస్తున్నారు.

"ప్రాచ్యదేశాలకు బుద్ధుడు ఒక సందేశాన్ని అందించినట్లుగా పాశ్చాత్య దేశాలకు అందించడానికి నా వద్ద సందేశం ఉంది" అన్నారు స్వామీజీ.

స్వామీజీ చేపట్టిన ఈ మహత్తర కార్యాన్ని మూడు ఘట్టాలుగా విభజించ వచ్చు. సర్వమత మహాసభానంతరం (1893 సెప్టెంబర్ 27) స్వామీజీ జీవితం ప్రయాణాలతోను, ఉపన్యాసాలతోను గడచింది. విశ్రాంతీ విరామమూ లేని ఈ కార్యంలో అలసిపోయి, తమ కార్యాచరణ విధానాన్ని మార్చుకోవాలా అనే ప్రశ్నతో 1894 మార్చ్ మొదటి వారంలో స్వామీజీ చికాగోకు తిరిగివచ్చారు. దాదాపు ఈ ఆరునెలలూ స్వామీజీ మహత్కార్యంలోని మొదటి ఘట్టం.

అమెరికా కార్యం: మూడు ఘట్టాలు

1895 జనవరి దాకా, అంటే దాదాపు పది నెలలను రెండవ ఘట్టంగా పరిగణించవచ్చు. ఈ కాలఘట్టంలో బహిరంగ ఉపన్యాసాలకన్నా తరగతి ప్రసంగాలలో ఆయన ఎక్కువ ఆసక్తి కనబరిచారు. ఎంపిక చేసుకొన్న శిష్యులతో సహస్రద్వీప వనంలో అంతర్యోగ జీవితం గడిపారు. తమ కార్యాన్ని కొనసాగించే నిమిత్తం శిష్యులను తీర్చిదిద్దడంలో నిమగ్నులయ్యారు.

స్వామీజీ మాతృదేశం తిరిగి వచ్చేవరకు (1896 డిసెంబర్ 16), అంటే దాదాపు ఒక సంవత్సరం 11 నెలల కాలాన్ని ఆయన చేపట్టిన మహత్కార్యంలోని మూడవ ఘట్టంగా పేర్కొనవచ్చు. ఆయన రెండవసారి పాశ్చాత్యానికి వెళ్లి వచ్చిన కాలాన్ని (1899 ఆగస్టు 26 నుండి 1900 జూలై 20) కూడా మూడవ ఘట్టం క్రిందికే తీసుకోవచ్చు.

సర్వమత మహాసభలో పాల్గొన్న వారిలో జాన్ పి. లియాన్ ఒకరు. ఈయన చికాగోలో ప్రముఖ వ్యక్తి. మహాసభలో పాల్గొనే ప్రతినిధులలో

కొందరికి తన ఇంట్లో బస ఏర్పాటు చేయవచ్చునని కార్యనిర్వాహకులతో చెప్పాడు. ఈయన మతమౌఢ్యాన్ని ఆమూలాగ్రం నిరసిస్తాడు. సంకుచిత దృక్పథాలులేని విశాలహృదయులను మాత్రమే తన ఇంటికి పంపించమన్నాడు. కనుక స్వామీజీకి బస ఆయన ఇంట్లో ఏర్పాటు చేశారు.

లియాన్ ఇంట్లో

మొదటి ఉపన్యాసం జరిగిన రాత్రి స్వామీజీ ఆయన ఇంటికి వెళ్లారు. తిన్నగా తమకు కేటాయించిన గదిలోకి వెళ్లిపోయారు. ఆయనే కాక ఆ ఇంట్లో మరికొందరు అతిథులు కూడా ఉన్నారు. తెల్లజాతి వారు తప్ప మరెవరూ వీరికి సుతరామూ నచ్చరు. కనుక లియాన్ సతీమణియైన ఎమిలీ, ప్రక్కనున్న హోటల్‌లో స్వామీజీకి బస ఏర్పాటు చేయవచ్చునని భర్తకు సూచించింది. లియాన్ సందిగ్ధంలో పడ్డాడు.

ఏం చేయాలో పాలుపోక తిన్నగా అతడు స్వామీజీ గదిలోకి వెళ్లాడు. ఆయనతో కాసేపు మాత్రమే మాట్లాడి ఉంటాడు. అతడి గందరగోళం మటు మాయమయింది. తిన్నగా భార్య దగ్గరకెళ్లి ఇలా చెప్పాడు: "ఇదిగో చూడు! ఈ భారతీయుడు ఇష్టమైనన్ని రోజులు ఇక్కడే బస చేస్తాడు. ఇటువంటి మేధావి ఇంతవరకు మన ఇంట్లో అతిథిగా ఉన్నది లేదు. తక్కిన అతిథులు అందరూ ఇల్లు విడిచి వెళ్లిపోయినా కలత చెందను." కాస్తంత సంభాషణతోనే లియాన్‌ను స్వామీజీ అంతగా ప్రభావితం చేశారు.

రోజులు గడిచేకొద్దీ ఎమిలీ కూడా తన అభిప్రాయాన్ని మార్చుకొని స్వామీజీ పట్ల అమిత ఆదరాభిమానాలతో మెలగింది. స్వామీజీ 'అమ్మా' అని సంబోధించిన కొందరిలో ఎమిలీ ఒకతె. ఉపన్యాసాలు చేయడానికి వెళ్లిన స్వామీజీ అక్కడ లభించిన పైకాన్ని చేతిరుమాలులో కట్టి తెచ్చేవారు; మొదట్లో ఆయన వద్ద 'పర్సు' లేదు. ఆ పైకాన్ని అట్లే ఎమిలీకి ఇచ్చేవారు. ఆ పైకాన్ని లెక్కించి ఆమె బ్యాంక్‌లో జమచేసేది.

ఎమిలీ, ఆమె కోడలూ సర్వమత మహాసభలో స్వామీజీ ఉపన్యాసాలు వినడానికి వెళ్లడం కద్దు. ఆ కోడలు యౌవనంలోనే భర్తను కోల్పోయింది. స్వామీజీ ఆమెను ఎంతో ఊరడించి, సాంత్వనపరచేవారు.[1]

---

1. ఈమె కాలాంతరంలో స్వామీజీ రచనలు చదివి వాటి మేరకు తన జీవితాన్ని తీర్చిదిద్దుకోవడానికి ప్రయత్నించింది. చివరి దాకా ఉన్నత ఆధ్యాత్మిక జీవితం గడపి మరణించింది.

లియాన్ మనుమరాలైన కార్నీలియా కాంకర్ అప్పుడు ఆరేళ్ల బాలిక. ఆమె పట్ల స్వామీజీ ఎంతో ఆప్యాయంగా ఉండేవారు. ఆమెకు భారతదేశం గురించి ఎన్నో కథలు చెప్పేవారు. కోతులు, నెమళ్లు, మర్రిచెట్లు మొదలైన వాటి గురించి వారు చెప్పే కథలను ఆ బాలిక ఆయన ఒడిలో కూర్చుని ఆసక్తిగా వినేది. ఆమె పాఠ్యపుస్తకాల నుంచి ఆయన ఎన్నో ప్రశ్నలు అడిగేవారు. పాఠ్యపుస్తకంలోని ప్రపంచపటంలో భారతదేశాన్ని చూపించేవారు. అప్పుడు కూడా ఆయన మనస్సు భారతదేశాన్ని గురించే యోచిస్తూ, "అమెరికాలోని పిల్లలకు చదువుకోవడానికి ఉన్న సౌకర్యాలు భారతదేశపు పిల్లలకు లేవు కదా" అని వ్యాకులత చెందారు.

తలపాగా విన్యాసం

స్వామీజీ తలపాగా కార్నీలియాకు ఎంతో విచిత్రంగా కనిపించింది. ప్రతిసారీ ధరించేటప్పుడు తలపాగాను ఆయన తలంతా చుట్టుకోవడం ఆమెకు వినోదంగా ఉండేది. దానిని చుట్టుకొనే విధానాన్ని పదే పదే చేసి చూపించమని ఆయనను వేధించేది. స్వామీజీ కూడా విసుగు చెందకుండా ఆమెకు 'తలపాగా విన్యాసం' చేసి చూపించేవారు.

కాని ఒక విషయం. స్వామీజీ ధ్యానమగ్నులై ఉన్నప్పుడు మాత్రం ఆ బాలిక వేధించదు. ఆ సమయంలో ఆయన తమకు తెలిసిన మామూలు స్వామీజీ కాదు, ఆ సమయంలో ఆయనను వేధించకూడదని ఆమెకు సహజంగానే తెలిసింది.

బాలబాలికల పట్ల స్వామీజీ సదా అనురాగంతో మెలగేవారు. వారు కూడా ఆయనతో సహజంగా కలసిపోయేవారు. స్వామీజీ ఒక నిర్దిష్ట సమయంలో ఒక ఉద్యానంలో కాసేపు కూర్చునేవారు. ఆ సమయంలో ఒక తల్లి తన బాలికతో అటు వైపుగా నిత్యం దుకాణానికి వెళ్లేది. స్వామీజీ కూర్చుని ఉండడం చూసి ఒక రోజు ఆయన వద్దకొచ్చి, "ఈ అమ్మాయిని మీ వద్ద వదలి వెళ్లనా? దుకాణం నుండి తిరిగి వస్తున్నప్పుడు తోడ్కొని వెళతాను" అని అడిగినందుకు స్వామీజీ ఆనందంగా అంగీకరించారు. తల్లి తిరిగి వచ్చేదాకా ఆ బాలికకు కథలు చెబుతూ, ఆడుకొంటూ ఆయన కాలం గడిపేవారు. ఇలా కొన్ని రోజులు జరిగింది.[1]

---

1. ఈ బాలిక పెరిగి పెద్దయ్యాక, స్వామీజీ ఛాయాచిత్రాన్ని ఆయనకు చూపించి, "ఈయన గుర్తున్నారా?" అని తల్లి అడిగింది. ఆమె వెంటనే ఆయనను గుర్తుపట్టింది. కాలాంతరంలో ఆమె చికాగో రామకృష్ణ వేదాంత సంఘంతో సన్నిహితంగా మెలగింది. "స్వామీజీ సాంగత్యంతో ఇలా ఎందరి జీవితాలు దివ్యపథం వైపు తిరిగాయో కదా!" అని విస్మయం చెందింది మేరీ లూయీ బర్క్.

ఒక రోజు స్వామీజీ ప్రశాంతంగా కూర్చుని ఉన్నారు. ఎమిలీ ఆయన సమీపంలో కూర్చునివుంది. ఆ ప్రగాఢ నిశ్శబ్దాన్ని భంగం చేస్తూ, "అమ్మా! మీ దేశంలో వీరిలా నన్ను మరెవరూ ఆకట్టుకోలేకపోయారు" అన్నారు. "అలా మిమ్మల్ని ఆకర్షించింది ఎవరు స్వామీజీ?" అని తమాషాగా అడిగిందామె. స్వామీజీ ఫక్కున నవ్వి, "ఆకర్షించింది స్త్రీ కాదు; సంస్థాగతంగా కార్యాచరణను నిర్వర్తించే అమెరికా వారి ప్రతిభ. నలుగురు కలసి ఇక్కడ పనిచేసే తీరు నన్ను ఎంతగానో ఆకట్టుకొంది" అన్నారు.

స్వామీజీని ఆకట్టుకొంది

తమాషాగా మాత్రమే కాకుండా, ఉద్దేశపూర్వకంగా కూడా, "మిమ్మల్ని ఆకట్టుకొన్నది ఎవరు?" అని ఎమిలీ అడిగింది. ఎందుకంటే స్వామీజీ తమ విజయంతో విశ్వవిఖ్యాతులయ్యారు కనుక; ఆయన వ్యక్తిత్వం పట్ల, వేషభాషల పట్ల ఆకర్షితులైన కొందరు మహిళలు ఆయన చుట్టూ గుమిగూడారు. బహుశా ఆ స్త్రీలలో ఎవరైనా ఆయనను తుచ్ఛభావనతో సమీపిస్తే, వారి బారి నుండి ఆయనను పరిరక్షించాలనే సదుద్దేశంతోనే అలా ప్రశ్నించింది. ఒక రోజు దానిని గురించి స్వామీజీతో చెప్పను కూడా చేప్పింది.

ఎమిలీ సదుద్దేశం స్వామీజీ హృదయాన్ని కదలించివేసింది. ఆప్యాయతతో ఆమె చేతులు పుచ్చుకొని, " అమెరికాదేశంలోని నా ప్రియతమ తల్లీ! నన్ను గురించి కలత చెందకండి. అనాథగా నేను వీథి ప్రక్కన మ్రిచెట్టు క్రింద పడుకొని నిద్రించాను, ప్రేమతో ఒక రైతు ఇచ్చిన జావ మాత్రమే త్రాగి జీవించాను. అదే విధంగా నేను మహారాజుల రాజప్రాసాదాలలో అతిథిగా ఉన్నాను కూడా, రాత్రంతా సేవకురాండ్రు నెమలిపింఛపు వీవనలతో విసురుతూంటే నిద్రించాను. ఆకర్షణ, వశీకరణమంటే ఏమిటో నాకు బాగా తెలుసు. నా గురించి కలత చెందకండి" అని వినమ్రతతో చెప్పారు.

కాలాంతరంలో ఆయన ఒంటరిగా ఇక్కడా అక్కడా ఎన్నో ఇళ్లలో బస చేయవలసి వచ్చింది. అప్పుడు ఇంటికి వెలుపల ఒక తపాలా పెట్టెను ఉంచేవారు. తపాలా బంట్రోతు ఉత్తరాలను దాన్లో వేసి పోయేవాడు. స్వామీజీ వచ్చాక అవి తీసి చదివేవారు. వాటిలో ధనవంతులైన, విద్యావంతులైన కొందరు యువతుల ఉత్తరాలు కూడా ఉండేవి. తమను వివాహం చేసుకోమని వారు ఆ ఉత్తరాలు వ్రాసేవారు. ఇటువంటి ఉత్తరాలకు స్వామీజీ జవాబే ఇచ్చేవారు కారు.

కొందరు తిన్నగా వచ్చి దీనిని గురించి మాట్లాడనారంభించేవారు. వారితో స్వామీజీ, "చూడండి, నేనొక సన్న్యాసిని. భారతదేశంలో సన్న్యాసులు వివాహం

చేసుకోరు. వారికి స్త్రీ లందరూ తల్లితో లేదా సోదరీమణులతో సమానులు. కనుక వివాహం ప్రసక్తే లేదు" అని తెగేసి చెప్పేవారు. వారికి ఈ సమాధానం ఎంతో ఆశ్చర్యం కలిగించేది. అయినప్పటికీ స్వామీజీ అంతరంగాన్ని అవగతం చేసుకొని మౌనంగా తిరిగి వెళ్లిపోయేవారు.

వివాహం చేసుకోవడానికి స్వామీజీని ప్రత్యక్షంగా కలుసుకొన్న స్త్రీలు లేకపోలేదు. ఒకసారి ఒక శ్రీమంతురాలు, "స్వామీ! నాతోపాటు నా తరగనంత ఆస్తిని తమ పాదాక్రాంతం చేస్తాను" అంది. అందుకు స్వామీజీ, "ఇలా చూడండి, నేనొక సన్న్యాసిని. నాకు వివాహ మేమిటి! నాకు సంబంధించినంత వరకు స్త్రీలందరూ నాకు తల్లితో సమానం" అన్నారు.

"అమెరికన్ వనితలు ఎక్కువ భావోద్వేగం గలవారు. ప్రేమ పిచ్చి అధికం. అయితే నేనొక కామభావన లేని వింత పశువును. అందువలన నా పట్ల వారికి ఆ విధమైన భావనే రాదు. వారు నా పట్ల అధిక గౌరవం చూపిస్తారు. వారందరూ నన్ను 'తండ్రి' అని గాని, 'సోదరా' అని గాని సంబోధించేటట్లు చేస్తాను. ఇతర భావంతో వారిని నా దరి చేరనివ్వను. క్రమక్రమంగా వారినందరినీ దారిలోకి తీసుకువచ్చాను"[1] అని స్వామీజీ వ్రాశారు.

తనతో సాంగత్యం కలిగిన ప్రతి ఒక్కరితోను స్వామీజీ ఒక బిడ్డలా మెలగారు. వారు కూడా ఆయనను ప్రేమతో ఆరాధించారు. అమెరికా ఆచార

నేర్చుకొంటున్నారు

వ్యవహారాలను స్వామీజీకి నేర్పించారు. స్వామీజీ కూడా ఎంతో ఆసక్తిగల విద్యార్థిలా వాటినన్నింటినీ నేర్చుకొన్నారు. మెట్లు ఎక్కేటప్పుడు దిగేటప్పుడు పురుషులు ముందుగా వెళ్లాలా లేక స్త్రీలా లాంటి విషయాలు కూడా ఆయన అడిగి తెలుసుకొన్నారు.

ఎమిలీ ఒక స్త్రీల వైద్యశాల అధ్యక్షురాలు. స్వామీజీ ఎంతో ఆసక్తితో వెళ్లి ఆ వైద్యశాలను సందర్శించారు. అక్కడ శిశు మరణాల శాతం గురించి వివరాలు కూడా అడిగి తెలుసుకొన్నారు.

చికాగోలోని చిత్ర వస్తుప్రదర్శనశాలలు, పాఠశాలలు, విశ్వవిద్యాలయాలు, కళామందిరాలు మొదలైన వాటిని ఆయన తిలకించారు. తద్వారా పాశ్చాత్యుల జీవిత స్ఫూర్తిని అవగతం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించారు. ఒక శ్రేష్ఠమైన

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 209.

కళాసృష్టిని, కళాత్మకమైన ఒక భవనాన్ని, అభివ్యక్తమయ్యే అద్భుత ప్రతిభ లాంటిది ఏదైనా ఆయన వెళుతున్న దారిలో చూడడం జరిగితే అట్లే ఆగిపోయి, చూసి, ఆస్వాదించి, దాన్లో లయించిపోయేవారు. భారతీయ జీవితంతో కలసిపోయి దాని లోతులను అవగతం చేసుకొన్నట్లుగా ఇక్కడ కూడా పాశ్చాత్య జీవితపు లోతులను ఆకళింపు చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించారు.

పాశ్చాత్య సంగీతం

ఒక రోజు మధ్యాహ్నం ఎమిలీ, స్వామీజీని ఒక సంగీత కార్యక్రమానికి తోడ్కొని వెళ్లింది. స్వామీజీ ఎంతో శ్రద్ధగా పాటలు విన్నారు. కాని ఎందుకో తలను ఒక వైపుగా కాస్త వంచి, ముఖకవళికలలో అర్థంకాని వైఖరి ఉట్టిపడేటట్లు కూర్చున్నారు. కార్యక్రమం పూర్తికాగానే ఎమిలీ ఆయనతో, "సంగీతాన్ని ఆనందించారా?" అని అడిగింది. "మ్... ఆనందించాను" అన్నారు అర్ధాంగీకారంతో స్వామీజీ. "ఎందుకు, ఏమిటి సంగతి?" అని ఎమిలీ అడిగింది. అందుకు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "రెండు విషయాలు నాకు అర్థం కాలేదు. మొదటిది వారి ప్రకటన. 'ఇదే కార్యక్రమం రేపు సాయంత్రం కూడా జరుగుతుంది' అన్నారు. మధ్యాహ్నపు పాటలను ఎలా సాయంత్రం వినగలం? భారతదేశంలో ఉదయం, మధ్యాహ్నం, సాయంత్రం, రాత్రి అంటూ ప్రతి వేళకు ప్రత్యేక రాగాలు ఉన్నాయి. ప్రతి రాగానికీ భిన్నమైన గుణాలున్నాయి. ప్రతి ఒక్కటీ విలక్షణమైనది. మధ్యాహ్న రాగాన్ని సాయంత్రం విని ఆనందించలేం. మరొకటి: ఈ సంగీతంలో అంతరం చాలా ఉన్నట్లు తోస్తున్నది. కనుక మాధుర్యం తగ్గినట్లుగా అనిపిస్తున్నది. రంధ్రాలతో కూడిన జున్నును (swiss cheese) ఉదయం తినడానికి నాకు ఇచ్చారు కదా, దానిలా ఉంది ఈ సంగీతం."

అదే సమయంలో పాశ్చాత్య సంగీతపు గొప్పతనాన్ని కూడా స్వామీజీ గ్రహించకపోలేదు. తమ మిత్రుడైన ప్రియనాథ్ సిన్హాతో ముచ్చటిస్తున్నప్పుడు, "దానిలో సమ్మేళనపు పరిపూర్ణత ఉంది. అది మనకు ఇంకా రాలేదు. అలవడని మన చెవులకు అది శ్రావ్యంగా ఉండదు. గాయకులు నక్కలలా ఊళలు పెడుతున్నారనుకొంటాం. నాకు కూడా మొదట్లో అటువంటి అభిప్రాయమే ఉండేది. కాని ఆ సంగీతాన్ని శ్రద్ధగా విని, సూక్ష్మదృష్టితో పరిశీలించిన తరువాత దానిని అంతకంతకు అర్థం చేసుకొని దాని మహత్త్వంలో పరవశుణ్ణైపోయాను. ప్రతి కళ విషయంలోను అంతే. ఉన్నత స్థాయిలో చిత్రించిన చిత్రపటాన్ని హఠాత్తుగా చూసినప్పుడు దాన్లో సౌందర్యం ఎక్కడవుందో గ్రహించలేం. అంతే కాకుండా కన్ను సుశిక్షితం కాకపోతే, ఆ చిత్రంలోని సునిశితమైన మెరుగులు,

రంగుల కలయికలు, ఆ కళాఖండంలోని ఆంతరిక ప్రతిభను గ్రహించలేం"[1] అన్నారు.

విజ్ఞానవేత్తలతో

ఈ సమయంలోనే ప్రపంచంలోని మహామేధావులు కొందరు ప్రపంచ ప్రదర్శన తిలకించడానికి వచ్చారు. వారిలో పలువురు చింతనాశీలురతోను, విజ్ఞానవేత్తలతోను స్వామీజీకి పరిచయం కలిగింది. సర్వమత మహాసభకు మునుపు చికాగోలో ఆగస్టు 21 నుండి 25 వరకు విద్యుచ్ఛక్తి గురించి జరిగిన సదస్సులో పాల్గొనడానికి వచ్చిన విజ్ఞాన వేత్తకు స్వామీజీ పరిచయం చేయబడ్డారు. విద్యుత్ సాధనాన్ని కనుగొన్న ప్రొఫెసర్ ఎలిషాగ్రే, ఆయన భార్య తమ ఇంట్లో ఈ సందర్భంగా విందు ఏర్పాటు చేశారు. చికాగో నుండి దాదాపు 90 మైళ్ల దూరంలోని వెర్మిలన్ నదీతీరంలో స్ట్రీటర్ అనే ఊళ్లో వారు నివసిస్తున్నారు. ఈ సదస్సులో సుప్రసిద్ధ భౌతికశాస్త్రవేత్తలయిన లార్డ్ కెల్విన్, ప్రొఫెసర్ హెర్మన్ వాన్ హల్మ్‌హోల్డ్జ్ కూడా పాల్గొన్నారు. విద్యుచ్ఛక్తిని గురించి స్వామీజీకున్న అవగాహన చూసి ఆ విజ్ఞానవేత్తలు విస్తుబోయారు.

రాబర్ట్ ఇంగర్సాల్‌తో

సుప్రసిద్ధ అజ్ఞేయవాదీ (agnost), వక్తా అయిన రాబర్ట్ ఇంగర్‌సాల్‌ను స్వామీజీ చికాగోలో కలుసుకొన్నారు. ఆయన కూడా స్వామీజీచే ఆకట్టుకోబడ్డాడు. స్వామీజీ ఆయనతో పలుమార్లు మత, తాత్త్విక విషయాలను గురించి చర్చించారు. స్వామీజీ తెగింపూ, దాపరికం లేకుండా మాట్లాడే ధోరణి ఆయనను ఆశ్చర్యచకితుణ్ణి చేశాయి. ఒకసారి ఆయన స్వామీజీతో తిన్నగా, "స్వామీజీ! నూతన భావాలను వెలిబుచ్చుతున్నప్పుడూ, అమెరికా సామాజిక ఆచార వ్యవహారాలనూ ప్రజలనూ విమర్శిస్తున్నప్పుడూ కాస్త జాగ్రత్త వహించండి" అని సుతిమెత్తగా హెచ్చరించారు. "ఎందుకు?" అని స్వామీజీ అడిగారు. అందుకు ఇంగర్‌సాల్, "మీరు ఒక మత బోధకునిగా యాభై సంవత్సరాల క్రితం ఇక్కడకు వచ్చివుంటే మిమ్మల్ని ఉరి తీసేవారు లేదా సజీవంగా తగులబెట్టేవారు. ఇంకా కొంతకాలం ముందే వచ్చి ఉంటే రాళ్లు రువ్వి మిమ్మల్ని వెళ్లగొట్టి ఉండేవారు" అన్నాడు. స్వామీజీ బిత్తరబోయారు; అమెరికాలో ఇంతటి మతమౌఢ్యమూ, సంకుచిత మనస్తత్త్వమూ ఉండివుంటాయని ఆయన నమ్మలేకపోయారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుటలు 261–62.

స్వామీజీ, ఇంగర్‌సాల్ పలుమార్లు తమ భావనలను పరస్పరం వ్యక్తం చేసుకొన్నప్పటికీ సిద్ధాంతపరంగా వారు భిన్నమైనవారు. ఇంగర్‌సాల్ మతాల పట్ల నమ్మకంలేని వ్యక్తి; భగవంతుని ఉనికిని సందేహిస్తాడు. స్వామీజీ సనాతన హిందూమతానికి చెందినవారు, ఇతర మతాలు కూడా సత్యమేనని అంగీకరించే వ్యక్తి; జీవితాన్నే భగవదాయత్తంచేసి జీవిస్తున్నారు.

ఒక రోజు ఇంగర్‌సాల్ స్వామీజీతో ఇలా అన్నారు: "ప్రపంచాన్ని అనుభవించాలి, ప్రపంచం నుండి ఎంత పొందగలమో అంతటినీ పొందితీరాలి. కమలా ఫలాన్ని ఆసాంతం పిండినట్లు, చివరి బొట్టు దాకా ప్రపంచాన్ని అనుభవించాలి. ఎందుకంటే మనకు రూఢిగా తెలిసింది ఈ జీవితం ఒక్కటి మాత్రమే. మళ్లీ మరొక జీవితం ఉందో లేదో ఎవరి కెరుక!" అందుకు స్వామీజీ ఇలా బదులు చెప్పారు:

"నేను మీతో పూర్తిగా ఏకీభవిస్తాను. నా వద్ద కూడా ఒక పండు ఉంది. దానిని పూర్తిగా పిండుకోవడమే నా కోర్కె కూడా. మనకున్న తేడా పండ్లలోనే. మీరు కోరేది కమలాఫలం. నాకు ఇష్టమైనది మామిడి. ఈ లోకంలో జీవించి, కడుపార తిని, త్రాగి, కొంచెం భౌతికశాస్త్రజ్ఞానం సముపార్జిస్తే చాలని మీ భావం. కాని ఆ భావం అందరికీ రుచిస్తుందనడానికి మీకు ఏం అధికారం ఉంది? నా కది ఏమాత్రం గిట్టదు. పండు భూమ్మీద ఎలా పడుతుందో, విద్యుత్తరంగం నా నరాలను ఎలా చలింపజేస్తుందో - ఇటువంటి వాటిని తెలుసుకోవడమే నా పని అయితే, నేను ఆత్మహత్య చేసుకొంటాను. వస్తు హృదయాంతరాళాన్ని, వస్తు మూలతత్త్వాన్ని గ్రహించాలని నా అభిలాష. మీరు గ్రహించగోరేది జీవం యొక్క వ్యక్తరూపాలను, నేను గ్రహించాలనుకొంటున్నది జీవాన్నే."

కాసేపు మౌనం వహించి మళ్లీ స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "ప్రపంచమైన కమలాఫలాన్ని ఆసాంతం రసం పిండాలన్నారు. అది కూడా నాకు అంగీకారమే. దానికి సైతం మీ మార్గం కన్నా శ్రేష్ఠమైన మార్గం నాకు తెలుసు. ఆ మార్గంలో నాకు ఎంతో ఎక్కువ రసం లభిస్తుంది. నాకు మరణం లేదని తెలుసు. కనుక నేను తొందరపడను. మరణ భయం లేనందున నెమ్మదిగా రసం పిండుతాను. నాకు కర్తవ్యాలు లేవు. భార్య, పిల్లలు, ఆస్తి, సుఖం లాంటి బంధాలు ఏవీ లేవు. అందువల్ల స్త్రీలు, పురుషులు అనే తారతమ్యం లేకుండా అందరినీ నేను ప్రేమించగలను. ఆహా! మనిషిని భగవంతునిగా పరిగణించి ప్రేమించడం లోని ఆ ఆనందాన్ని ఊహించి చూడండి! ఈ మార్గంలో కమలాఫలాన్ని పిండి చూడండి, లక్షరెట్లు ఎక్కువ రసం లభిస్తుంది. ఈ విధానంలో ఆఖరి బొట్టు దాకా మీకు లభ్యమవుతుంది."

స్వామీజీ పరిచయ భాగ్యం పొంది, తమ జీవితాలను సార్థకం చేసుకొన్న వ్యక్తులలో ఒకరు ఎమ్మా కాల్వే. ఆమె అప్పుడు కీర్తి శిఖరాగ్రాన్ని అధిరోహించిన ఒక 'ఒపేరా' గాయని. ఫ్రాన్సు దేశస్థురాలైన ఆమె అక్కడా, ఇంగ్లండులోనూ సుప్రసిద్ధ గాయనిగా విరాజిల్లుతున్నది.

ఎమ్మా కాల్వే

కీర్తి శిఖరాగ్రాన్ని అధిరోహించిన వ్యక్తుల జీవితాలు శోకపూరితమై ఉండడం సత్యదూరం కాదు. కాల్వే ఇందుకు మినహాయింపు కాదు. "శోకాన్ని అణచుకొని ఇతరుల కోసం పాడతాను" అని ఆమె ఒకసారి చెప్పింది. అంతటి దుఃఖంలోనూ, శోకంలోనూ ఆమెకున్న సాంత్వన ఆమె ఏకైక కుమార్తె. కాని విధి వికటాట్టహాసంలో ఒక రోజు హఠాత్తుగా ఆ బాలిక అగ్నికి ఆహుతి అయి పోయింది. రంగస్థలం మీద గానం చేస్తున్న కాల్వే ఈ విషాద వార్త వినీవినగానే మూర్ఛపోయింది. అటు తరువాత ఆమె జీవితానికి ఎలాంటి ఆలంబనా లేకుండా పోయింది. పలుమార్లు ఆమె ఆత్మహత్యకు ప్రయత్నించింది.

ఆఖరికి ఒక రోజు సమీపంలోని ఒక ఏటిలో దూకి ఆత్మహత్య చేసుకో వాలని ఇంట్లో నుండి బయలుదేరింది. కాని ఏదో సమ్మోహనశక్తికి లోనైనట్లు ఆమె ప్రమేయం లేకుండానే కాళ్లు ఒక స్నేహితురాలి ఇంటికి ఆమెను ఈడ్చుకు పోయాయి. ఈ విధంగా పలుమార్లు జరిగింది – ఏటి వైపు వెళ్లడమూ చివరికి స్నేహితురాలి ఇంటిని చేరడమూ పరిపాటి.

ఆశ్చర్యం అది కాదు; ఆ స్నేహితురాలి ఇంట్లోనే స్వామీజీ బస చేసి ఉన్నారు– అదే ఆశ్చర్యం! ఈ రీతిలో స్వామీజీ దివ్యసమక్షంలోకి ఎమ్మా కాల్వే వచ్చిచేరింది.

"స్వామీజీ మాట్లాడడానికి ముందుగా నువ్వు నోరు విప్పకూడదు" అని ఆమెకు చెప్పారు. ఆమె గదిలోకి వెళ్లినప్పుడు స్వామీజీ ధ్యానమగ్నులై ఉన్నారు. కమలాపండు రంగు దుస్తులు ధరించి ఉన్నారు. దృష్టి నేలవైపు సారించి ఉన్నారు. కొన్ని క్షణాలు దొర్లిపోయాయి. హఠాత్తుగా ఆయన తల పైకెత్తకుండానే మాట్లాడసాగారు.

స్వామీజీ : అమ్మాయీ! ఎంతటి సంకట పరిస్థితిలో ఉన్నావు! ప్రశాంతంగా ఉండు. అది ఎంతో ఆవశ్యకం.

కాల్వే పేరు సైతం ఎరుగని స్వామీజీ ఇలా చెప్పి, ఆమెను గురించీ, ఆమె సమస్యల గురించీ, కలతలను గురించీ చెప్పనారంభించారు. కాల్వే అతి సన్నిహిత స్నేహితులకు సైతం ఆ వివరాలు తెలియవు.

కాల్వే : ఇవన్నీ మీకు ఎలా తెలుసు? నా గురించి ఇంతకు మునుపే ఎవరైనా మీకు చెప్పారా?

చిరుదరహాసం ముఖారవిందాన విలసిల్లగా స్వామీజీ తలెత్తి చూశారు. మూర్ఖంగా ప్రశ్నించే ఒక చిన్నపిల్లను చూస్తున్నట్లుగా ఉందా చూపు.

స్వామీజీ : ఎవరూ చెప్పలేదు. అది అవసరమనుకొంటున్నావా? అమ్మాయీ, నువ్వు నాకొక తెరచిన పుస్తకం లాంటి దానివి. అంతా మరచిపో. ఉత్సాహంగా ఉండు, సంతోషంగా ఉండు. ఆరోగ్యాన్ని జాగ్రత్తగా చూసుకో. ఏకాంతంలో కూర్చుని నీ క్లేశాలను గురించి అదేపనిగా ఆలోచిస్తూ ఉద్వేగం చెందకు. నీ ఉద్వేగాలను ఏదో ఒక బాహ్యవిషయం వైపుగా మళ్లించు. నీ ఆధ్యాత్మికతకు అది ఎంతో అవసరం. నీ కళకు కూడా అత్యవసరం.

ఈ సమావేశం కాల్వే జీవితంలో ఒక నూతనోధ్యాయాన్ని తెరచింది. ఆమె మనస్సును పీడిస్తున్న గందరగోళాలూ, సందేహాలూ, సమస్యలూ పటాపంచలయ్యాయి. ఆమె జీవితం మళ్లీ నూతనోత్సాహంతో ప్రారంభమయింది. ఆమె తన కళాత్మక జీవితాన్ని యథాప్రకారం కొనసాగించింది. "ఆమె మహోన్నతమైన మహిళారత్నం. ఆకాశం ఎత్తుకు ఎదిగిన దేవదారు చెట్టు తుపానును ప్రతిఘటించి పోరాడడం మహత్తర దృశ్యం కాదా?" అని కాల్వే గురించి కాలాంతరంలో స్వామీజీ వ్రాశారు. "స్వామీజీ ఎలాంటి కనికట్టు, సమ్మోహనశక్తి ఉపయోగించ లేదు. అలా అయితే నా జీవితంలో ఇంతటి మార్పును తీసుకువచ్చిన ఆ శక్తి ఏమిటి? అది ఆయన సత్ప్రవర్తనాశక్తి, మానసిక పవిత్రత, దృఢచిత్తం" అని కాల్వే వ్రాసింది.

అమరత్వ స్థితి అంటే ఏమిటి?

ఒక రోజు స్వామీజీ కాల్వేతో మాట్లాడుతున్నప్పుడు అమరత్వ స్థితిని గురించి ప్రస్తావించారు; ఒక వ్యక్తి తన వ్యక్తిత్వాన్ని కోల్పోయి విశ్వభావనలో ఐక్యమయ్యే స్థితి అది అని వివరించారు. "అయ్యో!" అంటూ చలించి పోయి అరిచింది కాల్వే; "స్వామీజీ! ఆ స్థితి నాకు వద్దు. నాకు నా వ్యక్తిత్వం కావాలి. నేనొక ప్రత్యేక వ్యక్తిని అనే స్థితిలోనే సదా ఉండిపోవాలి. ఎటువంటి సాధారణమైన స్థితి అయినప్పటికీ నాకు ఇది చాలు. నాకు విశ్వభావన వద్దు. అపరిమిత ఐక్యస్థితి కూడా వద్దు. వీటిని గురించి వినడానికే నాకు భయంగా ఉంది" అంది కాల్వే.

ఒక బిడ్డను సముదాయించే ధోరణిలో కాల్వేకు నిజం అర్థమయ్యేలా చెప్పారు. "ఇలా చూడమ్మా! ఒక రోజు వర్షపుచినుకు ఒకటి సముద్రంలో పడింది.

విస్తృతించిన సముద్రంలో తను ఒంటరిగా ఉండడం చూసి నీలాగే భీతి చెంది విలపించనారంభించింది. అది చూసి సముద్రం నవ్వింది. పిదప ఆ వర్షపు చినుకుతో, "నువ్వెందుకు ఏడుస్తున్నావు?" అని అడిగింది. "ఎక్కడ నేను లేకుండా పోతానోనని భయంగా ఉంది" అంది వర్షపుచినుకు. బిగ్గరగా సముద్రం నవ్వింది. తరువాత మృదువుగా ఆ వర్షపుచినుకుతో ఇలా అంది: "నీ భయానికి కారణమేమిటో నాకు అర్థం కాలేదు. నువ్వు, నీలాంటి అసంఖ్యాకమైన నీ తోటి వర్షపుచినుకుల కలయికయే నేను. కనుక నువ్వు నాలో చేరినప్పుడు నిజానికి నీ తోటి వారితో చేరుతున్నావన్నమాట. చినుకుగా ఉన్న నువ్వు సముద్రంగా మారుతున్నావు. సముద్రంగా ఉంటూ సత్ఫలాన్ని ఇవ్వడమేకాదు; నువ్వు తలచుకొంటే ఏదో ఒక రోజున ఒక సూర్యకిరణం సహాయంతో పైకి వెళ్ళి, మళ్ళీ వర్షపుచినుకువై భూమ్మీదపడి దప్పికగొన్న ప్రపంచపు దాహాన్ని తీరుస్తావు; ప్రాణికోటికే ఒక వరప్రసాదమవుతావు." అదేవిధంగా వ్యక్తిత్వాన్ని కోల్పోవడమన్నది నిజానికి గొప్ప వ్యక్తిత్వాన్ని పొందడమని ఆమెకు అవగతం చేశారు స్వామీజీ.

రాక్‌ఫెల్లర్‌తో

చికాగోలో స్వామీజీ కలుసుకొన్న మరొక ప్రముఖుడు, తదనంతర కాలంలో ప్రపంచంలోనే అత్యంత సంపన్నులలో ఒకరైన రాక్‌ఫెల్లర్. ఆనాడు ఆయన అంత సుప్రసిద్ధుడు కాడు. స్వామీజీని గురించి ఆయన పలువురు మిత్రులద్వారా విన్నాడు. కాని ఎందుకో స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి సంకోచించాడు. పలుచోట్ల బసచేస్తూ ఉపన్యాసాలు చేస్తూన్న స్వామీజీ ఒక సందర్భంలో రాక్‌ఫెల్లర్ మిత్రుని ఇంట్లో బసచేయడం తటస్థించింది. అప్పుడు స్వామీజీని కలుసుకోవాలన్న ప్రేరణ ఒక రోజు హఠాత్తుగా రాక్‌ఫెల్లర్‌లో జనించింది. ఆ ఉద్వేగంతో సరాసరి స్వామీజీ బసచేసిన మిత్రుడి ఇంటికి వెళ్ళాడు. తలుపులు తెరచిన పనిమనిషిని ప్రక్కకు త్రోసి, అనుమతి లేకుండా తిన్నగా స్వామీజీ గదిలోకి వెళ్ళాడు.

స్వామీజీ అప్పుడు ఏదో వ్రాసుకొంటూ కూర్చుని ఉన్నారు. ఇంత వేగంగా రాక్‌ఫెల్లర్ వచ్చినప్పటికీ స్వామీజీ కనీసం ముఖం పైకెత్తి వచ్చిందెవరో కూడా చూడలేదు. కాసేపు గడచింది. కాల్వే వెళ్ళిన రోజు జరిగినట్లే ఆ రోజూ జరిగింది. తల దించిన స్థితిలోనే స్వామీజీ హఠాత్తుగా రాక్‌ఫెల్లర్ జీవితం గురించి, ఆతడికి తప్ప మరెవరికీ తెలియని ఆతడి గతం గురించి చెప్పసాగారు. చివరికి, "మీరు కూడబెట్టిన ధనం నిజానికి మీకు చెందింది కాదు. లోకహితార్థం భగవంతుడు మీ వద్ద ఆ ధనాన్ని దాచి ఉంటాడు, అంతే. కనుక ఆ ధనంతో లోకులకు మంచి చేయండి" అన్నారు.

స్వామీజీ మాటలు రాక్‌ఫెల్లర్‌కు రుచించలేదు. తాను ఏం చేయాలో ఇతరులతో చెప్పించుకోవడం అతడికి సుతరామూ నచ్చదు. దాంతో సభ్యత కోసమైనా నమస్కారం కూడా చెప్పకుండా వేగంగా గదిలో నుండి వెళ్లిపోయాడు. కాని స్వామీజీ వ్యక్తిత్వపు పరిధిలోకి వచ్చిన వ్యక్తి ఆయన ఆకర్షణను తప్పించుకో గలడా? రాక్‌ఫెల్లర్ మీదా స్వామీజీ శక్తి పనిచేసింది.

ఒక వారం గడచింది. ఒక ప్రజాసంస్థకు అతిపెద్ద మొత్తం విరాళంగా ఇవ్వడానికి రాక్‌ఫెల్లర్ నిశ్చయించాడు. దానికైన ప్రణాళికా వివరాలు పొందుపరచిన కాగితం పుచ్చుకొని మునుపులాగే అదే వేగంతో స్వామీజీ వద్దకు వచ్చాడు. క్రితంసారి లాగే అనుమతి లేకుండా ఆయన గదిలోకి వెళ్లాడు. ఆ రోజు కూడా స్వామీజీ ఏదో చదువుకొంటున్నారు. తాను తెచ్చిన కాగితాన్ని రాక్‌ఫెల్లర్ ఆయన ముందు పడేసి, “ఇదిగో, దీనిని చదవండి. మీరు నాకు కృతజ్ఞత చెప్పాల్సి ఉంటుంది” అన్నాడు.

స్వామీజీలో ఎలాంటి స్పందనా కనిపించలేదు, తలెత్తి కూడా రాక్‌ఫెల్లర్‌ను చూడలేదు. ప్రశాంతంగా అంతా చదివారు. చదివాక, “కృతజ్ఞతలు చెప్పవలసింది నేను కాదు, మీరే” అన్నారు. ప్రజాసంక్షేమానికి రాక్‌ఫెల్లర్ తన జీవితంలో ఇచ్చిన అతి పెద్ద విరాళం అదే!

సర్వమత మహాసభానంతరం స్వామీజీ దాదాపు రెండు నెలలు చికాగోలోనే గడిపారు. ఈ కాలంలో ఆయన హిందూమతం, అద్వైతం, పునర్జన్మ, కులం,

భగవంతుడు
దారి చూపుతున్నాడు

వర్ణాశ్రమం, హైందవ సమాజ ఆచారవ్యవహారాలు, నిస్వార్థాలను గురించి హిందూమత భావన లాంటి పలు అంశాలపై ఉపన్యాసాలు చేశారు. ఆ సమయంలో ఆయన ఇళ్లు, హోటళ్లలో బస చేయవలసి వచ్చింది. “నా కేది సంభవించినా అది భగవంతుడే ప్రసాదిస్తున్నాడనుకొని తదనుగుణంగా జీవితాన్ని గడపుకొంటున్నాను. అమెరికాకు వచ్చిన మొదట్లో నీరు విడిచిన చేపలా ఉన్నాను. భగవదేచ్ఛను అనుసరింపక, నాపై నేను ఆధారపడి ఉంటానేమోనని భయపడ్డాను. అది ఎంత ఘోరమైన దుశ్చేష్ట, అది ఎంత కృతఘ్నత. ఏ పరమపురుషుడు నేను హిమశిఖరాలలో, మండుతున్న భారతదేశ మైదానాలలో తిరుగుతున్నప్పుడు, కనిపెట్టివున్నాడో, ఆయన ఇక్కడ సైతం నన్ను కనిపెట్టి నడిపిస్తున్నాడని నేను స్పష్టంగా గుర్తిస్తున్నాను. ఉత్తమోత్తముడైన ఆయనకు జయమగుగాక! క్రమక్రమంగా నేను నా పాతపద్ధతుల్లోకి వచ్చాను. ఎవరో ఒకరు నాకు ఆశ్రయమిచ్చి ఆహార

మిస్తున్నారు. ఎవరో ఒకరు నా వద్దకొచ్చి భగవంతుని గూర్చి ప్రసంగించమని కోరుతున్నారు. వారిని భగవంతుడు పంపుతున్నాడనీ, ఆయన ఆజ్ఞను పాటించడమే నా కర్తవ్యమనీ నాకు తెలుసు. నా అవసరాలనన్నింటినీ ఆయనే చూసుకొంటున్నాడు. ఆయన ఆజ్ఞే నెరవేరుగాక!"[1] అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

అత్యున్నత స్థితులలో

ఎడతెగని ఉపన్యాసాలు, తరగతులు, ప్రశ్నోత్తరాలు, ప్రయాణాలతో స్వామీజీ జీవితం ఎంత హడావిడిగా సాగిందో, అంతగా ఆయన మనస్సు ఉన్నత స్థితులలో నెలకొంటూ వచ్చింది. ఆయన ఎక్కడ బసచేసినప్పటికీ, ఏ పనిలో నిమగ్నులై ఉన్నప్పటికీ భగవద్ధ్యాసలోనే విరాజిల్లారు.

నేను నీ పక్కనే ఉన్నాను
అనే నీ తియ్యని పలుకులు
నాకు వినిపిస్తాయి
వెంటనే గుండె దిటవు పడుతుంది
నువ్వు నాతో ఉంటే
వెయ్యి మృత్యువులు కూడా
నన్ను భయపెట్టలేవు.

నువ్వు పసిబిడ్డలు కనురెప్పలు మూసే
తల్లి జోలపాట పాడుతావు
అమాయక బిడ్డల ఆటపాటల్లో
నువ్వు వారి ప్రక్కలో నిలబడి ఉండడం
నేను చూస్తాను.

పవిత్రస్నేహం
చేతులు కలిపేటప్పుడు
వారి మధ్య నిలిచేది అతడే
అమ్మ ముద్దుల్లో అమృతం నింపేది అతడే
'అమ్మా' అనే బిడ్డల మాటల్లోని మాధుర్యం కూడా అతడే

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 89.

ప్రాచీన ప్రవక్తలు పూజించింది
నా దేవుడవైన నిన్నే
మతాలన్నీ పుట్టింది
నీ నుండే
వేదాలు, బైబిల్, ఖురాను
ముక్తకంఠంతో పాడేది
నిన్నే.

ప్రచండ జీవన ప్రవాహంలో
అన్ని అంతరాత్మల ఆత్మవు
నువ్వే! నువ్వే.
ఓం తత్ సత్ ఓం
నువ్వు నా దేవుడివి
ప్రియతమా!
నేను నీ వాణ్ణి, నీ వాణ్ణి.[1]

—స్వామీజీ చెంత సదా సర్వవేళలా భగవంతుడున్నాడు; ఆయనే దారి చూపుతున్నాడని ఈ కవితలో చూడవచ్చు.

ప్రొఫెసర్ రైట్‌కు వ్రాసిన ఉత్తరంలో స్వామీజీ రైట్ పిల్లలకు ఇలా వ్రాశారు: "ఆత్మీయులారా! మీ తల్లికన్నా, తండ్రికన్నా ఆయన (భగవంతుడు) మీకు అత్యంత సన్నిహితుడు. మీరు అమాయకులు, పుష్పాల్లా పవిత్రులు. మీరు ఆ విధంగానే ఉండండి. మీకు ఆయన కనిపిస్తాడు. ప్రియమైన ఆస్టిన్! నువ్వు ఆడుకొంటున్నప్పుడు నీతో కూడా ఆడడానికి మరొక ఆటగాడున్నాడు. నిన్ను ప్రేమించే ఇతరుల కన్నా నిన్ను ఆయన ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నాడు. ఓహో! ఆయన ఎంతో సరదాగా ఉంటాడు. ఆయన ఎప్పుడూ ఆటలాడుతుంటాడు–ఒక్కొక్కప్పుడు మనం సూర్యుడు, చంద్రుడు అని చెప్పుకొనే పెద్ద బంతులతో ఆడుతుంటాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు మీ లాంటి పిల్లలతో నవ్వుతూ కేరింతలు కొడుతూ ఆడుకొంటాడు. ఆయనను చూసి, ఆయనతో ఆడితే ఎంత బాగుంటుందో! ప్రేమాస్పదా! ఈ విషయం గూర్చి యోచించు."[2]

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుటలు 362–63.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 90.

భగవంతుడు తన వెంటే ఉన్నాడని అవగతం చేసుకోవడం మాత్రమే కాదు; భగవద్ధ్యాసలో మైమరచి, ఆధ్యాత్మిక అత్యున్నత స్థితులను స్వామీజీ అనుభూతం చేసుకోసాగారు. విశ్రాంతీ విరామమూ లేని కార్యాచరణ మధ్య రోజులను గడపసాగారు. బాహ్యప్రపంచం కూడా ఆయన భగవన్మయమైన ఆంతరిక జీవితానికి ఏ విధంగానూ అడ్డుపడ లేదు. కొన్ని సమయాల్లో ట్రామ్‌లో ప్రయాణం చేస్తున్నప్పుడు కూడా ఆయన ధ్యానమగ్నులయ్యేవారు. ఆయన దిగవలసిన చోటును ట్రామ్ పలుమార్లు చుట్టివచ్చినప్పటికీ ఆయనకు ఆ ధ్యాసే లేకుండా ధ్యానంలో లయించి ఉండేవారు. చివరికి ఎక్కువ దూరం ప్రయాణం చేసినందున అదనంగా ఎక్కువ పైకం చెల్లించి క్రిందికి దిగేవారు. ఇటువంటి పరిస్థితి సుతరామూ నచ్చనప్పటికీ ఆయన నిస్సహాయుడు. భారతదేశమైనా, అమెరికా అయినా గురుదేవులు పేర్కొన్నట్లు 'ధ్యానసిద్ధుడు' ధ్యానసిద్ధుడుగానే విరాజిల్లాడు!

శ్రీరామకృష్ణుల నిరోధం

ఒకరోజు స్వామీజీ మిచిగన్ సరోవర తీరంలో నిలబడివున్నారు. సహజం గానే ఉన్నత స్థితులలో లయించే మనస్సు ఆ ప్రకృతి సౌందర్యం తిలకించడంతోనే తటాలున అంతర్ముఖమవుతుంది. అట్లే ఆ రోజు కూడా స్వామీజీకి జరిగింది. శ్రీరామకృష్ణులు దక్షిణేశ్వరంలో ఒక రోజు ఆయనను స్పృశించినప్పుడు జరిగిందే ఇక్కడా జరిగింది. చెట్లు, సూర్యుడు, ఇళ్లు, ఆయన నిలబడివున్న సరోవరంతో సహా సమస్తం గిరగిరా తిరిగిపోతూ, ఎగిరిపోతూ అణువులుగా పగిలిపోయి, చెల్లా చెదరై ఎక్కడో మాయమయ్యాయి. అంతా కరగిపోయి ఆయన నిర్వికల్పసమాధిలో లయింపనున్నారు. ఆ క్షణంలో హఠాత్తుగా అక్కడ శ్రీరామకృష్ణులు ప్రత్యక్షమైనారు. స్వామీజీని తాకి, "నరేన్, నీ పని ఇంకా ఉంది" అని చెప్పి ఆయనను ఆ పరాకాష్ఠ స్థితిలో లయించి పోకుండా బాహ్యచైతన్యానికి తీసుకువచ్చారు.

స్వామీజీ ఉపన్యాసాలకు ప్రతిచోటా చక్కని ఆదరణ లభించింది. విశాల దృక్పథం గల యూనిటేరియన్లు ఆయనను ఎంతో ఇష్టపడి ఆహ్వానించారు. యూనిటేరియన్ క్రైస్తవ ఫాదరీలు ఆయనను తమ చర్చ్‌కి ఆహ్వానించడంతోపాటు, ఉపన్యాసం చేయమని విజ్ఞప్తి చేశారు.

'జోనాలా బయటకు వచ్చాను!'

కాని స్వామీజీ వ్యక్తం చేసిన భావనలు అంత సులభంగా అంగీకరించేవి కావు కదా! కాలాలపర్యంతం భారతదేశం గురించి తాము విన్న అభిప్రాయాలన్నీ ఏకపక్షమైనవి, అందునా అనేకమైనవి పూర్తిగా తప్పులతడక అని ఒకరు వచిస్తే

రక్కున వారు ఎలా అంగీకరిస్తారు? కాని వచిస్తున్నది సాధారణమైన వ్యక్తి కాదు. భగవదాదేశం పొంది బోధింప అరుదెంచిన వ్యక్తి. కనుక వారు స్వామీజీ భావనలను నమ్మలేకుండానూ ఉండలేకపోయారు. అందువల్ల ప్రశ్నల వర్షం కురిపించారు. స్వామీజీ కూడా అందుకు దీటుగా జవాబు లిచ్చారు. నిజాన్ని ధైర్యంగా నొక్కివక్కాణించే తెగింపు ఆయనకు ఉంది. కొన్ని సమయాల్లో తిన్నగా జవాబు చెప్పారు, కొన్ని సమయాల్లో ఫిరంగి గుండులా పేలారు, కొన్ని సమయాల్లో సరదాగా జవాబులిచ్చారు.

ఇలాగే ఒకసారి ఆయన మినియాపోలిస్‌లో మాట్లాడుతున్నారు. అప్పుడు సభలో నుండి ఒక వ్యక్తి లేచినిలబడి, "అవును స్వామీజీ, మీ దేశంలో తల్లులు తమ పిల్లలను మొసలి నోట్లోకి విసిరివేస్తారట కాదా!" అని అడిగాడు. పరిహాస ధోరణిలో నవ్వుతూ, "అవును, నిజమే. నన్ను కూడా అట్లే విసిరివేశారు. అయినా నేను మీ జోనాలా[1] మొసలి నోటి నుండి తప్పించుకొని వచ్చేశాను" అన్నారు స్వామీజీ. శ్రోతలు గొల్లున నవ్వారు.

నిజం చెప్పడానికి తెగింపు ఉండాలి. అందువలన కలిగే పర్యవసానాలను ఎదుర్కోవడానికి చెక్కుచెదరని మనస్సు ఉండాలి. అటువంటి తెగింపూ, మనస్సూ నిజం నుండి మాత్రమే వస్తాయి. అంటే చెప్పే వ్యక్తి సత్యనిష్ఠుడై ఉండితీరాలన్న మాట.

తుపాకీ తూటాల వర్షంలో

ఒకసారి స్వామీజీ భగవదనుభూతిని గురించి ప్రసంగించారు. భగవత్సాక్షాత్కారం పొందిన వ్యక్తి ఎటువంటి పరిస్థితిలోనూ కలత చెందదు, ఆందోళన చెందదు అని చెప్పారు. శ్రోతలలో విద్యావంతులైన కొందరు యువకులు కూడా ఉన్నారు. కాని వారు అదుపులేకుండా జీవితాలు గడుపుతున్నారు. స్వామీజీ వచనాలను పరీక్షించి చూడాలని వారు నిర్ణయించుకున్నారు. ఆయనను ఒక ఉపన్యాసానికి ఆహ్వానించారు. స్వామీజీ వెళ్లారు. మొదటి నుంచీ స్వామీజీని పరీక్షించడమే

1. పాత నిబంధనలోని (Old testament) ఒక కథ ఇక్కడ ప్రస్తావించారు. జోనా అనే వ్యక్తి భగవంతుని ఆజ్ఞను ధిక్కరించాడు. అందువలన ఆయన ఆజ్ఞ ప్రకారం ఒక సొరచేప జోనాను మ్రింగింది. మూడు రోజులు రేయింబవళ్లు జోనా సొరచేప పొట్టలోనే ఉండిపోయాడు. అప్పుడు మనఃస్ఫూర్తిగా భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించాడు. ఆ తరువాత ఆ చేప తీరానికి వచ్చి జోనాను ఉమ్మివేసింది.

వారిముఖ్యోద్దేశం అన్నట్లు ప్రవర్తించారు. ఒక చెక్కపెట్టెను తలక్రిందులుగా వేసి, "ఇదే వేదిక, దీని మీద నిలబడే ప్రసంగించాలి" అన్నారు. స్వామీజీ ఎలాంటి అభ్యంతరమూ చెప్పకుండా అందుకు అంగీకరించారు. ప్రసంగించనారంభించారు. కాసేపటికల్లా ప్రసంగంలో లీనమైపోయి పరిసరాలను మరచిపోయారు.

హఠాత్తుగా చుట్టూ తుపాకులు పేలసాగాయి. చెవులను చిల్లులుపరచే పేలుడు శబ్దాలు. కొన్ని తూటాలు స్వామీజీ చెవుల ప్రక్కగా దూసుకుపోయాయి. అక్కడ హాహాకారాలూ, గందరగోళమూ రాజ్యమేలింది. కాని స్వామీజీ వైఖరిలో ఎలాంటి మార్పూ లేదు. ఈ ఉద్రిక్త పరిస్థితి ఆయన మీద ఎలాంటి ప్రభావమూ చూపలేదు. ఆయన ప్రసంగం కొనసాగుతూనే ఉంది. పరీక్షించిన వారు పరాజితులయ్యారు. అసలు ఏమీ జరగనట్లు నిర్ణీత సమయానికి స్వామీజీ ప్రసంగం ముగించారు. ఆ యువకులు పశ్చాత్తాపపడి స్వామీజీని క్షమించమని వేడుకొన్నారు.

'ముందు నన్ను కాపాడండి'

స్వామీజీ ఎంతో ఉత్సాహంతో ఉపన్యాసం చేస్తున్న తొలి రోజులు అవి. ఒక సంచీ మాత్రమే ఆయన వద్ద ఉండేది. ఒక చోటికి వెళ్ళి ప్రసంగం చేసి, వెంటనే మరో చోటికి వెళ్ళేవారు. ఈ రీతిలో ఒకసారి ఒక ఊరికి వెళ్ళారు. ఆయనను ఆహ్వానించిన సంస్థ అధ్యక్షుడు కాసేపట్లో ప్రసంగం ప్రారంభించవచ్చునని చెప్పి, స్వామీజీని ఒక గదిలోకి తీసుకెళ్ళాడు. ఆ గదిలో వెలుతురు చాలక కాస్త మసకగా ఉంది. ఆయన తిరిగి వచ్చేదాకా కూర్చుందామనుకొని స్వామీజీ అక్కడున్న ఒక కుర్చీలో కూర్చున్నారు. ఆ కుర్చీ ఎప్పుడు విరిగిపడదామా అని కాచుకొని ఉన్నట్లుగా ఆయన కూర్చోగానే అది విరిగి క్రిందపడిపోయింది. స్వామీజీ దాన్లో ఇరుక్కుపోయారు. బయటికి రావడానికి ప్రయత్నించేకొద్దీ పరిస్థితి మరింత అధ్వాన్నం కావడంతో ఇక లాభం లేదనుకొని కుర్చీని పెనవేసుకొన్నట్లుగా అట్లే ఉండిపోయారు.

కొంతసేపు గడచాక ఆ సంస్థ అధ్యక్షుడు వచ్చి, "స్వామీజీ, రండి. అందరూ మీ కోసమే నిరీక్షిస్తున్నారు" అన్నాడు. క్రిందపడివున్న ఆ స్థితిలోనే స్వామీజీ, "వారు నిరీక్షించడం సరే. ముందు నన్ను కాపాడండి. ఆ తరువాతే వారికి నేను ఏదైనా చేయగలుగుతాను" అన్నారు. స్వామీజీ పరిస్థితి చూడగానే ఆయన పరుగున వచ్చి స్వామీజీ లేవడానికి సాయం చేశాడు. ఈ సంఘటనను గురించి కాలాంతరంలో ప్రస్తావించినప్పుడల్లా స్వామీజీ మైమరచి నవ్వేవారు; వినేవారిని సైతం పొట్టచెక్కలయ్యేలా నవ్వించేవారు.

మనిషిలో మైత్రీభావం, ఆప్యాయతా, మంచితనమూ నెలకొని ఉన్నట్లే ద్వేషం, పగ, చెడు కూడా ఉంటాయేమో! మతం, జాతి, భాష, ఇత్యాది ఏదో ఒక వ్యత్యాసాన్ని తనకు తానే కల్పించుకొని ఒకరి పట్ల మరొకరు ద్వేషాన్ని పెంచుకొంటారు మనుషులు. లోకమంతా ఇదే తంతు. అమెరికాలో కూడా వర్ణమౌఢ్యం ఆ రోజుల్లో విలయ తాండవం చేసింది. నల్లజాతి జనుల కాయకష్టంతో ఉన్నతులైనా వారిని బానిసలుగా చేసుకొన్నారు తెల్లజాతివారు. నల్లజాతివారి హక్కులు పరిహరించారు. బహిరంగ ప్రదేశాలలో వారికి ప్రవేశం లేదు. హోటళ్ళలో కూడా వారిని అంటరానివారుగా పరిగణించారు.

జాతి మౌఢ్యం

అనేక చోట్ల స్వామీజీని కూడా అమెరికన్లు అవమానించారు. స్వామీజీని ఉపన్యాసానికి ఆహ్వానించి ఆయన కోసం ఒక హాస్టల్‌లోనో, ఒక హోటల్‌లోనో ఒక గది కేటాయించి ఉంచేవారు. తీరా స్వామీజీ తెల్లజాతి వ్యక్తి కారని తెలియగానే ఆ హోటల్ యజమాని స్వామీజీ కోసం కేటాయించిన గదిని ఇవ్వడానికి నిరాకరించేవాడు. దాంతో కార్యకర్తలు స్వామీజీ బస కోసం వేరే చోటు చూడవలసి వచ్చేది. ఒకటి రెండు రోజుల్లో ఆ ప్రాంతమంతా స్వామీజీ పేరు మార్మోగిపోయేది. పత్రికలలో ఆయనను గురించిన వార్తలు ప్రచురితమవుతాయి, ఎక్కడ చూసినా ఆయన ఛాయాచిత్రాలు కానవస్తాయి. ఈ కీర్తిప్రతిష్ఠలు చూడగానే అదే హోటల్ యజమానులు స్వయంగా వచ్చి స్వామీజీని క్షమాపణ కోరడం కూడా కద్దు. అనేక సందర్భాలలో భోజనం లేకుండా హోటళ్ల నుండి స్వామీజీని పంపివేయడం కూడా జరిగింది. క్షౌరశాలలో సైతం ఆయనకు తిరస్కృతే లభించింది.

“పాశ్చాత్యదేశాలలోని నిమ్న వర్గం వారు పామరులు మాత్రమే కాదు, సంస్కారహీనులు కూడా. ఒకసారి నేను ఒక లండన్ వీథి గుండా వెళుతున్నాను. అప్పుడు నేను భారతీయ వేషధారణలోనే ఉన్నాను. ఆ వీథి వెంట ఒక బొగ్గుబండి వెళ్లింది. బండి తోలుతున్న వ్యక్తి నా దుస్తులు చూసి ఒక పెద్ద బొగ్గు ముక్కను నా మీదికి రువ్వాడు. అదృష్టవశాత్తు అది నా మీద పడకుండా నా చెవిని రాసుకొంటూ వెళ్లింది” అని స్వామీజీ ఒకసారి చెప్పారు.

తనను అవమానించిన చోట్లలో స్వామీజీ తాను నల్లజాతి వ్యక్తి కానని తెలిపివుంటే చాలు; ఆయనకు ఆదరణ లభించేది. ఈ విషయంగా కాలాంతరంలో ఆయన శిష్యులలో ఒకరు అడిగినప్పుడు స్వామీజీ, “ఏమిటి! ఒకరిని కించపరచి నేను ఉన్నతుణ్ణి కావడమా? అందుకోసం నేను జన్మించలేదు” అన్నారు.

మరొకసారి కూడా ఇదే ప్రశ్నకు ఆయన, "అది నా సోదరుణ్ణి నేనే తిరస్కరించడం కాదా?" అని అడిగారు. "ధవళవర్ణులైన ఆర్యులు నా పూర్వీకులని చెప్పడానికి గర్విస్తాను, పసుపు రంగుగల మంగోలులు నా పూర్వీకులని చెప్పడానికి మరింత గర్విస్తాను. నలుపురంగు గల నీగ్రోలు నా పూర్వీకులు అని చెప్పడానికి ఎంతగానే గర్విస్తాను" అనేవారు స్వామీజీ.

అదే సమయంలో స్వామీజీని తమలో ఒకరిగా చేసుకొని, ఆయన విజయాన్ని తమ విజయంగా నల్లజాతివారు ఎంచి ఆనందభరితులవడమూ కద్దు. ఒక ఊళ్లో యథాప్రకారం స్వామీజీని వైభవోపేతంగా ఆహ్వానించారు. అప్పుడు నల్లజాతి పోర్టర్ ఒకడు స్వామీజీ వద్దకొచ్చి, "మాలో ఒకరు ఇంత కీర్తిని పొందడం మాకందరికీ ఎంతో గర్వంగా ఉంది" అంటూ ఆయనతో కరచాలనం చేయగోరాడు. స్వామీజీ కూడా చేతులు చాపి ఆతణ్ణి సాదరంగా ఆహ్వానించి, "కృతజ్ఞత, సోదరా! కృతజ్ఞత" అన్నారు.

రాసులను త్రోసి ఇచ్చేదెవరు?

ఒకసారి శ్రీరామకృష్ణులతో ఒక భక్తుడు, "మీరు ఇన్ని విషయాలు ఎలా చెప్పగలుగుతున్నారు?" అని ఆశ్చర్యపోతూ అడిగాడు. అందుకు ఆయన, "నేనా చెబుతున్నాను! నా తల్లి కాళీమాత కదా నన్ను చెప్పనిస్తున్నది! ధాన్యం కొలిచే చోట నువ్వు చూడలేదా? ఒకడు కొలుస్తూ ఉంటాడు, మరొకడు ధాన్యం ముందుకు తోస్తూవుంటాడు. అట్లే కాళీమాత నా వెనుక ఉండి ముందుకు తోస్తూ ఉంటుంది" అన్నారు. గురువుగారి జీవితంలో జరిగిందే శిష్యుని జీవితంలోనూ జరిగింది.

"స్వామీజీ చెప్పింది ఎన్నడూ మళ్లీ చెప్పరు. ప్రతిరోజూ ఆయన క్రొత్త విషయాలే మాట్లాడతారు" అని వ్రాస్తుంది సోదరి నివేదిత. అలా "రాసులను త్రోసి ఇచ్చేదెవరు?"

స్వామీజీ జీవితంలో జరిగిన ఎన్నో అద్భుతాలలో ఇదీ ఒకటి!

స్వామీజీ ఒక వారంలో 12 నుండి 14 దాకా ప్రసంగాలు, కొన్ని సమయాల్లో రోజుకు మూడు ప్రసంగాలు చేయడం పరిపాటి. ప్రసంగాలు పూర్తికాగానే సొమ్మసిల్లి పరుపు మీద పడిపోయేవారు. "రేపటి ప్రసంగానికి ఏం చేయాలి? దేనిపై ప్రసంగించాలి?" అని తనలో తాను అనుకొనేవారు. అప్పుడు ఆ అద్భుతం జరుగుతుంది. హఠాత్తుగా ఎక్కణ్ణుంచో ఒక వ్యక్తి మాట్లాడతాడు; మర్నాటి ఆయన ప్రసంగానికి అవసరమైన భావాలు అందులో ఉంటాయి. కొన్ని సమయాల్లో ఆ కంఠధ్వని సుదూరం నుండి వినవస్తుంది. క్రమంగా అది దగ్గరవుతూ చివరికి

ఆయన ప్రక్కనుండి వినిపిస్తుంది. కొన్ని సందర్భాలలో ప్రక్కనే నిలబడి ఒక వ్యక్తి మాట్లాడుతున్నట్లుగా ఉంటుంది. మరికొన్ని వేళలలో రెండు కంఠాలు చర్చించుకొంటాయి. స్వామీజీ ఆలోచనల పరిధిలోకి రాని భావనలు ఆ చర్చలో వ్యక్తమవుతాయి. దీన్లో ఆశ్చర్యం ఏమిటంటే ఆ కంఠధ్వనులను స్వామీజీ మాత్రమే కాదు, ప్రక్క గదుల్లోని వారు కూడా వినివుంటారు!

కాని స్వామీజీ ఇటువంటి సంఘటనలకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యమివ్వరు. "స్వామీజీ! నిన్న రాత్రి మీరు ఎవరితో మాట్లాడుతున్నారు? బిగ్గరగా చాలా ఉత్సాహంగా మాట్లాడారే!" అని ఎవరైనా అడిగితే, స్వామీజీ మృదువుగా నవ్వి, ఆ ప్రశ్నను దాటవేయబోయేవారు. మరీ పట్టుబట్టి అడిగినప్పుడు, "అవన్నీ మానసిక శక్తులు" అని చెప్పేవారు. మనస్సుకు ఒక ప్రశ్నగాని, సమస్యగాని ఇస్తే దానికి జవాబు మనస్సే కనుగొంటుంది. మనస్సుకు మనం ఎంత శిక్షణ నిచ్చామో, ఏ మేరకు మనం మనస్సును నియంత్రించామో అంత త్వరగా మనస్సుకు జవాబు లభిస్తుంది. నియంత్రితమైన పవిత్రమైన మనస్సు స్వయంగా తానే గురువై సదరు వ్యక్తికి దారి చూపుతుందనడం ఇదే. దీనిని వివరిస్తూ స్వామీజీ, "వేదకాల ఋషులు కూడా ఉపనిషత్తులను ఈ విధంగానే అనుగ్రహించారు" అన్నారు. నిజమే కదా! ఆంగ్లంలో ఉపనిషత్తులను అనుగ్రహించిన వారు కదా స్వామీజీ!

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీలో అనేక యోగ శక్తులు అభివ్యక్తమయ్యాయి. ఒక్కసారి తాకినంత మాత్రాన కొందరి జీవిత వైఖరిని ఆయన మార్చగలిగారు. సుదూరంలో జరుగుతున్నది వీక్షించగలిగారు. కొన్ని సమయాల్లో ఆయన శిష్యులు దీనిని పరీక్షించి, అట్లే జరిగినట్లు ధ్రువీకరించారు. అనేక సంశయాలతో, ప్రశ్నలతో కొట్టుమిట్టాడుతూ వచ్చిన వ్యక్తులు, నోరు విప్పక మునుపే ఆ ప్రశ్నలకు స్వామీజీ జవాబులు ఇవ్వడం చూశారు. కేవలం ఒక్క చూపులోనే ఒక వ్యక్తి గత జన్మలు తెలుసుకొని ఆతడి మనస్సును తెరచిన పుస్తకంలా ఆయన చదవగలిగారు.

అతీంద్రియ శక్తులు

చికాగోలోని సుసంపన్నుడైన ఒక వ్యక్తి స్వామీజీ యోగశక్తులను గురించి విన్నాడు. కాని సంశయాత్మక దృష్టితో స్వామీజీ వద్దకొచ్చి, "అలా అయితే నా గతజన్మను గురించి చెప్పండి చూద్దాం. నా మనస్సును చదవగలరేమో చూస్తాను" అన్నాడు. ఇటువంటి శక్తులను వినియోగించడానికో, ఇతరుల ముందు ప్రదర్శించడానికో స్వామీజీకి సుతరామూ ఇష్టం లేదు. కనుక ఒక క్షణంసేపు సంకోచించారు. కాని వచ్చిన వ్యక్తి, మరీ పట్టుబట్టడంతో తమ దృష్టిని అతడి మీద సారించారు. ఆతడి అంతరంగంలోని సమస్తాన్నీ పెకలించి ఏకమొత్తంగా బయటికి విసిరివేసే

రీతిలో ఆయన దృష్టి చొచ్చుకుపోయింది. దాంతో ఆ వ్యక్తి తారెత్తిపోయి, "ఓ స్వామీజీ, నన్నేం చేస్తున్నారు! నా జీవిత రహస్యాలనన్నింటినీ పెకలించి బయటికి తీసుకువచ్చేలా ఉన్నారు" అంటూ విలవిల్లాడాడు.

తాళం వేసిన గదిలో నుండి

స్వామీజీ తమ పర్యటనలో ఒక సందర్భంలో మిసెస్ బాగ్లీ ఇంట బస చేశారు. అక్కడ కూడా స్వామీజీ తమ యోగశక్తులను ప్రదర్శించినట్లు తెలియ వస్తోంది. ఆ ఇంటికి వచ్చిన అతిథులలో ఒకరు స్వామీజీని, మిస్టర్ బాగ్లీ అధ్యయన గదిలో ఉంచి, ఆ గదికి తాళం బిగించి, తాళం చెవిని తన వద్ద ఉంచుకొన్నాడు. అది ఎంతో విశాలమైన ఇల్లు. ఆ ఇంటికి మరోవైపునగల ఆహ్వానితుల గదిలో అందరూ సమావేశమయ్యారు. హఠాత్తుగా స్వామీజీ అక్కడ ప్రత్యక్షమయ్యారు. గదికి తాళం వేసివచ్చిన వ్యక్తి పరుగెత్తుకొంటూ వెళ్లి గది తలుపులు తెరిచాడు. ఆశ్చర్యం! గదికి తాళం వేసినప్పుడు స్వామీజీ ఏ భంగిమలో కూర్చుని ఉన్నారో ఇప్పుడూ అట్లే కూర్చుని ఉన్నారు.

"ఇటువంటి గారడీలలో నాకు పిసరంత కూడా నమ్మకం లేదు. ఇవి ప్రకృతికి అతీతమైనవిగా తోస్తాయి. అయినప్పటికీ ఇవి కూడా ప్రకృతి నియమాల మేరకే జరుగుతాయి. హఠయోగులు వీటిని అలవోకగా చేస్తారు" అని ఒక పత్రికకు ఇచ్చిన భేటీలో స్వామీజీ తెలిపారు. గుహలో తనను నిర్బంధించుకొని అనేక సంవత్సరాలు అన్నాహారాలు లేకుండా జీవించిన ఒక వ్యక్తి తనకు తెలుసని స్వామీజీ చెప్పారు. ఒక వ్యక్తిని నేలలో పాతిపెట్టి, ఆ మట్టి మీద బార్లీ పండించి, కోత కోసి తరువాత నేలను త్రవ్వి ఆ వ్యక్తిని సజీవంగా బయటకు తీసుకువచ్చిన ఉదంతం గురించి కూడా ఆయన చెప్పారు. ఇటువంటి అతీంద్రియ శక్తులను స్వామీజీ ఎన్నడూ ఆధ్యాత్మిక అభివ్యక్తిగా భావించలేదు. ఈ శక్తులను ఆయన ఎంతో అరుదుగా తప్ప ప్రదర్శించింది లేదు.

మనస్సులను ఆకట్టుకొన్నారు

స్వామీజీ తమ అతీంద్రియ శక్తులను ప్రదర్శించారా లేదా, ప్రదర్శిస్తే ఎందుకు ప్రదర్శించారు అన్నవి జవాబు లభించని ప్రశ్నలు. అద్భుతాలలోను, మాయమంత్రాలలోను, మానవాళికి నాటి నుండి నేటి దాకా గల సమ్మోహనం గురించి స్వామీజీ ఎరుగక పోలేదు. అటువంటి గారడీలను ప్రదర్శిస్తే తండోపతండాలుగా జనం వస్తారనే విషయం ఆయనకు తెలియంది కాదు. కాని అటువంటి జనబాహుళ్యాన్ని ఆయన ఆశించరు. "మనిషి దివ్యుడు. ఆ దివ్యత్వాన్ని అవగతం చేసుకోవడమే

మానవజీవితపు పరమావధి" అనే సత్యాన్ని పాశ్చాత్యులకు చాటిచెప్పాలనే మహోన్నత సందేశంతో వెళ్లినవారు స్వామీజీ. కనుక ఇటువంటి శక్తులను ఆయన ప్రదర్శించలేదు.

అతీంద్రియ శక్తులను ప్రదర్శించవలసిన అవసరం కూడా ఆయనకు రాలేదు. ఆయనలో కొలువైవున్న ఆధ్యాత్మికశక్తి వాటికన్నా ఎన్నోరెట్లు సమ్మోహకశక్తి గలది కదా! పావన మనస్కులు సహజంగానే ఆయనపట్ల ఆకర్షితులు కావడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. జనసామాన్యం కూడా ఒక క్షణం నిలబడి ఆశ్చర్యంగా చూసేటంతగా ఆయనలో ఆధ్యాత్మిక తరంగాలు ఉప్పొంగాయి. సజ్జనులు ఆయన దరిజేరి, ఆయన నిర్దేశించిన మార్గంలో వెళ్లడానికి ప్రయత్నించారు.

దాదాపుగా స్వామీజీ మిత్రుల ఇళ్లలోనే బసచేశారు. పెద్దవారు ఆయనను తమ సొంత కుమారునిగా పరిగణించారు. లియాన్ దంపతులు, హేల్ దంపతులు, మిసెస్ సారా వంటివారు పలువురు ఆయనను కుమారునిగా భావించడమే కాదు, ఆ బాంధవ్యంతోనే ఆయనతో మెలగారు. చిన్నవారు– స్త్రీలైనా పురుషులైనా – ఆయనను తమ సోదరునిగా భావించారు. స్వామీజీలోని పవిత్రత ప్రభావం అంతటిది!

ఎల్లలకు అతీతుడు

స్వామీజీని అనేకులు కుమారునిగాను, సోదరునిగాను భావించారన్నప్పుడు దాని గాఢతను అవగతం చేసుకోవడం అవసరం. ఇదంతా జరుగుతున్నది భారతదేశంలో కాదు, అమెరికాలో. భారతదేశంలో ఇటువంటి బాంధవ్యాలు క్రొత్త కాదు. కాని అమెరికాలో ఇటువంటి వైఖరిని ఊహించతరం కాదు. అంతేకాక, జాతిమౌఢ్యం, వర్ణమౌఢ్యం విలయతాండవమాడిన కాలం అది. స్వామీజీ ఒక బానిసదేశం నుండి వెళ్లినవారు. నల్లజాతి ప్రజలను ద్వేషించే మేరకు లేకపోయినా, భారతీయులనూ అమెరికన్లు మనుషులుగానే పరిగణించలేదు. అటువంటి అమెరికాలో ఈ విధంగా అసంఖ్యాక మనస్సులను దోచుకోవడం గమనార్హం. మతం, జాతి, వర్ణం వంటి విభేదాలు వారి మనస్సులలో తలెత్తలేదు.

ఇది ఎలా సాధ్యమయింది?

"అహింసలో నెలకొనివున్న వ్యక్తి సాన్నిధ్యంలో (ఇతరుల) వైరాలు తొలగిపోతాయి"[1] అంటున్నారు పతంజలి మహర్షి. సత్యనిష్ఠుని సాన్నిధ్యంలో అసత్యం

1. అహింసా ప్రతిష్ఠాయాం తత్సన్నిధే వైరత్యాగః ।

— పాతంజల యోగసూత్రాలు, 2.35

నశించిపోతుంది. ఈ రీతిలోనే పవిత్రుని సాన్నిధ్యంలో చెడులు నశిస్తాయి. అన్ని ఎల్లలనూ అతిక్రమించిన ఆత్మజ్ఞానంలో సుప్రతిష్ఠితులైనవారు స్వామీజీ. ఆయన సాన్నిధ్యంలో ఎలాంటి వివక్షా తలెత్తడం అసాధ్యం. సుసంపన్నుడైన రాక్‌ఫెల్లర్ నుండి సామాన్య నల్లజాతి పోర్టర్ దాకా అందరినీ ప్రేమమయ నేత్రాలతో స్వామీజీ చూడగలిగారు. ప్రతి ఒక్కరికీ వారికి సముచితమైన గౌరవ మర్యాదలు ఆయన ఇచ్చారు. వారూ, కనీసం ఆ సందర్భంలోనైనా ఆయనను సమాన దృష్టితో చూశారు.

స్వామీజీ చికాగోలో ఉన్నప్పుడు ఆయన ఆధ్యాత్మిక శక్తి గురించి సర్వత్రా మాట్లాడుకోసాగారు. ఇందువలన అనేకులు ఆయనతో సన్నిహితంగా మెలగడానికీ, ఏకాంతంగా కలుసుకోవడానికీ అభిలషించారు. ఆయన సమక్షంలో మనస్సు ప్రశాంతంలో లయించిపోవడం గ్రహించిన వారు పదే పదే రాసాగారు. స్వామీజీ కూడా కారుణ్యమూర్తులై అందరినీ ఆదరించి, వారికి మార్గదర్శకులయ్యారు.

26 ప్రతికూల పవనాలు

భగవంతు డొకడు ఉన్నాడు. ఆయనే తల్లి, ఆయనే తండ్రి. తన బిడ్డలను ఆయన ఎన్నడూ వదలిపెట్టడు, ఎన్నటికీ వదలిపెట్టడు, వదలడు, వదలడు. నా ఆత్మ నాయకా! నా దేవుడా! నీకు జయం! జయం!

— స్వామి వివేకానంద

పాశ్చాత్య దేశాలకు సందేశం అందించాలి - ఇది స్వామీజీ పాశ్చాత్య దేశాల విజయంలో ఒక వైపు. మరో వైపు, గత వైభవం పొందేలా భారతదేశాన్ని ఉద్ధరించడం, అందుకైన కార్యాచరణ ప్రణాళికకు అవసరమైన నిధులు సేకరించడం. కాని జరిగింది మరొకటి. కార్యాచరణ ప్రణాళిక దాకా ఎందుకు, దైనందిన ఖర్చులకే పైకం అందడం లేదు. "నిరుపేదలైన నా దేశంలోని సోదరులకు సాయం కోరడానికై నే నిక్కడికి వచ్చివున్నాను; క్రైస్తవ దేశంలో పరాయి మతస్థులకు సాయాన్ని పొందడం ఎంత కష్టమో పూర్తిగా నాకు అర్థమయింది'[1] అంటూ సర్వమత మహాసభలో సెప్టెంబర్ 20 వ తేదీన స్వామీజీ పేర్కొన్నారు.

'లెక్చర్ బ్యూరో'

కనుక నిధులు సేకరించే ఉద్దేశంతో ఉపన్యాసాలు చేయాలని స్వామీజీ నిశ్చయించుకొన్నారు. "నా ప్రణాళికల నిమిత్తం తీవ్రంగా పాటుపడబోతున్నాను. నా ప్రణాళికలను వెంటనే బయటపెట్టను. వాటిని నేపథ్యంలో ఉంచుకొని, తక్కిన వక్తల మాదిరే నేనూ పనిచేస్తాను" అని అలసింగకు ఆయన వ్రాశారు. తక్కిన వక్తలని స్వామీజీ సూచించింది పూనాకు చెందిన క్రైస్తవ మహిళ కుమారి సోరబ్జీ, సర్వమత మహాసభలో జైన మత ప్రతినిధిగా పాల్గొన్న వీర్‌చంద్ గాంధీ. అప్పటికే వారిద్దరూ అనేక చోట్ల ప్రసంగాలు చేసి నిధులు సేకరింపనారంభించారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 1, పుట, 58.

ఈ ప్రసంగ ప్రణాళికా పథకంలో ఒక భాగంగా మూడు సంవత్సరాలకు 'స్లేటన్ లైసియం లెక్చర్ బ్యూరో'తో స్వామీజీ ఒక ఒప్పందం కుదుర్చుకొన్నారు. ఆ ఒప్పందం ప్రకారం ఆయన ప్రసంగాలకు పైకం వసూలు చేయబడుతుంది; వారు ముందుగా నిర్ణయించబడిన మొత్తాన్ని స్వామీజీకి అందజేస్తారు. ఈ రీతిలో స్వామీజీ ప్రసంగాలు కొనసాగాయి.

నవంబర్ 20 వ తేదీన చికాగో నుండి స్వామీజీ మ్యాడిసన్‌కు బయలు దేరారు. ఈ రోజులు ఉత్తేజభరితమైనవిగా గడిచాయి. కాస్త కూడా విశ్రాంతి లేకుండా స్వామీజీ బొంగరంలా గిరగిరా తిరిగారు. దాదాపు వేయి మైళ్ల పరిధిలో ఉన్న విస్కాన్సిన్, మిన్నసోటా, అయోవా అనే మూడు రాష్ట్రాలలో ఎడతెగక ప్రయాణం చేస్తూ ఆయన ఉపన్యాసాలు చేశారు. 1894 జనవరిలో చికాగో తిరిగి వచ్చారు.

హేల్ కుటుంబం

తాను జన్మించిన కుటుంబాన్ని సన్న్యాసి పరిత్యజిస్తాడు. కాని ప్రపంచమనే అతిపెద్ద కుటుంబాన్ని స్వీకరిస్తాడు. అక్కడ కూడా తల్లి, తండ్రి, సోదరులు, సోదరీమణులు, బంధువులు ఉంటారు. కాని ఆ బాంధవ్యాలు సంకుచితమైనవి కాకుండా విస్తృతించిన, విశాలమైన పరిమాణంలో ఉంటాయి. రక్తసంబంధాలు కానీ, ప్రపంచంతో ఎలాంటి సంబంధాలు కానీ లేని పావనమైన బంధుత్వం అది.

భారతదేశంలో సోదర సన్న్యాసులూ, శిష్యులూ స్వామీజీ సోదరులుగా, కుమారులుగా విరాజిల్లినట్లే, అమెరికాలో కూడా అనేకులు ఆయనకు సన్నిహిత బంధువులుగా మెలగారు. హేల్ కుటుంబం ఆ కోవకు చెందినది. మొదట్లో దిక్కులేని స్థితిలో వీధి ప్రక్కన కూర్చున్నప్పుడు, తన ఇంటి తలుపులు తెరచి ఆయనకు సర్వమత మహాసభకు దారి చూపిన వ్యక్తి మిసెస్ హేల్. ఆమెను స్వామీజీ 'మదర్ చర్చ్' అని సంబోధించేవారు. స్వామీజీని కలుసుకొన్నప్పుడు ఆమెకు 56 ఏళ్లు. ఈమెను స్వామీజీ సాక్షాత్తు తల్లిగానే పరిగణించారు. మిసెస్ హేల్ కూడా స్వామీజీని తన కుమారునిగానే భావించింది. పాశ్చాత్యుల ఆచార వ్యవహారాలు పాటించడం తెలియని స్వామీజీకి వాటిని నేర్పించడంతోబాటు కొన్ని సమయాల్లో ఆయనను మందలించడం కూడా కద్దు. మిస్టర్ హేల్‌ను 'ఫాదర్ పోప్' అని స్వామీజీ సంబోధించేవారు.

హేల్ దంపతులకు ఇద్దరు కుమార్తెలు – మేరీ హేల్, హారియట్ హేల్; ఒక కుమారుడు – శామ్యుల్. వారికి సమవయస్కులైన వరుసకు సోదరీమణులు

ఇద్దరు – ఇసబెల్ మెకిన్లీ, హారియెట్ మెకన్లీ; వీరు కూడా ఆ కుటుంబంతోనే ఉంటున్నారు.

ఈ నలుగురు మహిళలు స్వామీజీ కన్నా చిన్నవారు. వీరికి స్వామీజీ అనేక ఉత్తరాలు వ్రాశారు. ఈ ఉత్తరాల నుండి స్వామీజీ జీవితంలో ఈ స్త్రీలకు గల స్థానం స్పష్టంగా తెలియవస్తుంది. "నా ఉత్తేజభరిత, వేగవంతమైన జీవితంలో మీరే సుమధుర సంగీతంగా భాసిల్లుతున్నారు. మీకూ, అమ్మకూ సమస్త ఆశీస్సులూ లభిస్తాయిగాక" అంటూ వీరిని గురించి వ్రాసివున్నారు.

తొలుత హేల్ కుటుంబమే స్వామీజీ కార్యాలయ కేంద్రమయింది. స్వామీజీ లేఖలకు ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలను చూసుకోవడంతోపాటు ఆయన పుస్తకాలు, దుస్తులు లాంటి అన్నింటినీ వారే పదిలపరచేవారు. ఆయనకు అవసరమైనప్పుడు ధన సహాయం కూడా చేశారు. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే, అలసిసొలసి వచ్చే వ్యక్తికి ప్రశాంతతను, విశ్రాంతిని అందించే ఇల్లులా, తుపాను వేగంతో ఉపన్యాసాలు ఇచ్చి అలసిపోయి తిరిగివచ్చే స్వామీజీకి ప్రశాంతమయిన ఆహ్లాదకర వాతావరణాన్ని కల్పించారు హేల్ కుటుంబం వారు.

అప్పుడప్పుడు హేల్ కుటుంబంతో బస చేస్తున్న స్వామీజీ 1894 ఫిబ్రవరి 12వ తేదీన డెట్రాయిట్ వెళ్లారు. చికాగో నుండి దాదాపు 270 మైళ్ల దూరంలో

డెట్రాయిట్లో

ఉంది డెట్రాయిట్. స్వామీజీ అమెరికా కార్యాచరణకు డెట్రాయిట్ ఒక స్థావరమైందనవచ్చు. విత్తనాలు నాటడానికి ముందు పొలం దున్ని సిద్ధపరచాలి. భారతీయ ఆధ్యాత్మికతా బీజాలను అమెరికా అనే క్షేత్రం స్వీకరించాలంటే, అందుకు అమెరికా ప్రజల మనస్సులు భారతదేశ యథార్థ స్థితిగతులను గ్రహించాలి. కాని పరిస్థితి అలా లేదని ఈలోపు గానే స్వామీజీ స్పష్టంగా తెలుసుకొన్నారు. క్రైస్తవ మిషనరీలు, రమాబాయి బృందాలు లాంటివి కల్పించి చెప్పినవి, నిజానికి వ్యతిరేకమైన చిత్రణలే వారికి తెలుసు. పేదరికం, ఆకలి, పస్తులు, కరవు, అంటువ్యాధులతోను, బిడ్డలను మొసళ్ల నోట్లో విసిరివేసే మహిళలు, రథ చక్రాల క్రింద ఆత్మాహుతి చేసుకొనే భక్తులతోను నిండిన ఘోరమైన దేశంగా భారతదేశాన్ని అమెరికన్లు భావించారు. అవన్నీ నిజాలు కావని యథార్థ పరిస్థితిని తెలియజేయడం స్వామీజీ ప్రథమ కర్తవ్యం. డెట్రాయిట్ ఉపన్యాసాలలో స్వామీజీ అదే చేశారు. భారతీయ ఆధ్యాత్మికతలోని వివిధ పరిమాణాలు ఆయన ఉపన్యాసాలలో ముఖ్యాంశాలైనప్పటికీ, ప్రతి ప్రసంగం లోను భారతదేశపు వాస్తవిక చిత్రాన్ని వారి ముందుంచడానికి ప్రయత్నించారు.

ఇటువంటి అవాస్తవిక చిత్రాన్ని అమెరికన్లకు ప్రదర్శించి చూపిన ఫాదరీలను, మిషనరీలను ప్రతిఘటించవలసిన అవసరం స్వామీజీకి అనివార్యమయింది.

స్వామీజీ డెట్రాయిట్ రోజులు ఎలా ఉండబోతాయో సూచించే రీతిలో ఒక ప్రకృతి వైపరీత్యం జరిగింది. ఆయన డెట్రాయిట్ చేరుకొన్న రోజున ప్రచండమైన

మంచు తుపాను సూచన

మంచు తుపాను చెలరేగింది. నగరమే సర్వనాశనమై పోతుందేమోనని భయపడేటంత ఉద్ధృతంగా చెలరేగింది ఆ మంచు తుపాను. స్వామీజీ కూడా తమ పాశ్చాత్య కార్యాచరణలో అత్యంత తీవ్రమైన ప్రతిఘటనను అక్కడ చవిచూశారు. స్వామీజీ డెట్రాయిట్లో మిసెస్ బాగ్లీ అనే మహిళ ఇంట్లో బసచేశారు. మిచిగన్ గవర్నరుగా పనిచేసిన జాన్ హడ్సన్ వితంతువు ఆమె. ఆమె అనేక సామాజిక సేవాకార్యక్రమాలలో పాల్గొని ప్రజలలో ఎంతో ప్రాచుర్యం సముపార్జించుకొన్నది. చికాగో ప్రపంచ ప్రదర్శన కార్యకర్తలలో ఒకరుగా ఆమె వ్యవహరించింది. డెట్రాయిట్ వచ్చినప్పుడు స్వామీజీకి ఘనమైన స్వాగతం ఇచ్చిందామె. డెట్రాయిట్‌లోని పెద్దమనుషులు 300 మంది, ఫాదరీలు, బిషప్పులు యూదుమత గురువులు, ప్రొఫెసర్లు, మేయర్ మొదలైనవారు ఆ స్వాగతోత్సవంలో పాల్గొన్నారు.

మంచు తుపాను వస్తున్న సూచన ఆ స్వాగతోత్సవంలోనే రూఢి అయింది. హఠాత్తుగా ఒక మహిళ లేచి స్వామీజీ వద్దకు వచ్చింది. ఆయన ఎదుట నిలబడి ప్రతిఘటిస్తూ నోటికి హద్దూపద్దూ లేకుండా ఆయనను నానా దుర్భాషలాడింది. బిగ్గరగా అరవసాగింది తక్కినవారు జోక్యంచేసుకొని ఆమెను బయటికి పంపించారు. కాని స్వామీజీ ప్రశాంతతగాని, గాంభీర్యంగాని చెక్కుచెదరలేదు. ఇది అందరికీ ఆశ్చర్యంగా కనిపించింది. ఆయన పట్ల వారికిగల గౌరవం ఇనుమడించింది.

డెట్రాయిట్‌లో ఒక వారం గడిపి, మూడు ప్రసంగాలు చేసేటట్లుగా ఏర్పాట్లు చేశారు. కాని ప్రజల నుండి అనుకోనంతగా ఆదరణా, స్వామీజీ మరిన్ని ప్రసంగాలు చేయాలని వారు చూపించిన ఉత్సాహమూ ఆయన ప్రయాణాన్ని వాయిదా వేయించాయి. ఇక్కడ చక్కని ఆదరణ లభించినట్లే స్వామీజీని ఘాటుగా విమర్శించిన వారూ లేకపోలేదు. ప్రత్యేకించి ఆయన క్రైస్తవ మిషనరీల గురించి చేసిన వ్యాఖ్యానాలు దారుణమైన నిరసనలకు గురయ్యాయి. ఇంతలో చికాగోకు తిరిగి వెళ్లిపోయిన స్వామీజీ ఆ నిరసనలకు బదులు చెప్పడానికి మళ్లీ డెట్రాయిట్‌కు రావలసివచ్చింది. మొత్తం మీద ఫిబ్రవరి 12 నుండి 23 వరకు మొదటిసారి, తదుపరి మార్చ్ 9 నుండి 30 వరకు రెండవసారి స్వామీజీ డెట్రాయిట్‌లో గడిపారు. ఈ కాలఘట్టంలో 8 బహిరంగ ఉపన్యాసాలు చేశారు. ఇవే కాకుండా

చుట్టుప్రక్కల గల ఊళ్లలోను ప్రసంగాలు చేశారు. తరగతి ప్రసంగాలు, భేటీలు లాంటివి కూడా నిర్వహించారు.

విమర్శలు, అవమానాలు, వదంతులు-ఇలా అన్నిటా మిసెస్ బాగ్లీ స్వామీజీకి ఒక పరిరక్షకురాలిగా నిలిచింది. మతమౌఢ్యం తాండవించిన ఆ రోజుల్లో పరాయి మతానికి చెందిన ఒక వ్యక్తికి ఇంట్లో ఆశ్రయం ఇవ్వడమనేది తక్కిన క్రైస్తవుల నుండి దారుణమైన విమర్శలనూ, విరోధాన్నీ ఆహ్వానించడమే అవుతుంది. కాని బాగ్లీ వీటినన్నింటినీ అపరిమిత భక్తితోను, మనఃస్థైర్యంతోను ప్రతిఘటించింది. బాగ్లీకి తొమ్మిదేళ్ల మనుమరాలు ఉంది. క్రైస్తవేతరునికి ఇంట్లో బస ఇచ్చినందుకు పాఠశాలలలో తోటి విద్యార్థులు ఆమెను ఎగతాళి చేశారట! చిన్నపిల్లలలో సైతం మత జాతి మౌఢ్యం ఎంతగా పాదుకుపోయిందో చెప్పడానికి ఇదొక ఉదాహరణ.

మూడు ప్రశ్నలు

ఎక్కడకు వెళ్లినా స్వామీజీకి తప్పనిసరిగా ఎదురైన ప్రశ్నలు మూడు. భారతదేశాన్ని గురించి ఫాదరీలు, మిషనరీలు, రమాబాయి వర్గీయులు ఎలాంటి చిత్రాన్ని ప్రదర్శించి చూపారో ఈ ప్రశ్నల నుండి తెలుసుకోవచ్చు. ఆ ప్రశ్నలు:

1. భారతదేశంలో తల్లిదండ్రులు శిశువులను మొసలి నోట్లో విసిరివేస్తారా?
2. జనులు జగన్నాథ రథచక్రాల క్రింద పడి ఆత్మాహుతి చేసుకొంటున్నారా?
3. భర్త మరణిస్తే అతడితోపాటు భార్యను సజీవంగా దహనం చేస్తారా?

ఒకసారి యూనిటేరియన్ చర్చ్‌లో స్వామీజీ ప్రసంగానంతరం, "ఇక ప్రశ్నలు అడగగోరేవారు అడగవచ్చు" అని ప్రకటించారు. ఒక కాగితం మీద ప్రశ్నలు వ్రాసి ఒక పెట్టెలో వేయాలి. స్వామీజీ వాటిని చూసి జవాబులిస్తారు. వాటిలో కూడా ఇలాంటి ప్రశ్నలే ఎక్కువగా ఉన్నాయి. వాటికి స్వామీజీ పరిహాసంగాను, హాస్యపూర్వకంగాను జవాబులు చెప్పారు. ఆ తరువాత గంభీరంగా ఇలా అన్నారు: "కాని మిత్రులారా, ఒక్క విషయం నేను రూఢిగా చెప్పగలను. మేం ఎన్నడూ మంత్రగత్తెలను సజీవదహనం చేయలేదు."[1] స్వామీజీ ఈ మాటలు చెప్పగానే ఆ సభామండపం కరతాళధ్వనులతో మార్మోగింది.

---

1. క్రైస్తవ మత ప్రకారం ఎవరూ భగవంతుణ్ణి దర్శించడమో, ఆయనతో ప్రత్యక్షంగా సంబంధం పెట్టుకోవడమో అసాధ్యం. భగవంతునికీ మనిషికీ మధ్య వారధిగా ఉన్నవారు దేవపుత్రుడైన ఏసుక్రీస్తు. మనిషి ఆయననే ప్రార్థించాలి. ఇది క్రైస్తవ మత సిద్ధాంతం. కాని ☞

మరొకసారి స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "మేం మతమౌఢ్యులం. అయితే మమ్మల్ని మేమే హింసించుకొంటాం, మమ్మల్ని మేము పెద్ద రథ చక్రాల క్రింద ఆత్మార్పణ చేసుకొంటాం, మా గొంతులనే నరుక్కొంటాం, ముళ్ల పడకల మీద శయనిస్తాం. కాని మీరు మతోన్మాదులు. పరుల గొంతులను తెగనరుకుతారు, పరులను పట్టుకొని అగ్నికి ఆహుతి చేస్తారు, ముళ్ల పడకల మీద బలవంతంగా పడుకోబెడతారు. కాని మిమ్మల్ని చక్కగా పరిరక్షించుకొంటారు!"

మత మార్పిడా?

"క్రైస్తవుడు హిందువుగాగాని, బౌద్ధుడుగాగాని మారనక్కర్లేదు. లేదా హిందువుగాని, బౌద్ధుడుగాని క్రైస్తవునిగా మారనక్కర్లేదు. కాని ప్రతి వ్యక్తీ ఇతరుల భావాలను – ఇతర మత సారాన్ని – గ్రహిస్తూవుండి తమ వ్యక్తిత్వాన్ని నిలుపుకొని, స్వీయవికాస నియమానుసారం అభివృద్ధిగాంచాలి"[1] అని తమ చికాగో ఉపన్యాసాలలోనే స్పష్టంగా వెల్లడించిన స్వామీజీ సైతం మత మార్పిడి సమస్యను ఎదుర్కొనవలసి వచ్చింది! స్వామీజీ కీర్తి వ్యాప్తిగాంచేకొద్దీ ఆయనను గురించి కట్టుకథలు, వదంతులు అదే వేగంతో వ్యాపించాయి. అందులో ఒకటి, ఆయన అందరినీ హిందుమతంలోకి మారుస్తున్నారనేది. ఇప్పటికే ఆయన చాలామందిని తమ మతంలోకి మార్చివేశారు, అందుకోసమే డెట్రాయిట్‌కి వచ్చారనే వదంతి వ్యాపించసాగింది. మిసెస్ బాగ్లీ ఇంట్లో ఒక స్త్రీ స్వామీజీని దుర్భాషలాడడానికి కారణం ఇదే. "మతం గురించి బోధించడానికి ఒక క్రైస్తవేతరుణ్ణి డెట్రాయిట్‌కు తీసుకురావలసిన అవసరం ఏమొచ్చింది! అమెరికా వచ్చినప్పటి నుండి ఆయన అనేకులను మతం మార్చుకొనేలా చేశారట" అని ఒక పత్రిక వ్రాసింది.

ఒక రోజు ప్రసంగానంతరం ఒక పత్రికావిలేఖరి స్వయంగా దీనిని గురించి అడిగాడు. క్షణం కూడా ఆలస్యం చేయకుండా స్వామీజీ జేబు నుండి ఒక పుస్తకం తీశారు. "క్రీ.పూ. 200 ఏళ్ల క్రితం అశోక చక్రవర్తి వ్రాసిన శాసనం ఇది. దీనిని చదివితే మీకు సరైన జవాబు లభిస్తుంది" అంటూ ఆ శాసనాన్ని చదివారు:

☞ నిజంగా భగవంతునితో సంబంధం పెట్టుకోగల, భగవద్దర్శనాలు పొంది భగవదనుభూతి పొందినవారు అనేకులు అక్కడా ఉన్నారు. వారినీ, అటువంటి భావనలు గలవారినీ భగవంతునికి ప్రత్యర్థులని చర్చ్ నింద వేసింది; వారిని అన్ని విధాలుగా అణచివేసింది. పరాకాష్ఠగా అనేకమంది స్త్రీలను మంత్రగత్తెలుగా ముద్రవేసి అగ్నికి ఆహుతి గావించింది. దానిని స్వామీజీ ఇక్కడ ప్రస్తావిస్తున్నారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 1, పుట 61.

"మత శాఖల మధ్య వ్యత్యాసాలు ఉండడం సహజం. కాని వాటి మధ్య ఒక సామాన్య మౌలికత ఉంటుంది. కనుక తమ మతం గురించి గొప్ప చెప్పుకోవడం కాని, ఇతర మతాలను అగౌరవపరచడం కాని చెయ్యకూడదు. ప్రతి మతాన్ని సుహృద్భావంతో చూడాలి; వాటికి సముచిత గౌరవాన్ని ఇవ్వాలి. ఈ సుహృద్భా వంతో ఇతరులకు సేవ చేస్తున్నప్పుడు ఒక వ్యక్తి తన మత కీర్తిని ఇనుమడింప జేస్తాడు. అలా చేయని వ్యక్తి తన మతవినాశానికి కారణభూతుడవుతాడు."

ఇది చదివి స్వామీజీ, అశోక చక్రవర్తి గురించి కొనసాగించారు: "మేధావి యైన ఈ చక్రవర్తి యుద్ధం వద్దన్నాడు. దాని పర్యవసానంగానే ఇతర దేశాలు వాయువేగంతో పురోభివృద్ధి చెందినప్పుడు, భారతదేశం వెనుకబడిపోయింది. దాని ఆర్థికస్థితి అస్తవ్యస్తమయింది. ఎడతెగని శక్తీ, రక్తప్రవాహమూ తక్కిన దేశాలను సుసంపన్నం చేసినప్పుడు భారతదేశం దానిని వర్జించింది. దాని పర్యవసానంగా దాని సంపన్నత క్షీణించింది."

తరువాత ఆ విలేఖరి, "ఈ 19 వ శతాబ్దపు ఆవశ్యకతలను పూర్తిచేయ డానికి పోటీలుపడుతున్న పాశ్చాత్యదేశాలు అహింస లాంటి సిద్ధాంతాలు స్వీకరింప సాధ్యమా?" అని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "ఎందుకు, సింహబలంతో మేక మృదుత్వాన్ని జతపరచలేమా?" అని అడిగారు.

ఒకసారి స్వామీజీ, "ప్రాచీన హైందవ తత్త్వజ్ఞానులు బోధించింది ఏమిటి?" అనే అంశం మీద ప్రసంగించారు. ఈ ప్రసంగం మిసెస్ బాగ్లీ ఇంట్లో జరిగింది.

ఏసుక్రీస్తుకు అభిముఖంగా తిరగండి

న్యాయవాదులు, న్యాయమూర్తులు, మిషనరీలు, సైనికాధికా రులు, పారిశ్రామికవేత్తలు మొదలైన అనేక రంగాలకు చెందిన వ్యక్తులు వచ్చారు. బాగ్లీ ఇంట్లో గదులు, చావడులు శ్రోతలతో క్రిక్కిరిసిపోయాయి. స్వామీజీ రెండు గంటల సేపు ప్రసంగిం చారు. దీనిని 'ఆఖరి పేలుడు' అంటూ పత్రికలు అభివర్ణించాయి. కాని పత్రికల వ్యాఖ్యానాలు పక్షపాతమైనవి. ఆయన ప్రసంగాంశం వదలిపెట్టి, క్రైస్తవ మిషనరీల గురించి చెప్పినవి మాత్రమే అవి ప్రచురించాయి. వాటిలో కొన్నిటిని చూద్దాం:

"ఏసుక్రీస్తు తన రక్తంతో మనకు స్వర్గరాజ్యాన్ని ఇచ్చినట్లుగా మీ తత్త్వం చెబుతున్నది. కాని ఇటువంటి భావన హిందూమతంలో లేదు. ఒకరి రక్తంతో స్వర్గానికి వెళ్లడానికి హైందవుడు ససేమిరా ఇష్టపడడు.

"ఒక విషయం చెప్పే తీరాలి. మిమ్మల్ని తీవ్రంగా విమర్శిస్తున్నానని భావించకండి. మీరు మిషనరీలకు శిక్షణ, విద్య, దుస్తులు, జీతం అన్నీ ఇస్తున్నారు.

ఎందుకు? మా దేశానికి వచ్చి మా పూర్వీకులను, మతం పేరిట మా దేశంలోని సమస్తాన్ని విమర్శించడానికి. వారు మా దేవాలయాల ప్రక్కనే నిలబడి, 'విగ్రహాలను ఆరాధించే అజ్ఞానులారా! మీరు నరకానికే పోతారు' అని బిగ్గరగా కేకలు పెడుతున్నారు. మహమ్మదీయులతో ఈ విధంగా ప్రవర్తించడానికి సాహసిస్తారా? సాహసించరు. ఎందుకంటే వారి ఖడ్గాలు ఒర నుండి బయటికి దూసుకువస్తాయని మిషనరీలకు బాగా తెలుసు. కాని హైందవుడు శాంతికాముకుడు. మిషనరీల అర్థరహితమైన వాగుడు విని, 'మూర్ఖుల్ని మాట్లాడుకోనీ' అని శాంతంగా నవ్వి వెళ్లిపోతాడు. ఆతడి వైఖరి అది."

స్వామీజీ ఆవేశంతో ఇలా అన్నారు: "ఒక చేత బైబిల్, మరో చేత ఖడ్గమూ పుచ్చుకొని మీరు వస్తున్నారు. మీ వద్ద ఉన్నది నిన్న మొలకెత్తిన మతం. మీరు బోధించడానికి రావడమా, మీ ఏసుక్రీస్తులా పవిత్రులైన మా ఋషులచే వేలాది సంవత్సరాలుగా బోధింపబడుతూ వస్తున్న ప్రజలకు! మీరు మమ్మల్ని త్రొక్కివేస్తున్నారు. మీ పాదాల క్రిందపడివున్న ధూళికి సమంగా మమ్మల్ని పరిగణిస్తున్నారు. అమూల్యమైన వన్యమృగాలను నాశనం చేస్తున్నారు. మీ త్రాగుడు అలవాటుతోను, వినోదాలతోను మా ప్రజలను అవమానిస్తున్నారు. మా స్త్రీలను కించపరుస్తున్నారు. అంతెందుకు, మీ మతం కన్నా ఏ విధంగానూ తీసిపోని, మానవత్వంతో నిండివున్నందు వలన మీ మతం కన్నా ఉన్నతమైన మా మతాన్ని అపఖ్యాతి పాల్జేయ చూస్తున్నారు. ఈ రకంగా అనేక రకాలుగా మీ కన్నా ఉన్నతమైన ఒక దేశానికి మీ మతం ప్రచారం చేయడానికి వెళ్లి, 'సత్వరమే ప్రచారం చేయలేకున్నాం', 'క్రైస్తవ మతం భారతదేశంలో మందకొడిగా వ్యాపిస్తున్నది' అంటూ ఆశ్చర్యచకితులవుతున్నారు కూడా! అది ఎందుకు త్వరితగతిన వ్యాపించలేదో తెలుసా? ఎందుకంటే మీరు మీ ఏసుక్రీస్తు లాంటి వారు కారు కనుక. మేం ఏసుక్రీస్తును కీర్తించగలమూ, గౌరవించగలమూ కూడా. మీరూ ఆయనలా నిరాడంబరులుగా, అతిసామాన్యులుగా, ప్రేమ సందేశాన్ని మోసుకొని, ఇతరుల కోసం జీవించి, పనిచేసి, కష్టపడే వారుగా మా గుమ్మం వద్దకు వస్తే మిమ్మల్ని మేం స్వీకరించమనుకుంటున్నారా? తప్పకుండా కాదు. అటువంటి వ్యక్తి ఒకరు వస్తే ఆయనను మేం మా ఋషులకిచ్చే గౌరవమర్యాదలతో ఆహ్వానిస్తాం, ఆయన మాటలు ఆలకిస్తాం.

"మమ్మల్ని దుర్భాషలాడడానికీ, విమర్శించడానికీ శిక్షణనిచ్చి మా దేశానికి మనుషులను పంపిస్తున్నారు. వారు మమ్మల్ని గర్హించినదాంట్లో వేయిలో ఒక్క

వంతు నేను ఇక్కడ వెల్లడిస్తే మీరు హాహాకారాలు, ఆర్భాటమూ చేస్తున్నారు. 'ఓ, మమ్మల్ని తాక కూడదు. మేం అమెరికన్లం. ప్రపంచంలోని యావన్మందినీ మేం దుర్భాషలాడవచ్చు, గర్హించవచ్చు, విమర్శించవచ్చు, ఏదైనా చెప్పవచ్చు. కాని మమ్మల్ని మీరు ఏమీ అనకూడదు, తాకితే మేం ముకుళించుకుపోతాం!'.... అనుకుంటూ ఒక్కటి మరచిపోకండి. భారతీయులందరూ కలసి హిందూమహా సముద్రంలోని బురదనంతా తీసి పాశ్చాత్యదేశాలపై విసిరివేసినా మీరు మాకు చేస్తున్న క్రౌర్యాలలో కోటిలో ఒక్క వంతు కూడా ఈడు కాదు....

"కనుక సోదరులారా! మీరూ, మీ దేశమూ జీవించాలంటే ఏసుక్రీస్తు వద్దకు తిరిగి వెళ్లండి. మీరు క్రైస్తవులు కారు! 'దేవకుమారునికి తలదాచుకోవడానికి చోటులేదు' అని వచించిన ఆ వ్యక్తి వద్దకు తిరిగి వెళ్లండి. 'పక్షులకు గూళ్లు ఉన్నాయి, మృగాలకు గుహలున్నాయి. కాని దేవకుమారునికి తలదాచుకోవడానికి చోటులేదు.' కాని మీ మతం ఆడంబరంగా బోధింపబడుతున్నది. చోద్యం చూడండి!"

ఫిబ్రవరి 23 వ తేదీన డెట్రాయిట్ నుండి స్వామీజీ ఓహియో అనే నగరానికి వెళ్లారు. కాని డెట్రాయిట్‌లో ఆయన ఉత్పన్నం చేసిన తరంగం, ఢీకొని చిందర వందర కాసాగింది. ఆయనను ప్రతిఘటిస్తూ ఫాదరీలు పత్రికలలో వ్రాశారు. చివరికి మార్చ్ 5 వ తేదీన ఒక బహిరంగ సమావేశాన్ని ఏర్పాటుచేశారు. హిందూమతాన్ని ఏ మేరకు దూషించవచ్చో ఆ మేరకు దూషించి, చివరగా, "హిందూమతంలో రక్షకుడంటూ ఎవరూ లేరు. ఏసుక్రీస్తు మాత్రమే భారతదేశాన్ని రక్షించగలడు" అని ఏకగ్రీవంగా తీర్మానించారు. దీనికి కొనసాగింపుగా ఒకటి రెండు రోజుల్లో ఒక ప్రెస్‌బెటేరియన్ చర్చ్ తమ సాంవత్సరిక సమావేశంలో ఆంగ్లేయులు భారతదేశాన్ని అణచి ఉంచడం న్యాయమేననే తీర్మానాన్ని ఆమోదించింది. వితంతువులను సజీవంగా దహనం చేయడం, ఆడ శిశువులను మొసళ్ల నోట్లో విసిరివేయడం, మానవ రక్తంతో దాహం తీర్చుకోవడానికి తహతహలాడే దేవతలను ఆరాధించడం లాంటి సంప్రదాయాలను పాటించే భారతీయులను సంస్కరించి తీరాలని వారు నిర్ణయించారు.

ఫాదరీల ప్రతిఘటన

అంతేకాకుండా ఫిబ్రవరి 28 వ తేదీ నుండి మార్చ్ 4 వ తేదీలోగా భారత దేశానికి మిషనరీలుగా వెళ్లడానికి శిక్షణ పొందుతున్న యువకుల కోసం రెండవ ప్రపంచ మహాసభ కూడా అక్కడ ఏర్పాటు చేయబడింది. ఇందులో 300 విద్యాసంస్థలకు చెందిన 1200 మంది యువతీ యువకులు పాల్గొన్నారు.

మార్చ్ 9 వ తేదీన మళ్లీ స్వామీజీ డెట్రాయిట్‌కు వచ్చారు; ఈసారి పామర్ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో బసచేశారు. ఈయన డెట్రాయిట్‌లోని సంపన్నులలో ఒకరు. బోలెడంత పరపతి ఉన్న వ్యక్తి; చికాగో ప్రపంచ ప్రదర్శనను వ్యవస్థీకరించిన వారిలో ప్రధానుడు; రాష్ట్ర, కేంద్ర ప్రభుత్వాలలో అనేక పదవులను అలంకరించిన వ్యక్తి. అరవై ఏళ్ల పైబడ్డ ఈయనకు సమవయస్కులైన మిత్రులు అనేకులున్నారు. తమ బృందాన్ని 'వృద్ధుల క్లబ్' అని పేర్కొనేవాడు. అమెరికాలో స్వామీజీకి ఎంతో సహాయం చేసిన వ్యక్తులలో ఈయన ఒకరు. అనేకసార్లు తన ఇంట్లో విందు ఏర్పాటుచేసి, అనేకమంది ప్రముఖులను ఆహ్వానించి స్వామీజీకి పరిచయం చేశాడు. "మిష్టర్ పామర్ ప్రేమాస్పదుడు, సరదా మనిషి, సజ్జనుడు, ధనవంతుడు. నా పట్ల ఎంతో అభిమానంతో ఉన్నాడు"[1] అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

పామర్ సరదా వైఖరి స్వామీజీ తమ లేఖలో ప్రస్తావించారు: "ఇక్కడి పత్రికలలో నన్ను గురించి వ్రాసిన వింత విషయం ఒకటి ఉంది: 'ఝంఝామారుతం లాంటి ఒక హైందవ సన్న్యాసి వచ్చి పామరుగారికి అతిథిగా ఉన్నారు. పామరుగారు హిందువైపోయి, భారతదేశం వెళ్లాలనుకొంటున్నారు. పామరుగారికి రెండు సంస్కరణలు చెయ్యాలని ఉంది. వాటిలో ఒకటి: ఆయన *లాంగ్ హౌస్* అనే పొలంలో పెంచబడిన గుర్రాలతో జగన్నాథస్వామి రథం లాగించడం. రెండవది జెర్సీ ఆవును హిందువులు ఆరాధించే గోవుగా పరిగణించడం.' తమాషాగా ఉంది కదా! ఫ్రెంచి గుర్రాలు, జెర్సీ ఆవులంటే ఆయనకు పంచ ప్రాణాలు. ఆయన వద్ద అవి చాలా ఉన్నాయి."[2]

పామర్ ఇంట్లో గడపుతూనే స్వామీజీ తమ ప్రసంగాలను కొనసాగించారు. అప్పటికే పత్రికలు ఆయనను గురించి అనేక అభిప్రాయాలను వ్యక్తం చేయడంతో ఇప్పుడు ఆయన ప్రసంగాలకు మునుపటి కన్నా అధిక సంఖ్యలో జనం రాసాగారు.

మార్చ్ 11 వ తేదీన 'భారతదేశంలో క్రైస్తవ మిషనరీల కార్యకలాపాలు' అనే అంశం మీద స్వామీజీ ప్రసంగించారు. ఆయన అప్పటి దాకా చేసిన ప్రసంగాలలో ఇది ఆణిముత్యంగా భావింపబడింది. ఆ రోజు ఆయన రెండున్నర గంటలసేపు ప్రసంగించారు. తమను దుర్భాషలాడిన యావన్మంది నోళ్లూ మూతపడేలా చేసింది ఆ ప్రసంగం; దానితోబాటు ఎప్పటిలా ఆ ప్రసంగంలో అద్భుతమైన ఆధ్యాత్మిక భావనలు జాలువారాయి.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 125.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 123.

స్వామీజీ చేసిన ఈ ఉపన్యాసం విన్నాక కొంతకాలం ఫాదరీలూ పత్రికలూ సద్దుమణగినట్లు కనిపించాయి. కాని ఆయనపై మరో కోణం నుండి దాడి ప్రారంభించారు. స్వామీజీ ప్రవర్తనను కళంకితపరచి మాట్లాడనారంభించారు. మొదట్లో వదంతులు వ్యాపింపజేశారు. ఆ తరువాత బహిరంగంగానే మాట్లాడ సాగారు.

ఈ వదంతులు సమస్యలను సృష్టించాయి. కొన్ని ఇళ్లవారు స్వామీజీని తమ ఇళ్లకు ఆహ్వానించినప్పుడు, ప్రత్యర్థులు ఆ ఇంట్లో ఈ వదంతుల పురాణం విప్పే వారు. పర్యవసానం? స్వామీజీ వెళ్లినప్పుడు ఆ ఇల్లు గడియపెట్టి ఉండడంతో ఆయన తిరిగి పోవలసివచ్చేది. కాని అనేక సందర్భాలలో నిజం తెలిశాక అదే ఇంటివారు స్వామీజీని క్షమించమని వేడుకొని, మళ్లీ ఆహ్వానించడం కద్దు.

స్వామీజీ కలత చెందలేదు, నిస్పృహ చెందలేదు. సర్వకాల సర్వావస్థలలో భగవంతుణ్ణి ఆధారం చేసుకొని జీవితం గడిపారు.

గారడీ ప్రదర్శనలు వద్దు

భారతదేశం గురించి నాటి అమెరికాలో రెండు విధాలయిన అభిప్రాయాలు ఉండేవి. ఒకటి, ఇంతకు క్రితమే చూశాం. అంటే, మూఢనమ్మకాల పుట్ట, ఆకలి పస్తులతో అలమటించే దేశం లాంటి అభిప్రాయాలు. మరొకటి, గారడీలు. భారతదేశంలో మహాత్ములు కోకొల్లలు, వారు ఏది కావాలన్నా చేయగల సమర్థులు; క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే, ఒక మహాత్ముడంటే ఆయనకు గారడీ కరతలామలకమై ఉండాలి. మొదటి అభిప్రాయంతో స్వామీజీని ఏమీ చేయలేకపోయారు. భారతదేశం గురించి వారు చెప్పిన కట్టుకథల నన్నింటినీ స్వామీజీ రూపుమాపారు. కనుక ప్రత్యర్థులు రెండవ అభిప్రాయాన్ని పట్టుకొన్నారు. "వివేకానంద నిజానికి ఒక మహాత్ముడయివుంటే ఆయన గారడీలు ప్రదర్శించాలి" అని ఎలుగెత్తి నినదించసాగారు. *ఈవెనింగ్ న్యూస్* ఇలా వ్రాసింది:

గారడీలు ప్రదర్శించాలి

> తమను నిరూపించుకోవడానికి వివేకానందకు ఇదొక చక్కని ఆస్కారం. తాను గారడీలు ప్రదర్శించగలనని ఆయన నిరూపించాలి. లేకుంటే నోరు మూసుకోవాలి. యూనిటేరియన్ చర్చిలో ప్రసంగించ నున్న వివేకానంద గారడీలు ప్రదర్శించి తమను నిరూపించు కొంటారా, లేకపోతే కేవలం నోటి మాటల ప్రతాపంతో ఆగిపోతారా?...

ఇందుకు స్వామీజీ జవాబివ్వడానికి ముందు ఆయన అభిమానులలో పేరెన్నికగన్న ఓ.పి. టెల్‌టాక్, 'రహస్యాలూ గారడీలూ' అనే అంశంపై తగిన జవాబు వ్రాసి పంపారు. దాన్లోని కొన్ని భాగాలు:

"ఏసుక్రీస్తు అంత్యదశలో మూర్ఖులు ఇలాగే అరిచారు. శిలువ వేయడానికి ఆజ్ఞాపించడం జరిగిపోయింది. ఆయన మరణాన్ని వాంఛించిన దుష్ట బృందం, 'ఏదైనా గారడీ ప్రదర్శించి నిన్ను కాపాడుకో' అని ఎలుగెత్తి అరిచారు. ఏసుక్రీస్తు తక్షణమే నడుం బిగించి గారడీ ప్రదర్శించారా? లేదు; ప్రశాంతంగా వారితో, 'మోసెస్‌నూ తక్కిన దీర్ఘదర్శులనూ మీరు నమ్మారా? మృతుడు ప్రాణం వచ్చి లేచినప్పుడు కూడా మీరు నమ్మలేదే!' అనే కదా చెప్పారు. మూర్ఖులే గారడీలను అపేక్షిస్తారు.

"అమెరికా ఉనికికి మునుపే సంస్కృతిలో ఔన్నత్యాన్ని సంతరించుకొంది భారతదేశం. అక్కడి మేధావులు తాము గారడీలు ప్రదర్శిస్తునట్లు ఎన్నడూ వెల్లడించ లేదు. దీర్ఘకాల ఉపవాసాలు, అధ్యయనం, జితేంద్రియులై జీవించడం, ధ్యానం మొదలైనవి అనుష్ఠించి వారు ఉన్నత ఆధ్యాత్మిక శక్తిని పొందారు. ఆశ్చర్యచకితులై, దిగ్భ్రాంతులయ్యే రీతిలో వారు అద్భుతాలు సృజించగల శక్తిశాలురు...

"ప్రశాంతత, పవిత్రత, త్యాగశీలత, సౌభ్రాతృత్వాల సందేశాన్ని వివరించడంలో వివేకానంద విజయం పొందివుంటే- మతమౌఢ్యపు గ్రుడ్డి కళ్లను తెరవడంలో ఆయన విజయం పొందివుంటే- సహనరహిత చెవిటి చెవులను తెరవడంలో ఆయన విజయం పొందివుంటే- క్రైస్తవులలో లేని కొన్ని మంచివి క్రైస్తవేతరులలో ఉండవచ్చునని ఆయన ఋజువు పరిచివుంటే- వీటిన్నింటికీ మించి మానవాళి కఠోర హృదయాల్ని ఆయన ద్రవింపజేయగలిగితే- ఆయన చేయగలిగారన్నదే సత్యం- ఆయన కార్యం వృథాకాలేదన్నదే తాత్పర్యం."

ఆ తరువాత స్వామీజీ తమ అభిప్రాయాన్ని అదే పత్రిక విలేఖరికి విస్పష్టంగా వ్యక్తం చేశారు. అది ఆ పత్రికలో ఫిబ్రవరి 17 వ తేదీన ప్రచురితమయింది.

నిజమైన హిందూమతంలో గారడీలకు స్థానం లేదు

నా మతాన్ని నిరూపించుకోవడానికి ఎలాంటి గారడీలు నేను చేయలేను. మొదటగా, గారడీలూ అద్భుతాలూ చేస్తూ తిరిగే వ్యక్తిని కాను నేను. రెండవదిగా, ఏ హిందూమత ప్రతినిధిగా నేను వచ్చానో, ఆ నిజమైన హిందూమతం గారడీలను, అద్భుత సంఘటనలను ఆధారంగా గైకొనలేదు. అద్భుత సంఘటన

లంటూ వేటినీ మేం అంగీకరించం. అతీంద్రియ సంఘటనలు కొన్ని జరగడం నిజమే. కాని అవీ కొన్ని నియమాల మేరకే జరుగుతున్నాయి. వాటికీ, మా మతానికీ ఎలాంటి సంబంధమూ లేదు. భారతదేశంలో అద్భుత సంఘటనలూ, గారడీలూ జరుగుతున్నాయని ఇక్కడి పత్రికలు అభివర్ణించేదంతా నిజం కాదు. మహాత్ములు వాటి జోలికి పోరు. డబ్బు కోసం వీధుల్లో విన్యాసం చూపేవారే వీటిని ప్రదర్శిస్తారు. సత్యాన్ని గ్రహించాలనే ఉత్సుకత గలవారు మాత్రమే యథార్థాన్ని అవగతం చేసుకో గలరు; ఏదో ఆషామాషీగా తెలుసుకోగోరేవారికి ఏదీ అర్థం కాదు.

గారడీ పేరిట స్వామీజీని అప్రతిష్ఠ పాలుచేయాలనుకొన్న మిషనరీలకూ, తక్కినవారికీ ఆయన జవాబు 'కుక్క కాటుకు చెప్పు దెబ్బలా' పరిణమించింది. ఆ తరువాత గారడీ గురించి ప్రస్తావిస్తే ఒట్టు.

ఫాదరీల ప్రతిఘటనలో కొంత తర్కం ఉందనుకోవచ్చు, మిషనరీల వ్యతిరేక తను అవగతం చేసుకోవచ్చు, మతమౌఢ్యుల ఆవేశాన్ని అర్థం చేసుకోవచ్చు. కాని

మజుందార్ ప్రచారం

స్వదేశస్థుడూ, శ్రీరామకృష్ణులను దర్శించిన వ్యక్తీ అయిన ప్రతాప్ చంద్ర మజుందార్ ఆ ఫాదరీల బృందంతో చేయి కలపడం అర్థం చేసుకోలేం. అసూయ చేయనిదేముంది! తాను సుప్రసిద్ధ బ్రహ్మసమాజ నేతగా శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళ్లినప్పుడు కేవలం కళాశాల విద్యార్థిగా, తన ప్రసంగం వినే శ్రోతగా ఉన్న ఒక యువకుడు నేడు తననే మించిపోయి అమెరికా ప్రజల హృదయాలను దోచుకొంటునప్పుడు ఆ సాధారణ వ్యక్తి తలక్రిందులవ డంలో వింతేమీ లేదు. బొంబాయి వాస్తవ్యుడూ, సర్వమత మహాసభలో పాల్గొన్న వ్యక్తీ అయిన నగర్కర్ కూడా మజుందార్‌తో చేతులు కలిపాడు.

మంజుదార్ నేతృత్వంలో ప్రచురితమవుతున్న పత్రికలో (Unity and the Minister) స్వామీజీని ఆక్షేపిస్తూ ఆయన వ్రాసింది 1894 మే 16 వ తేదీన (Boston Daily Advertiser) బోస్టన్ డైలీ అడ్వర్టైజర్ అనే పత్రిక ఉదాహరిస్తూ ఇలా వ్రాసింది:

"బాబు నరేంద్రనాథ్ దత్తా / వివేకానంద బ్రహ్మసమాజ నవబృందావన్ నాటక వేదిక మీద నటించడానికీ పాడడానికీ మా వద్దకు వచ్చే రోజుల నుండి మాకు పరిచితుడు.[1] ఎన్ని పత్రికలు ఎంతగా ఆయనను శ్లాఘిస్తూ వ్రాసినా,

1. స్వామీజీ బ్రహ్మసమాజానికి వెళ్లి వస్తున్న యువప్రాయంలో ఒకసారి ఒక నాటకంలో సన్న్యాసిగా నటించారు. మజుందార్ ఈ నిజాన్ని దాచి 'వివేకానంద ఒక సన్న్యాసి కాదు; సన్న్యాసిగా నాటకంలో నటించిన వ్యక్తి మాత్రమే' అని ప్రచారం చేశాడు.

ఆయన గురించీ, ఆయన ప్రవర్తన గురించీ క్రొత్తగా మాకు అవి చెప్పబోయేది ఏదీ లేదు. మాకు మంచి మిత్రులైన ఆయన ఇటీవలి కాలంలో గొప్ప ప్రసంగాలు చేసి అమెరికాలో జోహార్లు అందుకొంటున్నారు. కాని ఆయన బోధిస్తున్నది సనాతన హిందూమతం కాదు; అదొక క్రొత్త హిందూమత శాఖ. సనాతన హైందవుడు సముద్రాన్ని దాటడు, ఎడతెగకుండా పొగత్రాగడు, మ్లేచ్ఛుల ఆహారం తినడు. కాని వీటన్నింటినీ మా మిత్రుడు చేస్తున్నాడు. ఒక సనాతన హిందువుకు చెల్లించ వలసిన గౌరవాన్ని మేం ఆయనకు ఇవ్వలేం. ఆయన కీర్తిని ప్రచారం చేయడానికి అందరూ ప్రయత్నించవచ్చు. కాని ఆయన చేస్తున్న కరడుగట్టిన మూర్ఖత్వాన్ని మేం సహించలేం."

రమాబాయి వర్గం వారు

దీనితోబాటు రమాబాయి వర్గం వారు కూడా అగ్నికి ఆజ్యంలా తమ వంతు అపనిందలు, కట్టుకథలు ప్రచారం చేశారు. "రమాబాయి వర్గం వారు నా మీద ఆరోపిస్తున్న నిందలను గురించి విని నేను ఆశ్చర్యపోయాను. మనిషి ఎంత జాగ్రత్తగా మెలగినా అతడి మీద ఘోరమైన అపవాదులను ఆపాదించేవారు కొందరు ఉంటారు. చికాగోలో అలాంటివి నాకు నిత్యానుభవాలు. అంతేగాక ఈ స్త్రీలు ముఖ్యంగా క్రైస్తవుల్లో క్రైస్తవులు!"[1] అంటూ వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీ.

స్వామీజీ గురించి అబద్ధాలూ, వదంతులూ ప్రచారం చేయడంలో మజుందార్, నగర్కర్, రమాబాయి వర్గీయులతో చేతులు కలిపిన మరొక భారతదేశానికి చెందిన వ్యక్తి కుమారి కార్నీలియా సోరబ్జీ. సర్వమత మహాసభలో ఈమె కూడా పాల్గొన్నది. పార్సీ వనితయైన ఈమె క్రైస్తవ మతం పుచ్చుకొంది. ఈమెను డాక్టర్ బారోస్, "పాపం నుండి రక్షింపబడిన పార్సీ స్త్రీలకు ఈమె గొప్ప ఉదాహరణ" అని వ్యాఖ్యానించారు.

స్వామీజీ మార్గానికి ఆటంకాలు కల్పించిన మరొక వర్గం వారు దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థులు. అమెరికా బయలుదేరడానికి ముందు చెన్నైలో వారిని కలుసుకొని ఒక పరిచయ పత్రం ఇవ్వమని అడిగినప్పుడు వారు నిరాకరించడం ఇంతకు మునుపే చూశాం. అమెరికా వచ్చిన తొలినాళ్లలో సరిపడినంత పైకం లేక, దుస్తులు లేక బాధపడుతున్నప్పుడు, ఈ సంగతి విన్న దివ్యజ్ఞాన సమాజ నేత, "ఆహా! ఈ దయ్యం చలిలో చావబోతున్నాడు! సంతోషం!" అని వ్యాఖ్యానించాడు. కాని

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 313-14.

ఆతడు ఆశించినట్లు జరగలేదు. చికాగో సర్వమత మహాసభలో స్వామీజీ విజయ దుందుభి మ్రోగించినప్పుడు దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థులు తమ తప్పును గ్రహించారు.

దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థుల ప్రయత్నం

అమెరికాలోనూ, భారతదేశంలోనూ ఉన్న స్వామీజీ అభిమానులతో ఆయన తమ ఆప్తుడనే పంచ రంగుల చిత్రాన్ని ప్రదర్శింప ప్రయత్నించారు. అంతెందుకు, స్వామీజీ విజయానికి సోపానాలు అమర్చింది తామేనని కూడా ప్రచారం చేసుకోసాగారు. అలసింగతోనే ఇలాంటి ప్రయత్నం చేసి విజయులయ్యారు. కాని స్వామీజీ వెంటనే గ్రహించి అలసింగకు ఇలా వ్రాశారు:

"నువ్వు దివ్యజ్ఞాన సమాజం వారితో చేతులు కలుపుతున్నావా?... దివ్యజ్ఞాన సమాజంవారితో నాకు సంబంధమున్నట్లు ఏ మాత్రం అనుమానం కలిగినా అమెరికాలోనూ, ఇంగ్లండులోనూ నా ఉద్యమం పూర్తిగా చెడిపోతుంది. వివేకవంతులంతా వారిది తప్పుడు మార్గమని భావిస్తున్నారు. నిజంగా వారు ఆ విధంగానే భావింపబడుతున్నారు. ఆ విషయం నీకు బాగా తెలుసు."[1]

అలసింగ, తక్కినవారూ అప్రమత్తులయినారు. దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థుల ధ్యేయం నెరవేరలేదు. తమ ప్రయత్నాలు విఫలమయినప్పుడు వారూ స్వామీజీకి ఇబ్బంది కలిగించే ఉద్దేశంతో క్రైస్తవ మిషనరీలతో చేతులు కలిపారు.

స్వామీజీని ప్రతిఘటించి ఏమీ చేయలేని స్థితిలో మిషనరీలు మరో యుక్తి పన్నారు; ఆయనను తమ వైపుకు త్రిప్పుకోవడానికి ప్రయత్నించారు. తమతో చేరమనీ, తమ సిద్ధాంతం ప్రకారం క్రైస్తవ మతాన్ని బోధించమనీ చెప్పారు. నిరాకరిస్తే ప్రమాదమనీ భయపెట్టారు. ఇక్కడ కూడా స్వామీజీ ప్రశాంతంగా వారిని ప్రతిఘటించారు. వారి బెదరింపులు స్వామీజీ వద్ద ఫలించలేదు.

వీరందరూ స్వామీజీ గురించి అపవాదులు ప్రచారం చేశారు. కాని స్వామీజీ కలత చెందలేదు. అందరూ కంకణం కట్టుకొని రూపుమాపడానికి ప్రయత్నించినప్పుడు కూడా స్వామీజీ వారికి ఎలాంటి కీడూ తలపెట్ట యత్నించలేదు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 5–6; దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థులు పేర్కొనే, "మహాత్ముల రాక" లాంటి భావనలు నిరాధారమైనవని అమెరికా పత్రికలు ప్రస్తావించాయి. ఇది ప్రజలలో దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థుల పట్ల అపనమ్మకాన్ని కలిగించింది. స్వామీజీ అలసింగను హెచ్చరించడానికి ఇదీ ఒక కారణం అయివుండవచ్చు.

"భగవదనుగ్రహం వలన అంతా సమకూరుతుంది.... ఛాందసులైన మతాధికారులు (ఫాదరీలు) నాకు వ్యతిరేకంగా ఉన్నారు. ప్రత్యక్షంగా నాతో తంటాలు పడలేక, వారు నాకు అంతరాయాలు కలిగిస్తూ, దూషిస్తూ, నన్ను అపఖ్యాతి పాలు చేయాలనుకొంటున్నారు. మన మజుందారు వారికి తోడైనాడు. అసూయతో అతడికి పిచ్చిపట్టింది. నేనొక మోసగాణ్ణనీ, వంచకుణ్ణనీ వారికి లేని పోనివి ఎక్కించాడు. నేను తప్పుదార్లు తొక్కుతూ అమెరికాలో పాపిష్టి జీవితం గడపుతున్నానని కలకత్తాలో ప్రచారం చేస్తున్నాడు. భగవంతుడు అతణ్ణి అనుగ్రహించుగాక! సోదరా! విఘ్నాలు వాటిల్లకుండా ఏ సత్కార్యాన్నీ సాధించలేం. చివరి దాకా ఎవరు నిలబడగలరో వారే జయిస్తారు"[1] అని వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీ.

విషం ఏం చేస్తుంది?

సైద్ధాంతిక మౌఢ్యమూ, అసూయా నిండిన మనిషి ఏం చేయడానికైనా వెనుదీయడు. కాని లోకానికి ఒక సందేశం అందించాలనే భగవదాజ్ఞ పొంది జన్మించిన వ్యక్తిని, సదా సర్వవేళలా శ్రీరామకృష్ణులు అండగా ఉండి మార్గం చూపుతున్న వ్యక్తిని ఏ ప్రతిఘటన ఏం చేయగలదు?

తదుపరి కుయుక్తిగా ఫాదరీలు స్వామీజీపై స్త్రీలను ప్రయోగించారు. ఆయనను నైతికంగా పతనం గావిస్తే పెద్ద మొత్తం ఇస్తామని వారికి ఎరజూపారు. కాని కళాశాల విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడు తమను దరిజేరబోయిన ఒక స్త్రీతో, "మృత్యువు మన వాకిలి తడుతున్నది. దానిని ప్రతిఘటించడానికి ఏమైనా సాధనలు చేశావా? ఈ తుచ్ఛ వాంఛతో పరితపిస్తున్నావే!" అని పలికిన ఒక వ్యక్తిని ఏ స్త్రీ సైతం ఏం చేయగలదు? వచ్చినవారంతా పరాజితులై తిరుగుముఖం పట్టారు.

ఇంతకన్నా ఏం చేయడానికీ ఫాదరీలకు పాలుబోలేదు. ఇక ఆయనపై విష ప్రయోగం జరపడం మూలంగా మాత్రమే తాము బ్రతికి బట్టగట్టగలమని ఎంచి, ఆ ప్రయత్నంలో మునిగిపోయారు. డెట్రాయిట్‌లో స్వామీజీని ఒక విందుకు ఆహ్వానించారు. విందులో ఇచ్చిన కాఫీ త్రాగడానికి స్వామీజీ నోటి దాకా తీసుకొచ్చారు. సదా సర్వవేళలా ఆయనకు తోడునీడగా ఉండి పరిరక్షిస్తున్న శ్రీరామకృష్ణులు అక్కడ ప్రత్యక్షమై, "ఆ కాఫీ త్రాగకు, దాన్లో విషం కలిపారు" అని హెచ్చరించారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట, 139.

దాంతో స్వామీజీ అప్రమత్తులయ్యారు. ఫాదరీల ఆఖరి ప్రయత్నం కూడా విఫలమయింది.

మొదట్లో స్వామీజీ ఇలాంటి ప్రతిఘటనలకు అంతగా ప్రాధాన్యమివ్వలేదు. కాని విషప్రయోగమూ, అంతకన్నా నీచమైన అపనిందలు ఆపాదించడమూ, విదేశీ ఫాదరీలతో చేతులు కలిపి మాతృదేశస్థులు కొందరు హేయంగా ప్రవర్తించడమూ చూశాక స్వామీజీ తాము కూడా ఏదైనా ప్రతిచర్య చేసి తీరాలని నిశ్చయించుకొన్నారు. తమ దేశ ప్రజలు ఇందుకు దీటైన జవాబు చెప్పాలని ఆయన ఆశించారు. కనుక చెన్నైలోని అలసింగకు 1894 ఏప్రెల్ 9 వ తేదీన ఈ విషయంగా లేఖ వ్రాశారు:

స్వామీజీ ప్రయత్నం

“ఒక పని చేయగలిగితే చేయి. చెన్నైలో ఒక బ్రహ్మాండమైన బహిరంగ సభ ఏర్పాటు చేయగలవా? రామనాథపురం రాజాగారినో లేక అటువంటి మరో ప్రముఖుణ్ణో అధ్యక్షునిగా చేసి, నేను ఇక్కడ వహిస్తున్న హిందూమత ప్రాతినిధ్యం మీ అందరికీ సమ్మతంగా ఉందని తీర్మానం చేసి, ఆ తీర్మానాన్ని చికాగో హెరాల్డ్, *ఇంటర్ ఓషన్, న్యూయార్క్ సన్, డెట్రాయిట్ కమర్షియల్ అడ్వర్టైజర్* లాంటి పత్రికలకు పంపించు.... చికాగో సర్వమత మహాసభాధ్యక్షుడయిన డాక్టర్ బారోసుగారికి కూడా పంపించు....

“ఎంత బ్రహ్మాండమయిన సభను ఏర్పాటు చేయగలిగితే అంత పెద్ద సభ ఏర్పాటుచేయి. హేమాహేమీలందరినీ దాన్లో చేర్చు. తమ దేశం కోసమూ, మతం కోసమూ వీరు ఈ సభలో పాల్గొనక తప్పదు. ఈ సమావేశాన్నీ, దాని ఉద్దేశాన్నీ తాము ఆమోదిస్తున్నామనే ఉత్తరాలను మైసూర్ మహారాజాగారి నుండి, ఆయన దివాన్ నుండి సంపాదించు. అదేవిధంగా ఖేత్రీ మహారాజుగారివి కూడా తెప్పించు. నీకు వీలైనంత ఆర్భాటం చేసి, అధిక సంఖ్యలో జనం సభలో పాల్గొనేట్లు చూడు. నన్ను ఇక్కడకు పంపించిన చెన్నై హిందూసమాజం నేను ఇక్కడ చేసిన పనికి తన పూర్తి ఆమోదముద్ర వేసి తీర్మానించాలి.

“ఇప్పుడే ఇది నీకు సాధ్యపడుతుందేమో ప్రయత్నించి చూడు. ఇదేమంత ఘనకార్యం కాదు. నీకు అందుబాటులో ఉన్న అన్ని ప్రాంతాల నుండి సానుభూతి లేఖలు సంపాదించి, వాటిని ముద్రించి, సాధ్యమయినంత త్వరలో వాటిని అమెరికా పత్రికలకు పంపించు. నా సోదరులారా! ఇది మనకెంతో సహాయపడుతుంది. బ్రహ్మసమాజస్థులు నానారకాలైన అబద్ధాలు ప్రచారం

చేయడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. సాధ్యమయినంత త్వరలో మనం వారి నోళ్ళు మూయించాలి."[1]

కాని స్వామీజీ ఎదురుచూసినంత సులభంగా భారతదేశంలో ఏమీ జరగ లేదు. మూడు నెలలు వేచిచూసిన స్వామీజీ ఆవేదన అంచున నిలబడి, 1894 జూన్ 28 వ తేదీన చెన్నైకి ఇలా వ్రాశారు: "భారతదేశంలో నన్ను ఎలా కొనియాడుతున్నారనే విషయాన్నే పదేపదే నీ ఉత్తరాలు తెలుపుతున్నాయి. అది మనిద్దరి మధ్య విషయమే. అలసింగ పంపిన ఒక మూడు అంగుళాల ముక్క తప్ప భారతదేశంలోని పత్రికలు ఏం వ్రాస్తున్నాయో నాకు కించిత్తైనా తెలియడం లేదు. దానికితోడు భారతదేశం లోని క్రైస్తవులు చెప్పినదంతా, ఇక్కడ మిషనరీలు అత్యంత మెలకువతో సేకరించి, క్రమం తప్పక ప్రచురిస్తున్నారు. వారు ఇంటింటికి పోయి ప్రచారం చేసి నా మిత్రులైన వారిని నాకు దూరం చేస్తున్నారు. నాకు అనుకూలమైన మాట ఒక్కటి కూడా భారతదేశం నుండి రాకపోవడం వల్ల, వారి ఆటలు చక్కగా సాగాయి. భారతదేశంలోని హైందవ పత్రికలు నన్ను ఆకాశానికి ఎత్తుతూ శ్లాఘించి ఉండ వచ్చు. కాని వాటిలో ఒక్క వాక్యమైనా అమెరికా చేరలేదే! అందువల్ల ఇక్కడి వారు నన్ను మోసగాణ్ణని భావిస్తున్నారు. మిషనరీల ప్రచారం, దానికి తోడు ఇక్కడున్న హిందువులు వారికి అందించే తోడ్పాటుతో నేను నిరుత్తరుడనైనాను. నేనుగా చెప్పడానికి నా వద్ద ఒక్క మాటైనా లేదు...

హిందువుల మందకొడితనం

"ఏ అధికార పత్రాలూ లేకుండా నేను ఇక్కడకు వచ్చాను. బ్రహ్మ సమాజస్థులూ, క్రైస్తవ మిషనరీలూ చేస్తున్న ప్రచారం ముందు నేను మోసగాణ్ణి కానని ఎలా నిరూపించుకోగలను? కొన్ని మాటలు చెప్పడం కన్నా, సులభమైన పని మరొకటి లేదని ఇప్పుడు తలుస్తున్నాను. మద్రాసులోను, కలకత్తాలోను కొంతమంది పెద్దమనుషులను ఆహ్వానించి, సభ ఏర్పాటుచేసి, ఆ సభలో నాకూ, నా పట్ల దయ జూపిన అమెరికన్లకూ ధన్యవాదాలు తెలుపుతూ తీర్మానం చేయడం, ఆ తీర్మానాన్ని ఆ సభా కార్యనిర్వాహకుల ద్వారా అమెరికాకు పంపడం, ఉదాహరణకు ఒక ప్రతి డాక్టర్ బారోసుగారికి పంపడం; దానిని బోస్టన్‌లోనూ, న్యూయార్క్‌లోను, చికాగో లోను వివిధ పత్రికలలో ప్రచురించమని కోరడం అంత కష్టమయిన పని కాదని నేను అనుకుంటున్నాను. కాని అంతమాత్రం పనిచేయడం కూడా భారతీయులకు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట, 140.

దుష్కరకార్యమని నేను తెలుసుకొన్నాను. ఒక సంవత్సరంలో నాకు అనుకూలమైన వారు ఒక్కరూ కనిపించలేదు. కాని అందరూ ప్రతికూలురే! మీ ఇళ్లలో నన్ను గురించి మీరు ఏం చెప్పుకొని ఏం ప్రయోజనం? దాన్ని గురించి ఇక్కడి వారికి ఏం తెలుసు? ఈ విషయంగా రెండు నెలల క్రితమే అలసింగకు వ్రాశాను. ఆఖరుకు అతడు నాకు ప్రత్యుత్తరం కూడా వ్రాయలేదు. అతడి హృదయం దుర్బలమైపోయిందని భయపడుతున్నాను. ముందుగా మీరు ఈ విషయాన్ని గూర్చి ఆలోచించి, ఆ తరువాత ఈ ఉత్తరాన్ని మద్రాసు వారికి చూపండి. అంతేగాక నా సోదర సన్న్యాసులు కేశవచంద్రసేన్‌ను గురించి అర్థరహితంగా మాట్లాడడం, నేను ఏది వ్రాసినా అదంతా మద్రాసువారు దివ్యజ్ఞానసమాజం వారికి తెలియజేయడం నాకు విరోధులను సృష్టించింది. ఆహా! నిజమైన శక్తిసామర్థ్యాలు, బుద్ధిగలవాడు ఒక్కడైనా భారతదేశంలో నాకు అండగా ఉంటే ఎంత బాగుండేది! కాని దైవ సంకల్పమే నేరవేరుతుంది. నేను మాత్రం ఈ దేశంలో మోసగాడినైపోయాను....

"ప్రతిక్షణం భారతదేశం నుండి ఏదో వస్తుందని నిరీక్షించాను. అది రానేలేదు. ముఖ్యంగా గత రెండు మాసాలుగా నేను అనుక్షణం వ్యథతో కుమిలి పోయాను. ఆఖరుకు ఒక్క వార్తాపత్రిక కూడా భారతదేశం నుండి రాలేదు. నా మిత్రులు వేచివున్నారు. నెలల తరబడి అలా కాచుకొని ఉన్నారు. కాని ఏ ఒక్కటీ రాలేదు. అధమపక్షం ఒక్క మాట కూడా వినిపించలేదు. అందువల్ల అనేకులు నిరాశచెంది, చిట్టచివరకు నన్ను వదలివేశారు."[1]

భారతదేశంలో నవ జాగృతి

కాని ఈ ఉత్తరం అందడానికి ముందే చెన్నైలోని ఆప్తులు కార్యాచరణకు దిగారు. అయినప్పటికీ హిందువులకే చెందిన మందకొడితనం వలనా, తాము ఏం చేస్తున్నామో స్వామీజీకి తెలియపరచాలనే ఆలోచన లేక పోవడం వలనా స్వామీజీ వ్యథ చెందవలసివచ్చింది. స్వామీజీ చేస్తున్న కార్యాన్ని శ్లాఘిస్తూ ఇండియాలో మొదటిసారిగా చెన్నైలో ఏప్రెల్ 28 వ తేదీన పచ్చయప్ప హాలులో బహిరంగ సభ జరిగింది. అధిక సంఖ్యలో జనం దాన్లో పాల్గొన్నారు. రాజా సర్ రామస్వామి మొదలియార్, దివాన్ బహదూర్ ఎస్. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్, సి.ఐ.ఇ. లాంటి ప్రముఖులు పలువురు పాల్గొని స్వామీజీని ఎడతెగకుండా ప్రశంసించారు. రామనాథపురం మహారాజు, రాయ్ బహాదూర్ ఎస్. శేషయ్య బి.ఏ. లాంటివారు తంతి, లేఖల మూలంగా తమ అభినందనలు తెలియజేశారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట, 174–176.

దీనికి కొనసాగింపుగా కలకత్తాలోనూ ఇటువంటి బహిరంగ సభ జరిగింది. ఈ సభ ఏర్పాటుచేయడానికి స్ఫూర్తి కలకత్తా ప్రజలకు మహాబోధి సొసైటీ కార్యదర్శియైన ధర్మపాలుని నుండి లభించింది. ఈయన స్వామీజీతోపాటు సర్వమత మహాసభలో పాల్గొన్నారు. మజుందార్ మాదిరి కాకుండా ఈయన స్వామీజీ గురించీ, ఆయన ఘనవిజయాన్ని గురించీ శ్లాఘిస్తూ ఇండియన్ మిర్రర్ ఏప్రిల్ 12 వ తేదీ సంచికలో ఇలా వ్యాఖ్యానించారు: "సర్వమత మహాసభ విజయవంతం కావడానికి స్వామి వివేకానంద ముఖ్య కారణం. కనుక ప్రతి హైందవుడూ ఆయనకు అభినందనలు పంపించాలి." అంతేకాక ఏప్రెల్ నెలలో ఆలంబజార్ మఠానికి వెళ్లి స్వామీజీ సోదర సన్న్యాసులను కలుసుకొని సర్వమత మహాసభ వివరాలు తెలియజేశాడు. ఆ తరువాత కలకత్తాలో బహిరంగ సభ జరిగింది.

ఒకటి వెంట ఒకటిగా కుంభకోణం, బెంగళూరు లాంటి అనేక చోట్ల సభలు జరిగాయి. వాటి వివరాలు, ఆ సభలలో చేయబడిన తీర్మానాల లాంటివి స్వామీజీకి పంపించారు. ఎదురుతెన్నులు చూస్తూన్న సంఘటనలు కార్యరూపం దాల్చడం చూసి స్వామీజీ జగజ్జనని అనుగ్రహాన్ని తలచుకొని ద్రవించిపోయారు:

"జగదంబకు జయం! నా ఊహకు మించినంత జయం చేకూరింది. ప్రవక్త గౌరవింపబడ్డాడు. తీవ్రంగా, నిస్సంశయంగా ఆయన అనుగ్రహం చూసి పసిబిడ్డలా విలపిస్తున్నాను. సోదరీమణులారా! ఆయన తన సేవకుణ్ణి ఎన్నడూ విడనాడడు. నేను పంపుతున్న ఉత్తరం ద్వారా సంగతులన్నీ విశదమవుతాయి. అమెరికా ప్రజల వద్దకు ప్రకటింపబడిన కొన్ని కాగితాలు రానున్నాయి.... సోదరీమణులారా! ఈ ఉత్తరం మీకు అన్ని విషయాలూ తెలుపుతుంది. ఇటువంటి అనుగ్రహాన్ని చవి చూస్తూ అనుక్షణం నేను ఆయన సంరక్షణలో ఉన్నానని తెలిసినా అప్పుడప్పుడు విశ్వాసం సన్నగిల్లుతోంది. కొన్నిసార్లు నిరుత్సాహపడుతున్నాను. నేనెంతటి దుర్మార్గుణ్ణి? సోదరీమణులారా! భగవంతుడున్నాడు– జగజ్జనకుడున్నాడు. జగజ్జనని ఉంది. వారు తమ బిడ్డలను విడనాడరు ఎన్నటికీ, ఎన్నటికీ, ఎన్నటికీ! విపరీత సిద్ధాంతాలను ప్రక్కకునెట్టి, పసిపిల్లలుగా ఆయన శరణు చేరండి. ఎక్కువ వ్రాయలేను. ఆడదానిలా విలపిస్తున్నాను. నా హృదయనాథా! నీకు జయం, నీకు మంగళం!"[1] అంటూ తమ హృదయంలో ఉప్పొంగుతున్న ఉద్వేగాన్నంతా హేల్ సోదరీమణులకు వ్యక్తం చేశారు స్వామీజీ.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుటలు 181–182.

స్వదేశస్థుడైన మజుందార్ స్వామీజీకి ఎన్నో కష్టనష్టాలను కల్పించాడు. అయినప్పటికీ ఆతణ్ణి స్వామీజీ ఎన్నడూ ద్వేషించలేదు. ఇష్టానిష్టాలు లేని మహాత్మునిగానే ఆయన సదా విరాజిల్లారు. అమెరికా ప్రజలకు అవగతం చేయడానికి కొన్ని సభలు, ప్రశంసాత్మక ప్రసంగాలు అవసరమైనప్పుడు చేయమని భారతీయులను ప్రేరేపించారు. ఆశించిన దానికన్నా ఎక్కువగా భారతదేశంలో సంఘటనలు జరిగినప్పుడు జగజ్జనని అనుగ్రహం తలచుకొని ద్రవించిపోయారు. అప్పుడే జూలై నెలలో మజుందార్ రచించిన ఒక పుస్తకం వెలువడింది. దానిని గురించి మేరీ హేల్‌కు ఇలా వ్రాశారు: "నా మిత్రుడు మజుందార్ పుస్తకాన్ని ఇంటీరియర్ పత్రిక ప్రశంసిస్తూ వ్యాఖ్యానించడం చూశాను. ఆయన పెద్దవాడు, సజ్జనుడు; స్వదేశీయుల కోసం ఎంతో చేసిన వ్యక్తి." తమను నానా దుర్భాషలాడి, తమ ప్రవర్తన గురించి అపవాదులు ప్రచారం చేసిన ఒక వ్యక్తిని శ్లాఘించడానికి ఎంత విశాలహృదయం ఉండాలి!

శత్రువు పట్ల సైతం ద్రవించే మనస్సు

శ్రీరామకృష్ణుల నుంచి ఆయన నేర్చుకొన్నది అదే! ఒకసారి శ్రీరామకృష్ణులు యువ నరేన్‌తో, "భగవంతునిలో జీవించేవారిని కొన్ని సమయాలలో లౌకికులు విమర్శిస్తారు, పరిహసిస్తారు. ఏనుగు గంభీరంగా వెళుతున్నప్పుడు వీధి కుక్కలు దాని వెనుక మొరుగుతూ పరుగెత్తుతాయి. ఏనుగు వాటిని కించత్తయినా లెక్క చేస్తుందా? నాయనా, నిన్ను పలువురు వెనుక నుండి దూషిస్తున్నారనుకో, వారిని నువ్వు ఏం చేస్తావు?" అని అడిగారు. అందుకు నరేన్, "అదే, వీధికుక్కలు నా వెనుక మొరుగుతున్నాయి అనుకొని ఖాతరు చేయను" అన్నాడు. శ్రీరామకృష్ణులు నవ్వి, "వద్దు నాయనా! అంతదూరం పోవద్దు. అందరిలోనూ ఉన్నదీ ఆ భగవంతుడే కదా! యావత్తు చరాచర ప్రపంచంలోనూ ఆయనే విరాజిల్లుతున్నాడు. కనుక అన్నింటికీ సముచిత గౌరవమివ్వాలి" అన్నారు. స్వామీజీ దాన్నే పాటించారు.

"క్రైస్తవ మిషనరీలు నా తత్త్వాన్ని అవగతం చేసుకోలేదు. కామ కాంచనాలను ఏ మాత్రం సరకు చెయ్యనివారిని వారు ఎన్నడూ చూసి ఉండరు. ఇది సాధ్యమని వారు మొదట నమ్మలేకపోయారు. పాపం ఏ విధంగా నమ్మగలుగుతారు! బ్రహ్మచర్యం విషయంలోనూ, పవిత్రతలోనూ భారతీయులకున్న ఆశయాలు పాశ్చాత్యులకున్నాయని మీరు భావించకూడదు"[1] అని వ్రాస్తున్నారాయన.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 15.

భగవంతునిలా ధర్మాన్ని విశ్వసించిన వారు ఆయన. "ధర్మో రక్షతి రక్షితః" అని గ్రహించిన వ్యక్తి ఆయన. కనుక ఆయన దేనికీ జంకలేదు, సంకోచించలేదు. ధర్మం ఆయనను విడిచిపెట్టలేదు. ఫాదరీలతోపాటు తక్కిన అందరి ప్రతిఘటనలనూ అతిక్రమించి ప్రజలు స్వామీజీని ఆదరించారు, అభిమానించారు. అదే లేఖలో స్వామీజీ ఇలా కొనసాగించారు:

"ఇప్పుడు జనం తండోపతండాలుగా నా వద్దకు వస్తున్నారు. విషయ వాంఛలను నిజంగా నిగ్రహించగలవారు ఉన్నారని వందలాది పాశ్చాత్యులకు ఇప్పుడు నమ్మకం కలిగింది. సనాతన తత్త్వ విషయంలో వారిలో గౌరవ, ఆదర భావాలు పెంపొందుతున్నాయి. ఓర్పుతో ఎవరు వేచివుంటారో వారికి సర్వం సిద్ధిస్తుంది."[1]

తమను ప్రతిఘటించిన మిషనరీలను, ఫాదరీలను స్వామీజీ ఈ రీతిలో ఒక ఉన్నత దృక్పథంతో చూశారు. అంతేకాదు; వారు కల్పించే ఇబ్బందులను తాము

పరిస్థితే ఆస్కారంగా....

పాఠం నేర్చుకోవడానికి ఒక ఆస్కారంగా మార్చుకొనే పరిణతి పొందిన వ్యక్తిగా ఆయన భాసిల్లారు. ఒక సందర్భంలో ఆయన ఒక మిషనరీ గదిలో బస చేయవలసి వచ్చింది. ఆతడు మొదట స్వామీజీ మిత్రునిగా ఉండి, పిదప మిషనరీగా మారిన వ్యక్తి. ఆయన ఒక మిషనరీ కనుక స్వామీజీ భావనలు ఆతడిలో ఎంతో ద్వేషాన్ని రగిల్చాయి. ఆ ద్వేషాన్ని ఆతడు స్వామీజీ మీద బహిరంగంగానే ప్రదర్శించాడు.

ఈ విషయం గురించి మిత్రుడొకడు, "స్వామీ! మీకు ఇబ్బంది కలిగిస్తూ, మిమ్మల్ని ద్వేషించే ఒక వ్యక్తితో మీరెందుకు బసచేశారు?" అని స్వామీజీని అడిగాడు.

అందుకు స్వామీజీ నవ్వి, "ఓ, నన్ను నేను అదుపులో ఉంచుకోవడానికి ఆతడు నాకు ఒక ఆస్కారం ఇస్తున్నాడు! భగవంతుడు ఆతణ్ణి అనుగ్రహించుగాక!" అన్నారు.

స్వామీజీ డెట్రాయిట్ రోజులు ప్రతికూల పవనాలను సంబాళించుకోవడంలోనే గడచిపోయినప్పటికీ కొందరు సుమనస్కులు ఆయనకు చేరువ అయ్యారు. వారిలో ముఖ్యమైన వ్యక్తి మిస్ క్రిస్టైన్ గ్రీన్‌స్టిడల్ (కాలాంతరంలో సోదరి క్రిస్టైన్). స్వామీజీకీ ఈమెకూ మధ్య వెల్లివిరిసిన సంబంధం తండ్రీ కుమార్తెల అనుబంధంగా శాశ్వతంగా విరాజిల్లింది. కాలాంతరంలో ఈమె సోదరి నివేదితతో

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 15.

భారతదేశంలో సేవాకార్యాల్లో పాల్గొని, ఇతోధికంగా సేవలందించింది. మరొకరు మిసెస్ మేరీ ఫంకే. ఈమె కూడా కాలాంతరంలో స్వామీజీ సన్నిహిత శిష్యురాండ్ర లలో ఒకరైనారు.

స్వామీజీ తమ ఉపన్యాసాల కోసం ఒక లెక్చర్ బ్యూరోతో మూడేళ్లకు ఒప్పందం చేసుకొన్నారు కదా! వారి హద్దు మీరిన ప్రమేయం కారణంగా ఒప్పందం గడువు పూర్తి కాకమునుపే ఆయన దాని నుండి వైదొలగారు. వారు ఏర్పాటు చేసే కార్యక్రమాలలో మాత్రమే స్వామీజీ పాల్గొనాలన్నది ఒక వంక. మరెవరైనా ఆహ్వానించి స్వామీజీ వెళితే అక్కడ లభించే నిధిలో సైతం లెక్చర్ బ్యూరో వారు తమ వాటాను ముట్ట జెప్పమని అడిగారు. ఊరూరా తిరుగుతూ సర్కస్ కార్యక్రమాలు జరిపేవారు ప్రచారం చేసేటట్లు తమను వారు ప్రచారం చేయడం స్వామీజీ జీర్ణించుకోలేక పోయారు. నిరాడంబర మనస్కులైన స్వామీజీని వారు ఘోరంగా దగా చేశారు. ఈ కారణాల వలన స్వామీజీ వారితో తెగతెంపులు చేసుకోవలసి వచ్చింది. "డెట్రాయిట్‌లో చేసిన ఉపన్యాసానికి 900 డాలర్లు, అంటే రూ. 2,700/- వచ్చాయి. తక్కిన ఉపన్యాసాలలో 2,500 డాలర్లు, అంటే రూ. 7,500/- సంపాదించాను. కాని నా చేతిలో పడింది 200 డాలర్లు మాత్రమే. ఉపన్యాసాలను ఏర్పాటు చేసే ఒక సంస్థ నన్ను ఘోరంగా దగా చేసింది. ఇప్పుడు వారితో తెగతెంపులు చేసుకొన్నాను"[1] అని 1894 జూలై 11 వ తేదీన అలసింగకు ఆయన వ్రాశారు.

లెక్చర్ బ్యూరో నుండి వైదొలగడం

అప్పటికే లెక్చర్ బ్యూరో ఒప్పందంలో సంతకం చేసినందున దానిలోనుండి వైదొలగలేనని స్వామీజీ అనుకొన్నారు. దానితో ఆయన కాస్త ఆదుర్దా చెందారు. ఆ సమయంలో సహాయంగా నిలబడ్డాడు పామర్. ఆయన న్యాయవాదులతో మాట్లాడి, ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేసి స్వామీజీని ఆ లెక్చర్ బ్యూరో కబంధ హస్తాల నుండి విడిపించాడు.

జూలై 26 వ తేదీన స్వామీజీ గ్రీనేకర్‌కు వెళ్లారు. గ్రీనేకర్ రోజులు స్వామీజీకి ఒక క్రొత్త అనుభవంగా రూపొందాయి. విశాల మనోభావాలున్న కొందరు కలిసి అక్కడ ఒక మత సంస్థను నెలకొల్పారు. వివిధ మతాలవారి ప్రసంగాలు ఏర్పాటుచేశారు. ఇందుకు సూత్రధారి మిస్ సారా ఫార్మర్. ఈమె స్వామీజీని న్యూయార్క్‌లో కలుసుకొని ఆయనను గ్రీనేకర్‌కు ఆహ్వానించింది.

'శివోఽహం' అంటున్నాను!

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 183.

దట్టమైన అడవి. అందమైన విశాల నదీతీరం– స్వామీజీ అక్కడ బసచేశారు. హిమాలయాల్లోని దట్టమైన అరణ్యాలలోనూ, గంగా తీరంలోనూ జీవింపగోరిన స్వామీజీకి అట్టి వాతావరణం అమెరికాలో లభించడంతో ఆయన మనస్సు అపరిమిత ఆహ్లాదాన్ని చవిచూసింది. ప్రాచీన గురుకుల విధానంలో ఆయన ఒక దేవదారు వృక్షం క్రింద కూర్చుని తరగతులు నిర్వహించారు. భారతీయ ఆధ్యాత్మికత పట్ల అభిలాషగల స్త్రీలూ పురుషులూ ఆయనను పరివేష్ఠించి పాఠాలు విన్నారు. "ప్రతి ఉదయం నేను ఒక దేవదారు వృక్షచ్ఛాయలో హైందవ పద్ధతిలో కూర్చుని ప్రవచనం చేశాను... ఒక సంవత్సరం జంతువులా గడపిన తరువాత నేలపై పరుండి అడవిలో చెట్టు క్రింద ధ్యానం చేయడం!... శిబిరంలోని వారందరూ ఆరోగ్యవంతులు, యౌవనులు, ఋజువర్తనులు, పవిత్రులు. నేను 'శివోఽహం', 'శివోఽహం' అని వారికి చెబితే వారు ఆ విధంగానే ఉచ్చరిస్తారు. నిష్కపటులు, నిర్మలులు అయినటువంటి వీరు అప్రతిహతమైన ధీరులు. అందుకే నేను ఆనందాన్నీ, గౌరవాన్నీ అనుభవిస్తున్నాను"[1] అంటూ స్వామీజీ వ్రాశారు. ఈ దేవదారు వృక్షం కాలాంతరంలో 'స్వామీజీ పైన్'గా ప్రసిద్ధిగాంచింది. అక్కడ ముఖ్యంగా అవధూత గీత, రాజయోగం మొదలైనవి స్వామీజీ నేర్పించారు.

స్వామీజీ దాదాపు రెండు వారాలు గ్రీనేకర్‌లో గడిపారు. "ప్రసంగాలు, పాఠాలు, వనభోజనాలతో కాలం వేగంగా పరుగెత్తుతూ ఉంది" అంటూ ఆయన వ్రాశారు. ఆయనకు విశ్రాంతి తప్పనిసరయింది. "గ్రీనేకర్‌లో రోజుకు ఏడెనిమిది గంటలు ప్రసంగించవలసి వచ్చింది – విశ్రాంతి అంటే అదే. కాని ఆ ప్రసంగ మంతా భగవంతుని గూర్చినదే. దానితోపాటు అది శక్తిని ఇస్తుంది"[2] అని స్వామీజీ వ్రాశారు. ఈ రోజులు ఆయన మనస్సుకు ఎంతో సాంత్వన కలిగించాయి. ఈ రోజులను ఆయన 'స్వర్గలోక పరిస్థితి' అని అభివర్ణించారు. "చెట్ల క్రింద నిద్రించి, నివసించి, బోధించడం కొన్ని రోజులే అయినప్పటికీ మళ్లీ స్వర్గలోక పరిస్థితిలో ఉండడం గురించి" అంటూ ఆ రోజులను ఆయన ప్రస్తావించారు.

మనస్సుకు విశ్రాంతి నివ్వడమే కాక గ్రీనేకర్‌లో గడిపిన రోజులలో స్వామీజీ జీవితంలో ముఖ్యపాత్ర వహించబోయే ఒక వ్యక్తి కూడా పరిచయం అయ్యారు. ఆమె మిసెస్ సారా బుల్. అక్కడ స్వామీజీ కలుసుకొన్న మరొక వ్యక్తి డాక్టర్ లూయి జి. జేన్స్.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 190.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 198.

గ్రీనేకర్ రోజులు స్వామీజీ కార్యప్రణాళికలో ఒక గొప్ప మలుపుగా పరిణమించాయనవచ్చు.

తమ ప్రసంగాల పట్ల ఆకర్షితులై తమ దరిచేరిన వారిలో కొందరయినా జీవితంలో ఆధ్యాత్మిక పరమావధిని చేరుకోవాలనే విషయంలో స్వామీజీ ఎంతో

తరగతి ప్రసంగాలు

ఆసక్తి చూపారు. కాని ఆధ్యాత్మిక పురోభివృద్ధి అనేది ఉపన్యాసాలు వినడం మూలంగాకానీ, మేధాశక్తితోకానీ సిద్ధించేది కాదని మన ఉపనిషత్తులు స్పష్టంగా వచిస్తున్నాయి.[1] అందుకు సముచిత గురూపదేశం అవసరం. వారు నిర్దేశించిన మార్గంలో నిరంతరాయంగా ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించాలి. "ఈ విధంగా ఒక్కరికైనా సహాయపడగలిగినా నా జీవితం సార్థకమైనట్లు భావిస్తాను" అన్నారు స్వామీజీ.

ఈ ఉద్దేశంతో కార్యాచరణలో దిగాలని స్వామీజీ అనుకొన్నారు. ఇంతలో స్వామీజీ పాశ్చాత్య జీవితంలో దాదాపు ఒకటిన్నర సంవత్సరాలు గడచిపోయాయి. న్యూయార్క్, చికాగో, బ్రూక్లిన్‌లలో బొంగరంలా గిరగిరా తిరుగుతున్న స్వామీజీ మళ్లీ 1894 డిసెంబర్ 26 వ తేదీన న్యూయార్క్ వచ్చారు. తమ నూతన ప్రణాళిక ప్రకారం పాఠాలు ప్రారంభించడానికి ప్రయత్నించారు. చికాగోలో హేల్ కుటుంబం ఆయనకు చోటు ఇచ్చినట్లు న్యూయార్క్‌లో కర్న్‌సీ దంపతులు స్వామీజీని తమ ఇంటికి ఆహ్వానించారు. వారి ఇంటిని స్వామీజీ తమ న్యూయార్క్ కేంద్రంగా చేసుకొన్నారనడం అత్యుక్తి కాదు.

తుపానులా పరిభ్రమిస్తూ ప్రసంగాలు చేయడమూ, నిధులు సముపార్జించడమూ తమకు సముచితంగా స్వామీజీకి అనిపించలేదు. "గత సంవత్సరం ఈ దేశంలో నేను ఎన్నో ప్రసంగాలిచ్చాను. ఎన్నో అభినందనలు అందుకొన్నాను. కాని ఇదంతా నా కోసమే చేశానని గుర్తించాను. ఓర్పుతో నిర్మించుకొన్న ఉదాత్త శీలం, సత్యదర్శనానికై చేసే తీవ్రసాధన అనేవే భావికాలంలో మానవవాళిలో పరిణామం కలిగిస్తాయి. కాబట్టి ఈ సంవత్సరం ఈ విధానంలో పనిచేయాలని అనుకొంటున్నాను - కొందరు స్త్రీ పురుషుల బృందాన్ని రూపొందించి, అద్వైత

---

1. నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో
న మేధయా న బహునా శ్రుతేన ।

వేదాధ్యయనంచేగానీ, బుద్ధి కుశలతచేగానీ, అపారమైన పాండిత్యంచేగానీ ఈ ఆత్మ పొందబడదు.

— *కఠోపనిషత్తు,* 1.2.23

సాక్షాత్కారానికై తగిన శిక్షణ నివ్వదలచుకొన్నాను"[1] అంటూ తమ ఉద్దేశాన్ని స్వామీజీ వ్యక్తం చేశారు.

ఇటువంటి ఉద్దేశానికి మరొక కారణం కూడా ఉంది. ఈ కారణం అంతగా బయటికి తెలియదు. కాని ఈ కారణం ఉండడమేమో నిజమే. తమ తరువాత అమెరికాలో తన కార్యాచరణను కొనసాగించడానికి కొందరిని తీర్చిదిద్దడం కూడా ఆయన ఉద్దేశమే. "ఈ సందేశాన్ని భారతదేశంలో భారతీయులకూ, అమెరికాలో అమెరికన్లకూ బోధించాలి" అని ఆయన అన్నారని సోదరి క్రిస్టైన్ వ్రాసింది.

అప్పటికే గ్రీనేకర్‌లో ఆయన ఇలాంటి ఒక ప్రయత్నం ప్రారంభిచారు. మిసెస్ సారా ఇంట్లో కూడా గత అక్టోబర్‌లో ఇలాంటి తరగతులను ప్రారంభించారు. ఈ ఉద్దేశంతోనే 1894 నవంబర్‌లో ఆయన 'వేదాంత సొసైటీ' అనే సంస్థను న్యూయార్క్‌లో స్థాపించారు.

1895 జనవరిలో ఈ తరగతుల నిమిత్తం స్వామీజీ రెండు గదులు బాడుగకు తీసుకొన్నారు. గత సంవత్సరం న్యూయార్క్‌లో ఆయనను కలుసుకొన్న లియాన్ లాన్స్‌బర్గ్ ఇందుకు సహాయం చేశాడు. ప్రసంగాలు మానుకోవడంతో డబ్బు కోసం స్వామీజీ ఇబ్బంది పడవలసి వచ్చినప్పటికీ ఆయన ఈ జీవితాన్నే అభిలషించారు. "నే నిప్పుడు ఎంతో సంతోషంగా ఉన్నాను. లాన్స్‌బర్గ్, నేనూ కలిసి కొంత అన్నం, కూరగాని లేక బార్లీగాని వండుకొని భోజనం త్వరగా ముగించి, వ్రాసుకోవడంలోనూ, గ్రంథ పఠనంలోనూ గడుపుతున్నాను. జిజ్ఞాసువులై వచ్చిన పేదవారిని ఆదరిస్తున్నాను. ఆ విధంగా నేను, ఇంతకు మునుపుకన్నా ఇప్పుడు అమెరికాలో బాగా సన్యాసి జీవితం గడుపుతున్నాను"[2] అంటూ వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీ.

స్వామీజీ జీవితంలో ప్రముఖ స్థానం వహించిన కొందరు ఈ తరగతుల ద్వారానే వారికి పరిచయమయ్యారు. మెక్లౌడ్ సోదరీమణులు, మిస్ సారా క్లేన్ (కాలాంతరంలో సోదరి దేవమాత), మిస్ ఎస్.ఇ. వాల్డో (కాలాంతరంలో సోదరి హరిదాసి) వారిలో మచ్చుకు కొందరు.

తొలి రోజుల్లో స్వామీజీ నివసించిన చిన్న గదిలో తరగతులు జరిగాయి. తరగతులకు హాజరయిన వారు కేవలం ముగ్గురు. కాని ఆ సంఖ్య, ఆశ్చర్య

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 322.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 311.

పోయేటంతగా పెరిగింది. ఈ తరగతులు జరుగుతున్నప్పుడు స్వామీజీ, శ్రోతలు నేల మీదే కూర్చున్నారు. లక్షాధికారులు సైతం ఆయన పాదాల ముందు కూర్చుని పాఠాలు విన్నారు. ఈ తరగతులకు రుసుము ఏమీ వసూలు చేయబడలేదు. పర్యవసానం? చేతిలో చిల్లిగవ్వలేని రోజులు కూడా లేకపోలేదు. కనుక అప్పుడప్పుడు నిధుల కోసం కూడా స్వామీజీ ప్రసంగాలు చేశారు.

డబ్బు కోసం ఇబ్బందిపడుతున్న ఇలాంటి సమయాలలో స్వామీజీకి కొందరు సహాయం చేయడం కద్దు. కాని వారు ఫలానా చోటే తరగతులు జరపాలి, ఫలానా వారినే ఆహ్వానించాలనే నిబంధనలు పెట్టినప్పుడు స్వామీజీ వారిని త్రోసిరాజన్నారు.

ప్రేతాత్మవాదుల బెదరింపులు

ఇక్కడ కూడా స్వామీజీకి ఇబ్బందులు తప్పలేదు. ఇక్కడ ఇబ్బంది పెట్టిన వారు ప్రేతాత్మవాదులు (Spiritualists). స్వామీజీ వలన ఎక్కడ తమ 'జీవనోపాధి'కి భంగం వాటిల్లుతుందోనని జంకి వారు స్వామీజీ బస చేసి వున్న ఇంటి వద్దకొచ్చి, తరగతులను నిలిపివేయమని వాకిలి వద్ద నిలబడి అరిచారు. నిలపకపోతే బలవంతంగా తామే ఆపివేయవలసి వస్తుందని భయపెట్టారు. అర్థంపర్థం లేని కొన్ని సిద్ధాంతాలనూ, బుద్ధికి పొంతనలేని భావనలనూ వీరు బోధిస్తూవచ్చారు. ప్రేతాత్మలతో సంబంధం పెట్టుకొని, గారడీలు చేయడం వారి లక్ష్యం. ఇటువంటివి ప్రదర్శించి వారు ప్రజలను తమ వైపు ఆకర్షించుకొన్నారు. తమ బృందంలో ఒకరిని చేర్చుకోవడానికి 25 నుండి 100 డాలర్ల దాకా రుసుము వసూలు చేసేవారు. వారి పెంపునకూ, దగా పనులకూ అంతరాయంగా స్వామీజీ వచ్చినప్పుడు వారు ఆగ్రహోదగ్రులయ్యారు.

తదుపరి ఘట్టంగా వారు స్వామీజీని తమ బృందంలో చేరమని బలవంతం చేయడమేగాక, చేరకపోతే తంతామని బెదరించారు. కాని స్వామీజీ? డబ్బుతో కొనలేని, భీతి చెందని, మూర్తీభవించిన తెగింపునకు అపరరూపమైన ఒక వ్యక్తిని ప్రప్రథమంగా ఆయనలో చూశారు. "నేను సత్యం కోసం జీవిస్తున్నాను, సత్యాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని జీవిస్తున్నాను, సత్యం ఏనాడూ అసత్యంతో చేతులు కలపదు. ఈ ప్రపంచమంతా నాకు వ్యతిరేకంగా తరలివచ్చినా నేను సత్యమార్గంలోనే పోతాను. చివరికి సత్యమే జయిస్తుంది" అని వారితో తిన్నగా చెప్పేశారు.

స్వామీజీని ప్రతిఘటించిన మరొక బృందం వారు స్వేచ్ఛాయుత చింతనా శీలురు (free thinkers). నాస్తికులు, భౌతికవాదులు, సంశయవాదులు, హేతు

వాదులు, మత వ్యతిరేకులు – వీరి బృందం అది. వారు స్వామీజీని ఒక రాత్రి విందుకు ఆహ్వానించారు. తమ తెలివితేటలతో, వాదనా పటిమతో స్వామీజీని మట్టికరిపించవచ్చని గాలిమేడలు కట్టుకొన్నారు. కాని పాపం! వారే మట్టికరిచారు. బైబిల్, ఖురాన్, అనేక మతాలు, విజ్ఞానం, మనస్తత్త్వశాస్త్రం – ఇలా స్వామీజీ విస్తృత జ్ఞానం ముందు వారు నీరుగారిపోయారు. వారు స్వామీజీతో ప్రేమతో మెలగి, చెలిమితో సెలవు పుచ్చుకొన్నారు.

స్వేచ్ఛాయుత చింతనాశీలుర ప్రతిఘటన

ఈ విధంగా విజ్ఞానశాస్త్రవేత్తలు కొందరు ఒకసారి స్వామీజీని విందుకు ఆహ్వానించారు. 'మేధాపరమైన' తమ భావనలు చెప్పి స్వామీజీని తికమక పెట్టడం వారి ఉద్దేశం. కాని ఇతర చోట్లలో జరిగినట్లే ఇక్కడా జరిగింది. ఆధ్యాత్మికమనే ఖడ్గాన్ని చేతిలో జళిపిస్తూ వారి వాదనల నన్నింటినీ స్వామీజీ చీల్చి చెండాడారు. జీవితం, ప్రాణం లాంటి అనేక ప్రశ్నలకు పాశ్చాత్య విజ్ఞానం జవాబులు చెప్పలేక విస్మయం చెందడం ఎత్తి చూపారు. విజ్ఞానపరమైన జ్ఞానం పరిపూర్ణమైన జ్ఞానం కాదని తర్కపూర్వకంగా నిరూపించారు. "ఆ రోజు స్వామీజీని వాదనలో గెలవాలని వచ్చిన వారందరూ మర్నాటి నుంచీ విద్యార్థులుగా ఆయన పాదాల వద్ద కూర్చుని పాఠాలు వినడానికి వచ్చారు" అని వ్రాస్తున్నాడు లాన్స్‌బర్గ్.

27 ద్వీపవనంలో దివ్యానుభూతులు

దివ్యచైతన్యమయమైన తమ రెక్కల మీద మమ్మల్ని ఎక్కించుకొని, తమ స్వస్థానమైన అత్యంత ఉన్నత ప్రాంతంలోని అద్భుత లోకాలకు స్వామీజీ ఎగిరారు.

— **సోదరి క్రిస్టైన్**

ధ్యానయోగి

అలలు సద్దుమణిగాక సముద్రంలో స్నానం చేద్దామనుకుంటే అది అసాధ్యం – ఈ సత్యాన్ని స్పష్టంగా స్వామీజీ గ్రహించారు. ఎంచుకొన్న కొద్దిమందికి శిక్షణనిచ్చి వారిని నిజమైన ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో సుప్రతిష్ఠితులను గావించాలన్న భావన స్వామీజీలో గ్రీనేకర్ రోజుల నుండే ప్రగాఢమవుతూ వచ్చింది. అందు కోసం వేచివుండడం నిష్ప్రయోజనమని గ్రహించిన స్వామీజీ వీస్తున్న ప్రతికూల పవనాలను ఒక వైపు సంబాళిస్తూ, ఎంపిక చేసుకొన్న కొద్దిమంది జీవితాలలో ఆధ్యాత్మిక జ్యోతిని వెలిగించారు.

తాము ఎంచుకొన్న కొద్దిమందికి స్వామీజీ ధ్యానంలో శిక్షణనిచ్చారు. కాని కొన్ని సందర్భాలలో శిక్షణ నిచ్చేటప్పుడు స్వయంగా తామే ప్రగాఢ ధ్యానంలో మగ్నులవడం కద్దు. బాహ్య ప్రపంచ స్ఫురణ ఆయనలో పూర్తిగా లుప్తమయ్యేది. శారీరక స్మృతి ఆమూలాగ్రం కోల్పోయి ఒక శిలావిగ్రహంలా కూర్చుండిపోయే వారు. బహుశా ఆయన మృతి చెందారేమోనని భయపడి కొందరు లేచి పరుగులు తీసిన సందర్భాలూ ఉన్నాయి. తరగతుల సమయంలో ఈ విధంగా ధ్యానంలో లయించిపోవడం సుతరామూ ఆయనకు ఇష్టం లేదు. నేర్పిస్తున్నప్పుడు ఆచార్యునిగా ఉండాలే గాని యోగిగా వ్యవహరించకూడదని అనుకొనేవారు. కాని అది ఆయనకు సాధ్యం కాలేదు. కించిత్తు ప్రేరణ సైతం ఇట్టే ఆయనను ప్రగాఢ ధ్యానమగ్నుని గావించేది.

ఇలాంటి సమయాల్లో తనకు బాహ్యస్మృతి ఎలా రప్పించాలో కొందరు అతి సన్నిహిత శిష్యులకు ఆయన తెలిపారు. వారికి ఒకటి రెండు మాటలో, భగవన్నా మాలనో చెప్పి, తాను ప్రగాఢ ధ్యానంలో లయించి ఉన్నప్పుడు వాటిని చెవుల వద్ద బిగ్గరగా ఉచ్చరిస్తే తాను బాహ్యస్మృతిలోకి రాగలనని వివరించారు. ఈ విధంగా దక్షిణేశ్వర చరిత్ర పునరావృతమయింది! గురుదేవుల జీవితంలో నిత్యకృత్యమైన ఇది, సుదూరంలో ఆయన అనుంగు శిష్యుని జీవితంలో సంభవించింది!

ధ్యానానికి సంబంధించిన అనుభవాలు మాత్రమే కాదు; సాక్షాత్తు భగవంతునితో ఆయన సంభాషించిన సంఘటనలూ జరిగాయి. ఈ కాలఘట్టంలో కొన్ని రోజులు ఆయన రిడ్జ్‌లీ మేనర్ అనే ఇంట్లో విడిది చేశారు.[1] నగర శివారులో ఉన్న ఈ ఇల్లు లెగ్గెట్ అనే వ్యక్తికి చెందింది. అక్కడ ఆయనతోపాటు మిస్ మెక్లౌడ్, ఆమె సోదరియైన పెట్రీ స్టర్జస్, ఆమె పదహారేళ్ల కుమారుడు హాలిస్టర్, పద్దెనిమిదేళ్ల కుమార్తె ఆల్‌బెర్టాలు బసచేశారు. స్వామీజీ హాలిస్టర్ పట్ల ఎంతో మక్కువ చూపారు. "ఇతడికన్నా ప్రీతిపాత్రుడైన యువకుణ్ణి నేను చూడలేదు" అని స్వామీజీ వ్యాఖ్యానించేవారు. అదేవిధంగా కాలాంతరంలో హాలిస్టర్ కూడా "వివేకానంద కన్నా మహోన్నత వ్యక్తిని నా జీవితంలో చూడలేదు" అనేవాడు. వారిద్దరి మధ్య అపూర్వమైన ప్రేమానుబంధం నెలకొంది.

విచిత్రమైన భగవంతుడు

ఒక రోజు స్వామీజీ తమ గదిలో ఉన్నప్పుడు హాలిస్టర్ ఆ వైపుగా వెళుతున్నాడు. హఠాత్తుగా స్వామీజీ గదిలో నుండి నవ్విన శబ్దం వినవచ్చింది. స్వామీజీ ఆనందంగా నవ్వుతున్నారు, మధ్య మధ్యలో ఆయన ఎవరితోనో మాట్లాడడమూ వినిపించింది. కాసేపటి తరువాత ఆయన బయటికి వచ్చినప్పుడు హాలిస్టర్ ఆయనతో, "స్వామీ! గదిలో మీరు ఎవరితో మాట్లాడుతున్నారు?" అని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "ఎవరితోనూ మాట్లాడలేదు. గదిలో ఒంటరిగా ధ్యానమగ్నుడనై ఉన్నాను" అన్నారు. "అలా అయితే నవ్వు వినవచ్చిందే!" అంటూ సందేహం వెలిబుచ్చాడు హాలిస్టర్. కాసేపు మౌనం వహించాక స్వామీజీ, "ఓ అదా? భగవంతుడున్నాడే, ఆయన విచిత్రమైన వాడు" అన్నారు. భగవంతుడనే మహోన్నత శక్తితో తమాషాగా మాట్లాడి నవ్వుకొనేటంత ప్రత్యక్షంగా ఆయనను స్వామీజీ దర్శించారు.

1. న్యూయార్క్ నుండి దాదాపు 90 మైళ్ల దూరంలోని ఈ ఇంట్లో స్వామీజీ మూడుసార్లు బస చేశారు. దీని గురించి ఈ పుస్తకం రెండవ సంపుటంలోని 44 వ అధ్యాయంలో విపులంగా పొందుపరచబడింది.

హాలిస్టర్ జీవితంపై స్వామీజీ చెరిగిపోని ప్రభావముద్ర వేశారు. కాలాంతరంలో హాలిస్టర్ కుమారుడు ఒకసారి తండ్రిని తాత్త్విక విషయాల్లో సందేహాలు అడిగినప్పుడు, "వీటిని గురించి నేను గాఢంగా యోచించింది లేదు. కాని భగవంతుడంటూ ఒకరు ఉన్నారు, అది ముమ్మాటికీ సత్యం. ఎందుకంటే స్వామీజీ అలా చెప్పారు" అన్నాడు హాలిస్టర్. అతడికి స్వామీజీ పట్ల అంతటి అచంచల విశ్వాసం ఉంది!

స్వామీజీ మానసికశక్తి, ఆచరణయుత ప్రతిభ హాలిస్టర్‌ను ఎంతగానో ఆకట్టుకొన్నాయి. స్వామీజీ మానసికశక్తిని ప్రదర్శించే అద్భుతమైన ఒక సంఘటన రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లో జరిగింది. స్వామీజీ, హాలిస్టర్ పచ్చికబయలు మీద నడచిపోతున్నారు. అక్కడ లెగ్గట్‌కు సొంతమయిన గోల్ఫ్ (golf) మైదానం ఉంది. స్వామీజీకి గోల్ఫ్ గురించి తెలియదు. కనుక మైదానంలో ఒక జెండా ఎగురుతూ ఉండడం చూసి హాలిస్టర్‌ను దానిని గురించి అడిగాడు. గోల్ఫ్ ఆట గురించి హాలిస్టర్ విపులీకరించిన తరువాత, "మొదట ఆడేవారికి ఆ జెండా క్రింద ఉన్న గుంటలో బంతిని వేయడానికి 4, 7 లేక 9 అవకాశాలు ఇవ్వబడతాయి" అన్నాడు. వెంటనే స్వామీజీ, "నేను ఒక్క ప్రయత్నంలోనే గుంటలో బంతి వేస్తాను. కావాలంటే పందెం కాయి" అన్నారు.

గోల్ఫ్: మానసిక ఏకాగ్రత

స్వామీజీ అప్పటిదాకా గోల్ఫ్ ఆడి ఎరుగరు, కనుక అది అసాధ్యమనుకొన్నాడు హాలిస్టర్. "పందేనికి నేను సిద్ధం. మీరు ఒకే ప్రయత్నంతో బంతిని గుంటలో వేయగలిగితే మీకు 50 సెంట్స్ ఇస్తాను" అన్నాడు. "అలా వేయలేకపోతే నేను ఒక డాలర్ ఇస్తాను" అన్నారు స్వామీజీ. అప్పుడు అక్కడకు వచ్చిన లెగ్గట్ కూడా పందెంలో పాల్గొన్నాడు. "స్వామీజీ బంతిని వేయగలిగితే పది డాలర్లు ఇస్తాను" అన్నాడతడు. స్వామీజీ కర్ర చేతపుచ్చుకొన్నారు. కాసేపు నిశితంగా జెండా వైపు దృష్టిని సారించిన తరువాత బంతిని చాకచక్యంగా కొట్టారు. బంతి సరిగ్గా వెళ్లి గుంటలో పడింది!

అందరూ ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. "అవును స్వామీజీ, ఒక దెబ్బతో బంతిని గుంటలో వేయడం మీ యోగశక్తితోనా?" అని అడిగాడు లెగ్గెట్. అందుకు స్వామీజీ, "ఇలాంటి స్వల్ప విషయాలకు నేను యోగకశక్తిని ఉపయోగించను" అన్నారు. పిదప వివరించారు: "నేను చేసిందేమిటో మీకు రెండు మాటల్లో చెబుతాను. మొదట దూరాన్ని కళ్లతో కొలిచాను, దానితోపాటు నా చేతి బలం నాకు తెలుసు. రెండవదిగా ఈ పందెంలో జయిస్తే పదిన్నర డాలర్లు లభిస్తాయని నా మనస్సుకు చెప్పాను. ఆ తరువాత బంతిని కొట్టాను."

స్వామీజీ మానసిక శక్తీ, ఆచరణయుత ప్రతిభా ఈ సంఘటన మూలంగా స్పష్టంగా తెలుస్తూన్నవి. అదేసమయంలో ఆయన యోగశక్తి సంపన్నులని అక్కడున్న వారికి అవగతమయింది.

ఈ రోజుల్లో సర్వసామాన్యంగా స్వామీజీ యోగం, వేదాంతం వంటి అంశాల మీదే ఉపన్యాసాలు చేశారు. ఈ రోజుల్లోనే ఆయన తమ మహత్తర కానుకయైన 'నాలుగు యోగాలు' గురించి తరగతులు ప్రారంభించారు. నేడు ప్రపంచమంతా ప్రఖ్యాతిగాంచిన 'నాలుగు యోగాలు' భావన స్వామీజీ ప్రప్రథమంగా లోకానికి అందించారు. "అనేక మార్గాల ద్వారా ఒక్క గమ్యాన్నే చేరగలమనేది వేదాంత మతంలోని మహోదాత్త ఆశయం; కర్మ, భక్తి, యోగం, జ్ఞానం అని వీటిని నేను స్థూలంగా నాలుగుగా వర్గీకరించాను. అయినా ఈ మార్గాలు ఒకదానితో ఒకటి చేరనే చేరనంత వేరైనవి కావని గుర్తుంచుకోండి. ఒక యోగం మరో యోగంలో కలసిపోతుంది. కాని ఎందులో ఏది ప్రధానంగా ఉందో దానికి ఆ పేరు పెడతారు. కర్మయోగానికి తప్ప ఇతర యోగాలకు కేవలం అసమర్థులైనవారు కొందరు, ఉపాసకులు మాత్రమే అయినవారు కొందరు, జ్ఞానాన్య విహీనులైనవారు కొందరు ఉన్నారని కాదు. ఎవరిలో ఏ విధం ఏ పథం ప్రధానంగా ఉందో అనేదాన్ని అనుసరించి ఈ విభాగాలు ఏర్పరచబడ్డాయి"[1] అని దీనిని గురించి స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

నాలుగు యోగాలు

"మాలో కొందరం స్వామీజీ నిర్వహించిన ఒక్క తరగతిని కూడా విడిచిపెట్టే వారం కాము. భక్తియోగం, జ్ఞానయోగం లాంటి తరగతులను కొనసాగించాం. దానితోపాటు రాజయోగ, కర్మయోగ మార్గాల్లోనూ సంచరించాం. ఆహా! ఎందుకు నాలుగు యోగాలు మాత్రమే ఉన్నాయి? ఆరు యోగాలు, ఎనిమిది యోగాలంటూ ఉండివుంటే ఇంకా ఎక్కువగా స్వామీజీ ప్రసంగాలను విని ఉండవచ్చు కదా!" అంటూ వ్రాస్తున్నది లారా.

1895 స్వామీజీ కఠోర పరిశ్రమ చేసిన సంవత్సరం. ప్రతికూల పవనాలను సంబాళించడం, బహిరంగ తరగతి ప్రసంగాలు ఇవ్వడం, ప్రశ్నోత్తరాలంటూ అనేక కార్యక్రమాలతో నిర్విరామంగా ఆయన జీవితం గడచింది. ప్రసంగాల ద్వారా ప్రజల దృష్టిని ఆకట్టుకోవడం జరిగి పోయింది. ఇక పదిమంది వచ్చినా చాలు, వారిలో నిజమైన ఆధ్యాత్మిక జాగృతి

విశ్రాంతికై...

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 2, పుట, 74.

కలిగిస్తే చాలుననే తీరులో ఆయన కార్యాచరణను కొనసాగించారు. "నా ఉపన్యాసాలకు ఇంకా వేలమంది తరలి వచ్చేలా చేయగలను. కాని తండోపతండాలుగా జనాన్ని సమీకరించడం నా ఉద్దేశం కాదు. జనసందోహం కాదు, నిజమైన ఆధ్యాత్మిక పరమావధిని చేరుకోవాలని తపించిపోయే కొద్దిమంది మాత్రమే నా కార్యాన్ని విజయవంతం చేయగలరు. నా యావజ్జీవిత ప్రయత్నంలో ఒకే ఒక్కడు ముక్తి పథంలో వెళ్లడానికి నేను సహాయపడగలిగితే నా ప్రయత్నం విఫలం కాలేదనీ, విజయవంతమయిందనీ భావిస్తాను" అన్నారాయన.

విశ్రాంతికై స్వామీజీ శరీరం తపించిపోయింది. "ఈ సంవత్సరం పనుల భారం చాలా ఎక్కువనే భావిస్తున్నాను. ఎందుకంటే విపరీతంగా అలసట చెందుతున్నాను. చక్కని విశ్రాంతి కావాలని అనిపిస్తున్నది.... ప్రాణాలిచ్చి శ్రమించాను. నా కార్యాలలో సత్యబీజం ఏదైనా ఉండివుంటే కాలక్రమంలో అది తప్పక మొలకెత్తి తీరుతుంది. కనుక సమస్త విషయాలలోను నేను కలత చెందకుండానే ఉంటున్నాను. ఉపన్యాసాలలోనూ, తరగతులలోనూ నాకు చీకాకు కలుగుతోంది. ఇంగ్లండులో కొన్ని నెలలు పనిచేసి, ఇండియాకు తిరిగి వెళ్లి కొన్ని సంవత్సరాల పాటుగాని లేక శాశ్వతంగానో చతికిలపడవలసిందే. 'పనిచేయని సాధువు'గా నేనున్నది లేదు. ఇందులో నాకు కాస్త కూడా సందేహం లేదు. వ్రాయడానికయిన ఒక నోట్ పుస్తకం నా వద్ద ఉంది. అది నాతో లోకమంతా తిరిగి వచ్చింది. ఏడేళ్ల క్రితం దాన్లో నేను వ్రాసినది - ఎక్కడైనా ఏకాంత ప్రదేశాన్ని ఎంపిక చేసుకొని, మరణాన్ని ఎదురుచూస్తూ పడివుండాల్సిందే.' నేడు చూస్తున్నాను. కాని ఇంత కర్మను అనుభవించవలసివుంది కదా! ఇప్పుడు నా కర్మ తీరిపోయిందని భావిస్తాను. ప్రచారం, లోకక్షేమం లాంటి పనుల నుండి భగవంతుడు నాకు విముక్తి కలిగిస్తాడని నమ్ముతున్నాను" అని వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీ.

కాని భగవంతుని ప్రణాళిక ఎవరికెరుక! స్వామీజీ మనశ్శరీరాలు విశ్రాంతిని ఆశించాయి. కాని ఆయనకు లభించినవి మళ్లీ యాతనలు! స్వామీజీ న్యూయార్క్

మళ్లీ యాతనలు

కార్యాచరణలో చాలా సహాయమందించిన లాన్స్‌బర్గ్ జూన్ నెలాఖరున వెళ్లిపోయాడు. కనుక సహాయానికి ఎవరూ లేక పోవడంతో స్వామీజీ తమ అవసరాలతో సహా అన్నీ స్వయంగా చూసుకోవలసి వచ్చింది. "లాన్స్‌బర్గ్ మరోచోట నివసించడానికి వెళ్లిపోయాడు. నేను ఏకాకినైనాను. పండ్లు, పాలు, ఎండినపళ్లు (గింజలు) వంటివి నా ప్రస్తుత ఆహారంలో ఎక్కువ భాగం చోటుచేసుకొంటున్నాయి. ఇది శ్రేష్ఠమైనదిగాను,

ఆరోగ్యకరమైనదిగాను కనిపిస్తోంది. ఈ వేసవిలో నా బరువు 30 నుండి 40 పౌండ్లకు తగ్గుతుందనుకొంటున్నాను"[1] అని ఆయన వ్రాస్తున్నారు.

తరగతుల బాధ్యత కూడా స్వామీజీ మీదే పడింది. వచ్చే వారి పేర్లు నమోదు చేసుకోవడమూ, వారికి వివరాలు తెలియజేయడమూ ఆయనే చేసుకోవాల్సివచ్చింది. కొద్దికాలం ఈ పనిని మిస్ హేమ్లిన్ అనే ఆమె చేసింది. ఇప్పుడు స్వయంగా స్వామీజీయే చేస్తున్నారు. "పేర్లు వ్రాసుకొని విజ్ఞప్తులను పంపించడం పెద్ద పనే. ఆ పనిని నిర్వర్తిస్తున్నందుకు వారిద్దరికీ నా ధన్యవాదాలు. కాని ఇది నా సోమరితనమేనని గ్రహించాను. ఇతరుల మీద ఆధారపడడం అన్యాయం. సోమరితనం ఫలితం ఎల్లప్పుడూ పాపమే. కాబట్టి ఇక ముందు ఆ పనిని నేనే నిర్వర్తిస్తాను. కనుక భవిష్యత్తులో ఎవరూ నా కలతకు కారణమవరు"[2] అంటూ వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీ.

మొత్తానికి న్యూయార్క్ కార్యం, ఆశయానికి చెందినంత వరకు స్వామీజీకి ఘనవిజయంగానే పరిణమించింది. కాని నిధులు ఆశించినంతగా లభించలేదు. "తరగతులు జరిగిపోతున్నాయి. శ్రోతల సంఖ్య విస్తారం. కాని రాబడి అద్దెకు కూడా సరిపోనందున విచారిస్తున్నాను. ఒక వారం చూసి ఆ తరువాత వీటిని ముగిస్తాను"[3] అంటూ వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీ. కాని విద్యార్థుల ఉత్సుకత కారణంగా స్వామీజీ ఆ తరగతులకు స్వస్తి చెప్పలేకపోయారు. వారు పేదవారు కావడంతో అవసరమైన పైకం చెల్లించలేకపోయారు. అయినప్పటికీ వారి ఆసక్తీ, ఉత్సుకతా చూసి స్వామీజీ తరగతులను కొనసాగించారు.

ఆశించినంత విశ్రాంతి స్వామీజీకి లభించకపోయినా కొంతలోకొంత లభించకపోలేదు. మిస్ మెక్లౌడ్ ద్వారా ఫ్రాన్సిస్ లెగ్గెట్ స్వామీజీకి పరిచయస్థుడయ్యాడు. ఆతడు ఆధ్యాత్మిక జిజ్ఞాసువు. స్వామీజీతో పరిచయమయ్యాక ఆయన పట్ల ఎంతో అక్కర వహించాడు.

పెర్సీ మకాం

పెర్సీ అనే చోట గల తన మకాంకు స్వామీజీని ఆహ్వానించాడు. 1895 జూన్ 7 వ తేదీన స్వామీజీ పెర్సీ మకాంకు వెళ్లారు. మిస్ మెక్లౌడ్, ఆమె సోదరియైన బెట్టీ స్టర్జస్ ప్రభృతులు కూడా అక్కడ ఉన్నారు. స్వామీజీ అక్కడ మహానందంగా రోజులు గడపారు. మానసికోల్లాసంతో ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట, 342.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట, 325.
3. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట, 334.

"నేను ఇంతవరకు చూసిన వాటన్నిటిలో ఇది ఒక అత్యంత సౌందర్య వంతమైన ప్రాంతం. ఒక సరోవరాన్ని ఊహించు. మహారణ్యంతో కూడిన పర్వతాలు దానిని ఆవరించి ఉన్నాయి. ఇక్కడ మేం ఏకాంతంగా ఉన్నాం. ఎంత విశ్రాంతిదాయకం. నగరాల సంకులంలో కాలం గడిపాక ఇక్కడ నా కెంత హాయిగా ఉందో నువ్వు ఊహించుకోవచ్చు. ఇక్కడ ఉండడం నాకొక నూతన జీవితాన్ని ప్రసాదించింది. ఏకాంతంగా అరణ్యంలోకి పోయి శాంత్యానందాలతో గీత చదువుతున్నాను."[1]

నిర్వికల్ప సమాధిలో

ఒక రోజు ఉదయం ఉపాహారం తీసుకోవడానికి ముందు స్వామీజీ తమ గదినుండి బయటికి వచ్చారు. ఆయన చేతిలో గీత ఉంది. ఆయన మెక్లౌడ్‌తో, "జో![2] అదుగో ఆ దేవదారు వృక్షం క్రింద కూర్చుని గీత చదువుకొంటాను. ఆహారం తయారయిన తరువాత వస్తాను. ఆహారం బ్రహ్మాండంగా ఉండాలి" అన్నారు. అరగంట తరువాత స్వామీజీని పిలవడానికి మెక్లౌడ్ అక్కడకు వెళ్లింది. కాని అక్కడ ఆమె చూసిన దృశ్యం వర్ణనాతీతం –

నిశ్చలమైన శిల్పంలా స్వామీజీ కూర్చునివున్నారు. అర్ధనిమీలిత నేత్రాల నుండి స్రవించిన కన్నీటితో ఆయన దుస్తులు తడిసివున్నాయి. మెక్లౌడ్ దగ్గరకు వెళ్లి చూసింది. శ్వాస పూర్తిగా ఆగిపోయివుంది. స్వామీజీ మృతి చెందారని భయపడి పరుగెత్తికెళ్లి తక్కినవారితో, "చప్పున రండి. స్వామి వివేకానంద మనల్ని వదలి వెళ్లిపోయారు" అని ఉక్కిరిబిక్కిరవుతూ చెప్పింది. పెట్రీ, లెగ్గెట్ తదితరులందరూ అక్కడికి పరుగున వెళ్లారు. స్వామీజీ పరిస్థితి చూసి అందరూ ఏడ్వసాగారు.

ఏడెనిమిది నిమిషాలు గడచిపోయినప్పటికీ స్వామీజీ స్థితిలో ఎలాంటి మార్పూ లేదు. హఠాత్తుగా లెగ్గట్, "లేదు. ఆయన సమాధిమగ్నులయ్యారు. ఆయనను తట్టి, ఊపి లేపుదాం" అంటూ స్వామీజీని సమీపించాడు. ప్రగాఢ ధ్యానమగ్నులై ఉన్న సమయంలో తనను ఎవరూ తాకరాదని స్వామీజీ చెప్పడం మెక్లౌడ్‌కు జ్ఞాపకం వచ్చింది. వెంటనే ఆమె, "వద్దు, అలా చేయకండి" అని అరిచింది.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 337.
2. మెక్లౌడ్‌ను స్వామీజీ ఇలా సంబోధించేవారు.

మరో ఐదు నిమిషాలు గడచాయి. అప్పుడు స్వామీజీలో శ్వాసిస్తున్న చిహ్నాలు ద్యోతకమయ్యాయి. మెల్లమెల్లగా ఆయన కళ్లు విప్పారాయి. ఏదో తమలో మాట్లాడుకొంటున్నట్లు "నే నెవరు? నేను ఎక్కడున్నాను?" అని రెండు మూడుసార్లు పలికారు. పిదప ఆయన పూర్తిగా బాహ్యస్మృతిలోకి వచ్చారు. మమ్మల్ని చూసి కాస్త సిగ్గుపడుతూ లేచారు. "మిమ్మల్నందరినీ భయపెట్టేశానా! ఓపిక వహించండి. ఇలాంటి స్థితి అప్పుడప్పుడు నాకు కలగడం కద్దు. భయపడకండి, మరణించను. మీ దేశంలో నా దేహాన్ని త్యజించను. పెట్రీ, ఆకలిగా ఉంది. తినడానికి వెళదాం" అంటూ బయలుదేరారు.

స్వామీజీ అత్యున్నతమైన నిర్వికల్ప సమాధి స్థితిలో మగ్నులైన సంఘటనల్లో ఇదొకటి.

సహస్రద్వీప వనం

పెర్సీ అరణ్యాలలో కోకొల్లలుగా పెరిగిన కొండరావి (birch) చెట్ల పట్టలతో స్వామీజీ రెండు చిన్న పుస్తకాలు తయారుచేశారు. వాటిపైన ఆంగ్లంలోను, సంస్కృతంలోను వ్రాసి మిస్ మెక్లౌడ్‌కీ, ఆమె సోదరీమణికీ ఇచ్చారు. ఆ చెట్టు పట్ట మీద మేరీ హేల్‌కు ఒక లేఖ కూడా వ్రాశారు: "నేనిప్పుడు వ్రాసిన కొండరావి పత్రం మీదనే భారత దేశంలోని పవిత్రగ్రంథాలన్నీ రచించబడ్డాయి. కాబట్టి నీ కిప్పుడు ఆ సంస్కృతం వ్రాస్తున్నాను. 'ఉమాపతిః త్వాం సదా రక్షతు – ఉమాపతి సదా నిన్ను రక్షిస్తాడు."[1] పెర్సీ మకాంలో విడిది చేయడం స్వామీజీలో ఒక నూతనోత్సాహాన్ని రగిలించింది.

పెర్సీ మకాంలో దాదాపు పది రోజులు గడిపిన తరువాత స్వామీజీ సహస్ర ద్వీప వనానికి బయలుదేరారు. ఆయన న్యూయార్క్‌లో ఉన్నప్పుడే ఈ వనానికి వేంచేయమని ఆహ్వానం వచ్చింది. "పది రోజుల తరువాత ఇక్కణ్ణుండి బయలుదేరి సహస్రద్వీప వనానికి వెళ్తున్నాను. నియమిత వేళల్లో ధ్యానం చేస్తాను. కేవలం ఏకాంతంలో ఉంటాను. ఈ ఆలోచనే మహోత్సాహకరంగా లేదా!"[2] అంటూ ఆనందంతో వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీ.

న్యూయార్క్‌కు 300 మైళ్ల దూరంలో సెయింట్ లారెన్స్ నది ప్రవహిస్తూ ఉంది. ఆ నదిలో నెలకొనివున్న లంకలలో పెద్దది సహస్రద్వీప వనం. నదీ తీరానికి కాస్త దూరంలో రాళ్లతో కూడుకొన్న ప్రాంతంలోని ఒక పెద్ద శిల మీద

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 339.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 337.

ఒక అందమైన మేడ వుంది. ఆ మేడ స్వామీజీ శిష్యురాలైన మిస్ మేరీ ఎలిజబెత్ టట్చర్‌ది. అక్కడ బస చేసి తరగతులు నిర్వహించమని స్వామీజీని టట్చర్ సాదరంగా ఆహ్వానించింది. భగవదాహ్వానంగా భావించి 1895 జూన్ 18 వ తేదీన స్వామీజీ అక్కడకు వెళ్లారు. ఆయన కోసం ఇంటిని క్రొత్తదనం ఉట్టిపడేలా రూపొందించి 'స్వామి వివేకానందకు సుస్వాగతం' అనే తోరణం కట్టించింది టట్చర్.

అదొక వనప్రాంతం. ఏపుగా దట్టంగా ఎదిగిన చెట్లు, శిలలు, సమీపంలో ప్రవహిస్తున్న నది ఆ ప్రాంతాన్ని ఒక తపోభూమిగా స్వామీజీకి స్ఫురింపజేశాయి. బహుశా దక్షిణేశ్వరం రోజులు ఆయనకు జ్ఞాపకానికి వచ్చివుండవచ్చు. గంగానదీ తీరంలోని పంచవటీ వన ప్రదేశం ఆయన మనస్సుపై చెరగిపోని ముద్ర వేసింది కదా!

స్వామీజీ అక్కడకు చేరుకొనడానికి మునుపే ముగ్గురు నలుగురు విద్యార్థులు వచ్చేశారు. మొత్తం విద్యార్థినీ విద్యార్థులు పన్నెండుమంది. వారు: మిస్ టట్చర్, డాక్టర్ వైట్, మిసెస్ ఫంకే, మేరీ లూయీ, లియాన్ లాన్స్‌బర్గ్, స్టెల్లా కేంప్‌బెల్, వాల్టర్ గుడ్ ఇయర్ దంపతులు, మిస్ రూత్ ఎల్లిసీ, మిస్ వాల్డో, మిస్ క్రిస్టైన్. మరొకరు ఎవరో తెలియడం లేదు. కాని ఏకకాలంలో పదిమంది కన్నా ఎక్కువ మంది అక్కడ ఉండలేదన్నది మాత్రం తథ్యం.

డెట్రాయిట్‌లో స్వామీజీ ఉపన్యాసం విని ఆయన పట్ల ఆకర్షితులయిన మిస్ క్రిస్టైన్ గ్రీన్‌స్టైడల్, మిసెస్ మేరీ సీ. ఫంకేలు అక్కడకు చివరగా చేరుకొన్నారు.

'ఏసుక్రీస్తును అభిలషించినట్లు'

స్వామీజీని ఒంటరిగా కలుసుకోవాలని ఆశించినప్పటికీ న్యూయార్క్‌లో వారికి ఆ అస్కారం లభించలేదు. అవిరామంగా ప్రయాణం చేస్తున్న స్వామీజీ గురించి వారికి ఎలాంటి భోగట్టా అందలేదు. బహుశా ఆయన భారతదేశానికి తిరిగి వెళ్లిపోయి ఉంటారేమోననే ఆలోచన కూడా వారికి రాకపోలేదు. దాదాపు ఒకటిన్నర సంవత్సరాలు గడిచిన తదుపరి స్వామీజీ సహస్రద్వీప వనంలో విడిది చేసిన సమాచారం అప్పుడే వారికి అందింది. మరేమీ ఆలోచించకుండా తిన్నగా వెళ్లి స్వామీజీని కలుసుకొని ఉపదేశం పొందాలని నిశ్చయించుకొన్నారు. క్రిస్టైన్ ఇలా వ్రాస్తున్నది:

"మేం అక్కడకు చేరుకొనేసరికి బాగా చీకటిపడిపోయింది. అందుకు తోడు జోరుగా వాన కురుస్తూన్నది. మాకు దారి సరిగా తెలియదు. ఒక చోట విచారించినప్పుడు, 'విచిత్రమైన దుస్తులు ధరించిన ఒక విదేశీ వ్యక్తి' బస చేసివున్న

చోటు గురించి తెలియవచ్చింది. మేం వెళ్లవలసింది అక్కడికే అని గ్రహించు కొన్నాం. అదృష్టవశాత్తూ చేత లాంతరు పుచ్చుకొని ఒక వ్యక్తి మా ముందుగా వెళుతున్నాడు. ఆ వెలుతురులో గుట్టల మీద ఎక్కసాగాం. జాన ఎక్కితే మూర జారుతున్నది. మొత్తానికి ఆ ఇంటిని చేరుకోగలిగాం. ఇంటి ప్రాంగణంలోకి చేరేసరికి స్వామీజీ కంచుకంఠం లోపల మార్మోగుతున్నది.

"స్వామీజీని కలుసుకొన్నప్పుడు ఆయనతో ఏం మాట్లాడాలో మేం తయారు చేసుకొనే వెళ్లాం. కాని ఆయనను ప్రత్యక్షంగా చూసినప్పుడు సమస్తం మరచిపోయాం. 'మేం డెట్రాయిట్ నుండి వస్తున్నాం. మిస్ ఫిలిప్స్ మమ్మల్ని పంపించింది.' అని ఒకరం చెప్పినప్పుడు మరొకరం, 'ఏసుక్రీస్తు ఈ లోకంలో జీవించివుంటే ఎలా ఆయనను ఆశ్రయించి ఉండేవారమో అలా మిమ్మల్ని అభిలషించి వచ్చాం' అన్నాం.

"స్వామీజీ ఆదరాభిమానాలతో మమ్మల్ని చూశారు. 'ఆహా! నాకు మాత్రం ఏసుక్రీస్తు మాదిరి శక్తి ఉంటే మీకు ఈ క్షణమే ముక్తి ఇచ్చే వాణ్ణి' అన్నారాయన మధురంగా. పిదప మమ్మల్ని తక్కిన వారితో చేర్చుకొన్నారు."

ఈ విధంగా పేరెన్నికగన్న పన్నెండుమందికి ఆ సహస్రద్వీప వనంలో ఆధ్యాత్మిక సౌధపు ముఖద్వారాన్ని తెరిచారు స్వామీజీ.

తపోమయ జీవితం

తరగతులు, దైనందిన కార్యాలు, ధ్యానం, ఆధ్యాత్మిక సాధనలంటూ ఈ రోజులు అందరికీ ఒక తపోమయ జీవితంగా గడిచాయి. గీత, ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రాలు, నారద భక్తిసూత్రాలు, బైబిల్ ఇత్యాది అనేక విషయాంశాలపై స్వామీజీ తరగతులు నిర్వహించారు. ఈ రోజుల్లో ఆయన మహోన్నత మానసిక స్థితిలో విరాజిల్లారు. "తుపానులా తిరుగుతూ ఉపన్యాసాలు చేసిన సన్న్యాసి అక్కడ లేరు; తమలో పొంగిపొరలే ప్రశాంతతనూ, పరమానందాన్నీ పరిపక్వత చెందిన శిష్యుల హృదయసీమలలో నింపే ఋషిసత్తముడు మాత్రమే అక్కడున్నాడు. అంధకారాన్ని తొలగించి, ఎర్రబారిన ఆకాశం ఒడిలో దోగాడుతూ, పిల్లగాలులతో కలసి ఏతెంచే కొంగ్రొత్త ఉషోదయంలా ఆయన ముఖతః జాలువారే వాక్కులు ఎంతటి మధురాతి మధురమైనవి!" అంటూ కాలాంతరంలో రామకృష్ణానంద వ్రాశారు.

అక్కడ బస చేసిన వ్యక్తులలో ఒకరైన మిస్ వాల్డో వ్యాఖ్యానాలను[1] చూద్దాం:

---

1. సహస్రద్వీప వన ప్రసంగాంశాలను విద్యార్థులలో పలువురు వ్రాసుకొన్నారు. కాని ఏవీ సమగ్రంగా లేవు. వాల్డో కూడా వ్రాసుకొన్నదని ఎరిగిన సోదరి దేవమాత 1907లో ఆమెను ☞

"ఆ చోటు నిజానికి మాకు ఒక పవిత్ర దేవాలయమయింది. వృక్షాగ్రాలనున్న ఆకులు ఆకుపచ్చని సముద్రంలా మా కాళ్ల క్రింద కదిలాయి. పెద్ద ఇల్లు అంటూ ఏదీ అక్కడ మా కంటపడలేదు. అనేక మైళ్ల పర్యంతం నిర్మానుష్యమైన దట్టమైన అడవి మధ్యలో మేం విడిది చేశాం. సెయింట్ లారెన్స్ నదిలో అక్కడక్కడ అనేక లంకలు ఉన్నాయి. ఆ లంకలలోని భోజనశాలల నుండి, హోటళ్ల నుండి మిణుకు మిణుకుమంటున్న దీపాల వెలుతురు కానవచ్చింది. దూరం కారణంగా ఈ దృశ్యాలు నిజానికి చిత్రదృశ్యాల మాదిరి తోచాయి. మా ఏకాంతానికి భంగం వాటిల్లజేసే మానవ కంఠ ధ్వని ఏదీ అక్కడ వినిపించదు. తుమ్మెదల ఝంకారాలు, పక్షుల కిలకిలారావాలు, గాలి వీయడం వలన ఆకులు చేసే మర్మర ధ్వని మాత్రమే మాకు వినవచ్చాయి. చుట్టూ ఉన్న దృశ్యం కొన్ని సమయాల్లో వెన్నెలలో తడసినట్లుగా కానవచ్చేది. ఆ చంద్రుని బింబం క్రింద నీటిలో ప్రతిబింబించింది. మనస్సును ఆహ్లాదమయం చేసే ఇటువంటి ప్రకృతి దృశ్యాలలో లీనమైపోయి ప్రపంచాన్ని మేం మరచిపోయి, ప్రపంచం మమ్మల్ని మరచిపోయి ప్రేమ ఒప్పారగా ఏడు వారాలు గడిపాం. మాకు అత్యంత ప్రేమాస్పదుడైన ఆచార్యవర్యుని ఆసక్తి జనింపజేసే పలుకులు ఆలకించాం.

"అటువంటి పావన వేళల్లో మేం పొందిన ఆధ్యాత్మిక స్పందన, తద్వారా మేం సంతరించుకొన్న ఔన్నత్యం ఎవరమూ మరచిపోలేం; ఈ వేళల్లో స్వామీజీ తమ హృదయాన్ని పరిపూర్ణంగా తెరచి చూపించారు. తాము చవిచూసిన పోరాటాలనన్నింటినీ మళ్లీ అట్లే మా ముందుకు తీసుకువచ్చారు. మేం ఉన్నామనే ధ్యాసే లేకుండా స్వామీజీ కూర్చుండిపోవడం కద్దు. ఆయన చింతనా స్రవంతికి భంగం వాటిల్లి ఆయనకు ఇబ్బంది కలుగుతుందేమోనని మేం నిశ్శబ్దంగా కూర్చుండిపోయేవారం. తాము కూర్చున్న ఆసనం నుండి లేచి, వసారాలో నడుస్తూ, ఉప్పెనలా, పరిపూర్ణమైన అనుభూతితో స్వామీజీ మాట్లాడేవారు. ఈ వేళల్లో ఆయనలో అనురాగమూ, ప్రశాంతతా కొట్టొచ్చినట్లు పొంగిపొరలేవి.

☞ కలుసుకొని వాటిని ప్రచురించమని కోరింది. అందుకు వాల్డో 'ఈ వ్రాతలలో అవసరమైన సవరణలు చేసి ఆ తరువాత ప్రచురించే పక్షంలో వీటిని నీకు నిరాక్షేపణీయంగా అందించ గలను. నేను వీటిని సరిదిద్దలేను. ఎందుకంటే వీటిని చదువనారంభిస్తే నా వ్రాతలోని లోటుపాట్లే నాకు కనిపిస్తాయి' అని చెప్పి, తన వ్రాతప్రతిని దేవమాతకు అందించింది. వాటిలో అవసరమైన సవరణలు చేసి దేవమాత ముద్రించింది. ఇదే నేడు బహుళ ప్రాచుర్యం పొంది అసంఖ్యాకులలో అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్ఫూర్తిని రగిలిస్తున్న *Inspired Talks* (ప్రబోధ రత్నాకరం) పుస్తకం.

"స్వామి వివేకానంద వంటి మహాత్ములతో ఏర్పడిన ఆధ్యాత్మిక సాంగత్యం ఆజన్మాంతం కొనసాగుతుంది. అవిచ్ఛిన్న ప్రగాఢ ఆధ్యాత్మిక వాతావరణంలో మేం జీవించాం. అప్పుడప్పుడు ఆయన తమాషాగానూ, విచిత్రంగానూ, పరిహాసపూర్వకంగా మాట్లాడేవారు. ఇతరుల నుండి వచ్చే జవాబులను అంగీకరించేవారు. అయినప్పటికీ తమ జీవిత మహత్కార్యం నుండి ఆయన ఎన్నడూ వైదొలగలేదు. పురాణ కథలకు కాణాచిగా స్వామీజీ భాసిల్లారు. ఆ కథల నేపథ్యంలోని మహోన్నత ఆధ్యాత్మిక సత్యాలను విడమరచి చెప్పడం మాత్రం మరచేవారు కారు. శక్తిసంపన్నులైన ఇటువంటి ఆచార్యుని వద్ద పాఠాలు నేర్చుకొనే అదృష్టవంతులు ఈ విద్యార్థులు. ఇందుకోసం వారు తమను తామే శ్లాఘించుకోవాలి."

మూడు తత్త్వాలు: వారసత్వం

తరగతులు నిర్వహించడంతో పాటు వేదాంత గ్రంథాలను కూడా స్వామీజీ అధ్యయనం చేస్తూ వచ్చారు. అందు నిమిత్తం భారతదేశం నుండి శంకర, రామానుజ, మధ్వాచార్యుల భాష్యాలను తెప్పించారు. "సహస్రద్వీప వనంలో ఉంటున్నప్పుడు అవస్థాత్రయంలోని వేదాంత తత్త్వం గురించి ఆంగ్లంలో ఒక గ్రంథం రచించాలి"[1] అని ముందే ఆయన అనుకొన్నారు. అందుకోసం మూడు భాష్యాలూ సాంగోపాంగంగా అధ్యయనం చేశారు. ప్రతి ఆచార్యుడూ తమ సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదించడానికి శాస్త్రాలను సవరించి భాష్యం చెప్పడం చూసి ఆయన ధ్యానంలో లయించిపోయి స్వయంగా తామే క్రొత్త వ్యాఖ్యలను కనుగొన్నారు.

అద్వైతం, విశిష్టాద్వైతం, ద్వైతం – ఈ మూడింటి తాత్త్విక మార్గాలను సమన్వయ పరచడం స్వామీజీ అందించిన వారసత్వాలలో ఒకటి. సామాన్యంగా ఈ మూడూ పరస్పర విరుద్ధమైనవిగాను, వ్యతిరిక్తమైనవిగాను పరిగణింపబడతాయి. ఈ మూడూ వేదాంతానికి మూడు సోపానాలు, ఒక మనిషి ఆధ్యాత్మిక ప్రగతికి ఈ మూడు సోపానాలూ ఆవశ్యకాలని ప్రప్రథమంగా లోకానికి స్వామీజీ చాటిచెప్పారు. ఆ వారసత్వం గురించి స్వయంగా స్వామీజీ చెప్పింది విందాం:

"ఇప్పుడు నేను కనుగొన్న విషయాన్ని మీకు చెబుతున్నాను. అన్ని మతాలూ వేదాంతంలో ఇమిడివున్నాయి. అంటే – ద్వైత, విశిష్టాద్వైత, అద్వైత సిద్ధాంతాల్లో ఇమిడివున్నాయి. అవి ఒక దాని తదుపరి మరొకటి వస్తాయి. మానవుని

---

1. కాని స్వామీజీ ఆకాంక్ష నెరవేరలేదు. ఇటువంటి గ్రంథాన్ని రచించడానికి ఆయనకు సమయం చిక్కలేదు.

ఆధ్యాత్మికాభివృద్ధికి ఈ మూడూ మూడు సోపానాలు. వాటిలో ప్రతిదీ అవసరమే. ఇదే మత సారం. భారతదేశంలోని వివిధ జాతి, మత, ఆచారాలకు వేదాంతాన్ని అన్వయిస్తే, అది హిందూమతమవుతుంది. వేదాంతంలోని మొదటి సోపానమైన ద్వైతాన్ని ఐరోపాలోని వివిధ జాతుల ఆశయాలకూ భావాలకూ అనువర్తిస్తే అది క్రైస్తవమతం అవుతుంది. యూదుల, అరబ్బుల భావాలకు ద్వైత సిద్ధాంతాన్ని అనువర్తింపజేస్తే అది మహమ్మదీయ మతమౌతుంది. అద్వైతాన్ని యోగ దృష్టి రూపంలో అన్వయిస్తే అది బౌద్ధమతం అవుతుంది. ఇట్లే తక్కినవి కూడా .... దీనిని గురించి ఒక గ్రంథం రచించాలనుకొంటున్నాను. కనుకనే మూడు భాష్యాలు పంపమని వ్రాశాను."[1]

కాలాంతరంలో ఒకసారి శిష్యుడొకరు స్వామీజీతో, "ఈ విధంగా మూడు తత్త్వాలూ మూడు సోపానాలవడం నిజమయితే ఇంతకు మునుపు ఏ ఆచార్యుడూ దీనిని గురించి ప్రస్తావించలేదే?" అని అడిగాడు. "ఎందుకంటే అందుకోసమే జన్మించిన వాణ్ణి నేను కనుక. ఆ కార్యం నా కోసమే కేటాయించబడింది" అన్నారు స్వామీజీ.

మధ్యాహ్న కార్యక్రమాల గురించి మిసెస్ ఫంకే ఇలా వ్రాస్తున్నారు: "మధ్యాహ్న వేళల్లో సామాన్యంగా మేం పచార్లు చేసేవారం. ఇంటి నుండి

మధ్యాహ్నం

మిట్టపల్లాల దారి గుండా కొంత దిగువన ప్రవహించే నది దాకా వెళ్లడమే మాకు నచ్చిన మార్గం. దారిలో అనేక చోట్ల పచ్చికబయళ్ల మీద స్వామీజీని పరివేష్టించి కూర్చునేవారం. ఆయన కూడా అద్భుతమైన అనేక విషయాల గురించి మాకు చెప్పేవారు. ఒక పక్షి, ఒక పువ్వు, ఒక సీతాకోకచిలుక ఇత్యాది అతి చిన్న ప్రకృతి ప్రేరణ చాలు, స్వామీజీ మాట్లాడనారంభిస్తారు; వేదాలలోని కథలు చెప్పేవారు; భారతీయ కవితలు గానం చేసేవారు."

సాయంకాల సమయాలలో స్వామీజీ విద్యార్థులను ప్రసంగించమనేవారు. ఇందులో ఎవరికీ మినహాయింపు లేదు. ప్రసంగం నుండి తప్పించుకోగోరేవారు తరగతులకు హాజరు కాకపోవడం కద్దు. సాయంత్రం గడిచేకొద్దీ స్వామీజీ క్రమక్రమంగా అంతర్ముఖులయ్యేవారు; ఆయన పలుకులు ప్రత్యక్ష దివ్యవాక్కులలా

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 331.

వినవచ్చేవి. కొన్ని సమయాలలో రాత్రంతా మాట్లాడేవారు. వాల్డో ఇలా వ్రాస్తున్నది: "ఆయన మాతో మాట్లాడుతూన్నట్లు అనిపించేది కాదు. ఏదో సుదూర లోకాలలో సంచరిస్తూ తమలో తామే మాట్లాడుకొంటున్నట్లుగా ఉండేది. కాని ప్రతి మాటా అగ్నికణంలా వెలువడేది - అంత లోతైన దిగా, అర్థవంతమైనదిగా, అచంచల దృఢత్వంతో కూడినదిగా, మా హృదయాలను ప్రత్యక్షంగా స్పృశించేదిగా, విన్నవారు ఎన్నటికీ మరచిపోలే నట్టిదిగా ఉండేది. మేం ప్రశాంతతలో లయించి పోయినవారిగా కూర్చుండిపోయే వారం. ఎక్కడ మా ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాల సవ్వడి ఆయన చింతనా స్రవంతికి భంగం వాటిల్లజేస్తుందో, ఎక్కడ ఆ అద్భుత వచనాలలో ఒకదాన్ని కోల్పోతామేమో ననే భయం కారణంగా మేం శ్వాస బిగబట్టి కూర్చునేవారం."

సాయంత్రం వేళల్లో

కొన్ని సమయాలలో స్వామీజీ పడక కుర్చీలో కూర్చుని ధ్యానమగ్నులయ్యే వారు. విద్యార్థులు ఆయన ముందు నేల మీద కూర్చుని ధ్యానంలో నిమగ్నులయ్యే వారు. గంటల పర్యంతం ఈ ధ్యానం కొనసాగేది.

అధ్యయనం, ఆధ్యాత్మిక సాధనలు ఒక వంక సాగుతున్నప్పటికీ అక్కడ వేడుకలకూ వినోదాలకూ కొదువ లేదు. హాస్య కథలకు స్వామీజీ వద్ద కొరత లేదు. సహస్రద్వీప వనంలో ఆయన చెప్పిన ఒకటి రెండు కథలను చూద్దాం.

తేలిక క్షణాలు

1. నరమాంస భక్షకులు నివసించే దీవికి మిషనరీ ఒకరు వెళ్లారు. వెళ్లగానే అక్కడి ప్రజలను చూస్తూ, "నా సోదరులారా! నాకు ముందు ఇక్కడికి ఒక మిషనరీ వచ్చారు కదా! ఆయన మీకు రుచించాడా?" అని అడిగాడు. అందుకు ఆ ప్రజలు ఇలా అన్నారు:

"అవును. బాగా రుచించాడు. ఆహా! ఆయన మహా 'రుచి'గా ఉన్నాడు!"

2. భగవంతుడు లోకాన్ని సృష్టించడం గురించి ఒక మిషనరీ సుదీర్ఘంగా వివరించి చెబుతున్నాడు:

"ప్రారంభంలో అంతా శూన్యమే. తరువాత భగవంతుడు బంకమట్టితో ఆడమ్‌ను సృష్టించాడు. తడిమట్టితో ఉన్న ఆతణ్ణి ఆరబెట్టవలసి వచ్చింది. భగవంతుడు చుట్టూ కలయజూశాడు. సమీపంలో కనిపించిన కంచె మీద ఆతణ్ణి ఆరవేశాడు.

'ఫాదర్!' అన్న ఒక కంఠం శ్రోతల నుండి వినవచ్చింది. 'ఫాదర్, ఆ కంచె ఎక్కణ్ణుండి వచ్చింది? దానిని సృష్టించిం దెవరు?' అని అడిగాడు ఆ శ్రోత.

మిషనరీ ఆగ్రహోదగ్రుడయ్యాడు! 'నోరుమూసుకో. ఇలాగా ప్రశ్నలడగడం? చూడబోతే మా జీవనాధారాన్నే పాడుచేసేటట్లున్నావే!' అంటూ గబగబా బయటికి వెళ్లిపోయాడు.

మిసెస్ ఫంకే ఇలా వ్రాస్తున్నది: "పొట్ట చెక్కలయ్యేలా నవ్వేవారం. కొన్ని సమయాలలో స్వామీజీ వంటమనిషిలా దుస్తులు ధరించి వచ్చి, "భోజనం తయారయింది" అంటూ కచ్చితంగా వంటవానిలా ఉచ్చరించడం చూస్తే, కడుపుబ్బ నవ్వనివారు ఎవరూ ఉండరనడం అత్యుక్తి కాదు. భోజనాల బల్ల వద్దకు పోతే, మా ప్రవర్తననూ, చేష్టలనూ ఆయన అనుకరించి చూపడం చూసి విరగబడి నవ్వేవారం. దేన్లోనూ ఎవరి మనస్సూ గాయపడే రీతిలో తమాషా చేయరు. అంతా కేవలం తమాషా, కేవలం వినోదం మాత్రమే."

ఈ మకాం జీవితం ఆ పాశ్చాత్యులకు కనువిప్పుగా భాసిల్లింది. ప్రత్యేకించి ఆ స్త్రీలు ఒక రకమైన కృత్రిమత్వంలోనే జీవించడానికి అలవడ్డారు. స్వామీజీ దానిని ఛిన్నాభిన్నంచేసి సత్యమనే వెలుగులో జీవించడానికి వారికి తోడ్పడ్డారు. ఒక సంఘటన పరికిద్దాం. స్త్రీలు మామూలుగా మెట్లు ఎక్కుతున్నప్పుడు కూడా పురుషులు చేతులు అందించి తోడ్పడాలి. ఇది అక్కడి సంప్రదాయం. దీనిని గురించి క్రిస్టైన్ ఇలా వ్రాస్తున్నది:

కృత్రిమత్వం వద్దు

"ఇక్కడేమో బండరాళ్ల మీద సైతం మేం మరొకరి తోడ్పాటు లేకుండా ఎక్కవలసి ఉంది. ఏ పురుషుడూ మాకు చేతులందించలేదు. స్వామీజీ మా భావనలను అవగతం చేసుకొని ఇలా అన్నారు: 'మీరు వృద్ధురాళ్లుగానో, బలహీనంగానో, గతిలేని స్థితిలోనో ఉండివుంటే నేను మీకు తోడ్పడాలి. కాని మీరు బాగానే ఉన్నారు కదా! మీరు ఈ కాలువను దాటగలరు, ఈ బండరాళ్ల మీద తోడ్పాటు లేకుండా ఎక్కగలరు. నా కెలా సాధ్యమో అట్లే మీకూ సాధ్యమవుతుంది. కనుక నే నెందుకు మీకు తోడ్పడాలి? మీరు స్త్రీలు కావడం వలనా? లేకపోతే ఇది స్త్రీకి పురుషుడు చూపే ఔదార్యమా? ఈ ఔదార్యం వెనుక కామం ఉంటుందని మీకు తెలియదా?' ఎంతటి అద్భుత వచనాలు! స్త్రీలను నిజంగా గౌరవించడమంటే ఏమిటో నాడు స్వామీజీ వచనాలలో గ్రహించాం."

సహస్రద్వీప వనంలో విడిది చేసిన వారిలో ఒకామె తక్కిన వారిపై ఆధిక్యం చలాయించే స్వభావి. ఇది గ్రహించిన స్వామీజీ ఆమె మనోవైఖరిలో మార్పు

తీసుకువచ్చారు. ఆ స్త్రీ అనేక ప్రణాళికలు ప్రతిపాదిస్తుంది. అన్నింటినీ ప్రశాంతంగా ఆలకిస్తూ స్వామీజీ మౌనం వహిస్తారు. కాని ఆఖరి క్షణంలో అన్నింటినీ మార్చివేస్తారు. మొదట ఆ స్త్రీకి రోషం కలిగినా తరువాత నవ్వుతూ, "ఆయన కోసమే ప్రణాళికలు రూపొందించాను. ఆఖరి క్షణంలో తలక్రిందులు చేస్తారు. ఆయన మార్గంలోనే ఆయన వెళతారు. కంచు పాత్రల దుకాణంలో ఏనుగు జొరబడినట్లుగా ఉంటుంది ఆయన తీరు" అంటుంది.

ఈ విధంగా కృత్రిమత్వ రహితమైన నిరాడంబరతతో జీవితాన్ని ఎలా గడపాలో అక్కడున్న వారికి స్వామీజీ నేర్పించారు.

వంట

వంటతో సహా అన్ని పనులలోను సమానంగా అందరూ పాలుపంచుకోవాలని ప్రారంభంలోనే నిర్ణయించారు. కాని విద్యార్థులలో ఎవరూ ఇలాంటి పనులు చేసినవారు కాకపోవడంతో ఇంటి పనుల వరకు కొంత శ్రమ తప్పలేదు. స్వామీజీ దానిని పట్టించుకోలేదు. "నేను వంట చేస్తాను" అంటూ అప్పుడప్పుడు స్వామీజీ రంగంలోకి దిగేవారు. "అయ్యో!" అంటూ లాన్స్‌బర్గ్ అరిచేవాడు. స్వామీజీ పాకశాస్త్ర నైపుణ్యం న్యూయార్క్ రోజుల్లోనే ఆయనకు బాగా తెలుసు. స్వామీజీ వంట అంటే, కళ్లలో నీరు తెప్పించే కారం ఒక వైపు; వంట గదిలోని పాత్రలన్నింటినీ మళ్లీ తోమవలసిన అగత్యం మరో వైపు! అక్కడున్న అనేకులకన్నా చిన్నవారైన స్వామీజీ ఒక తండ్రిలా, తల్లిలా, కుటుంబ పెద్దగా నడుం బిగించి ఇంటి పనులలో తలమునకలవడం వారందరికీ స్వామీజీ పట్ల సహజంగానే గౌరవమర్యాదలను ఇనుమడింపజేసింది. "ఆయన వంట రుచిగానే ఉంది. కాని 'నిజానికి' కారమంటే అంత ఘాటైన కారం. దానికి తోడు మసాలా ఎక్కువగా ఉంటుంది. అది తినడం వలన ప్రాణం పోకపోయినా సరే – కారం మమ్మల్ని దాదాపు ఆ స్థితికి తీసుకెళ్లింది – నేను తినాలని నిశ్చయించుకొన్నాను. ఆ మహా మహా వివేకానందుడే నా కోసం వంట చేశారంటే, నేను చేయగలిగిందల్లా దానిని తినడమే" అన్నది మిసెస్ ఫంకే.

ఒకసారి తాము వండిన వంట గురించి స్వామీజీయే కాలాంతరంలో తమాషాగా చెప్పింది ఇక్కడ ప్రస్తావించడం అసంగతం కాబోదు. మేరీ హేల్‌కు ఆయన ఇలా వ్రాస్తున్నారు: "నిన్న రాత్రి నేనొక వంటకం తయారుచేశాను. అది కుంకుమపువ్వు, లావెండర్, జాపత్రి, జాజి కాయ, చలవ మిరియాలు, జాజికాయ చెక్క, లవంగాలు, ఏలక్కాయ, మీగడ, నిమ్మరసం, నీరుల్లి, ఎండుద్రాక్ష, బాదం, మిరియాలు, వరి అన్నం కలిపి తయారుచేసింది. అది ఎంత బాగుందనుకొన్నావు!

దాన్ని నేను తినలేకపోయాను. ఇంగువ లేదు. ఇంగువ వేస్తే అది మెత్తబడి గుటుక్కున మింగడానికి వీలుగా ఉండేది."[1]

సహస్రద్వీపవన మకాం సమీపంలో ఒక చర్చ్ ఉంది. ఒక ఆదివారం అక్కడ ఆరాధనలో స్వామీజీ పాల్గొన్నారు. బోధకుడు తన ప్రసంగం ముగించి, "ఏసుక్రీస్తు కోసం మీ వద్ద ఉన్నదంతా ఇచ్చివేయండి" అన్నాడు. తదుపరి ఒక వ్యక్తి కానుకలు సేకరించడానికి ఒక పళ్లెం పుచ్చుకొని ప్రతి వ్యక్తి వద్దకూ వెళ్లాడు. పలువురు తమకు తోచినంత పైకం ఆ పళ్లెంలో వేశారు.

చిన్నపిల్లవాడే ఆయన

పళ్లెం పుచ్చుకొన్న వ్యక్తి స్వామీజీ ముందు కూడా పళ్లాన్ని జాపాడు. అంతే, స్వామీజీ తమ జేబులోని మొత్తం పైకాన్ని పళ్లెంలో వేశారు. అది పెద్ద మొత్తం! స్వామీజీతోపాటు వెళ్లిన మిస్ టట్చర్ ఆశ్చర్యచకితురాలయింది. ఆమె మెల్లగా, "స్వామీజీ, మీ రెందుకు అంత పెద్ద మొత్తం చెల్లించారు?" అని అడిగింది. "మీ వద్ద ఉన్నదంతా ఇవ్వండని కదా బోధకుడు చెప్పాడు. నా వద్ద అంత మొత్తం ఉంది కనుక అంతా ఇచ్చివేశాను" అన్నారు స్వామీజీ చిన్నపిల్లవాడి మాదిరి!

స్వామీజీ గడపిన ఈ రోజులను విశిష్టంగా చూపేవి ఆయన ఉన్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితులు. ఆయనతో కలసి సహజీవనం చేసిన శిష్యులందరూ దీనిని ధ్రువీకరించారు. ఈ స్థితిలో నెలకొనివున్న రోజులలోనే అద్భుతమైన కవితలలో ఒకటయిన 'యతిగీతం' అక్కడ రచించారు. మిసెస్ ఫంకే ఇలా వ్రాస్తున్నది: "ఒక రోజు మధ్యాహ్నం ఆయన సన్న్యాస మహత్త్వం గురించి చెబుతున్నారు. హఠాత్తుగా అక్కడ నుండి లేచి వెళ్లిపోయారు. కాసేపటికల్లా తిరిగివచ్చినప్పుడు ఆయన చేతిలో ఈ కవిత ప్రత్యక్షమయింది." పదమూడు చరణాలు గల ఈ కవిత సన్న్యాసం గొప్పతనాన్నీ, అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితి మహత్త్వాన్నీ చాటిచెబుతున్నది.[2]

యతి గీతం

తమ అత్యున్నత మానసిక స్థితిని గురించి స్వామీజీ ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

"ఈ ప్రదేశాన్ని నేను ఎంతగానో ఇష్టపడుతున్నాను. మిత భోజనం, అధిక ధ్యానం, సంభాషణ, అధ్యయనాలు చేస్తున్నా. నా ఆత్మను అద్భుతమైన ప్రశాంతత

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 35.

2. ఆంగ్లంలో స్వామీజీ రచించిన ఈ కవిత తెలుగు అనువాదం లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 378-382 లో చూడవచ్చు.

ఆవరిస్తోంది. నిత్యం నాకు కర్తవ్యం ఏమీ లేదని తోస్తోంది; నేనిప్పుడు నిరవధిక విశ్రాంతిలోను, ప్రశాంతతలోను ఉన్నాను. కర్త భగవంతుడు; మనం కేవలం ఉపకరణాలం; ఆయన నామం ధన్యమౌగాక! కామ, కాంచన, కీర్తి అనే బంధత్రయం నా నుండి ప్రస్తుతం తొలగిపోయినట్లు అనిపిస్తున్నది. భారతదేశంలో కొన్నిసార్లు నేను భావించినట్లు ఇక్కడా మరొకసారి భావించాను. 'నా నుండి సకల బంధాలూ వీడిపోయాయి; సకల సుకృతాలూ లేక దుష్కృతాలూ, సర్వ భ్రాంతులూ, అజ్ఞానమూ అదృశ్యమైనాయి. గుణాతీతపథంలో సంచరిస్తున్నాను.' ఏ విధిని నేను పాటిస్తాను? దేన్ని ఉల్లంఘిస్తాను? ఆ మహోన్నతస్థితి నుండి చూస్తే ఈ లోకం ఒక మురికి గుంటలా కనిపిస్తుంది. 'హరి ఓం తత్సత్' – ఉన్న దతడే! అన్యమేదీ లేదు; నేను నీలో ఉన్నాను; నువ్వు నాలో ఉన్నావు. ఓ దేవా నువ్వే నా శాశ్వత శరణ్యం. ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః."[1]

ఈ రోజుల్లో ఆయనలో ఆధ్యాత్మికశక్తి పొంగిపొరలిందనే చెప్పాలి. "నేను ప్రతి రోజూ హృదయ వికాసాన్ని అనుభవిస్తున్నాను"[2] అంటూ స్వామీజీ వ్రాశారు.

ఈ సహస్రద్వీప వనంలో స్వామీజీ మరొకసారి నిర్వికల్ప సమాధి స్థితిని పొందారు. మిసెస్ ఫంకే ఇలా వ్రాస్తున్నది: "ఆనాటి ఉదయం తరగతులు లేవు.

నిర్వికల్ప సమాధిలో

స్వామీజీ మా ఇద్దరితో, 'కాస్త నడచివద్దాం, వస్తారా?" అని అడిగారు. మేం సంతోషంగా బయలుదేరాం. కొండ మీద అర మైలు దూరం నడిచివుంటాం. దట్టమైన అడవి, సర్వత్రా నిశ్శబ్దం. స్వామీజీ కాస్త దూరం ముందుకు వెళ్లి ఒక పెద్ద ఓక్ (సిందూర వృక్షం) చెట్టు క్రింద కూర్చున్నారు. మేమూ వెళ్లి ఆ చెట్టు క్రింద కూర్చున్నాం. ఏదో చెప్పబోతున్నారని మేం ఎదురుచూస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ హఠాత్తుగా, "మనం ధ్యానం చేద్దాం. అశ్వత్థవృక్షం క్రింద కూర్చున్న బుద్ధునిలా మనమూ అవుదాం" అన్నారు. ఆ తరువాత మాటలు లేవు. ఆయనలో ఎలాంటి చలనమూ లేదు. ఆయన ఒక కంచు విగ్రహంలా అయిపోయారా అనిపించింది. విస్తుపోతూ మేం ఆయననే చూస్తూండిపోయాం. హఠాత్తుగా ఒక ఉరుము ఉరిమి భారీగా వర్షం కురవసాగింది. స్వామీజీలో బాహ్యస్మృతి పూర్తిగా లేదు. నేను గొడుగు తెరచి ఆయన తల మీద పట్టుకొని వీలయినంత వరకు వర్షం ఆయనపై పడకుండా

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 346.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 357.

చూసుకొన్నాను. ఇంట్లో మేం కనబడకపోవడంతో పలువురు గొడుగులూ, వర్షం కోట్లు పట్టుకొని అక్కడకు వచ్చారు. అందరమూ ప్రశాంతంగా స్వామీజీని చూస్తూ నిలబడిపోయాం. చాలాసేపటికి ఆయనకు బాహ్యస్మృతి కలిగింది.[1] ప్రశాంతంగా మా అందరినీ చూశారు. మౌనంగా నవ్వి, 'మళ్లీ ఒకసారి నేను కలకత్తా వర్షంలో తడిసినట్లుగా ఉంది' అన్నారు." నరేంద్రునిగా ఉద్యోగాన్వేషణలో అలమటిస్తూ స్పృహతప్పి పడిపోయి, మనస్సులో నుండి తెరలు తొలగిపోయిన అద్భుత అనుభవాన్ని సూచిస్తున్నారా స్వామీజీ?

స్వామీజీతో పాటు సహస్రద్వీప వనంలో నివసించిన భాగ్యశాలురైన ఆ పన్నెండు మంది గురించి చూద్దాం.

1. మిస్ టట్బర్ : 63 ఏళ్ల వయస్కురాలైన ఈమె క్రైస్తవ మెథాడిస్ట్ శాఖకు చెందినది. క్రైస్తవ మతంలోనూ, దాని ఆచార వ్యవహారాదులలోనూ బాగా ఊరి పోయిన ఈమె స్వామీజీ ప్రసంగాలు ఆలకించేకొద్దీ ఆమెలో ఊరి కరడుగట్టిన అభిప్రాయాలు మటుమాయం కాసాగాయి. అదేసమయంలో నూతన భావాలను ఆమె చప్పున స్వీకరించలేకపోయింది. ఈ మానసిక పోరాటం శారీరక రుగ్మతగా పరిణమించింది. శరీరం అస్వస్థతకు గురైనప్పుడు ఆమె రెండు మూడు రోజులు తరగతులకు హాజరు కాలేదు. అందుకు కారణం స్వామీజీకి స్పష్టంగా తెలుసు. "ఈ రుగ్మత శారీరకమైనది కాదు. మనస్సులో జరిగే పోరాటమూ, కలతా రుగ్మతగా పరిణమించాయి. టట్బర్ దీనిని తట్టుకోలేకున్నది" అన్నారు ఒకసారి స్వామీజీ. కాని స్వామీజీ సాంగత్యం వలన జీవితంలో సానుకూలమైన మార్పులను ఆమె పొందగలిగింది.

2. డాక్టర్ వైట్ : ఈయన డెబ్భై ఏళ్ల పైబడ్డ వ్యక్తి. కేంబ్రిడ్జ్ విశ్వవిద్యాలయంలో విద్య నభ్యసించాడు. తమాషాగా మాట్లాడతాడు. స్వామీజీ సహస్రద్వీప వనంలో అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని ఎక్కువగా బోధించారు. కనుక ప్రసంగాలు ముగిసినప్పుడు వైట్, "స్వామీజీ! చివరికి విషయం ఇదే – నేను భగవంతుణ్ణి, సమస్తం

---

1. పాశ్చాత్యదేశాలలో స్వామీజీ మూడుసార్లు నిర్వికల్ప సమాధి స్థితిని పొందినట్లుగా ఆయన జీవిత చరిత్రకారులు కొందరు చెబుతున్నారు. మొదట చికాగో మిచిగన్ సరోవర తీరంలో, రెండవసారి పెర్సీ మకాంలో, మూడవసారి ఇక్కడ సహస్రద్వీప వనంలో. కాని భారతదేశంలోనూ, పాశ్చాత్యంలోనూ ఆయన పలుమార్లు ఈ అనుభూతిని పొందారనడం నిర్వివాదాంశం. పెర్సీ అనుభవం తదుపరి, "ఇటువంటి స్థితి నాకు తరచూ రావడం కద్దు" అని ఈ విషయాన్నే ఆయనే ధ్రువీకరిస్తున్నారు.

నేనే, అంతేకదా?" అని స్వామీజీని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ చిన్నగా నవ్వుతూ, "అవును, మిత్రమా! మీరు భగవంతుడు. అంటే మీలో ఉన్న నిజమైన పదార్థం భగవంతుడే" అన్నారు. కొన్ని సమయాలలో వైట్ తరగతికి ఆలస్యంగా వచ్చేవాడు. అప్పుడు స్వామీజీ పరిహాసంగా, "ఇదిగో భగవంతుడు వస్తున్నాడు, ఇదిగో సమస్తమూ అయిన వ్యక్తి వస్తున్నాడు" అనేవారు. అందరూ ఘొల్లున నవ్వేవారు.

3. మిసెస్ ఫంకే : ఈమె యువతి. ఆచార్యవరేణ్యుడైన స్వామీజీ పాదారవిందాల వద్ద తన సమస్తాన్నీ ధారబోసిన వ్యక్తిగా ఈమెను అందరూ పరిగణించారు. స్వామీజీ ప్రసంగిస్తున్నప్పుడు దానిని వ్రాసుకోవడంలో ఇతరులందరూ నిమగ్నులై ఉంటారు. కాని ఈమె మాత్రం గంధర్వ గానాన్ని తలపించే స్వామీజీ కంఠమాధుర్యాన్ని ఆలకిస్తూ మైమరచిపోయేది. తక్కిన వారు అడగడానికి జంకే ప్రశ్నలను ఆమె సాహసించి స్వామీజీని అడగడం కద్దు. స్వామీజీకి విశ్రాంతి అవసరమని తక్కినవారి కన్నా బాగా గ్రహించిన వ్యక్తి ఈమే. మనశ్శరీరాలు సదా ఉద్రిక్తస్థితిలో ఉండకూడదని వేడుకలు వినోదాలతో స్వామీజీకి కాస్త శారీరక మానసిక విశ్రాంతి కలిగేలా ఈమె వ్యవహరించేది.

కాలాంతరంలో భారతీయ మహిళా వికాస కార్యక్రమంలో నివేదితకు తోడ్పడడానికి క్రిస్టైన్ భారతదేశానికి వచ్చింది. అప్పుడు క్రిస్టైన్ స్నేహితురాలయిన ఫంకే కూడా ఆమెతో కలసి భారతదేశానికి రాగోరింది. అందుకు స్వామీజీ, "నువ్వు గృహస్థురాలిగా జీవిస్తున్నావు. నీ భర్తలోను, కుటుంబంలోను భగవంతుణ్ణి దర్శించడానికి గాంచ ప్రయత్నించు. ప్రస్తుతానికి నీ కదే మార్గం" అని హితవు చెప్పారు.

ఆఖరి రోజులలోనూ స్వామీజీ ధ్యాసలోనే ఫంకే జీవించిందని చెప్పవచ్చు. సదా సర్వవేళలా స్వామీజీ సాన్నిధ్యంలో ఉన్నట్లుగా భావించి ఆమె జీవించింది. "ఆఖరి క్షణంలో అంధకారాన్ని తొలగిస్తూ ఒక జ్యోతి వస్తుంది, ఆ జ్యోతిలో స్వామీజీ జ్యోతిర్మయరూపులై ఏతెంచి తనకు ముక్తి కలిగిస్తారు" అనే ప్రగాఢ విశ్వాసం ఆమెలో పాదుకుపోయింది.

4. మేరీ లూయీ : యాభై ఏళ్ల వయస్కురాలైన ఈమె ఫ్రాన్స్ దేశస్థురాలు. 25 సంవత్సరాలుగా న్యూయార్క్‌లో నివసిస్తున్నది. భగవంతుని పట్ల అంతగా నమ్మకం లేని ఈమె సామాజిక కార్యకలాపాల్లో చురుగ్గా పాల్గొనేది. చూడగానే ఆడో మగో తెలియని సందిగ్ధత కలిగే ఆకృతి ఆమెది. తనది జ్ఞానమార్గమని ఆమె చెప్పుకొనేది.

సహస్రద్వీప వనంలో స్వామీజీ ఈమెకు సన్న్యాసదీక్షను, క్రిస్టైన్‌తో కలిపి ఐదుగురికి మంత్రదీక్షను, బ్రహ్మచర్య దీక్షను ప్రసాదించారు. స్వామి అభయానంద నామధేయాన్ని స్వామీజీ ఈమెకు ఇచ్చారు.

సహస్రద్వీప వనంలో తరగతులు పూర్తికావడానికి ముందే ఈమె అక్కణ్ణుండి వెళ్లిపోయింది. త్వరలోనే క్యాలిఫోర్నియా, వాషింగ్టన్‌లలో వేదాంత కేంద్రాలను నెలకొల్పింది.

5. లియాన్ లాన్స్‌బర్గ్ : స్వామీజీ న్యూయార్క్‌లో తరగతులు నిర్వహించినప్పుడే ఆయనతోబాటు ఉన్న వ్యక్తి. సహస్రద్వీప వనంలో స్వామీజీ నుండి సన్న్యాస దీక్ష పుచ్చుకొన్న మరొక వ్యక్తి లాన్స్‌బర్గ్. ఈయన స్వామి కృపానంద నామధేయాన్ని స్వీకరించారు.

6. స్టెల్లా కేంప్‌బెల్ : సహస్రద్వీప వనానికి తరగతులలో పాల్గొనడానికి వచ్చినప్పటికీ ఈమె అంతగా తరగతులకు హాజరు కాలేదు. సదా ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠిస్తూ తన గదిలోనే ఉండిపోయేది. ఈమె సాధనలు చేస్తున్నదని తక్కినవారు అంతగా నమ్మలేదు. ఈమె వృత్తిరీత్యా ఒక నటి. అందమూ, యౌవనమూ తగ్గిపోతున్నప్పుడు వాటిని పునఃప్రాప్తించుకోవడానికి రాజయోగం అభ్యసించ నారంభించింది. బాలగోపాలుణ్ణి ఈమె ఇష్టదైవంగా గుర్తించి సాధనలు నేర్పించారు స్వామీజీ.

ఒక రోజు తరగతిలో స్టెల్లాను గురించి స్వామీజీ ప్రస్తావిస్తూ, "ఈ బిడ్డ అంటే నాకు చాలా ఇష్టం. ఈమె ఎంతో నిరాడంబరమయిన వ్యక్తి" అన్నారు. ఈ పలుకులను ఎవరూ ఆమోదించనట్లుగా తరగతిలో నిశ్శబ్దం రాజ్యమేలింది. అప్పుడు స్వామీజీ గంభీరంగా ఇలా అన్నారు: "ఈమెను నా బిడ్డ అని ఎందుకు పేర్కొన్నానో తెలుసా? అది విని అయినా ఆమె తన కృత్రిమత్వాన్నీ అసహజత్వాన్నీ తొలగించుకొని బిడ్డలా రూపొందాలనే ఉద్దేశంతోనే!"

కాలాంతరంలో ఆర్సార్ట్ సరోవరంలోని ఒక ద్వీపంలో ఇల్లు కట్టుకొని అక్కడ ఈమె ఒంటరిగా జీవించింది. తలపాగా ధరించింది. యోగం అభ్యసించింది. పత్రికా విలేఖరులు ఆమెను కలుసుకొన్నారు. ఆమెను గురించి వార్తలు పత్రికలలో రాసాగాయి.[1] స్వామీజీ సత్సాంగత్యాన్ని ఆమె కొనసాగించింది. మిస్ మెక్లౌడ్,

---

1. ఈమెను కలుసుకొన్న వ్యక్తులలో ఒకరు నవలా రచయితయైన విల్ లివింగ్టన్ కంఫర్ట్. ఈ యువకుడు కాలాంతరంలో స్వామీజీ గురించీ తెలుసుకొన్నాడు. భారతదేశాన్ని ఎంతగానో ☞

క్రిస్టైన్ ప్రభృతులకు వ్రాసిన లేఖలలో స్వామీజీ ఆమె గురించి విచారించేవారు. "ప్రియమైన బిడ్డ" అనే ఆమెను గురించి స్వామీజీ లేఖలలో ప్రస్తావించేవారు; ఆమెను భారతదేశానికి తీసుకురావడానికి కూడా స్వామీజీ ప్రయత్నించారు. కాని ఆ ప్రయత్నం ఫలించలేదు. కొంతకాలం తరువాత సాధారణ జీవితం గడపసాగిన స్టెల్లా 1945 లో మరణించింది.

7,8 వాల్టర్ గుడ్ ఇయర్ దంపతులు : 1895 జనవరిలో న్యూయార్క్‌లో స్వామీజీ ప్రసంగం విన్న ఈ దంపతులు తమను 'స్వామీజీకి పరమ శిష్యులు'గా పరిగణించుకొన్నారు. స్వామీజీ ఉపన్యాస సమావేశాలలో కార్యక్రమాలను ప్రకటించే వ్యక్తిగాను, ఆదాయం వ్యయం లెక్కలను చూసుకొనే వ్యక్తిగాను వాల్టర్ కొద్దికాలం వ్యవహరించాడు. 1895 సెప్టెంబర్‌లో *బ్రహ్మవాదిన్* పత్రికకు[1] అమెరికా ఏజెంట్‌గానూ ఉన్నాడు.

9. మిస్ రూత్ ఎల్లిస్ : ఈమె న్యూయార్క్ పత్రికా కార్యాలయంలో పని చేసింది. బహు నెమ్మదస్థురాలు. ప్రతి విషయంలోనూ ఆమె తనను నేపథ్యంలోనే ఉంచుకొనేది. భక్తి, ప్రేమలమయంగా ఆమె భాసిల్లిందనడం అతిశయోక్తి కాబోదు.

వాల్డో, క్రిస్టైన్‌లు స్వామీజీ జీవితంలో ముఖ్యపాత్ర వహించిన వారు. వీరి ప్రస్తావన అనేక చోట్ల చూశాము. ఇక ముందు కూడా చూడబోతాం.

ఈ విధంగా తాము ఉన్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితులలో విరాజిల్లి శిష్యులను కూడా ఆ స్థితులలోకి తోడ్కొని వెళ్లిన స్వామీజీ సహస్రద్వీప వనంలో ఏడు వారాలు గడిపారు. అక్కడ నుండి ఆగస్టు 7 వ తేదీన న్యూయార్క్ బయలుదేరారు. బయలుదేరడానికి ముందు, "ఈ సహస్రద్వీప వనాన్ని దీవిస్తున్నాను" అని చెప్పి సెలవు పుచ్చుకొన్నారు.

☞ ఇష్టపడ్డాడు. ఇతడు ఒకసారి క్రిస్టైన్‌తో 'స్వామీజీతో సాంగత్యమున్న అందరిలోనూ మాత్రమే కాదు, అన్నింటిలోనూ ఒక జ్యోతి కానవస్తుంది' అన్నాడు.

1. స్వామీజీ ఆకాంక్ష మేరకు చెన్నైలో ప్రారంభించిన పత్రిక ఇది, మరిన్ని వివరాలకు ఈ 'స్వామి వివేకానంద' పుస్తకం రెండవ సంపుటంలోని 31 వ అధ్యాయం చూడండి.

28 కొనసాగిన అమెరికా రోజులు

నాకు వెనుక ఉన్న శక్తి వివేకానంద కాదు, సాక్షాత్తూ భగవంతుడే!

— స్వామి వివేకానంద

భగవదాదేశం!

అమెరికా కార్యాచరణలకు స్వామీజీ ఇంగ్లండు ప్రయాణం ఒక విరామమని చెప్పవచ్చు. ఇంగ్లండ్ మిత్రుల ఆహ్వానాన్ని పురస్కరించుకొని స్వామీజీ అక్కడకు వెళ్లి మూడు నెలలు గడిపారు. ఈ రోజులు ఆయనకు కొంతలో కొంత విశ్రాంతి ఇవ్వడంతో పాటు ఇంగ్లండ్‌లో కార్యాచరణకు గల ఆస్కారాన్ని ఆయన ప్రత్యక్షంగా తెలుసుకోగలిగారు. భారతదేశం నుండి బయలుదేరినప్పుడే ఇంగ్లండ్ వెళ్లాలనే ఉద్దేశం ఆయనకు లేకపోలేదు. సహస్రద్వీప వనం నుండి న్యూయార్క్ వెళ్లాక ఆ ఉద్దేశాన్ని రూఢిపరచు కొన్నారు. ఆ సమయంలో ఆయనకు మిస్ హెన్రిటా ముల్లర్ అనే మహిళ నుండి ఆహ్వానం వచ్చింది. దానితోపాటు ఈ.టి. స్టర్డీ అనే వ్యక్తి కూడా ఇంగ్లండ్‌లో కార్యాచరణకు గల అవకాశాలను పేర్కొని, స్వామీజీని ఆహ్వానిస్తూ లేఖ వ్రాశాడు. అదే సమయంలో ప్యారిస్‌లో జరుగనున్న తన వివాహానికి రమ్మని ఫ్రాన్సిస్ లెగెట్ కూడా స్వామీజీని ఆహ్వానించాడు. ఇంగ్లండ్‌కు వెళ్లే అవకాశం లభించడం చూసిన స్వామీజీ, "లండన్‌లో పనిచేయడానికి కలిగిన ఈ అవకాశాన్ని నేను వదలుకో దలచలేదు. మీ ఆహ్వానాన్ని, దానితోపాటు లండన్ నుండి వచ్చిన ఆహ్వానాన్ని, అక్కడ పని సాగించడానికి ఇచ్చిన భగవదాదేశంగా భావిస్తున్నాను"[1] అని లెగెట్‌కు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 353.

వ్రాశారు. ఈ ఆహ్వానాలను భగవదాదేశాలుగా పరిగణించి స్వామీజీ ఇంగ్లండ్ వెళ్లాలని నిశ్చయించుకొన్నారు.

శుభాకాంక్షలు

స్వామీజీ బయలుదేరే సమయంలో ఒక అభినందన లేఖ ఆయనకు వచ్చింది. డెట్రాయిట్‌లో స్వామీజీ పనులకు మద్దతు నిచ్చిన మిసస్ బాగ్లీ నుండి ఆ లేఖ వచ్చింది. కొద్ది రోజుల క్రితమే స్వామీజీ భారతదేశం నుండి అందమైన కొన్ని కాశ్మీర్ శాలువాలను తెప్పించి కొందరికి బహూకరించారు. మిసెస్ సారా, మిస్ ఫిలిప్స్, మిసెస్ బాగ్లీ ప్రభృతులు వారిలో కొందరు. దానిని ప్రస్తావిస్తూ మిసెస్ బాగ్లీ ఇలా వ్రాసింది:

"ప్రియమైన స్వామి వివేకానంద!

బంగారు జరీ పువ్వుల పనితనంతో తయారైన అందమైన కాశ్మీర్ శాలువ ఈ రోజు ఉదయం అందింది. అభిమానంతో నన్ను జ్ఞాపకం ఉంచుకొన్నందుకు కృతజ్ఞతలు. దానిని ఉపయోగిస్తున్నప్పుడల్లా భారతదేశం గురించిన ఆలోచనలు మాత్రమే కాకుండా, మీ ఆశీస్సులు దాన్లో పొదిగివున్నాయని అనుభూతి పొందుతున్నాను. మీ ఇంగ్లండ్ ప్రయాణం విజయవంతం కావాలని మేమందరమూ ప్రార్థిస్తున్నాం. మీరు మళ్లీ అమెరికాకు, అందునా డెట్రాయిట్‌కు, అందునా మా ఇంటికి తిరిగి వస్తారని ఆశిస్తున్నాం. డెట్రాయిట్‌కు వచ్చినప్పుడు మా ఇంట్లోనే బస చేయాలి, దీనినే మీ కార్యాచరణ కేంద్రంగా చేసుకోవాలి.

"శాస్త్రధ్యయనం చేసిన కొందరిని మీ దేశం నుండి ఇక్కడకు రావించి మాకు మా మతాన్నీ, తక్కిన మతాలను గురించీ బోధించే ఏర్పాటు మీరు చేయలేరా?... మా జీవితాలకు ప్రేరణ కల్పించడానికీ, మా హృదయాలలో భగవదుద్దీపన కలగడానికీ ఇది మాకు అత్యవసరం.

"సుదూరంగా ఉన్న ఒక దేశంలో తన కుమారుడు ఇన్ని మంచిపనులు చేశాడని తెలుసుకొన్న మీ తల్లి తప్పకుండా ఆనందిస్తారు. నా ప్రియమైన శుభాకాంక్షలను ఆనందంతో ఆమెకు పంపిస్తున్నాను."

చివరి రెండు వాక్యాలూ స్వామీజీ హృదయాంతరాళాలను స్పృశించి ఉంటాయనడంలో సందేహం లేదు. సమధికోత్సాహంతోనూ, శుభాకాంక్షలతోనూ స్వామీజీ ఇంగ్లండ్‌కు బయలుదేరారు.

1895 ఆగస్టు 17 వ తేదీన న్యూయార్క్ నుండి బయలుదేరి, 24 వ తేదీన స్వామీజీ ప్యారిస్ చేరుకొన్నారు. ఆయనతోబాటు ఫ్రాన్సిస్ లెగెట్ కూడా ప్రయాణం

చేశాడు. ప్యారిస్‌లో మిస్ మెక్లౌడ్, ఆమె సోదరియైన పెట్రీ స్టర్జస్ ప్రభృతులు స్వామీజీకి స్వాగతం పలికారు. వేసవికాలంలో ప్యారిస్ బాగా వేడిగా ఉంటుంది.

స్నానాల గదికై అన్వేషణ

అక్కడ చన్నీటితో స్నానం చేయడానికి, అంతెందుకు సాధ్య పడితే హిమాలయ గంగానదిలోనే మునిగి ఉండిపోవాలని స్వామీజీ ఆశించి ఉంటారు. కాని వింత ఏమిటంటే ప్యారిస్ లోని హోటళ్లలో అసలు స్నానాల గదులే లేవు! అతి పెద్దవైన, అత్యంత ఆధునికమైన హోటళ్లలో కూడా ఆ సౌకర్యం లేదు. ఎందుకంటే ఫ్రెంచివారు స్నానం చేయడం అరుదు, కాలాంతరంలో దీనిని గురించి స్వామీజీ తమాషాగా ఇలా వ్రాశారు:

"ప్యారీస్ నగరం ఆధునిక నాగరకతకు కేంద్రం. భోగాలకు, ఫ్యాషన్లకు, ఉల్లాస జీవనానికి, ఇహలోక స్వర్గప్రాయమైంది. విద్యలకు, కళలకు కేంద్రం. నా మిత్రుడు రాజగృహాన్ని పోలిన ఒక హోటల్లో నాకు బస ఏర్పాటుచేశాడు. అక్కడి భోజన ఏర్పాట్లు రాజాధిరాజులకు అర్హమైనవి. కాని స్నానానికి ఏర్పాట్లు? ఆ పేరే అక్కడ కనిపించదు! దీన్ని నేను రెండు రోజులు మౌనంతో భరించాను. చివరకు ఇక భరించలేక, నా మిత్రుడికి ఇలా చెప్పాల్సి వచ్చింది: 'ప్రియసోదరా! ఈ రాజభోగం, నువ్వూ నీ వారూ మాత్రం అనుభవించండి! ఇక్కడ నుండి బయటపడడానికి నేను ఉక్కిరిబిక్కిరవుతున్నాను. ఇంతటి ఉష్ణ వాతావరణంలో స్నాన సౌకర్యం లేనేలేదు! ఇదే స్థితిలో కొంతకాలం ఉంటే నాకు పిచ్చెక్కి, పిచ్చి కుక్కనయ్యే ప్రమాదం ఎక్కువగా ఉంది.' ఇది విని నా మిత్రుడు ఎంతో బాధపడి, హోటల్ అధికారులపై ఎంతో కోపగించుకొని, నాతో ఇలా అన్నాడు: 'నిన్ను నేనింక ఇక్కడ ఉండనివ్వను. వెళ్లి మంచి అనుకూలంగా ఉండే చోటు చూద్దాం.' అక్కడి ప్రధానమైన పన్నెండు హోటళ్లు తిరిగి చూశాం. కాని వాటిలో ఎక్కడా స్నానానికి తావే లేదు! ప్రత్యేక స్నానమందిరాలు కొన్ని ఉన్నాయి. అక్కడికి ఎవరైనా వెళ్లి నాలుగైదు రూపాయలు చెల్లించి ఒకసారి స్నానం చేయవచ్చు. సర్వేశ్వరా! ఏమిటీ స్థితి! ఒక వృద్ధురాలు స్నానపు తొట్టిలో మునిగి వెంటనే మరణించిందని ఆనాటి మధ్యాహ్నం నేనొక వార్తాపత్రికలో చదివాను! ఈ విషయంలో డాక్టర్ల అభిప్రాయం ఏది ఏమైనప్పటికీ, నాకు తోస్తున్న నిజమైన కారణం: అన్ని నీళ్లను ఒక్కసారిగా చూసి అందులో మునగడం ఆమెకు అదే మొదటిసారి అయి ఉంటుంది; ఆ ఆకస్మిక దిగ్భ్రాంతిని శరీరం తట్టుకోలేక ఆమె ప్రాణాలు కోల్పోయి ఉంటుంది. ఇందులో అతిశయోక్తి ఏమీ లేదు."[1]

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుటలు 204–05.

ప్యారిస్‌లో స్వామీజీ అనేక ప్రదేశాలు సందర్శించారు. ఒక రోజు ఆయన డచ్చస్ డి పోమర్ అనే మహిళతో బండిలో వెళుతున్నారు. అదొక గ్రామీణ ప్రాంతం. దారిలో బాట వైపుగా ఒక చిన్న పిల్లవాడు, చిన్నపిల్ల తమ దాసీతో నడచిపోతున్నారు. వారిని చూడగానే బండి నడిపే వ్యక్తి బండిని ఆపి, క్రిందికి దిగి, ఆ పిల్లల వద్దకు వెళ్లి కాసేపు వారిని ముద్దాడి తిరిగివచ్చాడు. అతడు రాగానే డచ్చస్, "నువ్వెందుకు వెళ్లి ఆ పిల్లలను ముద్దాడావు? వారు శ్రీమంతుల పిల్లలు కదా?" అని అడిగింది. అందుకు ఆ బండి నడిపే వ్యక్తి, "ఎందుకు, నేనూ గొప్ప ధనవంతునిగానే ఉండేవాణ్ణి. ప్యారిస్‌లోని ఒక పెద్ద బ్యాంక్‌లో నేను కార్యనిర్వాహకునిగా పనిచేశాను. ఈ మధ్యే ఆ బ్యాంకు దివాలా తీసింది. నా డబ్బంతా పోయింది. మిగిలిన డబ్బుతో గుర్రపు బండీ, గుర్రాలూ కొన్నాను. గ్రామీణ ప్రాంతంలో ఒక అద్దె ఇంటికి కుటుంబంతో సహా తరలిపోయాను. ఇదిగో ఇప్పుడు అందరమూ ఆనందంగా నిరాడంబర జీవితం గడపుతున్నాం" అన్నాడు.

నిజమైన అనుష్ఠాన వేదాంతి

జరుగుతున్నదంతా స్వామీజీ గమనిస్తూనే ఉన్నారు. ఆ బండి నడిపే వ్యక్తి జీవిత దృక్పథం ఆయనను ఎంతగానో ఆకట్టుకొంది. కష్టాలు వచ్చినప్పుడు కలత చెందకుండా, వాటిని యథాతథంగా స్వీకరించి సంతృప్తితో జీవిస్తున్న ఆతణ్ణి స్వామీజీ ఎంతో ప్రశంసించారు. ఈ సంఘటనను కాలాంతరంలో ప్రస్తావిస్తూ ఆయన, "దీనినే నేను అనుష్ఠాన వేదాంతం అంటాను. ఆ బండి నడిపే వ్యక్తి ఒక అనుష్ఠాన వేదాంతి. అతడు వేదాంత సారాన్ని అవగతం చేసుకొన్నాడు. అంతటి పెద్ద పదవి నుండి క్రిందికి జారి పడినప్పటికీ అతడు సమతౌల్యం కోల్పోలేదు. ఆహా! ఆతడి మనఃశక్తి ఎంత అద్భుతం! భగవంతునికే కృతజ్ఞతలు చెప్పాలి. నిజంగానే ఆతడు ఒక వేదాంతి" అని చెప్పేవారు.

రెండు వారాలు ప్యారిస్‌లో బసచేసి ఫ్రాన్సిస్ లెగెట్ పెట్రీ స్టర్జస్ వివాహం తిలకించి 1895 సెప్టెంబర్‌లో లండన్‌కు వెళ్లారు స్వామీజీ.

స్వామీజీని ఇంగ్లండ్‌కు ఆహ్వానించిన వారిలో ఒకరైన స్టర్డీ ఒక ఆంగ్ల యువకుడు. గారడీ విద్యల పట్ల ఆసక్తిగల ఇతడు వాటి కోసం దాదాపు రెండేళ్ల క్రితం భారతదేశానికి వచ్చాడు. దివ్యజ్ఞాన సమాజ సభ్యుడైన ఇతడు హిందువుల ఆచార అనుష్ఠానాలను తు.చ. తప్పక పాటించాడు. అల్మోరాలో స్వామి శివానందను కలుసుకొన్నప్పుడు ఆయన పట్ల అమితంగా ఆకర్షితుడయ్యాడు. ఆ తరువాత దివ్యజ్ఞాన సమాజానికి స్వస్తి చెప్పి,

స్టర్డీ

వేదాంతాన్ని అనుసరించసాగాడు. ఆతడు గొప్ప శ్రీమంతుడు, సంస్కృతంలో చక్కని ప్రవేశముంది, హిందూ ధర్మశాస్త్రాలను అభ్యసించాడు. మిస్ ముల్లర్ కూడా దివ్యజ్ఞాన సమాజానికి చెందిన వ్యక్తే. ఈమె కూడా తరువాత ఆ సమాజం నుండి వైదొలగింది. మొదట్లో స్వామీజీ స్టర్డీ ఇంట్లో బస చేశారు. ఆ ఇల్లు థేమ్స్ నదీతీరంలో ఉంది. రెండు వైపులా చెట్లు ఏపుగా పెరిగివున్నాయి.

'నా వెనుక భగవంతుడే!'

ముమ్మరంగా పనిలో మునిగిపోవాలనో, ఒక ప్రత్యేక ప్రణాళికతోనో స్వామీజీ ఇంగ్లండ్‌కు వెళ్లలేదు. అమెరికా కార్యాచరణ నుండి కొంత మేరకు విశ్రాంతి పొందడానికి ఇంగ్లండ్ పయనం దోహద పడుతుందని ఆయన అమెరికా మిత్రులు భావించారు. అమెరికా కన్నా ఇంగ్లండ్ మరికాస్త పరిచిత ప్రాంతంలా స్వామీజీకి తోచింది.

ఆంగ్లేయులలో అనేకులు భారతదేశాన్ని అభిమానించారు. కాని కొందరు దోషాలు ఆరోపించి బహిష్కరించారు. అమెరికాలో స్వామీజీని ప్రతిఘటించిన ఫాదరీలూ, మిషనరీలు తమ చాకచక్యాన్ని ఇంగ్లండ్‌లోనూ ప్రదర్శించారు. ఆయనను గురించి అపవాదులు ప్రచారం చేశారు. అమెరికాలోనూ, ఇక్కడ కూడా వారి ఈ ప్రతిఘటనకు స్వామీజీ కించిత్తు కూడా జంకలేదు. "ఎందుకంటే నా వెనుక ఉన్న శక్తి వివేకానంద కాదు, సాక్షాత్తూ భగవంతుడే!" అన్నదే స్వామీజీ అనుభవరీత్యా గడించిన దృఢవిశ్వాసం.

బుసగొట్టే వృషభం ఎదుట

ఒక రోజు స్వామీజీ మిస్ ముల్లర్‌తోనూ, మరొక ఆంగ్లేయునితోనూ పొలం గట్టు మీద నడిచి వెళుతున్నారు. హఠాత్తుగా ఎదురుగా ఒక ఎద్దు రంకె వేస్తూ వేగంగా వస్తూన్నది. ఆ ఆంగ్లేయుడు ఒక్క పరుగులో సురక్షితమైన చోటికి చేరుకొన్నాడు. ముల్లర్ శక్తి మేరకు పరుగుతీసి, ఆపైన సాధ్యంకాక ఆయాసంతో చతికిలపడింది. 'ఈమెకు సాయం చేయలేకపోతున్నానే' అని ఒక్క క్షణం యోచించి స్వామీజీ తిన్నగా పరుగెత్తి ముల్లర్ ముందు వెళ్లి నిలబడ్డారు. చేతులు జోడించి కళ్లు మూసుకొన్నారు; 'అంతే, ఇంకా కొన్ని క్షణాల్లో అంతా సమాప్తం' అని ఆయనకు అనిపించింది. ఎద్దు వేగంగా వచ్చి వాడియైన కొమ్ములతో తనను చీల్చనున్న ఆ క్షణంలో కూడా స్వామీజీలో విచిత్రమైన ఆలోచన తలెత్తింది. 'ఎద్దు నన్ను కుమ్మి కొమ్ములతో అమాంతం ఎత్తి పారవేసినప్పుడు నేను ఎన్ని అడుగుల దూరంలో పోయి పడతాను?' అంటూ ఆయన మనస్సు లెక్కించింది. కాని ఆవేశంతో వస్తున్న ఆ ఎద్దుకు ఏం అనిపించిందో ఏమో! స్వామీజీ ముందు

కొన్ని అడుగుల దూరంలోకి రాగానే అది హఠాత్తుగా ఆగిపోయింది, చేతులు జోడించిన స్వామీజీని ఒకసారి తేరిపార చూసింది, తల తిప్పి వచ్చిన దారినే వెళ్ళిపోయింది.

స్టర్డీతో, ముల్లర్‌తో అధ్యయనం, చర్చలతో స్వామీజీ రోజులు గడపసాగారు. మొదట్లో ఒక నెల స్టర్డీకి శాస్త్రాధ్యయనంలోను, కొన్ని రోజులు అనువాదంలోను ఆయన సహాయపడ్డారు. వాటిలో 'నారద భక్తి సూత్రాలు' ఒకటి. అప్పుడప్పుడు కొన్ని ప్రసంగాలు కూడా చేశారు. 'ప్రేమను గురించి ప్రాచ్యదేశాల భావన', 'ఆత్మజ్ఞానం' వంటివి ఆయన ప్రసంగాంశాలు. ఈ ప్రసంగాలు ఇంగ్లండ్‌లో అనేక కార్యాలకు బీజాంకురమైనాయి. పెద్ద ఎత్తున ఏ కార్యమూ జరగలేదు. కాని ఈసారి స్వామీజీకీ, ఆయన మూలంగా భారతదేశానికీ ఒక గొప్ప అపురూపమైన కానుక లభించింది. ఆ కానుకే కాలాంతరంలో సోదరి నివేదితగా వికసించిన మార్గరెట్ ఎలిజబెత్ నోబెల్.

మార్గరెట్ ఎలిజబెత్ నోబెల్

లేడీ మార్కసస్ ఇంటి ఆహ్వానితుల గదిలో ప్రప్రథమంగా స్వామీజీని నోబుల్ కలుసుకొంది. అది నవంబర్ తొలినాళ్ళు. నోబుల్ ఇలా వ్రాస్తున్నది: "ఆ రోజు పదిహేను లేదా పదహారు మంది సన్నిహిత మిత్రులు మాత్రమే ఆహ్వానింపబడ్డారు. స్వామీజీని వీరు పరివేష్టించి కూర్చున్నారు. స్వామీజీ ఎరుపురంగు దుస్తులు ధరించి ఉన్నారు. సుదూర దేశం నుండి ఏదో ఒక సందేశాన్ని తీసుకువచ్చిన 'దైవం మానుష రూపేణ' అన్నట్లుగా ఆయన కనిపించారు. అప్పుడప్పుడు 'శివ శివ' అని ఆయన ఉచ్చరిస్తూ ఉండడం మనస్సుకు ఆహ్లాదం చేకూర్చింది. దీర్ఘకాలంగా ప్రగాఢ ధ్యానమయ జీవితం గడపిన వారి ముఖారవిందాన విలసిల్లే ప్రశాంతత ఆయన ముఖాన ద్యోతకమయింది. ఆయన దృష్టిలో కోమలత్వమూ, గాంభీర్యమూ కలగలసి కానవచ్చాయి. రాఫెల్ చిత్రించిన దివ్యశిశువు చూపులో గోచరించే కోమలత్వం అలాంటిది అది... ఆ రోజు ఆయన వల్లించిన సంస్కృత శ్లోకాలు నేటికీ నా చెవుల్లో ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి. ఎంతటి మాధుర్యమైన, అదే సమయంలో, చర్చిలో వినవిచ్చే పాటల కన్నా పూర్తిగా విలక్షణమైన సంగీతం అది!"

ప్రథమ సమావేశంలోనే స్వామీజీ పట్ల ఎంతగానో ఆకర్షితురాలైంది నోబెల్. ఆ తరువాత ఒకటి రెండు స్వామీజీ ప్రసంగాలు విన్నది. స్వామీజీ భావనల నన్నింటినీ వెంటనే నోబెల్ స్వీకరించలేకపోయింది. కనుక ప్రసంగం మధ్యలోనే అనేకసార్లు, "కాని...స్వామీ..." అంటూ ఆమె స్వామీజీకి అంతరాయం కలిగిస్తూ

ప్రశ్నలు అడిగింది, ఖండిస్తూ మాట్లాడింది. నోబుల్ వైఖరి వలనగానీ, ప్రశ్నల వలనగానీ స్వామీజీ తొట్రుపాటు పడలేదు. "ఇట్లే ప్రశ్నలడిగీ, ప్రతిఘటించి మాట్లాడి నేను నా గురుదేవులతో ఆరు సంవత్సరాలపాటు పోరాడాను. దాని పర్యవసానంగా దారిలోని ప్రతి విభాగమూ నేడు నాకు స్పష్టంగా తెలిసింది" అంటూ నోబెల్ విచారణాత్మకమైన మనస్సును ప్రేరేపించారు. క్రమక్రమంగా స్వామీజీ భావాల పట్ల ఆకర్షితురాలై, ఆయనను ఆరాధనీయునిగా భావించే స్థితికి ఆమె వచ్చింది.

ఈ మొదటి ప్రయాణం ఇంగ్లండ్‌లో స్వామీజీ భవిష్యత్ కార్యాలకు శ్రీకారం చుట్టింది. ఇంగ్లండ్ పనికి సంబంధించినంత వరకు స్వామీజీ ఎంతో నమ్మకంతో

ఇంగ్లండ్ నుండి బయలుదేరడం

ఉన్నారు. అక్కడ పని కొనసాగించడానికి తమ సోదర సన్న్యాసులలో ఎవరినైనా రప్పించాలని కూడా ఆయన అనుకోకపోలేదు. స్టర్డీ అభిమతమూ అదే. వచ్చే వ్యక్తి ఆంగ్లంలోనూ, శాస్త్రాలలోనూ చక్కని అభినివేశం గల వ్యక్తిగా ఉండడం ఆవశ్యకం. స్వామీజీ మనస్సులో రామకృష్ణానంద, అభేదానంద, త్రిగుణాతీతానంద, శారదానందలు స్ఫురించినప్పటికీ, ఆరోగ్యరీత్యా కూడా శారదానంద సముచిత వ్యక్తిగా ఆయనకు తోచారు. కనుక ఆయనను రమ్మనమని వ్రాశారు.

దాదాపు 14 వారాలు ఇంగ్లండ్‌లో గడిపిన తరువాత స్వామీజీ నవంబర్ 27 వ తేదీన న్యూయార్క్ బయలుదేరారు. ఆ ప్రయాణం కల్లోల వాతావరణంలో

మళ్లీ న్యూయార్క్‌లో

సాగింది. అట్లాంటిక్ మహాసముద్రం గుండా పయనిస్తున్నప్పుడు ఓడ విపరీతంగా ఊగిపోసాగింది. స్వామీజీ సముద్ర రుగ్మతకు గురయ్యారు. డిసెంబర్ 6 వ తేదీన న్యూయార్క్ చేరుకొన్నారు. న్యూయార్క్ రేవులో స్వామీజీని కృపానంద ఆహ్వానించి తీసుకు వెళ్లాడు. కృపానందతో కలసి ఉంటూ తరగతి ప్రసంగాలు చేశారు. కాని ఆ చోటు స్వామీజీకి అంతగా నచ్చలేదు. తక్కువ అద్దె, నగరంలో ఏ ప్రాంతం నుండయినా అక్కడికి సులభంగా చేరుకోవచ్చుననే అంశాలే ఆ ఇంటి సానుకూలతలు. ఇల్లూ, పరిసరాలూ ఏవీ స్వామీజీ జీవితానికి యోగ్యమైనవిగా లేవు.

స్వామీజీ ఇంగ్లండ్ వెళ్లిన రోజుల్లో కృపానంద, అభయానందలు అనేక చోట్ల తరగతులు నిర్వహించారు. స్వామీజీ తమ శిష్యులలో వారిద్దరికి మాత్రమే తరగతులు నిర్వహించడానికి అనుమతి నిచ్చారు. తిరిగి వచ్చిన తరువాత స్వామీజీ మళ్లీ తరగతులు నిర్వహించసాగారు.

ఒక రోజు స్వామీజీ వాల్డోతో, "ఇక్కడ భోజనం అంత పరిశుభ్రమైనదిగా కనిపించడం లేదు. నా కోసం వంట చేయగలవా?" అని అడిగారు. వాల్డో మహదానందంతో ఆ బాధ్యతను స్వీకరించింది. ఆ రోజు అక్కడే వంట చేసింది. మర్నాడు తన ఇంట్లో నుండి వంటపాత్రలు మొదలైనవి తీసుకువచ్చి వంటచేయ నారంభించింది. కాలాంతరంలో స్వామీజీ వాల్డోకు 'సోదరి హరిదాసి' అనే పేరు ఒసగారు. అంటే భగవంతుని సేవిక అని అర్థం. స్వామీజీ సేవికగానే వాల్డో విరాజిల్లింది.

వాల్డో: భగవంతుని సేవిక

వాల్డో ఇల్లు బ్రూక్లిన్‌లో ఉంది. రోజూ ఆమె గుర్రపు బండిలో రెండు గంటలసేపు ప్రయాణం చేసి రావాలి. ఉదయం ఏడు లేక ఎనిమిది గంటలకు వచ్చి వంటావార్పూ ముగించి, తక్కిన పనులు పూర్తి చేసుకొని రాత్రి తొమ్మిది పది గంటలకు ఇల్లు చేరుకొనేది.

ఈ విధంగా అనేక రోజులు గడిచాయి. వాల్డోకు స్వామీజీ పట్ల గల భక్తి ప్రపత్తులు ఎనలేనివి.

ఉపన్యాసాలు ఏవీ లేనప్పుడు స్వామీజీ వాల్డో ఇంటికి వెళ్లేవారు. కొన్ని సమయాల్లో, "నేను సాయం చేస్తాను" అంటూ ఆయన స్వయంగా వంట చేయడమూ కద్దు. అటువంటి రోజు వాల్డోకు సహాయం అంతగా ఉండకపోవడంతో బాటు, మామూలు కన్నా ఎక్కువగా పాత్రలు తోమవలసి ఉంటుందన్న సంగతి తెలిసిందే కదా!

తమ సొంత వ్యక్తిగా సాక్షాత్తూ స్వామీజీచే పేర్కొనబడిన భాగ్యశాలి వాల్డో. ఆ సంఘటన పరికిద్దాం: ఒక రోజు ఒక మూల కూర్చుని వాల్డో ఏడుస్తూవుంది. అది చూసి స్వామీజీ ఆమె వద్దకు వెళ్లి అందుకు కారణమేమిటని అడిగారు. అందుకు వాల్డో, "నేను మీకు నచ్చలేదని అనుకొంటున్నాను. తక్కినవారు తప్పు చేసినా మీరు నన్నే తిడుతున్నారు" అంది. వెంటనే స్వామీజీ, "వారినందరినీ నేనెలా తిట్టగలను? ఆ మేరకు వారు నాకు సన్నిహితులు కారు. కనుకే నీ వద్దకు వస్తున్నాను. నాకు సొంతమయిన వారిని కాక మరెవరిని తిట్టగలను?" అని అడిగారు. ఆ తరువాత స్వామీజీ కోపమూ, తిట్లూ వాల్డోను కలత చెందించలేదు. స్వామీజీ సొంత వ్యక్తిలా ఉండడంలోనే ఆమె సంతృప్తి చెందింది.

వాల్మీకి లేనిదే రామాయణం లేదు; వ్యాసుడు లేనిదే మహాభారతం లేదు; 'మ' లేకుండా శ్రీరామకృష్ణ కథామృతం లేదు - గుడ్విన్ లేకుండా స్వామీజీ ఉపన్యాసాలు లేవు. నేటి ప్రపంచానికి స్వామీజీ ఉపన్యాసాలనే మహోన్నత

సాహిత్యం లభించడానికి కారణభూతుడు జోసైయా జాన్ గుడ్విన్. కనుక లోకం గుడ్విన్‌కు కృతజ్ఞతాబద్ధమై ఉండడంలో అతిశయోక్తి లేదు. ఆయన ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ జీవితంలో మమేకమయ్యారు. స్వామీజీ ఉపన్యాసాలను సంక్షిప్త లేఖనంలో వ్రాయడానికి పలువురిని నియమించారు. కాని ఎవరూ నిలకడగా ఉండలేకపోయారు. చివరికి డిసెంబర్ 12 వ తేదీ హెరాల్డ్, వరల్డ్ అనే రెండు పత్రికలలో ప్రకటన ఇచ్చారు.

లోకం కృతజ్ఞతాబద్ధమైన వ్యక్తి: గుడ్విన్

కావలెను– వారంలో పలు గంటలసేపు జరిగే ఉపన్యాసాలను వేగంగా సంక్షిప్త లేఖనంలో వ్రాయగల ఒక అభ్యర్థి కావాలి. 228, 39– పడమర వీధి అనే చిరునామాకు దరఖాస్తులు పంపండి.

ఈ ప్రకటన చూసి స్వామీజీ వద్దకు గుడ్విన్ వచ్చాడు.

గుడ్విన్ 25 ఏళ్ల ఆంగ్ల యువకుడు; పత్రికారంగంలో కొన్ని ఏళ్ల అనుభవం ఉన్న వ్యక్తి. మూడు వార్తాపత్రికలకు సంపాదకునిగాను, ఆ తరువాత విలేఖరిగాను పనిచేశాడు. గుడ్విన్‌ను చూడగానే స్వామీజీకి అతడి పట్ల సదభిప్రాయమూ, సాన్నిహిత్యమూ కలిగాయి. ఒక ఉద్యోగిగా కాకుండా తమ సొంతమనిషిగానే అతణ్ణి స్వామీజీ పరిగణించారు; అట్లే స్వీకరించారు కూడా. కాలాంతరంలో గుడ్విన్ ఇలా అన్నాడు: "నా గత జన్మల గురించి స్వామీజీ చెప్పారు. ఇది నాలో, నా జీవితంలో ఒక విప్లవాన్ని తీసుకొచ్చింది. నా జీవితం మారిపోయింది. నేను పేదవానిగా జన్మించాను. జీవనమార్గం అన్వేషిస్తూ అనేకచోట్ల అలమటించాను. కొందరు గొప్పవాళ్ల వద్ద పనిచేశాను. వారు నాకు పని ఇచ్చారు, జీతమిచ్చారు. కాని ఎవరూ హృదయపూర్వకమైన ప్రేమను ఇవ్వలేదు. చివరికి అమెరికాలో స్వామి వివేకానందను కలుసుకొన్నాను. ప్రేమంటే ఏమిటో ఆ తరువాతే అర్థంచేసుకొన్నాను. జీతం ఉన్నదో లేదో, నేను వారికి వశుణ్ణయ్యాను! స్వామి వివేకానంద వంటి ఒక మహోన్నత వ్యక్తిని నేను చూసి ఎరుగను. మనకు అత్యంత సన్నిహితులైన వ్యక్తిలా మనం ఆయన వైపు ఆకర్షితులమైపోతాం."

ప్రస్తుత సంక్షిప్త లేఖనం ఆనాడు అంతగా ప్రాచుర్యంలో లేదు. ఉదయమూ, సాయంత్రమూ స్వామీజీ తరగతులు నిర్వహించారు. ఆయన వేగానికి దీటుగా తనదైన వైఖరిలో సంక్షిప్త లేఖనంలో వ్రాసుకొని పిదప దానిని టైపు చేసుకొంటాడు గుడ్విన్. అతడు పేదవాడు కనుక జీతం పుచ్చుకొనే తీరాలి. కనుక తన ఖర్చులకు అవసరమైనంత డబ్బు మాత్రమే పుచ్చుకొని రాత్రీపగలూ అని చూడకుండా పనిచేశాడు. ఈ విధంగా మనకు లభించినవే స్వామీజీ ప్రసంగాలలో అధికభాగం.

ఫిబ్రవరి ప్రారంభంలో న్యూయార్క్‌లో స్వామీజీకి ఇద్దరు మేధావులతో సన్నిహితంగా మెలగే అవకాశం లభించింది. మేధావులు ముగ్గురూ ఒక రోజు కలుసుకొన్నారు. మేరీ లూయీ బర్క్ ఇలా వ్రాస్తున్నది: "ఆధ్యాత్మిక రంగంలో మేధావియైన స్వామీజీ, కళారంగంలో మేధావియైన మేడం సారా బెర్న్‌హార్ట్, విజ్ఞాన రంగంలో మేధావియైన నికోలా టెస్లా - ఈ ముగ్గురి కలయిక మనం ఊహించుకొని ఆనందించవలసిన గొప్ప దృశ్యం. ప్రతి ఒక్కరూ తమ రంగంలో మేధావులు. 'ఈయన మానవశక్తికి మించిన శక్తిసంపన్నుడు' అని ప్రతి ఒక్కరూ తక్కిన ఇద్దరి గురించీ భావించారు. ముగ్గురి నుండి అసాధారణశక్తి అభివ్యక్తమై అనేక స్థితులలో లోకం చుట్టూ తిరిగి వచ్చింది. సారా బెర్న్‌హార్ట్ ఉద్వేగాల, ఇంద్రియ లోకంలో తమ ఆధిక్యాన్ని నెలకొల్పింది. బౌద్ధిక లోకంలో తన ఆధిక్యాన్ని నికోలా ప్రదర్శించాడు. బుద్ధి, ఉద్వేగాలు రెంటినీ కలగలిపి అదేసమయంలో రెంటినీ అతిక్రమించిన ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచంలో తమ ఆధిక్యాన్ని చాటిచూపారు స్వామీజీ."

ముగ్గురు మేధావులు

ఈ ముగ్గురు మేధావులూ 1896 ఫిబ్రవరి 5 వ తేదీన సమావేశమయ్యారు. వారి గురించీ, వారి ద్వారా తాము చేయనున్న కార్యం గురించీ స్వామీజీ ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

"ఫ్రెంచ్ నటి సారా బెర్న్‌హార్ట్ ఇక్కడ 'ఇజైల్' అనే నాటకాన్ని ప్రదర్శిస్తూ ఉంది. అది ఫ్రెంచ్ నాటకంగా మార్చిన ఒక రకమైన బుద్ధుని జీవితం. బోధివృక్షం (మర్రివృక్షం) క్రింద ఆసీనుడయిన బుద్ధుణ్ణి వేశ్య అయిన ఈ 'ఇజైల్' మోహపరచ డానికి ప్రయత్నిస్తుంది. బుద్ధుడు ఆమెకు ప్రపంచ అనిత్యత్వాన్ని బోధిస్తూవుంటాడు. ఆ బోధిస్తున్న సమయంలో ఆమె ఆయన ఒడిలో కూర్చుని ఉంటుంది. ఏమైనా - మంచిగా ముగిసేదంతా మంచిదే - ఆ వెలయాలు అపజయం పొందుతుంది. బెర్న్‌హార్ట్ వెలయాలిగా నటించింది.

"ఈ బుద్ధుని నాటకమేదో చూడ్డానికి వెళ్లాను. ప్రేక్షకుల మధ్య ఉన్న నన్ను ఆమె ఎలాగో చూసి నాతో మాట్లాడడానికి అవకాశం కోరింది. ఆమెతో పాటు సుప్రసిద్ధ గాయకురాలైన మదామ్ ఎం. మొరల్, విద్యుత్ పరికరాలతో పనిచేసే టెస్లా అనే వ్యక్తి కూడా వచ్చారు. మదామ్ విద్యావంతురాలు, తత్త్వశాస్త్రం బాగా చదివింది. ఎం. మొరల్‌కు శ్రద్ధ కలుగుతూవుంది. కాని టెస్లా వేదాంతంలోని 'ప్రాణం', 'కల్పాలు' అనే విషయాలు విని ముగ్ధుడయ్యాడు. ఈ సిద్ధాంతాలు మాత్రమే ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్రాలకు సరిపోతాయని అతడి అభిప్రాయం. ఆకాశం, ప్రాణం రెండూ మహత్తు నుండి లేదా బ్రహ్మం లేక ఈశ్వరుడి నుండి ఉద్భవిస్తున్నవి.

'శక్తి', 'పదార్థం' అనేవాటిని స్థితిశక్తి (Potential energy) లోకి మార్చవచ్చునీ, గణిత శాస్త్ర రీతిలో వీటిని నిరూపించవచ్చునీ టెస్లా అభిప్రాయపడుతున్నాడు. వచ్చేవారం అతడి వద్దకెళ్లి గణితశాస్త్ర విధానంలో దీన్ని ఋజువు చేయడం చూడవలసివుంది.

"ఇది సఫలమైతే వేదాంతంలో చెప్పినట్లు విశ్వనిర్మాణాన్నంతా స్థిరమైన పునాదుల మీద నిలుపవచ్చును. వేదాంతంలో చెప్పబడిన సృష్టిని గూర్చి, ప్రళయం (మరణానంతర స్థితి)పై ఎక్కువగా నేను పరిశ్రమ చేస్తున్నాను. ఆధునిక విజ్ఞానంతో అవి పూర్తిగా సరిపోతున్నట్లు నాకు విస్పష్టంగా కానవస్తోంది. ఒకటి విస్పష్టమైతే రెండవది కూడా దాన్ని అనుసరించి విస్పష్టమవుతుంది. ప్రశ్నోత్తరాల పద్ధతిలో తర్వాత నేనొక గ్రంథం రచించాలనుకొంటున్నాను. మొదటి అధ్యాయం సృష్టిని గూర్చింది. దాన్లో వేదాంత సిద్ధాంతాలకూ, ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్ర సిద్ధాంతాలకూ మధ్య ఉన్న సామ్యత సూచింపబడుతుంది...

"భ్రాంతు లన్నింటి నుండి విడివడి, నాకు విషయం విస్పష్టమయింది. కరడుగట్టి, ఎండిపోయిన హేతు (వాదాన్ని) వును భక్తి (ప్రేమ) అనే మధురమైన పాకంలో (ఊరబెట్టి) మెత్తపరచి, యోగమనే వంటశాలలో పచనం చేసి తీవ్రమైన కృషి అనే కర్మతో పోపుపెట్టి, పసిబిడ్డలకు కూడా సులభంగా జీర్ణమయ్యేట్లు చేసి వారికి ఇవ్వాలని అభిలషిస్తున్నాను."[1]

స్వామీజీ శాస్త్రీయ మానసం ఈ భావనలను జీవితాంతం విచారణ చేస్తూ వచ్చింది. కాలాంతరంలో లాహోర్‌లో ఆయన ప్రసంగించిన సుప్రసిద్ధ 'వేదాంతం' అనే ఉపన్యాసంలోనూ ఆయన తమ విచారణను కొనసాగించడం చూడవచ్చు:

"శక్తి అంతా ఏకమై ప్రాణమవుతోంది. ద్రవ్యమంతా ఏకమై ఆకాశమవుతోంది. ఈ రెండూ, ఇంకా ఏకం కావడం కనిపిస్తుందా? అవి రెండూ ఒకటిగా కరిగిపోతాయా? మన ఆధునిక శాస్త్రాలు ఈ విషయంలో మౌనం వహించాయి. వాటి కిక్కడ ఇంకా మార్గం దొరకలేదు."[2]

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 9, 10, 12.

2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 290. ఇక్కడ ప్రాణం, ఆకాశం గురించిన ఏకత్వాన్ని స్వామీజీ మాట్లాడుతున్నారు. నాడు ఇది విజ్ఞానపూర్వకంగా నిరూపణ కాలేదు. ఇదే ఆ తరువాత మహా విజ్ఞానవేత్త అయిన ఐన్‌స్టీన్ విజ్ఞానపూర్వకంగా ఋజువు పరిచాడు. ఈ విధంగా విజ్ఞానం రంగంలోను స్వామీజీ తమ ప్రభావాన్ని వదలి వెళ్లడం చూస్తున్నాం. అంతేకాక ప్రాణం, ఆకాశం లాంటి భావనలకు ఆయన ఇచ్చిన ఆ వివరణలు పూర్తిగా క్రొత్తవి; ఏ పుస్తకంలోను ఇంత స్పష్టంగా కానరాకపోవడం గమనార్హం.

నికోలా వైజ్ఞానిక మేధను సైతం అతిక్రమించి స్వామీజీ ఆనాడే చింతన చేశారు. జడపదార్థం, శక్తి విభిన్నమైనవనే నికోలా కూడా భావించాడు. "అణువు అన్నది దృఢమైన, కఠినమైన, విడగొట్టలేని, పగులగొట్టలేనిది" అని న్యూటన్ నిర్వచనాన్నే పంథొమ్మిదవ శతాబ్దపు విజ్ఞానవేత్తలు విశ్వసించారు. నికోలా కూడా అదే వక్కాణించాడు. జడ పదార్థమూ, శక్తీ ప్రాతిపదికలో ఒక్కటే, ఒకటిని మరొకటిగా మార్చవచ్చునని అతడు నమ్మలేదు; నమ్మడానికి ఇష్టపడలేదు. ఈ విషయంలో స్వామీజీ ఆతడికన్నా ఎన్నో మెట్లు ముందున్నారు.[1]

ఈ ముగ్గురూ మళ్లీ ఒకేసారి కలుసుకోకపోవడం గమనార్హం. "వందలాది సంవత్సరాలకు లేదా వేలాది సంవత్సరాలకు ఒకసారి రోదసిలో అపూర్వంగా కొన్ని గ్రహాల కూటమి సంభవిస్తుందే, అటువంటిది ఈ ముగ్గురు మేధావుల సమావేశం. ఈ సమావేశం వలన సారా జీవితంలోనూ, నికోలా జీవితంలోనూ, సర్వ సామాన్యంగా మానవ జీవితంలోనూ ఎలాంటి ప్రభావం ఏర్పడిందో మనం కేవలం ఊహించగలం" అని పారవశ్యంతో మేరీ లూయీ బర్క్ వ్రాస్తున్నారు.

న్యూయార్క్ పనులు

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ కార్యాచరణ సర్వతోముఖంగా అభివృద్ధి గాంచింది. ప్రసంగాలు కొనసాగాయి. నాలుగు యోగాలు, ప్రపంచం, సాంఖ్యం లాంటి ప్రసంగాలూ, తరగతి ప్రసంగాలూ స్వామీజీ చేశారు. అభయానంద, కృపానందలు అనేక చోట్ల తరగతులు నిర్వహించారు.

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ ఒక 'మతసామరస్య ఆలయం' నిర్మించాలని ప్రయత్నించారు. "అన్ని మతాలూ ఒకే భగవంతుని వద్దకు తోడ్కొనిపోయే మార్గాలే అనే ఉద్దేశంతో ఈ ఆలయం అందరి ఆధ్యాత్మిక పురోగమనానికీ ఒక సంస్థగా భాసిల్లుతుంది"[2] అని పత్రికలు వ్రాశాయి. కాని ఈ పథకం విడనాడినట్లు మార్చ్ నెలలో అలసింగకు స్వామీజీ తెలియజేశారు.

---

1. స్వామీజీ భావన నికోలా టెస్లాను ఆకట్టుకొంది. స్వామీజీ చెప్పిన సత్యాన్ని తమ అవసాన రోజుల్లో అవగతం చేసుకొన్న ఆతడు, వాటిని స్వీకరించాడు. దానిని గురించి ఒక వ్యాసం కూడా వ్రాశాడు. దీన్లో స్వామీజీ చెప్పిన 'ఆకాశం', 'ప్రాణం' లాంటి భావనలను, మాటలను ఉపయోగించాడు.

2. ఇండియన్ మిర్రర్, 1895 జనవరి 31.

మరొక ముఖ్యమైన పని కూడా స్వామీజీ ఈ రోజుల్లో చేశారు. అది మంత్రదీక్ష. స్వామీజీ పలువురికి మంత్రదీక్ష ఒసగారు. డాక్టర్ స్ట్రీట్ అనే వ్యక్తికి సన్న్యాసదీక్ష అనుగ్రహించి, స్వామి యోగానంద నామధేయాన్ని ఇచ్చారు. వాల్డో, గుడ్విన్, వాన్‌హకన్‌లకు బ్రహ్మచర్య దీక్ష ఇచ్చారు. వాల్డోకు 'హరిదాసి' అనే పేరు ఇచ్చినట్లే 'యతి మాత' అనే పేరును కూడా ఒసగారు. కాలాంతరంలో వాల్డో 'సోదరి యతిమాత' పేరిటే ప్రాచుర్యం పొందారు.

న్యూయార్క్‌లో స్వామీజీ చివరి ఉపన్యాసం ఫిబ్రవరి 23 వ తేదీన ఇచ్చారు. ఆ రోజు స్వామీజీ శ్రీరామకృష్ణులను గూర్చి ప్రసంగించారు.

మార్చ్ 3 వ తేదీన స్వామీజీ న్యూయార్క్ నుండి డెట్రాయిట్ వెళ్లారు. స్వామీజీ, గుడ్విన్‌ల బస ఏర్పాట్లు క్రిస్టైన్, ఫంకేలు చూసుకొన్నారు. మొదటిసారి

డెట్రాయిట్: గందరగోళ ప్రారంభం

స్వామీజీ వెళ్లినప్పుడు ప్రతిఘటనలూ, జవాబులంటూ ఝుంఝూమారుతం లాంటి సంఘటనలూ జరగడం ఇంతకు క్రితమే చూశాం. మళ్లీ మరొకసారి అలాంటి ప్రజాజీవనాన్ని ఆయన ఇష్టపడలేదు. ఈసారి ప్రశాంతంగా వెళ్లి కొన్ని తరగతి ప్రసంగాలు నిర్వహించాలనీ, అర్హులైన కొద్దిమందికి ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో ప్రవేశించడానికి మార్గదర్శకత్వం వహించాలనీ స్వామీజీ ఉద్దేశించారు. కాని ఆయన అనుమతి లేకుండానే ఆయన రాకను తెలియపరుస్తూ పత్రికలలో కృపానంద ప్రకటనలు ఇచ్చాడు. మళ్లీ ఒక పత్రికా పోరాటం ప్రారంభమయింది. తోపర్న్ అనే ఫాదరీ ఎప్పటి మాదిరి స్వామీజీపై అపనిందలు మోపి వ్రాస్తూ, "వివేకానందను డెట్రాయిట్ నుండి తరిమిగొడతాం" అన్నాడు.

మర్నాడు స్వామీజీ బస వద్దకు జనం తండోపతండాలుగా తరలి వచ్చారు. వీరిలో అధిక సంఖ్యాకులు క్రొత్తవారు. కొద్దిమంది మిత్రులు, శిష్యులతో ప్రశాంతంగా రోజులు గడపగోరిన స్వామీజీకి ఇది పెద్ద నిరాశగా పరిణమించింది. పత్రికలో తోపర్న్ వ్యాఖ్యానాలు చూపిస్తూ అనేకులు స్వామీజీతో, "మీ రెందుకు దీనికి ఘాటుగా జవాబివ్వకూడదు?" అని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ శ్రీరామకృష్ణుల వచనాలు జవాబుగా వినిపించారు. "ఏనుగును చూసి కుక్కలు మొరిగితే ఏనుగుకు ఏమన్నా హాని వాటిల్లుతుందా? ఏనుగు దానిని ఖాతరు చేస్తుందా?"

ఈవెనింగ్ న్యూస్ అనే పత్రికలో శ్రీరామకృష్ణుల ఛాయాచిత్రాన్ని ముద్రించి, ఆయనను కూడా తప్పుబట్టి వ్రాసివుండడం చూసినప్పుడు స్వామీజీ ఇక

భరించలేకపోయారు. దీనికంతటికీ కారణభూతుడైన కృపానందను చీవాట్లు పెట్టారు.

ఈ గొడవల మధ్య స్వామీజీ తమ తరగతులను ప్రారంభించారు. ప్రతిఘటించే వారి నోళ్లు మూయించడానికి కొన్ని సమయాల్లో ఆయన బహిరంగో పన్యాసాలు కూడా చేయవలసివచ్చింది.

దాదాపు రెండు వారాలు డెట్రాయిట్‌లో గడిపాక స్వామీజీ బోస్టన్ బయలు దేరారు. అక్కడ కొన్ని ఉపన్యాసాలిచ్చారు. 1896 మార్చి 25 వ తేదీన బోస్టన్‌లోని

హార్వర్డ్ విశ్వవిద్యాలయంలో

హార్వర్డ్ విశ్వవిద్యాలయంలో స్వామీజీ ప్రసంగించారు. ఈ ఉపన్యాసం అమితంగా ప్రశంసలందుకోవడమే కాక, ఈ సంఘటన ఆయన అమెరికా జీవితంలో ఒక ముఖ్య ఘట్టంగా విలసిల్లింది. ఇంత క్రితం కూడా ఒకటి రెండుసార్లు ఆయన అక్కడ ప్రసంగించి ఉన్నారు. కనుక అక్కడి విద్యార్థులలో ఆయన ప్రాచుర్యం పొందివున్నారు. ఈ సందర్భంలో ఆయన 'వేదాంత దర్శనం' అనే అంశం మీద ప్రసంగించారు. స్వామీజీ ప్రసంగాలలో అత్యంత ఉత్కృష్టతను సంతరించుకొన్న వాటిలో ఇది ఒకటిగా పరిగణింపబడుతున్నది.[1] ప్రసంగానంతరం ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమం కూడా జరిగింది.

భారతీయ తత్త్వశాస్త్ర ఘనతను చూసిన హార్వర్డ్ ప్రొఫెసర్లు ఆశ్చర్యచకితు లయ్యారు. ఆచరణాత్మకంగా విచారణ చేయడానికి భారతీయ తత్త్వశాస్త్రం

పదవులూ పట్టాలూ అక్కర్లేదు

ఉపయుక్తమైనది కాదనీ, దాన్లో విచారణకే చోటులేదనీ వారు భావించారు. కాని స్వామీజీ ప్రసంగం వారికి కనువిప్పు అయింది. స్వామీజీ ఉపన్యాసం ముద్రించబడినప్పుడు దాని ఉపోద్ఘాతంలో హార్వర్డ్ విశ్వవిద్యాలయ ప్రొఫెసరయిన రెవరెండ్ సి.సి. ఎవరెట్, "ప్రాచ్య చింతనలను పాశ్చాత్య దేశాలకు తీసుకువచ్చే తమ ప్రయత్నంలో స్వామి వివేకానంద విజయవంతులయ్యారు.... మేం పాశ్చాత్యదేశాలలో వివిధత్వం (manifold) గురించి విస్తృతంగా విచారణ చేస్తున్నాం. కాని ఈ వివిధత్వం ఎక్కడ నెలకొని ఉందో ఆ ఏకత్వం గురించి అవగతం చేసుకోకుండా వివిధత్వాన్ని ఎలా అర్థం చేసుకోవడం? ఈ విషయం గురించి ప్రాచ్యదేశాలు మనకు

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుటలు 16-17.

నేర్పుతాయి. ఈ పాఠాన్ని జయప్రదంగా బోధించినందుకు వివేకానందకు మేం కృతజ్ఞతాబద్ధులం" అని వ్రాశారు.

స్వామీజీకి ప్రాచ్యతత్త్వశాస్త్ర విభాగ అధ్యక్ష పదవి (Chair of Eastern Philosophy) సమర్పించడానికి హార్వర్డ్ విశ్వవిద్యాలయం ముందుకు వచ్చింది. ఇది ఒక అనుపమానమైన సంఘటన. హార్వర్డ్ విశ్వవిద్యాలయం నూరు సంవత్సరాలకు పైబడ్డ వారసత్వం సంతరించుకొన్నది. ఆ విశ్వవిద్యాలయం నుండి ఇంతటి పదవి పొందడం అసాధారణం. కాని తాను సన్న్యాసిననీ, సన్న్యాసికి ఇటువంటి పదవులూ పట్టాలూ సముచితం కావనీ స్వామీజీ దానిని మర్యాదపూర్వకంగా నిరాకరించారు.

ఎవరు పండితుడు?

స్వామీజీ ప్రసంగం హార్వర్డ్ విశ్వవిద్యాలయ ప్రొఫెసర్లనూ, విద్యార్థులనూ అమితంగా ఆకట్టుకొంది. అక్కడ ఒక రోజు ప్రసంగానంతరం ఇద్దరు విద్యార్థులు పరస్పరం ఇలా మాట్లాడుకొన్నారు:

మొదటి విద్యార్థి : వివేకానంద ప్రసంగం విన్నాను. నిరాశ చెందాను.

రెండవ విద్యార్థి : ఎందుకు?

మొదటి విద్యార్థి : ఏదో "ఈయన మహాపండితుడు, ప్రగాఢ తత్త్వాలను గురించి ప్రసంగిస్తున్నారు" అని చెప్పుకొంటున్నారు. కాని అలా ఏమీ కనిపించలేదు!

రెండవ విద్యార్థి : ఆయన భావనలు ప్రగాఢమైనవి కావని నీ కెందుకు అనిపిస్తున్నది?

మొదటి విద్యార్థి : ఎందుకంటే ఆయన చెప్పిన ప్రతీ మాటా నాకు అర్థమయింది కదా!

అర్థం కాని రీతిలో మాట్లాడే వ్యక్తే పండితుడని ఆ విద్యార్థి భావన!

డెట్రాయిట్‌లో స్వామీజీ సర్వతోముఖ విద్వత్తు అభివ్యక్తమైన సంఘటనలు కూడా ఉన్నాయి. ఒక సంభాషణా కార్యక్రమంలో ఒక స్త్రీ ఆయనతో, "స్వామీ! రసాయనశాస్త్రాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి ఏ గ్రంథాలు చదవాలి?" అని అడిగింది. వెంటనే రసాయనశాస్త్ర గ్రంథాల పెద్ద జాబితాను ఏకరవు పెట్టారు. మరొకరు ఖగోళశాస్త్రం గురించి అట్లే ప్రశ్నించినప్పుడు ఠక్కున స్వామీజీ నుండి జవాబు వచ్చింది. ఇది అక్కడున్నవారిని ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తితే, తరువాతి ప్రశ్నకు స్వామీజీ ఇచ్చిన జవాబు అందరినీ దిగ్భ్రాంతులను చేసింది. ఒక స్త్రీ ఏసుక్రీస్తును గురించి కాసేపు

సర్వతోముఖ విద్వత్తు

ప్రసంగించి, "స్వామీ, 'ఏసుక్రీస్తు' అనే పదానికి అర్థం ఏమిటి?" అని అడిగింది. తక్షణమే స్వామీజీ జవాబిచ్చారు.[1] అప్పుడు ఆయన ముఖారవిందాన చిరునవ్వు వెల్లివిరిసిందట! "ఈయన జ్ఞానానికీ, డెట్రాయిట్‌లో తమను తాము సాంస్కృతిక పరిరక్షకులుగా పరిగణించుకొనే కొందరు పెద్దమనుషుల జ్ఞానానికీ ఉన్న తారతమ్యాన్ని పరికిస్తే నాకు సిగ్గుగా ఉంది" అని ఆ కార్యక్రమంలో పాల్గొన్న ఒక స్త్రీ వ్యాఖ్యానించింది. ఈ సంఘటన *ఈవెనింగ్ న్యూస్* పత్రికలో ప్రచురితమయింది కూడా.

ఈ విధంగా సర్వతోముఖ విద్వత్తును స్వామీజీ ఎలా సంతరించుకొన్నారు? దానిని గురించి స్వయంగా ఆయనే ఒకసారి ఇలా చెప్పారు: "నేను దేనిని చూసినా అది అట్లే నా మనస్సు అంతరాంతరాళాల్లో పాదుకుపోతుంది. తరువాత అవసరమైనప్పుడు నాకు అది చటుక్కున స్ఫురిస్తుంది."

మరోసారి ఇలా చెప్పారు: "నేను శంకరాచార్యుల మానసాన్ని ధ్యానిస్తే శంకరుణ్ణే అయిపోతాను, బుద్ధుని మానసాన్ని ధ్యానిస్తే బుద్ధుణ్ణే అయిపోతాను. ఒక ప్రత్యేక విషయం గురించి ప్రగాఢంగా చింతన చేసి, మనస్సును ఏకాగ్రం చేసినప్పుడు ఆ విషయం గురించి సమస్త భావనలు నా మనోభూమిని చేరుతాయి. అంతదాకా నాకు తోచని భావనలూ, ఆలోచనలూ జనిస్తాయి; అవి నాకు సుస్పష్టంగా గోచరిస్తాయి. నాకు ఇలా వచ్చిన వాటిని మైమరచిన స్థితిలో మాట్లాడుకొంటూ పోతాను. నేను పండితుణ్ణి కాను, ఒక సాధారణ వ్యక్తిని అని మీకే తెలుసు."

స్వామీజీకి గల ఇంతటి మేధస్సు ప్రజలను ఆశ్చర్యచకితులను చేసిందంటే ఆయన పావనత్వం తన దగ్గరకి వెళ్లిన వారిని ఆకర్షించింది, స్తుతింపజేసింది. ఒక

పునీత హస్తం

రోజు ప్రసంగానంతరం స్వామీజీని అభినందించి ఆయనకు కృతజ్ఞత తెలుపడానికి మిస్ మార్గరెట్ కుక్ అనే స్త్రీ వచ్చింది. ఆమె ఒక ఉపాధ్యాయిని. సాధారణంగా ఆమె ఉద్వేగి కాదు. కాని ఆ నాటి స్వామీజీ ప్రసంగంతో చలించిపోయింది. కనుక ప్రసంగం పూర్తి కాగానే తిన్నగా స్వామీజీ వద్దకు వెళ్లింది. ఆయనతో కరచాలనం చేసింది. ఏదో

1. 'ఏసుక్రీస్తు' అన్నది ఆంగ్లంలో 'జీసస్ క్రైస్ట్' (Jesus christ). ఏసుక్రీస్తు అరామిక్ భాష మాట్లాడేవారు. ఆ భాషలో 'జీసస్' అంటే ముక్తి (Salvation). 'క్రైస్ట్' అంటే పునీతుడైన వ్యక్తి (The Anointed). అంటే 'ఏసుక్రీస్తు' అంటే 'మనలను పాపాల నుండి విముక్తులను చేయడానికి పునీతుడై ఏతెంచిన దేవకుమారుడు' అని అర్థం.

ఉద్వేగం ఆమెను ఆవహించింది. ఆమె ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది. అట్లే ఇంటికి వెళ్లిపోయింది. స్వామీజీ దివ్యస్పర్శ కలిగించిన పారవశ్యం ఆమెలో పొంగి పొరలింది. స్వామీజీ పునీత హస్తం తాకిన తన చేతిని ఆమె మూడు రోజుల దాకా కడగనేలేదట!

అనేక చోట్ల ఉపన్యాసాలిచ్చి ఏప్రెల్ ప్రారంభంలో స్వామీజీ చికాగో వెళ్లారు.

స్వామీజీ అమెరికా కార్యాచరణలో ఆయన పుస్తకాల ప్రచురణ మరో పరిమాణం. ఆయన బహిరంగ ఉపన్యాసాల, తరగతి ప్రసంగాల పర్యవసానాలలో ఇదొకటి. స్వామీజీ తమ ప్రసంగాల మూలంగా కొందరికి మార్గదర్శకులయ్యారు; వారి జీవితాలలో దిగ్భ్రాంతి కలిగించే పరివర్తనలు తీసుకువచ్చారు. ఆ సత్కార్యం కాలాల పర్యంతం కొనసాగడానికి ఆయన పుస్తక ప్రచురణ కార్యక్రమం దోహదం చేసింది. "నేను ఇక్కణ్ణుండి వెళ్లాక నా పనికి దోహదకారులుగా ఉండే రెండు పాఠ్య పుస్తకాలను దీక్షతో వ్రాయడానికి ప్రారంభించాను. వాటిని త్వరలో పూర్తిచేయాలనుకొంటున్నాను. నేను వెళ్లే లోపుగా నాలుగు చిన్న పుస్తకాలను కూడా త్వరలో పూర్తిచేయాలని నా ఉద్దేశం"[1] అని 1895 లో శ్రీమతి బుల్‌కు స్వామీజీ వ్రాశారు.

పుస్తకాల ప్రచురణ

స్వామీజీ రచించిన పూర్తి పుస్తకం 'నా ఐరోపా యాత్ర.'[2] రెండవసారి పాశ్చాత్యదేశాలకు ఆయన వెళ్లినప్పుడు రచించిన పుస్తకం ఇది. రామకృష్ణ మఠ బెంగాలీ పత్రికయైన 'ఉద్బోధన్'లో ధారావాహికగా వెలువడింది. ఆనాటి ఐరోపా, చరిత్ర, హాస్యం వంటి అనేక విశేషాంశాలతో కూడుకొన్నదిగా ఈ పుస్తకం భాసిల్లింది.

'నా పయనం'

స్వామీజీకి తగినంత సమయం లభించి ఉంటే ఆధ్యాత్మికత మాత్రమే కాకుండా తక్కిన రంగాలలో కూడా అద్భుత రచనలు చేసివుండేవారని వీటి నుండి స్పష్టమవుతున్నది.

హిందూమతంలోని ఏ శాఖయైనా, దానికంటూ ఉపనిషత్తులు, గీత, బ్రహ్మ సూత్రాలనే ప్రస్థానత్రయానికి ఒక భాష్యం ఉండాలి. లేకుంటే, వేదాంతతత్త్వాన్ని తమ దృక్పథంలో వివరించే గ్రంథాలయినా రచించబడి ఉండాలి. శంకర,

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 414.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 264 నుంచి పొందుపరచబడింది.

రామానుజ, మధ్వాచార్యుల వంటి వేదాంతాచార్యులు తమ మార్గాన్ని స్థాపించ డానికి ఇలాంటి గ్రంథాలను రూపొందించారు. ప్రస్తుత కాలానికంటూ ఏతెంచిన యుగనాయకుడైన స్వామీజీ అలాంటి గ్రంథం ఒకటి రచించాలనుకోవడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. తమ ఉత్సుకతను అలసింగకు వ్యక్తం చేశారాయన:

వేదాంత తత్త్వ గ్రంథం

"వేదాంత సిద్ధాంతం మీద ఒక ఉద్గ్రంథాన్ని వ్రాసే పనిలో నిమగ్నమై ఉన్నాను. వేదాంతం మీద త్రిమత సిద్ధాంతాలకు సంబంధించిన భాగాలను వేదాల నుండి క్రోడీకరిస్తున్నాను. ఈ పనికి నువ్వు ఒకరిని సంపాదించిపెట్టి సాయపడ గలవా? అతడు ముందుగా అద్వైతపరమైన, తరువాత విశిష్టాద్వైతపరమైన, తదనంతరం ద్వైతపరమైన భాగాలను సంహితల నుండి, బ్రాహ్మణాల నుండి, ఉపనిషత్తుల నుండి, పురాణాల నుండి సేకరించాలి. ప్రతి భాగాన్నీ శీర్షికల క్రింద విభజించి దాని పేరు, అధ్యాయం పేరు, గ్రంథం పేరు స్పష్టంగా వ్రాయాలి. ఈ సిద్ధాంత గ్రంథాన్ని రచించకుండా పాశ్చాత్య దేశాలను వదలిరావడం శోచనీయం. అష్టోత్తరశత (108) ఉపనిషత్తులతో తమిళ లిపిలో మైసూర్ నుండి ప్రచురింపబడ్డ ఒక గ్రంథాన్ని ప్రొఫెసర్ డ్యూసెన్ గ్రంథాలయంలో చూశాను. దేవనాగరిలిపిలో ఆ గ్రంథం లభిస్తే నా కొక ప్రతి పంపు. లేకుంటే తమిళ లిపిలోని గ్రంథాన్నే పంపించు. ఒక కాగితం మీద తమిళ అక్షరాలు, సంయుక్తాక్షరాలు వ్రాసి, వాటికి ఎదురుగా నాగరి లిపిలోని అక్షరాలు వ్రాస్తే, నేను తమిళ వర్ణాలను (అక్షరాలను) నేర్చుకొంటాను"[1] అంటూ అలసింగకు స్వామీజీ వ్రాశారు. ఈ గ్రంథం వ్రాయబడివుంటే అది మానవాళికి స్వామీజీ అర్పించిన మహోన్నత కానుకగా విరాజిల్లేది! కాని అది జరుగలేదు.

అమెరికాలో ఉన్న తొలినాళ్లలో ఆ దేశం గురించి ఒక పుస్తకం రచించాలను కొన్నారు స్వామీజీ. అది కూడా జరగలేదు.

హిందూమతం గురించి అలవోకగా అవగతమయ్యే ఒక గ్రంథం రచించా లని స్వామీజీ ఆశించారు:

"హైందవ సిద్ధాంతాలను ఆంగ్లంలోకి తర్జుమాచేసి, దుస్తరమైన తత్త్వశాస్త్రాన్ని, గహనమైన పౌరాణిక వాఙ్మయాన్ని, భయానకమై వింతగొలిపే మానసికశాస్త్రాన్ని సులభంగానూ, సరళంగానూ, జనానుమోదంగానూ, మేధావులైనవారి మనస్సులకు

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 76-77.

అనుగుణంగానూ తయారయ్యే ఒక మతాన్ని రూపొందించడమనేది – ఆ ప్రయత్నం చేసిన వారికి మాత్రమే అవగతం కాగలదు.

"గ్రహించడానికి దుస్తరమైన అద్వైతాన్ని, కళాత్మకమైనదిగా, దైనందిన జీవితంలో సజీవమైనదిగా చేయాలి. దుర్భేద్యమైన పురాణాలలో నుండి సులభంగా అర్థమయ్యే నైతిక సూత్రాలు వెలువడాలి. భయం కలిగించే యోగ సంప్రదాయాల నుండి అత్యంత శాస్త్రీయమూ, ఆచరణ యోగ్యమూ అయిన మానసికశాస్త్రం ఈవలకు రావాలి – ఇదంతా పసిబాలుడికైనా అర్థమయ్యేటటువంటి స్థితిని పొందాలి. ఇదే నా జీవితోద్దేశం. దీన్లో నేనెంత దాకా జయం పొందగలనో ఆ పరమాత్ముడికే ఎరుక."[1]

రచనావ్యాసంగంలో స్వామీజీకి గల ఉత్సుకత చివరి దాకా కాస్తంత కూడా తగ్గలేదు. 1901 లో ఆయన మాయావతికి వెళ్లినప్పుడు ఉత్తేజభరితమయిన తమ

తక్కిన గ్రంథాలు

ప్రాసంగిక జీవితం నుండి వైదొలగి శేషజీవితాన్ని గ్రంథ రచనలో గడపబోతున్నట్లు తమ శిష్యులతో చెప్పారు. తరువాత బేలూర్ మఠానికి తిరిగి వచ్చాక, "లోకానికి భారతదేశ సందేశం", "దివ్యజ్ఞాన సందేశం" అనే రెండు గ్రంథాలను రచింపనారంభించారు. అందు కోసం పాఠ్యక్రమణికలను కూడా రూపొందించుకొన్నారు. భారతదేశ చరిత్ర, దాని నాగరకత వికాసం గురించిన ఒక గ్రంథాన్ని వ్రాయాలని ఒక పాఠ్యక్రమణికను కూడా రచించారు. కాని ఇవేవీ సఫలీకృతం కాలేదు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 15.

29

ఇంగ్లండ్‌లో

రాత్రి నా గదిలోకి వెళ్లి పడుకొంటాను. కాసేపటికల్లా పరమానంద స్వరూపిణియైన జగజ్జననిని చూస్తాను. మనుషులు, జంతువులు, ఆకాశం, భూమి ఇత్యాది సమస్తమూ ఆనందంతో పొంగిపొరలడం అనుభూతమయ్యేది. తదనంతరం నేను పడుకోలేకపోయేవాణ్ణి.

— **స్వామి వివేకానంద**

రెండవసారిగా 1896 ఏప్రెల్‌లో స్వామీజీ లండన్‌కు వెళ్లారు. ఆయన ఆహ్వానాన్ని పురస్కరించుకొని అప్పటికే అక్కడకు వచ్చిన శారదానంద స్టర్డీతో బసచేసి ఉన్నాడు.

మళ్లీ ఇంగ్లండ్‌లో

కొన్ని ఏళ్ల తరువాత శారదానందను స్వామీజీ కలుసుకోవడంతో సోదర సన్న్యాసులిద్దరూ పరమానందభరితులయ్యారు. శారదానందతో పాటు స్వామీజీ సోదరుడైన మహేంద్రనాథ దత్తా పైచదువుల కోసం లండన్‌కు వచ్చాడు. ఆయనను సంస్కృత నిఘంటువైన 'వాచస్పత్యభిదానం' అనే గ్రంథాన్ని తీసుకురమ్మని స్వామీజీ చెప్పారు. ఆ గ్రంథం లభించగానే దానిని చదవడంలో మునిగిపోయారు. దానితో సరిపోల్చి తమ గ్రంథాలను సరిదిద్దడం లాంటి పనులలో నిమగ్నులయ్యారు. ఈ రోజుల్లో ఆయన బైక్ (bike) నడపడం కూడా నేర్చుకొన్నారు.

శారదానంద ముఖతః ఆలంబజార్ మఠ విశేషాలను తెలుసుకొన్నారు. శ్రీరామకృష్ణుల అనుగ్రహంతో తమ కార్యక్రమాలు భారతదేశంలో కూడా వేళ్లూనుతున్నవని ఎంతో తృప్తి చెంది లండన్ కార్యాచరణలో శ్రద్ధ వహించారు.

దైనందిన జీవితం

దాదాపు ఒక వారం స్వామీజీ స్టర్డీతో బసచేశారు. ఆయనతోపాటు మరికొందరు కూడా బసచేశారు. అదొక యువకుల బృందంగా ఒప్పారింది. జాన్ ఫాక్స్ (23), గుడ్విన్ (25), మహేంద్రనాథ్ (26), శారదానంద (30), స్వామీజీ (33), స్టర్డీ (36), మిస్ ముల్లర్ (45). రాత్రుళ్లు సాధారణంగా స్వామీజీ ధ్యానంలో

గడిపేవారు. ఈ అనుభవాలను ఆయన కొన్ని సమయాలలో ఇతరులతో పంచుకోవడమూ కద్దు. ఉదయం దాదాపు తొమ్మిది గంటలకు ఆయన ఉపాహారం స్వీకరించేవారు. తదనంతరం వాలు కుర్చీలో కూర్చుని గుడ్విన్, శారదానందలతో కాసేపు ముచ్చటించేవారు.

కొన్ని సమయాలలో దినపత్రికలు చదివి ప్రపంచంలో నెలకొనివున్న దారుణ పరిస్థితులు చూసి ఆయన హృదయం ద్రవించిపోయేది. రష్యాలో జార్ రెండవ నికొలస్ చక్రవర్తి పట్టాభిషేక మహోత్సవ సందర్భంలో జరిగిన హత్యల గురించిన వార్తలు ఆ పత్రికలను నింపివేశాయి. పట్టాభిషేక మహోత్సవాన్ని తిలకించడానికీ, అక్కడ ఉచితంగా లభించబోయే అందమైన కప్ (enameled cup) కోసమూ సుదూర గ్రామాల నుండి వచ్చిన నిరుపేద రైతులు దాదాపు 2000 మంది త్రొక్కిసలాటలోనూ పోలీసుల దౌర్జన్యం వలనా హృదయ విదారకంగా మరణించడం విని స్వామీజీ హృదయం ఆవేదనతో తల్లడిల్లిపోయింది. ఇంగ్లండ్ నాగరకతా ప్రగతిని, అంతగా పురోగమించని రష్యా నాగరకతను తులనాత్మక పరిశీలనచేసి స్టర్డీ, గుడ్విన్‌లు చర్చించుకొన్నారు. స్వామీజీ మౌనంగా కూర్చుండిపోయారు. తరువాత హఠాత్తుగా ఇలా అన్నారు:

"ఎంతటి శోకం! ఎంత దుఃఖం! కేవలం ఒక కప్ కోసం సుదూర గ్రామాల నుండి నగరానికి వచ్చారు పాపం ఆ అమాయకులు. ఇంతమంది దుర్మరణం చెందారే! ఒక కప్ కోసం అసువులు బాసారంటే అక్కడ ఎంతటి దారిద్ర్యం విలయతాండవం చేస్తోందో కదా! ఎంత దారుణం!"

అప్పుడు లండన్‌లో దాదాపు అందరి నోళ్లలోనూ నానుతున్న ఒక అవినీతి కరమైన సంఘటనను ప్రస్తావిస్తూ స్వామీజీ ఇలా చెప్పారు: "ఒక జాతి నశిస్తున్న దనడానికి మొదటి సంకేతం అది లోలోపల క్రుళ్లిపోవనారంభించడమే! ఆ తరువాత శత్రువు వస్తాడు, సర్వనాశనం చేస్తాడు. ఆంగ్ల జాతి ఈ పంథాలోనే సాగిందంటే దాని వినాశం తథ్యం. సామాజిక అవినీతి నుంచే తక్కిన అన్ని అవినీతులూ పుట్టుకొస్తాయి."

కొనసాగిన ఉపన్యాసాలు

స్వామీజీ ఒకసారి గుడ్విన్‌తో, "ఈ ప్రజల నరనరాల్లో వేదాంతాన్ని ప్రవహింపజేయకుండా ఈ దేశం నుండి తిరిగి వెళ్లను" అన్నారు. కనుక లభించిన ఏ అవకాశాన్నీ జారవిడువకుండా వెళ్లి ప్రసంగించి వచ్చారనడం అతిశయోక్తి కాదు. ఉన్నత శ్రేణికి చెందిన ప్రజలు, అంతెందుకు, మరెక్కడికీ వెళ్లని రాజవంశస్థులు సైతం

స్వామీజీ ఉపన్యాసాలకు శ్రోతలుగా వచ్చారు. ఒకసారి ఎవరి కంటా పడకుండా మహారాణి కోడలు కూడా, స్వామీజీ ప్రసంగం వినడానికి వచ్చింది.

కొన్ని రోజులు స్టర్డీ ఇంట్లో గడపిన తరువాత, నగర శివార్లలోని మిస్ ముల్లర్ ఇంట్లో స్వామీజీ బస చేశారు. అక్కడా, మరికొన్ని చోట్లా ఆయన తరగతులు నిర్వహించారు. లండన్ హిందూ అసోసియేషన్‌లో ఆయన ప్రసంగించి నప్పుడు దాదాభాయ్ నౌరోజీ కూడా హాజరయ్యాడు. ఆనాటి స్వామీజీ ప్రసంగం విన్నవారి హృదయాలలో విద్యుచ్ఛక్తి లాంటి ప్రకంపనాలు లేచాయి.

ప్రసంగాలే కాక అనేక చోట్ల తరగతి ప్రసంగాలు కూడా స్వామీజీ చేశారు. అనేకులు ఆయనను తమ ఇళ్ళకు ఆహ్వానించి తమ అతికొద్దిమంది మిత్రులతో కలిసి విడిగా ఆయన ప్రసంగం విన్నారు. స్వామీజీని సాదరంగా ఆహ్వానించి అనిబిసెంట్ ప్రసంగం చేయించింది. ఆ ప్రసంగ సమావేశంలో కల్నల్ ఆల్కాట్ కూడా పాల్గొనడం విశేషం.

ఒక రోజు ఉదయం స్వామీజీ తరగతులకు వెళ్లడానికి సిద్ధమవుతున్నారు. ఆయన గది మేడ మీద ఉంది. అక్కణ్ణుంచి వీథులను చూశారు. ఉదయకాలపు సందడి, తొందర అక్కడ కానవచ్చాయి. ఒక వైపు వేగంగా పరుగెత్తే గుర్రపుబండ్లు. ఉత్తేజభరితంగా కదలి వెళుతున్న స్త్రీలూ పురుషులూ మరో వైపు. ఇవన్నీ చూసినప్పుడు స్వామీజీలో ఎందుకో ఉల్లాసభావం జనించింది. ఆయన ఉల్లాసభరితంగా పాడారు:

ఉల్లాస బాలుడు – జగద్గురువు

చేత ఛత్రం, శిరసున టోపీ,
గంపలకొద్దీ పౌడర్ పులుముకొన్న ముఖం,
పరుగులెత్తే స్త్రీలు.....

స్వామీజీ పాట, ఆయన కంఠస్వరంలో ధ్వనించిన పరిహాసం మహేంద్రుణ్ణి కడుపుబ్బ నవ్వించాయి. పాడిన పిదప స్వామీజీ శారదానందతో, "ఈ స్త్రీలు ఇంత పౌడర్ ముఖాన పులుముకొన్నారే, దీన్నంతా గోకి తీయాలంటే పార, లేకుంటే గడ్డికోసే యంత్రమో అవసరం" అన్నారు.

తరగతుల వేళ కావస్తోంది. స్వామీజీ అదే మానసిక స్థితిలో ఒక బాలునిలా నవ్వూ పరిహాసాలతో ఉల్లాసభరితంగా వినోదిస్తున్నారు. ప్రక్కన ఉన్నవారి పార్శ్వాస్థి (rib) నొక్కుతూ కితకితలు పెట్టారు. ఇలా అందరూ నవ్వుకొంటూ మెట్ల మీదుగా

క్రిందికి దిగారు. దిగుతున్న స్వామీజీ స్థితి హఠాత్తుగా మారిపోయింది. ఆయన గంభీర ముద్ర వహించారు; ఆయన అంతర్ముఖులవుతూన్నట్లు ముఖమూ, కళ్లూ సూచించాయి. ప్రగాఢమైన ప్రశాంతత ఆయనలో కానవచ్చింది. క్రిందికి దిగి వెళ్లి సరాసరి తరగతి గదిలోకి వెళ్లారు. "గదిలోకి వచ్చిన ఆయన వినోదాలు చేసిన బాలుడు కాదు; భగవత్సాక్షాత్కారం పొందిన, సదా సర్వవేళలా భగవంతుని సాంగత్యాన్ని పొందుతూవున్న, భగవదనుభూతిపరుడైన జగద్గురువు" అంటూ వ్రాస్తున్నది మేరీ లూయీ బర్క్.

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ తమ బసలో దాదాపుగా భోజనం చేసి ఎరుగరు. ప్రతి రోజూ ఎవరో ఒకరు ఆయనను తీసుకువెళ్లేవారు. కొన్ని సమయాల్లో ఎవరన్నా ఆహ్వానించి ఉంటారు. కాని స్వామీజీ ఆ విషయం మరచిపోయేవారు. భోజనానికి కూర్చున్న తరువాతే ఆ విషయం జ్ఞాపకం వచ్చేది. వెంటనే ఆ భోజనం అర్ధంతరంగా ఆపివేసి తొందర తొందరగా బయటికి వెళ్లిపోయేవారు.

జ్ఞాన పరిధులు

స్వామీజీ జ్ఞాన పరిమాణాలకు అవధులు లేవు. ఆయనతో ఉంటున్న ప్రతి ఒక్కరూ ఆయన సర్వతోముఖ జ్ఞానాన్ని చూసి ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. గుడ్విన్‌తో రాజకీయాలు ముచ్చటిస్తారు. హార్వర్డ్ విశ్వవిద్యాలయంలో చరిత్ర శాఖలో పట్టాలు సముపార్జించిన ఫాక్స్‌తో చరిత్ర గురించి చర్చించేవారు. కేవలం సంఘటనలు మాత్రమే కాదు, చరిత్రలోని అతి చిన్న అంశాలు సైతం ఆయనకు తెలియకపోలేదు. తిండిపోతు అయిన రోమన్ చక్రవర్తి విట్టలియస్ అస్సామ్ నుండి మైనాపిట్టలను తెప్పించి వాటిని పాలలోను, నేతిలోను వండించుకొని తినడం గురించి చెప్పేవారు. అమెరికా బళ్లలో చక్రాలు ఎలా తయారుచేస్తారో వివరించేవారు. ఇటీవలి జర్మనీలోని వైజ్ఞానిక ఆవిష్కరణలను గురించి విపులీకరించేవారు. యూదు తత్త్వాలు, పారశీక ఆచారవ్యవహారాలు, ఐరోపా రాజకీయ వ్యవస్థ, ఖగోళశాస్త్రం ఇత్యాది విభిన్న రంగాలలో ఆయనకున్న కూలంకష పరిజ్ఞానానికి పరిధుల్లేవు. వాటినంతా ఊరకే చెప్పకుండా నేటి మానవ జీవన సరళితో పరస్పర సంబంధం కల్పించి మాట్లాడడంలో ఆయన అద్వితీయులు. ఎక్కడ మాట్లాడినా, ఏ సమయంలో మాట్లాడినా, దేనిని గురించి మాట్లాడినా భారతదేశమూ, దాని ఘనతా ఆయన మాటల్లో ద్యోతకమయ్యే తీరుతాయి.

స్వామీజీ ఎక్కడ జీవించినా ఆ స్థలంతో తాదాత్మ్యమైపోతారు. ఆ మాటలు, ఆ ఆచారవ్యవహారాదులన్నింటిలో ఆయన స్థానికులలాగ మారిపోయినట్లుగా

ఉంటుంది. మహేంద్రుడు కొన్ని సమయాల్లో దుస్తుల్లో శ్రద్ధ చూపనప్పుడు మందలించేవారు. ఆయన పరిహాసాలు చెయ్యకుండా ఉండడం అంటూ ఉండదు. ఆయనతోపాటు ఉన్నవారు కడుపుబ్బ నవ్వకుండా ఉండలేరు.

తేలిక క్షణాలు

పాఠశాలల్లో పిల్లలను బెత్తంతో కొట్టడం గురించిన ప్రస్తావన ఒక రోజు వచ్చింది:

స్టర్డీ : ఎవరైనా పిల్లలను కొట్టడం చూస్తే నాకు కోపం ముంచుకొస్తుంది.

గుడ్విన్ : పిల్లలనే ఎందుకు, గాడిద అయినాసరే, ఎవరైనా వాటిని కొట్టడం చూస్తే నాకు తారస్థాయిలో కోపం వస్తుంది.

స్వామీజీ : నిజమే. వారి వారి జాతి మీద అనురక్తి తప్పదు కదా!

నవ్వకుండా స్వామీజీ దీనిని నొక్కివక్కాణించినప్పుడు ఎవరూ తమ నవ్వును అణచుకోలేకపోయారు. పొట్టచెక్కలయ్యేలా నవ్వింది గుడ్విన్నే!

ఇంగ్లండ్‌లోనూ స్వామీజీ కార్యం అంత సులభమైనదిగా కనిపించలేదు. అక్కడ కూడా ఆయన ఫాదరీల ప్రతిఘటనలను ఎదుర్కొనవలసి వచ్చింది. ఫాదరీల పురమాయింపులతో పత్రికలు ఆయనను గురించి వార్తలు ప్రచురించడం మానుకొన్నాయి. ఆయన ప్రసంగించే చోట్లలో సైతం కొందరు క్రైస్తవ మిషనరీలు చిన్నచిన్న గొడవలు కల్పించడానికి ప్రయత్నించారు. ఇలాగే ఒక రోజు ఒక వ్యక్తి, స్వామీజీ ప్రసంగం పూర్తికాగానే లేచి, "మీరు ముందుగానే ప్రసంగాన్ని తయారుచేసుకోకుండా ఇలా మాట్లాడడం మానుకొని, వ్రాసుకొని సిద్ధం చేసి మాట్లాడితే బాగుంటుంది" అన్నాడు. స్వామీజీ మళ్లీ లేచారు. మళ్లీ ప్రసంగించసాగారు. ఆయన ప్రసంగ మహత్త్వం శ్రోతలను పూర్తిగా సమ్మోహితులను గావించింది – గందరగోళం సృష్టించాలని ప్రయత్నించిన మిషనరీ మాయమైపోయాడు!

కొన్ని గొణుగుడులు

మరొకసారి స్వామీజీ తమ ప్రసంగం పూర్తిచేస్తున్న సమయంలో అక్కడ కూర్చునివున్న ఒక సుప్రసిద్ధ తత్త్వజ్ఞుడు లేచి, "మీరు చాలా బాగా ప్రసంగించారు. అందుకు నా హృదయపూర్వక అభినందనలు. కాని ఒక్క విషయం. మీ మాటల్లో నూతన భావాలు ఏవీ లేవు" అన్నాడు. స్వామీజీ సుశ్రావ్య గంభీర స్వరం కొనసాగింది: "నేను మీతో సత్యమే చెప్పాను. సత్యాన్ని గురించి చెప్పాను. యుగాల పర్యంతం వెలసివున్న పర్వతాల లాంటి అనాదియైన సత్యాన్ని, మానవాళి లాంటి

అతి ప్రాచీన సత్యాన్ని, భగవంతునిలా శాశ్వతంగా విరాజిల్లే సత్యాన్ని చెప్పాను. ఎలా చెబితే మీరు ఆ సత్యాన్ని మీ జీవితంలో పాటించడానికి ప్రయత్నిస్తారో అలా నేను చెప్పివుంటే అది చాలదా?" స్వామీజీ చెప్పి ముగించడమే ఆలస్యం - "అద్భుతం! ఎంతటి అద్భుతమైన జవాబో చూడండి" అంటూ అనేక కంఠస్వరాలు గదిలో ప్రతిధ్వనించాయి; దానితోపాటు కరతాళధ్వనులు మిన్నుముట్టాయి. ఎలాంటి ప్రతిఘటనలకూ చలించకుండా, శ్రోతలను స్వామీజీ ఎలా మంత్ర ముగ్ధులను చేశారు అన్నదానికి ఇదొక ఉదాహరణ.

సత్య సాక్షాత్కారం

"నేను ఎలా సత్య సాక్షాత్కారం పొందానో మీకు చెబుతాను" అంటూ స్వామీజీ కొనసాగించారు. ఆ రోజు నిష్కల్మషమూ పావనమూ అయిన శ్రీరామ కృష్ణుల జీవితం, దృఢ సంకల్పంతో ఆయన ఒనరించిన సత్యాన్వేషణ, ఆయన ఆవిష్కరణ, అన్నింటికీ మించి, 'ఎక్కడ నేను ఉన్నానో అక్కడ సత్యం ఉంటుంది' అని ఆయన లోకానికి చాటిచెప్పడం లాంటివి స్వామీజీ పేర్కొన్నారు. పిదప గంభీర స్వరంలో ఇలా చెప్పారు:

"నాకు సత్య సాక్షాత్కారం కలిగింది. ఎందుకంటే అది నా హృదయంలో అప్పటికే నెలకొనివుంది కనుక. సత్యమనేది ఈ మతంలోనో, ఆ మతంలోనో ఉందని ఊహించుకోకండి, ఆత్మవంచన చేసుకోకండి. మీ మతం మీకు సత్యాన్ని అందించలేదు. మీరే దానిని మీ మతానికి అందించాలి. సత్యానికి ప్రజలు, మతాచార్యులు అనేక పేర్లు పెడుతున్నారు; వారంతా "సత్య సాక్షాత్కారానికి దీనిని నమ్మండి, దానిని నమ్మండి" అంటూవుంటారు. కాని నేను చెబుతున్నాను: అమూల్య రత్నమయిన సత్యం మీలోనే ఉంది. ఉన్నది ఒక్కటే. శ్రద్ధగా వినండి: ఆ సత్యం సాక్షాత్తూ మీరే!"

గొణుగుడులో, ప్రతిఘటనలో ఏది తలెత్తినా స్వామీజీ ప్రసంగాలు అనేకుల జీవితాలలో పరివర్తనను తీసుకువచ్చాయనడం మాత్రం ముమ్మాటికీ నిజం. పై ప్రసంగం వినడానికి వెళ్లిన ఒక స్త్రీ కాలాంతరంలో ఇలా చెప్పింది: "చర్చ్‌లో నిర్వహించే ఉపన్యాసాలకు సక్రమంగా హాజరయ్యేదాన్ని. అందరూ వెళ్లారు, అందరూ వెళ్లితీరాలి కాబట్టి నేనూ వెళ్లాను. ఆ ప్రసంగాలు నిర్జీవమైనవి, స్ఫూర్తి రహితమయినవి, విసుగు పుట్టించేవి. కాని స్వామీజీ ప్రసంగాలు విన్న తరువాత నా ధార్మిక జీవితంలో ఒక జ్యోతి వెలిగింది. ఆయన అభిప్రాయాలు యథార్థ మయినవి, సజీవమైనవి. అవి నా జీవితాన్నే మార్చివేశాయి."

స్వామీజీ ప్రసంగాలలో కల్లోలం సృష్టించడానికంటూ వచ్చేవారు కూడా కద్దు. వీరిలో అనేకులు భారతదేశంలో పనిచేసి పదవీవిరమణ చేసిన ఆంగ్లేయులు; ఆంగ్ల ప్రభుత్వం తమతో మర్యాదామన్ననలతో వ్యవహరించాలని భారతీయులు కోరడాన్ని వీరు వ్యతిరేకించేవారు. వీరిలో కొందరు ఒకసారి స్వామీజీ ఉపన్యాసానికి వచ్చారు. స్వామీజీ ప్రారంభించి కొన్ని నిమిషాలే అయివుంటుంది. అంతలో ఒకడు లేచి బొంగురు గొంతుతో, "ఆహా అద్భుతం, బాగా మాట్లాడారు, కృతజ్ఞత, కృతజ్ఞత!" అంటూ బిగ్గరగా అరిచాడు. అందరూ ముఖాలు త్రిప్పి అతణ్ణి చూశారు. కాని స్వామీజీ ఎడతెగకుండా ప్రసంగం చేస్తూవుండడంతో ఆతణ్ణి పట్టించుకోలేదు. ఆంగ్లేయుడు వదల్లేదు. పదేపదే అదే చెబుతూ ఇబ్బంది కలిగించసాగాడు. అందరికీ పట్టరాని కోపం వచ్చినప్పటికీ ఎవరూ ఏమీ చేయలేదు.

చరిత్రలో ప్రజ్ఞ

స్వామీజీ అప్పుడు బుద్ధుణ్ణి గురించి ప్రసంగిస్తున్నారు. బుద్ధుని త్యాగమూ, ప్రశాంతత – శాంతి సర్వత్రా నెలకొనడానికి ఆయన సందేశంమూలాంటి వాటిని వివరిస్తున్నారు. ఆ సమయంలో అతగాడు మళ్లీ లేచి, "మీరు చెబుతున్నది తప్పు. సర్ మానియర్ విలియమ్స్ రచించిన పుస్తకంలో, 'బుద్ధుడు ఒక స్వార్థపరుడు, దుష్టుడు, భార్యను కుమారుణ్ణి వదలిపెట్టిన ద్రోహి, నాస్తికుడు' అంటూ పేర్కొనబడివుంది! సమాజం కోసం కొన్ని నియమనిబంధనలు తప్ప అంత గొప్పగా ఆయన ఏం చెప్పారు? భగవంతుణ్ణి గురించి ప్రస్తావించని ఆయన సిద్ధాంతాలను ఒక మతమని పరిగణించడమే తప్పున్నర తప్పు" అని బిగ్గరగా చెప్పాడు.

అప్పటికీ స్వామీజీ ఆతణ్ణి పట్టించుకోక, బుద్ధుని ప్రేమ, దానశీలత లాంటి సద్గుణాలను స్ఫూర్తిమంతంగా చెప్పసాగారు; నేటికీ ఆయన లాంటి మహాత్ములు భారతదేశంలో జీవిస్తున్నారని సూచించారు. అప్పుడు మళ్లీ ఆ ఆంగ్లేయుడు, "మీరు తప్పుడు అభిప్రాయాలు వెల్లడిస్తున్నారు. మహాత్ములంటూ మీరు చెబుతున్న యావన్మందీ దొంగలు, కేవలం దొంగలు. ఇలాంటి వారు వచ్చినప్పుడు నేను పోలీసుల సహాయంతో వారిపై నిఘా ఉంచాను. కొన్ని చోట్ల నుండి వారిని తరిమిగొట్టాను కూడా! దొంగలూ, మోసగాళ్లే కాషాయం ధరిస్తున్నారు. ప్రజలు వారిని సాధువులని పేర్కొంటున్నారు" అన్నాడు.

ఇదంతా చూసి ఇక స్టర్డీ సహించలేకపోయాడు. లేచి ఆ ఆంగ్లేయుని వద్దకు వెళ్లి, "ఆపు. నేను భారతదేశంలో ఉన్నప్పుడు అనేకమంది సాధువులను చూశాను, మాట్లాడాను. వారంతా పవిత్రులు" అని కోపంగా చెప్పి తన చోటికి తిరిగి వెళ్లాడు.

ఆ ఆంగ్లేయుడు స్వామీజీని ఒక తమిళుడనుకొన్నాడు. కలకత్తాలో బౌ బజార్‌లో పలువురు తమిళ డాక్టర్లు నివసించేవారు. వారిలో పలువురి పేర్ల చివర 'స్వామి' రావడం కద్దు. దానిని బట్టి 'స్వామి' వివేకానంద కూడా ఒక తమిళుడని అతడు నిశ్చయించుకొన్నాడు. కాని ఆయన ఒక బెంగాలీ అని తెలియగానే స్వామీజీతో, "ఓ, మిమ్మల్ని ఒక తమిళునిగా భావించాను. ఇప్పుడు చూస్తే మరొక బెంగాలీ అని తెలుస్తోంది. సిపాయిల తిరుగుబాటు సమయంలో మిమ్మల్నందరినీ మేమే రక్షించాం. ఇది మీకు తెలియంది కాదు!" అన్నాడు.

ఇంతలో స్టర్డీ ఒక్క పరుగున ఆతడి వద్దకు వచ్చి, "తేరగా రక్షించలేదే! డబ్బు పుచ్చుకొనే కదా ఆ పని చేశారు!" అన్నాడు కోపంగా. స్టర్డీ శరీరం కోపంతో కంపించింది. ఆతణ్ణి అమాంతం ఒక మూటలా బయటికి విసిరివేయా లని స్టర్డీకి అనిపించింది.

స్వామీజీ ప్రసంగాన్ని సంక్షిప్త లేఖనంలో నమోదు చేసుకొంటున్న గుడ్విన్ అప్పుడప్పుడు కోపంగా ఆతణ్ణి చూస్తున్నాడు. ఇక తనను అదుపులో ఉంచుకోలేక పోయాడు; సహనాన్ని కోల్పోయి చొక్కా మడతలను పైకి లాక్కొంటూ ఒక ముష్టిఘాతంతో అతడికి బుద్ధిచెప్పాలని ప్రసంగం ముగింపు కోసం తహతహ లాడుతూ వేచివున్నాడు. పరాయి దేశంలో, పరాయి ప్రజల మధ్య ఉన్న ఈ స్థితిలో, ఈ గందరగోళం ఎక్కడకు దారితీస్తుందోనని శారదానంద, మహేంద్రుడు ఆందోళనతో కూర్చునివున్నారు.

ఇంతదాకా జరుగుతున్నది కించిత్తు కూడా పట్టించుకోకుండా ప్రసంగిస్తున్న స్వామీజీ ఈ ఘట్టంలో ఆ ఆంగ్లేయుని వైపు దృష్టిని సారించారు. అలా దృష్టిని సారించినప్పుడు ఆయన ఆకృతే మారిపోయింది. ప్రశాంతంగా, గంభీరంగా కానవచ్చే ఆయన ఇప్పుడు చూడడానికే భయంగా ఉన్నారు. ప్రళయకాల రుద్రునిలా ఆ ఆంగ్లేయునిపై దృష్టిని కేంద్రీకరించి దాదాపు 35 నిమిషాలు ఆంగ్లేయుల చరిత్రనూ, వారు చేసిన దురాగతాలనూ, అఘాయిత్యాలనూ ఏకరవు పెట్టారు. ఐదవ శతాబ్ది మధ్యలో హెంగిస్ట్, హొర్సా కాలం నుండి అప్పటి దాకా వారు దేశదేశాలకూ వెళ్లి అక్కడి ప్రజలను బానిసలుగా చేసుకోవడాన్నీ, అక్కడ వారు జరిపిన భయానక కృత్యాలనూ, ఘాతుకాలనూ తగిన ఆధారాలను ఉదాహరిస్తూ పేర్కొన్నారు.

అందరూ నిశ్చేష్టులై స్వామీజీనే చూస్తూవుండిపోయారు. ఆయన ఆంగ్ల పాండిత్యాన్ని చెప్పాలా? చరిత్రలో ఆయనకు గల సునిశిత జ్ఞానాన్ని చెప్పాలా?

చరిత్రను విపులీకరించడంలోని ఆయన ప్రతిభను పేర్కొనాలా? మంత్రముగ్ధులై నట్లుగా అందరూ అట్లే కూర్చుండిపోయారు.

స్వామీజీ ప్రత్యక్ష తాకిడితో ఆ ఆంగ్లేయుడు కుప్పకూలిపోయాడు. తన తప్పును అతడు గ్రహించి విలపించ నారంభించాడు. చేతిరుమాలుతో కళ్లు తుడుచుకొంటూ వెక్కివెక్కి ఏడ్వసాగాడు.

ఆ తరువాత స్వామీజీ తమ దృష్టిని ఆతడి వైపు నుండి త్రిప్పి శ్రోతల వైపు సారించారు. ఆయన ఆకృతి, కంఠస్వరం మారాయి. శాంత గంభీరులయ్యారు. మెల్లని స్వరంలో, “ఇక మనం ప్రత్యాహారం, ధారణలను చూద్దాం...” అంటూ ఆపిన చోట నుండి తమ ప్రసంగాన్ని కొనసాగించారు.

మాములుగా జరిగే ‘ప్రశ్నోత్తరాల’ కార్యక్రమం ఆ రోజు చోటుచేసుకోలేదు. ఉపన్యాసం పూర్తికాగానే అనేకులు, “స్వామీజీ! సహనం అంటే ఏమిటో ఈ రోజు మీరు మాకు ఆచరణాత్మకంగా చూపించారు” అన్నారు స్వామీజీతో.

ఆ ఆంగ్లేయునిలో కూడా పరివర్తన కనిపించింది. ప్రశాంతంగా లేచి స్టర్డీ వద్దకు వెళ్లి క్షమాపణ చెప్పి బయటికి వెళ్లిపోయాడు. అక్కడున్న యువకులు ఆతణ్ణి వదిలేటట్టుగా లేరు. ప్రసంగానంతరం వారు ఇంటి ప్రాంగణంలో గుమిగూడి ఆ విషయం గురించి ఘాటుగా మాట్లాడుకొంటున్నప్పుడు స్వామీజీ ప్రశాంతంగా, “ఆ విషయం ఇంతటితో వదలిపెట్టండి. అతడు కూడా నారాయణుడేనని మరచి పోకండి” అన్నారు. ఈ సంఘటననే ఆయన లెగెట్‌కు వ్రాసిన లేఖలో ప్రస్తావించి ఉండాలి: “నేను ఓర్పులోనూ, సానుభూతిలోనూ నా పాఠాలను ప్రతినిత్యం నేర్చు కొంటున్నానంటే నువ్వు సంతోషపడతావు. ఈ ఉన్నతమైన బలవత్తర ఆంగ్లో ఇండియన్లలో కూడా నేను దివ్యత్వాన్ని దర్శించడానికి ఆరంభిస్తున్నానను కొంటున్నాను. దయ్యమనేది ఒకటి ఉంటే ఆ దయ్యాన్నే ప్రత్యక్షంగా ప్రేమించగలిగే స్థితికి చేరుకోబోతున్నానని భావిస్తున్నాను.”[1]

బయటనున్న ఇతరులు కల్పించే సమస్యలు ఒక వైపు ఉండగా, స్వామీజీ ఆంగ్లేయాభిమానుల నుండి కూడా సమస్యలు రాసాగాయి. స్వామీజీ గ్రంథాలు ప్రచురించడంలో స్టర్డీకీ, అమెరికాలో లెగెట్, వాల్డో ప్రభృతుల మధ్య అభిప్రాయ

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 41-42.

భేదాలు తలెత్తాయి. అమెరికాలో ఏ గ్రంథాలు ప్రచురించాలి, ఇంగ్లండ్‌లో వేటిని ప్రచురించాలనే విషయంలో సమస్య ఏర్పడింది. అనేక సందర్భాలలో సారా జోక్యం చేసుకొని సమస్య జటిలం కాకుండా గట్టిగా ప్రయత్నించింది. స్వామీజీ దృష్టిలో అందరూ సమానులే. ఆయన ఎవరి వైపూ మొగ్గు చూపలేరు. అయినప్పటికీ భక్తుల మధ్య నెలకొన్న ఈ వైఖరి ఆయనకు ఆవేదనాభరితంగా పరిణమించింది. ఇందుకు తోడు స్వామీజీని అవగతం చేసుకోవడంలో కూడా స్టర్డీలో లోటుపాట్లు కానవచ్చాయి.

స్టర్డీ మనస్సు మార్చుకోవడం

స్టర్డీ దివ్యజ్ఞాన సమాజ సిద్ధాంతాలతో ప్రభావితుడైన వ్యక్తి; శాకాహారం అలవరచుకొన్నాడు. ఇలాంటి విషయాల్లో వ్యక్తిగతంగా అతడికి కొన్ని నిశ్చితాభి ప్రాయాలు ఉన్నాయి. మాంసాహారం, పొగత్రాగడం లాంటి స్వామీజీ అలవాట్లను ఆతడు జీర్ణించుకోలేకపోయాడు. పైగా అతడిలో కొంత పిసినారితనం చోటుచేసు కొంది. పొగాకు ఇత్యాది విషయాల్లో చవకబారు వాటినే స్వామీజీకి ఇవ్వసాగాడు. "ఆహా, ఈ మనిషి చేతుల్లో పడ్డానే! ఇతడు నా ప్రాణాలు తోడేస్తున్నాడే!" అని స్వామీజీ బాధపడేటంతగా స్టర్డీ వ్యవహరించాడు.

అదేవిధంగా ముల్లర్ మొండిపట్టుదల కూడా స్వామీజీకి ఆవేదన కలిగించింది. గుడ్విన్, ఫాక్స్, మహేంద్రాదులు ఆ ఇంట్లో ఉండడం ఆమెకు సుతరామూ నచ్చలేదు. ఇది కూడా అనేక అభిప్రాయభేదాలకూ, మనస్తాపాలకూ దారితీసింది.

అది భారతదేశమైనా, అమెరికా అయినా, ఇంగ్లండ్ అయినా స్వామీజీ సాధారణ జీవితానికి సంబంధించినంత వరకూ పెద్దగా ఎలాంటి మార్పూ లేదు. బహిరంగ ప్రసంగాలు, ఉపదేశాలు; ఆంతరికంగా సదా భగవద్ధ్యాసలో లయించిన మనస్సు; వీటితోపాటే విరాజిల్లే తమాషా, వినోద ప్రవృత్తి. వాలు కుర్చీలో కూర్చుని ప్రగాఢ చింతనలో మునిగి ఉంటారు. ఆ మౌనాన్ని భగ్నపరుస్తూ హఠాత్తుగా 'సోఽహం, సోఽహం' అంటూ కోమల స్వరంలో ఉచ్చరిస్తారు. సన్నని స్వరంలో బెంగాలీ పాటలు పాడతారు. అంతరంగంలో సదా ఆనందమూ, భగవద్ధ్యాస అవిచ్ఛినంగా ఒక ఆరాధనగా విరాజిల్లుతుండడం ఆ పాటల్లోనూ, ఆయన ముఖారవిందం లోనూ ద్యోతకమవుతుంది.

మార్పులేని భగవద్ధ్యాస

సాయంత్రాలలో స్వామీజీ ఫాక్స్ లాంటి ఎవరితోనైనా కలిసి వాహ్యాళికి వెళ్లివచ్చేవారు. కొన్ని సమయాల్లో వేడినీటి స్నానం చేసి తమ గదిలోకి వెళ్లి

ప్రశాంతంగా పడుకొనేవారు. కాని స్వామీజీ పడుకోవడం నిద్రించడానికి కాదు. సదా సర్వవేళలా భగవద్ధ్యాసలోనూ, పరమానందంలోనూ ఆయన విరాజిల్లారు. దానిని గురించి స్వయంగా ఒకసారి ఆయనే ఇలా అన్నారు: "రాత్రి గదిలోకి వెళ్లి పడుకొన్న కాసేపటికల్లా నాలో పరమానంద తరంగాలు ఉప్పొంగుతాయి. ఆ తరువాత నేను పడుకోలేకపోయేవాణ్ణి. మూర్తీభవించిన పరమానంద స్వరూపిణియైన జగజ్జనని దర్శనం నాకు కలుగుతుంది. మనుషులు, జంతువులు, ఆకాశం, భూమి ఇత్యాది సమస్తమూ ఆనందంతో పొంగిపొరలడం అనుభూతమయ్యేది. పిదప గది మధ్యలో నాట్యం చేయనారంభిస్తాను. ఆ ఆనందాన్ని హృదయంలో అణచుకోలేనని అనిపిస్తుంది. ప్రపంచమంతా ఆనందమయంగా ఉన్నట్లుంటుంది." దీనిని ఒక రోజు చెబుతున్నప్పుడు స్వామీజీ ఆ ఆనందపారవశ్య స్థితిలోకి వెళ్లిపోయారు; చిన్నపిల్లవానిలా నృత్యం చేశారు. అక్కడున్న అందరినీ ఆప్యాయంగా చూస్తూ, "ఆనందంగా ఉండండి, ఎన్నడూ కలత చెంది అలసిసొలసి ఉండకండి. సర్వత్రా దేవి కొలువై ఉన్నది, సర్వత్రా ఆనందమే నిండి ఉంది" అన్నారు.

జగజ్జనని సాక్షాత్కారం

లండన్‌లో ఉన్నప్పుడు స్వామీజీ ఆధ్యాత్మికశక్తి ఎక్కువగా అభివ్యక్తమయినట్లు మహేంద్రనాథ్ దత్తా తన పుస్తకంలో పేర్కొన్నాడు: "ఆత్మజ్ఞానమూ, ఆధ్యాత్మికశక్తీ ఆయనలో పొంగిపొరలాయి. ఆ శక్తులను ఆయన ఇతరులతో పాలుపంచుకోవడమూ లండన్‌లో ఎక్కువగా కానవచ్చింది." జాతక కథల నుండి అనేక కథలు స్వామీజీ చెప్పారు. "ఈ రోజుల్లో ఆయన నాకు ఆధునిక బుద్ధునిలా తోచారు" అని మహేంద్రుడు వ్రాస్తున్నాడు.

బుద్ధునిలా

లండన్‌లోనే జ్ఞానయోగ తరగతులు జరిగాయి. "భారతీయ వారసత్వంలోనూ, భావనలలోనూ ఊరిపోయిన వారికే జ్ఞానయోగ భావనలు అగ్రాహ్యం. అంతటి వారసత్వంలేని పాశ్చాత్యదేశస్థులయిన మీరు వాటిని ఎలా అవగతం చేసుకోగలిగారు?" అని సోదరి క్రిస్టైన్‌ను ఎవరో అడిగారు. అందుకు ఆమె, "స్వామీజీ ప్రసంగిస్తున్నప్పుడు కేవలం భావనలను వ్యక్తం చేయడంతో ఆగిపోరు. శ్రోతల మానసికస్థితిని పెంపొందించి ఆ చైతన్యస్థితిలోకి తీసుకువెళ్లిన తరువాతే ప్రసంగించేవారు. కనుక ఆయన భావనలను అర్థం చేసుకోవడంలో మాకు ఎలాంటి ఇబ్బందీ కలుగలేదు" అని జవాబిచ్చింది.

ఈ జ్ఞానయోగ ప్రసంగాల సందర్భంలోనే కెప్టెన్ సేవియర్, ఆయన భార్య ప్రప్రథమంగా స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. సేవియర్ ఆంగ్ల సైనిక విభాగంలో

పనిచేశాడు. స్వామీజీ ప్రసంగం ఒకటి విని బయటకు వచ్చిన అతడు అక్కడ నిలబడి ఉన్న మెక్లౌడ్‌తో, "ఈ యువకుణ్ణి మీకు తెలుసా? నిజంగానే ఈయన మహాత్ముడేనా?" అని అడిగాడు. "అవును" అంది మెక్లౌడ్. వెంటనే సేవియర్, "అలా అయితే ఈయనను అనుసరించాలి, ఈయనతో కలసి భగవత్సాక్షాత్కారం పొందాలి" అన్నాడు. తరువాత తిన్నగా తన భార్య వద్దకొచ్చి, "నేను ఈ స్వామికి శిష్యుణ్ణవడానికి నువ్వు అంగీకరిస్తావా?" అని అడిగాడు. "సరే" అని జవాబిచ్చిన మిసెస్ సేవియర్, "నేనూ ఆయన శిష్యురాలినవడానికి మీరు అంగీకరిస్తారా?" అని అడిగింది. నవ్వుతూ, "నాకు తెలియదు" అని సేవియర్ జవాబిచ్చాడు. స్వామీజీతో ఈ విధంగా మొదలైన వారి సాంగత్యం జీవితాంతం కొనసాగింది.

సేవియర్ దంపతులు

ఇంగ్లండ్‌లో కూడా స్వామీజీ ప్రసంగాలకు చక్కని స్పందన లభించింది. ఆంగ్లంలో ఆయనకు గల అసాధారణ పాండిత్యమూ, వాగ్ధాటీ, నూతన భావనల గురించి పత్రికలు ప్రశంసించి వ్రాశాయి. ఆంగ్లికన్ చర్చ్ (Anglican Church) ఫాదరీలు స్వామీజీని అంగీకరించారు, ఆయనను ప్రతిఘటించలేదు. ఆ చర్చ్ వ్యవస్థలోని అత్యున్నత స్థానం వహించిన కొందరు స్వామీజీకి సన్నిహిత మిత్రులయినారు కూడా.

ఇంగ్లండ్‌లో విజయం

కేనన్ హావీస్ ఆంగ్లికన్ చర్చ్‌కి చెందిన వ్యక్తి, స్వామీజీతోపాటు సర్వమత మహాసభలో పాల్గొన్నాడు. అక్కడ స్వామీజీ ప్రసంగం విన్న తరువాత ఆయన పట్ల ఆసక్తి చెందాడు. ఆతడు లండన్‌లోని సెయింట్ జేమ్స్ చర్చ్‌లో రెండు ప్రసంగాలిచ్చాడు. వాటిలో స్వామీజీని శ్లాఘించడంతోపాటు, స్వామీజీ భావనలు ఏ విధంగా ఏసుక్రీస్తు బోధనలతో సామరస్యం చెందివున్నాయో కూడా తెలిపాడు. అంతేకాక భక్తి - భక్తుడు లాంటి స్వామీజీ భావనలను స్వీకరిస్తే క్రైస్తవమతానికి మేలొనగూరుతుందనీ సూచనప్రాయంగా చెప్పాడు.

గారడీలు ప్రదర్శించడమూ, అతీంద్రియ శక్తులను అభివ్యక్తం చేయడమూ స్వామీజీకి సుతరామూ నచ్చదు. డెట్రాయిట్‌లో దీనిని ఒక సవాలుగా తీసుకోమన్నప్పుడు కూడా ఆయన అలాంటి వాటిని ప్రదర్శించడానికి నిరాకరించారు. కాని కొన్ని సమయాలలో ఇలాంటివి ఆయనకు అతీతంగా జరిగిపోయాయి. మహేంద్రుణ్ణి దాదాపు ఒకటిన్నర సంవత్సరాలుగా పీడిస్తున్న జ్వరాన్ని నయం చేశారు. అదే విధంగా శారదానంద జ్వరాన్నీ నయం చేశారు.

అతీంద్రియ శక్తులు

మరొకసారి ఆయన తరగతి నిర్వహిస్తున్నప్పుడు హఠాత్తుగా అక్కడున్న వారితో, "నన్ను అడగాలనుకొంటున్న ప్రశ్నలు ఒక కాగితం మీద వ్రాసి మడచి ఉంచుకోండి" అన్నారు. వారంతా అట్లే చేశాక, ప్రతి ఒక్కరూ వ్రాసి ఉంచుకొన్న ప్రశ్నను చెప్పి, అందుకు జవాబు కూడా తెలిపారు. అంతేకాక ప్రతి ప్రశ్ననూ చెప్పి, ఆ ప్రశ్నను అడిగిన వ్యక్తి గురించి కూడా చెప్పారు.

మాక్స్ ముల్లర్‌తో

ఇంగ్లండ్‌లో స్వామీజీ ప్రొఫెసర్ మాక్స్ ముల్లర్‌ను కలుసుకొన్నారు. ఆయన పట్ల స్వామీజీ అపార గౌరవం వ్యక్తంచేశారు. "నా అభిప్రాయం ఏమిటో తెలుసా? వేదాలకు తాను వ్రాసిన భాష్యాన్ని పునరుద్ధరించడానికి సాయనాచార్యుడే మళ్లీ మాక్స్ ముల్లర్‌గా అవతరించాడు. ఈ అభిప్రాయం నాకు ఎంతో కాలం నుంచి ఉంది. మాక్స్ ముల్లర్‌ను కలుసుకొన్న తరువాత రూఢి అయింది. ఈ దేశంలో కూడా వేదాల విషయంలోనూ, వేదాంత విషయంలోనూ అంత పట్టుదల, అంత పాండిత్యం గల పండితుడు కనిపించడు. అంతేగాక శ్రీరామకృష్ణుల పట్ల ఆయనకున్న గౌరవం ఎంత గాఢం! ఎంత అగాధం! భగవంతుని అవతారంలో ఆయనకు విశ్వాసముందని నీకు తెలుసా? నేను ఆయనకు అతిథిగా ఉన్నప్పుడు నా కెంత గౌరవ మర్యాదలు చూపాడో!... నాకు వీడ్కోలు చెప్పేటప్పుడు ఆ వృద్ధుని కళ్లలో నీళ్లు క్రమ్మాయి"[1] అంటూ స్వామీజీ తమ శిష్యుడైన శరశ్చంద్రతో ఒకసారి చెప్పారు. అందుకు శరశ్చంద్ర, "సాయనుడే మాక్స్ ముల్లర్‌గా జన్మిస్తే, ఆయన ఈ పవిత్ర భారత దేశంలో జన్మించకుండా మ్లేచ్ఛుడుగా ఎందుకు జన్మించాడు?" అని అడిగాడు. భావోద్వేగంతో స్వామీజీ అందుకు ఇలా జవాబిచ్చారు:

"నేను ఆర్యుణ్ణి, ఇతడు మ్లేచ్ఛుడు అనే భావం అజ్ఞానం నుండి జనిస్తుంది. వేదాలకు భాష్యం వ్రాసి జ్ఞానతేజంలా ప్రకాశిస్తున్న ఆ మహనీయునికి కులభేదా లేమిటి? అవి అర్థరహితాలు. మానవాళికి మేలు చేయడానికి, ఆయన ఇచ్ఛ వచ్చిన చోట మానవాకృతి దాల్చవచ్చు. ముఖ్యంగా సంపదలోను, జ్ఞానంలోను వన్నెకెక్కిన ఆ దేశంలో జన్మించకపోతే, ఇంతటి బృహత్తరమైన సంపుటాలను ప్రచురించ డానికి అవసరమైన ధనం ఆయన ఎక్కణ్ణుండి సంపాదించగలడు? ఋగ్వేదం ప్రచురించడానికి ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ తొమ్మిది లక్షల రూపాయలు ఆయనకు ఇచ్చిందని నువ్వు వినలేదా? ఆ ధనం కూడా సరిపోలేదు. నెలసరి ఉపకారవేతనం

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుట 47.

మీద మన దేశంలోని వందలాది వైదిక పండితులను నియమించాల్సి వచ్చింది. జ్ఞానం కోసం అటువంటి అమోఘమైన తృష్ణ, విద్యకు అంత విస్తారంగా ధనం వెచ్చించగలిగిన వారెవరైనా ఈ దేశంలో, ఈ యుగంలో కనిపిస్తున్నారా? తన ఉపోద్ఘాతంలో స్వయంగా మాక్స్ ముల్లరే వేద సుపరిష్కృత ముద్రణకి ఇరవై ఐదేళ్లు వ్రాతప్రతులు తయారుచేశానని వ్రాశారు. అచ్చు వేయడానికి మరో ఇరవై సంవత్సరాలు పట్టింది. ఈ ఒక్క ప్రచురణ కోసమే నలభై ఐదేళ్లు శ్రమించడం సామాన్య మానవుడికి సాధ్యమా? ముందు నేను చెప్పిన విషయం గురించి ఆలోచించు! మాక్స్ ముల్లరే సాయనాచార్యుడనడం నా వెర్రి ఊహ అంటావా?"[1]

తమకు ఇంత మర్యాదామన్ననలు గల మాక్స్ ముల్లర్‌ను స్వామీజీ 1896 మే 28 వ తేదీన ఆయన ఇంట్లో కలుసుకొన్నారు. "ఎంతటి అద్భుతమైన వ్యక్తి ఆయన! కొద్ది రోజుల క్రితం నేను ఆయనను కలుసుకొన్నాను. కలుసుకొన్నానడం కన్నా ఆయనకు నమస్కరించడానికి వెళ్లాననడం సబబు. ఎందుకంటే శ్రీరామ కృష్ణులను ప్రేమించే ఎవరినైనాసరే వెళ్లి కలుసుకోవడాన్ని ఒక తీర్థయాత్రగానే నేను పరిగణిస్తాను" అంటూ బ్రహ్మవాదిన్ పత్రికకు స్వామీజీ వ్రాశారు.

స్వామీజీ కలుసుకొన్నప్పుడు మాక్స్ ముల్లర్ 70 ఏళ్ల వృద్ధుడు. "ఆయన చిన్న ఇంటిని అందమైన తోట పరివేష్టించి ఉంది. చెట్లూ చేమలూ, తీగలూ, పువ్వులతో ఆ చోటు ప్రాచీన ఋషుల తపోవనంగా నాకు అనిపించింది. ఆయన, ఆయన భార్య వసిష్ఠుడు, అరుంధతిలా జీవిస్తున్నారు. బ్రహ్మర్షులు, రాజర్షులు, మహానుభావులైన వానప్రస్థులు గడపిన జీవితాన్ని నాకు వారు జ్ఞప్తికి తెచ్చారు.... భారతదేశంపట్లా, వేదాంతంపట్లా ఆయనకున్న శ్రద్ధలో సగమైనా నాకు ఉండ కూడదా అనిపిస్తోంది" అంటూ తమ సమావేశం గురించి స్వామీజీ అభివర్ణించారు.

మాక్స్ ముల్లర్ వద్ద సెలవు పుచ్చుకొంటున్నప్పుడు స్వామీజీ ఆయనతో, "మీ రెప్పుడు భారతదేశానికి రాబోతున్నారు?" అని అడిగారు. వృద్ధుడైన ఆ ఋషివర్యుని ముఖారవిందం వికసించింది. కళ్లు ధారలు కట్టాయి; మెల్లగా తల ఊపుతూ ఆయన, "నేను భారతదేశానికి వస్తే మళ్లీ ఇక్కడికి తిరిగి రాలేను. మీరు నన్ను అక్కడే దహనం చేయాల్సి వస్తుంది" అన్నారు.

శ్రీరామకృష్ణుల పట్ల మాక్స్ ముల్లర్‌కు ఎనలేని గౌరవమర్యాదలు ఉన్నాయి. శ్రీరామకృష్ణుల జీవితచరిత్రను రచించాలనీ, అందుకు స్వామీజీ తోడ్పడాలనీ

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుటలు 47-48.

ఆయన స్వామీజీని అడిగారు. ఆయనకు అవసరమైన సమాచారాన్నీ, విశేషాలనూ పంపించమని రామకృష్ణానందకు స్వామీజీ లేఖ వ్రాశారు.

మాక్స్ ముల్లర్ పట్ల ఇంత గౌరవం ఉన్నప్పటికీ, మాక్స్ ముల్లర్‌తో సహా పాశ్చాత్య జ్ఞానులకు భారతదేశం గురించీ, దాని ఆధ్యాత్మిక, సాంస్కృతిక వారసత్వం గురించీ సరియైన అవగాహన లేదని స్వామీజీకి తెలియకపోలేదు. మాక్స్ ముల్లర్ కూడా కొన్ని వ్యాసాలలో హిందూమతం గురించీ, భారతదేశం గురించీ కొన్ని యథార్థంకాని భావనలను వ్యక్తం చేశారు. దానిని గురించి, "ప్రొఫెసర్ మాక్స్ ముల్లర్ హిందూమతాన్ని గురించి చేసిన రచనలన్నింటిలో చివరకు ఏదో ఒక కించపరచే మాటను చేరుస్తాడు అని నే నెప్పుడూ భావించేవాణ్ణి. కాని కాలక్రమాన సత్యాన్ని పూర్తిగా గుర్తించే కాలం వచ్చే తీరుతుంది. సాధ్యమైనంత త్వరలో ఆయన ఇటీవల ప్రచురించిన 'వేదాంతిజమ్' (వేదాంత మతం) అనే గ్రంథాన్ని చదవండి. దాన్లో ఆయన హిందూమతం, దాన్లోని పునర్జన్మ మొదలయినదంతా దిగమింగినట్లు మీకు తెలుస్తుంది"[1] అని ఆయన వ్రాస్తున్నారు.

భాషాశాస్త్రం సహాయంతో పాశ్చాత్య పండితులు వేదాల కాలాన్ని గణించడం కూడా సరికాదని స్వామీజీకి తెలుసు. "వేదాలను గూర్చి పాశ్చాత్యం చేసిన సిద్ధాంతాలపై నాకు నమ్మకం లేదు. వారు, నేడు వేదాలు ఏదో ఫలానా కాలానికి చెందినవని నిర్ణయించి, రేపు ఇంకొక వేయి సంవత్సరాలు ముందుకు తెస్తారు"[2] అని ఆయన వ్రాస్తున్నారు. అభిప్రాయం ఏదైనా స్వామీజీకి చివరి దాకా మాక్స్ ముల్లర్ పట్ల గల మర్యాదామన్ననలలో ఎలాంటి మార్పూ లేదు.

గుండె పోటు

ఒక రోజు మధ్యాహ్నం భోజనానంతరం వాలుకుర్చీలో స్వామీజీ విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నారు – చింతనలోనో, ధ్యానంలోనో మగ్నులై ఉండవచ్చు. హఠాత్తుగా ఆయన ముఖంలో తీవ్రమైన బాధ ద్యోతకమయింది. తరువాత గాఢంగా శ్వాసిస్తూ ఫాక్స్‌తో, "హఠాత్తుగా గుండెలో విపరీతమైన బాధ కలిగింది; గుండె ఆగిపోతుందేమో ననిపించింది. మా నాన్న గుండె పోటుతోనే మరణించారు. గుండెజబ్బు మా వారసత్వం" అన్నారు.

స్వామీజీ ఆరోగ్యం క్షీణించడం బహిరంగంగా తెలియవచ్చింది. కనుక స్విట్జర్లాండ్‌లో కొన్ని రోజులు ఆయన విశ్రాంతి తీసుకోవడానికి శిష్యులు ఏర్పాటు

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 327.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 344.

చేశారు. ఇంతలో ఇంగ్లండ్‌లోనూ అనేకులు స్వామీజీ మార్గం అనుసరించడానికి సిద్ధపడ్డారు. మిస్ ముల్లర్ తన అపార సంపద తీసుకొని భారతదేశానికి వెళ్లి, శేషజీవితాన్ని అక్కడ గడపాలని నిశ్చయించుకొంది. సేవియర్ దంపతులు హిమాలయాల్లో ఒక ఆశ్రమం నెలకొల్పి అక్కడే జీవించాలని నిర్ణయించుకొన్నారు.

భారతదేశ కార్యంలో ఇంగ్లండ్ శిష్యులు

స్వామీజీ భారతదేశ కార్యాచరణలో ఆయన సోదర శిష్యులు అప్పటికే తమను అంకితం చేసుకొన్నారు. కాని మహిళల కోసం ఆయన తలపెట్టిన పనులకు ఇంకా శ్రీకారం చుట్టబడలేదు. ఆ కార్యనిర్వహణకు మార్గరెట్ నోబుల్ నడుంబిగించింది. నోబుల్ నిర్ణయం స్వామీజీని ఆనందాబ్ధిలో ఓలలాడించింది:

"నా మాట విశ్వసించు. లోకాన్ని ఉగ్రూతలూగించే శక్తి నీలో నిక్షిప్తమై ఉంది. ఇది సత్యం. నీలాంటి వారు ఇతరులూ వెలువడతారు. ధీరవాక్కులూ, ధీరతరమైన చేతలూ మనకు అవసరమై ఉన్నాయి. ఓ మహనీయులారా! లేవండి, మేల్కొనండి, లోకం దుఃఖంతో మాడిపోతోంది. మీరు నిద్రపోగలరా? నిద్రిస్తున్న దేవతలు మేల్కొనే వరకు, లోనున్న దైవం 'ఓ' అని పలికే వరకు మనం ఎలుగెత్తి పిలుద్దాం గాక! ఇంతకన్నా మహత్కార్యం ఏముంది?"[1] అంటూ నోబెల్‌కు స్వామీజీ వ్రాశారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 39.

30 ఐరోపా యాత్ర

ప్రపంచమే ఒక బాలక్రీడ - ప్రచారం చేయడమూ, బోధించడమూ అన్నింటినీ చేర్చే చెబుతున్నాను.

— స్వామి వివేకానంద

స్విట్జర్లాండ్‌లో

స్విట్జర్లాండ్‌లో కొన్ని రోజులు గడపమని ప్రతిపాదన చేసినప్పుడు స్వామీజీ ఎంతో సంతోషించారు. స్విట్జర్లాండ్ అనగానే స్వామీజీకి హిమాలయాలూ, వాటి అత్యద్భుత పరిసరాలూ జ్ఞాపకానికి వచ్చివుంటాయి. "ఆహా! మంచు పర్వత శిఖరాలను తిలకించడానికి, సుదీర్ఘమైన కొండ బాటలలో నడిచివెళ్లడానికి నా మనస్సు ఎంత తపిస్తున్నదో తెలుసా?" అన్నారు స్వామీజీ భావోద్వేగంతో.

ఐరోపాలోని సుందరమైన పర్వతశ్రేణులలో ఒకటియైన ఆల్ప్సు స్విట్జర్లాండ్‌లో నెలకొన్నది. దేశ విస్తీర్ణంలో 60% స్థలాన్ని ఆ పర్వతశ్రేణి ఆక్రమించింది. 10,000 నుండి 15,000 అడుగుల ఎత్తు గల 71 శిఖరాలు ఆ శ్రేణిలో ఉన్నాయి. అత్యంత ఎత్తైన 'మౌంట్ బ్లాంక్' సుప్రసిద్ధ జెనీవా నగరం నుండి 40 మైళ్ల దూరంలో ఉంది. వేలాది హిమానీనదాలు ఆ పర్వత శ్రేణిలో కదులుతున్నాయి. వేలకొద్దీ జలపాతాలు పడుతున్నాయి. 100 అడుగుల ఎత్తు 340 అడుగుల వెడల్పుగల అతి పెద్ద రైన్ జలపాతం అక్కడే వెలసివుంది. ఈ ప్రకృతి దృశ్యాలన్నీ స్వామీజీ కళ్లలో ఒక హిమాలయ కలను కల్పింపజేశాయి. పరివ్రాజక సన్న్యాసి జీవితం మళ్లీ ఆయన కనుల ముందు అస్పష్టంగా మెదలింది.

1896 జూలై 19 వ తేదీన స్వామీజీ లండన్ నుండి స్విట్జర్లాండ్ బయలు దేరారు. సేవియర్ దంపతులు, మిస్ ముల్లర్ కూడా ఆయనతోబాటు వెళ్లారు. దారిలో ఒక రోజు రాత్రి ప్యారిస్‌లో గడిపి మర్నాడు జెనీవా చేరుకొన్నారు. వారు

బసచేసిన హోటల్ ఒక అందమైన సరోవరతీరంలో ఉంది. జెనీవా చేరుకొన్నాక స్వామీజీ ఒక బాలుడే అయ్యారని చెప్పాలి - అంతలా ప్రకృతిని ఆస్వాదిస్తూ ఆనందపరవశులయ్యారు.

కొయ్య చేతిపనుల, కొయ్య శిల్పాల ప్రదర్శనశాలను చూస్తూ మొదటి రోజు గడిపారు. ఆ రోజు సాయంత్రం గాలితో నింపిన బెలూన్ సాయంతో గగనవీధిలో సంచారం చేశారు. "పైకి–పైకి–పైకి! బెలూన్ ఇలా పైపైకి పోతూనేవుంది. ఒక పక్షి ఆకాశమార్గంలో అలవోకగా ఎగిరిపోతున్నట్లుగా ఈ బెలూన్ తేలుతూ వెళుతూన్నది. బెలూన్ నుండి చూసినప్పుడు సూర్యాస్తమానం అత్యద్భుత దృశ్యంగా కనిపించింది" అంటూ స్వామీజీ వ్రాశారు. పైనుండి క్రిందికి చూసినప్పుడు స్విట్జర్లాండ్ దేశం యావత్తు ఒక చిత్తరువులా కనబడడం చూసి ఆయన ఉత్సాహం అవధులు దాటింది.

మౌంట్ బ్లాంక్ శిఖరాన్ని సందర్శించాలనే ఆతురతతో అందరూ సోమేనీ గ్రామం చేరుకొన్నారు. వెళ్లే దారి కనులపండువ చేసే ప్రకృతి రమణీయ దృశ్యాల కొలువై ఉంది. అనేక కొండలతో ఆవృతమైన ప్రాంతం అది. కాని హిమాలయ మంచుపర్వతాలకూ ఇక్కడి వాటికీ తారతమ్యం ఉందని స్వామీజీ వ్యాఖ్యానించారు. మౌంట్ బ్లాంక్ ప్రదర్శించిన దృశ్యం హిమాలయాలలో సైతం తాను చూడని అరుదైన దృశ్యంగా ఆయన అభివర్ణించారు. మౌంట్ బ్లాంక్‌ను చూడగానే దానిని ఆరోహించాలనే ఉత్సుకత ఆయనలో జనించింది. కాని పర్వతారోహణలో శిక్షణ పొందినవారు మాత్రమే దానిని ఆరోహించగరని నచ్చజెప్పి ఆయనను ఆ ప్రయత్నం నుంచి విరమింపజేశారు.

మంచు పర్వత శ్రేణులలో

ప్రపంచంలో అందమైన హిమానీనదాల్లో ఒకటైన మెర్ - డి - గ్లేస్ అక్కడే నెలకొని ఉంది. దానినైనా దాటాలని స్వామీజీ అభిలషించి ఆ ప్రయత్నంలో దానిలోకి దిగారు. అనుకొన్నంత సులభసాధ్యంగా కనిపించలేదది. నడక సాగించిన కాసేపటికే స్వామీజీకి శ్రమ తెలియవచ్చింది. దానిని దాటిన తరువాత ఒక నిటారైన ప్రాంతం ఎదురయింది. దానిని దాటగలిగితేనే గ్రామాన్ని చేరుకోవడం సాధ్యం. దానిని ఆరోహించినప్పుడు ఎత్తు కారణంగా గాలిలో ఆక్సిజన్ తగ్గడంతో స్వామీజీకి తల తిరిగింది.

సెయింట్ ఫ్రాన్సిస్ జన్మించిన లిటిల్ సెయింట్ బెర్నార్డ్ అనే ఊరిని వారు సందర్శించారు. అందమైన కుక్కపిల్లలకు ఆ ఊరు ఖ్యాతిగాంచింది. ఆ కుక్క

పిల్లలను చూసిన స్వామీజీ వాటిలో ఒక్కదాన్నైనా భారతదేశానికి తీసుకొని వెళ్లాలని అభిలషించారు. కాని అవన్నీ అప్పటికే కొనుగోలు చేయబడ్డాయి.

ఒక రోజు అందరూ ఒక మంచుకొండను ఎక్కుతున్నారు. స్వామీజీ ఉపనిషత్ మంత్రాలు ఉచ్చరిస్తూ వాటిని విపులీకరిస్తూ వస్తున్నారు. కాసేపటికల్లా వాటి భావంలో మగ్నులైపోయి మౌనం దాల్చారు. ఆయన గమనవేగం తగ్గింది. బహుశా ఆయనకు ఇబ్బంది కలిగించరాదనే ఉద్దేశంతో తక్కినవారు కాస్త ముందుగా నడవసాగారు. క్రమంగా స్వామీజీ బాగా వెనకబడిపోయారు. ఇనుప ఆధారంగల చేతికర్రను మంచు మీద ఆనుస్తూ ఆయన నడుస్తున్నారు. హఠాత్తుగా ఆ చేతికర్ర మంచులో కూరుకుపోయింది. ఆయనకూడా మంచులో కూరుకుపో సాగారు. కాని పూర్తిగా కూరుకుపోయేంతలో అదృష్టవశాత్తూ కాపాడబడ్డారు. ఆ రోజు తాను మంచులో సజీవ సమాధి కాకుండా తప్పించుకోవడం భగవంతుని అనుగ్రహమేనని ఆ తరువాత స్వామీజీ తక్కినవారితో చెప్పారు. అది విని అందరూ నిర్ఘాంతపోయారు. భగవంతుని అనుగ్రహానికి కృతజ్ఞత చెల్లించి, ఇకపై మరెప్పుడూ స్వామీజీని ఒంటరిగా వదలిపెట్టరాదని నిర్ణయించుకొన్నారు.

తిరిగి వస్తున్నప్పుడు ఒక అందమైన చిన్న చర్చ్ తారసపడింది. దారిలో వస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ కొన్ని సుగంధభరిత పుష్పాలను సేకరించారు. వాటిని మిసెస్ సేవియర్‌కు అందించి మేరీమాత పాదాల మ్రోల సమర్పించమన్నారు. "ఆమె కూడా నా తల్లే కదా!" అన్నారాయన. అయినప్పటికీ క్రైస్తవేతరుడయిన తాను పుష్పాలు అర్పిస్తే చర్చ్‌లోని వారు అభ్యంతరం చెప్పవచ్చునేమోనని మిసెస్ సేవియర్ ద్వారా సమర్పించారు!

విశ్రాంతి మృగ్యం

ఆల్ప్సు పర్వతాల మనోహర పరిసరాలలో ఆల్‌పైన్ గ్రామంలో విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నప్పటికీ స్వామీజీ వ్యవహారాలన్నిటి నుండి వైదొలగగలిగారా అంటే లేదనే చెప్పాలి. "విశ్రాంతి అనే పదమే నా నుదుట వ్రాసిలేదు" అంటూ కాలాంతరంలో ఆయన వ్యాఖ్యానించడం, ఆయన యావజ్జీవితానికి ఆపాదించుకోవచ్చు.

హిమాలయాల్లో ఒక ఆశ్రమం నెలకొల్పి ప్రశాంత జీవితం గడపాలనుకొన్న సేవియర్ దంపతుల నిర్ణయానికి ఆల్‌పైన్ గ్రామీణ జీవితం శ్రీకారం చుట్టిందని చెప్పవచ్చు. హిమాలయాల్లో తప్పనిసరిగా ఆశ్రమం నెలకొల్పాలనే ఉద్దేశం ఇప్పుడు వారి మనస్సుల్లో స్థిరపడింది. అందుకోసం స్వామీజీ అల్మోరా వాస్తవ్యుడయిన లాలా బద్రీషాకు జాబు వ్రాశారు.

ఇంతలో చెన్నై నుండి స్వామీజీకి అలసింగ లేఖ అందింది. *బ్రహ్మవాదిన్* పత్రిక ప్రచురించడం ఎంతో కష్టంగా ఉందనీ, ఆర్థిక సహాయం ఏదీ అందలేదనీ అతడు వ్రాశాడు. " నీ ఉత్తరం ద్వారా *బ్రహ్మవాదిన్* పత్రిక ఆర్థిక దుఃస్థితిలో ఉందని తెలిసింది. లండన్‌కు తిరిగి వెళ్లాక నీకు సాయం చేయడానికి ప్రయత్నిస్తాను..... అలాంటి పత్రిక సహజంగా, స్వకీయ సహాయం ద్వారానే నడవాలి. మనం ఆ విధంగా తప్పక చేద్దాం. కొన్ని నెలలు ఓపిక వహించు"[1] అంటూ ఆతడికి జవాబు వ్రాశారు స్వామీజీ.

కృపానంద మనస్సు మార్చుకోవడం

తదుపరి ఆఘాతంగా వచ్చాయి అమెరికా ఉత్తరాలు. స్వామీజీ నుండి సన్న్యాసదీక్ష పుచ్చుకొన్న వారిలో ఒకరైన లియాన్ లాన్స్‌బర్గ్ (స్వామి కృపానంద) స్వామీజీ నుండి వైదొలగ నారంభించాడు. 1894 ప్రారంభ కాలంలో ఆతడు స్వామీజీని కలుసుకొన్నాడు. దివ్యజ్ఞాన సమాజ సభ్యుడైన ఆతడు రష్యాదేశానికి చెందిన ఒక యూదుడు. ఎలాంటి ఉన్నత లక్ష్యాలూ లేకుండా జీవితం గడపిన వ్యక్తి అతడు. "ప్రేమించడానికి ఎవరూ లేరు, ప్రయత్నించడానికి ఏదీ లేదు. మధుర స్వప్నాలను కల్పించి హృదయాన్ని ప్రకాశవంతం చేయడానికి ఏదీ లేదు" అంటూ తనను గురించి ఆతడు వ్రాసుకొన్నాడు. స్వామీజీ సాంగత్యం ఆతడికి ఆ మధుర స్వప్నాన్ని లభింపజేసింది. కాని ఆ హఠాత్ మాధుర్యాన్ని ఆతడు తట్టుకోలేకపోయి ఉంటాడు కాబోలు! ఆతడిలో భక్తి, కారుణ్యం, విశాలహృదయం, బీదసాదలపట్ల సానుభూతి లాంటి ఎన్నో సద్గుణాలతోపాటు స్వార్థమూ, మితిమీరిన కోపమూ, ఆత్మ కనికరమూ, అసూయా మొదలైన దుర్గుణాలు కూడా ఉన్నాయి. వీటి కారణంగా ఆతడు స్వయంగా తనూ కష్టపడి, ఇతరులకూ కష్టాలు వాటిల్లజేశాడు. 1895 లో న్యూయార్క్‌లో తరగతులు నిర్వహించినప్పుడు స్వామీజీకి చేదోడువాదోడుగా ఆతడు ఉన్నాడు. తదనంతరం సహస్రద్వీప వనంలో స్వామీజీ వద్ద సన్న్యాసదీక్ష పుచ్చుకొని కృపానంద నామధేయాన్ని సంతరించుకొన్నాడు.

1895 జూలైలో ఆతడి గురించి అనేక విపరీత వార్తలు స్వామీజీకి అందసాగాయి. పిదప అనేకులకు ఆతడు వ్రాసిన లేఖల నుండి ఆతడి మానసిక స్థితి అస్తవ్యస్తంగా ఉందని తెలియవచ్చింది. స్వామీజీ కార్యాచరణకే అడ్డంకులు కల్పించే రీతిలో ఆతడు వ్యవహరించాడు. స్వామీజీ అంతులేని ఆవేదన చెందారు. ఈ విషయంగా గుడ్విన్‌కు స్వామీజీ వ్రాసిన లేఖ అత్యద్భుతం:

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 49.

“వివిధ లేఖల ద్వారా కృపానందుడి గురించి ఎంతో తెలుసుకొన్నాను. అతణ్ణి చూసి విచారపడుతున్నాను. అతడిలో ఏదో వక్రత కనిపిస్తోంది. అతడి దారిన ఆతణ్ణి పోనివ్వు. అతణ్ణి గురించి మీ రెవరూ బాధపడవద్దు.

“నన్ను నొప్పించడమా? దేవదానవులక్కూడా నన్ను నొప్పించే శక్తి లేదు. కనుక నిశ్చింతగా ఉండు. అచంచలమైన ప్రేమ, పరిపూర్ణ నిస్వార్థం సర్వాన్ని జయిస్తుంది. వేదాంతులమయిన మనం ఏ సంకటం వాటిల్లినా, ఏ విషమ సమస్యలు ఎదురైనా, 'నా కెందుకు ఆ విధంగా కనిపిస్తూన్నది? ప్రేమచే దీన్ని ఎందుకు జయించలేను?' అని మనలను మనం ప్రశ్నించుకోవాలి.....

“మహత్కార్యాల సాధనకు నిరంతర దీర్ఘకాల ప్రయత్నం అవసరం. అది ఫలించకపోయినా మనం కలత చెందకూడదు. ఆధ్యాత్మికాగ్నిచే తరిమివేయబడు తున్నప్పుడు అనేకులు పతనం చెందడం, కష్టాలు వాటిల్లడం, అప్రతిహతమైన ఆటంకాలు పొడసూపడం, మానవ హృదయంలో స్వార్థం మొదలైన పిశాచాలు కఠోరంగా పెనగులాడడం సహజం. ఈ విశ్వంలో నిశ్శ్రేయతకు దారి కఠినంగాను, నిటారుగాను ఉంటుంది. అనేకులు సాఫల్యమవడం ఆశ్చర్యం. కాని అనేకమంది పడిపోవడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. సహస్రాధికమైన పతనాల వల్లనే నడవడి ఏర్పడు తుంది.

“నా బడలిక చాలావరకూ తీరింది. కిటికీలో నుండి చూసినప్పుడు నా ముందున్న ఘనీభవించిన మంచు ప్రవాహాలు కనిపించి హిమాలయాల్లో ఉన్నానా అనిపిస్తోంది. ఎంతో ప్రశాంతంగా ఉన్నాను. నా నరాలు సహజమైన బలాన్ని పుంజుకొన్నాయి. నువ్వు వ్రాసినటువంటి చిన్న చిన్న కలతలు నన్ను అసలు స్పృశించడంలేదు. ఈ పిల్లల ఆట వలన నే నెలా చలిస్తాను? ప్రచారం, ప్రబోధం ఇత్యాదులతో కూడిన ఈ లోకమే ఒక పిల్లల ఆట.....

“కొన్ని రోజుల క్రితం కృపానందునికి జాబు వ్రాయాలనే అణచుకోలేని కోర్కె అకస్మాత్తుగా కలిగింది. అతడు దిగులుపడి నన్ను తలచి ఉండవచ్చు. అందుకే ఆతడికి ప్రేమపూర్వకమైన జాబు వ్రాశాను. అమెరికా నుండి అందిన సమాచారం వలన, ఆ విధంగా ఎందుకు జరిగిందో నాకు తెలిసింది. ఘనీభవించిన ఈ మంచుప్రవాహాల వద్ద సేకరించిన కొన్ని పుష్పాలను అతడికి పంపించాను. ఆతడికి కొంత పైకం, అధికంగా ప్రేమ పంపమని వాల్డోకు వ్రాశాను. ప్రేమ ఏనాటికీ నశించదు. బిడ్డలు ఏం చేసినా, ఎలా ఉన్నా తండ్రి ప్రేమ ఎన్నటికీ సమసిపోదు.

అతడు నా బిడ్డ. అతడు దుఃస్థితిలో ఉన్నందున నా ప్రేమ, నా సహాయాల్లో ఆతడికి ఇతరులతో సమానంగా కానీ లేక అధికంగా కానీ పాలు ఉంది."[1]

తమ ప్రేమనంతా రంగరించి స్వామీజీ కృపానందకు ఒక ఉత్తరం వ్రాశారు. సమీపంలోని మంచుపర్వతాల వద్దకి వెళ్లి ఆతడి కోసం ఒక పుష్పం కోసి దానిని కూడా ఆ లేఖతోపాటు పంపించారు:

"పవిత్రుడవుగా మెలగు. అన్నిటికన్నా ఎక్కువగా నిష్కపటంగా ఉండు. ఒక్క క్షణమైనా భగవద్విశ్వాసాన్ని కోల్పోకు. అప్పుడు నీకు దారి కనిపిస్తుంది. ఏది సత్యం అన్నది నిత్యం. సత్యం కానిదాన్ని ఎవరూ నిలుపజాలరు. అన్వేషణ ద్వారా ప్రతి విషయం వెల్లడి అవుతున్న ఈ తరుణంలో మనం జన్మించడం వలన ఉపకారం పొందాం. ఇతరులు ఏం తలచినా, ఏం చేసినా సరే, నువ్వు మాత్రం నీ పావనత్వ, నైతికవర్తన, భగవద్భక్తి స్థాయిలను దిగజార్చకు. అన్నింటి కన్నా ముఖ్యంగా రహస్య సంఘాల విషయంలో అప్రమత్తంగా ఉండు. భగవంతుణ్ణి ప్రేమించే వాడెవ్వడూ మోసాన్ని చూసి భయపడనవసరం లేదు. భువిలోగాని, దివిలోగాని పవిత్రత ఒక్కటే సర్వోత్కృష్టమయిన దివ్యశక్తి.... నువ్వు మాత్రం భగవంతుని చేతిని విడువకుండా ఉండు. అది చాలు...

"నిన్న 'మాంటిరోసా' లోని ఘనీభవించిన మంచుప్రవాహం వద్దకు వెళ్లి, సదా మంచుతో నిండిన ప్రాంతంలో పూచిన కొన్ని దృఢమైన పుష్పాలను సేకరించాను. ఈ ఐహిక జీవితం అనే మంచులో నువ్వు అలాంటి ఆధ్యాత్మిక స్థైర్యాన్ని పొందుతావనే ఉద్దేశంతో ఆ పుష్పాలలో ఒక దానిని ఈ ఉత్తరంతోపాటు పంపుతున్నాను."[2]

తరువాత కలకత్తా నుంచి వచ్చిన ఒక ఉత్తరం సమస్యను తెచ్చింది. ఆ సంవత్సరం శ్రీరామకృష్ణుల జన్మదినోత్సవం దక్షిణేశ్వరంలో జరిపారు. దాన్లో కొందరు వేశ్యలు పాల్గొన్నారు. ఈ విషయం విని కొందరు ఆ ఉత్సవంలో పాల్గొనడానికి సంకోచించారు. ఈ విషయంగా స్వామీజీ అభిప్రాయమేమిటో తెలుపమని మఠం నుండి ఉత్తరం వచ్చింది. అందుకు స్వామీజీ వ్రాసిన జవాబు ఆయన కారుణ్య వెల్లువకూ, సామాజిక స్పృహకూ ఒక ఉత్కృష్ట ఉదాహరణగా భాసిల్లుతూన్నది:

వేశ్యలూ భక్తురాండ్రే

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 50-53.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 63.

"ఈ విషయంలో నా నిర్ణయం ఇది:

"1. దక్షిణేశ్వరం లాంటి గొప్ప తీర్థస్థలానికి వేశ్యలను రానివ్వకపోతే, వారు మరెక్కడికి పోతారు? ప్రత్యేకించి పాపాత్ముల కోసమే భగవంతుడు అవతరించాడు; అంతగా పుణ్యాత్ముల కోసం కాదు.

"2. నరక ద్వారాలైన స్త్రీ పురుష భేదం, కుల, ధన, విద్యాది వ్యత్యాసాలను లోకానికి మాత్రమే పరిమితం చేయి. పవిత్ర తీర్థ స్థలాల్లో అలాంటి భేదాలు ఎడతెగక పాటిస్తూంటే, వాటికీ నరకానికీ తేడా ఏముంది?

"3. మనది మహత్తరమైన జగన్నాథ క్షేత్రం. పుణ్యాత్ములకూ, పాపాత్ములకూ, సాధువులకూ, దుర్మార్గులకూ వయోభేదం పాటించక స్త్రీలకూ, పురుషులకూ, బాలలకూ – అందరికీ అక్కడ సమానమైన హక్కు ఉంది. సంవత్సరంలో ఒక్క రోజయినా వేలాది స్త్రీ పురుషులు పాపభావాన్నీ, భేదభావాన్నీ విస్మరించి, ప్రభు నామాన్ని గానం చేస్తూ, ఆలకిస్తూ మెలగడం అనేదే పరమ శ్రేయస్కరమైన విషయం.

"4. తీర్థ స్థలంలోనే ఒక్క రోజు చెడు భావన అణగిపోకపోతే ఆ లోపం మీదిగాని, వారిది కాదు. దగ్గరకు వచ్చిన వారినందరినీ కొట్టుకొనిపోగల ఆధ్యాత్మిక ఉత్తుంగ తరంగాన్ని సృష్టించండి.

"5. దేవాలయంలోనే ఈమె వేశ్య, అతడు నిమ్నకులస్థుడు, ఇతడు పేదవాడు, అతడు పామరుడు అని వివేచించేవారు (మీరు పెద్దమనుషులనే వారు) ఎంత తక్కువమంది వస్తే అంత మంచిది. స్త్రీ పురుష వ్యత్యాసాన్నీ, కుల తారతమ్యాన్నీ గమనించేవారు, భక్తులుగా నటించేవారు మన ప్రభువును అర్థం చేసుకోగలరా? వందలాది వ్యభిచారిణులు వచ్చి, ఆయన పాదపద్మాల ముందు అవనత శిరస్కులవాలని ప్రార్థిస్తున్నాను. ఒక్క పెద్దమనిషి అయినా రాకపోయినా ఫరవాలేదు. ఓ వ్యభిచారిణులారా రండి! ఓ తాగుబోతులారా రండి! చోరులారా రండి! మీరంతా రండి! శ్రీరామకృష్ణుల వాకిలి మీ అందరికీ తెరువబడివుంది. 'ధనికుడు స్వర్గసామ్రాజ్యంలో ప్రవేశించడం కన్నా, సూదిబెజ్జంలో ఒంటె దూరడం సులభం.' అలాంటి క్రూర రాక్షస భావాలు మీ మనస్సులో చోటుచేసుకోనివ్వకండి.

"6. కాని కొంత సాంఘిక భద్రత అవసరం. మనం దాన్నెలా సమకూర్చ గలం? కొందరు పురుషులు (ముఖ్యంగా వృద్ధులు) ఈ ఉత్సవం నాడు భద్రత కాపాడేవారుగా మసలుకోవాలి. ఉత్సవ ప్రాంగణం చుట్టూ వారు తిరుగుతూ, ఏ

స్త్రీగాని, ఏ పురుషుడుగాని మాటలోగాని, ప్రవర్తనలోగాని అసభ్యత కనబరిస్తే, ఆ వ్యక్తిని తోట ఆవరణ బయటికి పంపివెయ్యాలి. సత్ప్రవర్తన కలిగి ఉన్న స్త్రీ, పురుషులు - వారు యోగ్యులైనా, వ్యభిచారిణులైనా కూడా - వారు భక్తులే, గౌరవనీయులే."[1]

ఒక కోణం నుండి చూసినప్పుడు, ఇలాంటి చిన్న చిన్న అడ్డంకులూ, సమస్యలూ స్వామీజీకి అవసరమనే చెప్పాలి. కించిత్తు ఉద్దీపనతోనే ధ్యానంలోనూ, సమాధిలోనూ లయించిపోయే వ్యక్తి ఆయన. ఆల్‌ప్పైన్ లాంటి ప్రశాంత ప్రాంతాలు ఆయనను ఏకమొత్తంగా తమలో లయింపచేసుకోకూడదనే ఉద్దేశంతో గురుదేవులే వీటిని కల్పించి ఉండాలి!

జర్మనీలో

సిట్జర్లాండ్ నుండి స్వామీజీ జర్మనీ వెళ్లారు. ముందుగా వారు హైడిల్‌బర్గ్ అనే ఊరికి వెళ్లారు. జర్మనీలోని గొప్ప పేరుగాంచిన విశ్వవిద్యాలయాలు అక్కడ నెలకొనివున్నాయి. వాటిని సందర్శించారు. ఆ ఊళ్లోని ప్రాచీనమైన కోటను కూడా సందర్శించారు. అక్కడున్న ఒక నేలమాళిగలో ఉంచబడిన ప్రపంచంలోని అతి పెద్ద ద్రాక్షసారా జాడీని చూశారు. రైన్ నది గుండా స్టీమర్‌లో పయనించి వారు కోలోన్ చేరుకొన్నారు. అక్కడ కొన్ని రోజులు గడిపారు. బంగారు పనితనంతోనూ, కొయ్య పనితంతోనూ కనులపండువ చేసే చర్చ్‌లను సందర్శించారు.

జర్మనీ రాజధాని బెర్లిన్. ప్రపంచంలో అత్యంత శక్తిమంతమైన సైనికబలం గల దేశంగా ఆనాడు జర్మనీ పరిగణింపబడ్డది. అక్కడకు వెళ్లాలని స్వామీజీ ఎంతగానో అభిలషించారు. బెర్లిన్ నగర సౌందర్యాన్నీ, ఐశ్వర సమృద్ధినీ చూసి ఆయన ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు.

పాల్ డ్యూసన్‌తో

స్వామీజీ బృందం తదుపరి కీల్ నగరానికి వెళ్లారు. అక్కడ ప్రొఫెసర్ పాల్ డ్యూసన్‌ను కలుసుకొన్నారు. జర్మన్ తత్త్వశాస్త్ర శాఖలో ప్రొఫెసరైన ఆయన ప్రాచ్యదేశాల తత్త్వాలపట్ల ఎంతో ఆసక్తిగల వ్యక్తి. సంస్కృతంలో చక్కని పాండిత్యం గడించిన డ్యూసన్ భారత దేశాన్ని ఎంతగానో అభిమానించాడు, భారతదేశాన్ని సందర్శించాడు కూడా. ప్రొఫెసర్, ఆయన సతీమణీ స్వామీజీని ఆహ్వానించారు. స్వామీజీ, ప్రొఫెసర్ - ఇద్దరూ ఎంతో ఆసక్తితో పరస్పర భావనలను చర్చించుకొన్నారు. తాను

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 57-58.

భారతదేశానికి వచ్చినప్పుడు చూసిన దృశ్యాలనూ, పొందిన అనుభవాలనూ డ్యూసన్ వివరించాడు. ఇద్దరి మధ్య చక్కని మైత్రి పెంపొందింది.

పాల్ డ్యూసన్ ఇంట్లో ఒకటి రెండు రోజులు స్వామీజీ బసచేశారు. అక్కడ కూడా ఒకసారి ఆయన అమేయ జ్ఞాపకశక్తి వెల్లడయింది. ఒక రోజు స్వామీజీ ఒక కావ్యం చదువుతున్నారు. అప్పుడు అక్కడికి వచ్చిన పాల్ డ్యూసన్ స్వామీజీని పిలిచాడు, మాట్లాడాలని ప్రయత్నించాడు. కాని స్వామీజీ నుండి ఎలాంటి స్పందనా లేదు. ఒకటి రెండుసార్లు పిలిచి ఆయన వెళ్ళిపోయాడు. కొన్ని రోజుల తరువాత ఒక రోజు ఈ విషయం గురించి ఆయన స్వామీజీతో ప్రస్తావించాడు. అందుకు స్వామీజీ తాను చదవడంలో నిమగ్నుడై ఉన్నందున ఆయన పిలుపును వినలేదని చెప్పారు. ఈ జవాబు పాల్ డ్యూసన్‌కు తృప్తి కలిగించలేదు. ఆ రోజు ఇద్దరూ మాట్లాడుకొంటున్నప్పుడు, ఆ కావ్యం నుండి స్వామీజీ అనేక ఉదాహరణలను పేర్కొనడం చూసి పాల్ డ్యూసన్ విస్తుబోయాడు. స్వామీజీ జ్ఞాపకశక్తి ఆతణ్ణి ఆశ్చర్యచకితుణ్ణి చేసింది.

మాక్స్ ముల్లర్‌కూ, పాల్ డ్యూసన్‌కూ మధ్య ఎంతో తారతమ్యం ఉంది. మాక్స్ ముల్లర్‌లా ఈయన తన అభిప్రాయాలను స్వేచ్ఛగా వ్యక్తం చేయలేక పోయాడు. ఆంగ్లో-ఇండియా అధికారుల ఆదరణా, ఇంగ్లండ్‌లోని తక్కిన పండితుల సహకారమూ అవసరమైనందున భారతదేశం పట్ల గల ఆసక్తినో, ఉత్సుకతనో పాల్ డ్యూసన్ బాహాటంగా వెల్లడించలేకపోయాడు.

'ఉమాదేవిలా వర్ధిల్లుగాక!'

దాదాపు రెండు నెలలు ఐరోపా యాత్రలలో ప్రశాంతంగా గడిపిన తరువాత సెప్టెంబర్ 17 వ తేదీన స్వామీజీ ఇంగ్లండ్ తిరిగి వచ్చారు. ఆయన ఆరోగ్యం కొంతవరకు మెరుగుపడింది. మళ్ళీ ఇంగ్లండ్‌లో తమ కార్యాచరణను ప్రారంభించారు. ఇంతలో అమెరికా కార్యాచరణను కొనసాగించడానికి అభేదానంద త్వరలో భారతదేశం నుండి రానున్న వార్త కూడా ఆయనకు ఆనందాన్ని కలిగించింది. హేరియేట్ హేల్ వివాహ వార్త కూడా అక్కడ ఆయన కోసం ఎదురుచూస్తోంది. ఆయన హేరియేట్‌కు ఇలా జవాబు వ్రాశారు:

"ప్రతి దానినీ సాధ్యమయినంత వరకు చక్కగా నిర్వర్తించాలి. నీ విషయంలో నాకు తెలిసినంత వరకు, నీది శాంత స్వభావం. దాని వలన నీకు ఎంతో ఓర్పు, సహనశక్తి ఉన్నాయి.

"నీకూ, నీ భర్తకూ సకల శుభాలూ కలుగుగాక! నీలాంటి మంచి, తెలివైన, ప్రేమించే, అందమైన భార్య దక్కడం తన మహద్భాగ్యమని అతడు సదా గుర్తించేట్లు భగవంతుడు చేస్తాడుగాక! ఇంత త్వరలో అట్లాంటిక్ మహాసముద్రాన్ని దాటి రావడం సాధ్యం కాదని భయపడుతున్నాను. నీ వివాహాన్ని తిలకించాలని నేను అభిలషిస్తున్నాను. ఈ పరిస్థితుల్లో నేను చెయ్యగలిగింది మా గ్రంథాల్లోని ఒక దాన్లో నుండి ఉదాహరించడమే:

'ఈ జీవితంలో కోరదగినవన్నీ పొందడానికి నీ భర్తకు సాయం చేస్తూ అవిచ్ఛిన్నమైన ఆతడి ప్రేమను సదా అనుభవిస్తూంటావు గాక! మనుమలను, మనుమరాళ్లను చూసి, జీవిత నాటకం ముగిసే సమయం ఆసన్నమయినప్పుడు, ఏ పావనాంబువుల స్పర్శ వలన సకల భేదాలూ లయించి మనమంతా ఏకమౌతామో, ఆ అనంత సచ్చిదానంద సాగరాన్ని చేరడానికి మీరు ఒండొరులు సహాయం చేసుకొంటారు గాక!'[1]

'నువ్వు జీవితాంతం ఉమాదేవిలా పతివ్రతగానూ, పరిశుద్ధురాలిగానూ విరాజిల్లుతావు గాక! నీ భర్త ఉమాదేవిపట్ల తన ప్రాణాన్ని ఉంచుకొన్న పరమ శివునిలా ఉంటాడు గాక! ఉంటాడు గాక!'[2]

ఎందుకో లండన్ కార్యాచరణ గురించి స్వామీజీకి ఒక సందేహం ఉండనే ఉంది. "లండన్‌లో పని క్రమంగా అభివృద్ధి చెందుతోంది. తరగతులు అంతకంతకూ

భారతం ఆహ్వానిస్తున్నది

విస్తృతమవుతున్నాయి. ఈ లెక్కనుబట్టి ఈ పని వృద్ధి చెందుతుందనడంలో సందేహం లేదు. ఆంగ్లేయులు స్థిరచిత్తులు, విశ్వసనీయులు. కాని నేను వదలిపెడితే ఈ సౌధం కుప్ప కూలుతుంది. ఏదో ఒకటి జరుగుతుంది. ఈ పని చేయడానికి సమర్థుడు ఉద్భవిస్తాడు. ఏది మంచిదో భగవంతుడికి తెలుసు"[3] అంటూ ఆయన అలసింగకు వ్రాశారు.

ఇంగ్లండు పనుల అభివృద్ధికి తాను అక్కడ ఉండడం ఎంతో ఆవశ్యకమని స్వామీజీకి తెలియకపోలేదు. 1897 ఏప్రెల్‌లో ఆయన రష్యా వెళ్లాలని కూడా

1. ఇవి మహాకవి కాళిదాసు 'అభిజ్ఞాన శాకుంతలమ్' నాటకంలో శకుంతల మెట్టినింటికి పోతున్నప్పుడు ఆమె తండ్రియైన కణ్వ మహర్షి వచనాలు.

2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 68.

3. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 75.

నిశ్చయించుకొన్నారు. కాని హఠాత్తుగా ఒక రోజు మాతృదేశానికి తిరిగిపోనున్నట్లు ప్రకటించారు. ఆయన ఈ విషయం చెప్పినప్పుడు ఆయన మిత్రులూ, శిష్యులూ, విద్యార్థులూ నిజంగానే దిగ్భ్రాంతి చెందారు.

"ఇంకొక మూడు ప్రసంగాలతో నా లండన్ కార్యాచరణ పూర్తి కాబోతున్నది. పని 'ఉచ్ఛస్థితి' అందుకొన్న సమయంలో దానిని వదలిపెట్టడం సమంజసం కాదని అందరూ అభిప్రాయపడుతున్నారు. కాని అప్పుడైన భగవంతుడు 'ప్రాచీన భారతదేశానికి బయలుదేర' మంటున్నాడు. దానినే నేను శిరసావహిస్తున్నాను"[1] అని ఆయన 'జో' కు వ్రాశారు.

జీవితంలో ఏ నిర్ణయాన్ని అయినా భగవంతుని సంకల్పం ప్రకారమే కదా స్వామీజీ నెరవేర్చేవారు! ఆ భగవంతుడు ఆయన భారతదేశానికి తిరిగి వెళ్లాలని సంకల్పిస్తే దానిని జవదాటుతారా ఏమిటి? నవంబర్ మధ్యలో ఒక రోజు ఆయన మిసెస్ సేవియర్‌ను పిలిచి, నేపిల్స్ నుండి ఇటలీ మీదుగా భారతదేశం వెళ్లే ఓడలో వీలయినంత త్వరలో నాలుగు టికెట్లు కొనమన్నారు. స్వామీజీ హఠాత్ నిర్ణయాలూ, మార్పులూ ఆమెకు క్రొత్త కాదు. అయినప్పటికీ ఆమె కాస్త ఉలికిపడింది. కాని వెంటనే డిసెంబర్ 16 వ తేదీన బయలుదేరే ఓడలో నాలుగు టిక్కెట్లు కొనుగోలు చేసింది. స్వామీజీ, సేవియర్ దంపతులు, గుడ్విన్ – వీరే ఆ నలుగురు.

స్వామీజీ వెళ్లిపోతున్నారనే వార్త అందరి మనస్సులనూ శోకతప్తం చేసింది. వీడ్కోలు విందులు మొదలయ్యాయి. అనేక చోట్ల ఆయన గౌరవార్థం విందులు ఏర్పాటుచేశారు. ఆయన భారతదేశానికి బయలుదేరే ముందు ఒక మిత్రుడు ఆయనతో, "స్వామీజీ! పటాటోపమూ, సంపత్తీ అధికంగా ఉన్న పాశ్చాత్యదేశాలలో నాలుగేళ్లు గడిపారు. ఇదిగో ఇప్పుడు మాతృదేశానికి తిరిగి వెళుతున్నారు. మీ మాతృదేశం గురించి ఇప్పుడు ఏం అనుకొంటున్నారు?" అని అడిగాడు. స్వామీజీ కళ్లలో ఆనంద కిరణ పుంజం వెల్లివిరిసింది. ఆయన ముఖారవిందాన పరమానందం ద్యోతకమయింది. భావోద్వేగంతో, "అక్కడ నుండి వచ్చే ముందు నేను భారతదేశాన్ని ప్రేమించాను. ఇప్పుడో భారతీయ ధూళి సైతం నాకు పరమపావనంగా తోస్తున్నది. అక్కడ వీస్తున్న గాలి సైతం పావనం. అదొక పుణ్య భూమి. అదొక తీర్థ స్థలం" అన్నారు.

ధూళిని సైతం ప్రేమిస్తాను!

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 93.

స్వామీజీ ఓడ మాతృదేశం వైపుగా సాగింది. సేవియర్ దంపతులతో ఆయన ఇలా అన్నారు: "ఇప్పుడు నా మనస్సులో ఉన్నది ఏకైక చింతన మాత్రమే. అది భారతదేశం. భారతదేశం చేరుకోవాలని నేను ఆతురతతో ఎదురుచూస్తున్నాను."

'అ'కారాది సూచి

అఖండానంద స్వామి (గంగాధర్) : 227, 235, 239, 240.

అద్వైతం : 115-117, 130.

అన్నదా గుహ : 135, 139.

అభేదానంద స్వామి, (కాళీ) : 162, 163, 225, 549.

అమెరికా : సంస్థాగత కార్యాచరణ ప్రతిభ 436; జాతి, వర్ణ మౌఢ్యం 450, 460; నల్ల జాతి ప్రజల సమస్యలు 385; క్రైస్తవ మతం పేరుకు మాత్రమే 383, 464; భగవద్గీత ప్రభావం 384; చెర సాలలు 398; వెండి సమస్య 385.

అలసింగ : 336, 341, 342, 544.

అవతారం : 257, 258.

అశోక చక్రవర్తి : 461.

అష్టావక్ర సంహిత : 115.

ఆదిశంకరుడు : 3.

ఆధ్యాత్మికత : 545; అనుభూతి 75 నిజమైన 305; బాహ్యమైనది 158; మొదటి మెట్టు 118; సంపత్తి 7.

ఆర్య-ద్రావిడ : 302.

ఆహారం : బ్రహ్మసమాజస్థుల 61; మాంసం 280; శ్రీరామకృష్ణుల 106.

ఈశ్వరకోటులు : 76, 96, 97.

ఈశ్వర చంద్ర విద్యాసాగర్ : 29, 142.

ఉపనిషత్తులు : 3, 452.

ఏసుక్రీస్తు : 521.

కథలు : నరమాంస భక్షకులు 497; వృద్ధు రాలు-ముల్లా 19; సొరచేప-జోనా 448; సైద్ధాంతిక మౌఢ్యం 288; సృష్టి 497.

కర్మయోగం : 222.

కాల్విన్ : 382.

కాళీమాత : 146, 148-150.

కులం : ఆర్య-ద్రావిడ సమస్య 302; ఆలయ అనుమతి 296; ఇతరులను గౌరవిం చాలి 299; ఈళవ వర్గం 291; కులసంస్కారాలు 251; క్రౌర్యం : 301; పోతుంది : 335, 380; మూఢ నమ్మకం 33, 380; సౌభ్రాతృత్వం అవసరం : 254.

క్రైస్తవ మిషనరీలు : 59, 462; అమెరికాలో ఆదరణ 403, 447; అమెరికాలో ప్రతి ఘటన 403, 459, 471-473; దక్షిణ భారతదేశంలో 301; భారత దేశం గురించి 419, 425, 430, 458, 460; లండన్‌లో ఆదరణ 536; లండన్‌లో ప్రతిఘటన 529; వరహ నగర మఠంలో 199.

కేశవచంద్ర సేన్ : 60, 97.

గారడీ విద్యలు : 305, 466-468, 536.

గిరీష్‌చంద్ర ఘోష్ : 64, 65, 182, 186.

గురువు : 66, 83, 93, 391; గురు సేవ 106; పరీక్ష 108.

గృహస్థులు : 27, 289, 503.

చికాగో సర్వమత మహాసభ : 406, 407, 475; హిందూమత ప్రతినిధి? 335; సాధించింది ఏమిటి? 430; స్వామీజీ వెళ్లడానికి గురుదేవుల అనుజ్ఞ 354; స్వామీజీ ప్రతినిధి 404; స్వామీజీ మొదటి ప్రసంగం 410; తమ కోసం 361; ఉద్దేశం : 339.

చెడు : 151.

చైనా : భారతీయ చింతనల ప్రభావం 377; చైనా శిశువు 373; చైనావాడు 374.

జగత్తు : ఎండమావి 312.

జైన మతం : 229.

టాటా : 378.

తంత్రం (తాంత్రికం) : 126.

తపస్సు : 62, 193.

తురీయానంద, స్వామి (హరి) : 191, 239, 273

త్రిగుణాతీతానంద, స్వామి (శారద) : 271

త్రైలింగ స్వామి : 209

దక్షిణేశ్వరం : 80.

ధ్యాన సిద్ధుడు : 12, 85, 92.

ధ్యానం : 21, 24, 62, 120, 128, 160–161, 521.

దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థులు : 464

దీక్ష : 118

దేవేంద్రనాథ్ టాగూర్ : 60, 66.

దుఃఖం : 132, 172; దేవుడు ఎందుకు? 142

దుర్గాప్రసాద్ : 10, 11

దేశభక్తి : 302.

నవవిధాన్ : 60.

నాగమహాశయ్ : 99

నారాయణ గురు, శ్రీ : 291, 298.

నారాయణ దాస్, పండిత : 262.

నిజాయతీ : 252.

నిత్య సిద్ధుడు : 97.

నీలకంఠుడు : విశదీకరణ 256.

నెపోలియన్ : 50.

పంచవటి : 120.

పతంజలి యోగసూత్రం : 62.

పవహారీ బాబా : 220–222; చోరునికి అనుగ్రహం 313.

పాటలు : ఈలాగు వ్యర్థముగ 82; ఓ ప్రభూ! నాలోని 262; చెప్పగానూ లేము 145; నువ్వు నా వెనుకనే 223; నేను నీ పక్కనే 445; దేనికీ భీతిల్లక 243; మరలు మనసా 81.

పాపం : దుర్బలత మాత్రమే 51; పాపి లోనూ మహాత్ముడు 313.

పారవశ్య స్థితి : 68, 158.

పురుషోచితం : 250.

ప్రపంచాన్ని అనుభవవించాలి : 440.

ప్రబుద్ధ భారత : 343.

ప్రమదాదాస్ మిత్ర : 210, 219.

ప్రేమానంద, స్వామి (బాబూరాం) : 195.

బలరాం బోస్ : 186.

బారోస్, డాక్టర్ : 388.

బాలాజీరావు : 344.

బుద్ధుడు : 3, 43, 44, 166, 167, 433; బౌద్ధమతం 424.

బ్రహ్మవాదిన్ : 544.

బ్రహ్మసమాజం : 59–61.

భగవంతుడు : 74, 84, 446; ఆశ్రయిం చడం 155, దర్శన మార్గం 303; మృతి చెందాడు 386; విగ్రహారాధన 246; స్వయంకృషి అవసరం 250.

భగవద్గీత : 3, 113; అమెరికాలో 384.

భారతదేశం : 327, 551; నాటి రాజకీ యాలు 323; అందరికీ శరణ్యమైన 411; ఆధ్యాత్మికత బోధించే 428; సౌభ్రాతృత్వం అవసరం 254; సంస్కర ణలు 224; గురించి క్రైస్తవ మిషనరీలు 225, 420, 426, 430, 448, 458, 464; సన్న్యాసుల వంతు 278; పురోగతికి మార్గం 330, 331, 379; చరిత్ర 244, 250; పతనానికి కారణం 329, 357, 462.

భాస్కరానంద : 209.

భిక్ష : 285.
భువనేశ్వరీ దేవి : 14-18, 23, 24, 26, 29.
భూత దయ : 129, 130.

మంత్రగత్తెలు : 460.
మంత్రదీక్ష : 118, 119.
మజుందార్, ప్రతాప చంద్ర : 418.
మతం : నిజమైన మతం 281; క్రైస్తవ 402, 422, 427, 460. 496. ఆచరణాత్మక విజ్ఞానం 423; మత మార్పిడి : అమెరికా వంతు 383; మత మార్పిడి అక్కర్లేదు : 234, 461; మహమ్మదీయ 496; మొత్తం వేదాంతంలో ఇమిడి ఉంది 496; నాగరకతకు పునాది 2; ఆదర్శం త్యాగం : 233.
మత సామరస్యం : 422, 517.
మహేంద్రనాథ్ గుప్తా ('మ') : 182.
మహేంద్రలాల్ సర్కార్, డాక్టర్ : 156.
మహేంద్రుడు (మహేంద్రనాథ్ దత్తా) : 144, 535.
మాక్స్ ముల్లర్ : 7, 537, 538.
మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి : 65, 120, 179, 182, 227, 228, 355.
మున్షీ జగ్మోహన్‌లాల్ : 260, 359.
మూఢనమ్మకం : 33.

యదుమల్లిక్ : 89.

రమాబాయి : తప్పుడు ప్రచారం 399.
రాధ : 127, 212.
రామకృష్ణ సంఘం : 193; మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి 175; కాశీపూర్‌లో 155; ఆంట్‌పూర్‌లో 196; గిరీష్ 186; సురేంద్రనాథ్ మిత్రా 185, 186; బలరాంబోస్ 186; రామకృష్ణ ఆరాధన 200; వరాహ నగర మఠం 185, 187, 188-204.
రామకృష్ణానంద, స్వామి (శశి) : 190, 191, 200.
రామకృష్ణులు శ్రీ : 6, 68, 157; అన్ని నోళ్ల ద్వారా తింటున్నాను 170; అవతారం 72, 90; అస్థులు 178, 182, 183; ఆహారం 106; నరేన్ బోధిస్తాడు 433; నేనూ జగజ్జననీ అభేదం 171; భగవంతుణ్ణి చూశాను 84; మహాసమాధి 179; సమాధి 100; సర్వసమర్థులు 125; సామరస్య ప్రవక్త 6.
రామమోహన దత్తా : 9.

లక్ష్యం : 42.

వామాచారం : 126.
విజయకృష్ణ గోస్వామి : 60, 97.
విగ్రహారాధన : వివరణ 246.
విజ్ఞానం : 423.
విద్య : 261; తరుణోపాయం 330; తల్లి నుంచి : 18, 28; ప్రస్తుతం : 253; భారతదేశంలో : 224;
విరజాహోమం : 196.
విలియం హేస్టీ : 67, 68.
వేదాంతం : 495; అనుష్ఠాన : 509.
వేదాలు : 3; వేదాకాలం : 539.
వైష్ణవ మతం : 129.
వ్యవసాయం : 253.
వ్యాధి, మనఃశక్తితో నయం : 170.

శరశ్చంద్ర గుప్తా, (స్వామి సదానంద) : 213
శారదానంద, స్వామి (శరత్) : 199, 512, 525.
శివానంద, స్వామి (తారక్) : 196.
శ్రీకృష్ణుడు : 3.

షోపనేర్ : 7.

సంగీతం : 52, 53.

సంస్కరణలు : 5, 59, 224, 339; అమెరికాలో కాల్విన్ 382, స్వామీజీ అభిప్రాయం 339;
సంస్కృతి : 6, 224.
సత్యం : 261; తెగింపు ఇస్తుంది : 448; దర్శించే అర్హత 62; మీరే : 530; రెండు మార్గాలు 65.
సన్న్యాసి, సన్న్యాసం : 66, 140, 184, 186, 203, 220, 256, 262, 279, 287, 293, 295, 299, 337, 457, 520; నకిలీ సన్న్యాసులు 266, 313; నియమ నిబంధనలకు అతీతంగా 260; మతాల ఆదర్శం 233.
సమన్వయ ప్రవక్త : 6.
సమాజం : నాటి : 57, 58.
సమాధి : 100, 159.
సామరస్య ప్రవక్త : 6
స్వాధ్యాయం : 62, 193.
సింగారవేలు మొదలియార్ : (కిడి) : 342.
సిద్ధులు : 110.
సురేంద్రనాథ్ మిత్రా : 79, 182, 184, 185.
సేవ : 130, 303.
సైతాను : 51.
స్లైడన్ లైసియం (ప్రసంగాల బ్యూరో) : 457.
హఠయోగం : 222.
హిందూమతం : 420, 421, 496; గారడీ విద్యలకు చోటు లేదు : 467; ప్రస్థాన త్రయం 522; భారతీయ నాగరకతకు పునాది : 2; ముఖ్యాంశాలు : 339. రెండు మార్గాలు 65; హిందువుల మందకొడితనం 473;
హీరానందుడు : 171–72.

స్వామి వివేకానంద
(నరేన్, నరేంద్రుడు)

అంతర్ముఖ ధ్యానంలో : 21, 24, 38, 41, 43, 62, 67, 161, 191, 194, 231, 435, 484, 496, కన్యాకుమారిలో 327–332; ట్రామ్‌లో 447; పంచవటిలో 160; ఒడిలో శిశువుతో 279
అమెరికాలో ప్రతిఘటనలు : 459; క్రైస్తవ మిషనరీలు 403, 459, 460, 464, 470, 471, 473; దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థులు 469; ప్రేతాత్మవాదులు 482; మజుందార్ 468; రమబాయి 469.
అమెరికాలో యాతనలు : 393 – 395, 450, 474; అవమానాలు 460; విరిగిన కుర్చీలో 449; సరకుల రైలు పెట్టెలో 404.
అస్వస్థత : 237, 537.
ఆధ్యాత్మిక శక్తి : 309, 413, 429, 444, 453, 501, 535; లోకాన్ని ఉర్రూత లూగించే 272.
ఆశీస్సులు : 264, 401, 491, 505, 550
ఉపదేశాలు : అమెరికా వారికి 464; ఆత్మ బలం 309; ఆత్మహత్య చేసుకోవాలన్న వ్యక్తికి 442; కృపానందకు 546;

గృహిణులకు 289; 503; తప్పుబట్టే అలవాటు మానుకో 280; నిజాయతీ జీవితం అవసరం 252; భారతీయు లకు 379; మానసిక శక్తి పెంపు 283; విచక్షణా జ్ఞానం 305; శరశ్చంద్ర గుప్తకు 214; సంస్కృతం నేర్చుకోవాలి 250.

ఈశ్వరకోటి : 97.

కారం ఇష్టం : 316.
కారుణ్యం : 108, 192, 337, 363, 391; ప్రేతాత్మలపట్ల 345; వేశ్యల పట్ల 546.
కులం : పట్టింపు 211; విధులకు అతీతం 311, 316.

జ్ఞాన నిధి : 193, 226, 228, 239, 263, 268, 337, 400, 483, 520, 528.
జ్ఞాన పిపాస : 49, 88, 239, 257.

తండ్రి : 30, 31, 47; మరణం : 133.
తల్లి : విద్య : 18, 26, 28, 33, 65; జ్ఞాపకాలలో : 352.
తెగింపు : 33, 36, 37, 292, 310, 314, 316, 363, 448; తుపాకీ తూటాల ముందు 449; పులిముందు 263, 308.
తోబుట్టువులు : 14.

దయ : 36,56.
దుస్తులు : 54, 260, 392, 399.
దీక్ష : శాంభవీ 119; రామనామ : 161.
దృశ్యాలు, భగవదనుభూతులు : 127, 128, 177, 340, 452, 485, 530; అద్వైత 117; ఆంతరిక తెరలు తొలగడం 144; కవల 127; కాళీ 148, 149, 535; జ్యోతిర్మయ ప్రకాశం 40, 42, 167; నిర్వికల్ప సమాధిలో 164, 447, 490; పరమానందం 62; బుద్ధుని 43; బోధిచెట్టు క్రింద 167; బ్రహ్మయోని 161; మనిషీ–విశ్వమూ 231; రాధ 125; శ్రీరామకృష్ణుల స్పర్శ 86, 89, 117.
ధ్యాన సిద్ధుడు : 39, 82, 92, 447.
ధ్యాన శిక్షణ : 61, 67, 120, 121.

నిద్రించే తీరు : 40, 42.

పరివ్రాజక జీవిత సంగ్రహం : 319–324.
పహిల్వాన్ స్వామి : 344.
పిల్లలతో : 358, 435, 446; పిల్లలకు తల్లిగా 279.
ప్రేమ : 57, 202, 215.
ప్రేమ భక్తి : 124.

మూఢనమ్మకం : 33.

యోగాలు : శ్రీరామకృష్ణులు అందించిన వెలుగు : 131.

లోకచింతనా ధోరణులు త్రిప్పిన వారు : 7.

వంట : 499.
వివాహ ప్రస్తావన : 79, 122, 141, 436.
వీరితో : అజిత్ సింగ్ (ఖేత్రీ మహారాజు) 260; కొడుంగల్లూర్ యువరాజులు 296; కొల్హాపూర్ మహారాణి : 279; చామ రాజేంద్ర వడయార్ (మైసూర్ మహారాజు) 292; ఛట్టాంబిస్వామి 297; టాటా 378; త్రైలింగస్వామి 209; నాగమహాశయ్ 99; పల్పు, డాక్టర్ 291; పవహారీ బాబా 220–222; పోలీస్ 37, 314, 315;

బాల గంగాధర తిలక్ 277; భాస్కర సేతుపతి 332; భాస్కరానంద 209; మంగళ సింగ్ (ఆళ్వార్ మహారాజు) 246; మన్మథనాథ్ చౌధురీ 228; మహమ్మదీయ ఫకీర్ 232; మహమ్మదీయులు 33, 232, 265, 259, 292, 298; మార్తాండ వర్మ (తిరువనంత పురం యువరాజు) 300; మోరో పంత్ 278; రాజ్ నారాయణ్ బోస్ 230; లాలా బద్రీషా 232; శంకర్ పాండు రంగ, దివాన్ 268; శేషాద్రి అయ్యర్ 292; సనాతన పండితుడు 333; సర్దార్ హరీసింగ్ 257; సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ 48; హరిదాస్ విహారీదాస్ దేశాయ్ (జునాగఢ్ దివాన్) 266; హరిపాద మిత్రా 282.

విదేశీయులతో : ఇంగర్‌సాల్, రాబర్ట్ 439; ఎమ్మా కాల్వే 441; విజ్ఞానవేత్తలతో 439; కర్న్‌సీ దంపతులు 480; క్రిస్టైన్ గ్రీన్‌స్టిడల్ (సోదరి క్రిస్టైన్) 477, 492, 535; మేరీ ఫంకే, మిసెస్ 477, 492; కేటె శాన్‌బాన్ 396; సారా బుల్, మిసెస్ 479; సారా బెర్న్‌హార్ట్ 515; నికోలా టెస్లా 515; సెవియర్ కెప్టన్ 535, 543; ప్లాజెట్, మిసెస్ 416; మిసెస్ బాగ్లీ 459, 507; పామర్ 465; సారా ఫార్మర్ మిస్ 478; పాల్ డ్యూసెన్ 548; మాక్స్ ముల్లర్ 537–539; మార్గరెట్ ఎలిజబెత్ నోబెల్ (సోదరి నివేదిత) 511, 540; మెక్లౌడ్ కుటుంబం 485, 536; మేరీఎలజబెత్ టెట్చర్, మిస్ 492; మేరీ లూయీ (అభయానంద) 503; రాక్‌ఫెల్లర్ 443; లియాన్ లాన్స్‌బర్గ్ (కృపానంద) 481, 488, 544; లెగ్గెట్ కుటుంబం 489, 506; వాల్డో, మిస్ 493, 513; స్టర్డీ ఇ.టి. 506, 509, 525, 534; జాన్ బి. లియాన్ 433; జాన్ హెన్రీ రైట్ 400; హేల్ కుటుంబం : 404, 457, 458.

వైద్య పరిజ్ఞానం : 156.

శివాంశం : 124.

శ్రీరామకృష్ణుల భావన : 81, 82, 91, 92, 97, 120, 121, 144, 150, 169, 176, 319; జగజ్జనని పని కోసం జన్మించిన వాడు 95; జ్ఞాని–భక్తుడు 211; నరనారాయణ అవ తారం 83; నా కుమారుడు 104; నేనే అతణ్ణి 105; మాయను నిలిపివుంచ ప్రార్థన 124; మొదటి సమావేశాలు 79, 82, 86, 89.

సంగీతం : 52, 55, 229, 259, 438; పాశ్చాత్య 438.

సత్యసంధత : 293, 482, 528.

సత్త్వగుణం : 120, 191.

సన్న్యాసం : 145, 229, 260, 264, 279, 293, 295, 299, 345, 402, 436, 471, 498, 500, 520; నియమాలకు అతీతం 260; తుపాకీ అవసరం లేదు 263; వినూత్న సన్న్యాసి 280.

సమన్వయ ప్రవక్త : 6.

సామానులు : 277, 320.

సోదరి మృతి : 233.

స్థలాలు : భారతదేశం : అల్మోరా 232; అహమ్మదాబాద్ 265; ఆజ్మీర్ 258;

ఆళ్వార్ 244; ఎర్నాకుళం 297; కన్యా కుమారీ 325; కన్హేరీ గుహలు 276; కాత్రీఘాట్ 231; కాశీ 208, 209, 231, కుంభకోణం 352; కొల్హాపూర్ 279; కోదుంగల్లూర్ 295; ఖాండ్వా 275; ఖేత్రీ 261; గయ 167, 168; గిర్నార్ 267; గోవా 289: ఘాజీపూర్ 220 చెన్నై 336; జునాఘడ్ 266; జైపూర్ 256; టెహ్రీ 234; డెహ్రాడూన్ 235; ఢిల్లీ 242; తిరువనంతపురం 298; పాండిచ్చేరి 333; పాలిటానా 274; పోరుబందరు 268; పూనా 277; బృందావనం 211; బెల్గాం 280; బొంబాయి 267, 360; భాగల్పూర్ 228; భుజ్ 274; మధురై 332; మహాబలేశ్వర్ 278; మాండ్వీ 274; మైసూర్ 291; మీరట్ 238; మౌంట్ అబూ 258; లింబ్డీ 265; వైద్యనాథం 230; హరిద్వార్ 238; హైదరాబాద్ 348. అమెరికా: అన్నిస్క్వామ్ 400; గ్రీనేకర్ 479; చికాగో 392, 404, 434, 455, 522; డెట్రాయిట్ 458, 465, 518; న్యూయార్క్ 480, 481, 512; పెర్సీ మకాం 489: బోస్టన్ 393; మాసాచుసెట్స్ 402; మిచిగన్ సరోవర తీరం 447; మినియాపోలిస్ 448; మెట్‌కాఫ్ 397; సహస్రద్వీప వనం 491; స్ట్రీటర్ 439; హార్వర్డ్ విశ్వ విద్యాలయం 519.

తక్కిన స్థలాలు : కొలంబో 372; చైనా 373; జపాన్ 377; జర్మనీ 548; ప్యారిస్ 508; మలయా పెనాంగ్ 372; లండన్ 510; 525, 535; సింగపూర్ 373; స్విట్జర్లాండ్ 541; హాంకాంగ్ 373.

హిందూమత పరిరక్షుడు : 426.

చెన్నై శ్రీరామకృష్ణ మఠంలోని శ్రీరామకృష్ణ దేవాలయమూ
అక్కడ ఆరాధింపబడుతున్న స్వామి వివేకానంద

స్వామి వివేకానంద

2

స్వామి వివేకానంద

సమగ్ర, సప్రామాణిక జీవిత గాథ

2

అనుసృజన:
స్వామి జ్ఞానదానంద

రామకృష్ణ మఠం
దోమలగూడ, హైదరాబాదు - 500 029

Published by
Adhyaksha
Ramakrishna Math
Domalguda, Hyderabad - 29

© Ramakrishna Math, Hyderabad
All rights reserved

XIV - 7M5C - 05 - 2012
12018
12019**(set)**

Printed in India at
Graphica Printers
Hyderabad.

ఆంగ్ల రచనకు
స్వామి అఖండానంద
ఆశీస్సులు

మీ అందరి ఉత్సాహభరితమైన ప్రయత్నాల వలన
స్వామీజీ ఈ గ్రంథంలో కొలువుదీరి అనుగ్రహించారు.
మీ సమైక్య ప్రయత్నమూ, అచంచల భక్తీ కారణంగా
ఈ గ్రంథ పుటలలో
స్వామీజీ
శాశ్వతంగా జీవిస్తారు!

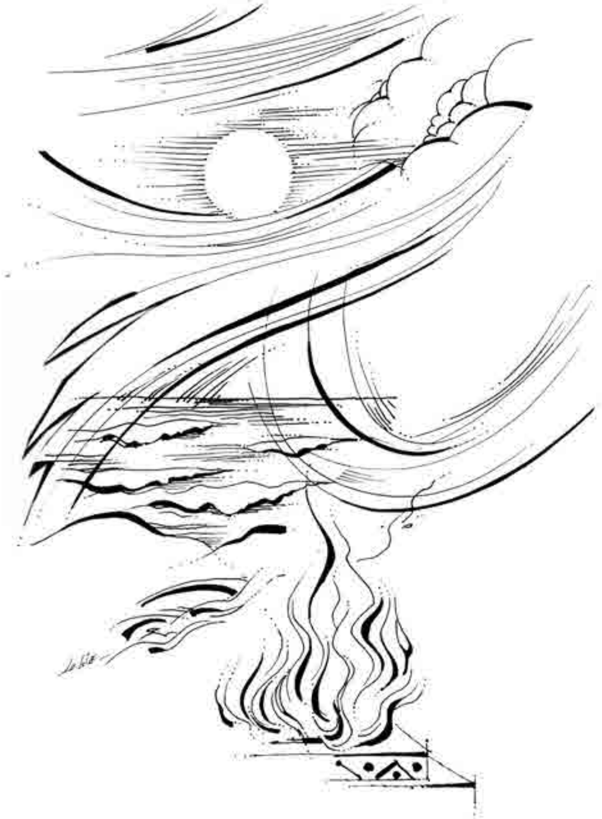

న తత్ర సూర్యోభాతి న చంద్రతారకం
నేమా విద్యుతో భాంతి కుతోఽ యమగ్నిః ।
తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం
తస్యభాసా సర్వమిదం విభాతి ॥

"అక్కడ సూర్యుడు ప్రకాశించడు. చంద్ర తారకలు అసలే ప్రకాశించవు. మెరపులు కూడా మెరవవు. ఇక ఈ అగ్ని మాట ఎందుకు! ఆత్మ ప్రకాశిస్తూ ఉంటే అన్నీ దానిని అనుసరించి ప్రకాశిస్తాయి. దాని వెలుగుతోనే ఇదంతా వెలిగింపబడుతున్నది."

స్వామి వివేకానందకు బాగా నచ్చిన కఠోపనిషత్తు మంత్రం

విజ్ఞప్తి

స్వామి వివేకానంద మహజ్జీవిత గాథను విశదీకరించే సంపుటాలలో రెండవదీ, ఆఖరిదీ ఇది. పాశ్చాత్య దేశాల నుంచి భారతదేశానికి తిరిగి వచ్చిన ఆయన, చరిత్రలో ఒక మైలురాయిగా విరాజిల్లే బేలూర్ మఠం స్థాపించడం, జగద్గురువుగా భాసిల్లడం ఈ సంపుటంలో విపులంగా చోటుచేసుకొన్నాయి.

స్వామీజీ సమగ్ర జీవిత చరిత్ర తెలుగులో వెలువడాలన్న అనేకుల ఆకాంక్షా, ప్రార్థనలూ ఈ గ్రంథం వెలుగు చూడడానికి కారణమయ్యాయని మొదటి సంపుట విజ్ఞప్తిలో విన్నవించుకొన్నాం. ఆ ప్రార్థనలే ఈ రెండవ సంపుటం వెలువడడంలోనూ దోహదంచేశాయి. ఈ రెండు సంపుటాలు వెలువడడంలో సహాయ సహకారాలు అందించిన యావన్మందికీ మరొకసారి హృత్పూర్వక కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొంటున్నాం; వారందరికీ భగవంతుని అనుగ్రహం ప్రాప్తించాలని ప్రార్థిస్తున్నాం.

ఈ మహద్గ్రంథాన్ని చదివే పాఠకులందరూ స్వామీజీ అందించిన స్ఫూర్తితో తమ జీవితాలను తరింపజేసుకోగలిగితే ఈ మా కృషి సఫలీకృతమయిందని ఆశిస్తాం.

1-1-2006
కల్పతరు పర్వదినోత్సవం

– ప్రకాశకులు

విషయ సూచిక

V బేలూర్ మఠం

31. భారతదేశం మేల్కొంటున్నది! 1

మేలుకొలుపు 1; రచిస్తున్నది జగజ్జననే! 2; మూడు అంశాల ప్రణాళిక 2; కార్యాచరణ పథకం – విభిన్న అభిప్రాయాలు 7; బ్రహ్మవాదిన్ 8; ప్రబుద్ధ భారతం 9; పిల్లల పత్రిక 10; వివేకానంద ఇలా ప్రసంగించారు 10; రామకృష్ణ మఠం 12; మహిళల పని 13.

32. స్వదేశాగమనం 14

బయలుదేరారు 14; ఇటలీలో 15; క్రీస్తు మార్గమా? 15; క్రీస్తు జన్మించ లేదా? 16; భారతీయ భావన 17; హిందూమతాన్ని కించపరిస్తే..... 18; శ్రీలంక కానవస్తూన్నది! 19.

33. శ్రీలంకలో 20

ఇండియా స్వాగతం 20; శ్రీలంకలో ఘన స్వాగతం 21; ప్రమాదం 22; కొందరు బౌద్ధుల నిరసన 23; జాఫ్నాలో 23; తమిళనాడు నుండి ఆహ్వానం 24.

34. తమిళనాడులో 25

మళ్లీ తమిళ గడ్డమీద 25; రామనాథపురం 25; నిజమైన ఆరాధన 26; పరమకుడి, మానామదురై 28; మదురై 29; కుంభకోణం 29; అద్భుతాలు వద్దు 30; రైలు పట్టా మీద తల ఆన్చుదాం 30.

35. చెన్నైలో 32

చెన్నై యువకుల మీదే నా ఆశ 32; స్వాగత ఏర్పాట్లు 33; మత్స్యకారుల ఆనందం 34; స్వామీజీ విచ్చేస్తున్నారు! 34; 'కుమారా, రా!' 35; 'మదనా రా!' 35; జ్ఞానసంబంధ మూర్తి 35; కేసిల్ కెర్నన్‌లో 36; నవరాత్రి 37; సన్యాసానికి అర్హత 38; గీతా బాణీలో 40; 'విజయానికి కారణభూతుడు భగవంతుడే!' 41; సార్వజనీన ఆలయం 42; ప్రేమమూర్తి 44; తమిళుల పట్ల ఆశ 44; ప్రేమమూర్తి 44; చెన్నైలో శాశ్వత సంస్థ 45; సెలవు పుచ్చుకొన్నారు 45; 'అగ్నిపర్వతంలా బ్రద్దలవుతాను!' 46.

36. కలకత్తాలో 47

ఆహ్వాన సంఘం 47; ఉపేంద్రుని ప్రయత్నం 48; స్వాగతం 48; పాత పరిచయస్థులు 49; గురుదేవుల లీలా విలాసం 50; విద్యే ఆవశ్యకం 51; విజయకృష్ణ గోస్వామితో 52; కరవూ, స్వాగతోత్సవ ఖర్చులూ 53; ఆలంబజార్ మఠం 55; కొందరు సోదర శిష్యుల భేదాభిప్రాయాలు 56; ఆలంబజార్ మఠంలో స్వాగతం 58; తల్లి ఒడిలో 58; అవిచ్ఛిన్న అవిశ్రాంతత 60; మనిషిని ప్రేమించిన మహామనీషి 60; వైష్ణవానికి వ్యతిరేకంగా 62; జ్ఞానమా? కర్మమా? 65; దక్షిణేశ్వరంలో 66; స్త్రీ విద్య 66; "వేయి జన్మలు ఎత్తుతాను" 68; 'నాయనా, తలుపు తెరు!' 69; రాజయోగి 70; గతజన్మ 71; ప్రేతాత్మ పట్ల సైతం కారుణ్యం 71; రామకృష్ణానందను పంపించడం 71; డార్జిలింగ్‌లో 73; 'సర్వత్రా నేనే' 74; కేవల భావోద్వేగాలు ఆధ్యాత్మికం కాదు 75; మళ్లీ దక్షిణేశ్వరంలో 75; ఆలంబజార్ మఠంలో 76; దక్షిణేశ్వర ప్రవేశ నిషేధం 77; గుడ్డిలో మెల్ల 78.

37. రామకృష్ణ మిషన్ 79

సేవ ఆవశ్యకమా? 79; సేవాదర్శం కోసం ఒక సంస్థ 80; మాతృదేవి ఆశీస్సులు 80; రామకృష్ణ మిషన్ 82; 'శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పారా?' 83; 'దాసానుదాసుణ్ణి నేను' 84; కొనసాగిన సందేహాలు 89; సంఘ జనని 89; అల్మోరా 91; డాక్టర్ బారోస్ ప్రతిఘటన 91; సత్యనిష్ఠతో లోక విజేత అయ్యారు 92; కాశ్మీర్‌లో 95; 'ఇదేనా నీ చదువు?' 96; మఠ స్థాపనకై ప్రయత్నం 96; పంజాబ్‌లో 97; తీర్థరామ్ 98; 'అటువంటి వ్యక్తి నా గురుదేవులు' 99; 'నన్ను గౌరవించాలా?' 99; కొన్ని కలతలు 99; డెహ్రాడూన్‌లో 100; 'మాతృభాషలో స్తుతించండి' 100; ఆళ్వార్‌లో 101; గుడిసెలో విందు భోజనం 101; రాజప్రాసాదంలో 102.

38. నీలాంబర మఠంలో 103

సన్న్యాసులకు శిక్షణ 103; 'స్థాపకాయ చ' 104; 'భూకంపం కలిగించిన' ప్రసంగం 105; నీలాంబర మఠం 106; అంటరానితన నిర్మూలనలో ప్రథమ ప్రయత్నం 107; పరమేశ్వరునిగా! 109; ఆరతి గీతం 110; శ్రీరామకృష్ణ జయంత్యుత్సవం 110; 'ఇంగ్లండిచ్చిన మరో కానుక' 110; మాతృదేవి ఆశీస్సుల కోసం 111; సోదరి నివేదిత 111; స్త్రీల కోసం మఠం 112; విశిష్టమైన మహాత్ముడు! 113; అగ్నిపర్వత ప్రమాదం 114; ప్లేగు నివారణ 115; సేవ చేయండి, పేరు, ఖ్యాతి వద్దు 117; ధర్మపాలునితో 118.

39. అల్మోరాలో 120

మళ్లీ ఉత్తర భారతంలో 120; మహమ్మదానంద 121; నీతిబాహ్యులకు అనుగ్రహం 122; అల్మోరాలో 122; పోలీసుల సందేహం 123; 'తాకితే జ్ఞానం' 123; గుహలలో తపస్సు 124; పవహారీ బాబా నిష్క్రమణ 125; గుడ్విన్ మృతి 125; రాజమ్ అయ్యర్ మృతి 127; గంధర్వ దర్శనం 128; ప్రేమనే అర్పిస్తున్నాను 128; గూటిపడవల్లో వాసం 129; మహమ్మదీయ స్త్రీ ఆభిజాత్యం 130; ఛెంఘిజ్‌ఖాన్ 131; అర్ధనారీశ్వరుడు 132; ఒక వినోదభరిత చిత్రం 132; క్షీరభవాని 134; జూలై 4 134; 'పాద పద్మాలను స్పృశించాను' 135.

40. అమరనాథ్ దర్శనం 136

అమరనాథ్ యాత్ర 136; అమరనాథ్ దర్శనం 139; అమరనాథుడు ఒసగిన అమరత్వం 140; నివేదిత వ్యాకులత 142; శ్రీనగర్‌లో మఠ స్థాపనకై ప్రయత్నం 142; కాళీమాత శిశువుగా 143; కాళీ దర్శనం 143; క్షీరభవాని 146; జగజ్జనని మాట్లాడింది 146; ఆమె మయంగా 147; ఫకీర్ శాపం 148; 'నీ పిలక ఆయన చేతిలో' 149; అనారోగ్యం 149; అత్యున్నత స్థితులలో 150; మఠంలో 151; స్త్రీ విద్యకు శ్రీకారం 152; బాలికల పాఠశాల ప్రారంభం 153; 'వారు ఎక్కడికి పోతారు?' 154; ముఖ్యమైన కార్యం 154.

41. నూతన సన్న్యాస సంప్రదాయం 155

గోముఖి గంగోత్రి 155; పవిత్ర భూమి 156; బేలూర్ మఠ ప్రారంభం 156; స్థలాన్ని చదును చేసే పనులు 157; మాతృదేవి ఆశీస్సులు 157; మఠ స్థాపన 158; ధర్మ క్షేత్రం 159; సన్న్యాస సంప్రదాయం 160; నూతన సన్న్యాస సంప్రదాయం 161; సన్న్యాసమార్గ మౌలికాంశాలు 162; రామకృష్ణ సంప్రదాయ సన్న్యాసులు 162; మఠ భవిష్యత్తు 165; 'నువ్వే శరణు శ్రీరామకృష్ణా!' 166; శ్రీరామకృష్ణ ఆలయం 167; మఠ నియమ నిబంధనలు 169; అత్యున్నత స్థితి నుంచి రూపొందించిన నియమాలు 170; ప్రేమ పెంపొందించండి 170.

42. బేలూర్ మఠ రోజులు 172

మార్గదర్శిగా 172; వినమ్రత – పారవశ్యం 173; 'షూ లేసు విప్పను' 173; మరణం అంచున 174; స్వామీజీ మార్గదర్శకత్వం 176; సన్న్యాసం 176; సంసారం 177; నాగమహాశయ్ 177; నూతన ప్రపంచాన్ని రూపొందిస్తాం! 181; 'శక్తిని ప్రసరింపజేస్తున్నాను!' 182; తమిళంలో మొదటి ప్రయత్నం 183;

వంగ భాషా పత్రిక 184; పరిణామవాదం 184; వినమ్రతలో వినమ్రత 190; మిస్ ముల్లర్ కల్పించిన ఆవేదన 190; స్వామీజీ మార్గం 193; అద్వైత ఆశ్రమం 193; యోగానంద స్వామి నిష్క్రమణ 194; మళ్లీ ప్లేగు 194; కాళీమాత సమక్షంలో 195.

VI జగద్గురువు

43. పాశ్చాత్య దేశాలు : రెండవ యాత్ర 199

'మరణం అంచున నిలబడ్డాను' 199; బయలుదేరారు 200; ప్రయాణ టిప్పణులు (notes) 201; చెన్నై నౌకాశ్రయంలో 201; అలసింగ పట్ల స్వామీజీ ప్రేమ 202; కొలంబోలో 203; ప్రయాణం 203; తరంగంలా ఉప్పొంగే ఆలోచనలు 204; 'ఈ నాగరకత వెనుకనా?' 205; లండన్‌లో 206; స్టర్డీ తప్పుడు ధోరణి 206; రిచ్‌మండ్ 207; 'ఇదో కవిత్వ సారం!' 208.

44. రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లో 209

రిడ్జ్‌లీ మేనర్ 209; తురీయానంద భక్తి 210; తురీయానందకు శిక్షణ 210; రిడ్జ్‌లీ మేనర్ రోజులు 211; ప్రశాంతత 211; మళ్లీ వినదలచుకోలేదు 213; చిత్రకారిణి 214; దివ్యమానవుడు 214; 'యాతనలు నాకూ ఉన్నాయి!' 215; 'మరణాన్ని అభిలషించు!' 218; వివాహమనే తపస్సు 218; శక్తి ప్రసాదించడం 219.

45. న్యూయార్క్‌లో 221

పనుల పట్ల సంతృప్తి 221; శక్తి సొరంగం 222; 'పాపాన్ని ఎదుర్కోండి!' 222; లాన్స్‌బర్గ్ కల్పించిన ఆవేదన 223; ఉద్వేగాలు: శారీరక రుగ్మత 224; 'నా ఆత్మ విస్తృతిస్తోంది!' 225.

46. దక్షిణ క్యాలిఫోర్నియాలో 227

మీడ్ సోదరీమణులు 227; ఫ్లాజెట్ ఇంట్లో 228; పిల్లవానిలా... 229; స్వామీజీ గురించి నాటకం 229; వేదాంత పర్యవసానమైన నృత్యం 230; ఒక మరణ వదంతి 230; కొన్ని వ్యథలు 231; జ్యోతిర్మయ మానవుడు 233; 'పొడిచి చూడు తెలుస్తుంది!' 234; సందిగ్ధ పరిస్థితి 235; మిసెస్ లెగ్గట్ ప్రయత్నమూ, పరాజయమూ 236; తల్లి జ్ఞాపకాలలో 237; సుదీర్ఘ ప్రశాంతత కావాలి! 238; బలిదానం జరుగుతోంది 239; ఒక వ్యక్తిని సజ్జనునిగా మార్చగోరితే... 240; మీడ్ సోదరీమణుల ఇంట్లో 241; జీవన సరళి 241; మాంసాహారం ఎందుకు? 242;

కొన్ని సంఘటనలు 243; పిల్లలతో భగవంతుని గురించి 245; ప్రసంగాలు 246; గందరగోళం సృష్టించే వ్యక్తులు 247; 'ఇదేమీ క్రొత్త కాదు!' 248; 'నష్టం నాకు కాదు' 249.

47. ఉత్తర క్యాలిఫోర్నియాలో 250

ఓక్లాండ్ మత సదస్సు 250; మొసళ్లకు వేయడం : తమాషా 251; 'నేను సమ్మె చేస్తాను!' 253; కాలానికి అతీతంగా... 254; ప్రసంగాలు 254; భారతదేశం గురించి ఒక భేటీ 255; కాలం నా చేతుల్లో! 259; జగజ్జనని అనుగ్రహిస్తుంది 260; ధ్యాన అనుభవం 261; ధ్యానం గురించిన యథార్థం 263; నీ కోసం ధ్యానం చేస్తాను 263; ఆయన సాక్షాత్తూ దేవుడే! 264; కొన్ని మధుర ఘటనలు 265; మౌన గురువు 266; లోకం పాచికలాట 268; 'మళ్లీ వస్తాను' 268.

48. అమెరికాలో కొనసాగిన రోజులు 270

మారుతున్న మానసిక తరంగాలు 270; స్వామీజీ గాంచిన దృశ్యం 272; నచ్చని వారు 273; అంతరంగమే ప్రధానం 273; ఆధ్యాత్మికతా? కడుపు నొప్పా? 274; చీవాట్లు! 274; హాన్స్‌బరో విచిత్ర అనుభవం 275; ట్రామ్ పయనం 276; 'వృద్ధుని'లా! 276; 'బాంబు విసురుతాను!' 277; మళ్లీ బాంబులు! 278; విద్యుదాఘాతం 280; వేదాంతం ఎందుకు బోధించారు? 280; డబ్బు కోసం ప్రసంగం 282.

49. అమెరికాలో చివరి రోజులు 283

దుందుడుకు బాలునిలా 283; గాలి మర (windmill) మరమ్మతు 284; దేహ ధ్యాసా? 285; 'సమస్తం నాలోనే' 285; అద్భుతమైన ప్రశాంత స్థితి 286; హృదయాన్ని ఎదుర్కొని లాగ... 288; 'సింహ హృదయాన్ని ధ్యానిద్దాం' 289; తుపాకీ కాల్చడం 290; క్యాంప్ ఇర్వింగ్ జీవన సరళి 291; స్వామీజీ భయపడ్డారు! 292; ప్రపంచం : అది ఏమిటి? 293; శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కోలో 294; మానవ సంబంధాల ఎడబాటు.... 294; న్యూయార్క్‌లో 295; ప్రసంగాలు 295; 'స్వామీజీ సంకల్పం!' 296; దేహ కారాగారంలో 296; రామకృష్ణ మిషన్ చిహ్నం 297; పరమేశ్వరుని భూత గణాలు 297; అమెరికాకు వీడ్కోలు 297.

50. అంతర్జాతీయ రంగానికి వీడ్కోలు 299

ప్యారిస్ ప్రపంచ ప్రదర్శన 299; తుపాకీని కనుగొన్న వ్యక్తితో 300; ప్రదర్శనలో 301; ఎమ్మా కాల్వే 301; మత చరిత్రల సదస్సు 301; చిత్రకళలోని

సూక్ష్మతలు 302; సన్న్యాసం వలన ఏం లభిస్తుంది? 302; కొనసాగిన ప్రయాణాలు 303; వేశ్యలకు అనుగ్రహం 304; భారతం ఆహ్వానిస్తున్నది 304; ఓడలో 306.

51. పాశ్చాత్య కార్యకలాపాలు 307

పాశ్చాత్య కార్యకలాపాలు 307; అమెరికా కార్యకలాపాల ప్రభావం 308; ఇంగ్లండు కార్యకలాపాల ప్రభావం 309; కార్యకలాపాలు : ఐదు అంశాలు 309; ప్రసంగాలు 309; తరగతి ప్రసంగాలు 310; అంతర్యోగాలు 310; చర్చలు 311; ఏం చేశారు? 311; భారతీయ ఆధ్యాత్మికత 313; శ్రీరామకృష్ణులు 314; నిజమైన మతం 316; అంతం లేని కార్యకలాపాలు 317.

52. పాశ్చాత్య శిష్యులు 318

వ్యక్తిగత మార్గదర్శకత్వం 318; మిత్రులు 318; శిష్యులు 319; అందరూ బ్రాహ్మణులే! 320; జగద్గురువు 320; సన్నిహిత బంధువు 322; దేశభక్తి 322; బాలుని లాంటి స్వామీజీ! 324; అద్దంలో చూస్తున్నారు! 332; వ్రాత పని 332; తప్పు దారి పట్టినవారి పట్లా అచంచల ప్రేమ 334; కారుణ్యమూర్తియైన గురువు 335.

53. మాయావతిలో 337

బొంబాయిలో 337; బేలూర్ మఠంలో 337; సేవియర్ మరణం గురించి 339; మాయావతి వైపుగా 339; మాయావతి పయనం 341; అద్వైత ఆశ్రమంలో 344; శివ చైతన్యంలో 346; ఆరాధన సమస్య 346; గురువు సేవ 347; గుర్రపు స్వారీ 348; స్వదేశీయునితో ప్రయాణమా? 349; ఖేత్రీ మహారాజు ఆకస్మిక మరణం 350.

54. తూర్పు వంగదేశంలో 352

విద్యార్థులకు ఏం అవసరం? 352; కొన్ని ప్రణాళికలు 353; బేలూర్ మఠ పాలక వర్గం 353; తీర్థయాత్ర 354; భారతదేశ జాగృతి 355; 'నా ఉబ్బసం నయమవుతుందా?' 355; మూడు తీర్థ స్థలాలు 356; అవతారమా? 356; చంద్రనాథ్, కామాఖ్య 357.

55. ఓ భారతమా! మేలుకో! 358

భారతదేశాన్ని ప్రేమించారు 358; ఏం చేశారు? 359; భారతీయ ప్రసంగాలు 359; హిందూమతం 360; ఏది మతం? 360; మతమే ప్రాతిపదిక 361; సేవ – ధర్మం : తక్షణ కర్తవ్యం 361; జాగృతి అనే మహామంత్రం 362;

స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి బీజం 364; స్వాతంత్ర్యం గురించిన భావన 365; పామరులను ఎందుకు ఉద్ధరించాలి? 366; శ్రామికులు పాలించే కాలం 367; మతంలో ఆర్థికాంశం 367; మనం చేయవలసింది 368.

56. నలుగురిలో ఒకరిగా! 369

బేలూర్ మఠంలో 369; స్వామీజీ గది 370; చికిత్సలు 370; 'శుక్రాచార్యులు' 371; బాల్య నేస్తాలతో 372; 'భాగ్' కుక్క 373; పారిశుద్ధ్యం – స్వచ్ఛత 374; జపధ్యానాలు 375; నియమమూ, హృదయకారుణ్యమూ 377; జప ధ్యానాలు ఎప్పుడు చేయాలి? 379; సోదర సన్న్యాసులతో 379; కారమంటే మహా ఇష్టం 380; దరిద్రనారాయణ సేవ 381; పేదల కోసం ద్రవించిపోయారు 382; బంగారు గడియారం 384; ఈయనే వివేకానంద 384.

57. దైవాంశ సంభూతుడు 386

ఇదిగో భగవంతుడు ఉన్నాడు! 386; 'ఇదిగో ప్రత్యక్షమైన భగవంతుడు!' 388; తీర్థం 389; దైవంగా 390; 'సూర్య చంద్రులను నిరోధిస్తాను!' 390; గాయత్రీదేవి ధ్యాసలో 391; దుర్గా పూజ 392; ప్రార్థించి తెచ్చుకొన్న జ్వరం 393; కాళీ పూజ 394; మొక్కు నెరవేర్చడం 394; జపాన్ నుంచి ఆహ్వానం 395; స్వాతంత్ర్యాన్ని యాచించవద్దు 396; రామకృష్ణానంద సానుభూతి 397; గయలో 398; కేదారేశ్వర ఆలయంలో 398; సహస్ర శివాలయాలు 399; సేవాశ్రమం 400; 'అనంత సాగరం' ఆయన 402; తిరిగి బేలూరు మఠానికి 402.

58. గగన చంద్రుడు 403

'నాకు ఆశాభంగం కలిగించరు!' 403; బ్రహ్మానంద అనుభవం 404; ప్రేమానంద అనుభవం 405; విజ్ఞానానంద యుక్తి 406; స్వామీజీ హృదయం 406; పవిత్ర గడియారం 406; స్వామీజీ దేశభక్తి 414; విద్యుదాఘాతం 415; దైవాంశ సంభూతుడు 416; శ్రీరామకృష్ణులతో అభిన్నంగా 417; భైరవుల పహారాలో 417; స్వామీజీ సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరుడే! 418; మాతృదేవి దృష్టిలో 418.

59. తల్లిని మించిన మక్కువ 421

ఛాతీ మీద భరిస్తూ 421; తల్లిగా 421; ప్రేమ ఆధారం 422; దీక్ష 422; ఎలా మార్గదర్శకత్వం వహించారు? 423; సన్న్యాస శిష్యులు 424; నూరుసార్లు జారి

నప్పటికీ 424; కన్నుల నుంచి కాంతి 424; 'నా పురుషోచితమైన కుమారుడివి నువ్వు' 425; 'మిమ్మల్ని వదలివేస్తాను!' 425; 'ఆయన క్షమిస్తారు!' 426; 'నువ్వొక పరమహంసవు అవుతావు!' 427; ఆరాధనా, సేవా? 427; 'మట్టి కుండలో నీరు ఇవ్వు' 428; కాలి నడకన సేవ 428; కుమారా! 428; 'నన్ను ఆరాధించు' 429; అవతార పురుషులా? 430; ఉపనిషత్తుల ఋషా? 431; కన్నుల ఆకర్షణ 432; దీక్షా విధానం 432; క్రొత్త మతమా? 433; ఆశీర్వదిస్తున్నాను! 434; వినమ్రత 434; సన్న్యాస జీవితపు కఠోరాలు 435; ఆశీస్సుల అర్థం 435; సామూహిక త్యాగం 435; స్వామీజీ పూజ 436; అనుకరించకు! 436; గురువు పట్ల విశ్వాసం 437; సన్న్యాసికి యాజమాన్యం కూడదు 438; 'వస్త్రారని నిరీక్షిస్తున్నాను!' 438; 'బాధ్యత తీసు కొంటాను!' 438; వసంతం – సన్న్యాసి 439; ఇతరులు జీవింప తాము అభిల షించారు 440; ముక్తి తథ్యం 441; నైజానికి తగ్గ మార్గం 441; మానసిక దుఃఖాన్ని తొలగించారు 442; దీక్ష 442; తల్లి కన్నా.... 443.

60. కారుణ్యమూర్తియైన గురువుగా! 445

సమస్తాన్నీ దాచారు 445; 'మాయతో క్రీడిస్తున్నాను' 447; అన్ని మనస్సులలో నెలకొన్న వ్యక్తి 447; మంత్ర దీక్ష 447; ధ్యాన విధానం! 448; రెండు పడవల్లో ప్రయాణం 448; భవిష్యత్తు అంచనాలు 449; ముక్తీ : బంధమూ 450; నరకానికి వెళ్లినా.... 452.

61. వివేక–ఆనంద 459

ప్రకృతి నియమం 459; ఛాయాచిత్రాలు 459; ఆధ్యాత్మిక రంగంలో నెపోలియన్ 461; కళ్లు 461; అంగాలు 462; కంఠస్వరం 462; ఆంగ్లం 463; రూపాంతరం 463; ఐరోపా గురువా? 464; భారత మాత 465.

62. 'అశరీరవాణిగా ఉంటాను' 468

శ్రీరామకృష్ణుల జయంతి 468; బ్రహ్మచర్య శక్తి 470; దేహం రాలిపోనీ! 470; 'ఆ స్త్రీ కనిపించడం లేదు!' 471; లెక్కగట్టి ఇచ్చేశాను! 471; దారి ఇచ్చే తీరాలి 472; తాము వైదొలగుతున్నారు 472; 'నన్ను నేను తెలుసుకొన్నాను!' 474; నివేదిత ఇంట్లో 474; చివరి సమస్య కూడా పరిష్కృతమయింది 474; అక్కడ... 475; 'ఇంకొక వివేకానంద ఉంటే... 476; సుషుమ్నా గుండా... 477; 'బాగా ఉన్నాను!' 478; నిష్క్రమిస్తున్నారు! 478; వచ్చింది కరిగిపోయింది! 480; జీవిస్తున్నారు 481.

63. “మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నాను!” 483

ప్రేమమయ స్వరం 483; ‘మీరు సింహ సదృశులు!’ 485; బలిష్ఠత సందేశం 486; మనిషి అక్కర 486; దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తం చేయడం! 487; మొదటి పరిమాణం 487; ఋషులు కండి! 489; దివ్యత్వం : రెండవ పరిమాణం 490; నాలుగు యోగాలు 490; సందేశపు ఇరు పార్శ్వాలు 491; స్వామీజీ పథం 492; భారతదేశం కోసం 493; హిందూమతం కోసం 494; అంతర్జాతీయ రంగంలో 495; నూతన యుగ ఉషోదయం 497; ప్రయత్నించి పాటుపడదాం! 498.

కొనసాగే పయనం 499

‘అ’కారాది సూచి 503

ఓమ్

పరతత్త్వే సదా లీనో
రామకృష్ణ సమాజ్ఞయా ।
యో ధర్మ స్థాపనరతౌ
వీరేశం తం నమామ్యహం ॥

సదా భగవంతునితో తాదాత్మ్య స్థితిలో ఉన్నవారైనప్పటికీ, శ్రీరామకృష్ణుల అనుగ్రహ పూరిత ఆదేశంతో ఆధ్యాత్మికతను సుస్థాపించడానికి శ్రమించినవారూ, శివాంశతో విరాజిల్లినవారూ అయిన స్వామి వివేకానందకు ప్రణమిల్లుతున్నాను.

— స్వామి శారదానంద

One infinite - pure & holy - beyond thought
beyond qualities - I bow down to thee
Swami Vivekananda

చికాగో, 1893

చికాగో, 1894

V

బేలూర్ మఠం

ఈ విభాగంలో

పాశ్చాత్యం నుంచి తిరిగి రాగానే భారతదేశంలో ఏ మత నాయకునికో, రాజకీయ నాయకునికో లభించని, చరిత్రాత్మక స్వాగతం పొందారు.

కొలంబో నుంచి అల్మోరా దాకా పర్యటించి, అన్యుల పరిపాలనలో బానిసలై నిద్రాణంలో ఉన్న భారతీయులను తమ అసదృశ ప్రసంగాలతో మేల్కొల్పారు.

భారతదేశ ప్రాచీన వైభవం, దానిని కోల్పోయిన కారణం, దానిని తిరిగి పొందడానికి ఏం చేయాలో తెలుపడం.

సేవ – ధర్మ బోధన.

నిజమైన మత బోధన.

సామాజిక స్పృహతో కూడిన ఆధ్యాత్మికతను ప్రజలకు ఉపదేశించడం.

అమరనాథ్ శివుణ్ణి దర్శించి 'ఇచ్ఛా మరణ' వరం పొందడం.

తమ పనులకు ప్రధాన కేంద్రమైన బేలూర్ మఠ స్థాపన.

ఒక నూతన సన్న్యాస మార్గాన్ని లోకానికి అందించడం.

యువకులకు శిక్షణ.

31 భారతదేశం మేల్కొంటున్నది!

జీవిత అవస్థలన్నింటిలోను సంస్కరణలు గావించినవారు అనేకు లున్నారు. కాని దేశ ప్రజలు ఒక మౌలిక దుర్బలత్వంతోనూ, ఆత్మ న్యూనతాభావంతోనూ క్రుగ్గి ఉన్నారు. ఆ రుగ్మతను రూపుమాపడం ఆవశ్యకమైంది. మన జాతీయ ఆత్మన్యూనతాభావ జాడ్యాన్ని వదలించు కొనేలా చేసిన వ్యక్తి వివేకానందే!

— **రాజాజీ**

పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లి మన ఆధ్యాత్మిక వారసత్వాన్నీ, సంస్కృతిలోని గొప్ప దనాన్నీ అక్కడ చాటిచెప్పినప్పుడే భారతీయుల అంతరంగాన్ని స్వామీజీ జాగృతం గావించారు. ఆ విధంగా ఆయన పాశ్చాత్య విజయం భారతీయు లకు ఒక మేలుకొలుపు అయిందని చెప్పుకోవాలి. "మీరు బానిసలు, మీరు నిరర్థకులు, మీకంటూ ఎలాంటి వారసత్వమూ లేదు. మేం వచ్చే సమస్తం మీకు అందించాం" అని ఆంగ్లేయులు చెప్పడం వినీ, వారి అణచివేత వలనా తాము మనుష్యులమనే విషయం కూడా మరచిపోయి గాఢసుషుప్తిలో భారతీయులు మునిగిపోయారు. భారతదేశ మహత్త్వాన్నీ, ఆధ్యాత్మిక వారసత్వాన్నీ స్వామీజీ పాశ్చాత్య దేశాలలో చాటి చెప్పినప్పుడు విస్తుబోయింది పాశ్చాత్యమే కాదు, భారతదేశం కూడా! 'తాము నిజంగానే ఇంత మహత్త్వం సంతరించుకొన్న వారమా, ఆధ్యాత్మిక రంగంలో జగద్గురువులు కాగల అర్హత ఉన్నవారమా?' అని భారతీయులు చింతన చేయనారంభించారు. ఈ చింతనను వారిలో జాగృతం చేసినవి సార్వకాలీనమైన స్వామీజీ లేఖలే అనడం నిర్వివాదాంశం.

మేలుకొలుపు

పరమపావనులైన స్వామీజీ చింతనలు లేఖల ద్వారానే మనకు అందుబాటు లోకి వచ్చాయి. లేఖల మూలంగానే తమ భారతీయ మహత్కార్యాన్ని స్వామీజీ ప్రారంభించారని చెప్పవచ్చు. తపస్సు, ఆధ్యాత్మిక సాధనలు, భగవదనుగ్రహం వలన పావనతను సంతరించుకొన్న మనస్సులో ఉద్భవించిన చింతనలు లోకాన్నే

కదలించివేయగలవనడం అతిశయోక్తి కాదు. ఎందుకంటే అట్టి మనస్సులో చింతనలను ఉద్భవింపచేసేది సాక్షాత్తు జగజ్జననియే కాబట్టి. "*ఉత్తిష్ఠత! జాగృత* – లేవండి, మేల్కొనండి. భగవంతుడు మనకు అండగా ఉన్నాడు. ఇంతకన్నా ఎక్కువ వ్రాయలేను. ముందుకు సాగండనే చెబుతున్నాను. ఈ లేఖను ఎవరు చదువుతారో వారికి నా శక్తి సంక్రమిస్తుంది. శ్రద్ధ వహించండి. ముందుకు, మున్ముందుకు! ఓ పరమేశ్వరా! ఎవరో చేయి పుచ్చుకొని నా చేత ఈ విధంగా వ్రాయిస్తున్నారు. ముందుకు నడవండి, ఓ పరమేశ్వరా!"[1] అని తమ లేఖల గురించి స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు. ఈ విధంగా జగజ్జనని చేతిలో పరికరమై స్వామీజీ లేఖలు అందించారు.

రచిస్తున్నది జగజ్జననే!

స్వామీజీ లేఖలు మరో మహత్త్వాన్ని కూడా సంతరించుకొన్నాయి. ఆయన సోదర శిష్యులూ, పలువురు అనుయాయులూ వ్రాసిన లేఖలు ఇతరుల చేతి వ్రాతలో ఉన్నాయి, సంతకం మాత్రం వారు చేశారు. కాని స్వామీజీ లేఖలన్నీ ఆయనే స్వయంగా వ్రాశారు. ఆయన వ్రాసిన లేఖలలో 778 లేఖలు మాత్రమే లభించాయి. ఆ లేఖలు వివేకానంద సాహిత్య సర్వస్వంలో (9,10 సంపుటాలలో) పొందుపరచబడ్డాయి. ఊపిరిసలుపని పనుల మధ్య ఇన్ని లేఖలు వ్రాయడం ఆశ్చర్యం!

స్వామీజీ భారతీయ మహత్కార్య ప్రణాళికలోని ముఖ్యమైన మూడు అంశాలను ఆయన లేఖల ద్వారా మనం తెలుసుకోవచ్చు.

1. మేలుకొలుపు : కాలాల పర్యంతం బానిసత్వంలో మ్రగ్గిన కారణంగా దుర్బలులై, నిద్రాణమై ఉన్న భారతీయులకు ప్రప్రథమావసరం మేలుకొలుపు. స్వామీజీ భారతదేశానికి వ్రాసిన లేఖలన్నింటిలోనూ ఆయన భావోద్వేగం మనకు స్పష్టంగా కానవస్తుంది.

"లేవండి! లేవండి! దీర్ఘరాత్రి అంతరిస్తోంది. పగలు సమీపిస్తున్నది. మహోన్నత తరంగం ఉవ్వెత్తున లేచింది. ఆ తరంగ నిర్ఘాతాన్ని ఏదీ ప్రతిఘటించలేదు. నా వత్సలారా! ఉత్సాహం! ఉత్తేజం! ప్రేమ, నా బిడ్డలారా! ప్రేమ, విశ్వాసం, అపరిమిత

మూడు అంశాల ప్రణాళిక

---

1. 1894లో ఆలంబజార్ మఠ సోదర శిష్యులకు స్వామి రామకృష్ణానంద పేరిట స్వామీజీ వ్రాసిన లేఖ నుండి పొందుపరచబడింది.

– *లేవండి, మేల్కొనండి!, 9వ సంపుటం.*

విశ్వాసం, ఇవే కావాలి. భయపడకండి. భయమే మహాపాపం. మీ అందరికీ నా ఆశీస్సులు."[1]

2. జాగృతి : మేల్కొన్న వారు మళ్లీ నిద్రించరాదు. వారు జాగృతి చెందాలి. దానిని విద్య మూలంగా అందించాలి.

"యథార్థమైన జాతి కుటీరాలలో నివసిస్తోంది. వారు తమ మానవత్వాన్నీ, వ్యక్తిత్వాన్నీ మరచిపోయారు. వారు హిందువుల, మహమ్మదీయుల, క్రైస్తవుల పాదాల క్రింద త్రొక్కివేయబడ్డారు. జేబులో నాలుగు రూకలున్న వారెవరైనా సరే, వారి పాదాల క్రింద త్రొక్కివేయబడడానికే తాము జన్మించామని తలచే స్థితికి వచ్చారు. వారు కోల్పోయిన వ్యక్తిత్వాన్ని వారికి తిరిగి అందించాలి. వారిని విద్యావంతులను చేయాలి..... పామర జనులకు విద్యనిచ్చి, వారిని ఉద్ధరించడం వల్లనే ఒక జాతి రూపొందుతుంది."[2]

కాని దాన్లో ఒక చిక్కు ఉందని స్వామీజీ గమనించకపోలేదు.

"ఒకవేళ మనం ప్రతి గ్రామంలో ఒక పాఠశాల స్థాపించే స్థితిలో ఉన్నామనుకొందాం. కాని పేదపిల్లలు జీవనోపాధికై పొలాలకు వెళతారుగాని, పాఠశాలలకు రారు. మన వద్దా ధనం లేదు. వారినా పాఠశాలకు రప్పించలేం. సమస్య పరిష్కరింపజాలనిదిగా కనిపిస్తోంది. కాని దీన్నుండి నాకొక దారి కనిపిస్తోంది. అది ఇది: కొండ మహమ్మదు వద్దకు రాకపోతే మహమ్మదు కొండ వద్దకు వెళ్లాలి. బీదవాడు పాఠశాలకు రాలేనప్పుడు, విద్యే అక్కడికి వెళ్లి చేరాలి. ఎలా? నా సోదర శిష్యులను మీరు చూశారు కదా! అట్టి స్వార్థరహితులూ, ఉత్తములూ, విద్యావంతులూ అయిన వారిని, వందల మందిని భారతదేశపు అన్ని వైపుల నుండి సంపాదించగలను. ప్రజలలో ప్రతి ఒక్కరి గుమ్మం వద్దకు, గ్రామ గ్రామానికి వీరు మతంతో పాటు విద్యను కూడా తీసుకొని వెళ్లాలి. అదేవిధంగా వితంతువులను సంఘటితపరచి స్త్రీలకు అధ్యాపికలుగా చేయాలనే ఆలోచన ఉంది."[3]

ఏ రకమైన విద్య గరపాలి?

---

1. 1894, మే 28 వ తేదీ అలసింగ పెరుమాళ్‌కు స్వామీజీ వ్రాసిన లేఖ నుండి. *(లేవండి, మేల్కొనండి!, 9వ సంపుటం.)*

2,3. 1894, జూన్ 20 వ తేదీ హరిదాస్ విహారీదాస్ దేశాయ్ (దివాన్జీ)కి స్వామీజీ వ్రాసిన లేఖ నుండి. *(లేవండి, మేల్కొనండి!, 9వ సంపుటం.)*

"కెమెరా పుచ్చుకొని వారి వద్దకు వెళ్లి, వారికి ఖగోళ సంబంధమైనవి గాని, లేక ఏ ఇతరమైన బొమ్మలను, వివిధ దేశాల చరిత్రలకు సంబంధించిన అంశా లను చూపిస్తున్నారనుకొందాం. ఆ విధంగా గ్లోబుల ద్వారా, దేశ పటాల ద్వారా ఎంత విద్య నేర్పవచ్చు? ఆ బోధన అంతా నోటితోనే. విద్య పొందడానికి కన్ను ఒక్కటి మాత్రమే ద్వారం కాదు. చెవులు కూడా ఆ పని చేయగలవు. ఆ విధంగా వారికి ఆశయాలు ఏర్పడతాయి. నైతిక దృక్పథం అలవడుతుంది. అభివృద్ధి చెందడానికి అవకాశం కలుగుతుంది. మన పని ఇంతటితో సరి. మిగిలింది వారే నెరవేర్చుకొంటారు."[1]

కాని ఈ విద్యను గురించినంత వరకు ఒక విషయంలో బహు జాగ్రత్తగా వ్యవహరించాలని స్వామీజీ హెచ్చరించారు. అది – మత చేతన నుండి ప్రజలను వైదొలగకుండా చేయడం:

"వారి వారి మతానికి దెబ్బ తగలని రీతిలో పామర జనులను ఉద్ధరించడం – అనే ఆదర్శాన్ని ముందుంచుకోండి ..... మీరు జనసామాన్యాన్ని ఉద్ధరించ గలరా? వారి స్వాభావికమైన ఆధ్యాత్మిక నైజం కుంటుపరచక, వారు కోల్పోయిన వ్యక్తిత్వాన్ని తిరిగి వారికి అందించగలరా? సమత్వంలోను, స్వాతంత్ర్యంలోను, కార్యదక్షతలోను, శక్తిలోను పాశ్చాత్యు లందరి కన్నా మీరు పాశ్చాత్యులు కాగలరా? అదే సమయంలో ఆధ్యాత్మిక సంస్కృతిలోను, స్వభావాలలోను మీరు పరిపూర్ణులైన హిందువులుగా ఉండగలరా?..... దానిని మనం చేసే తీరాలి. దానిని సాధించడం కొరకే మీరు జన్మించారు."[2]

వీటిని సంస్థాగతంగా ఆచరణరూపంలో పెట్టడంలో శ్రద్ధ వహించారు స్వామీజీ:

"నా జీవిత ఆశయం ఇదే – ఉత్తమ భావాలను ప్రతి గుమ్మం వద్దకు కొని పోయే ఒక యంత్రాంగాన్ని స్థాపించాలి. పిదప స్త్రీలు, పురుషులు తమ విధిని తామే నిర్ణయించుకొంటారు. ప్రధానమైన జీవిత సమస్యలను గూర్చి మన పూర్వీ కులు, ఇతర దేశాల వారు ఏమి ఆలోచించారో, ఆ విషయాలను వారికి తెలియ జేయండి. ముఖ్యంగా ఇతరులు ఏం చేస్తున్నారో చూసిన తరువాత వారిని

---

1. 1894, జూన్ 20 వ తేదీ హరిదాస్ విహారీదాస్ దేశాయ్‌కి (దివాన్జీకి) స్వామీజీ వ్రాసిన లేఖ నుండి. – లేవండి, మేల్కొనండి!, 9వ సంపుటం.

2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం. 9, పుట 108.

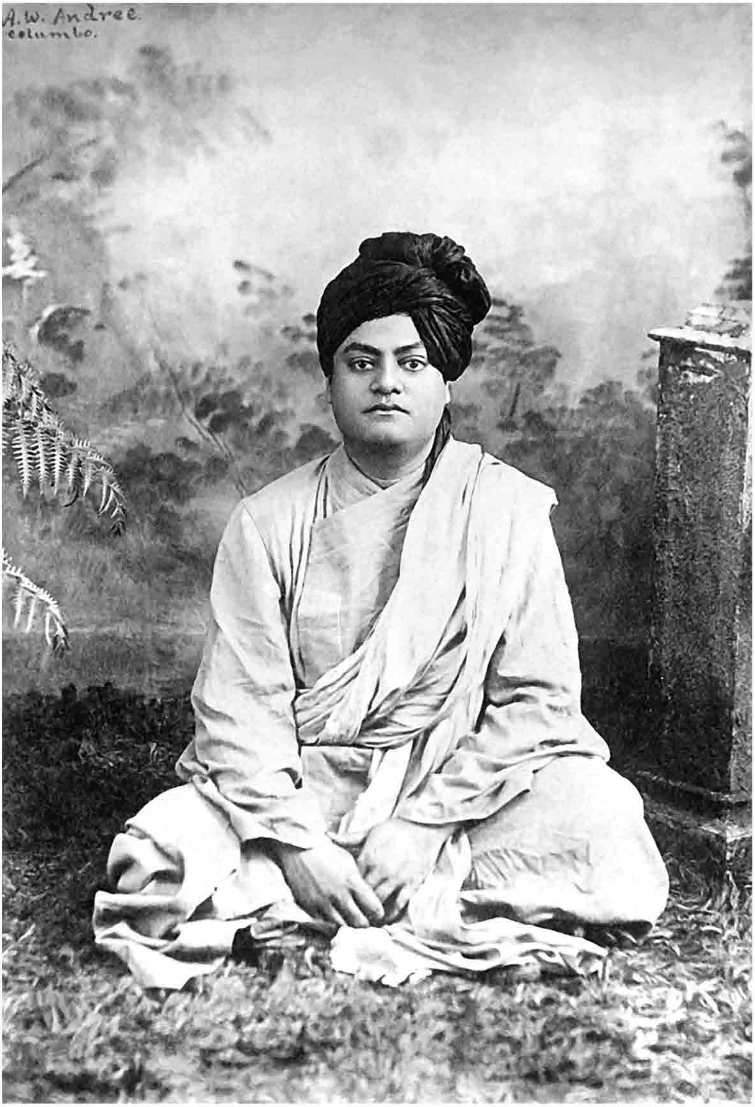

కొలంబో, 1897

ဢ చెన్నై, 1897 ဣ

నిలబడ్డవారు : 1. అలసింగ పెరుమాళ్ 2. గుడ్విన్ 3. ఎం.ఎన్. బెనర్జీ
కుర్చీలో కూర్చున్నవారు : 2. శివానంద 3. స్వామీజీ 4. నిరంజనానంద 5. సదానంద
క్రింద కూర్చున్నవారు : 2. బిలిగిరి అయ్యంగార్ 4. డా. నంజుండరావు

ဢ కేసిల్ కర్నన్ ဣ
ప్రస్తుత వివేకానంద గృహం, చెన్నై
1897 ఫిబ్రవరి 6 నుంచి 15 వరకు స్వామీజీ బసచేసిన విడిది

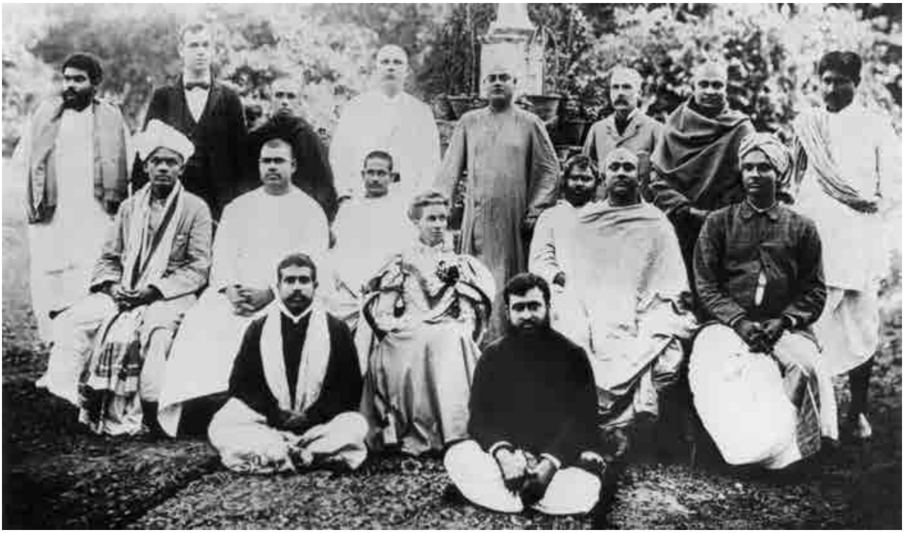

కలకత్తా, 1897

నిలబడ్డవారు : 1. శాంతిరామ్ 2. టర్న్‌బుల్ 3. ప్రకాశానంద 5. స్వామీజీ 6. కెప్టెన్ సేవియర్ 7. శివానంద
కుర్చీలో కూర్చున్నవారు : 1. అలసింగ పెరుమాళ్ 2. రామకృష్ణానంద 3. ప్రేమానంద 4. మిసెస్ సేవియర్ 5. అద్భుతానంద 6. తురీయానంద 7. సి.జి. నరసింహాచార్య
క్రింద కూర్చున్నవారు : 2. హారిసన్ (కొలంబో)

కాశ్మీర్ పడవ గృహంలో, 1898

రామకృష్ణ మఠం : నాలుగు దశలు

వరాహ నగర మఠం
1886–1892

ఆలంబజార్ మఠం
1892–1898

నీలాంబర మఠం
1898–1899

బేలూర్ మఠం
1899 నుంచి

బేలూర్ మఠం : ఒక విభాగం
కుడివైపు కట్టడం మేడ కుడి మూలలో స్వామీజీ గది;
కట్టడం ప్రక్కన 'స్వామీజీ మామిడి చెట్టు'

స్వామీజీ గది

బేలూర్ మఠం, 1899

రెండవసారి పాశ్చాత్యానికి బయలుదేరడానికి ముందు రోజు

నిలబడ్డవారు : 1. దేవేంద్రనాథ్ మజుందార్ 2. నిర్మలానంద 3. విరజానంద 4. శివానంద 5. తురీయానంద 6. అఖండానంద 7. విజ్ఞానానంద 8. శారదానంద 9. సచ్చిదానంద.

కుర్చీలో కూర్చున్నవారు : స్వామీజీ, ప్రక్కన బ్రహ్మచారి హరేంద్రనాథ్. **బల్లమీది వారు :** 2. సోమానంద 3. కళ్యాణానంద 4. అద్వైతానంద 5. ఆత్మానంద 6. త్రిగుణాతీతానంద 7. సురేశ్వరానంద 8. బోధానంద 9. బ్రహ్మచారి నందలాల్ 10. ఖేడా 11. ప్రకాశానంద 12. ప్రజేన్ 13. శుద్ధానంద. **నేల మీద :** నిశ్చయానంద

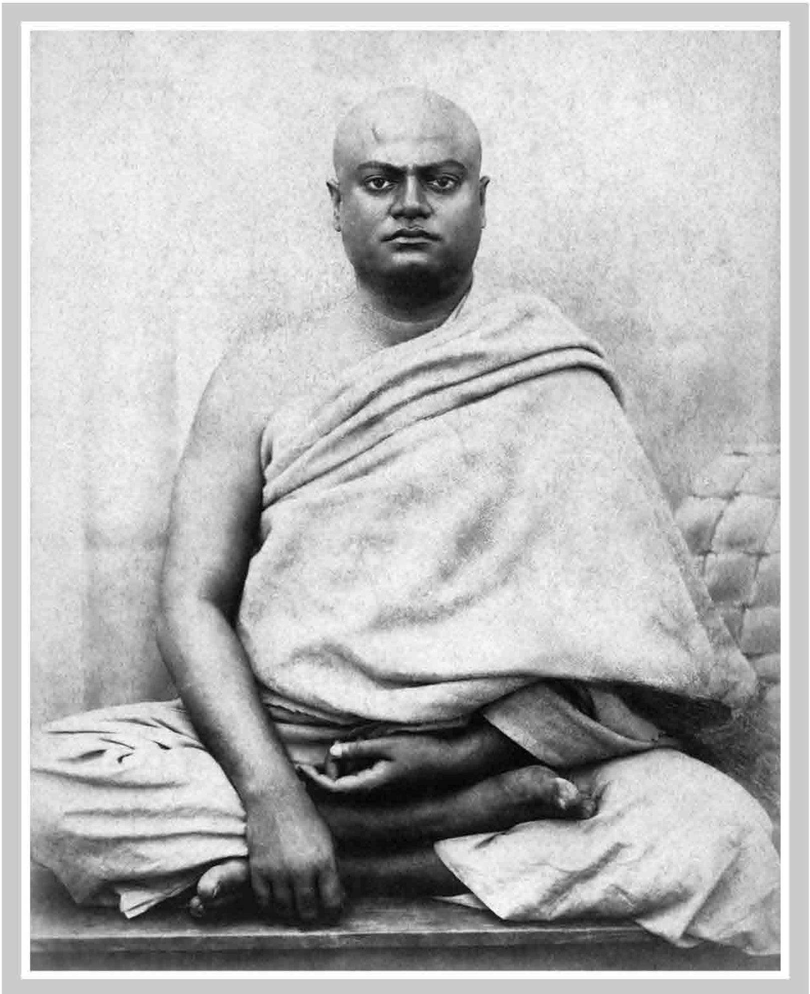

ఆలంబజార్ మఠం, 1897

క్యాలిఫోర్నియా, 1900

బెల్గామ్, 1892

న్యూయార్క్, 1895

నిర్ణయించుకోనివ్వండి. రసాయన పదార్థాలను ఒక చోట చేర్చడమే మన పని. ప్రకృతే దాని విధానాల ననుసరించి స్ఫటికీకరణం చేసి తీరుతుంది. కష్టించి పనిచేయండి. స్థైర్యంగా ఉండండి. భగవంతుని యందు విశ్వాసంతో మెలగండి. నే నిప్పుడో, త్వరలోనో వస్తాను."[1]

"అక్కడ వారిని సంఘటితపరచి కార్యదర్శి బాధ్యత, కోశాధికారి బాధ్యత నువ్వే వహించడానికి తయారుగా ఉండు; ఇక్కడి నా మిత్రులతోను, సానుభూతి పరులతోను సరాసరి ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలను, లావాదేవీలను ఎప్పుడు సాగిస్తావో అప్పుడు నీకూ, నాకూ మేలు కలుగుతుంది ..... పనంతా నువ్వే చేస్తూ ప్రముఖులను కార్యనిర్వాహక సభ్యులుగా వేసుకో; వారి పేరుకు మంచి విలువ ఉంటుంది."[2]

3. శ్రీరామకృష్ణులు : ఈ పనులన్నీ శ్రీరామకృష్ణుల దివ్యనామం పేరిట ఆయనను కేంద్రంగా చేసుకొని జరగాలి.

"మద్రాసులో ఒక దేవాలయం నిర్మించడానికి మైసూరులోను, ఇతర ప్రాంతాలలోను నిధులను సేకరించడానికి ప్రయత్నించు. ఆ దేవాలయంలో గ్రంథాలయం ఒకటి ఉండాలి. కార్యాలయానికి, సన్న్యాసులైన ప్రచారకులు, అర్ధంతరంగా వచ్చే బైరాగులు బస చేయడానికి కొన్ని గదులు ఉండాలి.

"సులభమైన మార్గం ఉంది: ఒక కుటీరాన్ని తీసుకొని దాన్ని గురు మహ రాజ్ ఆలయంగా చేసుకోవాలి. సహాయం పొందడానికీ, పూజించడానికీ పేదలను అక్కడకు చేరనివ్వాలి. ఉదయం, సాయంత్రం అక్కడ పురాణ కథలు వినిపిం చాలి. తద్వారా జనులకు మీరు బోధింపదలచిన విషయాల నన్నింటినీ బోధించవచ్చు. క్రమేణా ప్రజలకు దాన్లో అభిరుచి కలుగుతుంది. వారే ఆ ఆల యాన్ని నిర్వహించగలరు. కొన్ని సంవత్సరాల్లో ఈ కుటీర దేవాలయమే ఒక మహోన్నతమైన సంస్థగా రూపొందవచ్చు. క్షామనివారణ నిమిత్తమై వెళ్లే వారు ప్రతి జిల్లాలోను మొదట ఒక కేంద్రస్థానాన్ని నిర్ణయించుకొని అక్కడ ఒక కుటీర ఆలయం ప్రారంభించాలి. అక్కణ్ణుండి మన పనులన్నీ సాగుతూవుండాలి.[3]

ఈ ఆలయంలో శ్రీరామకృష్ణులు ఆరాధ్య దైవంగా ఉండాలని సూచిస్తు న్నారు. ఎందుకు?

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం, 9, పుట 107.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం, 9, పుట 204.
3. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం, 10, పుట 157-58.

"భారతదేశం ఎంతో కాలం బాధలకు లోనయింది. సనాతన ధర్మం ఎంతో కాలం కష్టాల పాలయింది. కాని భగవంతుడు దయామయుడు. తన బిడ్డలను ఉద్ధరించడానికి ఆయన మరోసారి అవతరించాడు. బాగు పడడానికై అనాథలకు మరొక అవకాశం దక్కింది. శ్రీరామకృష్ణుల పాదాక్రాంతమైతేగాని భారతదేశం ఉద్ధరింపబడదు. ఆయన జీవితం, సందేశాలు దేశదేశాంతరాలలో వ్యాప్తి గాంచాలి. హైందవ సమాజంలోని నరనరాలలోకి అవి పాకిపోవాలి." *(లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం, 9. 250)*

"శ్రీరామకృష్ణుల జీవితం ఒక దివ్యజ్యోతి, దాని అద్భుత తేజంలో హిందూ మత పరావధి అంతా యథార్థ రూపంలో అర్థం చేసుకోవచ్చు. శాస్త్రాలలో ప్రతిపాదించిన తత్త్వజ్ఞానాని కంతటికీ ఆయన ప్రత్యక్ష నిదర్శనం. ఋషులు, అవతారపురుషులు దేనిని బోధింపనెంచారో ఆ తత్త్వాల నన్నింటినీ ఆయన తన జీవితంలో ప్రదర్శించారు. గ్రంథాలూ, సిద్ధాంతాలూ - ఈయన వాటి ఆచరణ, అనుభవం. ఐదు వేల సంవత్సరాల జాతీయ ఆధ్యాత్మిక జీవితాన్నంతా ఈయన తన యాభై ఒక్క సంవత్సరాల జీవితంలో గడిపి, భావితరాలవారికి తానొక ప్రత్యక్ష నిదర్శనంగా నిలిచిపోయారు." *(9.274)*

ఇక్కడ మనం ఒక విషయం స్పష్టంగా అర్థం చేసుకోవాలి. ఇప్పటికే హిందూమతంలో ఆరాధింపబడుతూన్న దేవతల సంఖ్యకు ఒకటి చేర్చడం కోసం స్వామీజీ శ్రీరామకృష్ణులను మన ముందు ఉంచలేదు. అందుకు మారుగా ఒక ఆదర్శనీయునిగా శ్రీరామకృష్ణులను గుర్తింపజేస్తున్నారు. శ్రీరామకృష్ణులనే ప్రత్యేక వ్యక్తి కాదు; శ్రీరామకృష్ణులనే తత్త్వమే ఇక్కడ సూచింపబడుతున్నది. శ్రీరామ కృష్ణులు గడపిన జీవితం, బోధించిన ఆదర్శాలు మన జీవిత ఆదర్శాలుగా రూపొందాలి. అదే శ్రీరామకృష్ణుల నిజమైన ఆరాధన.

"ఆయన పావన నామం ఎంత అధికంగా వ్యాప్తి చెందితే అంత మంచిది. కాని ఒక విషయం తెలుసుకోవలసి ఉంది. లోకానికి ఒక ప్రత్యేక సందేశమివ్వడానికే మహాయోగులు ఆవిర్భవిస్తారు. పేరుప్రతిష్ఠలకై కాదు. కాని వారి అనుయాయులు ఆ మహనీయుల బోధనలను వెనక్కునెట్టి వారి పేర్ల కోసమే పెనగులాడుతుంటారు. ఇదే ప్రపంచ చరిత్ర. శ్రీరామకృష్ణుల పేరును జనం అంగీ కరించినా, అంగీకరించకపోయినా నేను లెక్కపెట్టను. కాని ఆయన బోధనలు, జీవితం, సందేశం లోకమంతటా వ్యాప్తిచేయడానికై ప్రాణాలను అర్పించడానికి సైతం నేను సంసిద్ధుణ్ణి" *(9.258)* అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

పాశ్చాత్యంలో స్వామీజీ అనుభవాలు పెంపొందేకొద్దీ ఆయన భారతదేశానికి అవసరమైన తన కార్యాచరణ పథకంలో కూడా కొన్ని మార్పులు చేయగోరారు:

"పామర జనుల్లో విద్యావ్యాప్తి చేయాలనే నా ఉద్దేశాన్ని ప్రస్తుతానికి వాయిదా వేశాను. అది నెమ్మది నెమ్మదిగా జరుగుతుంది. ఉత్సాహపూరితులైన మత ప్రచారకులు ప్రస్తుతం నాకు అవసరం. మద్రాసులో మన కిప్పుడు ఒక కళాశాల అవసరం. దాన్లో వివిధ మతాల్లోని సామరస్యాలను, వ్యత్యాసాలను అధ్యయనం చేయించాలి. సంస్కృతం, వేదాంతంలోని వివిధ సంప్రదాయాలు, ఐరోపా భాషలు అందులో బోధింపబడాలి. దేశీయ భాషల్లోను, ఆంగ్లంలోను పత్రికలు ప్రచురించడానికి ఒక ముద్రణాలయం కావాలి." *(9.292)*

కార్యాచరణ పథకం– విభిన్న అభిప్రాయాలు

"ఇదే తరుణం, ఇది చేజారిపోతే ఎన్నడూ కాలం కలసిరాదు. విభిన్న దృక్పథాలలో విషయాలను విచారణ చేసిన తరువాత ఇప్పుడు నా మనస్సు ఈ క్రింది పథకంలో కేంద్రీకృతమైంది. ముందుగా మద్రాసులో ధర్మశాస్త్ర కళాశాల (Theological College) నొక దాన్ని ప్రారంభించాలి. పిదప దాని ఆశయాలను విస్తృతపరచాలి. అక్కడ యువకులకు వేదాలూ, వాటి భాష్యాలూ, తత్త్వాలూ వాటితోబాటు ఇతర మతాల గురించి అవగాహన నేర్పాలి. ఆ కళాశాల ఒక అంగంగా ఆంగ్లంలోను, ప్రాంతీయ భాషలోను ఒక పత్రిక కూడా ప్రారంభించాలి."[1]

పత్రిక ప్రారంభించాలనే ప్రయత్నంలో స్వామీజీ ముమ్మరంగా ఉన్నారు:

"ఎలాగైనా పత్రికను వెలువరించాలనుకొంటున్నాను. నువ్వు ప్రచురించే పత్రిక చౌకబారుది కాక, స్థిరమైనదిగా ఉదాత్తమైనదిగా ఉండాలి. నీకు డబ్బు పంపుతాను..... పని ప్రారంభించు. ఇక్కడ కొందరు చందాదారులను చేర్పిస్తాను. నేను కూడా పత్రికకు కొన్ని వ్యాసాలు వ్రాస్తాను; అప్పుడప్పుడు అమెరికన్ రచయితలచే వ్రాయించి కూడా పంపుతాను. నువ్వు కూడా అక్కడ శాశ్వత విలువలున్న రచనలు చేయగల రచయితలను కొందరిని సంపాదించు."[2]

---

1. 1895 జనవరి 3వ తేదీ స్వామీజీ, న్యాయమూర్తి సర్ సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్‌కు వ్రాసిన లేఖ నుండి.

2. 1895 మే 6వ తేదీ స్వామీజీ, అలసింగ పెరుమాళ్‌కు వ్రాసిన లేఖ నుండి.

స్వామీజీ లేఖలు భారతదేశంలో ముఖ్యంగా, చెన్నైకు, కలకత్తాకు వ్రాయ బడ్డాయి. చెన్నైలో అలసింగ ప్రభృతులు స్వామీజీ ఆదేశం మేరకు వెంటనే 'రామకృష్ణ సంఘం' ఒకదాన్ని ఏర్పాటుచేసి పని ప్రారంభిం చారు. స్వామీజీ ఇచ్చు మేరకు మరొక పని కూడ వెంటనే ప్రారంభమయింది. అది 'బ్రహ్మవాదిన్' అనే ఆంగ్ల పత్రిక. ఆ పత్రిక ప్రారంభిం చడంలోని ఉద్దేశం అలసింగ ఇలా వివరించారు:

బ్రహ్మవాదిన్

"స్వామి వివేకానంద మార్గదర్శకత్వంలో 'బ్రహ్మవాదిన్' అనే పత్రిక ప్రారం భించాలని తీర్మానించారు. హైందవధర్మాన్ని ఆధారం చేసుకొని వేదాంతాన్ని విపులీకరించడమూ, మానవాళికి సామాజికపరమైన, క్రమశిక్షణపరమైన పురోభి వృద్ధికై కృషిచేయడమూ - ఇవి ఈ పత్రిక లక్ష్యాలు...."

1895 సెప్టెంబర్ 15వ తేదీ 'బ్రహ్మవాదిన్' అనే ఆంగ్ల పత్రిక మొదటి సంచిక విడుదలయింది. అలసింగ పెరుమాళ్ ఆ పత్రిక సంపాదకుడయ్యాడు. సేవకూ, వినమ్రతకూ ప్రతిరూపమై విరాజిల్లిన అలసింగ నామధేయం పత్రికలో ఎక్కడా అచ్చు కాలేదు. ఈ పత్రికకు పంపిన ఆశీర్వచన సందేశంలో స్వామీజీ ఇలా వ్రాశారు:

"ముక్తికి మార్గం ఇదేనన్న రీతిలో 'బ్రహ్మవాదిన్' విజయానికై కృషిచెయ్యి. పరిపూర్ణ విశ్వాసం అవసరం. ఈ పత్రిక నీ ఇష్టదేవతగా మారాలి. నీ లక్ష్యాన్ని ఎలా సిద్ధించుకోవాలో అప్పుడే నీకు అవగతమవుతుంది."

స్వామీజీ ఆశీర్వచనాలను హృదయంలో పాదుగొలుపుకొని అలసింగ పని చేయసాగాడు. స్వల్ప ఆదాయం గలవాడైనప్పటికీ, ఇంటి సమస్యలు, తక్కిన పను లన్నింటినీ పట్టించుకోకుండా అతడు పత్రికకు సేవలందించాడు. న్యూయార్క్, లండన్ లాంటి చోట్ల నుండి స్వామీజీ ఆ పత్రికకు చందాదారులను చేర్పించారు. అలసింగ పెరుమాళ్ బావగారైన ఆచార్య రంగాచారి, చెన్నైలోని ప్రముఖులు కొందరు పత్రికలో వ్రాసేవారు. ప్రారంభంలో సి.జి. నరసింహాచార్, ఆర్.ఏ. కృష్ణమాచార్, జి. వేంకట రంగారావు అనేవారు పత్రిక వెలువడడంలో సహాయం అందించారు. అలసింగతో కలసి పలువురు యువకులు కూడా పని చేశారు. ఒక వైపు శంకరుడు, రామానుజుడు, సదాశివ బ్రహ్మేంద్రుడు, పతంజలి గ్రంథాల అను వాదం; కాంట్ మొదలైన పాశ్చాత్య తత్త్వజ్ఞుల రచనలు; ప్రధాన మతాల గురిం చిన వ్యాసాలు; శ్రీరామకృష్ణుల సన్న్యాస శిష్యుల, ధర్మపాలుని, మాక్స్‌ముల్లర్ లాంటి అనేకుల రచనలతో 'బ్రహ్మవాదిన్' పత్రిక విజయవంతంగా నడిచింది.

స్వామీజీ సహస్ర ద్వీప వనంలో బసచేసి ఉన్నప్పుడు రచించిన 'యతిగీతం' కవితను తమ ప్రథమ కానుకగా 'బ్రహ్మవాదిన్‌కు' పంపించారు. ఆయన మార్గదర్శకత్వ ఫలితంగా, అలసింగ పెరుమాళ్ నిర్విరామ కృషి కారణంగా 'బ్రహ్మవాదిన్' విజయవంతంగా కొనసాగింది.[1] స్వామీజీ ఈ పత్రికపై ఎంతో ఆశ పెట్టుకొన్నారు. నిధుల కొరత కారణంగా పత్రికను నడపడానికి బాగా ఇబ్బంది ఏర్పడ్డప్పుడు స్వామీజీ, "బ్రహ్మవాదిన్ ఆర్థిక దుఃస్థితిని గూర్చి నీ ఉత్తరం ద్వారా తెలుసుకొన్నాను. నేను లండన్‌కు తిరిగి వెళ్లాక సహాయం అందించడానికి ప్రయత్నిస్తాను. పత్రిక ప్రమాణాన్ని దిగజారనివ్వక కొనసాగించు.... ధైర్యం వహించు. 'బ్రహ్మవాదిన్' ఒక మణి – అది అంతరించకూడదు. అలాంటి పత్రిక సహజంగా, తన కాళ్ళమీద తాను నిలబడాలి. మనం ఆ విధంగా తప్పక చేద్దాం. కొన్ని నెలలు ఓపిక వహించు"[2] అని వ్రాశారు. పలు లేఖలలో ఆయన ఈ పత్రిక గురించి ప్రస్తావించడమూ, పొరపాట్లను ఎత్తి చూపించడమూ మనం చూడవచ్చు.

'బ్రహ్మవాదిన్' ఉన్నత ప్రమాణాలలో కొనసాగడం వలన మతం, తత్త్వాల గురించి కొంత అవగాహన గలవారే ఆ పత్రికను చదివి అవగతం చేసుకోగలిగారు. కాని శ్రీరామకృష్ణుల, స్వామీజీ, తక్కిన తత్త్వజ్ఞుల భావనలు జనసామాన్యానికి సైతం అందుబాటులో ఉండాలని అలసింగ పెరుమాళ్ అభిలాష. ఎందుకంటే జనసామాన్యాన్ని చేరుకోవడమే స్వామీజీ ప్రధానోద్దేశం కనుక. అలసింగ, డా॥ నంజుండరావుతో ఆలోచించి మరో పత్రిక ప్రారంభించడానికి స్వామీజీ అంగీకారం కోరాడు. క్రొత్త పత్రిక ప్రారంభించడంలో స్వామీజీ అంతగా ఆసక్తి కనబరచలేదు. అయినప్పటికీ యువకుల ఉత్సాహానికి అవరోధం కల్పించరాదని సమ్మతించారు. ఈ క్రొత్త

ప్రబుద్ధ భారతం

---

1. బ్రహ్మవాదిన్ వెలువడడంలో మొదటి పది సంవత్సరాలు ఇంతకు మునుపే పేర్కొన్న ముగ్గురు సహాయం చేశారు. 1905 – 1909 దాకా అలసింగ పెరుమాళే దాని బాధ్యత వహించవలసి వచ్చింది. పక్షపత్రికగా ప్రారంభమైన బ్రహ్మవాదిన్ 1899 నవంబర్ నుండి మాసపత్రికగా వెలువడసాగింది. 1909 మే 11 వ తేదీ అలసింగ పెరుమాళ్ కాలధర్మం చెందాడు. 1912 వరకు ఎన్నో ఇబ్బందులతో వెలువడుతూ వచ్చిన ఆ పత్రిక, ఆ తరువాత ఆగిపోయింది. అలసింగ మిత్రులు ఎంతగానో ప్రయత్నించినప్పటికీ ఆ పత్రికను పునరుద్ధరించలేకపోయారు.

కాలాంతరంలో 1914లో చెన్నై, శ్రీరామకృష్ణ మఠం, 'ది వేదాంత కేసరి' అనే ఆంగ్ల మాస పత్రికను ప్రారంభించి, 'బహ్మవాదిన్' పనిని కొనసాగిస్తోంది.

2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం, 10, పుట 49.

పత్రికకు 'ప్రబుద్ధ భారతం' అని పేరుపెట్టారు. ఇది కూడా ఆంగ్ల మాసపత్రికే. యువకుడూ, విద్యాధికుడూ అయిన పి.ఆర్. రాజం అయ్యర్ ఆ పత్రికకు సంపాదకుడయ్యాడు. 'బ్రహ్మవాదిన్' ముద్రితమయ్యే అదే ముద్రణశాలలో 'ప్రబుద్ధ భారతం' కూడా ముద్రింపబడింది. 1896 జూలైలో మొదటి సంచిక వెలువడింది. ఆ రోజుల్లోనే దానికి మూడు వేలమంది చందాదారులు ఉండేవారు.[1]

పిల్లల పత్రిక

డాక్టర్ నంజుండరావు పిల్లల కోసం ఒక పత్రిక ప్రారంభించాలనుకొన్నారు. దానిని ప్రోత్సహిస్తూ స్వామీజీ ఇలా వ్రాశారు: "పిల్లలకు నువ్వు తలపెట్టిన పత్రిక విషయంలో నీకు నా పూర్తి ఆమోదం ఉంది. నాకు చేతనైనంత సాయం కూడా చేస్తాను.... దానిని స్వతంత్రమైన దాన్నిగా చేయి... సంస్కృత వాఙ్మయంలో అనేక చోట్ల వెల్లివిరిసిన అద్భుతమైన కథలను అతి సులభశైలిలో తిరగరాస్తే అది పత్రికకు ముఖ్యాంశమవుతుంది. నాకు తీరిక చిక్కినప్పుడల్లా వీలైనన్ని కథలను వ్రాసి పంపుతాను" *(10.22).* 'వింత లోకంలో ఆలిస్' (Alice in Wonderland) లాంటి ఒక పిల్లల పుస్తకాన్ని స్వయంగా తానే వ్రాయగోరారు స్వామీజీ.

వివేకానంద ఇలా ప్రసంగించారు

స్వామీజీ భావనలు ఈ రకంగా భారతదేశంలో ప్రప్రథమంగా తమిళ నాడులో కార్యరూపం దాల్చాయి. 'లోకోపకారి' లాంటి పలు తమిళ పత్రికలలో స్వామీజీ ప్రసంగాలు అనువదింపబడి వెలువడసాగాయి. అంతేగాక గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ఆయన భావనలు ప్రచారం గావించే ప్రయత్నాలు ఆయన జీవితకాలంలోనే తమిళ నాడులో కొనసాగాయి. నాట్రాంపల్లి సమీపంలోని వాణియంబాడికి చెందిన శ్రీ వేంకటస్వామి నాయుడు ఒక సంస్కర్త. ఆయనకు ఆంగ్లం తెలియదు. స్వామీజీ అమెరికాలో ఇచ్చిన ప్రసంగాల తమిళ అనువాదాలను పత్రికలో ఆయన చూశారు. అవి చూసీ, ఆ పత్రికలలో ప్రచురితమైన స్వామీజీ ఛాయాచిత్రాన్ని చూసీ ఆకర్షితుడైన ఆయన స్వామీజీ భావనలను ప్రచారం చేయడమే తన

---

1. కాని దురదృష్టవశాత్తు 1898 మే నెల రాజం అయ్యర్ తన 26వ ఏట కాలధర్మం చెందాడు. దాంతో ఆ పత్రిక మూతపడవలసి వచ్చింది. రాజం అయ్యర్ 'ప్రబుద్ధ భారతం'లో వేదాంతం గూర్చి రచించిన పలు వ్యాసాలను పొందుపరచి కాలాంతరంలో Rumbles in Vedanta పేరిట పుస్తకంగా వెలువరించారు. వేదాంతం మీద ఒక సప్రామాణిక గ్రంథంగా అది నేటికీ విరాజిల్లుతున్నది. 'ప్రబుద్ధ భార'తాన్ని వదలిపెట్టడానికి స్వామీజీకి మనస్కరించలేదు. అనేక ప్రయత్నాల తరువాత స్వామీజీ దానిని అల్మోరా నుండి వెలువరించగలిగారు.

లక్ష్యంగా చేసుకొన్నాడు. ఆయన జ్ఞాపకశక్తి అమోఘం. స్వామీజీ శంఖారావాలన్నీ ఆయనకు కంఠోపాఠం. స్వామీజీ మాదిరే దుస్తులు ధరించి వేదిక మీద నిలబడి వాటిని అట్లే ఒప్పజెప్పేవాడు. చివరగా, "వివేకానంద అమెరికాలో ఈ రకంగా ప్రసంగించారు" అని ముగించేవాడు. ఇది జనులను విపరీతంగా ఆకట్టుకొంది.

స్వామీజీ సేవ-ధర్మ భావనను కూడా వేంకటస్వామి కార్యాచరణలో చూపించారు. పేదల కోసం ఎంతో బాధపడ్డ ఆయన, వారి కోసం ఎన్నో పనులు చేపట్టారు. ఆ ఉద్దేశంతో, 'వివేకానంద వేదాంత సంఘం' స్థాపించారు. దానిని గురించి కాలాంతరంలో స్వయంగా స్వామీజీకి ఉత్తరం ద్వారా తెలియజేశారు కూడా! అందుకు అభినందిస్తూ స్వామీజీ ఇలా వ్రాశారు:

శ్రీ కె. వేంకటస్వామి నాయుడు,
వి.వే. సంఘం,

ప్రేమాస్పదా!

మీ అభిమానానికి కృతజ్ఞతలు. వేదమతాన్ని ప్రచారం చేయడానికై మీరు విజయవంతంగా ఒక సంఘాన్ని ప్రారంభించిన సందర్భంగా నా శుభాకాంక్షలు అందుకోండి. మీ ప్రయత్నాలన్నీ విజయవంతమగుగాక! అందరి సభ్యులకూ నా కృతజ్ఞత, శుభాకాంక్షలు.

భగవత్సేవలో మీ
వివేకానంద

స్వామీజీ జీవిత కాలంలోనే ఆయన పేరిట, ఆయన ఆశయాల స్ఫూర్తితో నిర్వహించబడిన తమిళనాడుకు చెందిన సంఘం ఇదొక్కటే అయివుండవచ్చని అనిపిస్తూన్నది. తమ పేరిట సంఘం ఏర్పడి ఉండడం వలన సిగ్గుపడో ఏమో స్వామీజీ తమ పేరును పూర్తిగా వ్రాయకుండా వి.వే. సంఘం అని వ్రాశారు.[1]

ఈ విధంగా అనేక మార్గాలలో స్వామీజీ భావనలు భారతదేశంలో ఆచరణ రూపాన్ని దాల్చసాగాయి.

---

1. వేంకటస్వామిగారి ఈ ప్రయత్నమే కాలాంతరంలో నాట్రాంపల్లిలో శ్రీరామకృష్ణ మఠ శాఖ ఉద్భవించడానికి కారణమయింది.

ఈ కార్యక్రమాలన్నింటికీ కేంద్రంగా విరాజిల్లవలసినవి రామకృష్ణ మఠాలు. ప్రారంభకాలంలో వరాహనగరంలోను, పిదప ఆలంబజార్‌లోను నెలకొన్న మఠంలో నివసించిన సోదర సన్న్యాసులకు స్వామీజీ పలు లేఖలు వ్రాశారు. వాటిలో వారి జీవితాలను భగవత్పరమైన జీవితాలుగా తీర్చిదిద్దుకోవాలని పదేపదే వక్కాణించి ఉన్నారు. శ్రీరామకృష్ణుల పేరిట స్థాపితం కానున్న ఈ మఠం మూడు విషయాలలో శ్రద్ధ వహించాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. అవి: 1. అధ్యయనం, ప్రచారం 2. సేవ 3. ఆధ్యాత్మిక సాధనలు.

రామకృష్ణ మఠం

వీటిలో 'సేవ' అనే అంశాన్ని స్వామీజీ మరీ మరీ వక్కాణించారు. శ్రీరామ కృష్ణులను కేంద్రంగా చేసుకొని సేవాకార్యాలన్నీ జరగాలి; ఇంటింటికీ వెళ్లి సేవా కార్యక్రమాలలో పాల్గొనాలనే భావనలను పదేపదే వ్రాక్రుచ్చివున్నారు:

కొన్ని విషయాలను గుర్తుంచుకోండి -

1. మనం సన్న్యాసులం. భక్తి, ముక్తి, భోగం మొదలైన అన్నింటినీ మనం త్యజించాం.

2. లోకానికీ, అధముడి వరకు ప్రతిఒక్కరికీ అత్యుత్తమమైన మేలు చేకూర్చడం - ఇదే మన వ్రతం. ముక్తిగాని, నరకంగాని - దానివల్ల ఏది ఎదురైనా సరే!

3. జగత్కల్యాణానికి శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస అవతరించారు. ఆయనను మానవుడనిగాని, దైవం అని గాని, అవతారమనిగాని మీ ఇష్టం వచ్చినట్లు పిలుచుకోండి. మీకు అర్థమైన రీతిలో ఆయనను ఒప్పుకోండి.

4. ఆయన ముందు ప్రణమిల్లిన వాడు తక్షణమే మేలిమి బంగారంగా మార్చివేయబడతాడు. ఈ సందేశాన్ని తీసుకొని ప్రతి గుమ్మానికీ వెళ్లండి. మీలోని అశాంతి పూర్తిగా అంతరిస్తుంది. భయపడవద్దు. భయానికి తావెక్కడ? దేనికైనా భయపడకుండడమే మీ జీవిత లక్షణం. ఇంతవరకు మీరు ఆయన నామాన్ని, మీ శీలాన్ని వ్యాప్తి చేశారు. మంచిదే. ఇప్పుడు దాన్ని సమైక్యమైన విధానంలో వ్యాప్తి చేయండి. భగవంతుడు మీ వెంట ఉన్నాడు. ధైర్యం వహించండి.[1]

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 287.

ఈలోగా రామకృష్ణ – వివేకానంద ఆదర్శాలచే ఆకట్టుకోబడిన యువకులు పలువురు తమ జీవితాన్ని భగవంతుని కోసమూ, మాతృదేశం కోసమూ అంకితం చేయడానికి ముందుకు వచ్చి మఠంలో చేరారు.

నిర్వాహకులకు సంబంధించినంత వరకు ఒక ఆవర్తన విధాన నియమాన్ని ఆయన అభిలషించాడు. ముందుగా బ్రహ్మానందస్వామి అధ్యక్షుడు, నిర్మలానంద స్వామి ప్రధాన కార్యదర్శి – కోశాధికారీ, సదానంద స్వామి గ్రంథాలయాధిపతిగా ప్రారంభించవచ్చు. రామకృష్ణానందస్వామి, అభేదానందస్వామి, తురీయానంద స్వామి, త్రిగుణాతీతానందస్వామి – వీరు తరగతులను, ప్రచార కార్యాన్ని నిర్వహించవచ్చు. బుద్ధుడు తన మతాన్ని నిర్వహించిన రీతిలో నిర్వహణ బాధ్యతలు ఉండాలని స్వామీజీ పలు మార్గదర్శక సూత్రాలు తెలిపారు. ఆలంబజార్ మఠ వాసులు సేవాకార్యాలలో ఉత్సాహంతో పాల్గొంటున్నారని తెలిసి స్వామీజీ ఎంతో సంతోషించారు.

ఇలాంటి మఠాలు దేశవ్యాప్తంగా ఉద్భవించాలని స్వామీజీ అభిలషించారు: "కలకత్తాలో ఉన్న మన మఠం వంటిది ప్రతి జిల్లాలోను వెలసినప్పుడు నా హృదయాభీష్టం నెరవేరినట్లవుతుంది"[1]

మహిళల పని కోసమూ స్వామీజీ యోచిస్తూనే వచ్చారు. మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవిని కేంద్రంగా చేసుకొని తక్షణమే ఉపక్రమించాలని ఆయన పథకం.

మహిళల పని

ఆయన ఇలా వ్రాశారు: "మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవికి ఒక చోటు రూపొందించగలిగితే నా ఆందోళన దాదాపు తగ్గిపోతుంది, అర్థమవుతూన్నదా? రెండు మూడు వేల రూపాయలలో ఏదైనా ఒక స్థలం చూడండి. స్థలం విశాలంగా ఉండాలి. కట్టడం గట్టిగా ఉండాలి ... మన విషయం గురించి కలత చెందాల్సిన పని లేదు. అంతా క్రమంగా జరుగుతుంది .... ఒక చోటంటూ ఏర్పడితే మాతృదేవిని కేంద్రంగా చేసుకొని గౌరీమా, గోలాప్ మా ప్రభృతులు జాగృతిని కలిగిస్తారు గాక!"

ఈ విధంగా స్వామీజీ పథకాలైన మఠాలూ, సేవాకార్యమూ, పత్రికలూ పెంపొందసాగాయి. దేశం తన దీర్ఘనిద్ర నుండి మేల్కొనసాగింది. ఇలా చక్కగా దున్ని సిద్ధం చేసిన పొలంలో తమ సందేశ బీజాలను చల్లడానికి స్వామీజీ మాతృదేశాభిముఖులైనారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం, 10, పుట 162

32 స్వదేశాగమనం

నేను ఎవరిని? ఆసియా వాసినా? ఐరోపా వాసినా? అమెరికా వాసినా? ఈ వ్యక్తిత్వాల వింత సమ్మేళనాన్ని నాలో అనుభూతి చెందుతున్నాను.

— **స్వామి వివేకానంద**

బయలుదేరారు

మూడున్నర సంవత్సరాల క్రితం భారతదేశం నుండి స్వామీజీ బయలుదేరారు. జగజ్జనని అనుగ్రహమూ, గురుదేవుల ఆదేశమూ, మాతృదేవి ఆశీస్సులూ - వీటిని తోడు చేసుకొని ఒంటరిగా సుదూర దేశానికి వెళ్లి ఒక మహాకార్యాన్ని నిర్వహించి నేడు ఆయన మరలివస్తున్నారు. బహుశా ఆనాడు ఆ కార్యాన్ని కేవలం స్వామీజీ విజయమనే మేరకే భావించి ఉండవచ్చు. కాని ఆ విజయం భారతదేశ ఆధ్యాత్మికతకు విజయం, లోకం పోకడలో ఒక క్రొత్త మలుపును తీసుకువచ్చిన మహత్కార్యమని నేటి చరిత్ర ధ్రువీకరిస్తూన్నది. భవిష్యత్తులో అది ఇంకా స్పష్టంగా అవగతమవుతుందనడంలో ఎలాంటి సంశయమూ లేదు. స్వామీజీకి ఈ విషయం తెలియకపోలేదు. గురుదేవులు అందించిన కార్యాన్ని తన శక్తి మేరకు చక్కగా నెరవేర్చిన సంతృప్తితో ఆయన బయలుదేరారు.

లండన్ నుండి రైలు ద్వారా 1896 డిసెంబర్ 16వ తేదీ స్వామీజీ భారతదేశానికి తిరుగు పయనమయ్యారు. ఆంగ్లేయ మిత్రులు పలువురు రైలు నిలయానికి వచ్చి ఆయనకు వీడ్కోలు తెలిపారు. స్వామీజీతోబాటు సేవియర్ దంపతులు కూడా బయలుదేరారు. భారతదేశానికి రాదలచుకొన్న గుడ్విన్, మార్గమధ్యంలో వారిని కలుసుకొంటానని చెప్పాడు. స్వామీజీ, సేవియర్ దంపతుల భారతదేశ పయనం ప్రారంభమయింది.

ఆల్ప్సు పర్వతాలను దాటి ఫ్రాన్స్ గుండా రైలు ఇటలీ చేరింది. సుదీర్ఘ వారసత్వాన్ని పుణికి పుచ్చుకొన్న ఇటలీ భవన నిర్మాణమూ, తక్కిన అందాలూ స్వామీజీని ఆకట్టుకొన్నాయి. మిలాన్‌లోని చర్చ్, పిసా నగరం లోని వాలిన గోపురమూ, లియొనార్డో డావిన్సీ విశ్వవిఖ్యాత 'చివరి విందు' (Last Supper) తైలవర్ణ చిత్రమూ, ఫ్లారెన్స్‌లోని చరిత్రాత్మకమైన ప్రదేశాలూ, చిత్రశాలలూ మొదలైనవి తిలకించి స్వామీజీ పరవశం చెందారు.

ఇటలీలో

రోమ్ నగరంలో స్వామీజీ ఒక వారం గడిపారు. అక్కడ పర్యటిస్తున్న హేల్ దంపతులను ఆయన కలుసుకొన్నారు. వారంతా కలిసి రోమ్‌లోని చరిత్రాత్మక ప్రాంతాలను సందర్శించారు. స్వామీజీ చారిత్రక అవగాహన అందరినీ ఆశ్చర్యపరచింది. ప్రతి ప్రాంతం గురించీ, వాటి చారిత్రక ప్రాధాన్యం గురించీ, రోమ్ నాగరకత గురించీ స్వామీజీ అనర్గళంగా మాట్లాడడం విని, ఆ బృందంలోని ఒకరు ఆశ్చర్యచకితుడై, "స్వామీజీ! రోమ్ నగరంలోని ప్రతి రాయి గురించీ మీకు ఇంతకు మునుపే తెలిసినట్టుందే!" అని వ్యాఖ్యానించాడు.

క్రీస్తు మార్గమా?

అది క్రిస్మస్ సమయం. దేశమంతా పండుగ ఉత్సాహమూ, వేడుకల మయంగా ఉంది. బాలక్రీస్తును ఒడిలో ఉంచుకొన్న మేరీ ప్రతిమలను ప్రతిచోటా విక్రయిస్తున్నారు. దుకాణాలూ, వ్యాపారమూ భారతదేశపు పండుగ సందడిని స్వామీజీకి గుర్తు చేసింది.

వాటికన్‌లోని సెయింట్ పీటర్ చర్చ్ చూసి స్వామీజీ ముగ్ధులయ్యారు. సెయింట్ పాల్, సెయింట్ పీటర్ లాంటి సాధుసత్తములు ఉపదేశించిన ఆ పావన స్థలంలో స్వామీజీ ప్రశాంతచిత్తులై ధ్యానమగ్నులయ్యారు. తరువాత ఆ చర్చ్ నిర్మాణంలోని కళాత్మకతను స్వామీజీ తదేకంగా చూస్తున్నప్పుడు ఒకరు, "స్వామీజీ! ఒక చర్చ్‌కి ఇంత ఆడంబరం, డాబూ అవసరమా? లక్షలాది పేద వారు ఆకలితో అలమటిస్తున్నప్పుడు ఇక్కడ ధనం ఇలా వెచ్చిస్తున్నారే!" అంటూ వాపోయారు. అందుకు స్వామీజీ ఇలా జవాబిచ్చారు:

"ఏమిటి? భగవంతునికి ఎంతయినా ఇవ్వవచ్చు. ఈ ఆడంబరాల మూలంగా క్రీస్తు జీవిత మహత్త్వాన్ని జనులు అవగతం చేసుకొంటారు. తన కంటూ ఏమీ లేని నిరుపేద అయినప్పటికీ, తన సర్వోన్నత వ్యక్తిత్వ శీలంచే కళా త్మక భావనా స్ఫూర్తిని ఈ మేరకు మానవాళికి ప్రసాదించాడు. కాని ఒక విష యం గుర్తుంచుకోవాలి. ఆంతరిక పవిత్రత పెంపొందడానికి సహాయకారులుగా

మాత్రమే బాహ్య కార్యకలాపాలకు విలువ ఉంటుంది. అవి మీ ఆంతరిక జీవితాన్ని వ్యక్తం చేయని మరుక్షణమే వాటిని నిర్దాక్షిణ్యంగా నలిపివేయండి.”

కాని స్వామీజీ ఈ మనఃస్థితి మర్నాడు కొనసాగలేదు. చర్చ్ ఆడంబరం ఆయనను ఒకింత ఆందోళనకు గురిచేసింది. నాడు క్రిస్మస్ పర్వదినం. ఆయన పీటర్స్ చర్చ్ ముఖ్య ప్రార్థనలో సేవియర్ దంపతులతో కలిసి పాల్గొన్నారు. చర్చ్ ఆడంబరాన్ని, అతి వ్యయాన్ని చూసి, “ఇది క్రీస్తు మార్గమా? తలదాచుకోవడానికి సైతం చోటులేక జీవించిన ఆ నిరాడంబర వ్యక్తి అనుయాయులా వీరు?” అని సేవియర్ దంపతులతో గుసగుసగా చెప్పారు.

1896 డిసెంబర్ 30వ తేదీ నేపిల్స్ నుండి నౌకలో స్వామీజీ బృందం బయలుదేరింది. నౌక సైద్ నౌకాశ్రయాన్ని సమీపిస్తూన్న సమయంలో స్వామీజీకి ఒక విచిత్రమైన కల వచ్చింది. గడ్డం ఉన్న ఒక వృద్ధుడు ఆయన కలలో కనిపించాడు. ఆ కల గురించి స్వామీజీ తరచు చెప్పేవారు: “ఇంగ్లండు నుండి తిరిగి వస్తున్నప్పుడు ఒక విచిత్రమైన కల కన్నాను. మధ్యధరా సముద్రం మీదుగా మా నౌక పయనిస్తున్నప్పుడు నేను నిద్రిస్తున్నాను. అప్పుడు వృద్ధుడైన ఋషి లాంటి ఒక వ్యక్తి నా కలలో కనిపించాడు. ఆయన నాతో, ‘మా ప్రాచీన స్థితిని మాకు మళ్లీ పునరుద్ధరించి ఇవ్వండి. మేం భారతదేశ ప్రాచీన ఋషిసత్తములైన థేరాపుత్ర[1] సంప్రదాయానికి చెందిన వారం. మేం బోధించిన సత్యాలనూ, ఆదర్శాలనూ క్రైస్తవులు, క్రీస్తు అనే వ్యక్తి బోధించినట్లుగా ప్రచారం చేస్తున్నారు. నిజానికి క్రీస్తు అని పేర్కొనబడే వ్యక్తి ఎవరూ అసలు జన్మించలేదు. ఈ ప్రాంతాన్ని త్రవ్వి చూస్తే నేను చెప్పిన దానికి అనేక నిదర్శనాలు బయటపడతాయి’ అన్నాడు. వెంటనే నేను, ‘ఏ చోట త్రవ్వాలి?’ అని అడిగాను. అందుకు ఆయన టర్కీకి సమీపంలోని ఒక ప్రాంతాన్ని చూపి, ‘ఇదిగో, ఇక్కడే’ అన్నాడు. ఆ క్షణంలో నా కల చెదరిపోయింది. వెంటనే నౌక పైభాగానికి పోయి కెప్టెన్‌తో, ‘ఇప్పుడు సమయం ఎంత?’ అని అడిగాను. అందుకు అతడు, ‘అర్ధరాత్రి’ అన్నాడు. పిదప, ‘మనం ఇప్పుడు ఏ ప్రాంతంలో ఉన్నాం?’ అని అడిగాను. నా ప్రశ్నకు అతడు, ‘క్రీట్ ద్వీప సమీపంలో! అదిగో చూడండి! అక్కడే టర్కీ, క్రీట్ ద్వీపమూ ఉన్నాయి’ అని జవాబిచ్చాడు. ఇది కేవలం కలా! లేదా దీన్లో కొంతైనా నిజం ఉందా? ఎవరి కెరుక?” *(లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం. 8, పుట 291)*

క్రీస్తు జన్మించలేదా?

1. బౌద్ధమతంలోని ఒక వర్గం వారు.

ఏసుక్రీస్తు చరిత్రాత్మకతను స్వామీజీ ఇంతదాకా సంశయించింది లేదు. కాని ఈ కల ఆయన మనస్సులో క్రైస్తవమతం గూర్చి పలు ప్రశ్నలను లేవ దీసింది. క్రైస్తవ మతారంభమని బైబిల్ పేర్కొన్నది కాక ఇంకా అనేక విషయాలు ఉన్నాయని ఆయన నమ్మారు. థేరాపుత్రులు జీవించినట్లు తెలిపే ప్రాంతమైన అలెగ్జాండ్రియాలో భారతీయ, గ్రీకు, ఈజిప్షియన్ భావనల సంగమం నెలకొన్న విషయం స్వామీజీకి తెలియకపోలేదు. స్వామీజీ అంతటితో ఆగిపోలేదు. పురాతత్త్వ శాస్త్రజ్ఞుడైన తన ఆంగ్లేయ మిత్రుడు ఒకరికి దీన్లోని నిజానిజాలు పరిశోధించి కనుగొనమని వ్రాశారు.[1]

కాని చారిత్రక సత్యాలు స్వామీజీ భక్తిభావనను ఎన్నడూ ఆటంకపరచలేదు. క్రీస్తు పట్ల ఆయనకు గల భక్తిప్రపత్తులు ఎన్నటికీ చెక్కుచెదరలేదు. “నేను కూడా పాలస్తీనాలో క్రీస్తుతో కలసి జీవించి ఉంటే ఆయన పాదాలను కన్నీటితో కాదు, నా హృదయ రుధిరంతో కదా కడిగి ఉండేవాణ్ణి!” అని ఒకసారి భావోద్వేగంలో పలికిన ఆ భావనలో కించిత్తయినా మార్పు కలుగలేదు.

నౌక సూయజ్ కాలువ గుండా పయనించసాగింది. భౌతికంగానే కాక, మానసికంగా కూడా ఐరోపాను వదలి వచ్చేస్తున్నారు స్వామీజీ. భారతీయ భావ

భారతీయ భావన

నలు ఆయనను క్రమ్ముకోసాగాయి. “సూయజ్ నుండి ఆసియా ప్రారంభమవుతోంది. మళ్లీ ఆసియాకు వచ్చేశాను. నే నెవ రిని? ఆసియావాసినా? ఐరోపావాసినా? అమెరికావాసినా? నాలో ఈ వ్యక్తిత్వాల వింత సమ్మేళనాన్ని అనుభూతి చెందుతున్నాను”[2] అని ఆయన వ్రాశారు.

కాని ఆయనలో భారతదేశం గురించిన తలంపులు తలెత్తుతున్నాయన్నదే నిజం. నౌక ఏడెన్‌ను సమీపించింది. నౌక నుండి దిగి పలు చోట్లు తిరిగి చూస్తూవున్నప్పుడు, అక్కడ వీథిలో తమలపాకులు అమ్మే వ్యక్తి ఒకడు హుక్కా త్రాగుతూ ఉండడం స్వామీజీ కంటబడింది. అంతే, తనతో వచ్చిన ఆంగ్లేయ

---

1. స్వామీజీ మరణానంతరం దీనిని గురించిన ఒక వార్తాంశం కలకత్తా స్టేట్స్‌మన్ పత్రికలో వెలువడింది. కొందరు ఆంగ్లేయులు క్రీట్ ద్వీపంలో త్రవ్వకాలు ప్రారంభించారు. క్రైస్తవ మత ప్రారంభం గురించి పలు నిజాలు ఆ త్రవ్వకాలలో వెలుగు చూశాయని ఆ వార్త తెలిపింది. ఇవి స్వామీజీ సంశయాన్ని ధ్రువీకరించేలా ఉన్నాయి. కాని ఈ నిజాలను ఆధునిక పరిశోధకులు పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు.

2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం. 10, పుట 98.

మిత్రులను మరచిపోయారు, సమస్తం మరచిపోయారు. ఒక సగటు భారతీయునిలా ఆ వ్యక్తి వైపుగా పరుగుతీశారు. అతణ్ణి సమీపించి, "సోదరా! ఆ హుక్కా కాస్త ఇస్తావా? నేనూ ఒకసారి పొగ పీలుస్తాను" అని అడిగారు. అతడు హుక్కాను అందివ్వగానే ఆనందంగా స్వామీజీ పీల్చసాగారు. ఆయనతో వచ్చిన మిత్రులు స్వామీజీ భారతీయ భావనను అవగతం చేసుకొన్నారు. "తమలపాకులు అమ్మే వ్యక్తి నుండి హుక్కా కోసం ఆయన బ్రతిమలాడినప్పుడు ఆయన ముఖాన ద్యోతక మైన భారతీయ భావనను నేను మరచిపోలేను" అని శ్రీమతి సేవియర్ కాలాంత రంలో చెప్పారు. స్వామీజీ ఎవరో తెలుసుకొన్న ఆ తమలపాకులు అమ్మే వ్యక్తి ఆయనకు పాదాభివందనం చేశాడు.

స్వామీజీ వస్తున్న నౌకలో ఇద్దరు క్రైస్తవ మత ప్రచారకులు కూడా పయ నిస్తున్నారు. స్వామీజీతో వాదించి, క్రైస్తవ మత ఔన్నత్యాన్ని నెలకొల్పాలని వారు అభిలషించారు. కాని స్వామీజీతో మాట్లాడినప్పుడు పరిస్థితి విషమించింది; వారు పరాజయం చవిచూడసాగారు. ఆయ నతో వాదించి జయించలేమని గ్రహించిన వారు హిందూ మతాన్ని నిందిస్తూ, అగౌరవపరుస్తూ మాట్లాడనారంభించారు. స్వామీజీ సహ నంతో అంతా విన్నారు. వారి దుర్భాష, పరిహాసం హద్దుమీరినప్పుడు ఆయన మెల్లగా లేచి, తిన్నగా ఒక ప్రచారకుని ముందుకు వెళ్లారు. హఠాత్తుగా ఆతడి చొక్కా పుచ్చుకొని, తమాషాగా, అదే సమయంలో తీవ్రంగా, "ఇంకా ఏదైనా మాట్లాడావంటే అట్లే సముద్రంలోకి విసిరివేస్తాను" అన్నారు. ఆ క్రైస్తవ ప్రచార కులు గడగడలాడిపోయారు. స్వామీజీ పిడికిలిలో చిక్కిన వ్యక్తి భయపడిపోయి, "వదలిపెట్టండి. ఇక ఏమీ మాట్లాడను" అన్నాడు. ఆ ప్రచారకుడు తదనంతరం స్వామీజీ పట్ల ఎంతో మర్యాదతో మెలగాడు.

హిందూమతాన్ని కించపరిస్తే.....

ఈ సంఘటనను కాలాంతరంలో ప్రియనాథ్ సిన్హాతో ప్రస్తావించి అతడితో, "నాయనా! ఎవరైనా నీ తల్లిని దూషిస్తే నువ్వు ఏం చేస్తావు?" అని అడిగారు. అందుకు ప్రియనాథ్, "వాణ్ణి వదలిపెట్టను. అతడికి ఒక చక్కని గుణపాఠం నేర్పుతాను" అని జవాబిచ్చాడు. "బాగా చెప్పావు. అదే భావన మన పవిత్ర దేశపు నిజమైన తల్లియైన నీ సొంత మతం పట్లా ఉన్నట్లయితే, ఒక హైందవ సోదరుడు క్రైస్తవునిగా మతం మార్చుకోవడం అనే విషయాన్ని నువ్వు ఎన్నడూ జీర్ణించుకో లేవు. కాని నీ కళ్ల ముందే మత మార్పిడి నిత్యం జరుగుతూనే ఉంది. నువ్వు దానిని గురించి ఉదాసీనంగా ఉన్నావు. నీ విశ్వాసం ఎక్కడుంది? ఎక్కడుంది నీ

దేశభక్తి? నీ కళ్ల ముందే క్రైస్తవ మత ప్రచారకులు హిందూమతాన్ని అవహేళన చేస్తూ, మతమార్పిడి చేస్తున్నారు. దీనిని నిరోధించడానికి మీలో ఎందరు ప్రయత్నిస్తున్నారు? ఈ ఘోరం చూసి ఎందరి రక్తం ఉడికిపోతూన్నది?" అని స్వామీజీ అడిగారు.

శ్రీలంక కానవస్తూన్నది!

జనవరి 15వ తేదీ ఉదయం. నాటి సూర్యోదయం స్వామీజీకి భారత భూభాగాన్ని చూపించింది - సుదూరంలో శ్రీలంక కానవచ్చింది.[1] బాలభానుని లేత ఎరుపు రంగు నేపథ్యంలో భారత భూభాగంలోని దృశ్యం స్వామీజీని ఉత్తేజపరచింది. క్రమంగా ఎత్తైన తాటి చెట్లూ, పసుపుపచ్చ రంగు ఇసుకను సంతరించుకొన్న సముద్రతీరమూ కానరాసాగాయి. స్వామీజీ నౌక నుండి దిగడానికి తయారయ్యారు.

1. అప్పట్లో శ్రీలంక కూడా ఆంగ్లేయుల పాలన క్రింద బ్రిటిష్ ఇండియాలో ఒక భాగంగా ఉండేది.

33 శ్రీలంకలో

స్వామి వివేకానంద ప్రసంగాలనూ, రచనలనూ నేను క్షుణ్ణంగా చదివాను. ఆ తరువాత నా దేశభక్తి వేయి రెట్లు పెరిగింది. యువకులారా! ఆయన రచనలు చదవాల్సిందిగా మిమ్మల్ని కోరుకొంటున్నాను.

— **మహాత్మా గాంధీ**

ఇండియా స్వాగతం

పాశ్చాత్య కార్యాన్ని తను విజయవంతంగా నెరవేర్చడం భారతీయులకు మహదానందం కలిగించిందని స్వామీజీకి తెలియకపోలేదు. తనకు భారతదేశం ఘనంగా స్వాగతం పలుకుతుందని కూడా స్వామీజీకి తెలుసు. కాని అందుకైన ఏర్పాట్ల గురించో, శ్రీలంక నుండి తమిళనాడు యావత్తు ప్రజానీకం కృతనిశ్చయంతో స్వాగతపు ఏర్పాట్లలో మునిగివుంటారనీ ఆయన అనుకోలేదు. శారీరకంగా బాగా అలసిపోయిన ఆయన, "ఇప్పుడు విశ్రాంతికై పరితపిస్తున్నాను. ఏదో కొంత విశ్రాంతి లభిస్తుందని ఆశిస్తున్నాను, భారతీయులు నన్ను వదలిపెడతారని అనుకొంటున్నాను. కొన్నేళ్లపాటు మూగగా ఉండిపోకూడదా అని ఎంత పరితపిస్తున్నానో తెలుసా?" అని ఒకింత విశ్రాంతికై తపించారు. అలాగని విశ్రాంతి కోసం ఆయన భారతదేశానికి తిరిగి రాలేదు, అక్కడా కఠోరంగా శ్రమించాల్సే ఉంటుంది; అక్కడ తాను అందించవలసిన సందేశం ఒకటి ఉన్నదనీ ఆయన గ్రహించే ఉన్నారు. భారతదేశం లోకానికి అందించిన జ్ఞానఖని, ఆధ్యాత్మిక నిధి గురించి డెట్రాయిట్‌లో ఒకసారి స్వామీజీ ప్రసంగిస్తున్నారు. హఠాత్తుగా ఆయన ఉత్తేజితులైనారు; ఆయన దేహం ఒకింత కంపించింది.

"భారతదేశం నా మాటలు చెవులప్పగించి వినే తీరాలి! నేను భారతదేశాన్ని కూకటి వ్రేళ్లతో సహా ప్రకంపింపజేస్తాను. దాని జాతీయ నాడుల ద్వారా ఒక

విద్యుత్ దిగ్భ్రాంతి కల్పిస్తాను! వేచివుండండి! భారతదేశం నన్ను ఎలా సమాద రిస్తుందో చూడబోతారు. ఇక్కడ అందరికీ సునాయాసంగా లభించే రీతిలో నా హృదయ రుధిరాన్ని చిందించి వేదాంతం గూర్చి వివరించాను; కాని దానిని యథార్థంగా స్వీకరించడం భారతదేశానికి, నా సొంత భారతదేశానికి మాత్రమే తెలుసు. ఆ భారతదేశం నాకు ఘనంగా స్వాగతం పలుకుతుంది!" అని ఉద్రేకంగా పలికారు ఆయన.

శ్రీలంకలో ఘన స్వాగతం

1897 జనవరి 15వ తేదీ నౌక కొలంబో నౌకాశ్రయాన్ని చేరింది. స్వామీజీకి స్వాగతం చెప్పడానికి ఆయన సోదర సన్న్యాసి యైన నిరంజనానంద స్వామి వచ్చారు. శ్రీలంక ఆహ్వాన సంఘ ప్రతినిధియైన హ్యారిసన్ పడవలో వెళ్లి స్వామీజీని ఆహ్వానించారు.

స్వామీజీని తీరానికి తోడ్కొని రావడానికై స్టీమ్‌బోట్ ఒకటి సిద్ధంగా ఉంది. అది సాయంత్రం వేళ. స్వామీజీ ఎక్కిన బోట్ మెల్లగా తీరాన్ని సమీపించింది. తీరంలో వేలాదిమంది గుమిగూడి ఉన్నారు. కరతాళ ధ్వనులూ, జయ ఘోషలూ సాగర తరంగ గంభీర ఘోషను దిగమింగాయి. స్వామీజీని ఒకసారి తనివితీరా చూడ డానికై అక్కడ ఇసుక వేస్తే రాలని జనం గుమిగూడి ఉన్నారు. ఆహ్వాన సంఘ అధ్యక్షుడైన పి. కుమారస్వామి, స్వామీజీని సుగంధ కుసుమ మాలాలంకృతులను చేసి, పుష్పగుచ్ఛం సమర్పించారు. ఆ తరువాత స్వామీజీని స్వాగతాలంకారశోభిత మైన పందిరి వద్దకు తురంగ శకటంలో ఊరేగింపుగా తీసుకువెళ్లారు. అక్కడ దిగి స్వామీజీ పందిరిలోకి వెళ్లారు. అక్కణ్ణుండి తమ బస వద్ద ఏర్పాటు చేసిన పందిరి వద్దకు ఊరేగింపుగా అరుదెంచారు. ఊరేగింపులో పతాకాలు, అలంకారయుత మైన ఛత్రచామరాదులు, నాదస్వరం ఇత్యాది తమిళుల సంస్కృతీ ప్రతీకలన్నీ కానవచ్చాయి. దారి వెంట అంతటా తోరణాలు వ్రేలాడగట్టి ఉన్నాయి.

పందిరిలోకి ప్రవేశించగానే అక్కడ అమర్చి ఉంచిన మనోహరమైన ఒక కృత్రిమ సహస్రదళ కమలం వికసించింది. దాన్లో నుండి ఒక పిట్ట రివ్వున పైకి ఎగిరిపోయింది. స్వామీజీ మీద, ఆయనతో కలిసి వచ్చిన వారిపైన పుష్పవృష్టి కురిసింది. స్వామీజీ, తక్కినవారు వేదిక నలంకరించగానే తేవార గీతాలు గానం చేయబడ్డాయి. స్వామీజీని శ్లాఘిస్తూ రచించిన సంస్కృత స్తుతి పారాయణ చేసి,

స్వాగతోపన్యాసం పఠించారు. ఆ పిదప స్వామీజీ లేచి స్వాగతానికి స్పందిస్తూ క్లుప్తంగా ప్రసంగించారు.[1]

కొలంబోలో స్వామీజీ నాలుగు రోజులు బస చేసిన భవంతి ఒక తీర్థ స్థలంగా మారింది. స్త్రీలూ, పురుషులూ చేత కానుకలు పుచ్చుకొని ఆయనను ఆరాధించే రీతిలో రాసాగారు. ఇంతలో, ఆయన తిరుజ్ఞాన సంబంధర్[2] అవతార మనే పుకారు వ్యాపించింది. ఈ వార్త శైవ మతాన్ని ఆదరించిన శ్రీలంకలో సత్వరమే వ్యాపించింది. తత్ఫలితంగా స్వామీజీ బస చేసిన స్థలంలోను, బయటకు పోతున్నప్పుడు ఆయన దర్శనార్థం ప్రజలు తండోపతండాలుగా రాసాగారు.

జనవరి 17వ తేదీ సాయంత్రం స్వామీజీ సమీపంలోని శివాలయానికి వెళ్లారు. దారి వెంట ఇళ్ల ముందు రంగవల్లికలను తీర్చిదిద్ది, వాటి మధ్య కలశాలు ఉంచి, దీపాలు వెలిగించి ఆయనకు స్వాగతం పలికారు. ఆయన శివాలయంలోకి ప్రవేశించినప్పుడు, "జయ జయ మహాదేవ!" అన్న జయఘోష మారుమ్రోగింది.

స్వామీజీ మర్నాడు చెల్లయ్య అనే అభిమాని ఇంటికి ఆహ్వానితులై వెళ్లారు. దారి వెంట మళ్లీ అవే దృశ్యాలు. వేలమంది బాటకు ఇరువైపులా నిలబడి ఆయన మీద పుష్పవృష్టి కురిపించారు. అందరికీ స్వామీజీ విభూతి పంచి ఇచ్చారు. ఆ ఇంట్లోకి వెళ్లినప్పుడు అక్కడ గురుదేవుల (శ్రీరామకృష్ణుల) చిత్తరువు వ్రేలాడి ఉండడం కంటబడింది. వెంటనే స్వామీజీ భక్తిప్రపత్తులతో గురుదేవుల చిత్తరువుకు నమస్కరించారు.

శ్రీలంకను పర్యటించి చూడాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. ముందుగా కాండీ వరకు రైలులో పయనించి, అక్కణ్ణుండి గుర్రపుబండిలో అనూరాధపురానికి

ప్రమాదం

వెళ్లాలని నిర్ణయించారు. కాండీలో బుద్ధుని పన్ను పదిలపరచ బడి ఉన్న ఆలయాన్ని స్వామీజీ సందర్శించారు. అక్కడ నుండి అనూరాధపురానికి పోతున్న దారిలో ఒక ప్రమాదం జరిగింది. బండి ఒక

---

1. శ్రీలంక నుండి భారతదేశం యావత్తు స్వామీజీ చేసిన ప్రసంగాలు సాటిలేనివి; ప్రతి భారతీయుడూ తప్పక చదవవలసినవి. భారతదేశ వారసత్వం, దాని ఘనత, దానిని ఎందుకు కోల్పోయాం, కోల్పోయిన దానిని పునరుద్ధరించడం ఎలా అన్న అంశాలకు ఈ ప్రసంగాలు అద్దం పడుతున్నాయి. చదువరుల మనస్సులలో విద్యుత్ ప్రకంపనాలు కలిగించే ఈ ప్రసంగాలు 'సందేశ తరంగిణి' (Lectures from Colombo to Almora) పేరిట ఖ్యాతిగాంచాయి.

2. నాయన్మారులలో ఒకరు.

కొండ బాట మీదుగా పోతున్నప్పుడు ముందు వైపు చక్రం విరిగింది. అదృష్ట వశాత్తూ చక్రం బండి నుండి విడిపోలేదు. అయినప్పటికీ స్వామీజీ, తక్కినవారు బ్రతికి బయటపడడం భగవంతుని అనుగ్రహమే! ఆ చోట మరో గుర్రపుబండి లభించే అవకాశం ఏమీ లేదు. ఒకే ఒక్క ఎడ్లబండి మాత్రమే లభించింది. అందులో సేవియర్ దంపతులను, సామానులను ఎక్కించారు. స్వామీజీ, తదితరులు కొన్ని మైళ్లు నడవవలసి వచ్చింది. ఆ తరువాత కొన్ని ఎడ్ల బండ్లు లభించాయి. ఆ రాత్రి ఎడ్లబండ్లలోనే గడిపారు. దాదాపు 25 మైళ్ల కన్నా ఎక్కువ దూరం కాలినడకన పయనించి, ఎనిమిది గంటలు ఆలస్యంగా అందరూ అనూరాధపురం చేరుకొన్నారు.

అనూరాధపురంలో ప్రాచీన ఆలయాలను, బౌద్ధ స్తూపాలను స్వామీజీ దర్శించారు. బోధివృక్షం క్రింద ఆరాధించారు. బుద్ధగయలోని బోధివృక్షం నుండి తీసుకువచ్చిన వృక్షశాఖ అది. అక్కడ స్వామీజీ చాలాసేపు ధ్యానమగ్నులయ్యారు. బుద్ధుని మహిమలోను, కరుణలోను లీనమైపోయిన స్వామీజీ బౌద్ధుల నుండి నిరసనను ఎదురు చూసి ఉండరు. కాని ఆ నిరసన రానే వచ్చింది.

కొందరు బౌద్ధుల నిరసన

ఆ రోజు స్వామీజీ బోధివృక్షం క్రింద తమ ప్రసంగం ప్రారంభించారు. దాదాపు మూడువేల మంది ఆయన ప్రసంగం వినడానికి సమావేశమయినారు. ఒకటి రెండు మాటలే స్వామీజీ మాట్లాడి ఉంటారేమో! అంతలో బౌద్ధమతానికి చెందిన భిక్షువులు, గృహస్థులు, స్త్రీ పురుషులు, పిల్లలు పెద్ద గుంపుగా వచ్చి ఆ స్థలాన్ని ఆక్రమించారు. ప్రసంగం వినడానికి వచ్చిన ప్రజలను, పారద్రోలే ఉద్దేశంతో పెద్ద మద్దెలలు, జేగంటల లాంటి వాద్యాలు మ్రోగించి పెద్ద ధ్వనులు పుట్టించారు. అక్కడ హిందువులకు, బౌద్ధులకు మధ్య ఒక పెద్ద రగడే చెలరేగి ఉండేది. కాని స్వామీజీ హిందువులను ప్రశాంతంగా ఉండమని వేడుకొన్నారు. రగడ తప్పిపోయింది. కాని ప్రసంగ కార్యక్రమం జరగకుండానే జనం వెళ్లిపోయారు.

అనురాధపురం నుండి జాఫ్నా 125 మైళ్ల దూరంలో ఉంది. రైలు సౌకర్యం లేదు. బండ్లలో రోజుకు దాదాపు ముప్పై మైళ్లు ప్రయాణం చేసి జనవరి 24వ తేదీ స్వామీజీ జాఫ్నా చేరుకొన్నారు. ఈ ప్రయాణం ఎంత ప్రయాసతో కూడుకొన్నదో చెప్పనవసరం లేదు. తమ శారీరక ఆరోగ్యాన్నో, శ్రమలనో స్వామీజీ ఎవరికీ వ్యక్తం చేసేవారు కారు. ఆయన

జాఫ్నాలో

ఎప్పటిలా ఆనందంగా, ఉత్సాహంగా ఉన్నారు. జాఫ్నాలో, వెళ్లిన చోటల్లా మును పెన్నడూ కనీవినీ ఎరుగని రీతిలో ఆయనకు ఘనస్వాగతం లభించింది. మత వివక్ష పట్టించుకోకుండా హిందువులూ, బౌద్ధులూ, మహమ్మదీయులూ, క్రైస్తవులూ ఆయనకు స్వాగతం పలికారు. అన్ని ఇళ్ల ముందు రంగవల్లికలను తీర్చి దిద్ది, వాటి మధ్య కలశాలు అమర్చి ఉంచారు. ఊరేగింపులో దాదాపు పదిహేను వేల మంది పాల్గొన్నారు. వారిలో ఎవరూ పాదరక్షలు ధరించకపోవడం విశేషం. అందరూ కరదీపికలు పుచ్చుకొని ఉన్నారు. దాదాపు 15 వేల మంది దీపాలు పుచ్చుకొని స్వామీజీని తోడ్కొని వెళ్లడం కన్నులపండువగా ఉన్నదంటే అతిశయోక్తి కాదు. జాఫ్నా పయనంతో స్వామీజీ శ్రీలంక విజయం పూర్తయింది. జాఫ్నాలో కూడా ఆయన ఒక ప్రసంగం చేశారు.

తమిళనాడు నుండి ఆహ్వానం

స్వామీజీ శ్రీలంకను చేరుకొన్నప్పుడే తమిళనాడులో అనేక చోట్ల నుండి ఆయనకు ఆహ్వానాలు వచ్చాయి. కలకత్తాకు వెళ్లే దారిలో తమ రాజ్యాన్ని పావనం చేయమని రామనాథపుర రాజు స్వామీజీకి ఆహ్వానం పంపారు. ఆ ఆహ్వానాలను పురస్కరించుకొని జనవరి 26వ తేదీ అక్కడకు వస్తున్నట్లుగా స్వామీజీ ఆయనకు జవాబు పంపారు.

స్వామీజీ తమిళనాడులో అడుగిడడమూ, అక్కడ కొన్ని రోజులు బసచేసిన పిదప కలకత్తాకు వెళ్లడమూ తమిళనాడు ఆధ్యాత్మిక చరిత్ర పుటలలో చెరిగిపోని ఒక అధ్యాయంగా నిలిచిపోయింది.

34 తమిళనాడులో

ఆహా! శ్రీరామకృష్ణులు వివేకానందను తీర్చిదిద్దారు. వివేకానంద నూతన భారతదేశ రూపశిల్పులలో ప్రథమశ్రేణికి చెందినవారు.

— **మహాకవి సుబ్రహ్మణ్య భారతి**

మళ్లీ తమిళ గడ్డమీద

స్వామీజీ ప్రప్రథమంగా తమిళనాడుకు 1893 ప్రారంభంలో వచ్చివున్నారు. నాడు ఆయన ఎవరూ ఎరుగని ఒక మామూలు సన్న్యాసి. తమిళనాడు ఆయన గొప్పదనాన్ని కనుగొన్నది, ఆయన ప్రతిభను, అర్హతను, శక్తిని గ్రహించింది. ఆయనను పాశ్చాత్య దేశాలకు పంపడంలో అగ్రస్థానం వహించింది. నేడు ఆయనకు స్వాగతం పలకడం లోనూ అపరిమిత ఆనందం పొందింది.

జనవరి 26వ తేదీ మంగళవారం నాడు తమ పాశ్చాత్య శిష్యులతో జాఫ్నా నుండి స్టీమరులో స్వామీజీ బయలుదేరారు. పాక్ జలసంధి, మన్నార్ సింధుశాఖ గుండా దాదాపు యాభై మైళ్లు పయనించి సాయంత్రం 3 గంటల సమయంలో పాంబన్‌కు వచ్చారు. రామనాథపుర రాజు మరో పడవలో వచ్చి స్వామీజీని తోడ్కొని వెళ్ళేలా ఏర్పాటు చేశారు. కాని రాజు రాక ఆలస్యమవడంతో స్వామీజీ వేచివుండవలసి వచ్చింది. దాదాపు ఐదు గంటలకు మనోహరంగా అలంకరింప బడిన పడవలో రాజు వచ్చాడు. స్వామీజీ ఆ పడవలోకి వెళ్లారు.

రామనాథపురం

రాజైన భాస్కర సేతుపతి, స్వామీజీ కలుసుకొన్న దృశ్యం మనస్సులను పుల కరింపజేసింది. రాజూ, ఆయనతో వచ్చిన వారూ స్వామీజీకి సాష్టాంగ నమస్కారం చేశారు. పిదప రాజు, ఆయనను సింహాసనంలో ఆశీనులనుజేసి స్వామీజీ పాదరక్షలను ఆయన పాదాలకు

ధరింపచేస్తూ, "అమూల్యమైన వజ్రాన్ని శిరస్సున ధరించడం కన్నా దీనినే మహా భాగ్యంగా పరిగణిస్తున్నాను" అని పలికాడు.

పడవ పాంబన్‌ను చేరుకొంది. అక్కడ గుమిగూడిన అసంఖ్యాక ప్రజల జయజయధ్వానాల, వైభవోపేత స్వాగతాల నేపథ్యంలో అలంకరింపబడిన ఒక పందిరిలోకి స్వామీజీని తోడ్కొని వెళ్లారు. అక్కడ ఆయనకు ఘనంగా స్వాగతం పలికి, స్వాగతపత్రం చదివారు. అందుకు స్వామీజీ స్పందిస్తూ ప్రసంగించారు. పిదప సమీపంలోని ఒక భవనంలో[1] ఆయనకు బస ఏర్పాటుచేశారు. ఆ భవనానికి స్వామీజీని తీసుకొనిపోతున్నప్పుడు రాజు ఆయనను రాజవాహనంలో ఆసీనులను చేసి, తాను పరివార సమేతంగా కాలినడకన వచ్చాడు. కాస్త దూరం వెళ్లగానే బండికి పూన్చిన గుర్రాలను విప్పివేయమని ఆదేశించి, తక్కిన వారితో కలసి స్వయంగా రాజే బండిని లాగుకొని వెళ్లాడు.

మర్నాడు స్వామీజీ, రాజూ, తక్కిన వారూ రామేశ్వర ఆలయానికి వెళ్లారు. అక్కడ స్వామీజీకి రాచమర్యాద లభించింది. ఏనుగులు, గుర్రాలు, ఒంటెలు, ఆలయ చిహ్నాలు కలగలసిన ఊరేగింపు ఆయనను ఆహ్వానించింది; ఆలయ స్తోత్ర గాయకులు ఎదురువెళ్లి స్వామీజీకి స్వాగతం పలికారు. పిదప స్వామీజీ రామేశ్వర శివుణ్ణి ఆరాధించారు. ఆలయ ఆభరణాలు ఆయనకు చూపించారు. ఆ తరువాత ఆయన ఆలయం చుట్టూ తిరిగి చూశారు. ఆలయంలోని సుప్రసిద్ధ వేయి స్తంభాల మండపంలో నుండి స్వామీజీ వస్తూన్నప్పుడు, అక్కడ గుమిగూడివున్న అసంఖ్యాక భక్తులకు అనుగ్రహభాషణం చేయమని రాజు వేడుకొన్నాడు.

ప్రజలలో పరమేశ్వరుణ్ణి గాంచి, వారికి సేవ చేయడమే నిజమైన ఆరాధన అనే తత్త్వాంశాన్ని తేలికగా అర్థమయ్యే రీతిలో స్వామీజీ అక్కడ ప్రసంగించారు:

నిజమైన ఆరాధన

"ఒకడు సోమరి, మాయలమారి, మోసగాడు, ఏమీ పని చేయడు. కాని శివుని కన్నుల అందాన్ని, ముక్కు చక్కదనాన్ని, ఇతర అవయవాల సౌందర్యాన్ని ఊరకే అభివర్ణిస్తూ స్తోత్రాలు చేస్తూవుంటాడు. రెండోవాడు శివుని సంతానమైన దరిద్రులను, దీనులను, సమస్త జంతుజాలాన్ని, అది ఇది అనడమెందుకు? సమస్త సృష్టినీ – కనిపెట్టుకుని సేవిస్తూ ఉంటాడు. వీరిద్దరిలో శివునికి ఎక్కువ ప్రియుడెవరు? నిస్సందేహంగా ఆయన బిడ్డలకు సేవచేసేవాడే! తండ్రికి సేవచేయగోరేవాడు మున్ముందు ఆయన పిల్లలకు సేవ

1. ఈ భవనం ప్రస్తుతం 'వివేకానంద భాస్కరం'గా పేర్కొనబడుతోంది.

చేయాలి... స్వార్థపరుడు సమస్త దేవాలయాలను దర్శిస్తూ అన్ని తీర్థాలను సేవిస్తూ, చిరుతపులిలా శరీరమంతా బొట్లు ధరించినప్పటికీ అతడు శివునికి సుదూరంగానే ఉంటాడు." *(లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 37-38)*

స్వామీజీ సందేశాన్ని తక్షణమే రాజు కార్యాచరణలో పెట్టాడు. మర్నాడే వేల మంది పేదలకు ఆయన అన్నదానం చేశాడు. స్వామీజీ తమ దివ్యపాదారవిందాలను తన రాజ్యంలో మోపిన స్మృతిచిహ్నంగా 40 అడుగుల ఎత్తుగల విజయస్తూపాన్ని నిర్మించాడు.[1]

అక్కణ్ణుండి రామనాథపురానికి ఎడ్లబండిలో ప్రయాణం కొనసాగింది. వేకువన బయలుదేరిన వారు మధ్యదారిలో ఒక సత్రంలో ఉపాహారం పుచ్చుకొన్నారు. రామనాథపురాన్ని సమీపిస్తున్నప్పుడు ఒక చెరువును దాటి వెళ్లవలసి వచ్చింది. దానిని వారు ప్రభుత్వ పడవలో దాటారు. చెరువును దాటగానే స్వామీజీకి స్వాగతం పలుకుతున్నట్లు ఫిరంగులు ప్రేలాయి, తారాజువ్వలు ఆకాశంలోకి ఎగిరాయి. చెరువు గట్టు, సాయంత్రవేళ, ఆకాశంలో అందమైన తారాజువ్వల విన్యాసాలతో ఆ ప్రదేశం ఒక అత్యద్భుత దృశ్యంగా గోచరమయింది. వేలాది ప్రజలు అక్కడ గుమిగూడి ఉన్నారు. ఆ తరువాత ఊరేగింపు, స్వాగత కార్యక్రమమూ వైభవంగా నిర్వహింపబడ్డాయి.

కాస్త దూరం స్వామీజీ ప్రభుత్వ వాహనంలో వెళ్లారు. రాజు కాలినడకన ఆయనను అనుసరించాడు. పిదప రాజు విన్నపం మేరకు స్వామీజీ పల్లకీలో వెళ్లారు. స్వామీజీ బస చేయడానికి ఏర్పాటు చేసిన 'శంకర విల్లా' అనే భవనంలో

---

1. ఆ స్తూపంలో క్రింది వచనాలు చెక్కబడివున్నాయి:

"సత్యమేవ జయతే! రామనాథపుర రాజయిన భాస్కర సేతుపతిచే నిర్మితమైన స్మృతి చిహ్నం ఇది. భారతీయ ఆధ్యాత్మికతను పాశ్చాత్య దేశాలలో ప్రచారం చేయడానికై స్వామి వివేకానంద చేపట్టిన నిస్వార్థ కార్యాల ఫలితంగా చరిత్ర కనీవినీ ఎరుగని విజయమూ, కీర్తీ ఆయనను వరించాయి. ఆ తరువాత మాతృదేశానికి తిరిగి వస్తూ ఆయన ఇక్కడ అడుగిడారు. ఆయన తమ పాశ్చాత్య శిష్యులతో భారత భూభాగంలో ప్రప్రథమంగా తమ దివ్యపాదారవిందాలను మోపిన పవిత్ర స్థలంలో ఈ స్తూపం నిర్మితమైనది. 27 జనవరి 1897."

ప్రస్తుతం కానవచ్చే విజయ స్తూపం ఇటీవలి కాలంలో నిర్మితమయింది. 1950లలో రామేశ్వరంలో సహాయ పునరావాస కార్యాలలో పాల్గొన్న రామకృష్ణ మిషన్ సన్యాసులు ఎంత ప్రయత్నించినప్పటికీ రాజు నిర్మించినట్లు చెప్పుకొనే ఒక విజయ స్తూపమో, దానిని గురించిన సమాచారమో లభించలేదు.

కొంతసేపు విశ్రాంతి తీసుకొన్న తరువాత, ఆయనను రాజసభకు గౌరవపుర స్సరంగా తోడ్కొని వెళ్లారు. రాజసభలో అప్పటికే వేలమంది సమావేశమై ఉన్నారు. రాజుగారి సోదరుడైన రాజా దినకర సేతుపతి స్వాగత పత్రాన్ని చదివి, దానిని ఒక బంగారు నగిషీతో కూడిన పేటికలో అమర్చి స్వామీజీకి సమర్పించాడు. అక్కడ స్వామీజీ ఒక మహోపన్యాసం చేశారు.

స్వామీజీ రామనాథపుర విజయానికి జ్ఞాపక చిహ్నంగా మద్రాసు కరవు నివారణ నిధికి ప్రజలు చందా పోగుచేసే పథకాన్ని రాజుగారు ప్రకటించారు.

మర్నాడు క్రైస్తవ మిషనరీ పాఠశాలలో స్వామీజీ ఒక ప్రసంగం చేశారు. స్వామీజీ గౌరవార్థం రాజుగారు దర్బారు నిర్వహించారు. ఆ దర్బారులో రాజు గారికి 'రాజర్షి' అనే బిరుదును స్వామీజీ ఒసగారు. రాజుగా వ్యవహరిస్తూ అదే సమయంలో ఋషిగానూ విరాజిల్లుతున్నాడని ఆ బిరుదుకు అర్థం. ఆ రోజు రాజు కోర్కె మేరకు 'భారతదేశంలో శక్త్యారాధన' అనే అంశంపై ఫోనోగ్రాఫ్‌లో (ధ్వని గ్రాహక యంత్రం) స్వామీజీ ప్రసంగించారు.

చెన్నైకి వస్తూన్న దారిలో స్వామీజీకి అనేక చోట్ల నుండి ఆహ్వానాలు వచ్చాయి. ఆయనకూ దేహం అనేది ఒకటి ఉందనీ, దానికి విశ్రాంతీ నిద్రా అవసరమనీ భక్తులు విస్మరించినట్లుగా తోస్తున్నది. ఈ ప్రయాణంలో క్షణం కూడా నిద్రించకుండా ఆయన గడిపిన రోజులు కొన్ని ఉన్నాయంటే అతిశయోక్తి కాదు. శారీరక శ్రమలను కించిత్తు కూడా లెక్కించక తమ శక్తి మేరకు ఆహ్వానాలను మన్నించారు.

పరమకుడి,
మానామదురై

జనవరి 31 తేదీ అర్ధరాత్రి రామనాథపురం నుండి బయలుదేరి ఫిబ్రవరి 1 వ తేదీ వేకువజామున పరమకుడి చేరుకొన్నారు. గుర్రపు బండిలో 23 మైళ్ళు పయనించిన స్వామీజీ నిద్రించలేదని ప్రత్యేకించి చెప్పనక్కరలేదు. పరమకుడిలో సమర్పించిన స్వాగత పత్రానికి స్పందిస్తూ అందుకు సమాధానంగా స్వామీజీ ప్రసంగించారు.

పరమకుడిలో కొన్ని గంటలసేపు మాత్రమే గడిపిన తరువాత స్వామీజీ అక్కణ్ణుండి 15 మైళ్ల దూరంలోని మానామదురైకి వెళ్లారు. అక్కడ మానామదురై పురజనులతో శివగంగ ప్రజానీకమూ కలిసి స్వామీజీకి ఘనంగా స్వాగతం పలికారు. ఆ ఊళ్ల జమీందారులూ ఆ స్వాగత కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు. ప్రసంగానంతరం ఆనాటి రాత్రి స్వామీజీ అక్కడే గడిపారు.

ఉదయం రైలులో బయలుదేరిన స్వామీజీ బృందం, పదిన్నర గంటలకు మదురై చేరుకొంది. అక్కడ ఆయన సోదర సన్న్యాసియైన శివానందస్వామి ఆయ

మదురై

నను కలుసుకొన్నారు. అక్కడ కూడా ఘనస్వాగతం లభించింది. ఆ తరువాత రామనాథపురపు రాజుగారి 'రామనాథ కోటి' అనే రాజ భవనంలో స్వామీజీ బసచేశారు. యథాప్రకారం ఇక్కడ కూడా భక్తులు తండోపతండాలుగా స్వామీజీ దర్శనార్థం వచ్చారు. కొందరు పండితులు వచ్చి స్వామీజీతో చాలాసేపు మాట్లాడారు. ముక్తి, మాయ, బౌద్ధతత్త్వాల వంటి అంశాలు వారి చర్చల్లో చోటుచేసుకొన్నాయి. ఆ తరువాత స్వామీజీ మీనాక్షీ దేవాలయానికి వెళ్లి దైవదర్శనం చేసుకొన్నారు. పూర్ణకుంభంతో ఆలయ సిబ్బంది స్వామీజీకి స్వాగతం పలికారు; దేవాలయ ఆభరణాలు తెచ్చి ఆయనకు చూపించారు. వాటిలో 'గజ మోతి' (ఏనుగు ముత్యం) పేర్కొనదగినది.

అక్కడ నుండి నేటివ్ కళాశాలకు వెళ్లారు. సాయంత్రం 5 గంటల ప్రాంతంలో అక్కడ ఆయనకు ఘనస్వాగత మిచ్చారు. అందుకు స్పందిస్తూ స్వామీజీ క్లుప్తంగా ప్రసంగించారు. "సన్న్యాసులకూ దేహం అంటూ ఒకటి ఉంది" అని గుర్తుచేసి తమ అలసటను వ్యక్తం చేస్తూ, మూడు వారాలపాటు ఎడతెగకుండా పయనించవలసి వచ్చినందున తాను సుదీర్ఘంగా ప్రసంగించలేకపోతున్నందుకు స్వామీజీ విచారం వెలిబుచ్చారు.

రాత్రి పదిన్నరకు స్వామీజీ రైలులో కుంభకోణానికి బయలుదేరారు. ఆ 150 మైళ్ల మధ్య దూరంలో నెలకొన్న దాదాపు అన్ని రైలు నిలయాలలోను

కుంభకోణం

భక్తులు వేలాదిగా గుమిగూడారు. తిరుచ్చిలో రైలు 25 నిమిషాలు ఆగింది. అక్కడ ఒక స్వాగత పత్రం చదివి స్వామీజీకి సమర్పించారు. తంజావూరులోనూ అట్లే జరిగింది.

చికాగోలో స్వామీజీ పొందిన అఖండ విజయాన్ని పురస్కరించుకొని కుంభకోణంలోనూ అదే సమయంలో స్వామీజీని శ్లాఘిస్తూ బహిరంగ సభలు నిర్వహించారు. ప్రస్తుతం స్వామీజీ స్వయంగా వచ్చి పాల్గొన్న అభినందన సభను పురజనులు ఘనంగా జరిపారు. పురజనుల తరఫున, విద్యార్థుల తరఫున పోర్టర్ టౌన్‌హాలులో రెండు స్వాగత పత్రాలను సమర్పించారు. అక్కడ 'వేదాంత ప్రచారం' అనే అంశం మీద స్వామీజీ సుదీర్ఘంగా ప్రసంగించారు.

చెన్నైలో ఆయన ప్రసంగాలు కొనసాగించవలసి ఉంది. విశ్రాంతి అరుదైపోతోందని గ్రహించిన అనుయాయులు, ఆయన కుంభకోణంలో మూడు రోజులు బసచేసి విశ్రాంతి తీసుకోవడానికి తగిన ఏర్పాట్లు చేశారు. అప్పుడు తిరుచ్చికి

చెందిన అనుయాయులు కొందరు స్వామీజీని కలుసుకొని, కుంభకోణంలో బస చేయబోయే మూడు రోజుల్లో ఒక రోజు రద్దుచేసుకొని తిరుచ్చికి వచ్చి పావనం చేయమని అర్థించారు. 750 మంది విద్యార్థులు సంతకాలు చేసిన విన్నపాన్ని వారు స్వామీజీ ముందు ఉంచారు. స్వామీజీ వినమ్రంగా ఆ ఆహ్వానాన్ని తిరస్కరించారు.

అద్భుతాలు వద్దు

స్వామీజీ నాలుగేళ్ల క్రితం చెన్నైకు వచ్చివున్నప్పుడు ఒక రోజు తమ తల్లి చనిపోయినట్లు కల కన్నారు. దాన్లోని నిజాన్ని తెలుసుకోవడానికై వలంగైమాన్‌లోని గోవిందచెట్టి అనే ప్రేతాత్మలతో మాట్లాడే వ్యక్తి వద్దకు ఆయనను తోడ్కొని వెళ్లారు. కల నిజం కాదని తెలిపి, స్వామీజీ ఆరాటాన్ని ఉపశమింపజేశాడు గోవిందచెట్టి. అతడు కుంభకోణ స్వాగత సభ జనసమూహంలో నిలబడి ఉండడం చూసి స్వామీజీ, ఆతణ్ణి పిలిచి, తరువాత తమను విడిగా కలుసుకోమన్నారు. గోవిందచెట్టి వచ్చినప్పుడు స్వామీజీ అతణ్ణి, "మీకు అద్భుతశక్తులు ఉన్నాయని నాకు తెలుసు. అది మీకు డబ్బూ, ఖ్యాతీ విరివిగా సమకూర్చిపెట్టడం నిజం. కాని ఆధ్యాత్మికత విషయంలో మీరు ఒక్క అడుగు సైతం పురోగమించలేదు. ఎక్కడ ప్రారంభించారో అక్కడే ఆగిపోయారు. అదే కదా నిజం? భగవదభిముఖంగా మీ మనస్సు కాస్తయినా వెళ్లిందా?" అని అడిగారు. గోవిందచెట్టి స్వామీజీ వ్యక్తపరచిన నిజాన్ని అంగీకరించాడు. వెంటనే స్వామీజీ, "మీ మనస్సు భగవంతుని వైపు మరలకుంటే ఈ శక్తుల వలన ప్రయోజనం ఏం ఉంది? భగవదానందాన్ని ఒకసారి మీరు చవి చూస్తే, ఆ తరువాత ఇవన్నీ నిరర్థకాలని గ్రహిస్తారు" అని, గోవిందచెట్టిని ఆలింగనం చేసుకొన్నారు. చిత్రం ఏమిటంటే, నాటినుండి గోవిందచెట్టి అద్భుత శక్తులు సమసిపోయాయి. ఆయన భగవంతునికై మనోవ్యాకులతతో, సంసారాన్ని త్యజించిన వ్యక్తిలా జీవించాడు.

రైలు పట్టా మీద తల ఆన్చుదాం

కుంభకోణం నుండి చెన్నై (194 మైళ్లు) పయనం మొదలయింది. ఫిబ్రవరి 5వ తేదీ రాత్రి 10-45 గంటలకు రైలు బయలుదేరింది. స్వామి నిరంజనానంద, స్వామి శివానంద, గుడ్విన్, తిరువనంతపురంలో స్వామీజీని కలుసుకొన్న ప్రొఫెసర్ రంగాచార్య ప్రభృతులు స్వామీజీతో పయనించారు. సేవియర్ దంపతులు ఒక రోజు ముందే బయలుదేరారు. ఈ ప్రయాణంలోను దారిపొడవునా ఘనస్వాగతాలు ఆయన కోసం కాచుకొని ఉన్నాయి. "జై స్వామి వివేకానంద మహరాజ్‌జీకీ జై" అనే నినాదాలు మిన్నుముట్టాయి. మాయవరం రైలు నిలయంలో రైలు ప్రవేశించినప్పుడు

సమయం రాత్రి 11-30 గంటలయి ఉంటుంది. అక్కడ పది నిమిషాలు రైలు ఆగింది. అక్కడ కూడా వేలమంది గుమిగూడారు. స్వాగతపత్రం చదివి, సమర్పించారు.

మర్నాడు ఉదయం ఆరు గంటలకు రైలు చెంగల్పట్టు చేరింది. The Madras Mail, The Hindu పత్రికా విలేఖరులు అక్కడ రైలులో ఎక్కారు. వారు చెన్నై దాకా స్వామీజీతో భేటీ జరిపి, వాటిని పత్రికలలో ప్రచురించారు.

చెన్నైకి ముందున్న ఒక స్టేషన్‌లో రైలు ఆగదు. కాని స్వామీజీ దర్శనార్థం తండోపతండాలుగా వచ్చిన జనం రైలును కొంచెంసేపయినా ఆపించమని స్టేషను మాస్టర్‌ను వేడుకొన్నారు. అతడు అందుకు సమ్మతించలేదు. స్వామీజీని ఒకసారి అయినా కళ్లారా చూడడానికి గుమిగూడిన ఆ జనసమూహం, ఒకరి వెంట ఒకరుగా రైలుపట్టాల మీద అడ్డంగా పడుకొన్నారు. గత్యంతరం లేక రైలును ఆపవలసి వచ్చింది. స్వామీజీ ఉద్వేగంతో చలించిపోయారు. బయటకు వచ్చి ఆప్యాయపూరితమైన దృక్కులతో జనసమూహాన్ని చూసి, తమ రెండు చేతులు పైకెత్తి వారిని మనఃస్ఫూర్తిగా ఆశీర్వదించారు. రైలు కదలింది.

35 చెన్నైలో

భగవత్సేవకా వర్ధిల్లు!
సనాతన మునిగణ చరణ సేవకా వర్ధిల్లు!
శాంతి ప్రవక్తకు స్వాగతం!
శ్రీరామకృష్ణుల ప్రశస్త తనయునికి సుస్వాగతం!

— **చెన్నై స్వాగత కమాను** (arch)**లలోని వాక్యాలు**

స్వామి వివేకానందను కనుగొన్నది తమిళనాడే అని సగర్వంగా చెప్పుకోవచ్చు. బహుశా అందువల్లేనేమో స్వామీజీకి తమిళనాడు పట్ల ఎంతో నమ్మకం. ఆయన తమిళనాడులో చేసిన ప్రసంగాలలో ఈ నమ్మకమూ, ఆశలూ స్పష్టంగా చూడవచ్చు. "చెన్నై[1] యువకులారా! మీ మీదే ఆశలు పెట్టుకొన్నాను" అన్నారు స్వామీజీ. అందుకే తమ లేఖలలో ప్రస్తావించి ఉన్నారు. అదేకాక, ఆయన పిలుపునకు ప్రప్రథమంగా చెవి ఒగ్గి, ఒక సుస్థిరమైన ఆధ్యాత్మిక కేంద్రం తమిళనాడులో నెలకొల్పాల్సిందిగా చెన్నై పురజనులే ఆయనకు విన్నవించారు.

చెన్నై యువకుల మీదే నా ఆశ

తాను కనుగొన్న ఒక సన్న్యాసి పాశ్చాత్య దేశాలలో భారతీయ ఆధ్యాత్మిక విజయ కేతనాన్ని ఎగురవేసి మాతృదేశానికి తిరిగివస్తూన్నప్పుడు తమిళనాడు, ముఖ్యంగా చెన్నై ఎంత మహదానందం పొందివుంటుంది! ఆయనకు ఇచ్చిన స్వాగతం లాంటిది అంతదాకా ఏ రాజకీయ నాయకునికీ, మరే ఇతర నాయకునికీ ఇచ్చివుండలేదని The Hindu లాంటి దినపత్రికలు వ్యాఖ్యానించాయి.

---

1. నేటి 'తమిళనాడు' నాడు చెన్నై (మద్రాసు) మాగాణంగా పేర్కొనబడ్డది. తమిళనాడు, దాని చుట్టూవున్న కొన్ని ప్రాంతాలు కలసిన ప్రాంతమని ఇక్కడ 'చెన్నై'కి అర్థం చెప్పుకోవాలి.

స్వామీజీకి స్వాగతం చెప్పడం కోసం 1896 డిసెంబర్ మాసాంతంలో ఏర్పాట్లు ప్రారంభమైనాయి. డిసెంబర్ 21వ తేదీ అలసింగ పెరుమాళ్ తదితరులు మెరీనా సముద్రతీరంలో నెలకొనివున్న కౌసిల్ కెర్నన్[1] (Castle Kernen) అనే భవనంలో సమావేశమై స్వాగత సంఘాన్ని ఏర్పరచారు. స్వామీజీ శిష్యులైన అలసింగ పెరుమాళ్, బాలాజీరావు, పి. సింగార వేలు మొదలియార్, చెన్నై పురప్రముఖులైన వి. భాష్యం అయ్యంగార్, వి. కృష్ణస్వామి అయ్యర్, వి.సి. శేషాచార్య, ప్రొఫెసర్ రంగాచార్య, ప్రొఫెసర్ కె. సుందరరామ అయ్యర్, డాక్టర్ నంజుండరావు, పి.ఆర్. సుందర అయ్యర్ ఈ స్వాగత సంఘ సభ్యులు. న్యాయమూర్తి సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ ఈ సంఘ అధ్యక్షత బాధ్యతను స్వీకరించారు. థియోసాఫికల్ సొసైటీకి చెందిన కల్నల్ ఆల్కాట్, భారతదేశంలో క్రైస్తవ మత ప్రచారార్థం వచ్చిన డాక్టర్ ఫరోజ్ కూడా ఈ స్వాగత సంఘంలో సభ్యులవడం గమనార్హం.

స్వాగత ఏర్పాట్లు

ఎగ్మూరు రైలు నిలయం నుండి కాసిల్ కెర్నన్ దాకా అలంకారయుతమైన కమానులు (arches), తోరణాలు మొదలైనవి అమర్చడానికి ఏర్పాట్లు చేశారు. కాసిల్ కెర్నన్‌కు ఎదురుగా ఒక పందిరి నిర్మించారు. స్వామీజీ బస చేయడానికీ, ఆయన స్వాగత ఏర్పాట్ల కోసమూ కల్నల్ ఆల్కాట్ ఒక భవనాన్ని, ఒక హాలును సిద్ధం చేసి ఉంచాడు. అయినప్పటికీ స్వామీజీ కాసిల్ కెర్నన్‌లోనే బస చేశారు. స్వామీజీ రాకను తెలుసుకొని తమిళనాడులోని ఇతర ప్రాంతాల నుండి కూడా జనం తండోపతండాలుగా చెన్నై రాసాగారు. వారిలో యువకులూ, విద్యార్థులూ అధిక సంఖ్యాకులు. బయటి ఊళ్ల నుండి పరీక్షలు వ్రాయడానికి వచ్చిన విద్యార్థులు పలువురు పరీక్షలు ముగిసిన తరువాత కూడా స్వామీజీని దర్శించడంకోసం చెన్నైలోనే ఉండిపోయారు. బస అద్దె పెరుగుతున్నప్పటికీ, తక్షణమే ఇంటికి తిరిగి రమ్మని తల్లితండ్రులు పోరుపెడుతున్నప్పటికీ ఖాతరు చేయక వారు స్వామీజీకై వేచివున్నారు. రోజులు గడిచేకొద్దీ, 'స్వామీజీ ఎప్పుడు వస్తున్నారు?' అన్న ప్రశ్న అందరి మనస్సుల్లోనూ మెదలసాగింది.

---

1. చెన్నై మెరీనా సముద్రతీరంలో నెలకొనివున్న ఈ అందమైన భవనంలో మంచుగడ్డలను నిల్వచేయడం వలన అది ఐస్‌హౌస్ అని పేర్కొనబడింది. స్వామి వివేకానంద ఏతెంచిన రోజుల్లో ఈ భవనాన్ని ఆయనకు బసగా ఏర్పాటు చేశారు. ప్రస్తుతం 'వివేకానంద గృహం'గా పేరు మార్చబడి, మ్యూజియమ్, స్వామీజీ ఫోటో గ్యాలరీ అమర్చబడ్డాయి. చెన్నై శ్రీరామకృష్ణ మఠ శాఖగా విరాజిల్లుతోంది.

చెన్నై సమీపంలోని ఒక రైలు నిలయంలో స్వామీజీ దర్శనార్థం జనం రైలుపట్టాల మీద అడ్డంగా పడుకోవడం ఇంతకు మునుపే చూశాం. ఆ బృందంలో సూరజ్‌రావు[1] అనే యువకుడు ఉన్నాడు. మహారాష్ట్రకు చెందిన ఈయన స్వామీజీ మాతృదేశాగమనం గురించి విని ఆయన దర్శనార్థం వచ్చాడు. రైలు నిలయంలో స్వామీజీని చూసిన తరువాత ఆయన చెన్నై వెళ్లదలచుకొన్నాడు; కాని ప్రయాణానికి సరిపడ పైకం లేదు కనుక సముద్రతీరం వెంట నడవనారంభించాడు. దారిలో మత్స్యకారుల గుడిసెలు ఉన్నాయి. అన్ని గుడిసెలలోను వరుసగా దీపాలు వెలిగింపబడి ఆ ప్రాంతం ప్రకాశవంతంగా ద్యోతకమయింది. అందుకు కారణం తెలియని సూరజ్‌రావు అక్కడున్న వారిలో ఒకరిని దానిని గురించి అడిగాడు. "ఏమిటీ, మీకు తెలియదా? జగద్గురువులు చెన్నై విచ్చేస్తున్నారు" అన్న జవాబు వచ్చింది. స్వామీజీ రాక గూర్చి పేదలైన మత్స్యకారులకు సైతం తెలిసి ఉండడం ఆయనకు ఆశ్చర్యం కలిగించింది.

మత్స్యకారుల ఆనందం

ఎగ్మూరు రైలు నిలయం నుండి మెరీనా దాకా బాటలన్నీ తోరణాలతో ద్విగుణీకృతమైన అందాలను సంతరించుకొన్నాయి. "వివేకానందా వర్ధిల్లు!, "భగవత్సేవకా వర్ధిల్లు!", "సనాతన మునిగణ చరణ సేవకా వర్ధిల్లు!", "ఆధునిక భారతమా వర్ధిల్లు!", "స్వామి వివేకానందకు సుస్వాగతం!", "శాంతి ప్రవక్తకు స్వాగతం!", "శ్రీరామకృష్ణుల ప్రశస్త తనయునికి సుస్వాగతం!" "పురుష సింహానికి సాదర స్వాగతం!" లాంటి వచనాలున్న పదిహేడు అలంకారయుతమైన కమానులు (arch) దారి పొడవునా నిర్మితమైనాయి. "ఏకం సత్ విప్రా బహుధా వదన్తి" (సత్యం ఒక్కటే మహాత్ములు దానిని పలు రకాలుగా పేర్కొంటారు) అన్న వేద వచనమూ పలుచోట్ల కానవచ్చింది.

స్వామీజీ విచ్చేస్తున్నారు!

ఫిబ్రవరి 6వ తేదీ వేకువజాము నుండే రైలు నిలయం వద్దకు జనం తండోపతండాలుగా రాసాగారు. టికెట్ ఉన్నవారికి మాత్రమే రైలు నిలయంలోకి అనుమతి ఉన్నప్పటికీ, రైలు నిలయంలో ఇసుకవేస్తే రాలనంతగా జనం క్రిక్కిరిసి ఉన్నారు. పతాకాలు, తోరణాలతో రైలు నిలయం కన్నుల పండువగా ఉంది.

స్వామీజీ పయనించిన రైలు ఉదయం ఏడున్నర గంటలకు వచ్చి చేరింది. స్వామీజీ రైలు నుండి దిగగానే "జై వివేకానందా!" అన్న జయజయధ్వానాలు

1. కాలాంతరంలో నిశ్చయానందస్వామి పేరిట స్వామీజీ శిష్యుడయ్యాడు.

మిన్నుముట్టాయి. స్వామీజీ మీద పన్నీటి వర్షం చిలకరించారు, గులాబీ పూరేకులు చల్లారు. న్యాయమూర్తి సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ స్వామీజీని పుష్పమాలా లంకృతుని గావించి, పుష్పగుచ్ఛం సమర్పించి స్వాగతం పలికారు. స్వామీజీతో బాటు స్వామి నిరంజనానంద, స్వామి శివానంద కూడా రైలు నుండి దిగారు. వారితోబాటు బ్రాహ్మణునిలా కచ్చపోసి ధోవతి ధరించిన గుడ్విన్ దిగడం అంద రినీ ఆశ్చర్యపరచింది. జనసమ్మర్దం కారణంగా స్వామీజీ అతి నెమ్మదిగానే బయ టకు రాగలిగారు. బ్యాండు వాద్యం మ్రోగింది.

ఠీవిగా ఉన్న రెండు తెల్లగుర్రాలు పూన్చిన బండిలో స్వామీజీని ఆసీనులను చేశారు. ఆ బండిని అనేక బళ్లు ఊరేగింపుగా అనుసరించాయి. వందకు పైగా రక్షకభటులు రాకపోకలను క్రమబద్ధం చేయసాగారు. దారి పొడవునా స్వామీజీపై పువ్వులవర్షం కురిసింది. పండ్లు మొద లైన కానుకలను ఎడతెరపి లేకుండా సమర్పించారు.

'కుమారా, రా!'

స్వామీజీకి చెన్నై పౌరులు అర్పిస్తూన్న నీరాజనాలను తిలకించడానికి ఆయన ప్రథమ శిష్యుడైన స్వామి సదానంద అక్కడకు వచ్చివున్నారు. క్రిక్కిరిసిన జనసమూహంలో ఉండకుండా దారిలో ఒక ప్రక్కన నిలబడి తమ గురువుకు తమిళనాడు శ్లాఘిస్తూ ప్రణమిల్లడం మహదానందంతో చూస్తూవుండిపోయాడు. ఆ దారిలో వస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ దృష్టి ఆయన మీద పడింది. ఆప్యాయత కట్టలు తెంచుకోగా, "కుమారా, సదానందా! ఇక్కడకు రా" అని స్వామీజీ కేకవేసి, బండిని ఆపించి, తమ ప్రియతమ కుమారుణ్ణి ప్రక్కన కూర్చోబెట్టుకొన్నారు.

దారిలో ఒక చోట జనసమూహంలో కష్టపడి దారిచేసుకొంటూ ఒక వృద్ధు రాలు వచ్చి స్వామీజీకి ప్రణమిల్లింది. శ్రీలంకలో ప్రారంభమైన భావన ఇక్కడా వ్యాపించింది; ఆ వృద్ధురాలు స్వామీజీని తిరుజ్ఞాన సంబంధర్ అవతారంగా పరిగణించింది. అలాగే చెబుతూ జ్ఞానసంబంధ మూర్తి అవతారమైన స్వామీజీకి ప్రణమిల్లి తన పాపాల నుండి తాను విముక్తి పొందినట్లుగా తెలిపింది.

జ్ఞానసంబంధ మూర్తి

'ఆంధ్ర ప్రకాశిక' కార్యాలయం ఎదుటకు వచ్చినప్పుడు ఊరేగింపు కాసేపు ఆగింది. అక్కడ పందిరి వేసివున్నారు. చెన్నైలో నివసించే తెలుగువారి తరఫున అక్కడ స్వామీజీకి స్వాగతం ఇచ్చారు. నాడు వసంత పంచమి పర్వదినం; మన్మథుడు లేదా మదనుణ్ణి శ్లాఘించే రోజు అది. అందానికి మారుపేరు మన్మథుడు. ఆ స్వాగతంలో మన్మథుణ్ణి, స్వామీజీని పోల్చి ప్రసంగించారు. "మన్మథుడు పూలబాణంతో గెలుస్తాడు; మీరు మీ దివ్యశక్తితో,

'మదనా రా!'

మీ కంఠస్వరంతో, మీ వచనశక్తితో గెలిచారు" అని వారు ఆ స్వాగత పత్రంలో తెలిపివున్నారు. మరొక చోట సంస్కృత స్వాగతపత్రం సమర్పించారు.

స్వామీజీ ఊరేగింపు చింతాద్రిపేట, నేపియర్ పార్క్, మౌంట్‌రోడ్, వాలాజా రోడ్, చేపాక్, ప్రైక్రాఫ్ట్స్‌రోడ్, బీచ్‌రోడ్ గుండా వెళ్లింది. చింతాద్రిపేటలోను, పలు ఇతర చోట్లలోను మహిళలు స్వామీజీకి కర్పూర హారతి పట్టారు. దేవతా విగ్రహాలను ఊరేగింపు నిమిత్తం బయటకు తీసుకుపోతున్నప్పుడు పాటించే విధివిహిత సంప్రదాయాలన్నీ ఆ ఊరేగింపులో తు.చ. తప్పక పాటించారని చెప్పడం అతిశయోక్తి కాదు.

చేపాక్ వద్ద ఒక భజన బృందం ఊరేగింపులో కలిసింది. అక్కడ రాజా ఈశ్వరదాస్ బహదూర్ ఏర్పాటుచేసిన అందమైన కమాను ఒకటి ఉంది. ఊరేగింపు దానిని దాటుతున్నప్పుడు బ్యాండ్ బృందం కూడా జత చేరింది. కేసిల్ కెర్నన్ దాకా ఈ బృందం వాద్యాలు వాయిస్తూ వచ్చింది.

ఆఖరికి ఊరేగింపు బీచ్‌రోడ్ చేరింది. అక్కడ కూడా ఊరేగింపులో అసంఖ్యాకులు కలుసుకొన్నారు. వీరిలో విద్యార్థులు అధిక సంఖ్యాకులు. ఈ విద్యార్థులు, స్వామీజీ ఎంత చెప్పినా వినకుండా, గుర్రాలు విప్పివేసి స్వయంగా తామే స్వామీజీ బండిని కేసిల్ కెర్నన్ దాకా లాగారు. అది ఎంత అద్భుతమైన దృశ్యం!

కేసిల్ కెర్నన్‌లో

ఉదయం తొమ్మిదిన్నర సమయంలో స్వామీజీ కేసిల్ కెర్నన్ చేరుకొన్నారు. అక్కడ ఏర్పాటు చేసిన పందిరిలో ఆయనకు ఘనస్వాగతం ఇచ్చారు. ఆ భవంతిని అత్యంత సుందరంగా అలంకరించి ఉన్నారు. అక్కడ కూడా స్వామీజీకి ఘన స్వాగతం లభించింది. సంస్కృతంలోనూ, కన్నడంలోనూ స్వాగత పత్రాలు చదివారు. ఒకటి రెండు క్లుప్తమైన ప్రసంగాల అనంతరం కార్యక్రమం ముగిసింది. స్వామీజీకి విశ్రాంతి అవసరమైనందున, సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ అందరికీ సెలవిచ్చి పంపివేశారు.

స్వామీజీ తమ సోదర సన్న్యాసులతో లోపలికి వెళ్లి ఉపాహారం పుచ్చుకొని విశ్రాంతి తీసుకొన్నారు. కాని అది చాలాసేపు కొనసాగలేదు. చెన్నైలో ఆయన కార్యక్రమాలను రూఢిపరచడానికి అలసింగ పెరుమాళ్ ప్రభృతులు స్వామీజీ గదిలోకి వెళ్లారు.[1] "నేను ఏయే అంశాల మీద ప్రసంగించాలో, వాటిని మీరే ఎంపిక

1. ఈ భవనం నాలుగు అంతస్తులు గలది. క్రింది అంతస్తు భూమట్టానికి దిగువన ఉంది. దానిమీద మూడు అంతస్తులున్నాయి. వీటిలో రెండో అంతస్తులో స్వామీజీ బస చేశారు. ప్రస్తుతం దానిని ధ్యానమందిరంగా రూపొందించారు.

చేసి నాకు తెలిపితే చాలు" అని స్వామీజీ చెప్పారు. 'నా ఉద్యమ ప్రణాళిక', 'భారతీయ ఋషివరేణ్యులు', 'హైందవ జీవితం: వేదాంతం', 'భారతదేశ భావి భాగ్యోదయం' లాంటి నాలుగు ముఖ్యాంశాలను వారు ఎంపిక చేశారు.

స్వామీజీ చెన్నైలో తొమ్మిది రోజులు బసచేశారు. అది చెన్నై పురజనులకు ఒక నవరాత్రి. ప్రతి రోజూ స్వామీజీ ప్రసంగాలతో, భేటీలతో కేసిల్ కెర్నన్ ఒక ఆనంద సంతగా మారింది. ఆ దివ్యపురుషుని సాన్నిధ్య భాగ్యం పొందిన ప్రతి ఒక్కరూ పరమానందసాగరంలో మునిగితేలారని చెప్పడం అతిశయోక్తి కాబోదు. నిర్ణీత సమయాలలోనే స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి అనుమతి నిచ్చారు. కాని జరిగింది వేరు. ఉదయం నుండి సాయంత్రం దాకా, అదే విధంగా రాత్రి కూడా ఎడతెరపి లేకుండా పురుషులూ స్త్రీలూ వచ్చి స్వామీజీని దర్శించుకోసాగారు. స్వామీజీ తిరుజ్ఞాన సంబంధర్ అవతారమనే భావన వ్యాపించినందువలన జనసమూహం ఇంకా అధికమైంది.

నవరాత్రి

నిత్యమూ పలువురు మహిళలు స్వామీజీని దర్శించుకొని ఆయన పాద పద్మాల మ్రోల పుష్పాలు అర్పించి, పూజించారు. తిరుపతి నుండి వచ్చిన ఒక వృద్ధుడు స్వామీజీ పాదాలకు ప్రణమిల్లి, ఆయనను పూల మాలాలంకృతుని చేసి, "మీరు వైఖానసుని[1] అవతారమే" అని శ్లాఘించి కళ్లు చెమ్మగిల్లగా సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్లిపోయాడు.

వచ్చిన వారందరూ స్వామీజీకి స్వాగతం పలుకడానికీ, ఆరాధించడానికీ మాత్రమే వచ్చారని భావించరాదు. ఆయనతో వాదించి, ఆయనను తమ దారికి తీసుకురాగలమని కొందరు; ఆయన మేధను పరీక్షించడానికి కొందరు; ఆయననే పరీక్షించడానికి కొందరంటూ విభిన్న తరహా వ్యక్తులు అక్కడ సమావేశమైనారు. ఇవేవీ స్వామీజీకి క్రొత్త కాదు. ఎలాంటి పరిస్థితినైనా అందుకు తగినట్లు ఎదుర్కొని, విజయోపేతులై స్వామీజీ విరాజిల్లారు. ఉదాహరణగా ఒక సంఘటన పరికిద్దాం:

ఒక రోజు ఒక పండితుడు స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి వచ్చాడు. "బ్రాహ్మణులకు మాత్రమే సన్న్యాసానికి అర్హత ఉంది. మీరు బ్రాహ్మణేతరులు. అలాంటప్పుడు మీరెలా సన్న్యాసి అవుతారు?" అని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ,

1. వైఖానసుని మహావిష్ణువు అవతారంగా పరిగణిస్తారు; ఆయన పేరిట ఒక మతశాఖ ఉంది. ఈ వృద్ధుడు వైఖానస మతశాఖకు చెందిన వ్యక్తి.

సన్న్యాసానికి అర్హత

"ప్రతి బ్రాహ్మణుడూ, 'యమాయ ధర్మరాజాయ చిత్రగుప్తాయ వై నమః'[1] అని పారాయణం చేస్తూ ఎవరి పాదపద్మాల మ్రోల పువ్వులు అర్పిస్తున్నారో ఆ చిత్రగుప్తుని వంశీయుణ్ణి నేను. కనుక బ్రాహ్మణులకు సన్న్యాసం పుచ్చుకొనే హక్కు ఉంటే నాకు వారికన్నా ఎక్కువ హక్కు ఉన్నది" అని జవాబిచ్చాడు. తరువాత ఆ పండితునితో, "మీరు సంస్కృతంలో నన్ను ప్రశ్నించారు. కాని మీ సంస్కృత ఉచ్చారణలో క్షమించరాని దోషం ఉంది. 'న మ్లేచ్ఛితం వై న అపభాషితం వై ।' అని పాణిని గర్జిస్తున్నాడు. అందువలన ఈ వివాదాన్ని కొనసాగించే అర్హత మీకు లేదు" అని చెప్పి, వివాదాన్ని ముగింపునకు తెచ్చారు.

❋ ఫిబ్రవరి 7 : ప్రశ్నోత్తరాలు ❋

ఉదయం దాదాపు 200 మంది కేసిల్ కెర్నన్ ఎదుట వేసిన పందిరిలో సమావేశమయ్యారు. ఆ రోజు 'ప్రశ్నోత్తరాలు' కార్యక్రమం జరుగనున్నది. మనస్సుకూ, జడవస్తువులకూ మధ్యనున్న వ్యత్యాసం ఏమిటి, భగవంతుడు నిరాకారుడా, సాకారుడా లాంటి అనేక ప్రశ్నలు ఆ ప్రశ్నోత్తర కార్యక్రమంలో చోటు చేసుకొన్నాయి. స్వామీజీ ఆ ప్రశ్నలన్నిటికీ ఓపికతో, స్పష్టంగా జవాబు లిచ్చారు. ఉదయం తొమ్మిది గంటల ప్రాంతంలో కార్యక్రమాన్ని వాయిదా వేసి, మళ్ళీ సాయంత్రం కొనసాగుతుందని ప్రకటించారు.

సాయంత్రం తిరుపత్తూర్ నుండి శైవమతస్థులు కొందరు అద్వైతం గురించిన ఒక ప్రశ్నపత్రం పుచ్చుకొని వచ్చారు. స్వామీజీ వారికి జవాబులు ఇవ్వడానికి సిద్ధమయ్యారు.

ప్రశ్న : అవ్యక్తమైన పరమాత్మ నుండి వ్యక్తమై కానవస్తూన్న ఈ లోకం ఎలా అభివ్యక్తమౌతున్నది?

ఠక్కున స్వామీజీ జవాబిచ్చారు.

స్వామీజీ : ఎలా, ఎందుకు, ఎక్కణ్ణుండి లాంటి ప్రశ్నలు ఇహానికి సంబంధించినవి. కాని పరమాత్మ లోకాతీతుడు. మార్పులు, కార్యాకారణ నియతి లాంటి

1. 'ధర్మరాజైన యమునికీ, చిత్రగుప్తునికీ నమస్కరిస్తున్నాను' – సంధ్యావందనం (త్రికాల్లాలో చేయవలసిన ప్రార్థన) మంత్రాలలో ఒకటి. యమధర్మరాజూ, చిత్రగుప్తుడూ కాయస్థకులానికి (రాజవంశం) మూలపురుషులుగా పరిగణింపబడుతున్నారు. స్వామీజీ కాయస్థ కులానికి చెందినవారు.

వాటికి అతీతుడు. కనుక మీ ప్రశ్న సబబైనది కాదు. సబబైన ప్రశ్న అడగండి, జవాబు చెబుతాను.

ఈ విధంగా వారి ప్రశ్నలన్నింటికీ తగిన జవాబులు వెంటవెంటనే వచ్చాయి. ప్రశ్నలడిగి ఈయనను ఉక్కిరిబిక్కిరి చేద్దాం, ఇరకాటంలో పెడదామని ఎవరన్నా భావిస్తే, అది పొరబాటని అప్పుడు వారికి తేటతెల్లమయింది. ప్రశ్నలడిగినవారు స్తబ్ధులైనారు.

అన్ని ప్రశ్నలకూ గంభీరంగా జవాబిచ్చిన స్వామీజీ పిదప కరుణామూర్తులైనారు. ప్రశాంతంగా ఇలా అన్నారు: "భగవంతుని సేవించడానికీ, ఆయన అనుగ్రహం పొందడానికీ శ్రేష్ఠమైన మార్గం పేదలకు సేవ చేయడమే; క్షుధార్తులకు ఆహారం సమర్పించడం, దుఃఖంతో బాధపడుతున్నవారిని సాంత్వనపరచడం, నిరాధారులైన వారికి చేయూతనిచ్చి పరిరక్షించడం, రోగులకు శుశ్రూష చేయడం – ఇవే అవసరమైనవి."

స్వామీజీ వచనాలతో పులకితాంతరంగులైన శైవులు వినమ్రంగా ఆయన వద్ద సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్లిపోయారు. ఆ రోజు ఆధ్యాత్మికత గురించి ఒక ప్రకాశం ద్యోతకమైందని వారి ముఖాలు చెప్పక చెప్పాయి.

ఆ తరువాత స్వామీజీని స్తుతిస్తూ రచించిన ఒక సంస్కృత శ్లోకం చదివి, ఆయనకు సమర్పించారు. మళ్లీ ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమం కొనసాగింది.

ప్రశ్న : కర్మ, విధి – వీటి మధ్యగల తారతమ్యం ఏమిటి?

స్వామీజీ : ఒకరు ఒనరించిన చేతల ఫలమే కర్మ. ఎవరో మన మీద బలవంతంగా ప్రయోగిస్తున్నదని భావింపబడేది విధి. కర్మ అన్నది మనం చేసిన, చేస్తున్న చేతల ఫలంగా ఉండడం వలన మనం దానిని మార్చవచ్చు. అంటే మన కర్మను మనం నిర్ణయించుకోవచ్చు. కాని విధి అందుకు వ్యతిరేకమైనది. మన జీవితాన్ని మనకు నచ్చిన రీతిలో మలచుకోవచ్చునన్న భావనను అది అంగీకరించదు.

తెలుగువాడైన ప్రొఫెసర్ పి. లక్ష్మీనరసు ప్రశ్నలు అడగడం ప్రారంభించిన తరువాత నాటి ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమం పాకానపడ్డది. ఆయన బౌద్ధం పుచ్చుకొన్న వ్యక్తి. ఆయన మిత్రుడైన ఎన్.కె. రామస్వామి అయ్యర్ అప్పటికే The Awakener of India అనే పత్రికను నడుపున్నాడు. దాన్లో నరసు వ్యాసాలు వ్రాస్తూవచ్చాడు. ఇప్పుడు స్వామీజీ సహాయంతో The Awakened India (ప్రబుద్ధ భారతం;

జాగృతం చెందిన భారతం) అనే వేదాంత పత్రిక ప్రారంభమవడం నరసుకు నచ్చలేదు. స్వామీజీ చేతలు భారతదేశాన్ని జాగృతం చేయలేదు; అందుకు మారుగా తమ పత్రికే భారతదేశాన్ని జాగృతం చేసిందని రామస్వామి అయ్యర్ అభిప్రాయం. కనుక బౌద్ధమత భావనలూ, వేదాంతమూ గురించిన చర్చ అవసర మని నరసు అభిప్రాయపడ్డాడు. స్వామీజీ అందుకు అంగీకరించారు. వేదాంతం గురించిన నరసు వ్యక్తం చేసిన ప్రతి ఖండననూ విడివిడిగా తీసుకొని స్వామీజీ సముచితమైన జవాబులిచ్చారు.

❋ ఫిబ్రవరి 8 : స్వాగతం ❋

అందరూ ఎన్నో ఆశలతో నిరీక్షించిన రోజు అది. సాయంత్రం నాలుగున్నర గంటలకు స్వామీజీకి విక్టోరియా హాల్‌లో బహిరంగంగా స్వాగతం పలుకడానికి ఏర్పాట్లు చేయబడ్డాయి. విక్టోరియా హాల్ సమీపంలోనూ, దారిపొడవునా ఇసుక వేస్తే రాలనంత జనం గుమిగూడారు. స్వామీజీ రాక మునుపే హాలు నిండి పోయింది. కనీసం పదివేల మంది బయట నిలబడ్డారు. జనసమూహంలో ఎంతో శ్రమతో దారిచేసుకొంటూ వేదిక వద్దకు స్వామీజీ రాగలిగారు. పుర ప్రముఖులు పలువురు అప్పటికే వేదికను అలంకరించి ఉన్నారు. చెన్నై స్వాగత సంఘం, వైదిక విద్వత్ సభ, చెన్నై సామాజిక సంస్కరణ సంఘం లాంటి సంస్థలు స్వాగత పత్రాలు సమర్పించాయి. ఖేత్రీ రాజు పంపిన స్వాగత పత్రం చదివారు. ఇవి కాక సంస్కృతం, ఆంగ్లం, తమిళం, తెలుగు భాషలలో ఇరవై స్వాగత పత్రాలు చదువబడ్డాయి.

గీతా బాణీలో

ఇంతలో బయట నిలబడివున్న జనసమూహం కట్టలు తెంచుకొంది. స్వామీజీ ఆరుబయటకు వచ్చి ప్రసంగించాలని కేకలుపెట్టారు. తక్షణమే స్వామీజీ స్పందించారు. ఠక్కున లేచి, “నేను ప్రజల కోసం వచ్చాను. బయట ఉన్నవారినీ నేను కలుసుకోవాలి” అంటూ బయటకు వచ్చారు. ఆయన కోసం వేచివున్న ‘కోచ్’ బండి మీదికెక్కి నిలబడ్డారు. అప్పుడు ఆ అసంఖ్యాక జన సమూహంలో ఉత్సాహం పరవళ్లు తొక్కింది. వారిని ఉద్దేశించి ప్రసంగించాలి, వారి ఉత్సుకతను సఫలీకృతం చేయాలని స్వామీజీ ప్రసంగించ నారంభించారు:

“తానొకటి తలస్తే దైవం మరొకటి తలస్తుంది. ఈ స్వాగతపత్ర సమర్పణ, అందుకు ప్రత్యుత్తరం ఇంగ్లీషువారి ఆచారాన్ననుసరించి జరగాలని ఏర్పాటు చేశారు. కాని భగవంతుని సంకల్పం మరోవిధంగా ఉంది. నే నిప్పుడు రథం

మీద నిలబడి భగవద్గీత ఘట్టంలోలా అక్కడక్కడ చెదరుమదురుగా కూర్చున్న ఈ ప్రేక్షకులను ఉద్దేశించి ప్రసంగించవలసి వచ్చింది” ..... అంటూ కొన్ని నిమిషాల పాటు ప్రసంగించి ఉంటారు. అంతలో జనసమ్మర్దం మితిమీరిపోయింది. అందు వలన, “మిత్రులారా! మీ ఉత్సాహం నాకు ఎంతో ఆనందాన్ని కలిగిస్తోంది. మీ పట్ల నాకు కోపం వచ్చిందని మీరెంత మాత్రం అనుకోకండి. మీరు చూపుతున్న ఈ ఉత్సాహానికి నేను చాలా సంతోషిస్తున్నాను. ఎంతటి ఉత్సాహం? అదే కావల సింది. దాన్ని సుస్థిరం చేసుకోండి .... మిత్రులారా, ఇప్పటికి సెలవు పుచ్చు కొంటున్నాను. మీరంతా కోరుకొన్న రీతిలో ప్రసంగించడం సాధ్యం కాదు. కనుక నేటికి నన్ను చూడడంతోనే తృప్తి చెందండి. మరో సందర్భంలో ప్రసంగిస్తాను. ఉత్సాహపూరితమైన మీ స్వాగతానికి కృతజ్ఞతలు” అని తమ ప్రసంగాన్ని ముగించారు.

❋ ఫిబ్రవరి 9 ❋

స్వామీజీ రెండు ప్రసంగాలు చేశారు. అలసింగ పెరుమాళ్ తిరువళ్లిక్కేణి సాహితీ సమాజానికి స్వామీజీని ఆహ్వానించాడు. అక్కడ స్వామీజీ, ‘మన ముందున్న పని’ శీర్షిక క్రింద ప్రసంగించారు. నాటి సాయంత్రం విక్టోరియా హాల్‌లో స్వామీజీ మొదటి ప్రసంగం జరిగింది. దాని శీర్షిక, ‘నా ఉద్యమ ప్రణాళిక’.

స్వామీజీ పాశ్చాత్య విజయానికి తామే కారణమని కొందరు ప్రచారం చేసుకొంటున్నారు. దానిని ఖండించి, యథార్థ స్థితి ఏమిటో ఈ ప్రసంగం ద్వారా స్వామీజీ విడమరచి తెలిపారు. ఆ ప్రసంగంలో పలువురి నిజ స్థితిని ఆయన వ్యక్తం చేయవలసి వచ్చింది. దివ్యజ్ఞాన సమాజం వారూ, బ్రహ్మసమాజస్థులూ, క్రైస్తవ ఫాదరీలు నిజానికి ఆయనకు సహాయం చేయలేదు. పైగా ఆయనకు ఎన్ని అడ్డంకులు కలిగించాలో అన్నీ చేశారన్న విషయం సన్న్యాసియైన ఆయన నిస్సంకోచంగా, ధైర్యంగా వెల్లడించారు. స్వామీజీ చేసిన ఈ ప్రత్యక్ష దాడి పలు వురికి నచ్చలేదు. స్వామీజీకి అతి సన్నిహితుడూ, చెన్నై స్వాగత సంఘ అధ్యక్షుడూ అయిన న్యాయమూర్తి సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్, స్వామీజీతో సన్నిహితంగా మెలగడం మానేశారు. ఎందుకంటే ఆయన దివ్యజ్ఞాన సమాజంలో అమిత ప్రాధాన్యం వహించిన సభ్యుడు కనుక. కాని ఇలాంటి ఏ సమస్యలూ స్వామీజీ మీద కించిత్తు ప్రతికూలతనూ చూపలేదు. తమ స్థితిని గూర్చి ఆయన బ్రహ్మానంద స్వామికి

‘విజయానికి కారణభూతుడు భగవంతుడే!’

వ్రాశారు: “దివ్యజ్ఞాన సమాజస్థులూ, తదితరులూ నన్ను భయపెట్టజూశారు. కాబట్టి వారికి నా అభిప్రాయాలను కొంత విడమర్చి చెప్పవలసి వచ్చింది. వారితో కలవనందువల్ల నేను అమెరికాలో ఉన్నంతకాలం వారు నన్ను ఇబ్బంది పెట్టారని నీకు తెలుసు.... నువ్వు భయపడనవసరం లేదు. నేను ఏకాకిగా పని చేయడం లేదు. భగవంతుడు సదా నాతోనే ఉన్నాడు.”[1]

✵ ఫిబ్రవరి 10 ✵

హైందవ సంస్కరణ సంఘం స్వామీజీని అతిథిగా ఆహ్వానించింది. ‘సంస్కరణ, సంస్కరణవాది’ లాంటి అంశాలపై తమ అభిప్రాయాలను అక్కడ స్వామీజీ విపులీకరించారు; ఆ అంశంపై పలువురు వ్యక్తం చేసిన సందేహాలను నివృత్తి చేశారు. కార్యక్రమం పూర్తయ్యాక అక్కణ్ణుండి స్వామీజీ బయలుదేరుతూండగా ఆ సంఘం వారు ఒక అందమైన విసనకర్రను స్వామీజీ కానుకగా సమర్పించారు.

✵ ఫిబ్రవరి 11 ✵

ఉదయం స్వామీజీ లజ్ చర్చ్ రోడ్డులో ఉన్న న్యాయమూర్తి సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ ఇంటికి ఆహ్వానితులై వెళ్లారు. లడ్డు, కాఫీ మొదలైనవి స్వామీజీకి సమర్పించారు. వాటిని ఆయన కాస్త రుచి చూశారు. ఆ రోజు ప్రొఫెసర్ సుందరం అయ్యర్ కూడా అక్కడే ఉన్నారు. తిరువనంతపురంలోనూ స్వామీజీతో సన్నిహితంగా మెలగిన వ్యక్తి ఆయన. భోజన విషయంలో స్వామీజీ పెద్దగా పట్టించుకోరని ఆయన తెలిపారు. నాడు న్యాయమూర్తితో స్వామీజీ తమ, ‘సార్వజనీన ఆలయం’ భావన గూర్చి ముచ్చటించారు: హిందూ, మహమ్మదీయ, క్రైస్తవ, బౌద్ధులందరినీ సౌభ్రాతృత్వ భావనతో ఆ ఆలయంలో సమావేశపరచడం సాధ్యం; ఆ ఆలయ నిర్మాణమే వినూత్నంగా ఉంటుంది. అన్ని మతాలకు చెందిన ప్రవక్తల శిలావిగ్రహాలూ దాన్లో పొందుపరచి ఉంటాయి. ఆ ఆలయం వెనుక ప్రాంగణంలో ఒక స్తంభంపై ‘ఓం’ చెక్కివుంటుంది.

సార్వజనీన ఆలయం

ఆ రోజు విక్టోరియా హాల్‌లో స్వామీజీ, “భారతీయ ఋషులు” అన్న శీర్షిక క్రింద రెండవ బహిరంగ ప్రసంగం చేశారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 101.

❋ ఫిబ్రవరి 12 ❋

కాసిల్ కెర్నన్‌కు ఎడతెగని జనం రాసాగారు. సాయంత్రం నాలుగు గంటల ముప్ఫై నిమిషాలకు స్వామీజీ హిందూ థియోలాజికల్ ఉన్నత పాఠశాలకు వెళ్లారు. అక్కడ ఆయనకు రెండు స్వాగత పత్రాలు సమర్పించారు. స్వామీజీ వాటిని స్వీకరించి, ప్రసంగించారు. ఈ కార్యక్రమానంతరం పెరంబూర్ అన్నదాన సమాజం ఆరవ వార్షికోత్సవంలో పాల్గొన్నారు. ఈ కార్యక్రమాన్ని పచ్చయప్ప హాల్‌లో నిర్వహించారు. అక్కడ కూడా స్వామీజీ క్లుప్తంగా ప్రసంగించారు.

❋ ఫిబ్రవరి 13 ❋

సాయంత్రం పచ్చయప్ప హాల్‌లో, 'హైందవ జీవితం – వేదాంతం' అనే శీర్షిక క్రింద 3వ బహిరంగ ప్రసంగం చేశారు స్వామీజీ. ఆ రోజు వేదికను జి. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్[1] కూడా అలంకరించారు. ప్రసంగం మధ్యలో స్వామీజీ యువకులకు పిలుపునిచ్చే ప్రస్తావన వచ్చింది: "మొదట మన యువకులు బలిష్ఠులు కావాలి. మత నిష్ఠ ఆ తర్వాత దానంతట అదే వస్తుంది... భగవద్గీతా పారాయణ కన్నా 'ఫుట్‌బాల్' ఆటే మిమ్మల్ని త్వరగా మోక్షమార్గానికి తీసుకొని వెళుతుంది.... మీ జబ్బలు, కండరాలు ఇంకా కొంచెం బలపడినప్పుడు మీరింకా బాగా గీతను అర్థం చేసుకోగలుగుతారు"[2] అని ప్రసంగించారు. ఇది వింటూన్న సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ ప్రక్కనే ఉన్న వ్యక్తితో తమిళంలో, "ఇదే నేనూ పదే పదే చెబుతున్నాను. కాని ఒక్కరు కూడా దానిని పెద్దగా పరిగణించడం లేదు. ఇప్పుడు స్వామీజీ చెబుతున్నారు, అంతా కరతాళధ్వనులు చేస్తున్నారు" అన్నారట.

ప్రసంగం ముగించి స్వామీజీ రాయపేట పేటర్సన్ ఉద్యానంలోని ఎల్. గోవిందదాస్ అనే వ్యక్తి ఇంటికి వెళ్లారు. ఆంగ్లేయులు పలువురు అక్కడ సమావేశమై ఉన్నారు. స్వామీజీకి స్వాగతపత్రం సమర్పించారు. పిదప వీణ, గిటార్ వాద్య ప్రదర్శనలు నిర్వహించారు. తదనంతరం స్వామీజీకి నారింజరంగు పట్టు వస్త్రాలు అర్పించి ఆయనను పుష్పమాలాలంకృతుని చేశారు.

❋ ఫిబ్రవరి 14 ❋

హార్మ్‌స్టన్ సర్కస్ ఆవరణలో స్వామీజీ చివరి బహిరంగ ప్రసంగం చేశారు. దాదాపు మూడువేల మంది హాజరయ్యారు. శీర్షిక 'భారతదేశ భావిభాగ్యోదయం'.

---

1. కాలాంతరంలో ఈయన *ది హిందూ* సంపాదకులయ్యారు.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం. 6, పుట 133–134.

"స్వామీజీ ప్రసంగశక్తి నాడు పరాకాష్ఠకు చేరుకొంది. వేదిక మీద అటూ ఇటూ పచార్లు చేస్తూ ఆయన ప్రసంగించడం ఒక సింహం ఏకాంతంలో పచార్లు చేస్తూ, గర్జిస్తూన్నట్లు ఉంది. ఆయన కంఠం అన్ని వైపులా ప్రతిధ్వనించి, శ్రోతల హృదయాలలో చొచ్చుకొనిపోయినట్లు ఉంది" అని సుందరరామ అయ్యర్ వ్రాశారు.

తమిళుల పట్ల ఆశ

ఈ ప్రసంగంలోనే స్వామీజీ తమిళ ప్రజల పట్ల గల తమ ఆశనూ, తమ నమ్మకాన్నీ వ్యక్తం చేశారు: "చెన్నపురి యువకులారా! నా ఆశలు మీ మీదే ఉన్నాయి. మీ జాతి పిలుపును మీరు ఆలకిస్తారా?"[1] ఇది తమ చివరి ప్రసంగం కావడం వల్లనో ఏమో ఆయన తమిళుల పట్ల అంతటి అభిమానాన్ని వ్యక్తం చేశారు. ఆయన ప్రసంగం పూర్తి కాగానే కరతాళ ధ్వనులు మిన్నుముట్టాయి. "ఇక మీదట స్వామీజీ ప్రతి సంవత్సరమూ చెన్నైకి విచ్చేస్తారు" అని ప్రకటించబడ్డది. కాని దేవుని సంకల్పమేమిటో అలా ఉన్నట్లు లేదు!

ప్రేమమూర్తి

స్వామీజీ తమతోనే అనవరతం ఉండిపోవాలనే ఆకాంక్ష ఎవరికి మటుకు ఉండదు? కాని చెన్నైతోనే ఆయన ఉద్యమ కార్యం ఆగిపోదు కదా! ఆయన పయనం కొనసాగాలి. ఇంకా అసంఖ్యాక హృదయాలకు సాంత్వనం కలిగించాలి, ఇంకా ఎన్నో పనులకు రూపకల్పన చేయాలి. కాబట్టే ఆయన 15వ తేదీ బయలుదేరడానికి నిర్ణయించుకొన్నారు. మరో విషయం. స్వామీజీ చెప్పినట్లు, "సన్న్యాసులకూ శరీరం అంటూ ఒకటి ఉంది" కదా! నిరంతర పయనమూ, అటూ ఇటూ తిరుగాడడమూ ఆయన దేహారోగ్యాన్ని దెబ్బతీశాయి. "ఒకింత విశ్రాంతి లభించకుంటే ఇంకా ఆరు నెలలు ప్రాణంతో ఉంటానో లేదో తెలియడం లేదు" అని శ్రీమతి సారాకు ఆయన వ్రాశారు.

స్వామీజీ ఉద్యమ కార్యం సాధారణ మానవ దేహం తట్టుకోగల కార్యమా? దేహరీత్యా మాత్రమే యోచించినా కూడా ఆశ్చర్యంగా ఉంటుంది! సామాన్యంగా మాట్లాడడంలోనే ఎక్కువ శక్తి వృథా అవుతుంది. పైగా ధ్వని విస్తరణ సాధనం (microphone) లేని ఆ కాలంలో వేలమంది సమావేశమైన సభల్లో అందరికీ వినబడేట్లు ప్రసంగించడంలో ఎంత శక్తిని వినియోగించాలో యోచించండి! ఇలాంటి ప్రసంగాలు ఎన్నో కదా! ఇదంతా భరిస్తూ ఆయన జీవించారే, అదే

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 196.

ఆశ్చర్యం, మనం చేసుకొన్న మహద్భాగ్యం! స్వామీజీని 'ప్రేమమూర్తి' అని శ్లాఘిస్తూన్నది ఒక స్తుతి. మన కోసం, దేశం కోసం, తమ దేహారోగ్య స్థితితో సహా సమస్తం త్యాగం చేసిన ప్రేమమూర్తి ఆయన!

స్వామీజీ కొన్ని రోజులు తమతో గడిపి, ఆ తరువాత వెళ్లిపోతారన్న విషయాన్ని చెన్నై భక్తులు జీర్ణించుకోలేకపోయారు. అయినప్పటికీ నిజం అదేనన్నది వారికి తెలియకపోలేదు. ఆయన సందేశాన్ని పదిలపరచుకోవడం ఆయననే తమ వద్ద ఉంచుకొన్నట్లు; ఇంకా చెప్పాలంటే, స్వామీజీకి కూడా అదే సమ్మతమని గ్రహించిన చెన్నై భక్తులు అందుకోసం పాటుపడ ప్రయత్నించారు. చెన్నై నుండి స్వామీజీ బయలుదేరడానికి ముందు రోజు చెన్నైలో ఒక శాశ్వత సంస్థ ఏర్పాటు చేయడాన్ని గురించి ఆయనతో ముచ్చటించారు. సంవత్సరంలో ఒకసారైనా స్వామీజీ వచ్చి ఆ సంస్థ సముచిత రీతిలో సాగేటట్లు చూడవలసిందని వారు విన్నవించారు. శాశ్వత సంస్థ ఒకటి అవసరం అన్నంత దాకా స్వామీజీ వారి ఆకాంక్షకు సమ్మతించారు. కాని తమ రాక గూర్చి ఆయన ఏమీ చెప్పలేదు. అందుకు బదులుగా "నేను మీ కోసం నా సోదర సన్యాసిని ఒకరిని పంపుతాను. ఇక్కడున్న శ్రోత్రియులకే శ్రోత్రియునిగా విరాజిల్లే వ్యక్తి ఆయన" అని తెలిపారు.[1]

చెన్నైలో శాశ్వత సంస్థ

రైలులో పయనించడం కన్నా నౌకలో వెళ్లడం దేహారోగ్యానికి మంచిదని ఎంచి స్వామీజీ కలకత్తాకు నౌకలో బయలుదేర నిర్ణయించారు. ఫిబ్రవరి 15వ తేదీ ఉదయం 8 గంటలకు స్వామీజీ నౌకాశ్రయానికి వెళ్ల వలసి ఉంది. వేకువన నాలుగు గంటల నుండే అధిక సంఖ్యలో జనం అక్కడ గుమిగూడసాగారు. సాగనంపే ఉత్సవార్థం అక్కడ ఒక పందిరి నిర్మించారు. ఏడున్నరకు స్వామీజీ అరుదెంచారు. ఆర్యవైశ్య కులస్థుల (తెలుగు కోమట్లు) తరఫున ఒక వందన సమర్పణ పత్రం

సెలవు పుచ్చుకొన్నారు

1. స్వామీజీ ప్రస్తావించిన వ్యక్తి స్వామి రామకృష్ణానంద. స్వామీజీ అనుగ్రహప్రాయమైన ఆదేశం మేరకు ఈయన 1897 మార్చిలో చెన్నైకి వచ్చారు. తపోమయుడుగా, భగవదను భూతి పొందిన మహాత్మునిగా విరాజిల్లిన ఆయన దక్షిణ భారతదేశ ప్రప్రథమ శ్రీరామకృష్ణ మఠాన్ని కాసిల్ కెర్నన్‌లో స్థాపించారు. నేడు దక్షిణ భారతదేశంలో శ్రీరామకృష్ణులు, శ్రీ శారదాదేవి, స్వామి వివేకానంద పేరిట నడుపబడుతున్న సంస్థలన్నింటికీ ఆద్యుడు ఈయనే! ఈయన ప్రారంభించిన శ్రీరామకృష్ణ మఠమే ప్రస్తుతం మైలాపూర్‌లో అలరారుతున్నది.

చదివి, స్వామీజీకి సమర్పించారు. స్వామీజీ అందుకు జవాబుగా ప్రసంగించలేదు. "పొంగిపొరలే భావోద్వేగాలను వ్యక్తం చేయడానికి మౌనమే అత్యుత్తమ మార్గం" అని, స్వామీజీ నౌక ఎక్కడానికి బయలుదేరారు. హృదయభారంతోను, చెమ్మ గిల్లిన కళ్లతోను స్వామీజీని సాగనంపారు తమిళనాడు భక్తులు. ఆయనతో సేవియర్ దంపతులూ, గుడ్విన్, అలసింగ పెరుమాళ్, నరసింహాచార్యులు, కిడి కూడా వెళ్లారు.

రుగ్మత, అలసట కారణంగా స్వామీజీ తరచూ నీళ్లు త్రాగవలసి వచ్చేది. మంచినీళ్లకు బదులుగా లేత కొబ్బరికాయ నీరు త్రాగడం దేహారోగ్యానికి మంచి దని డాక్టర్లు సలహా ఇచ్చారు. ఈ సంగతి తెలిసిన భక్తులు నౌకలో కొబ్బరిబోండాలను గుట్టలుగుట్టలుగా పేర్చిపెట్టారు. స్వామీజీతో పయనించనున్న శ్రీమతి సేవియర్‌కు ఇదంతా ఏమీ అర్థం కాలేదు. ఆమె స్వామీజీతో, "స్వామీజీ, మనం సరకుల నౌకలోనా పయనించబోతున్నాం?" అని అడిగింది. స్వామీజీ చిన్నగా నవ్వి, విషయం వివరించి చెప్పారు.

'అగ్నిపర్వతంలా బ్రద్దలవుతాను!'

నౌక లంగరు తీయడానికి ఇంకా కొంత సమయం ఉంది. ప్రొఫెసర్ సుందరరామ అయ్యర్ కూడా స్వామీజీని సాగనంపి రావడానికి నౌకలోకి వెళ్లారు. అప్పుడు ఆయన, "స్వామీజీ! పాశ్చాత్యంలో మీరు ఒనరించిన పని ఏ మేరకు వారికి శాశ్వత ప్రయోజనకారిగా ఉంటుంది?" అని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "పెద్దగా ఏమీ చెప్పలేం. ఇక్కడా అక్కడా కొన్ని బీజాలు వెదజల్లాను. కాలక్రమంలో అవి కొందరికైనా సత్ఫలాన్ని అందించవచ్చు" అన్నారు వినమ్రంగా. అయ్యర్ మళ్లీ, "స్వామీజీ! మిమ్మల్ని మేం మళ్లీ చూడగలమా? దక్షిణ భారతదేశ ఉద్యమ కార్యాలను కొనసాగిస్తారా?" అని అడిగారు. "తప్పకుండా, నిస్సం దేహంగా, హిమాలయాల్లో ఒకింత విశ్రాంతి తీసుకొంటాను. ఆ తరువాత దేశ వ్యాప్తంగా అగ్నిపర్వతంలా బ్రద్దలవుతాను" అన్నారు స్వామీజీ. కాని జగజ్జనని సంకల్పం ఏమిటో అలా ఉన్నట్లు లేదు!

నౌక కలకత్తా వైపుగా బయలుదేరింది.

36 కలకత్తాలో

నా కుమారా! ముందు నీ గది తలుపు తెరువు. బయటకు రా. నీ దృష్టిని చుట్టూ ప్రసరించు. నీ ఇంటి చుట్టూ వందలాది నిరుపేదలు, నిరాశ్రయులు ఆకలితో మలమల మాడిపోతున్నారు. నీ శక్తి మేరకు వారికి సేవలందించు.

— **స్వామి వివేకానంద**

స్వామీజీని ఆహ్వానించడానికి జనవరి నెలాఖరులోనే కలకత్తాలో ఆహ్వాన సంఘం ఒకటి ఏర్పాటయింది. దర్భంగా రాజు ఆ సంఘ అధ్యక్షునిగాను, రాజా వినయ్ కృష్ణ దేవ్ బహదూర్ కార్యదర్శి- కోశాధికారిగా నియుక్తులయ్యారు. కాని ఒకటి రెండు రోజుల్లో రాజు తమ అశక్తతను వ్యక్తం చేసి ఆహ్వాన సంఘం నుంచి వైదొలగారు. స్వామీజీని ఆహ్వానించడంలో పూర్వాచారపరాయణులైన హిందువులు చూపిన నిరసనే ఇందుకు కారణం. "స్వామీజీ బ్రాహ్మణేతరుడు. కనుక సన్న్యాసం పుచ్చుకోవడానికి ఆయనకు అర్హత లేదు", "సముద్రం దాటి వెళ్లిన వ్యక్తిని హైందవునిగా పరిగణించకూడదు", "పూర్వాచార పరాయణులైన హిందువులకు నిషేధితమైన ఆహారాన్ని తింటున్నారు" వంటి నిరసనలు తలెత్తాయి. 'వంగ వాసి' పత్రిక కూడా స్వామీజీకి నిరసనగా వ్రాస్తూ వచ్చింది. కలకత్తా ఉన్నత న్యాయస్థాన న్యాయమూర్తి, "వివేకానంద అనే నామధేయం ఆయన గురువు ఇచ్చింది కాదు. అదేకాక సన్న్యాసి కావడానికి ఒక బ్రాహ్మణేతరునికి అర్హత లేదు" అంటూ ఆహ్వాన సంఘానికి అధ్యక్షునిగా వ్యవహరించడం కుదరదని నిరాకరించాడు. తరువాత, 'ది ఇండియన్ మిర్రర్' పత్రికా సంపాదకుడైన నరేంద్రనాథ్ సేన్ ఆహ్వాన సంఘానికి అధ్యక్షత వహించాడు.

ఆహ్వాన సంఘం

శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యుడూ, 'వసుమతి' దినపత్రిక వ్యవస్థాపకుడూ అయిన ఉపేంద్రనాథ్[1], స్వామీజీ రాకను కలకత్తావాసులకు తెలుపడంలో ఎంతో శ్రమ పడ్డాడు. వేలాది కరపత్రాలను ముద్రించి నగరం యావత్తూ పంచిపెట్టాడు. స్వామీజీ రాక సమయం, చోటు మొదలైన సమాచారాలు పొందుపరచబడిన ప్రకటన అట్టలను నగరంలోని ముఖ్య ప్రాంతాలలో అమర్చాడు. తమ దినపత్రికలో స్వామీజీ ఛాయాచిత్రంతో వార్తను ప్రచురించాడు. అయినప్పటికీ జనం వస్తారా అనే సందేహం తలెత్తకపోలేదు. ఎందుకంటే అది అతి శీతకాలం, రైలు రాక కూడా వేకువనే! అయినప్పటికీ ఉపేంద్ర "ప్రకటన అట్టలు అనేకం అమర్చిపెట్టాం; యాభై వేల కరపత్రాలు, పదివేల 'వసుమతి' దిన పత్రికలు జనానికి ఉచితంగా పంచిపెట్టబడ్డాయి. కనుక గురుదేవుల అనుగ్రహం వల్ల రేపు సియాల్దా రైలు నిలయం జనసందోహంతో నిండిపోతుంది అని దృఢంగా నమ్ముతున్నాను" అని నొక్కి వక్కాణించాడు. అక్షరాలా అట్లే జరిగింది.

ఉపేంద్రుని ప్రయత్నం

వారం రోజుల నౌకా ప్రయాణం అలసిపోయిన స్వామీజీ శరీరానికి ఒకింత విశ్రాంతి కల్పించింది. ఆంగ్లేయ శిష్యులూ, తమ ప్రేమాస్పద చెన్నై శిష్యులైన అలసింగ, నరసింహాచార్య, కిడి తమతో ఉండడం ఆయన సంతోషానికి ముఖ్యకారణమయిందని చెప్పాలి. నౌక కెప్టెన్‌తో, తోటి ప్రయాణికులతో స్వామీజీ స్నేహాన్ని పెంపొందించుకొన్నారు. తమకోసం పేర్చిపెట్టిన కొబ్బరిబోండాలను వారితో పాలుపంచుకొన్నారు.

స్వాగతం

నౌక కలకత్తాలో గంగానదిలో ప్రవేశించగానే స్వామీజీ గంగాతీరంలోని ప్రాంతాలను తమ శిష్యులకు వివరించి చెప్పారు. ఫిబ్రవరి 18వ తేదీన నౌక బడ్జ్ బడ్జ్ నౌకాశ్రయంలో ప్రవేశించినప్పుడు కలకత్తా ఆహ్వాన సంఘానికి చెందిన ఇద్దరు సభ్యులు ముందుకొచ్చి ఆహ్వాన కార్యక్రమాలను స్వామీజీకి తెలియజేశారు.

కిడ్డర్‌పూర్ నౌకాశ్రయంలో నౌక లంగరు దింపగానే స్వామీజీ దిగి, తమ కోసం ఏర్పాటు చేసిన ప్రత్యేక రైలులో ఉదయం దాదాపు ఏడున్నరకు సియాల్దా చేరుకొన్నారు. అప్పటికే దాదాపు ఇరవై వేల మంది అక్కడకు తరలివచ్చి ఉన్నారు. అక్కణ్ణుండి స్వామీజీని ఊరేగింపుగా గుర్రపుబండిలో తోడ్కొని వెళ్లారు.

---

1. ఈయన జీవిత చరిత్రను గురించి తెలుసుకోవడానికి 'దైవంతో సహజీవనం-2' చూడగలరు.

పతాకాలు, తోరణాలు, పూలదండలు, అలంకారయుతమైన కమానులతో కలకత్తా ఉత్సవ సౌందర్యాన్ని సంతరించుకొన్నది. ఇక్కడ సైతం బండికి పూన్చిన గుర్రాలను విప్పివేసి, యువకులే స్వయంగా బండిని లాగుకొని వెళ్లారు. స్వామీజీ బండిలో లేచి నిలబడి చేతులు జోడించి, రెండు వైపులా గుమిగూడి ఉన్న ప్రజలకు నమస్కరిస్తూ వెళ్లారు. అనేక బళ్లు స్వామీజీ బండిని అనుసరించాయి.

ఊరేగింపు ముందుగా హ్యారిసన్ వీథి గుండా వెళ్లింది. అక్కడ ఒక ఇంటి మేడ మీద జటధారియైన ఒక సన్న్యాసి నిలబడి రెండు చేతులూ పైకెత్తి స్వామీజీని ఆశీర్వదించాడు. స్వామీజీ కూడా తలవంచి ఆ ఆశీస్సులను స్వీకరించారు. ఆ జటధారి శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యుడూ, బ్రహ్మసమాజ నాయకులలో ఒకరూ అయిన విజయకృష్ణ గోస్వామి. స్వామీజీ శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు రాకమునుపే విజయకృష్ణ గోస్వామిని బాగా ఎరుగటమే కాక ఆయన పట్ల ఎంతో గౌరవం వ్యక్తం చేసేవారు.

ఊరేగింపు హ్యారిసన్ వీథిలోని రిప్పన్ కళాశాల (ప్రస్తుతం సురేంద్రనాథ్ కళాశాల)ను చేరుకొంది. కొందరి అశ్రద్ధ కారణంగా కళాశాల ప్రవేశద్వారం వద్ద గందరగోళమూ, తొక్కిసలాటా చోటుచేసుకొన్నాయి. ఊరేగింపు కళాశాల ప్రవేశ ద్వారం వద్దకు చేరుకోగానే, ఎవరో చెప్పడాన్ని బట్టి హఠాత్తుగా ద్వారం తెరువబడింది. ఊరేగింపు ముందు భాగంలో నిలబడ్డ యువకులు ఇలా జరుగుతుందని ఊహించలేదు. అందువలన నిలద్రొక్కుకోలేక వారు ఒకరి మీద ఒకరుగా పడిపోయారు. పలువురికి బాగా గాయాలయ్యాయి. ఒకరిద్దరు తమ వద్దనున్న చేతి కర్రలను అడ్డంగా చాచి ఇంకా యువకులు పడిపోకుండా ఆపి, కాపాడారు. తండోపతండాలుగా ఈ మేరకు జనం తరలివస్తారని ఊహించనందువలన ఆహ్వాన సంఘం వారు బందోబస్తుకు పోలీసుల సహాయం కోరలేదు. పోలీసులు ఉండివుంటే బహుశా ఈ దుర్ఘటనను నివారించి ఉండవచ్చునేమోనని పత్రికలు వ్యాఖ్యానించాయి. అక్కడ కాసేపు ఆగి, బాగ్బజార్‌లోని రాయ్ పశుపతినాథ్ బోస్ బహదూర్ భవంతికి స్వామీజీని తోడ్కొని వెళ్లారు.

పాత పరిచయస్థులు

దారిలో కారన్‌వాలీస్ వీథి గుండా బండి వెళ్లింది. ఆ వీథిలోనే శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యుడూ, ఈశ్వరకోటిగా ఆయనచే పరిగణించబడిన వ్యక్తీ అయిన పూర్ణచంద్రఘోష్ ఇల్లు ఉంది. అక్కడకు పోగానే స్వామీజీ బండిని ఆపమని, త్రిగుణాతీతానందతో, "పూర్ణుడికి సమాచారం తెలుపు" అన్నారు. అప్పుడు పూర్ణుడు స్నానం చేస్తున్నాడు. తడిబట్టలతోనే వచ్చి

స్వామీజీకి సాష్టాంగ నమస్కారం చేశాడు. లేచి నిలబడి, "నేను రైలు నిలయానికి వచ్చాను. దూరం నుండే మిమ్మల్ని దర్శించుకొన్నాను. కార్యాలయానికి వెళ్లాలి కనుక తొందరగా తిరిగి వచ్చేశాను" అని అన్నాడు. "ఫరవాలేదు, సాయంత్రం రండి" అన్నారు స్వామీజీ.

ఈ రీతిలో ఊరేగింపు సాగింది. జయ జయ ధ్వానాలు సర్వత్రా మారుమ్రోగాయి. చివరికి పశుపతి బోస్ భవంతి వచ్చింది. ఆ భవంతి అందమైన తోరణాలతో అలంకరింపబడి ఉంది. పశుపతి ప్రభృతులు ద్వారం వద్దకు వచ్చి స్వామీజీని సవినయంగా లోపలికి తోడ్కొని వెళ్లారు. అక్కడ బ్రహ్మానంద, యోగానంద స్వాములు చేతుల్లో పూలమాలలతో వికసిత వదనాలతో నిలబడి ఉన్నారు. స్వామీజీని మాలాలంకృతులను చేయగానే స్వామీజీ, "గురుపుత్రులు గురువుకు సమానం"[1] అంటూ ఇద్దరికీ నమస్కరించారు. బ్రహ్మానంద స్వామి వెంటనే, "అన్నగారు తండ్రితో సమానం"[2] అని చెబుతూ ప్రణమిల్లారు. అప్పుడు 'మ' వచ్చి నమస్కరించారు. వెంటనే స్వామీజీ, "మిత్రమా!" అన్నారు. ఆ తరువాత ఒకరి వెంట ఒకరుగా వచ్చి నమస్కరించారు. ఆ సమూహంలో ఒక మూలగా ఒక బెంచీ మీద శ్రీరామకృష్ణుల యువ శిష్యులలో ఒకరైన హూట్కో గోపాల్ కూర్చుని ఉన్నాడు. అతణ్ణి చూడగానే స్వామీజీ, "ఏ హూట్కో, నేను అదే నరేన్‌గానే ఉన్నాను నాయనా! అక్కడ ఎందుకు దాగుకొన్నావు? ఇక్కడకు రా. వంగ భాషను నేనింకా మరచిపోలేదు" అన్నారు.

ఈ విధంగా పది నిమిషాలు గడచిపోయాయి. పశుపతి స్వామీజీని మేడ మీదకు తోడ్కొని వెళ్లాడు. అక్కడ గిరీష్, స్వామీజీకి పూలమాల వేసి వంగి నమస్కరించబోయాడు. స్వామీజీ వెంటనే ఆతడి చేతులు పుచ్చుకొని ఆపి, "ఏం చేస్తున్నారు జి.సి.![3] మీరు నాకు నమస్కరిస్తే నాకే దోషం వాటిల్లుతుంది. మీ రామకృష్ణులకు ప్రణమిల్లి (హనుమంతునిలా) 'జై రామ్' అంటూ సముద్రాన్ని దాటి వెళ్లివచ్చాను" అన్నారు. ఆ మాటలు విని గిరీష్ ఎంతో సంతోషించాడు.

గురుదేవుల లీలా విలాసం

---

1. గురువత్ గురుపుత్రేషు ।
2. జ్యేష్ఠ భ్రాతా సమ పితా ।
3. గిరీశ్‌చంద్ర పేరులోని ఆంగ్లంలోని మొదటి అక్షరాలను కలిపి స్వామీజీ అతణ్ణి ఇలా సంబోధించడం పరిపాటి.

ఆ తరువాత స్వామీజీ 'మ'తో మాట్లాడనారంభించారు: "మాస్టర్! ఈ విజయాలకంతటికీ నేను పరికరమాత్రుణ్ణి. ఆయనే నన్ను పంపించారు. గురుదేవులు నాకు గుర్తింపు నిచ్చారు. అది తెలియజేసి మాతృదేవిని అనుమతి, అనుజ్ఞ వేడుకొన్నాను. మాతృదేవి ఆశీస్సులు పొందగానే ఆటంకాలన్నింటినీ సులభంగా దాటి వెళ్లగలిగాను; పాశ్చాత్య దేశాలలోని మేధావులు, విజ్ఞానవేత్తల లాంటి వేల మందిలో నేను అత్యధికంగా శ్లాఘింపబడ్డాను. అంతా గురుదేవుల లీలా విలాసమని అనుభవపూర్వకంగా గ్రహించాను. మాట్లాడవలసిన విషయాలు ఎన్నో ఉన్నాయి, మరో సందర్భంలో చెబుతాను.

"అయితే ఇప్పుడు నా అభిప్రాయం ఏమిటో తెలుసా? మన దేశంలో మత ప్రచారం కావలసినంత జరిగింది. తక్షణ ఆవశ్యకత విద్య. మనిషికి ముఖ్యంగా

విద్యే ఆవశ్యకం

కట్టుకోవడానికి బట్టలు కావాలి, తినడానికి ఆహారం కావాలి, చదువనూ వ్రాయనూ నేర్చుకొని జీవితం గడపడానికి కాస్త సంపాదించుకోవాలి; దానికి మార్గం చూపాలి, అదే భారతదేశానికి నేడు ముఖ్యావసరం. మాస్టర్! పాశ్చాత్య దేశాల సిరిసంపదలు నా కళ్ల బడినప్పుడల్లా మాతృదేశ దారిద్ర్య స్థితి అశ్రువులను రప్పించింది. వారి ఐశ్వర్య విభవం నాకు మేఘదూత్య గీతాలనే[1] జ్ఞాపకానికి తెచ్చింది – నాలుగు వైపులా మెరుపుల్లాంటి సౌందర్యరాశుల సమూహం, ఆకాశహర్మ్యాల వరుసలు, ఇళ్లలో ఉల్లాస ఉత్సాహాలు! నృత్యాలూ పాటలూ! విశాలమైన వీథులు! అంతా స్వచ్ఛతే! మన దేశంలోనే సర్వత్రా చెత్తాచెదారం, దుర్వాసన, జీర్ణవస్త్రధారులైన మనుషులు – ఐశ్వర్యరహిత, దుర్బల, నిరక్షరాస్యులైన స్త్రీలూ పురుషులూ! వీరికి సేవలు

---

1. 'ఓ మేఘమా, ఆ నగరంలోని భవంతులను నీతో పోల్చవచ్చు. మీలో పలు సాదృశ్యాలున్నాయి. నీలో మెరుపులు మెరసి ఆడుకొంటున్నవి. అక్కడ సౌందర్యవతులు నివసిస్తున్నారు. నీలో ఇంద్రధనుస్సు ఉంది, అక్కడ చిత్తరువులు ఉన్నాయి. నీలో పిడుగు ధ్వని ఉంది, అక్కడ సంగీతమూ, మద్దెల మ్రోగుతున్నాయి. నీలో కాంతి చొచ్చుకొనిపోయే స్వచ్ఛమైన జలం ఉంది, అక్కడ వారి గదులు కాంతులు విరజిమ్మే నవరత్నాలచే అలంకరింపబడి ఉన్నాయి. నువ్వు అత్యంత ఎత్తులలో ఎగురుతున్నావు, ఆ భవంతుల కప్పులు ఆకాశాన్ని చుంబిస్తున్నాయి.'

— *కాళిదాసు, మేఘదూత్యం, 2.1*

అలకాపురి సుఖభోగాలను కాళిదాసు ఈ విధంగా వర్ణించాడు. స్వామీజీ సూచించేది ఈ గీతంతో కొనసాగే గీతాలతో కలిపే అన్వయించుకోవాలి.

ఒనరించేదే భారతదేశానికి ఆవశ్యకమైన మతం అని నా అభిప్రాయం. 'పస్తున్న కడుపులో మతం ప్రవేశించదు' అని గురుదేవులు చెప్పేవారు కాదా! ఈ మతాన్ని ప్రచారం చేయడమే నా లక్ష్యం.

"పాశ్చాత్య దేశాల దురాకర్షణ లన్నింటి నుండి గురుదేవులు నన్ను రక్షిం చారు. ఆశ్చర్యం ఏమిటంటే, కొందరు అప్పటికే గురుదేవుల భావనలను తెలుసు కొని ఉన్నారు; కొందరు కలలో ఆయన అనుగ్రహం పొంది ఉన్నారు. నేను అక్కడ స్త్రీలను తల్లిగా, సోదరీమణులుగానే గాంచాను. వారూ అదే తీరులో నన్ను ఎంచి సేవలందించారు. అది భోగభూమి. అక్కడ ఆధ్యాత్మిక ప్రచారం ఎంతో అవసరం. ఇక్కడ మన దేశంలోనో అక్కడి విజ్ఞాన విద్య, ఉదాత్త చింతనలు, సామాజిక స్వాతంత్ర్యం అవసరమై ఉన్నాయి. వీటిని ఆధ్యాత్మిక ప్రాతిపదిక మీద ప్రచారం చేయాలి."

అప్పుడు స్వామి బ్రహ్మానంద వచ్చి, "నరేన్, టీ కోసం ఏర్పాట్లు చేశారు" అని స్వామీజీతో చెప్పారు. అందుకు స్వామీజీ, "రాజా! వచ్చే దారిలో విజయ కృష్ణులను చూశాను. మఠంలో ఆయనకు బస ఏర్పాటు చేసివుండవచ్చు కదా!" అన్నారు. అందుకు బ్రహ్మానంద, "ఆయనకు ప్రస్తుతం శిష్యులూ, శిష్యురాండ్రూ బోలెడుమంది ఉన్నారు. మఠంలో ఉన్నవారికే పడుకోవడానికి జాగా లభించడం కష్టం. ఆయన ఒంటరిగా బస చేస్తే సంగతి వేరు" అన్నారు. "త్వరలో ఒక రోజు ఆయనను కలుసుకోవాలి" అన్నారు స్వామీజీ.

సాయంత్రం 4 గంటలకు స్వామీజీ, ఆంగ్లేయ శిష్యులు కాశీపూర్‌లోని బాబా గోపాల్‌లాల్ సీల్ అనే వ్యక్తి అందమైన గృహోద్యానానికి తోడ్కొనిపోబడ్డారు. చెన్నై శిష్యులకు ఆలంబజార్ మఠంలో బస ఏర్పాటు చేశారు.

విజయకృష్ణ గోస్వామితో

బ్రహ్మానంద స్వామితో ప్రస్తావించినట్లే స్వామీజీ ఒక రోజు విజయకృష్ణ గోస్వామి ఇంటికి వెళ్లారు. స్వామీజీ వెళ్లగానే వారిద్దరూ పరస్పరం చాలాసేపు సాష్టాంగ నమస్కారాలు చేసుకొన్నారు. ఆ తరువాత విజయ కృష్ణ గోస్వామి, "జై రామకృష్ణ! మీ లోపల నుండే గురు దేవులు సమస్తం చేస్తున్నారు. నేను ఢాకాలో పూజ చేసు కొంటున్నాను. నా ముందు ఆయనను సజీవమూర్తిగా గాంచాను. నేను ఆయ నను స్పృశించాను కూడా. దక్షిణేశ్వరానికి వెళ్లినప్పుడు పంచవటిలోను, ఆయన గదిలోను దర్శనం పొందాను" అన్నారు. అందుకు స్వామీజీ, "అవును. నేనూ పాశ్చాత్య దేశాల్లో ఈ విధంగా పలు దర్శనాలు పొందాను. నాలో ఉండి ఆయనే

కార్యాలు నిర్వర్తిస్తున్నారు, నేను కేవలం పరికరమాత్రుణ్ణని గ్రహించాను" అన్నారు.

ఈ విధంగా సంభాషణ కొనసాగింది. స్వామీజీ తమ కార్యోద్యమ పథకాల నన్నీ ఆయనతో చెప్పి, "మీరు పెద్దవారు, గురువుకు సమానంగా స్తుతించదగిన వారు. నా పథకాలన్నీ సత్వరమే సఫలీకృతం కావాలని ఆశీర్వదించండి" అన్నారు. అందుకు విజయకృష్ణ గోస్వామి, "అనుకొన్నది సాధించగల సమర్థులు మీరు. మీరు అనుకొన్నదంతా జరుగుతుంది. ఈ మీ పథకాలు మీ భావనలు కాదు; నిజానికి వీటిని మీలో జొప్పించిన వారు గురుదేవులే" అన్నారు.

ఈ రీతిలో వారిద్దరూ చాలాసేపు గురుదేవుల, పాత రోజుల జ్ఞాపకాలలో మునిగిపోయారు.

ఫిబ్రవరి 28వ తేదీ స్వామీజీకి రాజా సర్ రాధాకాంత్ దేవ్ బహద్దూర్ రాజభవనంలో బహిరంగ స్వాగతోత్సవం నిర్వహించారు. భవనంలో ప్రవేశించ డానికి ఉచిత అనుమతి పత్రాలు ముందుగానే పొందవలసి ఉంది. వేలమంది ప్రజలు అక్కడ సమావేశమయ్యారు. స్వాగత పత్రాలు చదివి, రజత పేటికలో అమర్చి సమర్పించారు. స్వామీజీ ప్రత్యుత్తరంగా ప్రసంగించారు. ఈ ఉత్సవా నంతరం ఆయన కలకత్తాలో కొన్ని ప్రసంగాలు చేశారు.

కరవూ, స్వాగతోత్సవ ఖర్చులూ

ఈ స్వాగతోత్సవాలూ, పటాటోపాలూ ఏవీ స్వామీజీకి నచ్చలేదు. అయినప్ప టికీ జనులలో జాగృతి కలిగించడానికి ఇవి అవసరమని ఆయనకు తెలియక పోలేదు. ఆ కారణంగానే ఆయన ఈ బ్రహ్మాండమైన స్వాగ తోత్సవాలకు అంగీకరించారు. కానీ ఈ ఉత్సవాలను కొందరు మరో దృక్కోణంలో చూడనే చూశారు. ఆ సమయంలో వంగ దేశంలో తీవ్రమైన కరవుకాటకాలు తాండవిస్తున్నాయి. "ఈ సమయంలో ఈ మహోత్సవాలూ, వైభోగాలూ అవసరమా?" అని అక్కడక్కడా కొన్ని విమర్శలు తలెత్తాయి. ఒక రోజు స్వామీజీ బాల్యస్నేహితుడైన ప్రియనాథ్ సిన్హా దీనిని గురించి "స్వామీజీ! మీ రొక సాధువు, మీ స్వాగతోత్సవాలకై డబ్బు వసూలు చేశాం. మీరు కలకత్తా రాక మునుపు అక్కడ నుండి తంతి పంపి, 'మన దేశంలో ప్రస్తుతం కరవు తాండవిస్తున్నది. కనుక నన్ను ఆహ్వానించడానికి ఒక్క పైసా కూడా ఖర్చు చేయవద్దు. మొత్తం ధనాన్ని కరవు నివారణ నిధికి ఇచ్చి వేయండి' అని అంటారని భావించాను. కానీ మీరు ఆ విధంగా ఏమీ చేయలేదు. ఎందుకు?" అని స్వామీజీనే అడిగాడు.

స్వామీజీ : కావాలని నేను అలా చేయలేదు. జనంలో జాగృతి కలగాలని ఆశించాను. ఎందుకు తెలుసా? జాగృతి చెందకుండా జనం భగవాన్ శ్రీరామ కృష్ణులను ఎలా తెలుసుకొంటారు? ఇది నా కోసమా జరిగింది? ఆయన కదా వీటి వలన సుప్రసిద్ధులవుతున్నారు! ఆయనను గురించి తెలుసుకోవడానికి ప్రజల మనస్సులో ఎంత ఆసక్తి జనించింది! ఇప్పుడు క్రమక్రమంగా ఆయనను గురించి తెలుసుకొంటారు. దాని వలన దేశానికి శ్రేయస్సు కలుగదా? లోకశ్రేయస్సుకై అవతరించిన ఆయనను తెలుసుకోకుండా జనులకు ఏ విధంగా సంక్షేమం కలుగు తుంది? ఆయనను సరిగా అవగతం చేసుకొంటే మనుషులు రూపొందుతారు. అటువంటి మనుషులు నివసించే దేశంలో కరవునూ, పస్తులనూ పారద్రోలడానికి ఎంతకాలం పడుతుంది? అందుకే కలకత్తాలో జాగృతి కలగాలని అభిలషించాను. తద్వారా ప్రజలు ముందుగా శ్రీరామకృష్ణుల సందేశాన్ని అర్థం చేసుకొంటారు. లేకపోతే ఇన్ని ఆడంబరాలు నా కెందుకు? ఒక కాలఘట్టంలో నీ ఇంటికి వచ్చి అందరమూ కలిసి ఆడుకొన్నామే, అంతకన్నా నేను పెద్దవాణ్ణి అయిపోయానా ఏమిటి? ఆనాడు ఉన్నట్లే కదా నేడూ ఉన్నాను. ఎందుకు? నాలో ఏదైనా తేడా ఉందా? చెప్పు."

"తేడా లేదు" అని ఆ మిత్రుడు బయటకు చెప్పినా లోలోపల, 'మీరిప్పుడు దివ్యత్వం సంతరించుకొన్నారు' అనుకొన్నాడు.

స్వామీజీ కొనసాగించారు: "మన దేశానికి సంబంధించినంతవరకు కరవు అన్నది ఒక నయం కాని వ్యాధిగా పరిణమించింది. పాశ్చాత్య దేశాలలో ఎక్కడైనా ఈ విధంగా ఉందా? లేదు. ఎందుకు? ఎందుకంటే అక్కడ మనుషులు జీవిస్తు న్నారు; ఇక్కడో జీవచ్ఛవాలే జీవిస్తున్నాయి. శ్రీరామకృష్ణులను గురించి చదివి, ఆయనను అర్థం చేసుకొని, స్వార్థాన్ని త్యజించడం వారు ముందుగా నేర్చుకో వాలి. ఆ తరువాతే కరవు నివారణకైన సముచిత ప్రయత్నాలు చేయబడతాయి. నేను క్రమక్రమంగా ఆ ప్రయత్నంలో పాల్గొనాలనుకొన్నాను. దానిని మీరే చూడబోతారు."

స్వాగతాలనూ, వైభవాలనూ స్వామీజీ ఈ దృక్పథంతోనే చూశారు. కానీ కలకత్తా ఆహ్వానానంతరం స్వామీజీ మనస్సు గాయపడే రీతిలో, ఆహ్వాన సంఘంలోని కొందరు, స్వాగత మహోత్సవాలకైన ఖర్చుల ఖాతాను ఆయనకు పంపించి, దానిని స్వీకరించమని ఆయనను అడిగారు. స్వామీజీ దీనిని నాగేంద్ర నాథ్ అనే భక్తునితో చెప్పి, "ఈ స్వాగతాలు నా కెందుకు? నేను అమెరికా నుండి

బళ్ల కొద్దీ ధనం తీసుకొని వచ్చాను, నా పేరుప్రతిష్ఠలు ప్రచారం చేయడానికి ఈ స్వాగతాలను ఎదురుచూశాను. కనుక ఈ ఖర్చునూ నేనే భరించాలని వారు భావిస్తున్నారు. నేను ఏమన్నా ఒక ప్రదర్శనీయ వస్తువునా? లేక ఐంద్రజాలికుణ్ణా? వాళ్లు ఏమనుకొంటున్నారు!" అని విచారం వ్యక్తం చేశారు. కానీ ఇదంతా తలపోసి మనస్సులో గందరగోళం చోటు చేసుకోవడానికి ఆయన ఇష్టపడలేదు, అందుకు ఆయనకు సమయమూ లేదు. సమస్తాన్నీ భగవదాయత్తం చేసి ఆయన తమ కార్యాలను కొనసాగించారు.

స్వామీజీ భారతదేశం నుండి బయలుదేరినప్పుడు వరాహనగరంలో నిర్వహింపబడుతూన్న రామకృష్ణ మఠం ప్రస్తుతం ఆలంబజార్‌కి మార్చబడింది.

ఆలంబజార్ మఠం

వరాహనగరంలో నివసించిన యువ శిష్యుల జీవన సరళితో ఆకర్షితులైన పలువురు యువకులు అక్కడ చేరారు; ప్రారంభంలో 11 మందిగా ఉన్న సన్న్యాసుల సంఖ్య 23గా పెరిగింది. వరాహనగర మఠంలో అంతమంది బసచేయడానికి చోటు చాలనందున 1892 ఫిబ్రవరిలో వారు ఆలంబజార్‌కు మఠాన్ని మార్చారు.

ఆలంబజార్ మఠం కూడా ఏ విధంగానూ వరాహనగర మఠానికి తీసిపోలేదు. దక్షిణేశ్వరం నుండి దాదాపు అరమైలు దూరంలో ఉన్న ఇది కూడా 'దయ్యాల కొంప'గానే పేరు పొందింది. ఈ కట్టడంలో దయ్యాలు వసించడం గురించిన కథలు కొన్ని ప్రచారంలో ఉన్నాయి. అయినప్పటికీ ఈ సన్న్యాసులు ఇవ్వగలిగిన అద్దెకు, పెద్ద కట్టడంగా ఇదే లభించింది. కనుక దయ్యాలు వసిస్తూన్నా, ఒక వంక తాము కూడా నివసించవచ్చునని నిశ్చయించుకొని ఆ యువ సన్న్యాసులు మఠాన్ని ఇక్కడికి మార్చారు.

1892 ఫిబ్రవరి నుండి 1898 ఫిబ్రవరి వరకు మఠం ఆలంబజార్‌లో నిర్వహింపబడుతూ వచ్చింది. ఈ ఆరేళ్లలో మఠం తన పరిణామంలో ఒక ముఖ్యమైన అంగ వేసింది. ఉన్నచోటే తెలియని 'నరేన్' స్వామి వివేకానందగా అమెరికాలో జాగృతి కలిగిస్తూ ఉండడం ఈ రోజుల్లో సోదర శిష్యులకు తెలియ వచ్చింది. "చికాగోలో మహా తరంగాలను లేవదీశాడు వివేకానంద" అంటూ వార్తాపత్రికలలో వచ్చిన వార్తలను ఆసక్తితో చదివి పరమానందభరితులయ్యారు ఆ సన్న్యాసులు. గురుదేవుల మహాసమాధి తదనంతరం దాదాపు ఆరేళ్లుగా తపస్సు, తీర్థయాత్రలు, ఆధ్యాత్మిక సాధనలు, అధ్యయనాలతో గడిపిన వారి జీవితం ఇప్పుడు క్రమంగా సమాజ దృష్టిని ఆకర్షింపసాగింది.

ఈ సమయంలోనే స్వామీజీ 1894లో మార్చ్ 19వ తేదీన సోదర శిష్యులకు వ్రాసిన మొదటి లేఖ, ఏప్రెల్‌లో వారికి అందింది. దాని తరువాత మరికొన్ని లేఖలు వచ్చాయి. ఈ లేఖల్లో ఒక నూతన నరేన్‌ను వాళ్లు చూశారనే చెప్పాలి. ఆయన తెలిపిన సేవ, ధర్మం లాంటి కొన్ని అభిప్రాయాలు వారికి క్రొత్తగా అనిపించాయి. స్వామీజీ ఈ అభిప్రాయాలను సోదర సన్న్యాసులలో కొందరు అచ్చం అట్లే స్వీకరించారు, కొందరు ప్రతిఘటించారు, మరికొందరు ఆయన గురుదేవుల మార్గం నుండి వైదొలగుతూన్నట్లుగా భావించారు. స్వామీజీ లేఖలలోను, ప్రసంగాలలోను మూడు ముఖ్యమైన మార్పులను వారు గమనించారు.

కొందరు సోదర శిష్యుల భేదాభిప్రాయాలు

1. స్వామీజీ పాశ్చాత్య దేశాలలో సామాన్యంగా అద్వైత వేదాంతాన్ని బోధించారు. అద్వైతం జనసామాన్యానికి సముచితమైనది కాదు; విశిష్ట అర్హతలు గల అతికొద్దిమందికే సముచితమైనదని శ్రీరామకృష్ణుల భావన. కనుక దీన్లో స్వామీజీ గురుదేవుల నుండి వైదొలగుతున్నారేమోనని సోదర శిష్యులకు సంశయం కలిగింది.[1]

2. లేఖలలో శ్రీరామకృష్ణుల గురించీ, మాతృదేవి గురించీ పుటలు పుటలుగా వ్రాస్తూన్న స్వామీజీ, ప్రసంగాలలో వారిని గురించి ప్రస్తావించలేదు.

3. వారసత్వ సన్న్యాస మార్గాదర్శం నుండి వైదొలగి, 'సేవ-ధర్మం', అంటే మానవాళి సేవలో సన్న్యాసులు పాలుపంచుకోవాలనే భావనలు వారిని గందరగోళంలో ముంచెత్తాయి.

ఈ సందేహాలతో వారు శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ భక్తుడైన గిరీష్‌చంద్ర ఘోష్‌ను కలుసుకొన్నారు. ఆయన దీనిని గురించి స్వామీజీకి వ్రాశారు. స్వామీజీ ఇందుకు జవాబుగా వ్రాసిన లేఖ వారి సందేహాలను కొంతమేరకు నివృత్తి చేసింది.

అయినప్పటికీ సోదర సన్న్యాసులచే ఈ క్రొత్త ఆదర్శాలను స్వీకరింపజేయడం అంత సులభతరం కాలేదు. కొన్ని సమయాల్లో వారిలో కొందరికీ,

---

1. ఆదిశంకరులు బోధించిన అద్వైతమార్గానికీ, స్వామీజీ బోధించిన అద్వైత మార్గానికీ మౌలికంగా కొన్ని వ్యత్యాసాలు ఉన్నాయి. అద్వైత తత్త్వంలో కాలానుగుణంగా కొన్ని మార్పులు చేసి స్వామీజీ బోధించారు. ఆ మార్పుల కారణంగానే అది 'అనుష్ఠాన వేదాంతం' అనీ, నవీన వేదాంతం - 'neo-vedanta' అనీ పేర్కొనబడింది.

స్వామీజీకీ మధ్య వాగ్వాదాలు జరిగాయి. ఈ రోజుల్లో ఒకసారి స్వామీజీ, దేవేంద్ర నాథ్ టాగూర్‌ను కలుసుకొన్నారు. ప్రారంభకాలంలో స్వామీజీ మార్గదర్శకులలో ఆయన ఒకరుగా విరాజిల్లడం ఇంతకు క్రితమే చూశాం. ఆ తరువాత దేవేంద్ర నాథ్ టాగూరు వద్ద నుండి ప్రియనాథ్‌శాస్త్రి అనే వ్యక్తి మఠానికి వచ్చి స్వామీజీతో అనేక విషయాల గురించి చర్చించాడు. చివరగా ఆతడు స్వామీజీతో, "మీ అభి ప్రాయాలన్నింటిని మేం అంగీకరిస్తున్నాం. కాని మీరు పేర్కొనే అవతార భావనను మాత్రం మేం అంగీకరించలేం" అని చెప్పాడు. అందుకు స్వామీజీ, "కానీ శ్రీరామ కృష్ణులు అవతార పురుషులని నేను బోధించలేదే!" అన్నారు.

కానీ స్వామీజీ వ్యక్తం చేసిన ఈ అభిప్రాయం సోదర సన్న్యాసులలో భేదాభిప్రాయాలను కల్పించింది. స్వామీజీ చెప్పినప్పుడే అక్కడ ఉన్న స్వామి యోగానంద కళ్లు ఎర్రబారగా, కోపంతో ప్రక్కనున్న వ్యక్తితో, "ఏమిటి, నరేన్ ఏం చెబుతున్నాడు!" అన్నాడు. ప్రియనాథ్ వెళ్లిపోయిన తరువాత అతడు స్వామీజీతో, ఆయన మాటకు తీవ్రంగా నిరసన వ్యక్తంచేసి, "ఆయన అనుగ్రహంతోనే నువ్వింత గొప్పవాడివయినావు" అన్నాడు. స్వామీజీకి ఇదంతా ఒక వేడుకగానే తోచింది. ఆయన శ్రీరామకృష్ణులను అర్థం చేసుకొన్నంత మరెవరు అర్థం చేసుకొ న్నారు! అందుకే కదా ఆయన శ్రీరామకృష్ణులను, "అవతారాలలో వరిష్ఠులు" అని వ్రాశారు![1] దానిని అర్థం చేసుకోకుండా ప్రతిఘటించే యోగానందతో ఆయనకు తమాషా చేయాలనిపించింది. కనుక నవ్వుతూ ఆతడితో, "ఆయన కారణంగా నాకు గొప్పతనమా? నా వల్లనే ఆయనకు ఘనత. నేను లేకపోతే ఆయనను ఎవరు లోకప్రసిద్ధులు గావించి ఉండేవారు?" అన్నారు. ఇది యోగానంద కోపమనే అగ్నికి ఆజ్యం పోసింది. అతడు కోపంగా, "శ్రీరామకృష్ణులు లేకుండా నువ్వు లేవు. ఆయన లేకుండా మహా అయితే నీ బెనర్జీలా ఒక పెద్ద న్యాయవాదివి అయివుండే వాడివి, అంతే" అన్నాడు. ఈ విధంగా వాదోపవాదాలు కొనసాగాయి.

శ్రీరామకృష్ణుల గురించి స్వామీజీ ఒకసారి తమ సోదర సన్న్యాసులతో, "మీరు అర్థం చేసుకొన్న దానికన్నా ఆయన ఎంతో లోతైనవారు" అన్నారు. స్వామీజీ కూడా అంతే! తక్కినవారు అర్థం చేసుకొన్న దానికన్నా ఆయన బాగా లోతైనవారు. ఈ రెండు లోతులను ఉన్నది ఉన్నట్లు అర్థం చేసుకోవడం సాధ్యం కానందుననే వివాదాలూ, సమస్యలూ తలెత్తాయి. కానీ స్వామీజీ విస్తృతంగా

---

1. 'స్థాపకాయ చ.....' అని ప్రారంభమయ్యే స్తుతి.

శ్రీరామకృష్ణుల గురించి ప్రచారం చేసివుంటే, 'శ్రీరామకృష్ణ మతం' అన్నది ఆవిర్భ వించి ఉండడం తథ్యం. అలాంటి స్థితిని స్వామీజీ సైతం ఇష్టపడలేదు, శ్రీరామ కృష్ణులూ ఆమోదించలేదు. ఆ కారణంగానే స్వామీజీ ఇలాంటి ఏర్పాటును స్వీక రించారు. కాని నాడు ఆయన సోదర సన్న్యాసులలో కొందరు దానిని అంగీకరించ లేదు. కాలక్రమంలో మెల్లగా వారు స్వామీజీ భావనలను అంగీకరించారు.

ఆలంబజార్ మఠంలో స్వాగతం

ఈ పరిస్థితిలో స్వామీజీ ఇప్పుడు మఠానికి తిరిగి వస్తున్నారు. అఖండా నంద, రామకృష్ణానంద మఠం వాకిలికి మామిడాకు తోర ణాలు, అరటిచెట్లు కట్టారు; వాకిలి వద్ద ఒక కుండలో నీరు పోసి దాన్లో కొన్ని మామిడాకులు వేసివుంచారు. ఈ విధంగా నిరాడంబరంగా స్వామీజీని వారు ఆహ్వానించారు.

మామూలుగా స్వామీజీ పగటి పూట గోపాల్‌లాల్ ఇంట్లో బస చేశారు. సాయంకాలం కాగానే అక్కడ నుండి శిష్యులతో నడిచి మఠానికి వచ్చేశారు. రాగానే తమ దుస్తులన్నీ విడిచివేసి, కౌపీనధారిగా ఉండేవారు. ఆయన చెన్నై శిష్యులతో గుడ్విన్ కూడా మఠంలోనే బస చేశాడు. చెన్నై శిష్యులలో ఇద్దరు విడిగా వండుకొని భోజనం చేసేవారు. గుడ్విన్, కిడీ అందరితోనూ కలసి భోజనం చేసేవారు. "శంకర శివ వ్యోం వ్యోం భోలానాథ్" అంటూ పాడుతూ ఒక పిల్లవాని మాదిరి గుడ్విన్ నాట్యం చేయడం కనులపండువగా ఉండేది.

స్వామీజీ ప్రప్రథమంగా మఠంలో పారిశుద్ధ్యం గురించి ప్రసంగించారు. తెర్లేలా వేడిచేసి, వడగట్టిన నీటిని ఉపయోగిస్తున్నారా అని ప్రశ్నించారు. మఠంలో ఉపయోగించే వడపోత పరికరాన్ని చూశారు. ఈ ప్రసంగమే కాకుండా కథలు, తమ జీవిత సంఘటనలు గురించి మాట్లాడారు. నిత్యం ఉదయం 8 నుండి 9 గంటల దాకా గీత లేదా ఉపనిషత్తు తరగతులు నిర్వహించేవారు. అందరు బ్రహ్మచారులూ, సన్న్యాసులూ ఆ తరగతులలో పాల్గొనేవారు.

త్వరలోనే ఒక రోజు తమ తల్లిని చూడడానికి స్వామీజీ వెళ్లారు. ఉప్పొంగే ఉద్వేగాన్ని బలవంతంగా అణచుకొని తల్లి ఒడిలో కాసేపు ఒదిగిపోయారు.

తల్లి ఒడిలో

పాశ్చాత్యంలో ఘనవిజయాన్ని సాధించిన స్వామి వివేకానంద కొన్ని క్షణాలపాటు నిష్క్రమించారు. ఆ ఉదాత్త మాతృమూర్తి ఒడిలో కొన్ని క్షణాలు వ్రాలిపోయింది నరేన్ మాత్రమే! ఎక్కణ్ణుంచి ఆ అశ్రువులు వచ్చాయో తెలియరాలేదు – "అమ్మా, నీ చేత్తో కాస్త తినిపిస్తావా?" అంటూ కన్నీరు మున్నీరయ్యారు స్వామీజీ.

కొన్ని నిమిషాలు మన మనోనేత్రంతో ఆ దృశ్యాన్ని చూడగలిగితే, ఉద్వేగం అక్కడ పొంగిపొర్లడం దర్శనమిస్తుంది. ఎన్ని యాతనల మధ్య, ఎట్టి పరిస్థితులలో తమ నమ్మకానికి పెట్టని గోడ లాంటి కుమారుణ్ణి ఒక అత్యున్నత ఆదర్శం కోసం అంకితం చేసింది ఆ మహనీయ మాతృమూర్తి! మరు పూట తిండికి ఏం చేయాలో పాలుపోని దుర్భర స్థితిలో, సంపాదించి కాపాడుతాడని నమ్ముకొన్న కుమారునితో, "నా గురించి, కుటుంబం గురించి నువ్వు కలత చెందవద్దు. చేగొన్న ఆదర్శాన్ని కచ్చితంగా ఆచరించి చూపు!" అని చెప్పి దృఢ సంకల్పంతో ఆ కుమారుణ్ణి లోకం కోసం అంకితం చేసిన ఆ మాతృమూర్తి త్యాగం సాటిలేనిది. ఆమె ఒనరించిన ఈ త్యాగాన్ని స్వామీజీ ఎన్నడూ మరచిపోలేదు. తమ హృద యోద్వేగాలనన్నీ వచనాలలోకి తర్జుమా చేసి ఖేత్రీ మహారాజుకు లేఖ రూపంలో వ్రాశారు:

"మీరు ఇప్పటికే ప్రతి నెలా నా తల్లికి ఇస్తూ వస్తున్న రూ. 100/- ఆమె ఖర్చులకు సరిపోతుంది. దీనితో పాటు నా కోసం ఒక రూ.100/- కూడా కలిసి పంపించండి. నా రుగ్మత కారణంగా ఖర్చులు బాగా పెరిగిపోయాయి. నా విష యంలో, అంటే నా నిమిత్తం అయ్యే ఖర్చుకు సంబంధించినంత వరకు, నేను ఎక్కువ కాలం మిమ్మల్ని ఇబ్బంది పెట్టను. మహా అయితే ఇంకా కొన్ని సంవత్స రాలు మాత్రమే బ్రతుకుతాను. ఇంతమాత్రం చేస్తేనే నేను దానిని ఆనందంతో స్వీకరిస్తాను. మరొకటి కూడా మిమ్మల్ని కోరుకొంటున్నాను. నా తల్లికి ఇస్తూ వస్తున్న పైకం నిరంతరంగా అందేటట్లు ఏర్పాట్లు చేయగోరతాను. నా మరణా నంతరమూ ఆమెకు అది అందాలి. కారణాంతరాల వలన నా పట్ల గల మీ కరుణ అడుగంటినప్పటికీ, ఎప్పుడో పేద సాధువు ఒకరి పట్ల మీరు చూపిన ప్రేమను ఉద్దేశించి, నా తల్లికి అందిస్తూవున్న పైకాన్ని మాత్రం ఆపివేయవద్దని విన్నవించుకొంటున్నాను."[1]

స్వామీజీకి విశ్రాంతి లభిస్తుందనే ఉద్దేశంతోనే ఆయనకు గోపాల్‌లాల్ ఇంట్లో బస ఏర్పాటు చేశారు. కానీ విశ్రాంతి మాత్రం మృగ్యం. రోజూ ఒకసారైనా ఆయన ఆలంబజార్ మఠానికి వెళ్లవలసి వచ్చింది. రెంటికీ మధ్య దాదాపు మూడు మైళ్ల దూరం ఉంది; సామాన్యంగా ఆయన కాలినడకనే వెళ్లివచ్చేవారు.

---

1. 1898, డిసెంబర్ 1వ తేదీ స్వామీజీ, ఖేత్రీ మహారాజుకు వ్రాసిన లేఖ నుండి పొందుపరచబడింది.

కొన్ని సమయాలలో గుర్రపు బండిలో వెళ్లినా అది సౌలభ్యంగా ఉండేది కాదు.

అవిచ్ఛిన్న అవిశ్రాంతత

దీనితోపాటు ఆయన శ్రీరామకృష్ణ భక్తుల ఆహ్వానాన్ని మన్నించి వారి ఇళ్లకూ వెళ్లవలసి వచ్చేది. ఈ ప్రయాణాలతో బాటు, తమను దర్శింపవచ్చే వారితో అవిరామంగా మాట్లాడవలసివచ్చేది.

ఈ రోజుల్లో జరిగిన ఒక సంఘటన స్వామీజీ మానవత్వానికి అద్దం పడుతుంది. ఒక రోజు గోరక్షణ సంఘ ప్రచారకుడు ఒకరు స్వామీజీని

మనిషిని ప్రేమించిన మహామనీషి

చూడడానికి లోపలికి వచ్చాడు. అతడు కాషాయం తలపాగా ధరించి, దాదాపు ఒక సన్న్యాసి వేషధారణలో ఉన్నాడు. అతడు ఉత్తర భారతదేశస్థుడని తెలియవచ్చింది. అతడి రాకను తెలియజేయగానే స్వామీజీ అతణ్ణి చూసే నిమిత్తం చావడిలోకి వచ్చారు. ప్రచారకుడు స్వామీజీకి నమస్కరించి, తన చేతిలోనున్న గోమాత చిత్రాన్ని ఇచ్చాడు. స్వామీజీ దానిని అందుకొని కాసేపు చూసి, పక్కనున్న వ్యక్తికి ఇచ్చేశారు. తరువాత ఇద్దరి మధ్య క్రింది విధంగా సంభాషణ జరిగింది.

స్వామీజీ : మీ సంఘ లక్ష్యం ఏమిటి?

ప్రచారకుడు : కసాయివాని కబంధహస్తాల నుండి మేం గోమాతలను రక్షిస్తాం. వాటి కోసం కొన్ని వైద్యశాలలను కూడా స్థాపించాం. వ్యాధిపీడితమైన, వట్టిపోయిన, బలహీనమైన గోవులను, కసాయివాళ్ల వద్ద నుండి కొనితేబడిన గోవులను ఇక్కడ ఉంచి పోషిస్తాం.

స్వామీజీ : అది నిజంగా మంచి పనే. ఖర్చులకు మీకు డబ్బు ఎక్కణ్ణుండి వస్తుంది?

ప్రచారకుడు : మీబోటి గొప్పవారు ఇచ్చే విరాళాల వలన సంఘ కార్య క్రమాలు కొనసాగుతున్నాయి.

స్వామీజీ : ఇంతవరకు ఎంత డబ్బు ఖర్చుచేసి ఉంటారు?

ప్రచారకుడు : మార్వాడీలు ఇందుకు ఎంతో సహాయం చేశారు. ఈ మంచి పనికి వారు పెద్ద మొత్తం ఇచ్చారు.

స్వామీజీ : ఇప్పుడు మధ్య భారతదేశంలో భయంకరమైన క్షామం విలయ తాండవం చేస్తున్నది. ఆ క్షామంలో పస్తులతో మలమలమాడి తొమ్మిది లక్షల మంది దుర్మరణం చెందారని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది! ఈ క్షామంలో ప్రజలను రక్షించడానికి మీ సంఘం ఏదైనా సహాయం అందించిందా?

ప్రచారకుడు : మేం కరవు కాటకాల పీడితులకు ఎలాంటి సహాయం చేయడం లేదు. గోమాతల సంరక్షణకే మా సంఘం స్థాపించబడింది.

స్వామీజీ : కరువుతో వేలమంది సోదర సోదరీమణులు మృత్యువు కోరల్లో చిక్కుకొనిపోయి ఉండగా, మీ వద్ద తగినంత ధనం ఉండీ వారికి ఈ దుర్భర పరిస్థితిలో పిడికెడు అన్నం పెట్టడం తక్షణ కర్తవ్యమని మీకు తోచలేదా?

ప్రచారకుడు : అది మేం చేయనవసరం లేదు. వారి పాపకర్మ ఫలితంగా ఈ కరవు దాపురించింది. కర్మకు తగ్గ ఫలం వచ్చింది, అంతే!

ప్రచారకుని మాటలు వినడమే ఆలస్యం, స్వామీజీ విశాల నేత్రాలు నిప్పులు కురిపిస్తున్నట్లు కనిపించాయి. ఆయన ముఖం ఎర్రబారింది. కానీ ఉద్వేగాన్ని బల వంతంగా అణచుకొని స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "తోటి మానవుల పట్ల సానుభూతి లేని ఇటువంటి సంఘాలు పశుపక్ష్యాదులకు అన్నరాశులు పెట్టి పోషిస్తూ, తమ సోదరులు ఆకలి మంటలతో అలమటించి చస్తూండగా గుడ్లప్పగించి చూస్తున్నాయి. వారి ప్రాణాలు కాపాడడానికి పట్టెడన్నం పెట్టని ఇలాంటి జీవకారుణ్య సంఘాలపట్ల నాకు కించిత్తు కూడా నమ్మకం లేదు. సానుభూతి అంతకన్నా లేదు. కేవలం గోవులను మాత్రమే సంరక్షించడం వలన సమాజానికి శ్రేయస్సు ఒనగూరుతుందనడం పిచ్చివాడి ప్రేలాపన. మానవులు వారు చేసుకొన్న కర్మ వలన చస్తున్నారని భావిస్తున్నారా మీరు? అటువంటప్పుడు ఈ లోకంలో పెనగు లాటంతా దేని కోసం? అదంతా నిరుపయోగమని రూఢి అవుతోంది కదా! మీ పశుసంరక్షణ కార్యక్రమమూ అంతే! మీ సిద్ధాంతం ప్రకారమే చూద్దాం – గోమా తలు అవి చేసుకొన్న కర్మను బట్టి కసాయివాళ్ల చేతుల్లో చిక్కి మరణిస్తున్నాయని చెప్పవచ్చు కదా! కనుక ఆ విషయంలోనూ మేము ఏమీ చేయనవసరం లేదు."

ఈ మాటలు విన్న ప్రచారకుడు సిగ్గుపడి, తడబడ్డాడు. పిదప సంబాళించు కొని, "మీరు చెప్పింది నిజమే. కానీ శాస్త్రాలు ఆవు మన కన్నతల్లి అని వచిస్తు న్నాయి కదా!" అన్నాడు.

స్వామీజీ చిన్నగా నవ్వుతూ "అవును. ఆవు మన కన్నతల్లి అని నాకు తెలుసు. ఇంత తెలివిగల సంతానాన్ని మరే తల్లి కనగలదు?" అన్నారు.

స్వామీజీ పరిహాసాన్ని అతడు అర్థం చేసుకోనట్లుంది. తమ సంఘానికి కొంత ధన సహాయం చేయమని మళ్లీ స్వామీజీని వేడుకొన్నాడు.

స్వామీజీ : నేను సన్న్యాసిని, ఒక ఫకీరును. మీకు సహాయం చేయడానికి నా వద్ద డబ్బెక్కడ ఉంది? నా చేతికి డబ్బు వస్తే మొదట దాన్ని మానవసేవకే విని యోగిస్తాను. మొట్టమొదటగా సంరక్షింపబడవలసిన వాడు మానవుడు. అతడికి అన్నం పెట్టాలి, విద్య నేర్పాలి, ఆధ్యాత్మికతను ప్రసాదించాలి. ఈ పనులన్నీ చేసిన తరువాత డబ్బేమయినా మిగిలితే అప్పుడు మీ సంఘానికి ఇవ్వవచ్చు.

ఇది వినగానే ప్రచారకుడు స్వామీజీకి నమస్కరించి సెలవు పుచ్చుకొన్నాడు. స్వామీజీ అక్కడ ఉన్న వారిని ఉద్దేశిస్తూ మాట్లాడసాగారు: "ఏం మాటలు! ఎంత హేయం. వారి వారి కర్మను బట్టి మనుషులు చస్తున్నారని, వారికి మంచిచేసి ప్రయోజనమేమిటి? అంటున్నాడు. దేశం వినాశమై, శిథిలావస్థకు వచ్చిందన డానికి ఇంతకన్నా నిదర్శనం ఏం కావాలి? మన కర్మ సిద్ధాంతం మనల్ని ఎంతగా అర్థంగాని, దయనీయమైన దుఃస్థితికి తీసుకొచ్చిందో చూస్తున్నారా? మనుష్యు లుగా జన్మించిన వారికి సాటి మనుష్యుల పట్ల సానుభూతిలేదు. అటువంటి వారిని మానవులనవచ్చా?" ఈ విధంగా మాట్లాడుతున్నప్పుడు స్వామీజీ శరీరం బాధతోను, దుఃఖంతోను కంపిస్తూన్నట్లు కనిపించింది.

అద్వైతం గురించి స్వామీజీ ఎక్కువగా మాట్లాడడం వలన ఆయన భక్తికి వ్యతిరేకి, వైష్ణవానికి వ్యతిరేకి అని కొందరు భావించారు. ఆయన జ్ఞానం గురించే మాట్లాడుతున్నారు, భక్తి అందుకు దిగువ స్థాయిలోనిదని పరిగణిస్తున్నారని కొందరు అనుకొన్నారు. 'అమృత బజార్ పత్రిక'లో (1897 ఫిబ్రవరి 8వ తేదీ) ఆ పత్రిక సంపాదకు డైన శిశిర్‌కుమార్ ఘోష్ ఇలా వ్రాశారు: 'దివ్యజ్ఞాన సమాజానికి చెందిన అనిబెసెంట్ పనులను స్వామి వివేకానంద పట్టించుకోకపోవడం విచారకరం. ఆమె గీతాధర్మాన్ని బోధిస్తున్నారు. ఆమె పనీ, స్వామి వివేకానంద పనీ ఒకే విధమైనవే. నిజానికి అనిబెసెంట్ పని, స్వామి వివేకానంద పని కన్నా ఒక మెట్టు మేలైనది. ఎందుకంటే ఆమె ప్రజలకు శ్రీకృష్ణుణ్ణి గురించి బోధిస్తున్నది. శ్రీకృష్ణుణ్ణి గురించి బోధించడానికి మార్గం ఇంతవరకు స్వామి వివేకానందకు లభించ లేదు."

వైష్ణవానికి వ్యతిరేకంగా

తన సమక్షంలో ప్రత్యక్షంగా సమస్యలను లేవదీసేదాకా సామాన్యంగా స్వామీజీ ఇటువంటి విమర్శలను ఖాతరు చేసేవారు కారు. ఒక రోజు ఆయన సమక్షంలో నాడు వచ్చిన ఒక వైష్ణవ సాధువు దీనిని గురించి అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ, "బాబాజీ! అమెరికాలో కృష్ణుణ్ణి గురించి కొన్ని ప్రసంగాలు చేసి

వున్నాను. నా ప్రసంగాల ప్రభావంతో ఒక యువతి సర్వసంగపరిత్యాగం చేసి ఒక ఏకాంత దీవిలో శ్రీకృష్ణ ధ్యానంలో జీవితం గడపసాగింది" అన్నారు.

నిజానికి వైష్ణవానికో, భక్తికో స్వామీజీ, అంతెందుకు ఏ మత భావనలకో వ్యతిరేకి కారు. మతసామరస్యాన్ని బోధింప అవతరించిన శ్రీరామకృష్ణుల మరో పార్శ్వంగా ఆయనను పరిగణించడం కద్దు. చెన్నైలో ఆయన చేసిన 'హైందవ ఋషులు', 'శ్రీకృష్ణుడు', 'గీత' లాంటి ప్రసంగాలను వింటే శ్రీకృష్ణుని పట్ల ఎంతటి భక్తిని స్వామీజీ కలిగివున్నారో అర్థమవుతుంది. శ్రీకృష్ణ భక్తి పేరిట ఆధ్యాత్మిక సాధనలు ప్రారంభించి, 'కృష్ణుని ప్రేమిస్తున్నాం' అని అర్హతలేనివారు అటువంటి ప్రేమ సాధనలు అనుష్ఠించడం వలన సమస్తం వినాశానికి దారితీసింది. దానినే స్వామీజీ ఖండించారు. దీనిని గురించిన ఒక సంభాషణ విభాగాన్ని ఇక్కడ చూద్దాం:

ప్రశ్న : ప్రేమ సాధనను జనసామాన్యం ఎందుకు అనుష్ఠించకూడదు?

స్వామీజీ : ప్రస్తుతం మన జాతి స్వభావాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని చూస్తే అటువంటి ప్రయత్నం వలన కలిగిన ఫలితమేమిటో చూడు. ఆ ప్రేమ భావాన్ని నలు దిక్కులా బోధించడం వలన జాతి పూర్తిగా ఆడంగితనాన్ని సంతరించు కొంది. జాతిలో అందరూ స్త్రీలైపోయారు. ఒరిస్సా పూర్తిగా పిరికిపందల భూమిగా మారిపోయింది. గత నాలుగు వందల ఏళ్ళుగా వంగదేశం రాధాప్రేమ వెంటబడి, పురుషకారాన్నే పూర్తిగా కోల్పోయింది. ప్రజలు కేకలు పెట్టడానికీ, ఏడవడానికీ మాత్రమే పనికివస్తారు. అది వారి జాతి లక్షణమైపోయింది. జాతి భావాలకూ, ఆలోచనలకూ సూచికయైన వారి వాఙ్మయం వైపు చూడండి. ఈ నాలుగు వందల ఏళ్ళుగా ఏర్పడిన వంగ వాఙ్మయమంతా ఈ ఏడ్పులతోనే, మూల్గులతోనే నిండిపోయింది. వీరరసాన్ని పొంగించే ఒక్క కావ్యాన్ని కూడా మచ్చుకి సృష్టించలేకపోయింది.

ప్రశ్న : దివ్యప్రేమకు అధికారు లెవరు?

స్వామీజీ : హృదయంలో లవలేశమైనా కామవాసన ఉన్నంతవరకు ప్రేమకు తావులేదు. మహాత్యాగధనులైన పురుషశ్రేష్ఠులే ఆ దివ్యప్రేమకు అధికారులు. ఆ మహోత్తమమైన ప్రేమాదర్శాన్ని జనసామాన్యానికి బోధిస్తే అది వారి హృదయా లలో ఆధిపత్యం చేస్తూన్న కాముకత్వాన్నే తెలియకుండా రేకెత్తిస్తుంది. తాను భగ వంతుని భార్యనని లేక ప్రేయసినని భావిస్తూ చేసే ధ్యానంలో మనిషి ఎక్కువసేపు

తన భార్యను గురించే చింతన చేయడం సహజం. దాని వలన వాటిల్లే ఫలితాన్ని గురించి వేరుగా చెప్పనక్కర్లేదు.

ప్రశ్న : అయితే గృహస్థుడు ఆ మార్గం ద్వారా–భగవంతుణ్ణి తన భర్త లేక ప్రియుడు అనీ, తాను భగవంతుని భార్యనీ, ప్రియురాలిననీ భావిస్తూ ఆయనను ఆరాధించడం వలన – భగవంతుణ్ణి సాక్షాత్కరించుకోవడం అసంభవమా?

స్వామీజీ : ఎవరో కొద్దిమంది తప్ప, సామాన్య గృహస్థులకు నిజంగా అది అసాధ్యం. అన్ని మార్గాలనూ వదలిపెట్టి సున్నితమైన ప్రమాదకరమైన ఈ మార్గం మీదే అంత పట్టుదల ఎందుకు? మధురభావం తప్పితే భగవంతుణ్ణి ఆరాధించ డానికి ఇతర (శాంత, దాస్య, సఖ్య, వాత్సల్య) భావాలు లేవా? ఈ నాలుగు మార్గా లనూ అనుసరించి హృదయపూర్వకంగా భగవంతుణ్ణి ఎందుకు ఆరాధించ కూడదు? మొదట హృదయాన్ని తెరుచుకోనీ, తక్కినదంతా దానంతట అదే వస్తుంది. కానీ ఈ విషయం గట్టిగా తెలుసుకో, కామం ఉన్నంత వరకు ప్రేమ జనించదు. ఈ కామవాంఛల నుండి విముక్తుడు కావడానికి మొదట ఎందుకు ప్రయత్నించవు? 'అదెలా సాధ్యమవుతుంది? నేను గృహస్థును' అని నువ్వు అనవచ్చు. అది అర్థరహిత ప్రసంగం. గృహస్థు అయినంత మాత్రాన ఇంద్రియ లోలుడవై ఉండాలా? లేకపోతే జీవితమంతా భార్యను కామదృష్టితోనే చూస్తూ బ్రతకాలా? మధురభావాన్ని సాధన చేయడానికి మనిషి తనను స్త్రీగా భావిం చాలా?

ప్రశ్న : నిజమేనండి. సామూహికంగా నామసంకీర్తన చేస్తే చాలా ఉప యోగం కలుగుతుంది; ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంది. శాస్త్రాలూ అట్లే వచిస్తున్నాయి. చైతన్యులు కూడా జనసామాన్యానికి అదే విధంగా బోధించారు. ఖోల్ (మృదంగం) వాద్యం వాయిస్తున్నప్పుడు హృదయం ఆనందంతో ఉప్పొంగి నాట్యం చేయాలని పిస్తుంది.

స్వామీజీ : అది సరే, కానీ 'సంకీర్తన' అంటే నాట్యం చేయడం మాత్రమే అనుకోవద్దు. నీకు అనుగుణంగా భగవద్గుణగానం చేయడమే దాని భావం. వైష్ణ వులలో కానవచ్చే తీవ్రమైన భావోద్రేకం, నృత్యం మంచిదే. చాలా ఆకర్షణ కలి గించేవే. కానీ వాటిని అనుసరించడంలో గొప్ప ప్రమాదం కూడా ఉంది. దాని నుండి నిన్ను నువ్వు రక్షించుకోవాలి. ప్రమాదమెక్కడ ఉన్నదంటే ప్రతిక్రియలోనే. ఒక వైపు భావాలు ఉన్నత స్థాయికి పోతాయి. కన్నుల వెంట బాష్పాలు స్రవి స్తాయి. మత్తు వచ్చినట్లు తల తిరుగుతుంది. మరోవైపు సంకీర్తన ఆగిపోయిన

మరుక్షణం ఆ భావావేశం ఎంత త్వరగా పైకి ఎగసిందో అంత త్వరగా క్రిందికి జారిపోతుంది. అల ఎంత పైకి లేస్తే, సమానమైన శక్తితో అది అంత క్రిందికి పడుతుంది. ఆ స్థితిలో కలిగే ప్రతిక్రియవల్ల కలిగే ఆఘాతాన్ని తట్టుకోవడం చాలాకష్టం. సరైన వివేకం లేనివాడు అధఃప్రవృత్తులైన కామం మొదలైన వాటికి లొంగిపోవడం సహజం. ఇటువంటిదే నేను అమెరికాలో కూడా చూశాను. అనేకులు చర్చ్‌కి పోతారు. ఎంతో భక్తితో ప్రార్థిస్తారు. భావపరవశులై పాడతారు. మత బోధనలు వింటూ కన్నీరు కారుస్తారు. కానీ చర్చ్ నుండి తిరిగి రాగానే గొప్ప ప్రతిక్రియ కలిగి కామ ప్రవృత్తులకు లోనైపోతారు.

ప్రశ్న : అలా అయితే పొరపాట్లు పడకుండా, ఆధ్యాత్మికంగా పురోగతిని సాధించాలంటే చైతన్యులు బోధించిన ఏ భావాలను మేం అనుసరించాలో తెలుపండి.

స్వామీజీ : జ్ఞానంతో కూడిన భక్తితో భగవంతుణ్ణి ఆరాధించండి. భక్తితో పాటు వివేక భావాన్ని కూడా చేపట్టండి. అంతేగాక శ్రీచైతన్యుల నుండి ఆయన హృదయాన్ని, ఆయన సకలభూత ప్రేమను, భగవంతునికై ఆయన పడే తీవ్ర వ్యాకులతను గ్రహించి ఆయన త్యాగాన్ని మీ జీవిత ఆశయంగా చేసుకోండి.[1]

ఒక రోజు స్వామీజీని దర్శించడానికి గుజరాతీ పండితులు కొందరు వచ్చారు. వారు స్వామీజీతో తర్కింపగోరారు. అందుకు స్వామీజీ అంగీకరించారు.

జ్ఞానమా? కర్మమా?

వాద ప్రతివాదాలు సంస్కృతంలో సాగాయి. అనేక అభిప్రాయాల గురించి వాదన జరిగినప్పటికీ, పూర్వమీమాంస (కర్మ కాండం), ఉత్తర మీమాంస (జ్ఞానకాండం) అన్నవే ప్రధాన చర్చనీయాంశాలయినవి. స్వామీజీ జ్ఞాన విభాగాన్నీ, పండితులు కర్మ విభాగాన్నీ ఆదరించి చర్చించారు. స్వామీజీ అనర్గళంగా సంస్కృతంలో మాట్లాడారు. కానీ ఒక చోట ఒక వ్యాకరణ దోషం దొర్లింది. అది వినగానే పండితులు నవ్వారు. వాదం కొన సాగింది. పాశ్చాత్య దేశాలలో ఇలాంటి ఎన్నో వాదనలను చవిచూసిన స్వామీజీకి ఇదొక పెద్ద విషయంగా కనిపించలేదు. చివరికి పండితులు స్వామీజీ అభిప్రాయాన్ని అంగీకరించవలసి వచ్చింది. పండితులు సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్లిపోయాక అక్కడున్న వారితో, "పాశ్చాత్య దేశాలలో చర్చనీయాంశానికే ప్రాధాన్యం ఇస్తారు. వ్యాకరణ దోషం దొర్లినా దానిని పెద్దగా పట్టించుకోరు - నవ్వకుండానైనా ఉంటారు!" అన్నారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుట 288-290.

ఆశ్చర్యం ఏమిటంటే, వాద ప్రారంభం నుండి రామకృష్ణానంద ప్రక్కగదిలో కూర్చుని స్వామీజీ విజయానికై ధ్యాన స్థితిలో జపమాల చేతపుచ్చుకొని ప్రార్థిస్తూ ఉండిపోయారు.

మార్చ్ 7వ తేదీ శ్రీరామకృష్ణుల జన్మదినోత్సవాన్ని యథాప్రకారం దక్షిణేశ్వర కాళికాలయంలో ఘనంగా జరిపారు. స్వామీజీ ఆ ఉత్సవంలో పాల్గొనాలను

దక్షిణేశ్వరంలో

కొన్నారు. ఉదయం తొమ్మిది గంటలప్పుడు ఆయన అక్కడకు వచ్చినప్పుడు అప్పటికే జనం గుమిగూడి ఉన్నారు. స్వామీజీ కాషాయాంబరాలు, తలపాగా ధరించి ఉన్నారు. పాదరక్షలు ధరించలేదు. ఆయన పోయిన చోటల్లా జనం ఆయనను వెంబడించారు; ఆయనకు పాదాభివందనం చేయడానికి ఉప్పెనలా ముమ్మందుకు రాసాగారు. స్వామీజీ కాళికాలయంలో ప్రార్థించారు, రాధాకాంతాలయంలో ప్రణమిల్లారు. పిదప ఏ గదిలో గురుదేవుల సాన్నిధ్యంలో చిన్నపిల్లవాడిగా పూర్వం కూర్చున్నారో అదే గదికి వెళ్లారు.

ఆ తరువాత పాశ్చాత్య శిష్యులతో కలసి పంచవటికి వెళ్లారు. ఎక్కడ చూసినా 'జై రామకృష్ణ!', 'జై వివేకానంద!' నినాదాలే వినవచ్చాయి. విభిన్న బృందాలవారు అక్కడక్కడ భజన చేస్తూ కానవచ్చారు. పంచవటిలో శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ భక్తులైన గిరీష్ ప్రభృతులు ఉన్నారు. అక్కడ స్వామీజీ ప్రసంగించాలని అందరూ అభిలషించారు. స్వామీజీ ఉపక్రమించారు. కానీ చెన్నై బహిరంగ స్వాగతోత్సవంలో జరిగినట్లే ఇక్కడా జరిగింది. ఆయన ఎంత బిగ్గరగా ప్రసంగించినప్పటికీ దాదాపు 60,000 మంది గుమిగూడిన జనసమూహంలో చెలరేగిన కోలాహలం కారణంగా ఆయన కంఠస్వరం వినబడలేదు. చివరికి స్వామీజీ ప్రయతాన్ని విరమించుకొన్నారు. నాడు గుడ్విన్‌ను ప్రసంగించమన్నారాయన. కోలాహలం కారణంగా అదీ సాగలేదు.

స్త్రీలకు విద్య అవసరమని భారతదేశంలో ప్రప్రథమంగా ఎలుగెత్తి చాటిన కంఠస్వరాలలో ఒకటి స్వామీజీది. ఒక రోజు ఆయన తమ శిష్యుడైన శరశ్చంద్రతో

స్త్రీ విద్య

మాట్లాడుతూ ఇలా అన్నారు: "మన దేశంలోని స్త్రీలను విద్యావంతుల్ని చేయడానికి యథార్థమైన ప్రయత్నమేమీ చేస్తూన్నట్లు కనబడడం లేదు. పురుషులు తమ పురుషాహంకారాన్ని మరింత అభివృద్ధిపరచుకోవడానికి విద్యావంతులవుతున్నారు. ఇళ్లల్లో వారికి చాకిరీ చేయడానికి తమ జీవిత సర్వస్వం ధారపోస్తూ, తమ సుఖదుఃఖాల్లో సమంగా

పాలుపంచుకొంటూన్న స్త్రీలను విద్యావంతుల్ని చేసి, వృద్ధిలోకి తీసుకురావడానికి మనవారేం చేస్తున్నారు?"

శిష్యుడు : ఎందుకు చేయడం లేదు మహాశయా! స్త్రీల కోసం ఎన్ని పాఠశాలలు, ఎన్ని కళాశాలలు స్థాపించబడ్డాయో చూడండి! ఎంతమంది స్త్రీలు బి.ఏ., ఎం.ఏ. పట్టాలు పుచ్చుకొన్నారో కదా!

స్వామీజీ : కానీ అదంతా పాశ్చాత్య పద్ధతిలోనే ఉంది. మన జాతీయ విధానంలోను, మన ధార్మిక పద్ధతిలోను ఎన్ని పాఠశాలలు ప్రారంభింపబడ్డాయి? అయ్యో, అలాంటి విధానం పురుషులకే లేనప్పుడు ఇక స్త్రీల విషయం చెప్పాలా?[1]

కానీ ఇలాంటి విద్య గరపడానికి ఒక ప్రయత్నం ప్రారంభించారు, అదీ కలకత్తాలోనే అని విన్నప్పుడు స్వామీజీ ఎంతో సంతోషించారు. తపస్వినీ మాతాజీ[2] అనే సన్యాసిని ఒకరు "మహాకాళీ పాఠశాల" పేరిట ఒక పాఠశాలను నిర్వహించసాగింది. స్వామీజీ శరశ్చంద్రతో కలిసి ఆ పాఠశాలకు వెళ్లారు. స్వామీజీ వెళ్లగానే ముగ్గురు నలుగురు ఆయనను సాదరంగా ఆహ్వానించి, మేడ మీదికి తోడ్కొని వెళ్లారు. అక్కడ తపస్వినీ మాతాజీ నిలబడి ఉన్నారు. స్వామీజీని ఆదరంగా ఆహ్వానించి ఒక గదిలోకి ఆమె తీసుకొని వెళ్లింది. ఆ గదిలో సమావేశమై ఉన్న స్త్రీలందరూ లేచి నిలబడి, ఆయనకు నమస్కరించారు. మాతాజీ చెప్పగానే అందరూ పరమేశ్వరుని గురించిన ఒక సంస్కృత శ్లోకాన్ని శ్రావ్యంగా గానం చేశారు. ఆ తరువాత తమకు నేర్పిన ఆరాధన విధానాలను చేసి చూపారు. వీటిని ఉత్సాహంతోను, ఆనందంతోను తిలకించిన తరువాత స్వామీజీ

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుట 40–41.

2. తపస్వినీ మాతాజీ తమిళనాడుకు చెందినవారు. ఈమె పూర్వాశ్రమ నామధేయం గంగాబాయి. రాయవేలూరులోని ఒక మహారాష్ట్ర దంపతులకు ఈమె జన్మించారు. ఆమె తండ్రి అతి చిన్న ప్రాంతానికి నాయకత్వం వహించాడు. గంగాబాయి చిన్నతనంలోనే కత్తియుద్ధం, గుర్రపు స్వారీ మొదలైన వీరకళలలో ప్రావీణ్యం గడించింది. యువప్రాయంలోనే సంసారాన్ని త్యజించిన ఈమె అనేక సాహస కార్యాలలో పాలుపంచుకొని చివరికి దూరపు బంధువూ, వరుసకు అత్త అయిన ఝాన్సీరాణి వద్దకు వెళ్లింది. ఆమెకు బాసటగా 1857లో జరిగిన ప్రథమ స్వాతంత్ర్య సంగ్రామంలో గుర్రం ఎక్కి కత్తీ డాలూ ధరించి యుద్ధం చేసింది. ఝాన్సీరాణి మరణానంతరం ఈమె నేపాల్‌కు పోయి దాదాపు ముప్పై సంవత్సరాలు తపోమయ జీవితం గడిపింది. అందువలన ఆమె నామధేయం 'తపస్వినీ మాతాజీ'గా ప్రసిద్ధి గాంచింది. 1890లో కలకత్తాలో 'మహాకాళీ పాఠశాల'ను స్థాపించింది. 1907లో ఆమె మృతి చెందింది.

తక్కిన తరగతులను చూడడానికి బయలుదేరారు. ఆ తరువాత మాతాజీ ఒక ఫలానా స్త్రీతో కాళిదాస విరచిత రఘువంశ కావ్యంలోని తృతీయ సర్గను సూచించి దానిని వివరించమని చెప్పారు. ఆ వివరణను విన్న స్వామీజీ, తపస్వినీ మాతాజీ స్త్రీ విద్యను ప్రచారం చేయడానికి చేస్తున్న నిరంతర ప్రయత్నాలనూ, చక్కని పద్ధతులనూ వేనోళ్ల శ్లాఘించారు. అప్పుడు మాతాజీ ఎంతో వినమ్రంగా, "సాక్షాత్తూ జగజ్జననిగా భావించి నా విద్యార్థినులను సేవిస్తున్నాను. కీర్తిప్రతిష్ఠలను ఆశించి నేను ఈ పాఠశాలను స్థాపించలేదు" అన్నారు. అక్కణ్ణుండి పరమానంద భరితులై స్వామీజీ మఠానికి తిరిగి వచ్చారు.

మాక్స్‌ముల్లర్ వ్యాఖ్యానంతో ఋగ్వేద మొదటి విభాగం విడుదలయింది. దానిని ఒక ధనవంతుని ఇంటి నుండి తీసుకువచ్చారు. ఆ గ్రంథాన్ని శరశ్చంద్రని

"వేయి జన్మలు ఎత్తుతాను"

చదవమని స్వామీజీ చెప్పారు. అప్పుడు గిరీష్ కూడా అక్కడ ఉన్నాడు. స్వామీజీ హఠాత్తుగా అతడితో, "మంచిది జి.సి. మీరు ఇలాంటి వాటిని చదవడానికి ఎలాంటి ప్రయత్నమూ చేసింది లేదు. 'కృష్ణా, గోవిందా' అంటూనే మీ కాలాన్ని గడిపివేశారు" అన్నారు. భక్తశ్రేష్ఠుడైన గిరీష్ అందుకు, "వేదాలు చదవడానికి తీరికో, తెలివితేటలో నాకు లేవు. శ్రీరామకృష్ణులు నిన్ను చదవమన్నారు. ఎందుకంటే నువ్వు లోకానికి బోధించవలసిన అగత్యం ఉంది కనుక. నాకు సంబంధించినంత వరకు, వేదాలకు దూరం నుండే ఒక నమస్కారం, అంతే. నేను ఆయన అనుగ్రహాన్ని అభిలషిస్తున్నాను. ఆయన అనుగ్రహం వల్లనే ఈ సంసార సాగరాన్ని దాటుతాను" అన్నాడు. పిదప, "వేదమూర్తులైన శ్రీరామకృష్ణులకు నమస్కారం" అంటూ ఆ ఋగ్వేద గ్రంథానికి పలుమార్లు నమస్కరించాడు.

స్వామీజీ ప్రశాంతంగా కూర్చుని ఉన్నారు. హఠాత్తుగా స్వామీజీని ఉద్దేశించి గిరీష్ "నరేన్! నిన్ను ఒకటి అడుగుతున్నాను. నువ్వు వేదవేదాంతాలను అవసరమైనంత మేరకు అధ్యయనం చేసివున్నావు. అష్టకష్టాలు పడేవారి విలాపాలకూ, పస్తులతో మాడిపోయేవారి ఆవేదనాభరిత ఆక్రందనలకూ, అవినీతికరమైన పాపాలకూ ఏదైనా పరిహారం ఆ వేదాలలో పేర్కొనబడి ఉందా? నిన్నటి దాకా యాభైమందికి అన్నంపెట్టిన ఆమె నేడు తనకూ, తన పిల్లలకూ మరుపూట తిండికి ముఖం వాచివున్నది! అదుగో ఆ ఇంటి స్త్రీపై కొందరు దుష్టులు అత్యాచారం చేసి, చంపివేశారు. ఈ ఇంట్లోని వితంతువు గర్భం దాల్చింది, లోకాపనిందకు వెరచి ఆత్మహత్య చేసుకొన్నది .... నరేన్, నిన్ను అడుగుతున్నాను. ఈ

అరిష్టాలకు నీ వేదాలు ఏదైనా సానుకూల జవాబు ఇస్తున్నాయా?" అంటూ ఉద్వేగభరితంగా అడిగాడు.

గిరీశ్ మాట్లాడేకొద్దీ స్వామీజీ ఉద్వేగంలో లయించిపోసాగారు. ఆయన కళ్ల నుండి నీరు ధారకట్టింది. తాను విలపిస్తూన్నది ఎవరూ చూడరాదనే ఉద్దేశంతో లేచి గబగబా గదిలోకి వెళ్లిపోయారు. వెంటనే గిరీశ్, శరశ్చంద్రుణ్ణి ఉద్దేశించి, "చూశావా శరత్! ఎలాంటి హృదయం! ప్రేమతో ఎలా ద్రవించి పోయిందో చూడు! వేదవేదాంగపారంగతుడని నేను మీ స్వామీజీని గౌరవించడం లేదు. ఇతరుల కష్టాలు చూసి తల్లడిల్లిపోయి తన గదిలోకి విలపిస్తూ వెళ్లి పోయారే, ఆ మహోన్నత హృదయం కోసమే ఆయనను అంతగా గౌరవిస్తున్నాను" అన్నాడు.

శరత్, గిరీష్‌లు కాసేపు మాట్లాడుకొంటున్నప్పుడు మళ్లీ స్వామీజీ వచ్చి వారి మాటల్లో మాటకలిపారు. ఆ సమయంలో సదానంద లోపలికి వచ్చాడు. వెంటనే స్వామీజీ అతడితో గిరీశ్ చెప్పినదంతా చెప్పి, "నాయనా సదానందా! మన దేశానికి నువ్వు ఏమన్నా చేయగలవా?" అని గద్గద స్వరంలో అడిగారు. క్షణం కూడా ఆలస్యం చేయకుండా, "బానిసను వేచివున్నాను, ఆదేశించండి" అన్నాడు సదానంద. వెంటనే ఒక పునరావాస కేంద్రాన్ని ప్రారంభించమని అతడితో స్వామీజీ చెప్పారు.

తరువాత గిరీష్‌ను చూసి, "గిరీష్ బాబూ! ఒక సంగతి మీకు తెలుసా? లోకంలోని కష్టాలను బాపడానికి, ఒకే ఒక వ్యక్తి చిన్న కష్టాన్ని అయినా తొల గించడానికి నేను వేయి జన్మలు ఎత్తవలసి వచ్చినాసరే అందుకు సిద్ధంగా ఉన్నాను" అన్నారు.

'నాయనా, తలుపు తెరు!'

ఒక రోజు యువకుడొకడు స్వామీజీ వద్దకొచ్చి ధ్యానం గురించి తనకు కలిగిన సందేహం వ్యక్తం చేశాడు: "నేను చాలాసేపు పూజ చేస్తున్నాను. జపం చేస్తున్నాను; గురువు ఒకరి ఉపదేశం మేరకు ధ్యాన సమయంలో మనస్సును శూన్యం చేయడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాను. కానీ ఇంత చేసినప్పటికీ మనస్సు ప్రశాంతతను సంతరించు కోవడం లేదు, అదుపులో ఉండడం లేదు. అయినప్పటికీ గది తలుపులన్నీ మూసుకొని ధ్యానంలో కూర్చుంటున్నాను. కళ్లు మూసుకొని చాలాసేపు ధ్యానం చేస్తున్నాను. మనశ్శాంతి లభించడం లేదు. స్వామీజీ! నాకు మార్గాంతరం చూపండి."

స్వామీజీ ఉట్టిపడే కరుణతో ఇలా అన్నారు: "నాయనా, నా మాటలకు నువ్వు చెవి ఒగ్గితే, ముందు నీ గది తలుపులు తెరచి బయటకు రా. నీ దృష్టిని చుట్టుప్రక్కల సారించు. నీ ఇంటి చుట్టుప్రక్కల వందలాది పేదవారు, ఆదరణకు నోచుకోనివారు వాడిపోతున్నారు. నీ శక్తి మేరకు వారికి సేవలందించు. ఒకడు రోగగ్రస్థుడై పడివున్నాడు. వాడి సంరక్షణకు ఎవరూ లేరు; అతడి చికిత్సకు ఏర్పాటు చేసి, అతడికి శుశ్రూష లందించు. ఆకలితో అలమటిస్తున్నాడు, అతడికి ఆహారం ఇవ్వు. అజ్ఞానంలో కొట్టుమిట్టాడుతున్నాడు, ఆ అజ్ఞానాన్ని తొలగించు; నీ మాదిరి విద్యావంతుణ్ణి గావించు. నాయనా! నీకు నేనిచ్చే ఉపదేశం ఇదే – నువ్వు మనశ్శాంతి పొందగోరితే శక్తివంచన లేకుండా తక్కిన వారికి సేవలందించు."

"కానీ స్వామీజీ, సేవలో అనివార్యంగా కష్టాలు ఉండనే ఉంటాయి. నిద్ర చెడిపోతుంది, అకాల భోజనం, దేనినీ సరిగా అనుసరించలేము. ఈ కారణాల వలన నేనే రోగగ్రస్థుణ్ణి కావచ్చు!" అన్నాడా యువకుడు.

ఆ యువకుని మనఃస్థితి స్వామీజీకి బాగా అర్థమయింది. దీని తరువాత అతడితో మాటలు కొనసాగించడానికి ఆయన ఇష్టపడలేదు. కనుక, "నాయనా! నీ మాటల నుండి నాకు మాత్రమే కాదు, ఇక్కడున్న అందరికీ ఒక విషయం అర్థమవుతున్నది – నీలాంటి వారు స్వకీయ సుఖాన్ని అభిలషించేవారు, దాన్లోనే మగ్నులై ఉంటారు. తమ ప్రాణాలను తుచ్ఛంగా ఎంచి, ఇతరులకు సేవలందించడం మీ వల్ల కాదు" అని సూటిగా చెప్పి, విషయాన్ని అంతటితో ఆపివేశారు.

రాజయోగి

ఒకసారి ప్రాణాయామం గురించి అడగాలని కొందరు స్వామీజీ వద్దకు వచ్చారు. తక్కినవారు అడిగిన ప్రశ్నలకు జవాబులు చెప్పి, ప్రాణాయామం గురించి అడగక మునుపే స్వామీజీ తమంతట తామే దానిని గురించి మాట్లాడసాగారు. అప్పుడు మధ్యాహ్నం మూడు గంటలై ఉంటుంది. రాత్రి ఏడు గంటల దాకా ఎడతెగకుండా మాట్లాడారు. విన్నవారు సంభ్రమాశ్చర్యాలలో మునిగిపోయారు. తాము అడగకుండానే ఎలా తమ సంశయాలను తెలుసుకొని వాటిని నివృత్తి చేయగలిగారని ఆయనను ఒక శిష్యుడు అడిగినప్పుడు, "ఇలాంటి సంఘటనలు పాశ్చాత్యంలో పలుమార్లు జరిగాయి. జనం సంభ్రమాశ్చర్యాలతో దానిని గురించి నన్ను అడిగారు" అన్నారు స్వామీజీ. ఆ రోజు స్వామీజీ మాటల నుండి, తమ 'రాజయోగం' అనే పుస్తకంలో పొందుపరచినది ఆయన గ్రహించిన దానిలో ఒక అంశం మాత్రమే అన్న విషయం అందరికీ అవగతమయింది. అదే కాదు; ఆయన జ్ఞానం, పుస్తక జ్ఞానం

కాదు, అనుభవపూర్వకమైన జ్ఞానం అని అందరికీ స్పష్టమయింది. "నరేన్ పుట్టుక తోనే ధ్యానసిద్ధుడు" అని కదా గురుదేవులు వ్యాఖ్యానించి ఉన్నారు!

ఇతరుల మనస్సులోని భావాలను గ్రహించడం, గతజన్మ, సిద్ధుల గురించి ప్రస్తావన కొనసాగింది. అక్కడ సమావేశమైన వారిలో ఒకరు స్వామీజీతో, "మీ గత జన్మల గురించి మీకు తెలుసా?" అని అడిగారు. "అవును, తెలుసు" అన్నారు స్వామీజీ. అక్కడ మౌనం రాజ్యం చేయ సాగింది. "వాటి గురించి చెప్పండి" అని అడిగారు. అప్పుడాయన, "నా గతజన్మలను నేను తెలుసుకోగలను, తెలుసుకొంటున్నాను కూడా! కానీ వాటి గురించి చెప్పడానికి ఇష్టం లేదు" అని తేల్చి చెప్పారు.

గతజన్మ

చెన్నైలో స్వామీజీ బసచేసి ఉన్నప్పుడు, కొన్ని దయ్యాలు ఆయన వద్దకు వచ్చి తమకు సద్గతి కలిగించమని విన్నవించుకోవడం గురించి ఇంతకు క్రితమే చూశాం. గోపాలాల్ ఉద్యాన గృహంలో బస చేసివున్నప్పుడు కూడా అలాంటి సంఘటన ఒకటి జరిగింది. అప్పుడు ఆయన స్వామి ప్రేమానందతో కూర్చుని మాట్లాడుతున్నారు. హఠాత్తుగా ప్రేమానందతో, "బాబూరాం! ఇప్పుడు నువ్వు ఏదైనా చూశావా?" అని అడిగారు. "లేదు" అని ప్రేమానంద చెప్పగానే, "నే నొక ప్రేతాన్ని చూశాను. దాని మెడ నరకబడి ఉంది. ప్రాథేయపూర్వక దృష్టితో, తనకు సద్గతి కలిగించమని అది నన్ను అడిగింది" అన్నారు స్వామీజీ. ఇలా అంటూ, చేతులు పైకెత్తి ఆ ప్రేతం కోసం ప్రార్థన చేసి దానిని ఆశీర్వదించారు. వాకబు చేసినప్పుడు అసలు నిజం తెలియవచ్చింది. అక్కడ అనేక సంవత్సరాల క్రితం ఒక బ్రాహ్మణుడు నివసిస్తూండే వాడు. అతడు డబ్బు అప్పుగా ఇచ్చి బోలెడంత వడ్డీ వసూలు చేసేవాడు. ఈ వడ్డీ కారణంగా కష్టాలపాలైన ఒకడు మెడ తెగనరికి ఆ బ్రాహ్మణుణ్ణి చంపేశాడు. అలా గమ్యం లేక పరిభ్రమిస్తూవున్న ఆ బ్రాహ్మణుడి ప్రేతాన్నే స్వామీజీ చూసింది.

ప్రేతాత్మ పట్ల సైతం కారుణ్యం

అమెరికా, చెన్నైలో మాదిరి కలకత్తాలోనూ స్వామీజీ అవిశ్రాంత జీవితం కొనసాగింది.

చెన్నైకి ఒకరిని పంపుతానని తాము చెన్నై మిత్రులకూ, భక్తులకూ వాగ్దానం చేసింది స్వామీజీ మరచిపోలేదు. అమెరికాలో ఆయన ఉన్నప్పుడు కూడా తమ పనులను కొనసాగించడానికి ఒకరు అవసరమని తోచి నప్పుడు ఆయన మనస్సులో మెదలిన మొదటి వ్యక్తి రామ కృష్ణానంద. అనారోగ్య కారణంగా ఆయన అప్పుడు వెళ్లలేక పోయారు. నేటికీ స్వామీజీ మనస్సులో ఉన్న వ్యక్తి రామకృష్ణానందే!

రామకృష్ణానందను పంపించడం

రామకృష్ణానంద వినిర్మల, పావన సన్న్యాస మూర్తిగా విరాజిల్లుతూన్న మహ నీయుడు. దానికి తోడు విశిష్ట చింతనాశీలునిగా పేరెన్నికగన్నవాడు. సంస్కృతం లోనూ, ఆంగ్లంలోనూ అభినివేశం ఉన్న వ్యక్తి. కానీ ఆయన బయటకు ఎక్కడికీ వెళ్లేవారు కారు. ఆయన జీవితం మఠంలో గురుదేవుల పూజతో పెనవేసుకు పోయింది. దాని నుండి ఆయన తనను వేరుచేసి చూసింది లేదంటే అతిశయోక్తి కాదు. ఆయన చెన్నైకి వెళ్లడానికి సమ్మతిస్తాడా? కానీ తమ పట్ల ఆయనకున్న ప్రేమాభిమానాలకు ఎల్లలు లేవు అనే విషయం స్వామీజీకి తెలియకపోలేదు. స్వామీజీని గురువుగానే రామకృష్ణానంద పరిగణించారు. అదీ స్వామీజీకి తెలియనిది కాదు.

కనుక ఒక రోజు స్వామీజీ, రామకృష్ణానందను దగ్గరకు పిలిచి, "శశీ! నీకు నా పట్ల ఎనలేని అభిమానం ఉంది. అంతేకదా?" అని అడిగారు. "అవును" అని ఆయన జవాబివ్వగానే స్వామీజీ, "అలా అయితే ఒక పని చెయ్యి. తిన్నగా చిత్పూర్ కూడలి వద్దకు వెళ్లి అక్కడవున్న ఫౌజ్‌దారీ బాలఖానా దుకాణం నుండి నా కోసం మంచి రొట్టెను తీసుకొనిరా" అన్నారు. అదొక మహమ్మదీయ దుకాణం. సనాతన హిందువులు ఆ దుకాణానికి వెళ్లడమో, వెళ్లాలనుకోవడమో ఆ రోజుల్లో ఊహించను కూడా ఊహించలేం. రామకృష్ణానంద పుట్టుకతో బ్రాహ్మణుడు. కానీ ఆయన క్షణమాత్రం కూడా సంశయించలేదు. ఐదారుమైళ్లు కాలినడకనే వెళ్లి, ఆ దుకాణం నుండి రొట్టె తీసుకొనివచ్చి స్వామీజీకి ఇచ్చారు. నేటి సామాజిక పరిస్థితిలో ఇదొక గొప్ప విషయంగా మనకు అనిపించదు. కానీ కులమతాలు సమాజాన్ని పట్టి పీడించే ఆ రోజుల్లో ఇది సామాన్య విషయం కాదు. స్వామీజీ పట్ల రామ కృష్ణానందకు గల అవ్యాజ ప్రేమ కారణంగానే ఆయన ఈ పని చేశాడు.

రొట్టెను చేతిలో ఉంచుకొని స్వామీజీ రామకృష్ణానందతో, "సోదరా! నువ్వు నా కోసం మరొకటి కూడా చేయాలి. నువ్వు చెన్నైకి వెళ్లాలి" అన్నారు. మళ్లీ అదే స్థితి! మారు మాట్లాడకుండా చెన్నైకి వెళ్లడానికి రామకృష్ణానంద సమ్మతించారు. ఈ విధంగా దక్షిణ భారతదేశానికి శ్రీరామకృష్ణుల ప్రతినిధిగా 1897 మార్చ్ ఆఖరున రామకృష్ణానంద చెన్నైలో అడుగిడారు. ఆయనతోపాటు సదానంద కూడా వచ్చాడు. రామకృష్ణ సంఘ సేవాకార్యాలకు దక్షిణదేశంలో శ్రీకారం చుట్టబడింది.[1]

---

1. స్వామి రామకృష్ణానంద ఐస్ హౌస్‌లో (ప్రస్తుతం 'వివేకానంద గృహం') నిరాడంబ రంగా తమ కార్యాన్ని ప్రారంభించారు. దక్షిణ భారతదేశంలో త్రిమూర్తుల (శ్రీరామకృష్ణులు,

☞

కలకత్తాలో అనేక ఉపన్యాసాలు ఇవ్వమని అనేక విన్నపాలు వస్తూవున్నప్పటికీ, స్వామీజీకి విశ్రాంతి తప్పనిసరి కావడంతో ఆయనను వెంటనే డార్జిలింగ్‌కు పంపాలని ఏర్పాట్లు చేశారు. మార్చ్ 8వ తేదీన స్వామీజీ డార్జిలింగ్‌కు వెళ్లారు. సేవియర్ దంపతులు అప్పటికే వెళ్లి అక్కడ బసచేసివున్నారు. స్వామీజీతోపాటు బ్రహ్మానంద, త్రిగుణాతీతానంద, తురీయానంద, జ్ఞానానంద, గిరీష్, గుడ్విన్, డాక్టర్ టర్న్‌బుల్, అలసింగ పెరుమాళ్, నరసింహాచార్యులు, కిడీ కూడా వెళ్లారు. స్వామీజీ పట్ల అమిత గౌరవాదరాలు గల బర్ద్వాన్ మహారాజు తమ రాజభవనంలో ఒక విభాగాన్ని స్వామీజీ బస నిమిత్తం కేటాయించాడు. అక్కడ ఎమ్.ఎన్. బెనర్జీ దంపతుల అతిథిగా స్వామీజీ బస చేశారు.

డార్జిలింగ్‌లో

స్వామీజీకి ఉబ్బసంతోపాటు మధుమేహం ఉన్నట్లు ఈ రోజుల్లో కనుగొనబడింది. అందువలన డార్జిలింగ్‌లో ఆహార నియమం కచ్చితంగా పాటించబడింది. చపాతీ, అన్నం, బంగాళాదుంపలు నిషేధింపబడ్డాయి. కాఫీలో సైతం చక్కెర ఆపివేశారు. మాంసాహారం తినకపోవడం, నీరు త్రాగకుండడం, దేహానికీ మెదడుకూ పూర్తి విశ్రాంతి – ఇవి కచ్చితంగా అవసరమని డాక్టర్లు నొక్కివక్కాణించారు. స్వామీజీ అన్నింటికీ అంగీకరించారు. నిత్యం నడక, ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని ఆస్వాదించడం, సంభాషణలు, విశ్రాంతితో స్వామీజీ రోజులు గడపసాగారు. "నా జుట్టు నెరసి పోతున్నది. నా ముఖం ముడతలు పడసాగింది; నా కండలు కరిగి నా వయస్సును 20 ఏళ్లు అధికంగా చూపుతున్నవి. నేను పొడవైన గడ్డాన్ని పెంచగోరుతున్నాను. ఇప్పుడు అది నెరసిపోతున్నది. పొడవైన గడ్డం గౌరవ సూచకం" అని వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీ.[1]

పేరుకు విశ్రాంతే అయినప్పటికీ పలువురికి స్వామీజీ లేఖలు వ్రాస్తూనే ఉన్నారు; రామకృష్ణ సంఘానికి సరైన ఆకృతి కల్పించడం గురించీ దీర్ఘంగా ఆలోచించారు. బ్రహ్మానందతో చర్చించి ఒక ప్రారంభ ప్రణాళిక రూపొందించారు.

☞ శారదాదేవి, వివేకానంద స్వామి) పేరిట నేడు విరాజిల్లుతున్న సమస్త కార్యకలాపాలకూ అదే బీజమయింది. స్వామి రామకృష్ణానంద తపస్సూ, ఉత్సుకతా, ప్రయత్నమూ నేడు లక్షలమంది సంక్షేమానికి దోహదకారణమయ్యాయి.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట, 119.

ఒక రోజు స్వామీజీ ఉదయం టీ సేవించి నడవసాగారు. ఇద్దరు యువకులు ఆయనతోపాటు వెళ్లారు. వారు ఆయనకు కాస్త వెనుకగా నడుస్తున్నారు. ప్రకృతి సంతరించుకొన్న అందమైన దృశ్యాలను ఆస్వాదిస్తూ స్వామీజీ ఆ కొండదారిలో వెళ్లసాగారు. హఠాత్తుగా, "ఆహా! భరించ లేకపోతున్నాను, చాలా నొప్పిగా ఉంది" అని కేకపెట్టారు. ఆ యువకు లిద్దరూ ఒక్క పరుగున అక్కడకు వెళ్లి, "ఏమైంది స్వామీజీ? నొప్పి ఎక్కడ?" అని అడి గారు. "అదిగో, అక్కడ పనిచేస్తూవున్న ఆ స్త్రీ శిలకు ఢీకొని క్రిందపడిపోయింది. ఆమెకు నడుం దగ్గర బాగా దెబ్బ తగిలింది" అని స్వామీజీ ఆమె నొప్పిని తానే అనుభవించినట్లు తమ నడుము పట్టుకొని చెప్పారు.

'సర్వత్రా నేనే'

యువకులకు ఏమీ అర్థం కాలేదు. వారికి అర్థమవడానికి ఆస్కారమూ లేదు. మహాత్ముల చేతలు అంత సులభంగా అర్థమయ్యేవి కావు. తనను అవగతం చేసుకొన్న, తనను సకల ప్రాణికోటిలో నెలకొనివున్న చైతన్య వస్తువుగా అనుభూతి చేసుకొన్న మహాత్ముడు స్వామీజీ. కొన్ని సమయాలలో జాగృతం చెందించే ఆయన ఉపన్యాసాలు, చేతలను సరిగా అర్థం చేసుకోనప్పుడు ఆయనను కేవలం ఒక దేశ భక్తునిగా, సంస్కర్తగా పరిగణించడం కద్దు. కానీ అవి నిజానికి ఒక వైపు మాత్రమే. ఆయన ఒక దేశభక్తునిగా, సంస్కర్తగా, ఇంకా ఎన్నెన్నో పరిమాణాలు సంతరించుకొన్న వ్యక్తిగా వెలుగొందారనడం ముమ్మాటికీ నిజం. కానీ వీటన్నింటినీ ఒకే త్రాటిమీద నిలిపింది ఆయన ఒక భగవదనుభూతి పొందిన వ్యక్తి అన్న అంశమే.

సర్వాంతర్యామి తత్త్వాన్ని అవగతం చేసుకొన్న స్థితిలో లయమయేటప్పుడు కొన్ని సమయాలలో ఇలాంటి అనుభవాలు ఏర్పడడం కద్దు. ప్రాణికోటి సుఖ దుఃఖాలను వారు అప్పుడు అనుభూతం చేసుకొంటారు. ఇద్దరు పడవ నడిపే వ్యక్తులు కొట్టుకొన్నప్పుడు, ఆ దెబ్బలు తమకు తగిలినట్లు త్రుళ్లిపడ్డారు శ్రీరామ కృష్ణులు – ఆయన వీపు కూడా ఎర్రబారింది.[1] శిష్యు డొకడు కాలితో పిల్లిని త్రోసి నప్పుడు, "నాయనా, పిల్లిని కొట్టవద్దు! ఎందుకంటే ఆ పిల్లిలోనూ నేనే ఉన్నాను" అన్నారు మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి.[2] ఈ విధంగా స్వామీజీ కూడా అనుభూతం చేసుకొన్న సంఘటన ఇది. ఇక్కడ ఆ పేదరాలి నొప్పిని సాక్షాత్తూ తనకు కలిగిన నొప్పిగా ఆయన అనుభూతం చేసుకొన్నారు.

---

1. 'శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస' సంపుటం 1, పుట, 358.
2. 'శ్రీ శారదాదేవి చరితామృతం', పుట, 309.

స్వామీజీ బస చేసిన ఇంట్లో మోతీలాల్ ముఖర్జీ అనే వ్యక్తి కూడా బసచేసి ఉన్నాడు. ఇతడు కొన్ని సమయాలలో ఒక రకమైన భావోద్వేగ స్థితులకు లోనవుతాడు. అప్పుడప్పుడు నేల మీద దొర్లడం, పొర్లడం, కేకలు పెట్టడం, కాళ్లూ చేతులూ కొట్టుకోవడం లాంటి రభస సృష్టిస్తాడు. దీనిని అతడు ఆధ్యాత్మిక పారవశ్యంగా పేర్కొంటాడు.

కేవల భావోద్వేగాలు ఆధ్యాత్మికం కాదు

ఇలా కేకలు పెట్టడం, దొర్లడం లాంటివి పారవశ్య స్థితి కాదనడం ఒక ప్రక్క ఉండగా, యథార్థమైన పారవశ్య స్థితినే నియంత్రించుకోవాలని స్వామీజీ భావన. మోతీలాల్‌తో పలుమార్లు దీనిని ఆపుకోమని నచ్చజెప్పారు. అది అతడు చేయలేక పోయాడు. కనుక ఒక రోజు అతడి ఛాతీని స్వామీజీ స్పృశించారు. నాటి నుండి మోతీలాల్ భావోద్వేగాలు అణగిపోయాయి. అతడు ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో అడుగు పెట్టాడు. 1899లో సన్న్యాసం పుచ్చుకొని స్వామి సచ్చిదానంద నామధేయం స్వీకరించాడు.

వారం కన్నా కాస్త ఎక్కువగా స్వామీజీ డార్జిలింగ్‌లో బసచేశారు. అంతలో ఖేత్రీ రాజు తమను చూడడానికి కలకత్తాకు వచ్చిన సమాచారం విని ఆయన కలకత్తాకు తిరిగి వెళ్లవలసివచ్చింది. డార్జిలింగ్‌లో ఆయన ఆరోగ్యం ఒకింత మెరుగుపడింది. కానీ హఠాత్తుగా కలకత్తాకు తిరిగి వెళ్లవలసి వచ్చినందున ఆయన విశ్రాంతికి భంగం వాటిల్లింది. స్వామీజీ వచ్చిన రైలు సియాల్దా స్టేషన్‌లోకి వచ్చినప్పుడు రాజు తనే స్వయంగా రైలులోకి వెళ్లి స్వామీజీని పుష్పమాలాలంకృతుని గావించారు. అది 1897 మార్చ్ 21వ తేదీ అయివుండవచ్చు. ఆ రోజు సాయంత్రం స్వామీజీ, రాజూ, మరికొందరూ దక్షిణేశ్వర కాళికాలయానికి వెళ్లి ఆరాధించారు. శ్రీరామకృష్ణుల జీవితంతో ముడిపడివున్న చోట్ల నన్నింటినీ రాజుకు త్రిప్పి చూపించారు స్వామీజీ.

మళ్లీ దక్షిణేశ్వరంలో

ముందుగా కాళికాలయాన్నీ, రాధాకాంతాలయాన్నీ దర్శించుకొని అందరూ శ్రీరామకృష్ణులు నివసించిన గదికి వెళ్లారు. గది పువ్వులతో అందంగా అలంకరించబడి ఉంది. గురుదేవుల మంచం మీద పువ్వులు రాసులు రాసులుగా పోసి ఉంచారు. గురుదేవుల అన్నగారి కుమారుడైన రాంలాల్ కూడా వచ్చివున్నాడు. గదిలోకి వెళ్లగానే స్వామీజీ గది నలుమూలలకూ పరుగెత్తి, ప్రతిచోటా సాష్టాంగ నమస్కారాలు చేశారు, ఉత్సాహంతో దొర్లారు. అది చూసి రాజుగారు, తక్కిన వారు కూడా సాష్టాంగ నమస్కారాలు చేశారు. ఆ తరువాత స్వామీజీ చేతులు జోడించుకొని గురుదేవుల చిత్రపటాన్ని తదేకంగా చాలాసేపు చూస్తూ ఉండిపోయారు. తదనంతరం అందరూ కలసి పంచవటికి వెళ్లారు.

పంచవటిలో స్వామీజీ పారవశ్య స్థితిని పొందారు. ఒకసారి పంచవటికి ప్రదక్షిణ చేసి, అక్కడ కూర్చుని ధ్యానంలో మగ్నులయ్యారు. తరువాత ఒక పిల్ల వాడి మాదిరి పంచవటిలోని మర్రిచెట్టును ఎక్కి ఒక కొమ్మ మీద కూర్చుని ఊగ సాగారు. ఖేత్రీ రాజుగారిని పిలిచి, "గురుదేవుల రోజుల్లో మేం ఇలాగే ఈ చెట్టు మీదికి ఎక్కి ఆడుకొని ఆనందించేవారం. నేడు ఆ జ్ఞాపకాలు స్మృతిపథంలో మెద లాయి. గంగాతీరంలోని ఈ చోటు ఎంత మనోజ్ఞంగా ఉందో! ఎంత అందమైన పరిసరాలు! చూడండి" అన్నారు. ఆ తరువాత అందరూ అక్కడ కూర్చుని ధ్యానం చేశారు. అరగంట తదుపరి స్వామీజీ లేచారు. తదనంతరం గురుదేవుల గదికి ఉత్తరాన ఉన్న వసారాలోకి వెళ్లి నిలబడ్డారు.

తరువాత రామ్‌లాల్ ప్రభృతులు రాజుగారిని సముచిత గౌరవమర్యాదలతో ఆహ్వానించారు; రాజు వాటిని శిరసావహించి స్వీకరించాడు. అప్పుడు దక్షిణేశ్వర ఆలయాల యజమానియైన త్రైలోక్య బిస్వాస్ కుమారుడైన ఒక యువకుడు వచ్చి స్వామీజీకి పాదాభివందనం చేశాడు. స్వామీజీ అతడితో, "ఏం నాయనా! మీ తండ్రిగారు ఎక్కడ?" అని అడిగారు. అందుకు అతడు, "కార్యాలయంలో ఉన్నారు" అని జవాబిచ్చాడు. వెంటనే స్వామీజీ, "ఆయన ఎందుకు రాలేదు?" అని అడి గారు. ఆ యువకుడు మౌనం వహించాడు. తదుపరి అందరూ ఆలంబజార్ మఠానికి బయలుదేరారు.

ఆలంబజార్ మఠంలో

మఠంలో సాయంత్రం హారతి నిర్వర్తించారు. ప్రేమానంద హారతి అర్పిం చారు. సాధువులు, బ్రహ్మచారులు సుశ్రావ్యంగా స్తుతులు గానం చేశారు. మధ్య మధ్యలో స్వామీజీ, "జై గురు, జై గురు" అంటూ గంభీర స్వరంలో ఉచ్చరించడం అందరి హృదయాలలో ఆధ్యాత్మిక తరంగాలను సృష్టించింది. హారతి పూర్తి కాగానే స్వామీజీ, రాజుగారు తక్కిన అందరూ గురుదేవులకు సాష్టాంగ నమస్కారం చేశారు. తరువాత అందరూ కలిసి బయట ఉన్న పెద్ద గదిలోకి వచ్చారు. స్వామీజీ 'మ'తో, "రాజుగారితోపాటు పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లగోరాను. సముద్రయానం నా ఆరో గ్యాన్ని మెరుగుపరుస్తుంది. కానీ ఘనవైద్యులు ఎవరూ నా పయనాన్ని ఆమో దించలేదు. అందుకు మారుగా అల్మోరాకు వెళ్లమని సలహా ఇచ్చారు" అన్నారు. అప్పుడు ఖేత్రీ రాజుగారు, "సముద్రయానం స్వామీజీ ఆరోగ్యానికి మంచిదని నేను భావిస్తున్నాను. కానీ వైద్యులు ఎందుకిలా అంటున్నారో తెలియడం లేదు. రేపు ఆంగ్లేయ డాక్టర్ వస్తున్నాడు. ఆయన సలహా ప్రకారం చేద్దాం" అన్నారు.

ఆ తరువాత భజన జరిగింది. స్వామీజీ ఒకటి రెండు పాటలు పాడారు. పిదప రాజుగారితో ఆయన నివాసానికి వెళ్లారు.

స్వామి వివేకానంద కాళికాలయానికి వెళ్లిన రోజు మథుర్‌నాథ్ కుమారుడూ, ఆలయ నిర్మాత రాణీరాస్మణి మనుమడూ, ఆలయ ధర్మకర్తా అయిన త్రైలోక్యబాబు ఆలయంలోనే ఉన్నాడు. ముందుగానే సమాచారం తెలిసినప్పటికీ అతడు స్వామీజీని, రాజుగారిని ఆహ్వానించడానికి రాలేదు. ఈ వార్త పత్రికలలో వెలువడింది. ఆ వార్తను త్రైలోక్యుడు ఖండించగా, ప్రతిఖండనలు పత్రికలలో ధారావాహికంగా రాసాగాయి. స్వామీజీని, ఆయన కార్యకలాపాలను సదా ఆక్షేపించే క్రైస్తవ మిషనరీలు, ప్రతాపచంద్ర మజుందార్ ఈ వాగ్యుద్ధాన్ని పరోక్షంగా రగిలించారు. స్వామీజీ హైందవుడు కాదు, సన్న్యాసి కాదు, బ్రాహ్మణుడు కాదు; ఆయన శూద్రులలో సైతం అట్టడుగువాడు; ఆయనకు సన్న్యాస అర్హత లేదు; ఆయన హిందూమతాన్ని బోధించలేదు; ఆయన హిందూమత ప్రతినిధి కాదు అంటూ దుష్ప్రచారం ప్రారంభించారు. స్వామీజీ వీటికి ఖండన తెలుపలేదు. చివరగా త్రైలోక్యుడు వ్రాసింది అందరినీ ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తింది. ఆతడు ఇలా వ్రాశాడు:

దక్షిణేశ్వర ప్రవేశ నిషేధం

"స్వామి వివేకానంద, ఆయనతో వచ్చినవారు ఆలయం నుండి వెళ్లగొట్టబడ్డారు. కానీ భోలానాథ్ (ఆలయ కోశాధికారి) చెప్పినట్లు వారిని ప్రత్యక్షంగా వెళ్లగొట్టలేదు; వారిని ఆహ్వానింప నేనూ వెళ్లలేదు, ఎవరినీ పంపనూ లేదు, అంతే. పాశ్చాత్య దేశాలను సందర్శించీ, తనను ఒక హైందవునిగా పరిగణించుకొంటున్న ఒకరిని మరేమీ చేయలేకపోయినప్పటికీ కనీసం చూడకుండానైనా ఉందామనుకొన్నాను. స్వామి, తక్కినవారు ఆలయం వదలి వెళుతున్నప్పుడు, వారు నన్ను కలుసుకోవడానికి వీలులేదని భోలానాథ్ వారికి తెలియజేశాడు..... ఆలయంలోని విగ్రహానికి పరిహారాభిషేకం చేయాలని మీరు చెప్పింది నిజమే."

అంతేకాదు; ఇకపై స్వామీజీ దక్షిణేశ్వర ఆలయంలోకి ప్రవేశించకూడదని త్రైలోక్యుడు ఆజ్ఞ జారీ చేశాడు. ఇది స్వామీజీకి కాస్త కలత కలిగించింది. ఆయన జీవితంతో పెనవేసుకుపోయిన చోటు దక్షిణేశ్వరం. అక్కడకు వెళ్లరాదంటే ..... స్వామీజీ ఆలోచనలు గిర్రున తిరుగసాగాయి. అయినప్పటికీ ఆయన ఒక సన్న్యాసి, ఆపైన ఒక పరిపూర్ణుడైన జ్ఞాని. కనుక 'జరుగబోయేది జరుగుగాక' అని అంతా గురుదేవులకే వదలిపెట్టేశారు.

కానీ తనపై విధించిన ఆంక్ష కారణంగా గురుదేవుల జన్మదినోత్సవాన్ని జరుపుకోవడంలో ఆటంకం వాటిల్లుతుందేమోనని భయపడ్డారు స్వామీజీ. ఎందు కంటే ఇంతవరకు శ్రీరామకృష్ణుల జయంతి దక్షిణేశ్వరంలోనే జరుపబడుతూ వచ్చింది. ఒకింత నిరాశా నిస్పృహలతో, "ఈ సంవత్సరం శ్రీరామకృష్ణుల జయం త్యుత్సవం జరుపుకోవడానికి ఆస్కారం ఉన్నట్లుగా లేదు. నేను పాశ్చాత్య దేశాలు సందర్శించి వచ్చినందున రాస్మణి ఉద్యాన యాజమాన్యం నన్ను ప్రవేశించ నివ్వరు"[1] అని స్వామీజీ వ్రాశారు.

గుడ్డిలో మెల్ల

మంచి మిశ్రమం కాని చెడు లేదు, చెడు మిశ్రమం కాని మంచీ లేదు. ఇది లోక నియతి. అందుకే మహాత్ములు చెడూ వద్దు, మంచీ వద్దు అని రెంటినీ అతిక్రమించి వెళ్లడానికి ప్రయత్నిస్తారు. కానీ లోకంలో కొన్ని కార్యాలు నిర్వర్తించాలంటే రెంటినీ స్వీకరించే తీరాలి. భగ వంతుని ఆలంబనం చేసుకొని కార్యాలను నిర్వర్తిస్తూ ఉన్నప్పుడు ఎదురయ్యే ఆటంకాలు మంచిగానే పరిణమిస్తాయి. బ్రాహ్మణులలో బ్రాహ్మణుడూ, ఆచార్యు లలో ఆచార్యుడూ, సాక్షాత్తూ భగవంతుడే అవతారంగా రూపుదాల్చిన మహా పురుషుడైన శ్రీరామకృష్ణులే ఏ నరేంద్రుణ్ణి శ్లాఘించారో, ప్రతి బ్రాహ్మణుడూ వేకువన స్తుతించే సప్తర్షులలో ఒకరి అవతారమని ఎవరిని ప్రశంసించారో ఆ స్వామీజీ ఆలయంలో ప్రవేశించరాదంటూ ఆంక్షను విధించిన ఆ వ్యక్తిని గురించి ఏం చెప్పగలం?

కానీ దీని ద్వారా ఒక మహత్కార్యం సత్వరపరచబడింది. "కలకత్తాలో మఠం స్థాపింపబడినప్పుడు నా మనస్సు కుదుటపడుతుంది. దేని నిమిత్తం యావ జ్జీవితం పడరాని పాట్లుపడ్డానో, ఆ పని నా అనంతరం నశించిపోదని మఠ స్థాపన తరువాత ఆశిస్తాను"[1] అని స్వామీజీ వ్రాశారు. ఒక శాశ్వత మఠ నిర్మాణ కార్యాన్ని తక్షణమే సత్వరపరిచాయన. "మన సొంత స్థలంలోనే ఉత్సవాన్ని జరిపి తీరాలి. ఏది ఏమైనా ఇది నీ ప్రథమ కర్తవ్యమని జ్ఞప్తికి ఉంచుకో"[2] అని స్వామి బ్రహ్మానందకు ఆయన వ్రాశారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 194.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 197.

37 రామకృష్ణ మిషన్

నీ ద్వారా గురుదేవులే ఈ కార్యాలన్నీ నిర్వర్తిస్తున్నారు. నువ్వు చేస్తున్నవీ, చేయబోతున్నవీ శాశ్వతంగా నిలిచిపోతాయి. వీటిని చేయడానికే నువ్వు జన్మించావు.

— మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవి (స్వామీజీతో)

సేవ ఆవశ్యకమా?

స్వామీజీ భారతదేశంలో చేసిన ప్రసంగాలలోనే కాదు, అన్ని ప్రసంగాలలోనూ, అంతెందుకు, ఆయన జీవిత పర్యంతమూ విస్తరించిన ఒక భావన 'మనిషి'. మతమూ, ఆధ్యాత్మికతా, విజ్ఞానమూ, రాజకీయమూ ఇవన్నీ మనిషికి ప్రయోజనకారులుగా మాత్రమే విలసిల్లాలి. మనిషి పురోభివృద్ధికి సహకరించని దేనినీ ఆయన ఆమోదించలేదు. కనుక 'సేవ'ను తారకమంత్రంగా ప్రయోగించారు ఆయన.

కాని సేవ – ధర్మం అనే భావనను అనేకులు అంగీకరించలేకపోయారు. శ్రీరామకృష్ణులను పైపైన చదివేవారు, ఆయన ఈ భావనను బోధించలేదని మొండిగా వాదించడం కద్దు. శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యులలో పలువురు కూడా సేవాభావనను మొదట్లో ససేమిరా అంగీకరించలేదు. దీనిని గురించి ఇంతకు మునుపే చూసివున్నాం.

ఈ విధంగానే 'మ' ఒక రోజు స్వామీజీతో ఇలా అన్నారు: "సేవ, లోకానికి మేలు ఒనగూర్చడమే నా ధర్మమంటూ నువ్వు మాట్లాడుతున్నావు. ఈ లోకమే మాయ అయినప్పుడు, ఇవీ ఆ మాయ అధీనాలే కదా! 'మాయ' శిరస్సులను ఖండించివేసి ముక్తి పొందాలన్నదే మానవ జీవిత పరమగమ్యంగా వేదాంతం నొక్కివక్కాణిస్తున్నది కదా! నువ్వు బోధిస్తూన్న సేవ, తదితరాలు మనిషిని మరింతగా ఈ మాయా లోకానికి బద్ధుణ్ణి చేస్తాయి కదా?" తక్షణమే స్వామీజీ ఇలా జవాబిచ్చారు: "మీరు చెబుతున్న ముక్తి భావన మాత్రం మాయకు అతీతమయినదా?

మనస్సులో తలెత్తే ఆలోచనో, భావనో ఏది అయినప్పటికీ అది మాయకు అధీన మైనదే కదా? ఆత్మ ఎన్నటికీ బద్ధమయినది కాదు, అది సదా సర్వస్వతంత్రమైనదని గదా వేదాంత ఉవాచ! దీన్లో ఎవరి శిరస్సులను ఎవరు ఖండించడం, ఎవరికి ముక్తి?" 'మ' మౌనం వహించాడు.

"పలు దేశాలలో నేను పర్యటించడంలో సంస్థాగతంగా కార్యనిర్వహణ చేయకుండా శ్రేష్ఠమైన, శాశ్వతమైన ఏ కార్యాన్నీ నిర్వర్తించలేమనే నిర్ణయానికి వచ్చాను." – ఈ భావనే స్వామీజీ రామకృష్ణ మిషన్ ప్రారంభించడానికి ఆధారభూతమయింది. మానవాళి సేవలో సన్న్యాసులతో గృహస్థులనూ చేర్చి కార్యాచరణ ఒనరించడం స్వామీజీ ఉద్దేశం. కాని సన్న్యాసులు స్వాభావికంగా కార్యనిర్వహణలో పాల్గొనడం సంప్రదాయ సన్న్యాస మార్గం అంగీకరించదు. శ్రీరామకృష్ణుల అనుగ్రహం వలన అటువంటి ఒక ప్రయత్నం చేపట్టారు స్వామీజీ. ఇక్కడా అక్కడా వ్యతిరేకతలూ, హేళనలూ, విమర్శలూ తలెత్తినప్పటికీ, వాటిని అతిక్రమించి ఆయన విజయం సాధించారు. ఇప్పుడు సేవ-ధర్మంలో గృహస్థులను కలుపుకోగోరారు. శ్రీరామ కృష్ణులు దీనిని గురించి బహిరంగంగా ఎలాంటి భావననూ వ్యక్తం చేయలేదు. కనుకనే ఆయన సన్న్యాస శిష్యులు పలువురు ఈ ప్రతిపాదనను వ్యతిరేకించడం తటస్థించింది. ఇది గ్రహించిన స్వామీజీ మాతృదేవి ఆశీస్సులను పొందగోరారు. దానితోబాటు మాతృదేవి తమ మనోభావాన్ని వ్యక్తం చేస్తే అంతా సరిపోతుందని ఆయన భావించారు.

సేవాదర్శం కోసం ఒక సంస్థ

కనుక డార్జిలింగ్ నుండి తిరిగి వచ్చిన కొద్ది రోజుల్లోనే మాతృదేవి దర్శనార్థం స్వామీజీ వెళ్లారు. మాతృదేవి అప్పుడు కలకత్తాలో బసచేసి ఉన్నారు. స్వామీజీ ఒంటరిగానే వెళ్లారు. మాతృదేవి ఇంట్లో బసచేసివున్న యోగానందతో ఆయన, "డాక్టర్లు నన్ను విదేశాలకు వెళ్లవద్ద న్నారు, అల్మోరాకు వెళ్లమంటున్నారు. వెళ్లే ముందు మాతృ దేవిని దర్శించుకొందామని వచ్చాను" అని చెప్పారు.

మాతృదేవి ఆశీస్సులు

మాతృదేవి గదిలోకి వెళ్లగానే ముందుగా స్వామీజీ ఆమెకు సాష్టాంగ నమ స్కారం చేశారు. కాని మాతృదేవి పాదపద్మాలను స్పృశించలేదు. అక్కడ నిలబడ్డ ఒక వ్యక్తితో ఆమె పాదాలను తాకవద్దని ఆపి, స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "ఎవరైనా తమ పాదాలను తాకితే మాతృదేవి అపరిమిత కారుణ్యంతో వారి పాపాలను స్వీకరించి, అందు నిమిత్తం తాము బాధననుభవిస్తారు. మాటలు కూడా వద్దు.

మీ హృదయకవాటాలను తెరచి ఉంచండి, మీ ప్రార్థనలను మౌనంగా ఆమెకు అర్పించండి, ఆమె ఆశీస్సులు అర్థించండి. అది చాలు. ఎందుకంటే మీ మనస్సుల లోతులను ఆమె అవగతం చేసుకొంటారు."

తనకు పుత్రసమానుడయిన స్వామీజీని కలుసుకొంటున్నప్పుడు సైతం మాతృదేవి సిగ్గు తెర నుండి బయటకు రాలేదు. శరీరాన్ని పూర్తిగా కప్పుకొని ఆమె నిలబడ్డారు; ఆమెతో తిన్నగా మాట్లాడకుండా గోలాప్-మా ద్వారా స్వామీజీ మాట్లాడారు. ఇక మాతృదేవి అతి మెల్లగా చెబుతారు. దానిని బిగ్గరగా గోలాప్-మా స్వామీజీతో తెలుపుతుంది.

గోలాప్-మా ద్వారా మాతృదేవి మాట్లాడసాగారు:

మాతృదేవి: డార్జిలింగ్‌లో నీ ఆరోగ్యం ఎలా ఉంది? మెరుగుపడిందా?

స్వామీజీ: అవును, అమ్మా.

మాతృదేవి: గురుదేవులు సదా నీతోనే ఉంటున్నారు. లోక శ్రేయస్సుకై నువ్వు ఇంకా అనేక కార్యాలు చేయవలసివుంది.

స్వామీజీ: గురుదేవుల చేతుల్లో నేను కేవలం ఒక పరికరాన్ని అనే సంగతి గ్రహించాను. పాశ్చాత్య దేశాలలో కొన్ని మహోన్నతమైన సంఘటనలు జరిగాయి. వందలాది స్త్రీ పురుషులు గురుదేవుల ఉపదేశాలను అంగీకరించి నా కార్యకలాపాలలో సహాయం చేశారు. ఇదంతా చూస్తున్నప్పుడు ఆశ్చర్యపోకుండా ఉండలేక పోతున్నాను. మీ ఆశీస్సులతోనే నేను అమెరికా వెళ్లాను. అసాధ్యాలను సాధ్యం చేయగలది మీ అనుగ్రహమేనని నా విజయమూ, నేను పొందిన గౌరవమూ చెప్పకచెప్పాయి. గురుదేవులు 'అమ్మా' అని ఎవరిని ప్రార్థించారో ఆ దివ్యశక్తే నేను అమెరికాలో ఒంటరితనంలో నిరుత్సాహంగా ఉన్నప్పుడు నాకు మార్గదర్శకత్వం వహించింది.

మాతృదేవి: ఆ దివ్యశక్తీ గురుదేవులూ అభిన్నులు. నీ ద్వారా గురుదేవులే ఈ పనులన్నీ చేస్తున్నారు. నువ్వు ఆయనకు ప్రియాతిప్రియమైన శిష్యుడివీ, పుత్ర సమానుడివీ కదా! నిన్ను ఎంతగా ఆయన ప్రేమించారో కదా! నువ్వు లోకానికి బోధిస్తావన్నది కూడా ఆయన చెప్పేవున్నారు కదా!

స్వామీజీ: గురుదేవుల సందేశాన్ని ప్రచారం చేయడమే నా పని. అందు కోసం శాశ్వతమైన ఒక సంఘాన్ని ప్రారంభించాలని అనుకొంటున్నాను. కానీ నేను అనుకొన్నంత వేగంగా అది జరగనప్పుడు మనస్సు కలత చెందుతున్నది.

స్వామీజీ ఇలా చెప్పగానే మాతృదేవి తిన్నగానే ఆయనతో ఇలా చెప్పారు: “కలత చెందకు. నువ్వు చేస్తున్నవీ, చెయ్యబోతున్నవీ శాశ్వతంగా నిలిచివుంటాయి. ఇది నిర్వర్తించడానికే నువ్వు జన్మించావు. దివ్యజ్ఞానం ప్రసాదించే గురువుగా నిన్ను వేలమంది శ్లాఘిస్తారు. నీ ఆకాంక్షను త్వరలోనే గురుదేవులు నెరవేరుస్తారు. ఇది తథ్యం. నువ్వు చేయగోరిన పని సత్వరమే జరగబోవడం నువ్వు చూస్తావు.”

పిదప స్వామీజీకి మాతృదేవి ప్రసాదం ఇచ్చారు. “జై మా, జై మా” అంటూ మళ్లీ మాతృదేవికి సాష్టాంగ నమస్కారం చేశారు స్వామీజీ.

రామకృష్ణ మిషన్

ఇక స్వామీజీ సంశయించలేదు. 1897 మే 1వ తేదీన బలరాం బోస్ ఇంట్లో సంస్థకు సంబంధించిన అంశాలను చర్చించడం కోసం స్వామీజీ ఒక సమావేశాన్ని ఏర్పాటుచేశారు. ఈ సమావేశంలో శ్రీరామ కృష్ణుల సన్న్యాస శిష్యులూ, గృహస్థ శిష్యులూ పలువురు పాల్గొన్నారు. పామర జనుల ఉద్ధరణకై పాటుపడే సంస్థ నొకదాన్ని ఆ నాడు స్వామీజీ ప్రారంభించారు. సమావేశంలో స్వామీజీ ఇలా మాట్లాడారు:

“ఎవరి పేరిట మేం సన్న్యాసం పుచ్చుకొన్నామో, ఎవరిని ఆదర్శంగా చేసుకొని మీరు గృహస్థులుగా సంసార జీవితం గడపుతున్నారో, ఎవరి దివ్యనామమూ, జీవితమూ, సందేశమూ ఆయన నిష్క్రమించిన 12 సంవత్సరాల లోపు ఊహించనంత మేరకు ప్రాచ్యదేశాలలోనూ పాశ్చాత్య దేశాలలోనూ వ్యాపించిందో ఆయన పేరిట ఈ సంస్థ పేర్కొనబడుతుంది. కనుక ఈ సంస్థ ‘రామకృష్ణ మిషన్’ పేరును సంతరించుకొంటుంది. మేం శ్రీరామకృష్ణుల స్వచ్ఛంద సేవకులం మాత్రమే. మీరూ ఈ కార్యంలో సహాయం చేయండి.”

ఈ ప్రతిపాదనను అక్కడున్న గృహస్థ శిష్యులు హృదయపూర్వకంగా ఆమోదించారు. పిదప రామకృష్ణ మిషన్ ఉద్దేశం, కార్యక్రమం మొదలైన వాటి గురించి స్వామీజీ విపులీకరించారు. ఈ సందర్భంగా స్వామీజీ వ్యక్తం చేసిన ఒక భావనను గూర్చి ప్రగాఢంగా పర్యాలోచించాలి. ఆయన ఇలా అన్నారు: “ప్రజా స్వామ్య ప్రతిపాదనలపై నిర్వహింపబడుతున్న ఒక సంస్థను నేటి పరిస్థితుల్లో భారతదేశంలో నడిపించలేం. కనుక ఇందుకు మనం ఒక నేతను ఎంపిక చేసుకోవాలి. ఆయన ఆదేశాలను ప్రతి సభ్యుడూ అంగీకరించే తీరాలి.”

ఈ ప్రకారం స్వామి బ్రహ్మానంద, స్వామి యోగానందలు కలకత్తా శాఖ అధ్యక్షునిగా, ఉపాధ్యక్షునిగా బాధ్యత తీసుకొన్నారు. నరేంద్రనాథ్ మిత్రా

(చిన్న నరేంద్రుడు) కార్యదర్శి అయ్యాడు. తక్కిన బాధ్యతలకు సభ్యులు ఎంపికచేయ బడ్డారు. స్వామీజీ సర్వాధ్యక్షులుగా బాధ్యత స్వీకరించారు.

గృహస్థ శిష్యులలో పలువురు సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్లిపోయాక యోగా నందతో స్వామీజీ, "ఈ విధంగా పని ప్రారంభమయింది. శ్రీరామకృష్ణుల సంకల్పంతో ఇది ఎలా విజయవంతమవుతుందో చూద్దాం" అన్నారు.

యోగానంద: వీటిని నువ్వు పాశ్చాత్య పద్ధతులలో ఆచరిస్తున్నావు. ఇన్ని విషయాలు శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పారా?

స్వామీజీ: ఇది శ్రీరామకృష్ణుల భావనకు విరుద్ధమయినదని నీకు ఎలా తెలుసు? అసంఖ్యాక భావనలకు ఆయన ఆలవాలం. నీ పరిధిలోకి ఆయనను ఇమడ్చాలని చూస్తున్నావా? ఆ పరిధిని ఛేదించి, ఆయన భావనలను నేను లోకమంతటా ప్రచారం చేస్తాను. తమకు ఆలయం నిర్మించమనీ, తమను ఆరాధించమనీ ఆయన ఎన్నడూ నాతో చెప్పలేదు. ఆయన బోధించిన ఆధ్యాత్మిక సాధనలు, మనోఏకాగ్రత, ధ్యానం లాంటి ఉన్నతోన్నత ఆదర్శాలను మనం పాటించాలి, ఇతరులకూ చూపించాలి. భావనలు కోకొల్లలు, లక్ష్య సాధనకు గల మార్గాలూ కోకొల్లలు. ఇప్పటికే మత శాఖలతో నిండివున్న ఈ ప్రపంచంలో ఇంకొక శాఖను జతకలప డానికి నేను జన్మించలేదు. శ్రీరామకృష్ణుల పాదపద్మాల వద్ద శరణుజొచ్చిన మనం అదృష్టవంతులం. ఆయన సందేశాన్ని ప్రపంచమంతటా ప్రచారం చేయడం మన కర్తవ్యం."

'శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పారా?'

యోగానంద జవాబుగా ఒక్క మాట కూడా పలుకలేదు. స్వామీజీ కొన సాగించారు:

"నా జీవితంలో ఆయన అనుగ్రహాన్ని ఎన్నోసార్లు చవిచూసి ఉన్నాను. ఆయనే నా వెనుక నిలబడి ఈ పనుల నన్నింటినీ నిర్వర్తిస్తున్నారు. ఆకలితో అలమటించి, అలసిసొలసిపోయి, చెట్టు క్రింద కూలబడినప్పుడూ, కౌపీనానికి కూడా గుడ్డ లేకుండా నిరుత్సాహం ఆవహించినప్పుడూ, చేత చిల్లిగవ్వ లేకుండా ప్రపంచాన్ని పర్యటించి రావడానికి తెగించినప్పుడూ ఆయన అనుగ్రహమే నన్ను ప్రతి క్షణమూ పరిరక్షించింది. ఈ వివేకానందుణ్ణి చూడాలని చికాగో వీధుల్లో జనం త్రొక్కిసలాడుతూ వచ్చినప్పుడూ, ఏ ప్రశంసలో ఒక శాతం పొందినప్పటికీ ఒక వ్యక్తి తలా తోకా అర్థం కాక ఎగిరి గంతులు వేస్తాడో ఆ ప్రశంసను

పొందినప్పుడూ నిశ్చలంగా ఉండగలగడానికి ఆయన అనుగ్రహమే కారణం. ఆయన అనుగ్రహం వలననే ప్రతి చోటా నాకు విజయం లభించింది. ఇప్పుడు నేను ఈ దేశం కోసం ఏద్రైనా చేయగోరుతున్నాను. మీ సందేహాల నన్నింటినీ మూటకట్టి నా పనిలో సహాయపడండి; ఆయన అనుగ్రహంతో మనం అరుదైన పనులను సాధించడం మీరు చూడకపోరు."

యోగానంద: నువ్వు అనుకొన్నది జరిగి తీరుతుంది. శ్రీరామకృష్ణులు నీ ద్వారా కార్యనిర్వహణ చేయడం నేను స్పష్టంగా చూస్తున్నాను. అయినప్పటికీ కొన్ని సమయాల్లో సంశయాలు తలెత్తుతున్నాయి.

స్వామీజీ: విషయం ఇదే - శిష్యులు అర్థం చేసుకొన్నదానికన్నా శ్రీరామ కృష్ణులు ఎంతో మహోన్నతులయినవారు. అసంఖ్యాక మార్గాలలో విస్తరించే అసంఖ్యాక ఆధ్యాత్మిక భావనల ఆలవాలం ఆయన. బ్రహ్మజ్ఞానాన్ని బహుశా కొలవవచ్చునేమో!. కాని మన గురుదేవుల అంతరంగ లోతులను కొలవడం అసాధ్యం. ఆయన అనుగ్రహ వీక్షణం ఒక్కటి చాలు, లక్షలాది వివేకానందులు తక్షణమే తయారవుతారు. కాని ఈసారి ఆయన నన్ను పరికరంగా గైకొని, నా ద్వారా కార్యాచరణ చేయగోరారంటే ఆయన సంకల్పాన్ని శిరసావహించడం తప్ప మరేం చేయగలను?

ఆ తరువాత ఆ చర్చను ఎవరూ కొనసాగించలేదు. స్వామీజీ అక్కణ్ణుంచి వెళ్లిపోయిన తదనంతరం యోగానంద, స్వామీజీ శిష్యుడు శరశ్చంద్రతో ఇలా అన్నాడు: "నరేన్ గురుదేవుల పట్ల చెల్లించే భక్తిప్రపత్తులలో ఒక్క శాతం ఉన్నా నేను అదృష్టవంతుణ్ణి. ఆయనలో ఋషులకుండే వేదజ్ఞానమూ, శంకరా చార్యుల పరిత్యాగమూ, బుద్ధుని హృదయ వైశాల్యమూ, శుకదేవుని బ్రహ్మజ్ఞానమూ సమైక్యమై అలరారుతున్నాయి."

'దాసానుదాసుణ్ణి నేను'

సేవ-ధర్మం విషయంలో అద్భుతానందకూ సందేహం లేకపోలేదు. అద్భుతా నంద దాదాపు నిరక్షరాస్యుడు. కాని ఆధ్యాత్మికతలో అత్యున్నత స్థితులను చవిచూసిన వ్యక్తి. "గురుదేవుల అనుగ్రహ ఫలంగా ఉత్పన్న మైన అద్భుత వ్యక్తి ఈయన" కాబట్టి స్వామీజీ ఆయనకు 'అద్భుతానంద' నామధేయం ఒసగారు. ఒక రోజు యోగా నంద, అద్భుతానందలు శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ శిష్యులతో స్వామీజీ బలరాం బోసు ఇంట్లో కూర్చుని ఉన్నప్పుడు సేవ-ధర్మం గురించి ప్రస్తావన వచ్చింది. అప్పుడు స్వామీజీతో అద్భుతానంద ఇలా అన్నారు:

“శ్రీరామకృష్ణులు భక్తిని నొక్కివక్కాణించారు. ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించి భగవదనుభూతి పొందమని అందరినీ ప్రేరేపించారు. కాని నువ్వో అందరికీ, బయటికి వెళ్లి బోధించమనీ, పేదలకూ, రోగులకూ సేవలందించమనీ చెబుతున్నావు. ఇది మనస్సును బహిర్ముఖం చేసే కార్యం కాదా? మనస్సు బాహ్యముఖం కావడం ఆధ్యాత్మిక సాధనా జీవితానికి ఆటంకం కాదా? అంతేకాక మఠాలు, ఆశ్రమాలు, సేవాశ్రమాలు, దేశభక్తి లాంటివి పాశ్చాత్య విధానాలు. ఒక నూతన సన్న్యాస సంప్రదాయాన్ని రూపొందించాలన్న నీ ఉద్దేశమూ అటువంటిదే. ఇవేవీ శ్రీరామ కృష్ణులు వచించినట్లు నేను అనుకోవడం లేదు.”

మొదట్లో స్వామీజీ దీనిని అంతగా పట్టించుకోలేదు. “నీకేం తెలుసు? నువ్వు నిరక్షరాస్యుడవు, శ్రీరామకృష్ణులకు తగిన శిష్యుడవు. గురువును మించిన శిష్యుడవు! ప్రహ్లాదుని విద్యాభ్యాసం ఆగిపోయినట్లు ‘క’ అనే అక్షరంతో నీ చదువు ఆగిపోయింది. ‘క’ అని వినగానే ప్రహ్లాదుడికి కృష్ణుని తలంపు వచ్చేసింది; చదువు ఆపైన సాగలేదు” అని సుతిమెత్తగా జవాబు ఇవ్వనారంభించారు. కాని సమయం గడిచేకొద్దీ ఆయన స్థితి మారి, ఆయన గొంతు గాంభీర్యాన్ని సంతరించుకొంది. భావోద్వేగంతో ఆయన మాట్లాడసాగారు:

“మీరు భక్తులు, అంటే ఉద్వేగభరితులైన మూర్ఖులు! మతం గురించి మీకేం తెలుసు? కేవలం పిల్లలు మీరు. చేతులు జోడించుకొని, ‘ఆహా, ప్రభో! మీ నాసిక ఎంత అందంగా ఉంది, మీ కళ్లు ఎంతటి మాధుర్యాన్ని ప్రసరిస్తునాయి’ అంటూ అర్థంపర్థం లేకుండా వాగడమే మీకు తెలుసు. ఇలా వాగితే మీ ముక్తి తథ్యం, చివరి క్షణంలో శ్రీరామకృష్ణులు వస్తారు, మీ చేతులు పుచ్చుకొని స్వర్గానికి తోడ్కొని వెళతారని భావిస్తున్నారు. చదువు, బోధన, మానవసంక్షేమ కార్యాలవంటివన్నీ మీకు సంబంధించినంత వరకు మాయ. ఎందుకంటే శ్రీరామకృష్ణులు ఇవన్నీ చేయలేదు కనుక లేదా ఆయన ఎవరో ఒకరితో, ‘ముందు భగవంతుణ్ణి అన్వేషించు, తరువాత కావాలనుకొంటే మానవ సంక్షేమ కార్యాలు చేసుకో’ అని చెప్పారు కాబట్టి! భగవదనుభూతి అంత సులభమా ఏమిటి! మూర్ఖుల చేతుల్లో తనను ఒక ఆటవస్తువుగా చేసుకోవడానికి భగవంతుడు తెలివితక్కువవాడు కాదు.”

ఉరుములా స్వామీజీ గర్జించారు. కాలాంతరంలో అద్భుతానంద ఇలా అన్నారు: “బాబోయ్! నరేన్ గర్జించడం విని నేను అదిరిపోయాను. మా సోదర సన్న్యాసి ఒకరు ఇదే భావనను కొనసాగించ ప్రయత్నించాడు. నరేన్ మరింత తీవ్రరూపం దాల్చాడు.”

స్వామీజీ గర్జన కొనసాగింది :

"శ్రీరామకృష్ణులను నా కన్నా పరిపూర్ణంగా అవగతం చేసుకొన్నామని మీరు భావిస్తున్నారు. హృదయంలో ఉత్పన్నమయ్యే స్నిగ్ధ ఉద్వేగాలనన్నిటినీ నిర్మూలించి, కఠోర మార్గం గుండా పయనించి సిద్ధించుకొన్నదే జ్ఞానమని మీరు పరిగణిస్తు న్నారు. మీరు భక్తి అంటున్నది కేవలం ఒక ఉద్వేగ వెల్లువ. అది మనిషిని పురుషత్వరహితునిగా రూపొందిస్తుంది. మీరు ఆవగింజంత అవగతం చేసుకొన్న శ్రీరామకృష్ణులను లోకానికి బోధించగోరుతున్నారు. వైదొలగండి! మీ శ్రీరామకృష్ణు లను గురించి ఎవరు చింతించారు గనుక? మీ భక్తీ, ముక్తీ ఎవరికి కావాలి? మీ శాస్త్రాలు ఏం వచిస్తున్నాయోనన్న దాన్ని గురించి ఎవరు కలత చెందుతున్నారు? సోమరితనంతో నిద్రమత్తులో మునిగివున్న నా దేశస్థులను జాగృతం గావించి, వారిని వారి కాళ్ల మీదే నిలబడేలా చేసి, వారిని నిజమైన మనుషులనుగా రూపొందించి, కర్మయోగాగ్నిని వారిలో రగిలించడానికి సంతోషంగా వేయిసార్లు నరకానికి వెళ్లడానికీ నేను సంసిద్ధుణ్ణి. శ్రీరామకృష్ణులనో మరెవరినో అనుసరించే వ్యక్తిని కాను నేను; నా ప్రణాళికలను ఎవరు అమలుపరుస్తారో వారిని అనుసరించే వ్యక్తిని నేను. శ్రీరామకృష్ణులకో లేదా మరెవరికో నేను సేవకుణ్ణి కాను; స్వకీయ ముక్తి గురించి ఖాతరు చేయకుండా పరులకు ఎవడు సహాయం చేస్తాడో, సేవలందిస్తాడో ఆతడి సేవకుణ్ణి నేను."

స్వామీజీ స్వరం గద్గదమయింది, శరీరం తీవ్ర ఉద్వేగ వెల్లువతో ఊగిపోయింది. ఉద్వేగాన్ని అణచుకోలేకపోయారు, కళ్లు ధారకట్టాయి. హఠాత్తుగా లేచి ఒక పరుగులో తమ గదిలోకి వెళ్లిపోయారు. సోదర సన్న్యాసులు ఏం చేయాలో పాలుబోక నిర్ఘాంతపోయారు. స్వామీజీతో ఈ రీతిలో మాట్లాడి ఉండకూడదేమోనని బాధపడ్డారు. కాసేపయ్యాక ఒకరిద్దరు ఆయన గదిలోకి వెళ్లి చూసినప్పుడు స్వామీజీ ప్రగాఢ ధ్యానమగ్నులై కనిపించారు. ఆయన దేహం దుంగలా బిర్రబిగిసిపోయింది. అర్ధనిమీలిత నేత్రాల నుండి నీరు స్రవిస్తూవుంది. ఆయనకు రోమాంచితమయింది. సోదర సన్న్యాసులు తేలికగా ఊపిరిపీల్చుకొని నిశ్శబ్దంగా బయటికి వెళ్లిపోయారు.

దాదాపు ఒక గంటసేపు స్వామీజీ ఆ ప్రగాఢ ధ్యానావస్థలో ఉండిపోయారు. ఆ తరువాత లేచి ముఖం కడుగుకొని బయటికి వచ్చినప్పుడు అక్కడ నిశ్శబ్దం రాజ్యం చేసింది. మృదుమధుర స్వరంతో ఆ నిశ్శబ్దాన్ని భగ్నం చేస్తూ ఇలా మాట్లాడారు:

"భక్తిని సంతరించుకొన్నప్పుడు ఆ వ్యక్తి హృదయమూ, నరాలూ అత్యంత మృదుత్వాన్ని పొందుతాయి. ఒక పువ్వు స్పర్శను కూడా భరించలేనంత మృదువుగా అవి మారిపోతాయి. ఇప్పుడు ఒక నవల కూడా నేను చదవలేకపోతున్నాను; ఎక్కువసేపు శ్రీరామకృష్ణుల ధ్యాసలో ఉండలేకపోతున్నాను, ఆయనను గురించి మాట్లాడలేకపోతున్నాను. కాసేపట్లో అదుపు తప్పి ఉద్వేగ వెల్లువలో మునిగిపోతున్నాను. కనుక నాలో భక్త్యావేశం తలెత్తడాన్ని సదా అణచుకోవడానికే ప్రయత్నిస్తున్నాను. నా మాతృదేశానికి నేను చేయవలసిన సేవ ఇంకా పూర్తికాలేదు, లోకానికి అందించవలసిన సందేశం ఇంకా పూర్తిగా వ్యాపించలేదు. కనుక నన్ను జ్ఞానమనే ఇనుప సంకెలతో బంధించుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాను. భక్తి ఉద్వేగాలు నాలో తలెత్తున్నట్లు అనిపిస్తే వెంటనే కఠోరమైన జ్ఞానాన్ని నాలో జనింపజేసుకొని, నన్ను దృఢపరచుకొని ఆ భక్తి ఉద్వేగాలను తన్ని తరిమివేస్తాను. ఆహా, నా కార్యం ఇంకా పూర్తికాలేదు! శ్రీరామకృష్ణుల పాదాక్రాంతుణ్ణి నేను. నేను నిర్వర్తించడం కోసం ఆయన తమ కార్యాన్ని వదలిపెట్టి వెళ్లారు. అది నెరవేర్చేదాకా ఆయన నాకు విశ్రాంతినివ్వరు! ఆహా, ఆయన గురించి నేనేం మాట్లాడగలను! ఆహా, ఆయనకు నా పట్లగల ప్రేమాభిమానాలు ఎంతటివి!"

మళ్లీ స్వామీజీ భక్తి ఉద్వేగాలలో మగ్నులవుతూన్నట్లు కానవచ్చింది. వెంటనే యోగానందాదులు ఆయనతో, "స్వామీజీ, ఈ గది బాగా వేడిగా ఉంది కదా! కాస్త బయట పచార్లు చేసివద్దామా?" అని అడిగి ఆయన మనస్సును మరో దిశ వైపు త్రిప్పారు. స్వామీజీ వారితో కలసి బయటకు వెళ్లారు. ఆయన మామూలు స్థితికి రావడానికి చాలాసేపు పట్టింది.

మరోసారి కూడా స్వామీజీ శ్రీరామకృష్ణుల గురించి భావోద్వేగంతో ఇలా అన్నారు: "ఆలోచనలతోగాని, మాటలతోగాని, చేతలతోగాని నేను ఏమైనా సాధించి ఉంటే, ప్రపంచానికి ఉపయోగకరమైన ఒక్క మాటైనా నా పెదవుల నుండి వెలువడి ఉంటే, అదంతా వారిదే; నాదనలేను. కానీ నా పెదవుల నుండి శాపాలు వెలువడితే, నా హృదయం నుండి ద్వేషం పొర్లితే అదంతా నాదే, శ్రీవారిది కాదు. దుర్బలమైన సమస్తమూ నాదే. ఉజ్జీవకరం, బలవర్ధకం, నిర్మలం, పావనం అయిన సర్వమూ శ్రీవారి ప్రేరణమే, శ్రీవారి భాషణమే!"[1]

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 205.

నాడు స్వామీజీ ప్రగాఢ భక్తి ఉద్వేగాలు అందరికీ విదితమయ్యాయి. ఇలాంటి ఉద్వేగాలకు ఆయనను లోను చేయకూడదని వారు నిశ్చయించుకొన్నారు. ఎందుకంటే ఇలాంటి అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితుల కారణంగా ఆయన తమ యథార్థ స్థితికి వెళ్లడం తటస్థించవచ్చు, తానెవరని పూర్తిగా అవగతం చేసుకో వచ్చు. "నరేన్ తాను ఎవరని ఎప్పుడైతే అవగతం చేసుకొంటాడో అప్పుడు దేహత్యాగం చేస్తాడు" అనే గురుదేవుల వచనాలు వారి మనస్సులో మెదలాయి. వారిలో వరిష్ఠ సాధువు ఒకరు ఇలా అన్నారు:

"మనలను శ్రీరామకృష్ణులు ఈ భువిపైకి ఎందుకు తోడ్కొని వచ్చారో తెలుసా? స్వామీజీ మనస్సును మామూలు విషయాల్లో నిలిపి ఆయనను దీర్ఘకాలం జీవింపజేయాలి; తద్ద్వారా గురుదేవుల సంకల్పం నెరవేరాలి, అందుకే. లేకుంటే ఆయన ఎప్పుడు కావాలనుకొంటే అప్పుడు నిర్వికల్ప సమాధి స్థితిలోకి జారి పోతారు."

ఈ సంఘటనానంతరం స్వామీజీ ప్రణాళికల గురించో, కార్యాచరణ గురించో ఎవరూ ఎలాంటి ఆక్షేపమూ తెలుపలేదు. అనేక విషయాలలో చోటుచేసు కొన్న సందేహాలూ, గందరగోళాలూ సమసిపోయినట్లుగా కనిపించింది. నిజానికి స్వామీజీ వెనుక గురుదేవులే ఉండి పనిచేస్తున్నారని అందరూ గ్రహించారు.

ఇక్కడొక విషయం మనం మరచిపోకూడదు. ఒక సంస్థ రూపొందించడం గురించో, తద్ద్వారా తమ సందేశం మానవాళి అందుకోగలదనో శ్రీరామకృష్ణులు తక్కిన వారితో చెప్పకుండా నిష్క్రమించి ఉండవచ్చు. కానీ అనేకసార్లు, ప్రత్యేకించి కాశీపూర్ రోజుల్లో తక్కిన అందరినీ బయటికి పంపివేసి, స్వామీజీతో ఒంటరిగా అనేక విషయాలు ఆయన ముచ్చటించడం గురించి ఇంతకు క్రితమే చూశాం. తాము మాట్లాడిన విషయాలు ఏమిటని ఇద్దరూ బహిరంగపరచలేదు. ఆ సందర్భాలలో దీనిని గురించి చర్చించి ఉండవచ్చునేమో!

అంతేగాక, శ్రీరామకృష్ణుల మహాసమాధి తరువాత ఆయన శిష్యులలో ప్రతి ఒక్కరూ ఆయన దర్శనమూ మార్గదర్శకత్వమూ పొందారు. స్వామీజీ ఏదో ఒకటి రెండు మాత్రమే బహిరంగపరిచారు. బహిరంగపరచనివి ఎన్నో! పైన చెప్పినది వాటిలో ఒకటి అయివుండవచ్చు.

విషయం అక్కడితో ఆగలేదు. సంస్థాగతంగా కార్యాచరణకు ఉపక్రమించా లన్న భావనను అందరూ కొంతమేరకు అంగీకరించారనే చెప్పాలి. కానీ

కార్యాచరణ పద్ధతులలో స్వామీజీ అనుసరించే పద్ధతికీ తక్కిన వారి పద్ధతులకూ వ్యత్యాసం ఉంది. స్వామీజీ పాశ్చాత్యం నుండి లేఖలు వ్రాసి, సేవ-లక్ష్యం అనే అంశాన్ని పరిచయం చేసినప్పుడు, దానిని తక్షణమే స్వీకరించి ముషీరాబాద్‌లో క్షామనివారణ కార్యాలలో అఖండానంద మున్మురంగా లీనమైపోవడం గురించి ఇంతకు క్రితమే చూశాం. ఆ కార్యక్రమ వివరాలు, జమాఖర్చుల పద్దు మొదలైనవి సక్రమంగా వ్రాసివుంచాలనీ, పత్రికలకు పంపాలనీ స్వామీజీ అభిలషించారు. జమాఖర్చులు వ్రాయడం ఒక వైపు ఉండగా, వాటిని పత్రికల ద్వారా బహిరంగపరచడం మూలంగా తనకు ప్రచారం లభించడం అఖండానందకు సుతరమూ ఇష్టం లేదు. స్వామీజీ మార్గంలోనే బ్రహ్మానంద కూడా జమాఖర్చుల విషయంలో కచ్చితంగా ఉన్నారు. అఖండానందకు మరో మార్గం లేకపోవడంతో జమాఖర్చులు వ్రాయడం ప్రారంభించాడు. ఆయన మానసిక పోరాటం ఒక విస్తృత దృశ్యంగా ఆయన మనోనేత్రానికి గోచరించింది - శ్రీరామకృష్ణులు ప్రత్యక్షమై, "నీకు నేను కావాలా లేక ప్రజాజీవనం కావాలా?" అని అడిగినట్లు ఆతడికి తోచింది. కళ్లు ధారకట్టగా ఆతడు నివేదికలు వ్రాసి పూర్తిచేశాడు.

కొనసాగిన సందేహాలు

సానుకూల ప్రతికూల భావనలు ఈ విధంగా ఒక వైపు సాగుతూండగా చరిత్రాత్మక సంస్థకు బీజం నాటబడింది. రామకృష్ణ మిషన్ ప్రథమ సమావేశం 1897 మే 1వ తేదీ ఆదివారం నాడు బలరాం బోస్ ఇంట్లో స్వామి బ్రహ్మానంద నేతృత్యంలో జరిగింది. ఆ మహద్బీజమే రామకృష్ణ మఠం, రామకృష్ణ మిషన్ అనే రెండు మహాసంస్థలుగా నేటికీ సమధికోత్సాహంతో విరాజిల్లుతోంది.

ఈ మహాసంస్థల అంకురార్పణ గావించిన మహనీయమూర్తిగా మాతృదేవి శారదామాత స్తుతులందుకొంటున్నారు. రామకృష్ణ మిషన్ నెలకొల్పడానికై బలరాం బోస్ ఇంట్లో జరిగిన ప్రథమ సమావేశంలోనే స్వామీజీ దీనిని ఎత్తిచూపారు. తమ ప్రయత్నాల మూలంగా స్థాపితమైనప్పటికీ, ఈ కవల సంస్థలు మాతృదేవి అనుగ్రహం వలననే రూపొందాయనే స్వామీజీ పరిగణించారు.

సంఘ జనని

మాతృదేవి 1890లో తీర్థయాత్ర చేసినప్పుడు, బుద్ధగయలో ప్రసిద్ధిగాంచిన ఒక మఠం చూడడం తటస్థించింది. చక్కని సౌకర్యాలతో నిర్మించబడిన ఆ మఠంలో భోజనానికీ తక్కిన అవసరాలకూ చక్కని ఏర్పాట్లు చేసివున్నారు. ఇది చూసి మాతృదేవి మనోనేత్రంలో ఆవేదనామయమైన దృశ్యం ద్యోతకమయింది -

గురుదేవుల పట్ల అచంచల విశ్వాసం ఉంచుకొని ఆయనే భగవంతుడని తమ చదువు సంధ్యలనూ, సుఖసంతోషాలనూ, బంధుమిత్రులనూ త్యజించి వచ్చిన ఆయన శిష్యులయిన తమ బిడ్డలు నిలువ నీడ కూడా లేకుండా తిరుగాడుతున్నారు. ఈ దృశ్యం మాతృదేవి కళ్లను నీటితో నింపివేసింది. తమ బిడ్డలకు కూడా ఈ విధంగా మఠాలు రూపొందాలని మాతృ హృదయోద్వేగం పొంగిపొరలగా, హృదయపూర్వకంగా ఆమె ప్రార్థించారు. మాతృదేవి ఆ ప్రార్థనే రామకృష్ణ మఠాలన్నిటికీ బీజంగా ఒప్పారింది.

దీనిని గురించి కాలాంతరంలో మాతృదేవి ఇలా చెప్పారు: "ఆహా! ఇందు కోసం నేను కన్నీరుమున్నీరై గురుదేవులను ఎంతగా ప్రార్థించానో తెలుసా? ఆ తరువాతే ఆయన అనుగ్రహం వలన ఈ మఠం స్థాపింపబడింది. గురుదేవుల నిష్క్రమణానంతరం ఆయన సన్న్యాస శిష్యులు తమ ఇళ్లూవాకిళ్లతో సహా సమస్తమూ త్యజించి ఒక అద్దె ఇంట్లో నివసించారు. పిదప తపోమయ జీవితం కొనసాగిస్తూ, విడివిడిగా ఇక్కడా అక్కడా తిరుగాడారు. ఇది నన్ను అమిత ఆవేదనకు గురిచేసింది. నేను గురుదేవులతో, 'ఓ భగవాన్! మీరు అరుదెంచారు. వీరిలో కొందరితో క్రీడించారు. ఆ తరువాత నిష్క్రమించారు. దాంతో అంతా ముగిసిపోవలసిందేనా? అదే ముగింపు అంటే మీరు ఈ ఇలలో అవతరించి ఎందుకు ఇన్ని యాతనలు అనుభవించాలి! వీథుల్లో భిక్షమెత్తి తిని, చెట్ల క్రింద పడివుండే సన్న్యాసులను ఎందరినో బృందావనంలోనూ, కాశీలోనూ చూసివున్నాను! అటువంటి సాధువులకు ఈ దేశం గొడ్డుపోలేదు! మీ పేరిట సర్వసంగ పరిత్యాగం చేసిన నా బిడ్డలు తిండి కోసం భిక్షమెత్తడం నేను సహించలేను. మిమ్మల్ని ఇలా ప్రార్థిస్తున్నాను: మీ పేరు చెప్పుకొని సంసారం త్యజించే వారికి సామాన్యమైన తిండిబట్ట లభించాలి. వారు మీ ఉపదేశాలనూ, ఆశయాలనూ కేంద్రంగా చేసుకొని ఒక చోట అంతా కలసి నివసించాలి. లౌకిక జీవితంలో యాతనలు అనుభవిస్తున్న జనం, వారి వద్దకొచ్చి మీ అమృత వచనాలు ఆలకించి సాంత్వన పొందాలి. అందునిమిత్తమే కదా మీ రాక! వారు తిరుగాడుతూండడం నేను భరించలేను' అని ప్రార్థించాను. ఆ తరువాతే నరేన్ క్రమక్రమంగా ఇదంతా రూపొందించాడు."

ఎంత అర్థవంతమైన ప్రార్థన! మాతృత్వపు సహజ ఉద్వేగ వెల్లువతో నిండిన ప్రార్థన! కానీ రామకృష్ణ సంస్థ ఉన్నత ఆశయాల బీజం ఎంత ఔచిత్యంగా ఈ ప్రార్థనలో ఇమిడివుంది! గురుదేవులు తమ యువ శిష్యులను సన్న్యాసులుగా తీర్చిదిద్ది, భిక్ష తీసుకురమ్మని ఆదేశించినప్పుడు ప్రథమ భిక్ష ఒసగి, సంఘానికి

శ్రీకారం చుట్టినవారు మాతృదేవి; ఇప్పుడు తమ ప్రార్థన ద్వారా సంఘానికి రూపం కల్పిస్తూన్నది మాతృదేవియే. ఇవి మాత్రమే కాదు; సంస్థ పురోగమనంలో ప్రతి దశలో మాతృదేవియే మార్గదర్శకత్వం వహించారు. ఈ కారణాల వల్లనే మాతృదేవిని 'సంఘ జనని' అని స్తుతించారు స్వామీజీ.

హిమాలయాల్లో ఒక మఠం నెలకొల్పాలని స్వామీజీ అభిలాష. ఇందుకోసం 1897 మే 6వ తేదీన ఆయన అల్మోరాకు బయలుదేరారు. అల్మోరాలో ఆయనను అలంకరించబడిన ఒక గుర్రం మీద ఊరేగింపుగా తీసుకు వెళ్లారు. దారివెంబడి స్త్రీలు పువ్వులు జల్లి ఆహ్వానించారు; ఇళ్లలో మేడ మీద నుంచి, కిటికీల గుండా స్త్రీలు పుష్పవృష్టి కురిపించి స్వామీజీకి ఘన స్వాగతమిచ్చారు. ఇళ్ల ముంగిట జ్యోతులు వెలిగించి ఉంచారు. పట్టణంలో ఆనందోత్సాహం వెల్లివిరిసింది. పట్టణం మధ్యలో అలంకరింపబడిన పందిరిలో స్వామీజీకి వైభవోపేతంగా స్వాగతం పలికారు. స్వామీజీ క్లుప్తంగా ప్రసంగించారు. లాలా బద్రీషా అనే వ్యక్తి ఇంట్లో ఆయన బస చేశారు. "అల్మోరాకు కాస్త ఉత్తరాన ఉన్న ఒక వ్యాపారస్థుని తోటలో నేను ప్రస్తుతం నివసిస్తున్నాను. హిమాలయ హిమశిఖరాలు నా ముందు ఉన్నాయి. సూర్యరశ్మిలో అవి వెండిముద్దలా భాసిస్తూ, హృదయానందకరంగా ఉన్నాయి. స్వచ్ఛమైన గాలి పీలుస్తూ, నియమిత ఆహారం తీసుకొంటూ, ఎక్కువగా వ్యాయామం చేస్తూ నేను శారీరకంగా బలిష్ఠంగాను, ఆరోగ్యంగాను ఉన్నాను"[1] అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

అల్మోరా

స్వామీజీ సోదర సన్న్యాసులు, శిష్యులు, పాశ్చాత్య శిష్యులు కూడా వెళ్లారు. పనులను సత్వరపరచడానికి స్వామీజీ శ్రీలంకకు పంపించిన శివానంద తిరిగివచ్చి, అప్పటికే అక్కడ తపోమయ జీవితం గడుపుతున్నాడు. ఆయన స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. సంభాషణలతో, చర్చలతో రోజులు గడవసాగాయి.

అదే సమయంలో సమస్యలూ కొనసాగాయి. స్వామీజీని చికాగోలో కలుసు కొని ఆయనకు మిత్రుడయిన వ్యక్తి బారోస్. చికాగో సర్వమత మహాసభ పాలకవర్గ అధ్యక్షునిగా వ్యవహరించిన వ్యక్తి ఈయన. ఆ తరువాత ఆయన భారతదేశానికి వచ్చి క్రైస్తవమత ప్రచారంలో నిమగ్నుడయ్యాడు. అప్పుడు కూడా స్వామీజీ ఆయనను సాదరంగా ఆహ్వానించారు; కొందరు వ్యక్తులనూ, స్థలాలనూ ఆయనకు స్వామీజీ

డాక్టర్ బారోస్ ప్రతిఘటన

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 133.

పరిచయం చేశారు కూడా! కానీ బారోస్, "క్రైస్తవ మతమే ప్రపంచ వ్యాప్తమైన మతమని", "కేవలం 300 ఏళ్లలో క్రైస్తవ మతం రోమ్, గ్రీసు ఆధిక్యాలను త్రోసిరాజన్నది" అంటూ సత్యదూరమైన, చరిత్రాత్మకం కాని భావనలను ఏకరవు పెట్టినప్పుడు స్వామీజీ సహించలేకపోయారు. స్వామీజీ దానిని ప్రతిఘటించారు. వెంటనే డాక్టర్ తన రెండవ ముఖాన్ని చూపసాగాడు. పత్రికలలోనూ ప్రసంగాల లోనూ స్వామీజీని దుర్భాషలాడడమూ, ఆయన గురించి కట్టుకథలు ప్రచారం చేయడమూ ఆరంభించాడు. ఫిబ్రవరి నెలలో ప్రారంభమయిన ఈ సమస్య కొనసాగింది. స్వామీజీ యథాప్రకారం వీటిని పెద్దగా పట్టించుకోలేదు.

రోజులు దొర్లసాగాయి. కానీ అల్మోరాలో మఠ నిర్మాణానికి స్థలం లభించ లేదు. రెండున్నర నెలలు అక్కడ గడిపిన తరువాత స్వామీజీ బయలుదేరాలను కున్నారు. అక్కణ్ణుంచి బయలుదేరే ముందు ప్రజల విన్నపాన్ని మన్నించి స్వామీజీ మళ్లీ కొన్ని ప్రసంగాలు చేశారు.

స్వామీజీ అల్మోరాలో ఉన్నప్పుడు అశ్వినీకుమార్ స్వామీజీని చూడడానికి ఒక రోజు వచ్చాడు. ఈయన 19వ శతాబ్దపు అగ్రగణ్యులైన విద్యావేత్తలలోఒకరు.

సత్యనిష్ఠతో లోక విజేత అయ్యారు

ఒకసారి 1883లో శ్రీరామకృష్ణుల విన్నపం మేరకు అశ్వినీ కుమార్ స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి వెళ్లాడు. అప్పుడు స్వామీజీ తలనొప్పితో యాతన పడుతూన్నందు వలన చాలా సేపు వారిద్దరూ మాట్లాడుకోలేకపోయారు. కనుక అశ్వినీ కుమార్ మరొక రోజు వస్తానని చెప్పి సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్లిపోయాడు. ఆ 'మరో రోజు' ఇప్పుడు దాదాపు 14 సంవత్సరాల తరువాత వచ్చింది.

ఆంగ్లం మాట్లాడే, గుర్రపు స్వారీ చేస్తున్న ఒక సాధువు అల్మోరాలో బసచేసి ఉన్నారని విని అశ్వినీకుమార్, ఆయన తప్పక స్వామీజీయే అయివుంటారని ఊహించాడు. ఒక రోజు స్వామీజీ బస చేసివున్న ఇంటికి వచ్చి ప్రవేశద్వారం వద్ద నిలబడివున్న యువ సన్న్యాసితో "నరేన్‌దత్తా ఉన్నారా?" అని అడిగాడు. అందుకు ఆ సన్న్యాసి, "లేరు. ఆయన చాలాకాలం క్రితమే మరణించారు.[1] స్వామి వివేకానంద మాత్రమే ఉన్నారు" అని జవాబిచ్చాడు. అశ్వినీకుమార్ నిర్ఘాంతపోయాడు.

---

1. సన్న్యాస మార్గం ఒక క్రొత్త జన్మగా పరిగణింపబడుతున్నది. అప్పటికే ఉన్న వ్యక్తి మరణించి, క్రొత్త వ్యక్తిగా జన్మించినట్లు తాత్పర్యం. అందుకే సన్న్యాసులు నూతన నామధేయాన్ని సంతరించుకొంటారు.

తరువాత ఆ సన్న్యాసి ఇంట్లోకి వెళ్ళి స్వామీజీతో, "పరమహంసదేవుల నరేంద్రుని గురించి ఒక వ్యక్తి వాకబు చేశాడు. ఆయన మరణించాడనీ, వివేకానందను కలుసుకోవచ్చుననీ ఆయనతో చెప్పాను" అన్నాడు. "ఆహా! ఏం చేశావు నువ్వు! ఆయనను తక్షణమే రమ్మను" అని ఉత్తేజభరితంగా చెప్పారు. చివరికి స్వామీజీ అశ్వినీకుమార్ కలుసుకొన్నారు. వారు అనేక విషయాలు ముచ్చటించుకొన్నారు. తమను 'స్వామీజీ' అని అశ్వినీకుమార్ సంబోధించబోయినప్పుడు, "నన్ను మీరు 'నరేంద్రా' అనే సంబోధించవచ్చు" అని వినమ్రంగా స్వామీజీ చెప్పారు. వారి సంభాషణ స్ఫూర్తిదాయకమయినది.

అశ్వినీకుమార్: మీరు ప్రపంచ యాత్ర చేసి వచ్చారు. లక్షలాది ప్రజల హృదయాలలో ఆధ్యాత్మికతను ప్రజ్వలింపజేశారు. భారతదేశ విముక్తికి మార్గం ఏమిటి?

స్వామీజీ: గురుదేవులు చెప్పింది తప్ప నేను చెప్పడానికిక మరేమీ లేదు. మీరూ ఆయన వద్ద విన్న మాటలే కదా అవి. మతమే మన దేశపు మౌలిక సారాంశం. ఏ సంస్కరణనయినా ప్రజలు స్వీకరించాలంటే, అది మతం గుండా రావాలి. దీనికి వ్యతిరేకంగా చేయడం సాధ్యం కాదు. ఎందుకంటే అది, భగీరథ ప్రయత్నమవుతుంది కనుక.

అశ్వినీకుమార్: (భారత జాతీయ) కాంగ్రెస్ కార్యాచరణలలో మీకు నమ్మకం లేదా?

స్వామీజీ : లేదు, నాకు నమ్మకం లేదు. కానీ చేతులు ముడుచుకొని ఊరకే ఉండడం కన్నా ఏదో ఒకటి చేయటం మంచిదే కదా! నిద్రాణంలోవున్న మన దేశాన్ని జాగృత పరచడానికి అన్ని వైపుల నుండి ముందుకు త్రోయడం అవసరమే! ప్రజల కోసం ఈ కాంగ్రెస్ ఏం చేసిందో నాకు వివరించండి చూద్దాం. కొన్ని తీర్మానాలను నెరవేర్చివేస్తే స్వాతంత్ర్యం దానంతట అదే వస్తుందనుకొంటున్నారా? దాన్లో నాకు నమ్మకం లేదు. ముందు ప్రజలు జాగృతం కావాలి. వారికి కడుపు నిండా తిండి లభించాలి, ఆ తరువాత వారు తమ స్వాతంత్ర్యాన్ని తామే వెతుక్కొంటారు. ప్రజల కోసం కాంగ్రెస్ ఏదైనా చేసివుంటే నాకు సంతోషమే. మరొకటి, ఆంగ్లేయుల మంచి లక్షణాలను మనం అంగీకరించాలి కూడా.

అశ్వినీకుమార్: మీరు 'మతం' అని దేనిని పేర్కొంటున్నారు? ఏదన్నా ప్రత్యేక శాఖనా?

స్వామీజీ: గురుదేవులు ఏవన్నా శాఖలను బోధించారా? కాని వేదాంతం సమస్తాన్నీ స్పృశించిన మతమని ఆయన వచించారు. అందువలన నేను కూడా దానినే బోధిస్తున్నాను. కానీ నేను బోధిస్తూన్న మతసారం 'బలం'. హృదయంలో బలాన్ని నింపని మతం నా దృష్టిలో మతమే కాదు – అవి ఉపనిషత్తులు కాని, గీత కాని, భాగవతం కాని! బలమే మతం, బలం కన్నా ఉత్కృష్టమైనది ఏదీ లేదు.

అశ్వినీకుమార్: నేనేం చేయాలి?

స్వామీజీ: మీరు విద్యారంగ కార్యాలలో నిమగ్నమయినట్లు విన్నాను. అది నిజమైన పని. మీలో గొప్పశక్తి పనిచేస్తున్నది. మీకున్న తెలివి ఒక గొప్ప వరం! కానీ మనుషులను రూపొందించే విద్య ప్రజలలో వ్యాప్తిగాంచేటట్లు చూడండి. తదుపరి వారిలో సహజసిద్ధంగా సంస్కృతిని ఇనుమడింపజేయండి. మీ విద్యార్థులలో పిడుగులాంటి దృఢమైన సంస్కృతిని రూపొందించండి. యువకుల దృఢచిత్తం భారతదేశపు బానిసత్వాన్ని నుగ్గునుగ్గు చేయు గాక! అర్హులైన కొందరు యువకులను మీరు నాకు ఇవ్వగలరా? అలా అయితే ఈ లోకాన్నే నేను ఊపివేస్తాను....

"అంటరానివారు, చెప్పులు కుట్టేవారు, మరుగుదొడ్లు శుభ్రంచేసే వారంటూ మనం బహిష్కరించిన దళితుల వద్దకు వెళ్లండి. వెళ్లి వారితో, 'మీరే ఈ దేశపు జీవనాడి. మీలో అపరిమిత శక్తి ఉంది. ఆ శక్తితో లోకాన్నే ఊపివేయవచ్చు. లేవండి, మీ సంకెళ్ళను త్రెంచివేయండి. లోకమే మిమ్మల్ని చూసి విస్తుబోతుంది' అని చెప్పండి. వారి కోసం పాఠశాలలు నెలకొల్పండి. వారందరితో ఉపవీతాన్ని ధరింపజేయండి."

అది స్వామీజీ ఉదయంపూట ఉపాహారం తినే సమయం. కనుక అశ్వినీ కుమార్ సెలవు పుచ్చుకోవడానికి సిద్ధమయ్యాడు. బయలుదేరే ముందు ఆయన స్వామీజీతో, "చెన్నై సంఘటన గురించి మిమ్మల్ని అడగాలనుకొంటున్నాను. అక్కడ ఒక బ్రాహ్మణుడు మిమ్మల్ని 'అస్పృశ్యు' లని సంబోధించినట్లూ, అందుకు మీరు, 'నన్ను అలా సంబోధించిన వ్యక్తి అస్పృశ్యులలో అస్పృశ్యుడు' అని జవాబిచ్చినట్లూ విన్నాను. ఇది నిజమా?" అని అడిగారు.

స్వామీజీ: అవును.

అశ్వినీకుమార్: ఆచార్యులూ, జితేంద్రియులూ, శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యులూ అయిన మీకిది న్యాయమా?

స్వామీజీ: న్యాయమని నేను చెప్పలేదే! నేను చెప్పింది సముచితమని ఎన్నడూ అనలేదు. అలా వారిని దూషించాలనుకోలేదు. కాని కోపంలో అలా చెప్పాను. నేను చెప్పిన దానిని సమర్థించ ప్రయత్నించలేదు. నేను చేసింది తప్పే.

స్వామీజీ ఈ మాటలు వినగానే అశ్వినీకుమార్ ఆయనను కౌగిలించు కొన్నాడు. తరువాత ఆయనతో, "లోకాన్నే మీరెలా జయించారో నా కిప్పుడు అర్థమయింది. శ్రీరామకృష్ణులు మిమ్మల్ని ఎందుకు అంతగా ప్రేమించారో కూడా నా కిప్పుడు తెలిసింది" అన్నాడు. స్వామీజీ నిజాన్ని అంగీకరించడం అశ్వినీ కుమార్‌కు ఎంతో ఆశ్చర్యం కలిగించడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. చేసిన తప్పులను, దుర్బలతలను సమర్థించుకోకుండా ఒప్పుకోవడం సాధారణమైన విషయమా ఏమిటి!

ఆగస్టు 2వ తేదీన అల్మోరా నుండి స్వామీజీ బయలుదేరారు. దారిలో అనేక ప్రదేశాలను చూసుకొంటూ సెప్టెంబర్ ప్రారంభంలో కాశ్మీర్ చేరుకొన్నారు.

కాశ్మీర్‌లో

అక్కడ దాదాపు ఒక నెల రోజులు గడిపారు. కాశ్మీర్ మహారాజయిన రాజా రాంసింగ్‌ను కలుసుకొన్నారు. స్వామీజీ కార్యాచరణకు అమితంగా ఆకర్షితుడయిన మహారాజు ఆయన కార్యాలకు అవసరమైన సహాయం అందజేస్తానన్నాడు. స్వామీజీ కాశ్మీర్‌కు రావడం కాశ్మీర్ ప్రజలకు సమధికోత్సాహం కలిగించింది. రోజూ తండోపతండాలుగా వచ్చి వారు ఆయనను కలుసుకొన్నారు. అనేక రోజులు గూటిపడవల్లో స్వామీజీ పయనించారు.

కాశ్మీర్ ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని చూసి స్వామీజీ ఎంతగానో ముగ్ధులయ్యారు. "ఈ కాశ్మీర్ భూతల స్వర్గమే. ఇలాంటి ప్రదేశం లోకంలో మరెక్కడా లేదు. కొండలు, నదులు, చెట్లు, లతలు, మృగాలు, పక్షులు, స్త్రీలు, పురుషులు – సర్వం రమణీయతలో ఒకదానితో ఒకటి పోటీపడుతున్నాయి. ఇంతవరకు ఈ ప్రదేశాన్ని చూడనందుకు హృదయ పరితాపం కలిగింది.... కాశ్మీర్‌ను గూర్చి నీకు వర్ణించడానికి ప్రయత్నించను. ఈ భూతల స్వర్గాన్ని తప్ప ఏ ఇతర దేశాన్నైనా వదలిపెట్టడానికి ఇంత విచారపడలేదని చెబితే చాలు"[1] అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

శ్రీనగర్ సమీపంలో ఒక ఆలయం ఉంది. అది పాండవుల కాలం నాటి దేవాలయమని ప్రతీతి. స్వామీజీ ఆ ఆలయ వాస్తుకళను చూసి ముగ్ధులయ్యారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 181–82.

ఆ శిల్ప సౌందర్యాన్ని తనివితీరా తిలకించి, "ఈ ఆలయం కనీసం రెండు వేల సంవత్సరాల క్రితందై ఉండాలి" అని ఆయన వ్యాఖ్యానించారు. ప్రక్కనే నిలబడి వున్న అద్భుతానంద, స్వామీజీని చూసి, "దేని ఆధారంగా ఇంతకాలం క్రితందై ఉంటుందని చెబుతున్నావు?" అని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ, "నీలాంటి చదువూ సంధ్యాలేని వ్యక్తితో అదంతా వివరించడానికి నాకు తీరిక లేదు" అన్నారు. కాస్త కూడా విస్తుపోలేదు అద్భుతానంద; స్వామీజీ జవాబిచ్చిన అదే వేగంతో ఇలా అడిగారు: "అలా అయితే నీ చదువు ఏం గొప్ప చదువు? నాలాంటి మూర్ఖునికి నీ భావనను అవగతం చేయలేకపోతున్న నువ్వు ఏం పండితుడివి?" అవాక్కయ్యారు స్వామీజీ.

'ఇదేనా నీ చదువు?'

కాశ్మీర్ ప్రకృతి సౌందర్యమూ, హిమాలయాల నేపథ్యమూ స్వామీజీని అమితంగా ఆకట్టుకొన్నాయి. అక్కడ ఒక మఠం స్థాపించ గోరారు. అందుకోసం బ్రహ్మచారి హరిప్రసన్నను కాశ్మీర్‌కు రప్పించారు. ఆయన ఒక ఇంజనీర్. ఆయన వస్తే మఠం కోసం స్థలం ఎంపిక చేసుకోవడానికి సౌకర్యంగా ఉంటుందని స్వామీజీ ఉద్దేశం.[1]

మఠ స్థాపనకై ప్రయత్నం

స్వామీజీ కాశ్మీర్ సౌందర్యానికి అమిత ముగ్ధులయినప్పటికీ అనేక కారణాల వలన ఆయన అక్కడ ఎక్కువ రోజులు గడపలేకపోయారు. పంజాబ్ సందర్శించాలనే ఆసక్తి ఆయనకు ఉన్నప్పటికీ నిధుల కొరత కారణంగా ఆయన అక్కణ్ణుంచి బయలుదేరవలసిన అగత్యం ఏర్పడింది. అక్కడ మహారాజు ద్వారా ఉపన్యాసాలను ఏర్పాటు చేయాలనుకొన్నారు స్వామీజీ. అదీ జరగలేదు. సేవియర్ ఇచ్చిన డబ్బు సత్వరమే కరగిపోయింది. కనుక ఆయన కాశ్మీర్ నుండి బయలుదేరారు.

అక్టోబర్ 21వ తేదీన జమ్మూ చేరుకొన్నారు. అక్కడ ఒకటి రెండు ప్రసంగాలు చేశారు, చర్చలలో పాల్గొన్నారు. అక్కణ్ణుంచి విద్యుత్ ఉత్పాదక కేంద్రానికి వెళ్లారు. జలవిద్యుత్తును ఎలా ఉత్పత్తి చేస్తారో అక్కడ చూశారు.

---

1. బ్రహ్మచారి హరిప్రసన్నను (స్వామి విజ్ఞానానంద) మరికొన్ని ప్రదేశాలకు స్వామీజీ తమతోబాటు తీసుకు వెళ్లారు. అక్కడ ఆయనకు పురాతన కట్టడాలు, శిల్పాలు చూపించారు. పిదప బేలూరులో శ్రీరామకృష్ణ దేవాలయానికి నమూనా రూపొందించమని ఆదేశించారు. ఈయన రూపొందించిన నమూనాలో కొన్ని మార్పులతో వెలసిందే బేలూరు మఠంలోని నేటి శ్రీరామకృష్ణాలయం. హరిప్రసన్న భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల ప్రత్యక్ష శిష్యుడు. కాలాంతరంలో ఈయన శ్రీరామకృష్ణ మఠ, శ్రీరామకృష్ణ మిషన్ల సర్వాధ్యక్ష పదవిని అలంకరించారు.

సాంకేతికాభివృద్ధిలో అమిత ఆసక్తిగల ఆయనను జలవిద్యుదుత్పాదన ఎంతగానో ఆకట్టుకొంది. మహారాజు గ్రంథాలయాన్ని కూడా సందర్శించారు.

పంజాబ్‌లో

తదుపరి స్వామీజీ పంజాబ్‌ను సందర్శించారు. నవంబర్ 5వ తేదీన లాహోర్ చేరుకొన్నారు. సాంప్రదాయిక స్వాగతోత్సవం తరువాత నాగేంద్రనాథ్ గుప్తా అనే వ్యక్తి ఇంట్లో బస చేశారు. లాహోర్‌లో మూడు ముఖ్యమైన ప్రసంగాలు చేశారు. వాటిలో 'వేదాంత'మనే ప్రసంగం సుప్రసిద్ధమైనది. ఈ ప్రసంగం విన్న తీర్థరామ్ ఇలా వ్రాస్తున్నాడు: "ఆంగ్లేయులు, క్రైస్తవులు, మహమ్మదీయులు, బ్రహ్మసమాజస్థులు, ఆర్యసమాజస్థులంటూ ఎవరు ఈ ప్రసంగం విన్నారో వారికి కనువిప్పు అయిందనే చెప్పాలి. ఇటువంటి మహావిజయాన్ని చూడడం అపూర్వం."

ఉత్తర భారతదేశంలో స్వామీజీ ప్రసంగాలలో ఆర్యసమాజస్థులు తండోపతండాలుగా వచ్చి పాల్గొన్నారు. నిజానికి స్వామీజీ పంజాబ్‌కు వెళ్లడంలో ఒక ముఖ్యోద్దేశం కూడా ఉంది. పంజాబ్‌లో ఆర్యసమాజస్థులకూ, హిందువులకూ మధ్య అభిప్రాయభేదాలు తలెత్తాయి. వాటిని ఆయన పరిష్కరించగోరారు. కాని ఆయన విశాల భావనలను రెండు పక్షాలవారూ అంగీకరించలేదు. రెండు పక్షాలవారూ ఆయనను కలుసుకొని మాట్లాడారు. దీనిని గురించి తీర్థరామ్ ఇలా వ్రాస్తున్నాడు:

"స్వామీజీ బహిరంగ ప్రసంగాలు చేశారు. కాని చర్చాకార్యక్రమాలలోలా ఆయన మేధాశక్తి ప్రసంగాలలో అభివ్యక్తం కాలేదనే చెప్పుకోవాలి. ఆర్యసమాజ, బ్రహ్మసమాజ నాయకులతో ఆయన మాట్లాడడం విన్నాను. వారి ప్రశ్నలకు స్వామీజీ బదులు చెప్పిన తీరుతెన్నులు అనుపమానమైనవి. వారి తత్త్వాలనూ, భావనలనూ ముక్కలుముక్కలుగా చీల్చిచెండాడి వారిని ఉక్కిరిబిక్కిరి చేశారు. వారు బదులు చెప్పడానికి ఏమీ మిగల్లేదు. కాని ఒక విషయం, దాన్లోనే ఆయన వాదనాపటిమ ప్రస్ఫుటమయింది – వారి ఉద్వేగాలను గాయపరిచే రీతిలో ఆయన ఒక్కటంటే ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడలేదు. వారి భావనలనే చెప్పి, స్వల్ప వ్యవధిలో, వారి భావనలకు పటిష్ఠమైన ప్రాతిపదిక కొరవడిందని స్వయంగా వారే అంగీకరించేటట్లు చేశారు."

హిందువుల శ్రాద్ధకర్మల గురించిన వాదన తలెత్తింది. ఆర్యసమాజస్థులు ఈ శ్రాద్ధకర్మలను అంగీకరించరు. హిందువులకు ఇది అత్యంత ప్రధానం. కనుక ఈ శ్రాద్ధకర్మల ప్రాధాన్యాన్ని ఎత్తిచూపి, ఆర్యసమాజస్థులను అణచివేయాలని

హిందువులు కోరారు. కాని స్వామీజీ ఇలాంటి క్రొత్త సమస్యలను సృష్టించ దలచుకోలేదు. అయినప్పటికీ బహిరంగ ప్రసంగంలో శ్రాద్ధకర్మల గురించి ప్రస్తావించారు. దాని ఆవశ్యకతను అద్భుతంగా విపులీకరించారు. నాటి ప్రసంగంలో ఆర్యసమాజస్థులు అనేకులు పాల్గొన్నారు. వారు స్వామీజీ అభిప్రాయా లను అంగీకరించలేకపోయారు. కనుక ఆయనతో వివాదానికి సిద్ధపడ్డారు. దానిని కూడా స్వామీజీ స్వీకరించారు. వారికి శ్రాద్ధకర్మల చారిత్రక ముఖ్యత్వాన్ని విశదీకరించారు.

తాత్కాలికంగానైనా రెండు పక్షాల మధ్య మైత్రీపూర్వకమైన ఒక సత్సంబం ధాన్ని స్వామీజీ కల్పించారు. ఎందుకంటే కొనసాగిన ఆయన ప్రసంగంలో రెండు పక్షాలవారూ విరివిగా పాల్గొనడం దీనిని సూచిస్తున్నది.

స్వామీజీని లాహోర్‌లో కలుసుకొన్న యువకులలో ఒకరే మనం పైన చూసిన తీర్థరామ్ గోస్వామి. లాహోర్‌లోని ఒక కళాశాలలో గణితశాస్త్ర ప్రొఫెసర్‌గా

తీర్థరామ్

పనిచేశాడాయన. స్వామీజీ ప్రసంగాలను ఎడతెగక వింటూ వచ్చిన ఆయన ఒక రోజు తమ ఇంటికి స్వామీజీతోపాటు గుడ్విన్ తదితరులను కూడా ఆహ్వానించి విందు ఇచ్చాడు. ఆ రోజు భోజనా నంతరం స్వామీజీ, "రాముడుండే చోట కాముడు ఉండడు, ఎక్కడ కాముడు ఉంటాడో అక్కడ రాముడు ఉండడు"[1] అని ప్రారంభమయ్యే హిందీ గీతాన్ని పాడారు. "ఆయన గాంభీర్య కంఠస్వరం అక్కడున్న అందరి హృదయాలనూ సుతిమెత్తగా తాకి, ఆ గీతార్థాన్ని మనస్సులను నింపివేసింది" అని తీర్థరామ్ వ్రాస్తున్నారు.

స్వామీజీ ఎక్కడకు వెళ్లినా క్రొత్తగా ఏదో ఒకటి నేర్చుకొనే అవకాశాన్ని మాత్రం జారవిడుచుకొనేవారు కాదు. తీర్థరామ్ తన గ్రంథాలయాన్ని స్వామీజీకి చూపించాడు. స్వామీజీని అమితంగా ఆకట్టుకొన్న ఆంగ్ల రచయితలలో ఒకరైన వాల్ట్ విట్‌మెన్ 'పచ్చిక మొలకలు' (Leaves of grass) అనే పుస్తకాన్ని చూసి దానిని చదవనారంభించారు.

ఒక రోజు తీర్థరామ్, మిత్రులు స్వామీజీతో పచార్లు చేస్తున్నారు. దారిలో వారు కొన్ని బృందాలుగా విడివడి మాట్లాడుకొంటూ నడవసాగారు. తీర్థరామ్

---

1. *జహామ్ రామ్ వహామ్ కామ్ నహీ, జహామ్ కామ్ వహామ్ రామ్ నహీ ॥*

బృందంవారు ఆతడితో, "మహాత్ముడంటే ఎవరు?" అని అడిగారు. అందుకు తీర్థరామ్ ఇలా జవాబిచ్చాడు: "ఒక మహాత్ముడు తనను ఒక వ్యక్తిగా పరిగణించడు. తానే అందరిలోనూ ఉన్నట్లు భావిస్తాడు. ఒక ప్రాంతంలోని గాలి వేడెక్కినప్పుడు అది తేలికై పైకి పోతుంది. అక్కడ ఏర్పడ్డ శూన్యాన్ని నింపడానికి ప్రక్కనున్న ప్రాంతాల గాలి అక్కడకు వ్యాపిస్తుంది. ఈ విధంగా అక్కడ ఒక ఉద్యమం, సుతిమెత్తని డోలనం రూపొందుతుంది. అదే విధంగా ఒక మహాత్ముడు తన జీవితం ద్వారా దేశంలో ఒకే హృదయ స్పందనను కల్పిస్తాడు." ఇది చెబుతున్నప్పుడు స్వామీజీ బృందం వారిని దాటి వెళ్లింది. స్వామీజీ కాస్త ఆగి ఈ విభాగాన్ని నిశితంగా విన్నారు. తీర్థరామ్ చెప్పి ముగించగానే స్వామీజీ గంభీరంగా ఇలా నొక్కివక్కాణించారు: "అటువంటి వ్యక్తిగా ఉండేవారు నా గురుదేవులయిన పరమహంస రామకృష్ణ దేవులు."

'అటువంటి వ్యక్తి నా గురుదేవులు'

స్వామీజీ లాహోర్ నుండి బయలుదేరుతున్నప్పుడు తీర్థరామ్ ఒక బంగారు చేతిగడియారం ఆయనకు బహుకరించాడు. దానిని స్వీకరించి స్వామీజీ ఆతణ్ణి చూసి చిరునవ్వు నవ్వారు. పిదప దానిని తీర్థరామ్ జేబులో ఉంచి, "మంచిది, మిత్రమా! ఈ గడియారాన్ని నేను ఇక్కడ ఈ జేబులోనే ధరిస్తాను" అన్నారు. ఇదంతా జరుగుతున్నప్పుడు, "ఒక మహాత్ముడు అందరిలోనూ తానే ఉన్నట్లుగా దర్శిస్తాడు" అని తన వ్యాఖ్యానాన్ని ఇప్పుడు స్వామీజీ నిరూపించడం బహుశా తీర్థరామ్ మనస్సులో తోచివుండవచ్చు! ఈ తీర్థరామే కాలాంతరంలో సంసారం త్యజించి స్వామి రామతీర్థ పేరిట ప్రపంచ ఖ్యాతిగాంచాడు.

ఒక రోజు స్వామీజీ ఒక ఫలానా వ్యక్తిని ఎంతగానో శ్లాఘించారు. అది విని ఒక వ్యక్తి, "కాని స్వామీజీ, ఆతడు మిమ్మల్ని గౌరవించడం లేదే!" అన్నాడు. "ఎందుకు? ఒకరు సజ్జనుడవ్వాలంటే పక్షంలో నన్ను గౌరవించాలా ఏమిటి?" అని తక్షణమే స్వామీజీ జవాబిచ్చారు. అడిగిన వ్యక్తి అవాక్కయ్యాడు.

'నన్ను గౌరవించాలా?'

లాహోర్ రోజుల ఉత్తేజం స్వామీజీ ఆరోగ్యాన్ని కాస్త క్రుంగదీసింది. ఉబ్బసం, మధుమేహాలకు మూత్రపిండాల రుగ్మత కూడా జతకట్టింది. తమ ఆయుస్సు తక్కువని స్వామీజీకి తెలియకపోలేదు. ఆ విషయం అప్పుడప్పుడు ఆయన ప్రస్తావించడం కద్దు. ప్రస్తుత రుగ్మతలు ఆయనను దీర్ఘాలోచనలకు గురిచేశాయి. దక్షిణేశ్వర కాళికాలయ ప్రవేశాన్ని

కొన్ని కలతలు

ఆయనకు నిరాకరించారు. ఈ స్థితిలో గురుదేవుల జయంతి మహోత్సవాన్ని ఎక్కడ జరిపించాలనే ప్రగాఢ చింతన ఒక వైపు ఆయనను సతమతపరుస్తున్నది. ఆయన విదేశాల నుండి అపరిమితంగా ధనం తెచ్చివుంటారని భావించిన స్వదేశస్థులు, ఆయన కార్యాచరణకు చందాలివ్వడానికి సంకోచించడం కూడా ఆయన కలతలకు కారణమైందనే చెప్పుకోవాలి. తాను ఈ లోకం నుండి నిష్క్రమించే లోపు గురుదేవులకంటూ ఒక శాశ్వత స్థలాన్ని ఏర్పాటు చేయాలనే ఉద్దేశం ఆయన మనస్సును ఆక్రమించసాగింది. ఇటువంటి అనేక కారణాల వలన తమ యాత్రలను కొనసాగించకుండా తిరిగి వెళ్లిపోవాలని నిర్ణయించుకొన్నారు.

డెహ్రాడూన్‌లో

కనుక ఇంతకు మునుపు అనుకొన్న అనేక ప్రయాణాలను రద్దు చేసుకొని లాహోర్ నుండి స్వామీజీ డెహ్రాడూన్ వెళ్లారు. అక్కడ ప్రసంగాలు ఏవీ చేయ దలచుకోలేదు. అదే సమయంలో తమతో ఉన్న మిత్రులకూ, శిష్యులకూ శ్రీరామానుజుల బ్రహ్మసూత్ర భాష్యాన్నీ, సాంఖ్య తత్త్వం గురించీ తరగతులు జరిపారు. ఇక్కడ మాత్రమే కాదు యాత్ర పూర్తయ్యే దాకా ఈ తరగతులు కొనసాగాయి. ఈ యాత్రలో ఆయనతో కలసి వెళ్లిన అచ్యుతానందతో సాంఖ్య తరగతులు నిర్వహించమని స్వామీజీ చెప్పారు. అచ్యుతానంద తరగతులు నిర్వహిస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ ప్రక్కనే కూర్చుని, అచ్యుతానంద తొట్రుపడినప్పుడు తామే విపులీకరించేవారు. "స్వామీజీ గొప్ప పండితుడు. శాస్త్రాలు ఆయనకు కరతలామలకం. బ్రహ్మసూత్రాలకు శంకరుల భాష్యం, రామానుజుల శ్రీభాష్యం, మధ్వాచార్యుల భాష్యం సాంగోపాంగంగా అధ్యయనం చేసిన వ్యక్తి ఆయన. శ్రీవల్లభాచార్యుల అనుభాష్యాన్ని అధ్యయనం చేయబోతున్నట్లు చెప్పారు, సాంఖ్య యోగాదుల్లో ఆయనకు చక్కని అభినివేశం ఉంది. గీతకు సంబంధించినంత వరకు ఆయనే ఒక భాష్యకర్త అనడం అతిశయోక్తి కాదు" అని వ్రాస్తున్నాడు తీర్థరామ్.

'మాతృభాషలో స్తుతించండి'

విక్టోరియా మహారాణి వజ్రోత్సవంలో పాల్గొని లండన్ నుండి స్వదేశానికి తిరిగి వచ్చాడు ఖేత్రీ మహారాజు. ఆయనను కలుసుకోవడానికి స్వామీజీ ఆతురత చెందారు. కనుక డెహ్రాడూన్ నుండి ఆయన, ఆయన బృందమూ నవంబర్ 26వ తేదీన బయలుదేరారు. దారిలో ఢిల్లీలో నటకృష్ణ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో ముందు బస చేశారు. ఈ నటకృష్ణ స్వామీజీ పరివ్రాజక జీవితంలో హత్రాస్ రైలు నిలయంలో ఇంతకు క్రితమే ఆయనకు పరిచయస్థుడయ్యాడు. స్వామీజీ ప్రథమ శిష్యుడైన శరశ్చంద్ర గుప్తాతో ఈతడు పరిచయ భాగ్యం పొందాడు.

నటకృష్ణ ఒక రోజు స్వామీజీతో, "నేను నిరంతరం సాధనలు అనుష్ఠిస్తున్నాను. గత ఆరు నెలలుగా అనేక క్రియలూ, గాయత్రీ జపమూ, సంధ్యావందనమూ చేస్తున్నాను. కాని ఇంతదాకా ఎలాంటి జ్యోతిదర్శనమూ లభించలేదు" అన్నాడు వాపోతూ! అందుకు స్వామీజీ, "నీకు తెలియని భాషలో మంత్రోచ్చారణ చేయడం కన్నా నీ మాతృభాషలో భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించు. ఆయన ఆలకిస్తాడు" అన్నారు. ఆతడికి గాయత్రీ మంత్ర అంతరార్థాన్ని స్వామీజీ విపులీకరించారు.

ఆళ్వార్‌లో

స్వామీజీ ఆళ్వార్‌కు వెళ్లగానే అక్కడ ఆయనకు బ్రహ్మరథం పట్టారు. ఖేత్రీ మహారాజు ఆ కార్యక్రమాలలో పాల్గొనలేకపోయాడు. రైలు నిలయంలో స్వాగతోత్సవం వైభవోపేతంగా జరిగింది. ఆ రోజు ఇదే స్థలాలలో, చేత చిల్లిగవ్వ లేకుండా సన్న్యాసిగా రావడం స్వామీజీ మనస్సులో మెదలింది. ఆయన ఏదీ మరచిపోలేదు, క్రొత్త మార్పులతో ఆయన ఉప్పొంగిపోలేదు. ఆయనా, ఆయనలోని సన్న్యాసీ చెక్కుచెదరకుండా అట్లే ఉన్నారు. తమకు ఆనాడు సహాయం చేసిన, తమతో మెలగిన అనేకులను ఆ జనసమూహంలో స్వామీజీ చూడకపోలేదు. స్వాగతపు తీరుతెన్నులు వేటినీ పట్టించుకోకుండా, "రామస్నేహి, రామస్నేహి ఇక్కడకు రా" అని పాత మిత్రుడయిన సన్న్యాసినీ, తమ పరిచయస్థులయిన వారినీ ఎలుగెత్తి పిలిచారు.

గుడిసెలో విందు భోజనం

ఆళ్వార్‌లో అనేకులు స్వామీజీని తమ తమ ఇళ్లకు ఆహ్వానించారు; విందు ఏర్పాట్లు చేయగోరారు. కాని స్వామీజీ తామే వస్తామని, అక్కడికి వచ్చి చపాతీ తినగోరినట్లు ఒక వ్యక్తికి కబురు పంపించారు. ఆకలితో అలమటించినప్పుడు, తన శక్తి మేరకు చపాతీలు పెట్టి పుణ్యం సముపార్జించుకొన్న వ్యక్తి ఆ వృద్ధురాలు. స్వామీజీ పంపించిన కబురు అందగా ఆ వృద్ధురాలు నమ్మలేకపోయింది. స్వామీజీ, ఆయన బృందంవారు వెళ్లినప్పుడు ఆయన ఎడబాటుకు ఆమె హృదయం ద్రవించిపోయింది. గద్గద స్వరంలో, "రా నాయనా! ఎంతో చేయాలనే ఉత్సాహం ఉంది. కానీ నేనో పేదరాలిని. విందుకు ఎక్కడికి పోగలను?" అంటూ తను స్వయంగా చేసిన మామూలు చపాతీలను స్వామీజీకి, బృందంవారికి పెట్టింది. ఆ మామూలు ఆహారాన్ని స్వామీజీ ఎంతో ఇష్టంగా తిన్నారు. తమతో వచ్చిన వారితో, "చూడండి, ఎంతటి భక్తి! ఏం మాతృహృదయం! స్వహస్తాలతో ఈ వృద్ధురాలు చేసి మనకిచ్చిన ఈ చపాతీలు సాత్వికమైనవి!" అన్నారు. పిదప ఆ ఇంట్లో ఉన్నవారి దగ్గర, వృద్ధురాలికి తెలియకుండా, కొంత పైకమిచ్చి స్వామీజీ వెళ్ళిపోయారు.

ఆళ్వార్‌లో ఒకటి రెండు రోజులు గడిపి, జైపూర్ వెళ్లిన స్వామీజీ అక్కడ ఖేత్రీ మహారాజు భవంతి నొకదాన్లో బస చేశారు. అక్కడున్న చోట్లు ప్రతి ఒక్కటీ స్వామీజీకి పాతరోజులను జ్ఞాపకం చేశాయి. పరివ్రాజకునిగా వచ్చినప్పుడు ఇదే రాజప్రాసాదంలో వంటవాడు అనిష్టంగా నాలుగు చపాతీలు వడ్డించాడు. నేడు, "మహారాజు హంసతూలికాతల్పంలో పడుకొంటున్నాను. నాకు సేవలందించడానికి చేతులు జోడించుకొని పనివాళ్లు కాచుకొని నిలబడి ఉన్నారు. ఏం తేడా! నిజమే – 'మనిషి అంతస్తునే ప్రజలు ఆరాధిస్తున్నారు, ఆతడి శరీరాన్నో, ఆత్మనో కాదు'[1]" అన్నారు స్వామీజీ.

రాజప్రాసాదంలో

జైపూర్ నుండి దాదాపు 90 మైళ్లు ఎడారిలో పయనించి ఖేత్రీ చేరుకోవాలి. కొందరు గుర్రాల మీద, కొందరు ఒంటెల మీద, మరికొందరు పల్లకీలలోను పయనించారు. జనసంచారమో, చెట్టుచేమలో ఏవీ తారసపడని, కనుచూపుమేర దాకా ఇసుక మాత్రమే కానవచ్చే ప్రయాణం అది. స్వామీజీ రావడం వలన దారి పొడవునా కథలు, సంఘటనలు చెబుతూ అందరినీ ఉల్లాసపరిచారు. దారిలో ఉన్న సత్రాలలో స్వామీజీ, బృందంవారు బసచేసి, విశ్రాంతి తీసుకోవడానికి మహారాజు ఏర్పాట్లు చేయించాడు. అక్కడ స్వామీజీ వేదాంత తరగతులు నిర్వహించారు. ఈ ప్రయాణంలో దారిలో ఒక చోట ఒక ప్రేతాత్మను చూసినట్లు స్వామీజీ ఆ తరువాత తెలిపారు.

ఖేత్రీకి 12 మైళ్లు ముందే మహారాజూ, మున్షీ జగ్మోహన్‌లాల్ స్వామీజీకి ఘనంగా స్వాగతమిచ్చి తోడ్కొని వెళ్లారు. కొండ మీద నిర్మితమయిన అందమైన భవంతిలో స్వామీజీకి బస ఏర్పాటు చేశారు. ఖేత్రీలోనూ స్వామీజీ ఒకటి రెండు ప్రసంగాలు చేశారు. ఎడారి పయనం స్వామీజీ ఆరోగ్యాన్ని కొంత క్రుంగదీసింది. జలుబు, జ్వరంతో ఆయన బాధపడ్డారు.

ఖేత్రీలో కొన్ని రోజులు మహారాజుతో గడపి 1898 జనవరి ఆఖరున స్వామీజీ కలకత్తా చేరుకొన్నారు. ఆయన భారతదేశ యాత్రలూ, జాగృతం గావించే ప్రసంగాలు సమాప్తమయినాయి.

1. అవస్థా పూజ్యతే రాజన్ న శరీరమ్ శరీరిణమ్ ।

38 నీలాంబర మఠంలో

> పాశ్చాత్యదేశాలలో విజయ దుందుభి మ్రోగించారనో, వేదవేదాంతాలు ఆయనకు కరతలామలకమనో, నేను మీ స్వామీజీకి ప్రణామాలర్పించడం లేదు. పేదల కోసమూ, పీడితుల అందరి కోసమూ ద్రవించి తల్లడిల్లిపోతున్న ఆయన హృదయాన్ని చూసే నేను ప్రణమిల్లుతున్నాను.
>
> — **గిరీష్‌చంద్ర ఘోష్**

పాశ్చాత్యం నుంచి 1897 ఫిబ్రవరిలో కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చాక మళ్లీ పాశ్చాత్య దేశాలకు 1899 జూన్ 20వ తేదీన బయలుదేరే వరకు దాదాపు రెండేళ్లు స్వామీజీ కలకత్తాలోనే ఉండిపోయారు. ఈ కాలఘట్టంలో రెండు యాత్రలు చేశారు. అల్మోరా మొదలైన చోట్లకు మొదటి యాత్ర పూర్తిచేసుకొని, 1898 జనవరి మాసాంతంలో కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చారు. మే 11వ తేదీ దాకా కలకత్తాలోనే ఉండిపోయారు. ఈ రోజులను దాదాపు ఆయన మఠంలోనే గడిపారని చెప్పుకోవాలి. రాబోయే తరం సన్న్యాసులను రూపొందించడంలో ఆయన ఎంతో శ్రద్ధ వహించారు. వారితో ఎక్కువ కాలం గడిపారు. గీత, ఉపనిషత్తులు, చరిత్ర, విజ్ఞానశాస్త్రం లాంటి తరగతులు నిర్వహించారు. ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమంలో వారికి ప్రోత్సాహం కల్పించి, ఉపన్యాసాలు వారిచే ఇప్పించారు.

సన్న్యాసులకు శిక్షణ

ఇంతలో స్వామీజీ ఖ్యాతి దేశమంతటా వ్యాపించడంతో ఆయన దర్శనార్థం అనేకులు రాసాగారు. శాశ్వతమయిన మఠం స్థాపించడంలో కూడా ఆయన శ్రద్ధ వహించవలసి వచ్చింది. అంతేగాక, రామకృష్ణ మిషన్ వారాంతపు సమావేశాల్లో పాల్గొన్నారు. అధ్యయనం చేశారు, లేఖలు వ్రాశారు, దీర్ఘకాలిక ధ్యానాలలో మగ్నులయ్యారు. శ్రీరామకృష్ణ భక్తుల ఇళ్లను పావనం చేసి వారి యోగక్షేమాలు విచారించారు.

శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ శిష్యులలో ఒకరు నవగోపాల్ ఘోష్. రామకృష్ణ పూర్‌లో జీవించిన ఆతడూ, ఆతడి భార్యయైన నిస్తారిణీ గురుదేవుల పట్ల అపరిమిత భక్తిప్రపత్తులు చెల్లించారు.[1] ఇద్దరూ తమ ఇంట్లో గురుదేవుల విగ్రహాన్ని ప్రతిష్ఠించి ఆరాధించాలని అభిల షించారు. స్వామీజీయే ప్రతిష్ఠిస్తే గురుదేవులు అక్కడ కొలువై ఉండడం తథ్యమని విశ్వసించిన ఆ దంపతులు స్వామీజీతో తమ ఆకాంక్షను వ్యక్తం చేశారు. స్వామీజీ మనఃస్ఫూర్తిగా అందుకు అంగీకరించారు.

'స్థాపకాయ చ'

1898 ఫిబ్రవరి 6వ తేదీ ఉదయం మఠం నుంచి తక్కిన సన్న్యాసులతో మూడు పడవలలో స్వామీజీ రామకృష్ణపూర్‌కు వెళ్లారు. కాషాయాంబరాలు, తలపాగా ధరించిన ఆయన పాదరక్షలు ధరించలేదు. మెడలో కోల్ వాయిద్యాన్ని వ్రేలాడదీసుకొని, భజన చేస్తూ అందరూ వెళ్లారు. "పేద బ్రాహ్మణి ఒడిలో ప్రాకే భగవాన్ నువ్వు ఎవరివో? లోకాన్ని జ్యోతిర్మయం గావించే ఉదాత్తుడా నువ్వు ఎవరివో?" అనే శ్రీరామకృష్ణుల గురించిన సుప్రసిద్ధ పాటను పాడుకొంటూ వారు పోతున్న దృశ్యాన్ని ప్రజలు దారి పొడవునా గుంపులు కట్టి చూడసాగారు. "లోక ప్రసిద్ధుడైన స్వామి వివేకానంద ఈయనేనా!" అన్న ఆశ్చర్యం వారి ముఖాలలో ద్యోతకమయింది.

అందరూ నవగోపాల్ ఘోష్ ఇంటిని చేరుకొన్నారు. పూజామందిరం అందంగా అలంకరింపబడింది; గచ్చు చలువరాళ్లతో తాపడం చేయబడింది. అక్కడ కాస్త ఎత్తయిన పీఠం మీద పింగాణీతో రూపొందించబడిన శ్రీరామకృష్ణుల విగ్రహం అమర్చి ఉంచారు. గదిలోని ఏర్పాట్లూ, స్వామీజీ సాన్నిధ్యమూ అక్కడ అద్భుతమయిన ఆధ్యాత్మిక వాతావరణాన్ని కల్పించాయి. స్వామీజీ అక్కడకు వెళ్లగానే, నిస్తారిణి ఆయనకు ప్రణమిల్లి, "ఏదో మా శక్తి మేరకు చేశాం. గురుదేవులను మీరే ఇక్కడ కొలువుదీరేలా చేయాలి" అని వినమ్రంగా అడిగింది. అందుకు స్వామీజీ, "అమ్మా! మీ గురుదేవులూ సరి, ఆయన 14 తరాలూ సరి, ఇలాంటి చలువరాళ్లు పరచిన ఇంట్లో నివసించి ఉండలేదు. అతి సామాన్యమైన గుడిసెలో అతి నిరాడంబరులుగానే ఆయన జీవించారు. మీలాంటి నిర్మల మనస్కుల సేవను స్వీకరించి, ఇక్కడ కొలువుదీరకుండా మరెక్కడ కొలువుదీరతారు?" అన్నారు.

---

1. నవగోపాల్ ఘోష్, నిస్తారిణీ ఘోష్ దంపతుల జీవిత చిత్రణలను 'దైవంతో సహజీవనం-2'లో చూడవచ్చు.

పిదప విభూతి అలదుకొని పూజారి ఆసనంలో కూర్చుని శ్రీరామకృష్ణులను అక్కడ కొలువుదీరమని హృదయపూర్వకంగా ప్రార్థించారు. ఆయన శిష్యుడయిన ప్రకాశానంద సముచిత మంత్రాలు ఉచ్చరించి పూజ నిర్వర్తించాడు. నేడు శ్రీరామకృష్ణుల ఆరాధనాగీతంగా అన్ని చోట్లా పారాయణం చేసే స్తుతి నాడు స్వామీజీ ధ్యానం నుండి ఆయన ముఖతః వెలువడింది:

ఓం స్థాపకాయ చ ధర్మస్య సర్వ ధర్మ స్వరూపిణే ।
అవతార వరిష్ఠాయ రామకృష్ణాయ తే నమః ॥

— "(సత్య) యుగధర్మాన్ని స్థాపించిన వారూ, మూర్తీభవించిన సమస్త ధర్మాలయిన వారూ, అవతారాలలో వరిష్ఠులైన వారూ అయిన శ్రీరామకృష్ణ దేవా మీకు ప్రణామాలు."

'భూకంపం కలిగించిన' ప్రసంగం

మఠవాసులకు స్వామీజీ ఇచ్చిన శిక్షణలో ప్రసంగం చేయడం ఒకటి. తక్కిన మఠవాసుల ముందు ప్రసంగించాలి. గురుదేవుల శిష్యులూ ఇందుకు మినహాయింపు కారు. ఈ పద్ధతిలో ఒక రోజు సుబోధానంద ప్రసంగించ వలసి వచ్చింది. ఆయన ఇందుకు సమ్మతించ లేదు. ఎన్నో కుంటిసాకులు చెప్పాడు. కాని ఏవీ స్వామీజీ ముందు పనిచేయలేదు. ప్రసంగించే తీరాలని స్వామీజీ నిష్కర్షగా చెప్పేశారు.

ఖోఖా[1] మహరాజ్ ప్రసంగం ఆలకించడానికి అందరూ సమావేశమయ్యారు. అందరూ ఆతురతతో ఎదురుచూస్తున్న ప్రసంగ సమయం ఆసన్నం కాసాగింది. సుబోధానంద ఇక విధి లేక లేచాడు. ఇంకా మాట్లాడ నారంభించలేదు. ఇంతలో మఠం కంపించసాగింది. బయట చెట్లు కూకటివేళ్లతో సహా ఒరిగిపోయి నేల మీద వ్రాలుతున్న శబ్దం చెవులను బ్రద్దలు చేయసాగింది. అది – 1898 జూన్ 12వ తేదీ వంగదేశంలో సంభవించిన భయంకర భూకంపం!

అందరూ బయటకు పరుగెత్తి వెళ్లి వీథిలో గుంపుగా నిలబడ్డారు. నిర్మలానంద మాత్రం, నిత్యపూజలందుకొంటున్న గురుదేవుల చిత్తరువునూ, ఆయన పావన అస్థికలు పదిలపరచిన పెట్టెనూ ఛాతీకి హత్తుకొని, "జై శ్రీరామకృష్ణ!"

---

1. వంగ భాషలో 'ఖోఖా' అంటే శిశువు అని అర్థం. సుబోధానంద వయస్సులో చిన్నవాడు కావడం వలనా, పిల్లల వంటి కల్లాకపటంలేని నిరాడంబర స్వభావి కావడం వలనా అందరూ ఆయనను అలా సంబోధించేవారు.

అంటూ అక్కడే నిలబడిపోయాడు. "ఖోఖా భూకంపం సృష్టించేటట్లు కదా ప్రసంగించాడు!" అని వ్యాఖ్యానిస్తూ స్వామీజీ నవ్వసాగారు. అందరూ ఆ నవ్వుతో జత కలిపారు.

నీలాంబర మఠం

ఆలంబజార్ మఠం అప్పటికే శిథిలావస్థకు దిగజారి అన్ని విధాల 'దయ్యాల కొంప'గా సార్థక నామధేయం పొందింది. ఆ ఇంట్లో ఇకపైన బస చేయడం ప్రమాదానికి దారితీస్తుందనే స్థితికి ఈ భూకంపం ఛేదాన్ని కలిగించింది. అంతేకాదు శాశ్వత మఠ నిర్మాణానికై అప్పటికే బేలూరులో స్థలం కొనుగోలు చేసివున్నారు. ఆ స్థలానికి సమీపంలో ఉండడం మఠ నిర్మాణ పనులకు అనుకూలంగా ఉంటుందన్న కారణం వలన మఠాన్ని ఆ ప్రాంతానికి మార్చాలని నిశ్చయించారు. కొనుగోలు చేసిన స్థలం సమీపంలోని నీలాంబర ముఖర్జీ ఇంటికి 1898 ఫిబ్రవరి 13వ తేదీన తాత్కాలికంగా మఠాన్ని మార్చారు. మాతృదేవి ఈ ఇంట్లో చాలాకాలం నివసించారు; 'పంచతపస్సు'[1] అనే కఠోర వ్రతాన్ని కూడా ఇక్కడే అనుష్ఠించారు. ఈ రకంగా ఈ ఇల్లు[2] పావనత్వాన్ని సంతరించుకొంది.

ఫిబ్రవరి 19వ తేదీ మహాశివరాత్రి పర్వదినం. స్వామీజీకి ఇది ఆనందం ఇనుమడించిన రోజుగా పరిణమించింది. ఎందుకంటే అనేక ప్రాంతాల నుండి కార్యాచరణ ప్రగతి గురించిన వార్తలు ఆయనకు అందాయి. శివానంద శ్రీలంక నుండి తిరిగి వచ్చారు. త్రిగుణాతీతానంద దినాజ్‌పూర్‌లో సహాయ పునరావాస కార్యాలను చక్కగా నిర్వర్తించి తిరిగి వచ్చారు. బ్రహ్మానంద నేతృత్వంలో మఠ నిర్వహణ, కార్యక్రమాలు తృప్తికరంగా కొనసాగుతూ వచ్చాయి. యువ సన్న్యాసులకూ, బ్రహ్మచారులకూ తురీయానంద శిక్షణనిచ్చే తీరుతెన్నులు సంతృప్తి కలిగించాయి. కనుక మహాశివరాత్రి మధ్యాహ్నం చిన్న సమావేశాన్ని ఏర్పాటుచేసి, స్వామీజీ అందరినీ ప్రశంసించారు.

---

1. ఐదు అగ్నుల మధ్య కూర్చుని అనుష్ఠించే తపస్సును 'పంచతపస్సు' అంటారు. చుట్టూ నాలుగు దిక్కులలోనూ ఆరు అడుగుల నడుమ, నాలుగు చోట్ల పెద్దగా అగ్నిని రగుల్చుతారు. మండిపోయే ఎండలో ఆ అగ్నుల మధ్య కూర్చుని, తల మీద కాస్తున్న మండుటెండను ఐదవ అగ్నిగా భావించి జపమూ, ధ్యానమూ, ప్రార్థనా చేస్తారు.

2. ప్రస్తుతం ఈ ఇల్లు బేలూరు మఠం అధీనంలో ఉంది. మాతృదేవి నివసించిన గది పూజామందిరంగా ఉపయోగింపబడుతున్నది.

కానీ ఆ మహాశివరాత్రి పర్వదినాన కనీసం ఒక్కరు కూడా ఉపవాసం చేయకపోవడం స్వామీజీకి చాలా బాధ కలిగించింది. రాత్రి భోజన సమయంలో శుద్ధానందతో, "నువ్వు ఉపవాసం ఉండగలవా?" అని స్వామీజీ అడిగారు. "ఉండగలను" అనగానే, ఆతణ్ణి ఉపవాసం చేయమన్నారు. అయినప్పటికీ ఆతడి ఆరోగ్యదృష్ట్యా పండ్లు మాత్రం పుచ్చుకోవడానికి అనుమతించారు.

అంటరానితన నిర్మూలనలో ప్రథమ ప్రయత్నం

ఫిబ్రవరి 22వ తేదీ శ్రీరామకృష్ణుల జయంతిని ఒకింత విభిన్నంగా స్వామీజీ జరిపించాలనుకొన్నారు. అది, అంటరానితన నిర్మూలనలో ఒక ప్రయత్నం! "మనో నైజం నుండి ఉద్భవించిన గుణాలకు అనుగుణంగా బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రుల పనులు వర్గీకరింపబడ్డాయి."[1] చింతనాశీలి బ్రాహ్మణుడు, కార్యశీలి క్షత్రియుడు, ఆర్జనా పరుడు వైశ్యుడు, ఆజ్ఞలు పాటించేవాడు శూద్రుడు. సమాజ వ్యవస్థ ఒడుదొడుకులు లేకుండా సాఫీగా సాగడానికి పై నాలుగు వర్గాల వారి భాగస్వామ్యం అత్యవసరం. ఈ వ్యవస్థలో వ్యక్తిగత మనిషి నైజమే పరిగణన క్రిందికి వస్తుంది. పుట్టుకతో బ్రాహ్మణునికి జన్మించిన వాడు బ్రాహ్మణుడు, శూద్రునికి జన్మించినవాడు శూద్రుడు కాడు. బ్రాహ్మణునికి జన్మించినవాడు ఆ అర్హత లోపం వలన శూద్రుడై ఉండవచ్చు. అదే విధంగా శూద్రునికి జన్మించిన వాడు తన అర్హత కారణంగా బ్రాహ్మణుడై కూడా ఉండవచ్చు.

ఈ తారతమ్యాలు సమాజ వ్యవస్థ చక్కగా పురోగతి గాంచడానికి మన పూర్వీకులూ, శాస్త్రాలూ చూపిన దారి అవుతుంది. కాని కాల ప్రవాహంలో కొన్ని భావనలు మెరుగుపడుతున్నవి, కొన్ని భావనలు మందగిస్తున్నాయి. మన పూర్వీకుల సమాజ వర్గీకరణ రెండవ కోవకు చెందుతుంది. "మనో నైజానికి" అనుగుణంగా మనుషులను వర్గీకరించడం పోయి, పుట్టుక ద్వారా వారి అర్హతలు పరిగణనకు వచ్చాయి. స్వామీజీ కాలంలో ఈ వర్గీకరణ భావన అట్టడుగుకు చేరుకొంది. అందుకే, "మన మతం వంట గదిలో ప్రవేశించింది. వంట కుండ మన 'ఇష్టదేవతై' వెలసింది. 'నేను పరిశుద్ధుణ్ణి, నన్ను తాకకు' అనే పలుకులే మహావాక్యాలై పోయాయి. ఈ స్థితే మరొక శతాబ్ద కాలం సాగితే మనలో ప్రతి వ్యక్తీ పిచ్చి

1. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశాం శూద్రాణాం చ పరన్తప ।
కర్మాణి ప్రవిభక్తాని స్వభావ ప్రభవైర్గుణైః ॥

— *భగవద్గీత, 18.41*

ఆసుపత్రిలో చేరవలసి ఉంటుంది"[1] అంటూ స్వామీజీ ఆగ్రహంతో వచించారు. కేవలం మాటలతో ఆగిపోయే వైఖరి కాదు ఆయనది. దానిని సంస్కరింప సాహసించారు.

అందుకోసం శ్రీరామకృష్ణుల జయంతి మహోత్సవాన్ని ఎంపిక చేసుకొన్నారు. శ్రీరామకృష్ణుల గృహస్థ శిష్యులు కొందరితో తమ ఉద్దేశాన్ని వ్యక్తం చేశారు; బ్రాహ్మణేతరులకు ఆ రోజు ఉపవీతం ధరింపజేసి, గాయత్రీమంత్రం ఉపదేశించి, బ్రాహ్మణులుగా రూపొందింపబడతారని తెలియజేశారు. అందుకోసం జయంతి పర్వదినాన 50 మంది వచ్చారు. వారు గంగలో స్నానమాచరించి, శ్రీరామకృష్ణులకు మ్రొక్కి, ఉపవీతం ధరించారు. వారికి గాయత్రీ మంత్రోపదేశం చేశారు. నిత్యం నూరుసార్లయినా ఆ మంత్రం జపించాలని స్వామీజీ చెప్పారు.

అక్కడొక తమాషా జరిగింది. వచ్చినవారికి శరశ్చంద్ర గాయత్రీమంత్రం ఉపదేశించాడు. స్వామీజీ ఎరుపు శాలువా కప్పుకొని ప్రక్కనే నిలబడి హుక్కాతో పొగ త్రాగుతున్నారు. నాడు ఉపదేశం పొందిన వారిలో ఒకరయిన హరిచరణ్ మల్లిక్ ఇలా వ్రాస్తున్నాడు: "చూడడానికి ఆయన పొగ త్రాగుతున్నారు. కానీ ఆయన కళ్లను చూసినప్పుడు ఆయన అంతర్ముఖులై ఉన్నట్లు తెలియవచ్చింది. ఆత్మలో సుప్రతిష్ఠితులై ఆ ఆనందంలో లయించిపోతున్నారు. ఏం మాట్లాడకుండా మాలో శక్తిని ప్రసరింపజేస్తున్నారని మాకు అవగతమయింది."

క్రతువు ముగిసింది. అక్కడ ఉపనిషత్తులు, శ్రీభాష్యం లాంటి శాస్త్ర గ్రంథాలు ఒక వస్త్రంతో చుట్టబడి ఉన్నాయి. స్వామీజీ వాటిని తీసి, ప్రతి ఒక్కరి తల మీద ఆ గ్రంథాలను తాకించారు. పిదప, "నేటి నుండి మీకు వేదాధ్యయనానికి అనుజ్ఞ నిస్తున్నాను" అన్నారు. స్వామీజీ స్వయంగా ప్రతి ఒక్కరికీ ఉపవీతం ధరింపజేశారు.

ఆనాటి కుల నియమాల నేపథ్యంలో చూసినప్పుడు ఈ సంఘటన సాహసోపేతమైన సోపానంగా పేర్కొనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. తాము చెప్పింది చేసి చూపించగలనని స్వామీజీ నిరూపించిన ఒక సంఘటన ఇది. కాని ఇది ఒక ఆదర్శమో, తదనంతరం అనుసరింపదగినదో కాదు.

ఉపనయన కార్యక్రమం ముగిసిన తరువాత మఠంలోని సన్న్యాసులు స్వామీజీని పరమేశ్వరునిగా అలంకరించారు. శరీరమంతా విభూతి రేఖలు

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 61.

అలదినారు. జటాజూటాన్ని, చెవులకు కుండలాలను ధరింపజేశారు. రుద్రాక్షమాలలు వేశారు. ఎడమ చేతిలో త్రిశూలాన్ని ఉంచారు. ఈ విధంగా నాడు స్వామీజీ సజీవ శివునిగా కానవచ్చారు. స్వామీజీ 'శివాంశ' మని సాక్షాత్తు శ్రీరామకృష్ణులే ఉద్ఘాటించి ఉన్నారు. "నువ్వు శివుడివి, నేను శక్తిని" అని ఆయన అనేకసార్లు స్వామీజీతో వచించడం కద్దు. స్వామీజీ కూడా చిన్నతనం నుండే పరమేశ్వరుని పట్ల అచంచల భక్తి కలిగిఉండడం మనం ఇంతకు క్రితమే చూశాం. స్వామీజీ పరమేశ్వరునిగా పద్మాసనంలో ఆసీనులై ఉన్నారు. ఆయన అర్ధనిమీలిత నేత్రులైనారు. చేత తంబూరా పుచ్చుకొని మీటుతూ శ్రీరాముని గురించిన ఒక పాట పాడారు. ఆ తరువాత అరగంట సేపు అక్కడ ప్రగాఢ ప్రశాంతత రాజ్యం చేసింది. తదనంతరం స్వామీజీ విరచిత 'సృష్టి'[1] గీతాన్ని శారదానంద పాడారు. ఆ పాటకు స్వామీజీ పక్‌వాజ్[2] వాయించారు.

పరమేశ్వరునిగా!

పాటలు పూర్తయ్యాక స్వామీజీ తమ అలంకారాన్ని తొలగించి, ప్రక్కనే ఉన్న గిరీష్‌కు ధరింపచేశారు. "గిరీష్ భైరవాంశ సంభూతుడని గురుదేవులు చెప్పడం కద్దు. కనుక మనకూ ఆయనకూ తారతమ్యం లేదు."[3] అంటూ, గురుదేవుల గురించి ఏదన్నా గిరీష్‌ను చెప్పమన్నారు. భక్తితో గిరీష్ పులకించిపోయాడు. "కారుణ్యమే మూర్తీభవించిన మన ప్రభువు గురించి ఏం చెప్పగలను! నా లాంటి అనర్హుడు, నేడు పునీతులయిన మీ ప్రక్కన కూర్చుని ఉన్నాడంటే అది ఆయన అవధుల్లేని అనుగ్రహం కాక మరేమిటి!" అన్నాడు గిరీష్.

నాడు నాగమహాశయ్ రాగానే స్వామీజీ ఆనందం కట్టలు తెంచుకొంది. ముషీరాబాద్‌లో అనాథ శరణాలయం నిర్వహిస్తున్న అఖండానంద కూడా వచ్చివున్నారు.

నాటి కార్యక్రమం వైభవంగా జరిగింది. స్వామీజీ శ్రీరామకృష్ణుల గురించి క్రొత్తగా రచించిన, "ఖండన భవబన్ధన...." అనే గీతం సాయంత్రం ఆరతి సమయంలో గానం చేశారు.[4] స్వామీజీ పాడడం గురించి శివానంద ఇలా

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 415.
2. మృదంగం లాంటి సంగీత వాద్యం.
3. భైరవులు కైలాసంలో పరమేశ్వరుని సేవించే ఒక వర్గంవారు. వారిలో ఒకరి అంశగా గిరీష్ జన్మించాడని శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పేవారు.
4. ఈ గీతం (లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 422-23) ప్రస్తుతం రామకృష్ణ మఠాలన్నింటిలో సాయంత్రం ఆరతి సమయంలో గానం చేస్తున్నారు.

వ్రాస్తున్నారు: "ఈ ఆరతి గీతాన్ని స్వామి వివేకానంద రచించడంతో పాటు రాగాన్ని కూడా ఆయనే స్వరకల్పన చేశారు. సాయంత్రం ఆరతి సమయాల్లో మృదంగం వాయిస్తూ, ఆయన ఈ గీతాన్ని భక్తులతో కలసి, మైమరచి పాడేవారు. ఆహా, ఎంతటి అద్భుతమయిన దృశ్యం అది! హృదయాన్ని దోచుకొనే ఆయన కంఠస్వరమూ, పాట లయ కలగలసి అక్కడ ఒక క్రొత్త దివ్యలోకాన్నే రూపొందిస్తుంది!"

ఆరతి గీతం

ఫిబ్రవరి 27వ తేదీ ఆదివారం శ్రీరామకృష్ణ జయంతి. దక్షిణేశ్వరంలో తమకు అనుమతి నిరాకరించడం వలన మఠం నిమిత్తం బేలూరులో కొనుగోలు చేసిన స్థలంలో ఉత్సవం జరిపించాలని స్వామీజీ నిశ్చయించు కొన్నారు. కానీ అనేక కారణాల వలన స్థలాన్ని స్వాధీనం చేసుకోవడం కుదరలేదు. కనుక దానికి ప్రక్కనున్న మరో స్థలంలో ఉత్సవం జరుపుకొన్నారు. ఆ సమయంలో భారతదేశానికి వచ్చిన మిస్ ముల్లర్, మిసెస్ సారా, మిస్ మెగ్లాడ్, మిస్ నోబెల్‌లు ఆ ఉత్సవంలో పాల్గొనడం విశేషం.

శ్రీరామకృష్ణ జయంత్యుత్సవం

ఈ పాశ్చాత్య స్త్రీలలో మిస్ నోబెల్ రాక ప్రాధాన్యం వహించింది. స్వామీజీ భావనలను స్వీకరించి, భారతీయ స్త్రీల ఉద్ధరణ కార్యానికై ఆమె భారతదేశానికి వచ్చారు. ఆమె తన అభిలాషను వ్యక్తం చేసినప్పుడు స్వామీజీ, "భారత దేశాభ్యుదయ కార్యక్రమంలో నీకు గొప్ప భవిష్యత్తు ఉందని నా కిప్పుడు దృఢ నమ్మకం కలిగిందని నీకు మనఃస్ఫూర్తిగా చెబుతున్నాను. కావలసింది పురుషుడు కాదు, స్త్రీ. భారతీయ జనోద్ధరణకై, అందునా ముఖ్యంగా స్త్రీలకై కావలసింది యథార్థమైన ఒక సివంగి. భారతదేశం ఇంతవరకు గొప్ప స్త్రీలను ఉద్భవింపజేయలేదు. ఇతర దేశాల నుండి వారిని అరువు తెచ్చుకోవలసి ఉంది. నీ విద్యాబుద్ధులు, భావసంశుద్ధి, నైర్మల్యం, అఖండ ప్రేమానురాగాలు, పట్టుదల, అన్నింటికన్నా ముఖ్యంగా నీలోని వీర (Caltic) రక్తం నిన్ను మాకు కావలసిన వ్యక్తిగా రూపొందిస్తున్నాయి"[1] అని స్వామీజీ స్వయంగా వ్రాశారు. అదే సమయంలో సమాజ పరిస్థితి, కాలస్థితి లాంటివి తెలియజెప్పి, ఆమెను హెచ్చరించారు కూడా. ఏ కష్టాలు వాటిల్లినా ఎదుర్కొంటా నని ఆమె చెప్పినప్పుడు, ఆమెను రెండు చేతులా చాచి స్వామీజీ ఆహ్వానించారు. ఆ విధంగా నోబెల్ భారతదేశానికి వచ్చింది. ఆమె కలకత్తా చేరుకొన్నప్పుడు

'ఇంగ్లండిచ్చిన మరో కానుక'

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 167.

ఆమెకు స్వాగతం పలుకడానికి నౌకలోకి స్వయంగా స్వామీజీయే వెళ్లారు. అప్పటికే వచ్చివున్న స్త్రీల బృందంలో నోబెల్ చేరిపోయింది. వారు బేలూరులో క్రొత్తగా కొనుగోలు చేసిన స్థలానికి ప్రక్కన ఉన్న ఒక పాత భవనానికి మరమ్మతులు చేసుకొని అక్కడ నివసించసాగారు. తరువాత తక్కిన స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యులు ప్రసంగించారు.

నోబెల్ తమ కార్యాలకు శ్రీకారం చుట్టడానికి ముందు మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి ఆశీస్సులు ఆమె పొందాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. కనుక

మాతృదేవి ఆశీస్సుల కోసం

మార్చ్ 17వ తేదీన పాశ్చాత్య స్త్రీలను మాతృదేవి వద్దకు తోడ్కొని వెళ్లారు. మాతృదేవి వారిని ఆప్యాయతానురాగాలతో ఆదరించి, వారిని తమ ప్రక్కన కూర్చోబెట్టుకొని, వారితో కలసి భోజనం చేశారు. సనాతన బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించిన మాతృదేవి, “మ్లేచ్ఛులు” అని పరిగణింపబడిన పాశ్చాత్య స్త్రీలను స్వీకరించడం, తమ కార్యాచరణ ప్రారంభ విజయంగా స్వామీజీ భావించారు. “మాతృదేవి ఇక్కడ ఉన్నారు. ఐరోపా స్త్రీలు, అమెరికన్ స్త్రీలు ఆమె దర్శనానికై వెళ్లారు. ఏమనుకొన్నావు? అమ్మ అక్కడ వారి ప్రక్కన కూర్చుని భుజించారు! ఇది అద్భుతంగా లేదా?”[1] అని రామకృష్ణానందకు స్వామీజీ వ్రాశారు.

మార్చ్ 25వ తేదీన మిస్ నోబెల్‌కి బ్రహ్మచర్య దీక్ష నిచ్చారు. ఆమెను పూజామందిరంలోకి తోడ్కొని వెళ్లారు. దీక్షకు అవసరమైన క్రతువులు ఆచరించారు. ఆమెకు ‘సోదరి నివేదిత’ అని నామధేయం ఇచ్చారు.

సోదరి నివేదిత

తరువాత చేతుల్లో పువ్వులు తీసుకొని అక్కడ ఉన్న బుద్ధుని విగ్రహానికి ఆమెను సమర్పించమన్నారు. ఈ విధంగా ఆ కార్యక్రమం ముగిసింది. మిస్ మార్గరెట్ నోబెల్ కాస్తా, ‘సోదరి నివేదిత’ (అర్పితమైనది) అయింది.

కాని ఒక సన్యాసిని కావాలనే ఆసక్తి నివేదితకు లేకపోలేదు. 1899 మార్చ్‌లో ఆమెకు ‘నైష్ఠిక బ్రహ్మచారిణి’ దీక్షను స్వామీజీ అనుగ్రహించారు. అయినప్పటికీ సన్న్యాస దీక్షనివ్వలేదు. ఏప్రెల్ నెల స్వామీజీ అస్వస్థులై పడకబెట్టినప్పుడు నివేదిత ఆయన వద్దకు పోయి, “స్వామీజీ, సన్న్యాసదీక్ష పొందడానికి నాకు ఇంకా ఏం అర్హత ఉండాలి?” అని అడిగింది. “నువ్వున్న స్థితిలోనే ఉంటే చాలు” అన్నారు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 211.

స్వామీజీ. నివేదిత చివరి దాకా నైష్ఠిక బ్రహ్మచారిణిగానే జీవించింది. కాలాంతరంలో అమెరికాలో రిట్జ్‌లీ మేనర్‌లో విడిది చేసివున్నప్పుడు నివేదితకూ, సారాకూ కాషాయాంబరాలు ఇచ్చారు స్వామీజీ. వాటిని నివేదిత ధ్యాన సమయంలో ధరించేది. సాధారణంగా ఆమె ఒక రకమైన పసుపురంగు దుస్తులు ధరించేది.[1]

పురుషుల కోసం ఒక మఠం నెలకొల్పాలని నిశ్చయించుకొన్నట్లే స్త్రీలకూ అదే తీరులో ఒక మఠం నెలకొల్పాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. పురుషుల

స్త్రీల కోసం మఠం

మఠం ఎలా నిర్వహించబడాలో, దాని నియమ నిబంధనలు ఎలా ఉండాలో వివరించి, లండన్ నుండి బ్రహ్మానందకు స్వామీజీ ఒక లేఖ వ్రాశారు. దానిలో, "గౌరీమా, యోగీన్ మా ప్రభృతులకు ఈ ఉత్తరం చూపించి, వారి ద్వారా స్త్రీలకు ఇటువంటి ఒక మఠాన్ని నెలకొల్పండి. గౌరీ – మాను ఒక సంవత్సరం దానికి అధ్యక్షురాలిగా చేయండి. తరువాత దాని ననుసరించి తక్కిన ఏర్పాట్లు చేయవచ్చు. కాని మీలో ఎవరూ అక్కడకు వెళ్లకూడదు. తమ పనులన్నింటినీ స్వయంగా వారే నిర్వర్తించుకొంటారు" అని తమ అభిలాషను వ్యక్తంచేశారు. పురుషుల మఠం ప్రారంభించడానికి మునుపే స్త్రీల మఠమే రూపొందాలని మొదట్లో స్వామీజీ తలంచకపోలేదు. "ముందుగా మాతృదేవి కోసం (శ్రీ శారదాదేవి) మఠం నిర్మించాలి. మొదట మాతృదేవి, ఆమె కుమార్తెలే, తరువాతే తండ్రీ, తనయులూ – అర్థమవుతోందా?" అని శివానందకు స్వామీజీ వ్రాశారు.

కానీ స్వామీజీ ఈ ప్రయత్నం అప్పుడు నెరవేరలేదు. అందుకు అనేక కారణాలు ఉండవచ్చు. అయినప్పటికీ మాతృదేవి సన్నిహిత సేవకులలో ఒకరూ, శ్రీరామకృష్ణులచే ఈశ్వరకోటిలో ఒకరుగా పరిగణింపబడినవారూ అయిన యోగానంద భావన ఒక ముఖ్యకారణమయింది. స్వామీజీ ప్రణాళికలనూ, ఉత్సుకతనూ గ్రహించిన తరువాత యోగానంద ఆయనతో ఇలా చెప్పాడు: "సమాజానికి ఏది శ్రేయస్కరమని నువ్వు భావిస్తున్నావో దానిని నిస్సంకోచంగా నిర్వర్తించు. కాని సోదరా, దయచేసి మాతృదేవిని ఇప్పుడు ప్రజా జీవితంలోకి దింపవద్దు.

---

1. తమిళ మహాకవి సుబ్రహ్మణ్య భారతి, సోదరి నివేదితను తన గురువుగా స్తుతించారు. భారతదేశం కోసం తనను అంకితం చేసుకొని, పనులను చేసిన వారిలో ఆమె అద్వితీయురాలు. ఈమె కార్యాలు రామకృష్ణ మిషన్ పనులకు ఒక క్రొత్త పరిమాణాన్ని కల్పించాయి. స్త్రీ విద్యకై ఈమె స్థాపించిన పాఠశాల నేటికీ కలకత్తాలో బహుళ ప్రాచుర్యం పొందివుంది.

జనసామాన్యం అధికంగా రాసాగితే తమ దేహం ఎక్కువ రోజులు నిలబడదని గురుదేవులు వచించడం నువ్వు మరచిపోయి ఉండవు. మాతృదేవి విషయంలోనూ దానిని అట్లే అన్వయించుకోవచ్చు." యోగానంద మాట్లాడడం పూర్తికాగానే స్వామీజీ చిరునవ్వుతో, "గురుదేవుల వచనాలు జ్ఞప్తికి తెచ్చి సముచిత సమయంలో విషయాన్ని స్పష్టంచేసి, ఒక మంత్రిగా వ్యవహరించావు. నేను మాతృదేవిని ఇబ్బందిపెట్టను. తమ సంకల్పం మేరకు ఆమె పనులు చేస్తారుగాక! ఆమెను ఆదేశించడానికి మనం ఎవరం? ఆమె ఆశీస్సులతో కదా మన కార్యాచరణ సాగుతున్నది! మాతృదేవి ఆశీస్సుల శక్తి నాకు తెలియంది కాదు. అది అద్భుతాలను చేయగలదు" అన్నారు.

ఈ సంఘటన అనంతరం స్త్రీల మఠ మనే భావనను మాతృదేవి సంకల్పానికే వదలివేశారు.[1]

మార్చ్ 29వ తేదీన స్వామీజీ ఇద్దరు యువకులకు సన్న్యాసదీక్ష ఒసగారు. వారు సురేంద్రనాథ్ బోస్ (సురేశ్వరానంద), అజయ్ హరి బెనర్జీ (స్వరూపానంద).

విశిష్టమైన మహాత్ముడు!

స్వామీజీ ఆరోగ్యం బాగా క్షీణించడం గమనించి ఆయనను డార్జిలింగ్‌కు వెళ్లి విశ్రాంతి తీసుకోమని విజ్ఞప్తి చేశారు. ఆయనకు అంతగా ఇష్టం లేకపోయినప్పటికీ, మఠవాసుల ఆకాంక్ష ప్రకారం మార్చ్ 30వ తేదీన డార్జిలింగ్ వెళ్లారు. అక్కడ ఒక నెల విశ్రాంతి తీసుకోవడంతో ఆయన ఆరోగ్యం బాగా పుంజుకొంది.

కాని, "స్వామీజీ ఉత్సాహంగానే ఉన్నారు. హఠాత్తుగా ఒక రోజు ఉదయం ఆయన ప్రగాఢ మౌనగాంభీర్యాలు దాల్చారు. ఆ రోజు పూర్తిగా ఆయన ఏమీ తినలేదు; ఎవరితోనూ మాట్లాడలేదు. డాక్టర్‌ను రావించారు. కాని ఆయన కూడా స్వామీజీ రుగ్మతను కనుగొనలేకపోయాడు. తలను తలగడ మీద ఆనించి రోజంతా ఆయన అట్లే కూర్చుండిపోయారు. చివరికి ప్రశాంతంగా ఇలా అన్నారు: 'మనం వారికి సేవ చేసి తీరాలి. సమస్తమూ తెగనమ్మినా ఫరవాలేదు. తిరుగాడుతూ చెట్ల క్రింద నివసించవలసిన సన్న్యాసులమే కదా మనం! వారి సేవకై సమస్తమూ

1. స్వామీజీ ఆకాంక్ష కాలాంతరంలో కార్యరూపం దాల్చింది. మాతృదేవి పేరిట స్త్రీల కోసం, "శ్రీ శారదా మఠం, రామకృష్ణ – శారదా మిషన్" అనే సంస్థలు 1954లో రామకృష్ణ మఠం వారు స్థాపించారు. ఇవి రామకృష్ణ మఠాల రీతిలో పనిచేస్తాయి; పూర్తిగా స్త్రీలే వీటిని నిర్వహిస్తున్నారు. దక్షిణేశ్వరంలోని శ్రీ శారదామఠాన్ని ప్రధాన కేంద్రంగా తీసుకొని, భారతదేశంలోనూ, విదేశాలలోనూ ప్రస్తుతం అనేక శాఖలతో అవి విరాజిల్లుతున్నాయి.

తెగనమ్మి చెట్ల క్రిందే నివసిద్దాం.' అప్పుడే స్వామీజీ మౌనానికి కారణం అర్థ మయింది – కలకత్తాలో ప్లేగు వ్యాధి వ్యాపించసాగింది, అనేకులు ఆ వ్యాధికి బలి అయ్యారు" అని వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీతో పాటు డార్జిలింగ్ వెళ్లివున్న అఖండా నంద. ఆపైన స్వామీజీ డార్జిలింగ్‌లో ఉండలేకపోయారు. అదే స్వామీజీ!

స్వామీజీని తక్కిన మహాత్ముల నుండి విశిష్టంగా కనబరచే వాటిలో ముఖ్యమైనది ఆయన అపార కారుణ్యం అనడం అతిశయోక్తి కాదు. తోటి మనుషుల కోసం ఇంతగా ద్రవించిపోయే వ్యక్తిని చూడడం అరుదు. బీదసాదలకు, పామరులకు, కష్టాల్లో అలమటించిపోయే వారికి ఏదైనా సాయం చేయాలని ఆయన హృదయం తల్లడిల్లిపోయేది. వారిని తలచుకొని ఆయన విలపించారు. ఈ రోజులు అందుకు నిదర్శనం.

స్వామీజీ పేదల కోసమూ, కష్టాలు అనుభవించేవారి కోసమూ తల్లడిల్లా రంటే అది కారుణ్యం కారణంగా కాదు. స్వామీజీ స్థితి దానికన్నా అత్యున్నత మయినది. ఆయన స్థితిని 'విశ్వాత్మ బోధం' అని అఖండానంద అభివర్ణిస్తారు. అంటే సమస్త ప్రాణకోటీ తాననే భావించే – అత్యున్నత స్థితి అది. కనుక ఎవరు దుఃఖించినా అది ఆయనను తల్లడిల్లజేస్తుంది. ఆ దుఃఖాలను ఆయన స్వయంగా తనవేనని అనుభూతం చేసుకొన్నారు. ఇందుకు ఉదాహరణగా బేలూరు మఠంలో జరిగిన ఒక సంఘటన గురించి విజ్ఞానానంద ఇలా చెబుతున్నారు:

"బేలూరు మఠంలో ఒక రోజు రాత్రి రెండు గంటలయివుంటుంది. హఠాత్తుగా స్వామీజీ నిద్ర నుంచి లేచి వసారాలో పచార్లు చేయసాగారు. అప్పుడు

అగ్నిపర్వత ప్రమాదం

నేను ఆయనను సమీపించి, 'ఏమిటి స్వామీజీ, నిద్ర పట్టడం లేదా?' అని అడిగాను. అందుకు ఆయన, 'ఇలా చూడు నాయనా! మంచి నిద్రలోనే ఉన్నాను. హఠాత్తుగా ఎవరో నన్ను పట్టుకొని త్రోస్తున్నట్లుగా ఉండడంతో, నిద్ర నుంచి లేచాను. ఎక్కడో ఏదో ప్రమాదం సంభవించింది, అందువలన అనేకులు దుఃఖిస్తున్నారని అనిపిస్తోంది' అన్నారు. 'ఎక్కడో ఏదో ప్రమాదం సంభవించిందట, ఈయనకు నిద్రాభంగమ యిందట! ఇది సంభవమా!' అని నాకు అనిపించింది. నాలో నేనే నవ్వుకున్నాను. కానీ ఆశ్చర్యం! మర్నాడు వార్తాపత్రికలో దిగ్భ్రాంతి కలిగించే వార్త వెలువడింది–

"స్వామీజీకి నిద్రాభంగమయిన అదే రెండు గంటల సమయంలో ఫిజీ సమీపంలోని ఒక దీవిలో అగ్నిపర్వతం బ్రద్దలవడంతో అనేకులు మృతి చెందారు, అనేకులు గృహాలు కోల్పాయారు, ఎంతో నష్టం సంభవించింది. వార్త చదివి నేను

విస్తుపోయాను. భూకంపం తెలిపే పరికరం కన్నా స్వామీజీ నాడీవ్యవస్థ నిర్దుష్టంగా ఉంది! మనిషి ఏ దేశంలో ఎక్కడో దుఃఖాలు అనుభవించినప్పటికీ అది ఆయన నాడీవ్యవస్థను దహించివేసింది!"

మే 3వ తేదీన స్వామీజీ కలకత్తా చేరుకొన్నారు అప్పుడు కలకత్తా మరణభీతితో గడ్డకట్టుకుపోయి ఉంది. ప్రజలు తండోపతండాలుగా నగరం వదలి బయటకు పోతున్నారు. కలకత్తాకు వచ్చిన రోజే వ్యాధి వ్యాపించకుండా ఎలా నిరోధించాలో, ఇటువంటి సమయాల్లో భగవంతుని దివ్యనామాన్ని ఉచ్చరించడం ఎలా ప్రయోజనకారిగా ఉంటుందోనని ఒక కరపత్రం రచించి దానిని వంగ భాషలోనూ, హిందీలోనూ ముద్రించి ప్రజలకు పంచిపెట్టడానికి స్వామీజీ ఏర్పాటుచేశారు. ప్లేగు వ్యాధి ప్రకటన పత్రిక అనడం కన్నా దీనిని స్వామీజీ హృదయ ప్రకటన పత్రిక అంటే సబబుగా ఉంటుంది:

ప్లేగు నివారణ

కలకత్తా సోదరులారా!

1. మీరు ఆనందంగా ఉంటే మేం కూడా ఆనందంగా ఉంటాం, మీరు దుఃఖిస్తే మేము కూడా దుఃఖిస్తాం. దుర్భరమైన ఈ కాలఘట్టంలో మేం మీ కోసం ఎడతెగకుండా ప్రార్థిస్తున్నాం; ఈ అంటువ్యాధి భయం నుంచి మీరు విముక్తి చెందడానికే, మిమ్మల్ని ఈ వ్యాధి నుంచి కాపాడడానికే మేం ఒక సులభమైన మార్గం గురించి యోచిస్తున్నాం.

2. ప్రాణాంతక వ్యాధి చూసి భీతి చెంది అగ్రకులస్థులూ, నిమ్నకులస్థులూ, ధనవంతుడూ, పేదవాడూ అంటూ సర్వులూ నగరం వదలి పారిపోతున్నారు. ఈ వ్యాధి మనకు నిజంగా సంక్రమిస్తే మీకు సేవలందించడంలోనూ, శుశ్రూష చేయడంలోనూ మేం నశించినప్పటికీ అదొక గొప్ప వరంగా భావిస్తాం. ఎందు కంటే మీరందరూ భగవత్స్వరూపులు. ఆహంకారం, మూఢనమ్మకం, అజ్ఞానం కారణంగా మిమ్మల్ని మరో విధంగా భావించేవాడు భగవంతునికే ద్రోహం చేసినవాడవుతాడు. తద్వారా మహాపాపానికి లోనవుతాడు. దీన్లో కించిత్తు కూడా సందేహం లేదు.

3. కారణరహితమైన భయంతో ఆరాటం చెందవద్దని మిమ్మల్ని వినమ్రంగా వేడుకొంటున్నాం. భగవంతుణ్ణి నమ్ముకోండి. సమస్యను సంబాళించుకోవడానికి మంచి మార్గం కనుగొనడానికి ప్రశాంతంగా ప్రయత్నించండి. లేకపోతే అలా కార్యమగ్నులయ్యే వారితో సహకరించండి.

4. భయ మెందుకు? ఈ వ్యాధి కారణంగా ప్రజలలో తలెత్తిన భయానికీ ఎలాంటి నిజానికీ ఆధారమూ లేదు. నిజం చెప్పాలంటే ప్లేగు వ్యాధి ఉద్ధృతంగా కలకత్తాలో చెలరేగలేదు. భగవంతుని సంకల్పమే అందుకు కారణం. ప్రభుత్వం మనకు చాలా సహాయకారిగా ఉంది. కనుక భయ మెందుకు?

5. రండి. భగవంతుని అనంత కారుణ్యం పట్ల నమ్మకం ఉంచుకొని, ఈ మిథ్యా భయన్ని వదలివేద్దాం. ఆయన అనుగ్రహం వలన ఈ అంటువ్యాధీ, దానిని గురించిన భయమూ సమసిపోతాయి గాక!

6. i. ఇల్లు, చుట్టుప్రక్కల గదులు, వస్త్రాలు, పరుపు, మురుగు కాలువ, మొదలైన అన్నింటినీ శుభ్రంగా ఉంచుకోండి.

ii. కుళ్లిన, నిల్వవుంచిన ఆహారాన్ని తినకండి; తాజా పౌష్టిక ఆహారాన్ని తినండి. దుర్బల దేహానికే వ్యాధి సులభంగా సంక్రమిస్తుంది.

iii. మానసికంగా సదా ఉత్సాహంగా ఉండండి. ఏదో ఒక రోజు అంతా మరణించే తీరాలి. మనస్సులో తలెత్తే భయం కారణంగా పిరికిపందలు ఈ మరణభయాన్ని పదేపదే అనుభవిస్తూ దుఃఖపడుతుంటారు.

iv. 'సన్మార్గంలో ధనం సంపాదించని వ్యక్తి'ని, పరులకు హాని కలిగించే వ్యక్తిని ఎన్నడూ భయం వదలిపోదు. కనుక మరణభయాన్ని మనం ఎదుర్కొంటున్న ఈ సమయంలో ఇటువంటి ప్రవర్తన నుండి విడివడదాం.

v. ఈ సమయంలో, మీరు గృహస్థులై ఉన్నప్పటికీ కోప కామాల నుండి విడివడి ఉండండి.

vi. వదంతులను ఖాతరు చేయకండి.

vii. ఆంగ్ల ప్రభుత్వం ఎవరినీ నిర్బంధించి టీకాలు వేయదు. ఎవరు సమ్మతిస్తే వారికే టీకాలు వేస్తారు.

viii. మా వైద్యశాలలో రోగులకు శ్రద్ధగా చికిత్స చేయడానికి శక్తివంచన లేకుండా ప్రయత్నిస్తాం. వచ్చేవారి మతం, కులం, ఘోషా పద్ధతి మొదలైన అన్నిటినీ పరిగణించి చికిత్స అందజేయబడుతుంది. ధనవంతులు పలాయనం చిత్తగించనీ. మేం పేదలం, కనుక పేదల ఆవేదన మాకు బాగా తెలుసు. నిస్సహాయులకు ఏకైక తోడు జగజ్జననియే! 'భయపడకండి, భయపడకండి' అంటూ ఆమె మనకు అభయమిస్తూన్నది.

7. సోదరా! నీకు సహాయపడడానికి ఎవరూ లేకపోతే బేలూరు మఠంలో నివసిస్తూన్న భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల సేవకులకు తక్షణం కబురు పంపు. మేం చేయగల సహాయం వెంటనే అందిస్తాం. జగజ్జనని అనుగ్రహంతో ధన సహాయం కూడా సాధ్యమే.

గమనిక: అంటువ్యాధి భయాన్ని పోగొట్టడానికి ప్రతి చోటా నిత్యం సాయంత్రం నామసంకీర్తన చేయండి.

క్షామనివారణ కార్యాలను ఎలా నిర్వహించాలో చర్చించారు. అప్పుడు సోదరు సన్న్యాసి ఒకరు, "స్వామీజీ! వీటికంతా నిధులకు ఎక్కడికి పోతాం?" అని అడిగారు. క్షణం కూడా తాత్సారం చేయకుండా స్వామీజీ జవాబిచ్చారు: "ఎందుకు, మఠం కోసం ప్రస్తుతం కొనుగోలు చేసిన స్థలాన్ని అమ్మివేద్దాం! మనం సన్న్యాసులం. భిక్షాన్నం తిని చెట్ల క్రింద నిద్రించడానికి మనం సిద్ధంగా ఉండాలి. అట్లే కదా మనం జీవించాం! మన కళ్ల ముందు దురవస్థలోనున్న వేలమంది దుఃఖాన్ని బాపడానికి ఈ మఠాన్నీ, తక్కిన ఆస్తిపాస్తులనూ అమ్మివేయడం ఒక పెద్ద సంగతా ఏమిటి?"

అదృష్టవశాత్తూ విషయం అంతదూరం పోలేదు; అవసరమైన పైకం చందాల రూపంలో రాసాగింది. సోదరి నివేదిత, సదానంద, తక్కిన సన్న్యాసులు, భక్తులు ఈ క్షామనివారణ కార్యంలో ముమ్మరంగా పాల్గొన్నారు. ఈ సహాయకార్యం రామకృష్ణ సన్న్యాసులను, రామకృష్ణ మిషన్‌ను ప్రజల మనస్సులో మరో మెట్టు పైకి తీసుకుపోయిందనడం అత్యుక్తి కాదు. "వీరు బోధించడంతో ఆగిపోవడం లేదు; ప్రజల కష్టాలలో సైతం పాలుపంచుకొంటున్నారు, దుఃఖం బాపడానికైన కార్యాలలో పాల్గొంటున్నారు" అనే అంశాన్ని ప్రజలు అవగతం చేసుకోసాగారు.

క్షామనివారణ కార్యాలూ, సేవలూ చేస్తున్నప్పుడు ప్రేమ, సానుభూతియే ప్రాధాన్యం వహిస్తాయని ఇక్కడ స్వామీజీ ప్రకటన పత్రం నుంచి, కార్యాచరణ నుంచి గ్రహించవచ్చు. అదే విధంగా ఇటువంటి పనులకు పేరు, ఖ్యాతి ఆశించకూడదని స్వామీజీ నొక్కివక్కాణించేవారు. అటువంటి ఒక సంఘటనను చూద్దాం. సేవ-ధర్మం భావనను స్వీకరించి కార్యాచరణ రూపంలో ప్రప్రథమంగా అమలుపరచింది అఖండానంద. ఈయన సర్ఘాచీలో ఇద్దరు అనాథ పిల్లలతో రామకృష్ణ సేవాసంస్థను ప్రారంభించారు. కరవుతో తల్లితండ్రులను, బంధువులను కోల్పోయిన పిల్లలు వారు. ఈ క్షామ నివారణకై అఖండానంద అక్కడ పనిచేశారు. ఆయన అలుపొందని శ్రమకు

సేవ చేయండి, పేరు, ఖ్యాతి వద్దు

మూలమూల నుండి సహాయం లభించింది. ప్రభుత్వం కూడా సహాయం చేసింది. చెన్నై భక్తుల నుండి పైకం సమీకరించి రామకృష్ణానంద పంపించారు. మహాబోధి సొసైటీ బౌద్ధ దేశాలలో చందాలు ప్రోగుచేసి చెప్పుకోదగ్గ మొత్తం అందించింది. పిదప క్షామ నివారణ కార్యం గురించి వారు చేసిన ప్రకటన పత్రికలో యావత్తు క్షామ నివారణ కార్యాన్నీ మహాబోధి సొసైటీ చేస్తూన్నట్లు వ్రాసుకొన్నారు. ఇది అఖండానందనూ, తక్కినవారినీ బాధించింది. దీనిని గురించి స్వామీజీకి కూడా వ్రాశారు. అందుకు స్వామీజీ వ్రాసిన జవాబు సహాయ కార్యాలకు ఒక మార్గదర్శిగా ఉంటుందనడంలో సందేహం లేదు:

"పైనున్న మీరు, పేరు ఎవరికి రావాలా అని పెనగులాడుతూండగా పేద ప్రజలు ఆకలితో అలమటించి చావవలసిందేనా? ఆ ఘనతను 'మహాబోధి' తీసుకొంటే తీసుకోనివ్వు. పేదలను లాభం పొందనివ్వు. పని బాగా జరిగిపోవడం మంచిదే. ఎక్కువ ఉత్సాహంతో పని సాగించు."[1]

చికాగో సర్వమత మహాసభలో పాల్గొన్న ధర్మపాలుడు మే 8వ తేదీన మఠానికి వచ్చారు. స్వామీజీని ఎంతగానో అభిమానించిన వ్యక్తి ఆతడు. ఆతడు వచ్చిన రోజున వర్షం కుండపోతగా కురుస్తూన్నది. స్వామీజీతో మాట్లాడిన తరువాత ధర్మపాలుడు, మిసెస్ సారాను చూడ గోరాడు. స్వామీజీ ఆతణ్ణి తోడ్కొని వెళ్లారు. వాన కారణంగా దారంతా బురద మయంగా ఉంది. ఎంతో ప్రయాసకోర్చి ఇద్దరూ వెళ్లారు. ఒకసారి ధర్మపాలుని కాళ్లు బురదలో కూరుకుపోయాయి. స్వామీజీ ఆతడి నడుం పుచ్చుకొని బయటికి లాగారు. సారా ఇల్లు చేరుకోగానే ధర్మపాలుడు తమ కాళ్లను కడుగుకోబోయాడు. స్వామీజీ ఆతడి చేతినుండి నీటిపాత్ర లాక్కొని, "మీరు నా అతిథి. నేనే ఆ పని చేయాలి" అంటూ స్వయంగా తామే ఆతడి కాళ్లు కడుగడానికి సిద్ధపడ్డారు. ధర్మపాలుడూ, స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యురాండ్రూ అందుకు ససేమిరా సమ్మతించ లేదు. ఆయన వద్ద నుండి నీటిపాత్రను తీసుకొన్నారు. "స్వామీజీ! ఇలా అనుకోవ డానికి మీ కెలా మనస్కరించింది? మీ శిష్యురాండ్రు చూస్తూండగా మీరిలా ప్రవర్తించడం సబబు కాదు" అన్నాడు ధర్మపాలుడు. స్వామీజీ వినమ్రతా, సభ్యతా అందరినీ ఆకట్టుకొన్నాయి.

ధర్మపాలునితో

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 160.

సెలవు పుచ్చుకోవడానికి ముందు ధర్మపాలుడు, “స్వామీజీ! పాళీభాష తరగతులు ప్రారంభించాలనుకొంటున్నాను. మీరు సహాయం చేస్తారా?” అని స్వామీజీని అడిగాడు. “తప్పకుండా - నేను మీ ప్రథమ విద్యార్థిని అవడం ద్వారా” అన్నారు స్వామీజీ.

39 అల్మోరాలో

స్వామీజీ! రాబోయే రోజుల్లో, మిమ్మల్ని అవతారపురుషునిగా జనం పరిగణించినప్పుడు మీరు ఒక విషయం జ్ఞాపకం ఉంచుకోండి – అలా పరిగణించిన ప్రథముడు మహమ్మదీయుడనైన నేనే!

— సర్ఫ్రాజ్ హుస్సేన్

మళ్లీ ఉత్తర భారతంలో

ప్లేగు వ్యాధి తీవ్రత కాస్త తగ్గుముఖం పట్టిన తరువాత స్వామీజీ మళ్లీ ఉత్తర భారతానికీ, కాశ్మీర్‌కూ వెళ్లగోరారు. అల్మోరాలో నివసిస్తూన్న సేవియర్ దంపతులు స్వామీజీని అనేకసార్లు ఆహ్వానించారు. 1898 మే 6వ తేదీన స్వామీజీ బయలుదేరారు. ఈసారి ఆయనతోపాటు ఒక పెద్ద బృందంగా సోదర సన్న్యాసులు, శిష్యులు, పాశ్చాత్య శిష్యులు వెళ్లారు. కలకత్తా నుండి ముందుగా నైనిటాల్ వెళ్లాలని నిశ్చయించారు. ఈ యాత్రలో స్వామీజీ మరో పరిమాణం స్పష్టంగా అభివ్యక్తమయింది. భారతదేశ చరిత్రలో ఆయనకున్న కూలంకష పరిజ్ఞానమూ, దేశభక్తే అది. ఒకసారి మెక్లౌడ్, “స్వామీజీ, మీకు ఉత్కృష్ట సేవ లందించడానికి నేను ఏం చేయాలి?” అని స్వామీజీని అడిగింది. “భారతదేశాన్ని అభిమానించు” అని స్వామీజీ జవాబిచ్చారు. స్వామీజీ భారతదేశాన్ని ఎంత గాఢంగా ప్రేమించారో ఈ రోజుల్లో తెలియవచ్చింది.

రైలు ముందుగా ఆగిన స్టేషన్ పాట్నా. చరిత్రలో పాటలీపుత్రంగా ప్రసిద్ధిగాంచిన ఈ నగరం, భారతదేశ చరిత్రలో అనేక ముఖ్య సంఘటనలను చవిచూసింది. స్వామీజీ ఆ నగర చరిత్ర వివరిస్తున్నప్పుడు, శ్రోతలు ఆ ప్రాచీన కాలానికే తరలిపోయినట్లు అనుభూతి చెందారు. ముక్తి నగరమయిన కాశీ, నవాబ్‌ల సిరిసంపదలకు సాక్షీభూతమై నిలిచిన లక్నో, బుద్ధుని బాల్యాన్నీ సన్న్యాస జీవితాన్నీ కళ్లారా తిలకించిన స్థలాల గుండా రైలు పోతున్నప్పుడు ఒక్కొక్క స్థలం

గురించీ స్వామీజీ వర్ణిస్తూ వచ్చారు. ఆయనకు తెలియ దంటూ ఒక నగరమో, చరిత్రో లేదనిపించింది శ్రోతలకు. దారిలో అందమైన నెమళ్లు అప్పుడప్పుడు ఎగురుతూ కన్నులపండువ చేశాయి. ఏనుగులు తారసపడినప్పుడు ప్రాచీన యుద్ధాల గురించి ఆయన వివరించారు. ఒంటెలు బారులుతీరి పోతున్నప్పుడు ప్రాచీన బిడారుల (వర్తకుల సమూహం) కథలు చెప్పేవారు. కేవలం చరిత్రతో ఆయన మాటలు ఆగిపోలేదు. మన సంస్కృతి, మత భావనలు కూడా వాటిలో చోటుచేసుకొనేవి. గంగలో స్నానం చేస్తూ ప్రార్థించే హైందవ వితంతువు, కాశీనగర శ్మశానపు మెట్లు, వర్ణాశ్రమధర్మంలాంటి అనేక విభిన్న భావనలను గురించికూడా ఆయన ముచ్చటించారు.

మే 13వ తేదీన వారు నైనిటాల్ చేరుకొన్నారు అక్కడ బసచేసివున్న ఖేత్రీ మహారాజును స్వామీజీ కలుసుకొన్నారు. తమ శిష్యులను ఆయనకు పరిచయం చేశారు. స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యులను చూసి మహారాజు ఎంతో సంతోషించారు. నైనిటాల్ వాస్తవ్యుడు సర్ఫ్రాజ్ హోస్సేన్. జన్మతః మహమ్మదీయుడైనప్పటికీ ఈతడు అద్వైత వేదాంతాభిమాని. ఆతడు స్వామీజీ పట్ల అమితంగా ఆకర్షితుడయినాడు. ఒక రోజు అతడు, "స్వామీజీ! రాబోయే రోజుల్లో మిమ్మల్ని అవతారపురుషునిగా జనం పరిగణించినప్పుడు మీరు ఒక విషయం జ్ఞాపకం ఉంచుకోండి – అలా పరిగణించిన ప్రథముడు మహమ్మదీయుడనైన నేనే" అన్నాడు. స్వామీజీని కలుసుకొన్న నాటి నుండి ఆతడు తనను స్వామీజీ శిష్యునిగానే పరిగణించుకొన్నాడు; తన పేరును మహమ్మదానందగా మార్చుకొన్నాడు. ఇతడికి వ్రాసిన లేఖలో స్వామీజీ వేదాంతం, ఇస్లామ్‌ల సమ్మేళనం గురించి ప్రస్తావించారు.

మహమ్మదానంద

"అనుష్ఠానపూర్వకమైన ఇస్లాం సహాయం లేనిదే వేదాంత సిద్ధాంతాలు ఎంత సూక్ష్మమైనవీ, అద్భుతమైనవీ అయినప్పటికీ అది జనబాహుళ్యానికి కేవలం నిరుపయోగాలని నా నిశ్చితాభిప్రాయం.... హిందూమతం, ఇస్లాం అనే రెండు మహోన్నత సిద్ధాంతాల సమ్మేళనమే – వేదాంతం బుద్ధి (బలం), ఇస్లాం శరీరం (బలం) – అనేదే మన మాతృదేశానికి ఆశాజనకమైన ఉపాయం."[1]

ఒక రోజు నివేదిత, తక్కిన పాశ్చాత్య స్త్రీలు సమీపంలోని ఒక జగజ్జనని ఆలయానికి వెళ్లారు. దారిలో ఇద్దరు స్త్రీలు స్వామీజీని గురించి వారిని వాకబు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 220.

చేశారు. వారు స్వామీజీ బస చేసిన స్థలం గురించి వచ్చీరాని హిందీలో తెలిపారు. ఆ స్త్రీలు వేశ్యలు. వారు స్వామీజీ దర్శనార్థం వచ్చినప్పుడు అక్కడ బోలెడంతమంది జనం గుమిగూడి ఉన్నారు. ఆ జనం వీరిని చూడగానే ముఖం చిట్లించారు; వారిని లోపలికి రానివ్వకూడదని ప్రతిఘటించారు. కాని వారి ప్రతిఘటనను స్వామీజీ పట్టించుకోలేదు. వారిని దగ్గరకు పిలిచి ఆశీర్వదించి, కారుణ్యం ఉట్టిపడగా చాలాసేపు మాట్లాడారు. ఆ స్త్రీలు మాత్రమే కాదు, విన్నవారందరి హృదయాలు ద్రవించిపోయాయనడం అతిశయోక్తి కాదు.

నీతిబాహ్యులకు అనుగ్రహం

మే 17వ తేదీన స్వామీజీ బృందం అల్మోరా చేరుకొంది. స్వామీజీ, తక్కిన సన్న్యాసులు సేవియర్ దంపతులు నివసిస్తున్న థామ్సన్ హౌస్‌లో అతిథులుగా బస చేశారు. పాశ్చాత్య శిష్యులు సమీపంలోని ఓక్లే హౌస్‌లో బస చేశారు. అల్మోరాలో వారంతా దాదాపు నెల రోజులు గడిపారు. స్వామీజీతో సహజీవనం చేస్తున్నప్పుడు ఒక వంక ఆధ్యాత్మిక ఉన్నత స్థితులలో లయించిపోవడమూ, మరో వంక జ్ఞానాంబుధిలో మునిగిపోవడమూ సంభవించడం కద్దు. ఆయన పాలుపంచుకొన్న అంశాలు అనేకం. రోమన్ సామ్రాజ్యం, నేటి ఇంగ్లండ్, అమెరికా, మొగలాయీ సామ్రాజ్యం, చైనా, శివాజీ, బుద్ధుడు, పురాణాలు, హిమాలయాలు – ఇలా ఆయన ముచ్చటించని విషయాలు లేవనే చెప్పుకోవాలి.[1]

అల్మోరాలో

పరివ్రాజక రోజుల్లో అల్మోరాలో తన ప్రాణం రక్షించిన ముస్లిమ్ ఫకీర్‌ను స్వామీజీ మళ్లీ ఇక్కడ కలుసుకొన్నారు. స్వాగతోత్సవ సందర్భంలో ఆ ఫకీర్ ఒక మూల నిలబడి ఉన్నాడు. ఆతడు స్వామీజీని గుర్తించలేదు. కాని స్వామీజీ ఆతణ్ణి గుర్తించి జనాన్నీ, వారి ఉత్తేజాన్నీ పట్టించుకోకుండా తిన్నగా వెళ్లి ఆతణ్ణి కౌగిలించుకొన్నారు. ప్రక్కన నిలబడ్డవారికి ఆతణ్ణి కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా పరిచయం చేసి, ఆతడికి కొంత పైకం కూడా ఇచ్చారు.[2]

అల్మోరాలోనూ ప్రజలు, ప్రముఖులు అనేకులు వచ్చి స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. శ్రీమతి అనిబెసెంట్ అల్మోరాలో రెండుసార్లు స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు.

---

1. ఈ వివరణలు సోదరి నివేదిత రచించిన Notes on some Wanderings with the Swami Vivekananda గ్రంథంలో చూడవచ్చు.

2. 'స్వామి వివేకానంద' మొదటి సంపుటంలోని 13 వ అధ్యాయం చూడండి.

పాశ్చాత్యులు ఉన్నందువలననో ఏమో స్వామీజీ చేతలలో పోలీసులకు సందేహం కలిగింది. నివేదిత ఆయనతో ఉండడం కూడా ఒక ముఖ్యకారణమై ఉండవచ్చు.

పోలీసుల సందేహం

ఎందుకంటే ఇంగ్లండ్‌లో పెరిగినప్పటికీ ఆమె ఐర్లాండు వాస్తవ్యురాలు; ఐర్లాండు విప్లవాలతో సంబంధం ఉన్న వ్యక్తి ఆమె. నివేదిత ఇలా వ్రాస్తున్నారు: "స్వామీజీపై పోలీసులు నిఘా ఉంచిన వైనం నేడు తెలిసింది. స్వామీజీ అంతా విని నవ్వుతున్నారు. నాకేమో పోలీసుల చేష్టల్లో ఏదో దురుద్దేశం ఉందనిపిస్తోంది. కాని ఒక విషయం; ఈ ప్రభుత్వానికి పిచ్చిపట్టి ఉండాలి లేదా ఆ స్థితిని సమీపిస్తూండాలి. ఆయనను తాకడం, దేశవ్యాప్తంగా విప్లవాగ్ని వ్యాపించడానికి కారణమవుతుంది. ఆ విప్లవాగ్నిని ప్రప్రథమంగా వ్యాప్తి గావించే వ్యక్తిని నేనే - ఒక ఆంగ్లేయ స్త్రీనైన నేనే - అవుతాను."

భారతదేశ కార్యాచరణలో నివేదిత వంతు ఎంతో ప్రధాన్యం సంతరించు కోనున్నదని స్వామీజీకి స్పష్టంగా తెలుసు. కనుక ఆమెకు శిక్షణ నివ్వడంలో విశిష్ట

'తాకితే జ్ఞానం'

శ్రద్ధ వహించారు. నివేదిత అంత సులభంగా భావనలను అంగీకరించే వ్యక్తి కాదు. నివేదిత ప్రశ్నలూ, వైఖరీ స్వామీజీకి తమ దక్షిణేశ్వర రోజులు జ్ఞాపకానికి తెచ్చాయి. శ్రీరామకృష్ణుల అభిప్రాయాలను తను యథాతథంగా స్వీకరించకపోవడం స్వామీజీ మనస్సులో మెదలింది. తమ భావనలను ఎవరి మీదా బలవంతంగా రుద్దడం ఆయనకు సుతరామూ ఇష్టం లేదు. కనుక నివేదిత ప్రతిఘటనలకు సముచిత వివరణలిచ్చి ఆమెను ఆమె ధోరణిలో వదలిపెట్టేవారు. కాని ఆమెకు ఇస్తూన్న ఆధ్యాత్మిక శిక్షణకు స్వస్తి చెప్పలేదు; అంటే భిన్నాభిప్రాయాలను వ్యక్తం చేస్తున్నదని ఆమెను త్రోసిరాజనలేదు. "పాఠశాలకు వెళ్లేలాంటి రోజులు అవి" అని కాలాంతరంలో నివేదిత వ్రాసింది.

కొన్ని సమయాలలో స్వామీజీకీ, నివేదితకూ మధ్య పెద్ద ఎత్తున అభిప్రాయ భేదాలు తలెత్తడం కద్దు. ఈ కారణంగా ఇద్దరూ ప్రశాంతత లేకుండా గడపిన రోజులూ లేకపోలేదు. ఒకసారి ఇటువంటి పరిస్థితి ఏర్పడినప్పుడు స్వామీజీ దట్టమైన అరణ్యంలోకి వెళ్లిపోయారు. ఉదయం అనగా వెళ్లిన ఆయన సాయంత్రమే తిరిగివచ్చారు. మళ్లీ ఏకాంత జీవితం గడపాలని ఆయన హృదయం ఉవ్విళ్లూరింది. కనుక నివేదితతో, "నేను ఏకాంతంలోకి పోతున్నాను, వచ్చేటప్పుడు ప్రశాంతత సంతరించుకొని వస్తాను" అన్నారు.

అది ప్రశాంతమయిన సాయంత్రం వేళ. చీకటి క్రమ్ముకోనారంభించింది. ఆకాశంలో నెలవంకను చూసిన స్వామీజీ, "అదిగో చూడు! మహమ్మదీయులు నెలవంకను ఆరాధిస్తారు. మన జీవితంలోనూ ఈ నెలవంక ఒక నూతన అధ్యాయాన్ని ప్రారంభిస్తుంది గాక!" అన్నారు. స్వామీజీ మాటలూ, ఆకృతీ నివేదిత మనస్సులో ప్రశాంతతను నింపాయి. స్వామీజీ ముందు ఆమె మోకరిల్లింది. తమ అనుంగు పుత్రిక తలను స్పృశించి, చేతులు పైకెత్తి ఆశీర్వదించారు.

ఒకసారి శ్రీరామకృష్ణులు, "కాలక్రమంలో, నరేన్ కేవలం స్పృశించినంత మాత్రాన జ్ఞానం ప్రసాదించగల శక్తిసంపన్నుడవుతాడు" అన్నారు. నాడు గురుదేవుల మాటలలోని నిజాన్ని నివేదిత గ్రహించింది. ప్రశాంతమయిన ఆ సాయంత్రం వేళ స్వామీజీ ఆశీస్సులు తన హృదయాన్ని నింపివేసి, అంతరంగంలో ఏవేవో మార్పులను కల్పించడం నివేదితకు స్పష్టంగా తెలియవచ్చింది ఆ రోజు ఆమె ధ్యానానికి కూర్చునప్పుడు, ఎన్నడూలేని మేరకు ఆమె ప్రగాఢంగా ధ్యానం చేయగలిగింది. ధ్యాన పరకాష్ఠ స్థితిలో నాడు పరమగమ్యపు అద్భుత దృశ్యాలు తిలకించింది!

నివేదితను ఆశీర్వదించి, తను చెప్పినట్లే ఎదుటి కొండలలో వెలసిన సియాదేవి ఆలయానికి స్వామీజీ వెళ్లారు. దట్టమైన అడవుల్లో ఆ దేవాలయం ఉంది. ఆ ఆలయం ప్రక్కన బసచేసి, ప్రతి రోజూ 10 గంటల సేపు అక్కడ నుండి మరింత దట్టమయిన అడవిలోకి వెళ్లి ఏకాంతమైన తపస్సులో మునిగిపోయారు. కాని జనసమూహం ఆయనను అక్కడా విడిచిపెట్టేట్లు లేదు. ఆయన తిరిగి వస్తున్నప్పుడు, ఆయనకు మ్రొక్కి ఆశీస్సులు పొందడానికి అక్కడొక గుంపు సిద్ధంగా ఉంది. అల్మోరాలో బస చేయడానికీ, ఇక్కడ ఉండడానికి పెద్దగా తేడా లేదని గ్రహించిన స్వామీజీ మూడవ రోజే తిరిగి వచ్చేశారు.

గుహలలో తపస్సు

కాని తాము చెప్పినట్లే, తిరిగి వస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ ముఖారవిందం దివ్యత్వంతో తేజరిల్లింది; దాన్లో నుంచి కాంతి ప్రసరిస్తున్నట్లుగా కనిపించింది. నిజానికి ఆయన చిట్టచివరి ప్రశాంతతను మళ్లీ ఒకసారి చవిచూశారు, దాన్ని తీసుకొని వచ్చారు.

ఏకాంత జీవితం నుంచి తిరిగి వచ్చిన స్వామీజీ వరుసగా మూడు వియోగాలను భరించవలసి వచ్చింది. మొదటిది పవహారీ బాబా మహాసమాధి.

"శ్రీరామకృష్ణుల తరువాత నేను ఆరాధించే మహనీయుడు" అని స్వామీజీ ఈయనను గురించి వ్యాఖ్యానించడం కద్దు. హోమాలు అనుష్ఠించడం బాబాగారి సాధన విధానాల్లో ఒకటి. అటు వంటి హోమాగ్నికి చివరి ఆహుతిగా తమ దేహాన్ని అర్పించారు ఆ మహాయోగి.

పవహారీ బాబా నిష్క్రమణ

"అలా తమనే ఆహుతి చేసుకోవడం తప్పు కదా స్వామీజీ?" అని ఒకరు అడిగారు.

"నేనెలా చెప్పగలను? ఆయన చేతలను విచారణ చేసే అర్హత నాకు లేదు, ఆయన అంతటి ఉన్నతోన్నతుడు. తాను చేస్తున్నదేదో బాగా ఎరిగిన వ్యక్తి ఆయన" అన్నారు స్వామీజీ. కాలాంతరంలో పవహారీ బాబా చరిత్రను ఆయన రచించారు కూడా.

"మరణానంతరం సైతం ఆయన ఎవరికీ ఇబ్బంది కలిగించదలచుకోలేదు. కనుక ఆర్యుడనే పద్ధతిలో చేయవలసిన ఆఖరి త్యాగాన్ని ఆయన తమ దేహంతోనూ, స్పృహతోనూ ఉన్నప్పుడే చేసివేశారు. ఆయనను నేను బాగా అవగతం చేసుకొన్నందు వలననే ఈ విధంగా సాహసించి చెబుతున్నాను. నిష్క్రమించిన ఆ మహనీయునికి అంజలి ఘటించే కర్తవ్యం ఈ రచయితకు (నాకు) ఉంది. ఇది రచించడానికి అనర్హుడనైనప్పటికీ, నేను అభిమానించి సేవ చేసిన మహోన్నత ఆచార్యులలో ఒకరైన పవహారీ బాబా జ్ఞాపకార్థం ఇది అంకితం చేస్తున్నాను"[1] అని స్వామీజీ వ్రాశారు.

తదుపరి ఎవరూ అనుకోని ఒక వియోగం – అది గుడ్విన్ మృతి. స్వామీజీ ఇచ్ఛ మేరకు, అలసింగ సహాయంతో ఆంగ్లంలో ఒక దినపత్రిక ప్రారంభించడానికీ, అలసింగ బ్రహ్మవాదిన్ పత్రిక పనిలో సహకరించేందుకూ 1897 జూలైలో స్వామీజీ గుడ్విన్‌ను చెన్నైకు పంపించారు. ఆతడు తన విధ్యుక్త కార్యానికి శ్రీకారం చుట్టాడు. కాని విధి వక్రించింది. ఊటీకి వెళ్లిన గుడ్విన్ హఠాత్తుగా టైఫాయిడ్‌కు గురియైనాడు. చివరి క్షణంలోనూ స్వామీజీ గురించే మాట్లాడాడు, ఆయన తన ప్రక్కన ఉండాలని

గుడ్విన్ మృతి

1. పవహారీ బాబా గురించిన స్వామీజీ పూర్తి రచనకు 'లేవండి, మేల్కొనండి!', సంపుటం 7, పుట 339–352 చూడండి.

ఎంతో అభిలషించాడు. స్వామీజీ జ్ఞాపకాలలోనే లయించి గుడ్విన్ తుదిశ్వాస విడిచాడు. అప్పుడు ఆతడి వయస్సు కేవలం 30 ఏళ్లు. స్వామీజీకి తనను అంకితం చేసుకొని, ఆయన కోసమే గడపిన జీవితం అది! ఆతడు మిస్ మెక్లౌడ్‌కి వ్రాసిన లేఖలో ఒక విభాగం చూద్దాం:

“భారతదేశానికి వచ్చినప్పుడు స్వామీజీ గురించి నేను ఏమనుకొన్నానో మీకు చెప్పనవసరంలేదు. కాని ఇక్కడ 16 నెలలు గడపిన తరువాత పూర్తిగా మీ భావనతో ఏకీభవిస్తున్నాను. మరి దేని గురించీ నేను కలత చెందడం లేదు. ఆయన కార్యాన్ని నేను చేయడం కూడా ఆయన సంకల్పానుసారం వలననే. ప్రస్తుతం నాకు అంతగా పని లేదు. ఇందువలన నేను ఆయనకు ఒక భారంగా ఉండకూడదని ‘మెయిల్’ పత్రికలో పనిచేస్తున్నాను....”

స్వామీజీ కార్యాచరణకై భారతదేశానికి వచ్చిన గుడ్విన్, ఆయనకు భారంగా ఉండకూడదని మరో పని చూసుకొన్నాడు! ఇటువంటి సహృదయుణ్ణి కోల్పోవడం స్వామీజీని కలత చెందించడం సహజమే కదా! “నా కుడిచేయి విరిగిపోయింది, ఈ నష్టం భర్తీ చేయలేనిది” అని ఆయన తీవ్రబాధకు గురియైనారు. ఎక్కడ ఆయనకు గుడ్విన్ మరణవార్త తెలియజేయబడిందో అక్కడ బస చేయడానికి ఆయన ఇష్టపడలేదు. పదేపదే గుడ్విన్ జ్ఞాపకాలను ఆ చోటు గుర్తుకు తెస్తుందని ఆయన చెప్పారు. వియోగ బాధతో ఆయన తల్లడిల్లడం కానవచ్చింది. ఆత్మజ్ఞాని అయినప్పటికీ ఒక సాధారణ వ్యక్తిలా, “గుడ్విన్ ప్రాణం తీసిన ఆ భగవంతుణ్ణి తన్ని, చంపితే మటుకు తప్పేమిటి!” అంటూ ప్రేలాపించేటంత ఆవేదన చెందారు ఆయన. తమ ఉద్వేగాలను కవితారూపంలోకి తర్జుమా చేసి, దానిని కుమారుని ఎడబాటుతో వాడిపోతున్న వితంతువు తల్లికి స్వామీజీ పంపించారు:

అమర ఆత్మ!

తారాఖచితమైన నీ మార్గంలో

అగ్రపరుడవు కమ్ము

ఎక్కడ భావము చిరముక్తమో

ఏ దృశ్యాన్ని దేశకాలాలు

కనుమరుగు చేయజాలవో

ఓ ధన్యాత్ముడా!
అక్కడకు శీఘ్రగతిని చేరుకొనుమా!
చిరశాంతి, చిర ఆశీస్సులు
నీకు తోడు నీడై ఉండుగాక...

స్పర్థతో కూడిన ఈ ప్రపంచాన్ని
నీ ప్రేమ సుధాధారలతో
సదా నింపెత్తు.[1]

దీనితో పాటు ఒక ఉత్తరం కూడా పంపించారు:

"ఈ ఇహలోకం నుండి గుడ్విన్ సెలవు పుచ్చుకొన్న దుఃఖవార్త విని నేను అనుభవిస్తున్న దుఃఖం వర్ణనాతీతం. ఎక్కడ నుంచో వచ్చినట్లు అది హఠాత్తుగా జరిగిపోయింది, కనుక మరణ సమయంలో ఆతడి ప్రక్కన ఉండలేకపోయాను. ఆతడి ఋణాన్ని నేనెన్నటికీ తీర్చలేను. నా భావనలతో ప్రయోజనం పొందామని ఎవరైనా భావిస్తే, అందుకు కారణం గుడ్విన్ అకుంఠిత, నిస్వార్థ పరిశ్రమే. దాదాపు ప్రతి మాట ఆతడి శ్రమ ఫలితంగానే వెలుగుచూసింది. ఆతణ్ణి కోల్పోవడంలో, ఉక్కు లాంటి పటిష్ఠమైన మిత్రుణ్ణీ, అంచంచల భక్తిగల శిష్యుణ్ణీ, విసుగూ విరామమూ ఎరుగని కార్యశూరుణ్ణీ నేను కోల్పోయాను. ఆతణ్ణి కోల్పోవడంలో కేవలం పరుల కోసమే జీవించడానికి జన్మించేవారిలో ఒకరిని లోకం కోల్పోయింది."

రాజమ్ అయ్యర్ మృతి

మూడవ వియోగ వార్త చెన్నై నుంచి వచ్చింది – 'ప్రబుద్ధ భారతం' పత్రికను నడపిస్తూ వచ్చిన రాజమ్ అయ్యర్ తన 26 వ ఏట మృతి చెందారు. వేదాంతంలో చక్కని ఉత్సుకత, స్వామీజీ పట్ల భక్తిప్రపత్తులు గల వ్యక్తి ఆయన. ఆయన మరణంతో ఆ పత్రిక ఆగిపోయింది. తమ శిష్యుడయిన స్వరూపానంద, సేవియర్‌ల సహాయంతో ఆ పత్రికను పునరుద్ధరించగోరారు స్వామీజీ. ఆ విధంగానే కాలాంతరంలో ఆ పత్రిక అల్మోరా నుంచి వెలువడ నారంభించింది.[2]

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 384–85.

2. ప్రస్తుతం ఈ పత్రిక అల్మోరాకు సమీపంలోని మాయావతిలోని రామకృష్ణ మఠ, మిషన్ల శాఖయైన అద్వైత ఆశ్రమం నుంచి వెలువడుతున్నది.

జూన్ 16వ తేదీన నివేదిత, మరికొందరితో కలసి అల్మోరా నుంచి కాశ్మీర్‌కు బయలుదేరారు స్వామీజీ. దారిపొడవునా అద్భుతమయిన ప్రకృతి దృశ్యాలు! వాటితోపాటు స్వామీజీ సమక్షం ఆ బృందంలోని వారికి ఆ ప్రయాణం చిరస్మరణీయంగా ఒప్పారింది. దారిలో ఒక గుట్ట తారసపడినప్పుడు స్వామీజీ ఇలా వ్యాఖ్యానించారు: "ఈ గుట్ట మీద గంధర్వులు[1] జీవిస్తున్నారు. స్వయంగా నేను ఒకరిని చూడడం తటస్థించింది. వారి గురించి అక్కడి ప్రజలు చెప్పుకోవడం కద్దు. కానీ ఆ సంగతి నాకు తరువాతే తెలిసింది."

గంధర్వ దర్శనం

వేదకాలం నాటి ఋషులు జీవించిన ప్రదేశం హిమాలయాలు. అక్కడ వేదమంత్రాలు సహజంగానే హృదయంలో మెదలుతాయి. స్వామీజీ కూడా అనేక మంత్రాలు ఉచ్చరించారు. వాటి తాత్పర్యం విశదీకరించారు. ప్రత్యేకించి అభ్యారోహ మంత్రం, శాంతి మంత్రాలు కొన్నింటిని వారి కోసం అనువదించారు కూడా.[2]

గుర్రబ్బండిలో వెళ్లవలసిన చోట్లకు ఆయన పాశ్చాత్య శిష్యులు ఒక్కొక్కరుగా మారుతూ ఆయనతో పయనించారు. స్వామీజీ తమ జీవితంలో జరిగిన అనేక సంఘటనలను పేర్కొన్నారు. చెడును గెలువగలిగిన ఏకైక ఆయుధం ప్రేమ అని చెప్పి ఒక సంఘటన తెలిపి దానిని వివరించారు కూడా.

స్వామీజీ బడి సహాధ్యాయి ఒకరు కాలాంతరంలో గొప్ప సంపన్నుడయ్యాడు. ఆతడికి హఠాత్తుగా జబ్బు చేసింది. ఆ జబ్బు ఏమిటో, దానికి చికిత్స ఏమిటో డాక్టర్లు నిర్ధరించలేకపోయారు. అంతా పెదవి విరిచి తరువాత అతడికి జీవితం మీద విరక్తి కలిగింది, అతడు మతాన్ని అభిలషించాడు. తనతో చదువుకొన్న నరేంద్రుడు సన్న్యాసం స్వీకరించినట్లూ, ఆతడు యోగంలో అగ్రగణ్యుడనీ విని స్వామీజీకి కబురు పంపి, ఎలాగైనా తనను ఒకసారి కలుసుకోమని విజ్ఞప్తి చేశాడు. ఆతడి విన్నపాన్ని మన్నించి స్వామీజీ ఆతణ్ణి చూడడానికి వెళ్లారు.

ప్రేమనే అర్పిస్తున్నాను

---

1. దేవతాగణంలో ఒక వర్గంవారు; సంగీత, గాన కళలకు అధిష్ఠాన దేవతలు.

2. **అభ్యారోహ మంత్రం :** ఓం అసతో మా సద్గమయ । తమసో మా జ్యోతిర్గమయ । మృత్యోర్మాఽమృతం గమయ ॥ ఓం ॥

రోగి పడక ప్రక్కన కూర్చునప్పుడు ఒక ఉపనిషత్తు మంత్రం స్వామీజీ మనస్సులో మెదలింది. "బ్రహ్మ తం పరాదా ద్యోஉన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మ వేద క్షత్రం తం పరాదా ద్యోஉన్యత్రాత్మనః క్షత్రం వేదలోకా స్తం పరాదు ద్యోஉన్యత్రాత్మనః లోకాన్వేద...."[1]

పై మంత్రాన్ని స్వామీజీ ఉచ్చరించారు. పర్యవసానం ఆశ్చర్యజనకం! స్వామీజీ ఈ మంత్రాన్ని ఉచ్చరించగానే మిత్రుడు మంత్రార్థాన్ని అవగతం చేసుకోగలిగాడు. ఆతడు తన దేహంలో ఒక నూతన శక్తి జనించినట్లు గ్రహించాడు; వైద్యులు నయం చేయలేని రుగ్మత నుండి అతడు త్వరలోనే కోలుకొన్నాడు. ఇది చెప్పి స్వామీజీ కొనసాగించారు: "నేను కొన్ని సమయాల్లో మీకు అర్థం కానిది చెబుతాను, కొన్ని సమయాల్లో కోపంతో ఏదో మాట్లాడతాను. కానీ నా మనస్సులో ప్రేమ తప్ప మరేదీ లేదు, మరి దేనినీ నేను బోధించలేదని గుర్తుంచుకోండి. మనం ఒకరిని అభిమానిస్తున్నామని అర్థం చేసుకొంటే మాత్రం చాలు, అంతా సవ్యంగా ఉంటుంది."

గూటిపడవల్లో వాసం

జూన్ 20వ తేదీన వారు బారాముల్లా చేరుకొన్నారు. అక్కడ స్వామీజీ, ఆయన బృందమూ దాదాపు నాలుగు నెలలు 'డుంగా' అని పేర్కొనబడే గూటి పడవల్లో బస చేశారు. ఇవి దాదాపు 70 అడుగుల పొడవు, రెండు మంచాలు పట్టే వెడల్పూ గలవి. చుట్టూ అందమైన చాపలు వ్రేలాడదీయబడి ఒక ఆహ్లాదకరమైన గది వాతావరణాన్ని కల్పించాయి. ఏ చోట కావలసినా చాపలు చుట్టి, వెలుతురో, గాలో రావడానికి వీలున్నది. స్వామీజీ, మరొక సన్న్యాసి కలసి ఒక గూటిపడవలో బస చేశారు. మిసెస్ సారా, మిస్ మెక్లౌడ్ ఒకదాన్లో, నివేదిత, మిసెస్ పేటర్సన్ మరొక దాన్లో బస చేశారు. భోజనశాల కోసం ఒక పడవను కేటాయించుకొన్నారు. ఈ విధంగా నాలుగు గూటిపడవల్లో వారు బస చేశారు.

---

1. బ్రాహ్మణాది వర్ణములు, భూదాదిలోకాలు, ఇంద్రాది దేవతలు, సర్వ ప్రాణులూ ఆత్మస్వరూపులే, ఆత్మకన్నా భిన్నమైనవారు కారు. ఆ బ్రహ్మక్షత్రాదులు ఆత్మస్వరూపులు కాదని ఎవడు భావిస్తాడో, వాడిని ఆ బ్రహ్మక్షత్రాదులే పరాభవిస్తారు. వేదాలు, దేవతలు ఆత్మ స్వరూపులు కాదనుకొనినచో వారే పరాభవింతురు. ఈ ఆత్మ ఏది కలదో, అదే ప్రపంచంగా కనబడుతున్నది.

—*బృహదారణ్యకోపనిషత్, 4. 5. 7*

పడవ నడిపేవారు తమ కుటుంబంతో ఆ పడవలో ఒక మూలగా నివసిస్తారు. కొన్ని సమయాల్లో పడవను తెడ్లతో తడవులాడుతూ నడిపారు; కొన్ని సమయాల్లో పడవకు తాడుకట్టి తీరం వెంబడి నడుచుకొంటూ ఈడ్చుకు వెళ్లారు. పడవ కదలుతూన్నట్లు తెలియకుండా అది తేలుతూ పోయేలా వారు ప్రతిభా వంతంగా పడవ నడిపారు. జీలం నదిలోనో, సరోవరాలలోనో లోపలికి వెళ్లదలచు కొంటే వారికి ఒక రోజు ముందే తెలుపాలి. అందుకు ఎన్ని రోజులు పడుతుందో లెక్కగట్టి, అవసరమైనంత ఆహారపదార్థాలు, కాయగూరలు, గ్రుడ్లు, కోళ్లు, బాతులు, వెన్న, పండ్లు, పాలు మొదలైనవి నిల్వ చేసుకొంటారు. వీటిని పడవ క్రింద గదులలో పదిలపరుస్తారు.

స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి, ఆయనతో చర్చించడానికి అనేక సమయాల్లో కాశ్మీరీ పండితులు రావడం కద్దు. స్వామీజీ విశాల భావనలనో, 'మ్లేచ్ఛులు' అని పరిగణింపబడ్డ పాశ్చాత్యులతో కలసి ఆయన జీవించడాన్నో వారు అంగీకరించ లేకపోయారు. "స్వామీజీ, ఈ స్త్రీలను మీతో కలసి బసచేయడానికి ఎందుకు అను మతించారు? అందునా వీరు మ్లేచ్ఛులు, అస్పృశ్యులు" అనేవారు. ఆ సందర్భంలో క్రింది గదుల నుండి కోడిపిల్లలు, బాతులు చేసే కూతలు వినవచ్చేవి. పండితులు చుట్టూ కలయచూసేవారు. స్వామీజీ – తమ శిష్యులను చూసి కళ్లు మిణకరించే వారు. ఆ పండితులకు ఏమీ అర్థం కాదు. వీరు మాంసాహారులని తెలిస్తే ఆ పండితులు మూర్ఛపోయేవారు!

స్వామీజీని సనాతనులు అంగీకరించలేదు. అదే విధంగా ఆయన పాశ్చాత్య శిష్యులను తక్కిన పాశ్చాత్యులు అంగీకరించలేదు. "స్వామీజీ మిమ్మల్ని స్వీకరించి నప్పటికీ ఆయన మీతో మర్యాదగా వ్యవహరించలేదు; తలపాగా ధరించకుండా మీ వద్దకొచ్చి మాట్లాడడం నుంచి! ఈ సంగతి మీకు అర్థం కాలేదా?" అని వారు ప్రశ్నించారు. "రెండు దేశస్థులలోని మూర్ఖత్వాన్ని చూసి మాలో మేం నవ్వుకొన్నాం" అని మిస్ మెక్లౌడ్ వ్రాస్తున్నది.

బారాముల్లా నుంచి జీలం నది మీదుగా గూటిపడవల్లో వారు శ్రీనగర్‌కు బయలుదేరారు. కన్నులపండువ చేసే ప్రకృతి దృశ్యాల సమాహారంగా ఆ పయనం అలరారింది. రెండవ రోజు ప్రయాణంలో ఒక గ్రామాన్ని వారు దాటి వెళ్లవలసి వచ్చింది. స్వామీజీ వారిని ఆ గ్రామంలోకి తోడ్కొని వెళ్లారు. అక్కడ ఒక మహమ్మదీయ స్త్రీని వారికి పరి చయం చేశారు. ఆ స్త్రీ కంబళి నేస్తూ ఉంది. కోడళ్లు, మనుమలు, మనుమరాళ్లు

మహమ్మదీయ స్త్రీ అభిజాత్యం

వారికి సహాయం చేస్తున్నారు. నిరుడు స్వామీజీ కాశ్మీర్‌కు వచ్చినప్పుడు ఆమెను కలుసుకోవడం తటస్థించింది. అప్పుడు జరిగిన సంఘటనను ఆయన జ్ఞాపకం చేసుకొన్నారు. నాడు దప్పిక తీర్చుకోవడానికి ఆమెను నీళ్లు అడిగారు. ఆమె నీరిచ్చింది. దాహం తీరగానే స్వామీజీ ఆమెతో, "అమ్మా! నువ్వు ఏ మతానికి చెందిన దానివి?" అని అడిగారు. ఆమెలో ఆభిజాత్యం కానవచ్చింది. గంభీరంగా, "అల్లా కారుణ్యం వలన నేను ఒక మహమ్మదీయురాలిని" అని జవాబిచ్చింది. ఒక మహమ్మదీయురాలిగా ఉండడంలో ఆమెకున్న ఆభిజాత్యం స్వామీజీని అమితంగా ఆకర్షించింది. ప్రతి భారతీయుని వద్ద ఈ ఆభిజాత్యం, తన మతం పట్ల ఆభిజాత్యం, తన వంశావళి పట్ల ఆభిజాత్యం, తన సంస్కృతి పట్ల ఆభిజాత్యం, తన పూర్వీకులపట్ల ఆభిజాత్యం ఉన్నట్లయితే భారతదేశపు నుదుటివ్రాత మరో విధంగా ఉండేదని బహుశా ఆయన హృదయం భావించివుంటుంది! ఎడతెగ కుండా దాదాపు 22 రోజులు స్వామీజీ, ఆయన బృందమూ గూటిపడవల్లో వాసం చేశారు. శ్రీనగర్ చుట్టూ వారి పయనం సాగింది. వారి ఎదుట కాశ్మీర్ చరిత్రను అనేక కోణాల్లో చూపించారు స్వామీజీ. వారు భోజనం కూడా మరచి స్వామీజీ వాక్ వృష్టిలో తడసిపోయిన రోజులు కూడా ఉన్నాయి. కాశ్మీర్‌ను దాటివచ్చిన అనేక కాలఘట్టాలు, ప్రత్యేకించి కనిష్కుని కాలం, బౌద్ధం చూపిన సజ్జన ప్రవర్తన, అశోకుని మతసిద్ధాంతం, శివారాధన చరిత్ర లాంటి ఆయన పరపించిన దృశ్యాలు కోకొల్లలు.

ఛెంఘిజ్‌ఖాన్ గురించి ఆయన తెలిపిన అభిప్రాయం చింతనాయోగ్య మయినది. ఆయన ఇలా అన్నారు: "సామాన్యంగా అనుకొన్నట్లు ఛెంఘిజ్‌ఖాన్ ఒక బందిపోటు లేదా హంతకుడు కాడు. నెపోలియన్‌లా, అలెగ్జాండర్‌లా ఆతడు ఒక గొప్ప వీరుడు. ఆతడు కూడా సమైక్యతా భావనతో అమితంగా ఆకట్టుకోబడ్డాడు; ప్రపంచాన్ని అతడు సమైక్య పరచగోరాడు. ఎలా ఒక భగవంతుడు కృష్ణునిగా, బుద్ధునిగా, ఏసుక్రీస్తుగా అభివ్యక్తమవుతున్నాడో అదే విధంగా ఒకే ప్రాణమే ఛెంఘిజ్‌ఖాన్, అలెగ్జాండర్, నెపోలియన్ - ఈ ముగ్గురి ద్వారా అభివ్యక్తమయింది, మూడు రకాలయిన విజయాల్ని సంతరించుకొందని తోస్తున్నది."

ఛెంఘిజ్‌ఖాన్

శివుడు ఆవాసం చేసే హిమాలయ భూముల్లో స్వామీజీకి శివుని గురించిన చింతనలు అధికరించాయి. తన దేహంలో పార్వతీదేవికి సగమిచ్చిన అర్ధనారీశ్వర రూపం గురించి ఒక రోజు ఆయన వివరించారు. స్త్రీ-పురుష తత్త్వాల సంగమం

మాత్రమే కాదు; రెండు మహోన్నత చింతనల సంగమంగానూ ఆ రూపం భాసిల్ల డాన్ని స్వామీజీ నొక్కివక్కాణించారు. పరమేశ్వరుడు త్యాగానికి అధిష్ఠాన దైవం;

అర్ధనారీశ్వరుడు

పార్వతీదేవి మాతృమూర్తి. ఇద్దరూ కలసివున్న రూపం త్యాగ, మాతృత్వ ఆరాధనా సంగమాన్ని తెలుపుతున్నది. శివుడు జ్ఞాన మూర్తి, జగజ్జనని ప్రేమమయమూర్తి. యథార్థ స్థితిలో జ్ఞానమూ, భక్తీ ఏకమవడం ఈ రూపం సూచిస్తూందని చెప్పుకోవచ్చునని ఆయన విశదీకరించారు.

స్వర్గం నుండి భూమిపై అవతరించిన గంగానది మొదట శివుని జటా జూటంలో పడి, ఆ తరువాత భూమ్మీద నదిగా ప్రవహించిందని ఒక పురాణగాథ ఉంది. అందుకు స్వామీజీ ఒక క్రొత్త భాష్యం చెప్పారు. గంగ జాలువారడానికి ఎందుకు శివుని జటాజూటాన్ని ఎంచుకొంది? ఎందుకంటే గంగ మాత్రమే కాదు; అన్ని నదులూ, జలపాతాలూ శివభక్తురాండ్రు, శివుణ్ణి ఆరాధించేవారు. ఉప్పొంగి ప్రవహించే నదులూ, పర్వత శిఖరాల నుంచి క్రిందపడే జలపాతాలూ ఏం గానం చేస్తున్నాయి, ఏం మాట్లాడుతున్నాయో నిశితంగా ఆలకిస్తే, అది 'వ్యోం వ్యోం, హరహర'[1] అంటున్నట్లు ఉంటుంది. శివభక్తురాలైనందువల్లే గంగ శివుని జటాజూటాన్ని మొదటి ఆవాసంగా ఎంచుకొంది.

ఒక వినోదభరిత చిత్రం

ఈ పయనం గురించి తాను వ్రాసికొన్న అంశాల సంగ్రహ పుస్తకంలో (Notes on Some Wanderings with the Swami Vivekananda) స్వామీజీ గురించి ఒక వినోదభరిత చిత్రాన్ని సోదరి నివేదిత సమర్పిస్తు న్నది. అది ఆయన చింతనా ప్రవంతిని గురించినది. ఆయన ఒక భావాన్ని ఎంచుకొని మాట్లాడనారంభించినప్పుడు, అదే ముమ్మాటికీ నిజమని శ్రోతలు దృఢంగా నమ్మే విధంగా మాట్లాడేవారు. సమయ సందర్భాలను పట్టించుకోకుండా మాట్లాడుతూనే ఉంటారు. ఒక రోజు ఇలాగే ఉదయం భక్తి గురించి మాట్లాడనారంభించారు. శివుడు, పార్వతి, రాధ-కృష్ణుల మధ్య నెలకొన్న భక్తి గురించి మాట్లాడనారంభించిన ఆయన ఉదయకాల అల్పాహార సమయం దాటిపోవడం కూడా తెలియకుండా మాట్లాడసాగారు. ఆయనకు ఆకలి లేనట్లే అనిపించింది. చివరికి ఏదో విధంగా అల్పాహారం

---

1. శివుని నామధేయాల్లో వ్యోం అన్నది ఒకటి. వ్యోం అంటే ఆకాశం లేదా ఆరుబయలు (space) – శివుడు ఆకాశరూపి లేదా సర్వాంతర్యామి అని అర్థం. శివుని నామధేయాల్లో 'హర' కూడా ఒకటి.

స్వీకరించడానికి కూర్చునప్పుడు ఆయన, "వారి మధ్య నెలకొన్న భక్తి ఉన్నట్లయితే ఆ వ్యక్తికి తిండి ఎందుకు?" అని అడిగారు.

కొన్ని సమయాల్లో ఆయన భావోద్దేశం ఏమిటో అవగతం చేసుకోవడం చాలా కష్టం. ఇప్పుడు ఒకటి చెబుతారు. అదే పరమ సత్యంలా మాట్లాడతారు. మరుక్షణమే దానికి వ్యతిరేకమైన అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేస్తారు. ఒక రోజు కొందరు సన్న్యాసులు పాదరక్షలు లేకుండా నడచిపోవడం చూసి, "ఇది అనాగరకత" అంటూ దేహమాత్రమైన ఇటువంటి తపస్సును గర్హించారు. కాసేపయ్యాక, "కానీ ఇటువంటి 'అనాగరకత' లేకుండా సుఖభోగ జీవితంలో మనిషి మునిగి పోయి మగటిమినే కోల్పోయి ఉంటాడు" అన్నారు.

ఇటువంటి కోకొల్ల సంఘటనలు స్వామీజీ జీవితంలో చూడవచ్చు. తమకంటూ ఒక అభిప్రాయం లేకపోవడం వలన ఇలా మాట్లాడారా? లేక తమ మాటకారితనం చూపడానికి ఇలా మాట్లాడారా? ఇలాంటి ప్రశ్నలకు జవాబు లేదనే చెప్పుకోవాలి. స్వామీజీ మాత్రమే కాదు; ఆయన గురువయిన శ్రీరామ కృష్ణులు మాత్రమే కాదు; మన ప్రాచీన ఋషులు, మునులు ఈ రీతిలోనే మాట్లాడారు; శాస్త్రాలు కూడా ఈ మార్గాన్నే అనుసరించాయి.

ఆ మార్గం ఏమిటి?

ప్రతి నాణేనికి రెండు ప్రక్కలు ఉంటాయని అంగీకరించే మార్గం. పూర్తిగా మంచితనమూ లేక పూర్తిగా దుష్టత్వమూ అంటూ లోకంలో ఏదీ లేదు. నిప్పు లేనిదే పొగ రాదు; మంచితనం ఉంటే, దుష్టత్వమూ ఉండే తీరుతుంది. అందు వలన ఆచార్యులూ, శాస్త్రాలూ రెండు వైపులా చూసి, ఎంచుకొనే బాధ్యతను మనకే వదలివేస్తున్నారు. "నా మనస్సుకు తోచింది మీకు చెప్పాను. దాని 'తలా తోకా' తీసివేసి మీరు స్వీకరించవచ్చు"[1] అని శ్రీరామకృష్ణులు తమదైన గ్రామ్యభాషలో వచించేవారు. భగవద్గీతలోను, "గోప్యమైన వాటిలో గోప్యతరమైన జ్ఞానాన్ని నీకు బోధించాను. దానిని నువ్వు సంపూర్ణంగా విచారణచేసి, నీ ఇష్టానుసారం చేయి"[2] అని శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితో చెప్పడం చూడవచ్చు.

---

1. 'శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస' సంపుటం 2, పుట 270.
2. ఇతి తే జ్ఞాన మాఖ్యాతం గుహ్యాద్గుహ్యతరం మయా ।
   విమృశ్యైతదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥

   — *భగవద్గీత, 18,63*

స్వామి వివేకానంద సాహిత్యం చదువుతున్నప్పుడు ఈ భావనను జ్ఞప్తిలో ఉంచుకోవడం అవసరం.

క్షీరభవాని

ఒక రోజు స్వామీజీ హఠాత్తుగా ఏకాంతంలో ఉండగోరి బయలుదేరారు. ఆయనతోపాటే బృందం కూడా బయలుదేరింది. అందరూ కలిసి క్షీరభవానీ దేవి ఆలయానికి వెళ్లారు. హైందవేతరులెవరూ ఆ ప్రాంతానికి వెళ్లింది లేదని చెప్పుకొంటారు. స్వామీజీ బృందంలోని క్రైస్తవులయిన ఆ పాశ్చాత్యులే ప్రప్రథమంగా వెళ్లిన వారని చెప్పుకోవచ్చు. తోడ్కొని వెళ్లిన పడవవాడు మహమ్మదీయుడైనప్పటికీ, "పాదరక్షలు ధరించి ఎవరూ ఆ ప్రాంతానికి వెళ్లకూడదు" అని ఆపివేశాడు; అతడు కూడా పాదరక్షలు విడిచే ఆలయంలోకి వెళ్లాడు. అప్పుడు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "కాశ్మీర్‌లో వెల్లివిరిసిన మహమ్మదీయ మతం పూర్తిగా హైందవమయమయిపోయింది. వారు 40 మంది ఋషులనే ఆరాధిస్తున్నారు, వ్రతాలు అనుష్ఠించి హైందవ దేవాలయాలను సందర్శిస్తున్నారు."

ఏకాంత జీవితం పట్ల ఉత్సుకత జనించినప్పుడల్లా స్వామీజీ ఆ బృందం నుండి విడిగా వెళ్లిపోయేవారు. తిరిగి వచ్చినప్పుడు ఆయనలో నూతనోత్సాహం ప్రస్ఫుటంగా కనిపించేది; పరబ్రహ్మ స్వరూపుడైన ఆ భగవంతుని పాదపద్మాలను స్పృశించినందున జనించిన నూతనోత్సాహమని తక్కినవారు అవగతం చేసుకోగలుగుతారు. అలా తిరిగి వచ్చినప్పుడు కొన్ని ఉద్వేగభరిత భావనలు వ్యక్తం చేసేవారు; "దేహం గురించి ఆలోచించడం కూడా పాపమే," "అతీంద్రియ శక్తులను అభివ్యక్తం చేయడం తప్పు", "వస్తువులు పెరగడంలేదు. అవి ఎలా ఉన్నాయో యథాతథంగా అట్లే ఉన్నాయి. వాటిలో మార్పులు కలిగించడం ద్వారా మనం అభివృద్ధి చెందుతున్నాం" అంటూ వచించేవారు.

ఒకసారి ఇట్లే చెప్పాపెట్టకుండా ఏకాంతంలోకి వెళ్లగోరిన స్వామీజీ, అమర్‌నాథ్ వెళ్లాలనుకొని బయలుదేరారు. కాని ఆయన అనుకొన్న మార్గం గుండా వెళ్లలేకపోయారు. ఉష్ణోగ్రత కారణంగా హిమానీనదాలు కరగి ఆ మార్గాన్ని అస్తవ్యస్తం చేశాయి. ఐదు రోజుల తరువాత ఆయన తిరుగుముఖం పట్టారు.

జూలై 4

అమెరికా స్వాతంత్ర్యదినోత్సవమయిన జూలై 4వ తేదీ సమీపించింది. ఆ బృందంలో ఇద్దరు అమెరికన్లు. "ఆహా, అమెరికా జాతీయ పతాకం ఉంటే వారి స్వాతంత్ర్య దినోత్సవాన్ని వేడుకగా జరుపుకొనేవారం గదా!" అన్నది నివేదిత. స్వామీజీ ఒక దర్జీని రప్పించి అమెరికా పతాకాన్ని కుట్టమన్నారు. దాన్లో ఎన్ని నక్షత్రాలు, ఎన్ని రేఖలు లాంటి వివరాలన్నీ

ఆతడికి చెప్పారు. ఆతడు తన శక్తి మేరకు పతాకాన్ని కుట్టి తెచ్చాడు. చూడడానికి అది అంత గొప్పగా లేకపోయినప్పటికీ జూలై 4వ తేదీ ఉదయాన దానిని చూసిన అమెరికన్లు ఎంతో ఆనందభరితులయ్యారు. భోజనశాలగా కేటాయించిన పడవలో ఆ పతాకాన్ని ఆవిష్కరించారు; తరువాత అందరూ ఉపాహారం స్వీకరించారు. ఆ రోజు అక్కడున్న అమెరికన్లకు ఒక చిరస్మరణీయ దినంగా భాసించింది. ఎందుకంటే ఆ రోజు గురించి స్వామీజీ ఒక కవిత రచించి వారికి సమర్పించారు.[1]

'పాద పద్మాలను స్పృశించాను'

ఒక రోజు సాయంత్రం స్వామీజీ ఏకాంతంగా ఒక ఆపిల్ తోటలో కూర్చుని ఉన్నారు. అదొక అపూర్వమైన దినం. ఎందుకంటే తమను గురించి ఎంతో అరుదుగా మాట్లాడే ఆయన నాడు మాట్లాడారు. కూర్చుని ఉన్న స్వామీజీ చేతుల్లోకి గులకరాళ్లను తీసుకొని, వాటిని దొర్లిస్తూ ఇలా అన్నారు: "మరణం నన్ను సమీపిస్తున్నప్పుడు నా బలహీనతలు తొలగిపోతాయి. భయమో, సంశయమో ఏదీ నాలో ఉండవు. బాహ్య ప్రపంచం నా చింతనలో నుండి మాయమైపోతుంది. మరణాన్ని ఎదుర్కోవ డానికి నన్ను సిద్ధం చేసుకోవడంలో నేను లీనమైపోతాను"; స్వామీజీ తమ చేతుల్లోని గులకరాళ్లను ఒకదానితో ఒకటి తట్టారు. "ఈ రాళ్లలా నేను కఠోరమైన వాణ్ణి. ఎందుకంటే నేను భగవంతుని పాదపద్మాలను స్పృశించాను."

దీనికి కొనసాగింపుగా స్వామీజీ తమ పరివ్రాజక జీవితంలో జరిగిన కొన్ని సంఘటనలు వివరించి చెప్పారు. అప్పుడు హఠాత్తుగా అక్కడున్న గ్రామస్థులు కొందరు చేతికి లోతుగా గాయమైన ఒక పిల్లవాణ్ణి స్వామీజీ వద్దకు తీసుకువచ్చి ఎలాగైనా నయం చేయమని అర్థించారు. స్వామీజీ ఓపిగ్గా ఆ గాయాన్ని కడిగి, వస్త్రం తగులబెట్టగా వచ్చిన బూడిదను గాయంలో వేసి కట్టి, రక్తస్రావాన్ని ఆపి, పంపించారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5.

40 అమరనాథ్ దర్శనం

ప్రభో! పరమేశ్వరా! చిన్నతనం నుండి నీ శరణాగతుణ్ణి. ధ్రువ ప్రాంతాలో, పర్వత శిఖారాలో, అగాధ సముద్రమో ఎక్కడ నేను జీవించినా అక్కడ నువ్వు నాకు తోడుగా ఉన్నావు! నువ్వు ఎన్నడూ నన్ను వదలిపెట్టవు!

— **స్వామి వివేకానంద**

దాదాపు 12000 అడుగుల ఎత్తులోని గుహలో మంచులింగంగా కొలువుదీరివున్న అమరనాథ్ శివుని దర్శనం శివభక్తులకు పరమానందదాయకం అనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. హిమాలయ శ్రేణిలో, మంచుపర్వతాల మధ్య సాధారణంగా మంచుతో ఘనీభవించిన గుహాలయం అది. ఆషాఢమాస పౌర్ణమి (గురుపూర్ణిమ) నుండి శ్రావణ పౌర్ణమి వరకు భక్తులు అక్కడకు వెళ్లి ఆరాధించడానికి వీలుంటుంది. ఆ రోజుల్లో స్వతస్సిద్ధంగా మంచుతో అక్కడొక శివలింగం రూపొందుతుంది. ఆ రోజుల్లో మాత్రమే అక్కడకు పోయి అమరనాథ్ శివుణ్ణి ఆరాధించడానికి ఆస్కారం ఉంటుంది.

అమరనాథ్ యాత్ర

స్వామీజీ అమరనాథ్ వెళ్లగోరినట్లు మళ్లీ చెప్పారు. దారిలోనున్న పెహల్గామ్ వరకు మెక్లౌడ్, మిసెస్ సారా వెళ్లడానికీ, నివేదిత మాత్రం స్వామీజీతో అమరనాథ్ దాకా వెళ్ళడానికీ నిశ్చయించుకొన్నారు. అమరనాథ్ పోతున్న దాదాపు 3000 మంది యాత్రికులతో కలసిపోవాలనుకొన్నారు స్వామీజీ. 1898 జూలై 26 వ తేదీన స్వామీజీ బయలుదేరారు.

అమరనాథ్ మార్గంలో పెహల్గామ్ మొదటి మజిలీ. ఇక్కణ్ణుంచి అందరూ గుడారాలలో బసచేయవలసి ఉంటుంది; మరో సౌకర్యం లేదు. హఠాత్తుగా గుడారాలు ప్రత్యక్షమవడంతో, అనేక చోట్ల వంట కోసం పొయ్యిలు రగిలించడంతో

వేలమంది జీవించే ఒక క్రొత్త నగరం అకస్మాత్తుగా రూపొందడం ఒక మధురాను భూతి. యాత్రికులలో వందలమంది సన్న్యాసులూ ఉన్నారు. విభిన్న సంప్ర దాయాలు, విభిన్న ఆచారవ్యవహారాలు, విభిన్న ఆరాధనాపద్ధతులు, విభిన్న సాధన లంటూ ఆ సన్న్యాసులతో మెలగడం స్వామీజీకి ఒక అద్భుత అనుభవంగా పరిణమించింది.

ఈ యాత్రలో స్వామీజీ ఒక నిరాడంబరమైన భక్తునిగానే జీవించారు. ఏకాదశీవ్రతం, ఒంటిపూట భోజనం - అందునా సనాతన పద్ధతిలో వండినది, జపమాలతో జపం చేయడం అంటూ ఒక మామూలు సన్న్యాసిగా ఆయన జీవించారు.

ఈ జనసందోహంలో పాశ్చాత్య స్త్రీలు ఉండడం పలువురు సన్న్యాసులకు సుతరామూ నచ్చలేదు. అందుకు వారు ప్రతిఘటించి, పాశ్చాత్యులు బస చేసిన గుడారాలు తమ గుడారాల ప్రక్కన ఉండరాదని ఆంక్షపెట్టారు. వారి మనోవైఖరి స్వామీజీకి కోపం తెప్పించింది. ఆయన మానసిక స్థితిని అవగతం చేసుకొన్న నాగా సంప్రదాయ సన్న్యాసి ఒకరు స్వామీజీ వద్దకొచ్చి, "స్వామీజీ, మీరు అపార శక్తిమంతులు. కాని దయచేసి మీ శక్తిని ప్రయోగించకండి" అని విన్నవించాడు. పరిస్థితిని స్వామీజీ అర్థం చేసుకొన్నారు; తమ గూడారాలను కాస్త దూరంలోకి మార్చుకొన్నారు. ఆ రోజు సాయంత్రం స్వామీజీ నివేదితను సన్న్యాసుల గుడారాల వద్దకు తోడ్కొని పోయి, వారి ఆశీస్సులు ఆమెకు ఇప్పించారు. ఆ సన్న్యాసులకు కానుకలు కూడా స్వామీజీ చెల్లించాలనుకొన్నారు.

క్రమంగా స్వామీజీ ఘనతను అందరూ అర్థం చేసుకొన్నారు. ఆయన గుడారంలో సదా సన్న్యాసులు కలుసుకోవడమూ, ఆయన ఉపదేశాలు శ్రద్ధగా ఆలకించడమూ పరిపాటి అయిపోయింది. నివేదిత కూడా తన నిరాడంబర నైజంతో యాత్రికుల నుండి మర్యాదామన్ననలను పొందింది. పలువురు నివేదితకు అవసరమైన సహాయం అందించి అభిమానంతో ఆమెతో మెలగారు.

ముందుగానే నిర్ణయించుకొన్నట్లు పెహల్గామ్‌లో సారా, మెక్లౌడ్ ఆగిపో యారు; స్వామీజీతో నివేదిత మాత్రమే వెళ్లింది. అక్కడ నుంచి అమరనాథ్ దాదాపు 30 మైళ్ళ దూరంలో ఉంది. దారిపొడవునా మంచుపర్వతాలూ, అందమైన ప్రకృతి దృశ్యాలూ కన్నుల పండువ చేశాయి; అదే సమయంలో ఎంతో శ్రమకోర్చి పయనించవలసి వచ్చింది. తొమ్మిది మైళ్ల దూరంలోని చందన్‌వారీలో ఒక హిమానీనదాన్ని దాటవలసి వచ్చింది. విపరీతంగా జారుతున్న ఈ బాట ఎంతో ప్రమాదభరితమయినది. నివేదితకు ఇది మొదటి అనుభవం. ఇక్కడ నుండి పర్వత

ఆరోహణ ప్రారంభమవుతుంది. హిమాలయాల్లో పర్వతారోహణ ఒక భ్రాంతిమయ అనుభవంగా పరిణమిస్తుంది. ఒక పర్వతం కనిపిస్తున్నట్లుగా ఉంటుంది, దానిని ఎక్కితే అంతా పూర్తియైనట్లుగా అనిపిస్తుంది. కాని పర్వత శిఖరాన్ని చేరుకొన్నప్పుడు, ప్రక్కన మరో పర్వతం కానవస్తుంది. దానిని దాటితే మరొకటి. ఈ విధంగా పర్వతశ్రేణి కొనసాగుతుంది. ఇలా ఎన్ని పర్వతాలను దాటామో తెలియరాదు. స్వామీజీ, నివేదిత ఇలా కొనసాగించి అనేక పర్వతాలను దాటినప్పుడు చివరగా ఎదురయింది ఒక ఏటవాలు ప్రాంతం. దానిని దాటి వారు 14000 అడుగుల ఎత్తు ప్రదేశంలో బస చేశారు. ఆ ప్రాంతపు పరమ ప్రశాంతతను కవితగా నివేదిత రూపొందించింది:

"ప్రశాంతత అంటే ఏమిటో ఆ రోజే ప్రప్రథమంగా చవిచూశాను – అంతటి ప్రశాంతత! దేవదారు వృక్షాలు చేస్తున్న మర్మర ధ్వనులను గమించి, స్వచ్ఛమైన వాగుల లహరి కూడా అక్కడ శూన్యం. వాగు మాత్రమే ప్రవహిస్తూంది, కాని అది కూడా ఏమిటో మంచులో ఘనీభవించినట్లు మౌనంగా ప్రవహిస్తూన్నది. చెట్టు చేమలు లేవు, ఆకాశంలో చంద్రోదయం అయింది – దాదాపు పౌర్ణమి! దాని వెలుగులో ఆ పావన మంచుపర్వతాలన్నీ ధవళవర్ణంలో మెరసిపోతున్నాయి. అర్ధరాత్రి ఆకాశం ఇంత నీలంగా ఉండడం మరెక్కడా చూడలేం. రాత్రి వచ్చి పర్వత శిఖరాలతో ఏదో మాట్లాడగా, ఆ మాటలు నక్షత్రాలకు వెళ్లి, ప్రగాఢ ప్రశాంతతగా మారి, ఆ హిమానీనదాలతో ముచ్చటిస్తున్నట్లుగా భాసించింది."

అప్పుడప్పుడు స్వామీజీ ఎక్కడకు పోతున్నారో తెలియకుండా మాయమయ్యే వారు. నివేదిత ఆ సమయాలను తక్కిన యాత్రికులతో గడిపింది.

పంచతరణిగా పేర్కొనబడే ఐదు నదుల ప్రాంతం వచ్చింది. అక్కడ ఒకటి వెనుక ఒకటిగా ఐదు నదులలోను తడిగుడ్డలతోనే నడచి వెళ్లి స్నానమాచరించడం సంప్రదాయం. స్వామీజీ అట్లే చేశారు. పంచతరణి నుంచి అమరనాథ్ శివుణ్ణి దర్శించుకోవచ్చుననే ఆలోచనే వారిని అమిత పారవశ్యంలో ముంచివేసింది. పయనం కొనసాగింది. పల్లకీలో వెళ్లేవారు కూడా కాస్త దూరం తరువాత పల్లకీలు దిగి నడిచే తీరాలి. ఎముకలు కొరికే చలి, ఏటవాలు ప్రాతం. స్త్రీలూ పురుషులూ, సన్న్యాసులూ, సన్న్యాసినులూ బృందాలు బృందాలుగా పయనం సాగించారు.

చివరి ఒకటి రెండు గంటల ప్రయాణం మరీ ప్రమాదభరితంగా పరిణ చింది. ఒక అడుగు పొరపాటున వేస్తే మరణం తథ్యమనే స్థితిలో అతి సన్నని బాట గుండా వెళ్లాలి. పైగా ఏటవాలు ప్రాంతాలు! స్వామీజీ మరీ అలసిపోయి

వెనుకబడ్డారు. స్వామీజీ ఏకాంతాన్ని అభిలషించిన కారణంగా ఆయనను వదలి ముందుగా పోతున్న నివేదిత స్వామీజీ రాకపోవడం చూసి నిరీక్షించింది. చివరగా స్వామీజీ ఎంతో అలసిపోయి వచ్చి చేరుకొన్నారు. అప్పుడు కూడా నివేదితతో ఏమీ మాట్లాడకుండా ఆమెను ముందుకు వెళ్లమని చెప్పి, తాము అక్కడే ఆ భయంకరమైన చలిలో స్నానం చేయబోతున్నట్లు చెప్పారు.

చిట్టచివరికి అమరనాథ్ గుహను చేరుకొన్నారు. స్వామీజీ స్నానం చేసి, కౌపీనం మాత్రం ధరించి, దేహమంతా విభూతి అలదుకొని, మైమరచిన స్థితిలో గుహలోకి వెళ్లారు. ఆయన ముఖాన చిరునవ్వు వికసించింది. విశ్వాన్ని సృష్టించి, రక్షించి, భక్తితో సేవించేవారికి మరణంలేని అమరత్వం ఒసగడానికి పరమేశ్వరుడు అమరనాథునిగా, మంచులింగంగా కొలువుదీరివున్న అద్భుత దృశ్యాన్ని స్వామీజీ తిలకించారు. వెనుక వచ్చిన భక్తులు నినదించిన 'ఓం నమశ్శివాయ, ఓం నమశ్శివాయ!' మంత్రం మిన్నుముట్టింది. స్వామీజీ అమరనాథునికి సాష్టాంగ ప్రణామం చేశారు. ఆయన ప్రణామం చేసినప్పుడు అక్కడున్న పావన పావురాలు సవ్వడి చేస్తూ పైకి ఎగిరి పోయాయి. ఆయన దేహం భక్తిపారవశ్యంతో కంపించింది. ఆయన మనస్సులో ఏ ఏ భావనలు ఉవ్వెత్తున లేచినాయో ఎవరి కెరుక! చిన్నతనం నుంచి తమ మనస్సులో శాశ్వతమైన అమరునిగా కొలువుదీరివున్న ఆ అమరనాథ శివుణ్ణి ప్రత్యక్షంగా తిలకించినప్పుడు ఆయన భావోద్వేగాలు ఎలా అలల్లా ఎగసిపడ్డాయో, ఎవరు చెప్పగలరు! ఆయన పెదవి విప్పలేదు. నాడు అక్కడ ఆయన అమర నాథుణ్ణి దర్శించారు! మరణాన్ని నిర్జించిన ఆ పరమేశ్వరుణ్ణి, నిజానికి మరణాన్ని నిర్జించి స్వామీజీ దర్శించి ఉండాలి! ఎందుకంటే "ఆయన మరణాన్నే నిర్జించి వచ్చారు. ఆయన హృదయ స్పందన ఆగిపోయి ఉండాలి. కాని ఆయన హృదయం వాచి, ఉబ్బింది" అని తరువాత ఆయనను పరిశోధించిన వైద్యుడు వ్యాఖ్యానించాడు.

అమరనాథ్ దర్శనం

మూర్తీభవించిన ప్రశాంతతను సంతరించుకొని స్వామీజీ గుహ నుంచి బయటికి వచ్చారు. కాసేపు విశ్రాంతి తీసుకొన్న తరువాత, భుజించి అందరూ గుడారాల్లో విశ్రమించారు. దాదాపు అరగంట తరువాత స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "ఆ మంచులింగం సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరుడే! అక్కడంతా ఆరాధనమయమే! ఇంత అందమయిన, ఇంతగా ఆత్మోద్వేగాన్ని మేలుకొలిపిన చోటికి నేనింత దాకా వెళ్లింది లేదు."

అమరనాథుడు ఒసగిన అమరత్వం

అమరనాథ్‌లో స్వామీజీ అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక అనుభూతి పొందారనడం రూఢి. కాని అదేమిటో పూర్తిగా ఆయన ఎవరితోనూ చెప్ప లేదు. అయినప్పటికీ దాన్లోని కొన్ని అంశాలను అప్పుడప్పుడు వ్యక్తం చేయకపోలేదు. స్వామీజీ శిష్యుడైన శరశ్చంద్ర వ్రాసిన "సంభాషణలు" విభాగంలో ఈ క్రింది విధంగా చూడవచ్చు:

స్వామీజీ కాశ్మీర్ నుండి తిరిగి వచ్చి రెండు మూడు రోజులయింది. ఆయన ఆరోగ్యం అంతగా బాగాలేదు. శిష్యుడు మఠానికి రాగానే బ్రహ్మానందస్వామి ఇలా అన్నారు: "స్వామీజీ కాశ్మీర్ నుంచి తిరిగి వచ్చిన తరువాత ఎవరితోనూ మాట్లాడడం లేదు. గాఢమైన ఆలోచనలలో మునిగి ఒకేచోట కూర్చుని ఉన్నారు. నువ్వు వెళ్లి మాటల్లోకి దింపి, ఆయన మనస్సును కాస్త బయటి వ్యవహారాల్లోకి మళ్లించు."

శిష్యుడు పై అంతస్తులోని స్వామీజీ గదిలోకి వచ్చి చూసేసరికి స్వామీజీ గాఢ సమాధిమగ్నులైనట్లు కనిపించారు. ఆయన ముఖం మీద చిరునవ్వు లేదు. ప్రకాశవంతమైన కళ్లలో బాహ్యదృష్టి లేదు. ఆంతరికంగా ఏదో దర్శిస్తున్నట్లు ఉంది. శిష్యుణ్ణి చూడగానే, "నాయనా, వచ్చావా! కూర్చో" అని మళ్లీ మౌనం వహించారు. స్వామీజీ ఎడమ కన్ను లోపలిభాగం ఎర్రబడి ఉండడం గమనించి శిష్యుడు, "మీ కన్ను ఎర్రబారింది. ఎందుకు?" అని అడిగాడు. "ఏమీ లేదు" అంటూ మళ్లీ ఆయన మౌనం దాల్చారు. ఎంతసేపటికీ స్వామీజీ మాట్లాడక పోవడం చూసి, శిష్యుడు కలత చెంది స్వామీజీ పాదాలు తాకి, "మీరు అమరనాథ్‌లో దర్శించిన విషయాలు కొంచెం నాకు చెప్పరా?" అని అడిగాడు. శిష్యుడు తమ పాదాలు స్పృశించడంతో స్వామీజీ గంభీర వైఖరి కొంచెం మారింది. దృష్టి ఒకింత బాహ్యంలోకి మళ్లి నట్లుంది. ఆయన ఇలా చెప్పారు: "అమరనాథ్ దర్శించినప్పటి నుండి శివుడు, ఇరవై నాలుగు గంటలూ నా శిరస్సు మీదనే ఆసీనుడైనట్లుగా, క్రిందికి దిగనట్లుగా నాకు అనిపిస్తోంది." స్వామీజీ మాటలతో శిష్యుడు అవాక్కయ్యాడు.

స్వామీజీ *:* అమరనాథ్‌లోనూ, క్షీరభవాని ఆలయంలోనూ గొప్ప నియమ నిష్ఠలు పాటించాను. ఇప్పుడు వెళ్లి పొగ త్రాగడానికి పొగాకు సిద్ధం చెయ్యి. అన్ని విషయాలూ చెబుతాను.

శిష్యుడు ఆనందభరితుడై ఆయన ఆజ్ఞను శిరసావహించాడు. స్వామీజీ నెమ్మదిగా పొగ పీలుస్తూ చెప్పనారంభించారు: "అమరనాథ్ పోయే దారిలో, కొండపై నిటారుగా ఎక్కాను. యాత్రికులు సాధారణంగా ఆ మార్గంలో పయనించరు.

కాని ఆ దారిలోనే పోవాలనే పట్టుదల కలిగి అలా చేశాను. అలా ఎక్కడం వల్ల వాటిల్లిన శ్రమ నా దేహంపై కనిపించింది. అక్కడ ఎముకలు కొరికే చలి. సూదులతో గుచ్చినట్లు అనిపించింది.”

శిష్యుడు : అమరనాథ లింగాన్ని దర్శించేటప్పుడు దిగంబరంగా పోవడం ఆచారమని విన్నాను. నిజమేనా?

స్వామీజీ : అవును, నేను కౌపీనం మాత్రం ధరించి, ఒంటి నిండా విభూతి అలదుకొని గుహలో ప్రవేశించాను. నా కప్పుడు చలిగాని వేడిగాని అనిపించలేదు. కాని బయటికి రాగానే చలితో శరీరం గడ్డకట్టుకుపోయింది.

శిష్యుడు : మీరు పవిత్ర పావురాలను చూశారా? ఆ చలిలో ఏ ప్రాణికోటి కనిపించదనీ, కాని అప్పుడప్పుడు అక్కడికి ఎక్కణ్ణుంచో పావురాల గుంపు వస్తుందనీ విన్నాను.

స్వామీజీ : అవును. నేను మూడు నాలుగు తెల్లని పావురాలను చూశాను. అవి ఆ గుహలో నివసిస్తాయో లేక ఆ ప్రాంతంలోని కొండలలో ఉంటాయో నాకు తెలియలేదు.

మరొకసారి దీనిని గురించి స్వామీజీ ప్రస్తావించినప్పుడు, సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరుడే తన ముందు ప్రత్యక్షమైనట్లూ, ఆయన తనకు ‘ఇచ్ఛామృతి’ వరం అనుగ్రహించినట్లూ తెలిపారు.

ఒక రోజు తురీయానందతో స్వామీజీ తమ అమరనాథ్ అనుభవాన్ని ఇలా వివరించారు: “సాకార దేవుని ఉనికి గురించి నేను జవాబు చెప్పలేను. కాని నిర్గుణుడైన పరమాత్మ ఒకరు ఉన్నారు, దేవీ దేవతలున్నారని అక్కడ నాకు నిస్సంశయంగా తెలిసింది.”

మరొక భక్తునితో ఒక సందర్భంలో స్వామీజీ ఇలా చెప్పారు: “అమరనాథ్ నుంచి తిరిగి వచ్చినప్పటి నుండి నా మనస్సు ప్రశాంతత కోసం తపిస్తోంది. ఏం చేయడానికీ పాలుబోవడం లేదు. శాశ్వతంగా మౌనం వహించాలనీ, ఏదైనా గుహలో శాశ్వతంగా ఉండిపోవాలనీ అనిపిస్తున్నది. అమరనాథుడైన పరమేశ్వరుడు నా శిరస్సు మీద ఎనిమిది పగళ్లూ, ఎనిమిది రాత్రుళ్లూ ఆసీనుడై ఉన్నాడు. శిరస్సు మీద కూర్చుని పడిపడి నవ్వాడు. ‘ప్రభో! నా దేహం రుగ్మతతో వాడి పోతున్నది. నీకు నవ్వులాటగా ఉంది!’ అని ఆయనతో చెప్పాను. గురుదేవులు ఏ స్వరూపంలో సాక్షాత్కరించి నన్ను అమెరికా వెళ్లమని ఆదేశించారో, మళ్లీ ఆ

రూపమే సాక్షాత్కరించి నన్ను అమరనాథ్ వెళ్లమని ఆదేశించింది. అందుకే వెళ్లాను."

ఇవి తప్ప తమ అనుభవాల గురించి స్వామీజీ మరే వివరణలూ చెప్పలేదు.

స్వామీజీ ప్రయాణాన్ని కొనసాగిద్దాం.

నివేదిత వ్యాకులత

స్వామీజీకి అనుభూతి కలిగింది, ఆయన శివదర్శనం పొందారు. కాని నివేదిత? మంచులింగాన్ని దర్శించింది, ఆమెకు అదొక అద్భుతమైన అనుభవం. స్వామీజీ గుహ నుంచి బయటికి వచ్చినప్పుడు ఆయన నుండి అభివ్యక్తమైన అనుభూతిమయమైన మహోన్నతజ్యోతిని ఆమె గాంచింది. ఇవి తప్ప ఆంతరిక అనుభూతులు ఏవీ ఆమె పొందలేదు. ఇది ఆమె మనస్సుకు బాధగా పరిణమించింది. స్వామీజీతోనే తన వ్యాకులతను వ్యక్తం చేసింది. స్వామీజీ ఆమెను సాంత్వనపరచి, "ఇప్పుడు ఏదీ నీకు అర్థం కాదు. కాని నువ్వు ఈ పుణ్యతీర్థాన్ని దర్శించుకొన్నావు; ఈ అనుభవం నీలో స్ఫూర్తిని కలిగిస్తుంది, తగిన సమయంలో సాఫల్యత నిచ్చే తీరుతుంది. కాలక్రమంలో దానిని నువ్వు అవగతం చేసుకోగలవు. ఈ తీర్థయాత్ర సత్ఫలాన్ని ఏదో ఒక రోజు నువ్వు పొందుతావు" అన్నారు.

శ్రీనగర్‌లో మఠ స్థాపనకై ప్రయత్నం

అమరనాథ్ నుంచి తిరిగి వచ్చిన స్వామీజీ సెప్టెంబర్ చివరి దాకా శ్రీనగర్‌లో బస చేశారు. కాశ్మీర్ మహారాజు చేసిన ఏర్పాటు ప్రకారం ఆయనకు సకలోపచారాలు జరిగాయి. మునుపు ఒకసారి కాశ్మీర్ మహారాజు ఆయనతో విద్యా కార్యానికై తాను స్థలం ఇస్తాననీ, అవసరమైన స్థలాన్ని స్వయంగా స్వామీజీ ఎంపిక చేసు కోవచ్చుననీ చెప్పివున్నాడు. ఆ మాట ప్రకారం స్వామీజీ ఒక నదీ తీరంలోని మనోజ్ఞమైన స్థలాన్ని ఎంపిక చేశారు. అక్కడ స్త్రీల కోసం ఒక మఠం, సంస్కృత కళాశాల మొదలైనవి నిర్వహించాలని ఆయన ఆశించారు.

అమరనాథ్ నుంచి తిరిగి వచ్చిన తరువాత స్వామీజీ సదా ధ్యాన స్థితిలోనే ఉన్నారు. ఈ స్థితిని చూసి ఆయనతో ఉన్న స్త్రీలు కూడా ప్రగాఢ ధ్యాన జీవితం గడపనెంచారు. ఇది విని స్వామీజీ ఆనందించి "మఠం కోసం ఎంపిక చేసుకొన్న స్థలంలో గుడారాలు వేసుకొని, మీరు అక్కడ ఏకాంత జీవితం గడపండి. ఒక క్రొత్త స్థలంలో ప్రప్రథమంగా స్త్రీలు అడుగిడడం సౌభాగ్యాన్ని పెంపొందిస్తుందంటారు. కనుక మీరు అక్కడకు వెళ్లి స్త్రీల మఠానికి శ్రీకారం చుట్టండి" అన్నారు.

కాని భగవంతుని సంకల్పం తద్విరుద్ధంగా ఉంది. కాశ్మీర్‌లోని ఆంగ్లేయ ప్రతినిధి (Resident) అందుకు ఆమోదించలేదు. రెండుసార్లు ప్రయత్నించినప్పటికీ ఆతడు ససేమిరా అంగీకరించలేదు. స్వామీజీ నిరాశ చెందారు. కాని దీనిని భగవంతుని సంకల్పంగా పరిగణించి విద్యా కార్యకలాపాలకు తగిన స్థలం కలకత్తాయేనని స్పష్టంగా గ్రహించారు.

అదే విధంగా హిమాలయ ప్రాంతంలో ధ్యాన జీవితం కోసం ఒక మఠం నెలకొల్పాలనే స్వామీజీ అభీష్టమూ అంత వరకు నెరవేరలేదు. కాని కుమావూన్ ప్రాంతాలలో అందుకైన స్థలాన్ని వెతకి కనుగొంటామని సేవియర్ దంపతులు తెలిపారు; అది ఆయనకు కొంత ఊరటను కలిగించిందనవచ్చు.

కాళీమాత శిశువుగా

అమరనాథ్ యాత్ర తరువాత స్వామీజీ మనస్సు కాళీమాత పాదపద్మాలను అభిలషించసాగింది. గురుదేవుల వాత్సల్యంలో, తల్లి ఒడిలో శిశువుగా ఆమె పాదపద్మాల వద్ద శరణాగతి పొందిన దక్షిణేశ్వర రోజులు బహుశా ఆయన మనస్సులో మెదలి ఉంటాయేమో! ఆయన సదా ఆమె పావన నామాన్ని ఉచ్చరిస్తూ ఉన్నారు; రామప్రసాద్ ద్రవించిపోయి కాళీమాత మీద పాడిన పాటలను ఆయన పాడసాగారు. పడవ నడిపే వ్యక్తి నాలుగేళ్ల ఆడపిల్లను ఒక రోజు సాక్షాత్తూ ఉమాదేవిలా ఆరాధించారు కూడా. "నేను ఎటు వైపు తిరిగినా ఆ దిశల్లో ఆమే నిలబడివుంది. ఈ గదిలో మాతో ఆమె కూడా మెలగుతున్నట్లు అనిపించింది" అన్నారాయన.

కాళీ దర్శనం

"కాళీ ఆరాధన నా ప్రత్యేకమైన పిచ్చి" అనేవారు స్వామీజీ. రామప్రసాద్, కమలాకాంతుడు,[1] శ్రీరామకృష్ణులు వెలసిన వంగభూమిలో జన్మించిన స్వామీజీకి కాళీ ఆరాధన స్వతస్సిద్ధంగా కరతలామలకం అవడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. తమ పడవలోనే అమిత ఏకాంత ప్రాంతంలో ఉండసాగారు; ఎవరిని కలుసుకోవడానికీ ఇష్టపడలేదు. ఆయన పట్ల అమిత భక్తిప్రపత్తులు గల ఒక డాక్టర్‌ను మాత్రమే తమ వద్దకు రావడానికి అనుమతించారు. ఆ డాక్టర్ ఆయన అవసరాలను చూసుకొన్నాడు. కొన్ని రోజులు మాటలు మృగ్యం. డాక్టర్ వెళ్లినప్పుడల్లా స్వామీజీ ప్రగాఢ చింతనామగ్నులై ఉండేవారు. డాక్టర్ పెదవి విప్పకుండా మౌనంగా తిరిగి వచ్చేవాడు.

---

1. రామప్రసాద్, కమలాకాంతుడు శ్రీరామకృష్ణులకు ముందు వంగదేశంలో జీవించిన మహాత్ములు; కాళీ ఉపాసకులు.

నిజానికి ఈ లోకం అంటే ఏమిటి అన్న ప్రగాఢ చింతనలో ఒక రోజు సాయంత్రం స్వామీజీ మనస్సు లయించింది. సుఖం, ఉత్సాహం, వెలుగు మొదలయినవన్నీ జగజ్జనని గుణాలయితే మరణం, చీకటి, శోకం, దుఃఖం మొదలయినవన్నీ ఏమిటి? ఇవన్నీ మరొకరిద్దై ఉండవు. ఎందుకంటే ఆమె తప్ప "మరేదీ లేదు"[1] అని కదా వేదాలు వచిస్తున్నాయి! కనుక ఇవి కూడా ఆ జగజ్జనని గుణాలుగా, ఆమె మరో ప్రక్కగానే ఉండివుండాలి! స్వామీజీ మనస్సులో ఆలోచనలు గిర్రున తిరిగాయి.

ఒక రోజు చీకటి క్రమ్ముకోసాగింది. సర్వత్రా సహజంగా ప్రశాంతత అలముకొనే వేళ అది. హిమాలయాల ఆ ఏకాంత నేపథ్యంలో పరమ ప్రశాంతత నెలకొంది. స్వామీజీ మనస్సు మాత్రం అగ్నిపర్వతంలా తీవ్రమైన వేడిమితో మండిపోతున్నది. అప్పుడు – ఆయన సందేహాలన్నింటినీ నివృత్తి చేస్తున్నట్లు, జీవితపు మరో పార్శ్వాన్ని గ్రహింపజేస్తునట్లు కాళీమాత ఆయన ముందు ప్రత్యక్షమయింది. తన ఎదుట హఠాత్తుగా కాలభయంకరియైన ఆమె దర్శనం కలగడంతో ఆ అనుభూతి ఉద్వేగంలో తమ దర్శనాన్ని ఒక కవితగా తర్జుమా చేశారు.

నక్షత్రాలు సమసిపోయాయి
మేఘాలు మేఘాలను క్రమ్ముతున్నాయి
అది స్పందమాన, శబ్దమాన గాఢాంధకారం....

అంధకారబంధుర ఆకాశాన్నంటే ఉవ్వెత్తు తరంగాలతో
దోహదం చేస్తూ సముద్రం దానితో చేరింది
భయంకరమైన ఆ విద్యుత్కాంతి
నలుదిక్కులా కర్కశ కరాళ మృత్యువును ప్రదర్శిస్తూంది.

దుఃఖాలను మహామారులను వెదజల్లుతూ
ఆనందోన్మాదంతో నాట్యం చేస్తూ
రా, తల్లీ రా

---

1. నేహ నానాస్తి కిఞ్చన ।

నీ పేరు మహాకాళి

నీ శ్వాస మృత్యువు

కంపిస్తూన్న నీ ప్రతి పదం

ఒక ప్రపంచాన్ని శాశ్వతంగా తుడిచివేస్తుంది.

ఓ కాళీ! సర్వనారీ

రా, తల్లీ! రా.....[1]

వ్రాయడం పూర్తిచేసి భావోద్వేగపు వెల్లువలో సమతౌల్యం కోల్పోయారు. చేతుల్లో నుంచి కలం జారి నేల మీద పడిపోయింది, ఆయన కూడా స్పృహ కోల్పోయి నేల మీద పడిపోయారు.

తదనంతర కాలంలో స్వామీజీ కాళీమయంగానే జీవించారు. ఆమెను గురించి మాత్రమే మాట్లాడారు. ఆమె తత్త్వాన్ని విశదీకరించారు; "సుఖం కోరడమే సర్వుల లక్ష్యమని అనుకోవడం తప్పు. సుఖాన్ని అభిలషించే అదే మేరకు దుఃఖాన్ని కాంక్షించేవారు కూడా జన్మిస్తారు. శోకంలోనూ సుఖం ఉంటుంది. భయంకరాన్ని భయంకరం కోసమే ఆరాధిస్తాం.

"సుఖసంతోషాలలో, ఆనందంలో జగజ్జననిని చూస్తున్నాం. అదే విధంగా దుష్టత్వంలోను, భయంకరంలోను, బాధలోను, మరణంలోను ఆమెను దర్శించడం నేర్చుకోవాలి.

"అమ్మా! ఏం చోద్యం! నీకు కపాల మాలను ధరింపజేస్తున్నారు, కాని భయంతో గడగడలాడిపోతున్నారు; అదేసమయంలో నిన్ను, 'కారుణ్యమూర్తీ' అని సంబోధిస్తున్నారు కూడా.

"భయంకరాన్ని ఆరాధించడం వలన మాత్రమే భయాన్ని జయించవచ్చు; మరణరహిత స్థితిని చేరుకోవచ్చు. మరణం గురించి ఆలోచించండి, మరణాన్ని ధ్యానించండి! భయంకరాన్ని, భయంకరాన్ని భయంకరాన్ని ఆరాధించండి! సమస్తమూ ఆమే! ఆమె శాపమూ దీవెనే! మీ హృదయం శ్మశానమవాలి. అహంకారం, స్వార్థం, వాంఛలు యావత్తూ మండి బూడిద అవనీ! అప్పుడు, అప్పుడు మాత్రమే అక్కడికి కాళీమాత విచ్చేస్తుంది. ఆమే కాలం, ఆమే పరిణామం, ఆమే అనంతశక్తి!"

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 389.

సదా స్వామీజీ కాళీ నామాన్నే ఉచ్చరించసాగారు: “ఆమే దేహం, ఆమే వ్యాధి, వ్యథల నిచ్చేదీ ఆమే. కాళి, కాళి, కాళి!” అంటూ ఉచ్చరిస్తూనే ఉన్నారు. ఈ రోజుల్లో ఆయన కాళీపరమైన ఉపదేశాలే చేశారు; “భయం వద్దు. భిక్షమెత్త కూడదు, హక్కుతో కోరండి – హక్కుతో అత్యున్నతమైనది కోరండి! కాళీమాత నిజమైన భక్తులు నాపరాయిలా పటిష్ఠంగానూ, సింహంలా నిర్భీతితోనూ ఉండాలి. ప్రపంచమే హఠాత్తుగా నుగ్గునుగ్గయిపోయి, ధూళిగా కాళ్ల క్రింద పడివున్నా వారు కలత చెందరు. మీరు చెబుతున్నది ఆమె ఆలకించేట్లు చేయండి. ఆమె ముందు లజ్జతో నిలబడకండి. ఆమె సర్వశక్తిమంతురాలు. రాళ్ల నుంచి కూడా వీరులను ఉద్భవింప చేయగలదు.”

కాళీమాత చింతనలు మనస్సులో ఘనీభవించేకొద్ది స్వామీజీ ఇంకా ఏకాంతంలో లయించి పోవాలనుకొన్నారు. కనుక హఠాత్తుగా ఒక రోజు క్షీరభవానీ

క్షీరభవాని

ఆలయానికి వెళ్లారు; ఎవరూ తనను అనుసరించ కూడదని ఆంక్ష విధించారు. దాదాపు ఒక వారం అక్కడ గడిపారు. నిత్యమూ ఆమెను ఆరాధించారు, హోమాలు నిర్వర్తించారు; ఆ భవానీదేవికి ప్రీతికరమైన క్షీరం (పాలు) నైవేద్యంగా అర్పించారు. ఒక సాధారణ యాత్రికునిలా జపమాల పుచ్చుకొని జపం చేశారు. అక్కడున్న ఒక పండితుని బాలికను నిత్యమూ ఆరాధించారు.

క్షీరభవానీ ఆలయం మొగలాయీల దండయాత్రతో దాదాపు శిథిల మయింది. ఆలయం దుర్భర స్థితి స్వామీజీకి మనశ్శాంతి లేకుండా చేసింది;

జగజ్జనని మాట్లాడింది

ఆయనలో ఇలాంటి ఆలోచనలు మెదలాయి: “ఈ విధంగా ఒక దేవాలయాన్ని కొల్లగొట్టడానికి ఎలా మనస్కరించిందో? నేను మాత్రం ఉండివుంటే ఈ దుష్కార్యాన్ని నిరోధించే వాణ్ణి. జగజ్జననిని పరిరక్షించడానికి నా ప్రాణాలను అర్పించి ఉండేవాణ్ణి”. అప్పుడు “నాయనా!” అనే కంఠస్వరం వినవచ్చింది. అవును, జగజ్జనని మాట్లాడింది: “నాయనా, నా ఆలయల్లో నాస్తికులు ప్రవేశిస్తే మటుకు ఏమిటి? నా విగ్రహాలను ధ్వంసం చేస్తే మటుకు ఏమిటి? దాని వలన నీ కేమిటి? నువ్వు నన్ను పరి రక్షిస్తావా? లేదా నేను నిన్ను రక్షిస్తున్నానా?” అని ఆమె ప్రశ్నించింది. స్వామీజీకి చుర్రుమంది. నిజమే కదా! స్వామీజీ దిగ్భ్రాంతి చెందారు! “అమ్మా! అమ్మా!” అంటూ ఆయన హృదయం దుర్బలమయింది; “నేను తప్పు చేశాను! ఒక శిశువుగా నీ పాదపద్మాల వద్ద ఉండడానికి అనుగ్రహించు!” అంటూ ఆక్రోశించారు!

జగజ్జనని సంకల్పాన్ని తెలుసుకొన్న తరువాత కూడా స్వామీజీ మనస్సు ఎందుకో ప్రశాంతతను పొందలేదు. ఒక రోజు ఆ ఆలయ సన్నిధిలో మౌనంగా కూర్చుని ఉన్నప్పుడు మళ్లీ ఆయన మనస్సులో, "ఈ దేవాలయం ఇలా శిథిలావస్థలో ఉన్నదే! నా వల్ల ఇక్కడ నూతన దేవాలయం నిర్మితమైతే...." అనే ఆలోచనలు మెదలాయి. అప్పుడు కూడా జగజ్జనని మాట్లాడింది: "నాయనా! ఆలయాలనూ, మఠాలనూ నేను నిర్మించలేనా? ఇదే చోట ఏడంతస్తుల బంగారు దేవాలయాన్ని క్షణంలో నిర్మించగలను" – జగజ్జనని కంఠస్వరం స్పష్టంగా వినిపించింది. "కారుణ్యం ఉట్టిపడే ఆమె కంఠస్వరం విన్న తరువాత ప్రణాళికలు రూపొందించడమే ఆపివేశాను. అంతా ఆమె సంకల్పం ప్రకారం జరుగనీ" అని కాలాంతరంలో ఆయన చెప్పారు.

ఒక వారం తరువాత క్షీరభవాని నుండి స్వామీజీ శ్రీనగర్‌కు తిరిగివచ్చారు. తిన్నగా నివేదిత, తక్కినవారు బస చేసిన గూటి పడవకు వెళ్లారు. చేతులు పైకెత్తి వారిని ఆశీర్వదిస్తూ, జగజ్జననికి అర్పించిన కొన్ని చామంతి పువ్వులను ప్రసాదంగా వారికి ఇచ్చారు. జగజ్జననికి వేసిన మాలను ఒకరికి ఇచ్చారు. తరువాత తాపీగా కూర్చుని, "ఇక 'హరి ఓమ్' లేదు. ఇక అంతా 'దేవీ' మయమే! నా దేశభక్తి అంతా తొలగి పోయింది. ఇక అంతా 'అమ్మ, అమ్మ మాత్రమే' " అన్నారు.

ఆమె మయంగా

క్షీరభవానిలో గడపిన రోజుల గురించి నివేదిత ఇలా వ్రాస్తున్నది: "స్వామీజీ స్థితి గురించి నేను వివరించలేను. ఎందుకంటే అది వర్ణనాతీతం. ఒక పిల్లవాడిలా ఆయన 'అమ్మా' అనే అనసాగారు. కాని ఆయన స్వరం దైవస్వరంలా ధ్వనించింది; ఆయన ఆత్మ పరమాత్మయైన భగవంతునిదిలా తోస్తున్నది.... భగవద్దర్శనం పొందిన వ్యక్తిలా ఆయన భాసిల్లారు. ఆయన కళ్లు ఇంకా ఆ దృశ్యం చూస్తూన్నట్లే ఉన్నాయి."

శిష్యులతోనూ, మిత్రులతోనూ స్వామీజీ కలసి ఉన్నప్పటికీ ఆయన గురించి వారు తెలుసుకొన్నది స్వల్పమే. ప్రగాఢ ప్రశాంతతను సంతరించుకొన్న ఆయన గాంభీర్యం కొన్ని సమయాల్లో ఎవరినీ ఆయన దరి చేరనివ్వదు. కొన్ని సమయాల్లో ఆయన ప్రపంచాన్ని మరచిపోయినట్లు నదీతీరంలో పచార్లు చేసేవారు. తమ చుట్టూ ఒక ప్రపంచం ఉందన్న విషయమే ఆయన స్ఫురణకు రానట్లుగా ఉండేది. అవాఙ్మానస గోచరమైన ఏదో లోకాల్లో ఆయన సంచరిస్తున్నారు. దేహం మాత్రమే

ఇక్కడ పచార్లు చేస్తున్నదని సులభంగా గ్రహించవచ్చు. ఒక రోజు ఆయన కాళీమాత గురించి తాను రచించిన గీతంలో కొన్ని చరణాలు పాడుకొంటూ హఠాత్తుగా వారి ముందుకొచ్చి, "అంతా నిజంగానే జరిగింది. ఈ గీతంలో ప్రతి చరణమూ నా కళ్ల ముందు జరిగింది. అవును, నేను మరణపు మహోన్నత ఆకారాన్ని ఆలింగనం చేసుకొన్నాను" అన్నారు.

కాశ్మీరమూ, క్షీరభవాని దేవాలయమూ స్వామీజీ జీవితంలో ఈ రకంగా ఆయన దివ్యత్వ అభివ్యక్తీకరణకు నిదర్శనంగా భాసిల్లుతున్నాయి. కాశ్మీరంలోనూ, అమరనాథ్‌లోనూ, క్షీరభవానిలోనూ ఆయన ఏ ఏ అనుభవాలు పొందారు, ఆయన చింతనలు ఏ నూతన ప్రకాశాన్ని పొందాయి, ఆయన తిలకించిన దృశ్యాలెన్ని అనే విషయాలు ఆయనకే ఎరుక. ఆయన బయటికి వ్యక్తం చేసినవి అతితక్కువ మాత్రమే అన్న విషయం రూఢి. వీటిని సైతం కాలాంతరంలో శిష్యులకు చెప్పి ఆయన, "ఇంతకు పైన నేను చెప్పలేను, చెప్పడమూ సబబు కాదు" అన్నారు. కాని ఇంకా ఒకటి రెండు ముఖ్యమైన దృశ్యాలను తమ సోదర శిష్యులతో చెప్పివున్నారు. అవి బయటకు రాలేదు.

మంచీ చెడూ కలసిందే ప్రపంచమన్న విషయం అన్ని పరిమాణాలలోనూ నిజం. ఇంతటి ఆధ్యాత్మిక అనుభూతుల మధ్య స్వామీజీ ఒక శాపాన్ని స్వీకరించ వలసి వచ్చింది. ఒక మహమ్మదీయ ఫకీర్ శిష్యుడు స్వామీజీ వద్దకు అప్పుడప్పుడు వచ్చేవాడు, ఆయన పట్ల అమితంగా ఆకర్షితుడయ్యాడు. ఒక రోజు ఆతడు జ్వరంతో, తలనొప్పితో చాలా బాధపడ్డాడు. స్వామీజీ అతడి వద్దకు వచ్చి చూసి, అతడి తలను తమ చేతులతో సుతిమెత్తగా ఒత్తారు. ఆతడి నొప్పి మటుమాయమయింది. ఈ సంఘటనానంతరం స్వామీజీ పట్ల ఆతడి భక్తిప్రపత్తులు ఇనుమడించాయి. ఆయన వద్దకు ఆతడి రాకపోకలు అధికరించాయి. ఇది విన్న ఫకీర్, స్వామీజీ పట్ల ఆగ్రహోదగ్రుడయ్యాడు. ఎక్కడ శిష్యుణ్ణి కోల్పోతానోనన్న భయంతో స్వామీజీ గురించి ఉన్నదీ లేనిదీ కట్టుకథలుగా అల్లి ఆతడికి చెప్పి చూశాడు. కాని ఆతడి వద్ద ఈ యుక్తి ఫలించలేదు. స్వామీజీ కన్నా తను అధిక శక్తిమంతుణ్ణని నిరూపించడం కోసం, "నా శక్తితో నీ స్వామీజీని ఏం చేస్తానో చూడు. కాశ్మీర్ నుండి వెళ్లిపోయే ముందు ఆయన వాంతులతోనూ, తల తిరగడంతోనూ బాధపడ బోతున్నాడు" అన్నాడు.

ఫకీర్ శాపం

అట్లే జరిగింది. వాంతులతో, తల తిరగడంతో స్వామీజీ చాలా బాధపడ్డారు. ఆయనకు ఎంతో కోపం వచ్చింది – ఫకీర్ మీద కాదు, గురుదేవుల మీద! “గురుదేవులు ఉండీ ఏం ప్రయోజనం? నా అనుభూతులూ, ‘సర్వశక్తిమంతమైన ఆత్మ మనలో ఉంది’ అన్న నా వేదాంత బోధనా ఏం సాధించాయి? అవన్నీ కేవలం ఒక మాంత్రికుని మంత్ర ఆవాహన నుంచి నన్ను కాపాడలేదే!” అని ఆయన వాపోయారు.

‘నీ పిలక ఆయన చేతిలో’

1898 అక్టోబర్ 18 వ తేదీన స్వామీజీ కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చారు. ఆయన వ్యాకులత కలకత్తాకు వచ్చాక కూడా తీరలేదు. ఒక రోజు మాతృదేవి దర్శనార్థం వెళ్లారు. ఆమెను చూడగానే ఫకీర్ శాపం గురించి చెప్పి, ఫిర్యాదు చేస్తున్న ధోరణిలో, “అమ్మా! మీ గురుదేవుల శక్తి గొప్పదే! మీ గురుదేవులు నన్ను కాపాడలేకపోయారు” అన్నారు. అందుకు మాతృదేవి, “నాయనా! ఆ సాధువు సముపార్జించిన సిద్ధుల పర్యవసానమే అది. వాటి శక్తిని స్వీకరించే తీరాలి. గురుదేవులకు వాటి పట్ల నమ్మకం ఉంది. ఆయన దేనినీ నశింప ఏతెంచ లేదు. అన్ని మార్గాలనూ ఆయన ఆమోదించారు” అన్నారు. స్వామీజీ వదలిపెట్టకుండా ఇకపై తాను గురుదేవులను అంగీకరించనన్నారు. అందుకు మాతృదేవి పరిహాసపూర్వకంగా, “నాయనా! అది నీకు సాధ్యమా? నీ పిలక ఆయన చేతిలో కదా ఉన్నది” అన్నారు.

అనారోగ్యం

స్వామీజీ మఠానికి తిరిగి రావడంతో సన్న్యాసులూ, బ్రహ్మచారులూ పరమానందభరితులయ్యారు. కాని ఆయన ఆరోగ్య స్థితి వారికి ఆవేదన కలిగించింది. చూడడానికి ఆయన రోగిలా కనిపించారు. డాక్టర్ ఆర్.ఎల్. దత్తా, పలువురు ప్రఖ్యాత డాక్టర్లు స్వామీజీకి చికిత్స చేశారు. మధుమేహమూ, నిత్యనిద్రారాహిత్యమూ (insomnia) అప్పుడు ఆయనను పీడిస్తున్నాయి. దానితోపాటు అమరనాథ్ యాత్ర కారణంగా దేహమూ, హృదయమూ బలహీనమైనాయి. గుండెజబ్బు ఆయనకు కుటుంబ వారసత్వం. స్వామీజీ లండన్‌లో ఉన్నప్పుడు తీవ్రమైన ఛాతీనొప్పితో అప్పటికే ఒకసారి చాలా బాధపడ్డారు. దీనిని గురించి ఇంతకు క్రితమే చూశాం.

నిద్రారాహిత్యం వలన స్వామీజీ ఏ మేరకు యాతనపడి ఉంటారో క్రింది సంఘటన తెలుపుతుంది. ఆ సంవత్సరం జనవరిలో ఆయన బలరాం బోస్ ఇంట్లో బస చేశారు. 22వ తేదీన సంపూర్ణ సూర్యగ్రహణం. ఒక పిల్లవానిలా స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: “గ్రహణ సమయంలో ఏం ప్రార్థిస్తామో అది నూరు రెట్లు

లభిస్తుందని హిందువుల నమ్మకం. నేను నిద్రపోతాను. అలాగైనా భవిష్యత్తులో నూరురెట్లు నిద్ర లభిస్తుందని ఆశిస్తున్నాను." కాని ఆయన 15 నిమిషాలు మాత్రమే నిద్రపోగలిగారు. మేల్కొనగానే ఆయన ఇలా అన్నారు: "జగజ్జనని ఈ దేహానికి గాఢనిద్ర విధించలేదు."

ఆ రోజుల గురించి స్వామీజీ శిష్యుడయిన కేదార్‌బాబా ఇలా చెప్పారు: "కాస్త కూడా నిద్రపట్టక బాధపడ్డ ఆ రోజుల్లో ఒకసారి స్వామీజీ నాతో, 'నాయనా! ఏదైనా చేసి నాకు కాస్త నిద్రపట్టేట్లు చూడు?! నువ్వు ఏం అడిగినా ఇస్తాను" అన్నారు. ఆయనకు నిద్రనిచ్చే శక్తి నా వద్ద ఉందా? దేహపరంగా ఆయన పడ్డ యాతనలు కాస్తా కూస్తా కాదు. 'జ్ఞాన సముపార్జనానంతరం ఒకసారి కూడా నేను నాలుగు గంటల కన్నా ఎక్కువసేపు నిద్రించింది లేదు' అని ఆయన నాతో చెప్పారు."

ఇన్ని రుగ్మతలు చాలదన్నట్లు ఉబ్బసం ఆయనను మరీ విసిగించింది. కొన్ని సమయాల్లో ఆయన ఊపిరాడక బాధపడడం కద్దు. కొంత మేరకు దాని నుంచి తెరపిన పడ్డప్పుడు దేహ పరిస్థితి మరీ క్షీణించి ఉండేది. ఊపిరాడని సమస్య ఆయనను తరచూ పీడించసాగింది.

వైద్యుల పరిశోధనలు హెచ్చరిక గంటలా మ్రోగాయి. హృదయం చికిత్సకు అతీతమైన స్థితిలో దెబ్బతిన్నదనీ, ఎంతో అప్రమత్తంగా ఉండకపోతే పర్యవసానం విపరీతంగా ఉంటుందనీ వారు వ్యాఖ్యానించారు. కచ్చితంగా బహిరంగ ఉపన్యాసాలు చేయకూడదు, ఉదయమూ సాయంత్రమూ గంగలో పడవ ప్రయాణం చేయాలని కొన్ని ఆంక్షలు విధించారు. నారాయికి చెందిన జమీందార్లు తమ పడవలను స్వామీజీ పయనం కోసం ఇచ్చారు కూడా. స్వామీజీ కూడా తమ శక్తి మేరకు వైద్యుల ఆంక్షలను పాటించారు; సక్రమంగా మందులు పుచ్చుకొన్నారు; ఉపన్యా సాలు మానుకొన్నారు.

శారీరకస్థితి ఈ దశలో ఉండగా, ఆయన సదా ప్రగాఢ భగవద్ధ్యాసలో మునిగివున్నట్లు చూపుతున్నది మానసికస్థితి. ఎవరూ ప్రక్కన లేకపోతే కాసేపట్లోనే ఆయన ధ్యానమగ్నులయ్యేవారు. ఆయనకూ, భగవద్ధ్యాస పరాకాష్ఠకీ మధ్య ఒక సన్నని తెర మాత్రమే వ్రేలాడు తున్నట్లుగా, ఏ సమయంలోనైనా అది చిరిగి ఆయన సమ గ్రంగా భగవద్ధ్యాసలో లయించిపోవచ్చుననీ తక్కినవారికి స్పష్టంగా తెలిసింది.

అత్యున్నత స్థితులలో

"తాను ఎవరని నరేన్ ఎప్పుడైతే గ్రహిస్తాడో అప్పుడతడు దేహత్యాగం చేస్తాడు" అన్న గురుదేవుల వచనాలు అందరి జ్ఞాపకాల్లో మెదలుతూనే ఉన్నాయి. అలా ఏదీ జరగకుండా ఉండడానికి వారు ఎంతో ప్రయత్నించారు. ఆయనతో ఆధ్యాత్మిక విషయాలు మాట్లాడడం మానుకొని, సదా మామూలు విషయాలే మాట్లాడుతూ, ఆయనను వినోదభరితంగా ఉండేటట్లు చూసుకోవడంలో నిమగ్నులయ్యారు.

ఒక రోజు స్వామీజీ తమ శిష్యుడైన శుద్ధానందతో మాట్లాడుతున్నారు. అప్పుడు ఏదో ప్రశ్న అడిగారు, శుద్ధానంద జవాబిచ్చాడు. స్వామీజీ మళ్లీ అదే ప్రశ్న అడిగారు. శుద్ధానంద అదే జవాబిచ్చాడు. ఈ విధంగా పది పన్నెండుసార్లు అదే ప్రశ్నా, అదే జవాబూ కొనసాగాయి. స్వామీజీ మనస్సు అక్కడ లేదని గ్రహించి ఆయనను బాహ్య చైతన్యంలోకి తీసుకురావడానికి శుద్ధానంద ప్రయత్నించాడు.

ఈ రోజుల్లోనూ యువ సన్న్యాసులకూ, బ్రహ్మచారులకూ శిక్షణ నివ్వడం స్వామీజీ ఎంతో ప్రధానమని పరిగణించారు. వరాహనగర రోజుల నుండి

మఠంలో

మఠంలో పలువురు యువకులు చేరడం చూశాం. వారిలో కొందరు: వరాహనగర మఠంలో ప్రప్రథమంగా చేరిన వ్యక్తి కాళీకృష్ణ (స్వామి విరజానంద). ఆతడి తరువాత సుధీర్ (శుద్ధానంద), సుశీల్ (ప్రకాశానంద) చేరారు. ఖగేన్ (విమలానంద), గోవింద (ఆత్మానంద), హరిపాదుడు (బోధానంద)లు మఠం ఆలంబజార్‌లో ఉన్నప్పుడు చేరారు. పిదప కృష్ణమూర్తి (సోమానంద), దక్షిణరంజన్ (కల్యాణానంద)లు నీలాంబర మఠ రోజుల్లో చేరారు. ఈ యువసన్న్యాసులతో, బ్రహ్మచారులతో చర్చలు, ప్రశ్నోత్తరాలు, శాస్త్రాధ్యయనం, వివరణ లంటూ స్వామీజీ అనేక గంటలు గడిపేవారు. వారికంటూ కాలపట్టికను తయారుచేసి ఇచ్చారు; నియమాలు రూపొందించారు. ఈ నియమాలను యువ సన్న్యాసులు మాత్రమే కాక, తమ సోదర సన్న్యాసులూ పాటించాలని స్వామీజీ అభిలషించారు.

తాము కాశ్మీర్‌లో రచించిన మూడు కవితలను, మఠానికి వచ్చిన రోజునే స్వామీజీ అందరికీ చదివి వినిపించారు. తరువాత రెండు రోజులు మఠంలో హోమం అనుష్ఠించారు. ఆ తరువాత మూడు రోజులూ దుర్గాపూజ రోజులు. వంగదేశంలో అత్యంత ప్రసిద్ధిగాంచిన ఈ పూజను స్వామీజీ కొన్ని సంవత్సరాలుగా తిలకించలేదు. కనుక ఎంతో ఉత్సుకతతో, ఆసక్తితో అందు కోసం నిరీక్షించారు. అష్టమి రోజున బాగ్బజార్‌కు వెళ్లి మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవిని దర్శించుకొని ఆమె ఆశీస్సులు పొందారు.

భారతదేశంలో స్త్రీ విద్యకు బీజం నాటిన అగ్రగాముల్లో ఒకరుగా స్వామీజీ విరాజిల్లారు. ఈ రోజుల్లోనే అందుకయిన ప్రాథమిక పనులను ఆయన ప్రారంభించారు. బాగ్బజార్‌కు వెళ్లి మాతృదేవిని దర్శించడాన్ని దానికి శ్రీకారంగా భావించవచ్చు. ఎందుకంటే స్త్రీ అభ్యుదయానికైన శక్తిని ప్రసాదింప వచ్చిన మహాశక్తిగా మాతృదేవిని ఆయన పరిగణించారు.

స్త్రీ విద్యకు శ్రీకారం

"మీలో ఎవరూ మాతృదేవి జీవితంలోని అద్భుతమైన ప్రాధాన్యాన్ని ఇంత దాకా అర్థం చేసుకోలేదు. కాని క్రమ క్రమంగా మీకు బోధపడుతుంది. శక్తి లేకుండా లోకానికి పునరుజ్జీవనం కలుగదు. అన్ని దేశాల కన్నా మన దేశం ఏ కారణాన బలహీనమై వెనుకబడిపోయింది? ఎందుకంటే అక్కడ శక్తి (స్త్రీ) అగౌరవింపబడడం వల్లే! ఆ అద్భుతశక్తిని పునరుజ్జీవింపచేయడానికే మాతృదేవి అవతరించారు. ఆమెను కేంద్రంగా చేసుకొని తిరిగి గార్గులూ, మైత్రేయులూ ఈ లోకంలో ఉద్భవించనున్నారు. ప్రియ సోదరా! ఇప్పుడు నీకు ఇది అర్థం కాదు. కాని క్రమక్రమంగా నీకు ఇది బోధపడుతుంది"[1] అని స్వామీజీ వ్రాశారు.

స్త్రీల పని కోసమే ఇంగ్లండ్ నుండి ఆయనతో వచ్చిన నివేదితను మాతృదేవితో బస చేయడానికి స్వామీజీ ఏర్పాటు చేశారు. ఒక వారం మాతృదేవితో గడపిన పిదప నివేదిత, మాతృదేవి ఇంటికి సమీపంలో స్వామీజీ ఏర్పాటు చేసిన అద్దె ఇంట్లో నివసించింది. నివేదిత మాతృదేవి ఇంట్లో బస చేయడమూ, ప్రక్కనున్న హైందవ కుటుంబాల మధ్య ఒక అద్దె ఇంటిని ఆమె కోసం ఏర్పాటు చేయడమూ అంత సులభంగా జరగలేదు. సమాజంలో వితంతువుగా పరిగణింపబడ్డ మాతృదేవి, ఒక పాశ్చాత్య స్త్రీని తన ఇంట్లోకి అనుమతించడం అనేకులకు రుచించ లేదు. మాతృదేవి అభ్యుదయ భావనలూ, స్వామీజీ కార్యం పట్ల ఆమెకు గల నమ్మకమూ, స్వామీజీ ఉద్వేగమూ వీటిని సాధ్యం చేశాయి.

1898 నవంబర్ 12 వ తేదీన మాతృదేవి బేలూర్‌లో మఠం కోసం కొనుగోలు చేసిన స్థలానికి పలువురు భక్తురాండ్రతో వచ్చి ఆ ప్రదేశాన్ని పావనం చేశారు. ఆ రోజు సాయంత్రం ఆమె, భక్తురాండ్రు బలరాంబోస్ ఇంటికి వెళ్లారు. స్వామీజీ, బ్రహ్మానంద, శారదానంద, 'మ', సురేంద్రనాథ్ దత్తా, హరమోహన్

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 281.

ప్రభృతులు అక్కడికి వచ్చారు. స్త్రీ విద్య కోసం ఒక పాఠశాల ప్రారంభించడాన్ని గురించి చర్చింప నాడు ఒక సమావేశం ఏర్పాటు చేశారు. నివేదిత ఆ సమావేశానికి అధ్యక్షత వహించి, క్లుప్తంగా ప్రసంగించింది; ఆ కార్యానికి మద్దతు ఇవ్వమని అందరినీ కోరింది. కాని ఆశించినంతగా మద్దతు లభించలేదు.

అప్పుడు ఒక విచిత్రం జరిగింది. నివేదిత ప్రసంగిస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ లోపలికి వచ్చారు. ఎవరూ గమనించని రీతిలో మెల్లగా చివరి వరుసలో కూర్చున్నారు. నివేదిత మద్దతు కోరినప్పటికీ ఎవరూ అందుకు స్పందించనప్పుడు స్వామీజీ వెనుక నుంచి భక్తులను తమ చేతులతో ముందుకు త్రోసి వారిని లేచి నిలబడి ఏదన్నా చెప్పమన్నారు. అప్పటికీ ఎవరూ స్పందించలేదు. కనుక స్వయంగా ఆయనే లేచి హరమోహన్‌ను చూపుతూ, "మిస్ నోబెల్! ఇదిగో ఈయన తన కుమార్తెను పంపడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడు" అన్నారు, స్వామీజీని చూసిన నివేదిత అమితానందంతో చప్పట్లుకొట్టి చిన్నపిల్లలా గంతులు వేసింది.

నవంబర్ 13 వ తేదీన బాలికల పాఠశాల లాంఛనప్రాయంగా ప్రారంభమయింది. నాడు కాళీపూజ పర్వదినం. పాఠశాల ప్రారంభించడానికి మాతృదేవి శ్రీశారదాదేవి స్వయంగా వచ్చారు. నివేదిత నివాసంలోనే పాఠశాల ప్రారంభించబడింది. స్వామీజీ, బ్రహ్మానంద, శారదానంద, యోగీన్ మా, గోలాప్ మా మొదలైన వారు విచ్చేశారు. మాతృదేవి అలవాటు ప్రకారం మెల్లని స్వరంలో ఈ కార్యానికి తమ ఆశీస్సులు అనుగ్రహించారు. దానిని గోలాప్ మా బిగ్గరగా అందరికీ తెలియజేసింది. జగజ్జనని ఆశీస్సులు సదా ఈ పాఠశాలపై వర్షించాలనీ, ఈ పాఠశాలలో శిక్షణ పొందుతున్న బాలికలు ఆదర్శవంతమైన స్త్రీలుగా విరాజిల్లాలని తాను ప్రార్థించినట్లు మాతృదేవి చెప్పారు. "భవిష్యత్తులో స్త్రీలు విద్యావంతులుగా విరాజిల్లనున్నారనడానికి మాతృదేవి ఆశీస్సుల కన్నా ఉత్కృష్టమయిన శుభశకునాన్ని నేను ఊహించను కూడా ఊహించలేను" అని వ్రాసింది నివేదిత. స్వామీజీ పట్లా, ఆయన కార్యాచరణ పట్లా అమిత గౌరవమూ, అచంచల విశ్వాసమూ గల గృహస్థ భక్తుల ఇళ్ల నుండి బాలికలు ఆ పాఠశాలకు రాసాగారు. బాలికలను తోడ్కొని రావడానికి ఒక పరిచారికను ఏర్పాటుచేశారు. చరిత్రాత్మకమైన ఒక కార్యం నాడు స్వామీజీ ఈ విధంగా ప్రారంభించారు. స్వామీజీ నివేదితకు సలహాలిచ్చి, తమ సోదర సన్న్యాసులను ఆమెకు మార్గదర్శకత్వం వహించడంలో పాలుపంచుకోమని చెప్పి, స్త్రీ విద్య పురోభివృద్ధి గాంచడానికి దోహదం చేశారు.

బాలికల
పాఠశాల
ప్రారంభం

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ నుండి పొంగిన ప్రేమ వెల్లువ నిరాటంకంగా అందరి మీద ప్రవహించింది. స్త్రీ-పురుషుడు, ధనికుడు - పేదవాడు, యువకుడు - వృద్ధుడు, ఉన్నత కులస్థుడు - నిమ్నకులస్థుడు, సజ్జనుడు - దుర్జనుడు లాంటి ఎలాంటి వివక్షనూ ఆయన చూపలేదు. వచ్చినవారి కల్లా మంత్రదీక్ష ఒసగారు. దుర్జనులనీ భ్రష్టులనీ ఆయన ఎవరినీ త్రోసిపుచ్చలేదు. ఆయన ఈ కారుణ్య వెల్లువ కొన్ని సమయాల్లో అపార్థం చేసుకోబడింది. బహుశా స్వామీజీకి మనుషులను వర్గీకరించడం తెలియలేదేమో నని కొందరు సందేహించారు కూడా. ఈ విధంగా అనేకులు మాట్లాడుకోవడం విని స్వామీజీ శిష్యుడొకరు స్వయంగా స్వామీజీతోనే దీనిని గురించి ప్రశ్నించాడు. ఉట్టిపడే ప్రేమ ధ్వనించే స్వరంలో స్వామీజీ ఇలా జవాబిచ్చారు:

'వారు ఎక్కడికి పోతారు?'

“నాయనా! నాకు మనుషులను గురించి తెలియదంటున్నావా! ఒక వ్యక్తిని నేను చూసినప్పుడు, ఆతడి అంతరంగంలోని కార్యాచరణను మాత్రమే కాదు, ఆతడి గత జన్మను కూడా అవగతం చేసుకోగలను. నేను అర్థం చేసుకొన్నట్లు అతడు గ్రహించలేడు; ఆతడి అంతరంగంలో ఏం జరుగుతున్నదో నాకు తెలిసి పోతుంది. అవన్నీ తెలిసీ నేనెందుకు అలాంటి వ్యక్తికి మంత్రదీక్ష ఇస్తున్నాను? పాపం, మానసిక ప్రశాంతతకై వాళ్లు అన్ని తలుపులనూ తట్టారు. కాని అన్ని చోట్లా వారు తిరస్కరింపబడ్డారు. చివరగా నా వద్దకొచ్చారు. నేనూ తిరస్కరిస్తే వారు ఎక్కడికి పోతారు? అందుకే వారిని స్వీకరిస్తున్నాను. ఆహా! ఎంత దుః ఖిస్తున్నారో! ఈ లోకమే దుఃఖమయం, నాయనా!”

అనేక కార్యాలను ప్రారంభించడం జరిగిపోయింది. ఇవ్వవలసిన సందేశం ఇచ్చివేయడమయింది. శ్రీ గురుదేవులు ప్రారంభించిన సన్న్యాస సంప్రదాయానికి ఒక రూపం ఏర్పడింది. ఇక? గురుదేవుల నిష్క్రమణానంతరం ఆ రోజుల్లోనే ప్రమదదాస మిత్రాకు వ్రాశారే - “భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల పవిత్ర అస్థికలను ప్రతిష్ఠించడానికి గంగా తీరంలో ఒక స్థలం లభించలేదే అనే తలంపుతో నా హృదయం బ్రద్దలవుతోంది,”[1] ఆ కార్యానికి కాలం ఆసన్నమవడం స్వామీజీ గ్రహించారు. తమ జీవితంలో అతి ముఖ్యమైన ఆ మహత్కార్యాన్ని నిర్వర్తించడానికి ఆయన తయారయ్యారు.

ముఖ్యమైన కార్యం

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 50.

41 నూతన సన్న్యాస సంప్రదాయం

ఆహా, బేలూర్ మఠంలో ఎంత ప్రశాంతత! స్వతస్సిద్ధంగా అక్కడ ధ్యానం సిద్ధిస్తుంది. అందుకే నరేన్ ఆ స్థలాన్ని ఎంపిక చేశాడు.

— **మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవి**

గోముఖి గంగోత్రి

"వంగ భూమియైన గోముఖి నుంచి ఒక కారుణ్యమయ గంగ ఉప్పొంగి ప్రవహిస్తున్నది. మానవులారా! మీరంతా వేగంగా రండి! వచ్చి ఆ పావన జలాన్ని గ్రోలి, దప్పికతో ఎండిపోయిన మీ గొంతులకు దాహశాంతి కలిగించండి!"[1] అని శ్రీరామకృష్ణులను గంగానదిలా అభివర్ణిస్తున్నది ఒక వంగ గీతం. జీవనదియైన గంగ జన్మస్థానం గోముఖి. ఆమె లోకుల పాపాలను బాపడానికై దేవాలయంలో కొలువుదీరివున్న స్థలం గంగోత్రి. అదే విధంగా శ్రీరామకృష్ణ గంగకు గోముఖియైనది దక్షిణేశ్వరమయితే గంగోత్రియైనది బేలూర్ మఠం. గంగకు తూర్పు వైపున దక్షిణేశ్వరమూ పశ్చిమాన బేలూర్ మఠమూ వెలసివున్నాయి. దక్షిణేశ్వరం నుండి శ్రీరామకృష్ణ గంగ బయలుదేరి, బేలూర్ మఠం చేరుకొని అనుగ్రహించడానికి దాదాపు పదిహేనేళ్లు పట్టింది. శ్రీరామకృష్ణుల అనుగ్రహమూ, మాతృదేవి ఆశీస్సులూ, స్వామీజీ నిరంతర ప్రయత్నమూ బేలూర్ మఠ పునాదిగా భాసిల్లినవంటే, శ్రీరామకృష్ణుల తక్కిన శిష్యుల సహకారమూ, స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యుల వంతూ ఆ పునాది మీద బ్రహ్మాండమైన కట్టడమై రూపుదాల్చాయి.

బేలూర్ మఠ స్థలమే పవిత్ర భూమి. "గంగ పశ్చిమ తీరం కాశీకి సమానం" అనే లోకోక్తి ప్రకారం గంగానది పశ్చిమ తీరంలో వెలసివున్న బేలూర్ మఠం

1. స్వామి ప్రేమేశానంద రచించిన 'వంగ హృదయ' అని ప్రారంభమయ్యే గీతం.

కాశీకి సమానమయినది. ఆ స్థలం అరటితోటలా ఉన్నప్పుడే అక్కడ శ్రీరామకృష్ణులు జీవిస్తున్నట్లు మాతృదేవి ఒక దివ్యదర్శనంలో గాంచారు. కాలాంతరంలో ఆమె దానిని గురించి ప్రస్తావించి, "అక్కడ గురుదేవులు జీవిస్తూ ఉండడం నేను చూశాను. గంగానది ఆవలి తీరంలోని ఆ స్థలం మునుపు అరటి తోటగా ఉండేది. అక్కడ ఆయన జీవిస్తున్నారు"[1] అని చెప్పారు.

పవిత్ర భూమి

ఈ స్థలం స్వామీజీ దూరదృష్టికి నిదర్శనమై ఒప్పారింది. అప్పుడు మఠం వరాహనగరంలో గంగానది తూర్పు తీరాన ఉంది. పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లడానికి ముందు ఒక రోజు స్వామీజీ తక్కిన సన్న్యాసులతో గంగానది స్నాన ఘట్టం మీద నిలబడి బేలూర్‌ను చూపుతూ, "మన శాశ్వత మఠం గంగానది ఆవలి తీరంలో అదిగో ఆ చోట వెలుస్తుందని నాకు అనిపిస్తోంది" అన్నారు. ఆ చోటు బేలూర్.

శ్రీరామకృష్ణుల అస్థికలను ఉంచి పూజించడానికే కాక, శ్రీరామకృష్ణ మఠానికి ఒక శాశ్వత స్థలం ఉండాలని స్వామీజీ మనస్సు పడ్డ తపన వర్ణనాతీతం. ఉద్వేగభరితమైన ఆయన లేఖలలో దీనిని మనం చూడవచ్చు. 1897 మార్చ్ లేదా ఏప్రెల్‌లో ఆయన డార్జిలింగ్ నుంచి ఖేత్రీ మహారాజును చూడడానికి కలకత్తాకు వచ్చారు. అప్పుడు మాతృదేవి కలకత్తాలోనే ఉన్నారు. స్వామీజీ ఆమెను దర్శించుకొని, "అమ్మా! మఠానికి ఒక చక్కని స్థలం లభించాలని ప్రార్థిస్తూ గురుదేవులకు 108 బిల్వదళాలు అర్పించాను" అన్నారు. అందుకు మాతృదేవి, "నీ ప్రార్థన ఫలిస్తుంది, నీ ఆకాంక్ష నెరవేరే తీరుతుంది" అంటూ ఆశీర్వదించారు.

బేలూర్ మఠ ప్రారంభం

కాశీపూర్, పానీహాటీ, క్రొన్నగర్, దక్షిణేశ్వరం మొదలైన చోట్ల భూమి కొనుగోలు చేయడానికి ధరల గురించి సంప్రతింపులు సాగాయి. కాని ఏదో కారణం వలన ఆ ప్రయత్నాలు ఫలించలేదు. చివరికి బేలూర్‌లో దాదాపు పది ఎకరాల స్థలం కొనుగోలు చేయబడింది. ఇందు కోసం స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యురాలైన మిస్ ముల్లర్ అంతకు మునుపే రూ. 40,000 విరాళం ఇచ్చింది. 1898 ఫిబ్రవరి 25 వ తేదీన ఆ స్థలం స్వాధీనం చేసుకొన్నారు.

---

1. *శ్రీశారదాదేవి వచనామృతం*, పుట 250.

పడవలు గంగాతీరంలో నిలిపే స్థలంగా బేలూర్ ప్రాంతం ఉపయోగపడుతూ వచ్చింది. స్థలంలో ఈశాన్య మూలలో రెండు చిన్న కట్టడాలు ఉన్నాయి. వాటిలో ఒకటి మేడ. వాటిని మరమ్మతు చేసి పునరుద్ధరిస్తే మాత్రమే ఆవాసయోగ్యమవుతాయి. వాటి ప్రక్కన అనేక చెట్లు ఉన్నాయి. వాటిలో మామిడి చెట్టు ఒకటి.[1] దక్షిణ మూలలో మూడు అశోక చెట్లున్నాయి.[2] ఇవి కాక ఆ స్థలంలో కొలనులు, కొబ్బరి, తాటి, ఖర్జూర, జామ్రూల్, పనస, మామిడి, అరటి చెట్లు ఉన్నాయి. స్థలం గుంటలు, మిట్టపల్లాలమయంగా ఉంది. స్థలాన్ని చదును చేసే పనుల కోసం మిస్ ముల్లర్ రూ. 4,000/- అదనంగా ఇచ్చింది. ఈ చదును చేసే పనుల బాధ్యత విజ్ఞానానంద తీసుకొన్నారు. అతడికి అద్వైతానంద సహాయపడ్డారు.

స్థలాన్ని చదును చేసే పనులు

మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవిని 'సంఘ జనని'గా స్వామీజీ పేర్కొనడం ఇంతకు మునుపే చూశాం. రామకృష్ణ సంఘారంభం నుండి అది పురోగమించిన ప్రతి దశలోనూ మాతృదేవి అనుగ్రహం దోహదం చేస్తూనే వచ్చింది. స్వామీజీతో సహా సన్న్యాసులు సంఘాధ్యక్షులుగా ఉన్నప్పటికీ మాతృదేవియే నిజమైన అధ్యక్షురాలిగా విరాజిల్లారు. మాతృదేవి అనుమతితోనే ముఖ్యమైన నిర్ణయాలనన్నీ వారు తీసుకొన్నారు. "మీ పేరిట సంసారాన్ని త్యజించిన నా కుమారులు తలదాచుకోవడానికి ఒక చోటు కావాలి" అని కన్నీరుమున్నీరై మాతృదేవి శ్రీరామకృష్ణులను ప్రార్థించారు. ఇప్పుడు వారి కంటూ శాశ్వతమైన చోటు ఏర్పడుతున్నప్పుడు ఆమెకన్నా ఆనందించేవారు ఎవరుంటారు?

మాతృదేవి ఆశీస్సులు

అనుగ్రహమే మూర్తీభవించిన మాతృదేవి పాదపద్మాలు బేలూరు మఠంలో అడుగిడాలని స్వామీజీ, తక్కిన సన్న్యాసులూ అభిలషించారు. 1898 ఏప్రిల్ నెలలో మాతృదేవి ఆ స్థలాన్ని ప్రప్రథమంగా పావనం చేశారు. ఆమెతో నివేదిత, సారా బుల్, మెక్లౌడ్‌లు కూడా వచ్చారు. మఠ సన్న్యాసులూ, బ్రహ్మచారులూ మాతృదేవిని వినమ్రంగా ఆహ్వానించారు. మాతృదేవి ఆనందం వర్ణనాతీతం. "ఇప్పుడు నా కుమారులు తలదాచుకోవడానికి ఒక స్థలం లభించింది, చివరికి

1. స్వామీజీ ఈ చెట్టు క్రింద ఆసీనులై చదవడమూ, భక్తులతో మాట్లాడడమూ చేశారు. కనుక ఆ చెట్టు 'స్వామీజీ మామిడి చెట్టు'గా పేర్కొనబడింది. స్వామీజీ గదికి ప్రక్కన అది ఇప్పటికీ ఉంది.

2. స్వామీజీ ఆలయానికి ప్రక్కన అవి ఇప్పటికీ అలాగే ఉన్నాయి.

గురుదేవులు వారిని అనుగ్రహించారు” అన్నారామె సంతోషభరితంగా. స్వామీజీ మాతృదేవికి మఠం త్రిప్పి చూపి, “అమ్మా! ఇది మీ స్థలం, అంతా చూడండి” అన్నారు. ఆ తరువాత మరమ్మతులు, నూతన కట్టడాల పని కొనసాగింది. పూజామందిరం, ధ్యానమందిరం మొదలైనవి క్రొత్తగా కట్టబడ్డాయి. ఇందుకోసం మిసెస్ సారా నిధులు సమకూర్చింది.

అదే సంవత్సరం కాళీపూజ పర్వదినాన (నవంబర్ 12 వ తేదీన) మాతృదేవి ఆ స్థలంలో గురుదేవులను అర్చించి అక్కడ ఆయన అనుగ్రహాన్ని వర్షింపజేశారు. తాము పూజిస్తూ వచ్చిన గురుదేవుల చిత్రాన్ని తీసుకువచ్చి, స్వహస్తాలతో ఆ స్థలంలో ఒక భాగాన్ని శుభ్రం చేసి, అక్కడ ఆ చిత్రాన్ని అమర్చి గురుదేవులను పూజించారు. ఒక నెలలో మరమ్మతు వగైరా పనులు ఒక రకంగా పూర్తయ్యాయి. ఇక ఆలస్యం చేయకుండా శ్రీగురుదేవులను క్రొత్త మఠంలో కొలువుదీర్చాలనుకొన్నారు స్వామీజీ.

1898 డిసెంబర్ 9 వ తేదీన శుక్రవారం రోజు స్వామీజీ జీవితంలోను, రామకృష్ణ మఠ చరిత్రలోను ఒక స్వర్ణమయ దినం! ఆ రోజు స్వామీజీ బేలూర్

మఠ స్థాపన

మఠంలో గురుదేవులను ప్రతిష్ఠితులను గావించారు. సోదర సన్న్యాసుల, శిష్యుల సహాయంతో అన్ని శాస్త్రవిధులనూ స్వయంగా ఆయనే నిర్వర్తించారు. ఉదయం గంగలో స్నానం చేసి, నూతన కాషాయాంబరాలు ధరించి, పూజామందిరంలోకి వెళ్లి, పూజారి ఆసనంలో కూర్చుని ధ్యానమగ్నులయ్యారు. పిదప శ్రీరామకృష్ణుల అసిక్థలున్న కలశాన్ని భక్తి ప్రపత్తులతో పువ్వులతో ఆరాధించారు. ఆ తరువాత గంగాతీరం వెంబడి ఊరేగింపు బయలుదేరింది. ఒక తామ్రపేటికలో ఉంచబడిన శ్రీరామకృష్ణుల పావన అస్థికలను స్వామీజీ తమ కుడి భుజం మీద పెట్టుకొని ముందువెళ్లారు. ఘంటానాదాలూ, శంఖారావాలూ మార్మోగాయి. వెళ్లే దారిలో స్వామీజీ శరశ్చంద్రతో, “శ్రీరామకృష్ణులు ఒకసారి నాతో, ‘నువ్వు నన్ను నీ భుజం మీద మోసుకొని ఎక్కడకు తీసుకుపోయినా, అది చెట్టు క్రింద అయినా సరే, గుడిసె అయినా అక్కడ నేను నివసిస్తాను’ అన్నారు. అందుకే క్రొత్త మఠానికి నేనే ఆయన అస్థికలను మోసుకుపోతున్నాను. అనేకుల శ్రేయస్సు కోసం ఆయన ఆ చోట శాశ్వతంగా ఉండిపోతారు. ఇది తథ్యం” అన్నారు భావోద్వేగంతో.

శరత్‌తో అనేక విషయాలు మాట్లాడుతూ వెళుతున్న స్వామీజీ చివరికి, “మతశాఖల నన్నింటినీ, సిద్ధాంతాల నన్నింటినీ సామరస్యపరచి మన మఠం

విరాజిల్లుతుంది. శ్రీరామకృష్ణులు విశాల దృక్పథాన్ని కలిగివున్నట్లే ఈ మఠమూ అంతటి విశాల దృక్పథానికి కేంద్రంగా భాసిల్లుతుంది. ఇక్కడ నుండి ప్రసరించే సామరస్య ప్రకాశ వెల్లువ ప్రపంచాన్నంతా నింపుతుంది" అన్నారు.

ఇంతలో అందరూ మఠాన్ని చేరుకొన్నారు. స్వామీజీ తమ భుజం మీద నుంచి అస్థికల పేటికను దించి నేల మీద పరచివున్న తివాచీ మీద ఉంచి, దానికి సాష్టాంగ నమస్కారం చేశారు; తక్కినవారు అట్లే ప్రణమిల్లారు. పిదప స్వామీజీ కూర్చుని శ్రీరామకృష్ణ పూజ నిర్వర్తించారు. పూజ ముగించి హోమం అనుష్ఠించారు. సోదర శిష్యుల సహాయంతో స్వయంగా తామే పాయసం వండి శ్రీరామకృష్ణులకు నివేదించారు.

ఈ ఆచార క్రియలు పూర్తయ్యాక స్వామీజీ అక్కడ సమావేశమైన వారితో, "ఈ యుగపు మహోన్నత అవతారపురుషులు శ్రీరామకృష్ణులు. అనేకుల శ్రేయస్సు కోసమూ, అనేకుల ఆనందం కోసమూ నేటి నుంచి ఈ పావన తీర్థస్థలంలో శాశ్వతంగా కొలువై ఈ స్థలాన్ని అద్వితీయమైన మతసామరస్య కేంద్రంగా రూపొందించేటట్లు హృదయపూర్వకంగా ప్రార్థించండి" అన్నారు. అందరూ ఆయన చెప్పినట్లే చేతులు జోడించి ప్రార్థించారు. అంతటితో మఠ స్థాపన కార్యక్రమం ముగిసింది.

తరువాత అందరూ నీలాంబర మఠం చేరుకొన్నారు. నిర్విఘ్నంగా కార్య క్రమం జరిగినందుకు అందరూ పరమానందభరితులయ్యారు. పన్నెండేళ్లుగా

ధర్మ క్షేత్రం

మోసిన భారం స్వామీజీ మనస్సు నుంచి దిగింది. అతి ప్రశాంతంగా ఆయన ఇలా అన్నారు: "శ్రీరామకృష్ణుల సంకల్పంతో ఆయన ధర్మక్షేత్రం సుస్థాపితమైంది. పన్నెండేళ్ల నా దిగులు తీరిపోయింది."

ఈ విధంగా ఒక క్రొత్త పుణ్యతీర్థం రూపొందింది. దానిని గురించి కాలాంతరంలో స్వామి శివానంద ఇలా అన్నారు: "ఈ స్థలం నిజంగా వైకుంఠమే! శ్రీగురుదేవులు ఇక్కడ మనతోనే ఉన్నారు; గురుదేవుల శిష్యులు ఇక్కడ సూక్ష్మ శరీరులై జీవిస్తున్నారు; కొన్ని సమయాల్లో వారు కనిపిస్తున్నారు కూడా! ఇదొక పుణ్యతీర్థం. ఈ స్థలపు ధూళి సైతం పునీతమైనది."

కాశీకి వెళ్లడం గురించిన ప్రస్తావన ఒకసారి వచ్చినప్పుడు భక్తురాంద్రతో మాతృదేవి ఇలా చెప్పారు: "దక్షిణేశ్వరానికో, బేలూర్ మఠానికో వెళ్లడం కాశీని

దర్శించినంత పుణ్యం. కాని నమ్మకం ముఖ్యం. కాశీలో కొలువుదీరి ఉన్న వారే దక్షిణేశ్వరంలోనూ, బేలూరు మఠంలోనూ వెలసివున్నారు."[1]

బేలూర్ మఠం ఈ విధంగా పుణ్యతీర్థంగా రూపొందడంతో మాత్రం ఆగిపోలేదు. నూతన సన్న్యాస సంప్రదాయానికి అది కేంద్రంగా విరాజిల్లుతున్నది.

సన్న్యాస సంప్రదాయం

సన్న్యాస ఆదర్శం వేదకాలం నాటిది. కాని కాలానుగుణంగా దాన్లో మార్పులు చోటుచేసుకొంటున్నాయి. యుగాచార్యులు ఆ మార్పులు చేస్తున్నారు. మౌలిక నిబంధనల నుండి సమాజపు నాటి పరిస్థితి, అవసరాలను పరిగణించి వారు ఈ మార్పులు చేస్తు న్నారు. వేదకాలం, ఉపనిషత్కాలం, పురాణకాలం, తదనంతరం బుద్ధుడు, ఆదిశంక రుడు, రామానందుడు, మధుసూదన సరస్వతి లాంటి ఆచార్యుల కాలాలలో సన్న్యాస సంప్రదాయంలో ఇటువంటి మార్పులు జరగడం చరిత్ర స్పష్టం చేస్తున్నది.

వేదకాల సన్న్యాసాశ్రమ జీవితంలో కఠోర తపశ్చర్యలు, దేహాలను కృశింప జేసుకొనే అనుష్ఠానాలు లాంటివి ప్రాధాన్యం వహించాయి. ఉపనిషత్కాలంలో కఠోర తపస్సులు మాత్రమే ముక్తిని చేకూరుస్తాయా అనే ప్రశ్న తలెత్తింది; ముక్తికి ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమూ ఆవశ్యకమనే భావన నొక్కివక్కాణింపబడింది.

ఇతిహాస, పురాణ కాలాలలో సన్న్యాసులు సహజీవనం చేయడానికి ప్రయత్నించినట్లు తెలియవస్తోంది. సన్న్యాసాశ్రమాన్ని ప్రప్రథమంగా సంస్థాగతంగా తీసుకువచ్చిన వ్యక్తి మహావీరుడు. తరువాత బుద్ధుడు అరుదెంచి సన్న్యాసాశ్రమంలో ప్రత్యేకించి ఐదు ముఖ్యాంశాలను చేర్చాడు. 1. సన్న్యాసమంటే కేవలం కఠోర తపస్సు, అనుష్ఠానాలూ మాత్రమే కాదు, అదొక జీవిత విధానమనే భావనను తెచ్చింది; 2. సన్న్యాసులను సంస్థాగతంగా తీర్చిదిద్దడం; 3. సన్న్యాసుల సంస్థను మత కేంద్రంగా చేయడం; 4. సన్న్యాసుల సంస్థను విద్యాకేంద్రం చేయడం; 5. లోకుల కష్టాలను తొలగించే కార్యంలో సన్న్యాసులను పాల్గొనజేయడం.

బుద్ధుని సిద్ధాంతాలు హిందూమతంలో చొచ్చుకుపోవడానికి దీర్ఘ కాలం పట్టింది. దానిని క్రీ.శ. 8 వ శతాబ్దంలో నిర్వహించినవారు ఆదిశంకరులు. హిందూమతంలో ప్రప్రథమంగా ఒక సన్న్యాస సంప్రదాయాన్ని ఆయన

1. *శ్రీశారదాదేవి వచనామృతం*, పుట 194.

ప్రారంభించారు. సన్న్యాసులను పది శాఖలుగా వర్గీకరించి 'దశనామీ సంప్ర దాయం' స్థాపించారు.

ఆదిశంకరుల మార్గంలో జ్ఞానం మాత్రమే చోటుచేసుకొంది. సన్న్యాస మార్గంలో రామానందుడు భక్తికి కూడా చోటు కల్పించాడు. 12 వ శతాబ్దంలో ఆయన బైరాగులనే వైష్ణవ సన్న్యాస సంప్రదాయాన్ని రూపొందించాడు. కుల వివక్ష లేకుండా సన్న్యాస మార్గాన్ని మహావీరుడూ, బుద్ధుడూ మొదట చూపినప్పటికీ, హిందూమతంలో దానిని యావన్మందికీ ఆవిష్కరించిన ఘనత రామానందులదే!

సన్న్యాసులు సజ్జనులుగా ఉన్నంత మాత్రాన చాలదు, శౌర్యవంతులుగానూ ఉండాలనే భావనను కల్పించిన వ్యక్తి 16 వ శతాబ్దంలో జీవించిన మధుసూదన సరస్వతి. ఈ విధంగా రూపొందినవారే నాగ సంప్రదాయ సన్న్యాసులు. వీరు బ్రాహ్మణ క్షత్రియ శక్తుల మిశ్రమంగా విరాజిల్లారు. వీరిని మూడు శాఖలుగా వర్గీకరించవచ్చు. ప్రతి శాఖ 'అఖాడా' అని పేర్కొనబడింది.

తరువాత 19 వ శతాబ్దం వరకు సన్న్యాస మార్గంలో పెద్దగా మార్పులేవీ సంభవించలేదు. అందుకు మారుగా సన్న్యాస మార్గానికి పెద్ద సవాళ్లు ఎదుర య్యాయి. విజ్ఞానం, పాశ్చాత్య సంస్కృతీ ప్రభావం లాంటి అనేక కారణాల వలన సన్న్యాసమార్గం కించపరచబడ్డది; సన్న్యాసి సమాజంలో పరాన్నభుక్కుగా పరి గణించబడ్డాడు. ఆ తరుణంలోనే స్వామి వివేకానంద భారతదేశ సన్న్యాస వినువీథిలో వేగుజుక్కలా ప్రత్యక్షమైనారు; "సమాజ కర్తవ్యాలను నొక్కివక్కాణించి భారతదేశ చరిత్రలో రూపొందిన ప్రప్రథమ సన్న్యాస సంఘం"[1] స్థాపించబడింది.

శ్రీరామకృష్ణుల జననం అన్ని విధాల ఒక నూతన యుగారంభంగా పరి గణించవచ్చు. ఆదర్శాలు, జీవన విధానం, పరిస్థితి, మానవ సంబంధాల లాంటి అన్ని విషయాల్లో ఈ కాలం, గడిచిన కాలాలన్నింటి కన్నా పూర్తిగా భిన్నమైనది. ప్రాచీనకాల కార్యాచరణలు ఈ కాలానికి అనుగుణంగా ఉండవు. కనుక గృహస్థాశ్రమానికీ, సన్న్యాసాశ్ర మానికీ ఆయన నూతన పరిమాణాలను వర్గీకరించి ఇచ్చారు. వాటిని మౌలికంగా తీసుకొని స్వామీజీ నూతన సన్న్యాస సంప్రదాయాన్ని రూపొందించారు. 1897 మార్చ్‌లో డార్జిలింగ్‌లో ఉన్నప్పుడు స్వామీజీ ఒకసారి తురీయానందతో, "సన్న్యాస మార్గంలో నేను విప్లవాన్ని తెస్తాను" అన్నారు. ఆ విప్లవాన్ని గురించి క్లుప్తంగా

నూతన సన్న్యాస సంప్రదాయం

1. సోదరి నివేదిత.

చెప్పాలంటే సన్న్యాస మార్గం సమాజంతో సమైక్యమయింది; సన్న్యాసులు సమాజంతో సమైక్యమయ్యారు.

శ్రీరామకృష్ణులు తోతాపురి అనే సన్న్యాసి నుండి సన్న్యాసం పుచ్చుకొన్నారు. 'పురి' అన్నది ఆదిశంకరులు వర్గీకరించిన పది శాఖలలో ఒక శాఖ పేరు. అంతే గాక వరాహనగర మఠంలో శ్రీరామకృష్ణుల యువభక్తులు సన్న్యాసం పుచ్చుకొన్నప్పుడు, అభేదానంద హిమాలయ మఠాల నుంచి తీసుకువచ్చిన సంప్రదాయ సన్న్యాస మంత్రాలను ఉచ్చరించి సన్న్యాసులయ్యారు. కనుక సంప్రదాయం ప్రకారం, రామకృష్ణ మఠ సన్న్యాసులు పురి శాఖకు చెందుతారు. కాని జీవన విధానంలోనూ, కార్యాచరణలోనూ రామకృష్ణ సన్న్యాస సంప్రదాయాన్ని ఒక ప్రత్యేకతతో వివేకానంద రూపొందించారు.

రామకృష్ణ సంప్రదాయ సన్న్యాసులు

సన్న్యాస మార్గానికి మౌలికంగా మూడు ముఖ్యాంశాలు ఉన్నాయి. అవి యజ్ఞం, విరజా, ప్రవ్రజనం.

1. యజ్ఞం : ప్రాచీన ఋషివరేణ్యులు యజ్ఞం ద్వారా ప్రపంచంతో సంబంధముంచుకొన్నారు. ప్రతి ప్రకృతి శక్తీ ఒక దేవతగా రూపొందించబడింది. యజ్ఞాలలో నేయి మొదలైన పదార్థాలను ఆహుతించడం ద్వారా వారికి నైవేద్యం అర్పిస్తున్నట్లూ, దానిని స్వీకరించి వారు మనకు వర్షాదులు ఇస్తున్నట్లూ పరిగణింపబడింది. ప్రకృతీ, మనిషీ సమైక్యతతో జీవించాలన్నదే దీని మౌలిక భావన.

సన్న్యాసమార్గ మౌలికాంశాలు

కాని కాలక్రమంలో మనిషి ఇటువంటి యజ్ఞాలు నిర్వహించలేకపోయాడు. కాలావశ్యకతలకు అనుగుణమైన క్రొత్త భావనలు తలెత్తాయి. నేయి మొదలైన పదార్థాలను యజ్ఞాలలో ఆహుతించడానికి మారుగా జీవితాన్నే ఒక యజ్ఞంగా భావించి గడపాలనే భావన రూపొందింది. ఈ భావనను భగవద్గీత చక్కగా విచారణ చేసింది.

ఆ విధంగా ఒక సన్న్యాసి తన జీవితాన్ని ఒక యజ్ఞంగా, ఒక ఆరాధనగా పరిగణించాలన్నారు స్వామీజీ. ఎలా? సేవ-ధర్మం ద్వారా: "మానవాళికి సేవచెయ్యడమే విశేషాధికారం; ఎందుకంటే అది ఈశ్వరోపాసనం కనుక. దేవుడు ఇక్కడ ఈ సకల మానవాత్మల్లోనూ ఉన్నాడు";[1] సజీవదైవాన్ని సేవించండి! దేవుడు గ్రుడ్డివాడుగా, కుంటివాడుగా, దరిద్రుడుగా, బలహీనుడుగా, పాపిష్టిగా నీ వద్దకు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 58.

వస్తున్నాడు. ఆరాధించడానికి మీ కెంత గొప్ప అవకాశం కలిగింది!"[1] రామకృష్ణ మిషన్ సేవాకార్యాలన్నీ ఈ ప్రాతిపదిక మీదనే నిర్వర్తింపబడుతున్నాయి. సేవ వల్ల ఇతరులకు మంచి జరుగుతున్నది; దానిని ఒక ఆరాధనగా చేయడం వలన, సేవ చేసే వ్యక్తికీ మంచి జరుగుతున్నది. రామకృష్ణ సంప్రదాయ సన్న్యాసి ఈ విధంగా తన జీవితాన్ని ఒక సేవగా, ఒక ఆరాధనగా మలచుకోగోరాలి. వేద భావన అయిన 'యజ్ఞాన్ని' ఈ విధంగా కాలానుగుణమైన మార్పులతో సన్న్యాసి జీవితంతో సమైక్యపరిచారు స్వామీజీ.

2. విరజా : సన్న్యాసి తదుపరి ముఖ్యమైన మౌలిక గుణం సమగ్ర పావన జీవితం. దీనిని గుర్తించడానికి 'విరజా' అనే హోమం నిర్వర్తింపబడుతుంది. దాని ముందు కొన్ని ప్రతిజ్ఞలు చేసి సన్న్యాసం పుచ్చుకొంటారు. స్వామీజీ ఈ భావనను అట్లే స్వీకరించారు. ఈ పావన జీవితం గడపడానికి మన శాస్త్రాలు సన్న్యాసి చేయవలసినవీ, చేయకూడనివీ అంటూ కొన్ని నిబంధనలు విధించాయి; అవి ఆహార, వస్త్రధారణ, ఆచార వ్యవహారాలన్నింటిలో ఒక దీర్ఘ పట్టిక లిస్తున్నాయి. కాని కొన్ని సమయాల్లో "ఇది చేయాలి, అది చేయకూడదు" అంటూ శ్రద్ధ వహించడంలో చేయాలి చేయకూడదనేవి లక్ష్యాలుగా పరిణమించడం కద్దు; నిజమైన లక్ష్యం మనస్సు నుంచి నిష్క్రమిస్తుంది. శ్రీరామకృష్ణులు ఈ పట్టికను బాగా తగ్గించి, పావన జీవిత ప్రాతిపదికను ఒక సూత్రంగా అమర్చి ఇచ్చారు. అదే కామినీ కాంచన త్యాగం. ఈ మౌలిక వాంఛల నుండి తక్కిన అన్ని కోర్కెలూ, సమస్యలూ జనిస్తున్నాయి. ఈ రెంటినీ త్యజించడం సమస్త కోర్కెలనూ కూకటి వ్రేళ్లతో సహా పెకలించడానికి సమానం. కనుక 'కామినీ కాంచన త్యాగం' అన్నది శ్రీరామకృష్ణ సంప్రదాయ సన్న్యాసి ఏకైక వ్రతం.

3. ప్రవ్రజనం : ఒక సన్న్యాసి దేన్లోనూ అనురక్తి చూపని వ్యక్తిగా విరాజిల్లాలి. ఒక స్థలంలో బస చేస్తే ఆ స్థలం పట్లా, వస్తువుల పట్లా అనురక్తి జనిస్తుందని ఎక్కడా మూడు రోజుల కన్నా బస చేయకూడదన్నది సన్న్యాసి నియమం. కాని సన్న్యాసో, గృహస్థో – మనిషిగా జన్మించిన ప్రతి ఒక్కనికీ తాను జన్మించిన సమాజానికంటూ నిర్వర్తించవలసిన కర్తవ్యం ఒకటి ఉంది. ఆహారం, వస్త్రాలు, జ్ఞానమంటూ తన జీవితానికి అవసరమైన సమస్తాన్నీ మనిషి సమాజం నుంచి పొందుతున్నాడు. దానిని అతడు తిరిగి చెల్లించాలి. వాటిని తిరిగి చెల్లించ కుండా జీవించడం వలననే మనిషి బంధాలకూ, అనురక్తికీ లోనవుతున్నాడనీ,

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 7, పుట 112.

అలా జీవితం గడిపే వ్యక్తి 'దొంగ' అనీ భగవద్గీత (3.9,12) వచిస్తోంది. పరి వ్రాజకుడైన సన్న్యాసి జీవితం ద్వారా సమాజానికి మంచి జరిగింది; ఆతడి పావన జీవితమూ, ఉపదేశాలూ ప్రజలను సన్మార్గం పట్టించాయి. ఈ విధంగా ఆతడు తాను సమాజం నుండి పొందిన దానిని తిరిగి చెల్లించాడు.

స్వామీజీ కాలానుగుణంగా దీనిలో కొంత మార్పు చేశారు. తిరుగాడడం వదలిపెట్టి, ఒక స్థలంలోనే నివసిస్తూ నిస్వార్థ కార్యాలు నిర్వహించడం వలన స్వీయ ఆధ్యాత్మిక ప్రగతీ, తద్వారా ఇతరుల శ్రేయస్సూ ఒనగూరుతాయి. దీని కోసం స్వామీజీ చూపిన దారి కర్మయోగం. స్వామి వివేకానంద అందించిన మహోన్నత కానుకలలో ఇదొకటి.

ఈ కర్మయోగం ద్వారా అనేక నూతనాంశాలు ఆధ్యాత్మిక జీవనంలో చేర్చబడ్డాయి. ఇవి సన్న్యాసికీ, అదేవిధంగా గృహస్థుకూ మహావరప్రసాదాలు:

i. కర్మయోగ కార్యాచరణ – అది ఏ పని అయినా – ఒక ఆరాధనగా నిర్వహింపబడుతున్నది. దీని ద్వారా పని ఒక ఆరాధానాస్థితికి ఉద్ధరింపబడింది. కనుక మనం ఏ పని చేసినా, దానిని ఒక ఆరాధనగా, భగవంతునికి అర్పిస్తే తద్వారా భగవత్సాక్షాత్కారం పొందవచ్చు.

ii. స్వామీజీ ఈ నూతన మార్గాన్ని ఆవిష్కరించే వరకు, పని చేయడాన్ని సన్న్యాసులు అగౌరవ వైఖరితో చూశారు. కాని నిజానికి ఉన్నత స్థితులు పొందని వారు పనిచేయడానికి తమను అతీతులుగా భావించుకోవడంతో వారి ఆధ్యాత్మిక ప్రగతికి ఇది ఆటంకమైంది; వారు ఆధ్యాత్మిక ప్రగతిని కోల్పోయారు. సమాజం వారి పట్ల నమ్మకాన్ని కోల్పోయింది. స్వామీజీ ఆవిష్కరించిన నూతన మార్గం సన్న్యాసులు ఆత్మగౌరవంతో సమాజంలో జీవించడానికి అవకాశమిచ్చింది. ప్రతి ఒక్కరూ పాటుపడి తినడానికి మార్గం కల్పించింది.

iii. సమాజం కోసం పాటుపడడం వలన సన్న్యాసి సమాజంతో ఒక చక్కని అనుబంధాన్ని ఏర్పరచుకోవడానికి ఈ కర్మయోగం దోహదం చేసింది.

ఇవి మాత్రమే కాక, కుల, మత, జాతి, భాష, దేశం లాంటి ఏ వివక్షా లేకుండా అందరినీ సమానంగా స్వీకరించడం ఈ నూతన సన్న్యాస సంప్ర దాయంలో ఒక ముఖ్యాంశమై అలరారింది.[1]

---

1. రామకృష్ణ మఠ, రామకృష్ణ మిషన్‌లలో హిందువులే కాక క్రైస్తవులు, యూదులు, మహమ్మదీయులు, బౌద్ధులు, షింటో మతస్థులు కూడా సన్న్యాసులై ఉన్నారు. అదేవిధంగా అన్ని ☞

ఈ విధంగా, "సంప్రదాయ సన్న్యాస మార్గానికి, కాలావశ్యకతకు తగిన నూతన రూపమిచ్చారు స్వామీజీ" అంటున్నారు తురీయానంద. ఇలా సన్న్యాస సంప్రదాయానికి కేంద్రంగా బేలూర్ మఠం విరాజిల్లింది, విరాజిల్లుతోంది.

బేలూర్ మఠ భవిష్యత్తు గురించి, స్వామీజీ దానిని స్థాపించిన రోజున ఏం అనుకొన్నారో దానిని తమ శిష్యునితో వ్యక్తం చేశారు: "ఇప్పుడు నా మనస్సులో

మఠ భవిష్యత్తు

ద్యోతకమయ్యే దృశ్యం ఏమిటో తెలుసా? ఈ మఠం విద్యకూ, ఆధ్యాత్మికతకూ ఒక కేంద్రంగా విరాజిల్లుతుంది. సన్మార్గగాములైన గృహస్థులు దీని చుట్టూ ఇళ్లు నిర్మించుకొని జీవిస్తారు, మధ్యలో సన్న్యాసులు జీవిస్తారు. మఠానికి దక్షిణం వైపు ఆంగ్లేయ, అమెరికన్ శిష్యులు నివసించడానికి ఇళ్లు నిర్మితమవుతాయి. ఈ ప్రణాళిక ఎలా ఉంది?"

"మీ ఊహ చాలా అద్భుతంగా ఉంది" అన్నాడు శిష్యుడు. వెంటనే స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "ఏమిటి! దీన్ని ఊహ అనుకొంటున్నావా? కానే కాదు. కాలక్రమంలో సమస్తం జరిగి తీరుతుంది. నేను పునాది మాత్రమే వేస్తున్నాను. భవిష్యత్తులో అనేక అభివృద్ధులు జరుగుతాయి. దీన్లో కొంతభాగం నెరవేరడం నా జీవిత కాలంలోనే చూడగలను. మరి, మీ లాంటి వారిలో అనేక భావాలను జొప్పిస్తాను. భవిష్యత్తులో మీరు వాటిని నెరవేరుస్తారు."[1]

శ్రీరామకృష్ణులను ఒక శాశ్వతమైన స్థానంలో ప్రతిష్ఠించిన స్వామీజీ తమ జీవిత మహత్కార్యాలలో ఒకటి నెరవేరిన ఆనందంలో ఓలలాడారు. శ్రీరామకృష్ణులను కేంద్రంగా చేసుకొన్న ఈ మఠం కాలక్రమంలో ఎలా నిర్వహింపబడుతుందో, ఏ ఏ మహత్కార్యాలు సాధించబోతుందో ఆయన గ్రహించకపోలేదు. వాటిని అప్పుడప్పుడు వ్యక్తం చేశారు కూడా. కాని యుగాచార్యునిగా, యుగనాయకునిగా, జగద్గురువుగా విరాజిల్లిన వారు స్వామీజీ. తాను చెప్పినవి అట్లే జరగాలని ఆయన ఎన్నడూ భావించింది లేదు. కాలక్రమంలో సమాజంలో తలెత్తే మార్పులను పరిగణించి అందుకు తగ్గట్లు కార్యాచరణలో తమను అనుసరించి వచ్చేవారు అవసరమైన మార్పులను తీసుకురావడానికి అవకాశమూ ఆయన కల్పించారు.

☞ కులస్థులకూ వీటి ద్వారాలు తెరచే ఉన్నాయి. నేడు అనేక ఇతర మఠాలలో కూడా ఇంతటి విశాల దృక్పథం చూడవచ్చు. కాని దీని గురించి ఊహించను కూడా ఊహించని ఒక సామాజిక మత సంస్థ నెలకొన్న కాలంలో స్వామి వివేకానంద ప్రప్రథమంగా సన్న్యాస ద్వారాలను యావన్మందికీ తెరచి ఉంచారనడం గమనార్హం.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుట 77.

బేలూర్ మఠం స్థాపితమై, శ్రీరామకృష్ణులు అక్కడ కొలువుదీరినప్పటికీ 1899 జనవరి దాకా మఠం పాత చోట, అంటే నీలాంబర ముఖర్జీ ఉద్యానగృహం లోనే కొనసాగింది. బేలూర్ మఠ స్థాపన నాటి నుండే కొందరు సన్న్యాసులు క్రొత్త మఠంలో నివసించసాగారు. క్రమంగా అన్ని కార్యకలాపాలూ క్రొత్త మఠంలో జరుగనారంభించాయి.

'నువ్వే శరణు శ్రీరామకృష్ణా!'

నిజానికి మహత్కార్యాలు సాధించిన అనేకుల జీవితాల్లో వారు తమ చివరి దశలో ఒక సత్యాన్ని వెలిబుచ్చడం చూడగలం. తాము ఏమీ సాధించలేదన్నదే ఆ సత్యం. నిజానికి అన్నీ సంభవించాయి, తాము ఒక పరికర మాత్రులమేనని వారికి తేటతెల్లమవుతుంది. తమ ద్వారా దానిని నిర్వర్తించిన భగవంతుని ఘనతను వారు అవగతం చేసుకొంటారు; "దేవా, నువ్వే శరణు" అంటూ ఆయనను శరణుజొస్తారు. ఇటువంటి ఒక స్థితిని స్వామీజీ రోజుల్లో మనం చూస్తున్నాం. ఆయన ఈ రోజుల్లో రచించిన రెండు గీతాల నుండి దీనిని మనం అవగతం చేసుకోవచ్చు. రెండూ శ్రీరామకృష్ణుల గురించి ఆయన రచించినవి.[1]

మొదటి గీతం 'ఆచణ్డాలా...' అని ప్రారంభమవుతుంది. శ్రీరామకృష్ణుల జీవిత తత్త్వానికి స్వామీజీ రాసిన ఈ గీతం నిలువుటద్దం. ఆయన ఘనతలను పేర్కొని "అంతటి గురువును శరణుజొస్తున్నాను" అని ఈ పాట ముగుస్తుంది.

రెండవది 'ఓం హ్రీం ఋతం' అని ప్రారంభమయ్యే గీతం. ఈ గీతానికి ఒక ఘనత ఉంది. ఈ గీతం, ఒక ప్రార్థనగా, స్తోత్రంగా మాత్రమే కాక ఒక మంత్రంగానూ భాసిస్తూన్నది. ఎందుకంటే ఈ గీతంలో శ్రీరామకృష్ణ మంత్రాన్ని స్వామీజీ పొందుపరిచారు. ప్రతి పంక్తిలోని మొదటి అక్షరాన్నీ చేర్చి పఠిస్తే 'ఓం నమో భగవతే రామకృష్ణాయ' అని వస్తుంది. కనుక ఈ గీతాన్ని పాడడం ద్వారా మంత్రజప ఫలం కూడా దక్కుతుంది.

ఈ గీతం రచించిన తరువాత ఒక రోజు స్వామీజీ సంస్కృత పండితుడూ, తమ శిష్యుడూ అయిన శరశ్చంద్రతో మాట్లాడారు. దానిని గురించి శరశ్చంద్ర ఇలా వ్రాస్తున్నారు: "ఈ రోజు సరస్వతి స్వామీజీ నాలుకపై నాట్యమాడుతున్నట్లు అనిపిస్తోంది. నాతో రెండు గంటలపైగా చక్కని సంస్కృతంలో సంభాషించారు."

---

1. పూర్తి గీతాలకు లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 424, 425 చూడండి.

తరువాత స్వామీజీ ఆతడికి ఆ గీతాన్ని ఇచ్చి, "ఇలా చూడు, నా ఆలోచన భావనలో లయించడం వలన వ్యాకరణ దోషాలు దొర్లివుండవచ్చు. వాటిని కాస్త సరిచూడు" అన్నారు. అందుకు శిష్యుడు, "అలా దోషాలు దొర్లినప్పటికీ అవి దోషాలు కావు; అది ఆర్షప్రయోగం, జ్ఞానులకు భాషలో ఇచ్చిన మినహాయింపు" అన్నాడు వినమ్రంగా. వెంటనే స్వామీజీ, "నువ్వు అలా చెప్పవచ్చు, తక్కిన వారూ దీనిని అంగీకరించాలని నిర్బంధమేమున్నది?" అన్నారు. అయినప్పటికీ ఎందుకో స్వామీజీ గీతాన్ని సరిచూడడానికి శరశ్చంద్రకు మనస్కరించలేదు.

ఈ గీతం నాలుగు పాదాలు గలది. ప్రతి పాదంలోనూ చివరి పంక్తిని, 'కనుక ఓ దీనబంధూ! నీవే నా శరణం' అని పొందుపరిచారు.

బేలూర్ మఠంలో నిర్మితమయ్యే శ్రీరామకృష్ణ ఆలయ రూపం స్వామీజీ మనోఫలకం మీద ముద్రితమయింది. ఆ ఆలయ నిర్మాణ ప్రణాళికను కూడా రచించారు. ఆ విషయంగా అఖండానందతోనూ, విజ్ఞానానందతోనూ చర్చించారు. స్వామీజీ వాయవ్య భారతంలో పయనించినప్పుడు విజ్ఞానానందను (హరిప్రసన్న) తమ వెంట తోడ్కొని వెళ్లడం మునుపే చూశాం. అక్కడున్న అనేక దేవాలయాలను హరిప్రసన్నకు చూపించి, అనేక వాస్తుకళల సూక్ష్మాంశాలను గ్రహించేలా చేశారు. తాను భారతదేశంలోనూ, పాశ్చాత్య దేశాలలోనూ పయనించినప్పుడు తారసపడిన ఆలయాలు, చర్చిలు, మసీదులు, రాజప్రాసాదాలు, ప్రదర్శనశాలలు మొదలైన అన్నింటిలోని విశేషాంశాలనూ స్వామీజీ అవగతం చేసుకొన్నారు.

శ్రీరామకృష్ణ ఆలయం

ఒక రోజు విజ్ఞానానందను పిలిచి శ్రీరామకృష్ణ ఆలయం గురించి తమ భావనలను స్వామీజీ వ్యక్తం చేశారు. ఆ ఆలయం ఎక్కడ నిర్మించబడాలో కూడా చెప్పారు. పిదప విజ్ఞానానందతో తమ భావనలకు తగినట్లు, ఆలయ ప్రణాళికా చిత్రాన్ని రచించమన్నారు. "శ్రీరామకృష్ణులు అన్ని మతాలకూ, అసంఖ్యాక సిద్ధాంతాలకూ ఆలవాలమై విరాజిల్లారు. ఆయన కోసం నిర్మితమయ్యే ఆలయమూ అన్ని వాస్తుకళల సొబగుల సంగమంగా భాసిల్లాలి. గ్రీకు, రోమన్, హిందూ, మహమ్మదీయ వాస్తుకళల సౌందర్యమంతా దాన్లో ప్రతిఫలించాలి" అని చెప్పారు.

విజ్ఞానానంద అందుకు తగ్గట్లు రేఖాచిత్రం సిద్ధం చేశారు. స్వామీజీ భావనలకు అనుగుణంగా రెండు మూడుసార్లు రేఖాచిత్రం సరిదిద్దబడిన తరువాతే స్వామీజీ సమ్మతించారు. కాని విజ్ఞానానందతో, "శ్రీరామకృష్ణుల ఆలయం

రూపొందుతున్నప్పుడు దానిని తిలకించడానికి నేను ఈ దేహంతో ఉండను. అయినప్పటికీ పైనుండి చూస్తాను"[1] అన్నారు.

స్వామీజీ ఆమోదించిన రేఖాచిత్రాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని ప్రస్తుత దేవాలయం నిర్మితమయింది. కాని శ్రీరామకృష్ణుల ఆలయం గురించి స్వామీజీకి ఇంకా కొన్ని భావనలు ఉన్నాయి. వాటిని ఇక్కడ ప్రస్తావించడం అసంగతం కాబోదు:

"రాబోయే దేవాలయంలోను, మఠంలోను, ప్రాచ్య పాశ్చాత్య శిల్పాలలో ఉండే అత్యుత్తమమైన దాన్నంతా ఒక చోట చేర్చాలని నా కోర్కె. దాని నిర్మాణంలో శిల్పకళలోని భావాలన్నీ పొందుపరచడానికి ప్రయత్నిస్తాను. ఈ భావాలు నా ప్రపంచ పర్యటనల్లో ప్రోది చేసుకొన్నాను. అనేకమైన స్తంభాలతో కూడిన ఒక పెద్ద ప్రార్థనా మందిరాన్ని కట్టిస్తాను. గోడల్లో పూర్తిగా వికసించిన నూర్లకొలది కమలాలు ఉంటాయి. ఆ హాలు వేయిమంది కూర్చుని ధ్యానం చేయడానికి తగినంత విశాలమైనదిగా ఉంటుంది. ఈ రామకృష్ణ దేవాలయం, ప్రార్థనా మందిరం కలిపి ఎలా నిర్మింపబడాలంటే, దూరాన్నుంచి చూస్తే అది 'ఓం'ను సూచించే ప్రతీకగా ఉండాలి. దేవాలయంలో హంస మీద ఆశీనులైన శ్రీరామ కృష్ణుల విగ్రహం ఉంటుంది. ద్వారానికి రెండు వైపులా సింహం, గొర్రెపిల్ల, ఒకదాన్నొకటి నాకుతున్నట్లుగా - మహత్తర శక్తి, సాధుభావం ప్రేమలో

---

1. తాము చెప్పినట్లే శ్రీరామకృష్ణుల ఆలయం నిర్మించబడినప్పుడు స్వామీజీ నిష్క్రమిం చారు. అనేక కారణాల వలన ఆలయ నిర్మాణపు పనులు వెంటనే ప్రారంభం కాలేదు. 1929 మార్చ్ 13 వ తేదీన మాత్రమే ఆలయ శంకుస్థాపన జరిగింది. ఈ ఆలయం కోసం అత్యధిక నిధులను అమెరికన్ భక్తురాండ్రు సమకూర్చారు. అమెరికా ప్రావిడెన్స్ మఠ అధ్యక్షులయిన అఖిలానంద ప్రయత్నంతో 1934 లో మిస్ హెలన్ రాఫెల్ (భక్తి), మిసెస్ ఆనా వోర్సెస్టర్ (అన్నపూర్ణ) అనే ఇద్దరూ ఆలయ నిర్మాణానికై పెద్ద మొత్తం ఇచ్చారు. 8 లక్షల రూపాయల వ్యయంతో నాలుగు సంవత్సరాలలో ఆలయ నిర్మాణం ముగిసింది. 1938 జనవరి 14 వ తేదీ మకర సంక్రాంతి పర్వదినాన శ్రీరామకృష్ణుల ఆలయ కుంభాభిషేకం వైభవోపేతంగా జరిగింది.

కుంభాభిషేకానంతరం విజ్ఞానానంద "నా బాధ్యత తీరింది" అని ఊపిరి పీల్చుకొన్నారు. ప్రక్కన నిలబడ్డ ఒక సన్న్యాసి "స్వామీజీ దీనిని పైనుండి చూస్తానన్నారే, అది సంభవించిందా?" అని అడిగారు. అందుకు విజ్ఞానానంద, "అవును, స్వామీజీ వేంచేశారు. ఆయన మాత్రమే కాదు, శ్రీరామకృష్ణులు, మాతృదేవి, శ్రీరామకృష్ణుల సన్న్యాస శిష్యులందరూ విచ్చేశారు. మనలను ఆశీర్వదించడం నేను చూశాను" అన్నారు.

మమేకమైనట్లు – ప్రదర్శింపబడాలి. నా మనస్సులో ఇలాంటి భావాలున్నాయి. నేను మరికొంత కాలం జీవిస్తే నేనే వాటిని కార్యరూపంలోకి తీసుకువస్తాను. కాకపోతే ముందుతరాల వాళ్లు క్రమంగా వాటిని కార్యరూపంలోకి తీసుకురావడానికి ప్రయత్నిస్తారు.”[1]

మఠ నియమ నిబంధనలు

స్వామీజీకి సంబంధించినంత వరకు ఆయన కార్యాచరణ ముగిసినట్లు అనిపించింది. రామకృష్ణ మఠం, రామకృష్ణ మిషన్ అనే కవల సంస్థలు చక్కగా నిర్వహింపబడుతూండడం చూసి స్వామీజీ సంతృప్తి చెందారు. వాటికి సంబంధించిన నియమ నిబంధనలను క్రమబద్ధీకరించాలని ఆయన అనుకొన్నారు. అనేక లేఖలలో దీనిని గురించి ప్రస్తావించారు కూడా. 1896 ఏప్రెల్ 27 వ తేదీన సోదర సన్న్యాసులకు వ్రాసిన లేఖలో విపులంగా స్వామీజీ కొన్ని నియమ నిబంధనలు తెలిపివున్నారు.[2] దీన్లో మఠ నిర్వహణ, నిర్వాహక బృందం, మఠంలోని విభాగాలు, సన్న్యాసుల జీవనశైలి లాంటి వాటిని గురించి వాశారు.

పాశ్చాత్యం నుంచి తిరిగి వచ్చాక స్వామీజీ శిష్యులలో ఒకరైన నిత్యానంద విన్నపం మేరకు నియమ నిబంధనలను క్రమబద్ధీకరించి వాటికి ఒక రూపకల్పన చేశారు. అప్పుడు మఠం ఆలంబజార్‌లో ఉంది. ఒక రోజు సన్న్యాసు లందరినీ ఒక చోట సమావేశపరిచారు. పిదప తాను చెబుతున్నది ఒకరిని వ్రాయమన్నారు. శుద్ధానంద ఆ పని చేశారు. సమావేశ ముగింపులో స్వామీజీ ఇలా అన్నారు:

“అన్ని నియమ నిబంధనలనూ కచ్చితంగా పాటించడమే మన లక్ష్యం. ఎందుకంటే మనం సన్న్యాసులం, స్వతంత్రులం. కాని చెడులను తొలగించడానికి సముచిత నియమ నిబంధనలు అవసరం. మంచివాటి ద్వారా చెడులను తొలగించి పిదప రెంటినీ వదలిపెట్టవచ్చు. నియమ నిబంధనల సత్ఫలం ఇదే. మనం సజ్జనులుగా ఉండకపోతే కేవలం నియమ నిబంధనల వలన ప్రయోజనం లేదు. నియమ నిబంధనలు ఉన్నప్పుడే వాటిని ఉల్లంఘించాలనే ప్రోద్బలం ఉంటుంది. సన్న్యాసులు ఎన్నటికీ తప్పటడుగు వేయరాదు. ఇతరుల సంక్షేమమే మన ఆదర్శం. క్రొత్తగా మఠంలో చేరేవారు ఈ ఆదర్శాన్ని అవగతం చేసుకోవాలి. అందుకే ఈ నియమ నిబంధనలు.”

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుట 183.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 26.

తరువాత శుద్ధానందతో, "ఇలా చూడు, వీటిని శ్రద్ధగా వ్రాసి, ప్రతులు తీయి. 'కూడదు' లాంటి వ్యతిరేక పదాలు ఏవీ రాకుండా అన్నీ సానుకూల పదాలుండేటట్లు చూడు" అన్నారు.

ఈ నియమ నిబంధనలు సామాన్యంగా 'బేలూర్ మఠ నియమ నిబంధనలు'గా పేర్కొనబడుతున్నాయి. రామకృష్ణ మఠాలు పేరుకు మాత్రం మఠంగానూ ఆలయం గానూ ఉండకుండా సమాజానికి హితం చేకూర్చే సంస్థలుగా విరాజిల్లాలి; రాజకీయాలతో ఎలాంటి సంబంధమూ ఉంచుకోకూడదు లాంటి భావనలు దాన్లో నొక్కివక్కాణించారు.

ఈ నియమ నిబంధనలు కాకుండా నీలాంబర మఠంలోనూ స్వామీజీ కొన్ని నియమాలు రూపొందించారు. వాటిని స్వామీజీ చెప్పగా శివానంద నమోదు చేశారు. ఈ నియమాలను కాలాంతరంలో ఒకసారి బేలూర్ మఠంలో బ్రహ్మానంద గదిలో పలువురు సన్న్యాసుల సమక్షంలో శుద్ధానంద పఠించారు. పఠించగానే బ్రహ్మానంద ఇలా అన్నారు: "స్వామీజీ ఈ నియమ నిబంధనలను మామూలు స్థితిలో వ్యక్తం చేయలేదు. ఆయన తమ మనస్సును అత్యున్నత స్థితికి తీసుకుని వెళ్లి, ఆ స్థితి నుంచి చెప్పారు; శివానంద నమోదు చేశాడు. మానవాళి సంక్షేమం కోసం శ్రీరామకృష్ణుల ఆదర్శాలను వ్యాప్తి గావించడానికి దోహదపడేటందుకే ఈ నియమాలను రూపొందించారు. శ్రీరామకృష్ణుల ఆధ్యాత్మిక వారసత్వాన్ని పొందడానికీ, ఆయనకు సేవలందించడానికీ, స్త్రీ - పురుష, ధనిక - పేద, ఉన్నత కులస్థుడు - నిమ్నకులస్థుడు లాంటి ఎలాంటి వివక్షా లేకుండా అందరికీ హక్కు ఉంది. శ్రీరామకృష్ణుల ఉపదేశాలను పాటించి, ఆయనకు సేవలందించేవారు భాగ్యశాలురు. స్వామీజీ రూపొందించిన నియమాలను నిస్సందేహంగా పూర్తి నమ్మకంతో స్వీకరించండి, మీ జీవితాల్లో వాటిని అమలుపరచండి, ఆ తరువాత వాటిని దశదిశలా ప్రచారం చేయండి. అప్పుడు కలియుగంలోని చెడులు తొలగి, సత్యయుగం వికసించడం చూస్తారు."

అత్యున్నత స్థితి నుంచి రూపొందించిన నియమాలు

అవసరానికి అనుగుణమైన నియమ నిబంధనలను భవిష్యత్తులో చేర్చుకొందామని స్వామీజీ వచించినప్పటికీ అటువంటి ప్రయత్నాలు ఏవీ జరుగలేదు. అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితులలో నుంచి స్వామీజీ వచించిన వాటిని పాటిస్తే చాలునన్న నిర్ణయమే ఇందుకు కారణం. ఒకసారి హీరానంద, బ్రహ్మానందతో, "మహరాజ్! యువశిష్యులకు

ప్రేమ పెంపొందించండి

సహాయపడడానికి మీరు ఇంకా కొన్ని నియమాలను విధిస్తే బాగుంటుంది" అన్నాడు. అందుకు బ్రహ్మానంద, "మనకు ఏం అవసరమో అది ఇంతకు మునుపే స్వామీజీ ఇచ్చేశారు. క్రొత్తగా ఎలాంటి నియమ నిబంధనలనూ చేర్చనవసరం లేదు. మనం చేర్చవలసింది ప్రేమ. ప్రేమ చేర్చండి, భక్తిని చేర్చండి. తక్కిన వారిని ప్రేమించడం ద్వారా వారూ పరమావధి చేరుకోవడానికి దోహదం చేయండి" అన్నారు.

ఈ విధంగా శాశ్వతమైన నియమ నిబంధనలు అందించి, బేలూర్ మఠాన్ని నెలకొల్పడంతో స్వామీజీ తమ జీవిత మహత్కార్యాలలో అత్యంత ప్రధానమైన కార్యాన్ని నెరవేర్చారు.

42 బేలూర్ మఠ రోజులు

మిమ్మల్ని ఎవరు అర్థం చేసుకోగలరు? అంతర్నేత్రం తెరచుకోకుండా మిమ్మల్ని ఎవరూ అవగతం చేసుకోలేరు. శ్రీరామకృష్ణులు ఒక్కరే మిమ్మల్ని అర్థం చేసుకొన్నారు. తక్కినవారు ఆయన చెప్పింది నమ్మారు, అంతే!

— **నాగమహాశయ్**
(స్వామీజీతో)

స్వామీజీ జీవితంలో మహత్కార్యాలు ఒక్కొక్కటిగా నెరవేరాయి. కర్తవ్యాలను చక్కగా నిర్వహించిన గృహ యజమాని తన కుమారులూ, సంతతీ తన మార్గం లోనే అడుగిడడం చూసి ఆనందించే రీతిలో, శ్రీరామకృష్ణుల పని తమ సంతతి ద్వారా చక్కగా నిర్వహింపబడడం చూసి స్వామీజీ ఉప్పొంగిపోయారు.

మార్గదర్శిగా

బేలూర్ మఠ స్థాపనానంతరం దాదాపు ఆరు నెలలు స్వామీజీ కలకత్తాలోనే ఉండిపోయారు. ఈ రోజులను ఆయన మఠంలోనూ, కొన్ని సమయాల్లో బలరాం బోస్ ఇంట్లోనూ గడిపారు. ఎక్కడ ఉన్నప్పటికీ నూతన తరాన్ని రూపొందించడం, సన్న్యాసానికి ఉన్నత ఆదర్శనీయులుగా విరాజిల్లే కొందరు సన్న్యాసులను వదలి వెళ్లడం, తద్వారా శ్రీరామకృష్ణుల మహత్కార్యం కొనసాగేటట్లు చేయడమన్నది ఆయన ఉద్దేశం. అందుకు తగినట్లు తమ మార్గదర్శకత్వం ద్వారా, అంతే కాక తమ జీవితం ద్వారా యువ సన్న్యాసులకు సదా సహాయపడుతూనే వచ్చారు ఆయన.

స్వామీజీ కొన్ని సమయాలలో బలరాం బోస్ ఇంట్లో బస చేయడం మరోవిధంగా కూడా మంచిదయింది. బేలూర్ మఠం కలకత్తా నుంచి కాస్త దూరంలో ఉండడం వలన అనేకులు అక్కడకు వెళ్లి ఆయనను దర్శించుకోలేకపోయారు. కలకత్తాలో ఆయన బలరాం బోస్ ఇంటికి వచ్చిన సందర్భాలలో అనేకులు ఆయనను దర్శించుకోగలిగారు. తద్వారా అనేకులు, ప్రత్యేకించి

యువకులు, ఆయనతో సన్నిహితంగా మెలగగలిగారు. స్వామీజీ భావనలచే తమ జీవితాలను అర్థవంతంగా మార్చుకోగలిగారు.

ఈ విధంగా ఒకసారి స్వామీజీ బలరాం బోస్ ఇంట్లో బస చేసివున్నారు. అప్పుడు ఆయనను చూడడానికి విజయకృష్ణ గోస్వామి వచ్చారు. స్వామీజీ ఆయనను సాదరపూర్వకంగా ఆహ్వానించారు. విజయకృష్ణ గోస్వామి శ్రీరామకృష్ణుల సన్నిహిత శిష్యుడు. అంతేకాక బ్రహ్మసమాజ రోజుల్లో స్వామీజీకి ఆచార్యునిగా ఉన్న వ్యక్తి కూడా. ఆ మర్యాద నిమిత్తం స్వామీజీ ఆయనకు పాదాభివందనం చేయబోయారు. తమ ముందు ఒక విద్యార్థిగా ఉన్న నరేన్ నేడు జగద్గురువుగా తిరిగి రావడం చూసి, ఆ మర్యాదతో స్వామీజీకి విజయకృష్ణ గోస్వామి పాదాభివందనం చేయబోయారు. కాని ఇద్దరూ ఒకరి పాదాలను మరొకరు స్పృశించడానికి ససేమిరా సమ్మతించలేదు. మళ్లీ ఒకసారి వారు ప్రయత్నించారు. కాని ఫలితం శూన్యం. చివరికి స్వామీజీ నవ్వుతూ విజయకృష్ణ గోస్వామి చేయి పుచ్చుకొని, నేల మీద పరచివున్న తివాచీపై కూర్చుని ఆయనను తమ ప్రక్కన ఆసీనులను చేశారు.

వినమ్రత–పారవశ్యం

విజయకృష్ణ గోస్వామి భావోద్వేగం పొంగిపొరలగా ప్రగాఢ పారవశ్యంలో లయించిపోయారు. ఎంత ప్రయత్నించినప్పటికీ ఆయన మాట్లాడలేకపోయారు. "శ్రీగురుదేవులు అనుగ్రహించి నన్ను ఆశీర్వదించారు" అంటూ పొడిపొడిగా కొన్ని మాటలు మాత్రమే ఆయన నోటి నుండి వెలువడ్డాయి. స్వామీజీ సాన్నిధ్యం ఆయనలో ఆ మేరకు దివ్యతరంగాలను సృజించింది. ఆయన నిశ్చలంగా కూర్చుండిపోయారు. ఆయన కళ్లు ధారకట్టాయి. వారిని ఆ స్థితిలో చూసిన భక్తులు ఇద్దరినీ పరివేష్టించి కనుల పండువ చేసే రీతిలో సంకీర్తనం చేస్తూ నృత్యం చేశారు.

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీకి ఉబ్బసం ప్రకోపించింది. ఆరోగ్యం మెరుగుపరచుకోవడానికి ఆయన దేవ్‌ఘర్ వెళ్లడానికి నిశ్చయించారు. బ్రహ్మచారి హరేంద్రనాథ్ స్వామీజీకి తోడుగా వెళ్లాడు. ఆరోగ్య సమస్య కారణంగా స్వామీజీ దేవఘర్ వచ్చిన వార్త క్షణాల్లో అక్కడ వ్యాపించింది. అక్కడ మెట్రిక్యులేషన్ చదువుతున్న వ్యక్తి కె.ఎస్.ఘోష్.[1] ఆతడు, ఆతడి మిత్రుడూ స్వామీజీ దర్శనార్థం బయలుదేరారు. ఆశ్చర్యం! వాళ్లు గది నుండి బయటకు వచ్చిన సమయంలో స్వామీజీ అదే దారిలో నడిచి వెళుతున్నారు. పరుగెత్తి వెళ్లి

'షూ లేసు విప్పను'

1. ఇతడు కాలాంతరంలో బీహార్‌లోని హజారీబాగ్ కళాశాలలో తత్త్వశాస్త్ర ఉపన్యాసకుడిగా పనిచేశాడు.

వారిద్దరూ స్వామీజీ పాదాలను తాకి ప్రణమిల్లబోయారు. స్వామీజీ తక్షణమే తమ పాదాలను వెనక్కు తీసుకొన్నారు; వారు తమ పాదాలను తాకడానికి ఆయన ఎందుకో ఇష్టపడలేదు. వారు ఏదో మాట్లాడాలని ప్రయత్నించినప్పుడు వారిని తమతో పాటు నడవమని చెప్పి ఆయన నడచిపోసాగారు.

దారిలో వారి యోగక్షేమాలు స్వామీజీ విచారించారు; వారికి ఉపదేశాలు కూడా చేశారు. ఆహారం గురించి అడిగినప్పుడు, "రోజూ కాస్త నెయ్యి ఆహారంలో చేర్చుకోవడం మంచిది. వెన్న దానికన్నా మంచిది" అన్నారు. దూరంలో కనిపిస్తున్న అందమైన పర్వత శ్రేణిని చూపిస్తూ, అక్కడకు వినోదార్థం ఎప్పుడైనా వెళ్లారా అని అడిగారు. వారు వెళ్ళలేదనగానే, "త్వరలో ఒకసారి అక్కడకు వెళ్లిరండి. అలా వినోదార్థ పర్యటన మనశ్శరీరాలకు ఉత్సాహం కలిగిస్తుంది" అన్నారు.

మాట్లాడుకొంటూ పోతున్నప్పుడు ఘోష్ షూ లేసు వదులవడం స్వామీజీ గమనించారు. దానిని సరిగా కట్టుకోమని అతడికి చెప్పారు. హఠాత్తుగా షూ లేసు గురించి చెప్పగానే ఘోష్ గందరగోళంలో పడ్డాడు. అతడు విస్తుబోయి నిలబడిపోవడం చూసి స్వామీజీ వంగి, "సరి, నేను కడతాను" అంటూ కట్టసాగారు. ఘోష్ నిర్ఘాంతబోయాడు. అతడు తేరుకొనే లోపు స్వామీజీ ముచ్చటగా లేసు కట్టి పూర్తిచేశారు. స్వామీజీ తన పాదాలను తాకడానికి అనుమతించడంతో ఏదో పాపం చేసినట్లు భావించిన ఘోష్, పరిహారంలా మళ్లీ స్వామీజీ పాదాలను తాకి ప్రణమిల్లబోయాడు. ఇంతకు క్రితంలా స్వామీజీ అందుకు ఆతణ్ణి అనుమతించలేదు.

మిత్రులిద్దరూ తమ విడిదికి బయలుదేరారు. ఇంతలో, "లోక ప్రసిద్ధులైన వివేకానంద" ఘోష్ షూ లేసు కట్టడం గురించిన వార్త విడిది అంతటా వ్యాపించింది. మిత్రులు అనేకులు వచ్చి దానిని చూసి, తాకడంలో సమయం గడచింది. షూ విప్పడానికి ఎవరూ ఆతణ్ణి అనుమతించలేదు. చివరికి అందరూ నిద్రించాక అర్ధరాత్రి హృదయభారంతో ఘోష్ లేసు విప్పాడు.

మరణం అంచున

దేవ్‌ఘర్‌లో స్వామీజీ ఆరోగ్యం కొంత మెరుగయింది. స్వామీజీకి కూడా కొంత నమ్మకం కుదిరింది. అమెరికా తిరిగి వెళ్లబోతున్న సారా, మెక్లౌడ్ స్వామీజీని తమతోబాటు రమ్మని కోరారు. స్వామీజీ తమ పరిస్థితి విశదపరచి, "మీతో నేను రాలేనని మీకు తెలుసు. అందుకు కావలసిన బలం ఇంకా చేకూరలేదు. ఇంకా రొంప

ఉంది. కనుక పయనించడానికి వీలుపడదు. ఇక్కడ నా ఆరోగ్యం కుదుటపడుతుందని విశ్వసిస్తున్నాను" అని వారికి లేఖ వ్రాశారు.

కాని అనుకోకుండా హఠాత్తుగా ఆయన ఆరోగ్యం బాగా క్షీణించింది. ఉబ్బసం ప్రకోపించింది. ఆయన మరణం అంచునకు వెళ్లి తిరిగివచ్చారనే చెప్పుకోవాలి. శారదానందను, సదానందను వెంటనే దేవ్‌ఘర్‌కు పంపమని బేలూర్ మఠానికి తంతివార్త పంపించారు. ఒకరోజు ఊపిరిపీల్చడంలో బాగా ఇబ్బంది పడడంతో ఆయన ముఖం పాలిపోయింది; సన్నిపాతం వాటిల్లినట్లు దేహం గజగజ వణకనారంభించింది. చూస్తూ ఆరాటపడడమే తప్ప ఎవరూ ఏ సహాయమూ అందించలేకపోయారు. ఎత్తైన తలగడపై తలను వాల్చి స్వామీజీ మృత్యువు కోసం నిరీక్షించడానికి తయారయ్యారు. ఒక రోజు కాదు, రెండు రోజులు కాదు, ఎనిమిది రోజులు ఈ విధంగా మరణం అంచున స్వామీజీ ఊగిసలాడారు. ఆ తరువాత పరిస్థితి మెరుగుపడింది, "ఒక జీవచ్ఛవంలా నన్ను కలకత్తాకు తీసుకువచ్చారు" అని ఆయన వ్రాశారు. తమ నిశ్వాసం 'సోఽహం, సోఽహం' అని తమకు వినిపించినట్లు పిదప స్వామీజీ తెలిపారు.

1899 జనవరి 22 వ తేదీన స్వామీజీ దేవ్‌ఘర్ నుంచి కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చారు. మర్నాడు ఆయన నివేదితను రమ్మని ఆహ్వానించారు. ఆయనను చూడడానికి వచ్చిన నివేదిత ఇలా వ్రాస్తున్నది: "రాజు[1] నిన్న రాత్రి తిరిగివచ్చారు. ఈ రోజు ఉదయం ఎనిమిది గంటలకు నన్ను రమ్మన్నారు. ఆయనను చూసి గంట క్రితమే తిరిగివచ్చాను. ఆయన దివ్యతేజస్సుతోనే భాసిస్తున్నారు. ఆయన రూపం అద్భుతంగా ఉంది. మూడు రాత్రుళ్లు శ్వాసించడానికి బాగా ఇబ్బంది పడినట్లు నాతో చెప్పారు. కాని ఆయనలో భవిష్యత్ ప్రణాళికలకు కొరత లేదు. ఇటువంటి పరిస్థితిలో ఆయనను నేను చూసింది లేదు."

మఠ నిర్వహణను శారదానంద చక్కగా నిర్వర్తిస్తున్నారు; అందుకోసమే స్వామీజీ ఆయనను అమెరికా నుండి రప్పించారు. అమెరికాలో శారదానంద చక్కగా పని చేయగలరని తెలిసినప్పటికీ బేలూర్ మఠానికి ఆయన అవసరం ఎక్కువగా ఉందని స్వామీజీ గ్రహించకపోలేదు. అంతేకాక అమెరికాలో అభేదానంద విజయవంతంగా కార్యాలు నిర్వర్తిస్తున్నందున, పనులు చక్కగా కొనసాగుతాయని స్వామీజీకి బాగా తెలుసు. శారదానంద తిరిగి వచ్చినప్పటి

1. నివేదిత తమ లేఖలలో, వ్యాసాలలో స్వామీజీని రాజు, గురు, శివగురు, ప్రవక్త అని సంబోధించడం కద్దు.

నుండి కార్యనిర్వహణను ఉత్సాహంతో స్వీకరించారు. ప్రశ్నోత్తరాలు, సంస్కృతం, ప్రాచ్య-పాశ్చాత్య తత్త్వశాస్త్రం లాంటి తరగతులను తురీయా నంద సమర్థంగా నిర్వహించారు. నిత్యమూ ధ్యాన తరగతులు నిర్వహించారు. ఏకాంతంలో ఒక వ్యక్తి ధ్యానం చేస్తూండగా చూడడం కన్నా స్వామీజీకి మరేదీ ఆనందాన్ని కలిగించదనడం అతిశయోక్తి కాదు.

స్వామీజీ మార్గదర్శకత్వం

మఠ దైనందిన చర్యలు యువ సన్న్యాసుల బాధ్యతల్లో అప్పగించబడ్డాయి. బాధ్యతను వారు కూడా గ్రహించాలని స్వామీజీ అభిలాష. యువ సన్న్యాసులూ, బ్రహ్మచారులూ ఒక బృందంగా రూపొంది పనులను గురించి చర్చించారు; తమలో ఒకరిని నాయకునిగా ఎన్నుకొని పనులు నిర్వర్తించసాగారు. వేళ పాటించడం, పవిత్రత లాంటివి కచ్చితంగా అనుసరించారు. అందరూ పాలుపంచుకోవడమూ, బాధ్యతాయుతంగా స్పందించడమూ స్వామీజీకి అమితానందాన్ని కలిగించాయి.

సన్న్యాసం, బ్రహ్మచర్యం, సేవ, ముక్తి లాంటి ఆదర్శాలను అవకాశం చిక్కి నప్పుడల్లా యువకుల మనస్సులో పాదుగొలిపారు. అంతకన్నా ఆయన ప్రత్యక్ష జీవితం జాజ్జ్వల్యమానమైన సన్న్యాసాగ్నిలా యువకుల ముందు ప్రదర్శితమయింది. "నాడులన్నీ కణకణ మండడమే బ్రహ్మ చర్యం", "స్వీయముక్తీ, ఇతరులకు సేవా అన్నదే మన ఆదర్శమని ఎన్నడూ విస్మరించకండి" అంటూ పదేపదే యువకులతో నొక్కివక్కాణించారు.

సన్న్యాసం

నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకొన్న సన్న్యాసం - భగవదను భూతికి ఇదొక్కటే తాళం చెవి అన్న నిజాన్ని స్వామీజీ పదేపదే నొక్కివక్కాణించారు. ఒక సన్న్యాసి జీవితం అవిచ్ఛిన్నంగా మనస్సుతో చేసే పోరాటమే తప్ప మరేదీ కాదు. ఆ పోరాటంలో ఆతడు విజయం సాధించాలంటే అతడు కఠోర తపోమయ జీవితం, జితేంద్రియత్వం, మానసిక ఏకాగ్రత పాటించే తీరాలి. ఒకసారి ఒక వ్యక్తి అనవసరమైన ప్రశ్న అడిగినప్పుడు స్వామీజీ కోపంగా, "పో, వెళ్లు, వెళ్లి తపస్సు చేయి. కొంతకాలం తపస్సు అనుష్ఠిస్తే మనస్సు పావనమవుతుంది. అప్పుడు ఇటువంటి అర్థంపర్థం లేని ప్రశ్నలు అడగవు" అన్నారు.

ప్రారంభంలో అన్ని విషయాల్లో కఠోర నియమం, నిష్ఠా అవసరం అనేవారు స్వామీజీ. "ఆహార నియంత్రణ అతి ముఖ్యంగా పాటించాలి. ఆహార నియంత్రణ లేకుండా మనస్సును నియంత్రించడం సాధ్యం కాదు. అవసరం కన్నా ఎక్కువ

తినడం అనేక హానులకు దారి తీస్తుంది. మితిమీరి తినడం వలన మనశ్శరీ రాలు చెడిపోతాయి" అనేవారు ఆయన.

సన్న్యాసులు గృహస్థుల నుండి వైదొలగి ఉండడంలోని ఆవశ్యకతను ఆయన ఎత్తి చూపేవారు. "సంసార జీవితంలో మునిగివున్న ప్రజల దేహం నుండి, దుస్తుల నుండి ఒక రకమైన కామ దుర్వాసన రావడం నాకు ఎరుక. నేను దానిని భరించలేకపోయాను. దీనిని గురించి నేను శాస్త్రాలలో చదివి ఉన్నాను. పరిత్యా గమూ, పావనతా నిండిన పునీతులు ఎందుకు లౌకిక జనుల స్పర్శను భరించ లేకపోతున్నారో నా కిప్పుడు అవగతమవుతున్నది" అనేవారు ఆయన.

అదే విధంగా యువసన్న్యాసులూ, బ్రహ్మచారులూ స్త్రీలతో సన్నిహితంగా మెలగడం స్వామీజీ ససేమిరా అంగీకరించరు. మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవి కలకత్తాకు వచ్చినప్పుడు, ఆమె సేవకు కూడా యువ సన్న్యాసులు అక్కడకు పోవడం స్వామీజీకి సుతరామూ నచ్చదు. ఎందుకంటే అక్కడ స్త్రీలు అధికంగా ఉంటారు కనుక.

సంసారం

పై స్వామీజీ అభిప్రాయాలను బట్టి ఆయన సంసారులనూ, స్త్రీలనూ ద్వేషించారని అర్థం చేసుకోరాదు. కొందరు స్త్రీ, పురుష గృహస్థులు ఆయనకు అతి సన్నిహిత మిత్రులు. వారి జీవితాలను తమ శిష్యులకు కూడా ఉదాహరణగా ఆయన చూపించడం కద్దు. సంసార ఆదర్శం గురించి స్వామీజీ ఇలా చెప్పేవారు:

"సంసార ఆదర్శం గొప్పతనం నాకు అర్థమవుతోంది. సన్మార్గంలో ఆర్జించడం, మంచి కార్యాలకై దానిని ఖర్చు చేయడం, కుటుంబాన్ని పరిరక్షించడం, పెద్దలకు సేవ చేయడం, ఒక ఆధ్యాత్మిక లక్ష్యాన్ని ఎన్నుకొని జీవితాన్ని తరింపజేసు కోవడమంటూ సంసార జీవితం ఒక ఉన్నత ఆదర్శమనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. వివాహమూ ఒక మార్గమే; ఎందుకు? కొందరికి అదే మార్గం. కాని సన్న్యాస జీవితాన్ని స్వీకరించిన వ్యక్తి, ప్రపంచంలోని సమస్తమూ భయంతో పెనవేసుకుపోయిందని గ్రహించాలి. సన్న్యాసం మాత్రమే నిర్భయంగా జీవింప జేస్తుంది. సంసార ఆదర్శ ఘనతను మీరు గ్రహించి జీవించాలి."

నాగమహాశయ్

ఒకసారి నాగమహాశయ్ మఠానికి వచ్చినప్పుడు స్వామీజీ వ్యవహరించిన తీరు నుంచి సంసారులను ఆయన ఎంతగా శ్లాఘించారో తెలుసుకోగలం. స్వామీజీని సాక్షాత్తూ ఆ పరమేశ్వరునిగానే

నాగమహాశయ్ గాంచాడు. స్వామీజీ సమక్షంలో ఆయన కూర్చోడు; చేతులు కట్టుకొని నిలబడే ఉంటాడు. నాగమహాశయ్ శరశ్చంద్రతో మఠానికి వచ్చాడు.

స్వామీజీ *(నాగమహాశయ్‌కు నమస్కరించి)* : క్షేమమేనా?

నాగమహాశయ్ : మీ దర్శనార్థం వచ్చాను. జై శంకరా! జై శంకరా! నేడు శివదర్శనమయింది.

ఇలా అంటూ నాగమహాశయ్ స్వామీజీ ముందు రెండు చేతులూ జోడించి నమస్కరిస్తూ వినమ్రంగా నిలబడే ఉన్నాడు.

స్వామీజీ : మీ ఆరోగ్యం ఎలా ఉంది?

నాగమహాశయ్ : రక్తమాంసాలతో కలసిన ఎముకల గూడైన, ఎందుకూ పనికిరాని ఈ దేహం గురించి ఎందుకు విచారిస్తున్నారు! మీ దర్శనంతో నేను తరించాను.

ఈ విధంగా చెబుతూ ఆయన స్వామీజీకి సాష్టాంగ నమస్కారం చేశాడు.

స్వామీజీ (ఆయనను పైకెత్తుతూ) : ఏం పని చేస్తున్నారు?

నాగమహాశయ్ : నేడు నాకు శివదర్శనమయింది. బాహ్య నేత్రాలతో నేను ఇది చూస్తున్నాను. జై శ్రీరామకృష్ణ!

స్వామీజీ (శరత్‌ను చూస్తూ) : నిజమైన భక్తి మనిషిని ఎలా మార్చివేస్తుందో చూశావా? నాగమహాశయ్ దివ్యత్వంలో మునిగి మైమరచిపోయారు. దేహధ్యాస ఆయనకు లేనేలేదు. ఇలాంటి మరో వ్యక్తిని చూడలేం. *(ప్రేమానందతో)* నాగమహాశయ్‌కు కాస్త ప్రసాదం పట్రా.

నాగమహాశయ్ : ప్రసాదమా! ప్రసాదమా! *(చేతులు జోడించుకొని స్వామీజీకి నమస్కరిస్తూ)* మిమ్మల్ని చూడగానే ఈ రోజు నా మానవజన్మ ఆకలే తీరిపోయింది.

అప్పుడు సన్న్యాసులకూ, బ్రహ్మచారులకూ ఉపనిషత్తుల తరగతి జరుగుతున్నది. స్వామీజీ వారితో, "నేడు గురుదేవుల విశిష్ట భక్తులొకరు వచ్చారు. కనుక మీకు నేడు తరగతి లేదు" అన్నారు. వెంటనే అందరూ పుస్తకాలు మూసివేసి, నాగమహాశయ్‌ను పరివేష్టించి కూర్చున్నారు. స్వామీజీ కూడా ఆయన ముందు కూర్చున్నారు.

స్వామీజీ *(అందరిని కలయజూస్తూ) :* చూడండి! నాగమహాశయ్‌ను చూడండి. ఈయన సంసారి. కాని ఈయనకు లౌకిక ధ్యాసే లేదు. సదా భగవ ద్ధ్యాసలోనే లయించి ఉంటారు. *(నాగమహాశయ్‌తో)* మాకూ, బ్రహ్మచారులకూ గురుదేవుల గురించి కాస్త ఏదైనా చెప్పండి.

నాగమహాశయ్ *:* ఏం చెబుతున్నారు! మీరేమంటున్నారు! ఆయన గురించి నేనేం చెప్పగలను? ఆయన అవతార కార్యంలో తోడ్పడే మహావీరులైన మిమ్మల్ని దర్శించుకోవాలని వచ్చాను. ఇప్పుడు ఆయన ఉపదేశాలను జనం అర్థం చేసు కొంటారు. జై రామకృష్ణ! జై రామకృష్ణ!

స్వామీజీ *:* శ్రీరామకృష్ణులను యథార్థంగా అర్థం చేసుకొన్నది మీరే. మేం ఇక్కడా అక్కడా తిరుగాడుతున్నాం, అంతే.

నాగమహాశయ్ *:* ఆహా, మీరేమంటున్నారు? మీరు గురుదేవుల ఛాయ. మీరిద్దరూ ఒకే నాణెపు రెండు పార్శ్వాలు. కళ్లు ఉన్నవారు దీనిని చూస్తారు!

స్వామీజీ *:* ఈ మఠాలనన్నీ ప్రారంభించడం సరైన మార్గమేనా?

నాగమహాశయ్ *:* నేను అల్పుణ్ణి. నాకేం తెలుసు? మీరు ఏం చేసినా అది లోకానికి శ్రేయోదాయకమే, అవును, శ్రేయోదాయకమే!

పలువురు బ్రహ్మచారులూ, సాధువులూ నాగమహాశయ్ పాదాలను తాకి నమస్కరించడానికి ప్రయత్నించారు. ఈ చర్య నాగమహాశయ్‌లో ఉద్రిక్తతను కలిగించింది. వెంటనే స్వామీజీ, "ఆయనను ఇబ్బంది పెట్టకండి. ఆయన సంకట పడుతున్నారు" అన్నారు. ఇది విని అందరూ తమ స్థానాలకు వెళ్లి కూర్చున్నారు.

స్వామీజీ *:* మీరెందుకు మఠంలో నివసించకూడదు? మీ జీవితం ఇక్కడి బ్రహ్మచారులకు ఒక ఉదాహరణగా ఉంటుంది.

నాగమహాశయ్ *:* శ్రీరామకృష్ణులను ఒకసారి దీనిని గురించి అడిగాను. అందుకు ఆయన, 'సంసారంలోనే ఉండు' అన్నారు. కనుక గృహస్థాశ్రమంలోనే ఉంటున్నాను. మీ అందరినీ అప్పుడప్పుడు దర్శించుకోగల భాగ్యశాలినైనాను.

స్వామీజీ *:* మీ ఊరికి ఒకసారి వద్దామనుకొన్నాను.

ఈ మాట వినగానే నాగమహాశయ్ ఆనందంతో ఉప్పొంగిపోయాడు. "ఆ రోజు ఎప్పుడు వస్తుంది? ఆ స్థలమే కాశీగా మారిపోతుంది. ఆ భాగ్యం నాకు లభిస్తుందా?" అంటూ ఉద్వేగంతో అడిగాడు.

స్వామీజీ : అక్కడకు రావాలనే ఉంది. జగజ్జనని తోడ్కొనివస్తే వస్తాను.

నాగమహాశయ్ : మిమ్మల్ని ఎవరు అవగతం చేసుకోగలరు? ఎవరు అవగతం చేసుకోగలరు? అంతర్నేత్రం తెరచుకోకుండా మిమ్మల్ని ఎవరూ అవగతం చేసుకోలేరు. శ్రీరామకృష్ణులు ఒక్కరే మిమ్మల్ని అర్థం చేసుకొన్నారు. తక్కిన వారు ఆయన చెప్పింది నమ్మారు, అంతే. లేకుంటే మిమ్మల్ని ఎవరు అర్థం చేసుకొన్నారు కనుక!

స్వామీజీ : ఇప్పుడు నా ఏకైక ఆకాంక్ష ఈ దేశాన్ని జాగృతం చేయడమే. తమ శక్తిలో నమ్మకం కోల్పోయి, ఏ విధమైన స్పందనా లేకుండా జనులు నిద్రాణ స్థితిలో ఉన్నట్లుంది. వారిని ఎలాగైనా మేలుకొలిపి, వారిలో సనాతనధర్మ చైతన్యాన్ని పాదుగొలిపితే, మన జన్మ సార్థకమయినట్లు గ్రహించవచ్చు. ఈ ఆకాంక్ష మాత్రమే ఉంది. ముక్తి వగైరాలన్నీ నాకు తుచ్ఛంగా కనిపిస్తున్నాయి. నా ఆకాంక్ష నెరవేరడానికి మీరు ఆశీర్వదించండి.

నాగమహాశయ్ : శ్రీరామకృష్ణులు ఆశీర్వదిస్తారు. మీ ఆకాంక్షకు ఎవరు ఆటంకం కల్పించగలరు? మీరు ఏం అనుకొంటున్నారో అది జరిగే తీరుతుంది.

స్వామీజీ : ఆయన అభీష్టం లేకుంటే ఏదీ జరగదు.

నాగమహాశయ్ : ఆయన అభీష్టమూ మీ అభీష్టమూ ఒక్కటే. మీ అభీష్టమే ఆయన అభీష్టం. జై రామకృష్ణ! జై రామకృష్ణ!

స్వామీజీ : పని చేయడానికి బలిష్ఠమైన దేహం ఉండాలి. పాశ్చాత్యం నుంచి తిరిగి వచ్చినప్పటి నుండి నా ఆరోగ్యం బాగాలేదు. అక్కడ ఉన్నప్పుడు బాగా ఆరోగ్యంతో ఉన్నాను.

నాగమహాశయ్ : దేహం ధరిస్తే అద్దె ఇచ్చే తీరాలని గురుదేవులు చెప్పడం కద్దు. వ్యాధి, దుఃఖమే అద్దె. మీ దేహం బంగారు పేటిక. దానిని ఎంతో జాగ్రత్తగా కాపాడాలి. దానిని ఎవరు చేస్తారు? ఎవరు దీనిని అర్థం చేసుకొంటారు. శ్రీరామ కృష్ణులు మాత్రమే అర్థం చేసుకొన్నారు. జై శ్రీరామకృష్ణ! జై శ్రీరామకృష్ణ!

స్వామీజీ : మఠవాసులు నన్ను బాగా సంరక్షిస్తున్నారు.

నాగమహాశయ్ : ఎవరు సంరక్షిస్తున్నారో వారికే మేలు జరుగుతుంది. వారికి ఈ విషయం తెలిసినాసరే తెలియకపోయినా సరే, ఇది ముమ్మాటికీ నిజం. సరిగా అక్కర తీసుకోకపోతే అది నిలవకుండా పోయే ప్రమాదం ఉంది.

స్వామీజీ : నాగమహాశయ్ గారూ! నేను ఏం చేస్తున్నానో, ఏం చెయ్యలేదో అర్థం కావడం లేదు. ఒక ప్రత్యేక పనిలో, ఒక ప్రత్యేక దిశలో పనిచేయాలనే ఉత్సుకత ఉంది, దాని ప్రకారమే పనులు చేస్తున్నాను. అది మంచికా, చెడుకా నాకు అర్థం కావడం లేదు.

నాగమహాశయ్ : పేటిక ఇప్పుడు తాళం వేయబడి ఉందని శ్రీరామకృష్ణులు వచించారు. కనుక పూర్తిగా అర్థం చేసుకోవడానికి మిమ్మల్ని అనుమతించరు, మీరు దానిని అవగతం చేసుకొంటే మీ ఇహ జీవితం ముగిసిపోతుంది.

ఇది వినగానే స్వామీజీ ఆరుబయలును చూస్తూ కొంతసేపు దీర్ఘాలోచనలో మునిగిపోయారు. ఆ సమయంలో ప్రేమానంద ప్రసాదం తెచ్చి నాగమహాశయ్‌కీ, ఇతరులకీ ఇచ్చాడు. నాగమహాశయ్ దానిని దోసిళ్లలో పుచ్చుకొని పరమానందంతో ఆరగించారు.

కాసేపయ్యాక స్వామీజీ కొలను ప్రక్కన పారతో ఏదో త్రవ్వుతూండడం నాగమహాశయ్ కళ్లబడింది. వెంటనే అక్కడకు వెళ్లి ఆయన చేతులు పుచ్చుకొని, "మేం ఇక్కడ ఉన్నప్పుడు మీ రెందుకు ఈ పనులు చేస్తున్నారు?" అని అడిగాడు. స్వామీజీ పారను ప్రక్కన పడేసి తోటలో పచార్లు చేస్తూ నాగమహాశయ్‌తో కొన్ని సంఘటనలు ప్రస్తావించారు.

"ఇక్కడ ఒక నూతన మానవ సంస్థను ఏర్పరచాలి. వారు నిష్కపటంగా భగవద్విశ్వాసపరులై, లౌకికతను దేన్నీ లక్ష్యపెట్టకూడదు"[1] అని స్వామీజీ ఒకసారి వ్రాశారు. అందుకైన ప్రయత్నాలూ ఆయన పట్టుదలతో చేశారు. ఒక రోజు సాయంత్రం స్వామీజీ కాస్త ఉత్తేజభరితులై పచార్లు చేస్తున్నారు. ఆయన ఆలోచనలు ఎక్కడో ఉన్నాయని అర్థం చేసుకోవచ్చు. హఠాత్తుగా నడక ఆపి ప్రక్కనే ఉన్న సన్న్యాస శిష్యుడితో ఇలా అన్నారు. "ఇలా చూడు నాయనా! శ్రీరామకృష్ణులు లోక శ్రేయస్సుకై ఏతెంచారు, లోక శ్రేయస్సు కోసమే జీవితాన్ని అంకితం చేశారు. నేనూ నా జీవితాన్ని అట్లే అంకితం చేస్తాను. మీరు, మీలో ప్రతి ఒక్కరూ అలాగే చేయాలి. ఈ పనులన్నీ ఆరంభం మాత్రమే. మనం రక్తం చిందించి పనిచేశాం, దాన్లో నుంచి మహా వీరులు, భగవంతుని యుద్ధవీరులు ఉద్భవిస్తారు. వారు ఈ ప్రపంచాన్నే నూతనంగా రూపొందిస్తారు!"

నూతన ప్రపంచాన్ని రూపొందిస్తాం!

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 332.

"ఇది నెమ్మదిగా, ఎంతో నెమ్మదిగా జరగాల్సిన పని"[1] అని కూడా ఆయనకు తెలియకపోలేదు. "అయినప్పటికీ నా శక్తి మేరకు చేస్తాను. ఆ తరువాత నా ఉత్సుకతను, ఉద్వేగాన్ని తక్కినవారిలో పాదుగొలిపి నా పనిని కొనసాగిస్తాను, నాకు విశ్రాంతి లేదు. నా మరణం రణరంగంలోనే! నేను పనిచేయడాన్ని అభిలషిస్తాను! సైనిక పరిభాషలో చెప్పాలంటే, జీవితం ఒక పోరాటం, సదా సిద్ధపడి ఉండాలి. నేను పనిచేస్తూనే జీవించాలి, పనిచేస్తూనే మరణించాలి" అనేవారు ఆయన.

ఈ ఉద్వేగంతో ఆయన తమ సన్యాస శిష్యులను దేశమంతటా పంపించాలను కొన్నారు. "మానవ సేవ, భగవదనుభూతి – ఇదే సన్యాసి ఆదర్శమని ఎన్నటికీ విస్మరించకండి. సదా వాటిని పట్టుకొని ఉండండి. సన్యాస మార్గమే తిన్నని మార్గం. సన్యాసికీ భగవంతునికీ మధ్య ఏ శిలలూ, ప్రతీకలూ లేవు. 'వేదాల తల మీద సన్యాసి నిలబడి ఉన్నాడు' అని వేదాలే వచిస్తున్నాయి. ఎందుకంటే దేవాలయం, మతశాఖ, మహాత్ముడు, శాస్త్రాల లాంటి అన్నింటి నుండి వైదొలగి ఉన్నాడు అతడు. ఇలలో సంచార దేవుడతడు. దీనిని సదా జ్ఞాపకం ఉంచుకోండి. సన్యాస పతాకాన్ని పుచ్చుకొని, ప్రశాంతత, స్వేచ్ఛ, పావనతలను కూడదీసుకొన్న, ధీరసన్యాసులారా! మీ మార్గంలో వేగంగా ముందుకు సాగండి" అని ఆయన యువ సన్యాసులను ప్రోత్సహించారు. వారిని దేశంలో అనేక ప్రాంతాలకు పంపి అక్కడ మఠాలను నెలకొల్పడానికి ఏర్పాట్లు చేశారు. అందుకోసం మఠ సన్యాసులను సమావేశపరచి తమ అభిప్రాయాలను వ్యక్తం చేశారు.

మొదటి ఘట్టంగా విరజానందను, ప్రకాశానందను ఢాకా పంపించారు. "స్వామీజీ! నాకేం తెలుసు? ఏమీ తెలియదు. నేను వెళ్లి ఏం బోధించగలను?"

'శక్తిని ప్రసరింపజేస్తున్నాను!'

అంటూ విరజానంద నిరాకరించారు. అందుకు స్వామీజీ, "అదే బోధించు. నీకు ఏమీ తెలియదని జనులకు తెలియజెయ్యి. అదే గొప్పవార్త అవుతుంది" అని క్షణం కూడా ఆలస్యం చేయకుండా చెప్పారు. శిష్యుడు ఇంకా సంకోచించడం చూసి స్వామీజీ ఉరుములా గర్జించారు:

"నీ ముక్తిని మాత్రం అన్వేషించే పక్షంలో నువ్వు నరకానికే పోతావు. నీకు భగవంతుడు కావాలంటే ఇతరుల ముక్తి కోసం పాటుపడు! స్వీయముక్తి

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 332.

అభిలాషను వదలిపెట్టు!" తరువాత మృదువుగా ఇలా అన్నారు: "నా బిడ్డలారా! పనిచేయండి! హృదయపూర్వకంగా పనిచేయండి! ఫలితం గురించి కలత చెంద కండి! ఇతరుల కోసం పనిచేయండి. అందువలన మీరు నరకానికి పోవలసివచ్చినా ఇతరుల కోసం పాటుపడడం నుంచి వైదొలగకండి."

పిదప విరజానందను, ప్రకాశానందను పూజామందిరానికి తీసుకుపోయి, అక్కడ కూర్చుని ధ్యానం చెయ్యమన్నారు స్వామీజీ. వారు కూర్చోగానే, "నా బిడ్డలారా! ఇదుగో, నా శక్తిని మీలో ప్రసరింపజేస్తున్నాను" అన్నారు.

శారదానందను, తురీయానందను గుజరాత్ పంపించారు. పంపిన ఒక నెలలో ప్రకాశానందను బేలూర్ మఠానికి స్వామీజీ తిరిగి రప్పించుకొన్నారు. తరువాత ఒక నెల గడిచాక తమ అమెరికన్ శిష్యురాలైన అభయానందను ఢాకా పంపించారు. అక్కడ కొన్ని నెలలు పనిచేసి అభయానంద కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చారు.[1]

తరువాత మరొక పనికి స్వామీజీ సిద్ధమయ్యారు. శ్రీరామకృష్ణుల సందేశమూ, తమ భావనలూ జనసామాన్యానికి చేరాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. ఆయన ఈ

తమిళంలో మొదటి ప్రయత్నం

ఉద్దేశాన్ని ప్రప్రథమంగా కార్యాచరణలో చూపింది తమిళ నాడులో! ఆ రోజుల్లో 'లోకోపకారి' అనే తమిళ వారపత్రిక చెన్నై నుంచి వెలువడుతున్నది. ఆ పత్రిక సంపాదకుడైన వి. నటరాజ అయ్యర్ ధార్మిక జీవితంలోనూ, సామాజిక ప్రగతి లోనూ ఎంతో ఆసక్తిగల వ్యక్తి. ఈయన స్వామీజీ కర్మయోగం, జ్ఞానయోగం, భక్తియోగం, చికాగో మహోపన్యాసాలు, ప్రేమమతం, అనుష్ఠాన వేదాంతం నుంచి కొన్ని భాగాలు అనువదించి పత్రికలో ప్రచురిస్తూ వచ్చారు.

తరువాత వీటిని సంకలనం చేసి 'జ్ఞాన సంగ్రహం' పేరిట 1898 ఏప్రెల్ 1 వ తేదీన విడుదల చేశారు. దీని రెండవ, మూడవ సంపుటాలు త్వరలో విడుదలవుతాయని అందులో ప్రస్తావించారు. ఈ పుస్తకంతో స్వామీజీ ఛాయచిత్రం ఉచితంగా ఇవ్వబడింది.

---

1. అభయానంద (మేరీ లూయీ) కాలాంతరంలో కృపానందలా తన ఇచ్ఛ మేరకు వ్యవహరించసాగింది. కొన్ని చోట్ల ఆమె తనను చైతన్యుని భక్తురాలిగా చెప్పుకొంది. కొందరు ధనవంతుల పరిచయం కారణంగా, వారు చెప్పినట్లు ప్రవర్తించడమే అందుకు హేతువని తెలియవచ్చింది. చివరికి స్వామీజీ నిష్క్రమించాక స్వామీజీ సంస్థ నుంచి వైదొలగుతున్నట్లు 'ది అమృత బజార్ పత్రిక' (1902 జూలై 7) అనే వార్తాపత్రికలో ప్రకటించింది.

ఈ పుస్తకం ప్రతి ఒకదాన్ని స్వామీజీకి, ఒక ప్రతిని చెన్నైలోని రామకృష్ణానందకు నటరాజ అయ్యర్ పంపించారు. అప్పుడు స్వామీజీ డార్జిలింగ్‌లో ఉన్నారు. ఈ పుస్తకం అందుకొని స్వామీజీ ఎంతో ఆనందించారు. నటరాజ అయ్యర్‌కు జవాబు కూడా వ్రాశారు.

డార్జిలింగ్,
15, ఏప్రెల్ 1898

ప్రియమైన,

మీరు 7 వ తేదీన వ్రాసిన లేఖా, నా ఉపన్యాసాలలో కొన్నింటి తమిళ అనువాద సంకలన పుస్తకమూ అందాయి. చాలా సంతోషం. తమిళనాడు ప్రజలకు, ప్రత్యేకించి మీ పత్రిక చందాదారులకూ నిజంగా మీరు గొప్ప సేవ చేస్తున్నారు. నా అభిప్రాయాలను అన్ని చోట్ల ప్రచారమయ్యేట్లు చేయాలనడంలో సందేహం లేదు; అందుకు తగిన మార్గం వాటిని ప్రాంతీయ భాషలలో అనువదించడమే. దీన్లో మీరు అగ్రగాములవడంలో చాలా ఆనందిస్తున్నాను.

మీ ప్రయత్నంలో సర్వతోముఖ విజయం చేకూరాలని ఆశిస్తున్నాను. ఆశీస్సులు స్వీకరించండి.

మీ
వివేకానంద.

వంగ భాషా పత్రిక

వంగభాషలో ఒక మాసపత్రికను ప్రారంభించడంలో నిమగ్నులయ్యారు స్వామీజీ. భారతదేశానికి వచ్చివున్న సారా, మెక్లౌడ్ అమెరికా తిరిగి వెళ్లే ముందు స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. క్రొత్త మఠ నిర్మాణానికై సారా పెద్ద మొత్తంలో అప్పటికే నిధులు సమకూర్చి ఇచ్చింది. మిస్ మెక్లౌడ్ కూడా తను అనేక సంవత్సరాలుగా పొదుపు చేసిన 800 డాలర్లు స్వామీజీకి సమర్పించింది. అప్పుడు ప్రక్కన నిలబడివున్న త్రిగుణాతీతానందను చూసి స్వామీజీ, "ఇదుగో ముద్రణశాల ప్రారంభించడానికి పైకం వచ్చేసింది. వెంటనే వంగభాషా పత్రికను ప్రారంభించు" అన్నారు. ఈ విధంగా 'ఉద్బోధన్' పత్రిక ప్రారంభించబడింది. త్రిగుణాతీతానంద దాని సంపాదకత్వ బాధ్యత స్వీకరించారు.

పరిణామవాదం

ఒక రోజు నివేదిత, యోగానంద, శరశ్చంద్రులతో కలకత్తాలోని అలీపూర్ జంతు ప్రదర్శనశాలకు స్వామీజీ వెళ్లారు. జంతు ప్రదర్శనశాల పర్యవేక్షకుడు వారిని ఎంతో ఆనందంగా ఆహ్వానించి, చుట్టూ త్రిప్పి చూపించాడు. అక్కడున్న నానారకాల జంతువులను చూస్తూ, డార్విన్

పరిణామవాదం గురించి పైపైన మాట్లాడసాగారు స్వామీజీ. పాములు ఉన్న చోటికి వచ్చారు. అక్కడ ఒళ్లంతా వృత్తాకార వలయాలున్న కొండచిలువను చూసి, "ఈ కొండచిలువ నుండే క్రమంగా తాబేలు ఉద్భవించింది. ఇలాంటి పాము దీర్ఘకాలం ఒకే చోట ఉన్నందున దాని వీపు కఠినమైన పెంకులా మారింది" అన్నారు.

తరువాత శరశ్చంద్రతో తమాషాగా, "తూర్పు వంగదేశస్థులైన మీరు తాబేళ్లను తింటారు కదా? 'పాము క్రమేణా తాబేలుగా రూపాంతరం చెందింది' అంటున్నాడు డార్విన్. కనుక ఒక విధంగా చూస్తే మీరు పాములను భక్షించేవారు" అన్నారు. ఇది విన్న శరశ్చంద్ర, "పరిణామ విధి ప్రకారం ఒక జంతువు మరొకటిగా రూపాంతరం చెందుతున్నప్పుడు దానికి మునుపటి రూపమూ, లక్షణాలూ ఉండవు. కనుక తాబేళ్లను తినడం పాములను తినడంతో సమానం కాదు" అంటూ నిరాకరించాడు. అందరూ నవ్వారు.

ఇంకా కొన్ని జంతువులను చూసిన తరువాత స్వామీజీ అక్కడున్న రాంబ్రహ్మ బాబు ఇంటికి వెళ్లారు. అక్కడ తేనీరు సేవించారు. నివేదిత ప్రక్కన కూర్చోవడమూ, ఆమె తాకిన మధురభక్ష్యం, తేనీరు వగైరాలను తాకే విషయంలో శరశ్చంద్ర సంకోచించడం చూసి స్వామీజీ, శరశ్చంద్రతో నివేదిత ప్రక్కన కుర్చీలో కూర్చో మనీ, మధురభక్ష్యాన్నీ, తేనీటినీ స్వీకరించమనీ చెప్పారు. శరశ్చంద్ర ఆయన ఆదేశాన్ని శిరసావహించాడు. స్వామీజీ నీరు త్రాగి మిగిలింది శరశ్చంద్రకు ఇచ్చారు. శరశ్చంద్ర ఆ మిగిలిన నీరు త్రాగాడు. ఆ తరువాత డార్విన్ పరిణామ వాదం గురించిన చర్చ సాగింది.

రాంబాబు *:* డార్విన్ పరిణామవాదం గురించీ, ఆ వాదాన్ని ఋజువు పరచడానికి ఆయన తెలిపే కారణాలను గురించీ మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?

స్వామీజీ *:* మాటవరుసకు ఆయన వాదం సరియైనదని అనుకొందాం, ప్రాణుల పరిణామానికి అదే నిశ్చయమైన కారణమని నేను అంగీకరించలేను.

రాంబాబు *:* మన ప్రాచీన జ్ఞానులు దీనిని గురించి ప్రస్తావించారా?

స్వామీజీ *:* సాంఖ్య తత్త్వంలో చక్కగా ప్రస్తావించబడింది. పరిణామం గురించిన అభిప్రాయంలో ప్రాచీన భారతీయ జ్ఞానుల అభిప్రాయమే నిశ్చితా భిప్రాయమని నేననుకొంటున్నాను.

రాంబాబు *:* దానిని గురించి క్లుప్తంగా చెప్పగలరా?

స్వామీజీ : జీవన సంఘర్షణ (Struggle for Existence), బలమైనదే మిగలడం (Survival of the Fittest), స్వతస్సిద్ధ ఎంపిక (Natural Selection) మొదలైన నియమాల గురించి మీకు తెలిసే ఉంటుంది. అతి చిన్నప్రాణి అతి పెద్ద ప్రాణిగా పరిణమించడానికైన కారణాలుగా వీటిని పాశ్చాత్య మేధావులు పేర్కొంటున్నారు.

“కాని పతంజలి యోగశాస్త్రంలో ఇవి కారణాలుగా ప్రస్తావింపబడలేదు. ఒక జాతి మరొక జాతిగా పరిణమించడం ప్రకృతి పరిణామ సమాప్తి వల్ల *(ప్రకృత్యాపూరాత్)* అంటున్నారు పతంజలి.[1] ఆటంకాలకు వ్యతిరేకంగా రేయిం బవళ్లు పోరాడడం కారణం కాదు. నా ప్రకారం పోరాటాలూ, పోటీలూ, కొన్ని సమయాలలో, ప్రాణి పరిపూర్ణత చెందడానికి అడ్డంకులుగా ఉన్నాయి. పాశ్చాత్యుల అభిప్రాయంలా వేలాది ప్రాణులు నశించడం వలననే ఒక ప్రాణి పరిణ మిస్తుందంటే, అటువంటి పరిణామం వలన లోకానికి ఎలాంటి శ్రేయస్సూ ఉండదు. పోరాటాల వలన బహుశా భౌతిక వృద్ధి ఉంటుందనుకొన్నా ఆధ్యాత్మిక పెరుగుదలకు ఇదొక పెద్ద అడ్డంకని అంగీకరించే తీరాలి.

“మన దేశ తత్త్వజ్ఞుల అభిప్రాయం ప్రకారం, ప్రాణమన్నది పరిపూర్ణ ఆత్మ. మార్పులన్నీ ఆత్మ అభివ్యక్తీకరణలోని తారతమ్యమే అవుతాయి. పరిణామ వృద్ధికీ, ప్రకృతి అభివ్యక్తీకరణకూ అడ్డంకులుగా ఉన్నవి తొలగింపబడ్డాక ఆత్మ పరిపూర్ణంగా అభివ్యక్తమవుతుంది. ప్రకృతి అభివ్యక్తీకరణ చిన్న ప్రాణులలో ఎలా ఉన్నప్పటికీ ఉన్నత ప్రాణులలో, సదా అడ్డంకులను ప్రతిఘటించి జరిపే పోరాటాల వల్లనే అవి పరిణమించగలుగుతాయనడం సబబు కాదు. పోరాటం కన్నా విద్య, సంస్కృతి, మనఃసమైక్యత, ధ్యానం, ముఖ్యంగా త్యాగం వలననే అడ్డంకులు తొలగిపో తున్నాయి. అందుకు తగ్గట్లు ఆత్మ కూడా అభివ్యక్తమవుతుంది... హాని కలిగించే వేయి మందిని చంపడం వలన హానిని లోకం నుండి తొలగించ ప్రయత్నించడం వల్ల లోకంలో హాని అధికరిస్తుంది. కాని ఉపదేశాల ద్వారా హాని కలిగించకుండా ఆ జనులను ఆపగలిగితే లోకంలో హాని ఉండదు. పాశ్చాత్యుల ఈ పోరాట సిద్ధాంతం ఎంతటి భయంకరమైనదో చూడండి!”

స్వామీజీ మాటలు విని రాంబాబు ఆశ్చర్యపోతూ, “భారత దేశానికి మీ లాంటి ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య తత్త్వాలలో ఆరితేరినవారే తక్షణ అవసరం. దీన్లోని

---

1. *పతంజలి యోగసూత్రాలు,* 4. 2.

ఏకపక్షాన్నే స్వీకరించే నేటి విద్యావంతుల తప్పులను అటువంటి వ్యక్తులే సరిదిద్దగలరు. పరిణామవాదం గురించిన మీ విశదీకరణ విని నేను పరమానంద భరితుణ్ణయ్యాను” అన్నారు.

కాసేపట్లో స్వామీజీ, తక్కినవారూ అక్కణుంచి బయలుదేరి బాగ్బజార్‌లోని బలరాం బోస్ ఇంటికి చేరుకొన్నారు. అప్పుడు రాత్రి 8 గంటలయింది. కాసేపు విశ్రమించి స్వామీజీ ఆహ్వానితుల గదిలోకి వచ్చారు. అక్కడ, ఆయన జంతు ప్రదర్శనశాలలో క్లుప్తంగా పరిణామవాదం గురించి వ్యక్తం చేసిన అభిప్రాయం విశదంగా వినడానికి ఒక చిన్న గుంపు ఉత్సుకతతో నిరీక్షిస్తున్నది. స్వామీజీ గదిలోకి రాగానే, శరశ్చంద్ర దానిని గురించి ప్రస్తావించాడు.

శరశ్చంద్ర : స్వామీజీ! మీరు జంతుప్రదర్శనశాలలో పరిణామ వృద్ధి గురించి వ్యక్తం చేసిన అభిప్రాయాన్ని నేను అర్థం చేసుకోలేకపోయాను. దానిని సులభంగా అర్థమయ్యేలా చెప్పండి.

స్వామీజీ : అర్థం కాలేదా! ఏ భాగం అర్థం కాలేదు?

శరశ్చంద్ర : మీరు తరచూ మాతో, బాహ్యశక్తులను ప్రతిఘటించి పోరాడే శక్తే ప్రాణం ఉన్నదనడానికి గుర్తుగా, ప్రగతికి మొదటి మెట్టుగా ఉందని వచించారు. ఇప్పుడు అందుకు వ్యతిరేకంగా చెబుతున్నారే!

స్వామీజీ : నే నెందుకు వ్యతిరేకంగా చెబుతాను? నువ్వే సరిగా అర్థం చేసుకోలేదు. వారు చెప్పే జీవన పోరాటం, బలమైనదే మిగలడం మొదలైన నియమాలు జంతుప్రపంచంలో స్పష్టంగా చూస్తున్నాం. అందుకే డార్విన్ సిద్ధాంతం దాదాపు సరియైనదని తోస్తున్నది. కాని హేతువాదుల ఈ నియమాలు పూర్తిగా వ్యతిరేకంగా ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు మనం ఎవరిని మహాత్ములుగా, ఆదర్శనీయులుగా స్వీకరిస్తామో, వారిలో ఈ బాహ్యపోరాటం ఏదీ కానరాదు. జంతువులలో అంతఃప్రేరణ (instinct) ఎక్కువ. కాని మనిషిలో పెరిగే స్థాయికి అతడిలో హేతువాదం (rationality) ఎక్కువగా కానవస్తుంది. కనుక జంతు ప్రపంచంలో ఒకటి తక్కిన వాటిని నశింపజేయడంలో పెంపు ఏర్పడే విధంగా హేతువాదంతో నిండిన మానవాళిలో ఏర్పడదు.

“మనిషి అత్యంత ఉన్నత పరిణామం త్యాగం ద్వారా మాత్రమే కలుగుతుంది. ఒక వ్యక్తి తక్కినవారి కోసం ఏ మేరకు త్యాగం చేస్తాడో ఆ మేరకు అతడు ఉన్నతుడు. జంతుజాలంలో, ఏ జంతువు తక్కిన జంతువులను ఎక్కువగా

వధిస్తుందో, అదే జంతువుల్లో అమిత బలం గలదిగా పరిగణింపబడుతున్నది. కనుక ఈ పోరాట సిద్ధాంతం రెండు వైపులకూ సమన్వయించడం కుదరదు. మనిషి పోరాటం మనస్సులో జరుగుతుంది. మనస్సును నియంత్రించే మేరకు మనిషి ఉన్నతుడవుతాడు. మనిషి కార్యాచరణ పూర్తిగా నియంత్రించబడినప్పుడు మాత్రమే ఆత్మ అభివ్యక్తమవుతుంది. శరీర సంరక్షణకై జంతువులలో జరిగే పోరాటం, మనిషిలో మనస్సును నియంత్రించడం లేదా మనస్సును సత్త్వస్థితిలో నెలకొల్పడం కోసం జరిగే పోరాటంగా పరిణమిస్తుంది. యథార్థమైన చెట్టు, నీటిలో ప్రతిబింబించే దాని నీడలా జంతువుల జీవితంలోను మనిషి జీవితంలోను పోరాటాలు విభిన్నంగా ఉన్నాయి."

శరశ్చంద్ర : అలా అయితే మీ రెండుకు దేహదార్ఢ్యాన్ని అంతగా నొక్కివక్కాణిస్తున్నారు!

స్వామీజీ : మిమ్మల్ని మనుషులనా భావించుకొంటున్నారు? మీలో ఏదో కొంత హేతువాదం ఉంది, అంతే. దేహదార్ఢ్యం లేకుంటే మనస్సుతో ఎలా పోరాడతారు? పరిణామంలోని అత్యున్నత సోపానమైన 'మనిషి' స్థితిలోనా మీరు ఉంటున్నారు? తినడం, నిద్రించడం, పిల్లల్ని కనడం మాత్రమే తప్ప మీలో మరేదన్నా విశిష్టత ఉందా ఏమిటి? మీరు ఇంకా నాలుగు కాళ్ల జంతువులుగా కాకుండా ఉండడం మీ అదృష్టం. "ఆత్మచేతన, (మాన్*;* self-conscious) ఆత్మగౌరవం (హూష్*;* self dignity) ఉన్నవాడే మనిషి (మానుష్*;* man)" అని శ్రీరామకృష్ణులు వచించేవారు. మీరో వృథాగా జన్మించి మరణించే ప్రాణులు. స్వదేశస్థుల అసూయకూ, ఇతర దేశస్థుల ద్వేషానికీ గురియై శోచనీయ స్థితిలో ఉన్నారు. మీరు కేవలం మృగప్రాయులు. అందుకే మిమ్మల్ని పోరాడమంటున్నాను. తత్త్వాలనూ వీటినీ వాటినీ ప్రక్కన పెట్టండి. దైనందిన జీవితమూ కార్యాచరణనూ కాస్త ప్రశాంతంగా గమనించండి. మనుషులకూ, జంతువులకూ మధ్య స్థితిలో మీరు ఉన్నట్లు అప్పుడు గ్రహిస్తారు. ముందు దేహదార్ఢ్యాన్ని పెంపొందించుకోండి. ఆ తరువాతే మనస్సును నియంత్రించ గలుగుతారు. "*నాయమాత్మా బలహీనేన లభ్యో...* ఈ ఆత్మ దుర్బలులకు లభ్యం కాదు."[1] అర్థమయిందా?

శరశ్చంద్ర : స్వామీజీ! ఈ దుర్బల మనే పదానికి బ్రహ్మచర్యం నుంచి దిగజారడమని కదా రచయిత (శంకరాచార్యులు) అర్థం చెబుతున్నారు.

---

1. *ముండకోపనిషత్తు,* 3. 2. 4.

స్వామీజీ : చెప్పనీ! దేహం బలహీనమైన వ్యక్తి ఆత్మను పొందడానికి అనర్హుడని నేను చెబుతున్నాను.

శరశ్చంద్ర : కాని మూఢులు అనేకులు దేహదార్ఢ్యం కలిగి ఉన్నారే!

స్వామీజీ : కాస్త ప్రయాసతో ఒకసారి వారికి సద్భావనలను అందిస్తే దుర్బలుల కన్నా వారు సత్వరమే దానిని ఆచరణలో పాటిస్తారు. బలహీన దేహులు కామాన్నో, కోపాన్నో నియంత్రించడం దాదాపు అసాధ్యమని నీకు తెలియదా? సన్నని వారు అతి సులభంగా కోపవశవర్తులవుతారు, కామాతురులవుతారు.

శరశ్చంద్ర : కాని నియమానికి అతీతులయిన వారు కూడా ఉన్నారు.

స్వామీజీ : లేరని ఎవరన్నారు? ఒకసారి మనస్సు నియంత్రించబడిందంటే తరువాత ఆతడు దేహదార్ఢ్యంతో ఉన్నాడో లేదా బలహీనుడై ఉన్నాడో పరిగణనలోకి రాదు. నిజమేమిటంటే, బలిష్ఠమైన దేహం లేనివాడు ఆత్మజ్ఞానానికి అర్హుడు కాడు.

స్వామీజీ ఉద్వేగభరితులై మాట్లాడడం చూసి శిష్యుడు ఆ పైన ఆ మాటలు కొనసాగించదలచుకోలేదు. ప్రశాంతంగా ఉండిపోయాడు. కాసేపు గడిచింది. స్వామీజీ అక్కడ సమావేశమైన వారిని చూస్తూ, "ఈ పురోహితుడు నేడు నివేదిత తాకిన ఆహారం తిన్నాడు తెలుసా? ఆమె తాకిన మధురభక్ష్యం కూడా తిన్నాడు. అదైనా ఫరవాలేదు, *(శిష్యుణ్ణి చూస్తూ)* ఆమె తాకిన నీటిని నువ్వెలా త్రాగావు?" అన్నారు.

శరశ్చంద్ర : అలా చేయమని ఆదేశించింది మీరు. గురువు ఆదేశాన్ని నేను శిరసావహిస్తాను. ఆ నీటిని త్రాగడం నాకు ఇష్టం లేకపోయిన్పటీ, మీరు త్రాగి నా కిచ్చారు కనుక దానిని నేను ప్రసాదంగా స్వీకరించాను.

స్వామీజీ : అలాగా! ఇప్పుడు నీ కులం మంటగలిసింది, ఇకపై నిన్నెవరూ బ్రాహ్మణునిగా గౌరవించరు.

శరశ్చంద్ర : గౌరవించకపోతే పోనివ్వండి, మీరు ఆదేశిస్తే నిమ్నకులస్థుని ఇంట్లో సైతం తింటాను.

శరత్ మాటలు స్వామీజీని, అక్కడున్న వారిని ఘొల్లున నవ్వేలా చేశాయి.

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ మరొక ముఖ్యమైన పని కూడా చేశారు. శ్రీరామ కృష్ణులు నిష్క్రమించిన తరువాత ఆయన పావన అస్థికలను ఎక్కడ ప్రతిష్ఠించాలన్న విషయంలో ఆయన గృహస్థ శిష్యులకూ సన్న్యాస శిష్యులకూ మధ్య అభిప్రాయ

భేదాలు తలెత్తడం ఇంతకు మునుపే చూశాం. రోజులు గడిచేకొద్దీ ఇంకా కొన్ని అభిప్రాయభేదాలు చోటుచేసుకొన్నాయి. స్వామీజీ శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు రావడానికి ఒక రకంగా కారణమైన రామచంద్ర దత్తా, మరికొందరు సన్న్యాస శిష్యుల నుండి కాస్త వైదొలగసాగాడు. ఈ తాత్కాలిక ఎడబాటుకు శాశ్వతమైన పరిష్కారం కనుగొనాలనుకొన్నారు స్వామీజీ. వ్యాధిగ్రస్థుడై పడకబెట్టిన రామచంద్రను వెళ్లి కలుసుకొన్నారు.

వినమ్రతలో వినమ్రత

అదొక అద్భుతమైన సమావేశం. కాసేపు ముచ్చటించుకొన్న తరువాత రామచంద్ర మరుగుదొడ్డికి వెళ్లడానికి పడక మీద నుంచి లేచాడు. స్వామీజీ వెంటనే లేచి, కాస్త దూరంలో ఉన్న ఆయన చెప్పులు ప్రక్కన పెట్టి, ఆయన వాటిని ధరించడంలో సహాయం చేశారు. రామచంద్ర ద్రవించిపోయాడు. "అమెరికా వెళ్లిన తరువాత నువ్వు సుప్రసిద్ధుడివయ్యావు, మమ్మల్నందరినీ మరచిపోయావను కొన్నాను. అనేకులు నాతో అట్లే చెప్పారు కూడా. కాని నువ్వు అదే పాత 'బిలే'గానే ఉన్నావు. నీలో ఎలాంటి మార్పూ లేదు, నేను తప్పుగా అర్థం చేసుకొన్నాను. శ్రీరామకృష్ణులు నిన్ను ఎందుకు 'చూడామణి' అని పేర్కొన్నారో ఇప్పుడే అవగతం చేసుకొన్నాను. నన్ను క్షమించు. నువ్వు క్షమిస్తేనే గురుదేవుల వద్ద ఏదో కాస్త చోటు లభిస్తుంది" అన్నాడు ఉద్వేగం పొంగిపొర్లగా. అనవసరమైన అభిప్రాయ భేదాలను వదలివేయమని స్వామీజీ కూడా వినమ్ర ధోరణిలో చెప్పారు. రామచంద్ర విలపిస్తూ, "క్షమించానని నువ్వు ఒక్కసారి చెప్పకపోతే శ్రీరామకృష్ణులు నన్ను స్వీకరించరు" అన్నాడు. అందుకు స్వామీజీ, "ఆ భయం మీ కొద్దు. గురుదేవుల ప్రక్కన నాకు చోటు లభిస్తే మీకూ లభించే తీరుతుంది" అన్నారు దృఢంగా. దాంతో రామచంద్ర దత్తా సాంత్వన చెందాడు.

మిస్ ముల్లర్ కల్పించిన ఆవేదన

దేహ బాధలు ఒక వైపు ఉండగా మరో వైపు స్వామీజీ మానసిక బాధలను భరించవలసి వచ్చింది. ఆయన పట్ల ఎంతో భక్తిప్రపత్తులతో మెలగిన మిస్ ముల్లర్ హఠాత్తుగా స్వామీజీ నుంచి వైదొలగుతున్నట్లు ప్రకటించింది. మొండి పట్టుదల, దూరాలోచన లేకుండా వ్యవహరించడం ఆమె నైజం. స్వామీజీ వద్దకు రాక పూర్వం ఇలాగే ఒక రోజు హఠాత్తుగా దివ్యజ్ఞాన సమాజం నుండి వైదొలగుతున్నట్లు ప్రకటించింది. 1895 జూలై 16 వ తేదీన, 'మెడ్రాస్ మెయిల్' పత్రికలో ఆమె ప్రకటన వెలువడింది. ఆమె హఠాత్ నిర్ణయాన్ని 'మెడ్రాస్ మెయిల్', 'మహాబోధి జర్నల్' లాంటి పత్రికలు తీవ్రంగా విమర్శించాయి. "భారతదేశం స్వయంగా వీరాంగనలను రూపొందించ లేకపోవచ్చు. అందుకోసం ఇలాంటి మతిచెడిన, తరచు రంగుమార్చే స్త్రీలను

స్వీకరించడం వలన పెద్దగా మంచి ఏదీ జరగబోదు. మిస్ ముల్లర్ చర్య ఎంతో నిరాశను కలిగిస్తున్నది" అనే వార్త 'మెడ్రాస్ మెయిల్'లో సెప్టెంబర్ 30 వ తేదీన వెలువడింది. "ఇంకా వేయి జన్మలు ఎత్తిన తరువాతే మిస్ ముల్లర్ యథార్థమైన హైందవ స్త్రీ గుణగణాలతో జన్మించడం సాధ్యం" అని 'మహాబోధి జర్నల్' వ్రాసింది.

ఈ సంఘటనానంతరమే ముల్లర్ స్వామీజీ వద్దకు వచ్చింది. అనేక సత్కార్యాలలో స్వామీజీకి మద్దతు నిచ్చింది, అంతెందుకు బేలూర్ మఠ స్థలమే ఆమె చలువ. కాని ఆమె నైజ గుణం హఠాత్తుగా తలెత్తింది; ఆమె స్వామీజీ నుంచి వైదొలగుతున్నట్లు ప్రకటించింది. నివేదిత ఇలా వ్రాస్తున్నది: "శ్రీరామకృష్ణులు, స్వామీజీ, ధ్యానం, మత సామరస్యం లాంటి అన్నింటినీ బయటికి విసరివేయ బోతున్నట్లు మిస్ ముల్లర్ నాతో చెప్పింది. 'హిందూమతం సురతాభిలాష (eroticism) గలది', 'నామజపం నిష్ప్రయోజనమైనది', 'ధ్యానం అసహ్యమైనది' అంటూ వ్యాఖ్యానిస్తున్నది. తను ఒక ఉద్వేగభరితురాలైన క్రైస్తవ మహిళగా, స్వర్ణయుగం దిశగా పోతున్నట్లు ఆమె చెప్పింది. నేను స్వామీజీని గురించి ప్రస్తావించగా ఆమె, 'ఆహా, నువ్వు ఎక్కువ రోజులు ఆయనను అభిమానించవు' అని చెప్పింది."

మిస్ ముల్లర్ వైదొలగినందుకు గల కారణాలను శారదానంద మెక్లౌడ్‌కు ఇలా తెలుపుతూ వ్రాశారు: "పాపం, మిస్ ముల్లర్ బుధవారం నాడు (1899 జనవరి 18 వ తేదీన) ఇంగ్లండ్‌కు బయలుదేరింది. అక్కడకు వెళ్లి మరో దారిలో ప్రయత్నిస్తుందో ఏమో!... బయలుదేరడానికి ముందు నివేదిత వ్రాసిన లేఖ, గులాబీమాలలు, పండ్లు మొదలైనవి కాళీకృష్ణతో ఆమెకు పంపించాం. ముల్లర్ వైదొలగడానికిగల కొన్ని కారణాలు ఇవి –

"1. స్వామీజీ గారడీ విద్య ప్రదర్శించడానికీ, దానికి సంబంధించి ఒక సంఘాన్ని ప్రారంభించడానికీ ప్రయత్నించారు. కాని విఫలులయ్యారు. ఆయన వైఫల్యం గురించి భారతదేశంలోని గారడీవిద్యలోని నిష్ణాతులైన కొందరు గురువర్యులు కూడా చెప్పివున్నారు. అందువలన ముల్లర్‌కి స్వామీజీ పట్ల గల అభిమానం వాడిపోయి ఒక పువ్వులా రాలిపోయింది.

"2. భారతదేశం మంత్రవేత్తల దేశం. ఆహారం లాంటివి కూడా మనం గారడీ మూలంగానే పొందుతున్నాం. మన ప్రియమైన బామ్మ (మిసెస్ సారా బుల్), మిమ్మల్ని, తక్కిన పలువురిని మేం వశవర్తులను చేసి ఉంచుకొన్నాం. అందుకే మీరు మా పట్ల భక్తి చూపుతున్నారు.

"3. తమకు లభించిన ఈ అద్భుత అనుభవాలను ఇంగ్లండ్ అంతటా తెలుపడం ముల్లర్ పావన కర్తవ్యం. కనుక ఆమె ఇంగ్లండ్‌కు వెళ్లవలసి వచ్చింది.

"4. మేం క్రైస్తవులుగా మారనంత దాకా స్వామీజీకో, మాకో గతి లేదు. 'కాని ముల్లర్‌కు జ్ఞానస్నానం కాలేదన్నది వేరే సంగతి' అంటున్నారు స్వామీజీ."

కారణాలు ఏవైనప్పటికీ మిస్ ముల్లర్ వైదొలగడం క్రైస్తవులకు ఆనందాన్నిచ్చింది. 'ఇండియన్ సోషియల్ రిఫార్మర్' డిసెంబర్ 25 వ తేదీన ఇలా వ్రాసింది:' "క్రైస్తవ సోదరులకు ఇది ఒక క్రిస్మస్ కానుక! ఇదొక వార్త. హిందూమతాన్ని ప్రచారం చేయడానికి స్వామి వివేకానంద ప్రారంభించిన సంస్థతో తనకున్న సంబంధాన్ని మిస్ ముల్లర్ తెగతెంపులు చేసుకొంది. విశ్వసనీయమైన వార్త ఇప్పుడే అందింది."

అంతటినీ స్వామీజీ మౌనంగా స్వీకరించారు. "ఆధ్యాత్మికవాదికి జబ్బు చేయదని మిసెస్ జాన్సన్ అభిప్రాయం. నేను పొగత్రాగడం పాపకృత్యమని ఆమెకిప్పుడు అనిపిస్తున్నది. మిస్ ముల్లర్ నన్ను వదలిపెట్టడానికి కూడా నా జబ్బే కారణం. నాకు తెలిసినంత వరకు వారి అభిప్రాయం యథార్థమే. నీ అభిప్రాయం యథార్థమే కాని నేను ఎప్పుడూ ఒకలాగే ఉన్నాను"[1] అంటూ ఆయన స్టర్డీకి వ్రాశారు.

లియాన్ లాన్స్‌బర్గ్ (కృపానంద) తమ నుంచి వైదొలగినప్పటికీ స్థిరమైన ప్రేమతో ఆతణ్ణి అభిమానించినట్లే ముల్లర్‌ను కూడా స్వామీజీ అభిమానించారు. అయినప్పటికీ అభిమానించిన వ్యక్తి వైదొలగడం మానసికంగా బాధే కదా! తమ బాధను క్రిస్టైన్‌కు స్వామీజీ ఇలా వ్రాశారు: "ఆమె నా నుండి విడిపోవడం నాకు పెద్ద దెబ్బ. కారణం ఆమెను అంతగా ప్రేమించాను. అంతేగాక ఆమె గొప్ప సహాయకురాలు, కార్యకర్త. భౌతిక సంపదలు, తెలివితేటలు ఆమెకు పుష్కలంగా ఉన్నాయి. కాని అప్పుడప్పుడు నా మాదిరే తీవ్రమైన ఉద్రేకాలకు గురవుతుంది. ఇప్పుడు ఆమె వయస్సు మన్నించడానికి మంచి అవకాశంగా ఉంది."[2]

అది స్వామీజీ మార్గం. ఎవరి అపరాధాలనూ ఆయన పెద్దవి చేయరు, ఎవరి సద్గుణాలను చిన్నవిగా చూడరు. ఇతరుల అణువంత మంచిని పర్వతంలా గాంచారు; పర్వతమంత అపరాధాలను అణువుగా చూశారు! ఇంతటి సంబంధం కారణంగానే ఆయన మాట్లాడిన, చింతన చేసిన, ప్రయత్నించిన, సాధించిన ప్రతి

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 260.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 358.

ఒక్కటీ అర్థం చేసుకోబడ్డాయి. అర్థం కాకపోయినా ఆయన ఉద్వేగమూ, శక్తీ ప్రతి ఒక్కరికీ ప్రేరణగానే పరిణమించాయి. సోదర సన్న్యాసులు అయినప్పటికీ, శిష్యులు అయినప్పటికీ వారి సాధనలను పరిగణించి స్వామీజీ వారిని బేరీజు వేసేవారు కారు. ఏ మేరకు నిమగ్నులై వారు పనిచేశారో మాత్రమే ఆయన చూశారు. తమ శక్తి మేరకు పనిచేసివుంటే చాలు, ఫలితం ఏదైనప్పటికీ ఆయన సంతృప్తి చెందేవారు.

స్వామీజీ మార్గం

మనిషి ఆత్మలో, దాని అనంత శక్తిలో ఆయనకు అనంత నమ్మకం. ఆ శక్తినే ఆయన ఇతరులలో రగిలించారు, అదే స్వామీజీ విధానం.

1899 జనవరిలో స్వామీజీ అభిలాషలు రెండు నెరవేరాయి. దక్షిణేశ్వర దేవాలయంలోకి ఆయన ప్రవేశించకూడదని నిషేధించిన తరువాత శ్రీరామకృష్ణుల జయంతి మహోత్సవాన్ని శాశ్వతమైన చోట జరుపుకోవాలని ఆయన ఎంతో ఆతురత చెందారు. క్రిందటి సంవత్సరం అది నెరవేరలేదు. బేలూర్‌లో స్థలం కొనుగోలు చేసినప్పటికీ పనులు పూర్తి కాలేదు. ఈసారి బేలూర్ మఠంలో ప్రప్రథమంగా శ్రీరామకృష్ణ జయంతి వేడుకలు జరుపుకొన్నారు. ఆ రోజు జరిగిన బహిరంగ సమావేశంలో స్వామీజీ పాల్గొన్నారు; నివేదిత ఉపన్యసించింది.

అద్వైత ఆశ్రమం

రెండవ అభిలాష – హిమాలయాల్లో ఆశ్రమం నెలకొల్పడం. ఇంతదాకా తగిన స్థలం లభించలేదు, ఇప్పుడు అది లభించింది. అల్మోరా జిల్లాలో పర్వతం మీద 6800 అడుగుల ఎత్తులో ఉన్న మాయావతి అనే అందమైన స్థలాన్ని ఎంపిక చేశారు. దట్టమైన అరణ్యం, చుట్టూ అందమైన పర్వతాలు, త్రిశూల్, నందాదేవి లాంటి మంచుపర్వత శిఖరాల దృశ్యాలతో ఆ స్థలం ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి అద్భుత వాతావరణాన్ని అందించేలా భాసించింది.

ఆ స్థలంలో అద్వైతాశ్రమాన్ని నెలకొల్పాలని స్వామీజీ ఆకాంక్ష. అద్వైత మన్నది వేదాంతంలో ఒక శాఖ, ఆదిశంకరులు దీనికి ప్రాచుర్యం కల్పించారు. ఈ మార్గంలో ఆకారాలో, ఆలయాలో, ఆరాధనలో ఉండవు. అత్యున్నత స్థితిలోని సాధకులకే ఈ మార్గం సాధ్యమవుతుంది. రామకృష్ణ సన్న్యాసులలో కొందరైనా ఆ అత్యున్నత స్థితి సాధనను అనుష్ఠించాలని స్వామీజీ ఆశించారు. అందుకోసమే మాయావతిలో అద్వైతాశ్రమం స్థాపించగోరారు. 1899 మార్చ్‌లో ఆ ఆశ్రమ నిమిత్తం వ్రాసిన ప్రకటనలో దాని లక్ష్యాన్ని క్రింది విధంగా అభివర్ణించారు:

"ఎవనిలో ఈ విశ్వం ఉందో, ఎవడు ఈ విశ్వంలో ఉన్నాడో, ఈ విశ్వమే తానై ఎవడున్నాడో, ఎవడు ఆత్మలో ఉన్నాడో, ఎవనిలో ఆత్మ ఉందో, ఎవడు జీవునికి ఆత్మభూతుడో, అలాంటి పరమాత్మ జ్ఞానం వలన, అంటే విశ్వాత్మత్వం సాధించడం వలన భయం సమస్తం తొలగిపోతుంది. దుఃఖం మాయమవుతుంది. శాశ్వత ముక్తి లభిస్తుంది... ఈ సిద్ధాంతం వ్యక్తుల, జనసమూహ జీవితాలను ఉన్నత స్థితికి కొనిపోవడానికి తగిన ధారాళమైన, పరిపూర్ణమైన అవకాశాన్ని కల్పించడానికి ఈ హిమాలయ పర్వత ప్రాంతాల్లో, ఈ సిద్ధాంతానికి తొలి జన్మభూమిలో మేం ఈ మతాన్ని ప్రారంభిస్తున్నాం...."[1]

ఆంగ్ల మాసపత్రిక అయిన *ప్రబుద్ధ భారత* కార్యాలయాన్నీ, ముద్రణశాలనూ మాయావతికి మార్చారు. స్వామీజీ శిష్యుడైన స్వరూపానంద ఆ పత్రికకు సంపాదకుడయినాడు. అద్వైతాశ్రమం రూపొందడానికి ముఖ్య కారకుడైన సేవియర్ దానికి ప్రచురణకర్తయైనాడు.

యోగానంద స్వామి నిష్క్రమణ

1899 మార్చ్. గిరీశ్ ఇంటికి సమీపంలోని అద్దె ఇంట్లో మాతృదేవి నివసిస్తున్నారు. ఆమెను సేవిస్తూ యోగానంద కూడా అక్కడే ఉన్నారు. కాని ఆయనకే ఆరోగ్యం దెబ్బతిని పడకబెట్టారు. కొద్ది రోజుల్లోనే ఆ ఇంట్లోనే యోగానంద మహాసమాధి చెందారు. అవి ఆయన ఆఖరి క్షణాలని గ్రహించే కాబోలు స్వామీజీ నాడు అక్కడకు వెళ్లారు! తుదిశ్వాస విడిచేదాకా ఆయన ప్రక్కనే ఉండిపోయారు స్వామీజీ. నామ జపాదులు ఏవీ చేయలేదు. తమ అనుంగు సోదరుని ప్రశాంతంగా విడిచిపోయేలా వదలిపెట్టారు. సాయంత్రం 3 గంటలప్పుడు స్వామీజీ యోగానంద భౌతిక కాయానికి ఆరతిచ్చి, నైవేద్యం సమర్పించారు. శ్మశానానికి వెళ్లకుండా మౌనంగా కూర్చుండిపోయారు. "ఒక ఇటుకరాయి పడిపోయింది. ఇక ఒక్కొక్కటిగా పెంకులు, పైకప్పు అన్నీ పడిపోతాయి" అని ప్రశాంతంగా వ్యాఖ్యానించారు.

మళ్లీ ప్లేగు

1899 మార్చ్‌లో కలకత్తాలో ప్లేగువ్యాధి మళ్లీ తలెత్తింది. నిత్యం అనేక ప్రాణాలను బలిగొన్న ఆ వ్యాధి ప్రజలలో భయాందోళనలను కలిగించింది. 1897 లో ఈ వ్యాధి తాండవించినప్పుడు వ్యాధి వ్యాపించడాన్ని నిరోధించడానికి, రోగులను రక్షించడానికి ప్రభుత్వం అనేక ప్రయత్నాలు చేసింది. అనేక కారణాల వలన ఈసారి ప్రభుత్వం చూసీ చూడనట్లు ఉండిపోయింది. ప్రజలు అజ్ఞానంలో పడివుంటే ప్రభుత్వం ఏం

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 171.

చేయగలదు, ఈ 'స్వదేశీ'యులను 'పరిశుద్ధం' చేయలేమనుకొని ప్రభుత్వం చేతులు ముడుచుకొంది.

స్వామీజీ అలా ఉండలేకపోయారు. ప్లేగు మళ్లీ తలెత్తుతుందని ఆయన ఎదురుచూశారు. కనుక వెంటనే నివారణ కార్యం చేపట్టారు. మార్చ్ 31 తేదీన నివారణ కార్యం ప్రారంభమయింది. నివేదిత ఆ కార్యక్రమానికి అధ్యక్షురాలిగానూ, కార్యదర్శిగాను వ్యవహరించింది. సదానంద కార్యాలయ నిర్వాహకునిగాను, శివా నంద, నిత్యానంద, ఆత్మానందలు సహాయ నిర్వాహకులుగాను వ్యవహరించారు.

స్వామీజీ ఆరోగ్యం ఆ సమయంలో బాగా దిగజారింది. అంతేగాక, ఆయన సోదర సన్న్యాసియైన యోగానంద మహాసమాధి చెంది ఒక వారమే గడిచింది. ఆ శోకం నుంచి కూడా ఆయన బయటపడలేదు. కాని స్వామీజీ తమ మనశ్శరీరాల బాధలను వేటినీ ఖాతరు చేయకుండా ప్లేగు తీవ్రంగా వ్యాపించిన మురికివాడలకు వెళ్లి, అక్కడే బస చేశారు. అలా చేయడం వల్ల మురికి వాడల ప్రజలలో ధైర్యం కలుగుతుందని ఆయన భావించారు.

ప్లేగును నియంత్రించడానికి ఆ మురికి వాడల ప్రాంతాలను శుభ్రంగా ఉంచుకోవడం ఎంతో అవసరమని నివేదిత ఎంతగా నచ్చజెప్పినప్పటికీ ప్రజలు దానిని పట్టించుకొన్నట్లే లేదు. కనుక నివేదిత స్వయంగా తనే కార్యాచరణలో దిగింది. ఒక రోజు ఉదయం చేత చీపురు పుచ్చుకొని వీథులను శుభ్రపరచ నారంభించింది. ఇది ప్రజల కళ్లు తెరపించింది, అనేకులు ఆమెతో కలిసి పరిశుభ్రం చేయనారంభించారు. సదానంద అనేకుల వద్ద చందాలు వసూలుచేసి, మనుషులను నియమించి, తను కూడా వారితో కలసి వీథులను శుభ్రపరిచాడు, వ్యాధిగ్రస్థులకు సహాయం చేశాడు. ఆయన నిస్వార్థ సేవను చూసి అనేకమంది యువకులు ఆయనతో చేతులు కలిపారు. ఆయన సేవాకార్యంతో అమితంగా ఆకట్టుకోబడిన ఆ యువకులు తమను 'సదానందుని కుక్కలు'గా పేర్కొనే మేరకు ఆయనకు సహకరించారు. ఈ విధంగా అందరూ కలసికట్టుగా ఆ భయంకరమైన వ్యాధిని అరికట్టడంలో ముమ్మరంగా నిమగ్నులయ్యారు.

"స్వేచ్ఛగా ఉండడానికి నా మాదిరి ఇంతమేరకు ప్రయత్నించిన వారు ఎవరూ లేరు, చుట్టూ ఇన్ని కర్మబంధాలు నాలా ఎవరికీ లేవు. నాకు ఎక్కువగా

కాళీమాత సమక్షంలో

మార్గదర్శకత్వం వహించింది ఏదని భావిస్తున్నావు – తెలివా, హృదయమా? మన మార్గదర్శి జగజ్జనని! జరిగినదీ, జరుగ నున్నదీ అంతా ఆమె ఆదేశం ప్రకారమే!" అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

1899 మే నెలలో ఒక రోజు హఠాత్తుగా స్వామీజీకి కాళీఘాట్‌లోని కాళికాలయాన్ని దర్శించాలనే ఉత్సుకత కలిగింది. ఒకరిద్దరు సన్న్యాసులను వెంటబెట్టుకొని ఆయన ఆలయానికి వెళ్లారు. ఆలయాధికారులు ఆయనను ఆదరాభిమానాలతో ఆహ్వానించారు. తిన్నగా వెళ్లి స్వామీజీ జగజ్జనని విగ్రహం ముందు కూర్చున్నారు, ఆయన విశాలనేత్రాల నుండి నీరు ధారకట్టింది. మందార పువ్వులను సమర్పించారు. పిదప తక్కిన వారినీ అట్లే చేయమన్నారు. అనేక స్తోత్రాలతో దేవిని స్తుతించారు.

రాబోయే నెలలో మళ్లీ పాశ్చాత్యానికి ప్రయాణం చేయబోయే స్థితిలో, జగజ్జనని అనుగ్రహ ఆశీర్వాదాలు అభిలషించి ఆయన బహుశా కాళికాలయాన్ని దర్శించి ఆమెను ఆరాధించి ఉంటారేమో!

VI

జగద్గురువు

ఈ విభాగంలో

మళ్లీ పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్ళి తమ కార్యాచరణను పర్యవేక్షించడం.

భారతీయ కార్యాచరణలో సంతృప్తి చెందడం.

ప్రపంచానికి మార్గదర్శకత్వం వహించడం ద్వారా జగద్గురువుగా విరాజిల్లడం.

కారుణ్యమూర్తియైన గురువుగా అందరినీ అనుగ్రహించడం.

తల్లిలా, తండ్రిలా యువ శిష్యులను తీర్చిదిద్దడం.

“అశరీరవాణిగా ధ్వనిస్తాను” అంటూ తమ స్వరాన్ని లోకానికి అందించి నిష్క్రమించడం.

43 పాశ్చాత్య దేశాలు : రెండవ యాత్ర

నరేన్ సాధించింది కాలాల పర్యంతం నిలిచి ఉంటుంది. అతడు ఈ పని కోసమే జన్మించాడు. లోకానికి ప్రకాశాన్నిచ్చే ఆచార్యునిగా, జగద్గురువుగా అతణ్ణి వేలమంది శ్లాఘిస్తారు!

— మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి

స్వామీజీ రెండవసారి 1899 జూన్ 20వ తేదీన పాశ్చాత్య దేశాలకు బయలుదేరారు. తురీయానంద, నివేదితలు ఆయనతో బాటు వెళ్ళారు. ఆయన పయనానికి రెండు కారణాలు పేర్కొనవచ్చు. ఒకటి, బాగా క్షీణించిన ఆయన ఆరోగ్యం మెరుగుపడుతుందనే నమ్మకం; రెండు – అంతులేకుండా కొనసాగుతున్న భారతీయ కార్యకలాపాల కోసం నిధులు సేకరించే ప్రయత్నం.

'మరణం అంచున నిలబడ్డాను'

పాశ్చాత్యం దేశాలకు వెళ్ళడానికి తురీయానందను ఒప్పించడానికి భగీరథ ప్రయత్నం చేయవలసి వచ్చింది. పూర్వాచారపరాయణత్వం, తపస్సు ఆయనలోని విశేషాంశాలు. ఆధ్యాత్మిక అత్యున్నత స్థితులను పొందిన ఆయనను, "వాక్శుద్ధి, గంభీర కంఠస్వరం గల వ్యక్తి" అని స్వయంగా స్వామీజీయే శ్లాఘించారు. పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్ళడానికి ఆయన నిరాకరించినప్పుడు స్వామీజీ, "ఇలా చూడు, హరీ! నువ్వు అక్కడికి వచ్చి ఏమీ చేయనక్కర్లేదు. వారి మధ్య నివసిస్తే చాలు" అన్నారు. అయినప్పటికీ ప్రజాజీవనం సుతరామూ అభిలషించని తురీయానంద ఈ ప్రతిపాదనను నిరాకరించారు. వెంటనే స్వామీజీ తురీయానంద ప్రక్కకు వెళ్ళి ఆయన భుజాలమీద ఆదరంతో చేతులు వేశారు. తమ తలను ఆయన హృదయం మీద వాల్చారు, స్వామీజీ కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. గద్గద స్వరంలో తురీయానందతో, "గురుదేవుల పావన కార్యాన్ని నెరవేర్చడానికి అంగుళం అంగుళంగా నా జీవితాన్నే అంకితం చేసి, ఈ రోజు మరణం అంచున నిలబడి

ఉన్నాను! చేతులు కట్టుకొని నువ్వు చూస్తూ ఊరుకొంటావా? ఈ భారాన్ని మోయడంలో నాకు చేదోడుగా ఉండవా?" అని అడిగారు. స్వామీజీ కంఠస్వరం అస్పష్టమైంది. ఇక తురీయానంద భరించలేకపోయాడు; చిట్టచివరకు స్వామీజీ విన్నపాన్ని మన్నించాడు.

అమెరికాకు తనతో కొన్ని వేదాంత గ్రంథాలను తీసుకువెళ్ళగోరాడు తురీయానంద. అందుకు స్వామీజీ, "గ్రంథాలూ, అధ్యయనమూ వారు అవసరమైన మేరకు అభ్యసించారు. క్షత్రియ శక్తిని వారు కనుగొన్నారు. బ్రాహ్మణ శక్తిని వారికి చూపగోరుతున్నాను" అన్నారు. భారతదేశాన్ని గురించీ, భారతీయ ఆధ్యాత్మికత గురించీ ధైర్యంగా చెప్పి, ప్రతిఘటించిన అడ్డంకులన్నిటినీ ఛిన్నాభిన్నం చేసి, తుపాను వేగంతో అమెరికా అంతటా తిరిగి ఉపన్యాసాలిచ్చిన తమను అమెరికావారు కనుగొన్నారు. ఇక, భారతీయ సంప్రదాయమూ సంస్కృతులలో పెరిగిన, ధ్యాన జీవితాన్ని ప్రధానంగా తీసుకొన్న తురీయానందను వారు చూడాలన్నదే స్వామీజీ అభిలాష.

నివేదిత తన చెల్లెలి వివాహ విషయంగాను, స్త్రీల పాఠశాలకు నిధులు సేకరించడానికిగాను స్వామీజీతో కలసి వెళ్ళాలని నిశ్చయించుకొంది. బయలుదేరడానికి ఒకటి రెండు వారాల ముందు నివేదిత మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి ఇంటికి వెళ్ళి అక్కడ నివసించసాగింది. మాతృదేవి ఆమెకు ఒకరోజు విందు చేశారు.

స్వామీజీ బయలుదేరడానికి ఒకటి రెండు రోజులు ముందు పలువురు ప్రముఖులు వచ్చి ఆయనను కలుసుకొన్నారు. స్వామీజీ కూడా వెళ్ళి కొందరు మిత్రులను కలుసుకొని వచ్చారు. జూన్ 19వ తేదీ రాత్రి స్వామీజీకి, తురీయానందకు వీడ్కోలు విందు ఇచ్చారు. పలువురు ప్రసంగించారు. స్వామీజీ కూడా 'సన్న్యాసం: దాని ఆదర్శం, ఆచరణ'[1] అనే అంశం గురించి ప్రసంగించారు. బయలుదేరే రోజు మాతృదేవి తమ ఇంట్లో స్వామీజీకీ తురీయానందకూ, తక్కిన సన్న్యాసులకూ విందు చేశారు.

బయలుదేరారు

స్వామీజీకి వీడ్కోలు చెప్పడానికి అనేకులు నౌకాశ్రయానికి వచ్చారు. నాడు శారదానంద తమ్ముడు వారితో అమెరికా వెళ్ళవలసి ఉంది. ఎస్.ఎస్.గోల్కొండ అనే ఓడలో నలుగురూ కలకత్తానుండి బయలుదేరారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 334.

ఈ ప్రయాణం దాదాపు 40 రోజులు పట్టింది. వంగ పత్రిక 'ఉద్బోధన్' సంపాదకుడైన త్రిగుణాతీతానంద విన్నపం మేరకు స్వామీజీ ఈ ప్రయాణం గురించిన తమ జ్ఞాపకాలు వ్రాసుకొంటూ వచ్చారు. ఆ సంస్మరణలు ధారావాహికగా వెలువడ్డాయి. స్వామీజీ చారిత్రక జ్ఞానానికీ, హాస్యప్రియత్వానికీ ఈ ధారావాహిక అద్దం పడుతుంది. అంతేకాక గ్రాంథికంలో వ్యాస రచన సాగిన ఆ కాలంలో వ్యావహారిక భాషలో స్వామీజీ రచించడం విశేషం. దీనిని రవీంద్రనాథ్ టాగూర్ అమితంగా శ్లాఘించారు. కాలాంతరంలో ఈ స్వామీజీ శైలిని ఒక పూర్వ ప్రమాణంగా స్వీకరించి అనేకులు దానిని అనుసరించారు. స్వామీజీ రచించిన 'ప్రాచ్యం – పాశ్చాత్యం' అనే వ్యాసం గురించి టాగూర్, "మామూలు వ్యావహారిక భాషలో తేజోవంతంగా, శక్తిమంతంగా ఎలా వ్రాయవచ్చో ఈ వ్యాసం చదవడం వలన గ్రహించవచ్చు" అని వ్యాఖ్యానించారు.

ప్రయాణ టిప్పణులు (notes)

అమెరికా వెళ్ళే దారిలో జూన్ 24వ తేదీన ఓడ చెన్నైను చేరుకొంటుందన్న వార్త అందగానే చెన్నైలో స్వామీజీ దర్శనార్థం ఉత్సాహం పొంగి పొరలింది. కాని దురదృష్టవశాత్తు కలకత్తాలో ప్లేగు వ్యాధి వ్యాపించడం వలన ఎవరూ చెన్నైలో దిగలేకపోయారు. ఎంత ప్రయత్నించినప్పటికీ ఓడలోని వారు దిగి క్రిందికి రావడానికో, క్రింద ఉన్నవారు ఓడలోకి వెళ్ళడానికో ప్రభుత్వం అనుమతించలేదు. దీన్లో తమాషా ఏమిటంటే తెల్లవారికి ఈ నియమం వర్తించదు. వారి రాకపోకలకు ఎలాంటి ఆక్షేపణా లేదు. "స్వదేశీయులు మాత్రమే అనుమతింపబడలేదు. తెల్లవాడు పరిశుభ్రంగా ఉంటాడు; 'స్వదేశీ' ఎవరైనప్పటికీ అతడు అపరిశుభ్రంగా ఉంటాడు. ప్లేగు వ్యాధిని వ్యాపింపజేస్తాడు! కనుక అతడికి అనుమతి లేదు!"

చెన్నై నౌకాశ్రయంలో

మాతృదేశంలోనే బానిసలుగా జీవించే ఈ అమానుషత్వం చూసి స్వామీజీ క్రుంగిపోయారు. బోనులో చిక్కువడ్డ సింహంలా ఆయన అటూ ఇటూ పచార్లు చేశారు. "వారు నన్నెందుకు ఖైదు చేయకూడదు? నా ప్రాణం ఎందుకు తీయకూడదు?" అని పదే పదే చెప్పారు. ప్రక్కనే ఉన్న తురీయానంద, "ఎందుకు? మిమ్మల్ని ఖైదు చేసినందువల్లనో, చంపడం వల్లనో ఏం జరుగుతుంది?" అని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ, "ఈ దేశమంతా నన్ను ఎదురు చూస్తూ నిలబడడం నువ్వు చూడలేదా? నాకు వ్యతిరేకంగా ఆంగ్లేయులు ఏదైనా చేసే పక్షంలో యావత్తు దేశం తిరగబడుతుంది" అన్నారు.

ససేమిరా అనుమతి లభించలేదు. కనుక వందలమంది భక్తులూ, సన్న్యాసులూ చిన్నచిన్న పడవలలో వెళ్ళి ఓడ పై భాగానికి వచ్చిన స్వామీజీని చూసి ఆనందించారు. రామకృష్ణానంద, నిర్భయానంద పండ్లు, పువ్వుల లాంటి అనేక కానుకలు తీసుకువెళ్ళారు. చెన్నై ఆప్తులు పలువురు స్వామీజీ దర్శనార్థం వచ్చారు. స్వామీజీ ఓడ పై భాగంలోని ఇనుప కటకటాలను అనుకొని వారితో మాట్లాడారు. రామకృష్ణానంద విన్నపం ప్రకారం స్వామీజీ జాడీలో గంగాజలం తీసుకువచ్చారు. దానిని ఒక త్రాడుతో కట్టి క్రిందికి దింపి ఇచ్చారు. తరువాత ఆ త్రాడును తెంపడానికి పై నుండి ఒక కత్తిని పడేశారు.[1]

అలసింగ పట్ల స్వామీజీ ప్రేమ

స్వామీజీ మాట్లాడే అవకాశం కోల్పోకూడదని అలసింగ కొలంబో దాకా టికెట్ కొనుగోలుచేసి ఒక ప్రయాణికుడిలా ఓడలోకి వెళ్ళాడు. కుల నియమాలు అతణ్ణి సముద్రయానం చేయడానికి అనుమతించనప్పటికీ స్వామీజీ పట్ల గల ఆదరాభిమానాల కారణంగా అలసింగ శ్రీలంకకు వెళ్ళాడు. బ్రహ్మవాదిన్ పత్రిక గురించి స్వామీజీని సలహా అడగాలనే ఉద్దేశంతో ఉన్నాడతడు.

శిరోముండనం, పిలక, ధోవతి, నుదుట నామాలతో అలసింగ పరమ పూర్వాచారపరాయణుడైన బ్రాహ్మణుని మాదిరి, దేనిని గురించీ కలత చెందని వ్యక్తిలా ఓడ పై భాగంలో పచార్లు చేయడం, ఓడలోని ఏ ఆహారాన్నీ తినకూడదని తాను తెచ్చుకొన్న మరమరాలు, వేరుసెనగ పప్పులు లాంటివి అప్పుడప్పుడు నోట్లో వేసుకోవడం చూపరులకు తమాషాగా కనిపించింది.

స్వామీజీ పట్ల అలసింగకు అపరిమిత భక్తి ప్రపత్తులున్నాయంటే స్వామీజీకి అలసింగ పట్ల గల ప్రేమాభిమానాలకు అవధులే లేవు. ఒక సంఘటన పరికిద్దాం. మెక్లౌడ్ బొంబాయిలో అలసింగను కలుసుకొన్నది. ఆమె ఒక పూర్వాచారపరాయణుడైన భారతీయుణ్ణి కలుసుకోవడం ఇదే మొదటిసారి. కచ్చపోసి కట్టుకున్న ధోవతి, పిలక, నుదుట నామాదులు మెక్లౌడ్‌కు మరీ కొత్త. అలసింగను విమర్శించనో, పరిహసించనో కూడదని స్వామీజీ హెచ్చరించినప్పటికీ మెక్లౌడ్ తనను అదుపులో ఉంచుకోలేకపోయింది. కాశ్మీర్‌లో ఉన్నప్పుడు ఒకరోజు ఆమె మాటల్లో, "ఏం తెలివితక్కువతనం! ఈ అలసింగ ఇలా నుదుట రేఖాచిత్రాలు గీసుకొన్నాడే!" అని వ్యాఖ్యానించింది. అంతే, స్వామీజీ కోపంతో, "నోరు ముయ్యి!

1. స్వామీజీ పావన హస్తస్పర్శ పొందిన జాడీని, కత్తిని పూజామందిరంలో ఉంచి రామకృష్ణానంద ఆరాధించసాగారు. అవి ఇప్పటికీ పదిలంగా ఉన్నాయి.

ఇక అతణ్ణి గురించి ఏదైనా వ్యాఖ్యానిస్తే అప్పుడు తెలుస్తుంది! అలా నువ్వు ఏం పెద్దగా సాధించావు!" అని చీవాట్లు పెట్టారు. అంతే మెక్లౌడ్ కళ్ళ నుండి నీరు ధారకట్టింది. అలసింగ ఇల్లు ఇల్లూ తిరిగి తాము అమెరికా వెళ్ళడానికి డబ్బు సేకరించడమూ, తమ విజయాలకు నేపథ్యంలో అతడి నిస్వార్థ కార్యాచరణ ఉందని స్వామీజీకి తెలియంది కాదు; మెక్లౌడ్‌కు తెలియదు. కనుక అతణ్ణి బాహ్యచిహ్నాల కోసం విమర్శించరాదన్నారు స్వామీజీ. దానిని మెక్లౌడ్ ఉల్లంఘించినప్పుడు ఆయనకు కోపం వచ్చింది.

ఓడ కొలంబోను సమీపిస్తున్నది, ఆ జూన్ 27వ తేదీ సాయంత్రాన్ని నివేదిత ఇలా వర్ణిస్తున్నది: "ఇది ప్రశాంత సమయం. ప్రతి రోజూ సూర్యుని

కొలంబోలో

వెలుగు తగ్గిపోతున్న ఈ వేళలో సాగరకన్య ఒక క్రొత్త రాగం స్వరకల్పన చేస్తుంది – అదొక శోక రాగం! అలల ధ్వనులతో కలసిపోయి కరిగిపోయే ఒక సన్నని స్వరంలో ధ్వనిస్తోంది. ప్రతి రాత్రీ, రాత్రంతా ఆమె శోకపు మర్మరలు వినవస్తూనే ఉన్నాయి. కాని ఈ రోజు మాత్రం ఆమె ఏదో పేరును ఉచ్చరిస్తున్నట్లు అనిపిస్తోంది. అది – 'సీత' అనే పేరు! అలలు ఉవ్వెత్తున లేచి ఓడను ఢీకొన్నప్పుడు అది 'జై సీతారామ్! సీతారామ్' జై! జై! జై!' అని ధ్వనిస్తూన్నట్లుగా ఉంది. పదే పదే వింటూండగా అది ఎక్కడో సుదూరంలో మౌనంలో లయించిపోతోంది."

జూన్ 28వ తేదీన ఓడ కొలంబో చేరుకొంది. చెన్నైలో లాగా కాకుండా అక్కడ ఓడ నుంచి దిగడానికి స్వామీజీకి అనుమతి లభించింది. నాదస్వర మేళాలతో స్వామీజీకి ఘనంగా స్వాగతం పరికారు. అదుపుచేయలేని జనసమూహం గుమిగూడింది. "జై శివా! జై శివా!" అన్న నినాదం ఆకాశాన్నంటింది. స్వామీజీని శివావతారంగా వారు కొనియాడారు. తరువాత స్వామీజీకి పండ్లు, పాలు సమర్పించారు. ఆ రోజంతా స్వామీజీ శ్రీలంకలో ఉండిపోయారు. "చాలా రోజుల తరువాత 'మిరియాల నీరు' (చారు), కొబ్బరిబోండాం పుచ్చుకొన్నాను" అంటూ ఆయన వ్రాస్తున్నారు.

శ్రీలంక నుంచి ఏడెన్, నేపిల్స్ గుండా ప్రయాణం సాగింది. చదువుకోవడంలోను, 'ఉద్బోధన్' కోసం వ్రాయడంలోను, నివేదిత,

ప్రయాణం

తురీయానందలతో ముచ్చటించడంలోను స్వామీజీ కాలం గడిపారు. ఆయన ఆరోగ్యం మెరుగయింది. తమకంటూ కొన్ని వ్యాయామాలు ఆయన కేటాయించుకొన్నారు. తను మరచిపోతే జ్ఞాపకం చేయమని

ఆయన తురీయానందను హెచ్చరించి ఉన్నారు. ప్రారంభంలో కొన్ని రోజులు విడిచిపెట్టకుండా వ్యాయామం చేశారు. ఆ తరువాత, మాటల్లో పడి మరచిపోయేవారు. తురీయానంద జ్ఞాపకం చేస్తే, "ఇవాళ సాధ్యం కాదు. ఇప్పుడు ఆరోగ్యం బాగానే ఉంది. అంతేగాక నేనిప్పుడు నివేదితతో మాట్లాడుతున్నాను. ఆమె పరాయి దేశస్థురాలు. నా నుంచి ఇవన్నీ నేర్చుకోవడానికి స్వదేశాన్ని విడిచిపెట్టి వచ్చింది. ఆమె చాలా తెలివైనది. ఆమెతో మాట్లాడడం నాకూ సంతోషదాయకమే" అంటూ ఏవేవో కారణాలు చెప్పి వ్యాయామానికి స్వస్తి చెప్పేవారు. కాని ఎలాగో ఆయన ఆరోగ్యం బాగా మెరుగుపడింది.

అలలు శాంతించిన కొన్ని సమయాల్లో స్వామీజీ ఓడ పై భాగంలో పచార్లు చేసేవారు. "యువరాజులా గంభీరమైన నడక, ఆకర్షణీయమైన దుస్తులు. చంద్రకిరణాల వంటి దేహచ్ఛాయ, ఆత్మ స్థైర్యం, తెగింపు విరాజిల్లే ఆకృతి, ప్రాచ్యదేశాల ఘనతకూ దృఢత్వానికీ నిదర్శనంగా భాసిల్లే రూపం" అని ఆయన ఆకృతిని నివేదిత వర్ణిస్తున్నది.

తరంగంలా ఉప్పొంగే ఆలోచనలు

ఈ పయానాన్ని ఒక తీర్థయాత్రగా పరిగణించింది నివేదిత. "స్వామీజీతో ఈ 6 వారాల ప్రయాణం నా జీవితంలో అత్యంత ఉత్కృష్టమైన రోజులు. ప్రపంచాన్ని చుట్టే విలాసయాత్ర సైతం గురువుతో వెళ్ళినట్లయితే తీర్థయాత్రగా పరిణమిస్తుంది" అంటూ ఆమె వ్రాస్తున్నది. స్వామీజీ మాట్లాడడం వినడమూ, ఆయన పాదపద్మాల మ్రోల జీవించడమూ ఎంత మహద్భాగ్యమని ఆమె జ్ఞాపకం చేసుకొంటున్నది. శివరాత్రి, విక్రమాదిత్యుని సింహాసనం, పృథ్వీరాజ్, బుద్ధుని కథలు ఒక వంక; కుల, మానవాళి, చరిత్ర లాంటి చింతనలు మరో వంక! ఈ విధంగా కొనసాగాయి స్వామీజీ ఆలోచనా తరంగాలు! కొన్ని సమయాల్లో ఆయన చింతనా స్రవంతిని అనుసరించలేక ఆమె గింజుకొనేది. అప్పుడు "చాలు స్వామీజీ! ఇక నా వల్ల కాదు" అనడం కద్దు. స్వామీజీ ఆపివేసేవారు. కాసేపయ్యాక మళ్ళీ కొనసాగించేవారు! స్వామీజీ తనతో చెప్పేదంతా తన కోసం కాదు, ఇతరుల కోసం; ఆయన చెబుతున్నది స్వీకరించి ఇతరులకు అందించాలన్నది తన కర్తవ్యమని నివేదిత గ్రహించకపోలేదు. స్వామీజీ చెప్పింది వ్రాసుకొని తన The Master as I Saw Him పుస్తకంలో పొందుపరచింది.

ఓడ ప్రయాణికులలో అమెరికాకు చెందిన క్రైస్తవ మత బోధకుడు ఒకరున్నారు. ఆయన పేరు భోగేశ్. అతడికి వివాహమై ఏడేళ్ళయింది. తన

శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో, 1900

ఌ ప్యారిస్ ప్రదర్శన ప్రవేశ దృశ్యం, 1900 ఌ

ఌ మౌంట్ లోవ్ సానువు, 1900 ఌ

కలకత్తా, 1899

త్రిగుణాతీతానంద, శివానంద, స్వామీజీ, తురీయానంద, బ్రహ్మానంద క్రింద : సదానంద

శ్రీరామకృష్ణుల సన్న్యాస శిష్యులు

బ్రహ్మానంద

శివానంద

ప్రేమానంద

యోగానంద

నిరంజనానంద

రామకృష్ణానంద

శారదానంద

తురీయానంద

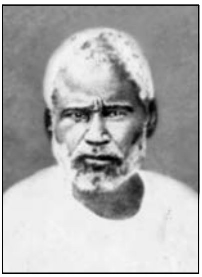
అద్భుతానంద

అభేదానంద

త్రిగుణాతీతానంద

అద్వైతానంద

సుబోధానంద

అఖండానంద

విజ్ఞానానంద

స్వామి వివేకానంద శిష్యులలో కొందరు

అచలానంద

ఆత్మానంద

బోధానంద

కళ్యాణానంద

నిశ్చయానంద

పరమానంద

ప్రకాశానంద

సదానంద

శుభానంద

శుద్ధానంద

స్వరూపానంద

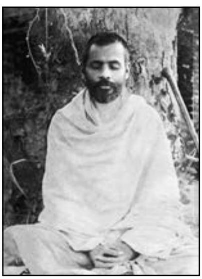

విమలానంద

విరజానంద

శరశ్చంద్ర చక్రవర్తి
(గృహస్థ శిష్యుడు)

స్వామి వివేకానంద చేతివ్రాత

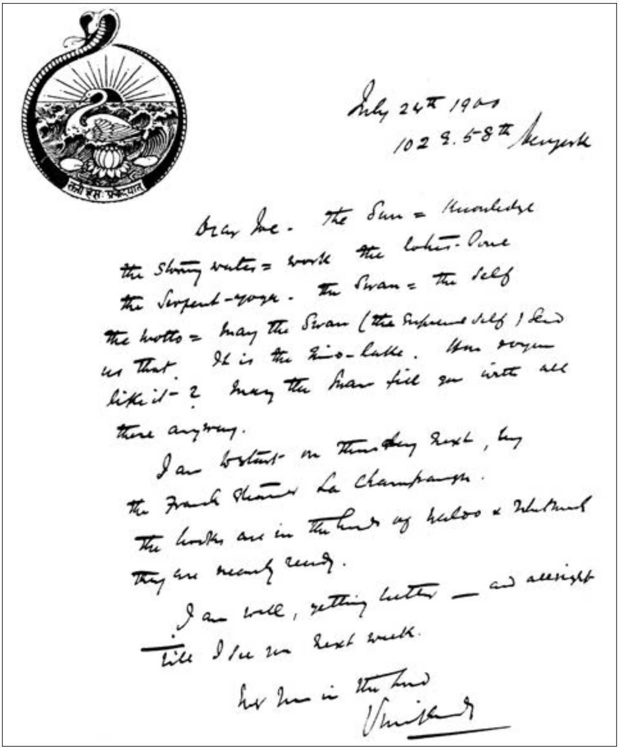
July 24th 1900
102 E. 58th New York

Dear Joe. The Sun = knowledge
the stormy water = work the lotus = love
the serpent = yoga. The Swan = the Self
The motto = May the Swan (the Supreme Self) send
us that. It is the mind-lake. How do you
like it? May the Swan fill you with all
these anyway.
I am starting on Thursday next, by
the French steamer La Champagne.
The books are in the hands of Waldo & Whitmarsh
they are nearly ready.
I am well, getting better — and all right
till I see you next week.
Ever yours in the Lord
Vivekananda

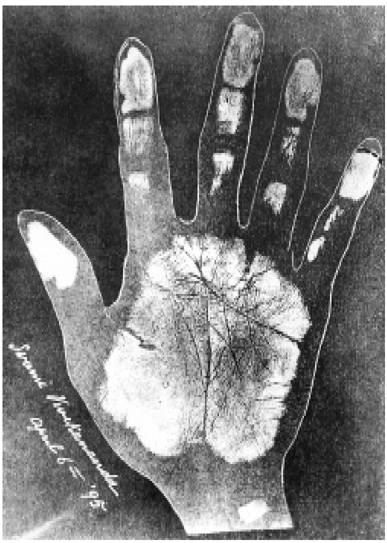

స్వామి వివేకానంద హస్తరేఖ

న్యూయార్క్, 1895

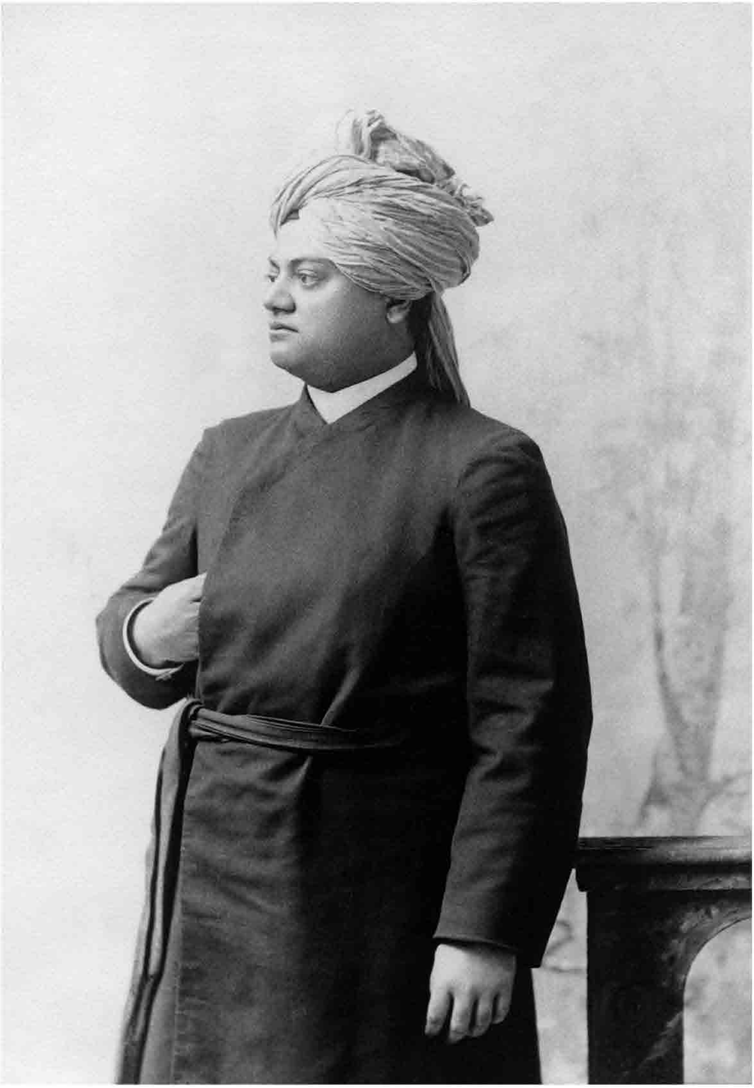

న్యూయార్క్, 1895

చికాగో, 1893

ಚಿಕಾಗೋ, 1893

భార్యతోను, ఆరుగురు పిల్లలతోను వచ్చాడతడు. పిల్లలను ఓడ పై భాగంలో విడిచిపెట్టి ఆ దంపతులు గంటలకొద్దీ ఏదో ఒక మూల కూర్చుని మాటల్లో, నవ్వుల్లో ఆనందిస్తూ గడిపేవారు. భోగేశ్ దంపతుల వైఖరి స్వామీజీకి సుతరామూ నచ్చలేదు. విసుగును తమ పయన వ్యాసంలో తమాషాగా ప్రస్తావించారు:

'ఈ నాగరకత వెనుకనా?'

"మా ఓడలో ఇద్దరు క్రైస్తవ ప్రయాణికులున్నారు. వారిలో ఒకరు అమెరికా దేశస్థుడు. కుటుంబంతో సహా వచ్చాడు. అతడు చాలా మంచివాడు, పేరు భోగేశ్. అతడికి వివాహమై ఏడేళ్ళయింది. ఆరుగురు పిల్లలు పుట్టారు. ఓడలోని పనివారు అది దైవానుగ్రహం అంటారు. కాని ఆ పిల్లలు మాత్రం అలా అనుకోవడం లేదు. అతడి భార్య డెక్ మీద ఒక మురికి దుప్పటి పరిచి, వారిని దాని మీద పడుకోబెట్టిపోయేది. వాళ్ళు ఒళ్ళంతా దుమ్ముకొట్టుకొని ఏడుస్తూ, డెక్ మీద దొర్లుతుండేవారు. డెక్ మీద ప్రయాణీకులు వీరెక్కడ కాళ్ళ క్రింద పడి నలిగిపోతారేమోననే భయంతో ఇష్టం వచ్చినట్లు తిరిగేవారు కారు. ఆ భార్యాభర్తలు చంటిపిల్లలను ఒక చదరపు బుట్టలో పడుకోబెట్టి, తాము ఒక మూల కూర్చునేవారు. ఆ ఐరోపీయ నాగరకతను మనం మెచ్చుకోలేం. మనం వీథిలో కూర్చుని ముఖం కడుగుకొన్నా, పుక్కిలించి ఉమ్మేసినా అది అనాగరకత అని వారంటారు. ఈ పనులు ఇంట్లోనే చేసుకోవాలి. బాగానే ఉంది! నేను మిమ్మల్ని ఒక ప్రశ్న అడుగుతాను. ఇలా పదిమందిలో కౌగలించుకొని కూర్చోవడం నాగరకమైన చర్యా? ఇలాంటి నాగరకత వెంటబడి మీరంతా పరుగులెత్తుతున్నారే! మీరు ఈ ప్రొటస్టెంట్ మత గురువును చూస్తేగాని ఈ ప్రొటస్టెంట్ మతం ఉత్తర ఐరోపాకు చేసిన మేలు అర్థం కాదు! పది కోట్లమంది ఆంగ్లేయులు మరణించినా వారి మత గురువులు బతికితే చాలు. ఇరవై సంవత్సరాల్లో మళ్ళీ పది కోట్లమంది పుట్టుకొస్తారు!"

కాని ఆ పిల్లల పరిస్థితి చూసిన నివేదిత వారిని అట్లే విడిచిపెట్టలేక పోయింది. కనుక ఒక తల్లిలా వారిని సంరక్షించసాగింది. "ఒక వ్యక్తితో ఆయన కుమార్తెయైన చిన్నపిల్ల వచ్చింది. ఆమె పేరు టూటిల్, పాపం తల్లి పోయిందట. మన నివేదిత ఈ టూటిల్‌కీ, ఆ భోగేశ్ పిల్లలకూ తల్లి అయింది"[1] అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 301-302.

42 రోజుల ప్రయాణం జూలై 31వ తేదీన లండన్‌లో ముగిసింది. ఉదయం 6 గండలకు ఓడ లండన్ చేరుకొంది. రెండున్నర ఏళ్ళకు మునుపు వందల మంది వచ్చి కన్నీటితో వీడ్కోలు ఇచ్చిన ఆ చోట ఇప్పుడు స్వామీజీని ఆహ్వానించడానికి నివేదిత తల్లి, సోదరి, మిస్ పేస్టెన్‌తో పాటు అతి తక్కువ మంది వచ్చారు. అమెరికా నుంచి ఆయన శిష్యులైన క్రిస్టెన్, మేరీ ఫంకే వచ్చారు. స్వామీజీ లండన్ కార్యకలాపాలకు నిర్వహణ వహించిన స్టర్డీ కూడా రాలేదు. తాను ఎక్కడకో బయటి ఊరికి పోతున్నట్లు చెప్పి అతడు వెళ్ళిపోయాడు. ఇంగ్లండ్ ఆప్తులు ఎవరూ, ప్రత్యేకించి స్టర్డీ, అక్కడకు రాకపోవడంతో లండన్ కార్యకలాపాలు అంత బాగా లేవని స్వామీజీ గ్రహించారు.

లండన్‌లో

స్వామీజీ 1896లో లండన్‌లో ఉన్నప్పుడు పనులు బాగా జరిగాయి. బాధ్యతను స్టర్డీకి అప్పగించి అమెరికాకు వెళ్ళిపోయారు స్వామీజీ. కాని స్టర్డీ పనులను సవ్యంగా నిర్వహించలేకపోయాడు. ఆతణ్ణి నాయకునిగా స్వీకరించడానికి తక్కిన వారు సిద్ధపడలేదు. ఆదాయం తగ్గింది. ఇంతలో స్వామీజీ భారత దేశానికి తిరిగి వచ్చేశారు. పనులు పూర్తిగా స్తంభించిపోవడానికి ముందు ఒకసారి స్వామీజీ అక్కడకు వస్తే బాగుంటుందని స్టర్డీ ఆశించాడు. అందుకోసం 1897 మార్చ్ / ఏప్రిల్‌లో స్వామీజీని ఆహ్వానించాడు కూడా. పరిస్థితిని స్పష్టంగా అర్థం చేసుకొన్న స్వామీజీ అందుకు ప్రయత్నించారు. కాని ఆరోగ్యం బాగా క్షీణించడం వలన డాక్టర్లు ఆయనను పయనించవద్దని గట్టిగా చెప్పారు.

స్టర్డీ తప్పుడు ధోరణి

స్వామీజీ ఉద్దేశపూర్వకంగా ఇంగ్లండ్ పయనాన్ని తలాయించారని స్టర్డీ భావించాడు. లండన్ పనులు రోజురోజుకీ దిగజారి దాదాపు స్తంభించిపోయే స్థితికి వచ్చినప్పుడు స్టర్డీకి స్వామీజీ మీద కోపం వచ్చింది. ఆయన రాకపోవడమే ఈ దుస్థితికి కారణమని నిందమోపాడు. స్వామీజీ మీద అతడి అనిష్టం బాగా పెరిగింది. తరువాత స్వామీజీలో తప్పులు ఎంచ నారంభించాడు. స్వామీజీ అభిప్రాయం, సందేశం, కార్యాచరణాలన్నీ తప్పు, ఆయన జీవన సరళి కూడా సరికాదని వ్రాయసాగాడు. కాని ఇవేవీ స్వామీజీకి ఆతడి పట్ల గల ఆదరాభిమానాలను మార్చలేదు; సానుభూతితో అన్ని లేఖలకూ జవాబులిచ్చారు. దేనితోనూ స్టర్డీ మనస్సును మార్చలేమని తెలుసుకొన్నప్పుడు ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలను ఒక ముగింపునకు తెచ్చారు స్వామీజీ.

1899 నవంబర్‌లో ఆయన స్టర్డీకి వ్రాసిన లేఖలో, "నా ప్రవర్తనను సమర్థించుకోవడం కాదు" అని ప్రారంభించి, "స్టర్డీ! మంచిది. నా హృదయం వ్యథ చెందుతోంది. నాకు అంతా తెలుసు. నువ్వు ఎవరి అధీనంలో ఉన్నావో నాకు తెలుసు. నిన్ను ఉపయోగించుకొనే వారి చేతుల్లో చిక్కుకొన్నావు... ప్రాచీన భారత దేశాన్ని గూర్చి నువ్వు ఎక్కువగా చెప్పావు. స్టర్డీ! ఆ భారతదేశం ఇంకా సజీవమై ఉంది, నశించలేదు... భారత సంతానాల్లోని ఆఖరివాడవైన నేను, భారతీయ పద్ధతిలో నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. నిన్ను ఈ భ్రాంతి నుంచి బయటపడవెయ్యడానికి ఏ రోజైనా సహస్ర శరీరాలనైనా అర్పిస్తాను"[1] అని స్వామీజీ వ్రాశారు.

ఇప్పుడు స్టర్డీ ఒకసారి వచ్చి స్వామీజీని చూశాడు. అయినప్పటికీ మనస్సు విప్పి అతడు ఏమీ మాట్లాడలేకపోయాడు. లండన్ కార్యకలాపాలు ఈ విధంగా తిరోగతి పట్టిన స్థితిలోను, అమెరికా నుంచి ఇద్దరు తమను చూడడానికి రావడం స్వామీజీ గాయపడ్డ హృదయానికి సాంత్వన కలిగించింది.

ఇంగ్లండ్ పనులు అస్తవ్యస్తమవడం స్వామీజీ మనస్సును కచ్చితంగా బాధించి ఉంటుంది. అది ఆయన ఆరోగ్యంలో కూడా ప్రతిఫలించింది. ఓడ

రిచ్‌మండ్

ప్రయాణ సమయంలో బాగా ఉన్న ఆయన ఆరోగ్యం ఇప్పుడు క్షీణించింది. ఐదు నిమిషాలు నడిస్తేనే ఆయనకు ఆయాసం వస్తోంది. నివేదిత తల్లి, సోదరి, సోదరుడు స్వాములనిద్దరినీ తమ కుటుంబంలో ఒకరుగా చూసుకొన్నారు. రోజూ వెళ్ళడానికి స్వామీజీ ఆరోగ్యం పడనివ్వకపోయినా ఆయన అప్పుడప్పుడు నివేదిత ఇంటికి వెళ్ళి వస్తూనే ఉన్నారు.

నివేదిత సోదరుడైన రిచ్‌మండ్ యువకుడు. స్వామీజీని ఏసుక్రీస్తు ప్రతిరూపంగా అతడు భావించాడు. "భగవంతుడు, లౌకిక జీవితమనే ఏ సమస్యకైనా పరిష్కారం స్వామీజీ వద్ద లభిస్తుంది" అని అతడు విశ్వసించాడు. కనుక మనస్సు విప్పి ఆయనతో మాట్లాడాడు.

స్వామీజీ దివ్యత్వం రిచ్‌మండ్‌ను ఎంతగానో ఆకట్టుకుంది. "ఆయన పిలుపును నా సోదరి శిరసావహించిందంటే దాన్లో ఆశ్చర్యం ఏమీ లేదు. ఎందుకంటే నేను ఆయనను చూశాను, ఆయన శక్తిని గ్రహించాను. ఆయనను చూస్తే చాలు, ఆయన మాట్లాడడం వింటే చాలు; అందరూ ఇది అర్థం చేసుకోగలరు. ఆయన సత్యాన్నే మాట్లాడతారు; అదీ ఒక పండితునిలా, మత

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 283-284.

బోధకునిలా కాక, ఆత్మ విశ్వాసంతో మాట్లాడతారు. ఆయన తమతో ఆత్మ విశ్వాసాన్ని తెస్తున్నారు. నమ్మకాన్ని, అభయాన్ని ప్రదానం చేస్తున్నారు" అని కాలాంతరంలో వ్రాశాడు రిచ్‌మండ్.

దాదాపు 15 రోజులు లండన్‌లో గడిపి స్వామీజీ ఆగష్టు 16వ తేదీన అమెరికాకు బయలుదేరారు. తురీయానంద, ఇద్దరు అమెరికన్ స్త్రీలు ఆయనతో వెళ్ళారు. సోదరి వివాహం కోసం నివేదిత వింబుల్డన్‌లో ఉండిపోయింది.

'ఇదో కవిత్వ సారం!'

మళ్ళీ 10 రోజులు ఓడ ప్రయాణం. ఈసారి స్వామీజీ ప్రక్కన కూర్చునే భాగ్యం క్రిస్టైన్‌కూ, మేరీ ఫంకేకీ దక్కాయి. వారికీ ఈ రోజులు చిరస్మరణీయంగా పరిణమించాయి. రోజూ ఉదయం గీతాపారాయణం, వ్యాఖ్యానం, వేదమంత్రాల పారాయణతో రోజులు గడిచాయి. అలలు లేకుండా సముద్రం ప్రశాంతంగా ఉంది. వెండి వెన్నెల ప్రకాశం రాత్రుళ్ళను ఆహ్లాదకరంగా చేసింది. ఆ రాత్రి ఏకాంతంలో స్వామీజీ అంతర్ముఖులై ఓడ పై భాగం మీద గంభీరంగా పచార్లు చేశారు. ఒకరోజు ఇలా కాసేపు పచార్లు చేసి హఠాత్తుగా వెనక్కు తిరిగి అమెరికన్ భక్తురాండ్రను చూసి, "ఈ మాయ ఇంత అందంగా ఉందంటే ఈ మాయకు వెనుకనున్న సత్యం ఎంత అద్భుత అందాన్ని సంతరించుకొని ఉంటుంది!" అన్నారు.

ఒక పౌర్ణమి రోజు పూర్ణ చంద్రుడు వెండి పళ్ళెంలా కానవచ్చి కోమలమైన వెలుగు కిరణాలు ప్రసరిస్తున్నాడు. ఆ రాత్రిని, ఆ అందాన్ని చాలా సేపు మౌనంగా ఆస్వాదించారు స్వామీజీ. పిదప వెనుకకు తిరిగి చంద్రుణ్ణీ, సముద్రాన్నీ చూపుతూ, "కవితలెందుకు? కవిత్వ సారం మన ముందు ప్రవహిస్తూ లభిస్తున్నప్పుడు కవితలు ఎందుకు?" అని అడిగారు.

44 రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లో

అనంతుడైన పరమాత్ముని ద్వారం స్వామీజీకి సదా తెరచే ఉంది. జీవితపు సుఖ దుఃఖాలు ఏవీ ఆ ద్వారాన్ని మూసి ఉంచలేదు, దాచి ఉంచలేదు.

— **మేరీ లూయీ బర్క్**

రిడ్జ్‌లీ మేనర్

స్వామీజీ 1899 ఆగస్టు 28 వ తేదీన న్యూయార్క్ చేరుకొన్నారు. అనుకొన్న వేళకన్నా కొన్ని గంటల ముందే ఓడ నౌకాశ్రయాన్ని చేరుకోవడంతో ఆయనను ఆహ్వానించడానికి ఒకరిద్దరు మాత్రమే వచ్చారు. అభేదానంద ఊళ్లో లేకపోవడం వలన ఆయన కూడా రాలేదు. భారతదేశం నుండి మెక్లౌడ్ కోసం ఒక సీసాలో నిల్వ పచ్చడి ఆయన తీసుకువచ్చారు. ఓడ నుంచి ఆ సీసా చేత పుచ్చుకొనే ఆయన దిగారు.

న్యూయార్క్ నుంచి దాదాపు 90 మైళ్ల దూరంలోని అందమైన గృహం రిడ్జ్‌లీ మేనర్. అక్కడ స్వామీజీకి, తురీయానందకు బస ఏర్పాటు చేశారు.[1] స్వామీజీకి ఇంతకు మునుపే పరిచయమైన లెగ్గెట్‌కు చెందినది ఆ పెద్ద గృహ సముదాయం. ఇంటి ప్రధాన భాగం నుంచి కాస్త దూరంలోని ఒక ఇంటిని స్వాములిద్దరికీ కేటాయించారు. స్వామీజీ బస చేసిన కారణంగా ఆ ఇంటిని 'స్వామీజీ గృహ' మని పేర్కొన్నారు. ఆ మేడ ఇంట్లో ఐదు గదులున్నాయి.

నిజానికి తురీయానంద స్వామీజీ సోదర సన్న్యాసి అయినప్పటికీ ఆయనకు స్వామీజీ పట్ల గల భక్తి అచంచలం. ఆయన స్వామీజీ సమక్షంలో ప్రవర్తించే తీరుతెన్నులు చూస్తే ఆయన స్వామీజీ శిష్యుడని ఇతరులు పొరబడడంలో వింతేమీలేదు. రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లో అందరూ తమ తమ గదులలో సర్దుకొన్న తరువాత,

1. ప్రస్తుతం రిడ్జ్‌లీ మేనర్ రామకృష్ణ వేదాంత కేంద్ర శాఖగా ఉంది.

ఏర్పాట్లు సవ్యంగా ఉన్నాయో లేవో చూడడానికి మిసెస్ లెగ్గెట్ ప్రతి గదిలోకి వెళ్లింది. తురీయానంద గదిలోకి వెళ్లి చూడగా ఆయన తన పరుపును నేల మీద పరుచుకొని ఉండడం కనిపించింది. "ఏం స్వామీ, మంచం బాగా లేదా?" అని అడిగింది. అందుకు తురీయానంద, "మంచం బాగానే ఉంది. కాని స్వామీజీ పడుకొన్న అదే ఎత్తులో నేను పడుకోవచ్చా? అందుకే పరుపును నేల మీద పరుచుకొన్నాను" అని జవాబిచ్చారు! ఆ జవాబు విని మిసెస్ లెగ్గెట్ విస్తుబోయింది. ఆమె తురీయా నందను స్వామీజీ శిష్యునిగా భావించింది. సారాకు ఆమె వ్రాసిన ఉత్తరంలో, "స్వామీజీకి ఈ విశ్రాంతి చక్కని ప్రశాంతతను చేకూర్చేలా ఉంది. ఆయన తమ శిష్యునితో (తురీయానంద) ఏకాంతంగా ఉండగోరుతున్నారు. ఆ శిష్యుడు కూడా స్వామీజీ ప్రతి కదలికనూ, అవసరాన్నీ గమనించి, అవగతం చేసుకొని చూపే భక్తి శ్రద్ధలు ఆశ్చర్యజనకంగా ఉన్నాయి" అని వ్రాసింది.

తురీయానంద భక్తి

ప్రేమ, విశ్వాసమూ ఒక వంక ఉన్నప్పటికీ ప్రతి ఒక్కరూ తమ కాళ్ల మీద తాము నిలబడాలి, తమ శక్తివంచన లేకుండా కార్యాచరణకు దిగాలన్నది స్వామీజీ ఆశయం. ఎవరూ తమను ఆధారం చేసుకోవడం ఆయనకు నచ్చదు. తురీయానందను కూడా అదే విధంగా చూడగోరారు. అందుకోసం తురీయానందకు కూడా ఒక దిగ్భ్రమ చికిత్స చేశారు. తురీయానంద ఇలా అంటున్నారు:

తురీయానందకు శిక్షణ

"అమెరికా వెళ్లినప్పుడు రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లో విడిది చేశాం. హఠాత్తుగా స్వామీజీ ఒక రోజు నన్ను పిలిచి, 'నా వద్ద పైకం ఎక్కువ లేదు. శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో వెళ్లి మిత్రులతో బస చేయబోతున్నాను. ఇక నువ్వు నీ దారి చూసుకో' అన్నారు. నా కాళ్ల మీద నేను నిలబడడానికై ఆయన ఒక అవకాశం ఇస్తున్నారన్న విషయం అర్థం చేసుకోకుండా నేను ఆయన పట్ల కోపగించుకొన్నాను. కాని ఏదీ వ్యక్తం చేయకుండా, 'మంచి పని' అని మాత్రం చెప్పాను. 'ఎక్కడకు పోతావు?' అని అడిగారు. దానిని గురించి నేను ఏదీ యోచించలేదు. మాంట్ క్లేయర్ వాస్తవ్యురాలైన మిసెస్ హూలర్ నన్ను ఆహ్వానించిన సంగతి హఠాత్తుగా జ్ఞాపకం వచ్చింది. వెంటనే, 'మిసెస్ హూలర్ వద్దకు పోతాను' అన్నాను. 'మంచిది. అక్కడ ఒక మఠమో గిఠమో ప్రారంభించు' అన్నారు స్వామీజీ. నాలో కోపం పొంగి పొరలుతున్నది. ఆయన మఠం ప్రారంభించమని చెప్పగానే ఠక్కున, 'మఠం – గిఠం ఏదీ నేను ప్రారంభించలేను. వెళ్లి ఊరకే ఉండిపోతాను' అన్నాను కోపంగా. స్వామీజీ చిన్నగా నవ్వుతూ, 'దాన్నే మఠ ప్రారంభమంటారు. మీరు ఎక్కడ బస

చేస్తారో అక్కడ మతం స్వయంభువుగా వెలుస్తుంది' అన్నారు. సోదర సన్న్యాసుల పట్ల ఆయనకు అంతటి నమ్మకమూ, ప్రేమా ఉన్నాయి."

రిడ్జ్‌లీ మేనర్ రోజులు

రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లో స్వామీజీ దాదాపు రెండు నెలలు గడిపారు. ఆ రోజులు ఆయనకు చక్కని విశ్రాంతినిచ్చాయి. మిత్రులు, పరిచయస్థులు అనేకులు వచ్చి స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. ఆయన కూడా వారితో చాలాసేపు సంతోషంగా ముచ్చటించారు. అభేదానంద వచ్చి స్వామీజీతో దాదాపు పది రోజులు గడిపారు. న్యూయార్క్‌లో మతానికి సొంతంగా ఒక భవనమూ, స్థలమూ ఏర్పడినట్లు ఆయన స్వామీజీతో చెప్పారు. అది విని స్వామీజీ మహదానందం పొందారు. ఇంగ్లండ్‌లో ఆగిపోయిన నివేదిత తన చెల్లెలి వివాహానంతరం స్వామీజీ వద్దకు వచ్చింది. తమ భారతీయ కార్య కలాపాల కోసం ఇంగ్లండ్‌లో నిధులు సేకరించాలని ప్రణాళిక వేసుకొంది. కాని ఆమె ప్రణాళికకు పెద్దగా ఆదరణ లభించలేదు. హేల్ సోదరీమణులు, సారా ప్రభృతులు స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. లెగ్గెట్ దంపతులు స్వామీజీ పట్ల ఎంతో అభిమానంగా ఉన్నారు. మెక్లౌడ్ స్వామీజీ పట్ల ఎంతో అక్కరగా మసలుకొన్నది.

స్వామీజీ రిడ్జ్‌లీ మేనర్ రోజులు చక్కగా గడిచాయి. నిపుణుడైన ఒక డాక్టర్ వచ్చి ఆయనకు చికిత్స చేశారు. అందువలన ఆరోగ్యం బాగా తేరుకొంది. " 'లెగ్గట్ల' కుటుంబ వైద్యుడు వచ్చి నన్ను చూసిపోతున్నాడు. నా గుండెలో స్వల్ప నరాల కంపం తప్ప ఏ దోషం లేదనీ, ఆహార నియమంతో అది తగ్గిపోతుందనీ అతడు కూడా అభిప్రాయపడుతున్నాడు"[1] అంటూ స్వామీజీ వ్రాశారు.

ప్రశాంతత

రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లో సదా ఒక పావనత్వం సంతరించుకొన్న ప్రశాంతత విలసిల్లింది. దానితోపాటు అధ్యయనం, చర్చ, హాస్యోక్తులతో రోజులు దొర్లాయి. రోజూ వేకువన స్వామీజీ ఇంటిని ఆవరించివున్న పెద్ద తోటలో పచార్లు చేశారు. అక్కడ ఒక మూల నున్న దేవదారు వృక్షం క్రింద కూర్చుని ధ్యానమగ్నులయ్యేవారు. తరువాత లేచి మళ్లీ పచార్లు కొన సాగించేవారు. దారిలో రెండు నుంచి ఆరేళ్ల లోపు ముగ్గురు పిల్లలతో కాసేపు ఆడుకొనేవారు, వారికి డబ్బు ఇచ్చేవారు. కొన్ని సమయాలలో టెన్నిస్ లాంటి ఆటలు ఆడడం కద్దు. కొన్ని సాయంత్రాలలో ప్రక్కనే ఉన్న కొండ వద్దకు వెళ్లేవారు. లేదా పచ్చిక బయళ్ల మీద పచార్లు చేస్తూ ఆనందించేవారు. భోజన వేళ, కొన్ని

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 258.

సమయాల్లో హాస్యోక్తులమయంగా ఉండేది, కొన్ని సమయాలలో స్వామీజీ అత్యున్నత విషయాల గురించి చెప్పి తక్కిన వారిని పారవశ్యంలో లయించేలా చేసేవారు. చాక్లెట్ ఐస్‌క్రీమ్ ఆయనకు మహా ఇష్టం. సాయంత్రాలలో అందరూ స్వామీజీ సమక్షంలో సమావేశమయ్యేవారు. చలికి ఉపశమనంగా అగ్ని ప్రజ్జ్వరిల్లుతూ ఉండేది. వాయు దీపాల నుండి ఆహ్లాదకరమైన కాంతి ప్రసరిస్తూ ఉండేది. స్వామీజీ ప్రసంగించేవారు. అంతే, ఆ పరిస్థితే మారిపోయేది. సమస్తమూ పావనతలో, ప్రశాంతతలో తేలుతూ ఉన్నట్లు భాసించేది.

ఈ రోజుల్లోనే స్వామీజీ నివేదిత కోసం 'శాంతి' అనే కవితను రచించారు. ఇంగ్లండ్‌లో తమ భారతీయ కార్యక్రమాలకు అంతగా ఆదరణ లభించని స్థితిలో అమెరికాలో కొంత పైకం సేకరించడానికి ప్రయత్నించింది. అందుకు మునుపు కొన్ని రోజులు ఏకాంతంలో ధ్యానమయ జీవితం గడపదలుచుకొన్నది. ఒక సన్న్యాసినికి సముచితమైన వస్త్రధారణ చేయగోరినట్లు తెలిపింది. అందుకు సంతోషంగా అనుమతించిన స్వామీజీ ఆ సాయంత్రం ఈ కవితను నివేదితకు అర్పించారు.

అది
సుఖం కాదు దుఃఖం కాదు
కాని ఈ రెంటి నడుమ నివసించేది
అది
రాత్రి కాదు పగలూ కాదు
కాని ఈ రెంటిని సంధించేది.
అది
సంగీతంలోని మధుర విశ్రాంతి
పవిత్రమైన కళలోని శూన్యత....
అది
చిరునవ్వును చిందించేందుకు
కన్నీరు పోయేదచటకే;
అదే జీవన గమ్యస్థానం
శాంతే దాని చిరతర స్థానం.[1]

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 393–94.

మరీ చలిగా ఉన్న సాయంత్ర వేళల్లో మంట ప్రక్కన చలి కాచుకొంటూ స్వామీజీ మాటలు వినడం ఒక మధురానుభవం. అనేక విషయాల గురించి ఆయన మాట్లాడేవారు. మధ్యలో ఎవరైనా, "స్వామీజీ! మీరు వెలిబుచ్చే అభిప్రాయాన్ని నేను ఆమోదించలేను" అనేవారు. "అలా అయితే మీకు అది వర్తించదు" అనేవారు ఆయన. అదే సమయంలో మరొకరు, "ఆహా! స్వామీజీ, బ్రహ్మాండం! ఈ అభిప్రాయమే మీ నిజమైన అభిప్రాయంగా నాకు తోస్తోంది" అనేవారు. "ఆహా! అలా అయితే ఆ అభిప్రాయం మీకు వర్తిస్తుంది!" అనేవారు స్వామీజీ. ఏదీ ఎవరి మీదా బలవంతంగా స్వామీజీ రుద్దరు.

మళ్లీ వినదలచుకోలేదు

ఒక రోజు సాయంత్రం స్వామీజీ ప్రసంగిస్తుండగా పది పన్నెండు మంది వింటున్నారు. అవరోధం లేకుండా గంభీరంగా మాట్లాడుతున్న ఆయన కంఠస్వరం హఠాత్తుగా కోమలమయింది. క్రమక్రమంగా అస్పష్టమై ఎక్కడో సుదూరంలో ధ్వనిస్తున్నట్లు వినవచ్చింది. అక్కడున్న అందరికీ మరేదో లోకానికి తోడ్కొని పోబడినట్లు అనిపించింది. స్వామీజీ ప్రసంగించడం ఆపారు. ఎవరూ ఆ లోకం నుంచి తిరిగి రావడానికి ఇష్టపడినట్లుగా కనిపించలేదు, కాసేపటికి అందరూ లేచారు. కాని ఆ ప్రశాంత లోక ప్రభావం నుంచి విడివడని స్థితిలో ఉన్న వారు పరస్పరం అభివాదం కూడా చేసుకోకుండా వెళ్లిపోయారు. కాసేపయ్యాక మిసెస్ లెగ్గట్ ఆ నాటి ప్రసంగంలో పాల్గొన్న ఒకరి గదిలోకి వెళ్లడం తటస్థించింది. ఆ వ్యక్తి అంతగా దైవనమ్మకం లేనివాడు. కాని మిసెస్ లెగ్గట్ వెళ్లినప్పుడు ఆతడు కళ్ల వెంట నీరు ధారకట్టిన స్థితిలో కూర్చుని ఉన్నాడు. అందుకు కారణం ఏమిటని ఆమె అడిగినప్పుడు ఆతడు ఇలా అన్నాడు: "ఆయన నాకు అమృతప్రాయ మైన జీవితాన్ని ప్రసాదించారు. ఆయన ప్రసంగం మళ్లీ వినదలచుకోలేదు."

స్వామీజీ చికాగో సర్వమత మహాసభలో ప్రసంగించినప్పుడు విన్న ఒక శ్రోత అనుభవమూ ఈ విధంగానే ఉంది. ఆమె హారియెట్ మన్రో, ఒక కవయిత్రి. స్వామీజీ ప్రసంగం విన్న తరువాత ఆమె ఇలా వ్రాసింది: "పూర్తిగా నెరవేరిన, పరిపూర్ణమైన కొన్ని క్షణాలు జీవితంలో కొన్ని సమయాల్లో కలుగుతాయి. ఒకసారి మాత్రమే వచ్చే ఆ క్షణాలను మళ్లీ చవిచూడలేం. అందుకు ప్రయత్నించడమూ వృథా. అందుకే వివేకానంద ప్రసంగం ఒకసారి విన్న తరువాత, ఆయన నగరమంతా అనేక చోట్ల ప్రసంగించి అనేకులను ఆకట్టుకొన్నప్పటికీ, నేను మాత్రం వెళ్లలేదు."

రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లో బస చేసిన వారిలో చిత్రకారిణియైన మిస్ స్టమ్ ఒకరు. ఒక రోజు స్వామీజీ ఆమెతో, "ఊరక కూర్చుని ఏదేదో యోచిస్తుండడం కన్నా ఏదో ఒక పనిలో నిమగ్నమవగోరుతున్నాను. మీరెందుకు బొమ్మలు గీయడం నాకు నేర్పరాదు?" అని అడిగారు. స్టమ్ అందుకు సమ్మతించింది; చిత్రలేఖనానికి అవసరమైన సామగ్రి కొనుగోలు చేశారు. ఆపిల్ పండు పుచ్చుకొని శిక్షణ నారంభించే ముహూర్త సమయానికి స్వామీజీ వెళ్లారు. వినమ్రతతో తలవంచుకొని ఆ పండును స్టమ్‌కు గురుదక్షిణగా సమర్పించారు. స్టమ్‌కు ఇదేదీ అర్థం కాక కారణం అడిగినప్పుడు స్వామీజీ, "నేను మీ విద్యార్థిని. శిక్షణ ఫలవంతమవడానికి దీనిని దక్షిణగా మీకు సమర్పిస్తున్నాను" అన్నారు. సత్వరమే ఆయన చక్కగా చిత్రాలు గీయనారంభించారు. స్టమ్ దానిని గురించి ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

చిత్రకారిణి

"ఎలాంటి విద్యార్థి ఆయన! ఏ విషయమైనా ఒక్కసారి చెబితే చాలు, ఇట్టే గ్రహిస్తారు. ఆయన మానసిక ఏకాగ్రతా, జ్ఞాపకశక్తీ అద్భుతం. ఆయన గీసిన చిత్రాలు ప్రాథమిక దశలోని ఒక విద్యార్థి గీసినవని చెప్పలేనంత చక్కగా ఉన్నాయి. నాలుగవ పాఠం ఆరంభించినప్పుడే ఒక వ్యక్తిని చూస్తూ చిత్రం గీయగలిగే మేరకు స్వామీజీ ఆరితేరారు. తురీయానంద శిలలా కూర్చుని ఉండగా ఆయనను చూస్తూ చిత్రం గీశారు. నివేదిత చిత్రం కూడా గీశారు. తాను కూడా చిత్రాలు గీయగలనని స్వామీజీలో ఆభిజాత్యం తొంగిచూసింది."[1]

అక్టోబర్ ప్రారంభంలో మెక్లౌడ్ సోదరుడు లాస్ ఏంజిల్స్‌లో వ్యాధిగ్రస్థుడైనట్లు వార్త అందింది. సోదరుణ్ణి చూడడానికి మెక్లౌడ్ బయలుదేరింది. ఆమె బండిలో ఎక్కుతున్నప్పుడు స్వామీజీ ఆమె వద్దకు వెళ్లి కొన్ని సంస్కృత మంత్రాలు ఉచ్చరించి ఆమెను ఆశీర్వదించారు. తరువాత, "ఏవైనా తరగతులకు ఏర్పాటు చేయి, అప్పుడు నేను వస్తాను" అన్నారు. మెక్లౌడ్ వెళ్లి తన సోదరుణ్ణి చూసింది. ఆతడి పరిస్థితి ఎంతో ఆందోళనకరంగా ఉంది. ఆతడు మిసెస్ ప్లాజెట్ అనే ఆమె ఇంట్లో నివసిస్తున్నాడు. మెక్లౌడ్ తన సోదరుని ప్రక్కన కూర్చుని ఆతడితో సానుకూల ధోరణిలో మాట్లాడుతున్నప్పుడు కాకతాళీయంగా గోడను చూసింది. అక్కడ స్వామీజీ ఛాయాచిత్రం పెద్దది వ్రేలాడుతున్నది. మెక్లౌడ్‌కు అది ఒక ఆనందకరమైన దిగ్భ్రాంతిని కలిగించింది.

దివ్యమానవుడు

1. ఈ చిత్రాలు ఏవీ లభించలేదు. కాని ఈ రోజుల్లో స్వామీజీని చూస్తూ స్టమ్ గీచిన చిత్రం మాత్రం లభించింది.

ప్లాజెట్‌ను అడిగినప్పుడు ఆమె, “స్వామీజీ మొదటి చికాగో ఉపన్యాసం విని మైమరచిన వారిలో నేను కూడా ఒకరిని. ఆహా, ఎంతటి మహాత్ముడాయన! భగవంతుడే భూమ్మీదకు వచ్చి ఆయనలా సంచరించారనే చెప్పుకోవాలి. ఆయన దివ్యమానవుడు!” అన్నది. వెంటనే మెక్లౌడ్ ఆయన తనకు బాగా తెలుసుననీ, ప్రస్తుతం ఆయన తన ఇంట్లోనే ఉన్నారని చెప్పినప్పుడు ప్లాజెట్ అమితానందం పొందింది. త్వరలోనే స్వామీజీ అక్కడకు వస్తారు, బహుశా ప్లాజెట్ నివాసంలోనే ఆయన బస చేయడానికి ఆస్కారం ఉందని మెక్లౌడ్ చెప్పినప్పుడు ఆమె పొందిన ఆనందం వర్ణనాతీతం.

మూడు వారాల లోపునే మెక్లౌడ్ సోదరుడు మృతి చెందాడు.

రిడ్జ్‌లీ మేనర్ నుండి మెక్లౌడ్ వెళ్లిన తరువాత, తక్కిన ఒకరిద్దరు కూడా వెళ్లి పోయారు. కాని స్వామీజీ ఎప్పటిలా హాస్యోక్తులతో, సంతృప్తితో రోజులు గడిపారు.

‘యాతనలు నాకూ ఉన్నాయి!’

కాని ఆయనకూ మరో పార్శ్వం లేకపోలేదు. దిగ్భ్రాంతులను ఆయన ఎదుర్కొన వలసివుంది. యాతనలు ఆయనకూ ఉన్నాయి. ఆధ్యాత్మిక మహోద్వేగ అనుభూతులు ఒక వ్యక్తి మనస్సునూ, దేహాన్నీ పరివర్తింపజేస్తాయి. ఆయన మనశ్శరీరాలు అమిత కోమలమవసాగాయి; విషయానందాల కన్నా ఉత్కృష్టమైన దివ్యానందాలను చవిచూడడానికి అనువుగా మార్పు చెందుతాయి. కాని ఉన్నతోన్నత ఆనందాలను చవిచూసే అదే మనస్సు యాతనలనూ అనుభవిస్తుంది. వారు అనుభవిస్తున్న ఆ ఆనందాల పరిమాణాలను మనం అవగతం చేసుకోలేని రీతిలోనే వారు అనుభవించిన యాతనలనూ మనం గ్రహించలేం. స్వామీజీ కూడా యాతనలతో తల్లడిల్లడం కద్దు. కాని ఇతరులు గ్రహించలేని రీతిలో వాటిని దాచివేస్తారు. అయినప్పటికీ అతి సన్నిహితులతో మాత్రం ఆయన తమ మానసిక శోకం వ్యక్తం చేయకపోలేదు. నివేదిత ఇలా వ్రాస్తున్నది:

“భారతదేశ కార్యకలాపాలు సృష్టించిన సమస్యలు, స్టర్డీ మూలంగా తలెత్తిన మానసిక క్షోభ, లండన్ పనుల తిరోగతి లాంటి అనేక విషయాలు ఆయన ముందు తలెత్తాయి. కాని ఏదీ ఆయనను ఆటంకపరచలేదు; ఆయన సన్న్యాసిగా పూర్తిగా వాటికి అతీతంగా నిలిచారు. కాని ఆయన వ్యక్తిగతంగా ఏర్పరచుకొన్న సంబంధాలలో సంఘర్షణ ఏర్పడ్డప్పుడు తల్లడిల్లారు, సన్నిహితులు విడిపోయినప్పుడు నలిగిపోయారు. వారు మోసగించినప్పుడు చింతించారు. ‘నా పనులకు సంబంధించినంత వరకు భగవంతుడు నాతోనే ఉండి మార్గదర్శకత్వం

వహిస్తున్నాడు; నన్ను పరిరక్షిస్తున్నాడు. కాని నా స్వీయ జీవితంలో అంతా తారుమారయిపోయింది' అన్నారాయన. గురువారం సాయంత్రం నేనూ, సారా మాట్లాడుకొంటున్నప్పుడు ఆయన మా వద్దకొచ్చి తమ యాతనలన్నింటినీ వ్యక్తం చేశారు. ఆ తరువాత నా గదికి వచ్చినప్పుడు సారా కళ్లు ఆర్ద్రమై ఉన్నాయి. ఒక గంటసేపు నేనూ సారా మాట్లాడుకొన్నాం. పిదప 'ఆయనకు మనశ్శాంతి కలగాలని మనమూ ప్రార్థిద్దాం' అంది సారా.

"మర్నాడు స్వామీజీలో జాడ మాత్రంగా కూడా క్లేశం కనిపించలేదు. ఆ మర్నాడు మళ్లీ తమ క్లేశాలను గురించి నాతో చెప్పారు. నేను భరించలేకపోయాను; నా గదిలోకి పరుగెత్తుకొని వెళ్లి ఏడ్వసాగాను. నా వెనుకనే వచ్చిన స్వామీజీ ద్వారం వద్ద నిలబడి మళ్లీ ఇలా అన్నారు: 'లోకాన్ని ద్వేషించి ఎందుకు పరుగులెత్తారో ఇప్పుడు అర్థం చేసుకొంటున్నాను. డబ్బు, ప్రతిష్ఠలను ద్వేషించాలనే అర్థం తెలిపే శ్లోకాలను యావజ్జీవితమూ పారాయణ చేస్తూ వచ్చాను. కాని దాని అర్థం ఏమిటో ఇప్పుడే అర్థం చేసుకొన్నాను. ఇక నేను భరించలేను. ఆహా, నేనిప్పుడు ఎక్కడకు వచ్చి చేరాను?' తరువాత హఠాత్తుగా నా వైపు తిరిగారు. ఆయన ముఖాన శోకమూ, ఆవేదనా, అవిశ్వాసమూ ద్యోతకమయ్యాయి. పిదప, 'కనుక శ్రీరామకృష్ణా! మిమ్మల్నే శరణుజొస్తున్నాను. ఎందుకంటే నిరాడంబర వ్యక్తులకు ఆశ్రయం మీ పాదపద్మాలే కదా!' అన్నారు.

"కాసేపు మౌనం వహించి మళ్లీ కొనసాగించారు: 'ఈ దేహం శిథిల మవుతున్నది, కఠోర తపోమయ జీవితంలో రాలిపోనీ. ఇక రోజూ ప్రణవమంత్రం పదివేలసార్లు జపిస్తాను, ఉపవాసాలుంటాను. 'హర హర, వ్యోం వ్యోం' అంటూ హిమాలయాలలో, గంగాతీరంలో ఏకాకిగా జీవిస్తారు. మళ్లీ నా పేరు మార్చుకొంటాను, సన్న్యాస దీక్ష పుచ్చుకొంటాను, కాని దీని ఉద్దేశం వేరు. మళ్లీ, కచ్చితంగా మళ్లీ మీ ముందుకు రాకూడదనే ఉద్దేశంతోనే సన్న్యాసం పుచ్చు కొంటాను.' "

నివేదిత పై వ్రాతలు స్వామీజీ మరో వైపును ప్రతిఫలిస్తున్నాయి; ఆయన క్లేశాలూ, కలతలూ మనకు చెప్పక చెబుతున్నాయి. కలతల అంచు నుంచి ఆయన విలపిస్తున్నట్లుంది. కాని నమ్మకం కోల్పోయిన విరక్తిజనిత విలాపం కాదిది; ఏకాంత జీవితం పట్ల గల విపరీత ఉత్సుకత వలనా, అది తన నుంచి లాక్కో బడిందనే కలత వలనా లేచిన ఆర్తనాదం అది. గంగాతీరంలో ఏకాంతంలో గడిపే తపోమయ జీవితాన్నే ఇప్పుడూ అభిలషించారు. తమ శక్తినీ, ప్రేమను ఏ

మేరకు లోక శ్రేయస్సు కోసం ప్రసరింపజేశారో, ఏ మేరకు మనుషుల్లో కలసిపోయి పని చేశారో ఆ మేరకు ఆయన దుఃఖించారు.

అలా అయితే అమృతత్వ స్థితిని పొందిన ఆయన, సంసార సాగరపు మరో తీరాన్ని చేరుకొన్న ఆయన, భగవంతుని పాదపద్మాలను స్పృశించిన ఆయన దుఃఖించారా?

"అవును", అదే సమయంలో "లేదు".

ఆయన నిజంగానే దుఃఖించారు, 'అపనమ్మకపు జాడ' ఆయనలో కానరావడమూ నిజమే. కాని మన భావనలో ఆయన దుఃఖించలేదు. ఎందుకంటే ఆయన సదా ఆనందసాగరంలో తేలుతూనే కనిపించారు. ఒక్క క్షణం ఆయన దుఃఖించినట్లు కనిపించినప్పటికీ మరుక్షణమే ఆయన దివ్యానందంలో మునిగిపోయేవారు. "ఆయన ఏం మాట్లాడినా, ఏ మనఃస్థితిలో నెలకొని ఉన్నప్పటికీ ఆయన దివ్యత్వం ప్రతి క్షణమూ అభివ్యక్తమవుతూనే ఉంది. ఆయన మాట్లాడుతున్నప్పుడు ఆయనను తదేకంగా చూస్తే తెరచుకొన్న ద్వారాల గుండా అనంతుడైన పరమాత్మను ప్రత్యక్షంగా తిలకిస్తున్నారని గ్రహిస్తాం. ఇది ఎలా సాధ్యం? 'నేను' అనే చైతన్యాన్నే కోల్పోయినందునా?" అని నివేదిత వ్రాస్తున్నది. "అనంతుడైన పరమాత్ముని ద్వారం ఆయనకు సదా తెరచే ఉంది. ఎందుకంటే జీవితపు సుఖదుఃఖాలు ఏవీ ఆ ద్వారాన్ని మూయడమో, దాచడమో చేయలేకపోయాయి" అని మేరీ లూయీ బర్క్ వ్రాస్తున్నది.

జీవితంలో మారి మారి వచ్చే ఈ సుఖదుఃఖాల గురించి స్వామీజీ అద్భుతమైన ఒక వివరణను ఇక్కడ ప్రస్తావించడం అసంగతం కాబోదు. మిసెస్ హేల్‌కు ఈ రోజుల్లో వ్రాసిన లేఖలో దీని గురించి ఆయన వ్యాఖ్యానించారు:

"కుక్క మొరిగితే, దాని యజమాని, దొంగ వస్తున్నట్లు అప్రమత్తమవుతాడు, లేక మిత్రుడు వస్తున్నట్లు ఎంచి ఆహ్వానించడానికి సిద్ధపడతాడు. దీని అర్థం కుక్కా, దాని యజమానీ ఒకే నైజం గలవారనో లేక వారి మధ్య బంధుత్వం (kinship) ఉందనో కాదు. సుఖదుఃఖాల వంటి ఉద్వేగాలు ఆ విధంగా ప్రవర్తింపజేయడానికి మనస్సును ప్రేరేపిస్తాయి. కాని మనస్సుకూ ఆ ఉద్వేగాలకూ ఎలాంటి సంబంధమూ లేదు. సుఖదుఃఖాలకు ఆత్మ అతీతమైనది, అది స్వీయ నైజంలో తృప్తి చెందుతుంది. ఏ నరకమూ దానిని శిక్షించలేదు, ఏ స్వర్గమూ దానికి సుఖింపజేయలేదు."

కాని దైనందిన జీవితంలో ఎవరైనా, ఏ కారణంగానైనా శోకంతోనో, వేదనతోనో ఉంటే స్వామీజీ మొదటి పని దానిని తీర్చడమే. ఒక మాట, ఒక కథ, మనఃస్ఫూర్తి ఆశీస్సులంటూ ఏదో ఒక మార్గంలో దానిని తాత్కాలికంగానైనా తీరుస్తారు.

'మరణాన్ని అభిలషించు!'

రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లో ఉన్నవారిలో యువతి ఓలియా. ఈమె సారా కుమార్తె. అనారోగ్యంతో బాధపడ్డ ఆమె మానసికంగానూ ఎంతో బాధననుభవించింది. ఆమె వివాహం విడాకులతో ముగిసింది. ఉన్న ఒకే బిడ్డ మరణించింది. రాత్రుళ్లు ఏవేవో భయంకరమైన కలలు కనడం, భయంతో వణికిపోయి లేవడంతో మనశ్శాంతి లేకుండా ఆమె క్షోభించిపోయింది. స్వామీజీ ఆమె పట్ల ఎంతో సానుభూతి చూపారు. తరచూ ఆమె వద్దకు వెళ్లి ప్రేమగా మాట్లాడి ఆమె మనస్సును శాంతింపజేశారు. "ఆదివారం మధ్యాహ్న భోజన సమయంలో స్వామీజీ మూడు గంటలసేపు ఓలియాతో ఏకాంతంగా మాట్లాడారు. స్వామీజీ ఈ ఆశీస్సులు ఆమెను పూర్తిగా మార్చివేశాయి" అని నివేదిత వ్రాస్తున్నది.

మరొక రోజు స్వామీజీ భయంకరమైన కలలు గురించి ఓలియాతో ఇలా చెప్పారు: "ఈ భయంకర కలలన్నీ మంచి, మధురమైన కలలుగానే ఆరంభమవుతాయి. క్రమేణా భయంకరంగా పరిణమిస్తాయి. మనం భయపు పరాకాష్ఠను చేరుకొన్నప్పుడు కల చెదరిపోతుంది. అదే విధంగా జీవిత కల కూడా. మరణం ఆసన్నమవడంతో ఆ కల చెదరిపోతుంది. కనుక మరణాన్ని అభిలషించు."

మిసెస్ లెగ్గెట్ 22 ఏళ్ల కుమార్తె ఆల్బెర్టా. ఓలియా వైవాహిక జీవితమూ, దాని దుఃఖాంతమూ ఆమె మనస్సును కలచివేశాయి. ఒక రోజు ఆమె స్వామీజీని, "జీవితంలో సుఖమే లేదా?" అని అడిగింది. "ఉందమ్మా. అందుకు వివాహాన్ని ఒక గొప్ప తపస్సుగా పరిగణించాలి; ఆ నేపథ్యంలో జీవితాన్ని అమర్చుకోవాలి. ఒక తపస్సు అనుష్ఠిస్తున్నామనే భావన తప్ప తక్కినదంతా వదలివేయాలి" అన్నారు స్వామీజీ.

వివాహమనే తపస్సు

ఆల్బెర్టా తమ్ముడైన హాలిస్టర్ ఒక రోజు, "నాకు ఈ సన్న్యాస జీవితం వద్దు బాబోయ్! నేను వివాహం చేసుకొని పిల్లాజెల్లలను కనదలచుకొన్నాను" అన్నాడు. అందుకు స్వామీజీ, "అలాగే చేయి నాయనా! కాని ఒక విషయం. నువ్వు కఠోరమైన మార్గాన్ని ఎంచుకొంటున్నావని మాత్రం మరిచిపోవద్దు" అన్నారు.

పిల్ల అయిన ఫ్రాన్సిస్ కూడా ఆయన కారుణ్యాన్ని చవిచూసింది. ఒక రోజు ఆమె తోట నుంచి కొన్ని పువ్వులు సేకరించి స్వామీజీకి ఇచ్చింది. ఆ పువ్వులు

స్వీకరించి, ప్రశాంతంగా, "భారతదేశంలో మేం గురువులకే పువ్వులు అర్పిస్తాం" అని కొన్ని సంస్కృత మంత్రాలు ఉచ్చరించి ఆమెను దీవించారు.

ఇంతకు మునుపే ప్లాజెట్, మెక్లౌడ్ స్వామీజీని లాస్ ఏంజిల్స్‌కు ఆహ్వానించారు. ఆ ఆహ్వానాన్ని మన్నించి రిడ్జ్‌లీ మేనర్ నుంచి బయలుదేరడానికి స్వామీజీ సిద్ధమయ్యారు. అంతకు మునుపు ఒక అసాధారణ సంఘటన జరిగింది. ఎలా శ్రీరామకృష్ణులు తమ శక్తిని స్వామీజీకి ప్రసాదించారో అట్లే స్వామీజీ తమ శక్తిని ఇద్దరికీ అనుగ్రహించారు. తమ పనులలో నివేదిత వహించే ఒక ముఖ్యమైన స్థానాన్ని మిసెస్ సారాకు కూడా స్వామీజీ ఇచ్చారు. దానిని గురించి ఇంతకు క్రితమే సారాకు కూడా వ్రాశారు. "ఇంతకు ముందు నీ పట్ల నాకు ప్రేమ మాత్రమే ఉండేది. కాని ఇటీవలి పరిణామాలతో, నా జీవితాన్ని కనిపెట్టి ఉండడానికి జగజ్జనని నిన్ను నియమించినట్లుంది. ఇక నుంచి ప్రేమకు విశ్వాసం జోడింపబడింది! ఇక నా విషయం, నా ఉద్యమమా? ఈ విషయంలో నా అభిప్రాయం ఇది. నువ్వు దైవప్రేరితురాలవైనావు. కనుక నా బాధ్యతల నన్నింటినీ, నా భుజస్కంధాల నుండి దులిపేసి, నీ ద్వారా అమ్మ ఏ ఆదేశం ఇస్తుందో, దానికి నేను బద్ధుణ్ణవుతాను."[1]

శక్తి ప్రసాదించడం

నాడు నవంబర్ 5వ తేదీ ఆదివారం మధ్యాహ్నం. స్వామీజీ నివేదితను తోడ్కొని సారా గదిలోకి వెళ్ళారు. గది తలుపులు మూసివేసి, తాము తీసుకువచ్చిన కాషాయ వస్త్రాలను ఇద్దరికీ ఇచ్చారు. తరువాత ఇద్దరి తలల మీద తమ చేతులుంచి ఇలా అన్నారు :

"శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస నాకు ఏది ప్రసాదించారో అదంతా నేను మీకు ఇస్తున్నాను. ఒక స్త్రీ నుండి (కాళీమాత) మాకు లభించింది. నేను ఇద్దరు స్త్రీలకు ఇస్తున్నాను. దానితో మీ శక్తి మేరకు నిర్వహించండి. నన్ను నేను నమ్మలేకున్నాను. రేపు ఏం చేస్తావో, అది పనిని ఎలా బాధిస్తుందో తెలియదు. కాళీమాత అయిన స్త్రీ నుండి లభించింది స్త్రీలే పరిరక్షించడం మంచిది. ఆమె ఎవరో నాకు తెలియదు. నేను ఆమెను ఎన్నడూ చూడలేదు. కాని శ్రీరామకృష్ణులు ఆమెను దర్శించారు, (నివేదిత వస్త్రాన్ని తాకి) ఇలా ఆమెను స్పృశించారు. నాకు తెలిసినంత వరకు ఆమె నిరాకారి. ఎలాగో భారాన్ని మీ మీద పెడుతున్నాను. ప్రశాంతతలో లయించి

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 236.

జీవించడానికి నేను పోతున్నాను. ఉదయం నా మనస్సు ఏమీ బాగోలేదు. మధ్యాహ్న భోజనానికి ముందు నేను నా గదిలోకి వెళ్లినప్పుడు దీనిని గురించి దీర్ఘంగా యోచించాను. ఆ తరువాతే ఈ నిర్ణయానికి వచ్చాను. ఇది నాకు మహదానందాన్నిచ్చింది. విడుదల పొందినట్లుగా ఉంది. ఇంతవరకు నేను మోస్తున్నాను, ఇప్పుడు వదలిపెట్టాను."

ఈ సంఘటన అర్థం ఏమిటి, పర్యవసానం ఏమిటి, వారిద్దరి జీవితాల్లో ఈ సంఘటన వలన ఏం జరిగింది – దీనికి ఎవరు జవాబు చెబుతారు? కాలాంతరంలో నివేదిత భారతదేశంలో స్త్రీ విద్యారంగంలోను, స్వాతంత్ర్య పోరాటంలోను కీలకపాత్ర వహించి భారతదేశ చరిత్రలో స్థానం పొందింది. సారాకు సంబంధించినంత వరకు అంత గొప్ప పనులలో ఆమె పాలుపంచుకొన్నట్లు తెలియడం లేదు.

రెండు రోజుల తరువాత స్వామీజీ న్యూయార్క్ బయలుదేరారు.

45 న్యూయార్క్‌లో

నా ఆత్మ విస్తరించిపోతున్నది; కేవలం రక్తమాంసాలతో కూడుకొన్న ఈ గూటిలో నేను ఇంకా ఎక్కువ రోజులు వసించలేను.

— **స్వామి వివేకానంద**

అమెరికాలో స్వామీజీ వదలి వెళ్ళిన పనులను కొనసాగించిన వారు ముఖ్యంగా నలుగురు. వారు: శారదానంద, అభేదానంద, అభయానంద, మిస్ వాల్డో.

పనుల పట్ల సంతృప్తి

శారదానంద గ్రీనేకర్, న్యూయార్క్, బోస్టన్ మొదలైన ప్రాంతాలలో వేదాంత తరగతులు నిర్వహించారు. ఆయన ప్రసంగాలకు చక్కని స్పందన లభించింది; పని కూడా నిర్విఘ్నంగా సాగింది. శారదానంద వెళ్లలేని సమయాల్లో మిస్ వాల్డో వేదాంత తరగతులను నిర్వహించింది. 1898 జనవరిలో స్వామిజీ విన్నపం మేరకు శారదానంద భారతదేశానికి తిరిగి వచ్చారు. పిదప అభేదానంద పనులను కొనసాగించడంతో పాటు వాటిని విస్తృత పరిచి న్యూయార్క్‌లో మఠం కోసం స్థలం కూడా కొనుగోలు చేశారు. ఈ కార్యకలాపాలలో అభయానంద కూడా కీలకపాత్ర పోషించారు. ఈ విధంగా దాదాపు ఆరేళ్ల క్రితం స్వామీజీ వెదజల్లిన బీజం నేడు ఒక వృక్షంగా పెరిగి పెద్దదై అమెరికాలోని అనేక ప్రాంతాలలో శాఖోప శాఖలుగా విస్తరించింది.

1899 నవంబర్ 7వ తేదీన న్యూయార్క్ వెళ్లిన స్వామీజీ ముందు వేదాంత కేంద్రాన్ని సందర్శించారు. నవంబర్ 10వ తేదీన స్వామీజీకి మఠంలో ఘనంగా స్వాగతం ఇచ్చారు. ఆయన అక్కడ కొన్ని రోజులు బస చేశారు. ఆ రోజుల్లో ఎలాంటి బహిరంగ ప్రసంగాలూ ఆయన చేయలేదు. ఒకటి రెండు తరగతి ప్రసంగాలు చేసి ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు.

ఈ సమయంలో మాంట్‌క్లేర్ వెళ్లిన తురీయానంద పనులకు శ్రీకారం చుట్టినట్లు సమాచారం పంపించడం స్వామీజీకి ఎంతో ఆనందాన్నిచ్చింది. అమెరికా పనుల ఈ పురోగతి పట్ల స్వామీజీ ఎంతో సంతృప్తి చెందారు.

శక్తి సారంగం

స్వామీజీ తరగతులు ఎలా నిర్వహించబడ్డాయి? ఆయన కేవలం పదాలతో మాత్రం మాట్లాడలేదు, కేవలం భావనలను మాత్రమే వ్యక్తం చేయలేదు; వాటితో ఆ భావనలను గ్రహించే శక్తిని కూడా అందించారు. అసంఖ్యాక ప్రసంగాలు, ఎన్నో తరగతులు, వ్యక్తిగత చర్చలు – వీటి అన్నింట్లో రాసుల కొద్దీ అందించేటందుకు ఆయన ఆధ్యాత్మిక శక్తి సారంగంగా విరాజిల్లారు.

ఈ రోజుల్లో ఒకసారి ఆయన తరగతి నిర్వహిస్తున్నప్పుడు హఠాత్తుగా ప్రసంగించడం ఆపి, గది వదలి బయటకు వెళ్లిపోయారు. వచ్చినవారు నిరాశ చెంది వెళ్లిపోయారు. స్వామీజీ తమ గదికి వెళుతున్నప్పుడు మిత్రుడొకడు, "స్వామీజీ! ప్రసంగం ఇప్పుడే రక్తి కడుతోంది. చెప్పవలసిన భావనలను మరచి పోయారా? లేదా నిస్సత్తువ ఆవహించిందా?" అని అడిగాడు. "లేదు నాయనా! ఇవేవీ కారణం కాదు" అంటూ స్వామీజీ కొనసాగించారు: "అపరిమితమైన శక్తి నాలో నిండి ఉండడం ఆ ప్రసంగ సమయంలో గ్రహించాను. శ్రోతలు ఆ శక్తి కారణంగా నేను వ్యక్తం చేసిన భావనలలో లోతుగా మునిగిపోయి కరిగిపోవడం చూశాను. కొందరు తమ వ్యక్తిత్వాన్నే కోల్పోసాగారు. 'ఇదిగో, వీరందరూ బంకమన్నులా మెత్తబడిపోయారు. నేను కోరుకొన్నట్లు వీరి జీవితాన్ని రూపొందించ గలను' అని నాకు తోచింది. కాని అది నా ఉద్దేశం కాదు. ప్రతి స్త్రీ, పురుషుడూ తమ వ్యక్తిత్వాన్ని కోల్పోకుండా దాని వైఖరిలో ఎదగాలి. అదే నా అభిలాష. వారి ఎదుగదలలో జోక్యం వేసుకోవడం ఇష్టం లేనందుననే నేను అర్ధంతరంగా ఆపివేశాను." "బహుశా చెప్పవలసింది మరచిపోవడం వల్లనే సగంలో ఆపివేశారని శ్రోతలు భావించవచ్చు" అన్నాడు ఆ మిత్రుడు. "వారు ఏం అనుకొంటే నా కేమిటి?" అంటూ తమదైన వైఖరిలో స్వామీజీ జవాబిచ్చారు.

'పాపాన్ని ఎదుర్కోండి!'

క్రైస్తవ మతంలో 'పాపం' అనేది ఒక ప్రధానమైన భావన; మనిషి పాపంతో జన్మించాడు, అతడు పాపి అనే భావన దానిని బలపరుస్తుంది. స్వామీజీ, "మనిషి దివ్యుడు" అంటూ భారతీయ ఆధ్యాత్మికతను ప్రతిధ్వనింపజేశారు. దీనిని ఆ క్రైస్తవ దేశంలో అనేకులు అవగతం చేసుకోలేకపోయారు. ఒక రోజు ప్రశ్నోత్తరాల సందర్భంలో చర్చిలో

పనిచేస్తున్న ఒక స్త్రీ, "స్వామీజీ! మీరెందుకు పాపం గురించి అసలు ప్రస్తావించడం లేదు?" అని అడిగింది. స్వామీజీ ముఖాన ఆశ్చర్యం ద్యోతకమైంది. ఆయన ఇలా అన్నారు:

"సోదరీ! నేను నా పాపాలను అభినందిస్తున్నాను. పాపం ద్వారానే నేను పుణ్యాన్ని అవగతం చేసుకొన్నాను. నేడు నేను ఈ స్థితిలో ఉండడానికి నా పుణ్యాలలా పాపాలూ కారణమే. నేడు నేను పుణ్యాన్ని బోధిస్తున్నాను. నేనెందుకు మనిషి దుర్బలతను బోధించాలి? కొన్ని సమయాల్లో మహాత్ములలో లేని కొన్ని సద్గుణాలు దుష్టులలో ఉండడం మీరు చూడలేదా? ఉన్నది ఒకే శక్తి. అదే మంచి గానూ, చెడుగానూ అభివ్యక్తమవుతుంది. దేవుడు, సైతాను ఒకే నది; నీరు మాత్రం వ్యతిరేక దిశలలో ప్రవహిస్తోంది, అంతే!"

క్రైస్తవ మతంలో ఊరిపోయిన ఆ స్త్రీ దిగ్భ్రాంతి చెందింది. ఆ తరువాత స్వామీజీ మనిషి దివ్యత్వం గురించి మాట్లాడనారంభించారు. "ఆత్మ పరిపూర్ణ మైంది, శాశ్వతమైంది, నాశనం లేనిది. ఆ ఆత్మ ప్రతి ఒక్కరిలోనూ ఉంది..." అంటూ ఆయన మాటలు కొనసాగాయి.

ఆ మాటలు విన్న గురుదాస్[1] కాలాంతరంలో ఇలా వ్రాశారు: "తన స్వీయ దివ్యత్వాన్ని గ్రహించడం ద్వారా ప్రతి వ్యక్తీ సాక్షాత్తూ దైవం కావచ్చు - ఇది మనకు నమ్మకం కలిగిస్తుంది, బలాన్ని చేకూరుస్తుంది ఎక్కడెక్కడో తిరుగాడి అన్వేషించీ లభించనివారికి, ఎన్నో తలుపులు తట్టి కూడా తెరచుకోని వారికి స్వామీజీ ఉపదేశం ఎంత గొప్ప సాంత్వనను కలిగిస్తుంది! వారందరికీ స్వామీజీ రక్షకునిగా ఏతెంచారు. వారి హృదయ ద్వారం వద్దకే వచ్చి తట్టారు. ఆయన తట్టడం విని తలుపులు తెరచిన వారు అదృష్టవంతులు. ఎందుకంటే ఆయన రాకలో ఆశీస్సులు కూడా జతకలిశాయి కదా!"

న్యూయార్క్‌లో స్వామీజీ ఒక ఆవేదనను చవిచూడవలసి వచ్చింది. అది

లాన్స్‌బర్గ్ కల్పించిన ఆవేదన

ఆయన అమెరికన్ శిష్యుడైన లాన్స్‌బర్గ్‌ను మళ్లీ కలుసుకోవడం. 1895 - 96 లో స్వామీజీ నుండి వైదొలగ నారంభించిన ఆతడు, 1898 ఆగస్టులో నూయార్క్ హెరాల్డ్ అనే పత్రికలో స్వామీజీని, ఆయన బోధించిన యోగపద్ధతులను, ఆయన అమెరికన్ శిష్యులను

1. హాలండ్ దేశస్థుడైన ఈయనకు కాలాంతరంలో తురీయానందతో చాలా రోజులు సన్నిహితంగా మెలిగే అవకాశం లభించింది. తురీయానంద ఈయనకు 'గురుదాస్' అనే నామధేయ మిచ్చారు. పిదప ఈయన సన్న్యాసం పుచ్చుకొని, స్వామి అతులానంద అయ్యారు.

తీవ్రంగా విమర్శించి ఒక వ్యాసం వ్రాశాడు. ఆ తరువాత స్వామీజీతో దాదాపు ఎలాంటి సంబంధమూ పెట్టుకోలేదు.

ఇప్పుడు హఠాత్తుగా ఎక్కణ్ణుంచో ఎదురయ్యాడు లాన్స్‌బర్గ్. స్వామీజీ ఒక రోజు తమ ఆరోగ్య పరీక్షార్థం డాక్టర్ కర్న్‌సీ వద్దకు వెళ్లారు. ఈ డాక్టర్ స్వామీజీ స్నేహితుడు కూడా. ఆయన లాన్స్‌బర్గ్ గురించి విని అంతకు మునుపే ఆతణ్ణి తన ఇంటికి రాకూడదని నిషేధించాడు. కాని హఠాత్తుగా నాడు లాన్స్‌బర్గ్ అక్కడ ప్రత్యక్షమైనాడు.

ఆ సమయంలో స్వామీజీ నాడీస్పందనను డాక్టరు పరీక్షిస్తున్నాడు. అది సక్రమంగా ఉంది. హఠాత్తుగా నాడీ స్పందన పూర్తిగా ఆగిపోయింది. చూస్తే, ద్వారం వద్ద లాన్స్‌బర్గ్! ఆతణ్ణి చూడగానే స్వామీజీ నాడీ స్పందన ఆగిపోయింది! ఆనందంగా డాక్టర్ నవ్వాడు; "వచ్చిన వ్యక్తికి ధన్యవాదాలు చెప్పాలి. అంతెందుకు ఆతడికి డబ్బు కూడా ఇవ్వవచ్చు. ఎందుకంటే ఆతడి రాకతో స్వామీజీ నాడీ స్పందన ఆగిపోయింది. ఇది ఆయన ఆరోగ్యాన్ని పరీక్షించడంలో గొప్ప సహాయం చేసింది" అన్నారు. స్వామీజీ లాన్స్‌బర్గ్‌తో మృదుమధురంగా కాసేపు ముచ్చటించారు. కాని అది ఏదీ ఆతడి మనస్సును మార్చినట్లుగా కనిపించలేదు. తరువాత స్వామీజీ అక్కణ్ణుంచి కదిలారు. లాన్స్‌బర్గ్ కూడా వెళ్లిపోయాడు. ఆతడి ఎడబాటు స్వామీజీ మనస్సును అమితంగా బాధించింది.

ఉద్వేగాలు: శారీరక రుగ్మత

దీనితోపాటు స్టర్డీ నుంచి వచ్చిన లేఖలు స్వామీజీ మానసిక ఆవేదనను ప్రకోపింపచేశాయి. ఆయన మనఃక్షోభ సోదర శిష్యులపై కోపంగా అభివ్యక్తమయింది. వారికన్నా ఆయన ప్రేమను అవగతం చేసుకొన్న వారెవరు? వారి పని, పురోగతి, తృప్తి నిచ్చేవిగా లేవని వారిని చీవాట్లు పెడుతూ వ్రాశారు:

" 'నేను లేనని' మానసికంగా వ్యవహరించు. 'ధనానికి, విద్యకు, సర్వానికి మీ అన్నపై ఆధారపడి ఉన్నాం' అనే భావన పతనానికి దారితీస్తుంది. పత్రికకు కావలసిన ధనమంతా నేను వసూలు చేసి వ్యాసాలన్నీ నేను వ్రాస్తే మీరందరూ ఇక ఏం చేస్తారు? మన బాబు లందరూ అప్పుడు ఏం చేస్తారు? నా వంతు పని నేను ముగించాను. మిగతా చేయవలసిన దానిని మీరు నిర్వర్తించండి. ఒక్క పైసా అయినా వసూలు చేసేవారెవరూ లేరు. ఏ మాత్రమైనా బోధన చేసేవారెవరూ లేరు. తన విషయాలను జాగ్రత్తగా చూసుకోవడానికి కావలసిన బుద్ధిగలవారు లేరు. ఒక్క అక్షరమైనా వ్రాయడానికి సమర్థులైనవారు లేరు. కాని ఎందుకూ

కొరగాని వీరందరూ సాధుసత్తములు! మీ స్థితి ఈ విధంగా ఉంటే ఆరు నెలలు పత్రికను, ధనాన్ని, ప్రచార కార్యక్రమం తదితరాల్ని బాలుర చేతిలో ఉంచు. వారూ ఏమీ చేయలేక (అసమర్థులై) పోతే అన్నింటినీ తెగనమ్మి ఆ వచ్చిన ధనాన్ని దాతలకు ఇచ్చి సన్న్యాసులుగా తిరుగుతూవుండండి."[1]

అదే సమయంలో కోపం సమసిపోయాక వారిని సాంత్వనపరిచారు కూడా: "ఇదివరలో నేను కటువుగా వ్రాసిన లేఖలను గురించి పట్టించుకోవద్దు. అవి మీకు మంచి చేస్తాయి... నేను కొంతకాలం కనిపించకుండా ఉండడం అవసరం. ఆ సమయంలో ఎవరూ నాకు వ్రాయకుందురు గాక! నా ఉనికిని గూర్చి అన్వేషింప కుందురు గాక! అలా చేయడం నా ఆరోగ్యానికి అత్యావశ్యకం"[2] అని వారికి వ్రాశారు.

మానసిక దిగ్భ్రాంతులు శారీరక రుగ్మతలను వాటిల్లజేస్తాయనడం నిజమే. హెల్మర్, కర్న్‌సీ లాంటి ఉత్తమ వైద్యులు ఆయన శారీరక స్థితిని పరీక్షించినప్పటికీ ఆయన జలుబు, జ్వరం పాలబడ్డారు. కాని ఈ మేరకు తక్షణ ప్రతి పరిణామాలు అతి సాత్త్వికమైన దేహాలకే వాటిల్లుతాయి. ఎందరికో ఆధ్యాత్మిక శక్తిని అపరి మితంగా అందిస్తూన్న ఆయన దేహం ఎంత సూక్ష్మతను సాత్త్వికతను సంతరించు కొని ఉంటుంది! ఆయన దేహం గురించి ఆయనకే ఎరుక. "మొత్తం మీద నా శరీర విషయంలో బాధపడవలసింది ఏమీ లేదు. ఇలాంటి రుగ్మతలతో కూడిన ఈ శరీరం అప్పుడప్పుడు మృదుమధుర సంగీతం అందించే, కొన్నిసార్లు అంధకారంలో మూలిగే పరికరం అవుతుంది. అలాంటి పద్ధతిలో ప్రత్యేకత ఏమిటంటే, అది అవయవాల మీద ఎప్పుడూ పనిచేయదు"[3] అంటూ ఆయన వ్రాస్తున్నారు.

'నా ఆత్మ విస్తృతిస్తోంది!'

స్వామీజీ ఉత్తేజభరిత జీవితమూ, అందుకు తోడు శారీరక రుగ్మతలూ ఒక వైపు కొనసాగాయి. మరో వైపు, ఆయన ఆధ్యాత్మిక శక్తి అభివ్యక్తీకరణ పరాకాష్ఠను చేరుకొని విస్తృతిస్తూన్నది. ఒక రోజు ఆయన అభేదానందతో, "సోదరా! నా రోజులు ఇక లెక్కించవలసిందే. ఇక మూడు నాలుగేళ్లు మాత్రమే జీవిస్తాను" అన్నారు. అందుకు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 256.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 278-79.
3. లేవండి, మేల్కొనండి! సంపుటం 10, పుట 276-277.

అభ్యంతరం చెబుతూ అభేదానంద, “మీరు అలా చెప్పకూడదు, స్వామీజీ! మీ ఆరోగ్యం బాగా మెరుగుపడుతోంది. ఇంకా కొంతకాలం ఇక్కడే ఉంటే మీకు మునుపటి బలమూ, శక్తీ వచ్చేస్తాయి. అంతేకాక మనం ఇప్పుడే కార్యకలాపాలు ప్రారంభించాం. ఇంకా చేయవలసింది ఎంతో ఉంది” అన్నారు. అయితే స్వామీజీ శాంతంగానే అయినప్పటికీ ఇలా నొక్కివక్కాణించారు:

“నువ్వు నన్ను అర్థం చేసుకోలేవు. అమితంగా పెరిగిపోతున్నట్లు నాకు అనిపిస్తోంది. నా ఆత్మ విస్తృతిస్తోంది; ఇకపై ఈ శరీరం నన్ను భరించలేదని కొన్ని సమయాలలో గ్రహిస్తున్నాను. ఇప్పుడు పగిలిపోతాను. నిజంగానే చెబుతున్నాను, కేవలం రక్తమాంసాలతో కూడుకొన్న ఈ గూటిలో నేను ఇంకా ఎక్కువ రోజులు వసించలేను.”

న్యూయార్క్ నుంచి నవంబర్ 22 వ తేదీన స్వామీజీ చికాగో వెళ్లారు. అక్కడ హేల్ కుటుంబం వారు, ఎమ్మా కాల్వే ప్రభృతులను కలుసుకొని క్యాలిఫోర్నియా బయలుదేరారు.

46 దక్షిణ క్యాలిఫోర్నియాలో

నువ్వు ఒక వ్యక్తిని సజ్జనుణ్ణి చేయగోరితే ఆతడికి ఉపదేశాలు చేయ వద్దు, ఆతణ్ణి సంస్కరింప ప్రయత్నించకు. ఆతడితో సహజీవనంచేయి. నీలో మంచి అనే దివ్య అగ్నికణాలు ఉండే పక్షంలో అవి ఆతణ్ణి అంటుకొని సజ్జనుణ్ణి చేస్తాయి.

— **స్వామి వివేకానంద**

చికాగో నుంచి 1899 డిసెంబర్ 3 వ తేదీన స్వామీజీ క్యాలిఫోర్నియాలోని ఒక ప్రధాన నగరమైన లాస్ ఏంజెల్స్ వెళ్లారు. సోదరుణ్ణి కోల్పోయిన మెక్లౌడ్ అక్కడ ప్లాజెట్ ఇంట్లో నివసిస్తున్నది. వారితో కలసి బస చేయడానికి ముందు స్వామీజీ కొన్ని రోజులు తమ విద్యార్థియైన మిస్ స్పెన్సర్ ఇంట్లో బస చేశారు. స్పెన్సర్ దాదాపు పదేళ్లుగా కనుచూపులేని వృద్ధురాలైన తన తల్లిని సంరక్షిస్తూ వస్తోంది. స్వామీజీ రోజూ ఆ వృద్ధురాలి ప్రక్కన చాలాసేపు కూర్చుని మాట్లాడేవారు. ఈ రోజుల్లో పలువురు క్రొత్త మిత్రులను మెక్లౌడ్ ఆయనకు పరిచయం చేసింది. అక్కడ కూడా స్వామీజీ ప్రసంగాలు చేశారు.

మీడ్ సోదరీమణులు

స్వామీజీ మొదటి ప్రసంగ సందర్భంలో ఆయనను కలుసుకొన్నవారే మీడ్ సోదరీమణులు. "మీ ముగ్గురూ నాకు మునుపే తెలుసు" అని స్వామీజీ ఒకసారి వారితో చెప్పారు. "సోదరీమణులైన మీ ముగ్గురూ శాశ్వతంగా నా మనస్సులో నిలిచిపోయారు" అని ఆయన వచించే మేరకు ఆయన జీవితంలో వారు చోటుచేసుకొన్నారు.

మిసెస్ గేరీ మీడ్ వైకాఫ్, మిసెస్ ఆలిస్ మీడ్ హాన్స్‌బరో, మిస్ హెలెన్ మీడ్ – వీరే ఈ మీడ్ సోదరీమణులు.[1] వీరు ఇంతకు మునుపే స్వామీజీ

1. కాలాంతరంలో వైకాఫ్, హెలెన్‌లు తురీయానంద నుండి మంత్రదీక్ష స్వీకరించారు. వైకాఫ్‌కు ఆయన 'లలిత' అనే పేరు పెట్టారు. హాన్స్‌బరోకు 'శాంతి' అని నామకరణం చేశారు.

రాజయోగం, కర్మయోగం పుస్తకాలు చదివారు. "ఎంతటి అద్భుతమైన భావనలు! వీటిని రచించిన వ్యక్తి ఎంత అద్భుతంగా ఉంటారో!" అని తమలో తాము మాట్లాడుకొని ఒక రూపాన్ని కూడా వారు ఊహించుకొన్నారట! అలా ఊహలో కనిపించిన వ్యక్తి ప్రత్యక్షంగా వచ్చి మాట్లాడబోతున్న విషయం పత్రికల ద్వారా తెలుసుకొన్న వారు ఆ అవకాశాన్ని జారనివ్వలేదు; ఆయన ప్రసంగాలు విన్నారు, ఆయనతో సన్నిహితంగా మెలగారు, ఆయన ప్రసంగాలు ఏర్పాటు చేయడంలో దోహదం చేశారు.

స్పెన్సర్ ఇంట్లో నుంచి స్వామీజీ ప్లాజెట్ ఇంటికి వెళ్లారు. ఈమె స్వామీజీ చరిత్రాత్మకమైన చికాగో ప్రసంగాలకు ప్రత్యక్ష శ్రోత అన్న విషయం ఇంతకు

ప్లాజెట్ ఇంట్లో

క్రితమే చూశాం. స్వామీజీ ప్రస్తుతం తన ఇంటిని పావనం చేసినప్పుడు ప్లాజెట్ పరమానందభరితురాలయింది. ప్లాజెట్ ఇంట్లో సామాన్యంగా స్వామీజీ విశ్రాంతిలోనే రోజులను గడిపారు. కాని ఆయనతో జీవించే ప్రతి క్షణమూ తక్కిన వారికి జీవితంలో చిరస్మరణీయ క్షణాలవడం అతిశయోక్తి కాదు. రుగ్మత, దుఃఖం, ఆవేదన, శోకం లాంటివి ఏవి ఉన్నప్పటికీ ఆయన వచ్చినప్పుడు అవి వైదొలగి అక్కడ ఉత్సాహ తరంగం ఉప్పొంగుతుంది.

ప్లాజెట్ ఇంట్లో వంటగది, స్నానాలగది ప్రక్కప్రక్కనే ఉన్నాయి. స్వామీజీ స్నానం చేస్తున్నప్పుడు గంభీర స్వరంలో సంస్కృత శ్లోకాలు ఉచ్చరించేవారు. వాటి అర్థం తెలియనప్పటికీ వాటి సారం గ్రహించి ఆ దివ్యభావనలలో లీనమైపోయి ప్లాజెట్ వంట చేయడం కద్దు. తరువాత భోజనం. తదనంతరం స్వామీజీ, మెక్లౌడ్ పచార్లు చేసేవారు.

ఉదయం తరగతి ప్రసంగాలు నిర్వహించేవారు. ఆ తరువాత స్వామీజీ వచ్చి మధ్యాహ్న భోజనం వండేవారు. "ప్రసంగాలు ముగియగానే, పాఠశాల నుంచి తిరిగివచ్చే పిల్లవాడిలా ఉత్సాహంతో, 'ఇక మనం వంట చేయవచ్చు' అంటూ వంటగదిలోకి స్వామీజీ పరుగెత్తేవారు" అని ప్లాజెట్ వ్రాస్తున్నది. కాని ప్రసంగం చేస్తున్నప్పుడు ధరించే కోటు లాంటి దుస్తులను మార్చుకోకుండానే వంటగదిలోకి వెళ్లిపోయేవారు. మెక్లౌడ్ అది పరికించి ఆయన మామూలు దుస్తులు ధరించేటట్లు చేసేది. మధ్యాహ్న భోజనానంతరం ఏ పనీ లేకుంటే తోటలోని చిక్కపు ఉయ్యాలలో (hammock) పడుకొని ఏదో చదువుకొనేవారు. ఈ రోజుల్లో ఆయన ఫ్రెంచి భూగోళశాస్త్రజ్ఞుడూ, సామాజిక తాత్త్వికుడూ అయిన ఎలిసీ రెక్లూ (Elisee Reclus) రచించిన 'భూమి – దాని జీవరాశులు' (The Earth and Its Inhabitants) అనే

గ్రంథం చదవసాగారు. ఇది అందమైన చిత్రాలతో అనేక సంపుటాలతో కూడుకొన్న పెద్ద గ్రంథం. తమకు అమితంగా నచ్చిన అంశమైన 'మానవుని' గురించిన పుస్తకం కావడంతో స్వామీజీ దానిని బాగా ఇష్టపడి చదివారు.

డిసెంబర్ 21 వ తేదీన సూర్య పంచాంగం ప్రకారం సంవత్సరాది. ఆ రోజు అందరూ సూర్యుని ఆరాధించారు. స్వామీజీ గాయత్రీ మంత్రం ఉచ్చరించారు.

ఒక రోజు స్వామీజీ ప్రసంగానికి బయలుదేరడంలో జాప్యం కావడంతో మెక్లౌడ్ తొందర చేయసాగింది. కాని స్వామీజీ తాపీగా తలపాగా చుట్టుకొంటూ, అదెలా చుట్టుకోవాలో నెమ్మదిగా ప్లాజెట్‌కు వివరిస్తున్నారు. మెక్లౌడ్ తొందరను చూసి ప్లాజెట్, "స్వామీజీ! మీరు తొందర పడకండి. ఒక కథ చెబుతాను. ఒక వ్యక్తిని ఉరి తీయడానికి తీసుకువెళ్లారు. అది చూడడానికి జనం త్రొక్కిసలాడుకొంటూ పరుగెత్తసాగారు. అది చూసి ఆ వ్యక్తి వారితో, 'మీరు పరుగెత్తవద్దు, నెమ్మదిగా రండి. నేను వెళ్లే దాకా అక్కడ ఏమీ జరగదు' అన్నాడట! అదే విధంగా స్వామీజీ! మీరు వెళ్లే వరకు అక్కడ ఏమీ జరగదు' అంది. ఇది విని స్వామీజీ పిల్లవానిలా కడుపుబ్బ నవ్వారు. కాలాంతరంలో అనేక సమయాల్లో ఆయన దీనిని గురించి ప్రస్తావించి కడుపుబ్బ నవ్వేవారు.

పిల్లవానిలా...

మరో రోజు ఉదయం ప్లాజెట్ ఇంట్లో ఏర్పాటయిన తరగతి ప్రసంగానికి జనం బాగా వచ్చారు. స్వామీజీ వెళ్లి ప్రశాంతంగా తమ ఆసనంలో కూర్చుని ధ్యానంలో మగ్నులయ్యారు. ఆయన దృష్టి అధోముఖమై ఉంది. సమయం గడిచింది, అందరూ ఒక రకమైన సమ్మోహనానికి లోనైనట్లు ఆయననే చూస్తూ ఉండిపోయారు. కాసేపటి తరువాత స్వామీజీ కళ్లు తెరిచారు. ఆయన ముఖారవిందాన పిల్లవాని నిష్కళంకత భాసిల్లింది. ఒక పిల్లవానిలా ఆయన మిసెస్ లెగ్గెట్‌తో, "నేను దేనిని గురించి ప్రసంగించాలి?" అని అడిగారు. ఎలాంటి శ్రోతలనైనా సమ్మోహనపరచి ప్రసంగించడంలో ఆరితేరిన, విద్యాధికులు అనేకులు ఆశ్చర్యచకితులై శ్లాఘించే బుద్ధిసూక్ష్మతగల ఆయన దేనిని గురించి ప్రసంగించాలని అడుగుతున్నారు! కొన్ని సమయాల్లో స్వామీజీ పిల్లవానిలా అయిపోతారు!

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ తక్కువగానే ప్రసంగించారనవచ్చు. ఈ మేరకు ఆయన మౌనంగా ఉండడం తాను ఇంత వరకు చూసింది లేదని మెక్లౌడ్ వ్రాస్తున్నది. కాని అనేకమంది ప్రముఖులు వచ్చి ఆయనను కలుసుకొన్నారు, స్వామీజీ కూడా వెళ్లి పలువురు మిత్రులను కలుసుకొన్నారు.

స్వామీజీ గురించి నాటకం

ఈ కాలఘట్టంలో అక్కడ, "భారతదేశం నుంచి వచ్చిన నా మిత్రుడు" అనే నాటకం ప్రదర్శించారు. ఇదొక హాస్యభరితమైన నాటకం; "ఈ శతాబ్దపు అతి గొప్ప హాస్యభరిత నాటకం" అని ప్రకటనలిచ్చారు. తమాషా ఏమిటంటే, ఈ నాటకం సూచించే 'మిత్రుడు' స్వామీజీయే! ఆయనను కేంద్రంగా చేసుకొని రూపొందించిన నాటకం అది. ఆయన మొదటిసారి అమెరికా వచ్చినప్పుడు పొందిన కీర్తిప్రతిష్ఠలకు ఇది ప్రతిధ్వని. ఈ పాత్ర ప్రత్యక్షంగా స్వామీజీని సూచించకపోయినా, ఆయన ఆర్జించిన కీర్తి ప్రభావం మూలంగానే ఆ పాత్ర రూపొందించబడింది.

అందరికీ ఇట్టే అర్థమవుతుంది. స్వామీజీ ఈ నాటకం తిలకించి కడుపుబ్బ నవ్వారు.

మరొకసారి లాస్ ఏంజెల్స్‌లో నృత్యరూపకాన్ని తిలకింప స్వామీజీ వెళ్లారు. ఈ నృత్యరూపకానికి ప్రేరణనిచ్చినవి స్వామీజీ భావనలే. మూడేళ్ల క్రితం లండన్‌లో ఆయన ప్రసంగాలు ఒక యువతి విన్నది. అందరిలోనూ అపరిమితమైన శక్తి నిక్షిప్తమైవుందని స్వామీజీ వెలిబుచ్చిన భావన ఆమెను అమితంగా ఆకట్టుకొంది. "ఆ శక్తి నాలో కూడా ఉండి ఉంటే దానిని నా జీవితంలో అభివ్యక్తం చేయాలి" అని ఆమె నిశ్చయించుకొంది. ఆమె ఒక నర్తకి. తనలోని శక్తిని నృత్యం ద్వారా అభివ్యక్తం చేసి, కళ, మతం లాంటి వాటిలోని సూక్ష్మతలను లోకానికి ప్రదర్శించి చూపగోరిన ఆమె అందుకు తగినట్లు ఒక నృత్యరూపకాన్ని రూపొందించింది. ఆ నృత్య రూపకాన్ని తిలకించాల్సిందిగా ఆమె, ఆమె తల్లి వచ్చి స్వామీజీని ఆహ్వానించారు. స్వామీజీ, తక్కినవారు సంతోషంగా వెళ్లి ఆమె నృత్యరూపకాన్ని తిలకించి ఆనందించారు.

వేదాంత పర్యవసానమైన నృత్యం

స్వామీజీ లాస్ ఏంజెల్స్ వచ్చినప్పటి నుండి ఆయన ఆరోగ్యం కొంతలో కొంత మెరుగయింది. బాగా నొప్పి కలిగించినప్పటికీ ఆయన అయస్కాంత చికిత్స కూడా చేయించుకొన్నారు. ఈ చికిత్స చేసిన వ్యక్తి మిసెస్ మెల్డన్. ఈమె నిరక్షరాస్యురాలు. కాని ఏదో ఒక రకమైన శక్తితో తాను చికిత్స చేస్తున్నట్లు ఆమె చెప్పడం కద్దు. ఉద్వేగం ఆవహించినట్లు ఆమె తన చేతులను రోగి ఒంటినంతా బుజ్జగిస్తూన్న ధోరణిలో స్పృశించేది; రోగి శరీరాన్ని గట్టిగా అదుముతూ మర్దించేది. అప్పుడు రోగి చర్మం పిగిలి, కొరివిని ఒంటి మీద పెట్టిన బాధ కలుగుతుంది. స్వామీజీ ఇలా

ఒక మరణ వదంతి

వ్రాస్తున్నారు: "నాకు చికిత్స ఎవరు చేస్తున్నారో తెలుసా? ఒక వైద్యుడు కాదు, క్రైస్తవ విజ్ఞానశాస్త్ర చికిత్సకుడు కాదు, ఒక అయస్కాంత చికిత్సకురాలు. నాకు చికిత్స చేసినప్పుడల్లా నా చర్మం ఒలుస్తోంది... ఆశ్చర్యం - మర్దనం ద్వారా ఆమె శస్త్రచికిత్స - అంతర్గత శస్త్రచికిత్స కూడా చేస్తుందని ఆమె రోగులు నాతో చెబుతున్నారు."[1] ప్రారంభంలో ఈ చికిత్స వలన ఆయనలో కాస్త గుణం కనిపించింది. పిదప పెద్దగా చెప్పుకోదగ్గ గుణం కనిపించలేదు.

తమ ఆరోగ్యం గురించి అప్పుడప్పుడు మిత్రులకూ, బేలూర్ మఠానికీ లేఖలు వ్రాశారు. అయినప్పటికీ ఆయన గురించిన అనేక వదంతులు భారత దేశంలో వ్యాపించసాగాయి - స్వామీజీ మరణించినట్లు కూడా! దీనిని గురించి తురీయానందకు స్వామీజీ ఇలా వ్రాశారు: "మన దేశంలో ప్లేగు వ్యాధి వ్యాపించిందట, ఎవరు బ్రతికి బట్టకట్టారో, ఎవరు మరణించారో! మంచిది. 'అచ్యు' నుండి ఈ రోజు ఉత్తరం వచ్చింది. 'శికార్' రాష్ట్రంలోని 'రామఘర్'లో అతడు దాగివున్నాడు. వివేకానంద చనిపోయాడని ఎవరో అతడికి చెప్పారట, కనుక నాకు ఉత్తరం వ్రాశాడు! అతడికి జవాబు వ్రాస్తున్నాను!"[2]

ఆరోగ్యమే కాకుండా స్వామీజీ వ్యథ చెందడానికి వేరే కారణాలూ ఈ రోజుల్లో లేకపోలేదు. మొదటిది బేలూర్ మఠం. అది వెలసివున్న బాలీ పురపాలక

కొన్ని వ్యథలు

సంఘం, మఠానికి పన్నులు విధించింది. మఠాన్ని ఒక ఆరాధనా స్థలంగా పరిగణించి పన్ను మినహాయింపు మంజూరు చేయకుండా, విడిదిగా పరిగణించి ఇంటి పన్ను లాంటివి విధించింది. దానిని ప్రతిఘటిస్తూ వ్యాజ్యెం వేశారు. కాని రూ. 20,000/- పైబడ్డ విలువగల బేలూర్ మఠ ఆస్తి విషయంగా తాము ఎలాంటి నిర్ణయమూ చేయలేమని బాలీ పురపాలక సంఘ న్యాయస్థానం తెలిపింది. స్వామీజీ న్యాయశాస్త్రం అధ్యయనం చేసినవారు, న్యాయశాస్త్ర సూక్ష్మతలు తెలిసినవారు. మఠాన్ని తమ పేరిట నమోదు చేయకుండా ఒక ధర్మకర్తల సంఘం పేరిట నమోదు చేసివుంటే ఈ సమస్య తలెత్తేది కాదు. అలా చేయకపోవడం తన తప్పు అని స్వామీజీ వ్యథచెందారు. ఈ సమస్య స్వామీజీ మనస్సును పీడించింది.[3]

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 295.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 329.
3. పునర్విచారణకు అర్జీ పెట్టుకొన్న, దాదాపు రెండు సంవత్సరాల తరువాత మఠానికి సానుకూలమైన తీర్పు లభించింది.

తరువాతిది న్యూయార్క్ మఠం గురించిన వ్యథ. దీని అధ్యక్షుడు లెగ్గెట్. ఆయనకూ అభేదానందకూ మధ్య అభిప్రాయ భేదాలు తలెత్తాయి. చివరికి లెగ్గెట్ అధ్యక్ష పదవికి రాజీనామా చేశాడు. ఇది న్యాయస్థాన వ్యాజ్యాల కన్నా స్వామీజీని మరింత ఆవేదనకు గురిచేసింది. ఇద్దరూ ముఖ్యమైనవారు. స్వామీజీ ఎవరికి మద్దతు నిస్తారు? ప్రారంభంలో ఆయన తటస్థంగా ఉన్నారు. సారా, మెక్లౌడ్‌లు లెగ్గెట్ వైపు మొగ్గు చూపారు. "అభేదానంద నుండి ఒక సుదీర్ఘమైన జాబు వచ్చింది. అతడు పూర్తిగా తలకిందైనట్లు అనిపిస్తున్నది. కాస్త దయ చూపితే అతడు మన వాడు కావడం తథ్యం"[1] అని మిసెస్ ఓల్‌బుల్‌కు స్వామీజీ వ్రాశారు. "సహనంతో వేచివుండ"మని అభేదానందకు వ్రాశారు. చివరికి డాక్టర్ పార్కర్ అనే వ్యక్తిని అధ్యక్షునిగా చేసి సమస్యను పరిష్కరించారు. అయినప్పటికీ ఇది ఆయనకు మానసిక క్షోభ కలిగించకపోలేదు.

మూడవదైన వ్యథ కూడా లేకపోలేదు. అమెరికాలో నిధులు సేకరింపవచ్చిన నివేదితకూ, మేరీ హేల్‌కూ మధ్య అభిప్రాయ భేదాలు తలెత్తాయి. స్వామీజీ భారతదేశ పార్శ్వం మేరీకి తెలియదు. వేదాంత ప్రసంగాలనూ, జ్ఞానయోగ భావనలనూ మాత్రమే ఆమె స్వామీజీ ముఖతః విన్నది. కనుక భారతీయ స్త్రీల కోసమైన విద్య, కర్మయోగం, కాళీ ఆరాధనలాంటి విషయాలు నివేదిత ప్రస్తావించడమూ, అందుకై నిధులు సేకరించడమూ మేరీకి నచ్చలేదు. ఇది ఆ ఇద్దరి మధ్య భేదాభిప్రాయాలను పెంచింది. నివేదిత కుమార్తె అయితే మేరీ సోదరి; ఇద్దరిలో ఎవరికి స్వామీజీ మద్దతు నిస్తారు? భారతదేశం గురించి, స్వామీజీ భారతీయ పార్శ్వాన్ని చక్కగా అవగతం చేసుకొన్న మెక్లౌడ్ లాంటి వారు నివేదిత వైపు మొగ్గుచూపారు. స్వామీజీ మేరీ మనస్సుకు సాంత్వన కలిగేలా లేఖ వ్రాశారు. కాని ఆయన నివేదిత వైపే మొగ్గు చూపినట్లు ఆయన లేఖల నుండి స్పష్టమవుతుంది. 'ప్రియ పుత్రీ, నివేదితా!' అంటూ ప్రారంభించి, 'నీ తండ్రి, వివేకానంద' అంటూ ఒక లేఖ ఈ రోజుల్లో ఆయన వ్రాశారు. మరొక లేఖలో, "నీకు సమస్త దీవెనలు. ఏ మాత్రం నిరాశ చెందవద్దు. జయ శ్రీ గురూ! జయ శ్రీ గురూ! నువ్వు క్షత్రియ రక్తం నుండి పుట్టిన దానవు. మన ఈ పసుపు వస్త్రం, యుద్ధభూమిలో మృత్యువు దాల్చే ఉడుపు. ఆదర్శానికై మృతి చెందడం మన లక్ష్యం, జయం పొందడం కాదు, జయ శ్రీ గురూ! దుష్ట విధి కల్పించే ఆవరణ అంధకారబంధురం. కాని నేను అధీశుణ్ణి. చూడు నా చేయి ఎత్తగానే అది

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 335-36.

పటాపంచలవుతుంది! ఇదంతా అర్థరహితం. మరి భయమా? నేను భయానికి భయాన్ని; భీషణానికి భీషణాన్ని. నేను నిర్భయం, అద్వితీయం అయిన ఏకాన్ని! నేను విధి నియామకుణ్ణి. సర్వం తుడిచివేస్తాను. జయ శ్రీ గురూ! తల్లీ! స్థిరంగా ఉండు. బంగారానికి గాని, మరి దేనికి గాని అమ్ముడుపోవద్దు. మనం జయిస్తాం!"[1] అంటూ వ్రాసి నివేదితకు ఉత్సాహం కలిగించారు.

జ్యోతిర్మయ మానవుడు

దివ్యపురుషుని జీవితం లోతైనది. వారు కలత చెందినట్లు సామాన్యులు కలత చెందలేరు, వారు ఆనందంలో తేలిపోయినట్లు సామాన్యులు ఆనందాన్ని చవిచూడలేరు. విషయం ఏమిటంటే, వారు నిజానికి కలత చెందరు, ఆనందించరు కూడా. వారు రెంటికీ అతీతంగా సత్యస్థితిలో సుప్రతిష్ఠితులై ఉంటారు. అతి మామూలు విషయం వారిని అత్యున్నత స్థితికి ప్రేరేపిస్తుంది. అత్యున్నత స్థితి నుండి వారు అతి మామూలు స్థితికి చటుక్కున దిగి రాగలరు. ఒక రోజు స్వామీజీ, "సత్య సౌధం" అనే చోట ఏసుక్రీస్తు గురించి ప్రసంగించారు. మెక్లౌడ్ ఇలా వ్రాస్తున్నది: "ఈ చోట, తక్కిన చోట్లలో స్వామీజీ ఈసారి అనేక ప్రసంగాలు చేశారు. అవి ఒక దాన్ని ఒకటి మించినవి. కాని ఆయన నాడు ఏసుక్రీస్తు గురించి చేసిన ప్రసంగం చిరస్మరణీయమైనది. ప్రసంగం ప్రారంభించిన కాసేపట్లోనే ఆయన ఏసుక్రీస్తులో ద్రవించిపోయినట్లు అనిపించింది. ఆయన ఆపాదమస్తకమూ ధవళకాంతిలో దేదీప్యమానంగా ప్రకాశించింది. ఇది నేను ప్రత్యక్షంగా చూశాను."

ప్రసంగం ముగించి స్వామీజీ బయలుదేరడానికి సిద్ధమయ్యారు. అప్పుడు ఒక యువకుడు హఠాత్తుగా వచ్చి ఆయనకు సాష్టాంగ నమస్కారం చేసి, ఆయన పాదాలను స్పృశించాడు. కందిరీగ కుట్టినట్లు ఎగిరి స్వామీజీ వెనక్కు వెళ్లారు; "ఎన్నడూ ఇలా ప్రవర్తించకు" అన్నారు తీవ్రంగా.

దివ్యపురుషులలో కొన్ని సమయాలలో ఇలాంటి చేతలు చూడవచ్చు. భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల, మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి జీవితాలలో దీనిని తరచూ చూడవచ్చు. వారు ఇలా నివారించడానికి రెండు కారణాలున్నాయి: 1. ఆధ్యాత్మికంగా అత్యున్నత స్థితులను అధిరోహించే కొద్దీ వారి మనశ్శరీరాలు ఉన్నత అనుభూతులు పొందడానికి అనువుగా సూక్ష్మంగా, అతి సూక్ష్మంగా మారతాయి. లౌకిక వాంఛలూ, ఉద్వేగాలూ ఎక్కువగా గల సామాన్యులు తాకడం వారు భరించలేరు. 2. ఒకరు మరొకరిని తాకినప్పుడు ఇద్దరి మధ్య మార్పిడి

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 352.

సంభవిస్తుంది. సామాన్యులు పరస్పరం తాకినప్పుడు, ఇద్దరూ ఒకే స్థితిలో ఉండడం వలన అది ఇద్దరినీ బాధించదు. మహాత్ముడు ఆధ్యాత్మిక శక్తికి ఆలవాలంగా విరాజిల్లుతాడు. ఆయన శక్తి తాకే వ్యక్తిలో ప్రసరిస్తుంది. కాని ఆ శక్తిని స్వీకరించడానికి తాకిన వ్యక్తి అనర్హుడైతే మహాత్మునికి బాధ కలిగిస్తుంది. కాశీపూర్ రోజుల్లో స్వామీజీ అభేదానందను తమను తాకినట్లు చేసినప్పుడు గురుదేవులు ఖండించడం ఇక్కడ జ్ఞాపకం చేసుకోవచ్చు. కనుక అలా ఎవరూ తాకడానికి వారు అనుమతించరు.

ఇంతటి అత్యున్నత స్థితిలో విరాజిల్లే స్వామీజీ చింతనాస్రవంతిని భగ్నం చేయకూడదని, తిరిగి వస్తున్న దారిలో, ఆయనతో ఏమీ మాట్లాడలేదు మెక్లౌడ్. హఠాత్తుగా స్వామీజీ ఆమె వైపు తిరిగి, "దానిని ఎలా చేస్తున్నారో నాకు తెలుసు" అన్నారు. "ఏది ఎలా చేస్తున్నారు స్వామీజీ?" అని మెక్లౌడ్ అడిగింది. "మిరియాల నీరు! వారు దాన్లో కరివేపాకును తరువాతే వేస్తున్నారు, ముందుగా కాదు" అన్నారు. తమిళనాడులో స్వామీజీ అమిత ఇష్టంగా తిన్న చారునే ఇక్కడ సూచిస్తున్నారు. "అహం కించిత్తు కూడా లేని, తమను ఒక ముఖ్య వ్యక్తిగా పరిగణించుకోని ఈ సుగుణం ఆయన అద్భుతమైన గుణగణాలలో ఒకటి" అని మెక్లౌడ్ వ్రాస్తున్నది.

భారతీయ సంప్రదాయం, ఆధ్యాత్మికతల గురించి ఒకింత అవగాహన గల వారికే ఆత్మ గురించిన భావనలు సులభంగా అవగతం కావు. ఆ భావనలను, వాటి గురించి కించిత్తు కూడా తెలియని పాశ్చాత్యులకు స్వామీజీ వ్యక్తం చేశారు. ఇంతకు క్రితమే మనం చూసినట్లు తమ భావనలతో ఆధ్యాత్మిక శక్తిని జతచేర్చి ఆయన అందించడం వలన శ్రోతలు భావనలను అవగతం చేసుకోగలిగారు; ఒకింత అర్హులైన వారు కనీసం ఆ భావనలను తాత్కాలికంగానైనా అర్థం చేసుకోగలిగారు. సామాన్యులు అర్థం చేసుకొన్నారు. అర్థం చేసుకోలేనివారు అడిగినప్పుడు స్వామీజీ ఎంతో శ్రమపడి పదే పదే వాటిని విపులీకరించి వారికి అర్థమయ్యేట్లు చేశారు. కాని కేవలం వాదన కోసమో, కుతర్కంగానో మాట్లాడే వ్యక్తులకు వారి ధోరణిలోనే జవాబిచ్చారు.

'పొడిచి చూడు తెలుస్తుంది!'

"ఆధ్యాత్మిక సాధనకు కొన్ని సూచనలు"[1] అనే అంశం మీద ఒక రోజు స్వామీజీ ప్రసంగిస్తున్నారు. "విశ్వమంతా ఏ దృక్కోణం నుండి చూసినా, ఒకే

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 3, పుట 243.

పదార్థం" అనే భావనను విశదీకరిస్తున్నారు. హఠాత్తుగా శ్రోతలలో నుండి ఫ్రాన్స్కీ అనే వ్యక్తి నిలబడి, "అంతా ఒకే పదార్థం అయితే క్యాబేజీకి మనిషికి ఏం తేడా?" అని కుతర్కంగా ప్రశ్నించాడు. "కత్తితో పొడిచి చూడండి, తేడా తెలుస్తుంది" అన్నారు స్వామీజీ ఠక్కున!

స్వామీజీ ప్రసంగాల పట్ల అమిత అసంతృప్తి చెందిన వారిలో ఫ్రాన్స్కీ ఒకడు. క్రైస్తవ మత బోధకులు మాత్రమే కాక, అనేక తాత్త్విక బోధకులు సైతం స్వామీజీని ప్రతిఘటించారు. తమకన్నా ఆయన సర్వోత్తముడనే అసూయ కారణంగా కొందరు, ఆయన రాకతో తమ 'జీవనం' అతలాకుతలమైందని కొందరు – ఈ రకంగా అనేకులు స్వామీజీ పట్ల అసంతృప్తి చెందారు. వీరిలో అనేకులు ఆయన ప్రసంగాలకు హాజరై అసంబద్ధమైన ప్రశ్నలు వేసి ఇబ్బంది కలిగించడం కద్దు.

కొందరు దురాశ కారణంగా స్వామీజీని ఇబ్బందికరమైన పరిస్థితుల్లో ఇరికించడం కద్దు. స్వామీజీ బహిరంగ ప్రసంగాలకూ, తరగతి ప్రసంగాలకూ చక్కని ఆదరణ లభించింది. ప్రసంగాలు నిర్వహించిన మండ పాలు ఎప్పుడూ కిటకిటలాడేవి. ఒక రోజు ప్లాంజెట్ హాలులో స్వామీజీ ప్రసంగిస్తున్నప్పుడు ఆ హాలు యజమానియైన ప్లాంజెట్ కూడా అక్కడే ఉన్నాడు. త్రొక్కిసలాడుతూ వచ్చిన జనసందోహం ఆతడి మనస్సులో దురాశను రేకెత్తించింది; "ఈ వ్యక్తిని అడ్డం పెట్టుకొని డబ్బు సంపాదిస్తే ఎలా ఉంటుంది!" అనే దురాలోచన తలెత్తింది. కనుక మిసెస్ హాన్స్బరోతో, "వచ్చే ఆదివారం ఈయన మళ్లీ ఇక్కడ ప్రసంగిస్తారని ప్రకటించనా?" అని అడిగాడు. తను అలాంటి అనుమతి ఇవ్వలేనని ఆమె నిరాకరించడంతో వెంటనే ఆతడు మెక్లౌడ్ను అడిగి అనుమతి పొందాడు. స్వామీజీకి ఇవేవీ తెలియవు. ఆయన వేదిక మీద ఉన్నప్పుడే ప్లాంజెట్, "వచ్చే ఆదివారం స్వామీజీ ఇక్కడ మళ్లీ ప్రసంగిస్తారు" అని ప్రకటించాడు. దాంతో స్వామీజీ విభ్రాంతికీ, ఆగ్రహానికీ లోనై, ఎవరు అనుమతిచ్చారని నాలుగు వైపులా దృష్టిని సారించారు. పరిస్థితిని అర్థం చేసుకొన్న మెక్లౌడ్ చల్లగా జారుకొంది. వేదిక మీద ఉన్న స్వామీజీ ఆ ప్రకటనను ఖండించడమో లేక అంగీకరించడమో చేయలేని నిస్సహాయ పరిస్థితిలో పడిపోయారు. ఇటువంటి వ్యక్తుల నుండి వైదొలగాలని ఆయన పడరాని పాట్లు పడుతూవుంటే, ఇలాంటి ఒక సంఘటన జరగడం ఆయన జీర్ణించుకోలేక పోయారు. కనుక ఆయనను ప్రసంగం చేయడానికి ఒప్పించలేకపోయారు.

సందిగ్ధ పరిస్థితి

స్వామీజీ లాస్ ఏంజిల్స్ నుంచి బయలుదేరుతున్నప్పుడు లాస్ ఏంజిల్స్ టైమ్స్ అనే పత్రిక ఈ క్రింది వార్తను ప్రచురించింది:

"స్వామి వివేకానంద త్వరలో శాన్ఫ్రాన్సిస్కో వెళ్లనున్నారు. పాశ్చాత్య దేశాలకు వచ్చిన ప్రాచ్య మేధావుల్లో ఈయన అద్వితీయుడనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. నగరంలోని ఉన్నతశ్రేణి ప్రజలలో స్ఫూర్తిని రగిలించారు. ఈయన ప్రసంగాలు ఇంతవరకు వినని వారికి ఒక మాట – తాత్త్వికతను ఈ దేశంలో బోధించడం మాత్రమే కాదు ఆయన పని; మన ప్రాట్ సంస్థలా అనేక సాంకేతిక పాఠశాలలను భారతదేశంలో ప్రారంభించి తద్వారా భారతదేశ పామర ప్రజలను ఉద్ధరించడమే ఆయన ఉద్దేశం."

కాని ఈ విధంగా సాంకేతిక పాఠశాలలు ప్రారంభించడానికి నిధులు సేకరించడానికి స్వామీజీ ప్రయత్నించినప్పుడు ఆయనకు అంతంత మాత్రమే ఆదరణ లభించింది. మిసెస్ లెగ్గట్ స్వామీజీ మిత్రులకు లేఖలు వ్రాసింది. సంవత్సరానికి నూరు డాలర్ల చొప్పున పదేళ్లకు చందాలివ్వమని ఆమె విజ్ఞప్తి చేసింది. మిసెస్ లెగ్గట్, ఆమె మిత్రులు ఇద్దరు తప్ప మరెవరూ డబ్బు ఇవ్వడానికి ముందుకు రాలేదు. మిసెస్ లెగ్గట్ ఈ ప్రయత్నం పూర్తిగా పరాజయం పొందింది.

మిసెస్ లెగ్గట్ ప్రయత్నమూ, పరాజయమూ

ఈ కారణంగా స్వామీజీ సందిగ్ధావస్థలో పడ్డారు. స్వామీజీ మిత్రుల వద్ద డబ్బు వసూలు చేయడానికి ప్రయత్నించిన మిసెస్ లెగ్గట్ దాని గురించి ఆయనతో ఏమీ చెప్పలేదు. అడిగీ లేదనిపించుకొన్న పరిస్థితి స్వామీజీని మరింత సందిగ్ధంలో పడవేసింది. ఆయన ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

"శ్రీమతి ముల్లర్‌కు మిసెస్ లెగ్గట్ వ్రాసినందుకు నేను కాస్త సిగ్గుపడ్డాను. కాని నాకు తెలియడానికి ముందే ఆమె ఆ విధంగా చేసింది. ఆ పథకంలో చేరడానికి ఇష్టం లేదని శ్రీమతి హేల్ మర్యాదగానే జవాబు వ్రాసింది. కాని ఆ ఉత్తరం మేరీ చేత వ్రాయించి శ్రీమతి హేల్ పంపింది. ఆ ఉత్తరంలో నా పట్ల తమ ప్రేమ తెలియపరచబడింది."[1]

తమకూ, స్వామీజీకి మధ్య మూడో వ్యక్తి వచ్చి డబ్బు అడగడం అనేకులు జీర్ణించుకోలేకపోయారు. కనుక వారు మిసెస్ లెగ్గెట్ ప్రయత్నానికి సానుకూలంగా

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 299.

స్పందించలేదు. స్వామీజీ వారికే ప్రేమతో ఉత్తరాలు వ్రాశారు. అదేసమయంలో తమ పట్ల గల అభిమానం కారణంగా ఇంతటి ప్రయత్నం చేసి పరాజయం చవిచూసిన మిసెస్ లెగ్గట్‌ను సాంత్వన పరిచారు.

మిసెస్ లెగ్గట్ ప్రణాళిక విఫలమవడం స్వామీజీకి కొంత మానసిక వ్యథను కలిగించకపోలేదు. బేలూర్ మఠ ఆర్థిక పరిస్థితి ఆందోళనకరంగా ఉంది. పాశ్చాత్య దేశాలలో నిధులు సేకరించలేకపోయిన స్థితిలో స్వామీజీ భారతదేశం తిరిగి వెళ్లిపోదామనుకొన్నారు. అక్కడే నిధులు సేకరించడానికి ప్రయత్నించగోరారు. కాని అలాంటి పరిస్థితి ఎదురుకాలేదు. జగజ్జనని ఆయనకు మొండిచేయి చూపలేదు. ఎందుకంటే ఆ సమయంలో ఆయన ప్రసంగాలకు ఏర్పాటుచేసి, మీడ్ సోదరీ మణులు ఆయనను ఆహ్వానించారు. ఆ తరువాత పరిస్థితి కాస్త మెరుగుపడ సాగింది. "చక్రం పైకి తిరుగుతోంది. జగజ్జనని ఆ విధంగా తిప్పుతోంది. ఆమె కార్యం ముగిసే వరకు నన్ను వదలిపెట్టదు – అదీ రహస్యం"[1] అంటూ స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

అక్కడ చేసిన ప్రసంగాల ద్వారా, చందాల మూలంగా స్వామీజీకి చాలినంత పైకం లభించింది. కాని ఇక్కడా మెక్లౌడ్ విశాలహృదయాన్ని చూడవచ్చు. ఆర్థిక స్థితి బాగాలేదని బేలూర్ మఠం నుంచి ఉత్తరం వచ్చినప్పుడు, స్వామీజీ దిగులు చెందినట్లు కనిపించారు. స్వామీజీ దిగులుకు కారణం తెలుసుకొన్న మెక్లౌడ్ వెంటనే 800 డాలర్లు ఇచ్చింది.

తల్లి జ్ఞాపకాలలో

బేలూర్ మఠ ఆర్థిక స్థితి సరిగా లేదని తెలిసినప్పుడు స్వామీజీ భారత దేశానికి తిరిగి వెళ్లిపోవాలనుకొన్నారు. ఇప్పుడు మీడ్ సోదరీమణుల ప్రయత్నం వలన ప్రసంగాలు ఏర్పాటై, తద్వారా పైకం లభించింది. ఆర్థిక స్థితి మెరుగుపడిన పరిస్థితిలో మళ్లీ భారతదేశానికి తిరిగి వెళ్లగోరారు. ఇప్పుడు కారణం వేరు. తల్లిపట్ల నిర్వర్తించవలసిన కర్తవ్యాన్ని తను నెరవేర్చలేదనే ఆవేదన స్వామీజీ అంతరాంతరాళాల్లో మెదలుతూనే ఉంది. ఇప్పుడు ఆ ఆవేదనాభావన పైకి వచ్చింది. "ముఖ్యంగా నేను ఆరోగ్యం నిమిత్తం ఇక్కడికి వచ్చాను. నాకు ఆరోగ్యం చిక్కింది. వ్యాజ్యెం ఖర్చుల నిమిత్తం రూ. 2000/– సమకూరాయి. మంచిదే, నా ఉపన్యాసాల పని ముగిసిందని నాకు తోస్తున్నది. మళ్లీ ఆ పనికై నా ఆరోగ్యాన్ని పాడుచేసుకోనవసరం లేదు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 292.

"మఠం పని పూర్తిగా విరమించి, కొంతకాలం మా తల్లి వద్దకు వెళ్లడం మంచిదని నాకు విస్పష్టమవుతోంది. నా కోసం ఆమె ఎంతో యాతన పడింది. అవసాన దశలో ఆమెకు శాంతి కూర్చడానికై నేను ప్రయత్నించాలి. సరిగా ఇదే విధంగా మహనీయుడైన శంకరాచార్యులూ చేయవలసి వచ్చింది. తన తల్లి అవసాన సమయపు చివరి కొద్ది రోజుల్లో ఆయన ఆమె వద్దకు పోవలసివచ్చింది! ఇది నీకు తెలుసా? నేను దానిని ఆమోదిస్తున్నాను. అన్నింటినీ మానుకున్నాను. ఇదివరకటి కన్నా ప్రశాంతంగా ఉన్నాను"[1] అంటూ ఆయన వ్రాస్తున్నారు.

తనను తాను అవగతం చేసుకొన్న మహాత్ముడు స్వామీజీ. ఆ మహోన్నత అనుభూతి స్థితిలో అనవరతం ఆయన విరాజిల్లుతారు. నిశ్చేష్టమైన, ఏదో కల గంటున్న స్థితిలో మెదలుతున్నటువంటి స్థితి కాదు ఇది. భగవంతుడెవరు, ప్రపంచం అంటే ఏమిటి, తనెవరు, మూడింటికీ మధ్యనున్న సంబంధం ఏమిటన్నది ఉన్నది ఉన్నట్లు స్పష్టంగా గ్రహించే స్థితి అది. మనస్సును ఏకాగ్రం చేసి, వివేకపూర్వకంగా చింతన చేసినప్పుడే ఈ ప్రపంచ సత్యం కొట్టొచ్చినట్లు ఆ క్షణమాత్రానికైనా అవగతమవుతుంది - ఈ ప్రపంచం అశాశ్వతమైనది! ప్రపంచం అసత్యమని వ్యక్తం చేసే భావన కాదు ఇది. ప్రపంచం అశాశ్వతమైనదంటే శాశ్వతమైన ఆనందానిచ్చే శక్తిరహితమైనదని అర్థం. ఈ ప్రపంచంలోని ఆనందాలు ఆనందాలు కావు, దుఃఖాలు దుఃఖాలూ కావు. ఆనందంగా తోస్తున్నవి బహుశా దుఃఖాలుగా పరిణమించవచ్చు. దుఃఖాలుగా కానవచ్చేవి బహుశా ఆనందాలుగా పరిణమించవచ్చు. సత్యాన్ని ఉన్నదున్నట్లు ఈ ప్రపంచం చూపించదు. అందుకే భగవద్గీత, "ఒక తలక్రిందులైన రావి చెట్టు"[2] అని అభివర్ణిస్తున్నది.

సుదీర్ఘ ప్రశాంతత కావాలి!

కాస్త గాఢంగా ఆలోచించి సుస్పష్టం చేసుకోగల మనస్సులే ఈ ప్రపంచం నుండి వైదొలగి శాశ్వతమైన ప్రశాంతతను, శాశ్వత ప్రశాంతతకు ఉనికి అయిన భగవంతుని పాదపద్మాలను అన్వేషించడానికి తహతహ చెందుతాయి. ఆ భగవంతుని పాదపద్మాలను స్పృశించిన, ప్రపంచ సత్యాన్ని అనుభూతిలో గ్రహించిన స్వామీజీ ఈ ప్రపంచం నుండి, ప్రపంచపు మాయ నుండి సుదీర్ఘ ప్రశాంతతను ఆశించడంలో వింతేముంది? స్వామీజీ మధుర స్వప్నాలు ఇలా వికసిస్తున్నాయి.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 297.
2. *ఊర్ధ్వమూలమధః శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహురవ్యయమ్ ।*

— భగవద్గీత, 15.1

"హిమాలయాల్లో ఒక చిన్న స్థలం కొనుగోలు చేస్తాను. చిన్న స్థలం అంటే ఒక చిన్న గుట్ట - 6000 అడుగుల ఎత్తులో, ఎన్నడూ కరగని మంచుపర్వత శిఖరాలను చూస్తూ ఆనందించే స్థలమై ఉంటుంది. అక్కడ నీటి చలమలు, ఒక చిన్న చెరువు ఉంటుంది. సిడార్[1] (Cedar) వృక్షాలతో నిండిన అడవులు, ఎక్కడ చూసినా పుష్పాలు, పుష్పాలు, పుష్పాలు! వాటి మధ్య నాకంటూ ఒక చిన్న కుటీరం. ప్రక్కనే చిన్న కాయగూరల తోట. కాయగూరలను స్వయంగా పండిస్తాను. దానితోపాటు - దానితోపాటు - దానితోపాటు - నా పుస్తకాలూ ఉంటాయి. ఎప్పుడో ఒక్క రోజు మాత్రమే మనిషి ముఖాన్ని చూస్తాను. నా చుట్టూ ఉన్న ప్రపంచం శిథిలమైపోయినప్పటికీ నేను కలత చెందను. లౌకిక విషయాలైనప్పటికీ, ఆధ్యాత్మిక విషయాలైనప్పటికీ - నా పనులన్నీ పూర్తయి ఉంటాయి. అక్కడ విశ్రాంతి మాత్రమే. ఆహా, జీవితమంతా నేను ఎంత ఉత్తేజభరితంగా వ్యవహరించాను! నేను జన్మతః ఒక దేశద్రిమ్మరిని. ఏం జరుగుతుందో నాకు తెలియదు; ఇది నా ప్రస్తుత దృశ్యం, భవిష్యత్తులో జరగబోయేది ఇకమీదటే తెలుస్తుంది."[2]

కాని దీన్లో ఒక వింత - ఈ మధుర స్వప్నం ఏదీ ఫలించబోదని కూడా స్వామీజీకి స్పష్టంగా తెలుసు! "ఇందులోని ఒక వింత తెలుసా? నా స్వీయ ఆనందం గురించిన కలలూ, కల్పనలూ అన్నీ కలలుగానే పరిణమిస్తాయి; కాని ఇతరుల గురించి నేను మంచిగా అనుకోవడం అంతా మంచిగానే పరిణమిస్తుంది" అంటూ ఆ ఉత్తరాన్ని ఆయన కొనసాగిస్తున్నారు.

బలిదానం జరుగుతోంది

మరో లేఖలో, "నాకు మిగిలిన రోజులన్నీ, ఇతరుల మీద ఆధారపడవలసి వస్తుందేమోనని భయపడుతున్నాను. నేను ఆశించిన విశ్రాంతి, ప్రశాంతి నా కెన్నడూ ప్రాప్తించవు. కాని 'జగజ్జనని' నా ద్వారా ఇతరులకు మేలు చేస్తోంది - నా దేశంలోని కొందరికైనా, త్యాగంగా భావించి కర్మతో సంతృప్తిపడడం సులభమే. మన మందరమూ బలి పశువులమే! ప్రతి ఒక్కరూ వారి వారి విధానంలో ఇష్టపడేవారు, ఎక్కువ బాధ నుంచి తప్పించుకొంటారు. ప్రతిఘటించేవారు లొంగదీయబడి మరింత

---

1. శంకువు ఆకారం గల కాయలు కాస్తూ సువాసనా, మన్నికా గల చెక్క ఉండే దేవదారు జాతి వృక్షాలు.

2. 1899 డిసెంబర్ 27 వ తేదీన స్వామీజీ క్రిస్టైన్‌కు వ్రాసిన లేఖ నుండి పొందు పరచబడింది

బాధనొందుతారు. బలికి ఇష్టపడేవాణ్ణిగా ఉండడానికి నేను నిర్ణయించుకొన్నాను"[1] అంటూ వ్రాసి తమ స్థితితోబాటు జీవితపు మహోన్నత సత్యాన్ని స్వామీజీ వ్యక్తం చేస్తున్నారు.

"నే నెందుకు సజ్జనునిగా ఉండాలి?" అని స్వామీజీ ఒకసారి తమను తామే ప్రశ్నించుకొని, జవాబు కూడా తెలిపారు; "ఎందుకంటే అది భగవంతుని మహత్త్వాన్ని స్తుతించడానికి కనుక. కానవచ్చేదంతా ఆయన మహత్త్వమే. నేను సన్మార్గం నుండి వైదొలగినప్పుడు ఆయన మహత్త్వాన్ని తిరస్కరిస్తాను. నే నెందుకు అలా చేయాలి! నువ్వొక వ్యక్తిని సజ్జనుడిగా మార్చగోరితే ఆతడికి ఉపదేశాలు చేయకు, ఆతణ్ణి సంస్కరించడానికి ప్రయత్నించకు. ఆతడితో సహజీవనం చేయి. నీలో సజ్జనత్వమనే దివ్య అగ్నికణం ఉండే పక్షంలో అది ఆతణ్ణి రగిలించి సజ్జనుడిగా మారుస్తుంది."

ఒక వ్యక్తిని సజ్జనునిగా మార్చగోరితే...

ఒకసారి ఒక విహారయాత్రలో స్వామీజీ పై వ్యాఖ్యానం చేశారు. ఈ రోజుల్లో ఆయన పలువురి ఇళ్లలో బస చేశారు. సమయం దొరికినప్పుడల్లా సమీపంలోని గుట్టలు, నదీతీరాలు లాంటి స్థలాలకు పలువురితో విహారయాత్ర చేసేవారు. తమతో వచ్చిన భాగ్యశాలురలో ఆధ్యాత్మికతను పెంపొందించారు. పైన చెప్పిన కారణమే ఆయనను అనేక ఇళ్లలో బస చేయనిచ్చిందని భావించవచ్చు. ఆయన 'దివ్య అగ్నికణం' రగిలించడంతో అదృష్టవంతమైన కుటుంబాలు ఎన్నో! వ్యక్తులు ఎందరో! స్వామీజీ తమ ఇళ్లలో బస చేసిన రోజులను జ్ఞాపకం చేసుకొన్న మీడ్ సోదరీమణులలో ఒకరు ఇలా అన్నారు:

"ఆహా, స్వామీజీ బస చేసిన స్థలంలో పూర్తిగా ఆధ్యాత్మిక వాతావరణం వ్యాపించి ఉంటుంది. ఒకసారి ఆయన ఉదయం 10 గంటల నుండి సాయంత్రం 4 గంటల దాకా ఎడతెగకుండా మాట్లాడారు. అక్కడ అప్పుడు నెలకొన్న ఆధ్యాత్మిక వాతావరణం వర్ణనాతీతం. సాక్షాత్తూ ఏసుక్రీస్తు మా ఇంటికి విచ్చేసి మాతో ఉన్నట్లు అనిపించింది."

స్వామీజీ తమ ఇంటికి విచ్చేసి వసించాలని మీడ్ సోదరీమణులు ఎంతగానో అభిలషించారు. స్వామీజీ అనేకుల ఇళ్లలో వసిస్తూ వచ్చారు. హఠాత్తుగా ఒక రోజు ఒక గుర్రపు బండిలో దక్షిణ పాసెడేనాలోని మీడ్ సోదరీమణుల నివాసం ముందు దిగారు. తమ మూటముల్లెలను ఇంటి వసారాలో దింపి, "మీతో

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 301–302.

నివసించడానికి వచ్చాను. నేను నివసించడం ఇంకా ఆ మహిళ భరించలేదు" అన్నారు. 'ఆ మహిళ' అని స్వామీజీ సూచించింది ఎవరినో తెలియడం లేదు. కాని అంతకు ముందు ఆయన బస చేసిన ఇంటి యజమానురాలని అర్థం చేసుకోవచ్చు. ఆ తరువాత స్వామీజీ మీడ్ సోదరీమణుల ఇంట్లో చాలాకాలం బస చేశారు. ఆ ఇంట్లో మీడ్ సోదరీమణులైన ముగ్గురు, వారి తండ్రి మీడ్, మిసెస్ హాన్స్‌బరో నాలుగేళ్ల కుమార్తె డోరథీ, మిసెస్ వైకాఫ్ పదిహేనేళ్ల కుమారుడైన రాల్ఫ్, పనిమనిషి మిస్ ఫేర్ ఫెన్స్‌లు ఉంటున్నారు.

మీడ్ సోదరీమణుల ఇంట్లో

స్వామీజీ అమెరికాలోనూ, ఇంగ్లండ్‌లోనూ అనేకుల ఇళ్లలో అతిథిగా నివసించారు. అయినప్పటికీ ఆయన దైనందిన జీవితం, ఆహారం, దుస్తుల లాంటి విషయాల గురించి స్పష్టంగా సమాచారం అందించిన వ్యక్తి మీడ్ సోదరీమణులలో ఒకరైన మిసెస్ హాన్స్‌బరో మాత్రమే.

జీవన సరళి

బయటకు వెళుతున్నప్పుడు, ఎవరైనా కలుసుకోవడానికి వచ్చినప్పుడు స్వామీజీ దుస్తుల విషయంలో శ్రద్ధ వహిస్తారు. కాని ఇంట్లో ఆయన దానిని గురించి అంతగా శ్రద్ధ తీసుకోరు; "ఇంట్లో ఎందుకు అట్టహాసంగా ఉండాలి? నేను వివాహం చేసుకోబోతున్నానా ఏమిటి?" అని అడిగేవారు. సామాన్యంగా ఇంట్లో ఉన్నప్పుడు ఒక అంగీ ధరించి, నడుముకు ఒక తాడుతో దానిని బిగించి ఉంచేవారు. ఆయనది అందమైన ఉంగరాల జుట్టు. కత్తిరిస్తే వాటి అందం తగ్గిపోతుందని కత్తిరించుకోవద్దని విన్నవించేవారు. స్వామీజీ కూడా ఒక బాలునిలా వారి మాటను తు.చ. తప్పక పాటించేవారు. "తమ ఆకృతి గురించి ఆయన ఎలాంటి శ్రద్ధా తీసుకోరు. తమను గురించిన ఆలోచన కించిత్తు కూడా లేనివారు ఆయన" అని హాన్స్‌బరో వ్యాఖ్యానించడం కద్దు.

పండ్లు, ఉడకబెట్టిన రెండు గుడ్లు, రెండు రొట్టె ముక్కలు, రెండు కప్పుల కాఫీ – ఇవీ స్వామీజీ ఉదయం పూట పుచ్చుకొనే ఉపాహారం. భోజనం, కాఫీ మొదలైన అన్నింట్లోనూ చాలా మితంగానే ఆయన ఉండేవారు. మధ్యాహ్న భోజనంలో కాయగూరలు, మాంసం చోటుచేసుకొనేవి. కాయధాన్యాలు, పచ్చి బఠాణీలు, ద్రాక్షపండ్లు ఆయన ఇష్టంగా తినేవారు.

ఒక రోజు భోజనంలో జామపండు చేర్చారు. బల్ల మీద భోజనం అమరుస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ పచార్లు చేయసాగారు. ఈస్టర్ పండుగ ముందు నలభై రోజుల వ్రతం గురించి ప్రస్తావన వచ్చింది. తాము అమితంగా ఇష్టపడే ఒక వంటకం

ఆ నలభై రోజులూ తినకుండా వ్రతం ఆచరించడం క్రైస్తవులకు పరిపాటి. స్వామీజీ ఇలా అన్నారు; "మా దేశంలోనూ ఇలాంటి వ్రతం ఆచరిస్తారు. నాలాంటి సోమరులు తప్ప తక్కిన అందరూ ఏదైనా ఒకటి పరిత్యజిస్తారు. పోనీలెండి, నేను జామపండు పరిత్యజిస్తాను."

సామాన్యంగా మధ్యాహ్న భోజనానికి ఎవరైనా అతిథులు రావడం కద్దు. స్వామీజీ ప్రసంగాలు వినడానికి లాస్ ఏంజెల్స్ నుంచి వచ్చే మెక్లౌడ్, మిసెస్ లెగ్గట్‌లు నిత్యం మధ్యాహ్న భోజనం అక్కడే చేసేవారు. ఆ సమయాల్లో స్వామీజీ ముచ్చటించేవారు; అనేక సమయాల్లో ఆయన భారతదేశం గురించే ముచ్చటించేవారు. తమ హృదయంలో సర్వవేళలా భారతదేశానికి ఒక ప్రత్యేకస్థానం ఆయన కేటాయించి ఉంచారు. ఆంగ్లేయుల బానిసలుగా భారతీయులు అనుభవించే యాతనలు కొన్ని సమయాల్లో ఆయన ముఖాన ద్యోతకమయ్యేవి. సహనంతో వాటిని ఆయన భరించేవారు. ఒక రోజు ఆయన ఇలా అన్నారు:

మాంసాహారం ఎందుకు?

"ఆంగ్లేయులు భారతదేశానికి రావడం హిందువులను జయించడానికీ కాదు, వారికి నేర్పించడానికీ కాదు; నిజానికి వారి రక్తాన్ని జుర్రుకోవడానికి! కాని ఏం దురదృష్టం! వచ్చిన సైనికులైనా, అధికారులైనా సరే అతి నిమ్నకులానికి చెందిన వారిలా, అనాగరకులుగా ప్రవర్తించారు. ఒక రోజు నేను వీధి మూలన కూర్చుని ఉన్నప్పుడు, ఆ దారి గుండా ఇద్దరు ఆంగ్లేయులు వెళ్లారు. వారిలో ఒకడు నన్ను కాలితో తన్నాడు: విస్తుబోయి ఆతణ్ణి కారణమేమిటని అడిగాను. అందుకు అతడు, 'మలినపు మూట అయిన భారతీయుడివి నువ్వు. నిన్ను చూస్తేనే ఇలా ఏదన్నా చెయ్యాలనిపిస్తుంది' అన్నాడు. నేను వదల్లేదు; 'ఆహా, నేను మిమ్మల్ని అంతకన్నా అధమంగా పరిగణిస్తున్నాను; మిమ్మల్ని మలిన మ్లేచ్ఛులని కదా పేర్కొంటున్నాం' అన్నాను. ఈ ధూర్త సైనికులు ఎంతమంది నిమ్నకుల స్త్రీల జీవితాలను నాశనం చేశారో తెలుసా? ఆంగ్లేయుని ఇంట్లో ఏదైనా దొంగతనం చేస్తే ఆ దొంగను చంపేస్తారు. పాపం, హిందువులు గత్యంతరంలేని స్థితిలో కూలబడి ఏడుస్తారు, అంతే!

"మాకు మాత్రం కాస్తంత రణతత్పరత ఉంటే ఈ విధంగా వ్రేళ్ల మీద లెక్కించగల కొద్దిమంది ఆంగ్లేయులు మమ్మల్ని పాలించగలరా? అందుకే నేను భారతదేశం యావత్తూ పర్యటించి అందరూ మాంసాహారం తిని రణతత్పరతను పెంపొందించుకోవాలని బోధిస్తున్నాను."

ఉదయం పూట ప్రసంగ కార్యక్రమం లేకపోతే స్వామీజీ కొంతసేపు తోటలో పచార్లు చేసేవారు, లేదా గ్రంథాలయానికి వెళ్లి చదువుకొనేవారు. మధ్యాహ్న భోజనానంతరం కొంతసేపు నడుం వాల్చేవారు. లేకుంటే మిసెస్ వైకాఫ్ ఇంటి పనులు చేసుకొంటున్నప్పుడు ఆమెతో మాట్లాడేవారు. కొన్ని సమయాల్లో ఆమెతో కలిసి తోటలో పచార్లు చేసేవారు. పచార్లు చేస్తూ బెంగాలీ పాటలు పాడి వాటి అర్థాన్ని వివరించేవారు. "అజ్ఞానంలో మునిగిపోయిన అజ్ఞాని రాతిరప్పలకు ప్రణమిల్లుతున్నాడు" అనే క్రైస్తవ గీతం పాడి, "అంతటి అజ్ఞానిని నేను" అంటూ నవ్వేవారు.

కొన్ని సంఘటనలు

కొన్ని సమయాల్లో మధ్యాహ్న వేళల్లో లేఖలు వ్రాసేవారు. ఈ రోజుల్లో నివేదిత కోసం అనేక పురాణ కథలు, *'తల్లి లీల లెరుగ ఎవరి తరం!'*[1] అనే గీతాన్ని కూడా వ్రాసి పంపించారు.

కొన్ని సందర్భాల్లో స్వామీజీ భేటీ ఇచ్చేవారు. భేటీ పేరిట విచిత్రాలు జరగడం కూడా కద్దు. వచ్చేవారు మీడ్ సోదరీమణులతో ఎడతెగకుండా మాట్లాడు తూవుంటే, స్వామీజీ ఏం మాట్లాడకుండా పొగత్రాగుతూ ప్రశాంతంగా కూర్చుని ఉంటారు. ఆయనే ఏదన్నా మాట్లాడాలనుకొన్న ఒక స్త్రీ ఒక రోజు లేచి వెళ్లిపోతున్నప్పుడు, "ఈయన ఏమిటి ఇలా కూర్చుండిపోయారు? ఈ మనిషికి ఆంగ్లం తెలియదా?" అని అడగనే అడిగింది.

ఒక స్త్రీ కూర్చోబెట్టి ఆయన చిత్రం గీయాలనుకొంది. కాని స్వామీజీ ఎందుకో అందుకు సమ్మతించలేదు. ఎంత బ్రతిమాలినప్పటికీ ఒప్పుకోలేదు. ఆ స్త్రీ హాన్స్‌బరో ద్వారా విన్నవించినప్పుడు స్వామీజీ, "ఆ స్త్రీని బయటకు వెళ్లమని చెబుతావా లేక నేను ఇంటిలో నుంచి వెళ్లిపోనా?" అన్నారు కచ్చితంగా. ఆ స్త్రీ తిరుగుముఖం పట్టవలసివచ్చింది.

సాయంత్రాల్లో రాత్రి భోజనం వండడంలో స్వామీజీ సహాయపడేవారు. కొన్ని సమయాల్లో స్వయంగా ఆయనే వండేవారు కూడా. ఆయన తయారుచేసే చపాతీలు డోరథీకి, రాల్ఫ్‌కు ఎంతో ఇష్టం. ముందు మసాలా దినుసులను నూరే వారు. నిలబడి నూరడం ఆయనకు నచ్చదు. కనుక బాసికపట్టు వేసుకొని కూర్చొని నూరేవారు. పిదప వెన్నలో తాలింపు వేయడం మొదలుపెట్టేవారు. దాన్లో లేచే పొగ మీడ్ సోదరీమణులకు అసహనీయంగా ఉండేది, మంటలతో కళ్లలో నీళ్లు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 395.

తిరిగేవి. కనుక తాలింపు వేయడానికి మునుపే, "ఇదిగో వస్తోంది పొగ! స్త్రీలు ఇక్కడ నుండి వెళ్లిపోవాలని కోరుకొంటున్నాం" అంటూ బిగ్గరగా ప్రకటించేవారు.

సామాన్యంగా సాయంత్రం ఆరున్నర గంటలకు రాత్రి భోజనం ముగించేవారు. రాత్రి భోజనంలో కాయగూరలు, పాయసం, చపాతీ, పులుసు, చేప లేదా మాంసం సూప్‌లు చోటుచేసుకొంటాయి. భోజనానంతరం చలి కాచుకోవడానికి పొయ్యి రగిలించేవారు. కొందరు కుర్చీలలో, కొందరు మంచం మీద సౌకర్యంగా కూర్చునేవారు. వాలుకుర్చీలో బాసికపట్టు వేసుకొని స్వామీజీ కూర్చునేవారు. కొన్ని సమయాల్లో శాస్త్రగ్రంథాలు చదివి అర్థం వివరించేవారు. లేదా ఏదైనా విషయం గురించి ముచ్చటించేవారు. కాని ఆయన ఏం చేసినా అదొక ఆధ్యాత్మిక అనుభవాన్ని వారి హృదయాలలో పాదుగొలిపేదిగా ఉండేది.

"వంట, భోజన సమయాలలో తప్ప తక్కిన సమయాల్లో స్వామీజీ ఎక్కువగా నవ్వడమో, పరిహసించడమో చేసేవారు కారు. కాని ఆయన సమక్షంలో ఉండే ప్రతి క్షణమూ మనం పెంపొందుతాం. పెద్దగా ఎలాంటి ఉపదేశాలూ మాకు చేయలేదు. కాని ఆయన మాకు కనువిప్పు కలిగించారు. తమ జీవితం ద్వారా ఆయన నేర్పిన పాఠం ఎన్నటికీ మరచిపోలేం" అంటూ హాన్స్‌బరో వ్రాస్తున్నది.

ఒక రోజు స్వామీజీ వైకాఫ్‌తో, "నేను వండిన ఆ మసాలా కూర ఎలా ఉంది?" అని అడిగారు. "ఆహా, బ్రహ్మాండంగా ఉంది" అందామె. కాని స్వామీజీని అంత సులభంగా మోసగించలేం. కాసేపు ప్రశాంతంగా ఉండి, "నిజంగా చెబుతున్నావా లేదా ముఖస్తుతి కోసం చెబుతున్నావా?" అని స్వామీజీ అడిగారు. "ఇందుకు జవాబు చెప్పడం కాస్త సంకోచంగానే ఉంది, అయినప్పటికీ చెబుతున్నాను: ముఖస్తుతి కోసమే ప్రశంసించాను" అంది వైకాఫ్.

మరొక రోజు స్వామీజీ కోసం వైకాఫ్ వంట చేస్తున్నది. స్వామీజీ అక్కడ పచార్లు చేస్తున్నారు. హఠాత్తుగా నిలబడిపోయి ఆమెను చూస్తూ, "మీ వైవాహిక జీవితం మధురంగా ఉందా?" అని అడిగారు. "అవును స్వామీజీ!" అందామె. స్వామీజీ మౌనంగా బయటికి వెళ్లిపోయారు. కాసేపట్లోనే తిరిగి వచ్చి వైకాఫ్‌తో, "మేడమ్! ఈ ప్రపంచంలో ఒకరి వైవాహిక జీవితమన్నా ఆనందంగా సాగుతూండడం నాకు సంతోషంగా ఉంది" అన్నారు. "బహుశా వైకాఫ్ దుఃఖాన్ని సాంత్వన పరచడానికే స్వామీజీ ఆ ప్రశ్న వేశారా?" అని వ్రాస్తున్నది మేరీ లూయీ బర్క్. ఎందుకంటే వైకాఫ్ జీవితం నిజానికి ఆనందదాయకం కాదని కాలాంతరంలో తెలియవచ్చింది. బహుశా నాడు ఆమె నిజం చెప్పివుంటే స్వామీజీ ఆ దుఃఖాన్ని

తొలగించి ఉండేవారు. కాని అది జరగలేదు. కాలాంతరంలో వైకాఫ్ చిన్న విషయాల్లో సైతం నిజాన్నే మాట్లాడాలని నిశ్చయించుకొని జీవించింది.

పిల్లలతో ప్రాంగణంలో ఆడుకోవడమంటే స్వామీజీకి మహా ఇష్టం. డోరథీ మిత్రులు పలువురు అక్కడకు వచ్చేవారు. వారి చేతులు పుచ్చుకొని వృత్తాకారంగా పరుగెత్తి ఆడడంలో స్వామీజీ ఎంతో ఉత్సుకత చూపించారు. తాను ఆటలో పాల్గొంటే పిల్లలు ఆనందిస్తారని ఆయన వారితో కలిసి ఆడారు. అదే సమయంలో వారి జీవన సరళిని ఆయన సూక్ష్మంగా గమనించారు. వారితో మాట్లాడేవారు. ఆటలు, చదువు లాంటి విషయాల గురించి వారిని ప్రశ్నించి తెలుసుకొనేవారు. పిల్లల పెంపకం గురించి అనేక సమయాల్లో తక్కిన వారితో ముచ్చటించే వారు కూడా! పిల్లలను ఏ కారణంగానైనా శిక్షించడం ఆయనకు సుతరామూ నచ్చదు. "పిల్లవాడు భయపడే విధంగా నేను ఏదీ చేయను" అనేవారు ఆయన.

పిల్లలతో
భగవంతుని గురించి

రాల్ఫ్, డోరథీలను ఆయన ఎంతో ప్రేమించారు. వారి తలల మీద చేతులు ఉంచి ఆశీర్వదించారు కూడా! రాల్ఫ్ స్వామీజీని ఎంతగానో ప్రేమించడంతోపాటు, తన శక్తి మేరకు ఆయనకు సేవలు కూడా అందించాడు. ఆయన పాదరక్షలను పాలిష్ చేయడం, హుక్కా సిద్ధం చేయడం లాంటి పనులు అతడే స్వయంగా చేశాడు. ఒక రోజు స్వామీజీ అతడితో, "రాల్ఫ్! నువ్వు నీ కళ్లను చూడగలవా?" అని అడిగారు. "చూడలేను. కావాలంటే అద్దంలో చూడగలను" అన్నాడు రాల్ఫ్. వెంటనే స్వామీజీ, "భగవంతుడు కూడా అంతే. ఆయన నీ కళ్లలా, నీకు అంత సన్నిహితంగా ఉన్నాడు. నువ్వు ఆయనను చూడలేకపోయినప్పటికీ ఆయన నీకు అత్యంత సన్నిహితుడు, నీ సొంత మనిషి" అన్నారు.

"అద్భుత ప్రపంచంలో ఆలీస్", "అద్దం గుండా ఆలీస్" అనే రెండు పుస్తకాలను ఆయన ఎంతో ఆస్వాదించారు.[1] "మనిషి మానసం వ్యవహరించే తీరుతెన్నులను చిత్రీకరించిన వైనం ముమ్మాటికీ నిజం. రచయితయైన లూయిస్ ఒక రకమైన ఆంతరిక జాగృతి పొందిన వ్యక్తియై ఉండాలి. ఈ పుస్తకాలు రచించిన ఆయన మనస్సు అసాధారణమైనది. 'అద్భుత ప్రపంచంలో ఆలీస్' ఈ శతాబ్దంలో (19 వ శతాబ్దం) రచించబడిన గొప్ప పిల్లల పుస్తకం" అని స్వామీజీ వ్యాఖ్యానించేవారు.

---

1. Lewis Carroll రచించిన Alice in Wonderland, Alice Through the Looking Glass.

"జగత్తులో నియమం కానీ, లంకె కానీ లేదు. ఎంతో సంబంధమున్నట్లు మనం అనుకొంటున్నాం. మీరంతా 'అద్భుత ప్రపంచంలో ఆలిస్' చదివే ఉంటారు. బాలబాలికల కోసం ఈ శతాబ్దంలో రచింపబడిన పుస్తకాలలో అది చాలా అద్భుతమైనది. దానిని నేను చదివినప్పుడు చాలా ఆనందించాను. బాలబాలికల కోసం అలాంటి పుస్తకం వ్రాయాలన్న ఆలోచన నాకు ఉండేది. దేన్ని మీరు ఎంతో అసంబద్ధమనీ, ఒక దానితో ఒకటి అతకదనీ భావిస్తారో అదే నా కెక్కువ ప్రీతిని కలిగించింది. ఒక భావం కలుగుతుంది, అది మరొక భావంలోకి దూకుతుంది. ఈ రెంటికీ సంబంధ మేమీ ఉండదు. మీరు చిన్నతనంలో అదేమో పెద్ద సంబంధ మనుకొన్నారు. ఈ రచయిత చిన్నప్పటి ఆలోచనలన్నీ మళ్లీ మనస్సుకు తెచ్చు కొన్నాడు. శిశువుగా ఉన్నప్పుడు తన దృష్టిలో అవి పరస్పరం చక్కని సంబంధం గలవే. వాటితో ఇప్పుడు ఈ పుస్తకాన్ని పిల్లలకై రచించాడు.

"కల కంటున్నప్పుడు మనకు కనిపించే విషయాలన్నీ పరస్పర సంబంధం గలవిగానే అనిపిస్తుంది. స్వప్నావస్థలో అవి సంబంధం లేనివని మనం అనుకోం. జాగ్రదవస్థకు వచ్చిన తరువాత చూస్తే, వాటి అసంబద్ధత కనిపిస్తుంది. జగత్తు అనే ఈ స్వప్నం నుండి మేలుకొని, దీనిని పరమార్థంతో పోల్చినప్పుడు అదంతా సంబంధం లేనిదిగా, అర్థం లేనిదిగా, ఒక దానికీ మరొక దానికీ సంబంధం లేనిదేదో మన ముందు సాగిపోతున్నట్లుగా కనిపిస్తుంది."[1]

ప్రసంగాలు

లాస్ ఏంజెల్స్‌లోను, దక్షిణ పాసడేనాలోను స్వామీజీ దాదాపు 38 బహిరంగ ప్రసంగాలు, తరగతి ప్రసంగాలు చేశారు. వాటిలో కొన్నింటికి రుసుము వసూలు చేయబడింది. అనేక ప్రసంగాలు షేక్స్‌పియర్ క్లబ్బులో జరిగాయి. మీడ్ సోదరీమణుల ఇంట్లో నుంచి నాలుగు అడుగులు వేస్తే విద్యుత్ రైలు సౌకర్యం ఉంది. దానిలో ఎక్కి పాసడేనా వెళ్లి అక్కణ్ణుంచి క్లబ్బుకు స్వామీజీ వెళ్లేవారు. సామాన్యంగా హాన్స్‌బరో ఆయనతో వెళ్లేది. నడిచి తీరాలనుకొని కొన్ని సమయాల్లో స్వామీజీ ఆ చోటు దాకా కాలినడకన వెళ్లడం కద్దు.

స్వామీజీ ప్రసంగాలలో అందరినీ ఆశ్చర్యచకితులను చేసిన ఒక అంశం ఉంది. అది – ఆయన తమ ప్రసంగాలకు ఎలాంటి టిప్పణులూ వ్రాసుకుని రాకపోవడమే! సమావేశానికి వచ్చిన తరువాతనే సామాన్యంగా ప్రసంగాంశాన్ని

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 4, పుట 284.

నిర్ణయించేవారు ఆయన. క్షణంలో ఆ ప్రసంగాంశం మీద ఉపన్యసించడానికి సిద్ధమయ్యేవారు. ఎలాంటి తడబాటూ లేకుండా తూము తెరచిన తరువాతి తరువాతి వెల్లువలా భావనలు బయటికి వస్తాయి. ప్రతి ఒక్కరూ ఆశ్చర్యచకితు లవడం తథ్యం.

మొదటి రోజు ప్రసంగానికి (అంశం: ప్రేమే మతం) ముందు ఒక స్త్రీ అక్కడున్న ప్రొఫెసర్ పాంకర్‌తో, "వక్త క్రైస్తవుడైన హైందవుడని అనుకొంటున్నాను, అంతే కదా?" అని అడిగింది. అందుకు ఆ ప్రొఫెసర్ గర్వంగా, "లేదు. ఆయన మతం మార్చుకోని హైందవుడు. నిజమైన ఒక హైందవుని నుండి మీరు హిందూమతం గురించి తెలుసుకోబోతున్నారు" అన్నాడు.

లాస్ ఏంజెల్స్‌లో ఒకసారి 'పారసీక కళ' అనే అంశం మీద కూడా స్వామీజీ ప్రసంగించారు.

గందరగోళం సృష్టించే వ్యక్తులు

యథాప్రకారం అన్ని ప్రసంగాలూ సాఫీగా జరగలేదు. కొన్ని సమయాల్లో కొందరు ఎలాగైనా స్వామీజీ ముఖతః అసంబద్ధమైన మాటలు రప్పించి ఆయనను ఇరికించాలనే ఉద్దేశంతో ప్రసంగాలకు వచ్చారు. జనవరి 18 వ తేదీన 'భారతీయ మహిళ' అనే అంశం మీద స్వామీజీ ప్రసంగించారు. భారతదేశానికి మిషనరీలను పంపే ఒక చర్చ్‌తో సంబంధమున్న స్త్రీ పురుషులు కొందరు అక్కడకు వచ్చివున్నారు. నాటి ప్రసంగ సమయంలో, శ్రోతలనే విషయాంశం పేర్కొనమని స్వామీజీ కోరు కొన్నారు. వెంటనే చర్చ్ నుంచి వచ్చిన వ్యక్తులు తమలోతాము ఏదో చర్చించు కొన్నారు. తరువాత వారిలో ఒక స్త్రీ లేచి నిలబడి, "మేం మీ తాత్త్వికత పర్యవ సానం గురించి తెలుసుకోగోరుతున్నాం. మీ తత్త్వమూ, మతమూ మీ స్త్రీలను మా స్త్రీల కన్నా ఉన్నతస్థితికి తీసుకువెళ్లాయా?" అని అడిగింది. "భారతీయ స్త్రీలను గురించి చెప్పండి" అంటూ ప్రత్యక్షంగా ప్రశ్నించకుండా ఇలా చుట్టుత్రిప్పి మాట్లాడడం స్వామీజీకి నచ్చలేదు. కనుక ఆయన, "ఇదిగో చూడండి, మీ ప్రశ్నే సబబుగా లేదు. ఎవరు పైన, ఎవరు క్రింద? నేను మా స్త్రీలను గౌరవిస్తాను, మీ స్త్రీలనూ గౌరవిస్తాను" అన్నారు.

ఈ విధంగా విభిన్న పరిస్థితిలో ఆనాటి ప్రసంగం ప్రారంభమైంది.[1] ప్రసంగానంతరం ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమం మొదలయింది. 1894లో ఒకసారి

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 7, పుట 158.

ఆయన కేంబ్రిడ్జ్‌లో ఇదే అంశం మీద ప్రసంగించినప్పుడు అడిగిన ప్రశ్నలనే ఇప్పుడూ అడిగారు. హైందవ స్త్రీలను హింసించడం, బాల్యవివాహం, చిన్న వయస్సులోనే తల్లి కావడం, శిశువులను మొసళ్లకు ఆహారంగా నదుల్లో పార వేయడం లాంటి ప్రశ్నలే ఉన్నాయి. స్వామీజీ అన్నింటికీ ఓపికగా జవాబిచ్చారు.

చివరగా వివాహం గురించి ప్రశ్నలు అడిగారు. వాటికీ జవాబులిచ్చి చివరగా, "భారతదేశంలో వైవాహిక బంధాన్నీ, భార్యా భర్తల సంబంధాన్నీ మీరు అర్థం చేసుకోగలరనుకోను. ఎందుకంటే భారతదేశంలో వివాహ లక్ష్యం విషయ సుఖం కాదు" అన్నారు. ప్రారంభంలో ప్రశ్నించిన ఆ స్త్రీ పదే పదే దీనిని గురించిన ప్రశ్నలనే అడిగి స్వామీజీని విసిగించింది. "ఈ ఒక్క కార్యక్రమంలో తప్ప స్వామీజీ వేదిక మీద కోపగించుకోవడమో, విసుగుచెందడమో నేను చూడలేదు. ఒక దశలో ఆయన తమ చేతులను పైకెత్తి బల్ల మీద గుద్దడంతో గాయమై ఉంటుందేమో ననిపించింది" అంటూ వ్రాస్తున్నది హాన్స్‌బరో. "లేదు, మీరు అర్థం చేసుకోలేరు. చీకటి ఏకాంతంలో, కామ ప్రకోపం కారణంగా ఒక జీవిని ఉత్పత్తి చేసే బాంధవ్యం భారతదేశంలో లేదు" అంటూ స్వామీజీ నొక్కివక్కాణించారు.

ఈ మాటలు వినగానే ఆ స్త్రీ లేచి నిలబడి, "ఈయన అబద్ధం చెబుతున్నారు. ఈయన అబద్ధాలకోరు" అంటూ అరిచింది. వెంటనే స్వామీజీ, "భారతదేశం గురించి నా కన్నా మీరు బాగా అర్థంచేసుకొన్నట్లు ఉంది. మీరే ప్రసంగించండి. నేను పోతాను" అంటూ వేదిక పైనుంచి దిగారు. ఆయన హాలులో సగం దాకా వెళ్లేవరకు ఆ స్త్రీ, ఆమె బృందంవారు వెనుకనే వెళ్లి ఏదేదో ప్రశ్నిస్తూనే ఉన్నారు. ఇంతలో జనంలో మర్మరధ్వనులు లేచాయి. చివరికి ఏదో విధంగా అంతా సద్దుమణగింది. ఆ స్త్రీ బయటికి వెళుతున్నప్పుడు హాన్స్‌బరోతో కోపంగా, "మూర్ఖురాలా! ఆ మనిషి నిన్ను కూడా ద్వేషిస్తున్నాడని నీకు అర్థం కాలేదా?" అని అడిగింది. అందుకు హాన్స్‌బరో, "లేదు, నా కింకా అది అర్థం కాలేదు" అన్నది ప్రశాంతంగా.

స్వామీజీ రెండవ పాశ్చాత్య పయనంలో ఇదొక్కటే ఇంతటి ప్రత్యక్ష ప్రతిఘటన జరిగిన సంఘటన. ఇది చిన్నదే. ఆయన పెద్ద పోరాటాలన్నీ మొదటి పయనంలోనే సమాప్తమయ్యాయి. లభించిన ప్రతి ఆయుధంతో వారు స్వామీజీని ఎదుర్కొన్నారు. కాని స్వీయ గాంభీర్యం తోనూ, స్వీయ మహత్త్వంతోనూ, నిష్కళంక జీవితంతోనూ ఆయన వారి ప్రతిఘటనలన్నింటినీ నిర్జించారు. దీని గురించి ఇంత క్రితమే

'ఇదేమీ క్రొత్త కాదు!'

విపులంగా చూశాం. ఈ ప్రతిఘటనలు స్వామీజీకి సంబంధించినంత వరకు అతి సామాన్య విషయం. ఆయన మళ్లీ కనీసం 12 సార్లన్నా ఆ క్లబ్బులో ప్రసంగించారు.

మరొక రోజు 'నా జీవితమూ మహత్కార్యమూ' అనే అంశం మీద ప్రసంగించినప్పుడు, తమ మాతృదేశాన్ని గురించి నీచంగా మాట్లాడిన మిషనరీలను తీవ్రంగా విమర్శించారు. "ఆయన ప్రాంతీయమైన తిట్లను ప్రసంగంలో ఉపయోగించడం ఈ ఒక్క చోట మాత్రమే నేను విన్నాను" అంటున్నది హాన్స్‌బరో. ఆ మేరకు తీవ్రంగా వారిని విమర్శించి, తిరిగి వస్తున్న దారిలో ఆయన హాన్స్‌బరోతో, "ప్రసంగం ఎలా ఉంది? నచ్చిందా?" అని అడిగారు. "చాలా బాగుంది. కాని శ్రోతల అసంతృప్తిని సముపార్జించుకొన్నారేమోనని భయపడుతున్నాను" అంది హాన్స్‌బరో. ఆమె భయాన్ని తమ ఉదాసీనమైన నవ్వుతో పోగొట్టిన స్వామీజీ, "మేడమ్! నా ప్రసంగంతో అసంతృప్తి చెంది, శ్రోతలు ఏకమొత్తంగా లేచి నిలబడి బయటకు వెళ్లిపోయిన సంఘటనలు కూడా న్యూయార్క్‌లో జరిగాయి. కనుక ఇదేమీ నాకు క్రొత్త కాదు" అన్నారు.

'నష్టం నాకు కాదు'

స్వామీజీ గురించి పుకార్లు ప్రచారం చేయడం మిషనరీల ప్రతిఘటన విధానమన్న విషయం తెలిసిందే. దీనిని కూడా స్వామీజీ తమదైన ప్రశాంతతతో, పెద్దమనిషి తరహాలో ఎదుర్కొన్నారు. ఈసారి కూడా అలాంటి పుకార్లు తలెత్తాయి. ప్రొఫెసర్ పామ్‌కర్ దంపతులు ఆయనను చూడడానికి వచ్చినప్పుడు దీనిని గురించి ప్రస్తావన వచ్చింది. స్వామీజీ ప్రశాంతంగా, మౌనంగా ఆసాంతం వింటూ నడుస్తున్నారు. చివరగా ఇలా అన్నారు: "ఇదిగో చూడండి! నేను ఎవరిని, నేను ఏమిటన్నది నా నుదుట వ్రాసి ఉన్నది. మీరు దానిని చదివి అర్థం చేసుకోగలిగితే మీరు భాగ్యశాలురు. లేకపోతే నష్టం నాకు కాదు, మీకే!"

47 ఉత్తర క్యాలిఫోర్నియాలో

నీకు మానసిక సమస్యలో మరో రకమైన సమస్యలో తలెత్తితే నన్ను పిలువు, ఎక్కడున్నా నేను నీ కంఠస్వరం వింటాను.

— స్వామి వివేకానంద

లాస్ ఏంజెల్స్ నుంచి 1900 ఫిబ్రవరి 22 వ తేదీన ఉత్తర క్యాలిఫోర్నియాలోని శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో చేరుకొన్నారు స్వామీజీ. హాన్స్‌బరో వారం ముందే అక్కడకు వెళ్లి స్వామీజీ ప్రసంగాలకు ఏర్పాట్లు చేయాలని నిశ్చయించారు. కాని ఈ పని తాను సమర్థంగా చేయగలనా అనే సంశయం ఆమెకు లేకపోలేదు; ఆమె సోదరీమణులకు కూడా ఆ సందేహం కలుగకపోలేదు. స్వామీజీకి ఎలాంటి సంకోచమూ లేదు.

ఓక్లాండ్ మత సదస్సు

ఒక రోజు స్వామీజీ హఠాత్తుగా హాన్స్‌బరోతో, "నువ్వెప్పుడు శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో వెళుతున్నావు?" అని అడిగారు. "మీరు వెళ్లమంటే ఇప్పుడే వెళతాను" అంది హాన్స్‌బరో. అందుకు స్వామీజీ చిన్నగా నవ్వి, "ఒక పని చేయాలని నువ్వు అనుకొంటే దాన్నుండి నిన్ను ఏదీ వైదొలగనివ్వకూడదు. ఇతరులను సలహా అడగవద్దు, నీ మనస్సుతో సంప్రతించి తదనుగుణంగా వ్యవహరించు" అన్నారు. ఆ తరువాత హాన్స్‌బరో ఎలాంటి సంశయమూ లేకుండా వెంటనే బయలుదేరింది.

ఇంతలో, ఉత్తర క్యాలిఫోర్నియాలోని ఓక్లాండ్‌లో జరుగనున్న మత సదస్సులో ప్రసంగించమని స్వామీజీని ఆహ్వానించాడు మిల్స్ అనే ఫాదరీ. కనుక స్వయంగా తను వెళ్లి ప్రసంగాలకు ఏర్పాట్లు చేయనక్కరలేదని ఆమె భావించింది. కాని స్వామీజీ, "ఆ ఏర్పాట్లు అలా జరుగనీ, నువ్వు వెళ్లి నీ పథకం ప్రకారం ఏర్పాట్లు చేయి. వారు ఆహ్వానించినప్పటికీ మనం మన కాళ్ల మీద నిలబడడం మంచిది. వారి ఆహ్వానం ఒక ప్రక్క ఉండనివ్వు, అక్కడ నా మొదటి ప్రసంగాన్ని

స్వతంత్రంగా చేయగోరుతున్నాను. ఒక అమెరికా దేశీయురాలిని నేను నమ్మడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను. అమెరికా దేశ పురుషుణ్ణి కొన్ని సమయాల్లో నమ్మవచ్చు. కాని అమెరికా దేశ ఫాదరీని ఎన్నడూ నమ్మలేం" అన్నారు. ఈ విధంగా స్వామీజీ ఉత్తర క్యాలిఫోర్నియా కార్యాలు ప్రారంభమైనాయి.

అనుకొన్నట్లే మొదటి ప్రసంగం స్వామీజీ స్వతంత్రంగా చేశారు. ఆ తరువాత మత సదస్సులో పాల్గొన్నారు. స్వామీజీని ఆహ్వానించిన మిల్స్, చికాగో మత మహాసభలో ప్రసంగించిన వక్తలలో ఒకరు. ఆ తరువాత ఆయన మానసిక స్థితిలో గొప్ప మార్పు వచ్చింది. అంతకు క్రితం క్రైస్తవమత మౌఢ్యునిగా ఉన్న ఆయన, పిదప విశాలహృదయునిగా మార్పు చెందాడు. "అనేక దేశాల మత గ్రంథాలు అధ్యయనం చేసిన తరువాత, బైబిల్ ఒక్కటే భగవద్వాణి అని పరిగణించడం మానుకొన్నాను. జీవితపు సమగ్ర వికాసానికి బైబిల్ ఒక ఆటంకంగా ఉంది.... ఈ వ్యక్తి (స్వామీజీ) నా జీవితాన్నే మార్చివేశాడు" అని వ్యక్తం చేసే మేరకు ఆయనలో మార్పులు వచ్చాయి. అయినప్పటికీ ఆయన క్రైస్తవ మత బోధకునిగానే కొనసాగాడు. ఆయన బోధకునిగా ఉంటున్న యూనిటేరియన్ చర్చిలో జరిగిన ఈ సదస్సులో స్వామీజీ వేదాంతం మీద ప్రసంగించారు. ఆ ప్రసంగ కార్యక్రమంలో పాల్గొన్న మిస్ సారా ఫాక్స్ ఇలా వ్రాస్తున్నది:

"కాషాయాంబరాలు, తలపాగా ధరించిన ఆ అద్భుత వ్యక్తి నెమ్మదిగా, అడుగులో అడుగు వేసుకొంటూ వేదిక మీదకు వచ్చారు. దేనికీ భయపడని వ్యక్తిగా, దేనినీ ఖాతరు చేయని వ్యక్తిగా ఆయన కనిపించారు. ఒక మహాతరంగం ప్రాకుతూ పోతున్నట్లు మహాశక్తిమంతుడై ఆయన నడచి వెళ్లారు. ఆయన వీపు కడ్డీలా తిన్నగా ఉంది. ఆయన వేదిక మీదకు వెళ్లి, అక్కడ నిలబడి చాలాసేపు శ్రోతలను పరికించారు. పిదప ప్రసంగించ నారంభించారు... ఆ తరువాత ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమం జరిగింది. తిన్నని ప్రశ్నకు తిన్నని జవాబు, పరిహాసపూర్వకమైన ప్రశ్నకు అదే రకంగా జవాబు ఠక్కున ఆయన నుంచి వెలువడ్డాయి."

మొసళ్లకు వేయడం: తమాషా

"స్వామీ! మీ దేశంలో శిశువులను మొసళ్లకు వేస్తారట కదా, నిజమా?" అని ఒక స్త్రీ అదే పాత ప్రశ్న అడిగింది. స్వామీజీ ఠక్కున, "మేడమ్ మీ కృతజ్ఞతా నివేదన[1] కార్యక్రమాల్లో శిశువులను వడ్డిస్తారట, నిజమా?" అంటూ బదులు ప్రశ్న వేశారు. స్వామీజీని అనేకమార్లు

1. Thanksgiving Day: ఐరోపా నుంచి వలస వచ్చి అమెరికాలో, కెనడాలో స్థిరపడ్డ ప్రజలు అక్కడ తాము ప్రప్రథమంగా సేద్యం చేసి, ఫలసాయంగా పొందిన ధాన్యాన్ని ☞

ఇదే ప్రశ్న అడిగివున్నారు. అందుకు ఆయన విభిన్న స్థలాలలో విభిన్న జవాబులు ఇచ్చివున్నారు. ఆ జవాబులు వినోదభరితమైనవి, ఆహ్లాదంగా నవ్వుకోగలవి. వాటిలో కొన్నింటిని చూద్దాం:

"నిజమే మేడమ్! నేను మాత్రం ఎలాగో తప్పించుకొని వచ్చాను." — లాస్ ఏంజెల్స్‌లో

"నన్నూ విసిరివేయడానికి నా తల్లి తీసుకువెళ్లింది. నేను లావుగా ఉండడంతో మొసళ్లు నన్ను మ్రింగడానికి నిరాకరించాయి." — ది ట్రిబ్యూన్‌లో

"అవును, నన్నూ విసిరివేశారు. నేను లావుగా ఉండడం వలన మొసళ్లు మ్రింగలేకపోయాయి. ఇప్పుడు, నేను లావుగా ఉన్నానన్న ఆలోచన తలెత్తినప్పుడల్లా ఆ మొసలి సంఘటనను స్మరించుకొని సాంత్వన చెందుతాను." — డెట్రాయిట్‌లో

"నిజమే. నన్నూ విసిరివేశారు. కాని మీ జోనాలాగా నేను బయటికి వచ్చేశాను." — మిన్నాపోలీస్‌లో

కొన్ని సమయాల్లో సామాన్యంగా పిల్లలని చెప్పకుండా ప్రత్యేకించి స్త్రీ శిశువులను విసిరివేయడం గురించి ప్రశ్నించారు. అందుకూ స్వామీజీ జవాబులు ప్రశ్నలడిగినవారిని నవ్వించేలా ఉన్నాయి:

"అవును, బహుశా స్త్రీ శిశువులు మృదువుగా ఉంటారు, మొసళ్లు కొరుక్కొని తినడానికి సులభంగా ఉంటుందని కాబోలు స్త్రీ శిశువులను విసిరివేసేవారు." — డెట్రాయిట్‌లో

"స్త్రీ శిశువుల నందరినీ విసిరివేయడం వలన ఇప్పుడు భారతదేశంలో స్త్రీలు కరవయ్యారు. బిడ్డలను కనడం కూడా పురుషులే."

ప్రశ్న లడిగే వ్యక్తితో సహా అందరూ కడుపుబ్బ నవ్వారని ప్రత్యేకంగా చెప్పనక్కరలేదు.

కొన్ని సమయాల్లో మూర్ఖపు ప్రశ్నలు వేస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ ఆ మూర్ఖత్వాన్ని ఎత్తిచూపి వారిని పరిహసించడంతో వారు సిగ్గుపడి తల దించుకోవడం కద్దు.

☞ భగవంతునికి నివేదించి కృతజ్ఞత తెలుపుకొన్నారు. దీనిని జ్ఞాపకం చేసుకొని వేడుకలు జరుపుకొనే దినం. ఇది అమెరికాలో నవంబర్‌లోని 4 వ గురువారం, కెనడాలో అక్టోబర్‌లోని 2 వ సోమవారం నాడు జరుపుకోవడం ఆనవాయితీ. నాడు ప్రభుత్వ సెలవు దినం.

ఒకసారి ఒక స్త్రీ అలా సిగ్గుపడి కుర్చీ వెనుక దాక్కొంది. వెంటనే స్వామీజీ, "అది మీ తప్పు కాదు, మేడమ్! ఇలాంటి ప్రశ్న అడిగివుంటే నేనూ అట్లే దాక్కొని ఉండేవాణ్ణి" అన్నారు.

'నేను సమ్మె చేస్తాను!'

కాని ఉత్తర క్యాలిఫోర్నియాలో కూడా ప్రసంగాల ద్వారా పెద్దగా డబ్బు లభించలేదు. అవసరమైనంత ప్రచారం లేకపోవడమే అందుకు కారణం. రెండు వారాలు కొన్ని ప్రసంగాలు చేసిన తరువాత కూడా అవసరమైనంత డబ్బు లభించలేదు. "కాని ఉత్తర క్యాలిఫోర్నియాలో ఆర్థికంగా భంగపాటు కలిగింది. లాస్ ఏంజెల్స్‌లో కన్నా ఇక్కడ మరీ అధ్వాన్నంగా ఉంది. ఉపన్యాసం ఉచితమైతే గుంపులు చేరుతారు. డబ్బు ఇవ్వవలసివస్తే పలచబడతారు... ఉపన్యాస వేదిక లెక్కడం దాదాపు అంతరించినట్లే! బలవంతంగా ఉపన్యసించడం మృత్యువును దగ్గరకు తెచ్చుకోవడమే! నా ప్రయాణ ఖర్చులు లభిస్తే ఇక్కణ్ణుంచి త్వరలో వెళ్లిపోతాను. ఇక్కడ వచ్చే వారం ప్రసంగించి అంతటితో ముగిస్తాను. మత విషయం నుండి, డబ్బు విషయం నుండి ఎంత త్వరగా భారవిముక్తుడనైతే అంత మంచిది"[1] అని స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

స్వామీజీకి డబ్బు కొరత తీవ్రంగా ఏర్పడిన కాలఘట్టం ఇది. బేలూర్ మఠానికి డబ్బు అవసరం ఉంది – అది ఎప్పుడూ ఉండనే ఉంది! తమ తల్లికి ఇల్లు కొనుగోలు చేయడానికి స్వామీజీ బేలూర్ మఠం నుంచి రూ. 5000/– అప్పుగా పుచ్చుకొన్నారు. అది తిరిగి చెల్లించాలి. ఇంటి విషయంగా మోసగించిన అత్త మీద వ్యాజ్యెం వేయడానికి డబ్బు కావాలి. ఆయన న్యూయార్క్‌లో 1000 డాలర్లు లెగ్గెట్ వద్ద పొదుపు చేసి ఉంచారు. ఇది ఆయన రాజయోగ పుస్తకం అమ్మకాలలో లభించిన డబ్బు, ఖేత్రీ మహారాజు ఆయనకు అప్పుడప్పుడు ఇచ్చిన డబ్బు కూడా. తల్లి, అమ్మమ్మ, సోదరుల కోసం ఆయన కేటాయించిన పైకం ఇది.

ఇంతకు క్రితమే అనేకచోట్ల ప్రస్తావించినట్లు, తమ తల్లికి ఏదైనా చేయాలనే ఉద్వేగం స్వామీజీ మనస్సులో సదా నెలకొనే ఉంది. "పాపం మా తల్లి విషయంలో నా జీవితమంతా ఆమెకు చిత్రవధ కల్పించాను. ఆమె జీవితమంతా నిర్విరామంగా దుఃఖభాజనమైంది. వీలుంటే ఆమెకు కొంత సుఖం చేకూర్చడమే నా తుది ప్రయత్నం. ఆ విషయమంతా పూర్తిగా ఆలోచించి పెట్టుకొన్నాను. నా జీవితమంతా జగజ్జననిని సేవించాను. ఆ పని ముగిసింది. ఇక ఆమె పని చేయడానికి

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 314.

నిరాకరిస్తాను. తన కార్యకర్తలను ఆమే చూసుకోనివ్వు. నేను సమ్మె చేస్తాను"[1] అంటూ స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

కాని స్వామీజీ 'సమ్మె' జరగలేదు. చివరిదాకా కనీసం ఒక్క రోజూ కూడా ఆయన ఈ పని నుండి వైదొలగలేకపోయారు!

కొంతకాలం ఆలెన్ అనే వ్యక్తి స్వామీజీ ప్రసంగాలకు సహాయకునిగా వెళ్లివచ్చేవాడు. ఒక రోజు ప్రసంగానికి వెళుతున్నప్పుడు స్వామీజీ ఆతడితో, "నేడు

కాలానికి అతీతంగా...

భారతదేశం గురించి ప్రసంగించనున్నాను. ఇది నాకు చాలా ఇష్టమైన విషయాంశమని మీకు తెలుసు. ఈ అంశం మీద నేను ప్రసంగించ నారంభిస్తే ఎక్కడ, ఎప్పుడు ఆపుతానో నాకు తెలియదు. కనుక నేను చాలాసేపు ప్రసంగిస్తుంటే ఏదో సైగతో తెలియజేయి" అన్నారు. సరిగా 8 గంటలకు ప్రసంగం ప్రారంభమైంది. 10 గంటలు దాటి నప్పుడు స్వామీజీకి సైగ చేయాలనుకొన్నాడు ఆలెన్. కనుక హాలులో చివరి వరుసలో నిలబడి, తమ చేతిగడియారాన్ని విప్పి, స్వామీజీ చూసేలా చేయి పైకెత్తి గడియారాన్ని ఆడించాడు. స్వామీజీ వెంటనే ఆ సైగను గుర్తించారు. కాని ఆపడానికి మారుగా, "అదిగో, గడియారం ఆడించి ఇక ఆపమని జ్ఞాపకం చేస్తున్నారు. నేను ఇప్పుడే కదా ప్రారంభించాను" అంటూ తమ ప్రసంగం కొనసాగించారు. చాలాసేపు ప్రసంగించిన తరువాతే స్వామీజీ ఆపారు.

ప్రత్యేకించి ఒక కాలఘట్టంలో స్వామీజీ ఎక్కడెక్కడ బస చేశారు, ఎన్ని ప్రసంగాలు చేశారన్న విషయాలు కచ్చితంగా తెలియరావడం లేదు. కాలం

ప్రసంగాలు

గడిచేకొద్దీ నూతన ఆవిష్కరణలు క్రొత్త సమాచారాన్ని అందిస్తున్నాయి. శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కోలో ఈ రోజుల్లో కనీసం 61 ప్రసంగాలు చేసినట్లు తెలియవస్తోంది. కాని మిస్ ఈడా ఆన్సెల్ నోట్సు తీసుకొన్న 16 ప్రసంగాలు తప్ప మరేవీ మనకు లభించలేదు.

మార్చ్ 18 వ తేదీన స్వామీజీ చేసిన 'బుద్ధుని సందేశం' అనే ప్రసంగం విన్న ఎర్నస్ట్ సి. బ్రౌన్ అనే వ్యక్తి అనుభవాన్ని చూద్దాం. ఆతడు మత విషయాల పట్ల ఆసక్తిగల యువకుడు. ఒక రోజు అతడు మిలిట్స్ అనే మత బోధకుని ప్రసంగం వినడానికి వెళ్లాడు. ఆనాటి ప్రసంగంలో ఆ బోధకుడు, "సత్యం కోసం సర్వసంగ పరిత్యాగం గురించి నేను మీతో అనేకసార్లు చెప్పి ఉన్నాను. 'అలాంటి

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 315.

వ్యక్తి ఒకరు ఉంటే మాకు చూపండి’ అని మీరు నన్ను అడిగారు. ఇదిగో అంతటి నిజమైన సన్న్యాసిని మీకు చూపుతాను. ఆయన ఇటీవల భారతదేశం నుంచి వచ్చివున్నారు. ఆయన పేరు స్వామి వివేకానంద. మీరందరూ వెళ్లి ఆయన ప్రసంగం వినాలని నా అభిలాష. భారతదేశపు మహోన్నత ఆచార్యుల, మహోన్నత ఋషిసత్తములలో ఈయన ఒకరు” అని ప్రకటించాడు. ఆ తరువాత బ్రౌన్[1] నాటి స్వామీజీ ప్రసంగానికి వచ్చాడు. ఆతడి స్మృతులను పరికిద్దాం:

“మేం వెళ్లినప్పుడు స్వామీజీ ఇంకా రాలేదు. కాసేపయ్యాక, కాషాయాంబర ధారి ఒకరు ప్రక్కనే ఉన్న చిన్న గదిలో నుంచి వేదిక వైపుగా వెళ్లారు. ‘ఎవరీయన? చక్రవర్తియై ఉంటారా?’ అని నన్ను నేనే ప్రశ్నించుకొన్నాను. బహుశా దేవుడు ప్రత్యక్షంగా వచ్చి నడిస్తే ఎలా ఉంటుందో అలా ఉంది ఆయన నడక – పరి పాలింప జన్మించిన వ్యక్తి నడక అది! ఆయన వేదిక మీద ఆసీనులవగానే శ్రోతల కరతాళ ధ్వనులు మిన్నుముట్టాయి. ఈ ధ్వని ఆయనలో ఎలాంటి స్పందనా కలిగించలేదు. ఆయన అంతరంగంలో నిండివున్న పరిపూర్ణ ప్రశాంతతకు ముఖం అద్దం పట్టింది. కాసేపటికల్లా ఆయన లేచి శ్రోతలను పరికిస్తూ తమ చేతులను పైకెత్తారు. ఆ క్షణమే సభలో నిశ్శబ్దం రాజ్యమేలింది. ‘ఇంత మంది శ్రోతలను తమ చేతులు ఊపడం మాత్రాననే ఆకట్టుకొన్న ఈయనెవరు? అనేకులకు నేత అయి వుంటారని తోస్తున్నది.’ తరువాత ఆయన ప్రసంగించ నారంభించారు. ప్రసంగం పూర్తికాగానే అందరూ బారులు తీరి నిలబడి ఆయనతో కరచాలనం చేశారు. అనేకులతో ఆయన అతి క్లుప్తంగా మాట్లాడారు. నాతోనూ ఏదో చెప్పారు.”

ఆయన ప్రసంగం విన్న టామ్ అనే వ్యక్తి పారవశ్యంతో ఇలా వ్యాఖ్యా నించాడు: “నేను ఒక వ్యక్తిని కలుసుకొన్నాను. ఆయన మానవమాత్రుడు కాదు, సాక్షాత్తూ దేవుడు. ఆయన సత్యసంధుడు.”

ఈ ప్రసంగం ముగియగానే క్రానికల్ పత్రిక విలేకరి ఒకామె స్వామీజీతో భేటీ చేశారు. స్వామీజీ ప్రసంగం వ్రాసుకొని, దానిని పత్రికలో ప్రచురించడానికి ఆయన ఛాయాచిత్రం అడిగింది. అనేక పత్రికలలో అచ్చయిన ఒక ఛాయాచిత్రాన్ని ఒకరు ఆమెకు అందించారు. అది అనేక చోట్ల పత్రికలలో ప్రచురితమైనప్పటికీ స్వామీజీకి ఆ ఛాయా చిత్రం అంతగా నచ్చలేదు.

భారతదేశం గురించి ఒక భేటీ

1. ఈతడు కాలాంతరంలో శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో వేదాంత సొసైటీతో సన్నిహిత సంబంధం ఏర్పరచుకొని తరువాత దాని అధ్యక్ష బాధ్యత కూడా వహించాడు.

విలేకరి : స్వామీజీ! అది మీలా లేదు.

స్వామీజీ (నవ్వుతూ) : నిజమే. ఒథెల్లో నాటకంలోని పాత్రయైన మూర్‌లా నేను ఎవరినో చంపబోతున్నట్లున్నది.

అలాంటి తీరుతెన్నులు ఆ ఛాయాచిత్రంలో కనిపించడం లేదు. కనుక అందరూ నవ్వారు. విలేకరి ఆ ఛాయాచిత్రాన్ని ఉపయోగించలేదు. భేటీ కొనసాగింది.

విలేకరి : చికాగో సర్వమత మహాసభానంతరం మీరు మీ మాతృదేశానికి వెళ్లినప్పుడు మహారాజులు సైతం మీ పాదాలకు మోకరిల్లి నమస్కరించారు. పలువురు మహారాజులు మీరు ఆసీనులైన బండిని వీథుల గుండా లాగుకొని వెళ్లారని పత్రికలలో వెలువడిన వార్తలు నిజమా? మేం మా మత నాయకులను ఇలాంటి వేడుకలతో ఊరేగించం.

స్వామీజీ : ఆ విషయాల గురించి ప్రస్తావించడం సబబు కాదు. ఒక్కటి మాత్రం చెప్పవచ్చు. భారతదేశంలో మతమే పాలిస్తుంది, డబ్బు కాదు.

విలేకరి : కులం సంగతి?

స్వామీజీ (నవ్వుతూ) : మీ నాలుగు వందల[1] సంగతేమిటి? భారతదేశం లోని వర్ణ వ్యవస్థను పాశ్చాత్యులు అవగతం చేసుకోలేరు. అది ఎలాంటి లోటు పాట్లూ లేని వ్యవస్థ అని మేం వచించలేదు. మీలోని వర్గీకరణ పద్ధతులను మేం చూడకపోలేదు. అది ఏ రీతిలోనూ మా వర్ణ వ్యవస్థ కన్నా శ్రేష్ఠమైనదిగా కనిపించ లేదు. ఒక శాశ్వతమైన కుల వ్యవస్థను ఆచరణలో చూపి విజయం సాధించిన ఏకైక దేశం భారతదేశం. ఈ స్థితిలో మీ మూఢనమ్మకాలనూ, శాఖలనూ మే మెందుకు పాటించాలి?

విలేకరి : మీరు అన్ని విధాలుగా స్వతంత్రాన్ని గురించి బోధిస్తున్నారు. మీ దేశంలో 'ఇది తినకూడదు', 'అది తినకూడదు', 'ఇతణ్ణి ఈమె వివాహం చేసుకో కూడదు' లాంటి కట్టుబాట్లు కోకొల్లలు. మీరు బోధిస్తున్న స్వతంత్రం అక్కడ ఆచరణలో సాధ్యమేనా?

---

1. న్యూయార్క్‌లోని 400 మంది 'పెద్దమనుషులు'. సమాజంలో గొప్ప అంతస్తులోనున్న 400 మందిని మిసెస్ ఆస్టర్ అనే శ్రీమంతురాలు ఎంపిక చేసింది. ఆమె మిత్రుడైన వాట్ మెక్ ఆలిస్టర్ 1892లో ఈ పేర్లను ప్రకటించాడు. వీరూ, వీరి కుటుంబ సభ్యులూ సమాజంలో విశేషాధికారాలు పొందారు.

స్వామీజీ : సాధ్యం కాదు. కాని కుల విధుల అవసరాన్ని భారతదేశం అధిగమించి పోనంత వరకు అక్కడ కులాలు ఉండక తప్పవు.

విలేకరి : విదేశస్థుడో, నాస్తికుడో వండిన ఆహారాన్ని మీరు తినకూడదనే విషయం నిజమా?

స్వామీజీ : భారతదేశంలో వంటచేసే వ్యక్తిని పనిమనిషిగా పరిగణించరు. ఆతడు అదే కులానికి లేదా అంతకన్న ఎక్కువ కులానికి చెందిన వ్యక్తిగా ఉండాలి. ఒక వ్యక్తి స్పృశించే ఆహారం ఆతడి వ్యక్తిత్వాన్ని అభివ్యక్తం చేస్తుంది. మనిషి తనను అభివ్యక్తం చేసుకోవడానికి దేహం ముఖ్యం. ఆ దేహం ఆహారంతో రూపొందుతుంది. కనుక ఆహారం విషయంలో శ్రద్ధ అవసరమని నొక్కివక్కాణిస్తారు. కొన్ని ఆహార పదార్థాలు ఆధ్యాత్మిక పురోగతికి సానుకూలంగానూ, కొన్ని ప్రతికూలంగానూ ఉంటాయి. ఆహారం కోసం మేము జీవరాశులను వధించం, అటువంటి ఆహారం స్థూలదేహాన్ని రూపొందిస్తుంది, ఆధ్యాత్మికతకు అనువైన దేహాన్ని తయారుచేయదు. ప్రాణం ఈ స్థూలదేహాన్ని వదలిపోతున్నప్పుడు ఆధ్యాత్మిక దేహాన్నీ తోడుగా తీసుకొంటుంది. కనుక ఆధ్యాత్మికతకు సానుకూలమైన దేహం ప్రధానం. అంతేకాక ఆహారం కోసం జీవాలను వధించేటప్పుడు వధించే వాణ్ణి పాపం కూడా చుట్టుకొంటుంది.

"అమ్మో!" అంటూ తనకు తెలియకుండానే విలేకరి చిన్నగా కేకపెట్టింది. ఆహార విషయంలో ఇన్ని గొడవలుండడం ఆమెకు క్రొత్త అయివుంటుంది. జీవరాశులన్నీ మనిషి కోసమే సృష్టించబడ్డాయనే భావన మాత్రమే ఎరిగివున్న ఆమె స్వామీజీ భావన వినగానే దిమ్మెరబోయింది. వాటికీ ప్రాణం ఉందని స్వామీజీ చెప్పినప్పుడు, "మేకపిల్లలు, కోడిపిల్లలు, పశువులు ప్రేతాత్మలుగా తిరుగాడుతున్న ఊహ నాలో తలెత్తింది" అంటూ తమాషాగా ఆ విలేకరి వ్యాఖ్యానించింది. స్వామీజీ కొనసాగించారు:

"ఈ జగత్తు అంతా సమానత్వంతో కూడుకొన్నది. అతిసాధారణమైన ప్రాణి నుండి అత్యున్నత యోగి దాకా అందరూ సమానమే. అంతా సమానమే. మనమందరమూ సమానులమే. మీరూ, నేనూ అందరూ సమానులే."

ఇది చెప్పి ఈ అర్థం వచ్చే సంస్కృత శ్లోకాన్ని మృదుమధురంగా స్వామీజీ ఉచ్చరించారు. అదొక ఆహ్లాదకరమైన ఉదయం. ఆయన ఆ గదిలో పచార్లు చేస్తూ జవాబులిస్తున్నారు. మధ్యమధ్యలో పొగ త్రాగారు.

"మీరు అన్ని కోర్కెలనూ అణచుకోలేకపోతున్నారే!" అంటూ తెగించి ఆ విలేకరి ప్రశ్నించింది. స్వామీజీ విశాలమైన ముఖారవిందాన చిరునవ్వు వికసించింది. ప్రశ్నించిన వ్యక్తికన్నా తెగించి, "లేదు, మేడమ్. నన్ను చూస్తే జితేంద్రియునిలా కనిపిస్తున్నానా ఏమిటి!" అని ఆయన జవాబిచ్చారు. ఆయన ముఖాన వికసించిన చిరునవ్వు మాయం కాలేదు.

విలేకరి : హిందూమత నాయకులు వివాహం చేసుకొంటారా?

స్వామీజీ : వారి వారి ఇష్టాన్ని బట్టి ఉంటుంది. ఒక స్త్రీకి బానిసగా ఉండగోరేవాడు వివాహం చేసుకొంటాడు. బానిసగా ఉండడం ఇష్టపడని వాడు వివాహం చేసుకోడు.

విలేకరి : అలా అందరూ వివాహం చేసుకోకపోతే జనసంఖ్య ఏమౌతుంది?

స్వామీజీ కళ్లు మెరిశాయి. ఆయన ఇలా అన్నారు:

"జన్మించడంలో మీకు అంత ఆనందం ఉందా? ఆకలి, వ్యాధి, అజ్ఞానం నిండిన ఈ ప్రపంచంతో పోరాడడం తప్ప ఉన్నతమైన దేదీ మీకు తెలియలేదా? జన్మించకుండా ఉండడంలో (మరణంతో) మీ ప్రత్యేకతను మీరు కోల్పోతున్నట్లు అనిపించవచ్చు. కాని అందుకోసం భయపడకండి. ఎందుకంటే దాన్లో ఒక లాభం ఉంది – ఇప్పటి ఈ దుఃఖమయమైన ఆకలి, వ్యాధి, అజ్ఞానం నిండివున్న ఈ స్థితి తొలగిపోతుంది. కనుక మనం లేకుండా పోవడం మంచిదే కదా!

"శిశువు రోదిస్తూనే ఈ లోకంలోకి వస్తాడు. వస్తున్న ఆతడు విలపించవచ్చు! కాని లోకం వదలి వెళ్లిపోవడానికి మనం ఎందుకు విలపించాలి? ఒక వ్యక్తి మరణించడమన్నది ప్రాచ్యదేశాలలో, పాశ్చాత్యదేశాలలో వ్యక్తం చేసే విధానాన్ని మీరు గమనించారా? 'అతడు దేహాన్ని త్యజించాడు" అని మేం చెబుతాం, అతడు 'ప్రాణం వదలిపెట్టాడు' అని మీరు చెబుతారు. అదెలా సాధ్యం? మరణించిన దేహం ప్రాణం బయటకు పోవడానికి అనుమతించిందా ఏమిటి? ఎంతటి విచిత్రమైన భావన!"

విలేకరి : కాని స్వామీ! మొత్తం మీద చూస్తే వృథాగా జీవించడం కన్నా చావడమే మేలని మీరు చెప్పేటట్లుంది?

స్వామీజీ : స్వాహా! స్వాహా! మీరు అలాగే అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ఇలా ఇంకా ఒకటి రెండు ప్రశ్నలు అడిగిన తరువాత "రైలు సమయ మయింది. నేను బయలుదేరాలి" అంటూ ఆ ఆడ విలేకరి బయలుదేరబోయింది.

అందుకు స్వామీజీ, “అమెరికా వారంటే ఇంతే. ఈ బస్సు కోసం లేదా ఆ రైలు కోసం ఎప్పుడూ పరుగెత్తుతూనే ఉంటారు. ఇది వదలిపెడితే తరువాత రైలు లేదా ఏమిటి?” అని అడిగారు. “సమయం గురించి భారతీయులకూ, పాశ్చాత్యులకూ ఉన్న భావనలోని తారతమ్యం గూర్చి నేను స్వామికి విశదీకరించడానికి ప్రయత్నించలేదు. భారతదేశంలో అన్నింటికీ, ‘సరిపడేటంత సమయం’ ఉన్నట్లు తోస్తున్నది - శ్వాసించ, ఆలోచింప, జీవించడాని కన్నింటికీ సరిపడేటంత సమయం ఉంది. కాని ఇక్కడ అలా కాదు. మేం (పాశ్చాత్యులం) కాల ప్రాధాన్యంతో జీవిస్తున్నాం. వారు (భారతీయులు) కాలానికి అతీతంగా జీవిస్తున్నారు” అంటూ ఆ విలేకరి తన భేటీని ముగించింది.

ఆ విలేకరి వచించింది స్వామీజీకి సంబంధించినంత వరకు ముమ్మాటికీ నిజం. ఆయన ఏదీ తొందరపడి చేయరు. ఎప్పుడూ ఆయన పనులలో నిదానం

కాలం నా చేతుల్లో!

కనిపిస్తుంది. రైలు, బండి అందుకోవడానికి ఎవరైనా పరుగెత్తడం చూస్తే ఆయనకు విచిత్రంగా కనిపిస్తుంది; “ఎందుకు, దీని తరువాత బండి అందదా?” అని ఆయన అడగడం కద్దు. ప్రసంగాలనో, తరగతులనో సకాలంలో ప్రారంభించడాన్ని గురించి ఆయన కలత చెందరు. అదే విధంగా ఎప్పుడు పూర్తిచేస్తారో కూడా చెప్పలేం. తీసుకొన్న విషయాంశం పూర్తిచేసేదాకా ఆయన ప్రసంగిస్తూనే ఉంటారు; అనుకొన్న సమయం కన్నా రెండింతల సమయం పట్టినా ఆయన లెక్కచేయరు. తరగతులకు వెళ్లడానికి ఇంకా కొన్ని నిమిషాలుందన్నంత వరకూ గదిలోనే తీరికగా కూర్చుని ఉంటారు. మామూలు దుస్తుల్లో, కుర్చీలో బాసికపట్టు (పద్మాసనం) వేసుకొని మాట్లాడుతుంటారు, ప్రశ్నలకు జవాబులిస్తారు, హాస్యాలాడతారు, పొగత్రాగుతారు. బయలుదేరడానికి ఒకటి రెండు నిమిషాలు ఉందనగా లేచి తమ గదిలోకి వెళతారు. కాషాయాంబరాలు ధరిస్తారు, గంభీర వైఖరిలో తరగతిలోకి వెళతారు. ఆ గాంభీర్యం ఎన్నడూ ఆయన నుండి వైదొలగింది లేదు.

ప్రసంగాలకు సామాన్యంగా స్వామీజీ కాస్త ఆలస్యంగానే వెళ్లేవారు. ఒక రోజు మధ్యాహ్నం మూడు గంటలకు స్వామీజీ శ్రీకృష్ణుని గురించి ప్రసంగించవలసి ఉంది. ఆయన వెళ్లలేదు. స్వామీజీ ప్రసంగాలకు సమావేశకర్తయైన ఆలెన్ పలుమార్లు వీధి మూలకు వెళ్లి స్వామీజీ రాక కోసం చూశాడు. ఐదవసారి వెళ్లి చూసినప్పుడు వీధి చివరన స్వామీజీ నడిచిరావడం కనిపించింది. అప్పుడు సమయం మధ్యాహ్నం మూడున్నర అయింది. అలవాటు ప్రకారం నెమ్మదిగా,

గంభీరంగా ఆయన వస్తున్నారు. ఆపైన ఆలెన్ ఉండబట్టలేకపోయాడు. తిన్నగా స్వామీజీ వద్దకు వెళ్ళి ఆయనతో కలిసి నడవసాగాడు. స్వామీజీ నడక వేగం పెరగలేదు. చివరికి ఆలెన్, "స్వామీజీ! అందరూ వేచివున్నారు. ఇప్పటికే ఆలస్యమై పోయింది" అని చెప్పాడు. అందుకు స్వామీజీ, "ఆలెన్! నే నెప్పుడూ ఆలస్యం చేయను. లోకంలోని సమయమంతా నాకు ఉంది. కాలమే నా చేతిలో ఉంది" అన్నారు. "శ్రోతలు దీనిని అవగతం చేసుకోలేరే!" అన్నాడు ఆలెన్. కాని స్వామీజీ ఏ మార్పూ లేకుండా అట్లే నెమ్మదిగా నడుస్తున్నారు. విషయం అక్కడితో ఆగిపో లేదు.

దారిలో చెప్పులు పాలిష్ చేసే దుకాణం ఒకటి ఉంది. పాలిష్ చేసే వ్యక్తి పనిలేకుండా ఉండడం చూసి స్వామీజీ తిన్నగా దుకాణంలోకి వెళ్లారు. తమ చెప్పులను పాలిష్ చేయమన్నారు. తొందరను తెలుపడానికి ఏవేవో సైగలు చేశాడు ఆలెన్. కాని స్వామీజీ వేటినీ పట్టించుకోలేదు. చివరికి ఏదో రకంగా వేదిక వద్దకు వచ్చారు. 'కాలం నా చేతిలో' అనే స్వామీజీ వచనాన్ని గ్రహించే ఆస్కారం ఆలెన్‌కు అప్పుడే లభించింది. స్వామీజీ వేదిక మీద నిలబడ్డారు, ఆలెన్ ప్రక్కకు వెళ్ళి నిలబడే స్వామీజీని పరిచయం చేయనారంభించాడు. పిదప జరిగింది ఇలా చెబుతున్నాడు:

"స్వామీజీని పరిచయం చేస్తూ ఆయన వైపు చూశాను. క్షణంలో ఒక అద్భుత అనుభూతిని చవిచూశాను. హఠాత్తుగా స్వామీజీ అనంత స్వరూపుని గానూ, నేను పిగ్మీ (ఆఫ్రికన్ మరుగుజ్జు) గానూ అనిపించింది. ఈయనను నేను పరిచయం చేయడమా? ఆ తరువాత నేను ఎన్నడూ ఆయన ప్రక్కన నిలబడి పరిచయం చేస్తే ఒట్టు! వేదిక దిగువ నిలబడే పరిచయం చేశాను."

నాడు ఆయన ప్రసంగాంశం 'శ్రీకృష్ణుడు'. కాని ఆయన ప్రసంగించింది 'మహమ్మద్ ప్రవక్త' మీద. దీనిని వేదిక మీదనే ఆయన నిర్ణయించారు. కాని "మహమ్మద్ ప్రవక్త గురించి ఆయన వ్యక్తం చేసిన భావనల లోనో, చారిత్రక గణనలోనో, తక్కిన సమాచారాలలోనో చిన్న పొరపాటు కూడా దొర్లలేదు" అంటూ ఆలెన్ విస్తుబోయాడు.

జగజ్జనని అనుగ్రహిస్తుంది

ప్రసంగం ముగిసి స్వామీజీ రాగానే ఆలెన్ ఆయనతో, "స్వామీజీ! మీ జ్ఞాపకశక్తి అద్భుతం" అని వ్యాఖ్యానించాడు. అందుకు స్వామీజీ, "లేదు, ఆలెన్! నా దేశాన్ని తీసుకొంటే అక్కడున్న అనేకులతో పోల్చినప్పుడు నా జ్ఞాపకశక్తి శూన్యం. మెకాలే రచించిన 'ఇంగ్లండ్ చరిత్ర' మీకు తెలుసు కదా! కంఠస్థం చేసి ఉన్నదున్నట్లు

పునశ్చరణ చేయడానికి నేను మూడుసార్లు దానిని చదవవలసివచ్చింది. ఏ పుస్తకమైనా ఒక్కసారి చదివి అట్లే పునశ్చరణ చేయగల ప్రతిభ నా తల్లికి ఉంది" అని ఏదో మామూలు విషయం అన్నట్లుగా చెప్పారు. "ఆశ్చర్యంతోను, విస్మయంతోను నేను అవాక్కయ్యాను. అట్లే మౌనంగా నిలబడిపోయాను. 'దేవుడా! స్వామీజీ ప్రస్తావించిన చరిత్ర గ్రంథాన్ని కంఠస్థం చేయడానికి మేం ఎన్నిసార్లు చదవవలసి ఉంటుంది!' అనే ఆలోచన నాలో మెదలింది" అంటూ ఆలెన్ వ్రాస్తున్నాడు.

తాము చదివిన పుస్తకాలను అక్షరం పొల్లుపోకుండా అప్పజెప్పడం ఒక వైపు ఉంటే, ఆయన చదివిన గ్రంథాలు కోకొల్లలు; ఏ అంశం మీదైనా, ఏ సమయంలోనైనా ప్రసంగించడానికి తయారుగా ఉన్న మేరకు అసంఖ్యాక గ్రంథాలను చదివిన వ్యక్తి ఆయన. ఒకసారి ఎగ్జామినర్ అనే పత్రికకు ఆయన భేటీ ఇచ్చినప్పుడు ప్రాచీన రష్యాదేశ చరిత్ర, దేశద్రిమ్మర జాతియైన తార్తారులు, స్పెయిన్‌లో మూర్ వంశీకుల పాలన లాంటి విషయాలు ఎడతెగక మాట్లాడుతూనే ఉన్నారు. ఎక్కడా ఎలాంటి సంకోచమూ, ప్రతిబంధకమూ లేకుండా తేదీలతో సహా కచ్చితంగా చెప్పారు.

కాని స్వామీజీ చెప్పిన వాటిలో తెలివి ద్వారా ఆయన గడించిన జ్ఞానకోశాగారం మాత్రమే కాక దానికి అతీతమైనది ఏదో ఉంది. ఆ 'ఏదో', ఊహాతీతమైన ఏదో భూముల నుండి ఆయనకు వస్తున్నదని మాత్రం అర్థమవుతున్నది. తెలివి ఎక్కణ్ణుండి ఉద్భవిస్తుందో, తెలివికి ఆలవాలం ఏదో ఆ స్థలపు ద్వారాలు తెరచివున్నట్లు తోస్తున్నది. ఆ స్థలం స్వామీజీకి సంబంధించినంత వరకు జగజ్జనని పాదపద్మాలు. "నేను జగజ్జననిని విశ్వసిస్తున్నాను. అవిదితమైన ఒక అంశం మీద ప్రసంగించాలంటే నేను ఆమె ఉన్నదనే ధైర్యంతోనే వేదిక నెక్కుతాను. ఎందుకంటే నా నాలుక మీద మాటలను ఆమె నాట్యం చేయిస్తుందని నాకు తెలుసు" అనేవారాయన.

స్వామీజీ బహిరంగ ప్రసంగాలను విన్న అనేకులు ఆయన వద్ద విడిగా నేర్చుకోవడానికీ, ఉపదేశాలు పొందడానికీ అభిలషించారు. అందుకోసం తరగతి

ధ్యాన అనుభవం

ప్రసంగాలను స్వామీజీ ప్రారంభించారు. ఇవి సాధారణంగా ఉదయం 10 లేదా 10:30 గంటల సమయంలో మొదలయ్యేవి. గంట నుంచి రెండున్నర గంటల సేపు ఈ తరగతులు జరిగేవి. 30 లేదా 40 మంది ఈ తరగతులకు హాజరయ్యేవారు. ఈ తరగతులు

స్వామీజీ బసచేసిన ఇంట్లోనే జరిగేవి. అందరికీ చాలినన్ని కుర్చీలు లాంటి సౌకర్యాలు ఉండేవి కావు. అయినప్పటికీ మూడవ అంతస్తులోని ఆ ఇంటి అన్ని మెట్లెక్కి, కొన్ని సమయాల్లో మేడ మెట్ల మీద కూడా కూర్చుని ఆయన ప్రసంగాలను ప్రజలు వినడం కద్దు.

సాధారణంగా స్వామీజీ మంచం మీద లేదా సోఫా మీద పద్మాసనం వేసు కొని ప్రసంగించేవారు. ఆయనను చూసి అనేకులు అదే విధంగా కూర్చోడానికి ప్రయత్నించేవారు. వారి ప్రయత్నాలనూ, పరాజయాలనూ చూసి నవ్వుతూ స్వామీజీ, "మీ కాళ్లు ఈ ఆసనం వేసుకొని కూర్చోడానికి శిక్షణ పొందలేదు. భారతదేశంలో బాల్యం నుంచే మాకు ఇందులో శిక్షణ ఇస్తారు" అనేవారు. పిదప, నేల మీద కూర్చోలేని కొందరిని పిలిచి తమ ప్రక్కన కూర్చోబెట్టుకొనేవారు. "ఏ రీతిలో కూర్చున్నామో అనుకొని కలత చెందకండి. సౌకర్యంగా కూర్చోవాలి. దేహం తిన్నగా ఉండాలి – అంతే. అదే సమయంలో దేహం ప్రకాశమానంగా విరాజిల్లు తున్నట్లు భావించుకోండి" అని చెప్పిన తరువాత మాత్రమే ప్రసంగం ప్రారంభించే వారు. 15 నుంచి 20 నిమిషాలు ప్రారంభంలోనో చివరలోనో అందరినీ ధ్యానం చేయమని చెప్పి, తామూ ధ్యానంలో మగ్నులయ్యేవారు.

ధ్యానారంభంలో ఎంతో గంభీరంగా బిగ్గరగా కొన్ని సంస్కృత శ్లోకాలను ఉచ్చరించేవారు. కూర్చున్న వ్యక్తి నరనరాల్లో ఆ శబ్దం పులకింతను కలిగిస్తుంది. "ఎందుకంటే సరైన ఆరోహణ అవరోహణలతో ఉచ్చరించబడే సంస్కృత శ్లోకాలు నరనరాలలో పులకింతను కలిగించే శక్తి గలవి కనుక" అనేవారు స్వామీజీ. ఆ తరువాత జరిగేది స్వామీజీ సమక్షంలో ఒక అద్భుత అనుభవం.

ఈ అనుభవం, బహుశా ఒకరిద్దరికి తప్ప, అందరికీ లభించింది. ఆయన సమక్షంలో కూర్చున్న వారు ఆ ధ్యాన అనుభవాన్ని పొందకుండా ఉండడం సాధ్యమా? "ఆ సమయంలో నేను నా మనస్సును ఒక ఆనందస్థితికి తీసుకుపోతాను. ఆ తరువాత అదే స్థితిని మీ మనస్సులలోనూ కల్పించడానికి ప్రయత్నిస్తాను" అని ఆ ధ్యాన తరగతుల గురించి స్వామీజీ చెప్పడం కద్దు.

స్వామీజీ ఈ రోజుల్లో రాజయోగం గురించే ఎక్కువగా తరగతి ప్రసంగాలు చేశారు. దాని ఆచరణాత్మక విభాగం అంత సులభం కాదని విద్యార్థులూ గ్రహించారు. అయినప్పటికీ 'ధ్యానసిద్ధు'లైన స్వామీజీ సమక్షంలో కూర్చోవడమూ, ఆ ధ్యాన అనుభవాన్ని పొందడమూ గొప్ప అదృష్టం కాదా!

అయినప్పటికీ ధ్యానం ఒక మార్గం మాత్రమేనని స్వామీజీ విద్యార్థులతో నొక్కివక్కాణించేవారు. ధ్యాన అనుభవం పొందడం లక్ష్యం కాదు; తద్వారా భగవంతుణ్ణి అభిలషించడమే లక్ష్యమని స్పష్టం చేసేవారు. ఆయన ఇలా అనేవారు: "మనం ఎందుకోసం ధ్యానం అనుష్ఠిస్తున్నాం? భగవంతుణ్ణి జ్ఞాపకం చేసుకోవడానికి. భగవంతుడనే లక్ష్యానికి మనలను తీసుకువెళ్లడానికి ఒక మార్గం మాత్రమే రాజయోగం. రాజయోగ ఋషియైన పతంజలి మహర్షి ఈ భావనను తెలియ జెప్పడంలోని ఒక్క అవకాశాన్ని కూడా జారవిడువలేదు. మీరు ఇప్పుడు యువ ప్రాయులు. ఇదే తరుణం. వృద్ధాప్యంలో భగవంతుణ్ణి గురించి ఆలోచిద్దామనుకో కండి. వృద్ధాప్యంలో ఆయనను గురించి ఆలోచించలేం. భగవంతుణ్ణి గురించి ఆలోచించడానికి అవసరమైన శక్తి యువప్రాయంలోనే కలుగుతుంది."

ధ్యానం గురించిన యథార్థం

ఎవరికైనా ఈ భావనలను అర్థం చేసుకోవడంలోనో, శిక్షణలోనో కష్టం కలిగితే స్వామీజీ కరుణామూర్తియై వారికి మార్గదర్శకత్వం వహిస్తారు; "కాస్త ఓపిక పట్టండి. ఈ మార్గంలో విజయం పొందాలంటే ఎంతో సహనం ఆవశ్యకం" అనేవారు ఇంకా వారిలో సందేహం తలెత్తితే, "నేను మీతోనే ఉన్నాను. నా మీద కాస్త నమ్మకం ఉంచండి" అంటూ అభయమిచ్చేవారు. వారికే ధ్యాన అనుభవం అందిస్తారు.

స్వామీజీ ప్రక్కన కూర్చున్న వారు మాత్రమే ఆ అనుభవాన్ని పొందారా? అంటే లేదు. ఆయన యువప్రాయంలోనే ధ్యానసిద్ధుడు. తమ సంకల్ప మాత్రాననే ధ్యాన అనుభవాన్ని చేకూర్చగలరు. దానిని గురించి హాన్స్‌బరో జీవిత సంఘటన ఒకదాన్ని పరికిద్దాం.

నీ కోసం ధ్యానం చేస్తాను

స్వామీజీకి సూప్ తయారుచేసి ఇచ్చి, 10.30 తరగతిలో హాన్స్‌బరో పాల్గొనేది. ఈ సూప్ సిద్ధం చేయడానికి 3,4 గంటలు పట్టేది. ఒక రోజు ఆమె అనుకొన్న సమయానికి పనులు పూర్తిచేసుకోలేకపోయింది. అప్పుడు తరగతికి బయలుదేరిన స్వామీజీ ఆమెతో, "ఏమిటి, నువ్వు ధ్యాన తరగతికి రావడం లేదా?" అని అడిగారు. తాను తరగతికి రాలేని కారణాన్ని తెలిపింది హాన్స్‌బరో. వెంటనే స్వామీజీ, "ఫరవాలేదు. నీ కోసం నేను ధ్యానం చేస్తాను" అంటూ వెళ్లారు. ఆశ్చర్యం! స్వామీజీ తరగతి ముగిసే దాకా హాన్స్‌బరో ధ్యాన అనుభవంలోనే లయించింది. స్వామీజీ తన కోసం ధ్యానం చేస్తున్నారని ఆమె అర్థం చేసుకొంది. ఇది చాలాకాలం తరువాత జ్ఞాపకం వచ్చిన హాన్స్‌బరో, "మరో సంగతి తెలుసా?

నాడు మాత్రమే కాదు, ఇప్పటికీ ఆయన నా కోసం ధ్యానం చేస్తున్నారని సదా నేను గ్రహిస్తున్నాను" అంటూ ప్రశాంతంగా చెప్పింది.

మరొక రోజు ఏదో కారణంగా హాన్స్‌బరో నిరుత్సాహంతో అలసిపోయి కనిపించింది. అది చూసి స్వామీజీ, "రా, కూర్చో! మనం ధ్యానం చేద్దాం" అన్నారు. "ఆహా, స్వామీజీ! నేను ధ్యానం చేసిందే లేదు" అంది హాన్స్‌బరో. "అయితే ఏమిటి! వచ్చి నా ప్రక్కన కూర్చో, నేను ధ్యానిస్తాను" అన్నారు స్వామీజీ. హాన్స్‌బరో వెళ్ళి స్వామీజీ ప్రక్కన కూర్చుని కళ్ళు మూసుకొన్నది. "ఒక్క క్షణమే. నేను ఎక్కడో తేలుతూన్న భావన తలెత్తింది. వెంటనే కళ్ళు తెరిచి స్వామీజీని చూశాను. ఒక శిలావిగ్రహంలా ఆయన కూర్చుని ఉన్నారు. 15 - 20 నిమిషాల తరువాత ఆయన ధ్యానం ముగించి, లేచారు."

స్వామీజీ ధ్యానమగ్నులై కూర్చుని ఉండగా తిలకించడమే ఒక అద్భుత అనుభవం కదా! తాము చూసిన దృశ్యాన్ని రోడీమల్ అనే వ్యక్తి ఇలా వ్రాస్తున్నారు: "కాషాయాంబరం ధరించి, పద్మాసనస్థుడై, ఒకదాని మీద మరొకటిగా కర కమలాలను చేర్చుకొని ఒడిలో ఉంచుకొని, అర్ధనిమీలిత నేత్రుడై స్వామీజీ ధ్యానమగ్నులై కూర్చుని ఉండడం, రాగి విగ్రహంలా కానవస్తుంది. ఆహా! ఆయన ఒక యోగి అనడంలో సంశయం లేదు. బాహ్య జగత్తు స్ఫురణ ఏదీ లేని ఉన్నత లోకాల స్ఫురణ మాత్రమే ఉన్న ఒక మహోన్నత ఆదర్శ పురుషుడు. ఆయనను చూసిన ఏ వ్యక్తియైనా ఆయనకు మర్యాద ప్రకటించకుండా, ఆయనను అభిల షించకుండా, ఆయన పట్ల భక్తి ప్రదర్శించకుండా ఉండడం అసాధ్యం."

మీడ్ సోదరీమణులలో ఒకరైన మిసెస్ కెరీ వైకాఫ్, "ఆయన సాక్షాత్తూ దేవుడే!" అని వ్యాఖ్యానించింది. ఆమెకు అంతటి భావనను కలిగించిన సంఘటన

ఆయన సాక్షాత్తూ దేవుడే!

గురించి ఆమే ఇలా చెబుతున్నది: "ఒక రోజు మేడ మీద నుంచి మెట్ల గుండా నేను క్రిందికి దిగి వస్తున్నాను. నాకు ముందు స్వామీజీ దిగుతున్నారు. హఠాత్తుగా నా కాలు జారింది. పడబోయిన నేను అట్లే స్వామీజీ భుజం పుచ్చుకొని సంబాళించుకొన్నాను. కాని స్వామీజీని తాకగానే నాలో 'నువ్వు భగవంతుణ్ణి తాకావు' అనే ఉద్వేగం తలెత్తింది. నా మనస్సు అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితికి ఉద్ధరింపబడింది. ఆ అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక పరమానంద స్థితిలో కొన్ని రోజులు తేలిపోయాను. ఆయన సాక్షాత్తూ దేవుడే!"

తమ సోదరి ఈ అనుభవం గురించి మిస్ హెలన్ కాలాంతరంలో ప్రస్తావించినప్పుడు, "ఆమె కంఠస్వరంలో ధ్వనించిన మర్యాదా, వ్యక్తమైన భక్తీ,

ఉద్వేగమూ, ప్రేమా అది విన్నవారికి సైతం 'స్వామీజీ సాక్షాత్తూ దేవుడే' అనే అదే ఉద్వేగాన్ని కలిగించింది" అని వ్యాఖ్యానించింది.[1]

కొన్ని మధుర ఘటనలు

ఈ తరగతి ప్రసంగాలలోని స్వామీజీ ఉద్దేశం – విద్యార్థుల మనస్సును జ్యోతిర్మార్గంలో త్రిప్పటమే; సౌకర్యమయమైన ఒక మార్గాన్ని మధురమైన భాషలో తెలిపి వారిని అంధకార మార్గంలో నెట్టడం కాదు. కనుక ఆయన అవసరమైన చోట్ల విద్యార్థులను చీవాట్లు పెట్టడమూ, మనస్సుకు తగిలేలా పరుషంగా మాట్లాడడమూ కద్దు.

ఒకసారి ఒక స్త్రీ, "స్వామీజీ! అందరూ సన్న్యాసం పుచ్చుకొంటే లోకం గతి ఏమిటి?" అని అలవాటైన ప్రశ్న వేసింది. చటుక్కున వచ్చింది స్వామీజీ జవాబు: "మేడమ్! అసత్యాన్ని పెదవుల మీద ఉంచుకొని నా వద్దకు రావడ మెందుకు? మీ స్వీయ సుఖభోగాలు తప్ప ఈ లోకంలో మరి దేనిని గురించీ మీరు కలత చెందిందే లేదు!"

ఒక రోజు స్వామీజీ తరగతి ఆయన కుశాగ్రబుద్ధినీ, జ్ఞానసూక్ష్మతనూ వ్యక్తం చేసేటట్లుగా రాణించింది. మాట్లాడుతున్న ఆయన హఠాత్తుగా ఆపివేసి, "తమ పేరును కూడా వ్రాయలేని ఒక వ్యక్తి శిష్యుణ్ణి నేను. కాని ఆయన పాదరక్షలు విప్పడానికి కూడా నేను అర్హుణ్ణి కాను. నా ఈ జ్ఞానాన్ని ఏకమొత్తంగా గంగలో పారవేయగలిగితే ఎంత బాగుంటుంది!" అన్నారు. అప్పుడు ఒక స్త్రీ లేచి నిలబడి, "కాని స్వామీజీ! మీ ఆ జ్ఞానాన్నే కదా నేను అమితంగా అభిలషిస్తున్నాను!" అంది. "అదెందుకో తెలుసా మేడమ్? నువ్వొక మూర్ఖురాలివి నా మాదిరి!" అని స్వామీజీ జవాబిచ్చారు.

"స్వామీజీ! మీరు భగవంతుణ్ణి దర్శించారా?" అని రోడిమల్ ఒకసారి స్వామీజీని ప్రశ్నించాడు. స్వామీజీ నవ్వుతూ, "నన్ను చూస్తే అలా కనిపిస్తున్నానా? నా లాంటి లావుపాటి వ్యక్తి భగవంతుణ్ణి దర్శించి ఉంటాడని అనుకొంటున్నారా?" అని అడిగారు.

ఒక రోజు ఒక వ్యక్తి, "స్వామీజీ! ఏసుక్రీస్తు ఒక కన్య గర్భంలో జన్మించాడనడంలో మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?" అని స్వామీజీని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "ఇలా ఇక్కడ మాత్రమే కాదు, యుగాల తరబడి అన్నిచోట్లా

---

1. మిసెస్ వైకాఫ్ కాలాంతరంలో హాలీవుడ్‌లో 'వేదాంత సొసైటీ' స్థాపనకు కారణ భూతురాలు.

చెప్పుకొంటూనే ఉన్నారు. భారతదేశంలోనూ ఇలాగే అనేకుల చరిత్రలలో కూడా చెప్పుకొంటున్నారు. కాని నా మటుకు ఒక సంతోషకరమైన విషయం ఏమిటంటే, నా పుట్టుక సహజమైనదే, నాకు సముచిత రీతిలోని తల్లితండ్రులున్నారు" అన్నారు.

"కాని కన్య గర్భం ధరించడమన్నది ప్రకృతి నియమానికి వ్యతిరేకం కదా?" అని కొనసాగించాడు ప్రశ్నించిన వ్యక్తి.

స్వామీజీ అప్పుడు హుక్కాతో పొగ త్రాగుతున్నారు. కాసేపు మౌనం వహించారు. హుక్కాలోని బూడిదను రాల్చడానికి హుక్కాను తమ పాదరక్షపై తట్టారు. ఆ బూడిద తివాచీ మీద పడి ఆ స్థలాన్ని మలినం చేయడం గురించి ఆయన కలత చెందినట్లు కనిపించలేదు. తరువాత నెమ్మదిగా ఒకసారి పొగ పీల్చి ఇలా అన్నారు:

"మనమందరమూ ప్రకృతికి బానిసలం. ఈ ప్రకృతి అధినేత భగవంతుడు మాత్రమే. ఆయన ఇచ్ఛ మేరకు నిర్వర్తిస్తాడు. ఈ క్షణంలో ఆయన ఒక రూపం దాల్చవచ్చు. లేదా ఒక డజను రూపాలు దాల్చవచ్చు; నచ్చిన రూపంలో రావచ్చు. మనం ఆయనను ఎలా పరిమితం చేయగలం?"

ప్రశ్నలు అడిగి, జవాబు పొంది, సందేహాలను నివృత్తి చేసిన సంఘటనలు కోకొల్లలంటే, జవాబివ్వకుండానే సందేహాలను నివృత్తి చేసిన సంఘటనలూ స్వామీజీ జీవితంలో జరిగాయి. స్వామీజీ ఈ కాలఘట్టంలోని ప్రసంగాలకు కార్యకర్తగా ఉన్న ఆలెన్ భార్య ఎడిత్ ఆలెన్. ప్రేతాత్మలను ఆవాహన చేసి మాట్లాడే ఒక బృందంలో చేరి, వారి ఉపదేశాల మేరకు కొన్ని సాధనలు అనుష్ఠించడంతో ఎడిత్ ఆరోగ్యం దెబ్బతిని, మనఃస్థితి కూడా క్షీణించే స్థితికి దిగజారింది. దాదాపు రెండేళ్లు ఏ నమ్మకమూ లేకుండా బాధపడ్డ ఎడిత్‌ని స్వామీజీని దర్శించుకోమని ఆలెన్ ప్రోత్సహించాడు.

మౌన గురువు

ఎడిత్ ఒక రోజు సాయంత్రం స్వామీజీ వద్దకు వెళ్లినప్పుడు మర్నాడు ఉదయం తీరికగా రమ్మన్నారు స్వామీజీ. మర్నాటి గురించి ఆలోచిస్తూ రాత్రి బాగా ప్రొద్దుపోయే దాకా నిద్రపోకుండానే గడిపింది ఆమె. స్వామీజీని అడగడానికి అనేక ప్రశ్నలను ఆమె ఆలోచించి పెట్టుకొంది. మర్నాడు ఉదయం వెళ్లినప్పుడు, స్వామీజీ బయటకుపోతున్నారనీ, ప్రస్తుతం ఎవరినీ చూడరనీ హౌస్‌బరో తెలిపింది. కాని జీవిత సమస్యలతో కొట్టుమిట్టాడుతూ మరెవరూ కాపాడలేని

అధోగతిలో స్వామీజీయే శరణాగతి అనుకొని వచ్చిన ఎడిత్ అంత సులభంగా వెనుదిరుగదలచుకోలేదు. "ఇప్పుడు నన్ను కలుసుకొంటానని ఆయన చెప్పారు. కనుక ఆయన నన్ను కలుసుకొంటారు" అంది ఎడిత్ దృఢంగా. చివరికి ఆమెను మేడ మీద గదిలో కూర్చోబెట్టింది హాన్స్‌బరో.

కాసేపటికి స్వామీజీ గదిలోకి వచ్చారు. కిటికీ ప్రక్కనున్న ఒక కుర్చీలో కూర్చుని ఆయనకే సొంతమైన గాంభీర్యంతో సంస్కృత శ్లోకాలను ఉచ్చరించ సాగారు. తరువాత ప్రశాంతంగా ఎడిత్ వైపు తిరిగి, "ఏమమ్మా?" అని అడిగారు. అంతే, ఎడిత్ ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది. ఆమె అంతరాంతరాళాల్లో ఎక్కడో ఒక ద్వారం ఠక్కున తెరచుకొన్నట్లయింది. ఎక్కణ్ణుంచో ఏడ్పు వచ్చింది; కళ్లు ధారకట్టగా వెక్కివెక్కి ఏడ్వనారంభించింది. స్వామీజీ మౌనముద్ర దాల్చారు. అరగంటసేపు ఎడిత్ విలపించింది. స్వామీజీ ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడలేదు. చివరికి, "రేపు ఇదే సమయంలో రా" అన్నారు. ఎడిత్ వెళ్లిపోయింది. "ఆయన సాన్నిధ్యం నుంచి బయలుదేరినప్పుడు నా ప్రశ్నలన్నింటికీ జవాబులు నాలోనే లభించాయి. నా సమస్యలు పూర్తిగా తొలగిపోయాయి. నేను ఆయనను ఏమీ అడగలేదు, ఆయన కూడా నాతో ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఆ రోజు బయటకు వచ్చి ఇంటికి పోతున్నప్పుడు వీథిలో పడివున్న గులకరాళ్లన్నీ అనేక వర్ణాలలోని ఒక రకం రత్నాల్లా (opal) ప్రకాశించాయి. ఎలాగో ఇంటికి వచ్చిపడ్డాను. ఆ రోజు జీవితంలో స్వర్ణమయ దినంగా భాసిల్లింది" అంటూ కాలాంతరంలో ఎడిత్ తెలిపింది. ఆ తరువాత కూడా ఒకటి రెండు రోజులు ఎడిత్ స్వామీజీని ఏకాంతంలో కలుసుకొన్నది. అప్పుడు స్వామీజీ ఆమెకు ధ్యానం, ప్రాణాయామ అభ్యాసాలు నేర్పించారు.

సామాన్యంగా ఉదయకాలపు తరగతులు ముగియగానే స్వామీజీ వంట పనిలో నిమగ్నులయ్యేవారు. సామాన్యంగా ఆయన పులావు తయారుచేసేవారు. అతికొద్దిమందిని మాత్రమే వంటగదిలోకి రానిచ్చేవారు. వారు ఆయనకు సహాయపడడం అరుదు. కాని ఆయన సన్నిధిలో ఉండడమే గొప్ప అనుభవం. తమ సన్నిధిలో ఉండడం ద్వారా వారికి ఇంకా కొన్ని విషయాలు తెలుపాలని తాము అనుకొన్నవారిని మాత్రమే సహాయం చేయడానికి వంట గదిలోకి ఆయన అనుమతించేవారు. అలా అదృష్టవంతులైన కొందరిలో ఎడిత్ కూడా ఉంది. ఆ సమయాల్లో స్వామీజీ మాట్లాడిన విషయాల గురించి కొన్ని క్లుప్త వివరాలు ఆమె వదలి వెళ్లింది.

ఒక రోజు స్వామీజీ గీత 18.16 వ శ్లోకాన్ని మృదుమధురంగా ఉచ్చరించి దాని అర్థం వివరించారు: "భగవంతుడు సర్వభూత హృదయాలలో నెలకొని వాటిని తన మాయ వలన - యంత్రం మీద నిలుపబడిన వాటిలా - తిరిగేటట్లు చేస్తాడు." దీనిని వివరిస్తూ స్వామీజీ ఇలా అన్నారు:

లోకం పాచికలాట

"ఇప్పుడు మనం చూస్తున్న సంఘటనలన్నీ మునుపు జరిగిపోయినవే. ఆటగాడు పాచికలు వేస్తాడు. అంకెలు వస్తాయి. ఒకే విధమైన సంయోగం అనేక సమయాల్లో రావచ్చు. జీవితమూ అంతే. చక్రం తిరుగుతున్నది - ఒకసారి జరిగిందే మళ్లీ జరుగుతోంది. అదిగో ఆ కుండ, ఆ గ్లాసు, ఉల్లిపాయ, ఈ బంగాళాదుంప - అన్నీ మునుపు ఒకసారి ఇదే చోట ఇట్లే ఉన్నాయి. ఇప్పుడు అదే సంయోగంలో మళ్లీ ఇక్కడ ఉన్నాయి. మనం ఏం చేయగలమమ్మా! జీవితచక్రంలో మనలను ఉంచి త్రిప్పుతున్నది ఆయన కదా!"

ఎడిత్ ఇలా అంది: "స్వామీజీ ఈ రోజుల్లో దేహం నుండి విముక్తి పొందడానికి ఎంతో వ్యాకులత చెందారు. 'కాని నేను మళ్లీ ఒకసారి రావలసి ఉంది' అని ఆయన ఒకసారి చెప్పారు. దీనిని వివరిస్తున్నప్పుడు, 'తాము వచ్చినప్పుడు మళ్లీ నేనూ రావాలని శ్రీరామకృష్ణులు ఒకసారి నాతో చెప్పారు' అని తెలిపారు. వెంటనే నేను, 'ఆయన చెప్పారనా మీరు రావడం?' అని అడిగాను. అందుకు స్వామీజీ, 'ఆయన లాంటివారి శక్తి అనంతం' అన్నారు."

'మళ్లీ వస్తాను'

ఇలాంటి భావనను స్వామీజీ పాసడేనాలో ఉన్నప్పుడు కూడా ఒకసారి వ్యక్తం చేశారు: "200 సం॥ తరువాత తాము మళ్లీ ఒకసారి వస్తానని శ్రీరామకృష్ణులు చెప్పారు. నేను ఆయనతో వస్తాను. యజమాని వస్తున్నప్పుడు ఆయన తన మనుషులనే తోడ్కొని వస్తాడు కదా, అదే విధంగా!"

ఎడిత్ స్మృతులు కొనసాగాయి: "స్వామీజీ అనేక పరిమాణాలున్న వ్యక్తి. దానిని వర్ణించడం అంత సులభం కాదు. కొన్ని సమయాల్లో వేదాంత కేసరిలా విరాజిల్లే ఆయన కొన్ని సమయాల్లో బాలునిలా వ్యవహరిస్తారు. కాని నాతో ఆయన సదా ఓర్పుగల, ప్రేమగల తండ్రిగా మెలగారు. నేను చెప్పే విషయాలు ఓర్పుతో విన్నారు. తమను 'స్వామీజీ' అని సంబోధించవద్దనీ, 'బాబాజీ' అని సంబోధించమనీ ఆయన చెప్పారు. బాబాజీ అంటే భారతదేశంలో సన్న్యాసిని

మాత్రమే గాక, తండ్రిని సంబోధించడానికీ యుక్తమైన మాట. కొన్ని సమయాల్లో ఆయన ప్రేమమయమూర్తియైన తల్లిగా కూడా నాకు కానవచ్చారు.

“ఆయన క్యాలిఫోర్నియా నుంచి బయలుదేరే ముందు నాతో, ‘మళ్లీ నీకు మానసిక సమస్యలో, మరే ఇతర సమస్యలో ఎదురైతే నన్ను పిలువు! ఎక్కడున్నా నేను నీ పిలుపు వింటాను’ అని వాగ్దానం చేశారు. దానిని జీవితంలో అనేకసార్లు చవిచూశాను.”

48 అమెరికాలో కొనసాగిన రోజులు

మనం అసత్యం నుంచి సత్యానికి పోవడం లేదు. అందుకు మారుగా సత్యం నుంచి సత్యానికి పోతున్నాం. ఫలానా పని ఇలా చేస్తున్నా రంటూ ఎవరినీ తప్పుపట్టకూడదు. ఎందుకంటే ఆ సమయంలో వారు తమ శక్తి మేరకు మంచినే చేస్తున్నారు కనుక.

— **స్వామి వివేకానంద**

శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో జీవితం స్వామీజీకి చక్కని మానసిక ప్రశాంతతను కల్పించింది. ఆయన మనస్సు అనేక మార్పులకూ, అనేక నిమ్నోన్నతాలకూ గురియై వ్యవహ రించిందని ఆయన లేఖల నుండి అవగతమవుతుంది. లాస్ ఏంజెల్స్ నుండి ఆయన వ్రాసిన లేఖలలో ఒక రకమైన నిరాశా నిస్పృహలను చూడవచ్చు. శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో నుంచి వ్రాసిన లేఖలు ఆయన మానసిక ప్రశాంతతను ప్రతిఫలింపజేస్తున్నాయి. అక్కణ్ణుంచి ఆల్మేడా వెళ్లి అక్కడ నుంచి వ్రాసిన లేఖలు ఆయన ఒక రకమైన ఆనంద పారవశ్యంలో లయించినట్లు స్పష్టంచేస్తున్నాయి.

మారుతున్న మానసిక తరంగాలు

లాస్ ఏంజెల్స్ లేఖల నుంచి:

"ఎప్పుడూ నా స్వకీయ బాధలనే తలపోస్తూ ఇతరులను లక్ష్యపెట్టడం లేదు. నా కోసం ప్రార్థించు. బాధపడడానికి నాకు శక్తి కలగాలని దృఢమైన సంకల్పాలను పంపించు."[1] "నేను నిజంగా మృగప్రాయుడిగా ఉన్నాను. కాని నాలోని మార్దవ లక్షణమా! – అది నా లోపం. అది ఎంత తక్కువగా ఉంటే అంత మంచిది. అయ్యో అది నా బలహీనత. నా కష్టాలన్నీ దాని మూలంగా ఏర్పడినవే."[2]

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 287.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 288.

శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో లేఖల నుంచి:

“గడచిన రెండు సంవత్సరాల నుంచి వాటిల్లిన యాతనలు నాకు అనేక విధాల గుణపాఠాలైనాయి. మనం అనుభవిస్తున్నప్పుడు ఇక తరణోపాయం లేనట్లు తోచినా, పర్యవసానంలో వ్యాధి, దురదృష్టం అనేవి మనకు మంచినే కలిగిస్తాయి. నేను అనంతమైన వినీలాకాశాన్ని, మేఘాలు నా మీద గుమిగూడ వస్తాయి. కాని నేను అఖండ వినీలాకాశాన్నే. ప్రశాంతత నాకూ, ప్రతి వ్యక్తికీ స్వభావసిద్ధమని నాకు తెలుసు. ఆ ప్రశాంతతను చవిచూడ సుఖదుఃఖాలతో కూడుకొన్న మాయా స్వప్నాలు – వీటి వలన ఏం ప్రయోజనం? నా స్వప్నాలు అంతరిస్తున్నాయి. ఓం తత్సత్!”[1]

“ఊహాతీతమైన ప్రశాంతతను పొందుతున్నాను. ఆ శాంతి సుఖం కాదు, దుఃఖమూ కాదు. అది సుఖదుఃఖాలకు అతీతం... గత రెండేళ్లుగా నేను శారీరకంగాను, మానసికంగాను మృత్యులోయలో పయనించడం, దీనికి సాయ పడింది. నే నిప్పుడు విషయాలను వాటి యథార్థ స్థితిలో, ప్రతిదాన్ని ఆ ప్రశాంతతలో, వాటి పరిపూర్ణ స్థితిలో చూడగోరుతున్నాను... అనేక జన్మల, స్వర్గాల, నరకాల పరంపరల నుండి మనం ఇక్కడ ఉండి నేర్చుకోవలసిన మహోత్తమమైన గుణపాఠం ఇదే – తన ఆత్మ తప్ప కోరదగింది, వాఛించదగింది మరొకటి లేదు... నే నిప్పుడు దాన్ని నిత్యం సాక్షాత్కరించుకొంటున్నాను. అవును, నేను ‘ముక్తుణ్ణి’, ముక్తుణ్ణై ఉన్నాను. నేను ఏకమేవ (ఒక్కణ్ణే)! నేను అద్వితీయుణ్ణి (రెండవది లేని వాణ్ణిగా ఉన్నాను).[2]

ఈ లేఖ మలిమాటగా స్వామీజీ వ్రాసింది ఆయన అత్యున్నత స్థితికి అద్భుతంగా అద్దం పడుతుంది:

“నే నిప్పుడు యథార్థంగా ‘వివేకానందుణ్ణి’ కాబోతున్నాను. నువ్వు కీడును ఎన్నడైనా అనుభవించావా? హా! హా! పిచ్చిపిల్లా, సర్వం మంచిదే. అర్థం లేని ప్రసంగం. కొంత మంచి, కొంత చెడు. నేను మంచిని అనుభవిస్తాను; కీడునూ అనుభవిస్తాను, నేను ఏసుక్రీస్తుగా ఉన్నాను, ‘జూడాస్ ఇస్కారియట్’[3]గా ఉన్నాను.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 323–324.

2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 326–327.

3. ఏసుక్రీస్తు శిష్యులలో ఒకరు. అంతఃపుర కాపలాదారుల నుంచి డబ్బు పుచ్చుకొని, ఏసుక్రీస్తును చూపించి, ఆయనను శిలువ వేయడానికి కారణభూతుడు.

రెండూ నా క్రీడే, నా వినోదమే... మంచి రానీ, చెడు రానీ రెంటికీ స్వాగతమే. ఈ విశ్వం నా చెవుల వద్ద దొర్లిపోతే నాకేం? ఊహాతీతమైన శాంతిని నేను. అర్థం చేసుకోవడం మనకు మంచి లేక కీడును మాత్రమే ఇస్తుంది. నేను అతీతుణ్ణి. నేను ప్రశాంతిని.[1]"

శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కోలో స్వామీజీ చేసిన ప్రసంగాలు ఇంతటి అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితిలో నుంచి చేసినవని ఆ ప్రసంగాలను చదివినప్పుడు మనకు స్పష్టంగా అవగతమవుతుంది.

కాని మారుతున్న మానసిక స్థితులకు అతీతంగా, ఆయన ఎప్పుడైనా సరే సమాధిస్థితిలో మగ్నమయ్యే అత్యున్నత స్థితిలోనే సదా ఉంటూ వచ్చారని, ఆయనతో సహజీవనం చేసిన పలువురి స్మృతులు తెలుపుతున్నాయి. ఆయన ఎంతసేపు నిద్రిస్తారని సామాన్యంగా ఎవరికీ తెలియదు. కాని ఆయన చాలా తక్కువసేపు మాత్రమే నిద్రించేవారు. అర్ధరాత్రి, అతి వేకువజామున చాలాసేపు ధ్యానం చేసేవారు. ఆయన గాంచిన దృశ్యాలేమిటి, పొందిన అనుభూతులేమిటి? ఆయన ఎన్నడూ వ్యక్తం చేసింది లేదు.

స్వామీజీ గాంచిన దృశ్యం

ఈ విధంగా సదా అంతర్ముఖ స్థితిలోనే ఉన్నప్పటికీ స్వామీజీ ఎవరినీ ఉపేక్షించలేదు. అన్ని రకాల వారినీ కలుసుకొన్నారు. అందరితో మైత్రీభావంతో మెలగారు. ఎడిత్ ఇలా వ్రాస్తున్నది: "ఆయన సర్వులనూ అభిమానించారు. ఆయన మూర్తీభవించిన కారుణ్యం. మనుషులలో ఎలాంటి వ్యత్యాసాన్నీ ఆయన చూడలేదు. అంతెందుకు, మనుషులకూ తక్కిన ప్రాణులకూ మధ్య కూడా ఆయన ఎలాంటి తారతమ్యాన్ని గాంచలేదు. ఆయనకు సంబంధించినంత వరకు మనిషీ, బాతూ ఒక్కటే. ఆయనకు అన్నింట్లోనూ భగవంతుడే కనిపించాడు. ఆయన జీవితమూ, కార్యాచరణా ఆ దృశ్యానికి అద్దం పడతాయి. తద్వారా ఆయన ఒక మహోన్నత బోధననిచ్చారు. అది – ఎవరినీ ద్వేషించకుండడం."

స్వామీజీ తరచూ ఇలా చెప్పేవారు: "మనం అసత్యం నుంచి సత్యానికి పోవడం లేదు. అందుకు మారుగా సత్యం నుంచి సత్యానికి పోతున్నాం. మన దృశ్యం ఇలా ఉండాలి. ఫలానా పని ఇలా చేస్తున్నారంటూ ఎవరినీ తప్పు పట్ట కూడదు. ఎందుకంటే ఆ సమయంలో వారు తమ శక్తి మేరకు మంచినే చేస్తున్నారు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 327.

కనుక. పదునైన కత్తి పసివాడి చేతికి అందితే దానిని అతడి నుంచి లాక్కోవడానికి ప్రయత్నించకండి. అతడి చేతికి ఒక ఆపిల్ లేదా ఒక బొమ్మ ఇవ్వండి. కత్తి క్రింద పడేస్తాడు. నిప్పును తాకితే కాలుతుంది. మనం అనుభవాల నుంచి నేర్చుకొంటున్నాం."

నచ్చని వారు

ఎడిత్ స్మృతులు కొనసాగాయి: "స్వామీజీకి నచ్చనివారు ఎవరైనా ఉంటారా? ఉన్నారు. ఆయన మనుషులను విభేదంతో చూశారు. ఒక వ్యక్తి నిజాయతీపరుడు, సజ్జనుడు, కాని కొన్ని పరిధుల్లో తనను నియంత్రించుకొని పురోగమించడానికి ఎలాంటి ప్రయత్నమూ చేయడు. మరొకడు పాపి, దుర్మార్గుడు, కాని తన పాపాల మూలంగానూ, దుర్మార్గం మూలంగానూ జీవిత పాఠాలను నేర్చుకొని పురోగమించే వాడు. ఈ ఇద్దరిలో స్వామీజీకి రెండవ వ్యక్తి నచ్చాడు. 'స్వామీజీకి నచ్చని వారు ఎవరైనా ఉన్నారంటే, వారు అతి కోమల హృదయులు! వారి వలన ఎలాంటి ప్రయోజనమూ ఉండదని ఆయన పరిగణించారు. 'ఏదైనా చేయండి, దుష్టకార్యమైనా ఫరవాలేదు. కాని ఏదైనా చేయండి!' 'సజ్జనుడిగా ఉండు, సజ్జనుడిగా ఉండు' అంటూ అందరూ నినాదం చేస్తున్నారు. కాని నే నెందుకు సజ్జనుడిగా ఉండాలి? అని స్వామీజీ ప్రశ్నించే వారు."

అంతరంగమే ప్రధానం

బాహ్య ఆకృతి, బాహ్య సౌందర్యం, బాహ్య కార్యాచరణ లాంటి బాహ్య విషయాలకే పాశ్చాత్యదేశాలలో ప్రాధాన్యం. కాని స్వామీజీ బాహ్య విషయాలను అప్రధానంగా పరిగణించేవారు. ఇది కొన్ని సమయాలలో వారిని ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తడమూ, స్వామీజీని ఆనందింప జేయడమూ కద్దు. అదే సమయంలో అందరికీ ఒక గుణ పాఠమూ నేర్పుతుంది. ఒక రోజు స్వామీజీ, ఎడిత్ ఊరగాయ కొనడానికి ఒక దుకాణానికి వెళ్లారు. అక్కడ ఉప్పునీటి తొట్టెలో ఊరగాయ నిల్వ ఉంచారు. దానిలో నుంచి ఊరగాయను చెక్క గరిటెతో తీసి, సన్నని కాగితపు పళ్లాలలో వేసి ఖాతాదారులకు ఇస్తారు. స్వామీజీ దానిని చేతిలో ఉంచుకొన్నారు. తిరిగి వస్తున్నప్పుడు ఉప్పునీరు ఆయన చేతుల మీదుగా కారింది. కించిత్తు కూడా సంకోచించకుండా సంతోషంగా దానిని నాకారు. 'ఓ' అంటూ ఎడిత్ కేకపెట్టింది. బహిరంగ స్థలంలో స్వామీజీ ఇలా అనాగరకంగా ప్రవర్తించడం ఆమెను దిగ్భ్రాంతిలో ముంచెత్తింది. కాని స్వామీజీ కొంచెం కూడా చలించలేదు. ప్రశాంతంగా, "మేడమ్! మీ సమస్యే ఇది. బయట సొగసుగా ఉన్నట్లు ప్రవర్తించాలని మీరు ఆరాటపడతారు.

మీదృష్టిలో అంతరంగం ఎలా ఉన్నదో ప్రధానం కాదు, బాహ్యమే ప్రధానం" అన్నారు.

స్వామీజీతో సహజీవనం చేసే ప్రతి క్షణమూ నేర్చుకోవడానికి ఏదో ఉంటూనే ఉంటుంది. హాస్యానికీ కొరత ఉండదు. దిగాలుపడి ఎవరైనా శోకంతో ఉంటే, "ఆతడిలో ఆధ్యాత్మికత మృగ్యం; బహుశా కడుపు నొప్పి ఉండవచ్చు" అనేవారాయన. ఒకరోజు ఎడిత్‌తో, "మేడమ్! విశాల హృదయం అవసరం. ఎప్పుడూ రెండు మార్గాలను ఉంచుకోండి. అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితులలో నెలకొని ఉన్నప్పుడు నేను, 'శివోఽహం, శివోఽహం; నేనే శివుణ్ణి, నేనే శివుణ్ణి' అంటూ ఉంటాను. కడుపునొప్పితో బాధపడుతున్నప్పుడు, 'అమ్మా, నన్ను దయదలచు' అంటూ ఉంటాను" అన్నారు!

ఆధ్యాత్మికతా? కడుపు నొప్పా?

స్వామీజీ కాస్త స్థూలకాయులు. ఒకరోజు స్థూలకాయులైన సన్న్యాసుల చిత్తరువును చూసి, "చూడండి, ఆధ్యాత్మికవాదులు ఎప్పుడు లావుగానే ఉంటారు, నేను అంతే కదా!" అంటూ వ్యాఖ్యానించి నవ్వారు.

తమతో సహజీవనం చేసే వారి జీవితాలూ, వారి సమస్యలూ అన్నింటినీ సునిశితంగా గమనించడమే కాక అనేక విషయాలను వారిని అడిగికూడా స్వామీజీ తెలుసుకొనేవారు. పిదప భారతదేశంలో గృహస్థ జీవితం గురించి వారికి తెలిపేవారు. సంభాషణలు, భేటీలు జరుగుతున్నప్పుడు అమిత మృదువుగా మాట్లాడేవారు. సాధారణంగా ఆయన మృదుస్వరంలోనే మాట్లాడతారు – ఒక్క సమయంలో తప్ప – అది ఎవరినైనా చీవాట్లు పెట్టేటప్పుడు!

చీవాట్లు!

చీవాట్లంటే పెద్దగా ఊహించుకోనక్కర్లేదు. "నాతో కలసి పనిచేయడానికి జగజ్జనని మూర్ఖులనే ఎంపిక చేసింది", "మూర్ఖులతో కదా నేను జీవించవలసి వచ్చింది!" – ఇవే ఆయన పెట్టే చీవాట్లు! చేయవలసిన వాటిని ఎవరైనా చేయనప్పుడు, "నువ్వు మంచి చేయాలనే అనుకొన్నావు, కాని చేస్తున్నప్పుడు మూర్ఖుడవవుతున్నావు" అనేవారు. స్వామీజీ నుంచి చీవాట్లు తినడంలో అగ్రతాంబూలం మీడ్ సోదరీమణులది, వారిలోనూ మిసెస్ హాన్స్‌బరోది ప్రథమ స్థానం! ఒక రోజు ఆమెకు విందు లభించింది; "నువ్వొక వడగట్టిన మూర్ఖురాలివి, నిన్ను గురించి ఏదైనా చెప్పవలసివస్తే మెదడులేని మూర్ఖురాలివని చెప్పాలి" అంటూ కొనసాగింది. ఆ సమయంలో మిసెస్ ఆస్పినాల్ లోపలికి వచ్చింది. ఆమెను

చూడగానే స్వామీజీ చీవాట్లు ఆపారు. వెంటనే హాన్స్‌బరో, “స్వామీజీ! ఆమె రాకను మీరు పట్టించుకోవద్దు. మీ కోపం తీరకపోతే ఇంకా తిట్టి ముగించండి” అంది.

స్వామీజీ కోపం గురించి హాన్స్‌బరో ఏం అనుకొంది? “ఏనాడూ ఆయన కోపం నన్ను బాధించలేదు. కొన్ని సమయాలలో నాకూ కోపం వచ్చేది, నేను గది నుండి బయటకు వెళ్లిపోయేదాన్ని. ఆయన చీవాట్లు కొనసాగేవి” అనేది హాన్స్‌బరో.

తాము చీవాట్లు పెట్టడం గురించి స్వామీజీ ఏం అనుకొనేవారు? “నేను ఎవరిని ఎక్కువగా అభిమానిస్తానో వారిని ఎక్కువగా చీవాట్లు పెడతాను, అందుకే చీవాట్లు పెట్టిన తరువాత క్షమించమని అడగను” అనేవారు స్వామీజీ. క్షమించమని అడగకపోయినా మరుక్షణమే తమకు వారిపట్లగల ప్రేమను వ్యక్తం చేసే రీతిలో ప్రవర్తించేవారు.

అదే సమయంలో, ప్రతి ఒక్కరూ చేసే పనులను ఎంతో శ్లాఘించేవారు. చిన్న పనులను కూడా అమితంగా ప్రశంసించేవారు. ఈ విషయంలో ఆయన ఎన్నడూ వైదొలగింది లేదు. “ఆ ముగ్గురు సోదరీమణులలో రెండవదైన శ్రీమతి హాన్స్‌బరో ఇక్కడ ఉంది నాకు సాయం చేయడానికి. ఆమె పని చేస్తూ, చేస్తూ, చేస్తూనే ఉంది. భగవంతుడు వారిని ఆశీర్వదించు గాక! ఆ ముగ్గురు సోదరీ మణులు, ముగ్గురు దేవతలు. కాదా మరి? అలాంటి వారిని అక్కడక్కడ దర్శించ డమే ఈ అనర్థ జీవితానికి ప్రయోజనం”[1] అంటూ మీడ్ సోదరీమణులను గురించి స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

తన కుమార్తెయైన డోరథీ పట్ల హాన్స్‌బరోకు ఎంతో ప్రేమ. స్వామీజీ కొన్ని సమయాలలో దీనిని గురించి హాన్స్‌బరోను హెచ్చరించడం కద్దు. స్వామీజీతో

హాన్స్‌బరో విచిత్ర అనుభవం

శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కోలో బస చేసి ఆయనకు అవసరమైన సహాయాలు చేసిన రోజుల్లో అనేకసార్లు హాన్స్‌బరో పాసడేనాలోని తన ఇంటికి వెళ్లి కుమార్తెను చూసి రావాలనుకొంది. ఒక రోజు పెట్టేబేడా సర్దుకొని బయలుదేరింది. హఠాత్తుగా ఒక కంఠస్వరం, “నువ్వు వెళ్లవద్దు, అందుకు ప్రయత్నించకు” అని వినవచ్చింది. వెంటనే ఎక్కణ్ణుంచో హాన్స్‌బరోకు విపరీతమైన అలసట కలిగింది! ఒక్క అడుగు కూడా వేయలేని

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 321.

స్థితిలో పెట్టేబేడాను అక్కడే ఉంచి కూలబడిపోయింది! దీన్లో విచిత్రం ఏమిటంటే ఆమెను ఆపింది స్వామీజీ కంఠస్వరం కాదు, ఆయన ఏమీ మాట్లాడకుండా ప్రశాంతంగానే నిలబడి ఉన్నారు. "ఆ స్వరం ఎవరిదో నాకు తెలియదు" అని కాలాంతరంలో హాన్స్‌బరో తెలిపింది.

ట్రామ్ పయనం

ఉదయం పూట తరగతులు లేని రోజుల్లో స్వామీజీ హాన్స్‌బరోతో బయటకు వెళ్లేవారు. దుకాణాలు, సంతలు, బహిరంగ స్థలాల లాంటి అన్ని చోట్లకు వెళ్ల డంలో ఆయన ఉత్సుకత చూపారు. ట్రామ్‌లలో వెళుతున్నప్పుడు తిన్నగా కూర్చునేవారు. చేతికర్రను ముందు నిలబెట్టి, దాని మీద రెండు అరచేతులను ఒకదానిపై ఒకటిగా ఉంచేవారు. ప్రయాణం చేస్తున్నప్పుడు కొన్ని సమయాలలో కూనిరాగంలో పాడేవారు. ఉద్యానం, ప్రదర్శన, పక్షుల శరణాలయం లాంటి అన్ని చోట్లూ తిలకించి, ఆనందించారు. కాని కొన్ని దృశ్యాల కన్నా మనిషి, ఆతడి హస్తకౌశలమే ఆయనను అమితంగా ఆకట్టుకొన్నాయి. "అనేక చోట్లకు వెళ్లి ఆయన చూసినప్పటికీ, ఫలానా చోటును చూసే తీరాలనే ఆకాంక్షతో ఆయన ఏ చోటికీ వెళ్లలేదు. అన్ని చోట్లకూ వెళ్లారు. కాని ఏ చోటూ ఆయనకు సొంతం కాదు, ఎవరూ ఆయనకు అన్యులుకారు. ఏ చోటు అయినా వెళ్లి చూసినప్పుడు, ఈ చోటు, ఆ చోటు, ఈ వస్తువు, ఆ వస్తువంటూ విడివిడిగా చూడడంలో ఆయనకు ఉత్సుకత లేదు. మొత్తం మీద ఆ చోట్ల గుండా ఒకసారి వెళ్లివస్తారు. ప్రక్కనున్న దేనిని గురించీ కలత చెందకుండా ఒక పక్షి ఎగిరిపోతున్నట్లుగా ఉంటుందది" అంటూ హాన్స్‌బరో వ్రాస్తున్నది.

'వృద్ధుని'లా!

హాన్స్‌బరో టిప్పణులు (notes) తెలిపే మరొక సమాచారం ఇక్కడ చూద్దాం. అది స్వామీజీ అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితి. ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో ఆహార ప్రాధాన్యం గురించి స్వామీజీ అనేక ప్రసంగాలలో ప్రస్తావించి ఉన్నారు. పావన జీవితం గడపనివారు తాకిన ఆహారాన్ని శ్రీరామ కృష్ణులు తిరస్కరించడం గూర్చి ఇంతకు క్రితమే చూశాం. స్వామీజీ అంతటి స్థితిలోనే ఉన్నారని హాన్స్‌బరో టిప్పణులు తెలుపుతున్నాయి.

ఒకసారి స్వామీజీకి ఛార్లస్ పి. నీల్సన్ అనే వ్యక్తి ఒక హోటల్లో విందు ఇచ్చాడు. మిసెస్ హాన్స్‌బరో, మరో ఒకరిద్దరు కూడా వెళ్లారు. అందరూ భోజనానికి కూర్చున్నారు. సేవకుడు వచ్చి అందరికీ అభివాదం చేసి వడ్డించ నారంభించాడు. ఆతణ్ణి చూడగానే స్వామీజీకి ఆతడు తాకిన దేదీ తినలేనని పించింది. దాంతో ఆయన ఏమీ తినలేకపోయారు. విందు ఇచ్చిన నీల్సన్‌కు

నిరాశ కలిగింది. ఎవరికీ ఏదీ అర్థం కాలేదు. ఆ సేవకుడు అపవిత్రుడు, అందుకే తాను భోజనం చేయలేకపోయానని కాలాంతరంలో స్వామీజీ తెలిపారు.

మరొకసారి కూడా ఈ విధంగానే జరిగింది. స్వామీజీ, హాన్స్‌బరో ఒక ఫ్రెంచ్ హోటల్‌కు వెళ్లారు. రొయ్యల వేపుడు వడ్డించారు. అక్కడ కూడా స్వామీజీ తినడానికి సంకోచించారు. ఆ తరువాత జరిగింది ఏమిటో హాన్స్‌బరో ఇలా చెప్పింది: "మొత్తం మీద ఏదో రకంగా స్వామీజీ భోజనం ముగించారు. కాని ఇంటికి తిరిగి వచ్చాక వాంతి చేసుకొన్నారు. వెంటనే నేను 'ఆ వేపుడు అంతే, సులభంగా జీర్ణం కాదు' అన్నాను. అందుకు స్వామీజీ, 'అది కాదు. వండిన వ్యక్తి అపవిత్రుడు. నేను రానురానూ ఆ వృద్ధునిలా అయిపోతున్నాను. ఇలాగే సాగితే నేను అద్దాల గూటిలోనే జీవించవలసి వస్తుంది కాబోలు' అన్నారు." "ఆయన 'వృద్ధు'డని పేర్కొన్నది శ్రీరామకృష్ణులనే. అపవిత్రులు తాకిన దేనినీ ఆయన స్వీకరించలేరు. ఆయన శరీరం దానిని తిరస్కరిస్తుంది" అంటూ వివరిస్తున్నది మేరీ లూయీ బర్గ్.

మార్చ్ నెల నుంచి స్వామీజీ శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కోలో మనస్సు, మనస్తత్త్వ సంబంధమైన, రాజయోగానికి సంబంధించిన ప్రసంగాలు చేశారు. "ముక్తి మార్గం" అనే విషయాంశం మీద ఒక రోజు ప్రసంగించారు. ఆ ప్రసంగం ముగిసే సమయంలో, "రేపు నేను 'మనస్సు : దాని శక్తులు, అవకాశాలు' అనే విషయాంశం మీద ప్రసంగించబోతున్నాను. వచ్చి వినండి. దానిలో విశేషమైన ఒక వార్త మీకు చెబుతాను. అవును, ఒక బాంబు విసురుతాను" అన్నారు. ఇలా చెప్పి ముఖారవిందాన చిరునవ్వు వికసించగా శ్రోతలను ఒకసారి పరికించారు. తరువాత చేతులను ఆడిస్తూ, "రండి, అది మీకు మంచి చేస్తుంది" అన్నారు.

'బాంబు విసురుతాను!'

మర్నాడు సభామండపం జనంతో క్రిక్కిరిసిపోయింది.. "స్వామీజీ బాంబు విసరనే విసిరారు. జనం మనస్సులో పడి, ఒక గొప్ప ప్రభావం చూపే రీతిలో మాటల – బాంబును ఎలా విసరడమో ఆయనకు కరతలామలకం" అంటున్నాడు రోడీమల్. అలా ఆయన విసరిన బాంబు ఏమిటి? పావనత్వం, పవిత్రత, శీలం, సత్ప్రవర్తన లాంటి భావనలను నొక్కివక్కాణించడమే ఆ బాంబు! ఇవి పాశ్చాత్య దేశస్థులకు తెలిసిన విషయాలే. కాని వారికి వాటి పూర్తి పరిమాణం, భారతీయ వైఖరి లాంటివి క్రొత్త. కామాన్ని ఆమూలాగ్రం నియంత్రించవచ్చు అనడంలో

పాశ్చాత్య విజ్ఞానం ఆసక్తి చూపడం లేదు; క్యాథలిక్ తత్త్వం, స్వీకరించినప్పటికీ అంతగా నిర్బంధించడం లేదు. స్వామీజీ యథార్థాన్నే మాట్లాడారు:

"ఆ రోజు ఒక హైందవ యువకుడు నన్ను చూడడానికి వచ్చాడు. అతడి ఆరోగ్య స్థితి బాగాలేదు. మాటల్లో అతడు, 'బ్రహ్మచర్యం తదితరాలన్నీ అసత్యం. అది అసాధ్యం, అది ప్రకృతి నియమానికే వ్యతిరేకమని దేశంలోని వైద్యులు అభిప్రాయపడుతున్నారు' అన్నాడు. నేను అతడితో, 'పో, భారతదేశానికి తిరిగి వెళ్లు. నీ పూర్వీకుల ఉపదేశాలు చదువు. అది సాధ్యమని వేలాది సంవత్సరాలు వారు బోధించడమే కాక, జీవించే చూపారు' అన్నాను."

ఈ సమయంలో స్వామీజీ వర్ణనాతీతమైన విసుగుతో శ్రోతలను ఒకసారి పరికించారు. ఆ తరువాత ఉరుములా గర్జించారు:

"ఈ దేశపు వైద్యులారా! కామాన్ని నియంత్రించడం ప్రకృతి నియమానికి విరుద్ధమని మీరు చెబుతున్నారు. పాపం, ఏం చెబుతున్నారో మీకు తెలియడం లేదు. శీలం అంటే ఏమిటో మీకు అర్థం కాదు. మీరు పశుప్రాయులు! పశు ప్రాయులు! పశువులలా జీవించే మీరు ఇంతకన్నా ఏం చెప్పగలరు?"

తాము చెప్పడానికి ఏదైనా వ్యతిరిక్త అభిప్రాయాలు ఉన్నట్లయితే చెప్పవచ్చు నని సవాలు చేస్తున్న వైఖరిలో శ్రోతలను స్వామీజీ ఒకసారి తేరిపార చూశారు. అంతా నిశ్శబ్దం ! ఎవరూ నోరు విప్పడానికి సాహసించలేదు. ఆ సభలో కొందరు వైద్యులు కూడా ఉన్నారని చెప్పడం గమనార్హం. అంతేగాక ఆ 19 వ శతాబ్దంలో కామం, శీలం, శారీరక సంబంధం లాంటి మాటలను బట్టబయలు చేసి మాట్లాడ డానికి జనం సంకోచించారు. "ఈ విషయాంశం మీద బాహ్యా ప్రసంగాలను ఈ దేశంలో ఆదరించరు" అని స్వయంగా స్వామీజీ వచించడం కద్దు. అది తెలిసీ ఆయన వాటి గురించి ప్రసంగించారు. స్వామీజీ ప్రసంగం విని అనేకులు ముఖం చిట్లించారు. ఆ తరువాత అనేకులు ఆయన ప్రసంగాలకు రావడం మానుకొన్నారు. కొందరు, స్వామీజీ ఈ మేరకు మాట్లాడి ఉండకూడదని ఆయనకు సలహాలిచ్చారు.

కాని స్వామీజీ దేనినీ ఖాతరు చేయలేదు. అంతేగాక; అవసరమైన చోట్ల ఆయన అదే రీతిలో ప్రసంగాలు కొనసాగించారు. ఒకసారి 'మనః సమైక్యత' అనే అంశం మీద ప్రసంగిస్తున్నప్పుడు, ఒక వ్యక్తి ఆయనతో తాత్త్విక ప్రసంగాలు కావాలని అడిగాడు. అప్పుడు కూడా స్వామీజీ, "మీకు తాత్త్వికత కావాలా? అలా అయితే బాంబులు ఎదుర్కోవడానికి సిద్ధంగా

మళ్లీ బాంబులు!

ఉండండి" అన్నారు. అదే విధంగా ఆయన కొనసాగించిన 'ప్రకృతి – మనిషి,' 'ఆత్మ – భగవంతుడు', 'గమ్యం' లాంటి ప్రసంగాలు పాశ్చాత్య తాత్త్విక భావనలను కూకటివ్రేళ్లతో కదలించి వేసేవిగా భాసిల్లాయి. తమ మత సిద్ధాంతాలు కూకటి వ్రేళ్లతో కదలిపోవడం చూసి శ్రోతలు విస్మయులవడం స్వామీజీకి నవ్వు తెప్పించింది. కొన్ని సమయాల్లో పళ్ళు బిగించి నవ్వును ఆపుకోవలసి వచ్చేది!

"నేను అనంతమైన ఆత్మను; ప్రకృతికి నాథుడను కాని బానిసను కానని నాకు తెలుసు. భేదాభేదాలకూ, దేశకాల కారణాలకూ అతీతుడనైన నేను, నేనే 'సోఽహం'.!"[1]

"శాస్త్రాలు లేవు. నేర్పించేవారు లేరు, దేవతలు లేరు, దేవాలయాలు, పూజారులు, దేవతలు, అవతారాలు, అంతెందుకు భగవంతుణ్ణే వదలిపెట్టండి. ఇంతవరకు ఉన్న సమస్త దేవతలూ నేనే!"

– స్వామీజీ ఇలా ప్రసంగిస్తున్నప్పుడు సభాసదులు స్తంభించిపోయి కూర్చుని ఉంటారు. "నేను పాపిని", "నేను అజ్ఞానిని" అంటూ చెప్పబడిన భావనలనే విన డానికి అలవాటుపడిన వారికి ఈ భావనలు విభ్రాంతిని కలిగించి ఉంటాయన డంలో సందేహం లేదు. ఇలాంటి ఒక ప్రసంగంలో ముందు వరుసలో కూర్చుని ఉన్న వృద్ధుడొకరు లేచి నిలబడి, "అయ్యో! ఎంత తొందరగా పూర్తవుతుందో అంత తొందరగా ఇక్కణ్ణుంచి తప్పించుకోవాలి" అంటూ తన చేతికర్రను వేగంగా ఊనుస్తూ నడచి బయటకు వెళ్లిపోయాడు. స్వామీజీ చిరునవ్వుతో ఇదంతా చూస్తూవున్నారు.

తమ ప్రసంగాలలోని కొన్ని భావనలు విని, నేడు వారు కోపగించు కొన్నప్పటికీ మర్నాడు వారు దీనివలన గొప్పలాభం పొందుతారని స్వామీజీకి తెలియకపోలేదు. "సత్యాన్ని నేను దేనితో పోలుస్తానో తెలుసా? అతి గాఢమైన ఆమ్లంతో! ఎక్కడ పడినా ఆ స్థలాన్ని అది దగ్ధం చేస్తుంది – మృదువైన వస్తువులను తక్షణమే నాశనం చేస్తుంది, కఠినమైన రాళ్లవంటి వాటిని కొంత ఆలస్యంగా నశింపజేస్తుంది. కాని ఏదో ఒక రోజు నాశనం చేసే తీరుతుంది .... నేనూ అందజేయడానికి ఒక సందేశం ఉంది. దానిని మృదుమధుర భాషలో మాట్లాడి అందరికీ అందించడానికి నాకు సమయం లేదు. అంతేకాదు, మృదుమధురంగా

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 4, పుట 300.

మార్చడానికి చేసే ప్రయత్నాలు ఒకరిని మోసగాణ్ణిగానే మారుస్తాయి" అని ఒకసారి స్వామీజీ చెప్పారు.

స్వామీజీని 'తుపాను సన్న్యాసి' అని పేర్కొనడం కద్దు. కాని ఇప్పుడు ఆయన ఆ మేరకు ప్రసంగాలు చేయడంలేదు. కాని చేసినవి అంతటి శక్తిమంతమైనవి.

విద్యుదాఘాతం

"శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కోలోనే ఆయన తమ విశిష్ట ఆధ్యాత్మికశక్తిని అభివ్యక్తం చేశారు" అని వ్రాస్తున్నది హాన్స్‌బరో. ఒకే వాక్యంతో సభామండపంలో ఆసీనులైవున్న అందరికీ విద్యుదాఘాతం లాంటి అనుభవాన్ని ఆయన ఇచ్చిన సంఘటన కూడా జరిగింది. "ఒకసారి అందరినీ పరికించారు. తరువాత హఠాత్తుగా 'లేవండి, మేల్కొనండి, గమ్యం చేరేదాకా ఆగకండి' అన్నారు. అక్కడున్న యావన్మందీ తమ శరీరాల్లో విద్యుత్ లాంటి శక్తి ప్రసరించడం గుర్తించారు" అంటున్నది మిసెస్ ఎడిత్ ఆలెన్!

స్వామీజీ తమ ప్రసంగాలకు ముందు ఏదీ తినరు. "అది చింతనాశక్తిని మందగిస్తుంది" అనేవారు స్వామీజీ. ప్రసంగానంతరం తినేవారు. సాధారణంగా ఎవరో ఒకరు ఆయనకు విందు ఏర్పాటు చేసివుంటారు. కొన్ని సమయాలలో ఆయన కూడా కొందరికి విందు ఇవ్వడం పరిపాటి.

"నేడు నాకిష్టమైన విషయాన్ని బోధిస్తున్నాను. ద్వైత భావాన్ని పురస్కరించు కొని ఏర్పడ్డ మూఢవిశ్వాసాలేవీ లేని వాతావరణంలోనే నేను పెరిగి ఉంటే బాగుండే

వేదాంతం ఎందుకు బోధించారు?

దని నా కోరిక"[1] అని తమ "భవిష్యన్మతం వేదాంతమా?" అనే ప్రసంగంలో స్వామీజీ వచించారు. ఆయన ఇష్టపడ్డారు, బోధించారని కాదు దీని తాత్పర్యం. కాలావశ్యకతను గ్రహించ డం వలన ఆయన ఇది చేశారు.

ఇదే ప్రసంగంలో స్వామీజీ తెలిపే మరో భావన ఎంతో ఆలోచింపదగ్గది. ప్రపంచంలోనే అతి ప్రాచీన గ్రంథాలు వేదాలు. ఆ గ్రంథాలు తెలిపే చరమ తత్త్వంగా వేదాంతం పరిగణించబడుతున్నది. కాని అది జీవన మార్గంగా ఇంత వరకు పరిగణింపబడలేదని స్వామీజీ అనుభవపూర్వకమైన అభిప్రాయం:

"నేను గతించిన ఒక మహనీయుని సేవకుణ్ణి. నేను ఆయన దూతను మాత్రమే. ప్రయోగం చేయాలని నా కోరిక. నేను మీకు చెప్పిన వేదాంత బోధనలు నిజానికి ఇదివరలో ఆచరణలో పరీక్షింపబడినవి కావు. వేదాంతం ప్రపంచంలోని

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 87.

తత్త్వశాస్త్రాలలో ఎంతో ప్రాచీనమైనదే అయినా అది సర్వత్రా గ్రుడ్డి నమ్మకాలతోను, సర్వేతరాలతోను కలిసిపోయింది.

"నేను నా తండ్రీ ఒక్కరమే!" అని ఏసుక్రీస్తు వచించాడు. మీరు ఆ మాటను వల్లిస్తారు. అయినా అది మానవాళికి ఉపకరించలేదు. పందొమ్మిది వందల ఏళ్లు గడచినా జనం ఆ మాటను అర్థం చేసుకోలేదు. ఏసుక్రీస్తును మానవాళికి రక్షకుణ్ణి చేశారు. ఆయన దేవుడు. మనం క్రిములం! భారతదేశంలో కూడా అంతే. ప్రతి దేశంలోనూ ప్రతి శాఖకూ ఇలాంటి నమ్మకమే వెన్నెముక. వేల సంవత్సరాలుగా లోకం అంతటా కోట్లమంది జనులకు జగదీశ్వరుని పూజ, అవతారాల పూజ, రక్షకుల పూజ, ప్రవక్తల పూజ ఏర్పడింది. 'మీరు అసహాయులమనుకోండి, దుఃఖ భాగులమనుకోండి; మోక్షం పొందాలంటే మీకు ఫలానా వ్యక్తి అనుగ్రహమో, కొందరి అనుగ్రహమో ఆధారమని భావించండి' అని వారికి నేర్పబడింది. ఇలాంటి నమ్మకాలలో అనేక అద్భుత విషయాలు ఉన్నాయనడంలో సందేహం లేదు. కాని ఎంతయినా మత రంగంలో ఇవి కేవలం శిశుపాఠాలు. వాటి వలన కలిగే మేలు స్వల్పమే. నేటికీ జనం మత్తిల్లి అధఃపతనం చెందుతున్నారు. అయినా ఇలాంటి భ్రాంతిని అతిక్రమించే ధీరాత్ములు కొందరున్నారు. మహాత్ములు ఉద్భవించి, మతంలో ఈ శిశుపాఠాలు తొలగించి, ఆత్మ ఆత్మను ఆరాధించే యథార్థ మతాన్ని స్పష్టంగా, శక్తిమంతంగా నిరూపించే కాలం సమీపిస్తుంది."[1]

స్వామీజీ ఎందుకు వేదాంతం బోధించారో ఇక్కడ స్పష్టంగా చెబుతున్నారు. "నేను దూతను మాత్రమే" అనడంలో ఇది శ్రీరామకృష్ణుల ఆదేశం ప్రకారం జరుగుతున్నదని ఆయన స్పష్టం చేస్తున్నారు. 'ఆత్మ ఆత్మను ఆరాధించే' ఆ కాలం ఎప్పుడు ఆసన్నమవుతుంది?

"ఉన్నదంతా ఆత్మ ఒక్కటే అనే వేదాంతం వ్యాప్తి చెందితే మానవాళి సమస్తం ఆధ్యాత్మికపరమవుతుంది. మరి, అది సాధ్యమా? ఏమో, నాకు తెలియదు. కొన్ని వేల సంవత్సరాల్లో అయ్యే పని కాదు. ప్రాచీన మూఢవిశ్వాసాలన్నీ తొలగిపోవాలి. మూఢవిశ్వాసాలను నిలపడంలోనే మీరంతా ఆసక్తులై ఉన్నారు. అంతమాత్రమే కాదు. 'కుటుంబ సోదరుడు', 'వర్ణ సోదరుడు', 'దేశ సోదరుడు' అనే చుట్టరికాలు ఉన్నాయి. వేదాంత సాక్షాత్కారానికి ఇవన్నీ ప్రతిబంధకాలే. మతం మతంగా ఉండేది ఎంతో కొద్దిమందికే. ప్రపంచమంతటా మత రంగంలో కృషి చేసిన

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 88.

వారిలో అధిక సంఖ్యాకులు రాజకీయోద్యోగులే.... ఇక్కడ నేను ఈ సిద్ధాంతాలను బోధించగలను. కాని మీలో ఎందరు శ్రద్ధతో అంగీకరిస్తారు? కాని సత్యమంతా ఇందులో ఉంది. నేను మీకు సత్యాన్ని చెప్పితీరాలి."[1]

పైన పేర్కొన్న ప్రసంగమే శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కోలో చేసిన చివరి ప్రసంగం. "డబ్బు కోసం ప్రసంగించే ఈ స్థితి నుంచి నేను విముక్తుణ్ణి అవుతానా?" అంటూ స్వామీజీ

డబ్బు కోసం ప్రసంగం

వ్యాకులత చెందడం కద్దు. కాని మఠం కోసమూ, పనుల కోసమూ ఆయన ఆర్జించవలసిన అగత్యం ఉంది. ఆయనకు లెక్కలు అసలు తెలియవు. అయినప్పటికీ ఏదో ఒక లెక్క పెట్టుకొంటారు. ఆయన ఆదాయ వ్యయాల లెక్కలన్నీ హాన్స్‌బరో చూసుకొంది. ఆయనకు సహాయం చేసిన హాన్స్‌బరో ఈ విషయంలో అంతటి నిష్ణాతురాలు కాదు. ఆమె హుండీల లాంటి చిన్నకుండలను ఉంచుకొనేది. డబ్బు వచ్చేకొద్దీ వాటిలో వేసి ఉంచేది. చివరికి తీసి లెక్కించేది. ఇంత మొత్తమని స్వామీజీకి తెలిపేది. అది చాలదనిపిస్తే స్వామీజీ మళ్లీ ప్రసంగాలు చేయనారంభించేవారు. ఇలా సాగింది ఆయన జీవితం.

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీకి ఖేత్రీ మహారాజు పంపుతూ వచ్చిన పైకం ఆగిపోయింది. అనేక మార్గాలలో స్వామీజీకి మాత్రమే కాక ఆయన కుటుంబానికీ ఖేత్రీ మహారాజు సహాయం అందించారు. స్వామీజీ సొంత ఖర్చుల కోసమూ, ఆయన తల్లి కోసమూ ఖేత్రీ మహారాజు ప్రతి నెలా విడివిడిగా పైకం పంపించారు. ఇప్పుడు హఠాత్తుగా స్వామీజీకి పంపుతూ వచ్చిన పైకం మాత్రం నిలిపివేశారు. బహుశా స్వామీజీకి సంపన్నులైన అమెరికన్ శిష్యులు ఉన్నారు, కనుక తను పంపనక్కరలేదని మహారాజు భావించి ఉండవచ్చు. ఈ కారణంగానే స్వామీజీ అలమెడా వెళ్లాక కూడా ఒకటి రెండుసార్లు శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో వచ్చి ప్రసంగించ వలసి వచ్చింది.

శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో నుండి బయలుదేరే ముందు స్వామీజీ అక్కడ కార్యాచరణకు ఒక 'వేదాంత సొసైటీ'ని ప్రారంభించారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 85–86.

49

అమెరికాలో చివరి రోజులు

నా వస్తువులను మూటగట్టుకొని, మహా విముక్తి కలిగించే వారి కోసం వేచివున్నాను. పరమేశ్వరా, ఓ పరమేశ్వరా!, నా పడవను ఆవలి తీరానికి తీసుకువెళ్లు!

— **స్వామి వివేకానంద**

శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో నుంచి 1900 ఏప్రెల్ 11 వ తేదీన స్వామీజీ అలమెడా వెళ్లారు. ఓక్లాండ్‌కు సమీపంలో నెలకొనివున్న అందమైన పట్టణం ఇది. అక్కడ 'సత్య గృహం' అనే సంస్థ భవంతిలో స్వామీజీ బస చేశారు. దాని వ్యవస్థాపకులైన జార్జ్ రూర్‌బాగ్ దంపతులు, మిస్ లూసీలు ఆయనను సాదరంగా ఆహ్వానించారు. ఆ ఇల్లు పువ్వుల చెట్లతో, అందమైన తోటతో ఆవరింపబడి ఉంది.

దుందుడుకు బాలునిలా

సత్యగృహంలో ఎవరూ పొగ త్రాగకూడదనే నియమం ఉంది. ఒక రోజు స్వామీజీని అక్కడ విందుకు ఆహ్వానించారు, ఆహ్వానించిన వ్యక్తి సత్య గృహ సభ్యుడు. ఆతడు విందు మధ్యలో ఏదో కారణంగా లోపలికి వెళ్లాడు. నియమం తెలియని స్వామీజీ ఆ సమయంలో హుక్కా తీసుకొని పొగ త్రాగనారంభించారు. అందరూ విస్మయంతో చూడసాగారు. స్వామీజీని ఆహ్వానించిన సభ్యుడు అప్పుడు లోపల నుంచి వచ్చాడు. స్వామీజీ పొగ త్రాగుతూండడం చూసి కాస్త కోపంతో, "స్వామీజీ! మనిషి పొగత్రాగాలని భగవంతుడు అనుకొని ఉంటే, పొగ వెలుపలికి పంపడానికి ఆయన మనిషి తలలో పొగ గొట్టం అమర్చి సృష్టించి ఉండేవాడు కదా!" అన్నాడు. స్వామీజీ కించిత్తు కూడా చలించకుండా, "కాని పొగత్రాగే గొట్టాన్ని కనుగొనే తెలివి మనకు ఇచ్చి ఉన్నాడే!" అన్నారు నవ్వుతూ; అందరూ నవ్వారు. స్వామీజీ పొగ త్రాగడానికి వారు అనుమతి ఇచ్చారని ప్రత్యేకంగా చెప్ప నక్కరలేదు. సత్యగృహ నియమావళి తెలిసివుంటే స్వామీజీ పొగ త్రాగేవారు కారు.

లేదా పొగత్రాగడానికి ముందే అనుమతి తీసుకొనేవారనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు.

ఒక రోజు ఉదయపు ఉపాహారానికి ఉంచిన జున్ను కనిపించలేదు. ఉపాహారానికి కూర్చున్న తరువాతే అది తెలియవచ్చింది. అందరూ వెదకారు. ఎక్కడా కనిపించలేదు. పాల మనిషి దానిని తెచ్చి ఇవ్వగా చూసినట్లు ఒకరిద్దరు చెప్పారు. ఈ ఉద్రిక్తతనంతా చూస్తూ స్వామీజీ ప్రశాంతంగా కూర్చుండిపోయారు. ఎంత వెదకినా కనిపించకపోవడంతో అందరూ అలసిపోయి కూర్చున్నప్పుడు, “ఓ అదా! నేనే దానిని తిన్నట్టుంది” అన్నారు ప్రశాంతంగా స్వామీజీ. పలువురు స్వామీజీ దుందుడుకుతనాన్ని చూసి ఆనందించినప్పటికీ, కొందరు ముఖం చిట్లించారు.

సత్యగృహం అనేది అమెరికాలోని క్రైస్తవ మత శాఖలలో ఒకటి. ఏసుక్రీస్తు రోగుల వ్యాధులను నయం చేశారు. కనుక మనమూ మనఃశక్తిని ఉపయోగించి వ్యాధులను నయం చేయవచ్చునన్నది వారి భావన. తమ సిద్ధాంత నమ్మకంతో వారు తమ మనఃశక్తితో వ్యక్తుల వ్యాధులనే కాకుండా, పాడైన యంత్రాలనూ మరమ్మతు చేయవచ్చునని నమ్మసాగారు. క్రింది సంఘటనను స్వయంగా స్వామీజీ తెలిపారు:

గాలిమర (windmill) మరమ్మతు

ఒకసారి వర్షభావం కారణంగా సత్యగృహం తోటలోని మొక్కలు వాడిపోసాగాయి. ఆ సమయంలో గాలిమర పాడయింది. అందువలన బావి నుండి నీరు తోడడం సాధ్యం కాలేదు. సరళ మనస్కుడైన తోటమాలి సభ్యులను పిలిచి, “ఈ గాలిమరను మరమ్మతు చేద్దాం. ‘అంతా దివ్యమానసంలో ఉంది. దివ్యమానసంలో ఎలాంటి లోటుపాట్లూ లేవు. ఈ గాలిమర నిజానికి బాగానే ఉంది. నీరు తోడడానికి అది సిద్ధంగానే ఉంది’ అని హృదయపూర్వకంగా అందరమూ మనస్సులో అనుకొందాం” అన్నాడు. అందరూ మౌనంగా లేచి నిలబడి యథా తథంగా ఆతడు చెప్పినట్లు చేశారు. వారూ నిలబడ్డారు, గాలిమర కూడా అట్లే నిలబడింది. చివరికి తోటమాలి వెళ్లి ఒక మెకానిక్‌ను తీసుకువచ్చి మరమ్మతు చేయించవలసి వచ్చింది.

వ్యాధి నివారణను సత్యగృహం వారు గొప్ప విషయంగా పరిగణించడం స్వామీజీ ఆమోదించలేదు. శ్రీరామకృష్ణుల అవసాన సమయంలో ఆయనతో ఒకరు, మనఃశక్తితో వ్యాధిని నయంచేసుకోమని విన్నవించారు. అందుకు ఆయన, “ఏం అల్పబుద్ధి! జగజ్జననికి అర్పించిన మనస్సును రక్తమాంసాదులతో కూడివున్న

ఈ గూటిపై నిలపడమా?" అని అడిగారు. ఒకరోజు ఈ ఉదంతం తెలిపిన స్వామీజీ, "ఏసుక్రీస్తు కూడా తన శక్తితో వ్యాధులను నయం చేయకపోయి ఉంటే ఆయన ఇంకా మహోన్నతుడై విరాజిల్లి ఉండేవాడు" అని చెప్పారు. ఇది కూడా సత్యగృహ సభ్యులలో గొణుగుడు కలిగించింది. కొందరు పులిసిపోయిన చింతనా ధోరణి నుండి స్వామీజీ తమను విడివడజేశారని ఆనందించారు.

దేహ ధ్యాసా?

సత్యగృహ నాయకులలో ఒకరైన మిసెస్ రూర్‌బాగ్ ఒకరోజు స్వామీజీతో ప్రత్యక్షంగా ఇలా చెప్పింది: "వ్యాధులు నయం చేయమని కోరుతూ జనం మా వద్దకు వస్తున్నారు. నేను కూడా అనేకుల రుగ్మతలను నయం చేశాను. కాని స్వామీజీ! అదెలా జరుగుతున్నదో నాకు తెలియడం లేదు. నాకు అర్థంకాని ఒక శక్తిని ఉపయోగిస్తున్నానని అనిపిస్తోంది. ఈ ఆలోచన నాలో భయాన్ని కలిగిస్తోంది. ఈ రకంగా రుగ్మతలను నయం చేయడం వదలిపెట్టాలనుకొంటున్నాను." ఇది విని స్వామీజీ ప్రశాంతంగా నవ్వారు. తరువాత, "మంచిది, మంచిది" అన్నారు.

ఆ రోజుల్లో సత్యగృహం అనేకులు అనుసరించే ఒక మతశాఖగా ఉండేది. స్వామీజీ రాకతో దాని భావనలలో అనేక మార్పులు చోటుచేసుకొన్నాయి. వారి సిద్ధాంతాలను అతిక్రమించి ఆయన అక్కడ పొగ త్రాగారు, మాంసాహారం భుజించారు. వీటిని ఆయన ఉద్దేశపూర్వకంగానే చేశారనిపిస్తున్నది. ఎందుకంటే కారణం లేకుండా ఏదీ ఆయన చేయరు కనుక. ఈ నియమాలను ఉల్లంఘించడం ద్వారా వారికి ఆయన బోధించారు. అంతెందుకు ఆయన తినడం, నడవడం, జీవన విధానం సత్యాన్వేషులకు ఒక పాఠంగా అమరాయి. ఈ నియమాలను ఉల్లంఘించడం ద్వారా నిజమైన ఆధ్యాత్మికత ఏదో వారికి చూపించారు. ఆకు కూర మాత్రం తింటే అది ఆధ్యాత్మికత కాబోదని స్వామీజీ వారికి అవగతం చేశారు.

ఇంత క్రితమే చూసినట్లు స్వామీజీ మనస్సు అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితుల్లో విరాజిల్లిన రోజులు ఇవి. సదా ఆయన ఒక రకమైన పారవశ్య స్థితిలో ఉంటూ వచ్చారు. ఆయన మాటలు, ఏదో అత్యున్నత స్థితి నుంచి మాట్లాడినట్లు తోచాయి. ఈ రోజుల్లో వ్రాసిన లేఖలు ఆయన అద్భుత ఉద్వేగ స్థితులకు అద్దంపడతాయి. మామూలు సంభాషణ కూడా ఆయన నెలకొనివున్న అత్యున్నత స్థితులను మనకు ఎరుకపరుస్తాయి.

'సమస్తం నాలోనే'

ఒక రోజు ఆలెన్ స్వామీజీని చూడడానికి వచ్చాడు. ఆయనను చూడగానే, "ఆహా, స్వామీజీ! మీరు అలమెడాలో ఉన్నారు" అన్నాడతడు. వెంటనే స్వామీజీ, "లేదు, ఆలెన్! నేను అలమెడాలో లేను, అలమెడా నాలో ఉంది" అన్నారు.

అద్భుతమైన ప్రశాంత స్థితి

ఇక్కణ్ణుంచే స్వామీజీ ఆ అద్భుతమైన, పాఠకులు కాసేపయినా ఆయన ఉద్వేగాలలో లయించిపోయే లేఖను మెక్లొడ్‌కు వ్రాశారు. ఆ లేఖలోని కొన్ని విభాగాలు:

"కర్మ చేయడం ఎల్లప్పుడూ కష్టమే; నా విధ్యుక్త కర్మలు శాశ్వతంగా ఆగిపోవాలనీ, నా మనస్సు పూర్తిగా జగజ్జననిలో లీనం కావాలనీ, 'జో' నా కోసం ప్రార్థించు. ఆమె పనులు, ఆమెకే ఎరుక....

"నాకు అఖండమైన మనశ్శాంతి లభించింది. శారీరక విశ్రాంతి కన్నా ఆత్మ శాంతిని ఎక్కువగా చవిచూస్తున్నాను. జీవిత పోరాటాల్లో జయం కలిగింది, అపజయమూ వాటిల్లింది. నా వస్తువులన్నీ మూటగట్టుకొని ప్రయాణానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను. శివా! ఓ శివా! నన్ను ఆవలి తీరం చేర్చు. 'జో', నేను దక్షిణేశ్వరంలో వటవృక్షం క్రింద కూర్చుని, అద్భుతమైన రామకృష్ణ వచనామృతాన్ని సమ్మోహితుడనై ఆస్వాదించే బాలుణ్ణి మాత్రమే. ఇది నా సహజ నైజం. కర్మలు, కార్యకలాపాలు, జగద్ధితం ఇత్యాదులన్నీ నా మీద ఆవరింపబడినవే. మళ్లీ నేను ఇప్పుడు ఆయన కంఠస్వరాన్ని వింటున్నాను. నా ఆత్మను పులకింపజేసే ఆ మధురవాణినే ఆలకిస్తున్నాను. బంధాలు విచ్ఛిన్నమవుతున్నాయి. ప్రేమ అంతరిస్తోంది. కర్మ రసహీనమవుతోంది. జీవిత వ్యామోహం తొలగిపోయింది. గురుదేవుల కంఠధ్వని మాత్రమే పిలుస్తోంది. 'ఓ ప్రభూ! నేను వస్తున్నాను, ఇదిగో వస్తున్నాను.' 'మృతులు, మృతులను పూడుస్తారు గాక! నన్ను అనుగమించు'. 'వస్తున్నాను. నా ప్రియతమ ప్రభూ! ఇదిగో వస్తున్నాను.'

"అవును వస్తున్నాను. నిర్వాణం నా ఎదుట దీపిస్తోంది. అనంతం, విస్తరం అనే ఆ అనంత శాంతి సాగరమే నన్ను అనేకసార్లు ఆవరించినట్లు అనుభూతి చెందుతున్నాను. నేను జన్మించినందుకు ఆనందిస్తున్నాను. కష్టాలు అనుభవించినందుకు ఆనందిస్తున్నాను. శాంతిలో (సాగరంలో) ప్రవేశించినందుకు ఆనందిస్తున్నాను. ఒక్క ప్రాణిని సైతం బద్ధునిగా వదలివేయను. బంధాలను నా మీద వేసుకోను. నాకు విదేహముక్తి కలిగినా, జీవన్ముక్తి లభించినా సరే. ఈ శరీరంలోని పాత మనిషి శాశ్వతంగా వెళ్లిపోయాడు. మళ్లీ రాడు. మార్గదర్శకుడు, గురువు,

నాయకుడు, ఆచార్యుడు వెళ్లిపోయాడు. ఆ బాలుడు, ఆ విద్యార్థి, సేవకుడు మాత్రమే నిలిచివున్నాడు....

“కాలప్రవాహంలో పడి కొట్టుకుపోతున్న నిమిషాలే నా జీవితంలో ఆనందమయ సమయాలు. నేను మళ్లీ కొట్టుకుపోతున్నాను – ప్రకాశిస్తున్న వెచ్చని సూర్యుడు ముందున్నాడు. చుట్టూ పచ్చని వృక్షకోట్లు ఉన్నాయి. ఆ వెచ్చదనంలో సమస్తం నిశ్చలంగాను, శాంతిమయంగాను ఉంది. వెచ్చని నదీజలాల్లో నిశ్చింతగా కొట్టుకుపోతున్నాను. నా చేతులతోను, వ్రేళ్లతోను నీటిని చిందించి, ఈ మహాద్భుత ప్రశాంతతను, ఇదంతా మహామాయ అని తోపింపజేసే ఈ అఖండ ప్రశాంతతను ఛేదించడానికి నేను సాహసించను.

“నా పని వెనుక ఆశ ఉంది, నా ప్రేమ వెనుక వ్యక్తిత్వం ఉంది. నా పవిత్రత వెనుక భయం ఉంది. నా నేతృత్వం వెనుక అధికార దాహముంది! ఇప్పుడు అవన్నీ అదృశ్యమవుతున్నాయి. నేను కొట్టుకుపోతున్నాను, వస్తున్నాను జననీ! నేను వస్తున్నాను! నీ వెచ్చని ఒడిలో లోకాతీతమైన లోకంలో నీ ఇచ్ఛ వచ్చిన ఏ చోటికి నువ్వు నన్ను గొనిపోయినా అక్కడికి వస్తాను. నేను ఇక కర్తనుగాను, సాక్షిని మాత్రమే!

“ఆహా! ఇది ఎంత శాంతంగా ఉంది. నా భావాలు ఎంతో దూరం నుండి, నా హృదయాంతరాళంలో నుండి వస్తూనట్లున్నాయి. అవి అస్పష్టమైన దూరం నుండి వచ్చే గుసగుసలుగా ఉన్నాయి. మధురాతిమధురమైన ప్రశాంతత అన్నింటి మీదా విస్తృతించినట్లుంది. నిద్రలోకి జారడానికి ముందు కొన్ని నిమిషాలు, భయం, ప్రేమ, రాగద్వేషాలు లేక విషయాలు నీడలా తోచినప్పుడు అనుభూత మయ్యే ప్రశాంతత అది. ప్రతిమలు, చిత్తరువులు, చుట్టూ పరివేష్టించి ఉండగా, ఏకాంతంలో మనిషికి అనుభవమయ్యే ప్రశాంతత అది. వస్తున్నాను, ఓ ప్రభూ, వస్తున్నాను.

“జగత్తు ఉంది. అది అందంగానూ లేదు, అందవికారంగానూ లేదు. ఏ విధమైన రాగద్వేషాలనూ కల్పించనట్టి బాహ్యస్పర్శగా ఉంది. ఓ, ‘జో’! ఏమి ఆ ఆనందం! సమస్తం యోగ్యంగాను, మనోజ్ఞంగాను ఉంది. నేను విషయాలూ, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వాలూ కోల్పోతున్నాను. నాకు శరీర స్పృహే తొలగిపోతోంది. ఓం తత్సత్!”[1]

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 341–343.

హృదయాన్ని ఎదుర్కొని లాగ...

అలమెడా నుంచి చికాగో వెళ్లాలనుకొన్నారు స్వామీజీ. అయినప్పటికీ ఆస్పినాల్ దంపతుల ఆహ్వానం మన్నించి సమీపంలోని క్యాప్ ఇర్వింగ్ అనే చోటికి వెళ్లాలనుకొన్నారు. హాన్స్‌బరో, దారిలో శాసలిత్తో అనే చోటు దాకా వెళ్లి అక్కడ స్వామీజీకి వీడ్కోలు చెప్పి, లాస్ ఏంజెల్స్ వెళ్లి తన కుమార్తెను చూడగోరింది. కాని తమతో రావాలని స్వామీజీ పట్టుబట్టడంతో ఆమె ఆయనతో వెళ్లింది.

అలమెడా నుంచి ముందుగా ఒక రైలులో వెళ్లి తరువాత ఒక నావలో శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో సరస్సును దాటి, మళ్లీ నావలో శాసలిత్తో దాకా వెళ్లి, అక్కణ్ణుంచి మళ్లీ రైలులో పయనించి క్యాంప్ చేరుకోవాలి.

హాన్స్‌బరో మరో ఒకరిద్దరితో కలసి సత్యగృహం నుంచి స్వామీజీ బయలు దేరారు. బయలుదేరడంలో జాప్యం కారణంగా మొదటి రైలును అందుకోలేక పోయారు. కాస్త దూరం వెళితే మరో రైలు అందుతుందని విని అందరూ అక్కడకు వెళ్లారు. వారు వెళుతున్నప్పుడు ఆ రైలు అప్పుడే బయలుదేరింది. కాస్త నిలుపమని రైలు నడిపే వ్యక్తితో అరిచి చెప్పింది హాన్స్‌బరో. "మీరు పరుగెత్తివస్తే రైలును అందుకోవచ్చు" అంటూ ఆతడు అరిచి జవాబిచ్చాడు. వారికీ రైలుకూ మధ్య కొన్ని అడుగుల దూరమే ఉంది, పరుగెత్తితే అందుకోవచ్చు. హాన్స్‌బరో, స్వామీజీ వంక చూసింది. నడుస్తున్న స్వామీజీ కదలకుండా నిలబడిపోయి, "నేను పరుగెత్తను" అన్నారు తెగేసి. తరువాతి రైలు సాయంత్రమే. కనుక అందరూ సత్యగృహానికి వెనుదిరిగారు.

తనకు క్యాంప్ ఇర్వింగ్ వెళ్లడానికి ఇష్టం లేదని స్వామీజీతో వాదన చేయడమే జాప్యానికి కారణమని హాన్స్‌బరోకు తెలుసు. అదే సమయంలో స్వామీజీ పరుగెత్తి ఉంటే రైలు అందివుండేదనేదీ నిజమే. రెండింటినీ ప్రస్తావించడానికి ఇష్టపడని హాన్స్‌బరో, "మనం వెళ్లిన కారు ఇంజన్ బాగాలేదు. ఆ జాప్యం వల్లనే రైలు అందుకోలేకపోయాం" అంది. వెంటనే స్వామీజీ, హాన్స్‌బరో వైపు తిరిగి, "ఇది అదీ ఏదీ కారణం కాదు. నీ హృదయం లాస్ ఏంజెల్స్‌లో ఉన్నందుననే మనం వెళ్లలేకపోయాం. హృదయాన్ని ఎదుర్కొని లాగడానికి ఈ ప్రపంచంలో ఏ ఇంజనూ లేదు. ఒక పని చేస్తున్నప్పుడు హృదయపూర్వకంగా చేయి, నీకు ఏదీ ఆటంకం కలిగించలేదు" అన్నారు. "నా జీవితంలో మరచిపోలేని ఉపదేశం అది. నేటికీ అది నా మనస్సులో తాజాగా ఉంది" అంటూ కాలాంతరంలో హాన్స్‌బరో చెప్పడం కద్దు.

ఈ గందరగోళం సమసిపోయేలోగా హాన్స్‌బరో పెట్టె కనిపించకపోవడం తెలియవచ్చింది. అంతకు మునుపే వెళ్లిన ఆస్పినాల్ దంపతులు దానిని తీసుకు వెళ్లారు. రైలు అందుకోలేకపోయిన ఆ వ్యవధిలో హాన్స్‌బరో మనస్సులో, 'ఇదీ మంచికే. నేనిక లాస్ ఏంజెల్స్‌కు వెళ్లవచ్చు' అనే ఆలోచన తలెత్తింది. కాని ఇప్పుడు పెట్టె క్యాంప్ ఇర్వింగ్‌లో ఉందని తెలిసినప్పుడు స్వామీజీ, "ఆశ్చర్యం! క్యాంప్‌కు వెళ్లకూడదని ఎంతగానో ప్రయత్నిస్తున్నావు. కాని జగజ్జనని నిన్ను అక్కడికి లాగుతోంది" అన్నారు. ఎలాగో సత్యగృహానికి తిరిగి వచ్చిన వారు ఒక వారం తరువాత క్యాంప్ ఇర్వింగ్ వెళ్లారు.

వారు రెండు పెద్ద బైనాక్యులర్స్ తీసుకువెళ్లారు. రూర్‌బాగ్ వాటిని మోసుకు వచ్చాడు. అందుకు ఆతడు ఎంతో శ్రమపడడం స్వామీజీ చూసి, "కేవలం బంగాళా దుంపలు, ఆకుకూరలు తింటే ఇలాగే తంటాలుపడాలి" అన్నారు.[1] శాసలిత్తో నుంచి అందమైన ప్రకృతి దృశ్యాలు నిండిన ప్రాంతం గుండా రైలు వెళ్లింది. దృశ్యాలను చూసి ఆనందించడం కోసమే స్వామీజీ కిటికీ ప్రక్కన కూర్చున్నారు. విశ్రాంతిగా కూర్చుని, "నేను నేనై ఉండడాన్ని గ్రహించ నారంభించాను" అన్నారు.

'సింహ హృదయాన్ని ధ్యానిద్దాం'

క్యాప్ ఇర్వింగ్ ఒక అందమైన ప్రదేశం. పొట్టి చెట్లు, పొదలమయమైన ప్రాంతాలు, అందమైన నీటి వాగులతో ఆ ప్రదేశం వన జీవితాన్ని జ్ఞాపకం చేస్తున్నది. అక్కడ వారు గుడారాలలో నివసించారు. మొదటి రోజు రాత్రి అక్కడ ఒక వృక్షం క్రింద స్వామీజీ మంట వేశారు. అందరూ దాని చుట్టూ కూర్చున్నారు. అతి ప్రశాంత మైన రాత్రి అది. స్వామీజీ పాడారు, శుక మహర్షి, వ్యాసుని గురించిన కథలు చెప్పారు. ఆ తరువాత ప్రగాఢమైన ప్రశాంత స్థితిలో మాట్లాడారు:

"భారతదేశ అరణ్యాలలో జీవించే యోగులుగా మమ్మల్ని భావించుకోండి. మీ నగరాలను, తక్కిన సమస్తాన్నీ మరచిపోండి, భగవంతుణ్ణి మాత్రమే తలచు కోండి, ఆయనను మాత్రమే చూడండి. ఇదిగో ప్రవహిస్తున్న ఈ వాగు, ఇది గంగ. ఇదిగో ఈ మంట, ఇదే పావనమైన అగ్ని."

ఆ తరువాత, జపధ్యానాలు ఎలా చేయాలో స్వామీజీ నేర్పించారు. పిదప మృదుస్వరంలో, "హర, హర, వ్యోం, వ్యోం, హర, హర, వ్యోం, వ్యోం" అని ఉచ్చరించారు. "ఆ నాదం మా మనస్సులను మేలుకొల్పింది. మా ఆలోచనల

1. రూర్‌బాగ్ సత్యగృహ వ్యవస్థాపకులలో ఒకరు, శాకాహారం మాత్రమే స్వీకరిస్తాడు.

నుండి జగత్తు అదృశ్యమయింది. ఇంత దాకా ఎరుగని బాహ్యాసీమల్లో ఆత్మ రెక్కలు విప్పి ఎగిరింది.” అని వ్రాస్తున్నారు అక్కడ స్వామీజీతో సహజీవనం చేసిన ఒక వ్యక్తి.

ఆ తరువాత అందరినీ ధ్యానం చేయమన్న స్వామీజీ, “మీరు ఇష్టపడే దేని మీదనైనా ధ్యానించవచ్చు. నేను సింహ హృదయం మీద ధ్యానించబోతున్నాను. అది శక్తినిస్తుంది” అన్నారు.

కొన్ని సమయాలలో ‘దృఢత్వం’, ‘నిర్భీతి’ లాంటి భావనలను వ్యక్తం చేసి, వాటి మీద ధ్యానం చేయమని చెప్పేవారు.

“అదొక చిరస్మరణీయమైన రేయి. అరణ్యంలో నెలకొన్న ప్రగాఢ ప్రశాంతత, ప్రజ్జ్వరిల్లే అగ్ని ప్రకాశం, అన్నింటికీ మించి ఆ పరిస్థితికి సజీవ చైతన్యం కల్పిస్తూ గంభీరంగా ఆసీనులై ఉన్న స్వామీజీ తేజస్సు వర్ణనాతీతం!” అంటూ మరొకరు వ్రాస్తున్నారు.

ఒక రోజు స్వామీజీ అందమైన నీటివాగు తీరం గుండా నడచి వెళు తున్నారు. దారిలో ఒక వంతెన వచ్చింది. అక్కడ కొందరు యువకులు తుపాకీతో

తుపాకీ కాల్చడం

గురి చూసి కాల్చడం అభ్యసిస్తున్నారు. వాగులో తేలుతున్న గ్రుడ్ల పెంకులు వారి లక్ష్యం. వాటిని ఒక దారంతో కూర్చి ఒక రాయితో కట్టి ఉంచారు. నీటి ప్రవాహానికి అనుగుణంగా అటూ ఇటూ కదలుతున్న గ్రుడ్ల పెంకులను గురి చూసి పేల్చాలి. కాని ఎవరూ అలా పేల్చలేకపోయారు. స్వామీజీ కాసేపు వారి ప్రయత్నాలను పరికించారు, వారి పరాజయం చూసి నవ్వారు. ఇది చూసి ఆ యువకులలో ఒకరు ఆయన వద్దకు వచ్చి, “మీరు అనుకొన్నట్లు ఇది అంత సాధారణమైన కార్యం కాదు. ప్రయత్నించి చూడండి, మీకే అర్థమవుతుంది” అన్నాడు. స్వామీజీ తుపాకీ చేతబుచ్చుకొని వరుసగా దాదాపు డజను పెంకులను పేల్చివేశారు. యువకులు తమ విస్మయాన్ని అదుపులో ఉంచుకోలేకపోయారు. “మీరు తుపాకీ కాల్చడంలో నిష్ణాతులై ఉండాలి, అంతే కదా!” అని ఆ యువకులు అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ చిన్నగా నవ్వి, “మిత్రులారా! నా జీవితంలో మొట్ట మొదటిసారిగా ఈ రోజే తుపాకీ పట్టుకొన్నాను!” అన్నారు. ఆ యువకులకు నమ్మ శక్యం కాలేదు. అప్పుడు స్వామీజీ ఇలా వివరించారు: “అంతా మానసిక ఏకాగ్రతలోనే ఉంది. మనం ఏకాగ్రతతో చేసే ప్రతి పనీ విజయవంతమవుతుంది.”[1]

---

1. ఈ సంఘటన జరిగిన స్థలం క్యాంప్ ఇర్వింగ్ అని కచ్చితంగా తెలియడం లేదు. ☞

క్యాంప్ ఇర్వింగ్‌లో జీవన సరళి దాదాపు క్యాంప్ పెర్సీ, సహస్రవన ద్వీపం జీవన రీతిలోనే సాగింది. సూర్యోదయమయ్యే ఐదు గంటలకు స్వామీజీ నిద్ర మేల్కొనేవారు. మృదు స్వరంలో, "ఏకం సత్ విప్రా బహుధా వదన్తి"[1] లాంటి శ్లోకాలను ఉచ్చరించేవారు. గుడారం ప్రక్కన నిలబడేవారికి ఆ వేదనాదం మృదుమధురంగా వినిపిస్తుంది. సమీపంలో ప్రవహించే అందమైన నీటివాగులో తక్కిన వారు స్నానం చేస్తారు. చలి ఎక్కువ కావడం వలన స్వామీజీ వాగులో స్నానం చేయరు. ఉదయం 8 గంటలకు ఉపాహారం తినేవారు. పది గంటలకు సామూహికంగా ధ్యానం చేసేవారు. ఆరుబయట చెట్టు క్రింద వారు ధ్యానం చేసేవారు.

క్యాంప్ ఇర్వింగ్ జీవన సరళి

కొన్ని సమయాలలో స్వయంగా స్వామీజీ వండేవారు. మసాలా ఆయనే నూరేవారు. ఆయన సున్నితంగా నూరేవారు. వంటకాలలో యథాప్రకారం కారం మోతాదు మించి ఉంటుంది. ఆ కారం తినడానికి తక్కిన వారు అవస్థ పడేవారు. స్వామీజీ ప్రక్కన విడిగా మిరియాలు ఉంచుకొనేవారు. ఒక మిరియం చేతిలో తీసుకొని పైకి విసిరి ఉల్లాసభరితుడైన యువకునిలా దానిని నోట్లో పడేలా చేసి తినేవారు. ఒకసారి ఆన్స్‌ల్‌కి ఒక మిరియం ఇచ్చి, "దీనిని తిను, నీకు మంచి చేస్తుంది" అన్నారు. "స్వామీజీ ఇచ్చే పక్షంలో విషం మ్రింగడానికి సైతం మేం సంసిద్ధులం. కనుక ఆయన ఇచ్చింది అట్లే తిన్నాను. అంతే. కారం భరించలేక నేను పడ్డ అవస్థ చూసి ఆయన బిగ్గరగా నవ్వారు. అంతేకాదు, తరువాత నన్ను చూసినప్పుడల్లా, 'ఏమిటి, ఇంకా పొయ్యి మండుతున్నదా?' ప్రశ్నిస్తూ నవ్వేవారు" అంటూ ఆన్స్‌ల్ వ్యాఖ్యానించేవాడు.

ఒక రోజు ఆన్సెల్, మిస్ బెల్ కోసం పటికబెల్లం పానకం తయారు చేస్తున్నాడు. పటికబెల్లం ముక్కలను కరిగించి దానిని బాగా కదుపుతున్నాడు. స్వామీజీ ప్రక్కనే నిలబడి చూస్తూ, "బాగా కాగబెట్టు. చక్కెరను కాగబెట్టే మేరకు తెల్లనవుతుంది. ఆ మేరకు దానిలోని మలినం తొలగిపోతుంది" అన్నారు.

స్వామీజీ ఆవాలు చేర్చి ఒక పానకం తయారుచేసేవారు. సాయంత్ర సమయాలలో చపాతీ చేసేవారు. ఇందుకోసం నీటివాగు తీరాన ఆయన ఒక బొగ్గు పొయ్యిని రగిలించేవారు. ఆ నీటిని తీసుకొని పిండిని మర్దించి, తట్టి,

---

☞ అయినప్పటికీ 'వంతెన, నీటివాగు' లాంటి గుర్తులను బట్టి ఆ స్థలం క్యాంప్ అయివుండ వచ్చునని ఆంగ్ల గ్రంథ రచయితల ఊహ.

1. సత్యం ఒక్కటే; మహాత్ములు దానిని అనేక నామాలతో పేర్కొంటున్నారు అని అర్థం.

పొయ్యిలో కాల్చి ఇచ్చేవారు. నీరు అవసరమైతే ఒక గరిటెతో తిన్నగా వాగులో నుంచి తీసుకొనేవారు.

స్వామీజీ బొగ్గు పొయ్యిని రూపొందించడంలో ఒక నైపుణ్యం ప్రదర్శించే వారు. ఒక రోజు రూర్‌బాగ్ పొయ్యి తయారుచేశాడు, ఎక్కువగా బొగ్గులు వేయడంతో అది మరీ పెద్దదయిపోయింది. స్వామీజీ వచ్చి చూసి, "బాబోయ్! ఇది చపాతీలు కాల్చుకొనే పొయ్యిలా లేదు. దీనిలోని వంట చెరకు, బొగ్గులతో ఒక చితిని తయారుచేయవచ్చు" అంటూ, దానిని ఆర్పి, స్వయంగా ఆయనే ఒక చిన్న పొయ్యిని సిద్ధం చేశారు.

స్త్రీలే దాదాపుగా వంట చేశారు. కొన్ని సమయాలలో స్వామీజీ వారి వంటను నేర్చుకొనేవారు. "మాకు సంబంధించినంత వరకు ఆయన ఒక బాలునిలా ప్రవర్తించారు. ఆయన ఆరోగ్యాన్ని మే మందరమూ శ్రద్ధగా చూసు కొన్నాం" అంటున్నది మిసెస్ రూర్‌బాగ్.

ఒకసారి స్వామీజీ అస్వస్థులైనారు. ఆయన ఒక బాలునిలా, "నేను ఒక ఈగను మ్రింగి ఉంటానని అనిపిస్తోంది. అందుకే అస్వస్థుడనైనాను" అన్నారు. అందరూ కడుపుబ్బ నవ్వారు.

సాయంత్రాలలో అందరూ పచార్లు చేయడం కద్దు. సామాన్యంగా స్వామీజీ ప్రశాంతంగా గుడారంలోనే ఉండిపోయేవారు. మిసెస్ రూర్‌బాగ్ ఇలా వ్రాస్తున్నది: "మేం వెళ్లే దారిలో పనిచేసుకొంటున్న కట్టెలుకొట్టేవారు పలువురు తారసపడే వారు. వారు అంత మంచివారు కారు. ఆ దారి గుండా నేను నడిచి వెళ్లేదాన్ని. దుకాణానికి వెళ్లే దారిలో పాములు కోకొల్లలు. కాని ఏదీ నన్ను భయానికి గురి చేయలేదు. దివ్యపురుషుని సాన్నిధ్యంలో నేను ఉన్నాననే యోచన సదా నాలో ఉంటూవచ్చింది. అది నాకు శక్తినిచ్చింది."

ఈ గుడారాలలో ఏం జరుగుతోంది, వాటిలో ఎవరు నివసిస్తున్నారనే కుతూహలం ఆ ప్రాంతంలోని వారికి జనించడం సహజమే. కొన్ని సమయాలలో

స్వామీజీ భయపడ్డారు!

వారిలో కొందరు లోపలికి తొంగిచూడడం కద్దు. ఒక రోజు ఒక స్త్రీ ఇలాగే లోపలికి వచ్చింది. స్వామీజీ ఆమెను తేరిపార జూశారు. ఆమెలో ఏం చూశారో! ఒక దయ్యాన్ని చూసి వణకిపోతున్నట్లు దిగ్భ్రాంతి చెందారు.[1] ఒక రోజు ధ్యానం కోసం చెట్ల వైపు అందరూ వెళుతున్నారు.

---

1. స్వామీజీ సదా అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితిలో జీవించే మహాత్ములు. ఆయన అందరిలోనూ

☞

దారిలో ఒక దువ్వెన క్రింద పడివుండడం చూసి స్వామీజీ దానిని చేతుల్లోకి తీసుకొని, "ఇది మీలో ఎవరిదైనానా?" అని అడిగారు. వారు "కాదు" అనగానే ఏదో నిప్పును తాకినట్లు దానిని విసిరివేశారు.

ఒక రోజు ధ్యానానంతరం మిస్ బెల్ స్వామీజీతో ఇలా అంది:

బెల్ : స్వామీజీ! ఈ ప్రపంచం ఒక ప్రాచీన పాఠశాల అని నాకు అనిపిస్తోంది. ఇక్కడ మన మందరం పాఠాలు చదువుకోవడానికి వచ్చాం.

స్వామీజీ : అలా అని ఎవరు చెప్పారు? నాకు అలా తోచడం లేదు. నాకు సంబంధించినంత వరకు ఈ ప్రపంచం ఒక సర్కస్ గుడారం. మన మందరమూ విదూషకులం; నృత్యం చేస్తున్నాం, పడుతున్నాం.

బెల్ : ఎందుకు పడుతున్నాం?

స్వామీజీ : ఎందుకంటే పడడానికి ఇష్టపడుతున్నాం కనుక. పడడంలో అలసట కలిగినప్పుడు నిష్క్రమిస్తాం.

ప్రపంచం : అది ఏమిటి?

స్వామీజీ శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో ప్రసంగాలలో ఇంతటి మనఃస్థితిని చూడగలం. "ఈ ప్రపంచమే ఒక మహా క్రీడ", "క్రీడ! సర్వశక్తిమంతుడైన భగవంతుడు క్రీడిస్తున్నాడు", "అంతా క్రీడే, మీరు క్రీడిస్తున్నారు, లోకాలతో ఆడుకొంటున్నారు.. అంతా వినోదమే. మరే ఉద్దేశమూ లేదు. ఉరి తీయబడేవాడిని నేనే. దుష్టులందరూ నేనే, నరకాలలో శిక్షలు పొందుతున్నదీ నేనే, అదీ వినోదమే" అంటూ ఆయన 'గమ్యం'[1] అనే తమ ప్రసంగంలో వచించారు.

క్యాంప్ ఇర్వింగ్‌లో రెండు వారాలు గడిపి అక్కణ్ణుంచి స్వామీజీ మళ్లీ శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో వచ్చారు. ఇక్కడ హాన్స్‌బరో సెలవు పుచ్చుకొంది. స్వామీజీ, డాక్టర్

☞ ఎప్పుడు భగవంతుణ్ణే చూసేవారు. కాని కొన్ని సమయాలలో, ఆయన కోరుకొంటే, ఆ దృశ్యాన్ని వైదొలగించి ఒక వ్యక్తి మనస్సునూ, ఆతడి లౌకిక వాంఛలనూ సమగ్రంగా చూడ గలరు. అమిత దుర్జనులను చూసినప్పుడు వారి మనస్సు సిగ్గుపడి వైదొలగడానికి తహతహ చెందుతుంది. ఈ సంఘటనలో స్వామీజీ ఆ స్త్రీలో అలాంటి దృశ్యాన్ని బహుశా చూసి ఉంటారు. రామకృష్ణ మఠ వరిష్ఠ సాధువు ఒకరు ఈ సంఘటనను ఇలా విశ్లేషించినట్లు మేరీ లూయీ బర్క్ వ్రాసింది.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 2, పుట 246.

లోగన్ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో బస చేశారు. స్వామీజీ పట్ల అమిత భక్తిశ్రద్ధలు గల వాడూ, సజ్జనుడూ అయిన లోగన్ ఆయన కోసం ఏం చేయడానికైనా సిద్ధంగా

శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కోలో

ఉన్నాడు. కాని ఆతడి భార్య, సోదరి, ఇతర కుటుంబ సభ్యులు స్వామీజీ పట్ల, ఆయన ప్రసంగాలు వినడం పట్ల ఆసక్తి చూపలేదు. ఆయన అక్కడ బస చేయడమే వారికి సుతరామూ నచ్చలేదు. అలాంటి పరిస్థితిలోనూ స్వామీజీ అక్కడ బస చేయడం లోగన్ భక్తిప్రపత్తులను దృష్టిలో ఉంచుకొనే! "స్వామీజీ మా ఇంట్లో నుంచి వెళ్లిపోయిన తరువాత ఇల్లు బోసి పోయింది. ఏదో దేవతలందరూ మమ్మల్ని వదలిపెట్టినట్లు అనిపించింది... నాకు ఆయన ఏసుక్రీస్తు" అంటూ కాలాంతరంలో లోగన్ వ్రాస్తున్నాడు.

స్వామీజీ అక్కడ ఉన్నప్పుడు శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో వేదాంత సొసైటీ సమావేశం జరిగింది. ఆ సమావేశంలో ఆయన భగవద్గీత గురించి ప్రసంగించారు. ఇంకా ఒకటి రెండు ప్రసంగాలు చేశారు. అవి కూడా భగవద్గీత, శ్రీకృష్ణుని గురించినవే. మే 30 వ తేదీన స్వామీజీ అక్కణ్ణుంచి సెలవు పుచ్చుకొన్నారు. దాంతో స్వామీజీ క్యాలిఫోర్నియా యాత్ర సమాప్తమయింది.

జూన్ 2 వ తేదీన చికాగో వచ్చిన స్వామీజీ నాలుగైదు రోజులు అక్కడ బస చేశారు. తమ జీవితంలో శాశ్వత స్థానం పొందిన హేల్ కుటుంబాన్ని వెళ్లి

మానవ సంబంధాల ఎడబాటు.....

చూశారు. చికాగో నుంచి బయలుదేరే రోజు ఉదయం స్వామీజీ గదిలోకి వచ్చింది మేరీ హేల్. స్వామీజీ మూర్తీ భవించిన కలతగా కూర్చుని ఉన్నారు. ఆయన పడక వేసింది వేసినట్లుంది. కారణం అడిగినప్పుడు, "రాత్రంతా నిద్రించలేదు" అన్నారు. తరువాత మృదుస్వరంలో, "ఆహా, మానవ సంబంధాల ఎడబాటు ఎంత యాతనగా ఉంటుంది!" అన్నారు. హేల్ కుటుంబాన్ని విడిచి వెళ్లడానికి ఆయనకు ఎంతో కష్టం వేసింది. "నా హృదయపూర్వకమైన ప్రేమను అమ్మకు అందించు... మేరీ! కర్ణకఠోరమైన నా దుర్భర జీవితంలో నువ్వు మధుర మంజుల స్వరంగా మిగిలావు"[1] అంటూ ఒకసారి మేరీకి ఆయన లేఖ వ్రాశారు.

చికాగో నుంచి జూన్ 7 వ తేదీన న్యూయార్క్ చేరుకొన్నారు. వేదాంత సొసైటీలో బస చేశారు. అక్కడ అప్పటికే ఉన్న తురీయానంద, అభేదానందలు స్వామీజీని చూసి ఆనందభరితులయ్యారు. నివేదిత కూడా అక్కడే ఉంది. పనులు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 309.

అంత తృప్తికరంగా సాగడం లేదు. "ఇక్కడికి వచ్చాక సంఘం దాదాపు ముక్కలై పోయింది. వారందరూ పోట్లాడుకొన్నారు. దానిని తీర్చవలసి వచ్చింది"[1] అంటూ స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు. ఆయన మిత్రులలో పలువురు సంఘంతో సంబంధం ఉంచుకొన్నారు, మరికొందరు పూర్తిగా తెగతెంపులు చేసుకొన్నారు. పాత మిత్రులను చూడడం స్వామీజీకి ఎంతో ఆనందాన్నిచ్చింది. స్వామీజీ రాక పత్రికలలో వెలువడింది. స్వామీజీ కొన్ని ప్రసంగాలు చేశారు.

న్యూయార్క్‌లో

"నేను ఊరకనే మాట్లాడుతున్నానని భావిస్తున్నారా? శ్రోతలకు, వారు గ్రహించగల విషయాలు చెబుతున్నాను. అలా చేస్తున్నానని వారూ గ్రహిస్తున్నారు" అంటూ తమ ప్రసంగం గురించి స్వామీజీ ఒకసారి వ్యాఖ్యానించారు. "ధ్యాన సమయంలో ఎలా ఆధ్యాత్మిక శక్తి జాగృతి చెందుతుందో అట్లే ఆయన ప్రసంగాలు వింటున్నప్పుడు కూడా ఆధ్యాత్మిక శక్తి జాగృతి చెందడం నేను గ్రహించాను" అంటూ ఒకసారి అభేదానంద చెప్పారు.

ప్రసంగాలు

ఒకసారి స్వామీజీ ప్రసంగానంతరం అభేదానంద ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమం నిర్వహించగోరారు. "దీని తరువాత ఒక ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమమా? నా ప్రసంగం కల్పించిన ప్రభావం చెడగొట్ట దలచావా?" అని ప్రశ్నించారు స్వామీజీ. దీనిని ప్రస్తావించి అభేదానంద, "ఆహా, ఈ లోకం కోసం స్వామీజీలో శ్రీరామ కృష్ణులు ఎంతటి మహోన్నత శక్తిని వదలి వెళ్లారు! లోక చింతనా ధోరణినే ఆయన మార్చివేశారు!" అన్నారు.

స్వామీజీ ప్రశ్నోత్తరాల కార్యక్రమాలలో కొందరు చక్కని ప్రశ్నలు అడిగేవారు. కొందరి ప్రశ్నలు అర్థంలేని దీర్ఘ ప్రసంగంలా ఉండేవి. స్వామీజీ నుంచి వినడం కన్నా, శ్రోతలు ప్రశ్నలు అడగడంలోనే ఎక్కువ శ్రద్ధగా ఉంటారు. కాని అలాంటి వారు ప్రశ్నలు అడిగే దాకా సహనం వహించిన స్వామీజీ ఆ తరువాత ఒకటి రెండు మాటల్లోనే వారిని కుక్కినపేనులా చేసేవారు.

ఈ రోజుల్లో క్యాలిఫోర్నియాలో దాదాపు 160 ఎకరాల తమ సొంత స్థలాన్ని మిస్ మిన్నీ బుక్ అనే వ్యక్తి వేదాంత సొసైటీకి సమర్పించింది. ఆ స్థలంలో ఒక ఆశ్రమం స్థాపించి దాని బాధ్యతను తురీయానంద వహించాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. "నువ్వు దాని బాధ్యత వహించాలన్నది జగజ్జనని

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 361.

సంకల్పం" అన్నారు స్వామీజీ. తురీయానంద చిన్నగా నవ్వి, "జగజ్జనని సంకల్పం? ఎందుకు, మీ సంకల్పమని చెబితేనే చాలు! ఈ విషయంలో జగజ్జనని తన సంకల్పాన్ని మీకు వ్యక్తం చేసిందా? మీరు అడిగారా?" అని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ, "అవును, ఆమె చెప్పింది, నేను విన్నాను. నీ నరాలు అమిత సూక్ష్మమయితే నువ్వూ జగజ్జనని వచనాలు ప్రత్యక్షంగా ఆలకించవచ్చు" అన్నారు. దాదాపు ఒక ఏడాది క్రితం తురీయానంద పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లడానికి నిరాకరించినప్పుడు, కేవలం తమ ప్రేమతో ఆయనను వశపరచుకొన్నట్లుగా ఈసారి కూడా ఆయనను సమ్మతింప జేశారు స్వామీజీ.

'స్వామీజీ సంకల్పం!'

బయలుదేరే ముందు స్వామీజీతో, తురీయానంద "నాకు ఏదైనా ఉపదేశం చేయండి" అని అడిగారు. స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "పో, క్యాలిఫోర్నియాకు వెళ్లి ఒక ఆశ్రమం స్థాపించు. ఆధ్యాత్మిక పతాకాన్ని అక్కడ ఎగురవేయి. ఈ క్షణం నుంచి భారతదేశం గురించిన జ్ఞాపకాలను సైతం నీ ఆలోచనల నుండి తుడిచి వేయి! అన్నింటికన్నా ముఖ్యంగా, జీవితాన్ని గడుపు, తక్కినది జగజ్జనని చూసు కొంటుంది." ఇదే 'శాంతి ఆశ్రమం'గా కాలాంతరంలో రూపొందింది.

జూలై 3 వ తేదీన న్యూయార్క్ నుంచి స్వామీజీ డెట్రాయిట్ వెళ్లారు. క్రిస్టైన్‌ను, ఆమె తల్లిని కలుసుకోవడమే ఆయన ప్రధానోద్దేశం. అక్కడ క్రిస్టైన్ ఇంట్లో బస చేశారు. పేదవారైనప్పటికీ వారు తమ శక్తికి మించి స్వామీజీని చక్కగా చూసుకొన్నారు. అక్కడ దాదాపుగా స్వామీజీ విశ్రాంతిలోనే రోజులు గడిపారు. సన్నిహిత మిత్రుల కోసం ఒకటి రెండు సమావేశాల్లో పాల్గొన్నారు. స్వామీజీకి అక్కడ పరిచయమైన మరో వ్యక్తి మేరీ ఫంకే. స్వామీజీ బాగా చిక్కిపోయినట్లు, అలౌకిక మృదుత్వం ఆయనలో విరాజిల్లు తూన్నట్లు ఆమె వ్యాఖ్యానించింది; "ఆ మహా ఆత్మ ఇంకా దేహ కారాగారంలో ఎక్కువ రోజులు ఉండబోదని అనిపించింది. అదే నిజమని బాగా తెలిసినప్పటికీ ఏదో అవివేకమైన నమ్మకాలతో మమ్మల్ని మభ్యపెట్టుకొని కళ్లుమూసుకొన్నాం" అని వ్రాస్తున్నదామె. ఇక్కడ స్వామీజీ మూడు రోజులు బస చేశారు. ఇక్కడ కూడా క్రిస్టైన్ ప్రభృతులపై తమ ప్రేమవృష్టిని కురిపించారు. వారి కోసం వంట చేశారు, వడ్డించారు. తరువాత మళ్లీ న్యూయార్క్ తిరిగి వెళ్లారు.

దేహ కారాగారంలో

న్యూయార్క్‌లో స్వామీజీ వేదాంత సంఘం భవనంలోనే బస చేశారు. సంఘం కోసం ఒక విన్నపం తయారుచేసి స్వామీజీ దాన్లో ఒక చిహ్నం ఉండాలని

అభిలషించారు. అప్పుడే వచ్చిన ఉత్తరం కవరు చింపి దాని లోపలి భాగంలో ఆయన ఒక చిహ్నం గీశారు. తరువాత దానిని అక్కడున్న హెన్రీ వాన్ హాగన్ అనే వ్యక్తికి ఇచ్చి, దానిని తగిన కొలతలలో చిత్రించమన్నారు. హాగన్ రేఖాచిత్రాలు గీయడంలోనూ, ముద్రణ కళలోనూ నిష్ణాతుడు; అతడు స్వామీజీ బ్రహ్మచారి శిష్యులలో ఒకడు. ఆతడే ఆ చిహ్నాన్ని గీసి, పూర్తిచేశాడు. అదే నేటి రామకృష్ణ మఠం, రామకృష్ణ మిషన్ల చిహ్నంగా విరాజిల్లుతోంది.

రామకృష్ణ మిషన్ చిహ్నం

"తరంగ జలం కర్మనూ, పద్మం భక్తినీ, ఉదయిస్తున్న సూర్యుడు జ్ఞానాన్నీ, చుట్టుకొని ఉండే పాము యోగాన్నీ జాగృతి చెందిన కుండలినీ శక్తినీ, హంస పరమాత్మనూ సూచిస్తున్నాయి. కాబట్టి ఈ చిత్రంలోని భావన ఏమిటంటే కర్మ, జ్ఞాన, భక్తి, యోగం – వీటి కలయిక వల్ల పరమాత్మ దర్శనం లభిస్తుంది అనేదే"[1] అంటూ స్వామీజీ ఆ చిహ్నాన్ని విపులీకరించారు.

ఒక రోజు స్వామీజీ పచార్లు చేసే నిమిత్తం బయటకు వెళ్లారు. వీథిలో మలిన దేహుడై నిలబడి ఉన్న ఒక పేద బాలుడు ఎలాగో స్వామీజీతో అతుక్కు పోయాడు. స్వామీజీ కూడా అమిత అనురాగంతో అతణ్ణి కూడా తోడ్కొని వేదాంత సంఘానికి వెళ్లారు. వస్తూన్న దారిలో అతని లాంటి ఒకరిద్దరు బాలురు జత చేరడంతో, ఒక పేద బాలుర బృందంతో స్వామీజీ సంఘంలోకి వెళ్లారు. అక్కడ నిలబడి ఉన్న క్రిస్టైన్, 'ఇలాంటి వారిని ఈయన ఎందుకు ఆకర్షిస్తున్నారు?' అని అనుకొంది. ఆమె అనుకోవడమే ఆలస్యం, ఠక్కున వచ్చింది స్వామీజీ జవాబు: "ఇదిగో చూడు, వీరు పరమేశ్వరుని భూతగణాలు."

పరమేశ్వరుని భూతగణాలు

మరొకసారి వీథి వెంట వెళుతున్న ఇద్దరు పేదవారిని చూసి, "ఆహా, వీరు ఓడిపోయారు; జీవితం వీరిని గెలిచింది" అన్నారు గద్గద స్వరంతో.

క్యాలిఫోర్నియాలో పనులు పూర్తికాగానే అక్కణ్ణుంచి తిన్నగా భారతదేశానికి తిరిగి వెళ్లిపోదామనుకొన్నారు స్వామీజీ. కాని లెగ్గట్ దంపతులు, మెక్లౌడ్, సారా, నివేదిత ప్రభృతులు అప్పటికే ప్యారిస్ వెళ్లి ఉన్నారు. అనారోగ్యంగా ఉన్న మిసెస్ లెగ్గట్‌కు అక్కడే చికిత్స

అమెరికాకు వీడ్కోలు

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుట 182.

జరిగింది. వారు మరీ బలవంతం చేయగా స్వామీజీ ప్యారిస్ వెళ్లడానికి సమ్మతించారు.

ఈ విధంగా స్వామీజీ అమెరికా రోజులు పరిసమాప్తమయ్యాయి. 1900 జూలై 26వ తేదీన న్యూయార్క్ నుంచి స్వామీజీ బయలుదేరారు!

50

అంతర్జాతీయ రంగానికి వీడ్కోలు

నేనొక భగవదనుభూతి పొందిన వ్యక్తిని. నా వాదోపవాదాలు, చర్చలు కేవలం బాహ్యమైనవి. నిజానికి సదా నేను కొన్ని దివ్య చిహ్నాలు, అలాంటి వాటిని అభిలషిస్తాను.

— **స్వామి వివేకానంద**

"**ఆ**ధునిక నాగరకతకు రాజధానీ, ఆడంబరమూ వినోదమూ సుఖభోగాదులకూ స్వర్గమూ, కళ, విజ్ఞానాలకు కేంద్రమూ - ప్యారిస్." అక్కడ అమెరికా మొదలైన అనేక దేశాలు పాల్గొనే ప్రపంచ ప్రదర్శన 549 ఎకరాల మైదానంలో జరిగింది. విజ్ఞానం, మతం ఇత్యాది విభాగాలు ఆ ప్రదర్శనలో ఉన్నాయి. భారతీయ విజ్ఞానవేత్త అయిన సర్ జగదీశ్ చంద్ర బోస్ ఆ ప్రదర్శనలో ఒక సిద్ధాంత వ్యాసం చదువనున్నారు. చికాగోలా అక్కడ కూడా ఒక సర్వమత మహాసభ ఏర్పాటు చేయాలని మొదట కార్యనిర్వాహకులు అభిలషించారు. కాని చికాగోలా ప్రాచ్యదేశ మత భావనలు చెలరేగి, క్రైస్తవ మతానికి వెనుకంజ ఏర్పడుతుందేమోనని భీతి చెందిన రోమన్ క్యాథలిక్కులు దానిని ప్రతిఘటించారు. కనుక మతాల చరిత్ర గురించిన సదస్సు నిర్వహించాలని నిర్ణయించారు.

ప్యారిస్ ప్రపంచ ప్రదర్శన

1900 జూలై 26 వ తేదీన న్యూయార్క్ నుంచి ఓడలో బయలుదేరిన స్వామీజీ ఆగస్టు 3 వ తేదీ శుక్రవారం నాడు ప్యారిస్ చేరుకొన్నారు. స్వామీజీ ఫ్రాన్స్‌కు రావడం ఇది నాలుగవసారి. 1895లో ఒకసారి, 1896లో రెండుసార్లు ఆయన వచ్చి వెళ్లారు. కాని ఆ మూడుసార్లు చేర్చి మొత్తం మీద నాలుగు మాసాల కన్నా తక్కువ రోజులే ప్యారిస్‌లో గడిపి ఉంటారు. కాని ఈసారి ఏకమొత్తంగా 83 రోజులు అక్కడ నివసించారు.

ప్రారంభంలో లెగ్గట్ దంపతులతోనూ, తక్కిన చోట్లలోనూ బస చేసిన స్వామీజీ సెప్టెంబర్ నెలలో జూల్స్ బోయీ అనే ఫ్రెంచి వ్యక్తితో బస చేశారు. మధ్యలో రెండుసార్లు ఇంగ్లండ్ వెళ్లి అక్కడ బస చేసివున్న సారాను కలుసుకొన్నారు. జూల్స్‌కు ఆంగ్లం తెలియదు. స్వామీజీకి ఏదో కాస్త ఫ్రెంచి తెలుసు. దాదాపు ఎనిమిదేళ్ల క్రితం పోరుబందరులో ఆయన కాస్త ఫ్రెంచి నేర్చుకోవడమూ, ఫ్రెంచిలోనే తమ సోదర సన్న్యాసులకు లేఖలు వ్రాయడమూ పాఠకులకు జ్ఞాపకం ఉండేవుంటుంది. పిదప చికాగోలో ఉన్నప్పుడు మళ్లీ ఆయన ఫ్రెంచి నేర్చుకొన్నారు. 1900 సెప్టెంబరు 15 వ తేదీన ఆయన క్రిస్టెన్‌కు, "నెమ్మదిగా మాట్లాడితే నేను ఫ్రెంచి అర్థం చేసుకోగలుగుతున్నాను" అని వ్రాశారు. ఆగస్టు 24 వ తేదీన ఆయన 'హిందూమతం-తాత్త్వికత' అనే అంశంపై ప్రసంగించారు. కాని అది ఆంగ్లంలోనా, ఫ్రెంచిలోనా అన్నది తెలియరావడం లేదు.

సెప్టెంబర్ 29 వ తేదీన మధ్యయుగాలలో ఎంతో ప్రాబల్యం వహించిన ఒక క్రైస్తవ మఠాన్ని స్వామీజీ సందర్శించారు. ఆయనతో సారా, మెక్లౌడ్, జూల్స్ బోయీలు వెళ్లారు. సమీపంలో నేరస్థులను ఖైదులో ఉంచే చీకటి గుహలున్నాయి. వాటిని చూసి స్వామీజీ, "ఆహా, ధ్యానానికి ఎంత అనువైన స్థలం!" అని వ్యాఖ్యానించారట!

తుపాకీని కనుగొన్న వ్యక్తితో

యాంత్రిక తుపాకీని కనుగొన్న వ్యక్తి హిరాం మ్యాగ్జిమ్; అదే సమయంలో దాని వల్ల దుఃఖించిన వ్యక్తి కూడా. "నేను మరేదీ కనుగొనలేదా ఏమిటి? ఈ వినాశకర పరికరాన్ని మాత్రమే నాకు ఆపాదిస్తున్నారే!" అని అతడు విచారించడం కద్దు. నిజానికి అతడు అనేక ఇతరమైనవి కూడా కనుగొన్నాడు. ఎడిసన్ విద్యుత్ బల్బు కనుగొన్న అదే సమయంలోనే ఇతడు కూడా కనుగొన్నాడు. కాని దురదృష్టవశాత్తు ఎడిసన్ ముందంజవేసి, దానిని ప్రభుత్వపరంగా నమోదు చేశాడు. 1894లో ఇతడు ఎగిరే యంత్రాన్ని సైతం కనుగొన్నాడు. స్వామీజీ చికాగో ప్రసంగం విన్న ఇతడు ఆయన పట్ల ఆకర్షితుడయ్యాడు. ప్యారిస్‌లో ఈతణ్ణి స్వామీజీ కలుసుకొన్నారు. ఈతడు నానారకాల తుపాకీలను వికెడ్స్ అనే వ్యక్తితో కలసి ప్రదర్శించాడు. ప్యారిస్‌లోని అగ్రగణ్యులైన చిత్రకారులు, శిల్పులు, ఒకరిద్దరు మిత్రులను స్వామీజీ కలుసుకొన్నారు.

ప్రపంచ ప్రదర్శనను పలుమార్లు స్వామీజీ సందర్శించారు. విద్యుచ్ఛక్తి అద్భుతాలు, అప్పుడే కనుగొన్న 'ఎక్స్-రే' లాంటి పరికరాలు ప్రజలను అమితంగా

ఆకట్టుకొన్నాయి. భౌతికశాస్త్ర విభాగం స్వామీజీని ఎంతగానో ఆకట్టుకొంది. ఎందుకంటే ఆ విభాగంలో డాక్టర్ బోస్ తన వైజ్ఞానిక పత్రాలను చదివాడు. ఒక భారతీయుని విజయంతో స్వామీజీ పరమానందం చెందారు. "ఆ యువ వంగ విజ్ఞాని ఒక్కడే తమ అద్భుత ప్రతిభతో పాశ్చాత్య సభికులను ఆశ్చర్యచకితులను చేశాడు. సగం చచ్చిన తన మాతృభూమికి నూతన జీవం పోశాడు. భౌతిక విజ్ఞాన శాస్త్రవేత్తల్లో జగదీశ్ చంద్రబోస్ ఈనాడు అగ్రస్థానంలో ఉన్నాడు. అతడు ఒక భారతీయుడు, వంగీయుడు! మహావీరుడు. ఇతడు, విద్యావతీ గుణవతీ అయిన ఇతని భార్య – వీరిద్దరూ ఏ దేశాలకు వెళ్లినా అక్కడ భారతదేశ ఔన్నత్యాన్ని దీపింపజేస్తారు"[1] అంటూ స్వామీజీ వ్రాస్తున్నారు.

ప్రదర్శనలో

ప్రదర్శన బాహ్య అందాల పట్ల స్వామీజీ పెద్దగా ఆకర్షితులు కాలేదు. ఆయనకు సంబంధించినంత వరకు ఈ రోజుల్లో ధ్యానం చక్కగా కుదిరినట్లు వ్రాస్తున్నారు: "ఇదంతా జగజ్జనని ఇచ్ఛ. తాను ఏం చేయించదలచుకొందో ఆమెకు అది బాగా తెలుసు. ఆమె బయటకు ఎప్పుడూ మాట్లాడదు. 'కేవలం మౌనం వహించి ఉంటుంది'. ఒక నెల నుంచీ నేను తీవ్ర ధ్యానం, ప్రభు నామ జపం చేస్తున్నాను."[2]

సుప్రసిద్ధ గాయనియైన ఎమ్మా కాల్వే కూడా స్వామీజీతో పాటు ఈ ప్రయాణంలో పాల్గొన్నది. క్రైస్తవ సంప్రదాయం ప్రకారం కాల్వే, స్వామీజీని ఫాదర్ (father) అనే సంబోధించింది. ఒక రోజు కాల్వే గాన కచ్చేరీకి స్వామీజీ మిస్టర్ లెగ్గట్‌తో కలసి వెళ్లి వచ్చారు. ఆనాటి కచ్చేరీ కాల్వేని ప్రపంచ ప్రసిద్ధ గాయనిగా రాణింపజేసింది. కచ్చేరీ ముగిసిన తరువాత స్వామీజీ ఆమెను ఆహార్య (make-up) మందిరంలోకి వెళ్లి అభినందించారు. మరునాడు కాల్వే స్వామీజీ బస చేసి ఉన్న లెగ్గట్ దంపతుల ఇంటికి వచ్చినప్పుడు వారి కోసం ఫ్రెంచి జాతీయ గీతాన్ని గానం చేసింది.

ఎమ్మా కాల్వే

ప్రపంచ ప్రదర్శనలో ఒక విభాగమైన మత చరిత్రల సదస్సు సెప్టెంబర్ 3వ తేదీ నుంచి 8 వరకు జరిగింది. స్వామీజీ సెప్టెంబర్ 7వ తేదీన ఆ సదస్సులో రెండుసార్లు ప్రసంగించారు. మొదటి ప్రసంగంలో శివలింగం, సాలగ్రామం లాంటివి కామాన్ని సూచించే చిహ్నాలు కావని నొక్కివక్కాణించారు. రెండవ ప్రసంగంలో భారతదేశంలో

మత చరిత్రల సదస్సు

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 336–337.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 375.

మత భావనల పరిణామాలను గురించి మాట్లాడారు. ఆయన ఫ్రెంచిలో ప్రసంగిస్తారని ప్రకటించినప్పటికీ నిజానికి ఏ భాషలో ప్రసంగించారో తెలియరావడం లేదు.

ఆ కాలంలో సుప్రసిద్ధుడైన ఒక ఫ్రెంచి చిత్రకారుడు స్వామీజీ వేదాంత భావనల పట్ల ఆకర్షితుడయ్యాడు. ఆతడు తను రచించిన చిత్తరువులు చోటు చేసుకొన్న నాటకానికి స్వామీజీని ముఖ్య అతిథిగా ఆహ్వానించాడు. ఫ్రెంచి తెలిసినందువలన స్వామీజీ నాటకాన్ని సునిశితంగా తిలకించారు. నాటకం మధ్యలో తెర మీద కనిపించిన ఒక చిత్తరువులో పొరపాటు దొర్లడం స్వామీజీ గమనించారు. అది సాంకేతికమైన పొరపాటు, ఆ పొరపాటు దిద్దబడివుంటే నాటక ప్రదర్శన ఇంకా బాగా రాణించేదని స్వామీజీ అభిప్రాయపడ్డారు.

చిత్రకళలోని సూక్ష్మతలు

నాటకం ముగిసింది. నాటకం గురించిన అభిప్రాయం తెలుసుకోవడానికి ముఖ్య అతిథియైన స్వామీజీ వద్దకు ఆ చిత్రకారుడూ, నాటక రంగ నిర్వాహకుడూ వచ్చారు.

అప్పుడు స్వామీజీ తనకు నాటకం బాగా నచ్చిందని వారితో చెప్పారు. దానితోపాటు తాము గమనించిన సాంకేతికమైన పొరపాటును కూడా వారికి ఎత్తి చూపారు. అది వినగానే ఆ సుప్రసిద్ధ ఫ్రెంచి చిత్రకారుడు విస్తుబోయాడు. ఎందుకంటే, చిత్రకళలో నిష్ణాతుడైన వ్యక్తి మాత్రమే ఆ పొరపాటును గమనించ గలడు కనుక. ఆ చిత్రకారుడు స్వామీజీ ఎత్తి చూపిన పొరపాటును, ఆయన తెలిపిన సబబైన దిద్దుబాట్లను ఆనందంతో స్వీకరించాడు.

ఫ్రాన్సులో స్వామీజీ పట్ల అమితంగా ఆకర్షితులైన వ్యక్తులలో ఒకరు రిచ్లీ యువరాజు (Duke of Richelieu). అప్పుడతడు యువకుడు. స్వామీజీ అక్కణ్ణుంచి బయలుదేరడానికి తయారయినప్పుడు ఒక రోజు ఆ యువరాజుతో, "మీ రెందుకు సర్వసంగ పరిత్యాగం చేయకూడదు? నాతో కలసి మీ జీవితాన్ని కొనసాగించకూడదు?" అని అడిగారు. అందుకు ఆ యువరాజు, "స్వామీజీ! సర్వసంగ పరిత్యాగం వలన నాకు ఏం లభిస్తుంది?" అని అడిగాడు. "అందువలన మీరు మరణాన్ని నిస్సంకోచంగా అభిలషించగలుగుతారు" అన్నారు స్వామీజీ. స్వామీజీ కొనసాగించారు: "దీనికి అర్థం ఏమిటంటే, మరణం గురించి భీతి చెందని స్థితిని నేను మీకు ఇవ్వగలను. మరణం సమీపించినప్పుడు, దానిని చూసి మీరు నిరాక్షేపణీయంగా

సన్యాసం వలన ఏం లభిస్తుంది?

నవ్వుకోగలరు." కాని ఎందుకో అప్పుడు ఆ యువరాజు స్వామీజీ సలహాను పాటించలేదు; అతడు లౌకిక జీవితాన్నే అభిలషించాడు.[1]

అక్టోబర్ 24 వ తేదీన మిత్రులతో స్వామీజీ ప్యారిస్‌కు వీడ్కోలు చెప్పారు. ఆయనతో మెక్లౌడ్, కాల్వే, జూల్స్ బోయీ, లాయసన్ దంపతులు కూడా బయలుదేరారు. వియన్నా, కాన్‌స్టాంట్‌నోపెల్ గుండా వారు పయనించారు. కాన్‌స్టాంట్‌నోపెల్‌లో స్వామీజీ బహిరంగ ప్రసంగాలకు అనుమతి లభించలేదు. కాని రెండు చోట్ల తరగతి ప్రసంగాలు నిర్వహించారు.

కొనసాగిన ప్రయాణాలు

తరువాత వారు గ్రీసు వెళ్లారు. అక్కడున్న అనేక దేవాలయాలకు వారిని తీసుకొని వెళ్లిన స్వామీజీ వాటి చారిత్రక ప్రాధాన్యాన్ని వారికి వివరించి చెప్పారు. "ఆ దేవాలయాల మహత్త్వాన్నీ, అంతరార్థాన్నీ విపులీకరించారు. అక్కడున్న బలి పీఠాల గుండా మమ్మల్ని తోడ్కొని వెళ్లి అక్కడ జరిగిన ఆచార కర్మల లాంటి వాటిని గురించి విశదీకరించారు" అంటూ వ్రాస్తున్నది కాల్వే.

తదుపరి వారు ఈజిప్టు చేరుకొన్నారు. ఈజిప్టు రాజధానియైన కైరోలో జరుగుతున్న ప్రదర్శనను స్వామీజీ సందర్శింప అభిలషించారు. దానితో పాటు పిరమిడ్లు, స్ఫింక్స్[2] లాంటి అద్భుతాలను తిలకించారు. కైరోలో జరిగిన ఒక సంఘటనను కాల్వే ఇలా తెలిపింది:

ఒక రోజు కైరోలో ఆసక్తికరంగా మాట్లాడుకొంటూ వెళుతూ దారి తప్పారు. తిరిగి తిరిగి చివరికి వేశ్యలు నివసిస్తున్న ఒక వీధిలోకి వచ్చారు. శిథిలమైన ఒక ఇంట్లో కూర్చునివున్న కొందరు స్త్రీలు స్వామీజీని ఆహ్వానించారు. స్వామీజీతో వెళ్లినవారు ఆ చోటును చప్పున దాటి పోదామని వేగంగా నడవమని ఆయనతో

---

1. కాలాంతరంలో ఈ యువరాజు యుద్ధరంగానికి వెళ్లవలసి వచ్చింది. చుట్టూ రక్త ప్రవాహం, శవాల గుట్టలతో మరణచ్ఛాయ అలముకొన్న ఆ పరిస్థితిలో హఠాత్తుగా స్వామీజీ కనిపించి, "యువరాజా! మరణాన్ని అభిలషించడం నేర్పనా?" అని ప్రశ్నించి అదృశ్యులయ్యారు. ఆ తరువాత క్రమక్రమంగా పాశ్చాత్య వేదాంత కేంద్రాలతో ఆ యువరాజు సంబంధం పెంపొందించుకొన్నాడు.

2. *పిరమిడ్లు :* మరణించిన మహారాజుల, మహారాణుల, ప్రముఖుల బ్రహ్మాండమైన శిలా సమాధులు.

స్ఫింక్స్ : మనిషి తల, సింహ దేహంతో కూడుకొన్న బ్రహ్మాండమైన శిలా విగ్రహం.

చెప్పారు. కాని స్వామీజీ వారిని పట్టించుకోకుండా ఆ స్త్రీల వద్దకు వెళ్లారు. తరువాత కరుణాపూరిత స్వరంలో వారితో, "దయనీయ జీవులు! పాపం! తమ

వేశ్యలకు అనుగ్రహం

దివ్యత్వాన్ని అందంలో అభివ్యక్తం చేశారు. ఇప్పుడు వీరి స్థితిని చూడండి!" అని చెప్పారు. వారి స్థితిని చూసి స్వామీజీ హృదయం ద్రవించిపోయింది. కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి. కాసేపటి కల్లా ఆయన విలపించసాగారు. క్షణంలో పరిస్థితి పూర్తిగా మారిపోయింది. ఆ స్త్రీలు ఒక దివ్యపురుషుని ఎదుట తాము నిలబడి ఉన్నట్లు గ్రహించారు. వారిలో ఒకామె స్వామీజీ ముందు మోకరిల్లి, ఆయన అంగీ కొసను ముద్దిడి, స్పానిష్ భాషలో, "ఈయన దివ్యపురుషుడు, ఈయన దివ్యపురుషుడు" అంది కన్నీటి ధారతో. ఒక దివ్యపురుషుని ఎదుట నిలబడడానికి తాను అనర్హురాలిన భావించిన మరొక స్త్రీ చేతుల్లో ముఖాన్ని దాచుకొని విలపించసాగింది. వారి నందరినీ దీవించిన తరువాతనే స్వామీజీ అక్కణ్ణుంచి కదిలారు.

ప్యారిస్ నుంచి బయలుదేరినప్పుడు, ఈజిప్టు మొదలైన ప్రదేశాలు సందర్శించి మళ్లీ ప్యారిస్‌కు తిరిగి వచ్చి కొన్ని ప్రసంగాలు చేయాలని స్వామీజీ అను

భారతం ఆహ్వానిస్తున్నది

కొన్నారు. కాని భగవంతుని సంకల్పమూ, దానిని మాత్రమే ఆధారం చేసుకొని జీవించే భగవంతుని బిడ్డల కార్యకలాపాలూ, వైఖరీ ఎవరి కెరుక? "మానసికంగా నేనొక భగవదనుభూతి పొందిన (mystic) వ్యక్తిని. నా వాదోపవాదాలు, చర్చలు కేవలం బాహ్యామైనవి. నిజానికి సదా నేను కొన్ని దివ్య చిహ్నాల లాంటి వాటిని అభిలషిస్తాను" అంటూ స్వయంగా స్వామీజీ తమను గురించి చెప్పడం కద్దు. ఆయన భగవదాదేశం మేరకే ప్రతిదీ చేశారు.

కైరోలో ఉన్నప్పుడు హఠాత్తుగా భారతదేశం తిరిగి వెళ్లబోతున్నట్లు స్వామీజీ తెలిపారు. అక్కడ ఆయన అస్వస్థులయ్యారు, ఒకసారి గుండెపోటు కూడా వచ్చింది. ఆయన హఠాత్తుగా తిరిగి వెళ్లిపోవాలనుకోవడానికి ఇది కారణమయి ఉండవచ్చు. అంతేగాక, ఆయన జీవితంలో పెనవేసుకుపోయిన వ్యక్తీ, హిమాలయాలలోని మాయావతి వద్ద అద్వైతాశ్రమంలో జీవిస్తున్న వ్యక్తీ, అయిన సేవియర్ అక్టోబర్ 28 వ తేదీన మృతిచెందారు. ఈ వార్త స్వామీజీకి అందలేదు. సేవియర్ అస్వస్థులై ఉన్నట్లు స్వామీజీకి తెలుసు. ఏదో ఆంతరిక ప్రేరణ కారణంగా ఆయన హఠాత్తుగా సేవియర్‌ను చూడాలని తపించారు. అది కూడా స్వామీజీని సత్వరపరచి ఉండవచ్చు.

కాని స్వామీజీ హఠాత్తుగా తీసుకున్న ఈ నిర్ణయం తక్కిన వారిని దిగ్భ్రమలో ముంచెత్తింది. వారి నుంచి విడిపోవడానికి స్వామీజీ ఎంతో బాధపడ్డారు. అయి నప్పటికీ వెళ్లడానికే నిశ్చయించుకొన్నారు. కాల్వే ఆయన వద్దకు వెళ్లింది.

కాల్వే : స్వామీజీ! ఎందుకు బాధపడుతున్నారు?

స్వామీజీ : నా సోదర సన్న్యాసులతో జీవించాలని అనిపిస్తోంది. కనుక నేను భారతదేశానికి తిరిగి వెళ్లాలి.

కాల్వే : ఇంతేనా! మీరు వెళ్లాలి, అంతే కదా! మీ ప్రయాణ ఖర్చులు నేనే ఇస్తాను. కాని, స్వామీజీ! మీ రెందుకు మమ్మల్ని వదలిపెట్టి వెళ్లాలను కొంటున్నారు?

స్వామీజీ కళ్లు ఆర్ద్రమయ్యాయి. లోక ప్రసిద్ధి గాంచిన గాయనిగా విరాజిల్లిన కాల్వే విశాల హృదయం స్వామీజీని ద్రవింపజేసింది. గద్గద స్వరంలో ఆయన ఇలా అన్నారు:

"నేను భారతదేశానికి వెళ్లాలి. అక్కడ మరణం నా కోసం కాచుకొని ఉంది. నేను నా సోదరులతో జీవించాలి."

కాల్వే : కాని, స్వామీజీ! మీరు మరణించరు. మాకు మీరు కావాలి.[1]

స్వామీజీ : జూలై 4 వ తేదీ నా చరమ దినమై ఉంటుంది–.

ఆ తరువాత సమీపంలోని కొన్ని ప్రదేశాలు సందర్శించడానికి మెక్లౌడ్ ప్రభృతులు వెళ్లారు. కాని స్వామీజీ వెళ్లలేదు, దానిలో ఎలాంటి ఆసక్తీ ఆయన కనబరచలేదు. ఆయన నిర్ణయాన్ని మార్చలేమని కచ్చితంగా తెలిసినప్పుడు, ఆయనకు ప్రయాణ సన్నాహాలు చేశారు. "సగం దుఃఖంతోను, సగం భగవంతుని సంకల్పాన్ని ఆధారం చేసుకొన్న శరణాగతి స్థితిలోను ఓడ మీద నిలబడి మా వైపు చేతులు

---

1. కాలాంతరంలో కాల్వే తండ్రి మరణించినప్పుడు స్వామీజీ ఒక అద్భుతమైన సాంత్వన లేఖ ఆమెకు వ్రాశారు. స్వామీజీ నిష్క్రమించిన కొన్నేళ్ల తరువాత కాల్వే భారతదేశానికి వచ్చింది. అప్పుడు బేలూరు మఠానికి వెళ్లింది. అక్కడ శ్రీరామకృష్ణుల ఆలయంలో స్వామీజీ దాయాది సోదరుడైన హాబూబాబు యశ్‌రాజ్ వాయించగా, దాని నేపథ్యంలో కాల్వే కొన్ని పాటలు పాడింది. 1927 లో సంగీతం గురించిన కొన్ని ప్రసంగాలు అమెరికాలో చేసింది. 1942 జనవరి 6 వ తేదీన ఈమె మృతి చెందిన వార్త రోమ్ రాజధానీ, రోమన్ క్యాథలిక్కుల మత గురువైన పోప్ నివసించే ప్రదేశమూ అయిన వ్యాటికన్‌లో ప్రకటించబడింది.

ఊపి, ఆశీస్సులు తెలుపుతూ మా నుండి ఆయన వీడ్కోలు తీసుకొన్నారు” అంటూ ఒకరు వ్రాస్తున్నారు. స్వామీజీ బయలుదేరిన రోజు 1900 నవంబర్ 26 వ తేదీ.

ఓడలో స్వామీజీ వేషభాషాదుల పట్ల ఆకర్షితులైన పలువురు ఆయన వద్దకు వచ్చి ఆయనతో అనేక విషయాల గురించి ముచ్చటించారు. వారిలో ఒకరైన

ఓడలో

కాల్కిన్స్ స్వామీజీ చికాగో ప్రసంగాలు విన్న వ్యక్తి. ఆంగ్లేయుడైన డ్రేక్ బ్రాక్‌మెన్ అనే వ్యక్తి స్వామీజీతో పలుమార్లు వాదించాడు; ఆయన కుశాగ్ర బుద్ధిని ఎంతగానో శ్లాఘించాడు. అయినప్పటికీ భారతదేశానికి ఎవరూ ఆధ్యాత్మికతను నేర్పనక్కర్లేదు, అందుకోసం ఫాదరీలను పంపనక్కర్లేదని స్వామీజీ వచించడం డ్రేక్ జీర్ణించుకోలేకపోయాడు.

ఈ ప్రయాణం సాధారణమైనది కాదు; అంతర్జాతీయ రంగానికి ఆయన వీడ్కోలు పలికిన ప్రయాణం. అంతర్జాతీయ రంగంలో ఆయన కార్యకలాపాలను ఇప్పుడు చూద్దాం.

51 పాశ్చాత్య కార్యకలాపాలు

కన్నులకు కనబడక, చెవులకు వినబడక, మెలమెల్లగా రాలుతూ, అత్యంత సుందరమైన లేత గులాబీలను వికసింపజేసే కోమల నీహార వర్షంలా, ప్రపంచ విజ్ఞానానికి భారతదేశం చేసే దానం నిరాడంబరంగా పనిచేస్తుంది, నిశ్శబ్దంగా ఎవరికీ తెలియకుండా!

— **స్వామి వివేకానంద**

"**పా**శ్చాత్యంలో నా కార్యకలాపాలు ఎక్కువగా ఉంటాయి. దాని ప్రతిధ్వని భారతదేశంలో వినిపిస్తుంది" అని ఒకసారి తురీయానందతో స్వామీజీ వచించారు.

పాశ్చాత్య కార్యకలాపాలు

స్వామీజీ రెండుసార్లు పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లారు. మొదట 1893 జూలై చివరి నుంచి 1896 డిసెంబర్ దాకా దాదాపు మూడున్నర సంవత్సరాలు; రెండవసారి 1899 జూన్ నుంచి 1900 నవంబర్ వరకు, దాదాపు ఒకటిన్నర సంవత్సరాలు; మొత్తంగా దాదాపు ఐదేళ్లు ఆయన పాశ్చాత్య దేశాలలో గడిపారు. ఒక మూల నుంచి మరో మూల కంటూ వేల మైళ్లు ఆయన అక్కడ పరుగెత్తి శ్రమించారు. ఆ కాలంలో ధ్వని వర్ధక సాధనం (mike) లాంటి సౌకర్యాలు లేవనడం గమనార్హం. ఎంత పెద్ద జన సమూహమైనప్పటికీ అందరికీ వినబడేటట్లు బిగ్గరగా ప్రసంగించాలి. ఈ విధంగా ఒక రోజు కాదు, రెండు రోజులు కాదు; ఐదేళ్లు శ్రమించి పని చేశారు.

రెండుసార్లు పాశ్చాత్య దేశాలలో ఆయన పయనించిన మొత్తం దూరం దాదాపు 1,07,396 కి.మీ. చేసిన ప్రసంగాలు దాదాపు 317; తరగతి ప్రసంగాలు దాదాపు 431; పాల్గొన్న చర్చావేదికలు దాదాపు 26. దిగ్భ్రాంతిగా ఉందా! ఈ వివరాలు కూడా ఇంతవరకు జరిపిన పరిశోధనల సమాచారాన్ని బట్టి మాత్రమే.[1]

1. అమెరికాలోని పోర్ట్‌లాండ్ రామకృష్ణ వేదాంత కేంద్రానికి చెందిన టెరన్స్ హోనర్ (Terrance Hohner), కరోలిన్ కెన్నీ (Carolyn Kenny) అనే ఇద్దరూ ఏళ్ల పర్యంతం ఈ సమాచార

☞

పాశ్చాత్య దేశాలలో స్వామీజీ కార్యకలాపాల గురించిన పరిశోధన ఇంకా కొనసాగుతున్నది!

ఈ అలుపులేని శ్రమ పర్యవసానం ఏమిటి?

హెలన్ హంటిగ్డన్ అనే వ్యక్తి బ్రహ్మవాదిన్ పత్రికకు ఒక లేఖ వ్రాసింది: "స్వామి వివేకానంద ప్రభావం అమెరికాలో ప్రగాఢ, శక్తిమంతమైన ఆధ్యాత్మిక జాగృతికి బీజం వేసింది. ఈ జాగృతి బయట కూడా ప్రజలలో బాగా వ్యక్తం కాసాగింది. వేదాంత గ్రంథాలు బాగా అమ్ముడు పోతున్నాయి. ఆత్మ లాంటి మాటలు పత్రికలలో కూడా విస్తారంగా వాడబడుతున్నాయి. హాక్స్లీ, స్పెన్సర్ లాంటి పేర్లలా శంకరుడు, రామానుజుడు లాంటి పేర్లు ప్రాచుర్యం సంతరించుకొన్నాయి. భారతదేశం గురించిన పుస్తకాలే కాదు, భారతదేశం గురించిన సూచనలున్న పుస్తకాలను కూడా గ్రంథాలయాలు పోటీపడి కొనుగోలు చేస్తున్నాయి. షోపనేర్ గ్రంథాలు ఎంతో వట్టిపోయినట్లు, విసుగు కలిగించేవిగా ఉంటాయో అందరికీ విదితమే. కాని వేదాంత నేపథ్యం ఉన్న ఏకైక కారణంగా ఆయన పుస్తకాలు కూడా ఇప్పుడు ప్రజలు ఇష్టపడి చదువనారంభించారు."

అమెరికా కార్యకలాపాల ప్రభావం

ఇలా ప్రారంభమైన లేఖను ఆమె ఒకింత హాస్యం జోడించి ఈ విధంగా పూర్తి చేసింది: " 'స్వామీజీ మాకు సొంతం' అంటూ భారతదేశం ఇప్పుడే చెప్పివేయడం మంచిది. హోమర్[1] ఒక కాలఘట్టంలో వీధుల్లో భిక్షమెత్తుకొని తిరుగాడాడు. కాని అదే హోమర్ తమ దేశంలో జన్మించినట్లు కాలాంతరంలో ఏడు దేశాలు పోటీపడ్డాయి. అదే విధంగా మా గురుదేవులను (స్వామీజీ) అందరూ సొంతం చేసుకొనే రోజు ఒకటి వస్తుంది; భారతదేశం అసదృశమైన కుమారుని మీద తన హక్కును కోల్పోవచ్చునేమో!"

ఇక ఇంగ్లండులో స్వామీజీ ప్రభావం గురించి పరికిద్దాం. సుప్రసిద్ధ జాతీయ నాయకుడూ, బ్రహ్మ సమాజ నాయకులలోని అతి ముఖ్యులలో ఒకరూ అయిన

☞ సేకరణకు భగీరథ ప్రయత్నం చేశారు. పాశ్చాత్య దేశాలలో స్వామి వివేకానంద గురించి ఇంత దాకా వెలువడిన అన్ని పుస్తకాలనూ పరిశోధించి, ఆయన భారతదేశం నుంచి బయలుదేరి మళ్లీ భారతానికి తిరిగివచ్చే వరకు ప్రతి రోజు ఎక్కడ ఉన్నారు, ఎక్కడ ప్రసంగించారు, ఎన్ని లేఖలు వ్రాశారు లాంటి సమాచారాన్ని వారు సంపుటీకరించారు. స్వామీజీ పయనించిన దూరమూ, ప్రసంగాల సంఖ్యా ఆ సమాచార ప్రాతిపదిక మీద గణించబడింది.

1. ఇలియట్, ఒడెస్సీ అనే మహాకావ్యాలను రచించిన గ్రీకు కవి. (క్రీ.పూ. 8వ శతాబ్దం)

బి.సి. పాల్ 1898లో ఇలా వచించారు : " 'స్వామి వివేకానంద ఇంగ్లండులో చేసిన ప్రసంగాల వలన పెద్దగా పర్యవసానాలేవీ సంభవించలేదు. 'ఆయన ఆప్తులూ, మిత్రులూ మామూలు విషయాలను గోరంతలు కొండంతలు చేస్తున్నారు' అంటూ కొందరు భారతదేశంలో చెప్పుకొంటున్నారు. కాని నేను ఇక్కడ ఇంగ్లండుకు వచ్చిన తరువాత ఆయన కార్యకలాపాల ప్రభావాన్ని సర్వత్రా చూస్తున్నాను. వివేకానందను అమితంగా గౌరవించే, శ్లాఘించే అనేకులను నేను ఇంగ్లండులోని అనేక ప్రాంతాలలో కలుసుకొన్నాను. నేను వివేకానంద మత శాఖకు చెందిన వాణ్ణి కాను; నాకూ ఆయనకూ మధ్య అనేక అభిప్రాయ భేదాలు ఉన్నాయి. అయినప్పటికీ వివేకానంద ఇక్కడ అనేకులకు కనువిప్పు కలిగించారు, హృదయాలను విశాలం గావించారని నేను చెప్పే తీరాలి. ఆయన బోధనతో ఇక్కడ అనేకులు ప్రాచీన హైందవ శాస్త్రాలలోని అద్భుతమైన ఆధ్యాత్మిక సత్యాలను నమ్ముతున్నారు. అంతేగాక, ఆయన ఇంగ్లండుకూ, భారతదేశానికీ మధ్య ఒక ఉన్నతమైన సంబంధాన్ని రూపొందించడంలో కృతకృత్యులయ్యారు...

ఇంగ్లండు కార్యకలాపాల ప్రభావం

"ఒకసారి దక్షిణ లండన్ వెళ్లాను. అక్కడ ఒక వీధిలో ఒక మామూలు స్త్రీ తన కుమారునికి నన్ను చూపుతూ, 'అదిగో చూడు స్వామి వివేకానంద' అని చెప్పింది. నేను ధరించిన కాషాయ తలపాగా కారణంగానే ఆమె ఇలా చెప్పిందని నాకు అర్థమయింది. ఈ విధంగా జనసామాన్యం కూడా వివేకానందను ఎరిగి ఉండడం చూశాను."

ఇంతటి ప్రభావాన్ని స్వామీజీ ఎలా చూపారు? తమ ఐదు అంశాల కార్యకలాపాల ద్వారా! స్వామీజీ కార్యకలాపాలు ముఖ్యంగా ఐదు అంశాలతో కూడుకొన్నవి. అవి ప్రసంగాలు, తరగతి ప్రసంగాలు, చర్చలు, అంతర్యోగాలు, వ్యక్తిగత మార్గదర్శకత్వం.

కార్యకలాపాలు: ఐదు అంశాలు

భారతదేశంలోని పేదల, పామరుల ఉద్ధరణకు నిధులు సేకరించడమే స్వామీజీ పాశ్చాత్యదేశాలకు వెళ్లడంలోని ముఖ్యోద్దేశం. అందుకోసం పాశ్చాత్యులను యాచించడం స్వామీజీ మార్గం కానేకాదు. మన వద్ద ఉన్నది వారికి ఇచ్చి, వారి వద్ద ఉన్నది మనం పొందడమే ఆయన మార్గం. ఇందుకు రంగంగా చేసుకొన్నవి ప్రసంగాలు. వందల సంఖ్యలలో ప్రసంగాలు ఆయన చేసినప్పటికీ మనకు లభించినవి బహు కొద్ది.

ప్రసంగాలు

వేలాది అమెరికన్లు స్వామీజీ ప్రసంగాలు విన్నారు, కరతాళ ధ్వనులు చేశారు, తలవంచి అంగీకరించారు. ప్రసంగాలలో ఆయన అందించిన ఆధ్యాత్మిక భావనలకు, బోధించిన ఆధ్యాత్మికతకు ఒక ఉదాహరణగా విరాజిల్లిన ఆయన జీవితమూ, ఆయన అనంతమైన ఆధ్యాత్మిక శక్తి ఒక వైపు ప్రతిఘటించిన వ్యక్తుల నోళ్లు మూసివేశాయి; మరో వైపు ఉన్నత జీవితం పట్ల నిజమైన అభిలాష ఉన్నవారికి ఒక దీపస్తంభంగా భాసించాయి. "వివేకానంద, ఆయన సందేశమూ నిజమైన క్రైస్తవు లందరి హృదయాలలో చోటు చేసుకొన్నాయి" అంటూ అయోవా స్టేట్ రిజిష్టర్ అనే పత్రిక వ్యాఖానించింది.

తరగతి ప్రసంగాలు

కాని ప్రసంగాలు స్వామీజీ మానసిక అమరికకు సముచితంగా లేవు. 1894 మార్చ్ 15 వ తేదీన ఆయన హేల్ సోదరీమణులకు ఇలా వ్రాశారు: "ఈ ఉపన్యాసాలతో విసుగు చెందాను. విభిన్న స్వభావాలున్న అనేక వందల మంది మానవ మృగాలను కలసినందు వలన నాకు విసుగు జనిస్తోంది. నాకు ఏది ఇష్టమో మీకు చెబుతున్నాను. నేను వ్రాయలేను; మాట్లాడలేను; కాని ప్రగాఢంగా ఆలోచించగలను. ఆవేశం కలిగితే నిప్పుకణాలు కురిపిస్తూ మాట్లాడగలను. అదీ కొద్దిమందితోనే; ఏరికోరిన ఏ కొద్ది మందితోనే సుమా! ఇష్టమైతే నా ఆశయాలను వారు నలుదిక్కులా వెదజల్లుతారు."[1]

ఇందుకోసమే స్వామీజీ తరగతి ప్రసంగాలను ప్రారంభించారు. ఇవి సామాన్యంగా ఆయన గదిలోనో, సన్నిహితులైన కొందరి ఇళ్లలోనే జరిగేవి. ప్రాచీన విధానం ప్రకారం స్వామీజీ నేల మీద కూర్చుని బోధించారు. సామాన్యంగా ఈ తరగతి ప్రసంగాలు ఉదయమూ సాయంత్రమూ జరిగేవి. తక్కువ సంఖ్యలోనే జనం వీటిలో పాల్గొన్నారు. నాలుగు యోగాలు, అనుష్ఠాన వేదాంతం లాంటి ముఖ్యమైన విషయాలు ఆయన తరగతుల్లో ప్రసంగించారు. ఆయన కార్యకలాపాలు కొనసాగించడానికి ఈ తరగతులలో నుండే కొందరు రూపొందారు. కృపానంద, అభయానంద, వాల్డో లాంటి వారు వారిలో కొందరు.

అంతర్యోగాలు

ఇంకా లోతుగా వెళ్లాలనుకొన్నారు స్వామీజీ. కేవలం పాఠాలు జీవితానికి చాలవు, కొందరి జీవితాలనైనా రూపొందించాలని ఆయన అభిలషించారు. అందుకోసం ఎంపిక చేసిన కొందరితో మకాముల్లో నివసించారు. ప్రసంగాలతో, కట్టుబాట్లతో కూడుకొన్న జీవిత

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుటలు 123-124.

విధానాన్నీ అక్కడ బోధించారు. నేటి అంతర్యోగాలకు మార్గగామిగా ఈ మకాములు విరాజిల్లాయి.

స్వామీజీ పాశ్చాత్య జీవితంలో మూడు ముఖ్యమైన అంతర్యోగాలను చూడ వచ్చు : 1. 1894 జూలై 16 నుంచి రెండు వారాలు గ్రీన్‌కర్‌లో; 2. 1895 జూన్ నుంచి ఆగస్టు దాకా సహస్రవన ద్వీపంలో; 3. 1900 మే నెలలో క్యాంప్ ఇర్వింగ్‌లో. ప్రత్యేకించిన కొద్దిమందితో అప్పుడప్పుడు ఆయన వన విహారాలు చేయడం కూడా ఈ విభాగానికి చెందుతుంది.

చర్చలు

ఇవి కాక భేటీలు, చర్చలు లాంటి వాటి ద్వారా స్వామీజీ బుద్ధిజీవులపై ప్రభావం కలిగించారు. ఆయనను అనేకులు కలుసుకొన్నారు; గుచ్చిగుచ్చి ప్రశ్నలు అడిగారు; వాదించారు; పత్రికలలో ప్రకటించారు. స్వామీజీ కూడా వెళ్లి అనేకులను కలుసుకొన్నారు. మాక్స్ ముల్లర్, పాల్ డ్యూసన్ లాంటి మేధావులు; నికోలా టెస్లా లాంటి విజ్ఞానవేత్తలు; సారా బెర్న్‌హార్ట్ లాంటి సంగీతవేత్తలు, ఇంగర్‌సాల్ లాంటి అజ్ఞేయవాదులు, రాక్‌ఫెల్లర్ లాంటి పారిశ్రామికవేత్త లనేకులలో ఆయన ఆధ్యాత్మిక బీజాలు నాటారు.

స్వామీజీ ప్రసంగాల సంకలనాలు ఆయన కాలంలోనే పుస్తక రూపంలో వెలువడనారంభించాయి; కర్మయోగం, రాజయోగం లాంటి పుస్తకాలు బహుళ ప్రాచుర్యం గడించాయి. పుస్తక ప్రచురణా ఆయన కార్యకలాపాలలో ఒక ముఖ్యమైన అంశమే.

స్వామీజీ పాశ్చాత్య కార్యకలాపాలలో ఐదవ అంశమైన 'వ్యక్తిగత మార్గదర్శ కత్వం'ను తదుపరి అధ్యాయంలో విపులంగా చూద్దాం.

ఇన్ని విధాలైన కార్యకలాపాల ద్వారా స్వామీజీ పాశ్చాత్యానికి అందించింది ఏమిటి?

ఏం చేశారు?

భారతీయ చింతనాశీలుర కార్యాచరణ గురించి ఒకసారి స్వామీజీ ఇలా వ్యాఖ్యానించారు: "మన ప్రత్యేక లక్షణం శాంతం, మౌనం. వీటి వెనుక మహాద్భుత శక్తి ఉంది. కాని అది దౌర్జన్య రూపం ధరించదు. అది ఎప్పుడూ భారతీయ సంకల్పం యొక్క వశీకరణశక్తి రూపంలో నిశ్శబ్దంగా వ్యాపిస్తుంది.... కన్నులకు కనబడక, చెవులకు వినబడక, మెలమెల్లగా రాలుతూ, అత్యంత సుందరమైన లేత గులాబీలను వికసింపజేసే కోమల నీహారవర్షంలా, ప్రపంచ విజ్ఞానానికి భారతదేశ దానం నిరాడంబరంగా పని

చేస్తుంది; నిశ్శబ్దంగా ఎవరికీ తెలియకుండా, కాని సర్వసమర్థంగా లోక విజ్ఞానాన్నంతా మార్చేసింది, అది ఎప్పుడలా చేసిందో ఎవరికీ తెలియదు.

" 'భారతదేశంలో గ్రంథకర్తల పేర్లను తెలుసుకోవడం చాలా కష్టం' అని ఒకరు నాతో అన్నారు. 'అదే భారతీయుని ఉద్దేశం' అని నేనన్నాను. ప్రాచీన భారతీయ గ్రంథకర్తలు ఆధునికులలా తాము ప్రకటించే విషయాలలో నూటికి తొంబయి వంతున ఇతర గ్రంథాల నుంచి చౌర్యం చేస్తూ, పైగా సిగ్గులేక, 'ఈ భావనలన్నీ నావే' అని ఉపోద్ఘాతాలు వ్రాసుకొనేవారు కారు. ఆ మహామేధా సంపన్నులు మానవాళి హృదయాలలో అద్భుత పరివర్తనం కల్పించే గ్రంథాలు వ్రాసి, తమ పేరునైనా అందులో ఉదాహరించక తమ గ్రంథాలను మాత్రం భవిష్యత్సంతానానికి సంక్రమింపజేసి నిరాడంబరంగా మరణించడంతో తృప్తి చెందారు.

"మన తత్త్వశాస్త్రాలను రచించిన గ్రంథకర్త లెవరో ఎవరికి తెలుసు? మన పురాణాలను రచించిన వారెవరో ఎవరి కెరుక! వారందరూ వ్యాసుడని కాని, కపిలుడని కాని, ఏదో ఒక సామాన్య నామంతో వ్యవహరించారు. నిజంగా వీరు శ్రీకృష్ణుని బిడ్డలు! వారు నిజంగా గీతానుష్ఠానపరులు! *'కర్మణ్యే వాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన!'* (కర్మ చేయడానికే నీకు అధికారం ఉంది కాని, దాని ఫలానికి నీకు అధికారం లేదు!) అనే సూత్రాన్ని అనుసరించి వారు వర్తించారు."[1]

స్వామీజీ కార్యకలాపాలు నూటికి నూరు పాళ్లు ఇదే మహోన్నత చింతనా శీలుర రీతిలో సాగింది. నేటి విద్యాధికులు అంగీకరించినా, లేకపోయినా వసుధైక సంస్కృతి (Global Culture) అంటూ చెప్పుకొనే నేటి చింతనలకు బీజం నాటిన వారు స్వామీజీ అనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు.

స్వామీజీ తమ కార్యకలాపాల ద్వారా పాశ్చాత్యానికి మూడు ముఖ్య కానుకలు అందించారు. అవి : 1. భారతీయ ఆధ్యాత్మికత. 2. శ్రీరామకృష్ణులు. 3. నిజమైన మతం.

1. భారతీయ ఆధ్యాత్మికతను స్వామీజీ పాశ్చాత్యానికి అందించారని చెబుతున్నప్పుడు, అంతకు ముందున్న చింతనాశీలుర పనిని తక్కువ చేశామను కోరాదు. ప్రత్యేకించి హెన్రీ డేవిడ్ థోరో, రాల్ఫ్ వాల్డో ఎమర్సన్, వాల్ట్ విట్‌మెన్

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుటలు 166–167.

లాంటి వారి పనిని మనం ప్రస్తావించే తీరాలి. వీరందరి మీదా భారతీయ చింతనల ప్రభావం ఉంది. వారి జీవితాలలోనూ, రచనలలోనూ దానిని స్పష్టంగా చూడవచ్చు. కాని స్వామీజీ చికాగో సర్వమత మహాసభలో ప్రసంగించి, అమెరికా సమాజం మీద చూపిన ప్రభావమూ, కొనసాగిన ప్రసంగాలే అమెరికా సమాజంలో భారతీయ ఆధ్యాత్మికతను ఒక ముఖ్యాంశంగా చేశాయనడం అక్షర సత్యం.

భారతీయ ఆధ్యాత్మికత

ఆధ్యాత్మికత అన్నప్పుడు–, ఆచార కర్మలకు, సంప్రదాయాలకు అతీతమైన, దేవాలయాలు, చర్చిలు, మసీదులు జోక్యం చేసుకోని నిర్మలమైన ఆధ్యాత్మికతను స్వామీజీ అందించారు. "ఆధ్యాత్మిక జీవితమనేది మీకూ మీ దేవుడికీ మధ్య ఉండే విషయం. మీ ఇద్దరి మధ్యా మూడో వ్యక్తి ఎవరూ రాకూడదు"[1] అంటూ 1900లో తమ శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో ప్రసంగంలో వచించారు. అటువంటి నిర్మలమైన ఆధ్యాత్మికతే ఆయన అందించిన ఆత్మ భావన.

మనిషిలో దేహం, మనస్సు కాక 'ఆత్మ' అనే మూడోది ఉంది. అది దివ్యమైనది; అన్ని శక్తులనూ లోపల ఇముడ్చుకొంది. అదే యథార్థమైన మనిషి. ఈ సత్యాన్ని అనుభూతం చేసుకోవడమే నిజమైన మతం. ఈ సత్యాన్ని గ్రహించి నప్పుడు మనిషి సర్వశక్తిమంతుడవుతాడు. ఎందుకంటే యావత్తు శక్తీ ఆత్మలో ఇమిడి ఉంది కనుక.

దీనినే స్వామీజీ, "ప్రతి జీవిలోనూ దివ్యత్వం గర్భితమై ఉంది. బాహ్యాంతర ప్రకృతినంతా నిరోధించి, అంతర్గతమైన ఈ దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తం చేయడమే జీవిత పరమావధి. దీని కోసం కర్మ, ఉపాసన, యోగ జ్ఞాన మార్గాల్లో ఒక్కటిగాని, కొన్నింటినిగాని, లేదా అన్నింటినీగాని అవలంబించి ముక్తులు కండి. మతానికంతా ఇదే సారాంశం. వేదాలూ, సిద్ధాంతాలు, కర్మకలాపాలూ, గ్రంథాలూ, దేవాలయాలూ, విధులూ అన్నీ అప్రధానాంశాలు"[2] అంటూ తమ పాతంజల యోగ సూత్ర వ్యాఖ్యాన ప్రసంగంలో చెబుతున్నారు.

ఈ భావనలు పాశ్చాత్యదేశాలకు పూర్తిగా క్రొత్త కావు. ఇంతకు క్రితమే మనం పేర్కొన్న కొందరు చింతనాశీలురు, భారతీయ భావనల ప్రభావంతో, ఇలాంటి భావనలను ఇంతకు మునుపే తమ రచనల ద్వారా పరిచయం చేశారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 7, పుటలు 141.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 3, పుటలు 122.

కాని అది కొందరు బుద్ధిజీవుల వరకే పరిమితమైంది. కాని స్వామీజీ లాంటి దైవానుభూతి పొందిన వ్యక్తి రచించినప్పుడు అది శ్రోతల మనస్సులపై ప్రభావం చూపించి తీరుతుంది. అంతేకాక, అనేక చోట్లకు వెళ్లి ఆయన చేసిన వందల ప్రసంగాల ద్వారా జనసామాన్యమూ ఇంతటి అద్భుత భావనను వినే అవకాశం పొందింది.

అదే విధంగా బుద్ధిజీవుల మీదా స్వామీజీ గొప్ప ప్రభావం కలిగించారనడం నిర్వివాదాంశం. స్వామీజీ వైజ్ఞానిక అభిలాష వారికి యోగాభ్యాసాలలో సత్యం గురించిన ప్రగాఢమైన అవగాహనను కలిగించింది. ఆయన సమస్తాన్నీ బుద్ధి పరంగా చింతన చేశారు. నాడీమండలం, దానికి మెదడుతో ఉన్న సంబంధమూ, నాడీ చర్యలకూ మనస్సుకూ మధ్య గల సంబంధమూ లాంటి భావనలు అమెరికా లోని సుప్రసిద్ధ వైద్యులనూ, దేహధర్మశాస్త్రజ్ఞులనూ ఆకట్టుకొన్నాయి. వారు ఈ భావనలను ఆహ్వానించారు; వాటిని లోతుగా పరిశోధించాలనీ ఆశించారు. ధ్యానం ఒక అద్భుత ప్రక్రియ, వర్ణింపజాలనిదని అంతవరకు పరిగణింపబడుతూ వచ్చింది. కాని ధ్యానం మానవ ఉద్వేగాలలో మార్పులనూ, ప్రగతినీ తీసుకురాగలదని ఆయన వచించడం అనేకమంది నిపుణుల ఆమోదం పొందిందనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. ఈ ఉత్సుకత కారణంగానే ప్రొఫెసర్ విలియం జేమ్స్ ఆధ్యాత్మిక అనుభూతుల గురించి పరిశోధించ నారంభించాడు.

అదేవిధంగా స్వామీజీ వివరించిన సాంఖ్యతత్త్వం విద్యుత్ నిపుణుడైన నికోలా టెస్లాను అమితంగా ఆకట్టుకొంది. విశ్వసృష్టి గురించిన సాంఖ్య సిద్ధాంతం ఉత్కృష్టమైనదని అతడు అంగీకరించాడు. అంతేకాక సాంఖ్యంలో చోటుచేసుకొన్న కల్పాలు, ప్రాణం, ఆకాశం లాంటి సిద్ధాంతాలను గణితశాస్త్రపరంగా ఋజువు చేయవచ్చునని అతడు తెలిపాడు.

శ్రీరామకృష్ణులు

2. ఆత్మ భావన మాదిరే శ్రీరామకృష్ణులను పాశ్చాత్యానికి స్వామీజీయే పరిచయం చేశారు. మాక్స్ ముల్లర్, 'ఒక నిజమైన మహాత్ముడు' (A Real Mahatman) పేరిట శ్రీరామకృష్ణులను గురించి అంతకు క్రితమే రచించినప్పటికీ, స్వామీజీ ద్వారానే అనేకులు ఆయనను గురించి తెలుసుకొన్నారు. భారతదేశంలోనూ, పాశ్చాత్యంలోనూ శ్రీరామ కృష్ణుల సందేశాన్నే స్వామీజీ తీసుకువెళ్లారు; కాని విడిగా శ్రీరామకృష్ణులనే వ్యక్తిని గురించి ప్రసంగించడానికీ, వ్రాయడానికీ ఆయన సంకోచించారు. స్వామీజీ

వినమ్రతే ఇందుకు కారణం; అందుకు తాము అర్హులం కామని ఆయన భావించారు.

ఒకసారి స్వామీజీ సోదర శిష్యులలో ఒకరు ఆయనను, "శ్రీరామకృష్ణులు అవతార పురుషులని మీరు పాశ్చాత్య దేశాల్లో ఎందుకు బోధించలేదు?" అని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ ఇలా జవాబిచ్చారు: "పాశ్చాత్యాలు తమ విజ్ఞాన శాస్త్రాన్ని గూర్చి, తత్త్వశాస్త్రాన్ని గూర్చి ఎన్నో ప్రగల్భాలు పలుకుతారు. కనుక యుక్తి ద్వారా, వైజ్ఞానిక వాదం ద్వారా, తత్త్వశాస్త్రం ద్వారా వారి వైజ్ఞానిక అహాన్ని మొదట విచ్ఛిన్నం చేయనిదే అక్కడ నువ్వు ఏ నూతన భావ నిర్మాణాన్నీ గావించ లేవు. వైజ్ఞానిక తత్త్వ విచార మార్గం ద్వారా విశ్వప్రయత్నం చేసి దిక్కుతోచని పరిస్థితిలో సత్యాన్వేషకులై నా వద్దకు వచ్చిన వారికే నేను శ్రీరామకృష్ణుల గురించి చెబుతాను. అలా కాక, అవతారవాదాన్ని వారి ముందు ప్రతిపాదిస్తే, 'నువ్వేమీ నూతన విషయం చెప్పలేదు. దానికి మాకంతా ఏసుక్రీస్తు ఉన్నాడు' అని చెప్పేవాళ్లే."[1]

మరొకసారి తమ శిష్యుడైన శరశ్చంద్రతో స్వామీజీ ఇలా చెప్పారు: "ఆయన ఎవరు, ఎంత అత్యున్నతులో ఇప్పటికీ నేను ఆవగతం చేసుకోలేకపోతున్నాను. అందుకే ఆయనను గురించి అన్ని చోట్లా నేను ప్రసంగించలేకపోయాను. ఆయన ఎవరో ఆయనకే ఎరుక. ఆయన దేహం మాత్రమే మానవ దేహంలా ఉండేది, ఆయన చేతలు, ప్రవర్తన అంతా మానవాతీతమై విరాజిల్లాయి."

కారణం ఏదైనప్పటికీ శ్రీరామకృష్ణుల గురించి ప్రసంగించడానికి స్వామీజీ ఇష్టపడలేదు. అతి కొద్దిమంది వద్ద మాత్రమే ఆయన శ్రీరామకృష్ణుల గురించి మాట్లాడారు, వారిలోనూ కొద్దిమంది మాత్రమే ఆయనను స్వీకరించారు. ఒకసారి మిసెస్ సారాకు వ్రాసిన లేఖలో, "శ్రీరామకృష్ణులను స్వీకరించిన అతి కొద్దిమందిలో మీరొకరు" అని ఆయన వ్రాశారు.

మొత్తానికి తమ అనర్హత కారణంగానే శ్రీరామకృష్ణులను గురించి ప్రసం గించలేదని స్వామీజీ తెలిపారు. కాని శ్రీరామకృష్ణుల సందేశం ప్రచారం చేస్తే ఆయన పేరు దానంతట అదే ప్రచారంలోకి వస్తుందని స్వామీజీ నమ్మకం. నేడు ప్రపంచమంతా ఆయన పేరు, ఆరాధన అనూహ్యరీతిలో పెంపొందడం మనం

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుటలు 19.

చూస్తున్నాం. ఆ విధంగానే శ్రీరామకృష్ణుల 'మత సామరస్యం' లాంటి భావనల గురించి ప్రసంగించారు. ఆ రీతిలో స్వామీజీ నాడు అందించిన సందేశం ద్వారా సత్యయుగమైన నూతన సమాజం రూపొందుతూండడం విస్మరించలేని సత్యం.

3. రూపొందుతూన్న ఆ నూతన సమాజం కోసం ఆచరణాత్మకమైన ఒక మతం గురించీ ఆయన ప్రచారం చేశారు. సంకుచిత, సైద్ధాంతిక మౌఢ్యం గల

నిజమైన మతం

మతాలు భవిషత్తులో స్వీకరింపబడవని స్వామీజీ స్పష్టంగా గ్రహించారు. కనుక ప్రపంచం అమలు చేసుకోగల మత భావనను ఆయన పాశ్చాత్యంలో బోధించారు. "కాని ఎన్నటికైనా విశ్వజనీన మతం అనేదొకటి వెలస్తే, అది తాను ప్రకటించే భగవంతుని మాదిరే దేశకాలాతీతమై, అనంతమై విరాజిల్లాలి; కృష్ణుణ్ణి అనుసరించే వారిలో అయితేనేం, క్రీస్తును అనుసరించేవారిలో అయితేనేం, పావనాత్ముల్లో అయితేనేం, పాపాత్ముల్లో అయితే నేం, సర్వులలోను సమానంగా తదీయ భానుదీప్తి ప్రసరించాలి; అది బ్రాహ్మణ మతంగా గాని, మహమ్మదీయ మతంగా గాని ఉండక, వీటిని అన్నింటినీ తనలో ఇముడ్చుకొంటూ, ఇంకా వికాసం పొందడానికి అనంతమైన అవకాశం కలిగి ఉండాలి; అంతేకాక సంసార పంకంలో పొర్లాడే పశుప్రాయుడు మొదలుకొని అఖండ ఔదార్య ధీవైభవాలతో, తన మానవత్వాన్ని గురించి సంశయం ఉదయింప చేస్తూ, సామాజిక భయగౌరవాస్పదుడై, దాదాపుగా మానవకోటికంతకూ అతీతుడై ఉండే మహనీయుని వరకు అందరికీ తావొసగి వారలను తన అనంత ప్రేమ హస్తాలతో ఆలింగనం చేసుకోగలిగినట్టిదై ఉండాలి. అలాంటి విశ్వజనీన మతం హింసాద్వేషాలకు తన వ్యవస్థలో కించిత్తయినా చోటివ్వక, సమస్త స్త్రీ పురుషులూ భగవత్స్వరూపులే అని గుర్తిస్తూ, తన యథార్థ దివ్యనైజాన్ని గ్రహించి మానవకోటికి తోడ్పడడమే తన ప్రధాన ఆశయంగా గణిస్తుంది"[1] అంటూ ఆయన దానిని విపులీకరించారు కూడా.

ఇలాంటి ఒక మతం వైపుగా వసుధైక సంస్కృతి నేడు సాగిపోతూ ఉండడం మనం గ్రహించవచ్చు. దీనికి పునాది వేసిన ఘనత స్వామీజీకే చెందుతుంది.

వేదకాల ఋషులు, బుద్ధుడు, గురునానక్, ఆదిశంకరుడు, రామానుజుడు, మధ్వాచార్యుడు లాంటి వారి కార్యకలాపాలకు అంతం ఉంటుందా? వారి పని

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 1, పుటలు 56.

నేటికీ మనుషుల మానసాల మీద ఆధిక్యం చలాయిస్తున్నది కదా! వారి గురించీ, వారి సందేశం గురించీ నేటికీ అధ్యయనం చేస్తున్నారు, పరిశోధిస్తున్నారు, నూతన భాష్యాలు ఇస్తున్నారు. ఇంకా అధ్యయనం చేస్తారు, పరిశోధిస్తారు, క్రొంగ్రొత్త వివరణలు అందిస్తారు. అవి అంతం లేనివి. స్వామీజీ కార్యకలాపాలూ అట్టివే!

అంతంలేని కార్యకలాపాలు

52 పాశ్చాత్య శిష్యులు

నిత్యం నేను శ్రీరామకృష్ణుల ఆలయంలో పూజ చేస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యుల జ్ఞాపకార్థం కూడా పువ్వులను సమర్పిస్తూన్నాను. వారికి విధేయుడనైన సేవకునిగా నన్ను నేను పరిగణించుకొంటాను.

— **స్వామి ప్రేమానంద**

తుపానులా పరిభ్రమిస్తూ ప్రసంగాలు చేసి ప్రజలలో ఆధ్యాత్మిక జాగృతిని కలిగించడం ఒక వైపు, వారిలో తత్త్వవిషయాలను కాస్త లోతుగా నేర్చుకోవాలనే ఉత్సుకత ఉన్న వారికి తరగతి ప్రసంగాల లాంటివి మరొక వైపు. వీటితో స్వామీజీ మరొక ముఖ్యమైన పనిగా విరాజిల్లింది వ్యక్తిగత మార్గదర్శకత్వం. ఇది ఆయన కార్యకలాపాలలోని ఐదవ అంశం. యతి రాజూ, భగవదనుభూతి పొందిన వ్యక్తీ అయిన స్వామీజీ అనుగ్రహ పరిధిలోకి వచ్చే వారందరూ ఆధ్యాత్మిక జాగృతి పొందుతారనడంలో సందేహం లేదు. కాని వారిలో అతి కొద్దిమంది మాత్రమే ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో పాల్గొని, భగవదనుభూతి అనే ఉన్నతాశయాన్ని చేగొని జీవించనారంభించారు. అర్హులైన ఆ కొద్దిమందికి ఆధ్యాత్మిక ఉన్నతోన్నత ద్వారాలను స్వామీజీ తెరిచారు. వారికి మార్గదర్శకత్వం వహించడం ఒక ముఖ్య కార్యకలాపంగా స్వామీజీ పరిగణించారు.

వ్యక్తిగత మార్గదర్శకత్వం

స్వామీజీ వేలమందిని కలుసుకొని ఉంటారు, వారిలో అనేకులు ఆయన జీవితం పట్ల ఆకర్షితులై ఉంటారనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. కాని శిష్యుడన్నప్పుడు స్వామీజీ అందుకోసం ప్రత్యేకంగా కొన్ని నియమాలు పాటించారు. "నేను మీ శిష్యుణ్ణవాలి" అని ఒకరు స్పష్టంగా ఆయనతో చెప్పే దాకా, ఆ వ్యక్తి ఆధ్యాత్మిక జీవితం గడపడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడని

మిత్రులు

గ్రహించే వరకు స్వామీజీ ఎవరి జీవితంలోనూ జోక్యం చేసుకోరు. వారి జీవితాలను ఆయన స్పృశించరు. "క్రొత్తవారిని మాకు పరిచయం చేస్తున్నప్పుడు కూడా 'ఇతడు శిష్యుడు కాదు, మిత్రుడు మాత్రమే' అని మాతో స్పష్టంగా చెప్పేవారు" అంటూ క్రిస్టైన్ వ్రాస్తున్నది. తమతో సన్నిహితంగా మెలగేవారితో మాత్రమే స్వామీజీ ఇలాంటి వ్యత్యాసం చూపారు.

క్రిస్టైన్ కొనసాగిస్తున్నది: "మిత్రులతో ఆయన సంబంధం పూర్తిగా విభిన్నంగా ఉండేది. వారి తప్పుల, సిద్ధాంతాల, సంకుచిత వైఖరుల గురించి సామాన్యంగా ఆయన కలత చెందేవారు కారు. వాటిని గురించి ఒక్క మాట చెప్పినా కూడా అదెక్కడ వారి వ్యక్తిగత జీవితంలో జోక్యం చేసుకోవడమవుతుందో నని ఆయన భావించినట్లు ద్యోతకమయ్యేది.

"కాని ఆయనను గురువుగా స్వీకరించిన వారి పట్ల ఆయన మెలగే తీరు భిన్నంగా ఉండేది. వారి జీవితాలకు తాము బాధ్యులమని గ్రహించే రీతిలో ఆయన

శిష్యులు

మసలుకొనేవారు. వారి తప్పులను, బలహీనతలను ఆయన సరిదిద్దారు, అవసరమైతే గర్హించారు. వారి జీవితం రూపుదిద్దు కోవడానికి ఏవి అవసరమో వాటిని సంకోచించకుండా చేశారు." వారిలో కొందరికి మంత్రదీక్ష ప్రసాదించారు, కొందరికి మరో రకమైన దీక్షలు అను గ్రహించారు, మరికొందరిలో తమ వీక్షణతోనే ఆధ్యాత్మిక జాగృతి జనింప జేశారు.

ఈ విధంగా ఆయన శిష్యులుగా స్వీకరించిన పాశ్చాత్యులు అతి కొద్దిమంది గురించి మాత్రమే మనకు తెలుసు. సహస్రద్వీప వనంలో ఆయన లాన్స్‌బర్గ్, మేరీ లూయీలకు సన్న్యాస దీక్ష ప్రసాదించి వారికి కృపానంద, అభయానంద అనే పేర్లు ఇచ్చారు. క్రిస్టైన్‌కు బ్రహ్మచర్య దీక్ష నిచ్చారు. సహస్రద్వీప వనంలో బస చేసిన తక్కినవారూ స్వామీజీ 'శిష్యులు' అనే పేర్కొనబడుతున్నారు. 1896 ఫిబ్రవరిలో ఆయన డాక్టర్ స్ట్రీట్ అనే వ్యక్తికి సన్న్యాస దీక్ష ఒసగారు. ఆ తదుపరి వారంలో పలువురు యువకులూ, స్త్రీలూ ఆయన నుంచి మంత్రదీక్ష పుచ్చు కొన్నారు. అదే నెలలో ఆయన గుడ్విన్‌కూ బ్రహ్మచర్య దీక్ష ఇచ్చారు. సేవియర్ దంపతులు ఆయన శిష్యులే. నివేదిత ఆయన పాశ్చాత్య శిష్యులలో అగ్రగణ్యు రాలైనప్పటికీ ఆమె భారతదేశంలోనే దీక్షలు స్వీకరించింది. వీరిలా మరో ఒకరిద్దరు బాహ్య ప్రపంచానికి తెలిసి ఉంటారు.

“జగజ్జనని నన్ను ఈ అద్భుత ప్రపంచంలోకి తెచ్చి పడవేసింది. వీరూ నన్ను అర్థం చేసుకోలేదు, నేనూ వీరిని అర్థం చేసుకోలేదు. కాని చాలా రోజులు ఇక్కడ నివసించిన తరువాత ఒక విషయం నాకు తెలుస్తోంది: పాశ్చాత్యంలోనూ నేను కలుసుకొన్న కొందరు నా సొంత మనుషులు, నా కార్యకలాపాలలో నాకు సహాయం చేయడానికే అక్కడ ఉన్నారు” అని ఒకసారి స్వామీజీ తమతో మెలగిన పాశ్చాత్యుల గురించి చెప్పారు.

అందరూ బ్రాహ్మణులే!

వీరిలో నిజంగా స్వామీజీ ‘శిష్యులు’ ఎందరు?

ఒకసారి కలకత్తాలో ఆయన శిష్యుడైన ప్రియనాథ్, “స్వామీజీ! మీకు పాశ్చాత్యంలో ఎందరు శిష్యులు? రెండు మూడు వేలమంది ఉంటారా?” అని స్వామీజీని అడిగాడు.

స్వామీజీ : బహుశా అంతకన్నా ఎక్కువే ఉండవచ్చు.

ప్రియనాథ్ : వారందరికీ మీరు మంత్రదీక్ష ఇచ్చారా?

స్వామీజీ : అవును.

ప్రియనాథ్ : ప్రణవ మంత్రం జపించడానికి వారికి అనుమతి ఇచ్చారా?

స్వామీజీ : అవును.

ప్రియనాథ్ : అదెలా స్వామీజీ? ప్రణవ మంత్రం జపించడానికి శూద్రులకు హక్కు లేదు, బ్రాహ్మణులు తప్ప మరెవరికీ ఆ హక్కు లేదని చెబుతున్నారే! పాశ్చాత్యులు శూద్రులు కూడా కారు, వారు మ్లేచ్ఛులు.

స్వామీజీ : నా శిష్యులందరూ బ్రాహ్మణులే!

నియమాలు పాటించి ఆయన దీక్ష ఒసగినవారిని శిష్యులుగా పరిగణిస్తే 100 మంది పేర్లు కూడా మనకు తెలియరాదు. కాని స్వామీజీ తమ శిష్యులు మూడు వేలమంది పైబడే అని చెప్పారు. దీనిని ఎలా అర్థం చేసుకోవాలి? దీక్ష అంటే కేవలం ఒక మంత్రం చెప్పి ఇవ్వడం మాత్రమే కాదు; శిష్యునిలో ఆధ్యాత్మిక శక్తిని ప్రసరింపజేయడమే నిజమైన దీక్ష. స్వామీజీ జీవితంలో ఎంతో పాలుపంచుకొని ఆయనకు అనేక సహాయాలందించిన కొందరు ఉన్నారు. వారికి ఆయన విధివిహితంగా ఎలాంటి దీక్షనూ ఒసగినట్లు తెలియరావడం లేదు. ఉదాహరణకు ప్రొఫెసర్ రైట్, హేల్ సోదరీమణులు,

జగద్గురువు

మిసెస్ బాగ్లీ, కర్న్‌సీ దంపతులు, లెగ్గట్ దంపతులు, డాక్టర్ లూయీ జి. జేమ్స్, మీడ్ సోదరీమణులు. వీరందరినీ ఆయన అనుగ్రహించలేదా? వారిని ఆయన తమ సొంతంగా స్వీకరించలేదా? స్వీకరించారనే ఇందుకు జవాబు.

దీనిని గురించి ఒకసారి స్వామీజీ, "సాధారణ గురువులు ఆధ్యాత్మిక శక్తిని మంత్రం ద్వారా ఒసగుతారు. కాని జగద్గురువులు మంత్రాన్ని ఉపయోగించరు" అన్నారు.

దీనిని విశదీకరిస్తున్నది మేరీ లూయీ బర్క్ : "నియమనిష్ఠలు లేని ఒక వ్యక్తిలో తమ ఆధ్యాత్మిక శక్తిని స్వామీజీ ప్రసరింపజేయలేరా? ఆయన తమ ఆశీస్సులు ఒసగారు. బహుశా, కొన్ని ఉపదేశాలు చేసివుంటారు. కాని తమ వద్దకు వచ్చిన వారి భారాలన్నీ ఆయన స్వీకరించారు. వారి నుంచి ఆయన ఏదీ ఆశించ లేదు. వారు తమ పట్ల వినమ్రంగా ఉండాలి, తమ బోధనలు స్వీకరించాలని కూడా ఆయన ఎదురు చూడలేదు. అందించేది మాత్రం అందించి ఆయన తన ధోరణిలో తాను వెళ్లిపోయారు. బహుశా ఆయన ఒక మంత్రాన్ని కూడా ఒసగి ఉండరు. ఒకరిని గురించి తాము తెలుసుకోవలసింది ఒక చూపులోనే గ్రహించ గల సమర్థులు ఆయన. ఒక చూపు, ఒక స్పర్శ – వీటిలోనే ఆయన ఆధ్యాత్మిక శక్తిని ప్రసరింపజేశారు. ఆ శక్తి వారిలో అద్భుతాలు జనింపజేసింది; ముక్తి మార్గంలో వారిని తోడ్కొని వెళ్లింది."

మంత్రదీక్ష ఒసగి కొందరిని స్వీకరించారు, ఒసగకుండా సైతం అనేకులను స్వీకరించారు. ఆయన శిష్యులు ఎన్ని వేలమందో ఆయనకే ఎరుక. వారిలో కొందరిని, ప్రత్యేకించి కాలాంతరంలోనూ ఆయన కార్యకలాపాలలో పాలుపంచు కొన్న కొందరిని గురించి చూద్దాం.[1]

✵ జోసయా జాన్ గుడ్విన్ ✵

ఈయన గురించి అనేక చోట్ల చూశాం. స్వామీజీ ప్రసంగాలు వ్రాయడం వలన 'స్వామీజీ గణపతి'[2] అని ఈయనను ప్రేమానంద స్వామి పేర్కొంటున్నారు.

---

1. స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యురాండ్రలో అగ్రగణ్యురాలుగా నివేదితను పరిగణిస్తారు. ఈమెను గురించిన వివరణలు ఈ గ్రంథంలో అనేక చోట్ల పొందుపరచబడి ఉండడం వలన ఇక్కడ ప్రత్యేకంగా ప్రస్తావించడం లేదు.

2. వేదవ్యాసుడు మహాభారతాన్ని చెబుతూవుండగా వ్రాసింది గణపతి. స్వామీజీ ప్రసంగా లను వ్రాసిన వ్యక్తి కావడం వలన గుడ్విన్ ఇలా పేర్కొనబడ్డాడు.

హఠాత్తుగా ఆకాశంలో మెరసి మాయమయ్యే ఉల్కలా స్వామీజీ జీవితంలో హఠాత్తుగా ప్రవేశించి నిష్క్రమించాడు ఈయన. 1895 డిసెంబర్‌లో స్వామీజీ ప్రసంగాలను సంక్షిప్త లేఖనంలో వ్రాసే వ్యక్తి కావాలనే ప్రకటన చేశారు. ఆ ప్రకటన ద్వారా స్వామీజీ జీవితంలో గుడ్విన్ ప్రవేశించాడు.

సన్నిహిత బంధువు

1896 ఫిబ్రవరిలో గుడ్విన్‌కు స్వామీజీ బ్రహ్మచర్య దీక్ష ఒసగారు. ఆతడి జీవితం స్వామీజీ జీవితాన్ని అనుసరించే రీతిలో భాసించింది. స్వామీజీ ఎక్కువగా శ్రమించినప్పుడు గుడ్విన్ కూడా ఎక్కువగా శ్రమించవలసి వచ్చింది. ప్రసంగాలను సంక్షిప్త లేఖనంలో వ్రాసుకోవడానికి ఆతడు ఏడు నోటు పుస్తకాలను ఉపయోగించాడు.

స్వామీజీ శిష్యునిగా, సేవకునిగా విరాజిల్లిన గుడ్విన్‌లో దేశభక్తి పొంగి పొరలింది. ఆంగ్లేయులనో, ఆంగ్ల ప్రభుత్వాన్నో స్వామీజీ విమర్శించడాన్ని అతడు జీర్ణించుకోలేకపోయాడు. ఒక రోజు ఇంగ్లడ్ చక్రవర్తియైన ఏడవ ఎడ్వర్డ్ గుర్రం ఒక పందెంలో గెలవడం గురించిన ప్రస్తావన వచ్చింది. గుడ్విన్ దానిని గురించి గొప్పగా స్వామీజీ సోదరుడైన మహేంద్రునితో మాట్లాడుతున్నాడు. స్వామీజీ అటూ ఇటూ పచార్లు చేస్తూ గుర్రాన్ని గుడ్విన్ ప్రశంసిస్తున్నప్పుడల్లా ముఖాన్ని వికృతంగా పెట్టి ఎగతాళి చేస్తూవున్నారు. స్వామీజీ వైఖరి గ్రహించిన గుడ్విన్ లేచి స్వామీజీ ముందు మోకరిల్లి, చేతులు జోడించి, "స్వామీజీ! మీరు ఏవేం విమర్శించాలో, ఎగతాళి చేయాలో అంతా ఈ పేద గుడ్విన్ మీద చూపండి. గుడ్విన్ మీ శిష్యుడు, మీ సేవకుడు. కాని దయచేసి రాజకుటుంబాన్ని గురించి ఏదీ వ్యాఖ్యానించకండి. దానిని ఈ దేశంలో ఎవరూ భరించలేరు. దయవుంచి నన్ను కరుణించండి" అన్నాడు వినమ్రంగా. గుడ్విన్ రాజభక్తి అందరినీ స్తంభింపజేసింది.

దేశభక్తి

మరొక సంఘటనలో కూడా గుడ్విన్ రాజ విశ్వాసాన్ని చూడవచ్చు. ఇంగ్లండ్‌కూ చీనాకూ మధ్య జరిగిన యుద్ధం గురించిన ప్రస్తావన ఒక రోజు వచ్చింది. "ఆంగ్లేయుల వీరత్వంతోనే బ్రిటిషు ప్రభుత్వం స్థాపితమయింది; కనుక దానిని వారు సంరక్షిస్తారు" అన్నాడు గుడ్విన్. స్వామీజీకి ఇది నచ్చలేదు. ఎందుకంటే నిజమైన చరిత్ర అది కాదు కనుక. నిజంగా జరిగింది స్వామీజీ చెప్పనారంభించారు: "చైనా యుద్ధంలో కాని, లేదా మరే ఇతర యుద్ధంలో కాని, ఆంగ్లేయులు గొప్పగా ఏం చేశారు? మా భారతీయ వీరులే సర్వత్రా వెళ్లి యుద్ధం

చేశారు, గెలిచారు, బ్రిటిషు ప్రభుత్వం రూపొందించడానికి రక్తం చిందించారు, ఆంగ్లేయులకు విజయం సాధించిపెట్టారు. భారతీయ రక్తంతోనూ, భారతీయ సంపత్తితోనూ ఈ బ్రిటిషు సామ్రాజ్యం రూపొందింది. మీ ఆంగ్లేయులు ఏం చేశారు? భారతీయులు సంపాదించారు, మీరు అనుభవిస్తున్నారు."

"లేదు స్వామీజీ! ఎలా యుద్ధం చేయాలో మీ వారికి తెలియదు" అన్నాడు గుడ్విన్. అంతే, స్వామీజీ అదేపనిగా కుంభవృష్టి కురిపించారు: "మా భారతీయులకా యుద్ధం చేయడం తెలియదు? గ్రీసు దేశస్థుడైన అలెగ్జాండర్ పర్షియాను జయించి, అహంకారంతో భారతదేశం మీద దండెత్తి వచ్చినప్పుడు ఆతణ్ణి ప్రతిఘటించింది ఎవరు? పోరస్ అనే హైందవ రాజే కదా! అర్బేలా యుద్ధంలో పారసీక చక్రవర్తి డారియస్ కొడోమనసూక్కు సహాయం చేసింది భారతీయ సైన్యం! ఆ కారణంగానే అలెగ్జాండర్ భారతీయులతో యుద్ధం చేయాలని నిశ్చయించాడు. నువ్వేమో భారతీయులకు యుద్ధం చేయడం తెలియదు అంటున్నావు! కాని ఒక విషయం; ఆంగ్లేయుల నమ్మకద్రోహమూ, కృతఘ్నతా భారతీయులకు తెలియదు! వీరత్వం నింపుకొన్న వారు భారతీయులు. ఘనత వహించినది, గొప్పదీ అంటూ మీరు గర్వించే మీ జాతి భారతదేశాన్ని వంచన ద్వారానే కైవసం చేసుకొన్నది! భారతదేశాన్ని అణగద్రొక్కి పొందిన భారతీయ సంపదతోనే మీ జాతి వృద్ధి పొందింది. భారతీయులు తమ స్తబ్ధతను విదలించుకొని, నిద్ర నుంచి మేల్కొన్నప్పుడు మిమ్మల్ని ఒక నిమ్మపండులా పిండివేస్తారు."

గుడ్విన్ వదల్లేదు. "మీరు ఉన్నతమైనవారే. సందేహం లేదు. కాని మీ ప్రజలు తమను పరిపాలించుకోలేని వారు. భారతదేశాన్ని పరిపాలించడానికి ఉత్కృష్టులు మా ఆంగ్లేయులే" అన్నాడు. స్వామీజీ మరింత కోపోద్రిక్తులై ఇలా కొనసాగించారు:

"చంద్రగుప్తుని కాలంలో భారతదేశానికి వచ్చిన మెగస్తనీస్ నాడు నెలకొన్న ఉత్కృష్టమైన పంచాయతీ పాలన విధానం గురించి వ్రాశాడు. నాడు దొంగతనం లేదు, ప్రజలు సత్యాన్ని గౌరవించారు. నేటికీ ఆంగ్లేయ ఆధిపత్యం ప్రవేశించక జాతీయ పాలన జరుగుతున్న ప్రాంతాలలో జనం సంతోషంగా జీవిస్తున్నారు; సమస్యలూ తక్కువే. తమ స్వదేశాన్ని సుసంపన్నం చేసుకోవడం ఒక్కటే లక్ష్యంగా ఉంచుకొని ఆంగ్లేయులు వ్యవహరిస్తున్నారు. ఇందులో మీ పాలన గొప్పదనాన్ని చెప్పుకొంటున్నావు!"

స్వామీజీ, గుడ్విన్‌ల ఈ సంభాషణ గురించి మహేంద్రుడు ఇలా వ్రాస్తున్నాడు: "భారతదేశ చరిత్రనో, బ్రిటిష్ చరిత్రనో క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసిన వ్యక్తి

కాదు గుడ్విన్. వార్తాపత్రికల విషయ జ్ఞానంతోనే సరి. కనుక స్వామీజీ నిజమైన చరిత్రను తెలిపినప్పుడు ఆతడు విస్తుబోయాడు. స్వామీజీని ప్రతిఘటించి అతడు అనేక విషయాలు చెప్పినప్పటికీ రోజురోజుకూ స్వామీజీ పట్ల ఆతడికి ఉన్న నమ్మకం అధికమయింది."

కొన్ని సమయాలలో తమ ప్రసంగాల గురించి గుడ్విన్ ముచ్చటించినప్పుడు స్వామీజీ బాలునిలా సంతోషించేవారు. ఒక రోజు గుడ్విన్, "డెట్రాయిట్‌లోనే శ్రోతలు అధికంగా వచ్చారు! దాదాపు 6000 మంది వచ్చారు! నాటి మీ ప్రసంగం అద్భుతం! మానవాతీతమైన ఏదో ఒక శక్తి నుంచి మాటలు వెలువడినట్లు అనిపించింది. ఆనందంతో నాకు పిచ్చిపట్టేట్లయింది" అన్నాడు. గుడ్విన్ ఆనందం చూసి స్వామీజీ కూడా సంతోషించారు.

బాలుని లాంటి స్వామీజీ!

కొన్ని సమయాలలో స్వామీజీ అత్యున్నత భావభూముల నుంచి ప్రసంగించడం కద్దు. ఇందువలన ప్రసంగం ముగిసిన తరువాత, ప్రసంగంలో తాము ఏం మాట్లాడిందీ, శ్రోతలు దానిని ఎలా స్వీకరించిందీ ఆయనకు తెలిసేది కాదు. ఈ సందర్భాలలో గుడ్విన్, " స్వామీజీ! ఈ రోజు మీరు అద్భుతంగా ప్రసంగించారు" అని చెప్పేవాడు. స్వామీజీ కూడా బాలునిలా, "ఓ, అలాగా! నేను ఏం ప్రసంగించాను? ఏం ప్రసంగించాను?" అని ప్రశ్నించేవారు. గుడ్విన్ ఆనాటి ప్రసంగాన్ని క్లుప్తంగా చెప్పేవాడు. స్వామీజీ చాలా సంతోషపడేవారు; "వీటి నన్నింటినీ వ్రాసి ఉంచుకో. నా కెంతో నచ్చింది" అనేవారు.

స్వామీజీ పాశ్చాత్య దేశాల నుంచి భారతదేశానికి తిరిగి వచ్చినప్పుడు గుడ్విన్ కూడా వచ్చాడు. తరువాత *బ్రహ్మవాదిన్* పనుల కోసం 1897 జూలైలో చెన్నైకు వచ్చాడు. 1898 మార్చిలో, బహుశా వేసవి తాపం నుంచి తప్పించుకోవడానికి, అతడు ఊటీ వెళ్లాడు. ఒక రోజు వానను కూడా పట్టించుకోకుండా బాగా తడుస్తూ అతడికి మహా ఇష్టమైన క్రికెట్ ఆటను చూశాడు. దాని పర్యవసానంగా వచ్చిన జ్వరం చివరికి ఆతడి ప్రాణాన్ని హరించివేసింది. అప్పుడు గుడ్విన్ వయస్సు 28 ఏళ్లు మాత్రమే.

హేల్ కుటుంబం

హేల్ కుటుంబం, ప్రత్యేకించి నలుగురు సోదరీమణులు స్వామీజీకి అమెరికాలో లభించిన ఒక పెన్నిధి అని పేర్కొనడంలో ఎలాంటి అతిశయోక్తి లేదు. "మీ నలుగురు సోదరీమణులకూ నేను శాశ్వతంగా ఋణపడి ఉన్నాను.

అమెరికాలో నాకు లభించినవన్నీ మీ మూలంగానే దక్కాయి" అని స్వయంగా స్వామీజీ వ్రాసే మేరకు వారు ఆయన జీవితంలో చోటుచేసుకొన్నారు.

హేల్ కుటుంబ యజమాని జార్జ్ హేల్. స్వామీజీని కలుసుకొన్నప్పుడు ఆయన 64 ఏళ్ల వయస్కుడు. ఒక ఉక్కు కంపెనీలో ఆయన వాటాదారునిగా ఉన్నాడు. ఆయనను స్వామీజీ, "ఫాదర్ పోప్" అని సంబోధించేవారు. స్వామీజీ పనులలో ఇతర కుటుంబ సభ్యులతో బాటు ఈయన కూడా పాలుపంచుకొన్నాడు.

తరువాతి వ్యక్తి కుటుంబ యజమానురాలైన మిసెస్ ఎలన్ హేల్. అప్పుడామెకు 56 ఏళ్లు. సామాజికపరంగా ఉన్నత స్థాయి స్త్రీలలో ఒకరైన ఈమెకు అనేక సేవా సంస్థలతో సంబంధం ఉంది. క్రైస్తవ ప్రెస్బిటేరియన్ మతశాఖతోనూ, క్రైస్తవ విజ్ఞాన శాఖతోనూ ఆమెకు సన్నిహిత సంబంధం ఉంది. సహనానికి ఆమె ఒక ఉదాహరణగా విరాజిల్లింది. స్వామీజీ అమెరికా కార్యకలాపాలకు తొలినాళ్లలో ఒక కేంద్రంగా హేల్ కుటుంబం వెలసింది. అందునా మిసెస్ హేల్ ఒక తల్లిగా స్వామీజీ అవసరాలనన్నింటినీ చూసుకొంది. స్వామీజీ ఈమెను 'మదర్ చర్చ్' అని సంబోధించేవారు.

తరువాతి వారు హేల్ సోదరీమణులు – మేరీ హేల్, హారియెట్ హేల్, హారియెట్ మెకండ్లీ, ఇసబెల్ మెకండ్లీ. స్వామీజీని కలుసుకొన్నప్పుడు మేరీకి 28 ఏళ్లు, హారియెట్‌కు 23 ఏళ్లు. సంపన్నులైన స్త్రీలు జీతం పుచ్చుకొని ఉద్యోగం చేసే కాలం కాదది. కనుక ఇద్దరూ ఉద్యోగం చేయలేదు. ఇద్దరూ చక్కగా పియానో వాయిస్తారు; "పియానో సోదరీమణులు" అని పేరు పొందారు. ఇద్దరి వైవాహిక జీవితమూ సాఫల్యం పొందలేదనే చెప్పుకోవాలి. స్వామీజీ కాలంలోనే హారియెట్ వివాహం చేసుకొన్నది; కాని వైవాహిక జీవితం కొనసాగలేదు. స్వామీజీ మరణానంతరం 1902లో 72 ఏళ్ల ఇటలీ దేశస్థుడైన ఒక సుసంపన్నుణ్ణి మేరీ వివాహం చేసుకొన్నది. 95 ఏళ్ల వయస్సులో మరణించే దాకా భర్తను ఆమె చూసుకొన్నది. సోదరీమణు లిద్దరూ స్వామీజీని అన్నగారిగా పరిగణించారు. ఆయన ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యం, ఆయన సందేశం గురించి వారు అంతగా కలత చెందినట్లు తెలియడం లేదు. స్వామీజీ కూడా సోదర భావంతోనే వారితో మెలగారు.

హారియెట్ మెకండ్లీ, ఇసబెల్ మెకండ్లీలు హేల్ కుటుంబంతోనే జీవించారు. జార్జ్ హేల్ సోదరి కుమార్తెలు వీరు. చిన్నప్పుడే తల్లిని కోల్పోయారు. వాటాల మార్కెట్ పతనంతో డబ్బు కోల్పోయిన తండ్రి మరణానంతరం వీరు హేల్

కుటుంబంలో కలిసిపోయారు. వీరికంటూ విడిగా డబ్బు లేకపోవడంతో ఉద్యోగం చేసి సంపాదించుకొనే స్థితిలో ఉన్నారు. అందుకోసం ఒక శిశుపాఠశాలను నిర్వహిస్తూ వచ్చారు. స్వామీజీని కలుసుకొన్నప్పుడు హారియెట్ 32 ఏళ్ల వయస్కురాలు, ఇసబెల్ ఇంకా చిన్నది. వీరిద్దరూ అవివాహితలు.

హేల్ కుటుంబ సభ్యులలో మరొకరు హేల్ కుమారుడైన సామ్. స్వామీజీ ఆతణ్ణి "బ్రదర్ సామ్" అని పేర్కొనేవారు. ఇతడు మేరీ హేల్ కన్నా నాలుగేళ్లు చిన్నవాడు. జార్జ్ హేల్ మరొక సోదరి మిసెస్ జేమ్స్ మ్యాథ్యూస్. ఈమెను స్వామీజీ "మదర్ టెంపుల్" అని సంబోధించేవారు.

వీరందరూ స్వామీజీతో బాగా సన్నిహితంగా ఉండేవారు. కాని ఎవరూ స్వామీజీని గురువుగా పరిగణించలేదు. వారిలో స్వామీజీకి అత్యంత సన్నిహితంగా మెలగిన మేరీ హేల్, స్వామీజీ తక్కిన వారు గురువుగా కొనియాడడాన్ని అంగీ కరించలేదు. ఈ విషయంగా ఆమెకూ నివేదితకూ మధ్య అభిప్రాయభేదం చోటు చేసుకోవడం గురించి ఇంతకు క్రితమే చూశాం.

హేల్ కుటుంబానికి చెందినంత వరకు, వారు స్వామీజీకి సహాయకులుగా ఉండడంలో తృప్తి చెందారు. ఆయన పట్ల వారు ఎలాంటి ప్రత్యేక హక్కునూ చలాయించలేదు. ప్రసంగాలతో, ప్రయాణాలతో డస్సిపోయి వచ్చిన స్వామీజీకి అవసరమైన విశ్రాంతికి ఏర్పాట్లు వారు చేసేవారు.

అక్కడ బస చేసి ఉన్నప్పుడు రోలర్ స్కేట్ (చక్రాలున్న చెప్పుల వంటివి) ధరించి దూసుకుపోవడం స్వామీజీ నేర్చుకొన్నారు. ధ్వని గ్రాహక యంత్రం (Phonograph) అప్పుడే కనుగొనబడింది. హేల్ వద్ద అది ఉంది. దానిలో అనేకసార్లు తమ కంఠస్వరం నమోదు చేసుకొని స్వామీజీ ఆనందించారు. ఆయన హేల్ సోదరీమణులతో దుకాణాలకు వెళ్లారు, నాటకాలు తిలకించడానికి వెళ్లారు. 'చార్లీ అత్త' అనే నాటకం తిలకించి, "నవ్వి నవ్వి నా ప్రాణం పోతుందేమో ననిపించింది" అంటూ ఆయన వ్రాస్తున్నారు.

"స్వామీజీ అవసరాలను చూసుకొని ఆయనను హేల్ కుటుంబం సంరక్షించకపోతే బహుశా ఆయన నేడు మనతో ఉండివుండరేమో" అని మెక్లౌడ్ చెప్పడం కద్దు.

హేల్ కుటుంబంలో మేరీ హేల్ మాత్రమే చివరిదాకా స్వామీజీ శిష్యులతో సంబంధం ఉంచుకొన్నది; నివేదిత, మెక్లౌడ్‌లతో ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు జరిపింది.

అంతిమ కాలంలో రూ. 48,500/- బేలూర్ మఠం పేరిట వ్రాసి ఆమె మరణించింది.

❋ మిస్ జోసఫైన్ మెక్లౌడ్ ❋

స్వామీజీ జీవితంలో ఆయన మిత్రురాలిగా శాశ్వతమైన స్థానం పొందిన వ్యక్తి మిస్ మెక్లౌడ్. స్వామీజీ కన్నా ఈమె ఐదేళ్లు పెద్దది. స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి మునుపే ఈమెకు హైందవ భావనలతో పరిచయం ఉంది; ఆమె భగవద్గీతను చదివింది. కాని స్వామీజీని కలుసుకొన్న రోజు నుండి మాత్రమే ఈమె తన వయస్సు లెక్కించేది. అంటే స్వామీజీని కలుసుకొన్న రోజు తన నిజమైన జన్మదినమని ఆమె చెప్పడం కద్దు. స్వామీజీ కూడా ఈమెను తమ మిత్రురాలిగానే ప్రస్తావించారు.

“స్వామీజీలో నన్ను ఆకర్షించింది ఏమిటో తెలుసా? అది ఆయన అపరిమిత ప్రవృత్తి. ఆయన అనంత స్వరూపిగా భాసిల్లారు. పైన, క్రింద, ఏ వైపునైనా కూడా నేను ఆయనను సమీపించలేకపోయాను. అంతటి అనంతమైన ప్రవృత్తి ఆయన సంతరించుకొన్నారు.... నాకు ముక్తి ప్రసాదించడానికే స్వామీజీ అవతరించారు” అంటూ దృఢ నమ్మకంతో ఆమె చెప్పడం కద్దు.

స్వామీజీ జీవిత కాలంలో మాత్రమే కాక, కాలాంతరంలోనూ బేలూర్ మఠ పనులకు మెక్లౌడ్ ఆలంబనగా ఉంటూ వచ్చింది. గొప్ప ధనవంతురాలైనప్పటికీ అద్దె కార్లలో ప్రయాణం చేయకుండా ప్రభుత్వ బస్సులలో ఆమె పయనించేది. “ఎందుకో తెలుసా? ఈ రకంగా డబ్బు పొదుపు చేస్తే స్వామీజీ పనులకు సహాయం చేయవచ్చు కదా!” అనేది ఆమె.

గ్రీకు రచయితయైన నికోస్, మెక్లౌడ్‌కు పరిచయస్థుడు. మెక్లౌడ్ అందించిన 1500 డాలర్లతో ప్రచురించిన పుస్తకం మూలంగా నికోస్‌ను 20 వ శతాబ్దపు అగ్రగణ్య రచయితలలో ఒకరిగా లోకం గుర్తించింది. ఒక రోజు మెక్లౌడ్ నికోస్‌ను ఇలా అడిగింది:

మెక్లౌడ్ *:* మీరు ప్రార్థన చేస్తారా? అమిత ఆనందంలో తేలియాడుతున్నప్పుడో, విపరీతమైన దుఃఖంలో మునిగి ఉన్నప్పుడో మీరు ప్రార్థన చేశారా?

నికోస్ *:* లేదు. నేను ప్రార్థించను.

మెక్లౌడ్ *:* మరేం చేస్తారు?

నికోస్ : వ్రాస్తాను. రచనా వ్యాపకం నాకు ఎంతో విశ్రాంతినీ, ప్రశాంత తనూ చేకూరుస్తుంది.

మెక్లౌడ్ : నేనూ ప్రార్థించను. కష్టాలు మనస్సును పీడించినప్పుడు పచార్లు చేయడానికి బయటికి వెళతాను – మామూలు చోట్లకు కాదు, రద్దీ ఉన్న నగరానికి! అక్కడ ఆదరాబాదరాగా వెళుతూన్న ప్రజల ముఖాలను చూసి, జీవితార్థాన్ని వెతకడానికి ప్రయత్నిస్తాను. లేకపోతే, నాకు తోచిన మంచిపని చేస్తాను. లేకుంటే స్వామీజీ వ్రాసిన ఆ అద్భుతమైన లేఖ చదువుతాను![1] నా మానసిక బాధ ఏది అయినప్పటికీ తొలగిపోతుంది.

మెక్లౌడ్‌కూ ఆమె స్నేహితురాలైన డోరాకూ స్వామీజీ ప్రణవమంత్ర దీక్ష ఇచ్చారు. “ఎలా ధ్యానం చేయాలి?” అని వారు స్వామీజీని అడిగినప్పుడు, “ఓమ్ అనే మంత్రాన్ని ఒక వారం ధ్యానించండి. తరువాత నా వద్దకు రండి” అన్నారాయన. ఒక వారం గడిచాక వారు తిరిగి వచ్చారు. “నేను ఒక జ్యోతి చూస్తున్నాను” అంది డోరా. “మంచిది. కొనసాగించండి” అన్నారు స్వామీజీ. “హృదయంలో ప్రకాశాన్ని చూస్తున్నాను” అంది మెక్లౌడ్. ఆమెతో కూడా, “మంచిది. కొనసాగించండి” అన్నారు స్వామీజీ. “ఆయన నాకు చేసిన ఉపదేశం ఇంతే” అంది కాలాంతరంలో మెక్లౌడ్.

మిసెస్ సారా బుల్

ఒక రోజు చర్చా కార్యక్రమం జరుగుతోంది. దానిలో ఒకరు, “పునీతుడు (Saint) అంటే ఎవరు?” అని అడిగారు. జవాబుకై అందరూ స్వామీజీ ముఖం వైపు చూశారు. ఆయన ఏం చెప్పబోతున్నారో వినాలనే కుతూహలంతో అందరూ కూర్చున్నారు. అక్కడ మౌనం రాజ్యమేలింది. దానిని భంగపరుస్తూ స్వామీజీ ఇలా చెప్పారు: “మిసెస్ సారా బుల్.” ఈ విధంగా స్వామీజీచే పునీతురాలిగా పరిగణింపబడిన వ్యక్తి మిసెస్ సారా. ఆ తరువాత ఆమె “పునీతురాలు సారా” అంటూ పేర్కొనబడింది. స్వామీజీ ఆమెను “ధీర మాతా” అంటూ కూడా సంబోధించేవారు.

స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి మునుపే భారతీయ తత్త్వాలతో సారాకు పరిచయం ఉంది. మోహినీ మోహన్ ఛటర్జీ అనే వ్యక్తి నుంచి భగవద్గీతను ఆమె సముచితంగా నేర్చుకొంది. స్వామీజీని కలుసుకొన్నప్పుడు సారా వయస్సు నలభై

---

1. ఈ లేఖను 286వ పుటలో చూడవచ్చు.

దాటివుంటుంది. స్వామీజీ ఆమెను తల్లిగా పరిగణించారు. సారా కూడా స్వామీజీని కుమారునిగా భావించింది. డబ్బు సాయం, సంస్థాగతమైన సహాయం అంటూ అన్ని రకాలుగా స్వామీజీకి సహాయకారిగా సారా నిలబడింది. స్వామీజీని కుమారుని రీతిలో అవసరమైనప్పుడు చీవాట్లు పెట్టడానికి కూడా ఆమె సంశయించలేదు. స్వామీజీకీ, బేలూర్ మఠానికీ మాత్రమే కాదు; అభయానంద, కృపానంద, గుడ్విన్, నివేదిత ప్రభృతులకు అనేక సమయాల్లో ఆమె ధన సహాయం చేసింది.

✵ సోదరి క్రిస్టైన్ ✵

స్వామీజీ కన్నా ఈమె మూడేళ్లు చిన్నది. జర్మనీ దేశస్థురాలైన ఈమె చిన్నతనం నుండే తలిదండ్రులతో అమెరికాలోనే పెరిగింది. ఈమె 17 వ ఏట తండ్రి మరణించాడు. అప్పటి నుంచి తల్లి, ఐదుగురు చెల్లెళ్ల బాధ్యత ఈమె మీద పడింది. పేదరికంలోనే జీవించిన ఈమెకు క్రైస్తవ విజ్ఞానం పట్ల ఎంతో ఆసక్తి ఉంది. అయినప్పటికీ దాన్లో తృప్తి కలుగక ఉన్నత విషయానికై అభిలషించి హృదయం తపించిపోయినప్పుడే స్వామీజీని కలుసుకొనే అదృష్టం ఈమెను వరించింది. మేరీ ఫంకేతో స్వామీజీ ప్రసంగాలు వినడానికి వెళ్లింది. "ఐదు నిమిషాలు మాత్రమే విని ఉంటాం. జీవితమంతా అన్వేషిస్తున్న పరుసవేదిని తాకినట్లుగా మాకు అనిపించింది" అంటూ వ్రాస్తున్నది క్రిస్టైన్.

సహస్రద్వీప వనంలో స్వామీజీతో సహజీవనం చేసిన భాగ్యశాలి ఈమె. అక్కడ కొందరికి మంత్రదీక్ష ఒసగాలని స్వామీజీ అప్పటికే నిశ్చయించుకొన్నారు. దానికి ముందు రోజు క్రిస్టైన్‌తో, "నీకూ దీక్ష ఇవ్వాలనుకొంటున్నాను. కాని నిన్ను గురించి నాకు అంతగా తెలియదు. కనుక దీక్షకు నువ్వు తయారుగా ఉన్నావా లేదా అని అర్థం కావడం లేదు" అన్నారు. పిదప కాస్త సంకోచంతో, "ఇతరుల మనస్సులను చదవగలిగే శక్తి నాలో ఉంది. దానిని ఎంతో అరుదుగా ఉపయోగిస్తాను. నీకూ దీక్ష ఇవ్వాలనుకోవడం వలన, నువ్వు అనుమతిస్తే నీ మనస్సును చదువగోరుతున్నాను" అన్నారు. అందుకు క్రిస్టైన్, "నిరభ్యంతరంగా చదవండి" అన్నది. "పూర్తిగా చదువవచ్చునా?" అని స్వామీజీ అడిగారు. "చదువవచ్చు" అంది దృఢ నిశ్చయంతో క్రిస్టైన్. "ధైర్యశాలివి నువ్వు" అని ప్రశంసించిన స్వామీజీ ఆమె మనస్సును చదివారు. తరువాత ఆమెతో, "నీకు ఇంకా మూడు తెరలు మాత్రమే ఉన్నాయి. ఈ జన్మలోనే నీ మూడవ నేత్రం తెరచుకొంటుంది" అన్నారు. మర్నాడు ఆమెకు దీక్ష ఒసగారు. తరువాత ఈమెకు బ్రహ్మచర్యం కూడా ప్రసాదించారు.

కాని స్వామీజీ చెప్పిన దాన్లోని అర్థం ఏమిటో క్రిస్టైన్ అడగలేదు. కాలాంత రంలో దీనిని గురించి ఇలా చెప్పింది: "నేను ఒక మూర్ఖురాలిని. ఆయనను ఏ ప్రశ్నా అడగలేదు. అందరూ ప్రశ్నలు అడిగారు, ఆయన నుంచి ఏదైనా పొందాలని ప్రయత్నించారు. ఆయన మా కోసం ఎంతో శ్రమిస్తున్నారనే విచారమే నాలో ఉంది. కాని ఆయన జ్యోతిర్మయమైన సన్నిధానంలో నాలోని సందేహాలన్నీ అదృశ్య మయ్యాయి."

భారతీయ స్త్రీల కోసం చేయబోయే పని గురించి సహస్రద్వీప వన రోజుల్లో స్వామీజీ క్రిస్టైన్‌తో చర్చించారు. దాని ప్రకారం భారతదేశానికి వచ్చిన క్రిస్టైన్, నివేదితతో కలసి ఆ పనిలో పాలుపంచుకొంది. ఇద్దరూ నివసించిన ఇల్లు 'సోదరీ మణుల గృహం'గా పేర్కొనబడింది. గోపాలకృష్ణ గోఖలే, రవీంద్రనాథ్ టాగూర్, సర్ జగదీశ్ చంద్రబోస్, సరోజినీ నాయుడు లాంటి వారికి ఆ గృహం ఒక పుణ్యతీర్థంగా విరాజిల్లింది.

మృదులమైన దివ్యత్వ ఆకృతి సంతరించుకొన్న వ్యక్తి క్రిస్టైన్. ఈమె అనేక ఆధ్యాత్మిక ప్రసంగాలు కూడా చేసింది. భారతదేశాన్నీ, భారతీయులనూ ఎంతగానో ఈమె అభిమానించింది. స్వామీజీ ఆమె కోసమే "అకాలంలో వికసించిన నీలి పుష్పానికి"[1] అనే కవిత వ్రాశారు. అమెరికాలో వసంత కాలంలో వికసించే పువ్వు నీలిపుష్పం. అది వసంతకాలానికి ముందే శీతకాలంలో వికసించినట్టయితే తీవ్రమైన చలిగాలిని ప్రతిఘటించి పోరాడవలసి వస్తుంది. క్రిస్టైన్ బాధామయమైన అనేక పరిస్థితులను ప్రతిఘటిస్తూ జీవితం గడపవలసివచ్చింది. అంతటి పరి స్థితులలోనూ మనస్సు చలించకుండా ఉండాలనే స్ఫూర్తినిస్తూ స్వామీజీ వ్రాసిన కవిత ఇది. సోదరి క్రిస్టైన్ జీవితమూ కోమలమైన ఒక పువ్వు జీవితంలా విరాజిల్లింది. భారతదేశాన్ని అభిమానించిన ముఖ్యులలో ఒకరిగా ఆమె భాసిల్లింది.

✵ మిస్ సారా ఎలెన్ వాల్డో ✵

ఉత్కృష్ట అమెరికన్ చింతనాశీలురలో ఒకరైన రాల్ఫ్ వాల్డో ఎమర్సన్‌కు దూరపు బంధువు సారా ఎలెన్ వాల్డో. స్వామీజీని కలుసుకొన్నప్పుడు ఈమె 51 ఏళ్ల వయస్కురాలు. అంతకు మునుపే మాక్స్ ముల్లర్ రచనలు చదవడంతో

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుట 382.

భారతీయ తత్త్వశాస్త్రం పట్ల ఈమెకు ఎంతో ఆసక్తి జనించింది. 1894లో బ్రూక్లిన్‌లో స్వామీజీ ప్రసంగించినప్పుడు ప్రప్రథమంగా ఆయనను చూసింది అప్పటి నుంచి ఆయన సన్నిహిత శిష్యురాండ్రలో ఒకరైపోయింది. ప్రారంభంలో న్యూయార్క్‌లో స్వామీజీ ప్రసంగాల ఏర్పాట్లు మిస్ హేమ్లిన్ అనే వ్యక్తీ, తరువాత రూత్ ఎలీస్ చేశారు. వారి తరువాత వాల్డో ఆ బాధ్యత స్వీకరించింది. గుడ్విన్ స్వామీజీ వద్దకు రాక మునుపు ఆయన ప్రసంగాల సంక్షిప్త లేఖనం ఈమె చేసింది. స్వామీజీ సహస్రద్వీపవన ప్రసంగాలు ఈమె సంక్షిప్త లేఖనం ద్వారానే మనకు లభించాయి.

వాల్డో ఇలా వ్రాస్తున్నది:

"స్వామీజీతో చాలాకాలం సహజీవనం చేసినప్పటికీ నాలో సన్న్యాస భావన తలెత్తలేదు. ఆయన పాశ్చాత్య శిష్యులు పలువురు భారతదేశానికి వెళ్లి ఆయన పనిలో సహాయం చేసినప్పుడు కూడా నాకు భారతదేశానికి వెళ్లాలని తోచలేదు. నేనొక అమెరికన్ స్త్రీని, అమెరికాలోనే జీవించాలనే సంకల్పంతో ఉన్నాను. కాని స్వామీజీ పట్ల నాకున్న ఆదరాభిమానాలు వర్ణనాతీతం. ఆయన కోసం ఈ లోకంలో నేను ఏది చేయడానికైనా సంకోచించను.

"మొదటిసారి స్వామీజీ న్యూయార్క్ వచ్చినప్పుడు సదా కాషాయాంబరాలు ధరించడంలో మొండి పట్టుదల వహించారు. కాషాయాంబరాలు ధరించిన ఆయనతో కలసి బయటకు వెళ్లడానికి ప్రత్యేకించి ధైర్యం ఉండాలి. ఎందుకంటే ఉదయంపూట వెళుతున్న అందరి చూపూ మా మీదే ఉంటుంది కనుక. స్వామీజీ కాషాయాంబరాలు ధరించి లోకాన్ని అసలు పట్టించుకోనట్లు గంభీరంగా రాచఠీవితో నడుస్తూ ముందు వెళ్లేటప్పుడు సామాన్యంగా ఆయన చూపు ఊర్ధ్వ ముఖంగా ఉంటుంది; ఎన్నడూ అధోముఖంగా ఉండదు. తంతి స్తంభాల ఎత్తుకు తక్కువలో ఉన్నదేదీ ఆయన చూపులో పడదు. ఆయనతో కలసి నడవడం ఎంతో కష్టం; పరుగు లాంటి నడకతో నేను కాస్త వెనుకగా వెళ్లగలుగుతాను. మా ఇద్దరినీ చూసేవారిలో ఆశ్చర్యం కొట్టొచ్చినట్లు కనిపించేది. మమ్మల్ని చూసి, 'ఇవి ఏమిటి?' అంటూ వారు ప్రశ్నిస్తూన్నట్లు అనిపించేది. కొన్ని రోజులు గడిచాక స్వామీజీ తక్కిన రకాల దుస్తులు కూడ ధరించసాగారు."

అనేక మంది ఉపాధ్యాయుల నుంచి అనేక విషయాలు వాల్డో నేర్చుకొన్నది. ప్రారంభంలో ఆమెకు స్వామీజీ పట్ల పూర్తిగా నమ్మకం లేదు; ఆయనలో ఏదైనా దుర్బలతో, కొరతో కనబడుతుందేమోనని గమనించేది. స్వామీజీ బస చేసిన

గదిలో ఒక పెద్ద అద్దం ఉంది. ఒక రోజు స్వామీజీ చాలాసేపు దాని ముందు నిలబడి చూసుకొంటున్నారు, ఒకసారి కాదు అనేకసార్లు. కాసేపు నిలబడి తమ రూపాన్ని అద్దంలో తదేకం చూసేవారు. తరువాత అక్కణ్ణుంచి వైదొలగి, మళ్లీ వచ్చి అద్దం ముందు నిలబడేవారు. ఈ విధంగా చాలాసేపు జరగడం వాల్డో గమనించింది.

అద్దంలో చూస్తున్నారు!

స్వామీజీలో దుర్బలతను అన్వేషిస్తున్న వాల్డోకి ఇదొక అవకాశం. స్వామీజీ తనను చూసి తానే ఆనందిస్తున్నట్లు ఆమెకు అనిపించింది. దీనిని గురించి ఆయనే చెబుతారని ఆమె వేచివుంది.

అప్పుడు స్వామీజీ వాల్డో వైపుగా తిరిగారు. "వాల్డో! ఈ విచిత్రం చూడు. చూడడానికి నే నెలా ఉంటానో మరచిపోయాను. అందుకే అద్దంలో నన్ను సునిశితంగా చూసుకొంటున్నాను. కాని అద్దం ముందు నుంచి వైదొలగగానే మునుపటిలా నా రూపాన్ని నేను మరచిపోతున్నాను" అన్నారు. అది విని వాల్డో విస్తుబోయింది. స్వామీజీలో దుర్బలతను ఎదురుచూసిన వాల్డో, ఆయన దేహ ధ్యాసను సైతం అతిక్రమించి ఆధ్యాత్మికతలో సదా మునిగివున్న మహాత్ముడని నిదర్శనపూర్వకంగా నాడు గ్రహించింది.

"నా చింతనా స్రవంతినీ, మాటలనూ ఎలా నువ్వు ఈ మేరకు గ్రహించ గలిగావు? నువ్వు వ్రాసుకొన్న నోట్సు[1] చదువుతున్నప్పుడు నేనే ప్రసంగిస్తున్నట్లుగా ఉంది" అని స్వయంగా స్వామీజీయే వచించే మేరకు ఆయన చింతనా ధోరణిలో మమైకమయింది వాల్డో. స్వామీజీ పాతంజల యోగ సూత్రాలకు వ్యాఖ్యానం వ్రాస్తున్నప్పుడు ఆయన చెబుతూండగా వ్రాసుకొన్న వ్యక్తి ఈమే. తమ అనుభవాన్ని వాల్డో ఇలా వ్యక్తం చేస్తున్నది: "ఒక సూత్రం చదవగానే స్వామీజీ ధ్యానంలో మగ్నులయ్యేవారు. కలాన్ని సిరాలో ముంచి నేను నిరీక్షిస్తూ ఉంటాను. కొన్ని సమయాల్లో చాలా సమయం గడచిపోయేది. హఠాత్తుగా ఆయన మౌనం భగ్నమై మాటలు ప్రవాహంలా వెలువడేవి. మళ్లీ ఆయన ధ్యానంలో మగ్నులయ్యేవారు..."

వ్రాత పని

న్యూయార్క్ వేదాంత సంఘ ప్రచురణ కార్యంలో వాల్డో కీలకపాత్ర వహించింది. వాల్డో వ్రాత పనులను, గుడ్విన్ ముద్రణ పనులను, వాల్టర్

1. సహస్రద్వీప వనంలో స్వామీజీ తరగతి ప్రసంగాల సందర్భంలో వాల్డో వ్రాసుకొన్న నోట్సు. ఇవే కాలాంతరంలో Inspired Talks (ప్రబోధ రత్నాకరము) అనే పుస్తకంగా వెలువడింది.

గుడ్-ఇయర్ దంపతులు అమ్మకాలు, జమాఖర్చులు వ్రాసుకొనే పనులు చూసుకొన్నారు. ఈ రీతిలోనే స్వామీజీ పుస్తకాలు ఒక్కొక్కటిగా వెలువడ్డాయి.

వ్రాత పనులతోబాటు అవసరమైనప్పుడు స్వామీజీ కోసం వంట పనులను కూడా ఈమే చూసుకొన్నది. 'హరిదాసి' నామధేయం ఈమెకు స్వామీజీ ఇచ్చారు. పేరుకు తగ్గట్లు సేవామయంగా జీవించి వాల్డో తన 81వ ఏట మృతి చెందింది.

❋ సేవియర్ దంపతులు ❋

1896లో స్వామీజీ లండన్‌లో 'జ్ఞానయోగం' గురించి చేసిన ఒక ప్రసంగంలో సేవియర్ దంపతులు ప్రప్రథమంగా ఆయనను కలుసుకొన్న విషయం ఇంతకు క్రితమే చూశాం. స్విట్జర్లాండ్‌లో ఆల్ప్సు పర్వతాలను చూసి, హిమాలయాలలో అలాంటి స్థలంలో ఒక అద్వైత ఆశ్రమం నెలకొల్పాలని ఒకసారి స్వామీజీ తమ అభిలాషను వ్యక్తం చేశారు. దానినే సేవియర్ దంపతులు ఆదేశంగా పరిగణించారు. స్వామీజీతో భారతదేశానికి వచ్చి మాయావతిలో అలాంటి ఆశ్రమాన్ని ప్రారంభించారు.

పునీతమూ, దివ్యత్వమూ నిండిన జీవితం సేవియర్ గడిపాడు. మిసెస్ సేవియర్, తక్కినవారు ఆయనను 'పితాజీ' అని సంబోధించారు. 1900 అక్టోబర్‌లో సేవియర్ కాలధర్మం చెందాడు. హైందవ సంప్రదాయం ప్రకారం ఆయనకు అంత్యక్రియలు జరిపారు. మాయావతిలో నివసించిన సన్న్యాసులకు సొంత తల్లిగా మిసెస్ సేవియర్ విరాజిల్లింది. ఆమెను అందరూ 'అమ్మా' అనే సంబోధించేవారు. జగదీశ్ చంద్రబోస్ దంపతులు, నివేదిత, క్రిస్టైన్, ఆనంద మోహన్ బోస్, చిత్తరంజన్ దాస్ ప్రభృతులు ఆమెను కలుసుకొని ఆమె జీవన సరళితో ఎంతో ఆకట్టుకోబడ్డారు. 1916లో ఇంగ్లండ్‌కు తిరిగి వెళ్లిపోయింది. అక్కడే 1930 అక్టోబర్‌లో మిసెస్ సేవియర్ తుదిశ్వాస విడిచింది.

తమ లేఖలో ప్రేమానంద ఇలా వ్రాస్తున్నారు: "మిసెస్ సేవియర్ మూర్తీభవించిన సన్న్యాసం. ఆమె భర్త కూడా అంతే! స్వామీజీ గణపతియైన గుడ్విన్, నివేదిత గురించి యోచిస్తున్నాను. త్యాగం యొక్క అత్యున్నత ఆదర్శాన్ని పాటించి జీవించారు. నేను నిత్యం శ్రీరామకృష్ణుల ఆలయంలో పూజ చేస్తున్నప్పుడు స్వామీజీ పాశ్చాత్య శిష్యుల జ్ఞాపకార్థం కూడా పువ్వులను సమర్పిస్తున్నాను. వారికి విధేయుడనైన సేవకునిగా నన్ను నేను పరిగణించుకొంటాను."

"నువ్వు దాన్లో అపజయం పొందినా, విసుగు పుట్టినా, భారతదేశం కోసం నువ్వు పని చేసినా, చేయకపోయినా, వేదాంతాన్ని అవలంబించినా లేక దాన్ని విడనాడినా సరే మరణించే దాకా నీకు అండగా నిలబడి ఉంటానని వాగ్దానం చేస్తున్నాను. 'ఏనుగు దంతాలు బయటికి వస్తాయేగాని, లోనికిపోవు'. అదే విధంగా మనిషి మాటలు వెనుకకు తీసుకోబడవు. అది నీకు నేను వాగ్దానం చేస్తున్నాను"[1] అంటూ ఒకసారి స్వామీజీ నివేదితకు వ్రాశారు. ఏనాడూ ఆయన ప్రేమ ఎవరి నుండీ వైదొలగింది లేదు. తమను అర్థం చేసుకోని వారి పట్ల కూడా, తప్పుగా అర్థం చేసుకొన్న వారి పట్ల కూడా ఆయన సరళంగానే వ్యవహరించారు.

తప్పు దారి పట్టినవారి పట్లా అచంచల ప్రేమ

స్వామీజీ ప్రసంగాలను అందరూ అర్థం చేసుకొన్నారని గాని, అందరూ స్వీకరించారని గాని చెప్పలేం. ప్రత్యేకించి ఆయన రాజయోగ ప్రసంగాలు కొందరిపై అనుచిత ప్రభావాన్ని కల్పించాయి. రాజయోగం అందాన్ని ద్విగుణీకృతం చేయగల ఒక మార్గమనీ, గారడీ విద్యలు ప్రదర్శింపజేయగల ఒక మార్గమనీ అనేకులు భావించారు. ఒక స్త్రీ స్వామీజీ పేరును ఉపయోగించి, ఆ రీతిలో ప్రసంగించడం కూడా మొదలుపెట్టింది. తన తరగతులు స్వామీజీ తరగతులకు ఉపోద్ఘాతంగా ఉంటాయి; తన ప్రసంగాలు ఒకటి రెండు విన్న తరువాత స్వామీజీ ప్రసంగాలు వింటే బాగా అర్థమవుతాయని ఆమె ప్రకటనలు చేసింది.

ఒక రోజు స్వామీజీతో క్రిస్టైన్ ఈ విషయం చెప్పింది. అందుకు స్వామీజీ, "పాపం, ఆమె ఏం చేస్తుంది! భర్తను కూడా ఆమె సంరక్షించవలసి ఉంది. ఆమెకూ ఈ ప్రసంగాల ద్వారా కొంత డబ్బు లభిస్తే మంచిది" అన్నారు. వెంటనే క్రిస్టైన్, "కాని స్వామీజీ! ఆమె మీ పేరును తప్పుగా ఉపయోగిస్తున్నది. మొదటి రోజు కొన్ని వ్యాయామ భంగిమలను నేర్పిస్తున్నది. రెండవ రోజు ఎక్కడో నేర్చుకొన్న గారడీ విద్యల గురించి ఉదాహరణ చూపి ప్రసంగిస్తున్నది. ఇదంతా తప్పు కాదా? మీ పేరును ఉపయోగించి, ప్రజల నుంచి డబ్బు వసూలు చేసి, వారిని తప్పుడు మార్గంలో తీసుకువెళ్లడం సరి కాదు కదా!" అంది. అంతా ప్రశాంతంగా విన్న స్వామీజీ ఆ స్త్రీ పట్లా కారుణ్యం వహించారు. క్రిస్టైన్‌ను ఆప్యాయంగా చూస్తూ, "పాపం, అభాగ్యురాలు! శివ శివా" అని మాత్రమే వ్యాఖ్యానించారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 167–168.

ఇతరులు చేసే నేరాలను క్షమించడమనే మహోన్నత గుణం స్వామీజీలో పరిపూర్ణంగా ఉంది. స్వామీజీ శిష్యుడొకడు, ఒక సందర్భంలో స్వామీజీ పేరుకు కళంకం ఏర్పడే రీతిలో ప్రవర్తించాడు. దానిని గురించి స్వామీజీతో ప్రస్తావించినప్పుడు ఆయన, "ఆహా, అలాగా? పాపం అతడు. శివ, శివా" అని మాత్రమే అన్నారు. తనకు ఎవరు కష్టం వాటిల్లజేసినా స్వామీజీ అంత వరకే స్పందించేవారు.

అరుదైన స్వామీజీ ఈ గుణం గురించి సోదరి క్రిస్టైన్ ఇలా చెబుతున్నది: "ఏ విషయమైనా స్వామీజీని ఇబ్బంది పెడితే ఒక్క క్షణం మాత్రమే దానిని గురించి యోచిస్తారు. పిదప, 'శివ శివా' అనేవారు ఉద్వేగభరితులై. అంతే. దాంతో ఆయనకు సంబంధించినంత వరకు ఆ సమస్య సమసిపోతుంది. ఆయన 'శివ శివా' అంటునప్పుడు తమ నిజమైన నైజాన్ని జ్ఞాపకం చేసుకొంటున్నారని మేం గ్రహించాము."

కారుణ్యమూర్తియైన గురువు

స్వామీజీ విభిన్న తరగతుల ప్రజలను కలుసుకొన్నారు. అందరినీ సమానంగా అభిమానించారు. ఆయన బోధనాపద్ధతిని గురించి మిసెస్ హాన్స్‌బరో ఇలా అంటున్నది: "ఆయనలో ద్వేషం మృగ్యం. అందరినీ ఆయన అభిమానిస్తున్నట్లుగానే అనిపిస్తోంది. ఆయన అందరినీ కారుణ్యమయ దృక్కులతోనే చూశారు."

ఈ విధంగా తమ మహోన్నత కారుణ్యంతోనూ, క్షమాగుణంతోనూ ఎందరికో ఆధ్యాత్మిక ద్వారాలు తెరిచారు స్వామీజీ. పాశ్చాత్యులను 'మ్లేచ్ఛులు' అంటూ బహిష్కరించిన ఆ రోజుల్లో వారినీ 'బ్రాహ్మణులు' అని స్వీకరించి, వారినీ ఋషులను గావించి, అనేకులు ఆరాధించే స్థితి వారికి కల్పించారు!

సూర్యుడు నిత్యం ఉదయిస్తాడు, వేల కిరణాలను ప్రసరిస్తూ లోకాన్ని ఆక్రమిస్తూ పశ్చిమం వైపుగా పయనిస్తున్నాడు. ఆయన సన్నిధానంలో లోక కృత్యాలు వాటంతట అవే జరిగిపోతున్నాయి - వికసించేవి వికసిస్తున్నాయి, పండబోయేవి పండుతున్నాయి, పండి రాలిపోయేవి రాలిపోతున్నాయి, రాలి మళ్లీ మొక్కగా మొలచేవి మొలుస్తున్నాయి. వీటి అన్నింటికీ అవసరమైన శక్తిని సూర్యుడు అందిస్తూ, అదే సమయంలో దేనితోనూ అనురక్తి పొందకుండా పయనం సాగిస్తున్నాడు.

స్వామీజీ జీవితమూ అదే రీతిలో సాగింది. ఆయనతో మెలగిన ప్రతి ఒక్కరూ ఆయన అనంత ప్రేమను చవిచూశారు; తమ మానసిక స్థితికి, మానసిక

పరిపక్వతకు తగినట్లు ఉన్నతమైన జీవితాన్ని అభిలషించారు. వారిలో ప్రతి ఒక్కరి జీవితమూ ఒక విడి మార్గంలో భగవంతుని వైపుగా సాగింది. అందరి మీదా ప్రేమను వెదజల్లుతూ వారిని అక్కున చేర్చుకొంటూ వెళ్లారాయన.

53 మాయావతిలో

నా అంతిమ దినాలను తక్కిన పనులన్నీ వదలిపెట్టి ఈ సరోవర తీరంలో గడపుతాను. పుస్తకాలు వ్రాసుకొంటూ, ఇష్టమైన పాటలు పాడుకొంటూ ఒక బాలునిలా స్వేచ్ఛగా తిరుగుతాను.

— స్వామి వివేకానంద

స్వామీజీ పాశ్చాత్య పయనం ప్యారిస్, ఈజిప్టులతో ముగిసింది. కైరో నుంచి 1900 నవంబర్ 26వ తేదీన మాతృదేశానికి బయలుదేరిన స్వామీజీ పయనించిన ఓడ డిసెంబర్ 6 లేదా 7వ తేదీన బొంబాయి చేరుకొంది.

బొంబాయిలో

తమ రాక గురించి భారతదేశంలో ఎవరికీ స్వామీజీ కబురు పంపలేదు. కనుక స్వామీజీకి స్వాగతం పలుకడానికి ఎవరూ వెళ్లలేదు. బొంబాయి నౌకాశ్రయం నుంచి తమ ఐరోపా దుస్తులలోనే రైలు నిలయానికి వెళ్లి బొంబాయి –హౌరా ఎక్స్‌ప్రెస్ కోసం ఆయన వేచివున్నారు. చెన్నైకి చెందిన ప్రొఫెసర్ ఒకరు స్వామీజీని అక్కడ గుర్తుపట్టాడు. ఆతడు స్వామీజీ ప్రసంగాలను చెన్నైలో విన్న వ్యక్తి. ఈ అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకొని, రైలు వచ్చే దాకా స్వామీజీతో ఆతడు మాట్లాడుతున్నాడు.

డిసెంబర్ 9వ తేదీ రాత్రి స్వామీజీ రాక బేలూర్ మఠంలో కూడా ఎవరికీ తెలియదు. స్వామీజీ మఠం చేరుకొన్నప్పుడు రాత్రి భోజన వేళను సూచించే గంట మ్రోగింది. సన్న్యాసులు రాత్రి భోజనానికి వెళుతున్నారు. భోజనం చేస్తూన్న వారితో పనిమనిషి ఒకడు పరుగున వెళ్లి, "ఐరోపా వ్యక్తి ఒకరు వస్తున్నారు. ఆయన ముఖద్వారం పక్కన ఉన్న గోడ ఎక్కి దూకి, మైదానం దాటి మఠం వైపుగా వస్తున్నారు"[1] అన్నాడు.

బేలూర్ మఠంలో

1. ఆ రోజుల్లోని ముఖద్వారం ప్రస్తుతం ఉన్న ముఖద్వారం కాదు. అది ప్రస్తుతం ☞

ఒకరిద్దరు సన్న్యాసులు బయటకు వచ్చి చూశారు. వారికి నమ్మశక్యం కాలేదు. "ఆహా, స్వామీజీ వచ్చేశారు, స్వామీజీ వచ్చేశారు" అంటూ వారు అరిచారు. ఆ అరుపు విని లోపల ఉన్న సన్న్యాసులు బయటకు పరుగెత్తుకొని వచ్చారు. సర్వత్రా ఆనంద కోలాహలమూ, 'స్వామీజీ, స్వామీజీ' అనే నినాదాలూ మిన్నుముట్టాయి. స్వామీజీ వారితో, "ఆలస్యంగా వస్తే తినడానికి ఏమీ ఉండదని గోడ ఎక్కి దూకి పరుగున వచ్చాను" అన్నారు తమదైన హాస్య ధోరణిలో! తరువాత సన్న్యాసులు ఆయనను తోడ్కొని వెళ్లి, ఆయనకు ఇష్టమైన కిచుడీ వడ్డించారు.

స్వామీజీ కలకత్తాకు వచ్చీరాగానే ఉబ్బసం నేనున్నానంటూ ఆయనను కావలించుకొన్నది. దానితో ఆయన ఎంతో యాతనపడ్డారు. రాత్రుళ్ళు సన్నిపాతం (delirium) వాటిల్లే మేరకు ఉబ్బసం ప్రకోపించేది. స్వామీజీ దానిని గురించి ఆందోళన చెందలేదు – బహుశా ఆందోళన చెందే వ్యవధి కూడా లేదు! తరచూ కలకత్తాకు వెళ్లారు, కొన్ని రాత్రుళ్లు బలరాం బోస్ ఇంట్లోనే బస చేశారు. తల్లి, బంధువులు, మిత్రులను వెళ్లి చూసివచ్చారు. తక్కిన సమయాలను సామాన్యంగా మఠంలోనే గడిపారు. డిసెంబర్ 19వ తేదీన ఆయన క్రిస్టైన్‌కు ఇలా వ్రాశారు:

"ఆనందంతోనూ, క్రియాశీలతతోనూ ఉన్న ప్యారిస్, తీవ్రంగా ఉండే కాన్‌స్టాంట్‌నోపెల్, తళతళలాడే చిన్న ఏథెన్స్, పిరమిడ్ల కైరో వెనక్కుపోయాయి. మఠంలో గంగాతీరాన ఉన్న నా గది నుండి వ్రాస్తున్నాను. ఇక్కడ చాలా ప్రశాంతంగానూ, నిశ్చలంగానూ ఉంది. ప్రశాంతమైన సూర్యరశ్మిలో ఈ విశాలమైన నది నృత్యం చేస్తోంది. అప్పుడప్పుడు సరకులతో వస్తున్న పడవల తెడ్ల సవ్వడి నిశ్శబ్దాన్ని భగ్నం చేస్తోంది. ఇప్పుడు ఇక్కడ శీతకాలం. కాని మధ్యాహ్నం వెచ్చగానూ, ప్రకాశంగానూ ఉంటుంది. ఇది దక్షిణ క్యాలిఫోర్నియా శీతకాలం. ప్రతిదీ వెచ్చగానూ, బంగారు వన్నెను సంతరించుకొనీ ఉంది. అయినా గాలి చల్లగాను, ఉత్సాహంగాను, ఉల్లాసంగాను ఉంది."[1]

సోదర సన్న్యాసులతో పాత జ్ఞాపకాలలో మునిగిపోవడంతో, సన్న్యాసులకూ క్రొత్త బ్రహ్మచారులకూ తరగతులు నిర్వహించడంతో స్వామీజీ రోజులు దొర్లసాగాయి.

☞ వివేకానంద ఆలయం ఉన్న స్థలానికి సమీపంలోని ద్వారం. నాడు ఇంత ఎత్తైన ప్రహరీ గోడలూ, పెద్ద ద్వారమూ లేవు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 386.

ఆధ్యాత్మిక సాధనలతో పాటు యువకులు వ్యాయామంలో కూడా పాల్గొనాలని స్వామీజీ అభిలషించారు; అందుకోసం కూడా తరగతులు ఏర్పాటు చేశారు. బహుశా గంగాతీరంలో పచార్లు చేస్తూ ఆవలి తీరంలోని దక్షిణేశ్వర ఆలయ గోపురాలను తిలకిస్తూ గురుదేవులతో సహజీవనం చేసిన మధురమైన రోజులను నెమరువేసుకొని ఉంటారేమోనని ఊహించవచ్చు!

సేవియర్ మరణం గురించి

సేవియర్ మృతి గురించి విన్న స్వామీజీ దుఃఖంలో మునిగిపోయారు. "అయ్యో, నేను త్వరపడి రావడం నిరుపయోగమైంది. పాపం, కెప్టెన్ సేవియర్ కొద్ది రోజుల క్రితమే మరణించారు. ఈ విధంగా ఇద్దరు ఆంగ్లేయులు మన కోసం, హిందువుల కోసం తమ జీవితాలను అర్పించారు"[1] అంటూ గుడ్విన్‌నూ జ్ఞాపకం చేసుకొని స్వామీజీ వ్రాశారు. సేవియర్ గడపిన ఔన్నత్య జీవితం కారణంగా ఆయనకు హైందవ సంప్రదాయ ప్రకారం అంత్యక్రియలు జరిపారు. "ఆశ్రమం ప్రక్కగా ప్రవహిస్తున్న ఏటి తీరంలో, పుష్పమాలాలంకృతుని చేసి, బ్రాహ్మణులచే మోసుకొనిపోబడి, బాలురు వేదపారాయణ చేస్తూండగా ఆతడు దహనం చేయబడ్డాడు."[2] సేవియర్ సతీమణిని ఓదార్చడానికి వెంటనే మాయావతికి స్వామీజీ వెళ్లగోరారు. అంతేగాక సేవియర్ మృతి కారణంగా, 'హిమాలయాల్లో భవిష్యత్తు పనులు ఏమౌతాయో' అనే ఆందోళన కూడా ఆయనకు లేకపోలేదు. కనుక తక్షణమే మాయావతి వెళ్ళాలని నిశ్చయించుకున్నారు.

మాయావతి వైపుగా

నేటికీ ఏకాంతమైన తపస్సులో మునిగి ఉన్న ప్రదేశం మాయావతి. దాదాపు 6500 అడుగుల ఎత్తులో ఉన్న ఈ ప్రదేశంలో నేటికీ దాదాపు 3 కి.మీ. పరిధిలో ఇళ్లుగానీ, మానవ సంచారంగానీ లేవు. పర్వతపాదం వద్ద ఉన్న కాత్గోడమ్ అనే చోటు దాకా వెళ్లి అక్కణ్ణుంచి 65 మైళ్లు కాలినడకనో లేదా దండీ అనబడే పల్లకీలోనో వెళ్లాల్సి ఉంటుంది. సామాన్లు మోసుకుపోవడానికి మనుషులు కావాలి. మిసెస్ సేవియర్‌ను కలుసుకోవడానికి వస్తున్నట్లు బేలూర్ మఠానికి రాగానే స్వామీజీ మాయావతికి తంతి పంపించారు. ఆయన వచ్చి చేరడానికి కనీసం ఎనిమిది రోజుల ముందుగా కబురు పంపితేనే ఏర్పాట్లు చేయగలమని మిసెస్ సేవియర్

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుటలు 384-385.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 391.

జవాబు పంపింది. కాని తాను 27 వ తేదీన కలకత్తా నుంచి బయలుదేరి 29 వ తేదీన కాత్గోడమ్ చేరుకొనేట్లు పంపించిన తంతివార్త 25 వ తేదీన మాత్రమే మాయావతి చేరింది. కనుక స్వామీజీ కోసం ఏర్పాట్లు చేయడం ఎంతో కష్టమయింది.

బహుశా మాయావతికి కబురు అందకపోతే అల్మోరాకు పోవాలని స్వామీజీ అనుకొన్నారు. కనుక అల్మోరాలో ఉన్న మిత్రుడు లాలా బద్రీషాకు కూడా తమ రాక గురించి తంతి పంపించారు. బద్రీషా తన సోదరుడైన లాలా గోవిందషాను కాత్గోడమ్‌కు పంపించాడు.

తంతి అందగానే మాయావతిలోని విరజానంద వెంటనే చేతల్లోకి దిగారు. గ్రామాలు తిరిగి కూలీ మనుషులు, పల్లకీ ఏర్పాటు చేసి 28వ తేదీ అర్ధరాత్రి కాత్గోదమ్ చేరుకొన్నారు!

శివానంద, సదానందలతో 29వ తేదీ ఉదయం ఐదు గంటలకు స్వామీజీ రైలులో వచ్చి కాత్గోడమ్ చేరుకొన్నారు. అల్మోరా బృందంవారు, మాయావతి బృందంవారు ఇద్దరూ స్వామీజీకి స్వాగతం పలికి తమ బసకు ఆహ్వానించారు. అది శీతకాలం. హిమాలయాల చలి అమిత తీవ్రమైనది. అందునా 1900–1901 నాటి చలి మామూలు కన్నా ఎంతో ఎక్కువగా ఉంది. స్వామీజీకి ఉబ్బసం ఒకవైపు ఉండగా దానికి జ్వరం జతచేరింది. కనుక అల్మోరాలో కాస్త విశ్రాంతి తీసుకొని తరువాత మాయావతి వెళ్లవచ్చునని గోవిందషా అభిప్రాయపడ్డాడు. కాని స్వామీజీ అల్మోరా వెళితే తరువాత ఎప్పుడు మాయావతికి వస్తారు, బహుశా రాకుండా పోవచ్చునేమోనని భయపడ్డారు విరజానంద. కనుక ఆయన స్వామీజీని మాయావతికి రమ్మని గట్టిగా కోరారు. క్షణం మాత్రమే, స్వామీజీ విరజానంద ప్రయాసలనూ, ఇంత తక్కువ వ్యవధిలో ఏర్పాట్లు చేసిన ప్రతిభనూ ప్రశంసించి, “ఇతడే నా శిష్యుడు” అంటూ శ్లాఘిస్తూ మాయావతికే వెళ్లాలని నిశ్చయించారు. గోవిందషా కూడా స్వామీజీతో మాయావతి వెళ్లాలని తీర్మానించాడు. బహుశా తిరిగి వస్తున్నప్పుడైనా స్వామీజీని అల్మోరాకు తోడ్కొని వెళ్లవచ్చునని అతడు ఆశించాడు.

కాత్గోడమ్ నుంచి స్వామీజీ వెంటనే బయలుదేరాలనుకొన్నప్పటికీ ఒక రోజు కచ్చితంగా ఆయన విశ్రాంతి తీసుకోవాలని అందరూ పట్టుబట్టడంతో ఆయన ఆ రోజు అక్కడ బసచేశారు.

కాఠ్గోడమ్ నుంచి మాయావతి వెళ్లడానికి ఐదు రోజులు పడుతుంది; ఈ ప్రయాణం చాలా శ్రమతో కూడుకొన్నది. ఈ యాత్ర పూర్తి బాధ్యత విరజానంద స్వీకరించారు. మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవి వద్ద మంత్రదీక్ష, స్వామీజీ నుంచి సన్న్యాసదీక్ష పుచ్చుకొన్న వ్యక్తి ఈయన. మొదటిసారి పాశ్చాత్యదేశాలు సందర్శించి తిరిగి వచ్చి బేలూర్ మఠంలో బస చేసిన రోజుల్లో తమకు విరజానంద సేవలందించడం పట్ల స్వామీజీ ఎంతో సంతోషించారు. ఇప్పుడు మళ్లీ గురువుకు సేవలందించే భాగ్యం కలిగి నందుకు విరజానంద పరమానందభరితులయ్యారు. యాత్ర ఏర్పాట్లు, వంట, స్వామీజీ భోజనం లాంటివి స్వయంగా ఆయనే చూసుకొన్నారు. స్వామీజీ తక్కిన అవసరాలను సదానంద చూసుకొన్నారు.

మాయావతి పయనం

30వ తేదీన అందరూ బయలుదేరారు. విరజానంద అవిశ్రాంతంగా శ్రమించడం చూసి స్వామీజీ ఆందోళన చెందారు. కనుక పట్టుబట్టి స్వామీజీ తమ శిష్యుణ్ణి గుర్రం మీద పయనింపజేశారు. మొదటి రోజు ప్రయాణం సాఫీగా సాగింది. దారిలో భీమ్‌తాళ్ అనే సరోవర తీరాన వంట చేసుకొని భుజించారు. వంట పనులను స్వామీజీ పర్యవేక్షించారు. భోజనానంతరం బయలుదేరి 17 మైళ్ల దూరంలోని ధారీ అనే ప్రదేశాన్ని చేరుకొని అక్కడున్న పర్యాటక విడిదిలో రాత్రి గడిపారు.

మర్నాడు వేకువ నుంచే వాన ప్రారంభం కావడంతో నాటి ప్రయాణం ఎంతో శ్రమతో సాగింది. అందుకు తోడు మంచు కురిసే ప్రమాదమూ పొంచి ఉంది. రెండు మైళ్ల దూరం వెళ్లగానే వాన ఉధృతమైంది. పొగమంచుతో చీకట్లు క్రమ్ముకోసాగాయి. కాసేపటికల్లా మంచుతో నేల కనిపించకుండాపోయింది. స్వామీజీ ప్రకృతి వాతావరణాన్ని చూసి తనివితీరా ఆనందించారు. స్వామీజీని ఎలా జాగ్రత్తగా తోడ్కొని వెళ్లాలో పాలుబోక విరజానంద ఆందోళనతో సతమత మయ్యారు. స్వామీజీ పల్లకీని మోసే బోయీలకు అనేకమార్లు కాలుజారింది; కాని స్వామీజీ ఏమాత్రం కంగారు చెందకుండా తమాషాగా మాట్లాడుతూ వారిని ఉత్సాహపరిచారు.

పల్లకీ మోసే బోయీలలో ఒకడు దేవీమాహాత్మ్య శ్లోకాలను దోషభూయి ష్ఠంగా ఉచ్చరిస్తూ వచ్చాడు. స్వామీజీ అతణ్ణి 'పండిట్‌జీ' అని సంబోధించారు. అతడు పలుమార్లు వివాహం చేసుకొన్నప్పటికీ ప్రస్తుతం ఏ భార్యా సజీవంగా లేదు. స్వామీజీ అతణ్ణి తమాషాగా, "పండిట్‌జీ! మళ్లీ మరొకసారి వివాహం

చేసుకొంటారా?" అని అడిగారు. "ఆహా, నిరభ్యంతరంగా, కాని అందుకు డబ్బు లేదు!"[1] అన్నాడు విచారంగా. వెంటనే స్వామీజీ, "ఆ డబ్బు నేను చెల్లిస్తే..." అన్నారు. పండిట్‌జీ ఆనందం పట్టలేకపోయాడు; "పరమ కృతజ్ఞునిగా ఉంటాను" అంటూ తలవంచి పదే పదే స్వామీజీకి నమస్కరించాడు. స్వామీజీ ఆ వృద్ధుని ఆనందంలో పాలుపంచుకొన్నారు.

మంచునూ, చలిగాలులనూ ప్రతిఘటిస్తూ ఏడున్నర మైళ్లు దాటి మధ్యాహ్నం 3 గంటలకు ఫౌర్ట్వానీ అనే ప్రదేశంలోని ఒక చిన్న దుకాణం వద్దకు వచ్చారు. స్వామీజీ పల్లకీలో రావడం వలన ముందుగా చేరుకొన్నారు. తక్కినవారు ఎంతో యాతనపడి ఆలస్యంగా వచ్చారు. దుకాణాన్ని చూడగానే పల్లకీ బోయీలలో ఒకడు స్వామీజీతో, "బాబాజీ! ఇక్కడ కాస్త టీ త్రాగడానికి మాకు అనుమతినివ్వండి. టీ త్రాగగానే సమధికోత్సాహంతో తక్కిన ఏడున్నర మైళ్లనూ గమించి రాత్రి లోపు మౌర్నల్లా చేరుకోవచ్చు" అన్నాడు. స్వామీజీ బాలునిలా అందుకు సమ్మతించి, పైకం ఇస్తానని కూడా చెప్పారు. వారూ మెల్లగా టీ, బీడీలు త్రాగారు. ఆ తరువాత ఒకరిద్దరు విశ్రమించారు, ఒకరిద్దరు మంట రగిల్చి చలి కాచుకోసాగారు. ఈ సమయంలో అక్కడికి వచ్చిన విరజానంద ఇదంతా చూసి విస్తుబోయారు. ఇంతలో సాయంత్రం 5 అయింది. అప్పటికే చీకట్లు ఆవరించసాగాయి. ఇంకా ఏడున్నర మైళ్లు పయనించాలి! సాధ్యమేనా? ఆయన మనస్సు యోచించసాగింది. ఆ రాత్రి అక్కడే బస చేయడం గురించి ఆయన ఊహించలేకపోయారు.

పరిస్థితిని స్వామీజీ అర్థం చేసుకొన్నారు. బోయీలకు ఆగడానికి సమ్మతించి ఉండకూడదు, తప్పు తనదేనని ఆయన గ్రహించారు. కాని బాలునిలా ఇతరుల మీద నిందను మోప నారంభించారు. ఆ సమయంలో అక్కడకు శివానంద వచ్చి చేరుకొన్నారు. వెంటనే కోపంగా అతణ్ణి, "మీ రందరూ మూర్ఖులు. మంచు కురుస్తుందని ముందే తెలిసివుంటే నాచేత ఎందుకు ప్రయాణం చేయించారు? కాళీకృష్ణను నిందించడం నిష్ప్రయోజనం. అతడు బాలుడు. నువ్వు పెద్దవాడివి. ఈ పరిస్థితుల్లో అల్మోరా వెళ్లకుండా నన్ను ఆపి మాయావతికి తీసుకువస్తూ నన్నెందుకు అవస్థపాలు చేస్తున్నావు?" అని అడిగారు. విరజానందను కూడా విడవకుండా, "మాయావతి వెళ్లాలని నువ్వు హఠం చేయబట్టే ఈ అవస్థ" అంటూ చీవాట్లు పెట్టారు. ఆయన మాట్లాడడం పూర్తయ్యేదాకా మౌనంగా ఉండిపోయారు

1. ఉత్తర భారతదేశంలోనూ, వంగ దేశంలోని కొన్ని గ్రామీణ ప్రాంతాలలోనూ వివాహ సమయంలో వధువు కుటుంబానికి వరుని కుటుంబం కన్యాశుల్కం చెల్లించడం పరిపాటి.

విరజానంద. తరువాత, "స్వామీజీ! సమస్య లన్నింటికీ మీరే కారణం! బోయీల గురించి ముందే మిమ్మల్ని హెచ్చరించాను. వారిని నిలవడానికి మీరు అనుమతించడం వల్లనే ఇంత తంటా. లేకపోతే ఈపాటికే మనం మౌర్నల్లా చేరుకొని ఉండేవారం" అన్నారు. నిజాన్ని నిర్భయంగా చాటి చెప్పడంతో స్వామీజీ మౌనం వహించారు. "పోనీలే, జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. నిన్ను తిట్టాను, మనస్సులో ఉంచుకోవద్దు. తండ్రి కుమారుణ్ణి తిట్టడా? ఇదీ అంతే! ఇక ఈ రాత్రి ఇక్కడ ఎలా గడపాలో ఆలోచిద్దాం. కాళీకృష్ణా! వెన్ను నొప్పిగా ఉంది. కాస్త ఒత్తు" అన్నారు. విరజానంద సుతిమెత్తగా స్వామీజీ వెన్నును ఒత్తారు.

ఇంతలో సదానంద, గోవిందషాలు తప్ప తక్కిన అందరూ చేరుకొన్నారు. వాకబు చేయగా వారిద్దరూ స్వామీజీ కన్నా ముందే ఆ చోటు దాటిపోయినట్లు దుకాణదారు తెలిపాడు. వారు మంచు తుపానులో చిక్కుకుపోతారేమోనని స్వామీజీ ఆందోళనపడ్డారు. అందరికీ కించిత్తు భయం కలుగకపోలేదు. రెండు రూపాయలు ఇస్తే తన అల్లుణ్ణి పంపించి వారి గురించిన సమాచారం తెలుసుకొని రావచ్చునని దుకాణదారు చెప్పాడు. అట్లే పైకం ఇచ్చి, ఆ ఇద్దరూ మౌర్నల్లా విడిదికి క్షేమంగా చేరినట్లు తెలుసుకొన్నారు.

ఉన్న సమస్యలు చాలవన్నట్లు మరో సమస్య తలెత్తింది. శివానంద ఎక్కి వచ్చిన గుర్రం, అశ్వశిక్షకుని పట్టు సడలగానే అతి త్వరితంగా వెనక్కు తిరిగి కాత్గోడమ్ వైపుగా పరుగెత్తిపోయింది; తిరిగి రాలేదు. దాని వెనుక పరుగెత్తిన అశ్వశిక్షకుడు కూడా తిరిగి రాలేదు. మర్నాటి ప్రయాణానికి బృందంలో చిన్నవాడైన విరజానంద తన గుర్రాన్ని శివానందకు ఇవ్వవలసి వచ్చింది.

అది భయంకరమైన, మరచిపోలేని రాత్రి. నాడు 19వ శతాబ్దపు చరమ రాత్రి (31 డిసెంబర్ 1900). విరజానంద దానిని జ్ఞాపకం చేసినప్పుడు స్వామీజీ మౌనంగా నవ్వారు. తరువాత ఆ దుకాణదారునితో చిరపరిచయస్థునిలా మాట్లాడ సాగారు. చక్కని భోజనం పెడితే అందుకు తగ్గట్లు పైకం ఇస్తామని కూడా చెప్పారు. అయినప్పటికీ అతడు పెట్టిన చపాతీలు ఒక అంగుళం మందంతో, గుర్రం కొరికితే దాని పళ్లు కూడా విరిగే మేరకు ఎంతో గట్టిగా ఉన్నాయి! సరిగా కాలలేదు కూడా. బంగాళాదుంప కూర గురించి చెప్పనక్కర్లేదు! నిద్ర గురించిన ప్రశ్నే లేదు! ఎందుకంటే చలి కోసం దుకాణంలో రగిలించిన మంట నుంచి వచ్చిన పొగ వీరు పడుకొన్న గదినంతా ఆవరించింది. ఇకపైన వీరితో విసిగి వేసారాలని ఆ

దుకాణదారు స్వామీజీని, ఆయన బృందాన్ని తన పర్వత ప్రాంత భాషలో తిట్టాడు. తన భాష వారికి అర్థం కాదనుకొన్నాడు అతడు. కాని దురదృష్టవశాత్తూ స్వామీజీకి ఆ భాష కొంతవరకు తెలుసు. స్వామీజీకీ, ఆయన శిష్యులకూ, తక్కినవారికీ 19వ శతాబ్దపు చరమ దినం ఈ విధంగా గడిచింది!

మర్నాడు ఉదయం దుకాణదారుని తిట్లను పెద్దగా పట్టించుకోకుండా స్వామీజీ ముందే చెప్పినట్లు అతడికి ఎక్కువ డబ్బు ఇచ్చారు. తరువాత అందరూ బయలుదేరారు. 12 అంగుళాల మంచు కురిసినప్పటికీ బోయీలు వేగంగానే వెళ్లారు. స్వామీజీ ఒక బాలునిలా మంచు పర్వతాలనూ, కురుస్తున్న మంచు అందాన్నీ చూసి ముగ్ధులవుతూ వచ్చారు. విరజానంద పల్లకీ ప్రక్కనే పరుగు లాంటి నడకతో వస్తున్నారు. మోర్నల్లా విడిది చేరుకొన్నప్పుడు అక్కడ వారి కోసం అన్ని ఏర్పాట్లూ సదానంద చక్కగా చేసివుంచాడు. స్వామీజీ వారితో విరజానందను ప్రశంసిస్తూ మాట్లాడారు. ప్రతికూల పరిస్థితుల్లోనూ ఓర్పును కోల్పోకుండా అంతటినీ సంబాళించుకోగల ఆతడి నైజాన్ని శ్లాఘించారు.

మర్నాటి పయనం సాఫీగానే సాగింది. మంచు కొంత కరిగిపోయింది. నాడు వారు 21 మైళ్లు గమించాలి. స్వామీజీ కాస్త దూరం నడవాలని అభిలషించారు. కాని నడచిన కాసేపట్లోనే అలసిపోయారు. అయినప్పటికీ ఒక చేతిలో కర్ర, మరోచేతిని విరజానంద భుజం మీద వేసుకొని "ఒక తండ్రి కుమారుని భుజం మీద వాలి వెళ్లే రీతిలో" వెళ్లారు. "ఎంత బలహీనుణ్ణి, వృద్ధుణ్ణి అయిపోయాను! ఈ కాస్త దూరం నడవడానికి ఇన్ని పాట్లుపడుతున్నాను. ఆ రోజుల్లో 20/25 మైళ్లు సునాయాసంగా నడిచేవాణ్ణి. ఇక ఎక్కువ రోజులు జీవించననిపిస్తోంది" అన్నారు స్వామీజీ.

మర్నాడు, జనవరి 3వ తేదీ ఉదయం. కాస్త దూరంలోనే ఆశ్రమ భవనం కానవచ్చింది. దానిని చూసి స్వామీజీ చాలా ఆనందించారు. కాస్త దూరంలో ఉండగానే ఆశ్రమంలో 12 గంటలు కొడుతున్న శబ్దం విని పించింది. స్వామీజీ హఠాత్తుగా ప్రక్కనే ఉన్న గుర్రమెక్కి దానిని అదలించారు. గుర్రం దౌడు తీసి సత్వరమే ఆశ్రమం చేరు కొంది. స్వామీజీని ఆహ్వానించడానికి ఆశ్రమాన్ని అందంగా అలంకరించారు. అక్కడ మిసెస్ సేవియర్, స్వరూపానంద, సచ్చిదానంద, విమలానందలు నిలబడి ఉన్నారు. అమెరికన్ అయిన ఛార్లెస్ జాన్స్టన్ కూడా ఉన్నాడు. అతడు బ్రహ్మచర్య దీక్ష పుచ్చుకొని బ్రహ్మచారి అమృతానంద పేరిట అక్కడ జీవిస్తున్నాడు.

అద్వైత ఆశ్రమంలో

స్వామీజీ చేరుకొన్న కాసేపటికి గోవిందషా వచ్చాడు. పిదప విరజానంద, చాలాసేపటి తరువాత శివానంద, సదానందలు వచ్చారు. వారందరూ మంచు లోనూ, మంచుపొగలోనూ ఎంతో యాతనపడి వచ్చారు.

స్వామీజీ దాదాపు రెండు వారాలు మాయావతిలో గడిపారు. కాని మంచు కారణంగా ఆయన అంతగా బయటకు వెళ్లలేకపోయారు. అస్వస్థతతో బాధపడ్డారు. ఉబ్బసం ఆయనను మరీ ఇబ్బంది పెట్టింది. అయినప్పటికీ మిసెస్ సేవియర్‌ను ఓదార్చి, ఆశ్రమ భవిష్యత్తు గురించి ఆశ్రమవాసులతో చర్చించారు.

ఒక రోజు హఠాత్తుగా ఆయన అంతఃప్రేరణ వలననో లేక మిసెస్ సేవియర్ ఆయన ప్రసంగం వినగోరాలనే అభిలాషను వ్యక్తం చేయడం వలననో స్వామీజీ, "ప్రసంగ" శైలిలో మాట్లాడారు. అక్కడ ఎనిమిదిమంది మాత్రమే ఉన్నారు. స్వామీజీ పచార్లు చేస్తూ బిగ్గరగా దాదాపు అరగంటసేపు మాట్లాడారు.

సంభాషణలు, చర్చలు, లేఖలు వ్రాయడంలో స్వామీజీ రోజులు గడపసాగారు. ఈ రోజుల్లోనే స్వామీజీ "ఆర్యులు-తమిళులు"[1] అనే వ్యాసం రచించి ప్రబుద్ధ భారత పత్రికకు పంపించారు. మరో ఒకటి రెండు వ్యాసాలు కూడా వ్రాశారు.

ఒక రోజు స్వామీజీ, సచ్చిదానంద, శివానంద, మిసెస్ సేవియర్, స్వరూపా నందలు పర్వతం మీద ఉన్న ధరమ్‌ఘర్ అనే కాస్త ఎత్తులోని ప్రాంతం దాకా వెళ్లారు. అక్కడ ఒక గది కట్టాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. అక్కడ నుంచి చుట్టూ ఉన్న పర్వత ప్రాంతాలూ, మంచుపర్వత శిఖరాలూ చక్కగా కనిపిస్తాయి.[2] మాయావతిలోని ఒక చిన్న సరోవరాన్ని చూసి స్వామీజీ ఎంతో ఆనందించారు. దాని అందంతో ముగ్ధులై, "నా అంతిమ దినాలను తక్కిన పనులన్నీ వదలిపెట్టి ఈ సరోవర తీరంలో గడపుతాను. పుస్తకాలు వ్రాసుకొంటూ, ఇష్టమైన పాటలు పాడుకొంటూ ఒక బాలునిలా స్వేచ్ఛగా తిరుగుతాను" అన్నారాయన.[3]

మంచు పర్వతాలను తిలకించి వాటిలో మనస్సు ద్రవించిపోవడమంటే స్వామీజీకి ఎంతో ఇష్టం. ఆయన గది కిటికీ గుండా బయటకు చూస్తే బారులు

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 7, పుట 327.

2. ఆ చోటు ప్రస్తుతం 'స్వామీజీ దృష్టి కోణం' (Swamiji's view-point) అని పేర్కొన బడుతున్నది.

3. స్వామీజీ ఈ కోర్కె నెరవేరలేదు. కాలాంతరంలో ఆ సరోవరమూ ఎండిపోయింది. ప్రస్తుతం ఆ చోటు వరిపొలంగా రూపొందింది.

తీరిన ధవళ హిమశిఖరాలను చూడవచ్చు. ఏకాంతంలో కూర్చుని వాటిని చూస్తూ మౌనంలో లయించిపోయి ఉంటారాయన. ఒక రోజు బ్రహ్మచారి జ్ఞాన్‌ను పిలిచి,

శివ చైతన్యంలో

"చూడు, చూడు! ఎంత అందం! నీకు శివస్తోత్రం తెలుసా?" అని అడిగి, మృదుమధుర స్వరంలో స్తోత్ర పఠనం చేయ సాగారు. ఆయన కళ్లు ఆనందబాష్పాలను స్రవించాయి.

గాత్రమ్ భస్మసితమ్ సితఞ్చ
హసితమ్ హస్తే కపాలమ్ సితమ్
ఖట్వాంగమ్ చ సిదశ్చ వృషభః
కర్ణే సితే కుండలే ।
గంగా ఫేన సితా పశుపతేశ్
చన్ద్రః సితో మూర్ధనీ
సోఽయం సర్వ సితో దధాతు
విభవం పాపక్షయం సర్వదా ॥[1]

స్తుతిని పఠిస్తూనే స్వామీజీ బాహ్యస్మృతిని కోల్పోయారు.

మాయావతి ఆశ్రమం అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించడానికి అనువుగా ఉండాలని స్వామీజీ అభిలాష. అద్వైత వేదాంతం ప్రకారం ఆరాధన

ఆరాధన సమస్య

మొదలైనవి ప్రాథమిక సోపానాలు మాత్రమే. తనలోని ఆత్మను గ్రహించి దానిలో ప్రతిష్ఠితమైన ఆ అత్యున్నత స్థితిలో కొంద రైనా అక్కడ జీవించాలని అభిలషించారు స్వామీజీ. కాని ఆయన ఇక్కడకు వచ్చినప్పుడు ఇక్కడ కూడా పూజామందిరం, శ్రీరామకృష్ణుల ఆరాధన లాంటివి జరుగుతూండడం చూశారు. ఆయనకు అవి అసంతృప్తిని

---

1. ఈ స్తుతి తాత్పర్యం: భూతకోటి నాయకుడైన పరమేశ్వరుని దేహం మీద విభూతి రేఖలు! ఆయన చిరునవ్వు ధవళకాంతిమయంగా ఉంది. చేతిలో తెల్లని కపాలం. ఆయన చేతనున్న ఆయుధం తెల్లనిది. వాహనమైన వృషభం తెలుపు. కర్ణ కుండలాలు తెల్లనివి. శిరస్సున ఉన్న జటాజూటంలో ప్రవహించే గంగలో లేస్తున్న అలలు తెలుపు. శిరస్సున అలంకారంగా ఉన్న నెలవంక ధవళకాంతిమయమైనది! పరమేశ్వరుని చుట్టూ ఉన్నది అంతా ధవళ వర్ణమే! ఆ పరమేశ్వరుడు మా పాపాలను బాపు గాక!

కలిగించాయి. అయినప్పటికీ అక్కడ జీవించే వారి మనస్సులను గాయపరచ కూడదని దానిని వెంటనే తొలగించమని ఆయన ఆదేశించలేదు.[1]

మాయావతిలో సేవాకార్యాలు ప్రారంభించాలని ఒక రోజు స్వామీజీ తమ అభిప్రాయం వ్యక్తం చేశారు. ఆశ్రమవాసులు మూడేళ్లయినా స్థిరంగా ఉండి పనులలో పాల్గొనాలని చెప్పారు. విరజానంద తప్ప తక్కిన అందరూ సమ్మతించారు. ఆయన మాత్రం తనకు ఏకాంతంలో ఉంటూ తపోమయ జీవితం గడపాలనే ఆసక్తి ఉందని తెలిపారు. స్వామీజీ అనేక విధాలుగా నచ్చజెప్పి ఆయనను అంగీకరింపజేశారు. చివరికి విరజానంద, "గురువు ఆదేశాన్ని శిరసావహిస్తున్నాను" అంటూ స్వామీజీ భావనను స్వీకరించారు.

గురువు సేవ

ఒకరోజు భోజనం తయారుచేయడంలో ఆలస్యమయింది. స్వామీజీలో ఓర్పు నశించి అందరినీ చీవాట్లు పెట్టారు. చివరికి పూర్తిగా సహనం కోల్పోయి వంట గదిలోకి వెళ్లారు. అక్కడ తడిసిన వంట చెరకుతో పొగతో విరజానంద పాట్లు పడడం చూసి ఏమీ మాట్లాడకుండా తిరిగి వచ్చేశారు. ఏదో విధంగా వంట పూర్తయి ఆయనకు భోజనం వడ్డించారు. "నాకు ఏదీ అక్కర్లేదు. అంతా తీసుకు వెళ్లిపో" అన్నారు కోపంగా. విరజానందకు స్వామీజీ మనఃస్థితి మార్పులు బాగా తెలుసు. కనుక మౌనంగా నిలబడిపోయారు. కాసేపటికల్లా స్వామీజీ భుజించ

---

1. మాయావతి నుంచి బేలూర్ మఠానికి బయలుదేరిన స్వామీజీ, "ఆ ఒక్క చోటులో అయినా శ్రీరామకృష్ణుల బాహ్య ఆరాధన వద్దనుకొన్నాను. అక్కడకు పోతే అక్కడా ఈ వృద్ధుడు (శ్రీరామకృష్ణులు) చక్కగా పీఠం వేసుకొని ఆసీనులై ఉన్నారు. ఆహా, ఆహా!" అన్నారు. అక్కడ ఆరాధన ఇత్యాదులు అవసరమా, అనవసరమా అన్న అభిప్రాయభేదాలు స్వామీజీ కాలానంతరం కూడా కొనసాగాయి.

చివరకు మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవికి ఈ విషయం తెలిపారు. అందుకు ఆమె, "మన గురువు అద్వైతి. మీరు ఆయన శిష్యులు. కనుక మీరు కూడా అద్వైతులే" అని వ్రాసి, సమస్యను తేల్చివేశారు. అంటే ఆరాధన, శాస్త్ర విధులు లాంటి మామూలు స్థితి సాధనలు విడిచిపెట్టి, ఆత్మస్థితిలో జీవించడానికి పరిపక్వత చెందిన వారే శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యులూ, శ్రీరామకృష్ణ సన్న్యాసులూ అన్నదే మాతృదేవి వచనంలోని అంతరార్థం. కనుక అక్కడ ఆరాధన ఏదీ ఉండకూడదని తీర్మానించారు.

తరువాత 1903లో మిసెస్ సేవియర్ ఒక పాలకవర్గ మండలిని ఎంపిక చేసి, విరజాహోమం లాంటివి తప్ప మరే ఆరాధన, శాస్త్రవిధులు ఆ ఆశ్రమంలో నిర్వర్తించరాదని శాసనపూర్వకమైన నియమాన్ని ఆచరణలోకి తెచ్చింది.

నారంభించారు. వంటను బాగా ప్రశంసించి, "నా కెందుకు కోపం వచ్చిందో ఇప్పుడే అర్థమవుతోంది. మనిషిని చంపే ఆకలి కడుపును గిల్లినప్పుడు కోపం రాకుండా ఏం చేస్తుంది?" అన్నారు.

తరువాత అక్కడున్న అమెరికన్ బ్రహ్మచారికి ఇలా వివరించారు: "వీరెలా నాకు సేవ చేస్తున్నారో చూశావా? ఇవి నీకు బహుశా ఆశ్చర్యం కలిగిస్తాయేమో! ఇది భారతీయుల దృక్పథం. గురువు సేవ ఆధ్యాత్మిక పురోగతిలో ఒక మార్గం."

శారీరక అస్వస్థత ఒక వంక, మంచు కారణంగా బయటకు వెళ్లలేకపోవడం మరో వంక! కనుక స్వామీజీ మాయావతి నుంచి బయలుదేరాలనుకొన్నారు.

గుర్రపు స్వారీ

జనవరి 18వ తేదీన ఆయన ప్రయాణం నిశ్చయమైంది. వచ్చినప్పటిలానే కూలీలు, పల్లకీ, గుర్రాలు ఏర్పాటు చేయవలసి వచ్చింది. బయలుదేరడానికి ముందు రోజు దాకా కూలీల విషయంలో ఎలాంటి నిర్ధారణకూ రాలేకపోవడంతో స్వామీజీ కాస్త కలత చెందారు. అది చూసి విరజానంద, "స్వామీజీ! ఆందోళన చెందకండి. మరే మార్గమూ లేకపోతే మేమే మీ పల్లకీని మోసుకుపోతాం" అన్నారు. స్వామీజీ బిగ్గరగా నవ్వుతూ, "అలా అయితే నన్ను ఆ లోయలోకి విసిరివేయడానికి నిశ్చయించావన్నమాట?" అని అడిగారు.

18వ తేదీ మధ్యాహ్నం స్వామీజీ మాయావతి నుంచి బయలుదేరారు. ఇప్పుడు మరో దారి ఎంపిక చేసుకొన్నారు. ఒక రోజు దారిలో వంట ఆలస్యమయింది. యథాప్రకారం విరజానంద వంట పనిలో సతమతమయ్యారు. చిన్న కుండలో ఎక్కువ బియ్యం వేయడంతో పూర్తిగా ఉడకక ముందే బియ్యం పొంగి బయటకు రాసాగింది. స్వామీజీ ఒకరి వెనుక ఒకరినిగా పంపించి, "వంట అయిందా?" అంటూ పదే పదే అడగసాగారు. ఎంతసేపటికీ జవాబు రాకపోయేసరికి ఆయనే స్వయంగా వెళ్లారు. పరిస్థితిని చూసి మృదువుగా విరజానందతో, "బియ్యంలో కాస్త నెయ్యి పోసి మూతపెట్టు బాగా ఉడుకుతుంది, అన్నం కూడా రుచిగా ఉంటుంది" అన్నారు. అట్లే చేసి విరజానంద వంట ముగించి అందరికీ వడ్డించారు.

ఫిలిబిత్ అనే చోటు నుంచి వారు కలకత్తాకు రైలు అందుకోవాలి. శీఘ్రంగా చేరుకోవాలనే ఆతురతతో 15 మైళ్లు ముందున్న తనక్‌పూర్ వద్ద పల్లకీ వదలిపెట్టి గుర్రాలు ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు. సదానంద ఒక మంచి గుర్రాన్ని ఎంపిక చేసుకొని దానిని అధిరోహించి అదలించాడు. అంతే గుర్రం దౌడు తీసింది. స్వామీజీ,

తక్కిన వారు ఒక మైలు ప్రయాణం చేసిన తరువాత కూడా సదానంద కనుచూపు మేరలో కనిపించలేదు. అప్పుడు స్వామీజీ ఎంతో కలత చెంది దారిలో వస్తున్న వారితో అతణ్ణి గురించి వాకబు చేశారు. కాస్త దూరం వెళ్లిన తరువాత ఒక గుర్రం దారి తప్పి ప్రక్కనే ఉన్న పొలాల గుండా దౌడు తీసినట్లు చూశామని కొందరు చెప్పారు. అందరూ గుర్రాలు దిగి ఆ దిశలో నడవడం మొదలుపెట్టారు. కాస్త దూరం వెళ్లగా ఎదురు వైపు నుంచి సదానంద గుర్రాన్ని నడిపించుకొంటూ రావడం కనిపించింది. ఏమాత్రం లొంగకుండా దౌడు తీసిన గుర్రం సదానందను బురదలో త్రోసివేసి, అప్పుడు అణగింది!

విరజానంద గుర్రపు స్వారీ చేయడానికి కాస్త జంకడం నాలుగవ రోజు పయనంలో స్వామీజీ గమనించారు. కనుక ఆయన ప్రక్కకు వెళ్లి స్వారీ చేయడం, వేగం పెంచడం, లొంగదీయడం ఎలాగో నేర్పించారు. తరువాత ఆయన ఒక గుర్రం ఎక్కి అదిలించారు. తక్కినవారు అదిలించగా అన్ని గుర్రాలూ దౌడు తీశాయి. విరజానంద తన గుర్రాన్ని అదిలించక మునుపే, తక్కిన గుర్రాలు దౌడు తీయడంతో దానంతట అదే దౌడు తీసింది. విరజానంద అసలే భయస్థుడు, అందునా ఆయన తయారు కాకముందే గుర్రం దౌడు తీయడంతో భయభ్రాంతు డయ్యాడు. గట్టిగా కళ్లాన్ని పట్టుకోకపోతే క్రింద పడిపోవడం తథ్యమన్న స్థితిలో కళ్లాన్ని గట్టిగా పట్టుకొని ఎలాగో పయనాన్ని ముగించాడు. ఈ పయనానంతరం గుర్రపు స్వారీలో నిష్ణాతుడయ్యాడు కూడా.

స్వామీజీ, సదానందలు మాత్రమే నాడు కలకత్తా బయలుదేరారు. వారు రెండవ తరగతి టికెట్టు కొనుగోలు చేశారు. వారితో ఒక ఆంగ్లేయ సేనానాయ కుడు కూడా పయనించాడు. అతడికి ఈ 'స్వదేశీ'యులతో పయనించడం పరువు తక్కువ అనిపించింది. అయినప్పటికీ అనేకులు వచ్చి స్వామీజీకి వీడ్కోలు చెప్పడమూ, ఫిలిబిత్ సహాయ కలెక్టరైన పండిట్ భవానీదత్ జోషీ స్వయంగా వచ్చి ప్రణమిల్లడమూ చూసి ఆతడు వారితో తిన్నగా ఏదీ చెప్పడానికి సాహసించలేదు. కనుక బయటకు వెళ్లి స్టేషన్ మాస్టర్‌ను చూసి, వారిని ఆ పెట్టె నుంచి మరో పెట్టెలోకి మార్చమని చెప్పాడు. ఆ స్టేషన్ మాస్టర్ కూడా ఒక 'స్వదేశీ'యే. ఆతడు వచ్చి స్వామీజీతో ఆ ఆంగ్లేయుని కోర్కెను వినమ్రంగా తెలిపాడు. అంతే, ఆతడి మాటలు పూర్తి కాకుండానే స్వామీజీ, "నాతో ఇలా చెప్పడానికి మీ కెంత ధైర్యం? సిగ్గుగా లేదా!" అన్నారు ఆగ్రహోదగ్రులై. భయపడి స్టేషన్ మాస్టర్ వెనుకంజ వేశాడు.

స్వదేశీయునితో ప్రయాణమా?

"స్వదేశీ"యులు పెట్టెను ఖాళీ చేసివుంటారని ధీమాగా వచ్చాడు ఆ ఆంగ్లేయుడు. స్వామీజీ, సదానందలు యథాప్రకారం అక్కడే ఉండడం చూసి అతడు కోపంగా, "స్టేషన్ మాస్టర్, స్టేషన్ మాస్టర్" అంటూ అరుస్తూ అటూ ఇటూ పరుగెత్తాడు. స్టేషన్ మాస్టర్ అక్కడ ఉంటే కదా! కనుచూపు మేరలో ఆతడు ఎక్కడా కనిపించలేదు! రైలు బయలుదేరే సమయం ఆసన్నమయింది. మరే దారీలేక ఆ ఆంగ్లేయుడు తన సామాన్లు తీసుకొని మరో పెట్టెలోకి తరలి పోయాడు.

కలకత్తా వస్తున్న దారిలో వార్తాపత్రికలో ఒక దిగ్భ్రాంతికర వార్త స్వామీజీ చదివారు. ఆ వార్త, ఆయన అనుంగు శిష్యుడైన ఖేత్రీ మహారాజు ఆకాల మరణ వార్త! ఆగ్రా సమీపంలోని అక్బర్ స్మారక చిహ్నమైన సికందరా స్తూపంలో మరమ్మతు పనులను పర్యవేక్షిస్తున్నప్పుడు, కాలు జారి క్రిందపడి ఆయన మరణం సంభవించింది. "దారిలో ఖేత్రీ మహారాజు ఆకస్మిక మరణ వార్తను విన్నాను. ఆగ్రాలోని ఒక పురాతన కట్టడాన్ని తన సొంత ఖర్చులతో బాగుచేయిస్తున్నాడు. పర్యవేక్షిస్తూ ఒక అంతస్తు ఎక్కినట్లున్నాడు. ఆ అంతస్తు కొంత భాగం కూలి ఆయన అక్కడికక్కడే మరణించాడు"[1] అని స్వామీజీ సారాకు వ్రాశారు.

ఖేత్రీ మహారాజు ఆకస్మిక మరణం

అనుంగు శిష్యుని మరణం అనడం కన్నా, మొగలాయీ చక్రవర్తియైన అక్బర్ స్మారక చిహ్నాన్ని మరమ్మతు చేస్తున్నప్పుడు ఆయన మరణించాడనే వార్త స్వామీజీని అమిత దుఃఖానికి లోను చేసివుంటుంది. స్వామీజీకి అక్బర్ పట్ల అపార గౌరవం. ఇంగ్లండు వెళ్లే దారిలో కంట తడిపెట్టుకొని నివేదితతో ఆయన అక్బర్ గురించి చెప్పడం కద్దు. అక్బర్ సమాధికి గుమ్మటం (dome) లేకపోవడం ఆయనకు బాధ కలిగించింది. తన సమాధి ఎలా ఉండాలో స్వయంగా అక్బరే కొంతమేరకు నిర్ణయించుకొన్నాడు. ఆయన కుమారుడైన జహంగీర్ దానిని నిర్మించాడు. కాని 1688 లో జాట్ సముదాయస్థులు ఔరంగజేబుపై తిరుగుబాటు చేసినప్పుడు ఆ సమాధిని పగులగొట్టి, అక్కడ పదిలపరచబడివున్న ఆభరణాలను దోచుకొని అక్బర్ సమాధిని తెరిచి ఆయన ఎముకలను బయటకు లాగి, దగ్ధం చేసి ఆ భస్మాన్ని చెల్లాచెదురుగా విరజిమ్మారు. వీటి గురించి అనేకసార్లు స్వామీజీ నివేదితకు చెప్పడం కద్దు. బహుశా స్వామీజీ ఉద్వేగ వెల్లువ ఖేత్రీ మహారాజును ఆ మరమ్మతు పనులకు ప్రేరేపించి ఉండవచ్చునేమో!

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 396.

మహారాజు మరణం స్వామీజీని మరో రకంగానూ బాధించింది. ఆయన మఠానికి మాత్రమే కాదు, స్వామీజీ తల్లికి, సోదరునికే కాక, అనేకులకు ధన సహాయం అందిస్తూవచ్చారు. కొంతకాలం క్రితమే మహారాజు తన కుమారుణ్ణి పట్టాభిషిక్తుణ్ణి చేసి నమ్మకస్థులైన కొందరి బాధ్యతలో అప్పగించి ఉన్నత జీవితంలో కాలం వెళ్లబుచ్చాలనుకొంటున్నట్లు స్వామీజీతో చెప్పారు. "మానవకోటి సంక్షేమం కోసమూ, స్వకీయ ముక్తి కోసమూ" ఆయన ఇలాంటి నిర్ణయానికి వచ్చినట్లు చెప్పారు. స్వామీజీ కూడా ఈ నిర్ణయం పట్ల హర్షం వెలిబుచ్చినట్లు తెలుస్తోంది. కాని మహారాజు మరణం అన్నింటినీ ముగింపునకు తెచ్చింది. "కొన్ని నెలల క్రితం ఖేత్రీ మహారాజు పైనుండి క్రింద పడి మరణించారు. కాబట్టి పరిస్థితులు నా చుట్టూ అంధకారంగా ఉన్నాయి"[1] అంటూ స్వామీజీ వ్రాశారు.

చాలాకాలం నుంచీ ఖేత్రీ మహారాజుకూ, జైపూర్ మహారాజుకూ మధ్య అభిప్రాయభేదాలూ, సమస్యలూ ఉంటూవచ్చాయి. అప్పుడు స్వామీజీ తమ ఆశీస్సులు అందించడంతోబాటు ఒక కవితనూ రచించి పంపించారు:

సూర్యుడొకింత మబ్బుతో కప్పబడి ఉన్నా
ఆకాశం ఒకింత చీకటిగా ఉన్నా
ధీరహృదయమా!
ఒకింత ఓర్పుతో వేచి ఉండుమా
జయం కలుగడం తథ్యం.

గ్రీష్మం తర్వాత రాని
శీతకాలం ఉండదు
ప్రతి పల్లం
మరొక ఉత్తుంగానికి దారితీస్తుంది
అవి రెండూ చీకటి కాంతుల్లో
బండి చక్రాల్లా తిరుగుతుంటాయి
కనుక ధైర్యం పూని స్థిరంగా ఉండు.[2]

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 406.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 5, పుటలు 376–377.

54 తూర్పు వంగదేశంలో

పదిహేను వందల సంవత్సరాలకు సరిపడేటంత నేను ఇచ్చివేశాను!

— **స్వామి వివేకానంద**

హిమాలయాల మధుర స్మృతులతోనూ, ఖేత్రీ మహారాజు మృతి కలిగించిన దుఃఖంతోనూ 1901 జనవరి 24వ తేదీన స్వామీజీ బేలూర్ మఠానికి తిరిగి వచ్చారు. ఆ తరువాత మార్చ్ 18వ తేదీ దాకా ఆయన దాదాపు మఠంలోనే ఉండిపోయారు. బహిరంగ కార్యక్రమాలు వేటిలోనూ పాల్గొనలేదు. బేలూర్‌లోని ఒక పాఠశాల బహుమతుల ప్రదానోత్సవ కార్యక్రమంలో మాత్రం పాల్గొని ప్రసంగించారు. నాటి ఆయన ప్రసంగం విద్యార్థులకు మాత్రమే కాక, ఉపాధ్యాయులకు, విద్యావేత్తలకు కనువిప్పు కలిగించే రీతిలో విరాజిల్లింది.

విద్యార్థులకు ఏం అవసరం?

"నేటి విద్యార్థిలో ఆచరణాత్మకమైన తెలివితేటలు మృగ్యం. ఇందుకు అతణ్ణి నిందించి ప్రయోజనం లేదు. దీనిలో అతడి వంతు ఏమీ లేదు. శారీరక బలం కన్నా అతడికి అవసరమైనది మానసిక స్థైర్యమే. కళ్లను, చేతులను ఎలా ఉపయోగించుకోవాలో అతడికి తెలియదు. చేతిపనులేవీ అతడికి నేర్పించడం లేదు. నేటి విద్యాభ్యాసం కేవలం సమాచారమయమైనదిగా ఉంది. విద్యార్థికి చింతన చేయడం నేర్పాలి. అతడు సొంతంగా ఆలోచించి, తనకు అవసరమైనది చేసుకోవాలి... రెండవది విద్యార్థుల ఆకలి తీర్చే మార్గం కనుగొనాలి. కించిత్తు కూడా పుష్టిలేని ఆహారం తింటూ అనేకమంది విద్యార్థులు జీవిస్తున్నారు... చిన్నతనంలో పౌష్టిక ఆహారం తింటేనే వ్యక్తి ఆరోగ్యకరమైన మనిషిగా ఎదగగలుగుతాడు. మూడవది శీలం. అది మన నుండి సెలవు పుచ్చుకుపోయింది. మన పిల్లలలో సభ్యతా

సంస్కారాలు లేకుండా పోయాయి. సరళంగా మాట్లాడడం అగౌరవం, పెద్దల పట్ల మర్యాద వహించడం అగౌరవం; పెద్దల పట్ల అమర్యాదగా వ్యవహరించడమే స్వేచ్ఛకు చిహ్నంగా మారిపోయింది. అయినప్పటికీ నేను భారత జాతిని చూసి గర్విస్తున్నాను. నాలో నమ్మకం పోలేదు. ఒక మహోన్నతమైన, ఒక అద్భుతమైన భవిష్యత్తును నిత్యం నా మానసిక దృశ్యంలో చూస్తున్నాను."

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ క్రొత్త వ్యక్తులను ఎవరినీ కలుసుకోలేదు. కాని లేఖలు వ్రాశారు. మఠంలోని బ్రహ్మచారులకూ, సన్న్యాసులకూ శిక్షణ నివ్వడంలో నిమగ్నులయ్యారు. జపాన్ వెళుతున్న దారిలో బేలూర్ మఠానికి వచ్చిన మెక్లౌడ్‌తో దీర్ఘసమయం వెచ్చించారు. ఫిబ్రవరిలో జూల్ బోయిస్ మఠానికి వచ్చాడు. ఫ్రాన్సులోనూ, తదుపరి పయనాలలోనూ స్వామీజీతో సన్నిహితంగా మెలగిన వ్యక్తి ఇతడు. అతణ్ణి సాదరంగా ఆహ్వానించి, అన్ని చోట్లూ త్రిప్పి చూపించారు.

కొన్ని ప్రణాళికలు

స్వామీజీ మనస్సులో కొన్ని ప్రణాళికలూ, అనేక ఆలోచనలూ తలెత్తుతున్నాయి. దానికితోడు తమ ఆయుఃకాలం తగ్గిపోయిందని కూడా ఆయనకు తెలియకపోలేదు. చెన్నై, హైదరాబాద్, బొంబాయి లాంటి అనేక ప్రదేశాలకు వెళ్లాలి, మిసెస్ సేవియర్‌తో ఇంగ్లండ్‌కు వెళ్లాలనే కొన్ని ప్రణాళికలు ఆయన లేఖల్లో కానవస్తాయి. ఈ తక్కువ వ్యవధిలో ఏది చేయాలి, ఏది వదలిపెట్టాలి? తాము ఏది ఇవ్వాలని గురుదేవులు ఆదేశించి, జగజ్జనని అనుగ్రహాన్ని తనలో నింపారో ఆ మహత్కార్యం ముగిసింది, ఆ సందేశం అందించడం జరిగిందనే పరిపూర్ణత స్వామీజీలో నెలకొంది. అయినప్పటికీ కొన్ని చివరి దశలోని పనులు మిగిలి ఉండడం ఆయన మనస్సును సంకటపరిచింది. వాటిలో ముఖ్యమైనది బేలూర్ మఠానికి ఒక సంస్థాగతమైన ఆకృతిని కల్పించడం.

ఇందుకోసం అనేక విధాలుగా ఆలోచించిన స్వామీజీ చివరికి మఠానికంటూ ఒక పాలక వర్గాన్ని ఎంపికచేసి, దాని బాధ్యతలో అంతా విడిచిపెట్టాలని నిశ్చయించారు. దాని ప్రకారం 1901 జనవరి 30 వ తేదీన ఒక పాలక వర్గం రూపొంది, ఫిబ్రవరి 6వ తేదీన నమోదు చేయబడింది. నమోదు చేసే కార్యాలయానికి స్వామీజీ వెళ్లారు. బ్రహ్మానంద, ప్రేమానంద, శివానంద, శారదానంద, అఖండానంద, త్రిగుణాతీతానంద, రామకృష్ణానంద, అద్వైతానంద, సుబోధానంద, అభేదానంద, తురీయానందలు పాలక వర్గ సభ్యులైనారు. స్వామీజీ దీనిలో శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యులను

బేలూర్ మఠ పాలక వర్గం

మాత్రమే చేర్చారు; తమ శిష్యులను సభ్యులుగా చేయలేదు. ఈ పాలక వర్గ సభ్యులకు పూర్తి బాధ్యతను అప్పగించారు. తాము అన్ని బాధ్యతల నుంచీ వైదొలగారు.

శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యులలో అద్భుతానంద మాత్రం ఈ పాలక వర్గంలో చేరనని కచ్చితంగా చెప్పాడు. స్వామీజీ అడిగినప్పుడు, "నాకు వ్యవహారాలేవీ వద్దు. దయచేసి నన్ను ఇందులోకి లాగవద్దు" అన్నాడు. అయినప్పటికీ స్వామీజీ, "నువ్వు ఏదీ చేయనక్కర్లేదు. నీ పేరు అందులో ఉంటుంది. కనుక అందుకు ప్రతిఘటించ వద్దు" అని చెప్పి చూశారు. కాని అద్భుతానంద అందుకు ససేమిరా సమ్మతించ లేదు. తరువాత బ్రహ్మానంద ప్రయత్నించి చూశారు. కాని ఆయన, "నాకు వాటిపట్ల ఎలాంటి అభిలాషా లేదు" అన్నారు దృఢంగా. ఫిబ్రవరి 10వ తేదీన జరిగిన సమావేశంలో అధ్యక్షుడు మొదలైన వారిని ఎంపిక చేశారు. బ్రహ్మానంద స్వామి అధ్యక్షులైనారు, శారదానంద కార్యదర్శియైనారు.

ఈ సమయంలో మఠానికి ఒక శుభవార్త అందింది. "బేలూర్ మఠం ఒక మత సంస్థ కాదు, అదొక ఉద్యానగృహం; స్వామి వివేకానంద అనే వ్యక్తికి చెందిన ఆస్తి" అనే రీతిలో బాలి పురపాలక సంఘం మఠానికి పన్ను విధించింది. దీనిని ప్రతిఘటిస్తూ 1900 సెప్టెంబర్‌లో వ్యాజ్యం వేశారు. ఆ వ్యాజ్యం కలకత్తా ఉన్నత న్యాయస్థానం దాకా వెళ్లింది. 1901 ఫిబ్రవరి 23వ తేదీన ఉన్నత న్యాయస్థానం మఠానికి అనుకూలంగా తీర్పు ఇచ్చి, మఠానికి పన్ను మినహాయించింది.

మఠ బాధ్యతల నుంచి తమను వైదొలగించుకొన్న స్వామీజీ ముఖ్యమైన ఒకటి రెండు విషయాలను మాత్రం పూర్తిచేయాలని తీర్మానించుకొన్నారు. వాటిలో

తీర్థయాత్ర

ఒకటి తూర్పు వంగదేశం, అస్సాం సందర్శించడం. అక్కణ్ణుంచి ఆహ్వానాలు వచ్చాయి; పైగా ఆయన తల్లి అక్కడకు వెళ్లగోరడం కూడా ఒక ముఖ్యకారణం. ఆరోగ్యం అంతంత మాత్రంగానే ఉన్న ఈ స్థితిలో యాత్రను వాయిదా వేయడం సబబు కాదనుకొన్న స్వామీజీ మార్చ్ 18వ తేదీన తమ సోదర సన్న్యాసులు కొందరితో ఢాకాకు బయలుదేరారు. అక్కడ స్వామీజీకి ఘనంగా స్వాగతం పలికారు. తండోపతండాలుగా జనం ఆయన దర్శనార్థం వచ్చారు. ఆయన తల్లి, అత్త, సోదరి, మరికొందరు కలకత్తా నుంచి మార్చ్ 24వ తేదీన బయలుదేరి మర్నాడు నారాయణ్‌గంజ్‌లో ఆయనను కలుసుకొన్నారు.

ఢాకాలోని ముఖ్యమైన పుణ్యస్థలాలను స్వామీజీ దర్శించుకొన్నారు. ఢాకాలో పలువురు ప్రముఖులు ఆయనను కలుసుకొన్నారు. కాలాంతరంలో స్వాతంత్ర్య

పోరాటంలో విప్లవకారులుగా వికసించనున్న కొందరు యువకులు కూడా ఆయనను కలుసుకొని మాట్లాడారు. వంగదేశంలోని విప్లవ సంస్థలకు స్వామీజీ చెలమ (spring) బెజ్జంగా విరాజిల్లారనవచ్చునని ఆయన సోదరుడు భూపేంద్రనాథ్ వ్రాస్తున్నారు. భారతదేశంలోని మహారాజులను సమైక్యం చేసి ఆంగ్లేయ పాలనను తొలగించాలనే భావన స్వామీజీకి ఉన్నదని ఆయన ప్రస్తావించారు. తాము స్వామీజీని కలుసుకొన్నప్పుడు ఆయన అలాంటి విప్లవ భావనలను వ్యక్తం చేసినట్లు ఆ యువకులలో ఒకరైన హేమచంద్ర ఘోష్ వ్రాశాడు. తాను పలుమార్లు కలుసుకొని ఆయన నుంచి మార్గదర్శకత్వం పొందినట్లు ఆతడు చెబుతున్నాడు. సెలవు పుచ్చుకొనే రోజు కూడా స్వామీజీ కారుణ్యంతో తమను దీవించినట్లూ ఆతడు తెలుపుతున్నాడు. స్వామీజీ చెప్పారని ఆతడు తెలిపే ముఖ్య భావనలను ఇక్కడ చూద్దాం:

భారతదేశ జాగృతి

"మనిషిని రూపొందించడమే నా జీవిత కర్తవ్యం. నువ్వు నీ మిత్రులతో నీ మార్గంలోనే దానిని చేసి చూపించు. బంకించంద్ర[1] పుస్తకాలు చదువు. ఆయన వ్యక్తం చేసే దేశభక్తిని ఆదర్శంగా తీసుకో. సనాతన ధర్మం గురించి ఆయన అభిప్రాయాలను స్వీకరించు. మాతృదేశ సేవనే నీ ప్రథమ బాధ్యతగా ఎంచుకో. భారతదేశం రాజకీయపరంగా స్వేచ్ఛ పొందే తీరాలి."

భారతదేశ జాగృతి గురించి స్వామీజీ ఇలా ప్రస్తావించారు: "శ్రామికవర్గం వారు భవిష్యత్తులో జాగృతి చెందుతారు. వారి జాగృతి మొదట రష్యాలో జరుగుతుంది. తరువాత చైనాలో జరుగుతుంది. ఆ తరువాతనే భారతదేశం జాగృతి చెందుతుంది. జాగృతి చెందిన భారతదేశం ప్రపంచ పురోగతిలో ఒక కీలక పాత్ర వహిస్తుంది."

ఒక రోజు స్వామీజీ ఢాకాలో ఉన్నప్పుడు ఒక వెలయాలు సర్వాభరణశోభితయై తన తల్లితో ఆయనను చూడడానికి వచ్చింది. స్వామీజీ బస చేసివున్న ఇంటివారు ముందు నిరాకరించినప్పటికీ స్వామీజీ వినతి మేరకు వారిని ఆయన వద్దకు తోడ్కొని వెళ్లారు. వారు స్వామీజీకి ప్రణమిల్లి ఆయన పాదాల మ్రోల కూర్చున్నారు. తరువాత ఆ స్త్రీ, తనకు ఉబ్బసం ఉందనీ, అందుకు ఏదైనా ఔషధం ఇవ్వమనీ

'నా ఉబ్బసం నయమవుతుందా?'

1. వంగదేశంలో అగ్రగణ్యులైన రచయితలలో బంకించంద్ర ఛటర్జీ ఒకరు (1838–1894). స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో తారకమంత్రంగా విరాజిల్లిన 'వందేమాతరం' అనే నినాదం ఈయన గీతం నుంచే తీసుకోబడింది.

స్వామీజీని ప్రార్థించింది. ఆ స్త్రీ కోసం స్వామీజీ ఎంతో బాధపడ్డారు. ఒక బాలునిలా, "ఇదిగో చూడమ్మా! నేనే ఉబ్బస వ్యాధితో అవస్థపడుతున్నాను. నన్నే నేను నయం చేసుకోలేకపోతున్నాను. ఇలా ఉన్నప్పుడు నీకు ఎలా ఔషధం ఇవ్వగలను? నాకు సాధ్యమైతే తప్పక ఔషధం ఇచ్చేవాణ్ణి" అన్నారు. ఆయన నిరాడంబరత్వమూ, ప్రేమా వారిని చలింపజేశాయి. మౌనంగా ఆయనకు ప్రణమిల్లి వారు వెళ్లిపోయారు.

ఢాకా నుంచి దేవ్‌భోగ్ వెళ్లిన స్వామీజీ అక్కడ శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యుడైన నాగమహాశయ్ ఇంటిని పావనం చేశారు. అప్పటికే ఆయన కాలధర్మం చెందారు. ఆయన భార్య స్వామీజీని ఆహ్వానించి సేవలందించింది.

తూర్పు వంగదేశంలో లంకల్ బంధ్, చంద్రనాథ్, ఆస్సాంలో కామాఖ్య అనే మూడు స్థలాలు స్వామీజీ దర్శించుకొన్న ముఖ్య పుణ్యతీర్థాలు. మొదట లంకల్ బంధ్ దర్శించారు. ఇది ఢాకా నుంచి దాదాపు 10 మైళ్ల దూరంలో బ్రహ్మపుత్రానది పశ్చిమ తీరంలో వెలసి ఉంది. ఢాకా నుంచి పడవల మీద అక్కడకు వెళ్లాలి. ఈ స్థలానికి పరశురాముని కథతో సంబంధం ఉంది. ఇక్కడ అందరూ పుణ్యస్నానం ఆచరించారు. స్వామీజీ అనారోగ్య కారణంగా స్నానం ఆచరించలేదు. తరువాత అందరూ ఢాకా తిరిగి వచ్చారు.

మూడు తీర్థ స్థలాలు

ఢాకాలో స్వామీజీ ఒకటి రెండు బహిరంగ ప్రసంగాలు చేశారు. ఆయన ప్రసంగ భావనలలో కొన్నింటిని వ్యతిరేకించి ఒక పండితుడు ఒక రోజు రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు తమ శిష్యులతో వచ్చి తనతో వాదించమన్నాడు. స్వామీజీ మర్నాడు ఉదయం చంద్రనాథ్ వెళ్లనున్నారు. కనుక ఆ వాదన ఆహ్వానాన్ని తిరస్కరించారు. దీనిని ఆయన పరాజయంగా ఎంచి ఆ పండితుడు ప్రచారం చేసుకొన్నాడు. స్వామీజీ శిష్యుడైన శరశ్చంద్ర దానిని ప్రతిఘటిస్తూ పత్రికలో వ్రాశాడు.

ఒక రోజు ఒక యువకుడు స్వామీజీకి తన గురువు ఛాయాచిత్రాన్ని చూపించి, "ఈయన అవతార పురుషుడా?" అని అడిగాడు. దానిని గురించి తనకు ఏమీ తెలియదన్నారు స్వామీజీ. కాని ఆ యువకుడు అంతటితో వదలిపెట్టకుండా స్వామీజీని విసిగించసాగాడు. చివరికి స్వామీజీ అతడితో, "తమ్ముడూ! ముందు పౌష్టిక ఆహారం తిను. అప్పుడే నీ మెదడు వికసిస్తుంది. పుష్టి లేనందున నీ మెదడు ఎండిపోయి ఉండడం

అవతారమా?

చూస్తున్నాను" అన్నారు. కాలాంతరంలో దీనిని ప్రస్తావించి స్వామీజీ తమ శిష్యుడైన శరశ్చంద్రతో, "ఎవరైనాసరే తమ గురువును అవతార పురుషునిగా పరిగణించు కోవచ్చు. ఆయనను గురించి తమ ఇచ్ఛ మేరకు భావించుకోవచ్చు కూడా; ఢాకాలోనే ముగ్గురు నలుగురు అవతార పురుషులు ఉన్నట్లు నేను విన్నాను. కాని నిజానికి భగవంతుడు దిగి రావడమన్నది సర్వత్రా సర్వకాలాల్లోనూ జరుగుతున్న సంఘటన కాదు" అన్నారు.

దాదాపు 1200 అడుగుల ఎత్తుగల ఒక గుట్ట మీద చంద్రనాథ్ పుణ్యతీర్థం వెలసివుంది. ఢాకా నుంచి పడవలోనూ, రైలులోనూ దాదాపు 80 మైళ్ళు ప్రయాణం చేయాలి. అదొక శివాలయం. దాదాపు 700 మెట్లు ఎక్కి ఆ ఆలయాన్ని చేరుకోవాలి. చంద్రనాథ్ నుంచి అస్సాంలోని కామాఖ్య ఆలయానికి స్వామీజీ వెళ్లారు. గౌహాతి నుంచి దాదాపు 12 మైళ్ల దూరంలో వెలసివున్న జగజ్జనని ఆలయం ఇది. తంత్ర సాధనలు, మాయలకూ మంత్రాలకూ ప్రధాన స్థలంగా పరిగణింపబడే ఇది శక్తి పీఠాలలో ఒకటి. స్వామీజీ, తక్కినవారు అక్కడ జగజ్జననిని దర్శించుకొని వేసవి విడిదియైన షిల్లాంగ్ వెళ్లారు. అక్కడ స్వామీజీ ఉబ్బసం ప్రకోపించింది. అయినప్పటికీ అస్సాం ప్రభుత్వ కమిషనర్ అయిన సర్ హెన్రీ కాటన్ వినతి మేరకు స్వామీజీ ఆంగ్లేయ అధికారులు, పౌరులు పాల్గొన్న ఒక సమావేశంలో ప్రసంగించారు.

చంద్రనాథ్, కామాఖ్య

స్వామీజీ ఆరోగ్యం బాగా దెబ్బతింది. మూత్రపిండాల ఉపద్రవం, మధు మేహం, గుండెజబ్బు, శారీరక వాపు, ఉబ్బసం వ్యాధులతో ఆయన పోరాడవలసి వచ్చింది. ఒకరోజు శ్వాసించడానికి ఎంతో కష్టపడి, కొన్ని దిండ్లు అమర్చి వాటిపై వాలినట్లుగా కూర్చున్నారు. తమ అలసటను, చరమ దినాన్ని బహుశా ఆయన తలచుకొని మెల్లగా ఇలా అన్నారు: "అయితే ఏమిటి! పదిహేను వందల సంవత్సరాలకు సరిపడేటంత నేను ఇచ్చివేశాను!"

తూర్పు వంగదేశాన్నీ, అస్సామ్‌నీ సందర్శించడమే స్వామీజీ చివరి యాత్ర. 1901 మే 12వ తేదీన అందరూ కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చేశారు.

55

ఓ భారతమా! మేలుకో!

వివేకానంద, భయం ఉన్నచోట ధీరత ఉంచారు. ఆయన ఆరాధించిన భగవంతుణ్ణి మన కార్యకలాపాలన్నింట్లో ప్రవేశపెడదాం! అప్పుడు సహజసిద్ధంగా సకల హానులూ తొలగిపోతాయి.

— రాజాజీ

తూర్పు వంగదేశ యాత్రతో స్వామీజీ భారతీయ పర్యటనలు ముగింపునకు వచ్చాయి. భారతదేశానికి అందించ వలసిన సందేశం అందించిన పరిపూర్ణత ఆయనలో నెలకొంది. భారతదేశాన్ని ప్రేమించిన వారిలో, భారతదేశం మళ్లీ తన ప్రాచీన వైభవాన్ని పొందాలని తపించిపోయిన వారిలో స్వామీజీ అద్వితీయులై విరాజిల్లారు.

భారతదేశాన్ని ప్రేమించారు

"భారతదేశం పట్ల స్వామీజీకి ఎంత ప్రేమ! దాన్లో ఒక్క శాతమైనా మాలో ఉందా?" అని ప్రశ్నిస్తున్నారు అఖండానంద. పాశ్చాత్యంలో పట్టుదూది పరుపులను వదలి, "అయ్యో! నా దేశస్థులు ఆకలితో, పస్తుతో అలమటించిపోతున్నప్పుడు నాకీ సుఖాలెందుకు?" అంటూ ప్రశ్నించుకొని ఎన్నోసార్లు కటిక నేల మీద పడుకొన్న మహనీయుడు కదా ఆయన!

అందుకే స్వామీజీ దేశభక్తిని అఖండానంద ఇలా అభివర్ణిస్తున్నారు: "స్వామీజీకి భారతదేశం పట్ల గల ప్రేమ సామాన్యమైనది కాదు. అది దేశభక్తి కాదు, అది 'దేశాత్మబోధం'. సామాన్యులకు ఉండేది 'దేహా త్మబోధం', అంటే దేహాన్ని తానుగా భావించుకోవడం. స్వామీజీకి ఉన్నది 'దేశాత్మబోధం', అంటే దేశాన్ని తానుగా భావించుకోవడం. దేశ ప్రజల సుఖం-దుఃఖం, వారి గతం, భవిష్యత్తు, ప్రస్తుత కాలం గురించి మాత్రమే ఆయన ఆలోచించారు."

భారతదేశానికి ఆయన ఏం చేశారు?

భారతదేశంలోని గొప్ప చింతనాశీలురలో ఒకరైన రాజాజీ చెప్పే జవాబు చూద్దాం: "స్వామి వివేకానంద హిందూమతాన్ని పరిరక్షించారు, భారతదేశాన్ని పరిరక్షించారు. ఆయన లేకపోయి ఉంటే మనం మన మతాన్ని కోల్పోయి ఉండేవారం; మనకు స్వాతంత్ర్యమూ లభించేది కాదు. కనుక నేడు మనం పొందిన భాగ్యం యావత్తూ స్వామి వివేకానంద మూలంగానే లభించింది."

ఏం చేశారు?

భారతదేశపు నేటి భాగ్యానికి స్వామీజీ కారణభూతులన్నది జవాబులోని ఒక భాగం మాత్రమే. "భవిషత్తు భాగ్యానికీ ఆయన మార్గం చూపించి నిష్క్రమించారు!" అన్నది జవాబులోని తక్కిన భాగం.

పాశ్చాత్యంలో ఉన్నప్పుడే తమ భారతీయ కార్యకలాపాలకు స్వామీజీ లేఖల ద్వారా శ్రీకారం చుట్టడం ఇంతకు క్రితమే మనం చూశాం. ఆ విధంగా తమ పని కోసం క్షేత్రం సిద్ధంచేసి ఆయన మాతృదేశానికి తిరిగి వచ్చారు. సిద్ధం చేసిన క్షేత్రానికి ఆయన భారతీయ ప్రసంగాలు ఎరువుగా ఉపయోగపడ్డాయి. ఈ ప్రసంగాలు భారతదేశానికి స్వామీజీ ప్రసాదించిన కానుకలలో ఒకటి. పాశ్చాత్యం నుంచి 1897 జనవరిలో శ్రీలంకకు వచ్చినది లగాయతూ తూర్పు వంగదేశం నుంచి 1901 మే నెలలో కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చే దాకా ఆయన చేసిన ప్రసంగాలు కోకొల్లలు. వాటిలో ఆయన ఆంగ్లేయ శిష్యుడైన గుడ్విన్ సంక్షిప్త లేఖనం చేసిన 26 ప్రసంగాలు మాత్రమే లభించాయి. ఇవి " కొలంబో నుంచి అల్మోరా వరకు" అనే పేరిట బహుళ ప్రాచుర్యం పొందిన పుస్తకంగా రూపొందాయి. ప్రతి భారతీయుడూ తప్పక చదువవలసిన పుస్తకం ఇది. భారతదేశం, దాని ఘనత, హిందూమతం, దాని గొప్పదనం, నేటి పతనం, అందుకు కారణం, మళ్లీ కీర్తి గాంచడానికి మార్గం – ఇత్యాదులన్నీ ఈ ప్రసంగాలలో చోటుచేసుకొన్నాయి. కాని ఒక్క భారతీయుడు కూడా స్వామీజీ వచనాలను పొందుపరచడానికి ప్రయత్నించింది లేదు.

భారతీయ ప్రసంగాలు

స్వామీజీ భారతీయ కార్యకలాపాల ప్రణాళిక గురించి మనం తెలుసుకోవడానికి ఆయన సంభాషణలు కూడా తోడ్పడుతున్నాయి. ఆయన శిష్యుడైన శరశ్చంద్ర చక్రవర్తి స్వామీజీతో తాను చేసిన సంభాషణలు పదిలపరచడం ద్వారా చింతనా ప్రపంచానికి గొప్ప మేలు చేశాడు. ఇదే విధంగా మరికొందరు కూడా

స్వామీజీతో తాము చేసిన సంభాషణలను పదిలపరచి ఉంచారు. ఇవి 'స్వామి-శిష్య సంభాషణలు' పేరిట బాగా ప్రాచుర్యం పొందాయి. ఇవి కాక ఆయన భారతదేశం గురించి వ్రాసిన అద్భుతమైన కొన్ని వ్యాసాలు కూడా ఉన్నాయి.

లేఖలు, భారతీయ ప్రసంగాలు, సంభాషణలు, వ్యాసాల ప్రాతిపదిక మీద స్వామీజీ కార్యకలాపాల గురించి యోచిద్దాం. ముందుగా హిందూమతం గురించి చూద్దాం.

హిందూమతం

వేదాలు, ఉపనిషత్తులు చూపిన ఆధ్యాత్మిక తత్త్వాల ప్రాతిపదిక మీద హిందూమతం వెలసింది. "శాశ్వతమైనది" అనే అర్థంతో "సనాతన ధర్మం"గా పేరుపొందిన మతం అది. కనుక దానికి వినాశం లేదు. వినాశం లేనిదాన్ని స్వామీజీ పతనం నుంచి ఎలా పరిరక్షించారు?

హిందూమత ప్రాతిపదిక సత్యాలు ఎన్నటికీ నశించవు. కాని కాలాలు గడచిపోతున్నప్పుడు ఆ సత్యాలను మలినం ఆవరించుకోవడం అనివార్యం. బంగారం అయినప్పటికీ అది కాలాల పర్యంతం మన్నులో పాతిపెట్టబడి ఉంటే, అది చూడడానికి బంకమట్టి గడ్డగానే కనిపిస్తుంది. ఆ పరిస్థితే హిందూమతానికి వాటిల్లింది. అనేక మూఢనమ్మకాలు, స్థానిక ఆచారాలు నిజమైన హిందూమతాన్ని క్రమేణా కప్పివేశాయి. కాలప్రవాహంలో ఆ ఆచారాలూ, మూఢనమ్మకాలే హిందూ మతంగా అయిపోయాయి. ఎలా బంకమన్నును తొలగిస్తే పాతిపెట్టబడి ఉన్న బంగారం ప్రకాశిస్తుందో అదేవిధంగా మూఢనమ్మకాల ఆచారాల నుంచి విడిపిస్తే హిందూ మతమూ దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తుంది. అదే స్వామీజీ చేశారు.

ఎలా?

ఏది మతం?

దేనిని సామాన్యంగా మతమని పరిగణిస్తాం? ఆలయం, చర్చ్, మసీదులు సందర్శించాలి, కొన్ని సంప్రదాయాలను పాటించాలి, కొన్ని మత చిహ్నాలను ధరించాలి, కొన్ని సంస్థలకు చెందివుండాలి. కాని మనిషిని సమైక్యపరచవలసిన బాహ్య చేతలు చెప్పుకోదగ్గ మేరకు సైద్ధాంతిక మౌఢ్యానికీ, మత కలహాలకూ, హింసకూ, రక్తప్రవాహాలకూ దారి తీయడం చరిత్ర చెప్పకచెబుతోంది. కాని స్వామీజీ ఈ బాహ్య అరిష్టాల నుంచి నిజమైన మతాన్ని విడదీశారు. "మతమంటే చర్చ్‌కి పోవడం కాదు, ముఖం మీద బొట్లు పెట్టుకోవడం కాదు. వేషాలు వేసుకోవడమూ కాదు. ఇంద్రధనుస్సులో ఎన్ని రంగులున్నాయో అన్నింటితో కూడా మీ శరీరాలకు రంగులు పూసుకొంటారు

గాక! మీ హృదయం వికసించకపోతే, మీకు ఆత్మసాక్షాత్కారం కాకపోతే, అంతా వ్యర్థమే!"[1] అన్నారాయన.

స్వామీజీ 'మతం' అనే పదాన్ని ఈ అర్థంలోనే ప్రస్తావించారని గమనించడం అనివార్యం. మతం అంటే ఆధ్యాత్మికత. "ఆత్మ" అనే పదం నుంచి ఆధ్యాత్మికత వచ్చింది. ఆత్మ గురించిన భావన, లోకచింతనా ధోరణులకు భారతదేశం సమర్పించిన కానుకలలో ఒకటై విరాజిల్లుతోంది. ఆత్మ స్వయం వివరణాత్మకమైనది, చైతన్య రూపమైనది, సమస్త జ్ఞానానికీ, ఆనందానికీ నిజమైన కారణమైనది. అన్ని ఆత్మలూ పరమాత్మలో మమేకమై ఉన్నాయి. పరమాత్మ అయిన భగవంతునితో, తాను సమైక్యమైనానని అనుభవపూర్వకంగా గ్రహించడమే జీవిత పరమావధి అంటారు స్వామీజీ.

మనలో నెలకొన్న ఈ ఆత్మ శక్తి నిలయం. అది జాగృతి చెందినప్పుడు శక్తి జనిస్తుంది, ఆనందం పొంగిపొరలుతుంది. ఈ విధంగా ఆత్మను జాగృతి చెందింపజేయడానికి, అభివ్యక్తం చేయడానికి దోహదం చేసేదే మతం. దీనినే, "మానవునిలో నిక్షిప్తమై ఉన్న దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తపరచడమే, మతం"[2] అని స్వామీజీ వచించారు. ఈ రీతిలో అంతరంగంలోని ఆత్మను జాగృతి చెందించి, కార్యాచరణలో పాల్గొనే వ్యక్తి దేనినైనా శ్రేష్ఠంగా నిర్వహించగలడు. వ్యక్తి శ్రేష్ఠంగా కార్యాచరణలో నిమగ్నుడైనప్పుడు దేశం సహజంగానే పురోగమిస్తుందనేది స్వామీజీ మౌలిక సిద్ధాంతం. "మన మాతృభూమికి 'మతమే' మూలాధారం; మతమే వెన్నెముక. మతమనే పెద్ద శిలపై మన జాతీయసౌధం నిర్మించబడి ఉంది."[3] మతం ద్వారా అన్ని పనులూ జరగాలని స్వామీజీ వచించినప్పుడు ఆయన ఈ 'మతాన్నే' ప్రస్తావించారు.

మతమే ప్రాతిపదిక

భారతదేశానికంటూ స్వామీజీ ప్రత్యేకమైన కార్యకలాపాల ప్రణాళికను రూపొందించారు. ఇది ఆయన పాశ్చాత్య కార్యకలాపాల ప్రణాళిక కన్నా భిన్నమైనది. ఇంద్రియసుఖాల అనుభూతిలో పరాకాష్ఠను చవిచూసిన పాశ్చాత్యులు, దాని తరువాతిది ఏమిటి అనే ప్రశ్నతో ఉన్నారు. వారికి ఇంద్రియాతీతమైన ఆత్మానుభూతిని తక్షణ

సేవ – ధర్మం: తక్షణ కర్తవ్యం

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 174.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 118.
3. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 71.

కర్తవ్యంగానూ, చరమ కర్తవ్యంగానూ నిర్ణయించారు. జ్ఞానయోగం, కర్మయోగం, భక్తియోగం, అనుష్ఠాన వేదాంతపరమైన ప్రసంగాలు ఆయన పాశ్చాత్యంలోనే చేశారు. కాని భారతీయులకు ఆయన 'సేవ-ధర్మం' మాత్రమే నొక్కివక్కాణించారు. పేదలను, పీడితులను ఉద్ధరించడానికి పాటుపడమనీ, వారిని సాక్షాత్తూ భగవంతునిగా పరిగణించి సేవ చేయమనీ చెప్పారు.

అలాంటి సేవ అత్యున్నత ఆరాధనగా స్వామీజీ పేర్కొన్నారు. "మీరు పరమ పవిత్రులుగా ఉండి, సహాయం కోరివచ్చే ఎవరికైనా మీ శక్తి మేరకు ఉపకారం చేస్తూండాలని మళ్లీ మీకు చెబుతున్నాను. ఇదే సత్కర్మ. దీని మహిమ వలన చిత్తశుద్ధి లభిస్తుంది. అప్పుడు ప్రతి వ్యక్తిలో కొలువై ఉన్న పరమేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమవుతాడు"[1] అని స్వామీజీ వచించారు.

ఈ విధంగా సేవ చేయడం ద్వారా రెండు రకాల ఫలం కలుగుతుంది. సేవ చేసే వ్యక్తి పవిత్రుడై ఆత్మానుభూతిని సమీపిస్తాడు; అదే సమయంలో పేదలకూ, సమాజానికీ మేలు ఒనగూరుతుంది. "స్వీయముక్తి లోక సంక్షేమం" *(ఆత్మనో మోక్షార్థం జగత్ హితాయ చ)* అనే ఈ రెండు రకాల ఫలాన్నిచ్చే లక్ష్యాన్ని తాము రూపొందించిన రామకృష్ణమఠం, రామకృష్ణ మిషన్‌ల ఆదర్శంగా స్వామీజీ తీర్చిదిద్దారు.

కాని ఇవన్నీ ఎవరి కోసం? సేవ, విద్య, పురోగతి అన్నీ జాగృతి చెందిన వ్యక్తికి కాదా? కాని నిద్రించే వ్యక్తి సేవ చేయలేడు! కనుక స్వామీజీ మొదటి పని భారతీయులను తట్టి మేల్కొల్పడం. ఒక వ్యక్తి వీథి ప్రక్కన స్పృహతప్పి పడివున్నాడు. ఆతడి సంభారాలు, కళ్లజోడు అన్నీ చిందరవందరగా పడివున్నాయి. ఆతడు ధరించిన వస్త్రం చెదరి ఉంది. ఇప్పుడు ఆతడికి చేయవలసిన ప్రథమ కర్తవ్యం ఏమిటి? వస్త్రాన్ని సరిచేయడమా? కళ్లజోడును సరిచేయడమా? సంభారాలను పదిలపరచడమా? ఇవి ఏవీ కావు. మొదట చేయవలసింది ఆతడికి స్పృహ తెప్పించడం. అది చేస్తే తక్కినవన్నీ ఆతడే మన కన్నా బాగా చేసుకొంటాడు.

జాగృతి అనే మహామంత్రం

అలా భారతీయులను మేల్కొల్పడానికి స్వామీజీ అందించిన మహామంత్రమే "లేవండి, మేల్కొనండి, గమ్యం చేరే దాకా ఆగకండి." భారతీయులు తమను మరచిపోయి, తమ పారంపర్యతను మరచిపోయి, తమ ఘనతను మరచిపోయి,

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 37.

తాము బానిసలం, ఎవరైనా అన్యులు తమను పరిపాలిస్తేనే జీవించగలమనే అజ్ఞాన జాడ్యంలో మునిగి ఉన్నారు. వారిని మేల్కొల్పడం స్వామీజీ ప్రథమ కర్తవ్యం. దానినే ఆయన భారతదేశంలో అనేక ప్రాంతాలకు వెళ్లి ఉద్వేగభరితమైన ప్రసంగాలతో సాధించడానికి ప్రయత్నించారు. కాని కేవలం భావనలు భారతీయులకు చాలవని ఆయన గ్రహించారు.

"భారతదేశంలో ముందుగా క్షేత్రాన్ని సిద్ధం చేయవలసి ఉంది. ఆ తరువాత బీజాలు నాటితేనే మొక్కలు చక్కగా మొలుస్తాయి. ఐరోపా, అమెరికా లాంటి పాశ్చాత్య దేశాలలో క్షేత్రం అప్పటికే సిద్ధంగా, సారవంతంగా, నాటడానికి సానుకూలంగా ఉంది. వారు సుఖభోగాల పరాకాష్ఠను చవిచూశారు. భారతీయులైన మీలో భోగమూ లేదు, యోగమూ లేదు. భోగ అనుభవాలు నేరవేరిన తరువాతనే యోగ లక్ష్యాల పట్ల ఆసక్తి వస్తుంది, వాటిని అవగతం చేసుకోవచ్చు కూడా! భయంకర వ్యాధులు, కష్టాలు, దుఃఖాలు అన్నింటికీ సేద్యభూమిగా మారిపోయిన ఈ దేశంలో, మనుషులు ఆకలితో మలమలమాడిపోతున్న ఈ దేశంలో ప్రసంగాలు ఏం చేయగలవు? ముందుగా క్షేత్రాన్ని సిద్ధం చేయాలి" అంటూ తమ శిష్యుడైన శరశ్చంద్రతో స్వామీజీ చెప్పారు.

తమ మిత్రుడైన ప్రియనాథ్ సిన్హాతో ఈ భావననే కొనసాగించారు: "భారతదేశంలో ప్రసంగాలేమీ పనిచేయవు. మన విద్యావంతులు ప్రసంగాలు విని, మహా అయితే చప్పట్లు చరచి, 'భేషుగ్గా ఉంది,' అంటారు. అంతే! పిదప ఇంటికి వెళ్లి విన్నదంతా తమ భోజనంతోపాటు జీర్ణం చేసుకొంటారు. ప్రజల ముందు జాజ్జ్వల్యమానమైన ఒక సజీవ ఆదర్శాన్ని ఉంచితేగాని, మన దేశంలో ఏదీ జరగదు. తమ సర్వస్వాన్ని త్యాగం చేసి, దేశం కోసం తమ జీవితాలను ఆహుతి చేసే యువకులు కొందరు మనకు కావలసి ఉన్నారు. మొదట మనం వారి జీవితాలను రూపుదిద్దాలి. తరువాత కొంత యథార్థమైన పని ఆశించవచ్చు."

అందుకోసం స్వామీజీ రామకృష్ణ మఠం, రామకృష్ణ మిషన్ పనులలో శ్రద్ధ వహించారు. తమ భావనలను కార్యాచరణలో అమలు పరచే రీతిలో దేశమంతటా మఠాలు ప్రారంభించాలని అభిలషించారు."కలకత్తాలో ఉన్న మన మఠం వంటిది ప్రతి జిల్లాలోనూ వెలసినప్పుడు నా హృదయాభీష్టం నెరవేరినట్లవుతుంది. ప్రచార కార్యక్రమం ఆగిపోకుండా చూడు. ప్రచారాని కన్నా విద్యాబోధ ముఖ్యం"[1]

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 162.

అన్నారాయన. ఇందు కోసం యువకులు అనేకమంది ముందుకు రావాలని తమ ప్రసంగాలలో వచించారు కూడా!

స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి బీజం

ప్రజలలో జాగృతి కలిగించడానికి స్వామీజీ అందించిన మహామంత్రమూ, యథార్థ వివరణలూ స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి బీజమయ్యాయి. మన స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో అనేక రకాల వైఖరులున్న మహామనుషులు పాల్గొన్నారు. మహాత్మా గాంధీ, గోపాలకృష్ణ గోఖలే, సురేంద్ర నాథ్ బెనర్జీ లాంటి మితవాదులు; బాలగంగాధర తిలక్, సుభాష్ చంద్ర బోస్ లాంటి అతివాదులు; బిపిన్‌చంద్ర పాల్, అరవిందుడు, 'దేశబంధు' చిత్తరంజన్ దాస్ ప్రభృతులకు ప్రేరణ నిచ్చినవారు స్వామీజీ అన్న విషయం వారే స్వయంగా అంగీకరించిన నిజం. అంతేగాక తీవ్రవాదులు సైతం స్వామీజీ భావనలను ముద్రించి పంపిణీ చేశారు! ఇందుకే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం రామకృష్ణ మిషన్‌ను సంశయనేత్రంతో పరికించడం మరో విషయం. ఈ విధంగా స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాల్గొన్న అందరిలో మాతృదేశ భక్తిని పాదుగొలిపి వారిని మాతృదేశ విముక్తికై పాటుపడడానికి ప్రేరేపించిన వ్యక్తి స్వామీజీ అనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. అందుకే మహాత్మా గాంధీ, "వివేకానంద రచనలు నేను క్షుణ్ణంగా చదివాను. ఆయన రచనలు చదివిన తరువాత నా మాతృదేశ భక్తి వేయిరెట్లు పెరిగింది" అన్నారు. జవహర్లాల్ నెహ్రూ, "వివేకానంద, మామూలుగా మనం అర్థం చెప్పుకొనే రీతిలో ఒక రాజకీయవేత్త కారు. కాని నూతన భారతదేశ జాతీయ ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించిన ఆద్యులలో ఆయన ఒకరు అనడంలో సందేహం లేదు" అని వ్యాఖ్యానించారు.

సుభాష్ చంద్ర బోస్ స్వామీజీని గురించి మాట్లాడుతున్నప్పుడు పారవశ్య స్థితులకే వెళ్లారు. "వివేకానంద గురించి వ్రాస్తున్నప్పుడు నేను ఆనందపారవశ్యంలో మునిగిపోతాను. దానిని అణచుకోలేను.... ఆయన వ్యక్తిత్వం జాజ్జ్వల్యమానమైనది, ప్రగాఢమైనది.... ఫలితం గురించి యోచించని త్యాగం, అవిశ్రాంత కార్యాచరణ, అనంత ప్రేమ, ప్రగాఢమైన విస్తృతమైన జ్ఞానం, పొంగిపొరలే భావోద్వేగాలు, కఠోరమైన విమర్శలు, శిశువు లాంటి నిష్కాపట్యం – ఈ లోకంలో ఆయన అపూర్వమైన వ్యక్తి. నరనరాల్లో రుధిరం ఉడికి ప్రవహించే పురుషోచితుడైన వ్యక్తి ఆయన. దేనికీ చలించక పోరాటం చేసే యోధుడు ఆయన. ఆయన శక్తిని ఆరాధించారు. స్వదేశస్థుల ఉద్ధరణ కోసం వేదాంతానికి ఆచరణాత్మక రూపం ఇచ్చారు.... ఈ విధంగా నేను గంటలకొద్దీ ఆయన గురించి చెప్పుకొంటూ

పోవచ్చు. అయినప్పటికీ తద్వారా ఆయన గురించి ఏదైనా వివరించి ఉన్నానా అంటే, 'లేదు' అన్నదే జవాబు. దాన్లో నేను పరాజయం పొందివుంటాను. ఆయన అంతటి మహత్త్వం గల వ్యక్తి, అంతటి లోతైన వ్యక్తి. స్వామి వివేకానంద ఒక మహాయోగి; సత్య పదార్థమైన భగవంతునితో సదా ప్రత్యక్ష సంబంధం కలిగివున్న భగవదనుభూతి పొందిన వ్యక్తి. అంతటి అత్యున్నత స్థితిలో నెలకొనివున్న ఆయన భారతీయులను, మానవాళిని ఆధ్యాత్మికతలో పురోగమింపజేయడానికి తమ జీవితాన్ని ధారపోశారు."

దేశ ప్రజలకు, నాయకులకు ఇంతటి ఉద్వేగాన్ని అందించిన స్వామీజీ తాము ఎందుకు స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి ప్రజలను ప్రత్యక్షంగా ప్రేరేపించలేదు, తాము ప్రత్యక్షంగా ఎందుకు స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాల్గొనలేదనే ప్రశ్న తలెత్తవచ్చు. ఎందుకంటే ఆ కాలఘట్టంలో స్వామీజీ భారతదేశ స్వాతంత్ర్యాన్ని ప్రధానంగా పరిగణించ లేదు కనుక. స్వాతంత్ర్యం పొందడం ముఖ్యమైతే, పొందిన స్వాతంత్ర్యాన్ని పరిరక్షించుకోవడం అంతకన్నా ముఖ్యమని ఆయన భావించారు. ఆ సమయంలో అందుకు అర్హత గల వ్యక్తులు లేరని ఆయన గ్రహించారు. "స్వాతంత్ర్యం కావా లంటే దానిని ఇంకా రెండు రోజుల్లో నేను తీసుకురాగలను. కాని పొందిన స్వాతంత్ర్యాన్ని పరిరక్షించగల వ్యక్తులు ఏరి?" అని ఆయన ప్రశ్నించారు. కనుక ఆయన తమ పూర్తి ప్రయత్నాలను అంతటి వ్యక్తులను రూపొందించే దారిలో వెచ్చించారు. అంతటి వ్యక్తులను రూపొందించే విద్య అవసరమని భారతదేశం అంతటా సింహనాదం చేశారు.

స్వాతంత్ర్యం గురించిన భావన

"మనుగడకు అవసరమైనవేవో గ్రహించకుండా కాంగ్రెసు గొంతులు చించుకొని అరిచినంత మాత్రాన ప్రయోజనమేముంది?... కొన్ని పరీక్షల్లో ఉత్తీర్ణులై, కొన్ని మంచి ఉపన్యాసాలు ఇవ్వగలిగినంత మాత్రాన వారిని నువ్వు విద్యావంతులుగా పరిగణిస్తున్నావు! జనసామాన్యానికి జీవిత పోరాటాన్ని ఎదుర్కొనే సామర్థ్యాన్ని ఇవ్వలేని దానిని, సచ్ఛీలాన్ని, లోకోపకారం చేసే బుద్ధిని, సింహంతో సమానమైన బలాన్ని ఇవ్వలేనటువంటి దానిని విద్య అనవచ్చునా? తన కాళ్ల మీద తాను నిలబడ గలిగేటట్లుగా చేసేదే విద్య. ఇప్పుడు మీరు పాఠశాలల్లో, కళాశాలల్లో నేర్చుకొనే చదువు మిమ్మల్ని కేవలం నిర్వీర్యులైన జాతిగా రూపొందిస్తున్నది. మీరంతా యంత్రప్రాయంగా పనిచేస్తూ, యాంత్రికమైన బ్రతుకు గడుపుతున్నారు...

కాబట్టి పామరజనంలో విద్యావ్యాప్తి చేయడమే మీ కర్తవ్యంగా పెట్టుకోమని చెబుతున్నాను"[1] అన్నారాయన.

స్వాతంత్ర్యం అవసరం, అంతకన్నా పొందిన స్వాతంత్ర్యాన్ని పరిరక్షించే వ్యక్తులు అవసరం. అందుకు మార్గం విద్య, కాని అది ప్రస్తుత విశ్వవిద్యాలయాల విద్య కాదు, మనిషిని రూపొందించే విద్య - ఇది స్వామీజీ చింతనా వైఖరి.

స్వామీజీ ఎలా మతాన్ని ఒక నూతన పరిమాణంలో అందించారో, ఎలా భారతదేశ స్వాతంత్ర్యానికి కారణభూతులై భాసిల్లారో చూశాం. ఇదే రాజాజీ, "ఇంతవరకు భారతదేశం పొందిన భాగ్యాలకు స్వామీజీయే కారణం" అన్నారు. అదే సమయంలో, స్వామీజీ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ప్రత్యక్షంగా పాల్గొనలేదు, అందుకు మారుగా విద్యను, సేవ-ధర్మాన్ని, పామరుల ఉద్ధరణను నొక్కివక్కాణించారు. విద్య అన్నది ఆధ్యాత్మిక మార్గం నుంచి వైదొలగని విద్యగా, అదే సమయంలో పాశ్చాత్య సాంకేతిక పరిజ్ఞానం మొదలైనవి స్వీకరించేదిలా ఉండాలని ఆయన చెప్పారు. దీన్లో ఆయన దూరదృష్టి కానవస్తున్నది.

పామరులను ఎందుకు ఉద్ధరించాలి?

సేవ చేయాలి, పేదల పామరుల స్థితిని అభివృద్ధిపరచాలి, అందరికీ విద్య గరపాలి, అందుకు మతం దోహదం చేయాలనే స్వామీజీ వచనాలలో ప్రగాఢ అర్థం ఇమిడి ఉంది. ఆకలి వేసిన వారికి ఆహారం అందించాలన్న మానవత మాత్రమే ఇందుకు కారణం కాదు; చరిత్ర, సామాజిక ఆర్థికశాస్త్రాలలో ఆయనకున్న అపారమైన జ్ఞానం, చింతనా ప్రతిభ, దూరదృష్టి దీని నేపథ్యంలో ఉన్నాయి. పేదలు, పీడితులు, పామరులు ఉద్ధరింపబడాలన్నది కాలపు అనివార్యత అని స్వామీజీ గ్రహించారు. ఇక రాబోయే కాలంలో వీరి శక్తి పైకి లేచి పరిపాలించబోతున్నదని కూడా స్వామీజీ గ్రహించకపోలేదు. కనుక వారి పురోగతికి ప్రేరణ కల్పించడమూ, దోహదం చేయడమూ దేశ పురోభివృద్ధికి ఎంతో అవసరమని ఆయనకు తెలియక పోలేదు. ఆయన ఆ అద్భుత చింతనను పరికిద్దాం.

"పురోహితులు, సైనికులు, వర్తకులు, శ్రామికులు అనే నాలుగు కులాల చేత మానవ సమాజం పాలింపబడుతోంది."[2] వేద కాలంలో శక్తి యావత్తూ పురోహితుల చేతుల్లో ఉండేది. బౌద్ధమత వ్యాప్తితో పురోహితుల ఆధిక్యం

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 8, పుటలు 106, 108.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 84.

అంతరించి, రాజులు లేదా క్షత్రియుల ఆధిక్యం ప్రబలింది. వ్యాపారార్థం వచ్చిన ఆంగ్లేయుల ప్రాబల్యం వైశ్య ఆధిక్యంగా చెప్పుకోవచ్చు. దీని ముందు క్షత్రియశక్తి తలదించుకొంది. ఈ చక్రభ్రమణం ప్రకారం ఇక రాబోయేది శ్రామికుల, పామరుల, జనసామాన్య ఆధిక్యం. "మొదటి మూడింటి యుగమూ గడిచిపోయింది. ప్రస్తుతం నాలుగవ దాని తరుణం. వారికి అది సంక్రమించాలి. దాని నెవరూ ఆపలేరు" అంటూ దీనిని ఎత్తి చూపిస్తున్నారు స్వామీజీ.

శ్రామికులు పాలించే కాలం

శ్రామికుల ఈ జాగృతి భారతదేశంలో తప్ప తక్కిన దేశాలలో ఉదయించింది. కనుక ఆ దేశాలు వేగంగా అభివృద్ధి పొందుతున్నాయి. భారతదేశంలో కూడా ఆ అభివృద్ధి రావాలంటే ఈ పేదలూ, శ్రామికవర్గమూ పురోగతి పొందే తీరాలన్న విషయం స్వామీజీ గ్రహించారు. "భారతదేశంలో కన్నా తక్కిన దేశాల్లో శూద్రులు నిద్ర నుంచి కొంచెం మేల్కొన్నట్లుగా కనిపిస్తున్నది... అయినా శూద్రత్వంతోనే శూద్రులు ప్రాముఖ్యం పొందే ఒకానొక సమయం రాగలదు"[1] అంటున్నారు స్వామీజీ.

భారతదేశం కూడా తక్కిన దేశాలతోపాటు అభివృద్ధి పొందగోరితే పేదలు, పామరులు పురోగమనం చెందాలి. అందుకే పేదలకు కూడా విద్య గరపమని ఆయన నొక్కివక్కాణించారు. మతం దీనికి ఏర్పాటు కల్పించినప్పుడు తానూ జీవిస్తుంది. ఇక రాబోయే కాలంలో ఆర్థికాంశం గల మతం మాత్రమే నిలబడుతుందని స్వామీజీ దృఢనమ్మకం. "ఏ మతం ఎప్పుడు విజయాన్ని సాధించినా అందులో ఆర్థిక ప్రయోజనం ఇమిడి ఉండక తప్పదు. ప్రజలలో తమకే చెల్లుబాటు ఉండాలని అలాంటి మతశాఖలు వేలకొద్దీ పాటుబడుతుంటాయి. కాని నిజమైన ఆర్థిక సమస్యను పరిష్కరించగల మతాలకే విజయం చేకూరుతుంది"[2] అంటున్నారు స్వామీజీ. ఈ విధంగా ఆర్థిక ప్రగతిని హిందూమతంలో ఒక అంగంగా చేశారు ఆయన. ఇది ఆయన కానుకలలో ఒకటి.

మతంలో ఆర్థికాంశం

మతం అంటే, ఆధ్యాత్మికత అంటే ఈ ఇహ జీవితాన్ని తిరస్కరించి, పర జీవితాన్ని చెప్పడమనే స్థితిని తమ దూరదృష్టితో మార్చారు స్వామీజీ. మనిషి ఆర్థిక స్థితిని, జీవన ప్రమాణాన్ని మతం పెంపొందించాలని ఆయన అభిప్రాయపడ్డారు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 7, పుటలు 225-226.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 7, పుటలు 123.

స్వామీజీ ఉద్వేగంతో ప్రేరణపొంది స్వాతంత్ర్యం గడించాం. కాని ఆయన అందించిన ఉద్వేగంతో మేల్కొన్న భారతీయులు సముచిత విద్య, మార్గదర్శకత్వం కొరవడడంతో పూర్తిగా జాగృతి చెందడానికి ఆస్కారం లేక పోయింది. కనుక స్వామీజీ భావన ప్రకారం భారతదేశం మళ్లీ తన గత వైభవాన్ని పొందాలి, అందుకు యావన్మందికీ స్వామి వివేకానంద సూచించిన 'విద్య' గరపాలి. అప్పుడు ఆయన ఆశించిన ఆదర్శ భారతదేశం రూపొందుతుంది:

మనం చేయవలసింది

"ఈ అల్లకల్లోలాల నుండి, ఈ వివాదాల నుండి పరిపూర్ణమైన భావి భారత దేశం... పరిపూర్ణ ప్రభాకలితమై, అప్రతిహతమై పైకి లేస్తున్నట్లు నా మనోవీథిలో దర్శిస్తున్నాను."[1]

"ఇక తెల్లవారదనుకొన్న రాత్రి మెల్లమెల్లగా గడచిపోతున్నట్లుంది. భరించ రాని తీవ్రవేదన ఎలాగో ఉపశమిస్తున్నట్లు అనిపిస్తోంది.... నిద్రమత్తు తేలిపోతోంది. అమ్మ మేల్కొంటున్నది; మన దేశమాత దీర్ఘనిద్ర నుంచి మేల్కొంటున్నది. గ్రుడ్డి వాళ్లు మాత్రం చూడజాలరు; కుత్సితబుద్ధులు చూడలేరు. ఇంక ఆమె నెవరూ ఆపజాలరు! ఇంక ఆమె నిద్రపోదు. ఇంక ఆమెను ఎవరూ అడ్డుకోజాలరు. అదిగో ఆ అఖండ శక్తిస్వరూపిణి దిగ్గున లేచి నిలబడుతోంది."[2]

శక్తిమంతమైన ఈ భారతదేశం ప్రపంచాన్ని జయిస్తుంది. అందుకే, "ఓ భారతమా! నీ ఆధ్యాత్మికతతో ప్రపంచాన్ని జయించు!" అంటూ స్వామీజీ సింహ గర్జన చేశారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 220.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుటలు 40-41.

56 నలుగురిలో ఒకరిగా!

నేను వేదాంతిని కాను,
తాత్త్వికుణ్ణీ కాను, మహాత్ముణ్ణీ కాను;
నేనొక పేదను! పేదలను ప్రేమిస్తున్నాను.

— స్వామి వివేకానంద

తూర్పు వంగదేశ యాత్ర ముగించుకొని, 1901 మే నెలలో బేలూర్ మఠానికి తిరిగి రాగానే స్వామీజీ ప్రజా జీవితం పరిసమాప్తమయింది. ఆ తరువాత ఒకసారి కాశీకి వెళ్లి వచ్చారు. అప్పుడప్పుడు కలకత్తా వెళ్లిరావడం తప్ప దాదాపు ఆయన బేలూర్ మఠంలోనే ఉండిపోయారు. బ్రహ్మచారులకు, సన్న్యాసులకు తరగతులు నిర్వహించడంలో, పాటల్లో, ధ్యానంలో ఆయన రోజులు గడపసాగారు. విశ్రాంతి, చికిత్స అమితంగా అవసరమైన ఈ సమయంలో తమ సోదర సన్న్యాసులూ, శిష్యులూ చెప్పింది తు.చ. తప్పక పాటించారు. ఈ రోజుల్లోనూ దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల నుంచి వచ్చిన అనేకులను స్వామీజీ కలుసుకొన్నారు.

బేలూర్ మఠంలో

మఠం పనులలో ఆయన సదా తమ దృష్టిని కేంద్రీకరించడంలో పాలుమార లేదు. ఆయన మఠ జీవనం నిరాడంబరంగా సాగింది. కొన్ని సమయాల్లో కౌపీనధారియై మఠంలో పచార్లు చేసేవారు. కొన్ని సందర్భాలలో వంటశాలకు వెళ్లి వంటలో తోడ్పడేవారు. కొన్ని సమయాల్లో తమ గదిలో గంటల పర్యంతం పుస్తకాల్లో మునిగి ఉండేవారు. ఎప్పుడు అనిపిస్తే అప్పుడు, అక్కడే కూర్చుని ధ్యాన మగ్నులయ్యేవారు - అది గంగాతీరం కావచ్చు, చెట్టు క్రింద కావచ్చు. ఆయన ఎక్కడున్నా, ఏం చేసినా అవి మఠంలో ఆధ్యాత్మిక తరంగాలను సృష్టించేవిగా భాసిల్లాయి. బిల్వవృక్షం క్రింద, తమ గదికి క్రింద ఉన్న మామిడి చెట్టు క్రింద

ధ్యానం చేయడం ఆయనకు చాలా ఇష్టం. ఆయన ధ్యానమగ్నులైనప్పుడు బాహ్య చైతన్యాన్ని పూర్తిగా కోల్పోయేవారు. ఉదయం వేళ సామాన్యంగా ఆ మామిడి చెట్టు క్రింద మంచం వేసుకొని అక్కడ చదవడమో, వ్రాసుకోవడమే ఆయనకు పరిపాటి. కొన్ని సమయాలలో పరివ్రాజక రోజుల్లో మాదిరి పొడవైన అంగీ ధరించి, చింతనల్లో మునిగిపోయి సమీప గ్రామ బాటల్లో పచార్లు చేసేవారు.

గంగాతీరంలోని తమ గదికి బయట ఉన్న వసారాలో కూర్చుని ఆవలి తీరంలోని దక్షిణేశ్వర కాళికాలయ గోపురాలను తిలకిస్తూ ఆ తలపులలో లీనమైపోయేవారు. ఆయన ముఖంలో చెప్పలేని విచారం కానవచ్చేది, మరుక్షణం లోనే ఆనందమూ, ప్రకాశమూ దేదీప్యమానంగా కనిపించేవి. బాహ్య ప్రపంచానికి ఆయన జగద్గురువు, దేశభక్తుడు, ఆచార్యుడు, విశ్వవిజేత, యతిరాజు; సోదర సన్న్యాసులకు ఆయన "మా నరేన్", నాయకుడు, మిత్రుడు, పావనమూర్తి; భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణులకు, మాతృమూర్తి శారదాదేవికి ఆయన అనుంగు పుత్రుడు; శిష్యులకు ఆయన సర్వస్వంగా విరాజిల్లారు.

స్వామీజీ గది

మఠానికి ఆగ్నేయ మూలలో మేడ మీద ఉన్న స్వామీజీ గదికి మూడు తలుపులు, నాలుగు కిటికీలు ఉన్నాయి. పాశ్చాత్య శిష్యులు కానుకగా ఇచ్చిన ఇనుప మంచం గది మధ్యలో ఉంది. స్వామీజీ దానిని అంతగా ఉపయోగించలేదు. నేల మీద చాప పరచుకొని పడుకోవడమే ఆయనకు ఇష్టం. పరుపు, బల్ల, వ్రాత పలక, కుర్చీ, కలం, సిరా, కాగితాలు, గంట, పువ్వుల జాడీ, గురుదేవుల చిత్రం, బుద్ధుని విగ్రహం, కృష్ణాజినం మొదలైనవి గదిలో చోటుచేసుకొన్నాయి. చిన్న బల్ల మీద గ్లాసు, దుస్తులు పదిలపరచుకొనే బీరువా, ఐదు అడుగుల అద్దం, స్వామీజీ పరివ్రాజక రోజుల్లో ఉపయోగించిన చేతికర్ర కూడా ఆ గదిలో ఉన్నాయి. అనేక సమయాలలో స్వామీజీ గురుదేవుల చిత్రాన్ని తదేకంగా చూస్తూ ఉండేవారు.

చికిత్సలు

స్వామీజీ ఆరోగ్యం నానాటికీ క్షీణించసాగింది. ఈ రోజుల్లో తీసిన ఛాయా చిత్రం దానిని స్పష్టంగా తెలుపుతుంది. కాళ్లు వాచి ఉండడంతో ఆయన నడవ డానికి ఎంతో ఇబ్బంది పడ్డారు. శరీరం కూడా వాచి ఉండడం వలన చర్మం అతి కోమలం కావడంతో ఎవరైనా తాకినా ఆయనకు ఎంతో బాధ కలిగేది. నిద్ర దాదాపుగా దూరమైంది. స్వామీజీ పాశ్చాత్య వైద్యవిధానంలో శిక్షణ పొందిన డాక్టర్ల చికిత్సకే ప్రాధాన్యం ఇచ్చారు. అయినప్పటికీ నిరంజనానంద వినతి మేరకు ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుని వద్ద చికిత్స

పొందడానికి సమ్మతించారు. ఆ వైద్యుడు ఔషధ నిర్ణయంచేసి, “మూడు నాలుగు వారాలపాటు నీరు త్రాగరాదు, ఆహారంలో ఉప్పు చేర్చకూడదు” అన్నాడు కచ్చితంగా.

ఒకరోజు వేకువజామున శరశ్చంద్ర మఠానికి వచ్చాడు. స్వామీజీ అతణ్ణి చూడగానే, “నువ్వు వచ్చేశావా? మంచిది. నీ గురించే అనుకొంటున్నాను” అన్నారు ఆప్యాయంగా.

శరత్ : మీరు ఆరేడు రోజుల నుండి పాలు మాత్రమే తీసుకొంటున్నట్లు విన్నాను.

స్వామీజీ : అవును. నిరంజన్ వేడుకోలు ప్రకారం నేను ఔషధం సేవిస్తున్నాను. వారి విన్నపాన్ని తిరస్కరించకూడదు కదా!

శరత్ : గంటలో ఐదారుసార్లు మీరు నీరు త్రాగుతారు కదా! అదెలా పూర్తిగా విడిచిపెట్టగలిగారు?

స్వామీజీ : ఈ ఔషధం సేవిస్తే నీరు త్రాగరాదని వినగానే ‘నీరు త్రాగను’ అని దృఢంగా సంకల్పించుకొన్నాను. ఆ తరువాత నీటి గురించిన ఆలోచన మనస్సులో మెదలితే ఒట్టు!

శరత్ : ఈ చికిత్స మీకు మేలు చేస్తుందని ఆశిస్తాను.

స్వామీజీ : మేలు చేస్తుందో లేదో నాకు తెలియదు. నేను సోదరుల ఆదేశాన్ని శిరసా వహిస్తాను.

ఈ చికిత్స వలన కాస్త మేలు జరిగింది. స్వామీజీ ఆరోగ్యం కాస్త తేరుకొంది. అయినప్పటికీ ఆయన బలహీనంగానే ఉన్నారు. “ఈసారి ఆరోగ్యం కుదుటపడ్డాక నేను నా హృదయ రక్తంతో కాళీమాతను ఆరాధిస్తాను. అప్పుడు మాత్రమే ఆమెకు తృప్తి కలుగుతుంది” అన్నారు శరత్‌తో.

కాని కొన్ని రోజుల్లోగానే మళ్లీ యథాప్రకారం ఆరోగ్యం క్షీణించింది. ఉన్న రోగాలతో ఒక కన్నులోని రక్తనాళం దెబ్బతిని ఆయన చూపు కొద్దిగా మంద

‘శుక్రాచార్యులు’

గించింది. ఒక కంటి చూపు కాస్త మందగించడంతో స్వామీజీ తమను తాము రాక్షస గురువైన శుక్రాచార్యులుగా పేర్కొన్నారు. రాక్షస గురువు ఏకాక్షి. తాము కూడా ఒక కంటి చూపు కోల్పోయి మ్లేచ్ఛులుగా పరిగణింపబడిన పాశ్చాత్యులకు గురువుగా ఉన్నందువలన తమను

ఆ విధంగా పేర్కొన్నారు స్వామీజీ. దీనిని గురించి ఒకసారి శివానందను, "మహాపురుష్![1] నన్ను అసుర గురువైన శుక్రాచార్యునితో పోల్చుకోవడం ఎలా ఉంది?" అని తమాషాగా అడిగారు.

యౌవన కోర్కెలు, యౌవన ఉల్లాసాలు, యౌవన ఊహలు అన్నీ అంతిమ కాలంలో మళ్లీ పునరావృతం అవుతాయంటారు. స్వామీజీ బాతు, జింక, మేక ఇత్యాది యౌవనకాల నేస్తాలను మళ్లీ పెంచుకోసాగారు. ఆయన 'కుటుంబంలో' మొదటి సభ్యుడు మేక. దానికి 'హంస' అని స్వామీజీ పేరుపెట్టారు. దాని పాలు ఆయన టీలో ఉపయోగించేవారు. దాని పిల్ల 'మాతృ'. అదంటే స్వామీజీకి మహా ముద్దు. అది సామాన్యంగా ఎప్పుడూ స్వామీజీతో పాటు అన్ని చోట్లకూ తిరుగుతూ ఉంటుంది, ఆయన గదిలోకి స్వేచ్ఛగా వెళ్లి వస్తుంది. దాని మెడలో ఒక గంటల వలయం స్వామీజీ వేశారు. 'మాతృ' అటూ ఇటూ పరుగెత్తుతూ ఉంటే వినిపించే ఘల్‌ఘల్ సవ్వడి ఆయన కెంతో ఇష్టం. కాశీకి వెళ్లినప్పుడు అక్కణ్ణుంచి బ్రహ్మా నందకు వ్రాసిన లేఖలో కూడా 'మాతృ'ను ప్రస్తావించి, జాగ్రత్తగా చూసుకో మన్నారు. "గత జన్మలోనే నాతో దానికి సంబంధం ఉంది" అనేవారాయన. దురదృష్టవశాత్తూ 'మాతృ' ఆయన ఒడిలో తల వాల్చి మరణించింది. అప్పుడు స్వామీజీ అమిత దుఃఖంతో, "ఏం విచిత్రం! నేను ఎవరిని ప్రేమిస్తానో వారందరూ సత్వరమే మరణిస్తున్నారు!" అన్నారు. వీటితో భాగ్, లయన్[2] అనే రెండు కుక్కలు, కొన్ని బాతులు, జింకలు, కొంగలు ఆయన 'కుటుంబ' సభ్యులు.

బాల్య నేస్తాలతో

స్వామీజీ హాస్యం జోడించి వాటి గురించి ఇలా వ్రాస్తున్నారు: "నా పెద్ద కొంగ ఆనందంగా ఉంది. అదే విధంగా బాతులు కూడా సంతోషంగా ఉన్నాయి. సాధువైన నా జింక పిల్ల మఠం నుంచి పారిపోయింది; వెతకి కనుగొనే వరకు కొన్ని రోజులు మా అందరినీ ఆవేదనలో ముంచివేసింది. దురదృష్టవశాత్తూ నిన్న నా బాతుల్లో ఒకటి చనిపోయింది. అది ఒక వారంగా శ్వాసించడానికి ఎంతో యాతనపడింది. మాలో తమాషాగా సంభాషించే ఒక వృద్ధ సాధువు, 'స్వామీజీ!

1. వివాహితుడైనప్పటికీ ఇంద్రియపరమైన ఆలోచనలకు అతీతమైన జీవితం గడిపినందు వలన ప్రారంభం నుంచే స్వామి శివానంద 'మహాపురుష్'గా పేర్కొనబడ్డారు.

2. 'భాగ్' బెంగాలీ పదం; పులి అని అర్థం. 'లయన్' (Lion) ఆంగ్ల పదం; సింహమని అర్థం.

తడిలోనూ, వానలోనూ బాతులు జలుబుతో పీడింపబడతాయి, కప్పలు తుమ్ము తుంటాయి. ఇలాంటి కలియుగంలో జీవించడంలో ఎలాంటి ప్రయోజనమూ లేదు' అని వ్యాఖ్యానించారు. బాతులలో ఒకటి తన రెక్కలను విదిలించ నారంభించింది. మరో దారి లేక చనిపోతే చనిపోనీ, బ్రతికితే బ్రతకనీ అని దానిని సజల కార్బాలిక్ ఆమ్లం కలసిన నీరు నింపబడిన ఒక తొట్టెలో కొన్ని నిమిషాలు ఉంచాను. ఇప్పుడు అది బాగానే ఉంది." ఉదయం తమ పనులు మగిసిన తరువాత మఠంలోని ఆవులను పర్యవేక్షించడానికి స్వామీజీ వెళ్లేవారు.

పువ్వుల తోట, కాయగూరల తోట స్వామి బ్రహ్మానంద చూసుకొనేవారు. అవి స్వామీజీ ముద్దు జీవాలు మేత మేసే పచ్చిక బయలుకు ప్రక్కన ఉన్నాయి. స్వామీజీ జీవాల వలన పువ్వుల తోటకో, కాయగూరల తోటకో ఏదైనా నష్టం వాటిల్లినప్పుడు ఇద్దరూ తమ ప్రక్క న్యాయం ఉందంటూ కలహించుకోవడం యువ సన్న్యాసులకు తమాషాగా ఉండేది.

స్వామీజీ ముద్దు జీవాలలో భాగ్ గురించి చెప్పుకోవాలి. స్వామీజీ ముద్దు జీవం కావడం వలన అది మఠం అంతా తనకు సొంతమన్నట్లు ప్రవర్తించేది. ఒక

'భాగ్' కుక్క

రోజు పూజ కోసం ఉంచిన నీటిని త్రాగింది. అశ్రద్ధతో నీటిని అక్కడ ఉంచిన సన్న్యాసిని స్వామీజీ చీవాట్లు పెట్టారు. కాని కుక్కకు కూడా ఏదో శిక్ష విధించాలనుకొన్న సన్న్యాసులు నాడు దానిని తీసుకువెళ్లి గంగానది ఆవలి తీరంలో వదలిపెట్టి వచ్చారు. పగలంతా ఎక్కడో తిరిగి సాయంత్రానికి ఈ ఒడ్డుకు వచ్చే ఒక పడవలో 'భాగ్' ఎక్కింది. దానిని క్రిందికి దింపడానికి చేసిన ప్రయత్నాలు విఫలమయ్యాయి. ప్రక్కకు వెళితేనే కరిచి చీల్చిచెండాడేటట్లు మొరుగుతున్న ఆ కుక్క వద్దకు వెళ్లడానికి ఎవరూ సాహసించలేదు. చివరికి ఆ పడవలో మఠానికి వచ్చి రాత్రి దాకా ఎవరి కంటా పడకుండా ఎక్కడో ఉండిపోయింది. అందరూ నిద్రించాక తిన్నగా స్వామీజీ గదిలోకి వెళ్లి, ద్వారం వద్ద పడుకొన్నది. వేకువజామున నాలుగు గంటలకు అలవాటు ప్రకారం నిద్ర లేచిన స్వామీజీ స్నానాలగదికి వెళుతున్నప్పుడు దారిలో 'భాగ్' మీద పొరపాటున కాలు వేశారు. వెంటనే 'భాగ్' లేచి తోక ఆడిస్తూ ఆయన కాళ్లను చుట్టివచ్చింది – క్షమాపణ కోరుతున్నట్లుంది దాని చేతలు. స్వామీజీ దానిని లాలించారు. 'భాగ్' ఏ తప్పు చేసినా ఇకపై దానిని బయటకు తరిమివేయకూడదని అందరికీ నిష్కర్షగా చెప్పారు.

'భాగ్' ఒక సామాన్యమైన కుక్క కాదు. పరిపక్వత చెందిన జీవి ఏదో పొరపాటుగా కుక్కగా జన్మించినట్లు అందరూ భావించేట్లుగా దాని చేతలు ఉన్నాయి. గ్రహణ వేళల్లో తక్కినవారితో పాటు గంగలో స్నానం చేయడం తక్కిన కుక్కల నుంచి దానిని విలక్షణంగా చూపింది. స్వామీజీ కాలం చేసిన తరువాతనే అది చనిపోయింది. దాని దేహాన్ని గంగలో నిమజ్జనం చేశారు. కాని చాలాసేపటి తరువాత గంగలో పోటు[1] ఏర్పడి, దాని దేహం మళ్లీ మఠం తీరంలోకే కొట్టుకు వచ్చింది. ఆ తరువాత మఠంలోనే దానిని ఖననం చేశారు.

పారిశుద్ధ్యం – స్వచ్ఛత

పారిశుద్ధ్యానికి స్వామీజీ అగ్రతాంబూలం ఇచ్చారు. "పారిశుద్ధ్యం దివ్యత్వానికి మొదటి మెట్టు" అనేవారాయన. మఠ భవనాలను, గదులను స్వామీజీ తరచూ వెళ్లి చూసేవారు. మాలిన్యం కంటబడితే స్వయంగా ఆయనే శుభ్రం చేసేవారు. ఒక రోజు ఎక్కడో ఒక చోట శుభ్రం చేయకుండా మాలిన్యం ఉండడం ఆయన చూశారు. వెంటనే ఆయన బ్రహ్మానందను పిలిచి, "రాజా![2] ఎందుకు ఇక్కడ ఇంత అపరిశుద్ధంగా ఉంది? మఠాన్ని శుభ్రంగా ఉంచుకోలేకపోతే చెట్ల క్రింద జీవించడం మంచిది కదా! మఠం అంటూ ఒకటి ఏర్పడింది, దానిని శుభ్రంగా ఉంచుకోవాలి" అన్నారు కాస్త బాధపడుతూ. తక్కిన సన్న్యాసుల గదులు, పరుపులు మొదలైనవి కూడా ఆయన వెళ్లి చూడడం కద్దు. వస్తువులు సముచిత స్థానాలలో ఉండాలి, పరుపు శుభ్రంగా ఉండాలి, పరుపును రోజూ ఎండలో పరచి, మడిచి పెట్టుకోవాలనే విషయాలలో స్వామీజీ ఎంతో కచ్చితంగా ఉండేవారు. తమ శిష్యుడైన ఆత్మానంద గది ఆయనకు బాగా నచ్చింది. ఆ శిష్యుని గది, పరుపు అన్నీ ఎప్పుడూ మెరుస్తూ శుభ్రంగా ఉండేవి. ఇందువలన ఎప్పుడైనా అక్కడకు వచ్చే పక్షంలో ఆ పరుపు మీద కాసేపు పడుకొని మరీ వెళ్లేవారాయన.

గోళ్లు కత్తిరించుకోకుండా ఉండే వారి చేతుల మీదుగా స్వామీజీ మంచినీరు కూడా పుచ్చుకోరు. చేతులు కడుగుకొని ధరించిన వస్త్రంతో తుడుచుకోవడం

---

1. సామాన్యంగా ఉత్తర–దక్షిణంగా ప్రవహించే గంగానది సముద్ర జలం ప్రవేశించడం వలన కొన్ని సమయాల్లో వ్యతిరేక దిశలో అంటే దక్షిణ – ఉత్తరంగా ప్రవహిస్తుంది. అది జరగడానికి కాస్త ముందుగా నీటి ప్రవాహం స్తంభిస్తుంది. పిదప హఠాత్తుగా వ్యతిరేక దిశలో నురుగుతో వెల్లువ పొంగిపొరలుతుంది. ఆ దృశ్యం కనులపండువగా ఉంటుంది.

2. బ్రహ్మానందస్వామి మరో పేరు.

ఆయనకు సుతరామూ నచ్చదు. "ఈ విధంగా చేస్తూవుంటే నా ప్రక్కన కూడా చేర్చను" అనేవారాయన. "మూత్రవిసర్జనానంతరం చేతులు కడుక్కోవాలి. గురుదేవులు దీన్లోనూ ఎంతో శ్రద్ధ వహించారు. ఎవరైనా చేతులు కడుగుకోకుండా వస్తే కోపగించుకొనేవారు" అనేవారు స్వామీజీ.

అపరిశుద్ధత, అపరిశుద్ధ ఆహారపుటలవాట్లు అనేక రుగ్మతలకు కారణం కావడం వల్ల వాటిని పరిహరించడానికి అనేక ప్రయత్నాలు చేశారు. వర్షాకాలాలలో గంగ నీరు బురదమయమై ప్రవహిస్తుంది. కనుక ఆ రోజుల నిమిత్తం ఒక లోతైన బావిని త్రవ్వించారు.

మధుమేహం కారణంగా ఆయనకు దాహం ఎక్కువగా ఉండేది, వంటగది వేడిలో నిలబడితే దాహం మరీ ఎక్కువ అయ్యేది. దానిని కూడా పట్టించుకోకుండా వంటగదిని తరచూ పరిశీలించేవారు.

ఒక రోజు స్వామీజీకి భోజనం వడ్డించారు. పాదరక్షలు ధరించి అక్కడికి వచ్చిన ఒక వ్యక్తితో స్వామీజీ, "ఎవరైనా భోజనానికి కూర్చున్నప్పుడు అక్కడకు పాదరక్షలు ధరించి రావడం సభ్యత కాదు. అంతేకాక అది ఆహార పావనత్వానికి భంగం కలిగించడమే కాక ఆహారంలో దుమ్ము, ధూళి పడి ఆరోగ్యాన్ని కూడా పాడు చేస్తుంది" అన్నారు.

ధ్యానానికి స్వామీజీ అత్యంత ప్రాధాన్యం ఇచ్చారు. తద్వారా ఆంతరిక శక్తిని చక్కగా అభివ్యక్తం చేయవచ్చు అనేవారు ఆయన. కనుక ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో ధ్యానానికి ఎంతో ముఖ్యత్వం ఇచ్చారు. ఎవరైనా ఏకాంతంలో ధ్యానం చేస్తూన్నప్పుడు చూస్తే ఆయన ఎంతో సంతోషించేవారు. మఠంలోని సన్న్యాసులు తమ విధులను చక్కగా నిర్వర్తించాలంటే ధ్యాన జీవితం తప్పనిసరి అని ఆయన వారితో చెప్పడం కద్దు. ఈ విషయంలో ఆయన చీవాట్లు పెట్టడానికి సైతం సంకోచించేవారు కారు.

జపధ్యానాలు

వేకువజామున నాలుగింటికి ఆలయ గంట మ్రోగుతుంది. ఐదు నిమిషాల లోపుగా అందరూ ఆలయానికి వెళ్లాలి; అలా వెళ్లని వారికి మఠంలో భోజనం పెట్టరు; భిక్షమెత్తుకొని తినాలనే నియమాన్ని స్వామీజీ అమలుచేశారు. సోదర సన్న్యాసులకు సైతం మినహాయింపు లేదు. స్వామీజీ తప్పకుండా ఆలయానికి వెళ్లేవారు. ఎవరు వచ్చారో, ఎవరు రాలేదో ఆయన గమనించేవారు. రాని వ్యక్తుల

గదికి ప్రారంభ రోజుల్లో, స్వయంగా ఆయనే వెళ్లి, "ఓ సన్న్యాసి బాబూ! ఇంకా ఎంతసేపు నిద్రిస్తావు?" అంటూ వారిని నిద్రలేపేవారు.

ఒక రోజు వేకువన కొందరు మాత్రమే ఆలయానికి రావడం తటస్థించింది. అది చూసి స్వామీజీ ఎంతో అసంతృప్తి చెందారు. వంటగది నిర్వాహకుడైన స్వామిని పిలిచి, "వంటగది తాళంచెవిని నా చేతికివ్వు. నేడు ఎవరికీ భోజనం లేదని తెలియజెయ్యి. చూస్తాను" అని చెప్పి తాళంచెవి పుచ్చుకొన్నారు. ఆ రోజు విజ్ఞానానంద ఆలయానికి వెళ్లాడు. ఆతడికి తాళంచెవి ఇచ్చి, కలకత్తా వెళ్లిపోయారు. తరువాత తిరిగి వచ్చి ఎవరెవరు ఏం చేశారో అడిగి తెలుసుకొన్నారు. నాడు ధ్యానానికి వెళ్లని వారు భిక్షమెత్తుకొని తిన్నారు.

స్వామీజీ అతివేకువనే నిద్ర లేచేవారు. కొన్ని సమయాలలో రాత్రంతా నిద్రించరు. అయినప్పటికీ ఉదయం ఆలయానికి వెళ్లి ధ్యానం చేయడం మానరు. ఒకసారి త్రిగుణాతీతానంద నాలుగు రోజులుగా జ్వరంతో పడకబెట్టారు. ద్రవ ఆహారం మాత్రమే స్వీకరించారు. ఉదయం ఆలయానికి వెళ్లిన స్వామీజీ ఆతణ్ణి కూడా రమ్మన్నారు; "సోదరా! రావడం లేదా? జ్వరం – అదేం పెద్ద విషయం? రా, వచ్చి ధ్యానం చేయి. మీరంతా జ్వరం వచ్చిందని ధ్యానం చేయడం మానుకొంటే మీ నుంచి జనం ఏం నేర్చుకొంటారు?" అని అడిగారు. ఆతణ్ణి తోడ్కొని ఆలయానికి వెళ్లారు.

మరొక రోజు, మరుజన్మ గురించీ, మనిషిగా జన్మించిన తరువాత మళ్లీ నిమ్న జన్మలు ఎత్తడం సాధ్యమా అన్న విషయం గురించీ సంభాషణ జరిగింది. అందరూ ఎంతో ఆసక్తిగా దానిలో పాల్గొన్నారు. స్వామీజీ మౌనంగా అంతా వింటూ ఉన్నారు. ఏ వైపునకు భావనలు అవసరమో ఆ వైపునకు వాటిని అందిస్తూ రెండు పక్షాల వారినీ ఉత్సాహపరిచారు. రాత్రి ప్రారంభమైన సంభాషణ అర్ధరాత్రి దాటి రెండు గంటల దాకా సాగింది. ఆ తరువాత అందరూ నిద్రకు ఉపక్రమించారు. వేకువజామున నాలుగు గంటలకు స్వామీజీ అలవాటు ప్రకారం నిద్ర లేచి, కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని ఆలయానికి వెళ్లడానికి సిద్ధమయ్యారు. మృదుర వంలో పాడుకొంటూ నడవసాగారు. తక్కిన సన్న్యాసులు లేవలేదు. స్వామీజీ, అఖండానందను లేపి, "ఏమిటి గంగా! ఇంకా పడుకొనేవున్నావు? లేచి గంట మ్రోగించు. అందరూ లేవాలి. ఇలా ఉదయాన సన్న్యాసులు నిద్రిస్తూ ఉండడం సహించరాని దృశ్యం" అన్నారు. అందుకు అఖండానంద, "రెండింటి దాకా

మేలుకొని ఉన్నారు కదా! కాసేపు పడుకొంటే ఏం" అన్నారు. "ఏమిటి! రెండింటికి పడుకొన్నారనే కారణంగా ఆరింటికి లేవాలా? ఆ గంటను నా చేతికివ్వు, నేను మ్రోగిస్తాను; నేను అందుకే ఉన్నాను. మఠం ఉంటున్నది నిద్రించడానికా?" అన్నారు బిగ్గరగా. వెంటనే అఖండానంద అందరి వద్దకూ వెళ్లి గట్టిగా గంట మ్రోగించారు. "విసుగిస్తున్న దెవరు?" అంటూ కోపంగా అడుగుతూ అందరూ ఆదరాబాదరాగా లేచారు. కోపంతో ఆతణ్ణి ముక్కలు ముక్కలుగా నరికివేసేలా ఉన్నారు. కాని ఆతడి వెనుక స్వామీజీ మౌనంగా నిలబడి నవ్వుతూండడం చూసి అందరూ నిశ్శబ్దంగా లేచారు.

మరొక రోజు బ్రహ్మానంద స్వామినే ఈ రకంగా స్వామీజీ గాభరాపడేలా చేశారు. స్వామీజీ గృహస్థ శిష్యుడైన శరశ్చంద్ర నాడు మఠంలో బస చేసి ఉన్నాడు. మర్నాడు వేకువజామున నాలుగింటికి స్వామీజీ ఆతణ్ణి నిద్రలేపి, "నువ్వు ఈ గంట మ్రోగించి సాధువులనూ, బ్రహ్మచారులనూ లేపు" అన్నారు. సాధువులు ఉండే చోటికి శరత్ వెళ్లి గంట మ్రోగించాడు. వారు లేచి, కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని, ధ్యానం చేయడానికి ఆలయానికి పరుగెత్తారు.

స్వామీజీ ఆదేశం మేరకు శరశ్చంద్ర బ్రహ్మానంద పడక ప్రక్కకు వెళ్లి గట్టిగా గంట మ్రోగించాడు. ఉలిక్కిపడి లేచిన ఆయన, "ఓరి భగవంతుడా! ఇతడు మమ్మల్ని మఠంలో ఉండనివ్వనట్లుంది!" అన్నారు. ఈ మాట శరత్, స్వామీజీతో చెప్పినప్పుడు ఆయన నవ్వుతూ, "మంచిపని చేశావు!" అన్నారు. పిదప ముఖం కడుగుకొని శరత్‌తో ఆలయానికి వెళ్లారు.

ఒక రోజు శివానంద ధ్యానానికి సకాలంలో ఆలయానికి వెళ్లలేకపోయారు. స్వామీజీ తక్కిన వారి ముందు ఆయనతో, "సోదరా! మీరు మహాపురుషులు. అయినప్పటికీ ఇతరులు నేర్చుకోవడానికి మీరు ఆలయానికి వెళ్లడం మంచిది" అన్నారు.

మరొక రోజు శివానంద భిక్షమెత్తడానికి వెళ్లవలసి వచ్చింది. నాడు ఆయన ఆలయానికి పది నిమిషాలు ఆలస్యంగా వచ్చారు. తరువాత స్వామీజీ ఆయనతో,

నియమమూ, హృదయకారుణ్యమూ

"సోదరా! మనమే నియమం విధించాం. మనమే దానిని ఉల్లఘించ కూడదు, కనుక ఈ రోజు మీరు భిక్షమెత్తడానికి వెళ్లడం మంచిది" అన్నారు. శివానంద మారుమాట్లాడకుండా బయలుదేరారు. మఠంలో మధ్యాహ్న భోజనానికి గంట మ్రోగినప్పుడు అందరూ వెళ్లారు. కాని స్వామీజీ వెళ్లలేదు. పశ్చిమ వసారాలో కూర్చుని శివానంద కోసం

నిరీక్షిస్తున్నారు. కాసేపటికి శివానంద రాగానే ఆనందంగా, "సోదరా! ఏం తెచ్చావు, చూద్దాం! భిక్షాన్నం తిని చాలా రోజులయింది. ఇవాళ నువ్వు తెచ్చింది మనిద్దరం పంచుకొని తిందాం" అన్నారు. తరువాత ఇద్దరూ పరమానందంగా ఆ భిక్షాన్నం తిన్నారు. నియమం పాటించిన అదే సమయంలో స్వామీజీ హృదయకారుణ్యం ఈ సంఘటనలో వ్యక్తమయింది.

ఒక రోజు బోధానంద, మరికొందరు ఉదయం సకాలంలో ఆలయానికి వెళ్లలేదు. "ఈ రోజు వారికి మఠంలో భోజనం లేదు. వారిని కలకత్తా వెళ్లి భిక్ష మెత్తుకొని తినమను" అన్నారు స్వామీజీ. బోధానందతో, "నీ బంధువుల ఇంటికి మాత్రం వెళ్లవద్దు" అన్నారు. బోధానంద రోజంతా తిరుగాడడంతో బాగా అలసి పోయారు. దారిలో ఆయనను చూసిన త్రిగుణాతీత డబ్బు ఇవ్వబోయినప్పుడు తిరస్కరించారు. సాయంత్రం అలసిసొలసి పడవలో మఠానికి వచ్చారు. పడవ తీరాన్ని తాకినప్పుడు చూస్తే అక్కడ స్వామీజీ ఆయన కోసం ఎదురుచూస్తూ నిలబడ్డారు. చలించిపోయారు బోధానంద. ఆయన అనుభవాలు విని ఆయనను తోడ్కొని మఠానికి వెనుదిరిగారు స్వామీజీ! బోధానంద అలసట స్వామీజీ సాంత్వన దృక్కులతో క్షణంలో తీరిపోయింది!

ఒకరోజు ప్రేమానంద ఉదయం ఆలస్యంగా వెళ్లారు. ఆయన తిన్నగా స్వామీజీ వద్దకు వెళ్లి తనకు శిక్ష ఏమిటని అడిగారు. స్వామీజీ కళ్లు ఆర్ద్రమ య్యాయి: "నిన్ను నేను శిక్షించడమా? ఆ ఆలోచన నీ కెలా వచ్చింది బాబూరాం?" అన్నారు స్వామీజీ ఉద్వేగభరితులై. ఆయన ప్రక్కన కూర్చున్న బ్రహ్మానంద వెంటనే, "దీన్లో శిక్ష అనే మాటకే తావు లేదు. ఉదయం సకాలంలో ఆలయానికి వెళ్లని వారు భిక్షమెత్తడానికి వెళ్లాలన్నది నియమం, అంతే" అన్నారు. ప్రేమానంద మౌనంగా భిక్షమెత్తడానికి వెళ్లారు.

ఈ విషయంలో ఒకసారి స్వామీజీ ఒక విచిత్ర పరిస్థితిని ఎదుర్కొన వలసివచ్చింది. ఒక రోజు హఠాత్తుగా అద్భుతానంద తమ సంచీ చేతపుచ్చుకొని మఠం నుంచి వెళ్లిపోతున్నట్లు చెప్పి బయలుదేరారు. ఆ సంగతి విన్న స్వామీజీ ఆయన వద్దకు వచ్చి కారణం ఏమిటని అడిగారు. అందుకు అద్భుతానంద, "పాశ్చాత్యులను అనుసరించి నువ్వు అనేక నియమనిబంధనలు మఠంలో అమలు పరచావు. వాటినన్నీ పాటించడం నాకు సాధ్యం కాదు. గంట మ్రోగగానే ధ్యానంలో మగ్నమయ్యే మేరకు నా మనస్సు ఇంకా పరిపక్వత చెందలేదు" అని చెప్పి నడవసాగారు. స్వామీజీకి ఏం చేయాలో పాలుబోలేదు. "సరి, నువ్వు

వెళ్లవచ్చు” అన్నారు. అద్భుతానంద మఠ ద్వారం సమీపించగానే, ఇక స్వామీజీ ఊరక ఉండలేకపోయారు. ఒక్క పరుగులో అక్కడకు వెళ్లి ఆయనతో, “ఈ నియమాలు నీకు వర్తించవు. అది క్రొత్తగా వచ్చేవారికి మాత్రమే, నీకు కాదు” అని చెప్పి, ఆయనను మఠంలోకి తోడ్కొని వచ్చారు.

సూర్యగ్రహణం తదితర రోజుల్లో ఎక్కువసేపు జపధ్యానాలు చేయమని స్వామీజీ నొక్కివక్కాణించేవారు. చివరి రోజు దాకా ఆయన జపధ్యానాలు చేయ కుండా ఉండినది లేదు. ఒంట్లో ఎంత నలతగా ఉన్నప్పటికీ ఆయన ఆలయానికి తప్పకుండా వెళ్లేవారు. “రెండు వేళలా జపధ్యానాలు చేయడం ఎంతో ముఖ్యం. తక్కిన సమయాలలో పనులలో నిమగ్నులవండి” అంటూ సన్న్యాసులతో ఆయన చెప్పడం కద్దు.

జప ధ్యానాలు ఎప్పుడు చేయాలి?

జప ధ్యానాలూ, కర్తవ్య విధులూ కలసికట్టుగా సాగాలనేవారు స్వామీజీ. “ఎడతెగకుండా ధ్యానం చేయడం మీకు సాధ్యం కాదు. కనుక జప ధ్యానాలు చేసిన తరువాత తక్కిన సమయంలో చక్కగా మీ విధులు నిర్వహించండి. అది మనస్సును పవిత్రీకరిస్తుంది” అనేవారు ఆయన. వీటి రెండింటిలో పాల్గొనకుండా ఉబుసుపోక మాటల్లో సమయాన్ని వృథా చేసేవారంటే ఆయనకు సుతరామూ నచ్చదు. సోమరితనమంటే ఆయనకు గిట్టదు. ఏ పనీ లేకపోతే ఏదైనా క్రొత్త పనిని కల్పించి, దానిలో సన్న్యాసులను పాల్గొనేలా చేసేవారు.

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ ఎక్కువ సమయం తమ సోదర సన్న్యాసులతో గురుదేవుల గురించీ, దక్షిణేశ్వర రోజుల గురించీ ముచ్చటిస్తూ గడిపారు. అదేవిధంగా మఠం గురించీ, దాని భవిష్యత్తు గురించీ, యువసన్న్యాసుల గురించీ దీర్ఘంగా చర్చించారు. కొన్ని సాయంత్ర వేళల్లో వారిలో ఒకరిద్దరిని తోడ్కొని బయట పచార్లు చేస్తూ అనేక విషయాలు ముచ్చటించేవారు. పచార్లు చేస్తున్నప్పుడు చేతికర్ర ఉంచుకొనేవారు; చెవులను కూడా కప్పే టోపీ ధరించేవారు. తమ శిష్యులతో సోదర సన్న్యాసుల సుగుణాలను ప్రస్తావించి, వారికి సేవలు చేయమనీ, వారి ఆదేశానుసారం ప్రవర్తించమనీ నొక్కివక్కాణించేవారు.

సోదర సన్న్యాసులతో

కొన్ని సమయాలలో స్వామీజీ హాస్యంగా మాట్లాడి అందరికీ ఆనందం కలిగించేవారు. ఒకనాడు అద్వైతానందతో, “ఒక విషయం నీకు తెలుసా? ఈ సంవత్సరం గుడ్ ఫ్రైడే సోమవారం వచ్చింది” అన్నారు. సరళ మనస్కుడైన

అద్వైతానంద దానిని యథాతథంగా నమ్మి, "ఓ, అలాగా! ఆశ్చర్యంగా ఉందే!" అన్నారు. అందరూ నవ్వారు. కొన్ని సమయాలలో స్వయంగా తామే వంటచేసి సోదర సన్న్యాసులకూ, శిష్యులకూ వడ్డించి ఆనందించేవారు.

ఒక రోజు సేమ్యాతో ఒక వంటకం తయారుచేశారు. నాడు మఠానికి వచ్చిన శరశ్చంద్ర దానిని ఇష్టంగా తిన్నాడు. అతడు అంతకు ముందు సేమ్యా చూసింది లేదు. కనుక స్వామీజీని "అది ఏమిటి?" అని అడిగాడు. అందుకు స్వామీజీ, "అవి పాశ్చాత్య వానపాములు, నేను లండన్ నుంచి వస్తున్నప్పుడు వాటిని ఎండబెట్టి నీ కోసం తెచ్చాను" అన్నారు!

కారమంటే మహా ఇష్టం

తాలించిన ఆహారాన్ని స్వామీజీ ఇష్టపడి తింటారు. దానితోపాటు కారం అంటే మహా ఇష్టం. తక్కిన వారు తిని భరించలేని కారాన్ని ఆయన ఇష్టపడి తినేవారు. ఒకసారి అలహాబాద్‌లో డాక్టర్ గోవింద చంద్ర బోస్ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో ఆయన బస చేశారు. అప్పుడు అక్కడ అమూల్య గురూజీ అనే వ్యక్తి కూడా ఉన్నారు. వీరిద్దరూ యువప్రాయంలోనే పరిచయస్థులు. ఇద్దరూ భోజనానికి కూర్చున్నారు. స్వామీజీ ఒక మిరపకాయ అడిగి తిన్నారు. వెంటనే అమూల్య గురూజీ కూడా ఒకటి తిన్నాడు. ఈ విధంగా ఇద్దరూ పోటీపడి తిన్నారు. చివరికి అమూల్య గురూజీ తన ఓటమిని అంగీకరించవలసి వచ్చింది.

పాశ్చాత్యంలోనూ స్వామీజీని విందుకు ఆహ్వానించిన వ్యక్తులు ఆయన తినే కారం చూసి దిగ్భ్రాంతి చెందారు. మిసెస్ లియాన్ ఇంట్లో బస చేసినప్పుడు ఒక రోజు భోజన సమయంలో ఆమె స్వామీజీకి మిరపకాయ పులుసు (chilly sauce) చిన్న సీసా ఒకటి ఇచ్చి, "స్వామీజీ! ఆహారం మీద ఒకటి రెండు చుక్కలు వేసు కోండి" అంది. కాని స్వామీజీ ఆ సీసాలోని మొత్తం పులుసును ఆహారం మీద వేసుకొన్నారు. భోజనానికి కూర్చున్న అందరూ దీనిని ఊపిరి బిగపట్టి చూశారు. భయపడ్డ లియాన్, "స్వామీజీ! భరించలేరు. అది అమిత కారంగా ఉంటుంది" అన్నాడు. స్వామీజీ నవ్వుకొంటూ అంతా తినివేశారు. ఆ తరువాత భోజన సమయంలో ఆయన కోసం మిరపకాయ పులుసు విడిగా ఉంచేవారు.

ఒకసారి స్వామీజీ తమ శిష్యుడు ఒకరితో, "ఎక్కడి ఆహారాన్నీ, నీటిని అయినా నేను భయపడకుండా స్వీకరించగలను. ఎందుకంటే నేను తినే మిరప కాయ కారం ఏ బ్యాక్టీరియానైనా, వ్యాధికారక క్రిములనైనా నశింపజేస్తుంది" అన్నారు తమాషాగా.

మఠ స్థలాన్ని చదును చేయడానికీ, తక్కిన పనులకీ పలువురు సంథాల్‌లు నియమింపబడ్డారు. సంథాల్‌లు గిరిజనులు. బీహార్ ప్రాంతంలో అత్యధికంగా జీవించే వారికి పశువుల, మేకల పెంపకం, వ్యవసాయం లాంటివి ముఖ్యవృత్తులు. కరవు సమయాలలో తక్కిన నగరాలకు వలస వెళ్లి కూలీ పనులు చేసుకొనేవారు. నగరాలలోను, పట్టణాలలోను జీవించినప్పటికీ వాటి పైపై మెరుగులకు లోనుకాక నిష్కాపట్యంగా, నిరాడంబరంగా వారు జీవిస్తూ వచ్చారు. వారి నిరాడంబరత వల్ల స్వామీజీ వారిని అభిమానించారు. వారితో చాలాసేపు ముచ్చటించేవారు; వారి కష్టనష్టాలను సానుభూతితో వినేవారు. స్వామీజీతో వారు మాట్లాడుతూండడం వలన పని ఆలస్యమవుతూందని అద్వైతానంద కోపగించుకొనే వారు. కనుక వారు స్వామీజీతో మాట్లాడడానికి సంశయించేవారు. అందుకు స్వామీజీ, "ఫరవాలేదు, ఆయన మిమ్మల్ని తిట్టకుండా నేను చూసుకొంటాను" అంటూ, వారితోపాటు కూర్చుని మాట్లాడేవారు. వారితో మాట్లాడుతున్నప్పుడు ఎవరైనా ప్రముఖ వ్యక్తులు వచ్చినప్పటికీ వారిని కూర్చోమని చెప్పి, సంథాల్‌లతో మాట్లాడడం పూర్తిచేసిన తరువాతనే ఆ వ్యక్తులను కలుసుకొనేవారు.

దరిద్రనారాయణ సేవ

సంథాల్‌లలో ఒక వృద్ధుడు కెష్టా (కృష్ణుడు) కఠిన పరిశ్రమకు, నిరాడంబరతకు చక్కని ఉదాహరణ. అనేక రోజులు అతడు తన శోకమయ గాథలను చెబుతున్నప్పుడు స్వామీజీ కన్నీరు మున్నీరయ్యేవారు. ఒక రోజు అతడు, "బాబా, ఇక వెళ్లండి. మేం మా కష్టాలు చెబుతున్నప్పుడు మీరు విలపిస్తున్నారు" అన్నాడు. వారికి ఒక రోజు స్వామీజీ షడ్రసోపేతమైన విందు ఇవ్వగోరారు.

కనుక ఒకరోజు స్వామీజీ కెష్టాతో, "మంచిది, ఒక రోజు నువ్వు ఇక్కడ భుజిస్తావా?" అని అడిగారు. అందుకు కెష్టా, "మీరు తాకిన భోజనం మేం తినం; ఎందుకంటే మీరు పెట్టే భోజనంలో ఉప్పు వేయడం వలన, దానిని తినే మేము కులాన్ని కోల్పోతాం" అన్నాడు. అందుకు స్వామీజీ, "మీరు ఉప్పు చేర్చుకోకండి. ఉప్పు లేకుండా వంట చేస్తాం, అప్పుడు తింటారా?" అని అడిగారు. కెష్టా సమ్మతించాడు. ఆ విధంగా స్వామీజీ ఇష్టప్రకారం చపాతీ, పులుసు, మధుర భక్ష్యాలు, పెరుగు మొదలైన వంటకాలు సిద్ధం చేశారు. తమతో కలసి సంథాల్‌లు భోజనం చేసేటట్లు స్వామీజీ ఏర్పాటు చేశారు. తింటున్నప్పుడు కెష్టా ఆయనతో, "ఇంత అద్భుతమైన భోజనం ఎక్కడ నుంచి వచ్చింది? ఇలాంటి భోజనం మేం ఇంత దాకా తిన్నది లేదు" అన్నాడు. స్వామీజీ వారికి తృప్తిగా భోజనం పెట్టించి, "మీరందరూ

నారాయణులు; భగవత్స్వరూపులు. ఈ రోజు నేను నారాయణునికి భోజనం అర్పించాను" అన్నారు. తాను తరచూ వచించే 'దరిద్ర నారాయణ' సేవను స్వయంగా తానే ఒక రోజు నిర్వర్తించారు. తరువాత దరిద్ర నారాయణ సేవను విశదీకరిస్తున్నట్లుగా వారితో, "మీరు నారాయణులు, భగవత్స్వరూపులు. మీకు భోజనం సమర్పించడం ద్వారా నేడు నారాయణునికే సమర్పించాను" అన్నారు.

సంథాల్‌లు వెళ్లిపోయాక శరశ్చంద్రతో స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "వారిని సాక్షాత్తూ నారాయణునిగానే గాంచాను. ఇలాంటి నిష్కాపట్య హృదయాలను, కల్లా కపటంలేని ప్రేమను, నిరాడంబరతను నేనెక్కడా చూడలేదు." తరువాత సన్న్యాసుల వైపు తిరిగి ఇలా చెప్పారు:

పేదల కోసం ద్రవించిపోయారు

"వీరు ఎంతటి నిష్కళంకులు; వీరి దుఃఖాన్ని కాస్త తగ్గించవచ్చా? అది చేయకుండా కాషాయాంబరాలు ధరించి ఏం ప్రయోజనం? ఇతరుల సంక్షేమానికై సమస్తం పరిత్యజించడమే నిజమైన సన్న్యాసం. వీరు తమ జీవితంలో మంచిదన్న దేనినీ అనుభవించలేదు. ఈ మఠాన్నీ తక్కినవీ విక్రయించి సమస్తాన్నీ పేదలకు, దిక్కులేని వారికి ధారపోద్దామని కొన్ని సమయాలలో నాకు అనిపిస్తోంది.

"మన దేశంలోని పేదలు ఆహారం లేకుండా పస్తులుండడం చూసినప్పుడు మీ పూజా పునస్కారాలనూ, మీ విద్య పటాటోపాలనూ, మీ స్వీయముక్తి ప్రయత్నాలనూ దూరంగా విసిరివేసి, సాధనలతో జితేంద్రియత్వంతో సంతరించుకొన్న శక్తితో సంపన్నుల మనస్సులను మార్చి, ధనం సేకరించి, ఊరూరా తిరిగి పేదలకు సేవ చేయడంలో యావజ్జీవితాన్ని గడపాలనే భావన నాలో అప్పుడప్పుడు తలెత్తుతున్నది.

"అయ్యో! ఈ దేశంలోని పేదల గురించి ఆలోచించడానికి ఎవరూ లేరే! వారే దేశపు వెన్నెముక! వారి పరిశ్రమ వలననే ఆహారం లభిస్తున్నది. వీథులను పరిశుద్ధం చేసేవారు, కూలీ మనుషులు ఒక రోజు పని ఆపివేస్తే నగరం అల్లాడిపోతుంది. కాని వీరి కోసం దిగివచ్చేవారు లేరు! దుఃఖంలో సాంత్వన పరచేవారు ఎవరూ లేరు.

"హిందువుల సానుభూతి లేనందున, చెన్నై పరగణాలోని వేలమంది నిమ్న కులస్థులు క్రైస్తవులయిపోయారు. ఇందుకు ఆకలి కర్కశం మాత్రమే కారణం కాదు, మన సానుభూతిరాహిత్యమూ ఒక కారణమే. మనం రేయింబవళ్లు వారితో,

'మమ్మల్ని తాకకండి! తాకకండి!' అంటూ నినాదం చేస్తూనే ఉన్నాం. ఈ దేశంలో సానుభూతి ఎక్కడుంది? ప్రేమ ఎక్కడుంది? కేవలం అస్పృశ్యతా సమూహాలు! ఈ సంప్రదాయాలను తన్ని తగలేయండి. ఈ బంధనాలను తెంపి బయటపడి, 'పేదలారా, దుఃఖితులారా, పీడితులారా, అందరూ రండి!' అంటూ, శ్రీరామకృష్ణుల పేరిట యావన్మందినీ సమైక్యపరచాలనే ఉద్దేశం అప్పుడప్పుడు మనస్సులో తలెత్తుతున్నది. వీరు జాగృతి చెందకుండా భారతమాత నిద్ర మేల్కొనదు. వీరి అన్న వస్త్రాలకు ఏర్పాటు చేయకుండా ఉన్నాం.

"మనం వీరికి ఏం చేశాం? అయ్యో! లోక వ్యవహారాల గురించి వీరికి ఏమీ తెలియదు. కనుక రేయింబవళ్లు పని చేసినప్పటికీ అన్న వస్త్రాలకు నోచుకోక కష్టపడుతున్నారు. అందరూ కలసి వీరికి కనువిప్పు కలిగిద్దాం! నాలోనూ వీరిలోనూ ఒకే భగవంతుడు కొలువై ఉన్నాడు, ఒకే మహాశక్తి ఉంది; ఆకృతిలోనే వ్యత్యాసమని నేను నా జ్ఞాననేత్రాలతో స్పష్టంగా చూస్తున్నాను. ప్రతి అంగంలోనూ రక్తం పూర్తిగా ప్రసరించకుండా ఏ దేశమైనా ఎప్పుడైనా అభివృద్ధి చెందిందా? ఒక అంగం పనిచేయకపోతే, తక్కిన అంగాలు సవ్యంగా ఉన్నప్పటికీ ఆ దేహం ద్వారా ఎక్కువ పనులు సాధ్యం కావు. ఇది నిశ్చయమని గ్రహించండి."

అప్పుడు శరశ్చంద్ర జోక్యం చేసుకొని, "స్వామీజీ! ఈ దేశ ప్రజలలో విభిన్న మత సిద్ధాంతాలూ, భావనలూ వ్యాపించి ఉన్నాయి; వారిలో సామరస్యం జనింపజేయడం చాలా కష్టం" అన్నాడు. ఆతడి మాటలు విన్న స్వామీజీకి కోపం వచ్చి ఇలా అన్నారు:

"ఏ పనినైనా కష్టమని భావిస్తే ఇక్కడకు రావద్దు. భగవదనుగ్రహంతో అంతా సులభమవుతుంది. పేదలకూ, దిక్కులేనివారికీ కులమతాల వివక్ష లేకుండా సేవ చేయడమే నీ కర్తవ్యం. ఫలితం ఏమిటని అనుకోవడానికి అవసరం ఏముంది? పని చేసుకొంటూ పోవడమే నీ కర్తవ్యం; తక్కినవి తమంతట తామే చేరుకొంటాయి. సృష్టించడం తప్ప నశింపజేయడం నా పని తీరు కాదు. ప్రపంచ చరిత్ర చదివి చూడు. ప్రతి దేశంలోనూ ప్రత్యేక కాలఘట్టంలో ఒక మహాత్ముడు విశిష్టంగా ఉండడం చూడవచ్చు. ఆయన భావనలతో ఆకట్టుకోబడి వందలమంది ప్రజలు లోకానికి మంచి చేస్తారు. మీరందరూ బుద్ధిశాలురైన యువకులు, చాలాకాలం నుంచి ఇక్కడకు వస్తున్నారు. ఇంతదాకా ఏం చేశారు? చెప్పండి. ఈ జన్మనైనా ఇతరుల సేవ కోసం ఉపయోగించకూడదా? ఇక రాబోయే జన్మలలో వేదాంతాదు

లన్నింటినీ అధ్యయనం చేయవచ్చు. ఈ జన్మను ఇతరుల సేవ కోసం వెచ్చిస్తే నువ్వు ఇక్కడకు రావడం వృథా కాలేదని నేను భావిస్తాను.”

ఈ విధంగా చెప్పి, స్వామీజీ ప్రగాఢ చింతనలో లయించిపోయారు. కాసేపయ్యాక ఇలా అన్నారు: “ఎంతో తపస్సు చేసిన తరువాత నేను ఈ సత్యాన్ని గ్రహించాను – ప్రతి పాణిలోనూ భగవంతుడు కొలువై ఉన్నాడు! అది తప్ప మరో భగవంతుడు ఎవరూ లేరు. జీవరాశులకు సేవ చేసే వ్యక్తి జగన్నాయకునికి సేవ చేసిన వాడవుతాడు.”

కాసేపయ్యాక మళ్లీ, “నేను ఈ రోజు చెప్పిన విషయాలు హృదయంలో మలచుకో, విస్మరించవద్దు!” అన్నారు.

బంగారు గడియారం

ఒకరోజు స్వామీజీని చూడడానికి పది పన్నెండు మంది యువకులు వచ్చారు. వారు వసారాలో నిరీక్షించారు. స్వామీజీ గదిలో నుంచి బయటకు రాగానే వారు ఆయనను పరివేష్టించారు. స్వామీజీ కూడా వారితో సహజరీతిలో మెలగారు. కొందరి భుజాల మీద చేతులు వేసి, కొందరి వీపు మీద తడుతూ సహజంగా మాట్లాడారు. ఒక ఆప్తుడు ఇచ్చిన బంగారు గొలుసు గల ఒక గడియారం ఆయన మెడలో ఉంది. ఇలాంటి గడియారాన్ని ధరించడం ఆ రోజుల నాగరకత. స్వామీజీ దానిని ధరించగా ఎవరూ చూసింది లేదు. ఆ రోజు ఆయన దానిని ధరించారు. ఆయన ఒంటి ఛాయకు బంగారు రంగు అమిత అందాన్ని కల్పించింది. ఒక యువకుడు ఆ గొలుసు మీద చేయి ఉంచి, “ఆహా! చాలా అందంగా ఉంది” అన్నాడు. స్వామీజీ ఒకసారి ఆతణ్ణి తేరిపార చూశారు. మరుక్షణమే ఆ గొలుసు తీసి ఆతడి చేతికిచ్చి, “ఇదిగో, తీసుకో! ఇది నీకు బాగా నచ్చింది. నువ్వే ఉంచుకో” అన్నారు. ఆ యువకుడు దిగ్భ్రమ చెందాడు. స్వామీజీ కొనసాగించారు: “ఇది నీకు ఇచ్చాను. కాని ఒక విషయం. దీనిని విక్రయించకు, నీ కోసమే ఉంచుకో.”

ఈయనే వివేకానంద

ఒక రోజు స్వామీజీకి బాగా అస్వస్థతగా ఉంది. ప్రధానంగా మధుమేహం ప్రకోపించి ఇబ్బంది పెట్టింది. ఆ రోజుల్లో ఇందుకు సముచితమైన చికిత్స మృగ్యం. అప్పుడు ఆయనకు మేక పాలు ఇచ్చేవారు. స్వయంగా పాలు పితకాలనే కోర్కె స్వామీజీకి ఒకరోజు కలిగింది. పాల గిన్నె పుచ్చుకొని, పాలు పితికేవారు ధరించేలా వస్త్రధారణ చేసు కొని, వారిలా కూర్చుని రెండు మోకాళ్ల మధ్య పాల గిన్నె ఉంచుకొని రెండు

చేతులతో పాలు పితుక నారంభించారు. ఆ దృశ్యం చూస్తే ఆయన సుదీర్ఘ కాలంగా పాలు పితికే వృత్తిలో ఉన్నారని అనిపించక తప్పదు. అప్పుడు ఒక యువకుడు తన మిత్రులు కొందరితో, 'లోక ప్రసిద్ధులైన' స్వామి వివేకానందను దర్శించుకోవడానికి అక్కడకు వచ్చాడు. ఆయన పాలు పిదుకుతుండడం చూసి నప్పుడు ఆశ్చర్యంతో అతడికి నోట మాట పెగల్లేదు. కాసేపటికి స్వామీజీ పాలు పిదుకడం ముగించి, పాల గిన్నెతో లోపలికి వెళ్లారు. ఆ యువకుడు తన మిత్రులతో, "ఈయనే వివేకానంద!" అన్నాడు.

57 దైవాంశ సంభూతుడు

విశాలమైన మీ ఉదారాశయాలు ఏదో ఒక రోజు సర్వజనాంగీకారాన్ని పొందుతాయని నా దృఢ విశ్వాసం. కారణం ఆ భావనలు సర్వతో ముఖాలు, ప్రతి కార్యరంగంలోనూ, ప్రతి ఆలోచనా విధానంలోనూ ఉత్తేజాన్ని కలిగించేవి కాబట్టి.

— **శరశ్చంద్ర**
(స్వామీజీతో)

గగనతలంలో జీవించే ఒక ఋషివరేణ్యుడే స్వామీజీగా అవతరించారని శ్రీరామ కృష్ణులు పేర్కొన్నారు. కాని స్వామీజీ మాత్రం సాధారణమైన వ్యక్తిగానే తనను వ్యక్తం చేసుకొన్నారు. ఆయన జీవన విధానం అందుకు అద్దం పట్టింది. అదే సమయంలో దివ్యశక్తి కొన్ని సమయాలలో ఆయనను సైతం అతిక్రమించి అభివ్యక్తమవడమూ కద్దు. ఆ సమయాలలోనూ ఆ ఘనతను తనకు ఆపాదించుకోకుండా గురుదేవుల అనుగ్రహం వల్లనే జరిగిందని ఆయన వినమ్రంగా చెప్పేవారు. అటువంటి కొన్ని సంఘటనలు పరికిద్దాం.

ఇదిగో భగవంతుడు ఉన్నాడు!

ఒక రోజు శరశ్చంద్ర మఠానికి వచ్చాడు. స్వామీజీ దేశభవిష్యత్తు గురించిన ఆలోచనల్లో మునిగి ఉన్నారు. తమను అవగాహన చేసుకొని తమ ఉద్వేగానికి దీటుగా కార్యాచరణ నిర్వహించే వారెవరూ కానరాలేదు, తమకు అలాంటి శిష్యుడు ఎవరూ లభించలేదనే ధోరణిలో ఆయన మాటలు సాగాయి.

స్వామీజీ *:* నా ఉద్యమంలో తోడ్పడడానికి మీ రెవరూ ముందుకు రావడం లేదు. ఒంటరిగా నేనేం చేయగలను? .... నచికేతుని లాంటి శ్రద్ధ గల పది మంది నాకు దొరికితే ఈ దేశ ప్రజల ఆలోచనల్నీ, విధానాల్నీ క్రొత్త పుంతలు త్రొక్కించగలను.... గురుదేవుల అనుగ్రహం వలన ఈ యువకుల్లో నుంచే

సకాలంలో కార్యధురీణులు, పారమార్థిక బలసంపన్నులైనవారు నా ఆదర్శాలను ఆచరణలో పెట్టడానికి వస్తారేమో!

శరత్ : విశాలమైన మీ ఉదారాశయాలు ఏదో ఒక రోజు సర్వజనాంగీకారాన్ని పొందుతాయని నా దృఢ విశ్వాసం. కారణం ఆ భావనలు సర్వతోముఖాలు, ప్రతి కార్యరంగంలోనూ ప్రతి ఆలోచనా విధానంలోనూ ఉత్తేజాన్ని కలిగించేవి కాబట్టి. ఈ దేశ ప్రజలు మీ భావాలను బహిరంగంగా గాని, రహస్యంగా గాని ఆమోదించి వాటిని ప్రజలకు బోధిస్తున్నారు.

స్వామీజీ : వారు ఆ భావనలు నావి అని చెబితే ఏమి? చెప్పకపోతే ఏమిటి? నా భావనలను వారు అంగీకరిస్తే చాలు .... ప్రజలు మనలను మంచివాళ్లనవచ్చు లేదా చెడ్డవాళ్లనవచ్చు. కాని ఆదర్శాన్ని ముందు ఉంచుకొని నీతి నిపుణులు భూషించినా, దూషించినా లెక్కచేయకుండా సింహాల్లా మనం పనిచేయాలి.

శరత్ : ఇప్పుడు మనం ఏ ఆదర్శాన్ని అనుసరించాలి?

స్వామీజీ : హనుమన్మహావీరుడే మన కిప్పుడు ఆదర్శ పురుషుడు.... ఎదురు చెప్పకుండా గుర్వాజ్ఞను పాలించడం, కఠోర బ్రహ్మచర్య పాలన - ఇవే జయం పొందడానికి కీలకాలు. హనుమంతుడు ఒక వైపు దాస్యభావానికి ఆదర్శమూర్తి. మరో వైపు లోకాన్ని హాహాకారాలెత్తించే సింహసదృశ బలాన్వితుడు. రామ కార్యార్థమై తన జీవితాన్ని త్యాగం చేయడానికి ఏ మాత్రం వెనుకాడడు....

'ఖోల్' వాయిస్తూ 'కరతాళ' ధ్వనులు చేస్తూ సంకీర్తన పిచ్చిలో గంతులు వేయడంతో జాతి మొత్తం నీరుగారిపోయింది. ప్రప్రథమంగా వారు అజీర్ణ వ్యాధిగ్రస్థమైన జాతికి చెందిన వారు. దానికి తోడు ఈ విధంగా గంతులు వేస్తూ ఎగురుతుంటే శ్రమను ఎలా భరించగలరు? పరిపూర్ణమైన పారిశుద్ధ్యం ఉత్తమ సాధనకు ఎంతో అవసరం. కాని ఆ ఉత్తమ సాధనను అనుకరించడానికి ప్రయత్నించడంలో వారు గాఢ తమస్సులో కూరుకుపోయారు. నువ్వు ఏ జిల్లాకు వెళ్లినా, ఏ గ్రామానికి పోయినా ఈ 'ఖోల్', 'కరతాళ' ధ్వనులే వినిపిస్తాయి. ఈ దేశంలో భేరీలు తయారుచేయడం లేదా? బాకాలూ, ఢంకాలూ ఈ దేశంలో దొరకడం లేదా? ఈ వాద్యాల నుంచి వచ్చే గంభీర శబ్దాలను మన పిల్లలను విన నీయండి, చిన్నప్పటి నుంచి ఈ ఆడంగి సంగీతాలు, సంకీర్తనలు విని విని దేశం దాదాపు స్త్రీమయమైపోయింది. అంటే పురుషుల్లో పురుషత్వం చచ్చిపోయిందన్న మాట! అంగాంగ సౌందర్యాన్ని ప్రదర్శిస్తూ పతనం కాకుండా ఏమవుతారు? ఈ చిత్రాన్ని రూపుకట్టడానికి కవి హృదయం కూడా చాలదు.

డమరుకాలు వాయించాలి, కొమ్ములు ఊదాలి, భేరీలు మ్రోగించాలి. గంభీర యుద్ధ నినాదాలు చెలరేగి 'మహావీర! మహావీర' అంటూ 'హరహర! వ్యోం వ్యోం!' అనే అరుపులతో దిక్కులు పిక్కటిల్లాలి. మనిషిలో సున్నిత భావాలను రేకెత్తించే సంగీతం ఇప్పుడు కొంతకాలం ఆపివేయాలి. 'ఖేయల్', 'టప్పా' మొదలైన లలిత స్వరాలను కొంతకాలం ఆపివేసి, ప్రజలు 'ధ్రుపద' సంగీతం వినేట్లు అలవాటు చేయాలి. గంభీరమైన వేదఋక్కుల మేఘగర్జనతో దేశానికి ప్రాణం పోయాలి. ప్రతి విషయంలోనూ వీరోచితమైన పురుషత్వాన్ని పునరుజ్జీవింపజేయాలి. అటు వంటి ఆదర్శంతో మీ శీలాన్ని నిర్మించుకోగలిగితే తరువాత వేయిమంది మిమ్మల్ని అనుకరిస్తారు. కాని ఆ ఆదర్శం నుంచి ఒక్క అంగుళమైనా వైదొలగకుండా జాగ్రత్త వహించు, అధైర్యపడవద్దు. ఆహార వ్యవహారాల్లో గాని, దుస్తుల విషయంలో గాని, నిద్రించడంలో గాని, ఆటల్లో గాని, పాటల్లో గాని, భోగంలో గాని, రోగంలో గాని సదా ఉత్తమమైన నైతిక బలాన్ని ప్రదర్శించు. అప్పుడే జగజ్జనని మహాశక్తి అనుగ్రహం లభిస్తుంది.

శరత్ : ఒక్కోసారి నాకు నిరుత్సాహం కలుగుతుంది.

స్వామీజీ : అలా నిరుత్సాహం కలిగినప్పుడు ఈ విధంగా తలచుకో: 'నే నెవరి శిష్యుణ్ణి? అలాంటి వారి సాహచర్యంలో ఉన్న నాకు ఇలాంటి మనోదౌర్బల్యం, హృదయ దౌర్బల్యం కలగడమా?' అలాంటి మానసిక హృదయ దౌర్బల్యాన్ని అణగద్రొక్కి ఈ విధంగా చెబుతూ లేచి నిలబడు. 'నేను ధీరుణ్ణి, మేధావంతుణ్ణి. నేను బ్రహ్మజ్ఞానిని, ప్రజ్ఞావంతుణ్ణి, కామినీ కాంచనాలను జయించిన శ్రీరామకృష్ణుల జీవిత సహచరుడైన ఫలానా వారి శిష్యుణ్ణి' అనే విషయం జ్ఞాపకముంచుకొని నీ గొప్పతనాన్ని పూర్తిగా గుర్తుంచుకో. ఇది గొప్ప ఫలితాన్ని ఇస్తుంది. ఇటువంటి భావన లేని వ్యక్తిలో బ్రహ్మం జాగృతి చెందదు.... అప్పుడు మనోదౌర్బల్యం, హృదయ దౌర్బల్యం నీ దరి చేరలేవు. నీ మనస్సును సదా దౌర్బల్యానికి వశం కానివ్వవద్దు. మహావీరుడైన హనుమంతుని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో! జగజ్జననిని గుర్తుంచుకో! బలహీనత, పిరికితనం తక్షణమే పూర్తిగా మటుమాయమవుతాయి.

ఈ విధంగా చెబుతూ స్వామీజీ క్రింది అంతస్తుకు వచ్చి మామూలుగా కూర్చుండే ప్రాంగణంలో ఉన్న మంచం మీద కూర్చున్నారు. అక్కడ సమావిష్టులై

'ఇదిగో ప్రత్యక్షమైన భగవంతుడు!'

ఉన్న బ్రహచారులనూ, సన్న్యాసులనూ ఉద్దేశించి ఇలా అన్నారు: "ఇదిగో బ్రహ్మం ఇక్కడ ప్రత్యక్ష రూపంలో ఉంది. దీనిని అశ్రద్ధ చేసి ఇతర విషయాల మీద మనస్సు నిలిపే వాళ్లు తుచ్ఛులు! ఆహా!

కరతలామలకంలా ఇక్కడ బ్రహ్మం ప్రత్యక్షంగా ఎదుట ఉంది. మీకు కనిపించడం లేదా? ఇదిగో ఇక్కడే!"

మనస్సుకు హత్తుకునేటట్లుగా మాట్లాడిన ఈ మాటల వలన ప్రతి ఒక్కరూ గుడ్డ మీద చిత్రింపబడిన బొమ్మల్లా నిశ్చేష్టులై నిలబడ్డారు. అకస్మాత్తుగా గాఢ ధ్యానంలో మునిగిపోయినట్లు అనుభూతి చెందారు. అప్పుడు ప్రేమానంద గంగలో స్నానమాచరించి, చేత గంగాజలం ఉన్న కమండలం పుచ్చుకొని పూజా మందిరానికి వెళుతున్నారు. ఆయనను చూడగానే స్వామీజీ మళ్లీ "ఇదిగో – ప్రత్యక్ష దైవం" అన్నారు. ఈ మాటలు వినగానే ప్రేమానంద అట్లే శిలలా నిలబడి పోయారు. ఆయన మనస్సు సమాధిమగ్నమయింది. ఇలా దాదాపు 15 నిమిషాలు అందరూ పరమానంద భావనలో లయించిపోయి నిశ్చలంగా తామున్న స్థితిలోనే అట్లే ఉండిపోయారు. ఆ తరువాత స్వామీజీ, "ఇక పూజ చేయడానికి వెళ్లు" అన్నారు. వెంటనే ప్రేమానందకు బాహ్యస్మృతి కలిగింది. ఆయన మెల్లగా పూజా మందిరానికి వెళ్లారు. తక్కినవారు క్రమక్రమంగా మామూలు స్థితిలోకి వచ్చారు.

తరువాత వాహ్యాళికి వెళ్లినప్పుడు శిష్యునితో స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "ఈ రోజు ప్రతి ఒక్కరూ ఏ విధంగా ఏకాగ్రచిత్తులైనారో చూశావా? వీరంతా శ్రీరామకృష్ణుల బిడ్డలు కదా! కాబట్టి చెప్పగానే సత్యానుభూతి కలిగింది."

శరత్ : స్వామీజీ! వారి విషయం దాకా ఎందుకండి! నా హృదయమే దివ్యానందంతో పొర్లిపోయింది. ఇప్పుడది కరిగిపోయిన కలలా కనిపిస్తున్నది.

స్వామీజీ : సకాలంలో సర్వమూ సమకూరుతుంది. ఇప్పుడు పనిచేస్తూ ఉండు. అజ్ఞాన భ్రాంతిలో మునిగిపోయిన వారి హితం కోసం కొంత పనిచేయడానికి పూనుకో! అప్పుడు అటువంటి అనుభవాలు వాటంతట అవే నీకు ఒనగూరుతాయి.

తమ శక్తితో ఏదీ జరగలేదంటూ, "శ్రీరామకృష్ణుల బిడ్డల" వలన జరిగిందని వినమ్రంగా చెప్పి తనను నేపథ్యంలో ఉంచుకొన్న మహనీయులు స్వామీజీ.

ఒక రోజు స్వామీజీ శిష్యుడైన నిర్భయానందకు 107^0F దాకా జ్వరం వచ్చి సన్నిపాతం వాటిల్లి ప్రాణాపాయ స్థితిలో ఉన్నాడు. జ్వరం తగ్గే సూచనలు

తీర్థం

కనిపించకపోవడంతో స్వామీజీ అమిత ఆందోళనకు గురియైనారు. హఠాత్తుగా దివ్యోద్వేగానికి లోనైనట్లు దేవాలయానికి వెళ్లి శ్రీరామకృష్ణులను అర్చించారు. ఆయన పావన అస్థికల పెట్టెను నీటితో

కడిగి, ఆ తీర్థాన్ని తెచ్చి నిర్భయానందను త్రాగమన్నారు. ఆతడు త్రాగగానే జ్వరం కాస్త ప్రకోపించి తరువాత పూర్తిగా తగ్గిపోయింది. "శ్రీరామకృష్ణుల శక్తిని చూడండి. ఏ అద్భుతాన్ని ఆయన నిర్వర్తించలేరు!" అన్నారు స్వామీజీ. తమ శక్తిగా ఆయన దేనినీ ప్రకటించుకొన్నది లేదు.

కాని కొన్ని సమయాలలో తమ ఎరుక లేకుండా ఆయన దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తం చేయడం కద్దు. కొన్ని సంఘటనలు పరికిద్దాం. ఒకసారి ఒక పాశ్చాత్య విద్యార్థిని స్వామీజీతో, "ఆహా! నేను కొంతకాలం క్రితమే జన్మించి ఉంటే శ్రీరామకృష్ణులను దర్శించి ఉండవచ్చు" అన్నది. స్వామీజీ ఆమె వైపు తిరిగి ప్రశాంతంగా, "ఎందుకు, నన్ను చూస్తున్నావుగా!" అన్నారు.

దైవంగా

మిసెస్ హాన్స్‌బరో ఒకసారి, "స్వామీజీ! మీ పని గురించి మీరు ఏమను కొంటున్నారు?" అని స్వామీజీని అడిగింది. అందుకు స్వామీజీ ప్రశాంతంగా, "నేను మరణించిన పదేళ్ల లోపుగానే నన్ను దైవంగా ఆరాధిస్తారు" అని జవాబిచ్చారు.

ఒకరోజు స్వామీజీ మృదుస్వరంలో, "200 ఏళ్లు గడిచిన తరువాత, ఈ వివేకానంద ఒక్క శిరోజం కోసం ప్రజలు వ్యాకులత చెందుతారు" అన్నారు.

ఇక ఇతరులు ఆయనలో గాంచిన కొన్ని దివ్యత్వ అభివ్యక్తీకరణలను చూద్దాం.

చిన్నతనం నుంచీ ఆంజనేయుడు స్వామీజీకి ఆదర్శ పురుషుడు. యువకులు ఆయననే ఆదర్శంగా తీసుకోవాలని స్వామీజీ తరచూ నొక్కివక్కాణించేవారు. ఒకసారి ఆయనే ఆంజనేయమయమైపోయారు! ఒకరోజు వేకువజామున శ్రీరామకృష్ణుల ఆలయం సమీపంలో స్వామీజీ పచార్లు చేస్తున్నారు. ఆంజనేయ శ్లోకంలోని "*గర్జంతం రామ రామేతి, భ్రువంతం రామ రామేతి*"[1] అనే చరణాన్ని మృదుస్వరంలో ఉచ్చరిస్తూ నడుస్తున్నారు. అప్పుడు ఆయనే ఆంజనేయుడైనట్లుగా తోచింది. శ్రీరాముడు, సీత నివసిస్తున్న రాజప్రాసాద ద్వారం వద్ద కాపలా కాస్తున్న ఆంజనేయునిలా ఆయన నడిచారు. కాసేపటికల్లా ఆయన నడక వేగం అందుకొంది. శ్వాస భారమయింది. చేతులు కట్టుకొని ఆయన అదే వేగంతో నడిచి మఠం సింహద్వారం దాకా వెళ్లారు. అక్కడ నిలబడి తల పైకెత్తి ఆకాశాన్ని చూశారు. హఠాత్తుగా రెండు చేతులూ

'సూర్య చంద్రులను నిరోధిస్తాను!'

1. అర్థం: రామ రామ అంటూ గర్జిస్తున్నాడు, రామ రామ అంటూ శ్లాఘిస్తున్నాడు.

పైకెత్తి, "నేను సూర్యచంద్రుల భ్రమణాన్ని నిరోధించగలను" అన్నారు బిగ్గరగా. ఆ సంఘటనను ప్రత్యక్షంగా చూసిన మన్మథనాథ్ గంగూలీ తమ స్మృతులలో వ్రాస్తున్నాడు: "అదొక అద్భుతమైన దృశ్యం! శ్రీరామకృష్ణ కార్యార్థం స్వామీజీ కూడా మళ్లీ ఒకసారి ఆ విధంగా చేయడానికి సిద్ధపడినట్లుగా అనిపించింది ఆ దృశ్యం. ఆయనకు అది అసాధ్యం కాదు! ఆయన ఏం చేయలేరు! సూర్యచంద్రుల భ్రమణాన్ని ఆయన నిరోధించ గలరనడంలో వింతేముంది!"

ఒక రోజు సాయంత్రం స్వామీజీ గంగాతీరాన నిలబడి, "*ఆయాహి వరదే దేవి*" అన్న గాయత్రీ ఆవాహన శ్లోకాన్ని ఉచ్చరిస్తూ మఠం వైపుగా నడిచారు.

గాయత్రీదేవి ధ్యాసలో

ఆయన మధుర గంభీర స్వరం విన్నవారిని మైమరపింప చేస్తుంది. స్వామీజీ శ్లోకాన్ని ఉచ్చరిస్తూ ప్రాంగణంలోని మామిడిచెట్టు వద్దకు వచ్చారు. అక్కడకు రాగానే పారవశ్య స్థితిలో అట్లే ఆగిపోయారు. కళ్లు మందారపువ్వుల్లా ఎర్రబారాయి. మధువు త్రాగిన వ్యక్తిలా తూలిపోసాగారు. కాసేపట్లో ఆ స్థితి భగ్నమయింది. ఆయన అక్కడే నడవ నారంభించారు. మధ్య మధ్యలో "హూం, హూం" అంటూ హూంకారం చేశారు. ప్రేమానంద ప్రభృతులు దిగ్భ్రమతో ఇదంతా చూస్తున్నారు. కాసేపటికల్లా స్వామీజీ శాంతించారు. ఆ సమయంలో ఆయనలో ఒక అసాధారణ దివ్యత్వం ప్రకాశించింది. మనుషులు, అంతెందుకు పక్షులు, జంతువులు కూడా ఆ సమయంలో ఆయన వద్దకు వెళ్లడానికి ప్రయత్నిస్తాయి. వర్ణనాతీతమైన ఆకర్షణ అప్పుడు స్వామీజీలో అభివ్యక్తమయింది.

స్వామీజీకి వేదమంత్రాల పట్ల, ముఖ్యంగా గాయత్రీ మంత్రం పట్ల ఎంతో మక్కువ. దీనిని గురించి ఆయన ఒక అద్భుత దృశ్యాన్ని కూడా చూడడం తటస్థించింది. ఒకసారి ఆయన వేదకాల ఋషి ఒకరిని దివ్యదర్శనంలో తిలకించారు. ఆ ఋషి సింధునదీ తీరంలో నిలబడి గాయత్రీ ఆవాహన మంత్రాన్ని ఉద్వేగ వెల్లువతో ఉచ్చరించడం స్వామీజీకి స్పష్టంగా వినిపించింది:

ఆయాహి వరదే దేవి త్ర్యక్షరే బ్రహ్మవాదిని ।
గాయత్రీ ఛందసాం మాతర్ బ్రహ్మయోని నమోఽస్తుతే ॥[1]

---

1. "గాయత్రీ దేవీ! వరాల తల్లీ! ఓం అనే ప్రణవ మంత్రంతో పరమాత్మను దర్శింపజేసే దేవీ! వేదమాతా! శక్తి స్వరూపిణీ! నీకు ప్రణమిల్లుతున్నాను కరుణించి ఇక్కడ కొలువుదీరు!"
— *గాయత్రీ ఆవాహన మంత్రం*

వేద ఉపనిషత్తు మంత్రాలన్నీ ఇలాంటి ఋషుల అనుభూతుల సంపత్తి అని స్వామీజీ అవగతం చేసుకొన్నారు. స్వామీజీ తమ అనుభవాన్ని ఇలా వ్యక్తం చేస్తున్నారు: "అదొక సాయంత్రం: ఆర్యులు సింధునదీ తీరాన్ని చేరుకొన్న కాలం. ఆ మహానదీ తీరంలో ఒక వృద్ధుడు కూర్చుని ఉన్నాడు. చీకటి తరంగాలు ఒకటి వెంట ఒకటిగా ఆయన మీదుగా వెళ్లసాగాయి. ఆయన ఋగ్వేదం పారాయణ చేస్తున్నారు. నేను మేల్కొన్నప్పుడు ఆ స్వరం నా జ్ఞాపకంలో అట్లే ఉండిపోయింది. ఎంతో కాలం క్రితం మనం ఉపయోగించిన రాగం అది." ప్రస్తుతం మనం వేదాలను పారాయణ చేయడానికి ఉపయోగించే రాగానికి ఆ రాగం కించిత్తు భిన్నంగా ఉందని స్వామీజీ తెలిపారు.[1]

వంగదేశంలో అతి ముఖ్యమైన ఉత్సవం దుర్గాపూజ. దక్షిణ దేశంలో నవరాత్రిగా ఉత్సవం జరుపుకొనే రోజుల్లోని చివరి నాలుగు రోజులు వంగదేశంలో

దుర్గా పూజ

దుర్గాపూజగా ఉత్సవం జరుపుకొంటారు. హైందవుల పూజ అనే సరిహద్దును అతిక్రమించి ఒక జాతీయ పండుగగా ఉత్సవం జరుపుకొనే మేరకు వంగదేశంలో దుర్గాపూజ మహోత్సవం ప్రాధాన్యం సంతరించుకొంది. ఈ పూజను మఠంలో జరుపుకో వాలనే ఉద్దేశం కొన్ని నెలల క్రితం స్వామీజీకి కలిగింది. మఠంలో ఆ పూజ జరుగుతున్నట్లూ, దుర్గాదేవి విగ్రహంలో ఆరాధింపబడుతున్నట్లూ స్వామీజీకి ఒక దృశ్యం కానవచ్చింది. అందుకే ఆయన దుర్గాపూజ ఉత్సవం జరుపుకోవాలని నిశ్చయించారు. అందుకోసం రఘునందన్ రచించిన అష్టావింశతి తత్త్వ మనే పుస్తకం తెప్పించి దుర్గాపూజ వివరాలు తెలుసుకొన్నారు.

తమ నిశ్చయాన్ని బ్రహ్మానందకు తెలిపారు ఆయన. అప్పుడు బ్రహ్మానంద, "నాకూ అలాంటి కల వచ్చింది. దశహస్తురాలైన దుర్గాదేవి దక్షిణేశ్వరం నెలకొన్న దిశ నుంచి గంగను దాటి మఠం వైపుగా వస్తున్నట్లుగా నాకు కనిపించింది" అన్నారు.

ఏ పూజనైనా 'సంకల్పం' లేకుండా చేయలేం. "నేను ఈ ఫలాన్ని పొంద డానికి, ఈ రోజున, ఈ సమయంలో, ఈ దైవాన్ని ఆరాధించబోతున్నాను" అని పూజారి చేసే ప్రతిజ్ఞనే సంకల్పం అంటారు. దీనిని సన్న్యాసులు చేయలేరు. ఎందుకంటే వారు ఫలితాన్ని ఆశించి పనిచేయాలనే ఉద్దేశం వదలిపెట్టినవారు.

---

1. ఒక గతజన్మలో తామే ఆ ఋషినై ఉన్నట్లు స్వామీజీ చెప్పారని సోదరి నివేదిత వ్రాసింది.

కనుక మఠంలో పూజ చేస్తే ఎవరి పేరిట సంకల్పం చేయాలనే ప్రశ్న తలెత్తింది. మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవి పేరిట అది చేయవచ్చునని నిర్ణయించి, ఆ పూజను నిర్విఘ్నంగా జరిపించారు.

స్వామీజీ దుర్గాపూజ జరిపించడానికి మరో కారణం కూడా ఉంది. రామకృష్ణ సన్న్యాసుల గురించి ప్రారంభ దశలో ప్రజల మనస్సులలో కొన్ని సందేహాలు లేకపోలేదు. వారి అన్నవస్త్రాలు, ఆచారాల లాంటివి పారంపర్య సన్న్యాసుల విధానం నుంచి భిన్నమైనవి. కనుక వారు హిందువులేనా అన్న ప్రశ్న ప్రజల మనస్సులలో తలెత్తింది. ప్రారంభంలో స్వామీజీ దీనిని పట్టించుకోక పోయినా, తరువాత తాము పారంపర్యం నుంచి వైదొలగని సన్న్యాసులమని నిరూపించాలనుకొన్నారు. అందుకోసం కూడా ఈ పూజ జరిపించారు.

బేలూర్ మఠం ప్రక్కన ఉన్న నీలాంబర బాబు ఉద్యానగృహం మాతృదేవి శ్రీశారదాదేవి కోసం ఒక నెలకు అద్దెకు పుచ్చుకొన్నారు. మాతృదేవి తమ బంధువులతో అక్కడ బస చేశారు. పూజ వైభవోపేతంగా జరిగింది. పలువురు బ్రాహ్మణులు, పండితులు పూజలో పాల్గొన్నారు. పేదలకు అన్నదానం చేశారు.

ఆచారబద్ధంగానూ, శాస్త్రోక్తంగానూ నిర్వర్తించ వలసిన పూజ ఇది. దానిలో 'సంధి పూజ' ముఖ్యమైన సమయం. అష్టమి, నవమి తిథులు కలుసుకొనే వేళ అది. దుర్గాదేవి మహిషాసురుణ్ణి ఆ సమయంలో వధించినట్లు పురాణాలు వచిస్తున్నాయి. ఆ సమయంలో చేసేటటువంటి ప్రార్థనలు కచ్చితంగా ఫలిస్తాయని నమ్మకం. స్వామీజీ కూడా ఆ పూజలో పాల్గొని జగజ్జనని పాదారవిందాలకు మూడుసార్లు పుష్పాలు అర్పించి ఆరాధించారు.

దుర్గాపూజ సమయంలో జరిగిన ఒక సంఘటన చూద్దాం. పూజలో పాల్గొనడానికి మాతృదేవి విచ్చేశారు. అప్పుడు స్వామీజీ ఆమె వద్దకు వెళ్ళి ఆమెకు ప్రణమిల్లి, "అమ్మా! నాకు జ్వరం రావాలని ఆశీర్వదించండి" అని అడిగారు. మాతృదేవి విస్తుబోయారు. ఇలాంటి ప్రార్థనను ఆమె ఇంతవరకు కనీవినీ ఎరుగరు. స్వామీజీ కొనసాగించారు: "ఈ పూజను వైభవోపేతంగా జరపడానికి మఠంలో అందరూ అవిశ్రాంతంగా పాటుపడుతున్నారు. అయినప్పటికీ ఏదైనా పొరపాటు నా కళ్లబడితే వెంటనే వారి మీద కోపగించుకొంటున్నాను. వారి మనస్సూ, అదే విధంగా నా మనస్సూ చెప్పనలవిగాని వేదనకు లోనవుతున్నాయి. నేను పడకబెడితే దానిని తప్పించవచ్చు కదా!"

ప్రార్థించి తెచ్చుకొన్న జ్వరం

మాతృదేవి అనుగ్రహమో, స్వామీజీ సంకల్పమో తెలియదుగాని ఆయన జ్వరంతో పడకబెట్టారు. పూజ ముగియగానే లేచారు.

దుర్గాపూజ చేసే వారు తరువాత వచ్చే లక్ష్మీపూజ, కాళీపూజ, జగద్ధాత్రీ పూజ, సరస్వతీ పూజలను కూడా చేయడం పరిపాటి. తదనుసారం ఆ పూజలు కూడా మఠంలో జరిపించారు. కాళీపూజ రోజున స్వామీజీ అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితిలో లయించారు. రాత్రంతా జరిగే పూజ అది. పూజను ప్రారంభించడానికి ముందే ఆ చోటికి వచ్చిన స్వామీజీ జగజ్జనని ముందు కూర్చుని ధ్యానించారు. అట్లే సమాధిమగ్నులయ్యారు. చాలాసేపటి దాకా అదే స్థితిలో ఉండిపోయారు. ప్రేమానంద ఆయన ప్రక్కకు వెళ్లి చెవిలో గురుదేవుల పావన నామాన్ని చాలాసేపు పెద్దగా ఉచ్చరించారు. ఆ తరువాతనే స్వామీజీ బాహ్యచైతన్యంలోకి వచ్చారు.

కాళీ పూజ

కాళీపూజ తరువాత వచ్చే ముఖ్యమైన పూజ జగద్ధాత్రీపూజ. సింహవాహనం మీద కాలు మీద కాలు వేసుకొని ఆసీనురాలైనట్లు జగద్ధాత్రి అభివర్ణింపబడు తున్నది. ఈ పూజను స్వామీజీ తమ తల్లిగారి ఇంట్లో జరిపారు. అన్ని ఏర్పాట్లూ ముందుండి స్వయంగా స్వామీజీ చూసుకొన్నారు. మఠం సన్న్యాసులు ఆ పూజలో పాల్గొన్నారు.

స్వామీజీ చిన్న పిల్లవానిగా ఉన్నప్పుడు ఒకసారి తీవ్రంగా అస్వస్థులయ్యారు. అప్పుడు భువనేశ్వరీ దేవి, "నరేన్‌కు నయమయితే కాళీమాతకు విశిష్ట పూజ నిర్వర్తిస్తాను" అని మొక్కుకున్నారు. తరువాత ఆ మాట పూర్తిగా మరచిపోయారు. ఇప్పుడు స్వామీజీ అనేక రుగ్మతలతో బాధపడుతూ ఉండడం చూసి ఆమె, మొక్కు నెరవేర్చనందు ననే జగజ్జనని ఇలా శిక్షిస్తున్నదేమోనని భయపడింది. కనుక ఆ మొక్కు తీర్చాలను కొన్నది. ఆ సంగతి స్వామీజీతో భువనేశ్వరీ దేవి చెప్పినప్పుడు, అందుకు ఆయన అంగీకరించారు. కాళీపూజ జరిగిన కొన్ని రోజుల తరువాత ఒకరోజు తమ తల్లితో కాళీఘాట్‌లోని కాళికాలయానికి వెళ్లారు. ఆ రోజుల్లో ఆయన తీవ్రంగా అస్వస్థులై ఉన్నారు. అయినప్పటికీ తల్లి కోర్కె ప్రకారం, ప్రక్కనే ప్రవహిస్తున్న ఆదిగంగలో స్నానం చేశారు; తడి బట్టలతోనే ఆలయానికి వెళ్లి జగజ్జననికి మూడుసార్లు అంగప్రదక్షిణ చేశారు. ఆలయ మండపానికి వచ్చి స్వయంగా తామే హోమం చేశారు. తరువాత మఠానికి బయలుదేరిన ఆయన ఆలయ అధికారుల ఉదారతను శ్లాఘించారు. తాము సముద్రం దాటి తిరిగి వచ్చిన వ్యక్తినని ఎరిగీ

మొక్కు నెరవేర్చడం

ఆలయంలో హోమం చేయడానికి వారు అనుమతించడం ఆయన ఎత్తి చూపారు. రెండవసారి పాశ్చాత్య ప్రయాణానికి ముందు ఆయన వెళ్లినప్పుడు కూడా ఆలయం లోకి తిన్నగా వెళ్లి ఆయన జగజ్జననిని ఆరాధించారు. అంతేగాక, నివేదిత ఒక విదేశీయురాలని తెలిసినప్పటికీ ఆమెను ఆలయంలోకి అనుమతించడమేగాక, ఆలయంలోనే ఆమెను 'కాళీ ఆరాధన' అనే అంశం మీద ప్రసంగించమని కూడా ఆలయ నిర్వాహకులు అడిగారు. కనుక స్వామీజీ వారిని ప్రశంసించడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. అదే సమయంలో దక్షిణేశ్వరంలో తమ ప్రవేశాన్ని కొందరు నిరోధించడం ఆయనకు గుర్తుండకపోదు.

జపాన్ నుంచి ఆహ్వానం

ఈలోపు 1901 జూన్/జూలై నెలలో మెక్లౌడ్ మిత్రుడైన కాకుజో ఒకాకుర అనే వ్యక్తి స్వామీజీని జపానుకు ఆహ్వానించడంతోపాటు ప్రయాణ ఖర్చుల నిమిత్తం రూ. 300/- పంపించారు కూడా. తమ అస్వస్థత కారణంగా తాను ఆ ఆహ్వానాన్ని మన్నించలేకపోతున్నానని స్వామీజీ జవాబు వ్రాశారు. కాని ఎలాగైనాసరే స్వామీజీని ఆహ్వానించాలనే ఉద్దేశంతో మెక్లౌడ్, ఒకాకుర, జపాన్‌లోని ఒక బౌద్ధమఠాలయాధిపతి ఓడా నవంబర్‌లో బేలూర్ మఠానికి వచ్చారు. జపాన్‌లో ఒక సర్వమత మహాసభ నిర్వహించడమే వారి ఉద్దేశం. "మీ లాంటి మహానుభావులు సభలో పాల్గొంటే మా ఉద్దేశం సఫలమవుతుంది, మా ప్రయత్నం విజయవంతమవుతుంది. జపాన్‌లో మత జాగృతి అవసరం. మీరు తప్ప మరెవరూ ఆ జాగృతి కలిగించలేరు" అన్నాడు ఓడా. హృదయపూర్వకమైన ఆ ఆహ్వానంతో చలించిపోయిన స్వామీజీ తమ శక్తి మేరకు ప్రయత్నిస్తానని వాగ్దానం చేశారు.

ఇంతలో స్వామీజీని జపాన్ తీసుకుపోవడానికి మరో ప్రయత్నం కూడా జరిగింది. స్వామీజీని ఇంతకుమునుపే కలుసుకొన్న కొందరు ఆయనను జపాన్‌కు ఆహ్వానించారు. చెప్పుకోదగ్గ పైకం అందజేస్తామని చెప్పారు. తాము చెప్పిన రీతిలో వ్యవహరిస్తే జపాన్ ప్రభుత్వం నుంచి పైకం పొందడానికి కూడా మార్గం చూస్తామని వారు చెప్పారు. తమను పైకంతో పెనవేసి వారు పరిగణించడం స్వామీజీకి సుతరామూ నచ్చలేదు. కనుక తమ శిష్యుడైన నిశ్చయానందతో, "వారి డబ్బు పెట్టెను సముద్రంలో విసిరిపారవెయ్యి. నేను వెళ్లను! డబ్బు ఇచ్చి కొనుగోలు చేయగల ఒక వస్తువు కాదు వివేకానంద" అన్నారు కోపంతో. కాని ఒకాకుర హృదయపూర్వకమైన ఆహానాన్ని మన్నించి ఆయన జపాన్ వెళ్లగోరారు.

ఒకాకుర ఒక చిత్రకారుడు. జపాన్‌లో ఒక చిత్రకళా పాఠశాలను నిర్వహిస్తు న్నాడు. జపానీయ చిత్రకళలో అన్య సంస్కృతుల ప్రాబల్యాన్ని తొలగించి స్వచ్ఛమైన జపానీయ చిత్రకళను పెంపొందించాలన్నది ఆతడి తపన. కనుక స్వామీజీతో ఒరిస్సా మొదలైన ప్రాంతాలకు వెళ్లి ఆసియా చిత్రకళలోని విభిన్న పరిమాణాలను ప్రత్యక్షంగా చూసి తెలుసుకోగోరాడు ఒకాకుర. స్వామీజీ అందుకు వ్రాసిన జవాబులో తాము మ్లేచ్ఛుల ఆహారం తిన్నందున ఆ ఆలయాలలో తమను ప్రవే శింపనిస్తారా అన్న సందేహం లేపి, అయినప్పటికీ తమ శక్తి మేరకు తోడ్పడతానని వాగ్దానం చేశారు. ఆయనను కలుసుకోవడంలో స్వామీజీ ఎంతో ఆనందించారు. "మే మిద్దరమూ సోదరులం; లోకంలో రెండు మూలల్లో ఉన్నవారం. ఇప్పుడు మళ్లీ కలుసుకొంటున్నాం" అని ఆతణ్ణి గురించి స్వామీజీ వ్యాఖ్యానించారు. బుద్ధగయలో జపానీయుల కోసం ఒక విడిది నిర్మించడానికి కొంత స్థలం కొనుగోలు చేయడం, అందు నిమిత్తం స్వామీజీ సహాయం కోరడం కూడా ఆతడి ఉద్దేశంలో లేకపోలేదు.

స్వాతంత్ర్యాన్ని యాచించవద్దు

1901 డిసెంబర్ 28 నుంచి 31వ తేదీ దాకా కలకత్తాలో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మహాసభ వార్షిక సమావేశం జరిగింది. స్వామీజీ రాజకీయ తత్సం బంధిత ఉద్యమాల నుంచి వైదొలగే ఉన్నారు. "మా దేశాన్ని మాకు ఇచ్చివేయండి" అని భిక్షమెత్తే రీతిలో రూపొందిన కాంగ్రెస్ సిద్ధాంతం ఆయనకు సుతరమూ నచ్చలేదు. "క్షామాలు, వరదలు, జబ్బులు, అంటువ్యాధులు చెలరేగుతున్న రోజుల్లో మీ కాంగ్రెసువారు ఎక్కడున్నారో చెప్పు. 'మా దేశ పరిపాలన మా అధీనంలో ఉంచండి' అంటూ కేకలు వేస్తే సరిపోతుందా? ఈ మాటలు వివేవారు ఎక్కడున్నారు? పనిచేస్తే నోరు తెరిచి అడగాలా? నీ లాంటి వారు రెండు వేల మంది నడుం బిగించి పనిచేస్తూంటే, ఆంగ్లేయులు తమంత తామే వచ్చి రాజకీయోద్యమ విషయాల్లో మీతో సంప్ర తించరా?"[1] అంటూ 1900 ఫిబ్రవరిలో అఖండానందకు స్వామీజీ లేఖ వ్రాశారు. ఆయన వైఖరి పురుషోచితమైనది, ఆచరణాత్మకమైనది. స్వామీజీ వైఖరి కాంగ్రెసు వారికి ఏమాత్రం నచ్చలేదు. అదే సమయంలో, కాంగ్రెసు నాయకులలో తిలక్ లాంటి కొందరు స్వామీజీ భావనలను ఆహ్వానించకపోలేదు.

గొప్ప దేశభక్తునిగా స్వామీజీ పరిగణింపబడ్డారు. ఆయన భావనలను చదివిన పలువురు కాంగ్రెస్ నాయకులు కూడా ఆ రోజుల్లో బేలూర్ మఠానికి

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 306.

వచ్చి స్వామీజీని కలుసుకోవడం తటస్థించింది. తిలక్, స్వామీజీలు విభిన్న భావనలను చర్చించుకొంటూ గంగాతీరంలో పచార్లు చేసిన రోజులు కూడా లేకపోలేదు.

1901 మహాసభలోనే మహాత్మాగాంధీ ప్రప్రథమంగా పాల్గొన్నారు. మహాసభ ముగిసిన తరువాత నెల రోజులు గోఖలే ఇంట్లో ఆయన అతిథిగా బస చేశారు. ఆయన స్వామీజీని కలుసుకోగోరారు. కాని గాంధీజీ వెళ్లినప్పుడు స్వామీజీ మఠంలో లేకపోవడంతో వారిద్దరి మధ్య సమావేశం జరగలేదు.

స్వామీజీ ఆరోగ్యం రోజు రోజుకీ దిగజారసాగింది. ఆయన అనుగ్రహపూరిత ఆదేశానుసారం చెన్నైలో మఠం స్థాపించి కార్యకలాపాలు సాగిస్తూ వచ్చిన రామకృష్ణానంద ఈ రోజుల్లో ఒకసారి స్వామీజీ దర్శనార్థం బేలూర్ మఠానికి వచ్చారు. అప్పుడు హృదయాన్ని స్పృశించే ఒక సంఘటన జరిగింది. సంఘటన పెద్దదేమీ కాదు – రూ. 400/– ఆయన స్వామీజీకి ఇచ్చారు, అంతే! చెన్నైలో ఎంతో ప్రయాసతో ఆయన రోజులు గడుపుతూ వస్తున్నారు. ఆ స్థితిలోనూ ఆయన తమ కోసం డబ్బు తీసుకురావడం స్వామీజీ హృదయాన్ని ద్రవింపజేసింది. ఉద్వేగపు వెల్లువ పొంగగా నివేదితకు ఆయన ఇలా వ్రాశారు:

రామకృష్ణానంద సానుభూతి

“నేను రావడానికి కొన్ని వారాల ముందు రామకృష్ణానంద వచ్చి ఆయన మొదట చేసింది, తాను ఎన్నో సంవత్సరాలు కష్టపడి వసూలు చేసిన రూ. 400/– నా పాదాల మ్రోల ఉంచాడు. నా జీవితంలో అలాంటిది జరగడం ఇదే మొదటిసారి! ఓ జగజ్జననీ! తల్లీ! కృతజ్ఞత అంతా పోయింది. ప్రేమ లేదు. ధీరత్వం మరణించింది. అంతేగాక ప్రియమైన బిడ్డా – లోకంలో తిరిగి అరణ్యం మొలిపించడానికి ఒక్క బీజం చాలు.

“ఆ డబ్బు ఇప్పుడు మఠంలో పదిలంగా ఉంది. దాన్లో ఒక్క పైసా కూడా నేను తాకను. ఆ డబ్బు తన వారికి ఇవ్వమని నేను రామకృష్ణానందతో చెప్పినప్పుడు, నాకు తప్ప దానిని మరెవ్వరికీ ఇవ్వనని, నాలుగు సంవత్సరాల్లో ఆ స్వల్పమే తాను పోగుచేయగలిగినందుకు చింతిస్తున్నానని చెప్పాడు. మంచిది, నేను చనిపోతే ఆ రూ. 400/–లో ప్రతి రూపాయి రామకృష్ణానందకు తిరిగి ఇచ్చేట్లు చూడు. నిన్నూ, రామకృష్ణానందనూ భగవంతుడు ఆశీర్వదించుగాక!”[1]

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 447.

జపాన్ వెళ్లడం తనకు అసాధ్యమని గ్రహించినందు వలననేమో స్వామీజీ ఒకాకురతో కాశీ, గయ లాంటి స్థలాలకు జనవరి మొదటి వారంలో వెళ్లారు.

గయలో

తమ 39వ జన్మదినమైన జనవరి 12వ తేదీన ఆయన బుద్ధ గయలో ఉన్నారు. స్వామీజీతో ఒకాకుర కాకుండా మెక్లౌడ్, నిర్భయానంద, బోధానంద, ఇద్దరు బాలురు, మరి కొందరు కూడా ఉన్నారు. నిరంజనానంద, శివానందలు అప్పటికే కాశీలో మకాం చేసివున్నారు. వారు కూడా స్వామీజీ బృందంలో కలిశారు.

ముందుగా గయకు వెళ్లిన స్వామీజీ మహావిష్ణు శ్రీపాద ఆలయానికి వెళ్లి అర్చించారు. పిదప బుద్ధగయకు వెళ్లి, బుద్ధుడు జ్ఞానోదయం పొందిన స్థలంలో ఆరాధించారు. తరువాత అందరూ కాశీ వెళ్లారు. అక్కడ స్వామీజీ దాదాపు 45 రోజులు బస చేశారు.

కాశీలో స్వామీజీ ఆరోగ్యం కాస్త మెరుగయింది. అనేక రోజులు ఆయన గంగలో దశాశ్వమేధఘట్టం వద్ద స్నానమాచరించి విశ్వనాథుణ్ణీ, అన్నపూర్ణనూ

కేదారేశ్వర ఆలయంలో

అర్చించారు. సాయంత్రాలలో గంగానదిలో పడవ ప్రయాణం చేశారు. కాశీలో కూడా పలువురు ప్రముఖులు వచ్చి స్వామీజీని కలుసుకొన్నారు. కాశీలోని కేదారేశ్వర ఆలయ నిర్వాహకుడు స్వామీజీ వద్దకు వచ్చి, స్వామీజీ ఆయన బృందంలోని వారూ తమ కుమారస్వామి మఠంలో ఒక రోజు భోజనం చేయాల్సిందని విన్నవించాడు. ఆయన ఎనభై ఏళ్ళు పైబడ్డ సన్న్యాసి. స్వామీజీ రామేశ్వరం వెళ్లినప్పుడు, అక్కడ ఉన్న కుమారస్వామి మఠానికి ఆయనను తోడ్కొని రావడానికి పల్లకీ కూడా పంపించారు. కాని అనివార్య కారణాల వలన స్వామీజీ వెళ్లలేకపోయారు. ఆ సంఘటనను ఆ వృద్ధ సన్న్యాసి ఇప్పుడు జ్ఞాపకం చేశారు. తమ విన్నపాన్ని వ్యక్తం చేయడానికి ముందు ఒక సంస్కృత శ్లోకం గానం చేసి తరువాత తమిళంలో తమ విన్నపాన్ని తెలిపారు. దానిని ఆంగ్లంలో తర్జుమా చేసి స్వామీజీకి చెప్పారు.

"స్వామీజీ! మీరు సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరావతారం. మానవకోటిని ఉద్ధరించ డానికే మీరు విచ్చేశారు" అని ఆ వృద్ధ సన్న్యాసి చెప్పినప్పుడు ఉద్వేగపు వెల్లువతో చలించిపోయారు. తరువాత గద్గద స్వరంలో వినమ్రంగా ఇలా అన్నారు: "మహరాజ్! భగవంతుని సంకల్పం వలనా, అనుగ్రహం వలనా నేను ఏదో కాస్త చేశాను. నేను కేవలం పరికరమాత్రుణ్ణి, మీరు మహాత్ములు. మీలాంటి వారి

దీవెనలు నాకు ఉంటే ఇంకా అనేక పనులు చేయవచ్చు. అంతేగాక మీరు కేదారనాథుని పూజారి. మీరే పరమేశ్వరావతారం. నేను సామాన్యమానవుణ్ణి."

మర్నాడు స్వామీజీ, శివానంద ప్రభృతులు కుమారస్వామి మఠానికి వెళ్లి నప్పుడు అక్కడ ఆయనకు ఘనంగా స్వాగతం పలికారు. స్వామీజీని ఆసీనులను చేసి హారతి ఇచ్చారు. తరువాత షడ్రసోపేతంగా విందు చేశారు. పిదప స్వామీజీ కాస్త విశ్రాంతి తీసుకొంటూ అనేక విషయాల గురించి ముచ్చటించారు. మధ్యాహ్నం కేదారనాథ్ ఆలయానికి వెళ్లారు. అప్పుడు హారతి సమయం కానప్పటికీ స్వామీజీ కోసం ప్రత్యేకంగా హారతి జరిపించారు. ఆలయంలోకి ప్రవేశించగానే స్వామీజీ సమాధిమగ్నులై శిలలా నిలబడిపోయారు. హారతి ముగిసిన తరువాత కూడా ఆయన అదే స్థితిలో ఉండిపోయారు. ఒక రకమైన పారవశ్య స్థితిలో ఉండగానే ఆయనను తోడ్కొని వచ్చి బండిలో ఆసీనులను చేశారు. బండి కాస్త దూరం వెళ్లగానే ఆయన మామూలు స్థితిలోకి వచ్చారు. బండి నాట్టుకోట్టై చెట్టియార్ సత్రం మీదుగా వెళుతున్నప్పుడు స్వామీజీ బాలునిలా, "నాట్-కోట్-చెట్టి" అంటూ తమిళ పదాలను చెబుతూ ఆనందించారు.

సహస్ర శివాలయాలు

ఉదయ ప్రతాప్ సింగ్ అనే జమీందార్ కాశీలోని దుర్గా దేవాలయానికి సమీపంలోని తన భవంతిలో నివసిస్తూ వచ్చాడు. ఆయనకు ఆంగ్లంలోనూ సంస్కృతంలోనూ చక్కని పాండిత్యం ఉంది. స్వామీజీని గురించి విని ఆయనను చూడాలని ఆరాటపడ్డారు. భవంతి వీడి బయటకు ఎక్కడకీ వెళ్లకూడదనే నియమం పాటిస్తున్నాడు. కాని స్వామీజీని చూడడానికి ఆ నియమాన్ని ఉల్లంఘించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నట్లు తెలిపి స్వామీజీని ఎప్పుడు దర్శించుకోవచ్చునని కబురు పంపారు. ఇది వినగానే స్వామీజీ, తమను కలుసుకోవడానికి ఆయన నియమ ఉల్లంఘన చేయనక్కర్లేదనీ, స్వయంగా తామే ఆయన వద్దకు వస్తామనీ తెలియజేశారు. ఆ ప్రకారమే ఒకరోజు వెళ్లి ఆయనను కలుసుకొన్నారు. స్వామీజీని చూడగానే ఉదయ ప్రతాప్ సింగ్ చేతులు జోడించి, "మీరు బుద్ధుని, శంకరుని లాంటి మహాత్ములు" అంటూ ప్రణమిల్లాడు. తరువాత, "కాశీలో ఒక సేవాసంస్థను ప్రారంభించండి. అందుకైన యావత్తు ఖర్చునూ నేను భరిస్తాను" అంటూ వేడుకొన్నాడు. అందుకు స్వామీజీ, "నేను ఇప్పుడు బేలూర్ మఠానికి తిరిగిపోతున్నాను. నా ఆరోగ్యం కుదుటపడగానే ఈ విషయం గురించి యోచిస్తాను" అంటూ సెలవు పుచ్చుకొన్నారు. మర్నాడు ఉదయ ప్రతాప్ సింగ్ అధికారి ఒకరు స్వామీజీ వద్దకు వచ్చి ఆయన తరఫున రూ. 500/- చెక్కు అందించాడు. స్వామీజీ వెంటనే దానిని

శివానంద చేతికిచ్చి, "వేదాంత భావనల ప్రచార నిమిత్తం ఈ పైకాన్ని వినియోగించి ఇక్కడ మఠం ప్రారంభించండి" అన్నారు.

కలకత్తాలోని సుసంపన్నులలో ఒకరైన కాళీకృష్ణ టాగూర్ ఒకసారి నిరంజనానందతో, "దిక్కులేని వారి కోసం శరణాలయం ఒకటి కాశీలో స్థాపించే పక్షంలో దానికయ్యే మొత్తం ఖర్చును నేను భరిస్తాను" అన్నారు. అది విన్న స్వామీజీ, "దిక్కులేని వారి శరణాలయం కోసం కాళీకృష్ణ టాగూర్ సహాయం చేసే పక్షంలో అది సహస్ర శివాలయాలు నిర్మించడానికి సమానం" అని వ్రాశారు.

శ్రీరామకృష్ణుల భావనలతోను, స్వామీజీ సేవ-ధర్మ భావనతో ఆకర్షితులైన కొందరు యువకులు కాశీలో 'పేదల నివారణ సంఘం' పేరిట ఒక సంఘాన్ని 1900 జూన్ నెల నుంచి నిర్వహిస్తూ వచ్చారు. ఇప్పుడు స్వామీజీని దర్శించడంతో వారి ఆనందం అవధులు దాటింది. వారి సేవాకార్యం చూసి స్వామీజీ కూడా అమితానందం పొందారు. స్వామీజీ సేవ-ధర్మ భావనను స్వీకరించడానికి హైందవ సమాజంలో అనేకులు సిద్ధంగా లేరు. జ్ఞానమూ, భక్తీ మాత్రమే భగవన్మార్గాలు. అవి మాత్రమే మనిషిని భగవంతుని వద్దకు తీసుకొని వెళతాయనే భావనే నాడు ప్రాబల్యం వహించింది. కాని సేవ-ధర్మంతో కూడా అంటే మనుషులకు తక్కిన ప్రాణులకు సేవ చేయడం వలన కూడా భగవంతుని పొందవచ్చుననే భావనను ఆయన బోధించినప్పుడు దానిని కొందరు ప్రతిఘటించారు కూడా. పారంపర్య సన్న్యాసులు సేవ-ధర్మ భావనను దోషంగానే పరిగణించారు. కాని క్రమక్రమంగా పరిస్థితి మారింది. సేవ-ధర్మ భావన స్వీకరింపబడింది. అధిక సంఖ్యాకుల మార్గం అదేనని గ్రహించి ఆ మార్గంలో అనేకులు వెళ్లనారంభించారు.

సేవాశ్రమం

సేవ-ధర్మ భావనను అనేకులు ప్రతిఘటించిన కాలఘట్టంలో వంగ సమాజం కూడా ఇందుకు మినహాయింపు కాలేదు. వంగ యువకులలో అమిత నమ్మకం ఉంచుకొన్న స్వామీజీ, వారు సేవ-ధర్మాన్ని స్వీకరించడానికి, ఆశించినంత మేరకు ముందుకు రాకపోవడంతో విచారించారు. ఆ సమయంలో కాశీలో కొందరు యువకులు తమ భావనలను స్వీకరించి తదనుగుణంగా కార్యాచరణలో పాల్గొనడం ఆయనకు పరమానందం కలిగించింది. ఆ పరమానందంలో ఒక రోజు స్వామీజీ కరుణామయులయ్యారు; "గృహస్థులు, బ్రహ్మచారులంటూ ఎవరైతే ఈ పనిలో పాల్గొన్నారో వారినందరినీ నా వద్దకు తోడ్కొని రండి. అందరికీ నేను దీక్ష ఇస్తాను" అన్నారు. అక్కడున్న పనివారికి కూడా నాడు

ఆయన దీక్ష ప్రసాదించారు. ఆ రోజు స్వామీజీ వారితో సేవ-ధర్మం గురించి వివరించారు:

"గతిలేని వారిని భగవంతునిగా గాంచి, వారిలో నెలకొని ఉన్న భగవంతునికి సేవలందించడం మనిషి జీవితపు చరమ లక్ష్యం. వారికి 'నివారణం' (ఆ యువకులు స్థాపించిన సంఘం పేరు 'పేదల నివారణ సంఘం') కల్పించడానికి మనం ఎవరం? సేవ కన్నా మేలైనది ఏదీ వారికి చేయలేం. సమస్త అహంకారాన్నీ వదలిపెట్టి, అన్ని కోర్కెలనూ త్యజించి, సత్యపథంలో, ప్రేమ పథంలో వెళ్లండి. మనిషిని దైవంగా భావించి సేవలందించండి. మీ అనుష్ఠానంలో కరుణకు ముఖ్యస్థానం ఇవ్వండి. కాని ఒక విషయం. ఒక వ్యక్తి మరో వ్యక్తి పట్ల కరుణ చూపించగలడని గర్వించడం తగదు. సమస్త ప్రాణికోటికీ ప్రాణంగా విరాజిల్లే భగవంతుడు ఒక్కడే కారుణ్యం చూపడానికి సమర్థుడు. కారుణ్యమంటే ఉన్నత స్థితి నుంచి నిమ్నస్థితికి పోవడం. ఒక వ్యక్తి మరో వ్యక్తిని ఎలా నిమ్నస్థితిలోని వ్యక్తిగా, తనకన్నా తక్కువగా పరిగణించగలడు! అది అహంకారం కాదా! కారుణ్యం కాదు సేవ, భగవత్స్వరూపుడైన మనిషికి సేవ అన్నది మీకు మార్గదర్శక భావనగా ఉండాలి. పని చేయడమే మతం, మతమే పనిచేయడం. పని ఒక వ్యక్తిని భగవంతుని వద్దకు తీసుకొనిపోతుంది. భగవంతుడు తప్ప ఎవరూ ఎవరికీ నివారణ అందించలేడు. నా బిడ్డల్లారా! మీ సంస్థ పేరును 'సేవాగృహం'గా మార్చుకోండి.[1] పేదల కోసం మీరు వసూలు చేసే ప్రతి పైసాను మీ ప్రాణంగా భావించండి. సర్వసంగ పరిత్యాగం చేసినవారు మాత్రమే ఇంతటి అత్యుత్తమ కార్యాలను సవ్యంగాను, నిరంతరంగాను నిర్వర్తించగలరు."

స్వామీజీ జీవిత కాలంలోనే హరిద్వార్‌లో, కాశీలో ఆయన సేవ-ధర్మ భావనలు స్వీకరింపబడి, విజయవంతంగా కార్యాచరణలో ప్రతిఫలించాయి. ఇది స్వామీజీకి అమిత సంతృప్తి కలిగించింది.

పండిత శివానంద భట్టాచార్య అనే వ్యక్తి స్వామీజీ గురించి విని కాశీలో ఆయనను పలుమార్లు కలుసుకొన్నాడు. ఆతడు సేవాగృహ పనులలోనూ పాల్గొన్నాడు. ఆతడు స్వామీజీ గురించి సంస్కృతంలో ఒక కవిత రచించాడు. కాని స్వామీజీని కలుసుకోబోతున్నప్పుడల్లా ఉద్వేగపు వెల్లువలో దానిని మరిచిపోయి వెళ్లేవాడు. చివరికి ఒక రోజు స్వామీజీ ఉదయ ప్రతాప్ సింగ్‌ను కలుసుకోవడానికి

---

1. ఈ గృహం, కాలాంతరంలో శివానంద మొదలైన సన్న్యాసుల పనులన్నింటితో కలిపి కాశీలో నేటి 'శ్రీరామకృష్ణ సేవాశ్రమం' - 'శ్రీరామకృష్ణ అద్వైత ఆశ్రమం'గా వికసించింది.

వెళుతున్నప్పుడు దారిలో రెండు బండ్లూ కలుసుకొన్నాయి. ఆ అవకాశాన్ని జారవిడుచుకోని పండితుడు అక్కడే ఆ కవితను సంకోచిస్తూ స్వామీజీకి ఇచ్చాడు.

'అనంత సాగరం' ఆయన

దానిని చదివి స్వామీజీ వినమ్రంగా, "పండితోత్తమా! ఏం పని చేశారు! నేనొక సామాన్యుణ్ణి. ఇంతటి ప్రశంసావాక్యాలు నాకు తగవు. నేను ఏమీ చేయలేదు. జరిగినదంతా భగవంతుని సంకల్పం మేరకే జరిగింది. ఆయన తమ సంకల్ప మాత్రానే సామాన్యునితో కూడా అరుదైన ఘనకార్యాలు చేయిస్తాడు" అన్నారు.

ఆ తరువాత సేవాగృహ యువకులు ఆ పండితుణ్ణి, "పండితోత్తమా! స్వామీజీ గురించి మీరు ఏమనుకొంటున్నారు?" అని అడిగారు. అందుకు ఆయన ఇలా అన్నాడు:

"స్వామి వివేకానంద ఒక నిజమైన యోగిపుంగవుడు. అందుకే నేను నిత్యం ఆయన దర్శనార్థం వెళుతున్నాను. ఆయన ప్రసంగాలూ, ఉపదేశాలూ గొప్పగా చెప్పుకోబడుతున్నాయి. వాటి కారణంగానే ప్రజలు ఆయనను ఇంతగా కీర్తిస్తున్నారు. కాని నాకు సంబంధించినంత వరకు అవి ద్వితీయమైనవి. ఇతరులకు ఆధ్యాత్మిక ఉన్నతిని కలిగించే, ఆత్మ పురోగతి కలిగించే ఆయన శక్తి ఉందే, దాని ముందు ఇవన్నీ దిగదుడుపే. ఆయనలో దివ్యశక్తి తాండవిస్తోంది. దానిలోని కించిత్తు మాత్రమే అభివ్యక్తమవుతున్నది. ఆయన మహత్త్వాన్నీ, శక్తినీ అంచనా వేయడం అసాధ్యం. అనంతమైన సాగరంగా ఆయన నాకు కనిపిస్తున్నారు."

కాశీకి వెళ్లినప్పుడు కాస్త మెరుగుపడిన స్వామీజీ ఆరోగ్యం కొద్ది రోజుల్లోనే మళ్లీ యథాప్రకారం క్షీణించసాగింది. ఒకాకుర స్వామీజీతోనే బస చేశాడు. ఎలాగైనా స్వామీజీని జపాన్‌కు తోడ్కొని వెళ్లవచ్చుననుకొన్నాడు అతడు. శ్రీకృష్ణుణ్ణి

తిరిగి బేలూరు మఠానికి

బృందావనం నుంచి మథురకు తోడ్కొని వెళ్లడానికి అక్రూరుడు వచ్చి నిరీక్షించినట్లు, ఒకాకుర వేచివుండడంతో ఆతణ్ణి సన్న్యాసులు 'అక్రూర మామా' అని పేర్కొనసాగారు. ఫిబ్రవరి ప్రారంభంలో నిరంజనానందతో ఉత్తర భారతదేశంలోని తక్కిన ప్రదేశాలు సందర్శించడం కోసం ఒకాకుర వెళ్లాడు.

స్వామీజీ 1902 మార్చ్ 8వ తేదీన బేలూర్ మఠానికి తిరిగి వచ్చారు.

58 గగన చంద్రుడు

గగన చంద్రుని ప్రతిబింబంతో చేపలు ఆనందంగా ఆడుకొంటాయి. ఉదయమవుతుంది. చంద్రుడు అస్తమిస్తాడు, ప్రతిబింబం కానరాదు. అప్పుడే, "చంద్రుడు అందుకోలేని దూరంలో ఉన్నాడు. ఆతడి ప్రతిబింబంతోనే మనం ఆనందించా" మని చేపలు గ్రహిస్తాయి. స్వామీజీ విషయంలో మేం కూడా ఇలాగే అనుకొన్నాం.

— **స్వామి తురీయానంద**

'నాకు ఆశాభంగం కలిగించరు!'

ఒక రోజు బేలూర్ మఠంలో స్వామీజీ అలవాటు ప్రకారం మామిడి చెట్టు క్రింద కూర్చుని ఉన్నారు. ఆయన ముందు శారదానంద నిలబడి ఉన్నారు. ఏదో కారణంగా స్వామీజీ ఆయనను చీవాట్లు పెడుతున్నారు. శారదానంద మూర్తీభవించిన శాంతం. ఎవరి కోపానికీ ఆయన స్పందించరు. అందునా స్వామీజీ హృదయ ప్రేమ ఆయనకు బాగా తెలుసు. కనుక అంతా వింటూ ప్రశాంతంగా నిలబడి ఉన్నారు. అప్పుడు కలకత్తా నుంచి శ్రీరామకృష్ణుల భక్తుడొకరు వచ్చారు. ఆయనను చూడగానే స్వామీజీ ముఖవైఖరి మారింది – కోపం జాడ మాత్రంగా కూడా లేదు. వచ్చిన భక్తునితో కాసేపు ముచ్చటించారు. మధ్యలో హాస్యోక్తులూ, పరిహాసమూ చోటుచేసుకొన్నాయి. దాన్లో శారదానంద కూడా పాల్గొన్నారు. ముగ్గురూ నవ్వు కొంటూ మాట్లాడుకోవడంలో కొంతసేపు గడిచింది. పిదప ఆ భక్తుడు సెలవు పుచ్చుకొన్నాడు. ఆతడు వెళ్లిపోగానే స్వామీజీ ముఖవైఖరి మళ్లీ మారిపోయింది. అంతకుముందు ఆపిన దగ్గర నుంచి మళ్లీ చీవాట్లు పెట్టసాగారు. శారదానంద ఇంతకు ముందున్నట్లే ప్రశాంతంగా నిలబడే ఉన్నారు!

సామాన్యంగా స్వామీజీ తమ శిష్యులను చీవాట్లు పెట్టరు! కోపం, నిందించడం, చీవాట్లు – అన్నీ సోదర సన్న్యాసులకు మాత్రమే! తమ కాఠిన్యాన్ని వారు మాత్రమే భరించగలరనేవారు ఆయన. అదే సమయంలో, "బహుశా నా

శిష్యులు నాకు ఆశాభంగం కలిగించవచ్చు; కాని నా సోదర సన్న్యాసులు ఎన్నటికీ ఆశాభంగం కలిగించరు" అనేవారాయన! అంతటి ప్రగాఢ నమ్మకం వారి పట్ల ఆయనకు ఉంది. ఒకటి రెండు సంఘటనలు చూద్దాం.

ఒకసారి బేలూర్ మఠ ప్రాంగణంలో గంగకు గట్టు నిర్మించే పని జరిగింది. ఇంజనీరైన విజ్ఞానానంద అంచనా ఒకటి తయారు చేశారు. దాని ప్రకారం ఆ

బ్రహ్మానంద అనుభవం

పనికి పెద్దగా ఖర్చు ఉండదని స్వామీజీతో బ్రహ్మానంద చెప్పినప్పుడు, వెంటనే పని ప్రారంభించమన్నారు స్వామీజీ. కాని పోగాపోగా అంచనా దాటి ఖర్చు కాసాగింది. ఒక రోజు ఖర్చు లెక్కను పరికించిన స్వామీజీ కోపంతో కేకలుపెట్టసాగారు. స్వామీజీ కోపమూ, చీవాట్లూ బ్రహ్మానందకు క్రొత్త ఏమీ కాదు. కాని నాటి స్వామీజీ కోపం తారస్థాయిని చేరింది. అయినప్పటికీ బ్రహ్మానంద బయటకు ఏదీ వ్యక్తం చేయకుండా మౌనంగా అక్కణ్ణుంచి వెళ్ళిపోయారు.

బ్రహ్మానంద వెళ్ళిపోయాక స్వామీజీ మామూలు స్థితికి వచ్చారు. తాము అవధులు దాటి కోపగించుకొన్నానని గ్రహించిన ఆయన వెంటనే విజ్ఞానానందను రావించి, "పో, వెళ్ళి రాజా ఏంచేస్తున్నాడో చూసి రా" అన్నారు. విజ్ఞానానంద వెళ్ళినప్పుడు బ్రహ్మానంద గది కిటికీ, తలుపులు అన్నీ మూసివున్నాయి. ఆ విషయం స్వామీజీతో ఆయన చెప్పారు. ఇక చీవాట్లు తినడం విజ్ఞానానంద వంతు అయింది. "రాజా ఏం చేస్తున్నాడనేగా చూసి రమ్మన్నాను! నువ్వు వచ్చి ఆతడి గది కిటికీలు, తలుపులు మూసివున్నాయని చెబుతున్నావు. నువ్వు వడగట్టిన మూర్ఖుడివి. పరుగెత్తు, ఆతడు ఏం చేస్తున్నాడో వెళ్ళి చూసి రా" అంటూ ఆయన మీద స్వామీజీ విరుచుకుపడ్డారు. విజ్ఞానానంద పరుగుపెట్టాడు.

బ్రహ్మానంద గదికి వెళ్ళిన విజ్ఞానానంద తలుపు తెరచి చూసినప్పుడు ఆయన బోర్లాపడుకొని వెక్కివెక్కి ఏడుస్తున్నారు. ఆయన శరీరం క్రిందికీ పైకీ కంపిస్తున్నది. ఈ సంగతి స్వామీజీకి తెలియజేశారు విజ్ఞానానంద.

స్వామీజీ ఉద్వేగాలను అణచుకోలేకపోయారు. ఏడుస్తూ బ్రహ్మానంద గదికి పరుగుదీశారు. ఆయనను మంచం మీద నుంచి లాగి అక్కున చేర్చుకొని, "రాజా! ఓ రాజా! నన్ను క్షమించు. నేను నిన్ను తిట్టి ఎంత తప్పుచేశాను!" అంటూ వెక్కివెక్కి ఏడ్వసాగారు. ఇప్పుడు స్వామీజీని బ్రహ్మానంద సాంత్వన పరచవలసి వచ్చింది. ఆయన స్వామీజీ కన్నీటిని తుడిచి, "ఫరవాలేదు. మీరు నన్ను ప్రేమిస్తున్నారు, కనుక కోపగించుకొంటున్నారు. దాన్లో తప్పేమీ లేదు" అన్నారు.

మరొక రోజు ఇదేవిధంగా బ్రహ్మానందను స్వామీజీ బాగా చీవాట్లు పెట్టారు. యథాప్రకారం బ్రహ్మానంద ఓపిగ్గా అంతా భరించారు. అంతేకాక అప్పుడు స్వామీజీ ఆరోగ్యం కాస్త కూడా బాగాలేదు. ఈ సమయంలో ఆయనను మరింత ఆగ్రహానికి గురిచేయరాదనే ఉద్దేశంతో బ్రహ్మానంద మారుమాట్లాడలేదు. ఆ రోజు సాయంత్రం ఏదో పని కారణంగా కలకత్తా వెళ్లిన బ్రహ్మానంద, బలరాం బోస్ ఇంట్లో ఒకటి రెండు రోజులు బస చేయవలసి వచ్చింది. తన మీద కోపగించుకొని ఆయన వెళ్లిపోయాడనుకొన్న స్వామీజీ మనశ్శాంతి కోల్పోయారు. ఒక రోజు వేచివుండి ఆయన రాకపోవడంతో బోలెడన్ని మధుర భక్ష్యాలు పుచ్చుకొని తిన్నగా బలరాం ఇంటికి వెళ్లారు. అక్కడ బ్రహ్మానందను చూడగానే, "రాజా! ఈ మధుర భక్ష్యాలను నీ కోసమే తెచ్చాను" అంటూ ఆనందంగా ఆయనతో మాట్లాడారు.

ఒకరోజు స్వామీజీ వేదాంత తరగతి నిర్వహిస్తున్నారు. సాయంత్రం హారతి వేళ సమీపించింది. పూజారియైన ప్రేమానంద అక్కడకు వచ్చి, హారతిలో తనకు తోడ్పడడానికి ఒకరిద్దరు బ్రహ్మచారులను పిలిచారు. తరగతి గదిలోకి వచ్చి ఆయన అంతరాయం కలిగించడం స్వామీజీకి కోపం తెప్పించింది. "శ్రీరామకృష్ణుల చిత్రపటాన్ని ఉంచి దాని ముందు జ్యోతిని చూపించడమే నీ పని! ఇక్కడ జరుగుతున్నది, అంటే వేదాంత అధ్యయనం, నీ పని కాదు - ఇదే నీ ఉద్దేశమా? మీరందరూ సంకుచిత మనస్కులు" అంటూ ప్రారంభించి అలవాటు ప్రకారం చడామడా తిట్టసాగారు. తరగతి సగంలో ఆగిపోయింది. ప్రేమానంద ఒక్క పరుగులో ఆలయానికి వెళ్లి హారతి ముగించారు. ఆ తరువాత ప్రేమానంద ఎక్కడా కనిపించలేదు.

ప్రేమానంద అనుభవం

స్వామీజీ ఆందోళన చెందారు, ఒక్కొక్కరిని ఒక్కో వైపు పంపి వెతకమన్నారు. ఎక్కడా ఆయన జాడ లేదు! బహుశా గంగలో దూకి ఆత్మహత్య చేసుకొన్నాడేమో ననే సందేహం స్వామీజీకి కలుగకపోలేదు. చివరికి ప్రేమానంద మేడ మీద ఒక మూల ఒంటరిగా కూర్చుని ఉండడం కంటబడింది. స్వామీజీ ఒక్క పరుగులో అక్కడకు వెళ్లారు. ప్రక్కన కూర్చుని చాలాసేపు ప్రసన్నంగా మాట్లాడి, ఆయనను సాంత్వనపరిచి తీసుకువచ్చారు.

విజ్ఞానానంద విధానం కాస్త విభిన్నమైనది. అప్పుడప్పుడు ఆయనకూ చీవాట్లు తప్పేవి కావు. కాని ఆయన సమర్థుడు! స్వామీజీ మనఃస్థితిని అర్థం చేసుకొని అప్రమత్తంగా ఉండేవారు. స్వామీజీకి కోపం వచ్చే సూచనలు కనిపిస్తే ఆ పరిధిలోనే విజ్ఞానానంద కనిపించరు! స్వామీజీ మనిషిని పంపి ఆయనను తోడ్కొని

రమ్మంటే, "ఓ, అత్యవసరమైన పని ఉంది, నేను కలకత్తా పోతున్నాను. వచ్చాక చూస్తాను" అంటూ అక్కణ్ణుంచి జారుకొనేవాడు! "స్వామీజీ మఠంలో ఉన్నారంటే ద్వారం వద్దే తెలిసిపోతుంది. అన్ని చోట్లా అంతటి ప్రశాంతత నెలకొని ఉంటుంది" అనేవారు విజ్ఞానానంద.

విజ్ఞానానంద యుక్తి

తమ కోపమూ, చీవాట్లూ సోదర సన్న్యాసులకు ఏ మేరకు బాధ కలిగిస్తున్నాయో స్వామీజీకి తెలియకపోలేదు. వారిని చీవాట్లు పెట్టి, అంతకన్నా పలురెట్లు మానసిక వ్యథను తాము కూడా అనుభవించేవారు ఆయన. తమకు రోజులు దగ్గర పడడం, అనేక పనులు అనుకొన్నంత వేగంగా జరగకపోవడం స్వామీజీ మనస్సును క్షోభింపజేశాయి. కనుక చిన్న విషయాలలో పొరపాట్లు కనిపించినప్పుడు ఆయన కోపంతో విరుచుకుపడేవారు. "పని చేస్తే చూడాలని ఉంది. నేను మరణించే లోగా నా యావజ్జీవ కష్టసాధ్యమైన దానిని నిరంతరాయంగా కొనసాగే స్థితిలో ఉన్నట్లు చూడగోరుతున్నాను"[1] అంటూ తమ కోప కారణాన్ని వారికి స్వామీజీ వ్యక్తం చేశారు. "అన్ని దీవెనలూ నిన్ను వెన్నంటు గాక! నా కాఠిన్యాన్ని గురించి పట్టించుకోకు. మాట లెలావున్నా నా మనస్సు నీకు తెలుసు"[2] అంటూ తమ పరిస్థితిని ఆయన స్పష్టం చేశారు.

స్వామీజీ హృదయం

స్వామీజీకీ సోదర సన్న్యాసులకూ మధ్యనున్న సంబంధం అనుపమానమైనది! వారందరూ స్వామీజీని గురువుగానే పరిగణించారు. ఆయన దివ్యత్వమూ, పావనతా సదా వారి మనస్సులలో ప్రగాఢ ఉద్వేగాలను కలిగించాయనడం నిర్వివాదాంశం. ఆయన పావన హస్తాలు తాకిన వస్తువులను వారు పవిత్ర చిహ్నాంగా ఎంచి, ఆరాధించే మేరకు ఆయనను సోదర సన్న్యాసులు పూజనీయునిగా పరిగణించారు. బ్రహ్మానంద జీవితంలో జరిగిన ఒక సంఘటన పరికిద్దాం.

ఒక రోజు స్వామీజీ కలకత్తా వెళ్లారు. నాటి రాత్రి ఆయన బస బలరాం ఇంట్లో ఏర్పాటు చేశారు. ఆయనతో బ్రహ్మానంద కూడా ఉన్నారు. ఇద్దరూ గుర్రబ్బండిలో వెళుతున్నారు. స్వామీజీ తమ చొక్కా జేబులో ఒక బంగారు గడియారం వ్రేలాడదీసుకొన్నారు. స్వామీజీకి ఒక ఆప్తుడు కానుకగా ఇచ్చిన గడియారం ఇది. స్వామీజీ బండి ఎక్కినప్పుడు,

పవిత్ర గడియారం

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 256.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 278.

గుర్రబ్బండి వ్యక్తి ఆ బంగారు గడియారాన్ని గమనించాడు. ఆ గడియారం విలువైనదే కాక, చాలా అందమైనది కూడా! ఆ బండివాడికి దాని మీద కోర్కె కలిగింది. కనుక అతడు బండి నడుపుతూ తరచూ వెనుకకు తిరిగి ఆ బంగారు గడియారాన్ని మక్కువతో చూడసాగాడు.

బ్రహ్మానందతో స్వామీజీ ఏదో ముఖ్యమైన విషయం చర్చిస్తున్నారు. అయినప్పటికీ బండివాడి అభిలాష ఆయన గ్రహించకపోలేదు. వెంటనే తమ మాటలు ఆపి, బండివాణ్ణి పిలిచి, "ఏమయ్యా, ఈ గడియారం నీకు కావాలా?" అని ప్రేమగా అడిగారు.

బండివాడు దిగ్భ్రమచెందాడు! తన సమ్మతిని ఎలా చెప్పాలోనని అతడు యోచించే లోపుగానే స్వామీజీ, "ఇదిగో పుచ్చుకో!" అంటూ గడియారాన్ని అతడి చేతిలో పెట్టారు. తరువాత ఏమీ జరగనట్లు సావధానంగా బ్రహ్మానందతో మాటల్లో పడ్డారు.

బ్రహ్మానంద జరిగినదంతా ప్రశాంతంగా చూస్తూనే ఉన్నారు. 'ఇంత విలువైన వస్తువును ఆ సామాన్యమైన బండివాడికి ఇవ్వడమా? దాని నిజమైన విలువ అతడు గ్రహించగలడా? ఎవరికైనా ఈ గడియారాన్ని బండివాడు విక్రయించకపోడు. అది జరగకూడదు. స్వామీజీ చేతులు తాకిన గడియారం చేతులు మారకూడదు' అనుకొన్నారు. బ్రహ్మానంద విచారపడింది అది విలువైన వస్తువని కాదు; స్వామీజీ చేతులు తాకిన గడియారం అది. కనుక అది ఇప్పుడు పవిత్రమయింది!

కాని తమ మనస్సులో తలెత్తిన ఆలోచనలు స్వామీజీకి చెప్పలేదు. ఆయన గడియారాన్ని బండివాడికి ఇచ్చినప్పుడు కూడా అభ్యంతరం చెప్పలేదు.

వారు దిగవలసిన చోటు రాగానే స్వామీజీ బండి దిగారు. బ్రహ్మానంద వెంటనే దిగకుండా స్వామీజీతో, "మీరు లోపలికి వెళ్లండి, నేను వెనుకనే వస్తాను" అన్నారు. స్వామీజీ లోపలికి వెళ్లారు. తరువాత బ్రహ్మానంద బండివాడితో, "ఇలా చూడవయ్యా! ఆ స్వామీజీ నీకు ఇచ్చిన గడియారం విలువకు తగ్గ డబ్బు చెల్లిస్తాను. దానిని నాకు ఇచ్చివేయి" అన్నారు. బండివాడు క్షణం కూడా యోచించకుండా డబ్బు పుచ్చుకొని గడియారం ఇచ్చేశాడు.

ఈ విధంగా సోదర సన్న్యాసులు స్వామీజీని కొనియాడారు. వారిలో కొందరు స్వామీజీని గురించి చేసిన వ్యాఖ్యానాలను, కొన్ని సంఘటనల్లో చూద్దాం.

❋ స్వామి బ్రహ్మానంద (రాఖాల్) ❋

పాశ్చాత్య దేశాల దృష్టిలో భారతదేశాన్ని ఆయన ఏ మేరకు పెంపొందించారో కాలమే నిర్ణయిస్తుంది. మన దేశాన్నీ, ప్రజలనూ ప్రగతి పథంలో తీసుకుపోవా లంటే మనం ఆయన మహోన్నత జీవితాన్ని ప్రాతిపదికగా గైకొని సమైక్యంగా ప్రయత్నించాలి.

❋ స్వామి ప్రేమానంద (బాబూరాం) ❋

సప్తర్షి మండలంలో తపస్సు చేసుకొంటున్న ఋషులలో ఒకరైన నర నారాయణ ఋషియే స్వామీజీ. లోకహితార్థం పరమేశ్వరుడు ఆయన రూపంలో ఏతెంచాడు. అనేకుల హితం కోసమూ, సంతోషం కోసమూ ఆయన అవతరించారు. అతి తక్కువ కాలంలో ఆయన లోకంలో ఎంత గొప్ప ఉద్వేగ తరంగాలను ఉద్భవింపజేశారు! ఆయన బోధించినదంతా ముమ్మాటికీ సత్యమేనని కాలక్రమంలో తెలియవస్తుంది. ఆయన బీజాలు నాటారు. అవి మొలకెత్తి పెరిగి మహావృక్షాలుగా పరిణమించడం తథ్యం. ఆ మహావృక్షాల నీడన లోకం సాంత్వన పొందుతుంది. ఆయన మాకు ఎంత పరమానందాన్ని కలిగించారో కదా! ఆయనను తలిస్తేనే చాలు మాకు రోమాంచితమవుతుంది, పారవశ్య అనుభూతి కలుగుతుంది. శివావతారులైన స్వామీజీకి జై!

❋ స్వామి శివానంద (తారక్) ❋

ఈ యుగ సందేశాన్ని సర్వత్రా వ్యాపింపజేసే కార్యాన్ని శ్రీరామకృష్ణులు స్వామీజీకి అప్పగించారు. ఆ శక్తితో పరిపుష్టిని సంతరించుకొన్న స్వామీజీ లోకహితం కోసం పాటుపడ్డారు. ఆయన భావనలు అనేక మార్గాలలో, అనేకుల ముఖతః కార్యరూపం దాల్చాయి. పర్యవసానంగా అన్ని దేశాలలో బహుముఖ ప్రగతి కలుగుతుంది.

❋ స్వామి తురీయానంద (హరి) ❋

శ్రీకృష్ణ నిర్యాణ వార్త ఉద్ధవుడు విదురునికి తెలిపి తన విచారాన్ని వ్యక్తం చేశాడు: "ఏం వింత! ఆయన యదుకులంలో జన్మించారు. కాని యదువంశంలో ఎవరూ ఆయనను అవగాహన చేసుకోలేదు. రేయింబవళ్లు వారు శ్రీకృష్ణునితోనే సహజీవనం చేశారు, ఆడుకొన్నారు, తిన్నారు. కాని ఆ కృష్ణుడే లోకాన్ని సృజించి, పరిరక్షించి లీలలు జరిపే సాక్షాత్తూ భగవంతుడని వారు గ్రహించలేకపోయారు." యదుకులం మాత్రమేనా, యావత్తు లోకం తంతు ఇదే! అవతార పురుషులను

ఎవరూ గుర్తించలేరు. ఉద్ధవుడు సరిగ్గానే చెప్పాడు. మేమూ స్వామీజీతో సహజీవనం చేశాం, తిన్నాం, నిద్రించాం, ఆడుకొన్నాం, కథలు ఆలకించాం, అధ్యయనం చేశాం. ఇలా ఒక్కరోజు కాదు, రెండు రోజులు కాదు; ఏళ్ల పర్యంతం జీవించాం. కాని స్వామీజీని మేం అవగాహన చేసుకోగలిగామా? లేదు! ఆయన నిజ నైజాన్ని కించిత్తు కూడా మేం అవగతం చేసుకోలేదు.

ఉద్ధవ వచనాలు జ్ఞాపకానికి వచ్చినప్పుడల్లా ఆయన వచనాలు ముమ్మాటికీ నిజమని అనిపిస్తుంది. స్వామీజీతో మేం ఎలా వ్యవహరించాం! కాని ఆయనను అవగాహన చేసుకోలేకపోయాం. ఆయన కూడా మాలాంటి వ్యక్తే, కాని మా కన్నా ఉన్నతుడు, ప్రతిభాశాలి - ఇంతవరకే అర్థం చేసుకొన్నాం. ఇన్ని పరిమాణాలతో ఒక వ్యక్తి ఇంతదాకా జన్మించి ఉంటారని నేను భావించను.

* * *

స్వామీజీ నిజంగానే ఇతరులకు సహాయం చేయగలిగారు. ఆయనలో గోప్యత కించిత్తు కూడా లేదు. తమ వద్దగలదంతా ఆయన ఇతరులకు తెరచి చూపించారు! మన సమస్యే అది కదా! ఎక్కడ ప్రక్క వ్యక్తి మనకన్నా గొప్పవాడై పోతాడేమోననే భయం మనలో నిండి ఉంది. కాని ఆయన ఆ భయం సమీపించ లేని అగ్రంలో ఉన్నారు. ఆయనలో ద్వేషం లేదు. "ఎవరు ఏ చోట ఉన్నారో ఆతడికి ఆ చోట సహాయం అందించు. ఎవరికి ఏది కొరతో ఆతడికి అది ఇవ్వు. సాధ్యం కాదా? అందు కోసం ఆతడి కాళ్లను క్రిందికి లాగి నీ స్థితికి ఈడ్చుకు రావడానికి ప్రయత్నించకు" అనేవారు ఆయన.

* * *

యావత్తు ప్రపంచాన్నీ పర్యటించి వచ్చాక స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "ప్రజాస్వామ్యం అన్నది తలా తోకా లేని ఒక వ్యవస్థ. నిజానికి నలుగురైదుగురు మాత్రమే దేశాన్ని పరిపాలిస్తున్నారు. దేశానికి మార్గదర్శకత్వం వహించగల వ్యక్తులను రూపొందించలేనప్పుడు దేశం పతనం చెందుతుంది. మన దేశం ఆధ్యాత్మికమైనది. యుగాల పర్యంతం అది మహాత్ములను రూపొందిస్తున్నది. మహాత్ములు రూపొందని కాలఘట్టం మన చరిత్రలో లేదు. ఒక వ్యక్తి రూపొందు తున్నాడు; అతడు శతాబ్దాలుగా ఎందరికో మార్గదర్శకత్వం వహిస్తాడు. చూడు! నానక్, కబీర్, తులసీదాసు! ఎన్నెన్నో సంవత్సరాలుగా వారు ఈ దేశానికి మార్గదర్శకత్వం వహిస్తున్నారు!"

* * *

“హరీ! ఇప్పుడు నేనొక కొత్తమార్గం ఆవిష్కరించాను. ధ్యానం, జపం, ఆత్మవిచారణ లాంటి వాటి ద్వారా మాత్రమే ముక్తి లభిస్తుందని ఇంతదాకా జనం విశ్వసించారు. ఇప్పుడు స్త్రీలూ పురుషులూ భగవత్కార్యం నిర్వర్తించి జీవన్ముక్తు లవుతారు” అంటూ స్వామీజీ ఒకసారి నాతో చెప్పారు. ఆయన వచనాలు అక్షరసత్యాలు, దాన్లో నాకు ఎలాంటి సందేహమూ లేదు.

* * *

“ముందు నన్ను అర్థం చేసుకోండి. ఆ తరువాత ఆయనను (శ్రీరామ కృష్ణులను) అర్థం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించండి” అనేవారు ఆయన. స్వామీజీ ఎవరో, ఏమిటో నాకు తెలియదు; కాని ఆయన పరిపూర్ణులు. పరిపూర్ణుణ్ణి మొదట అర్థం చేసుకోకుండా భగవంతుణ్ణి ఎలా అర్థం చేసుకోగలం? అందుకే స్వామీజీ అలా చెప్పారు.

* * *

స్వామీజీ హాస్యచతురత అద్వితీయం. ఒక రోజు నేను ఒక కత్తితో పనిచేస్తు న్నప్పుడు దాని పిడి విరిగిపోయింది. విచారంగా నేను కూర్చున్నాను. అప్పుడు స్వామీజీ వచ్చి, “హరీ! దాని ఆయుర్దాయం అలాగే తీరుతుంది. దానికి జలుబు, జ్వరం, సన్నిపాతం లాంటివి వాటిల్లి ఆయుర్దాయం తీరదు కదా?” అన్నారు నవ్వుతూ! నేనూ నవ్వేశాను.

* * *

“మరెవరూ ఏదీ చెప్పడానికి నేను ఏదీ వదలిపెట్టలేదు” అన్నారొకసారి స్వామీజీ. ఆయన అంతా చెప్పేశారు. ఆయన భావనల ప్రకారమే అంతా ఇప్పుడు జరుగుతున్నది.

* * *

“రాబోయే 200 ఏళ్లకు ఎవరూ ఏదీ చేయనక్కర్లేదు, ఊరకే తోక పుచ్చుకొని వెళితే చాలు, అంతటి ఉద్వేగాన్ని అందించాను” అని స్వామీజీ వచించడం కద్దు!

* * *

అన్ని రకాల వ్యక్తులతోనూ కలసిమెలసి వ్యవహరించే ప్రతిభాసంపన్నులు స్వామీజీ. పరివ్రాజక రోజుల్లో ఒకసారి ఆయనతో రైలులో వెళ్లాను. ఆ పెట్టెలో అశ్వశిక్షకులు కొందరు ఉన్నారు. స్వామీజీ వారితో మాట్లాడనారంభించారు.

చాలాసేపు వారితో సంభాషించారు. తిరిగి వచ్చాక ఆయనను, "మీరు ఏం మాట్లాడారు?" అని కుతూహలంగా అడిగాను. అందుకు ఆయన, "ఓ, వారికి అనేక విషయాలు తెలుసు. పందెపు గుర్రాలను ఎలా సంరక్షించాలి, వాటి వేగాన్ని పెంపొందించడానికి ఏమేం చేయాలి లాంటి విషయాలు తెలుసుకొన్నాను, బాగా ఉంది. నేర్చుకోవడానికి ప్రతి వ్యక్తి వద్దా ఏదో ఉండనే ఉంటుంది" అన్నారు.

* * *

ఒకరోజు సోదర సన్న్యాసుల మధ్య ఏదో కారణంగా వాదోపవాదాలు తలెత్తాయి. అది చూసి స్వామీజీ, "మీ రందరూ కేవలం అల్పబుద్ధులు. వంకాయ, పొట్లకాయ, ఆకుకూర లాంటి వాటి గురించే పోట్లాడుకుంటారు. మీతో ఎవరన్నా జీవిస్తారా?" అంటూ కోపంగా చెప్పి వెళ్లిపోయారు. చివరికి ఏం జరిగింది? "అల్పబుద్ధులు" అంటూ ఎవరిని పేర్కొన్నారో వారికే యావత్తూ వదలిపెట్టి వెళ్లారు! బేలూరు మఠానికంటూ పాలక సంఘాన్ని నియమించినప్పుడు సోదర సన్న్యాసులను మాత్రమే పాలకసంఘ సభ్యులను చేశారు. తమకంటూ ఎలాంటి పదవినీ ఆయన ఉంచుకోలేదు. తమ శిష్యులకూ ఏమీ ఇవ్వలేదు. ఎంతటి అద్భుత త్యాగం ఆయనది! సోదర సన్న్యాసుల పట్ల ఆయనకు ఎంతటి అనురాగం!

* * *

ఒకరోజు స్వామీజీ ఆగ్రహోదగ్రులై, "ఒంటరిగా ప్రయాణం చేయవలసి వచ్చింది. పాటలు పాడడం, తాళం వేయడం అంతా నేను ఒక్కణ్ణే చేయవలసి వచ్చింది. మరెవరూ ఏదీ చేయలేదు" అన్నారు. మమ్మల్ని యథాప్రకారం చీవాట్లు పెడతారు. అదేం క్రొత్త కాదు. కాని ఆ రోజు గురుదేవుల పట్ల కూడా కోపంగానే ఉన్నారు. "ఆ పిచ్చి బ్రాహ్మణుని చేతుల్లో చిక్కుకొని నా జీవితం వృథా అయిపోయింది" అన్నారు. కాసేపయ్యాక, "కాని ఒక విషయం. ఏది ఇచ్చామో దానిని తిరిగి పొందలేం. అనంత జన్మలలో ఏదో ఒక్క దానినే ఆ పిచ్చి వ్యక్తి చేతుల్లో వృథా చేసుకోవలసి వచ్చింది!" అన్నారు.

* * *

మాలో ప్రతి ఒక్కరమూ మా సొంత కాళ్ల మీద నిలబడాలి, అన్ని రంగాలలోనూ దీప్తించాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. చెప్పులు కుట్టడం నుంచి చండీ పారాయణం వరకూ సమస్తం ఆయన మాకు నేర్పించారు. ఒక వైపు వేదాంతం, ఉపనిషత్తులు, సంస్కృత నాటకం మొదలైనవి వివరించారు. మరో

వైపు వంట కూడా నేర్పించారు. మరే ఇతర మార్గాల్లో ఆయన మమ్మల్ని సిద్ధం చేశారన్నది మీకెలా చెప్పగలను!

❋ ❋ ❋

స్వామీజీ ప్రేమ అందరి మీదా ప్రసరించింది. గురుదేవులు జీవించిన కాలంలో జరిగింది ఈ సంఘటన: లాటూ మహరాజ్ (అద్భుతానంద) అప్పు డప్పుడు నిద్రపోయేవాడు. గురుదేవులకు ఇది నచ్చలేదు. ఆయనను పంపించివేద్దా మనుకొన్నారు. ఇది తెలియగానే స్వామీజీ గురుదేవుల వద్దకు వెళ్లి ప్రార్థించి అలా జరుగకుండా చూశారు. అందుకే కాలాంతరంలో లాటూ మహరాజ్, "సోదరుడంటే అది 'లొరేన్'[1] మాత్రమే" అనేవారు.

❋ ❋ ❋

స్వామీజీ ఎవరిలోనైనా కించిత్తు మంచితనం చూస్తే చాలు. దానిని ఆకాశ మంత విస్తృతించి శ్లాఘిస్తారు. ఆయన ఎంత శక్తిమంతులు! అందరి కోసం ఎంత ఉద్వేగం చెందేవారు! అందరినీ ఎంతగా అభిమానించారు! ఆయనలోని ప్రేమ లాంటిది ఎక్కడా కనిపించదు, భవిష్యత్తులో కానరాదు కూడా!

❋ స్వామి శారదానంద (శరత్) ❋

కాశీపూర్ ఉద్యాన గృహంలో శ్రీరామకృష్ణులు ఉన్నప్పుడు స్వామీజీకి అనేక ఉపదేశాలు చేసి, భక్తిమార్గం తదితర మార్గాల్లో అనేక సాధనలు అనుష్ఠింప జేశారు. ఈ విధంగా ఈ విభిన్న సాధనలు అనుష్ఠించి అనుభవాలు పొందిన తరువాత ఆయన ప్రసంగాల ద్వారా లోకానికి బోధించారు. స్వీయ తెలివి, గురుదేవుల ఉపదేశాల తోడ్పాటుతో మాత్రమే ఆయన లోకానికి బోధించలేదు. ప్రతిదానినీ స్వయంగా తనూ, తన జీవితమూ పరీక్షించిన తరువాత ఉపదేశం చేశారు.

❋ స్వామి అఖండానంద (గంగాధర్) ❋

స్వామీజీ కోపానికి అతీతులు. "అక్రోధ పరమానంద" రూపులు ఆయన. రాజపుతాణాలో ఒక క్షురకుడు నాకు క్షౌరం చేస్తూ ఇలా అన్నాడు : "మహరాజ్! మీ స్వామీజీ సాటిలేనివారు. మేం అజ్ఞానులం. ఆయన పాండిత్యం గురించి

---

1. స్వామి అద్భుతానంద (లాటూ) నిరక్షరాస్యులు. గ్రామీణ ప్రాంతం నుంచి రావడం వలన మాటలను కూడా ఆయన సరిగా ఉచ్చరించలేకపోయేవారు. 'నరేన్' అనే మాటను ఆయన 'లొరేన్' అని ఉచ్చరించారు.

మాకేం తెలుసు? కాని ఒక్క విషయం. ఆయన లాంటి కోపాన్ని నిర్జించిన వ్యక్తిని నేను చూడలేదు. ఆయనతో వాదించి గెలవడానికి పండితులు వచ్చారు, ఆయనను అవమానపరిచే ప్రశ్నలు అడిగారు. కాని ఆయనకు కోపం రాలేదు. నవ్వుతూ వారి ప్రశ్నలకు జవాబు లిచ్చారు. ఆయనను గెలవడానికి వచ్చిన వారు పరాజితులై ఆయనకు ప్రణమిల్లి తిరుగుముఖం పట్టారు."

✵ ✵ ✵

మనస్సు ఏకాగ్రతను సంతరించుకొన్నప్పుడు బాహ్యచైతన్యం నిష్క్రమిస్తుంది. స్వామీజీకి ఈ స్థితి కలగడం కద్దు. ఒకసారి రాజేంద్ర మిత్రా రచించిన బౌద్ధకాల చరిత్రను చదువుతున్నారు. కాసేపటికల్లా పుస్తకం చేతుల్లో నుంచి జారి క్రింద పడిపోయింది. ఆయన మనస్సు ఏదో తెలియని లోకంలో సంచరిస్తూన్నది. "ఇల్లు, వాకిలి, పుస్తకం, కుర్చీ, బల్ల – అన్నీ అదృశ్యమయ్యాయి, ఏమీ లేదు. ఏదో ఒక అనంత లోకంలో నా చైతన్యం లయించిపోతుంది" అంటూ ఈ స్థితిని గురించి స్వామీజీ చెప్పేవారు. శంకరుడు, బుద్ధుడు లాంటి వారికి ఈ స్థితి కలిగింది.

ఒక రోజు వేకువజాము సమయం. లేవగానే స్వామీజీని చూడాలని పించింది. తిన్నగా ఆయన గది వద్దకు వెళ్లి మెల్లగా తలుపు తట్టాను. ఆయన లేవకపోయి ఉంటే ఇబ్బంది పెట్టకూడదనుకొన్నాను. కాని ఒకసారి మెల్లగా తట్టగానే ఆయన ఒక ఆంగ్ల కవిత ద్వారా జవాబిచ్చారు.

తడుతూ తడుతూ ఉన్నది ఎవరు?
వేచివున్నా వేచివున్నా, నా ప్రియ సోదరా!
శాశ్వతంగా ఓ సోదరా నన్ను స్వీకరించు!
శాశ్వతంగా ఓ, పాపీ నన్ను విశ్వసించు!
నీ భారాన్నంతా శిలువ మీద సమర్పించు;
శాశ్వతంగా – ఓ, శాశ్వతంగా![1]

✵ ✵ ✵

1. Knocking Knocking Who is there?
Waiting, waiting, Oh brother dear!
Once for all – Oh, brother receive me!
Once for all – Oh, Sinner believe me!
Unto the Cross thy burden fall;
Once for all – Oh, once for all!

భారతదేశం పట్ల స్వామీజీకి ఎంత ప్రేమ! దాన్లో ఒక్క శాతం మాకు ఉందా? ఆయన సోదరులుగా ఉండీ మాలో ఆ ఉద్వేగం లుప్తమైనప్పుడు తక్కిన వారి గురించి ఏం వ్యాఖ్యానించగలం? దేశ కష్టాలన్నీ ఏకరవుపెట్టి ఆయన ఎంతగా కలత చెందేవారో కదా! అలా ఒక రోజు ఆయన కలత చెందినప్పుడు నేను ఆయనను, "ఎందుకు మన దేశం జాగృతి చెందలేదు?" అని అడిగాను. అందుకు ఆయన, "సోదరా! బానిసలుగా చేయబడిన జాతి, ఇలాగే ఉంటుంది" అన్నారు. ఆహా, స్వామీజీకి సాటిలేదు.

భారతదేశం పట్ల స్వామీజీకి గల ప్రేమ అనన్య సామాన్యమైనది. అది దేశభక్తి కాదు, అది 'దేశాత్మ బోధం'. సాధారణమైన వ్యక్తులకు ఉండేది 'దేహాత్మ బోధం', అంటే దేహాన్ని తానుగా భావించడం. స్వామీజీకి ఉన్నది 'దేశాత్మ బోధం', అంటే దేశాన్ని తానుగా భావించడం. దేశప్రజల సుఖదుఃఖాలు, వారి గతకాలం, భవిష్యత్తు, వర్త మానం మాత్రమే ఆయన చింతనలో చోటుచేసుకొన్నాయి. దేశాత్మ బోధంతోనే ఆయన ఉద్వేగం ఆగిపోలేదు. అది 'విశ్వాత్మ బోధం'గా విస్తృతించింది – భారతీయులకు మాత్రమే కాదు; లోకంలోని ప్రాణికోటితో మమేకమై వారి కోసం ఆయన కలత చెందారు. అందుకే లోకంలోని యావన్మందికీ ముక్తి కలుగకుండా ఆయనకు ముక్తి లేదు.

స్వామీజీ దేశభక్తి

✵ స్వామి విజ్ఞానానంద (హరిప్రసన్న) ✵

ఒకరోజు ఉదయం స్వామీజీ ఆలయం నుంచి క్రిందికి దిగి వస్తున్నారు. నా ప్రక్కకు వచ్చి వికసిత వదనంతో, "శ్రీకృష్ణుణ్ణి చూడగలుగుతున్నావా? ఇదిగో, ఇదిగో, ఇక్కడే నిలబడి ఉన్నాడు" అన్నారు. మా కళ్లకు ఎవరూ కనిపించలేదు.

✵ ✵ ✵

"ఒక రోజు స్వామీజీ తమ గదిలో ధ్యానమగ్నులై ఉన్నారు. అప్పుడు ఆయన దేహం నుంచి ఒక అద్భుత ప్రకాశం కనిపించింది. ఆ ప్రకాశంతో ఆ గది అంతా జ్యోతిర్మయపు వెల్లువలో మునిగిపోయింది. నేను దిగ్భ్రమతో దానిని చూస్తూ నిలబడి ఉన్నాను. ఆయన సామాన్యమైన మనిషా!"

స్వామీజీ ఒక సజీవ విజ్ఞాన సర్వస్వంగా విరాజిల్లారు. ఒకరోజు భారత దేశం, తక్కిన దేశాల భవన నిర్మాణం గురించి చెప్పారు. దాని ప్రాతిపదిక,

వికాసం మొదలైన ప్రతి అంశాన్నీ ఆయన వివరించడం చూసి నేను విస్తు పోయాను.[1]

✵ ✵ ✵

బేలూర్ మఠంలో ఒక రోజు రాత్రి "అమ్మా! నువ్వే నా రక్షకురాలివి" అనే పాట పాడుతూ తమ గది వసారాలో స్వామీజీ పచార్లు చేస్తున్నారు. హఠాత్తుగా పారవశ్య స్థితిలో అట్లే నిలిచిపోయారు. ఆయన కళ్ల నుంచి ఆనందబాష్పాలు చెంపలమీదుగా స్రవిస్తున్నాయి. మళ్లీ పచార్లు చేయసాగారు. ఇలాగే రాత్రంతా గడిచింది!

నీలాంబర మఠంలో ఒకరోజు స్వామీజీ తమ గది నుంచి బయటకు వస్తున్నారు. నేను ఆయన పాదపద్మాలను తాకి ప్రణమిల్లడానికి వంగాను. ఆయన పాదాలను స్పృశించానో లేదో చేతులకు విద్యుదాఘాతమైనట్లు అనిపించింది! వెంటనే చటుక్కున చేతులను విదిలించుకొన్నాను.

అది చూడగానే స్వామీజీ, "ఏమిటి పేసన్[2] ఏమైంది?" అని అడిగారు. నేను ప్రశాంతంగా, "ఏమీలేదు స్వామీజీ! మీ పాదాలు తాకగానే నాకు ఏదో ఆఘాతం అయినట్లు అనిపించింది" అన్నాను. అందుకు స్వామీజీ మృదు స్వరంలో, "అమెరికాలో నా ఆధ్యాత్మిక శక్తిని ఎక్కువగా వెచ్చించాను. నేను అక్కడ ఉన్నప్పుడు నా ఆధ్యాత్మికశక్తి ఇంకా తీవ్రంగా ఉండేది!" అన్నారు.

విద్యుదాఘాతం

ఆయన అమెరికన్ శిష్యులు పలువురు, "మాట, దృష్టి, స్పర్శలతో కూడా స్వామీజీ మాకు ఉన్నతమైన ఆధ్యాత్మిక అనుభవాలు కలిగించారు" అని చెప్పారు!

✵ స్వామి అద్భుతానంద (లాటూ) ✵

ఓ! స్వామీజీకి రామకృష్ణుల పట్ల గల భక్తి ప్రపత్తులు ఎంత ఉన్నతమైనవి! ఒకసారి శ్రీరామకృష్ణులు ఒక జత పాదరక్షలను ఆయనకు ఇచ్చారు. కాని గురుదేవులు ఇచ్చారనే భావనతో ఆయన వాటిని ధరించలేదు! భక్తి అంటే ఏమిటో ఇతరులు ఆయన నుంచి నేర్చుకోవాలి.

✵ ✵ ✵

---

1. స్వామి విజ్ఞానానంద ఒక ఇంజనీర్, భవన నిర్మాణంలో నిపుణుడు కూడా.

2. విజ్ఞానానంద పూర్వాశ్రమ నామధేయం హరిప్రసన్న. దానిలోని 'ప్రసన్న'ను క్లుప్తీకరించి స్వామీజీ ఇలా సంబోధించేవారు.

స్వామీజీ అమెరికా నుంచి వచ్చారు. ఆయన కీర్తినీ, ఆయనను పరివేష్టించి ఉన్న జనసమూహాలనూ చూసి నేను ఆయన ప్రక్కకు వెళ్లడానికి సంకోచించాను. కాని స్వామీజీ వచ్చి నా చేతులు పుచ్చుకొని, “ఎందుకు ఈ సంకోచం! నేను అదే పాత ‘లొరేన్’నే, నువ్వు పాత ‘లెట్టో’వే. నువ్వు ఇప్పుడు చూస్తున్న వైభవమంతా భగవంతుని మహత్త్వం” అన్నారు. ఎన్నో జన్మలలో పుణ్యం చేసుకొని ఉంటేనే ఒక వ్యక్తి వివేకానందను సోదర సన్న్యాసిగా పొందగలడు. మమ్మల్నందరినీ చూసుకోమని గురుదేవులు ఆయనతో చెప్పారు. ఆహా! స్వామీజీ మా కోసం ఏం చేయలేదు కనుక! అవును, నేను వివేకానందను అర్చిస్తున్నాను.

❋ స్వామి అభేదానంద (కాళీప్రసాద్) ❋

మూడు మహోన్నత దేశాలలో అత్యున్నతమైన ప్రశంసలు స్వామీజీ అందుకొన్నారు. అయినప్పటికీ ఆయన మనస్సు గర్వించలేదు, ఆత్మస్తుతికి లోను కాలేదు. గురుదేవుల పాపపద్మాల నుండి అరక్షణం కూడా వైదొలగలేదు. అమెరికా వెళ్లడానికి ముందు విరాజిల్లిన బాలుని వంటి నిష్కాపట్యం, వినమ్రత, పరిత్యాగం అమెరికా దిగ్విజయం తరువాత కూడా ఆయనలో చెక్కుచెదరక అట్లే ఉన్నాయి. తమ మీద కురిపించిన కీర్తి, ప్రతిష్ఠల లాంటివన్నీ అశాశ్వతమని ఆయనకు తెలియనిది కాదు. ఒక తాత్త్వికుని స్థితిలో ఆయన ప్రాచ్య పాశ్చాత్య తాత్త్వికులందరిలో అద్వితీయునిగా విరాజిల్లారు. వేదాంత విభాగాలన్నింటికీ సజీవ దృష్టాంతంగా ఆయన భాసిల్లారు.

❋ ❋ ❋

స్వామీజీ సోదర సన్న్యాసులలో కొందరు ఆయనను గురించి చేసిన వ్యాఖ్యానాలు కొన్నింటిని చూశాం. అందరూ ఆయనను కొనియాడారు. ఎందుకు?

దైవాంశ సంభూతుడు

స్వామీజీలా వారు శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యులే కదా! వారిలో కొందరు స్వామీజీ కన్నా వయస్సులో పెద్దవారు కూడా! అయినప్పటికీ వారందరూ ఆయనను నేతగా, గురువుగా గౌరవించారు. ఎందుకు? శ్రీరామకృష్ణులు స్వామీజీ గురించి ఉన్నతంగా చెప్పినవి మాత్రమే ఇందుకు కారణం కాదు. శ్రీరామకృష్ణుల శిష్యులు పలువురు స్వామీజీ దివ్యత్వాన్ని నిర్దుష్టంగా గ్రహించారు. ఆయన దైవాంశ సంభూతుడని వారు నిదర్శన పూర్వకంగా గాంచారు. అలాంటి సంఘటనలు ఒకటి రెండింటిని చూద్దాం.

స్వామీజీని సాక్షాత్తూ శ్రీరామకృష్ణులుగానే గాంచారు ప్రేమానంద. ఆ సంఘటన ఇది: ఒకసారి స్వామీజీ శిష్యుడైన శరశ్చంద్రకు స్వామీజీని పూజించి

ఆరాధించాలనే అభిలాష కలిగింది. ఆతడు ఇందుకోసం స్వామీజీ వద్ద అనుమతి కోరాడు. మొదట్లో నిరాకరించిన స్వామీజీ, శరశ్చంద్ర మొండిపట్టుదలనూ, ప్రాధేయపడడాన్నీ చూసి చివరకు సమ్మతించారు. శరశ్చంద్ర ఆలయానికి వెళ్లి శ్రీరామకృష్ణుల పూజకు వినియోగించే పాత్రలు మొదలైనవి తెచ్చి స్వామీజీని పూజించి ఆరాధించాడు. ఆతడి అభిలాష ఈడేరింది.

శ్రీరామకృష్ణులతో అభిన్నంగా

పూజ ముగియగానే స్వామీజీ శరశ్చంద్రతో, "సరి, నీ పూజ ముగిసింది. కాని గురుదేవుల ఆరాధనకు వినియోగించే పాత్రలు మొదలైనవి ఉపయోగించావు. ఇది దైవదూషణ కాదా? ఇది తెలిస్తే బాబూరాం ఆగ్రహోదగ్రుడవుతాడు" అన్నారు. స్వామీజీ మాటలు పూర్తిచేసే లోపునే ప్రేమానంద అక్కడకు వచ్చారు. వెంటనే స్వామీజీ ఆయనతో, "బాబూరాం! ఎంతటి దైవదూషణ జరిగిపోయిందో చూశావా? గురుదేవుల పూజా సామగ్రిని ఇతడు ఇక్కడ ఉపయోగించాడు" అన్నారు. ప్రేమానంద ఇది విని ఆనంద దరహాసం ముఖాన వెల్లివిరియగా, "మంచిపని చేశాడు. మీరూ శ్రీరామకృష్ణులూ అభిన్నులు!" అన్నాడు.

తరువాతి సంఘటన శివానంద జీవితంలో జరిగింది. వరాహ నగర మఠంలో ఒక రోజు స్వామీజీ, శివానంద ఒకే దోమ తెరలో నిద్రిస్తున్నారు. హఠాత్తుగా సర్వత్రా కాంతి వెల్లువ వ్యాపించింది. శివానందకు నిద్రాభంగమయింది. కళ్లు తెరచి చూస్తే దోమతెర బయట పరమేశ్వరుని లాంటి ఆకృతిలో చిన్నరూపంలో పలువురు ధ్యానమగ్నులై ఉన్నారు. వారి చేతుల్లో త్రిశూలాలున్నాయి. వారి దేహం నుంచీ, త్రిశూలాల నుంచీ కాంతి వెల్లువ వ్యాపించింది. ఏదో భ్రాంతి అనుకొని శివానంద కళ్లు నులుముకొని మళ్లీ చూశారు. లేదు, భ్రాంతి కాదు, వారు నిజంగానే కూర్చుని ఉన్నారు. ఏమీ పాలుబోక ఆయన స్వామీజీని లేపారు. వారిని చూపించారు. కాని స్వామీజీ ఆ సంఘటనను పెద్దగా పట్టించుకోలేదు. ఏ జవాబూ చెప్పకుండా శివానందను కూడా పడుకోమని తామూ పడుకొన్నారు. ఈ రీతిలో రాత్రి గడిచింది. శివానంద వదలిపెట్టలేదు. ఉదయం మళ్లీ స్వామీజీని దానిని గురించి ప్రశ్నించారు. స్వామీజీ అప్పుడు కూడా దానిని పెద్దగా పట్టించుకోకుండా, "వారు పడక భైరవులు.[1] నా చిన్నతనం నుంచే వారు నన్ను ఇలా పరిరక్షిస్తున్నారు" అంటూ అంటీ అంటనట్లు చెప్పి వెళ్లిపోయారు.

భైరవుల పహారాలో

1. పరమేశ్వరుని గణాలలో ఒక వర్గం వారు. కైలాసాన్ని వీరు పహారా కాస్తుంటారని ఐతిహ్యం.

ఇక బ్రహ్మానంద జీవితంలో జరిగింది చూద్దాం. స్వామీజీ ఉన్న స్థలంలో ఆధ్యాత్మిక తరంగాలు ఉత్పన్నమవుతాయని బ్రహ్మానంద వచించడం కద్దు. "నరేన్‌తో ధ్యానానికి కూర్చుంటే వెంటనే మనస్సు ధ్యానంలో లయించిపోతుంది. నేను ఒంటరిగా కూర్చున్నప్పుడు అలా జరగదు" అనేవారు ఆయన. కాని ఒకసారి స్వామీజీని సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరునిగా ఆయన అభివర్ణించారు:

స్వామీజీ సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరుడే!

ఒకరోజు మధ్యాహ్న సమయంలో స్వామీజీ పడుకొని ఉన్నారు. అప్పుడు తమ శిష్యుడైన శరశ్చంద్రను పిలిచి, "ఇదిగో చూడు నాయనా! నా కాళ్లు కాస్త ఒత్తు" అన్నారు. అతడు కొన్ని నిమిషాలు ఒత్తగానే, "చాలు, ఇది నీకు తగిన పని కాదు. వెళ్లి రాజాను రమ్మను" అన్నారు. అప్పుడు బ్రహ్మానంద నిద్రిస్తున్నారు. స్వామీజీ పిలుపును వినగానే తక్షణమే వచ్చి ఆయన పాదాల చెంత కూర్చుని కాళ్లు ఒత్తసాగారు. దాదాపు రెండు గంటలసేపు గడిచింది. స్వామీజీ నిద్రలోకి జారుకొన్నారు. ఆ తరువాత బ్రహ్మానంద లేచి తమ గదికి వెళ్లిపోయారు. అదంతా విస్తుబోయి చూస్తూ నిలబడ్డ శరశ్చంద్ర, బ్రహ్మానందతో, "మహరాజ్! మీరు శ్రీరామకృష్ణుల మానస పుత్రులు, స్వామీజీ సోదర శిష్యులు. స్వామీజీ మీ పట్ల అమిత గౌరవం పాటిస్తారు. కాని ఈ రోజు తమ కాళ్లు ఒత్తమని మీకే పురమాయించారు. అది ఎందుకో నాకు అర్థం కాలేదు" అన్నాడు. ఈ ప్రశ్న బ్రహ్మానందను ఆశ్చర్యపోయేలా చేసింది. ఏదో అపచారం జరిగిపోయినట్లు, "ఏయ్, ఏమంటున్నావు! ఆయన సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరుడు! నీకేం తెలుసు?" అని ప్రకోపించిన ఉద్వేగంతో అడిగారు.

కాని స్వామీజీ మాత్రం ఇవి ఏవీ ప్రదర్శించకుండా, వీరి పట్ల ప్రేమాను రాగాలు కురిపిస్తూ, వారి నరేన్‌గానే జీవించారు.

మాతృదేవి, స్వామీజీ పరస్పరం ఎలా చూసుకొన్నారో చూద్దాం. మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవిని సాక్షాత్తూ జగజ్జననిగానే స్వామీజీ గాంచారు. శ్రీరాముని వైభవాలను

మాతృదేవి దృష్టిలో

అభివర్ణించే గ్రంథమైనప్పటికీ దాని నిజమైన మహత్త్వాన్ని సీతాదేవికి ఆపాదించే రీతిలో తమ గ్రంథాన్ని 'సీతాచరితమ్' అని వాల్మీకి పేర్కొన్నారు.[1] అదేవిధంగా స్వామీజీ కూడా తమ పాశ్చాత్య

---

1. *కావ్యమ్ రామాయణమ్ కృత్స్నమ్ సీతాయాః చరితమ్ మహత్ । ....*
   – సీతాదేవి మహత్త్వ చరిత్రను తెలిపే రామాయణమనే కావ్యం...

(బాలకాండ, 4.8)

దిగ్విజయమూ, తమ విజయాలూ మాతృదేవి అనుగ్రహం వల్లనే సిద్ధించాయని చెప్పేవారు. ప్రారంభ రోజుల్లో ఆయన శ్రీరామకృష్ణుల దివ్యత్వాన్ని సందేహించడం కద్దు. కాని మాతృదేవి అనుగ్రహశక్తి పట్ల ఆయన ఎన్నడూ సంశయించి ఎరుగరు. మాతృదేవి పట్ల ఆయన చెల్లించిన భక్తిప్రపత్తులు సాటిలేనివి. ఒక రోజు స్వామీజీ తమ శిష్యుడైన శుద్ధానందతో కలసి మాతృదేవి దర్శనార్థం వెళ్లారు. వెళ్లగానే ఆమెకు సాష్టాంగ నమస్కారం చేశారు. మాతృదేవికి ప్రణమిల్లమని శుద్ధానందతో చెప్పారు. సుధీర్ తన చేతులతో మాతృదేవి పాదాలు స్పృశించి మాత్రమే ప్రణమిల్లాడు. స్వామీజీ అది భరించలేకపోయారు. "ఏం చేస్తున్నావు! మాతృదేవికి ఎలా ప్రణమిల్లాలో ఇంతదాకా నేర్చుకోలేదా? ఎలా ప్రణమిల్లాలో చూడు" అంటూ మళ్లీ మరొకసారి ఆమెకు సాష్టాంగ నమస్కారం చేశారు. ఆ తరువాత శుద్ధానంద అట్లే నమస్కరించాడు. శుద్ధానందను దీవించాల్సిందిగా మాతృదేవిని స్వామీజీ అర్థించారు.

ఒకసారి మాతృదేవి బేలూర్ మఠానికి వచ్చి తిరిగి వెళుతున్నప్పుడు, ఆమె పయనించ వలసిన పడవ బురదలో కూరుకుపోయింది. అది తమ గది నుంచి చూసిన స్వామీజీ వెంటనే ఒక్క పరుగున అక్కడకు వెళ్లి, నడుం బిగించి, స్వయంగా తానే పడవను త్రోయసాగారు. ఆయనకు మాతృదేవి పట్ల గల భక్తి అద్వితీయం!

స్వామీజీ మాతృదేవిని ప్రారంభం నుంచే పూర్తిగా స్వీకరించారు. "అమ్మా! మీ గురించి నాకు పెద్దగా ఏమీ తెలియదు. ఒక్కటి మాత్రం చెప్పగలను – మీ అనుగ్రహంతో వందలకొద్దీ వివేకానందలు ఉద్భవించగలరు. కాని మీ లాంటి మాతృదేవి మరొకరు ఉండరు. మాతృదేవి మీరు మాత్రమే" అని ఒకసారి ఆమెతోనే చెప్పారు.

మాతృదేవి స్వామీజీని ఎలా పరికించారు? సామాన్యంగా ఆమె స్వామీజీని 'నా నరేన్', 'అనుంగు నరేన్' అని పేర్కొనడం కద్దు. మాతృదేవి ఉదాహరణతో ఈ అధ్యాయాన్ని ముగిద్దాం:

"నరేన్ దివ్యత్వం నుంచి జన్మించాడు. శిశుప్రాయం నుంచే పావనతా, పవిత్రతా పొంగిపొరలిన వ్యక్తి. ఆతడు ఒక ఋషి అని గురుదేవులే వచించారు. తమ ఉన్నత ఆదర్శాలను ప్రచారం చేయడానికీ, పామరుల ఉద్ధరణకూ, మానవాళి హితం కోసమూ శ్రీరామకృష్ణులచే సప్తర్షి మండలం నుంచి ప్రత్యేకించి తోడ్కొని రాబడిన వ్యక్తి అతడు. సప్తర్షులలో అగ్రగణ్యుడతడు. వందలమంది ఋషులలో

అతడు అద్వితీయుడని గురుదేవులు చెప్పి ఉండవచ్చు, కాని ఆయన ప్రత్యేకించి ఏడుగురు ఋషులను ప్రస్తావించి, వారిలో ఇతడు అతి గొప్పవాడని తెలిపారు.

"సన్న్యాసం ఆతడి అంతరాంతరాళాల్లో ఊరిపోయి ఉంది; వివక్ష లేకుండా సమస్తాన్నీ అక్కున చేర్చుకొనే ప్రేమ ఆతడి సొంతం; అనంతమైన పరమాత్మతో అవిచ్ఛిన్నంగా సంబంధం కలిగి సదా ఆ పరమానందంలో లయించి ఉండేవాడు – అంతటి వాడు ఇతరుల హితం కోసం యాతనలు స్వీకరించాడు, ఇతరుల సేవకై తన జీవితాన్ని సమర్పించాడు.

"నరేన్ చేసిన కార్యం కాలాల పర్యంతం నిలచి ఉంటుంది. ఆతడు ఈ మహత్కార్యార్థమే జన్మించాడు. లోకానికి వెలుగు అందించే ఆచార్యునిగా, జగద్గురువుగా ఆతణ్ణి వేలమంది ప్రశంసిస్తారు!"

59 తల్లిని మించిన మక్కువ

నా బిడ్డలు ప్రతి ఒక్కరూ నా కన్నా నూరురెట్లు ఉత్కృష్టులు కావాలి; అనంత శక్తిమంతులవ్వాలి, అయ్యే తీరాలి - ఇది నా వాక్కు.

— **స్వామి వివేకానంద**

ఒక రోజు రాత్రి స్వామీజీ పడుకొని ఉన్నప్పుడు ఆయన శిష్యుడైన నిర్భయానంద కాళ్లు ఒత్తుతున్నాడు. అప్పుడు విపరీతమైన అలసట వల్లనో ఏమో స్వామీజీ ఛాతీ మీద తల ఉంచుకొని నిద్రపోయాడు. ఆతడికి నిద్రాభంగం కలిగించకూడదనుకొని స్వామీజీ కదలకుండా అట్లే పడుకొన్నారు. సమయం గడిచింది. రాత్రి బాగా ప్రొద్దుపోయినప్పటికీ స్వామీజీ గదిలో దీపం వెలుగుతూ ఉండడం చూసి ఒకరు అక్కడకు వచ్చి ఆయనతో ఏదో మాట్లాడబోయారు. వెంటనే తమ వేలును పెదవుల మీద ఉంచి, సైగ చేస్తూ నిశ్శబ్దంగా ఉండమనీ, నిద్రించే వ్యక్తికి నిద్రాభంగం కలిగించవద్దనీ తెలిపి వెళ్లిపొమ్మన్నారు. ఈ విధంగా శిష్యుణ్ణి ఛాతీ మీద భరిస్తూ ఆతడికి నిద్రాభంగం కలిగించకుండా రాత్రంతా అట్లే స్వామీజీ పడుకొన్నారు!

ఛాతీ మీద భరిస్తూ

— ఇది అనేకులు ఎరుగని స్వామీజీ నైజంలోని ఒక పార్శ్వం!

వేదాంత ఆచార్యునిగా, అమెరికాలో మారుమ్రోగిన సన్న్యాసిగా, తపోధనుడిగా, లోక చింతనా ధోరణులను మలుపు త్రిప్పిన యుగనాయకునిగా పరిగణింపబడుతున్న స్వామి వివేకానంద మాతృత్వ పరిమాణం ఇది. చెప్పాలంటే ఈ మాతృత్వ నైజమే, ప్రేమ వెల్లువే ఆయన జీవితంలోని నిరంతరమైన ఊటగా భాసించింది. సోదర సన్న్యాసులూ, శిష్యులూ, గురుదేవుల గృహస్థ శిష్యులూ, భక్తులూ ఆయనను గౌరవించి స్తుతించారు, నేతగా

తల్లిగా

కొనియాడారంటే – అది ఆయన మహత్త్వాన్ని, వాక్శుద్ధిని, ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యాన్ని చూసి మాత్రమే కాదు; ఈ ప్రేమకు కట్టుబడే!

స్వామీజీ తమ శిష్యులను అంతగా చీవాట్లు పెట్టేవారు కారు. వారితో సదా కారుణ్యం వహించే మాట్లాడేవారు. "ఆయన మమ్మల్ని 'నాయనా', 'కుమారా' అంటూ సంబోధిస్తున్నప్పుడు, మేం పొందే పరమానందం వర్ణనాతీతం" అని ఆయన శిష్యుడైన అచలానంద చెప్పేవారు. సన్న్యాసులు, గృహస్థులు – రెండు వైపుల వారూ స్వామీజీ శిష్యులుగా ఉన్నారు. ఈ అధ్యాయంలో స్వామీజీ తమ సన్న్యాస శిష్యులను అభిమానించిన, వారికి మార్గదర్శకత్వం వహించిన వైనాన్ని పరికిద్దాం.

ఇల్లూ వాకిలీ త్యజించి మఠంలో చేరుతున్న యువకుల పట్ల స్వామీజీ ప్రేమమయులై వ్యవహరించారు. పాశ్చాత్య శిష్యుడొకరు స్వామీజీకి ఒక అందమైన గ్లాసు కానుకగా ఇచ్చాడు. స్వామీజీకి అది బాగా నచ్చింది. ఒకరోజు మఠంలో క్రొత్తగా చేరిన ఒకరితో స్వామీజీ దాన్లో కమలాపండ్ల రసం పిండి తీసుకురమ్మన్నారు. రసం పిండుతున్నప్పుడు చేయి జారి క్రిందపడి గ్లాసు విరిగింది. ప్రక్కనే నిలబడ్డ ఒక వరిష్ఠ సన్న్యాసి ఆ యువకుణ్ణి చడామడా తిట్టసాగారు. అది విన్న స్వామీజీ ఆయనతో, "గురుదేవుల వద్దకు మనం వెళ్లాం. ఆయన మనలను ప్రేమించి, ఆ ప్రేమ ద్వారానే మనలనందరినీ ఆయన సొంత మనుషులుగా చేసుకొన్నారు! వీరు ఇల్లూ వాకిలీ త్యజించి మనలను అపేక్షించి వచ్చారు. ఇలా భయపెడితే వారెలా ఇక్కడ ఉండగలరు? మఠం ఎలా సాగుతుంది? గ్లాసు ఆయుస్సు ఇలాగే ముగుస్తుంది. గ్లాసుకు కలరా, మలేరియా వాటిల్లదు కదా!" అన్నారు.

ప్రేమ ఆధారం

ఈ ప్రేమ ద్వారానే స్వామీజీ తమ శిష్యులకు మార్గదర్శకత్వం వహించారు, ఆ ప్రేమను ఆధారం చేసుకొనే రామకృష్ణ సంఘం వృద్ధి గాంచింది. అందుకే శిష్యులు ఏం చేసినప్పటికీ స్వామీజీ స్వీకరించారు; వారిని అసలు చీవాట్లు పెట్ట లేదని అర్థం చేసుకోకూడదు. ఒక నిజమైన, బాధ్యత గల తండ్రిగా ప్రేమతోనూ, ఖండితంగానూ వారికి మార్గదర్శకత్వం వహించారు.

"నేను ఇస్తున్న దీక్షల పట్ల ఆందోళన చెందను. సన్న్యాసం పుచ్చుకొని తీరాలని ఒక వ్యక్తి దృఢనిశ్చయుడై ఆ మార్గంలో వెళ్లాలనుకొంటే, వారికి ఆ మార్గం చూపిస్తాను. ఆ తరువాత ఏం జరుగుతుందోనని యోచిస్తూ ఉండడం నా పని కాదు" అనేవారు ఆయన.

దీక్ష

శిష్యులలో కొందరు అనర్హులని ఎరిగి ఉండీ కారుణ్యం కారణంగానే వచ్చిన వారందరికీ ఆయన దీక్ష ప్రసాదించారు. ఇలా అర్హత చూడకుండా దీక్ష ఇవ్వడం ఆయనకు బాధాకరమే. అందుకోసం ఆయన కష్టపడవలసి వచ్చింది కూడా! దానిని గురించి స్వామీజీ, "ఇందుకు హానికరమైన మరో పార్శ్వం కూడా ఉంది. నా తప్పులకన్నీ నేను అసలు, వడ్డీతో సహా అనుభవించాలి" అనేవారు.

దీని నుంచి కూడా గుణపాఠాలు నేర్చుకొన్నారు; "కాని దానిలో ఒక మంచి కూడా ఉంది. ఈ కష్టాల అనుభవాలే నన్ను ఈ అన్నింటిగుండా ఒక సన్న్యాసిగా నిలిపి ఉంచింది. నిజానికి అదే నా అభిలాష – నేనొక నిజమైన సన్న్యాసిగా మరణించాలి. రామకృష్ణ పరమహంస ఉన్నారే, అలాంటి సన్న్యాసిగా జీవించాలి. కామ కాంచనాల నుంచి, కీర్తి కాంక్ష లాంటి వాటి నుంచి ఆయన పూర్తిగా విడివడ్డ వ్యక్తి. నిష్ప్రయోజనమైన ఈ అన్నింట్లో అతి హానికరమైన ఆ కీర్తి కాంక్ష కించిత్తయినా స్పృశించని వ్యక్తిగా నేను జీవించాలి."

స్వామీజీ దీక్ష గురించీ, ఆయన గురువుగా వ్యవహరించిన తీరు గురించీ సోదరి క్రిస్టైన్ ఒక అందమైన చిత్రాన్ని చూపుతుంది.

ఎలా మార్గదర్శకత్వం వహించారు?

"మా సమస్యలన్నింటినీ పరిష్కరించడానికి ఆయన నిరాకరించారు. మౌలిక తత్త్వాలను ఎత్తి చెప్పారు, కాని వాటిని జీవితంలో మేమే ఆచరణలో చూపాల్సి ఉంది. జీవితాన్ని ఎదుర్కొనే సాహసం లేకుండా తమ మీద ఎవరూ ఆధారపడడం ఆయన ఇష్టపడలేదు. ఈ విషయంలో ఆయన కనికరం చూపలేదు. 'మీ సొంత కాళ్ల మీద నిలబడండి. దానికి అవసరమైన శక్తి మీలో ఉంది' అంటూ గర్జించారు ఆయన. ప్రతిదాన్నీ సరళపరచి మాకు అందించడం కాదు ఆయన ఉద్దేశం; మాలో మరుగునపడి ఉన్న శక్తిని అభివ్యక్తం చేయడానికి దారి చూపించడమే ఆయన ఉద్దేశం. 'బలం! బలం! బలం తప్ప నేను దేనినీ బోధించలేదు. అందుకే నేను ఉపనిషత్తులు బోధిస్తున్నాను' అన్నారాయన. పురుషులలో ఆయన పురుషత్వాన్ని ఆశించారు; స్త్రీలలోనూ అలాంటి గుణాన్నే ఆశించారు. ఆ గుణాన్ని సూచించడానికి మాటలు చాలవు. ఆ గుణం ఏదైనా ఉండనీ; కాని అది స్వీయ కనికరమనే గుణానికి వ్యతిరేకమైనది; బలహీనతకు విరోధి; మితిమీరిన భోగాలలో లయించిపోవడానికి విరోధి. ఆయన ఈ వైఖరి పుష్టికరమైనదిగా పనిచేసింది. మాలో కాలాల పర్యంతం నిద్రాణంలో ఉన్నది జాగృతి చెందింది. దానితో మాలోని బలమూ, స్వేచ్ఛా భావమూ జతకట్టాయి."

స్వామీజీ ఎందరికి, ఎలా దీక్ష ఒసగారన్నది ఆయనకే ఎరుక. ఆయన సన్న్యాస శిష్యులుగా దాదాపు 15 మంది ఉన్నారు.[1] వీరిలో కొందరు మాతృదేవి వద్ద మంత్రదీక్ష పుచ్చుకొన్నారు, కొందరు సోదర సన్న్యాసుల నుంచి సన్న్యాసదీక్ష పుచ్చుకొన్నారు. వీరి జీవిత సంఘటనలు కొన్ని స్వామీజీ విభిన్న పరిమాణాలను చూపేవిగా ఉన్నాయి. విరజానంద, సదానందల జీవితాలతో సంబంధమున్న కొన్ని సంఘటనలు ఇంతకు మునుపు చూశాం. అలాంటి కొన్ని సంఘటనలను ఈ అధ్యాయంలో చూద్దాం.

సన్న్యాస శిష్యులు

✵ స్వామి సదానంద (శరశ్చంద్ర గుప్త) ✵

"స్వామీజీని ఊరకే నా గురువుగా స్వీకరించానా! నా పాదరక్షలను నిస్సంకోచంగా తమ తల మీద ఆయన మోశారు! నన్ను చూడండి, నేనంత మూర్ఖుడిగా ఉన్నాను. నా పాదరక్షలను తల మీద ఉంచుకొన్న వ్యక్తి నా గురువని కూడా గ్రహించలేని మూర్ఖుణ్ణి నేను. స్వామీజీ ప్రేమ అంతటిది! అంతెందుకు స్వామీజీకి సేవ లందించడానికి జన్మించినవాణ్ణి నేను. జీవితంలో నాకు మరే కోరికా లేదు" అనేవారు సదానంద. స్వామీజీ ప్రప్రథమ సన్న్యాస శిష్యుడు ఈయన.

నూరుసార్లు జారినప్పటికీ

స్వామీజీ సదానందకు హృషీకేశ్‌లో సన్న్యాస దీక్ష ఒసగారు. అప్పుడు సదానంద ఆయనతో, "స్వామీజీ! బహుశా నేను సన్న్యాస ధర్మం నుంచి జారితే?..." అని ప్రశ్నించారు. "నూరుసార్లు జారినప్పటికీ ఫరవాలేదు! బాధ్యత నాది! నేను నిన్ను ఎంపిక చేశాను, నువ్వు నన్ను ఎంపిక చేయలేదు" అన్నారు. దీనిని కాలాంతరంలో ప్రస్తావించినప్పుడు సదానంద కళ్లు ఆర్ద్రమయ్యేవి; "స్వామీజీ ప్రేమ అంతటిది" అనేవారు ఆయన.

స్వామీజీ పరివ్రాజక రోజుల గురించి సదానంద ఇలా చెప్పారు: "మేం ఒక నిమ్మతోటలో బసచేసి ఉన్నాం; భిక్షాన్నంతో జీవించాం. అక్కడ స్వామీజీ అనుష్ఠించిన ఆధ్యాత్మిక సాధనలు వర్ణనాతీతం! ఆయన జీవించిన ఆధ్యాత్మిక స్థితుల గురించి చెప్పనలవి కాదు! ఆయన ఏదో లోకంలో జీవిస్తున్నట్లు కనిపించారు. ఆయన మనస్సు దేహాన్ని వదలి మరెక్కడో కానరాని లోకంలో విహరిస్తున్నట్లు అనిపించేది. ఆయన

కన్నుల నుంచి కాంతి

---

1. వీరిలో కొందరి జీవిత చిత్రణలు అద్వైత ఆశ్రమ ప్రచురణయైన Monastic Disciples of Swami Vivekananda లో చూడవచ్చు.

ముఖారవిందాన మహాప్రశాంతత విరాజిల్లి ఉండేది. ఆయన కన్నుల నుంచి కాంతి కిరణాలు ప్రసరిస్తున్నట్లుండేది; వాటిని ఇతరులు ప్రత్యక్షంగా చూడలేరు; ఆయనను సమీపించడానికి సైతం భయంగా ఉండేది.

'నా పురుషోచితమైన కుమారుడివి నువ్వు'

ఒకసారి స్వామీజీ, సదానందలు ఖేత్రీ మహారాజు అతిథులుగా బసచేసి ఉన్నారు. లొంగని ఒక మొరటు గుఱ్ఱాన్ని ఒకరోజు సదానంద లొంగదీస్తున్నారు. గుఱ్ఱం ఆయనను క్రిందికి త్రోసివేయడానికి ప్రయత్నించింది. ఈ దృశ్యాన్ని స్వామీజీ, మహారాజు మేడ మీద నుండి చూస్తున్నారు. చివరికి సదానంద జయించారు, గుఱ్ఱాన్ని దారి లోకి తెచ్చారు. తిరిగి రాగానే స్వామీజీ ఆయన వీపు మీద తట్టి, "సదానందా! పురుషోచితమైన నా కుమారుడివి నువ్వు" అని ప్రశంసించారు.

'మిమ్మల్ని వదలివేస్తాను!'

సదానందకు స్వామీజీ పట్ల గల నమ్మకం వర్ణనాతీతం. ఒకరోజు స్వామీజీ తమ శిష్యులతో, "నా కన్నా ఉన్నతుడైన వ్యక్తి తారసపడితే నన్ను వదలివేస్తారా?" అని అడిగారు. అనేకులు విభిన్నమైన జవాబులిచ్చారు. అవన్నీ, "వదలం", "ఎన్నటికీ వదలం", "అది నాకు సాధ్యం కాదు" రీతిలో ఉన్నాయి. చివరగా స్వామీజీ, సదానందను "ఏం నాయనా! నువ్వేమంటావు?" అని ప్రశ్నించారు. అందుకు సదానంద, "అవును, వదలివేస్తాను" అన్నారు. అందరూ విస్తుపోయారు. ఆయన క్షణంసేపు మౌనంగా ఉండిపోయి ఇలా కొనసాగించారు: "మీకన్నా ఉన్నతుడైన ఒక వ్యక్తి తారసపడితే కచ్చితంగా నేను మిమ్మల్ని వదలిపెట్టే తీరాలి. ఎందుకంటే మీ కన్నా ఉన్నతుడైన వ్యక్తి ఒకరు ఉన్నారనుకోవడమే మిమ్మల్ని వదలివేయడానికి సమానం కదా!"

సదానంద చివరి రోజుల్లో జరిగిన ఒక సంఘటన పదే పదే ధ్యానార్హమైనది. సదానందకు స్వామీజీ పట్ల గల నమ్మకానికీ, అంతటి నమ్మకాన్నీ భక్తినీ ఒక శిష్యునిలో ఏర్పరచగల స్వామీజీ అవధుల్లేని కారుణ్యానికీ అద్దంపట్టే సంఘటన అది.

1911లో సదానంద మరణశయ్యపై ఉన్న సమయం అది. అప్పుడు స్వామీజీ సాహిత్య సంపుటాలు మాయావతిలో అచ్చయి వచ్చాయి. అచ్చు చిత్తు ప్రతులు అక్కణ్ణుంచి సదానందకు పంపించారు. భక్తిశ్రద్ధలతో వాటిని ఆయన చదివేవారు. ఈ రోజుల్లో ఆయన పడక మీద నుంచి లేవనుకూడా లేవలేకపోయే వారు. కాలకృత్యాలను పడక మీదే తీర్చుకొనేవారు. అందుకోసం మంచం మీద

కాగితాలు పరచి ఉంచేవారు. ఒక రోజు సదానంద తమ సేవకునితో, "అదేం కాగితం?" అని అడిగారు. "పాత వార్తాపత్రిక" అని జవాబిచ్చాడు సేవకుడు.

'ఆయన క్షమిస్తారు!'

వెంటనే సదానంద తొట్రుపాటుతో, "వద్దు, వద్దు. దయచేసి వార్తాపత్రికలను వినియోగించవద్దు. సాక్షాత్తూ సరస్వతీదేవి వాటిలో కొలువుదీరి ఉంది. దేవీదేవతల గురించి వాటిలో వ్రాసి ఉండవచ్చు. ఆ వార్తాపత్రికను వినియోగించడం వలన నన్ను నేరస్థునిగా చేస్తున్నారు" అన్నారు. అందుకు సేవకుడు, "మహరాజ్! వ్రాయబడిన అన్ని కాగితాల్లోనూ సరస్వతీదేవి ఉంది. కనుక ఏ కాగితాన్ని వినియోగించాలి?" అని అడిగారు.

సదానంద కాసేపు మౌనం వహించారు. ఆయన కళ్లు ఆర్ద్రమైనాయి. పిదప గద్గద స్వరంలో ఇలా అన్నారు: "స్వామీజీ మాటలు అచ్చయిన ప్రతులను వినియోగించు. నేను ఆయన కుమారుణ్ణి. నేను ఏం చేసినా దానిని ఆయన అపరాధంగా పరిగణించరు. నా అన్ని తప్పులనూ ఆయన క్షమిస్తారు. నా తల్లి, తండ్రి, గురువు అన్నీ ఆయనే; నా సర్వస్వమూ ఆయనే!"

✵ స్వామి కల్యాణానంద (దక్షిణ రంజన్) ✵

1898లో మఠం నీలాంబర ముఖర్జీ ఇంట్లో నిర్వహింపబడిన రోజుల్లో మఠంలో చేరాడు దక్షిణ రంజన్. అప్పుడు స్వామీజీ మఠంలోనే ఉన్నారు. అతడు గ్రామీణ ప్రాంతానికి చెందిన వాడు; కించిత్తు కూడా కల్లాకపటం లేని వ్యక్తి. ఒక రోజు స్వామీజీ ఆతడితో, "రంజన్! బహుశా నాకు కొంత డబ్బు అవసరమై, అందుకోసం నిన్ను ఒక తేయాకు తోటలో కూలీగా విక్రయించాలని తీర్మానిస్తే నువ్వు అందుకు అంగీకరిస్తావా?" అని ప్రశ్నించారు. "ఓ! సమ్మతిస్తాను" అని క్షణం కూడా సంకోచించకుండా అతడు జవాబిచ్చాడు.

పుణ్యతీర్థాలలో తపోమయ జీవితం గడుపుతున్న కల్యాణానంద 1901లో మఠానికి తిరిగి వచ్చాడు. ఒక రోజు స్వామీజీ ఆయనను పిలిచి, "చూడవయ్యా కల్యాణ్! హృషీకేశ్, హరిద్వార్ ప్రాంతాలలో వ్యాధిగ్రస్థులై బాధపడుతున్న సన్న్యాసులను చూసుకోవడానికి ఎవరూ లేరు. వారి కోసం నువ్వు ఏదైనా చేయగలవా? వెళ్లు, వెళ్లి వారి సేవ కోసం నీ జీవితాన్ని అంకితం చేయి" అన్నారు. మారు మాట్లాడకుండా కల్యాణానంద బయలుదేరారు.[1]

---

1. ఆనాడు స్వామి కల్యాణానంద ప్రారంభించిన కార్యమే నేటి 'రామకృష్ణ సేవాశ్రమం' పేరిట కంఖల్‌లో అతిపెద్ద వైద్య కేంద్రంగా విరాజిల్లుతున్నది.

హృషీకేశ్, కంఖల్‌లలో సేవాకార్యాలకు కల్యాణానంద శ్రీకారం చుట్టారు. ఆ రోజుల్లో సంప్రదాయ సన్న్యాసులు ఇంతటి సేవాకార్యాలలో పాల్గొనేవారు కారు. కనుక రోగులకు సేవ చేయడం, వారికి స్నానపానాదులు ఆచరింప జేయడం, అవసరమైనప్పుడు మోసుకొని వెళ్లడం లాంటి కల్యాణానంద పనులు విమర్శకు గురియైనాయి. ఆయననూ, రామకృష్ణ మఠంలోని తక్కిన సన్న్యాసులనూ 'పాకీ సన్న్యాసులు' అని ఎగతాళి చేశారు. కాని కల్యాణానంద వీటిని పట్టించుకో కుండా, తమ గురువు ఆజ్ఞను శిరసావహించారు.

కల్యాణానంద సేవాకార్యాలు స్వామీజీకి పరమానందాన్ని కలిగించాయి. 1902 మే నెలలో కల్యాణానంద స్వామీజీ దర్శనార్థం బేలూర్ మఠానికి వచ్చారు. అప్పుడు స్వామీజీ ఆరోగ్యం బాగా దిగజారి ఉంది. ఒకరోజు స్వామీజీకి మంచుగడ్డ (ice) అవసరమయింది. కల్యాణానందతో ఆ విషయం చెప్పగానే ఆయన 8 కి.మీ. కాలినడకన కలకత్తా వెళ్లి 20 కిలోల మంచుగడ్డ కొనుగోలు చేసి తల మీద ఉంచుకొని బేలూర్ మఠానికి వచ్చారు. తమ శిష్యుని అద్వితీయమైన భక్తిని చూసి స్వామీజీ, "కల్యాణ్! నువ్వు పరమహంస స్థితిని పొందే రోజు వస్తుంది" అంటూ దీవించారు. స్వామీజీ దీవెనలు ఫలించడం కల్యాణానంద కాలాంతర జీవితం చూపించింది.

'నువ్వొక పరమహంసవు అవుతావు!'

ఒక రోజు స్వామీజీ కల్యాణానందను పిలిచి, "ఇదిగో చూడవయ్యా కళ్యాణ్! నేను దేనిని అభిలషిస్తున్నానో తెలుసా? ఒకవైపు శ్రీరామకృష్ణుల ఆలయం ఉండాలి. అక్కడ సన్న్యాసులూ, బ్రహ్మచారులూ ధ్యానం మొదలైన ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించాలి. సాధనల ద్వారా పొందిన లబ్ధిని సేవాకార్యరంగంలో అమలు చేయాలి" అన్నారు. అప్పుడు ప్రక్కనే ఉన్న అచలానంద కాలాంతరంలో దీనిని వివరించాడు: "ఆధ్యాత్మిక సాధనలు లేని సేవ ఉండకూడదు, సేవలు లేని ఆధ్యాత్మిక సాధనలు ఉండకూడదు. ఈ రెండూ పెనగొని సాగే అనుష్ఠాన వేదాంతమే సేవ అని కల్యాణానందకు స్పష్టం చేశారు స్వామీజీ."

ఆరాధనా, సేవా?

✵ స్వామి నిశ్చయానంద (సూరజ్ రావు) ✵

ఈయనను గురించి స్వామీజీ చెన్నై రోజుల్లో చూశాం.[1] ఒక రోజు ఆయనతో స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "ఇదిగో చూడు నిశ్చయా! ఒక సన్న్యాసి

---

1. పుట 34.

ఎన్నటికీ ఇతరులకు భారంగా ఉండకూడదు. నువ్వు ఒకరి నుంచి ఆహారం స్వీకరిస్తే, ఏదో రకంగా అది త్రిప్పి ఇవ్వాలి. ప్రక్క వ్యక్తి నుంచి తీసుకొని తిని తిని సన్న్యాసుల వర్గమే సోమరుల బృందమైపోయింది. ప్రక్క వ్యక్తి మీద ఆధారపడి జీవించడం వలన వారు ఆధ్యాత్మికతలో పురోగతి చెందడానికి మారుగా తిరోగమిస్తున్నారు. నువ్వు ఎన్నటికీ అలా వ్యవహరించకూడదు. పెద్దగా నువ్వు ఏమీ చేయలేకపోయినా చిన్నది ఏదైనా చేయి. యాచించి కొంత ధనం పొందు. ఒక మట్టికుండ కొనుగోలు చేయి. దాన్లో నీరు పోసి కాలిబాట ప్రక్కన కూర్చో. బాటసారులకు ఆ నీరు అందించు. దాహంతో దహించుకుపోయే వ్యక్తికి నీరు ఇవ్వడం పుణ్య కార్యం. సోమరిగా కూర్చుని ఇతరులు ఇచ్చే ఆహారం తినడం ఖండింప దగిన పని.”

‘మట్టి కుండలో నీరు ఇవ్వు’

స్వామీజీ నిష్క్రమణానంతరం కొంతకాలం విభిన్న తీర్థస్థలాల్లో తపోమయ జీవితం గడపిన నిశ్చయానంద పై ఉపదేశాలను జ్ఞాపకం చేసుకొని, సేవామయ జీవితం గడిపారు. కంఖల్‌లో సేవాకార్యాలలో పాల్గొన్న కల్యాణానందతో కలిసి పేదసాదలకు సేవలందించారు. వేకువనే లేచి ఒక సంచీలో మందుల పెట్టె లాంటి అత్యవసరమైనవి తీసుకొని 28 కి.మీ. కొండదారిలో కాలినడకన హృషీకేశ్ వెళ్లేవారు. సన్న్యాసులు జీవించే చోట్లకు వెళ్లి వారి యోగక్షేమాలు విచారించి, అవసరమైన మందులు ఇచ్చేవారు. తరువాత భిక్షాన్నం తినేవారు. మళ్లీ సాయంత్రం దాకా ఈ రకంగా ఒక్కో చోటికి కాలినడకన వెళ్లి సన్న్యాసులను సేవించేవారు. మళ్లీ 28 కి.మీ. కాలినడకన కంఖల్ చేరుకొనేవారు. ఎండా వాన, శీతోష్ణాలనూ పట్టించుకోకుండా ఆయన ఈ సేవను ఎడతెగక కొనసాగించారు. రోజూ 56 కి.మీ. కాలినడకన వెళ్లి తమ సేవాకార్యాన్ని నిర్విఘ్నంగా చేశారు. గురువు వచనాలు ఆయనను ఈ మేరకు కార్యాచరణలో నిమగ్నం చేశాయి!

కాలి నడకన సేవ

✵ స్వామి అచలానంద (కేదార్ బాబా) ✵

కేదార్ మొదలైన కొందరు యువకులు కలిసి, నిరంజనానంద మార్గదర్శకత్వంలో వారాణసిలో వైద్యశాల లాంటి సేవాకార్యాలలో పాల్గొనసాగారు. 1901 అక్టోబర్‌లో స్వామీజీ దర్శనార్థం బేలూర్ మఠానికి కేదార్ వచ్చాడు. అప్పుడు స్వామీజీ తమ గదిలో కూర్చుని ఉన్నారు. ప్రప్రథమంగా చూసిన స్వామీజీ దివ్యమంగళరూపం కేదార్ హృదయంలో అట్లే నిలిచిపోయింది – ముండన శిరస్సు, దివ్యప్రకాశంతో వెలుగొందుతున్న

కుమారా!

ముఖారవిందం, ఉత్సాహమూ కారుణ్యమూ పొంగిపొరలే రూపురేఖలు! కౌపీనం మాత్రమే ఆయన ధరించి ఉన్నారు!

'నాయనా' అనే పదం తండ్రిని సంబోధించడానికీ, అదేవిధంగా కుమారుణ్ణి ప్రేమగా సంబోధించడానికీ ఉపయోగిస్తున్నట్లు 'బాబా' అనే పదం ఉత్తర భారతంలో ఉపయోగిస్తారు. స్వామీజీ కేదార్‌ను 'కుమారా' అనే అర్థంలో 'కేదార్ బాబా' అని సంబోధించసాగారు. కాలాంతరంలో ఆ పేరు అట్లే నిలిచిపోయింది. తమ బేలూర్ మఠ రోజుల గురించి అచలానంద ఇలా చెప్పారు:

"నేను స్వామీజీ ప్రక్కనే ఎప్పుడూ ఉన్నప్పటికీ ఆయనను ఏ ప్రశ్నలూ అడిగేవాణ్ణి కాను. నివేదిత, సారా, ఒకాకుర లాంటి వారు వచ్చి ఆయనతో అనేక విషయాల గురించి సుదీర్ఘంగా చర్చించేవారు. నేను నిరక్షర కుక్షినైన మూర్ఖుణ్ణి. వారి మాటల్లో అత్యధిక భాగం నాకు అర్థమయ్యేవి కావు. కొన్ని సమయాలలో స్వామీజీ నాతో, "కేదార్ బాబా! హుక్కా సిద్ధం చేయి" అనేవారు. ఆయన నోరు తెరచి అడగక ముందే ఆయనకు అవసరమైనది చేయాలన్నదే నా ధ్యేయం. మధ్యాహ్నం కూడా నేను విశ్రాంతి తీసుకొనేవాణ్ణి కాను. ఉదయం నుంచి రాత్రి 10 గంటల దాకా ఆయనతోనే ఉండేవాణ్ణి.

"ఆహా! నేను మాతృదేవినీ, స్వామీజీనీ దర్శించాను. తక్కినవారు ద్వేషించే, నీచంగా చూసే వారిని వారు ఎక్కువగా ప్రేమించారు."

ఒక రోజు స్వామీజీ ఆలయం క్రింద ఉన్న వసారాలో కూర్చుని ఉన్నారు. ప్రక్కన బ్రహ్మానంద నిలబడి ఉన్నారు. అచలానంద ప్రాంగణం గుండా వెళుతున్నారు. అప్పుడు స్వామీజీ ఆయనను పిలిచి, "కొన్ని పువ్వులు పట్రా" అన్నారు. అచలానంద తీసుకు రాగానే, "వాటిని నా పాదాల మ్రోల అర్పించి రోజూ ఆరాధించు" అన్నారు. అచలానంద తు.చ. తప్పక అట్లే చేశారు. స్వామీజీ మళ్లీ, "వెళ్లి ఇంకా కొన్ని పువ్వులు పట్రా" అన్నారు. అచలానంద పువ్వులు తీసుకు రాగానే, "ఇక మఠాధిపతిని ఆరాధించు. గురువూ, మఠాధిపతీ అభిన్నులని సదా జ్ఞాపకం ఉంచుకో. అన్ని విషయాలలోనూ నువ్వు మఠాధిపతికి విధేయుడవై మసలుకో" అన్నారు.

'నన్ను ఆరాధించు'

❋ స్వామి శుద్ధానంద (సుధీర్) ❋

స్వామీజీ మొదటి పాశ్చాత్య ప్రయాణాన్ని ముగించుకొని మాతృదేశానికి తిరిగి వచ్చాక కలకత్తాలో ప్రియనాథ్ ముఖర్జీ అనే వ్యక్తి ఇంట్లో కొన్ని రోజులు

బస చేశారు. అనేకమంది యువకులు ఆయన దర్శనార్థం అక్కడకు వెళ్లారు. అప్పటికే మఠానికి పరిచయస్థులైన సుధీర్, ఖగేన్ అనే ఇద్దరు యువకులను ఒకరోజు స్వామీజీకి శివానంద పరిచయం చేశారు. వీరు కాలాంతరంలో శుద్ధానంద, విమలానంద నామధేయాలతో సన్న్యాసం పుచ్చుకొన్నారు.

అవతార పురుషులా?

ఒకరోజు శరశ్చంద్ర ద్వారా స్వామీజీని సుధీర్ ఒక ప్రశ్న అడిగారు.

ప్రశ్న : అవతార పురుషునికీ, స్వయంకృషితో ముక్తి పొందిన వ్యక్తికీ వ్యత్యాసమేమిటి?

స్వామీజీ : మరణానంతరం లభించే ముక్తే అన్ని స్థితులలోనూ అత్యున్నతమైనదని నా దృఢనమ్మకంగా ఉండేది. నా సాధన రోజుల్లో నేను యావద్భారత దేశం పర్యటించాను. ఎన్నో రోజులు గుహావాసం చేశాను! ముక్తి లభించకపోతే దేహత్యాగం చేద్దామని కూడా అనేకసార్లు అనుకొన్నాను. ఓ! ఎంత కఠోర సాధనలు నేను అనుష్ఠించాను! కాని ఇప్పుడు నాకు ముక్తి పట్ల అంతగా అభిలాష లేదు. కేవలం ఒక్క వ్యక్తికి ముక్తి లభించకుండా మిగిలిపోయే పక్షంలో నాకు ముక్తి అవసరం లేదన్నదే ప్రస్తుత నా మనఃస్థితి.

దీనిని గురించి కాలాంతరంలో శుద్ధానంద ఇలా చెప్పారు:

"స్వామీజీ దీనిని ఎంతో ఉద్వేగవెల్లువతో వ్యక్తం చేశారు. 'ఒక మానవ హృదయంలో ఇంతటి కారుణ్యం ఉండడం సాధ్యమా? ఇంత కనికరం ఉండడం సాధ్యమా? తన మనఃస్థితిని వ్యక్తం చేయడం ద్వారా స్వామీజీ అవతార పురుషుని గుణగణాలను వివరిస్తున్నారా?' అని నాకు అనిపించింది."

ఒక రోజు సుధీర్, ఖగేన్‌లు వెళ్లినప్పుడు స్వామీజీ వారితో "మీరు ఉపనిషత్తులు అధ్యయనం చేశారా?" అని అడిగారు. "అవును. కాస్త అధ్యయనం చేశాను" అన్నాడు సుధీర్.

"ఏ ఉపనిషత్తు?"

"కఠోపనిషత్తు."

కఠోపనిషత్తు అనగానే స్వామీజీ ముఖం వికసించింది. "ఏదీ ఒకటి రెండు మంత్రాలను వల్లించండి చూద్దాం. కఠోపనిషత్తు చాలా గొప్పది; కవిత్వ శైలితో నిండింది" అన్నారు.

సుధీర్ భగవద్గీతను ఆసాంతం కంఠోపాఠం చేశాడు. కాని కఠోపనిషత్తు కంఠోపాఠం చేయలేదు. ఆ విషయం చెప్పగానే స్వామీజీ, "సరే, భగవద్గీత నుంచి ఒకటి రెండు శ్లోకాలు వల్లించు" అన్నారు. 11వ అధ్యాయం నుంచి కొన్ని శ్లోకాలు నిర్దుష్టమైన ఉచ్చారణతో అతడు వల్లించాడు. స్వామీజీ పరమానందభరితులై, "చాలా బాగుంది" అన్నారు.

ఉపనిషత్తులంటే స్వామీజీకి ప్రాణం! ఉపనిషత్ మంత్రాలను ఆయన పారాయణం చేయడం ఒక్కసారి వింటే అది ఎన్నటికీ మనస్సులో నుంచి తొలగి పోదు. ఒకరోజు వాన మబ్బులు ఆకాశాన్ని చిమ్మచీకటి చేస్తూ గుంపులు గుంపులుగా కదలిపోతున్నాయి. ఆ చీకటి నేపథ్యంలో హఠాత్తుగా మెరుపు మెరసి వెండి రేఖలుగా ప్రకాశించింది. స్వామీజీ దానిని చూపిస్తూ తమకు అమితంగా నచ్చిన ఉపనిషత్తుల మంత్రాలలో ఒకటి చెప్పారు:

ఉపనిషత్తుల ఋషా?

"అక్కడ సూర్యుడు ఉదయించడు. చంద్ర తారకలు అసలే ప్రకాశించవు. మెరుపులు కూడా మెరవవు. ఇక ఈ అగ్ని మాట ఎందుకు! ఆత్మ ప్రకాశిస్తూ ఉంటే అన్నీ దానిని అనుసరించి ప్రకాశిస్తాయి. దాని వెలుగుతోనే ఇదంతా వెలిగింపబడుతున్నది."[1]

"ఆ పరిస్థితీ, స్వామీజీ కంచు కంఠమూ ఆయన ముఖారవిందాన ప్రకాశించిన పరమానందమూ నేటికీ నా జ్ఞాపకాలలో నిలిచిపోయాయి. ఓ! ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం నా నుంచి సుదూరంలో ఉంది; దానిని నేను పొందడం అంత సులభం కాదనే మానసిక దౌర్బల్యం నన్ను ఆక్రమించుకొన్నప్పుడల్లా ఇవే పదేపదే ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి:

"అమృత పుత్రులందరూ స్వర్గలోకాలలోని వారు కూడా చెవియొగ్గి వింటారు గాక! సకలమైన అంధకారానికీ అతీతమై సూర్యదీప్తితో వెలిగే ఆ మహాపురుషుణ్ణి

---

1. న తత్ర సూర్యోభాతి న చంద్రతారకం
నేమా విద్యుతో భాంతి కుతోऽ యమగ్నిః ।
తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం
తస్యభాసా సర్వమిదం విభాతి ॥

– కఠోపనిషత్తు, 5.15

నేను సాక్షాత్కరించుకొన్నాను. ఆయనను ప్రత్యక్షం చేసుకోవడం వలన మాత్రమే మనిషి మృత్యువుకు అతీతుడవుతాడు. ఈ జనన మరణ చక్రం నుంచి తప్పించుకోవడానికి మరొక దారి లేదు."[1]

ఒకరోజు స్వామీజీతో శాస్త్ర చర్చ చేయడానికి కొందరు పండితులు మఠానికి వచ్చారు. వాదం సాగింది; పండితులు కాసేపటికల్లా పరాజయం చవిచూశారు.

కన్నుల ఆకర్షణ

కాని పరాజయాన్ని అంగీకరించడానికి మనస్కరించని ఆ పండితులు, "ఈ స్వామి గొప్ప పండితుడేమీ కాదు. కాని ఆయన కన్నులలో ఆకర్షణ శక్తి ఉంది. ఆ శక్తి వల్లనే ఆయన వాదనల్లో జయిస్తున్నాడు" అంటూ వ్యాఖ్యానించి వెళ్లిపోయారు. అది విన్న సుధీర్ తనలో తాను, 'నిజమే, నా గురువు కన్నులలో ఆకర్షణశక్తి ఉంది. కాని ఆ శక్తి ఏమిటన్నది గ్రహించగోరితే మీరు ఆయనతో దివ్యసంబంధం నెరపాలి; ఆయన అనుష్ఠించిన అసాధారణ ఆధ్యాత్మిక సాధనలను వినమ్రతతో నేర్చుకోవాలి' అని అనుకొన్నాడు.

దీక్షా విధానం

శ్రీరామకృష్ణుల పూజా మందిరంలోనే తమ శిష్యులను కూర్చోబెట్టి వారికి యోగాసనం, ప్రాణాయామం, ధ్యానం మొదలైనవి స్వామీజీ నేర్పించేవారు. ఆయన వినతి మేరకు తురీయానంద చాలా సేపు ధ్యాన తరగతులు నిర్వహించేవారు.

స్వామీజీ ఒక రోజు సుధీర్‌ను పిలిచి, "నీకు సాకార దైవం, నిరాకార దైవం – వీటిలో ఏదంటే ఇష్టం?" అని అడిగారు. "కొన్ని సమయాలలో సాకార భగవంతుణ్ణీ, మరికొన్ని సమయాలలో నిరాకార భగవంతుణ్ణీ తలచుకొంటాను" అని జవాబు చెప్పాడు సుధీర్. "అది మంచి పద్ధతి కాదు. శిష్యునికి సముచిత మార్గం ఏదో గురువుకు మాత్రమే తెలుసు. నీ చేయి అందించు చూద్దాం" అంటూ సుధీర్ కుడిచేతిని కాసేపు పుచ్చుకొని స్వామీజీ ధ్యానం చేశారు. తరువాత అతడితో, "ఈ మంత్రం నీకు సముచితంగా ఉంటుంది" అంటూ ఒక మంత్రం ఉపదేశించారు.

---

1. ...శృణ్వంతు విశ్వే అమృతస్య పుత్రాః ॥ .... వేదాహమేతం పురుషం మహాంత మాదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్ । తమేవ విదిత్వాఽతి మృత్యుమేతి నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ ॥

– *శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు, 2.5; 3.8*

ఒకరోజు యువకుడొకడు వచ్చి, "స్వామీజీ! మీరు భారతదేశంలోనూ, పాశ్చాత్య దేశాలలోనూ ఒక క్రొత్త మతాన్ని ప్రచారం చేస్తున్నారా?" అని ప్రశ్నించాడు.

క్రొత్త మతమా?

స్వామీజీ : క్రొత్త మతమని నువ్వు దేనిని ప్రస్తావిస్తున్నావు?

యువకుడు : గంగాస్నానం వలన ముక్తి కలుగుతుంది లాంటి నమ్మకాలను మీరు అంగీకరించరు కదా? దానినే ప్రస్తావించాను.

స్వామీజీ : అవేం మాటలు నాయనా! నేను రోజూ గంగాస్నానం చేస్తు న్నాను. స్నానం చేయలేని పక్షంలో కనీసం గంగాజలం తల మీద చల్లుకొంటాను. తల మీద చల్లుకొని, కొన్ని నీటి చుక్కలు గ్రోలుతున్నాను కూడా.

కాసేపటి తరువాత ఒక వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు అక్కడకు వచ్చాడు.

వృద్ధుడు : స్వామీజీ! మీరు మన సనాతన హైందవ ధర్మాన్ని లోకమంతా ప్రచారం చేసి వచ్చారు. మీరు సుప్రసిద్ధులు!

స్వామీజీ : సనాతన హైందవ ధర్మమని మీరు దేనిని పేర్కొంటున్నారు?

వృద్ధుడు : అదేమిటి! కాశీలో మరణిస్తే ముక్తి తథ్యమని నమ్ముతున్నారు. అలాంటి వాటి గురించే చెప్పాను.

స్వామీజీ : లేదు. జ్ఞానం లభించకుండా ముక్తి లేదు. జ్ఞాని ఎక్కడ ఉన్నప్పటికీ ఆతడికి ముక్తి తథ్యం. జ్ఞానం గురించి విచారణ చేయండి. నేను రోజూ చేస్తున్నాను.

ఈ విధంగా ఇద్దరితోనూ స్వామీజీ రెండు రకాలుగా మాట్లాడడం చూసి శుద్ధానంద విస్తుపోయారు. స్వామీజీ ఎదుట మోకరిల్లి, "స్వామీజీ! వచ్చినవాళ్ళు వచ్చినట్లే వెళ్ళిపోయారు. ఇప్పుడు నేను గందరగోళంలో పడ్డాను" అన్నారు. అప్పుడు స్వామీజీ ఆతడితో, "నువ్వు నన్ను అడుగు. నీకు అవసరమైన జవాబు నేనిస్తాను" అన్నారు. వెంటనే శుద్ధానంద, "సరి, చెప్పండి. ముక్తి దేని వలన లభిస్తుంది?" అని అడిగాడు. స్వామీజీ గంభీర ముద్ర వహించి శుద్ధానందను పరికిస్తూ, "గురువు సేవ వలన" అన్నారు.

ఒకసారి శుద్ధానంద, కొందరు యువసన్న్యాసులతో స్వామీజీ వద్దకు వచ్చి తమను ఆశీర్వదించమని వేడుకొన్నారు. "శ్రీరామకృష్ణులు ఎలా తమ శిష్యుల విధివ్రాతను సైతం మార్చి వ్రాయగలిగేవారిలా (కపాల మోచనులు) విరాజిల్లారో,

అలా మీరు మమ్మల్ని అనుగ్రహించాలి" అని ప్రార్థించారు. స్వామీజీ కాసేపు మౌనం పాటించి తరువాత గంభీర స్వరంలో ఇలా అన్నారు: "మిమ్మల్ని ఆశీర్వ దిస్తున్నాను. శ్రీగురుదేవులు తమ అనుగ్రహాన్ని మీ మీద వర్షిస్తారు గాక! ఇంతకన్నా ఉన్నతమైన ఆశీస్సును మీకు నేను అందించగలనని భావించడం లేదు."

ఆశీర్వదిస్తున్నాను!

✵ స్వామి విమలానంద (ఖగేన్) ✵

పాశ్చాత్యం నుంచి స్వామీజీ కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చిన సందర్భంలో ఇచ్చిన స్వాగతోత్సవంలో యువకులు పాల్గొని ఆయన రథానికి పూన్చిన గుర్రాలను విప్పివేసి, తామే రథం లాగారు. ఆ యువకులలో ఒకడు ఖగేన్.

వినమ్రత

ఒకరోజు ఒక వ్యక్తి "స్వామీజీ! మీరు శ్రీరామకృష్ణుల గురించి చేసిన ప్రసంగాన్ని ఎందుకు పుస్తక రూపంలో విడుదల చేయలేదు?" అని స్వామీజీని ప్రశ్నించాడు.

స్వామీజీ *:* గురువుకు తగిన శిష్యునిగా నేను ప్రవర్తించలేదు, అందుకే. గురుదేవులు దేనినీ, ఎవరినీ ఖండించలేదు. కాని ఆయనను గురించి చేసిన ఆ ప్రసంగంలోనే నేను అమెరికన్లను విమర్శించాను; డబ్బే దైవంగా భావించే వారి పోకడను ఖండించాను. గురుదేవుల గురించి ప్రసంగించడానికి నాకు అర్హత లేదని ఆ రోజే నేను అర్థం చేసుకొన్నాను.

స్వామీజీ ఈ వినమ్రత ఖగేన్‌ను అమితంగా ఆకట్టుకొంది. "ఈ మాటలు అనేక కారణాల వలన నన్ను ఆకర్షించాయి. 'ఇదిగో ఈ మనిషిని ప్రజలు శ్లాఘి స్తున్నారు, స్తుతిస్తున్నారు, అంతెందుకు ఆరాధిస్తున్నారు. ఆ ప్రజల ముందే తాము తమ గురువుకు అనర్హుడైన శిష్యుడనని ఆయన చెబుతున్నారు. ఎంతటి వినమ్రత! ఇంతటి మహాత్ముడైన వ్యక్తి హృదయంలో ఇంత పెద్ద చోటును ఆక్రమించిన ఆ గురుదేవులు ఎంతటి అద్భుతమూర్తియై ఉండి ఉండాలి!' అనే ఆలోచనలు నా మనస్సులో తలెత్తాయి" అన్నాడతడు.

✵ స్వామి స్వరూపానంద (అజయ్ హరి) ✵

అజయ్ సర్వసంగ పరిత్యాగం చేయాలనుకోవడంలోని నిజానిజాలు పరీ క్షించాలనుకొన్న స్వామీజీ ఇలా అడిగారు: "అజయ్! సన్న్యాస జీవితపు కఠోర

నియమాలు నువ్వు పాటించగలవా? గురువు ఆదేశిస్తే నువ్వు నిస్సంకోచంగా విషనాగం ముందు నిలబడగలవా? ఫిరంగులను ప్రతిఘటించగలవా? వీటి పర్యవసానం మరణమే అని తెలిసీ నువ్వు వీటిని శిరసా వహించగలవా? సుఖ జీవితానికి నువ్వు బానిసవు కాకూడదు. గురువు మాటను మారుమాట్లాడకుండా శిరసావహించాలి.

సన్న్యాస జీవితపు కఠోరాలు

కామం, లోభం లాంటి చింతనలు తలెత్త కూడదు. నీ మృదులమైన ఉద్వేగాల నన్నిటినీ నిర్దాక్షిణ్యంగా ధ్వంసం చేసుకోవాలి. 'సన్న్యాసికి ఆత్మస్తుతి ఒక మత్తు. పేరు ప్రఖ్యాతుల పట్ల అభిలాష ఒక నరకం. ఆత్మగౌరవం మలంతో సమానం' అన్న విషయం సదా నువ్వు విస్మరించకూడదు. 'స్వీయముక్తి కోసమూ, లోక హితం కోసమూ' నువ్వు నీ జీవితాన్ని అంకితం చేయాలి. చెప్పు నాయనా! నువ్వు ఇవన్నీ పాటించగలవా? బాగా యోచించి నిర్ణయించుకో. లేకపోతే ఇంటికి తిరిగి వెళ్లి అక్కడ సన్మార్గంలో జీవితం గడుపు."

వీటినన్నింటినీ స్వీకరించి అజయ్ సన్న్యాసానికి సిద్ధమైననప్పుడు స్వామీజీ పరమానందభరితులయ్యారు.

ఒకరోజు స్వామీజీ స్వరూపానంద తల మీద చేతిని ఉంచి ఆశీర్వదించి ఇలా అన్నారు: "ఇదిగో చూడు నాయనా స్వరూప్! ఇలా నేను ప్రతి ఒక్కరి తల మీద చేతులు ఉంచితే ఆ తరువాత

ఆశీస్సుల అర్థం

ఆతడు ఏ కారణం వలనా కలత చెందనక్కర్లేదు. దాన్లో కించిత్తు కూడా సంశ యించ వద్దు!"

✵ స్వామి ప్రకాశానంద (సుశీల్) ✵

స్వామీజీ ఒకసారి ప్రకాశానందను ఆలింగనం చేసుకొని ఇలా అన్నారు: "నాయనా! గురుదేవుల పావన కార్యార్థం నేను నా జీవితాన్ని అంకితం చేశాను. ఆయన కార్యం కోసం మీరందరూ మీ జీవితాలను త్యాగం చేయాలి. ఆయన పావన పీఠానికి ఇంకా అనేకుల జీవితాలు అర్పితమవుతాయి. మన ఈ సామూహిక త్యాగం వల్లనే

సామూహిక త్యాగం

ఆయన మహత్కార్యం ఈడేరుతుంది."

✵ స్వామి బోధానంద (హరిపాదుడు) ✵

ఆలంబజార్ మఠ రోజుల్లో హరిపాదుడు మఠంలో చేరాడు. స్వామీజీ పాశ్చాత్య దేశాల నుంచి తిరిగి వచ్చాక అనేక క్రొత్త నియమాలను ప్రవేశపెట్టారు.

వాటిలో ఒకటి అఖండ ధ్యానం; అంటే ఎడతెగని ధ్యానం. పూజామందిరంలో సన్న్యాసులూ, బ్రహ్మచారులూ ఒకరి తరువాత ఒకరుగా రాత్రంతా ధ్యానం చేయాలి. అందరూ సమధికోత్సాహంతో దానిలో పాల్గొన్నారు. అప్పుడు ఒకరోజు స్వామీజీ నిర్వర్తించిన పూజ గురించి హరిపాదుడు ఇలా చెప్పాడు.

స్వామీజీ పూజ

"ఒకరోజు ఉదయం అందరూ పూజామందిరంలో ధ్యానమగ్నులై ఉన్నారు. ఆ రోజు శ్రీరామకృష్ణ పూజ చేయమని స్వామీజీని అడగాలని పూజారియైన బాబూరాం మహరాజ్‌కు అనిపించింది. ఆయన అడగగానే స్వామీజీ వెంటనే లేచి ప్రశాంతంగా నడచి వెళ్లి పూజారి ఆసనంలో కూర్చున్నారు. కూర్చోవడమే ఆలస్యం! మరేదో లోకానికి వెళ్లిపోయిన వ్యక్తిలా ధ్యానంలో లయించిపోయారు. చాలాసేపు ఆ స్థితిలోనే కూర్చుండిపోయారు. క్రమక్రమంగా సాధారణ స్థితిలోకి వచ్చారు. తరువాత అరగదీసిన చందనాన్ని చేతిలోకి తీసుకొని పూజార్థం ఉంచిన పువ్వుల మీద చిలకరించారు. దోసిలిలో పువ్వులు ఉంచుకొని పీఠం మీద, శ్రీరామకృష్ణుల పాదుకల మీద, ఆయన అస్థి కలశం మీద సమర్పించారు. మళ్లీ పువ్వులు తీసు కొని అక్కడ ఉన్న సోదర సన్న్యాసులు, తక్కిన సన్న్యాసు లందరి మీదా వెదజల్లారు. ఇదే స్వామీజీ చేసిన పూజ!

"ఘంటానాదాలు లేవు, క్రియాకలాపాలు లేవు, పూజాపాత్రలు ఏవీ లేవు! ఇలాంటి పూజను తిలకించిన భాగ్యశాలిని నేను. అందరిలోనూ గురుదేవుల సాన్నిధ్యాన్ని అనుభూతం చేసుకొన్న వ్యక్తి స్వామీజీ. అందుకే అందరినీ ఆరా ధించారు. సోదర సన్న్యాసులు మాత్రమే కాదు, తమ శిష్యులను కూడా ఆరా ధించారు! స్వామీజీ పూజ ముగియగానే అక్కడున్న అందరూ స్వామీజీకి సాష్టాంగ ప్రణామం చేశారు. ఆహా! ఎంతటి అద్భుత దృశ్యం అది!"

స్వామీజీ కాశీలో ఉన్న రోజుల్లో బోధానంద హృషీకేశ్‌లో తపోమయ జీవితం గడిపారు. స్వామీజీ రాకను విని ఆయన దర్శనార్థం కాశీ వచ్చారు. బోధానంద రావడం తెలుసుకొన్న స్వామీజీ, "ఆతణ్ణి తిన్నగా నా వద్దకు రమ్మను. తపోరూపంలో ఆతణ్ణి నేను చూడాలి" అన్నారు. బోధానందను చూసి ఆనందించారు. ఆతడి ఆధ్యాత్మిక సాధనల గురించి వాకబు చేశారు. తరువాత అతణ్ణి "నువ్వు రావడం నాకు సంతోషంగా ఉంది. కాశీలో ఒక మఠం స్థాపిస్తే దానికయ్యే ప్రారంభ ఖర్చులు మొత్తం తాను భరిస్తానని ఒక రాజు వాగ్దానం చేశాడు. నువ్వు ఆ బాధ్యత స్వీకరిస్తావా?" అని అడిగారు. అందుకు

అనుకరించకు!

బోధానంద, "నా కన్నా ఎక్కువ అర్హతలున్న, నా కన్నా శాస్త్రాలను చక్కగా బోధించ గల వారు అనేకులు ఉన్నారు. కనుక నన్ను వదలిపెట్టండి" అని చెప్పి, వినమ్రంగా తిరస్కరించారు. వెంటనే స్వామీజీ, "తక్కిన వారి గురించి నువ్వెందుకు కలత చెందుతావు? ఇతరులను అనుకరించకుండా జీవించడానికి ప్రయత్నించు. నీ ఆదర్శాన్ని విస్మరించకుండా, నీకు సహజమైన మార్గంలో పరిపూర్ణంగా పనిలో నిమగ్నమవు. ఇలా మనఃస్ఫూర్తిగా నిమగ్నమై పని సాగిస్తే నీకు విజయం తథ్యం" అన్నారు.

❋ స్వామి ఆత్మానంద (సుకుల్) ❋

స్వామీజీ 1897లో పాశ్చాత్యం నుంచి తిరిగి వచ్చినప్పుడు ఆయనను సుకుల్ కలుసుకొన్నాడు. అతడు దుర్బల దేహుడు. ఒకరోజు స్వామీజీ ఆతడితో, "సుకుల్! నువ్వు సన్న్యాసం పుచ్చుకోవడానికా ఇక్కడకు వచ్చావు?" అని అడిగారు. అందుకు సుకుల్, "స్వామీజీ, ఒక సన్న్యాసి అవడానికైన దృఢశరీరమో, మనస్సో నాకు లేవు. ఈ జన్మలో నాకు లభించిన ఈ దేహాన్ని మీకు సేవలందించడంలో అంకితం చేస్తే మరుజన్మలో దృఢమైన మనస్సూ, దేహమూ లభిస్తాయనే నమ్మకంతోనే ఇక్కడకు వచ్చాను" అన్నాడు. ఈ జవాబు విని స్వామీజీ చాలా సంతోషించారు. "మంచిది, మంచిది" అన్నారాయన.

గురువు పట్ల విశ్వాసం

ఆత్మానందకు స్వామీజీ పట్ల గల విశ్వాసం సాటిలేనిది. ఆయన చిన్నతనం నుంచే శాకాహారి. ఒక రోజు స్వామీజీ ఆయనకు చేపకూర ఇచ్చి తినమన్నారు గురువు పట్ల గల భక్తివిశ్వాసాల కారణంగా ఆత్మానంద మారుమాట్లాడకుండా దానిని తినడానికి సిద్ధపడ్డారు. కాని ఆయన తినబోతున్నప్పుడు స్వామీజీ ఆపేశారు; గురువు పట్ల గల విశ్వాసాన్ని శ్లాఘించారు.

మరో రోజు స్వామీజీ ఆత్మానందను పిలిచి తమ మీద కొన్ని కల్పిత దోషాలను ఆపాదించుకొని, "ఇదిగో చూడు, ఈ రకమైన దోషాలు నాలో ఉన్నాయి. ఇలా ఉన్నప్పటికీ నన్ను నీ గురువుగా గౌరవిస్తావా?" అని అడిగారు. క్షణం కూడా ఆలస్యం చేయకుండా, "మీరేం కావాలన్నా చెప్పుకోండి. నా మటుకు నాకు మీరే సర్వస్వం" అన్నారు ఆత్మానంద.

కాలాంతరంలో ఆత్మానంద ఇలా అనేవారు: "గురువు మాటలోనూ, శాస్త్రాల లోనూ నమ్మకం ఉంచడం సన్న్యాసి జీవితంలో పెన్నిధి అవుతుంది. ఈ రెండింటి లోనూ గురువు మీద నమ్మకం అతి ముఖ్యం."

సన్న్యాసికి యాజమాన్యం కూడదన్నది స్వామీజీ ఏర్పరచిన నియమాలలో ఒకటి. సన్న్యాసులు తమకు లభించేదంతా మఠానికి ఇచ్చివేయాలి. ఒకసారి ఆత్మానంద హృషీకేశ్‌లో తపోమయ జీవితంలో మగ్నుడైనారు. అక్కణ్ణుంచి తిరిగి వచ్చినప్పుడు ఆయన వద్ద ఒక దుప్పటి, ఒక కమండలం ఉన్నాయి. నియమానుసారం వాటిని ఆయన మఠంలో ఇచ్చేశారు. కొన్ని రోజుల తరువాత ఆయన అస్వస్థుడైనారు. కప్పుకోవడానికి ఆయనకు దుప్పటి లేదు. దీనిని ఎవరూ గమనించలేదు. కాని స్వామీజీ మాత్రం చూశారు. ఆయన దుప్పటి లేకుండా పడుకోవడం చూసిన స్వామీజీ వ్యథ చెందారు. "నేను నియమాలు రూపొందించాను. అందుకే వీరు తమ వద్ద ఉన్నదంతా మఠంలో ఇచ్చేశారు. ఇప్పుడేమిటంటే వీరికి అవసరమైనది మఠంలో గమనించకుండా వదలివేశారు. ఏం వింత!" అన్నారు. తరువాత ఆయనే వెళ్లి దుప్పటి, తలగడ తెచ్చి ఆత్మానంద పడక మీద పరచి ఆయనను పడుకోబెట్టారు. అత్యవసరమైన వాటిని మఠంలో తిరిగి ఇవ్వవద్దని ఆయనతో స్పష్టంగా చెప్పారు.

సన్న్యాసికి యాజమాన్యం కూడదు

స్వామీజీ నిష్క్రమణానంతరం చాలా కాలం తరువాత ఒక రోజు ఒక సన్న్యాసి ఆత్మానంద గదిలోకి వెళ్లాడు. ఆయన పడక ఎప్పటిలా మడతలు నలగకుండా శుభ్రంగా ఉంది. కాని ఆత్మానంద నేల మీద పడుకొని ఉన్నారు. వచ్చిన సన్న్యాసి ఆశ్చర్యంలో మునిగిపోయాడు. కనుక ఆత్మానందను కారణం అడిగాడు. కళ్ల నుంచి నీరు స్రవిస్తూండగా ఉద్వేగ వెల్లువతో గద్గద స్వరంలో ఆత్మానంద ఇలా చెప్పారు: "స్వామీజీకి ఈ పడక అంటే మహా ఇష్టం. ఈ గది దారి గుండా వస్తే దీని మీద కాసేపు పడుకొని వెళ్లేవారు. ఆయన మళ్లీ రావచ్చు కదా! ఆయన ఎప్పుడు వేంచేసినా పడుకోవడానికి పడకను సిద్ధంగా ఉంచి నేను నిరీక్షిస్తున్నాను!"

'వస్తారని నిరీక్షిస్తున్నాను!'

❋ స్వామి పరమానంద (సురేశ్) ❋

1901లో తన 16వ ఏట శ్రీరామకృష్ణ జయంతికి కొన్ని రోజుల ముందు బేలూర్ మఠానికి మొట్టమొదటిసారి సురేశ్ వచ్చాడు. సన్న్యాసులూ, తక్కినవారూ జయంత్యుత్సవ ఏర్పాట్లలో మునిగివున్నారు. స్వామీజీ తాము అలవాటు ప్రకారం కూర్చునే మామిడి చెట్టు క్రింద మంచం మీద విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నారు. కాలాంతరంలో సురేశ్ ఇలా చెప్పాడు: "ఇంతవరకు నా జీవితంలో కనీవినీ ఎరుగని, అంతదాకా చూసినవారి నుంచి పూర్తిగా విభిన్నమైన ఒక వ్యక్తిని అక్కడ నేను చూశాను.

'బాధ్యత తీసుకొంటాను!'

ఆయన ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడలేదు. కాని ఆయన విశాలమైన కాంతిమంత మైన కళ్లు నాతో ఎన్నో మాటలు మాట్లాడాయి."

పదిహేడవ ఏట మఠంలో చేరడానికి సురేశ్ వచ్చాడు. శాసనరీత్యా యుక్త వయస్సుకు రాని వ్యక్తిని మఠంలో చేర్చుకోవడానికి సంకోచించారు. అందరూ స్వామీజీ వద్దకు వెళ్లారు. అందరి అభిప్రాయాలూ విని స్వామీజీ సురేశ్‌ను చూశారు. బ్రతిమలాడే ధోరణిలో అతడు నిలబడి ఉన్నాడు. స్వామీజీ కారుణ్యం ఉట్టిపడే స్వరంలో అతణ్ణి, "ఏం నాయనా! నీకు పాడడం తెలుసా?" అని అడిగారు. వణికే స్వరంలో సురేశ్ జగజ్జనని మీద ఒక పాట పాడాడు.

సురేశ్ పాట పూర్తికాగానే అక్కడ మౌనం రాజ్యం చేసింది. స్వామీజీ తదేకంగా సురేశ్ కళ్లను చూశారు. తరువాత తమ సోదర శిష్యులను చూసి, "ఈ కుర్రాణ్ణి మఠంలో ఉండనివ్వండి. ఈతడి పూర్తి బాధ్యతను నేను పుచ్చుకొంటాను" అన్నారు.

వసంతం – సన్న్యాసి

"వసంత కాలం తను వెళ్లే ప్రాంతాలలో పక్షుల కిలకిలారావాలనూ, పువ్వుల సౌరభాన్నీ మోసుకొని పోతుంది. అలాంటి వాడు సన్న్యాసి" అనే అర్థం వచ్చే ఆదిశంకరుల శ్లోకం ఒకటి ఉంది. బ్రహ్మానంద దానిని ప్రస్తావించి సురేశ్‌ను 'వసంత్' అని సంబోధించే వారు. కాలాంతరంలో ఆతడికి ఇదే పేరు స్థిరపడిపోయింది.

ఒక రోజు స్వామీజీ వసంత్‌ను పిలిచి, "నాయనా! నా కోసం నువ్వు భిక్షమెత్తుతావా?" అని అడిగారు. సంతోషంగా వసంత్ సమ్మతించాడు. లోపలికి వెళ్లి అందుకు తగిన దుస్తులు ధరించి వసంత్ బయటికి వచ్చాడు. స్వామీజీ అది చూడగానే, "ఆహా! దీనిని చూస్తున్నప్పుడు నాకు ఎంత ఆనందం కలుగుతున్నదో నీకు అర్థం కాదు. ఈ దుస్తులు నీకు బాగా నప్పాయి" అన్నారు. వసంత్ బయటికి వెళ్లడానికి బయలుదేరాడు. వెంటనే స్వామీజీ, "ఆగు, ఆగు. నీకు ప్రథమ భిక్ష నేనే వేస్తాను" అన్నారు. తరువాత వంటగదిలోకి వెళ్లి కొంచెం బియ్యం, కాయ గూరలు మొదలైనవి తెచ్చి ఇచ్చారు. పిదప ఆతణ్ణి హృదయపూర్వకంగా ఆశీర్వదించి పంపించారు.

వసంత్ తిరిగి వచ్చేటప్పటికి మధ్యాహ్నమయింది. ఆతడు తిరిగి వచ్చేదాకా ఆతురతతో స్వామీజీ వేచివున్నారు. ఆతణ్ణి చూడగానే పరమానందభరితులయ్యారు. వెంటనే ప్రేమానందను పిలిచి, "భిక్షాన్నం అతి పవిత్రమయింది. శ్రీరామకృష్ణులకు అది అంటే చాలా ఇష్టం. వసంత్ తెచ్చింది మాత్రమే నేడు నేను తింటాను" అన్నారు. తరువాత వసంత్‌ను చూసి, "నీకు వంట తెలుసా?" అని అడిగారు.

"అవును" అంటూ వసంత్ వంటచేయ నారంభించాడు. వంట ముగిసేటప్పటికి రెండు గంటలయింది. అప్పటి దాకా వేచివుండి ఆ ఆహారాన్ని ఆనందంగా స్వామీజీ భుజించారు.

✵ స్వామి నిర్భయానంద (కనాయ్) ✵

ఇతరులు జీవింప తాము అభిలషించారు

ఒకరోజు స్వామీజీ రైలులో వెళుతున్నారు. ఆయన వెంట బ్రహ్మచారి కనాయ్ ఉన్నాడు. ఒక స్టేషన్‌లో రైలు ఆగింది. అక్కడ ఒక వ్యక్తి వివిధ రకాల తినుబండారాలను ఒక పెట్టెలో ఉంచుకొని నడుస్తూ అమ్ముకొంటున్నాడు. వాటిలో మొక్కజొన్న కండెలు కూడా ఉన్నాయి. స్వామీజీ కూర్చున్న పెట్టె ప్రక్కన అతడు పదేపదే నడిచాడు. స్వామీజీ కనాయ్‌ను పిలిచి, "ఉడకబెట్టిన మొక్కజొన్న ఆరోగ్యానికి మంచిది. తినాలనిపిస్తోంది" అన్నారు. స్వామీజీ మానసిక స్థితిని అర్థం చేసుకొన్న కనాయ్ ఆతణ్ణి పిలిచి మొక్కజొన్న కండెను కొన్నాడు. ఒక కండె ధర ఒక పైసా. అతడికి సహాయం చేయడానికి స్వామీజీ మొక్కజొన్న కండెను కొనమన్నారని గ్రహించిన కనాయ్ అతడికి నాలుగు అణాలు (25 పైసలు) ఇచ్చాడు. పెట్టెలోకి రాగానే స్వామీజీ కనాయ్‌తో, "ఏం నాయనా! ఆతడికి ఎంత ఇచ్చావు?" అని అడిగారు. "నాలుగు అణాలు" అన్నాడు కనాయ్. వెంటనే స్వామీజీ, "ఏం నాయనా! ఆ నాలుగణాలతో అతడికి ఏం వస్తుంది? వెళ్ళు. వెళ్లి ఒక రూపాయి ఇచ్చి రా. ఇంట్లో భార్య ఉంటుంది, పిల్లాజల్లా ఉంటారు" అన్నారు. కాసేపు మౌనంగా ఉండిపోయి, "ఆహా! ఈ రోజు అతడికి పెద్దగా ఏమీ అమ్ముడుపోలేదనిపిస్తోంది. పాపం, అందుకే మొదటి, రెండవ తరగతి పెట్టెల ముందు నడుస్తున్నాడు" అన్నారు. కావాలనే మొక్కజొన్న కండె స్వామీజీ కొన్నారు అంతే. ఆయన దాన్ని నోట పెడితే ఒట్టు!

అదే విధంగా మరో రోజు స్టీమ్ బోటులో వెళుతున్నారు. అక్కడ దుంగలతో చేర్చి కట్టిన తెప్ప (catamaran)లలో బెస్తవారు చేపలు పడుతున్నారు. ఒక తెప్పలో రుచికరమైన ఇలీస్ చేపలు ఉన్నాయి. స్వామీజీ వాటిని చూడగానే, "ఆహా! ఇలీస్ చేప కూర తినాలనిపిస్తోంది" అన్నారు. ఒక రూపాయి ఇచ్చి చేపలు కొన్నారు - 16 పెద్ద చేపలు, నాలుగైదు ఉచితంగా ఇచ్చారు. స్టీమ్ బోటు కాస్త దూరం వెళ్లి ఆగింది. అప్పుడు "ఇలీస్ చేపతో ఆకుకూర చేర్చి వండితే చాలా బాగుంటుంది, దానితో పాటు వేడి వేడి అన్నం కూడా ఉండాలి" అన్నారు.

ప్రక్కనే ఒక గ్రామం ఉంది. ఆకుకూర కొనడానికి కనాయ్ అక్కడకు వెళ్లాడు. దుకాణంలో ఆకుకూర లభించలేదు. అప్పుడు శ్రేయోభిలాషి ఒకరు

అక్కడకు వచ్చి, "రండి, నా ఇంటి తోటలో ఆకుకూర బోలెడంత ఉంది. నేను ఇస్తాను. కాని ఒక షరతు: నేనొకసారి స్వామీజీని దర్శించడానికి మీరు ఏర్పాటు చేయాలి" అన్నాడు. ఆ తరువాత అతడు ఒక గంపెడు ఆకుకూరను తల మీద ఉంచుకొని వచ్చాడు. తరువాత ఇద్దరూ స్వామీజీ ఉన్న చోటుకు తిరిగి వచ్చారు. ఆ శ్రేయోభిలాషి భక్తినీ, నమ్మకాన్నీ చూసి స్వామీజీ మఠానికి తిరిగి వస్తున్న దారిలోనే ఆతడికి దీక్ష ఒసగారు. "నన్ను అనుగ్రహించడానికే స్వామీజీ చేప, ఆకుకూర తినాలని అభిలషించారు. ఆయనలో ఆ అభిలాష తలెత్తకపోతే నాకు ఈ భాగ్యం దక్కేది కాదు!" అన్నాడా శ్రేయోభిలాషి.

నిర్భయానంద నిత్యమూ ఏ ఏ సమయాలలో ఏమేమి చేయాలో స్వామీజీ స్వహస్తాలతో వ్రాసి ఇచ్చారు. అంతేకాక స్వామీజీ ఒకరోజు ఆయనతో, "ఎక్కడ ఆధ్యాత్మిక ప్రసంగాలు జరుగుతున్నా, నీకు అర్థమైనా అర్థం కాకపోయినా, వెళ్లి విను. దాని వలన నీకు మేలు జరుగుతుంది" అన్నారు. నిర్భయానంద దానిని తు.చ. తప్పక పాటించారు. కలకత్తాలో మాతృదేవి గృహంలో వారానికి ఒకసారి బేలూర్ మఠం నుంచి ఒక సన్న్యాసి వెళ్లి ప్రసంగం చేయడం కద్దు. ఆ ఒక్క గంటసేపు తప్పకుండా నిర్భయానంద అక్కడ కూర్చుని ప్రసంగం వినేవారు.

ముక్తి తథ్యం

ఒకరోజు అర్ధరాత్రి బేలూరు మఠంలో అందరూ నిద్రిస్తున్నారు. హఠాత్తుగా గంగలో నుంచి దీనాలాపం ఒకటి వినవచ్చింది; మునిగిపోతున్న ఎవరో, "కృష్ణా! కృష్ణా! ఓ కృష్ణా! గంగా నదీమతల్లీ, రక్షించు" అంటూ ఆర్త నాదం చేస్తున్నట్లుంది. స్వామీజీ మేడ మీద తమ గదిలో ఉన్నారు. ఆ ఆర్తనాదం విన్న ఆయన, "చూడు నాయనా! ఎవరో మునిగిపోతునట్లుంది!" అన్నారు బిగ్గరగా. ఆ చీకట్లో వేగంగా పరుగెత్తి గంగలో దూకారు నిర్భయానంద. కాని ఎంతో లోపలికి వెళ్లినప్పటికీ ఎవరూ అక్కడ కనిపించలేదు. స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "ఇదిగో చూడు, ఎవరో మునిగి పోయినట్లుగా అనిపిస్తోంది. ఆతణ్ణి రక్షించడానికి ఎవరైతే ప్రాణం తెగిస్తాడో ఆతడికి మరే ఆధ్యాత్మిక సాధనలూ అవసరం లేదు, ఆతడికి ముక్తి తథ్యం."

❋ బ్రహ్మచారి కృష్ణలాల్ ❋

నైజానికి తగ్గ మార్గం

ఒకరోజు కృష్ణలాల్, "స్వామీజీతో! నా చదువు అంతంత మాత్రమే. నేను ఎక్కువ చదువుకోలేకపోయాను" అంటూ తన అసమర్థతను స్వామీజీతో వ్యక్తం చేశాడు. ఆతడి పరిస్థితిని అర్థం చేసుకొన్న స్వామీజీ, "ఫరవాలేదు. నువ్వు చదువుకోనక్కర్లేదు. చక్కగా జపం చేయి. తద్వారా

నీకు అంతా లభిస్తుంది" అన్నారు. ఆ ఉపదేశాన్ని తు.చ. తప్పక పాటించాడు కృష్ణలాల్. కాలాంతరంలో స్వయంగా స్వామీజీయే, "కృష్ణలాల్ జపం ద్వారా సిద్ధుడయ్యాడు" అన్నారు.

❋ స్వామి సదాశివానంద ❋

1901లో స్వామీజీ కాశీ వెళ్లినప్పుడు అక్కడ ఆయనను కలుసుకొన్న యువకులలో ఒకరే సదాశివానంద. రైలు నిలయంలో దిగగానే స్వామీజీని పుష్పమాలాలంకృతుణ్ణి చేసి స్వాగతం పలికిన భాగ్యశాలి ఇతడు. అప్పటి నుంచి పరిపూర్ణంగా స్వామీజీ పట్ల ఇతడు ఆకర్షితుడయ్యాడు. స్వామీజీ ప్రతి వచనమూ, దృక్కూ ఆతడికి అతిమృదులమయంగా కానవచ్చాయి. సదాశివానంద ఇలా అన్నారు: "ఒక రోజు అందరూ రాత్రి భోజనానికి కూర్చుని ఉన్నారు. ఒక ఫలానా పదార్థాన్ని మా అందరికీ స్వామీజీ వడ్డించమన్నారు మేం తిన్నప్పుడు మాతో, 'బాగుందా? ఆస్వాదించి తినండి. నాకు బాగున్నందు వల్లనే మీ అందరికీ వడ్డించమన్నాను' అన్నారు." ఆయన స్మృతుల నుంచి కొన్ని భాగాలు:

"స్వామీజీతో సహజీవనం చేసే ప్రతి క్షణమూ ఒక అనుభవమే. ఏ దుఃఖమైనా సరే ఆయన పావన సాన్నిధ్యంలో మటుమాయమవుతుంది. నా అన్నగారొకరు హఠాత్తుగా మరణించారు. ఆ దిగ్భ్రమలో నేను కుప్పకూలిపోయాను. కొన్ని రోజుల తరువాత స్వామీజీని కలుసుకొన్నాను. నన్ను చూడగానే స్వామీజీ మృదుస్వరంలో, "ఏం నాయనా! మీ సోదరుడు మృతి చెందాడని విన్నాను. నువ్వు ఎలా ఉన్నావు? నీ తల్లిని సాంత్వన పరచడానికి ఆమెతో నువ్వు ఏం మాట్లాడావు?" అని అడిగారు. నేను జవాబు చెప్పాను. అంతా సానుభూతితో విన్నారు. తరువాత, "నా సోదరుడు మరణించి ఉంటే నేనూ ఇట్లే తల్లడిల్లిపోయి ఉండేవాణ్ణి" అన్నారు. ఆ మాటలలోని ప్రగాఢ ఉద్వేగాలు నా హృదయాన్ని తాకాయి. వింత ఏమిటంటే, అంతదాకా నా మనస్సులో నిండివున్న శోకమంతా స్వామీజీ మాటలతో కరిగిపోయింది. నా సోదరుని కన్నా మేలైన నిజమైన స్నేహితు డొకరు ఇదిగో నా ముందు ఉన్నారు, ఈయన సదా నన్ను రక్షిస్తారనే భావన నాలో పాదుకుపోయింది.

మానసిక దుఃఖాన్ని తొలగించారు

"మహాపురుష్‌జీ మహారాజ్ చెప్పిన ప్రకారం నేను స్వామీజీ వద్దకు వెళ్లి మంత్రదీక్ష అనుగ్రహించమని అడిగాను. చిరునవ్వుతో స్వామీజీ నన్ను చూసి, "ఎందుకు? నువ్వు ఇంతకు మునుపే రామానుజ వైష్ణవ మార్గంలో దీక్ష పుచ్చుకొన్నావు కదా! మహావిష్ణువు ఆరాధన ఉత్కృష్టమైనది.

దీక్ష

ఇంకా మరో దీక్ష నీకు అవసరమని నాకు అనిపించడం లేదు” అన్నారు. “కాని మీ లాంటి యోగిపుంగవుని నుంచి దీక్ష పుచ్చుకోవాలని అభిలషిస్తున్నాను” అన్నాను. మళ్లీ చిరునవ్వుతో తమ సమ్మతాన్ని స్వామీజీ తెలిపారు.

“దీక్ష రోజు రానే వచ్చింది. స్వామీజీ ఒక గదిలో ఆసనంలో కూర్చుని ఉన్నారు. నేను ఎదుట ఉన్న ఆసనంలో కూర్చున్నాను. కాసేపటికల్లా స్వామీజీ సమాధిమగ్నులైనారు. ఆయన పావన దేహం నిశ్చలమై దుంగలా అయింది. ముఖారవిందాన పరమానందపు వెల్లువ పొంగిపొరలింది. బుడగలో, అలలో లేని నిశ్చలమైన సముద్రపు ప్రశాంతత అక్కడ నెలకొంది. నేను లోపలికి వెళ్లినప్పుడు ఆప్యాయంగా నన్ను ఆహ్వానించిన స్వామీజీ ఇప్పుడు అక్కడ లేరు; ఉద్వేగా లన్నింటికీ అతీతమైన ఏదో పరమానంద విస్తారతలో సంచరిస్తున్న ఒక వ్యక్తి నా ముందు కూర్చున్నట్లు అనిపించింది.

“కాసేపటికల్లా స్వామీజీ బాహ్యచైతన్యంలోకి వచ్చినట్లు అనిపించింది. ఆ తరువాత ఆయన నా చేతులు పుచ్చుకొని కాసేపు కూర్చుని నా గతకాల సంఘటనలను కొన్నింటిని చెప్పనారంభించారు: ‘ఛాప్రా అనే చోటికి స్టీమ్‌బోటులో వెళుతున్నప్పుడు ఒక వ్యక్తి నీతో ఏదో చెప్పాడే! జ్ఞాపకం ఉందా?’ అని అడిగారు. ‘జ్ఞాపకం లేదు’ అనగానే, ‘బాగా యోచించి చూడు’ అన్నారాయన. క్రమక్రమంగా నాకు జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఆ వ్యక్తి నాకు వైష్ణవ మంత్రదీక్ష ఇచ్చిన రామ్ స్వరూప్ ఆచార్య. రామానుజ సంప్రదాయానికి చెందినవారు ఆయన. ఆయన జ్ఞాపకం రాగానే, స్వామీజీ నాతో ఆయనను ప్రగాఢంగా జ్ఞప్తి చేసుకోమన్నారు. తరువాత, ‘ఇక శ్రీరామకృష్ణులను జ్ఞప్తి చేసుకో. తరువాత నేను ఆయనలో విలీనం అవు తున్నట్లు భావించుకో. తదనంతరం శ్రీరామకృష్ణులను వినాయకునిలో కరగించి వేయి. వినాయకుడు సన్న్యాసికి ఆదర్శమూర్తి’ అన్నారు.

“కాశీ సేవాశ్రమ పనివారిలో ఒక యువకుడు మరీ సన్నగా, బలహీనంగా ఉన్నాడు. వంగదేశం నుంచి కాశీకి పని వెతుక్కొంటూ వచ్చిన అతడు ఏ పనీ

తల్లి కన్నా....

లభించక దుర్భర కష్టాలు అనుభవించాక చివరికి సేవా శ్రమంలో పని దొరికింది. స్వామీజీ ప్రారంభంలోనే ఆతణ్ణి గమనించారు. తరువాత ఒకరోజు అతడు ఆయనకు ప్రణమిల్లడానికి వెళ్లినప్పుడు ఆతడితో, ‘తమ్ముడూ! నీ ఒంట్లో బలం లేదు. కాని పనిచేయవలసిన అగత్యం ఉంది. దానికి ఒంట్లో శక్తి ఉండాలి. శక్తి కావాలంటే బాగా తినాలి. రోజూ ఇక్కడికి వచ్చి నాతో పాటు తిను. కనీసం మధ్యాహ్న భోజనమైనా నాతో తిను’ అన్నారు.

“అలా చెప్పడంతోనే ఆగిపోకుండా రోజూ ఆతడికి భోజనం పెట్టడం ఒక కర్తవ్యంగా చేశారు. పని కారణంగా అతడు సరైన వేళకు రాలేనప్పుడు తపించి పోయేవారు. అతడు రాకపోతే ఆయన కూడా తినరు. ఆయన వేళ తప్పి భుజిస్తే అది ఆయన మధుమేహాన్ని ప్రకోపింపజేస్తుంది. దానిని గురించిన డాక్టర్ల హెచ్చరికను కూడా ఉల్లంఘించి ఆయన ఆ యువకుని కోసం వేచివుండేవారు. రాత్రి భోజనానికి అతడు రాకపోతే అప్పుడప్పుడు ద్వారం వద్దకు పోయి తొంగి చూసేవారు, పచార్లు చేసేవారు, వీథిలోకి వెళ్లి చూసేవారు. అక్కడకు ఎవరు వచ్చినా, ‘ఆ కుర్రాడు వచ్చాడా? పాపం అమాయకుడు! ఎందుకు ఇంత ఆలస్య మవుతుంది? ఆతడి ఒంట్లో బలం మృగ్యం. ఇంతవరకూ ఏమి తినలేదు కూడా. బలహీనమైన దేహం, పనేమో బోలెడంత’ అంటూ వాకబు చేసేవారు.

“చివరికి ఆ కుర్రాడు రాగానే స్వామీజీ ముఖం వికసించేది. ఆప్యాయంగా అతడితో, ‘ఎందుకు నాయనా ఇంత ఆలస్యం? నీకు పని ఎంతో ఎక్కువని నాకు తెలుసు. పోనీలే, ఉదయమన్నా ఏదైనా తిన్నావా? నీ కోసం వేచి ఉండడంతో నేనూ ఏమీ తినలేదు. రా! నాయనా, చేతులు కాళ్లు కడుగుకో. భోజనానికి పోదాం. ఇప్పటికే బాగా ఆలస్యమయింది. చూడు నాయనా! నా ఆరోగ్యం బాగాలేదని నీకు తెలుసు. వేళకు నేను తినకపోతే నా వ్యాధి ప్రకోపిస్తుంది. కనుక త్వరగా రా. కాని, నాయనా! నువ్వు ఏం చేయగలవు? పని భారం జాప్యం చేయిస్తున్నది. అదీ నాకు తెలుసు, నాకు తెలుసు” అంటూ ఒక తల్లిలా చెప్పేవారు. ఆ అనురాగవృష్టిలో ఆ యువకుడు తల్లడిల్లిపోవడమే కాక, అక్కడున్న అందరూ స్వామీజీ ఈ మాతృత్వ వైఖరి చూసి ద్రవించిపోయేవారు.

“అంతటితో స్వామీజీ ఆగేవారు కారు. భోజనం చేస్తున్నప్పుడు, తాము తినడం ఆపి, ఆతడు సవ్యంగా తింటున్నాడో లేదో గమనిస్తూ ఉండేవారు. తరువాత ఎవరైనా వచ్చి, ‘స్వామీజీ! మీరు తినండి. ఇంతదాకా మీరు ఒక్క ముద్ద కూడా నోట పెట్టలేదు’ అనేవారు. ఆ తరువాతనే ఆయన భోజనం చేయడం ప్రారంభించేవారు. ఈ విధంగా అందరి పట్లా మాతృత్వ అనురాగాన్ని వర్షించారు స్వామీజీ.”

60 కారుణ్యమూర్తియైన గురువుగా!

నా శిష్యులు వేయిసార్లు నరకానికి వెళ్లినా, ప్రతిసారీ నేను వారిని అక్కణ్ణుంచి ఉద్ధరిస్తాను.

— **స్వామి వివేకానంద**

"**స్వా**మీజీ అందరిచే ఆరాధింపబడవలసిన వ్యక్తి. వాక్ శక్తి గలవారు. మహాత్ముడు, దేశభక్తితో యావన్మంది హృదయాలనూ దోచుకొన్నవారు. ఇంతటి మహాశక్తిమంతుడైన ఒకరిని చూడగలమో లేమో తెలియదు. ఆయన చిన్న తమ్ముడైన భూపేంద్రనాథ్ దత్తా దేశభక్తిని ఆయన ప్రధాన లక్షణంగా కొనియాడారు. పెద్ద తమ్ముడైన మహేంద్రనాథ్ దత్తా ఆయన ఆధ్యాత్మిక శక్తికే ప్రాధాన్యమిచ్చారు. మహేంద్రుని పుస్తకాల్లో ఇది తేటతెల్లంగా కనిపిస్తుంది. స్వామీజీ సాన్నిధ్య భాగ్యం పొందిన ప్రతి ఒక్కరూ ఆయన ప్రతి పరిమాణంలోనూ మునిగిపోయారు. ప్రతిదీ పరిపూర్ణతను సంతరించుకొన్నది, అదే పూర్తిగా ఆయనలా ఇతరులకు అనిపించింది. కాని ఆయన ఈ పరిమాణాలన్నింటినీ అతిక్రమించిన వ్యక్తిలా ఊరేగి వచ్చారు. ఆయన సోదర సన్న్యాసి ఒకరు నాతో, " 'మీ స్వామీజీ ఏం చేశారని తెలుసుకోవడానికి వేయి సంవత్సరాలు పడుతుంది' అన్నారు" అని వ్రాస్తున్నారు స్వామీజీ గృహస్థ శిష్యులలో ఒకరైన మన్మథనాథ్ గంగోపాధ్యాయ్.

సమస్తాన్నీ దాచారు

కాని పాశ్చాత్య దేశాల నుంచి భారతదేశానికి తిరిగి వచ్చిన తరువాత స్వామీజీ తమను పూర్తిగా మరుగుపరచుకొన్నారనే చెప్పాలి. తమ ప్రపంచ పరిమాణం, భారత పరిమాణం యావత్తూ గోప్యపరచి ఒక సామాన్యునిలా చివరి రోజులు ఆయన గడిపారు.

స్వామీజీకి సన్న్యాస శిష్యులు ఉన్నట్లే పలువురు గృహస్థ శిష్యులూ ఉన్నారు. వారికీ మంత్రదీక్ష ప్రసాదించి వారినీ ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో పురోగమింపజేశారు. వారిలో కొందరి గురించిన సమాచారం మాత్రమే లభించింది. స్వామీజీ గృహస్థ శిష్యులలో అగ్రగణ్యుడు అలసింగ. ఆయనను గురించి ఇంతకు క్రితమే చూశాం. స్వామీజీ అద్భుతమైన అనేక పరిమాణాలను, తాము ఆయనతో జరిపిన సంభాషణల ద్వారా బయటి ప్రపంచానికి అందించిన వ్యక్తి శరశ్చంద్ర చక్రవర్తి. ఈయనను గురించి ఇంతకు ముందే కొన్ని అధ్యాయాలలో చూశాం. తక్కిన గృహస్థ శిష్యులలో కొందరి స్మృతులను క్లుప్తంగా చూద్దాం.

❋ మన్మథనాథ్ గంగోపాధ్యాయ్ ❋

ఒకరోజు స్వామీజీ నాతో, "నువ్వు ఏం అడగాలనుకొన్నావో అడుగు" అన్నారు.

నేను *:* మీరు ఇంగ్లండ్‌లో మాయ గురించి ప్రసంగించారు. దానిని నేను పలుమార్లు చదివాను. కాని మాయ అంటే ఏమిటో మాత్రం అర్థం కాలేదు.

స్వామీజీ : దేనిలో చదివావు?

నేను : ఇండియన్ మిర్రర్‌లో చదివాను.

స్వామీజీ : ఇదిగో చూడు, మాయ ఏమిటన్నది అర్థం చేసుకోవడం ఒకటి, మాయను అనుభవించడం మరొకటి.

నేను *:* మీ వద్ద మాయ రహస్యాన్ని తెలుసుకోగోరుతున్నాను.

స్వామీజీ కాసేపు మౌనం వహించారు. తరువాత "ఆ అంశం అలా ఉంచు. మరేదన్నా తెలుసుకోగోరితే అడుగు" అన్నారు.

నేను *:* మీ లాంటి బ్రహ్మజ్ఞానులు వివరించినప్పటికీ నేను అర్థం చేసుకోలేక పోయానంటే ఈ జన్మలో నేను మాయ రహస్యాన్ని తెలుసుకోకుండానే పోతాను.

ఆ తరువాత స్వామీజీ మాయ గురించి విపులీకరించారు. ఆయన వివరణ తరువాత అంతా మాయే అని నాకు అవగతమయింది. స్వామీజీ, మఠం, నేను అన్నీ ఆ మాయలోని ఒక అంశమని అనిపించింది.

నేను *:* స్వామీజీ! అలా అయితే మీరు కూడా మాయలోనే ఉన్నారు. మీ మఠం, పాఠశాల, పేదల సేవ లాంటి సమస్తమూ మాయే కదా! వీటినన్నీ మీరెందుకు చేయాలి?

స్వామీజీ (నవ్వుతూ) : నిజమే, నువ్వు సరిగ్గానే చెప్పావు. నేనూ మాయాధీనుణ్ణే. కాని ఒక విషయం, నేను మాయతో క్రీడిస్తున్నాను. అనుకొన్న మరుక్షణంలో ఈ క్రీడకు స్వస్తి చెప్పగలను. నీకూ మాయతో క్రీడించాలని ఉందా? అలా అయితే కొండ ప్రాంతాలకు వెళ్లి అక్కడ ఏదో గుహలో తపస్సు చేయి.

'మాయతో క్రీడిస్తున్నాను'

స్వామీజీ కొనసాగించారు: "భగవంతుణ్ణి అనుభూతం చేసుకొన్న తరువాత కార్యాచరణలో నిమగ్నమైతే అది లీల, క్రీడ. అది ఆనందమయమైన జీవితం. పరమార్థాన్ని అనుభూతం చేసుకోనంత దాకా తపస్సు, త్యాగం లాంటి వాటి తోడ్పాటుతో పదే పదే ప్రయత్నించాలి, ధ్యానం అనుష్ఠించాలి."

మధ్యాహ్న భోజన వేళ సమీపించింది. స్వామీజీ కోసం అందరూ వేచివున్నారు. ఆయన రాగానే వడ్డించసాగారు. స్వామీజీ వంటశాలలోకి వెళ్లి ఒక ఆపిల్ పండు, కత్తి తెచ్చి వసారాలో నడుస్తూ దాని చెక్కు తీయసాగారు. తరువాత పండును ముక్కలు చేసి ఒకటి రెండు ముక్కలు నోట్లో వేసుకొన్నారు. నాకూ ఒకటి రెండు ముక్కలు ఇచ్చారు. స్వామీజీ ప్రసాదం పుచ్చుకోవడం ఆనందంగా ఉంది.

అన్ని మనస్సులలో నెలకొన్న వ్యక్తి

స్వామీజీ చేతుల మీదుగా అన్నప్రసాదం స్వీకరించాలనే ఆకాంక్ష నాలో తీవ్రంగా ఉంది. తరువాత అందరం భోజనానికి కూర్చున్నాం. స్వామీజీ కూడా కూర్చున్నారు. కాస్త దూరంలో భక్తుల పంక్తిలో నేను కూడా కూర్చున్నాను. వడ్డిస్తున్న బ్రహ్మచారిని హఠాత్తుగా స్వామీజీ పిలిచి, తమ కంచం నుంచి ఒక కబళం అన్నం ముద్దను అతడికి ఇచ్చి, "ఇది మన్మథ్‌కు ఇచ్చిరా" అన్నారు. నా కళ్లు ఆర్ద్రమైనాయి. సకల మనస్సులలో నెలకొని ఉన్నవారు కదా స్వామీజీ! నేను నోరు విప్పి అడగకుండానే నా ఆకాంక్ష తీర్చారు ఆయన.

ఆ రోజు రాత్రి మఠంలోనే బస చేశాను. ఉదయం స్వామీజీ నాతో, "గంగలో స్నానం చేసి చప్పున రా" అన్నారు. నేను చప్పున స్నానం చేసి వచ్చి ఆయన గదిలోకి వెళ్లాను. అప్పుడు స్వామీజీ సోఫాలో పడుకొని ఉన్నారు. తమ కుడిచేతిని చాచి, "నన్ను పట్టుకో, నా చేయి పుచ్చుకో" అన్నారు. నా కుడి చేత్తో ఆయన చేయి పుచ్చుకొని నేల మీద కూర్చున్నాను. కాసేపు కళ్ళు మూసుకొని స్వామీజీ పడుకొన్నారు. నేను అంతర్ముఖుణ్ణి కాసాగాను.

మంత్ర దీక్ష

కాసేపటి తరువాత స్వామీజీ లేచి నేల మీద పరిచి ఉంచిన తివాచీ మీద కూర్చున్నారు. తమకు ముందున్న ఆసనంలో నన్ను కూర్చోమన్నారు. నేను కూర్చోగానే, "కలలో నువ్వు జగజ్జననిని బాలికగా దర్శించావు. ఆ తరువాత జగజ్జననిని రాజరాజేశ్వరిగా ధ్యానిస్తున్నావు" అన్నారు. ఈ విషయాలు నేను ఎవరితోనూ చెప్పింది లేదు. స్వామీజీ కొనసాగించారు. "ఆ తరువాత నువ్వు కలలో త్రిశూలధారియైన పరమేశ్వరుణ్ణి దర్శించావు. ఆయన నీకు ఈ ఫలానా మంత్రం అనుగ్రహించాడు. నువ్వు దానిని జపం చేస్తున్నావు" అన్నారు. ఒకటి వెంట ఒకటిగా అంతా స్వామీజీ వెల్లడించినప్పుడు నేను ఆశ్చర్యచకితుణ్ణయ్యాను! నేను చెప్పకుండానే నా జీవితం ఆయనకు కరతలామలకమయింది!

ధ్యాన విధానం!

ఆ తరువాత స్వామీజీ, "ఇకపై నీ మంత్రం ఇది. ఈయన నీ ఇష్టదేవత" అంటూ నాకు యుక్తమైన మంత్రం ఉపదేశించి దీక్ష ఒసగారు. ఎలా సాధనలు అనుష్ఠించాలో వివరించి చెప్పారు: "ముందుగా గురువుకు మానసికంగా ప్రణమిల్లాలి. పిదప గురువును ధ్యానించాలి. అందుకు తగిన స్థలం సహస్రారం. తరువాత దీక్షా మంత్రాన్ని జపించాలి, దానితోబాటు ఆయన పావన ఆకృతిని ధ్యానించాలి. ఆయన పాద పద్మాల నుంచి భావింప నారంభించాలి, క్రమక్రమంగా ఆయన పావన దేహాన్ని ఒక్కొక్క అంగంగా ధ్యానిస్తూ ముఖం దాకా వెళ్లాలి. ధ్యానం తీవ్రమైనప్పుడు కాళ్లు చేతులు అంటూ ఏవీ కనిపించవు. ఇష్టదేవత పావనరూపం ఉన్నంత దాకా నిర్వికల్ప సమాధి కలుగదు. కాని ఒకటి వెంట ఒకటిగా క్రమక్రమంగా వెళ్లాలి. లేకపోతే దీర్ఘకాలం పడుతుంది."

దీక్ష ముగియగానే, "నా ప్రక్కన కాసేపు కూర్చుని జపధ్యానాలు అనుష్ఠించు. ఒక విషయం మాత్రం విస్మరించకు. పనులలో నువ్వు ఎంత ముమ్మరంగా ఉన్నప్పటికీ నిత్యం జపధ్యానాలు అనుష్ఠించకుండా ఉండవద్దు" అన్నారు.

రెండు పడవల్లో ప్రయాణం

ఒకరోజు స్వామీజీ నాతో, "ఇదిగో చూడు! రెండు పడవల్లో కాళ్లు ఉంచకు. ఏదో ఒకటి ఎంచుకో" అన్నారు. అంటే వివాహం చేసుకొని సంసార జీవితం గడపాలి, లేదంటే సన్న్యాసం పుచ్చుకోవాలి. రెండింటిలో ఏదో ఒకదాన్ని ఎంచుకొని జీవించాలి. అటూ ఇటూ ఊగిసలాడడం స్వామీజీకి సుతరామూ నచ్చదు. నేను అట్లే ఇక్కడో అక్కడో స్థిరంగా ఉండకుండా జీవిస్తున్నాను. అది గ్రహించి, "తొందరపడవద్దు. బాగా

ఆలోచించుకో. కాని ఏదో ఒకదాన్లో మనస్సును ఏకాగ్రం చేయి" అన్నారు. ఈ సంఘటన జరిగిన ఏడాది తరువాత నాకు వివాహం జరిగింది.

భవిష్యత్తు అంచనాలు

ఒకరోజు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "పని చేయడానికి ఇక మీదట ఈ శరీరం నిష్ప్రయోజనం. దీనిని త్యజించి నూతన దేహాన్ని ధరించి రావాలి. ఇంకా అనేక పనులు మిగిలి ఉన్నాయి." మరో రోజు, "నేను ముక్తిని కోరడం లేదు. సమస్త ప్రాణికోటికీ ముక్తి లభించే వరకు నేనే మళ్లీ వస్తూనే ఉండాలి" అన్నారు.

చైనా ఆంతరంగిక సమస్యలతో తల్లడిల్లిపోతున్న సమయం అది. పాశ్చాత్య దేశాలు చైనాను ఖండఖండాలు చేసి మ్రింగేట్లు కానవచ్చింది. జపాన్ కూడా ఆ దేశాలతో జతకట్టింది. ఒక రోజు నేను స్వామీజీతో, "ఇంతటి ప్రాచీన పారంపర్యత గల ఈ దేశం ఏమవుతుందో తెలియడం లేదు" అన్నారు. స్వామీజీ కాసేపు మౌనం వహించిన తరువాత ఇలా అన్నారు: "నాకొక దృశ్యం కనిపించింది – ఒక పెద్ద ఏనుగు పిల్లను ఈనింది. ఆ పిల్ల నేల మీద పడింది. చూస్తే అదొక సింహపు పిల్ల. అది పెరుగుతుంది, అంటే ఒక క్రొత్త చైనా దాన్లో నుంచి రూపొందుతుంది."

భారతదేశం గురించి స్వామీజీ ఇలా చెప్పారు: "ఇంకా యాభై ఏళ్లలో భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందుతుంది. కాని సామాన్యంగా దేశాలు ఎలా స్వాతంత్ర్యం పొందుతున్నాయో ఆ రీతిలో కాదు. ఇంకా ఇరవై ఏళ్లలో గొప్ప యుద్ధం సంభవిస్తుంది. వస్తుసంపత్తిని పెంపొందించుకోవడమనే లక్ష్యం నుంచి (materialism) పాశ్చాత్య దేశాలు వైదొలగక పోతే యుద్ధం అనివార్యం. స్వాతంత్ర్యం పొందిన తరువాత భారతదేశం పాశ్చాత్య దేశాల పై లక్ష్యాన్ని అనుసరిస్తుంది. ప్రాచీన పారంపర్య ఘనతను ఈ ఆధునిక భారతం పాడుచేస్తుంది. అదే సమయంలో అమెరికా ప్రభృత దేశాలు క్రమక్రమంగా ఆధ్యాత్మికమయమవుతాయి. భౌతిక సంపత్తిని బాగా సంచితం చేసుకొని వారు సుఖభోగాల పరాకాష్ఠకు చేరుకొన్నారు. 'బాహ్య వస్తువులతో మానసిక ప్రశాంతత లభించదు' అనే విషయం వాటిని అనుభవించిన తరువాతనే వారు గ్రహిస్తారు."

ఒక రోజు నేను "స్వామీజీ! ముక్తిని గురువు ప్రసాదిస్తాడా లేదా మనిషి తన సాధనానుష్ఠానాలతో పొందుతాడా?" అని స్వామీజీని అడిగాను. అందుకు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు : "మనిషి తన ఇచ్ఛ మేరకే బద్ధుడవుతున్నాడు. బద్ధుడయినందు వల్లనే ఆతడు మనిషిగా ఉన్నాడు! నిజానికి అతడు అనంతుడైన

పరమాత్మను ఆధారం చేసుకొన్నవాడు. అతడే తనకంటూ ఒక వ్యక్తిత్వాన్ని కల్పించుకొని తనను పరమాత్మ నుంచి భిన్నునిగా చూసుకొంటున్నాడు. ఎందుకిలా జరుగుతున్నది? ఇందుకు జవాబు లేదు. ఇది మనిషి ఇష్ట ప్రకారం జరగడం లేదు, మరేదో శక్తి వల్ల జరుగుతున్నదంటే, ఆ శక్తే మాయ. మాయ శక్తి వలననే మనిషి తనను పరమాత్మ నుంచి భిన్నునిగా చూసుకొంటున్నాడు. ఈ మాయ శక్తి ఎన్నో విధాలుగా పని చేస్తున్నది. మనిషి అల్పశక్తి ఒక బిందువు లాంటిది. అతడు ఒంటరిగా ఏం చేయగలడు? అందుకే మాయ క్రీడలో మైమరచి తాను ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చాడో మరచిపోతున్నాడు...

ముక్తీ బంధమూ

"పిల్లలను చూసివున్నావా? స్తంభాన్ని పట్టుకొని గిరగిరా తిరుగుతారు. తిరుగుతూ, 'నన్ను విడిపించండి' అంటూ కేకపెడతారు. పెద్దలు ఏం చేస్తారు? నవ్వుకొంటూ ఆ ఆటను చూసి ఆనందిస్తారు. అదే విధంగా మనిషి – తన కాంక్షల ఉద్వేగంలో మునిగి ఉన్నాడు; పైగా 'కాపాడండి, కాపాడండి' అంటూ ఆర్తనాదం చేస్తాడు. మాయ శక్తిని పట్టుకొనే అన్ని సుఖాలనూ మనిషి అనుభవిస్తు న్నాడు. అదే మాయతో, 'నన్ను వదలి పారిపో' అని కూడా చెబుతున్నాడు. అతణ్ణి రక్షించడానికి భగవంతుడు పరుగెత్తుకొంటూ వస్తాడా లేక క్రీడను చూసి ఆనంది స్తాడా? పిల్లవాణ్ణి స్తంభం నుంచి విడిపిస్తే చాలు, చుట్టడం దానంతట అదే ఆగిపోతుంది. అదే రీతిలో కోర్కెలను వదలించుకొంటే చాలు, ముక్తి దానంతట అదే లభిస్తుంది. కోర్కెలు వదలించుకోవాలనే ఆలోచన వచ్చిన తరువాతనే కదా ముక్తి గురించిన మాట! త్యాగం జనిస్తే చాలు ముక్తి లభించినట్లే!"

నేను : అలా అయితే గురువు ఏం చేస్తున్నాడు? అనుగ్రహాన్ని ఎందుకు అభిలషించాలి?

స్వామీజీ : ఏ మార్గం గుండా విమోచనం లభిస్తుందో మనిషి తనంతట తాను తెలుసుకోలేడు. అప్పుడు మార్గం తెలిసిన ఒకరిని ఆశ్రయిస్తాడు. ఆయన అతడికి మార్గం చూపుతాడు. ఆ మార్గంలో సాధనలు అనుష్ఠిస్తే ముక్తి బాటను చేరుకోగలడు. ఇది గురువు అనుగ్రహం కాక మరేమిటి?

నేను : మీ మాటల్లో సాధనలు అనుష్ఠించాలన్న ఒత్తిడి కనిపిస్తోంది. కాని భక్తి మార్గంలో భగవదనుగ్రహమే ఏకైక ఆలంబన.

స్వామీజీ : అసలు సంగతి ఏమిటో తెలుసా? మార్గాలు కోకొల్లలు. ఒక్కో మార్గంలో ఒక్కో భావన. పరిపూర్ణ భక్తి విశ్వాసాలు గల వ్యక్తికి, తాను ఏదీ

చేయలేదు, అంతా గురువే చేస్తున్నాడని తోస్తుంది. కాని ఈ స్థితికి చేరుకోవడం చాలా కష్టం. 'నేను, నేను' అనే భావన ఉన్నంత దాకా సాధనలు ఉంటాయి, దాని పర్యవసానాలూ ఉంటాయి. సాధనలు పరిపక్వత చెందినప్పుడు ఇష్టదేవత దర్శనం కలుగుతుంది. భగవంతుణ్ణి అవగతం చేసుకొన్నప్పుడు గురువు యథార్థ నైజమూ అర్థమవుతుంది.

నేను *:* బ్రహ్మచర్యం పాటించకుండా భగవదనుభూతి దక్కదని విన్నాను. కాని ఈ కాలంలో అది సాధ్యమేనా? అలా అయితే మా లాంటి సామాన్యుల గతి ఏమిటి?

స్వామీజీ : బ్రహ్మచర్యం ఒక మార్గం. దాన్లోనే అనేక మార్గాలున్నాయి. మనశ్శరీరాలు పరిపూర్ణ పావనత్వం సంతరించుకొంటేనే భగవంతుణ్ణి అవగతం చేసుకోగలం. సన్న్యాసులు పరిపూర్ణ బ్రహ్మచర్య నియమాన్ని పాటించాలి. అది తక్కిన వారికి ఆదర్శంగా విరాజిల్లుతుంది. గృహస్థులూ శక్తి మేరకు నియమ బద్ధంగా జీవించాలి. నియమబద్ధమైన జీవితం నుంచి జాగృతి జనిస్తుంది. కేవలం విచారణ చేయడం వలనా, గ్రంథాలు అధ్యయనం చేయడం వలనా భగవంతణ్ణి అవగతం చేసుకోగలమా ఏమిటి?

నేను *:* బ్రహ్మచర్యమే ఆదర్శమైతే వివాహం చేసుకోకుండా ఉండడం మంచిది కదా!

స్వామీజీ : మనిషి సంస్కారాలు శక్తిమంతమైనవి. వాటి ఉద్ధృతి కారణంగా మనిషి వివాహం చేసుకోవడానికి ప్రేరణ పొందుతున్నాడు. ఆ సంస్కారాల నుంచి కించిత్తు అయినా విడివడితే సన్న్యాసానికి అర్హుడవుతాడు. సంస్కారమూ ఉండి, దానితో గురువు శక్తీ సాధనల తోడూ ఉంటే మనిషి పురోగమిస్తాడు. కాని అత్యధిక సంఖ్యాకులకు పరిపూర్ణ బ్రహ్మచర్యం సాధ్యం కాదు. అందువలన వివాహం అవసరమై ఉంది. వివాహం చేసుకొన్నందు వలన బ్రహ్మచర్యం పాటించలేరని అనుకోవద్దు. ఎందుకు, శ్రీరామకృష్ణుల ఉదాహరణ ఉంది కదా! ఇంకా అనేకులు ఆ విధంగా జీవిస్తున్నారు. వారి గురించి బయటి ప్రపంచానికి తెలియదు.

అలహాబాద్‌లో జీవించిన సాధువు అమూల్యుడు స్వామీజీ కళాశాల సహాధ్యాయి. సేవ, త్యాగాలతో పావన జీవితం గడిపిన ఆయన కాలాంతరంలో సన్న్యాస మార్గం నుంచి వైదొలగారు. దానిని గురించి విన్నప్పటికీ స్వామీజీ ఆయనను విమర్శించలేదు. "ఆహా! గొప్ప మహాత్ముడు! గొప్ప మహాత్ముడు కాని

ఈ జన్మ వృథా అయిపోయింది. పోనీ, మరుజన్మలో ముక్తుడవుతాడు" అన్నారాయన. పిదప ఇలా కొనసాగించారు: "ఆయనకు గురువు లేడు. అందుకే ఇలా జరిగింది. సాధకుడు అధోముఖంగా పోసాగినప్పుడు, గురువు అంటూ ఉంటే, ఆయన ఆతణ్ణి ఆ విధంగా సమతౌల్యం తప్పనివ్వడు. ఆతణ్ణి రక్షిస్తాడు."

నరకానికి వెళ్లినా....

అప్పుడు నేను ఆయనతో, "స్వామీజీ! అలా అయితే నేను ఈ విధంగా మార్గం తప్పడం సంభవిస్తే నన్ను మీరు రక్షిస్తారా?" అని అడిగాను. అందుకు స్వామీజీ, "తప్పకుండా రక్షిస్తాను. నువ్వు నరకానికి వెళ్లినా నీ పిలక పుచ్చుకొని ఎత్తి తీసుకువస్తాను" అన్నారు.

✵ శాంతి రామ్ ✵

స్వామీజీ దక్షిణేశ్వర రోజుల్లోనే నేను ఆయనను కలుసుకొన్నాను.[1] కాలాంతరంలో ఒకసారి మా అమ్మ యోగేన్ మహరాజ్‌తో నా భార్యకు దీక్ష ఇప్పించమని కోరింది. అందుకు ఆయన "అదేమిటి, స్వామీజీనే అడగవచ్చు కదా!" అన్నారు స్వామీజీని అడిగినప్పుడు వారి ఆకాంక్షను నెరవేరుస్తానని వాగ్దానం చేశారు. దీక్షకు ముందు రోజు మళ్లీ యోగేన్ మహారాజు నన్ను "నీ భార్యకు దీక్ష ఇవ్వబోతున్నారు. నువ్వు కూడా పుచ్చుకోవచ్చు కదా?" అని అడిగారు. ఈ విధంగా నేనూ, నా భార్య స్వామీజీ వద్ద దీక్ష పుచ్చుకోవడానికి తీర్మానమైంది.

దీక్ష బలరాం బోస్ మేడ మీద ఒక గదిలో జరిగింది. స్వామీజీ పూజ లాంటిది ఏమీ చేయలేదు. ధూపదీపాలూ, చందనమూ, బిల్వాలూ ఏవీ లేవు. ఆయన ఒక ఆసనంలో కూర్చున్నారు. నన్ను మరో ఆసనంలో కూర్చోమన్నారు. తరువాత, "నీ ఇష్టదేవత ఎవరు?" అని అడిగారు. "నేనెలా చెప్పగలను? మనస్సును అర్థం చేసుకోలేకపోతున్నాను. దీన్లో మనస్సుకు ఏం నచ్చుతుందని ఎలా చెప్పగలను?" అన్నాను. స్వామీజీ నాకు యుక్తమైన ఇష్టదేవతను, మంత్రాన్ని ఇచ్చారు.

నా దీక్ష ముగిసింది. ఇక నా భార్య వస్తుందని నేను బయటకు వెళ్లడానికి సిద్ధపడ్డాను. కాని స్వామీజీ నన్ను ఆపి, "నువ్వు కూర్చో" అన్నారు. స్వామీజీ నా భార్యకు కూడా దీక్ష ప్రసాదించి, "నువ్వు ధ్యానం చేయలేవు. కనుక జపం మాత్రమే చేయి" అన్నారు.

---

1. స్వామి ప్రేమానంద (బాబూరాం) చిన్న తమ్ముడు శాంతిరామ్.

✵ తారక్ నాథ్ రాయ్[1] ✵

స్వామీజీ పాశ్చాత్యం నుంచి తిరిగి వచ్చినప్పుడు జరిగిన స్వాగతోత్సవంలో ఆయనను చూసే భాగ్యం పొందినప్పటికీ 1899 లో ఆయన దేవ్‌ఘర్‌లో బస చేసి ఉన్నప్పుడే ఆయనతో సన్నిహితంగా మెలగే అవకాశం లభించింది. నేను వెళ్లినప్పుడు స్వామీజీ మేడ మీద కూర్చుని బిగ్గరగా గీతా పారాయణ చేస్తున్నారు. క్రింద వేచివున్నాను. కాసేపటికి పాదుకల సవ్వడి వినిపించింది. స్వామీజీ వాటిని ధరించి వస్తున్నారు. పాశ్చాత్య ఆహారాన్ని తిన్నందువల్లా, సముద్రం దాటి వెళ్లి నందువల్లా ఆయన హైందవుడు కాడని వంగవాసి పత్రిక వ్రాసింది. నాలోనూ సందేహం లేకపోలేదు. కాని పాదుకలు ధరించి ఎదురుగుండా వస్తున్న స్వామీజీని చూసినప్పుడు మూర్తీభవించిన హైందవ సంస్కృతీ సంప్రదాయాల ప్రతిరూపం వస్తున్నట్లు అనిపించింది. ఆయనకు సాష్టాంగ నమస్కారం చేశాను. ఆయన కూర్చుని నన్ను కూర్చోమన్నారు.

స్వామీజీ *:* ఎందుకోసం వచ్చావు?

నేను *:* మీ దర్శనార్థం.

స్వామీజీ *(నవ్వుతూ) :* మరేమీ లేదా?

నేను *:* మీ నుంచి కొన్ని విషయాలు తెలుసుకోవాలనుకొన్నాను. స్వామీజీ! పాశ్చాత్య తాత్త్విక మేధావుల్లో అద్వితీయునిగా మీరెవరిని పరిగణిస్తారు?

అప్పుడు హెగల్ భావనలు మన దేశంలో ప్రాబల్యం వహించి ఉన్నాయి. స్వామీజీ కూడా ఆయననే పేర్కొంటారనుకొన్నాను. కాని స్వామీజీ 'స్పినోజా' అన్నారు. స్పినోజా అద్వైతాన్ని అంగీకరించాడు. కాని మాయను నిరాకరించాడు. "లోకం మాయ కాదు, సత్యం" అన్నాడు స్పినోజా. స్వామీజీ కూడా "లోకం అశాశ్వతం" అన్నారే తప్ప "లోకం అసత్యం" అని చెప్పలేదు.

మరో ప్రశ్న అడిగాను. అడిగిన తరువాతనే ఆ ప్రశ్న అడిగి ఉండకూడదని పించింది. నా ప్రశ్న వినగానే స్వామీజీ ముఖాన అనిష్టం కానవచ్చింది. "పరమ హంస దేవులను అవతారమని మీరు విశ్వసిస్తున్నారా?" అన్నదే నా ప్రశ్న.

---

1. ఈయన వంగ, దేశంలో అనేక ప్రాంతాలలో జిల్లా కలెక్టర్‌గా ఉద్యోగం చేశాడు. 'పాశ్చాత్య తాత్త్విక చరిత్ర' (మూడు సంపుటాలు) అనే వంగ గ్రంథం ఈయన రచించాడు.

స్వామీజీ *(కించిత్తు అనిష్టంగా) :* ఎందుకు విశ్వసించకూడదు? కృష్ణుని గురించి కూడా ఏవేవో కథలు ప్రచారంలో ఉన్నాయి. అయినప్పటికీ ఆయన అవతారమని దృఢంగా నమ్ముతున్నాం. పరమహంస దేవులు పరిపూర్ణమైన నిష్కళంక జీవితం గడిపారు. ఆయన పావన బ్రహ్మచారిగా విరాజిల్లారు. నిరక్షరాస్యులై నప్పటికీ అన్ని శాస్త్రాలలోని సత్యసారాన్ని గ్రహించిన వారిగా భాసిల్లారు. మూర్తీభవించిన కరుణకు ప్రతిరూపంగా విలసిల్లారు. అంతటి వ్యక్తిని అవతారమని ఎందుకు విశ్వసించకూడదు?

తరువాత స్వామీజీ సంభాషణను మరో దిశలోకి త్రిప్పారు. పాశ్చాత్య దేశాలను శ్లాఘించారు. భారతదేశపు అప్పటి న్యూనతను ఎత్తి చూపారు.

స్వామీజీ *:* తక్కిన దేశాల నుంచి మనం కొన్ని పొందాం. కాని పొందిన దాని కన్నా ఎక్కువే లోకానికి అందించాం. అదే భారతదేశ వైశిష్ట్యం. ఇంకా దీర్ఘకాలం భారతం బానిస దేశంగా ఉండబోదు; దాని వైఖరి అది కాదు. ప్రాచీన వైభవం మళ్లీ సంతరించుకొంటుంది. ఆంగ్లేయుడు తన నాగరకతను మన మీద రుద్దాడు. కాని మన వైభవమూ, సంస్కృతీ చాలాకాలం అణగి ఉండదు. ఆంగ్లం చాలాకాలం మన జాతీయ భాషగా ఉండబోదు. మన భాష సంస్కృతం. అదే మన జాతీయ భాషగా, అనుసంధాన భాషగా విరాజిల్లుతుంది. సంస్కృత భాష కఠినమైనదని ఎవరన్నారు? సంస్కృత భాష ప్రాథమిక పుస్తకం ఒకటి రచించాలనే ఆసక్తి నాకు ఉంది. ఆ భాషను ఎంత సులభంగా నేర్చుకోవచ్చో నేను ఆ పుస్తకంలో చూపిస్తాను.

❋ యతీంద్ర మోహన దాస్ ❋

1901లో స్వామీజీ ఢాకా వచ్చిన సందర్భంలో ఆయనను కలుసుకొన్నాను. అనేక చోట్ల ఆయన ప్రసంగించారు. స్త్రీ – పురుషులు, విద్యావంతులు – పామరులు, యువకులు – వృద్ధులు అనే తారతమ్యం లేకుండా యావన్మందీ మంత్రముగ్ధులై ఆయన ప్రసంగాలు విన్నారు. ఒకరోజు స్వామీజీ నవ్వుతూ, "ప్రసంగాలు ముగిశాయి. పాటలు మాత్రం ఎందుకు వదలిపెట్టాలి? ఒకరోజు తాళ విద్వాంసులను పిలవండి, పాడతాను" అన్నారు. కాని ఆ నాడు స్వామీజీ పాడలేకపోయారు. వాంతుల కారణంగా అవస్థపడ్డారు. మరో రోజు పాడారు.

ఢాకాకు వచ్చినప్పుడు నా కుమారునికి అస్వస్థతగా ఉందని విని స్వామీజీ ఇలా అన్నారు : "నేను గృహస్థుడనై నా కుమారునికి అస్వస్థతగా ఉందనుకో. ఆ సమయంలో ఎవరైనా సన్న్యాసి నా ఇంటికి రావడం సంభవిస్తే ఆయనతో,

'ఇప్పుడు దయచేసి వెళ్లిరండి. మీరు వెళ్లిపోయినా నేను మళ్లీ మిమ్మల్ని చూసే ఆస్కారం ఉంది. కాని కుమారుణ్ణి కోల్పోతే మళ్లీ చూడలేను. ఇప్పుడు శ్రద్ధగా అతణ్ణి చూసుకోవాలి. తక్కిన విషయాల్లో నేను దృష్టి సారించలేను' అని నిష్కర్షగా చెబుతాను." స్వామీజీ ఇతరుల క్లేశాన్ని తమ క్లేశంగా పరిగణించేవారు.

నా కుమారుడు అతడి మామ ఇంట్లో ఉన్నాడు. అక్కడకు వెళ్లి ఆతణ్ణి ఆశీర్వదించమని స్వామీజీని వేడుకొన్నాను. అందుకు ఆయన "నాలో ఏం శక్తి ఉంది. నా ఆశీర్వాదంతో ఏం జరుగుతుంది?" అన్నారు. కాని ఒకరోజు వెళ్లి పడకబెట్టిన నా కుమారుని ప్రక్కన కూర్చుని ఆతడి తలను, ఛాతీని నిమిరారు. క్రమక్రమంగా ఆతడి ఆరోగ్యం కుదుటబడింది.

✵ ప్రబోధ్ చంద్ర బోస్ ✵

బేలూర్ మఠం. గురుదేవుల జయంత్యుత్సవం. పొగ త్రాగే హుక్కాలోని నిప్పు ఉంచే భాగం కాలిబాటలో పడి ఉంది. అది చూసి స్వామీజీ, "దానిని ప్రక్కకు త్రోసివేయి" అన్నారు. అలా త్రోసివేయడానికి వెళ్లినప్పుడు ఆయన మళ్లీ, "జాగ్రత్తగా త్రోసివేయి. చేతులు కాల్చుకోవద్దు" అన్నారు. ఆయన చెప్పేలోపే నా చేతిలోని పరికరం క్రిందపడి నిప్పురవ్వలు చెదరిపడ్డాయి. అది చూసిన ఒక సన్న్యాసి నన్ను తిట్టసాగాడు. అందుకు స్వామీజీ "అది అతడి తప్పు కాదు. అతడు సరిగానే పట్టుకొన్నాడు. నేను మాట్లాడడం వల్లనే అతడు తడబడ్డాడు. అది క్రింద పడిపోయింది" అన్నారు.

✵ ✵ ✵

ఒక వర్షాకాలం రోజు మిత్రులు కొందరం మఠానికి వెళ్లాం. అప్పుడు మఠం నీలాంబర బాబు గృహంలో ఉంది. తిరిగి వచ్చేటప్పుడు కుంభవృష్టి కురిసే సూచనలు కనిపించాయి. ఆకాశం నల్లని మేఘాలతో క్రమ్ముకొంది. స్వామీజీ మాతో పడవ దాకా నడిచివచ్చి ప్రతి ఒక్కరినీ పడవలో ఎక్కించారు. తరువాత పడవ నడిపే వ్యక్తితో, "నాయనా! ఆకాశం మేఘావృతమై చీకటిపడింది. జాగ్రత్తగా వీరిని చేర్చు" అన్నారు. మమ్మల్ని అంతగా ఆయన అభిమానించారు!

✵ ✵ ✵

స్వామీజీ ఒకసారి బలరాం బోస్ ఇంటికి వచ్చారు. ఆయన అక్కడ పాడనున్నారు. "ఎవరు నాయనా అక్కడ? ప్రక్కనున్న సర్కార్ ఇంటి వీథిలో జగన్నాథ టాగూర్ అనే నా చిన్ననాటి నేస్తం ఉన్నాడు. అతడు బాగా పఖ్వాజ్

వాయిస్తాడు. 'నరేన్ పిలుస్తున్నాడు' అని చెప్పి అతణ్ణి తోడ్కొని రండి. అతడు వాయిస్తే పాట రక్తి కడుతుంది" అన్నారు స్వామీజీ. జగన్నాథ్‌తో విషయం చెప్పగానే అతడు శరవేగంగా వచ్చాడు. ఆతడితో స్వామీజీ ఒక పిల్లవాని మాదిరే ప్రవర్తించారు. ఆతడితో, "ప్రసంగాలు అనేకం చేయడంతో కంఠస్వరం పాడ యింది. మునుపటిలా లేదు" అన్నారు. 'పాడయిన స్వరం' అని స్వామీజీ చెప్పి నప్పటికీ ఆ రోజు విన్న ఆ పాట సాటి లేనిది. ఆ తరువాత శివానంద పాడారు, స్వామీజీ పఖ్వాజ్ వాయించారు.

* * *

విద్యాసాగర్ కళాశాలలో అప్పుడు ఎఫ్.ఏ. చదువుతున్నాను. ఒక మిత్రుణ్ణి స్వామీజీకి పరిచయం చేయడానికి బలరాం ఇంటికి తోడ్కొని వెళ్లాను. వెళ్లినప్పుడు రాజా మహరాజ్, "ఈ రోజు స్వామీజీ ఒంట్లో బాగాలేదు. మాట్లాడకూడదని డాక్టర్లు చెప్పారు" అన్నారు. నిరాశా నిస్పృహలతో బయటకు వచ్చి వీథి అవతలి వైపు కూలబడ్డాం. 'ఇప్పుడు మేడ మీద తలుపు తెరచుకొని బయటకు వచ్చి స్వామీజీ అటూ ఇటూ పచార్లు చేయరా, మేం ఆయన దృష్టిలో పడమా' అంటూ మనస్సు పరితపించింది. ఏం ఆశ్చర్యం! అట్లే జరిగింది. స్వామీజీ గది తలుపు తెరచుకొంది. ఆయన బయటకు వచ్చారు. మమ్మల్ని చూసి, "ఏం నాయనా! అక్కడే కూలబడ్డారేమిటి? పైకి రండి" అన్నారు బిగ్గరగా.

అంతకన్నా ఆనందం మరొకటి ఉంటుందా? మేం మేడ మీదికి వెళ్లాం. మమ్మల్ని ఆప్యాయంగా చూసి, "మరొక రోజు రండి. ఈ రోజు ఒంట్లో బాగాలేదు" అన్నారు. ఈ మాటలతోనే నా మిత్రుని మనస్సు ఆనందంతో పొంగిపొరలింది.

✵ శైలేశ్వర్ బోస్ ✵

ఆలంబజార్ మఠం. నాడు కృష్ణ జయంతి. స్వామీజీ "గుడ్విన్ ఎక్కడ?" అని అడుగుతూ ఆతణ్ణి వెతుకుతున్నారు. గుడ్విన్ కాస్త తమాషా మనిషి. వంగ భాషను కాస్త నేర్చుకొన్నాడు. స్వామీజీ కన్నా పొట్టి. ఆయన ఎదుటకు వచ్చి గరుడ పక్షి రెక్కలు విప్పినట్లుగా రెండు చేతులూ త్రిప్పి నమస్కరించాడు. స్వామీజీ ఆతడితో, "నువ్వు ఉపవాసం ఉండబోతున్నావట! ఉపవాసం ఉండమని ఎవరు చెప్పారు? మీరందరూ నన్ను బాగా ఇబ్బంది పెడుతున్నారు. ఎందుకు నువ్వు ఇంత కష్టపడాలి?" అని అడిగారు. ఒకసారి గుడ్విన్‌కు కడుపు నొప్పి వచ్చినప్పుడు స్వామీజీ, "పాలు, సోడా తప్ప మరేమీ పుచ్చుకోవద్దు" అన్నారు. తరువాత తక్కిన

వారిని పిలిచి, "ఈయనను జాగ్రత్తగా చూసుకోండి. విదేశాల నుంచి వచ్చారు. జాగ్రత్తగా చూసుకోవాలి" అన్నారు.

❋ ❋ ❋

ఒక రోజు స్వామీజీ బలరాం బోస్ ఇంట్లో ఉన్నారు. సాయంత్రం ఆయన తినడానికి ఏమీ లేదు. వండడానికి కూడా స్త్రీలు ఎవరూ లేరు. వెంటనే నాతో, "ఛునీలాల్ ఇంటికి వెళ్లి తినడానికి ఏదైనా తెచ్చి ఇవ్వగలవా?" అని అడిగారు. నేను శరవేగంగా వెళ్లి ఛునీలాల్ భార్య ఇచ్చిన చపాతీ, కూర తెచ్చాను. దానిని పళ్ళెంలో పెట్టినప్పుడు ఒక చపాతీ క్రింద పడింది. అది చూసి స్వామీజీ, "పోతే పోయిందిలే" అన్నారు. తరువాత, "లేనివాడు ఎక్కడకు వెళ్లినా లేనితనం అతడి వెంటే వెళుతుంది" అన్న అర్థం వచ్చే సంస్కృత శ్లోకం వల్లించారు.

❋ ❋ ❋

బలరాం బాబు ఇంట్లో ఒకరు స్వామీజీతో, "కొన్ని పనులు చేస్తున్నప్పుడు అవి తప్పని తెలుసు. ఇక మీదట చేయకూడదని నిశ్చయించుకొంటాం. కాని అలా చేయలేకపోతున్నాం. ఆ పనినే హఠాత్తుగా చేస్తాం. అది ఎందుకు?" అని అడిగారు. అందుకు స్వామీజీ ఇలా జవాబిచ్చారు:

"ఇంజన్ చూసివున్నావా? కాస్త తోస్తే చాలు, పరుగెత్తుతుంది; అంతా ఠక్కున ఆగిపోతుంది. కాని ఇంజన్ ఆగిపోయినా బండి ఆగదు, ఇంకా కాస్త దూరం పోతుంది. బ్రేక్ వేసినప్పుడు కూడా అంతే, కాస్త దూరం వెళ్లే ఆగుతుంది. మనమూ ఎన్నో జన్మలలో సేకరించుకొన్న సంస్కారాలను మోస్తూ జీవిస్తున్నాం. కనుక ఏదీ ఠక్కున ఆపలేం. 'ఇక చెయ్యను, చెయ్యను' అంటూ పదే పదే సంకల్పించుకో. విజయం లభిస్తుంది. నిరంతర ప్రయత్నంతో మళ్లీ ఆ భావన సమసిపోతుంది."

❋ ❋ ❋

ఒక రోజు మరణం గురించిన ప్రస్తావన వచ్చింది. అప్పుడు స్వామీజీ నాతో, "నువ్వు అనునిత్యం మరణిస్తున్నావు, తెలుసా నీకు?" అని అడిగారు. "తెలియదు" అన్నాను. అప్పుడు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు: "ఐదేళ్ల పిల్లవానిగా తల్లి ఒడిలో ఉన్న నువ్వా ఇప్పుడు ఉన్నావు? కణజాలం (tissues) నశించిపోతున్నాయి. ప్రతిక్షణం ఒంట్లోని కణజాలం నశించడమూ మార్పు చెందడమూ కొనసాగుతూనే ఉంది."

❋ ❋ ❋

ఒకరోజు రేవులో పడవ మీద నుంచి దిగుతున్నప్పుడు మరొకరి భుజం మీద చేతులు ఉంచి ఆతణ్ణి ఆసరాగా చేసుకొని స్వామీజీ దిగారు. అప్పుడు ఇలా చెప్పారు: "ఎన్నో పర్వతాలనూ, సముద్రాలనూ గమించి వచ్చాను. నేడు నా పరిస్థితి ఇలా ఉంది!"

❋ తులసీ రామ్ ఘోష్ ❋

మొదటిసారి పాశ్చాత్యానికి వెళ్లే ముందు ఒక రోజు స్వామీజీ పచార్లు చేస్తున్నారు. మరేదో లోకంలో సంచరిస్తున్నట్లుగా కనిపించారు ఆయన. అప్పుడు తమలో తామే ఇలా అన్నారు: "ఈ గుర్తు చూపడమూ ఆనవాలు చెప్పడమూ నాకు అక్కర్లేదు. నన్ను చేతులు పుచ్చుకొని తోడ్కొని వెళ్లండి."

❋ ❋ ❋

"నా చేతులు పుచ్చుకొని తోడ్కొని వెళ్లండి" అని స్వామీజీ శ్రీరామకృష్ణులను ప్రార్థించారు. ఆయన చేతులు పుచ్చుకొని మార్గదర్శకత్వం వహించారు శ్రీరామ కృష్ణులు. మరి స్వామీజీ? ఆయన ఒక మహోన్నత కారుణ్యమూర్తియైన గురువుగా, స్త్రీలు – పురుషులు, గృహస్థులు – సన్న్యాసులు అంటూ అసంఖ్యాకుల చేతులు పుచ్చుకొని తోడ్కొని వెళ్లారు. ఆయన సదా శ్రీరామకృష్ణుల అనుగ్రహ సహ కారంతోనే దీక్ష ఒసగారు, శిష్యులకు మార్గదర్శకత్వం వహించారు. ఒకసారి సురేంద్రనాథ్ సేన్ అనే వ్యక్తికి స్వామీజీ దీక్ష ఇవ్వడానికి నిరాకరించారు. కారణం అడిగినప్పుడు, ఆతడికి తమకన్నా ఆధ్యాత్మికతలో ఉన్నతులు దీక్ష ఇస్తారని తెలిపారు.[1]

ఈ విధంగా శ్రీరామకృష్ణుల అనుగ్రహంతో అసంఖ్యాకుల జీవితాల్లో ఆధ్యాత్మిక జ్యోతిని వెలిగించిన కారుణ్యమూర్తియైన గురువుగా స్వామీజీ విరాజిల్లారు.

1. స్వామీజీ నిరాకరించిన తరువాత సురేంద్రనాథ్ ఒకరోజు తాను శ్రీరామకృష్ణుల ఒడిలో కూర్చుని ఉండగా ఒక స్త్రీ తనకు మంత్రదీక్ష ఒసగినట్లు కలగన్నాడు. 1911లో ఆతడు మాతృమూర్తి శ్రీశారదాదేవి నుంచి మంత్రదీక్ష పొందాడు.

61 వివేక-ఆనంద

కాషాయాంబరాలు ధరించి, పద్మాసనస్థులై, ఒకదాని మీద మరొకటిగా కరకమలాలను ఒడిలో ఉంచుకొని, అర్ధనిమీలితనేత్రులై స్వామీజీ ధ్యానంలో మగ్నులై ఉండడం, కాంస్య విగ్రహంలా కానవస్తుంది. ఆహా! ఆయన ఒక యోగిపుంగవులు.

— ఫ్రాంక్ రొడిమెల్

ప్రకృతి నియమం

ఆది అంటూ ఒకటి ఉంటే అంతం ఉండే తీరాలి. అది ప్రకృతి నియమం. ప్రకృతిలోని సమస్తమూ ఈ నియమానికి లోబడే తీరాలి. ఆచారాన్ని, ప్రాచీన కథలను, మూఢనమ్మకాలను ముచ్చటించుకొంటున్న భారతీయులకు స్వదేశ సంస్కృతిని, ఆధునిక ఆవశ్యకతను, మానవాళి సేవను నొక్కివక్కాణించి వేదాంత తత్త్వానికి ఒక అనుష్ఠాన రూపం కల్పించిన, లోకచింతనా ధోరణులలో ఒక మార్పునకు బీజం వేసిన స్వామి వివేకానంద అనే మహాత్ముడు జన్మించింది, జీవించింది, మహత్కార్యాలు నిర్వర్తించినది అంతా శరీరాన్ని ఆధారంగా చేసుకొనే! ఆ శరీరం ప్రకృతి నియమానికి అధీనంలోనిది. అది పుట్టింది, గిట్టే తీరాలి. అది ప్రకృతి నియమం, దానిని ఎవరూ ఆపలేరు. అయినప్పటికీ దానిని గురించి చింతన చేయడానికి ప్రయత్నించినప్పుడు మనస్సు వణుకుతుంది, తడబడుతుంది. ఆ చోటికి పోవడానికి ముందు స్వామి వివేకానంద అనే దైవాంశ సంభూతుణ్ణి ఒకింత చింతన చేద్దాం, ధ్యానిద్దాం.

ఛాయాచిత్రాలు

ఏ ధ్యానానికైనా ఆధారభూతమైనది రూపం. స్వామీజీ పావన రూపాన్ని మనం ధ్యానించడానికి ఆధారమైనవి ఆయన ఛాయాచిత్రాలు. 19వ శతాబ్దం అనేక నూతనావిష్కరణలకు నోచుకొన్నది. వాటిలో ఒకటి ఛాయాచిత్ర కళ. పూర్వకాలపు మేధావులను, మహాత్ములను చిత్రకారులు తమ అంతఃప్రేరణతో లేదా కల్పనతో ఊహించి గీసిన చిత్తరువుల

ద్వారానే చూడగలం. కాని ఛాయాచిత్ర కళ ఉద్భవించిన తదుపరి ఏతెంచిన వారి రూపాన్ని యథాతథంగా చూడగలుగుతున్నాం. ఈ రీతిలో స్వామీజీని కూడా ఛాయాచిత్రాల ద్వారా మనం చూడగలగడం మహద్భాగ్యం.

స్వామీజీ ఛాయాచిత్రాలలో దాదాపు 94 లభించాయి.[1] ఇవన్నీ 1886 తరువాత తీసినవి. అంటే ఆయన బాల్యం నాటి ఛాయాచిత్రాలు ఏవీ లభించలేదు. ప్రఖ్యాత న్యాయవాదీ, అష్టైశ్వర్యాలలో తులతూగిన వ్యక్తీ అయిన విశ్వనాథ దత్తా తమ పిల్లలకు అనేక ఛాయాచిత్రాలు తీయించి ఉంటారనడం నిస్సందేహం. కాని అవేవీ లభించలేదు, అది మన దురదృష్టం. అయినప్పటికీ అవి ఎందుకు లభించలేదు?

స్వామీజీ చిన్న తమ్ముడైన భూపేంద్ర దత్తా ఇలా వ్రాస్తున్నారు:[2] "మా ఇంటిని సి.ఐ.డి. పోలీసులు ఎన్నిసార్లు శోధించి, ఇంటిని కకావికలం చేశారో, తెలుసా? కాగితపు ముక్కలు, గోడలకు వ్రేలాడుతున్న చిత్రాలు, తక్కిన వస్తువులన్నీ, అంతెందుకు, నన్నో అన్నగారినో (స్వామీజీ) నేరస్థులుగా నిరూపించడానికి తోడ్పడతాయని భావించిన యావత్తూ వారు తీసుకువెళ్లిపోయారు. నేనో, ఆయనో తీవ్రవాదులతో సంబంధం ఉన్నవారమని ఎలాగో ఒకలా నిరూపించాలని వారు తీవ్రకృషి చేశారు."

లభించిన ఛాయాచిత్రాల నుంచి స్వామీజీని రెండు విభిన్న కోణాలలో చూడవచ్చు. భారతీయ ఛాయాచిత్రాలు సామాన్యంగా శిరోముండనం, చేతికర్ర, కమండలాలతో ఆయనను ఒక మామూలు సన్యాసిగా చూపుతున్నాయి. పాశ్చాత్య దేశాలలో తీసినవి సామాన్యంగా పాపట తీసి దువ్విన జుట్టు లేదా తలపాగా,

---

1. ఈ ఛాయాచిత్రాలూ, వాటి గురించిన సమాచారమూ మా మఠ ప్రచురణ అయిన Photographs of Swami Vivekananda అనే పుస్తకంలో చోటుచేసుకొన్నాయి.

2. భూపేంద్రనాథ్ దత్తా ఒక కమ్యూనిస్టు. ఆనాటి కమ్యూనిస్టు యువకులకు ఆదర్శ నేతగా ఈయన విరాజిల్లారు. స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాల్గొన్నందున ఆంగ్ల ప్రభుత్వం ఈయనను పలుమార్లు ఖైదు చేసింది. ఒకసారి ఖైదు చేయబడి ఒక సంవత్సరం చెరసాల శిక్ష పొందినప్పుడు, కలకత్తాలోని ప్రముఖ మహిళలు అనేకులు కలసి భువనేశ్వరీదేవికి అభినందన సభ ఏర్పాటు చేశారు. భువనేశ్వరీదేవి ఆ సభలో పాల్గొని, "భూపేన్ పని ఇప్పుడు ప్రారంభ మయింది. నేను అతణ్ణి దేశానికి అంకితం చేశాను" అన్నారు. అంతటి ఔన్నత్య మాతృమూర్తిగా ఆమె విరాజిల్లారు. Swami Vivekananda: The Patriot-Saint of India అనే స్వామీజీ జీవిత చరిత్రను భూపేంద్ర రచించారు.

కోటుతో పాశ్చాత్య వైఖరిలో చూపుతున్నాయి. కాని ఛాయాచిత్రం ఏది అయినప్పటికీ అన్నింట్లోనూ ప్రస్ఫుటంగా కానవచ్చేది గాంభీర్యం, దాని నేపథ్యంలో నిశ్చల సముద్రమంతటి ప్రశాంతత, ఎక్కడో సుదూరంలోని లోకానికి అతీతమైన దేనితోనో సంబంధం ఉంచుకొన్నట్లు విరాజిల్లే దృక్కులు, ఆ దృక్కుల్లో కానవచ్చే దృఢసంకల్పం, ఆ సంకల్పంలో జాలువారే కారుణ్యం!

ఆధ్యాత్మిక రంగంలో నెపోలియన్

స్వామీజీ వేషభాషల గురించి ఆయన శిష్యుడైన విరజానంద ఇలా వ్రాస్తున్నారు: "అమెరికన్ వార్తాపత్రికలు పేర్కొన్నట్లు ఆయన కళ్లు చూసేవారిని ముగ్ధులను చేసేవి. ఆయన పావన దేహం యావత్తూ తేజో విరాజమానంగా ఉండేది. అందం, శక్తి, ప్రశాంతత అన్నీ సమైక్యమైన రూపం ఆయనది. ఆయన కళ్లను తిన్నగా చూడడానికి భయం కలుగుతుంది – నా కళ్లు మండిపోతాయేమోననిపిస్తుంది. చింతనలో మునిగిపోయి ఆయన అటూ ఇటూ పచార్లు చేయడం సింహం నడకను గుర్తుచేస్తుంది. ఆధ్యాత్మిక రంగంలో ఆయన నెపోలియన్‌లా విరాజిల్లారు. కొన్ని సమయాలలో ఆయన కౌపీనమాత్ర ధారియై ఉండేవారు. మహాశక్తి సదా ఆయనలో పనిచేస్తూ ఉన్నట్లు కానవస్తుంది. ఆ శక్తి పర్యవసానంగా ఆయన ఒక్కో అడుగు వేస్తున్నప్పుడు ఆయన పాదపద్మాల క్రింద భూమి చలించి చీలుతున్నట్లు ఉండేది."

కళ్లు

స్వామీజీ ఎత్తు 5 అడుగుల 8 $\frac{1}{2}$ అంగుళాలు. ఆయన చామనచాయలో ఉండేవారు. స్వామీజీలో ఎవరినన్నా ఇట్టే ముగ్ధులను చేసేవి ఆయన విశాల నేత్రాలు. "ఆ నేత్రాల వల్లే ఆయనకు నేను బానిసనయ్యాను" అని ఆయన ప్రథమ శిష్యుడైన సదానంద వచించడం కద్దు. స్వామీజీ స్మృతులను వ్రాసిన అనేకులు కూడా ఆయన కళ్లను ప్రస్తావించకుండా ఉండలేదు. వాటిని "యోగి నేత్రాలు" అని దేవేంద్రనాథ్ టాగూర్ వ్యాఖ్యానించారు. శ్రీరామకృష్ణులు వాటిని పద్మాలతో పోల్చి, 'కమలాక్షు' డని పేర్కొన్నారు. "ఆతడి కళ్లు శుష్కజ్ఞాని కళ్లలా కాకుండా భక్తుని కారుణ్యపూరిత నయనాలుగా ఉన్నాయి" అంటూ శ్రీరామకృష్ణులు వచించడం కద్దు. "ఓ, ఆ కళ్లు! ఉల్కలా మిరుమిట్లు గొలిపేవి. అంతేగాక తళుక్కు తళుక్కుమని మెరుపు తరంగాలను ప్రసారం చేస్తూ విరాజిల్లాయి" అంటూ వ్రాస్తున్నది క్రిస్టియానా ఆల్‌బర్స్.

ఒకసారి శ్రీరామకృష్ణులు, "ఆతడి శరీరావయవ నిర్మాణం అద్భుతం. ఒక్క విషయం: అతడు నిద్రిస్తున్నప్పుడు బుస్సు బుస్సు అంటూ శ్వాసిస్తున్నాడు. ఇలా

శ్వాసించే వారి ఆయుస్సు తక్కువ అని చెబుతారు" అన్నారు. బాల్యంలో స్వామీజీ పాదాలను పరిశీలించిన ఒక జ్యోతిషుడు వాటిలో దివ్య చిహ్నాలైన శంఖచక్రాలు, గద, పద్మం ఉన్నట్లూ, ఆయనకు గొప్ప భవిష్యత్తు ఉన్నట్లూ తెలిపాడు. ఒకసారి స్వామీజీ దీనిని ప్రస్తావించి, "నా కాళ్లలో చక్రాలు ఉండబట్టే నేను ఊరూరా తిరుగాడుతున్నాను" అన్నారు.

అంగాలు

స్వామీజీ పాదాలు, అరచేతులు, గోళ్లు లాంటివి మామూలు కన్నా కాస్త భిన్నంగా ఉండేవి. ఆయన నడుస్తున్నప్పుడు పాదాల వ్రేళ్ల వైపు మడమ మాత్రమే నేల మీద ఆనేది. మధ్యభాగం కాస్త లోపలగా అణగి ఉంటుంది. చేతి వ్రేళ్లు చంపక పువ్వుల మొగ్గల్లా ఉండేవి. గోళ్లు కాస్త ఎరుపురంగులో ముత్యాల్లా ప్రకాశించేవి. "ఆరితేరిన శరీర ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు స్వామీజీ అంగ నిర్మాణాన్ని చూసి, 'తెలుసుకోలేని రహస్యాలను తెగింపుతో తెలుసుకొనే ప్రయత్నంలో తయారుగా ఉన్న వ్యక్తి' అని వ్యాఖ్యానించేవారు" అని స్వామీజీ సోదరుడైన మహేంద్రనాథ్ దత్తా వ్రాస్తున్నారు.[1]

"స్వామీజీ కంఠస్వరం గంభీరంగా, జీర లేనిదిగా కంచు ఘంటానాదంలా ఉండేది" అని తిరువనంతపురంలో ఆయనను కలుసుకొన్న రామస్వామి శాస్త్రి చెప్పారు. చికాగో ప్రసంగాలు విన్న మిస్ లూసీ మన్రో, "ఆయన స్వరం కంచు ఘంటలా మ్రోగింది" అని వ్యాఖ్యానించింది. ఆమె వర్ణన చూద్దాం: "ద్విగుణీకృతమైన అందం గల ఆ సన్న్యాసి కాషాయాంబరాలు ధరించారు. ఆయన ఆంగ్ల ఉచ్చారణ ఆయనకున్న ఆంగ్లభాషా పాటవానికి అద్దం పట్టింది. అందరినీ అయస్కాంతంలా ఆకర్షించే, అందరినీ దాసోహం చేసే ఆకృతి ఆయనకే చెల్లింది. ఆయన స్వరం కంచు ఘంటానాదంలా ఉంది. భావనలు ఉద్వేగపు వెల్లువతో బయల్వెడలినప్పటికీ సంయమనంతోనే ఉన్నాయి. ఆయన పాశ్చాత్య దేశాలకు అందించిన క్రొత్త సందేశం విన్న వారి మనస్సులో ఒక నూతన, అత్యున్నతమైన అపూర్వమైన పరిపూర్ణ అనుభూతిని కల్పించింది. ఆయన వాక్పటిమ పరాకాష్ఠను చేరింది."

కంఠస్వరం

లోకప్రసిద్ధ గాయకియైన ఎమ్మా కాల్వే వర్ణన దీన్లో అతి ముఖ్యమైనది; "స్వామీజీ కంఠస్వరం ఆనందభరితంగా ఉండేది. అది పురుషోచిత కంఠస్వరం;

---

1. మహేంద్రనాథ్ దత్తా బేలూరు మఠంతో సన్నిహితంగా మెలగారు. ఈయన కూడా స్వామీజీ జీవిత చరిత్ర రచించారు.

తారస్థాయి కంఠస్వరానికి మామూలు కంఠస్వరానికి మధ్యమస్వరంగా (baritone) ఉండేది. చైనా జేగంటలా (Chinese gong) కంపనతో కూడినదై ఉండేది” అందామె.

ఆంగ్లం

సుదీర్ఘ వాక్యాలూ, కఠిన పదాలూ ఉపయోగించడం నాటి ఆంగ్లభాషలో పరిపాటి. నివేదిత, అరవింద ప్రభృతుల పుస్తకాలనూ, ఆ కాలఘట్టంలోని తక్కిన రచనలనూ చదివితే ఇది తేటతెల్లమవుతుంది. కాని సరళమైన పదాలూ, శక్తి మేరకు చిన్న వాక్యాలతో క్రొంగ్రొత్త రీతిలో స్వామీజీ ఆంగ్లం భాసిల్లింది. ఆధ్యాత్మిక శక్తి, వ్యక్తిత్వం, వాక్పటిమలతో ఆంగ్ల పాండిత్యం చేరి, ఆయన విజయానికి కారణభూతమైనాయి. “ఒక వక్తగా భగవంతుడే ముద్ర వేసి పంపించాడు. వేదికల మీద ఆయన తక్కిన అందరినీ మించిపోయి నిలబడ్డారు. ఎలాంటి నోట్సు లేకుండా ప్రసంగించారు. ఆయన ఆంగ్లం కించిత్తు కూడా తప్పు దొర్లకుండా సాగింది. ఆయన మాటలూ, భావనలూ అర్థం కాకపోయినా ఆయన ప్రసంగమే సంగీతమయంగా విరాజిల్లింది” అని *డెట్రాయిట్ ప్రెస్* వ్రాసింది. “ఆయన కంఠస్వరం మృదువుగా, అవసరమైన ఆరోహణ అవరోహణలతో కూడుకొన్నదై ఉంది. ఆయన ఆంగ్లం సాటిలేనిది” అని *బే సిటీ టైమ్స్* వ్రాసింది.

ఆంగ్లం మాతృభాష అయిన అనేకులు సైతం ఆయనను శ్లాఘించే మేరకు స్వామీజీ ఆంగ్లం విరాజిల్లడం ఆశ్చర్యం. కాని విశ్వవిద్యాలయంలో ఆంగ్లంలో ఆయన పొందిన మార్కులు తక్కువే. ప్రవేశ పరీక్షలు 47/100, ఫస్ట్ ఆర్ట్సులో 46/100, బి.ఏ.లో 56/100– ఇవే ఆయన సాధించిన మార్కులు. 1883లో ఆయన చదువు దాదాపు పూర్తయింది. 1893లో ఆయన చికాగోలో ప్రసంగించారు. ఈ పదేళ్లూ గురుదేవుల సేవ, పర్యటనలు, ఆధ్యాత్మిక సాధనలలో గడిచాయి. ఆయన ఎప్పుడు ఆంగ్లంలో అంతటి ప్రతిభను సముపార్జించారో అర్థం కావడం లేదు.

రూపాంతరం

సామాన్యంగా స్వామీజీ అత్యున్నత భావభూముల నుంచే ప్రసంగించేవారు. సోదరి క్రిస్టైన్ ఒకసారి చెన్నైకి వచ్చినప్పుడు ఒక విద్యార్థి ఆమెను, “జ్ఞానయోగం భారతీయ పారంపర్యంలోని వారికే చాలా కఠినమైన మార్గం. దానిని గురించి అనేక ప్రసంగాలు ఆయన పాశ్చాత్యంలో చేశారు. వాటిని మీరు ఎలా అర్థం చేసుకోగలిగారు?” అని అడిగాడు. అందుకు క్రిస్టైన్, “స్వామీజీ ముందు శ్రోతల అవగాహన స్థాయిని తమ ఆధ్యాత్మిక శక్తితో

పెంచేవారు. ఆ తరువాతనే ప్రసంగించేవారు. ఇందువలన ఆయన భావనలు శ్రోతలకు సులభంగా అర్థమయ్యాయి" అన్నారు. కొన్ని ప్రసంగాల సమయంలో ఆయన ఆకృతి రూపాంతరం చెందుతుందని పలువురు వ్రాసి ఉండడం దీని కన్నా మనల్ని ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తే విషయం. అంటే ఆయన రూపం నిజంగానే మార్పు చెందుతుంది! ఈ విధంగా తాము చూసినట్లు భారతీయులూ, అదే విధంగా పాశ్చాత్యులూ వ్రాసి ఉన్నారు. ఒకటి రెండు సంఘటనలు చూద్దాం:

1900 మార్చ్ 11వ తేదీన శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కోలో ఆయన ఏసుక్రీస్తు గురించి ప్రసంగించినప్పుడు ఇలాంటి సంఘటనను తాను చూసినట్లు క్రిస్టియానా ఆల్‌బర్స్ వ్రాస్తున్నది:

"ఆ రోజు స్వామీజీకి ఒంట్లో బాగాలేదు. పైగా జలుబు చేసింది. వేదిక మీదకు ఎక్కడానికే ప్రయాసపడ్డారు. కాళ్లు ఎత్తి పెట్టడానికి కష్టపడ్డారు. కంటి రెప్పలు వాచి ఉన్నాయి. ఎంతో బాధపడుతున్నట్లుగా ఆయన కనిపించారు. వేదిక మీద కాసేపు నిలబడి శ్రోతల వైపు దృష్టి సారించారు. తరువాత క్రమక్రమంగా ఆయన రూపం మారసాగింది. కాంతిరహితమైన ఆయన ముఖంలో త్రాణ వచ్చింది, వాచిన కళ్లు మామూలు స్థితికి వచ్చి నిశితదృష్టిని సంతరించుకొన్నాయి. శరీరం ఒక మార్పునకు లోనైనట్లు కనిపించింది. కాసేపటి క్రింద ఉన్న మనిషీ, ఇప్పుడు ప్రసంగిస్తున్న వ్యక్తీ వేర్వేరని నాకు తోచింది. ఆ మహాత్ముని ఆత్మ బయటకు వచ్చి నిలబడి ప్రసంగిస్తున్నట్లుగా ఉంది."

మరొక ప్రసంగ సమయంలో జరిగిన దానిని గురించి స్వామీజీ సోదరుడైన మహేంద్రనాథ్ ఇలా వ్రాస్తున్నారు:

"ఆయన కంఠ స్వరం మారింది. ఆయనలో నుంచి మరొక మనిషి బయటకు వచ్చి నిలబడినట్లుగా ఉంది.... ఆయన తమ దేహం నుంచి బయటకు వచ్చి మరొక సూక్ష్మశరీరంలో నిలబడి, ఆకాశంలో దేనినో తదేకంగా చూస్తున్నట్లుంది."

స్వామీజీ శిష్యుడైన సదాశివానంద రెండు సంఘటనలు తెలుపుతున్నారు. 1902లో స్వామీజీ కాశీలో ఉన్నప్పుడు జరిగిన సంఘటనలు ఇవి:

ఐరోపా గురువా?

"ఒక డాక్టర్ అక్కడ స్వామీజీని తరచూ వచ్చి కలుసుకొనేవాడు. క్రొత్తగా ప్రారంభమైన ఒక మతశాఖకు చెందిన వ్యక్తి అతడు. దాని వ్యవస్థాపకుడు ఒక విదేశీయుడు. ఆ డాక్టర్ తమ మతశాఖను ప్రశంసించి మాట్లాడేవాడు. స్వామీజీ మౌనంగా వినేవారు. ఒకరోజు డాక్టర్

ప్రశంస తారస్థాయి చేరింది. భారతదేశంలో ఆ శాఖ మాత్రమే ప్రజలకు నిజమైన సేవ చేస్తున్నది. నిజానికి భారతదేశంలో ఉండదగిన మతం అదొక్కటేనని మాట్లాడ సాగాడు ఆ డాక్టర్.

"అప్పుడు ఆ మార్పు జరిగింది. స్వామీజీ ముఖమూ, దేహమూ హఠాత్తుగా బిగ్రబిగుసుకొన్నాయి. ఆదేశించే పాలకునిలా ఆయన కంఠస్వరం మ్రోగింది. ఆయనలో నుంచి మరెవరో మాట్లాడుతున్నట్లు మాటలు వెలువడ్డాయి: 'ఈ దేశంలో సమస్తానికీ విదేశీయుడే మార్గదర్శిగా ఉన్నాడు. మతం మాత్రమే మిగిలి ఉంది. ఇప్పుడు దానినీ మీరు అతడికి ఆపాదించారు. ఐరోపాను మీ గురువుగా గ్రహించి మీరు సమ్మోహనానికి లోనైన బానిసలుగా అయిపోయారు. మతాన్ని బోధించడానికి కూడా విదేశం నుంచి ఒకణ్ణి దిగుమతి చేసుకొనే మేరకు భారతదేశం పతనం చెందిందని భావిస్తున్నారు. ఇది గొప్ప విషయమా లేక మీ పనికి మీరే సిగ్గుపడ వలసిన విషయమా? ప్రసంగం చేయడానికి, వక్తృత్వం చూపడానికి నేను ఇక్కడకు రాలేదు. నా ఒంట్లో బాగోలేదు. విశ్రాంతీ, ప్రశాంతతనూ అభిలషించే నేనిక్కడకు వచ్చాను."

"స్వామీజీ ముఖం ఎర్రబారింది. ఆయన తమ దృష్టిని డాక్టర్ వైపు సారించారు. తరువాత కొనసాగించారు: 'నేను అనుకొంటే, ఇదిగో ఈ రాత్రే మీ ఆ అల్పమతశాఖ నేతనూ, ఈ వారాణసి నగరాన్నీ నా పాదాక్రాంతం చేసుకో గలను. కాని ఉన్నతమైన దివ్యశక్తి ఇలాంటి నిరర్థక కార్యాలకు వెచ్చించడం నాకు ఇష్టం లేదు. అందుకే ఊరకున్నాను.'

"పరిస్థితి కాస్త విపరీతం కానున్నట్లు గ్రహించిన డాక్టర్ మాటలను మరో వైపునకు మార్చాడు. అంతే. స్వామీజీ మామూలు స్థితికి వచ్చేశారు. అంతదాకా ఆయనలో పొంగిన ఆవేశమూ, కోపమూ క్షణంలో చల్లారిపోయాయి. పూర్వంలా ప్రశాంతతను పరపే సన్న్యాసిలా ఆయన కూర్చున్నారు. ఆయనలో జరిగిన మార్పు జాడ కూడా కనిపించలేదు."

సదాశివానంద స్మృతులు కొనసాగాయి: "ప్రఖ్యాత దేశభక్తుడైన కేల్కర్ కాశీలో స్వామీజీని కలుసుకోవడానికి వచ్చారు. స్వామీజీ అస్వస్థతతో పడుకొని ఉన్నారు. కేల్కర్ వినమ్రంగా వచ్చి అక్కడ నేల మీద పరచి ఉన్న తివాచీ మీద కూర్చున్నారు. ఇద్దరూ ఆంగ్లంలో సంభాషించసాగారు. మేం కాస్త దూరంలో కూర్చుని ఉన్నాం. వారు ఏం మాట్లాడు కొంటున్నారో మేం వినలేకపోయాం. మాటలు కొనసాగాయి. హఠాత్తుగా స్వామీజీ

భారత మాత

ఉద్వేగభరితులై మంచం మీద లేచి కూర్చున్నారు. బాగా ఆరోగ్యవంతునిలా మాట్లాడ సాగారు. సమయం గడిచేకొద్దీ ఆయనలో ఉద్వేగపు వెల్లువ పొంగిపొరలింది. ఆయన మృదుస్వరం గంభీరంగా వినవచ్చింది. కళ్లు విశాలమైనాయి. దవడలు ముడుచుకొని, మడతపడి, మందమై ఉద్వేగాలను వ్యక్తం చేశాయి. కనుబొమలు పైకీ క్రిందికీ పోతూ, భ్రుకుటి ముడి కనిపించీ కనపడకుండా ఉంటూ ఆయన ముఖం ఎర్రబారింది. కంఠస్వరం గాంభీర్యం సంతరించుకొంది. ఇప్పుడు స్పష్టంగా మేం ఆయన మాటలు వినగలుగుతున్నాం. స్వామీజీ లోపల అణగి ఉన్న శక్తులన్నీ మహావేగంతో బయటకు వస్తున్నట్లు అనిపించింది. ఇంతటి రూపాంతరాన్ని విస్తుపోయి కేల్కర్ చూస్తూవున్నారు; సమ్మోహనానికి లోనైనట్లు స్వామీజీ మాటలు వినసాగారు.

"స్వామీజీ మాటలు కొనసాగించారు. భారతమాత, ఆమె ఆవేదన, రాజకీయాలు, సంఘ సంస్కరణల లాంటి అనేక విషయాల గురించి స్వామీజీ మాట్లాడుతూనే ఉన్నారు. ఉరుములా వినిపించింది ఆయన స్వరం:

"పేదరికమూ, వ్యాధీ పీడించి ఇంతగా పతనావస్థకు దిగజారిన ఈ భారతదేశంలో ఇకపై జీవించడంలో ఏం లాభం? ప్రతి క్షణమూ మన భారతమాత నరక యాతనను అనుభవిస్తున్నది. ఆమెకు తినడానికి తిండి లేదు, ధరించడానికి వస్త్రం లేదు. అవమానమూ, దుఃఖమూ ఆమె నుదుట శాశ్వతంగా వ్రాసిపెట్టి ఉన్నాయి. ఆమె శ్వాసిస్తున్నది – జీవిస్తున్నది అనడానికి అదొక్కటే గుర్తు. ఆమె నరకాగ్నిలో వాడిపోతున్నది – అది ముమ్మాటికీ నిజం! ఇలా బాధపడడం కన్నా ఆమె ఈ లోకం నుంచి నిష్క్రమించడం మంచిది కాదా?'

"భారతదేశపు యావన్మంది పేదల దుఃఖాన్నీ స్వీకరించి స్వామీజీ తల్లడిల్లి పోతున్నట్లుంది. ఆయన శరీరం కంపించింది. శ్వాసక్రియ అధికరించింది. ఆయన నిజమైన దేశభక్తుడు, నిజమైన మహాత్ముడు. 'ఎవరి హృదయం పేదల కోసం రక్తం చిందిస్తున్నదో ఆతడే నిజమైన మహాత్ముడంటాను నేను' అని వచించిన వ్యక్తి కదా ఆయన! ఆయన జీవితంలోనే ఆ నిజాన్ని మేం చూడగలిగాం.

"క్రమక్రమంగా స్వామీజీ మామూలు స్థితిలోకి వచ్చారు. తరువాత ఏ మార్గంలో భారతమాత దుఃఖాన్ని బాపవచ్చో ఆయన కేల్కర్‌కు చెప్పారు. ప్రత్యేకించి ఒక భావనను నొక్కి వక్కాణించారు: 'భారతదేశం పురోగతి చెందాలంటే దాని అభివృద్ధి మన ప్రాచీన సంప్రదాయాలను పాటించి అంతరంగం నుంచి వచ్చే సహజమైన ప్రగతిపథంలో ఉండాలి.' ఈ భావనను ఆయన పదే పదే నొక్కి

వక్కాణించారు. అన్ని సంస్కరణలూ మతపరంగా ఉండాలనీ నొక్కి చెప్పారు. ఆ రోజు మేం భిన్నమైన స్వామీజీని చూశాం."

ఇలాంటి సంఘటనలు మనకు ఎత్తి చూపేవి ఒక్క విషయాన్నే! తురీయానంద వచించినట్లు "గగన చంద్రుడు" రూపాంతరం చెంది ఈ ఇలలో పచార్లు చేసినట్లు స్వామీజీ జీవించారు. ఆయననూ, ఆయన భావనలనూ చింతన చేయడం ఒక ఆధ్యాత్మిక సాధనగా పరిగణించి, ఆయన జీవిత చరిత్రను కొనసాగిద్దాం.

62 'అశరీరవాణిగా ఉంటాను'

"నాయనా! ఈ దేహం పుట్టింది, గిట్టక తప్పదు. నా భావనలు కొన్నింటినైనా మీకు అందించగలిగానంటే నా జీవితం వ్యర్థం కాలేదనుకొంటాను."

— **స్వామి వివేకానంద**

కాశీ నుంచి తిరిగి వచ్చినప్పుడే స్వామీజీ ఆరోగ్యం బాగా దిగజారి ఉంది. కలకత్తా వచ్చాక ఆయన ఆరోగ్య పరిస్థితి ఆందోళనకరంగా పరిణమించింది. తన పనుల నిమిత్తం చందాలు వసూలు చేయడానికి పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లిన నివేదిత కూడా ఈ రోజుల్లో కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చింది. 1902 వ సంవత్సరం శ్రీరామకృష్ణ జయంతి మార్చి 16వ తేదీ వచ్చింది. స్వామీజీ లేవలేని పరిస్థితిలో పడకబెట్టారు. ఆయన కాళ్లు వాచి ఉన్నాయి, నిద్ర దూరమయింది. వేలమంది నాడు మఠానికి వచ్చారు. స్వామీజీని ఒకసారి దర్శించుకోవాలని వారందరూ అభిలషించారు. కాని స్వామీజీ ఒకరిద్దరిని చూడడంతోనే బాగా అలసిపోయారు. కనుక దర్శనార్థం ఎవరికీ అనుమతి లభించలేదు. ఎవరినీ లోపలకు పంపవద్దని నిరంజనానందతో స్వామీజీ చెప్పారు. స్వామీజీకి సేవలందించిన శరశ్చంద్ర ఆయన అస్వస్థత చూసి ఎంతో బాధపడ్డాడు. ఆతడి బాధ చూసి స్వామీజీ మృదుస్వరంలో ఇలా అన్నారు: "ఎందుకు కలత చెందుతావు, నాయనా! ఈ దేహం పుట్టింది, గిట్టక తప్పదు. నా భావనలు కొన్నింటినైనా మీకు అందించగలిగానంటే నా జీవితం వ్యర్థం కాలేదనుకొంటాను. త్యాగమే ప్రాతిపదిక. త్యాగరహితులు, బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలైనప్పటికీ ముక్తి పొందలేరు."

శ్రీరామకృష్ణుల జయంతి

స్వామీజీ కాసేపు మౌనం వహించారు. ప్రగాఢ చింతనామగ్నులై ఉన్నట్లు కనిపించారు. తరువాత ఆయన ఇలా అన్నారు : "ఇక మీదట ఈ జయంత్యుత్సవాలను

కాస్త భిన్నంగా జరిపించాలని అనిపిస్తోంది. ఒక రోజుకు మారుగా నాలుగైదు రోజులు ఉత్సవం కొనసాగాలి. మొదటి రోజు శాస్త్రాధ్యయనమూ, తద్వివరణా చోటు చేసుకోవాలి. రెండవ రోజు వేదవేదాంతాల చర్చ. మూడవ రోజు ప్రశ్నోత్త రాల కార్యక్రమం. నాలుగవ రోజు ప్రసంగాలు, అయిదవ రోజు ప్రస్తుతం జరుగుతున్న ధోరణిలో కార్యక్రమాలు సాగుతాయి."

భక్తులు తండోపతండాలుగా వచ్చారు. పాట బృందాల వారు పాట కచ్చేరీ చేసి వెళ్లారు. స్వామీజీ ఆ కార్యక్రమంలో పాల్గొనాలని ఎంతో అభిలషించారు. కాని ఆయన నడవడానికి, అంతెందుకు నిలబడడానికి కూడా సాధ్యం కాలేదు. అయినప్పటికీ తమ గది దక్షిణ కిటికీ ప్రక్కన నిలబడి దాని చువ్వలు ఊతంగా పట్టుకొని భక్తజన సందోహాన్ని తిలకించారు. కాసేపటికల్లా బాగా అలసిపోవడంతో వెంటనే వెళ్లి కూర్చుండిపోయారు. అవతారపురుషుల పట్ల భక్తిప్రపత్తులు చెల్లించడం మూలంగా ఆత్మజ్ఞానం పొందవచ్చుననీ, లక్షలమందికి ముక్తి అను గ్రహించగల అవతారపురుషుల మహత్త్వం గురించే – స్వామీజీ ప్రసంగించారు. భగవదనుగ్రహం గురించి అద్భుతమైన ఒక వివరణ నిచ్చారు:

"అనుభవపూర్వకంగా ఆత్మను గ్రహించిన వ్యక్తి అనంత శక్తికి ఆలవాల మవుతాడు. అతని నుండి ఆధ్యాత్మిక తరంగాలు పొంగిపొరలుతుంటాయి. ఆ పరిధిలోకి వచ్చేవారు ఆ శక్తితో ఆకర్షితులవుతారు; అతడి భావనలతో ఆకర్షితు లవుతారు. ఈ విధంగా ఎక్కువగా ప్రయత్నించకుండానే వారు ఆతడి ఆధ్యాత్మిక శక్తి పర్యవసానాలను పొందుతారు. ఇదే భగవదనుగ్రహం.

"శ్రీరామకృష్ణులను దర్శించిన వారు భాగ్యశాలురు. మీకూ ఆయన దర్శనం కలుగుతుంది. ఎప్పుడైతే ఇక్కడకు వచ్చేశారో అప్పుడిక మీరు ఆయన సాన్నిధ్యంలో ఉన్నట్లే! ఈ ఇలలో శ్రీరామకృష్ణులుగా ఏతెంచిన వారు ఎవరో ఎవరికీ అంతు బట్టలేదు. ఆయన అతి సన్నిహిత భక్తులు కూడా ఆ సత్యాన్ని గ్రహించలేదు. ఏదో కొందరు కొన్ని ఆనవాళ్లు గుర్తించగలిగారు. కాని కాలక్రమాన అందరూ అర్థం చేసుకొంటారు."

ఆహార నియమం, నిద్రలేమి, చికిత్స నియమాలు పాటించినప్పటికీ స్వామీజీ అన్నింటికీ అతీతంగానే విరాజిల్లారు. ఇవేవీ ఆయనను బాధించలేదు. ఆయన నుంచి ఉద్భవించిన ఆధ్యాత్మిక కాంతిపుంజాలూ, ఆయన కన్నులలో వెల్లివిరిసిన కారుణ్యపూరిత దృక్కులూ కించిత్తు కూడా ప్రకాశాన్ని కోల్పోలేదు. ఆయన నుంచి పొంగిపొరలిన ఆధ్యాత్మిక శక్తి కించిత్తూ శుష్కించలేదు. ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ

ఆంగ్ల విజ్ఞాన సర్వస్వం (Encyclopaedia Britannica) సరికొత్త ప్రచురణను చదువనారంభించారు. ఒకరోజు ఆయన గదిలో ఆ పెద్ద సంపుటాలను చూసిన శరశ్చంద్ర, "బాబోయ్! ఇన్ని సంపుటాలను చదవడానికి ఒక ఆయుష్కాలం సరిపోదు" అన్నాడు. కాని స్వామీజీ అప్పటికే 10 సంపుటాలు చదివి, 11వ సంపుటం చదువుతున్నారని శరశ్చంద్రకు తెలియదు. ఆతడు ఆశ్చర్యపోవడం చూసి స్వామీజీ, "నువ్వేమంటు న్నావు! ఈ 10 సంపుటాల నుంచి నువ్వు ఏదన్నా ప్రశ్నించు. నేను జవాబు చెబుతాను" అన్నారు. శిష్యుడు వదలిపెట్టలేదు. ప్రతి సంపుటం నుంచి అనేక ప్రశ్నలు అడిగాడు. స్వామీజీ వెంట వెంటనే జవాబులు చెప్పడమే కాదు; అనేకచోట్ల ఆ సంపుటంలోని అవే వాక్యాలను తు.చ. తప్పక చెప్పారు. "ఓ, ఇది మానవాతీత శక్తి" అన్నాడు ఆశ్చర్యపోతూ శరశ్చంద్ర. అప్పుడు స్వామీజీ ఇలా అన్నారు:

బ్రహ్మచర్య శక్తి

"దీన్లో ఆశ్చర్యం ఏముంది! దీన్లో ఎలాంటి అద్భుతమూ లేదు, ఇది మానవాతీత శక్తి కూడా కాదు. కఠోర బ్రహ్మచర్యం పాటించే వ్యక్తి ఏకసంథాగ్రహి అవడం తథ్యం. ఎన్ని ఏళ్లు గడచిపోయినా మరచిపోవడమంటూ ఉండదు. ఈ బ్రహ్మచర్య శక్తిని కోల్పోవడం వల్లనే మన దేశం నానాటికీ శక్తిలోనూ, జ్ఞానం లోనూ దుర్బలత్వం సంతరించుకొంటున్నది; మనం పురుషోచిత లక్షణాన్ని కోల్పోతున్నాం."

ఇలా అనేక విషయాల గురించి సంభాషణ సాగుతున్నది. అస్సాం తీర్థ యాత్ర తరువాత స్వామీజీలో సదా దివ్యసాన్నిధ్యం విరాజిల్లడం ఆయన సోదర సన్న్యాసులు గుర్తించారు. ఆయన మనస్సును అధో భూమికకు తేవడానికి మామూలు విషయాలు ఎన్నో మాట్లాడి ఎంతో ప్రయత్నించారు. కాని సాధ్యం కాలేదు. క్షణంలో ఆయన మనస్సు అంతర్ముఖమయ్యేది. "నీరు కావాలి," "పొగ త్రాగాలి" అనేవారు. కాని వాటిని తెచ్చే లోపే ఆయన ప్రగాఢ సమాధిమగ్నులై ఉండేవారు.

దేహం రాలిపోనీ!

ఈ సమయంలో శరశ్చంద్ర ప్రగాఢ, సూక్ష్మ విషయాలను మాట్లాడు తుండడం చూసిన బ్రహ్మానంద లోపలకు వచ్చి అతడితో, "ఏం మనిషివయ్యా నువ్వు! స్వామీజీకి ఒంట్లో బాగాలేదు. మామూలు విషయాలు మాట్లాడి ఆయన మనస్సును సహజంగా ఉంచకుండా, ఇలా తాత్త్విక విషయాలు మాట్లాడి ఆయనకు అలసట కలిగిస్తున్నావే!" అంటూ చీవాట్లు పెట్టారు. శరశ్చంద్ర తను చేసిన పనికి

విచారపడ్డాడు. కాని స్వామీజీ, “ఎవరికి కావాలి మీ మందులూ, చికిత్స! వీరు నా బిడ్డలు. వారితో మాట్లాడడం వలన నా దేహం రాలిపోతే పోనీ!” అన్నారు.

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ తమ మిత్రులను కలుసుకోవడంలోనూ, శిష్యులకు శిక్షణనివ్వడంలోనూ నిమగ్నులయ్యారు, ఆయన సోదర సన్న్యాసులు ఆయనకు విశ్రాంతి కలిగించడంలో అప్రమత్తంగా ఉన్నారు. ఆయన వద్దకు పంపించడానికి ఎవరినైనా వారు తిరస్కరిస్తే, “ఇదిగో చూడండి, ఈ దేహం ఏం గొప్ప విషయం! ఇతరులకు సహాయపడడంలో ఇది రాలిపోనీ! తుది శ్వాస దాకా గురుదేవులు ఉపదేశాలు చేయలేదా? నేనూ అట్లే చేయకూడదా? శరీరం రాలిపోవడం గురించి నేను కించిత్తు కూడా కలత చెందడం లేదు. లోకాతీతమైన సత్యం ఒకటి ఉంది, ఆ సత్యాన్ని గ్రహించాలనే తపనతో వచ్చేవారిని చూసినప్పుడు నేనెంత సంతోషిస్తానో మీరు ఊహించనైనా ఊహించలేరు. ఇతరులలో నిద్రాణమై ఉన్న ఆత్మను జాగృతి చెందింపజేసే పని చేయడానికి నేను ఆనందంగా పదే పదే జన్మించి మరణింప సిద్ధంగా ఉన్నాను!” అన్నారు.

‘ఆ స్త్రీ కనిపించడం లేదు!’

కాసేపు విశ్రమించమని ఎవరో చెప్పారు. అందుకు స్వామీజీ, “శ్రీరామ కృష్ణులు మహాసమాధి చెందడానికి ఒకటి రెండు రోజుల ముందు, ఆయన ఎవరిని ‘కాళీ’ అని ప్రార్థించారో ఆమె నా శరీరంలో ప్రవే శించింది. నేను విశ్రమించడానికి ఆమె అనుమతించదు” అన్నారు. కాని ఈ రోజుల్లో ‘ఆమె’ తమ నుంచి వైదొలగినట్లు ఆయనకు అనిపించింది. “ఓ శరత్! ఆ స్త్రీని (కాళీ) ఇప్పుడు చూడలేకపోతున్నాను. పట్టుకొన్న నా చేతిని ఆమె వదలిపెట్టింది” అని ఒకరోజు శారదానందతో చెప్పారు. “అదెలా? అలా జరగడం సాధ్యమా? కాళీ మీ చేతిని సదా పుచ్చుకొనే ఉంది” అన్నారు శారదానంద.

స్వామీజీకి జవాబివ్వాలని అలా చెప్పినప్పటికీ శారదానందకు ఏదో స్ఫురించి నట్లయింది. కాలాంతరంలో ఆయన ఇలా చెప్పారు: “ఆ రోజు నుంచి ఒక విషయం నాకు స్పష్టమయింది: ‘తమ దేహం ద్వారా కాళీమాత ఏయే పనులు చేయగోరిందో అవన్నీ పూర్తయ్యాయి’ అన్న విషయాన్ని స్వామీజీ అలా సూచించారు.”

లెక్కగట్టి ఇచ్చేశాను!

ఏప్రిల్ నెలలో ఒకరోజు స్వామీజీ మెక్లౌడ్‌తో ఇలా చెప్పారు: “ఈ లోకంలో నాకంటూ ఏదీ లేదు. దమ్మిడీ కూడా నా వద్ద లేదు. నాకు ఇచ్చినదంతా లెక్కగట్టి తిరిగి ఇచ్చేశాను.”

మెక్లౌడ్ : స్వామీజీ! మీ జీవిత పర్యంతమూ నెలకు 50 డాలర్ల చొప్పున నేను ఇస్తాను.

స్వామీజీ (కాస్త యోచించి) : దానితో నేను జీవించగలనా?

మెక్లౌడ్ : జీవించగలరు, తప్పకుండా .... కాని ఐస్క్రీమ్ తినలేరు.

స్వామీజీ చిన్నగా నవ్వారు. స్వామీజీకి 200 డాలర్లు మెక్లౌడ్ ఇచ్చింది.

దారి ఇచ్చే తీరాలి

ఒక రోజు మఠంలో కొందరు క్రీడాకారులకు నివేదిత బహుమతి ప్రదానం చేస్తున్నది. స్వామీజీ గదిలో నుంచి కిటికీ గుండా ఆ తతంగం మెక్లౌడ్ చూస్తూన్నది. అప్పుడు స్వామీజీ, "నేను 40వ ఏటిని చూడను" అన్నారు.

మెక్లౌడ్ : ఎందుకు స్వామీజీ? బుద్ధుడు తన మహత్కార్యాన్ని 40 నుంచి 80 ఏళ్ల మధ్యలోనేగా చేశారు!

స్వామీజీ : కాని నేను అందించవలసిన సందేశం ఇంతకు ముందే అందించివేశాను. ఇక నేను వెళ్లిపోవాలి.

మెక్లౌడ్ : ఎందుకు వెళ్లిపోవాలి స్వామీజీ?

స్వామీజీ : మహావృక్షం నీడన చిన్న మొక్కలు ఎదగవు. చిన్నమొక్కలు ఎదగడానికి నేను దారి ఇచ్చే తీరాలి.

తాము వైదొలగుతున్నారు

ఈ విధంగా చివరి కొన్ని నెలల్లో జరిగిన అనేక సంఘటనలు స్వామీజీ తమను మరుగుపరుచుకోవడానికి నిశ్చయించుకొన్నట్లు సూచించాయి. కాని ఈ సంఘటనలను నేడు ఇలా గుర్తించగలుగుతున్నామేగాని నాడు ఆయనతో ఉన్నవారు ఈ దృక్కోణంలో యోచించి ఉండరు. కాశీ నుంచి తిరిగి రాగానే స్వామీజీ తమ సన్న్యాస శిష్యుల నందరినీ చూడగోరారు; స్వల్పవ్యవధికైనా వచ్చిపొమ్మని వారిని పిలిచారు. పాశ్చాత్య దేశాలలో ఉన్న ఆయన శిష్యులకూ కబురు పంపించారు. కొందరు వచ్చారు, అనేకులు పనుల ఒత్తిడి వలన రాలేకపోయారు. కాని స్వామీజీ ఉద్దేశాన్ని గ్రహించి ఉంటే ఇదే ఆయనను దర్శించడానికి చివరి అవకాశమని అవగతం చేసుకొని రాకుండా ఉంటారా? "లోకం అన్ని మూలలా నివసిస్తూన్న ఆయన శిష్యులలో ఎక్కువ మంది వచ్చి ఆయనను దర్శించారు. శుష్కించిన ఆయన రూపం చూశాక,

ఆయన అవసానం ఎక్కువ దూరంలో లేదని ఊహించని వారు ఉండరంటే అతిశయోక్తి కాదు” అంటూ నివేదిత వ్రాస్తున్నది.

రోజులు గడిచేకొద్దీ స్వామీజీ మఠ విధుల నుంచి వైదొలగసాగారు. “శిష్యులతో నిర్విరామంగా జీవించడం వలన వారి జీవితం పాడవుతుంది! శిష్యులు శిక్షణ పొందితే గురువు వారికి సెలవిప్పించాలి. ఆయన వైదొలగకుండా వారు పురోగమించరు” అన్నారు స్వామీజీ. ఆయన ఇలా చెబుతున్నప్పుడు ప్రక్కన ఉన్నవారి మనస్సు వర్ణనాతీతమైన వేదనకు లోనయింది. ఆయన తమతో లేని ఒక రోజును, ఆయన లేకుండా భవిష్యత్ కార్యాలను వారు ఊహించను కూడా ఊహించలేకపోయారు; ఊహించడానికి సుతరామూ ఇష్టపడలేదు.

కాని స్వామీజీ, “నా పని అయిపోయింది. ఇక అంతా మీరే చూసుకోండి, నాకు సెలవు ఇప్పించండి” అని తమ సోదర సన్న్యాసులతో చెప్పనే చెప్పారు; చాలాసేపు ధ్యానమగ్నులైనారు. మరొకసారి ఆయన ఇలా చెప్పారు:

“మరణం నా ముందు నిలబడి నా ముఖాన్ని తదేకంగా చూస్తున్నది. అవసరమైనంత మేరకు నేను పనిచేశాను, క్రీడించాను. నేను అందించిన దానిని ముందు లోకం స్వీకరించనీ. దానిని అర్థం చేసుకోవడానికి సుదీర్ఘకాలం పడుతుంది. అంతం లేకుండా నేను క్రీడించనా? చాలు. అవసరమైనంత దాకా క్రీడించాను!”

స్వామీజీ క్రీడను ఆపివేయాలని నిశ్చయించారు.

పనులూ తక్కిన బంధాలూ ఆయన నుంచి విడివడసాగాయి. ధ్యానం ఆయన ముఖ్యమైన పని అయింది. గురుదేవులు, కాళీమాత ఇద్దరూ ఆయన మనస్సును నిరంతరంగా ఆక్రమించారు. చివరి రోజులు సమీపించేకొద్దీ ఆయన పెదవులు సదా భగవన్నామాన్ని ఉచ్చరించసాగాయి. “జై ప్రభో, జై ప్రభో”, “అమ్మా, అమ్మా, అమ్మా” లేదా “శివ, శివ, శివ” అనే నామాలు సదా ఆయన ముఖతః వెలువడసాగాయి. అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక స్థితిలో ఆయన నెలకొన్నారు – దేహం నుంచి ఆయన విడివడడానికి సిద్ధమయ్యారు!

అన్నింటినుంచి వైదొలగి స్వామీజీ ఏకాంతంలో ధ్యానమగ్నులవడం ఆయన సోదర సన్న్యాసులు భరించలేకపోయారు. “తాను చేయవలసింది పూర్తిచేసిన తరువాత నరేన్ నిర్వికల్ప సమాధిలో లయించిపోతాడు. తాను ఎవరని గ్రహించిన

తరువాత ఆతడు దేహంలో జీవించడు" అన్న గురుదేవులు వచనాలు జ్ఞాపకానికి వచ్చి వారికి మనశ్శాంతి లేకుండా చేశాయి. ఒకరోజు హఠాత్తుగా ఒక వ్యక్తి స్వామీజీతో, "మీరు ఎవరై ఉండేవారని తెలుసుకొన్నారా?" అని, ఎవరూ అడగకూడదని నిశ్చయించుకొన్న ఆ ప్రశ్నను అడిగాడు. "అవును, ఇప్పుడు తెలుసుకొన్నాను" అని క్షణం కూడా ఆలస్యం చేయకుండా స్వామీజీ జవాబిచ్చారు. అక్కడ అప్పుడు ప్రగాఢ నిశ్శబ్దం రాజ్యం చేసింది. ఇంకా ప్రశ్నలు వేసి ఆ నిశ్శబ్దానికి భంగం కలిగించ డానికి ఎవరూ సాహసించలేదు!

'నన్ను నేను తెలుసుకొన్నాను!'

మాయావతిలో మిసెస్ సేవియర్‌ను కలుసుకొని 1902 జూన్ మాసాంతాన నివేదిత కలకత్తా రాగానే ఆమెకు బాగ్బజార్‌లో ఒక ఇల్లు అద్దెకు ఏర్పాటుచేశారు. బాలికల పాఠశాల పనులను ఆమె తక్షణమే ప్రారంభించాలను కొంది. ఒకరోజు స్వామీజీని కలుసుకోవాలని బేలూర్ మఠానికి బయలుదేరడానికి సిద్ధమవుతున్నప్పుడు ఆయన నుంచి ఒక చీటీ వచ్చింది. దానిలో, తామే ఆ రోజు కలకత్తాకు వస్తున్నట్లూ, నివేదితను ఇంట్లోనే కలుసుకొంటాననీ ఆయన వ్రాశారు. ఆ రోజు సాయంత్రం స్వామీజీ ఆమె ఇంటికి వచ్చి ఇంటిని పూర్తిగా తిరిగి చూశారు. పాఠశాల కోసం నివేదిత కొనుగోలు చేసిన సూక్ష్మదర్శిని, కెమేరా లాంటి పరికరాలను చూసి సంతోషించారు. సూక్ష్మదర్శినిని మర్నాడు మఠానికి తెమ్మన్నారు. తరువాత నివేదితను పాఠశాల ప్రణాళికలను అడిగి తెలుసుకొన్నారు. పాఠశాల కన్నా స్త్రీల కోసం ఒక విశ్వవిద్యాలయం స్థాపించడమే తన అభిలాష అని నివేదిత చెప్పింది. "మంచిది" అన్నారు స్వామీజీ. ఆయన అక్కణ్ణుంచి బయలుదేరుతున్నప్పుడు నివేదిత, "స్వామీజీ! మీరు వచ్చి పనులను ఆశీర్వదించాలి" అని వేడుకొంది. అందుకు స్వామీజీ, "నేను సదా నిన్ను ఆశీర్వదిస్తూనే ఉన్నాను" అని జవాబిచ్చారు.

నివేదిత ఇంట్లో

స్వామీజీ పనుల మధ్య తీరని సమస్యగా ఆయన వెన్నంటి వచ్చింది ఆయన తల్లి ఇంటిని గురించిన వ్యాజ్యెం. అది ఇప్పుడు పూర్తయింది. మూడేళ్లుగా జరుగుతున్న చివరి వ్యాజ్యెం కూడా స్వామీజీకి సాను కూలంగానే పరిణమించింది. చివరి సమస్య కూడా పరిష్కృత మయింది. నివేదిత ఇంటికి వెళ్లిన అదే రోజు స్వామీజీ మఠం నుంచి పలువురితో కలసి తమ సోదరి ఇంటికి వెళ్లారు. అక్కడ వ్యాజ్యెం

చివరి సమస్య కూడా పరిష్కృతమయింది

పరిష్కృతమైన వైనం గురించి ఆయనకు తెలిసింది. స్వామీజీ హాయిగా ఊపిరి పీల్చుకొన్నారు.

జూన్ మాసాంతాన ఒకరోజు స్వామీజీ శుద్ధానందను పిలిచి పంచాంగం తెమ్మన్నారు. దేనికో ముహూర్తం చూస్తున్నట్లు ఆయన పంచాంగాన్ని తిరగేశారు. దేని కోసం చూస్తున్నారో ఎవరికీ అర్థం కాలేదు. ఆయన నిర్ణయించిన రోజు - జూలై 4వ తేదీ, జగజ్జననికి శుభమైన శుక్రవారం! యోగులు సామాన్యంగా ఉత్తరాయణ కాలంలో దేహత్యాగం చేస్తారు. జూలై రెండవ వారం నుంచి దక్షిణాయనం రావడం వలన దానికి ముందుగా ఒకరోజు నిర్ణయించారో ఏమో?

అక్కడ...

1902 జూలై 1వ తేదీ. స్వామీజీ గంగాతీరంలో ప్రేమానందతో పచార్లు చేస్తున్నారు. హఠాత్తుగా ప్రేమానందకు గంగాతీరంలో ఒక స్థలాన్ని చూపించారు. తరువాత నెమ్మదిగా ఇలా అన్నారు: "నేను దేహం త్యజించాక నన్ను అక్కడ దహనం చేయండి!"

జూలై 2వ తేదీ. ఏకాదశి. ఆ రోజు స్వామీజీ ఉపవాసం చేశారు. కాని ఆ రోజు ఉదయం అక్కడకు వచ్చిన నివేదితకు భోజనంలో అన్ని వంటకాలూ తామే స్వయంగా వడ్డించారు. ఆమె తింటున్నప్పుడు ప్రక్కనే కూర్చుని తమాషాగా మాట్లాడారు. భోజనం తిన్న తరువాత ఆమె చేతులు కడుగుకోవడానికి ఆయనే నీళ్ల పోశారు, తుండుగుడ్డతో ఆమె చేతులు తుడిచారు. "స్వామీజీ! ఇవన్నీ నేను కదా మీకు చేయాలి! మీరు నాకు చేయడమా?" అని నివేదిత అడిగింది.

"ఎందుకు! ఏసుక్రీస్తు తమ శిష్యుల కాళ్లను కడిగారు కదా!" అని మృదు స్వరంలో అయినప్పటికీ దృఢంగా చెప్పారు స్వామీజీ. "కాని... అది... ఆయన చివరి రోజు!" అనే మాటలు నివేదిత నోటి దాకా వచ్చి ఆగిపోయాయి.

ఈ రోజుల్లో స్వామీజీ ఆహ్లాదంగానే ఉన్నారు. తమ అనుంగు ప్రాణుల తోనూ, తోటలోనూ సమయం వెచ్చించారు.

జూలై 4వ తేదీ, శుక్రవారం. అన్ని రోజుల్లా ఆ రోజూ ఉదయించింది. కాని దాని గర్భంలో ఎంత శోకం దాగి ఉందో ఎవరికీ తెలియదు! అలవాటు ప్రకారం వేకువజామున 3 గంటలకు స్వామీజీ లేచారు. తరువాత టీ త్రాగే సమయంలో తమ సోదర సన్న్యాసులతో పాత రోజుల గురించి ముచ్చటించారు. మర్నాడు శనివారం, అమావాస్య. కనుక ఆ రోజు కాళీపూజ చేయాలనే తమ

అభిలాషను వ్యక్తం చేశారు. ఇంతలో రామకృష్ణానంద తండ్రిగారైన ఈశ్వరచంద్ర వచ్చారు. ఆయన గొప్ప సాధకుడు, కాళీ ఆరాధనలో నిష్ణాతుడు. మఠంలో కాళీపూజ చేయాలనే తమ అభిలాషను ఆయనతో స్వామీజీ వ్యక్తం చేశారు. బోధానందతోనూ, శుద్ధానందతోనూ అందుకైన ఏర్పాట్లు చేయమని చెప్పారు.

'ఇంకొక వివేకానంద ఉంటే...

ఉదయం 8:30 గంటలు. స్వామీజీ పూజామందిరంలోని వెళ్లి అక్కడ ధ్యానమగ్నులైనారు. 9:30 గంటల సమయంలో ప్రేమానంద నిత్యపూజ నిమిత్తం అక్కడకు వచ్చారు. స్వామీజీ ఆయనతో తమ ఆసనాన్ని గురుదేవుల పడక గదిలో పరిచి, ఆ గది తలుపులు, కిటికీలు మూసివేయమని చెప్పారు. తక్కిన రోజుల్లో కూడా ఆయన ఆ వేళలో ధ్యానం చేయడం కద్దు, కాని తలుపులూ కిటికీలూ తెరిచే ఉండేవి. 11 గంటల దాకా మూసివున్న గదిలో స్వామీజీ ధ్యానంలో మగ్నులై ఉండిపోయారు! అక్కడ ఏం జరిగిందో ఎవరి కెరుక! "తాము నాకు అప్పగించిన పని పూర్తయింది, తమ పాదపద్మాల వద్దకు చేరుకొంటాను" అని గురుదేవులకు విన్నవించి ఉంటారా? ఏ కాళీమాత శక్తి తమను ఇన్ని పనులలో నిమగ్నం చేసిందో ఆ కాళీతో తమ మహాసమాధి సమయాన్ని చెప్పి ఉంటారా?

తలుపు తెరచుకొని బయటకు వచ్చిన స్వామీజీ ఆనందంగా కనిపించారు. కాళీమాత మీద ఒక అందమైన పాట పాడుకొంటూ మెట్ల గుండా క్రిందికి దిగారు.

ఏదో సుదీర ప్రాంతాన సంచరిస్తున్నట్లుగా ఆయన కానవచ్చారు. క్రిందికి వచ్చిన ఆయన అలవాటు ప్రకారం కూర్చునే మామిడి చెట్టు క్రింది పచార్లు చేశారు. ప్రక్కనే ప్రేమానంద ఉన్నారనే స్పృహే లేకుండా ఇలా అన్నారు:

"ఈ వివేకానంద ఏం చేశాడో ఎవరికి తెలుసు? బహుశా మరో వివేకానంద ఉండివుంటే ఆతడు అర్థం చేసుకోగలడు. అయితే ఏమిటి! కాలక్రమంలో ఎంద రెందరో వివేకానందలు ఉద్భవించనున్నారు!"

ప్రేమానంద ఆశ్చర్యచకితుడయ్యారు.

ఆ తరువాత స్వామీజీ శుద్ధానందను గ్రంథాలయం నుంచి శుక్లయజుర్వేద సంహిత తెమ్మన్నారు. ఆయన తెచ్చి ఇవ్వగానే దాన్లో నుంచి 'సుషుమ్నః సూర్య రస్మి' అని ప్రారంభమయ్యే విభాగాన్ని చదవమన్నారు. పిదప ఆ మంత్రానికి

మహీధరుని వ్యాఖ్యను చదవమన్నారు. దానిని చదివినప్పుడు స్వామీజీ, "ఈ వ్యాఖ్యను నేను ఆమోదించను. 'సుషుమ్నః' మాటకు ఈ వ్యాఖ్యాత ఏ వివరణనైనా చెప్పనీ! నాకేమో, తదనంతర కాలంలో తంత్రశాస్త్రాలు వచించే 'సుషుమ్నా నాడి' అనే భావన బీజం ఇక్కడున్నట్లు అనిపిస్తోంది. మీరూ, నా శిష్యులూ శాస్త్రాలకు నూతన వివరణలు ఇవ్వాలి" అన్నారు.

సుషుమ్నా గుండా...

స్వామీజీ పఠించిన మంత్రం ఇది:

సుషుమ్నః సూర్య రస్మిః చంద్రమా గంధర్వతస్య నక్షత్రాణి అప్సరసో భేగురయో నామ । స న ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాదు తస్మై స్వాహా వట్ తాభ్యః స్వాహా ॥ – "గంధర్వ రూపంలోని చంద్రుడే సుషుమ్నా. యజ్ఞాలు చేసేవారికి ఆతడే సుఖాన్నిస్తున్నాడు. ఆతడి కిరణాలు సూర్యకిరణాల్లా ఉన్నాయి. ఆ చంద్రుడు బ్రాహ్మణులూ క్షత్రియులూ అయిన మిమ్మల్ని పరిరక్షిస్తాడు గాక! మేం మా ఆహుతులను ఆయనకు అర్పిస్తున్నాం. ఆయన అప్సరసలు నక్షత్రాలను ప్రకాశింపచేసే వారికీ మా ఆహుతులు అర్పిస్తున్నాం."

మహీధరుని వివరణ ఏమిటో! స్వామీజీ గ్రహించింది ఏమిటో! కాని ఆయన సుషుమ్నా అని వచించడంలో ఒక్క విషయం స్పష్టం – ఆయన యోగమార్గంలో ఆ సుషుమ్నా గుండా తమ ప్రాణం వదలిపెట్టడానికి సిద్ధమయ్యారు!

సామాన్యంగా మధ్యాహ్న భోజనంలో స్వామీజీ తమ గదిలోనే తినేవారు. కాని ఆ రోజు అందరితో కలసి భుజించారు. భుజిస్తున్నప్పుడు తమాషాగా మాట్లాడి అందరినీ ఆనందంలో ముంచెత్తారు. "నిన్న ఏకాదశి ఉపవాసం ఉన్నందున నేడు ఆకలి ఎక్కువయింది. వంట పాత్రలను వదలిపెడితే చాలు అనిపిస్తోంది" అన్నారు. భోజనానంతరం కాసేపు విశ్రమించి, అలవాటుకు దాదాపు అరగంట ముందే సంస్కృత తరగతి నిర్వహించసాగారు. తామే బ్రహ్మచారుల గదులకు వెళ్లి వారిని పిలుచుకొని వచ్చారు. నిర్విరామంగా వరదరాజు రచించిన "లఘు సిద్ధాన్త కౌముది" అనే సంస్కృత వ్యాకరణ గ్రంథం నేర్పించారు. అందులో కూడా మధ్య మధ్యలో తమాషా కథలు జోడించి నేర్పించి, బ్రహ్మచారులెవరూ అలసిపోకుండా చూసుకొన్నారు. ఇలా వినోదం జోడించి, తమ మిత్రుడైన దాశరథీ సన్యాల్‌కు తాము ఒకే రోజులో ఆంగ్ల చరిత్రను నేర్పించిన వైనం గురించి చెప్పారు.

సాయంత్రం దాదాపు 4 గంటలప్పుడు కాస్త వేడిగా ఉన్న పాలు, నీళ్లు త్రాగారు. పిదప ప్రేమానందతో దాదాపు మైలు దూరం బేలూర్ బజారు వీథి

ఉన్న దిశలో నడిచారు. దారిలో ఒక తోట ఆలనాపాలనా లేకుండా ఉంది. దానిని చూసి అమెరికాలో రిడ్జ్‌లీ మేనర్‌లోని తోటను ఎంత బాగా, అందంగా చూసుకొనేవారో చెప్పారు. యంత్రాలు ఎక్కువగా ఉండడం వలన మనుషులు ఎక్కువ అవసరం లేదని ఎత్తి చూపించారు. తరువాత ఒక వేదపాఠశాలను స్థాపించాలనే తమ అభిప్రాయం వ్యక్తం చేశారు. అప్పుడు ప్రేమానంద, "వేదాధ్యయనం వలన ప్రయోజనమేమిటి?" అని అడిగారు. "మూఢనమ్మకాలు నిర్మూలమవుతాయి" అని స్వామీజీ జవాబిచ్చారు. వేదగ్రంథాలు కొనుగోలు చేయడానికి క్రితం రోజే ఆయన బొంబాయికీ, పుణేకీ లేఖలు వ్రాశారు. తరువాత మానవ నాగరకతల వికాసం గురించి మాట్లాడుతూ అన్ని దేశాల చరిత్రల నుంచి ఉదాహరణలు చూపించారు.

'బాగా ఉన్నాను!'

సాయంత్రం 5:30 గంటలు అయింది. ఇద్దరూ మఠానికి తిరిగి వచ్చారు. తరువాత స్వామీజీ ఐరోపా నాగరకత గురించి మాట్లాడారు. ఆ సమయంలో సాయంత్ర హారతి గంటలు మ్రోగాయి. ప్రేమానంద పూజ చేయడానికి వెళ్లారు. స్వామీజీ కాసేపు ఈశ్వరచంద్రతో మాట్లాడారు. తూర్పు వంగదేశం నుంచి వచ్చిన విరజేంద్ర అనే యువకుడు అప్పుడు స్వామీజీకి సేవలందిస్తున్నాడు. ఆతడితో స్వామీజీ, "ఈ రోజు నా ఒళ్లు తేలికగా ఉంది. నేను బాగా ఉన్నాను" అన్నారు. తిన్నగా మేడ మీది తమ గదికి వెళ్లి తమ జపమాల తెమ్మన్నారు విరజేంద్రతో. తరువాత ఆతడితో బయట కూర్చుని ధ్యానం చేయమని చెప్పి తామూ ధ్యానంలో మగ్నులయ్యారు. అలవాటుకు మారుగా ఆ రోజు ఆయన వాయవ్యముఖంగా కూర్చున్నారు.

దాదాపు 6:30 గంటలు అయింది. శిష్యుణ్ణి పిలిచి, వేడిగా ఉందనీ గది కిటికీ తలుపులన్నీ తెరచి ఉంచమన్నారు. అప్పుడు ఆయన చేతిలో జపమాల ఉంది. తరువాత ఆయన తమ తలకు కాస్త విసరమన్నారు. కాసేపు విసిరిన తరువాత, "చాలు, ఇక విసరనక్కర్లేదు. నా కాళ్లు కాస్త ఒత్తు" అన్నారు. శిష్యుడు కాళ్లు ఒత్తుతున్నప్పుడు స్వామీజీకి కాస్త నిద్రపట్టినట్లుంది.

నిష్క్రమిస్తున్నారు!

స్వామీజీ ఎడమవైపుగా పడుకొన్నారు. సమయం గడవసాగింది. ఒకే ఒకసారి తిరిగి కుడివైపు పడుకొన్నారు. హఠాత్తుగా ఆయన చేతులు ఒకసారి వణికాయి, కలగన్న పిల్లవాడు మెల్లని స్వరంలో ఏడ్చినట్లుగా స్వామీజీ నుంచి శబ్దం వినవచ్చింది. కాసేపట్లో దీర్ఘంగా శ్వాసించారు. ఆయన తలగడ మీద తల

వాలింది. మళ్లీ ఒకసారి అదేవిధంగా దీర్ఘంగా శ్వాసించారు. తరువాత అంతా నిశ్శబ్దం! సమయం దాదాపు 9 గంటలు.

స్వామీజీ సమాధిలో మగ్నులైనారని విరజేంద్ర భావించాడు. అయినప్పటికీ కాస్త ఆందోళనతో క్రిందికి పరుగెత్తి అద్వైతానందను తోడ్కొని వచ్చాడు. ఆ సమయంలో రాత్రి భోజనానికి గంట మ్రోగింది. అందరూ వచ్చి స్వామీజీని చూశారు. అద్వైతానంద స్వామీజీ నాడిని పరీక్షించారు. ఆయనకు ఏమీ అర్థం కాలేదు. ప్రేమానందను పరీక్షించమన్నారు. నాడీ స్పందన ఆగివుంది!

ఆయన సమాధిమగ్నులైనట్లుగా భావించి అందరూ శ్రీరామకృష్ణుల దివ్య నామాన్ని బిగ్గరగా ఆయన చెవుల వద్ద ఉచ్చరించారు. ఫలితం శూన్యం. తరువాత నాడీ స్పందనను చూడమని అద్వైతానంద బోధానందతో చెప్పారు. నాడీ స్పంద నను పరీక్షించిన బోధానంద ఓ అంటూ ఏడ్వసాగాడు. నిర్భయానందతో, "అయ్యో! ఏం చేస్తున్నావు? పరుగెత్తి డాక్టర్ మహేంద్రను తోడ్కొనిరా" అని చెప్పాడు. ఆయన వెళ్లగానే మరొకరు బలరాం బోస్ ఇంట్లో ఉన్న బ్రహ్మానందను, శారదానందను తోడ్కొని రావడానికి వెళ్లారు. వారిద్దరూ రాత్రి 10:30 గంటలకు వచ్చారు.

బ్రహ్మానంద రాగానే జరిగింది గ్రహించారు. స్వామీజీ ఛాతీ మీద పడి "మహోన్నత హిమాలయం దృష్టి నుంచి కనుమరగయింది" అంటూ విలపించారు.

డాక్టర్ వచ్చి పరీక్షించి, కృత్రిమంగా శ్వాసను మళ్లీ తెప్పించడానికి ప్రయత్నించాడు. ప్రయోజనం లేకపోయింది. స్వామీజీ నిష్క్రమించినట్లు ఆతడు ప్రకటించాడు. అప్పుడు సమయం అర్ధరాత్రి 12 గంటలు.

స్వామీజీ మరణానికి కారణం గుండెపోటు అని డాక్టర్ మహేంద్రనాథ్ తెలియజేశాడు. మర్నాడు ఉదయం వచ్చిన బిపిన్ చంద్రఘోష్ మెదడులో రక్తస్రావం (apoplexy) కారణంగా ఆయన మరణించినట్లు చెప్పాడు. ఆయన నాసికా పుటాలలోనూ, నోట్లోనూ కాస్త రక్తం స్రవించి ఉంది. మెదడులో ఏవో రక్తనాళాలు చిట్లినందు వలన ఇది సంభవించి ఉండవచ్చునని మరొక డాక్టర్ అభిప్రాయపడ్డాడు.

ఇవి భౌతిక కారణాలు. నిజానికి ఆయనది ఇచ్ఛా మరణం. అమరనాథ్ శివుణ్ణి దర్శించి అందుకోసం వరం పొందిన వ్యక్తి కదా ఆయన! తమ నిష్క్రమణ గురించి ఆయన అనేక విషయాలు చూచాయగా తెలిపే ఉన్నారు! "ఆయన సమాధి

స్థితిలోనే తమ దేహాన్ని త్యజించారు. అది సాధారణ మరణం కాదు, ఎరుకతోనే ఆయన దేహం నుంచి వెలుపలకు వెళ్లిపోయారు" అని తురీయానంద వ్రాశారు!

మొత్తానికి స్వామీజీ నిష్క్రమించారు!

అప్పుడు స్వామీజీ వయస్సు 39 సంవత్సరాల 5 నెలల 24 రోజులు! ఆయన 40వ ఏటిని చూడలేదు.

స్వామీజీ పావన దేహంలో మరణానంతరం మార్పులు పెద్దగా లేవు. ఏదో వ్యాధి మూలంగా మరణించినట్లుగా ఆయన దేహం కనిపించలేదు. "ఆ ముఖంలో ఎంత ప్రకాశం తేజరిల్లేది! ఆ విశాల నేత్రాలు ఎలాంటి దివ్య జ్యోతుల్లా భాసిల్లాయి! కౌపీనం మాత్రమే ధరించిన ఆయన పావన దేహం అనుగ్రహమనే పవిత్రరూపంగా విరాజిల్లింది. మర్నాడు కూడా ప్రకాశం తగ్గలేదు. సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరుడు శయనించినట్లుగా ఆ దృశ్యం కానవచ్చింది!" అంటూ వ్రాస్తున్నారు ప్రేమానంద. స్వామీజీ కళ్లు ఊర్ధ్వముఖంగా ఉన్నాయి. వాటి నుంచి దివ్యకాంతి ప్రసరిస్తునట్లు అనిపించింది. ఉదయం కళ్లు మందారంలా ఎర్రబారి కనిపించాయి.

వచ్చింది
కరిగిపోయింది!

ఉదయం వచ్చిన నివేదిత మధ్యాహ్నం స్వామీజీ పావన దేహాన్ని తీసుకువెళ్లే వరకు ప్రక్కనే కూర్చుని విసురుతూ ఉంది. భువనేశ్వరీ దేవికి కబురు పంపించారు. ఆమె తమ తల్లితోనూ, భూపేంద్రతోనూ జీవిస్తూన్నది. సమాచారం ముందుగా భూపేంద్ర విన్నాడు. తల్లితో చెప్పగానే ఆమె, "ఎలా జరిగింది?" అని అడిగారు. అందుకు భూపేంద్ర, "నాన్న మరణించినట్లే" అని జవాబిచ్చాడు. భువనేశ్వరీదేవి బేలూర్ మఠానికి వచ్చారు. ఆమె శోకం వర్ణనాతీతం. ఆమె శోకాన్ని భరించలేని సన్న్యాసులు ఆమెను బలవంతంగా ఇంటికి పంపించారు.

గిరీష్‌చంద్ర ఘోష్ వచ్చాడు. నిరంజనానంద ఆతడితో, "నరేన్ వెళ్లి పోయాడు" అన్నారు. అందుకు గిరీష్, "లేదు, ఆతడు వెళ్లిపోలేదు; దేహాన్ని త్యజించాడు" అన్నాడు.

మర్నాడు పత్రికలలో ఈ వార్త వెలువడింది. పాశ్చాత్యదేశాలకూ తంతి వార్తలు వెళ్లాయి. ప్రజలు తండోపతండాలుగా బేలూర్ మఠానికి రాసాగారు.

మధ్యాహ్నం స్వామీజీ పావన దేహానికి గంగాజలంతో స్నానం చేయించారు. నూతన కాషాయాంబరాలు ధరింపజేశారు. పువ్వుల మాలలతో అలంకరించారు.

తరువాత ఆయన పావన దేహాన్ని క్రిందికి తీసుకువచ్చారు. పాదాలకు ముదురు ఎరుపు వర్ణ ద్రవ్యం అలది, మస్లిన్ వస్త్రాలలో పాదాల ముద్రలు తీసుకోబడ్డాయి.

మంత్రఘోష మిన్నుముట్టింది, శంఖ ధ్వానం వినిపించింది, గంటలు మ్రోగాయి, సాంబ్రాణీ పొగ లేచింది, హారతి జరిగింది.

స్వామి వివేకానంద అనే మహోన్నత వ్యక్తి జీవించిన ఆలయమయిన ఆయన పావన దేహానికి చివరిసారిగా అందరూ ఒకసారి నమస్కరించారు.

తరువాత "అదిగో, అక్కడ దహనం చేయాలి" అంటూ స్వామీజీయే గతంలో చూపించిన బిల్వవృక్షం క్రిందికి ఆయన పావన దేహాన్ని తీసుకువెళ్లారు.

సమస్తాన్నీ పవిత్రీకరించే అగ్ని నాడు ఆ దేవర్షి జీవించిన పావన దేహాన్ని స్వీకరించి తననే పవిత్రీకరించుకొన్నది!

జై శ్రీ గురుమహరాజ్‌జీకీ జై!

జై శ్రీ స్వామీజీ మహరాజ్‌జీకీ జై!

అన్న నినాదాలు మిన్నుముట్టాయి.

"నిజంగానే స్వామీజీ నిష్క్రమించారా?"

అదెలా సాధ్యం?

"చిరిగిన వస్త్రాన్ని తీసి విసిరివేసేటట్లు నా దేహాన్ని విసిరివేయడం మంచిదని ఒకరోజు నాకు అనిపించవచ్చు. కాని నేను పనిచేయడం ఆపను. లోకంలోని మనుషులకు ప్రేరణనిస్తూనే ఉంటాను. వారందరూ తాము భగవంతునితో సమైక్యమైనట్లు గ్రహించే దాకా నేను శ్రమిస్తూనే ఉంటాను!" అన్న వ్యక్తి నిష్క్రమిస్తారా?

జీవిస్తున్నారు

స్వామీజీ మహాసమాధి చెందిన రాత్రి నివేదిత నిద్రిస్తూన్నది. ఆమెకు ఒక కల వచ్చింది - శ్రీరామకృష్ణులు మళ్లీ ఒకసారి మహాసమాధి పొందుతున్నారు! ఇదేమిటో అర్థంకాక దిగ్భ్రమతో లేచి నిలబడ్డ నివేదితకు మర్నాడు ఉదయం స్వామీజీ మరణ వార్త అందింది!

స్వామీజీ తనకు కాషాయాంబరాలు ఇవ్వలేదన్న వ్యథ నివేదితకు లేక పోలేదు. స్వామీజీ పావనదేహం చితిలో దహింపబడుతున్నప్పుడు హఠాత్తుగా

స్వామీజీ కాషాయాంబరాల నుంచి ఒక ముక్క గాలిలో తేలుతూ వచ్చి నివేదిత ఒడిలో పడింది.

స్వామీజీ మహాసమాధి పొందిన దాదాపు అదే సమయంలో ఆయనకు ప్రీతిపాత్రుడైన రామకృష్ణానంద చెన్నై శ్రీరామకృష్ణ మఠంలో ధ్యానం చేస్తున్నారు. అప్పుడు స్వామీజీ వాణి ఆయనకు స్పష్టంగా వినిపించింది – "శశీ! నేను దేహాన్ని త్యజించాను" అని!! మర్నాడు ఉదయం స్వామీజీ మరణ వార్త తెలుపుతూ తంతి అందింది!

ఒక సంఘటనా, రెండు సంఘటనలా? ఆయన జీవిస్తూ ఉండడాన్ని నిరూపించే ఎన్నెన్నో సంఘటనలు, ఎందరెందరో ఆప్తుల జీవితాలలో నాడూ నేడూ జరుగుతూనే ఉన్నాయి!

అందుకే కదా అఖండానంద ఇలా చెప్పారు: "శ్రీరామకృష్ణులూ, స్వామీజీ ఈ యుగ ప్రత్యక్ష దైవాలు! శ్రీరామకృష్ణులు సాక్షాత్తూ భగవంతుడు, దాన్లో కించిత్తు కూడా సందేహం లేదు. ఆయనను దర్శించడం సులభం కాదు. కాని స్వామీజీని దర్శించడం సులభం, అందుకోసం ఆయన సదా సర్వవేళలా తయారుగా ఉన్నారు! తమ గదిలో సూక్ష్మరూపంలో ఆయన సదా జీవిస్తూనే ఉన్నారు! మనకు సమీపంలో, అతి సమీపంలో పచార్లు చేస్తున్నారు!"

63 “మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నాను!

“మరణ పర్యంతం నేను అవిశ్రాంతంగా పాటుపడతాను.
ఆ తరువాత
నా శక్తి మీకు బాసటగా ఉంటుంది!”

“అశరీరవాణిగా ఉండాలనే అభిలషిస్తున్నాను!”

— స్వామి వివేకానంద

“మరణానంతరం కూడా మీకు బాసటగా ఉంటాను!” అన్నారు స్వామి వివేకానంద. ఈ విధంగా అతిశయించిన ఘనతతో ఆయన విరాజిల్లుతున్నారు! “నేను మృత్యుంజయుణ్ణి, అమరుణ్ణి” అని పరోక్షంగా తెలిపారు! దానినే కదా ఆయన సోదర శిష్యుడైన అఖండానంద, “ఆయన శాశ్వతంగా జీవిస్తున్నారు! మనకు సమీపంలో, అతి సమీపంలో పచార్లు చేస్తున్నారు!” అని స్పష్టంగా చెప్పారు.

ప్రేమమయ స్వరం

ఎందుకు “పచార్లు చేస్తున్నారు?”

ఇదిగో స్వామీజీయే అందుకు కారణం చెబుతున్నారు –

“లోకంలోని ప్రజలందరికీ స్ఫూర్తి కలిగిస్తూనే ఉంటాను. వారందరూ తాము భగవంతునితో సమైక్యమైనట్లు గ్రహించే దాకా నేను పాటుపడుతూనే ఉంటాను!”

సామాన్యంగా మహాత్ములు ముక్తిని అభిలషిస్తారు. లోకంలోని సుఖ దుఃఖాలు, పాపపుణ్యాలు, మంచిచెడులు ఏవీ స్పృశించని స్థితిని కోరుకొన్నారు. కాని స్వామీజీ మరణానంతరం సైతం తమను ఈ లోకంతో పెనవేసుకొని మనకు మార్గదర్శకత్వం వహించగోరారు.

ఎందుకు?

ఎందుకంటే ఆయన మనలను ప్రేమిస్తున్నారు కనుక!

“మీరందరూ దేవతల బిడ్డలు కాబట్టి, మహిమాన్వితులైన పితరుల సంతానం కాబట్టి మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తాను.”[1]

అది ప్రేమమయ స్వరం!

ఎంత సాంత్వన వచనాలు! మన దుశ్చర్యలను క్షమించి, మన దౌర్బల్యాలను పట్టించుకోకుండా, మనల్ని స్వీకరించి ప్రేమించే వ్యక్తి ఒకరు ఉన్నారనే భావనే మనలో క్రొంగ్రొత్త చైతన్యాన్ని నింపుతుంది కదా!

అదే వివేకానంద!

మన దౌర్బల్యాలు, నేరాలు, లోటుపాట్లు, తప్పులనన్నీ ఎత్తి చూపి, మనపట్ల మనమే కనికరం పొంది వాడిపోయేటట్లు చేసే వ్యక్తి కాదు ఆయన. మన దివ్యత్వాన్ని ఎరుక పరిచి, మన పట్ల మనకే గౌరవం కలిగేటట్లు చేసే వ్యక్తి ఆయన!

ఇదిగో ఆయన వచనాలు –

“అమృత పుత్రులారా! ఆ, ఆ! ఎంత శ్రావ్యమైన, ఎంతటి నమ్మకాన్ని పాదుగొలిపే పేరు! అనుంగు బిడ్డల్లారా! ఆ శ్రావ్యమైన సంబోధనతో మిమ్మల్ని నేను సంబోధించడానికి అనుమతి ఇవ్వండి. అమరత్వానికి వారసులారా! అవును, మిమ్మల్ని పాపులని సంబోధించడానికి హైందవుడు నిరాకరిస్తాడు. మనం భగవంతుని సంతానం, అమరత్వపు భాగస్వాములం, పునీతులం, పరిపూర్ణులం. స్వర్గంలోని దేవతలారా! మీరు పాపులా? మనుషులను అలా సంబోధించడం పాపం; మానవ నైజానికే అది మాయని మచ్చ!”

మనం పాపులం కాము; మనం దేవతలం, భగవంతుని వారసులం, అమరత్వపు భాగస్వాములం – ఎంత నమ్మకాన్ని కలిగించే వచనాలు! ఇక్కడ స్వామీజీ ఒక కథ ద్వారా వివరిస్తున్నారు:

“ఒక కథ చెబుతాను. ఆహారం కోసం అన్వేషిస్తున్న గర్భిణియైన ఒక ఆడ సింహం ఒకప్పుడు ఒక గొర్రెల మంద మీద పడింది. అది ఒక గొర్రె మీద దూకింది. ఆ మరుక్షణమే ఒక పిల్లను ఈని ఆడసింహం చచ్చిపోయింది. ఆ సింహపుపిల్ల గొర్రెలతో కలసిమెలసి తిరుగుతూ, గడ్డిమేస్తూ, గొర్రెలా అరుస్తూ

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 119.

పెరుగసాగింది. ఒకనాడు ఒక సింహం ఆ దారిన పోతూ ఈ గొర్రెల మందను చూసింది. మందలోని సింహపుపిల్ల గొర్రెలా గడ్డిమేస్తూ అరవడం గమనించి అది ఆశ్చర్యపోయింది. దానిని చూడగానే గొర్రెలు, వాటితోపాటే పెరిగిన గొర్రె-సింహం భయపడి పారిపోయాయి. పెద్ద సింహం తగిన అదను కోసం వేచి ఉండి ఒక రోజు గొర్రెలతో పెరిగిన గొర్రె-సింహం నిద్రిస్తూంటే సమీపించి లేపి, 'నువ్వు సింహానివి' అంది. అది నిద్ర లేచి 'కాను' అని గొర్రెలా అరవసాగింది. అప్పుడు సింహం దాన్నొక కొలను వద్దకు తీసుకువెళ్ళి, 'నీళ్లలో నీ రూపాన్ని చూసుకో. నీ రూపం నన్ను పోలి లేదా?' అని అడిగింది. గొర్రె-సింహం నీటిలో తన స్వరూపాన్ని గుర్తించి, ఔనంది. పెద్ద సింహం గర్జిస్తూ 'నువ్వు నాలా గర్జించు' అంది గొర్రె-సింహంతో. కాసేపటి ప్రయత్నంతో గొర్రె-సింహం పెద్ద సింహంతో సమానంగా భీకర గర్జనలు చేయసాగింది. అది ఆ క్షణం నుంచి గొర్రె అలవాట్లను విడిచివేసింది.

'మీరు సింహ సదృశులు!'

"మిత్రులారా! మీరు సింహంలా విక్రములని తెలియజేయడమే నా అభిమతం."[1]

స్వామీజీ స్వరం, అంటే ఆయన మనకు చెప్పవలసింది ఈ కథలో ఉంది.

"ఈ దీనజనులు, ఈ పీడిత సోదరులు, ఈ ఆజన్మ దరిద్రులు తమ యథార్థతత్త్వాన్ని తెలుసకోవలసి ఉంది. బలవంతులకూ, బలహీనులకూ అండయై ఉత్తములకు నీచులకు ఆధారమై ప్రతి వ్యక్తిలోనూ ఒకే అఖండాత్మ ప్రకాశిస్తోంది. యోగులు, మహర్షులు కావడానికి తగిన అనంతావకాశం అఖండశక్తి అందరిలో ఉంది. ప్రతి స్త్రీ, ప్రతి పురుషుడూ, ప్రతి బాలికా - ప్రతి బాలుడూ జాతి భేదం లేక, జన్మ భేదం లేక సబల దుర్బల తారతమ్య వివక్ష లేక విశ్వమానవకోటి అంతా దీనిని ఆలకించి యోచన చేస్తారుగాక! 'ఉత్తిష్ఠత, జాగ్రత, ప్రాప్యవరాన్ని బోధత!'[2] 'లేవండి, మేల్కొనండి! దుర్బలత నుంచి, సమ్మోహనం నుంచి తెప్ప రిల్లండి - నిజానికి ఎవడూ దుర్బలుడు కాడు! ఆత్మ అఖండం, సర్వశక్తిమంతం! సర్వజ్ఞం; లేచి నిలబడండి! మీ స్వస్వరూపాన్ని ప్రకటించండి; మీలో ఉన్న బ్రహ్మాన్ని ప్రకాశింపజేయండి. ఆయనను నిర్లక్ష్యం చేయకండి."[3]

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 2, పుట 323.
2. కఠోపనిషత్తు, 1.3.14.
3. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 85-86.

చదువుతున్నప్పుడే మనలో ఒక విద్యుత్తరంగం ప్రసరిస్తుంది కదా! బలిష్ఠత పొంగిపొరులుతుంది కదా! ఎందుకంటే ఆయనది బలిష్ఠతా సందేశం! "మొదట మన యువకులు బలిష్ఠులు కావాలి! తరువాత మత నిష్ఠ దానంతట అదే చేకూరుతుంది. భగవద్గీత పారాయణ కన్నా ఫుట్‌బాల్ ఆట మిమ్మల్ని త్వరగా మోక్షమార్గానికి తీసుకుపోతుంది. ఇవి మహా సాహస వచనాలు! అయినా నేను వాటిని చెప్పే తీరాలి. ఎందుకంటే నాకు మీ పట్ల గాఢాభిమానం ఉంది కనుక. నా చెప్పు ఎక్కడ కరుస్తుందో నాకు తెలుసు. నేను కొంత అనుభవాన్ని గడించాను. మీ జబ్బలు, మీ కండరాలు ఇంకా కొంత బలపడినప్పుడు మీరు ఇంకా బాగా గీతను అర్థం చేసుకోగలుగుతారు. మీలో ఇంకా కొంత బలం ఉంటే, రక్తం ప్రవహిస్తే శ్రీకృష్ణుని మహాబలాన్నీ, ప్రతిభా విశేషాన్నీ చక్కగా అర్థం చేసుకోగలుగుతారు. మీ పాదాల మీద మీ శరీరం దృఢంగా, సుస్థిరంగా నిలువజాలినప్పుడు మీరు నిజమైన పురుషులమని భావించ గలిగినప్పుడు ఉపనిషత్తులను, ఆత్మ మహిమను సమగ్రంగా గ్రహించగలరు"[1] అంటూ దీనిని స్వామీజీ వివరిస్తున్నారు.

బలిష్ఠత సందేశం

మనిషిలో అసంఖ్యాక ప్రతిభలు, అఖండ శక్తి దాగి ఉన్నాయి; వాటిని వెలు పలకు తేవడంలో ఆతడికి తోడ్పడాలి – ఇదే స్వామీజీ ప్రధాన సందేశం; దీనిలోనే ఆయన ఎక్కువ అక్కర వహించారు. ఈ చింతన భారతీయ సంస్కృతిలో ఒక గొప్ప మలుపు. మూడు వేల ఏళ్లుగా భారతీయ సంస్కృతి 'భగవంతుని' కేంద్రంగా చేసుకొంటూ వచ్చింది. 'భగవంతుడు' అనే దృక్కును 'మనిషి' వైపుగా స్వామీజీ త్రిప్పారు.

మనిషి అక్కర

అలా అయితే ఇన్ని రోజులుగా భారతీయ సమాజం భగవంతుని ఆదర్శంగా చేసుకొంటూ వచ్చింది; స్వామీజీ దానిని త్రిప్పి మనిషిని ఆదర్శంగా చేసుకో మన్నారా?

లేదు.

భగవంతుడు, మనిషి మధ్య ఉన్న ఎడబాటును ఆయన తొలగించారు.

భగవంతుడంటే ఎక్కడో కూర్చుని మనిషి విధిని తన ఇచ్ఛ మేరకు ఆడించే వ్యక్తి అని భావించడం కద్దు. కాని స్వామీజీ అలాంటి భగవంతుని గురించి చెప్ప

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 134.

లేదు; పరమసత్యాన్ని ఆయన భగవంతునిగా పరిగణించారు. అనంత చైతన్యం, అనంత జ్ఞానం, అనంత శక్తి, పరమానందం – వీటిని సహజంగా సంతరించుకొన్న పరమ సత్యపదార్థమే భగవంతుడు. ఈ అనంత చైతన్య పదార్థమైన భగవంతుడు సకల ప్రాణికోటిలోనూ ఆత్మగా విరాజిల్లుతున్నాడు. "ఆ ఆత్మే మీరు, అది గ్రహించండి" అన్నారు స్వామీజీ.

శరీరం, మనస్సు, ఆత్మ – ఈ మూడింటి కూర్పే మనిషి. అజ్ఞానం కారణంగా అతడు తనను మనశ్శరీరాల కూర్పుగానే చూస్తున్నాడు. తన నిజ నైజాన్ని, అంటే తన దివ్యత్వాన్ని, తానొక ఆత్మనని అతడు విస్మరించాడు. ఈ దివ్యత్వాన్ని అతడు గ్రహించాలి. ఆతడిలో అనంత శక్తి, అనంత జ్ఞానం, పరమానందం నెలకొని ఉన్నాయి; వాటిని అతడు జీవితంలో అభివ్యక్తం చేయాలి.

దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తం చేయడం!

దీనినే స్వామీజీ, "సంక్షిప్తంగా నా ఆదర్శాన్ని కొన్ని మాటల్లో చెప్పవచ్చు. అదేమంటే మానవకోటికి తమ దివ్యత్వాన్ని బోధిస్తూ, ఆ దివ్యత్వాన్ని జీవితంలోని ప్రతి స్పందనలోనూ అభివ్యక్తీకరించడమే"[1] అని చెప్పారు.

ఇలా ఆత్మను గ్రహించడం వలన, దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తం చేయడం వలన ఏం జరుగుతుంది?

మొదట, అది శ్రేష్ఠమైన జీవితాన్ని ఒసగుతుంది –

"నిద్రాణమై ఉన్న జీవిని ఎలుగెత్తి పిలవండి! ఓహో! అతడెలా మేల్కొంటాడో మీరే చూస్తారు. ఆ సుప్తజీవి మేల్కొని స్వస్వరూప జ్ఞానంతో కార్యదీక్షా పరుడైనప్పుడు అతనికి శక్తి వస్తుంది, తేజస్సు వస్తుంది. శుభం కలుగుతుంది, పవిత్రత కలుగుతుంది. ఉత్కృష్టమైన దంతా అతణ్ణి వరిస్తుంది"[2] అన్నారాయన.

మొదటి పరిమాణం

మనల్ని మనం ఎవరని గ్రహించడం వలన విజయవంతమైన జీవితం గడపవచ్చునంటున్నారు స్వామీజీ. ఎలా?

ఒక యువరాజు విధివశాత్తూ పేదవాడిగా జీవించసాగాడు. ఒకరోజు అతడు, తాను యువరాజుననే నిజాన్ని గ్రహించాడు. రాజు, మంత్రి, సేనలు

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 10, పుట 38.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 86.

అతడికి ఎదురేగి ఆహ్వానించి తోడ్కొని వెళ్లారు. యువరాజుకు ఉండవలసిన పరపతి, ఘనత అతడిలో సహజంగానే అభివ్యక్తమైనాయి. అదే విధంగా మనల్ని మనం ఆత్మగా గ్రహించినప్పుడు, మనలో నిద్రాణమైన శక్తులూ, ప్రతిభలూ సహజంగానే అభివ్యక్తమై కార్యాచరణకు ఉపక్రమిస్తాయి. ఇది విజయవంతమైన జీవితానికి మార్గం కల్పిస్తుంది.

స్వామీజీ ఈ భావనను చక్కగా వివరిస్తున్నారు:

"బెస్తవాడు సైతం తాను ఆత్మ స్వరూపినని భావిస్తే తన బెస్తవృత్తిలో ఆరి తేరతాడు. విద్యార్థి తాను ఆత్మరూపినని భావిస్తే చాలా శ్రేష్ఠుడైన విద్యార్థి అవుతాడు. న్యాయవాది తాను ఆత్మనని భావిస్తే శ్రేష్ఠతముడైన న్యాయవాది అవుతాడు. ఇలాగే ఇతరులు కూడా."[1] కనుక ఒక వ్యక్తి తనను ఆత్మగా భావించుకొన్నప్పుడు, ఆతడి ఆత్మ జాగృతి చెందినప్పుడు ఆతడు జీవితాన్ని ఉత్కృష్టంగా గడపడానికి అవసరమైన శక్తి పొందుతాడు; విజయవంతమైన జీవితం గడుపుతాడు.

ఇక్కడ ఆత్మ జాగృతి చెందడాన్ని లోకంలో చక్కగా జీవించడానికి మార్గంగా స్వామీజీ చూపుతున్నారు. స్వామీజీకి ముందు ఆత్మ జాగృతి, ఆత్మజ్ఞానంలాంటివి ఆంతరంగిక జీవితం కోసమూ, భగవదన్వేషులకూ మాత్రమే కేటాయింపబడ్డాయి. స్వామీజీ ప్రప్రథమంగా అంతరంగంలోని ఆత్మ మేల్కొనడం వలన శక్తులూ, ప్రతిభలూ అభివ్యక్తమవుతాయన్నారు; అందువలన చక్కని సంసార జీవితం పొంద వచ్చునని చెప్పారు. ఇలా శక్తులనూ, ప్రతిభలనూ అభివ్యక్తం చేయడమే 'ఆత్మ అభివ్యక్తీకరణ' (self-actualization).

దీనికి మార్గం చూపించే విద్య గరపాలని స్వామీజీ అభిలషించారు. దీనినే ఆయన, "మనిషిని రూపొందించే విద్య", "సొంత కాళ్ల మీద నిలబడజేసే విద్య" అంటూ పేర్కొన్నారు. "మనిషిలో నిక్షిప్తమై ఉన్న పరిపూర్ణతను అభివ్యక్తపరచడమే విద్య"[2] అనే వివరణ ద్వారా ఆయన దీనినే ఎత్తి చూపుతున్నారు.

అంతేగాక ప్రతి ఒక్కరిలోనూ సృజనాత్మకశక్తి ఉంటుంది. నూతన ఆవిష్కరణను కల్పించే శక్తి అది. ప్రతి ఒక్కరూ దీనిని ప్రేరేపించి కార్యాచరణలోకి తేవచ్చు. తద్వారా వ్యక్తిగత జీవితాన్నీ, ఇతరుల జీవితాల్నీ మెరుగుపరచవచ్చు.

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 136–137.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 118.

కొందరిలో ఈ సృజనాత్మకశక్తి చక్కగా అభివ్యక్తమవుతుంది. వారు తమలో నిక్షిప్తమైన శక్తులనూ, ప్రతిభలనూ అధిక పరిమాణంలో అభివ్యక్తం చేస్తున్నారు.

ఋషులు కండి!

మానవాళి పురోగతీ, సాధనలూ అలాంటి వారి వల్లనే జరుగుతున్నాయి. విద్యుద్దీపం, కెమేరా, ట్రాన్సిస్టర్, బాల్‌పాయింట్ కలం, ఎక్స్‌రే, పెన్సిలిన్, ఇన్సులిన్ – ఇలాంటి ఆవిష్కరణలు లోకం యావత్తూ కోట్లమందికి మేలు చేస్తున్నాయి. అదేవిధంగా న్యూటన్, డార్విన్, మార్క్స్, ఐన్‌స్టీన్, ప్లాంక్ లాంటి చింతనాశీలురు ఆవిష్కరించిన సిద్ధాంతాలు మానవాళి జీవితంలోనూ, చింతనలలోనూ ఎంతో ప్రాబల్యం వహిస్తున్నాయి.

ఇలా నూతన సత్యాలను ఆవిష్కరించిన వారు ప్రాచీన భారతదేశంలో ఋషులుగా పేర్కొనబడ్డారు. గాయత్రీ మంత్రం విశ్వామిత్ర ఆవిష్కరణ. భగవంతుడు సర్వత్రా నెలకొని ఉన్నాడనే, లోకాతీతుడనే సత్యాన్ని యాజ్ఞవల్క్యుడు ఆవిష్కరించాడు. పాణిని సంస్కృత వ్యాకరణ నియమాలు; శుశ్రుతుడూ, చరకుడూ వైద్య శస్త్రచికిత్సలు; భాస్కరుడు, లీలావతి గణితశాస్త్రం; వరాహమిహిరుడు జ్యోతిషం; చాణక్యుడు రాజనీతిశాస్త్రం; ఆర్యభట్టు, భాస్కరుడు ఖగోళశాస్త్రం – ఇలాంటి జీవితావసరాలైన అనేక సత్యాలను మన ప్రాచీనులు ఆవిష్కరించారు. ఈ మేధావులందరూ ఋషులని పేర్కొనబడ్డారు.

ఈ కోణంలో చూసినప్పుడు మానవాళికి మేలు ఒనగూర్చే సత్యాలను ఆవిష్కరించే నేటి విజ్ఞానవేత్తలూ ఋషులే! ఇలాంటి ఋషులూ, ద్రష్టలూ మన దేశం నలుమూలల్లో జీవించే భవిష్యత్కాలాన్ని స్వామీజీ కలగన్నారు. "మీరు, నేను, ప్రతివ్యక్తీ – అందరం ఋషులం కావలసి ఉన్నాం. మనకు నేడు ఆత్మ విశ్వాసం అత్యావశ్యకం. మనం లోక సంస్కర్తలం కావాలి! అందుకు కావలసినదంతా మనలో అజ్ఞాతంగా ఉంది.... ఇక్కడున్న మనలోని ప్రతి వ్యక్తీ ఋషిత్వాన్ని పొంది ఇతరుల ముక్తిని, మన ముక్తిని సాధించుకొనగలిగేలా భగవంతుడు మనల్ని అనుగ్రహించుగాక!"[1] అంటూ ఆయన ప్రార్థించారు.

కాని విజయవంతమైన జీవితమూ, లోకంలోని ఐశ్వర్యాలన్నీ మనిషి తక్షణ లక్ష్యాలు (proximate goals). కాని స్వామీజీ పదేపదే ఎత్తి చూపించే మనిషి పరమావధి (ultimate goal) ఒకటి ఉంది: మనిషి ఆత్మ ఏ పరమాత్మతో సమైక్యమయిందో ఆ పరమాత్మను, ఆ ఆత్మ నైజాన్ని ప్రత్యక్షంగా గ్రహించడం.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 68–69.

దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తం చేయడంలోని రెండవ పరిమాణం అది. ఇదే 'ఆత్మ సాక్షాత్కారం' (self-realization). స్వామీజీ అభిలషించింది కేవలం ఆర్థిక పురోభివృద్ధిని మాత్రమే కాదు; విజయవంతమైన జీవితం గడపడం మాత్రమే కాదు; గుణగణాలలో, ఆధ్యాత్మికతలో, జ్ఞానంలో, చైతన్యంలో – వీటి అన్నింటిలో వికాసాన్ని, అంటే వ్యక్తిత్వ సమగ్ర వికాసాన్నే ఆయన బోధించారు. రవీంద్రనాథ్ టాగూర్ వచించినట్లు, "అన్ని పరిమాణాలలోనూ మనిషి సమగ్ర వికాసమే వివేకానంద సందేశం." ఒకడు తనను అవగతం చేసుకోవాలి, తనను గ్రహించుకోవాలని వివేకానంద వచించినప్పుడు ఆయన వ్యక్తి సమగ్ర వికాసాన్నే ఎత్తి చూపించారు. దీనినే ఆయన 'మత' ఉద్దేశంగా అభివర్ణించారు.

దివ్యత్వం : రెండవ పరిమాణం

మతానికి ఆయన ఇచ్చే ముఖ్యమైన నిర్వచనాలలో ఒకటి చూద్దాం: "మనిషిలో నిక్షిప్తమై ఉన్న దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తపరచడమే మతం."[1] ఇందుకు ఆయన చూపించిన మార్గమే "నాలుగు యోగాలు."

"అనేక మార్గాల ద్వారా ఒకే గమ్యాన్నే చేరగలమనేది వేదాంత మతంలోని మహోదాత్తాశయం; కర్మ, భక్తి, యోగం, జ్ఞానం అని వీటిని నేను స్థూలంగా నాలుగని నిర్దేశించాను"[2] అంటున్నారు స్వామీజీ. యోగాలు అనేకం. మన శాస్త్రాలలో జ్ఞానయోగం, భక్తియోగం, మంత్ర యోగం, లయయోగం, హఠయోగం అంటూ అనేక మార్గాలున్నాయి. స్వామీజీ కాలం నాటి నైజానికీ, మానవుల మానసిక స్థితికీ అనుగుణంగా ఈ మార్గాలను నాలుగు పెద్ద విభాగాలలో ఇమిడ్చారు.

నాలుగు యోగాలు

చురుకుగా పనిచేసేవారనీ, ఉద్వేగభరితులనీ, అంతర్ముఖులయ్యేవారనీ, విచారణలో అభిలాషగలవారనీ మనుషులను సామాన్యంగా నాలుగు రకాలలో ఇమడ్చువచ్చు. వీరిని పరిగణనలోకి తీసుకొని స్వామీజీ నాలుగు మార్గాలను రూపొందించారు. అవే కర్మయోగం, భక్తియోగం, రాజయోగం, జ్ఞానయోగం.

ప్రతి ఒక్కరూ తమ మనఃస్థితికి అనుగుణంగా ఒక మార్గాన్నో, అనేక మార్గాలనో అనుసరించి ఆత్మను గ్రహించాలన్నదే స్వామీజీ ఉద్దేశం. "ప్రతి జీవిలో

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 9, పుట 118.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 2, పుట 74.

దివ్యత్వం గర్భితంగా ఉంది. బాహ్యాంతర ప్రకృతినంతా నిరోధించి, అంతర్గతమైన ఈ దివ్యత్వాన్ని అభివ్యక్తం చేయడమే జీవితానికి పరమావధి. దీని కోసం కర్మ – ఉపాసన – యోగ – జ్ఞాన మార్గాల్లో ఒక్కటిగానీ, కొన్నింటినిగానీ లేదా అన్నింటినిగానీ అవలంబించి ముక్తులు కండి. మతానికంతా ఇదే సారాంశం. వాదాలూ, సిద్ధాంతాలూ, కర్మకలాపాలూ, గ్రంథాలూ, దేవాలయాలూ, విధులు – అన్నీ అప్రధానాంశాలు"[1] అంటూ ఆయన దీనిని స్పష్టం చేస్తున్నారు.

శక్తులనూ, ప్రతిభలనూ అభివ్యక్తీకరించి, 'ఆత్మ అభివ్యక్తీకరణ' చేసి, ఉదాత్త జీవితం గడపడం, ఆత్మ సాక్షాత్కారం (self-realization) పొందడం మనిషి వికాసంలో రెండు పరిమాణాలు. ఆత్మ అభివ్యక్తీకరణ చేయడం మనిషి తక్షణ లక్ష్యం, ఆత్మ సాక్షాత్కారం చరమ లక్ష్యం. ఈ రెండూ జరుగుతున్నప్పుడు 'మనిషి' రూపొందుతాడు. ఈ విధంగా వ్యక్తిగతంగా మనిషి పురోగమించాలి, తద్వారా సమాజం అభివృద్ధి గాంచాలన్నది స్వామీజీ ఉద్దేశం.

కాని మనుషులు దేశాలపరంగానూ, జాతిపరంగాను భిన్నులు. వారి మనః స్థితులు విభిన్నం. కనుక సందేశం మానవాళికి సమగ్రంగా ఉన్నప్పటికీ వాటిని అందించడంలో స్వామీజీ మార్పులు చేశారు. "మనిషి ఎక్కడున్నా, ఎలాంటి దశలో ఉన్నా కూడా, ఆతడికి ఉపకరించని మతం, అంతగా ప్రయోజనకారి కాదు. ప్రత్యేకంగా కొందరికి మాత్రమే ఉపకరించే మతం సిద్ధాంత రూపంలోనే నిలిచి ఉంటుంది. మనిషి ఎలాంటి స్థితిలో ఉన్నా, స్వతంత్రుడైనా, దాస్యంలో ఉన్నా కూడా చేయూతనీయ సమర్థమై సంసిద్ధమై ఉండే మతమే మానవకోటికి ఉపకరించగలదు"[2] అంటున్నారు స్వామీజీ. ఈ దృక్పథంలో ఆయన భారతీయులకూ, పాశ్చాత్యులకూ తమ సందేశాన్ని రెండు విధాలుగా అందించారు.

సందేశపు ఇరు పార్శ్వాలు

మౌలిక అవసరాలైన అన్నవస్త్రాలకు భారతీయులు సతమతమయ్యారు. పాశ్చాత్య దేశాలలో ప్రజలు జీవిత అవసరాల (existential needs) కోసం పోరాడారు. వారు దైవవిశ్వాస రాహిత్యం, జీవిత నిరర్థకత, సన్మార్గ జీవితంలో అపనమ్మకం, ప్రశాంతతా రాహిత్యం లాంటి సమస్యలతో విలవిలలాడుతున్నారు.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 3, పుట 122.
2. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 4, పుట 318.

ప్రతిభలను అభివ్యక్తం చేసి, ఒక వ్యక్తి బాహ్య జీవితంలో పురోగమించే విద్యను, సేవ–ధర్మ భావనను భారతీయులకు స్వామీజీ సందేశంగా అందించారు. ప్రతిభలను అభివ్యక్తం చేసి, జీవితంలో విజయం పొందిన ఒక వ్యక్తి ఆంతరిక జీవితాన్ని అభిలషించి ఆత్మను సాక్షాత్కరించుకోవడం పాశ్చాత్యులకు సందేశంగా అందించారు. కాని ఇదొక సాధారణమైన వ్యత్యాసం మాత్రమే. భారతదేశంలో ఆంతరిక జీవితానికి అర్హులైనవారు లేనేలేరనో, పాశ్చాత్యంలో బాహ్య జీవితంలో యావన్మందీ విజయులయ్యారనో కాదు ఇందుకు అర్థం. భారతీయులు జీవిత పోరాటంలోనే ఈదేరలేదు; ఆకలి, పస్తుల నుంచి విడివడలేదు. వారికి ఆత్మను గురించి బోధించడం వారిని అవమానించడం అవుతుంది. కనుక వారు మంచి విద్యను అభ్యసించి, ప్రతిభలను అభివ్యక్తం చేసి, జీవితంలో పురోగమించాలి. అలా కొందరు పురోగమించడానికి సేవ లందించాలి. లౌకిక జీవితంలో ఈదేరి విజయ వంతులైన పాశ్చాత్యులు ఆత్మానుభూతిని అభిలషించాలి.

ఈ విధంగా 'సత్యయుగ' మనిషికి పథాన్ని ఏర్పరచి ఇచ్చారు యుగ నాయకులైన స్వామీజీ. మనిషి ఆంతరిక జీవితాన్ని అభిలషించాలి, ఆత్మను జాగృతి గావించాలి, శక్తులను ప్రతిభలను అభివ్యక్తీకరించి ఉతాత్త జీవితం గడపాలి; ఆధ్యాత్మిక సాధనలు అనుష్ఠించి ఆత్మాను భూతి పొందాలి. అలా అనుభూతి పొందిన వ్యక్తి తన జీవిత పరమావధిని పొందిన వాడవుతాడు.

స్వామీజీ పథం

స్వామీజీ సందేశాన్ని, అంటే మనం ఏం చేయాలని ఆయన అభిలషించారో చూశాం.

ఆయన మన కోసం ఏం చేశారు?

ఆయన మన కోసం ఏం చేయలేదు?

"మనుషుల్లారా రండి! మీ కొక మాట చెబుతున్నాను; పండు కోసి మీరు తినడానికి సిద్ధంగా ఉంచాను. మీరు వచ్చి తింటే చాలు. అది కూడా చేయరా?" అని నాయన్మార్లలో మహాత్ముడైన అప్పర్ ప్రశ్నించాడు. ఆ స్థితిలో మన కోసం ప్రతి ఒక్కటీ స్వామీజీ సిద్ధం చేసి ఇచ్చారు.

క్షణం యోచిద్దాం.

భారతదేశానికి చెందినంత వరకు ఒక ఆధునిక భారతదేశ దృశ్యాన్ని చూపిం చిన ఆద్యులలో స్వామీజీ అద్వితీయులు. స్వతంత్రమైన, నూతన ఉత్తేజం పొందిన,

ప్రకాశవంతమైన, ప్రాచీన వైభవం తిరిగి పొందిన భారతదేశ దృశ్యాన్ని ఆయన మనకు వదలిపెట్టి వెళ్లారు. ఆయన తాము తిలకించిన దృశ్యాన్ని ఇలా ఉద్వేగపు వెల్లువతో విశదపరుస్తున్నారు:

భారతదేశం కోసం

"భావిభారత భూమి ప్రకాశించనుంది. ఆ దివ్య ప్రకాశ చిహ్నాలు ఇప్పుడే కనిపిస్తున్నాయని నా నమ్మకం. అది ప్రాచీన భారతం కన్నా ఉజ్జ్వలమై ప్రకాశిస్తుంది. పూర్వపు ఋషులందరికన్నా గొప్పవారైన ఋషులు పుట్టనున్నారు. మీ పితృదేవతలు సంతృప్తులు కావడమే కాకుండా, తమ లోకాల నుంచి క్రిందికి చూసి వారెంతో సగర్వంగా ఆనందిస్తారని నా నిశ్చయం... ఇప్పుడు భారతమాత సంసిద్ధంగా ఉంది. ఆమె కాస్త కునుకుతూంటే ఏమి? లేవండి, మేల్కొనండి. అదిగో సనాతన ధర్మ సింహాసం మీద నవయౌవనంతో పూర్వం కన్నా దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తూ మన దేశమాత ఆసీనురాలై ఉంది. కళ్లు తెరిచి చూడండి."[1]

ఇలాంటి ఒక పారవశ్య దృశ్యంతో స్వామీజీ ఆగిపోయారా? ఆ దృశ్యాన్ని యథార్థం చేయడానికి ఏమేం చేయాలో అంతా చేసిపెట్టారు.

స్వామి వివేకానంద ఏం చేశారు?

1. బానిసత్వంలోనూ, సోమరితనంలోనూ మునిగి ఉన్న భారతీయులకు పురుషోచితాన్నీ, వీరాన్నీ అందించి వారిని మేల్కొలిపారు. ప్రజలకూ రాజులకూ వారి కర్తవ్యాలను ఎత్తి చెప్పారు.

2. మూఢనమ్మకాల నుంచి, నిరర్థక ఆచార సంప్రదాయాల నుంచి విడివడిన నిజమైన మతాన్ని బోధించారు; మతసామరస్యాన్ని ఉపదేశించారు.

3. "స్వీయ ముక్తి – లోక హితం" అనే ఆదర్శంతో మఠాలను స్థాపించారు. తద్వారా ఉన్నత జీవితం అభిలషించేవారు సన్న్యాసం పుచ్చుకొని, తమ జీవితాలను మెరుగుపరచుకోవడానికీ, అదే సమయంలో సమాజానికి మంచి కలిగే విధంగా తమ జీవితాలను మలచుకోవడానికీ సాధ్యమయింది.

4. సేవ – ధర్మం అనే ఆదర్శాన్ని బోధించడం ద్వారా జనసామాన్యం ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో పాలుపంచుకోవడానికి ఆయన అవకాశం కల్పించారు. జపం, ధ్యానం, తపస్సులా ఇతరులకు సేవ లందించడమూ ఒక ఆధ్యాత్మిక సాధనే అన్న విషయం అనేకులలో ఆధ్యాత్మిక జీవితం గడపడానికి ప్రేరణ నిచ్చింది.

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 6, పుట 48.

5. శాస్త్రాలను అందరి పరం చేశారు స్వామీజీ. ఆయనకు ముందు ఉపనిషత్తుల లాంటి శాస్త్రాలలోని ఉన్నత భావనలు సామాన్యులకు అందుబాటులో లేవు. సామాన్యులు కూడా వాటిని చదివి అర్థం చేసుకొనేటట్లు వాటిని సరళంగా తీర్చిదిద్దారు.

6. పాశ్చాత్య దేశాలకు వెళ్లి భారతదేశ ఘనతను, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యాన్ని ఎత్తి చూపడం ద్వారా భారతదేశాన్ని అంతర్జాతీయ రంగంలో తల ఎత్తి నిలబెట్టారు.

హిందూమతం కోసం

హిందూత్వానికి చెందినంత వరకు, నేటి హిందూమతం స్వామీజీ సృష్టి. శాఖోపశాఖలుగా విడిపోయినప్పటికీ, పరస్పర విరుద్ధంగా ఉన్నప్పటికీ వాటిని సమైక్యపరచి నేటి హిందూమతాన్ని ఆయన అందించారు. ప్రాచీన శాస్త్రాలనూ, భావనలనూ నేటి చింతనా ధోరణిలోకి వాటిని పోతపోసి మనకు అందించారు. హిందూమత ఆధ్యాత్మిక పెన్నిధికి, యోగ సంపత్తికి నూతన చైతన్యాన్ని అందించి అందరికీ ప్రాప్తింపచేశారు. సన్న్యాసులను సమాజ సేవలో పాల్గొనేటట్లు చేసి ఈ హిందూ సన్న్యాస మర్గానికి ఒక నూతన, ఆధునిక పరిమాణాన్ని కల్పించి ఇచ్చారు.

ప్రాచీన ద్రష్టలలో అనేకులలో లేని ఒక ప్రత్యేక వైశిష్ట్యం స్వామీజీలో ఉంది. పేదల కోసం విలపించిన ప్రప్రథమ ఋషిపుంగవుడు ఆయన. "దేశం గుడిసెలలో జీవిస్తున్నదని మరువవద్దు. అయ్యో! వారికి ఎవరూ ఏ సాయం చేయలేదే!" అంటూ ఆయన రోదించారు.

భారతదేశాన్ని పురోగమింప జేయడానికి సంఘ సంస్కరణలు అవసరమని సమాజ నేతలు అనేకులు నొక్కివక్కాణించిన సమయంలో, భారతదేశ పతనానికి ఉన్నత వర్గం వారు పేదలను బహిష్కరించడమూ, దోపిడీకి గురిచేయడమూ మొదటి కారణమని ఘోషించిన మొదటి నేత ఆయన. భారతదేశం అంతా పర్యటించడం వలన ఆయన పేదల వెనుకబడ్డ స్థితిని కళ్లారా చూశారు. వారికి జాగృతి కలిగించడానికీ, వారిని ఉద్ధరించడానికీ ఒక విస్తృత విద్యాప్రణాళికను ఆయన రూపొందించారు. ఇందుకు నిధులు సేకరించడం ఆయన పాశ్చాత్య ప్రయాణ ఉద్దేశాలలో ఒకటి. పాశ్చాత్యం నుంచి తిరిగి వచ్చి రామకృష్ణ మిషన్‌ను ఆయన స్థాపించినప్పుడు, పేదలకూ, వెనుకబడ్డ వారికీ సేవ చేయడం దాని ప్రధానోద్దేశాలలో ఒకటిగా నొక్కి వక్కాణించారు.

సేవ - ధర్మం ద్వారా పేదలను, పామరులను ఉద్ధరించమని చెప్పడం ద్వారా దేశ జాగృతికీ, వికాసానికీ ఆయన మార్గం చూపించారు. ఈ విధంగా ఆర్థికాభివృద్ధిని మతంలోని ఒక అంశంగా చేసి, హిందూమతానికి ఒక కొత్త పరిమాణాన్ని కల్పించారు.

మరో విషయంలోనూ స్వామీజీ ప్రత్యేక వైశిష్ట్యంతో విరాజిల్లుతున్నారు. సముద్రం దాటితే కులం పోతుంది, తాకితే మైల అంటూ జీవించిన భారతం "కళ్లు తెరిచి తక్కిన దేశాలు చూడు", "నీ సంకుచితమైన కలుగు నుంచి బయటకు వచ్చి లోకంలోని తక్కిన దేశాలకు వెళ్లు. అక్కడ అంతర్జాతీయ సంస్కృతీ, ఆర్థిక వ్యవస్థా, వాణిజ్యం, విజ్ఞానం, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం లాంటి రంగాలు ఎలా అభివృద్ధి గాంచుతున్నాయో చూడు. వాటితో కలసి పురోగమించు" అని ఎలుగెత్తి కేకపెట్టిన మొదటి నేత ఆయన.

ఇక మనం అంతర్జాతీయ రంగాన్ని పరికిద్దాం -

భారతీయ ఆధ్యాత్మిక ఘనతను ప్రప్రథమంగా అంతర్జాతీయ రంగంలో చాటి చెప్పి లోకమంతటా వ్యాపింపజేసిన వారు స్వామీజీ. అక్కడా ఆయన సాటిలేని విశిష్టత సంతరించుకొన్న నేతగా విరాజిల్లారు.

అంతర్జాతీయ రంగంలో

మానవ చరిత్రలో మహోన్నత మలుపులు చవిచూసింది 19వ శతాబ్దం. మధ్యయుగంలో నెలకొన్న నమ్మకాలు, గుణగణాలు, ఆదర్శాల వంటివి తిరస్కరింపబడ్డాయి. విజ్ఞానం, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం, సామాజిక రాజకీయ రంగాలలో మహోన్నత అభివృద్ధులతో 20వ శతాబ్దం ఉదయింపనున్నది. ఆ సమయంలో స్వామీజీ ఉద్భవించారు. ఆయన పాదాలు ప్రాచ్య పాశ్చాత్యాలలో ప్రతిష్ఠితాలై నిలిచాయి. ఆయన మానసం యుగయుగాలకు అతీతమైన ఒక మహోన్నత దృశ్యాన్ని తిలకించింది. ఆయన హృదయం మానవాళినంతటినీ ఆలింగనం చేసుకొంది. అంతటి మహోన్నత చిత్రం ఆయనది.

లోక చింతనా రంగానికి ఆయన ఏం అందించారు?

1. మనిషిని గూర్చి ఒక క్రొత్త దృక్పథం. "ప్రతి జీవిలోనూ దివ్యత్వం గర్భితమై ఉంది" (Each soul is potentially divine) అంటున్నారు ఆయన. పరిణామ శిఖరాగ్రాన నిలిచేవాడు, దైవాంశ సంభూతుడు, తన విధిని తానే రూపొందించుకొనే సమర్థుడు మనిషి.

2. భగవంతుని గురించిన సరిక్రొత్త దృక్పథం. ఆధునిక విజ్ఞాన ఆవిష్కరణలకు ప్రతికూలం లేని భగవంతుడు ఆయన. ఎక్కడో గగనమండలంలో కూర్చుని మనుషులను ఆడించే భగవంతుడు కాడు ఆయన. మనుషులలోనే ఆత్మగా కొలువైనవారు ఆయన.

3. జీవితం గురించి ఒక నూతన దృక్పథం. మనిషి ఆత్మలో నిక్షిప్తమైన శక్తుల అభివ్యక్తీకరణమే జీవితమనే క్రొత్త భావన. కనుక ఆత్మను అనుభూతం చేసుకోవడానికి, భగవంతుని పొందడానికి ఒక వ్యక్తి ఎక్కడో అరణ్యంలోకి వెళ్లాలనే భావన మారింది. ఆతడు ఇక్కడే జీవించవచ్చు, తన దృక్పథాన్ని మార్చుకొంటే ఆతడు మామూలు జీవితాన్నే ఆధ్యాత్మిక సాధనగా మార్చుకోవచ్చు. ఇదే సోదరి నివేదిత అద్భుతంగా ఎత్తి చూపిస్తున్నది:

"మన గురుదేవులైన వివేకానంద జీవితానికి అత్యంత మహత్త్వాన్ని కలుగజేసే విషయం ఈ సిద్ధాంత ప్రచారమే... అన్ని విధాల ఆరాధనా పద్ధతులు మాత్రమే కాక, సర్వవిధ కర్మలు, వివిధ రీతుల ప్రయత్నాలు, అన్ని రీతుల సృజనాత్మక కార్యాలు సత్యసాక్షాత్కారానికి మార్గాలవుతాయి. ఇక మీదట ఇది లౌకికం, ఇది ఆధ్యాత్మికం అనే భేదానికి తావుండదు. పరిశ్రమే ప్రార్థన అవుతుంది, విజయమే త్యాగమవుతుంది, జీవించడమే ఆధ్యాత్మిక మహాసాధన అవుతుంది. అన్నింటినీ త్యాగం చేసి, ఉదాసీనంగా ఉండడం ఎంత కఠోరమో యోగ్యంగా పొందడం, పొందిన దానిని రక్షించడం కూడా అంతే కఠోరమైన సాధనగా మారుతుంది. ఈ అనుభూతియే వివేకానందను... మహాప్రవక్తను చేసింది. ఆయన అభిప్రాయంలో యోగీంద్రుని గుహ, దేవాలయపు వాకిలి నరనారాయణుల సమాగమానికి ఎంతో ఉపయుక్తమైన స్థానాలే. అలాగే యంత్రాగారం, పఠనాగారం, కృషి, పారిశ్రామిక క్షేత్రాలు కూడా సమానంగా ఉపయుక్త స్థానాలే. ఆయన దృష్టిలో మానవసేవకు మాధవ పూజకు మధ్య, పురుషకారమూ విశ్వాసాలకూ మధ్య, నిజమైన ధార్మిక ప్రవర్తనకూ, ఆధ్యాత్మిక సాధనకూ మధ్య ఇసుమంతైనా వ్యత్యాసం లేదు. ఒకనొక దృష్టికోణం నుంచి స్వామీజీ పలుకులన్నీ కళ, విజ్ఞాన శాస్త్రం, మతం – ఇవి సత్యం యొక్క మూడు అభివ్యక్తీకరణలు."[1]

4. సన్మార్గం, సత్ప్రవర్తన వాటి గురించి ఒక నూతన దృక్పథం. భయం వలనో, బలవంతం వలనో, ఏదో ఒక బాహ్యశక్తికి విధేయత చూపడం వలనో

---

1. లేవండి, మేల్కొనండి!, సంపుటం 1, పుట 37.

వచ్చేది కాదు సత్ప్రవర్తన. తాను యథార్థంగా ఎవరో అలా ఉండడం; తన ఆత్మ నిజమైన ప్రకాశాన్ని అన్ని దిశలలోనూ, అన్ని పరిస్థితులలోనూ సదా ప్రసరింప జేయడం – అదే సన్మార్గం, అదే సత్ప్రవర్తన. భయం కారణంగా సజ్జనుడుగా ఉండాలనే స్థితిని మార్చి ఆత్మ దివ్యత్వం చూపి, "మనం దివ్యులం" కనుక మనం సజ్జనులుగా మెలగాలనే భావనను వ్యక్తం చేయడం వలన వివేకానంద మానవాళికి గొప్ప కానుక నిచ్చారు. ఈ భావన ప్రాతిపదికపై సత్ప్రవర్తనా జీవితం శక్తిని ఇచ్చేదిగా, ఆనందం పంచి ఇచ్చేదిగా, మనిషిలో నిక్షిప్తమై ఉన్న ప్రతిభలను అభివ్యక్తం చేసేదిగా రూపొందుతుంది.

5. నూతన సమాజం. పేదల మీద నియంత్రణలు, దోపిడీ విధానరహిత సమాజం. కుల, మత భేదాలు లేని, అందరూ జీవితంలో పురోగమించడానికి అవకాశం ఇచ్చే సమాజం. స్వాతంత్ర్య సమత, స్త్రీ గౌరవం గల సమాజం.

6. మతం గురించి ఒక నూతన దృక్పథం. మూఢనమ్మకాలు, సైద్ధాంతిక మౌఢ్యం చోటుచేసుకోని మతం. సామాన్యంగా మనం పరిగణించే మతానికీ, స్వామీజీ భావనలోని మతానికీ ఎంతో వ్యత్యాసం ఉంది. స్వామీజీ ఆధ్యాత్మికతను, ఆధ్యాత్మిక అనుభూతిని మతంగా పరిగణించారు. కొన్ని సిద్ధాంతాలను నమ్మడం, కొన్ని సంప్రదాయాలను పాటించడం లాంటి వాటినే మతంగా మనం భావిస్తు న్నాం. కాని స్వామీజీ వచించినది ఒక వ్యక్తి తనను తాను అవగతం చేసుకొనే మతం, భగవంతుని అభిలషించే మతం, సౌభ్రాతృత్వాన్ని పెంపొందించే మతం. తద్వారా జీవితంలోని అత్యున్నత ఆశయం నెరవేరడానికి దారి కల్పించే మతం.

నేటి ఆధ్యాత్మిక నేతలు అనేకులు కులరహిత, మతమౌఢ్యం లేని, జాతులు భాషలు మృగ్యమైన, మూఢనమ్మకాల నుంచి విడివడ్డ మతం గురించి మాట్లాడడం స్వామీజీ చలువే. ఆయన భావనలు భవిష్యత్కాలాలలో ఎంతో ప్రాధాన్యం సంతరించుకొంటాయనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు.

ఇంతటి మహోన్నత దృశ్యాన్ని చూపించి స్వామీజీ వెళ్లారు. ఈ దృశ్యం ఈడేరడాన్ని 'సత్యయుగ'మని ఆయన పేర్కొన్నారు. భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల జననాన్ని దాని ప్రారంభంగా గాంచారు. "భగవాన్ శ్రీరామ కృష్ణుల జననంతో సత్యయుగం ప్రారంభమయింది.... శ్రీరామ కృష్ణులు జన్మించడం నుంచి తూర్పు దిగతం (horizon) ప్రకాశించసాగింది; ఉదయిస్తున్న సూర్యుని నూతన కిరణాలు ప్రసరించసాగాయి. కాలక్రమాన ఆ మహాప్రకాశం, మధ్యాహ్న మార్తాండునిలా లోకాన్నే కాంతి

నూతన యుగ ఉషోదయం

వెల్లువలో ముంచెత్తబోతున్నది" అన్నారాయన. కాని ఆ నూతన యుగపు మహోన్నత కాంతి సమాజమంతటా ప్రసరించాలంటే, నూతన సమాజం వికసించాలంటే అది మన ప్రతి ఒక్కరి చేతుల్లోనే ఉంది. భగవాన్ శ్రీరామకృష్ణుల సందేశాన్ని చేగొని, స్వామి వివేకానంద మార్గంలో మనం అడుగిడితే ఆ నూతన యుగ ఉషోదయాన్ని మనం చూడడం తథ్యం!

ప్రయత్నించి పాటుపడదాం!

స్వామి వివేకానంద అనే మహోన్నత వ్యక్తిని సింహావలోకనం చేసుకొన్నాం. దీని వలన, ఆయన సమగ్ర పరిమాణాన్ని అవగతం చేసుకొన్నామని అర్థం కాదు. ఎందుకంటే, ఈ గ్రంథ ప్రారంభంలో చూసినట్లు, ఆయన గురించి రోజుల పర్యంతం మాట్లాడవచ్చు. కాని ఆయన సదా క్రొత్త వ్యక్తిగా, మాట్లాడుకోబడని వ్యక్తిగానే ఉంటారు; అదే సమయంలో ఆయన గురించి చేయబోయే చింతనలకూ, విచారణలకూ అంతం ఉండదు. దీనినే నేటి జ్ఞానులూ, పరిశోధకులూ చేస్తున్నారు. సాహిత్యం, సంగీతం, మతం, తత్త్వశాస్త్రం, ఆధ్యాత్మికతా, అర్థికశాస్త్రం, విద్యారంగం, సామాజికశాస్త్రం, చరిత్ర, విజ్ఞానశాస్త్రం లాంటి అనేక రంగాలలో స్వామీజీ ప్రభావం, భాగస్వామ్యం గురించి పుస్తకాలు వెలువడ్డాయి, వెలువడుతున్నాయి. ఇంకా ఎన్నో రంగాలలో పుస్తకాలు రానున్నాయి. ఎందరెందరో మేధావులూ, చింతనాశీలురూ ఆయన జీవితంలో మునిగిపోయి, మైమరచిపోయి, "ఇలాంటి వ్యక్తి ఈ ఇలలో సంచరించారా?" అంటూ ఆశ్చర్యచకితులవడం తథ్యం!

కాని మనం ఆ మేరకు పోలేం. ఆయన జీవిత చరిత్ర చదివాం; మన కోసం, మనలోని ప్రతి ఒక్కరి కోసం, మన దేశం కోసం, లోకాని కోసం ఏతెంచిన ఆ దేవర్షి జీవితాన్ని ఒకసారి చింతన చేశాం, జీవిత సంఘటనలను ఒకసారి ధ్యానించాం, అంతే. ఆయన సమగ్ర పరిమాణాన్ని అవగతం చేసుకోగోరితే, అందుకు ఆయనే దారి చూపాలి! కాని దానికన్నా ముఖ్యం ఆయన అనుగ్రహం పొందడం, ఆయన మహా అనుగ్రహం వలన మన జీవితాన్ని చక్కగా అర్థం చేసుకోవడం, దానిని ఆనందమయ జీవితంగా మార్చుకోవడం, అంతటి జీవితాన్ని ఇతరులు పొందడానికి తోడ్పడడం. "మరణ పర్యంతం అవిశ్రాంతంగా పాటుపడతాను. ఆ తరువాత నా శక్తి మీకు బాసటగా నిలుస్తుంది" అని కదా స్వామీజీ వచించారు! ఆ శక్తిని అభిలషిద్దాం! అందుకోసం ప్రార్థిద్దాం! ప్రయత్నించి పాటుపడదాం!

కొనసాగే పయనం...

బాల భానుని లేత కిరణాలు లోకాన్ని స్పృశించిన అతివేకువ వేళలో మన పయనం కొనసాగింది. దారిలో ఒక దివ్యభూమిని సందర్శించి ఒక అపూర్వ అనుభవం పొంది ఇప్పుడు నిలబడి ఉన్నాం. లోకహితానికే ఉద్భవించి తమ జీవితాన్ని అందుకోసం అంకితం చేసి, లోక చింతనా ధోరణులకు మార్పును ఒసగిన దేవర్షియైన స్వామి వివేకానంద జీవిత చరిత్ర చదివాం.

ఆయనను అర్థం చేసుకొన్నామా?

ప్రత్యక్షంగా దర్శించిన వారే ఆయనను అవగతం చేసుకోలేక సతమత మయ్యారు. ఒక గ్రంథం చదివి ఆయనను అర్థం చేసుకోవడం సాధ్యమా?

ప్రారంభంలో అడిగిన ప్రశ్న, జవాబు లభించక ఇప్పుడూ అట్లే నిలిచి ఉంది:

"అవును, ఇంతకీ ఎవరీయన?"

ఆయనను గురించి ఏదో తెలుసుకొన్నట్లో, అవగతం చేసుకొన్నట్లో హృదయం ససేమిరా అంగీకరించడం లేదు.

కాని అందుకోసం చింతించకండి. ఆయన ఉన్నారు. అఖండానంద వచించినట్లు, మనకు దర్శనం ఇవ్వడానికే, మనలకు మార్గదర్శకత్వం వహించ డానికే మన సమీపంలో, అతి సమీపంలో పచార్లు చేస్తున్నారు!

ఈ భావనే పుష్టిని సంతరింపచేసేట్లుగా ఉంది! ఈ జీవిత చరిత్రలోకి ప్రవేశించినప్పుడు మనకు ఈ పుష్టి లేదు. కాని ఇప్పుడు "ఆయన మన ప్రక్కన ఉన్నా"రనే భావన మనలో పాదుకుపోయింది. అది మనకు బలాన్ని ఇస్తుంది.

దౌర్బల్యం ఆవహించినా ధైర్యం ఇవ్వడానికి ఆయన వచనాలు మన చెవుల్లో ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి –

ధైర్యం మనలనుంచి వైదొలగినప్పుడల్లా, దౌర్బల్యం మనలను ఆవహించి నప్పుడల్లా – " 'నేను ఎవరి కుమారుణ్ణి? ఆయన వద్ద కెళ్ళి ఇంతటి బలహీన భావనా, దౌర్బల్యమా?' అని భావించుకో. అధైర్యాన్నీ, బలహీన మనస్సునూ తన్ని క్రిందకు తోసివేసి లేచి నిలబడి, 'నేను వీరుణ్ణి, నేను ధీరుణ్ణి, నేను భగవంతుణ్ణి తెలుసుకొన్న వాణ్ణి, నేను చైతన్య ప్రకాశం పొందిన వాణ్ణి' అని చెప్పు. 'కామినీ కాంచనాలను నిర్జించిన శ్రీరామకృష్ణులకు సహాయకునిగా వచ్చిన వ్యక్తి శిష్యుణ్ణి నేను' అనే భావనలతో నీ మహోన్నత్వాన్ని పదేపదే జ్ఞాపకం చేసుకో.... నీలోని సమస్త దౌర్బల్యాలూ, పిరికితనమూ మటుమాయమవడం చూస్తావు" అంటూ ఆయన వచించడం వినవస్తుంది!

సాయంత్రం అయింది!

సాయంత్ర హారతి గంటలు ఆలయాల్లో మ్రోగుతున్నాయి.

సాయంత్రానికే

చెందిన నిశ్శబ్ద శోకం మన మనస్సులను ఆవహిస్తున్నది. మనం వెళ్లవలసిన దూరం ఇంకా ఎంతో ఉంది! మనం సంకోచిస్తూ ఆగలేం, వెళ్లే తీరాలి. కనుక పయనాన్ని కొనసాగిస్తున్నాం.

కాని ఇప్పుడు...

మనకు బాసటగా దైవాంశ సంభూతుడు ఒకరు ఉన్నారనే ధైర్యంతో, ఎలాంటి విఘ్నాలు వాటిల్లినా ప్రతిఘటించవచ్చుననే తెగింపుతో పయనాన్ని కొనసాగిస్తున్నాం.

కొనసాగిద్దాం. ...

స్వామి వివేకానంద కాలంలో శ్రీరామకృష్ణ పూజామందిరం, బేలూరు మఠం

'అ'కారాది సూచి

అంటరానితనం : 107.
అక్బర్ 350.
అఖండానంద, స్వామి : 89, 109, 114, 117, 376, 412.
అచలానంద, స్వామి : 428, 429.
అతులానంద, స్వామి : 223.
అద్భుతానంద, స్వామి : 84, 96, 378, 415.
అద్వైతం : 56, 62.
అద్వైత ఆశ్రమం : 193.
అభేదానంద, స్వామి : 226, 232, 295, 295, 416.
అమరనాథ్ : 139, 140.
అర్ధనారీశ్వరుడు : 131.
అలసింగ : 8, 9, 202.
అవతారం : 430, 454.
అశ్వనీకుమార్ : 92.

ఆత్మ : 223, 218; అనంత శక్తి : 193, 230, 313; దుర్బలుడు పొందలేడు 188.
ఆత్మానంద స్వామి : 374, 437.
ఆదిశంకరులు : 162, 316.
ఆరాధన, నిజమైన : 26.
ఆలంబజార్ : 12, 55, 435, 456.

ఇటలీ : 15.
ఇష్టదేవత : 8, 451.

ఉద్బోధన్ : 184, 201.
ఉపనిషత్తులు : 431; బలం 423.
ఉపేంద్రనాథ్ : 48.

ఏసుక్రీస్తు : 17, 265, 285.

కథలు : మీరు పరుగెత్తవద్దు 229.
కర్మయోగం : 164.
కల్యాణానంద : 426, 427.
కామం : 63, 64, 116; నియంత్రణ 278; కామినీ కాంచనాలు : 163.
కాళీమాత : 145, 146.
కృష్ణలాల్, బ్రహ్మచారి : 442.
క్రైస్తవ : చర్చ్ ఆడంబరాలు 16; ప్రచారకులు 18; మనిషి పాపి 222.

ఖేత్రీ మహారాజు : 59, 75, 121, 282; మృతి 350.

గంగానది : 132, 155, 433.
గంధర్వులు : 128.
గాంధీ మహాత్మా : 20, 364, 397.
గిరీష్ చంద్ర ఘోష్ : 50, 56, 68, 69, 109, 480.
గుడ్విన్ : 35, 58, 322, 456; మృతి 126, 127, 437.
గురువు : 450, 451; జగద్గురువు 320; గురువూ మఠాధిపతీ అభిన్నులు 429; సేవ 348.
గోవింద శెట్టి : 30.

జగత్తు : 246, 287; సర్కస్ గుడారం 293; తలక్రిందులైన రావి చెట్టు 238.
జగదీశ్ చంద్రబోస్ : 301.

ఛెంఘిజ్ఖాన్ : 131.

తపస్వినీ మాతాజీ : 67.
తిలక్, బాలగంగాధర : 396.

తురీయానంద, స్వామి : 106, 176, 183, 199, 295, 296, 408; స్వామీజీ పట్ల భక్తి 210.
త్రిగుణాతీతానంద, స్వామి : 106, 184, 376.

దుర్గాపూజ : 392.
దీక్ష : 320, 423.
దేవేంద్రనాథ్ టాగూర్ : 57.
ధ్యానం : 262, 289, 314, 375, 447; అఖండ ధ్యానం 436.

నటరాజ అయ్యర్, వి. : 183.
నాగమహాశయ్ : 109, 178-181, 356.
నాట్రాంపల్లి : 11.
నిర్మాలానంద, స్వామి : 105.

పంచతపస్సు : 106.
పడక భైరవులు : 417.
పతంజలి యోగశాస్త్రం : 186.
పత్రికలు : 10, 13.
పరమానంద, స్వామి : 438-440.
పవహారీ బాబా : 124.
పూర్ణుడు : 49.
ప్రకాశానంద, స్వామి : 182, 435.
ప్రబుద్ధ భారతం : 10, 127, 194.
ప్రవ్రజనం : 163.
ప్యారిస్ : 299.
ప్లేగు : 115, 194, 195.

బ్రహ్మవాదిన్ : 8-10
బ్రహ్మానంద, స్వామి : 50, 106, 170, 373, 377, 404, 405, 408; అధ్యక్షులు 354; స్వామీజీకి సేవ : 418.
బుద్ధుడు : 316; థేరాపుత్రులు 16.
భగవదనుభూతి : 85, 176.
భారత జాతీయ కాంగ్రెసు : 93, 396.
భారతదేశం : 257, 312; అవసరమైన మతం 52; ఆంగ్లేయుల క్రౌర్యం 242, 349; ఆధ్యాత్మిక జగద్గురువు 1; జాగృతి 355; కులం 257; క్రైస్తవ మిషనరీలు 247; నేటి అవసరం 368; పతనానికి కారణం 62, 152, 387; ప్రసంగాలు నిష్ప్రయోజనం 363; భారతదేశమూ - ఇంగ్లండూ 322, 323; సంస్కృతం జాతీయ భాష 443; స్త్రీ విద్య 152.
భువనేశ్వరీ దేవి (తల్లి) : 237, 253, 261, 354, 480.
భూపేంద్రనాథ్ దత్తా : 355, 460.

'**మ**' : 50.
మతం : 360, 361, ఆర్థికాంశం 367; దేశ ప్రాతిపదిక 93, 361; నిజమైన 316; బలమే మతం 94; భారతదేశానికి అవసరమైన 52; మత మార్పిడి 18.
మధుసూదన సరస్వతి : 161.
మధ్వాచార్యుడు : 316.
మన్మథనాథ్ గంగోపాధ్యాయ్ : 435-441.
మాయ : 446, 447.
ముక్తి : 441, 449; కోర్కెలను త్యజిస్తే 450; గురు సేవతో 433.
మేఘదూత్యం : 51.
యజ్ఞం : 162.
యోగానంద, స్వామి : 50, 83; మహా సమాధి 194.
రాజం అయ్యర్ : 10, మరణం 127.
రాజాజీ : 359.

రామకృష్ణానంద, స్వామి : 71, 202, 397.
రామకృష్ణ మఠం / మిషన్ : 12, 165; ఆలంబజార్ 55, 435, 456; చిహ్నం 297; నియమ నిబంధనలు 169–171; నీలాంబర మఠం 106; ప్లేగు నివారణ పని 115; రామకృష్ణ మిషన్ 89, 163, 297; స్వామీజీ ఉపదేశం 12.
రామకృష్ణులు, శ్రీ : 12, 84 99, 159, 227; అవతారం 454; ఆలయం 167; ఉదాహరణ పురుషులు 6; కరుణ 109; జయంత్యుత్సవం 108; నిష్క్రమణానంతర దృశ్యాలు 52, 88, 141, 156, 168; లీలా విలాసం 51.
రామానందుడు : 161.

లాన్స్‌బర్గ్, లియాన్ : 223, 224.
లాలా బద్రీషా : 91.

విజయకృష్ణ గోస్వామి : 49, 52, 53.
విజ్ఞానానంద, స్వామి : 96, 404, 405, 414.
విమలానంద, స్వామి : 434.
వెంకటస్వామి నాయుడు : 10.

శరశ్చంద్ర చక్రవర్తి : 417, 418.
శాంతి ఆశ్రయం : 296.
శారదాదేవి, శ్రీ (మాతృదేవి) : 80, 152, 153, 156, 158, 200 418; సంఘ జనని 91, 157; పంచతపస్సు 106; మఠం కోసం ప్రార్థన 90; పాశ్చాత్య స్త్రీలతో 111.
శారదానంద, స్వామి : 109, 175, 183, 403, 412; కార్యదర్శి 354.
శివలింగం : 301.
శివానంద, స్వామి : 91, 106, 159, 170, 377, 398, 408, 417.
శుద్ధానంద, స్వామి : 107, 151 429–434.
శ్రామికుల జాగృతి : 367.

సదానంద, స్వామి : 35, 195, 349, 424–426.
సదాశివానంద, స్వామి : 442–444.
సన్న్యాసం/సన్న్యాసి : 176, 434, 437, 451; ఆదర్శం 182; ఇతరులకు భారంగా ఉండకూడదు 428; రామ కృష్ణ సన్న్యాసి 162–164; సన్న్యాస పారంపర్యం 160, 161.
సర్ఖాచీ : 117.
సాలగ్రామం : 301.
సింగారవేలు ముదలియార్ (కిడి) : 58.
సుబోధానంద, స్వామి : 105.
సురేశ్వరానంద, స్వామి : 113.
స్వరూపానంద, స్వామి : 113, 194, 435.

హనుమంతుడు : ఆదర్శం 387, 390.
హిందూమతం 360; నిజమైన ఆరాధన 26; కర్మ సిద్ధాంతం 61; పతనం నుంచి స్వామీజీ రక్షించారు 360; ఫాదరీల అవహేళన 18, 19.

స్వామి వివేకానంద
(నరేన్, నరేంద్రుడు)

236, 255, 264, 269, 274, 370, 385.

అవతార పురుషులు : 121, 430; వైఖానసుని 37.

ఆకాంక్ష, ఆశయం : 4, 13, 52, 86, 156, 180, 181, 238, 239; నిజమైన సన్న్యాసిగా మరణించాలి 423.

ఉపదేశాలు : అంతరంగమే ప్రధానం 273; అనుకరించ వద్దు 437; అనుష్ఠాన వేదాంతం 427; ఆశయం 65; కర్మయోగం 164; గురువూ మఠాధిపతీ అభిన్నులు 429; జపధ్యానాలు 375–379; ధైర్యం 388; నిజమైన ఆరాధన 26; ప్లేగు నివారణ 115; బ్రహ్మచర్యం 278; 451; భారతదేశానికి అవసరమైన మతం 52; భారతదేశాన్ని ప్రేమించు 120; మరణాన్ని అభిలషించు 218, 302; మాతృదేశ సేవ 363; మానసిక ఏకాగ్రత 290; రెండు మార్గాలు 274; విద్య 4, 51 వివాహమా సన్న్యాసమా 448; సంస్థాగతం 4; సజ్జనునిగా మార్చగోరితే 240; సేవ 39; సేవ–ధర్మం 362, 383; సోదర సన్న్యాసులకు 56, 57, 83, 84, 88; హిందూమతాన్ని అవమానించిన ఫాదరీలు 18.

కలలు : 333; అగ్ని పర్వతం 114; క్రైస్తవ మత ప్రారంభం 16, 17.

కాలం నా చేతుల్లో : 259.

జగద్గురువు : 320, 420.

చేసిన పూజ : 436.

జోతిర్మయ మానవుడు : 233.

జ్ఞాపకశక్తి : 260.

తల్లి (భువనేశ్వరీదేవి) : 238, 252, 253, 261.

దుస్తులు : 241; కౌపీనం 58, 139, 429, 461.

దేశభక్తి : 414.

ధ్యానం : 414; అనుభవమివ్వడం 262–264; సిద్ధుడు 71; తరగతి 262; దీక్ష 422, 432, 441, 443, 447.

ప్రతిఘటనలు : 235, 247, 248; క్రైస్తవ మిషనరీలు 92; దక్షిణేశ్వర ప్రవేశ నిషేధం 77; దివ్యజ్ఞాన సమాజం 42; పూర్వాచారపరాయణుల 37, 47, 77; శ్రీలంకలో 23.

ప్రదేశాలు : భారతదేశం

అమరనాథ్ 136, 139, 140; అల్మోరా : 91, 122; ఆళ్వార్ : 101; కాశ్మీర్ : 95; కుంభకోణం : 29; ఖేత్రీ : 102; గయ : 398; చెన్నై : 32–45, 202, 382; జమ్మూ : 96; డార్జిలింగ్ : 113; డెహ్రాడూన్ : 100; తంజావూరు : 29; తిరుచ్చి : 29; దేవ్‌ఘర్ : 173; పరమకుడి : 28; పాంబన్ : 26; బొంబాయి : 337; మదురై : 29; మాయవరం : 30;

మాయావతి : 345; రామనాథపురం 27; రామేశ్వరం : 26; లాహోర్ : 97; క్షీరభవాని : 134, 146.

అమెరికా : అలమేడా 283; క్యాంప్ ఇర్వింగ్ 289; చికాగో 294; డెట్రాయిట్ 296; న్యూయార్క్ 209; 221, 294, 296; లాస్ ఏంజెల్స్ 227; శాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో 250, 270, 282, 293.

ఇంగ్లండు : లండన్ 206.

కైరో : 303, గ్రీసు 303; ఢాకా 356, 454; ప్యారిస్ 299.

శ్రీలంక : అనూరాధపురం 23; జాఫ్నా 23; కొలంబో : 21, 22.

ప్రేతాత్మల పట్ల : కరుణ : 71.

మౌన గురువు : 266.

రవీంద్రనాథ్ టాగూర్ వ్యాఖ్యానం : 201.

రామకృష్ణుల, శ్రీ : పరికరం 53, 81, 84, 149, 398; పాదాక్రాంతుణ్ణి 87; భక్తి 84, 415; శ్రీరామకృష్ణుల ఉద్దేశం 88.

రూపాంతరం : 463-466.

విజ్ఞాన సర్వస్వం : 414.

వివేకానంద గృహం : 33, 72.

వీరు - భారతదేశం

సోదర సన్యాసులు :

అఖండానంద : 89, 109, 114, 376; అద్భుతానంద : 84, 96, 378, 416; అభేదానంద : 221, 225, 232, 295; తురీయానంద : 106, 176, 183, 199, 210, 296, 408; త్రిగుణాతీతానంద : 106, 184, 376; ప్రేమానంద : 378, 389, 405, 408, 452; బ్రహ్మానంద : 50, 170, 373, 377, 404, 405; యోగానంద : 50, 83, 194; రామకృష్ణానంద : 72, 202, 397; విజ్ఞానానంద : 96, 167, 404, 405, 414; శారదానంద : 109, 175, 183, 403, 412; శివానంద : 106, 159, 170, 377, 399, 408; సుబోధానంద : 105.

అశ్వినీకుమార్ : 92; ఆర్యసమాజస్థులు : 97; ఉదయ ప్రతాప్ సింగ్ : 399; కాశ్మీర్ మహారాజు : 95, 142; కేల్కర్ : 465, 466; ఖేత్రీ మహారాజు : 102, 339; గోవింద శెట్టి : 30; తపస్వినీ మాతాజీ : 67; తిలక్ : 397; తీర్థరామ్ (స్వామి రామతీర్థ) : 98, 99; ధర్మపాలుడు : 118; నవగోపాల్ ఘోష్ : 104; భాస్కర సేతుపతి : 25; భువనేశ్వరీదేవి : 253, 261, 354; మహమ్మదానంద : 121; మహమ్మదీయ ఫకీర్ : 122; మాతృమూర్తి శ్రీ శారదాదేవి : 80, 111, 149, 151, 156, 393; రామచంద్ర దత్తా : 190; విజయకృష్ణ గోస్వామి : 52, 173; శైవులు : 38.

విదేశీయులు :

అన్నా వోర్స్‌స్టర్ : 168; అనిబెసెంట్ : 152; అభయానంద, స్వామి: 183; ఎమ్మా కాల్వే : 301, 305; ఎడిత్ : 272; ఒకాకుర : 395, 396; క్రిస్టైన్, సోదరి : 296, 329, 330; గుడ్విన్ : 35, 58, 125-127, 321-324; నివేదిత, సోదరి : 110-112, 123, 124, 137, 152, 153, 195, 200,

205, 215, 232; ప్లాజెట్ : 228; మిన్నీ బుక్, మిస్ : 295; మిల్స్ (ఫాదరీ) : 250; మీడ్ సోదరీమణులు : 227, 240; మెక్లౌడ్, జోసెఫైన్ : 227, 327, 328; మేరీ హేల్ : 232, 294; రిచ్‌మండ్ : 207; రిచ్లీ యువరాజు : 302; లాన్స్‌బర్గ్ : 224; లెగ్గట్ దంపతులు : 211, 232, 236, 297; లోగన్ : 294; వాల్డో, సారా ఎలన్ : 330–333; వైకాఫ్, మిసెస్ : 244; సారా, మిసెస్ : 157, 216, 219, 328; సేవియర్ దంపతులు : 4, 122, 143, 304, 333, 339; స్టర్డీ : 206, 224; హాన్స్‌బరో, మిసెస్ : 241, 243, 250; హిరాం మ్యాగ్జిమ్ : 300; హెన్రీ కాటన్ : 346; హెన్రీ వాన్ హాగన్ : 297; హేల్ కుటుంబం : 324–327.

సమాధి/పారవశ్య స్థితి : 76, 86, 346, 391, 394, 399, 415, 443.

సింహం : 44, 461.

స్పర్శతో అనుభూతి : 124, 148, 173, 234, 264, 435; గోవింద చెట్టి 30; నివేదిత 124; మోతీలాల్ ముఖర్జీ 75; విజ్ఞానానంద 415.

హనుమంతునిలా : 50, 390.

స్వామి వివేకానంద 150 వ జయంత్యుత్సవాలు

రామకృష్ణ మఠ ప్రచురణలు సామాన్య ప్రజానీకానికి
అందుబాటులో ఉండాలన్న సదుద్దేశంతో
ఈ పుస్తకం అమ్మకపు ధరపై రాయితీ కల్పించబడినది.
పుస్తకంలోని విషయం అమూల్యం.
పుస్తకం వెల రూ. 70-00 (రెండు సంపుటాలు)

రామకృష్ణ మఠం

దోమలగూడ, హైదరాబాదు - 500 029

email: publication@rkmath.org
www.rkmath.org

12019

12018 12019 (set)

Swami Vivekananda - Vol - 2

Subsidised Price ₹70/- (Set of 2 volumes)